HIPPOCRATES

MARTIANI

NOTATIONIBUS

EXPLICATUS

1626

1-111

40

Jn.o Lewis Petit M.D.
Coll. Regal. Med. Lon. Soc. S.R.S & S.S.A.

B. B.
d 3

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark
MARTIANUS, P.

66225/D

Hippocratis præcipuus ille sectator & interpres optimus Prosper Martianus inquit Willisius. lib. de animâ brutor. c.x de delir. & phrenit.

Martianus Coi genius. Bartholin. de pulmon.

VII 4

VII x.

Caroli Bernard
Chir. Lond.

MAGNVS HIPPOCRATES COVS

PROSPERI MARTIANI MEDICI ROMANI

Notationibus explicatus.

OPVS DESIDERATVM.

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

ROMAE, Typis Iacobi Maſcardi. MDCXXVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

AD LECTOREM.

MAGNVM quidem opus,arduumq. ſuſcepi,adeò tamen vtile,Medicisq. neceſſarium, vt in temeritate etiam virtus ſpectanda ſit, loca enim Hippocratis obſcuriora explicare profiteor,cuius doctrinam tanti fecit antiquitas; vt nullus Medici nomine dignus haberetur, qui circà eam non elaborauerit, vndè meritò dici poterat,tot interpretes Hipp. habuiſſe, quot Medicina Medicos (vtinam eorum ſcripta ad nos perueniſſent, nam Artis Medicæ ſuppellex longè magnificentior eſſet.) Fons enim indeficiens eſt huius Auctoris doctrina,quem exhaurire omninò eſt impoſſibile,ex quo factum eſt, vt nemini per tot ſecula occaſio defecerit,proprium ingenium in ea exercendi, nec deficiet in poſterum. Cæterum etiam ſi circà hanc materiam inſudantes pulcherrima antiquos poſteritati tradidiſſe, credendum ſit, in eo tamen defeciſſe deprehenduntur, quia (ſi Galeno credimus, cui multorum commentaria euoluere datum eſt) in obſcurioribus ſententijs Auctoris mentem aſſequi nequeuntes,ad textus correctionem nimia facilitate ſe conuerterunt, tantæ temeritatis excuſationem in tranſcriptorum negligentiam, & librariorum auaritiam referentes, quippèqui, vt libros pluris venderent, volumina,multis additis, ampliora reddere ſtuduerint, falſiſquè inſcriptionibus appoſitis, Hipp. auctorem mentiti ſint. Hi igitur prædictorum prætextu ex vulgatis codicibus alia dementes, alia addentes, multa permutantes, vnuſquiſquè ſibi proprium conſtruxit Hippocratem. Hinc ortæ ſunt tot Medicorum ſectæ, quæ etiam ſi contraria inter ſe ſentirent, propria tamen dogmata ab vno Hippocrate deſumpta profitebantur omnes. Poſteriores verò, etiam ſi in Hippocratica doctrina plurimum inſudarunt, eodem tamen prætextu, & ipſi, communem lectionem peruertere antiquorum exemplo non erubuerunt, imò eorum nonnulli poſterioribus, & Galeno maximè ità addicti fuere, vt auſi ſint aſſerere,Hippocratis dogmata, præceptaquè eatenus eſſe recipienda, quatenus ab ipſo Galeno recepta inueniuntur, vndè in Hippocrate interpretando, eius dicta ad Galeni placita trahere potius, quam veram Auctoris intentionem aſſequi ſtuduerunt. Non animaduertentes, Galenum doctrinam Hippocratis nomine potius, quam re vera inſecutum eſſe, cum conſtet in eius

librorum cenſura magis, quam in eorum expoſitione laboraſſe. Nam cum gloriæ auidiſſimus eſſet, contradicendi ſtudium adeò innatum habuit, vt nullus ſcriptor in eius manus peruenerit, quem reprehendere non fuerit auſus. Ego autem vanum ratus credere, vni Hippocrati hoc infortunium accidiſſe, vt in negligentes tranſcriptores, auaroſquè bibliopolas inciderit: quod neque Homero, nequè Herodoto, Platonivè, aut Ariſtoteli, nulliquè antiquorum auctorum contigiſſe conſtat, in aſſiduaquè Hippocratis lectione diù, noctùquè viginti annorum ſpatio, atquè vlterius etiam verſatus; cognoui tandem, vulgatam, & antiquam lectionem verum, & legitimum ſenſum recipere poſſe, innotuitquè mihi cauſa, cur tanti viri tot Hippocratis dicta non fuerint aſſecuti, quia, ſcilicet, quam plurima non ipſiusmet Hippocratis (vt par erat) fundamentis, ſed aut Galeni, alteriusuè cuiuſdam Medici, aut Philoſophi, exponere conati ſunt, multaquè Hippocratis germana non receperunt. Quomodò enim verus ſenſus adaptabitur ijs, quæ, aut aliena, aut falſa, aut mutilata, aut corrupta creduntur? Quæcunquè igitur alij, aut prætererierunt, aut ſpontè omiſerunt, perperamuè (me iudice) intellexerunt, ea exponere breuiter, & ad verum ſenſum reducere in animo eſt; quæ alij rectè perceperunt, & tradiderunt, non recenſebo, & ſi quædam eorum meminero, proprium auctorem non defraudabo, quandoquidem horreum meum ditare aliena meſſe non intendo. Imò, vt Hippocraticæ doctrinæ ſtudioſis ſatisfaciam plenius, in cuiuſquè libri exordio auctores omnes adnotabo, quos in eo operam impendiſſe, mihi conſtabit, vndè quicunquè illorum ſcriptis perlectis, hæc noſtra percurrere non grauabitur, in Hippocratis lectione pauca (ni fallor) inueniet, quæ maiori explicatione egeant.

Et quoniam partim ex Hippocraticæ doctrinæ imperitia, partim ex ſiniſtra multarum ſententiarum interpretatione, plurimi abuſus circà eam Medicinæ partem, quæ Praxis dicitur, emanarunt, eoſdem, quum dabitur occaſio, indicabimus, & pro viribus deteſtabimur, veram medendi rationem demonſtrantes: vt non modò incorrupta Hippocratis doctrina innoteſcat; ſed etiam eiuſdem curandi modus introducatur. In lectionum verò diuerſitate eam, quam maximè tueri conabimur, quam Frobenianus textus Baſileæ impreſſus habet, hunc enim cæteris præferendum communis Medicorum ſchola recepit, etiamſi in annotatione ſententiarum, quæ à nobis explicabuntur, aut citabuntur, latinam Cornarij verſionem ſecuturi ſimus, tùm quia hæc cæteris vulgatior eſt, tùm etiam, quia à verborum Græci contextus, & ſerie, & proprietate recedit minus; linearum numeros adſcribentes, quibus ſinguli libri conſtare in codice Baſileæ impreſſo anno 1546. inueniuntur. Hanc quippè diuiſionem ſatis vulgatam exiſtimo, quandò eam ſecutus eſt Petrus Matthæus Pinus in illo opere, quod Compendium inſtar indicis in Hippocratis opera inſcribitur. Et vt loca, quæ à nobis vbiquè citabuntur, promptius inueniri ab omnibus poſſint, præter numerum præfatum linearum, textuum etiam numerum, iuxtà eam diuiſionem, quam Marinellus in ſuo Hippocrate excogitauit, in margine adnotari procurauimus. Hos igitur conatus, laboreſquè

boreſquè noſtros, qualeſcunquè ſint, in communem vtilitatem expono, vniuerſali tamen omnium iudicio ſubiectos eſſe nolo, propter eos, qui vulgarem doctrinam, Galeniquè ratiocinationes adeò impreſſas retinent, vt nè ſcalpello quidem deleri poſſint, ſed eorum tantummodò, qui veræ artis amatores eam aſſequi totis viribus contendunt. Hiſce enim hæc, ſi non vtilia, ſaltem grata forè confido, animi mei audaciam admirantibus; quippèqui, quod nullus hùcuſquè tentauit, ipſe præſtare fuerim auſus, excitabiturquè fortaſsè horum occaſione aliquis, qui fœliciori ingenio, quæ ego tentaui, perficiet, & hoc pacto Medicis ſanus, & incorruptus reſtituetur Auctor, cuius defectu tot abſurda in Artem Medicam irrepſere, tot Medicorum ſectæ, tàm variæ, & inter ſe contrariæ opiniones emanarunt, quibus Medici continuò inter ſe altercari, cum maxima artis iactura, in hominum perniciem conſueuerunt; eoquè duce vnanimi conſenſu mortis conatibus ſe opponentes, ſumma mortalium admiratione, de ea ſæpè triumphare conſpicientur. Vndè Ars Medica priſtinum ſplendorem conſecuta Medicis, & dignitatem, & auctoritatem ſummam comparabit.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Mag. Sacri Palatij Apoſt.

A. Epiſc. Hieracen. Viceſg.

Reuerendiſsime Pater Sac. Apoſt. Palatij Magiſter.

PRoſperi Martiani laudatiſſimi viri Librum hunc, de quo quid ipſe ſentiam, ex me quæritur, non modò Religioni noſtræ, vel bonis moribus aduerſi habere nihil, ſed etiam ea doctrina refertum eſſe perſpexi, vt in retinendis, explicandiſquè Magni Hippocratis decretis, quos in hoc argumento inſudantes hùcuſquè me vidiſſe contigit, omnibus ſit meritò præferendus; ſic exiſtimo.

Angelus Colius.

Imprimatur,

Fr. Antoninus Phœbæus Magiſter, & Socius Reuerendiſs. Patris Fr. Nicolai Rodulfij, Ord. Prædicatorum, Sacri Palatij Apoſtolici Mag.

DE LIBRIS HIPPOCRATIS.

LIBROS, qui in hoc volumine, Hippocratis Coi operâ inſcripto, continentur, diuerſo ſtylo conſcriptos eſſe, negari non poteſt: veruntamen id (vt ego ſentio) tanti faciendum non erat, vt contrà communem inſcriptionem ab Hippocratis bibliotheca eorum plurimi reijci deberent, cum conſtet, auctores pro maiori parte non ſemper eodem dicendi modò vti conſueuiſſe: tùm pro varietate materiæ, de qua agitur: tùm etiam, quia aliter res tractantur in iuuentute, aliter in ſenili ætate: vt non ſit inconueniens, Hippocratem quoque varios libros vario, & diuerſo ſtylo conſcripſiſſe. Nec probabilior cenſenda eſt altera cauſa, qua permoti antiquiores Hippocratis interpretes, eius libris cenſuram apponere auſi ſunt, quia, ſcilicet, in quibuſdam aliqua abſurda, & multa inter ſe pugnantia ſe deprehendiſſe, crediderunt. In quibus iudicandis longè æquius ſanè ſe geſſiſſent, ſi Galeni conſilium ſecuti, ſe ea non intelligere, faſſi eſſent potius, quam ſapientis viri dictum errorem exiſtimantes, aut libri inſcriptionem vitioſam habere, aut tranſcriptoris negligentiam, ſiuè Auctoris inſcitiam damnare. Quandoquidem (vt in ſermonis progreſſu demonſtraturos eſſe confidimus) multa ſunt, quæ perperam accepta contradictionis, aut abſurdi ſpeciem præſeferunt, quæ iuxtà verum ſenſum percepta, & rationi, & ſibiipſis conuenientia ſe produnt. Cùm igitur præfati libri omnes inſcriptionem Hippocratici nominis in fronte gerant, non temerè ipſis abneganda fides eſt: & eò minus, quia talem inſcriptionem antiquiſſimam fuiſſe ex vetuſtiſſimis exemplaribus, & antiquioribus librorum Hippocratis expoſitoribus colligere licet, qui dum varijs permoti coniecturis aliquem ex præfatis libris non eſſe Hippocratis germanum, demonſtrare conantur, inſcriptionem Hippocratici nominis tunc eos habuiſſe palàm faciunt. An igitur omnes huius operis libros vnum, & eundem auctorem habuiſſe fatebimur? nequaquam, id enim affirmare non audeo, credo tamen plures eorum reiectos fuiſſe, quos Hippocrates compoſuit. Verum ſi non omnes ab Hippocrate fuere conſcripti, quo caſu eius nomen ſunt ſortiti? Huius duplicem aſſignarem cauſam, alteram, quia mortuo Hippocrate, quæcunquè ſcripta in eius bibliotheca abſquè auctoris nomine reperta fuere, omnia ac ſi Hippocratis opera eſſent, eiuſdem inſcriptione prodiere in lucem, quorum tamen nonnulla ab eius prædeceſſoribus Medicis compoſita fuiſſe, probabile exiſtit, è quorum numero illa cenſenda ſunt, quæ rudiorem doctrinam, fundamentisq. & theorematibus imperfectioribus innitentem continent, à quibus, quia Hippocrates multa mutuatus eſt, non eſt mirum, ſi eadem omninò in diuerſis libris repetita inueniantur. Altera ratio adduci poſſet, omnes libros præſentis operis Hippocratici nominis inſcriptionem habere: quia reipſa eorum auctores hoc nomine appellati ſunt, conſtat enim, plures Medicos ex Aſclepiadum familia hoc nomine Hippocratis inſignitos fuiſſe; nam ſeptem enumerat Suidas, & Galenus præter magnum Hippocratem duos alios memi-

nit: alterum quidem Gnoſidici filium, à quo Heraclida magni Hippocratis pater natus eſt, primo Acutorum tex. 18. Alterum Draconis filium, ſecundo de difficultate reſpir. cap. 8. Cum igitur tot Medici eiuſdem familiæ Hippocratis nomine denominati fuerint: cui mirum eſſe debet, ab ijſdem plures libros emanaſſe, eodem quidem nomine inſcriptos, eloquentia tamen & ſtylo penitus diuerſos? Verum quoquomodo talis inſcriptio ipſis contigerit, certum eſt, omnes ab eadem ſchola emanaſſe: & ideò plurimi faciendos eſſe. Firmitudinem enim, ſinceritatemquè ſapiunt omnes antiquiſſimæ illius doctrinæ, quam priſci illi ſummi viri firmiſſimis multorum ſeculorum obſeruationibus, & diuturnis ſpeculationibus, incorruptoquè iudicio à naturæ penetralibus erutam, ſingulari Dei beneficio nobis reliquerunt, quæ eum perfectionis gradum attigit, quem nullus poſteriorum aſcendere adhuc potuit. Mirabilèquè eſt, vix quidquam antiquorum inuentis addi poſteris datum eſſe, ità vt in prouerbium abierit. Suprà Hippocratem philoſophari, dementia eſt. Nos igitur communem inſcriptionem attendentes, libros hos omnes, quotieſcunquè de illis mentionem facere contigerit, nomine Hippocratis appellabimus, parum, aut nihil facientes, an ab hoc, an ab illo fuerint confecti: dummodò veram doctrinam, & Hippocraticis dogmatibus conſentientem continere eos, pateat.

IN

A
IN HIPPOCRATIS LIBRVM De Arte.

PROSPERI MARTIANI SAXOLEN. MED. ROM. ANNOTATIONES.

IN hoc libro de Arte inſcripto,& ſequentibus ſeriatim vſque ad librum de Humidorum vſu, quibuſdam exceptis,multum laborauit Theodorus Zuingerus vir doctiſſimus, & de Hippocratica doctrina optimè meritus: Qui non modo difficilia quæque explanare omni ſtudio procurauit, ſed & totius operis contentum ad rationalem methodum tabulis confectis fęliciter reduxit. Quicunque igitur Hippocratis doctrinam exactè conſequi intendit, eius laboribus vtatur, & ſi aliqua difficultas ipſi relinquatur,hæc noſtra inſpicere ne pigeat.

Verſ. 204. *Quare artis potentiam magis ex merito admiremur, ſi quem ex clandeſtino morbo ægrum reſtituat &c. vſque ad finem libri.* Mar.n.21.

Contra Medicinæ calumniatores præſentem librum compoſuit Hipp. in quo hanc eſſe artem veram demonſtrat; & quia inter cętera,quæ huic imponebantur,hoc erat præcipuum. quia deſperatis morbis manus curatrices admouere, ars ipſa prohibet; horum aſſertionem dementiæ potius,quam ignorãtiæ ſpeciem præ ſe ferre longo ſermone demonſtrauit Hippoc. cum conſtet omnibus artibus commune eſſe, proprios habere terminos; quos præterire non datur, & certis egere inſtrumentis,quibus deficientibus ars ipſa ociatur. Hoc autem loco ex abundanti demonſtrat,medicinam non modo artem eſſe, quia proprium habet finem: quemadmodum reliquæ omnes; verum etiam cunctas in proprio fine comparando excellere. aliæ enim (vt dictum eſt) proprijs inſtrumentis deficientibus ocioſæ ſunt, quia opificium intentum perficere non poſſunt. Ars vero medica adeo copioſa eſt,vt etiam ſine proprijs inſtrumentis opus ſuum perficere valeat. Nam morbos intra corpus latitantes cognoſcit medicina,etiam ſi ſenſus eò non perueniat, v. g. ſuppurationes thoracis, iuxta hępar, & ad renes, & alia occulta huiuſmodi noſcit medicina; quę quidem nec videre, nec audire, nec alio ſenſu percipere poteſt. Habet enim,quæ prædictorum loco ei famulantur; quibus mediantibus in occultorum cognitionem perueniat: vt puta, vocis alterationes,& alia ſigna,quibus ars vti cõſueuit. & quod de inſtrumentis dicitur,idem de materia opificij eſt aſſerendum. cuius defectus in cęteris artibus tarditatem affert: quæ quidem tarditas etiamſi non ita exiſtimetur in reliquis artibus,in quibus non celeritas,ſed operis perfectio tantummodo attenditur: quemadmodum in medicina,cuius intentio eſt; vt aliquando dicebat ex Aſclepiade Celſus. non modo tutò, & iucundè, ſed etiam celeriter curare: in illis tamen etiam celeritas operis probatur: & ideo huiuſmodi tarditas ipſiuſmet artis imperfectionem arguit: quando & materia, & inſtrumentis deficientibus ab opere deſiſtere cogitur: cum nihil habeat, quod eorum loco ſubſtitui poſſit, quam imperfectionis notam medicina non habet: quandoquidem à proprio fine non interrumpitur, aut à materiæ, aut inſtrumentorum vitio,& defectu. vnde intentum finem aſſequitur, & cum celeritate, & hic eſt (ni fallor) ſenſus illorum verborum τὰ δὲ ἐκ τούτων, καὶ μετὰ τούτων δημιουργεύμενα, καὶ ἐπανόρθωτα ὅμως οὕτω τάχει μᾶλλον, ἤ πῇ ὡς δεῖ δημιουργεῖται οὐδ' ὑπερβατῶς: Quæ verba ex Græco idiomate,ita Latinis darem: Quæ autem ex his, & cum his fiunt, & ſi facilè tractentur, non tamen celeritati attendendum magis, quam, vt quomodo oportet perficiantur, neque defectuosè. His igitur præfato modo explicatis omnia in hoc textu contenta cunctis patere poſſe exiſtimo, ita vt in illis exponendis vlterius immorandum non ſit.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS. A

De veteri Medicina.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Verſ. 7. Iuſtior autem querela eſt de Arte.

Mar.n.1. Contra recentiores quoſdam noua medicinæ theoremata profitentes pro medicinæ veteris tutela præſentem librum compoſuit Hippocrates: eoſque in eo potiſſimum erraſſe demonſtrat: quia calidum, & frigidum omnium morborum principium ſtatuebant. Cæterum B quia alij medicinam omnino abolere tentarunt, medicinam artem eſſe negantes; iuſtiorem eſſe (inquit) querelam de arte, hoc eſt, contra artem ipſam deſtruentes, & ideo contra hos prius diſputandum eſt, quod facit Hippocrat. hoc loco, indè verò contra reliquos diſputationem aggreditur verſ. 184.

Mar.n 23. Mar.n.13. *Verſ. 91. Quicunq. vero homines in hac affectione exiſtentes ſiccem cibum aſſumunt, qui mazam, aut panem etiam ſi valde modicum, decuplo magis, & manifeſtius lædontur, quam ſi ſorbitione vſi eſſent: ob nullam aliam cauſam, quam ob fortitudinem edulij ad affectionem, & ad eum, cui quidem ſorbere conducit, edere autem non. Si enim plura concederit, plus vtique lædetur, ſi vero pauca dolebit tamen omnino.*

Non eſſe idē, cibus in modica quantitate,& ſorbitio in magna. Aliqui exiſtimarunt,idem eſſe in acutis morbis ſolidioris cibi,& fortioris exiguum dare,ac tenuioris ſorbitionis eam quantitatem, quæ tantum nutrient, præbet, quantum exiguum C edulium ſuppoſitum. Quorum opinio ſufficienter in hoc textu refellitur, in quo manifeſtè aſſerit Hipp. edulium fortius, quàm & morbi conditio, & ægrotantis natura exigat, ſemper lædere: etiam ſi in pauca quantitate minus noceat, quam in maiori. Quod animaduertere vellem communiter practicantes, qui in acutis morbis & panem, & Carnes, aliaque ſolidiora

Contra modernos. cibaria exhibere,tam facile ſolent. Nec prætereundum eſt Cornarium ſententiæ obſcuritatem attuliſſe: dum verba ϗ ᾧγε tranſtulit & in quo. Sonant enim, & in eo ſcilicet patiente, cui ſorbere quidem conducit, edere autem non, ita enim ſententia apertiſſima euadit, qua docemur edulij fortitudinem commenſurandam eſſe,tum iuxta naturam affectionis, tum: ipſius patientis habitum, & conſuetudinem.

Mar.n.17. *Verſ. 141. Neque enim longè abſunt ſingulorum penæ.*

Non procul exiſtunt ſingulorum delictorum penæ: quia poſt errata commiſſa ſtatim D aliquod malum ſuperuenit, quod ægrotanti damnum, medico autem ignominiam parit.

Mar.n.18. *Verſ. 142. Quod autem non minores afflictiones ab intempeſtiua vacuatione, quam à repletione hominibus contingant, probe diſcimus: ſi in ſanis rem expenderimus, ſunt itaque, &c.*

De intempeſtiua euacuatione, & repletione. Declaraturus Hipp. hoc axioma, non minus ægrotantes ab intempeſtiua euacuatione lædi: quam ab incongrua repletione; illud ſanorum exemplo demonſtrat, qui ſi à conſueta diæta recedant,manifeſtè læduntur, tam ſcilicet,qui plus ſolito aſſumunt,quam qui minus. Nam (inquit) hominum alij ſunt, qui ſemel tantum in die comedere ſe ipſos aſſueſcerunt, quia id ſibi ipſis conducere experti ſunt, alij è contrà cum obſeruauerint ab vnica comeſtione lædi,bis in die cibum capere ſe aſſueuerunt. Alij tandem non quia ipſis conducat, bis cibum aſſumunt, ſed aut ob voluptatem, aut aliam quapiam occaſionem. Nam plurimorum hominum nihil intereſt,vtrum bis,an ſemel tantum comedant,& proindè omnis con- E ſueta viuendi ratio ipſis conducit. Quidam tamen, vt ſupra dictum eſt, eam ſeruare coguntur, quam ſibi ipſis conuenientem ſunt experti. Hi igitur omnes plurimum læduntur,ſi conſuetam dietam permutauerint, tam (inquam) qui vltra conſuetudinem comedunt, quam qui infra, quod ſatis longa oratione probat Hippocrates iiſdem argumentis vtens, quibus ſecun-

Mar.n.15. do acutorum, verſ. 57. (in alium tamen finem) eſt vſus. Ex his verò concluſionem deducit hoc pacto. Conſuetæ diætæ permutatio homines ſanos lædit, ergo multò magis ægrotantes; Conſequentia probatur hoc modo,ſanorum hominum, qui à præfata mutatione læduntur, ſi magis offenduntur, qui debiles ſunt, quam robuſti,ſed ægrotantes proximiores ſunt debilioribus corporibus, ergo hi etiam magis offenduntur. Sicque ægrotantes maximè læduntur,

tam

A tam ab intempeſtiua euacuatione, quam ab inconſueta repletione. Quare ſi medicus loco euacuationis replet, aut pro repletione euacuat, erat ſemper; & æger ab errore medici offenditur; quod quidem à principio demonſtrandum ſuſceperat. Notandum eſt autem, quod hoc loco dicitur: ſed contingit vtriſque ipſorum per diem vnum, atque eum non ociosè permutantibus immenſa afflictio; conuenire cum eo, quod primo Prognoſticorum, verſ. 29. dictum eſt: Iudicantur autem, & cognoſcuntur talia in die, ac nocte, indicans, quæ ab errore extrinſecus adueniunt Symptomata, diei, ac noctis ſpatio ſedari. Verum dicet quiſpiam ſi intra vigintiquatuor horas, hæc ſedantur: quomodo inferius ſubiungitur. Et multis magni morbi principium hoc fuit. Reſpondeo, Symptomata, quæ immediatè errorem illum conſeuuntur, vigintiquatuor Horarum ſpatio ſedari. Si vero ex his, aut febris putrida, aut aliqua Mar. n. 24.
B inflammatio excitetur, aut aliquid ſimile, quod propriam cauſam in corpore habeat, id præfato tempore ſedari non eſt neceſſe; ſed tandiù perdurabit, quandiu morbi natura tulerit. Solentq. morbi ex huiuſmodi erroribus contingentes grauiores eſſe, quam ex alijs cauſis.

Verſ. 228. Et propterea turbamur ab ipſis, quemadmodum etiam ab his, quæ ex corpore excernuntur, &c. Mar. n. 25.

Sicuti ab euacuationibus tunc maximè læduntur homines, quũ excreta fuerint ſimpliciter aut bilioſa, aut pituitoſa, aut melancolica; quæ meraca dicuntur, ita ab ijs alimentis turbamur, quæ ſunt ſimpliciter, vel amara, vel ſalſa, vel acida, nequè inter ſe permixta, & contemperata. Suntque fortiora, quam natura humana, ex quibus colligit Hipp. omnia edulia, à quibus offenduntur homines, aliquid vitium prædictorum neceſſario habere. Huius naturæ
C ſunt non modo ea, quæ ex propria natura prædictis qualitatibus participant: Sed etiam, quæ ad voluptatem, & delitias condiuntur, & præparantur, ita vt illorum vitiorum participes fiant. Quare alimenta, quibus communiter veſcuntur homines, ideo non lædunt, quia nullius prædictorum participes fiunt. Robur enim, & augumentum, & nutritio maxime à nullo alimento procedit, præterquam ab eo, quod probè temperatum eſt, & nihil habet intemperatum, neque forte exiſtit. Sed talis ſit conditionis, vt poſtquam in corpore tranſmutatum eſt, totum vnum factum ſit, & ſimplex, hoc eſt optime concoctum, & calori innato, humidæque ſubſtantiæ in totum aſſimilatum (nam hæc opera eſſe concoctionis Hippocrates nobis ſignificauit, dum inferius concoctionem deſcribens, fieri permutatione, temperaturaquè mutua, quaſi coctura, dixit) quum igitur alimentum probè tranſmutatum fuerit, tunc eius partes adeo ad minima commiſcentur, & ita contemperantur, vt velut quoddam ſimplex appareat. Et forte (ſubiungit Hipp. negationem enim addidit interpres, quæ in nullo contextu Græco
D reperitur) vt indicaret alimentũ etſi antequam concoquatur, debeat eſſe non forte, vt à calore ſuperari poſſit, poſt concoctionem tamen debile eſſe non oportet: vt corpus inde robur acquirat. Quare edulium ante coctionem conſideratum debile probatur; quod tamen poſt concoctionem alimentum firmum præſtet. Verum quomodo fieri poteſt, vt edulium aliquod ante concoctionem debile exiſtens poſt eam forte, & robuſtum euadat? contra axioma vulgatum, quidquid facilis eſt concoctionis, illud multi nutrimenti eſſe non poſſe? Reſpondeo, non eſſe inconueniens reperiri edulium, quod facile ſuperetur: & firmi ſit nutrimenti. Hoc enim importat vox, forte, qua vſus eſt Hipp. ad differentiam illius, quod etiam ſi multum nutriat; quia maior pars illius in nutriti ſubſtantiam conuertitur; alimentum tamen indè procedens facilè, & citò diſſipatur, quod de vuis, & ficubus teſtatus eſſe Galenus 2. de Aliment. facult. cap. 9. Nam forte alimentum dicitur, quod non ſolum multum nutrimenti
E præſtet, ſed tale etiam, quod robuſtum corpus reddat: nec facilè, & citò diſſipetur. Huius naturæ ſunt ea edulia, quæ ſubſtantiam denſam, & firmam habent: plurimumq. illius obtinent, quod in aliti ſubſtantiam tranſmutatur, minimum vero, quod in excrementum abit. Huiuſmodi ergo edulia ſi arte attenuẽtur, molliantur, taliaque reddantur, vt eorum ſubſtantia à calore penetrari, & ſuperari poſſit; concoctu facilia redduntur, nutrimentumquè indè proueniens robuſtum eſt, & forte. Exempl. gratia. Triticum, quod ob ſubſtantiæ denſitatem, & firmitudinem forte eſt; dum (vt ipſe ante loquebatur) maceratur, à cortice depurgatur, mollitur, cribratur, ſubigitur, & aſſatur, quòuſquè panis fiat: ita peruium ſit, & debile: vt abſque negotio ſuperari poſſit, poſt coctionem verò in corpore factam, & poſt varias alterationes, quibus ſubijcitur: ijſque ſemotis, quæ ſubſtantiæ denſitatem correxerunt:

priorem recepit fortitudinem: vnde corpus ab eo robuſtum redditur. An vero aliquod edu- A
lium reperiatur, quod ex propria natura, non artificio, ſit facilis concoctionis, & firmi nutri-
menti; alijs diſquirendum relinquo. Scio quidem oua, quæ omnium conſenſu facilè con-
coquuntur, etiam plurimum nutrire, non ſolum, quia multum alimentalis ſubſtantiæ, & mini-
Mar.n.12. mum excrementitiæ obtinent: ſed etiam quia, vt dicebat Hipp. lib. 2. de Dieta verſ. 236.
robuſtum quid habent, & fortaſſe coctionis facilitas inde prouenit: quia eorum ſubſtantia,
etiam ſi natura denſa ſit, & robuſta, ab humore tamen copioſo ita diluitur, & à ſpirituoſa
materia, quam in ſe continet, quemadmodum loco citato dicebat Hipp. rareſit; vt promptè
à calore penetrari, & ſeparari poſſit, humore autem illo per coctionem abſumpto, flatuque
diſcuſſo, ſubſtantiæ denſitas remanet, quæ nutrimenti robur conſtituit, cuius rei illud ar-
gumentum firmum eſt: quia oua igne indurata, ſicuti denſæ euadunt ſubſtantiæ, ita B
Optimi cibi conditiones. etiam difficile concoquuntur. Optimum edulium igitur has tres conditiones habere de-
bet, & qualibet earum deficiente à bonitate recedit, prima eſt, vt minimum qualitatis medi-
camentalis obtineat; quæ ex ſaporis intenſione iudicatur. Secunda conditio eſt, vt facile
concoquatur, aut ſaltem non difficulter. Tertia & poſtrema, vt alimentum corpori præſtet
forte, & validum, vt explicatum eſt.

Mar.n.27. *Verſ. 255. Frigiditatem autem, & caliditatem egò omnium facultatum minime potentes in corpore exiſtimo, &c.*

Hoc longo diſcurſu probat Hipp. intemperantias abſque humore non eſſe potentes in cor-
pore, nec multum lædere, imo ſtatim per ſe in contrarias tranſmutari, reduciq. ad temperiem
corpus. Ex quo patet quantum Gal. à præceptore diſceſſerit in cauſis morborum aſſi-
gnandis, quum tantum tribuat primis qualitatibus, vt à ſimplici intemperie morborum C
differentias conſtituerit.

Mar.n.31. *Verſ. 297. Si vero manum admoueas, & diutius perſeuerauerit etiam exulceratur, locus minimè carnoſus, & durus exiſtens.*

Hæc in eum finem prolata ſunt, vt humoris per nares excreti acrimonia demonſtretur; quæ
tanta eſt, vt ſi naſo digitis apprehenſo, naribusquè conſtrictis tandiu perſiſtamus, quouſque
fluens humor per aliquod tempus retineatur; naſus in parte interiori exulceratur: etiam ſi non
carnoſus, ſed durus exiſtat, vt à leui cauſa exulcerari non poſſit.

Mar.n.35. *Verſ. 336. Quid autẽ ipſum eſſe dicemus? Temperamentũ ipſorũ eſt verũtamen inter ipſa mutuo vim habens: quoniã nulli alij permixtũ calidũ definit eſſe calidũ, quã frigido, ſic rurſus, &c.*

Eſſentiam harum quatuor qualitatum calidi, & frigidi: humidi, & ſicci explicat hoc loco
Hipp. & inquit: Quid autem ipſum eſſe dicemus? hoc eſt, quæ erit eſſentia, & natura præ- D
dictorum? temperies eorundem, quod ex eo patere ait, quia hæc non corrumpuntur, & de-
finunt eſſe talia, niſi quando contrario permiſcentur, v. g. quando calidum frigido permiſce-
tur, definit eſſe calidum, ſi ergo à temperie contraria corrumpuntur, ſignum eſt eorum eſſen-
tiam ipſammet temperiem exiſtere, indeq. colligit differentiam harum quatuor qualitatum
à cæteris, quæ in homine inſunt humoribus. Illæ enim, quando contrarijs permiſcentur, cor-
rumpuntur; humores autem ex permixtione mitiores, & perfectiores redduntur.

Mar.n.35. *Verſ. 340. At vero homo omnium optimè diſpoſitus eſt, vbi concoquit & in quiete eſt nullam peculiarem vim præſeferens.*

Hominem integra ſanitate tunc frui ait Hipp. quando optimè concoquit, humoreſquè in
quiete permanentes nullam peculiarem potentiam præſeferunt: ſed in congrua proportione,
& commoderatione conſiſtunt. Quæ ſententia omnino conuenit ijs, quæ lib. de Natura E
Mar.n.6. Hum. referuntur, dicebat enim ibi Hipp. Sanus equidem maxime eſt, vbi temperamentum
hæc (ſcilicet humores) inter ſe habuerint moderatum, tum facultate, tum copia; & ſibi ma-
ximè fuerint permixta. Quia vero humores per motum diſgregantur inuicem, quod Scy-
Mar.n.25. tharum exemplo in caſeo conficiendo ipſe demonſtrauit lib. 4. de morb. ſect. 2. verſ. 65.
ideo hoc loco ad integram ſanitatem, eorum quietem deſiderat. Requiritur etiam, vt nul-
lius eorum virtus, & potentia in corpore eluceſcat, quia id ſignum eſſet aliquem humorem
cæteris, aut copia, aut virtute præualere, quorum neutrum in homine ſano eſſe poteſt.
Aegrotare enim hominem neceſſe eſt, quando humores, aut copia, aut qualitate peccant, aut
quando diſgregantur adinuicem, vt lib. cit. de Nat. Hum. demonſtrauit Hipp. ad hæc tria

etiam

A enim reducuntur omnes morborum cauſæ, quæ ab humoribus dependent, & quamuis po- ſtremum potiſſima ſit morborum cauſa, vt in expoſitione 22. Aphor. ſect. 1 demoſtrabitur Gal. tamen hanc cauſam ita neglexit, ac ſi nihil portaret in corpore.

Verſ. 346. Iudico autem de natura aliquid manifeſtum, ac euidens cognoſcere ex nulla parte aliunde contingere, quam ex medicina. Mar.n.35.

Naturæ hominis cognitio, ita late patet, vt hæc pluribus artibus conuenire poſſit. Nam ſi illius figuram reſpicimus: cognitio hæc & ad priores, ſulphoreſquè: & ad illas artes etiam pertinet, quæ & veſtes, & calceamenta, & alia corporis tegumenta conficiunt. At verò hominis naturam, & temperiem cognoſcere, & quomodo læſiones ei contingant ex aere, cibis, & potibus, cæteriſque rebus non naturalibus vocatis, id proprie ad medicum ſpectat,
B & ideo hæc à ſola medicina comparari poſſe afferit nunc Hipp. Quod ſi verum eſt (dicet quiſpiam) quomodo philoſophiæ naturali ſubalternata dicitur medicina? & vbi deſinit philoſophus, ibi incipit Medicus? Nonne philoſophia naturalis de natura hominis tractat: indeque medicina propria principia recepit? Reſpondeo ſi hominis cognitionem hanc reſpicimus, quatenus humani ingenij inuentum eſt, ad Medicum eius inuentio ſpectat. eo quod talis cognitio à poſteriori comparatur ab effectibus (inquam) ad cauſas, qui effectus à ſolo medico obſeruantur, & conſiderantur. Et hac ratione dixit Hippocrates, huiuſmodi cognitionē aliunde comparari non poſſe præterquam à Medicina. Si vero hæc cognitio doctrinæ gratia conſideretur, quæ ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia progreditur. Hæc ad Philoſophū ſpectat qui hominē in cōmuni, & vniuerſaliter cōſiderat prius, deinde eiuſdē paſſiones peculiares magis pertractat, & ſic ſubalternatis diſciplinis fundamenta iacit, e quarū num. eſt ipſa medicina. Quomodo Medicina ſub alterne Phiſicæ.

C *Verſ. 407. Non enim in ventriculo ineſt, &c.* Mar.n.40.

Vulgata lectio Græci contextus hoc pacto verti cum Zuingero poteſt. Non enim ſi in ventriculo inſit humor, exteriuſq. etiam contineatur, ipſe venter humorem ſingulis diebus euacuare poterit. Sed cum biberit, & ſuſceperit ipſe in ſeipſum humorem, & vacua, & rara, ac parua penitus explentur, & pro raro, & molli, durus, ac denſus euadit; & neque concoquit, neque dimittit: atque hæc patitur propter figuræ naturam. Quibus verbis declarat Hipp. qua ratione particulæ ſpongiformes humore ſibi ipſis proximiori imbibantur (quod ſupra propoſuerat) ex eoque intumeſcant. Nam harum partium natura eſt, vt plurimos ventres, hoc eſt cauitates, & anguſtiores, & latiores habeant, quibus circumſtans humor partim ad ipſos ventres penetrat: partim extra remanet, ex quo fit, vt nunquam in totum diſſipari humor poſſit. quia etſi quædam portio illius, qui cauitatibus continetur, à calore partis ab-
D ſumatur; qui tamen circumſtat, eius loco ſtatim ſuccedit, vnde mirum non eſt, ſi nunquam in totum aboleri poſſit, ſed in particulis perſiſtens eas in tumorem eleuet, & induret. His hunc in modum explicatis verba ſatis manifeſta vnicuiq. redduntur.

Verſ. 414. Etenim quod non ſic repleantur, vt ſient: ſed habeant tranſmutationes, & motus; neceſſe eſt, vt ab ipſis & ſtrepitus, & manifeſtæ commotiones fiant. Mar.n.40.

Sonitum fieri ab humore in amplo loco exiſtente; minime vero in anguſto, propter vacui defectum certum eſt. Vnde Hipp. lib. coac. Præn. ſect. 2. verſ. 356. dicebat: Quibus ſuppuratis, dum concutiūtur plurimus in pectore ſonitus fit, minus puris habent, quam quibus paucus: & quibus nullus omnino ſonitus fit, hos plenos eſſe pure inditium eſt. Eadem igitur ratione hoc in loco ait, in cauitatibus, quæ ob amplitudinem non facile replentur, ſonitus maximè produci, in paruis verò non fieri ſonitus, quia facile, & ab exiguo humore replentur: vnde
E ſpacium tollitur, inquo humor ad ſonitum producendum moueatur.

Verſ. 415. Quæcunque vero carnoſa ſunt, & mollia in talibus torpores, & tumeſcentiæ velut in trucidatis fiunt. Mar.n.40.

Hic locus interpretes plurimum exercuit, quid his verbis intenderit auctor excogitare nequeuntes; vnde varias verborum caſtigationes ſibi ipſis fingere vnusquiſq. ſuo arbitrio procurauit, quamuis hæc præcedentibus continuata clarum ſenſum, eumq. (ni fallor) verū abſq. verborum permutatione recipere, non dubitem. Dicebat enim quam proximè, flatus in cauis, ampliſquè particulis ſonitum, ſtrepitumq. facere: in mollibus (ſubiungit modo) torpores, & extuberantias; ſiue intumeſcentias excitare: quales in trucidatis fieri ſolent, quam quidem ſententiam confirmatam legimus lib. de Flatibus verſ. 189. vbi inquit Hipp. Quum ergo fla-

tus frigidi multi penetrent, & inflent carnes, partes corporis torpidæ fiunt, &c. vtriuſq. præ- A
fati effectus ratio eſt in promptu, cum enim flatus carnoſas ingrediuntur partes, quæ cauitates amplas non habent, eas intumeſcere neceſſe eſt; ex quo tumore compreſſio conſequitur neruorum, qui per ipſas diſſeminantur: tum quia exiles ſunt, tum quia molles: vnde torpor ſuccedit, libero tranſitu, animalibus ſpiritibus intercepto. Quum vero dixerit, carnoſas partes intumeſcere: qualis ſit huiuſmodi tumor declarat, & inquit, velut in trucidatis fiunt. Hoc eſt ſimiles ſunt intumeſcentijs, quæ in trucidatis conſpiciũtur: ijs nempe, qui ferro extincti ſunt: Hos enim propriè ſignificat vox ἀποσφαγεῖς Huiuſmodi tumores in iugulatis non ſemel obſeruaui: in ijs potiſſimum, quis nocte ſubdiu peremptos mane videre datum eſt. Eos enim & faciem, & manus, cæteraſq. partes aeri expoſitas tumidas conſpexi, tumore quodam molli æquali, non admodumque ſublimi. qua vero ratione id eueniat (quandoquidem ſanguine vſque ad vitæ extinctionem egrediente partes eo præſente turgentes, eodem excreto conſi- B

Quare intumeſcant cadauera enecatorum.

dere non intumeſcere deberent) non eſt facile determinare: Ego tamen pro nunc dicerem, ſanguine confeſtim egrediente venæ non latiores modo, ſed etiam capillares omnes per carnes diſſeminatæ derepente inanitæ, cum non ita celeriter concidant, flatum concipiunt (quod proprium eſſe omnium partium, quæ cauitatem habent lib. de Arte verſ. 164. teſtatur

Marinell. 17.

Hippocrates) qui quidem flatus condenſata cadaueris ſuperficie ab ambientis frigiditate non modo non euaneſcunt, ſed arctius concluſi proximas humiditates in propriam naturam conuertunt, calore intrinſeco adiuuante nondum penitus extincto. multiplicato autem in carnis poroſitatibus flatu eas intumeſcere neceſſe eſt. qui tumor inde perſeuerat, quia refrigerato cadauere, occluſiſque omnino poris, flatibus exitus intercipitur. Cum igitur intumeſcentia in trucidatis ab ijſdem flatibus excitetur, meritò ei aſſimilantur tumores, qui à flatu in car- C
noſis partibus concluſo, producuntur.

Verſ. 422. Propter teneritudinem autem, & ſanguineitatem, &c.

Mar. n. 37.

Mollitiem, & ſucculentiam (inquit Hipp.) eſſe cauſam, cur hepar vehementer doleat: non quidem per ſe, ſed quia cum tale ſit, non eſt adeo natura forte, vt aduerſus flatuum violentiam reſiſtere poſſit. Membrum enim, quod latum eſt, denſum, renitens, & natura forte, flatibus reſiſtens nihil ab ipſis patitur. Verum non quia latum eſt, & denſum ideo reſiſtit: ſed quia forte. Nam hepar doloribus vehementioribus ſubiectum eſt, quamuis latum, & denſum ſit. Immo latitudo, & denſitas ad dolorem plurimum conferunt. quia latitudo plurimos flatus recipit. denſitas vero eſt cauſa, vt maiorem impetum faciant. Verum etiamſi hæc omnia hepar ad patiendum diſponant, præcipua tamen cauſa eſt mollicies, & ſuccorum multitudo:

Quæ partes à flatibus magis doleant.

cum quibus fortitudo conſiſtere non poteſt. Partes igitur corporis (vt hoc textu docemur) D
à flatibus dolent, aut plus, aut minus, prout eiuſdem partis conditio poſtulat. teneræ enim, & molles à flatibus dolorem non ſentiunt. ſed (vt in præcedenti textu adnotatum eſt) tumeſcunt potius, & in tumorem attolluntur. Denſę etiam, & fortes propter flatus dolore non tentantur, quia eis reſiſtunt. quæ ergo medio modo ſe habent, hæ ſunt; quæ à flatibus moleſtantur. hæ enim ſi denſæ fuerint, & latæ, ſubſtantiæque mollioris à doloribus vehementiſſimis vexantur. ſi verò denſæ quidem, & latæ ſint, ſubſtantiæ tamen denſioris, dolebunt quidem: non ita tamen, vt molliores. hæ enim quanto robuſtiores ſunt illis, tanto mitiori dolore afficientur. Huius naturæ eſt ſeptum tranſuerſum latum, denſum, & mediocriter forte: quia neruoſum. Oſſa vero de genere earum partium erunt, quæ à dolore non moleſtantur, quia denſa, & fortia exiſtunt.

Mar. n. 38.

Verſ. 434. De potentijs autem humorum perſpicuum habere oportet, &c. E

Partium figuras conſiderandas eſſe nos docuit in præcedenti ſermone Hipp. in hoc verò ſuccorum, ſiue humorum facultates, & quid in corpore humano præſtent, non ignorandum eſſe demonſtrat. vſus eſt autem hac voce χυμὸς ideſt ſuccus, qua comprehenduntur: non modo quatuor humores corpus humanum conſtituentes, ſed etiam excrementa ſingula, ſuccique omnes, ex quibus præfati humores generantur. Horum igitur conſiderandas eſſe, ait, po-

Humores alterãtur, tum cõmiſtione, tum tranſmutatione eſſentiali.

tentias, ſiue virtutes, & facultates, & quid in corpore præſtent: de quibus ſuperius verſ. 352. pertractatum eſt ibi. Quid eſt homo ad ea, quæ comeduntur, & bibuntur, &c. Debent etiam vlterius conſiderari eorumdem cognationes, propter quas vnum in alterius naturam facile, tranſmutatur: non quidem commixtione. veluti quando ex commixtione amari, & dulcis

ſalſus

A ſalſus humor producitur : ſed omnimoda tranſmutatione à priori natura, in aliam . vt (exempli gratia) inter alimenta mellis ſuccus in amarum conuertitur: vinumque in acetum propter cognationem, quam hæc cum illis habent . Conſiderandæ ſunt ergo ſuccorum potentiæ : vt quæ nobis contraria ſunt cauere poſſimus:& vlterius eorum cognationes: vt non modo ab illis abſtineamus , quæ naturali facultate nobis aduerſantur : ſed etiam ab ijs , quæ ob cognationem , in nobis aduerſa facilè tranſmutantur . Ita vt bile in corpore dominante , aut homine temperamenti billioſi exiſtente , pro illius ſalubritate non ſolum amara vitentur , quæ potentia bilioſa ſunt : ſed etiam ea omnia,quæ propter cognationem in amarum facilè tranſmutantur: velut mel,& aqua. quomódo autem has ſuccorum cognationes cognoſcere poſſimus innuit,dum inquit : Id quod ſi quis,quæ forinſecus quærens conſequi poſſit, is ſemper , quod
B melius eſt , ex omnibus eligere queat . quaſi dicat harum cognationes inueniet diligens obſeruator eorum, quæ ſuccis extra corpus eueniunt . nam cum cognouerit v. g. mel,dum inueteraſcit,non ſalſum, aut acidum : ſed amarum fieri . & aquam ſtagnantem,dum corrumpitur amarorem,& viridem colorem contrahere . Sciet ſtatim,hæc cum amaro ſucco cognationem habere . Similiter, quia vinum , & lac, vbi exterius corrumpuntur,aceſcunt , id ſignum eſt, hæc acidi ſucci cognata eſſe . atque hoc pacto incommodos,& inutiles ſuccos vitare poterit, & aptiſſimum eligere . Hocque eſſe concludit , quod longiſſimum eſt ab incommodo : quia nec virtute,nec cognatione familiaritatem cum eo habet . Huius documenti momentum cognoſcunt illi, qui de eo periculum fecerunt . teſtari quidem ego poſſum, me ſæpius obſeruaſſe,ijs, quibus cibi in ventriculo aceſcunt , omnia remedia irrita fuiſſe , quandiu vinum potarent : eo autem dimiſſo è veſtigio ſanatos fuiſſe , & vice verſa, quibus os amareſcit , aquam
C admodum inutilem inueni : & nihil magis eis contuliſſe , quam merum in pauca quantitate aſſumptum .

Obſeruatio Auctoris circa cibos in ventriculo aceſcentes.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De Medico.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Verſ. 8. Et Vnguentis odoratis non ſuſpectum odorem ad omnia habentibus . Mar.n.1.

Medico odores probat mites, ac ſuaues ; qui omnibus iucundi eſſe conſueuerunt, damnat
D vero acutos , & vehementes , à quibus plurimi offenduntur , & potiſſimum mulieres propter vterum . Hos igitur deuitet medicus, cuius munus eſt nulli officere, & prodeſſe cunctis .

Verſ. 14. Scopum autem præfigere oportet, &c. Mar.n.1.

Verba Græci contextus verti poſſunt hoc pacto . Conſiderationem vero habere debet facultatum ſuarum . Hæc enim rarò vtentibus ſpectabiliora redduntur . Quibus nos docet Hipp. quomodo circa propriam potentiam , & auctoritatem in ægrotos procedere debeamus . Cum enim ſuperius nimiam promptitudinem,& facilitatem in obſequijs ægro præſtandis damnauerit : quippe quæ etiamſi in ægrotantibus vtilis ſit,ſæpe tamen in Medici contemptum cadit : nunc vero, ne in vitium prædicto oppoſitum incurrat;& ſuperbum,atquè auſterum ſe demonſtret; ſubiungit medicum circa vſum propriæ dignitatis , auctoritatiſq. conſiderationem habere oportere . Non ignorans eos , qui ijſdem rarò , & parcè vtuntur , in maiori
E pretio haberi .

De Medicorum ſcopo.

Verſ. 76, Lati itaque circuli vna cum incumbentibus fluxionibus , & longe diſtantibus à ſupernis locis multa ſimul attrabunt de alia carne . contingit igitur bumiditatem inde detractam apponi collecto inferne ſub cucurbitula ſeroſo bumore , & quæ quidem infeſtant relinqui : quæ verò nihil moleſtant detrahi . Mar.n.6.

Verborum obſcuritate deterriti huius loci expoſitores hæc tanquam interpoſita reiecerunt . quæ tamen veriſſimam , auctoreque dignam ſententiam continere mihi videntur . Dixerat enim ſupra cucurbitularum circulum(Eam ſcilicet partem , quæ cuti adhæret) breuem, ideſt, non latam,eſſe debere : quando locis admouentur vbi fluxio partes interiores vexat . Hæ enim facilius ichores à profundo trahunt . Nunc igitur demonſtrat quid incommodi

modi circuli magnitudo in hoc caſu afferat, & inquit: Lati igitur circuli multa trahunt ſimul A cum incumbentibus fluxionibus, & longe diſtantibus à ſupernis locis (hoc eſt à corporis ſuperficie, quarum gratia cucurbitulæ adhibentur) trahunt inquam multa, humiditates nempe, & ichores multos de altà carne: de ea ſcilicet, quæ circulo cucurbitulæ circumſtat, quæ cum ob cucurbitulæ latitudinem multa ſit, multum etiam humoris de illa attrahitur. Vnde euenit humiditatẽ inde attractam ex illa carne ſuperficiali, & ſana ſub cucurbitula apponi, & ſub ea ichorem vitioſum in penitiori parte colligi, quia à ſuperſtante humiditate impeditus retinetur; & hoc modo, quod morboſum eſt, & infeſtat (vberes inquam ex partibus penitioribus attracti) relinquitur, quæ vero nihil moleſtant (humiditates, ſcilicet, ex ſana carne attractæ) educuntur. quod quanti ſit in Arte medica, vulgatum illud demonſtrat: Si talia educantur qualia oportet; confert, & leuiter fertur: ſin minus è contra. Et tamen B

Abuſus in Cucurbitularũ electione.

noſtris temporibus nulla in cucurbitularum electione diſtinctio habetur, quamuis earum plurimus ſit vſus: tum in extrahendis humoribus ab intimioribus partibus ad exteriores, vbique, potiſſimum vero pro curatione earum febrium in quibus maculæ illæ apparent, quæ vulgo petechie dicuntur. Tum etiam in reuulſione humorum partes exteriores infeſtantium ab vna in aliam partem. In primo enim caſu ex Hippocratis præſcripto cucurbitulæ anguſtioris circuli eſſe debent, latioris vero in ſecundo. Vnde videre licet in quanto errore verſentur illi, qui medicinam noſtris temporibus florere credunt, antiquorum reſpectu.

Mar.n.9.

Verſ. 107. Quarta via eſt, quæ ſola ſecundum naturam motus eſſe videtur. Carnis itaque calamitates hæ ſunt: itemq. qua vtendum ſit curatione, &c.

Vlcerum quatuor ſpecies.

Vlcera quatuor motus habere poſſe, quam proximè dicebat, primus erat in profundum, vnde vlcera caua, & fiſtuloſa oriuntur. Secundus in altum: quando ſcilicet vlceribus caro, ſiue callus ſupercreſcit. Tertius in latum, per quem vlcera in dies latiora fiunt, & ad proximiora ſerpunt. His quartam viam nunc addit, quam ſolam ſecundum naturam appellat: quia per hanc vlcera à morboſo ſtatu ad naturalem conſtitutionem reducuntur, cum igitur hic motus ſecundum naturam exiſtat; ideo arte non venit remouendus. Quare pro vlcerum curatione triplex tantummodo erit indicatio, à tribus præfatis motibus deſumpta, de quibus agit Hipp. hoc loco dum inquit: Carnis itaque calamitates hæ ſunt: omnes autem communem rationem habent, &c. concludens intentiones curatrices has eſſe, videlicet quod, concretum eſt diſſoluendi: callos ſcilicet, & excreſcentem carnem, cauum replendi, & quod in latum extenſum eſt in anguſtum contrahendi. Quibus vero id procurandum ſit in alijs libris pertractaſſe profitetur. Vnde cum huiuſmodi libri nunc deſiderentur conſtat plures libros ab Hipp. confectos fuiſſe, quos temporis iniuria nobis ſuſtulit. D

Indicationes vlcerum.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De decenti ornatu ſiue de elegantia.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.1.

Verſ. 4. Aſſumi itaque poſſunt etiam harum partes, &c.

Sapientiæ nomine intelligit Hipp. earum ſcientiarum cognitionem, quæ ſimpliciter ad intellectum ſpectant: & quæ res tractant in abſtracto, nec ſenſibilè ſubiectum habent, qualis eſt Grammatica, Mathematica, Scientia, Logica, Metaphiſica, Philoſophia moralis, Ars poe- E tica, & in ſumma quæcunq. ad curioſitatem ſuperfluam (vt ipſe loquitur) inuenta ſunt. Harum igitur ſcientiarum partes aſſumi poſſe ad vſum artium vtilium aſſerit: quatenus haud parum artibus ipſis vtilibus acquirendis inueniendiſquæ, & ad earum vſum inſeruire poſſunt, cuius eam rationem aſſignat: quia in illis non adeſt ocium, neque malitia, per quæ omnes artes deſtruuntur, immo contrarium in illis viget, quod ad ipſas artes capeſcendas plurimum conducit. Vigilantia nempe, & mentis, intellectuſque exercitatio, quam tanti iam fecit antiquitas, vt huius gratia iuuenes antequam vtilibus ſcientijs applicarētur in mathematicis ſpeculationibus, & logicis diſputationibus alijſque huiuſmodi ſcientijs diu exerceri procurauerint. Illud etiam vtilitatis afferunt præfatę ſcientiæ: quia etiam ſi dum in illa ſimplici medi-

tatione

A tatione perſiſtunt,inutiles eſſe omnino videantur; cum tamen cæteris artibus aſſociantur,illis plurimum dignitatis,honeſtatiſq. tribuunt. Quandoquidem gratioſior eſt (inquit) ſapientia: quando cæteris artibus ita copulatur, vt in artem ipſam conſtituta videatur. Hæc enim artibus vtilibus aſſociata efficit,vt artes illæ non cum turpi lucro, & ſordida ſedulitate adminiſtrentur,quemadmodum facere conſueuerunt illi,qui artes prædictas ſine ſapientia exercent. Sed cum moderatione, & virtute. Hoc modo ſapientia medicinæ aſſociata optimum, probumq. conſtituit medicum, de quo inferius hoc eodem libro verſ.50. ita inquit Hipp. Medicus enim philoſophus eſt Deo æqualis, neque enim multa eſt inter ipſos differentia. Nam omnia, quæ ad ſapientiam requiruntur, inſunt in medicina,argenti contemptus, reuerentia, verecundia, habitus ſubmiſſus, auctoritas, iuditium, quies, obuiam itio, munditia, doctrina, *Mar.n.4.*
B cognitio ad vitam vtilium,& neceſſariarū purificationum, alienatio à mercenarijs,alienatio à ſuperſtitione, præeminentia Diuina. Quæ omnia ad ſapientiam medicinæ copulatam referri debent,& ideo non dixit,medicum ſimpliciter talem eſſe: ſed medicum philoſophum.

Verſ. 15. Hi enim ſunt, qui conueniunt faciunt quæſtuoſo artis vſu decipientes, & in circulis ciuitatum verſantes. Cognouerit autem quis ex veſtitu, & alijs ornamentis. Quamuis enim fuerint ſplendidè ornati,multo magis fugiendi ſunt, & à conſpicientibus odio habendi. *Mar.n.1.2.*

His deſcribere videtur Hipp. circulatores noſtri temporis,qui quorundam morborum medicinam profitentes oſtentationibus,certæque ſalutis promiſſione homines in foro decipiunt: ijs viliora medicamenta maximo precio vendentes. Qui quidem,non verborum apparatibus modo, ſed veſtitu elegantiori, & ſplendidiori fidem, & auctoritatem venantur. Hinc (ni fallor) recepit vſus, qui ad noſtra tempora etiam peruenit, circulatores appellare eos medicos,
C qui abſque ſapientiæ (quam appellat Hipp.) moderatione, artem medicam exercent.

Verſ. 32. Incognita enim vtilitas, tum in ſapientia, tum in arte adhibita, &c. *Mar.n.3.*

Cornarium longe diuerſam ſecutum eſſe lectionem ab ea,quam Frebonianus textus habet manifeſtè patet, quæ tamen præ cæteris probabilior mihi videtur, & latino ſermone ita ſe habet: Vſus enim, qui doctrina comparari non poteſt,in ſapientia, & in arte ſibi adiuncta docebitur ad principium capeſſendū. Quibus verbis demonſtrat Hipp.vſum artis, qui circa particularia verſatur:& qui neque in ſapientia, quæ res tantum abſtractas tractat; neque in arte, quæ pręcepta tantum vniuerſalia artis continet. edoceri poteſt, docebitur ab hac,ſcilicet à natura ad principium artis capeſſendum. Naturæ enim operum obſeruatio eſt illa, quæ artis vſum demonſtrat: ſitquè hoc principium artis, quæ particulares obſeruationes ad ſtatam, firmamquè vniuerſalium cognitionem reducit. Sicque à notioribus nobis (vt dicebat Phi-
D loſophus) ad notiora naturæ procedentes, artem præceptis vniuerſalibus conſtructam conſtituimus.

Verſ. 34. Natura autem defluit, & confunditur cum ſapientia ad cognoſcendum ea, quæ ab ipſa natura facta ſunt, &c. *Mar.n.6.*

Hoc loco demonſtrare intendit Hipp. ad probum, perfectumq. artificem conſtituendum, duo tanquam principia concurrere: Sapientiam inquam, & Naturam, illa rerum eſſentiam in abſtracto conſiderat: hæc vero in particulari operum naturæ obſeruatione conſiſtit. Inquit ergo: quod natura defluit, & confunditur cum ſapientia: hoc eſt concurrunt ſimul, & natura, & ſapientia, permiſcenturq. ad perfectam cognitionem eorum, quæ à natura dependent. Quod hoc argumento demonſtrat, quia alterum ſine altero nihil vtilitatis præſtat, nam multi in vtriſque ſermonibus, hoc eſt in vniuerſalium cognitione, atque etiam in parti-
E cularium obſeruatione errauerunt: quia non vtriſquè in demonſtratione vſi ſunt. Cum quis ergo res verbotenus conſiderat, is nullo modo earum naturam aſſequi poteſt, quia alia via eſt, quam ſequuntur ſapientes: qui ſcilicet verborum ſignificationem tantummodo attendunt: alia, per quam incedunt illi, qui rerum naturas obſeruant. Quapropter, qui verba tantum ſequuntur à veritate denudati, quam inquirere profitentur; omnem malitiam inducunt; atque ignorantiam. Solus enim honeſtus eſt, & elegans ille ſermo, qui ab opere, & experientia edoctus eſt. Sicuti vice verſa ea actio perfecta eſt, quæ cum ratione perficitur. Hæc habet Hipp. in preſenti ſermone, & quam plura alia hæc conſequentia, quæ omnia eo tendunt,vt demonſtret,exercitationem circa ſingularia naturæ operā admodum neceſſariam eſſe artifici,quandoquidem ſine illa nihil boni præſtare poteſt.

Verſ.

Mar.n.4. *Verſ. 47. Quamquàm talis prædictio nihil commoueat ad prudentiam eos, qui ſunt eiuſdem generis, quod autem rectus ſit finis, cognitio manifeſtum facit.* A

Præſentem textum hoc pacto latinitati darem. Quamuis certè hoc præceptum non hortetur ad ſcientiam eiuſdem generis. Finis enim demonſtrat, quod cognitio recta ſit. Senſuſque erit huiuſmodi. Dixerat neceſſarium eſſe, vniuerſalem cognitionem ſingularibus obſeruationibus adaptari; alioqui naturæ veritas ipſi reſpondere nequit, & ignarus homo redditur. Nunc igitur exceptionem quandam facit, & inquit, id non eſſe neceſſarium in ijs ſcientijs, quæ ſunt eiuſdem generis, v. g. Ad artem medicam comparandam neceſſe eſt. Medicum ſapientiam transferre ad medicinam: & vice verſa medicinam ad ſapientiã: ita vt, ad vniuerſalem cognitionẽ eorum, quæ in arte cõſiſtunt, mediantibus naturæ obſeruationibus perueniat; & vice versa obſeruatione naturales rationali probatione confirmet, alioqui in vniuerſalibus errare poterit ſingularia non obſeruãdo, ſimiliterq. à particularibus effectibus decipietur, niſi ratione dijudicentur. Et id neceſſariũ eſt in arte medica, quia ſapientia iam explicata, quę ſcilicet res vniuerſaliter conſiderat, diuerſi eſt generis à medicina. Si verò vtrunq. ſub eodem genere cõprehendatur, tunc non eſt neceſſe particulares obſeruationes vniuerſalibus adaptare; quia finis ipſe veritatẽ indicare poteſt, exẽpli gratia, Philoſophia moralis in abſtracto edoceri poteſt nullo ad particulares actiones morales reſpectu habito, & ita quiſpiã ſcientiã de moribus exactè comparare poterit, etiã ſi in ipſis virtutibus moralibus minime exerceatur. Similiter quis probam vitam inſtituere, & ſeruare poterit nulla habita vniuerſalis ſcientiæ notitia; & id quia ſpeculatio, & actio in his ſunt eiuſdem generis; ita vt finis eiuſdem ſcientiæ veritatem, aut falſitatem indicet. Quod quidem in medicina non euenit propter generis diuerſitatem. Dum enim ſentio, ex niuis contrectatione manus non longe poſt vehementer incaleſcere, ſi ex hoc elicio, niuem calidam eſſe, erro: quia huiuſmodi obſeruatio rationi non reſpondet ex philoſophia deſumptæ, quæ mihi demõſtrat, id ratione antiperiſtaſis, non ex niuis facultate euenire. B C

Mar.n.4. *Verſ. 49. Tempus porrò etiam artem facilem, ac peruiam facit, &c.*

Græca lectio hoc pacto mihi vertenda videtur. Tempus porrò horum cognitionem atque artem peruias facit, vel etiam in conſimilem viam incidentibus opportunitates manifeſtas facit. Quorum verborum hic eſt ſenſus. Dixerat quam proximè ad artis perfectionem neceſſarias eſſe, & vniuerſalium cognitionem, & particularium obſeruationem. Nunc verò inquit, tempus ad horum cognitionem plurimum conferre, & artem ipſam, quæ in amborum cognitione conſiſtit, peruiam, & facilem reddere, & ratio eſt, quia quò diutius in particularium obſeruatione perſiſtimus, eò perfectior cognitio, quæ indè comparatur; contingit nobis. Sed & ijs, qui in conſimilem viam inciderunt, ideſt, qui artem iam aſſecuti eam exercent occaſiones, & opportunitates operandi demonſtrat. Viam enim appellat artis exercitationem ab ætimologia non recedens: quia tempus artem peruiam facere dixit. Hoc igitur pacto tempus ad artis inuentionem facit: quatenus hæc à ſingularum obſeruatione dependet. Facit etiam ad artis exercitationem: quatenus occaſiones in arte rectè capeſſendas demonſtrat. D

Mar.n.5. *Verſ. 15. Obuiam itio.*

Hoc affabilitatis, humanitatiſq. ſignum exiſtit: Quod noſtro ſeculo maximè eſt in vſu. Amicis inquam aduenientibus obuiam ire, eos humaniter excipiendo. Nomen proprium quo huiuſmodi officium explicetur, latinitas fortaſſe non habet, quando id, quo in tranſlatione vſus eſt Cornarius, barbariem plurimum ſapit. E

Mar.n.5. *Verſ. 55. Cognitio ad vitam vtilium, & neceſſariarum purificationum.*

Inter præcipuas medici dotes hanc enumerat, quia cognoſcit, quæ ad vitam traducendum ſint vtilia, & quæ tanquam ſuperflua reijcienda ſint. Id enim neceſſarias purificationes vocat: quia eas tanquam impurum quid abluere, & reijcere oportet.

Mar.n.5. *Verſ. 56. Præminentia diuina.*

Hæc eſt alia medicorum prærogatiua, quia Deos confitentur, eoſque hominibus, alijſquè cunctis rebus præeſſe concedunt.

Mar.n.6. *Verſ. 64. Non enim eſt potentia in ipſa redundans. Nam, &c.*

Quæ hoc loco afferuntur difficilia ſunt, quia breuitatem affectans auctor multa ſubticuit,

quorum

A quorum præſentia claram ſententiam abſque dubio redderet. Hoc autem ab eo factum eſt: quia plurima ex dictorum,& dicendorum connexione emanare cognouerat. Quæ igitur hoc loco proponuntur, in comprobationem adducta ſunt eorum, quæ nuper dixit. Medicinam ſcilicet erga Deos valde reuerenter ſe habere. Hiſque præmiſſis totius orationis ſeries hæc erit. Non enim eſt potentia excedens in ipſa, medicina ſcilicet, itaut in artem ipſam omnia ægrotantibus contingentia referat, noſcit enim multa abſque medici ope ægrotantibus ſalutaria euenire, quorum plurima lib.1. de morbis recenſentur, eaque per fortuitum ſucceſſum accidere ait. Hi enim (Medici inquam) multa quidem aggrediuntur, multa verò etiam ipſis Dijs facientibus ſua ſponte (non artis auxilio) vincuntur. Quæ poſſidet nunc medicina, hinc exhibet, ideſt, à Dijs ipſis recepta habet, quæ enim via eſt huius in ſapientiā hinc oritur, B hoc eſt: Quibus medicorum datum eſt, vt ſecundum ſapientiam artem exerceant, à Dijs habent. Etenim illis ipſis (adiuuantibus) hoc modo procedunt, ideſt per viam ſapientiæ, quæ verò non exiſtimant (eſſe, aut in arte fieri poſſe) confitentur, hinc (hoc eſt, à Dijs) euenire. Quæ circa corpora fiunt, & quæ per omnia, hæc progrediuntur vnum in aliud transformatum, aut correctum. Quæ item per chirurgiam ſanantur, & quæ auxilium præſtant, tum remedijs, tum diæta. Caput quippe horum ominum in hoc (Deorum ſcilicet) cognitionem tendit; concludens tandem: Quæcunque in arte medica fiunt, & contingunt, ſiue ſit morbi tranſmutatio, vt quando ex pleuritide fit peripneumonia, & ex hac febris ardens: ſiue alicuius accidentis correctio; veluti quando vigiliæ tolluntur, deliria ſedantur, aliaque ſymptomata corriguntur: ſiue ſanitas opera chirurgica contingat, ſiue pharmacis, ſiue per diætam; in his omnibus Deum agnoſcit, qui omnibus præeſt, vt ſatis, ſuperque demonſtratum C ſit, quod ſupra propoſuerat, Medicos inquam præeminentiam diuinam præferre, & medicinam erga Deos valdè reuerenter ſe gerere. In quorum confirmationem lib. de Nat. Mul. à principio, primam morborum cauſam in Deos referendam eſſe ſtatuit, ex eo deducens, qui hæc tractare velit, à Dijs ordiri oportet.

Medicus erga Deum bene ſe habet.

Verſ. 75. Hoc enim violentia eſſe videtur ad curationis exortationem. Mar.n.7.

Rationem aſſignat, cur medicus plurima cum idiotis confabulari non debeat, quia (inquit) id videtur eſſe violentia quædam, qua medicus ægrotantes trahat, qui ſe ipſos curandos ei committant.

Verſ. 107. Inſtabilia enim ſunt, quæ in humidis conſiſtunt. Mar.n.10.

Reddit rationem, cur diligenti obſeruatione, & frequenti viſitatione vti debeat medicus, quia (inquit) inſtabilia ſunt, quæ in humidis conſiſtunt, quaſi diceret, quæcunque ægris adueniunt, omnia ab humoribus ortum ducunt, quorum natura humida eſt, & fluxibilis, vt D mirum non ſit, ſi & quæ ab his dependent, inſtabilia ſint, facilemquè tranſmutationem, tum à fortuna, tum à natura recipiunt. Hoc ergo ſtante, frequentius viſitandum, vt ſi fortè morbus tranſmutationem faciat, ipſi, mutato conſilio oportunè occurri poſſit. Hac enim ratione occaſio præceps in medicina dici poteſt.

De frequentibus viſitationibus.

Verſ. 111. Multa enim ſunt, quæ ſimul mali quid faciunt. Nam quod ſingillatim ſecundum conſequentiam, fit facilius eſt, & ad experientiam commodius. Mar.n.10.

Hæc eſt altera ratio, propter quam adeo expediat medico occaſionem medendi arripere. ſuperius enim dicebat: Neglecta ea, quæ circa temporis occaſionem adminiſtrare oportebat, impetu ſuo progreſſa occupant, & perimunt. Nam (ſubiungit modo) etiam ſi ſuperuenientia, & vlterius progreſſa mala non ſtatim interimant: quia tamen dum hæc vnum poſt E aliud ſuccedunt, & ſuperueniunt: niſi ſtatim, ac ſe produnt, ipſis occurrimus, multa ſimul cumulatè ægrotantem vexare neceſſe eſt, quo caſu longe difficilius eſt, ea ſimul affligentia ſuperare, quam ſigillatim vnum poſt aliud ſedare. Quare oportunior, & expeditur erit curatio, ſi ſecundum conſequentiam fiat, quæ in eo conſiſtit, vt ſtatim ac ſymptoma aliquod ſuperuenit, ei occuratur, eoquè ſedato, ſi aliud ſuccedat, illi quoque eadem celeritatè inſiſtatur. Eſt etiam ad experientiam commodior, quod voce ἐμπειρότερον. ſignificatur: quia dum vni tantumodo ſymptomati inſiſto, non pluribus ſimul; quæ iuuant, & quæ ſecus, melius percipio: quam dum plura eodem tempore multorum ſymptomatum vrgentia adhibere cogor.

Verſ. 114. Poſtquam exoſas potiones accipientes, aut pharmacis datis, aut alia curatione Mar.n.10.

tione adhibita perempti ſunt, & factum quidem hoc non ad ipſorum confeſſionem vertitur, verum Medico culpa imputatur. A

Interpretes hanc ſententiam negatiuam faciunt: cum tamen in omnibus Græcis exemplaribus affirmatiuè legatur, an alicuius contextus auctoritate id fecerint: an quia aliter idoneo ſenſu carere ipſis videretur, non mihi conſtat. Scio quidem, ſi auctoris intentio diligenter perpendatur, affirmanter acceptam ſenſum aptiſſimum, & Hippocrate dignum recipere poſſe. Dixerat quippè Hipp. obſeruanda eſſe ægrotantium errata omnia, ſiue ſint circa cibum, & potum, ſiue circa medicamenta, aut alia exteriora, nam ſi propter errores malè habeant, culpa in medicum reijcitur: dumodo id poſt aliquam adhibitam medelam contingat, & potiſſimum ſi potiones dedit inſuaues, aut pharmacum purgans præbuit. Hæc enim tanquam quid magnæ efficaciæ obſeruari ſolent: & ſi poſt prædictorum aſſumptionem aliquid mali contingat, cauſa in illud reijcitur: etiam ſi ab ægri errore contigerit. Idque frequenter noſtris temporibus vſuuenit: quam calumniam vt deuitent quam plures medicorum, propriam exiſtimationem pluris facientes, quam ægrotantium ſalutem, nullum magnæ efficaciæ præſidium, aut quod alioqui adnotari poſſit, præſcribunt. Nam ſi v. g. ſanguinem mittunt, tres, aut quatuor vncias non excedunt, ſi pharmacum exhibent, à manna, ſirupo ros: ſolutiuo, ſimilibuſque medicamentis non recedunt, eaque exhibent quantitate, vt infra mediocritatem potius, quam ſupra euacuent. Qua quidem medendi ratione medici prædicti tutò ſibi ipſis cauentes, miſeros ægrotantes in vitæ diſcrimen ſæpe traducunt. Hoc autem faciendum eſſe non ſuadet Hipp. & multò minus Chriſtiana religio. Sed dum hæc adminiſtrantur remedia, ægrotantium errata diligenter obſeruanda eſſe nos admonet. B

Contra modernos.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS. C

Præceptionum.

PROSPERI MARTIANI PRAEFATIO.

Hic liber præceptionum inſcriptus, in quo quid Medico faciendum ſit, aut fugiendum in arte, tum comparãda, tum exercenda continetur, omnium Hippocratis librorũ obſcuriſſimus eſt. Auctor enim non conſuetæ modo breuitati intentus ſermoni obſcuritatem attulit; ſed dedita opera eam affectaſſe videtur, & maxime in ea parte, in qua medicorum, & ægrotantium vitia manifeſtantur, indicans nempè, quæ ad communem vtilitatem faciunt aperta oratione, quantum fieri poteſt, enarranda eſſe, nè obſcuritas orationis errandi occaſionem præſtet. Quæ vero maledicentias, & vitiorum reprehenſiones continent obſcuritatibus obuelanda eſſe: nè rectorum aures offendantur, ſimpliciumq. hominum mentes ad vitia antea ſibi ipſis ignota concitentur. In hoc igitur libro diludidando multum inuigilauit Zuingerus, verum cum plurima aſſequi non potuerit, à recepta lectione non minimum recedere coactus eſt. Multum pariter & nos inſudauimus. Quid verò noſtri præſtiterint labores, lectores videbunt. D

Mar.n.1. *Verſ. 12. Si enim ex his quæ palam perficiuntur ratiocinatio initium fecerit in mentis poteſtate comperiet, ipſa ab alijs ſingula ſuſcipiens.*

In mentis poteſtate eſſe ea dicuntur, quæ ab ea poſſidentur: ea verò mens poſſidet, quæ vera eſſe certò cognoſcit. Quum ergo per vniuerſalia probabilia tantum (vt ipſa vocat) figmenta in rerum cognitionem quis peruenit, huius mens eorum compos dici non poteſt, quia de illis cognitionem certam non habet. Sed tunc ſolum quando ratiocinatio initium fecerit ex illis, quæ palam perficiuntur: ab ijs inquam, quæ ſenſu fuere percepta. Mens enim ſingula ab alijs, ideſt, à ſenſibus ſuſcepit, & ſic ea certò noſcit. E

Mar.n.3. *Verſ. 31. Vtilis eſt autem, & varia prædeſtinatio, &c.*

Admonet Medicum Hipp. vt quando ad curandum ægrum accedit, plura remedia adminiſtranda proponat, nec vno tantum præſcripto diſcedat: aſſerens, eo ſolo ægrotantem ſanandum fore. Quia cum varia ſint morborum ſymptomata, variaſque ſubeant mutationes, per quas in longos morbos protrahi contingit, vnico tamen remedio propoſito occaſionem ſu-

ſcipiet

A ſcipiet æger dubitandi, nè cum ſpreuerit Medicus, & non omnibus neceſſarijs præſcriptis, eum deſeruerit. Varia igitur proponat: neceſſaria verò tantum adhibeat. Aegrotantem interim admonendo, morbos aliquando varias mutationes habere; & diutius perdurare: vndè plura remedia ſint adhibenda, eaque omnia temporum occaſione adminiſtraturum polliceatur; & nè in ſuſpitionem incidat fore, vt eum medicus deſerat, de mercede poſt comparatam ſanitatem perſoluendam cum ægroto conueniat. Hoc enim pacto huiuſmodi ſuſpitio omninò tolletur, quæ ægrotanti admodum noxia eſt, potiſſimum in morbo acuto. Quomodo autem circa talem conuentionem de mercede ſe gerere debeat Medicus, docet Hipp. ibi. Morbi autem celeritas temporis occaſionem non præbens, &c. inquit igitur, quando morbus propter acutiem non dat inducias, & reuertendi tempus ad pactum confirmandum non datur, non debere medicum rigidè, & tenaciter cum ægroto tractando de mercede non
B conuentum deſerere, ſed liberaliter etiam cum iactura conuenire, propriæ exiſtimationis maiorem habens, quam vtilitatis, rationem; cum ſatius ſit, ſeruatis ingratitudinem, & auaritiam exprobare, quam lethaliter affectos emungere, conuenientem mercedem rigidè expoſtulando. Verbum enim προμύσσειν, quod emungere ſignificat, aptè ſatis modum exprimit, quo in conuentionibus vtuntur homines: ſicuti enim qui emungit lac paulatim, & quaſi violentia quadam trahit. Ita mercedem, aut pretium alicuius rei cum aliquo conueniens, paulatim ad mercedem maiorem aduerſariũ trahere conatur. Hac igitur ratione in morbo acuto merces rigidè non eſt conſtituenda; & ſi (ſubiungit) aliqui id exoptant, ægrotantes de mercede omninò conuenire volentes: ius hoſpitij, ſeu amicitiæ, & facilem morbi epxulſionẽ proferentes, quorum prætextu medicum ad curationem ſuſcipiendam quàm minima mercede conſtituta compellere ſtudent, digni quidem, qui negligantur, non autem qui affligantur.
C His ergò (inquit) te oppones magnanimitate, aſſerendo, eos vt à morbo vexatos apud te ſatis excuſatos haberi, inſtar eorum, qui in mari continuis mutationibus ſubiecto vela dantes, in nullo ſe conſtantes exhibent. Nam bonus medicus fide magis, quàm rigore medetur.

Verſ. 53. Si enim affuerit erga homines amor, adeſt etiam amor erga artem, hoc eſt. Mar.n.5.

Si Medici charitatem habuerint ergà homines, & illis opem ferre ſolo amore procurauerint, erit etiam amor ergà artem, quia homines artem medicam in pretio habebunt, medicoſque ipſos amore proſequentur.

Verſ. 60. Fortunæ tamen indigi. Mar.n.6.

Medicos in ignorantiæ profundo verſantes fortuna indigere ait, quia niſi bona ipſis faueat fortuna, nihil boni præſtare ex arte poſſunt.

Verſ. 66. Laudantes in odio mali auxilij. Mar.n.6.

D Hæc verba prolata ſunt in eos medicos, qui ſibi ipſis laudem comparare ſtudent, aliorum medicorum curationes reprehendendo.

Verſ. 66. At ægrotantes natant in vtraque improbitate, &c.

Quotquot in præſenti contextu leguntur verba, tot difficultates emergunt, vt impoſſibile videatur aliquem rationabilem ſenſum illus adaptari poſſe. Hunc tamen haud ineptum exiſtimo. Medicorum malitiam enarrauit in præcedentibus. Nunc verò ægrotantium improbitatem manifeſtat, quæ eadem continet, quæ in medicis adnotauit, ignorantiam ſcilicet, & auaritiam. Ignorantiam quidem præſeferunt ægrotantes, quando vt minus impendant, medico artis perito vſque ad perfectam ſanitatem non ſe committunt. Verum cum primum morbum remitti perſentiunt, medicum dimittunt. Cæterum cum morbus indè protrahatur medicum denuò adhibere coguntur; & cum priorem recipere erubeſcant, alterum vocant,
E cui mercedem nouam conſtituentes, à propria auaritia ſeipſos deceptos cognoſcunt, & hoc modo dum ſumptus contrahere ſtudent, maiores incurrunt. Secundo loco ægrorum auaritiam carpit Hipp. quippè qui in omnibus ſumptibus tenues exiſtant, ſed potiſſimum in mercede medico præſtanda, ita vt, ſi conſequi poſſint, vt cum medico conſortium, & familiaritatem contrahant, tunc ſeipſos diuites iactant. Verum quando de mercede medico præſtanda tractatur, à ſumptibus ſe exhauſtos eſſe conqueruntur, negotiationes tamen multas habere, tum in pecuniarum redditibus, tum ex agricultura profitentur, ex quibus mercedem medico pollicentur. Verum ſanitatem conſecuti illa exigere, vt medico ſatisfaciant, negligunt. Et hic eſt verus præſentis ſententiæ (ni fallor) ſenſus, cui verborum ſeriem ſatis conuenire, Græca le-

ctione diligenter perſpecta patebit. Quæ quidem latinitati donari, etſi minus eleganter in A hunc modum poſſet. *At ægrotantes afflicti natant in vtraque improbitate: eo quod potiori in arte curationi ſe ipſos non commiſerunt ad finem vſque. Remiſsio enim morbi alicuius magnum ægroto euffugium præbet*, ideſt, facit vt æger plura deuitet, atque recuſet: vnde medicum dimittit, quapropter ſanam affectionem cupientes eundem vſum (prioris medici) ſemper admittere nolunt, medici varietati ſe adaptantes. Sumptuum quidem multitudine ægroti carent (quia eas omni ingenio deuitant) morum prauitate in congreſſibus ſe ipſos ſubijcientes, cum indè ingrati fiant. Dum enim hi in medium incidunt, proprij decoris nullam rationem habentes, adeò ſe ipſos deprimunt, obſequium immodicum medico præſtantes, vt inurbanitatis crimen apud vulgus ſubeant. Ingrati verò fiunt (quia verbis tantummodo, & obſequijs medico ſatisfacere profitentur) Quum vero conſequi poſſunt, vt conſortium (acquirant

Aegrorum ingratitudo.

cum medico) ditantur (hoc eſt ſeipſos diuites iactant) de mercede (dum tractatur) exhauriuntur (ideſt pecunijs ſeipſos exhauſtos conqueruntur; Sani eſſe volentes (quando eos ægrotare contingat) quæſtum ex vſura, aut re agraria affore producentes. At poſtea de illis quæſtum facere (ſeu exigere) negligentes (nè modico conuentam mercedem perſoluant.) B

Mar. n. 6.

Verſ. 74. Remiſsio enim, & intenſio ægrotantis medicam adminiſtrationem requirunt.

His adfert rationem Hipp. cur, quæ de medicorum, & ægrotantium vitijs dicta ſunt, ſatis eſſe debeant. Quia ſcilicet ad medicos quatenus medici ſunt prædicta haud ſpectare debent, quorum munus eſt, ægrotantibus opem ferre, & corporis morbos, non animæ corrigere.

Mar. n. 7.

Verſ. 83. Hoc enim iureiurando affirmare poſſum, quod medici ratiocinatio nunque alteri inuidere poterit. Imbecillis enim hoc modo apparebit. Sed magis (hoc faciunt) forenſibus exercitationibus deditì. Quamquam neque hoc falſo cognitum fertur. Quod in omni copia inopia ineſt. C

Iuramento ſe affirmare poſſe ait. Quod nullus medicus, qui verè medicus ſit, & prudens vnquam inuidia motus in alterum medicum ratiocinari poterit, ita enim & ingenio, & potentia imbecillis videbitur. Hoc enim forenſibus conuenit, quibus quidem dum clientium cauſas in foro coram iudices defendunt, ſeipſos extollere, aduerſarioſque contumelijs, iniurijſque lacerare conſuetum eſt, neque id illos quidquam dedecet. Quamuis (ſubiungit Hipp.) illud etiam verum ſit. Quod in omni copia inopia ineſt, & qui plura iactat, minus poſſidet, quique pluribus propriam cauſam tueri conatur, iniquiorem quoquo pacto reddit. Vnde nimia verboſitas, & contentio ipſi met nocet.

Mar. n. 8.

Verſ. 92. Qui vero ægrum ſibi commiſſum habet, ſi artis inuenta demonſtrauerit conſeruans, non mutans naturam, præſentem remunerationem, aut (contra) diffidentiam ſtatim reportabit. Hominis enim bonus habitus natura quædam eſt naturæ circumficta motum non alienum (habens) ſed valde congrua & ſpiritu, & calore, & humorum concoctione vndiquaq. & vniuerſa victus ratione, ac alijs omnibus compoſita, ac conſtructa, &c. D

Hic locus obſcuriſſimus eſt ob multa, potiſſimum verò propter verbum ἀποίσει quod Cornar. tranſtulit auferet. Verſio quidem, quæ etſi vocis proprietati accommodari poteſt, ſenſum tamen abſurdum reddit. Quare Calui interpretatio mihi accommodatior videtur eamque ſecutus eſt Zuingerus, vertit enim, reportabit; ita vt ſenſus ſit huiuſmodi, mala eſt aliquando ægrotantium impatientia, vt non nulli à doloris vehementia ſuperati ſe ipſos vita exuerint, propter hanc igitur cauſam celeritatem in medendo deſiderabat Hipp. quam quidem in remediorum multitudine idiotæ reponentes de medico cautè, & prudenter procedente conqueruntur, aut ſaltem aliquid ſolitæ mercedis detrahunt. Sæpe etiam id eius inſcitiæ adſcribentes in diffidentiam circa eum cadunt. Quomodo igitur cum talibus procedendum ſit, docet hoc loco Hipp. & inquit. Si medicus ægrotanti ſibi commiſſo demonſtrauerit, artis inuenta conſiſtere, non in permutatione naturæ, quæ contrarijs perficitur medicamentis, tum alterantibus, tum euacuantibus, ſed in eiuſdem conſeruatione, quæ in congrua quadam moderatione conſiſtit. Si inquam id fecerit medicus, ſiniſtram de ſe opinionem omnem ab ægrotante tollet, & quamuis continua remediorum varietate non vtatur, & aliquando ab his penitus deſiſtat, non tamen remuneratione conſueta priuabitur, ſed præſentem ideſt, quæ ſingulo die medico dari ſolita eſt quotidiè recipiet. Quod ſi è contra id non præſtabit, diffidentiam ſtatim reportabit. Qua ratione artis inuenta in conſeruatione naturæ E

Cornarij verſio non recepta.

Quomodo Medicus tollat ſiniſtram de ſe ægrotanti opinionem.

conſi-

A conſiſtant;demonſtrat dum inquit. Hominis enim bonus habitus, & ex conſequenti ſanitas, quæ à medico intenditur, natura quædam eſt ipſi naturæ circumficta,hoc eſt diſpoſitio quedam conformata, & ſimilis ipſi naturæ, ſimilique motu (naturali inquam) conſeruata, valdè congrua effecta ipſi naturæ, mediante ſpiritu, calore, & hnmorum coctione vndiquaq. per omnes corporis partes celebrata, quæque ijs comparatur, quæ ſub ratione victus continentur, res non naturales vocarunt poſteriores. Hæ enim ſunt inſtrumenta, quibus natura ipſa in naturali diſpoſitione conſeruatur, quæ ideo ita diſponi debent, vt ipſi congrua ſint omninò. Niſi (ſubiungit) aliquis defectus in natura fuerit à natiuitate, qui magnus ſit, nam eo caſu procedendum eſſet non ijs, quæ communiter ſanæ naturæ conueniunt: ſed ijs, quæ defectuoſæ illius met ægrotantis. Quando enim defectus ille congenitus eſt, & magnus fruſtra illum tollere conamur,quare tunc ſatius eſt ſimilibus defectuoſæ naturæ procedere, B quam contrarijs, nam defectus ille inſtar ſanæ naturæ eſt tractandus. Cum verò vitium illud fuerit exiguum, vt eius remotio ſperari poſſit, tum naturæ ſanæ ſimilibus, & defectuoſæ contrarijs occurrendum eſſet. Nam defectus etiam paruus eſt quid præter naturam, & quatenus talis remouendus eſt,non ſolum,ſi eſt à natura,ſiuè congenitus,ſed etiam ſi ad tempus, ideſt, ſi modo accedit, & per aliquod tempus perdurat, modo recedit.

Res non naturales.

Verſ. 111. *Optanda eſt etiam diſpoſitio extra enim exiſtens tardæ eſt diſciplinæ. Præſentium quidem nihil perficit, non præſentium vero tolerabilis memoria exiſtit. Fit itaque omnia tentans nihil voti compos cum iuuenili peſte decori negligentia, & præfixis terminis, & promiſſione iuramentiſq. maximis. Deorum cauſa.*

Mar.n.10.

Hoc modo igitur Græcum contextum verterem, quorum verborum hic eſt ſenſus. Quicunque naturalem inclinationem, diſpoſitionem vè diuerſam habet ab eo, cui applicantur, C ij tardè admodum illud aggrediuntur, ſeròq eius diſciplinæ ſe ipſos ſubijciunt. E contra verò ad aliquam artem à natura diſpoſiti, hi à primis annis circa eam exerceri incipiunt. Propter hanc igitur cauſam deſiderat in medico Hipp. diſpoſitionem, qua deficiente nullus ad artis perfectionem peruenire poteſt. Huiuſmodi enim homines,cum ſerò artis diſciplinæ ſe ſubijciant,dum ratione ætatis prouecti eſſe deberent,tyrones penitus exiſtunt, ingenijque perſpicuitate, quam iuuentus præbet, omninò carent; vndè in plurimis eos deficere neceſſe eſt. Nam eorum,quæ peragenda ipſis occurrunt (propter inexperientiam) nihil perficiunt, quæ verò non præſentia ſunt, tolerabilis memoria eſt,hoc eſt, non parum eſt, ſi illorum recordentur, non enim ex præteritis quidquam vtile elicere poſſunt, vt boni artiſices euadant. Tales ergo iuuenili peſte, præſumptione ſcilicet, tyronum propria (ſupponit enim tardè ad artem eos acceſſiſſe, & ideò etſi ætate ſint adulti, peritia tamen iuuenes exi- D ſtunt) cum decori negligentia: vndè eorum,quæ medicum dedecet, pertractare non erubeſcunt, & præfixis terminis, & promiſſione, & iuramentis maximis Deorum cauſa omnia tentant, omniaque audent. Qui enim artis medicæ difficultatem, & errandi occaſiones, quæ circa eum contingunt, nondum ſunt experti, de ea nimis confidentès, ſalutis, aut mortis certos præfigunt terminos, quos non aſſeuerant modo, ſed iuramento Deos ipſos inuocanres eorum certitudinem confirmare non verentur.

Conditiones Medico conuenientes.

Verſ. 115. *Dum medicus præeſt morbo cum aſsidua lectione, &c.*

Mar.n.10.

Medicorum vulgarium conditione patefacta ad probos medicos ſermonem conuertit, & docet,quomodo peritus medicus ſe gerere debeat potiſſimum cum præfatis, inquit igitur. Dum medicus præeſt morbo, hoc eſt medicus, qui alicuius morbi curationem ſuſcepit, aſſiduè; & frequenter ægrum inuiſere debet, & inſtruere adtantes, comprimereq. arrogantiam E idiotarum tumultuantium, imitantiumque ſermones ex metaphoris. Per idiotas intelligit, hoc loco medicos imperitos, & vulgares, quos idiotas vocat, tum quia inſtar idiotarum imperiti ſunt, tum etiam, quia horum maxima copia adeſt vbique, hi igitur ſermones ex metaphoris imitari dicuntur: quia dum de morbo diſcurrunt, cum nihil ei propriè conueniens habere cognoſcunt, in metaphoris, exempliſq. continuò perſiſtunt. Idiotarum inquam, congregatorum ægri inuiſendi gratia, & diſcurrentium circa morbum ipſum, etiam ſæpè antequam morbus ſe prodat, & eius natura pateat. Talium igitur (ſubiungit Hipp.) vbi etiam præfectus eſſem,non ſanè in curatione collectitia, & tumultuaria eorum conuenirem

Quid idiota.

 (quia

(quia cum huiuſmodi imperitis altercari medicum prudentem dedecet) verum confidenter A auxilium peterem (medicorum ſcilicet peritorum) cognitionis enim decoræ ſcientia in his diſperſa eſt. Hæc etiam referri poſſunt ad idiotas, qui medicinæ cognitionem profitentes, poſtquam vulgaria quædam perceperunt, etiam ſi in reliquis penitus imperiti ſint; cum medicis tamen altercare non erubeſcunt. Cum huiuſmodi igitur hominibus contentionem ſubire non oportet, ſed alterius medici periti auxilium petere: cuius ope non ægrotanti modo opitulari, ſed etiam prædictorum petulantiam compeſci poterit. Hac digreſſione abſoluta ſermonem denuò conuertit ad medicos, de quibus inſtitutus erat ſermo: & quomodo ſe gerere debeant humaniter eos docet. His ergo (inquit) imprudentibus neceſſario exiſtentibus conſilium præbeo; vtilem eos habere exercitationem, poſt cognitionis dogmatum penuriam, hoc eſt, ex quo dogmata artis ignorant, & ad ea conſequenda ſe ineptos cognoſcunt: vtili exercitationi ſe conferant, eique diligenter incumbant. Quia, B poſtquam circà eam diù ſe exercuerint, ad vniuerſalia dogmata acquirenda aptiores fient, quis enim (ſubiungit) multifidam dogmatum ſectionem ſe verè cognoſcere poſſe ſperarit citrà exercitationis conſtantiam? Quapropter hos admoneo, dicentibus quidem attendere (vt dogmata aſſequantur) facientibus verò inſiſtere, vt vtilem acquirant exercitationem.

Medicu non debet altercari cum idiotis.

Mar. n. 11.

Verſ. 125. *Si quis cæco attendat, velut res magni timoris cauendus eſt, & gratia per quam vnitas perit.*

Admonebat nos ſuperius Hipp. nè diutius ægrum in exacta viuendi ratione contineamus, quia contracta diæta diuturna concupiſcentiam in ægrotante erigit, propter quam grauiores tandem errores committunt, quapropter aliquantiſper ei indulgendum. Verum & hæc indulgentia moderata ſit, quippè quæ morbum producere ſæpe ſolet, propter hoc C igitur ſumma diligentię æger cuſtodiendus eſt: quando in vtroque exceſſu adeſt periculum vitæ, idque cæcorum exemplo declarat in præſenti ſententia: & inquit: Qui cæco attendit, eiuſque cuſtodiæ præeſt, illi exacta diligentia proſpicere debet: velut res magni timoris: & eas gratias ei denegare, quæ in eius exitium tendunt. Hic eſt enim (ni fallor) ſenſus illorum verborum ἢ καρὶν δὶ ἧς ἑνότης Vnitatis enim nomine indiuiduum non impropriè appellat. Nam indiuidua propriè ſunt, quæ numerationi ſubijciuntur, quæ per vnitates procedit. Hic igitur medicus ægrotantis curam ſuſcipiens, quem & morbi vehementia, & mortis timor quoquo pacto obcæcarunt; illum diligenter cuſtodire debet, nè propter errata, aut nimiam indulgentiã in vitæ diſcrimen adducatur. Verum inſtabit quiſpiam: ſi indulgentiam morbum protrahere nuper dixit, cur modo mortis periculum eos incurrere cæcorum exemplo ait? Num quia (vt idem Hipp. lib. 7. epid. ſect. 2. verſ. 169. iuxta Græci contextus lectionem dixit) diuturna periculoſa? D

*Medicus & æger aſſimilantur cæco, & cuſtodi ſuo.

Mar. n. 12.

Verſ. 134. *Parua cauſa ſanationem ſoluit, niſi quid circa locum principem affectum fuerit. Quapropter affectio per conſenſum à triſtitia inducta vexat: quidam ſanè ex alterius conſenſu vexantur.*

Cauſa quælibet, ſiuè externa, ſiuè interna, cum leuis eſt, morbum facilem, leuemque inducere ſolet: & qui ſpontè, & abſque medici præſidio tollitur, idque ſignificauit, per illa verba ἄκεσιν λυσται. ideſt, ſanationem ſoluit; ratio autem huius ex eo dependet: quia ſicuti remedia morbos ſoluere dicuntur, quia eos tollunt: ita parua cauſa ſanationem tollere dicitur, quia medendi neceſſitatem aufert. Affectiones igitur à leui cauſa dependentes medicam curationem non expoſcunt: niſi (ſubiungit Hipp.) affectio circa membrum aliquod princeps exiſtat, quod morbum effectrice cauſa maiorem faciat, aut ſaltem foueat. Huiuſmodi membrorum principalium affectionem morbi apparatum dicimus; E euius ratione quælibet occaſio etiam leuiſſima morbos grauiſſimos inducere ſolet, & diutius perſeuerantes, imò etiam morbus ipſe, quamuis minimus, ſi principem partem occupat, non eſt deſpiciendus: cum hic magnus ratione dignitatis (vt loqui ſolet Gal.) exiſtat, cuius rei exemplum adfert affectionis ex triſtitia inductæ, quæ etſi à leui cauſa, quæ triſtitia eſt, ortum habeat, non tamen ſpontè ſoluitur: ſed artis auxilio eget, ratio ſubintelligitur, quia triſtitia eſt paſſio membri principalis, cordis inquam, cui cæteræ partes facilè con-

Affectiones partium principalium, & ſi leues æſtimandæ.

A consentiunt; & indè ægrotant: Nam certum eſt (ſubiungit) quaſdam particulas ex alterius conſenſu vexari.

Verſ. 137. Proprior vehementis amorem indulgentia.

Ita ad verbum interpretatur Græca lectio, quibus verbis docemur, indulgentia tutius nos poſſe vti circa eos, qui laboris amantes plurimum ſe exercent. Huiuſmodi enim naturæ ſicuti pleniorem victum expoſcunt, ita errores facilius ferunt. Iuxta doctrinam aphoriſ. v. ſect. 1. *Mar.n.13.*

IN LIBRVM HIPPOCRATIS

B

De Natura hominis.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

De humana Natura tractarunt Philoſophi: tractarunt & Medici, illi quippè hominem conſiderantes quatenus ens naturale; hominis principium ſtatuere id, quod & aliarum etiam rerum naturalium commune principium eſt. Quapropter qui naturæ elementa exiſtimabant, aut aerem, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut ex his duo, vel omnia; hi etiam hæc eadem tanquam hominis naturam, & elementa cǒnſtituerunt. Medici vero, qui humanam conſiderant naturam, non ſimpliciter, vt ens naturale; ſed quatenus ſanus eſt, & ægrotat; rem

C ipſam proximius conſiderantes, hominis elementa non prædicta, ſed proximiora ſtatuere. Humores videlicet corpus humanum, tum conſtituentes, tum conſeruantes. Sicque horum alij ſanguinem, alij pituitam, bilem alij, alij melancoliam hominis principium poſuerunt. De natura ergo hominis pertractaturus Hipp. à principio proteſtatur, ſe de ea non Phiſicè, ſed medicè tractaturum, & proindè non diſputaturum, an homo principium habeat aerem, an ignem: aut terram, aut aquam, quod Philoſophi factitarunt, quos inſuper redarguit, non certè, quia naturam altius diſquiſiuerint, quam conueniret. Elementa omnium rerum prima hominis principia ſtatuentes; verum quia vnum tantum, & illum quidem, quod nullo modo in homine ſenſu percipitur, quod neceſſario euenire deberet, ſi vnicum tantum eſſet principium, non enim haberet alterius mixtionem, quæ ipſum confundendo celaret, vt euenit ijs, *Hipp. tract. de Nat. hom. medic, non phiſicè.*

D quæ ex pluribus componuntur, & hic eſt ſenſus illorum verborum, quia non manifeſtum eſt vnum (dictorum ſcilicet) in homine eſſe. Quaprǒpter horum error maior apparet errore medicorum, & minus excuſari poteſt, quia ſi hi humanæ naturæ principium conſtituerunt, aut ſanguinem, aut bilem, aut pituitam, aut melancoliam. Hi etiamſi veritatem non ſunt aſſecuti, propriè tamen opinionis aliquod fundamentum habuerunt. Quod enim principium aſſerebant in homine eſſe, poterant demonſtrare. At philoſophi, quia nec aerem, nec ignem, nec terram, nec aquam in humano corpore indicare poſſunt, ſtultè ſatis aliquod eorum humanæ naturæ principium ſtatuerunt. Quare cum elementum in homine non percipiatur ſenſu, certiſſimum argumentum eſt, illud aut non eſſe primum, aut non ſolum. Res enim ſenſibus non apparent, aut quia re vera non adſunt, aut quia alijs permixtæ abſconduntur. Horum igitur philoſophorum opiniones, etſi varias vnico tamen argumento deſtruit, verbiſque *Error philoſophorum.*

E adeò manifeſtis illud proponit, vt expoſitio noſtra ſuperflua ſit. Medicorum verò opiniones eodem argumento reijci non poterunt, quia quod hominis principium ſtatuunt illud ſenſu demonſtrari poteſt, cuius principij diſpoſitiones varias, ex eo contingere aſſerebant, quia à calido, & frigido coactum varias humorum ſpecies produceret. Horum ergò opiniones omnes eo confutat argumento potiſſimum: quia ſi vnum tantum eſſet principiũ humanæ naturę, homo non haberet, vndè doleret, ſed & alias rationes contra eos adducit, quæ ſimplici lectione patent omnibus.

Verſ. 105. Etenim pharmacum vbi corpus intrauerit, primum quidem ducit, id quod ex omnibus in corpore exiſtentibus, ſibi maximè ſecundum naturam fuerit. *Mar.n.10.*

Quomodo medicamenta purgantia humores è corpore educant, maxime dubitatũ fuit, &

quamuis plerique exiſtimauerint ratione familiaritatis id fieri, quæ inter medicamentum purgans, & humorem intercedit, huius loci auctoritate permoti; quia ſicuti (vt ait Hipp.) plantæ humorem è terra eliciunt, qui magis ſibi ipſis familiaris eſt, & ſecundum naturam, deinde, etiam alios familiari deficiente, ita medicamentum, primo humorem purgat, qui ſibi eſt maxime ſecundum naturam, deindè vero etiam alios. Non defuere tamen, qui aliter ſenſerunt ob varias difficultates, quas prædicta opinio recepit; potiſſimum verò, quia ſi ſuppoſitorium paretur, vt ait Dioſcor. ex veratro albo: aut idem medicamentum plantæ pedum, aut ventri applicetur, vomitum facit, humoreſque ſurſum educit, non adſe, ſed in contrarium, ſignum euidens medicamentum purgans non attrahere ad ſe humores, ſed potius expellere.

Quo Medicamentum purgans agat.

His tamen non obſtantibus præfatam opinionem tueri poſſe exiſtimo, quamuis affirmare non audeam Hippocratis ſententiam fuiſſe, qui euacuationis modum, ſeu rationem non expreſſit: ſed dixit tantummodo quodlibet medicamentum quemcunque humorem educere; non tamen æquè omnes, & indiſtinctè: ſed primo eum, qui eius naturæ magis conuenit, indè vero alios, an vero id præſtet, illum attrahendo familiaritate ſubſtantiæ, an expellendo odio, & inimicitia, non expreſſit. Nam illa vox familiare, quæ in Latino contextu legitur, propria liberalitate ab interprete addita eſt. Nec exemplum quod Hipp. adducit plantarum eò tendit, vt demonſtret, medicamentum eo modo humorem peculiarem naturæ proprietate educere, deinde alios, quo plantæ ſuccum è terra eliciunt propriæ naturæ conuenientem: deinde etiam alium, ſi familiaris deficiat, quare hoc exemplo non probatur medicamenta humores purgare attrahendo magis, quam alio modo, ſed tantummodo analogiam quandam vigere inter humorem, qui purgatur: & medicamentum, cuius virtute purgatio fit. Quo quidem ſuppoſito non eſt inconuenies id ratione familiaritatis ſubſtantiæ fieri: quatenus medicamentum humorem ad ſe trahit, & cum eo è corpore exit per regionem naturæ medicamenti conuenientem. Ad inſtantiam vero adductam reſpondeo: virtutem purgatiuàm medicamenti conſiſtere in ſpiritibus quibuſdam, qui ſunt inſtrumenta actionis, quæ à forma ſpecifica mddicamenti prouenit: qui quidem ſpiritus tunc exeunt ab eo, cum primum à calore corporis incaleſcit, & actuatur ad operationem. Hi igitur ſpiritus ſunt, qui cum humore familiaritatem habent, qua mediante vbi à medicamento egreſſi fuerint, illum ad ſe trahunt, & ſimul è corpore exeunt per regionem naturæ medicamenti conuenientem, exquo fit vt medicamentum purgans in quacunque parte corporis actuetur: ſemper purget, & per partem, quæ eius naturæ conuenit, vnde veratrum album ſedi inditum per vomitum purgat: quia ſpiritus egredientes à medicamento proprietate naturæ ad ventriculum feruntur, & ſecum humores familiares trahunt & purgant.

Exemplum Hipp. explic.

Virtus purgatiua eſt in ſpiritibus.

Mar. n. 11.

Verſ. 115. Et iugulatis, primum quidem ſanguis calidus, & ruberrimus profluit: deinde pieuitoſior, ac bilioſior.

Ex hoc loco manifeſtatur, in quanto errore verſentur illi, qui in quolibet morbo ſanguinem mittunt: etiam ſi à cachochimia dependeat: ea deluſi opinione, vnà cum ſanguine humorem peccantem educi, quotieſcunque in venis exiſtunt, quia ſi in iugulatis, & ijs, quibus ſanguis abundanter extrahitur, primum rubentiſſimus, & qui optimus eſt, profluit: deinde pituitoſior, & bilioſior. Secta vena, per quam moderata fit euacuatio, is tantumodo euacuabitur, qui optimus erit in corpore, remanebitq. vitioſus, vnde cacochimia augebitur, quod quidem attendentes medici antiquiores, qui in ſecanda vena præcepta artis conſtituère in morbis à cacochimia dependentibus, à ſanguinis miſſione abſtinendum cenſuerunt, & potiſſimum bilioſa: quando hæc non educitur, niſi poſtquam ſanguis in totum exhauſtus eſt. Quod ſi Hipp. ſecundo Acutorum, verſ. 20. ſanguinem mitti iubet, donec multo rubicundior fluxerit: aut pro puro, & rubicundo liuidus; ſignum euidens, aliquando prius exire eum, qui deterior eſt, id euenit ratione inflammationis internæ, cuius gratia ſanguis, quæ in inflammata parte reſidet, aut locis proximioribus, diuerſus eſt ab eo, qui eſt in reliquo corpore: & ideo ſi vena aperiatur, quæ proxima ſit loco affecto, & cum ea rectitudinem habeat, quod omninò faciendum ſupponitur, primum exit ille, qui ab inflammatione vitium contraxit, deinde qui in reliquo viget corpore. Et hæc eſt potiſſima ratio, cur in inflammationibus, & alijs quibuſdam morbis, in quibus materia alicui parti infixa eſt, quæque alio ingenio educi

Sanguis non eſt mittendus in chacochimia.

Mar. n. 12.

non

A non poſſit, & vrgeat malum, vt in Apoplexia,ſtatim ad venæ ſectionem confugiendum ſit, etiam ſi cacochimia adſit, quæ propriè purgatione eſſet remouenda. Verum in alijs morbis abſque inflammatione plerumq; ſuſpecta eſt venæ ſectio dum ſanguis eodem modo ſe habet in toto corpore ob allatam rationem, potiſſimum verò ſi adſit febris propter rationem, quam adduximus, tertia coacar. Prænot. verſ. 79.

Verſ. 121. Quamuis viſcoſiſſima ſit, & per vim moxione, poſt bilem atram trahatur. Mar.n.12.

Pituitam cæteris humoribus frigidiorem eſſe ſenſu patere demonſtrat, quia ſi eam ſtatim excretam tangas,frigidiſſimam aliorum reſpectu comperies,quamuis nonnihil adſcititiæ caliditatis in excretione ipſa eam contraxiſſe ſit veriſimile, omnia enim per vim attracta incaleſcunt. Et hæc poſt atram bilem maxima vi trahitur. Si igitur pituita, ex attractionis violentia aliquantiſper excale facta, frigida tamen actu percipitur; ſignum euidens eſt, eandem
B ex ſui natura frigidiſſimam eſſe. Quaſi neceſſaria conſequentia deducatur qualitates, quæ actu vehementes perpetuò exiſtunt,eiuſdem facultatibus reſpondere.

Verſ. 133. Bilis autem per æſtatem, & autumnum corpus poſſidet. Mar.n.14.

Ea ratione, qua ſanguinem in vere auctum æſtate adhuc vigere ſupra determinauit,eadem planè nunc bilem æſtate multiplicatam in autumno etiam dominari demonſtrat, hoc loco Hipp.

Verſ. 153. Si enim eidem homini, idem pharmacum quater in anno dare volueris, vomet tibi hyeme quidem pituitoſiſſima, vere autem humidiſsima, æſtate bilioſiſſima, autumno nigerrima. Mar.n.16.

Superius demonſtrauit Hipp. quatuor humores ſemper in corpore reperiri, idque pluribus rationibus, potiſſimum verò, quia ſi eidem homini medicamentum dederis phlegmagogum
C ſemper pituitam purgabit,ſi cholagogum,bilem,ſi melanogogum,melancoliam: & ſi eundem ſauciaueris, quouis tempore ſanguis egredietur. Nunc verò vt probaret humores præfatos pro anni temporis diuerſitate vnũ magis vigere in corpore,hoc vtitur argumento. Quia ſi alicui vnum & idem medicamentũ quater in anno dederis,æſtate bilioſiſſima purgabit,autumno nigerrima,hyeme pituitoſiſſima;viſq. huius argumenti in eo conſiſtit: quia ſi medicamentum, quod peculiari virtute pituitam exemp. gr. purgat, bilem copioſam educat, id aliundè euenire non poteſt, niſi quia ille humor maxime abundat in corpore, qui ob perturbationem à medicamento inductam excernitur cum eo, qui pharmaco conueniens eſt. Vndè adnotare eſt, non dixiſſe Hipp. purgabit bilem, ſed bilioſiſſima, hoc eſt miſcellam humorum, in quibus bilis copioſa apparet, idque magis euenit in purgatione, quæ fit per vomitum, in qua humores maiori impetu, & violentia mouentur, quam in ea, quæ fit deiectione. Hancque Cur Antiqui frequentius vomitu, quã deiectionibus vtebãtur.
D potiſſimam cauſam fuiſſe exiſtimo, cur antiqui vomitionibus adeo frequenter vterentur,rariſſimè autem deiectionibus, quando Hipp. præſeruationis gratia nunquam vſus eſſe purgatione per inferiora: ſed per vomitum ſemper, vt ex tertio de diæta, & lib. de inſom. conſtat. quia enim nondum apparente morbo non ita conſtare poteſt, qualis humor maxime vigeat,per vomitum purgat,quo non ſolum humor pharmaco conueniens educitur: ſed etiam quilibet alius, quem in corpore abundare contingat. Quarè perperam colligunt nonnulli ex præſenti textu,medicamenta purgantia nullum particularem humorem educere,ſed eum, qui maxime abundat. De hac re vide, quæ adnotauimus ad lib. de Inſomn. verſ. 136. Ex hoc contextu verò documentum admodum vtile ad praxim elicimus: Quotieſcunq; medicamentum purgat humorem diuerſum ab eo, qui ei conueniens eſt, hoc argumentum euidens eſſe,eum humorem maximè abundare in corpore,dummodo euacuatio cum tolerãtia ſequatur, & conferentia. Nam aliquando medicamentum potatum intento fine fruſtrari didici- Documentũ vtile.
E mus à præceptore, lib. de Medicam. purgantibus à princ. ita vt humor peccanti contrarius euacuetur,ſed eo caſu,nec facilis adeſt tolerantia, nec conferentia vlla ſubſequitur.

Verſ. 16. In ſumma medicum ſcire oportet opponere ſe contrarium inſtantibus, & morbis, &c. Mar.n.18.

Hæc ſubiunxit Hipp. vt ſignificaret ea omnia, ſcilicet morbos,naturas,tempora, & ætates non ſemper indicare contraria,etiamſi à commoderatione aliquantiſper recedant. Sed tunc ſolum quando magnus eſt eorum receſſus, quod quidem importat dictio, inſtantibus, imò morbis præſentibus morbo quidem contraria ſunt adhibenda, cæteris vero nequaquam, ſed

ſimilibus

ſimilibus ea cō ſeruare oportet. Nam eo tempore morbus eſt, qui inſtat: non cæteræ af- A
fectiones, in cuius rei confirmationem, dicebat Hipp. Victus humidus febrientibus omnibus conuenit, maximè pueris, & qui tali victu vti conſueuerunt, vtriuſq. enim ſententiæ ratio eſt eadem. Quare morboſa affectio tantummodo contraria indicat, qua præſente reliquæ ſimilibus potius ſunt conſeruandæ, & ſi aliquando earum ratione quidquam contrarij in morbis adhibere contingit, id faciendum eſt quatenus ſigna ſunt receſſus maioris, aut minoris à naturali ſtatu illius affectionis, quæ tunc viget.

Mar.n.19. *Verſ. 199. Et corpora attenuare ſic enim minime multo ſpiritu opus habuerint.*

De veritate præſentis ſententiæ probabiliter dubitari poſſet, in qua aſſeritur corpora attenuata minori reſpiratione egere, quam his contraria: cum calidi ſit attenuare, & quæ calidiora fiunt maiori etiam ventilatione egent. Hippocratis tamen opinionem veram eſſe perſuadent, tum ipſius magiſtri auctoritas, tum etiam ratio. Corpora enim dum attenuan-
tur, rariora, & tranſpirabiliora fiunt, & ex conſequenti ſecundum interiores partes tempera- B
Mar.n.27. tiora, quod idem Hipp. lib. de Natura pueri verſ. 325. teſtatus eſt, & eò magis, quia maior tranſpiratio, quæ fit per cutim, neceſſitatem reſpirationis minuit haud parum. Idem confirmat experientia. Qui enim à frigore ambientis vexantur, reſpirationem edunt longè maiorem, & frequentiorem, denſata nimirum à frigore corporis externa ſuperficie.

Mar.n.19. *Verſ. 200. Porro quicunq. morbi à fortiſsima corporis parte fiant, grauiſsimi exiſtunt.*

Hæc pariter ſententia primo aſpectu falſa apparet, cum non videatur rationabile morbos in parte fortiſſima genitos ad debiliorem tranſmiſſos difficiles eſſe, & vice verſa à debilioribus ad fortiſſimas depulſos facilius ſuperari. Huius tamen ſententiæ veritatem confirmat, quæ ab efficienti cauſa, & à partis laborantis virtute dependet. Quando enim in parte fortiſſima morbus aliquis generatur, is cauſam neceſſario fortiſſimam habet, & ex conſequenti
magnus, & vehemens exiſtit, & ob affectæ partis dignitatem, & officium, cæteris partibus C
promptè communicatur. Qui tamen etiam ſi fortiſſimus in parte forti, & robuſta permanens aliquando ſuperatur, nequaquam vero ſi à parte fortiſſima in debilem tranſmittatur. Nam ſi pars robuſta cauſæ morbificæ reſiſtere non potuit, quomodo quæ debilis eſt, morbum iam factum, magnumq. ſuperare poterit? ècontra verò in parte debiliori, à cauſa etiam leuiſſima morbi excitantur: & ideo debiliores eſſe conſueuerunt, ita vt ſi ad fortiſſimam detrudantur, à partis robore tantò facilius ſuperantur. In quorum confirmationem obſeruatum eſt à
Mar.n.16. Præceptore, vt ſect. 1. lib. 2. Prædictionum, verſ. 220. legimus; morbos ſacros, qui à capite initium ſumunt, grauiſſimos eſſe, deinde qui à latere, qui verò à manibus, ac pedibus maximè ſanari poſſe, quia ſcilicet, in partibus debilioribus excitati, ad fortiſſimam, caput nempe tranſmittuntur. E contra vero Podagra violentior eſt, vt idem met loquitur lib. de affectio-
nibus, omnibus eiuſmodi morbis, diuturniſſimus; ac ægrè cedens morbus, quia (vt vulgaris D
eſt opinio) à nobilioribus partibus ad ignobiliores procedit. Animaduertendum verò præſentem ſententiam veram eſſe, dummodo morbus in parte, ad quam tranſmittitur, neque augeri; neque naturam traſmutare contingat, quia ſi v. g. inflammatio in parte debiliori excitata ad fortiorem, & nobiliorem tranſmittatur; longè periculoſiorem morbum facit: quia inflammatio illa nouam morbi induit naturam; nempe in pleuritidem, aut peripneumoniam conuerſa, ſi in latus, aut pulmones tranſmittatur affectio, quæ & ratione dignitatis grauior eſt, & quia febris acutior fit, cuius gratia periculum grauius eſt, & difficilior morbus.

Podagra eſt morbus difficilis, quia materia à partibus nobilioribus ad ignobiliores tranſmittitur

Mar.n.20. *Verſ. 206. Venæ craſsiſsimæ ſic ſe habent, &c.*

Hanc partem, quæ venarum diſtributionem à capite ad inferiores partes continet Gal. reijcit omninò, vt quæ nec magni Hippocratis, vt ipſe ait, doctrinam ſapiat, nec
Polybi eius diſcipuli; ea ductus coniectura, quia quæ hoc loco afferuntur, omnia aduer- E
ſantur ijs, quæ in ſecundo Epidem. libro de venis loquitur. Verum non animaduertit Gal. quod hoc loco tractatur penitus diuerſum eſſe ab eo, quod in Epidemijs traditum eſt. Ibi enim diſtributionem venæ hæpatitis appellatæ profitetur, quæ in parte interiori ſpinæ adiacens per corpus vniuerſum diſpergitur. Hoc autem in loco diſtributionem facit quatuor parium venarum, quæ à capite in partes inferiores diſſeminantur, quæ cum inter ſe origine differant, in earum diſtributionis doctrina variari neceſſe eſt. Vtroque enim in loco eandem non contineri venarum diſtributionem conſtat ex eo, quia lib. de oſſium natura vniuerſam

Hipp. ſent. de venarum origine a Galeno non intellecta.

vena-

A venarum ſtructuram deſcribens, vtramque doctrinam præſentem ſcilicet, & quæ in Epidemijs tradita eſt ijſdem, ferè verbis deſcriptã in vnum copulauit, ex pluribus particularibus vniuerſam venarũ anathomem conſtituens. Quo in loco exortũ venarum à quinq. fontibus deducit sũmo, & mirabili artificio, vt in eius explicatione indicabitur. An verò præſens doctrina magni Hipp. ſit, nec nè, id parũ referre mihi videtur: quando non liber ex auctore: ſed auctor ex libri doctrina auctoritatem acquirit. Certum eſt quidem, præſentem de venis tractationem Polybo haud indignam Ariſtotelem cenſuiſſe, quandoquidem cum ijſdem ferè verbis expreſſam ſub Polybi nomine lib. 3. de Hiſt. Anim. cap. 3. regiſtrauit, quam quidem ex hoc loco potius deſumpſiſſe, quam ex lib. de oſſium natura eſt rationabile, vbi plura ſatis de hac materia pertractantur, quæ non ſubticuiſſet Ariſtoteles, ſi indè eam tranſtuliſſet: quandoquidem illius auctoris opinionem de venarum hiſtoria confutare profitebatur. Sed cuiuſcunq. ſit hæc doctrina, certum eſt, dum eam damnare, & Ariſtoteles, & Gal. contendunt, propriam dete- Hipp. de venis loquens defenditur.
B gere inſcitiam, quippè qui ſummum Hipp. artificium circa materiam hanc non perceperunt. Sciebat enim Hipp. idque demõſtrauerat apertiſſimè locis allegatis: venas ab hepate radicari, indèque per corpus totum diffundi, ſed præter hanc diſtributionem, quam ratione originis conſiderauit, & quatenus per hanc alimentum toti corpori diſtribuitur, aliam inſuper venarum communionem cognouit, cuius gratia morbi ab vna in aliam partem abſcedunt: variaſque, & à natura, & auxilio artis ſolutiones habere ſolent. Hæc igitur conſiderans quatuor hæc paria venarum à capite ad infernas partes diſtributa excogitauit, quæ ſicuti apparent ſenſu, ita ſumma diligentia hoc anno 1616. in Archihoſpitali, ſancti Spiritus publicè demonſtrauit eccellens DiIoaſines Maria Caſtellanes iuuenis maximæ expectationis in arte, & potiſſimum circa eam partem, quæ ad anathomen ſpectat, palamq. fecit omnibus, nihil de venarum diſtributione ab Hipp. fuiſſe conſcriptum, quod oculis non percipiatur. Adnotare
C què eſt ſummum Hipp. artificium, qui cognoſcens venas à capite deſcendentes, dum iugulares venas ingrediuntur (à quibus ducto principio & origine ab hepate, ortum ducunt) & indè inferius procedentes in nouas propagines diſperguntur, nihil habere ad inuicem, niſi ramificatio ab eadem venæ parte procedat, ideo in conſtituendis his quatuor paribus venarum prępoſtero ordine procedens à capite in partes inferiores, quæ infernè aſcenderant in caput ſingulas ramificationes in proprium par diſperſit, prout ab eadem venæ parte exortũ habent, quæ ſingula venarum paria ea ratione conſortium habent ad inuicem, quia ijs fibris conſtant, quibus mediantibus omnia naturæ opera perficiuntur, ex hacque venarum diſtributione colligit, quam rationabiles ſint morborum curationes per ſectionem venarum, quæ iuxta allatam venarum diſtributionem fiunt, de quibus alioqui probabilis ratio afferri non poteſt. Ex earumdem fibrarũ participatione euenit, vt exterior vena cubiti promptius euacuet à capi-
D te, quam interior: quia venæ aſcendentes in caput ab eadem parte venæ axillaris exoriuntur, à qua vena exterior cubiti. Et ex conſequenti ex ijſdem fibris omninò conſtat. Valeant ergo anathomici recentiores, qui artem ſecandi corpora nouis inuentis ditaſſe profitentur, quando nec ea, quæ Hipp. tradidit, aſſequi potuerunt, quod quidem non in venis modo præfatis verificatur, ſed etiam in neruis, & multis alijs particulis, quarum cognitio neceſſaria eſt; quæ verò iſti inueniſſe profitentur, ad certam curioſitatem tantummodo inuenta ſunt.

Verſ. 230. Enitendum eſt autem, vt ſectiones quam longiſsimæ à locis faciamus, &c. Mar. n. 22.

Ex hoc loco colligimus differentiam inter morbi præſentis curationem, & præſeruationem imminentis, quia in priori caſu venæ ſectio à venis parti affectæ proximioribus molienda eſt, vndè perpetuum fuiſſe pręceptori adnotauit Gal. 6. aph. 36. in morbis ſuprà iecur ex brachijs; infrà verò ab ijs, quæ in cruribus, & malleolis, ſanguinem mittere. Cuius rationem adducit
E Celſus lib. 2. cap. 9. Neque ignoro (inquit) quoſdam dicere, quam longiſſimè ſanguinem indè, vbi lædit, eſſe mittendum: Sic enim auerti materiæ curſum. At in illo modo in idipſum quod grauat, euocari, ſed idipſum falſum eſt: proximum enim locum primò exharuit, ex vlterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur, quatenus emittitur, vbi is ſuppreſſus eſt, quia non trahitur, nè venit quidem. Idem præceptum confirmauit Hipp. de omni euacuatione lo- Mar. n. 55.
quens lib. de loc. in Hom. ſect. 2. verſ. 285. His verbis, Cæterum morbi ea parte, qua proximi ſunt, educendi ſunt, & qua parte ſingulis exitus quam proximus eſt, extrahendi. Quod tandem etiam in euacuatione, quæ fit per medicamenta, magis particulariter expreſſit

præſentem morbum per proxima vacuandum, imminentē per longiſſima.

in Aph. 18. ſect. 4. qui habet. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent, per A
ſuperiora purgari, ſignificant: quæ verò infrà, deorſum. In præſeruatione autem morborum, qui ſæpius inuadere conſueuerunt; quam longiſſimè ab affecta parte ſanguinem mitti docet in præſenti ſententia Hipp. cuius rei duplicem aſſignat rationem; nè ſcilicet magna mutatio de repente in parte laborare ſolita fiat. Nam ex tali mutatione plerumque commoti humores, & parte ipſa amplius debilitata ad eam fluxiones commouentur, vndè conſueti morbi excitantur. Quod præceptum plurimi Podagricorum non animaduertentes; dum præſeruationis gratia, aut venam ſibi ipſis ſecari iubent, aut pharmacum aſſumunt: ſilentes dolores ſæpè excitant. Alteram rationem adducit, vt per venæ ſectionem à locis diſtantibus factam conſuetudo remoueatur, perquam humores ad partem affici ſolitam defluere ex quacunque occaſione conſueuerunt. Ex quibus patet, reuulſionem, quæ à remotiſſimis fit partibus, in præſentium morborum curatione minimè conuenire, niſi ſymptomaticas euacuationes ſiſtere B
opus ſit. tunc enim reuulſio facienda eſt, iuxta Hipp. conſilium lib. vi epid. ſect. 2. verſ. 50. dicentis, reuellere oportet, ſi non quà oportet, repant. De qua quidem reuulſione contra Gal. mentem agemus in explicat. lib. de Hum. verſ. 10.

Mar. n. 23. *Verſ. 235. Quicunque pus multum ſpuunt citra febrem, &c.*

Quæ ab Hippocrate referuntur ſymptomata, excretio ſputi purulenti ſine febre, alui fluxio ex mucoſis ſanguinolentis, quemadmodum in dyſenteria ſine dolore; mictioq. vrinæ cum multa ſubſidentia purulenta, omnia inquam, ab eadem cauſa ortum ducunt, à plenitudine, ſcilicet, ſanguinis crudioris ex inſueto ocio genita. Cur autem ſub forma ſanguinis, qualis re vera eſt, non excernatur per ſputum, & per vrinam, quemadmodum per deiectiones, rationem aſſignauit Hipp. pulcherrimam, & veriſſimam; quia ſanguis, vbi è venis egreſſus ſtatim educitur, nec in via tandiù moratur, vt in aliam ſpeciem tranſmutari poſſit, talis excernitur, qualis C
re vera eſt, vt contingit, quando in inferiorem ventrem procedit, nam quum via ſit decliuis, non poteſt in tranſitu diutius morari, vt præfatam mutationem ſubire valeat. Secus verò in cæteris excretionibus euenit, veluti in ea, quæ fit per ſputum. Nam in pectoris cauitate moram trahens corrumpitur, & puris ſimilitudinem contrahit. Huiſmodi per ſputum excretiones noſtris quoque temporibus ſæpius cõtingere rationabile eſt, verumtamen medici recentiores in deſtillationem à capite perpetuò eas reijciunt, quaſi humores, qui & à toto, & à qualibet parte in quamlibet fluere poſſunt, in Thoracem ſolum neceſſario à capite defluere datum ſit. Vndè mirum eſſe nemini debet, ſi circa curationem aberrantes intentum finem nunquam aſſequantur. Diſtinguuntur ergò præfatæ excretiones ab illis, quæ à capite originem habent; quia hæ à principio crudæ ſunt, & paulatim maturæ expui incipiunt, in prædictis verò ſtatim à principio matura expuuntur, quæ puris nomine intellexit hoc loco Hipp. & alibi etiam frequenter. Quæ vt à vero pure diſtingueret, quod & tabidi, & empyematici expue- D
re ſolent, addidit, ſine febre, hos enim febris lenta perpetuò tenet. Pari quoque ratione ſubſiſtentia apparet in vrinis purulenta, quia pituitoſa materia in renibus à ſanguine diſgregata concoquitur, & in puris ſpeciem cum vrina excernitur, & quia eadem materia vlceratis renibus apparent ſolet, vt omnis vlceris ſuſpitio tollatur, eam conditionem appoſuit, vt abſque dolore excernatur, partes enim mictioni deſtinatas vlcus habere ſine dolore eſt impoſſibile. Hæc autem iuuenibus, & in vigore conſtitutis maiori ex parte contingunt: quia ætates dictæ ad ſanguinis copiam producendam iuxta præfatum modum ſunt diſpoſitæ, tum propter caloris copiam, tum etiam, quia augumentum corporis ea ætate omninò ceſſauit. Nam eadem ratione ſanguinis fluxiones è naribus his admodum familiares eſſe lib. 1. Prænot. verſ. 97.
Mar. n 6. Hipp. adnotauit.

Mar. n. 26. *Verſ. 268. Quibuscunquè verò cruentæ vrinæ ſunt, his venæ laborant. Quibuſcunque autem in vrina craſſa exiſtente, &c.* E

Tota præſens doctrina tribus aphoriſmis in quarto eorum ſecto comprehenſa eſt, quam verò fideliter hæc tranſumptio facta ſit ab Aphoriſmorum inuentore, in expoſitione prædictorum aphoriſmorum adnotabimus. Ij autem aphoriſmi ſunt 75. 76. & 77. citatæ ſect.

Mar. n. 27. *Verſ. 272. Febres plurimæ à bile fiunt, ſpecies ipſarum quatuor ſunt præter eas, quæ ab occultis doloribus generantur. Nomina ipſarum ſunt, continens, quotidiana, tertiana, quartana, &c.*

Hac

A Hac breui oratione Hipp. Febrium humoralium naturam ante oculos nobis proponit, eaſque à bile originem habere apertè aſſerit. Quod dictum Gal.2. de diff. Feb. 1. & alij, quamplurimi medicorum non benè percipientes auctori detrahere non ſunt veriti, exiſtimantes, eum aſſerere, has febres, ita à bile dependere, vt hæc ſola earum omnium cauſa cenſenda ſit: etiamſi contrarium in ipſiuſmet verbis pateat manifeſtè: quando quartanam atræbilis participem dicit, quam tamen inter febres ex bile paulò antè adnumerauerat. Bilem igitur ad harum febrium generationem concurrere intelligit Præceptor, non ſolam, ſed vna cum cæteris humoribus: quatenus ſcilicet, hæc calorem febrilem primum concipit, indè verò eundem humori ſibi aſſociato impartitur. Quæ quidem opinio ſi diligenter conſideretur cæteris omnibus, quæ de generatione febrium receptæ ſunt, longè rationabilior apparebit. Humores enim (bile excepta) partim ob craſſitiem; partim ob naturalis temperamenti B diuerſitatem, febrilem calorem primò concipere non poſſunt, vndè bilis interuentu opus habent, quæ cum ſubſtantia tenuis ſit: temperamentoq. calido, & ſicco prædita; quotieſcunque cæterorum humorum permixtione non contemperatur, ſed ab illis ſegregata commouetur caloris tantum concipit, vt illum cæteris humoribus illi aſſociatis impartiri poſſit. Quapropter, quemadmodum ligna viridia, & craſſiora, ignem ex ſilice extractum excipere non poſſunt; niſi tenuiori eſca intercedente: ita humores febrilē calorē abſque bile concipere non poſſunt, & hoc modo febres ex bile fieri intellexit Hipp. Harum ergò febrium quatuor enumerauit ſpecies, ſeu differentias: præter eas, quæ ab occultis, internis ſcilicet, doloribus oriuntur. Sub hac enim ſpecie eas febres collocauit, quæ pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, cæteraſque internas inflammationes concomitantur: quæ etiam ſi non. vt principalis morbus conſiderentur, ſed potius, vt accidens quoddam morbi; febres tamen C reuera ſunt, & ab omnibus dicuntur. Dictas igitur quatuor ſpecies enumerat: prioremquè continentem appellat, quia à principio morbi, ad finem vſque continuo ægrotantem affligit, nec ad interuallum aliquod peruenit, quo nomine non continens modò propriè dicta comprehenditur, ſed etiam quæcunque ad infebricationem non perueniens continua communiter vocatur. Secundo autem loco quotidianam repoſuit, quæ cum manifeſta intermiſſione, ſingulo die inuadit, cuius gratia quotidiana appellata eſt. Tertiam verò ſpeciem, & ipſam intermittentem Tertianam vocat: eo quod tertio quoque die repetat. Quarto tandem, & poſtremo loco quartanam enumerat, ita dictam, quia quarto quoque die inuadit. Harum autem febrium diuerſitatem ſtatuit Hipp. non modo circa præfatos typos, ſed etiam circa breuitatem, & longitudinem ipſius morbi, cuius cauſam in bilis copiam maiorem, aut minorem repoſuit, ita vt continens omnium breuiſſima ſit, quia plurima bile, eaque meraciſſima D participat. Hac parum longiorem ſtatuit quotidianam, quia à minori copia bilis dependet. His adhuc longior tertiana eſt, quia bilis minus particeps eſt. Omnium verò longiſſima ſtatuitur quartana, eo quod in ea pauciſſima bilis viget. Veruntamen, quæ de prædictarū febriū longitudine, & breuitate ſtatuta ſunt à præceptore quotidianę experiētiæ aduerſari videntur, conſtat enim, tertianam febrem breuiorem communiter eſſe, quam quotidiana: quippè quæ ſeptimum paroxiſmum non excedat, cum tamen quotidiana longiſſima ſit, & rarò quadrageſimum diem non attingat. Pro huius dubij ſolutione, quæ de harum febrium perduratione tradita ſunt, eo modo accipienda, vt par acuties, & vehementia ſupponatur. Datis enim duabus febribus, quæ æqualiter moueantur; illa ſemper longior erit, quæ tertio quoque die accedit: quam, quæ ſingulo die: ob rationem in continente ab ipſomet illatam, quia citius colliqueſcit corpus frequentius à febre excalefactum, quam quod rarius: ita vt minus per- E durare homo poſſit, cui rationi experientia quoque adſtipulatur: cum videamus ſæpiſſimè tertianus, quas nothas dicunt, ad menſes, & annos perdurare, quamuis (vt exiſtimo) Hipp. de huiuſmodi cronicis febribus non veniat intelligendus, ſed de illis, quæ communiter fieri obſeruantur. Longitudinem verò, & breuitatem harum febrium à minori, aut maiori bilis ſcopia prouenire, adeò clarum eſt, vt nemo de hac re dubitare poſſit, quæ enim propter ſubſtantiæ tenuitatem facilius ignem concipiunt, eadem etiam citius abſumuntur, conſumptionemq. accelerant eorum, quæ illis aſſociantur & comburuntur ſimul, quarè cum bilis omnium horum tenuiſſima ſit, & de facili conſumatur, quo hæc copioſior erit in corpore, eò frequentius febres inuadere eſt rationi conſentaneum. Vndè ſi per febrem humores ipſi,

Omnis febris a bile quodammodo verarum.

quaſi

quaſi combuſtione quadam conſumuntur, & quaſi in cineres conuertuntur: eò citius febrem ceſſaturam eſſe credendum eſt, quò paroxiſmi frequentius repetunt, perdurantquè diutius; ſi ad ſalutem terminaturus eſt morbus, vel ſi ad interitum à vehementia, & frequentia paroxiſmorum colliqueſcens corpus breuiori tempore corrumpendum fore. Hæ igitur ſunt quatuor febrium differentiæ, quæ à bile originem trahentes lib.2. de Morb. verſ. 160. ſect. 2. hac præmiſſa inſcriptione febres ex bile deſcriptæ ſunt. Quo in loco primum de quotidiana tractatur ibi: Si bile infeſtetur homo, febris ipſum corripit quotidiè, & dimittit, &c. Secundo loco de cótinente hoc in loco appellata: dum inquit; ſi verò febris, neque noctù, neque interdiù remittat, &c. Tertio deſcribit eam, quæ hoc loco excluditur, eam ſcilicet quæ ab internis inflammationibus dependet, ibi: Alia febris, foris ad contactum debilis eſt, intrinſecus autem ardet, & lingua ipſius aſpera eſt, & quæ ſequuntur. Poſtea de tertiana agit. Si tertiana (inquiens) tenuerit, &c. Vltimo tandem loco de quartana, verſ. 204. illis verbis: Quum febris quartana ex alio morbo impurgatum apprehenderit, &c. Huic febrium generationi alludens. Septimo aphor. 42. inquit: Si Febris non ex bile habeat, aqua multa capiti affuſa febris ſolutio fit, in cuius aphoriſmi expoſitione demonſtrauimus, per hanc vocem: non ex bile, omnes febres putridas excludi: ita vt hæc curatio ephimeræ tantumodo conueniat, atque etiam fortaſſe hecticæ poſteriorum. Vndè manifeſtatur ratio, propter quam lib. de loc. in Hom. ſect. 2. verſ. 59. in febrium curatione pharmacum cholagogum tantummodo exhibuerit: quamuis generationem earum deſcribens paulò ſuperius, à bile, & pituita oriri demonſtrauerit. Bilem enim ſolam purgari voluit tanquam principalem cauſam febris, quaque remota febrem accendi ſit impoſſibile; ex quibus omnibus conſtat, quam conueniens ſit, & ſibi conſona doctrina præſentis libri cum ea, quæ alijs in locis tradita eſt, contra temeritatem eorum, qui in obſcuris ſententijs ad verborum permutationem, aut calumniam auctoris confugere, tam facilè ſolent, quos pleroſquè hoc in loco factitaſſe inuenio. Quare in dubium minimè vertendum eſt, hanc de febrium natura ſententiam Hippocratis germanam eſſe, quam fortaſsè diſtinctius, fuſiuſque in eo libro nobis explicauerat, quàm de febribus vniuerſis compoſuiſſe à principio libri, tertij de morbis teſtatur. Vtinam temporis edacitas eum nobis non abſtuliſſet: quia abſque dubio de eſſentia, & curatione febrium, tot difficultas in arte non extarent. Ex dictis ergò colligimus quemlibet humorem, vt febris ſubiectum ad febris generationem concurre poſſe: verum abſque bilis interuentu nullum febrem excitare poſſe, earumque ſpecies, ſeu differentias ab humorum diuerſitate non omninò dependere, ſed potiſſimá causá eſſe, tum bilis copiam maiorem, aut minorem: tum ſinceritatem. Hac enim mediante non modo febrilis calor cæteris humoribus impartitur, ſed febres quoque citius, aut ſerius iudicantur, varioſque typos ſeruare conſpiciuntur. Hæc autem quod ad Hippocratici textus expoſitionem ſpectat, ſatis eſſe poſſent. Verum quia præſens materia admodum vtilis eſt, ſatiſque curioſa, & nemo (quod ſciam) hanc explicare hucuſque tentauit, prædictis hæc pauca addere, opere pretium duxi, non ſolum vt vera febrium eſſentia iuxta Hipp. dogmata omnibus pateat, ſed etiam vt difficultates, quæ in hac materia moueri ſolent cauere poſſimus. Cuius gratia memoria repetenda ſunt, quæ ſupra in hoc opere nos docuit Hipp. morborum ſcilicet generationem ab humoribus dependere, quatenus aliquis eorum, aut minus fuerit, aut amplius, aut ſeparatur in corpore, & non fuerit reliquis contemperatus, ita vt omnes morbificæ cauſæ redducantur, ad vitium circa humorum quantitatem, aut qualitatem, aut eorum diſgregationem, & quamuis tres præfatæ cauſæ omnibus videantur communes, humorum tamen diſgregatio ita febri conuenit, vt ſine ea febrem excitari admodum raro contingat. Quamdoquidem, dum humores ſimul permixti ſunt ad inuicem, adeò contemperantur, vt febrilis calor in vno, vel altero eorum tantum introduci non poſſit, quin omnes eodem modo accendantur. At verò humores omnes ſimul permixtos febrili calore æqualiter accendi, raro admodum contingit; cum ſit neceſſe, eoſdem ſimul in corpore ita abundare, vt vnus alium non ſuperet, aut mole, aut virtute, quod in morbis vix fieri poteſt. Huiuſmodi tamen febrem aliquando oriri concedit Hipp. & morbum ab omni humore eam appellauit lib.4. de Morb. ſect. 2. verſ. 6. Verum quia (vt ipſe met teſtatur) nec fortis eſt, nec periculoſa; ideò inter ephimeras potius ad numeranda venit. Quarè dum aſſero febrem non excitari, quando humores inuicem permiſcentur; eam febrem intelligo, in qua humo-

Mar.n.36. Mar.n.37. Mar.n.38. Species febrium vndè. Mar.n.6. Morborum generatio. Mar.n.23.

A humores ità incenduntur, vt ſecundum ſubſtantiam patiantur,ad differentiam illius febris, in qua ſimplici alteratione incaleſcunt : cuius naturæ ephimeræ febres cenſentur, & illa,quam morbum ab omni humore dicebat loc. cit. Hipp. Quotieſcunque igitur pars humorum tantummodo ad febrem accenditur, diſgregationem intercedere neceſſe eſt : vt meritò hæc proxima harum febrium cauſa ſtatuatur, ex quo euenit, vt earum ſolutio à coctione, diſgregationi penitus contraria, dependeat. Deſcribens enim coctionem Hipp. lib. de vet.Med. verſ.3 12. eam fieri dixit permixtione,temperaturaq. mutua, quaſi coctura. Si igitur coctio, quæ febrem tollit,humores ſimul permiſcet; quos cauſæ diſgregarunt ad febrem ; meritò febris à diſgregatione immediatè dependet. Nec obſtat, quod Hipp. diuerſis in locis alias cauſas febrium ſta tuerit, diuerſas à diſgregatione, ex gr. cibos, & potus, æſtus, exercitationes & alias cauſas calefacientes,quia etiamſi hæ cauſæ omnes febrem introducere poſſint B niſi hæc fuerit ephimera, non ſunt eius cauſæ proximæ ſed dicuntur cauſæ, quatenus diſgregationem faciunt humorum, quæ eſt immediata cauſa febris. Facta igitur in humoribus diſgregatione febris oritur; non tamen neceſſariò, & ſemper, quia cum bilis tantummodo (vt à principio dictum eſt) febrem accendere poſſit, ſi hæc in corpus non abundauerit, febrem generari eſt impoſſibile. Putredine enim mediante omnes humores calorem febrilem concipere, vt credidit,Gal.etiam ſi probabilitatis ſpeciem præſe ferat,tot tamen difficultates patitur, vt non facilè tueri poſſit. Sæpè enim febris in humoribus introducitur abſque vllo putredinis indicio : non raròque putredo viget in corpore, & tamen nulla febris adeſt ſuſpitio. Febreſque huiuſmodi pro maiori parte ab illis cauſis, & eo anni tempore contingunt, quæ obſtructioni,per quam putredinem in humoribus introduci exiſtimauit, plurimum aduerſantur videlicet æſtate, & autumno. Præterea quoties hepar, & lien obſtruuntur ſine C putredine, & febre ? Non nego tamen, per febres putredinem humorum vigere aliquando, hanc enim in malignis febribus cognouit Hipp.verum hæc à febrili calore potius producitur, quam hæc febrem inducat; quod manifeſtis verbis explicauit Hipp. lib.4. de Morb. ſect.2. verſ.94. & ante ſect.1. v.338. ex quo euenit,plurimas febres morbi progreſſu malignas fieri, quæ à principio benignæ naturæ erant. Quæ tandem,ſi aliquando febrem excitare conceditur, id erit, quatenus propter putredinem humorum fit diſgregatio, in qua bilis agitata incenditur, quæ proxima febris cauſa ab Hipp. exiſtimatur. Verum hæc præter inſtitutum adducta ſunt : quandoquidem aliena damnare non profitemur, ſicuti hanc opinionem cæteris præferre non intendimus,cum ſcopus noſter tantum ſit,præſentem doctrinam explicare, & Hipp. germanam demonſtrare. Hanc vero circa febris generationem Hipp. fuiſſe ſententiam,vnicuiq. patere poteſt,non modo ex prædictis, ſed etiam ex quam plurimis locis, D manifeſtiſſimè autem ex lib.2. morborum Mulieb.ſect.1. verſ.212. vbi in quodam fluxu muliebri ex bile & pituita originem habente, febrem excitari bile vehementer commota adnotauit,quam ſententiā ſecutus eſt, tum lib.1.de morb.ſect.2.verſ.254.tum lib.de Inter. affect. ſect.2. verſ.264. & 3. ſect. à principio, alijſque locis, quos ſigillatim indicare, tædioſum eſſet. Ad inſtitutum igitur redeuntes, diximus, diſgregatione in humoribus facta, bilem febrem ſolam excitare poſſe, nam ex propria natura adeò calida eſt, vt quotieſcunq. cæterorum admixtione non contemperatur, agitata adeò incaleſcit, vt proximiora quæq. accendere poſſit. Cæteri verò humores quum ſegregantur adinuicem exceſſum aliquem in corpore inducunt quidem, & qui morbum facere aptus eſt, quia vt ſuperius dicebat Hipp. neceſſe eſt, quum quid horum ſecretum fuerit, & per ſe ſteterit, non ſolum eum locum, vndè ſeceſſit,morbidum fieri; ſed etiam eum, in quo ſtat, & in quem propter nimiam copiam diffuſum eſt, dolere, & morbo vexari : Febrem tamen excitare non poſſunt, non enim à diſgre-E gatione incaleſcunt, quemadmodum bilis, imò refrigerantur potius; quia eorum natura frigida eſt, quæ maximè tunc viget, quando à calidis humoribus diſgregantur, quod ſi ſanguis calidus eſt : quia tamen humidus in ſummo eſt, non ita incaleſcere poteſt, vt calorem febrilem introducat. Verum quidem eſt, dum aliquis humor, ab alijs ſegregatus,in corpore agitatur,fieri vix poſſe, quin bilis, vt leuiſſima, ad motum illius humoris, & ipſa non conturbetur : ita vt quotieſcunque copia notabilis eius in corpore vigeat, ſtatim facta cuiuſuis humoris agitatione febris oriatur, bile ipſa ad illius humoris motum agitata, & accenſa. At contrarium non ita ſuccedit, videlicet, bile commota, cæteros humores ad illius motum

Digregatio cauſa febris

Mar.n.32.

Mar.n.25.
Mar.n.21.

Mar.n.12.
Mar.n.27.
Mar. n.33.
Mar.n.42.

conturbari: idque propter eorum craſſitiem,& grauitatem, bilis reſpectu. Ob eandem bilis A
tenuitatem alterum peculiare ipſi euenit: hoc autem eſt, bilem ſolam, etiamſi diſgregata ab
alijs, & conturbata incaleſcit, non tamen febrem, niſi fortaſſe ephimeram inducere. Hæc
enim ob tenuitatem calorem tam diù conſeruare nequit, vt febris humoralis, quæ conſtans,
& firma eſt affectio, introducatur. Aliquem igitur humorem ei aſſociari neceſſe eſt, non autem
commiſceri ad minima, alioqui bilis contemperaretur, nec caloris exceſſum conciperet.
Quod ſi Hipp. aſſerit, continentem febrem à ſinceriſſima bile fieri, hoc eſt, quæ cæteris humoribus participat nihil, id non ſimpliciter intelligendum eſt, ſed quatenus hæc quam minimum aliorum humorum recipit, aliarum febrium reſpectu, quæ cæteris humoribus participãt
magis. Quoniam igitur prima febris origo ab humorum diſgregatione dependet, vt perfecta
Diſgregationis cauſæ. febris doctrina habeatur, diſgregationis præfatæ cauſas afferre neceſſe eſt, quæ cum plures
eſſe poſſint, omnes tamen ad tria capita reduci in Hipp. doctrina reperio. Primum eſt, B
quando aliquis humor eò vſque in corpore augetur, vt cæteros copia longè ſuperet. Altera
cauſa eſt motus, ſeu perturbatio, & agitatio. Tertia eſt alteratio inſignis ſecundum primas
qualitates potiſſimum. Humores verò diſgregari propter exceſſum vnius eorum ſecundum
quantitatem, rationi conſentaneum eſt, ita vt qui cæteris præſtat, eis aſſociari, & contempe-
Mar.n.3. rari recuſet, & hanc diſgregationis cauſam nobis indicauit Hipp. lib. de Inſomm. verſ.31.
dum inquit, repletione enim aliqua intus facta ſecretio quædam contingit, quæ animam
perturbauit. In cuius loci expoſitione indicauimus, per ſecretionem ibi Hipp. non euacuationem aliquam intelligere, ſed diſgregationem iam dictam. Verum circa diſgregationis
cauſas adnotare oportet, has aliquando per ſe, & primò morbum facere abſque diſgregatione, aliquando diſgregatione mediante, alioqui vna tantum eſſet morborum cauſa, diſgregatio.
Prima igitur diſgregationis cauſa erit exceſſus alicuius humoris, ſecundum quantitatem. C
Per motum verò (qui erat ſecunda cauſa diſgregationis) humores diſgregari ad inuicem, nos
Mar.n.25. docuit Hipp. lib. 4. de morb. ſect. 2. verſ. 65. idque expoſuit aptiſſimo Scytharum exemplo, qui
agitatione lactis butirum, ac ſerũ, & caſeum ſegregant. Alteratione pariter ſecundum qualitates eandem diſgregationem efficere, eodem lactis exemplo demonſtrari poteſt, quod ſucco
immiſſo conglobatur, & circa ipſum inſpiſſatum ſerum ſegregatum apparet. Id enim eueni-
Mar.n.26. re loco citato verſ. 124. ait Hipp. quia frigiditas ab immiſſo ſucco in lacte introducta eſt
cauſa, vt inſpiſſetur, & ab eo ſperaretur ſerum. Verum non frigiditas tantum id præſtat, ſed
quælibet alteratio, quæ magna ſit, & quæ ad ſubſtantiæ corruptionem procedat, quando videmus æſtate, propter exceſſum caloris lac abſque coagulo inſpiſſari, & multa eſſe, cum calida tum frigida, quæ lacti impoſita illud coagulant, & ſerum à caſeo ſeparant. Quotieſcunq.
igitur humores ſecundum proprias qualitates ita alterantur, vt alteratio ad ſubſtantiæ de- D
ſtructionem tendat (hoc dictum ſit ad differentiam ſimplicis alterationis, per quam humores
à naturali ſtatu minimè remouentur, naturalis eorum vnio diſſoluitur, diſgreganturq. adinuicem, ita vt etiam ſi ſinguli in eodem loco permaneant, vnuſquiſq. tamen iuxtà propriam naturam intemperatus redditur: biliſque, vt humor ſummæ actiuitatis (niſi fortaſſe eodem tempore ad externam ſuperficiem, aut in aliquam amplam cauitatem ſecedens ibi refrigeretur)
ſtatim calorem concipit, & modo ſuperius explicato febrem accendit. Quæcunq. igitur humores augere, aut modo explicato intemperatos reddere, aut agitare poſſunt, ea omnia
diſgregationem facere in humoribus, & ex conſequenti febrem excitare ſunt apta. Etiam ſi
febres omnes periodicæ cauſam diſgregationis habeant particulam quandam corporis ad
eam diſpoſitionem redactam, per quam humores, vbi ad eam perueniunt, alterantur primo,
deinde inuicem diſgregantur, & tandem febris producitur: quæ certò quodam typo reuer- E
titur, quouſq. aut pars prædicta ad priſtinam naturam reducatur (quod coctione mediante
fieri demonſtrabimus in expoſitione aphor. 22. primæ particulæ) aut bilioſus humor deficiat.
Vndè euenit, vt febres omnes humorales altero horum modo terminari neceſſe ſit: aut per
coctionem, quæ cauſam diſgregantem tollat, aut per humoris bilioſi euacuationem, niſi
enim pars aliqua talem reciperet alterationem, febres plerumque in prima acceſſione ceſſarent, ſublata priori cauſa, quæ diſgregationem fecit. Ex dictis igitur hucuſque colligimus,
ad quamlibet febrem, quam putridam dicunt, efficiendam, neceſſe eſſe humores diſgregari
adinuicem; biliſque tantum adeſſe, quantum ad alterius humoris accenſionem ſatis eſt.

Atque

A Atque indè ſequi, in omni febre duos humores neceſſariò concurrere, bilem nempè, febrilis caloris principium, cæteros verò humores ipſiuſmet febris ſubiectum, & pabulum, in quo nutritur,& conſeruatur. Ex quorum humorũ diuerſitate, & bilis copia ſpecies febrium variæ producũtur,quas enumerat Hipp.in præſenti ſermone.Dominãte enim e.g.in corpore bilioſo ſucco,ſi diſgregatio in humoribus cõtigerit,bilis à cæteris ſegregata,quæ illam temperabant, ſtatim proprium calorem recipiens, accenditur, reliquoſque humores proximiores accendit, & potiſſimum pituitam, quæ rarò in corpore non abundat, quæ tamen, ſi bilis reſpectu pauca fuerit,febris oritur vehemens quidem propter bilis copiam, quæ tamen diù perdurare non poteſt: eoquod pituita ignei caloris fundamentum exigua eſt: vndè ab ingenti bilis calore citò abſumitur. Atque huiuſmodi febris ad infebricitationem non peruenit: quia bilis copioſa ſupponitur, quæ vel tota ſibi ipſi continua exiſtens, non prius feruorem conceptum dimittit, quam tota conſumpta ſit, & hoc modo ea febris oritur, quæ continens propriè dicitur, vel pars humoris, quæ calorem febrilem concepit,non prius abſumitur, quam noua materia ad febris focum perueniat, indèque febris accenditur, quæ continua quidem eſt, exacerbationes tamen periodicas habet. Has igitur duas febrium differentias ſub nomine febris continentis comprehendit hoc loco Hipp. vt à principio adnotauimus. Si verò in corpore tanta bilis copia non adſit, vt tota ſibi continuata exiſtens febrem continentem producat, nec tandiù eius acceſſio perduret, quòuſque noua materia ad febris focum perueniat, quæ continuæ febris acceſſionem repetat; verum hæc abſumatur prius, quàm noua ſuperueniat; tunc febris ceſſat,& æger ad infebricitationem peruenit, quòuſq. noua agitatio, & diſgregatio in humoribus fiat, propter quam noua febris inuaſiò contingat. atque in hunc modum febres intermittentes producuntur, quarum plures conſtituuntur ſpecies, pro

C typi diuerſitate, quam in acceſſu ſeruant. Aliæ enim ſingulo die accedunt; & has quotidianas vocat Hipp. Alternis diebus aliæ, & tertianas appellat, aliæ quarto quoque die, & quartanas eas dicit. Quorum typorum rationem,vt afferrent poſteriores,inſudarunt plurimum, etſi probabilia protulerunt, nihil tamen,in quo intellectus plenè acquieſceret,attuliſſe mihi videntur. Nos igitur iuxtà præfatam doctrinam, Hippocraticiſque fundamentis innixi, hanc rem faciliori negotio demonſtraturos eſſe confidimus, cuius gratia præter ſuperius enarrata ſupponere oportet (quod apud omnes medicos eſt in confeſſo) illud peculiare à natura humoribus inſitũ eſſe,vt ſingulo die pituita in corpore moueatur, bilis alternis diebus, melancolia verò quarto quoque die; cuius effectus cauſa probabilior eſſe mihi videtur diuerſitas copiæ maioris, aut minoris, qua naturaliter hi in corpore abundant: ita vt quia pituita cæteros copia ſuperat, ideò citius ſuum periodum facit. His igitur præmiſſis,

D ſupponamus, diſgregationem in humoribus fieri, propter quam ſinguli per prædictos periodos moueantur, biliſque ex diſgregatione, & motu incaleſcat: & cum ea pituita, ſtatim febris oritur à bile, & pituita dependens, quæ eò vſque perſeuerat, donec materia, quæ febrilem calorem concepit,ex toto conſumpta ſit. Die ſequenti pituita, quæ ſingulo die ex propria natura mouetur, agitatur in corpore;quo tempore,ſi tantum bilis adſit, quæ à pituitæ motu agitata,pituitam commotam accendere poſſit. Hæc (bilis inquam) quia leuiſſima eſt, & facilè mobilis,ad motum pituitæ commouetur, ſeparatur, incaleſcit, & febrilem calorem pituitæ impartitur: & hoc pacto fit acceſſio febris die ſecunda. Tertia verò die,in qua bilis ex ſe naturaliter mouetur hora eius adueniente commouetur, incaleſcenſque pituitæ eodem die commotæ aſſociatur: & ſic eodem modo febris accenditur, quæ ſecunda tantò vehementior eſt, quantò hæc à bile per ſe, & ex propria natura mota ortum habet;

E ſecunda verò à bile ad motum pituitæ tantummodo agitata. Et hæc eſt ratio,propter quam morbi ferè omnes alternis diebus acceſſiones habent grauiores, quod genus periodi cum ſolæ bili conueniat,certiſſimum argumentum eſt, ad eorum generationem neceſſario bilem concurrere. Hoc igitur pacto febris quotidiana ab Hipp. nuncupata generatur. Quam continente breuiorem facit, quia minori bile participat, & non adeò ſincera,quemadmodum continens appellata. Quod ſi tranſacta acceſſione primæ diei, & ſecunda adueniente, in qua pituita naturaliter mouetur; tanta bilis in corpore non reperiatur, quæ ad pituitæ motum agitata febrilem calorem concipiat; & pituitæ impartiatur, eo die febris non excitatur. Tertiam verò, in qua & bilis,& pituita ambo naturaliter mouentur (dummodo bilis ſufficiens

Cauſe febriũ differentiarum.

adſit) producitur, eamque tertianam vocamus, quia tertio quoque die inuadit. Quam A
præcedenti adhùc longiorem ſtatuit: quia à minori bile dependet: cuius rei illud eſt argumentum, quia in ſecunda die bilis non inuenta eſt ſufficiens, quæ ad pituitæ motum agitaretur in corpore, & febrem accenderet, quemadmodum in quotidiana. Si verò quando in prima die diſgregatio humorum facta eſt, per quam bilem accendi ſupponimus; pituita non adſit, quæ febrilem calorem concipiat, ſed ſuccus melancolicus: bilis melancoliam accendit, febriſque oritur ex bile, & melancolia, quæ materia acceſſionis conſumpta ceſſat. Die verò ſecunda, in qua ſola pituita naturaliter mouetur, non fit febris, quia pituita febri excitandæ per ſe non eſt apta. Neque tertia, etſi eo die, & pituita, & bilis moueantur, quia earum non adeſt ſufficiens copia, quæ febrem faciat. Quarta vero die melancolia in corpore abundans iuxta naturam propriam mouetur, & ſuo motu bilem iam ex cibis, & potibus copioſiorem effectam commouet, quæ calorem concipiens ipſimet melancoliæ B
impartitur, & febris producitur; quæ quoniam quarto quoque die inuadit, ideo quartana nuncupatur. Sicque diebus ſequentibus ob rationem ſupra dictam non inuadit febris, quòuſque dies motus melancoliæ adueniat, quæ eſt ſeptima. Atque hoc modo quartanæ typus procedit, quæ à minima omnium bile dependet, quando propter eius defectum, nec ſecunda, nec tertia die febris accendi potuit. Hic eſt igitur modus generationis febrium humoralium, quas Hipp. febres ex bile vocat: poſteriores verò Galenum ſecuti putridas dixerunt, de quarum eſſentia, hæc dicta pro præſentis textus explicatione ſatis erunt. Quandoquidem ad exactam naturam febrium explicandam particularis tractatio requiritur, circa quam ſtudium noſtrum, his laboribus abſolutis, impendere decreuimus, ſi vitæ ſpatium nobis præſtiterit Altiſſimus.

C

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De ſalubri Diæta.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.1. *Verſ. 1. Idiotas hac victus ratione vti oportet, &c.*

Diuiſionem quatuor anni temporum tradidit nobis Hipp. lib. 3. de Diæta, in cuius loci explicatione, qua ratione ad noſtra tempora reduci poſſit, ſufficienter demonſtrauimus, reliqua quæ ad verborum ſignificationem ſpectant, ſunt per ſe nota.

Mar.n.2. *Verſ. 29. Seniores autem ſicciore diæta maiori temporis parte degere oportet, corpora enim in hac ætate humida ſunt, & mollia, & frigida.* D

Senes exſiccandi, cur. Senum corpora humida, & mollia dixit: quia vt not. Gal. excrementis humidis abundant, nam quoad partes ſolidas, ſiccos eſſe, omnibus notum eſt. Verum, non ideò reprehendendus eſt auctor, ſi humiditatem prefatam reſpiciens, diæta ſicciore victitandos eſſe maiori temporis parte conſulit. Non enim partium ſolidarum humiditatem reparare, & earum ſiccitatem corrigere, datum eſt. Imò ſi id fieri poſſet, illud tamen procurare non eſſet tutum: periculum enim eſſet, nè dum vitæ longitudini, ſolida humectando, eſſemus intenti, in humidi corruptionem, aut ſuffocationem, excrementorum aucta copia, incideremus. Quarè humorem ſuperfluum reſpicientes ſicciori diæta vtemur, quæ in cibis actu, non potentia exiccantibus conſiſtit.

Mar.n.3. *Verſ. 37. Veſtes autem puras induere hyeme oportet, oleo imbutas, & ſordidas æſtate.* E

Tempore æſtiuo corpora à calore immodicè calefiunt, vndè ſicciora redduntur, hyeme autem humiditatibus imbibuntur, refrigeranturq. nimis, quapropter, ſi per veſtes vtroſq. exceſſus cauere intendimus, tales eligendæ ſunt æſtate, quæ refrigerent, & humectent. Hyeme, quæ calefaciant, & exiccent. Veſtes ergò, aut ſunt puræ, & mundæ: aut ſordidæ, & oleo imbutæ. Similiter, aliæ ſunt leues, & tenues; aliæ denſitate graues. Puræ, & mundæ veſtes exiccant, humiditatem ex poris cutis extrahendo. Sordidæ è contra, propter humiditatem, quam à ſordibus, & oleo habent, molliunt, & humectant. Quia ergò, vt diceba-mus, corpora in æſtate à nimio calore areſcunt: in hyeme verò è contra humeſcunt

nimis;

A nimis; meritò conſulit Hipp. in æſtate veſtes oleos imbutas geſtari: hyeme puras, & mundas. Hac ratione euidentiſſima non obſtante, Hippocraticum conſilium Galeno non probatur: quia (inquit) nitidæ, & puræ veſtes poros cutis aperiendo, ex accidenti refrigerare potius, quam calefacere poſſunt. E contra verò ſordidæ, quia poros occludunt, & calorem facilius ſuſcipiunt, retinentq. diutius; ideò magis calefaciunt. Vndè colligit omninò contrarium faciendum eſſe ab eo, quod conſulit hoc in loco Hipp. Cæterum, Galenum conſiderare vellem, veſtes puras plus ſanè obeſſe poſſe, exiccando, quam ſordidas calefaciendo, præterquam quod, nè ſordidæ calefaciant nimis, tenuitate occurri poteſt, nec verum eſt, vnctuoſa, & pinguia cutis poros obſtruere, quia hæc emolliendo rarefaciunt: ſicuti è contrà exiccantia cutim denſare obſeruantur. Vndè ipſemet Gal. lib. 3. de ſanit. tuenda cap. 10. cutis denſitati occurrit, tum balneo, tum inunctione ex oleo Sabino. Verum dato etiam, quod pinguia poros occluderent: certum eſt, id nulla alia ratione præſtare, niſi quatenus pingui ſubſtantia replentur. At minimè credendum exiſtimo, Hipp. veſtes oleo imbutas, adeò geſtari voluiſſe, vt pinguedo ab ipſis decidat, & cutim perfundat. Verum hæc Gal. ſunt ignoſcenda, qui res ratiocinatione potius, quam experientia iudicare profeſſus eſt; vt mirum non ſit, ſi aliquando ratiocinationi intentus nimis, quàmplura Præceptoris dogmata experimento cognita iniuſtè reprehendere fuerit auſus. Quod in hac re contigiſſe, communis noſtri temporis vſus manifeſtat: qui manus aduerſus ſudores, aliaſque æſtiui caloris iniurias, chirotecis vnguento imbutis (Guanti d'Occagna vulgò appellant) muniri recepit, eò quod manifeſtè refrigerare obſeruatum eſt.

Veſtes ſordidæ æſtate quidquid Gal. contra Hipp.

Verſ. 38. Cæterum pingues, & qui graciles fieri volunt, &c. *Mar. n. 4.*

C Corpora pinguia extenuantur, quando plurimum eſt, quod conſumitur: minimum verò, quod ad reſtaurandum apponitur. Primum præſtant, quæcunque nutrimenti, & humidi ſubſtantifici conſumptionem adiuuare poſſunt. Alterum verò euenit, quando alimenta ſunt, & quantitate exigua, & virtute, quam minimum nutrientia. Hæc igitur omnia comprehendit Hippocr. in præſenti ſententia. Nam ad conſumptionem accelerandam, exercitationem proponit ieiuno factam, cætera omnia multæ reſtaurationi occurrunt, & primò loco aſſumptio alimenti, dum corpus ab exercitatione adhuc calidum eſt, proponitur, quia carnes excalefactæ tenuiorem alimentorum partem à ventriculo ſtatim rapiunt, quæ repletæ, ſolidioris alimenti locus præoccupatur. Sicque tenui, & debili nutrimento reficiuntur, & quod facilè, & citò diſſipatur, reliquum verò, vt ſuperfluum cum excrementis ſecedit. Hac enim ratione Hipp. libro de affect. ſect. ſecunda verſ. 150. Sorbitiones interdicit ijs, qui cibos ſufficientes conficere poſſunt, cibos enim (inquit) excludunt, quod ſi refectionis gratia, has dare volueris, dentur fortiores, & poſt cænam. Et quia multò facilius tenui alimento replentur carnes, ſi ante alios cibos vinum bibatur; ideò id conſulit Hipp. Vinum enim, cum tenuiſſimum ſit, & naturæ amicum, ſtatim ad carnes peruenit, quo repletæ ſolidiorem alimentum reſpuunt. Præterquam quod vinum (præaſſumptum maximè) quia, vt 2. aphor. 21. dicebat Hipp. Famem tollit, eſt cauſa, vt homo indè minus comedat. Exhibet verò dilutum, & nè corpus à mero excalefactum lædatur, & quia dilutum minus nutrit, quam merum. Non dat frigidum valdè, tum vt citius per corpus diſtribuatur, tum maximè, nè ventriculus ab exercitio excalefactus à frigido potu lædatur. Nam ex labore ſudanti frigida potio pernitioſiſſima eſt, vt Celſus adnotauit, quam noxam, & ipſe Hipp. nobis ſignificauit lib. de Humid. vſu. verſ. 59. dum dixit. Meritò etiam ipſe thorax, & ventriculus

Ad gracilitatem inducendam.

D

Mar. n. 42.

Mar. n. 5.

E ipſe à frigida ſuperatus moleſtè fert, & mortem minatur. Superatur autem tunc maximè, cum ieiunus eſt, eò quod nihil in eo reperitur, quod frigidi occurſum temperare queat, & ideò ſubiungit Celſus, niſi quis calidum præbibat: quod frigidam potionem temperando, eius noxam auertat. Exhibet tandem Hipp. obſonia ex ſeſamo parata: quia hæc cibis extenuandi facultatem communicant, pinguiaque laudat, quippè quæ ſatietatem inducunt, & quia ijs diù in ventriculo commorantibus, non adeò citò fames excitatur.

Verſ. 43. Sed & ſemel in die cibum ſumere, & illorum manere, & ſtratum durum habere, & nudum deambulare oportet, quantùm eius maximè fieri poteſt. *Mar. n. 4.*

Quæ conſequenter proponuntur, & ipſa vim extenuandi corpora habent eadem ratione. Nam cibus ſemel in die aſſumptus ad corporis extenuationem plurimum facit. Vnde lib. 2.

Mar.n.25. de diæta verſ. 418. legimus. Semel in die cibum capere, attenuat, ſiccat, & aluum ſiſtit: A
propterea quod per animæ caliditatem humiditas ex ventre, & carne conſumitur. Prandium
contraria facit. quod lib. de Affectionibus verſ. 14. ſect. 2. confirmatur ea ratione, quia, quod
paulatim, & frequenter ingeritur, id totum apponitur; & hoc pacto corpus reficitur, & hu-
mectatur, quod verò affatim, & vnica vice diffluit facilius, & euaneſcit. Nam & terra à
longa, & tenui pluuia magis madeſcit, quam à largo imbre. Balneorum pariter abſtinentia
per accidens, & ipſa corporis extenuationem inducit. Nam quia balnea humectando, &
refrigerando, calorem retundunt, à quo alimenti diſſipatio dependet, eorum abſtinentia calo-
rem acriorem fieri permittit, vndè ad diſſipandum aptior redditur. Scio, calida balnea ieiu-
Mar.n.20. nos extenuare: quia hoc me docuit Hipp. lib. 2. de Diæta verſ. 385. ſed de his non intelligit
modo Hipp. ſed de illis, quæ in communi vſu erant, & ſanitatis cõſeruandæ gratia, non calida,
ſed tepida adminiſtrabantur, aut moderatè calida. Stragula item dura corpus indurant, & B
exiccant. Mollia è contra molliunt, & pinguefaciunt. Nam ſomnos profundiores indu-
cunt, à quibus corpus reficitur, & humidius redditur: quatenus calor per eos ad interiora re-
uocatus alimentum facilius conficit, confectumq. non adeò diſſipatur: quemadmodum in
vigilia, aut leui, & interrupto ſomno fieri ſolet. Nuditas tandem & ipſa corporis exiccatio-
nem facit, quæ ab aere ambiente prouenit, quod ſenſu apparet in ruſticis, nautis, alijſq. ho-
minibus, qui toto ferè tempore nudas partes corporis quamplurimas tenent, cutem enim, &
duram, & ſiccam præ cæteris contrahunt.

Mar.n.7. *Verſ. 61. Qui verò graciles ſunt, & debiliores, &c.*

Duo euacuationum genera pro ſanitate tuenda propoſuit ſupra Hipp. alterum infernè per
ea, quæ clyſtere infunduntur, quod æſtiuo tempori conuenit, alterum per vomitum, & in
hyeme conueniens magis, & ſicuti, quæ in anum infunduntur, pro hominis temperamenti
diuerſitate euarianda eſſe docuerat, ita etiam quæ circa vomitum obſeruanda proponit, à C
temperamenti varietate dependent. Quæ omnia ſatis manifeſtè explicantur in textu, vt no-
ſtra expoſitio inutilis cenſeatur. Duo tamen præterire non potui. Alterum in Galeni gra-
tiam, qui Auctorem minus perfectè hanc materiam tractantem taxat, eò quod ſuorum di-
ctorum rationem non aſſignauit hoc loco, quemadmodum alibi factum eſt. Verum conſi-
derare auctoris ſcopum in hoc libro debuerat Galenus. In quo viuendi rationem idiotis ho-
minibus compẽdioſè perſcribit, quibus omnium rationem reddere, ſicuti longum, ita indeco-
rum eſſet. Grauiſſimos enim auctores dedecet, cum imperitis tractando, ſingulorum affer-
re cauſam. Præceptor enim, & Medicus, & docere, & imperare debent, diſcipulos autem,
& ægrotantes, & credere, & obedire decet. Quod ſi lib. Acut. horum rationem aſſigna-
uit, id factum eſt, quia contra Medicos Gnidios diſputabat, quo caſu nihil abſque ratione
adducere licet. Alterum verò, quod hoc loco explicandum occurrit, eſt ratio eorum, quæ D
circa vomitum adminiſtranda in præſenti textu nobis proponuntur, idque non tantum ob ma-
Devomitu in pinguibus. teriæ neceſſitatem, aut rei difficultatem; quantum propter auctorum, in ea aſſignanda diuer-
ſitatem. Pingues ergo vomere ieiunos, & illotos iubet Hipp. quia cum humidæ naturæ fa-
cilè vomant, pro eo facilitando, ea non egent humectatione, quæ gracilibus eſt neceſſaria.
Balneum enim præcedens non modo corpus humectat; vndè vomitus facilior conſequitur:
verum etiam prohibet, nè à vomitus violentia vas aliquod in pectore rumpatur, prohibetq.
vlterius, ne ab euacuatione gracile corpus exiccetur nimis. Aliorum verò præceptorum ra-
tiones non admodum latent, quarè quatuor tantummodo conſiderabimus. Primo, cur ad
vomitum procurandum merum præbibere oporteat. Secundo, cur cibi omnigeni ſint deuo-
randi. Tertio, cur abſque potu. Quarto tandem, cur poſt cibos bibendum ſit, ſed non ſtatim
Meri præpotatio. à cibo. Merum igitur præpotari exiſtimo, vt pars ventriculi inferior à mero fortior reddita E
ſurſum humores facilius euehat. Nam ſicuti partis ventriculi ſuperioris imbecillitas ad
vomitus facilitatem plurimum confert, ita & inferioris fortitudo non minimum adiuuat.
Præterea præaſſumptum merum ſuper purgationem prohibere poteſt, quam violentus vomi-
tus inducere aliquando ſolet, idque venarum orificijs, per quæ humores ad ventrem con-
fluunt, à merò roboratis, ita vt non facilè laxentur ad ſuper purgationem. Hac eadem enim
Mar.n.8. ratione fauces vino auſtero colluendas poſt vomitum iubet lib. 2. de Diæta verſ. 140. Ita
namque venarum oſcula conſtringuntur: vndè vomitione abſoluta humorum fluxus ad ven-
tricu-

A triculũ ipſum ceſſat,qui aliquando orificijs præfatis laxatis perſeuerat, quæ eſt ipſa ſuperpurgatio. Quod periculum,quia gracilibus magis impendet ob humorum tenuitatem, ideò hoc præceptum in vomitu eorum appoſitum eſt. Ciborum autem diuerſitas probatur (hoc erat enim ſecundum problema propoſitum) quia hæc turbationem facit in ventre,quam vomitus facile conſequitur. Turbationem verò inducunt cibaria omnigena, & varia: quia quando ventriculi tunicá interior in ciborum complexu eorum ſucco imbibitur, iuxta ciborum varietatem vario etiam modo eam alterari neceſſe eſt. Cibi enim ventriculum ingreſſi non ſtatim, imò neque poſt longum tempus permiſcentur, quod vomitiones quotidiè palam faciunt. Propter hanc igitur ventriculi inæqualem, & multiplicem alterationem turbatio oritur, quam vomitus conſequitur facillimè. Altera etiam aſſignari huius poſſet ratio; quia ſcilicet (vt in expoſitione tex. verſ. 122. lib. de Affect. ſect. 2. adnotabitur) alimentorum alia ſuperiori ventris parti magis amica ſunt,alia inferiori: iuxtà quam familiaritatē vnumquodq. B edulium, poſtquam ingeſtum eſt ad partem ſibi amicam ſecedit. Quando igitur plura, & inter ſe diuerſa commeduntur; dum ſingula ad partem ſibi familiarem ſecedunt,magnam in ventriculo turbationem fieri neceſſe eſt, vndè vomitus facilior redditur. Potum verò prohibet inter cibum: quippè qui ciborum permixtionem accelerãdo præfatam turbationem minuere poſſet, potus enim cum cibis aſſumptus eos liquidiores reddit: vndè citius permiſcentur ſimul. Adde etiam,cibis ſolidioribus pituitam,alióſque humores facilius inuolui, & admiſceri, ita vt cum eis extrahi poſſint facilius. Bibendum tamen iubet temporis ſpatio interpoſito, quo prædicta ventriculi alteratio, & ciborum perturbatio maior ſequatur, & vt cibi à potu diluti facilius euomantur: nec non, vt ab ipſomet potu turbatio augeatur, cuius gratia potum ex triplici vino admixto probat, auſtero (inquam) dulci, & acido, & primò C meracius,& paulatim, & per multum temporis ſpatium: deindè verò dilutius, & citius, multumque potari iubet. Et hæc dicta ſint in gratiam illorum, qui in omnibus rationes exoptant, quæ dum ipſis non ſuppeditantur, res etiam ſenſu manifeſtiſſimas non admittunt, cum tamen medico ſat eſſe deberet, ſcire inter varios vomendi modos, quos experta eſt antiquitas, hunc tanquam præſtantiorem ab Hipp. probari. Ciborum diuerſitas ad vomitum. Mar.n.39. Sine potu.

Verſ. 9. Fit hic profluuij alui modus. &c. Mar.n.11.

Hoc in loco habitus denſæ carnis contrario modo accipitur, ab eo, quo lib. 1. morb. mulieb. & à principio ſectionis ſecundæ ſexti epidem, quibus in locis, habitum denſum intelligit illum, qui carnem ſecundum proprias poroſitates denſam habet, & paucæ humiditatis capacem, qualem virorum corpus ad mulierum comparatum eſſe demonſtrauit lib. cit. de morbis mulierum Hipp. contextæ veſtis exemplo, & raræ, molliſq. lanæ. Nam mulierum corpus D ſecundum carnis ſubſtantiam rarum eſt: ſecundum cauitates verò anguſtis venis conſtat. Quarè neque impropriè hoc loco denſam carnem intelligit eam, quæ cauitates habet anguſtas, & exiguas; etiam ſi ipſamet ſubſtantia poroſitatibus amplioribus referta ſit, & per raram, quæ huic contraria exiſtit. Et hanc noſtram expoſitionem confirmant ea, quæ ſubiungit inferius, dum inquit: Venæ enim denſæ cibos ingeſtos non ſuſcipiunt, huiuſmodique naturam acutam, ideſt facilè alterabilem, & parum conſtantem eſſe ait, è contra verò rariores, & hirſutiores habitus laborum tolerantes, & bonæ habitudinis, & ſtabiliores eſſe. His adde, quæ in expoſitione citatæ ſententiæ lib. 6. epidem adnotabuntur. Denſa, & rara caro quo.

Verſ. 109. Quibuſcunq. morbi à celebro fiunt, &c. Mar.n.13.

Ars tuendæ ſanitatis duo potiſſimum intendit. Primum quidem, præſentis ſanitatis conſeruationem. Secundo verò, imminentium morborum, tum præuidentiam, tum præſeruationem, E cuius poſtremi inuentorem fuiſſe Hipp. nouimus, eodemmet teſte, tum lib. 1. de Diæta, tum lib. de Inſomnijs, vtranque igitur partem complexus eſt Hipp. tribus libris de Dięta inſcriptis; quorum duo priores partem eam continent, quæ ad tuendam ſanitatem ſpectat. In tertio verò nos docet, quia ratione imminentes morbos præuidere, & præcauere poſſimus. Hoc ſtante non eſt præſentis operis auctor calumniandus, ſi ad calcem libri de Salubri diæta inſcripti nonnulla adiecerit, quæ ad futurorum morborum præſeruationem faciunt; nec vitio vertendum, ſi non omnia exactè, & perfectè tradiderit hoc loco. Sicuti enim in præſenti libro non comprehendit omnia, quæ ad tuendam ſanitatem faciunt; ſed tantummodo principaliora, & quæ idiotæ etiam capere poſſunt, ita rationabile erat, partem aliam de præcauen-

dis

dis morbis eodem ſtilo, & typo tractantur, & ideò ſatis ipſi viſum eſt demonſtrare, vndè A
multa mala contingunt, à quibus homines pro maiori parte ægrotare contingit. Quarè cum hæc à triplici potiſſimum fonte ſcaturiant. Videlicet, à ventriculi læſione, ab Hipocondrijs malè affectis, & à capite malè ſeſe habente; prædictorum affectiones cognoſcere, & qua ratione ijs occurrendum ſit, antequam homo grauius ægrotet exemplis quibuſdam nobis indicauit. Cum ergo primum de ventriculi affectionibus pertractauerit, deindè verò de ijs, quæ ab hypocondrio læſo dependent; reſtabant mala, quæ à capite ortum ducunt: & de ijs agit in præſenti particula, vbi de natura morborum à capitè dependentium tractatur. Quæ quidem Hipp. doctrinæ penitus reſpondent. Nam hæc eadem, etiam ſi perfectius fuere explicata lib. 2. de Morbis verſ. 114. ibi: Morbi à capite fientes. Quum repletum fuerit, & ab
Mar.n.12. aliqua ex relatis percalefactum torpor caput tenet, &c. hoc autem libro hæc tantũmodo attigiſſe voluit in modum exempli, vt proximè dictum eſt, quia perfectam huius materię doctrinam non profitetur. Et hæc dicta ſint propter Hipp. doctrinæ calumniatores: nam alioqui, quæ B
ab Auctore hoc loco traduntur, ita ſunt manifeſta, vt noſtra expoſitio ſuperflua ſit omninò.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De Genitura.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.2. *Verſ. 22. Sed non eſt mihi de his, qui per ſomnum ſemen emittunt, & de toto morbo quid eſt, & quæ operetur, & quare coitus locum expleat, ſermo.* C

Seminis per ſomnum effuſio, homines à pluribus malis præſeruare, creditur, ab ijs ſcilicet, quæ ex ſeminis retentione oriri ſolent. Aliquando tamen huiuſmodi effuſio ſymptomatica eſt, eamque gonorrheam vocarunt antiqui, quæ tanti eſt, vt ægrotantes ad interitum perducere apta ſit. Quod cuidam contigiſſe lib. 6. epid. ſect. 8. legimus, hunc in modum. Satyrus cognomento Gripalopex vocabatur. Hic cum annorum vigintiquinque eſſet, ſæpè per ſomnum ſemen effudit, & interdiù etiam frequenter prodibat: cum autem ad annum trigeſimum perueniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt. Hos igitur ſeminis profluuij diuerſos modos reſpiciens Hipp. ait: eius intentionem non eſſe tractare de ijs, qui per ſomnum ſemen emittunt, & de toto morbo quid eſt, & quæ operetur: alludens ijs, qui gonorrhea morbo laborant, dum verò ſubiungit, & quarè coitus locum expleat; pollutionis nocturnæ ſalutaris effectum reſpexit. Hæc enim coitus locum explere dicitur, quia noxas tollit ijs, qui D
abſque coitu ſani degere non poſſunt.

Verſ. 43. Porro genituram dico à toto corpore ſecerni & à calidis, & à mollibus partibus, & ab humido omni in toto corpore.

De ſeminis generatione variæ apud philoſophos, & medicos fuere opiniones, Hipp. verò exiſtimauit à toto corpore ſecedere, & ab omni humido in corpore exiſtente, cuius gratia ſimile producit ei, à quo deceſſit, eandemque opinionem ſecutus eſt, tum lib. de Aer. aquis,
Mar.n.36. & loc. verſ. 56. tum lib. de Morbo ſacro, eamque indè confirmari exiſtimauit, quia à mutilatis
Mar.n.5. parentibus mutilati filij, à Macrocephalis Macrocephali, & à cæſijs cæſij generãtur quandoq. Hanc ſummi præceptoris ſententiam non modo non recepit Ariſtot. ſed etiam penitus euertere (Auctore eius de more ſuppreſſo) pluribus argumentis tentauit. Qua quidem in re conſuetam breuitatem excedens, prouinciæ difficultatem manifeſtauit. Et certè ſi quis Hipp. E
ſententiam diligenter conſiderauerit, rationeſq. & argumenta, quæ in eum ab Ariſtotele adducuntur, examinare voluerit curiosè, Hipp. doctrinam impugnare quidem; non tamen
Semen a toto quidquid Ariſt. in Hip. expugnare cognoſcet. Supponendum eſt enim, ſemen ab omnibus partibus corporis ſecedens facultatem habere, qua in conſimilem partem conuertatur, à qua deceſſit, etiam antequam ad teſtes, & ad ſpermatica vaſa perueniat: non earummet partium virtute tantum, ſed etiam principalium membrorum, quæ ſanguinis, & ſpirituum generationi ſunt dicata, quòd quidem explicabitur magis inferius verſ. 145. Nam virtus, quæ eſt in ſemine, generandi ſimile ei, cuius eſt ſemen, non prouenit à teſtibus (vt communis eſt opinio) quamuis, nec Hipp. id

ſenſerit,

A ſenſerit, nec Ariſt. qui contrarium demonſtrauit lib. 1. de Generib. Anim. cap. 4. dupli-ci potiſſimum argumento, primo quidem, quia piſces, & ſerpentes ſemen abundanter generant, etiam ſi careant teſtibus. Secundo, quia, vt ipſe ait, nullam partem meatuum teſtes complent. Hoc eſt: meatus ſeminis teſtem non ingreditur, vt par eſſet: ſed eius pars ſuperior, quam vaſa præparantia appellarunt poſteriores, inferiori, quæ deferentia dicta conſtituit, continuatur adeò, vt ab illis in hæc genitura immediatè perueniat, abſque quod, teſtium cauitatem ingrediatur, & hoc modo interpretandus eſt Hipp. dum inquit, genituram per medios teſtes, hoc eſt, inter vtrunque teſtem procedere in pudendum; quod ſi eius portio per exiles meatus teſtium ſubſtantiam ingreditur, ea eſt, quā pro nutritione ad ſe alliciūt. His permotus rationibus Ariſtoteli conſentio, teſtes vim procreatricem ſemini nequaquam præſtare, de eorum tamen vſu eius opinioni non adhæreo: vt credam potius, teſtes in eum B finem conditos eſſe. Primò, vt ſemen circa vnamquamq. corporis particulam redundans, ad ſe attrahendo, corpus vniuerſum ab eo excremento expurgarent; quo retento habitus corporis refrigeratur, effœminatumq. animal redditur, quod in eunuchis, & omnibus naturalibus caſtratis obſeruatur. Secundo verò; vt eodem ſemine ipſimet teſtes nutriantur: nè in vaſis ſpermaticis accumulatum animali à coitu abſtinenti incommodum fieret. Cuius quidem rei illud maximum argumentum eſt: quià natura frigidioribus animalibus, cuiuſmodi ſunt piſces, & ſerpentes, teſtes denegauit, qui ſeminis abundantiam abſumerent: quia cum ſint animalia pauci ſeminis (quando in determinato tantum anni tempore illud producunt) effundantq. facilè, vt Ariſt. teſtatur 1. de Gener. Anim. 6. teſtibus, qui illud abſumerent, non eguère. Quarè ſeminis attrahendi facultate vaſis ſpermaticis impartira, illiſque amplioribus conſtructis, teſtium vſus irritus eſt factus. Genitura ergò vi teſtium attracta, in vaſis ſperma-C ticis colligitur, permiſcetur, & perficitur. Quæ quidem perfectio in eo conſiſtit, vt non modo ſpirituoſa ſubſtantia humidæ permiſceatur, ſed vt tot, & tam variæ eius partes in vnum corpus redactæ, ita confundantur, vt quælibet ſeminis portio, quamuis exigua, in ſe haberet quidquid continetur in toto, indèque euenit, vt ſemen, quod vnico conceptui conuenit, ſi diuidatur, tot pariat conceptus, in quot partes diuidi in vtero contingat, vt lib. de Nat. Puer. verſ. 522. teſtatur Hipp. Genitura verò mulieris, quam ſub forma ſanguinis conceptum ingredi cum Ariſt. exiſtimo, præfata mixtione, & elaboratione non eguit, & ideò ad vaſa ſpermatica peruenire, non fuit neceſſariū, vt in viris, quia propria virtute non peruenit ad vterum, ſed à virili attracta cognatione, & ſimilitudine, dum ad formationem fœtus de potentia reducitur ad actum, v. g. genitura viri oculum conſtituens, genituram mulieris trahit, quæ ab oculo ſeceſſit, & vtræque ad oculi generationem concurrunt: & cuius genitura in eo præua- *Mar. n. 44.*
D let, ei oculus aſſimilatur. Hoc eſt enim, quod dicebat Hipp. lib. de Nat. Puer. verſ. 111. *Mar. n. 8.*
Cæterum caro augeſcēs à ſpiritu articulatur, & abit in hac vnumquodq. ſimile ad ſimile, denſum ad denſum, rarum ad rarum, humidum ad humidū, & vnumquodq. in propriam regionem abit iuxta cognationē ad id, à quo genitum eſt, &c. Et hoc pacto mulier ad fœtus generationē concurrit, nam quod Hipp. exiſtimauerit, mulieris genituram virili ſimilem ei in vtero permiſceri, & ambo per ſpiritū fœtus articulationem efficere, apud me difficultatem facit ob rationes, quas ſuo loco adduximus. Sed hoc nihilominus etiā conceſſo, non ob id negat Hip. 1. Morb. mul. verſ. 411. à muliere ſanguinē, & ſpiritum confluere in vterū, ad formandū concep- *Mar. n. 83.*
tum, quem nos cum Ariſtotele ſeminis obire vices, exiſtimamus; nec huiuſmodi diuerſitas opinionis Hipp. quidquam detrahit veritatis ſententiæ eiuſdem Hipp. circa ſeminis facultatem, & generationis locum, quem explicauimus. Præfatis omnibus ſuppoſitis, diligenterq.
E perſpectis, argumentis ab Ariſt. in Hipp. ſententiam adductis reſpondere, non erit difficilè. Imò cum Ariſt. ipſe concludat, ſemen vltimi alimenti excrementū eſſe, illius ſcilicet coctionis, quæ in ipſis particulis perficitur, ab omnibus partibus corporis recedere, cogitur affirmare. Quæ quidem manifeſtant, Ariſt. in hac re ſatis dubium fuiſſe, militantibus ex vna parte rationibus in Hipp. ſententiam adductis, ex altera, ſenſu eorum, quæ circa coitum, & conceptum ipſum contingunt: potiſſimum verò, quia coeuntes titillationem ſentiunt per totum corpus, & omnium partium concuſſionem: vnde à coitu reſoluuntur, & languent, cuius cauſam reddens ipſemet Ariſt. 4. Problem. 22. in Hipp. deueniens ſententiam inquit: An quod ſemen omni ex parte corporis ſecretio eſt? Quamuis materia, quæ ſenſum illum, & reſolu-

tionem

tionem facit in toto corpore ſpirituoſa ſit potius, quam corpulenta, ita vt duplex materia in ſemine agnoſcatur, ſpirituoſa, quæ in actu coitus decidit à toto corpore, & humida, & corpulenta, quæ, vt ſuperius dicebam, vi teſtium attracta in vaſis ſpermaticis adſeruatur. Sed re vera Ariſtotelis argumenta non eò feruntur, vt probet ſemen ab omnibus corporis partibus non ſecedere, ſed vt demonſtret hanc non eſſe cauſam, vt vnumquodque ſimile producat ei, cuius eſt ſemen. A

Mar.n.5. *Verſ. 44. Et ab humido omni in toto corpore.*

Si quod ab omnibus partibus ſecedit, reſiduum eſt illius humoris, quo ſingulæ partes nutriuntur, qui tandem nihil aliud eſt, quam id, quod omne humidum appellat Hipp. nempe ſanguis ex quatuor humoribus conſtans, cur modo additur: & ab omni humido in corpore? Reſpondeo ſemen, quod ab omnibus corporis partibus ſecedit, eſſe humorem quidem à quatuor humoribus prouenienté, & ex conſequenti ab omni humido, verum non amplius ſub forma humorum prædictorum conſiſtit, quando in ipſis particulis nouam alterationem ſubijt, propter quam facilius tanſmutari poteſt in eaſdem particulas, à quibus deceſſit, quam ante præfatam alterationem. At pars ſeminis ab omni humido proueniens ſub forma ſanguinis, ad ſeminis generationem concurrit, quæ & ipſa, vt inferius. verſ. 145. demonſtrabitur, in potentia ſeſe habet ad ſingula membra, quæ ex eo nutriri debent, quæ quidem potentia reſultat in ſemen, quatenus ex ſanguine generatur, ita vt ad productionem ſimilis duo conſiderentur in ſemine: & virtus, quæ eſt in ſanguine continente in potentia omnia membra, quæ ex eo nutriri debet, & à virtute membrorum principalium dependet, & virtus, quam materia ſeminis ab omnibus partibus ſecedens in ipſiſmet particulis contraxit. Quæ quidem duæ facultates, etiam ſi ratione originis diſtinguantur, vt facit Hipp. dum inquit, & ab omni humido in corpore, re ipſa tamen ſimul ita conueniunt, vt ad vnicam poſſint reduci, ita vt potentia, quæ eſt in ſanguine ad omnia membra, perficiatur in ipſis particulis, dum eodem ſanguine nutriuntur, quemadmodum feciſſe Hipp. apparet inferius hoc eodem libro, dum redderet rationem, cur ex mutilatis parentibus ſani, & integri filij plerumq. generentur: in cuius loci explicatione hæc fuſius pertractabuntur. Quarè lectores moneo, quibus cordi eſt materiam hanc de ſemine, & fœtus generatione aſſequi, vt non modo hæc percurrant diligenter, & quæ in præcedenti comentario ſunt tradita: verum etiam, quæ ſuper textum citatum. verſ. 145. & verſ. 411. lib. de Morb. Mul. prioris. In his enim omnibus ſimul copulatis tota hæc tractatio abſoluitur. B C

Mar.n.5. *Verſ. 45. Sunt autem humidi ſpecies quatuor. Sanguis, bilis, aqua, & pituita. Tot enim ſpecies congenitas homo in ſeipſo habet.*

Ex præſenti oratione, in qua enumerans Hipp. qui ſunt in corpore humores dum ſanum eſt, & ſeſe habet ſecundum naturam; ſanguinem recenſet, bilem, aquam, & pituitam; duæ oriuntur difficultates, altera eſt, quia Hipp. atrambilem, ſiuè humorem melancolicum prætcrijſſe videtur. Altera verò, quia aquam inter humores congenitos adſcribit, quæ cum non nutriat, inepta eſt, tum nutritioni, tum generationi, conſtat enim, Hipp. hanc ab humoribus conſtituentibus humanum corpus omninò ſegregaſſe lib. de Natura humana, quo in loco hominis principia recenſens, bilem vtranque, flauam ſcilicet, & nigram, ſanguinem, & pituitam enumerauit, de aqua nulla mentione facta. Pro dictarum difficultatum ſolutione Gorrhei opinio communiter recepta eſt, & à quamplurimis doctis viris confirmata. Videlicet Hipp. hoc in loco, & alibi etiam, nomine aquæ humorem melancolicum intellexiſſe, denominatio huic humori ſatis conueniens, quia plurimo ſero præ cæteris refertus eſt, in cuius rei confirmationem varia adducunt argumenta, quorum quæ plus roboris habere videntur, ſunt hæc tria. Primo, quia Hipp. lib. 4. de morb. verſ. 20. hanc eandem repetens humorum diuiſionem, ſplenem fontem aquæ conſtituit, quod quidem viſcus melancoliæ receptaculum eſſe, ab omnibus receptum eſt. Secundo, quia melancolico præditi temperamento ſeroſitatibus maximè abundant, cuius gratia melancoliæ aquæ nomen conuenire viſum eſt Hipp. Tertio, & poſtremo, quia idem Hipp. lib. cit. de morbis ſect. 2. verſ. 72. ſcribit, facta turbatione in humoribus, dum hi à proprijs principijs diſparantur, bilem omnium leuiſſimam in ſuperficiè conſiſtere, ſub ea ſangninem, tertio loco pituitam, grauiſſimum verò omnium eſſe aquam. Hæ ſunt præcipuę rationes, quibus probare exiſtimant hi, aquæ nomine melancolicum humorem D E

Mar.n.5.

Quid nomine aquæ intelligendũ.

Mar.n.2.

Mar.n.25.

Hipp.

Hipp. intellexiſſe. Et vt à poſtrema incipiam: quantum adducta Hipp. ſententia illis faueat, indicant ſubſequentia. verſ. 125. quibus eandem aquam, quam cæteris humoribus ſubſide- re iam dixerat, ſero in lacte inſpiſſato reſpondere ait; quod quidem cum humore melancoli- co nullam habet ſimilitudinem. Et quæ de loco humorum ibi ſunt tradita, intelligenda ſunt (vt oratio ipſa manifeſtat) de humoribus, dum in corpore permanent; non poſtquam è cor- pore per phlebotomiam fuerunt extracti, vt ſupponunt aduerſarij; quod non parum diuerſi- tatis parit circa eorum locum. Quæ enim extrà corpus conſiſtunt, à ſola grauitate deorſum trahuntur, & eleuantur à ſola leuitate. At in corpore viuente, res non ita ſe habet: vbi non vnica eſt cauſa ſubſidentiæ, aut eleuationis, grauitas, & leuitas, nam alia concurrunt, quæ craſſiora, & grauiora eleuant, ſpirituum ſcilicet præſentia, quibus, quia melancolicus ſuccu participat magis, quam aqua; indè euenit, vt hæc ſubſtet melancoliæ: etiam ſi ſit craſſior, & grauior aqua. Extrà corpus verò, vbi nullus humor à ſpiritibus eleuatur, melancolia omni- B bus humoribus ſubſtat, quia craſſior eſt, & grauior natura.

Non humor melancholicus.

Mar.n.26.

Etſi melancolici ſeroſitate abundant (quæ erat ſecunda ratio in ordine) non ex hoc colli- gi debet, ſeroſitatem melancoliam appellari. Non enim, quia ſero abundant, melancolici di- cuntur, ſed quia melancolicus ſuccus in ipſis viget. Nam ſerum ex accidenti potius in me- lancolicis copioſum conſpicitur, quia eorum corpus, cum denſum ſit, & poroſitatibus non adeò refertum, humorem ex cibis, & potibus prodeuntem non imbibit: ita vt neceſſe ſit, in cauitatibus adſeruari; & hoc pacto ſeroſitas in ipſis copioſior apparet. Adde etiam, eorum calorem non admodum vigere: vndè cruditates multæ fiunt, quæ ſanguinem reddunt ſero- ſum. Quod ſi denique Hipp. fontem aquæ lienem conſtituit, in quo melancolicum humo- rem reſidere exiſtimarunt poſteriores: quia hæc non fuit Hipp. opinio, ex eo non poteſt in- C ferri, melancoliam, & aquam iuxtà preceptoris doctrinam vnum, & eundem humorem eſſe. Lienem verò aquæ, non melancoliæ fontem eſſe: & cur ſanguis niger in eo abundat, demon- ſtrabitur in explicatione lib. 4. de Morb. Sed vanum eſt coniecturis, & argumentis rem hanc proſequi, cum in Hipp. doctrina ſit manifeſtum, aquam, & melancolicum ſuccum duos eſſe humores non modò interſe diſtinctos, ſed etiam oppoſitos omninò. Quia ſi eorum cauſam, & generationem ab eo petimus, de aqua ita ratiocinatur Hipp. lib. 4. de morb. verſ. 119. Aſ- ſero autem, vbi homo bibit amplius & corpus, & ſplen in ſe ipſa attrahere ex ventriculo, & ſi plus traxerit, quam oportet, ſtatim hominem affligi; atque hoc ita fieri, intelligunt quicunq. homines ſplenici exiſtunt. Poſtquam autem traxerit ſplen, optimum eſt, ſi vetus aqua, quæ in ſplene inerat, ad veſicam, aut ventriculum excoletur: & per hæc expellatur, &c. quæ qui- dem conditiones ſicuti aquæ, ſiuè ſeroſitati conueniunt; ita humori melancolico nullo mo- do adaptari poſſunt, de cuius generatione totum oppoſitum habemus apud eundem Hipp. D Hunc enim autumno generari teſtatur lib. 6. epid. ſeu 1. verſ. 25. & de Nat. Hum. verſ. 138. quia ſiccus eſt & hominem refrigerare incipit; quod etiam magis apertè expreſſum le- gimus lib. de Aer. Aquis, & locis. verſ. 300. quo in loco hunc ſuccum generari, oſtendit conſumpto eo, quod tenuiſſimum eſt in bile, & ſanguine.

Mar.n.9.

Mar.n.14.

Mar.n.29.

Eadem oppoſitio apparebit, ſi perpendamus effectus, qui ab vtroque eueniunt. Ab aqua (dicebat Hipp. lib. 4. de Morb. verſ. 80. ſect. 2.) non valdè fortis febris oritur, neque diu- turna, nam igni non bonum alimentum aqua præbet. Contra verò lib. de Nat. Hum. ad fi- nem, Atrabilis (inquit) inter omnes corporis humores viſcoſiſſima eſt, & ſedes diuturniſſimas habet, indèque colligit, quartanas febres, quia omnium longiſſimæ ſunt, atræbilis eſſe partici- pes. Si ergò ex ipſiuſmet Hipp. teſtimonio, aqua in corpore augetur à nimio potu, melan- E colia verò ab exceſſu ſiccitatis generatur, illa febres lenes parit, ac breues, hæc vehemen- tes, & diuturnas, quomodo aſſerere poſſumus apud Hipp. aquam, & humorem melancoli- cum vnum, & eundem humorem eſſe? quorum diſtinctio etiā euidentius ex eo manifeſtatur: quia pluribus in locis de vtroque humore diſtinctè mentionem fecit Hipp. Nam lib. de Me- dicam. purg. hæc habentur. Oportet igitur primum, biliofis dare, quod bilem purgat, pitui- toſis, quod pituitam, aquoſis quod aquam, & atrabilarijs, quod atram bilem, quæ ſententia repetitur lib. de Affectionibus ſect. 2. verſ. 75. Cum igitur adeò interſe differant aquoſus hu- mor, & melancolia, pro ſolutione propoſitæ difficultatis dicendum: hoc in loco Hipp. humo- ris melancolici mentionem non feciſſe: quia ſi accipiamus eum, qui naturalis eſt, & à non- nullis

Mar.n.25.

Mar.n.28.29

Mar.n.2.

Mar.n.35.

Solutio difficultatis.

nullis fex ſanguinis dictus eſt,hic nõ videtur à ſanguine diſtinctus:vndè nõ impropriè ſanguis
niger vocatur,& ideò huic nullum peculiarem fontem, aut receptaculum deſtinauit natura,
ſed ſanguini permixtus ab eo non ſeparatur, niſi quando ad nutritionem alicuius particulæ,
quæ huiuſmodi ſucco egeat,à ſanguine ſinceriori ſeparatur, nigriorq. & craſſior in ea parte,
conſpicitur: quemadmodum de liene explicabitur ſuo loco, cum igitur humor iſte non di-
ſtinguatur à ſanguine, niſi craſſitie, & colore, peculiarem eius mentionem non facit hoc in
loco Hipp. quando ſub nomine ſanguinis, comprehenditur. Si verò humorem melancoli-
cum conſideremus exuſtione genitum,aut aſſatione,quem poſteriores proprio nomine atram
bilem vocarunt (quando diſtinctio hæc melancoliæ, & atræbilis in Hipp. doctrina non ob-
ſeruatur; qui melancoliæ nomine Græcè μελαγχολία morbum ſemper intelligit: atrabilemq.
vocat perpetuo Græcè μέλαιναν χολιν humorem ipſum, ſiuè naturalis ſit, ſiuè per exuſtio-
nem, aut per aſſationem genitus, hæc atrabilis, inquam, propriè dicta ſub nomine bilis com-
prehendetur. Nec inſolens eſt Hipp. atram bilem ſimplici nomine bilis appellare. Nam
Mar.n.23. lib.1. Morb.mul. verſ. 289. dum indicaret modum cognoſcendi humorem peccantem in
menſtruo ſanguine ex linteo eo imbuto,indèque abluto, & exiccato, hæc ſcripſit: Siquidem
igitur pituita fuerit,quæ conceptionem impedit,muccoſa lintea erunt: ſi verò per ſalſuginem,
& bilem impeditur, fulua, & liuida, fulua quidem erunt à bile flaua, aut à ſalſugine, quæ ex
bile conſtat & pituita: liuida verò à melancolico humore,quem ſimplici bilis nomine ſignifi-
Mar.n.18. cauit, quod etiam clarius verſ. 216. paulò ante nobis manifeſtauerat. Dicebat enim, ſi
mulier corpore malè habuerit, & menſes biliosi prodierint, ex hoc probè cognoſci poteſt,
nigri ſunt valdè, quandoque verò nigri, aut ſplendidi; vt non ſit dubium,bilioſos menſes me-
lancolicos intellexiſſe, vndè paulò infra ſymptomata referens taliter affectas concomitantia,
triſtitiam, & timorem melancoliæ propria adſcripſit. Verum,quia atrabilis hæc in corpore, C
vt ſanum eſt,non reperitur, ideò inter humores congenitos non erat enumeranda. His igitur
de cauſis quadruplicem humorum diuiſionem conſtituens hoc in loco, humoris melan-
colici mentionem non fecit, ſed eius loco aquam appoſuit,humorem congenitum appellans,
quia abſque ea non fit generatio, quando,nec viri genitura,nec ſanguis menſtruus,generatio-
nis principia,ſeroſitate carent, quemadmodum nec aliquis alius humor, imò plurimum eo
abundant, & ideo ſeminis portio media in ſiniſtra parte, à vena emulgente procedit, per
quam ſeroſitas ſeparatur à ſanguine, menſtruaq. ipſa ſunt pars ſeroſior ſanguinis cuius gratia
inter excrementa quodammodo reponuntur. Sed dicet aliquis, ſi huiuſmodi ſeroſitas adeò
eſt neceſſaria in homine,cur Hipp.lib.deNat.Hum.quo in loco hominis principia tradere pro-
fitetur,de ea nullam fecit mentionem,ſed quatuor humores recenſet, ſanguinem,pituitam, &
bilem duplicem, flauam videlicet,& nigram. Huic reſpondeo,eo in loco Hipp. inter quatuor D
humores nigram bilem adſcripſiſſe, quia hic humor, quando ſeſe habet ſecundum naturam,
etiamſi non videatur, formaliter multum à ſanguine differre, vſu tamen ab eo realiter diſtin-
ctus eſt, quia ſunt particulæ quædam in corpore, quæ ex eo generantur,& nutriuntur, & ideò
cum ibi intendat explicare naturam hominis, quæ ſicuti temperiem ſortitur ex primis qua-
tuor qualitatibus calido, frigido, humido, & ſicco, ita etiam ex quatuor humoribus conſtat
in quibus prædictæ ſubſiſtunt qualitates, ideo præfatos quatuor humores humanæ naturæ
principia conſtituit, nulla aquæ mentione facta, quia ſi hanc reſpicimus dum ſe habet ſecun-
dum naturam,nihil aliud eſt, quam ſerum ipſorum humorum, quo nullus eorum omnino pri-
uatur, dum ſecundum naturam ſeſe habet, & cum dicit præfatos humores eſſe hominis prin-
cipia intelligat aſſociatos proprio ſerò, vt de eo peculiaris mentio facienda non ſit, cum ve-
rò copia,aut qualitate peccat, non amplius generationem ingreditur, imò vitiat,& deſtruit. E
Huiuſmodi tamen ſeroſitas non erat prætereunda in ijs libris,in quibus de morbis tractatur,
& de eorum curatione: quia hæc, & morborum eſt cauſa, & curatrices intentiones parit,
quibus ars medica vtitur. Hocque modo propoſitis quæſitis ſatisfieri poſſe cenſemus.
Mar.n.9. *Verſ. 145. Cæterum, quod ex mutilatis parentibus ſani, & integri gignantur pueri, vt
plurimum contingere ſolet. Habet enim mutilatum omnia, quæ ſanum. Vbi verò morbus, &c.*
Ex mutilatis parentibus mutilati filij generantur ſæpe, aliquando tamen ſani, & perfecti
naſcuntur: cuius quidem effectus rationem aſſignat Hipp. hoc in loco, non minus artificio-
ſam, quam rationabilem, & inquit, ex mutilatis ſanos naſci, quia mutilatus omnia habet
numero,

A numero, quæ ſanus. Hoc autem dixit ſupponendo partibus principalibus, inſitam eſſe virtutem præparandi alimentum, quo totum corpus nutritur; quod quidem ſpiritu, & humore conſtat, & quia nec ſpiritus omnis, nec quilibet humor, aptus eſt conſeruationi, & nutritioni cuiuſlibet particulæ, ideo neceſſe eſt fateri virtutem prædictorum eſſe non modo generandi ſpiritus, & humores in communi, ſed qui peculiarem habeant diſpoſitionem ad ſingulas particulas, quas conſeruare, & nutrire debent, ità vt in ſpiritu, & in ſanguine ab ipſis genito potentia adſint particulæ omnes; quæ ex ijs conſeruantur, & nutriuntur, hac enim præuia diſpoſitione intercedente ſingulæ particulæ humorem proprium attrahentes facilius nutriuntur. Nam etiam ſi quilibet humor partes omnes nutrire poteſt familiaris penuria, ſuplente facultate quodammodo, quæ in ipſiſmet particulis viget tranſmutandi eum humorem in propriam naturam: hæc tamen nutritio ſatis imperfecta eſt, illius reſpectu, quæ ex alimento proprio, & familiari perficitur. Hanc igitur principalium membrorum facultatem reſpiciens Hipp. dixit

B mutilitatum habere omnia numero quæ ſanum habet; quia ſcilicet partibus principibus eſt præditum, quæ omnia corporis membra virtute in ſe continent, ex quo fit, vt ſemen in quo plurimam partem ſanguinis in eis geniti contineri ait Hipp. à principio lib. 4. de Morbis, fit in potentia partes omnes, quæ ex eodem ſanguine nutriuntur, quæ quidem potentia reducitur ad actum, & in particulis ipſis dum ſanguine nutriuntur, & in vtero quando ex femine fit conceptus omnibus, & ſingulis particulis conſtans, quæ erant potẽtia in ſanguine primum, & inde in ſemine, ex eo confecto. Hanc verò potentiam ad partes ſingulas, in ſanguine eſſe, & in ſpiritu, quæ inde procedit in ſemen cognouit etiam Ariſtot. eam enim reſpiciens lib. 1. de Gener. Anim. cap. 18. inquit. Cum enim illi, quod ex toto ſecedat ſemen eſſe fateantur: nos quod totum ſuapte natura faciat ſemen eſſe fatebimur. Eademque manifeſtatur in ijs, Mar. n. 5.

C quæ fœtibus in vtero contingunt, quia ſi mulier vterò gerens (vt ſuperius hoc eodem lib. ver. 33. adnotauit Hipp.) vel ex caſu, vel percuſſione, vel aliquo violento affectu iuxtà partem aliquam lædatur fœtus iuxtà eandem partem mutilatus naſcitur, quæ in matre læſionem accepit, id enim nulla alia ratione euenire poteſt: niſi quia alimentum fœtus à matre proueniens particularem acquirit diſpoſitionem in ſingulis particulis matris, antequam ad eaſdem in ipſo fœtu nutriendas feratur, & iuxtà diſpoſitionem partium in matre alterantur partes quę nutriuntur in fœtu. Similiter quia vtero gerens, ſi rem aliquam vehementer appetit fœtum parit cum nota referente id, quòd mater deſiderauit; iuxtà partem illam, quam primum manu in ſeipſa in actu deſiderij tetigerit; hoc argumentũ euidens eſt à ſingulis particulis matris ſpiritum ad ſingulas fœtus particulas procedere omnino diſpoſitum, iuxtà diſpoſitionem partium, à quibus procedit, ita vt idem ſpiritus ſpecie imaginatæ rei imbutus ad partem Mar. n. 4.

Fœtus notã refert illius quod mater deſiderauit.

D matris manu eo tempore tactam procedens: primò: inde verò ad partem illius conſociam in fœtu notam ei imprimat, quam vi fortis immaginationis conceperat, hanc verò notam non contrahit corpus mulieris ob duritiem, quæ ob mollitiem facilè imprimitur in fœtu: concurrentibus hinc inde ijs humoribus, qui cum re imaginata conſortium, aut ſimilitudinem aliquam habent, indeque euenit, vt nota earum rerum in nullo appareat, quorum calores cum aliquo humore in corpore exiſtente ſimilitudinem non habeant. Hanc verò ſeminis virtutem à membris principalibus prodeuntem conſiderans Ariſt. lib. 1. de Genar. Anim. cap. 19. (quamuis eam ab anima prouenire ipſe exiſtimauerit) non eſſe neceſſarium credidit ſemen ab omnibus partibus corporis ſecedere, quod voluit Hipp. & maxima cum ratione quidem, alioqui non poſſet reddi ratio, cur ex mutilatis parentibus mutilati filij oriantur, quia ſi facultas hæc producendi ſimile ab anima proueniret, quæ eadem eſt in mutilatis, ac in ſanis,

E ſemper ſanus fœtus prodiret. Hoc igitur conſiderans Hipp. exiſtimauit virtutem generatricem in ſemine quatenus ex ſanguine conſtat, ex maſſa videlicet humorũ omnium, quam ipſe omne humidũ appellat à partibus principibus depẽdere, quæ illius generationi ſunt deſtinatæ: quæ quidem dum ſanæ ſunt humidum præfatũ optimum eſt, ſemenq. ex eo genitum omniquaque perfectum. Verum quando vitium aliquod ipſis aduenit neceſſe eſt, & præfatum humidum morboſum fieri, ſemenq. ex eo confectum imbecille, & generationi perfecti animalis ineptum reddi. Quare natura, vt huic incommodo proſpiceret (quando haud ſemper partes principes valent) feminis materiam non prius ſegregari à tota maſſa voluit, quam ad ſingula membra nutrienda proceſſerit: in quibus exactam acquirens perfectionem materiam

ſemini optimam præſtat, ita vtlicet defectus aliquis ex membris principalibus præceſſerit, in A
ipſis tamen particulis corrigatur, vt ſemen indè perfectum proueniat. Ex quo notare eſt
Hipp. non aſſerere ſemen in ſingulis partibus corporis generari, ſed ab ijs ſecedere, quaſi in
membris principalibus generetur, perficiatur verò, & ſecernatur à toto corpore, & ideò dum
inquit hoc in loco: vbi verò morbus aliquis ipſis, aut humido ipſorum acceſſerit, ex quo ſe-
men generatur (ita enim vertenda ſunt verba Græci contextus, quæ aliquantulum extorſe-
runt interpretes) intelligit vitium partium principalium, quæ humidum morboſum produ-

Quomodo ex mutilatis, ſani naſcãtur & mutilati.

cunt, & ex conſequenti ſemen indè genitum defectuoſum, & imperfectum: ſi contingat in
corpore particulam mutilatam adeſſe, quæ illorum defectum corrigere non poſſit. Quo-
tieſcunq. igitur principia, & humidum ab ipſis procedens ſana ſunt; ſemen indè genitum ani-
mal perfectum, & nulla parte læſum generat: etiam ſi pars aliqua mutilata ſit in parentibus,
quum verò eorum defectum humidum ægrotat, ſemen oritur imperfectum: ita vt, niſi in ipſis B
particulis perficiatur, fœtum mutilatum oriri neceſſe ſit iuxtà eam partem, quæ mutilata in
parentibus ſemini perfectionem dare non potuit, & hoc pacto mutilati filij ex parentibus mu-
tilatis prodeunt. Hanc interprætationem noſtram olfeciſſe videtur Caluus, dum vertit:
Quod verò ex mutilatis integri, ſanique ſemper ferè naſcuntur, quoniam mutilatus omnia
numero vi, & facultate habet, quæ ſanus, & integer, cauſa eſt. Ex dictis facilè eſt colligere
cauſam ſimilitudinis natorum, & cur aliquando aſſimilentur non parentibus ſed auis, & abauis

Cur filij parentibus diſſimiles naſcãtur.

Mar. n. 43.

imò & nonnumquam conſanguineis, & extraneis perſonis. Cur enim filij parentibus diſſimi-
les naſcantur id euenit propter aliquod impedimentum, quod prohibet, ne ſemen iuxtà pro-
piam, & naturalem facultatem oporetur in conceptu, quod quidem impedimentum cum
multiplex eſſe poſſit, frequentiſſimè euenit ex maximis temporum mutationibus. Hipp. lib.
de Aere Aq. & hoc verſ. 230 cauſam diuerſitatis iuxtà magnitudinē, & formas Europæorum C
ſtatuit in magnis, & frequentibus mutationibus temporum, per quas ſemina in coactione plu-
res corruptiones ſubeunt, vt prolem ſimilem, & à quo deceſſit conſtiuere nequeant. Hanc
verò, alterationē magis ſubire eam partem ſeminis eſt rationabile, quæ imbecillior eſt; minus
verò quæ fortior eſt, & robuſtior, ex quo fit vt membra principalia, quæ ex fortiori generantur
frequentius ſimilia propriæ origini procreentur, quam exteriores partes, quæ ex imbecilliori
generantur, ita vt partes exteriores ſint, quæ potiſſimū euariant forma à progenitoribus ſuis.
His ſtantibus ſi contingat, ex. gr. Petrum generari à Paulo, cui ſecundum partes principes om-
minò ſimilis ſit: diſſimilis verò ſecundum partes exteriores ob aliquam alterationem, quam
ſemen ex partibus corporis exterioribus procedens ſubierit in conceptu, aut alias, ex Petro
autem generetur Franciſcus, in cuius conceptione ſemen à partibus principalibus proueniens
ſuperet illud, quod ex alijs partibus deceſſit, non eſt inconueniens ſecundum partes exterio- D
res diſſimilem reddi Paulo parenti, & auo Paulo aſſimilari propter vim ſeminis prodeuntis à
partibus principalibus, quod in potentia ſpeciem habere ſingularum corporis partiū iam di-
ximus, ſpecies enim exterior in Petro non erat à natura, vt etiam à membris principalibus
dependentiam haberet, ſed ex accidenti, & ex conſequenti in ſemine ab illis decedente ſo-
lummodo conſiſtens: quo in conceptione ſuperato illius ſpecies introduci nequaquam po-
teſt, vndè neceſſe eſt reſultare eam, quæ prouenit à ſemine à partibus principalibus excreto,
quod ſimile eſt omnino, & in Paulo, & in Petro: licet in Petro non apparuerit ob ſuppoſitum
impedimentum. Eadem ratio viget in agnatis ex parte matris, quatenus, & ipſa per ſanguinē
menſtruum ſub nomine ſeminis ad generationem concurrit, vt Ariſt. ſenſit. Similitudo verò
cum extraneis (ſi modo hæc ex ſimilitudine eſt, non ex fortuito caſu) referri poteſt ad ima-
ginationem, quæ licet per ſe operari nequeat, concurrere tamen aliquando non eſt incon- E
ueniens, cum fortis eſt, quatenus ſpiritus ſpecie rei imaginatæ imbutus, permiſcetur cum
eo, qui vnà cum ſemine ad efformandum conceptum procedit, is verò ſuperatus ab extraneo
ſecundum propriam naturam operari nequit, ſed iuxtà naturam illius, qui imaginatæ rei
ſpeciem in ſe arctius continet, & hoc pacto conceptus ſpeciem imaginatæ rei ſuſcipit.

A IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

Præfatio ad librum de natura Pueri.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſens liber de natura pueri inſcriptus, vt ex ijs, quæ in fine præcedentis libri de Genitura leguntur, licet colligere, cum ſuperiori coniungitur: vnicam conſtituentes ambo tractationem de generatione fœtus in vtero, in qua affectiones omnes exponuntur, quæ ipſi contingunt, donec peruenit in lucem. De auctore conueniunt omnes, Hipp. opus eſſe legitimum, quando Erotianus Hipp. tribuit, & Gal. pariter pluribus in locis, quamuis ſibi parum conſtans B lib. de formatione fœtus dubitet, an Hipp. ſit, an Polybi, ſed id ſcire parum refert, cum alioqui pateat optimam doctrinam, & Hipp. dignam cõtinere, conſtat tamen ex ipſiuſmet auctoris teſtimonio, hunc, librum, librumq. de Genitura, quartum de Morbis, de Affectionibus, de morbis mulierum, & epiſtolam de veratri vſu vnum, & eundem habuiſſe auctorem, vt à principio lib. 1. de Morbis mulierum indicabimus. Quis in hoc libro explicando elaborauerit non noui, præter doctiſſimum Zuingerum. Nos pauca adnotauimus, quia ſatis familiari ſtylo conſcriptus eſt, nec multum obſcuritatis continet.

Verſ. 122. Fit tam etiam ſupernis partibus ſpirationem facit, tum ore, tum naribus. Mar. n. 9.

Fœtum in vtero concluſum, & per os, & per nares ſpiritum attrahere cum præceptore non dubito, verum quia impoſſibile viſum eſt nonnullis, quorum auctoritas in re litteraria haud exigua eſt, fœtum in vtero reſpirare, in quo nihil inanis aeris continetur, ſed exactè plenus eſt C humoribus, & ſolidiori materia ad reſpirationem penitus inepta; imò ſi reſpirationem tentaret, ab humore ſuffocaretur: ideò rem hanc explicare oportet, & eò magis, quia ex hac ſuppoſitione nouum dogma deductum eſt, cordis actionem nullam eſſe in fœtu, dum in vtero moratur, ita vt ab anima ſola matris vita duobus impartiatur. Pro Hipp. igitur dicamus reſpirationem per os, & per nares fœtui in vtero exiſtenti neceſſariam eſſe pro generatione ſpiritus vitalis in corde, & animalis in cerebro, ab eo motus cordis, & arteriarum dependet, cuius gratia innatus calor conferuatur, & animal viuit, & per hoc motu locali mouetur; Quia etſi natura materiam ſpirituoſam ſimul & humidam à matre procedere voluit per vaſa vmbilicalia, per quam ſubſtantia calidi innati, & eiuſdem temperies in omnibus corporis partibus conſeruatur: hæc tamen ſolum non erat ſufficiens ad vitam fœtui impartiendã, & conſeruandam, quam in ſeipſo habet à propria anima prodeuntem, quia motum cordi, & arterijs D communicare non poterat, cuius principium eſt anima, vndè animal viuit, notum eſt enim id ſenſato teſtimonio docente Gal. non ex eo moueri arterias, quia replentur, & inaniuntur, ſed eatenus repleri, & inaniri, quatenus motu ſyſtolis, & diaſtolis mouentur: qui quidem motus prouenit à facultate animæ, ſiuè à ſpiritu ex corde per arteriæ fibras confluente, ex quo fit, vt motus iſte arteriarum eundem omninò rithmum ſeruet, quo cor ipſum mouetur. Nec dici poteſt arterias fœtus moueri ad motum arteriarum matris, quia hæ non adeò ſunt illis continuatæ, vt ſpiritus per fibras arteriarum matris procedentes, in fibras arteriarum fœtus transfundi poſſint. Prætérquamquod motus cordis, & arteriarum matris improportionatus omninò eſt calori ipſius fœtus, vt idem rithmus ambobus minimè accommodari poſſit. His igitur rationibus, & alijs, quæ breuitatis cauſa omitto, neceſſaria fuit reſpiratio per os fœtui moranti in vtero, per quam tantum aeris attrahatur, quantum generationi ſpiritus vitalis in E corde ſufficeret ad principium motus ipſi impartiendum, à quo eius vita dependet. Neceſſaria etiam fuit pro generatione ſpiritus animalis in cerebro, quo mediante fœtus in vtero locali motu mouetur: qui cum ex ſpiritu vitali, & aere per nares attracto generetur; hic aer à matre impartiri non poterat, & ideò reſpiratione opus habuit. Verum quia copioſum aerem trahere fœtus in vtero concluſus minimè poterat: ita vt toti corpori ventilando ſufficeret; neceſſariũ fuit ſpirituoſam materiã (vt dicebam à principio) à matre deriuare in fœtum, quæ toti corpori inſeruiret, corde excepto, & cerebro: quæ aere ſimplici vtuntur, & hac ratione arteria vmbilicalis, quæ prædictam materiam perducit in fœtum, non inſeritur in cor, ſed in arteriam magnam, à qua per totum corpus diffunditur. Quoniam igitur in explica-

Fœtus reſpirat in vtero.

tum vſum etiam minima inſpirati aeris portio ſufficiens eſt, hanc à fœtu per os, & nares in A
ſpirari, non eſt difficile, quando ore, & naribus clauſis id fieri poterit, nec ex defectu aeris abneganda eſt huiuſmodi reſpiratio. Nam aeris omnia plena, & ſicuti reſpirat pullus in ouo, etiamſi plenum ſit humore, reſpirantq. in mari piſces, ita fœtus in vtero modicam, & pœne inſenſibilem reſpirationem efficere poteſt. Ex his igitur patet neceſſarium etiam fœtus reſpirare in vtero, abſurdumq. etiam affirmare cor vitæ principium nullum habere vſum, quamdiu fœtus in vtero moratur.

Mar.n.9. *Verſ. 123. Et venter inflatur, & inteſtina inflata supernè per vmbilicum aſſumunt.*

Aliam viam ſpiritus demonſtrat, qui à matre procedens per vmbilicum fertur in puerum; huncque diſpergi ait, ad differentiam illius, quem ore inſpirat, hic enim non diſperditur per corpus, ſed expiratur foras eadem via, per quam ingreſſus fuerat.

Mar.n.12. *Verſ. 151. Conturbatus autem, primus quidem foras prodit, deinde puer.* B

Hanc eandem ſententiam ad finem repetit his verbis. Si porrò in caput proceſſerit puer, caput primũ foras prodit, deinde alia membra conſequuntur, poſtremò vmbilicus: ex vmbilico autem ſecundina tenta eſt: poſt hæc aquoſitas, & muccus ſanguinolentus, tum à capite, tum à reliquo corpore ſecretus præ violentia, & dolore, & calore, atque hic viam ſternit purgationi à partu conſequenti, quæ quidem verba præſentem doctrinam clariorem faciunt; Nam his ſignificare vult Hip. purgationes partus, viã parare purgationibus à partu, inſtar aquę affuſæ in plano, quæ ſimul cohærens quieta manet, at ſi quis digito viam ipſi præſtet, ſtatim diffunditur. Notabilis eſt hoc in loco diſtinctio inter purgationes partus, & purgationes à partu, de qua nonnulla adnotauimus lib. 1. Morb. mul. ſect. 2. verſ. 232.

Mar.n.12. *Verſ. 159. Si mulier vtero gerens morbum habuerit non cognatum, in puerperio perit.*

De tempore, & natura purgationis à partu determinatum eſt ſuperius in ijs, quæ toto tem- C
pore grauiditatis incolumes fuere, indè verò de illis, quas aliquo morbo tempore grauiditatis corripi contingit, nam ijs purgationes pauciores fieri, & ſpecie deteriores dixit. Nunc verò ait, ſi mulier vtero gerens morbum habuerit non cognatum, in puerperio perit, antequam purgatio abſoluatur, & proindè de tempore durationis eius nihil determinari poteſt. Non cognatum verò morbum intelligit eum, qui nec patientis naturæ, nec grauiditati conueniens eſt. Ex huiuſmodi verò morbo mulierem perire neceſſe eſt, quia id abſque forti cauſa non euenit, quæ mulierem in diſcriminen adducit, ſi enim puerperia ſanis ſunt difficilia: morbo familiari correptis mala, quia ſpecie deteriora; neceſſariò erunt pernitioſa illis: quas morbus non cognatus vexauerit ante.

Mar.n.12. *Verſ. 160. Si verò non purgetur in prioribus diebus in ventre habens, iam antea ſana exiſtens, & non exiſtens ſana, commoueatur autem ipſi purgatio ſiue pharmacis, &c.* D

Quo tempore durent puerperij purgationes, quę ſtatim à principio inceperint Hipp. docuit ſuperius, nunc verò ait ſi non à principio erumpant, ſed quibuſdã tranſactis diebus, ſiue ſpontè commoueantur, ſiuè pharmacis; tam in ijs, quæ tempore grauiditatis ſanæ fuerunt, quam in ijs, quæ aliquo morbo correptæ ſunt, ſemper iuxtà determinatum tempus perdurare, in maſculis, ſcilicet diebus triginta à partu: in femellis verò ad quadraginta duo ad ſummum; non quippe vnica vice procedit purgatio (ita enim ſonant verba Græci contextu ἰὸν οὐ χωρέει ἐς ἅπαξ. ἰὸν namque pro ὂν Doricè, & Ionicè vſurpari nouimus) quaſi dicat, ſicuti non eſt neceſſe puerperij purgationes vnica vice procedere, hoc eſt continuato curſu per totum tempus iam dictum inceſſanter fluere: quia communiter habent intermiſſiones, per quas ſæpius intermittunt, & repetunt, ita licet circa primos dies non fluant, non ob ideſt neceſſarium vlterius produci ad longius tempus ab eo, quod determinatum eſt ſuprà. Quod ſi nec à prin- E
cipio, nec ſubſequentibus diebus mulier purgetur, morbus magnus ipſam corripiet, & vitæ periculum incurret ob malitiam retentæ purgationis neceſſariæ.

Mar.n.21. *Verſ. 250. Lac autem ab eiuſmodi neceſſitate fit, &c.*

Quomodo lac generari incipiat in vtero gerentibus docet hòc in loco Hipp. ea occaſione; quia abſoluta formatione fœtus moueri incipit, & eodem tempore lac in mammis apparet. Vndè vera lactis materia demonſtratur, eiuſque efficiens cauſa. De materia inquit, eſſe pinguiſſimum ex cibis, & potibus, quod à ventriculo expreſſum poſilit in omentum, & carnem, & indè fertur ad mammas, quam quidem materiam recepit lib. 1. Morb. Mal. ſect. 3.

verſ.

A verſ.341. dulciſſimumq. humorem ex cibis, & potibus appellat. Exprimitur autem ſuccus
iſte à ventriculo, comprimente vtero ex fœtu in tumorem eleuato. Hunc ſuccum primum
ſuſcipiunt, & omentum, & circum ſitæ carnes, potiſſimum verò, quæ ſunt in humeris, nam
hæc pars præ alijs craſſior eſt, & carnoſior, & hanc ſpecialiter indicauit in illa ſententia lib.2.
Epid.ſect.3. verſ. 130. in hunc modum regiſtrata: A cibis, & potibus humeri, & mammæ in-
flantur: in cuius explicatione eo in loco demonſtrauimus, quod nuper dicebamus præcipuum
receptaculum materiæ lactis eſſe humores, à quibus mulieres in actu ſuctionis eam deſcen-
dere ſentiunt manifeſtè. Huiuſmodiq. receptacula materiæ lactis deſtinauit natura, ne in
ventriculo diutius retenta in Chylum tranſmutaretur, & minus apta redderetur tranſmutari
in lac, in hiſque receptaculis materia, hæc non modo adſeruatur, ſed ad lactis formam ſuſci-
piendam diſponitur mediante caliditate, quæ dictis partibus ab vtero impartitur: quę quidem
B diſpoſitio longè diuerſa eſt ab ea, quæ cibis, & potibus communicatur à ventriculo, & ideò
huius opifex calor exiſtit, qui ab hepate per amplexum ventriculo communicatur: illius verò,
caliditas ab vtero proueniens. Eſtque rationi conſentaneum, calorem actionis auctorem ab
ea parte influere, cui eadem actio inſeruit, ita vt chilificatio, quæ in gratiam fit ſanguificatio-
nis, cuius inſtrumentum eſt hepar, à calore fiat ipſiuſmet hepatis, & diſpoſitio materiæ ad
lactis formam ſuſcipiendam à calore ab vtero influente omninò proueniat. Lac enim in gra-
tiam vteri videtur factum: quando primum fœtus in vtero exiſtens, lacte frui incipit, vt Hipp.
indubitatum eſt. Et hic eſt conſenſus vteri, & mammarum, & pectoris, quem toties admira-
batur Hipp. Hoc igitur calore mediante præfatæ partes materiam lactis diſponunt, & per-
ficiunt, idque ſignificare voluit Hipp. per illa verba: Pingui enim excalefacto, ac albo effe-
cto, quod edulcatum eſt à caliditate, quæ ab vteris acceſſit, expreſſum tendit in mammas.
C Hanc verò caliditatem mammis impartitur vterus mediante portione quadam ſanguinis,
quem per venulas quaſdam transfundit in mammas, & circumſitas partes calefacit, vt lactis
materiam dealbare, dulcorare, & perficere poſſint. Hancque portionem ſanguinis ab vte-
ro tranſmiſſam ad mammas, caliditatem vocat hoc in loco, quia etiamſi & ipſa materia lactis
euadat, vt demonſtrabitur inferius; reſpectu tamen materiæ à ventriculo expreſſæ, admodum
exigua eſt; ita vt qualitate potius, & virtute agat, quam mole. Nam hanc eandem materiam
magis propriè expreſſit libro de Glandulis, verſ. 36. vtramque lactis materiam agnoſcens *Mar.n.11.*
his verbis: Et alimentum, quod in ſe trahunt in lac permutant (intelligit ſuccum à cibis, &
potibus expreſſum) & ab vtero accedit ad mammas, quod poſt partum ceſſurum eſt in ali-
mentum, reſpicit enim alteram lactis materiam, portionem ſcilicet dictam ſanguinis ab vtero
ad mammas tranſmiſſam, cuius calore materiam lactis præparari, & perfici iam diximus, &
D hæc primæ generationi lactis adeò neceſſaria eſt, vt ea deficiente præfatus ſuccus etiam ſi
diutius in mammis moram trahat, nunquam tamen in lac tranſmutari poſſit; ex quo fit, vt
quamuis in molæ conceptu vterus in tumorem eleuatus compreſſionē faciat in ventriculum,
per quam ſuccus dictus ad eas partes exprimatur, vndè mammæ turgent, quemadmodum in
gerentibus fœtum; non tamen lac generatur, vt Hipp. teſtatur lib.1. Morb.Mul. ſect.3.verſ.
303. quia ſcilicet ob defectum motus (nihil enim in ventre moueri ſigno indicauit molæ con- *Mar.n.97.*
ceptum Hipp. loco eodem) illud ſanguinis exiguum non tranſmittitur ad mammas, cuius ca-
lorem materia, qua mammæ turgent, in lac tranſmutetur. A motu verò infantis in vtero la-
ctis generationē habere, ex eo conſtat, quia non prius lac in vtero gerentibus apparet, quam
fœtus incipiat moueri. Et vbi peperit mulier (ſubiungit Hipp.) lac in mammas procedit ſi
lactauerit principio motus facto, ideſt propter motum in ipſo partu concitatum in vtero; di-
E xit autem, ſi lactauerit, quia excluſo fœtu ventris tumor concidit, indèque compreſſio ceſſat
ventriculi, propterquam lactis materia exprimitur ad mammas: quapropter hac deficiente
cauſa, niſi violentia ſuctionis ſuccedat, per quam venæ ampliores effectę vtramque materiam,
& ab vtero, & à ventriculo attrahant, vt ait Hipp. lactis generatio ceſſat, quod tempore gra-
uiditatis non euenit, quia ab vteri tumore, & pueri motu vtraque materia concitatur ad
mammas, quæ in lac tranſmutatur continuò: dum eius portio ad vterum fertur, vt fœtus ex
parte nutriatur, quemadmodum teſtatur Hipp. non hoc in loco tantum, ſed etiam libro de
carnibus, & alijs pluribus in locis, reſiduumq. à calore mammarum conſumitur. Ex quibus
patet, alio modo lac generari in grauidis, alio poſt partum, in his enim vi ſuctionis materia

Alio modo lac generatur in grauidis, quam in enixis.

lactis attrahitur ad mammas, in illis verò vteri compreſſione, & pueri motu, vndè apparet A
ratio,propter quam Scythæ (vt Herodotus auctor eſt lib.4.fol.277.) vteros equarum inflan-
Coitus in nutricibus vtilis.
tes flatu per pudendum ſuflatorijs oſſeis fiſtulis ſimilibus immiſſo, maiorem lactis copiam
haberent,vterus enim flatu intumeſcens comprimendo ventrem,vberiorem ſuccum exprimit
ad mammas: vndè copia lactis augetur: ſimul etiam concurrente motu ab eodem flatu in
veteris concitat, à quibus lactis generationem in vtero gerentibus dependere iam diximus.
Quare, vtraque cauſa, & vtroque modo generationis lactis vna concurrentibus non eſt mi-
rum ſi lactis copia augeatur. Quæ ſi vera ſunt non rectè ſentire videntur illi, qui coitum
nutricibus prohibent, lac inde vitiari, & minui exiſtimantes, coitu enim mediante motus
Materia lactis duplex.
concitatur in vtero, à quo lactis generatio dependet, & ex coitu alacritas inducitur mulieri,
vndè venulæ laxantur (vt dicebat Hipp.lib. .morb.mol.verſ.416.)quæ ad lactis vbertatem,
& bonitatem plurimum conferre indubitatum eſt, imò ſi veneri aſſuetas abſtinentia tanto- B
pere lædit,quod viro orbatæ quotidiè experiuntur,quæ varijs morborum generibus fiunt ſu-
biectæ, nutrices à proprio viro penitus ſegregare non eſt tutum. Ex enarratis igitur patet
materiam lactis ex Hipp. duplicem eſſe, alteram quidem copioſam, quæ ex cibis, & potibus
nondum concoctis in ventriculo exprimitur, exiguam alteram, ſanguinem ſcilicet ab vtero
aſcendentem ad mammas, quæ agentis potius,quam materiæ rationem habere videtur,vndè
malè cum præceptore conuenit Galenus, dum totam lactis materiam ſanguinem ſtatuit per-
fectè elaboratum in hepate, quæ quidem opinio multos fautores habuit, ita vt communis
Lac non ex ſolo ſanguine, ſed etiam ex cibis, probatur.
opinio recepta ſit apud Medicos,& Philoſophos ferè omnes. Nihilominus, quia Hipp.Me-
dicorum, & Philoſophorum principi aduerſatur,facilè expugnari poſſe, non dubitamus. Qua
quidem in re breuitati quantum fieri poteſt de more conſulentes ex multitudine argumento-
rum, quæ in hanc ſententiam adduci poſſent, ſex tantummodum in medium attuliſſe C
ſatis erit. Primum igitur argumentum erit hoc. Si tota lactis materia eſſet ſanguis per-
fectam ſanguificationem iam ante conſecutus in hepate, impoſſibile eſſet mulierem
lactantem viuere, ne dum incolumem permanere, conſtat enim, infantem ſingulo die
vltra duas lactis libras ſugere, quod quidem ſi ex totidem lib. ſanguinis conſtaret,ſequeretur
à mulieris corpore duas ſanguinis libras quotidie excerni. Sed quæ mulier tantam ſangui-
nis iacturam facere poteſt, quin pereat breui? quando videmus eas, quæ ab immodico fluxu
menſtruorum vexantur, longe minori ſanguinis excretione non longo tempore in cachexiam
incidere & perire? namquè,nec ventriculus tantam ciborum quantitatē ſuperare,nec hepar
ſanguificare poteſt, quæ & corporis nutritioni, & ſanguinis excretioni ſatisfacere queat, & ſi
eadem materia lactis cenſetur in belluis, certum eſt,plures ſingulo die tantam copiam lactis
dare, quantam ſanguinis non capiunt venæ totius corporis. Nam vaccæ in Epiro,vt Ariſtot. D
teſtatur lib.3.de Hiſt.Anim.cap.21. ſingulæ lactis amphoras ſingulas implent,quæ quidem
quantum vis magnæ, facta ſanguinis in lac tranſmutatione exangues omnino redderentur.
Amphoram enim 80. libras capere iam notum eſt. Præterea,ſi mulieri vtero gerenti non
fluunt menſes, quia ſanguinis exiguum quotidie abſumitur in fœtum: quomodo poſſibile
eſſet, lactanti menſtrua fluere, ſi ſingulis diebus tanta ſanguinis copia in lac abſumeretur.
Conſtat enim,plurimis menſes ſecundum naturam fluere, tranſactis potiſſimum octo, vel no-
uem menſibus à partu. Tertio,corpus tantæ ſanguinis copiæ generationi aſſuetus, ſtatim in
pernicioſam plethoriam incideret, vbi mulier lac dare ceſſaret, & tamen nihil incommodi
alicui eueniſſe obſeruatum eſt, imò nec menſes ante conſuetum tempus ijs erumpunt, nec
copia conſueta maiori, ſignum euidens,nihil, aut parum conſuetæ excretionis retentum eſſe,
quando nec nimiam quidem ſanguinis repletionem inducere potuerit. Quarto,ſi ex ſanguine E
lac generaretur,ſiue ab vtero,ſiue à qualibet parte ad mammas ſecedente,purgationes puer-
perij ceſſarēt omninò,dum lac,ſecundo à partu die tanto impetu fertur ad mammas,vt puer-
perarum pleriſque febris accendatur, quæ vulgariter febris ex lacte appellatur, ita enim fie-
ret reuulſio maxima ab vtero, ſanguine cōfeſtim ad mammas irruente, & nihilominus eodem
tempore, & puerperia copioſè erumpunt,& lac abundat in mammis: ſignum euidens, aliam
eſſe materiam lactis, aliam puerperiorum, quorum ſi portio quædam aſcendit ad mammas
propter motum concitatum in vtero tempore partus, cuius calore excalefactæ mammæ ma-
iorem ſucci copiam poſtea trahunt à ventre, vt ſupra explicatum eſt; hæc non eſt tanta, quæ

puerpe-

A puerperia impedire, aut auertere poſſit. Quinto loco, ſi tota materia lactis eſſet ſanguis,ab vtero tranſmiſſus ad mãmas,natura ductus maiores conſtituiſſet,eoſque continuatos:nõ adeò exiles, & per anaſtomoſim inuicem communicantes, quotieſcumq. enim materia copioſa ad multam diſtantiam ferri debet(ad proximiora enim loca ſufficiunt poroſitates,vt de mammis, & carnibus teſtatur Hipp.) natura ductus amplos,eoſdemq. continuos ipſi dicauit. Sed vaſa, quæ ab vtero tendunt in mammas, adeo exilia ſunt, vt plurium anatomicorum nouaculas euaſerint, qui tamen ea cognouere,eo artificio confecta eſſe teſtantur, vt ſuperiora à mammis deſcendentia ſecundum extremitates tenuiſſimas communicentur vaſis, quæ ex vtero ſurſum aſcendunt ad epigaſtrii regionem, idque à prouida natura factum eſt, quia ſi maiores, & continuati adfuiſſent ductus ab vtero ad mammas, periculum erat,ne aliquando ſanguinis tanta copia raperetur à mammis, vt fœtus nutrimento priuaretur,quare anguſta vaſa confecit conuenientia paucitati materiæ,ſanguini ſcilicet aſcendenti ab vtero ad mammas, & lacti viciſſim
B deſcendenti ad vterum pro ipſius fœtus refectione, vt Hipp. indubitatum eſt. Sextum, & poſtremum argumentum erit huiuſmodi. Si lac ex ſanguine generaretur, non ex ſucco à cibis & potibus expreſſo, impoſſibile eſſet odorem, & facultatem ingeſtorum adhuc retinere, quandoquidem nullus odor, aut qualitas manifeſta obſeruatur in ſanguine cibariorum è quibus conflatus eſt, & multò minus in ijs, quæ ex ſanguine generantur. Contrà verò lac ſæpe odorem retinet, & facultatem ingeſtorum; vt docet experientia Hipp. ipſo aſſentiente lib. enim 6. Epid. ſect. 2. verſ. 38. legimus; Mulier, Capra elaterium, aut cucumerem ſyluestrem comedentes, pueris purgatio. Idque mihi cognitum eſt experimento. D. Franciſca vxor magiſtri Baptiſtæ de Caſtellis cementarij in Vrbe; aſſumpto medicamento purgante ſtatim mammam porrexit puellæ aniculæ, quam lactabat, non exiſtimans, tam citò virtutem
C medicamenti ad mammas peruenire poſſe (nam id à me vetitum fuerat ante) quæ adeò fortiter purgata eſt, vt de ſuperpurgatione læthali dubitatum ſit. Matri verò ne ſemel quidem aluus ſubducta eſt, ſignum euidens medicamentum ad mammas ſuctionis violentia ſtatim raptum fuiſſe, quemadmodum etiam euenit D. Pompiliæ vxori D. Adami Melfi aromatarij in vrbe notiſſimi. quæ cum purgandi gratia lactis caprini ſex libras vnica vice aſſumpſiſſet, vi ſuctionis totum conuerſum eſt ad mammas, ita vt cum puella, quam lactabat, ſugendo non ſufficeret, coacta eſt plures adhibere infantes, qui ſugerent: aliàs mammæ diſrumpi præ turgentia videbantur. Hæc & alia multa his ſimilia quotidiè obſeruantur, quæ ſicuti Hipp. ſententiam indubitatam faciunt, ita contrarias penitus euertunt, vt non ſatis mirari poſſim, non dicam tot medicos, quando plerique à Gal. placitis obcæcati, ſæpe ne lucem quidem Solis videre poſſunt; ſed principem philoſophorum Ariſt. ſi lactis totam materiam credidit ſanguinem; non portionem tantummodo exiguam ab vtero aſcendentem ad mam-
D mas, Hipp. conſentiens, quæ & ipſa tandem in lac tranſmutatur, cognouit enim, à ventriculo ad mammas per ſubſtantię poroſitates ferri, non ſuccum modo tenuem iam dictum; ſed etiam craſſiora corpuſcula, nam 7. de Hiſt. Anim. cap. 11. teſtatur, ſi lactans pilum cum cibo, aut potu ingerat, ad mammas peruenire, in earumque papillis conſiſtentem, morbum inducere, quem τριχίαν vocat. Sed longè pilis craſſiora è mammis cum lacte exijſſe cognoui. Narrauit enim mihi illuſtriſs. & admodum Excell. Proſper Cechinus Chirurgus in Vrbe primarius aliquando è papilla mulieris extraxiſſe ſurculum cicorij, quod veſperi præcedenti comederat, præſente D. Antonio eius alumno, qui idem mihi affirmauit, in cuius rei confirmationem Domina Domitia de Griffonibus matrona nobilis, & omni fide digniſſima obſeruauerat, puerulum filium ſuum adhuc menſtruũ ſæpius cum ſtercore excreuiſſe furfures quam pane ſurfu-
E raceũ comedebat nutrix, vt alui adſtrictioni immodicæ occurreret Quæ omnia palam faciunt materiam lactis eſſe ſuccum alimentorum, nondum concoctorum à ventre ad mammas per carnis poroſitates attractum, ita vt quò mulier carne rarior eſt, eò maiorem lactis copiam producat, vt Hipp. teſtatur, & ideò non ſunt neceſſarij ductus conſpicui, qui præfatum ſuccum deferant ad mammas: per quos ſi lactis materia procederet, non obſeruatum fuiſſet à præceptore, carne rariores, lacte magis abundare; ſed quæ venas amplas habent, quæ ſunt illis contrariæ. His rationibus, & experimentis ſi quiſpiam acquieſcere nolit, nutrices ipſas percunctetur, affirmabunt enim, euidenter per ſentire deſcenſum lactis ad mammas, ſtatim ingeſto cibo, vel multò etiam euidentius à potu, à quo immediatè inanitæ mammæ replentur,

idque

idque adeò euidenter; vt de hac re dubitare,apud ipſas ridiculum ſit. A

Mar.n.37. *Verſ. 336. Sic etiam inferna terræ pars quum plena ſit,& ipſa à ſeipſa, &c.*

Cauſam quærens Hipp. cur pars terræ interior hyeme calida ſit, eam aſſignauit, quia in hyeme terra à frigore,& pluuijs fit denſa,& compacta,vndè ſpiritus, ſiuè vapor ab aqua in viſceribus terræ contenta eleuatus,cum propter denſitatem egredi nequeat,retrò abit ad aquā ex qua eleuatus eſt, eamque calefacit, quia ſpiritus aqua calidior eſt; augetque, eodem in aquam conuerſo, & hac ratione deducit,fontes hyeme calidiores eſſe, & auctiores. Ex quibus facilè eſt colligere quæ fuerit Hipp.ſententia de fontium origine: materia adeo difficilis, vt philoſophorum principes in varias traxerit ſententias. Alij enim exiſtimarunt, fontes à pluuijs generari, quatenus terra ab his madefacta in cauitates quaſdam reconditas humorem deponit, vndè ſcaturiunt fontes. Alij à mari, quod montibus altius faciunt, fontes emanare per ſubterraneos cuniculos, crediderunt. Alij denique mediantibus vaporibus è profundo ad terræ ſuperficiem eleuatis, & ab eius denſitate in aquam conuerſis fontes generari, exiſtimarunt, opinio ferè communis, quam ſecutu Ariſt. videtur, ex hoc loco fortaſſe mutuatam, quamuis re vera hic integra, & perfecta huius rei cauſa non exprimatur. B Non enim intentio fuit Hipp. hoc loco de generatione fontium tractare. Veruntamen,ſi diligenter perpendantur, quæ hic referuntur, & quæ alibi de hac materia ab eodem ſunt tradita, inueniemus eius ſententiam fuiſſe, tres cauſas iam enarratas ad fontium productionem concurrere. Nam à mari originem habere fontes, abſque dubio exiſtimauit, quandoquidem lib. 1. de Diæta verſ. 171. ventriculum mari aſſimilauit, quod dat omnibus, & ab omnibus recipit: quatenus fontes, & flumina producit, quæ tandem deſinunt in mare. Sed certè longè diuerſa ratione ab ijs, qui hanc ſolam cauſam agnoſcunt originis fontium, ſupponit enim Hipp. mare per vniuerſum terræ ambitum diffundi ad eam altitudinem, quam maris ſuperficies ſuprema aſcendit; eam verò ſupra terræ ſuperficiem eleuari, nè dum ſupra altos montes C eſt ridiculum: quomodo enim flumina, quæ ſuperficiem te ræ permeant,peruenirent ad mare? fortaſſe aſcendendo? maris igitur ſuperficies interior eſt ſuperficie terræ, & iuxtà maris altitudinem terræ ambitus totus madeſcit, cum ſit intimius poroſa, & aquæ ſatis peruia, ex terra igitur à mari madefacta perpetuò eleuantur vapores,qui vbi ad eius ſuperficiē à pluuijs, & à frigore denſatam perueniunt, cum exitum non habeant, retro abeunt ad aquam, & in eam conuertuntur, & hoc modo per vapores aqua in viſceribus terrę contenta ad altitudines montium peruenire poteſt, & in ijs maximè concreſcunt vapores, quia terra ibi frigidior eſt, & denſior, vndè minus exhalare poſſunt. Et hoc pacto & mare,& pluuiæ,& vapores ad fontium generationem concurrunt, quæ quidem opinio,ſicuti ſupremi philoſophi Hipp. eſt,ita omnes probabilitate ſuperat,eamquè receperunt poſteriorum nonnulli,propriam ſibi ipſis felici rapina efficientes. D

De fontium origine. Mar.n.12.

Mar.n.38. *Verſ. 450. Si verò violentam affectionem perpetiatur puer, etiam ante præfinitum tempus ruptis pelliculis prodit.*

Admonet nos hoc in loco Hipp. aliquando puerum in lucem exire ante præfinitum tempus, quod in decimum menſem cadit, quoniam alimentum à matre procedens non amplius ſufficit pro eo nutriendo,ex quo patet,perperam receptum eſſe à poſterioribus,cauſam naturalis partus Hipp. ſtatuiſſe alimenti defectum, quando contrarium potius fatetur, alimenti ſcilicet defectum cauſam eſſe, cur aliquando fœtus ante pręfinitum tempus edatur. Huiuſq. erroris occaſio indè orta eſt fortaſſe, quia idem Hipp. paulò inferius, vt demonſtraret,mulieres vltra decimum menſem in vtero geſtare minimè poſſe, eadem vſus eſt ratione: quia ſcilicet decimo menſe tranſacto alimentum, quod à matre deſcendit,non eſt ſufficiens puero iam nimis aucto. E Verum hi animaduertere debuerant, hoc non aſſeruiſſe Hipp. tanquam hæc ſit partus naturalis cauſa: quando contrarium omninò paulò inferius docet manifeſtè: dum ſubiungit: Et hoc perpetiuntur magis primiparæ: deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vſquè ſufficere non poſſit. Et hac ratione euenit,vt lib. de ſeptim. partu teſtetur,fœtus nonimeſtres non adeò vitales eſſe,quemadmodum decimeſtres, qui perfectiſſimi ſunt; ſed vt ex abundanti demonſtraret,impoſſibile eſſe, vlterius in vtero permanere,etiam ſi nulla alia cauſa pariendi concurreret. Verum etſi alimenti defectus videatur dici poſſe cauſa partus; quia deficiente eo cogitur puer exitū ſibi procurrere, non indè ſequitur,quotieſcunq. puer in

Alimenti defectus non eſt cauſa partus naturalis.

lucem

A lucem exit,id fieri,quia ipſi deficiat abimentum.Quia ſicuti multis,vt paulò ante dicebamus)
prius deficit alimentum,quã ad exactam maturitatem peruenerint,ita aliquãdo exactam ma-
turitatem conſecutus,in lucẽ exit tempore naturali,videlicet menſe decimo,quamuis ſuffici-
ens alimentũ à matre tranſmitti vlterius poſſet,idq.ijs euenire rationabile eſt,qui parui,& de-
biles naſcuntur,ex matre ſana,& ſucci plena.Plus nutrimenti enim abſumit nonimeſtris ſanus
& optimo habitu præditus, quã decimeſtris paruus,ac debilis,quarè ſi nonimeſtri non deficit
alimentum,quominus ad decimũ peruenire poſſit,nec decimeſtri hac ratione deficere debet:
ita vt vltra decimũ menſem eius exitus protrahatur, quod tamen nulli adhuc conceſſum eſt.
Maturitas igitur perfecta,eſt principalis cauſa partus naturalis, & omniquaq. perfecti: ita vt ſi
alimentipenuria ad naturalem partum efficiendum concurrit, id non primario,ſed ſecundario
quodammodo præſtat, quia ſcilicet ſtatim ac puer ad exactam perfectionem, & maturitatem
B peruenit, ſimul etiam ei deficit alimentum. Ductus enim,per quos alimentum procedit,at-
tenuantur, conniuentque, vndè via alimento deſcendenti à matre intercipitur, quod elegan-
ter Hipp. lib. de Octimeſt. Part. verſ. 43. hoc exemplo explicauit. Quemadmodum autem
(inquit) in his quæ ex terra naſcuntur fructus pleni, & maturi ſecernuntur, & decidunt iuxtà
diſcriminationem, qua parte inhærent, ſic etiam pueris maturis, ac perfectis vmbilicus
quidem conniuet, & clauditur, reliqua verò aperiuntur, vt & ingredientia ſuſcipiant, & exi-
tus habeant ſecundum naturam, quibus neceſſe eſt viuentes vti. Ex quibus manifeſtè patet
cauſam naturalis partus eſſe maturitatem, & perfectionem, quod ſi ante maturitatem, defi-
ciente alimento puer in lucem exeat, partus vitalis quidem eſſe poterit, quia ſecundum om-
nes partes perfectus eſt, non tamen naturalis omninò dicendus eſt: ſed ante exactum
tempus ob cauſam aliquam præternaturalem editus. Ex quibus patet humani partus vnicum
C tempus à natura conſtitutum fuiſſe in quo fœtus perfectiſſimi naſcuntur, & omnium maxime
ſuperuiuunt, & facillimè educantur, idque determinauit Hipp. dierum 280. à conceptione.
Verum non inde ſequitur, vt quicunq. ante illud tẽpus naſcuntur imperfecti, & non naturales
haberi debeãt,quoniam vbi fœtus eam perfectionẽ eſt cõſecutus,quæ ita peculiaris eſt vteri,
vt eam aliundè comparare minimè poſſit, tunc perfectus, omnino dici debet, quia vt dicebat
Hipp. lib. de ſept. Part. verſ. 17. ratio & tempus, in quod enutritus eſt in vtero, conſtitit, vt
omnium particeps ſit,quorum etiam perfectiſſimi participes exiſtunt. Hancque perfectionem
fœtum acquirere menſe ſeptimo teſtatur Hipp. ita vt quidquid augumenti, & roboris indè ei
accedit vſque ad exactam maturitatem, non ſit ſimpliciter neceſſarium, quia dicta maturitas
non prouenit immediatè ex parte fœtus,ſed membranarum ipſum continentium,alioquinon
poſſet afferri ratio,cur fœtus,qui perfectionem adeptus eſt ſpatio 183. dierum, maturitatem
D recipere debeat ab vtero eodem omnino tempore in quo fœtus ille qui non niſi 210. diebus
ad eandem perfectionem peruenit, conſtat enim intra illud temporis ſpatium fœtus omnes
perfectionem aſſequi, quæ peculiaris eſt ſeptimeſtrium, pro vt contingit plus, aut minus an-
te plenilunium, aut poſt conceptos eſſe: vt docet Hipp. lib. de Sept. Partu, & nos explica-
uimus ſuper textum verſ. 23. licet omnes exacto tempore 280. dierum perfectam maturita-
tem conſequantur. Fœtus igitur perfectio quæ ab vtero dependet præſcripto temporis in-
teruallo perficitur,diuerſitatẽ illam temporis ſuſcipiens, ratione Solis,& Lunę, quæ vt cauſæ
videlicet ad illius generationem concurrunt.Maturitas verò,quę eius exitum limitat,à mem-
branarum diſpoſitione pendet, quæ cum à naturali facultate tantummodo ortum ducat, eo-
dem tempore in omnibus contingit. Hanc verò membranarum diſpoſitionẽ,quæ partus ma-
turitatem limitat in eo conſiſtere ex antedictis licet colligere,quia dum ſanguinem pro fœtus
E nutritione ab vtero exſugunt, indies craſſiores, tum denſiores euadunt, quæ poſtquam eam
denſitatem, ac duritiem contraxerunt, vt amplius nequeant vtero adhærere,ſuctio alimenti
ceſſat,quo deſtitutus puer,calcitrãdo ſibi exitũ parat.Fœtus ergo licet perfectionem,&robur
ex maturitate acquiſierit,cũ nihil ſit, quod illum moleſtat, non prius exitũ procurat,quam ab
aliqua cauſa compellatur, quæ niſi alia præcedat, defectus alimenti tandẽ iuxtà rationẽ alle-
gatã aduenit, quæ illum exire cogit,iſque ſolus eſt partus maximè ſecundũ naturam,ad quem
efficiendum, nihil violentũ,& præter naturã concurrit. Quoniam igitur maturitas hæc, & ro-
bur fœtus, non prouenit ab vtero,quatenus generationis eſt inſtrumentum, quando etiam
extra vterum ea comparare poteſt,quod palam faciunt ſeptimeſtres, qui ſuperuiuunt, & edu-
cantur,

cantur, ideò non minus perfecti vera perfectione dicendi ſunt ſeptimeſtres decimeſtribus, li- A
cet hi robuſtiores naſcantur, & magis vitales. Quod ſi natura vlterius in vtero commorari
voluit, id factum eſt, vt indè robuſtiores effecti, labores partus, & incommoda, quæ ex loci
mutatione contingunt, facilius tolerare poſſent: à quibus conflictati plerique ſeptimeſtrium
intereunt. Eandem naturæ prouidentiam obſeruare eſt in ſeminibus, quæ licet poſt abſolu-
Fœtus primo perfectus, deinde maturus. tam figuram, & magnitudinem conuenientem, exactam perfectionem habeant, ita vt ſi adhuc
mollia, & viridia colligantur, ſiccataq. tempore conuenienti terræ mandentur, non minus
germinent, ac fructum afferant, quam ea, quæ exactam maturitatem in propria planta fuerint
aſſequuta, argumentum euidens, habere perfectionem à natura intentam, quæ eſt ſpeciei con-
ſeruatio: nihilominus exactam maturitatem, ac fortitudinem; ſiue ſiccitatem in proprio ſti-
pite acquirere voluit: nè in terram decidentia ob mollitiem putreſcerent, priuſquã germinare
poſſent. Quare & in fructibus, & in fœtibus duplicem ſtatum conſideramus, alterum perfe- B
ctionis, maturitatis alterum; ad hanc peruenit fœtus menſe decimo, illam verò acquirit,
ſeptimo, & ſicuti fructus, vbi abſolutam maturitatem fuerint aſſequuti ſpòtè ex arbore deci-
dunt, qui ante nonniſi violentia euelluntur, modo maiori, modo minori, pro vt à maturitate
remotiores fuerint, aut propinquiores, ita fœtus ante decimum menſem, abſque violentia
aliqua non naſcuntur. Vndè concludendum eſt ad partum ſimpliciter conſideratum dupli-
cem cauſam in vniuerſum concurrere. Alteram propriam, & naturalem, quæ eſt maturitas;
quæ partum non perfectum modo, ſed etiam robuſtum, & maximè vitalem facit. Alteram
violentam, & quodammodo extraneam, ſub qua omnes cauſæ comprehenduntur, quæ fœ-
tum ante abſolutam maturitatem ad exitum compellunt, v.g. alimenti defectus, reſpirationis
neceſſitas, loci anguſtia, eiuſdem fœtus grauitas, & ſi quæ alia eſt cauſa, quæ partum acce-
lerare poſſit. Et licet maturitas exacta ſola ad partum efficiendum rarò concurrat, quin ali- C
qua alia cauſa aſſocietur, hæc tamen adeò leuis eſt, vt minimè attendẽda veniat. Ante abſolu-
tam maturitatem verò, abſque aliqua forti & euidenti cauſa non oritur fœtus, licet modò
maior requiratur, modo minor: quo à maturitate remotior fuerit, aut propinquior. Pro ha-
rum igitur cauſarum varietate fœtus naſcuntur aliqui ſeptimeſtres, alij octimeſtres, & plurimi
nonimeſtres, omneſque verè, ac propriè partus nomen merentur; quia perfecti, & abſoluti
ſunt fœtus: licet nondum exactam maturitatem ſint conſecuti, quæ propria eſt decimeſtrium,
quæ quidem pariendi diuerſa tempora reſpiciens Ariſt. 4. de Gener. Anim. 4. dixit, tempus
vteri ferendi enorme mulieri tantummodo datum eſſe, non quia exiſtimauerit, à natura non
fuiſſe conſtitutum tempus, in quo fœtus perfectus, ac maturus exiſtens maximè ſecundum
naturam naſceretur, ſed obſeruauit fœtus in prædictis omnibus temporibus naſci, & edu-
cari, cum cætera animalia tempus habeant determinatum, in quo pariunt, eo parum, aut ni- D
hil euariante. Qua ratione autem mulier, quæ & ipſa tempus habet pariendi determinatum,
in tot diuerſis temporibus pariat, omiſſis aliorum opinionibus, dicerem, id euenire ob pecu-
liarem hominis ſtructuram, quia namque corpore erecto incedit; ideò euenit, vt quando
menſe ſeptimo, iam fœtu abſoluto membranæ eum arctè continentes laxantur, ſecedat infe-
Mar. n. 1. rius, vt docet Hipp. lib. de ſeptim. part. verſ. 10. ex quo motu, & loci mutatione alij for-
tiores ſibi exitum procurandi occaſionem ſuſcipiunt, vndè ſeptimeſtres naſcuntur. Alij ægro-
tationis octaui menſis initiũ ſubeunt, quæ quadraginta dierũ ſpatio eos detinet, infirmoſque,
ac debiles reddit, aliquando vſque ad decimum menſem; vt not. Hipp. lib. cit. verſ. 23. quæ
Mar. n. 2. imbecillitas eſt cauſa, vt ex quacunque occaſione fœtus ad exitum compellatur, adiuuante
vlterius eadem ſtructura quatenus fœtus eo modo ſuſpenſus, grauitate deorſum facilè cor-
ruit. Quorum nullum in cæteris animalibus contingit, quæ cum prona incedant, nec ad la- E
xationem membranarum, neque ex qualibet occaſione deorſum ſecedunt, aut ad exitum
impelluntur, prius quam membranæ ſponte ab vtero ſeparentur, quemadmodum humano
fœtui euenire dictum eſt.

Mar. n. 41. *Verſ. 484. Naſcitur autem ex luteo oui volucris, alimentum verò & augumentum habet ex albo.*

Admiratione dignum eſt, primos ſecretorum naturæ interpretes, Hipp. inquam & Ariſt.
circa materiã, quæ ſenſus iuditio determinanda videtur in contrariã ſententiã omnino abijſ-
ſe, ita vt quod hoc in loco de pulli generatione docet Hipp. totum oppoſitum tradat Ariſt.

Quando

A Quando 3. de Gener. Anim. 2. ſcripſit: pullum ex albo generari, & nutriri luteo. Vtraque
opinio proprios habuit ſectatores, argumentum euidens, rem hanc ſatis dubiam eſſe. Nihi-
lominus ſi mihi licet proprium ſenſum aperire, Hipp. opinioni adhærerem libentius ea potiſſi- An pullus generetur ex albo ouiari viro ex luteo
mum ratione, quia contrarium ſentientes, rem ipſam ſenſibus patere exiſtimant. Inquiunt
enim quo die rupto putamine pullus nondum perfectus inſpicitur, ſemper in albumine appa-
rere ſeparatum à luteo, propria membrana inuoluto, imò ſi pridie ante exitum pullus extra-
hatur, lutei portio haud exigua apparet ventri adhærens, quod iam indè pulli aluum ſubit,
ibique reſidet, quouſque totum abſumatur membrorum hauſtu, ita vt ſi pullo decimo die
poſt exitum reſcindas aluum nonnihil adhuc vitelli reperias, quod Ariſt. teſtatur lib. 6. de
Hiſt. Anim. cap. 3. ita vt concludant ex his conſtare pullum, ex luteo nutriri, & augeri. Quæ
quidem opinio, quò ſenſu euidentior apparet, eò magis ſuſpecta redditur, quia non eſt veriſi-
B mile Hipp. qui tanta ſolertia hanc rem contemplatus eſt quotidiana inſpectione ouorum ſin-
gulorum, vſque ad poſtremum tempus perfectionis, & exeluſionis pulli: hæc adeo ſenſui
manifeſta non cognouiſſe. Quare potius aſſerendum eſt Ariſt. & eius aſſeclas à ſenſu ratio-
cinantes deceptos eſſe, quam ſummum præceptorem ſenſu patentia non aduertiſſe, qui
cum aſſerat volucrem ex luteo generari manifeſtum omnibus eſſe, qui animum aduerte-
runt; rationabile eſt credere eos, qui aliter ſentiunt non rectè animum aduertiſſe omnibus,
quæ diligentiſſimus Hippocrates, obſeruauit. Conſiderauit enim luteum, vt quid nobilius
primo generari, superueniente albo circa poſtremos dies, in cuius medio collocatum
eſt luteum quaſi in cuſtodiam, quippè quod principium & opifex animalis futurum eſt.
Hoc enim, vt pars oui calidior ad formam membris inſtituendam aptius eſt: quemadmo-
dum nutritioni magis conuenit albumen, vtpote frigidius: quod etiam exiſtimauit Ariſtot.
C 3. de Generat. Anim. 1. quamuis præter omnium Medicorum conſenſum, & experien-
tiam ipſam, albumini caliditatem tribuerit, & luteo frigiditatem. Conſiderauit etiam
Hipp. oua piſcium ſolo luteo conſtare carentia albumine, quod ipſis minimè neceſſarium fuit,
quippè qui ex aqua augumentum, & alimentum haurire poſſent, quod ſi generatio depende-
ret ex albumine, piſces vndè eam haberent, cum careant albumine? Eadem ratione in auibus
maior eſt quantitas albuminis, quam lutei, quia maior copia humoris requiritur ad nutritio-
nem, quam ad generationem, excipiuntur aues, quæ in aquis degunt. quibus (vt ait Ariſt. 3.
de Gener. Anim. 1.) luteum albumen ſuperat copia, quia ſcilicet propter humiditatem tem-
peramenti, & loci in quo degunt minus alimenti hic pullus eget, quam terreſtres aues, quaſi,
mediæ ſint naturæ inter aues terreſtres, quibus albumen copioſum datum eſt, & piſces, quibus
omninò denegatum fuit. Hæc omnia perpendens Hipp. vidit pulli generationem inchoari in
D albumine quidem, ſed ex luteo: quatenus incubante matre, ouum incaleſcit, ex cuius luteo,
vtputa calidiore natura ſpiritus eleuantur, & cum eo pars lutei purior, & tenuior, ſemini in
viuiparis proportione reſpondens: amboque per albumen procedentes in eo pulli generatio-
nem inſtituunt, ea verò ratione albumen tranſcurrunt, quia cum calida ſint refrigerationem
ex albumine expetũt, quia vt ſuperius verſ. 26. dicebat Hipp. omne calidum frigido moderato *Mar. n. 3.*
nutritur, & hoc modo fit generatio pulli ex luteo in albumine, quo nutriri debet, quemad-
modum in aqua piſces ex ſolo luteo generantur: vt indè alimentum, & augumentum trahant,
tranſcurrentes verò ex luteo in albumen ſpiritus, & lutei portio prædicta, vmbilicalia vaſa,
hic, illinc conſtituunt, & in hoc decepti ſunt aduerſarij, quia non animaduerterunt diuerſita-
tem generationis animalium, quæ in vtero generantur, ab ea, quæ fit in ouo, in illa enim quia
alimentum non eſt præſens, vmbilicalia vaſa facta ſunt, vt per ea alimentum deferant in fœ-
E tum. At in generatione volucris, quia alimentum præſens eſt, alium vſum habent vaſa præ-
dicta, per ea enim non alimentum, ſed materia, & efficiens generationis procedunt. Gene-
ratione autem pulli iam peracta, eoque iam perfecto, & ad exitum parato, quia vidit Hipp.
albumen in totum conſumptum, indè deduxit hoc fuiſſe illius nutrimentum, quo deficiente
intus contineri nequit amplius, & quia interim lutei portionē haud exiguam adhuc ſupereſſe
animaduertit, cognouit hoc fuiſſe id, ex quo pullus genitus eſt, qui cum ex tenuiori parte
confectus ſit, quod craſſius eſt in plumas extremis diebus tandem conuertitur, hoc autem
non abire in nutrimentum pulli, illud certiſſimum argumentum eſt (quamuis aduerſarij id pro
ſe Martem credant) quia, vt ſupra ex Ariſt. adnotatum eſt, orto iam pullo portio eiuſdem

lutei

lutei per plures dies in aluo apparet, qua ſi nutriretur pullus interim alimento non egeret, A quod tamen ſtatim ab ortu quærit, quia vt de puero docet Hipp. lib. de Octimeſt. verſ. 41. quando meatus alimenti per os aperiuntur, obſtruuntur illi, qui ex vmbilico proueniunt. Quare cum pullus à principio ortus alimentum, ex ore ſuſcipiat, ſignum eſt reſiduum lutei, quod geſtat in aluo nutritioni ineptum eſſe, & ex conſequenti totum luteū pariter huiuſmodi fuiſſe. Sed inter omnia, quæ Hipp. ſententiam confirmant illud maximum eſt, quod in conceptione monſtruoſa pullorum obſeruatur, nam ex ouis, quæ geminis luteis conſtant gemini excluduntur pulli; ſi lutea ſepto diſtinguantur, id atteſtante Ariſt. lib. 6. de Hiſt. Anim. 3. ſin minus vnicus pullus generatur quadruplicibus alis, & pedibus, vnde hoc niſi quia ex luteo generationis principium & perfectio dependet? quando ad grandines dictas, quæ initio vitelli adhærent, id referri non poteſt, cum hæ nihil ad generationem conferant ex ipſiuſmet Ariſt. ſententia lib. cit. cap. 20. Hæc & conſimilia ſunt, quæ Hipp. partim oculis perſpiciens, B partim mente conſiderans in eam deuenit ſententiam: pullum ex luteo generari, alimentum verò, & augumentum ſuſcipere ex albo, quæ non recte percipientes multi in contrariam abire ſententiam coacti ſunt.

Mar. n. 42. *Verſ. 505. Porro diſruptis pelliculis ſi pueri momentum, &c.*

Superius dicebat Hipp. fœtum in vtero à pelliculis, ita contineri, vt non permitteretur vmbilico libratum ſecundum caput, etſi natura grauius deorſum ferri, ſed ſurſum potius ſituatum geſtari ſitus quidem humanæ figuræ reſpectu ſecundum naturam: iuxta partium tamen grauitatem, & leuitatem contra naturam. Si ergo dictis pelliculis diſruptis, & pueri partibus ſuper vmbilicum inſtar lancis momenti libratis ſuperiores prædominauerint, ita vt deorſum inclinent, mulier facile parit, quia fœtus in caput procedit. Et hic partus naturalis dicitur; quia ſecundum naturam eſt partes grauiores deorſum ferri. Si verò non ſuperauerint obliquus, aut in pedes procedet, & partus non naturalis vocatur, quod ſæpè contingere C notat: quia momentum illuc inclinat propter cauſas in teſtu aſſignatas, in quibus explicandis immorari non eſt opus.

Mar. n. 43. *Verſ. 519. Et tum mammæ tum reliqua membra, quæ humidiora ſunt.*

Mammas, & reliqua membra humidiora, hoc eſt humorem in ſeipſas colligentia rumpi ait: Hipp. quia largiùs humorem fundere incipiunt eo tempore, quo fœtu excluſo puerperij purgationes procedunt, quod firmiſſimum argumentum eſt, lac ex ſanguine ab vtero tranſmiſſo nequaquā generari, quia ſi hoc eſſet lac euaneſcere potius, eo tempore quā abūdare deberet. Notat autem Hipp. & lactis, & cæterarum humiditatum minus prodire in primo partu, in alijs verò amplius, & prout pluries pepererunt eo cōpioſius erumpere. Euacuatis (inquit) venis præ partus purgatione. Nam dū humor aut continetur, aut euacuatur: vaſa tum continentia, tum fundentia indies ampliora redduntur. Hac enim eadē ratione & principio lib. 1. Morb. Mul. D concludebat ex menſibus minus lædi eas mulieres, quæ ſæpius pepererunt, quam, quæ nunquam, aut raro. In his enim dilatatæ venæ ob menſium ſuppreſſionem, quæ tempore grauiditatis contingit humorum collectioni, ita aſſueſcunt, vt poſtea non ita lædantur, quemadmodum quibus venæ ſunt anguſtiores, & repletioni non aſſuetæ. Vaſa autem quo ſunt ampliora eo plus humoris continere, & effundere indubitatum eſt.

Lac non ſit ex ſanguine ab vtero tranſmiſſo.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

Ad librum de Carnibus.

PROSPERI MARTIANI PRAEFATIO.

Etſi codices Græci omnes præſeſentis libri inſcriptionem habent περὶ σαρκῶν non περὶ ἀρχῶν de principijs, tamen rectius inſcribi hunc lib. de princ. quā de carnibus ſenſerūt plurimi expoſitorum, eo quod hominis principia inquirantur in hoc opere. Quæ quidem hoc in loco conſiderantur non quatenus ex ſemine ortum habet: quando de hac materia ſufficienter, & in libro de Natura hominis, & de Genitura, necnon & in lib. de Natura fœtus tractatum eſt; E ſed quatenus homo, cum ante in rerum natura non conſiſteret, primam originem habuit, vna

cum

A cum cæteris omnibus, quæ hunc mundum conſtituunt: de qua re tam variè ab antiquis philoſophis diſputatum eſt. Hipp. igitur (vt in operis progreſſu manifeſtat) exiſtimauit omnia, quæ hunc mundum conſtituunt, originem primam habuiſſe tanquam ex materia, à maſſa quadam informi cuncta ſimul confuſa continente, vndè hanc Chaos, hoc eſt confuſionem appellarunt philoſophi, ex hac igitur calore, & frigore interueniente primum quatuor Elementa, fuiſſe producta credidit Auctor & ex his poſtea cætera omnia emanaſſe. Ex terra autem potiſſimum, quippè quæ cæteris elementis ſtabilior eſſet, & corpulentior; multique calidi particeps, ſublunaria hæc genita fuiſſe, rationabile ipſi viſum eſt, & ideò ex hac intercedente putredine animantia cuncta fuiſſe producta exiſtimauit, indè verò vnoquoquè ſibi ſimile iuxta propriam ſpeciem generante, maris, & fœminę congreſſu eorum ſpecies conſeruari, & perpetuari. Eodem igitur modo ex terra primum hominem ortum habuiſſe narrat: ita tamen, vt
B pro diuerſa materiæ diſpoſitione, variæ hominis partes emanarint. Nam denſiores, & duriores corporis partes ex terræ portione denſiori, rarioreſq. ex rariori productas eſſe eſt rationabile. Has igitur partes omnes ſigillatim recenſet Hipp. earum materiam determinando, ex qua productæ ſunt, ita euidenter, & manifeſtè; vt præfatis omnibus ſuppoſitis nihil obſcurum relinquatur. Quod verò hæc fuerit auctoris intentio, nec pro terra intelligere voluerit (quod aſſerunt huius lib. interprætes) ſeminis portionem craſſiorem, quæ terræ reſpondet, clarè patet ex contextu, potiſſimum verò, dum inquit. Et quantum quidem ex putredine terræ pingue fuit, & minimum humoris habuit, id ipſum per multum tempus caleſcens, celerrimè exuſtum eſt, & in oſſa mutatum: ſemen enim in vtero ſtatim incaleſcit, non per multum tempus. Præterea ſi quæ de terra hoc in libro proferuntur, ad ſemen referre volumus, aſſerendum erit, partes corporis varias ex ſemine produci pro diuerſitate caloris, quem
C ſemen in vtero concipit, non à diſpoſitione ſeminis, quod omnium philoſophorum conſenſu potētia eſt, quid quid generat, & producit; quam quidem diſpoſitionem, ſeu potentiam acquirit ſemen ab illis partibus, vndè diſceſſit, ſi Hipp. credendum eſt. Quod quidem quomodo ad actum reducatur, explicauit eleganter libro de Natura Pueri verſ. 112. his verbis. Cæte- Mar.n.8.
rum caro augeſcens à ſpiritu articulatur, & abit in hac vnumquodq. ſimile ad ſimile, denſū ad denſum, rarum ad rarū, humidum ad humidū & vnumquodq. in propriā regionem abit, iuxtà cognationem ad id, à quo genitum eſt; & quæcunq. à denſis genita ſunt, denſa ſunt, & quæcunq. ab humidis, humida. Præſens verò opus etſi nonnulla continet, quæ placitis Hipp. non omninò reſpondent, non ob id ſtatim tamquam ſpurium reijciendum eſt: à principio enim proteſtatur Auctor, quam plura ad aliorum opinionem referre, cum neceſſe ſit (eiuſdem verbis vtar) commune principium ſententijs ſupponere eum, qui de arte Medica tractatio-
D nem velit componere. Vſitatiſſimum enim ſcriptoribus etiam grauiſſimis fuit quod in Ariſt. pariter alibi adnotauimus, cum quidpiam docent, aliorum vti opinionibus, ſi modò faciant, ad illud facilius intelligendum. Et eò magis quando hæc alterius fuerint ſpeculationis, vt in præſenti caſu, in quo ea tractantur, quæ ad philoſophiam naturalem ſpectant, cui medicina, ſubalternata eſt: & ex conſequenti principia, & fundamenta propria indè recipere debet. In reliquis verò præſens liber doctrinam ſatis curioſam continet, & ab antiquis ſummopere, exagitatam, qui cum lumine fidei, & diuinis reuelationibus caruerint, de huius mundi, & eius partium origine vnuſquiſquè proprio ingenio diſputare conatus eſt. Sed & multa continet ad Medicos ſpectantia, quæ ſi diligenter perpendantur, fructus vberrimos afferre, poterunt.

Verſ. 85. Cæterum puer in vtero comprimens labia ex vtero matris ſugit, & cum ali- Mar.n.3.
E *mentum, tum ſpiritum cordi intrò trahit, vbi ſanè mater reſpirarit.*

Puerum, dum eſt in vtero, modico lacte frui, exiſtimauit auctor libri de Natura Pueri; quomodo autem id fiat, ibi non exprimitur: explicatur verò hoc in loco, quia puer labra, comprimendo ſugit, idquè duplici ratione probatur: primo, quia ſtatim in lucem editus ſtercus egerit. Secundò, quoniam ſi dum manet in vtero, non ſuxiſſet, poſt exitum ſugere neſciret. Quibus rationibus occurrunt illi, quibus, cum Hipp. eos lateat ingenium, hæc videntur ridicula, & priori quidem, quia ſtercus non ex lacte ſucto: ſed ex ſanguine per vmbilicum attracto producitur, cuius ſignum eſt color niger ſtercoris omninò diuerſus ab eo, qui ex lacte generatur; ſecundam pariter defectuoſam notant, nam puer ſtatim in lucem editus multa

Puer in vtero lacte nutritur, & ſugit.

operatur, quorum nullum in vtero poterat efficere: nam eiulat ſtatim,clamat,nictatq. oculis, A quod ante exitum præſtitiſſe, nullus affirmabit. Verùm pro Hipp. tutela dicimus, eum non adeò rudem in arte,quin cognoſceret, ſtercus, quod primum fœtus excernit, reliquias eſſe ſanguinis, quo in vtero per vmbilicum nutritus fuit. Id enim manifeſtauit lib.4. de Morbis, ſect.2. verſ. 178. Vbi de lumbricorum materia tractans, qui in infantibus generantur, loquitur hunc in modum. Multa enim animalia,ſcilicet naſcuntur,dum puer in vtero eſt,hoc modo. Vbi ex lacte & ſanguine (ſupponit enim auctor ibi id, quod nunc demonſtrat, puerum in vtero modico lacte frui) putreſcente, & redundante, vtpotè quod dulce eſt, pus factum fuerit feruidum, animal iſthic generatur. Naſcuntur autem, & rotundi lumbrici iſthic eodem modo. Signum autem, quod hæc res ita ſe habet, hoc eſt. Poſtquam in lucem editi ſunt pueri, mulieres in cibis ipſis offerunt medicamenta, quibus ſtercus ex inteſtino exeat,& non comburatur, & ſimul inteſtinum dilatetur, vbi verò cibum obtulerunt, multi ſanè pueri, B & rotundos, & latos lumbricos vnà cum primo ſtercore excernunt. Hæc Hipp. ex quibus patet: eum cognouiſſe id,quod in inteſtinis colligitur toto grauiditatis tempore, eſſe ſanguinis redundantiam, ſed quia ſtercoris diuerſitatem quandam, tùm in colore, tum in ſubſtantia adnotauit; quæ aliam materiam à ſanguine arguit, lacte etiam nutriri fœtum in vtero cognouit, idque affirmare non eſt veritus, etiam ſi non ignoraret difficile eſſe, ac operoſum id hominibus perſuadere, quandò non ſolùm ductus nullus conſpicuus à mammis ad vterum deriuatur, ſed ne quidem continuatio alicuius corporis,per quod lac ab vtero ipſo ad os pueri peruenire poſſit. Verùm, quia multa alia, & penè innumera naturæ opera fiunt, quæ nobis admiranda videntur, eò quod ratio eorum nobis ignoratur; ideò neceſſe eſt aliquando fateri ea, quæ apparent impoſſibilia. Cuius gratia ſtercoris formam acquirit. Imò cum lac in grauidis ab eo tempore generari incipiat, quo motum habet fœtus; fruſtrà id factum fuiſ- C ſet à natura, niſi illud in aliquem vſum traduxiſſet, quem alium præter explicatum aſſignare non poſſumus, & quamuis nullus lactis ductus conſpicuus ad vterum non conſpiciatur,non ob id, illius euidentem vſum tollere oportet, quandoquidem ſicuti ſanguis ab vtero ad mammas fertur, vt materiam lacti præſtet, quod omnibus eſt receptum, cum tamen (vt ſupra indicauimus) via nobis omninò ignota ſit, ità nihil prohibet eodem modo per cæcos quoſdam ductus lac in mammis genitum ad vterum remeare, & tunicas fœtum continentes penetrando alimenti exiguum ei præſtare, quo ventriculus,qui ſolo ſanguine nutriri non poteſt,aliqua ex parte reficiatur, eadem ratione, qua ſpiritus, ſiue aër ore attractus ad cor pueri peruenit. Quod omninò neceſſarium firmiſſimis rationibus contra Andreæ Laurentij opinionem de cordis quiete, fœtu in vtero exiſtente demonſtrauimus,quandò ad generationem ſpiritus vitalis in corde, & animalis in cerebro, aeris purioris concurſus eſt neceſſarius, cum ſpirituo- D ſa ſubſtantia à matre per vmbilicum procedens, id præſtare nequeat. Non eſt igitur hæc opinio adeò abſurda, vt communiter cenſetur, quandò etiam Gal. in lib. an quod in vtero eſt animal ſit, inſcripto, huic opinioni adſtipulatur.

Verſ. 216. Porro vita hominis ſeptem dierum eſt.

Ex hoc potiſſimum loco colligi poſſe exiſtimant nonnulli, præſentem librum diuerſum habuiſſe auctorem ab eo, qui librum de natura Pueri confecit, nam præter horum diuerſitatem circa tempus primæ articulationis, præſentis libri auctor abortus ſeptem dierum ſæpius conſpexiſſe profitetur, illius verò ſemel tantum obſeruaſſe in ſaltatrice muliere confitetur, cum tamen reſponderi poſſit, præſentem librum ab Hipp. iam ſeniore confectum eſſe, illum vero eodem adhuc iuniore exiſtente,vt mirum eſſe non debeat,ſi formationem foetus,quam in maſculo triginta dierum ſpatio abſolui,in fæmellis verò quadragintaduo obſeruauerat,pri- E mum in lib. de natura Pueri exiſtimauit, poſteà verò re diligentius perſpecta aliam longè priorem adinuenerit, de qua hoc loco mentionem facit; cuius terminus dies ſeptima ſtatuitur, de qua quidem re cum ſenſatum teſtimonium adducat, tanto auctori, viroque adeò ingenuo non eſt deneganda fides (quod plures facere inuenio) etiamſi hanc articulationem alij non obſeruauerint, peculiari enim vſus eſt artificio, cuius auxilio, eam articulationem videre potuit, quæ cæteris propter tenuitatem penitus latuit. Embrionem enim in aquam coniecit, non modò, vt hæc actuali frigiditate ſtabilitatem membris præſtaret, ne effunderentur, abolerenturq. quod euenire, nedum in hoc tam molli, verum etiam in foetu quadraginta

Mar.n.27.

Fœtus in vtero lacte nutritur.

Mar.n.20.

Articulationem ſeptem dierum ſolus Hipp. obſeruauit.

A ginta dierum teſtatus eſt Philoſophus 7. de Hiſt. Animal. cap. 3. Sed etiam (quod nullus adhuc obſeruauit) in ipſamet aqua illum conſpexit, quod quidem manifeſtius verba Græci contextus exprimunt quam latina conuerſio, ita namque legunt. ταύτην τὴν σάρκα ἐς ὕδωρ ἐμβαλὼν σκεπτόμενος ἐν τῷ ὕδατι, εὑρήσεις, ideſt, hanc carunculam in aquam coniectam ſi conſideraueris, in ipſa aqua inuenies, &c. Hoc eſt enim Hipp. artificium; nam aqua particulas illas minimas embrionis ſubleuando, & maiores conſpectui offerendo (id namque aquam præſtare, notum eſt) efficit, vt quæ extrà aquam oculos effugiunt, in ea conſpecta diſtinctè appareant eodem planè modo, quo atomi per aerē volitantes in radio ſolis ab omnibus videntur in vmbra verò nequaquā. Hoc igitur aquæ beneficio diſtinctā membrorum formationē vidit 7. die Hipp. quam cæteri vix 30. diebus obſeruare potuerunt, & hæc eſt prima articulatio, cur verò poſterioribus tēporibus hucuſq. nullus tam celerē articulationē obſeruauerit, licet aquę B beneficio vtātur omnes, eam cauſam exiſtimo, quia nulli datum eſt huiuſmodi abortus videre ſtatim à corruptione excretos, quales fuere, quos vidit Hipp. à meretricibus illis vi ſpontè eiectos: ſed eos qui caſu corrupti aliquo tempore poſt corruptionē in vtero commorati ſunt. Vnde à loci caliditate ob mollitiem in humorē diſſoluti euanuerunt, antequam eiecti in conſpectum venirēt. Quæ vero articulatio fit die trigeſima, aut quadrageſimaſecunda in fęmellis ſecunda etiam appellari poteſt, quæ quidem plurimum differunt interſe, nam quæ fit ſeptima die, à virtute dependet, quæ eſt in ſemine; per quam vnumquodq. ſimile ſecundum ſpeciem producitur. Altera verò à formatrice facultate perficitur, quæ eſt ipſis animæ inſtrumentum. Præterea illius principalis materia ſemen ipſum exiſtit: Huic verò ſanguis maternus ſuperueniens materiam præſtat, dum à particulis ipſis, ſeminis virtute iam delineatis, attrahitur, circumponitur, illiſq. & craſſitudinem & augumentum præſtat. Vnde Hipp. lib. cit. de natura. C Pueri, tempus purgationis à partu, quæ nihil aliud eſt, quam ſanguinis in ea articulatione abſumpti redundantia, cum tempore eiuſdem articulationis conuenire adnotauit. Quia verò die ſeptima omnium membrorum diſtincta formatio abſoluta eſt, hinc colligit Hipp. Hominis vitam ſeptem dierum eſſe. Nam cum homo dicatur, quod corpore, & anima rationali conſtat; animum in corpus infundi eo tempore aſſerendum eſt, quandò omnibus Theologis receptum eſt, tunc animam in corpus infundi, cum corporis formatio abſoluta eſt. Quod ſi diuinarum, humanarumq. legum interpretes longius tempus, quā ſeptem dierum animationi (quam dicunt) corporis ſtatuiſſe inueniuntur, non ob id illis imponendum cenſemus. Scimus enim prudentiſſimos viros Principem philoſophorum Ariſt. in hac re determinanda conſuluiſſe, qui quoniam articulationem in maſculis diebus quadraginta, in fœmellis 60. fieri lib. 7. de Hiſt. Anim. teſtatus eſt, ideò animam præfato tempore infundi ſtatuère. Eorum D enim ſeculo Hipp. opera penitus latuiſſe certum eſt, quouſq. Clemens VII. Pontifex Max. Fabio Caluo Rauenati, ea ex Græco in latinum idioma ex membranis Vaticanis, vbi adſeruabantur, conuertendi onere impoſito, Hipp. quaſi è mortuis reſurgendum procurauit. Hunc enim auctorē ſi ipſis videre licuiſſet, illius opinionem, vt valdè rationabilem abſque dubio recepiſſent. Hac quippe ſententia recepta non eſt neceſſe varias animas ſibi ipſis inuicem ſuccedentes humano corpori aſſociare, ita vt primò embrio vita plantæ, animā vegetatiua mediante viuat, cui ſenſitiua ſuccedens anima vitam animalis ei impartiatur, quouſq. rationali adueniente, hominis vita viuere incipiat. His enim poſitis tot difficultates occurrunt, vt quicquā ratum vix conſtitui poſſit, cuius rei apertum præbent teſtimonium lites, & controuerſiæ, quæ circa hanc materiam inter Thomiſtas, & Scotiſtas dictos iam diu exagitatæ, adhuc indeciſæ permanent. Dum modus, & ratio quæritur, quo vna anima alteri ſu- E perueniat. Nam iuxtà præſentem Hipp. ſententiam primis ſex diebus tota actio circa embrionis formationem ex ſeminis facultate dependet, quæ corpus efformat, articulatq. iuxtà naturam, & figuram illius, cuius eſt ſemen, nec priuſquam formatio abſoluta ſit, embrio vllo modo viuere dicitur; ea vero abſoluta, anima ſtatim infunditur: eaque quæ illi conuenit nequaquam verò aliena, rationalis inquam, per quam homo eſt: nec prius viuit embrio, quam homo factus ſit. Sicque omnis controuerſia prædictorum tollitur. Hanc verò de ſeptimæ diei formatione, & animatione ſententiam præter Hipp. auctoritatem pluribus rationibus confirmari poſſe non diffido: Verum ne longius ſermo protrahatur, eas præteribo, argumentumq. ex ritu Sanctæ Rom. Eccleſiæ deſumptum (vt reuerenter ſacra profanis miſceantur)

Cur tempore noſtro hæc articulatio non obſeruatur.

Tēpore Clementis. VIII. Hipp. in latinum idioma conuerſus fuit.

omnibus ſatisfacturum pro certo habeo. Quæ articulationem perfectam, & animæ infuſio- A
nem ſeptimæ diei recepiſſe in tempore geſtationis Beatæ Virginis, determinando demonſtrat manifeſtè. Hæc quippè ſacratiſſimæ Dei genitricis grauiditatem etiam ſi in principio, & fine miraculoſam agnoſcit; in geſtationis tamen tempore, cæteris mulieribus congruentem vt in-dicaret, à die conceptionis ad diem partus dies 274. interceſſiſſe decreuit: quandoquidem incarnationis Verbi feſtiuitatem in 8. Cal. Aprilis, eiuſdem verò natiuitatem in nocte 9. Cal. Ianuarij præcedente celebrari iuſſit. At certum eſt in Hipp. doctrina, quem præceptorem in hac materia omnes receperunt, tempus quo perfectiſſimi fœtus in vtero morantur, à conceptione inquam ad horam partus, dierum eſſe 280. idque teſtatur libro de ſeptimeſtri Partu verſ. 76. & apertius hoc eodem libro verſ. 240. Quod ſi idem Hipp. Fœtus vndecimo menſe aliquandò in lucem edi teſtatus eſt, ex quo huiuſmodi partus vndecimeſtres appella-uit, non ob id exiſtimandum eſt (quod pleroſque feciſſe inuenio) hos vltra præfatum tempus B
dierum 280. in vtero permanere voluiſſe. Vndecimeſtres enim dicuntur, quia vndecimum attingunt menſem, non quia illum expleuerint. Idque expreſſis verbis nobis ſignificauit lib.
Mar.n.5. de octim. Partu verſ. 49. hunc in modum. Cæterum decimeſtres, & vndecimeſtres partus ex ſeptem quadragenarijs eodem modo fiunt, velut ex dimidiato anno ſeptimeſtres, quem quidem modum lib. de ſepim. Partu fieri demonſtrauerat, quandò conceptio in poſtremam

Vndecime-ſtris partus ratio aſſigna-tur.

menſis partem incidit, partus verò in vltimi principium, quod etiam paulò inferius eodem libro in partu vndecimeſtri exponens inquit; ex his enim omnibus neceſſarium eſt, pleraſque mulieres circa plenilunium, & vltrà concipere, vt 280. dies ſæpè vndecimum menſem ap-prehendere videantur. Quum igitur tempus præfatæ geſtationis in vtero comuniter dierum ſit 280. quandoquidem, qui antè hoc tempus naſcuntur fœtus, ob aliquam violentiam eue-
Mar.n.38. nire idem Hipp. lib. de Pueri natura verſ. 470. teſtatur) tempus verò quo Chriſtum Domi- C
num in vtero ſacratiſſimæ genitricis commoratum fuiſſe ab Eccleſia ſtatutum eſt, ſit dierum 274. ſequitur differentiam horum duorum temporum in ſex diebus conſiſtere, qui exactè tempus conſtituunt, quo articulationem conceptus abſolui, & rationalem animam infundi ab Hipp. ſtatutum eſt. Hos enim in tempore grauiditatis Beatæ Virginis adnumerari noluit Eccleſia, quia in eodem inſtanti, & conceptum, & efformatum, animatumq. fuiſſe Chriſtum Dominum indubitatum eſt. Quapropter ijſdem etiam demptis à communi partu diebus, à tempore abſolutæ articulationis, & infuſionis animæ à tempore partus perfectiſſimos fœtus in vtero materno commorari diebus 274. reſultabit, cui conditioni, vt ſe perfectiſſimum ho-minem præſtaret, ſubijci voluit Dominus. Non eſt ergò abſurda hæc Hipp. opinio: Articu-lationem fœtus ſeptimo die perfici, & in eo animam infundi, vt homo dici poſſit, imò admo-dum rationabilis, & fortaſſe etiam vera, quantum in occultis penetrandis cognitioni humanæ D
datum. Nam indubitata veritas à Deo ſolo eſt.

Mar.n.21. *Verſ. 225. Satis etiam man fiſtum eſt harum rerum peritis, quod mulier, quum in ventre concepit, ſtatim horret, &c.*

Hoc ſubiunxit auctor, vt dubitanti occurrat, quomodò ille embrio cognoſcatur eſſe octo dierum exactè? aitque id optimè notum eſſe mulieribus in hac materia peritis, norunt enim quandò conceperunt, & proindè tempus conceptionis non ignorantes, quot dierum ſit fœ-tura, optime norunt, cognoſcit verò ſe concepiſſe mulier ex quibuſdam ſignis in ipſa concep-tione contingentibus, v. g. horrore, calore, dentium ſtridore, & alijs in textu explicitis, quæ vnuſquiſq. ſibi legere poteſt.

Mar.n.23. *Verſ. 249. Et quinti in duodeuiginti diebus, hoc eſt duabus hebdomadis & dimidia.*

Hoc in loco ſupponit Auctor, tertiam ſeptimanam in vigeſimumprimũ die incidere, non in E
viginti, & ideò infert ſecundam hebdomadam cum dimidia in 18. diem, non in decimum-ſeptimum incidere. Hoc autem ſuppoſito ſententia Hipp. manifeſta redditur.

Mar.n.24. *Verſ. 259. Et in ſeptem annis ſunt, & ratione & numero exactè hebdomades trecentæ, & ſexaginta.*

Hunc locum varij variè exponunt, omnes tamen quos vidi vitioſam eſſe lectionem exiſti-mant. Ego autem legitimam, & ſanam eſſe cenſeo, ſi eam ſequamur, quã omnes Græci con-textus retinent, quæ eſt huiuſmodi: ἐσὶ δὲ λόγω, καὶ ἀριθμῶ ἀτρεκεως δέκαδες εβδόμαδων ἑξήκοντα καὶ τριηκόσιαι. Hoc eſt, ſunt autem ratione, & numero exactè decades hebdomadum ſexa-ginta,

A ginta, & trecentæ quorum quidem verborum recta expoſitio dependet à vocibus illis, ratione, & numero, his enim indicatur prædictorum computationem faciendam eſſe, non ſimpliciter pro vt communiter numeratut, ſed iuxtà numerum, & rationem ſuperius explicatam, dum dies enumeraret ſeptimanæ, in quibus morbos iudicari contingit, videlicet per dimidiatas, & per integras hebdomadas. Hac enim computatione ſtatuerat, quintum numerum criticum in diem 18. incidere, & hos numeros omnes tanquam hebdomadas recipit, & hebdomadas appellat, tum quia cum pars ſit hebdomadæ, hebdomada vocatur: eadem ratione per quam menſis diem menſem appellauit lib. de ſeptimeſtri, & octimeſtri partu, tum quia per hos dierum articulos iudicationes contingunt, quæ per ſeptenarios, ſiue hebdomadas procedunt, à medio enim primæ hebdomadæ ad medium ſecundæ hebdomada integra intercedit. Si ergo iuxtà hanc rationem numerando dies decem & octo, ſunt hebdomadæ quinque, dies triginta ſex, erunt hebdomadæ decem, qua computatione vlterius procedendo inueniemus ſexaginta decades hebdomadum, dies 2160. continere, qui exactè numerum ſex annorũ conficiunt, menſibus ex diebus triginta, annum verò ex 12. menſibus conſtituendo, vt Græcis, & Hipp. maxime vſitatum fuit. Dum enim inquit Auctor, hos numeros in ſeptem annis compleri, non ità eum intelligere oportet, vt aſſerat ſeptem annis completis comprehendi, ſed in ſeptimo anno, hoc eſt ſex abſolutis, & ſeptimo inchoante. Nam cum de his loquatur, quatenus hebdomadum virtute mutationem in corpore efficiunt, ſicuti tranſacta die ſeptima non ſit criſis, aut mutatio in corpore, quæ ſeptimæ diei tribuitur, ſed eo inchoante, ita alteratio, quæ à ſeptimo anno dependet, non ſeptimo tranſacto fit, ſed eo inchoante, quam quidem interprætationem ex ipſomet Hipp. colligimus, qui lib. de Nat. hum. verſ. 155. teſtatur morbos hyeme contingentes æſtate terminari, & æſtiuos hyeme, certum C eſt enim horum morborum ſolutionem à virtute ſeptenarij dependere, ſeptimi (inquam) menſis. Verum ſicuti inter hyemem, & æſtatem ſex tantumodò menſes completi cadunt, & tamen iudicatio in his temporibus contingens menſi ſeptimo tribuitur; ità indicationes, quæ ſeptimo anno tribuuntur, non ſeptimo tranſacto, ſed ſexto, ſeptimoq. inchoante euenient, cuius ſeptenarij virtute lib. de ſeptim Partu à principio, principium perfectionis fœtui aduenire dimidio anno tranſacto, & ſeptimo menſe inchoato apertè nobis ſignificauit. Cum igitur ſpatium ſex annorum, dies 2160. exactè contineat, qui numerum præfatum hebdomadarum comprehendit, nomine hebdomadum, tam medias, quam integras hebdomadas accipiendo, meritò concludit Auctor in ſeptem annis decades hebdomadum ſexaginta computari. Subiungit indè: & trecentæ, nam præfatus dierum numerus trecentas hebdomadas comprrehendit, verum integras tantumodò numerando, ſeruata ſemper præfata computandi D ratione, per quam, ſicuti dies decimus octauus hebdomadas medias quinque numero conſtituunt, & dies 2160. Hebdomadum decades ſexaginta, hoc eſt hebdomadas ſexcentas; ità hebdomadæ trecentæ integræ eundem numerum dierum 2160. conſtituunt, qui eſt idem numerus ſex annorum iuxtà computandi rationem ſuperius aſſignatam. Hæc quippè computatio aliquo modo violenta eſt, quandoquidem quinque integræ hebdomadæ diebus conſtant trigintaquinque, potius quam trigintaſex, verum tum facta computatione per medias etiam hebdomadas, vt explicatum eſt; probabilitatem quandam præſefert, quæ ſufficiens viſa eſt Auctori pro cauſa reddenda effectus naturæ adeò obſcuri, per quaternarios ſcilicet, & ſeptenarios procedentis, cum eandem materiam fuſius explicare intenderet in libro, in quo de cauſa huius neceſſitatis naturę ſe tractaturum eſſe pollicetur E quod quidem preſtitit fortaſsè, verum hic liber vnà cum alijs multis vetuſtate periit.

Declaratur virtus ſeptenarij. *Mar. n. 17.*

Ad librum de ſeptimeſtri partu.

PROSPERI MARTIANI PRAEFATIO.

Huic libro de Septimeſtri partu inſcripto, in quo naturam, & cauſas partus ſeptimeſtris recenſet Hipp. Ferdinandus à Mena Hiſpanus non aſpernenda commentaria dicauit, & ideò vnumquemque moneo, vt ea diligenter legat. Quia tamen non omnia videtur aſſecutus, præſentes labores noſtros inſpicere ne pigeat.

Mar.n.1. *Verſ.* 1. *Septimeſtres autem naſcuntur diebus centum, & octoginta duobus, ac dimidio, & inſuper accedente diei particula, &c.*

B Vt partus verè ſeptimeſtris, & ex conſequenti vitalis exiſtat, ad perfectionis principium fœtum perueniſſe neceſſe eſt. Quæ, quidem perfectio à duobus potiſſimum cauſis vniuerſalibus dependet, à Sole inquam, & luna, à Sole quidem vti luminis, & caloris fonte: à luna verò, quippe quæ aſtrorum omnium proximior exiſtit. Perfectionem verò Sol his inferioribus, & embrioni maximè impartitur ſex menſium ſpatio: quo tempore ſcilicet, ſex Zodiaci ſigna percurrit, quod inſinuat Hipp. dum dixit: Et eſt tota ſumma dimidij anni vnà cum aliquantula diei parte. Quum igitur adhoc perfectionis principium partus peruenerit, matureſcente fœtu, & robore multum augeſcente, &c. (Hoc autem temporis ſpatio principium perfectionis fœtui contingere determinauit inferius verſ. 95. dum inquit. Vnde ſanè ſeptimi menſes his, quæ vterum geſtant. Fœtus in principium perfectionis exiſtunt) quarè ſeptimi menſis inchoantis virtute, perfectionis principium fœtui euenire dimidio anno tranſacto ex Hipp. conſtat, quæ à nulla alia cauſa procedit, quam à Sole, qui cum ſex ſigna Zodiaci percurrerit, quæ facultates, & virtutes omnes continent, à quibus virtutes corporis regi, & gubernari creduntur, iam corpus ab eo recepit, quæ ad perfectionis principium requiruntur. Verum, quia hæc perfectio non ſufficit ad hoc, vt fœtus ſit vitalis, ſed Lunæ etiam virtus requiritur, quæ integram perfectionem ipſi impartiatur; ideò non eſt ſatis fœtum dimidiatum annum exceſſiſſe: ſed vlterius neceſſe eſt, Lunam ſepties ad minus, Soli configurari: eoquè configurationis aſpectu, per quem maiorem virtutem his inferioribus tranſmittit. Huiuſmodi verò aſpectus eſt oppoſitio, in qua plurimum luminis in terram remittit, quoque lumine mediante in hæc inferiora plus minuſuè agere communiter receptum eſt: idque ab Ariſtot. confirmatum legimus 4. de Gener. Anim. cap. 2. Propter hanc igitur rationem ad perfectionem fœtui integrandã ſatis eſt tempus moræ fœtus in vtero plenilunia ſeptem attingere, nec integros menſes abſolui neceſſe eſt. Idque nobis ſignificauit Hipp. computatione, quam in modum exempli adducit, hoc pacto. Si enim primi menſis dies quindecim ſupputaueris (ſupponit enim conceptionem factam eſſe ante plenilunium; ità vt ab eo puncto ad principium ſecundi menſis dies quindecim intercedant) & hæc eſt prima ex ſeptẽ oppoſitionibus Lunæ ad ſolem, quas ad exactam fœtus perfectionẽ requiri dicebamus: cui menſibus quinq. integris copulatis, qui dies continent 147. ac mediũ (menſem enim accipit Lunarem, qui diebus 29. cum dimidio circiter cõſtat) ſummam conſtituunt dierum 157. cum dimidio. Vndè ad dimidiatũ annum explendũ deſunt dies viginti cum quarta circiter diei parte, hoſque intellexit: dũ dixit: His igitur ſic habentibus ad ſeptimũ menſem ſuperſunt dies, plus quã viginti (ità namq. legitur Græcè, cur verò negationẽ addiderit Interpres non video) hoc enim dierũ ſpatio ſeptima Lunæ oppoſitio contingit, quæ fœtui exactam perfectionem impartitur. Hac igitur ratione fœtus dierum 182. & duabus tertijs ſeptimeſtris erit, & perfectus, ea perfectione, vt vitalis dicatur, aliter verò nequaquam, quia ſi contingat, conceptum ſtatim à plenilunio fieri, ita vt primi menſis ſint dies quatuordecim tantum, fœtus 182. & medio diebus natus non erit perfectus, neque ex conſequenti vitalis: quia perfectio illa deſideratur, quæ à ſeptimo plenilunio dependet: vndè vt perfectus euadat, neceſſe eſt ad ſequens plenilunium protrahi partum, fietque eo caſu ſumma dierum ad minimum 206. E contrà verò ſi fœtus antè ſex menſes tranſactos oriatur, quamuis Luna ſepties ſe ſoli oppoſuerit, v. g. ſi primi menſis, & poſtremi dies quindecim comprehendat, non tamen perfectus erit, cum ipſi perfectio illa

deficiat,

A deficiat, quam à Sole prouenire diximus, eſſent enim tantummodo dies 177. cum dimidio. Quarè tempus ſeptimeſtris ad minimum erit dierum 182. & medio circiter, de quo modo tractat hoc loco Hipp. ad ſummum verò dierum 210. de quo libro præcedenti de carnibus ſtatutum eſt. Habet autem (dicebat) & ſeptimeſtris partus três decades hebdomadum, & in vnaquaque decade dies ſeptuaginta, quæ ſummam 210. dierum conſtituunt. Atque hoc pactò partus ſeptimeſtris intrà hos duos terminos naſcetur, videlicet à die centeſimo octuageſimo ſecundo, & duabus tertijs ad diem ducenteſimum decimum. Præſentis textus occaſione maxima orta eſt inter Hippocratis expoſitores altercatio: ijs hinc indè dubitantibus, an computatio menſium geſtationis in vtero facienda ſit per menſes lunares an per ſolares. Hic locus manifeſtè lunaribus fauet, dum aſſerit duos menſes, vndeſexaginta dies continere. Verum his menſibus receptis longiſſimus terminus ſeptimeſtrium, quem ex libro de carnibus
B ad ducentos decem dies extendi nuper indicauimus, in menſem octauum incidet. Septem enim lunares menſes dies continent 206. cum dimidio, à quo die menſem octauum lunarem inchoare certum eſt, vt propter hanc rationem dicendum ſit, non lunares, ſed ſolares dierum triginta accipiendos eſſe, quod clarius expreſſum legimus lib. 2. epidem. ſect. 3. verſ. 128. vbi inquit Hipp. Aut à menſium fluxu numerandi ſunt nouem menſes, aut à conceptione, & ad ſeptuaginta, ac ducentos dies Græci menſes fiunt. Quomodò enim dies 270. nouem menſes diceret, niſi menſes ex diebus triginta conſtituerentur? eandem menſium quantitatem reſpiciens lib. de octimeſtri partu verſ. 53. inquit, oportet autem, vel maximè, *Mar.n.5.*
hoc conſiderare, quod nouilunium, quod dies vnus exiſtit, exactiſſimè trigeſima menſis pars eſt; duo autem dies, quindecima circiter menſis pars ſunt: tres verò dies pars menſis decima ſunt, quod denique apertiſſimè explicauit lib. de carnibus, dum inquit: Habet autem, &
C ſeptimeſtris partus tres decadas hebdomadum, & in vnaquaque decade, dies ſeptuaginta.
Pro huius difficultatis ſolutione ſupponendum eſt alio modo fieri ſupputationem menſium, & annorum iuxtà communem, & vulgatam rationem: alio modo iuxtà exactâ quantitatem, quam verè obtinent. Illo enim modo vtimur, cum rem ipſam ſimpliciter referre intendimus. Hoc verò, quando effectuum cauſas ſimul demonſtrare ſtudemus; exacta igitur, veraque menſis quantitas (quia per menſem intelligimus tempus, quod à Lunæ configurationibus ad Solem dimetitur) eſt dierum vigintinouē cum dimidio circiter, tot enim diebus Luna à Solis coitu denuo ipſi iungitur. Anni verò quantitas vera eſt, dierum 365. & paulò amplius, hoc enim tempore Sol duodecim ſigna Zodiaci percurrit. Facta igitur anni diuiſione in menſes duodecim, menſis conſtituetur ſolaris, qui diebus conſtat triginta, & horis decem circiter. *In grauidis quomodo fit facienda cõputatio.*
Quia ergo tempora hæc integris diebus non exactè conſtant, nam vt dicebat Hipp. libro præ- *Mar.n.20.*
D notionum verſ. 312. Nec annus, & menſis integris diebus numerari poſſunt, ideò iuxtà veram quantitatem eorum computatio fieri non poterat, vndè homines pro communi vſu tempora per annos, & menſes integros menſurare volentes, annum præfatum ex menſibus duodecim, menſem verò ex triginta diebus conſtituère, ita enim computatio facilior eſt, & vulgarium captui accommodata. Nam etſi effectus, qui ex motu aſtrorum prædictorum dependent, non omninò exactè huic computationi reſpondent: quam proximè tamen accedūt, quandoquidem in medio vtriuſque aſpectus ferè conſiſtit: ita vt quod anno ſolari per menſes tricenarios enumerando detrahitur, ſuperadditur lunari, illum enim ex diebus triginta, & horis decem conſtare iam diximus, hic vero viginti nouem cum dimidio. Quotieſcunque igitur apud Hipp. ſimpliciter fit mentio menſium, & annorum; quatenus ſunt temporis menſura tantum, intelligimus menſem communem ex triginta diebus, quo vtebantur Græci.
E Quum verò doctrinæ gratia eorumdem mentionem facit, & ſimul rationem adducit eiuſdem rei, quæ ex motu aſtrorum horum dependeat, menſem verum ex diebus 29. cum dimidio ferè conſtituit, annumq. ex 365. circiter, & ideò in præſenti libro, in quo docere profitetur; non modo, quo tempore ſeptimeſtris partus contingat, ſed etiam rationem probabilem afferre, menſem, & annum iuxtà veram quantitatem accipit.

Verſ. 8. Quum itaque ad hoc perfectionis principium partus peruenit, matureſcente, &c. *Mar.n.1.*

Septimeſtris fœtus ſpatium, ſiue tempus determinauit Hipp. in præcedenti particula, nunc verò naturam eiuſdem exponit, in eoque conſiſtere ait, quia cum puer ad tempus præfatum peruenit, iam principium perfectionis adeptus eſt, cuius gratia membranæ ipſum inuoluentes laxantur,

laxantur, quemadmodum ſpicarum membranæ, dehiſcunt, quandò triticum perfectam integritatem, & maturitatem acquiſiuit, quæ circa illud coactæ erant antè maturitatem. Hoc igitur modo laxatis membranis fœtum continentibus, quicunq. eorum fortiſſimi ſunt, quaſi vinculis exoluti violantes, ac diſrumpentes membranas, exitum properant: & hoc modò fit partus ſeptimeſtris: quorum etiam ſi nonnulli viuant, & educantur, plurimi tamen intereunt ob rationem, quam Hipp. ſubſequenter aſſignat, his verbis. A

Mar.n.1. *Verſ. 13. Quum enim parui ſint, tranſmutatione maiore, quam alij vtuntur, & quadraginta dierum afflictionem perferre coguntur ex vtero egreſſi: idquod etiam ex decimeſtribus multos peremit.*

Quia etiamſi, vt dictum eſt, qui ſeptimo menſe naſcuntur, fortiſſimi ſint, & pleniſſimi, reſpectu eorum, qui in vtero permanent: decimeſtribus tamen comparati, parui ſunt, & debiles, ex quo fit vt maiorem tranſmutationem, ſeu alterationem ſubeant, quam decimeſtres ab ipſo partu: ſed & coguntur affectiones quadraginta dierum perferre poſt partum, quæ ſunt fœtibus adeò infenſæ, vt non ſeptimeſtres modò interimant, ſed etiam plures decimeſtres, ex quo euenit, vt multi fœtus in primo quadragenario intereant, quod Celſus adnotauit lib. 2. cap. 1. necnon Plin. lib. 7. Nat. hiſt. cap. 5. B

Mar.n.1. *Verſ. 16. Sunt autem ex his ſeptimeſtribus, qui etiam ſuperſtites maneant ex multis pauci, propterea quod ratio, & tempus, in quod enutriti ſunt in vtero conſtitit, vt omnium participes ſint, quorum etiam perfectiſſimi participes exiſtunt, maximè qui, &c.*

Cur ſeptimeſtres viuant. Nonnullos ſeptimeſtres viuere, etſi admodum paucos, ait Hipp. cuius quidem rei duplicem aſſignat cauſam, altera eſt, quia id habent, quod perfectiſſimi fœtus habere ſolent, idque omnibus ſeptimeſtribus conuenit, tum quia iam ad principium perfectionis peruenerunt, vt ſupra demonſtratũ eſt: tum etiam quia, qui hoc tempore naſcuntur, hi omnium ſunt pleniſſimi, & robuſtiſſimi, ſed huiuſmodi perfectione etiam hi participant magis, qui ſuperſtites manent, & educantur. Altera verò cauſa, cur viuant nonnulli ſeptimeſtres, eſt, quia in lucem exeunt, antequam ægrotent in vtero, ægritudine octaui menſis, quo tempore ſi quis in lucem exeat, impoſſibile eſt ſuperſtitem eſſe, propter affectiones ex partu contingentes, quorum violentia octimeſtres omnes, multoſq. decimeſtres interire iam dictum eſt. Ex quibus colligimus, ante ſeptimum menſem fœtus non educari, quia nondum ſunt perfecti, poſt ſeptimum verò, quia imbecilles ſunt propter ægritudinem octaui menſis, vt labores ex partu ſufferre minimè poſſint. C

Mar.n.1. *Verſ. 23. Cæterum multi fœtus ſeptimeſtris ætatis, quum pelliculæ laxantur, ſecedunt in id, quod cedit, & hic alimentum ſumunt, primo quidem quadraginta diès laborantes, alij plus, alij minus, propter permutationem autem loci, &c.* D

Dixerat paulò ante, cum fœtus ad tempus perfectionis peruenit, laxari membranas, vndè nonnulli, quaſi vinculis exoluti, eo ipſo tempore in lucem exeunt, & hi ſunt partus ſeptimeſtres appellati, qui verò non exeunt laxatis pelliculis (ſubiungit modo) ſecedunt inferius, & ibi morantes ægrotant ſpatio quadraginta dierum, alij plus, alij minus, cauſam verò cur ægrotent, inquit eſſe potiſſimum, quia ſecedente puero vmbilicus trahitur, diſtenduntur q. membranæ, eo magis aggrauante, quam vbi arctè continebatur, ex quo non fœtus modò laborat, ſed etiam mater propter vterum, cui vmbilicus, & membranæ alligantur. Ex quibus colligere licet, principium octaui menſis fœtibus adeò infenſi, inchoare ſtatim à laxatione membranarum, ac perdurare ſpatio quadraginta dierum, quod patebit inferius. Septimum verò menſem, qui nonnullos vitales producit, in puncto ferè conſiſtere, in actu ſcilicet laxationis membranarum, nam ſi antè illud tempus naſcatur, non viuit, quia perfectionem nondum eſt aſſecutus, ſi poſt, interit, quia in laboribus octaui mẽſis naſcitur. Quapropter dũ ſuperius tempus ſeptimeſtris partus ex Hipp. ſtatuimus, à die 182. cum dimidio, vſque ad 210. id non eſt accipiendum eo ſenſu, vt vnus, & idem puer intra illud ſpatium oriri poſſit ſeptimeſtris, & ex conſequenti vitalis: ſed reſpectu diuerſorum fœtuum, qui pro ratione menſis, in quo concepti ſunt, reſpectu Lunæ, & anni reſpectu Solis, citius, aut ſerius ad principium perfectionis perueniunt, in quo eſſentiam partus ſeptimeſtris conſiſtere iam diximus. E

Principium menſis octaui quando inchoet.

Mar.n.1. *Verſ. 28. Multæ vero mulieres etiam febricitant his contingentibus, quedam etiam, &c.*

Hæc ſunt mala, quæ mulieribus euenire octauo menſe adnotauimus ſupra, quando laxatis

membra-

A membranis fœtum coarctantibus ſecedit puer: cuius gratia non modò ipſe ægrotat, ſed etiã mater, nam eo tempore multæ febricitant: aliquæ vnà cum fœtibus intereunt, omneſque tandem, aut multum, aut parum ab hac labe contaminantur, id enim verba Græca ſignificare mihi videntur κρονταὶ δὲ πᾶσαι ἐν ὀλίγῳ περὶ τούτω.

Verſ. 31. Eſt autem octauus menſis non ſolum hoc tempus, ſed etiam dies accedunt à ſeptimo menſe, & à nono, & ab ipſo anno. Mar.n.2.

Demonſtrauerat Hipp. infortunium octaui menſis dependere ab ægritudine, quam incurrit fœtus in vtero, quandò laxatis membranis, à quibus arctè continebatur, ſecedit inferius, ita vt & ob loci tranſmutationem, & membranarum tenſionem malè afficiatur, tum puer, tum eius mater, idquè euenire dixit, cum primum fœtus ad principium perfectionis peruenit, & quia huiuſmodi ægritudo in octauum menſem perpetuò cadit, vt inferius de-
B monſtrabitur, hinc eſt, quod totum tempus ægrotationis mènſis octauus dici poteſt, quod facit Hipp. in præſenti textu, inquit enim, eſt autem octauus menſis, non ſolum hoc tempus (ſpatium triginta dierum) ſed etiam dies accedunt à ſeptimo menſe, & à nono detractis huiuſmodi enim ægritudo ſpatio quadraginta dierum perdurare ſolet, quod ſextum quadragenarium comprehendit, cuius gratia octauus menſis, qui indè denominationem recipit, vltrà proprios terminos producitur; modò ad ſeptimum menſem ſe extendens, modo ad nonum idquè (vt ſubiungit Hipp. in textu) pro vt contigerit mulierem in ventre concipere, tum tempore, tum menſe diuerſo, & vario v. g. ſi contingat mulierem concipere parum antè plenilunium, quia perfectionis principium, vt in præcedenti textu demonſtratum eſt, in diem 182. cum dimidio incidit, ſi eo tempore non egrediatur in lucem fœtus, ſed relaxatis membranis ſecedat inferius, indèque, vt par eſt, ægrotare incipiat, principium ægritudinis, à qua
C menſis octauus denominationem recepit, in ſeptimi menſis partem cadet, primos quindecim dies pro menſe numerando. Dies enim 183. qui principium ægrotationis ſupponitur menſis ſeptimi, decimus octauus erit, & hoc pacto ad menſem octauum dies duodecim ſeptimi menſis accedent. Si verò vice verſa conceptio ſtatim à plenilunió contingat, v. g. die decimaquinta Lunæ, fœtus eo caſu ad principium perfectionis (quod ſeptem oppoſitionibus abſolutis contingit) die decima quinta octaui menſis perueniet (octauum pariter appello, dies quatuordecim primi menſis, pro menſe cum Hipp. accipiendo) octauiq. menſis labores, quos diebus quadraginta perdurare iam dictum eſt, explicabiturq. inferius) ad vigeſimum quintum diem noni menſis ſe extendent. Sicque vera erit Hippocrat. ſententia menſem octauum hoc eſt octaui menſis labores, aliquandò ad ſeptimum menſem ſe extendere, aliquandò ad nonum, & ab ipſo anno: videlicet à medietate anni, quam neceſſariam ſtatuit à principio ad
D perfectionem fœtus, nihilominus, & hæc anni medietas aliquandò exceditur eadem ratione, vt de menſe ſeptimo, & nono dictum eſt. Cuius quidem rei diuerſitas prouenit à diuerſitate temporis, quo mulier in vtero concipit, vt ait Hipp. & à nobis explicatum eſt. Ad quam diuerſitatem, non attendentes mulierum quamplures, non eſt mirum ſi ſæpius decipiantur, pariunt enim aliquando in ſeptimo menſe, aliquando in nono: vndè eos partus vitales credunt, cum tamen octimeſtres verè ſint, eiuſque infortunio ſubditi. Non decipiuntur autem in hoc, quod dicunt de octauo menſe, & quod in eo iudicatio difficilis eſt, & puero, & matri infauſtus menſis. Quia etiam ſi octaui menſis ægrotatio aliquando ad ſeptimum, aliquandò ad nonum ſe extendat, perpetuò tamen in partem, eamque plurimam octaui menſis incidit, vt ſemper verum ſit dicere, octauo menſe fœtus in vtero ægrotare. Quia ſi pars vndecimi menſis, menſis dicitur ab Hipp. ad finem lib. de octimeſtri, ita vt fœtus eo tempore editus,
E vndecimeſtris dicatur (quamuis pars illa admodum exigua ſit) quantò rationabilius eſt dicere, ægrotationem puero in octauo menſe contingere, quandò hæc ſemper pars eſt memorabilis, & notatu digna? quod quidem de ſeptimo dicere non poſſumus, neque etiam de nono, quandoquidem, etſi huiuſmodi labores dictorum menſium partes aliquandò attingant, id tamen non eſt ita frequenter, quemadmodum de octauo dictum eſt, eorumque pars octaui reſpectu exigua eſt.

Vtero gerentes decapiun tur in computãdis menſibus.

Verſ. 47. Quum autem ſeptimo menſe pelliculæ diſrumpantur, & fœtus ſeceſſerit, labores, qui circa octauum menſem, & ſextum quadragenarium fieri traduntur corripiunt, &c. Mar.n.3.

Præſentem textum per ſe ſatis manifeſtum, difficilem reddidit Corn. addendo particulam

in

in partu, quæ in vulgatis teſtibus non reperitur, & ſi adeſſet, ſuperflua foret, longè enim di- A
uerſi ſunt labores octaui menſis, à laboribus in partu contingentibus. His igitur demonſtra-
re intendit Hipp. quomodo fœtus in vtero ægrotet ob membranarum relaxationes, & quo-
modo poſt ægrotationem quadraginta dierum ad fœlicem exitum roboretur. Verba vt di-
cebam ſunt manifeſta, eorumq. ſenſus apertiſſimus. Quare ad reliqua tranſeamus.

Mar.n.4. *Verſ. 63. Qui verò fœtus alio tempore fortiter ægrotant, pereunt prius, quam ipſis abſceſ-ſus huiuſmodi fiant.*

Hic cauſam aſſignat, propterquam omnia mala, à quibus fœtus in vtero mutilantur, in octauo menſe contingant; non autem in alijs menſibus, quia ſcilicet quicunq. mutilantur in vtero, id ab abſceſſu aliquo magnum morbum conſequente patiuntur. At huiuſmodi morbi, ſi in alijs menſibus eueniant, pueros occidunt, ità vt mutilari indè non poſſint. Cur autem ægritudines magnæ in octauo menſe contingentes, non adeò læthales ſint, quemadmodum, B quæ in alijs menſibus eueniunt, plures cauſæ adduci poſſent: quarum, hanc potiſſimam cen-ſeo: quia ſcilicet, quæ in octauo menſe eueniunt, cauſam habent procatharticam membrana-rum præfatam relaxationem, quæ morbis plurimum periculi, & prauitatis detrahit.

Mar.n.5. *Verſ. 74. Seruabitur autem vel maximè talis puer, ſi nouem menſium fuerit in exitu.*

Hoc eſt ſi permanſerit. Ità enim longius aberit ab ægrotatione octaui menſis, à qua omne malum dependet, & propter hanc cauſam, decimeſtres omnium facillimè educantur, for-tiſſimi enim ſunt, & longiſſimè abſunt à tempore, quo in vtero ægrotarunt.

Mar.n.8. *Verſ. 103. Hic enim terminus ponitur à quibuſdam pro harmoniæ ratione.*

Hippocratis ſententia eſt: quadrageſimum diem decretoriorum terminum eſſe, eumque perfectiſſimum: quandoquidem vbi morbi ad diem quadrageſimum peruenerunt, non am-plius fit numeratio per quaternarios, & ſeptenarios: ſed per vicenarios tantum, & quadrage-narios. Aliqui tamen (inquit) quæ quadrageſimo conuenire diximus, quadrageſimo ſecun- C do tribuunt, non experientia ducti, ſed pro harmoniæ ratione, hoc eſt ob numerorum conſo-nantiam, & proportionem potiſſimum ſeptimi, qui cæteros virtute antecellit, ſeptimus enim numerus, per ſextum ductus, quadragintaduo, non quadraginta conſtituit. Verum experien-tia, cui maximè innititur Hipp. quadrageſimum præfert. At verò quoniam de hac materia agere, non erat præſentis loci, ad aliud opus lectorem tranſmittit.

Mar.n.8. *105. Contemplari autem ſic oportet per ternarios, & quaternarios: ternarijs quidem om-nibus copulatis: quaternarios autem, duobus ad duos connexis.*

Præſens ſententia, quæ primo aſpectu non poſſe explicari videtur, rectè perſpicienti om-nium apertiſſima redditur, cum enim, vim dierum decretoriorũ maximam eſſe demonſtraue-rit Hipp. qua ratione hi dies inueniantur, pulcherrima regula nos docet, & inquit, dies de- D

Regula pulcherrima inueniẽdi dies decretorios. cretorios conſtitui per ternarios procedendo, & quaternarios: ità tamen vt ternarij perpetuò ſimul coniungantur omnes; quaternarij verò duo ad duo tantum, annexi numerentur, copu-lantur autem numeri hi, quandò vltimus dies numeri præcedentis primus conſtituitur ſubſe-quentis, vt v. g. tertius dies eſt vltimus primi ternarij, ſi ergo hic fiat principium ſecundi ter-narij, ternarius ſecundus in quintum diem terminabitur, qui decretorius eſt, cui tertio copu-lato ternario, dies ſeptima conſtituitur, indè nona: & ſic de reliquis ſubſequenter. Quater-narij verò dies criticos conſtituunt: verum duo tantum, ad duo ſunt copulandi, duo enim quaternarij ſimul coniuncti modò nuper explicato diem ſeptimam conſtituunt, & rurſus ter-tius, & quartus quaternarius ſimul coniuncti, diem decimamquartam iudicatoriam produ-cunt. Hanc eandem interpretationem in Ferdinando poſt ſcripta inueni, quemadmodum nonnullarum aliarum ſententiarum huius operis, quas deſcribere omiſi, hanc verò retinui, E ex quo ſcripta erat, propter eos, quibus præfatum interpretem videre non datur.

Mar.n.8. *Verſ. 112. Similia enim longius tempus in ſimili ſunt, & tardius diſcernuntur propter conſuetudinem, & amicitiam, quamquam, &c.*

Cur fœmina maſculo ſerius in vtero augumentum, & perfectionem accipiat; vtero autem egreſſa, contrarium eueniat, rationem aſſignat Hipp. ſatis rationabilem, quia ſcilicet fœmina in corpore fœminæ viuit, quæ ipſi ſimilis eſt, ſimilia verò in ſimilibus tardius diſcernuntur, & ſeparantur propter amicitiam, & conſuetudinem, fœmina igitur, quia humidior eſt, & in humido loco manet, non habet quicquã, quod eius formationem & perfectionem acceleret,

vndè

A vndè in eodem ſtatu diutius permanet. Maſculus verò, propter caliditatem, & ſiccitatem,
maiorem, ad augmentum, & perfectionem celeriter tendit. Poſtquam verò à loco, ſibi fa-
miliari egreſſa, fœmina in ſicciorem locum peruenit, contrarium accidit; adiumentum enim
ex ambientis diſſimilitudine ei accedit; vndè citò perfectionem conſequitur. Maſculus verò,
quia ad locum peruenit proprio temperamento magis congruentem, poſt ortum præfata ra-
tione ſerius augetur. Hanc verò poſtremam quæſiti partem ſubticuit auctor, quia ex præce-
dentibus ſponte conſequitur. Reliqua ſatis clara exiſtunt quor. &c.

Verſ. 121. Peculiarem quidem ſapientiam in corpore ineſſe manifeſtum eſt, in prima ſanè
die. Nam in ſomnis, &c. Mar.n.9.

Quia pueri ſtatim, ac in lucem editi ſunt, in ſomnis ridere, & plorare conſpiciuntur, atque
etiam aliquando ſponte dum vigilant, nequaquam autem ſi irritentur, & titillentur, priuſq.
B dies quadraginta pertranſierint. Hinc colligit Hipp. homini ſapientiam à natura inſitam
eſſe. Per ſapientiam enim actiones animæ interiores intelligit, videlicet intelligere, & ratio- Sapientia à natura inſita eſt.
cinari, quaſi rideant pueri in ſomnis ſuper obiecta delectabilia, & iucunda, quæ intellectus
intelligit, & ratio ſuper illa diſcurrit, plorent verò, contrariorum ratione. Quia verò neu-
trum faciunt irritati, eo quod irritamentum non percipiunt, nam virtus ſentiens hebetatur in
muccis; vndè neque triſtia, neque iucunda ſenſibus percipiunt, hinc deducit principium
ſcientiæ, & cognitionis per obiecta ſenſibilia deforis aduenire non poſſe. Quo argumento
propriam ſententiam circa animæ eſſentiam, & eiuſdem facultates confirmat. Quid eſſe
immortale cuncta cognoſcens, & intelligens, non mediantibus ſenſibus, vt cum Ariſtot. tota
Philoſophorum ſchola tenet, ſed propria virtute, & inſita facultate. Quam opinione m ab
Hipp. mutuatus Plato, propriam ſibi fecit. Quod verò inquit Hipp. pueros antè quadra-
C geſimũ diem minimè plorare, abſurdum exiſtimatur, quandoquidē puer in lucem editus plo-
rare ſtatim creditur. Vndè Plinius ſeptimo Natur. Hiſt. in Procœmio, hominis deplorans mi-
ſeriam ità inquit. Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abijcit natura, ad
vagitus ſtatim, & ploratum, nullumq. tot animalium aliud ad lacrymas, & hos protinus vitæ
principio. Verum non ignorari velim, vagitus, quos ſtatim pueri edunt, non propriè plan-
ctum dici, quo nomine gemitus, cum lachrymas ſignificamus. Vndè Ariſt. 7. de hiſt. Animal.
hanc Hipp. ſententiam referens, propriori voce vſus inquit. Infantes autem primis qua-
draginta diebus, neque rident, cum vigilant, neque lachrymantur; ſed noctu, & per quietem,
vtrumq. interdum faciunt.

Verſ. 124. Quanquam mors etiam per fatum ſit ſorte deſignata. Mar.n.10.

O Pulcherrimam ſententiam, & religioſo medico, qualem ſe perpetuò demonſtrauit Hipp.
D dignam. Dixerat enim ſuperius verſ. 83. Verum enimuerò conceptus, & abortus, & partus Mar.n.6.
mulieribus in eo tempore fiunt, in quo etiam morbi, & ſanitas, & mors omnibus hominibus
fiunt. Hæc verò omnia partim ſecundum dies, partim ſecundum annum ſignificationem
ſui præbent. In omnibus enim his temporibus inſunt, ad vnumquemq. & vtilia multa, & ho-
ſtilia multa. Ex vtilibus igitur ſanitas, & augumentum contingit, ex contrarijs verò morbi,
& mors. His verò enarratis, & prædictis numeris explicatis, præcedentem reaſſumens ſer-
monem hoc in loco inquit. Quanquam mors etiam per fatum ſit ſortè deſignata. Quaſi
diceret, quæcunq. de virtute dierum decretoriorum explicata ſunt, ad ſanitatem, aut mor-
tem inferendam ægrotantibus, eatenus vera ſunt, quatenus naturæ progreſſus ſequuntur,
quandoquidem ſæpè mors, & ſanitas peculiari quodam modò à Deo prædeſtinata eſt, ità vt
dierum prædictorum vis nullo modò in ijs effectum ſortiatur. In quem ſenſum recepta eſt
E à quibuſdam Hipp. ſententia lib. Prognoſticorum regiſtrata, vbi dicebat. Etſi quid diuini eſt
in morbis, etiam huius prouidentiam ediſcere. Quamuis aliam expoſitionem in eius loci in-
terpretatione ſecuti ſimus, & ni fallor veriorem.

Verſ. 127. Vt hoc exemplo omnibus ſit, quod omnia exiſtentia, quæ naturā ex ijſdem ha-
bent, tranſmutationes per tempora venientia habeant, declaratur autem in ſingulis, cum alia na-
ſcantur, alia corrumpantur. Mar.n.10.

His axioma illud tantopere celebratum confirmatur, generationem vnius alterius corrup-
tionem eſſe, idque euenire ait Hipp. quia omnia ex ijſdem elementis conſtant, quæ cum
continuò ad inuicem tranſmutentur, temporis progreſſu omnia permutari eſt neceſſe. Quia

quæ

Quæ elementa in mixto à principio prædominum habent, temporis progreſſu hebetantur, & à contrarijs vincuntur. Huius rei cauſam aſſignabat lib. 1. de Dieta verſ. 66. inquiens. Neutrum enim ſuperare penitus poteſt ob hanc ſanè cauſam. Igni quidem, vbi ad extremitatem aquæ peruenit, deficit alimentum, auertitur autem eò, vndè nutriri poteſt. Aquæ verò vbi ad extremitatem ignis peruenerit, deficit motus, ſiſtitur itaque in hac, quum verò ſteterit, non amplius potens eſt, ſed ab illabente igne in alimentum conſumitur, & propterea neutrum penitus ſuperare poteſt. Hæc Hipp. ex quibus ſequitur, horum tranſmutationem neceſſariam eſſe, vndè compoſiti deſtructio, ſeu corruptio tandem contingat, quæ cauſa eſt, vt mors & corruptio cunctis ſublunaribus ſit fatalis, & ineuitabilis. A

Mar. n. 4.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De octimeſtri partu B

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar. n. 1. *Verſ. 8. Nam perfectiſſimus eſt fœtus in primis quadraginta diebus, &c.*

Tres ſunt quadragenarij, in quibus pueri in lucem exeunt, & partus eorum exitus, non abortus nominatur, eo quod perfectionis principium, quòd ſeptimo menſe fieri vidimus ſuprà, ſunt ſortiti, primus eſt à conceptione quintus, qui circa ſeptimum menſem contingit. Huic, ſecundus ſuccedit quadragenarius, à conceptione ſextus, qui octauum menſem includit, in quo, ſi fœtus oriatur, neceſſario perit. Sicuti in primo aliquando vitalis naſcitur. Tertius verò quadragenarius, & à conceptione ſeptimus, quo fœtus vitales omnium naſcuntur. Dum ergo inquit. Nam perfectiſſimus eſt fœtus in primis quadraginta diebus, non affert rationem proximè dictorum, ſed potius, cur nonnulli ex ſeptimeſtribus viuant. Nam perfectiſſimus eſt fœtus (inquit) in primis quadraginta diebus, qui ſcilicet circa ſeptimum menſem contingunt. Dum autem ſubiungit. Vbi verò plures acceſſerint, perit, intelligit de ſecundo quadragenario, qui ſextus eſt à conceptione, in quo omnes fœtus interire dictum eſt ſæpius, eamque reddit rationem: quia coguntur multa in pauco tempore aſſumentes, ac perferentes, multùm ægrotare: ex quibus mors conſequitur, non enim tempus ipſis datum eſt, quo immorantes in vtero multis aſſumptis, ſeipſos reficiant à prægreſſa ægritudine, quemadmodum decimeſtribus, imò potius affectio ipſis augetur, multa inſuper perferentes, labores nempè, qui à partu contingunt, ex quibus omnibus, eos perire neceſſe eſt. Qui verò ſint iſti labores partus, conſequenter docet nos; inquit enim. Incipit autem laborare puer ante partum, & interitus periculum ſubit, cum in vtero vertitur, &c. Laborat quippè puer dum ad partum conuertitur, vndè in ea conuerſio e plures fœtus periclitantur vmbilico impliciti. Qui verò hoc periculum effugiunt, & facile exeunt, afflictionibus tamen quamplurimus ſubijciuntur. Nam cum plures non perfectæ maturitatis beneficio, ſed aliqua cogente neceſſitate exitum properent, ſiue hæc ſit loci anguſtia, ſiuè alimenti defectus, ſiuè aliqua alia affectio, vt lib. de Natura pueri verſ. 450. dicebat Hipp. his prædicta ad exitum eos compellens neceſſitas, ſit cauſa affectionis prædictarum, eamque ſignificauit, dum dixit, ex neceſſitate in ventre liberati, &c. propter quam affectionem multos nonimeſtres, etiam interire adnotauit. Quia etſi aliqui horum craſſiores, & habitiores appareant, maioreſq. quam illis conueniat, (nonimeſtres enim tenues naſci dicebat lib. de Sept. Partu verſ. 72.) nihilominus craſſities illa non eſt ex augumento, & perfectione: ſed ex oedemate morboſo, vndè horum multi intereunt tertium verò, laboris genus fœtibus contingit, poſt exitum ex mutatione loci, victus, & amictus, quæ omnia enarrantur, & confirmantur ab Hipp. adeò manifeſtè, vt in his expoſitio noſtra ſuperflua ſit. Hæc autem ſunt appoſita propter illos, qui exiſtimant Hipp. per illa verba. Vbi verò plures acceſſerint perit, intelligere de illis, qui vltrà conſtitutum tempus nouem menſium, in vtero commorantur, quique decimeſtres, & vndecimeſtres dicuntur, quaſi Hipp. ſententia ſit: fœtus ea ratione interire, quia grandiores effecti pluribus inſuetis, reſpiratione ſcilicet maiori, & alimento copioſiori egent: vndè magis læduntur. Hæc enim expoſitio, & rationi, & Hipp. dogmatibus repugnat omninò, quandoquidem rationabile eſt, puerum, quò longius ab ægrotatione octaui menſis oritur, quæ ipſum debilem

Ratio cur nonnulli ex ſeptimeſtribus viuant. C

D

Mar. n. 38.

Mar. n. 5.

E

A reddidit, eò etiam robuſtiorem fieri. Nam ratione huic contraria, nonimeſtrium paucos viuere, & extenuatos, & debiles naſci lib. de Septim. partu verſ. 70. adnotatum eſt. Quicunquè verò (inquit) ægrotans in vtero, ad nonum menſem peruenit, & in hoc menſe natus fuerit, ſuperſtes erit, & ſuperuiuunt quidem non minus hi, quam ſeptimeſtres, verum pauci etiam ex his educantur. Neque enim craſſitudinem habent, quam perfectiſſimi habent, & labores in vtero, non diù antè tolerauerunt, vt tenues euaſerint,&c. Si ergò, quo diutius manent in vtero, robuſtiores fiunt, & quò robuſtiores fuerint, eò etiam facilius labores partus ferunt: in partu etiam minus lædi eſt rationabile. Qua quidem ratione idem Hipp. lib. de ſeptimeſtri concludebat, decimeſtres maximè omnium educari, quod fortiſſimi ſint, & longè abſint ab ægrotatione octaui menſis. Quod ſi quis exiſtimet Hipp.per ſupradicta verba intellexiſſe eos, qui tranſacto ſeptimo quadragenario naſcuntur, nouum dogma Hipp. tri-

B buit. Nunquam enim exiſtimauit Hipp. fœtum vltra diem 280. naſci poſſe. Quod quidem demonſtrat inferius, decimeſtres autem inquit, & vndecimeſtres ex ſeptem quadragenarijs, eodem modo fiunt, veluti ex dimidiato anno ſeptimeſtres, quæ ſententia ſi alicui obſcura, videtur, noſtram conſulat explicationem. Sed hoc apertiſſimè demonſtrauit libro de Natura pueri verſ. 467. Mar.n.39.

Verſ. 47. Singula enim ſegregantur repentia iuxtà aggregationem. Optima autem ſunt, quæ maximè ſoli connutrita ſunt. Mar.n.4.

Ad fructus ſermonem conuertens, repetit, quod ſuperius dixerat. Singula nempè ex terra naſcentia, repentia, ideſt deorſum grauitate inclinantia, quod omnibus ferè arborum fructibus euenit, cum iam ad naturalem magnitudinem ſunt aucti (excipiuntur autem nonnulli, qui ſuper ramos ſuſtentantur, nè grauitate deorſum repant) qui igitur deorſum repunt, vbi ad

C maturitatem peruenerunt, ſegregantur, iuxtà illam partem, ſecundum quam ramo arboris annectuntur. Optima autem ſunt, quæ maximè ſoli connutrita ſunt; ſunt enim fructus omnes ſapidiores, & meliores, quam, qui in vmbra. Sed quorſum hæc? vt inferat, nullam aliam eſſe cauſam, cur fructus perfecti decidant, quam maturitatem: non quia ſoli ſint expoſiti, aut in vmbra.

Verſ. 49. Cæterum decimeſtres, & vndecimeſtres partus ex ſeptem quadragenarijs eodem modo fiunt, velut ex dimidio anno ſeptimeſtres. Mar.n.5.

Qua ratione partus decimeſtris, aut vndecimeſtris dicatur, explicat Hipp. in præſenti particula, & ait: quemadmodum ex dimidiato anno ſeptimeſtres fieri, ſuperiori libro demonſtratum eſt, ità ex ſeptem quadragenarijs, decimeſtres, & vndecimeſtres naſcuntur. Septimeſtres verò fiunt (dicebat Hipp.) hoc modo, ſi primi menſis dies quindecim ſupputaueris, Quomodo partus aut decimeſtris, aut vndecimeſtris dicatur.

D deindè quinque menſium, dies centumquadraginta ſeptem cum dimidio, ad ſeptimum menſem ſuperſunt dies plures, quam viginti, & eſt tota ſumma dimidij anni, vnà cum aliquantula diei parte. Sic igitur in vndecimeſtribus. Si exēpli gratia primi menſis dies quinque ſupputaueris, ſupponendo conceptionem factam eſſe die vigeſimaquinta menſis, & nouem menſium ſequentium dies 270. Indè verò ſequentis menſis dies quinque, fiet ſumma dierum 280. quæ eſt terminus ſeptimi quadragenarij, in quo perfectiſſimi eduntur fœtus, quo caſu, quoniam partus in principio vndecimi menſis cadit (priores quinque dies, & quinque poſtremos, vtroſque pro menſe computando) ideò vndecimeſtris dicitur. Hæc autem ſimilitudo in ſola denominatione conſiſtit, non autem in reali computatione, quia ſicuti ſeptimeſtris dicitur partus, eoquod primi, & ſeptimi partem capit, ità etiam vndecimeſtris vocatur, quia vndecim menſes eodem modò attingit. At in reali computatione diuerſo modo procedimus:

E quia in vndecimo conſtituendo ſatis eſt partem quantumuis minimam menſis attingi, at in ſeptimi computatione neceſſe eſt primi, & poſtremi plus medietate comprehendi, quod quidem neceſſarium eſt, non vt ſeptimeſtris ſimpliciter dicatur, nam ad hoc ſatis eſt, vnum diem attingere, ſed vt vitalis exiſtat. Ex quo alterū circa vſum menſium dictorum obſeruare oportet, quandò computatio facienda eſt in gratiam denominationis tantum: hoc eſt dum ſimpliciter quæritur, an vndecimeſtris dicendus ſit. Sicuti huiuſmodi denominatio à vulgari conſuetudine dependet, ità etiam vulgi denominatio eſt attendenda; quod in menſiū computatione menſis partem, quamuis minimam, pro menſe numerat, ſi verò id fiat, vt indè fœtus diſpoſitio, & ſtatus deducatur; non quælibet pars menſis pro menſe computanda:

ſed tantum, quantum eius naturæ conuenit, cuius gratia ad hoc, vt fœtus ſeptimeſtris ſit vi- A
talis, vltrà menſis medietatem attingere neceſſe eſt, vt ſupra vidimus. Quod non conſide-
rantes plurimi interpræturm, à difficultatibus ſe explicare nequeunt. Ad rem noſtram igitur
redeuntes. Poſtquam determinauit Hipp. vndecimeſtris partus naturam, & conditionem;
qua ratione talis partus contingat explicare aggreditur, & inquit: Plurimis autem mulieribus
neceſſarium eſt in ventre concipere poſt menſtrua purgamenta, vbi ab his exolutæ fuerint,
& reliqua in textu enarrata, quæ quoniam plurimũ obſcuritatis in ſe continent, vt exactè per-
cipiantur, ſex conditiones in textu appoſitas examinare oportet. Quarum prima eſt. Plu-
rimis mulieribus neceſſarium eſſe in ventre concipere poſt menſtruas purgationes, vbi ab his
exolutæ fuerint. Secunda, oportere mulieri tempus dare menſis, in quo purgatio contin-
git, quod tempus, quibus breuiſſimum ſit, ſunt tres dies. Tertia, alia multa eſſe impedimen-
ta, etiam in viris, ex quibus conceptus retardatur. Quarta, quod nouilunium, quod dies B
vnus exiſtit, exactiſſimè trigeſima menſis pars eſt, duo autem dies, ferè quindecima menſis
pars ſunt, tres verò dies pars menſis decima, & reliqua iuxtà eandem rationem. Quinta, non
eſſe poſſibile, in paucioribus diebus fieri, neque menſtruorum ſolutionem, neque fœtuum
conceptionem. Ex quibus omnibus concludit, hoc modo. Sextam concluſionem, ex his
igitur neceſſarium eſt, pleraſq. mulieres circà plenilunium, vt vltrà in ventre concipere, vt 280
dies ſæpè vndecimum menſem apprehendere videantur. Quia igitur poſtrema concluſio à
præcedẽtibus dependet, eas prius explicare oportet, & quo ad primã, plurimas mulieres poſt
menſtruas purgationes, & vbi ſtatim ceſſarunt, concipere, Hipp. indubitatum eſt, tam ſæpè
afferenti, conceptionis idoneum tempus eſſe incipientibus, & deſinentibus menſibus, cuius
rei ea eſt ratio, quia tunc maximè vterus aperitur, & geniture viam præſtat. Sed horum
Mar. n. 38. Idoneum tẽpus conceptionis examinatur.
duorum temporum longè aptius eſt, vbi deſinunt, cuius cauſam aſſignauit lib. 1. Morb. Mul. C
ſect. 2. verſ. 13. hunc in modum, quum purgatæ fuerint mulieres, maximè in ventre concipiũt,
conſuetudinem cum viro habentes, & genitura ipſis corroboratur, ſi quandò oportet coiue-
rint, & ſemen viri facilè ammiſcetur, & ſi præualuerit, illi accommodatur, & appropriatur:
tunc enim maximè os vterorum hiat, diſtentumquè eſt poſt purgationes, & venæ genituram
attrahunt. Quoniam igitur plurimæ mulieres poſt menſtruas purgationes in ventre conci-
piunt, ex hoc illud deducit, ergò oportet mulieri tempus dare menſis, in quo purgatio ipſa
contingit. Cuius conſequentiæ ratio, vt innoteſcat, ſupponendum eſt: Mulieres, quia nullo
euidentiori ſigno ſe in ventre concepiſſe cognoſcunt, quàm ex ceſſatione menſtruorum, iuxtà
illud aphoriſticum, ſi mulieri menſes defecerint, neque rigore, neque febre accedente, in
vtero habere ſuſpicandum eſt, ideò tempus conceptionis ab ijſdem deducere conſueuiſſe.
Quem modum ſecutus Hipp. inquit: tale tempus dandum eſſe mulieri, ità ſcilicet, vt totum D
tempus fluoris in die conceptionis conſtituendo detrahatur, ab eo die, quo menſes fluere
notabiliter inceperunt, quod quidem tempus trium dierum ad minus ſupponitur. Sed, &
alios etiam dies eſſe detrahendos admonet propter impedimenta, quæ ex parte viri contin-
gere poſſunt, à quibus retardatur conceptio, ne ſtatim à ceſſatis menſibus fiat. Hæc autem
Quæ requiratur viri diſpoſitio ad cõceptionẽ
impedimenta in eo conſiſtunt, quia ſæpè vir non preſtò eſt, vt cum muliere coire poſſit, nam
aliquando eſt abſens, aliquandò à libidine non concitatur, nonnumquam non eſt, vt par eſſet,
diſpoſitus, particularis enim viri diſpoſitio requiritur ad conceptionem, quam Hipp. lib. de
ſterilibus, his verbis expreſſit. Vir autem non ſit ebrius, nequè vinum album bibat, ſed
Mar. n. 11.
quod fortiſſimum eſt, & meracum, & cibos edat fortiſſimos, & calida non lauetur. Quia
igitur viri diſpoſitio ad conceptionem requiritur, quæ ſæpè deſideratur, ideò impedimenta
ex parte viri accedunt, quæ conceptionem retardare ſolent, hos igitur dies mulieri etiam E
dare oportet, & in computatione à die eruptionis menſtruorum ſubtrahere. Hoc explicito
ſubiungit quartum, & inquit: oportet autem, & hoc conſiderare: quod nouilunium, quod
dies vnus exiſtit, exactiſſimè trigeſima menſis pars exiſtit, &c. ex quibus inferre vult: ea ra-
tione nouilunium, hoc eſt primum menſis diem menſem dici, quia menſis pars eſt, ità vt
conceptio, ſiuè partus ab illo menſe, cuius dies ille eſt principium, denominari poſſit, & eo
magis, ſi in ſecundo, aut tertio die menſis contigerit. Et non eſt poſſibile in paucioribus
partibus fieri, nequè menſtruorum ſolutionem, nequè fœtuũ conceptionem; ſubiungit Hipp.
ſecundam, & tertiam reaſſumendo concluſionem, quibus probauerat neceſſe eſſe tempus
dare

A dare mulieri, in quo menſes fluunt, quod ad minimum ſunt tres dies: & tempus illud, in quo ex parte viri conceptio frequentiſſimè retardatur, quod tempus ſi duos ad minimum dies comprehendere ſupponitur, quinque dies ſaltem erunt, quos à menſtruorum apparitione ſubtrahere oportet. Non enim poſſibile eſt (inquit) in paucioribus menſis partibus, ſcilicet quam dierum quinque fieri, & menſtruorum ſolutionem, & fœtus conceptionem, ex quibus colligit ſextam concluſionem. Neceſſe eſſe pleraſque mulieres in ventre concipere, non in ipſo nouilunij, aut plenilunij die, propter dies prædictos, quos ſubtrahere oportet: ſed circà plenilunium, videlicet, parum, antè, aut parum poſt: Ratio huius conſequentiæ dependet ex ſuppoſitione temporis, quo prout plurimum menſtrua erumpere ſolent, quod quidem, & principium, & medium lunaris menſis eſſe, videlicet coniunctionis, & oppoſitionis tempus, præter experientiam, ex Hipp. doctrina facilè deducitur, lib. enim de nat. Pueri verſ. Mar.n.6.
B 86. cauſam afferens, cur purgationes in mulieribus ſingulo menſe contingant, id fieri ait, quia menſis, à menſe differt in caliditate, & frigiditate, hoc eſt (vt ego interpretor) pars menſis ab eiuſdem menſis parte, pars inquam decreſcentis lunæ, à parte, in qua augetur lumine, quæ differentia, & diuerſitas cum maximè vigeat in præfatis aſpectibus, ſequitur in ijſdem pro maiori parte menſtruas purgationes contingere. Id verò tanquam nouiſſimum ſubſtituit Hipp. quod ab Auicenna eleganter explicatum inuenio, libro enim de natura animalium cap. 1. ait: Et plus accedit de menſtruis in principio menſis, & in medio, & fortaſſe hoc eſt, quia luna quandò mutatur, manifeſtè in ſuo lumine mutat humiditates in animalibus, ſicuti in mari, & flumine, & fluxu, & refluxu. Si ergò mulieres, pro maiori parte purgantur, aut in nouilunio, aut in plenilunio, & à die purgationum computandi ſunt tot dies, quot retardatur conceptio, ſequitur, quod ait Hipp. neceſſariò plurimas mulieres circa plenilunium,
C & vltrà concipere. Ante illud quidem concipiunt, quæ in coniunctione purgantur, & quibus per plures dies purgationes menſtruæ fluunt, & vbi impedimenta ex parte viri diutius conceptionem protrahunt. Poſt plenilunium verò, & non diutius conceptionem protrahunt. Poſt plenilunium verò, & non longè abeo concipiunt mulieres, quibus in plenilunio menſtrua fluunt, ſpacioque breuiore, & quandò impedimenta ex parte viri, conceptionem non multum retardant, longius verò à plenilunio, & vt ait Hipp. vltrà plenilunium concipiunt, quibus pluribus diebus perſeuerant menſes, & ab alijs, ex parte viri impedimentis diutius retardatur conceptio. Et ſuppoſitis caſibus in duobus poſtremis euenit, quod ait Hipp. partum ſeptem quadragenariorum, hoc eſt dierum 280. in vndecimum menſem incidere. Nam ſi conceptio fiat proximè à plenilunio, v. g. die ſexto, qui dies eſt vigeſimusprimus menſis, partus in primũ diem vndecimi menſis incidit, ſi verò vlterius conceptio retardatur, v.g. vſq.
D ad decimumtertium diem à plenilunio; in die vigeſimooctauo menſis, partus in diem octauam vndecimi menſis cadet. Sicque patet ex præmiſſis hanc conſequentiam deduci. Neceſſe eſſe plures mulieres circa plenilunium, & vltrà concipere; vt ducenti, & octuaginta dies ſæpè vndecimum menſem apprehendere videantur, appoſuit autem particulam illam ſæpè, propter illas, quæ proximius à plenilunio concipiunt, quam ſex dierum ſpatio. Has enim vndecimum menſem attingere eſt impoſſibile: quod quidem, quia admodum raró contingit, ideò contrarium ſæpè euenire ait.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS,

De ſuperfœtatione.

E
PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Verſ. 2. Si verò in altero cornu ſuperfœtationem habuerit, poſterias ipſam inſuper parit non vitalem: vbi vterus laxatus, & humectus fuerit, vitali exoluto. Mar.n.1.

Parit ſecundum fœtum, non vitalem, quia in vtero non permanet, quòuſq. ad perfectionem perueniat: vndè vitalis euadat. Non enim perfectionem æquali tempore cum primò fœtu habet, quia poſterius ipſo conceptus eſt, cur verò non permaneat in vtero vſque ad perfectionem, cauſam aſſignat Hipp. quia vterus laxatus, & humectus in exitu fœtus vitalis,

Cur mulieres circa pleniluniũ concipiant.

ſuperfœtationem non amplius arctè continet, vndè illabitur, laxari verò vterum intelligit, A quandò id quod continet, non amplectitur, idque neceſſario euenit, poſtquam puer in lucem editus eſt, maiori ſpatio in vtero remanente; cum ſtatim in ſeipſum recurrere, & contrahi non poſſit propter humorem, à quo humectatur. Humectatur verò vterus à partu, quia membrana abrupta, ſeroſitas primum exit, deindè muccus ſanguinolentus, & tandem omnium humorum congeries, qui puerperij purgamenta conſtituunt, à quibus omnibus vterus humectatur.

Mar.n.2. *Verſ. 14. Si verò alicui vnà cum ſecunda.*

Modi facilioris partus. Partus facilioris tres modos hoc loco deſcribit Hipp. Primus eſt, quandò fœtus vnà cum ſecunda egreditur: qui modus, eo quod non admodum frequens eſt, ideò hoc dicendi modo vſus eſt, ſi alicui, &c. Secundus eſt, quandò puer ſecunda inuolutus, ad os vteri peruenit, indèque ſecundina abrupta, primum fœtus èxit, deindè ſecunda. Tertius modus eſt, quandò puer egreditur, ſecunda nondum auulſa, ſed intimius adhærente, etiam puero exoluto. B Verba contextus ſunt per ſe manifeſta: & ideò hæc attigiſſe ſatis erit.

Mar.n.5. *Verſ. 44. Cæterum ſi ſecunda non facile excidat.*

Quando ſecundina ſit extrahenda. Quam hoc in loco docet ſecundinæ extractionem, tunc ſolum facienda eſt, quandò puer mortuus eſt, nam viuens nimis læderetur, ſi ſtatim poſt exitum, nudus in aere frigido contineretur, quòuſque adminiſtrentur ea, quæ ab Hipp. proponuntur. Quarè viuente fœtu tutius erit, & medicamentis, & ſternutatione eam excludere, vt ipſemet Hipp. docuit, tum libro de Nat. Mul. tum lib. 1. morborum mul. necnon in Epidemijs. In mortuo autem fœtu hæc eſſe adminiſtranda, non in viuente, præter rationem allatam, ſermonis continuatio palam facit. Loquebatur enim de mortuo fœtu extrahendo, quo excreto, quid faciendum ſit, ſi ſecundina non ſequatur, docet conſequenter, & vt hæc præcedentibus connecterit, C vſus eſt hoc dicendi modo, ſecunda verò ſi non facilè excidat, &c. particula namque illa, verò, connexionem quandam, & relationem ad antedictà ſignificat.

Mar.n.6. *Verſ. 66. Si puer immortuus fuerit.*

Signa fœtus mortui. Inter ſigna mortui fœtus hoc eſt præcipuum, quod hoc in loco proponitur: quando ſcilicet, ex tranſmutatione matris à latere in latus, fœtus tranſlabitur, & vertitur inſtar lapidis; quòd ſignum tanti faciunt pleriquè medicorum, vt hoc ſolo conſpecto, mortuum eſſe fœtum pro certo affirmare non dubitent, etſi rè vera hoc ſignum non ſit ſufficiens, cuius rei indubitatum teſtimonium facit, Herpalidæ ſoror, cuius hiſtoria lib. 7. Epidem. verſ. 131. narratur, Mar.n.6. huic enim vtero gerenti puer velut mortuus tranſlabebatur modo iam dicto, quem tempore viuum peperit, & ratio eſt, quia hoc ſignum non magis mortem, quam imbecillitatem ſummam ſignificat. Quod cognoſcens Hipp. pro rei certitudine, huic ſigno aliud etiam inſuper D addidit inferius, videlicet frigiditatem pectinis mulieris. His enim duobus concurrentibus ſignis, fœtum viuere videtur impoſſibile.

Mar.n.7. *Verſ. 77. Muliere ægre pariente, ſi puer in genitalibus locis hæreat, &c.*

Quandò puer in exitu diù in genitalibus hæret, præterquam quod maximè defatigatur, & comprimitur propter vmbilici, tum extenſionem, tum compreſſionem, ſpiritu deſtitutum, vlterius laborare contingit, ità vt, & ſi indè à moleſtijs exoluatur, nihilominus, & propter debilitatem, & ſpirituum penuriam, viuere vix poſſit, quin exolutus non longè poſt exitum moriatur. Hoc igitur periculum, vt euitetur, admonet Hipp. ne ſtatim vmbilicus receſetur,

Quandò vmbilicus non ſit reſcicãdus. Mar.n.4. ſed tamdiù immoretur, quouſq. cæteræ viæ aperiantur; per quas tranſpirationem efficere, & ſpiritum reuocare poſſit. Ità enim natura comparatum eſſe nos docet lib. de octimeſtr. partu, verſ. 38. vt cum ſtatim vmbilicus recluditur, cæteræ viæ aperiantur quarum apertionem at- E tendens, à ſuctione tandiù immorandum iubet, quouſq. puer, aut mingat, aut ſternutet, aut vociferetur. Interim namque per vmbilicum recreari poterit, quod, quidem cognoſcemus, ſi vmbilicus infletur à ſpiritu, & moueatur, hoc enim perſpecto, vmbilicus tutò reſecari poterit, ſin minus, perſiſtendum aliquantiſper: nam non longè poſt viuet puer, & tranſpirationem per vmbilicum faciet, ità enim mihi videntur interpretanda illa verba poſtrema (ſi verò non inflatur vmbilicus, neque moueatur tempore accedente viuet) Quorum verborum obſcuritate permotus fortaſſe Caluus, negationem præter omnium codicum fidem addere fuit coactus.

Mulier

A *Verſ. 99. Mulier, quæ præter naturam craſſa eſt, ac pinguis, &c.* Mar.n.9.

Quæ præter naturam, hoc eſt præter naturale ipſius temperamentum, craſſa eſt mulier, quod ex eo cognoſcitur, quia cum antea eſſet tenuis, craſſa, & pinguis effecta eſt, non concipit hoc tempore, videlicet, dum in ea craſſitudine perſiſtit. Huius rationem addidit in aphoriſmo, quia ijs omentum, os vteri comprimit, & priuſquam extenuetur, non concipit. Quæ verò ex natura talis eſt, horum gratia concipit ideſt, non modò ab his non prohibetur conceptio, imò ſi indè extenuetur, periculum eſt nè conceptio tollatur. Vide etiam, quæ adduximus ad aphoriſmum, eſt enim 46. quintæ particulæ.

Tenuis mulier quę craſſa facta eſt, non poteſt concipere.

Verſ. 144. Si cui vterus ſuppuradus fiat, aut poſt partum, aut ex abortu, aut quomodocunq. alias, &c. Mar.n.13.

Pus in vtero colligitur aliquando, non ex abſceſſu, aut tuberculo in eo abrupto, ſed facta B in eo ſuppuratione ex partu, aut ex abortu, aliquandò etiam, ex ſuppuratis menſibus, alijsvè ſuppurationibus in eo contingentibus, de quibus Hipp. pertractauit in lib. Gyneciorũ, potiſſimum verò lib. 1. ſect. 1. verſ. 83. & verſ. 96. ſect. 3. quibus caſibus, ſi materia ſpontè non exeat, ſpecillo, quo vnguenta extenduntur, os vteri aperiendum eſſe nos admonet, hocque præferendum eſt ignito ferro, quo tubercula aperiri ſolent; quæ operatio ſi ſuccedat, medicamentum poſteà adhibet purgatorium, & exterſorium, quo vterus purgetur. Verum quia huiuſmodi operatio locum habet tantumodò, quandò pus in capacitate vteri continetur, ideò eam appoſuit conditionem, vt pus in vaſe, aut tunica non contineatur. In abſterſorio autem medicamento addidit erucas ſuper Tythimalum degentes, à quo virtutem purgatoriam ſuſcipiunt, monetque, aculeos, quos in capite habent, eximendos eſſe, quia fortaſſe hæc pars quidpiam deleterij habet, idque diligenter eſſe faciendum, nè eo reſecto ſuccus ab herba C exhauſtus deperdatur. Cæterum verba contextus explicatione non egent.

Verſ. 213. Et vbi marem generare voluerit, &c. Mar.n.18.

Quamuis maris, aut fœminæ generatio à ſeminis conditione maximè ortum ducat, exiſtimante præceptore genituram, & maſculinam, & fœmininam ab vtroque parente produci, & quæ in conceptu prædominatur, eam fœtum ſibi ſimilem producere. Nihilominus, quia id totum à ſeminis temperie dependet (calidius enim maſculum, frigidius verò fœmineum eſſe omnibus receptum eſt) ideò quæcunque ſeminis caliditatem augere poſſunt, ad prolis maſculinæ generationem, quæ verò eiuſdem calorem hebetare apta ſunt, ad fœminæ conceptionem facere, exiſtimandum eſt. Hinc euenit, vt loci diſpoſitio, ad id plurimum conducat, & quam plura alia, quæ ſeminis temperiem alterare poſſunt. Has ergo cauſas omnes conſiderans Hipp. in hoc textu, quo ingenio maſculus, aut fœmina arte procurari poſſit, nos D breuiter docet, & principio vteri diſpoſitionem conſiderans ad maris conceptionem requirit vterum à menſibus perfectè expurgatum, & ſiccum. Humiditas quippè vteri ex menſibus, ad fœminæ generationem procliuis eſt. Secundo loco alterationem, quam ſemen incurrit conſiderans, coeuntem virum conſulit intimius intrudere penem, quo ſcilicet ſemen vteri ſinum immediatè incidat, ità enim in ipſa eiaculatione non refrigerabitur, & ad maſculinæ prolis conceptionem aptius erit. Monet etiam, ne virile membrum à muliebri pudendo extrahatur, priuſquam in totum deſæuierit, dum enim à ſpirituum copia turget, & calet, in vulua permanens, vteri calorem quoquo modò fouet, & auget. Quod ſi è contrà adhuc tumens extrahatur, externus aer ingrediens ſeminis calorem non parum hebetare poteſt. Tertiò denique loco ſeminis virilis naturam conſiderauit, & quia calidius, & perfectius (hoc maſculinum vocat) illud eſſe rationabile eſt, quod à dextro teſticulo attrahitur, tum quia E dextræ partes ſiniſtris ſunt calidiores, & robuſtiores, tum maximè, quia vas ſpermaticum dextræ partis à vena caua procedit, quæ ſanguinem continet calidiorem, & craſſiorem, quod verò à ſiniſtra parte progreditur, à vena emulgente deriuatur, quæ ſanguinem frigidiorem, ſeroſioremque continet. Ideò, quandò maſculum generare intendimus, procurandum eſt, vt genitura maſculina (quemadmodum ipſe loquitur) fœmineam ſuperet, idque ſiniſtro teſticulo alligato. Nam hoc pacto, cum minima pars ſeminis à ſiniſtris partibus proueniat, à dextris verò plurima; maſculina genitura fœmineam ſuperabit: vndè maſculus concipietur. Fœmina verò generabitur dextro teſte alligato, ob rationem contrariam.

Quo ingenio maſculus aut fœmina arte procurari poſſit.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De Dentitione.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.2. Verſ. 15. *Qui plùs mingunt, quam egerunt pro ratione habitiores ſunt, qui non pro ratione mingunt, verum aluus frequenter cruda à pueris egeſſit, morboſi ſunt.*

Quæ hic afferuntur, omninò contraria eſſe videntur ijs, quæ ſuperius ſunt enarrata: vbi dicebat Hipp. Si pueri ſugentes, multum mingant, minimè aniculi fiunt, quibus aluus multum profluit, & benè concoquunt, hi ſaniores ſunt. Contradictio autem tollitur, ſi conſideramus citatam ſententiam pertinere ad infantes adhuc teneros, & partui proximiores; Hanc verò ad adultiores, & in dentitionis tempore iam conſtitutos. Ideoque primi, cum propè ortum adhuc ſint, quo tempore infantium temperies humidiſſima ex natura eſſe debet; ſi calidior, & ſiccior fiat, eorum humidum ſubſtantificum exiguum eſſe, argumento eſt; vt vita parum duratura ſit: & ideò eos minimè aniculos futuros eſſe pronuntiandum eſt. His ergo conuenit aluum mollem eſſe, quia id temperamento illius ætatis congruens eſt, è contrà verò, quia puero iam grandiori effecto tanta humiditas naturaliter non viget, vt aluus perpetuò mollis fluat; ideò id ab aliqua præternaturali cauſa euenire eſt neceſſe, videlicet ab affectione ventriculi, aliarumq; partium, quæ naturali facultati inſeruiunt, vndè hunc puerum morboſum eſſe neceſſe eſt.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De corde.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſens de corde inſcriptus liber huius viſceris ſtructuram, & actiones adeò exactè deſcribit, vt quidquam addere ſuper hanc materiam, poſteritati relictum minime fuerit, quod quidem antiquorum præſtantiam in corporibus ſecandis atteſtatur. Qui ſi plurima præteriere, non imperitia, vt vulgus credidit, ſed tanquam inutilia contempſerunt. Auctorem verò huius fuiſſe, neque magnum, quem dicunt Hipp. neque aliquem eiuſdem ſcolæ Medicum, multa ſuadent: potiſſimum verò, quia cor venarum principium ſtatuit; quod Aſclepiadum placitis aduerſatur, lib. enim de Alimento verſ. 72. de his ita loquitur Hipp. radicatio venarum hepar, radicatio arteriarum cor, ex his aberrant in omnia ſanguis, & ſpiritus, & calor per hæc meat, & hac fortaſſe ratione, nec Galenus, nec Erotianus in explicandis vocibus Hipp. de hoc libro mentionem fecere. Ab aliquo tamen antiquorum, eoquè non vulgari confectum fuſſe, ipſum opus atteſtatur, cuius opinionem de corde principe, & omnium facultatum, auctore recepe unt Ariſtoteles, Criſippus, & alij Philoſophi præſtantiores, eamquè defendi poſſe, multi ex recentioribus Medicis adhuc contendunt. Affirmantes, cor non arteriarum modò, & venarum, neruorumq. principiũ eſſe: ſed & mentis & ſapientiæ ſedem eſſe, quod expreſſe teſtatur Auctor in hoc libro, hunc in modum. Mens enim in ſiniſtro ventriculo inſita eſt, & reliquæ animæ imperat. Sed & huius opinionis antiquitatem nobis confirmat Hipp. dum lib. de Morbo ſacro in eam inuehitur hunc in modum. Porrò dicunt quidam, quod corde ſapimus, eo quòd hoc eſt, quod angitur, & quod curam gerit: verum hæc non ita ſeſe habent. Vbi conſtat opinionem hanc, non modò non recepiſſe Hipp. imò ſtrenuè confutaſſe. Illi autem hunc librum attributum fuiſſe veriſimile eſt; quia mortuo Hipp. in eius bibliotheca ſine Auctore inuentus, vt Hipp. receptus eſt. Hunc pariter librum dilucidauit Zuingerus, verum quia multa obſcura continet, non eſt mirum, ſi nonnulla ipſe præterierit, circa quæ labores noſtros impendere cogimur.

Mar.n.8. (ad lib. de Alimento)

Mar.n.18. (ad lib. de Morbo ſacro)

Mar.n.3. Verſ. 26. *Quomodò enim hominis alimentum ſunt ventus, & aqua, quæ cruda ſunt.*

Ventum, aerem ſcilicet, & aquam cruda vocat, quia coctioni non ſubijciuntur, idque ex

eo po-

A eo potiſſimum euenit, quia craſſeſceſcere non poſſunt, conſtat enim coctionem fieri incraſſando, vndè, quæ non craſſeſcunt, cruda perpetuò manent, & cruda dicuntur.

Verſ. 32. Sed ille etiam omninò amplioris ventris, & gracilior multò eſt, quam alter, neque extremitatem cordis attingit, ſed caudam eius derelinquit, ſolidus idem eſt, veluti extrinſecus aſſutus. Mar.n.4.

Ventriculorum diſcrimina recenſet, quæ in tribus conſiſtunt, primum quia dexter amplior eſt ſiniſtro. Secundò, quia gracilior, nam latera ſiniſtri, adeò craſſa ſunt, vt in cordis medio collocatus videatur. Tertiò, quia iſte non peruenit ad extremum cordis, ſed cuſpidem relinquit in ſuo latere: ſiniſter verò vſque ad extremum deducitur, in tenuem deſinens cuſpidem, inſtar piramidis, quæ verò ſit eius ſubſtantia, figura, & ſitus concludit tandem, & inquit, & ſolidus eſt, & veluti extrinſecus aſſutus; quem non ineptè Valuerdus in ſua Anatome, B paruo marſupio lateri maioris in parte exteriori addito aſſimilauit.

Verſ. 45. Craſſa enim vena ex altero excurrens, viſum decipit, ſi fuerit reſecta. Mar.n.5.

Venam craſſam appellat, quam cauam dicimus, quæ poſtquam cor ingreſſa eſt, omninò aboletur: quia in cordis ſubſtantiam tranſit, nec venæ arteriali continuatur, quarè dum cor integrum eſt, manifeſtè patet venam magnam in arterialem deſinere, verum eo diſſecto, nequaquam. Hanc continuationem venæ magnæ cum cordis ſubſtantia conſiderans Ariſtot. 3. de Part. Anim. cap. 4. Cor venarum ſtatuit principium, huic Auctori conſentiens, qui ex prædictis hanc elicit concluſionem. Hi fontes ſunt humanæ naturæ, & hinc flumina ſunt, quibus totum corpus irrigatur, atque hi etiam, vitam homini conferunt, & vbi reſiccati fuerint, homo moritur.

Verſ. 51. Verum ſunt organa, quibus natura aerem rapit, &c. Mar.n.6.

C Vſum auricularum cordis declarat, appoſitaſque eſſe aſſerit ad cordis exhalationem præſtandam, quandò, & ſanguinem, & ſpiritum copioſiorem admittit, quam eiuſdem capacitas permittat, cum enim cordis ſubſtantiam denſam, & ſolidam eſſe conueniret, & hæc extenſionis non ſit capax, dum ſanguis à venis effunditur in ipſum, & ſpiritus à pulmone, ne, ab eorum copia ſuffocaretur: natura igitur vt huic periculo proſpiceret, has appoſuit auriculas, quæ dum dilatantur, cordis capacitatem quoquo modo maiorem faciunt. Cor autem repleri ſæpiſſimè contingit: tum quia attractionem maximam facit; tum quia cum caloris ſit receptaculum, ſæpè magna ventilatione eget, vndè aerem copioſiorem attrahere cogitur. Hunc autem verum eſſe harum auricularum vſum, eo probat argumento, quia dum cor ventilatur, per proprium motum, diaſtolis, & ſyſtolis; ad talem motum auriculæ non inflantur, ſed priuato, & peculiari alio motu. Quomodò autem cor præfato motu ſyſtolis, & diaſtolis D moueatur; & qui ſit illius vſus exponit, & inquit id euenire; quia venæ operantur reſpirationem in ſiniſtrum ventriculum, arteria verò in dextrum: dum ſcilicet aer, & ſanguis inuicem permiſcentur, vt indè ſpiritus vitalis generetur, nam quantum ſanguine participat ventriculus dexter, tanto ſpiritu ſiniſter abundat. Harum autem auricularum ſubſtantiam mollem, ea ratione factam eſſe ait, quia molle magis attrahit, & dilatatur facilius, quam denſum. Cur duæ factæ ſint, non vnà, rationem aſſignat, quia non ſiniſter modo ventriculus caliditate participat, ſed etiam dexter; quamuis non æqualiter. Nam dextri calorem remiſſum eſſe ait inferius. Perperam igitur Interpres hanc particulam negatiuam fecit, quæ affirmanter legitur in Græco exemplari. Quia ergò auriculæ ad cordis ventilationem factæ ſunt, & in vtroque ventriculo calor viget, meritò vtrique auriculæ ſunt appoſitæ. Verum aliquis dicere potuiſſet: ſi cor copioſo, & ſanguine, & ſpiritu eget; cur ſummus opifex amplam ei capacitatem non dedit, auriculis relictis? Huic tacitæ obiectioni reſpondet Auctor, & inquit, quia E cor caloris eſt receptaculum, qui aerem ſibi proportionatũ, & quantitate, & qualitate requirit: ſi amplos ventriculos recepiſſet, dum calor, ſiuè ſubſtantia calida in eis contenta exigua foret, ab aere copioſo ingrediente ſuperaretur, & extingueretur; cui periculo ventriculorum anguſtia natura occurrere voluit, ſuffocationis verò periculo auricularum appoſitione, quibus mediantibus, ventriculorum capacitas maior fieri, neceſſitate cogente poteſt.

Verſ. 71. Atque hæ magis in ſiniſtri ventriculi oſculis exactius, & meritò ſanè obortæ ſunt, mens enim hominis in ſiniſtro ventriculo, &c. Mar.n.8.

Oſtiolorum, quæ in ſiniſtro ventriculo, & principio magnæ arteriæ exiſtunt, declarat officium,

cium, eaque appoſita eſſe inquit, nè materia in arteria magna contenta, ſiniſtrum cordis ventriculum ingrederetur. Nam, cum in eo mens hominis omnium facultatum nobiliſſima contineatur, non materia ex cibis, & potibus genita nutritur; qualis eſt, quæ in arteria continetur; eſt enim ſanguis ex prædictis genitus; ſed ex puriori ſubſtantia, & ſanguine ipſo mirabili quodam modo diſcreta: ſiniſter enim ventriculus alimentum ſuſcipit ex proxima ſanguinis ciſterna, ex dextro ſcilicet ventriculo radios ſuos eò mittens perſeptum inter vtrumquè ventriculum poſitum, cuius denſitas, & craſſities nihil penetrare permittit, quod tenuiſſimũ, atque puriſſimum non ſit, eo quod cõmune alimentum, quod ex ventriculo, & inteſtinis corpori accedit, ipſi improprium, & non naturale exiſtit. Cum igitur, qui in arteria continetur humor ſit ineptus nutritioni ſiniſtri ventriculi, & propter continuam fluctuationem, qua ſanguis in arteria mouetur, facilè in cor trahi poſſet à calore, qui in ipſo ventriculo continetur: ideò natura prędicta oſtiola appoſuit, quibus prohibetur ne quid eorũ quæ in arteria contine- B
tur in cor cõtrahatur: idq. ſignificant verba illa ὅκως δὲ μὴ ἀνακωχῇ τὸ σιτίον τὰ ἐνεόντα ἐν τῇ ἀρτηρίῃ ἐξάλησεον ἀποκλείει τὴν ἐπ' αὐτὴν κέλευθον, ideſt nè autem, quæ intus ſunt (calor inquam, & ſpiritus) in ſiniſtro ventriculo contenti cibum in fluctuatione, in arteria conſtitutum retrahant, viam in eum occluſit (hoc eſt in cordis ventriculum) magna enim arteria ventrem depaſcitur, & inteſtina, ideſt humorem continet à ventre, & inteſtinis prouenientẽ, plenaq. eſt alimento, non principali, & actioni, quæ operatur in ſiniſtro ventriculo, penitus inepto.

Mar. n. 9. *Verſ. 70. Quod autem non nutriatur ſanguine apparente, &c.*

Probat ſiniſtrum cordis ventriculum non nutriri ſanguine communi, & apparenti, quem ſupra, modò cibum, & potum: modò impuram ſubſtantiam; aliquandò alimentum non principale appellauit, & inquit, arteriam ipſam indicare nobis, ventriculum ſiniſtrum non nutriri ſanguine communi, quia mactato animali, & ſiniſtro ventriculo diſſecto, totus deſolatus ap- C
paret: hoc eſt vacuus omninò, excepto quodam ſeroſo humore, flauaque bile, & pelliculis quibuſdam. Arteria verò, ſanguine non eſt deſtituta, neque ventriculus dexter, ſignum euidens diuerſum eſſe alimentum arteriæ, ab alimento ſiniſtri ventriculi. Quarè præſentis textus obſcuritas, à Corn. verſione ortum habuit, voces illas ἐρημίη πᾶσα, quæ ad ventriculum referuntur, ab articulo fœminino deceptus, ad arteriam referens, tranſtulit: tota deſolata apparet, cum verti debeat; totus deſolatus apparet. Quomodò enim hæc ad arteriam magnam referri poterunt: de qua paulò antea dicebat. Arteria enim magna ventrẽ depaſcitur, & inteſtina, plenaque eſt alimento non principali? quam contradictionem, vt deuitaret, vocem alteram addidit, quæ in nullo exemplari legitur. Præſens ergo ſententia ex Græco contextu ità verti debet. Quod autem non nutriatur ſanguine apparente, arteria ipſa manifeſtum (facit) hoc modò. Mactato enim animali, & ſiniſtro ventriculo diſſecto, totus deſo- D
latus apparet, modico ſeroſo humore excepto, flauaq. bile, ac pelliculis. Arteria autem ſanguine non eſt deſtituta, neque ventriculus dexter.

Mar. n. 10. *Verſ. 88. Debilis eſt enim hic calor, frigiditatis facultate ſuperatus, &c.*

Vſum aperit earum pellicularum, quæ in orificio venæ, ſanguinem à dextro ventriculo in pulmonem deferentis, collocatæ ſunt, earumque vſum eſſe inquit, vt ſanguinis aditus in pulmonem pateret: regreſſus verò impediretur, & ideò in pulmonis vaſa aperiuntur, in cor verò clauduntur, non tamen exactè; quo aeris portio à pulmone dextrum ventriculum ingredi poſſet; exigua tamen, nè ab aeris copia ventriculi calor, qui remiſſus eſt, extingueretur. Calorem verò dextri ventriculi debilem eſſe, probat Auctor, dum inquit, frigiditatis facultate ſuperatus. Sanguis enim non eſt natura calidus, neque alia aliqua aqua, ſed caleſcit, cuius rationis fundamentum à cauſa caliditatis dextri ventriculi dependet, & à naturali ſanguinis E
temperie, qui in eo continetur, ſupponit enim dextrum ventriculum calorem habere, non ex ſe, quemadmodum ſiniſter, de eo enim dictum eſt ſupra. Nam inſitus à natura ignis non eſt in dextro, verum quia ſanguinem in ſe continet copioſum. Cum igitur quidquid habet caloris ventriculus dexter, id totum à ſanguine in eo contento dependet, qui non ex propria natura calidus eſt, ſed aſcititia; ſequitur neceſſario eius caliditatem remiſſam eſſe, ac ſatis debilem, quia calor à naturali frigiditate ſanguinis ſuperatur. Sanguinem verò natura frigidum eſſe exiſtimauit hic Auctor, quemadmodum, & cætera fluida, in quorum generatione aquã, quæ frigida ſupponitur, prædominium habeat, in his enim omnibus, vbicunque

Cordis ſiniſter ventriculus non nutritur ſanguine.

Sanguis non eſt natura calidus.

calor

A calor ab aliqua cauſa introducitur, eadem ceſſante rurſus ad naturalē frigiditatem redeunt, quia calor ille aduentitius à frigiditate in ijs potentia exiſtente ſuperatur, & ad propriam, naturalemque frigiditatem reducuntur. Qua ratione autem ſanguis non per ſe calidus dicatur, explicauit Ariſt. 2. de hiſtor. Animal. cap. 2. Quoniam igitur quidquid habet caloris ventriculus dexter, à ſanguine recipit, qui nō natura, ſed adſcititio calore cálet, ſequitur huius calorem debilem eſſe, ita vt ab aere copioſo eum ingrediente extingui facilè poſſit.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De Glandulis.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

B *Verſ. 8. Aegrotant autem non valdè, ſed cum reliquo corpore.* Mar.n.1.

Proprio morbo ægrotare pars dicitur, non modò quandò & primò, & per ſe afficitur, ſed etiam quandò proprio, & peculiari morbo ægrotat, & qui cæteris particulis non contingit, v. g. Nephritis morbus proprius eſt renum, quia nulla alia pars huic morbo ſubiecta eſt, è contra verò, cum toto corpore pars ægrotare dicitur, quandò à morbo corripitur, qui ſingulas corporis partes inuadere ſolet. Hos morbos communes: illos particulares dicimus. His ità explicatis ſententia Hipp. omnibus aperta, & clara euadit.

Verſ. 62. Si enim multa, & acris influxerit, &c. Mar.n.5.

Quod hoc in loco aſſeritur ab Hipp. quotidiè obſeruatur in praxi; dolores inquam ad aures fieri, quotieſcumq. glandulæ, quæ ſunt in faucibus, inflammantur, morbus quidem pro C maiori parte ſalutaris, de quo ita concludit Hipp. lib. 2. de Morb. ſect. 2. verſ. 73. His adhibitis multi ſani fiunt, eſt enim hic morbus minimè lethalis, ſi verò fluxio pituitoſa, & multa, ac lenta fuerit ſtrumas producit, quas, peſſime colli morbum vocat: non eo quod ſit læthalis: ſed quia contumax, & curatu difficilis eſt, quod inſinuauit Hipp. dum dixit. Quum ſtabilis humor exiſtat, nam difficilè cedit meditamentis. Mar.n.28. Mar.n.6.

Verſ. 103. Cerebrum autem cladem perfert, & ipſum ſanum non exiſtens, &c. Mar.n.9.

Hoc in loco Apoplexiam deſcribit Hipp. in qua mentem deſipere, cerebrum conuelli, & totum hominem diſtrahi, voce priuari, & ſuffocari teſtatur, quæ ſymptomeata à communi apoplexia longè abeſſe primò aſpectu videntur, ſi tamen rectè, & diligenter perpendantur, apoplexiàm veram conſtituere inueniemus. Mentem enim deſipere, non intelligit Hipp. D delirium, in quo mens errat: ſed priuationem potius intelligentiæ ſignificat, & ideò vſus eſt, verbo ἀφρονέω, priuatiuum verbi φρονέω, quod intelligo ſignificat, vndè ἄφρων dicitur non ſolum, qui deſipit, ſed etiam, qui intelligentia caret, in quam ſignificationem vſus eſt etiam lib. de Morbo ſacro verſ. 185. quare malè interpretatus eſt Corn. vtroque in loco deſipit, quia vertendum erat potius, non intelligit, quod apoplecticum eſſe, omnibus eſt notum. Et cerebrum conuellitur, cerebrum in apoplexia conuelli, non quidem obſeruatur, imò conuulſio, apoplexiæ penitus aduerſari videtur, quandò hæc motus priuationem, illa verò motum iniuſſum, & præter naturam importat. Sed Hipp. acutiſſimus ſpeculator cauſam apoplexiæ reſpiciens, quæ acris, & rodens materia exiſtit, impoſſibile eſſe exiſtimauit, cerebrum non conuelli, dum ab illa materia acri irritatur. Quandoquidem 7. epid. 378. vt ſuo loco demonſtrabitur, conuulſiui motus omnes, quemadmodum, & ipſamet conuulſio, à ſtimulata facul- E tate dependent. Quia igitur cerebrum ab acri materia roditur, facultatem irritari neceſſe eſt, quæ vt quod moleſtat expellat, cerebrum motu conuulſionis mouet, verum quia, ſpiritus animales per neruos ad motum præſtandum ferri prohibentur, motus illi conuulſiui cæteris partibus non communicantur: & ideò motus nullus ad ſenſum fit conſpicuus, quare prudenter dixit, cerebrum conuellitur, non corpus totum, aut aliqua illius particula. Diſtrahit totum hominem, qui non ſolum intelligentia caret, ſed cæteris omnibus functionibus exterioribus priuatur, adeò vt neque ſentiat, neque audiat, neque moueatur, quaſi à ſe ipſo deſtitutus omninò, quæ quidem ſymptomata omnia in apoplecticis quotidiè obſeruantur, & potiſſimum vocis priuatio, cuius nomine aliquandò omnium ſenſuum priuationem Hipp. ſignifi-

Symptomata apoplexiæ declarantur. Mar.n.3.

ſignificata teſtatur Gal. vbique ſuffocatur, quia in apoplexia reſpiratio læditur; iuxtà A
cuius læſionem debilis apoplexia à forti diſtinguitur: vt omnibus receptum eſt. Hæc igitur
veræ apoplexiæ ſunt ſymptomata, non adeo tamen quin etiam epilepſiæ conueniant, ſicuti
non eſt inconueniens vnum, eundemque humorem modò apoplexiam, modò epilepſiam
inducere, quandò quotidie obſeruatur epilepticorum pleroſque à ſuperuenienti apople-
xia è medio tolli. Imò quotieſcunque humor, qui cerebrum infeſtat, acris eſt, & mor-
dax, quia facultatem indè non irritari, non eſt poſſibile, ideò conuulſionis motus ſemper
inducitur. Verum ſi idem humor acri qualitate ſanguinem in cerebri ſinibus exiſtentem
In quo conſiſtat apoplexiæ eſſentia. corrumpat, ità vt ſiſtatur, & naturali motu priuetur (in hoc enim eſſentiam apoplexiæ
repoſuit Hipp.) quia ſpiritus animales ad motum efficiendum concurrere non poſſunt; ideò
conuulſio, quæ in motu præter naturam conſiſtit, in partibus vltra cerebrum non percipitur:
quamuis ipſum cerebrum irritatum, intimius concuti, conuelliq. rationabile videatur Hipp. B
ſed motus, & ſenſus priuatio tantummodò apparet: quæ duo ſimptomata apoplexiæ eſſen-
tiam conſtituere, exiſtimantur. Si verò à prædicto humore non fiat corruptio, & congelatio
in ſanguine, quæ lationem impediat animalium ſpirituum, ſed facultatem tantummodò ipſius
cerebri irritet, tunc ſpiritus importuno illo motu agitati, conuulſionis motus faciunt, ijſdem,
quod moleſtat, expellere tentantibus: vndè totius conuulſio oritur, quæ communiter epilep-
ſia dicitur. Hanc verò diſtinctam cauſarum apoplexiæ, & melancoliæ, quam ſubſequenter
adducit Hipp. inferens, hanc in eo conſiſtere: quia ſi humor acri qualitate lædat, apoplexiam
facit: ſi copia melancoliam; non facilè admittunt recentiores, qui exiſtimant apoplexiam
fieri ab humore frigido, & pituitoſo, nullius acrimoniæ participe, melancoliam verò ab hu-
more melancolico, qui rarò acrimonia caret: & potiſſimum, ſi atrabilis dicta fuerit, etiam ſi
hæc Hipp. ſententia in opinionem Gal. trahi poſſit, qui 3. de loc. a. 7. teſtatur, humorem C
melancolicum ſi cerebri lædat temperiem, melancoliam fieri, ſi corpus, & eius conſtructio-
nem, oriri epilepſiam. Quandò probabilius eſt, humorem acrem cerebri cauitates laceſſere,
quam eius ſubſtantiam, in quo naturalis temperies fundata eſt, quia natura ab humoris acri-
monia irritata, non permittit, cerebri ſubſtantiæ adeò inſinuari, vt propria vitietur temperies,
quod facilè eſt humori minimè acri, & copioſo. Ex hoc autem loco elicimus, apoplexiæ
cauſam ità in acrem, & erodentem humorem referri apud Hipp. vt qui hac eadem caret, apo-
Mar.n.8. plexiam facere non poſſit, vnde lib. 2. de Morb. verſ. 82. eam apoplexiæ ſpeciem, quæ ab hu-
more frigido ſanguinem congelante ortum ducit, non apoplexiam: ſed Βλιθος nominauerit.
Qui quidem affectus, quantum à vera apoplexia differat ſignificata ab Hipp. in textu appo-
ſita ſatis manifeſtant, idque nulla alia ratione niſi quia illius materia frigida eſt; apoplexia verò
acris, & mordax, & ideò in hac ſpirituum ceſſat motus, non ratione obſtructionis ſimpliciter, D
ſed quia ab aeri qualitate ſanguis corrumpitur quodammodo, & ſiſtitur. In illa verò, ſanguis
à pituitæ defluxu refrigeratur paulatim, nec ità ſubito congelatur, vt ſpirituum intercipiatur
motus: & vera apoplexia conſtituatur; quemadmodum in explicatione loci citati de morbis
verſ. 82. demonſtrabimus, explicantes naturam apoplexiæ: iuxtà eius cauſam, & differentias.

Mar.n.10. *Verſ. 123. Alius morbus oritur ex defluxione capitis, &c.*

Mar.n.18. De hac eadem fluxione mentionem fecit Hipp. lib. de locis in Homine verſ. 176. quo in
loco tria morborum genera indè oriri poſſe demonſtrauit, primum eſt Tabes: cum in ſpina-
lem medullam fluxio contigerit, ſecundum eſt Hydrops: cum ad vertebras, & carnes fluxus
conſiſtit. Tertium genus eſt coxendicus morbus: ſi fluxio ad vertebras delapſa, in coxen-
dicem firmata fuerit. Quæ quidem doctrina, ſatis conuenit cum ijs, quæ hoc loco afferun-
tur, & quantum ea ad præſentis loci explicationem faciunt, tantum claritatis hæc illis præ- E
ſtare poſſunt, quia enim hoc in loco de Hydrope nulla fit mentio, ſignum eſt, hic duas tan-
tummodò defluxionis vias attendi, alteram intrinſecus per ipſamet ſpinalem medullam:
vndè tabes oritur. Alteram extrinſecus per vertebras, ex qua coxendicus morbus, alijque
articulorum dolores oriuntur, libro autem de locis in homine, tertiam addidit, per carnes
vertebris adiacentes, quæ quoniam maiori ex parte copioſa eſt, tum ob loci capacitatem,
tum ob viarum laxitatem; ideò hanc hydropem conſequi plerumque, rationabile eſt, è con-
trà verò, quæ per vertebras procedit, ob loci anguſtiã tanta eſſe nequit, vt hydropem faciat,
nec partes eas lædit, quæ cum venis eam connexionem habeant, per quas aqua in ventrem
tran-

A transfundi poſſit, vt proprio loco indicabitur. Tabem verò facit, non coxendicum modò, ſed etiam totius corporis, quam occultam ibi appellauit Hipp. quia nullius partis affectio, quæ tabem inferre ſolet, in ea conſpicitur, ſed neruoſum genus debilitando eſt cauſa, vt partes ipſæ nutrimentum proprium ſegniter trahant, & indè contabeſcant; experientia enim demonſtrat, quibus particulis ſentiendi, & mouendi ſenſus hebetatur, eas paulatim extenuari.

Verſ. 31. Habet enim, & Tonum, &c.

Textus Græcus legit hoc modo. ἔχει γὰρ καὶ τόνον καὶ ἄλλη ξύνοδος ἐν ταῦτα πάλιν τοῦ σώματος. Ideſt, habet autem, & tonum, & alius eſt hic rurſus conſenſus corporis. Cornar. verò videtur legiſſe πόνον pro τόνον. Toni ergo vocantur nerui œſophagi vtrinque diſtenti, in quẽ ſensũ accepit Poll. lib. 2. Senſus ergò erit à cerebro præter enarrata mala, aliæ inſuper affectiones contingũt, & morbi: deliria ſcilicet, & alia periculoſa, eo quod habet neruos toti corpori cõ- Mar.n.10.

B municatos, & hic eſt alius conſenſus corporis, per quem morbi enarrati contingunt. Dixerat enim ob communionem venis mediantibus defluente à capite humore oriri, & tabem, & coxendicũ affectum, nunc verò ait, per aliam communionem, per tonos ſcilicet dictos, deliria, & inſanias toti corpori communicari, vndè periculi haud parum accedit. Zuingerus aliam interpretationem ſecutus eſt haud ineptam, quam vnuſquiſq. apud eum videre poteſt.

Verſ. 135. Et alimentum, quod ad ſe trahunt, in lac permutatur: & ab vtero accedit ad mammas, quod poſt partum puero ceſſurum eſt in alimentum. Mar.n.11.

Duplicem materiam lactis hoc in loco agnoſcit Hipp. quemadmodum in expoſitione lib. de nat. Pueri verſ. 250. à nobis explicatum eſt, alteram per illa verba: Et alimentum, quod in ſe trahunt, in lac permutant, intelligit enim tenuem, & dulciſſimum ſuccum, quem à cibis, & potibus mammæ ex ventriculo eliciunt. Alteram per reliqua contextus verba, eſt enim Mar.n.21.

C hæc portio ſanguinis exigua tranſmiſſa ab vtero ad mammas, cuius calore, & virtute ſuccus præfatus tranſmutatur in lac: quemadmodum in expoſitione loci citati de natura Pueri indicauimus ſufficienter.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

Ad librum de oſsium natura.

PROSPERI MARTIANI PRAEFATIO.

D Præſens liber de oſſium natura inſcriptus, in Græco exemplari inchoat ab illis verbis: Oſſa manus ſunt vigintiquatuor, &c. At Cornarius in ſua tranſlatione, hæc ad oſſa ſpectantia præpoſuit ex lib. Mochlicon deſumpta, quorum gratia in titulo libri de Oſſium natura addidit mochlicon, ideſt vectiarius, quamuis maiorem partem libri, imò totam materiam mochlicon, quæ de reponendis per mochlicon, ideſt per vectem luxatis, tractat, dereliquit omninò. Ad librum igitur de oſſibus redeuntes, Hippocraticum opus eſſe non dubito, nam & Gal. in Ege-ſi, & Erotianus talem recepiſſe videntur. Ariſtoteles verò occaſionem dubitandi de hac re videtur præſtitiſſe: dum 3. de Hiſt. Animal. cap. 3. venarum diſtributionem à capite ad inferiores partes referens, quæ hoc in libro continentur ad verbum, Polybo auctori tribuit. Quæ tamen, cum etiam lib. de nat. humana ſint tradita; ex hoc libro potius ab Ariſtotele deſumpta fuiſſe, quam ex illo, certò affirmari non poteſt. Imò, quia reliquam tractationem de venis, quæ hic traditur, non meminit, Ariſt. ratio dictat, eandẽ ex hoc libro minimè deſumptam

E fuiſſe; ſed potius ex libro de Natura humana, in quo ea tantummodò continentur, quæ referuntur ab Ariſtot. Eius verò libri auctorem mentitus eſt fortaſsè, tum quia ea confutaturus Hipp. auctoritatem timuit, tum maximè, vt illius opera, à quibus maiorem partem ſuorum dogmatum tranſtulerat, ſe legiſſe diſſimularet. Conſtat enim Ariſtotelem nullibi Hipp. noſtri nomen meminiſſe. Cum tamen ridiculum ſit credere Ariſt. variarum lectionum ſtudioſiſſimum, Auctorem tanti nominis, & à præceptore Platone honorificentiſſimè celebratum, nec legiſſe, nec percepiſſe. Ea verò ſub nomine Polybi recenſuit, quia fortaſſe tunc temporis extabat liber Polybi, in quo hæc eadem venarum diſtributio ab Hipp. præceptore recepta, Ariſtot. opera Hipp. noſtri ſe vidiſſe diſſimulauit.

ijſdem

ijſdem verbis traderetur. Hoc enim pactò diſſimulari poterat, librum Hipp. de Natura, ex quo quatuor elementa, aliaque præſtantiora dogmata deſumpſerat, ab eo fuiſſe perſpectum. Totus liber anatomicus eſt, & in eo multa vtilia continentur, & venarum diſtributionem tanto artificio depinxit, vt à poſterioribus imitari nondum potuerit: à varijs partibus earum exortum ducens, prout varij effectus contingunt, tum in ſanis, tum ægrotis; quorum cauſæ ad humores referuntur, qui per venoſum genus tranſcurrunt. De venis enim vndè primam habeant originem determinare ſicuti difficile eſt, & operoſum, ità inutilis labor, quia ſi effectus conſiderentur, quorum gratia venarum anatomes inſtituta eſt; venæ omnes quaſi per circulum quendam, vt ipſe ait, diuagantur per vniuerſum corpus, & ideò haud minus ab hepate venarum fonte (vt creditur) ad caput progrediuntur morbi per venas: quam à capite per eaſdem in hepar. Quare hæc attendens Hipp. in venarum diſtributione, quinque principia ſtatuit: quia affectiones, quæ venis mediantibus cõtingunt, ab his quinque principijs, pro vt plurimum originem habere ſolent. A corde primum, quod fontem omnibus cognatum appellat (iuxtà veriorem interpretationem, quam ſecutus eſt Caluus) à quo venæ diſtributionem biſariam conſtituit, alteram deorſum, verſ. 60. vbi, vena tendit per ſeptum tranſuerſum hepar, &c. Surſum alteram ibi. Altera autem ex corde ſub alas, &c. & iuxtà hanc venarum diſtributionem partes, per quas tranſeunt, & in quas deſinunt, cordi facilè conſentiunt, & cor illis. Qua ratione autem hæc eadem vena per coſtas diſtribuatur, & recurrat in cor, docet infrà verſ. 82. vſque ad 92. Secundum exortum ducit à vena magna, renibus adiacente; quia renes cordi formam æmulantur, quatenus vena hæc renibus implantatur, quemadmodum ſuperior cordi. Hanc venam emulgentem dicimus, quæ à renibus erumpens in veſicam procedit, vrinam eo ducens. Hancque inter venas adnumerauit ratione ſimilitudinis, quamuis vena ſanguiflua dici minimè poſſit. Tertium principium ducit ab hepate aſcendens, à quo per ſeptum tranſuerſum, ad dexteramq. cordis partem, vſque ad clauiculas fertur, verſ. 92. ibi eſt autem iuxtà lumbum quidem ſupernè arteria, infrà autem ſanguiflua ab hepate, &c. & hac mediante ab hepate affectiones varijs partibus corporis contingunt: & ab illis viciſſim tranſmittuntur in hepar. Quartum exortum deducit ab oculo, verſ. 105. ibi ex oculo iuxtà ſupercilium, per dorſum, iuxtà pulmonem ſub pectore, altera, ex dextra in ſiniſtram: altera, ex ſiniſtra in dextram tranſit: & quæ ſequuntur. Hanc autem venarum diſtributionem ab oculis, animaduerſione dignam exiſtimauit, tum quia plurimi abſceſſus, hinc indè ab oculis ad partes, quibus hæ venæ communicantur, viciſſim fieri obſeruauerat frequenter, tum etiam quia cognouit nullam corporis particulam adeò firme de ſtatu, & conditione ægrotantis teſtimonium præſtare quam oculum, vndè 6. Epid. ſect. 4. verſ. 46. Scriptum reliquit: Oculi pro vt validi fuerint, ita etiam corpus, quantum verò poſſint oculi ad præſagiendum, indicant ea, quæ de ſignis ex oculis deſumptis apud Hipp. leguntur paſſim: potiſſimum verò lib. præcitato ſect. 1. verſ. 37. & lib. Coac. Prænot. verſ. 336. Quòd certè aliundè enenire non poteſt: niſi ob peculiarem conſenſum, quem habent oculi cum certis partibus corporis, venis mediantibus: quod medicum latere non oportebat. Quintum tandem, & poſtremum exortum venarum deducit à capite, à quo quatuor paria venarum conſtituit: quæ varios progreſſus habentia, per totum corpus diſſeminantur: quorum ratione caput omnium morborum radix appellatur. Nec ſit vllus in corpore morbus, qui à capite aliqua ex parte non foueatur, vt non ſit mirum, ſi pro morborum cuiuſlibet partis curatione, capitis purgationem prætermiſerit rarò. De ſummo autem eius artificio, in conſtituendis his quatuor paribus vænarum, noſtram aperuimus ſententiam, in expoſitione lib. de Nat. hum. verſ. 206. vbi eadem ad verbum referuntur. Ex quibus patet non caſu quodam, & confuſione, hæc de anatome venarum ab Hipp. conſcripta eſſe, vt nonnulli recentiorum auſi ſunt dicere qui quidem ſi artem ſecandi corpora profitentur, melius ſibi ipſis, & Reipublicæ, literariæ conſuluiſſent, prædictas venarum diſtributiones in cadaueribus perluſtrare, & demonſtrare, quam inconſultè reijcere, & damnare, ſi verò ignorant: quomodò cæci de colore iudicant? Hæc annuiſſe volui, vt aliquem ex anatomiæ profeſſoribus concitarem, qui præſentem librum anatomen Hipp. continentem exponendum ſuſcipiens, hiſtoriam venarum ad mentem illius demonſtraret, & in vſum medicinæ reuocaret. Nam alioqui liber ſtylo adeò familiari conſcriptus eſt, vt pro verborum intelligentia interpretis labor ſit omnino ſuperfluus.

[Margin notes: Venarum diſtributio. — Mar. n. 7. — Mar. n. 9. — Mar. n. 11. — Qua ratione caput omniũ morborum radix appelletur. — Mar. n. 20.]

Arteriæ

A *Verſ. 60. Arteriæ fons cognatus cor.*

Græca exemplaria vnico conſenſu legunt: καὶ ἀρτηρίης, καρδίης πηγὴ ξυγενὴς φλέψ. &c. quæ ad verbum ſonant, & arteria. Cordis cognati ſcaturigo vena, &c. quæ certè ſenſum conſtituunt omninò diuerſum ab interpretatione communi, coniunctio enim, & vocem arteria copulat cum ſuperiori eo ſenſu, vt doceamur, renes ex neruis procedere de ſpina; & arteria, magna ſcilicet lumbis adiacente, ad regionem ipſorum renum. Indè verò per ſubſequentia verba inchoat diſtributionem venæ à corde, eamque ſcaturiginem appellat, cordis omnium cognati, ijs conſentiens, quæ lib.4. de Morb. verſ.20. leguntur, vbi ſanguinis fontem cor ipſum conſtituit Hipp. vt meritò omnium venarum cognatum dicatur. Mar.n.2.

Verſ. 73. Vndè enaſcuntur ex ipſo venæ in veſicam, qua parte potus trahitur per venas in renes, & per ipſa inteſtina, per quæ procedit. Deinde verò, velut per qualum, per renes aqua Mar.n.8.
B *percolatur.*

Pro excretione ſeroſitatis duplicem viam conſtituit hoc in loco Hipp. alteram quidem per renes, & veſicam, alteram per inteſtina: ijs omninò conſentiens, quæ lib.4. de Morbis, Mar.n.9. verſ.119. leguntur hunc in modum. Aſſero autem, vbi homo bibit amplius, & corpus, & ſplenē aquā in ſeipſa trahere ex ventriculo, & ſi plus attraxerint, quā oportet, ſtatim hominem affligi, atque hoc ita fieri intelligunt quicunq. homines ſplenici exiſtunt. Poſtquam autem traxerit ſplen, optimum eſt, ſi vetus aqua, quæ in ſplene inerat, ad veſicam, aut ventriculum excoletur, & per hæc expellatur, cuius verò facultate prædictæ excretiones fiant, hoc in loco non determinauit Hipp. quamuis illius, quæ fit per inteſtina, cauſam tribuiſſe videatur attractrici venarum, quæ in ventriculum tendunt, lib. cit. de Morbis, verſ. 129. quo in loco mul- Mar.n.9. tas venas ex ventriculo deorſum tendentes apparere ait, quæ ex infernis partibus ad ſeipſas
C trahunt, vbi ſicciores fuerint, quam prius erant. Veruntamen excretionis, quæ fit per veſicam, neque hoc in loco, neque alibi cauſam ſatis expreſſit, quamuis non ignorauerit, & hanc pariter attractione mediante fieri: & ideò dixit ſimpliciter potum trahi per venas in renes, per quos veluti per qualum percolatur. Galenus verò lib.1. de Natur. fac. de attractrice facultate diſputans contrà Aſclepiadem, necnon, & contrà Eraſiſtratum, excretionem hanc mediante attractione renum fieri ſtatuit, exploſaq. vtriuſq. opinione alio modò vrinæ excretionem fieri impoſſibile exiſtimauit, præter quam mediante attractione ipſorum renum: Hancque Gal. opinionem ſecuti ſunt plerique poſteriorum. Verumtamen ſi quis exactè perpendat ea, quæ hoc in loco de renum officio ſtatuta ſunt ab Hipp. eum contrariam habuiſſe ſententiam inueniet. Nam ſi renes ad huiuſmodi excretionem concurrunt, vt expreſsè ait Hipp. & eorum ſtructura manifeſtat, vt per ipſos coletur, eiuſdem attractio illis tribui non

Vrina non trahitur à renibus, ſed a veſica.

D poteſt, ſed potius veſſicæ; cuius figura huic operationi maximè competit. De ea enim hæc leguntur lib. de veter. Med. verſ. 390. Quæ igitur ex his trahere ad ſeſe, alliceréq. humiditatem ex reliquo corpore maximè poſſunt? Num cauæ, & expaſſæ, an ſolidæ, & rotundæ, aut cauæ, & in arctum ex amplitudine coactæ? Equidem puto tales eſſe, quæ ex cauitate, & amplitudine in arctum ſunt coactæ, & poſt nonnulla in prædictorum confirmationem adducta, quæ ſint huiuſmodi partes exponit, inquit enim: Verum intrà hominem natura, & figura talia ſunt, veſica, & caput & vterus in mulieribus, quæ quidem palam faciunt Hipp. ſententiam fuiſſe, vrinæ attractionem opus eſſe veſicæ potius, quam renum; Hipp. auctoritati accedit ratio, quia ſi attractio fit familiaritate, vt ſæpius teſtatur de Nat. Hum. & 4. de Morb. Hipp. neceſſe eſt humorem attractum in eadem parte retineri, nec prius expelli, quam in ea copia collectus ſit, vt natura ſtimuletur ad expulſionem, nam quod familiare eſt, non expellitur, niſi
E copia ſtimulet, vndè apparet, quod adnotauit Hipp. loco cit. de Vet. med. eaſdem partes plenas eſſe attractæ humiditatis, hoc eſt in membris attractioni alicuius humoris à natura dicatis, ſemper reperiri portionem humoris attracti, idquè verificatur in veſica: non autem in renibus, in quibus nunquam vrina conſpicitur: eò quod cum vrina nullam familiaritatem habent, vt ea mediante attrahatur ab ipſis. Eadem ſententia ex Gal. fundamentis confirmatur, qui lib.5. de Vſu partium cap. 11. teſtatur, veſicam omni genere fibrarum conſtare: vndè per rectos attractionem facit, expellit per tranſuerſos, & per obliquos retinet, qua ratione permotus, eorum immemor, quæ aduerſus Aſclepiadem, & Eraſiſtratum ſcripſerat, necnon eorum quæ ſtatuerat lib.6. de locis aff. cap.3. Veſicam non attrahere à renibus aquoſitatem, ſed à re-

nibus attractam in veſicam deponi) veſicam proprium excrementum ab alijs ſecretum at- A
trahere expreſſis verbis teſtatum reliquit lib. citato de vſu part. cap. 7. & 3. de Nat. facult.
cap. 12. An verò huiuſmodi attractio, tum veſicæ, tum aliarum partium, quæ communi vſui
inſeruiunt per villos fiat; eorumque vſus ſit, qualem cenſuit Galenus, cui conſenſit commu-
nis medicorum ſchola; apud me valdè dubium eſt. Tum quia multæ ſunt partes, quæ, &
trahunt, & retinent, ac expellunt, etiam ſine villis, præfatis actionibus dicatis. v. g. hepar,
lien, mammæ, teſtes, vt aliæ huiuſmodi. Aliæque vice verſa, villis præfatis participant, quæ
tamen prædictis actionibus non inſeruiunt: cuiuſmodi ſunt, membranæ, ſeptum tranſuerſum,
muſculi, & alia; Tum maximè, quia dum fit expulſio materiæ in aliqua cauitate contentæ;
v. g. in veſica, tota in ſeipſa contrahitur: quod quidem fit non actione villorum tranſuerſo-
rum tantum, quibus expulſio tribuitur: ſed, & rectorum, & tranſuerſorum ſimul: quod etiam
teſtatur Galenus 5. de vſu par. cap. 11. Si ergo in expulſione, & recti, & tranſuerſi, & obliqui B
villi operantur, in ea contentio, & confuſio fiet facultatum naturalium; rectis villis tra-
hentibus: retinere contendentibus obliquis, atque expellentibus tranſuerſis. Quarè proba-
bilius videtur, villos confectos eſſe, partim vt firmitudinem, & robur præſtarent particulis;
partim vt facilius extendi poſſent in amplitudinem; fortitudinem, & robur præſtant villi lon-
gi, & tranſuerſi, obliqui verò extenſioni potius inſeruiunt, nam & textores telas ad ro-
bur, & fortitudinem ex filis, tum rectis, tum tranſuerſis conſtruunt, quæ extendi aliqua ex par-
te volunt, obliquis filis componunt, ex quo fit, vt ventriculus, vterus & vtraque veſica obli-
quis villis conſtent, quia ea in amplitudinem extendi neceſſe eſt; inteſtina verò nequaquam;
quia eorum extenſio animali incommoda fuiſſet; ſtercus enim dilato inteſtino ità craſſum
redderetur, vt podex illud admittere non valeret, & ſic de alijs eadem ratio aſſignari poteſt.
Concludamus ergò, attractionem vrinæ inſitam eſſe veſicæ facultate mediante, cuius virtute C
ſeroſitatem trahit à toto corde, poſtquam vrinæ formam acquiſiuit, & quia ſibi ipſi familiaris
eſt; ideò eam retinet, quòuſque, aut copia, aut qualitate animalem facultatem ſtimulet ad ex-
pulſionem. Nec inconueniens eſt, veſicam naturali facultate, vrinam etiã acrem trahere fami-
liaritate ſubſtantiæ, quæ tamen ſui acrimonia animalem facultatem irritet ad expulſionem.

Mar. n. 13. *Verſ. 130. Sunt autem & à ventre venæ per corpus multæ, & omnigenæ; per quas ali-
mentum corpori venit, procedunt autem, & à craſſis venis in ventrem, ac reliquum corpus, &
ab extremis, & ab intimis, & inter ſe mutuò distribuunt internæ foras &c.*

Venarum anathomes duplicem finem habere poteſt, alterum quidem, vt hac mediãte va-
rij morborum progreſſus, & decubitus hinc indè ab vna in aliam partem, nec non vt morbo-
rum præſentium curatio, aut imminentium præſeruatio per venæ ſectionem aptius fiat. Alter
verò, vt indè pateat, quomodo totius corporis nutritio, & ſingularum eius partiũ per alimen- D
ta fiat. In priorem finem tendunt omnes venarum diſtributiones, quas in præcedentibus de-
ſcripſit: à quinque principijs originem trahentes, prout adnotauimus in procœmio, & ideò ex
earum progreſſibus venarum ſecandarum electionem pro morborum curatione exemplis
quibuſdam nos docuit, in hiſtoria quatuor parium venarum à capite exorientium. In gratiam
verò præſeruationis, qua ratione ijſdem venarũ diſtributionibus vtendũ ſit, docet ſubſequen-
ter his verbis: Venæ igitur ſectiones facere oportet iuxtà hos modos, operamque dare opor-
tet, vt quam longiſſimè à locis, vbi dolores fieri ſolent, ac ſanguis colligi, ſecemus. In alte-
rum verò finem, quæ eſt diſtributio alimenti per totum corpus, hiſtoriam venæ hepatitis de-
ſcribit, cuius origo primaria, quia à venis prouenit, quæ à ventre in craſſas venas procedit,
ideò, antequam illius diſtributionem inchoet, harum venarum à ventre prodeuntium vſum
aperit per contextum præſentem: qui quidem eſt, vt per eas alimentum corpori accedat, ve- E
nis craſſis, hoc eſt hepatiti mediante, & viciſſim à venis craſſis inanitus vẽter refectionẽ quan-
dam ſuſcipiat. Præfatam verò varietatem diſtributionis venarum neceſſariam eſſe exiſtimauit
Hipp. (quod poſteriores non animaduerterunt) quia ſi ſimplex diſtributio venæ hepatitis per
totũ corpus attenderetur, in venarũ ſectionibus nulla diſtinctio habenda eſſet, quia cũ ab vno
fonte procedant omnes, iuxtà hãc rationẽ omnes inuicẽ conſentiũt, nec hęc ſecta in hoc mor-
bo magis prodeſſet, quã illa. Quarè cum vſus docuerit, peculiaris venæ ſectionem peculiari
morbo prodeſſe, ideò neceſſe fuit, alias venarũ diſtributiones indagare, quæ dictorũ effectuũ
diuerſitatẽ oſtenderent, quod ab Hipp ſummo artificio factum eſſe, indicauimus antè.

A # IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De locis in homine.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hic liber compendium eſt quoddam totius medicinæ, phyſiologiam enim cõtinet partium corporis humani: earũ affectiones deſcribens breuiter, tum naturales, tum etiam præter naturam: vndè inſcriptionem meruit: De locis in homine. Doctrina auctore Hipp. digna eſt: talemq. recepiſſe & Gal. & Erotianum conſtat in explicatione vocum Hipp.

B *Verſ. 1. Mihi quidem videtur principium corporis nullum eſſe.* Mar.n.1.

Nullum corporis principium eſſe intelligit Hipp. nullam eſſe in corpore particulam, quæ ita ſit aliarum principium, vt hæc cæteris, tum ſanitatem, tum ægritudinem faciat, cæteræ autem illi ſuas affectiones nequaquam tranſmittant. Nulla eſt enim pars in corpore adeò princeps, quæ etiam infimæ non conſentiat, vndè vulgatum illud. Conſenſus vnus, & conſpiratio vnà, & conſentientia omnia. Hancque opinionem confirmat exemplo. Nam venter capiti, caput carnibus, & ventri morbum facit, & reliquæ omnes partes iuxtà eandem rationem ſibi ipſis ſuas affectiones tranſmittunt, & communicant.

Verſ. 4. Quod enim ſiccius eſt morbos magis recipere, ac magis dolere à natura ſolet. Humidum verò minus. Mar.n.1.

His rationem adducit Hipp. cur vna pars facilius, & grauius altera patiatur, nam quæ ſic-
C cior eſt, ad morbos paratior eſt, & afficitur vehementius. Sed cur hæc referuntnr hoc loco? Quia cum dixerit morborum nullum eſſe principium in corpore, ita vt pars aliqua inueniatur, quæ alteri morbum faciat, quæ ab eadem viciſſim non afficiatur. Aliquis obijcere poterat, dari quaſdam particulas, quæ promptius affectiones ab alijs partibus ſuſcipiunt, quam alijs tranſmittant, quod quidem aliquem eſſe inter illas principatum oſtendit. Huic tacitæ obiectioni reſpondens, inquit, id non euenire, eoquod pars aliqua ab alia dependeat, & illius quodammodo principium ſit, ſed ob ſubſtantiæ partis naturam, nam quæ ſiccior eſt, cum facilius & grauius patiatur; ideò prõptius alterius ſympatia laborat; quã ipſa alias in conſensũ trahat.

Verſ. 24. Propterea quod minima corporis pars omnia habet, quæ & maxima. Mar.n.3.

Venas ſcilicet, arterias, neruoſq. quibus ſpiritibus omnium generum participant: hiſque mediantibus particula quamuis etiam minima patiente totũ corpus quodammodo afficitur.
D Sed ſi hoc verum eſt, quæ erit pars ὁμοεθνὲς. ideſt eiuſdem generis, ad quam pars altera proprias affectiones tranſmittit? Quia ſi æqualiter omnibus prædictis participant, non erit pars peculiaris in corpore, ad quam affectiones iure gentilitatis tranſmittantur. Reſpondetur, omnes particulas in eo conuenire, vt prædictis omnibus participent, neruis, inquam, venis, & arterijs, ſed inter has aliæ neruis participant magis, alia venis, alia arterijs, & ſecundum hanc diuerſitatem affectiones vnius particulæ citius, & facilius huic, quam illi communicantur, idque ratione gentilitatis fieri dicitur, quia id à naturali diſpoſitione contingit, & hinc fit, vt læſa parte neruoſa affectio promptius neruorum origini communicetur, & conuulſio exemp. gratia ſuperueniat: quam carnoſa parte affecta, & ſic de cæteris.

Verſ. 37. Eædem etiam viſum extinguunt, vbi fuerint reſiccatæ. Mar.n.5.

Hæc eſt cauſa illius cæcitatis, per quam integro remanente oculo tollitur viſio, quam affe-
E ctionem guttam ſerenam noſtri vocant, Græci autem pareptoſis dicitur. Hanc ad exiccationem reducit Auctor neruorum opticorum, quos venulas vocat, eò quod venarum inſtar ſunt perforati. Per exiccationem verò, non intelligit intemperiem ſiccam, aut humoris priuationem, quandoquidem ab humorum affluxu aliquando euenire hunc morbum ab omnibus receptum eſt, quarè ſtatim, & derepente inuadit; ſed obſtructionem potius: exiccationemq. vocat, quia humorum, ſpirituumq. tranſitus occluſus eſt, ac ſi reſiccatio vera eſſet.

Verſ. 44. Nam amplius eadem permanens, poſtquam fuerit vulnerata. Mar.n.5.

Quæ ſtatim corrumpitur, denigratur, vel quem fungum vulgò dicunt, facit, quemadmodum docet experientia.

Mar. n. 9. *Verſ. 77. Et natura venis in humore eſt, in carnibus.* A

Venarum naturam, & eſſentiam conſiſtere in humore & carnibus, ait Hipp. in humore quidem, reſpectu illius, quod continent, in carnibus verò, quia tunica venarum ad carnis naturam potius accedit, quam neruorum; & maximè quando per carnes diſperguntur.

Mar. n. 15. *Verſ. 145. Fluxiones autem, & perfrigerata valde carne, & percalfacta fiunt, ac ſuper tumefacta.*

Fluxionum cauſæ. Triplicem fluxionum cauſam affert in præſenti textu Hipp. refrigerationem nimiam: caliditatis exceſſum: & repletionem. Singulaſq. cauſas exponit diligenter: & qua ratione ab illis fluxiones excitentur, demonſtrat. Verum etſi præfatæ cauſæ fluxiones moueant, non tamen ita recipiendæ ſunt, vt fluxionum cauſæ proximæ exiſtant. Quia ſi hoc verum eſſet, ſequeretur, fluxiones omnes per contrariam alterationem tolli, aut per euacuationem: quod

Mar. n. 32. ipſimet Hipp. repugnat, qui lib. de veteri Medicina verſ. 300. cócedit quidem aliquas fluxiones à ſimplici alteratione oriri, ſed eas eſſe leues, & citò, immò ſponte ſanari. Cæteras autem non euacuatione, neque alteratione, ſed coctione ſedari. Quæ concoctio cum, eodem auctore, fiat ex permixtione, temperaturaq. mutua, quaſi coctura; ſequitur, cauſam immediatam fluxionum eſſe humorum diſgregationem. Quam cauſam tertio loco recenſuit B

Mar. n. 6. inter genera cauſarum, à quibus hominem ægrotare contingit lib. de Nat. Hum. verſ. 62. Quia ergo hæc humorum diſgregatio ortum ducit ſæpiſſimè, aut à caliditatis, aut frigiditatis exceſſu, aut ab humorum copia; has cauſas attendens Hipp. fluxionum cauſas dixit: non vt immediatas recenſeret, ſed vt effectrices, & quæ in conſpectum veniunt maximè. Cum igitur ad omnes deſtillationes concurrat humorum diſgregatio, ſiue hæc concurrat ſub ratione cauſæ externæ, ſiue internæ, & proximioris, vt lib. de morb. ſacro explicatum eſt, iam patet ratio, propterquam opium concoquere dicatur Dioſcoridi, & quarè medicamenta ſtupefacientia appellata deſtillationes miraculo quodam ſiſtant, & ex toto interdum etiam curent, cum enim per hæc humorum, & ſpirituum motus ſiſtatur, non modo fluxiones compeſcunt, quæ in motu humorum conſiſtunt, ſed etiam prohibent diſgregationem, quæ eſt fluxionis cauſa. C

Mar. n. 18. *Verſ. 179. Poſtquam autem in thoracem fluxerit præ frigore, bilis fit etiam.*

Quia frigus per compreſſionem fluxiones facit, ideò à frigore frequenter bilioſa excitatur, pituita enim ſæpè à frigore craſſior redditur, & fluxioni inepta. Quarè etſi vtraque cauſa vtriuſque humoris fluxionem mouere poteſt, experientia tamen docet, frequentius à caliditate pituitoſam excitari fluxionem, dum à calore liqueſcit pituita, à frigiditate autem bilioſam, vt hoc in loco teſtatur Hipp.

Mar. n. 18. *Verſ. 183. Quare ſanè, cum tenuia ſint foramina, conſtringuntur, ipſaquè ſibi ipſi medentur.* D

Modum explicat, quo fluxio copioſa per carnes fluens hydropem faciat. Hæc autem fit duplici potiſſimum ratione: & primo, quia fluxio humorum à capite per poſteriores partes carnes plurima humiditate replet; ſecundo, quia exteriores cutis pori conſtringuntur, vt nihil indè euaporare, aut exudare queat. Adnotanda eſt autem metaphora, qua vtitur Hipp. dum inquit, exteriora foramina conſtringi, & ſibi ipſi mederi. ita vt nihil per illa perſire poſſit. Metaphora enim ab operationibus medicis deſumpta eſt. quia ſicuti dum medicus præſidia adhibet, vt aliquid operetur, tunc mederi dicitur. ita quicunque aliquod opus eorum, quæ à Medicis fieri ſolent, perficit, mederi dici poteſt, ſiuè bonum illud ſit, ſiuè malum: quandoquidem & bona, & mala adeſt curatio. Quia igitur foramina cutis, interiorũ partium reſpectu conſtringuntur ſpontè: quod opus à medico aliquando fieri ſolet, meritò ea ſibi ipſis mederi dicuntur. De hoc autem hydrope quiſpiam dubitare poſſet, qualis ſit, an ille, qui Anaſarca dicitur, quique proprius affectus eſt carnoſæ partis: an propriè dictus hydrops, qui aſcitis vocatur. Scio communiter receptum eſſe, hoc in loco Hipp. Anaſarcam intelligere, verum quia, vt alibi demonſtrauimus, hic affectus ſub nomine hypropis numquam ab Hipp. eſt appellatus, contrariam ſententiam amplecti cogimur, hypropis nomine eum accipientes in quo, aqua in abdomine contenta, affectioni proprium nomen impoſuit. Et ſicuti ex leucophlegmatia hydrops aſcitis generatur: aqua à carne in ventrem diffuſa: ità humore perfuſæ carnes, cum eum per cutis poros iam occluſos expellere non poſſint E

in

in ventrem tandem diffundi neceſſe eſt, & ſic verus hydrops generatur. Hunc tamen modum non ſatis expreſſit Hipp. vt quid ex ſuppoſitis neceſſitate contingens. Cæterum ſi hæc vera ſunt, quomodò ſententiam Galeni tuebimur, quam receperunt omnes poſteriores: In omni hydrope hepar perpetuò laborare: quandoquidem in hoc affectu nullo modo læſum hepar videtur? Reſp. In Hipp. ſchola hanc opinionem penitus erroneam haberi, cum verus hydrops hepate illæſo generari poſſit, quod quidem ex ipſiuſmet Galeni fundamentis probari poteſt. Quia ſi verum eſt, quamlibet actionem lædi, vel vitio facultatis, vel vitio inſtrumenti, vel propter errorem externum: quo nomine ea omnia comprehenduntur, quæ neque ad facultatem, neque ad inſtrumentum ſpectant, dato quod hydrops ſit læſio ſanguificatricis, quæ neceſſitas cogit, vt hæc ſemper lædatur vitio facultatis, aut inſtrumenti. & non poſſit vitiari ob errorem externum? v.g. ſi quis ſiti vexatus copioſam aquam bibat, nec eam reijciat, aut vomitu, aut deiectione, aut per aliam viam: vndè in abdomine delapſa hydropem conſtituat, quid vitij habet hepar in hoc morbo? Quòd ſi dicamus in omni hydrope confirmato neceſſario affectum eſſe hepar, Galenum Hippocrati conciliantes, probabile erit dicere, hepar in omni hydrope laborare, quamuis non primario, ſed ſæpius ſecundario. vt in adducto exemplo, & alijs caſibus quamplurimis, in quibus aqua prius colligitur, quam afficiatur hepar. afficitur tamen indè aqua ipſa, & priori affectione id in conſenſum trahente. Hipp. tamen Hydropem ab hepate appellat tantummodo illum, in quo hepatis affectio hydropis primaria cauſa exiſtit. in alijs enim etiamſi tandem hepar affici concedatur, quia tamen hæc affectio non eſt primaria hydropis cauſa, huius mentionem faciendam eſſe non exiſtimauit. In hydrope ergo, de quo nunc agit Hipp. hepar nullo modo affectum eſt, quia aqua eius defectu non generatur, ſed in carne, vbi pituita à capite delapſa liqueſcens, in aquam conuertitur, quæ dum recluſis poris retinetur in carne, venæ per ipſam diſperſæ ab aquæ præſentia contaminantur. Læſionemque & vitium proximioribus communicantes hepati tandem malum impartiuntur, quo quidem affecto aqua in ventre celerius cumulatur; morbuſque, & illius cauſa geminantur. Non in omni hydrope patitur hepar.

Verſ. 190. Si autem modicus fluxus fuerit, coxendicum, & articulorum diuturnam affectionem facit, vbi fluere ceſſauerit. Mar.n.19.

Fluxio, quando copioſa eſt, hydropem facit eo modo, quo explicatum eſt, quia partes fluxionem ſuſcipientes à materiæ copia oppreſſæ eam expellere nequeunt; quum verò modica eſt, quia partis facultas dominatur, vel eam concoquit, & abſumit, vel ſaltem ad ignobiliores partes detrudit; ad articulos nempe, & potiſſimum ad coxendicem: vbi dolores diuturnos facit. Notat verò Hipp. id fieri non eo tempore, quo materia fluit, eò quod natura humorem in motu exiſtentem regere non poteſt, quod omninò neceſſe eſt, vt abſceſſus fiat ad articulos, verum fluxione ceſſata. Abſcedit verò ad articulos potius, quam ad aliam partem, tum propter imbecillitatem, tum etiam propter cognationem. Nam cum partes poſteriores, ad quas fluxio fertur, ſint anterioribus neruoſiores; ita etiam cum articulis connexionem maiorem habent, quam cum cæteris particulis.

Verſ. 261. Quum ambo latera doluerint, reliqua autem ſimilia, velut in priore fuerint; hæc quidem peripneumonia, illa verò pleuritis. Mar.n.24.

Hæc ſentẽtia adeò exagitauit Virum eximium, & in Hipp. doctrina ſummopere exercitatum, vt coactus fuerit aſſerere, pleuritidem omnẽ pulmonis inflammationem eſſe, & eò magis huic inſtitit opinioni, quatenus cum plura cadauera pleuritide interemptorum ſecuerit, omnia pulmones læſos habuiſſe conſpexit. Et hæc apud ipſum tanti fuere, vt cætera omnia Hipp. loca reijcere ſtuduerit, in quibus latus, quod coſtis, carne, & membranis conſtat, in pleuritide affici teſtatur. Verum ei conſiderandum fuerat, Auctorem hoc in loco de pleuritide non exquiſita ſermonem habere, ſed de ea, quæ à deſtillatione à capite ortum ducit. quæ à vera, & exacta pleuritide plurimum differt. potiſſimum verò ratione materiæ, nec non etiam quodammodo loci affecti. In hac enim materia pleuritidem, aut peripneumoniam faciens in pulmonis cauitatibus continetur, dum à capite deſcendens per aſperam arteriam fertur, vbi quoniam inflammationem excitare non admodum eſt apta, niſi ex propria natura calida ſit; ideò Hipp. hanc appoſuit conditionem: ſi bilis fuerit. Sic enim humor in pulmonis cauitatibus conſiſtens caloris, tantum inducere poteſt, vt inflammatio in eo excitetur, quod

rarò alijs humoribus euenit. In vera autem pleuritide,aut peripneumonia,quia materia non A
à capite deſcendit, ſed à toto, & à proximis partibus ad affectos locos procedit, vt apertiſſi-
mis verbis teſtatur Hipp. libro tum 1. tum 2. de morbis, ideò hæc facilè inflammationem in
parte, ad quam fluit, inducere poteſt: dum à venis egreſſa,per carneſq. & earum poroſitates
diſperſa, putreſcit, indèque incaleſcens inflammationem inducit. Notum eſt enim quemli-
bet humorem à venis egreſſum, & per ſubſtantiæ poroſitates diffuſum ſtatim putreſcere, vn-
dè affectus contingunt,qui communi vocabulo inflammationes nuncupantur. Ex quo altera
notatur prædictarum affectionum differentia, quia ad veræ pleuritidis, aut peripneumoniæ
generationem bilis, & pituita ſimul concurrunt,vt locis allegatis teſtatur Hipp. in his verò,de
quibus hoc in loco tractatur, bilis ſola requiritur, alioqui bilis pituitæ admixtione ita con-
temperaretur,vt in cauitatibus pulmonum ob aeris frigidi conſortium accendi eſſet impoſſi-
bile, & in hoc conſiſtit differentia inter hunc affectum, & veram peripneumoniam, in qua
bilis, & pituita,quia (vt Hyp.teſt.lib.1.de Morb.) à toto ad interiores pulmonum cauitates B
fertur,eorum pertranſiens ſubſtantiam,ſtatim incaleſcit,ita vt cum ad internas cauitates per-
uenerit refrigerari non poſſit,quemadmodũ euenit in hoc affectu,in quo materia à capite de-
ſcendens ad pulmonis cauitates immediatè peruenit,in quibus ſtatim refrigeratur, vt inflam-
mationẽ excitare non poſſit, niſi bilis ſimplex fuerit,eaque copioſa,vt ait Hipp.in textu,cum
igitur adeò interſe differant prædicti affectus, eorum eſſentia minimè ſimul confundenda eſt.
Et ſi ab Hipp. pleuritidis & peripneumoniæ nomine ſunt denominati, id ob ſimilitudinem
ſymptomatum factum eſt. Cum enim apud omnes conſtet,pleuritidem affectionem eſſe la-
teris, peripneumoniam verò pulmonis inflammationem, & quia pleuritis pro maiori parte
vnum tantum latus occupat, raro vtrumq. propter diſtantiam dextri lateris à ſiniſtro,è con-
tra verò peripneumonia ob pulmonis loborum connexionem, & continuitatem, rarò euenit
vnã eius partem inflammari altera permanente illæſa. Hæc omnia reſpiciens Hipp.qui mor- C
In quo pleuritis, & peripneumonia conueniant. bos à capite oriundos deſcribere profitebatur, vt demonſtraret & Pleuritidem, & peripneu-
moniam à capite originem habere poſſe, pleuritidis nomine vnius tantum lateris affectionem
appellauit, Peripneumoniam verò vtriuſque affectum. Nec pleuritidis huius denominatio
impropria cenſeri debet, quia ſi pleuritidis nomen ἀπὸ τοῦ πλευρον, ideſt, à latere deductum
eſt, quod in ea perpetuò afficitur, in hac etiam latus affectum eſſe demonſtrat Hipp. quia vt
ipſe inquit, fluxione bilis in pulmones dilabente pulmo repletur, repletuſq. intumeſcit adeò
vt latus attingat, cui adhærens inflammationem ei impartitur, vndè dolor oritur,non ratione
inflammationis pulmonis: quia ob ſenſus exiguitatem pulmo minimum dolet, ſed ratione
affectionis ipſius lateris, cuius gratia non impropriè pleuritis appellatur. Peripneumonia
verò dicitur,quando inflammatio vtramque pulmonis partem occupat, quia vt proximè di-
ctum eſt, hoc in peripneumonia eſt frequentiſſimum, nec impropriè peripneumonia vocatur, D
etiam ſi dolor ex latere affecto dependeat, cum pulmo inflammatus ſupponatur, quando-
quidem etiam in vera peripneumonia dolor infeſtat, non ratione inflammationis pulmones
occupantis, ſed partium pulmoni adiacentium. Ita enim ait Hipp. lib. 1. de Morb. ſect. 2.
Mar.n.24. verſ. 225. Peripneumonia fit, cum commota, & calefacta pituita, ac bile, pulmo præ cali-
ditate attraxerit in ſe ipſum de vicinis locis ad ea, quæ iam ſunt in ipſo, & percaleſcit qui-
dem totum corpus, & dolorem exhibet,maximè autem dorſo, & coſtis, & humeris, ac ſpi-
næ,nimirum ab his in ſe ipſum trahens plurimam humiditatem, & ſuper exiccantur hæ par-
tes, & nimium incaleſcunt. Hæc Hipp. Quæ omnia vir præfatus animaduertere debuerat,
nec ex hoc vnico loco, & in quo de his affectibus non ex profeſſo tractatur, cætera omnia
reijcere, in quibus de his peculiariter agitur. Quod ſi in omnibus ſectis cadaueribus pul
mones læſos in pleuritide ſemper reperijt, conſiderare debuerat Romæ id obſeruaſſe, vbi E
propter cœli inconſtantiam, & humiditatis exceſſum morbi à capite pro maiori parte ortum
ducunt, vt mirum non ſit, ſi pleuritides, & peripneumoniæ, quæ hic vagantur ſint ferè om-
nes de numero earum, de quibus hoc in loco fit mentio. Scio quidem in Archihoſpitali S.
Spiritus, ad quod pauperes ex Romano agro curandi adferuntur quotidie obſeruari cadaue-
ra pleuriticorum, in quibus latus læſum, & corruptum reperitur, cuius rei præter ex-
cellentiſſimos illius Hoſpitalis medicos aſſiſtentes, alioſque rei medicæ ſtudioſos, oculatus
teſtis eſſe poſſum. Quarè quotieſcunque pleuritis eſt vera, cuius ſigna, generationis mo-

dum,

A dum, & affectum locum diligenter explicauit Hipp. lib. 1. de Morb. verſ. 200. ſect. 2. & quæ à rigore incipit vt lib. cit. teſt. Hipp. ipſe ex communi ſententia, non autem à deſtillatione à capite, ſemper latus affectum inuenietur, pulmone illeſo apparente, niſi vbi contigerit pleuritidem in peripneumoniam tranſmutati. Similiter peripeumonia vera pulmones ſemper læſos tenet; cuius dolor, etiamſi prout plurimum vtrumq. latus occupat ob rationem à nobis ſuperius aſsignatam; aliquando tamen vnum tantum latus affici contingit: quod verbis adeò manifeſtis teſtatur Hipp. vt veritatem nullus diſſimulare queat. Libro enim coac. Pren. ſect. 2. verſ. 282. Peripneumonicis (inquit) quibus tota lingua alba, & aſpera fit, ambæ pulmonis partes inflammatæ ſunt, quibus verò dimidia, vna iuxtà quam apparet. Si igitur Hipp. hoc in loco peripneumoniam totum pulmonem occupare dicit, id aſſumpſit tanquam quid communiter contingens, & ob ſymilitudinē ſymptomatum, vt proximè adnotatum eſt à nobis, ita B vt quantum peculiare eſt peripneumoniæ, vtrumque latus occupare, tantum pleuritidi conueniat, vnum tantummodo latus eſſe affectum. Mar.n.13.

Verſ. 273. Si verò nona die duobus diebus interpoſitis, &c. Mar.n.25.

Hanc Aſclepiadum obſeruationem fuiſſe, credendum eſt, videlicet peripneumonicorum, cui febris die ſeptima ſedata, nona repetit, eum vel mori, vel ſuppuratum fieri. Similiter, ſi die duodecima corripiat, & hunc ſuppuratum fieri, ſi verò decimaquarta repetat, non ſuppuratum fieri, ſed ſanari. Quorum effectuum cauſæ non ſatis patent. Dicerem tamen ego. Quando morbus adeo acutus eſt, vt quemadmodum proximè dicebat Hipp. niſi ſeptem dierum ſpatio febris, aut remittatur, aut ſedetur, impoſſibile ſit, ægrum ſuperſtitem fieri, ſed die ſeptima ſuffocatur, aut moritur, ſi contingat febrem die ſeptima remitti, indè nona exacerbari (id enim ſignificare voluit per illa verba. Si verò nona die duabus diebus interpoſitis C corripiat) vt plurimum hic etiam, aut moritur, aut ſuppuratus euadit, per duos enim intermiſſionis dies quoquo pacto refecta natura diutius morbum ferre poteſt, ita vt niſi moriatur ſuppurationem perferre poſſit. Ad ſuppurationem quidem deueniet, ſi exacerbatio febris erit ſymproma ſuppurationis, quæ dum fit, febrem exacerbari neceſſe eſt, in mortē verò terminabit, ſi illa exacerbatio fuerit, veluti recidiua prioris morbi. Si verò duodecima die febris die ſeptima ſedata) repetat, ſuppuratus fit: quia febris die ſeptima ſedata, ad duodecimam diem recidiuā producere non poteſt, vndè neceſſe eſt, hanc febris inuaſionem à ſuppuratione dependere, vt neceſſario in hoc caſu ſuppuratio conſequatur. Quod ſi tandem ad decimumquartum diem febris inuaſio protrahatur, nō ſequitur mors, quia huiuſmodi exacerbatio non poteſt eſſe recidiua quam in morbo acuto citius, ſequi neceſſe eſt. Verum neque etiam accidens ſuppurationis, quæ in illum diem protrahi non ſolet, ſed potius naturæ conatus erit, quo D morbum tollere omninò ſtudet, & ideò in die critica hoc fit, quæ dies eſt naturæ, & terminus acutorum morborum, vndè materiæ arguitur benignitas, cuius gratia morbi ſolutio abſq. ſuppuratione expectatur.

Verſ. 276. Et quicunque ex peripneumonia, aut pleuritide ſuppurati fiunt non moriuntur, ſed ſani fiunt. Mar.n.25.

Suppuratio pleuritidi ſuccedéſque ſalutaris.

Enarrare incipit modos Hipp. quibus homines ſuppurati fiūt, & primo loco ponit eam ſuppurationem, quæ peripneumoniæ & pleuritidi ſuccedit. Hancque ſalutarem dicit: quia homines ex pleuritide, aut peripneumonia in mortis periculo verſantes, per ſuppurationem liberantur, veruntamen ex his non intelligas Hipp. exiſtimaſſe, omnes ex pleuritide, aut peripneumonia ſuppuratos ſanari, quia etiam ſi verum ſit, omnium ſuppurationum, quæ in ventre ſuperiori contingunt, minus læthales eas eſſe, quæ pleuritidi, aut peripneumoniæ ſuccedunt, de E quarum curatione tractans Hipp. lib. 1. de Morb. verſ. 285. ita concludit: Hic ſi ſtatim aſſumatur curandus, ſanus plerunq. fit: ſi verò negligatur, perit. Nihilominus lib. 2. ſect. 2. verſ. 215. ſuppuratorum ex pleuritide alios euadere, alios perire teſtatur. Quapropter ſuppurationes omnes ex his morbis contingentes ſalutares omninò dici non poſſunt, ſed illę tantummodo, quæ ei pleuritidi, & peripneumoniæ ſuccedunt, de quibus hoc loco tractatur, quæ ſcilicet à deſtillatione à capite ortum ducunt, quarum natura parum ante à nobis explicata eſt. In his enim, quia ſuppuratio in pulmonis cauitatibus conſiſtit, pus facile educitur, nec vlla pulmoni, aut pectori læſio timetur, ſecus autem in alijs peripneumoniæ, & pleuritidis ſpeciebus; in quibus, quia materia ad ſuppurationem conuerſa non in cauitatibus, ſed in ipſiuſ- Mar.n.23.

ipſiuſmet partis inflammatæ ſubſtantia, & poroſitatibus continetur; facta ſuppuratione, vt A
pus exeat, rumpi abſceſſum neceſſe eſt, & ex conſequenti vlcus induci, cuius conſolidatio, quia non facilè ſuccedit; hinc fit, vt morbus protrahatur, ex quo tabis periculum accedit, quia tandem homo corruptus perit.

Mar.n.26. *Verſ. 278. Suppurati vt plurimum fiunt, quum fluxus in idem, velut in bile contingit, &c.*

Omnes ſuppurationum ſpecies.

Secundam ſpeciem, ſeu modum ſuppurationis deſcribit inquiens, illum eſſe, per quem materia à capite deſcendens in eum locum peruenit, in quem bilem ferri dixerat ſuperius, in pulmone, quæ tamen non fuerit adeò copioſa, quemadmodum de bile dictum eſt, ſed pauca, tandiuq. perſeueret fluxio, quouſq. nihil, aut non ſufficienter expuente egro, materia in pectore collecta ſuppuretur, & Empyema inducat. Verum interrogare Hipp. poſſet quiſpiam. Si materia fluens non ſit bilis, quæ pleuritidem, aut peripneumoniam dictam inducat, ſed pituita, nec pauca ſit adeò, vt ſuppurationem iuxtà Hipp. decretũ conſtituat, ſed copioſa, quid B
inde ſequetur? Huic pro Hipp. reſponderẽ, tuſſes aſthmata, aliaque ſimilia, quæ à deſtillatione dependent. Cum enim ad ſuppurationem dictam requiratur materiæ collectio in pectore, & hæc colligi non poſſit, quando natura ad eius expulſionem incitatur, ideò neceſſe eſt ita latenter fluere, vt ſenſum quodammodo effugiat: quod fieri non poteſt, quando copioſa eſt, quarè ad huius ſuppurationis generationem requiritur, vt materia pituitoſa ſit, acrimoniæq. expers, & in pauca quantitate, paulatimq. fluat, nè ad eius expulſionem natura ſtimuletur.

Mar.n.26. *Verſ. 280. Fiunt etiam ſuppurati, quum minus excreant, quam influit in pulmonem.*

Hæc eſt tertia ſuppurationis ſpecies, à præcedenti in eo differens: quia in ea nihil expui ſupponitur: in hac verò ſputum procedere quidem, verum non pro ratione copiæ influentis materiæ, quarè in hac ſpecie non eſt neceſſe deſtillationis materiam acrimoniæ expertem eſſe, & latenter fluere, & paulatim, vt in præcedenti, cum ſatis ſit materiæ partem retineri, C
quæ in pus conuerſa pulmones corrumpat; vt ait Hipp. in textu. Hancque ſuppurationis ſpeciem incurrunt illi, qui natura, aut ex accidenti pectus imbecille habent, vndè ab influente materia in totum ſe liberare nequit.

Mar.n.26. *Verſ. 286. Fiunt præterea etiam ab vlcere ſuppurati, & leuior hic morbus exiſtit.*

Quartam ſuppurationis differentiam proponit ex vlcere prouenientem, quam cæteris faciliorem dicit, non certè quo ad curationem, nam hæc cæteris periculoſior exiſtit, vt quæ neceſſariò tabem inferat, ſed faciliorem dicit, quia ſenſim fit, nec ægrotantem admodum affligit, dum ſcilicet pus ab vlcere emanans intus colligitur. Niſi per vlcus intelligamus, non pulmonis, quodque cauſam habuerit materiam acrem, aut putridam pulmones erodentem, aut putrefacientẽ: nam huiuſmodi ſuppurationis ſpecies ſub præcedenti continetur, quod ipſiuſmet contextus verba palam faciunt, dicebat enim quam proximè. Simulq. ex vlcerato in D
thorace, ac pulmone magis fluit, & vlcera agitata refringuntur, vt etiam ſi fluxus à capite ceſſet, is, qui ab ipſis vlceribus venit, ſufficiens ſit, morbum facere. Sed eam ſuppurationem intelligamus, quæ à vulneribus, aut vlceribus pectoris contingit, quando pus ex vlcere emanans in Thoracem colligitur, & empyema facit. Nam re vera huiuſmodi ſuppuratio leuior eſt, quia ſatis eſt vlcus ſanari, & pus educi, quod præſtare non eſt omninò difficile, nam alioqui nihil remanet, quod curationem difficilem præſtet, & hanc interpretationem confirmare videntur, quæ ſubſequuntur verba, quibus poſtremam ſuppurationis differentiam deſcribit, inquit enim: Fit etiam extra pulmonem (quaſi dicat velut præcedens) maximè quidem à ruptione, & vbi caro contuſa fuerit, cum enim huius in præſenti nulla fiat mentio, ſub præcedenti ſpecie comprehenſam eſſe dicendum eſt, quemadmodum ea, de qua Hipp. coac. Prænot. verſ. 353. ſect. 2. loquitur hunc in modum. Quicunquè vulnerati in thoracem externa vul- E
neris parte ſanati ſunt, interna non, periclitantur nè ſuppurati fiant.

Mar.n.30. *Verſ. 321. Febris ſedanda non eſt per ſeptem dies.*

Non prohibet Hipp. febrem ſedare ante ſeptimum, tanquã malum ſit in hoc morbo ſedari, aut remitti febrem ante ſeptimũ diem, ſed vt moneat, non conuenire eo tempore ea medicamenta, quæ cum frigida ſint, pro febris curatione vſurpantur, hæc enim frigiditate conſtipando plus lędere, quã prodeſſe poſſent. Notẽt ergo recentiores, & conſiderent, an vſus aquæ ſtillatitiæ ex floribus papaueris ſilueſtris à principio pleuritidis ſuſpectus ſit, quẽ adeo familiarẽ ſibi fecerũt. In huius doctrinæ confirmationẽ, vide quibus Hipp. 1. curat. abſol. 3. de Morb. v. 301.

Sectio

A *Sectio ſecunda.*

Verſ. 9. Poſtquam autem febris remiſerit, ſorbitiones quam debiliſſimæ offerantur. Mar.n.3.

Quia pleuritidis, de qua hoc in loco tractatur, acutiſſimus eſt morbus, & qui primo ſeptenario terminatur: ideò intendit Hipp. ægrum ſolo potu continendum eſſe, donec febris remittatur, videlicet aceto mulſo, & aceto, & aqua. Nam etiamſi, inquit, & ad ſorbendum dandum eſt quidquid excreationem facit, non intelligit ſorbitiones nutrientes, ſed medicas: quale eſſet Eclegma aliquod eorum, quæ expurgationis cauſa exhibentur. Remiſſa ergo febre, quia paulò vberius nutrire expedit, ſorbitiones dari iubet: verum debiliſſimas, quia à potu ad fortiores ſtatim tranſire, non conuenit.

B *Verſ. 10. Si verò euacuatio oboriatur, ſi quidem iuuenile adhuc eſt corpus, potus auferendi ſunt. Si verò febris dimiſit triticeis ſorbitionibus vtaris.* Mar. n.30.

Zuingerus hunc locum ita vertit. Quod ſi alui fluor corpori, quod recens in morbum incidit ſuperuenerit, à potu auferendum erit. Quam quidem interpretationem, ſi Auctoris intentionem conſiderauerimus, ſatis congruam fatebimur, ſubiungit enim poſt hæc: Si verò febris dimiſit, &c. quaſi in hoc morbo duo tempora conſiderentur. Alterum eſt, quando circa morbi principia febris viget, nullaquè apparet excretio. Alterum verò, in quo iam febris remittitur. Inquit ergo Hipp. ſi alui excretio à principio, & febre nondum remiſſa ſuperueniat, potus prædicti auferendi ſunt, non quidem vt penitus ſine potu degere debeat, ſed nè in ea copia, quæ ſuprà exhibebatur, talis enim potus dupliciter in hoc caſu lædere poſſet, & quatenus copioſus eſt, & quatenus ex aceto mulſo conſtat. Hunc enim aluum ducere, C & ramenta adnotauit tertio acutorum verſ. 76. lædit etiam copia, aluique excretionem mouet, quæ cauſa eſt, vt ſputi excreatio, quæ in hoc caſu maximè omnium expetenda eſt, ſupprimatur. Vt ergo hæc mala caueamus, potus ille copioſus ex aceto mulſo dimittendus, aliuſque idoneus eligendus eſt, & parcè aſſumendus erit. Subiungit poſtea. Si alui fluor ſuperueniat, iam febre ſedata, triticeis ſorbitionibus vteris. Hæc enim alui fluorem aliquantiſper compeſcere ſuo lentore poſſunt, eas tam en exhibere non oportet, priuſquam febris ſedata ſit, quia alimentum plenius præſtant, quam in hoc morbo conuenire exiſtimauerit Hipp. Mar.n.28.

Verſ. 14. Et quum principium morbi adhuc non eſt: ſed fluxus vertitur, &c. Mar.n.31.

Suppuratis morbi principium dici poteſt, quando ſuppurationis ſigna apparere incipiunt, inter quæ illud ſupra adnotauerat, dum dixit, tuſſis fit & pus excreat, &c. Dum ergo inquit, & quum principium morbi nondum eſt, vult ſignificare, quando nondum pus excreare incepit, D humore ad aluum ſecedente, eo igitur tempore ſummo ſtudios puti excreatio procurãda eſt; antequam æger ab alui fluore debilitatus, puris excreationis ineptus reddatur, & quia ſæpè alui fluxus à materia à capite defluente contingit, vt ipſemet Hipp. teſtatur lib. de Acr. aquis & loc. verſ. 49. meritò deriuationem ad nares faciendam iubet.

Verſ. 52. Medicamentum in potu purgatorium præbe, & infernè aluum lacte infuſo elue. Mar.n.35. De elaterio.

Interpres vocem ἐλατήριον elaterium deorſum purgans tranſtulit: fortaſſe Galeni auctoritate permotus, qui in lib. vocum Hipp. inquit, hanc vocem ſignificare non modo id, quod ex ſilueſtri cucumere confectum eſt: ſed quidquid per infernas partes purgat, Erotiano conſentiens, qui ἐλατήρια exponit: cõmuniter pharmaca inferioris ventris partes purgãtia: Verum (pace tantorũ virorũ dictum ſit) licet concedã, ſæpius ab Hipp. vocem hanc ἐλατήριον vſurpari ad omnia medicamenta purgatoria; falſum tamen eſſe exiſtimo, ſignificare tantummodo ea, E quæ infernè purgant: non etiam ea comprehendere, quæ ſurſum euacuant. Nam loca adſunt quãplura, in quibus Hipp. hac voce ſupernè purgantia ſignificauit, imò in præſenti ſententia in hunc ſenſũ accipiendã eſſe exiſtimo. Non enim rationabile eſt in tabe, de qua habetur ſermo, per inferiora purgari voluiſſe, quod expreſsè prohibet l. 2. de morb. vbi tabidos omnes helleboro purgat, cuius proprium eſt ſurſum purgare, imò in tabe ex pulmonis affectu v. 335. ſect. 2 ita temperari iubet, nè aluum infernã moueat. Vult ergo Hipp. prius dari medicamentũ per ſuperiora purgans, deinde infernam aluum infuſo lacte elui, imum dum dicit, & infernè aluum elue, indicat præcedens medicamentum purgaſſe ſuperiorem, alioqui vox infernè ſuperflua eſſet omninò. Verum non hoc in loco tantum vocem hanc ad ſupernas purgationes accommodauit Mar.n.46.

Mar.n.16. modauit,ſed etiam pluribus alijs in locis, & potiſſimum lib. V. epidem ver. 248. in hiſto- A
ria eius,qui ex Euboea venit: vbi hæc habet Hipp. Deinde cum puraret,purgatione ſurſum
opus habere ῥίζαν ἐλατήριον, ideſt, radicem purgatoriam bibit,quam rectè quidē,licet non om-
ninò fideliter,radicem veratri tranſtulit idem interpres. In vtranque ſignificationem recepit
Mar.n.19. libro de Inter. Affect. ver. 420. quo in loco communi nomine purgationem inſtituens, ait.
Huic cum ſic habuerit ἐλατήριον πίσαι, purgatorium potandum præbe. Quale verò eſſe debeat
exponit ſubiungens: Aut thapſiæ radicem, aut veratri, aut ſuccum ſcamonij. Quarè cum
thapſiæ radix, & veratri (album enim intelligit ſimpliciter prolatum, vt alibi demonſtra-
tum eſt) ſurſum purget, ſequitur elaterium medicamentum communi ſignificatione non mi-
nus per ſuperiora, quam infernè purgare, vndè diſtinctionem aliquando addidit, vt lib. 2. de
Mar.n.20.21 Mor. mulierum ver. 375. ἐλατήριον κάτω, ideſt, purgatorium deorſum, quæ particula deorſum
omninò ſuperflua eſſet, ſi elaterium deorſum purgans tantùmmodo ſignificaret. Quarè de
huius vocis ſignificatione apud Hipp. ita ſentio. Aliquando propriè accipi pro medicamen- B
to ex ſucco cucumeris ſilueſtris confecto, quemadmodum hoc in loco, & libro de ſuperfœt.
Mar.n.12. verſ. 46. vbi poſt vſum medicamenti ex medulla cucumeris ſilueſtris confecti, ſubiungit indè.
Mar.n.3. Sed & elaterium hoc modo præparatum apponere potes, ſimiliter & eodem lib. de ſuperf.
Mar.n.17. verſ. 27. item lib. 3. de Morb. verſ. 235. & alijs in locis, quæ ſingula recenſere non eſt
opus. Aliquando communi ſignificatione vſus eſt pro purgatorio medicamento vt lib. V.
Mar.n.10. epidem. verſ. 143. vbi inquit. Huic debili datum eſt ἐλατήριον, ideſt, purgans medicamentum
Mar.n.16. debile, aquoſum, & paucum; & paulò infra verſ. 254. Quinam homo Eubœus πιὼν ἐλατήριον,
Mar.n.19. ideſt, poto medicamento purgante. Et libro ſupra citato de Int. Aff. ver. 420. inquit ἐλατήριον
exhibe, aut thapſiæ radicem, aut hellebori. Sæpè tandem adiectiuum nomen conſtituens
eo vtitur, ac ſi purgatorium diceret, vndè modo pharmaco appoſuit vt hoc in loco pharma-
cum ἐλατήριον, ideſt, medicamentum purgatorium præbe. Item lib. V. Epid. ver. 37. & C
pharmacum bibit ἐλατήριον, ideſt purgatorium; libro pariter Acutorum ver. 15. ait φάρμακα
ἐλατήρια διδόναι, ideſt medicamenta purgatoria dare. Aliquando materiæ medicamenti
adiunxit, vndè radicem ἐλατήριον, ideſt purgatoriam dixit loco ſuperius citato; Catapotia
Mar.n.9. pariter purgatoria, ἐλατήρια dixit, vt legere eſt lib. V. Epid. ver. 131. Huic datum eſt
ἐλατήριον καταπότιον ἰσχυρότερον, catapotium purgatorium fortius, & paulo infra verſ. 243.
ijſdem vocibus vtens inquit. Datum eſt ipſi catapotium purgatorium. Hic eſt ergo
verus huius vocis vſus apud Hipp. quam quidem cum in communi ſignificatione ex-
tendit ad quælibet medicamenta purgantia, etymologia haud ratione caret. Quia
enim inter medicamenta purgantia elaterium fortitudine cunctis præſtat, iure meritò
purgatorium per excellentiam elaterium dicitur. Non abſimili denominatione Bezoar- D
tica dicimus alexiteria medicamenta omnia, quia lapis bezaar Arabum cætera omnia
virtute antecellabat olim; cuius nomen tantum nobis relictum eſt, & opinio, ſi ex-
perientiam conſulimus, ac notas attendimus, quas deſcripſere illius ſeculi medici. Ve-
rum licet tam variè hæc vox ab Hipp. vſurpetur, non tamen confuſionem in eius doctrina
parit, ſi quis adnexis mentem adhibeat, ab eodemque Hipp. eius ſignificationem perquirat:
non à Gal. alijſque expoſitoribus, quod Cornarium feciſſe conſtat, non in præſenti ſententia
tantum, ſed vbique cum manifeſta veri ſenſus iactura, & Hipp. doctrinæ ſinceritatis pertur-
batione, qui præ a ijs inculpatam verſionem nobis reliquiſſet, ſi in dubijs græchizare aliquan-
do, non omnia in Latinam locutionem traducere voluiſſet.

Mar.n.36. *Verſ. 61. In edulia pituitoſiſſima offerenda.*

Qui omnem lienis tumorem extenuantibus perpetuò curant, Auctorem hoc in loco dam- E
nabunt, qui contraria exhibet pituitoſiſſima: non conſiderantes lienis tumorem generari ſæ-
piſſimè, quia corpus liquatur à febre: eiuſque colliquatio in aquam conuerſa à liene attra-
hitur, vndè in tumorem aſſurgit: pro cuius curatione, vt efficiens cauſa remoueatur, ea ſunt
exhibenda, quæ extenuationi reſiſtunt, talia autem ſunt, quæ hic pituitoſiſſima vocat Hipp.
Mar.n.37. Hanc eandem tumoris lienis cauſam cognouit lib. 1. Morb. mul. ſect. 3. verſ. 43. de Hydro-
pe ex liene affecto tractans, de qua ita locutus eſt: fit autem ſplen aquoſus ab hac affectione,
quum febris habuerit, & non dimiſerit hominem, & ſitis ipſum corripuerit fortis, & biber,
& non reuomuerit &c.

Verſ.

Verſ.71. Pleuritis ſicca citra fluxũ fit;quũ pulmo valdè exiccatus fuerit præ ſiti neceſſaria. Mar.n.37.

Non eadem eſt pleuritis ſicca,de qua hoc in loco agitur, cum ea, quam ſine ſputo lib.1.de Morbis appellauit, quia in illa pulmo non laborat, qui in hac primario afficitur,etiam ſi pleuritidis nomen ſibi abrogauerit, eo quod lateri morbum faciat. Conuenit quidem cum peripneumonia ſine ſputo,de qua ibidem actum eſt,cum in ambobus eadem ſit pars affecta:morbique eadem eſſentia, vt non ſit mirum,ſi earum curationes plurimum conueniant.

Verſ. 79. Febres porrò propterea fiunt, &c. Mar.n.38.

Quamuis generalem febrium doctrinam inſtituere videatur hoc in loco Hipp. dum rationem, & modum aſſignat, quo febres in corpore excitari ſolent, particulares tamen febrium differentias reſpexit, de quibus in hoc libro agendum ſibi viſum eſt: quatenus præ alijs febribus cauſam habent euidentiorem. Has igitur excitari ait: quando corpore excalefacto carnes intumuerint ad differentiam earum, in quibus carnes à calore exareſcunt, à quibus ephimeræ febres oriuntur,quas indè in hecticas tranſire exiſtimauit Gal. verum hanc febrem hecticam poſteriorum non nouerat Hipp. An verò huiuſmodi febres dari poſſint: quæ ſcilicet continuato, & æquali ſemper motu procedant abſque aliqua interna alicuius partis affectione permanente,cæteris iudicandum relinquo; miror quidem vehementer, ab antiquis memoratas non fuiſſe,ſi humanã naturam laceſſere conſueuerunt,ſcio quoque harum febrium eſſentiam,quam in calida,& ſicca cordis intemperie repoſuit Gal.Hipp.dogmatibus aduerſari,qui morbum à ſola intemperie ſine materia produci non poſſe,ex antiquorum conſenſu longa diſputatione demonſtrauit lib. de vet.Med. verſ.216. Ad inſtitutum igitur redeuntes,ait Hipp. Mar.n.42. Quum corpore excalefacto,ſiuè à laboribus, ſiuè à cibis, & potibus; ſiuè ab alia ſimili cauſa cutis pori obſtruuntur, tum calor incluſus pituitam, & bilem accendit in febrem;quippè quæ ab ambientis frigiditate, & cutis tranſpiratione non ventilantur, & quia hæc cauſa febres eas excitare ſolet, quas ephimeras dicimus (has enim à cutis adſtrictione frequenter generari notum eſt) ideò Hipp. curationem primo tentat ijs, quæ ephimeræ conueniunt, nam eadem vſus eſt Gal. lib. ad Glauconem cap.3. quæ balneis,illitionibus,calefactorijſq. abſoluitur, ita vt hæc ſola ſufficiat ad declarandum Hipp. hoc in loco de illis febribus non tractare, quas ex bile ipſe appellare ſolet,& putridas dixere poſteriores,nam harum curatio à præſenti omninò diuerſa eſt, & ideò ſi præfatis remedijs adhibitis trium, aut quatuor dierum ſpatio (eò vſque enim ephimeras produci aliquando notum eſt) febris non ſoluatur, ſignum eſt putridam, quàm dicimus,ephimeræ ſucceſſiſſe,& ideò curandi rationẽ putridis febribus conuenientem præſcribit: quæ in purgatione,& refrigeratione conſiſtit.Circa purgationẽ verò conſideratione dignũ eſt Hipp.pro febris curatione bilem ſolã purgare,non ſimul,& pituitã:etiam ſi vtrũq. humorũ ad eius generationẽ concurrere dixerit. Hoc enim ab eo factũ eſt, memor eorũ, quæ de febrium putridarũ generatione dixerat lib. de Nat. Hum.verſ.272. has inquam febres ita Mar.n.27. à bile ortum ducere, vt (quemadmodum in eius loci expoſitione indicauimus) ſine hac febrem excitari ſit impoſſibile, bilem igitur ſolam purgat, quia hanc educere facilius eſt, quam bilem, & pituitam ſimul, hacque è corpore educta febrẽ ceſſare neceſſe eſt, præterquã quod educta bile pituita remanens in corpore ſua frigiditate febrili calori quodãmodo aduerſatur, & febri medetur, quo beneficio priuantur Gal. ſectat.qui omnes humores peccantes educũt.

Verſ. 89. Febrienti cibum nè offeras. Mar.n.39.

Per febrientem intelligit Hipp.eum,quem actu febris tenet,vndè tempus interualli excluditur earum febrium peculiare, quæ ad intermiſſionem deueniunt. Nam eo tempore cibos concedere nouimus, libro enim de affectionibus ita inquit: Si verò febrilis calor apprehenderit, & dimiſerit, grauitas autem corporis ipſum detinuerit, hunc quidem,donec calor tenuerit,ſorbitionibus, & potibus curato, quum autem non tenuerit,etiam cibos dato, ex quo notent recentiores,quantum ab Hipp. decretis recedant,dum febrientibus & panem, & carnes exhibent quotidie, quod alias etiam adnotauimus.

Verſ. 90. Neque ſorbitionibus aluum ſubducas. Mar.n.39.

Conſideratione dignum eſt, cur Hipp. febrienti ſorbitiones ſubducentes prohibeat, qui inferius medicamentum purgans præbet. Hipp. enim decreti ratione perſpecta,quæ purgatio in febribus ſit adminiſtranda,& quæ fugienda, patebit. Supponendum igitur per ſorbitiones aluũ ſubducentes non intelligere eas, quas attractorias 4.acut.v.20. appellauit,quibus pharmaco

maco impoſito peculiarem humorẽ ducimus,ſed eas,quæ ſubducendo humores in aluo exi-
ſtentes,& eorũ Ichores à venis educunt,quæ in numero leuium pharmacorũ,de quibus paulò
Mar.n.45. infrà mentionem faciet,reponuntur,& lib.1.de Mor.Mul.ſect.2.verſ.103. humores laxantia
appellauit. Noſtri lenientia medicamenta dicunt. Quia igitur humores febrem efficientes
non in aluo, ſed in venis continentur, ſi in febribus purgatio inſtituenda eſt, eligendum eſt
pharmacum, quod humorem à venis educat, qualia ſunt purgantia propriè dicta, non ſorbi-
tiones,aut potiones aluum ſubducentes. Hæc enim quia non humores peccantes,ſed eorum
Medicaméta lenientia in febribus dãnantur. ſeroſitates tantummodo educunt, duplex incommodum afferre poſſunt, alterum eſt, quia
humores peccantes non educunt, ſed commouent magis: vnde crudiores, & ſæuiores red-
duntur, quod quidem incommodum nobis inſinuauit 4.acut.verſ.136. vbi noxas ex impor-
tuno pharmaco exponens inquit: Si quid enim circa ventrum commoueris, vrina non con-
coquitur, & morbus abſque iudicatione protrahitur, ad quas referri etiam poſſunt ea, quæ B
contingunt mala, quando bilis commouetur, & non educitur; quæ lib. de Medicam.purgan-
tibus ab Hipp. referuntur. Alterum inconueniens eſt: quia fit euacuatio eorum, quæ mini-
mè peccant, ex quo duplex etiam malum ipſi ægrotanti euenit. Nam & æger vlterius debi-
litatur,quod in eo aphoriſmo nobis ſignificauit Hipp. Si talia purgentur, qualia oportet, con-
fert, & leuiter fertur, ſin minus è contra, experientia etiam atteſtante, quandoquidem ex
quacunque euacuatione ægros debilitari manifeſtè apparet,potiſſimum verò,quando humo-
res non peccantes educuntur, cum enim ſua præſentia peccantes quodammodo retundant,
ijs eductis eos ſæuiores reddi neceſſe eſt: vndè febris non parum exacerbatur, & eò magis
Mar.n.25. quando ſeroſitates educuntur, quæ, vt adnotauit Hipp. 4.de Morbis ſect.2.verſ.113. febrili
calori ſunt infenſiſſima, & febri maximè reſiſtunt. Vndè experientia docet: quotieſcunque
deiectiones aquoſæ fiunt, ſemper febris exacerbatur magis, quod non conſiderantes me- C
dici à medicamentis aquoſa educentibus abſtinere neſciunt. Harum autem purgationum
abuſum ab ignorantia, nè dicam malitia quorundam originem habuiſſe conijcio, qui cum
pharmacum electiuè purgans humori peccanti adaptare neſcirent, nè purgatio moleſta con-
tingeret, ad lenientia, & ſeroſitates educentia confugère, ſatis ſibi eſſe exiſtimantes, phar-
maco potato laſana deiectionibus repleri, etſi non ignorarent, deiectiones (vt ait Hipp.) non
multitudine exiſtimandas eſſe, ſed ſi talia deijciantur,qualia oportet. Quicunque igitur,non
adulatoris, ſed Medici munus exercent, Hipp. conſilio lenientia ſimpliciter medicamenta
in febribus curandis fugiant, & ea potiſſimum, quæ ſeroſos tantum humores educunt: cuius
naturæ eſt manna, & fortaſsè etiam roſarum infuſio, quibus ſi tandem vti velint, ſaltem me-
dicamenta electiuè purgantia ijs admiſceant, cum plura adſint, quæ ſatis blandè id præſtant.
Talia ſunt Electuaria Scamonium recipientia, cuius facultate bilem, quæ perpetuò in febri- D
bus purganda eſt,educunt, ita enim faciendum eſſe præcipit ſubſequenter hunc in modum.
Hunc itaque medicamentum potare oportet, quod educat, qua parte febris magis hæret
ſiue supernè, ſiue infernè: & ſiquidem ſupernè hæreat,ſupernè: ſin infernè, infernè. Verum
quia quis interrogare eum potuiſſet, quid faciendum ſit, ſi æger debilis fuerit, ita vt fortia
medicamenta ferre non poſſit: ideò ſubiungit Hipp. Non oportet autem etiam debiles for-
tia medicamenta potare, ſed ſimiliter: aut ſolum ſic,vt fortibus quidem forte,debilibus verò
debile exhibeas, quæ quidem in eum ſenſum non ſunt accipienda, vt in febribus purgatio in-
ſtituatur, illud genus medicamenti eligendo, quod ægrotantis vires indicabunt: quaſi non
morbi magnitudo remedij fortitudinem indicet, ſed virium robur. Verum vt demonſtret
præcipuam purgandi intentionem in morbum dirigendam eſſe,cuius gratia in febribus medi-
camentum forte indicatur,à quo electiuè humor noxius purgetur, quod ſi ob virium imbe- E
cillitatem id non liceat, ſæpius abſtinendum ſatis eſt, quam ægrotantem in diſcrimen addu-
cere,quod quidem præceptũ confirmatur lib. de affectionibus verſ.31. vbi reddens rationem
Mar.n.2. Hipp. cur à morborum principio purgatio facienda ſit,hæc ait. Si verò omiſſo principio ad
finem iam vergente morbo exhibueris in delaſſato iam corpore, forte quiddã exhibere veri-
tas, periculum eſt nè magis delinquas, quam ſucceſſum conſequaris. Si igitur febris forte
medicamentum expoſcit, & vires debiles non permittunt ſequetur,fortibus tantummodo
ægris medicamentum eſſe exhibendum, quod voce illa ſimiliter ſignificare voluit Hipp. non
autem in eum ſenſum, vt medicamentum ſemper ſimile exhibeatur ei, cui exhibendum eſt,

ad

A ad quid enim ſubiunxiſſet, aut ſaltem ſic, vt fortibus quidem forte, debilibus verò debile exhibeas? ſi id voce ſimiliter intellexiſſet, ſenſus eſt ergo. Fortia medicamenta in febribus exhibenda eſſe. Verum hæc debiles aſſumere non debent, ſed ſimiliter, hoc eſt eos tantummodo, qui fortibus medicamẽtis, ſunt ſimiles, fortes inquã, aut ſolum ſic, vt fortibus quod forte, debilibus verò debile exhibeas, quod quidẽ ſubiunxit Hipp. quia aliquando cõtingunt caſus, in quibus non videtur ſaluari poſſe æger, niſi purgatio ipſi exhibeatur. Verũ ſi debile medicamentũ (inſtabit adhùc aliquis) eâ ratione prohibetur: quia humores nõ peccantes educit, febrem verò efficientes naturæ infenſiores reddit, cur hæc debilibus permittit? nonnè multò grauius lædetur debilis, quã robuſtus? Huic reſpondeo, debilia medicamẽta in corporibus debilibus plus habere virtutis, quam in fortibus: vndè eorum facultas vlterius etiam ad venas peruenire poterit, & hoc modo humor peccans educitur, verum quia id ambiguum eſt; ideò

B id faciendum non eſt, niſi neceſſitate cogente, & ea inſuper cautione adhibita, vt inter hæc ea eligantur, quæ bilem reſpiciunt. Notum eſt enim, etiam lenientium medicamentorum alia bilem, alia pituitam, alia melancoliam ſubducere, quod in Hippocratis doctrina paſſim colligere licet, potiſſimum verò ex libro 2. de Diæta verſ. 292. Hæc verò in gratiam purgationis in febribus dicenda mihi neceſſarium duxi, tum quia id ad praxim plurimum conducit, tum quia melius præſentis ſententiæ verus ſenſus elicitur. circa hanc materiam de purgatione in febribus vide quæ quarto acutorum adnotauimus verſ. 84. 94. 131. 211. *Mar.n.14.*

Verſ. 94. Quum verò gracilem exiſtentem febris vrat, manifeſtum eſt, quod non propter corporis tumorem febris occupet &c. *Mar.n.39.*

Præſentis curationis ratio à cauſa gracilitatis dependet, quæ ſi alimenti defectus, inanitioue fuerit, repletione curatur, ſi ab humorum vitio, purgatione tollitur. Harum cauſarum

C diſtinctionem ab experimento deducit, quia ſi corpore vberius nutrito æger in melius procedat, ſatis erit, ſin minus, ad euacuationem confugiendum eſt; ſignum enim erit, morbum à cacochimia foueri, quo caſu alimentis reficere non conuenit: Impura enim corpora quantò plus nutries, tantò magis lædes, ex hac ſententia videtur deſumptus aphoriſmus octauus ſecundæ particulæ, in quo legimus. Si ex morbo cibum capiens quis non corroboratur, corpus vberiori alimento vtitur, ſi verò cibum non accipienti hoc contingat, noſſe oportet, quod euacuatione eget; Quod verò ait, etſi neque ſic conducat, palam eſt, quod non oportuerit febrem inducere, idem eſt, ac ſi dixiſſet. At ſi corpore abundanter nutrito febris non ſoluatur, palam eſt, quod non oportuerit copiosè nutrire. Adeò conſtans eſt & firmum, febrem ab ingeſtis alimentis ſemper augeri: ex hac textu colligo, febrem aliquando ab inedia, & extenuatione augeri, quo caſu euacuatio quælibet ſuſpecta eſt. *Nota.*

D *Verſ. 99. Nihilò autem minus oportet, etiam debiles fortia medicamenta potare &c.* *Mar.n.36.*

Hæc verba explicata ſunt paulò ſuperius in enarratione tex. ver. 90. quarè vnum tantummodo circa Cornarij interpretationem adnotare volo illorum verborum ἐδὲν δ᾽ ἧσσον δεῖ &c. quę dum ea ad verbum in Latinum ſermonem tranſtulit, cõtrarium ſenſum ei accommodauit, affirmatiuam reddens ſententiam, quæ negatiua legenda eſt, duæ enim negationes, quæ apud Latinos affirmatiuam conſtituunt, efficacius negant apud Græcos.

Verſ. 123. Cæterum medicamenta bilem ducentia nè propinato. *Mar.n.40.*

Dum Cholagoga medicamenta vetat Ictericis, nè bilis conturbetur magis, non ex eo inferendum, medicamenta alios humores purgantia permittere. Hæc enim tantò minus conueniunt, quantò humorem peccanti contrarium, & diuerſum educunt. Bilem verò purgantia prohibet, tanquam ea, quæ in hoc caſu exhibenda eſſent; in cuius ſententiæ confirmatio-

E nem libro acutorum 4. verſ. 369. purgationem ſimpliciter Ictericis interdixit, de qua re quid noſtra ferat ſententia, in illius expoſitione declarabitur. *Mar.n.64.*

Verſ. 127. Sed & alia vlcera frigefactẽtibus oblinẽda ſunt, & ſuper ipſa humectãtia imponẽda. *Mar.n.41.*

Hac denominatione: Alia vlcera, non intelligit cætera omnia præter recenſita, quia cum vlcera quatenus talia exiccationem expoſcant, non dixiſſet Hipp. humectantia eſſe ſuperimponenda, intelligenda ergò ſunt alia vlcera, quæ cum prædictis conueniunt, tum ratione vlceris, tum confluentium humorum.

Verſ. 143. Febrienti caput nè purgato, nè furioſus fiat. *Mar.n.44.*

Per capitis purgationem Hippocratem intelligere eam, quæ fit per medicamenta nari-

H bus

bus indita, vnicuique in ipſius doctrina etiam mediocriter verſato eſt manifeſtum. Vndè non eſt inconueniens, medicamenta caput per nares ingredientia caliditate ſua illud excalefacere, & quia dum huius præcepti rationem reddit, ſupponit talia medicamenta facultate calida eſſe, indè colligimus nos, quæ minimè, aut leuiter excalefaciunt, tolerari poſſe, nec ab Hipp. improbari.

Mar.n.45. *Verſ. 155. Non à gentilitatis cognatione violatur.*

Bilem ſupernè, aut infernè excerni malum eſt, ſi id ſpontè, non à medicamento contingat, rationem aſſignat Hipp. quia hæc ſpontè commoueri non ſolet, & abſque violentia corpori illata, per quam ſucci in bilem corrumpuntur, & ſecedunt. Hanc verò corruptionem, aut tranſmutationem in bilem non omnes ſucci incurrunt; ſed ij tantummodo, qui cognationem cum bile habent. Inquit ergò Hipp. ſi bilis ſpontè eruperit, aut supernè, aut infernè, difficilius ſedatur; quoniam quæ ſpontè procedit præ violentia corpori facta expellitur, per quam ſucci, qui cum bile cognationem habent, in eam tranſmutantur, & continuò excernitur, ſi verò à medicamento fluat, non gentilitatis cognatione (propter quam ſucci in bilem tranſmutantur) remittitur, & compeſcitur facilius.

Mar.n.47. *Verſ. 175. Vlcus calloſum factum eiecta primum duritia per putrefactorium medicamentum, conſtringere deindè oportet.*

Hac breui oratione methodum tradit Hipp. curandi vlcera calloſa, quæ duabus intentionibus abſoluitur. Altera eſt, vt callus putrefactorio medicamento emolliatur, putrefactorium verò medicamentum intelligit cauſticum, & quod erodendi facultate pollet, de quo
Mar. n.34. lib. 1. de Mor. Mul. verſ. 423. locutus eſt hunc in modum. Quæ enim tenuia, & feruida ſunt, calli duritiam diffundunt. Secunda intentio huic ſuccedens eſt calli putrefacti emollitio, de qua ita ait loco citato. Vbi verò emollitus fuerit callus, tunc mollibus curato. His enim non ſolum emollitus callus decidit, ſed & vlcus repletur, & conſtringitur. Huiuſmodi medicamentorum facultates, & naturam deſcripſit idem Hipp. lib. de Affect. ſect. 2. verſ.
Mar.n.37. 103. eaque eſſe teſtatur, quæ calida, & pinguia ſunt magis, tumefacientiaque hoc in loco appellat, hæc enim emolliendi, & calefaciendi virtute partem laxant, calefaciuntq. vndè nutrimentum vberius ad ſe trahit, ex quo caro augetur, eumque cibum vocat Hipp. quia à cibis, & potibus prouenit. Abſterſionis verò hoc in loco non fit mentio, quæ in alijs vlceribus carnis generationem præcedere debet, eò quod cum medicamentis moderatè exiccantibus fiat, hæc calli generationem denuò efficere poſſent. Quarè abſtergentia medicamenta tunc ſolum in vſum venire debent, cum non durus callus, ſed caro leuis, & fungoſa generatur, vndè vlcus ſordidum fit, quod abſterſione, & exiccatione eget, alioqui carnem generantia, quæ tumefacientia appellat, vlcus morboſius, & magis impurum reddunt, & hoc ſignificare voluit Hipp. per illa verba, corpus ægrotum nutrit, quod vlcus habet, quia enim huiuſmodi medicamenta humores copioſiores (vt dicebamus) ad vlceratam partem ducunt, eam vberius nutriri faciunt, vndè ſicuti impura corpora quãtò plus nutries, tantò magis lædes, ita impura vlcera quantò magis replere ſtudueris, tantò impuriora efficies. Hoc autem in calloſis vlceribus nõ euenit, quia ſubiungit Hipp. renutrita caro à cibis propulſat eam, quæ à medicamento putrefacta eſt, & ſimul cum natura debellat, quod in carne molli non contingit, & ideò medicamentis eget detergentibus, quæ eam extenuant, & gracilem reddunt, quod quidem præſtat ratione penitus contraria ab ea, per quam emollientia carnem generare, & vlcus replere dicebamus. Sicuti enim hæc pingui, & molli ſubſtantia rarefaciendo, emolliendo, & calefaciendo nutrimentum ad vlceratam partem euehunt, ita vice verſa abſtergentia attenuant, & exiccanti facultate ſuccos ad vlcus confluentes exiccant, & abſumunt: quam intenſionem reſpiciens Hipp. gracilem per cibos facere dixit. Et hæc eſt vera curandorum vlcerum Methodus, & diſtinctio, quam vllum poſt Hipp. olfeciſſe nondum inueni. Cætera in textu his ita explicatis, clara ni fallor redduntur.

Mar.n.48. *Verſ. 182. Triſtes, anxios, & errantes, ac ſe ſtrangulare volentes mandragoræ manè in potu data minore pondere, quam quod inſanire facit, curabis.*

De Mandragora. Mandragoræ facultates varias, & inter ſe contrarias reperio. Nam Hipp. ad vteros purgandos ea vſus eſt lib. 1. Morb. Mul. ſect. 3. & 4. idque non immeritò, quandoquidem vim purgatoriam helleboro ſimilem ei tribuit Dioſcorides, ſed & eadem ad fluxus muliebres

ſiſten-

ſiſtendos vſus eſt lib. 2. citato, ſect. 3. verſ. 240. Stupefacientem verò (quam vocant) facul- Mar.n.76.
tatem habere communiter receptum eſt. Vndè quibus aliquod membrum ſecandum foret, antè mandragoræ potu ſtuporem inducere conſueuiſſe Medicos teſtatur Dioſcorides. Harum autem facultatum varietas à partium diuerſitate; & earum vtendi modo prouenit. Succus enim, quia eius tantummodo tenuiorem partem elicit facultatem purgatricem helleboro albo ſimilem obtinet, cuius contrariam in ſemine facultatem repoſuit idem Dioſcorides, eò quod pars ſiccior totius plantæ exiſtit. Vndè ad fluores rubros ſiſtendos cum ſulphure commendauit, quod remedium ab Hipp. recepiſſe exiſtimo. Nam lib. 2. Morb. Mar.n.76.
Mul. ſect. 3. verſ. 240. ita (Cornario interpræte) habetur: Si fluxus ſanguinolentus, aut albus, aut qualiſcunque fuerit, ſulphur, & mandragoram in vino meraco territo, & lana excepta apponito, in quorum verborum tranſlatione à communi lectione receſſiſſe apparet, nam quod habet Græcus contextus μανδραγύρου τὸ ἄκρητον, ideſt, vinum mandragoræ, ipſe tranſtulit, ac ſi legeretur μανδραγόραν τὸ ἄκρητο τρίβειν. Dioſcorides verò fortaſſe, pro dictione ἄκρητον καρπὸν nec perperam in ſuo Hipp. legerat, & ideò mandragoræ ſemini hanc facultatem tribuit, ſed ad noſtra redeamus; Succus vt dicebamus purgandi facultate pollet, ſemen fluxus ſiſtit. Radixque vuluæ appoſita purgat. Quandoquidem ad purgandos vteros Præceptor eam vſurpauit lib. 1. Morb. Mul. ſect. 3. & ſect. 4. Hæcque tandem in potu aſſumpta opij, & Hyoſcyami facultatem obtinet, & ideò ad quartanã cum ſemine Hyoſcyami dedit Hipp. lib. 2. de Morb. ſect. 2. propter rationem eodem in loco à nobis expli- Mar.n.39.
candam, propter quam ſimiliter hoc in loco ad triſtes, anxios, & errabundos, ac ſe ſtrangulare volentes probatur, quia ſcilicet (vt ibi eſt demonſtratum) quietem in humoribus, & in ſpiritibus inducit; qua intentione pariter inferius in conuulſionis curatione eandem vſurpauit. Quia verò hæc in maiori copia exhibita inſaniam facit, hoc admonet nos Hipp. verum quæ ſit hæc quantitas, non adnotauit. Ad quantitatem vnius oboli dari poſſe exiſtimo: vt in expoſitione loc. cit. 2. de Morb. indicabimus.

Verſ. 188. A ruptura febris non corripit amplius, quam tres, aut quatuor dies, ſi verò Mar.n.48.
corripiat, & quis putat à ruptura habere, &c.

Ρῆγμα dicitur violentã carni incidens affectio, ſiuè hæc à re exterius contundente oriatur, ſiuè à materia interius per carnes impetuosè irruente; vndè ſanguis è venis egreſſus per carnes diffunditur, quia ergo non fit febris à ſimplici ruptione, niſi quando materia è venis egreſſa ſuppurationem contrahit, quod ante tertium diem fieri eſt impoſſibile; ſequitur febrem poſt ruptionem accedentem non à ruptione, ſed ab aliqua alia cauſa dependere, ſi ante tertiam diem ſuperueniat.

Verſ. 190. Quum homo manibus, & pedibus diſtentus, ac tortus fuerit, inſaniã ſibi ipſi facit. Mar.n.48.

Συντεταμένος dicitur ille, qui dum obſtinatè, & pertinaciter aliquid facere aſtantibus renuentibus contendit: aut renuit ea, quæ circa eum moliri expedit, manibuſq. & pedibus inſiſtit, & conatum magnum facit. Hoc igitur maniæ imminentis euidens ſignum exiſtit, quod vt ſignificaret Hipp. vſus eſt hoc dicendi modo, inſaniam ſibi ipſi facit, quaſi illud ſit cauſa effectrix inſaniæ. Si verò præfatam vocem Συντεταμένος cum Interpretibus manibus, & pedibus diſtentum, & tortum vertere libet; ſenſus verborum quidem clarus erit, verũ huius ratio afferri non valdè poteſt. Niſi dicamus, hæc eſſe atrabiliaria ſymptomata diſtentioni neruorum ſuperuenientia. Quia ſicuti Epileptici fiunt melancolici, vt dicebat Hipp. & hi rurſus Epileptici, ita diſtentioni neruorum manuum, & pedum quæ particularis Epilepſia dici poteſt, atrabiliaria ſymptomata aliquando ſuccedere non eſt inconueniens.

Verſ. 191. Venam porro ſic vrere conuenit commodam ad morbum; &c. Mar.n.49.

Præſentem textum ex Græco ita latinitati darem. Venam porro ſic vrere oportet commodam ad morbum, ex quacunq. tandem quis ægrotarit. Si vſtus fuerit homo, & fluxerit ſanguis (à vena exuſta) velut non periculoſum ipſi vtrinq. facere licet (hoc eſt vſtionem reiterare in vtraq. exuſtæ venæ parte, id enim abſque omni periculo facere licet) ſi perfectè vſſeris ipſum in dolore, cuius gratia vrebatur; non coaleſcit (in poſterum vena amplius) & fluxui prodeſt, ſi enim perfectè vſta fuerit, non fluit. Nam poſtquam, &c. Docet enim, quomodo venarum vſtio facienda ſit antiquis familiaris, ad fluxum humorum intercipiendum ad partem aliquam concitatum. Primum igitur ea vena eligenda eſt, quæ morbo ſit commoda, ea ſcili-

H 2 cet,

cer, per quam fluxio procedit; eaque diligenter inurenda. Et ſi facta vſtione ſanguinis à vena exuſta fluxerit, ſignum eſt venam non in totum exuſtam fuiſſe. Nam quando perfectè vſta eſt vena, exareſcit, eſcaraque ſuperinducta ſanguinis exitum prohibet, & hæc eſt perfecta venæ vſtio, per quam dolor, ſiue alius quilibet affectus contumax fluxione intercepta tollitur, ex aduerſo autem, ſi quid venæ relictum fuerit non exuſtum, per illam partem non exuſtam humor fluit, qui totam venam humectando illius exiccationem prohibet, ſicque fluxio non tollitur, & morbus perſeuerat adhuc. Quum igitur vſtione adhibita ſanguis fluit, vſtio reiteranda eſt, quandoquidem ex hac re nullum periculum impendet: venaque vtrinque eodem modo inurenda eſt, id enim important verba illa ἀμφότερα ταυτ' ἐστι ποιειν, hoc eſt vtraque extremitas venæ exuſtæ inurenda eſt; ita enim fluxus intercipitur.

Mar.n.56. *Verſ.291. Omnia autem, quæ foris extenuant, intra corpus aſſumpta tumefactionem inducunt: eadem autem, & ventrem ſiſtentia, & pituitoſa, ac tumefacientia exiſtunt.*

Id autem euenit, quia dum illa exiccando, & extenuando aluum ſiſtunt, corpus replent, & tumefaciunt, non quippè ſola, ſed vnà cum ceteris alimentis ad repletionem concurrentibus. Quæ verò de ſubducentibus afferuntur, ita accipienda ſunt: vt pro maiori parte vera eſſe intelligantur. Nam vt demonſtraret variam eſſe, & multifariam medendi occaſionem, ſatis ipſi fuit indicaſſe, quamplurima contrarios effectus producere. Hecque in exemplum adduxiſſe; quæ plerumq. contingunt.

Mar.n.59. *Verſ.321. Et quum quidem vteri oſculum ſuum non demittentes, & pudendi eminentias non contingentes tranſmoti fuerint foras, leuiſſimus morbus eſt.*

Vteri deſcenſum, etiam ſi extra pudendum exeat, leuiſſimum eſſe morbum, & hic aſſerit Hipp. & mulieres quotidiè experiuntur, quæ ab huiuſmodi affectione nullam læſionem perſentiunt. Hoc autem euenit, quando in huiuſmodi deſcenſu os vteri rectus ad pudendum vergit, ita vt in nullam inclinet partem, aut anteriorem, aut poſteriorem, neque in pudendi labia ſe inferat, alioqui purgationis menſtrualis exitus intercluditur, quo caſu grauiſſima ſymptomata parit, de quibus Hipp. in Textu. C

Mar.n.60. *Verſ.329. Si verò ſurſum aſcendens auerſus, & obturatus fuerit, &c.*

Propter raritatem vteros dum aſcendunt dolorem inducere, ait Hipp. cuius oppoſitum ratio ſuadere videtur: nam propter denſitatem potius, quia menſes ſupprimuntur, dolores produci eſt rationabile; quam videntes difficultatem, tum Caluus, tum Cornarius particulam, ac coarctationem addidere, quæ in Græco contextu non legitur, an verò in ſuo legerint neſcio, vtcunque ſit, vtroquè modo ſententia mihi videtur rationabilis, inquit enim, dolores fieri propter raritatem, & inferius hos dolores explicans inquit, quum verò propter hoc ægrotarit, coxendicum, & capitis dolorem facit. At certum eſt capitis dolores ex vtero fieri potius propter raritatem, quam propter denſitatem, imò cum hac dolorem capitis produci videtur impoſſibile, cum vapor eorum, quæ in vtero continentur, ad caput peruenire à denſitate prohibeatur, quo argumento lib. de Steril. verſ. 150. dedit nobis ſignum, per quod mulieres ad
Mar.n.11. concipiendum ineptas cognoſcere poſſemus. Nam Galbano in vterum veſperi ſubdito, ſi reticulum capiti obuolutum mane galbanum oleat, ſignum eſt vteros ad concipiendum eſſe diſpoſitos: ſin minus, nequaquam, idque propter vteri denſitatem, quæ vaporem medicamenti ad caput peruenire non permittat. Hac igitur ratione vtero ſurſum vergente, & purgationes menſtruales non demittente, dolores capitis mediante raritate oriri poſſunt. Coxendicus verò dolor etiamſi diuerſo modo producatur, ita vt abſque raritate etiam fieri poſſe videatur, dummodo repleti vteri coxendices attingant, vt ait Hipp. in textu; nihilominus vteri raritas huic plurimum conferre poteſt, quia non ſolo contactu excitatur dolor: ſed quia vapor aliquis, aut humor tenuis ex vtero in coxendicem ſe inſinuat. Vndè non modo dolor ſoluta continuitate excitatur, ſed aliquando etiam ſuppuratio in ea parte contingit, vt Hipp. adno-
Mar.n.6. tauit tum lib. de Nat. Mulieb. verſ. 72. tum 2. de Morb. Mul. Quia ergo hæc omnia vteri raritate concurrēte fiunt, meritò propter raritatem hos dolores excitari dictum eſt. Quod ſi cum Interpret. & coarctationē addere libet, ſenſus erit, propter raritatem capitis dolores excitari, propter coarctationē verò dolores coxendicis, quatenus humor ob denſitatem in vtero coarctatus illum replet, repletuſq. coxendicem attingit. hæc expoſitio tolerari poſſet, niſi communis lectio Græca meliorem ſenſum reciperet, qualem nos indicauimus.

Verſ.

A *Verſ. 338. Et fomenta ne adhibeto.* Mar.n.60.

Per fomenta intelligit Hipp. euaporationes, quæ ignis virtute ab humoribus eleuantur: Mar.n.61. cuius exemplar proponitur inferius verſ. 346. ibi, Hunc morbum fomento primum tali curare oportet. In vinum groſſos immittito, ipſumque vinum calefacito; & cucurbitam circum oſculum vaſis, in quo calefiat, hoc modo, &c. Huiuſmodi fomenta igitur prohibet nunc Hipp. in ſimplici vterorum deſcenſu: quia humidæ euaporationes omnes, etiam ſi ab aſtringentibus liquoribus eleuentur, laxandi tum vim perpetuò obtinent, tum quia aſtrictoria virtus, quæ in partibus craſſioribus fundatur, non facilè euaporat; hoc indicat aqua per euaporationem genita, quæ nullum ferè ſaporem retinet eorum, à quibus extrahitur. Tum quia ſi tandem vim aliquam adſtrictoriam habere concedatur, plus ad laxandum poteſt actualis calor, & humiditas corporis; quam eiuſdem adſtrictoria facultas ad roborandum, & contrahendum.

B Hancque eſſe veram Hipp. intentionem, ex eo colligere licet, quia fotus per ſpongias decoctis adſtringentibus imbutas non prohibet in hoc caſu; imò probat maximè, lib. enim de Nat. Mul. verſ. 45. (vt alia loca prætercam) de procidentia vteri tractans, decoctione ramentorum Mar.n.4. loti, & baccarum myrti pudenda perfundi iubet; tum quia per decoctionem adſtringentium virtus maior extrahitur, quam per euaporationes, tum etiam quia actu frigida adminiſtrari perfuſio poteſt; quod in euaporationibus fieri eſt impoſſibile, quamuis per ſolam emacerationem vim adſtrictoriam aliquando extraxerit Hipp. 1. de Morb. Mul. n. 111.

Verſ. 355. Et per debilia, quæ vomitum faciunt: nè inanitio ex magna euacuatione fiat. Mar.n.61.

Perpetuum eſt Hipp. purgationem per inferiora vteris aſcendentibus fieri, per ſuperiora autem, iiſdem deſcendentibus, quod præceptum vbique notatum legimus: potiſſimum verò lib. 2. de Morbis Mul. ſect. 2. verſ. 162. vbi ait Hipp. Si verò adhæc non ſoluatur, pharmaco

C ſurſum, aut deorſum purgare, vtrum tandem opus fuerit, cognoſces autem id hoc modo. Si enim ad inguina, & pecten, & veſicam irruerint, hæ purgatione ſurſum opus habent; ſi verò ad laterum mollitudinem, & Hypocondria, hæ pharmaco deorſum purgante indigent. Quod ſi aliquando neceſſitate vrgente per contrarias regiones purgandum ſit, id medicamentis omninò leuibus faciendum eſſe, hac ſententia docemur, huciuſq. rationem aſſignat in vomitu, qui infernæ purgationi ſubſtituatur. Ne inanitio magna fiat, ex qua vteri magis eleuentur, quandoquidem inter cauſas aſcenſus vteri primum locum ſibi vindicauit inanitio, vt lib. 1. Morb. Mulieb. verſ. 95. teſtatur Hipp.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

D

De Aeribus, Aquis, & locis.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſens opus de Aeribus, Aquis, & locis inſcriptum omnes alios Hipp. libros, & doctrinæ vbertate, & eruditione, & eloquentia ſuperare mihi videtur, continet enim doctrinam non Medicis tantummodo neceſſariam, ſed & hiſtoricis, coſmographis, politiciſq. vtiliſſimam, quibus dogmata adeò firma, ſtabiliaquè tradit, vt præfatarum ſcientiarum fundamenta iacuiſſe videatur. Stylum verò ſi quis contempletur Hipp. ſui quodammodo oblitum dicet. Nam orationis grauitas cum inſolito lepore, & lenitate procedit. Non eſt igitur mirum, ſi tot viri celebres in hoc libro exponendo laborarunt. Nam vt antiquos prætercam, quorum

E ſcripta tempore periere, Hieronymus Cardanus, Baccius Baldinus, Zuingerus, & Ludouicus Septalius ampliſſima commentaria in eum tradiderunt, quæ nullo modo ab Hipp. medico prætereunda ſunt. His enim auctoribus perſpectis, quid noſtri præſtiterint labores, patere poterit.

Verſ. 34. Quod ſi cui hæc ſublimiora videantur, &c. Mar.n.2.

Qui Aſtrologiam iudiciariam profitentur, ſcientiam hanc eſſe, veramque & medico neceſſariam vt perſuadeant, Hipp. eam calluiſſe, ex hoc loco potiſſimum deducunt. Quibus dabo quidem, Aſtrologiam multa præuidere poſſe futurorum euentuum, & maximè quæ ad tempòrum mutationes pertinent. Verum dicere, Hipp. notam fuiſſe, & de ea locutum eſſe dum

 inquit,

Aſtronomia confert ad Medicinam, non Aſtrologia.

inquit, non minimam partem conferre ad rem Medicam ipſam Aſtronomiam, vanum eſt om- A
ninò, quod vt ijs breuiter ex more demonſtretur verba Hipp. in proprio ſenſu veniunt inter-
pretanda. Dixerat igitur ſuperius, inter alia Medico neceſſaria illud eſſe, vt obſeruet tempo-
rum mutationes, & aſtrorum Ortus, & Occaſus; ita enim præcognoſcet de anno, qualis futu-
rus ſit, morboſus, an ſalutaris. Verum in quo conſiſtere debet hæc obſeruatio? In animad-
uerſione eorum, quæ contingunt circa mutationes tempeſtatum ex calido in frigidum, & ex
frigido in calidum, ſimiliter ex ſicco in humidum, & ex hoc in ſiccum, obſeruando non ſo-
lum, an magnæ ſint, & repentinæ, ſed etiam in quo anni tempore hæc contingant, an ſcilicet
circa æquinoctia, an circa ſolſtitia, in ortu Arcturi, an Canis, an Pleiadum, quia alio modo
alterabunt corpora frequentes pluuiæ circa Canis, ac circa Pleiadum Occaſum, & ſic de ſin-
gulis. Quarè ijs verbis nihil aliud ſignificare vult Hipp. niſi quod Medicus obſeruare debet
temporum mutationes, in quo anni tempore contingant. Quæ quidem tempora quia nullo B
alio modo diſtinguebãtur olim, niſi per quorundam ſyderum Ortus, & Occaſus, æquinoctiaq.
Mar. n. 2. & ſolſtitia, vt ex lib. 3. de Dieta verſ. 22. conſtat, nec aliundè cognitio hæc haberi illis tem-
poribus poterat, quam ex Aſtronomia; ideò hanc Medico neceſſariam eſſe dixit. Hancque
fuiſſe Auctoris intentionem patet ex ijs, quæ in progreſſu traduntur. Quum enim ad finem
huius partis, quæ vicem procemij obtinet, ſe deinceps traditurum eſſe promittat, quomodo
ſingula, quæ propoſuerat, ſcrutari, & explorare oporteat, in ipſa tamen tractatione nihil aliud
docet de Ortu, & Occaſu ſyderum, & de obſeruatione mutationum temporum, niſi ea, quæ
diximus, & iuxtà interpretationem à nobis allatam. Hæc enim tradere incipiens inferius
Mar. n. 25. verſ. 255. inquit. Cæterum de annis hoc modo conſideratione facta quis cognoſcere pote-
rit, qualis nam annus futurus ſit, ſalubris nè, an morboſus, ſi enim ſecundum rationem fiant
ſigna in aſtris occidentibus, ac orientibus, & in autumno aquæ fiant, & hyems ſit moderata, C
&c. Ex quibus patet, nihil aliud conſiderandum voluiſſe circa Ortus, & Occaſus ſyderum,
niſi quatenus temporum diuiſionem, naturamq. atteſtantur, pro quorum varietate tempeſta-
tum mutationes varios, diuerſoſq. morbos producere aptæ ſunt, quo loco etiam palam facit
per verba illa, prænoſcet de anno, qualis futurus ſit, ſe intelligere circa eius ſalubritatem, aut
inſalubritatem: non autem, an ſerenus futurus ſit, aut pluuioſus, ventis vè carens; aut ventis
perflatus, quæ quidem prædicere profitentur Aſtrologi. Quorum ſcientiam ſicuti non om-
nino negat: ita ipſi incognitam fuiſſe, manifeſtè demonſtrauit, dum lib. de Humoribus verſ.
Mar. n. 8. 182. ita inquit. Colligenda igitur ſunt, quæ in qualibus aquis, aut ventis morbi ſignificant,
& audiendus eſt, ſi quis nouit, quod tali hyeme prægreſſa, tale ver, aut æſtas erit. Aſtro-
nomiam ergo Medico neceſſariã exiſtimauit Hipp. quatenus hæc aſtrorum motus varios do-
cet, eorumquè configuratione ad inuicem obſeruans, quo tempore ver, æſtas, Autumnus, D
Hyemſque incipiat, decernit, Aſtrorumq. Ortus, & Occaſus certos præfigit, in quibus muta-
tiones variæ tempeſtatum contingentes varios, diuerſoſq. morbos producere aptæ ſunt. Quæ
omnia in epidemijs Hipp. diligenter obſeruaſſe conſtat. Nec alio modo, nec in alium finem
Aſtronomia vſum fuiſſe, quam in eum, quem nos explicauimus, quiſpiam in Hipp. doctrina
inueniet.

Verſ. 42. Et neceſſario non ſublimes.

Mar. n. 2. Quum omnes contextus Græci hanc ſententiam negatiuè legant, temerarium eſt, vt diffi-
cultas vitetur, dempta negatione affirmatiuam facere. Quia igitur verbum μετεωρον aliquan-
do leue ſignificat (ſi Heſychio linguæ Græcæ peritiſſimo, & antiquiſſimo credendum eſt in
lexico) rectè dixit Hipp. aquas ad Auſtrum ſcaturientes ſalſas eſſe, & neceſſariò non leues,
ſed ſtomaco graues. Nam aquas ſalſas dulcibus grauiores eſſe, & ratione, & experientia adeò E
conſtat, vt meritò dicatur neceſſario tales eſſe, quod affirmari non poſſet, ſi iuxtà commu-
nem interpretationem μετεωρον, hoc eſt ſublime accipiamus, non enim neceſſarium eſt, aquas
omnes ſalſas ſublimes eſſe, ita vt aliquando à profundiſſimo fonte ſcaturire non poſſint.

Verſ. 43. Et quæ quidem vrbes benè ſitæ ſunt, &c.

Mar. n. 3. In hac parte textum corruptum eſſe, indubitatum eſt, quandoquidem omnes Græci con-
Mar. n. 27. textus præſentem particulam, vſque ad verſ. 286. ibi, & lyenteriæ, & hydropes, non habent, &
quæ hoc in loco deſiderãtur, perperam ad finem lib. de Vulner. capitis leguntur, quamuis va-
riè ſatis, & diuerſo ordine in multis codicibus ſcripta reperiantur. Id verò contigiſſe ſatis

ratio-

A rationabile eſt credere imperitiæ illius, qui primum exemplar inuenit, aut tranſcripſit, nam cum fortè codex vetuſtate conſumptus aliquod folium haberet ſeparatum, proprium ignorans locum, illud vbi ſors tulit, repoſuit. Qui verò ſubſecuti ſunt Medici videntes ſeriem verborum exactum ordinem, orationiſq. continuitatem non habere, vnuſquiſq. ſuo arbitrio textum emendare conatus eſt, indèque lectionum varietas orta eſt, & quamuis alij aliam correctionem magis probauerint: Ego tamen Cornarij lectionem cæteris antepono, quam & Zuingerum, & Baccium ſecutos eſſe video. Illis verò, qui hæc nullam habere connexionem cum præcedentibus videntur, & ideò alibi collocanda exiſtimant; hoc modo ſatisfieri poſſe credo. Dixerat nuper Hipp. eos, qui diligenter temporum mutationes, & Ortus, & Occaſus ſyderum obſeruauerint, prænoſcere poſſe de anno, qualis futurus ſit, an ſalubris, an morboſus. Dixerat etiam obſeruandos eſſe locorum ſitus, & quibus aquis incolæ vtantur, tanquam res ad prædictorum præcognitionem plurimum conferens. Nunc verò doctrinam
B propoſitam tradere incipiens, naturam locorum deſcribit, iuxtà poſitionem, & eorum ſitum reſpectu ſolis, ventorumq. ibi maximè vigentium. Verum inchoato ſermoni documentum vniuerſale inſerit, veluti per parentheſim quandam, admonens eas ciuitates, quæ benè ſitæ ſunt ad Solem, & ventos; & quæ bonis aquis vtuntur, minus à temporum mutationibus affici, quam quæ lacuſtribus aquis vtuntur, & non benè ſitæ ſunt ad Solem, & ventos, cuius rei duplex afferri poteſt ratio; prima quia, qui regiones incolunt ſalubres, & optimis alimentis vtuntur, ij robuſtiores ſunt, vndè temporum mutationes, & iniurias facilius ferunt, quam debiliores. Altera ratio eſt, quia quæcunq. in vno exceſſu peccant, hi magis à contrario lædunt, quam, qui in mediocritate conſiſtunt. Regionem enim auſtralem incolentes (hos exempli gratia adducit Hipp.) & qui aquis lacuſtribus vtuntur: etiam ſi non adeò lædantur
C æſtare ſicca exiſtente, quemadmodum regionem temperatam incolentes, vndè morbi breues ipſis fiunt, æſtatis ſiccitatè humiditatis regionis exceſſu quoquo modo corrigente; à contraria tamen, pluuioſa ſcilicet; & auſtrali inſigniter læduntur; & longè magis, quam, qui regionem temperatam incolunt; quapropter morbi ipſi diuturni fiunt, & phadegenæ ex omni occaſione oriuntur, ſi vlcus ipſis contingat: quia humiditatis exceſſus in his augetur. Quod ſi hyems frigida fuerit, & ſi ratione temperiei contrariæ regionis (calida enim, & humida ſupponitur) ab exceſſu frigiditatis minus lædi deberent, offenduntur tamen magnopere; quia cum eorum capita pituita abundent, ab hyemis frigiditate deſtillationes excitantur, à quibus ventres ſæpiſſimè exturbantur, vndè corpus alimento deſtitutum imbecille redditur, & morbis obnoxium. Vndè conſtat ciuitatis ad Auſtrum ſitæ exemplo, eas ciuitates, quæ benè ſitæ ſunt ad ſolem, & ventos, & quæ bonis aquis vtuntur, à temporum mutationibus
D minus affici, quam, quæ non benè ſitæ ſunt, & aquis lacuſtribus, & malis vtuntur. Qui verò morbi ciuitatis ad Auſtrum ſint peculiares, exponit ſubſequenter verbis adeò manifeſtis, vt in earum explicatione immorandum non ſit. Sed video contra hanc noſtram expoſitionem mihi obijci poſſe, quia tanquam peculiare Auſtralis regionis accipio id, quod omnibus eſt commune. Vbiquè enim ſiccitates morbos breues producunt: humiditates verò diuturniores. Vnde 3.aph. 7.legimus. In ſiccitatibus febres acutæ fiunt, & ratio eſt in promptu: quia tunc bilis viget, quæ morbos citò terminantes producit. Talia igitur obijcientibus reſpondeo: falſum eſſe hoc dictum ſimpliciter, & vniuerſaliter prolatum: per ſiccitates morbos oriri perpetuò breues. Nam contrarium in Hipp. doctrina inuenio. Inferius enim hoc eodem libro verſ. 299. exponens morbos in ſicca Autumni conſtitutione vigentes, cui Aeſtas ſicca pariter præceſſerit, billioſos à febribus diuturnis infeſtari ait: rationemque aſſignat, quia Mar.n.29.
E bilis à ſiccitatis exceſſu craſſior efficitur. Vndè colligimus, ſiccitates pituitoſis quidem, humidiſq. corporibus morbos breuiores efficere, quia ex magna ſiccitate huiuſmodi humores tenuiores, & calidiores redduntur: vndè citius abſumi, & diſſipari queunt. At billioſis totum contrariū euenit, bilis enim à ſiccitatis exceſſu craſſeſcens ad atræ bilis naturam vergit: quam morbos diuturnos producere indubitatum eſt. Si ergò ſiccitates talibus ſunt cauſæ longitudinis morborum, certum eſt præſentem ſententiam vniuerſaliter veram non eſſe, ſed tantummodo in ea ciuitate, in qua ob ſitus poſitionem pituitoſi humores, non bilioſi dominantur, qualem eſſe eam, quæ ad Auſtrum ſita eſt, ex Hipp. docemur. Nec Aphoriſmus citatus huic determinationi aduerſatur, cum non ſit inconueniens, per ſiccitates febres acutas fieri; quæ in

bilioſis

biliofis corporibus ab acutie decidentes,in longum tempus producantur,idque euenire fre- A
quenter in praxi obſeruatur.

Mar.n.5. *Verſ. 68. Primum quidem aquæ & duræ, & frigidæ vt plurimum dulceſcunt &c.*

Quomodo aquas frigidas, & duras dulceſcere velit Hipp. me ignorare fateor, niſi intelligamus eas dulceſcere,& concoqui,ſiuè ſuperari in corpore,poſtquam potatæ fuerint, idque non reſpectu aquarum, ſed virtute calidi innati; quod hominibus eam regionem incolentibus plurimum, & forte eſt. Non enim percipere poſſum, quomodo cum ſint frigidæ,extra corpus dulceſcant, ſi enim vbi nobis offeruntur potandæ, iam dulces factæ ſunt; quomodo eas crudas, & duras dicere poſſumus? Præterea ſi antequam potentur,dulceſcunt, quomodo cauſam ſterilitatis mulierum, & penuriæ lactis eſſe ait, quia ibi aquæ duræ ſunt, crudæ,& frigidæ? Quare dicendum eſt aquasquidem frigidas, & duras eſſe, verum dulceſcere, & ſuperari à calore vehementi incolarum, itaut ab earum potu minimè lædantur; quemadmodum in alijs regionibus euenit, cuius quidem expoſitionis illud maximum argumentum eſt, B
quia mulieres lædi ab aquarum duritia aſſerit, viros autem nequaquam, quandoquidem virile corpus calorem habet fortiorem, quo mediante aquæ cruditatem ſuperare poteſt. Quod ſi in viris vaſorum ruptionem parere ait, id in ipſo actu bibendi propter actualem frigiditatem euenire,intelligendum eſt, iuxta Aphor. 24. ſect. quintæ, frigida velut nix, & glacies pectori inimica, tuſſes mouet, venarum ruptiones, & deſtillationes facit.

Mar.n.8. *Verſ. 97. Matutinum enim tempus ipſe aer, vt plurimum occupat.*

Solem emergentem aquas fontium caſtigare, & puras reddere dixit; quæ niſi à ſole illuſtrentur, impuræ redduntur, aere craſſo ipſis admixto: tempus enim matutinum aer vt plurimum occupat, hoc eſt tempore matutino maiori ex parte aer turbidus viget, qui aquæ claritatem tollit. Ita exponit Septalius: vide ergo eius commentarium doctiſſimum. C

Mar.n.9. *Verſ. 105. Et tum calidi venti præterflant, & tum frigidi ab vrſis.*

Eas ciuitates ſitu morboſiſſimo eſſe colligit Hipp. quæ ad occidentem vergunt, quia & calidi venti ab auſtro ſcilicet, & frigidi ab Vrſis lateraliter pertranſeuntes ibi ſpirant: cuius conſequentiæ virtus, & ratio à morborum cauſa exterius aduenienté dependet, quæ in temporum mutatione conſiſtit. Quia igitur in dicta ciuitate venti, modo frigidi, modò calidi ſpirant, hinc ſequitur frequentibus mutationibus eſſe diſpoſitam, & ex conſequenti morbis quamplurimis obnoxiam. Verum idem de ciuitate ad orientem ſita dici poſſe videtur,quando & ibi ſpirant à latere venti,tum frigidi ab vrſis, tam calidi ab auſtro. Huic inſtantiæ igitur reſpondet inferius Hipp. dum inquit. Non enim perſeuerant venti, & qui perſeuerant, ac ipſis incumbunt aquoſiſſimi exiſtunt, tales enim ſunt venti ab occidente ſpirantes. Quaſi diceret, etiam ſi in ciuitate ad orientem ſita venti ſpirent inter ſe contrarij, quemadmodum D
in occidentali plaga, quia tamen, qui è directo perflat, mitis eſt, & temperatus, & longo tempore ibi ſpirat; hinc euenit, vt contrariorum ventorum exceſſus corrigatur: quod in ciuitate ad occidentem poſita non contingit; vbi ventus, qui è directo ſpirat, & plurimum viget in illa ciuitate, aquoſiſſimus eſt, & intemperatus: quales ſuut omnes venti occidentales, ita vt lateralium intemperantias corrigere non poſſit.

Mar.n.9. *Verſ. 116. Qui verò perſeuerant, & incumbunt ipſis, aquoſiſſimi ſunt &c.*

De Zephyro an ſalubris. Hoc in loco dubitationem mouent expoſitores, qua ratione Hipp. inſalubritatem ciuitatis ad occaſum ſitæ referat in ventos occidentales, tanquam inſalubres,& aquoſiſſimos,cum conſtet, ventos occidentales, quos Zephyros vocant, grauiſſimorum Auctorum teſtimonio, experientia ipſa confirmante, placidiſſimos, temperatiſſimoſque. & ſaluberrimos eſſe. Nam Ariſt. 26. ſect. problem. 2. 31. 50. & 52. Fauonium, ſiue Zephyrum iucundiſſimum, E
ſerenum,moderatiſſimum,gratiſſimumq. appellat,& Homerus Zephyros delectabiles vocat, dum eos per campos elyſeos ſpirare finxit. Sed dubitandi occaſio augetur, quia vnus & idem Auctor contrarias facultates ijſdem ventis tribuiſſe obſeruatur. Ariſtoteles enim 23. problem. ſectionis citatæ Zephyrum,quem iucundiſſimum,ſerenumq. & gratiſſimum dixerat,nubes congregare maximas,& pluuias concitare, teſtatus eſt. Homeruſq. de eo ita cecinit. At veluti nubes Zephyrus cum diſſipat acer. Quid pro huius dubitationis ſolutione, & prædictorum locorum conciliatione interpretes in medium attulerint, videre eſt apud Septalium, qui ſingulorum expoſitiones affert, quibus vt meam quoque ſententiam adij-

ciam

A ciam præfatæ difficultatis ſolutionem à Theophraſto lib. de ventis elici poſſe exiſtimo: vbi diuerſitatem naturę huius venti optimè explicaſſe videtur, eiuſque duplicem aſſignat cauſam. Alteram ex tempore, & modo, quo ſpirat, alteram ex loco à quo, & per quem ſpirat, ex tempore quidem, quia cum duplici potiſſimum anni tempore ſpiret, & vere poſt hyemem, & rurſus autumno. Qui vere ſpirat, frigidus eſt (inquit) quia ab occaſu ex mari, campiſque apertiſſimis ſpirat, atque vere poſt hyemem ſole adeò nuper vigente. Nubes verò maximas agit (ſubiungit paulò inferius) quando ex pelago, & iuxtà mare ſpirat, vt hac de cauſa ex multo illo humore nubes ampliores colligere valeat. Porrò auem hybernus, ac moleſtus afflat; quia poſt hyemem (quod & antea dictum eſt) quo tempore aer adhuc frigidus eſt, ſpirat. Quandoquidem, & autumnalis Fauonius talis non eſt, & paulò poſt. At enimuero (inquit) quum æquabilis, ac lenis ſpirat, gratum ſe reddere ſuo motu videtur, quamobrem
B & quo loco talem ſe præbet, ibi gratiſſimus ſentitur. Alteram verò huius diuerſitatis cauſam aperit, dum inquit. Quæ autem ratione ſingulorum locorum ei conueniant, ex ipſorum locorum poſitione, & alijs, quæ ei contingunt, elicere oportebit, & contemplari; in huiuſmodi enim cauſis ferè differentiam inuenies. Veluti in Italia quidem. Locrenti agro, & locis proximis ſalubris Fauonius ſpirat, cum ex mari illis adueniat, quod quibuſdam alijs regionibus non euenit; ſed etiam nonnullis alijs nocet. Rurſuſq. Cretæ oris, quæ circa Gortynam ſunt, nutrimentum affert, in aperto enim ſunt collocatæ, ibique ex pelago Fauonius oritur, nòn nullis verò alijs damnum, in quas ex terra, & montibus irruit. corrumpit autem in Maliaco omnia, tum annua, tum arbores: Atque in Theſſalia circa Pierium, amborum enim locorum eadem eſt natura, & eà quæ continent ſimiliter ſe habent, ſiquidem regiones ambæ ad ortum collocatæ ſunt, & montibus altis circumdantur, & poſt multa concludit, lo-
C ca per quæ venti tranſeunt, & à quibus exoriuntur, maximi eſſe momenti, tum ad alia multa, tum ad eorum caliditatem & frigiditatem. Hæc autem etſi Hipp. ignota non fuiſſe credendum ſit, tamen (tum quia in proprijs regionibus morboſus eſt hic ventus, tum etiam quia, ſi alicubi ſalubris ſpirat, adeò tamen leniter id facit, & tam breui tempore, vt aliorum ventorum contrariorum frequentes mutationes corrigere non poſſit) eos ſimpliciter tanquam inſalubres ad ſitus occidentalis inſalubritatem concurrere ait. Nec ideò reprehendendus eſt, ſi vniuerſaliter eſt locutus, quum exceptionem quorundam locorum addere debuiſſet, in quibus huiuſmodi venti occidentales ſalubres ſpirant, quia cum propriæ ſententiæ rationem addiderit, exceptionem ſub allata ratione comprehendi voluit. Hipp. enim (vt ſæpius adnotatum fuit à nobis) ſuorum dictorum rationem reddere tantummodo ſolet quando exceptionem aliquam recipere cognoſcit, vt intelligamus illa tantummodo verificari in illis Mos Hipp.
D caſibus, in quibus allatam rationem vigere contingit, ex quo docemur, in Regionibus, in quibus venti occidentales placidi, & ſalubres frequenter ſpirant v. g. in Italia, ciuitates ad occidentem ſitas non adeò inſalubres eſſe, quia venti hi ſalutares lateralium inconſtantiam corrigunt, quemadmodum de orientalibus in orientali plaga dictum eſt, eius tamen ſalubritatem minuunt aquæ, & alia, quæ in hac poſitione inſalubria vigent, itaut ſimpliciter hæc regio ſalubris dici omninò poſſit nullibi.

Verſ. 117. Nam venti occidentales ſimiles ſunt autumno &c. Mar.n.9.

Hunc locum manifeſtè mendoſum ita reſtituit Septalius. Quoniam tales ſunt venti occidentales. Similis autem eſt autumno maximè ſitus huius ciuitatis ſecundum diei mutationes, eò quod magnum ſit diſcrimen) caliditatis ſcilicet & frigiditatis, inter matutinum tempus, & veſpertinum. Nam propter frigiditatem noctis antequam ſol ibi manè appareat,
E frigus viget, apparente verò ſole, quia iam ſuper verticem ferit, ſtatim calorem inducit, vndè ſtatim ingens mutatio frigoris, & caloris viget, quod eſt Autumni peculiare, idque in ſitu orientali non euenit: vbi ſol ſtatim exoriens nocturnum frigus paulatim expellit, calorq. ſenſim augetur.

Verſ. 125. Ac biliofas. Mar.n.10.

Quomodo aqua bilioſa dicatur ab Hipp. non hoc in loco tantummodo, ſed etiam libro acutorum, varij variè exponere conati ſunt: minus probabile exiſtimantes aquam, quæ ex propria natura frigida eſt, & humida; in bilem, quæ calida eſt, & ſicca, conuerti poſſe. Pro huius materiæ intelligentia adnotare oportet, aquam bilioſam dici, eò quod dum corrum- Aqua quomodo bilioſa.

pitur

pitur,plerunque amarorem contrahit, qui quidem in corpore nihil aliud eſt, quam bilis ipſa. A
Et quamuis pluribus de cauſis corruptionem ſubire poſſit, potiſſimum tamen corrumpitur à
calore, & maximè dum quieta manet. Id ſenſu patet in aquis Soli expoſitis, vel etiam in
vmbra tempore æſtiuo, quam citiſſimè corrumpuntur, vndè non ſolum amaritudinem quan-
dam contrahunt,ſed etiam colorem herbaceum proprium bilis genitæ per corruptionem à
calido, & humido, quæ frequenter conſpicitur in excrementis infantium, quia eorum natura
conſiſtit in calido & humido. Cum igitur aqua ex ſtatione, & calore corrumpatur in bilem,
meritò aqua lacuſtris, & paluſtris hoc in loco bilioſa dicitur, quia diſpoſitionem exterius
contraxit proximam corruptioni in amarorem, & ex conſequenti in bilioſum ſuccum, dum
quieta manens continuis alterationibus ſubijcitur, & potiſſimum frigoris & caloris, à qui-
bus tandem corrumpitur ſæpe. Hac igitur ratione aquas lacuſtres & paluſtres bilioſas dixit
Hipp. Nam quæ vitio caret,non eſt ſimpliciter bilioſa,imò bilioſæ naturæ eam conuenire di- B
cebat 4. in 6. epid. ver.32. ſed tantummodo in ſubiecto malè diſpoſito, cuius gratia aqua
in corpore corrumpatur. Et ſicuti extra corpus ex ſtatione, & calore corrumpitur, ita in
corpore,in quo magnus viget calor, dum in hypocondrio diutius moratur, corrumpitur & in
Mar.n.30. bilem tranſit. Hac quippè ratione aquam damnabat Hipp.in morbis acutis 3. Acut.ver.97.
Eſt enim (dicebat) naturæ bilioſæ bilioſa, & hypocondrio mala, imò peſſima fit, & bilioſiſ-
ſima; ex quo loco adnotare oportet Hipp. non dixiſſe,aquam ſimpliciter bilioſam eſſe: ſed in
bilioſis naturis morbo acuto laborantibus, de quibus erat ſermo,& in ijs,in quibus hypocon-
dria malè ſeſe habent, nam in illis diutius permanens calore febrili accedente,& complexio-
ne calida non poteſt aqua non corrumpi, & in bilem tranſmutari. Cur autem hæc, dum præ-
dicto modo corrumpitur,amarorem potius, quam alium ſaporem contrahat, duplex concur-
rit cauſa, altera ex parte ipſiuſmet aquæ, altera ex parte agentis, ex parte agentis quidem, C
quod cum ſit calor, effectum propriæ naturæ conuenientem producit: nempè quid calidum,
& hoc pacto aqua à calido corrupta in bilem,quæ calida eſt,tranſit. Ex propria verò natura,
& diſpoſitione ſibi inſita, aqua dum corrumpitur amarorem contrahit, eò quod partes in ſe
continet, quæ in amarum promptè tranſmutantur; hæ ſunt verò partes quædam terreæ exu-
ſtæ, quas aqua in propria generatione contrahit,dum ſcilicet ex vapore generatur. Etenim
cum nullus vapor exhalatione omninò deſtituatur, & exhalatio dictas partes in ſe contineat;
hinc eſt,quod aqua ex vaporibus genita,prædictis partibus carere non poteſt, & hac fortaſſe
de cauſa aqua maris ex longa alteratione, primum ſalſa, deinde amara euadit, quod in mari
mortuo euenire obſeruatur. Quod ſi abſque euidenti corruptione aqua amarorem contra-
here extra corpus poteſt, multò magis id in corpore ei continget, vbi corruptrices vigeant
cauſæ.His igitur de cauſis aqua,dum corrumpitur,amarorem contrahit: quod manifeſtatur in D
ijs, quibus ab aliqua cauſa os amareſcit, ij enim ſi aquam potauerint, ſtatim os amarius fit,
quam antea & à vino corrigitur, & remittitur, vndè ſicuti oris amaritudini vinum occurrit,
aqua verò è contra aduerſatur, ita ijs, quibus cibus in ventriculo aceſcit, nihil eſt, quod eos
magis lædat, quam vinum potatum,idque ob promptitudinem,quam habet tranſmutari in
acetum, quæ tanta eſt, vt vix curari ille poſſit,cui cibus in ventriculo aceſcit, niſi vinum di-
mittant,quod alias adnotauimus De vet. Med. Verſ.434. ſcioque plurimos horum poſt mul-
ta incaſſum tentata ſola vini abſtinentia curatos eſſe, quod & Valeſium ſuper 2. Auctorum
Tex. 9. proprij commentarij adnotaſſe memini.
Mar.n.16. *Verſ. 173. At verò mentiuntur homines de aquis ſalſis propter imperitiam; in eo quod per
aluum ſecedere, eamque ſoluere putantur.*
De ſalſo. Quia in textu quodam manuſcripto hęc addita reperiuntur ἄνω τὰ ἅλικα, ideò Septalius E
Zuingerum ſecutus ita hanc ſententiam interprætantur. At verò mentiuntur homines de
aquis ſalſis ob imperitiam, propterea quod exiſtimant ſalſa eſſe deiectoria, vndè ſententia
ſit Hipp. ea de cauſa errare homines circa naturam aquæ ſalſæ, quia exiſtimant omnia ſalſa
eſſe deiectoria, & ex conſequenti, etiam aquam ſalſam, quaſi ſenſerit Hipp. ſalſa omnia ſi-
ſtere aluum, non mouere, quæ quidem lectio ſententiam Hipp. aduerſariam reddit, qui &
Mar.n.11. lib. 2. de Diæta, vbi de piſcibus ſalitis tractatur, & lib. de Affectionibus ſect. 2. verſ. 254.
Mar.n.49. cibis ſalſis facultatem deiectoriam tribuit. Quapropter à vulgata lectione, & ab Hipp. do-
ctrina nō recedentes dicamus,aquas ſalſas in potu aſſumptas aluum ſiſtere, cibos verò ſalitos
eam.

A eam laxare, & ſoluere. Nec id rationi repugnat. Nam cibi ſalſi ob acrimoniam, quam à ſale contraxerunt, pungẽdo expultricem facultatem irritant ad expulſionem: vndè aluus ſoluitur. Aqua verò ſalſa propter tenuitatem citò permeat ad vrinas, humiditateſq. ſecum trahit; vndè aluus reſiccatur, & adſtringitur. Præterquam quod tunicæ ventriculi, & inteſtinorum facilius exiccantur in tranſitu à ſalis facultate in humore diffuſa, quam vbi in ſolidiori ſubſtantia fundatur: quatenus humor interiora corporum peruadit, ſolida verò nequaquam. Cum igitur præceptoris ſententia ſit, ſalſas aquas aluum adſtringere, cibos verò ſalſos illam laxare; quo iure reprehendiſſet illos, qui ſalſa in communi aluum deijcere exiſtimabant? Quarè communi lectione ſeruata præſentis ſententiæ ſenſus erit. Vulgares homines circa aquæ ſalſæ facultatem deceptos fuiſſe, hanc aluum deijcere exiſtimantes, cùm eam ſiſtat potius, errorisque cauſam fuiſſe credendum eſt, quia cum obſeruauerint aliquando B ab illius potu aluum exturbari, quod & nos in aqua Tettutij quotidiè obſeruamus, id naturæ aquæ tribuerunt. Quod nequaquam verum eſt, quia ſi aquæ ſalſæ mouent aluum, id euenit, quando in ea copia aſſumuntur, vt ſtatim deſcendant, nec tandiu in corpore retineantur, quouſque exiccatoriam, & adſtrictoriam facultatem exercere valeant. Id manifeſtè patet in aqua Tettutiana prædicta, quæ ſi non ſtatim excernatur, & in corpore retineatur diutius, quã par ſit; ſiuè id contingat, quia in pauca quantitate aſſumatur: ſiuè quia vrinæ vias arripiat, aluus non ſolum non laxatur: ſed etiam adſtringitur magis, huius cauſam aſſignat Hipp. quia crudæ ſunt, & concoqui non poſſunt, quarè calori diù reſiſtentes in ipſum agunt; exiccantemq. facultatem partibus ſolidis imprimunt, vndè aluus adſtringitur.

Verſ. 204. Verum opus habent, vt decoquantur, ac excolentur. Mar.n.19.

Hoc verbum ἀποσήπεσθαι, & Cornar. & Zuing. exponũt, excolentur. Alij verò proprietati vo- C cis proprius accedentes, non putreſcant, vertendum eſſe exiſtimant. Veruntamẽ horum verſio mihi non ſatisfacit: ita enim & manca, & inepta redderetur ſententia, quia etiamſi aqua poſt elixationem non putreſcat, nihilominus niſi excoletur, optima non redditur, cum malum odorem retinere poſſit, eaquè mala inferre, quæ ab Hipp. ei imponuntur, inepta verò, imò ridicula redderetur, quia quis ignorat, aquam optimam putrefactam eſſe non debere? Retinenda ergò communis interprætatio mihi videtur, quæ non multum à vocis proprietate recedit. Si enim σήπεσθαι putridum eſſe, corruptum, & vitiatum ſignificat; & præpoſitio ἀπὸ priuationem ſignificat ἀποσήπεσθαι non impropriè auferre, quod vitioſum eſt, ſignificabit. At quid aliud eſt id quam defęcare, & clarificare? Quarè ſatis appoſitè defæcare tranſtulit Baccius Baldinus. Poteſt enim aqua defæcari, & pura reddi, abſque quod percoletur, veluti ſi elixata, ſub dio exponatur, & in aliud vas transfundatur, aliouè ſimili artificio. Cur enim D reſtringere ſe debuit ad ſolam percolationem, ſi alijs etiam modis defæcari, & corrigi poteſt? nè malum odorem habeat. Ex quibus colligimus, aquam pluuialem ciſternarum artificio percolatã, quia malo odore caret, & pura eſt, ęquè ſalubrẽ eſſe, ac ſi decocta, & defęcata eſſet.

Verſ. 231. Quorum quidem aluus ſatis fluida eſt, ac ſana, &c. Mar.n.22.

Declarat in hac ſententia Hipp. quomodo aqua impura, & permixta ad lapidis generationem in veſica concurrat, & qua ratione non omnibus eadem aqua vtentibus id contingat. At verò, quò mens Auctoris percipiatur, ſupponendum eſt, Hipp. intentionem eſſe demonſtrare, quomodo prima lapidis concretio in veſica fiat. In qualibet enim, tum ætate, tum temperamento lapis in veſica exiſtens augeri poteſt, non tamen primam generationem acquirere vndè ipſemet Hipp. lib. Coac. Præn. ſect. 3. verſ. 146. à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum tertium non naſci lapidem in veſica teſtatus eſt, niſi antea extiterit, ex quibus docemur, primam lapidis concretionem ea ætate non fieri in veſica, etiamſi materia lapidis apta non deficiat, à qua lapis in veſica antè exiſtens augeri poſſit. Experientia enim quotidiana demonſtrat, ea ætate ex lapillis à renibus in veſicam deſcendentibus, noua ſuperaddita ſemper materia in calculos magnos augeri. Primam igitur lapidis generationem in veſica fieri duabus concurrentibus cauſis, demonſtrat: materia inquam, ex qua lapis generatur, quæ eſt pars craſſior vrinæ, & efficiens cauſa ipſiuſmet concretionis, calor nempè excedens ipſius veſicæ, qui quidem dupliciter ad lapidis generationem concurrit, primo quatenus materiam lapidis concoquit, incraſſat, & tandem adurit, & hoc caloris ipſius veſicæ eſt opus. Secundo, quatenus os veſicæ anguſtiatur, vt non citò, nec facilè craſſam materiam excernere poſ-

De lapide.

ſit,

ſit, & huiuſmodi calor ad oſtium veſicæ pertinet. Qua ratione autem dictus calor veſicæ A
communicetur, demonſtrat, & inquit. Quibus aluus feruida eſt, ijs calor veſicæ impartitur,
veſicá verò excalefacta proprio orificio calorem communicat, & hoc pacto lapidis generationi homo diſponitur. Quam quidem Hipp. doctrinam experientia ipſa ſatis euidenter confirmat: qui enim hunc morbum incurrunt, omnes aluum adſtrictam ferè habent: quæ cauſa eſt non modo, vt copioſa materia ad renes deferatur, quam ſit lapidis materia, ſed etiam, vt venter exardeſcat, calorque excedens primo veſicæ, deinde eius ſtomaco communicetur.

Nota. Has verò concretionis lapidis cauſas obſeruare vellem eos, qui pro illius curatione incidentibus, & attenuantibus vtuntur, non animaduertentes, huiuſmodi curationem lapidis cauſas augere, & eiuſdem augumento ſuppetias ferre: His igitur hunc in modum explicatis patet, communem lectionem Cornarij, quam etiam Zuingerus ſecutus eſt, vbi legitur: Neque ſtomacus veſicæ valdè coardeſcit, longè rationabiliorem ea, quam nonnulli receperunt, legentes hoc pacto. Neque ſtomacus veſicæ valdè obſtructus eſt, primo quia illa particula valdè, ſuperflua eſſet, cum ad lapidis generationem quælibet etiam leuis obſtructio ſufficiens eſſe poſſit, dum hæc eſt cauſa, cur vrina non facilè expellatur. Sed & priorem lectionem manifeſtè confirmant ea, quæ ſubſequuntur: cum modum aperit, quo calor præfatus ori veſicæ communicatur, & inquit. Quorum verò aluus feruida fuerit, in his neceſſe eſt etiam, veſicam idem perpeti, quum enim præter naturam fuerit excalefacta, ſtomacus ipſius inflammatur, vbi verò hæc patitur, vrinam non dimittit, ſed in ſeipſam concoquit, & adurit, ex quibus patet Hipp. cauſam, cur facilè vrina non excernatur, non referre in obſtructionem, ſed in calorem oris veſicæ obſtructionis cauſam. B

Mar. n. 23. *Verſ. 246. Et pleriquè ſanè hoc modo lapidem, & calculum contrahunt, &c.*

Hoc ait Hipp. quia ſciebat aliquando lapidem in veſica generari, non vitio ipſius veſicæ, C
ſed vitio renum, quod quidem euenit, quando lapillus in renibus concretus in veſicam deſcendit, in qua ſi retineatur, augetur in calculum, ex quo monemur (quod neminem hucuſq.

Nota. adnotaſſe inueni) ſplendidum ad ſimilitudinem ſeri non mingere eos, qui calculo veſicæ à renibus delapſo laborant. Hi enim vrinam potius craſſam mingunt, in qua muccoſa plurima reſident, & ratio eſt, quia in his non viget cauſa illa ſuccos adurens, & humidiorem partem ſecernens, quam ad lapidis primam concretionem in veſica concurrere, nos docuit Hipp. Quam quidem exuſtionem reſpiciens, quod in vrina reſidet craſſiſſimum, & bilioſiſſimum appellauit, non enim aſſerendum eſt, vitium in littera adeſſe (quod nonnulli crediderunt pro χολωδέσατον. ideſt, bilioſiſſimum, θολωδέσατον. hoc eſt turbidiſſimum legentes, cum non ſit inconueniens, vbi caloris adeſt exceſſus, bilioſum ſuccum vigere, qui exuſtionem paſſus craſſus reddatur, quandoquidem lapidis veſicæ cauſam in infantibus lac bilioſum ſtatuit ipſemet Hipp. D

Mar. n. 24. *Verſ. 250. Muliebribus autem pudendis non ſimiliter contingit, &c.*

Quæ fuerit Auctoris intentio in hac particula ambigitur, tum propter exemplariorum varietatem: tum etiam, quia ipſemet proprium ſenſum non ſatis exprimere videtur. Alij enim aſſerunt, hoc in loco adnotari ſignum illud, quo pueros calculo laborare cognoſcimus, dum ſcilicet manu fricant, & trahunt pudendum, non adeò fœminis conuenire, quemadmodum maſculis. Alij verò crediderunt, Hipp. aſſerere, non ita frequenter puellas in lythiaſim incurrere, quemadmodum maſculos: propriam confirmantes ſententiam ex lectione manuſcripti Gadaldini, qui à principio ita legit τοῖσι δὲ θυλεσι λιθοι οὐ γινονταί ὁμοιως. ideſt mulieribus autẽ calculi non ſimiliter generantur. Verum poſteriorem ſententiam probabiliorem mihi facit, non tantum Gadaldini textus auctoritas (eum enim à communi, & veriori lectione ſæpius recedere nouimus) quantum verba illa. Neque enim manu pudenda fricant, veluti maſculus. Quia ſi hoc probandum ſuſcepiſſet, eodem non vſus fuiſſet pro probatione eiuſdem. Exiſtimo igitur Auctoris ſcopum eſſe demonſtrare, cur in fœmellis non ita generetur lapis in veſica, quemadmodum in maſculis, cauſamq. refert in retentionem craſſioris excrementi, quæ proxima cauſa determinata eſt generationis ipſiuſmet lapidis, quia huiuſmodi retentio non adeò in fœmellis contingit, quemadmodum in maſculis: eò quod meatus veſicæ in illis breuior eſt, & amplior, vt non facilè obſtruatur, etiamſi æquè inflammetur. Huius verò ſignum adducit, quia fœminæ non fricant manu pudenda, quemadmodum maſculi: quod quidem

eos

A eos facere dixerat ſuperius, quando vrinæ expulſio ijs intercipitur, exiſtimant enim impedimentum frictione auferri poſſe, cum igitur non ſcalpant pudendum fœminæ, quemadmodum pueri, ſignum eſt, ijs non adeò contingere vrinæ retentionem, quemadmodum maſculis. Quomodo autem ſit fœminis meatus breuior, demonſtrat, & inquit: Ad pudendum enim perforatus eſt ità, vt paucum intercedat ſpatium ab orificio externo meatus vrinarij ad veſicæ ingreſſum. Concluditq. tandem, cùr fœminæ non ità laborent calculo, dum ait, & quia meatus ſunt ampli, & quia plus bibunt, quam maſculi, quibus verbis duas allatas cauſas generationis lapidis à fœminis excludit, alteram ex parte ipſorum membrorum, anguſtiam ſcilicet ſtomaci veſicæ, dum inquit, quia meatus ſunt ampli, alteram ex parte ipſius materiæ craſſioris à calore veſicæ exuſtæ, quum ait: Et quia plus bibunt, quam pueri, copia enim potus eſt cauſa, vt facilius exuſtioni reſiſtat os veſicæ, & pars craſſior vrinæ diluitur magis; ex qui-
B bus colligo, potum pueris non adeò denegandum. His hunc in modum explicatis manifeſtum eſt, non eſſe opus à communi lectione Baſilienſis textus, & Latini interpretis recedere, cum hæc optimum, verumq. ſenſum recipiat.

Verſ. 305. Maximè autem obſeruare oportet magnas temporum mutationes, &c. Mar.n.30.

Per mutationes temporum non debemus intelligere exceſſus, tum caloris, tum frigiditatis, ſed permutationes ex calido in frigidum, & ex frigido in calidum, & quæcunq. alia, quæ corpora noſtra inſigniter alterare ſolent: qualia ſunt anni tempora, quæ referuntur in textu, in his enim magnæ mutationes plerunq. in aere contingunt, quarum occaſione morbi tunc maximè iudicantur, partim ad mortem, partim ad ſalutem; alij etiam in alios morbos tranſmutantur. Hac igitur ratione in his temporibus à generoſis præſidijs abſtinendum, nè fortè per ea naturæ motus impediretur, aut ſi mors tunc ſequeretur, adſcriberetur Medico. Cum er-
C gò Hipp. præcepti hæc ſit ratio, iam conſtat per hæc non prohiberi eas purgationes, & remedia, quibus præſeruationis gratia vtimur, in quibus præcepti ratio non militat, ſed ea tantummodo, quæ pro curatione præſentium morborum adhibentur.

Verſ. 318. Et cultiores. Mar.n.31.

Si vox ευεργεες cultum, & elaboratum ſignificat: non video quid textum immutare nos cogat, vult enim hac voce ſignificare Hipp. Aſianos corpore cultiores eſſe, cum omnia præſtent, quæ illi pulchritudinem, & bonam habitudinem præſtant. Sunt enim luxui maximè dediti. Nam vt infra videbimus non ſunt audaces, aut laborioſi, ſed perpetui amatores, & voluptas in ipſis vincit, quæ omnia ad corporis cultum facere, nullus dubitabit.

Sectio Secunda.

D

Verſ. 17. Verum auſtris perflatur. Mar.n 32.

Νοτιατέ habet Græcus contextus, quæ vox non magis auſtrale, quam humidum ſignificat. Hoc autem in loco iuxtà ſecundam ſignificationem accipienda mihi videtur: in quam ab Ariſtotele vſurpata eſt ſect. 1. Prob. vlt. Si enim auſtris perflatur, quomodo niues in ea vrgent, non enim eſt rationabile, in regione calida niues abundare, ſi etiam à calidis ventis perflatur, quales ſunt auſtri.

Verſ. 25. Certumq. eſt, hanc regionem proximè accedere, &c. Mar.n.53.

Hæc ſententia tot modis in latinum conuerſa eſt, quot expoſitores eam interpretari ſtuduerunt, quorum interpretationes ſingulas recenſens Septalius; omnes confutat, propriamq. illis anteponit; quæ tandem ſi alicui non plenè ſatisfaciat, præſentem conſideret, quæ talis
E eſt. Rationiq. conſentaneum eſt, regionem hanc talem eſſe (qualem ſcilicet ſuprà dixit) eò quod quam proximè accedat, ideſt natura ſua, & moderatione ad naturam, & moderationem temporum ſuorum. His enim demonſtrat, hanc regionem eſſe, qualem deſcripſit, eò quod temperies, & moderatio communiter illius regionis talis eſt, qualis eſt anni conſtitutio moderata illiuſmet regionis. Quia ſicuti quando anni tempora propriam ſeruant naturam in ea regione, quæ temperatiſſima eſt, nullum exceſſum præſeferunt, aut caliditatis, aut frigiditatis, aut ſiccitatis, aut humiditatis, ità regio ipſa nullum prædictorum exceſſuum communiter habere ſolet. Hæcque id ſignificant. Hanc regionem ita moderatam, & temperatam eſſe, vt temperatiſſimas, moderatiſſimaſq. temperies communiter præſeferat. Hancque

legitimum eſſe præſentis ſententiæ ſenſum, confirmat particula τοῦ, cui altera, vt Græcis vſitatum eſt ἕνεκα ſubaudienda eſt, ac ſi hunc in modum ſcriberetur ἕνεκα τοῦ εἶναι, &c. A

Mar.n.33. *Verſ. 28. Quæ ratio eſt multiformes partus generari, præcipuè in feris.*

Voluptatem eſſe cauſam, cur in Aſia multiformes generentur partus, teſtatur Hipp. quia ob voluptatem, & luxuriam animalia etiam diuerſarum ſpecierum inſimul miſcentur, vndè monſtra varia producuntur, ex quo ortum fuit illud vulgatum: ſemper aliquid noui adfert Aphrica: nam plurimas Aphricæ regiones in Aſia collocauit Hipp. & hæc ratio longè probabilior eſt ea, quæ communiter videtur recepta. Inquiunt enim, quia Aegyptus, & illa Aphricæ pars, quæ à Nilo irrigatur, aquis carent, quæ ſolum in quibuſdam locis humilioribus poſt Nili inundationem retinentur, hinc euenit animalia cuiuſcunq. ſpeciei ob aquæ penuriam ad eadem loca, bibendi cauſa, concurrere, quæ ob conſortium, & familiaritatem, etiamſi ſpecie non conueniant, ſimul tamen commiſcentur: indèque monſtra generantur, quæ quidem opinio ſatis ardua eſt, niſi libido vehemens concurrat, quæ eſt in cauſa, vt animalia etiam inter ſe inimica coeant. Id norunt, qui canes fœminas à Lupis, & Pantheris impleri ſtudent, vt indè canes fortiores, & audaciores procreentur; eas enim ſiluis exponunt, & alligant, vbi prædictæ feræ diuerſantur. Si ergò contingat, aliquod ex prædictis animalibus illuc accedere, quod luxuria concitatum ſit, nulla habita diuerſitatis ſpeciei, aut naturalis inimicitiæ ratione, cum cane illa coit, ſin autem ſecus, canes deuorat, & occidit potius. Non eſt igitur, vt vocem πολύμορφα, ideſt, multiformes, præter veram eius ſignificationem, multiplices interpretemur, ita vt aſſerat Hipp. multiplicari partus in illa regione, quia etiamſi hoc verum ſit, non tamen id modo aſſeritur, cum ſuprà dictum ſit, pecora etiam ipſa pleniora prouenire, quæ & pariunt ſæpius, & optimè educantur. Vndè ex his reijcitur ſententia eorum, qui fœcunditatem Aegypti in aquam Nili reijciunt, quæ ab aeris temperie, & moderatione potius dependet. Noſtram interpretationem Baccij Baldini expoſitioni conuenire tandem conſpexi. B C

Mar.n.34. *Verſ. 38. Videbit enim quorundam naturam, montanis, ſiluoſis, &c.*

In varietate lectionum, quæ in hac particula circumferuntur, eam amplexandam eſſe exiſtimo, quam habuit Caluus, & quam ſecutus eſt pariter Zuingerus, etiamſi primo aſpectu abſurda omninò videatur. Vbi enim Cornar. legit ἀνύδροισι, ideſt, inaquoſis. Caluus, & Zuingerus εὐύδροισι, ideſt, benè aquoſis legunt, & inferius pro ἐνύδροις, quam vocem Cornar. aquoſa vertit, ἀνύδροις, ideſt, inaquoſa legendum cum prædictis cenſeo. In quam ſententiam plura me inducunt; maximè autem, quia impoſſibile eſt, regionem eſſe montanam, aquiſque carentem, quæ etiam nuda non ſit, quarè cum dicat, eandem eſſe nemoribus, ſiluiſq. refertam, ſignum eſt, nullo modo ſiccam, & aquis carentem eſſe: arbores enim in ſicca regione non

Mar.n.55. naſcuntur, & viuunt. Præterea ad calcem præſentis operis verſ. 257. vbi, quæ hoc in loco ſummariè proponit, fuſius pertractantur, hanc regionem deſcribens inquit. Quicunq. regionem montanam, aſperam, nudam, & inaquoſam incolunt, &c. quo in loco adnotandum eſt, Cornarium vocem ψιλὴν quam habent omnes Græci contextus, nudam perperam tranſtuliſſe, altam enim ſignificat: vt notum eſt, quod etiam Septalius obſeruauit. Similiter alteram ἔνυδρον quæ aquoſam ſignificat, inaquoſam interpretatus eſt, ac ſi ἄνυδρον legeretur, quam lectionem nullus Græcus contextus habet. Verba igitur præfata hunc in modum ſunt tranſferenda. Quicunque regionem montanam, aſperam, altam, & aquoſam incolunt, &c. quæ ſententia eadem eſt, quæ habetur hoc in loco. Quod vlterius confirmatur ipſomet Hipp. teſtimonio. Cum enim ad extremum libri explicare intendat has quatuor locorum differentias, ità inquit. Quæ verò in his, hanc diuerſitatem faciunt, in præcedentibus dixi: dicamq. amplius manifeſtius. At certum eſt, tractationem, de qua mentionem in præcedentibus feciſſe ait, aliam eſſe non poſſe, præter hanc: in qua Europęorum naturam inter ſe diuerſam ob ſoli diuerſitatem tantummodo proponit, rem exactius ſuo loco infrà explanaturus. Cum igitur regionum harum quatuor conſtituantur differentiæ, primo loco poſuit montanam, ſiluoſam, aquoſam: cuius naturam in extremo libri diligentius exponens, inquit. Quicunque regionem montanam, aſperam, altam, & aquoſam incolunt, his mutationes temporum contingunt magnæ, & diuerſæ: vndè & hominum formas magnas progigni conuenit, qui etiam ad laborem, & ad viriliter agendum, à natura præſtant. Quibus feritas, & immanitas non mediocriter à natura ſit congenita. Secundo loco hic enumeratur regio tenuis, & ſicca, de D E

qua

A qua infrà loco præfato ita philoſophatur. Qui verò macra, aquis carentia, & nuda loca te-
nent, & quæ temporum mutationibus non ſunt permixta, horum formas neceſſe eſt, eſſe
aſperas, & vegetas, flauas magis, quam nigras, mores etiam horum rigidi ſunt, pertinaces,
& contumaces &c. Quibus docemur, per terram tenuem, raram, macramq. & ſterilem ſi-
gnificare. Hoc verò in loco prætereundum non eſt, vocem illam οὐ κεκρημέναι, quam inter-
pres, non permixtam interpretatur, vitioſam legi, Septalium exiſtimaſſe, & eius loco
οὐκ εὔκριτα ἔχει Galeni conſilio, & quorundam exemplarium auctoritate, ſubſtituendum eſſe.
quamuis lectio vulgata eundem ſenſum recipere poſſit. Nam quid eſt, habere mutationes
temporum inter ſe varias, ità vt modò frigus vigeat, modo calor, quàm eaſdem habere im-
permixtas? Nam ſicuti ex mutua permixtione, & calidi, & frigidi temperata oritur tem-
peries, ità impermixta dicuntur anni tempora, quæ non ſint inuicem contemperata, ſed
B per ſe modò calor vigeat, modò frigus. Tertio loco recenſetur regio pratenſis, & paludo-
ſa: cuius natura loco proprio explicatur his verbis. Qui verò loca concaua, pratenſia, &
æſtuoſa habitant, ventoſque calidos plus ſentiunt, quàm frigidos, & aquis vtuntur calidis;
hi magni quidem eſſe non poſſunt, neque benè temperati, & longi, & erecti, ſed in am-
plitudinem à natura producti, & carnoſi ſunt, & capillis nigris; immò etiam ipſi toti nigri
magis, quam albi, & qui minus de pituita habent, quam de bile &c. Quartò tandem loco
ponit regionem planam, nudam, & ſiccam: quam in fine loco ſæpius citato verſ. 284. expo- *Mar. n. 56.*
nens. Vbi autem regio (inquit) nuda, natura munita, & aſpera; quæque à frigore hy-
berno præmatur, & à ſole æſtiuo exuratur, ibi duros, & robuſtos, & articulis probè diſiun-
ctis, vegetoſq. & hirſutos reperias homines, & in quibus à natura laboris tolerantia, & vigi-
lantia inſit: quique & mores habent pertinaces, & ad iram procliues, & contumaces, magis
C feritate participantes, quam manſuetudine; inſuper ad artes etiam acutiores, & plus ſo-
lertes; & ad res bellicas aptiores. Hæc Hipp. in quorum verſione parum fideliter ſe geſſit
interpres, nam vocem ἀνώχυρος, natura munitam interpretatur, cuius oppoſitum potius ſi-
gnificat; vndè Zuingerus natura non munitam vertit; verum quia aliam vocem arboribus
addidit, Hipp. ſenſum ſe non percepiſſe, manifeſtat. Hac enim voce, non munita, ſignificare
voluit non nudam arboribus, ſed id, quod in præſenti textu, tenuem dicit. Nam ſicuti den-
ſitas ad robur facit: vndè vetus illud, virtus vnita fortior, & qui fortis eſt natura, munitus di-
ci poteſt, ità terra, quæ rara eſt, non ſimul compacta, immunita dici poteſt, cuius contraria
erit denſa, & pinguis; nam & hæc Italico, ac vulgari ſermone, *terra forte* dicitur. Hoc
igitur modo Europæ regiones partitus eſt Hipp. in qua diuiſione mirabilis illa quadruplex
rerum diſtinctio eluceſcit, iuxtà quam omnia producuntur, conſeruantur, & cum perpetui-
D tate permutantur, & à qua tota rerum natura dependet, iuxtà quam tandem omnia inter ſe
conueniunt, & proportionem quandam habent. Sub hac primum quatuor elementa conti-
nentur, indè quatuor in animalibus humores, ætateſq. totidem reſultant; in vniuerſo quatuor
anni tempora, item lunaris menſis, & diei itidem partes inter ſe diſtinguuntur, quæ quatuor
illis participant qualitatibus, calido inquam, frigido, humido, & ſicco inuicem ſe ſe ample-
xantibus, & ſe inuicem corrumpentibus. Igni namque reſpondet bilis inter humores, iuuen-
tuſq. inter ætates: ex anni temporibus æſtas, in menſe plenilunia, & in die meridies. Aeri
pariter corriſpondet inter humores ſanguis, in ætatibus pueritia, inter anni tempora vernum,
in lunari menſe à primo quadrato ad plenilunium; & inter diei partes matutinum tempus,
& ſic de reliquis, quæ vt medicis omnibus nota referre non oportet. Sub eadem igitur qua-
druplici diuiſione diſtinguuntur regiones ab Hipp. in præſenti libro. Nam prima regio mon-
E tana, ſiluoſa, & aquoſa; vt frigida, & humida hyemi, & reliquis eiuſdem generis reſpondet.
Secunda tenuis, nuda, & ſicca, cum frigida ſit, & ſicca, Autumno reſpondet, & eò magis,
quia hæc omnium inæqualiſſima ſtatuitur, qualis eſt, & ipſe autumnus. Tertia pratenſis,
& paludoſa, quæ calida eſt, & humida, veri aſſimilatur. Et quarta denique plana, nuda, &
ſicca, vtpotè in calore, & ſiccitate excedens, Aeſtati reſpondet. Sed aliquis mihi obijcere
poſſet, eò quòd regionem pratenſem, paludoſamque, & concauam veri ſimilem conſtitue- De veris tẽperie.
rim, quaſi hoc anni tempus in calido & humido excedat, cuius contrarium cum Gal. tota
medicorum ſcola tenet, eſt enim temperatum, & ideò omnium ſaluberrimum. Hæc verò
obijcientibus reſpondeo, Ver etiamſi cæterorum anni temporum reſpectu ad mediocrita-

tem accedat, per ſe tamen conſideratum calidum eſt, & humidum: itàut, & temperatam naturam,& moderatam anni conſtitutionem excedat. Vndè Hipp.lib.de Nat.Hum. ſanguinem in vere abundare teſtatur, quia illius naturæ maximè conuenit, vt potè calidum; & humidum exiſtens, quam quidem temperiem in exceſſu quodam conſiſtere, illud argumento eſt, quia etiamſi cæterorum reſpectu ver omnium ſaluberrimum dicatur, peculiares tamen morbos producit, quod non eueniret, ſi in mediocritate, & commoderatione conſiſteret. Quod ſi aliquando id euenire concedatur,hæc temperies non in toto vere,ſed in aliqua eius parte apparebit, & in ea regione tantum, in qua æqualis, & moderata temperies connaturalis eſſe ſolet,qualem Aſiam eſſe, ſuprà dictum eſt, & quia huiuſmodi temperies tunc viget, dum ab vno exceſſu in alterum fit tranſitus, hinc fit, vt breui tempore perſeuerare poſſit. Quod cognoſcens Hipp.quadruplici explicatæ naturę regionum,quia omnes in exceſſu quodam conſiſtunt, quintam addidit tanquam æqualiter contemperatam, & ab omni exceſſu remotam: eamque hoc pacto depinxit. Quicunque enim (inquit) altam habitant regionem, planam, ventis expoſitam, & aquoſam, eorum formæ magnæ, ac inuicem ſimiles, & erectæ. Animi quoque eorum exiſtunt manſuetiores, quæ omnia ſunt effectus temperatæ regionis, cuius temperiei cauſa eſt,quia cum alta ſit,& plana,omnes ventos recipit, ex quorum mutua viciſſitudine temperies aëris reſultat, quam,nè in exceſſum ſiccitatis propter altitudinem declinet,aquarum copia prohibet,& ſic inter omnes qualitatũ exceſſus tẽperata exiſtit.

Mar.n.38. *Verſ. 82. De Natura ergò, ac diuerſitate, & forma eorum, qui Aſiam, & Europam incolunt, ita habet.*

Hæc colligit Hipp. etiam ſi de Europæis particularem tractationem non habuerit: eò, quòd quæcunque de Aſianis dicta ſunt,in comparatione ad Europæos allata fuere. Ab initio enim præfatæ tractationis locutus eſt hunc in modum. Volo autem,& de Aſia, & Europa demonſtrare,quantum differant inter ſe per omnia, & de gentium formis &c. cum igitur Aſianorum naturam,quatenus Europæis contraponitur,exactè pertractauerit,ex conſequenti Europæorum naturam illis contrariam indicauit. Non eſt ergò, vt vocem illam, & Europam, expungamus, quod Doctiſſimus Septalius faciendum exiſtimauit, cum præſertim, (quemadmodum ipſe confitetur) in omnibus codicibus, tum manuſcriptis, tum impreſſis reperiatur.

Mar.n.39. *Verſ. 87. A quibus veriſimile eſt, iram exaſperari &c.*

In huius ſententiæ tranſlatione interpretes omnes longè ſatis à verborum ſignificatione receſſerunt. Verba enim illa καὶ τοῦ γνώμονος καὶ θερμοῦ μετέχειν μᾶλλον ità exponũt: cogitationemq. ſiuè mentem, & calorem amplius excitari, cum ità ad verbum ſonent, & mentis, & caloris participem reddi magis. Vndè ſententia Hipp. erit; ea ratione Aſianos Europæis timidiores, & effœminatiores,ac minus bellicoſos eſſe, & moribus manſuetiores, quia his tempora non magnas faciunt permutationes à calore ad frigus, & à frigore ad calorem, vndè neque mentes percelluntur, & excitantur,nec corpora magnas incurrunt tranſmutationes,à quibus veriſimile eſt iram excitari, & exaſperari, calorisq. & mentis participem reddi, ira quippè, ſiuè iraſcibilis facultas, quæ animoſa pars animæ eſt, θυμὸς dicta Ariſtoteli, per caloris participationem ad actiones obeundas excitatur, quæ frigiditate torpeſcit, & ociatur. Vt verò homo conſilio,& prudentia procedat, neceſſe eſt eandẽ iram mentis participem fieri: alioqui furioſus,& temerarius eſſet. Vtriuſq. igitur,caloris inquam,& mẽtis particeps fit ira,vbi temporum frequentes mutationes contingunt. Quandoquidem,qui regiones habitant,in quibus ſola viget frigiditas,ſi quidem viribus pollẽt,quia eorum iraſcibilis caloris fit particeps, (his enim calor in partibus interioribus maximus eſt)ingenio tamen minimè pollent: quia eorum iraſcibilis non fit mentis,& cogitationis particeps.In calidiſſimis verò regionibus contrarium euenit,ibi enim homines ingenio pollent,viribus tamen nequaquam, eò quòd in his ira mentis quidem,non tamen caloris fit particeps.Quam veritatẽ cognoſcens Ariſt. 15.problemate ſect.14.quærit,cur in locis calidis homines ſint ſapientiores, quam in frigidis, rationemque affert, eò quòd ſapientiores ſunt, qui ſedes interiores mentis frigidas habent. At verò in locis calidioribus degentes, ſicuti exterioribus partibus calent, ità in interioribus refrigerantur, cuius contrarium in frigidis regionibus contingit. His igitur rationibus quicunque regionem incolunt ità temperatam, vt nullum exceſſum, aut frigoris, aut caloris

patian-

A patiantur, hi ſunt timidi, & effœminati, nec ingenio, nec viribus admodum pollent. Quale eſſe Aſianorum genus docuit Hipp. Quod ſi Ariſt. . Polit. 7. Aſiam incolentes mente in cogitando, & artibus inueniendis ſolertes vocat, id intelligendum eſt de ea Aſiæ parte, in qua calor mediocritatem excedit. Qui verò frigidas incolunt regiones, hi quidem fortes ſunt (vt ſupra dictum eſt) bellicoſi, & laborum tolerantes, moribuſque feri potius, quam manſueti, ingenio tamen non multum pollent. Qui verò in calidis degunt regionibus, hi pollent ingenio, viribus nequaquam. At quicunque regiones habitant, in quibus magnæ contingunt temporum mutationes, qui ſcilicet æſtates calidiſſimas, hyemeſque frigidiſſimas ſentiunt, hi & ad fortitudinem, laboriſque tolerantiam ſunt diſpoſiti: quod ab hyemali frigiditate contingit, cuius gratia ira eorum (vt inquit Hipp.) exaſperatur, & caloris fit particeps. Sunt etiam ad prudentiam diſpoſiti: quia ira mentis fit particeps, dum æſtiuus calor

B in illis viget. Idque Europæorum peculiare facit Hippocr. quia in Europa tales vigent mutationes.

Verſ. 91. Atque adhuc amplius propter leges. Mar. n. 39.

Non leges ſimpliciter Aſianorum gentem imbellem, etiam vltrà propriam naturam efficere ait Hipp. quibus regibus obediunt; nam & Reſpublicæ etiam proprias habent leges, quibus homines ſubijciuntur, ſed propter eas leges, quibus Regibus ſubditi fiunt, per eas enim non modo pro Regibus bella adminiſtrare coguntur, ſed etiam ſæpè ab armorum exercitationibus ſubtrahuntur; dum ſibi ipſis timentes, arma populis prohibent; ſub hac conditione nunc viuunt, tum Græci, tum aliæ nationes Turcarum Imperio ſubditæ, quibus arma denegata ſunt, vt perduellionis occaſio illis ſubtrahatur. Hancque fuiſſe Hipp. mentem palàm faciunt, quæ inferius hanc repetens ſententiam ſubiungit, vt certum ſit (inquit) leges

C plurimum ad magnanimitatem conferre; ſi enim ad magnanimitatem leges conferunt, non propter leges ſimpliciter homines imbelles redduntur, ſed propter certas leges.

Verſ. 99. Proindè neque his hominibus regionem frequenter habitatam eſſe, neceſſe eſt, &c. Mar. n. 40.

Præſentis textus duplex in Græcis codicibus lectio reperitur. Altera, quam ſecutus eſt Cornarius, etiamſi non omninò fideliter tranſtulerit, eandemquè ſecuti ſunt, & Caluus, & Baccius Baldinus, quippèquæ conueniat cum Baſilienſi, Aldino, alijſque etiam manuſcriptis codicibus, eam igitur ita vertit Baccius. Præterea horum hominum terram ab hoſtibus, & ocio deſolari neceſſe eſt. Quapropter etiam ſi quis magnanimus, ac virilis ſit natura, animum à legibus retrahi, cui quidem tranſlationi expoſitionem ſatis probabilē adiunxit, quam apud ipſum videre licet. Zuingerus verò aliam ſecutus lectionem, ita vertit. Deinde verò huiuſcemodi hominum animos manſueſcere neceſſe eſt, etiam propter inertiam bellicam, &

D ocium, cum vt quis maximè natura virilis ſit, & animoſus, legibus tamen à militari ſtudio auertatur. Hancque lectionem ſecutus Septalius, veriorem eſſe contendit. Poſtremam quidem lectionem ſatis rationabilem eſſe, indubitatum eſt. An verò talem habuerit Hipp. an à Zuingero, aut aliquo alio in hanc formam accōmodata ſit, conſtare non poteſt. Ego autem, vt liberè dicam, quod ſentio, in lectionū varietate communiorē ſemper libētius ſequor, dummodo aliquem ſenſum probabilem admittat, & ſi altera clariorem, cum probabilius ſit ex obſcura, & difficili in clariorem permutatam fuiſſe, quam è contrario, ex clariori in obſcuriorem.

Verſ. 168. Fluuida vero fiunt, & lata primum; propterea quod, &c. Mar. n. 47.

In varietate verſionum, quæ hoc in loco adhibentur, retinerem eam, quam Cornarius habet, quæ & Græcę lectioni vulgatæ accommodatur, & ſententię Auctoris adaptatur maximè, cum conſtet eam ab interpretibus reiectam eſſe, eò quod mentem Auctoris non ſunt aſſecuti, quæ meo iudicio talis eſt. Dixerat nuper Hipp. vſtione, quam Nomades ſatis frequentabant, corpora eorum præter alia, articulorum vſu potentiora reddi, quia igitur ad conſtringendos, roborandoſq. articulos vſtione vtebantur, argumentum eſt eos, corpora habuiſſe, iuxtà articulos fluuida, & lata, ideſt, nimio humore perfuſa, à quo, & fluuida, & rara, laxaque, & ad vſum impotentiora redderentur. Huius ergò fluxibilitatis, & laxitatis triplicem aſſignauit cauſam, prima eſt, quia proprios infantes faſcijs non inuoluunt, quemadmodum Aegyptij ſolent: nam deligatione firmiores, & denſiores articuli redduntur. Secundam cauſam adducit, quia non animaduertunt, quomodo inter equitandum equis inſideant, vndè cum membra figuris ineptis ſituentur, non eſt mirum, ſi eorum articuli malè diſpo-

nantur. Tertiam verò, & poſtremam cauſam in ocium reducit,ocio enim torpeſcunt membra, indèque humiditate ſuperflua replentur, quæ corpori, & articulis potiſſimum fluxibilitatem, & laxitatem inducit. His hunc in modum explicatis communis lectio alicui difficultatem mouere non debet.

Mar.n.48. *Verſ.181. Mulieres pinguedo carnis, & humiditas ſteriles facit &c.*

Hoc loco teſtatur Hipp. pinguedinem carnis,eiuſque humiditatem duplici modo Scythas fœminasſteriles reddere,primo quia vterus humidior,& ex cōſequenti frigidior nō ità incaleſcit in coitu, vt ſemen attrahat, ſecundo modo,quia pinguedo nimia os vteri anguſtius reddit, ita vt genituram admittere non poſſit, demonſtrauimus enim primo de morb.mul. verſ.411. num.33. duplex eſſe tempus,in quo mulieres concipere ſolent. Alterum eſt incipientibus, & deſinentibus menſibus, quando eo tempore os vteri ad menſtruorum expulſionem aperitur. Alterum verò tempus eſt,quando in actu coitus mediante delectatione vterus aperitur,& humiditatem quandam ſemini proportione reſpondentem expellit foras. Vtriuſque igitur temporis reſpectu, Scythas infæcundas eſſe ait Hipp. Quia cum præhumidum corpus, & vterum habeant, ijs non excitatur delectatio, qua mediante vterum ad ſemen ſuſcipiendum aperiri dictum eſt. Nec in tempore menſium eò vſque aperiri vterus poteſt, quòuſque ſemen ingrediatur. Nam pinguedo magna os vteri coarctans, & comprimens eius apertionem prohibet,

Mar.n.15. vt lib. de Ster. verſ. 277. adnotauit Præceptor, & hi duo ſunt peculiares ſterilitatis modi, quibus alios ſubnectit Hipp. in Textu,qui tandem ad hos reducuntur.

Mar.n.53. *Verſ.229. Reliquum autem in Europa hominum genus &c.*

His docet nos Hipp. Europæos inter ſe maximè differentes eſſe,tum forma, tum moribus, non adeò tamen, vt vnum genus ab altero differat iuxta regionis diuerſitatem, vt interpretes explicare nituntur. Nam hoc ſuperius determinatum eſt, dum diuerſitates Europæorum recenſeret: iterumque inferius explicabitur, ſed quatenus vna, eademque ciuitas homines habet plurimum inter ſe differentes, tum forma, tum magnitudine, nec non & moribus, cuius varietatis cauſam refert Hipp. in varias temporum mutationes, quæ in illa ipſamet regione maximè vigent, ita vt quæcunque ciuitas his mutationibus magis ſubiecta eſt, illa homines inter ſe magis differentes producat: cauſamque huius phyſicam, eamque ingenioſiſſimam affert, quia cum ex naturæ inſtituto omne animal ſibi ſimile generet, non ſpecie tantum, ſed etiam forma, & magnitudine, quæ virtus à ſemine procedit, quotieſcunq. verò id non continget, genituram aliquam ſubijſſe alterationem neceſſe eſt, propter quam ſimile producere non potuit, ſimilitudo enim ſpeciei à ſeminis potentia prouenit. v. g. homo hominem generat,leo leonem, quæ ſpecie inter ſe ſimilia ſunt, aliorum verò ſimilitudines, vt cæſius cæſium,albus album,niger nigrum, iuxtà indiuidualem ſimilitudinem procreat, accidentia potius eiuſdem ſeminis conſequuntur, quæ integra remanente ſubſtantia à pluribus cauſis alterari poſſunt, potiſſimum verò à frequentibus aeris mutationibus. Huiuſmodi verò ſeminis alterationes impropriè corruptionem vocat, quia natura ſeminis quodammodo corrumpitur, nè ſimile producat ei, à quo deceſſit, quum verò filij parentibus non aſſimilantur, hominum formas varias, & multiplices eſſe neceſſe eſt.

Mar.n.55. *Verſ.254. Cæterum Europa ipſa habet adhuc gentes inuicem differentes.&c.*

Aliam diuerſitatem Europæorum demonſtrat Hipp.ratione diuerſarū poſitionum,& ſitus, & locorum,in quibus homines degūt; cuius quidem diuerſitatis ratione Europæorum genus ſatis varium exiſtit,tum magnitudine, tum colore, nec non & moribus animi, quam quidem veritatem ſatis confirmat prouinciarum, & ciuitatum diuerſitas, quæ in Europa collocatæ ſunt, de quibus exemplificando diligenter Septalius, ſuper textum proximè à nobis expoſitum, rem hanc doctiſſimè pertractauit. Quæ verò hic peculiariter recenſentur à Præceptore, à nobis explicata inuenies ſuper textum illum. Videbit enim quorundam naturam &c. verſ.

Mar.n.34. 38. præſentis ſectionis, quo in loco quæcunque ſuper præſentem textum vſque ad extremum libri dicenda, & adnotanda mihi erant, expoſui.

IN

A IN LIBRVM HIPPOCRATIS.

De Flatibus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Verſ. 20. Nimirum contraria corporibus morborum natura perſpecta. Mar.n.2.

Verba Græci contextus latino idiomate ita ſeſe habent. Sciens ex contrarijs corpori morbos eſſe,ſenſuſq. eorum eſt. Qui cauſas ægritudinum nouerit,facilè conferentia corpori adhibere poterit,ſciens morbos eſſe quid corpori contrarium. Si ergò cauſa morbum fouens corpori contrarium tuetur, certum eſt, vt corpori opem feramus, cauſæ morborum contraria adhibenda eſſe. Huncque ſenſum confirmant, quæ exemplo nos docet, dum inquit. Quidquid enim homini moleſtiam, ac triſtitiam infert, hoc morbus vocatur: quaſi repetat, quod dictum eſt antè,ſciens ex contrarijs corpori morbos eſſe.

B

Verſ. 32. Morborum autem omnium vnus, & idem modus eſt, locus verò ipſe eorum differentiam facit. Mar.n.4.

Omnis morbus à flatu, quomodo vt rum.

Præſentis libri intentio eſt demonſtrare, quomodo morbi omnes à flatibus originem habeant, tanquam à cauſa omnium morborum communi. Quod quidem dictum duplicem ſenſum recipere poteſt, primum,vt intelligamus, omnes morborum ſpecies à flatibus poſſe produci; quamuis non omnes morbi particulares, & in numero (vt inquiunt) indè oriantur. Vel altero modo nomine flatus comprehendentes, & flatus propriè dictos, & ſpiritus animæ inſtrumenta,quemadmodum etiam externos flatus,qui & ventos,& aerē ipſum comprehendunt, ità enim verum erit dicere,nullum dari in corpore morbum, cuius generationi aliquo modo flatus non concurrant. Vtroque enim dictorum modo accepta ſententia veritatem habet, alioqui afferendum erit, huius libri doctrinam in pluribus verificari, non autem in omnibus, cum ſatis Hipp. viſum ſit,probabilibus rationibus propriam confirmaſſe opinionē, nec neceſſarijs eam demonſtrare opus fuerit. Qua quidem diſtinctione præſens ſententia, & ipſa accipicienda eſt, dum inquit, morborū vnum omnium, eundemq. modum eſſe,& ſpecies, & eorum cauſas eaſdem: differreq. tantummodo ratione loci affecti, nam ſi id de ſingulis particularibus morbis intelligatur, omninò falſum eſt. Quis enim affirmabit, quamlibet apoplexiam à coli dolore perpetuò loci ratione tantummodo differre? conuenire autem in idea, & cauſa? Nam etiamſi concedatur,apoplexiam aliquando fieri à flatu, à quo coli dolor communiter dependet, quia tamen pro maiori parte apoplexia ab atrabile (vt Hipp. ſentit) dependet, quod colico dolori rariſſimè euenit, ſequitur, aliquando hos affectus non loci affecti ratione tantum differre, ſed etiam idea, & cauſa. Quarè intelligere debemus,omnes morbos communiter conuenire cauſa, differre aut in loco affecto, ita vt ab vna, & eadem cauſa quodlibet morbi genus originem habere poſſit,nempè à flatu, de quarum re inſtituta eſt præſens tractatio. Quo quidem ſignificato, niſi præſens ſententia, & aliæ multæ præſentis operis accipiantur,veritatem ſæpè in Hipp. dictis deſiderabimus, eiuſquè rationes probabiliores potius, quam neceſſarias eſſe,confiteri cogemur.

C

D

Verſ. 49. Quin, & Solis, & Lunæ, & aſtrorum omnium, &c. Mar.n.5.

Hæc ad priſcorum philoſophorum mentem prolata ab Hipp. fuiſſe, adnotauit Zuingerus, quod probabilibus procedenti concedi poteſt. Veruntamen cum inferius dicat,aerem eſſe Lunæ fundamentum, ita vt aeris terminus ſit concauum Lunæ,quod etiam Ariſtot. recepit, qui ignem nihil aliud eſſe, quam aerem tenuiſſimum exiſtimauit; videtur Hipp. alium habuiſſe ſenſum; quam exiſtimauerit Zuingerus. Quarè afferendum eſt potius, hac ſententia ſtatuere Hipp. nec cæleſtes orbes aere carere poſſe, nam cum eorum eſſentia in motu conſiſtat, & abſque aere moueri non poſſint, ſine aere conſiſtere non poſſe,dicendum eſt,nam in eorum infimo conſiſtit aer,qui illius motui cedit,ſine quo Luna non moueretur. Lunaque immobili exiſtente orbis ſuperior nec ipſe moueri poſſet,nec vllus ſuperiorum: & ſic eorum motus tolleretur. Idque aſſerit Hipp. non quidem eò quod exiſtimauerit, ſupra concauum Lunæ aerem contineri, qui ſuperioris orbis motum conſeruaret, verum quia ſupponit,corpora cæleſtia adeò continuari ad inuicem, vt inferiore immobili exiſtente ſuperiores circumferri ſit impoſſi-

E

impoſſibile. Hancque fuiſſe Hipp. mentem palàm faciunt ea, quæ ſtatim ſubiungit, dum huius problematis aſſignans rationem inquit, etenim igni ſpiritus nutrimentum præbet,quaſi diceret,ſiuè quod in Lune confinio ſitum eſt,aerem dicas tenuiſſimum,ſiuè etiam ignem,omninò tamen ſequitur,aſtra per ſpiritum procedere,quandoquidem,neque ignis, qui cæleſtibus orbibus continuatur, ſine ſpiritu eſſe poteſt, cum eo ipſo nutriatur. Nec aerem cæleſtibus corporibus interponi demonſtrat,quod omninò faciendum erat. Quamuis id non ſit omninò rationi alienum, nam cum cæleſtes orbes non ſint continui,inter vnum & alterum aliquid interponi neceſſe eſt, quod nihil aliud, quam aer tenuiſſimus eſſe poteſt, aut quid ei ſimile.

Mar.n.5. *Verſ. 55. Et terræ vehiculum.*

Aerem terræ vehiculum vocat,quia aere mediante peruia fit,tum calori cæleſti,tum aquę. Terra enim, cum ex propria natura denſa ſit, niſi aeris interuentu rara,& poroſitatibus referta redderetur, ſterilis omninò eſſet, non enim ab imbribus humectari, nec à calore Solis, & aſtrorum penetrari poſſet,à quibus terræ fœcunditas dependet. Sicque omnium generatio, tam quæ in eius ſuperficie, quam quæ in viſceribus producuntur, omninò tolleretur.

IN LIBRVM HIPPOCRATIS

De Medicamentis purgantibus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.1. *Verſ. 6. Nam & cibos nos alentes medicamenta eſſe, putandum eſt, verùm minus, quàm illa. Homines enim,qui his rectè, &c.*

A minori ad maius deſumpto argumento probat Hipp. purgantia medicamenta temerè non eſſe exhibenda; quaſi dicat, ſi cibi nos nutrientes cautione aſſumendi ſunt, quando perperam adhibiti morbos adducunt, & copioſiores aſſumpti aluum mouent: qui alioqui cum ratione vtentibus ſanitatem conſeruant, quantò cautius procedendum eſt in purgantium medicamentorum vſu, quorum naturalis facultas eſt etiam rectè vtentibus corpus mouere, & purgare?

Mar.n.4. *Verſ. 28. Quicunque igitur à febribus fortibus corripiuntur, &c.*

Hic locus quamuis præceptum contineat vtiliſſimum, imò neceſſarium, multis tamen errandi occaſionem in medicamentorum purgantium vſu præbet, exiſtimantibus Hipp. purgationem probare maximè in morbis acutis die decimaquarta tranſacta. Nam eo die elapſo ſtatim ad purgationē deueniunt, nullo habito reſpectu, neque morbi temporis,neque humorum diſpoſitionis,vndè ſæpius in ipſius morbi vigore,& dum natura coctioni intenta eſt,pharmaco ægrotantem miſerè perdunt. Vt ergò præceptum hoc iuxtà Hipp. mentem obſeruetur, tria veniunt conſideranda: primum eſt Hipp. prohibere pharmaca in febribus fortibus, hoc eſt in ijs, in quibus ingens viget calor toto eo tempore,quo calor iſte viget. Nam huius præcepti aſſignans rationem inquit, quia carnes à calore febrili impenſius excalefactæ pharmacum ad ſe alliciunt, & nihil purgat,vndè nulla alia ratione prohibetur purgatio,niſi ob caloris vehementiam. Quarè in acutis morbis, qui febrem vehementem adiunctam habere ſolent, ſi purgatio neceſſaria videtur,circa initia procuranda eſt,quo tempore febres leuiores ſunt, & ſi à principio vehementis caloris febris fuerit, differenda purgatio eſt, quòuſque febrilis calor remittatur, nam hoc pacto præfatum incommodum vitabimus, & quia calor iſte vehemens in febribus acutis tantummodo reperitur, quorum terminus dies decimaquarta eſſe conſueuit, ideò ſubiungit,ſin minus, non intra quatuordecim dies, quaſi dicat: ſi verò huius caloris febrilis vehementiæ remiſſio non ita conſpicua fiat, & purgatio neceſſaria videatur, ſaltem decimumquartum diem præterire,permittendum eſt, ſic enim certus eris,febrem remiſiſſe, etiam ſi non adeò manifeſtè appareat ad ſenſum. Nam febris vehemens, & acuta vltrà dictum tempus produci non ſolet, quin aliqua ex parte remittatur. Quarè decimaquarta die tranſacta purgatio admittitur non alia ratione,niſi quia eo tempore febrem remiſſam eſſe,rationabile eſt. Alioqui enim ſemper viget eadem ratio,propterquam prohibetur purgatio, calor ſcilicet vehemens pharmacum alliciens ad ſe, vndè purgatio impeditur, febri-

A febriliſque calor augetur, Alterum adnotandum eſt; quia Hipp. dum iubet expectari, donec decimaquartá dies tranſacta ſit in febre vehementi, ſupponit numerationem eorum dierum inchoandam eſſe ab eo die, quo febris vehemens, & acuta facta eſt, vndè ſi febris à principio talis fuit, à primo die horum computatio facienda eſt; ſin minus ab eo die, quo febris vehementiam, & acutiem contraxit, iuxtà quam interpretationem accipiendum eſſe aphoriſmum illum. Morbi acuti quatuordecim diebus iudicantur, in eius expoſitione demonſtrabimus. Poſtremò ſciendum Hipp. die decimaquarta tranſacta permittere purgationem, ſi alioqui neceſſaria videatur, non tamen imperare omninò, vt adminiſtretur; nam aliquando ſuperflua eſt eo tempore purgatio, aliquando multa concurrunt, quæ eam impedire poſſunt.

Verſ. 34. Si verò detineat medicamentum, antè meridiem nihil purgatur, in meridie verò nimium purgatur, & perit. Mar.n.5.

B Dicebat nuper, carnes à febrili calore excalefactas medicamentum ad ſe attrahere, & cum eo bilem ipſam commotam per carnes diſpergi: vndè color fit morbi regij, & febris augetur. Nunc verò alium modum exponit, quo medicamentum in febribus fortibus datum ægrotantem lædere contingit, & inquit. Si verò detineat medicamentum, neque à carnibus attrahatur, in ventre moram trahens, antè meridiè nihil purgat, poſt meridiem verò nimium purgat, & homo perit. Id autem euenit, quia calor intrinſecus auctus pharmacum corrumpit, & in humoris peccatis naturam conuertit, in bilem ſcilicet, quæ indè adaucta, ſuperueniente hora, in qua bilis naturæ inſtituto mouetur: meridianum ſcilicet tempus, purgatio fieri incipit, violenta tamen, tum ob copiam bilis peccantis, tum quia calorem vehementiorem à caliditate medicamenti, & à febrili calore contraxit, vndè à natura regulari non poteſt, & ſic purgatio vſque ad ægrotantis interitum conſequitur. Medicamentum verò in humorem purgandum C tranſmutari, cognouit etiam Gal. 3. ſimp. 24.

Verſ. 39. Iuxtà eandem rationem etiam tempore æſtatis, à canis ortu per dies quinquaginta vitare oportet, &c. Mar.n.5.

Purgationem omninò interdicere videtur Hipp. diebus canicularibus, quam tamen moderatur ſolum in aphoriſmo, dùm inquit, ſub cane, & ante canem difficiles ſunt purgationes, quaſi inferat, ſumma cautione eſſe adminiſtrandam. Quid igitur dicendum? Dico, tempus illud moderari, non omninò prohibere purgationes, & ſi hoc in loco ait, eſſe vitandas, id aſſerit non ſimpliciter, ſed propter aſſignatam rationem, cuius gratia in ea adminiſtranda procedere oportet ſumma cautione, quia maxima vrgente neceſſitate: ægrotanteq. vſum clyſteris non admittente, tentari poteſt; præ oculis ratione habita, quæ eam ſuſpectam reddit, ingens ſcilicet calor, qui medicamentum ad corporis ambitum trahit, & illud in bilioſum ſuccum corrumpit, quod periculum, vt vitaret Hipp. 4. acutorum verſ. 1. In febre ardente æſtiua, D purgationem lacte aſinino inſtituit, quod, & copia, & frigefaciente facultate præfatis cauſis reſiſtere poteſt, Hipp. igitur exemplo, & nos potionem inſtituemus ex decocto caſſiæ, & pulpæ tamarindorum, quæ cum vim refrigerandi habeant, ſi in magna copia illorum decoctum exhibeatur, noſtræ intentioni abſque vllo periculo ſatisfacere poterit, eligenda etiam erit diei hora temperatior, quantum fieri poteſt, ægerque in loco frigidiori collocabitur, vt vrgenti calori quantum fieri poteſt, occurramus.

Verſ. 40. Sed infuſis per clyſterem vti. Mar.n.5.

Cyſteria loco purgationis adhibere Hipp. vſitatiſſimum fuit, qui ad ſubducendam aluum ſuppoſitorijs, & ſuccis potius vti conſueuit: contrà recentiorum vſum, qui clyſteribus perpetuò vtuntur. Et ſi loco purgationis illa adhibent, intento ſatisfacere poſſe exiſtimant, ſi exiguam portionem mellis roſati ſolut. adijciunt, ſiuè electuarij lenitiui exiguum, aut quid ſimilè, à quibus vix aluus ſubducitur. Moneantur ergò, clyſteria cum loco purgationis adhibentur, fortiora eſſe debere, alioqui plus nocent, humores conturbando, quam proſint eos euacuando. Nec timenda eſt eorum caliditas, quando Hipp. qui eadem per os exhibere timet, clyſteribus iniectà minus periculi ſecum adferre teſtatur. Nota.

IN

IN LIBRVM HIPPOCRATIS

Primum de Diæta,

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hic liber curioſa doctrina refertus eſt, nec omninò inutilis, ſi mens Auctoris ritè percipiatur. Verumtamen, quia ſumma obſcuritate conſcriptus eſt; ideò à multis eum non intelligentibus contemnitur. Nullus ergò doctrinæ Hipp. amator obſcuritate deterritus ab illius lectione deſiſtat. Verum in dubijs Zuingeri commentaria conſulat, qui in eius explicatione adeò fœliciter laborauit, vt pauca nobis reliquerit dicenda.

Mar.n.24. *Verſ. 342. Fœminoſiſſimæ ac ingenioſiſſimæ fient.*

Per hanc vocem εὐφυέσταται, quam ingenioſiſſimæ tranſtulit interpres, non intelligit Hipp. ingenij præſtantiam, vt latina vox ſonat; ſed corporis decorem, & ornamentum, quod in partium optima conformatione, proportione, & colore cõſiſtit, habitumq. corporis conſtituunt, qui pulchritudo vocatur, mulierum propria; quomodo enim ingenioſiſſimæ eſſe poſſunt ſimul, & fœminoſiſſimæ? quia ſi fœminoſiſſimæ ſunt, neceſſe eſt ijs carere, quæ fœminis minus conueniunt, cuiuſmodi ſunt fortitudo, virilitas, & ingenij præſtantia. Vndè Poeta Tuſcus ille. *Più faggia ch'à Donna per auentura non ſi richiedea*. Quarè ſicuti virorum naturæ conuenit, & virium robur, & ingenij acumen; ità muliebri naturæ corporis pulchritudo, & ornamentum accommodatur, & ideò quæ fœminoſiſſimæ ſunt, has forma præſtantes eſſe, neceſſe eſt. Hancque expoſitionem confirmant ea, quæ ſubſequuntur, vbi alterum mulierum deſcribens genus à prædictis diuerſum ità ait. Audaciores quidem prioribus fient, veruntamen elegantis formæ, & ipſæ.

Mar.n.25. *Verſ. 363. Deinde quod ſimul ſecreti ſunt.*

Tres cauſas ſimilitudinis gemellorum aſſignat, & inter illas hanc, quia ſimul, & eodem tempore concepti ſunt. Quæ quidem ratio à cauſa dependet, propterquam filij parentibus diſſimiles procreantur, eamque in frequentes temporum mutationes retulit lib. de Aer. Aquis, & loc. ſect. 2. verſ. 229. quarum gratia ſemina varias ſubeunt corruptiones, ſeu alterationes: vndè ſimilitudo deturbatur, quia igitur gemelli eodem tempore concipiuntur, amborum ſemina eodem modo diſpoſita eſſe, neceſſe eſt: ſecus enim ſi diuerſis temporibus procreentur, in quibus ob temperiei aeris diuerſitatem diuerſimodè ſemen alteratur, vndè diuerſæ formæ conceptus generari, neceſſe eſt.

Mar.n.35.

Mar.n.27. *Verſ. 385. Et aquæ quidem incurſu vrgente, vti oportebit eum ab his, quæ ab aqua ſunt, paulatim pro temporum ratione diſcedendo.*

Propter ſummam breuitatem, qua in hac particula vſus eſt Hipp. adeò obſcura effecta eſt oratio, vt multis ſuſpicionem iniecerit, nè error in contextus verbis irrepſerit, quamuis re vera auctoris mentem verba ſufficienter exprimant; inquit enim, & aquæ incurſu contingente, eum vti oportebit diæta contraria ijs, quæ ab aqua ſunt, calidis ſcilicet, & ſiccis, ſenſim tamen hanc tranſmutationem pro temporum ratione efficiendo.

Mar.n.31. *Verſ. 432. Quod humidiſſimum eſt in igne, & ſicciſſimum in aqua, ſi in corpore temperamentum acceperint, ſapientiſſima ſunt. Quia, &c.*

Temperamentum hominis ingenioſiſſimi, & ſapientiſſimi deſcribit mirabiliter, verùm quia fundamentis quibuſdam particularibus, terminiſq. inuſitatis procedit, ſententia ſatis obſcura redditur. Huiuſmodi temperamentum igitur illud eſſe inquit, quod ex humidiſſima ignis parte, igne (inquam) temperatiſſimo, & ex ſicciſſimo, quod eſt in aqua, ideſt, aqua temperatiſſima conſtat, horum enim combinatione natura temperatiſſima, & æqualiſſima conſtituitur, non ſecundum primas, & ſecundas tantummodo qualitates; ſed etiam iuxtà ſubſtantiæ modum. Quamuis enim ex contrarijs exceſſibus ex calidiſſimo ſcilicet, & frigidiſſimo temperata reſultet temperies; hæc tamen habitum conſtituit denſiſſimum, & craſſiſſimum. Nam ſuperius verſ. 382. ex ignis fortiſſimo, & aquæ denſiſſimo conſtructa corpora fortia,

Mar.n.27. & robuſta fieri dixit, verùm huiuſmodi temperamentum prudentiæ nequaquam conferre, poteſt,

poteſt, & ratio eſt, quia quando ad temperatam naturam conſtituendam concurrunt remoti qualitatum exceſſus, non adeſt illa ſanguinis, & ſpirituum tenuitas, & puritas; quæ ad ingenium, & prudentiam requiruntur: qualis generatur in eo temperamento, quod temperatam fortitus ſit temperiem per combinationem earum qualitatum, quæ in mediocritate conſiſtunt. Illudque eſſe inquit, quod recipit id, quod humidiſſimum eſt in igne, & ſicciſſimum in aqua. Probatque, ad huiuſmodi naturam conſtituendam hæc duo aptiſſima eſſe, & ſufficientiſſima, quia nihil deeſt eorum, quæ in hoc caſu requiruntur. Nam ignis humiditatem in ſe ipſo habet ab aqua (temperatus enim ſupponitur, & omnis attemperatio à contrarijs euenit, quod in ſe habet, aut recepit.) ſuperius enim verſ. 75. Aquæ, & ignis naturam deſcribens. Cæterum (inquit) vtrique horum hæc adſunt, igni quidem caliditas, & ſiccitas, aquæ verò frigiditas & humiditas, habent autem inter ſe mutuò, ignis ab aqua humiditatem: ineſt enim ab aqua humiditas, aqua verò ab igne ſiccitatem, ineſt enim in aqua ab igne ſiccitas. Quarè ignis temperatiſſimus plurimum humiditatis habet ab aqua, aquaque temperata ſiccitatem plurimam ab igne recipit. Hæc igitur ſufficientiſſima eſſe ait, quia temperiem temperatam in ſe ipſis habent. Vndè extraneis non egent, ideſt contrario, à quo temperentur, quemadmodum contingit igni calidiſſimo, qui pro contemperatione aqua frigidiſſima eget, & aquæ frigidiſſimæ, quæ abſque igne calidiſſimo non contemperatur. Non enim (inquit) ignis præſens conſtituens temperamentum alimenti indigentior multum procedit, vt inueniat id, à quo temperetur, quemadmodum neceſſarium eſſet, ſi calidiſſimus foret. Neque aqua motus indiga (talis eſt, quæ denſiſſima eſt, & frigidiſſima, & ex conſequenti grauiſſima) eget externo, & plurimo igne, à quo leuior reddatur. Vterque enim eorum in ſe ipſo habet, quidquid ipſi neceſſarium eſt ad temperantiam. Quod enim vicinis non indiget, præſentibus obtemperatur, hoc eſt, fruitur ipſis, quæ in ſe habet. Talis eſt ignis, qui præſentem habitum ingreditur, qui non mouetur, ideſt, qui quietus permanet in hoc compoſito, non præ neceſſitate, ad quam perducitur, quando (vt ſuprà hoc eodem lib. verſ. 67. dicebat) ad extremitatem aquæ peruenit, hoc eſt, quando ad eum exceſſum redactus eſt, vt ferè nihil aquæ in ſe ipſo habeat, tunc enim, quia deficit alimentum, quieſcit præ neceſſitate, & penuria aquæ. Et aqua, quæ maximè mouetur non præ violentia ignis, qui in illam illabens, motum ei pręſtat, ſed ignis facultate, quem in ſe habet; hic ergò ignis quietus eſt, quia à propria aqua temperatur, & aqua ipſa motum habet ab igne, quem in ſe ipſa habet, & ex his (concludit) anima temperata ſapientiſſima eſt, & memoria valentiſſima prædita. Mar. n. 5. Mar. n. 4.

Verſ. 441. Propterea, quod cum ſit habeant, ſufficientiſſima ſunt. Mar. n. 3.

D Hæc eſt ratio non proximè dictorum, cur ſcilicet per alterius principij exceſſum anima inſipientiſſima reddatur, ſed eorum, quæ ſuprà dicta ſunt, dum demonſtraret, quomodo anima ſapientiſſima reddatur: ita vt per parenteſim quandam ſententia illa interpoſita ſit, ſi verò aliquo aſcitamento vtens alterutrum horum augeſcat, aut contabeſcat, deſipientiſſima redditur, quarè tota oratio erit hæc, ex his autem anima temperata ſapientiſſima eſt, & memoria valentiſſima prædita; propterea quod cum ſic ſe habeat, vt ſuprà; demonſtratum eſt, ſufficientiſſima exiſtunt. Nam eadem ratione vſus erat paulò ſuprà dum dixit, ſic enim vtraque, & ſibi per ſe ſufficientiſſima ſunt, & inter ſe permixta, & hanc noſtram expoſitionem confirmat particula aduerſatiua δέ, in principio ſequentis orationis appoſita, quod de re præcedenti contraria ſermonem inſtitui demonſtrat. Inquit enim, ſi autem ignis ſinceriſſimi, itemque aquæ temperamentum anima ſortiatur: ſit autem ignis paulò defectuoſior, & inferior, quam aqua; ſapientes quidem ſunt etiam hi, verum defectuoſiores, quam in priore temperamento:
E cum ergò hæc de anima in ſapientia defectuoſa loquatur, in priore temperamento de anima ſapientiſſima locutum eſſe tanquam de re diuerſa, dicendum eſt.

Verſ. 464. Nam & tardiore exiſtente circuitu ſenſus paulatim allabuntur, &c. Mar. n. 34.

Circuitum appellat Hipp. ipſius animæ operationes, quæ mediantibus ſenſibus exterioribus interiùs perficiuntur, eò quod ſucceſſione quadam procedunt, & in idem quodammodo redeunt. Primò enim fit ſenſatio, poſt ſenſationem ſpecies ſenſibiles recipiuntur, quod ſenſus communis appellati eſt opus, indè phantaſmata efformantur, ex quorum ſpeculatione intellectus operatio procedit, quæ eſt ipſum intelligere, his ratio ſuccedit, ſiuè diſcurſus, & memoria,

moria, quæ ad rerum cognitionem veram plurimum faciunt, & in his conſiſtit prudentia, & ſapientia. Quando igitur aqua præualet igni, iſte circuitus tardè, lentèq. procedit, ità vt facta ſenſatione antèquam ſenſibilia in ſenſu communi recipiantur (quam operationem commiſceri nunc vocat Hipp.) & indè per dictum circuitum ad intellectum perueniant, propter tenuitatem euaneſcunt, priuſquam ſuper ea ratiocinari anima poſſit. Quæ enim viſu, & auditu fiunt ſenſationes, acutæ ſunt, & de facili diſſoluuntur, & ſiquidem quæ per tactum fiunt ſenſationes, tardiores ſunt, & diutius perſiſtunt, hæc tamen ad ſapientiam non conferunt, quemadmodum prædictæ, & hoc modo propter circuitus tarditatem, & ſenſationum tenuitatem anima inſipiens, & ſtolida redditur.

Mar.n.39. *Verſ. 520. Cæterum curſus impetu ignis præualeſcente impoſſibile fortè fuerit, aquæ aliquid apponere, ſimiliterq. &c.*

Poſtquam modum, & rationem demonſtrauit Hipp. quo ingenij defectus corrigi poſſint, corpus ſcilicet ad temperatam temperiem contrariorum appoſitione reducendo. Modo videtur ea, quæ dicta ſunt, in dubium reuocare, inquit enim: fortaſsè impoſſibile eſſe, igne ſuper aquam præualente aquam augere, & è contrà, prædominante aqua ignem augere. Quod ſi verum eſt (dicet lector) vanum eſt id, quod ipſe nos in præcedentibus docuit: exponendo ea, quæ vtriuſq. exceſſus vim infringere poſſunt. Igne enim ſuper aquam præualente frigidis, & humidis inſiſtendum eſſe, monebat, quaſi per hæc aquæ defectus per eiuſdem augumentum corrigatur, & igni æqualis reddatur, cur ergò nunc igne præualente aquam augeri poſſe, dubitat? Reſpondeo, hæc præcedenti doctrinæ nihil detrahere auctoritatis, ſed nos admonere per præfatam curationem contrarij prædominantis exceſſum quidem corrigi, illius viribus refractis, non tamen alterius contrarij defectum tolli v. g. ignis impetu præualente, ab his, quæ refrigerãt, & humectant, vis ignis refrangitur, non autem aquæ copia, ſiuè virtus augetur, nam ſi hoc fieri poſſet, habitus imperfectiſſimi, & debiles perfectiſſimi, & robuſtiſſimi arte redderentur, quod experientia fieri non poſſe, obſeruatur, imò vita ad longiſſima tempora produci poſſet, ſi calor, & humidum, in quo vita conſiſtit, augeri poſſent. Id tamen dubitanter aſſeuerauit, quia fortaſsè aliquid in his ars ipſa poteſt; quamuis abſquè dubio id exiguum ſit.

Mar.n.39. *Verſ. 523. An verò talium non amplius temperamentum eſt, &c.*

Hac ſententia docemur, non ſimpliciter verum eſſe axioma illud, quod tantoperè celebrauit Gal. libro integro illi dicato, cui titulus eſt: Quod animi mores corporis temperamentum ſequantur, ſi per temperamentum ſolam quatuor primarum qualitatum combinationem accipiamus. Nam mores animi ad meatuum diſpoſitionem referendos eſſe, non ad corporis temperiem, manifeſtè ait Hipp.

De Diæta Liber ſecundus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.1. *Verſ. 4. Et in his regionibus neceſſe eſt, & hominum genera, & naſcentia ex terra, & calidiora, & fortiora eſſe; quam in contrarijs.*

Homines in calidis regionibus fortiores eſſe, quã in frigidis inquit Hipp. non equidem corporis, aut animi robore, quandoquidem in calidis regionibus homines ingenio potius, quam viribus pollent, vt ex his, quæ lib. de Aere, Aquis, & locis ab eodem ſtatuta ſunt, colligere licet, quam ſententiam ſequutus eſt etiam Philoſophus 20. Prob. 15. Alexando etiam adſtipulante 2. ſect. Probl. num. 6. Sed fortiores dicit, hoc eſt duriores, attenta carnis, & potiſſimum exterioris cutis duritie, & denſitate, à calore regionis exiccatis, quo ſenſu omnia ex tera naſcentia ſimiliter fortiora eſſe ait, quæ ſimul etiam calidiora dicit, etiam ſi de hominum corporibus contrarium affirmari debeat. Quandoquidem ſecundum partes interiores homines frigidiores eſſe in calidis regionibus loc. cit. demonſtrauit Alexander, ab Hipp. doctrina non recedens, qui in ambiente frigidiori calorem intrinſecus augeri exiſtimauit, indè

vul ga-

vulgatum illud, ventres hyeme natura calidiſſimi ſunt, & vice verſa in calidiori contraria ratione minui. Quarè per calidiores intelligere hoc in loco debemus, non de interno, & inſito calore, ſed de eo, qui partes exteriores occupat, & tangentis manu percipitur. Nam tales eſſe auſtralis plagæ incolas, experientia demonſtrat, vndè manifeſtum eſt, Ptolomeum lib. 2. Quadripartiti cap. 2. ab hoc fortaſsè Hipp. loco malè percepto deceptum, ab Ariſtotele, & communi Peripateticorum ſcola diſſentire, fuiſſe auſum. Dum ſcribit, incolas regionis, quæ auſtralibus paralellis ſubiecta eſt, natura calidas eſſe, niſi per calidam naturam aſtutã, & doloſam intellexit, aut in eum ſenſum, in quem ab Hipp. hoc in loco receptã eſſe, demõſtrauimus.

Verſ. 18. Vbi autem regionibus montes adiacent ad Auſtrum, &c. Mar.n.1.

Hanc eandem ventorum proprietatem adnotauit Theophraſtus lib. de ventis text. 32. vbi hæc ad verbum referuntur. Sed & illud videbitur abſurdum, & à ratione alienum: quod eminentium locorum, quæ ventis expoſita ſunt, omnia ſunt tranquilla, quæ autem à ventis protecta ſunt, flatibus agitantur, nec ſanè moderatè, ſed vehementer: vt in plateis, quæ in Boetię parte ad Aquilonem vergunt, collocatæ ſunt, Aquilo quidem tranquillus, Auſter verò magnus, quanquam Citherea interiectus ſit, & Hybernus perflat, &c. cuius effectus rationem inferius adducens. Loca autem (inquit) quæ ab Aquilonem expoſita ſunt, & prorſus eorum, quæ ventis ſunt obnoxia tecta loca magis idcirco ſpiritibus perturbantur, quia contingit ad ſummitatem montium coaceruatum ſpiritum ſuperfundi, ac ſuprà modum excreſcere, & ſimul totum eiuſmodi tecta loca inuadere, quatenus enim magno cum pondere ingruit, impetum facit, eatenus verè ſimul totus erumpit, ac procellæ in huiuſmodi locis fiunt: enim verò ſpiritus ibi conglobatio efficitur, & coaceruatio, quamobrem, & quaſi ictum facit, quoniam cum impetu proficiſcitur, magnam enim vim habet ſpiritus. Quæ quidem Theophraſti enarratio adeò appoſitè præſentem locum exponit, vt comentarij vice accipienda ſit.

Verſ. 94. Leuem verò facit, quia multum alimenti cum flatu foras excernitur. Mar.n.6.

Si verbum κουφη cum Cornario interpretamur, leuem facit, attenuando ſcilicet corpus, talis erit ſenſus. Mazam leuem, & tenue corpus facere, quia eſt cauſa, vt multum alimenti cum flatu foras excernatur. Alimento autem copioſiori excreto corpus attenuari, & leue fieri, neceſſe eſt. Qua ratione autem multum alimenti excernatur, declarat ſubſequenter, & ait, cum enim tranſitus alimenti (venas intelligit meſenterij) & ventriculi poroſitates, per quas alimentum corpori diſtribuitur) anguſtiores ſint plurimum alimenti non ſuſcipiunt, nam ab exiguo replentur, ità vt aliud ſuperaccedens non ſuſcipiant, vndè cibus in ventriculo permanens flatum inducit, indèque attenuatus diſſipatur, partim infernè, partim ſupernè excretum, quarè multum alimenti à corpore difflatur, indèque corpus attenuatur, & leue efficitur. Sin autem cum Caluo, & Zuingero dictam vocem, leuis eſt, vertamus, ratio Hipp. non facilè præmiſſis accommodatur, niſi leuitatem nutrimenti ad eius imbecillitatem reducamus: ità vt ſicuti facilè concoquitur, ità etiam facilè diſſoluatur, & proindè ſit exigui nutrimenti. Nam quæ tenuioris ſunt ſubſtantiæ, facilius in vapores reſoluuntur, quos fortaſsè flatus nomine hoc in loco ſignificare voluit. Veruntamen verba Græci contextus violentia quadam in hunc ſenſum trahuntur, & ideò prior expoſitio mihi probabilior videtur, quam in ſummarium reducens dicerem, Mazam corpus attenuare, tum quia ob ſiccandi facultatem tardi eſt tranſitus, tum etiam, quia cum tenuis ſit ſubſtantiæ, facilè in flatus diſſipatur.

Verſ. 124. Qui ſucco ſubactus eſt leuior. Mar.n.7.

Succo ſubactus panis, ita leuis redditur, ac ſi fermento fermentatus eſſet, per ſuccum quippè furfurum infuſum, aut decoctum ex aqua adſeruatum quòuſque aciditatem contrahat intelligere oportet, nam huiuſmodi ſucco panem fermentare conſueuiſſe antiquos, teſtis eſt ipſemet lib. 3. præſentis operis verſ. 331. qui quidem modus à quibuſdam etiam hodie obſeruatur. Panem verò hoc modo ſubactum huius eſſe facultatis, non eſt mirum, quando talem eſſe furfurum facultatem, cõſtat, cuius rationem ipſe adducit, quia ex duplici parte tritici confectus eſt, dulci inquam, quæ eſt farina à furfuribus depurgata, & alia tritici parte, quæ aluum monet, quæ in furfuribus, & cortice ineſt. Mar.n.20.

Verſ. 138. Aeſtuoſa autem ſunt, quia pinguia, & dulcia, & interſe concordia, non eadem coctura indigentia in eodem ſunt. Mar.n.7.

Non eſt, quod vocem ξυμφορ cum negatione legentes, non concordia vertamus: quod faciunt nonnulli, vt præſentis ſententiæ ſenſum idoneum inueniant, nam falſa potius redde-

retur ſententia, quæ veriſſima eſt, & ingenioſiſſima. Pinguia enim, quemadmodum, & dulcia, cum diuerſarum qualitatum reperiantur (vt proindè ex ſapore in facultatis alimentorum
Mar.n.5. cognitionem deuenire, ſit impoſſibilè, vt paulò ſupra hoc eodem lib. verſ.77. nos monebat Hipp.) in eduliorum compoſitione ambo ſimul commiſcere poſſumus: modò pinguia calida cum dulcibus frigidis, modo vice verſa pinguibus refrigerantibus dulcia, quæ calefaciunt, aliquando vtriſque, tum calidis, tum frigidis ſimul permiſtis: prout exiget vſus. Si calida calidis ammiſceantur, compoſitum calidum reſultat, ſi verò calida frigidis, temperatum potius redditur. Farinas igitur cum oleo, & melle decoctas æſtuoſas eſſe ait, quia pinguia, & dulcia, oleum ſcilicet, & mel inter ſe concordia (vtrumq. enim calidum eſt) in eodem ſunt, ideſt ſimul compoſitum ingrediuntur, vndè calidum redditur. Alteram verò rationem huius rei aſſignant: quia non eadem coctura indigent, mel enim citò concoquitur, oleum verò tardè: quo ſtāte antèquam oleum perfectam coctionē recipiat, mel vlterius coctum calidius fit, quam par ſit, cū enim viſceribus amicū ſit, non ſtatim concoctū diſtribuitur per corpus, ſed ibi moram trahens, in calidiorem ſuccū tranſmutatur, à quo tandem corpus vehementius incaleſcere, neceſſe eſt.

Mar.n.8. *Verſ.154. Et cum ficubus fortibus doloribus conferunt.*

Milij grana cum ficubus, vehementibus doloribus auxiliari teſtatur Hipp. quomodò autem hæc veniant adminiſtranda non expreſſit, adeò fortaſſe notus erat eorū vſus illis temporibus, quarè nobis relinquitur inueſtigandum, an interius aſſumpta, an admota exterius id præſtent, milium exterius applicatū doloribus conferre, iam notum eſt, vndè Dioſcorides torrefactum, & in ſacculo poſitum torminibus, reliquiſq. doloribus in fotu adminiſtratū auxilio eſſe, teſtatur, cuius rei rationem reddit Plin. lib. 22. Natur. hiſt. cap. 25. quia calorem facilè concipit, illumque retinet diù. Et in hunc modum nunc ab Hipp. probari videtur, quandò cum furfuribus adminiſtrari iubet. Ex altera parte quia, & ventrem ſiſtere eodem modo adminiſtratū ait, idque fotu præſtare, non eſt rationabile, intrà corpus illud aſſumi, intendit. Quarè ego dicerem, vtroque modo adminiſtratum doloribus conferre, & in ſacculo admotum, vt à Dioſcoride proponitur, eoque modò vtuntur omnes communiter in doloribus cum ſale, & furfuribus, quamuis per furfures intelligat Hipp. non tritici furfures, ſed ipſius milij corticem, & interius aſſumptum: amborum decocto non modò potato, ſed etiam iniecto clyſteri, quod mihi fœlici experimento conſtat, eo enim frequentiſſimè vtor in doloribus vehementioribus ventris, in potu quidem, ſi partes ventris ſuperiores dolor occupat, per clyſterem verò inijcio cum ſapa, & oleo, vbi inferiores partes infeſtantur. Quod remedium ſicuti præſtantiſſimum eſt, ita rationabile eſt. Quia namque doloris vehementia cauſam ſummæ actiuitatis atteſtatur, & ex conſequenti calidam, milium, quia frigiditate calidorum humorum vim comprimit, ſiccitate verò ſuperfluum abſumit, partemq. affectam roborat, diſcuſſoriaq. palearum facultate humorem attenuat, & diſcutit. Emollientiq. tandem caricarum virtute, laxandoq. dolorem quodammodo lenit. Dum verò ſubiungit, ipſum autem miliū coctū (cortice ſcilicet) alit, indicat antè dicta pertinere ad ipſius vires, quatenus medicamentū in vsū medicinæ recipitur.

Mar.n.8. *Verſ. 164. Humectat autem, & vrit propter pingue, & oleoſum.*

Hæc, quæ de ſemine cucumeris ab Hipp. referuntur conſiderent recentiores, qui melonum ſeminibus refrigerandi gratia vtuntur, quia ſi cucumeris ſemen vrit, quia pingue; multò magis melonum ſemina id præſtare poterunt: quorum caro omnium conſenſu minus frigida eſt, quam cucumerorum. Nam eorum vſus in ptiſana minimè tutus erit in febribus, & potiſſimum, vbi vehementia caloris vigeat.

Mar.n.9. *Verſ. 172. Et carnes graues, itemquè ſanguis, & lac.*

Et carnes graues in ore, & ipſæmet carnes, itemque ſanguis, & lac. Ita ad verbum legitur in Græco contextu Baſilienſi. Quibus verbis docemur, bubulas carnes non modò graues eſſe, dum comeduntur, quod ex duritie earum in cōmeſtione dignoſcimus, & id ſignificare voluit per vocem ες τό ςυμα, ideſt in ore: verum etiam euidenter ad manum, & ad ſtateram graues apparere, quod innuit per verba, & ipſę etiam carnes, & meritò quidem duplicis huiuſce grauitatis rationem haberi vult Hipp. Prioris quidem, quippè quæ coctionis difficultatem atteſtatur. Secundæ verò, quatenus maiorē duritiem, contumaciamq. indicat, perſe enim grauitas ad ſtateram coctionis difficultatē neceſſariò non importat, cum non ſit inconueniens, dari alimenta ad ſtateram grauiora, quæ tamen facilius ſuperantur, quam alia multa pondere leuiora. Tales fortaſsè ſuillæ carnes exiſtunt, quæ etiamſi ad ſtaterā bubulis ſint grauiores, quia ſucculen-

A culentiores;ori tamen,& ſtomaco leuiores fiunt.Nihilominus non eſt leue argumentum difficultatis in coquendo grauitas ad ſtaterã. Nam & Gal.eo vſus eſt,vt panis loti leuitatem,& in coquendo facilitatẽ indicaret,lib.n. primo de aliment. facult.c.5.ità inquit,eius porrò leuitas apparet,cum per ſtateram,tum quod in aqua non ſubmergatur,ſed inſtar ſuberis ſupernatet.

Verſ. 209. Fluuiatiles autem, & lacuſtres his adhuc grauiores ſunt. Mar.n.11.

Non comparat hoc in loco piſces, qui in lutoſis,& aquoſis locis degunt,cum fluuiatilibus, & paluſtribus, qui ſcilicet in fluminibus, & lacubus viuunt. nam longè grauiores eſſe primos poſtremis,eſt rationabile, ſed comparãtur piſces in mari degentes, qui tamen in littore,vbi & ſtagnantes, & lutoſæ aquæ dulces exiſtunt (tales circa fluminum oſtia eſſe ſolent) victum capiunt, & propterea dixit Hipp. alimenta habent,non ſimpliciter degunt, aut viuunt; comparantur ergò piſces marini, qui in prædictis aquis victitare ſolent, cum illis, qui in lacubus,
B & ſtagnis, & fluminibus vitam ducunt, hoſque illis longè grauiores eſſe ait. Nam aquæ ſalſę, in qua illi degunt,ſiccitas, & continua fluctuum agitatio marinos piſces præ his leuiores facit, Etſi ratione alimenti,marinis in altum, aut circa ſcopulos degentibus ſint multò grauiores.

Verſ. 227. Et caſtrata non Caſtratis. Mar.n.12.

Verborum tranſpoſitio in pręſenti textu manifeſta apparet,ita vt pro καὶ τὰ ἄνορχα τῶ ἐνόρχων. τὰ ἔνορχα τῶ ἀνόρχων, id eſt,& non caſtrata caſtratis legendũ ſit.Non enim exiſtimandũ eſt Hipp. latuiſſe, animalia per caſtrationem effœminari, temperamentoq. fœminis ſimilia reddi, qui Eunuchos imberbes inſtar fœminarum eſſe,non caluos fieri, neque podagra laborare,ſciebat, quæ omnia frigiditatis, & humiditatis, non caliditatis, ac ſiccitatis affectiones exiſtunt.

Verſ. 264. Dulce verò vinum pituitoſis magis aluo ſecedit. Mar.n.13.

De vino dulci ſuperfluam repetitionem nè quis Hipp.imputet; ſciendum eſt hoc loco de
C vino dulci tractari,quia cum proximè dixerit,mel bilioſis aluum mouere,pituitoſis ſiſtere potius, nè quis exiſtimaret idem vino dulci contingere; vinum dulce aluum mouere, ait, pituitoſis magis, quam bilioſis; huius autem diuerſitatis ratio ex eò dependet,quia mel cum calidum ſit,& ſiccum,aluum ſiſtere potius ex ſui natura, quam ſoluere,aptum eſt,quarè ſi aluum mouet, id euenit,quando in bilem tranſit: tunc enim à bilis acrimonia aluus ſubducitur:quia ergò in bilioſis facilè in bilem vertitur (nam hac de cauſa mulſam bilioſas mouere excretiones in bilioſis,adnotauit 3.Auct.v.25.Hipp.non autem in pituitoſis) hinc euenit,vt illis aluũ ſubducat, nequaquam verò pituitoſis,ſed potius iuxtà propriam naturam,ſiſtat,è contrà verò vinum dulce,quia calidum eſt,& humidum,humiditate aluum ſubducit,verum cum illius humiditas leuis ſit,cõrporibus natura ſiccis,bilioſis ſcilicet,aluum humectare nõ adeò poteſt,vt indè ſoluatur, quemadmodũ temperamento humido præditis,videlicet pituitoſis, vndè ſumma cum ratione dicitur,vinum dulce pituitoſis magis aluo ſecedere, quam bilioſis,imò etiam Mar.n.26.
D melancolicis propter temperamenti ſiccitatem.Ex quibus collige,non omnia dulcia in bilem facilè verti, quia ſi hoc eſſet, vinum dulce non minus aluum moueret bilioſis, ac mel ipſum faciat. Cur autem mel tam facilè in bilem vertatur,rationem attigimus in expoſitione tex. v. 138. præſentis libri,quia ſcilicet,cum facilè concoquatur in calidis naturis,dum reliqua edulia concoquuntur, vlteriorem coctionem recipiens,in bilioſum ſuccum conuertitur,non enim citò per corpus diſtribuitur, propter familiaritatem, quam habet cum viſceribus, in quibus retinetur diù,& potiſſimum in hepate,in quo bilis formam recipit.

Verſ. 273. Raphanus humectat pituitam diffundens. Mar.n.14.

Raphanum conſiderat Auctor,& quatenus medicamentum,& vt alimentum, primò modo probatur,quia humectat, & pituitam diffundit, propter quam facultatem plurimus in medicina eius vſus eſſe poteſt,potiſſimum verò ad vomitum pituitoſorũ facilitandum,quando propter craſſitiem non facilè educuntur,in omnibus autem radicẽ folijs pręſtare adnotauit,pręterquam in doloribus articulorum,hęc enim in aqua elixata,& dolentibus locis applicata(vt par eſt) dolores melius ſedare, quam ipſa radix,poſſunt. Quatenus alimentum verò, hæc radix maximè damnatur, quia ſtomaco innatat, & ægrè concoquitur. Nota.

Verſ.282. Apium magis vrinã ciet,quã aluũ mouet,et radices magis,quã ipſum,aluũ mouẽt. Mar.n.14.

Hæc animaduertant illi, qui vulgatum abuſum ſequentes pro tollendis obſtructionibus,& ad mouendam vrinam radices apij folijs anteponunt. Nam totum oppoſitũ ex præſenti doctrina faciendum eſſe,admonemur. Quod Hipp.expertũ,ratione etiam confirmari poteſt.Nam quia radix craſſiori conſtat ſubſtantia,in qua nitroſi plus continetur, quàm in tenuiori,meritò Nota

radices magis aluum mouere, quam folia poſſunt, è contrà verò in folijs tenuior reſidet ſub- A
ſtantia, quæ ad vrinæ vias promptius, quam ad aluum ferri, apta nata eſt.

Mar.n.14. *Verſ. 292. Braſſica calefacit, ac aluum mouet, & bilioſa ducit.*

Subducentia electiuè. Hæc animaduertant Pragmatici iſti Medici, qui vbiq. lenientibus ab ipſis vocatis medicamentis contrà præceptorum dogmata vtuntur, huiuſce temeritatis excuſationem indè petentes, quia huiuſmodi medicamenta humores peculiares electiuè non purgant, ſed humiditates alui tantũmodo educunt, nam ſi braſſica, vt in præſenti textu habetur, bilioſa ſubducit, quod & origanum prȩſtare, inferius adnotabitur, ſimiliter & Tymbra, Tymuſq. & Hyſopus, pituitam educunt, tantò magis & caſſia, & manna, & tamarindi, & roſarum infuſio, & alia eiuſdem cenſus id præſtare poterunt: Nec dicãt, hæc lenire tantummodo, non purgare electiuè humores, quia præterquam quod hæc ſuperpurgationes efficere, experientia docet, quotieſcunq. peculiarem humorem purgare conceditur, electione purgare dicendum eſt, ità vt vbicunq. B
purgatio in morbis prohibetur, neque ea permittitur, quam prædicta medicamenta efficiunt, quemadmodum, neque alia quæuis euacuatio, quæ hoc nomine purgationis denominatur. Nam, & cicer, & lenticulam, & hordeum, & betam, & mercurialem, & braſſicã, & ſambucum, & enicum, non ſolum aluum ſubducere, ſed etiã humores purgare, teſtatur infrà: Διαχωρητικα enim καὶ καθαρτικα appellat, quo nomine non inſignirentur, niſi electiuè humores educerent. Fateor quidem, hæc leuiter mouere, ità vt humores fixos, & longius diſtantes, per carneſq. diffuſos educere non valeant, quorum gratia ad validiora antiquorum exemplo confugiendũ eſt, quum vrget neceſſitas, quemadmodũ etiam à lenientibus prædictis abſtinendum cenſeo, cum purgatio inutilis, & ſuſpecta habetur. Quando hæc non eſſentia interſe diuerſa ſunt, ſed fortitudine, & virtute, quam differentiam cum cognoſceret Hipp. modo debilia medicamenta: modo leuiter purgantia: modo ſubducentia medicamenta appellare conſueuit. C

Mar.n.15. *Verſ. 313. Pira ſylueſtria, hyberna, matura aluum mouent, & purgant.*

Maturitatem illam hoc in loco intelligit Hipp. quam acquirunt fructus, poſtquã ex arbore decerpti ſunt; eamq. vulgari ſermone *Mezzo* dicimus, per quam molliores effecti innatã auſteritatem in conſpicuam dulcedinem cum ſucci abundantia permutant, cuius ope aluum ſubducunt, & quia huiuſmodi auſteritas maior eſt in piris ſylueſtribus, quæ ad hyemem adſeruantur, quam in alijs: ideò hæc mitiora effecta dulciora fiunt, ſeceduntq. magis, quod vt manifeſtaret Hipp. particulã adiecit, & purgant, de ſylueſtribus loquens: non autem de cæteris.

Mar.n.15. *Verſ. 326. Immaturæ verò minus calefaciunt magis autem purgant potatæ.*

De vuis immaturis. Vuas immaturas, ſiuè earum ſuccum aluum adſtringere communis ſentẽtia eſt recentiorũ, Dioſcoridis fortaſsè auctoritate permotorũ, qui omphacium, quod ex vuæ immaturæ ſucco conficitur, aluum adſtringere, & dyſentericos curare, teſtatur, cui ea videtur ſuffragari ratio, D
quia auſteritate fructuum immaturorum propria participat, quam aluum adſtringere indubitatum eſt, ex altera parte experientia contrarium potius ſuadet. Nam cum tota æſtate vuis immaturis in iuribus decoctis aſſiduè vtamur, nullus eſt, qui indè aluum ſibi adſtringi obſeruauerit, imò euenit quã ſæpiſſimè eiuſdem botris deuoratis dyarrheas, & dyſenterias excitari, quod pueri edaces ſæpius experiuntur. Quibus experimentis innixus Hipp. ſtatuit in hoc textu immaturas vuas, maturis quidẽ minus calefacere purgare tamen magis, & hanc facultatem ipſis in eſſe credendum propter acrimoniam quandã quam præſeferunt, hæc enim humiditati, quam copioſam habent, coniuncta, aluum mouere poteſt. Quod ſi Omphacium virtutem adſtrictoriã habet: id euenit, quia humiditas prædicta; quæ vnà cum acri facultate vim purgatricẽ ipſis tribuit, à Solis, aut ignis caliditate conſumpta ſupponitur, & ideò in eo vincit ſiccitas, quȩ alui ſolutioni aduerſatur, & eo magis, quia, vt Dioſc. animaduertit, ex vuarum genere paratur, quod maximè auſterum eſt, & adſtringens. In fluxibus ergò ſummi Præceptoris auctoritate certo experimento confirmata, cui minimè deneganda fides eſt; vuæ immaturæ ſuccus admodum ſuſpectus eſſe debet, dimittenduſq. omninò, cum non deſint quam plura alia, quæ aluum ſiſtere abſque vlla ambiguitate poſſunt.

Mar.n.15. *Verſ. 333. Nuces rotundæ his ſimiles ſunt.*

Duas nucum ſpecies meminit Auct. rotundas alias, alias latas vocat, per rotũdas, ni fallor, ponticas auellanas nuncupatas intelligens, per latas iuglandes, quæ communiter nuces dicuntur. Dum verò has maturas aluum mouere aſſerit, difficultatem parit, quid per maturas intelligendum velit, quandoquidem antè maturitatem in vſum venire, non videntur,

An

A An hoc dictum eſt, ad differentiam earum,quæ immaturæ, & molles adhuc maceratione in aqua dulceſcunt, & cum cortice condiuntur? An potius dicendum eſt, maturas vocari eas, quæ poſtquam earum putamine exactam duritiem contracto, pulpaq. repleto, perfectionem iam exactam receperunt,& dum adhuc molles ſunt,comeduntur,antèquam ſicceſcant? Quaſi maturitatis nomen vſurpetur, non ad perfectionem tantummodo ſignificandam, ſed etiam ſucculentiam, & dulcedinem, quam fructus omnes mediante maturitate acquirunt. Vndè quia dum adhuc recentes ſunt, eam copioſam habent,quam vbi ſicceſcunt,deponũt,ideò has ſiccas, illas maturas appellauit. Nam de his loquens Gal.2. aliment. facult. ità inquit: Cæterum quæ viridis adhuc eſt, & humida, neque adſtringentis qualitatis, neque oleoſæ conſpicuæ eſt particeps, ſed magis quodammodo eſt ἄποια, ideſt qualitatis expers, quod genus aqueum (vt dixi) vocare conſueuimus, &c. Hac enim qualitate prædita aluum mouere, do-
B cuit nos ſuperius Hipp. verſ. 301. vbi de ſaporum natura, & eorum facultatibus tractans, ità habet. Quæ humidam habent naturam, frigidamq. ac fatuam, & odores graues magis per aluum ſecedunt, quàm per vrinam. Hac igitur ratione nuces maturas aluum mouere ait. Mar.n.14.

Verſ. 361. Et carnoſa, calefacere ſolent. Mar.n.19.

Carnoſa vocat, quæ plurimum craſſæ ſubſtantiæ in ſe continent, quam vulgariter pulpam dicimus,hæc enim,quia multum alimenti præſtant(cicer quippè album alere,quia carnoſum, dicebat ſuperius) calidam ſubſtantiam augendo calefacere dicuntur.

Verſ. 366. Quæ autem excalefacientia ſiccant, tum edulia, tum pocula, &c. Mar.n.19.

Hac ſententia modum,& rationem aſſignat Hipp. qua cibi, & potus calefacientes,& exiccantes abſque ſenſibili euacuatione corpus exiccant, quia (inquit) ijs ingeſtis corpus humore priuatur,idque triplici modo,primò partem prædicti humoris in ſeipſos abſumentes,& hac
C ratione, quæ actu ſicca ſunt, tantummodo id præſtant,quæ enim humida ſunt actu, quamuis ſicca potentia,quemadmodum potiones exiccantes,non exiccant iuxtà præſentem hunc modum; quia humorem abſumere non poſſunt,cum actu ſint humida,& ideò hunc modum exiccationis cibis tantummodò tribuit,dum inquit, pars eius ab ipſis cibis conſumitur,potionum nullam faciens mentionem, quæ tantum abeſt, vt hac ratione ſiccent, quod ſi vltrà neceſſitatem potus pro vehiculo nutrimenti aſſumantur, manifeſtè humectant, humiditatem augendò in corpore, ità vt exiccandi potentia, quam habent,ad exiccandum non ſufficiat,idque experiuntur illi, qui vinis generoſis indulgent, frigidis enim, & humidis morbis maximè ſunt ſubiecti; ſecundò modo præfata, tum pocula, tum edulia humiditatem è corpore tollunt: quatenus ſunt cauſa,cur pars humoris in corpore exiſtentis in alimẽtum ipſius animæ abſumatur, per animam enim calidum innatum intelligit,quod cum humidum ſubſtantificum depaſcatur
D continuò virtute propriæ caliditatis; dum hæc ad gradum intenſiorem ex vſu calefacientium perducitur, maiorem humidi diſſipationem facit, & ſic corpus humore priuatur. Tertius,& poſtremus modus eſt, quatenus caliditate rarefaciendo humiditatem è corpore per inſenſibilem tranſpirationem educunt, & hi ſunt tres modi, quibus cibi, & potus calefacientes ſimul,& exiccantes humiditatem corporis exhauriendo,ſiccant,quorum duo poſtremi, etiamſi à ſola caliditate procedant, ſiccitatem tamen concurrere dixit Hipp. quia, quæ calida, & humida ſunt, nihil prædictorum efficere poſſunt.

Verſ. 371. Calefacta autem, & diffuſa caliditatẽ in corpore replent, & tranquillã eſſe faciunt. Mar.n.19.

Quia dum calor plurimum mouetur,plurimum etiam humidi conſumitur,indèquè corpus inanitur. Ideò vice verſa, quæ quietem, & tranquillitatem in calido innato imponunt, hæc replere dici poſſunt;quatenus à calido quieſcente non fit tanta diſſipatio,quanta à moto,pre-
E fata ergo alimenta non modo,quia copioſum alimentum præſtant, replere caliditatem, ideſt ſubſtantiam calidam,& humidam augere, dicuntur; verum etiam, quia ipſi calori quietem imponunt, id verò efficiunt,quatenus humores mites,& ſuaues, mediocriſq. craſſitudinis producunt, ex quibus cum ſubſtantia calida influentis caloris ſubiectum generatur (pro cuius diſpoſitione calor ipſe innatus, modo quietior, modo concitatior redditur) ideò ex eorum vſu calor in corpore, & quietior, & vt ait Hipp. tranquillus efficitur.

Verſ. 372. Acida verò, & acria, & auſtera, & acerba, & συγκόμιςαι, & ſicca, non replent, propterea quod oſcula venarum aperiunt, & expurgant, &c. Mar.n.19.

Hæc inquit Hipp. συγκόμιςα, ideſt, ſecundum totam ſubſtantiam, nulla facta alicuius partis

ſeparatione, & ſicca,hoc eſt, non macerata, aut emollita, nulloque adhibito artificio, quo A
præfatæ qualitates tollantur,aut ſaltem remittantur,de quo ſuperius mentio facta eſt;non re-
plent: propterea quod oſcula venarum aperiunt, & expurgant, & alia præſtant, de quibus
Hipp. in textu, quæ omnia ad corporis extenuationem conferunt. ex quibus colligere poſ-
ſumus, prædictorum eduliorum qualitates ſeparatione, maceratione, alioq. ingenio ità cor-
rigi poſſe,vt corpus indè non extenuetur, aut ſaltem non adeò vehementer.

Mar.n.19. *Verſ. 382. Propterea quod pinguia, & æſtuoſa, & calida, & inæquales &c.*

Vires habere inter ſe inęquales,non intelligimus hoc in loco ſecundum primas qualitates,
quas in eadem ſententia ſuprà repetita reſpiciendas eſſe verſ. 138.adnotauimus;ſed iuxtà ſe-
cundas potius, & ſubſtantiæ modum: propter quam differentiam alia citius, alia ſerius con-
coquuntur, quam quidem inæqualitatem à priori diſtinxit per illa verba non eadem coctu-
ra indigentia,eadem eſt enim ſententia;ſed ratio diuerſa,& proindè diuerſis vocibus vſus eſt. B

Mar.n.23. *Verſ. 414. Vigilia in exſatiatis à cibo noxia eſt.*

Hæc ſententia aduerſari videtur ei,quæ 6. epidem. ſect. 4. verſ. 36. regiſtrata eſt. Aqua
vorax, vigilia vorax, cuius quidem ea eſt ratio, quia vigilia exiccando alimenti diſſipatio-
nem accelerat. Hinc eſt, vt à prandio ad cænam,quo tempore vigilamus,minus ſpacij tem-
poris intercedat, quàm à cæna ad prandium; eò quòd interim dormimus, & tamen haud
plus mane eſurimus, quam veſperi, cuius nulla alia aſſignari ratio poteſt, niſi quia per ſom-
num non tanta ſit alimenti diſſipatio, quanta per vigilias. Si ergò vigilia alimenti diſſipa-
tioni conducit, ſatiatis à cibo vigilia ſatietatem tollere citius poterit. Reſpondeo Hipp.hoc
in loco non aſſerere,vigiliam à cibo ſimpliciter noxiam eſſe, ſed tantummodo, quando mul-
tum præaſſumptum eſt, & ideò hoc dicendi modò vſus eſt: ſatiatis à cibo, quod immodicam
repletionem ſignificat, rationemq. adducit, quia vigilia,cibos concoqui,non permittit, qui C
quotieſcunq. copioſi ingeſti ſunt, vt concoquantur ſomno indigent. Huic doctrinæ con-
Mar.n.15. ſentiens 2. Acut. 65. iubet, à prandio dormire eos, qui præter conſuetudinem pranſi fuerint.
Ab hac igitur ſententia iuxtà hunc ſenſum recepta, & præcitatæ annexa docemur, quando
nobis vigilandum eſt, nec cibis admodum repleri,nec diæta nimis extenuari nos debere.
Vndè diminuta ciborum copia cibationum vices multiplicare opus erit: ità vt ſi bis in die
comedere,quis fuerat adſuetus; tertia cibatio addenda erit,ſi vigilare fuerit coactus.

Mar.n.25. *Verſ. 420. At verò ſpiritus, & cibus, & potus humiditatem in corpore congelant, & ſi excellenter frigida fuerint, per congelationem aluos ſiſtunt.*

Non ſemper potus,aliaq. in textu appoſita,cum impenſius frigida adminiſtrantur,aluum
adſtringunt: imò quibuſdam aluum mouent, idque obſeruaui ſæpius,potiſſimum in Illuſtriſ-
ſimo Domino,qui,cum aluum ex natura adſtrictam habeat,cum potu niue refrigerato æſta-
te vti incipit, ſtatim aluus humectatur, & laxatur, idque euenit,quando ab huiuſmodi potu D
frigido ventriculi coctio labefactatur, nam cibi inconcocti ſecedunt, & aluum mouent. Qua-
Nota rè impenſius refrigerantia tunc ſolum aluum ſiſtunt, cum humiditatem in corpore (vt ait
Hipp.) congelant. ex hoc textu colligo, frigida nephriticis aduerſari, & calculoſis.

Mar.n.25. *Verſ. 424. Quæcunque verò calefacientia corpus, & alimentum non præbentia &c.*

Per calefacientia non intelligit hoc in loco Hipp. ea,quæ calefaciendi potentiam,& facul-
tatem obtinent, hæc enim nunquam refrigerare poſſunt, ſed ea, quæ calida actu ſumuntur;
huius naturæ eſt aqua calida aſſumpta,quàm attenuare ſuperius adnotauit,quæ doctrina plu-
rimum cõuenit cum pręſenti, dum ait,carnem humiditatē euacuat.Qua quidem(ni fallor)ra-
Mar.n.39. tione lib.de loc.in Hom.ſect. 2. verſ. 90. Pro febrium curatione aquā calidam exhibet, nō fri-
gidam.Hæc enim etiā actu calida aſſumpta frigefaciunt,non autē exceſſum facientia, hoc eſt,
dummodo hæc calida in exceſſu non aſſumantur, nā quæ etiam refrigerandi potentia pollēt, E
ſi extremè calida aſſumantur,calefaciunt: Hæc igitur moderatè calida aſſumere oportet; ità
enim corpus refrigerant. Rationem verò huius affert: quia humiditatē ex corpore educunt,
in cuius locum recedente humiditate flatus ſuccedunt, à quibus corpus ipſum refrigeratur.
Hic eſt enim ſenſus illorum verborum: Nam præſente humiditate mota,flatu aduentitio re-
plentur,ac perfrigerantur,eam tamen conditionem appoſuit, vt hæc alimentum corpori non
præſtent,quia cum ab his etiam poteſtate frigidis ſubſtantia calida augeatur(quod Galenum
adnotaſſe memini) ea refrigerare, eſt impoſſibile, dum actu calida aſſumuntur. Quod

quidem

A quidem conſiderare vellem recentiores Medicos, apud quos iurium carnis adeò frequens factus eſt vſus, vt in febribus etiam ardentibus ijs, actuque calidis plurimi eorum vtantur, per eos calorem febrilem compeſcere exiſtimantes, ſi ijs medicamenta refrigerantia incoquantur. Conſtat enim ex Hipp. decreto, quotieſcunq. per ea, quæ calida actu aſſumuntur, corpus refrigerare intendimus, ea alimentali facultate penitus carere debere. Quarè quando alimentum medicamentum exhibere expedit, illud actu frigidum dare oportet. Talia ſunt ſirupi refrigerantes, quæ à melle, & ſaccaro vim aliquam nutribilem ſuſcipiunt, ptiſſana item, & aqua, ſeù cremor hordei, & ſimilia. Si verò frigidorum actualem frigiditatem non ſuſtineat æger, aquas ſtillatitias ex herbis refrigerantibus per alembicum extractas, aut earum decoctiones ex aqua actu calidas exhibere poterimus. Hæc enim, quia nullum corpori alimentum præſtant, calida aſſumpta corpus iuxtà rationem ab Hipp. allatam, refrigerare pote-
B runt, vide Zuingeri expoſitionem, quæ & ipſa tolerari poteſt. Nota.

Verſ. 456. Cæterum curſus longi, ac curui ſenſim facti, &c. Mar.n.28.

Non eſt, quod verba contextus immutentur, vt facit Zuingerus, quo idoneum, verumque ſenſum ipſis adaptemus. Nam eò modo confuſa potius redditur, Hipp. enim hoc in loco curſus naturam diligentiſſimè explicauit, cuius quinque conſtituit differentias, eaſque ad tria capita reduxit. Prima differentia curſus continet rectos, & longos: v. g. ſi quis continuo, & recto curſu ſtadium vnum, vel alterum percurrat. Secunda differentia eſt curſuum obliquorum, qui ſcilicet medij ſunt inter rectos, & circulares: ſub tertia numerantur curſus recti, & breues, quibus diuturnitatem, & continuitatem præſtant frequentes ad eandem metam reditus, & propterea eos reuerſiuos appellauit Auctor, Gal. verò lib. 2. de ſanit. tuend. cap. 10. ἐκπλεθρίζειν à Græcis huius exercitij genus appellari teſtatur. Quarta differentia comprehen-
C dit curſus ex prædictis omnibus permixtos, per quos currens modo rectà, modo obliquè, modo hinc, modo illinc, aliquandoq. etiam circulariter mouetur, hoſque equeſtres indefinitos vocat: ducta ſimilitudine ab equis per equiſonem exercitatis, vt vulgariter dicitur, *al maneggio*: aut fortaſsè equi naturæ inſtituto tali modo curſitare ſolent. Vltimò tandem loco enumerat curſus circulares, quorum natura omnibus eſt nota. Et hæ ſunt principales curſus differentiæ, quas (vt dicebam) ad tria capita, ſiuè genera reduxit, iuxtà effectus, qui indè corporibus exercitatis euenire ſolent. Alij enim, quia ab his corpus mouetur quidem celeriter, non tamen valdè defatigatur, replere potius, quam euacuare conſueuerunt, quatenus ab his corpus moderatè excalefactum, carneſque mediocrem ſubeuntes extenſionem, alimentum vberius ad ſe alliciunt, vndè replentur. Huius naturæ ſunt curſus longi, ſiuè recti ſint, ſiuè curui, dummodo moderatè, ſenſimq. adhibeantur, quia enim per hos corporis
D membra vniformiter exercentur, & non violenter: ideò neque carnes multum exhauriuntur, ſed replentur potius, vt dictum eſt. E contrà verò in circulari curſu corpus vehementius laborat, quia dum homo in orbem currit, corporis moles, & pondus vni tantum parti incumbens, eam mirum in modum aggrauat, vndè corpus vehementer defatigatur: & ideò hoc curſus genus omnium maximè corpus extenuare poteſt. Medium verò inter prædictos, curſus reuerſiuos, & equeſtres indefinitos collocauit, eò quod quantum hi curſus in extenuandis corporibus primos ſuperãt; tantum à circularibus ſuperantur, eadem omninò ratione, quam in circulari adduximus, quia ſcilicet in frequentibus conuerſionibus corpus delaſſatur magis, quam in continuato, & recto curſu, nam eadem ratio viget in equeſtribus indefinitis vocatis. Quam quidem veritatem confirmabunt abſque dubio equiſones; quandoquidem plus laborant equi in hac indefiniti curſus exercitatione vnius horæ ſpatio, quam duarum in curſu recto: circulareſq. eos adeò eneruant, vt nullus quamuis robuſtiſſimus equus dimidiatæ ho-
E ræ ſpatio curſum circularem tollerare valeat.

Verſ. 500. Quidquid igitur exudauerit, aut cum corpore depurgatum fuerit, &c. Mar.n.31.

Mirabilis naturę effectus proponitur in particula hac, cuius rationem afferre, non eſt facile. Inquit enim Hipp. carne ab inſolito exercitio liqueſcente; ſi humiditas colliquata è corpore ſtatim ſudore in totum educatur, pars, quæ colliquationem paſſa eſt, nullam penitus leſionem propter illam euacuationem patitur, licet inſolita ſit, ſi verò pars colliquatæ humiditatis in corpore permanens ad aliquam aliam partem tranſmittatur; non pars modò, quæ fluxionem ſuſcepit, laborat; verum etiam ea, à qua diſceſſit. Quæ enim ratio eſt, cur eadem humiditas,

&ab

& ab eadem cauſa,eodemque modo genita,quando è corpore excernitur, pars, à qua diſceſſit,nihil mali patiatur,ſi verò ad aliam partẽ trãſmittatur,parti,vndè diſceſſit,laborem faciat. Ego pro nunc dicerem,partem euacuatam tunc laborare,quando eius inanitio magnam facit partium corporis dyſcraſiam, minimè verò, quando nullam,aut exiguam inducit inæqualitatem. Hoc autem euenire dicendum eſt, quia conſenſus vnus ; & conſpiratio vna ; & conſentientia omnia. Quando igitur materia colliqueſcens ab vna parte ad aliam fertur, tunc magna fit inter illas partes inęqualitas,dum vna præter naturam euacuatur,altera verò vltrà modum repletur, vndè vnamquanq. laborare contingit, hæc autem ob repletionem, illam verò propter euacuationem, quarum vtraque reſpectu contrariæ maior euadit ; cum verò materia colliqueſcens extrà corpus detruditur, etiam ſi pars colliquata inanita ſit, quia tamen altera non repletur,non tanta fit partium corporis diuerſitas, quæ laborem, ſiuè dolorem inanitæ parti inducat. Quandoquidem maius eſt commodum, quod particula inanita percipit ex materiæ colliquatæ, & ex conſequenti præter naturam effectæ, euacuatione ; quam laborem ex inſolita inanitione.

Mar.n.31. *Verſ. 504. Et in carnes quidem corporum non ſimiliter congregatur, verum in carnoſas partes: quarè bis laborem exhibet, donec exiuerit.*

Rationem aſſignat Hipp. cur prædicta humiditas ab inſolito exercitio colliquata, & per carnes diffuſa non ſit commoda corpori, quemadmodum antea, ſed infenſa potius. Quia ſcilicet,in carnes corporum non ſimiliter congregatur,quemadmodum antè colliquationem, & quando vtilis erat, & corpori ſecundum naturam. Hæc enim poroſitatibus naturalibus carnis inſinuatur, & coit ; illa verò per carnes diſpergitur extrà naturalem locum, vndè corrumpitur, & calorem præter naturam in ea excitat.

Mar.n.31. *Verſ. 505. Tanquam circuitum non habentia.*

Præfatam humiditatem circuitum non habere,inquit Hipp. quia per naturales excrementorum excretiones educi, non eſt apta, quæ quidem excrementa circuitum habere, dicuntur, quia certo quodam ordine, & circuitu naturæ impulſu excerni conſueuerunt, in quam ſignificationem hac voce periodos vtitur ſæpè Hipp. in præſenti opere, & in lib. de Inſomnijs, vt ſuo loco patebit. Id autem prædictæ humiditati euenit, quia vt in præcedenti textu explicauimus, per carnis ſubſtantiam diſperſa eſt, non autem in ductibus, & poroſitatibus continetur, vbi excrementa naturæ inſtituto excernenda, reſidere ſolent.

Mar.n.31. *Verſ. 508. Celerem circuitum faciunt.*

Hoc idem eſt, ac ſi dixiſſet: Calefacto per febrem ſanguine, & à calore in carnis poroſitates attracto, excrementa ibi contenta impulſu quodam excernuntur citius, quam lege naturæ conſuetum eſt, eorum tenuiori parte in vaporis ſpeciem, quem ſpiritum vocat, inſenſibiliter diſperſa, craſſiori autem à calore attenuata, & effuſa ad cutim, vndè ea excretionis ſpecies oritur, quam ſudorem appellamus, & hoc modo febris ex laſſitudine ſoluitur, idque prout plurimum die tertia euenit.

Mar.n.31. *Verſ. 543. Poſtea longo tempore in his immoretur.*

Baſilienſis textus hoc in loco legit ἐντρῖψαι, ideſt fricari, Cornar. tamen videtur legiſſe ἐνδιατρῖψαι, cum tranſtulerit immorari. Et quamuis vtraque lectio tollerari poſſit, Cornarij tamen Hipp. doctrinæ magis conuenit. Qui non parum referre, exiſtimauit ab omnigenis edulijs ingeſtis, aut ſtatim, aut tempore interpoſito euomere ; hoc enim modo antequam cibi vomitu educantur, corpus interim humectatur, & reficitur, illo autem, cum cibus ſtatim euomitur, nihil humoris corpori accedit, indèq. corpus maximè extenuatur. Vndè Hipp. libro 3. præſentis operis verſ. 343. Dum calidam, & ſiccam ventris intemperiem corrigeret, plurimum temporis in cibis immorandum conſulit, antèquam euomatur: cum paulò antè verſ. 316. in refrigerante diæta, & exiccante, contrarium ſtatuerit: dicebat enim: In cibo nè immoretur, ſed quam celerrimè vomat. Præterea eandem lectionem apertè confirmant, quæ inferius Hipp. ſubiungit, huius curationis rationem adducens his verbis: corpus enim reſiccatum, ab ingeſtis omnigenis edulijs id, quòd conducibile ſibi ipſi eſt, ſumit, vnaquæq. pars de ſingulis cibis &c. quòd quidem attractricis facultatis tantummodo eſt opus, hæc enim ſola, quòd vtile eſt, & amicum, trahere poteſt. Nam licet carnes per frictiones, & per balnea excalefactæ, à cibis, & potibus humiditatem trahant: non tamen fa-

Mar.n.20. Mar.n.19.

A miliare tantum attrahunt, ſed quidquid proximius, & attractioni cedens magis. Quia ergò attractrix facultas in tempore opus ſuum perficit; meritò ab ingeſtis cibis immorandum eſſe iubet, donec venæ, & carnes repleantur in hoc caſu, in quo carnes ab immodico labore exiccatæ ſupponuntur.

De Diæta lib. III.

Verſ. 3. Quemadmodum etiam antea à me relatum eſt. Mar.n.1.

Idem aſſeruit ſuperius in priori libro verſ. 43. hoc ſermone. Si quidem enim ſuprà hæc Mar.n.3. inuenta fu:rit ciborum menſura, & laborum ad vnamquamquè naturam numerus, ità vt exceſſus, neque ſuprà, neque infrà modum fiat, inuenta ſanè exactè fuerit hominibus ſanitas. B Nunc verò prædicta quidem omnia inuenta ſunt, qualia ſint: hoc verò inuenire impoſſibile eſt &c. Qui locus, & alia ſatis oſtendunt, hunc tertium librum eundem cum præcedentibus duobus habuiſſe auctorem. Vt ſumma admiratione digni ſint, qui in re tam euidenti contrarium aſſerere auſi ſunt.

Verſ. 22. Annum quidem in quatuor partes diuidunt, &c. Mar.n.2.

Anni diuiſionem antè oculos nobis proponit Hipp. qua mediãte victus rationem vnicuiq. tempori congruam inſtituere poſſimus, ex qua doctrina non modo communem totius anni diuiſionem, in Hyemem, Ver, Aeſtatem, Autumnumq. docemur, ſed etiam vnicuiuſq. temporis in ſuas partes diſtributio innoteſcit. Dum enim victus rationis præce:ta tradit, quo ſcilicet tempore diætam immutare expediat, quo anni, & menſis die vniuſcuiuſq. temporis principium, & finis contingant, fit manifeſtum, ex quibus, & Pleiadum, & Arcturi, tum exor- C tus, tum occaſus, quo tempore Hipp. ſeculo contingerent, elicere poſſumus. Verba Hipp. Anni diuiſio contextus clariſſima ſunt, quæ ſumariè hæc continent. Annus in quatuor diuiditur partes, videlicet in Hyemem, Ver, Aeſtatem, & Autumnum. Hyems quidẽ à Pleiadum occaſu incipit vſque ad equinoctium vernum. Huic ſuccedit ver vſque ad Pleiadum exortum. Aeſtas deindè incipit vſquè ad Arcturi exortum, & Aequinoctium autumnale, quo tempore autumnus incipit vſque ad Pleaidum occaſum. Hyems rurſus quatuor habet partes, prima ab occaſu Pleiadum vſque ad ſolſtitium, & ſunt dies quadragintaquatuor, ſecunda à ſolſtitio in hoat vſque ad tempus, quo fauonius ſpirare incipit, diebus totidem conſtans. Tertia diebus quindecim abſoluitur, à Fauonij flatu ſcilicet, vſque ad Arcturi exortum. Quarta & vltima pars, vſqùe ad æquinoctium protrahitur, & dies trigintaduo continet. Hyemi ver ſuccedens propter eius breuitatem, & tempeſtatum æqualitatem non diuiditur, comprehenditurq. diebus D quinquagintatribus, ab Aequinoctio ſcilicet, vt dictum eſt, vſque ad Pleiadum exortum. Aeſtas verò in duas diuiditur partes: primaque ad ſolſtitium vſque extenditur, diebuſque conſtat trigintaſex, altera à ſolſtitio ad Arcturi exortũ, & æquinoctiũ diebus nonagintatribus numeratur. Autumnus tandem, & ipſe indiuiſibilis in Pleiadum occaſum terminans, diebus quadragintaocto abſoluitur, & hoc pacto fit ſumma totius anni dierũ 36;. Hęcq. fuit vera anni diuiſio ſeculo Hipp. quam ſi ad noſtra tempora iuxtà anni Gregoriani reſtitutionẽ reducere volumus, ità ſe habet; Non quidem reſpectu ortus, & occaſus ſyderum noſtri temporis, quę propter motum octauæ ſpheræ longè nimis à priori tempore receſſerunt; ſed ratione habita æquinoctiorum, & ſolſtitiorum, quæ in Gregoriana anni correctione ad priora tempora ferè reducta ſunt, ſcilicet ad tempora, in quibus hæc Concilij Niceni tempore contingebant, quod ab Incarnatione Domini anno 320. celebratum eſt. Hyems igitur, quæ Hipp. ſeculo ab E occaſu Pleiadum diebus quadragintaquatuor antè ſolſtitium incipiebat, hoc ſeculo die octaua Nouembris inciperet, nam ab eo die ad ſolſtitium, quod die vigeſimaſecunda Decembris contingit: totidem intercedunt quadragintaquatuor dies. Fauonij verò flatus in diem quartum Februarij incidiſſent. Arcturi ortus matutinus in decimanona Februarij. Aequinoctium, quod veri dat initium, vigeſimatertia Martij. Ortus Pleiadum principiũ æſtatis decima Maij. Solſtitium æſtiuũ in vigeſima Iunij. Arcturi exortus veſpertinus, & Aequinoctium vigeſima-prima Septembris. Hanc verò anni diuiſionem excogitarunt antiqui, vt annuas temporum mutationes ex calido in frigidum, & ex frigido in calidum ad ſtata, certaque tempora reducerent, quæ quidem firmiori nota determinari poſſe non videbantur, quam per ortus, & oc-

caſus

caſus quorundam ſpectabilium aſtrorum, hæc enim,& ab omnibus nationibus obſeruari poſ- ſunt, & ſingulis annis eodem d e contingere exiſtimabantur, nondum enim obſeruatum erat, propter motum octauæ ſpheræ aſtrorum configurationes in idem tempus exactè non incide- re, ſed aliquantulum euariare, ità vt temporis diuturnitate inſignis differentia conſpiciatur. Certum eſt enim,hanc differentiam adeò creuiſſe, vt aſtrorum ortus,& occaſus noſtro ſeculo tardius viginti dierum ſpatio contingant, quam Hipp. ætate, & plus etiam pro ratione decli- nationis eorum ab Ecliptica, vt Aſtronomis eſt notum. Hanc diuerſitatem cum nonnulli re- centiorum non animaduerterint,anni tempora prædictorum aſtrorum configurationibus pri- ſcorum more dimetientes,ridiculam anni diuiſionem conſtituerunt. Antiqua igitur anni di- uiſio ad noſtra tempora redacta non ex ortu, & occaſu ſyderum elicienda eſt, ſed ex pera- gratione ſolis per Zodiacum, & eius cardines,à quibus, & ſolſtitia, & æquinoctia conſtituun- tur, quemadmodum à nobis expoſitum eſt, ex his enim caloris, & frigoris remiſſio, & inten- tio dependet, pro quorum viciſſitudine anni tempora diſtinguuntur, non ab ortu, & occaſu ſyderum; quæ ſi quid ad tempeſtatum alterationem concurrunt, id exiguum eſt, adeò vt ac- ceſſus, & receſſus Solis reſpectu, nihil omninò dici poſſit.

Mar.n.3. *Verſ. 38. Et funambulationibus, ac curſibus per funem vti confert.*

Duas proponit exercitationum ſpecies hoc in loco Hipp. quarum priorem σχοινοβατεῖν, poſteriorem κυνοδρομεῖν appellat, per funem acceſſus altera, altera caninus curſus verti poteſt: Interpres tamen videtur legiſſe σχοινοδρομίησι pro κυνοδρομίησι, cum verterit,& curſibus per fu- nem. Quamuis Zuingerus communem retinens lectionem,caninos curſus exponat,eos,qui- bus venatores cum canibus vti ſolent, verum quia huiuſmodi curſus à rectis, & curuis non differunt natura, etſi currentis finis diuerſus ſit, & de his facta eſt mentio, ideò Cornarij le- ctionem facilè amplector, ità vt duos exercitationis modos per funem factos intelligamus, qui etiam noſtris temporibus vſurpari ſolent, primus enim eſt, quem acceſſum per funem vocat: quando quis funem appenſam manibus vi brachiorum aſcendit. Alter modus eſt, quem nos curſum ad funem interpretamur, vbi quis funem appenſam tenens aſtantes eum percutere tentantes, attingere conatur: cuius gratia omnes hùc, & illùc currentes vehemen- ter exercentur, ludi genus quod ad nos etiam peruenit. Quia igitur huiuſmodi exercitatio- nes in gymnaſijs familiares eo tempore fortaſsè erant, ideò de his mentionem fecit Hipp. quatenus per eas corpora non mediocriter extenuantur.

Mar.n.3. *Verſ. 58. Propterea igitur, nequè tempus, nequè labor exceſſum habet.*

Tempus in hyeme non habere exceſſum dicitur, quia,vt proximè dicebat,ob dierum bre- uitatem tempus, quo quis ſe exerceat, breue eſt, quo verò quieſcat,longum,labor pariter eo tempore non habet exceſſum, quia cum ambiens frigidum ſit,etiamſi quis vehementer labo- ret, non tamen citò incaleſcit, & defatigatur, quemadmodum vbi anni tempus calidum eſt.

Mar.n.5. *Verſ. 91. At poma fortiora ſunt, quam pro humana natura, &c.*

Fructus æſtiuos, quos ὀπώραν Græci appellant, vituperat hoc in loco Hipp. non eò quod praui ſint ſucci, aut quia facilè corrumpantur; ſed quia à calore difficilè ſuperantur, id enim ſignificatur per illa verba,fortiores ſunt,quam natura humana. Quæ quidem ſententia com-

De fructibus muniter abſurda cenſetur, quia non videtur rationabile, fructus adeò molles,& qui tam facilè elixantur,difficulter à natura ſuperari. Cum igitur diù circa hanc difficultatem verſarer,mihi videre contigit pueros quam plures eodem tempore diarrhea ex deſtillatione à capite cor- reptos (fuit enim morbus eo tempore ſatis vulgaris) in quorū deiectionibus nihil magis con- ſpicuum apparebat, quam reliquiæ fructuum, qui nulla ex parte permutati erant, quo experi- mento permotus facilè in Hipp.deueni ſententiam,tale edulium difficulter admodum conco- qui in ventriculo, cuius ratio duplex afferri meo iudicio poteſt, altera eſt,fructuum ſubſtantiæ denſitas; nam etſi molles ſint, eorum tamen caro, cum poris careat, denſa redditur,ità vt à calore non facilè penetrari poſſit; altera cauſa eſt,eorum friabilitas, & lentoris penuria; quæ efficit, vt quamuis diligenter maſticentur,nunquam tamen adhærentem conſiſtentiam partes inuicem accipiunt, ſed ſemper diſgregatæ permanent, ità vt calor in eas agere non poſſit, ſed veluti diſperſus euaneſcit,nec in ipſis imprimitur. Quæ duo vitia in fructibus reſpiciens Hipp. ſubiungit: ſi verò quis cum cibis edat, non delinquet, alij enim cibi cum fructibus comeſti prædicta vitia non mediocriter corrigere poſſunt, nam & poroſitates, & conſiſtentiam illis

impar-

A impartiuntur, quibus mediantibus calor innatus eorum ſubſtantiam peruadere: & proprias vires in eos imprimere poteſt. Perperam igitur quamplurimi medicorum fructus antè alios cibos manducari iubent, quia facile, (vt ipſi crediderunt) in ventriculo corrumpuntur, hac enim raciocinatione dupliciter peccant, primò in conſequentiæ deductione, quia ſi facilè corrumpuntur, poſt alios cibos eos aſſumere, oporteret, vt primi à ventriculo deſcendant, alibi enim, vt de Aff.ſect.2. verſ.122. & ratione, & Hipp. auctoritate demonſtrauimus, quæ primo loco aſſumuntur, ea poſtremò deſcendere. Peccant ſecundo, quia demonſtrare non poſſunt, fructus præ alijs cibis facilè in ventriculo corrumpi. imò ſi ex ijs,quæ exterius contingunt, hanc rem indagare voluerimus,totum contrarium fateri cogentur, nam longè citius, & caro, & piſces corrumpuntur, quam multa horum fructuum genera, quæ vt corruptibilia damnantur; quinimò minus noxij cenſentur, qui præ alijs citiſſimè corrumpuntur, vt ficus, Mar.n.39.
B quæ ad veſperam adſeruatæ ferè aceſcunt, & primas inter horarios fructus habere laudes nouimus. Præterea ſi vomitiones, quæ ex alimentorum corruptione contingunt, conſiderantur, cætera edulia corrupta, & guſtu, & viſu,odoreque percipiuntur, interquæ ſoli fructus in corrupti,& odore,& ſapore,coloreq.naturali apparent. Quarè Hipp.qui ſolus omnia rectè,& diligenter obſeruauit,longè diuerſam rationem adducit,cur fructus poſt alios cibos aſſumpti lædant, quam corruptionis facilitatem. Ità enim loquitur lib. de Affect. ſect. 2. ver. 279. Mar.n.51.
Poma, & Fructus,tum mollis, tum duri corticis, propterea poſt cibum moleſtiora ſunt, & ſano, & debili; quia corpus eius, qui cibum aſſumpſit,ſolum ab ipſis humores trahit, ſi verò ieiunus quis edat, plures,quæ ſententia,quia aliquid obſcuritatis in ſe continet, ideò noſtra expoſitione eget, eam igitur adeat lector, quia,quæ eo in loco adduximus, præſenti diſputationi ſatis accommodata ſunt, quæ in ſummarium redacta de fructibus doctrinam hanc eon-
C ſtituunt. Omnes malos eſſe, quia calori innato maximè reſiſtunt, minus tamen noxios fore, ſi alijs edulijs permixti, inter cibum comedantur, peſſimos autem, ſi poſtrema menſa, minoriſque tandem malitiæ eſſe, ſi antè alios cibos vſurpentur, quorum rationem ibidem inuenies.

Verſ. 143. Et ſi æſtas fuerit,impranſus degat, ſi non fuerit æſtas, parum comedat, & de cœna,quam ſumere ſolebat,dimidium detrahat. Mar.n.8.

Hæc videntur aduerſari omninò ijs, quæ ſupra verſ. 24. ſunt tradita: dum in hyeme ſemel tantum in die comedere conſuleret, bis verò in æſtate. An hic fortaſsè prandium detrahit in æſtate, quia repletionem, quamcitius tollere intendit, antèquam morbus indè erumpat? Nam celerius morbi à corporis repletione hoc tempore oriuntur, quam in hyeme, in quo ob aeris frigiditatem, & calidi innati firmitudinem humores, non ità facilè alte- Mar.n.3.
D rantur: quemadmodum in æſtate: ità, vt hoc tempore ſtatim tollenda ſit: paulatim verò in hyème, id fieri poſſit? Nam eadem ratione ex oſſis fractura febrem oriri, in hyeme quidem antè 14. diem: in æſtate poſt ſeptimum adnotauit lib. de Vulner. cap. verſ. 305. Mar.n.27.

Verſ. 155. Secretionem iam remittit intrò, præ circuitus violentia. Mar.n.9.

Dum corpus repletum eſt adeò, vt ingeſtum alimentum non ſuſcipiat,tunc facultas expultrix inſurgit, & intrò expellit, quod eam aggrauat, & moleſtat, aliàs enim ſæpius indicatum eſt à nobis,circuitus nomine intelligere Hipp. naturalis facultatis operationes, quæ circa alimenti coctionem,diſtributionem, & excrementorum expulſionem verſantur.

Verſ. 198. Quibuſdam quidem venter concoquit cibum &c. Mar.n.12.

Repletionis genus, de quò hoc in loco mentionem facit Hipp. manifeſtum facit, quam longè à veritate aberrauerit Gal. in naturæ operibus indagandis, quæ circa ventriculi co-
E ctionem conſiſtunt, Lib. enim 3. de Natur. facult. cap.7. & alijs in locis,exiſtimauit ventriculum cibos ingeſtos concoquere, vt ijſdem nutriatur, quibus poſtquam ſaturatus eſt, reſiduum iam concoctum, tanquam ſibi inutile, expellere. Quandoquidem reuera cibus etiam perfectè concoctus à ventriculo nō expellitur: imò neque humores præter naturam in eo exiſtentes: niſi poſtquam vehementem, naturæq. infeſtam qualitatem acquiſiere, aut ea copia peccant, vt natura indè maximè irritetur, quo caſu naturæ motus fit manifeſtus, ſiuè per ſuperiora mediante vomitu ea expellat; ſiuè per inferiora diarrhea excitata detrudantur: Ventriculus enim ea natura confectus eſt, vt non facilè ab occurrentibus lædatur, quemadmodum cæteræ partes, idque à ſummo opificè factum eſt: quia cum omnigenum, & di-

& diuerſorum futurum eſſet receptaculum,ſi ſenſu exacto præditus fuiſſet,plurimos cibos aſ- A
ſumptos repellere cum animantis incommodo,fuiſſet coactus, Quia igitur non facilè alte-
ratur, & irritatur, ideò cibos iam concoctos, etſi ſaturatus, non expellit, ſed ipſis gaudens
velut promptuarium quoddam retinet, vt indè perpetuus fomes calori innato ſubminiſtra-
ri poſſit. Trahit ergò totum corpus alimentum à ventriculo non expellitur ab eo. Quam
quidem veritatem cum diſſimulare non potuerit idem Gal. lib. 4. de vſu part.7, venas, quæ
ſurſum à portis ferunt ex ventriculo, & inteſtinis nutrimentum, attrahere confeſſus eſt, cuius
inconſtantiæ cauſa cenſenda eſt affectus vehementia, qua aduerſus Aſclepiadem diſputans,
vniuerſales membrorum actiones, & communi vſui inſeruientes cum vniuſcuiuſque pro-
pria confundit. Dum enim cap.6. citati de Nat. facult. demonſtrat,omnibus particulis in-
ſitam eſſe facultatem attrahendi familiare, illudque retinendi, & concoquendi, expellen-
dique, quod alienum eſt: vera proponit, cæterum hæ facultates non eodem modo ope- B
rantur in particulis, dum communi vſui inſeruiunt, ac quando ſibi ipſis tantummodo proſpi-
ciunt, nam v.g. ventriculus, vt pars ſimplex corporis, quæ continua nutritione eget,prædi-
ctis quatuor facultatibus ità vtitur, vt nullo tempore ab operatione ceſſent, attrahendo nu-
trimentum, retinendo, concoquendo, & expellendo, quamuis motus iſti ſenſum penitus
lateant, vt quod continuò à calore diſſipatur reſtaurari queat: eodem modo, quo lucernæ
accenſum ellychnium oleum continuò attrahit, retinet, comburitq. & indè genitas fuligi-
nes expellit. Si verò vt inſtrumentum coctionis alimenti toti corpori inſeruiens conſidere-
tur, diuerſo modò ijſdem facultatibus vtitur: quæ ſicuti euidentius propria munia exercent,
ità eas ſemper operari,nón eſt neceſſe, ſed tantummodo quando exigit neceſſitas. Nam
expultrix, tantum modò neceſſaria eſt, quando in ventriculo exiſtunt ea, quæ coctionem in-
ſigniter alterare, aut quouis modò corpus lædere poſſunt, quod raró contingit,tunc enim C
excitatur facultas ad ea expellenda, vndè & vomitiones ſpontinæ, aluique fluxiones ſucce-
dunt, quas quotidie homines incurrunt, alioqui enim expultrix facultas ventriculi ociatur:
quandoquidem chylus, etiam perfectè concoctus non eſt naturæ adeò moleſtus,vt expelle-
re cogatur,igitur eum retinet; quòuſq. corporis partes alimento indigæ illum attrahant: quæ
quidem attractio,dum nō fit aut imperfectè,illud repletionis genus oritur,de quo Hipp. hoc
in loco verba facit. Nam (vt ipſe ait) venter quidem concoquit cibum, carnes verò non
ſuſcipiunt. Alimentumq. intus manens flatum inducit: & cætera, quæ in textú verbis ſatis
manifeſtis referuntur. Hanc repletionem noſtris temporibus homines frequenter incur-
runt, propter ocioſam vitam, quam antiquorum reſpectu nos ducimus, vulguſque ventri-
culi cruditatem appellat, etiam ſi nullum adſit in eo vitium, cuius rei illud euidens argu-
mentum eſt, quia taliter affecti melius habent, ſi exerceantur, quam ſi multum dormiant, D
eò quod vitium eſt in diſtributione, quæ per exercitationes corroboratur; non in concoctio-
ne, quæ ſomno potius eget, quam labore, & hoc adnotare volui, quia medicorum pleriq.
in huiuſmodi affectibus ventriculo remedia adhibentes, intentum finem nunquam aſſe-
quuntur, ſed illum importunis frequentibuſq. remedijs laceſcentes ex ſimplici morbo du-
plicem faciunt.

Mar.a.14. *Verſ. 229. Et plus eſt, quod de carne colliquatur, præ labore quam quod expurgatur præ circuitu.*

Exercitationes duo præſtare maximè ſolent, humiditatem enim ex corpore detrahunt,
& naturalem excrementorum expulſionem adiuuant, primum efficiunt exercitationes ma-
gnæ, & viribus corporis vehementer innitentibus, ſecundum verò præſtant celeres, & non
violentæ. Admonet ergò Hipp. hoc repletionis genus, de quò in textu, homines incurre- E
re propter exercitationes magnas,& violenter factas,à quibus maxima fit colliquatio carnis,
& humidi ſubſtantifici diſſipatio, minimum verò excrementi vitioſi excernitur, quod in cor-
pore permanens ſuccos bonos alterat, & corrumpit: vndè mala conſequitur nutritio, quam
cutis color vitioſus indicat, & acidi ructus, quia cum cutis decolor ab alijs etiam cauſis fieri
ſoleat,hæ à præſenti diſtinguuntur acido ructu. His cognitis iam patet,præſenti malo opor-
tunam Hipp. curationem præſcribere, primo per humoris noxij expurgationem, quæ cele-
riter fit potato helleboro, tutius verò per vomitiones, de quibus in textu, ſecundo per
exercitationes paucas quidem, veruntamen velociores; vt excrementorum naturalis ex-

purgatio

A purgatio perficiatur, contextus verba, & eorum ſenſus ſunt manifeſta, vt maiori explicatione non egeant.

Verſ. 286. Seceſſus non putrefactus per aluum abit. Mar.n.18.

Quamuis hæc vox ἄσηπτον, quæ non putrefactum propriè ſignificat, aliquando pro inconcocto, & crudo vſurpari ſoleat, Galeno adnotante ſect. 2. aph. 1. hoc tamen loco in propria ſignificatione accipienda eſt, putrefactionem enim ciborum intelligit Hipp. quam corruptionem vulgari ſermone appellare ſolemus, & hanc peculiariter excreta indicant, de quibus Hipp. in textu. Quapropter alui excretiones vltrà modum fluentes vitio ventriculi, ſunt in triplici differentia, nam aut excernuntur putrefacta, aut cruda, aut inter vtraque media. Putrefacta rurſus deijciuntur, vel quia cibi poſtquam perfectam coctionem in ventriculo ſunt conſecuti, non diſtribuuntur, vt decet: ſed ibi diutius permanentes calorem primo conci-
B piunt excedentem, indè verò putreſcunt, cuius putredinis vigore acriores effecti non modo facultatem irritant ad expulſionem, ſed inteſtina in tranſitu exulcerando dyſenteriam inducunt, & de hac affectione pertractauit Hipp. ſuperius ver. 198. ibi. Quibuſdam venter Mar.n.12.
quidem concoquit cibum, carnes verò non ſuſcipiunt &c. Excernuntur ſecundo loco putrefacta, quando ob calidam, & humidam ventriculi intemperiem cibi loco coctionis, putredinem acquirunt, & de affectione hac tractatur inferius ver. 299. vbi hæc habentur. ſunt etiam, Mar.n.19.
quibus ſeceſſus liquidus, & putrefactus per aluum abit &c. Altera ſeceſſuum differentia eſt, per quam cruda deijciuntur; fitquè quando excretiones non modo liquidæ ſunt, ſed etiam in ipſis ciborum inconcoctorum reliquiæ apparent. Et de hac pertractauit paulò ſuperius ver. 269. vbi incipit. Quidam etiam talia perpetiuntur, ſecedit ipſis cibus per aluum liqui- Mar.n.17.
dus, inconcoctus, velutiex lienteria, & dolorem nullum exhibet, & quæ ſequuntur, hancque
C deiectionum ſpeciem deſcribens lib. de ſalub. Diæta inquit, & recrementa ciborum ſpeciem referentia, ac cruda habet. Cauſam verò præfatæ affectionis reducit Hipp. in frigidam, & humidam ventriculi intemperiem: quatenus propter frigiditatem cibi non concoquuntur; propter humiditatem verò ſecedunt. Tertiò tandem loco ſeceſſus copioſi contingunt, non putrefactorum, nec crudorum, ſed in quadam diſpoſitione inter hæc media, quam non putrefactorum deiectionem vocat, eiuſque cauſam in frigidam, ſiccamq. ventriculi intemperiem reijcit, & de hac in præſenti textu agitur, per hancq. corpus extenuari ait, quia cibis ingeſtis non fruitur. Non fruitur autem, quia cum coctionem non acquirant conuenientem; à particulis ipſis non attrahuntur; vndè in ventre conculcati, neceſſe eſt, vt tandem deſcendant, copioſaq. excretio contingat, quia eorum paucum in corporis nutritionem abſumptum ſit, ex quo differentia patet inter hanc, & præcedentem affectionem, in illa enim
D propter humiditatem cibi citò deſcendunt, in hac verò ob ſiccitatem poſt longum tempus excernuntur, & quia diù morantur in ventre, ideò euenit, vt etiam ſi non perfectè concoquantur, alterentur tamen adeò, vt ciborum reliquiæ in deiectionibus non appareant, velut in præcedentibus. Non putreſcunt verò in hac affectione, etiam ſi diutius retineantur ob frigiditatem, & ſiccitatem, quæ putredini penitus aduerſatur. Vt verò præſens doctrina aliquid vtilitatis in praxi afferat, prædictarum affectionum peculiaria ſigna adnotanda ſunt. Signa igitur prioris affectionis, in qua putrefacta deijciuntur, ſunt hæc. Aluus perpetuò liquida eſt, excretaq. varias humorum ſpecies referunt, vndè hunc morbum diarrheam vocari, ait Hipp. his ſignis excretionum fætor accedit putredinis ſoboles, qui in alijs non ſentitur, aut omninò exiguus, in excretioneq. dolor adeſt propter mordacitatem, quam in tranſitu humores inducunt, quæ tanta eſt, vt ad inteſtinorum exulcerationem, & dyſenteriam morbus ſæpe deueniat. In ſecunda affectione deiectiones ſunt liquidæ velut in priori: non tamen humorum ſpeciem referunt, ſed potius ingeſtorum, quorum partes impermutatæ in deiectionibus manifeſtè conſpiciuntur, excernuntur pariter ſine dolore, vt non multo poſtquam ingeſta ſunt. In poſtrema tandem deiectiones copioſæ ſunt quidem, non tamen adeò liquidæ, velut in præcedentibus: nullumq. habent fœtorem, aut quam minimum: quemadmodum etiam in præcedenti: à qua in eo etiam diſtinguitur, quia poſt longum tempus, ex quo ingeſta ſunt deijciuntur, ciborumque nullum apparet veſtigium, & ſine dolore eorum fit excretio.

De Inſomnijs.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hunc librum de Inſomnijs doctiſſimis comētarijs illuſtrauit Iulius Cæſar Scaliger,quibus ſi quæ in ſuis tabulis adnotauit Zuingerus,aſſocientur, quid in eo dubitandum ſit, exiguum
Mar.n.3. erit, vt mirum non ſit,ſi nos ſicco (vt dicunt pede) hoc opus pertranſiuerimus.

Verſ. 31. Repletione enim aliqua intus, facta ſegregatio quædam contigit, quæ animam perturbauit.

Reddit rationem Hipp. propter quam exceſſus repletionis, de qua proximè eſt locutus, per inſomnium cognoſcatur; & inquit id euenire, quia repletione intus facta, humorum ſequitur diſgregatio,dum qui cæteris præſtat,ab alijs ſeparatur: Huiuſmodi autem ſegregatione facta, antèquam morbus aliquis conſtituatur, anima perturbatur: cuius perturbationis indicium in ſomnis præbet. Certum eſt enim hoc in loco,quemadmodum pluries in toto opere vocem κρίσιν, non excretionem à corpore ſignificare,ſed diſſolutionem illius mixtionis, per quam omnes humores ſimul vnicam ſubſtantiam inſtituere videntur, qua diſgregatione facta non longè poſt morbus conſpicuus fit. Scimus enim inter cauſas morborum vniuerſa-
Mar.n.9. les,humorum diſgregationem adnumerari,vt lib. de Nat.hum. nos docuit Hipp.

Verſ. 100. Huic confert curſibus circularibus velocibus vti, &c.

Curſus licet inter exercitationes effatu dignas enumerari poſſint, non tamen corpus adeò extenuant: quemadmodum cæteræ exercitationes, quæ violentia, & maximo conatu fiunt; per has enim carnes colliqueſcunt, & exhauriuntur: quæ curſibus diffuſæ & excalefactæ humiditatibus vice verſa replentur, licet modo plus, modo minus pro varietate,& diuerſitate curſuum. Namquè recti, vel etiam curui, vt 2. de Diæta verſ.456. adnotauimus; omnium maximè replent carnes, minimum verò euacuant; circulares verò inter curſus maximè euacuant; ob rationem ibi aſſignatā: non tamen corpus exhauriunt omninò:vt meritò in præſenti caſu probentur,in quo excrementa excerni neceſſe eſt, colliquationē tamen euitare oportet.

Mar.n.14. *Verſ. 136. Terram, aut domum moueri videre, ſano quidem, &c.*

Quia terram moueri in ſomnis videre mutationē à ſtatu præſenti ſignificat, ideò ſano ægritudinem, laboranti verò ſanitatem portendit; quo ſtante ſanus dietam conſuetam permutare debet,vt hac mutatione mediante corpus in ſtatum præſenti contrarium & qui morboſum continet apparatum, tranſmutetur, idque important verba illa ἀπὸ γὰρ τῆς ὑπαρχούσης κι(νέεται) ἅπαν το σῶμα, hoc eſt, à præſenti enim ſtatu tranſmutatur totum corpus, ſed cur totum corpus? quia ex hoc inſomnio non indicatur, quæ pars corpori imminentem affectionem paſſura ſit,quemadmodum in ſupradictorum quamplurimis,quarè vt imminenti morbo occurramus tutò, vniuerſum corpus à præſenti ſtatu remouere oportet; iuxtà modum in textu propoſitū. Iubet enim, vt primum patiens vomat, per vomitum enim licet partes ſuperiores immediatè euacuentur. Vndè Hipp. in morborum præſentium curatione ſuperiores partes infeſtantium per ſuperiora euacuationem perpetuò obſeruabit,per inferiora verò cum partes inferiores afficiuntur: iuxtà illud aphoriſticum: Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent, &c. nihilominus ad totum corpus euacuandum aptior via eſt vomitus, quam alui deiectio: eò quod, vt dicebat idem Hipp. lib. 1. de Diæta, ventriculus omnibus dat, & ab omnibus accipit, & ideò in cuiuſlibet partis imminenti morbo præſeruationis gratia vomitionibus ſemper vſus eſt Hipp. quod certè conſideratione dignum eſt, nunquam verò purgatione per inferiora. Ad totius igitur purgationem primo vomitum facit, deindè corpore paulatim refecto vomitum repetit, & hoc pacto totum corpus à præſenti ſtatu tranſmutatur. Qui verò ægrotat, eòquod mutationem in meliorem ſtatum expectat, ideò diætam immutare nullo modo debet, ſed expectare mutationem per inſomnium præuiſam,à morboſo ſtatu in ſanum.

Mar.n.15. *Verſ. 149. Ptiſſanæ ſucco decocto.*

Succum coctum ptiſſanæ dixit ad differentiam ipſius, qui contuſione paratur, ex quo docemur,duplici modo Hipp. ptiſſanam parare conſueuiſſe, primo quidem mediante longa elixatione in aqua, quòuſque in cremorem ſorbitioni aptum verteretur, & hanc ptiſſanam co-

ctam

ctam appellauit. Altero autem hordeum crudũ in tenuem pollinẽ reducendo: indè verò aqua ſufficienti affuſa, mediãte breuiori elixatione, in ſorbitionẽ reducebat, & hæc ptiſſana contuſa appellari poteſt. Qui quidẽ modi ſicuti diuerſi ſunt inter ſe, ita ptiſſanas facultate inter ſe diuerſas conſtituunt, quæ etiam diuerſos habere debent vſus, quæ enim decoctione paratur, per longam elixationem aquæ facultatem magis recipit: vndè nutrit minus, refrigeratque magis, atque humectat: & ideò hæc præſtat in morbis acutis, & vbi maior intentio adeſt refrigerandi, vt euenit in præſenti caſu, eſt etiam lubrica magis, & ideò præfertur in ijs morbis, in quibus humores fluidos eſſe oportet. Quæ verò contuſione conficitur, tunc pręferenda venit, quando neceſſitas refrigerandi vrget, & humorum acrimoniam contemperandi, non tamen expedit humectare, & laxare corpus, ſed exiccare leuiter, & humorum motum compeſcere, & ideò nos ea vſi ſumus frequenter in catarrho tenui, & in omnibus fluxionibus à materia acri dependentibus, & fœliciſſimo ſucceſſu. Vndè conſtat, Galenum iniuſte damnaſſe ptiſſanam contuſione paratam, & præter Hipp. conſilium, ab arte, tum medica, tum coquinaria penitus reijciendam exiſtimaſſe 1. Alim. 9.

De Alimento.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hunc librum adeò conciſè ſcripſit Hipp. vt quamuis Gal. commentarijs eum explanare tentauerit, & poſt eum FranciſcusValeſius viri doctiſſimus; adhuc tamen ſalebroſus remanet, & latebris plenus, ità vt nobis quoque in eum inſudandi relictus fuerit locus. Quid verò noſtri præſtiterint conatus, videbunt lectores.

Verſ. 3. In his formæ, ac quantitas adeſt ad quædam, & ad tot. *Mar.n.1.*

Nomine alimenti cibus, & potus ſignificatur: quandoquidem his quotidie in alimentum vtimur, & ideò hoc tanquam genus in ſpecies, diuidens Hipp. illum ſiccum alimentum, hoc humidum appellat, & quamuis alimentum quatenus tale nullo modo corpus alterare deberet: id enim peculiare eſt medicamenti; pauca tamen ſunt, à quibus corpus aliqua ex parte non alteretur, quæ reſpiciens Hipp. nomine alimenti non ſimplex intelligit, & quod ſolummodo pati contingit, ſed quo communiter homines vtuntur, quodque plurimum quidem pati, aliqua tamen ex parte agere in corpus, aptum exiſtit, reſpectu igitur facultatis, per quam agit hoc in loco Hipp. conſiderat in alimento, & ſpeciem, ſeù ideam, ſecundum quam vnum ab altero differt, & quantitatem, pro cuius diuerſitate diuerſi etiam effectus contingunt, quæ duo vt ſignificaret dixit: & ad quædam nempè vtile eſt, quæ ſcilicet ad facultatem ipſius alimenti ſpectant, & ad tot, ſiuè potius ad tanta, vox enim τοσαυτος, qua Hipp. vtitur, tã continuę, quam diſcretæ quantitati accõmodatur, & per hanc exprimit actionis magnitudinẽ, vt exempli gratia. Ptiſſana ratione propriæ formæ ad quædam vtilis eſt, quia & nutrit, & lenit, refrigeratq. reſpectu verò magnitudinis, prædictos effectus operatur, vel debiliter, vel efficaciter.

Verſ. 4. Auget autem, & corroborat, & incarnat, & aſſimilat, &c. *Mar.n.1.*

Enumerare incipit alimentorum virtutes, quæ à propria forma dependent. Nam hi omnes ſunt effectus, qui ſimpliciter ab alimento contingunt; non fœtui in vtero exiſtenti tantummodo: ſed etiam poſtquam ab vtero egreſſus eſt, quis enim negare audebit corpora extrà vterum ex alimento augumentum ſuſcipere; dummodo augumenti ſint capacia? corroborat etiam, quod vnuſquiſq. in ſe ipſo experitur, quum ex inedia, aut ſimili cauſa debilitatus, aſſumpto alimento ſtatim corroboratur. Incarnat etiam, quando vlcera carne replentur; cum eadem ſit materia, quæ carnem deperditam reparat, & quæ eandem conſeruat, & nutrit, vndè Hipp. ea, quæ vlceribus adueniunt, ad cibos referens lib. de locis in Hom. ſect. 2. verſ. 180. ità habet. Renutrita enim à cibis caro propulſat eam, quæ à medicamento putrefacta eſt, & ſimul cum natura debellat. Aſſimilat etiam, hoc eſt ſimilem conſeruat naturam in parte, quam nutrit, non in figura tantum, ſed etiam iuxtà colorem, mollitiem, aliaque huius generis, idque præſtat alimentum, quod eſt ſimpliciſſimum, & medicæ facultatis habet minimum, ità, vt à calore inſito partis nutritæ vincatur, & ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum quantitatem, quod etiam Gal. lib. 3. de temper. cap. 4. teſtatur, id enim important illa verba *Mar.n.47.*

contextus: quando id, quod ſuperingeritur, alimentum ſcilicet, ſuperatur, id verò, quod prius A
ineſt (hoc eſt affectiones, & qualitates partis nutritæ) ſuperat ipſum. Alimentum tandem diſſimilia facit: hoc eſt corpus à proprio ſtatu remouet, idque præſtat virtute medicinalis facultatis, quam in ſe continet; quam quidem facultatem deſignauit Hipp. illis verbis. Iuxtà vniuſcuiuſq. naturam, & facultatem, quæ ab initio adeſt, quæ poſtrema verba dicta ſunt, vt excluderentur actuales qualitates v. g. quando alimentum facultate refrigerans actu calidum exhibetur, quia id non calefacit, ſed refrigerat iuxtà facultatem, quam ab initio habuit, hoc eſt, antequam calefieret. Huius ergo naturæ alimenta ſecundum ſubſtantiam à calore innato ſuperantur, ſecundum qualitates verò non omninò, quando ab his corpus alterari contingit. Hanc doctrinam à præceptore mutuatam Gal. 3. de temperam. citato capite inſeruit, eamque vt propriam exornauit, & illuſtrauit.

Mar.n.1. *Verſ. 8. Exile autem fit.* B

Hæc eſt alia alimenti facultas, propter quam ipſum alimentum aliquando citius conſumitur, aliquando ſerius, iuxtà quam dicimus, alimentum aliud eſſe forte, quia eius actio diutius perdurat, vt nouo alimento corpus tam citò non egeat, aliud debile, & quod citò diſſipatur: vndè frequẽtiori reſtauratione opus eſt, hancq. facultatẽ ſignificauit illis verbis, exile autẽ fit.

Mar.n.1. *Verſ. 10. Deſtruit autem vtrumque in tempore, &c.*

Poſtremam alimenti poteſtatem recenſet, per quam alimentum aliquod extenuans dicitur, eo quod aſſumptum breui tempore deſtruit vtrunque, alimentum nempè, quod per ſingulas cibationes ſuperingeſtum eſt, & quod iam antè ſolidis partibus appoſitum eſt, extenuantia enim aſſumpta non alimentum modo ex ipſis cibis adueniens diſſoluunt, ità vt quam minimum nutriant; ſed ſuum etiam ſolidis partibus appoſitum abſumunt, vt mirum non ſit, ſi corpora ab illis extenuentur. Huiuſmodi edulia ergò citò deſtruere dicuntur, ſi- C
cuti his contraria poſt tempus, ideſt, tardius, idque efficiunt, non equidem eò quod verè extenuent, verùm quia corpus per abſtinentiam alimenti extenuatur, idque ſerius euenit ijs, qui extenuantibus contraria alimenta aſſumunt, quam qui extenuantibus vtuntur.

Mar.n.1. *Verſ. 12. Et propriam quidem formam producit, priorẽ verò aliquando, & priores deſtruit.*

Vnum notat pulcherrimum circa naturam extenuantium. Nam propriam formam, ideſt, facultatem extenuantem, & ſubſtantiæ itenuitatem cæteris communicant perpetuò, non tamen quæ extenuantem ſuſcipiunt qualitatem, ſemper propriam amittunt, quod quidem veriſſimum eſt. Si quis enim cum alimento calefaciente extenuans quidpiam aſſumat, v. g. acetum; alimentum illud cum aceto aſſumptum tenuium partium fit quidem, verùm propriã facultate non neceſſario priuatur, ità vt cum calidum ſit, frigidum euadat, id enim aliquando euenit, aliquando non, & hoc modo attenuans ſemper propriam formam producit, quia ſem- D
per extenuat, priorem verò quam alimentum habebat, antèquam extenuans redderetur, aliquando deſtruit, non tamen neceſſario & ſemper. Verùm cur addidit Hipp. & priores? Quia alimenta non vnica facultate (hanc ideam vocat Hipp.) conſtant, ſed pluribus: vndè aliquando vna idea tantum immutatur: aliquando plures, vt gratia exempli. Acetum melli admixtum facultatem incidentem melli impartitur: non tamen abſtergentem, & calefacientem virtutem mellis deſtruit. Idemque acetum farri, aut alicæ in pauca quantitate permixtum, non ſolum incidentem facultatẽ illis tribuit, ſed etiam eorum facultates deſtruit, & ſi non omnes, nam licet virtutem eorum incraſſantem tollat, humectantem tamen auferre non poteſt; ſicque formam earum deſtruere dicitur, non formas: quod tunc eueniret, quando in ea quantitate apponeretur, vt & refrigerantem, & exiccantem virtutem imprimendo, in naturam penitus contrariam tranſmutarent, & hæc dicta ſint gratia exempli ad clariorem doctrinam eorum, I
quæ ab Hipp. proponuntur.

Mar.n.5. *Verſ. 58. Labores totius, & partis, & magnitudinis ſigna, &c.*

Morborum diuiſionem propoſuit ſuperius, ſignaq. vndè eorum magnitudo, aut paruitas diſcernatur, propoſuit nobis. Nunc verò præfatas morborum differentias bimembri diuiſione comprehendens, inquit, labores, ideſt morbos, eſſe & totius, & partis, quorum ſigna exponẽs, quibus, &c. magnitudo, & paruitas morborum dignoſcatur; in quadam relatione conſiſtere nos admonet, ita vt illud ſignum magni morbi inditium eſſe dicatur, quod minori comparatum, eſt magnum, & è contrà minus ſignum dicitur maioris reſpectu, ex quo ſequitur

nullum

A nullum ſignum ſimpliciter ex ſe magni eſſe, aut parui morbi ſignum; quia ſignum quodlibet non mutata magnitudine, aliquando magni morbi erit ſignum, aliquando parui, id enim ſignificant verba illa. Et ab vtriſque ad maius,& ab vtriſque ad minus,v.g. ſpirandi difficultas leuis,ſignum eſt pleuritidis paruæ; in febre autem,etiam ſi exigua ſit, magnam tamen febrem indicat,quia in febre nulla adeſt ſpirandi difficultas,niſi magna ſit: ſecus autem in pleuritide, quæ neceſſariò ſpirandi difficultatem adiunctam habet.

Verſ. 63. Raritas corporis ad perſpirationem, quibus amplius, &c. Mar.n.6.

Si corpora rariora mediante perſpiratione ſemper diſſipantur magis, è contra denſiora minus, fruſtrà appoſita eſt particula illa, quibus amplius aufertur,& altera, quibus minus aufertur, cùm igitur ſuperfluis nunquam vtatur Hipp. dicendum eſt, non abſque ratione appoſita eſſe. Rariora enim corpora non ſemper plurimum diſſipantur,quandoquidem ad diſſipatio-
B nem corporum non ſufficit ſola raritas, cum internus calor & ipſe concurrat, ſine quo non fit diſſipatio, aut quam minima, & ideò muliebre corpus, quod virili comparatum, rarius eſſe ſtatutum eſt à præceptore lib.1. Morb. Mul. à principio,minus diſſipatur, quam virile, quia frigidius eſt natura. Iure meritò igitur Hipp. appoſuit conditionem illam, quibus amplius aufertur, & aliam,quibus minus aufertur. Quicunque igitur ob corporis raritatem plurimum tranſpirationis habent,hi ſaniores ſunt; eò quod excrementa non retinentur, à quibus morbi pro maiori parte oriri conſueuerunt, contrà verò,qui ob corporis denſitatem minimum tranſpirant, hi morbis ſunt magis diſpoſiti: ob cauſam prædictæ contrariam. Scio hos à cauſis externis minus lædi, illos verò ab internis, verùm quia frequentius ab internis cauſis ægrotamus, verum eſt dicere: qui plus tranſpirant, ſaniores eſſe, quam qui minus. Reliqua in textu enarrata,ſicuti manifeſta ſunt, ita & vera,& rationabilia. Concluditq. tandem,hæc non
C modo in toto corpore verificari, ſed etiam in qualibet eius particula.

Verſ. 68. Pulmo contrarium corpori. Mar.n.6.

Siuè per alimentum hoc in loco intelligas aerem, quem inſpirando atrahimus pulmone mediante, vt exponit Valeſius, ſiuè tenuiſſimum ſanguinem, & ſpirituoſum, vt voluit Galen. vtroq. modo Hipp. ſententia vera eſt, quamuis Gal. ſententiam præferrem ſemper, cum non ſit peculiare pulmonum aerem attrahere, & eodem frui, quando totum corpus aere fruitur mediante tranſpiratione,quæ fit per cutim, imò cerebrum ipſum aerem per nares trahit adſe, eoque non ſolum fruitur, ſed etiam haud minus, quam pulmo ad totum corpus tranſmittit, vt ipsè teſtatur Hipp. lib. de Morb.ſac. verſ.328.

Verſ. 70. Verum antiquius, & primordiale alimentum per abdomen vmbilicus. Mar.n.7.

Dum hoc in loco aſſerit Hipp. antiquius, & primarium alimentum per abdomen, & vm-
D bilicum in fœtus nutritionem procedere; non ideò excluditur illud,quo idem ſugēdo ore ſub forma lactis in vtero fruitur, id atteſtante, & confirmante Hipp. multis in locis, potiſſimum verò libro de Carnibus verſ.80. In cuius loci explicatione Præceptoris ſententiam, quam Mar.n.8. pleriquè abſurdam cenſent veriſſimam eſſe, & ratione, & particulari obſeruatione demonſtrauimus, conceditur enim fœtum in vtero exiſtentem primum,& præcipuum alimentum per vmbilicum recipere, quia facta conceptione ſtatim maternum ſanguinem ad ſe trahit embrio, eoque fruitur; lacte autem non prius fruitur, quam moueri incipiat; quod ante tertium menſem non euenit, eodem met atteſtante Hipp. lib. de Nat. Pueri verſ.242. Vndè ſumma cum ratione primum alimentum per vmbilicum procedere dicimus, ſecundarium verò per os, cuius principium in maſculis fit tertio menſe: in fœmellis verò quarto pro maiori parte; & hæc adnotare volui propter eos, qui contradictiones in Hipp. doctrina adnotare profitentur, ſummam indè gloriam comparare exiſtimantes.

Verſ. 99. Oſſium alimentum ex confractione, &c. Mar.n.11.

Zuingerus Gal. præmonſtrante obſcuritatem Aedipo dignam (vt Valeſio viſum eſt) huic ſententiæ ademit, indicans, Hipp. intentionem eſſe, demonſtrare ex oſſium confractione eorum alimentum commenſurari poſſe,quia cum eorum conſolidatio ab alimento contingat, quæ citius coaleſcunt, eadem alimento frui vberiore; eſt rationabile, quæ quidem alimenti quantitas,proportione,& menſura quadam procedit iuxtà tempus,in quo ſingula oſſa coaleſcere obſeruatum eſt. Naſus enim in decem diebus, coſtæ, maxilla, & clauicula viginti,& ſic de ſingulis in textu recenſitis, quæ omnia adamuſſim reſpondent ijs,quæ lib. de Fracturis

ſunt determinata, ex his autem colligitur, partes noſtri corporis non æquale omnes virium A
robur habere, ſed alias vehementius, alias debilius alimentum attrahere; quod aliundè quam
à robore virium euenire non poteſt.

Mar.n.11. *Verſ.104. Et in humidis, & in ſiccis detrahit, & apponit idem.*

Hanc ſententiam cum ſuperiori annectendam cenſeo, ità vt doceat Hipp. alimenti quantitate detracta corpus extenuari poſſe, eademque aucta repleri: etiamſi alimenti facultas ex ſui natura talis non ſit, vt extenuans, aut incraſſans dici debeat. Quamuis enim alimentum facultate extenuans, corpus extenuare aptum ſit, etiamſi in magna quantitate, & ad ſatietatem quis eo vtatur. Sunt tamen quidam, qui ob facultatis naturalis robur, & propter peculiarem temperamenti diſpoſitionem, ex vſu extenuantium cibariorum, & quæ minimum nutrimenti præſtant, incraſſantur: dummodo ijs ad ſatietatem vtantur. Hoc igitur pacto moles alimenti melior dicitur ad reficiendum, quam potentia, quod, & in humidis, & in ſiccis veri- B
ficatur, quandoquidem vnum, & idem alimentum detrahit, ſi in pauca quantitate, apponit autem, ſi in maiori aſſumatur, & vni quidem detrahit idem alimentum, alteri autem apponit, idque propter temperamenti diuerſitatem contingit.

De humidorum, ſeu liquidorum vſu.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

In hoc doctiſſimo de humidorum vſu inſcripto libro, quem ab Hipp. bibliotheca ſegregare, & perennis doctrinæ modus, dicendi ſtylus non permittit, tractat Hipp. de ſimplicium liquidorum facultatibus, quibus ars medica exterius admotis vti maximè ſolet. Eaque ad quatuor capita reducit, quandoquidem hæc ſunt, aut aqua potabilis, aut aqua ſalſa, ſiuè marina,
aut acetum, aut denique vinum, hæc quippè quam ſæpiſſimè in vſum medicum venire con- C
ſueuerunt. De his igitur agit Hipp. tam ſolida, & perfecta methodo, vt non poſſim ſatis mirari Zuingerum methodicæ doctrinæ profeſſorē, qui hunc librum inter ἀμεθόδος, & ὑπομνημονευμάτικος reponendum cenſuit, cuius opinio quantum veritati accedat ſumma totius tractationis indicabit, quæ eſt hæc. In principio igitur operis tractationem aquæ exorditur, cuius quidem natura duplex eſt, vel enim dulcis eſt, quam ipſe potabilem vocat, vel ſalſa, quæ etſi à natura talis producatur, & in mari, & in fontibus quibuſdam; arte tamen confici poteſt, ſale in aqua dulci liquefacto. Hancque ſalſuginoſam dicit, illam mare appellat. Primo igitur aquæ potabilis vſum in communi demonſtrat, eiuſdemq. vtilitates generales enumerat à verſiculo ſecundo ad quartum, indè verò vſque ad verſ.14. eiuſdem aquæ actu calidæ admotæ exterius facultates, & lædentes, & iuuantes ſpeciatim magis tradit; monetque ſubſe-
quenter, quomodo in huius tum calidæ, tum frigidæ vſu exceſſus vitare oporteat, vſque ad D
verſ.27. expreſſiſq. facultatibus, quas aqua potabilis obtinet, eius vſu moderato exiſtente, non actualis caliditatis, aut frigiditatis ratione tantummodo; ſed ratione etiam temporis, quo admouetur, & admota manet: ad noxas ſe conuertit, quas vtraquè & calida ſcilicet, & frigida inferre ſolet ijs, qui immodicè ea vtuntur, & qua ratione, tum calor, tum frigiditas ab ægrotante iudicentur, demonſtrat ad verſ. 34. Et quia ſunt aliquæ corporis partes, quæ calida magis à natura gaudent, & à frigida læduntur, quæ nam ſint hæ partes docet ad verſ. 73. Sicque communi tractatione de aqua potabili abſoluta, aquæ & ſalſæ, & marinæ ſimul doctrinam proſequitur. Quibuſque affectibus hæc profit, & quibus noceat, diſtinctè exponit vſque ad verſ.79. Eundem poſtea doctrinæ modum proſequitur in aceti viribus exponendis, cuius vires generales primum docet, indè verò ad particulares eiuſdem facultates deſcendit ad verſ.88. Abſoluta verò aceti tractatione de vinorum exteriori vſu differit, eadem methodo
vtens, qua in pręcedentibus vſus eſt ad verſ.91. Et quoniam lanarum, & foliorum varijs li- I
quoribus, & maximè præfatis madefactorum vſus tunc frequens erat, quia hæc, vt quid liquidum operantur, ad præſentem doctrinam eadem ſpectare ipſi viſum eſt, ideoque qualis eorum vſus eſſe debeat exponit à verſ.91. ad 97. Abſoluta verò vniuerſali liquidorum vſus tractatione, perfectioris doctrinæ gratia particulares quoſdam morbos recenſet, quibus calida, quibuſque frigida, & quibus vtraque, tum calida, tum frigida occurrere ſolet, & tandem totam orationem concludit. Hoc modo (inquiens) vtendum eſt liquidorum perfuſionibus, inutilium illitionibus, foliorum impoſitionibus, aut linteorum cataplaſmatis, quæcunq. aut

frigi-

A friɡiditate, aut caliditate, aut proſunt, aut nocent. Hæc enim omnia ſub ijſdem præceptis comprehenduntur. An verò huiuſmodi doctrina inordinata ſit, interciſa, & velut aphoriſticè, recordationis tantùmmodo gratia conſcripta, lectoribus iudicandum relinquo.

Verſ. 5. Aliter verò nulli commodat, aut detrimento eſt potata. Mar.n.1.

Perperam hoc in loco vocem ποτὸν potata vertit interpres, quam potabilis alibi pluries tranſtulit in hoc eodem libro. Nam præterquam quod non videtur conueniens hoc loco de aquæ potatæ viribus pertractare, vbi vſum tantummodo eorum, quæ exterius admouentur, docere profitetur; falſum eſt aquam dulcem in potu nihil aliud vtilitatis, aut incommodi afferre, quam humectando, frigefaciendo, & calefaciendo; quandoquidem aliæ quam plures ſunt, tum noxæ, tum vtilitates, quas aqua producit potata: vt omnibus eſt notum. Quarè præfatam vocem interpretantes potabilis, ſenſus erit, aquam potabilem exterius admini-
B ſtratam, nulli prodeſſe, aut detrimento eſſe, niſi quatenus aut frigefacit, aut calefacit, aut humectat.

Verſ. 18. Malefactio itaque, & humectatio, debile quid eſt: frigefactio verò, & calefactio, forte, velut ex Sole &c. Mar.n.2.

Dixerat à principio, aquam potabilem tria præſtare, quia, aut madefacit, aut frigefacit, modo exponit, quali frigiditate, aut caliditate ea vti expediat, pro tribus effectibus dictis producendis. Qua in re illud tanquam fundamentum proponit, humectationem eſſe quid debile, frigefactionem verò, & calefactionem quid forte, ex quo infertur, quando aqua humectandi gratia admouenda eſt, nec calidam actu, nec frigidam eſſe vſurpandam; ſed tepidam: quia ſi, aut calida, aut frigida admoueretur; quia hæ operationes ſunt vehementiores, aqua non humectaret, ſed aut calefaceret, aut refrigeraret potius; quia actio
C prouenit à fortiori, non à debiliori. Quum verò, aut calefacere, aut refrigerare intendimus, tunc aut calida, aut frigida admouenda eſt. Verùm quia caliditatis, & frigiditatis non vnicus eſt gradus, nec ſemper in eodem gradu vſurpanda eſt, ſed modo intenſius calida, aut frigida, modo remiſſius pro natura affectionis, cui admoueri debet, & omne nimium naturæ infenſum eſt, vt noxios exceſſus cauere poſſit medicus, vtriuſque qualitatis extremos gradus indicat, quos traſcendere minimè licet, In refrigerando igitur terminus erit frigiditas illa, qua frigidas potiones damus ægrotanti. Hoc eſt frigida ad ſummum ea frigiditate vſurpanda eſt, ad quam peruenit aqua primum excalefacta, deinde refrigerata, quæ ægrotanti in potum exhiberi ſolet. Dum enim plurimum refrigerare neceſſe eſt: veluti exempli gratia in febre ardente, quia periculum eſt nè nimis refrigeretur, excogitauit modum antiquitas, quo aqua refrigeratur vehementer, verum non adeò, vt frigiditate lædat, ſed tutò exhiberi poſſit.
D Hunc modum nos docuit Hipp. lib. 3. de morb. verſ. 380. Vas enim aquæ feruentis in aquam frigidam infundi, aut ad frigidum ventum exponi iubet, nam hoc pacto frigidior redditur: nec exceſſum frigiditatis contrahit, qui ægrotantem lædere poſſit, quemadmodum ſi aut niue, & glacie, aut nitro, aliouè ſimili ingenio refrigeraretur: ſæpe enim frigiditati niuis, & glaciei ſimilis redditur, cuius noxas 5. aphor. 24. expreſſit hunc in modum, frigida velut nix, & glacies pectori inimica, tuſſes mouet &c. Aqua igitur, quæ refrigerandi gratia exterius adhibetur, ad ſummum frigida eſſe debet, velut aqua in potu ægrotantibus exhiberi ſolita, quæ calida exiſtens prius, refrigeratur impenſius. Quarè notum eſt Cornarium in tranſlatione præſentis ſententiæ à vulgata græca lectione receſſiſſe plurimum, dum verba illa. τὸ δὲ ψυχρὸν θερμὸν ἐὸν εἰς ποτὸν ἀσθενέοντι, vertit, verum frigida calida exiſtens, velut potabilis aqua, debile quid eſt, quæ propriè ſignificant. Verum frigida calida exiſtens, velut potus ægrotanti, ſed
E fortè pro ἀσθενέοντι in ſuo codice legerat ἀσθενές. Proſequitur indè Hipp. calida autem nè vlterius pergat, vt vrat, quibus exceſſum caliditatis præfixit, exceſſu frigiditatis contrario, ſub quo conſiſtere in calefaciendo oportet, huiuſque iudicem facit ipſiuſmet ægrotantis ſenſum, dummodo integer ſit, & nulla parte læſus, iuxtà modos ab Hipp. relatos in textu, qui quidem æger non prædicti exceſſus modo iudicium ferre poterit, ſed aliorum etiam caloris, & frigiditatis graduum, quibus calefacere, & refrigerare opus ſit, verum non adeò certum; quemadmodum in præfato exceſſu. Et quia primus caliditatis gradus non facilè iudicari ſenſu poteſt, illum menſura quadam determinauit, eumque eſſe ſtatuit, quem aqua à ſolis radijs accepit, dum eis expoſita diu manet: & potiſſimum in meridie. Hic eſt enim primus

calidi-

A caliditatis gradus, quo quidem remiſſius excalefacta non calida, ſed tepida potius, aut frigida erit dicenda. Qua quidem in re ſummum adnotare oportet Hipp. artificium, qui cum animaduerteret calidum, & frigidum quid reſpectiuè dictum eſſe, & quod vni calidum videtur, alter tepidum, aut frigidum exiſtimat; circa hæc aliquod ſtatuendum ſibi eſſe exiſtimauit fundamentum, quo innixus ſenſus decipi non poſſet. Extremum igitur refrigerationis (vt ſuprà explicauimus) illud ſtatuit, quod aqua ſuſcepit, poſtquam excalefacta prius, aeri frigido exponitur. Summumq. caloris gradum indicauit eum, quem æger tollerare poſſit, nè vratur; infimumq. caliditatis eum ſtatuit, qui aquæ Soli expoſitæ æquipollet. Vndè manifeſtatur error multorum, qui tepidum balneum exiſtimant eſſe, quum aqua eum caloris gradum ſuſcepit, qui à Sole impartiri poteſt. Nam reipſa huiuſmodi aqua calida in primo gradu propriè dicenda eſt, non tepida; quod ex libro 2. de Morb. Mul. ſect. 2. verſ. 142. confirmatur,
Mar.n.38. vbi hæc habet Hipp. deindè tepidis fomentis colluatur; melius autem eſt calida, velut ex Sole, patet enim id, quod calidum eſt, velut ex Sole, calidum ab eo dici, à tepido diſtinctum. B

Mar.n.3. *Verſ. 31. Mediocritas quidem extra noxam eſt. Reliqua verò &c.*

Mediocritas in calefaciendo, & frigefaciendo ſicuti extra noxam eſt, ità etiam parum prodeſſe poteſt, quippè remedium (vt aliquando dixit Celſus) æquè tutum, æquè debile eſt, quæ verò extra mediocritatem ſunt, ea, & lædunt, quibus non conueniunt, & opem ferunt ijs, quibus conuenientia exiſtunt. Verum dicet quiſpiam, dum remedia adhibentur quomodo cognoſcimus illa, aut prodeſſe, aut obeſſe? huic reſpondet Hipp. quia iucunda ſunt, aut moleſta ægrotanti: eodem modo, quo calidum, aut frigidum voluptatem, & moleſtiam ſano homini afferre ſolet, cui calidum iucundum eſt, quando alget, frigidumq. æſtuanti voluptatem parit.

Mar.n.4. *Verſ. 42. Propterea ſanè ſpina, dorſum, hypocondria &c.* C

Tacitæ obiectioni hac particula reſpondet Hipp. dicere enim quis potuiſſet, ſi partes in textu enumeratæ, vt proximè dictum eſt, frigida aggrauantur, & calida gaudent: vndè eſt, quod medici ſæpè his frigida apponunt, & benè habent? Reſpondet igitur, id euenire, quia contraria ſunt perpeſſa: hoc eſt contraria diſpoſitione ſunt affecta, propter quam frigida illis prodeſt: non ratione naturalis familiaritatis, ſed quia contraria eſt affectioni, per quam ægrotant, cuius rei exemplum adducit anxietatis, quæ à frigidæ fotu tollitur, extremis partibus adhibito, vel etiam à qualibet frigidæ aſperſione. Cuius exempli occaſione non prætereundum eſt, hoc remedium frigidæ aſperſionis extremorum præ alijs omnibus præſentaneum eſſe pro anxietate tollenda, quod à Raſi cap. de cardialgia ego ipſe edoctus ſæpius fœliciſſimè expertus ſum, potiſſimum verò, ſi ab oris ventriculi affectione dependet, cui etiam frigida in potu prodeſſe poterit. Propter eandem cauſam, (quia ſcilicet contraria ſunt perpeſſa) ventriculus frigido potu gaudet, quando affectio contraria in eo viget, & cibis calidis delectatur, quia ob indigentiam refrigeratur, vndè calidum cibum appetit, qui contrariam affectionem tollat; poſtquam verò cibis ſaturatus calidior eſt redditus, tunc frigidum potum tanquam præſenti diſpoſitioni contrarium appetit. Pari quoque ratione ſubiungit in animi deliquijs, in quibus calor diſſoluitur, & diffunditur ad exteriora, frigida extremis partibus affuſa prodeſt, quia dictis partibus diſpoſitionem contrariam introducendo, caloris diſſipationem, frigido intrò pellente fieri non permittit. D

Mar.n.5. *Verſ. 49. Cogitandum autem, quod vtroque in vnoquoque corpore &c.*

Duplicem aſſignauit cauſam, cur pars aliqua calido, aut frigido delectetur, altera erat conſuetudo, quia in calido verſari, aut frigido aſſueta erat, altera verò, diſpoſitio contraria, vndè pars præter naturam excalefacta, frigida gaudet, refrigerata verò, calida delectatur, his modo tertiam addidit, partis ſcilicet imbecillitatem, propter quam facilè, & à calido, & à frigido ſuperatur, & in vtramque partem citò tranſmutatur, & hæc cauſa cum ſecunda quodammodo conuenire videtur, cum enim à calido ſuperatur, ſtatim frigida gaudet, ex cuius vſu refrigerata, ſtatim denuò calidum appetit, & eo delectatur. Idque peculiare eſſe ait externæ cutis, quæ cum imbecillima ſit, & in externa ſuperficie poſita, facilè & à frigido ſuperatur, & à calido, & ideò vtroque delectari contrarij ratione contingit. Hoc idem perpetiuntur etiam extremæ partes, quæ etiamſi extima cute ſint fortiores, ſæpè tamen & ipſæ propter imbecilitatem caloris, ab vtroque, tum frigido, tum calido ſuperantur; citòque & calorem, E

& frigus

A &frigus perpetiuntur: tardèq. ad naturalem ſtatum redeunt. Quando enim extrema refrigerantur, eorum venæ concidunt; vndè pars tenuis apparet, attolluntur verò rurſus; dum excalefiunt, nec mirum cuiquam eſſe debet, ſi pars quædam citius, quam altera attollitur; quando etiam venæ ipſæ, à quibus partium turgentia, & eius contrarium dependet, huic varietati ſubijciuntur. Etenim earum nonnullæ citius, aliæ ſerius attolluntur. Hoc enim manifeſtè patet, dum partes extremæ calefiunt, & refrigerantur, tum in euacuationibus, tum in animi deliquijs; videmus enim v. g. partes manus interiores citius excalefieri, quam exteriores; & turgentes attolli, quod indè euenit, quia pars naturam ſequitur propriarum venarum, adeò, vt quibus partibus datæ ſunt venæ, quæ citò intumeſcunt, illæ etiam citò incaleſcunt, quæ verò contrario modo ſe habent, hæ etiam ſerius calefiunt, gracilitatemq. ſiuè tenuitatem ex frigore contractam longiori tempore conſeruant, calor enim, partiſque
B craſſities à ſanguine in venis contento, quæ per ipſam met ſubſtantiam ſunt diſſeminatæ, omninò dependet, & hic eſt præſentis ſententiæ legitimus, ni fallor ſenſus, quo percepto verba ſunt manifeſta ſatis.

Verſ. 59. Et ventriculus ipſe à frigida ſuperatus, moleſtè fert & mortem &c. Mar.n.5.

Ventriculus (ait Hipp.) à frigida ſuperatus eam refrigerationem ægrè fert, eò quod frigido externo (de ijs enim, quæ exterius admouentur, tractatio habetur in hoc opere) non eſt aſſuetus, quarè ſi eum à frigido ſuperari contingat, ità vt actu frigidus fiat, mors timenda eſt. Verum (ſubiungit Hipp. plurimum abeſt ab eo vt patiatur, quia cùm intimius ſitus ſit, à frigido externo non facilè ſuperatur: quemadmodum externis partibus euenire dictum eſt, hæ namque ab admoto frigido ſuperantur facilè, propinquiſſima enim ſunt hæc illi (ità enim legitur in græco contextu) hoc eſt, neceſſariò enim, quod agit, proximum eſt ei, quod
C patitur, vndè ſicuti nihil à paſſo remotum efficaciter agere poteſt, aut admodum rarò: ità quod ei proximum eſt, faciliter agit. Hac ratione ventriculus frigido potu delectatur, quando intenſius calet, quia ingeſtus potus propinquiſſimus fit affectioni, propterquam potu frigido delectatur. Dicebat enim ſuperius Hipp. ea ratione quamplura frigido delectari, etiam ſi naturaliter ijs aduerſetur: quando contraria affectione ſunt affecta, concludamus ergò thoracem, & ventriculum à frigido admoto exterius lædi vehementer, quia tegi ſunt aſſueta, quos ſi à frigido ſuperari contingat, mors timenda eſt, quamuis non facilè ſuperentur, quia hæc viſcera ab externa ſuperficie diſtant plurimum, è contrà verò à frigido, & aſſumpto, & inſpirato alterantur facilè, & ideò dum æſtuant calore, à frigido maxime delectantur, & hoc pacto (concludit Hipp.) partes enarratæ inter ſe conſentiunt. Quod verò deſquamata omnia & ambuſta, quibus omnibus externa ſuperficies deficit, quo nomine vlcera omnia com-
D prehenduntur, non valde tegi aſſueta, cum non latitent in profundo; frigidam moleſtè ferant, rationi conſentaneum eſt, quia tandem ab externa cute tegi ſunt aſſueta, etiam ſi non adeò, vt ea quæ interius ſunt ſita, hæc verò citiſſimè à frigida ſuperantur, quia propinquiſſima ſunt, verùm non tanto ægrotantis periculo, quanto ex prædictis: quas mortem minari dixerat: tum ob rationem aſſignatam, tum etiam quia prædicta omnia neruoſa natura participant, à propria tunica enim ſaltem teguntur neruoſo genere producta, cui frigidum eſt inimicum.

Verſ. 66. Quoniam imus venter calida delectari videtur, conſiderandus &c. Mar.n.6.

Naturam epigaſtrij, quæ pars eſt inferior ventris, indagandam proponit, in quo eius ſitum conſiderat in parte inferiori, & à fonte caloris diſtantem, & ex conſequenti frigidiori natura præditum, conſiderandas etiam inquit eiuſdem partes extremas, vt veſicam, & geni-
E tales partes, tum interius latitantes tum etiam denudatas, ità enim legit græcus contextus Baſilienſis σκεπτέον τὸ χωρίον καὶ μετέχει, καὶ ἄκρεα, καὶ κύστις καὶ γονή, καὶ ἄλλος γόνος ὁ γυμνὸς ἐστὶ τῇ φύσει ψυχρότερος ἢ ὥς τις οἴεται, hoc eſt (vt ego interpretor) conſiderandus eſt locus, indè partes extremæ, & veſica, & genitalia, & aliæ genitales partes detectæ natura frigidiores ſunt, quam quis exiſtimet, genitales denudatas partes vocat, quæ extra peritoneum ſunt ſitæ (ad differentiam vteri, muliebrium teſtium, & vaſorum ſpermaticorum, quæ interius latitant) hæ ſunt penis, & viriles teſtes natura frigidiores, cuius rationem aſſignat Hipp. eò quod ſurſum, non deorſum exilit caliditas, cuius fons cor exiſtit, in ſuperiori parte locatum, cum igitur hæ partes ſint frigidæ, meritò calido gaudent.

Verſ.

Mar.n.6. *Verſ. 70. Velut etiam aquæ frigefaciendæ, & calefaciendæ propter tenuitatem.* A
Sicuti corpus poſtquam excalefactum eſt, magis refrigeratur, & è contrà, quod etiam
Mar.n.29. lib. de Vet.Med. verſ.264. confirmatur, ita aquæ, vt frigidiores reddantur, calefaciendæ ſunt
prius: ità enim refrigerantur impenſius propter tenuitatem, ait Hipp. quæ quidem tenuitas
duplici ratione ad refrigerandum concurrere poteſt, vel quia aqua à calore attenuata frigidi-
tatem facilius concipit, vel quia, dum calefit, pars tenuior, & ex conſequenti calidior ipſius
aquæ euaneſcit: vndè quæ remanet, frigidior redditur. Hac enim ratione aquam in quibuſ-
dam regionibus refrigerari exiſtimo per vaſa quædam teſtacea, per quæ partes aquæ tenuio-
res reſudantes, quæ remanent frigidiores euadunt, terra enim ex qua vaſa conſtruunt, poroſa
eſt, vt partes tenuiores remittere poſſint.

Mar.n.6. *Verſ. 72. Altera enim ſimilis eſt ari ambienti, altera non.*
Aqua, quę non prius excalefacta eſt illius eſt, frigiditatis, qualis eſt aer ambiens, altera verò B
non: quæ enim prius excalefacta fuerit, non eſt ſimilis aeri ambienti, ſed eò longè frigidior
ob cauſam aſſignatam.

Mar.n.7. *Verſ. 76. Aptum eſt autem puris, bonum eſt & ad attenuandum, &c.*
Sal, vt ex Gal. colligitur, ſiccat euidenter, adſtringit minus, minimum verò abſtergit, quas
facultates cum aqua marina obtineat, meritò hæc impuris vlceribus, quæ magna abſterſione
egent, non conuenit, quia minimum abſtergit, conuenit autē puris: quia hæc, ſiuè replenda,
ſiuè cicatrizanda ſint, ab aqua marina ſanari poterunt, nam quia mediocriter ſiccat, & ad-
ſtringit, cicatrici producendæ plurimum confert, & quia aliquantulum abſtergit, carnis gene-
rationi auxilio eſſe poterit, potiſſimum verò ſi vulnera cuniculoſa fuerint, quæ cum præhu-
mida ſint, maiori etiam exiccatione egent, quam quæ ſicciora exiſtunt, ſi vocem υποδεσμιδας
cum Corn. cuniculoſa vertere licet, per cuniculoſa intelligentes ea, quæ ſinus habent, ſibi C
inuicem communicantes. Hæc enim, quia ſanie tenui continuò ſcatent, exiccatione potius,
quam abſterſione egent. Si verò iuxtà ſignificationem propriam faſcias intelligamus, quibus
fracturas oſſium deligamus, remedium fortaſsè non erit abſurdum, etiam ſi Hipp. inuſitatum,
qui ſplenijs in fractis vtitur ſæpius madefactis vino, aqua autem marina nequaquam. In ſum-
ma igitur mare conuenit, cum humores tenuitate potius peccant, & acrimonia, quam copia,
& craſſitie: quia ſicuti illi exiccatione, & leui abſterſione egent, quorum vtrumq. aquam
ſalſam præſtare dictum eſt; ita dum craſſi, & copioſi ſucci præualent, per huius vſum craſſio-
res effecti, vlcera reddunt contumaciora, & ideò, inquit Hipp. aquam marinam conuenire
pruriginoſis, & quæ ab acribus humoribus vellicantur, hæc enim ab humoribus tenuioribus,
& acrioribus ortum habent. Verum ad alia vlcera, & ambuſta, & deſquamata, & ad quæcunq.
alia, quæ pure multo, craſſioreq. abundant, contraria eſt. Verum quia aliquando aqua marina D
inſigniter mordet, & eos potiſſimum, qui ei non ſunt adſueti hac re nos admonet Hipp. laudat
præterea eandem ad piſcatorum vlcera, quatenus ea mordet, & irritat. Cum enim huiuſ-
modi vlcera ſqualida ſint, & ſicca, irritatione in ijs inducta ſuppurantur, hoc eſt pus emanare
incipiunt, ſine quo vlcera ſanare, eſt impoſſibile. Sicca autem ſunt piſcatorum vlcera, quia
in mari degunt, quod omnia exiccare aptum eſt. Hipp. enim piſcatores maris reſpexiſſe ve-
riſimile eſt: non fluminum, & lacuum. Quandoquidem in Hipp. regione ob maris commo-
ditatem non eſt probabile, fluminum piſcationem admodum frequentem fuiſſe. His igitur
propter aquę maritimæ ſiccitatem vlcera ſqualida, vt plurimum exiſtunt quibus ob rationem
explicatam aqua marina confert. Vnum tandem circa aquæ ſalſæ vſum non contemnendum
adnotatur in textu, hoc autem eſt: eius vſum ſupra mediocritatem eſſe debere, quia ſi quis
ea multum vtatur, prodeſt, ſi verò parum lædit, & ratio eſt, quia cum eius iuuamentum ab E
exiccatione, & adſtrictione pro maiori parte procedat, nocumentum verò à morſu, qui in
ipſa applicatione excitatur; qui parcè ea vtitur opem non percipit, quia nec exiccatio, nec
adſtrictio breui tempore induci poteſt, mordicatio tamen magna percipitur ſtatim, quæ tem-
pore ſenſim minuitur, vt quotidiana experientia nos docet. Verum dicet quiſpiam: ſi aqua
marina mordax eſt, cur eam probat Hipp. vbi humor peccans mordax eſt? Huic reſpondeo
Hipp. ſupponere, humores acres tenues eſſe, ità vt ab aqua marina, quæ non vehementer
abſtergit, detergi, & exiccari poſſint, & quia maius eſt iuuamentum, quod hinc conſequitur,
quam nocumentum ex mordicatione, ideò in hoc caſu probatur, imò quia vlcus mordicari

ab

A ab humoribus aſſuetum eſt,aqua marina illis mitior exiſtés,non modo non mordet,ſed etiam mitigat. Idque experimur quotidie in dyſenteria ab acribus humoribus inducta, in qua clyſteres ex aqua thermali ſalſa, quam Tettutij appellant, iniecti, dolores ſtatim ſedant, circa cuius vſum ex præfatis adnotandum eſſet;tunc ſolum conuenire,quando humores ſunt acres, & exiccatione,& adſtrictione potius egent, quam valida abſterſione, nam eo caſu ad validiora abſtergentia confugiendum erit.

Verſ. 83. *Eliquat,velut ſal.*

Huius particulæ varia eſt lectio. Corn. enim, quem Zunebrus ſecutus eſt, legit ἐκτήξει ὡς ἅλες, vndè tranſtulit,eliquat,velut ſal. Baſilienſis tamen textus habet ἐκ τήξεως ἅλες, ideſt ex liquatione ſal, hoc eſt ſal in aceto eliquatum, vtraque lectio tollerari poteſt,poſteriori namquè fauet de Dynamidijs Galeno adſcriptus liber, qui radicem plantaginis cum ſale, & aceto for- Mar.n.8.
B tiſſimo ad impetigines probat. Prior tamen præſenti loco accommodatior exiſtit, quandoquidem altera recepta, auctorem ab inſtituto recedere facit, qui in hoc opere de his tantummodo tractare profitetur, quæ ſimplicia ſunt, non quæ arte componuntur, quale eſſet medicamentum hoc ex ſale in aceto eliquato, nec nouum eſt,acetum vim habere eliquandi, nam hoc idem Hipp. confirmauit lib.2. de Diæta,dum inquit, Acetum frigefacit; quia colliquans humiditatem conſumit.

Verſ. 84. *Affuſum ad calidum Solem.* Mar.n.8.

Ita legit interpres proprium contextum ſecutus,qui ἐκχυθὲν, ideſt effuſum fortaſsè habebat quamuis παχυνθὲν, ideſt inſpiſſatum legatur in Germanico textu. Lectionem verò Cornar. libenter amplector, itá tamen vt intelligamus acetum affundendum eſſe ſuper corpus patientis ſub calido Sole. Scimus enim curationem affectionum ſummam cutim infeſtantium per
C localia medicamenta ſub calido Sole adminiſtrata antiquis vſitatam fuiſſe, vt ex Aetio potiſſimum colligimus, imò ſpeciatim leproſos, & ſcabie laborantes ex aceto ad Solem iniungit Paulus Aeginet. l. 4. cap.2. & eò magis, quia acetum cum ſale inſpiſſatum huic lib. non conuenit, qui de humidorum vſu tractat.

Verſ. 87. *Niſi odor offenderet maximè mulieres.* Mar.n.8.

Qua ratione mulieres ab aceto lædantur, explicare tentabimus in explicatione loci 3. Acutorum verſ. 91.

Verſ. 91. *Frigidum propter caliditatem.*

Meritò dubitari poteſt, cur vinum probet Hipp. in vlceribus actu frigidum,quibus aquam marinam calidam adhiberi iuſſit. Quod ſi quis dicat,id fieri propter inſitam calefaciendi facultatem, vt hic habet Hipp. non minus calefacere poteſt aqua marina, vino. Reſpondeo Mar.n.9.
D etiamſi aqua marina ratione ſalis, quod in ſe obtinet, calefaciendi pollet facultate, non tamen apta eſt inflammare vlcera, quemadmodum vinum, quod, ob partes quaſdam tenues, & aereas in eo contentas, quæ non calorem modo, ſed etiam ignem concipiunt (idque aqua ardens demonſtrat) tam facilè incaleſcit; vt ſi actu calidum admoueatur, plus calefacere, quam multa etiam vino calidiora, poſſit, è contrà aqua marina propter partes craſſas, & terreſtres, etiam ſi calida ſit poteſtate, ſi tamen actu frigida adhibeatur, non modo non calefacit; ſed manifeſtè refrigerat, hoc atteſtantur illi, qui ſalem in aqua conijciunt, vt vinum niuis defectu refrigerent. Quia igitur aqua ſalſa frigida admota, refrigerando vlcera mordéret, ideò calidam admouendam iubet. Vinum verò, quia facilè calorem concipit, etiam ſi frigidum admoueatur,non refrigerat; quia ſtatim incaleſcit, vt actuali frigiditate lædere minimè queat, quod ſi actu calidum admoueretur, geminata caliditate vlcera inflammare poſſet. Circa ea tamen, quæ actu frigida vlceribus apponuntur animaduertendum eſt, hæc non ſuper ipſum vlcus imponenda eſſe: Sed circum circa, vt inferius Hipp. nos admonebit. Frigidum enim vlceribus eſt mordax, & ideò vlceratam partem à frigidis cauere opus, præter quam,in quibus ſanguinem fluxurum,timor eſt, vt ad calcem præſentis libri admonemur, eo enim caſu, quia frigidum ſanguinem ſiſtit, ideò vtilitas maior prouenit ex ſanguinis ſuppreſſione, quam nocumentum ex vlceris mordicatione à frigido inducta.

Verſ. 96. *Aqua frigida prodeſt papulis rubicundis &c.* Mar.n.10.

Aqua frigida affuſa duo potiſſimum refrigerando præſtat, calorem compeſcit, & incraſſando indurat, & ſiccat, calida verò vice verſa, refrigerata calefacit, mollitque, attenuat,

& digerit. His ſuppoſitis frigidæ vſus accommodatus erit morbis cutaneis, qui ab humore tenui, qualitateq. potius, quam corpulentia peccante, originem habent. Vndè rationabile eſt, omnes papularum ſpecies, ad quas hoc in loco frigidam commendauit Hipp. à calido, & tenui ſucco excitari. Difficultas tamen verſatur in ea ſpecie papularum, quas in nigris corporibus ex calidorum immodico vſu erumpere, ait Hipp. quia ſi tales naturæ craſſis abundant ſuccis; ab iiſdem, non à tenuibus papulas præfatas excitari, rationabile eſt. Preterea cum dicat Hipp. has vocari δοθιῆνες vt Corn. textus legiſſe videtur, has ipſas duritie à phimatibus differre teſtatur Gal. 5. comp. Med. ſecundum loca. Quapropter ſi hæ duræ ſunt, quia à craſſa materia dependent; frigida inepta erit. Hæc difficultas à mala interpretatione verborum oritur, ita enim habet Græcus contextus μέλασι δὲ καὶ οἷα στρογγυλα ἐοῦσαι δοθιῆνας λέγουσι, ideſt, vt ego interpretor. In nigris verò, & veluti rotundæ exiſtentes dothienes vocant. Quarè non dicit Hipp. in nigris corporibus ex calidorum vſu papulas dothienes appellatas produci, ſed intelligit in huiuſmodi temperaturis puſtulas erumpere dothienibus in rotunditate ſimiles, quam notam ſimilitudinis cum omiſerit Interpres, obſcuriorem, & ſuſpectam magis ſententiam reddidit. Notat igitur in hac particula Hipp. in corporibus nigris, papulas vi caloris excitatas rotundas eſſe, non acuminatas, quales in alijs temperaturis oriri ſolent, hæc autem figuræ diuerſitas, non à diuerſitate materiæ in craſſitie, & tenuitate dependet (vtriuſque enim materia eſt ichor tenuis) ſed ab eiuſdem caliditate, in ſanguineis enim, bilioſiſq. corporibus (nam in pituitoſis fortaſsè propter frigiditatem humiditati adiunctam huiuſmodi papulæ non excitantur) acuminatæ fiunt, quia ſeroſitas in his calorem vehementiorem contrahit, cuius proprium eſt ſublimia petere. In nigris verò, & melancolicis, quia ſeroſitas non adeò incaleſcit, ideò non acuminatæ, ſed rotundæ fiunt, cuius quidem diuerſitatis in calore euidens argumentum eſt color rubicundus, quem priores præſeferre adnotat Hipp. minimè verò poſteriores. Quia igitur præfatæ omnes papularum differentiæ ab humore ichoroſo, & tenui dependent, & à caloris violentia erumpunt, ideò à frigida opem ſentiunt, & à calida læduntur. His verò contraria, quæ ſcilicet à frigore ortum habent, & inſtar milij exaſperantur, deindè vlcerantur, à frigida lædi rationabile eſt. Nocet verò frigida aſperitudini miliari, quando pars exulceratur, tum quia exulcerari ſignum eſt, materiã earum craſſitie quadã participem eſſe (quãdo abſque bullarum eruptione exulcerare non ſolet materia tenuis exiſtẽs) vndè frigida incraſſando plurimum obeſſe poteſt; tum quia (vt ipſemet Hipp. inferius ait) frigida vlceribus mordax eſt. Vnum verò notat Hipp. circa vſum aquæ frigidæ, hanc non ſolum papulas præfatas à cauſis in textu recenſitis dependentibus ſanare, ſed etiam, ſi antèquam erumpant, adhibeatur, earum exitum inhibere omninò, id enim ſignificant verba illa. Nam ſi hæc poſterius fecerit, hoc eſt, ſi poſtquam frigida lotus fuerit, etiam ſi prædictæ concurrant cauſæ, non tamen erumpunt puſtulæ.

Mar.n.10. *Verſ. 107. Torpor autem moderatus dolorem ſoluit.*

Stupor dolorem ſoluit, quia (vt rectè exponit Zuingerus) ſpiritus feruentiſſimos, qui ſagittæ inſtar confeſtim incumbunt, attemperando, hebetandoq. ſiſtit, ſicque dolor ceſſat. Verùm, cur idem præſtare non poſſunt narcotica appellata medicamenta? quorum vſus moderatus dolores ſedare, & aliquando in totum curare conſpicitur, ſtupore nequaquam inducto? quod ex eò patet, quia in quacumq. corporis parte ægrotantem pupugeris, etiam leuiter, poſt narcotici aſſumptionem, à quo dolor ſedatus ſit; punctionem exactè ſentit, ſtupore nullo modo affectus, quarè nulla alia ratione hæc dolorem ſedare exiſtimo, niſi quatenus ſpirituum, & humorũ motum ſiſtunt: quibus quieſcentibus fieri eſt impoſſibile. verum quidem eſt, ſi horum medicamentorum actio vehemens fuerit, tam validè, & firmiter ſpiritus vinciri, vt ſtupor totum corpus occupet, ſomnuſq. profundiſſimus corripiat, ità vt ægri ſecti, & vſti non ſentiant, quarè horum medicamentorum vnica eſt facultas, à qua varij eorum effectus contingunt, vt in expoſitione lib. 2. de Morb. ſect. 2. verſ. 206. demonſtrabitur.

Mar.n.11. *Verſ. 108. Podagricis, reſolutis, tetano correptis, conuulſis talia. Diſtentiones, tremores, leues ſiderationes: talibus, &c.*

Hic locus difficilis redditur, eò quod enunciationes omnes ſine verbo proferuntur, quia forte ſuppoſita materia, de qua agitur, ſubintelligi facilè poſſe, auctori viſum fuerit: modus Hipp. breuitatis ſtudioſo admodum familiaris, quod quidem verbum, quia vnicuique expo-

ſitorum

A ſitorum addere proprio arbitrio licet, ideò præſens ſermo πολύσημος euadit, cui quidem hunc ſenſum accommodari poſſe exiſtimo. Dicebat modo Hipp. aquam, & calidam, & frigidam pariter, quibuſdam affectibus occurrere, enumerauerat q. tumores, & dolores articulorum, & conuulſa plurima: modò alios morbos recenſet, quibus ſimiliter vtraque prodeſt, eò quod cum præfatis ſimilitudinem quandam habent, videlicet podagricas affectiones, reſolutiones, tetanos, & conuulſiones propriè dictas. Ad hæc verò tanquam genera quędam morborũ, aliæ inſuper affectiones reducuntur, quas pariter recenſet. Talis eſt ab eo vocata diſtenſio, neruorum ſcilicet, & tendinum; per quam membrũ motu naturali priuatur retractionis, & extenſionis, quæ ſub tetano quodammodo comprehenditur, tremores verò, & paraplegiæ ad reſolutiones referri poſſunt, quemadmodum etiam claudicationes. Torpor autem via quædam eſt, ad paraplegiam perducens; necnon & vocis, vrinæque interceptio, & excrementorum alui ſupreſſio, quandoquidem omnes hi affectus neruorum obſtructionem conſequuntur.
B Quia igitur omnia recenſita ſymptomata ad tria illa præfata genera morborum reducuntur, quibus, & frigida, & calida æquè prodeſt, meritò etiam his proderit. Quibus præmiſſis ſenſus, & ordo verborum erit huiuſmodi. Podagricis, & reſolutis, & tetano correptis, & conuulſis, talia, hoc eſt, & calida, & frigida proſunt. Diſtenſiones, tremores, paraplegiæ, talia exiſtunt, ideſt eiuſdem conditionis cum prædictis, quatenus, & à calida, & à frigida opem ſentiunt. Laxatis, ideſt, quibus impotentia adeſt neruorum, talia proſunt, ſunt autem hæc claudicationes, torpores, vocis interceptiones, excretioneſq. per infernas partes ſuppreſſæ, facultatis expultricis torpeſcentis vitio.

Verſ. 112. Articulos induratos, aut ab inflammatione aliquando, &c. Mar. n. 11.

Præſentis ſententiæ hic eſt germanus (ni fallor) ſenſus. Articulis induratis, ſiuè à reliC quijs prægreſſæ inflammationis, ſiuè à diſtortione aliqua, optimè ſuccurrit vſus vtriculi calida aqua repleti ad manum ſuprà articulos induratos alligati, & ad oculos, prædictus ſcilicet, ſacculus alligatus, ſiuè potius ſupra frontẽ (ὄμμα enim, & oculum, & frontem ſignificare poteſt, quamuis etiam ſacculus ad oculum alligatus intelligatur ſuprà frontem, non ſuper oculũ) huiuſmodi inquam ſacculus ſuper frontem alligatus lachrymam mitigat, præcedente tamen linimento oculorum ex pinguedine leni, hoc eſt mordacitatis experte, & ad acres fluxiones accommodata. Calidi enim vtirculi vſus à principio laxando, fluxioni exitum præſtat, non tamen ſtatim humoris acrimoniã mitigat, quarè niſi priuſquã ſacculus applicetur, leni aliquo linimento oculus muniatur, ex prima eius applicatione non parum lædetur oculus. Documentum in praxi plurimi faciendum.

Verſ. 118. Qualia ſunt vlcuſcula capitis manantia, circa thoracem, & alia dura. Mar. n. 11.

D Hæc particula qualia, non refertur, ad collectiones tuberculorum, quamuis de his immediatè facta ſit mentio, ſed notam ſimilitudinis importat, inferendo, aquam frigidam his etiam, quemadmodum ſupradictis occurrere, quaſi hunc in modum loqueretur. Frigida oculorum affectibus dolore carentibus ſubuenit, oculis valdè rubicundis abſque dolore, & ijs quibus collectiones tuberculorum fieri ſolent circa venas in eorum angulis exiſtentes, ibi enim tubercula excitantur, quibus ſuppuratis ægilops ſuccedit, dum igitur morbus eſt in principio, tumorque cum inflammatione circa oculum viget, ei occurrendum eſt frigida appoſita: imò non aqua tantum frigida in hoc caſu eſt admouenda, ſed etiam medicamenta actu, & potentia refrigerantia, nulla enim alia ratione melius humorum collectio prohibetur, quam refrigerantium vſu. Vndè Aetius collyrium Antoninum probat, aut aliud quoddam vehementer repellens, & ſtupefaciens. Ego ſæpius ſuppurationem earum prohibui appoſito medicamen-
E to Aſclepiadis ex ſucco ſemperuiui parui, ſolani, thure, galbano, & maſtiche à Gal. & Aetio deſcripto ſubiungit poſtea Hipp. Qualia ſunt etiam, hoc eſt eiuſdem naturæ ſunt, vt à frigidæ vſu opem ſentiant, furfuracea circa thoracem, & alia dura. Quid autem per ἀχωρώδεα (ſi ità cum Cornario legere iuuat, non ἀχυρώδεα, vt habetur in Baſilienſi textu) intelligendum ſit non conſtat, quandoquidem communis interpretatio non videtur rationabilis, quomodo enim dicuntur vlcera capitis, ſi ſunt circa thoracem? Ego dicerem, quia ἄχωρ furfur ſignificat, ἀχωρώδεα furfuracea ſignificare: qua voce indicatur affectio, furfures habens, aut producens, quæ etiamſi capitis propria ſint, nihil tamen vetat, quin etiam in alijs corporis partibus producantur, quarè exiſtimo ego hoc in loco Hipp. ſignificare tubercula quædam fur-

fures, & ſquammas producentia, qualia frequenter conſpiciuntur in ijs, qui morbo Gallico A
dicto laborant, his enim circa thoracem, & collum,& caput maximè duræ quædam eminentiæ erumpunt, ſquammas producentes, quarum gratia tubercula achorodea, ideſt ſquamoſa non impropriè dicuntur. His ergò, & alijs duris frigidam probat Hipp. non vbiquè, ſed circa thoracem, cui, cum ſit pars ſatis calida; duplici ratione frigida conuenire poteſt, & quia affectus ipſe calidi humoris eſt particeps, & quia in loco calido erumpit morbus, vt maius ſit iuuamentum ex refrigeratione, quam nocumentum ex duritie, quam frigidă augere poſſet; nam hæc à calore partis ſuperari poterit, quotieſcunq. humorum influxus per refrigerationem compeſcatur. Quod ſi iuxtà vulgatam lectionem ἀχυρώδεα legere volumus, latina oratio erit hæc. Tales ſunt punctiones circa Thoracem, vox enim ἀπὸ τοῦ ἀχύρου dependet, quod paleam, & acum ſignificat, & eſt rationi ſatis conſonum, his punctionibus frigidam prodeſſe; quandoquidem doloris acuties, & tenuitas calidam cauſam atteſtatur. Huic tamen expo- B
ſitioni aliquantulum aduerſantur ſubſequentia, & alia dura, quæ indicant, de duris etiam antè locutũ eſſe. Vnuſquiſq. verò eam, quæ ei magis arridet, accipiat, aut meliorẽ adducat, ſi poteſt.

Mar.n.11. *Verſ. 122. Quandoque verò in hac distentione, ſiue vlcere, &c.*

Præſens ſententia ſatis manifeſta eſt, & ab Interpretibus abunde explicata quando inter Aphoriſmos collocata eſt, num. 21. ſect. 5.

Mar.n.11. *Verſ. 133. Atquè hoc modo vtendum eſt liquidorum perfuſionibus, inunctilium illitionibus, foliorum impoſitionibus, aut linteolorum cataplaſmatis, quæcunq. aut frigiditate, aut caliditate proſunt, aut nocent.*

Præſenti tractationi finem imponens Hipp. documentum nobis præbet, quod hanc doctrinam ampliorem facit. Hoc autem eſt, quæcunquè in hoc opere ſunt tradita, verificari non in præfatis quatuor humidis tantũ. Aqua, mari, vino, & aceto. Sed etiã in quocunq. alio reme- C
dio exterius adhibito, quod aut calefaciẽdo, aut refrigerando, vel prodeſſe, vel obeſſe poſſit.

De humoribus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſens opus ſicuti omnium Hipp. librorum difficillimum, ita quamplures antiquorum expoſitores habuit, qui quotquot fuere, tot etiam in obſcuris expoſitiones attulerunt. Hos autem in hanc prouinciam inſudantes, vtilia multa tradidiſſe poſteritati, credendum eſt, quæ temporis iniuria nobis ſuſtulit. Galenus verò, qui illorum vidit comentaria, pauca admodum eorum adnotauit, eaquè tantummodo, in quibus eos erraſſe exiſtimauit: cætera omnia inuoluens ſilentio. Quod autem ad ipſiuſmet Galeni comentaria ſpectat, in illis mihi vide- D
tur potius Hipp. ſententijs vſus, veluti occaſione quadam reaſſumendi eam doctrinam, quam alibi fuſius tradiderat, quam quod in obſcuris mentem auctoris aſſequi, procurauerit. Quod quidem ea ratione ab eo factum exiſtimo, quia quæ in hoc opere continentur, non breui modo, & conciſa oratione pronuntiantur, ſed etiam interrupta adeò, vt quælibet vox ſæpè integram ſententiam contineat, pluresq. ſenſus admittat. Vndè, quæ fuerit auctoris intentio, percipi nec poſſe, nec Medico multum referre, crediderit. Hipp. enim (vt eſt communis opinio) recordationis tantummodo gratia quæcunq. ad humorum tractationem pertinere videbantur, in vnum colligens, librum hunc confecit: ſententiarum quidem vbertate immenſum, at verborum copia anguſtiſſimum. Nos igitur, qui Hipp. loca obſcura ab alijs prætermiſſa illuſtrare, profitemur; cum vbique vigeat obſcuritas, totum opus exponere teneremur, quando nullus ex recentioribus huic operi (quod ſciam) manum impoſuit. Veruntamen, I
nè in molem creſcat liber, multa omittere cogimur, eaqué potiſſimum, quæ aut minus obſcuritatis præſeferre, aut ex Gal. commentario ſufficienter illuſtrari, videbuntur. Obſcuriora verò ad eam claritatem reducere conabimur, quæ ad auctoris mentem percipiendam in arte verſatis ſufficiat.

Mar.n.1. *Verſ. 1. Color humorum eſt, velut efflore ſcit, vbi non eſt humorum reciprocatio.*

Hoc eſt, qualis eſt in cute color, talis abundat humor. Gal. met. interprete. Vndè latinus interpres in duobus defeciſſe apparet, in voce τὸ χρῶμα, dum vertit impetus, & ferocitas, & in participio ἀνθέων à verbo ἀνθέω, quod floreo, & vigeo ſignificat. Ità ergo ad verbum hæc

verti

A verti debent. Color humorum, vbi non eſt humorum reciprocatio, eſt velut efflorefcens
ideſt, eſt velut effloreſcit. Vid. infrà verſ. 184.

Verſ. 2. Ducenaus eſt per conuenientes regiones exceptis ijs, quorum maturitas tempore Mar.n.1.
contingit.

Non omnes morbi coctione mediante terminantur, coctionem ſi accipimus iuxtà Hipp.
mentem: quam explicare tentabimus in expoſitione aphoriſmi. Concocta medicari, &c.
Sed ij tantummodo, qui cruditatis ſigna à principio præſeferunt. Nam ſicuti habitus præce-
dentem priuationem ſupponit, ità coctio præcedentem cruditatem. Quotieſcunq igitur
humores à principio ſigna cruditatis præſeferunt, tunc à purgatione abſtinendum eſſe, ex
præſenti ſententia admonemur, non ſolum dum adhuc omninò crudi ſunt, ſed etiam poſt-
quam concoqui cæperunt, id enim ſignificatur per verba illa, quorum maturitas tempore con-
B tingit. Quod præceptum obſeruauit lib.4. Acut. verſ. 132. vbi inquit. Quibus à principio Mar.n.44.
vrinæ ſunt tenues, tales nè purgato, ſed ſi viſum fuerit, infuſum per clyſterem adhibeto, quo
in loco purgatione dimiſſâ totam curationem dirigit ad coctionem. Quotieſcunq. igitur cru-
ditatis ſigna non apparent, ſcimus morbum per coctionem non fore terminandum, & eo caſu
purgatio fieri poteſt, niſi aliquid aliud prohibeat, v. g. febris magnitudo, anni tempus, inflam-
matio circa hypocondria, aut quid ſimile, verum, quia febris vehementia, & virium imbe-
cillitas pro maiori parte purgationem alioqui neceſſariam prohibere ſolent, ideò tempus
purgationi aptum erit, & principium, & declinatio, in quo febrem, aliaque ſymptomata
remiſſa eſſe, rationabile eſt. Verum quia id in expoſitione citati aphoriſmi explicanda
ſunt, hæc pro nunc ſatis erunt. Per conuenientes verò regiones humores eſſe educendos
ait, de quibus & inferius, & alijs in libris habitus eſt ſermo. Ad hoc ſpectant illa aphoriſti-
C ca. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egeat, per ſuperiora purgandum
ſignificant, &c.

Verſ. 4. Maturationes extrà, aut intrò, aut aliò, quò oportet, &c. Mar.n.1.

Vias enumerat Hipp. per quas concoctos humores natura euacuare ſolet, inferens, Medicũ
naturæ imitatorem per eaſdem debere educere, eaſque ad duas principales reducit, intrò
ſcilicet, & foras, per interiores vias natura expellit per aluum, & veſicam, aut his ſimilia, per
exteriores verò mediantibus ſudoribus, & alijs excretionibus, quæ ad cutim repunt, & quia
fortaſsè aliæ ſunt regiones, quæ ad has duas non reducuntur; ideò ſubiunxit: aut aliò, quò
oportet. Hæc ergò naturæ opera à Medico imitanda ſupponit Hipp. magna tamen cautione
id faciendum monet, quia infinita eſt magnitudo, & multitudo eorum, quæ impediunt, quo-
minus intentum finem aſſequamur. Quorum primo loco ponit ἀπειρίαν, ideſt, inexperientiam, Cautiones in
D quia vt ipſemet lib. de Med. purgant. teſtatur, & ægri natura, & medicamenti facultas expe- purgatione.
rimento exactè nota Medico eſſe oportet. Secundo loco ponitur δυσπειρία, hoc eſt experiendi
difficultas, tum ex parte medicamenti, tum ex parte patientis, ex parte medicamenti difficilis
eſt experientia: quia medicamentum etiamſi natura aluum mouet, aliquando tamen ipſam
ſiſtere contingit, vt lib. de loc. in hom. teſtatur Hipp. aliquando enim eodẽ medicamento pur-
gatur quis, & non purgatur quandoq. alia purgat; quam quæ purgare ſolet: aliquando nimiũ
purgat, vt à principio cit. lib. de Med. Purg. legimus. Ex parte hominis; quia idem medica-
mentum vni aluum mouet, alteri nequaquam; cuius gratia naturam illius, quem purgare in-
tendimus, ſedulò inueſtigandam eſſe lib. cit. admonebamur. Tertio loco in euacuationibus
difficultatem facit pilorum nuditas, quæ ſicuti cutis denſitatẽ arguit, vt raritatẽ pilus: id atte-
ſtante Hipp. 5. aphor. 69. ità difficilem eam euacuationẽ facere dicitur, quæ fit per cutim, pro
E qua ritè peragenda eiuſdem cutis raritas omninò neceſſaria eſt, ſiuè hæc ſit per ſudorem, ſiuè
per inſenſibilem tranſpirationem, ſiuè per aliquam aliam euacuationẽ earum, quæ per cutim
fiunt. Quarto autem loco recenſetur viſcerum vacuitas, propterquã medicamentum purga-
tionis gratia datum ad ſe trahunt, vndè purgatio non procedit, eadem quippè ratione Hipp.
lib. de Med. Purg. verſ. 30. purgationem in febribus fortibus damnauit, quia carnes ipſorum
(dicebat) & ventres, quum calidi ſint, medicamentum aſſumunt, & nihil depurgantur, quarè
quod ibi facit febrilis calor, hoc in loco inanitioni tribuitur. Quibus inutilis diligentia
quorundam Medicorum damnatur, qui veſperi inediam præſcribunt ijs, qui mane medi-
camentum purgans potaturi ſunt, non animaduertentes, contrarium ab Hipp. præcipi,

qui corpora ad purgationem diſponi voluit plurimo cibo, & potu; ità enim humores à cibo, & potu diffuſi facilius cedunt medicamento, periculumque euitatur, nè viſcera inanita medicamentum adſe alliciant, non nego tamen, nimiam ſatietatem eſſe fugiendam, potiſſimum verò quando purgatio per inferiora facienda eſt, nè ventriculus repletus pharmacum difficilius ſuſtineat, quia vt ſubſequenter teſtatur Hipp. & inferiorum, & ſuperiorum ventris partium repletio, purgationi aduerſatur. De infernarum partium repletione non eſt difficultas: quandoquidem cum aluus inferior repletur, alui ſuppreſſionem vigere neceſſe eſt, abſque hâc enim excrementa copioſa ibi non cumulantur; quo caſu antè purgationem aluus mollienda eſt, ita enim 7. aphor. 70. legimus, corpora cum quis purgare vult, oportet fluida facere, & ſiquidem ſurſum, ſiſtere aluum, ſi verò deorſum, humectare; ſuperiorum verò ventris partium repletionem prohibere purgationem, teſtatur Hipp. per illa verba; ſupernis alimentum, & meritò quidem ventriculi repletionem alimentum vocat, quia hæc non niſi ab alimento ingeſto fieri ſolet; quam prohibere purgationem, colligimus ex quarto acutorum, vbi hæc leguntur. Si febris corripiat veteri ſtercore non ſubeunte, aut cibo recens aſſumpto, ſiuè cum dolore lateris, ſiuè abſque eo, quietem agere oportet, donec cibi deſcenderint prius ad infernam aluum; potu verò vti aceto mulſo, quum verò grauitas ad lumbos deſcenderit, infuſo per clyſterem eluere, aut medicamento purgare oportet. Cæterum licet ſatietas nimia, & ipſa purgationem prohibeat, longè tamen magis lædit inanitio, & ideò huius peculiariter meminit Hipp. Sextum circa purgationem adnotandum eſt, inclinatio humorum, quæ ſi intentæ purgationi contraria eſt eam prohibere eſt apta, v. g. ſi deorſum purgatio inſtituta ſit, & humores ſurſum repant, ab inferna purgatione deſiſtendum; iuxtà illud, infrà verſ. 69. quò maximè repunt per loca conferentia ducere oportet: ſeptimo loco proponitur ſpontanea euacuatio, cui quum natura eſt intenta, ab omni purgatione deſiſtendum eſt: vigore illius aphoriſmi. Quæ iudicantur, aut iudicata ſunt integrè, nequè mouere, nequè nouare aliquid, ſed ſinere. His addidit res non naturales à neotericis vocatas, quas Hipp. cognatas ſpecies appellat. Hæ autem numerantur. Regio, Mos, Aetas, Tempus, morbi conſtitutio, exceſſus, defectus, in quibus quantum deficiat, aut ſuperabundet à mediocritate exactè ſcire perdificile eſt. Hæc enim omnia, quia à medico in purgatione adhibenda diligenter ſunt conſideranda, nec facilè aſſequi poſſunt, ideò ſequitur, quod à principio propoſitum fuit. Maximam cautionem medico neceſſariam eſſe.

Mar. n. 1. *Verſ. 10. Medela, Declinatio, Deriuatio, in caput, in obliqua, &c.*

Vocem hanc ἀκὴ tum Galenus, tum cæteri antiqui huius libri expoſitores medelam interpretantur. Ego autem libenter quietem exponerem, quando in eadem ſignificatione ab Homero vſurpatam inuenio, ſolo accentu variante, & hæc interpretatio materiæ, de qua agitur, ſatis accommodari videtur. Humorum enim affectiones, quæ ad medicum ſpectant, tractare intendens Hipp. principio humoris prædominantis ſigna ex colore cutis diſtinguenda, nos docuit ab initio. Indè verò, per quas regiones humor noxius educendus ſit communi regula: quò natura vergit nobis aperuit. Poſtea verò ea, quæ huiuſmodi euacuationem difficilem faciunt, enumerauit: diligentiamq. in ea adminiſtranda medico neceſſariam indicauit, quæ quidem omnia ad humores ſpectant, quatenus euacuari expoſcunt, verum quia non ſemper euacuationi attendendum eſt, imò quandoque eoſdem ſiſtere, & in quiete conſeruare expedit, vt exempli gratia, quando coctioni attenditur, vt idem Hipp. 6. Epidem. ſect. 2. verſ. 53. teſtatum reliquit, & quando motu importuno mouentur. Ideò Hipp. hoc admonens inquit: Quies, quaſi diceret, Humoribus à naturali ſtatu egreſſis non modo euacuatio conuenit, ſed etiam aliquando quies. His verò duobus circa humores agendis tertium ſubſequenter addidit: quod eſt veluti medium quoddam inter vtrunque prædictorum: hoc eſt inter euacuationem, & quietem: quod conſiſtit in permutatione loci, dum à loco ad locum mouentur, ſub quo genere continetur, Declinatio, ſiuè deriuatio, & reuulſio. Deriuationemq. duplici nomine deſignauit: quia hæc duplici modo fieri ſolet. Nam humores, vel ad proximiora traducimus, & hæc propriè declinatio vocatur: vel ad paulò remotiora; & deriuatio propriori vocabulo diceretur, exempli gratia, quando in fluxionibus oculorum humores fluentes ad nares declinamus, proprio vocabulo declinatio appellatur, cum verò affixa cucurbitula materiam verſus occipitium trahimus magis propriè deriuatio huiuſmodi

motus

A motus dicetur. Verùm hæc diſtinctio communiter non obſeruatur; ſed vtraque deriuatio appellatur, cuius proprium eſt trahere in obliquum: ſicuti reuulſionis eſt, trahere in rectum. Deriuationem igitur in communi deſcribens Hipp. inquit. Deriuatio in caput, & in obliquum; in caput quidem, quia quotieſcunque pro morborum curatione extra caput, ad capitis purgationem deuenimus (quod Hipp. vſitatiſſimum eſſe nouimus) illa euacuatio deriuatio in caput potius dicenda eſt, quam reuulſio; & ratio eſt, quia huiuſmodi euacuatio cauſam morbi efficientem non reſpicit, ità vt ab infernis ſurſum trahatur, quod reuulſionis eſt proprium; ſed materiam antecedentem, quæ in capite exiſtens deriuatur ad nares, nè ad locum affectum fluat; & hoc modo deriuatio dicitur in caput; ſubiungit poſtea Hipp. ἐς τὰ πλάγια, idest in obliquum, quo nomine omnes comprehenduntur euacuationes, quæ iuxtà quatuor corporis dimenſiones fiunt, præter eam, quæ fit in directum, ſcilicet ex infernis ſurſum, & ex ſupernis deorſum: ἀντίσπασις, idest reuulſionis propria.

B Idque apertiſſimis verbis determinauit Hipp. in textu, dum inquit, aut reuulſio in ſupernis deorſum, in infernis ſurſum. Huiuſmodiq; euacuatione ad remotiſſima in directum vtitur Hipp. duplici caſu, primo in curatione morborum præſentium, ſecundo verò in præſeruatione conſueti, & imminentis morbi. Pro curatione quidem, quando humores morbum conſtituentes ſenſibiliter fluunt, quo fluere non deberent. Idque nobis ſignificauit Hipp. lib. 6. Epid. ſect. 3. verſ. 50. dum inquit. Reuellere oportet, ſi non qua oportet, repant; hocquè verbo repo vſus eſt, quod ſenſibilem motum ſignificat, vt excluderet alios omnes humorum defluxus, qui inſenſibiliter ad partem aliquam fiunt, varia morborum genera in ea conſtituentes. In horum enim curatione nullo modo prædicta reuulſio conuenit, quæ à longiſſimis fit partibus, prout ex multis Hipp. decretis, & vera eiuſdem praxi ſufficienter demonſtrauimus

C in explicatione libri de Nat. Humana verſ. 230. concludentes euacuationem, quæ à remotiſſimis fit partibus; ſiuè hæc per ſanguinis miſſionem facienda ſit, ſiuè per purgationem, in curatione morborum præſentium minimè conuenire, niſi quando ſymptomaticas, ac ſenſibiles euacuationes ſiſtere in animo eſt. In præſeruatione verò, euacuationes ſemper à longiſſimis partibus facere oportet: potiſſimum verò per ſanguinis miſſionem. Scio enim in præſeruatione morborum, ſiuè partibus infernis minentur, ſiue ſupernis, infernas purgationes adeò caruiſſe Hipp. vt neſciam, an aliquem præſeruationis gratia deorſum purgauerit; ſed perpetuò ſurſum, vt ex lib. de Inſom. & 3. de Diæta, in quibus de morborum præſeruatione agit, ſatis conſtat, contrà vſum recentiorum, qui omnes præſeruatiuas purgationes deorſum moliuntur. Verùm hæc diuerſa ratione facta ſunt, quam alibi expreſſimus; ſcio etiam præſente morbo ſæpius Hipp. humores purgare conſueuiſſe per regionem loco affecto remotiſſimam;

D vt lib. 2. de Morb. ſect. 3. ver. 248. indicauimus, hac tamen lege, vt primo à proximiori parte purgatio fiat, indè à remotiori, & tandem à remotiſſima, vt in morbis infrà ſeptum tranſuerſũ, primum deorſum purgat, indè verò ſurſum per vomitum, & tandem caput per nares. E contrà verò in morbis capitis primũ caput purgat, deindè corpus per vomitum: & deniquè per inferiorem aluum. Sed fortaſsè euacuationẽ à remotiſſimis partibus in præfatis caſibus reuulſionem non appellaret Hipp. ſed deriuationem potius, quia materiam morbi non reſpicit, vt dictum eſt ſuprà in expoſitione illorum verborum; deriuatio in caput, ſed antecedentem, & quam timemus, nè ad morbum efficiendum excitetur. Hancque curandi per euacuationes methodum Hipp. germanam eſſe, ab eoque inuiolabiliter obſeruatam patebit vnicuiq; qui eius libros praxis percurrere voluerit. Indèque manifeſtum fiet, quam longè à præceptore diſceſſerit Gal. in hac materia pertractanda, quamuis vbique propria commenta ad Hipp. referat, dum reuulſionem ad omnes corporis dimenſiones extendit, à dextris in ſiniſtras, antè

E retrò, intrò extrà, ſurſum, & deorſum, & ijs oppoſita; omnique reuulſionis genere, etiam à remotiſſimis partibus, vtitur, non modo pro morborum præſentium curatione, ſed etiam ordine Hipp. penitus contrario, primo enim à remotiſſimis partibus euacuat, deindè à proximioribus, & denique ab ipſamet parte, cuius oppoſitum feciſſe Hipp. iam diximus, qui, ſi aliquando deriuationem euacuationi præcedere voluit, vt in angina humeralem venam primo aperiendo, deindè eam, quæ ſub lingua eſt, id ab eo factum eſt, quia euacuatio proximior multitudinem præſentẽ tollere non poteſt, cum minimum ſanguinis præfatæ venæ effundant. Circa hoc reuulſionis nomen linguæ Grecę imperiti caueant, nè ab interpretibus decipiatur,

Reuulſio in curatione non habet locum.

Contra Gal. de reuulſione.

qui aliquãdo eo impropriè vtentes, aliena Hipp. tribuunt, vt contingit inferius verſ. 12. vbi verba Hipp. μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ εἴσω ἀπολαμβάνειν Cornarius vertit: Humores extrà effuſi, nè intrò reuellatur; quamuis verbo minimè vtatur, quod reuellere apud Hipp. ſignificet. His de reuulſione, & deriuatione abſolutis, alias ſubnectit indicationes; quæ ab humoribus deſumuntur. Et primo exiccationem, ſiuè conſumptionem eorum; quæ modo in ſuperioribus partibus facienda eſt, modo in inferioribus, non enim totum perpetuò euacuare, aut exiccare expedit; ſed modò vnam, modò alteram partem: prout res exigit, non modò, quia partes quædam ſunt, quibus reſiccatis, aliæ etiam vnà reſiccantur, ſed etiam, quia vnam reſiccari, alteram humectari neceſſe eſt quandoquè, cuius gratia Hipp. lib. de loc. in Hom. verſ. 30. ſect. 2. in defluxione per ſpinalem medullam irruente, anteriores partes calefaciendas eſſe iubet, refrigerandas verò poſteriores. His tandem ablutionem adiunxit, quæ Clyſmatibus fieri ſolet: eſtque & hæc media quodammodo inter purgationem humorum, & quietem, de quibus ſuperius facta eſt mentio. Hæc enim non adeò purgant, vt medicamenta purgantia: quamuis loco purgationis ſubſtituantur, vbicunque purgatio per pharmacum prohibetur, vt ex lib. de medicam. purg. & 4. acutorum verſ. 132. ſatis conſtat, & quia clyſmatibus vtimur non ad humores ſubducendos tantummodo: ſed per ea ſæpius lenire, & eorundem humorum feruorem, acrimoniamq. compeſcere, procuramus, ideò ſubiunxit Hipp. in textu, aut quibus mitigabitur:

Mar. n. 33.

Verſ. 17. Humores effuſi nè intrò reuellantur, ſed ſecretiones ſiccentur.

Mar. n. 1.

Occaſione eorum, quæ de reuulſione nuper dicta ſunt, hanc veluti exceptionem quandam adducit. Dixerat enim, reuulſionem ad oppoſita loca eſſe faciendam ità, vt ſi humores ſurſum præter naturam ferantur, deorſum trahantur, & vice verſa, quæ deorſum, ſurſum. Nè aliquis verò exiſtimaret, idem in cæteris dimenſionibus faciendum eſſe, ità vt ſi cutim verſus præter naturam repant, intrò ſint reuellendi: ideò ſubiungit Hipp. hanc reuulſionem nullo modo tentandam eſſe, cuius ratio adduci poſſet: quia humores ab ignobilioribus ad nobiliores partes nullo modo ſunt reuellendi, & quia partes internæ exterioribus comparatæ omnes ſunt longè nobiliores; ideò reuulſio hæc ſemper eſt periculoſa; ſecus in alijs dimenſionibus, in quarum extremitatibus partes adſunt, tum nobiles, tum ignobiles, ad quas reuulſio fieri poteſt. Præterea humores ad cutim ſemel effuſi malam ſuſcipiunt qualitatem, ità vt ſi interna petant, ſint perpetuò pernitioſi. Hoc præceptum præ oculis habeant medici, dum morborum ſummam cutim infeſtantium curationi inſiſtunt, nè ſanguinem in ea copia mittant, vt reuulſionem faciat ad interiora, nè fortè ſuis ægris contingat, quod admodum Reuerendo patri Luſitaniæ prouinciali ordinis Prædicatorum contigiſſe, noui. Is enim cum Romam ad comitia generalia conueniſſet, quia pſora laborabat, ſanguinem ſecta vena ad quatuor libras ſibi extrahi, voluit. Vndè eo ipſo die facta per venæ ſectionem humoris in cute corrupti in venas maiores reuulſione, febre maligna correptus eſt, quæ illum die quinta, è medio ſuſtulit. Ego enim in huiuſmodi affectibus ſanguinem non mitto, aut ſaltem in minima quantitate, tum ratione prædicta, tum etiam quia cachochimia potius viget, quam plethora, indèque facta purgatione ad exiccantia deuenio. Nam Trocis: cypheos cum therebentina, & paſſularum pulpa, & aquam ex ſalſa parill. aut rad. ſmilacis aſperæ pro potu iuxtà præſentem Hipp. doctrinam feliciter exhibeo.

Verſ. 16. Conſideranda ſunt hæc, ſpontanea deſinentia &c.

Mar. n. 2.

Dum humores ad cutim feruntur, multa in corporis ſuperficie erumpunt, quæ etiam ſpontè deſinunt, cuiuſmodi ſunt exanthematum, puſtularumque quamplura genera, ſimilia illis, quæ ab igne excitari ſolent. Hæc igitur à medico conſideranda eſſe, nunc iubet Hipp. eò quod vbi apparent, & euaneſcunt, non ſemper æqualem ægro conditionem afferunt. Aliquando enim, & criticè erumpunt, criticèq. deſinunt. Aliquando, vt ſymptomata prauitatis humorum erumpunt, & vt materiæ imperio naturæ inobedientis ſigna, dereppentè euaneſcunt. Ad hæc igitur diſtinguenda, plurimum facit, tum figura, tum apparitionis modus: quippè quæ humoris peccantis conditionem, & naturæ dominium atteſtari poſſunt. Quo ad figuram legimus, Tubercula extra extuberantia, & acuta, & faſtigiata, & æqualiter matureſcentia, & non obdura 6. epid. ſect. 1. & deorſum vergentia, & non bifida meliora; contraria verò mala, & quantò plus cõtraria, peſſima. Et illud, latæ puſtulæ non ſunt valdè prurigi-

A noſæ; quia à materia benigna, mordacitatis expertæ producuntur. Si tardè erumpunt, humoris craſſitudinem, aut contumaciam atteſtantur, ſi celeriter, tenuitatem, & obedientiam. Dum verò aſſero, aut tardè, aut celeriter erumpere, non intelligo de tempore morbi, in quo erumpunt: Sed de tempore, in quo apparere incipiunt, & perficiuntur, quia quæ lentè admodum erumpunt, pernitioſa eſſe conſueuerunt. Earum verò materia perſpecta, naturæq. obedientia, facilè eſt diſtinguere, an quæ erumpunt, critica ſint, an ſymptomatica, cum enim eorum materia morbo conuenit principali, ſperandum eſt eorum apparitionem criticam eſſe, & è contra, iuxtà vulgatum illud, ſi talia educantur, qualia oportet, confert, & leuiter ferunt. Eorundem materiæ cognitio etiam plurimum facit ad diſtinguendum, an exanthematum ſolutio vera ſit, an recurrentis materiæ ſignum. Etenim ſi hæc à materia craſſa oriri, cognouerimus, ſciemus etiam, eorum ſolutionem breui tempore fieri non poſſe, vndè ſi talia celeriter euaneſcant, materiam retroceſſiſſe, timendum eſt. His ſomnum, & vigiliam addidit

B Hipp. Quia ſi exanthematum eruptio, & diſſipatio critica eſt, ſomni ſubſequuntur placidi, & ſuaues: ſi ſymptomatica, vigiliæ infeſtant, aut ſomni turbulenti. Nihil eſt enim, quod tutius perfectæ criſis argumentum præſtet, quam ſi ſomnus ſubſequatur. Quod Hipp. nos admonebat lib. 6. Epid. ſect. 1. verſ. 20. per illam ſententiam. Antè rigorem vrinarum ſuppreſſiones, ſi ex bonis fluxerint, & ſomni adſint. Inſtante quippè criſi, dum in humoribus fit perturbatio, nox moleſta eſſe ſolet. Facta verò ſecretione, leuior eſſe debet, vt 2. Aphor. 13. legimus. Rem tandem concludens inquit, quæ facienda ſunt, aut impedienda, aſſequi citò. Quaſi diceret: Præfatis omnibus diligenter perſpectis prudens Medicus cognoſcet, quæ ſint facienda, motum naturæ adiuuando, ſi rectè quidem, ſed diminutè operetur, aut impedienda, quæ malè erumpunt, & ſymptomaticè.

C *Verſ. 19. Caſtigatio per vomitum, infernè per exitum, aut ſputum, &c.* Mar. n. 2.

Hæc vox παίδευσις, quam caſtigatio tranſtulit Corn. licet propriè inſtitutionem ſignificet, plura ſignificare poteſt, & ideò variè ab expoſitoribus transfertur. Raſarij tamen verſio, qui correctionem tranſtulit, mihi probatur magis, hæc enim vox ad quælibet, tum naturæ, tum artis opera accommodatior eſt. Certum eſt enim, quæcunq. hac ſententia comprehendit Hipp. nec ſolius naturæ, nec artis tantummodo opera eſſe. Quarè dicerem, in præſenti ſententia recenſeri omnia ea, per quæ, quæ ſunt præter naturam, corriguntur: ſiuè ſint naturæ, ſiuè artis opera. Idque ab Hipp. factum eſt occaſione eorum, quæ nuper dixit, proponendo ea, quæ à Medico conſideranda ſunt, vt quæ facienda, aut impedienda ſint, cognoſcere poſſit. Quia igitur non ſatis eſt, id cognoſcere, neceſſe erat demonſtrare, quibus inſtrumentis hæc facienda, aut impedienda eſſent, quod in præſenti fit particula, in qua ſub no-

D mine correctionis, ea omnia recenſentur, per quæ prædicta, tum artis, tum naturæ opera perfici ſolent, quod quidem nomen correctionis huic materiæ conuenientiſſimum eſt, quia ſi hæc omnia dirigãtur in ea, quæ præter naturam exiſtunt: iuremeritò correctiones & caſtigationes eorum, quæ ſunt præter naturam, dici poſſunt. Hæc autem ſunt vomitus, inferna excretio, ſputum, & cætera in textu enarrata, circa quarum explicationem nobis immorandum non eſt, cum ſatis ſit, ſcopum auctoris indicaſſe, & eo magis, quia id cupientibus ſatisfacere poterit Gal. quamuis ea omnia in alium ſenſum receperit, explicaueritq.

Verſ. 23. Vteri purgationem. Mar. n. 2.

Raſarius Græci contextus communem lectionem ſecutus, præſentem cum ſubſequentibus coniungens vertit: Hiſtoricè purgatio, quæ ſupernæ erumpunt, &c. Cornar. verò vteri purgationem tranſtulit, vt præcedentis ſententiæ pars exiſtat. An quia in ſuo codice τῶν ὑστερῶν

E καθάρσεις legerat? an potiùs, quia lectio corrigenda ipſi videretur; cum ſit probabilius de mulierum purgationibus mentionem hic fieri, quatenus per has correctio fit, & caſtigatio eorum quæ ſunt præter naturam, veluti per antedictas euacuationes, quam credere abſque vlla occaſione de Mulierum purgationibus ſermonem habere. Præterquam quod diminutus fuiſſet Hipp. ſi hanc euacuationem tanti momenti omiſiſſet, vbi cæteræ omnes ſpecialiter memorantur. Eam verò poſtremo loco collocauit, quia primo referenda erant, quæ vtriuſque ſexus communia exiſtunt, deindè verò ea, quæ mulierum ſunt peculiaria, qualia ſunt vteri purgationes.

Verſ. 23. Quæ supernè erumpunt, ac torquent, &c. Mar. n. 2.

Enume-

Enumeratis ijs, quæ corrigunt, & quæ præter naturam ſunt, & quæ corpus alterant; nunc A
eadem omnia ſingillatim conſiderat, vt ſingulis perſpectis, quæ vtilia ſunt facere, & inutilia
corrigere poſſit Medicus; & primo loco vomitum conſiderans, inquit; quæ ſupernè erum-
punt, ac torquent, ideſt, quæ vomitu reijciuntur, nec commoda fiunt, ſed moleſtant, quia
ſunt præter naturam. Talia ſunt ferè pinguia, impermixta (alibi meraca dixit) ſpumoſa, ca-
lida, mordacia, æruginoſa, varia, ramentoſa, fæculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta,
ſicca. Hæc enim vomitionum genera tanquam vitioſa alibi damnauit Hipp. rationeque, &
experientia talia eſſe inueniuntur. Tria tamen difficultatem faciunt, & primo quia inter ma-
las vomitiones recenſuit vomitum ſine flatu contingentem, ſecundo, quia meminit conco-
Vomitus ſine flatu. ctorum. Tertioque, & poſtremo; quia ſiccatorum. Quoad primum vomitus ſine flatu ma-
lus eſt, & vt ſignum, & ratione tolerantiæ; ratione ſigni; quia ſignificat, non adeſſe humoris
pituitoſi permixtionem, conditio in optimo vomitu requiſita, vt lib. Prognoſt. nos docuit B
Hipp. ex cuius agitatione neceſſariò flatus excitantur. Ratione etiam tolerantiæ huiuſmodi
vomitus malus eſt, quia flatus humores eleuant, & vomitum faciliorem præſtant. Vomi-
Concoctorũ tus pariter concoctorum improbatur, quia, quæ verè concocta, & à natura deuicta ſunt, deor-
ſum ferri, non ſurſum debent, quód paulò inferius docet Hipp. Gal. enarrante in expoſitione
illius particulæ, Maturatio, &c. Surſum enim feruntur, quæ fluctuant, & naturam vehementer
ſtimulant, vndè vomitus, & in morborum principijs, & in principio acceſſionis contingere
Mar. n. 32. ſolent. Nec huic ſententiæ obijciatur mihi locus 7. Epidem. ſect. 2. verſ. 162. vbi concocto-
rum purgationem faciendam eſſe videtur ſtatuere Hipp. non minus per ſuperiora, quam per
inferiora. Quia vt in eius loci expoſitione demonſtrauimus, quæ ibi de purgatione referun-
tur, de ea tantummodo, quæ fit per aluum, ſunt intelligenda, non de ea, quæ fit per vomitum,
quod vt nobis indicaret Hipp. peculiari verbo vſus eſt ὑποκαθαίρειν, quod infernam purgatio- C
nem ſignificat. Firma igitur remaneat Hipp. ſententia, experientia ipſi (vt credere eſt) co-
gnita, concoctorum vomitum malum eſſe, quia vt nuper cum eodem Hipp. & Gal. diceba-
mus, quæ concocta verè ſunt, deſcendere potius, quam aſcendere apta ſunt, & ratio eſt hu-
iuſmodi, ſi, vt omnibus eſt receptum, concoctio fit incraſſando, & quæ craſſiora fiunt, grauiora
redduntur; hæc facilius deſcendunt, quam aſcendunt. Adde etiam, per coctionem humo-
rum feruorem compeſci, per quem partes ſupernas petere conſueuerunt. Si ergò vomitio-
nes ſpontaneæ malæ ſunt, quando reijciuntur concocta, Medicus hinc edoctus, quotieſcunq.
humores concoctos educere voluerit, non per ſuperiora, ſed per inferiora expurgabit. Sicca
Siccorum. pariter vomitu reiecta mala eſſe dixit: per ſiccum intelligendo id, quod proprio ſero deſtitu-
tum eſt. Huius autem ſeri conſumptio in omnibus humoribus ſemper mala eſt, tum quia
indè humores deterioris conditionis redduntur, tum etiam, quia hæc ſeri conſumptio abſque D
magna, & forti cauſa fieri non ſolet. Quarè quæ ſpontè per vomitum excernuntur, eſſe de-
bent, neque craſſa (ſiuè modo talis craſſities à coctione, ſiuè à ſeri conſumptione proueniat)
neque immodicè tenuia, hæc enim ſub nomine crudorum damnantur, quia quæ tenuia ſunt,
& aquoſa, omnia cruda dicuntur. Prætereundum verò non eſt, vomitum crudorum malum
quidem eſſe, non tamen æquè malum indicare quemadmodum faciunt deiectiones crudæ.
Ille enim malus eſt tantummodo ratione ſigni, hæ verò, & vt ſignum, & vt cauſa malæ eua-
dunt, nam præterquam quod crudorum humorum copiam atteſtantur, vt crudorum vomitus
dum inferius ſecedunt coctionem, quæ quiete perficitur, impediunt: quod non euenit in eua-
cuatione, quæ fit per vomitum: hæc enim tantum abeſt, vt coctionem impediat, quod potius
eam accelerat, cum videamus, febres cum vomitu inuadentes longè breuiores eſſe, quam
quæ ſine eo contingunt. Vnde Auic. vomitum in principio acceſſionis factum, aut tollere,
aut minuere paroxiſmum dixit.
Mar. n. 2. *Verſ. 25. Quæcunque circumfluunt, ferendi facilitatem contemplari.*
Cum ſuperius malas excretiones per vomitum recenſuerit; quiſpiam ab eo quærere po-
tuiſſet, ſi ex quo malæ ſunt, an eas ſupprimere, aut compeſcere expediat. Huic ergo, vt ſa-
tisfaciat, regulam proponit, qua quid in hac re agendum ſit, facilè diſtingui poteſt. Hæc
autem eſt tolerandi facilitas, aut difficultas, quia ſi æger præfatas euacuationes ferat difficul-
ter, eas ſupprimere, aut compeſcere expedit, antèquam periculum adueniat. Quodſi facilè
eas ferat, ſedare non oportet, quandoquidem non ſemper malæ excretiones lædunt, imò ali-

quando

quando vtiles ſiunt, quod ipſemet adnotauit 4. Aphor. 47. Inquit enim; excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, bilioſæ, omnes malæ, commodè autem ſi prodeant, bonæ, ſed eadem quoque eſt eorum, quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio, &c. Et quoniam præſens regula non in vomitionibus tantum verificatur, ſed etiam in deiectionibus, vrinis, ſudoribus, alijſquè excretionibus, vt vias omnes comprehenderet, vſus eſt Hipp. hoc verbo circumfluo quaſi vndèquaq. fluo. Huic noſtræ expoſitioni difficultatem facit confuſa verborum contextus ſeries, quæ ſi ordine congruo reſtituatur, vera, & aperta redditur oratio. Hoc igitur modò reponi poterit. Quæcunq. circumfluunt, ferendi facilitatem contemplari oportet, quæ ſedare non oportet, itemque difficultatem (quæ ſcilicet ſedare expedit) priuſquam periculum adueniat.

Verſ. 27. Maturatio, deſcenſus eorum, quæ infrà ſunt, &c. Mar.n.2.

Maturatio (ait Hipp.) eſt deſcenſus eorum quæ infrà. Redundantia eorum, quæ ſuprà, hoc eſt, quæ ſunt concocta, per inferiora expurgantur, quæ verò redundant in corpore, & quantitate moleſtant, & perturbant per vomitum potius educi ſolent; ob rationem paulò ſuperius à nobis allatam. Subiungit poſtea, & quæ ex vteris, & in auribus ſordes, indicans, in his duabus excretionibus concoctionem non eſſe attendendam, eò quod ſint redundantiæ, quemadmodum de vomitu terminatum eſt. Hoc documentum primo aſpectu parum vtilitatis Medico afferre videtur, re vera tamen ad præſagium plurimum facit, hoc enim præ oculis habentes, quotieſcunq. ea, quæ per aluum excernuntur, coctionis expertia ſunt, etiamſi omnimodam cruditatem non præſeferant, mala tamen cenſenda ſunt, aut ſaltem critica eſſe impoſſibile eſt, quæ autem per vomitum educuntur, non ità, dummodo penitus cruda non ſint, nam præterquam quod non adeò mala ſunt, critica aliquando eſſe conſueuerunt, hæc enim redundantiæ ſunt, ideſt, concoctionis excrementa, aut ſuperfluitates, quæ concoqui, non eſt neceſſarium, imò neque coctioni ſubijciuntur: coctionem Hipp. more, & in propria ſignificatione accipientes, de qua à nobis proprijs in locis diſputatum eſt, exactius verò in expoſitione Aphoriſmi, concocta medicare, & mouere, &c. Idem pariter de vteri purgationibus teſtatur Hipp. ſiuè hæ menſtrua exiſtant; ſiuè aliæ vteri excretiones, in his enim non attendi coctionem, ex eo colligimus, quia ſæpè mulierum morbi per aquoſa, & cruda ex vtero excreta iudicantur, vndè craſſitudinem puris ex vtero fluentis, vel eius tenuitatem, partem affectam potius, quam humorum ſtatum, quo ad coctionem, & cruditatem indicare nos docuit Hipp. lib. 1. de Morb. Mul. ſect. 3. verſ. 170. Quo in loco de vlcerum vteri curatione tractans, pure tenui exeunte, non cruditatem, & ex conſequenti morbi longitudinem, ſed totum corpus affectum indicari, ait, & proindè à totius purgatione inchoandam curationem eſſe, ſi verò exeant purulenta, & craſſa, compactaq. fuerint, vlcerationes ab ipſis vteris eſſe, & corpus non eſſe mouendum; ſed vtero tantummodo proſpiciendum eſſe. Idem etiam verificatur in menſtruis purgationibus, quarum eruptione plurimas ſanatas eſſe circa morborum initia, & nullo ſigno coctionis apparente, in Epidemijs legimus. In excretionibus ſimiliter ex auribus procedentibus non eſſe attendendã coctionem, ex multis colligere licet; potiſſimum verò ex 7. Epidem. ſect. 2. verſ. 131. Vbi doloris capitis ſolutionem æqualiter ſubſequi teſtatur Hipp. ſi per aures humor excidat tenuis, ac ſi maturus, vnde 6. Aphor. legimus. Caput circumdolenti pus, aut aqua, aut ſanguis per nares, aut aures exiens morbum ſoluit, ſententia ex lib. 2. de Morbis inter Aphoriſmos tranſlata. His igitur rationibus concoctio attendenda eſt in ijs, quæ infrà per aluum excernuntur, aut per veſicam, minimè verò in ijs excretionibus, quæ per vomitum fiunt, aut quæ ex vtero, aut auribus erumpunt. Mar.n.91. Mar.n.30.

Verſ. 29. Concitatio, apertio, inanitio, calefactio, perfrigeratio intrinſecus, forinſecus, horum quidem ità, horum verò non.

Humorum concoctionem, redundantiaſq. nuper expoſuit, tanquã peculiares euacuationis vias poſtulantes. Docuitq. concocta per aluum: redundantias verò per vomitum, aut per vterũ, aut per aures expurgari. Nunc verò quædam alia recenſet, quæ determinatã expurgationis viam non requirunt, cum omnes ei inſeruire poſſint. Hæc autem ſunt Orgaſmos ſiuè turgentia, viarum, & meatuum adapertio, inanitio, ſiuè vacuitas, calefactio, & refrigeratio, hæcque ad peculiarem euacuationem non determinari, ait, quia aliquando hanc, aliquando illam expoſcunt. Turgentia quippè purgandum corpus indicat, id verò non magis per inferiora,

riora, quam per ſuperiora faciendum nos cogit, quia & ſurſum, & deorſum turgentia expurgari poteſt. Apertio pariter meatuum, ac viarum amplitudo, & ipſa euacuationem aliquando expoſcit: verum ad peculiarem aliquam non adſtringit, nam quælibet euacuatio apertionem, & viarum amplitudinem præſupponit, idque ſignificare voluit Hipp. eo aphoriſmo: corpora cum quis purgare vult, oportet fluida facere, imò aliquando venæ ſectioni neceſſaria eſt, cuius gratia quarto Acutorum in aphoniæ curatione tex. 27. venæ ſectioni præmittit fomentum, vt vijs per ipſum apertis, craſſus humor cum ſanguine facilius educatur. Euacuatio item quando aliquam euacuationem indicat, per quam tollatur, nullam peculiarē viam per ſe limitat? quia plures veniunt in vſum, exēpli gratia, quando vomitum ſiſtere volumus; aliquando vtimur deiectione, modo vomitum inducimus, & nonnunquā diureticis euacuamus. Calefactio tandem, & frigefactio, ſiuè intrinſecus, ideſt, per aſſumpta, ſiuè extrinſecus aduenerit, quotieſcunque per euacuationem ſit corrigenda, non vnicam viam indicat, cum plures ex vſu eſſe queant, purgatio nempè, & per vomitum, & per deiectiones, & per vrinas, & ſudorem, & ſectionem venæ, & quamcunq. euacuationem, per quam humor educatur, qui dictas intemperantias foueat, ac conſeruet. Quia ergò prædicta omnia modo hanc, modo illam euacuationis viam expoſcunt, nec vlli ſe adſtringunt, ideò dixit Hipp. horum quidem ſic, horum verò non.

Mar.n.3. *Verſ. 31. Quæ per aluum egeruntur, ſi repunt, non ſpumoſa, matura, cruda, frigida, fœtida, ſicca, humida.*

Hæc ſupradictis continuata apertiorem orationem conſtituunt. Cum igitur ſuperius de humoribus pertractauerit, qui vomitu excernuntur, indè verò ad ea, quæ deorſum expurgantur, ſermonem tranſtulerit, ſigna tradens, quibus excrementa ab inferna aluo excreta diſtinguantur ab ijs, quę aliundè in ipſam confluunt, & primo tormen adduxit, quod inferiore aluo patiente tardum eſt, & molle, ſuperiore verò affecto acutum eſt, & vehemens. Modo proſequitur demonſtrare, qualia ſint excrementa, quæ ab ipſa aluo inferiore excernuntur: ad diſtinctionem eorum, quæ in eam confluunt, & inquit talia eſſe non ſpumoſa, matura, cruda, frigida, fœtida, ſicca, humida. Dixitque non ſpumoſa: quia ſpumoſæ deiectiones non ab alui affectione aliqua producuntur, ſed à diſtillatione à capite in ventrem: prout 7. Apho. 3. adnotatum eſt. Enarrata verò excrementorum genera in aluo generari poſſe, ita notum eſt, vt in hoc confirmando, tempus conterendum non ſit; hæc tamen ita alui affectæ propria non ſunt, quin aliundè etiam confluere poſſint. Hæc verò protulit Hipp. vt indicaret, quotieſcunq. diuerſa à prædictis deijciuntur, aliundè ad aluum confluxiſſe, v. g. bilioſa, hæc enim non alui malè affectæ ſunt excretiones, ſed ab hepate in aluum confluunt, vt verò præfatorum excrementorum excretionem ex aluo malè habente diſtingueret ab ea, quæ fit à confluxu eorundem ad ventrem, vſus eſt Hipp. hoc verbo ῥέπω ſatis propriè, quaſi declino, quæ enim generantur in aluo, per modum inclinationis exeunt, quæ verò aliundè, non item, quando ad eorum excretionem vis maior concurrit. Aduertendum verò litteram ἢ vſurpatam eſſe Atticè, pro ἢν, ideſt, ſi. Quia ſi cum interprete, quà, transferatur, confuſa ſatis, & non parum defectuoſa redditur oratio: vt vnicuiquè Gal. expoſitionem conſideranti patere poterit.

Mar.n.3. *Verſ. 33. Quæ olfactum male afficiunt, ſitis, quæ prius non adfuit, neque æſtus, neque alia cauſa, vrina, naſi humectatio.*

Inter differentias excrementorum alui, fœtida enumerauit, quæ quidem ob putredinem talia fieri, notum eſt, idque duplici ratione, tum quia portio putridi humoris à venis ad aluum tranſmiſſi, ipſis excrementis admiſcetur, indèque fœtorem contrahunt, & propter hanc cauſam in malignis febribus, quæ ab humorum putredine vera ortum ducunt, alui excretiones fœtent, tum quia ipſamet excrementa in aluo putreſcunt; cum ergò Hipp. in præcedenti ſententia explicauerit, qualia ſint excrementa ab aluo affecta prodeuntia, ad differentiam eorum, quæ aliundè confluunt, & inter illa, fœtida enumerauerit; modo ſigna nobis tradit, quibus fœtor excrementorum in aluo putrefactorum diſtinguatur ab eo, qui aliundè prouenit: hoc eſt à putredine humorum in venis ſtabulantium, & primo loco ſitim proponit, quæ antea non adfuerit, ſed in ipſo eorum egreſſu compareat, nullaque præceſſerit cauſa, quæ ſitim excitare potuerit, ſiuè æſtus ſit, ſiuè alia ſimilis cauſa, cuius quidem ſigni ratio, & fundamentum à cauſa fœtoris dependet, quæ quotieſcunq. à corruptione, ſeu putrefactione inge-

ſtorum

ſtorum in aluo dependet, hanc à calore circa ventrem adaucto oriri neceſſe eſt; quo poſito ſitim ſubſequi, neceſſe eſt; quæ antè putrefactionem non aderat. Si verò fœtor à putredine maligna venoſum genus occupante oriatur, aut nulla adeſt ſitis; aut ratione febris aderat prius, quam putredo introduceretur, per putredinem enim humores maiorem æſtum non acquirunt, vt ſitis ſuperueniat, quæ antea non adfuerit; quando oppoſitum obſeruatur quotidie, videmus enim ſimplices febres ſummum incendium præſeferentes putredine accedente, propterquam malignæ euadunt; ſtatim mitiores fieri, ſitim ſedari, æſtumq. & alia omnia accidentia remitti; quæ à calore dependent. Vndè Gal. huiuſmodi febres calore non admodum vrentes eſſe 5.ſimpl. adnotauit. Quoniam verò febres rarò à principio putredinem hanc adiunctam habent; ſed tantummodo morbi progreſſu, quando humores à febrili calore corrupti proprijs ſpiritibus priuantur, naturæque imperio deſtituti, putreſcunt, eorum inſtar, qui è proprio receptaculo exeunt: indè fit, vt in febribus ſitis vigeat pleruńq. antèquam fœtor excrementorum appareat; qui malignæ putredinis ſit ſoboles. Neque æſtus (ſubiungit Hipp.) neque alia cauſa adſit quæ potuerit ſitim inducere, ità enim ſitis erit ſignum, fœtorem excrementorum ad inferiorem ventrem referendum eſſe, non ad malignam putredinem, aut aliam cauſam. Huic ſigno alia duo addidit, quibus dictorum excrementorum fœtoris cauſa diſtingui poterit: Videlicet vrina, qualis ſecundum naturam eſſe ſolet, hæc quippè in excretione fœtidorum à maligna putredine immutantur: in alui putredine nequaquam. Et naſi humectatio, putreſcentibus enim in ventre cibis ob exceſſum caloris, humidoq. vigente (id Hipp. met.3. de diæta atteſtante) humidi vapores eleuantur, à quibus nares humectari eſt rationabile; vapores enim ab aluo eleuati proprietate quadam nares petere quotidiè obſeruantur; vndè nullum certius ſignum exiſtimatur vermium in aluo ſtabulantium, quam narium pruritus. Verum obijciet quiſpiam, ſi nares humidæ fiunt, quomodo ſitis contingit? cui reſpondeo id fieri, quia ſitis ob calidi præſentiam euenit: à quo os ventriculi, quod famis, & ſitis eſt inſtrumentum, alteratur. Notum eſt enim ſitim, tam ex calidi præſentia, quam humidi defectu excitari; quia ergò os ventriculi proximum eſt aluo, vbi calor viget, nares autem remotæ, hinc eſt, quod in eo plus poteſt calor ad ſitim excitandam, quam humidi præſentia ad humectandum: in naribus verò vice verſa, plus poteſt humidus vapor ad humectandum, quam calor, qui ab eis remotus eſt, ad exiccandum. Et hunc præſentis ſententiæ verum eſſe ſenſum exiſtimo, cuius verba hunc in modum veniunt interpretanda: Quæ olfactum malè afficiunt, hoc eſt excrementa fœtida, ab aluo repere (vt dictum eſt ſuprà) indicat ſitis, quæ prius non adfuerit, neque æſtus, neque alia cauſa; quæ fœtorem illum mediante corruptione inducere poſſit; vrina ſimplex, & à naturali ſtatu nihil immutata, & naſi humectatio.

Verſ. 34. Iactationem, iecitatem, &c. Mar.n.3.

Hucuſq. humorum varias affectiones à Medico conſiderandas expoſuit. Nunc verò ad alia ſe transfert exponenda, quæ quoniam ab humorum diſpoſitione quodammodo dependent, ad tractationem de humoribus ſpectare videntur, quæ quidem ſigna appellat; quia per hæc, non quid agendum tantum, quantum quid iudicandum, aut prædicendum ſit, nobis innoteſcit. Quædam enim ſunt, quæ primo ad curationem morborum faciunt, ſecundo autem ad cognitionem, & præſagium: cuius naturæ cenſentur ea, quæ hucuſque recenſita ſunt: Quædam alia primo quidem cognitionem præſentium, & futurorum præuidentiam nobis præſtant; ſecundario autem ad curationem aliquid conferunt. Huiuſque conditionis ſunt, quæ hoc in loco recenſentur. Quæ ſingula explicare non intendo; tum quia in arte verſatis ſunt ſatis manifeſta, tum quia Gal. huic parti abundè ſatisfeciſſe mihi videtur in commento.

Verſ. 35. Et ſpiritum turbidum. Mar.n.3.

Quid per ſpiritum turbidum propriè intelligendum ſit, in expoſitione lib. Coacarum præ-not. verſ.64. demonſtrabitur. Quod ſi quis, hoc in loco pro perturbato accipiat, & confuſo: quatenus ab æquali, & ordinato diſtinguitur, non longè (ni fallor) aberrabit, hoc enim nomine comprehendi poſſunt omnes differentiæ vitiatæ reſpirationis, quas reſpexiſſe in hac ſententia, aſſerendum eſt; cum non videatur probabile, Hipp. communia morborum ſigna ad vnicam tantum reſpirationis differentiam coarctaſſe, eamque rarò apparentè in morbis. Nec vox ab hac ſignificatione aliena eſt, quia ſi turbidum dicitur, quod partes diuerſas inuicem diſiunctas, & confuſas habet, meritò ſpiritus perturbatus, ſeu turbidus dicetur, in quo partes

reſpi-

reſpirationis, quæ naturaliter rythmo quodam ſe conſequuntur ad inuicem, confundantur, inordinatèq. & inæqualiter procedant. Iuxtà hunc enim ſenſum ſub hoc genere, omnes ferè reſpirationis non naturalis differentiæ comprehendi poſſunt.

Mar.n.3. *Verſ. 62. In exacerbationibus, neque præſentibus, neque futuris, neque pedum frigiditate; ſed in declinante deorſum morbo.*

Hoc documentum qui ſpernit, in præſagiendo errat facilè. Docet quippè Hipp. enarrata ſigna conſideranda eſſe non in ipſis exacerbationibus, ſed in earum remiſſione, ſæpè enim non ex morbi ſæuitia contingunt, ſed particularis acceſſionis ſymptomata exiſtunt. Vt ergò aptum tempus pro obſeruatione prædictorum ſignorum nobis indicaret; non eſſe conſideranda ait in exacerbationibus, neque præſentibus (hoc eſt vigoris tempus) nequè futuris, ideſt, dum inſtat acceſſio, neque pedum frigiditate, quod à principio acceſſionis contingere ſolet. Hæc ſunt enim tria particularia morbi tempora, in quibus ſigna, quæ ad totius morbi conſtitutionem ſpectant, infida eſſe conſueuerunt; ſed inclinante deorſum morbo, hoc eſt tranſacto acceſſionis vigore, in quo morbus, ideſt calor præter naturam partibus ſuperioribus derelictis ad pedes deſcendere incipit, quo dicendi modo vſus eſt etiam primo Acutorum verſ.137. vbi ſorbitiones dare vetat, dum pedes frigidi ſunt, tempuſq. idoneum conſtituit, Mar.n.10. quum calor ad pedes deſcenderit, eo igitur tempore præfata ſigna tutò præſagiunt, quia quæcunq. ab acceſſionis violentia dependent, tunc ſedata eſſe rationabile eſt.

Mar.n.3. *Verſ. 67. Concocta medicamentis aggredi oportet, &c.*

Quamuis præſentis ſententiæ hic proprius locus exiſtat, quia tamen inter Aphoriſmos tranſlata eſt, ibiquè communiter interpretatur, ideò & nos propriam expoſitionem in illud opus transferemus, eſt autem Aphoriſmus 22. primæ particulæ.

Mar.n.3. *Verſ. 70. Quæ prodeunt, non multitudine æſtimare oportet, ſed quamdiù prodeant, qualia oportet, & facilè æger ferat. Vbi verò opus eſt, debilitare etiam, aut animi deliquium inducere, donec hoc feceris, cuius gratia hoc fit.*

Vtilium euacuationum ideam conſtituit in eductione eius, quod moleſtat; cuius rei indicium eſt, facilis tolerantia, quod etiam 1. Aphoriſm. vltimo confirmatur. Si talia (inquit) educantur, qualia oportet, confert, & leuiter fertur: ſin minus, è contrà. Cum igitur facilis tolerantia ſit communis regula, & menſura euacuationum; aliquis exiſtimare potuiſſet, nunquam vltrà præfatam tolerantiam euacuari debere. Sicque euacuatio, quæ fit vſque ad animi deliquium, omninò auferetur. Non enim facilè tolerari ea euacuatio dici poteſt, quæ ad Lipothymiam ægrum perducat, vt ergò hæc tollatur dubitatio, ſubiungit Hipp. aliquando vltrà Euphoriam euacuandum eſſe, quando, aut debilitare, aut Lipothymiam inducere neceſſe eſt. Nam exigente neceſſitate eò vſque euacuandum eſt, quòuſque id conſecutus ſis, cuius gratia euacuatio adminiſtratur. Aliquando enim ægrotantem debilitare oportet, quia cum viribus fortibus morbum terminare eſt impoſſibile. Vndè Gal. 1. Aphor. 4. ſæpè in acutis ægrotantium vires modicè debilitatas eſſe conſeruandas, adnotauit. Similiter ſunt quidam caſus, in quibus animi deliquium euacuatione inducere expedit; quod quidem antiquis vſitatum fuiſſe, tum ex hoc textu, tum ex alijs teſtimonijs conſtat. Nam in maximis inflammationibus: in ardentiſſimis febribus, doloribuſq. vehementiſſimis, vt auctor eſt Gal. euacuationem ad animi deliquium facere conſueuerunt, non quidem, vt lipothymia eſſet menſura maximæ euacuationis, vt eſt communis opinio. Fallax enim admodum fuiſſet, hæc menſura, cum ſint quidam, qui ex quacunq. etiam minima euacuatione animo deficiunt. Alij è contrà, qui etiam immodicas ſine animi deliquio ſuſtinent. Verum potius, quia lipothymia prædictis caſibus ex propria natura occurrit. Per hanc enim retractio fit ſanguinis, & ſpirituum ad viſcera, vndè maxima fit ab affecta parte reuulſio, corporis item habitus refrigeratur quam maximè, ſenſibuſq. torpor inducitur, vt meritò, & febribus ardentiſſimis, inflammationibuſq. maximis, doloribuſq. vehementiſſimis conferre dicatur. Hanc quidem in doloribus obſeruaui, vt non poſſim ſatis explicare, quã eximiè eos tollat. Nobilis enim mulier, cum à vehementiſſimis capitis doloribus vexaretur, & omnia adminiſtrata irrita eſſent, dolor tandẽ ad eum exceſſum perueniebat, vt ob doloris acerbitatem in lipothymiam incurreret; à qua cum non longè poſt ſubleuata eſſet, ab omni doloris ſenſu libera erat, in eoque ſtatu perſeuerabat quòuſquè idem rurſus dolor inuadens, tandem eam in animi deliquium denuò

Euacuatio ad lypothimiã.

indu-

induceret, quod doloris medela eſſet, idque ſæpius ei contigiſſe ipſe præſens adnotaui: ex quo cauſa mihi innotuit, propterquã antiqui ad animi deliquium in maximis doloribus euacuationes facerent. Nam etiam Hipp. in pleuritide 4. Acut. verſ. 24. eam commendauit: Siquidem dolor (inquit) ſurſum tendat ad clauiculam, aut circa mammam, aut brachium, venam in brachio ſecare oportet internam, vtra tandem fuerit parte, in ea ipſa; detrahere verò ſanguinem iuxtà corporis habitum, & tempus, & ætatem, & colorem plus, & confidenter, & ſi acutus fuerit dolor ducere vſquè ad animi deliquium, incluſiuè ſcilicet, vt ex præſente loco conſtat, dum inquit: Et deliquium animi inducere, non excluſiuè, vt nonnulli interpretantur, & quia inquit, & ſi acutus fuerit dolor, ducere vſque ad animi deliquium, patet euidenter, in gratiam doloris vehementiæ lipothymiam procurari: quatenus, vt nuper dicebamus, hæc dolorem tollere poteſt. Cum igitur animi deliquium etiam abſque immodica euacuatione omnibus caſibus occurrat, in quibus probatur, non erit neceſſarium euacuationem eò modo adminiſtrare, nè æger, antequam facta ſit magna euacuatio, animo deficiat, vt Gal. animaduertit, imò aliquando ità collocandus erit, vt per moderatam etiam euacuationem in lipothymiam incurrat, quando ſcilicet æger, aut propter ætatem, aut aliquam aliam cauſam magnam ferre non poſſe timetur. Idquè aſſequemur ſi ægro, aut ſtanti, aut ſedenti ſanguis mittatur. Concludamus ergò Hipp. conſilium in præſenti ſententia eſſe, non ſemper in euacuationibus facilem tolerantiam eſſe attendendam: cum aliquando expediat, & debilitare & lipothymiam inducere. Subiungit poſtea.

Verſ. 73. Interim aliò vertere, aut ſiccare, aut humectare, aut reuellere, ſi ſufficiat æger, idque ex his coniectabis, ſicca quidem calida erunt: humida verò frigida, quæ verò aluum mouent, plerumq. contraria. Mar.n.3.

Vt indicaret lipothymiam aliquando non ſufficere pro integra curatione morbi, etiam ſi per illam dolor ſedatus ſit; vt ex enarrata hiſtoria conſtat. Sed alia inſuper adhibenda eſſe. Videbitur ad proximiora humores deſiccare, alterare, ſiuè calefaciendo, ſiuè refrigerando, ſiuè exiccando, ſiuè humectando, prout intemperies, quæ morbum fouet, expoſcere videatur, ſi ſufficere æger poſſit, qui ſæpè à maxima euacuatione debilitatus, omnem renuit curationem, donec vires ex parte recuperauerit. Quantum verò deriuando, & reuellendo euacuare oporteat, & quouſque alterando exiccare, aut humectare opus ſit, docet; terminos deſcribens, quos tranſcendere non licet, & inquit: Id quod ex his coniectabis: Sicca quidem calida erunt: humida verò frigida. Hæc enim ſigna ſunt completæ alterationis, & ideò tunc deſiſtendum erit. Quando enim pars nimio humore intemperata ex vſu exiccantium incaleſcit, ſignum eſt, quidquid erat humiditatis ſuperfluum iam abſumptum eſſe. Sicuti è contra, pars, quæ immodicè exiccata humectantibus ad naturalem ſtatum reduci debet, quando ab humectantium vſu refrigeratur, ſufficienter humectatam eſſe ſignificatur. Quæ verò aluum mouent plerunq. contraria. Quaſi dicat, ſi facta per venæ ſectionem vſque ad animi deliquium euacuatione, & ad totalem morbi curationem neceſſe ſit, deriuationem humorum ad aluum facere per ſubducentia medicamenta: perfectam eſſe euacuationem cognoſcimus, quando excrementa apparent præcedentibus contraria, v.g. ſi pro deriuatione bilioſi humoris alicui datur cholagogum medicamentum: quando poſt bilioſam excretionem pituitoſa apparent, iam purgationem abſolutam eſſe cognoſcimus. Quæ quidem expoſitio ex lib. de Nat. hominis confirmari poteſt, vbi teſtatur Hipp. medicamentum quodlibet primum humorem ſibi familiarem attrahere, deinde verò etiam reliquos. Quum ergò humores à præcedentibus contrarij, ſiuè diuerſi excerni incipiunt, iam primi perfectam factam eſſe euacuationem, inditium eſt. Quod cum ipſe aliquandò in purgationibus obſeruauerim, terminum euacuationis cum admiratione ægrotantibus prædixi. Præſens ſententia inter Aphoriſmos regiſtrata eſt, ſed qui eam tranſtulit, dum eam breuiorem facere ſtuduit, mancam, & mutilam effecit.

Verſ. 83. In febribus ad articulos, & circa maxillas, &c. Mar.n.3.

In febribus humores, aut calidi, & tenues ex propria natura exiſtunt, aut à calore febrili attenuantur, vt ſurſum potius, quam deorſum tendant. Febribus autem ceſſatis, eoſdem partes inferiores potius peteree, ſt rationabile; quia calore febrili extincto, humores, ſiuè con-

cocti fuerint, ſiuè,vt dici ſolet,incinerati,grauiores eſſe, neceſſe eſt. Vndè in febribus,hoc eſt dum adhuc febris tenet, abſceſſus magis contingunt in partibus loco affecto ſuperioribus, ad differentiam eorum, qui febre iam ceſſata propter humorum reliquias generari ſolent, hos enim in partibus inferioribus oriri, quotidiè obſeruatur. Non negligenda eſt ergò vox illa in febribus, ea enim ſublata; irrationabilis, imò falſa omninò redditur ſententia. Alterum etiam adnotauit Hipp. in textu, videlicet per febres abſceſſus non ſolum fieri in partibus ſuperioribus, vt explicatum eſt, ſed in parte proximiori loco affecto: cuius quidem ratio aſſignari poteſt,quia cum abſceſſus producantur à materia non in totum deuicta, non eſt mirum, ſi longè à loco affecto eam expellere,non valeat, quæ quidem materia,ſi exiguæ eſt quantitatis,in parte tantummodo abſceſſum facit, ſi copioſa,in toto etiam corpore. Aduertit etiam, in inferioribus partibus aliquando generari abſceſſus,idque euenit,quando morbus leuis eſt, & lento motu mouetur, quæ duo materiæ frigiditatem, & craſſitudinem atteſtantur, vt non ſit mirandum, ſi deorſum potius, quam ſurſum vergat. Fiunt autem abſceſſus circa articulos maximè, quia hæ partes ſatis debiles ſunt, & laxæ propter humiditatem, quæ in eos continuò influit naturæ inſtituto; nè ex motu reficeentur, in maxillis verò fiunt ſuperni abſceſſus frequentius, quia articulus eſt magnus, & ex conſequenti plurimæ humiditatis capax, & qui præ alijs frequentiſſimè mouetur.

Mar.n.3. *Verſ. 91. Iuxtà eandem rationem contingit ab humorum, & corporis colliquatione, & frigiditate.*

Cauſam abſceſſuum hoc in loco vocat Hipp. quidquid eorum generationem præcedit, & ideò ſtatuit abſceſſus fieri, & à febribus, & doloribus, & tuſſi, quia his omnibus ſuccedere abſceſſus ſolent. His autem enarratis,ad alia tranſit,à quibus abſceſſus fieri cenſet,& ait, hos inſuper fieri, & ab humoribus, & à corporis colliquatione, & frigiditate, ab his verò cauſis fieri abſceſſus intelligimus, quatenus nomine abſceſſus comprehenduntur morbi omnes partem aliquam infeſtantes, dum à toto, aut parte ad partem aliquam abſcedit morbus, aut morbifica cauſa, quod clarius ex ſequentibus manifeſtatur, dum inquit. Proindè noſſe expedit, in quibus temporibus humores florent, &c. Quod in textu legit Galenus ψυχῇ, textu Baſilienſi conſentiente, Cornarius ψύχου legiſſe videtur, quandoquidem frigiditatem tranſtulit, quam lectionem, & Caluum ſecutum eſſe conſtat, & certè hæc rationabilior videtur, cum animi affectiones proxima abſceſſuum cauſa dici non poſſint. Frigiditatem verò abſceſſus inducere ſciunt illi, qui per frigora, & niues iter fecerunt,quibus aliquando decide-

Mar.n.2. runt pedes perfrigerati, vt libro de Humid. vſu verſ.24.Hipp.adnotauit. Cur verò inter reliquas alterationes,ſeu intemperantias ſolam frigiditatē abſceſſuum cauſam ſtatuerit, aliquis quærere poſſet, cui reſponderem,id factum eſſe, quia hæc euidentius, & frequentius particularum morbos inducere ſolet, vndè vulgus ipſum huiuſmodi abſceſſus communi vocabulo *Freddure* appellat.

Mar.n.3. *Verſ. 102. Moleſtiæ animi, aut per oculos, aut per auditum, velut, &c.*

Animi moleſtias, quas communi vocabulo animi paſſiones dicimus, duorū ſenſuum interuentu excitari, ait Hipp. quia ex his, quæ, aut videmus, aut audimus variè afficitur animus. Sed & corpus ipſum ijſdem ſenſibus mediantibus alteratur: quando ex molarum attritu (ait Hipp.) dentes ſtupeſcunt. Ambulantique circa cauum locum crura tremunt: & ſerpens derepentè conſpectus pallorem inducit, ex quo colligit, animum corpori; & corpus animo obedire; quatenus inuicem proprias affectiones ſibi ipſis tranſmittunt. Idque vlterius explicat, quia quæ corporis ſunt (tales ſunt obiecta, quæ per viſum, & auditum percipiuntur) timores inducunt, pudores, mœrores, voluptates, iras, & huiuſmodi alia, quæ ad animum ſpectant. Sed & corporis facultates præfatis ſenſibus obedire demonſtrat, quia & ſudores, & cordis palpitationes (hæc enim facultatum corporis operationes exiſtunt) ab his quæ, & videmus, & audimus excitari ſolent. Imò interiora corporis exterioribus obedire demonſtrat,quia his alteratis interiores partes alterari contingit. Id palam faciūt medicamenta,quæinternis partibus affectis exteriùs applicantur, vtputà vnctio, perfuſio, illitio, cataplaſmata,lanarū appoſitiones,& alia id genus,quatenus enim exterioribus partibus alteratis alterantur interna;ſignū eſt,interna externis obtēperare.Sed & vice verſa,partes externas internis obedire

A obedire indicant ea medicamenta,quæ in externarũ partiũ morbis interius aſſumuntur.Hiſq.
exemplis alia ſubſequenter addit Hipp. quæ maiorem admirationem faciunt: & propterea
eo dicendi modo vſus eſt,ſed & eodem modo,cubile in lanis ſordidis (ità enim legit Baſilien-
ſis contextus Græcus) quibus videtur ſignificare culcitram ex lana ſordida,& non lota:quam
quidem efficaciam habere alterandi corpus ſuper illam iacentis eſt rationabile, ob multas,
magnaſque eius facultates, quarum gratia in frequenti vſu apud antiquos fuiſſe, ex lib. de
Humid. vſu Hipp. colligere licet, & quod à rege nomen habet: ſcilicet regulus ſerpens, qui
& Baſiliſcus Græca appellatione vocatur, & cuminum, videntibus, & olfacientibus, maxi-
mas(ſupple) alterationes corporis faciunt. Baſiliſcus enim, qui alios ſerpentes olfactu eneca-
re creditur,hominem, vel ſi aſpiciat tantum,dicitur interimere Plinio atteſtante. Cuminum
verò tanta alterandi corpus facultate pollet,vt ſolo olfactu pituitam de capite ducat, ſed non
B cuminum tantum, verum etiam quodcunquè huius gratia naribus admoueri ſolet. Hunc
enim verum ſenſum exiſtimo eorum verborum, & quod à rege nomen habet, cuminum, vi-
dentibus, & olfacientibus, quæ de capite ducunt. Quamuis ſciam aliter hunc locum com-
muniter explicari, ità vt Hipp. cuminum à rege denominari velit, nam ſi Dioſcorides ipſe ex
præſenti textu permotus(quando nullibi de cumino regio in lib.Hipp. mentio vlla reperitur)
cuminum Aethiopicum regium ab Hipp. denominari teſtatur. Verum quia Hipp.cuminum
Aethiopicum vſurpauit ſæpiſſimè,nullibi verò (vt dicebam) regium denominauit,ideò com-
muni expoſitioni acquieſcere non potui. Propriamque in medium attuli,de quibus iudicium
committatur ei, apud quem auctoritas non præfertur rationi.

Verſ. 112. Turbant, ſermones, vox, & huiuſmodi, &c. Mar.n.3.

Occaſione prædictorum quibus demonſtrabat Hipp. quomodo, & corpus animo, & ani-
C mus corpori obediant, cumque docuerit non modo ea, quæ ſunt in corpore, corpus, & ani-
mum alterare; ſed etiam, quæ ſunt extrà, nunc eandem proſequens doctrinam, nonnulla alia
in exemplum adducit, quæ etiam ſi extrà corpus ſint, corpus tamen, & animum perturbant
frequenter. Hæc autem ſunt,ſermones iniucundi, vox importuna, & huiuſmodi, & quia ho-
rum omnium effectuum ratio in maximo conſenſu dependet, quem anima cum corpore, &
corporis partes habent ad inuicem: huius conſenſus naturam in partibus quibuſdam expo-
nit, dum inquit. Vox mammæ, genitura, vterus,quæ ſigna ſunt in ætatibus, & in ſuffocatio-
nibus, & tuſſibus, quæ ad teſtem. Prædicta quippè dicuntur ſigna in ætatibus,& ſuffocatio-
nibus, & tuſſibus. In ætatibus quidem, quia iuxtà ætatis mutationes,variæ in illis alteratio-
nes contingunt. Vox enim in pubertate fit grauior: Mammæ turgere incipiunt: genitura
emittitur, vteruſque ſemen affectare incipit. Dicuntur etiam ſigna in ſuffocationibus; vel
D quatenus cauſæ,vt genitura,& vterus: vel vt ſigna, vox enim in ſuffocatione ab vtero tollitur.
Mammæ pariter ſunt ſigna in ſuffocationibus: quatenus ſuffocationis causã indicare poſſunt,
quia ſi hæc fuerit menſium ſuppreſſio, mammæ intumeſcunt, & earum partes extremæ ad
papillas rubeſcunt. Si ſemen, aut quid aliud in vtero corruptum, aut alia quæuis ad vterum
ſpectans cauſa, id etiam mammæ indicare poſſunt, in hanc quippè ſententiam 6. Epidem.
ſect. 5. verſ. 25. legimus, ſi mammarum papillæ, & rubor earum pallidus fuerit,morboſum
vteri vas eſt. Sunt etiam hæc ſigna in tuſſibus, in quibus vox ſi rauca euadat, tuſſis plerunq.
malignitatem atteſtatur, vt ex conſtitutione Epidem. colligere licet, eiuſdem conſortij ra-
tione 2. Epidem. verſ. 45. Legimus,vbi teſtis intumuit,diuturnæ tuſſes ceſſant, & teſtis tumor
à tuſſi ceſſat, & alleuiatur: quæ res commonefacit nos communionis pectoris, mammarum,
genituræ, vocis, & infra ſect. 5. verſ. 2. Vocis gracilitatem ſoluit varix ad teſtem, & dextrum,
& ſiniſtrum, abſque horum altero fieri non poteſt,vt ſoluatur,& loco citato verſ. 24. Teſtium
tumores mammarum eleuatio ſoluit, & tandem, vt lib. de Glandulis legimus. Vox aſpera Mar.n.12.
redditur, quibus demptæ mammæ. Quæ omnia præfati conſortij manifeſta teſtimonia
exiſtunt.

Verſ. 114. Quemadmodum arboribus terra, ità animalibus ventriculus, &c. Mar.n.4.

Cum ſuperius quarundam partium conſortium explicauerit, per quod inuicem proprias
affectiones ſibi ipſis communicant, ſanant, indicantque, ſiuè patefaciunt. Cumque ventricu-
lus mirum habeat cum omnibus partibus corporis conſortium, cuius gratia, vt ipſemet
lib. 4. de Morbis ſect. 2. verſ. 225. dicebat, conſentiunt corpus, & ventriculus, & maximè Mar.n.28.

cum principibus: vndè proprias affectiones ad ſe inuicem tranſmittunt. Hinc cardialgiæ, ſyncopes, capitis dolores, vertigines, Epilepſiæ, bilis vomitiones, aliæquè affectiones, & cordis, & cerebri, & Hepatis, cæterarumq; corporis partium, quas per conſenſum à ventriculo in dies ægrotare conſpicimus. Adeò nunc huius conſortij rationem exponens inquit, Quemadmodum arboribus terra, ità animalibus ventriculus, quaſi diceret, ſicuti arbores ex terra nutrimentum capiunt; vndè vnaquæque arboris pars viuit, & creſcit; ità animantium corpus, & ſingulæ eius particulæ à ventriculo nutrimentum recipiunt, cuius gratia ventriculus totum corpus nutrit, calefacit, & refrigerat. Refrigerat quippè innanitus, repletus verò calefacit, quod quidem experiuntur illi, qui cænam præter conſuetudinem dimittentes, noctu vix calefieri in hyeme poſſunt.

Mar. n. 4. *Verſ. 117. Arbores corticem tenuem ſiccum habent, intrinſecus autem, &c.*

Similitudinem aſſignauit inter terram plantarum reſpectu, & inter ventriculum ad totum corpus animalis comparatum, nunc verò ſimilitudinem affert inter ipſa animalia, & plantas. quia ſicuti arbores exterius corticem durum, & tenuem habent, intrinſecus autem carnem ſiccam: quarum, quæ partes prædictas ſanas, & non putridas habent, diuturnæ vitæ exiſtunt, ità etiam eodem modo animalia ſeſe habent, & euidentius teſtudines, ſed & in hoc conueniunt plantæ, & animalia, quatenus ſcilicet, ætatum varietate eorum affectiones diuerſificantur, & ad anni temporum mutationes variè vtrunque genus afficitur, quia non deteruntur (inquit) ſiuè conſumuntur, alteranturq. animalia, & plantæ, ſi his melioribus vtantur. Quando enim ætatum, & temporum fit mutatio moderatè, & paulatim; annique conſtitutio optima fuerit, nullum prædictorum malè afficitur, & non ità citò corrumpitur, ſed ſana diutiùs, & vegeta perdurant omnia, è contra verò malè ſe habent, morboſaque viuunt, & citò deſtruuntur, quando prædicta derepentè inuicem tranſmutantur, & à naturali conſtitutione longè abſunt. Dum enim ætates non ſenſim tranſmutationem faciunt, quemadmodum naturaliter fieri debet, eodem Hipp. inferius atteſtante verſ. 162. Sed derepentè; corpora

Mar. n. 6. indè maximam alterationem perſentiunt: vndè plurima intereunt, aut ſaltem inſigniter læduntur. Hinc annorum climateri. orum obſeruationes emanarunt: cum obſeruatum ſit certo annorum numero quamplurimos homines ægrotare, non autem omnes, cuius diuerſitatis ratio indè prouenit; quia cum præfati annorum numero in ætatis mutationibus incidant, quibus talis mutatio derepentè fit, ij eo tempore malè afficiuntur, & ægrotant, non vi ſuperſtitioſa numerorum, nec ſimplici ætatis mutatione, ſed quia (vt dictum eſt) tunc repentina fit ætatis mutatio. Repentinam fieri ætatis mutationem intelligo quando, verbi gratia, à pueritia ad adoleſcentiam fit tranſitus, cum euidenti mutatione eorum, quæ ætates illas concomitantur. Quotieſcunque igitur magna, & repentina fit ætatis tranſmutatio, corpora non alterari eſt impoſſibile; nequaquam verò ſi ætates abſque inſigni mutatione ſibi inuicem ſuccedunt. Addidit, aut melioribus, quia dum ætas deterior meliori ſuccedit, verbi gratia, virilitati ſenectus, etiam ſi talis mutatio moderatè, & ſenſim fiat, nihilominus attritionem, & detrimentum perſentiri neceſſe eſt. Temporum mutationes pariter animaliũ corpora abſumere, & alterare, quum magnæ, & repentinæ fuerint, nequaquam verò ſi moderatè inuicem ſuccedant, omnibus eſt notiſſimum, & ab Hipp. proclamatum ſæpiſſimè. De annis ſimiliter proportionem, & ſimilitudinem quandam inuicem non ſeruantibus, ſed plurimum inter ſe differentibus, quot mortalium corporibus afflictiones inducant, dicere non oportet, quando ex his annonæ, ſterilitates, Bella, Peſtes, & cætera id genus mala euenire certis quibuſdam annorum curriculis in dies obſeruantur. In his ergò arbores cum animalibus ſimilitudinem habent, quia iuxtà temporum anni, & ætatum, annorumque mutationem alterantur, quemadmodum de animantibus dictum eſt. Nam plurimæ arbores certis ætatibus morbis quibuſdam ſubijciuntur, v. g. dum adoleſcunt, & fructus producere incipiunt, verminculationi ſubijciuntur, cum adoleuerunt, humoris abundantia ſuffocantur; areſcuntq. & contabeſcunt, cum iam ſeneſcere incipiunt. Et hæ pariter, certis annis à propria natura plurimum recedentibus, ſteriles fiunt, ægrotant, & areſcunt aliquando. Quemadmodum etiam propter importunas temporum mutationes plurimum lædi, contingit, prout de animalibus dictum eſt.

Mar. n. 5. *Verſ. 134. Si verò ſimiliter procedat, eiuſmodi quoque fuerint, &c.*

Expo-

A Exponit exemplis, quod dictum eſt quam proximè. Videlicet, pro vt temporum con- *Mar.n.5.*
ſtitutiones ſimiles, aut diſſimiles fuerint tempori, in quo eueniunt; ita & morbos ipſos, aut
ſimiles, aut diſſimiles produci. Nam ſi temporis conſtitutio ſimilis fuerit; hoc eſt naturæ
temporis anni reſpondeat, ità etiam morbi orientur ſimiles, & tempori conuenientes: velut
morbus regius autumnalis, hic enim autumno vigebit, quotieſcunq. eo tempore, Frigora ex
caloribus, & calor ex frigore procedet: hæc eſt enim autumni natura. Per huiuſmodi verò
caloris, & frigoris permutationes morbum regium vagari, colligimus ex conſtitutione lib.4.
Epidem. verſ.25.regiſtrata,in qua plurimos ictericos factos eſſe,narratur. Conſtitutio quippè *Mar.n.3.*
temporis deſcribitur hunc in modum. Hyems circa ſolſtitium aquilonaris,paulò poſt auſtri-
næ erant, ad dies 15. poſtea verò niues diebus 14. & poſt niues auſtrina ſuccedebant, & plu-
uiæ, & cætera,quæ ſequuntur. Huiuſmodiquè inæquales conſtitutiones conſequi ictéros eſt
B rationabile,fit enim hic morbus,vt etiam Hipp.lib.de Affectionibus verſ.158. teſtatur, à bile *Mar.n.33.*
agitata, & ad cutim effuſa. Calor igitur frigori ſuccedens bilem producit, frequens permu-
tatio eam commouet ad cutim,rarefactis à calore carnibus;in cute tamen firmatur à ſuperue-
niente frigore adſtricta; vndè exitus bili excluditur. Quia ergò à frequenti caloris, & frigo-
ris viciſſitudine morbus regius producitur, non eſt mirum, ſi in autumno maximè fiat, in quo
modo frigus,modo calor viget,æſtaſquè præceſſit,quæ generandæ bilis proprietatem habet.

Verſ. 136. Et ſi æſtas bilioſa fiat, & bilis aucta intus relinquatur,etiam ſubſplenitici fient. *Mar.n.5.*

De iiſdem ictericis loquitur Hipp. eoſque ſimul, & ſplenicos fieri inquit, quando autum-
num æſtas bilioſa præceſſerit, vt manifeſtè indicat, particula etiam, quod quidem euenire
ſæpius conſpicimus, idque copiæ bilis imputandum erit, quippè quæ immodicè aucta in to-
tum ad cutim effundi non potuit: ſed eius portio ad ſplenem confluxa,viſcus in tumorem ele-
C uauerit. Nec alicui nouum videatur, hunc affectum à bile,& in æſtate generari. Quia idem
Hipp. lib. de Inter. affect. ſect.2. verſ.262. Quinque ſplenis morbos deſcribens,in quemlibet
humorem ſingulos eos refert. Nam priores duos à bile aucta in corpore generari teſtatur,
tertium, & quartum à ſanguine, & pituita: poſtremum verò ab atrabile. Priores autem
æſtatis peculiares eſſe infertur, dum propter ſolis caliditatem generari dicuntur, cuius loci
auctoritate præſentem particulam à præcedenti ſeiunctam legere poſſumus,vt ſenſus ſit, æſta-
te calida, & ſicca vigente ſpleneticos homines fieri, etiam abſque icteritia, licet continuatus
ſermo de ictero, de quo ſubſequenter agit, priorem expoſitionē haud parum confirmet. Ad-
notanda verò eſt vox ὑποσπληνοι, qua vtitur Hipp. quaſi ſubſpleneticos dicas, quæ diminu-
tionem quandam importat, vt oſtenderet in his propter bilis tenuitatem ſplen in tantam ma-
gnitudinem non attolli, quemadmodum in cæteris eius tumoribus ab humore craſſiori de-
D pendentibus.

Verſ. 137. Quum igitur, & ver ſic proceſſerit, etiam vere fit morbus regius: Proximus *Mar.n.5.*
eſt enim hic motus tempori iuxta hanc ſpeciem.

Ad prædictorum explicationem aliud exemplum adducit: quia quando ver etiam ſic pro-
ceſſerit, per varias caloris, & frigoris tranſmutationes, vere etiam generatur morbus regius;
proximus eſt enim (ait) hic motus tempori, iuxtà hanc ſpeciem,ideſt,quatenus in temporum
varietatibus conſiſtit,ex calore in frigus & ex frigore in calorem. Idque euenit,quia vernum
tempus medium eſt inter hyemem, & æſtatem, ità vt vtroque extremo participare neceſſe
ſit, id enim important verba illa: Proximus eſt enim hic motus, iuxtà hanc ſpeciem: dum
ſcilicet à calore in frigus, & frigido in calidum fit tranſitus.

Verſ. 152. Si magis redundauerit,ad ſqualores ſequuntur febres, &c. *Mar.n.5.*

E Temporum varietates morbos varios producere, naturæq. temporum reſpondentes, de-
monſtrauit Hipp. ſuperius, & quia id in omnibus eodem modo non contingit,ideò conſide-
randum eſſe voluit, quo tempore ea contingant, & quomodo corpora diſpoſita illas ſubeant
mutationes, & certè plurimum refert, an calor in æſtate vigeat, an in hyeme, & an corpora à
prægreſſa aliqua mala conſtitutione malè diſpoſita ſint, à calore ſcilicet, aut à frigore, quia
iuxtà corporum diſpoſitionem, homines à temporum mutationibus, aut plus, aut minus læ-
duntur. Nunc verò ſubiungit. Si temporum alterationes prægreſſas naturæ propriæ con-
ditionem plurimum excedere contingat, tanta eſt illius magnæ alterationis vehementia, vt
corpora etiam fortiora ei reſiſtere non valeant, & ideò neceſſe eſt, tunc quamplurimos febre

corripi, ſiuè modo alteratio ſit in exceſſu ſiccitatis, ſiuè humiditatis, exceſſus enim ſunt, qui naturam corrumpunt, & potiſſimum, qui magni ſunt, quarè huiuſmodi exceſſibus procedentibus febres (vt dicebamus) excitari, neceſſe eſt; qualibet tandem temporis conſtitutione prægreſſa, corporibuſq. quouis modo diſpoſitis, & quoquo tandem humore in corpore dominante, non enim tanta diſpoſitio in paſſo requiritur, quando ex parte agentis potentia viget, quanta, quando remiſsè agit, & hęc eſt ratio, cur peſtilentes conſtitutiones tot mortales communiter afficiant: tunc enim agens adeò potens eſt, vt in ſubiecto etiam non omninò diſpoſito ſuos imprimat effectus.

Mar.n 6. *Verſ.* 155. *Cæterum ſiccitates, & auſtrinæ ſunt, & aquilonares.*

Nos admonet hac particula Hipp. in conſideratione conſtitutionis temporum, non ſat eſſe ſcire, an pluuioſum ſit anni tempus, an ſiccum: quia vtrunque caliditati, aut frigiditati adiunctum eſſe poteſt, ſunt enim ſiccitates auſtrinæ, & calidæ, ſunt etiam aquilonares, & frigidæ, inquit Hipp. Idque per modum exempli dictum eſt, quia non ſiccitates modo tales ſunt, ſed etiam omnes aliæ tempeſtatis varietates, vndè conſtitutio humana, & auſtralis, & aquilonia eſſe poteſt. De humida, & auſtrali non eſt dubium, quando hæc eſt peculiaris; nam auſtrorum, & huiuſmodi conſtitutionū frequens mentio habetur in libris Epidemiorum. De aquilonari verò, & pluuioſa habemus exemplum 1. Epidem. ſect. 2. Per hæc verba: Iam verò poſt brumale ſolſtitium, & quando Fauonius ſpirare incipit, poſterior hyems magna erat aquilonia multa, niues, & aquæ aſſiduæ, multæ, & cælum procelloſum, ac nubilum. Hæc autem durabant, & non remittebant vſque ad Aequinoctium, ver autem frigidum, aquilonium, & aquoſum, nubilum. Vt ergò omnes tempeſtatum affectiones ſub hac diuiſione comprehenderet ſubiunxit: Differunt enim etiam alia hoc modo: quatenus, ſcilicet, aut auſtrina ſunt, aut aquilonia, veluti ſerenitates, nubilum tempus, ventorum frequentia, aeris tranquillitas, & alia huiuſmodi, & hæc omnia diligenter à Medico ſunt conſideranda, magnum enim (inquit) eſt, & hoc. Vnum verò nos admonet circa hanc materiam. Non in omnibus regionibus, neque in omnibus temporibus, hæc vim æqualem habere, quando in aliqua regione v. g. Romæ humida, & auſtrina conſtitutio grauior erit, quam Neapoli. Similiter in æſtate, quam in hyeme; & ſic de reliquis anni temporibus. Huius quidem diuerſitatis rationem in humorem in corpore dominantem retulit, quia æſtas (inquit) bilem parit, ver ſanguinem, hyems pituitam, autumnuſq. atrambilem, quaſi dicat ſi æſtas, quæ ex ſui natura bilem parit ſicca fuerit, & auſtralis, talis conſtitutio longè grauior erit, quam ſi in hyeme contingeret, & ſic de reliquis eodem modo. Ratio certè pulcherrima, & Hipp. digna.

Mar.n.6. *Verſ.* 168. *Autumnus autem laboribus deditus, ſub inſolationibus potus frequentes ſunt, cibi inconſtantes, vina, arborum fructus.*

Quæ continentur in præſenti ſententia ſatis manifeſta reddit Galeni commentarius. Vnum tamen alicui faceret difficultatem, quia inter cauſas, ob quas homines, & æſtate, & autumno cibos difficulter ferunt, hanc concludit, quia vina potant. An fortè hyeme à vino abſtinebant antiqui? nequaquam, imò eo tempore meracius bibendum præcipit Hipp. 3. de Diæ-

Mar.n.3. ta verſ. 31. Sed ad hanc vocem, vina, referenda eſt particula, inconſtantia, quaſi dicat: cibos inconſtantes, & vina inconſtantia eſſe cauſam, cur homines cibos difficulter ferant. Aeſtate enim propter temporis calores potationibus indulgent, vndè non ſolum multum potant, ſed varia, & inter ſe diuerſa, modo diluta, modo meraciora, modo gelida, modo tepidiora: quæ omnia ſub hac voce inconſtantiæ comprehenduntur. Quantum verò huiuſmodi varietas coctioni aduerſetur, omnibus notum eſſe exiſtimo, idque ex Hipp. doctrina colligi poteſt, qui lib. de Salubri diæta, & alibi, etiam ad vomitum facilitandum huiuſmodi vinorum varietate vtitur: quatenus turbationem facit in ſtomaco: vndè vomitio facilior redditur.

Mar.n.7. *Verſ.* 170. *Quemadmodum autem ex temporibus morbos coniectamus, &c.*

Hæc adeò manifeſta ſunt, vt non poſſim ſatis mirari Galenum, qui ea, quæ de pluuioſa tempeſtate hoc loco referuntur, ſub nomine aquarum eo modo interpretatur, ac ſi de aqua potabili eſſet ſermo. Orationem enim ad aquas potabiles conuertens de harum bonitate, & vitio copioſè nimis diſſerit. Conſtat enim (vt dicebam) Hipp. hoc in loco demonſtrare, quod ſicuti ex temporum conſtitutionibus futuros morbos præuidere poſſumus, ità vice verſa ex morbis quibuſdam imminentem aeris alterationem coniectamus, quorum exempla

quædam

quædam proponit. Qui enim à doloribus articulorum per quædam interuálla vexari conſueuerunt, imminente tempeſtatis mutatione ſtatim inuaduntur, ità vt, & futuram pluuiam, & ſerenitatem ſæpè prædicant. Quod etiam euenit illis, quia à lepra, alijſque pruriginoſis affectibus moleſtantur. Hi enim pluuia imminente à pruritu magis vexantur, cute iam denſari incipiente, humoribuſq. alterari incipientibus.

Verſ. 180. Ex primis aquis, vbi poſt multam ſiccitatem aqua futura eſt, de aqua intercutem prædicere licet, & vbi talia, &c. Mar.n.8.

Quanta ſit artis prognoſticæ efficacia demonſtrare proſequitur Hipp. docetque ex prægreſſa temporis conſtitutione, non ſolum futuram nos præuidere poſſe, ſed etiam morbos per illam vagaturos. Quandoquidem ex primis aquis, vbi poſt multam ſiccitatem aqua futura eſt, ideſt, pluuiæ diuturnæ, & magnæ, de aqua inter cutem prædicere licet. Verum, quà ratione pluuia inchoante (id enim important verba illa ex primis aquis) cognoſcere poſſumus conſtitutionem illam futuram eſſe pluuioſam? Multitudine pluuiarum (quod ſignificare voluit, dum inquit: Aqua futura eſt) quid prohibet inter ſiccitates pluuias, fieri & paruas, & breues? Id cognoſci ait, vbi ſigna, de quibus locutus eſt, hoc eſt ſiccitates, & inchoatæ pluuiæ, apparuerint, cum ventorum quiete, & eorum tranſmutatione, v. g. ſi vigente ſiccitate aquilonares venti perpetuò ſpirarunt, aut ſine ventis conſtitutio fuit: Si pluuia incipiente, venti, aut ceſſent, aut ex quiete ſpirare incipiant, aut prægreſſis contrarij, iam mutationem in contrarium factam eſſe cognoſcimus; vndè loco diuturnæ ſiccitatis longa pluuia expectanda eſt. Idem etiam ex alijs coniecturis aſſequi licet, & ideò ſi quis dixerit, quod tali hyeme pregreſſa tale ver, aut æſtas fuerit, audiendus eſt. Sciebat enim Hipp. hæc præuideri poſſe, quamuis aliam viam ipſe non cognouerit; quam enarratas coniecturas. Vndè patet, eam aſtronomiæ partem, quæ futuras tempeſtates præuidere docet, penitus ignoraſſe contrà eos, qui eum perfectiſſimum aſtrologum faciunt. Quod hoc in loco docet Hipp. pluries obſeruaui, Hydropes ſcilicet, plurimum vagari, quando pluuiæ magnis ſiccitatibus ſuccedunt. Idque euenit, quia corpora à ſiccitatibus arefacta ſuperueniente pluuia tantum humoris derepentè trahant, vt partium calor indè ſuffocetur, ex quo humiditas illa ſuperflua, & inconcocta à viſceribus attracta earum actiones labefactat, vndè ſanguificatio tandem vitiatur, quæ eſt confirmati hydropis proxima cauſa. Hanc denique colligens doctrinam Hipp. concludit omnia prædicta diligenter ſimul copulanda eſſe, ex quibus futura conſtitutio ſignificatur: ſiuè ſint morbi, de quibus ſuprà; ſiuè ventorum quies, aut tranſmutatio, ſed non hæc tantummodo obſeruare oportet, ſed conſiderandum eſt etiam, cuius naturæ prægreſſæ fuerint tempeſtates, an auſtrinæ, an aquilonares, nam pro vt plurimum huiuſmodi tempeſtates ſibi inuicem ſuccedunt, v. g. auſtrinæ aquilonaribus, & aquilonares auſtrinis, ità enim non erit difficilè futuras, ſiuè inchoatas tempeſtates præuidere.

Verſ. 184. Colores non ſunt ſimiles in temporibus, &c. Mar.n.8.

Colores cutis in hominibus diuerſificari inquit Hipp. pro diuerſitate anni temporis, pro varietateq. conſtitutionis temporum, cum alij ſint in aquilonaribus colores, alij in auſtrinis, & pro varia affectione ipſorummet hominum, homo enim, nec ſibi ipſi comparatus, neque ad alium eodem colore infectus eſt, tum ratione ætatis, tum aliarum affectionum. Quarè conſiderandi ſunt colores eorum reſpectu, quæ nouimus: tunc ſecundum naturam eſſe debere, & quieſcentia, hoc eſt omni animi, aut corporis perturbatione remota, quæ colorem immutare poſſet. Scientes, quod ætates ſimiles ſunt temporibus, & colore, & mutatione. Verum enim, quod iuuentuti reſpondet eoſdem colores facit, quos iuuenes habent à natura, qui colores immutantur in ætatis mutatione: quemadmodum etiam in temporum anni viciſſitudine. Quorum ratio ab humore in corpore prædominante dependet. Docuit enim à principio tales in cute humores effloreſcere, quales in corpore humores vigent. At verò alium humorem in alio anni tempore, aliaque ætate dominari iam ſatis notum eſt.

Verſ. 193. Quæ inſuper comparent, ſedare ſolent, ea prius ſientia, &c. Mar.n.9.

Hic locus difficilis eſt, vt mirum non ſit, ſi variè ab antiquis & interpretatus, & ſcriptus reperiatur: vnoquoquè interpretum in arduis, verborum permutatione facilem ſibi viam interpretationi procurante, quo ingenio ſententijs quamuis obſcuriſſimis idoneum ſenſum adaptare facillimum eſt. An verò Auctoris intentioni reſpondeat, iudicari diuinando per-

m itti-

mittitur. Nos igitur aliorum, tum lectionibus, tum interpretationibus omiſſis à vulgari lectione de more non recedentes, ſententiam fideliter exponere tentabimus: cuius verba è Græco in latinum ſermonem tranſlata è verbo ad verbum ſunt huiuſmodi. Quæcunq. ſuaptè natura ſuperuenientia ſedant, ea cum prius fiunt, impedimenta liberant, quæ cum alijs communiones. Suſpectà loca, quæ ſuſcipientia dolore, aut grauitate, aut alio quopiam liberant, cum alijs communiones propter inclinationem. Quorum verborum, hunc verum ſenſum exiſtimo. Supra de abſceſſibus doctrinam inſtituens Hipp. docuerat abſceſſus, & ab imminentibus morbis præcauere, & à præſentibus liberare. Hoc igitur exponere intendens, ſubiungit: Quæcunque ſuperuenientia alicui morbo ex propria natura ægrotantem liberare apta ſunt, eadem, ſi eundem imminentem præcedant, impedimenta effecta ipſi morbo, hominem ab eo liberant, quod quidem euenit, quando inter illa adeſt communio, ea enim deficiente, etiam ſi contingat aliquãdo, ſuperueniens ſymptoma ægrotantem ab aliquo morbo liberare, id non erit ex propria natura, ſed ex accidenti, & ideò non erit ſufficiens ab eodem imminente præſeruare, exemp. g. Si quis podagricis doloribus vexatus, ſuperueniente nephritico dolore liberetur, id non erit ex propria natura, quia inter renes, & articulos nulla adeſt communio: & propterea ſi antè podagræ inuaſionem, nephriticus dolor corripiat, non ideò ſperandum, à podagra præſeruaturum iri, aut ſaltem id non erit neceſſarium. Communio igitur eſt neceſſaria, vt id ſit perpetuò verum; quæ quidem erit maxime reſpectu partium affectarum, quæ conſortium habent ad inuicem; huius conſortij fortaſsè ratione hæmorrhoides, vt ſuperius enarrauit Hipp. à pleuritide, & peripneumonia præſeruare, obſeruatum eſt. Nam (ſi vera eſt venarum diſtributio; quam lib. de Nat. Hum. & libello de oſſibus nobis depinxit Hipp.) tertium par venarum ex temporibus vtrinque in ſcapulas procedens, indèque per pulmonem, & ſub mammam vtranque deſcendens, tandem in inteſtinum rectum, & podicem deſinit, vt venis mediantibus communio inter partes pectoris, & hæmorrhidas intercedat. Inter morbos etiam communio verſatur, ratione humoris peccantis, cuius cauſa à reliquis morbis in ſuperiori textu recenſitis, hemorrhides ſuperuenientes præſeruare dicuntur; omnes enim atræbilis ſunt participes, quæ per hæmorrhoidas educitur communiter. Vt ergò abſceſſus, qui à morbis liberant, ab ijſdem præſeruent etiam, explicatæ conditiones requiruntur, quas omnes vti neceſſarias obſeruare vellem recentiores in medicis præſidijs eligendis, quæ præſeruationis gratia adhibentur: & potiſſimum in fontanellis, ſeu cauterijs vocatis, quibus nunc genus humanum ferè totum infectum eſt, quandoquidem ſi alicui ea prodeſſe contingit, abſceſſus ratione euenire, cenſendum eſt. Statuit enim Hipp. quò morbus aliquis ab alio præſeruare debeat, duas potiſſimum conditiones requiri: altera eſt, vt naturæ inſtituto conſuetum ſit, hunc ſuperuenientem illum præſentem tollere. Altera conditio eſt, vt communio, & conſortium intercedat inter eos. At verò quis vnquam vidit à diuturna diſtillatione à capite vexatum abſceſſu ad brachium facto ſanatum? vt ad naturæ imitationem pro illius præſeruatione vlcus in brachio perpetuò geſtari debeat? nullus certè, niſi fortuito caſu quodam, quia ſi deſtillatio à cerebri intemperie, ſiuè imbecillitate contingit, à qua materia deſtillationis continuò generatur, hæc per abſceſſum auferri non poſſunt, & ſi fortè aliquando id contingat, non ad brachium excitatur, ſed ad colli glandulas, vel ad capitis ſuperficiem, vndè & ſtrumæ oriuntur, achores, fauique, aliaque huiuſmodi, per quæ cerebrum expurgatur, vt apparet in pueris, id atteſtante Hipp. lib. de Morb. ſac. verſ. 145. Frequentiſſimè etiam morbi capitis, abſceſſus faciunt ad aures, non ad brachium, tum ob diſtãtiam, tum etiam, quia locus ſæpè non eſt capax abſceſſus, etiam ſi quædam adſit communio, vena cephalica mediante, ad quam cauteria communiter infiguntur. Cum igitur morbi capitis non ſanentur per abſceſſus ad brachium ſponte excitatos, minus ſperandum eſt per eoſdem præcaueri, & ideò Medici, qui in hac parte vlcus, in capitis affectibus excitant, artis præcepta tranſcendunt: ſed longè magis illi, qui in parte loco affecto oppoſita; cum nulla communio inter dextrum, & ſiniſtrum intercedat, vt Hipp. indubitatum eſt. At verò quid dicam de illis, qui hoc remediũ adeò familiare faciunt, vt non ſit morbus quantumuis leuis, in cuius curatione ſtatim ad huiuſmodi cauteria, tanquam ad ſacram anchoram (vt ipſi dicunt) non confugiant, nulla ratione habita, aut ætatis, aut temperamenti, & ſexus? Nam per continuam vlcerum purgationem pueris, & adoleſcentibus augumentum, & robur corporis ſubtrahunt, habitu graciles, & exan-

De fontanellis.

Mar. n. 7.

exangues ad maciem perducunt; ſenibuſquè vitam reddunt breuiorem; & denique mulieribus menſtruas purgationes ſupprimunt, vndè & ſterilitates, variaque ex vtero mala adducunt. Noui enim plures mulieres, quibus ob cauterij geſtationem menſes omninò defecerunt, nec id rationi alienum eſt. Nam ſi exiguus ſanguis, qui continuò in fœtus augumentum procedit, eſt cauſa, cur vtero gerentibus menſtrua non fluant, quod Hipp. lib. de Nat. Puer. verſ. 78. teſtatur, multò magis ſanguis, qui ſub forma puris quotidiè per cauterium excernitur, menſtruales purgationes tollere poteſt: cum ſæpius quantitate illum excedat, quem puer in vtero circa primos menſes abſumit in alimentum. De illis verò mentionem facere nefas eſt, qui huiuſmodi cauteria pro tuenda valetudine ſanis conſulunt, digni potius, qui à ciuitate expellantur, quam confutentur. Dum enim ſanis corporibus nouos ductus pro excrementorum expurgatione conſtituunt, non ſolum humano generi officiunt, ſed impietatem quandam in ſummum architectum committunt, tacitè illi imponentes, quippè qui in hominis conſtitutione neceſſarias expurgationes ignorauerit, aut ſufficientes vias accommodare non potuerit. Quarè ex præſenti textu colligo pro morborum curatione, vel præſeruatione etiam aliquando vlcera perpetua inſtar fiſtularum in conuenientibus locis excitare, licere Medicis. Verum ſicuti non omnes fiſtulæ ſunt morborum medela, & quæ non ſunt huiuſmodi, ſanare omni ſtudio procuramus; nec morbos omnes natura per abſceſſus ſanat, ſed difficiles tantummodo, & contumaces: ità nec vlcera hæc in quolibet morbo excitanda eſſe. Imò quæ per aliquod tempus geſtata non conferunt, dimittenda omninò, vt pernitioſa. Quæ quidem cum circa vſum cauteriorum noſtri temporis non obſeruentur, ideò fit, vt rarò admodum intentum finem miſeri ægrotantes conſequantur; qui ſæpè, vt ab vno morbo liberentur, duos incurrunt, & plerunq. plus incommodi ex remedio percipiunt, quam ex ipſo morbo, & quia pus vident ſingulo die ab vlcere emanare, id noxium quid exiſtimantes, illud, quamuis & fœdum, & moleſtum inutiliter geſtant: ex eius ſanatione timentes, nè quid maioris mali ipſis contingat, non conſiderantes euacuationem illam copioſam ſinè aliqua conferentia eſſe ſufficiens argumentum, peccantem humorem non euacuari, ſed potius amicum: iuxtà doctrinam Aphoriſmi, ſi talia educantur, qualia oportet, confert, & leuiter fertur, ſin minus, è contrà. Notum eſt enim, ſanguinem etiam optimum in vlcerata parte ſtatim in ſaniem conuerti. Prætérquamquod dato etiam in quibuſdam, per huiuſmodi cauteria partem noxij humoris expurgari, indèque euidentem vtilitatem ægrotantes percipere: nihilominus grauiſſimorum morborum ſæpè cauſa fiunt, quia cum excrementa, quæ per naturales, conſuetáſque vias expurgari deberent, horum vlcerum occaſione diuertantur, viæ à natura deſtinatæ ità obcæcantur, vt earum immemor natura omninò fiat. Quarè ſi contingat aliquando dictorum vlcerum euacuationem ſupprimi (quod ſæpè euenire obſeruatur) eadem excrementa naturalibus vijs obliteratis, obſtructiſque artificialibus, retrocedere neceſſe eſt, vndè venoſum genus ingreſſa humorum maſſam corrumpunt; indèque febres malignæ, acutique morbi, & læthales ſuccedunt: aut ſaltem, ſi partes interiores fortiores ſint, circa ipſius cauterij partes conculcata, inflammationes, ſuppurationes, gangrænas, aliaque mala producunt, quæ quotidiana experientia obſeruantur. De horum cauteriorum abuſu plura eſſent dicenda, niſi hæc ab inſtituto noſtro nimis diſtarent. Redeamus ergò ad textum: concludamuſq. cum Hipp. quæcunque ex natura morbis ſuperuenientia, eos tollunt, ſi eoſdem præcedant, illos anteuertere, prohibereq. nè fiant, ſi modò communio intercedat eo modo, quo explicatum eſt. Mar.n.6.

Verſ. 194. *Alterius loci morbos loca excipientia, aut dolore, aut grauitate, aut ob aliud quiddam liberant: aut quod alijs ſunt communiones propter inclinationem.* Mar.n.5.

Qua ratione abſceſſus de quibus in præcedentibus actum eſt, à morbis liberare contingat exponit in hac particula Hipp. multiplicemq. cauſam aſſignat, locus enim (inquit) alterius loci morbos recipit, tum mediante dolore, aut grauitate, aut quid ſimili, tum etiam propter naturalem quandam inclinationem. Primus modus omnibus corporis partibus communis eſt, dolore enim, aut grauitate intercedēte, vnaquæq. pars alterius humores recipere, apta eſt. Secundus verò modus, qui fit propter naturalē inclinationē, habent ad inuicem. Dolor quippè, quia tanquam cucurbitula medica attrahit, reuulſionē à parte affecta efficere poteſt, & ex conſequenti à morbo eam liberare. Grauitas verò concurrit vt ſignum, indicatq. humorum copiam ad aggrauatam partem ferri, vndè reuulſio à læſa parte ſperanda eſt. Additum eſt

autem,

autem, & alio quopiam: quia præter hæc duo alia adſunt, quæ idem præſtare ſolent, vt puta calor, percuſſio, tenſio, pruritus, & alia huiuſmodi. Partes verò, quæ communionem habent ad inuicem, proprios morbos viciſſim ſuſcipiunt, non communi iam explicato modo tantum, ſed maximè peculiari quadam familiaritate, vbi enim partium adeſt conſortium, ibi etiam viæ adſunt patentes, per quas naturali quadam inclinatione humores ad cognatas partes feruntur, licet nec dolor, nec grauitas, nec alia ſimilis cauſa concurrant. Propter hanc quippè communionem, vbi teſtis intumuit, tuſſes ceſſant, & teſtis tumor à tuſſi ceſſat, menſtruiſq. purgationibus immodice fluentibus per cucurbitulas mammis affixas, facta reuulſione humorum ad ſuperiores partes, fluorem ſiſti experientia nos docuit Hipp.

Mar.n.9. *Verſ. 196. Non amplius ſanguis prodit, ſed iuxtà humoris cognationem talia ſpaunt, conuenit quibuſdam ſanguinem detrahere tempeſtiuè in talibus, in alijs autem, velut in his, non hoc conuenit.*

Quia ſuperius dixerat, hæmorrhoidas ſuperuenientes à multis morbis præſeruare, & inter eos pleuritidem, & peripneumoniam enumerauit, aliquis obijcere potuiſſet, materiam dictorum affectuum ſæpe adeò remotam eſſe ab ea, quæ per hæmorrhoidas expurgatur: vt etiam ſi communio adſit affectarum partium venis mediantibus, quæ ex tertio pari à capite exortæ ex temporibus per ceruicem in ſcapulas procedunt, deindè in pulmonem deferuntur, ac proueniunt. Altera quidem à dextris in ſiniſtras ſub mammam in ſplenem, ac renem. Altera verò à ſiniſtris in dextras ex pulmone ſub mammam in hepar, & in renem, deſinuntq. ambæ in inteſtinum rectum, ac podicem, iuxtà admirabilem Hipp. deſcriptionem ex lib. de
Mar.n.21. Nat. Hum. verſ. 215. & de oſſibus verſ. 120. nihilòminus hæc venarum communio non vi-
Mar.n.12. detur ſufficiens, quando non adeſt materiæ conuenientia. Nam ſicuti præſentes morbi non tolluntur, etiam ſi magna fiat euacuatio, niſi euacuatio fit humoris ipſum morbum conſtituentis: ità præſeruatio imminentis ab euacuatione ſperari non poteſt, niſi humor educatur, qui morbum imminentem efficere ſolet. At ſæpiſſimè humor pleuritidem, & peripneumoniam conſtituens diuerſus eſt ab eo, qui per hæmorrhoidas expurgatur, hic enim ſanguis eſt,
Mar.n.23. etſi pauló craſſior, ille verò plerunq. bilis & pituita, vt l. 1. de Morb. ſect. 2. verſ. 200. teſtatur: indèq. excreta ſputa manifeſtant, quandoquidem ægrotantes ex his morbis rarò ſanguinem expuunt; ſed ſputa varia, & à ſanguine diuerſa, cum igitur inter hæc non adſit materiæ conuenientia, hæmorrhoidarum fluxus à pleuritide, & peripneumonia præſeruare non poteſt. Huic igitur tacitæ obiectioni reſpondens Hipp. demonſtrat, inter hæmorrhoidas, & affectus prædictos adeſſe humorum conſortium, quando vtrorumq. cauſa materialis eſt ſanguis ipſe, quamuis bile & pituita infectus, qui etiámſi non ſemper appareat in ſputis pleuriticorum, & peripneumonicorum, expuunt tamen humorem, qui cum ſanguine cognationem habet. Nam ſputum, quod à parte inflammata educitur, nihil aliud eſt, quam humor ſanguineus inflammationis, à calido innato quantum ipſi datum eſt, in eam ſpeciem tranſmutatus. Vndè ſi in inflammata parte peccat ſanguis bilioſus, ſputum apparet bilioſum: ſi pituitoſus, pituitoſum, & ſic de reliquis, quia ergò per hæmorrhoidarum fluxum ſanguis educitur, qui eſt materia inflammationis, tum lateris, tum pulmonis: hæquè partes ob venarum conſortium iam explicatum promptè inaniuntur, hinc fit vt hæmorrhoides ſuperuenientes à pleuritide, & peripneumonia præcauere poſſint. Quia verò natura quidpiam vtile præſtante, ars medica propria documenta ſuſcipit, in prædictorum affectuum curatione ſanguinis miſſionem naturæ exemplo inſtituit, vſus verò, à partibus ſuperioribus huiuſmodi euacuationem eſſe faciendam, medicos docuit, eò quod pro curatione præſentis morbi vena proximior morbo eligenda eſt, è contrà verò cum præſeruationis gratia vtimur, ſectio venæ quam longiſſimè à parte affici ſolita, facienda eſt, vt Hipp. duce defendimus de Natura humana verſ. 230. Quia verò in præfatis morbis non ſemper venæ ſectio adminiſtranda eſt, ideò inquit, in horum quibuſdam conuenire ſanguinem tempeſtiuè detrahere, tempeſtiuè quidem, quia non in quolibet morbi tempore ſanguinem mittere licet, verum id faciendum eſt, priuſq. humor in parte inflammata exiſtens in alienam naturam tranſmutatus ſit, ſiuè hæc tranſmutatio facta appareat ad bonum per coctionem; ſiuè ad malum per corruptionem. Nam ſputo concocto apparente, aut ad coctionem properante, fluxionem iam ceſſaſſe neceſſe eſt, materiæq. iam fluxæ naturam dominari ſignificatur, quo caſu ad quid venæ ſectione vtimur?

cum

cum indè nihil vtilitatis prouenire poſſit, plurimum verò incommodi? quandoquidem venæ ſectio humores agitando, coctionem perturbare, & ſputum cohibere facilè poteſt. Si verò ſputum appareat non concoctum, ſed aut merè bilioſum, aut pituitoſum, aut melancolicum: eò quod ſanguis in cognatum humorem ſit tranſmutatus, vigore inflammationis, aut materiæ affluentis copia; quid magis lædere hominem poteſt, quam venæ ſectio? à qua virtus debilior redditur, ità vt, nec concoquere, nec proprios humores regere indè poſſit, & ſanguis diminutus per venæ ſectionem corrumpenti cauſæ reſiſtere minus valeat, vndè facilius in eum ſuccum tranſmutatur, ad quem accedit magis; ſanguinem igitur in pleuritide, & peripneumonia mittere non oportet (quod in praxi obſeruandum ſumma cum religione eſſet) poſtquam humorum facta eſt tranſmutatio, quam apparentia ſputa indicant: quod nobis ſignificauit Hipp. per illa verba. In alijs, aut non conuenit, velut in his, hoc eſt, qui iuxta humoris cognationem talia ſpuunt: ſputa ſcilicet à ſanguine penitus diuerſa; in his igitur à venæ ſectione abſtinendum. Huic expoſitioni maximè conuenit lectio antiquorum quorundam, qui Gal. referente vocem ῥοπὴν, (quam ſuprà in fine præcedentis ſententiæ, eiuſdem vocis proprietate, & vera ſignificatione cogente collocauinus) in προπὴν tranſmutantes, conuerſionem, ſiuè tranſmutationem interpretabantur, qua lectione recepta vocem illam præſenti annectere melius eſt: ità verborum ſenſus ſit. Propter tranſmutationem iam factam non amplius ſanguis prodit, ſub ſanguinis forma: ſed ſputa apparent iuxtà humoris cognationem, ex quo genita ſunt.

Verſ. 198. Impedimentum in cruenta ſpuentibus, tempus anni, pleuritis, bilis. Mar.n.9.

Cum Hipp. in præcedentibus indicauerit, non expedire in præfatis morbis, ſanguinẽ mittere, licet à ſanguine habeant originem, quando iam facta eſt tranſmutatio in alienam naturam: quod cognoſcitur ex ſputis à ſanguinis natura recedentibus. Aliquis credere potuiſſet, tutò mitti ſanguinem poſſe, quotieſcunq. ſputa cruenta apparent, cum ex ijs conſtet à ſanguine morbum eſſe, nec adhuc factam eſſe tranſmutationem, quæ venæ ſectionem impediat. Huic igitur occurrens in præſenti ſententia Hipp. nos admonet, tria eſſe, quæ ſanguinis miſſionem prohibent, in ſpuentibus cruenta, nec perpetuò mittendum ſanguinem, vbi ſanguis expuitur. Tempus anni æſtiuum (vt haud ineptè Gal. interpretatur) Pleuritis, ac bilis. Qua verò ratione hæc tria venæ ſectionem impediant, nobis inquirendum reliquit. In tempore æſtiuo ſectionem venæ communiter cauebant antiqui pluribus de cauſis, potiſſimum verò, quia eo tempore ſanguis tenuiſſimus eſt, ac humori bilioſo quam proximus, vndè cum per venæ ſectionem adhuc magis attenuetur, periculum eſt, nè calore æſtiuo perſeuerante totus ſanguis in bilioſum ſuccum tranſmutetur. Adde etiam, eo tempore corpora plurimum difflari, ac exhauriri à calore ambientis, vt venæ ſectionem ferre haud poſſe viderentur. Quod ſi in omnibus morbis timendum eſt, longè magis id vereri oportet in ſanguinis ſputo. Nam cum ſit veriſimile, vitium ſanguinis conſiſtere eo tempore, non in multitudine, ſed in praua qualitate, quæ ipſum tenuiorem & acriorem conſtituat, ſi vlterius per venæ ſectionem attenuetur, eius excretionem augeri potius, quam cohiberi neceſſe eſt. Quæ quidem rationes quò magis vigent dum bilis dominatur in corpore (quod erat ſecundum impedimentum) eo minùs ſanguis mittendus eſt: non in ſputo ſanguinis tantum, ſed etiam in quolibet alio morbo, qui à bile originem habeat, aut teneat eum, qui ſucco bilioſo abundet; vt non mirum ſit, ſi Hipp. in bilioſis nunquam auſus ſit, ſecare venam. De pleuritide tamen non leuis eſt difficultas, qua ratione hæc venæ ſectionem impedire poſſit. Nam Gal. ratio non omninò Hipp. doctrinæ conſona apparet: dum aſſerit, ſputa cruenta in pleuritide venæ ſectionem impedire, quia hæc mitem, ac omninò ſalutarem pleuritidem oſtendunt, quando contrarium habemus lib. 3. de Morbis verſ. 250. vbi ſtatutum eſt, pleuritidem ſanguineam, in qua æger ſubcruenta reijcit, Mar.n.19. fortem eſſe, doloroſam, ac læthalem. Ego autem hanc aſſignarem rationem. Pleuriticus triplici modo cruenta expuere poteſt, primo quidem ſi rupta interius vena, dum ſanguinem expuit, pleuritide corripiatur. Secundo modo, quando pleuritide correptus ſputum expuit bilioſum ſimul & ſanguineum, & de hac pleuritide libro coac. Præn. loquitur in hunc modum. Pleuritides ſimul bilioſæ, & ſanguineæ, vt plurimum nono, aut vndecimo iudicantur, & maximè ſalutares ſunt. Tertio denique modo, ſputum ſanguineum in pleuritide apparet in ea pleuritidis ſpecie, quam ſanguineam l. citatò de Morbis appellat Hipp. In nulloque

horum

horum venæ ſectio conuenire poteſt. In primo enim caſu non conuenit; quia ſi rupta vena, aut quoquo modo aperta, & ſanguine egrediente pleuritis ſuperueniat ſignum, eſt eam, partem, vndè ſanguis exit, inflammationem ſatis inſignem contraxiſſe, quæ ſi à ſpontina ſanguinis euacuatione non ſolum opem non ſentit, ſed exacerbatur potius; hoc eſt euidentiſſimum argumentum, ſanguinem exeuntem ad bilis naturam vergere, & ideò, quò magis educitur, quod remanet, tenuius fit, & ad tranſmutationem in bilioſum ſuccum diſponitur magis. Adde etiam, inflammationem inſignem excitari in parte, vndè egreditur ſanguis, quæ pleuritidem conſtituat, ſignum eſſe, ſanguinis bilioſi, aut feroſi prædominium adeſſe, quo vigente in corpore venæ ſectionem non conuenire, omnibus eſt notum. Quarè in hoc primo caſu venæ ſectio nullo modo conuenit. In ſecundo pariter improbanda eſt, non ſolum, vt remedium inane, & ſuperfluum, vt expoſuit Galenus, ſed vt noxium omninò, de quo doctiſſimus Duretus ità loquitur in expoſitione coacæ præcitatæ: Tale ſputum promoueri debet ijs, quæ expurgationem iuuant, molliendo, leniendo, & ſputum ciendo: non autem ſanguinis detractione retrahi, & impediri: quod vſu venire videmus non ſine mœrore, & nemeſi ab iſtis pragmaticis vulgò dictis, qui omnem pleuritidis curationem exigunt in ſanguinis detractione, ſæpius iterata: quandiu pleuriticus eiuſmodi ſputa expurgat, cum ſpe ſalutis prædiuite. O homines rei publicæ calamitoſos, atque funeſtos, ipſam pleuritidem, quæ ſua ſpontè nullius operis indigens, cum tali ſputo quieſceret, ex euentu reddunt mortiferam. Hæc Duretus, qui etiamſi cauſam læſionis ſectionis venæ in ſputi ſuppreſſione reponat, aliam tamen ex præſenti textu elicimus, quia ſcilicet, ſanguine bili permiſto egrediente, vndè morbi benignitas dependet, vena ſecta, bilioſo ſucco dominium transfertur, vndè Pleuritis ſalutaris in bilioſam tranſmutatur, timore plenam. Non conuenit ſimiliter in tertio caſu pleuritidis, in qua ſanguineum ſimplex expuitur: quod dupliciter euenire ex lib. citato de morbis colligimus, primo propter ruptiones, ſecundo quia ſanguis ob tenuitatem, carnis poroſitates penetrando exudat foras, & in vtroque caſu venæ ſectio ſuſpecta eſt, propter eandem cauſam, nè ſcilicet per eam humoris in bilem tranſmutatio totalis ſequatur ad interitum. Nam ſiuè primus, ſiuè ſecundus conſideretur modus, in vtroque ſanguis tenuitate peccat, in priori quidem, quia non quilibet humor parti infixus ruptiones parere aptus eſt, ſed ille tantummodo, qui tenuis eſt, & ſummæ actiuitatis, & ideò Hipp. lib. citato, in pleuritide bilioſa ruptiones fieri, teſtatus eſt. De ſecundo modo non videtur dubitandum, quia niſi ſanguis tenuis eſſet, exiles carnis poroſitates peruadere minimè poſſet. At ſanguine tenuiori exiſtente venæ ſectionem non conuenire, iam dictum eſt. Ex his igitur conſtat in ſpuentibus cruenta nullo modo ſanguinis miſſionem conuenire, non modo tempore anni æſtiuo, & bilioſo ſucco dominante, ſed etiam quando pleuritis tenet. Quia humorum tranſmutatio, indè conſequitur, quam venæ ſectionem impedire dictum eſt in præcedenti ſententia.

Mar.n.9. *Verſ. 199. Tubercula circa aureum, quibus circa iudicationem exorta, &c.*

Hæc eſt pariter continuatio præcedentis doctrinæ de abſceſſibus, vt facilè vnicuiquè conſtare poſſit, hoc opus non ſententias interruptas, inordinataſq; continere, ſed methodicam doctrinam, pro vt ex noſtris expoſitionibus licet colligere. Quæ autem de Tuberculis, quatenus ſub genere abſceſſuum continentur, ab Hipp. referuntur in præſenti ſententia, adeò ſunt manifeſta; vt nemo expoſitionem noſtram deſiderare debeat, potiſſimum verò ſi Galeni commentaria perlegerit. Nec ea negligantur, quæ Valeſius in explicatione præſentis ſententiæ conſcripſit, repetitæ vnà cum multis ex præſentibus lib. 6. Epidem. ſect. 3.

Mar.n.9. *Verſ. 205. Cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & articulari morbo correptus eſt, quietio erat. Poſtquam autem hic curatus fuit, magis dolebat.*

Hanc hiſtoriam doctrinæ de abſceſſibus appoſuit Hipp. vt indicaret aliquando in his contingere monſtruoſa: ità, vt morbi aliqui alios morbos tollant: quamuis inter illos nullum conſortium, aut communio adeſſe videatur, quod tamen abſque ratione euenire aſſerendum non eſt, quia etſi ratione partium affectarum communio nulla appareat, humorum tamen cognatio adeſſe poteſt, propter quam morbus alter alteri ſuccedit, quemadmodum in propoſito caſu euenire exiſtimo. Quamuis enim coli dolor à crudo, & pituitoſo ſucco quam ſæpiſſimè originem habeat, arthritis verò tenuiori, & calidiori prædominante oriatur (bilem
Mar.n.31. & pituitam vocat Hipp. lib. de affect. ſect. 2. verſ. 42.) & ille rurſus à ventriculo pro maiori

parte

parte ad inteſtina demandetur, hic verò à venoſo genere ad articulos: vndè communiter, & partes affectæ, & humorum natura, & tranſitus inter ſe diuerſificantur; non eſt tamen inconueniens aliquandò coli dolorem à pituita bili admixta generari, quæ à venis ad inteſtina expulſa, dum ibi dolorem facit, arthriticos dolores, facta reuulſione materiæ, ſedet; quæ denuò articulos petens, eoſdem rurſus excitet, interim coli doloribus quieſcentibus.

De morbo ſacro.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſens liber, etiamſi aliquid incomptæ antiquitatis ſapiat, doctrinam tamen continet Aſclepiadum ſcholæ dogmatibus conſentientem, vt meritò inter Hipp. opera adnumeratus fuerit, imò Galenus Hipp. lib. cenſor acerrimus tanquam eius germanum opus recepit lib. 1. Prognoſt. Coment. 4. Erotianuſq. eiuſdem, tanquam Hipp. partus, pluries meminit. De Morbo ſacro inſcribitur, quia de Epilepſia tractat, quam Morbum ſacrum appellauit antiquitas: cuius cauſas, differentias, ſymptomataq. tam aperta oratione deſcripſit, vt quamuis à nemine (quod ſciam) fuerit expoſitus, pauca tamen ſunt, quæ noſtra egeant induſtria.

Verſ. 135. *Purgatur, & floreſcit cerebrum, velut etiam aliæ partes, &c.* *Mar. n. 7.*

Purgari dicuntur partes antèquam gignantur, quando ex puriori materia producuntur, reſiduo tanquam excremento reiecto. Si ergò huiuſmodi reliquiæ impuriores, dum totum conformatur, in alicuius particulæ poroſitatibus adſeruentur, eandem morboſam fieri neceſſe eſt. Nam alimentum indè accedens in parte non ſana alteratur, vndè excrementorum copia maior producitur, quam naturæ conueniat, tum partis, tum alimenti aſſumpti. Si verò vice verſa, dum formatio membrorum perficitur, pars aliqua materiæ vtilis, vnà cum excrementis ſegreget, pars indè genita colliqueſcere dicitur, & ex conſequenti debilis producitur, & hoc dicendi modo vſus eſt fortaſsè Hipp. quia eius ſubſtantia materiæ defectu rarior fit, quam oportet: ob quam raritatem externis iniurijs maximè ſubiecta fit: vndè imbecillis appellatur.

Verſ. 158. *Et, ſiquidem denſiores, & crebriores fuerint defluxus, &c.* *Mar. n. 7.*

Hoc affectionis genus comitialem morbum vocat Hipp. etiam ſi longè à vera Epilepſia diſtet, eò quod à materia Epilepſiam efficiente originem habet. Quæ quidem denominatio etiam ad noſtra tempora peruenit, ità vt non omninò ſint deridendæ mulieres, ſi huiuſmodi affectiones pueros interimentes in Epilepſiam referant, dicentes: malum intus latitaſſe, & ideò conſueta Epilepſiæ ſymptomata non apparuiſſe.

Verſ. 162. *Mutus fit & ſuffocatur, & ſpuma exit, &c.* *Mar. n. 7.*

Hæc ſunt Epilepſiæ ſimptomata, de quorum ratione, & cauſis tractans Hipp. licet à communi Medicorum ſententia recedere videatur, in eſſentia tamen deſcribenda ipſiuſmet affectionis, à ſcopo non aberrauit: cauſam enim huius refert in pituitæ defluxum, à quo ſpiritibus animalibus tranſitus liber impeditur. Spiritum animalem aerem appellans, eò quod ex aere inſpirato potiſſimum generatur. Vt verò aerem ſincerum diſtinguat ab eo, qui iam ſpiritus animalis formam contraxit, vſum aeris inſpirati in medium adducit; concluditq. ſpiritum animalem eſſe eum, qui ad cerebri venas, ventriculoſq. iam peruenit; vt intelligentiam faciat, motumque membris præſtet, qui quidem à pituita interceptus aphoniam parit, aliaque ſymptomata, quibus vera eſſentia Epilepſiæ conſtituitur. Quæ verò de ſymptomatum cauſis referuntur, ſunt manifeſta ſatis. An de his recentiores melius ſenſerint: ſicuti determinare non eſt facilè; ità tanto viro aduerſari, periculo non vacat.

Verſ. 183. *Calcitrant autem pedibus, quum aer in membris concluſus &c.* *Mar. n. 8.*

Veram, & proximam Epilepſiæ cauſam hoc in loco mihi aſſignare videtur Hipp. eam in aerem (hoc eſt ſpiritum animalem, quem aerem, prout etiam in præcedentibus vocat) exilientem referens. Dum enim animalis ſpiritus ferri, ad motum ſecundum naturam efficiendum, prohibetur, quaſi coactus hùc, & illùc, vtcunque impetum facit, & hoc pacto importunos artuum motus, conuulſionis peculiares producit, quamuis in conuulſione vera ijdem ſpiritus non coacti à copia, ſed irritati ſæpius ad motum concitentur, quemadmodum in eius eſſentia expliacanda lib. 7. epidem verſ. 318. demonſtrare conabimur.

Mar.n.11. *Verſ. 222. Defluit aut, & eliquatur pueris maximè, quibus ſanè caput &c.*

Duplicem deſtillationis cauſam hoc loco aſſignat Hipp. quarum altera eſt humorum colliquatio, altera eorundem diſgregatio. Eliquari autem humores in cerebro ait; vbi illud nimis excalefactum fuerit, ſiuè ab igne, ſiuè à ſole. Diſgregationem verò fieri teſtatur mediantè concretione, quam frigus inducit. Vndè duplex cauſa deſtillationis elicitur, calor nempè, & frigus, non illius tantum deſtillationis, quæ hoc loco deſcribitur, ſed etiam cu-
Mar.n.15. iuſlibet alterius, quæ ſententia lib. etiam de locis in hom. verſ. 145. confirmatur. Verùm etiamſi hæ duæ ſint cauſæ deſtillationum potiſſimæ, non tamen ſolas eſſe cenſendum eſt, nam quæcunquæ, aut colliquationem, aut humorum diſgregationem in cerebro facere poſſunt, ea omnia diſtillationes mouere ſolent, nam vt colliquationis cauſas omittam, plura ſunt, quæ diſgregationem in humoribus inducere, & ex conſequenri deſtillationes mouere poſſunt; quæ
Cauſæ diſgregationis. omnia ad tria capita reduximus lib. de Nat. Humana verſ. 272. Ad humorum exceſſum in quantitate; in qualitate: & in motu, & quamuis quælibet alteratio, quæ euidens ſit, & ad ſubſtantiæ deſtructionem tendat, diſgregationis humorum cauſa eſſe poſſit, inter omnes tamen frigiditas, & calor ſunt, quæ humorum vnionem, & concordiam diſſoluere ſolent. Quarè deſtillationes omnes (vt humorum copiam ommittam) ad tres cauſas præcipuas reduci in Hipp. doctrina videntur; ad frigiditatem refrigerantem, ad calorem, tum colliquantem, tum diſgregantem, & ad motum ipſum, quas quidem, etiamſi non adeò diſtinctè hoc loco tradiderit Hipp. eas tamen inſinuaſſe, rem intimius conſideranti, patebit. Propter motum enim, & agitationem in cerebro factam diſtillationem excitari, quæ erat cauſa vltimo loco recenſita deſtillationis, quatenus diſgregationem in humoribus parit, indicaſſe viſus eſt, dum eam fieri ait; ſi derepentè inhorruerit cerebrum, quid enim aliud eſt cerebri horror, quam motus humorum in cerebro factus? ad quam cauſam reducendæ ſunt etiam aliæ duæ deſtillationis cauſæ, timor ſcilicet repentinus, & reſpirationis longa retentio, per hæc quippè fit cerebri commotio, & potiſſimum in eius cauitatibus: vndè per eam facta in humoribus diſgregatione, diſtillatio excitatur, idque maximè pueris contingit, quia ſunt cerebro adultioribus imbecilliores. Reliquas autem duas cauſas, calorem ſcilicet, & frigus manifeſtè aſſignauit illis verbis. Eliquatur etenim per calorem, & cerebri diffuſionem. Segregatur autem à frigore, & ſegregatione, & ſic defluit. Cæterum non me latet, Hipp. inter cauſas cerebrum calefacien-
Mar.n.11. tes frigus enumeraſſe lib. 2. de Morb. verſ. 10; quatenus ſcilicet, facta antiperiſtaſi à frigore externo circumſeptus calor intenſior redditur; ità vt non ſolum à toto corpore vehementius trahat, ſed etiam colliquando cerebrum ipſum, deſtillationes mouere poſſit. Sed huiuſmodi frigus non debet conſiderari, vt cauſa refrigerans; ſed vt calefaciens, ità vt hoc in loco intelligat Hipp. à frigore refrigerante cerebrum, moueri deſtillationes diſgregatione mediante; non ab eodem calefaciente. Quarè ſi frigus externum calorē cerebri ſuperauerit, ità vt indè refrigeretur, deſtillationes inducit, vt hoc in loco teſtatur Hipp. ſi non ſuperauerit, ſed illum repellat ad interiora, colliquando idem efficiet. Et hac ratione fortaſſè fluxiones ab aquilone, in hyemeque excitatæ, acriores ſunt, quam quæ ab auſtro, & æſtiuo tempore. Actio enim, quæ fit ratione antiperiſtaſis longè vehementior eſt, quam ea, quæ fit per proprias qualitates, quod patet in generatione grandinis, quæ fit per antiperiſtaſim caloris circumſtantis; vt Ariſt. teſtatur 1. Meteorol. 2. Quamuis aliam rationem aduxerim lib. de loc. in hom. verſ. 179. Verū circa colliquantem cauſam, calorem ſcilicet excedentem adnotare oportet, hanc duplici ratione ad deſtillationem excitandam concurrere, & aliquando cerebrum, aut ſuccos ipſos; & id efficit ſub ratione cauſæ externæ, & quatenus calidorum, & acrium humorum, ſiuè vaporum adeſt concurſus. Si enim cerebrum alterantes mediante diſgregatione, diſtillationes mouent, & tunc ſub ratione cauſæ internæ id præſtat. Differuntq. hi modi non parum inter ſe, quandoquidem calor primo modo repentinas, & vehementes deſtillationes mouet. Secundo verò eas, quæ paulatim increſcunt, & ſæpè per certas periodos exacerbantur, febremq. pro maiori parte adiunctam habent; propter calidorum humorum præſentiam. Solentq. huiuſmodi deſtillationes diutius perdurare, & ſæpè ad tabem perducunt. His de deſtillationum cauſis explicatis, manifeſtè apparet, quantum ab Hipp. doctrina recedant illi, qui deſtillationis cauſam eſſe exiſtimant cerebri excrementum, vitio coctionis in eo genitum, quandoquidem humores etiam optimi, & ſecundum naturam ſeſe habentes deſtillationis materia euadunt;

quando

quando à calore colliqueſcunt, aut aliqua cauſa, ſiuè externa, ſiuè interna accedente, inui-
cem diſgregantur.

Verſ. 256. Propterea verò diuturnus eſt morbus, quia id quod influit tenue eſt præ mul- Mar.n.13.
titudine, & ſtatim ſuperatur à ſanguine, ac caleſcit.

Reddit rationem Hipp. cur diù perduret hic morbus, nec citò hominem interimat, ex quo (vt docuit ſuperius) vbi ætatem adeptus eſt morbus, non amplius curabilis eſt, quia humor influens tenuis eſt præ multitudine: vndè plus poteſt tenuitas ad ſolutionem paroxiſmi, quam eiuſdem abundantia ad ſanguinis congelationem, & ſuffocationē inducendam, tenuitas enim calori aditum præbet, vt citò ſanguis incaleſcat, & influentem humorem ſuperet.

Verſ. 301. Et inſanimus quidem præ humiditate. Mar.n.16.

Humiditatis nomine humorum præſentiam intelligit: hoc in loco Hipp. quorum defectum ſiccitatem appellare conſueuit. Hanc quippè humiditatem inſaniæ cauſam inferius exponens, bilis, & pituitæ præſentiam expreſſit. Adnotare autem oportet, per pituitam, non ſimplicem, & benignam intelligere Hipp. ſed excrementitiam, ſeu corruptionem aliquam adeptam, alioqui deſipientiam parere, non eſt apta.

Verſ. 330. Si enim in corpus primum perueniret, & poſteriùs in cerebrum, &c. Mar.n.17.

Rationem pulcherrimam adducit, cur ſpiritus vitalis in corde genitus ad prudentiam conferre non poſſit, niſi noui aeris interuentu refrigeretur in cerebro, & purus, perſpicuuſq. redatur. Si enim tota materia animalis ſpiritus, aer inquam, prius in corpus perueniret, non adeò purus eſſet, qualis ad animales facultates obeundas requiritur, coinquinatur enim quoquo modo permixtione ſanguinis, & aliorum ſuccorū, per quos tranſit, vt ſpiritui animali contingit, coinquinatus verò dignotione, & iudicio priuaretur, hoc eſt, propter impuritatē dignotioni, & iudicio ineptus fieret. Naturalem enim aeris tenuitatem reſpiciens per totum librum, & hoc in loco potiſſimum, aeri nimium tribuit, quandoquidem ei primario intelligentiam adſcribit, ſecundario autem ipſi cerebro, quod ab Auctore factum eſt, quia aerem diuinitatis participem credidit antiquitas, vndè aerem cælum appellarunt. Diogeneſq. Apolloniates, Deum vocare conſueuit, vt non mirum ſit, ſi effectus præſtantiores, qui in nobis perficiuntur, in aerem omnium, quæ corpus noſtrum ingrediuntur, nobiliſſimum, referantur. Hipp. igitur huic opinioni tunc temporis receptæ inhærens, hanc de aere ſententiam protulit.

Verſ. 336. Neque ego ſane noui quam vim habeant phrenes, vt ſapiant, &c. Mar.n.18.

Φρένες, quod ſeptum tranſuerſum communiter interpretatur (quamuis Corn. præcordia trāſtulerit, hoc in loco, quod nomen alias Græcæ dictioni ὑποχόνδριον accommodauit) vocarūt antiqui ſeptum illud, quod ſpiritualia à naturalibus ſeparat, ac ſi ſapientiæ eſſet inſtrumentum. φρένες enim Grecis, & διάνοια, ideſt mens, idem ſignificant, cum igitur Hipp. docuerit, cerebrum eſſe, per quod ſapimus: non autem ſeptum tranſuerſum, meritò hanc nomenclaturā tanquam impropriam reiecit, rationes tollendo, quæ in contrarium adduci poſſent. Quia licet dum homo improuiſo gaudio perfunditur, aut vehementer triſtatur, ſeptum tranſuerſum antè alia membra exilit, & anxietatem facit: id enim inquit Hipp. non euenit, eò quod ſit primū gaudij, & triſtitiæ inſtrumentū: ſed quia eſt membrū tenue, vndè ſtatim alteratur, & maximè extētum eſt, vt facilè toti corpori cōſentiat, & deniq. quia non habet cauitatē, in qua proprias affectiones cōtineat, & quoquo pacto celet, nè ſtatim conſpicuæ fiant, & toti corpori cōmunicentur.

Verſ. 361. Et plerique his ipſis curantur, à quibus etiam naſcuntur. Mar.n.18.

Quia v. g. ſi aeris mutatio cerebrum ad calidum, & humidum alterando, hominem huic morbo obnoxium reddit, poteſt contrarius aeris ſtatus in contrarium alterando, ad mediocritatem, naturalemq. temperiem cerebrum reducere, & ſic ægrum à morbo liberare.

De Morbis lib. I.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hos quatuor libros de morbis inſciptos doctiſſimis comentarijs illuſtrare conatus eſt Petrus Salius Diuerſus, vndè multorum obſcurorum dilucidationem ab eo petendā omiſſimus. Dum verò primi inſcriptionem de Morbis cum Gal. improbare ſtudet, tanquam materiæ, de qua agitur, minimè conuenientem, temerariā opinionem tuetur, vndè eius ſententiæ acquie-

ſcere non poſſum: cum non ſit inconueniens, tractationi de morbis prooemij locó præmitti ea, quæ à Medico ſunt peragenda, dum morborum curationi intendit. Patet enim, poſt hæc in exordio præſcripta tractationem aggredi de Morbis: quando ſuppuratorum exactam doctrinam proponit: cuius gratia de morbis quibuſdam agit, qui ad ſuppurationem perducere ægrotantes ſolent, & quamuis primus inſcribatur, non eſt neceſſe, huius doctrinæ ſecundi doctrinam continuari, dicitur enim hic primus non ordine doctrinæ, ſed librorum numero. Quod autem ad eorum auctorem ſpectat, an Hipp. fuerit, necnè, parum referre mihi videtur, dummodo ſanam doctrinam, Aſclepiadumq. dogmatibus conſonam eos continere conſtet, quod quidem ex noſtris explicationibus patebit. Si Deo O. M. placuerit.

Mar.n.1. *Verſ. 4. Deincè verò qui morbi neceſſariò.*

Hæc ſententia ex Græco contextu ità legenda eſt. Deindè verò, qui morbi habeant neceſſitatem, vt poſtquam geniti ſunt, &c. quæ verſio etiamſi à communi parum differre videatur, melius tamen auctoris mentem aperit. Vult enim Hipp. Medicum non ignorare, qui nam morbi neceſſarios habeant euentus, & qui non habeant, quando hanc partem exponens inferius inquit: neceſſitatem autem talia habent, vt fiunt hæc, quando illa fiunt. In vulneribus eos, qui craſſos neruos ſauciatos habent, neceſſe eſt, claudos fieri, &c.

Mar.n.1. *Verſ. 6. Et qui, poſtquam geniti ſunt, dubij ſint.*

Hæc particula, poſtquam geniti ſunt, ſuperflua primo aſpectu apparet, nam quæcunque de morbis dicuntur, omnia intelliguntur de morbis actu affligentibus, veruntamen non eſt ſuperflua, ſed quid maximum importat, vult enim indicare Hipp. Medicum non ſolum ſcire debere in communi, & vt dicunt in abſtracto, qui morbi dubij ſint, ſed etiam quales ſint, quando actu affligunt, v. g. non ſatis eſt ſcire, pleuritidem, & peripneumoniam, & alios morbos, de quibus infrà, dubios eſſe, ſed etiam oportet diſtinguere, an pleuritis, quæ Petrum tenet dubia ſit, an ſalutaris, ſiuè omninò læthalis, quod peculiaria ſigna indicabunt.

Mar.n.3. *Verſ. 40. Aqua intercutem, ac ſubtercutem naſcens.*

Hydropis nomen, quod Interpres, aquam intercutem, & ſubtercutem naſcens, tranſtulit, Græce legitur ὕδρωψ ὑποσαρκιδίως, quaſi dicas hydrops ex hypoſarca natus, quo quidem ſignificatur, non illa hydropis ſpecies, quam proprio vocabulo hypoſarcam, ſeu anaſarcam vocarunt poſteriores, inqua totum corpus oedematoſo tumore intumeſcit; quandoquidem hunc affectum nunquam hydropis nomine denominauit Hipp. qui tantum abeſt, vt incurabilis ſit, quemadmodũ hoc loco dicitur, vt omnium conſenſum prę alijs curari facilius ſoleat, ſed aſcites dictus, qui propriè hydrops vocatur, & aquæ collectionem in ventre præſupponit, hic enim cum pluribus modis, & à diuerſis cauſis originem habere poſſit, omnium læthalior eſt, qui ab hypoſarca incæpit. Hic igitur ſimpliciter læthalis dici poteſt, cum nullus eum

Mar.n.62. euadere poſſit, & ideò de hoc tractans 4. Acutorum verſ. 373. ſolo prognoſtico dereliquit. Cur aut hic hydrops deſperatus ſit omninò, in citati loci expoſitione rationem adduximus, vbi etiam demonſtrauimus, triplicem illam hydropis diuiſionẽ in hypoſarcam, Tympanitem & Aſcitem, quam recepit poſteritas, non eſſe ad mentem Præceptoris, penes quem ille tantummodo affectus nomen hydropis meretur, qui aquæ collectionem in aliquo ventre habet.

Mar.n.3. *Verſ. 43. Dubij autem morbi, vt & perdant, & non, tales ſunt, Peripneumonia, &c.*

Verbis Hipp. diligenter ponderatis patebit manifeſtè, dubios ab eo vocari morbos, non qui cum maiori ex parte ad ſalutem terminentur, ad interitum aliquando perducunt; quemadmodum, neque eos, qui maiori ex parte ſunt læthales, etiamſi non nonnullos ſeruari contingat: ſed qui æquè, & indiſtinctè modo ad ſalutem, modò ad interitum terminare conſueuerunt.

Mar.n.3. *Verſ. 51. Et ab atrabile quidem leuiter ſiderantur.*

Huius particulæ expoſitionem inuenies 6. Aphoriſ. 56.

Mar.n.3. *Verſ. 52. Longos autem neceſſe eſt eſſe tabem, dyſenteriam, &c.*

Dyſenteriæ nomine omnem ventris fluxum accipere, temerarium eſt, non enim adeò impropriè nominibus vtitur Hipp. qui dyſenteriam maximè ab alijs fluxibus optimè diſtinxit, quod quidem manifeſtè apparet lib. 3. de Diæta verſ. 206. vbi loquitur in hunc modum.

Mar.n.12. Quando autem corpore excalefacto purgatio acris fit, tunc etiam inteſtinum raditur, & exulceratur, & ſanguinolenta egeruntur. Hoc autem dyſenteria appellatur. Et paulò

ſuperius

ſuperius diarrhæam deſcripſerat à dyſenteria penitus diuerſam. Quia igitur facta dyſenteria vlcera in inteſtinis exorta ſupponuntur,quæ,& propter vlceratæ partis conditionem,& propter excrementorum affluxum, non facilè ſanantur,meritò inter morbos diuturnos dyſenteria adnumeratur. Quod ſi hanc aliquando citò ſanari contingit, id euenit, quando vlcera nondum facta ſunt, quo caſu non exacta dyſenteria dici morbus debet, ſed potius inci iens dyſenteria, & ſi pariter in termino acutorum aliquando ægrotantem interimit, non tamen acutus morbus dicendus eſt, cum nihil prohibeat, ex morbo diuturno etiam in pricincipio, & augumento morbi hominem interire. Dyſenteria igitur propriè dicta inter morbos diuturnos adnumeratur: non autem cæteri alui fluxus, qui ſæpius breui, & ad ſalutem, & ad mortem terminare ſolent.

Verſ. 55. Mulieribus verò fluxum ſanguinolentum. Mar.n.3.

Quouis modo, & ex quacunq. parte ſanguis fluat, & citò cohiberi, & diù perdurare ſolet; adeò vt communiter loquendo ſanguinis fluxus, neque breuis,neque longus morbus dici poſſit. Solus menſtruorum fluxus diuturnus dici poteſt, nam qui breui tempore terminatur, plerunque naturalis eſt, nec morbus dici debet. Addidit,aut ſanguinolentum: quia cæteræ fluxiones ex vtero emanantes, vt ſtatim morboſam affectionem conſtituunt; ità ſæpè breui ſanantur, vt neceſſariò diuturnæ dici non debeant.

Verſ. 58. Ex phrenitide in peripneumoniam tranſitus fit. Mar.n.3.

Qui pro difficultatibus vitandis textum immutare libenter ſolent,hanc vocē ex phrenitide in pleuritide permutarent, iuxtà aphoriſmum 11.ſect.7.& 2. Coac. Prænot.v.277.vbi ità legimus, à p euritide peripneumonia malum; quod ſi communem lectionem ſequi malumus, neceſſe erit per phrenitidē intelligere eam,quæ ex ſepto inflammato contingit, quæ eſt enim vicinitas inter pulmones, & cerebri meninges, vt illorum inflammatio ad has immediatē conuertatur? Non enim ſatisfacit Salius,qui cauſam huius metaſtaſis in bilem refert,humorem in vtroque affectu peccantem, quia hoc pacto omnes morbi ex bile in omnes bilioſos morbos tranſmutarentur. Præterea quomodo concedit hoc in loco, peripneumoniam à bile dependere, quod inferius expreſsè negabit, dum quærens rationem, cur ex peripneumonia non fiat febris ardens, id euenire cōcludit, quia peripneumonia non ex bile, quæ febrem ardentem facit, ſed ex ſanguine pituitoſo ortum ducit? Dicamus ergò ex phrenitide ſepti tranſuerſi inflammationem conſequente, de qua lib. 3. huius operis actum eſt, in peripneumoniam fieri tranſitum, eodem modo, quo ex pleuritide eundem tranſitum fieri à principio dicebamus, inflammatione à ſepto tranſuerſo ad pulmones irruente.

Verſ. 58. Verum ex peripneumonia febris ardens non fit.

Curioſa quæſtio eſt; cur ex peripneumonia non fiat febris ardens: cum tamen febris ardens in peripneumoniam ſæpè tranſmutetur; quod lib. 2. de Morbis ab Hipp. confirmatur. Non enim referenda eſt huius diuerſitatis cauſa in materiæ diuerſitatem: quando ex febre ardente fit peripneumonia, bilioſo ſucco à venis ad pulmones tranſmiſſo: quæ res nos docet vtriuſquè affectus eandem eſſe materiam. Quarè huius diuerſitatis cauſam exiſtimo à partibus affectis dependere, quandoquidem, etiam ſi vnaquæq. pars corporis quatuor facultatibus naturalibus prædita ſit, quibus mediantibus attrahere, retinere, & concoquere, noxiumq. expellere poteſt, non tamen omnes æqualiter iiſdem participant. Vndè Hipp. lib. de Vet. Medicina verſ. 390. quærens cauſam, cur partes aliquæ validiores ſint in attrahendo, & expellendo: in earundē tum ſubſtantiam, tum figuram reſoluit. Pulmo igitur (vt ibi exemplificauit Hipp.) quia rarus eſt, & ſpongiformis, & cauitates habet, humiditates aliunde recipit facillimè, vndè frequenter ex alijs morbis ægrotat; verum quia expultricem debilem habet, non facilè ſuſceptum humorem dimittit, ſed cum biberit, (vt cum Hipp. loquar) & ſuſceperit in ſe humorem, & vacua, & rara, ac parua penitus replentur, & pro raro, & molli durus, ac denſus euadit, neque concoquit, neque dimittit, quam ſententiam libro de Oſſibus verſ. 205. confirmauit. Cum igitur pulmo ex naturali conſtitutione ad ſuſcipiendum diſpoſitus ſit, & ad expellendum ineptus, non eſt mirum, ſi plurimi morbi ad pulmones conuertantur, rarò autem eius morbi aliò tranſmittantur, cuius generis eſt febris ardens, de qua loquimur in præſenti quæſtione. His accedit, quia materia in pulmonibus contenta aeris frigidi inſpirati contactu incraſſatur adeò, vt non facilè indè remoueri poſſit, hac eadem

Mar.n.39. Mar.n.19.

O 3 enim

Mar.n.24. enim ratione euenit,vt (quemadmodum dicebat Hipp.lib.Prænot. verſ.377.) abſceſſus hyeme minus recurrant,humoribus à temporis frigiditate refrigeratis,& craſſioribus effectis. His igitur rationibus peripneumonia in alios morbos raro tranſmutatur. Quod ſi pulmone inflammato à bile à capite deſcendente,inflammatio lateri communicatur, vt idem Hipp. lib. de loc. in Hom. teſtatur, vndè pleuritis peripneumoniæ ſuccedere videtur,hæc non eſt tranſmutatio, de qua agitur hoc in loco; ſupponitur enim priori morbo ſedato, alterum in altera parte naſci, quæ tranſmutatio à græcis proprio vocabulo metaſtaſis dicitur, alia verò epigeneſis vocatur, quando propagatione malorum, morbusmorbo ſuperuenit, quod in propoſito caſu euenire,eſt manifeſtum.

Verſ. 62. Velut ſi rigor corripiat, ardor ignes ſuperuenit.

Mar.n.3. Noſtris frequens eſt temporibus rigorem inuadere, quem febris non ſubſequitur, quod Hipp. ſeculo inuſitatum fuerit,ex hoc loco deducit Gal. quem communis medicorum ſchola ſecuta eſt, huiuſq. diuerſitatis cauſam in antiquorum continentiam referentes. Hanc tamen non fuiſſe Hipp. mentem,pluribus conuinci poteſt,& primo,quia falſum eſt,Hipp. ætate adeò parcè, & tenuiter victitaſſe homines, vt crudorum humorum copiam non contraherent, propterquam rigores abſque febre euenire ſolent. Nam præterquam quod omnia morborum genera illis temporibus contingebant, quæ hodie nos vexant, quorum multa ab humorum crudorum copia euenire,certum eſt: quoties Hipp. cauſam morborum retulit in incontinentiam circa cibos, & potus,res venereas, aliaque ad victus rationem pertinentia? Id experti ſunt Silenus. Nicodemus, Apollonius, Apelleius,Biantius,Nicolai filius, & alij quamplurimi, quorum hiſtoriæ narrantur iu Epidemijs. Hoc igitur merum figmentum eſt. Quod quidem Philoſophis pro morum inſtitutione permitti poteſt. Medico tamen veritatis ſectatori ſummoperè indignum. Quod quidem longiori oratione confutabitur ſect. 3. coac. Pr. verſ. 139. Secundo falſum eſt etiam, Hipp. ſeculum non cognouiſſe rigorem febris expertem. Nam ſi rigorem communi vocabulo accipimus, quatenus, & rigorem, & horrorem comprehendit, quo ſignificato hoc in libro recipi conſtat: quandoquidem paruum rigorem horrorem inferius vocari ait, idque concedunt aduerſarij, dum à crudorum humorum copia fieri confitentur, quod horroris proprium eſſe, receptum eſt, Non eſt dubium, horrorem abſque febre Hipp. adnotaſſe. Nam præter alia loca in quibus hæc veritas manifeſtatur

Mar.n.21. lib. 3. de Diæta hæc habet Hipp. Quibuſdam horrores in matutinis deambulationibus fiunt, & capite grauantur. Huic plures fiunt deambulationes,quàm modus requirit, corpus enim, & caput humore euacuatum horret, & grauatur, progreſſu verò temporis ad febrem peruenit &c. ecce quod obſeruauit Hipp. non ſemper ab horrore conſequi febrem, ſed temporis progreſſu accedit niſi idoneis præſidijs prouideatur. Verum hoc idem in rigore propriè dicto verificatur; quandoquidem cum ſciret Hipp. plures eſſe rigorum differentias, quia alij febrem antecedunt, alij à diuerſis cauſis, tum externis, tum internis dependent, hos interſe diſtinguendos indicauit, per vulgatam ſententiam illam lib 6. Epidem ſect. 3. verſ. 29. regiſtratam, & inter aphoriſmos tranſlatam. Rigores incipiunt mulieribus quidem magis à lumbis &c. in fine cuius tandem concludit. A quibus autem alijs riguerit, fortaſſis ab vlceribus, incipiunt à vaſis, cuius ſententiæ expoſitionem à nobis allatam inſpicere ad confirmationem præſentis concluſionis,non parum conducet.Hoc idem clarius manifeſtauit Hipp.

Mar.n.26. lib.4. de Morbis ſect.2. ver. 165. vbi ità inquit, & hæc à me dicta ſunt quomodo, & quando rigor morboſus fiat,& quomodo,& ex quali neceſſitate febris poſt ipſum irruat,inſinuans, dari etiam quandoque rigorem non morboſum: & quem febris non ſubſequatur, quum igitur non ignoraret Hipp. aliquando rigores inuadere, quibus febris non ſuccedit, non potuit in loco vniuerſaliter loquendo aſſerere; quemlibet rigorem neceſſario febrilem calorem ſubſequi. Quarè intentio Hipp. eſt demonſtrare modum,& cauſam neceſſitatis, propter quam rigori febrili calor ſuperuenit. De hoc enim tantummodo tractat, tum hoc in loco, tum citato ex lib. 4. quod manifeſtatur vlterius ex his, quæ de cauſa rigoris inferius ſcripſit; cauſa enim, quam ipſe aſſignat, non omnibus rigoribus, ſed febrili tantummodo accommodatur.

Mar.n.3. *Verſ. 67. Si verò ſauciatum fuerit,febrem neceſſe eſt ſuperuenire,& bilis vomitum,& aliquam corporis partem ſideratam fieri, ac perire.*

Præſentis

A Præſentis ſententię explicatio petenda eſt ex ijs,quæ ſuper ſententiã 7.Epidem verſ.378. à nobis allata ſunt. Non diſſimulanda verò eſt contradictio,quam in Hipp. dictis ex hoc loco elicient illi, qui Præceptoris doctrinam huiuſmodi vitio taxantes deprimere profitentur. Dum hoc in loco præfata accidentia ex neceſſitate ſuperuenire ait, lib. autem Coacarum Mar.n.3. Prænot. ſect.3. verſ.107. vbi eadem ſententia regiſtrata eſt, eadem non ſemper, ſed plerumque accedere, teſtatur, quam quidem contradictionem fortaſſe, vt vitaret ille, qui Aphoriſticas ſententias in vnum reduxit, neceſſariam quidem propoſitionem fecit, ſiderationem tamen, & mortem, vt non neceſſario contingentes, de induſtria ſubticuit. Aphor.num.50. 6.ſect. ità legimus: Quibus diſſectum eſt cerebrum,his febrem, & bilioſum vomitum ſuperuenire,neceſſe eſt, etiamſi hæc eandem neceſſitatis cauſam habeant; quotieſcunq. enim huiuſmodi vulnus cerebri notabilis eſt magnitudinis; non minimum, & ferè imperceptibile. B Aegerque à communi hominum conditione, & natura non recedat,præfata omnia neceſſariò eueniunt. Aliquando tamen non omnia ſuperueniunt; vel quia mors ea præuenit, vel quia vulnus leuiſſimum,& ſuperficiale eſt, in eaque cerebri parte,quæ minus periculoſa eſt. Similiter vulneratus peculiari virtute à prædictis malis non facilè corripitur. Hæc enim omnia conſiderans Hipp.2. Prædict. verſ.263. hæc ait, ſunt autem hæc pernitioſa valdè,non tamen Mar.n.19. ità, vt nemo ex his euadat, velut putatur. Nam loci, qui hæc nomina habent,multum inter ſe differunt,& ijdem modi,multum etiã differt corporis ipſus hominis ſtructura. Aliquando enim,neque febricitat,neque inflammatur ſauciatus. Quod reſpiciens in coacis plerunque addidit, idquè vniuerſalitatem propoſitionis non tollit, quia vt dicebam, rariſſimum eſt, vt hæc vulneribus cerebri non ſuperueniãt,& extrà naturalem partis,& hominis diſpoſitionem, ità vt ſi quis euadat, neceſſe ſit id euenire; quia vulnus in ea parte cerebri inflictum eſt, in C qua minus affligitur, v.g. pars poſterior: vulnuſque omninò exiguum eſt, quæ duo ſignificare voluit Hipp. dum lib. nuper citato dixit & loci, qui hæc nomina habent, multum inter ſe differunt,& ijdem modi. Similiter,ſi aliquando obſeruatum eſt,ex vulnere cerebri nullius partis reſolutionẽ ſubſecutam eſſe, id euenire potuit, quia per illam cerebri partem vulneratam, particulari ſtructura,nulla arteria diſſeminata fuerit,ex cuius ſectione(iuxtà noſtram expoſitionẽ) ſenſus & motus intercipitur,idquè inſinuatur per illa verba: differt corporis ipſius hominis ſtructura. Si deniquè aliquando cerebri vulnus non ſubſecuta eſt febris, id particulari hominis complexioni imputandum eſt; ſunt enim quidam, vt citato lib. prædicto ait Hipp. qui difficulter ex propria natura febres incurrunt, quemadmodum alios ex ſimpliciſſimo vulnere febrem incurrere,obſeruamus, quarè cum hæc à particulari,indiuidualiq. hominum proprietate eueniant, & admodum raro; vniuerſalitatem propoſitioni tollere non poſ- D ſunt. Vndè ſumma cum ratione hoc in loco neceſſitas euentus appoſita eſt, febrem neceſſe eſt, ſuperuenire, & bilis vomitum,&c.

Verſ. 79. Quicunque verò morbi, aut vulnera, non ad mortem tendunt, &c. Mar.n.4.

Superius enumerauit morbos, qui occaſionem adeò momentaneam habent, vt ſtatim ipſis occurrere,opus ſit; nec Medicus ab ægrotante diſcedere debet, priuſquam ipſi opem tulerit, & hoc dictum eſt; quia priſcis illis temporibus medici ipſi venas ſecare, cucurbitulas admouere, frictiones item, illitiones, & perfuſiones adhibere; medicamenta propinare, aliaque omnia pręſtare conſueuerunt,quæ ægrotanti neceſſaria videbantur,potiſſimum verò, quando morbus grauis erat, & periculoſus, quod ex libro de Medico, & de decenti ornatu ſatis conſtat. Nunc igitur eos caſus recenſet, in quibus occaſio inducias præbet, ità, vt ſtatim adhiberi remedia, eorumque exitum attendi, minimè opus ſit præſenti Medico. Inquit ergò, quicunque morbi, aut vulnera non ad mortem tendentia,ſed curationiſ c pacia,& dolores in ipſis contingentes, qui ſi rectè tractentur, ſedari poſſunt, & occaſiones habent,non adeò præcipites; his non proſunt remedia adhibita, cum adhibentur, ità vt id Medico præſente fiant, & expectetur eorum exitus: quia etiam non præſente Medico ceſſabunt,quaſi dicat, in his morbis non eſt neceſſe, vt Medicus ipſe ea remedia adhibeat, ibique permaneat, quòuſque eorum exitum obſeruet,quemadmodum faciendum eſt in læthalibus,in quibus remedia etiam rectè adhibita à morbi ſæuitia ſuperantur: ità,vt niſi præſens ſit, & ſtatim aliud remedium ſubſtituat, occaſionis celeritas omnem ſubripit medelam; cum ſæpè antèquam in altera viſitatione Medicus accedat, æger pereat. His igitur docemur, quibus in morbis

ab

ab ægrotante non prius diſcedere debemus, quam aliquid remiſſionis malum contraxiſſe A
cognouerimus, & in quibus remedijs adhibitis aut præſcriptis abire poſſumus.

Mar.n.6. *Verſ.* 124. *Sub aquoſo &c.* Vide expoſitionem 3. Coacarum 62.

Mar.n.6. *Verſ.* 144. *Si pharmaco bilis, aut pituitæ ſurſum ductiuo &c.*

Huius particulæ expoſitionem affert Salius primo aſpectu ſatis probabilem, ex qua præceptum elicit in praxi (vt ipſe exiſtimat) non contemnendum, hoc autem eſt, non eſſe propinandum pharmacum ſurſum purgans ei, qui dolorem, aut aliquam aliam affectionem in pectore manifeſtam habeat. Verum quomodo ſaluabit illud vulgatum aphoriſmi 18. ſect. 4. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent, per ſuperiora purgandum, ſignificant. Quapropter verba illa in alium ſenſum prolata eſſe, exiſtimo. Hæc enim dixit Hipp. per modum exaggerationis cuiuſdam: inquiens, malum eſſe, dato pharmaco ſurſum purgante, venam in pectore rumpi, & ità morbum induci, qui prius non extiterit, quaſi dicat malum B
eſt certè, morbum in corpore exiſtentem loco curationis exacerbare, verum non exiſtentem excitare, longè peſſimum.

Mar.n.6. *Verſ.* 146. *Si mulieri in vtero habenti medicamentum ſupernè purgans &c.*

Ex hoc dicto colligimus, pharmaca purgantia, quę ſurſum mouent, ex propria natura abortum non facere, niſi etiam deorſum moueant, quod ex fortuito caſu euenire ait Hipp. Neque id ratione caret (dicat quidquid vult Salius) ſurſum enim purgantia fœtui obeſſe tantummodo poſſunt, quia cum calida ſint, purgationes menſtruas prouocare, & fœtum corrumpere poſſunt, verum id non præſtant, quia vt dicebat Herophilus de helleboro concitatis intus omnibus eadem in primis exeunt, Plin. 25. cap. 5. & ſi purgando perturbant, hæc perturbatio abortum facere non ſolet, quando ſurſum trahens, motum abortui contrarium facit; imò ſubſequens euacuatio reuellendo in contrarium, imminentem abortum prohibere poſſet, C
& hæc eſt ratio, cur ex vomitu etiam laborioſo abortus non ſequatur, quod omnes ferè vtero gerentes experiuntur, quas quotidiana nauſea, & violentus motus exagitat, & nihilòminus indè nunquam abortum incurrrunt, è contrà verò ab inferiori alui fluore plures abortus quotidiè obſeruantur, quod etiam adnotauit Hipp. pluribus in locis, potiſſimum verò lib. 1. mor-

Mar.n.43. borum mulieb. ſect. 1. verſ. 435. & ſect. 3. ver. 56. Nec non 5. aphoriſ. 34. Imò tenemus, qui ità ſe habet ad infernam alui excretionem, vt nauſea ad vomitum, ſæpiſſimè abortum facere ſolet, eodem atteſtante 7. aphor. 27. vomitum verò, aut nauſeam id præſtare, nullibi legitur. Meritò igitur inter caſus fortuitos numeratur abortus à medicamento ſurſum purgante excitatus: quia id communiter euenire non ſolet.

Mar.n.6. *Verſ.* 157. *Oportere enim ipſum perpeti putant, vlceraque &c.*

His rationem aſſignat Hipp. cur medicos non laudent homines, quando ægris opem ferunt, quia exiſtimant (inquit) accidentia, quæ ægris contingunt, ſicuti ex neceſſitate quadam oriuntur; ità etiam ſpontè ſedari, etiam medico opem non ferente. Hic eſt enim ſenſus illorum verborum, quæ ex vulgata lectione græci contextus hoc pacto legere oportet, oportere enim ipſum perpeti putant, vlcera autem inflammantur, & in nobis talibus dolores fieri neceſſe eſt, nec verò fieri poteſt, vt non hæc fiant. D

Mar.n.10. *Verſ.* 201. *Hic quum ad hoc peruenerit, perit, quemadmodum dictum eſt in ſuperioribus, purulento, ac putrido pulmone facto, aut ventre infrà erumpente.*

Difficultatem facit, quid intelligat auctor, dum ait, quemadmodum dictum eſt in ſuperioribus, quandoquidem ſuprà vnam tantummodo ſuppurationis ſpeciem recenſuit, nec eius duplicem exitum ad mortem appoſuit, quemadmodum hoc in loco, ſed vnicum tantummodo, per ſuffocationem à ſputo in pulmone conculcato. Non enim ſatisfacit Salij expoſitio, qui exiſtimauit, hoc dictum eſſe ab Hipp. quia ſuprà docuerat, ventre erumpente ſuppuratos interire, ibi. Aluus turbata in pleuritico, aut peripneumonico, aut ſuppurato, malum. Nam præterquam quod hæc in alium finem prolata ſunt, non dixit Hipp. aluo turbata ſuppuratos mori, ſed ſimpliciter, malum. Quarè ego dicerem illa verba, quemadmodum in ſuperioribus dictum eſt, referri tantummodo ad neceſſitatem mortis; non ad eius modum: quaſi diceret, Huic quum adhoc peruenerit, vt ſcilicet pus ſincerum expuat, & febres acutiores fiant, & cætera ſuperueniant in textu enarrata, perit abſque vlla ſalutis ſpe, quemadmodum in ſuperioribus dictum eſt, per illa verba, ſi verò neglectum fuerit in pulmone ſputum, corrumpitur, eo in-

A eo inhęrente,& putreſcente,vlceraturq. pulmo,& ſuppuratus fit &c. quomodo autem ſuppuratus, de quo agit hoc in loco,moriatur, docet & inquit, moritur autem purulento, ac putrido pulmone facto, aut ventre infrà erumpente.

Verſ. 211. Hic ſi anticipetur incipiente morbo, priuſquam vena ſanguinem &c. Mar.n.16.

Horum curationem ſtatim procurandam eſſe,nos admonet Hipp.priuſquam ſuccedant ea, quæ morbum inſanabilem conſtituunt, hoc eſt,antequam ſanguis effundatur in pulmones, ſuperius enim dixerat,ſanguinem vena rupta fundi; & partim per ſputum educi, partim niſi vena adſtringatur,in pulmonem effundi, vndè eius cauitates replentur ſanguine, indèque curatio difficilior redditur, quia ſanguis in pulmone moram trahens putreſcit, & in pus vertitur, vndè pulmo ſuppuratus fit. Reliqua ad præſentem textum pertinentia, partim per ſe ſunt manifeſta ſatis,partim à Petro Salio ſufficienter explicata.

B *Verſ. 219. Si verò diù durauerit, & neglectus fuerit, primum quidem ſanguinem modicum; & ſub nigrum dimittit, ac reijcit,deindè verò adhuc copioſiorem &c.*

Sanguinem primum ſubnigrum reijcit, eum ſcilicet, qui diù in vena varicoſa moram traxit, propterquam moram nigredinem contraxit, ſanguis enim vbi naturali motu priuatur,ſtatim corrumpitur, coloremq. nigrum primum acquirit, quod etiam euenire conſpicimus in ſanguine à venis extracto. Sanguine igitur ſubnigro educto,qui in vena varicoſa continebatur; indè ſincerum ſubſequi,rationabile eſt, à venis proximioribus emanantem,& proindè in maiori copia,quam à principio, quod ſi malum vlterius procedat,pus expuit ex vlcere iam in vena varicoſa inducto.

Sectio II. Lib. I.

C *Verſ. 95. Et frigiditate ipſum ſibi ipſi vlcus inducit &c.* Mar.n.18.

Nihil eſt,quod vlcera magis lædat, quam frigus, & potiſſimum ea, quæ interiores occupant partes, vtpotè frigori minùs adſueta; vt ex lib. de humidorum vſu admonemur; vndè mirum non eſt,ſi inter alia incommoda, quæ vlceribus pectoris ex vulneribus penetrantibus eueniunt,refrigerationi locus haud infimus tribuatur. Refrigerari autem huiuſmodi vlcera ait Hipp.& quia pars affecta calidior eſt,& quia per reſpirationem calorem à ſe reijcit,frigiditatemq. ſibi adducit. Refrigerari autem vlcus, quia pars calidior eſt, paradoxum videtur, id tamen veriſſimum eſt, quæ enim calidiora ſunt frigus ſuperueniens ſentiunt magis, quam quæ minus calent,hoc manifeſtè ſentiunt illi,qui à calido balneo exeuntes frigido,aeri ſe exponunt,nam ſtatim horrent, & qui in calido balneo mingunt Gal. referente 3. ſimplicium 8.
D propriam vrinam frigidam ſentiunt, quæ in frigido verſantibus calida apparet. Refrigerantur ergò inquit Hipp. huiuſmodi vlcera, quia locus natura calidus eſt, & quia calorem expirando ægri reijciunt, friguſq. inſpirando ad ſe trahunt.

Verſ. 163. Febris verò ab his fit, quum bilis, aut pituita &c. Mar.n.22.

Quàm hoc loco de cauſa febris opinionem adducit Hipp. contraria omninò apparet ei quam libro de Nat. Humana profitetur. Ibi enim,quamlibet febrem à bile ortum habere dicit, hic verò & bilis & pituita febris cauſa ſtatuitur. Ibique bilem primo calorem febrilem concipere, conceptumq. cæteris humoribus commmunicare,explicauimus. Hoc autem loco, & bilem, & pituitam, modo vnam, modo alteram à cauſis calefacientibus immediatè incaleſcere, & febrem inducere cenſet. Quarè parum ſibi conſtans in dogmatibus eſſe videtur. Hæc primo aſpectu talia apparent. Sed mente auctoris rectè percepta, omnia inuicem
E conſentientia euadunt. Dum enim modo bilem, modo pituitam febrem excitare, ait, illum humorem reſpicit,qui ad febrem efficiendam concurrit,in maiori copia, & virtute, dum verò bilem ſolam ad febrem efficiendam concurrere, dicit, principium,& originem primam caloris febrilis reſpicit, vt in citati loci expoſitione à nobis demonſtratum eſt. Quod verò ad febris cauſas ſpectat, quas hoc in loco enumerauit, eas tanquam cauſas propoſuit, quæ euidentiori modo ad febris generationem concurrunt. Quomodo autem ab his febrilis calor in humoribus introducatur,non erat præſentis loci determinare. Id autem fieri mediante diſgregatione, quam enarratæ cauſæ efficere aptæ ſunt, à nobis demonſtratum eſt in expoſitione præfatæ ſententiæ lib. de Nat. Hum. verſ. 272.

Rigor

Mar.n.22. *Verſ. 168. Rigor autem in morbis fit.*

Rigorem,& horrorem confundit hoc in loco Hipp. vulgi opinionẽ ſecutus,quod horrorem propriè dictum paruum rigorem appellat, & ſicuti de eo vniuerſaliter agit, ità cauſas omnes comprehendit,à quibus, & horrores, & rigores excitari ſolent,febrilis verò rigoris,ſiuè horroris cauſam ſatis probabilem adducit,dum eam eſſe ſtatuit,ſanguinis refrigerationem à bile, aut pituita per illum tranſcurrentibus inductam, à pituita, vtpotè frigidiſſima potiſſimum excitari ait, quia hac dominante refrigeratio, quæ rigorem, horroremq. comitatur, eſt euidentior,fieri etiam à bile demonſtrat, quia hæc ſanguine aliquantò frigidior eſt, ità, vt per illum commota, rigoris, & frigoris ſenſum inducere poſſit, frigidiorem ſanguine bilem dicit, actualem ſanguinis caliditatem reſpiciens, quæ tangentibus fit manifeſta, idque euenit, quia ſanguis maiori ſpirituum copia abundat, qui illum calidiorem reddunt. De horum ſymptomatum cauſis aliter ſenſerunt poſteriores, qui licet probabilia adducant, Hipp. tamen ſententiam tueri poſſe,non deſpero. Verum quia hæc medicinam facientibus parum referre videntur, huiuſmodi litem alijs componendam relinquo.

Mar.n.22. *Verſ. 186. Sudor autem fit hac de cauſa, &c.*

Quę hoc in loco de ſudore afferuntur,non omnibus ſudoribus conueniunt,ſed ijs tantũmodo,qui in febribus contingunt,hi enim,tum quia ſępius eueniunt;tum quia à morbificis cauſis dependent,à Medico potiſſimũ veniunt conſiderãdi,& quia ſudorũ,alij calidi ſunt, alij frigidi; ideò vtriuſq.causã ſeorſim adducit. Cæterũ quæ de frigidis ſudoribus ſtatuit hoc in loco,non omnibus frigidis ſudoribus cõueniunt,ſed ijs tantũmodo,qui febres diuturnas cõcomitantur, quia ſicuti ſudoris frigidi in acutis morbis erumpẽtis longè diuerſa eſt ratio,ità etiam non admodum frequenter accidere ſolet,& ideò ſub præſenti doctrina non erat comprehendendus.

Mar.n.23. *Verſ. 215. Inditium autem de ſe præbent in ſeptem diebus,aut, &c.*

Rectè dixit inditium de ſe præbent, non iudicantur: eò quod etiamſi aliquando huiuſmodi morbus præfatos dierum terminos excedat, in ijs tamen iudicatur, an ad ſalutem, an ad mortem; & an per ſuppurationem ſit terminaturus.

Mar.n.23. *Verſ. 222. Quandoquè autem dolorem infrà latus exhibent.*

In pleuritide dolores varias partes occupare experientia notum eſt, idquè ſæpius ab Hip. adnotatum legimus. Nam modo ad alas, & clauiculam, & ad humerum ſe extendunt: modò partes infrà ſeptum infeſtant, aliquando etiam dorſum occupant. Verumtamen etiamſi hæ partes doleant, non ob id inflammationem in ipſis conſiſtere neceſſe eſt, quæ latus ipſum perpetuò obſidet, vndè pleuritidis nomen deſumptum eſt, idquè expreſsè teſtatur Hipp. in præſenti contextu; rationem addens,ob quam dolor ad partes dictas ſe extendat, de dolore enim partes ſuperiores infeſtante dicebat ſuperius, & quum huius (bilis ſcilicet & pituitæ) pars in latere à rigore contracta fuerit, & ſanguis in ipſa horruerit,ad alas, & clauiculam, & humerum concedit, & conuellit,& dolorem inducit. Quomodo autem dolores ad dorſum, & ad inferiores partes ſe extendant; explicat in præſenti contextu. Inquit enim: & loci circa dorſum eodem modo ab affixo ad latus humore pituitæ, & bilis percaleſcunt; & quandoquè dolorem locis infrà latus exhibet, vndè patet,ab humore lateri affixo,& in eo inflammationem excitante, modo partes ſuperiores, modo inferiores dolore vexari, ex quibus Salium longè à ſcopo aberraſſe colligitur, dum credidit materiam pleuritidis, vtpotè turgentem,partes inferiores petere. Nam manifeſtè aſſerit Hipp. bilem, pituitamq. lateri affixas eſſe,quod turgentiæ omninò repugnat. In pleuritide igitur latus perpetuò affectum eſt: per latus accipientes totum illud,quod coſtis, muſculis intercoſtalibus,& ſuccingenti membrana conſtat, quod quidem latus, quia Græcè πλευρόν dicitur, ideò morbus pleuritidis nomen adeptus eſt. Nec incongruum cuiquam videri debet,latere affecto partes ei proximiores dolere, id enim ex venarum colligatione, & communi partium conſenſu euenit. Nam etiam ſuperius hoc eodem libro verſ. 67. de auulſionibus loquens, dicebat, ad varias corporis partes dolores progredi; ità vt ruptio,ſiuè auulſio tranſmutata eſſe à loco ad locum,exiſtimaretur. Concludamus ergò in pleuritide latus perpetuò affectum eſſe, quod quia latitudinem habet, & longitudinem pro diuerſitate loci,in quo inflammatio conſiſtit, varias etiam partes ei proximiores dolore afficit. Vndè cum inflammatio partes lateris ſuperiores occupat, dolor ad ſupernas partes, ad clauiculam, & humerum ſe extendit, ſi inferiores, partes infrà

latus

latus infeſtat, ſi poſteriores, ad dorſum etiam peruenit. Non negandum tamen eſt inflammationem aliquando partes pectoris poſteriores tantummodo obſidere, ex qua pleuritis ex dorſo oritur, de qua ſeorſim ab Hipp. tractatur, verum tamen non ſemper quotieſcunque dorſum pleuritide dolet, ipſum inflammatione vexari credendum eſt, diſtinguenda igitur hæc ſunt proprijs ſignis, de quibus Hipp. proprio cap. lib. 3. de Morb. verſ. 265. Mar. n. 21.

Verſ. 238. Fit autem & peripneumonia ſine ſputo. Mar. n. 25.

Longè differunt pleuritis, & peripneumonia, quas ſine ſputo hic vocat Hipp. ab illis in quibus propter ſputi tenuitatem, aut viſciditatem ægri nihil expuunt, in his enim materia ſputi ab inflammata parte refudando, ex parte deceſſit, etiamſi in cauitatibus, aut pectoris, aut pulmonis contenta, educi non poſſit. In pleuritide autem, & peripneumonia ſicca, de qua, hoc loco tractatur, propter ſubſtantiæ denſitatem (carnis ſiccitatem vocat Hipp.) nihil ab inflammata decidit, & ideò nullum apparet ſputum. Propter hanc igitur diuerſitatem plurimum etiam eorum curatio differt, quando ſi ob ſputi viſciditatem, craſſitiemq. ſiuè nimiam tenuitatem nihil expuitur, curatio in ſputi eductione conſiſtit per ea, quæ aut incidunt, & attenuant, aut concoquendo incraſſant, ſi verò propter ſubſtantiæ denſitatem, nihil ab inflammata parte ſecernitur, præfata fruſtrà adhibentur; ad quid enim ſputi eductionem procuramus, quod nondum genitũ eſt? & ideò eo caſu Medici intentio eſſe debet, vt materia morbifica loco affecto infixa, per loca conuenientia educatur. In pleuritide igitur ſicca, quia materia in carne, & venis continetur, quæ in latere exiſtunt; ideò Hipp. eius eductionem procurandam iubet per eam viam, quæ promptior, & expeditior eſt, primoque venam ſecandam admonet, phlebotomia enim mediante non ſolum dolor fit mollior, ſed etiam quidquid bilis, & pituitæ in venis ineſt, per eam educitur, indè verò ea medicamenta probat, quæ humores diſpergant, & diſſipent, deforis pariter fomenta diſcutientia admouet, per quæ pars humoris, qui in ipſa carne infixus eſt, diffundatur, diſpergatur, & diſſipetur omninò, huiuſmodi enim viæ faciliores ſunt, quam ſputi eductio, in hoc affectu. In peripneumonia verò ſicca contrarium curationis modum ſequitur, per humectantia enim ſputi eductionem procurat, cum enim dictum ſit, ſputum propter ſubſtantiæ ſiccitatem, & denſitatem non produci, meritò humectantibus ſiccitatem tollere procuramus. Sed cur eodem curationis modo non vſus eſt in pleuritide ſicca? quia materia lateri affixa longius abeſt à via ſputi, vndè promptius per enarratas vias diſpergi poteſt, quam per ſputum expurgari. In peripneumonia verò, quia materia in pulmone continetur, vndè facilè aſperis arterijs per ipſum diſperſis communicari poteſt, & per eas mediante tuſſi expurgari, nec facilè per corpus diffundi apta eſt ob rationem eandem, propterquam ex peripneumonia febrem ardentem non excitari, indicauimus ſuperius verſ. 85. primæ ſectionis; meritò pro peripneumoniæ ſiccæ curatione, non materiæ reuulſionem, deriuationemuè, aut eiuſdem diſſipationem tentare, ſed ſputi eductionem per humectantia procurare oportet. Quæ quidem diſtinctio religiosè ſeruanda eſſet, ſed recentiorum obſtat abuſus.

Verſ. 257. Ad eum, qui prius ineſt, &c. Mar. n. 21.

Græca lectio in latinum ſermonem tranſlata ad verbum ità habet, exiſtens autem prius, vtpotè natura calidiſſimus ſanguis exiſtens, quorum verborum, hic eſt ſenſus. Dixit, venam, & ſanguinem ad ſe trahere bilem, febris ardentis materiam, cuius attractionis cauſam afferẽs, inquit, quia ſanguis in venis exiſtens prius, ideſt, antèquam ad eas bilis attraheretur, attractionem bilis facit, vt quæ omnium humorum calidiſſima eſt, quemadmodum ſupra hoc eodem libro teſtatus eſt verſ. 173. ſectionis ſecũdæ, caloris autem proprium eſſe attrahere, omnibus eſt notum. Quod hoc in loco ſanguini tribuit, id venulis arefactis imputauit libro Acutorum ſect. 4. de eadem febre ardente agens. Mar. n. 22.

Verſ. 266. Quantum autem in ventriculo, & in Chyſti ineſt bilis, &c. Mar. n. 27.

Hoc loco criticas excretiones, per quas febris ardens iudicari ſolet, non recenſet Hipp. vt credidit Salius, non enim & ſudorem tacuiſſet, & fluxum ſanguinis è naribus, perquæ febrem ardentem frequentiſſimè iudicari videmus, imò quæ referuntur euacuationes, ſymptomatis, loco in febre ardente reponendæ ſunt. Quarè potius dicendum eſt, Hipp. cum proximè docuerit, quid præſtet bilis ad venas attracta (corpus enim ab ea immodicè excalefactum reſiccari dixit) nunc quid eadem bilis in ventre exiſtens efficiat, exponere. Hæc igitur, vt ipſe

ait,

alt, tres vias arripere ſolet. Aliquandò deorſum exturbatur, & aluum mouet, quæ euacuatio tantum abeſt, vt critica ſit, quod potius inter læthalia ſymptomata reponitur. Nota eſt ſententia ſect. 1. Coacarum prænotionum. In febre ardente ſi aluus eruperit, mortale. Aliquandò bilis ſuperiora petens vomitum facit quarta, & quinta die, quæ euacuatio, & ipſa non neceſſario critica eſt. Abſcedit tandem tertio loco bilis ad partes thoracis, vndè pulmones inuadens peripneumoniam læthalem producit. Reliqua verò, quæ de febre ardente hoc in loco referuntur, ſe ipſa explicare mihi videntur.

Mar. n. 29. *Verſ. 288. Porrò ſubcruentum, & liuidum eſt ſputum in pleuritide, &c.*

Inter varias ſputorum differentias, de ſubcruento, & liuido ſermonem facit in præſenti oratione Hipp. eorumque duplicem naturam conſtituit. Alia enim ſputa ab inflammata parte exudantia à facultate valida expurgantur, exudant autem ob diſtentionem venarum inflammatæ partis, quæ in pleuritide eſt latus, in peripneumonia verò pulmo, diſtenduntur autem venæ, dum partes ob inflammationem intumeſcunt, diſtentæq. comprimuntur, ità, vt per earum orificia, aut poros, quæ in carnem deſinunt, materia in ipſis contenta exprimatur foras, quæ eo caſu liuida eſt, & cruenta, quia non coctione mediante, ſed inflammationis violentia excreta eſt, & hoc pacto ſputum ſubcruentum, & liuidum apparet. Alter modus eſt, quando humor in parte inflammata contentus ob partis denſitatem foras exprimi, aut exudare non poteſt, ſed in vnum collectus abſceſſum facit, quo rupto materia in eo collecta per ſputum excreta, ſubcruentum, & liuidum ſputum facit, quod etiam in abſceſſibus externis euenire aliquandò obſeruatur, liuor quippè prouenit à ſanguinis nigrioris portione, purulentæ materiæ admixta. Nigredinis verò ſanguinis cauſa eſt corruptio, quemadmodum etiam ſuperius adnotauimus. Si verò ſanguis nigredinem non contraxerit, ſed proprium colorem retinens puri admiſceatur, ſubcruentum colorem facit.

De Morbis lib. II.

Mar. n. 6. *Verſ. 64. De repentè dolor caput occupat, &c.*

Apoplexiæ tres inuenio in Hipp. doctrina differentias, quarum etſi diuerſæ ſint cauſæ antecedentes, in eſſentia tamen conueniunt omnes, quæ in ſanguinis ſtatione conſiſtit, vndè ſpirituum motus, & actio omnis tollitur. Nam (vt ipſe inferius ait) dum ſanguis non mouetur, fieri non poteſt, vt non etiam corpus quieſcat. Sanguinis verò nomine comprehendimus etiam ſpirituoſum illum humorem, qui in arterijs continetur, quo mediante non ſolum ſpiritibus animalibus materia ſubminiſtratur, ſed & fouetur continuò, & in naturali diſpoſitione conſeruatur. Quum igitur ſanguis motu priuatur, ſpirituum non modò intercipitur motus, qui fit per ſanguinem: ſed ſimul, & ſemel animalis ſpiritus generatio, quæ fit in cerebro, vitiatur, & interrumpitur ex materiæ defectu, venis ſeù arterijs interceptis, notum eſt enim animales ſpiritus ex vitalibus generari. Hanc verò ſanguinis ſtationem fieri exiſtimauit Hipp. in venis, ſeù arterijs totius corporis, in apoplexia verò potiſſimum intercipi eas, quæ ſunt in collo, & in pectore; quia animaduertit in his partibus maximè apparere effectus interceptionis, difficultatem ſcilicet reſpirationis, & anguſtiam: vndè ſtertor: quæ communia ſunt apoplexiæ ſymptomata, quamuis hæc reducantur à poſterioribus in reſolutionem muſculorum mouentium pectus, an verò ſaniori iudicio, non affirmabo, cùm videam, pectoris muſculos euidentius operari in apoplexia, quam in febre ardenti, quamuis in hac maximus ſit vſus reſpirationis: quod non eueniret, ſi ob reſolutionem muſculorum læderetur reſpiratio, imò in paralyſi manifeſta, muſculorum thoracis nulla adeſt ſpirandi difficultas, nullaque anguſtia, dummodo non adſit apoplexia, & contrà in angina eadem vigent ſymptomata, cùm tamen nulla adſit reſolutio: quæ omnia Hipp. ſententiam confirmant, cauſam nempè anguſtiæ, & difficultatis ſpirandi fieri ab interceptione ſpirituum in venis, & arterijs, quæ ſunt in collo, & pectore, non ab ea tamen, quæ in cerebro fit, vt vulgaris eſt opinio. Quoniam verò ſanguinem à pluribus cauſis ſiſti contingit, hinc euenit, vt apoplexiæ non vnica ſit cauſa, ſed plures. Siſtitur enim aliquandò, quia refrigeratur, aliquando refrigeratur, quia motu priuatur, mediante frigiditate quieſcit ſanguis ob frigidorum humorum influxum, qui à calore ſanguinis ſuperari non poſſint, è contrà verò refrigeratur, quia eius motus ceſſat, idquè dupliciter, vel

ob

ob acrium humorum defluxum; vel tranſpirationis defectu. Quum enim humores acres ſan-
guini in arterijs contento admiſcentur, ſanguis corrumpitur, naturaliq. ſpiritu priuatus refri-
geratur, concreſcit, & ſiſtitur; eo planè modo, quo lac,coagulo iniecto concreſcit. Tuncq.
ea apoplexia ſpecies oritur, de qua in præſenti ſententia habetur ſermo, cuius generationis
modum clarius explicauit Hipp. 4. Acutorum verſ. 46. ijs conſentiens, quæ lib.de Gland. Mar.n.27.
verſ.103. tradiderat his verbis. Quum dolores acceſſerint, atræ bilis, & acrium fluxionum Mar.n.9.
affluxus fiunt. Dolent autem partes internæ,dum mordentur, commorſæ verò,& valdè ſic-
cæ fientes venæ intenduntur, & inflammatæ affluentia trahunt; vndè corrupto ſanguine, &
ſpiritibus non potentibus naturales in ipſo vias permeare, & perfrigerationes fiunt ex ſtatio-
ne, & vertigines, & vocis interceptio, & capitis grauitas, & conuulſiones, &c. Cæterum,
dum dico ſanguinem corrumpi, non intelligo putreſcere, ſed ſpiritibus, propriaq. forma pri-
uari: quaſi ſanguis mortuus dici poſſit, eo plane modo, quo ſanguis è venis egreſſus ſtatim
naturalem fluxibilitatem, tenuitatemq. deponit, quòuſque corruptus, hoc eſt propria for-
ma deſtitutus coagulatur. Idque ei euenit, quia proprijs ſpiritibus priuatur. Siſtitur etiam
quandoq.ſanguis ob tranſpirationis defectum,quem vaſorum plenitudo inducere potiſſimum
ſolet. Spiritus enim per ſanguinem permeantes, eius eſſentiam conſeruant; quia calidi ſunt,
continua ventilatione egent, nam (vt Hipp. lib. de Natura pueri adnotauit) calidum omne
frigido moderato nutritur, vndè eo deficiente ſuffocantur ſpiritus, quibus orbatus ſanguis
corrumpitur, concreſcit, naturalique motu priuatur: eadem ratione, qua in præcedenti caſu
fieri dictum eſt. Indeque altera apoplexiæ ſpecies generatur,de qua Hipp.loc.cit.Acutorum Mar.n.37.
verſ.39. ità loquitur, vt aliquis derepentè voce priuetur, venarum interceptiones faciunt:
ſi ſano hoc contingat abſque manifeſta, aut alia forti cauſa,&c. Hanc verò apoplexiam à ple-
nitudine ortū habere oſtendit,non ſolū inuaſionis modus: fit enim derepentè nullis eam præ-
cedentibus,ſymptomatis hunc morbum concomitantibus, videlicet faciei rubore, oculorum
ſtabilitate, digitorū in manibus diſtentione, pulſatione, & alijs in textu recenſitis: ſed etiam
eiuſdem curatio, circa quam nonnulla proprio loco adnotauimus. Siſtitur deniquè tertio
loco ſanguis propter affluxum frigidorum humorum, à quibus refrigeratus motu priuatur.
Tuncque tertia ſuccedit apoplexiæ differentia,de qua Hipp. paulò infrà tractabit. Qua qui-
dem in re adnotare oportet, hanc poſtremam à præcedentibus plurimū differre, in illis enim
ſtatim corpus, & ſenſu, & motu priuatur: qui in hac poſtrema à principio adhuc conſeruan-
tur. Nam & dolor ab ægrotante perſentitur,oculiſque videt; etiam ſi non æqualiter,& ideò
Hipp. hanc apoplexiæ ſpeciem, diuerſo nomine ſignificauit βλιθος eam appellans, quam vo-
cem perperam cum vera apoplexia confundendo Interpres, ſiderationem tranſtulit; à prin-
cipio igitur ità ſeſe habet hic morbus, procedente verò tempore, ſi (inquit Hipp.) ſanguis
pituitæ frigiditatem ſuperauerit; ità vt caleſcat, homo euadit. Si verò pituita præualuerit,
ſanguis magis perfrigeratur, ac congelatur, & ſic perfecta oritur apoplexia. Ex quibus ma-
nifeſtum eſt apoplexiā à frigidorum humorum affluxu non derepentè inuadere,quemadmo-
dum cæteris euenit, & ratio eſt, quia refrigeratio ſanguinis per ſimplicem refrigerationem
paulatim fit,reſiſtente ſanguinis, & corporis calore, vt optimè adnotauit Hipp. in textu. His
tribus apoplexiæ ſpeciebus,ſi quis quartam à vino inductam addendam exiſtimet,is ſciat ve-
lim, hanc ab enarratis non diſtingui eſſentia, ſed ſub aliqua earum comprehendi. Si enim
acri, & calida facultate agens vinum apoplexiā inducat, ſub ea ſpecie comprehenditur,quam
ab acrium humorum influxu euenire, dictum eſt, ſi verò copia vaporum, vnà cum ipſiuſmet
vini ſubſtantia caput replendo (quod frequentius obſeruatur) id præſtet, non differt ab ea,
quam plenitudo inducit, quod vt indicaret Hipp. de hac particularem tractationem non fe-
cit, ſed prædictis connectens dixit. At ſi ex ebrietatibus hæc patiatur (nam & hoc contin-
git) itidem moritur. Cum hæc igitur ſint Apoplexiæ differentiæ,earumque enarratæ cauſæ,
videant poſteriores,quantum à præceptoris doctrina, & ex conſequenti à veritate recedant,
dum cuiuſlibet apoplexiæ cauſam, aut ſaltem pro maiori parte in pituitam frigidam, & hu-
midam reijcientes, curationem perpetuò calefacientibus, & exiccantibus inſtituunt, quan-
doquidē facta totius corporis purgatione, ſi morbus præbet inducias, ad vulgata ſua decocta
ex Guayaco, ſaſſafras, alijſquè ſimilibus, tanquam ad columnas Herculis (Non plus vltrà)
confugiunt, cum animaduertere deberent, ex tribus apoplexiæ ſpeciebus vnicam tantum, &

P de

de rarò contingentem in frigidos ſuccos Hippocratis conſilio referendam eſſe.

Mar.n.6. *Verſ. 67. Hic in ſeptem diebus moritur, niſi febris inuaſerit, &c.*

De febre in Apoplexia. Cum plurimos apoplecticos obſeruauerim, ſuperinducta febre citius interjiſſe, in eã deueni ſententiam, quod ait Hipp. ſuperueniente febre apoplecticos ſanari, intelligendum eſſe, ſi febris magna, nõ tenuis, & lenta corripiat, quaſi hæc ſola nomine febris dignetur, non autẽ parua & leuis. Febris enim apoplexiæ ſuperueniens duplicem cauſam habere poteſt, nempè vel putredinem humoris venas cerebri obſidentis, quo caſu propter pituitę in cerebro dominantis admixtionem, febris tenuis, & lenta excitatur. Vel ſpirituum efferueſcentiam, quam probabiliter eo tempore incurrunt ob conatus, quos natura ob reſpirationis difficultatem, & ſymptomatum vehementiam ſtimulata adhibere ſolet, & tunc febris magna oritur ex ephimerarum numero, quæ ea ratione apoplexiam ſoluit, quia ſanguinem rèfrigeratum calefacit, congelatumq. diſſoluit, quorum nullum febris lenta efficere apta eſt, imò quia febris putrida eſt, geminatis malis omnia in peius ruunt, vndè æger citius moritur. Diſtinguuntur vlterius hæ febres, quia quæ ſalubriter accedit à principio morbi, dum natura adhuc in ſuo robore exiſtens, extremos conatus efficere poteſt, ſuperuenit. Quæ verò in ægri perniciem inuadit non à principio, ſed vlterius progreſſo morbo apparet, quam diſtinctionem reſpiciens Hipp. lib. Coacarum Præn. ſect. 3. verſ. 55. Apoplecticæ affectiones (inquit) derepentè exolutorio modo fientes, febre temporis progreſſu accedente, pernitioſæ. An verò febris cuilibet apoplexiæ ſuperueniens eam ſoluat, eſt dubium, quandoquidem id tantummodo aſſerit Hipp. in ea ſpecie, de qua loquitur in præſenti textu, & 6. Aphor. 51. Certè non videtur rationabile febrem tollere eam, quæ nullo præcedente dolore inuadit, eamque à multitudine fieri diximus, febris enim coarctationem à plenitudine non tollit, ſed auget potius, dum ſucci à calore diffuſi maiorem locum deſiderant. An verò eam ſoluat, quam ebrietas induxit, & qua ratione id fiat patebit in expoſitione, quam ſuper quinto aphoriſmo 5. particulæ adducemus.

Mar.n.9. *Verſ. 97. Angina, ſiuè cynanche fit, quum pituita in capite, &c.*

In hoc ſecundo libro de Morbis inſcripto Auctor primo ordine, quodam diſponit morbos ſingulos, de quibus tractare intendit; eorumque eſſentiam breuiter declarat, indè verò eodem ordine repetito, ſingulorum curationem deſcribit. Quum igitur quamplurium morborum naturam hucuſque explicauerit, eandem proſequens doctrinam, de angina tractat, eius curationem inferius traditurus, quo loco, etſi eius triplex differentia conſtituatur, vnico tamen capite omnes comprehendit in præſenti particula. Primam enim deſcribens differentiam, his ſignis eam indicauit. Febris corripit, & rigor, & dolor capitis, & maxillæ intumeſcunt, & ſputum difficulter deglutit, expuit autem ſaliuas duras, & paucas, &c. cuius differentiæ ratio in eo potiſſimum conſiſtit, quod tumor nullus apparet, aut in faucibus, aut in gutture, quia enim inflammatio in muſculis internis conſiſtit ad principium aſperæ arteriæ, homo propter anguſtiam ſuffocatur, licet tumor nullus appareat. Ad quam ſpeciem alludit in hoc textu, dum inquit, & morbus ſanè aliquando paululum ſuprà pectus exiſtit, quibus verbis non eſt exiſtimandum Hipp. affirmare, tumorem aliquem partem pectoris ſuperiorem occupare, ſed potius aſſerere dolorem, & anguſtiam in ea parte ab ægrotante percipi, hæc enim pars reſpondet capiti aſperæ arteriæ, in qua inflammattonem conſiſtere diximus. Secunda anginæ ſpecies eſt, in qua inflammatio partes faucium interiores occupat: cuius ſigna recenſens loco citato, inquit. Febris, & capitis dolor corripit; & fauces inflammantur, itemque maxillæ, & ſaliuam deglutire non poteſt. Ad quam ſpeciem reſpiciens hoc in loco ait, quum pituita in maxillis, & circa collum conſtiterit. Tertiam denique anginæ ſpeciem deſcribit per illa verba. Linguæ poſterior pars inflammatur, itemque locus ſub tonſillis ad guttur, & neque ſaliuam, nec quidquam deglutire poteſt, ſi verò coactus fuerit, per nares ipſi effluit, quam in præſenti textu ſub indicauit, dum dixit, morbum aliquando ſub ipſam linguam conſiſtere, pars enim in hac ſpecie affecta eſt ad radicẽ linguæ in ſummitate oeſophagi, internos eius muſculos lædens, qui quoniam ſunt deglutionis inſtrumenta; ideò tanta in hac deglutiẽdi difficultas viget, vt maximo adhibito conatu, potus per nares potius effluat, quam ad ventriculum deſcendat. His tribus anginæ ſpeciebus quarta addenda eſſe videtur, ex

Mar.n.40. eodem Hipp. 4. Acutorum verſ. 76. vbi eam in hunc modum deſcripſit. Quum verò æſtiuo, vel autumnali tempore fluxio calida, ac nitroſa de capite fluxerit, vtpotè ex tempore acris, &

calida

calida facta: talis vbi eſt mordet, & vlcerat, & ſpiritu implet, & orthopnœa accedit, & ſicci-
citas multa, & quæ videntur, gracilia apparent, & tendines poſteriores in collo diſtenduntur,
& velut in tetano diſtenti eſſe videntur, & vox abrupta eſt, & ſpiritus paruus eſt, & retractio
ſpiritus denſa; ac violenta accedit. Talibus arteria vlceratur, & pulmo ardet, quum non
poſſit extrinſecum ſpiritum inducere. Veruntamen ſi ratio diuerſitatis diligenter conſidere-
tur manifeſtè patebit, hanc à prima ſpecie non differre, niſi ratione materiæ: quandoquidem
in parte affecta conuenit omninò; cuius ratione Anginæ ſpecies inuicem diſtingui, iam indi-
cauimus ſuperius. In vtraque enim pars eadem afficitur: quandò nullo apparente in fauci-
bus tumore ægri ſuffocantur, idque intelligere voluit, dum dixit, & quæ videntur, ideſt, quæ
oculis inſpici poſſunt, gracilia, hoc eſt tumore expertia penitus apparent, in hoc quippè eſſen-
tiam primæ ſpeciei conſiſtere dicebamus. Differentia igitur in materiæ diuerſitate tantum-
modo conſiſtit, quæ enim in hoc libro recēſita eſt, à pituita, tenuiori tamen, ortum ducit (craſ-
ſus enim humor intimas partes penetrare haud poteſt) quæ verò libro Acutorum recenſetur;
à calidiori, & tenuiori materia dependet, pituitoſo tamen ſucco non experte; alias enim ex
Gal. demonſtrauimus, tenues, & biliosos humores abſque mixtione craſſioris ſucci exulcerare
nullo modo poſſe; quod in hac anginæ ſpecie euenire adnotauit Hipp. cum igitur hæ in parte
affecta omninò conueniant, nec in materia penitus differant, de his ſub diſtinctis ſpeciebus,
non erat tractandum. Et hæc in medium afferre volui, vt quam ſibi conſtans ſit Hipp. do-
ctrina pateat iis, qui libros quoſdam germanos habent, alios vt ſpurios reſpiiunt. Quæ verò
ad explicationem verborum ſpectant, à Petro Salio peti poſſunt.

Verſ. 179. Si minus aquam de farina craſſa in ipſa macerata. Mar.n.14.

Hæc potio paratur farina craſſiori, cui ſcilicet tenuiſſimus pollen detractus ſit, in aqua diù
macerata, & indè colata, & hæc non ſolum refrigerat virtute aquæ, & farinæ, ſed etiam aluum
mollit, furfurum virtute. Aluum quippè in hoc, aliiſque capitis affectibus mollem eſſe ex-
pedit; quod aliàs adnotauimus.

Verſ. 180. Sorbeat quoque ptiſanæ ſuccum, & vinum album aquoſum inſuper bibat. Mar.n.14.

Vinum dare ptiſanæ ſuperbibendum ſatis familiare auctori noſtro fuit, quemadmodum
paſſim obſeruare licet in hoc libro, praxis admodum rationabilis, & imitanda à medicis.
Quia ſi ex ptiſana alia læſio ratione ventriculi timetur, hæc à ſuperpotato vino præcaueri po-
terit, ſimulquè ptiſanę vehiculum datur, quo mediante illius facultas ad remotas partes, & in
caput potiſſimum quam citò peruenire poterit, nec propter vinum timendum eſt capiti, cuius
læſio à præaſſumpta ptiſana prohibetur, quę tādē nulla aduenire poteſt ex vino aquoſo, à quo
concedit Hipp. loco aquæ, vt ex multis locis conſtat potiſſimum, ex hoc eodē lib. ſ. 3. v. 346.

De Morbis lib. II. Sectio II.

Verſ. 24. Poſtea fomentum ipſi ex aceto origano, & naſturtii ſemine adhibeto. Mar.n.26.

Expoſitoris munere magis fideliter functus fuiſſet Salius, ſi à præceptoris cenſura abſtine-
re potuiſſet, in iis ſaltem, quæ magni criminis eum faciunt reum. Quod enim aſſerat, Hipp.
de vniuerſalibus curationibus in hoc morbo parum ſolicitum fuiſſe, permitti poteſt, quia hæc
non adeò ſunt neceſſaria, vt qui ea prætermittat, homicida habeatur, quemadmodum, qui ad-
hibet ſuſpecta, ſcimus enim Hipp. proprios medicos inſtruxiſſe, vt in eo ſe exerceant, vt ſi non
proſint, ſaltem non lædant, vndè in acutiſſimis, & maximè læthalibus morbis, ſi quis euacua-
tiones ſuſpectas habeat, eas prætermittens, non admodum grauiter errabit. An verò ſu-
ſpecta cenſere remedia, quæ Hipp. conſtanter probauit, abſque magna in auctorem calumnia
haud licet. Verum id Salio ignoſcendum, quippè qui Gal. doctrina, & vulgari imbutus pra-
xi, non auſus eſt experiri, qualia ſint Hipp. remedia, verum reiecit ſtatim, ac damnauit, nulla
ratione habita auctoritatis ſupremi medici, nè dicam, diligentiæ, ac ingenuitatis viri, qui nul-
lum remedium ratiocinatione, aut alio quouis modo inuentū probauit; quod non prius con-
firmauerit experimento, vndè ratum illud ſibi conſtituit. Non ratiocinationi intentum cura-
tionem aggredi oportet, ſed exercitatione cum ratione. Quapropter maximè temerarium
eſt Hipp. taxare remedia, vndè ſi Salius ſuffitum hoc in loco ab Hipp. propoſitum, & de-
ſcripta gargariſmata habet ſuſpecta, vt fortiora à principio: mihi pernitioſa videntur, quæ

minioſa ab eo probantur. Videlicet, quæ refrigerando adſtringunt, & repellunt, à principio inflammationũ oris à Gal. commendata lib. med. ſecundũ loca, & à vulgarium praxi recepta. Quippè quæ partes denſando, humoreſquè reddendo craſſiores, expuitiones impediunt, & humoris diſcuſſiones, in quibus tota ſpes ſalutis conſiſtit, & eò magis, quia materia craſſa eſt, ac tenax, vt ſupponitur in præſenti caſu. Verum de abuſu horum medicamentorum in angina, nonnulla in medium adducemus in explicatione 4. Acutorum verſ. 72. vbi pro anginæ curatione, huiuſmodi medicamenta cum præſentibus conſentientia proponuntur, nulla temporis morbi diſtinctione habita, quam tanti fecit Gal. ſolus, præ alijs auctoribus, quorum medicamenta ſtomatica refert, cit. lib. de Medic. ſecundũ locos, Hipp. valdè conuenientia. Eadẽ temeritate damnat Salius betas aqua frigida intinctas pectori appoſitas, quæ ab Hipp. proponuntur, vbi inflammatio ad pectus conuerſa ruborem facit conſpicuum, ea permotus ratione, quia repulſa intus materia, morbus longè grauior redditur, hæc quippè frigida, tum actu, tum potentia præſtare credidit, ſed in hoc deceptus eſt, quia tantum abeſt, vt frigida actu tantum adſtringant, & adſtringendo repellant humores ad interiora, vt contrà humorum recurſum prohibere poſſint. Quæ enim adſtrictionem in ſe non habent, vt potabilis aqua, licet frigida admoueantur, non adſtringunt, nec repellunt, ſed tantummodo refrigerant; & ideò Hipp. lib.
Mar.n.9. de Humid. vſu verſ. 93. Lunas, ac betæ folia, vt refrigeret, aqua frigidiſſima perfundit, cum verò adſtringere opus eſt, vino nigro aſpergi iubet, cum igitur betæ folia diſcuſſoriam quandam facultatem habeant, frigida perfuſa, aquæ frigiditatem perducunt intimius, vndè calidus, ac tenuis humor refrigeratus, atque craſſior effectus, parteſque denſatæ, omnem recurſus ſuſpicionem tollunt. Eadem prorſus ratione, propter quam obſeruatum eſt à præceptore
Mar.n.24. lib. Prænot. verſ. 373. abſceſſus in hyeme magis fieri, quia eo tempore crudi ſucci prædominantur, qui ſunt materia abſceſſuum: minus verò recurrere, quia tunc minus vigent recurſus cauſæ, quæ in humorum tenuitate, & raritate partium conſiſtunt, quæ quidem ab hyemis frigiditate remouentur. Hæc verò in medium adduxi, vt cunctis pateat, quam cautè procedendum ſit in cenſura eorum, quæ primi præceptores, ac inuentores rerum nobis tradiderunt. Quibus neſcio quid diuini à Deo Opt. Max. impartitum eſt, nè facilè deciperentur circa ea, quæ ore eorum nobis elargiri dignatus eſt.

Mar.n.35. *Verſ. 158. Poſtquam autem purior eſſe tibi viſus fuerit, & color melior appraruerit, medicamentum ad nares appone, & poſtea deorſum purgans bibendum præbe.*

Morbi remiſſionem pro ictericorum purgatione expectat Hipp. eos interim cibis mollibus balneo, & medicamentis diureticis continens. Valdè enim ſuſpecta ei fuit purgatio per me-
Mar.n.64. dicamenta, vndè inter caſus, in quibus purgationes prohibet 4. Acutorum verſ. 196. morbum regium adſcripſit, nam (ſubiunxit ibi Hipp.) periculum ſubibis, & nihil opis feres, ſpontinaſq. ſolutiones tolles. Remiſſo verò morbo, quia nihil prędictorũ timendũ eſt, purgationẽ permittit.

Mar.n.36. *Verſ. 163. Si bile infeſtetur homo, febris ipſum corripit, & dimittit.*

Hoc in loco de quotidiana intermittente ſermonem haberi, non ex verbis tantum ipſiuſmet contextus colligitur, dum inquit, febris corripit quotidiè, & dimittit; quod quotidianæ
Mar.n.27. febris proprium exiſtimat Hipp. verum etiam, quia lib. de Nat. hum. v. 274. catalogum febriũ ex bile conſtituens, continentem, quotidianam, tertianam enumerauit, à doctrina præſentis loci nullo pacto recedendo, vt ibi apertum fecimus. Quarè ſi hæc, de qua modo agitur, eſſet tertiana intermittens (vt exponit Salius) bis eodem in loco de tertiana tractaſſet, & de quotidiana nullam faceret mẽtionem; quam tamen, ex loco citato, inter febres ex bile connumerari conſtat. De quotidiana igitur intermittente habetur hic ſermo, cuius proprium exiſtimat Hipp. eſſe inuadere quotidiè, & quotidiè dimittere, febrium quippè differentias ex typis earum denominat Hipp. non ab humore in ipſis peccante, vt Gal. nec huic expoſitioni repugnant ea, quæ inferius ſubiunxit, altera die, qua febris detinet: quaſi adſit alter, in qua febris non detineat; quod tertianis contingit, quia illa verba ità veniunt intelligenda. Altera die, ideſt, ſequenti poſt medicamenti exhibitionem, qua febris detinet; hoc eſt, quo tempore febris tenet: ad differentiam temporis intermittentiæ, ſeù (vt dicunt) interualli, quo ſcilicet, febre caret æger, aquam frigidam quantum voles dabis. Hæc enim exhibenda eſt non modo, dum ęger actu febricitat, ſed etiam in ipſiuſmet acceſſionis vigore, quod verbum tenet, quodammodo importat, ità enim febrilis calor extinguitur, corpuſq. propter febris præſen-

tiam

tiam à frigidæ pôtu minus læditur. De harum febrium natura, & quomodo ex bile ortum habere intelligat Hipp. in præcitati loci expoſitione multa adduximus: vbi vlterius de cauſis diuerſitatis typorum ad præceptoris mentem diſſeruimus.

Verſ. 167. Quum ſic habuerit, & ad nonum diem peruenerit, pharmacum dato. Nam ſi ſtatim ab initio dederis, &c. Mar.n.36.

Circa pharmaci exhibitionem in hac febre adnotare oportet Hipp. purgationem differre ad nonam diem, non eò quod antè illud tempus crudus ſit morbus, quia vt alibi à nobis demonſtratum eſt, cruditatem humorum non diſtinguit Hipp. ex morbi tempore, ſed ex ſignis proprijs cruditatis, quæ in febribus in vrinæ tenuitate potiſſimum conſiſtunt, ea quippe vigente, nullo morbi tempore purgationem admittit. Quod præceptum, vt vniuerſale ſemper eſt ſupponendum, quando de purgatione fit mentio. Quarè vſque ad nonam diem purgationem differendam exiſtimat, quia antè illud febrem tollere non poteſt. Si enim à principio (inquit) dederis, poſtquam purgatus eſt, febris repetit, & rurſus medicamento eget. Quarè nè pharmacum exhibeatur incaſſum, vſque ad præſcriptum tempus illud differre oportet. Quod adnotare vellem eos, qui tam facilè ad medicaméta purgãtia præſcribenda currunt. In quotidiana igitur febre à principio non eſt purgandum, non quia purgatio ægrotantem inſigniter lædat, ſed nè quid in vanum tentetur, imò vbicunque magna in ægrotante cachochymia appareat, etiam à principio purgandum eſt, vt per eam morbifica materia minuatur: Quod nos docuit idem Hipp. lib. de Affect. verſ. 173. vbi inquit. Tertiana febris quum apprehenderit, ſi quidem videatur tibi non purgatus eſſe, quarta die pharmacum dato, ſi verò non videatur pharmaco opus habere, &c. Quod verò ad purgationis viam attinet, per ſuperiora faciendam eſſe in hoc caſu, exiſtimo, tum quia os amarum eſſe, ſupponitur, quod ſuperiorem purgationem indicare 4. Acutorum nos docuit Hipp. Tum quia in die impari eam probat, quæ purgationi per ſuperiora conueniens eſt, quemadmodum ei, quæ fit per inferiora par dies accommodata eſt, vt ex libro de Humoribus verſ. 73. ſatis conſtat. Si verò os non amareſcat, ſed potius ad imum ventrem tormen irruat (ſubiungit Hipp.) pharmacum deorſum purgans bibendum dato: veruntamen non eadem die, ſed ſequenti, quæ eſt par dies, & infernæ euacuationi conueniens: vt ex loco nuper citato conſtat, & ex lib. 4. de Morbis, quo in loco priores Medicos accuſat Hipp. qui exhibuerunt medicamenta in diebus imparibus, & homines peremerunt. Vtinam idem etiam noſtris temporibus non contingeret, quandò præceptum hoc circa dierum parium, & imparium obſeruationem in purgatione facienda à multis video ſatis neglectum. Mar.n.18. Mar.n.3.

Verſ. 194. Si tertiana febris tenuerit, ſiquidem non omiſſis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, pharmacum deorſum purgans bibendum dato, &c. Mar.n.38.

Quarta acceſſione tranſacta tertianæ febris pharmacum exhibet Hipp. non à principio, tum ob rationem in quotidiana ſuperius ab eo aſſignatã, tum etiam, quia ſæpè in tertia acceſſione, huiuſmodi febres terminare ſolent, & medicamento non egent, tunc igitur ſpontinam ſolutionem reſpiciens inquit, ſi non omiſſis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, quarè dies opportuna purgationis in tertiana erit octaua à principio, quæ ſolet eſſe vigor morbi in hac febre, quæ ſeptimum paroxiſmum non excedit. Ex quo notare eſt, ſententiam illam vulgarem: Inchoãtibus morbis, ſi quid mouendũ videtur, moue: dum verò vigent, quieſcere melius eſt; non eſſe intelligendam de omnibus morbis, ſed de acutis tantum. Reliqua verò, quæ pro curatione præſentis febris proponuntur in textu, adeò ſunt manifeſta, vt ſimplici lectione auctoris intentio omnibus pateat. Illud tamen adnotatione dignum occurrit, quia Hipp. ſilphij ſuccum; & ſemen trifolij ex vino, & aqua exhibet in hac febre, quæ vehementer excaleſaciunt, & ſiccant. Polenta verò cum aqua, & milium coctum in alimentum, quæ refrigerant, & humectant non parum: vndè licet adnotare curationis modum, quo vtitur Hipp. omninò contrarium ei, qui eſt in communi vſu apud recentiores. Nam primas qualitates medicamentorum nihili facit Hipp. dummodo id aſſequatur, quod principaliter intendit, remotionem ſcilicet cauſæ, quæ principaliter in humoribus ipſis conſiſtit, quorum gratia opus ſit, ſiuè purgare, ſiuè vrinam, ſudorem, aut ſputum ducere, ſiuè aperire, mollire, attenuare, aut quouis modo mouere. Vndè ſæpè calidis medicamentis vtitur in calido morbo, quod quidem ab eo obſeruatum ſcimus, non in hac febre tantum; ſed etiam in pleuritide, peripneumonia

monia, hepatite, vteri inflammatione, alijſque calidis morbis, cibos verò, & potus exhibet, & morbo contrarios, & qui ipſorum humorum, medicamentorumq. qualitates corrigant, & retundant. Vndè non eſt mirum, ſi ſæpè pro curatione morborum ea probet cibaria, quæ nullo modo ſanis concedit. At noſtri totum oppoſitum faciunt, quia ſi medicamentum aliquando exhibendum eſt, ſtatim conſiderant, an calidum ſit, an frigidum, cauentes omninò, nè calidum medicamentum detur in calido morbo, nec in frigido frigidum. Cibaria verò exhibent indiſtinctè ſemper eadem, & in calidis morbis, & in frigidis, nihili qualitates eorum habentes, dummodo ſint boni ſucci, & concoquantur facilè, quæ quidem alimentorum conditiones, ſicuti in ſanis ſunt neceſſariæ, qui in eo ſtatu conſeruandi ſunt, ità ægris plerunque incommodæ, qui à præſenti ſtatu remoueri deſiderant. Qui quidem curationum modi, ſi rectè conſiderentur, inueniemus optimum eſſe ab Hippocrate obſeruatum, quandò facilius eſt, corpus ſecundum primas qualitates alterare per cibos, & potus, quæ in maiori copia aſſumuntur; & in humores ipſos, & carnes tranſmutantur; quam per medicamenta quæ in minori quantitate exhibentur, & è corpore non longè poſtea exeunt, quorum qualitates dum vitare ſtudemus, nihil eorum aſſequimur, cuius gratia exhibentur. Dum enim, gratia exempli, vrinam, aut ſudorem, aut ſputum elicere ſtudemus, ſi calefacientia timentes propter febrem, ad frigida, aut temperata confugimus, cum id leuiter præſtent, intento fine fruſtramur ſæpè ſæpius. Imò continuo medicamentorum refrigerantium vſu incraſſatis humoribus, corporibuſq. denſatis, ſpontinæ euacuationes ſæpè prohibentur, vt hæc non ſit leuis cauſa, cur noſtris temporibus tam raro fiant criſes, quæ frequentiſſimæ erant antiquis. Sed & alterum occurrit adnotatione dignum in hoc textu: non ſemper neceſſarium eſſe purgationem, aut aliam totius euacuationem præcedere, antè quam balneum adminiſtretur, aut ſudorifica exhibeantur medicamenta; quod tam religiosè obſeruant recentiores, quando Hipp. loco euacuationis, ſudores cieri iubet. Quarè quotieſcunq. magnæ cacochimiæ non adſunt indicia, in tertiana febre vigente morbo ſudorifica medicamenta tutò adhiberi poſſunt, dummodo ea obſeruentur, quæ continentur in Hipp. textu. Sed quæret quiſpiam, num ſemper balneum præcedere debeat, cui reſpondeo, balneum neceſſarium eſſe, quo corpus ex balneo rarefactum exudet facilius: alioqui non ſubſequente ſudore, æger à ſudorifico medicamento excalefactus plus incommodi, quam vtilitatis percipere poſſet. Verum quia noſtri ob inſuetudinem non facilè balneum tolerant, ideò in febribus à balneo tutius eſt abſtinere, & eius loco humida euaporatione ab aqua calente per fiſtulam à caldario tranſmiſſam, corpus ad ſudorem diſponere: ſi hunc in diuturna febre prouocare ſit omninò neceſſarium. Quæ quidem euaporatio ſubſtitui poteſt loco balnei, non in hoc caſu tantum: ſed etiam in multis alijs, in quibus balneum alioqui pro rarefactione cutis neceſſarium, ſuſpectum habeatur aliqua ex cauſa.

Mar. n. 39. *Verſ. 206. Et ſeminis hyoſciami magnitudinem milij, & mandragoræ tantundem, & ſucci ſilphij triumfabarum magnitudinem, & trifolij tantundem in vino, &c.*

Medicamentum hoc ad quartanam ab Hipp. compoſitum ex medicamentis calefacientibus, & attenuantibus, cuiuſmodi eſt ſilphij ſuccus, & trifolium, vnà cum frigefacientibus, & ſtuporem inducentibus (tale eſt hyoſciami ſemen, & mandragoræ radix) tale inquam medicamentum æmulantes, qui poſt Hipp. Medicam artem ditare ſtuduerunt, varia huius naturæ antidota ſcriptis dederunt. Vndè Alexander Trallianus lib. 12. ſuæ medicinæ, de quartana febre tractans, hæc ait. Nonnulli veteres quartanarijs etiam antidota dederunt, & multas, variaſquè deſcriptiones ab ipſis traditas inuenire licet. Harumque quaſdam refert, quæ eiuſdem ſunt naturæ, plurima enim opium recipiunt, in reliquis ex calefacientibus, attenuantibuſquè compoſita. Cur autem huiuſmodi medicamenta ſoporem inducentia his adminiſcentur, non ſatis conſtat. Plurimi exiſtimarunt, hoc factum eſſe, vt refrigerandi facultate aliorum caliditas remittatur. Alij, vt virtutes ſimplicium in vnum coactæ magis, & diutius conſeruentur. Cæterum, quia hoc idem alia medicamenta refrigerantia præſtare poterãt, non ſatisfaciunt quæſito. Ego (vt meam ſententiam proferam) exiſtimo ſoporem inducentia his antidotis admiſceri, quia præter enarratas facultates, quas medicamento tribuunt, peculiari virtute febri conducunt, non ſolum quia refrigerant, ſed etiam quia humorum motum compeſcunt, vndè diſgregatio eorum prohibetur, quam quidem proximam febris cauſam,

multo-

multorumq. aliorum morborum agnoſcit Hipp. vt in expoſitione lib. de Natura humana à
nobis demonſtratum eſt. Quia igitur huiuſmodi medicamenta incraſſando, & refrigerando
ſiſtunt motum, tum ſpirituum, tum humorum: hinc eſt, quod dolores ſedant, deſtillationes
ſanant, febrium humoralium inuaſiones inhibent, ſomnumq. profundum inducunt. Me-
dicamenta verò hæc, per explicatam virtutem prædicta omnia præſtare in vnoquoquè eo-
rum affectuum, probari facilè poſſet. Verùm, breuitatis cauſa, ſatis erit, doloris exemplo id
confirmare. Exiſtimarunt Galenus, & qui eum ſecuti ſunt Medici, medicamenta hæc dolo-
res ſedare, quatenus ſenſum partis dolentis tollunt: vndè ea ſtupefacientia appellarunt.
Veruntamen dolores ab ipſis tolli abſque ſtupefactione, certum eſt. Quum enim homo do-
lore vexatus medicamentum huius facultatis aſſumit, dolor ſedatur, non modo abſque vllo
ſtuporis ſenſu, verum etiam ſæpè nedum inducto ſomno, ſtuporem verò nullum interfuiſſe
ex eo palam fit, quia ſi quis eo tempore ægrum in qualibet corporis parte, atquè etiam in
ipſa dolente leuitèr pungat, aut quouis modo contrectet, punctionem, & contrectationem
facillimè, & perfectiſſimè percipit. Si ergò ab aſſumpto medicamento tantus ſtupor non eſt
corpori inductus, quin leuiſſimam punctionem perſentiat, quomodo dici poterit, dolorem ve-
hementiſſimum ſtupore mediante ſedatum eſſe? Medicamenta hæc igitur non ſtupefaciendo,
dolores ſedant: ſed humorum & ſpirituum motum compeſcendo, eos tollunt. Hanc verò hu-
iuſmodi medicamentorum facultatem non ignoraſſe præceptorem, conſtat, quando lib. de
affectionibus ſect. 2. verſ. 83. de his loquens ait, quæ verò ſomnum faciunt, ea quietem ſangui- Mar.n.35.
ni exhibere oportet, ſanguinis nomine intelligendo quidquid in venis, ſiuè arterijs continetur:
videlicèt, & quatuor humores, & ſpiritus per venas tranſcurrentes; his enim quieſcentibus do-
lores fieri, eſt impoſſibile. Eadem facultate omnia enarrata ſymptomata huiuſmodi medica-
menta tollunt. Febriſque inuaſionem prohibere poſſunt, quieſcentibus quippè humoribus
eorum diſgregatio non conſequitur, qua mediante febrem excitari, iam demonſtrauimus.
Hac igitur intentione Hipp. & hyoſciami ſemen, & mandragoræ radicem medicamento im-
poſuit. Animaduertendum tamen, quantitatem vtriuſque iuxtà Vulgatam interpretationem
ridiculam eſſe. Quid enim præſtare poteſt quantitas ad granum milij illius medicamenti, cu-
ius integra doſis, Dioſcoride Auctore, ad obolum addito inſuper ſemine papaueris, aſcendit?
Alitèr ergò interpretanda eſt vox ἴσον, ideſt quantum, quæ ſimilitudinem quantitatis, ſeù ma-
gnitudinis importat, vndè per eam ſeminis hyoſciami naturalis magnitudo, non quantitas
medicamento imponenda ſignificatur. Quarè ab Hippocrate appoſita eſt, vt hyoſciami ſe-
minis magnitudinem deſcriberet, parum enim magnitudinem milij excedit: illius inquam, cui
cortex exterior detractus ſit. Hoc igitur modo præſens particula verti poterit, & ſeminis hyo-
ſciami magnitudinis milij, & mandragoræ æquales partes: id enim importat vox ἴσον. Quanti-
tatem enim indeterminatam medicis iudicio reliquit, fortè adeò nota erat tunc tempor s illo-
rum medicamentorum non tranſcendenda doſis. Vndè lib. de locis in homine ſect. 2. verſ. 183. Mar.n.48.
eiuſdem mandragoræ radicis quantitatem in conuulſione exhibendam, indeterminatam reli-
quit, dum dixit, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quam quòd inſani-
re facit. Quale ſit hoc pondus, nullus antiquorum (quod ſciam) determinauit, eò quòd, vt di-
cebam, erat cunctis notiſſimum. Si tamen huiuſmodi medicamento vti, neceſſitas me cogeret,
vtriuſque medicamenti ſemiobolum acciperem. Nam ſi ſuccum mandragoræ condenſatum
ad duos obolos exhibitum vehementèr hellebori inſtar purgare teſtatur Dioſcor; longè di-
uerſus eſt huius medicamenti vſus: cum aliam facultatem obtineat ſuccus, aliam exiccata ra-
dix, & proindè diuerſa etiam doſis eſſe poteſt. Semen pariter hyoſciami ad oboli pondus
exhibet Dioſcor. quod etiam ſuperius adnotauimus, ipſeq. Hipp. ad chiramidis menſuram
pro tribus vicibus exhibet l. 1. morb. mul. ſect. 4. verſ. 71. in cuius loci explicatione hanc do- Mar.n.116.
ſim examinauimus, ex quibus coniectura quadam præfatam huius compoſiti doſim deter-
minare, auſi ſumus. Mar.n.39.

Verſ. 214. Statim veratri albi radices longitudine trium digitorum &c.

Interpres ſua verſione hellebori quantitatem indefinitam facit; ſignificat enim, dandas eſſe
radices veratri albi trium digitorum longitudine, quid enim refert determinata radicum lon-
gitudo, ſi earum numerus incertus remanet? cum igitur verba græci contextus ità ſeſe ha-
beant. πίσαι παραχρῆμα λευκοῦ ἐλλεβόρου τῶν ῥιζέων ὅσον τριῶν δακτύλων μῆκος. hoc enim pacto verten-

da

da erant,melius enim auctoris mentem exprimunt. Statim radicum hellebori albi longitudi- A
nem trium digitorum bibere. Hoc enim modo intelligimus,tantum hellebori dandum,quan-
tum longitudo trium digitorum capere poteſt, radicibus iuxtà extremitatem ſe contingenti-
bus, & quia hæc quantitas admodum exigua eſt pro purgatione, ità vt raró vomitum indu-
cere ſoleat, ideò ſubiunxit,etſi vomitiones ipſum vrſerint vomat, indicans, non ad vomitum
ciendum, cuius gratia communitèr vſurpatur,ſed vt aliorum medicamentorum attenuans vir-
tus intendatur, helleborum medicamento imponi. Idquè præſtat non helleborus modo,ſed
quodlibet medicamentum purgans,ſiuè ſurſum, ſiue deorſum; nam idem Hipp. 3. de morb.
Mar.n.29. verſ.422. cnicum potioni ad Ictericos appoſuit; quod purgatorium eſt,potio vero aperiens,&
extenuans.Medicamenta enim hæc(vt longo experimento mihi notum eſt)ſi in minori quan-
titate,quam pro purgatione vſurpari ſolent, aperientibus medicamentis permiſceantur:ità vt
virtus aperientium præualeat,nullo modo aluum mouent,imò eorum virtus,quia maxime eſt
actiuitatis, ad vias ſudoris, aut vrinæ aperientium facultate conuerſa: horum vim adeò in- I
tendit, vt medicamentum euadat, tum ad aperiendum,tum ad ſudorem,aut vrinam mouen-
dam efficaciſſimum: Horum vſum me docuit Teutonicus quidam, qui eo pro ſecreto vteba-
tur in curatione febrium, quæ in longum tempus protrahuntur, cuius efficaciam, & ipſe fe-
liciſſimo ſucceſſu ſæpiùs ſum expertus.

Mar.n.40. *Verſ. 219. Pleuritis vbi corripuerit, & febris, & rigor tenet, & dolorem.*

Medici antiquiores omnem ſcopum in curationem dirigentes, tot morborum differentias
conſtituebant, quot modis curationem eorum variari neceſsè erat, vt vbique in Hippocratis
doctrina obſeruare licet: euidentiùs autem in tractatu pleuritidis,de qua in præſenti ſententia
ſermo habetur, vbi eius tres conſtituit differentias, pro quarum diuerſitate varianda eſt cura-
tio. Quam quidem diuiſionem ſecutus eſt etiam libro ſuperiore, vndè horum librorum do- C
Mar.n.23. ctrinæ conſenſus manifeſtatur. Primam igitur ſpeciem pleuritidis(de qua libro ſuperiore tra-
ctans.verſ.233.hæc habet: ſæpè verò, ſi ad infernas partes conuertatur,dolorem per venas ad
veſſicam diſtribuit,& multum, ac bilioſum æger mingit) hoc loco deſcribit, in qua materia
morbifica non per ſputum, vt communitèr fieri ſolet: ſed per vrinam expurgatur, cuius indi-
tium eſt dolor per inguina, ad veſſicam ſe extendens, & ſanguinolentam vrinam intelligens
eam,quæ ſaturato rubore infecta eſt, vndè color ſanguinolentus apparet. Sententia de vrina
rubra memorię demandanda. Cùm igitur huiuſmodi pleuritis per vrinam, non per ſputum iu-
dicetur, ideò eius curationem per ea,quæ vrinas mouent,abſoluendam iubet, cuius gratia
oximel aqua multa dilutũ exhibet,oximel ſcilicèt diureticũ eſt, & frigiditate aquæ,qua dilui-
tur,bili attemperandæ aptiſſimum eſt. Milij ſuccum pariter actu frigidum probat, qui domi-
nante bilioſo ſucco Hippocrati familiaris fuit, ptiſſanæque præferendus eſt, quando lenitio- I
ni, & ſputorum eductioni non datur opera; quemadmodum in hoc caſu. Dat verò hunc ſuc-
cum actu frigidum,tùm ratione febris,tùm etiam vt feruor promptiùs mitigetur; nec frigidita-
tem actualem in hoc caſu timet, quia materiam per ſputum expurgare non intendit, ſed per
vrinæ vias. Alteram pleuritidis ſpeciem deſcribit, in qua dolor partes ſuperiores potius in-
feſtat, vndè ad clauiculam vſquè ſæpe dolor peruenit. Et de hac in priore libro hunc in mo-
dum mentionem fecit: & quum huius in latere pars à rigore contracta fuit,& ſanguis in ipſa
horruerit,ad alas,& clauiculam,& humerum concedit, & conuellit, & dolorem inducit. Quæ
quidem pleuritis, quia promptè per ſputum expurgatur, meritò eius curationem abſoluit per
ea,quæ faciliorem reddunt excreationem, huius facultatis eſt balneum,aqua fauorum mellis,
& ptiſana ſuperpotato vino. Tertia verò, & vltima pleuritidis ſpecies poſteriores partes ma-
gis infeſtat, quam ſuperius lib. citato deſcribens ait: Eodem modo,& loci circa dorſum ab af-
fixo ad latus humore pituitæ, & bilis percaleſcunt, ex quibus ſignis rubor dorſi hoc in loco
expreſſus adiungi poterit; quod interni incendij indicium exiſtit, cuius calore, & caput, &
pectus incaleſcunt,& aliquando etiam venter,& pedes, & crura, quemadmodum hoc in loco
adnotauit Hipp. vt mirandum non ſit, ſi huius curationis momentum in refrigeratione repo-
natur. Hos curationis modos adeò inter ſe differentes in pleuritide notent iuniores, qui vni-
formiter omnes curant venæ ſectione,purgatione,expectorantibus,fotibus, alijſque vſitatis re-
medijs:& videant, quantum ars medica his temporibus perfectionis amiſerit priſcorum reſpe-
ctu, quamuis contrarium vbique iactent veræ artis ignari.

Verſ.

A *Verſ. 254. Febris decimet dies quatuordecim vt minimum, &c.*

Non ſicuti de pleuritide tractans, vniuerſam omnium pleuritidum curationem tribus iræ fatis; mòdis inter ſe diſtinctis abſoluit in præcedenti capite, ità modo de Peripneumonia agens, omnem eius curationem hac ſola comprehendi voluit, ſed potiùs ſpeciem quandam eius deſcribit, cui præſens curatio adaptatur. Fortaſsè quia de alijs curationum modis ſibi agendum, non exiſtimauit eò quòd hac excepta, cœteræ omnes differentiæ à vera, & exacta pleuritide, partes ſcilicèt ſuperiores pectoris occupante, in curatione parum differre videntur, quòd ipſemet Hipp. & lib. de locis in homine, & 3. de Morbis teſtatus eſt. De hac verò particulari agit; quia ab alijs non parum differt; vt ex perſcriptis in textu notis apparet, huius igitur diuerſitas in motus tarditate magna ex parte conſiſtit, vndè ad diem vigeſimum ſe extendere ſolet: quod quidem ob materiæ morbificæ craſſitiem euenire, aſſerendum eſt,
B cuius gratia, cum in conuenienti temporis ſpacio per ſputum expurgari non poſſit, ad ſuppurationem plerumque tranſit; ſuppuratos enim ex peripneumonia fieri, dicebat libro præcedenti, verſ. 182. ſi in diebus iudicatorijs non expurgentur, longitudinem verò præſentis morbi præmonſtrare poteſt ſputum; quod non à principio, ſed circa octauam diem apparet; & tunc non concoctum, ſed craſſum, & purum: craſſum quidem, quia humor peccans eſt pituita à calore nimio incraſſata: purum verò, hoc eſt ſimplex, non autem flauo permixtum, conditio quàm in ſputo laudabili in huiuſmodi morbis deſiderabat Hipp. Hæc de ſenſu præſentis tractationis. Circa verba autem ipſius contextus adnotandum ſputi dulcedinem futuram, ſiuè potiùs incipientem ſuppurationem atteſtare, & ratio eſt, quia morbo ad ſuppurationem tendente ſanguis in pulmone contentus ob viſceris laxitatem materiæ morbificæ admiſcetur, qui antèquã in totum ad puris naturam ſit tranſmutatus, proprium ſaporem adhuc retinens; illum mate-
C riæ ad ſuppurationem tendenti impartitur, ea tamen lege, vt materia hæc intenſioris ſaporis admodum ſit expers omninò, calorque ſuppurationem efficiens non acris, ſed mitis, ac blandus, quæ omnia in præſenti caſu concurrere ex ſuperiùs adnotatis iam conſtat: hoc autem peculiare eſſe præfati viſceris, ex eo ſit manifeſtum; quia in Tabe ex pulmonis affectu, ſputum dulcedinem habet, licèt colore ſubcloro conſtet, quemadmodum teſtatur Hipp. hoc eodem libro verſ. 321. præſentis ſectionis. Verùm etiam ſi dulcedo ſputi ſit ſignum ſuppurationis, non tamen ſequitur in omni ſuppuratione dulcedinem in ſputo perſentiri. Quia aliquandò amarius ſolito fieri 1. lib. de Morbis verſ. 192. Hipp. adnotauit, idque euenit, quando materia, quæ ad ſuppurationem tendit, calidioris naturæ fuerit, cùm aduentitio accedente, in exceſſum caloris perducitur, qui amarum ſaporem producit, ex quo euenit eos, qui cum ſputi amarore ſuppurati fiunt, citiùs interire, quàm quibus dulce eſt ſputum. Hos enim ad annum produci
D obſeruatum eſt, cùm cœteræ ſuppurationes ſextum menſem non excedant, cuius quidem durationis diuerſitas à natura morbi ſuppurationem præcedentis dependet: ità vt quò auctiores fuerint morbi, eò breuius etiam tempus ſit, in quo ſuppuratio terminetur. Ea tamen propoſitione ſeruata, vt ſicuti ſeſe habent ſeptenarius numerus ad morbos acutos, ita quatuor anni tempora ad morbos chronicos: Vndè ſi acutiſſimi morbi primo ſeptenario iudicantur, minùs acuti ſecundo, & adhuc longiores tertio, aut quarto, quo Lunæ motus per Zodiacum abſoluitur, ita cronici morbi breuiores trium menſium ſpacio iudicantur, his longiores ſex menſibus, & adhuc longiores nouem, longiſſimi verò ad annum vſque perueniunt, quo tẽpore eundẽ motum per ſigniferum Sol abſoluit, quem Luna in viginti ſeptem perficit proprio motu. Quarè ſuppurationes acutiſſimis morbis, quique primo ſeptenario iudicari ſolent, ſuccedentes; tertium menſem non excedent, quæ longioribus ad ſecundum ſcilicet ſeptenarium peruenientibus ſextum, & ſic de reliquis eadem ratione. Doctrina memoriæ demandanda, quippè quæ Medico plurimum dignitatis afferre prædicendo poteſt.

Verſ. 296. Quum tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tuſſis &c.

Pus in pulmone genitum duplicem exitum habere poteſt, primus eſt per ſputi excreatio- Mar. n. 45. nem, quod tamquàm optabiliùs omni ingenio procurandum eſt. Alter verò, quando abſceſſu rupto, in quo pus continetur, in Thoracis cauitatem dilabitur; vndè à pulmonibus denuò abſortum ſputo educitur, vel ſectione, aut vſtione extrahitur, & de hoc intellexit Hipp. dùm ſuperiùs dixit. Sæpè enim prorumpit in aluum, per aluum ſignificans, non cauitatem illam, in qua ventriculus, & inteſtina continentur; (quemadmodum explicauit Salius) ſed in qua pulmones,

Marginal notes: Mar. n. 10. (beside "verſ. 182"); Mar. n. 43. (beside "libro verſ. 321"); Mar. n. 10. (beside "verſ. 192")

mones, & cor ſita ſunt; vſus eſt enim hac voce Hipp. κοιλίη, qua omnis cauitas Hippocrati ſigni-ficatur, in qua ſignificatione recepta eſt 1. aphoriſ. Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται. idest, hyeme ventres, & vere calidiſſimi. Hancque expoſitionem ipſe met Hipp. indicauit lib. 3. hu-ius operis verſ. 343. vbi hanc eandem referens ſententiam proprio nomine præfatam cauita-tem deſignauit. Si verò (inquit) ex eo, quòd in pulmonem infuſum eſt, pus non educatur, rum-pitur hoc ipſum ex pulmone in thoracem, & poſt ruptionem ſanus eſſe videtur, quia ex angu-ſtia ad amplam capacitatem pus peruenit, & ſpiritus, quem ſpirando attrahimus, in pulmone locum, ac ſedem habet, verũ, &c. ex quibus manifeſtè apparet Hippocratem hoc in loco per aluum pectoris cauitatem intelligere, non ventriculum ciborum receptaculum. Quæ verò ti-tuli nomine in textu leguntur: Alius morbus, perperam interiecta eſſe conſtat, cum præſens doctrina à ſuperiori non ſit diſtincta, & fortè quiſpiam tranſcribendo ex margine in ipſum textum collocauit, & cœteros in eundem errorem traxit.

Mar. n. 46. *Verſ. 347. Iuſculum autem nè ſorbeat.*

Inquiſitione dignum eſt, cur Hipp. hoc in loco iuſculum prohibeat, ciboſque ſolidos con-cedat, cum eius præceptum ſit, & ab eodem inuiolabiliter obſeruatum, cibaria febrientibus non eſſe propinanda, ſed eos & ſorbitionibus eſſe nutriendos, & potibus: ſed quod maiorem admirationem parit, eſt, quia inquit, ſi febres acutæ tenuerint, cibis vtatur carnibus ouillis eli-xis, & volucrium; quas neque Petronus dediſſet. Hoc tamen abſque magno conſilio factum eſſe aſſerendum non eſt, & propterea exiſtimo dari cibos, non vt ſimpliciter corpus vberius nutriatur; quid enim prohibebat id per fortiores ſorbitiones fieri? has enim diſtinguens inter Mar. n. 38. ſe libro de affectionibus ver. 3. dicebat, ſorbitiones autem in morbis omnibus dato, aut ptiſanam, aut milium, aut farinam, aut alicam, & quæcunque ex his dederis ad ſeceſſum, te-nuia dato, & magis percocta, & dulciora potius, quam ſalſiora, aut calidiora; quæ verò ad robur, aut refectionem craſſiora, pinguiora, & moderatè cocta. Hæc Hipp. ex quibus manife-ſtum eſt, per ſorbitiones etiam corpus copiosè nutriri poſſe, abſque quod ad cibos confu-giendum ſit, vndè non gratia nutritionis tantùm cibos exhibet hoc in loco Hipp. ad quid enim iuſcula prohiberet & intinctus? Sed potiùs (vt ego exiſtimo) nè à ſorbitionibus, ſi ex craſ-ſiori materia factæ ſint, qualis eſt alica, & ptiſana triticea, hæ enim inter ſorbitiones fortiores Mar. n. 42. adnumerantur lib. de Aff. ſect. 2. verſ. 152. ſputum ſupprimeretur, aut laxaretur aluus nimis ſi ex tenuiori, & molliori materia pararentur: nihil enim grauiùs in huiuſmodi morbis ſuper-uenire poteſt, quam ſi ſputi excreatio ceſſet, aut immodicè profluat aluus, cuius gratia etiam, à iuſculis abſtinendum cenſet, ad cibos igitur ſe conuertit, eligendo inter eos, & molliores, & molliori modo paratos, vt faciliùs concoquantur: quales ſunt, qui referuntur in textu. Et hæc pro tutela vulgatæ lectionis, cui omnia græca exemplaria conſentiunt, dicta ſufficiant; etſi Calui verſioni libentiùs adhærerem, qui tranſtulit, niſi grauitèr febriat, fortè enim in ſuo codi-ce legerat pro ὧν μὲν οἱ πυρετοὶ ὀξέες ἔχωσι ἢν μὴ οἱ πυρετοὶ, &c. facilis eſt enim Scriptoris lapſus ex μὴ in μὲν. Hac enim lectione recepta Auctoris ſententia erit, in hoc morbo ægrotantes hac norma nutriendos eſſe. Si febris quidem tenuis, & lenta eos teneat; quod plerumque acci-dit, cibis mollioribus vtendum: videlicèt carnibus ouillis elixis, & volucrum, & cucurbita, & beta. A iuſculis verò abſtinendum, ſimiliter piſcibus vtendum, de quibus in textu. At ſi fe-bre continua non detineantur, verùm calores aliàs, atquè aliàs corripiant, piſces edant opti-mos, ac pinguiſſimos, & pinguia, & dulcia, panem frumentaceum, aut mazam pro conſue-tudinis ratione. Quòd ſi febris putrida, & acuta ſuperueniat, quod aliquandò accidere ſo-let, tum à cibis abſtinendum eſſe ſupponit, ſorbitionibusque vtendum, cum hi febre acuta la-borantes lædere magis poſſint, quam ſorbitiones ob cauſas ſuperiùs recenſitas. Quæ quidem viuendi ratio cum admodum rationabilis ſit, Calui lectionem confirmare videtur.

Lib. II. Sectio III. de Morbis.

Mar. n. 48. *Verſ. 20. Ità vt in quinta, aut ſexta potione deſinat.*

Non eſt probabile ægrotanti debili quinquies helleborum dari voluiſſe Hippocratem, quemadmodum interpretis verſio ſonat, eiuſdemq. imbecillitatis cauſa, medietatem tan-tum medicamenti dari permittat. Nam abſquè dubio plus lædi infirmum eſt rationabile, medie-

medietate medicamenti quinquies aſſumptum,quam ab integra doſi ſemel tantum vſurpata, præter quam quòd non eſt vſitatum Hippocrati toties purgationem reiterare, potiſſimum vbi vires ſunt imbecilliores. Quarè intentio potiùs eius eſt,medietatem tantummodò doſis communis hellebori dare in ea quantitate decoctionis lentium , quæ quinto,& ſexto hauſtu abſorberi poſſit , modus quantitatem potionis determinandi fortaſsè apud vulgus eo tempore vſitatus, quem adhùc ſeruantes,dicere etiam nos ſolemus, poſt alicuius medicamenti potionem, vnum , vel plures hauſtus alicuius humoris exhauriendos eſſe .

Verſ. 25. Vbi autem ſaliua graueolens fuerit , interpoſitis inter lenticulæ &c. Mar.n.48.

Medicamentum in pulmones infundendum iubet , quando ſaliua graueolens fuerit , quæ vlcus ſordidum, ac putridum oſtendit; vt eo mediante actualis abſterſio fiat vlceris . Quando fœtor ſputi in hoc caſu non eſt ſignum adeò lethale, vt omninò deſperanda ſit curatio,quemadmodum in tabe , in qua ſputum malè olens omnem curationis ſpem tollit . Aſpera enim arteria cum dura ſit ſubſtantia,non eſt adeò putredini obnoxia, quemadmodum eſt pulmo, in quo ſemel introducta , nunquam in poſterum extingui, aut aboleri poteſt . Huius autem medicamenti infuſionem neceſſariã exiſtimauit Hipp.quia ſordidum vlcus,& putridum curari eſt impoſſibile,niſi actuali abſterſione id fiat . Hanc verò infuſionem tanquam laborioſam non priùs tentandam eſſe nos admonet, quam vlcus putridum effectum ſit: nam purum alijs præſidijs ſanari poteſt , putridum verò nequaquam, quòd magna abſterſione eget . Præſens igitur curatio ſola in hoc caſu conueniens eſt; cum vanum ſit credere , aſperæ arteriæ vlcera huiuſmodi per ea,quæ ventriculum ingrediuntur,abſtergi poſſe,ac ſanari,dum enim tot ſubeũt coctiones,antèquã ad affectam partẽ perueniant,eorum vires admodũ refractas eſſe,neceſsè eſt.

Verſ. 37. Et ſi interroges ità affectum, dicit, ſibi ſupernè de capite in ſpinam velut formicas deſcendere videri. Mar.n.49.

Hoc ſymptoma adnotetur , ex quo argumentum deſumitur , quo probari poteſt;geniturae plurimam partem à capite deſcendere , quemadmodum libro de genitura Hippocratis teſtimonio confirmauimus . Nec audiendi ſunt , qui dicunt , huiuſmodi ſenſum euenire propter conſumptionem, quæ maximè viget in hoc morbo , cum reddi non poſſit ratio , cur in tabe ab alijs cauſis dependente idem ſymptoma non apparet , cuius quidem rationem loco citato adduximus .

Verſ. 55. Hunc veratrum bibere oportet, per ſe , & lenticulæ decocto ammixtum. Mar.n.50.

Quomodo veratrum per ſe bibatur,ambiguum eſt;cum certum ſit,eumdem in puluerem redactum abſque aliquo humore potari non poſſe . Ego exiſtimo,Hippocratem intelligere, helleborum per ſe potari , quando cum aliquo ſimplici liquore aſſumitur , & quantum ad deglutiendũ illum ſufficiat . Adeò enim notus erat illis temporibus ſimplex modus aſſumendi helleborum , quem indicare volens dicebat ſimplicitèr,helleborum dato . Quum verò huic potioni aliquid aliud addendum erat , ſiue potus , ſiuè ſorbitio aliqua pro neceſſitate indicationis , id exprimere ſolitus fuit ; quemadmodum facit in præſenti caſu , vbi lenticulæ decocto ammixtum præbet;quod etiam manifeſtius declarauit ſuperiùs verſ.19. dum dixit. Quòd ſi tempeſtiuum tibi viſum fuerit, veratrum bibat, ſiquidem potens homo fuerit per ſe, ſin minus,dimidium potionis ad lenticulæ decoctum ammiſceto, ex quo textu colligimus,lenticulę decoctum veratri purgationem adeò facilitare, vt doſis minui poſſit , quando cum huiuſmodi decocto aſſumendum eſt , idque ſumma cum ratione , quando ſimplex decoctum vomitum per ſe facere nouimus;eoque ſæpiùs vtitur Hipp. cum melle, & aceto ad vomitũ excitandum. Mar.n.48.

Verſ. 69. Et vehiculum inſedere. Mar.n.51.

Græcus cõtextus ita legit καὶ ἐπ' ὄχημα ἀναβαίνειν,ad verbum,& ab inſedere vehiculum, phraſis quidem vſitata apud Græcos , denegata autem Latinis, qui verbi loco nomine verbali vtentes ità dicerent , & à vehiculi ſeſſione quieſcere oportet,quia enim dixerat , à laboribus , & exercitijs quieſcendum : modò ſubiungit , & à vehiculi ſeſſione, non eſt enim rationabile in morbi curatione permittere , vt curru vehatur, & id in præſeruatione prohibeatur , quod facit inferiùs , dum inquit: Poſtquàm autẽ vlcera ſanata fuerint , per annum abſtineat ab ebrietate , & nè nimium impleatur, nequè manibus laboret,nequè vehiculum conſcendat, ex quo elicimus, motum curru factum partes pectoris peculiaritèr lædere , & propterea in quamplurimis morbis eius vſum interdicendum eſſe .

Verſ.

Mar.n.52. *Verſ. 63. Si verò calor fuerit,cibis vtatur molliſſimis, &c.*

Febre detinente, quæ ſub nomine caloris hoc in loco indicatur, quia fortè non eſt putrida, ſiuè cum Hippocrate loquentes, non ex bile; verùm à ſimplici calore dependens, cibos molliſſimos exhibet, quos febre omninò carentibus daret ſiccos, acres, & facultate extenuante præditos, medicamentorum naturam emulantes, de quibus pauló antè mentio facta eſt, qualia ſunt centaurium, daucum,ſaluia cum melle, & aceto, & hipericon, & irion, huius enim facultatis, tùm alimenta, tùm medicamenta exhibere,propter febrem ſuſpectum eſt.

M'ar.n.53. *Verſ. 98. Si eryſipelas in pulmone fiat.*

Hoc nomẽ eryſipelatis pulmonis tribus morbis inter ſe diſtinctis impoſitum in Hippocratis doctrina inuenio. Primum enim eryſipelas pulmonis vocauit inflammationem à ſanguine, à pulmonibus ob reſſicationem eorum attractum, & in ipſis conculcatum: vndè febris oritur acuta, tuſſis ſicca, pectoris repletio, dolor in partibus pectoris,tùm anterioribus, tùm poſterioribus, & circa ſpinam maximè: his accedit vomitus, aliquando ſubcruentus, aliquando liuidus, & quandoque bilis, & pituitæ: frequens animi deliquium, & aſſidua febris inuaſio, & de hoc affectu pertractauit lib. 1. de Morbis verſ. 1 ſect. 2 libro autem de intern. Affectionibus Mar.n.13. Mar.n.8. verſ. 161. eryſipelas pulmonis vocauit morbum quendam,ſummum incendium præſeferentem, cuius generationem referre viſus eſt in bilioſum ſuccum, dum æſtatis tempore eum fieri adnotauit. Internum incendium atteſtatur igneus ardor in reſpiratione apparens,quę adeò magna eſt, vt æger narium pinnas expandat, velut equus à curſu,linguam pariter exerit,velut canis,,& rubores in pectore, & dorſo apparent inſtar flammæ. His accedit morſus,& anxietas magna,propterquam ſtare loco nequit. Verùm præter incendium præfatum, maxima etiam ar.n.7. adeſt pectoris anguſtia, ad quam reſpiciens lib. 3. de Morbis verſ. 72. de hoc eodem affectu ſub titulo pulmonis præ calore tumentis,pertractauit; cuius ſigna erãt,tuſſis fortis,orthopnęa aſthma,intumeſcentia, & reliqua in textu enarrata. Tertiò deniquè loco eryſipelas pulmonis hoc in loco appellat affectum, de quo etiam lib. de Inter. Affect. verſ. 127. ſub nomine inflamar.n.7. mationis pulmonis pertractatum eſt,omninò enim inter ſe conueniunt,tùm ſigna,tùm effectrices cauſæ, de quibus vtroque in loco mentio fit. Qui quidem tres affectus, quum plurimum inter ſe differant,perperam vnicum nomen ipſis adaptari videtur,hoc tamen propter aliquam ſimilitudinem, qua inter ſe conueniunt,factum eſſe,rationabile eſt, vndè curioſitas oritur inueſtigandi,quodnam ſit illud, quo inter ſe conueniunt, vndè nomen eryſipelatis commune ſint ſortiti. Secundo conſideratione dignum eſt, quomodo hi tres affectus à vera peripneumonia differant. Ad primum igitur dicerem,hos tres affectus in duobus potiſſimum conuenire, quorum gratia comune nomen ſunt ſortiti, primo enim conueniunt in calore manifeſto, & vehementi. Nam etiam ſi tertius caſus, quem pituitæ participem eſſe,adnotauit, cęteris duobus calorem remiſſiorem præſeferat, & remiſſa acutie in longiùs tempus protrahatur (quod plurimis inflammationibus viſcerum contingit,in quibus materia morbifica incraſſata ad ſcirrhoſum tumorem perducit) à principio tamèn acutus eſt morbus,vehementemq. prodit æſtũ ad quem reſpiciens Hipp. pro curatione, præter frigidum lauacrum, omnibus actu frigidis vtendum iubet: ſecundo conueniunt, quia pulmo intumeſcens vicinis partibus affectionem communicat, vndè enarrata ſymptomata inſurgunt,dolor pectoris, dorſi,& laterum,& vomitus, acidi ructus,anxietates, viſcerum ſuctus, ventrisque tùm murmur, tùm etiam tormen. Quia igitur in his duobus conueniunt hi tres affectus: in calore vehementi: & pulmonum intumeſcentia, quæ duo ſunt eryſipelatis,ſymptomata propria,meritò eryſipelatis nomine ſunt inſigniti. Differunt autem à peripneumonia, quia etiamſi hæc quoque calore, & incendio participet,longè tamèn hæc remiſſiora exiſtunt,nec tanta anguſtia in hac apparet,quanta in præfatis morbis,& ratio eſt, quia in peripneumonia nõ adeò intumeſcit pulmo,vt vicinis partibus anguſtiam, & laborem faciat, quemadmodum in prædictis morbis, quod quidem euenit, non ratione multitudinis, quia hæc ſæpè in peripneumonia æquè viget, ac in prædictis, ſed potiùs ratione loci; in quo materia morbifica continetur. In peripneumonia enim pro maiori parte pulmonis vaſa obſidet, in quibus putreſcens inflammationem inducit,quæ quidem vaſa cum plurimam materiæ partem capiant, ideò fit; vt non adeò intumeſcant pulmones,quemadmodum in prædictis affectibus, in quibus materia morbi per eorum ſubſtantiam diſperſa eſt, cuius quidem loci diuerſitas in cauſa eſt; cur peripneumoniæ ſolutio in ſputorum

Eryſypelas pulmonis à vera peripneumonia quomodo differat.

rum eductione conſiſtat, hi verò affectus nunquam per ſputum iudicentur. Et hæc dicta ſufficiant in communi de eſſentia eorum affectuum, qui ſub nomine eryſipelatis pulmonum comprehenduntur. Quandoquidem in reliquis, quæ ad textus explicationem faciunt, ſupplere poterunt ea, quæ Salius in comentario text.60.lib.3.de Morbis adnotauit. Vnum tantummodo circa purgationem non præteribo, hanc ab Hipp. probari, quæ potiſſimum in præſenti caſu conueniet, quatenus dolor, deorſum potius, quam ſurſum vergit, iuxtà normam ab eodem 2. acutorum nobis traditam, quo in loco, quia helleborum nigrum probat, ab eo in hoc caſu non recederem, exuſtos enim humores trahit, quos in hoc affectu peccare, eſt rationabile, eorumque præſentiam indicat, tùm doloris inclinatio deorſum, iuxtà rationem in explicatione citatæ ſententiæ 2. acutorum à nobis allatam, tùm accidentia relata in textu. Acidi ructus, & vomitus velut aceti pituitæ permixti, à quo dentes ſtupeſcunt, ſitis, & viſcerum ſuctus, quod quidem medicamentum etiam accomodatiùs morbo erit, ſi helleboro ſcamonij portio addatur in gratiam bilis, quam in his affectibus abundare iam diximus. Quod verò ad venæ ſectionem ſpectat, quam his verbis imperauit Hipp. & venas in manibus pertundito; non exiſtimandum eſt Hipp. velle ſecari eas, quę propriè in manibus ſunt, & noſtris temporibus communitèr ſecari ſolent. Non enim conſuetum fuit Hipp. has venas vllo tempore, aut morbo aperire, ſed quia χειρὸς nomine pars illa, quam nos brachium dicimus, apud Græcos ſignificatur; has duas voces modo penitus contrario vſurpantes, ac Latini faciunt, nobis quippè manus eſt pars brachij. Græcis verò βραχίων pars manus exiſtit, ideò per venas manus eas intelligere debemus, quæ in cubito communiter ſecantur. Hanc autem veram eſſe huius vocis ſignificationem, etiam ſi indubitatum ſit, quia tamen nonnulli viri docti id negant obſtinatiùs, eandem confirmare auctoritate Græcorum aucthorum oportet, & 1. Galeni, qui lib.2. de vſu part. cap.2. & 1.de motu muſcul. brachium partem manus eſſe teſtatur; & quod brachium eſt in manu, id in crure ait eſſe femur, lib. 2. de Fracturis, & tertiò de Anatom. adminiſtrat. χειρὸς namque eodem teſte lib. proximè citato, totum membrum vocatur ab humero ad digitos extremos, hanc denominationem ab Hipp. edoctus, qui libro de fracturis de manus fracturis ſermonem inſtituens, de brachij, & cubiti oſſibus fractis tanquam τοῦ χειρὸς partibus agit: manumque à nobis vocatam, vt diſtinguat, vocem ἄκρην addit, ſummamque manum appellat, ad differentiam χειρὸς ſimpliciter, quod totum membrum ſignificat: cum hæc igitur ſit harum vocum ſignificatio, dum inquit Hipp. venas, quæ ſunt in manibus ſecato; idem ſonat, ac ſi latino ſermone dixiſſet, venas, quæ ſunt in brachijs ſecato. idque confirmant verba, quæ lib. de locis in Hom. verſ. 69. leguntur hunc in modum, ex caua autem vena producitur quædam in ſiniſtram manum: fertur autem ſubter ſplenem ad ſiniſtri lateris mollitudinem, vndè ſplen prorogatur per omentum, & finem ſortitur ad thoracem, producitur autem iuxtà ſeptum, & cum humerali committitur ſubter cubiti articulum: atque hæc ſplenis gratia ſecatur. Ex quibus patet, venam in cubito ſecari ſolitam, venam manus Hipp. appellare, & clariùs lib.de ſterilibus verſ.336. id expreſſit, dum inquit. Poſtquam autem ab hac curatione deſiueris, his, quæ ſecundum naturam fiunt, deſinentibus, ſanguinem de manu detrahere oportet, ſiquidem fortis fuerit de ambobus brachijs, ſi verò debilior, de altero ſufficit. Cum ergò brachij venas, non manus ſecari hoc in loco velit Hipp. in caſſum laborauit Salius, dum venarum manus ſectionem, vigore tranſacto faciendam ex præſenti textu elicere conatur: quod ſi quis à me quæret, cur venæ ſectionem tantum differat Hipp. ego reſponderem, id fieri, quia vigente bilis feruore venæ ſectionem ſemper formidauit Hipp. & hæc eſt ratio, cur ſæpè in acutiſſimis morbis de venæ ſectione nullam fecerit mentionem, quarè, aut dimittenda, aut differenda, quòuſque feruor remittatur, aut bile ipſa purgata, Hipp. exemplo lib.de Intern. Affect. ſect.2. verſ.246. Notandum præterea illud verbum ἀφίσαμαι doloris ceſſationem non ſignificare, vt Cornarij verſio importat, ſed mutationem loci, quarè iuxtà vocis proprietatē interpretari oportet, & ſi abſceſſerit dolor, ità vt velit Hipp. dolore ex dorſo ſub ſcapulas abſcedente, venam ſecari, ità enim humoris inclinationem ſequimur, quam 6.aphoriſ.12.reſpiciens dicebat, quicunque dolores ex dorſo ad cubitos, venæ ſectio ſoluit. Ex dorſo quippè ad cubitos vena perueniens, ſub ſcapulas deſcendere notum eſt. Mar.n.31.

Verſ. 137. Quum tuberculum in pulmone natum fuerit. Mar.n.55.

Si quæ hoc loco referuntur, addideris ijs, quæ libro de Inter. Affect. verſ. 86. de pulmo-
nis tuberculo ſunt tradita ſub nomine pulmonię, exactam huius affectus, tùm eſſentiam, tùm
curationem habebis. Et quia omnia apertis verbis ſunt explicita, in eorum expoſitione im-
morandum non eſt. Vnum tantummodo facit difficultatem, quomodo tuberculũ in pulmone
natum, latus in tumorem eleuare poſſit, id enim euenire ait Hipp. ſi pus nõ erumpat (nam pro-
greſſu temporis abſcedit ad latus, & intumeſcit, vndè ſectione, aut vſtione opus habet.) Hoc
ità fieri poſſe crederem, quando materia in tuberculo contenta ſuppurata fuerit, nec viam
ad exitum per ipſius pulmonis vaſa inuenire poteſt, ſi in parte lateri proxima conſtiterit, pul-
mo intumeſcens latus attingit, eique adhęret, & agglutinatur, vndè caro humore fruitur, ac
intumeſcit eodem humore imbuta, quem tandem natura ad partes exteriores paulatim de-
ponit, interiorum magis ſolicita, fitque tumor conſpicuus, qui ferro, aut igne apertus puri exi-
tum præbet. Nam eodem planè modo, os vteri lateris mollitudini affixum, tuberculum in par-
Mar.n.8. te exteriori excitare, nouimus, id Hipp. lib. 1. morborum mul. verſ. 100. atteſtante, vbi ita ha-
bet. Cęterum id, quod veluti tuberculum eſt, tali modo fit: fruitur ſanguine caro ipſa, vtputà
oſculo vterorum lateris mollitudini adiacente: & impletur caro ab ipſo, & inſurgit, ac emi-
net, vt ſanguine repleta: & poſt pauca ſubiungit: ſi verò non conuerſum fuerit os vterorum
ad pudendum, circa lateris mollitudinem ſuppuratur, & hac parte tranſitus fit menſibus.

Mar.n.56. *Verſ. 152. Si pulmo repletus fuerit, tuſſis tenet, & erectæ ceruicis ſpiratio, &c.*

Mar.n.52. De hoc eodem affectu ſuperiùs verſ. 66. ijſdem ferè verbis pertractatum eſt ſub titulo con-
uulſionis amborum pulmonis articulorum, ex quo docemur, præfatam conuulſionem fieri à
pulmonis repletione, de qua hoc loco agitur. Vndè non rectè viſus eſt ſentire Salius, dum in
illius ſententiæ commentario negat conuulſionem, ſiuè auulſionem articulorum pulmonis ab
internis cauſis ortum habere poſſe.

Mar.n.57. *Verſ. 163. Si pulmo ad latus prolapſus fuerit, tuſſis tenet &c.*

Quamuis ex deſtillatione à capite in pulmones, vndè & pleuritis, & peripneumonia gene-
Mar.n.24. rantur, pulmo latus attingens ipſi adhęreat, id Hipp. atteſtante lib. de loc. in hom. verſ. 263.
& confirmante experientia. De hac tamen non intelligendus eſt hoc in loco Hipp. ſed de ea
agglutinatione, quæ abſque inflammatione, & ſine febre contingit: materia ſcilicèt craſſa,
& viſcida, pulmonis lobos glutinis inſtar lateri affigente, vt optimè Salius adnotauit. Quam-
uis in curatione à ſimilitudine deceptus, eò peruenerit, vt auctorem redarguere auſus ſit,
quippe qui pro curatione, concuſſionis mentionem non fecerit, qua mediante pulmo lateri
agglutinatus facilè abduci poterat: eodem ſanè modo, quo hepatis apicem complicatum ad
priſtinam naturam ſe reduxiſſe lib. 6. epidem. ſect. 8. verſ. 61. profitetur, deceptus eſt inquam à
ſimilitudine; quia aliud eſt agglutinatum eſſe, aliud tãtummodo complicatum. Præterea, con-
cuſſione grauia quidem, quale eſt hepar, facilè dimouentur; non tamen leuia, vt pulmo, hæc
enim vento potiùs cõmouentur, impelluntùrque quam concuſſione, & agitatione. Quæ omnia
cum optimè conſideraſſet acutiſſimus Hipp. hepar complicatum concuſſione explicuit. Pul-
monis verò lobos lateri agglutinatos, inſufflatione dimouendo ad naturalem ſtatum reduxit.

Mar.n.58. *Verſ. 177. Quum in latere tuberculum ſit, tuſſis emergit dura, &c.*

De lateris tuberculo agitur etiam lib. de Intern. Affect. verſ. 194. Quapropter ſi hæc illis
conferantur, obſcura quęque dilucidabuntur, v. g. quia tuſſim, quam hoc in loco duram vocat,
loco citato ſiccam dicit, ſiccum quippè, & durum idem ſignificare aliquando, apud Hippo-
cratem nouimus, ſcimuſque, ſiccam tuſſim dicere eam, in qua nihil expuitur, & ſic de reliquo-
rum exacta intelligentia haberi poterit eodem modo. Vnum verò circa curationem animad-
uertendum eſt, quando pure in totum educto ad vlceris curationem deueniendum eſt, peni-
cillum ſenſim imminuendum eſſe, non in craſſitudine, ſed in longitudine, vt vlcus interius ſane-
tur perfectè, antèquam os vlceris externum claudatur, nè vlcus in exteriori parte ſanatum, in-
terius verò relictum, pus in cauitatem thoracis fundat, homoque ſuppuratus denuò fiat, quod
ſæpius euenire, animaduertit Hipp. lib. præcedenti ſect. 2. verſ. 88.

Mar.n.18. *Verſ. 197. Et quidam ab inferna aluo id eſſe putant:*

Hęc palã faciunt, cauſam generationis, ſiuè collectionis aquę in pulmonibus, non depẽdere
à vitio viſcerũ, vt credidit Salius: ſed ad ipſos pulmones eſſe referendam, qui portionem potus
in ipſa deglutione in aſperam arteriam latentèr dilabentis (vt ſenſibili experimento libro de

corde verſ. 14. confirmauit Hipp.) ſuperare, ſiuè ob humoris copiam, ſiuè ob propriam imbe- Mar.n.2.
cillitatem, nequeunt, vndè temporis progreſſu humor ille ab ipſis pulmonibus in pectoris ca-
uitatem funditur, ſenſimque, & thorax, & pulmo implentur. Hunc enim generationis modum
declarauit Hipp. lib. de Intern. Affect. ſect. 2. verſ. 76. his verbis, Hydrops ex his fit, quum æſta- Mar.n.25.
tis tempore ſiti vexatus, aquam multam biberit, nam ex his maximè fieri ſolet, & pulmo re-
pletus fuerit, rurſus ad pectora dimittit &c. colligitur etiam aqua in pectoribus ex tuberculis
in pulmone ortis, & ruptis: quod experimento ſenſibili in boue, & ſue, eodem loco demon-
ſtrauit, ex quibus patet, nullo in naturalibus membris exiſtente vitio, hydropem pulmonum
generari conſueuiſſe, quamuis temporis progreſſu, niſi aqua in thorace contenta citò educa-
tur, affectione naturalibus partibus communicata, verus hydrops tandem ſuperueniat, tùm
quia aqua à ſuperiori ventre in inferiorem deſcendit, vt loco citato Hipp. adnotauit, tùm
etiam quia hepar ex morbi diuturnitate compatitur, & hydropem aſcitem propriè dictum
producit, quod quidem reſpiciens ipſemet Hipp. ſubiunxit, intumeſcunt enim hæc, ſi ſectio-
nis tempus tranſgrediatur, indicans ſectionem faciendam eſſe, antèquam hæc appareant, affe-
ctione namque partibus naturalibus communicata, in caſſum aquæ eductio procuratur; quæ
opportunè adminiſtrata, ſola ægrotantem ab exitio liberare poterat. Meritò igitur pharmaco-
rum omnium vſu reiecto, aquæ eductionem ſectione faciendam eſſe iubet. Nam præterquam
quod hæc aquam in pulmonibus, & pectoribus contentam educere non poſſunt, propria qua-
litate viſceribus infenſa, imbecilliora ea reddunt, & ad aquæ generationem promptiora. Etſi
aliqui educta per ſectionem aqua moriuntur, id non ſectioni, ſed aquæ extractioni imputan-
dum, quæ non minùs lædit, ſi pharmacis, quàm ſi ſectione educatur. Sanandos verò à ſectio-
ne, aut morituros, vt cognoſcamus, docet Hipp. certiſſimo ſigno, quia ſi die quinta à ſectio-
ne pus linamento adhæſerit, plerũque euadit: indicat enim caloris innati tantum roboris ineſ-
ſe, vt coctio perficiatur, affectionemq. hepati, cæteriſque partibus naturalibus nondum com-
municatam eſſe, quæ ſicuti vlcera reddit inſanabilia, ità pus optimum in ipſis generari non
permittit, tùm quia calor inſitus ipſis particulis imbecillis eſt; tùm etiam quia copiam humo-
ris ſeroſi per venas, & carnes diffundit, qui craſſi puris generationem prohibet, & ex conſe-
quenti vlceris conſolidationem. Quum igitur reliquo corpore ſano exiſtente ſolus pulmo af-
ficitur, quod puris generatio atteſtatur, homo ſanus fieri poteſt, quum verò totum ſimul ęgro-
tat, cuius ſignum eſt pus nullum in vlcere produci; caſus omninò deſperatus habendus eſt.

Verſ. 217. Ex qua re cognoueris quod peripneumonia ſit. Mar.n.60.

Si datur peripneumonia ſine delirio, quomodo delirium certum ſignum permutationis
febris ardentis in peripneumoniam eſſe poteſt? Reſp. delirium in peripneumonia tunc neceſ-
ſariò fieri, quando ingens inflammatio in eo conſiſtit, idquè euenit, tùm ratione copiæ humo-
ris, tùm eiuſdem humoris qualitate, & natura, bilis enim, eaquè vehementèr accenſa, magnam
inflammationem ex neceſſitate producit. In peripneumonia igitur ex febris ardentis permu-
tatione omnia hæc concurrere, rationabile eſt; copiam quidem, quia ſi humor, qui per vniuer-
ſum corpus diffuſus febrem ardentem facit, totus ad ſolos pulmones abſcedit, in ipſis abun-
dare, neceſsè eſt. Immò tranſmutatio ſola vnius morbi in alterum, humoris copiam præſuppo-
nit, quàm cum natura regere non poſſit, à loco ad locum, importuno motu mouet, & hoc
pacto fit vnius morbi in alium tranſmutatio. Vehementiam paritèr ſimul adeſſe neceſsè eſt,
tùm ratione humoris peccantis, qui à præ dominio bilioſus eſt, tum etiam feruoris acceſſio-
ne, dum accenditur denuò in ipſis pulmonibus, iam antea in vniuerſo corpore feruens cum fe-
brem ardentem excitaret. Si ergò peripneumonia ex febre ardente fieri non poteſt, quæ non
magna ſit, & vehemens, ideò eam delirium perpetuò concomitari, neceſsè eſt, & hoc pacto
delirium permutationis ſignum erit certiſſimum, & neceſſarium.

Verſ. 235. Etſi hyems ſit, aut autumnus, aut ver. &c. Mar.n.62.

Petrus Salius exiſtimat, hic Hippocratem anni tempus determinare, quo præfatum medi-
camentum aſſumere expediat, ità vt dum inquit ῥωφανέτω, & ſorbeat, de præſcripto medicamen
to intelligat, in formam ſorbilem redacto, non de propriè vocatis ſorbitionibus, vt Interpre-
tis verſio ſonat. Sed Salij pace dictum ſit, Cornar. interpretatio veritati magis conſona mihi
videtur. Nam ſi dixerat Hipp. præfatum medicamentum in vino bibendum eſſe, quomodo
de eodem intelligens, ſtatim ſubiungere potuit, & ſorbeat? nonnè ſorbere, & bibere idem

eſt? verborum igitur ſenſus non eſt extorquendus, quæ ex græco contextu verbum è verbo reddito, ità ſe habent. Hæc in vino dulci temperato ieiunus bibat, & ſorbeat, ſi hyems, aut autumnus, aut ver fuerit, ſi verò æſtas fuerit, minimè. Hisque docet, preſcriptum medicamentum in vino dulci bibendum eſſe: eique ſorbitionem aliquam ſuperpotandam eſſe; cuius lenitate, medicamenti acrimonia quoquo pacto retundatur, ſi verò æſtas fuerit loco ſorbitionis communis, particularem deſcribit parandam, ex amigdalis, cucumeris ſemine, ſeſamo, aqua, & farina, quæ non attemperet modò, & mitiget medicamenti præaſſumpti acrimoniam, verùm etiam refrigeret, & hanc pariter poſt potum, ideſt poſt medicamentum præfatum ſorbendam iubet, per potum enim intelligere non poſſumus potionem à principio propoſitam ex aceto, melle, & aqua paratam: quia eam primis tantummodo diebus exhibendam eſſe dixerat, non etiam vigeſima die tranſacta, & quandò iam pus expuere æger incipit. ex hac autem doctrina colligo, (quod etiam alibi conſtat) morem fuiſſe Hippocrati, quandò medicamenti qualitas quædam intenſior corrigenda eſt, nè per admixtionem alicuius medicamenti qualitatis contrariæ compoſiti actio minuatur, ſuperpotandum dare aliquid, quod id efficere valeat, abſque totius compoſiti alteratione, quæ enim ſimul admixta aſſumuntur, vnà permeantia, inuicem ſe corrigunt, & retundunt, non autem quando vnum poſt aliud aſſumitur. Quod non conſiderantes noſtri temporis medici, dum corrigentia qualitates medicamentorum compoſitis admiſcent, ſæpè eorum vires adeò hebetant, vt incaſſum ab ægrotantibus aſſumantur.

Mar.n.63. *Verſ. 242. Morbus lethargus dictus.*

Moderati hominis, fidelisque diſcipuli erat, fateri potius, quid per lethargum intellexerit Hipp. ignorare, quam ſummum præceptorem inſcitiæ adeò audacter arguere, quod à Salio factum abſque indignatione ſentire non poſſum, qui ſi morbi naturam indagare voluerat, non ſimplex nomen, ſed morbi ſymptomata, curationemque ab Hipp. inſtitutam reſpicere debuerat; inueniſſet enim morbum hunc pectoris, non capitis affectionem eſſe, & eò magis huius veritatis certior fieri poterat, ſi eundem Hippocratem lib. 3. de Morbis de hoc eodem affectu tractantem audiuiſſet, vbi eius exitum deſcribens, inquit. Huic exigua vitæ ſpes eſt: attamen hoc curandum eſt, vt plurimum ſpuat, & calefiat, & à vino abſtineat, ſi verò effugerit, ſuppuratus fit, quod pectoris, non capitis affectibus conuenit. In eandemq. ſententiā lib. coac. Prænot. verſ. 187. quicunque, inquit, ex lethargicis ſeruantur, plerumque ſuppurati fiunt, quod quidem quomodo in lethargo capitis affecti contingat explicari non poteſt. Dicendum eſt ergò affectum, de quo hoc in loco ſub nomine lethargi tractatur, longè differre ab eo, qui à pituita in cerebro putreſcente originem habere dicitur, eſt enim pulmonum morbus à peripneumonia non multum differens, quod loco citato adnotauit Hipp. dum inquit; ſtatus idem eſt, ac peripneumoniæ, quarum affectionum differentia in ſola materia conſiſtit, in peripneumonia enim humor à prædominio peccans bilis eſt, ſiuè ſanguis bilioſus: in hoc verò affectu pituita eſt, quæ peccat; quod inſinuauit Hipp. loco citato illis verbis, non omninò remotus eſt ab humida peripneumonia: ſed multò tardior eſt morbus. Quia igitur in hoc lethargo materia pituitoſa in pulmone putreſcens morbum facit, ideò ratione partis affectæ eſt ſimilis peripneumoniæ, ratione verò materiæ, ab ea differt. Vndè ſicuti in peripneumonia propter eius caliditatem delirium conſequitur, in lethargo propter humiditatem ſopor accedit; & quia putreſcit, & in putreſcente ſucco aliquid eſt, quod calore participat, ideò leuis quædam deſipientia ei aſſociatur; quam hac voce φλύαρεν ſignificauit; cuius quidem materiæ diuerſitate euenit, vt lethargus lentè quidem moueatur, non tamen diuturnus fiat morbus, quod libro ſæpiùs citato animaduertit Hipp. cuius cauſam in viſceris conditionem reponerem; quod facilè corruptionem eam ſubeat, quæ à calido, & humido dependet; & ideò quando materia, quæ in eo putreſcit, humida eſt, viſcus ipſum citiùs corrumpitur, quàm eadem calida, & ſicca exiſtente, vt mirum non ſit, ſi hic morbus, non ſolùm periculoſior ſit peripneumonia, vt lib. allegato teſtatur Hipp. ſed etiam citiùs ægrotantem interimat, etiam ſi motu tardiori moueatur. Huius verò loci, & lib. 3. diſcrepantiam in vino exhibendo componere, non eſt difficile, ſi conſideremus Hippocratem, in pectoris affectibus raro vinum non exhibere, ſi non ratione potus, ſaltem gratia medicamenti, quo ſputum faciliùs educatur; aut medicamentorum virtus ad pulmones citiùs perueniat, qua quidem ratione

Lethargus in pectore.

ne

ne ſæpiſſimè ſorbitionibus vinum ſuperbibendum iubet, quod in hoc affectu factum eſt; in quo quoniam propter delirium vini potus ſuſpectus eſt ideò à vini potu abſtinendum lib. 3. iubet, non tamen vetat, quin ratione medicamenti in pauca quatitate ſorbitionibus ſuperbibatur, quod in præſenti loco factum eſſe cõſtat, ex quibus Notandũ eſt, in quibus caſibus vini potus prohibetur, poſt ſorbitiones gratia medicamenti dari poſſe; huiuſque praxis plura alia apud Hipp. exempla inuenies.

Verſ. 248. Morbus ſiccatorius appellatus. Mar.n.64.

Morbus ab Hipp. hoc in loco deſcriptus maximam ſimilitudinem habet cum eo affectu, quem Hippocondriacam affectionem recentiores appellarunt, curatioq. hoc in loco tradita adeò ipſi conuenit, vt ſi quis de ea periculum fecerit, meliorem non inueniet abſquè dubio: Nec diuerſus eſt euentus, quando experientia docet, rarò ægrotantes ab hyppocondriaca affectione, niſi ætatis beneficio, ſenectute accedente, liberari, quod ſignificauit Hipp. illis verbis. Morbus hic diuturnus eſt, & conſeneſcentes, ſi ità futurum eſt, relinquit: ſin minùs commoritur. Morbum hunc ſiccatorium appellarunt antiqui, ab exiccatione partium dependet, earumq. potiſſimum, quæ naturali facultati inſeruiunt, idq. ob humidi ſubſtantifici penuriam, cuius defectu coctiones vitiantur, flatuumq. copia generatur, à quibus maior pars ſymptomatum huius morbi dependet. Flatus enim vigente ſiccitate produci Hippocrati non erat nouum; quamquidem ſententiam in explicatione verſ. 344. quarti acutorum Ariſtotelicæ philoſophiæ fundamentis defendimus. Nec reliqua ſymptomata à prædicta cauſa aliena ſunt, quandoquidem vbicumque humidi ſubſtantifici penuria adeſt, calorem innatum imbecillem eſſe neceſsè eſt, vndè omnigenum excrementorum copia, coctionibus diminutè fientibus, producitur: quæ in vomitionibus apparet. Non enim ad diuerſitatem temperaturæ viſcerum confugiendum eſt: quod in ore recentiorum ſemper habetur: ventriculi frigidam intemperiem, hæpatis calidam: cerebrique humidam, quæ opinio noſtris temporibus adeò vulgaris effecta eſt, vt non modo nullius conſultatio à Medicis habeatur, in qua hæc palinodia non decantetur; ſed etiam nullus homo reperitur, qui prædicta viſcera talitèr affecta habere, ſibi non perſuadeat. Humido igitur ſubſtantifico deficiente, quia calor inſitus ex neceſſitate debilis eſt, excrementorum præfata diuerſitas accumulatur; quatenus cauſæ, quæ ex Hipp. ſententia ad illorum generationem concurrunt, in his maximè vigent. Hæ autem ad duas reducuntur, ad cibos, potuſque, & ad anni temporum varietates. Ciborum vitio excrementa copioſiora producuntur, quia cibariorum, alia ſunt pituitoſa: alia bilioſa, alia melancolica magis. Horumque exceſſu modò bilis, modò pituita, modò melancolia abundat in corpore. Quemadmodum igitur, dum cibi à vario calore ſuperantur, minimum excrementi cognati producunt. vndè videmus robuſtos homines etiam ſi vitioſa alimenta ingerant, & quæ in humores præfatos facilè tranſmutantur; nihilominùs, néc bilioſa excrementa, nec pituitoſa, aut melancolica congerere, nulla alia quidem ratione, niſi quia exactè ea ſuperant, ità vice verſa, quando caloris innati defectu non perfectè vincuntur, in illum humorem tranſmutantur, ad quem eorum naturalis inclinat diſpoſitio. Vndè quia difficilè eſt inuenire edulium, quod ad naturam alicuius prædictorum humorum non inclinet, ideò euenit, vt, quamuis exactus ciborum delectus habeatur, vix tamen fieri poſſit, quin copia prædictorum humorum generetur, quotieſcunque calor inſitus debilis exiſtens ab illis quoquo pacto ſuperatur. Eadem ratio pariter circa aeris conſtitutionẽ concurrit, qui enim humido ſubſtantifico abundant, & frigori, & calori reſiſtẽtes à nullo eorum ſuperantur exceſſu. Vndè nec bilis adeò augetur in eis æſtate, & hyeme pituita, vt earum exceſſus conſpicuus fiat. Quibus verò humidi ſubſtantifici copia deficit, ab vtroque exceſſu, etiam ſi magnus non ſit, ſtatim ſuperantur, quia, & per frigora algent, vndè pituitoſi excrementi copia producitur, indè verò calore accedente æſtuant, bilisq. in corpore augetur, & ſi eodem die vigeat frigus, & calor eodem tempore, & pituita, & bilis producitur. Cum igitur huius affectionis cauſa ſit humidi penuria, quod reparare impoſſibile exiſtimatur, ideò eius curationem non in morbi totalem ablationẽ dirigere oportet: ſed ea tantumodò ſunt adminiſtranda, quæ morbum leuiorem faciãt, vt æger eum tolerare poſſit, quouſque ad eam ætatem perueniat, in qua morbus ſua ſpontè deficit, quia tunc ſiccitatis exceſſus ineſt homini ſecundũ naturam, vndè penuria humidi ſubſtantifici non ea inducit ſimptomata, quæ in alijs ætatibus copioſo humido egentibus, & ratio eſt, quia humidi paupertas in ſenibus remiſſo calori aſſo-

Exemplum melancholiç hyppocondriacæ.

Q 3 ciatur,

ciatur,& in corpore denſiori fūdatur,ex quo fit,vt præfatę cauſę,à quibus humorū omnigenū copiam in his produci iam diximus,non adeò polleant in hac ætate,quēadmodum in alijs. his igitur rationibus morbus iſte cum ætate decreſcit,& aliquando (vt inquit Hipp.) ſeneſcentes relinquit omninò. Curatio autem eò dirigitur,vt humores,quorum generatio, ob rationes aſſignatas prohiberi non poteſt,à locis proprijs detrudantur;vomitione,deiectione,& per nariū purgatione,vt in hoc affectu nos docet Hipp. Interim verò cāuſis externis ſe opponendo contrarijs,cuius gratia tempore exiſtente calido,vere inquàm , & æſtate,frigidam lotionem probat; frigido autèm exiſtente anni tempore,vnguento vtitur,vt corpus à frigido tueatur. Quæ tandèm continuò generantur excrementa per naturales excretiones excerni procurādum eſt exercitatione , & aluum mollem conſeruando , prout nos admonet Hipp. in textu.

Non prætereundum eſt autèm,Hippocratem in hoc affectu euacuationem primò deorſum inchoare, indè verò ſurſum per vomitum eam perficere ; cuius oppoſitum obſeruaſſe in capitis affectibus conſtat; nam primò vomitum facit, indè verò deorſum purgat,cuius diuerſitatis ratio ex eo dependet,quia euacuatio ab ea parte incipienda eſt , quæ parti affectæ proximior eſt , ità vt morbis, partes infrà ſeptum tranſuerſum infeſtantibus, ab inferna purgatione inchoādum ſit, à vomitu verò,ſi partes ſuperiores morbus obſideat, id verò intelligendum eſt , quando morbus vtraque euacuatione opus habet, quia igitur in hoc morbo pars affecta ſepto tranſuerſo inferior eſt, (diximus enim particulas facultati naturali inſeruientes potiſſimum laborare in hoc morbo) ideò euacuationem à purgatione per inferiora incipit. Quæ curandi ratio ſicuti Hipp. eſt legitima, ità etiam rationabilis cenſenda eſt . Primum enim partes morbo proximiores euacuare oportet,tùm quia,vt ſentit Celſ.lib.2.c.9.materia,quę in partibus ſedi affectæ proximioribus viget,malignior eſt, quam quæ in reliquo corpore abundat , vndè ſtatim per viam proximiorem educenda eſt; vt promptiùs euacuetur, & nè longo itinere educta totū corpus coinquiētur (hac enim ratione potiſſimum,quādo vnica purgatio ſufficit,per proxlmiorem regionem faciendam nos docuit vbique Hipp. potiſſimùm verò in eo aphoriſmo; Dolores ſuprà ſeptum trāſuerſum,qui purgatione egent,per ſuperiora purgari oportere ſignificant ; quæ verò,infrà deorſum) tùm etiam nè contrarium operantes,materia in loco affecto remota à medicamento agitata , ad partem laborantem attrahatur , indèq. morbus adeò increſcat,vt vel ægrum è medio tollat, vel in poſterum remedijs non cedat. Hæc adnotare volui,propterea quod totum oppoſitum obſeruari video à communiter practicantibus , Galeni præcepto,qui exiſtimauit reuulſionem,quæ fit à remotiſſimis partibus primo loco faciendam eſſe, indè ad deriuationem à proximiori ; & denique ad ipſiuſmet partis euacuationem deueniendum eſſe.Quod quidem præceptum,quando in euacuatione, quæ fit per ſanguinis miſſionem Gal. concedatur, non indè ſequetur, etiam in purgatione obſeruandum eſſe , ſi non alia ratione,ſaltem propter agitationem, quam pharmacum in humoribus inducit, quam venæ ſectio efficere non eſt apta. Quamuis,neque hoc in venæ ſectione reuulſiua à remotiſſimis partibus ſimpliciter concedendum eſt. Sed tantùmodò in deriuatione,quæ euacuationem laborātis partis præcedere debet , vt ex. g. in angina venam cubiti prius ſecamus ad deriuationem , deindè eam,quæ eſt ſub lingua , vt ab ipſa parte fiat euacuatio,ſed fortaſsè neque deriuationē præponeret euacuationi,ſi hęc ſufficiens pro euacuatione totali eſſet.Quo ad reuulſionem verò , alibi iam demonſtrauimus reuulſionem , quæ fit à remotiſſimis partibus per venæ ſectionem factam non vſurpari ab Hippocrate in morborum præſentium curatione, ſed tantummodo in futurorum præcautione : quia partibus ſuperioribus affectis, ſuperiores venas perpetuò ſecat,inferioribus verò læſis,inferiores. Præceptum à Galeno receptum , & non ſemel confirmatum. Vide expoſitionem tex.230.lib.de Nat. Hominis.

Mar.n.69. *Verſ.322. Pituita alba. Intumeſcit totum corpus &c.*

Morbum,quem Hippocrate poſteriores tertiam hydropis ſpeciem facientes,hypoſarcam, ſiuè anaſarcam dixerunt;inter hydropes adnumerare non conſueuiſſe Hippocratem, priuſquā aqua in vētre collecta ſit,apertius demonſtrabitur in expoſitione lib. Acutor.ſect.4. verſ.373. quandoquidem vbique locorum eum ab hydrope diſtinguens ſub nomine modo ὑποσαρκίδιος modò τῆς λευκοφλεγματίας, aliquandò λευκοῦ φλέγματος de eodem pertractauit, quod ſi verum eſt, diſtinctio,quam ſibi finxit Salius,inter pituitam albā, & leucophlegmatiam,vana eſt omninò ; Credidit enim in Leucophlegmatia carnes pituita tenui , ſiuè potiùs ſeroſo humore imbutas

eſſe;

eſſe;in pituita alba verò à pituita craſſiori potiùs intumeſcere. Quia ſi hęc diſtinctio vera eſſet, cur Hipp. in hoc morbo, quem pituitam albam vocat, & ex Salij diſtinctione à pituita per carnes diffuſa ortum habet, cur (inquam) medicamentum non exhibet phlegmagogum, ſed à quo aqua purgatur: inſinuans, in hoc humorē aquoſum peccare, quod leucophlegmatiæ proprium facit Salius. Præterea ipſe Gal. 7. aph. 29. eam hydropis ſpeciem, quæ leucophlegmatia vocatur, à pituita ortum habere teſtatur, vndè ſequeretur, ſi ambo hæc duo nomina morbos ratione materię diſtinctos ſignificant, (nàm re vera paſſim etiam apud Galenum confunduntur) oppoſito penitus modo ſeſe habere, ac à Salio ſunt recepta. Etſi lib. 2. Epidemiorum ad ſubalbidum colorem vergere eos inquit, qui ex hydrope, & leucophlegmatia laborant, non ob id negat, in his faciem aliquo rubore ſuffuſam eſſe, cum non ſit inconueniens, totum corpus ſub albido colore infectū eſſe cum faciei rubore, nam id etiam in præſenti textu euenire ait, quod apertiùs confirmatur lib. de Inter. Aff. 30. ſect. 2. namq. hominem hoc morbo laborantē ſpecie populari pallidiorē eſſe ait, quamuis facies rubeat. Nāq. non in pituita alba modò, ſed ēt in hydrope vero quibuſdam facies rubicunda fit. Talis fuit Illuſtriſſimus Cardinalis Aſculanus, qui cum ob calidam cordis, & pulmonis naturalem intemperiē, ſiti perenni vexaretur, frigidæ potioni adeò ſe dedit, vt ſenectute accedente, in hydropem aſcitem inciderit, & quia facies naturalem ruborē conſeruabat, & aliquandò naturali intenſiorē, hoc ſigno nonnulli medicorum, qui eius curationi mecum interfuere, confiſi; quamuis, & ventris tumor, & aquæ fluctuatio manifeſtè perciperetur, eum tamen hydropicum eſſe obſtinanter negare, ferè vſque ad extremos dies non ceſſarunt. Rubet igitur facies in hoc morbo quotieſcunq. vera leucophlegmatia eſt, non cachexia, quæ hydropi dat initium, idque euenit, quia calor in partibus internis à frigiditate humoris per externas partes diffuſi conſtipatus intenditur, qui cum aliundè euaporare nequeat, per venas, & arterias ſurſum ad faciem peruenit, eamque rubore inficit, caloris enim proprium eſt, vt recluſus maior fiat, & maiori impetu ſuperiora petat, quod tantò facilius præſtat, quantò ſanguis tenuior exiſtens ſeri permixtione, ad externam ſuperficiem facilè peruenit, ciuſdem caloris augumento ſitis originem habet, & propterea omnia actu frigida exhibet Hipp. facultate tamen calida, & ſicca, vt hac mediante frigida, & humida viſcerum intemperies corrigatur, à qua morbus omninò dependet. Praxis, quæ ſicuti optima eſt, & rationabilis, ità in vſum reuocari poſſet, quando morbis ex frigidorum humorum copia, ſitis ingens adiuncta eſt, niſi vulgaris medicina obſtaret.

Verſ. 336. Morbus hic maximè à nullo iudicatur. Mar.n.11.

Quia paulò antè dixerat, huic ſiquidem venter ſua ſpontè turbatus fuerit in principio morbi, proximus ſanitati eſt, & libro de Iudicationibus verſ. 143. Si pituita alba detento (ait) vehemens alui profluuium accedat, ſoluit morbum, ſententia inter aphoriſmos ſect. 3. regiſtrata;
D difficultatem facit, quod hoc loco aſſeritur: Hunc morbum, maximè in nullo iudicari ſua ſpontè, ità enim ſignificat verbum διακρίνει, quo vtitur Hipp. Pro huius difficultatis ſolutione adnotare oportet, Hipp. non ſimpliciter aſſerere, hunc morbum in nullo iudicari, ità vt nullus hoc morbo correptus ſua ſpontè ſanatus ſit, ſed cum conditionibus appoſitis in contextu, videlicet, quando tranſacto principio eò deuentum eſt, vt ægro extenuato ſuffocatio in pectore oboriatur, & ratio eſt, quia cum morbi ſolutio à ſola diarrhæa proueniat, hæc extenuatos ſemper lędit, morboſque in pectore conſiſtentes exacerbat potius, quam ſubleuat. Duplicem igitur huius morbi ſtatum conſiderat Hipp. cuius gratia duplicem, tum euentum, tum curationem inſtituit, prima eſt circa initia, quo tempore morbus ſua ſpontè iudicari ſolet, aluo turbata. Quod ſi minimè ſequatur, curationem particularem inſtituit, pro vt in textu. Alterum verò ſtatum conſiderat, quando ſcilicet morbi progreſſu, iam æger extenuatus, non modò difficulter ſpirat, ſed etiam anguſtiam magnam in pectore perſentit, ità vt, ſuffocari videatur, ægrotanti enim in hoc ſtatu conſtituto nulla amplius ſpes remanet, vt morbus ſpontè iudicetur, quarè medici auxilio tunc eget, qui diuerſam à præcedenti curationem faciens, primo quidem per veratrum ſurſum purget, vt vomitu mediante materia in pectore ſuffocationem faciens facilius expuatur, deindè verò caput purget, nè indè fluxus procedens, pectus denuò repleat, & tandem deorſum purget, vt totum corpus exactè euacuetur. Adnotanda verò eſt vox in pectoribus, quam appoſuit Hipp. vt indicaret difficilem reſpirationem, qua æger à principio tenetur, non pertinere ad ipſum pectus, ſed fieri ob com-

preſ-

preſſionē ſepti tranſuerſi à tumore inferioris ventris, cum verò morbus tempore ingraueſcit, humoreq. pectus, & pulmones repleri incipiunt, tunc oritur anguſtia, quæ ſuffocationem facit in partibus ſpiritualibus. Vndè ex hoc tex. diſpnæa duplex adnotatur, altera ex compreſſione à partibus inferioribus. Altera propter obſtructionem factam in pulmonibus.

Mar.n.70. *Verſ. 346. Neque vinum bibat, ſed aquam maximè, aut ſaltem vinum aquoſum.*

Mar.n.6. Hanc eandem dietam inſtituens Hipp. ijs, quibus timet inſaniam lib. de inſomnijs verſ. 74. vinum pariter interdicit, aquoſum tamen, vt hoc in loco concedit, vndè colligitur, non alia ratione vinum damnari, niſi quia peculiari facultate mentem ferit, in cuius confirmationem libro de Affect. cap. de Phrenitide. Potu (inquit) vtendum eſt, quocunque alio volueris præter vinum, aut acetum, mel, & aquam dato. Vinum autem non conuenit mente motis, neque in hoc morbo, neque in quouis alio: ex quo certum eſt, in quolibet delirij genere, ſiuè cum febre ſit, ſiuè abſque febre, vinum omninò ſuſpectum eſſe. Quod attendere recentiores vellem, qui ex melancolia inſanientibus, vinum exhibent omninò, quamuis in multis alijs caſibus, in quibus dari poteſt, ſumma religione ab eo caueant. Aliud etiam adnotandum eſt, vinum aquoſum in quouis morbo dari poſſe, ſaltem ijs, qui illud vehementer appetunt, aut alias potiones abhorrent: quando videmus, Hippocratem illud concedere etiam in illis caſibus, in quibus ſuſpectum maximè habetur.

Vinum non conuenit mē-te motis.

Lib. III. De Morbis.

Mar.n.1. *Verſ. 14. Sed & ſanguinem detrahere oportet.*

Ex hoc loco maximè conſtat, Hippocratem ſcitè admodum diſtinxiſſe caſus, in quibus ſanguis mitti debet, & in quibus abſtinendum. In hoc enim capitis dolore, qui à ſanguine cerebrum infeſtante excitatur, ſanguinem mittit, nequaquam verò in ſequenti; etiam ſi amborum par ſit, tùm acuties, tùm grauitas: eoquòd, vt ipſe teſtatur à cachochimia dependet, quæ, & coctione, & purgatione curatur, non ſanguinis miſſione, immò quia ab hac refrigerato cerebro, coctio prohibetur, nihil eſt, quod ægrotantem magis lædere poſſit, quam venæ ſectio, cuius læſionem percepit Halicarnaſſenſis, de cuius morbo hæc 7. epidem. ſect. 2. verſ. 462. referuntur: Halicarnaſſenſis, qui in domo Xantippi diuerſabatur, aurem hyeme dolebat, & caput non mediocritèr, erat autem annorum circitèr quinquaginta. Vena ſecta eſt ſecundùm Mneſimacum, læſum eſt caput euacuatum, & perfrigeratum, non enim facta eſt ſuppuratio, phreniticus factus eſt, & mortuus. Cùm enim euadere ex hoc morbo æger non poſſit, niſi, vt ait Hipp. ex aure humor eruperit, venæ ſectio huiuſmodi eruptionem impediendo, mortem inducit. Quæ, recentiores medicos in ſanguine mittendo adeò audaces, adnotare vellem, quem admodum etiam eos, qui in pluribus affectibus de venæ ſectione Hipp. his in libris mentionem non feciſſe, aiunt, eòquòd neceſſaria ſupponatur, cum conſtet, eam non tacuiſſe, quotieſcumque neceſſitatem mittendi ſanguinis cognouit, abſque neceſſitate enim, neque hoc, neque alio remedio vti Hippocrati conſuetum fuit.

In capitis affectu quādo ſit noxia venæ ſectio.

Mar.n.2. *Verſ. 18. Quum doluerit caput præ cerebri repletione.*

Conſideratione dignum eſt, cur in hoc affectu capitis ex vitioſorum humorum repletione æger deliret, nequaquam verò in præcedenti: in quo cerebrum iuflammatione laborat. Non enim exiſtimare oportet Hippocratem delirium ſignificare voluiſſe, quando inquit, & vociferatur, & exilit, quaſi hic eſſet delirij modus; quia dum ſubiungit, præ dolore, non ex delirio; ſed cum mentis conſtantia ægrum ſe iactare, & è lecto exurgere, doloris impatientem nobis ſignificauit. An ſanguis, quia calorem humiditati adiūctum habet, dum ſimpliciter abundat in cerebro, delirium non facit? Certè hoc ſatis rationabile exiſtit, quia ſi delirium fit, quando ſpiritus animales menti, & rationi famulantes, facultatis imperio non ſubijciuntur, ſed importuno motu agitati, vanas, peregrinaſque imaginationes inducunt. Id duplici modo euenit, vel quia tenuiores, & calidiores quā par ſit, effecti à natura moderari non poſſunt, vel quando vitium in propria ſubſtantia contraxerunt, prout latiùs in tractatu de delirijs à nobis explicabitur in expoſitione ſententiæ lib. coacarum prænotionum verſ. 123. primum vitium in hoc caſu non concurrit, in quo ſanguis peccat, qui etiam ſi vehementiùs incaleſcat attamen ob naturalem humiditatem exceſſum tenuitatis in ſpiritibus animalibus introducere non poteſt.

Alterum

A Alterum pariter vitium, quod putredine mediante, animales ſpiritus contrahere, eodem in loco demonſtrabitur, nec in præſenti caſu locum habet, ſupponit enim Hipp. ſanguinem in proprijs receptaculis contentum nullo modo putreſcere, ſed feruorem quendam tantummodo concipere, proportione reſpondentem ei, quem ſanguis in ſinocho non putrido acquirere ſolet, etſi affectum inflammationem appellauit, non veram intellexit, quæ à ſanguine, à proprijs vaſis per poroſitates diffuſo, & putreſcente dependet, vndè pars in tumorem attollitur, quæ propriè phlegmon, ſiuè inflammatio dicitur; ſed cerebri intumeſcentiam quandam ſignificare voluit, quæ oritur, venis eiuſdem ſuprà modum ſanguine ferueſcente repletis, cum igitur ſanguine in præſcripto caſu, nec tenuitatis exceſſum in ſpiritibus animalibus intro-ducere poſſit, nec eorum ſubſtantiam notabiliter corrumpere; non eſt mirum, ſi æger non deliret in eo affectu, quemadmodum in hoc, quem à repletione vitioſorum humorum depen-

B dere ait, vndè ſpiritus animales vtrumq. vitium contrahere poſſunt ad delirium efficiendum.

Verſ. 49. Morbi lethargi appellati ſtatus idem eſt, qui & peripneumoniæ, &c. Mar.n.5.

Qui affectus ſit, quem lethargum vocat Hipp. & quæ ſit in eo pars affecta præcedenti libro ſect. 3. verſ. 242. explicauimus, vt eadem repetere, vanum ſit.

Verſ. 66. Et primis quidem diebus deorſum purgato. Mar.n.6.

Per primos dies non intelligit Hipp. primã, aut ſecundã diem, quando idem Hipp. 4. Acutorum verſ. 96. Medicamentum dari antè diem quartam in febre ardente expreſsè prohibuit, ob rationes proprio loco referendas, ſed totum illud tempus reſpexit, quod nomine principij comprehenditur: hoc autem ad quintam diem, vel etiam ad ſeptimam aliquando extendi, aliàs demonſtrauimus.

Verſ. 67. Et aquam bibendam dato. Mar.n.6.

C Aquam frigidam exhibendam eſſe in hoc caſu, non tepidam, exiſtimo: cum non ſit rationabile, in febre ardente tepidam potari. Hanc verò non gratia potus tantum dari, ſed potiùs vt medicamentum, eamque copioſam conijcio, ex eo quod ſubiungit: Nam plerumq. vomitum aqua ciere ſolet: quod niſi copioſa aſſumeretur, euenire non poſſet, quæ verba etiam vlterius indicant, non ad vomitum ciendum principaliter eam exhibere, quia non dixiſſet, eam plerumque vomitum inducere: ſed à potu vomendum imperaſſet. Aquam igitur frigidam, & copioſam præbet ad refrigerandum, & humectandum, quæ intentio in curatione febris ardentis principalis exiſtit. Ex quibus colligo, ad frigidæ exhibitionem in febre ardente, non eſſe neceſſarium, coctionis ſigna præcedere, quod voluit Gal. quando circa primos dies eam exhiberi iubet Hipp. antèquam ſigna vigoris morbi in lingua appareant, ne dum coctionis ſigna, vide quæ adnotauimus 2. de Morb. ſect. 2. verſ. 167.

D *Verſ. 72. Pulmo tumens præ calore.* Mar.n.7.

Eſſentiam huius affectus, qui pulmo tumens præ calore inſcribitur, libro præcedenti ſect. 3. verſ. 98. explicauimus.

Verſ. 99. Phrenitides fiunt etiam ex alijs morbis. Mar.n.9.

Quia phrenitidis non vnicam eſſe ſpeciem, indicatur ex hoc loco, meritò quot, & quæ ſint apud Hipp. illius differentiæ, à nobis explicandum eſt. Phrenitidem igitur propriè vocat Hipp. delirium cum febre; quod continuum eſt, & à firma, ac ſtabili affectione dependet, videlicet ab inflammatione earum partiũ, quæ naturæ inſtituto, & rationi, & menti inſeruiunt; ità enim ſpiritus animales, quorum vitio deliria fiunt, non ſimplici qualitate, modò incaleſcunt, ſed etiã ſecundum ſubſtantiã alterantur. Hæc eſt enim phrenitidis ab alijs delirijs vera diſtinctio. Quia ad delirium excitandũ ſatis eſt, vt ſpirituum temperies ad calidiorem permutetur, vt verò continuum ſit, vitium vlterius in eorum ſubſtantia requiritur. Verum obijciet aliquis. Quando cauſa calefaciens, & attenuans ſpiritus continua eſt, quid prohibet delirium fieri continuũ? vt v.g. ſi ab vteri ſiſtrophica inflammatione, animales ſpiritus in cerebro adeò incaleſcãt, vt indè ſequatur delirium, perdurante inflammatione, nonnè perſeuerabit delirium? Nequaquã & id etiam experientia nos docet, quia ſæpè ex inflammatione quarundam partiũ deliria excitantur, quæ intermiſſiones habent, licet inflammatio perſeueret, & ratio eſt, quia etiam ſi inflammatio, quæ delirium facit, perpetuò tenet: non tamen neceſſarium eſt, animales ſpiritus ità incaleſcere, vt deliriũ tandiù perduret, quamdiù inflammatio perſeuerat; quia ſicuti ad leuiores internorũ inflammationes nullum ſequitur delirium, ità quando vigor inflammationis remit-

De phreni-de. [margin note beside "apud Hipp." line]

titur,

titur, quod in omnibus per interualla quædam euenire obſeruatur; delirium etiam ceſſat, quod denuò ſuperuenit, quando vigore acceſſionis inflammationis feruor augetur, vndè & febres intenduntur, omniaque ſymptomata grauiora fiunt. Præterquam quod multa ſuperuenire poſſunt, & intrinſecus, & extrinſecus, à quibus ſpirituum calor temperetur, vndè delirium ſedetur, firma tamen affectione remanente. Quarè vt delirium ſit continuum, neceſſe eſt animalium ſpirituum non temperiem modo, ſed etiam ſubſtantiam vitiari, tunc enim delirium fit continuum, quia ſubſtantiæ vitium ex feruoris remiſſione, aut aliqua re adueniente emendari non poteſt. Quod quidem conſiderans Hipp. phrenitidis cauſam in ſanguinem vitioſum retulit, eo enim impuro exiſtente perfectam ſpirituum animalium generationem
Mar.n.28. fieri, eſt impoſſibile, lib. enim 1. de Morb. ſect. 2. verſ. 277. ità inquit. Phrenitis fit, quum bilis commota ad venas, & ſanguinem ingreſſa fuerit, quem commouet, ſeroſum facit, & calefacit, & indè reliquum corpus: & deſipit homo, & non ſibi conſtat præ febris copia, & ſanguinis dicta tranſmutatione, quandoquidem ſanguis maximam partem confert ad prudentiam; quidam dicunt totum. Quod etiam expreſſit clarius paulò infrà eodem lib. verſ.
Mar.n.30. 307. Deſipiunt ſemper (inquit) in hoc morbo, nimirum ſanguine corrupto, & ex conſueta motione ſublato. Ex quibus conſtat, cauſam continuitatis delirij, in qua phrenitidis eſſentia conſiſtit, in Hipp. doctrina eſſe vitium in ſanguinis ſubſtantia, quatenus ex ſanguine vitioſo puros ſpiritus generari, eſt impoſſibile, quorum impuritati ſi calida intemperies aſſocietur, delirium oritur intermiſſione carens, & ex conſequenti phreniticum. Quoniam igitur ad phrenitidis generationem, ſpirituum animalium ſubſtantiam, & temperiem vitiari neceſſe eſt, meritò dictum eſt à principio, hanc ab inflammatione earum partium dependere, quæ menti, & rationi inſeruiunt, inflammatio enim putredinem præſupponit, quæ ſpirituum ſubſtantiam, & temperiem alterare promptè valet. Menti verò inſeruiunt Iecur, Septum tranſuerſum, cor, & cerebrum. Iecur quidem, quatenus materiam pro generatione ſpiritus vitalis ſubminiſtrat, ex quo animales ſpiritus, animæ inſtrumenta generantur. Septum tranſuerſum, quod flabelli inſtar, cordis, & ſpiritus vitalis feruorem temperat, & moderatur. Cor, in quo ſpiritus vitalis fabricatur, & cerebrum denique ipſum, quod eſt animalis facultatis ſedes, & domicilium: ex inflammatione igitur alicuius dictorum viſcerum omnis phrenitis
Mar.n.25. dependet. De Iecore phrenitidis cauſa lib. 4. Epidem. verſ. 348. legimus. Quibus in dextris diſtentio ſubmollis, phenitici ſunt, niſi ſoluatur febre detinente, quorum verborum expoſitionem noſtram legiſſe, huic tractationi non parum conferet. Et de hac phrenitide ſpecia-
Mar.n.10. liter tractauit Hipp. lib. de affect. verſ. 92. Septo tranſuerſo pariter inflammato phrenitim excitari in Hipp. doctrina adeò frequens eſt, vt hanc ſolum phrenitidis cauſam cognouiſſe viſus ſit. Nam vt loca prætercam, in quibus de hac fit mentio, præſens ſententia id palàm facit; in qua etiam ſi à pluribus alijs cauſis eam excitari fateatur, huius tamen ſpeciei tantummodo curationem deſcripſit, imò, quia hæc frequentius euenire obſeruata eſt, ideò hoc membrum, tanquam ſapientiæ primarium inſtumentum Phrenes, hoc eſt mentis nomen apud Græcos ſibi vendicauit, indèque ipſius phrenitidis nomen deductum eſt. Cerebro autem inflammato phrenitim excitari certum eſt, & ab omnibus receptum, adeò, vt poſteriores, omnem phrenitidis ſpeciem ad cerebri affectionem reduxerint, ſiuè per ſe & primario, ſiuè ſecundario, & (vt inquiunt) per conſenſum affecto, quorum opinio inferius examinabitur. Hanc verò phrenitidis ſpeciem non ignoraſſe Hipp. ex multis conſtat, quæ in coacis prænotionibus leguntur. Eamque capitis dolorem vehementem præcedere adnotauit. Eandemq. in Eualcide famula, & in Halicarnaſſenſi lib. 7. Epidem. ſect. 2. obſeruauerat. Sciebat enim cerebro inſigniter læſo omnia deliriorum genera ortum habere conſueuiſſe. Nam lib. 2. de Morbis verſ. 24. inquit, caput quidem dolet præ nimia excalefactione, deſipit ſanguine à bile, & pituita in capite excalefacto, & plus ſolito commoto. Nam vt lib. de Morbo ſacro v. 296. ait, cerebro, & inſanimus, & deliramus, & timores, & terrores nobis accedunt. De phrenitide autem cordis inflammationem conſequente nullus mentionem fecit, quia hoc viſcus inflammari non patitur, & ſi aliquandò inflammari contingat, prius mors conſequitur, quam cordis inflammatio, & phrenitis conſpicua fiant. Tria hæc igitur, Iecur, ſeptum tranſuerſum, & cerebrum ſunt, ex quorum inflammatione phrenitis dicta excitari ſolet, quia hæc, vt ſuprà dicebamus, peculiari quodam modo menti, & rationi inſeruiunt. Quotieſcunq. igitur

hæ par

hepar inflammatione corripitur, quæ magna ſit, & cum glioſa cachochimia, ſanguis, qui ab eo tunc generatur, non impurus modò, ſed adeò feruens redditur, vt neque à cordis actione, neque à cerebri temperie corrigi poſſit; vndè ſpiritus animales ea perſpicuitate, & puritate, temperaturaq. non producuntur, vt actioni adeò nobili, qualis eſt ratio, inſeruire poſſint. Vndè hominem delirare neceſſe eſt, idque euenit, quando inflammatio eſt tanta, vt totum viſcus occupet, & potiſſimum vaſa omnia per illud diſſeminata, aliaque concurrant, quæ lib. 4. Epidem. verſ. 348. adnotauimus, cum enim, pars aliqua eiuſdem viſceris ab inflammatione libera eſt, ſanguis in parte non læſa genitus, purus exiſtens, ſpiritus vitalis materia euadit, cor enim facultate attratrice, qua pollet, quòd optimum ad ſe trahit, & hoc pacto ſpiritus puri generantur, quo caſu nulla mentis læſio contingit. Hæc eſt enim ratio potiſſima propter quam non omnes ex hepatis inflammatione phrenetici fiant. Simili modo quando ſeptum tranſuerſum inflammatione corripitur, ſpiritus vitales in corde, non modò ventillatione naturali deſtituti, feruidiores redduntur, ſed etiam fuligines ex inflammatione excitatæ ipſis admiſcentur, quæ eorum puritatem, & nitorem deſtruunt, in quo phrenitidis eſſentiam collocauimus, ex quibus cunctis patere arbitror, in phrenitide ex hepatis, aut ſepti tranſuerſi inflammatione caput non neceſſariò affectum eſſe: quia nullo modo eo patiente, ſed in naturali temperie cōſtituto, vitio tantūmodo obiecti, naturalis ſpiritus generatiò vitiari poteſt, & ſicuti iniuſtè ventriculus inculparetur, ſi carnes crudas, & triticū non concoqueret, ità pariter cerebrò non eſt imponendū, ſi ex inepta materia animales ſpiritus vitioſi generentur. Nam ſi cerebro, ex g. data eſt ea temperies, qua calorem vitalis ſpiritus, vt duo remittere poteſt, & ob aliquam cauſam morbificam hi incaleſcant vt tria, non eſt mirum, ſi à cerebro etiam optimè diſpóſito, non exactè temperentur. Et quod de temperie dicimus, idem de vitio, ſecundum ſubſtantiam eſt aſſerendum. Non eſt ergò inconueniens in phrenitico ex hepate, aut ſepto tranſuerſo, cerebrum, nec per eſſentiam, nec per conſenſum laborare, quamuis ſciam Galenum, & eius conſectatores contrarium ſentire. Exiſtimant enim cerebrum in his caſibus affici per conſenſum, quatenus inflammatio dictarum partium, ſiuè eius feruor cerebro communicatur, quod abſurdum eſt omninò. Adeò enim diſtant inflammatę partes à cerebro, vt impoſſibile ſit, hoc ab illis incaleſcere, vt homo deliret, qui ſæpè non delirat ex inflammatione faciei, à qua longè probabilius eſſet, cerebrum ob vicinitatem incaleſcere, quam ab hepate, aut ſepto tranſuerſo, adeò à capite diſtantibus. At verò, quæ ſigna oſtendunt in præfatis inflammationibus cerebrum incaleſcere? quod ſi tandem à vaporibus infernè eleuatis cerebrum incaleſcere concedatur, ità vt homo deliret, delirium hoc non erit continuum, & ex conſequenti phrenitis minimè dicenda erit, ſed logicis diſputationibus omiſſis, ſatis eſt mihi ſcire, noſtram hanc ſententiam, Hipp. habere auctorem, qui, vt ex præſenti loco conſtat, phrenitidem à ſepto tranſuerſo excitari abſque vlla cerebri læſione, cognouit; quando in eius eſſentia explicanda nullum recenſuit ſymptoma, quod ad capitis affectionem reduci poſſit, nec remedium aliquid propoſuit, quod capiti opem ferat; quod non erat omittendum, ſi aliquo modò caput affectum eſſe, crediſſet. Verum ſi huius læſæ operationis cauſas eadem methodo indagare voluerint aduerſarij, qua lib. de ſymptomatū cauſis ipſemet Galenus vſus eſt, in noſtram ſententiam ire cogentur. Nam cum quælibet actio lædi poſſit, vt ait Galenus dupliciter, vel læſa facultate, vel aliquo errore externo accedente. Facultaſq. iterum læ datur dupliciter, vel ipſiuſmet facultatis culpa, vel vitio inſtrumenti, ſicuti hæ duæ poſtremæ cauſæ in cerebro conſiſtunt, ità quæ ab errore externo dependet, quod euenit in caſu noſtro, cum ab illis diſtinguatur, cerebrum minimè affectum ſupponit, conſtat enim ſub ratione erroris externi comprehendi omnes cauſas, quæ neque ad facultatem, quæ in naturali temperie conſiſtit, neque ad inſtrumentum, quæ eius conſtructionem reſpicit, vllo modo ſpectāt, ex quo ſequitur, ob vitiatam materiam animalis ſpiritus, animalem facultatem abſque cerebri læſione, labefactari, & hoc pacto in prædictis inflāmationibus cerebro illæſo phrenitidem excitari. Quod ſi cerebrum læſum dicere velint, quia operationes, quæ in eò fiunt offendantur, ità vt quæſtio ſit tantummodo de nomine, concedatur, dummodo fateātur, cerebrum nullam in ſe habere affectionem, ob quam læſio operationis contingat. A cerebri tandem inflammatione phrenitis generatur: quod ab omnibus receptum eſt (cerebri nomine comprehendentes totum membrum, quatenus medullari ſubſtantia conſtat, venis, & arterijs per ipſum

Quare non ſemper ex hepatis inflāmatione phrenetici fiant.

ipſum diſſeminatis, duplicique membranâ ipſum cerebrum continente) quandoquidem hoc animalis facultatis ſedes exiſtit, quamuis conſtet de hac re antiquos aliter ſenſiſſe, contrà quos Hipp. diſputans libro de Morbo ſacro, non cor, aut ſeptum tranſuerſum homini ſapientiam præſtare; ſed cerebrum ſapientiæ internuntium, & prudentiæ cauſam eſſe, demonſtrauit. Hoc enim aere mediante, quem primum in ſe trahit, vitalem ſpiritum, qui animalium (vt ſæpius dictum eſt) materia proxima exiſtit, attemperat, & peculiari facultate, animalitatis formam (vt ità dicam) ipſis impartitur. Si igitur hoc viſcus ab inflammatione ità incaleſcat, vt ſolitam temperiem ſpiritibus largiri non poſſit, delirare hominem, neceſſe eſt: deliriumq. fit phreniticum, ob putredinem, quæ inflammationi adiuncta eſt, vt à principio explicatum eſt. Et hi ſunt morbi, à quibus phrenitides excitari cenſet Hipp. ad quos alludens in præſenti ſententia, in qua de ea tantum tractare intendit, quæ à ſepto tranſuerſo dependet; vt quæ fortè frequentius contingat; à principio inquit: Phrenitides fiunt etiam ex alijs morbis, de quibus hoc in loco ſibi agendum non exiſtimauit: tum quia minus frequenter inuadunt, tum maximè, quia cum ſint quodammodo ſymptomata eorum morborum, à quibus ortum ducunt, curatio illorum, ab ipſorum morborum curatione dependet. His de Phrenitide explicatis, quæ de deliriorum differentijs à nobis ſunt tradita in expoſitione Coac. Prænot. verſ. 123. addere, non erit inutile.

Mar.n.9. *Verſ. 103. Excepto vino.*

Quia phrenitis ex ſepto tranſuerſo valdè conuenit cum peripneumonia, ideò iiſdem ferè curanda eſt, nam & humidis fomentis, ac potionibus vtendum iubet. Excipit peculiariter vinum, quod in peripneumonia exhibere cenſuit Hipp. in hoc verò morbo pernitioſum eſt propter delirium, quo præſente nihil eſt, quod magis hominem lædere poſſit. Vndè lib. de
Mar.n.10. Affectionibus verſ. 97. Legimus: vinum nō conuenit mente motis, neque in hoc morbo, neque in quibusvis alijs. Quia igitur eadem eſt curatio in hoc morbo, qualis eſt peripneumoniæ, ideò interdicto vino, in reliquis curationem inſtituit calefactorijs, quæ dolorem ſedent; potionibus, quibus partes pectoris humectentur, quemadmodum in peripneumonia fieri ſolet, quam curationis ſimilitudinē clarius expreſſit inferiùs de pleuritide tractās his verbis. Curare verò pleuritides hoc modo oportet, vt plurimum velut phrenitidem, peripneumoniā, præterquā quod hic balneis calidis, & vino dulci vtendum eſt. Cuius quidem conuenientiæ ratio ab eſſentia morbi, & à laborante parte dependet. Hi enim affectus omnes in inflammatione conſiſtunt, affectæque partes ad medium ventrem pertinent. Peculiaria verò proponit vinum dulce, omnibus pleuriticis conueniens, nec non peripneumonicis, dum mente conſtant. Phreniticis verò ob rationem allatam infenſum. Balneum verò, & ipſum in pleuritide conuenit; nequaquam verò in phrenitide, & peripneumonia, quia pleuriticorum dolores ſedare, humoreſque lateri infixos attenuare, diſſipare, & diſcutere poteſt, quæ quidem in phrenitide, aut peripneumonia incaſſum tentantur, partes enim affectæ, non ità cum toto corpore, & cum externa ſuperficie communicant, vt per illas humor peccans diſpergi poſſit, imò à balneo attenuati humores in toto exiſtentes, facilius ad inflammatam partem confluentes, morbum augere poſſent.

Mar.n.9. *Verſ. 104. Et ſiquidem fieri poteſt ſurſum purgare.*

Dixit, ſi fieri poteſt, quia plurimi phreniticorum non medicamenta modo recuſant, ſed etiā alimenta, vt duce experientia Hipp. adnotauit lib. 1. de Morb. verſ. 308. Quomodo autem
Man.n.36. circa purgationem pro huius morbi curatione ſibi conſtet Hipp. quam lib. Acutor. 4. verſ. 27. damnare viſus eſt, patebit: ſi quæ in illius loci expoſitione à nobis allata ſunt, benigno animo legantur. Et ſi quis illis non acquieſcens, purgationem in hoc affectu improbare perſiſtat, tanquam in omnibus inflammationibus antè venæ ſectionem Hipp. ſuſpectam, is tandem ſciat, eo in loco non prohiberi purgationem, quæ fit per ſuperiora, quæ neceſſaria ſtatuitur in hoc caſu, quò ſputorum eductio facilior reddatur: quemadmodum in peripneumonia, quandoquidem hi duo affectus, curatione omninò inter ſe conueniunt, ſed de ea tantum, quæ fit per inferiora, & quæ humorem reſpicit in parte inflammata fixum, & conſtipatum, vt ſequentia verba illius contextus palàm faciunt.

Mar.n.10. *Verſ. 113. At inſpicientibus nihil mali habere videtur.*

Inſanus quidem eſſet ille, qui ægrotantem ſuffocari videns, ſpiritu intercepto, fixiſque, &

promi-

prominentibus oculis intuentem, deglutire nequeuntem, anxium, & frequenter exilientem, facieque, & faucibus exardentem, nihil mali habere exiſtimaret, & ideò verba illa, inſpicientibus nihil mali habere videtur, non ad ægrum, ſed ad fauces referenda ſunt, ac ſi dixiſſet, & fauces inſpiciētibus nihil mali habere videntur, quod quidem ſignum pluries diuerſis phraſibus adnotauit Hipp. Aliquando enim loquitur in hunc modum, cum faucium gracilitate, aut æqualitate, modo ait, gurgulione non magno exiſtente, & molli, aliquando hoc pacto, circa fauces planas, non tumidas. Nihil (etiam quandoque) faucibus conſpicuum facientibus, alijſque dicendi modis vſus eſt Hipp. quibus tumorem nullum, aut inflammationem in faucibus apparere ſignificatur. Verum hæc, quia ſatis nota ſunt, facilè præterijſſem, niſi Salij interpretatio ad dicendum me concitaſſet. Quid verò de medicamentis ab Hipp. propoſitis ſit dicendum, quæ adeò acriter improbat Salius, 4. Acutorum verſ. 72. à nobis indicabitur. circa litteram adnotanda eſt vox λοζει quam interpres tranſtulit, anxius eſt, ſignificat enim eiulatus emittit, aſpera, & rauca voce, cuius proprietatem, vnico verbo exprimere latino ſermoni non eſt conceſſum.

Verſ. 131. Et in vrina ſubſidet, velut eruum. Mar.n.12.

Quid per ſedimentum orobo ſimile intelligendum ſit ab Hipp. libro 4. Epidem. verſ. 77. explicare pro poſſe tentabimus.

Verſ. 145. Et vbi moriturus eſt, & potum, & ſorbitionem, & pituitam per nares reuomit. Mar.n.13.

Non quidem ob anguſtiam viarum: ſed quia muſculi deglutitioni inſeruientes proprium munus præſtare non poſſunt.

Verſ. 160. Hi tertia die moriuntur voce ſoluta. Mar.n.14.

Si dum vehemens eſt morbus, cōuulſiones fortiores torquent, ſimulquè laborantibus neruis, vox (vt nuper dicebat) intercipitur; rationabile eſt etiam, conuulſionibus remiſſis vocem recuperari. Remittuntur verò conuulſiones, non ſolum quando natura præualens morbo, illum ſuperare incipit: ſed etiam eadem natura ſuccumbente morbo, cum enim conuulſio (vt alibi demonſtrauimus) ſit motus præter naturam à ſpiritibus animalibus excitatus, dum ab aliqua cauſa morbifica irritantur; viribus collabentibus, eorum motum hebetari, & ex conſequenti conuulſiones remitti, neceſſe eſt, & quia vocis interceptio ab eadem neruorum affectione dependet, remiſſis conuulſionibus, vocem recuperari, rationabile eſt. Hac igitur ratione in hoc morbo voce ſoluta, tertia die moriuntur opiſtotonici, vt inquit Hipp. Hac eadem ratione ſæpius in morbis contingit, ægro propè mortem conſtituto, plurima ſymptomata, adeò remitti, vt deuicti à natura morbi opinio oriatur, quæ quidem remiſſio, vt vanum quid perſpectum, *Meglioramento della morte*, vulgari prouerbio appellatur.

Verſ. 170. Fiunt maximè ſeptima die. Mar.n.15.

Omnia ſymptomata recenſita, intrà terminum ſeptem dierum ferè ſuperuenire intelligendum eſt, quamuis alia prius, alia poſterius appareant. Nam voluuloſos ſeptima die maximè mori teſtatur Hipp. lib. de Affect. verſ. 232. His autem omnibus concurrentibus morbus non Mar.n.22. deſperatus modò redditur, ſed mortem in propinquo eſſe, demonſtratur.

Verſ. 202. Atque hoc in his contingit, quorum naturæ, & corporis affectiones humidæ ſunt, & morbus fortis eſt, &c. Mar.n.16.

Quorum natura, & complexio humida eſt, & morbus fortis, hi purulenta expuunt, nam humida complexio humorem producit: morbi autem fortitudo eiuſdem humoris copiam atteſtatur, quarè hi multum ſpuunt, qui verò natura ſicca exiſtunt ob rationes dictis contrarias, concocta quidem expuere poſſunt, pauciora tamen prædictis.

Verſ. 212. Hæc peripneumonia nihil abeſt ab affectionibus, quæ in pulmone ſunt. Mar.n.16.

Horum verborum ſenſus eſt. Peripneumoniam nullo modo differre ab alijs morbis, qui in pectore conſiſtunt, quia ſi eorum quidam modò leuiores, modò grauiores, conſpiciuntur; iuxtà naturam accidentium, quæ ipſos concomitantur, aut ſuperueniunt: ità etiam peripneumonia modò grauis, modò leuior eſt: quandoquidem, in qua omnia ſymptomata in textu enarrata concurrunt, ea grauiſſima eſt, & læthalis, quæ verò pauca eorum habuerit, pernitioſa non eſt, ſed mollis, & quæ facilè ſuperatur.

Verſ. 217. Non tamen peccabit, ſi quis etiam pleuritidem, & phrenitidem ità curare aggrediatur. Mar.n.17.

Quia,vt ſuprà adnotauimus,phrenitis,de qua in hoc libro tractatur, ſepti tranſuerſi inflammationem conſequitur; non eſt rationi alienum, eodem etiam modo curari, quo reliquæ affectiones, quæ ab inflammatione medium ventrem tenente dependent; vt ſuperius explicauimus,

Mar.n.17. *Verſ. 219. Primis autem diebus ſorbitiones ſint dulciores,*

Hic locus apertè oſtendit,diſtingui apud Hipp. pinguia à dulcibus, ità vt non ſatis mirari poſſim Galenum qui coment.6. in ſextum Epidemiorum, ſub nomine pinguis dulcia contineri,teſtatus eſt, innumera enim reperies loca apud Hipp. in quibus pinguia, & dulcia manifeſtè diſtinguuntur,

Mar.n.17. *Verſ. 231. At medicamenta ſurſum educentia, ſexta, & ſeptima, &c.*

Damnauerat ſuperius purgationes copioſas deorſum factas,quia per hæc ſputorum fit ſuppreſſio, à quibus æger ſuffocatur; quia reuulſio fit in contrarium, quod in purgatione,quæ fit per ſuperiora, non contingit, imò ab hac ſputi eductio facilior redditur, quarè ſicuti ad quintum diem, quo tempore communiter ſputum nondum procedere incipit, inferna purgatio permittitur, quæ ab eo tempore, cum iam æger ſpuere incipere debet, eſt ſuſpecta; ità purgantia ſurſum, & ſexta die, & ſeptima, & nona, atque etiam morbo vlterius progreſſo dari poſſunt. Medicamentum verò ab Hipp. in hoc caſu propoſitum, vt expertum ſæpius non adeò formidandum eſt, quia ſi homines illius ſeculi illud ferebant,neſcio videre, cur etiam noſtri idem ferre non poſſint. Vanum eſt enim dicere,tunc homines robuſtiores fuiſſe, quod vulgò decantatur vbique; quia ſi hoc concederetur, fateri etiam oporteret, naturam humanam, brutorum reſpectu,impefectiſſimam eſſe, ſi illis adhuc priſtino robore fruentibus, ſoli homines in dies imbecilliores redderentur. Nam ſi idem cælum eſt,eademque terra,à quorum diſpoſitione animalium forma, roburque dependet, quod in lib. de Aere, Aquis,& loc. docet Hipp. eaſdem etiam modo complexiones eſſe fateri oportet, quales fuere antiquitus, niſi quatenus, ex viuendi genere eas alterari contingit,nam qui in ocio degunt,debiliores,qui verò ſe exercent, & alia pro ratione faciunt,robuſtiores eſſe fatendum eſt, quarè vnus viuendi modus aliquo ſeculo vſitatus, hominum, ſtatus non parum immutare poteſt. Verum id non ex temporum ſucceſſione contingit: nec diuerſitas tanta eſt, vt eius gratia medicamenta, quibus communiter vtebantur antiqui, in robuſtioribus ſaltem, modo adminiſtrari non poſſint. Ridiculum pariter eſt Salij ſubterfugium (quod etiam alios recepiſſe noui) dum medicamenta per vomitum purgantia noſtris temporibus periculoſa exiſtimat, quia illis non ſumus aſſueti, quemadmodum antiqui; ac ſi, hoc æuo nullus per vomitum iudicetur morbus, nec reperiantur homines, qui facillimè, & ſpontè, & à medicamentis vomant. Vndè obſeruamus quotidiè,multos ægrotantes, poſtquã diutius à Medicis rationalibus vocatis incaſsũ curati ſunt, tandem Antimonio aſſumpto, aut aliquo ſimili medicamento ſurſum vehementer purgante, quibus empirici vtuntur, à contumaciſſimis morbis in totum ſanari, nec magis periclitari homines ab horum medicamentorum vſu,obſeruamus, quam à noſtris benedictis communiter dictis, quæ etiamſi blanda ſint, ac leuia,aliquando tamen,& ipſa,læthales ſuperpurgationes inducere obſeruantur. Nam læſiones à medicamento prouenientes, non ab eius fortitudine dependent omninò, ſed ab inepto eius vſu. Vndè non minus ægrotantem lædit medicus, leue medicamentum præbens ei, qui forte expoſcit, & deorſum purgat, cum ſurſum id facere deberet: quam ille, qui forte, & ſurſum purgans dat illi, qui mitiori, & infrà ſubducente opus habet. Non nego tamen ſupernas purgationes longè moleſtiores eſſe in ipſo actu vomitionis,quam infrà ducentes: vndè ſæpè ægrotantes ſibi ipſis mori videntur, ceſſata tamen euacuatione, totum oppoſitum ſequitur, quandoquidem per vomitum purgati,ſtatim melius habent, alacrioreſq. & ad omnes operationes obeũdas promptiores redduntur, non ſiticuloſi, benè appetunt, & citiſſimè reficiuntur,cuius oppoſitum euenit infernè purgatis. Nihilominus medici noſtri temporis iucunditatem omnibus præferentes, nullo habito reſpectu,aut morbi, aut temporis,aut alicuius rei, quamlibet purgationem cum maxima artis iactura per inferiora moliuntur.

Mar.n.19. *Verſ. 242. Et tuſſiendo reijcit ſubbilioſa, velut à mali punici corio, &c.*

Vt præſentis ſententiæ legitimus ſenſus inueniatur,contextus verba à propria lectione non ſunt diſtorquenda,ità igitur latinitati donanda ſunt,& tuſſiendo reijcit ſubbilioſa, velut à malico-

licorio; niſi rigmata,hoc eſt ruptiones habuerit. Si verò habuerit, etiam ſanguinem à ruptionibus, eſt autem & ſanguinea. In ſanguinea verò ſub cruenta reijcit, &c. His igitur diligenter perſpectis,patebit hoc loco,ex ſputis triplicem pleuritidis ſpeciem conſtitui;prima eſt biliosa ſine ruptionibus,in qua ſputum ſubbilioſum apparet colore malicorij infectum. Altera ſpecies eſt biliosa pariter, ſed cum ruptionibus (ſunt autem ruptiones ῥήγματα Græcè,ſolutiones continui in carne, citrà vulnerationem tamen factæ, ſimiles illis, quæ fiunt in neruoſis σπάσματα quæ dicuntur (vt Gal. pluribus in locis teſtatur)quia igitur per huiuſmodi ruptiones venulæ per carnes diſſeminatæ rumpuntur, & ſanguinem fundunt, meritò ægrotantes ſanguinem ſincerum expuunt. Tertia deniq. ſpecies eſt, quæ ſanguinea dicitur, eò quod à ſanguine oritur,à præcedenti differens, quia in illa ſanguis ſincerus expuitur à ruptionibus,in hac verò ſputum ſanguineum expuitur, cuius diuerſitatis ratio infrà explicabitur. Has igitur tres pleuritidis ſpecies inuicem comparando,inquit:Bilioſam abſque ruptionibus omnium mitiſſimam eſſe, quatenus dolores non admodum intenſos producit, quæ verò ruptiones habet,doloroſior quidem eſt prædicta. verum non læthalior, doloroſior quippè eſt propter ruptiones,quæ abſque dolore vehementi fieri non poſſunt,non eſt tamen læthalior,quia per abruptiones exitus materiæ morbificæ patet,& de his pleuritidis ſpeciebus intellexit Hipp.lib.Coac.Prenot. ſect.2.v.222.vbi in confirmationem præſentis doctrinæ,inquit: Pleuritides ſinè auulſionibus grauiores ſunt his, quæ cum auulſionibus fiunt,nam etſi diuerſo nomine vſus ſit: quandoquidem, quæ hoc in loco ῥήγματα vocat, in coacis σπάσματα appellauit,eandem rem,tamen ſignificare voluit. In idem enim ſignificatum eadem voce vſus eſt lib.1.de Morb. ſect.2.verſ.52. *Mar.n.16.* vbi ità loquitur. Quibuſdam autem cum debilia ſpaſmata facta fuerint in carnibus,aut venis, non ſuppurantur, ſed fiunt dolores diuturni, & vocantur hæc rigmata, ex quibus patet differentiam inter rigmata,& ſpaſmata,quam ſuperius, e Gal. adnotauimus in Hipp.doctrina non attendi, ſed quaſi ſynonima eſſe. Pleuritis igitur bilioſa ſinè rùptionibus,quo ad dolorem, mitior eſt: verum ratione periculi, grauior eſt, ac periculoſior. Sanguinea verò appellata fortis eſt, doloroſa, & læthalis. Idque conſonum eſt ei, quod in lib. Coac.Prænot. ſect.2. v. 247. de Pleuriticorum ſputo regiſtratum eſt, vbi ſanguineum ſputum ſtatim à principio excretum, valdè pernitioſum eſſe determinatur. Generatur autem huiuſmodi pleuritis à ſanguine in intimis ſubſtantiæ partibus conculcato, qui loco coctionis, corruptionem adeptus, pars eius ſeroſior vi putredinis ſegregata educitur,& hoc modò ſputum ea ſeroſitate infectum ſubſanguineum apparet, pars verò craſſior in grumos nigros concreta temporis progreſſu educitur, vndè ſputum apparet,de quo Hipp. in textu inquit. Quum igitur affuerit ſingultus, ſimulque cum ſaliua ſanguinis grumos nigros tuſſiendo reiecerit, ſeptima die moritur, hæc enim corruptionem in ſanguine indicant, adeòque malignam, vt indè eleuati vapores ſingultum inducere poſſint, ex quo mirum non eſt, ſi mors ineuitabilis ſeptima die ſequatur. Quum verò pleuritis à ſanguine excitatur benigniori, qui vice corruptionis coctionem quandam ſubire incipiat, pars eius tenuior vi caloris ad bilis naturam accedit, pars altera ſemicocta cum ea excernitur, vndè ſputum flauum ſanguini permixtum excreatur, quod mitiſſimæ, & ſalutaris pleuritidis inditium eſt. De hac enim intellexit Hipp. inferius verſ. 259. *Mar.n.20.* Dum inquit: Bilioſæ verò, & ſanguineæ: hoc eſt, in quibus ſputum bilioſum ſimul, & ſanguineum eſt, nona, & vndecima die iudicant, atque hi magis ſani fiunt. Quam ſententiam repetens libro Coacarum Prænot. verſ. 232. Dum vocem (ſimul) addidit, eius loci veram expoſitionem patefecit, inquit enim. Bilioſæ ſimul, & ſanguineæ pleuritides plerumque nona, & vndecima die iudicantur, & maximè ſanantur, &c. quæ ſequuntur, omninò conſentientia ijs, quæ in hoc libro traduntur, ex quibus patet, vnicam eſſe pleuritidis ſpeciem, in qua ſputum, & bilioſum ſimul, & ſanguineum expuitur, longè diuerſam ab his duabus pleuritidis ſpeciebus; bilioſa inquam, & ſanguinea, quarum vtraque grauis eſt, & periculoſa, illa autem mitis eque, ac ſalutaris.

Verſ. 271. Si alicui ex dictis pleuritidibus contingat dorſum rubefieri, &c. *Mar.n.21.*

De peculiari pleuritidis ſpecie non tractat Hipp.hoc in loco,licet pleraq.ſymptomata,quę referuntur in contextu,eam pleuritidem deſignare videantur,quam ex dorſo appellauit libro ſuperiori: quam quidem,ſigna hæc concomitantur. Dorſum rubicundum fit,caput,& pectus caleſcunt,& venter aliquando, & pedes & crura. Sed quædã ſymptomata recenſet grauiora,

R 2 quæ

quæ nullius ſpeciei propria ſunt, ſed omnibus communia, vt in vnaquaq. ſuperuenire poſſint, quò his mediantibus, quid de euentu futurum ſit præuidere poſſimus. Idque patet ex ijs, quæ habentur in textu, dum inquit: Si alicui ex dictis pleuritidibus contingat, &c. & ex ſequentibus ibi. Porrò ſuper omnia relata ſigna in vnaquaque pleuritide conſiderare oportet linguam, &c.

Mar.n.22. *Verſ. 290. Si igitur prima, & ſecunda die poſtquam inuaſit morbus, &c.*

Quum ſuperius vniuerſalem, & omnibus pleuritidibus congruentem curationem attigiſſet, ibi: Curare verò pleuritides hoc modo oportet, &c. nunc particularis pleuritidis curationem inſtituit, in qua bilis viget, quæ ſi leuiter abundet, pro ea educenda ſufficiens erit clyſter ex thapſiæ decocto: Bilem verò mediocriter peccare, ex ſtercore ſubbilioſo patebit. Quod ſi exindè bilis portio adhuc in aluo contineatur, quod tormen, & dolor ventris ex aluo cõmota, indicabit: idem clyſter reiterandus erit. Quæ quidem euacuatio per clyſteres non bilioſæ tantum, ſed etiam alijs conuenit, vbi aluus modicè egerit, & ideò licet ſtercus purum ſit, hoc eſt, nequaquam bilioſum, nihilominus eadem euacuatio per clyſteres conueniens erit. Bile autem vehementer peccante, vt euenit ijs, quibus præter bilioſum temperamentum ſigna bilis præceſſere, eaque non purgata, in morbum inciderunt; purgatio facienda eſt per pharmacum bilem purgans: priuſquam æger expuere incipiat, nè ab inferna purgatione ſputi eductio prohibeatur, & hæc de purgatione in pleuritide. Quæ verò de reliqua curatione in textu referuntur, ſicuti vtilia ſunt, ità ſunt adeò manifeſta, vt noſtra explicatione minimè egeant. non prætereundum eſt tamen, Hipp. fomentorum vſum non probare, niſi poſtquam ſputum apparere inceperit, ob rationes referendas lib. de Affect. verſ. 71. licet tentandi gratia, an ex eorum vſu antè omnia dolor ſedari poſſit, vt in acutis nos admonuit.

Mar.n.25. *Verſ. 313. At verò ſanguineam pleuritidem, ſic curare oportet.*

Hæc antedictis copulanda ſunt, quibus docemur præcedentem curationem pleuritidis bilioſæ, ſanguineæ etiam conuenire, nec abſque ratione, quia dum ſanguis in inflãmatione corrumpitur, ad bilis naturã quam proximè accedit, vndè curatio eadem, & bilioſæ, & ſanguineæ accommodari poteſt. Dum verò ſubiungit Hipp. Poſt iudicationes autem cibis leuibus reficito, & reliqua ſubſequentia. Doctrinam proponit à præcedentibus ſeparatam, quâ docemur, quid faciendum ſit in omni pleuritide, poſtquã morbus fuerit iudicatus, nè quæ relinquuntur poſt iudicationem, alicuius maioris mali cauſæ ſiant, quod in hoc morbo ſæpiſſime euenit, & potiſſimum noſtris temporibus, in quibus hæc pars curationis à recentioribus negligitur, & hanc noſtram interpretationem confirmat, particula verò, quam cum omiſerit Interpres, errandi occaſionem Salio præſtitit, qui ſibi perſuaſit, hæc de ſola ſanguinea pleuritide eſſe intelligenda, cuius malitia tanta ſit, vt poſt iudicationem peculiari cautione etiam egeat. Verumtamen præter dictam particulam verò, quæ relationem ad præcedentia dicit, curatio ipſa, quæ omnibus pleuriticis, à morbo iudicatis, accommodatur, noſtram expoſitionẽ confirmat, refectionem enim ægrotantis intendit, materiæq. morbificæ reliquias reſpicit, quæ ſæpè ob tenacitatem, aut ægroti debilitatem intus relinquuntur, quod quidem omnibus pleuriticis euenire poteſt. Nec rationabile eſt Hipp. morbi acutiſſimi, & grauiſſimi curationem tacuiſſe, pleuritidis ſanguineæ inquam. Quid vero iudicato morbo faciendum, indicaſſe.

Verſ. 341. Si verò ex eo, quod in pulmonem effuſum eſt, pus non educatur.

Hic eſt idem affectus, de quo ſuperiori libro actum eſt ſect. 2. v. 294. & ideò eadem curatio ambobus accommodatur, quamuis in cauſa antecedentẽ aliquo modo differant. Docet enim Hipp. qua ratione tractandi ſint illi, qui ex pulmone ſuppurati facti ſunt, poſtquam pus à pulmonibus in pectoris cauitatem deſcendit. In priori tamen libro loquebatur de ſuppuratione peripneumoniam conſequente, propter materiam in pulmonibus derelictam excreationis defectu, hic autem de ſuppuratione tractatur, quæ in pulmone quidem, velut præcedens, ſedem habet, eius tamen materia à latere ad pulmones tranſmiſſa, quæ ob aliquam cauſam tempore congruo expurgari non potuit, loquebatur enim de curatione, quæ pleuriticis conuenit, quando ſoluta inflammatione lateris, materiaque ad pulmones tranſmiſſa, nec ſpontè, nec artis beneficio expurgari potuit, ſed in ipſis collecta, in pus tandem conuertitur, indè verò in pectoris cauitatem deſcendens, manus operatione eget, ex quibus notandum, ex pleuritide ſuppuratos duplici modo fieri, primò quando materia in latere, vbi viget inflam-

matio,

matio, ſuppuratur, ruptoque abſceſſu, pus in pectoris cauitatem deſcendit, & de hac tractauit lib. 1. de Morb. verſ. 235. Altero modo ex pleuritide ſuppurati fiunt: quando poſt iudicationem materia à latere ad pulmones tranſmiſſa, in ipſis pulmonibus ſuppuratur, puſque indè in thoracis cauitatem delapſum ſuppuratum hominem facit, & de hac in hoc loco tractatur; Mar. n. 11. qua quidem diſtinctione ignorata auctoris mentem aſſequi, locaque diuerſa inuicem conciliare, eſt impoſſibile.

Verſ. 394. Ptiſanæ heminæ congio aquæ affuſo. Mar. n. 29.

Per ptiſanam, hoc in loco intelligimus hordeum piſum, & cortice mundatum, ex quo ptiſanæ ſorbitio conficitur. Vndè præſens potio erit, aqua hordei à noſtris appellata, ex hordeo decorticato parata, quia fortaſsè aqua hordei, cuius mentionem fecit ſuperius, ex integro parabatur, ariſtis tantummodo ablatis. Notanda eſt quantitas hordei aquæ incoquendæ, quæ iuxtà vulgatam ponderum Græcorum computationem, erit vncia hordei pro qualibet libra aquæ.

Verſ. 398. Vuarum paſſarum exemptis vinaceis heminam, &c. Mar. n. 29.

Si vinacea ex paſſis vuis detrahuntur, vt earum adſtrictio, & auſteritas auferatur, neſcio cur nobis fingere debemus, Hipp. hoc in loco probare auſteras, non communes, præſertim, cum de auſteris vuis paſſis nullibi fiat mentio? & certè niſi dulcium reſpectu tales dicantur, nunquam auſteras deguſtaui paſſas; licet vinum ex iiſdem vuis paratum auſterum euadat, quia auſteritas in vino à vinaceis prouenit, ſi diutius cum muſto bullire permittantur, quod in paſſis non contingit. ſed eſto paſſas auſteras inueniri: hęc non modo dulcibus temperatiores non erunt, quemadmodum credidit Salius; ſed illis calidiores. Vinum enim auſterum dulci calidius eſſe, docet experiētia, eodē met Hipp. atteſtante lib. 2. de Diæta v. 247. At verò (inquit) Mar. n. 13. alba auſtera calefaciunt, magiſq. vrinam mouent, quam aluum. Sed fortaſsè dum dixit auſtera, acida intellexit Salius, quæ ex vua ſint confecta, naturalem, & perfectam maturitatem nondum conſecuta. Verum nimis ſuperſtitioſum eſt, paſſarum caliditatē formidare, quæ ab aquæ frigiditate corrigi poteſt: ſi Hipp. eam non timuit, quam & mel, & fauum, & cuminū, & vinū Thaſium vetus habere, notum eſt, quando ex his potiones in eundem finem parare nos docet.

Verſ. 414. Vinum Thaſium vetus. Mar. n. 29. 17

Vinum Thaſium vinoſū, & admodum potens eſſe, multa perſuadent, & primo, quia in hac potione adeò exigua vini quantitas imponitur, vt ſi aquoſum eſſet (vt credidit Salius) nihil ſenſibile aquæ impartiretur: ſecundo, quia vina aquoſa citò aceſcunt, nec diù perdurare poſſunt, & Hipp. antiquū probat: tertio, quia ad longiſſimas regiones tranſportabatur, & nomine inſigne erat, quæ vinum generoſum fuiſſe atteſtantur. Addo ſolum, in quo naſcebatur, inſulam eſſe, quæ ob maris ambitum, continenti calidior eſſe conſueuit. Præterquam quod ratione longitudinis aſtronomicæ, regio calida potius, quam frigida dicenda eſt, eſt enim ſub longit. g. 41. m. 50. ſi Ptolomęo credimus, regioni, vbi phalernum naſcebatur, omninò conueniens. Quod ſi Gal. Thaſum inſulā, ventis aquilonaribus expoſitam eſſe ait, non tamen ex hoc inferri debet, vina generoſa non producere, ſi & ratione climatis, & ratione ſitus inter calidas regiones adnumeratur. His rationibus Plinij teſtimonium addatur, qui lib. Nat. Hiſt. 14. cap. 7. de vino Thaſio hæc ait: In ſumma gloria poſt Homerica illa, de quibus ſuprà diximus, fuere Thaſium, Chiumque, ex quibus patet, vinum Thaſium vetus generoſiſſimum fuiſſe: ità, vt exigua eius portio aquæ admixta vehiculi loco inſeruiat, nè diutius in hyppocondrijs moram trahens, in bilem conuertatur, aut aliquod maius malum inferat.

Verſ. 419. Mala adorata dulcia contundito, & aqua macerato, & aquam bibendam dato. Mar. n. 29. 20

Mala dulcia, & odorata probat, non acida, quia cum hæc frigidioris ſint naturæ, aquæ frigiditatem, non adeò corrigere poſſent, præterquam quod, hæc non ità naturæ amica exiſtunt, quemadmodum dulcia, & odorata; vinoſis pariter hæc præferuntur, quæ ſaporem medium inter dulce, & acidum habent (talē enim eſſe ſaporē vinoſum, docuit Dioſc. c. de malis punic.) hæc. n. vini inſtar caput tentant, vndè quia potionē in notabili quātitate ingrediūtur, hac facultate nō parū lędere poſſent. Dulcia igitur, & odorata ſunt eligēda, quippèquæ odorē, & ſaporē gratū aquæ pręſtant, vt ęgrotantibus iucunda fiat. Huiuſmodi potiones æmulantes recētiores aquā ex amarenis conficiunt, cuius potu ægris febrientibus, abſq. vllo incōmodo ſatisfacimus.

Mar.n.22. *Verſ. 421. Quod ſi morbus regius inſuper corripiat, vuæ paſſæ albæ, &c.*

Rectè dixit ſuperueniat, non ſuccedat, quia quando cauſoni morbus regius ſuccedit cauſone iudicato, copioſo potu non amplius egemus, ſed tantummodo, quotieſcunq. perſeuerante cauſone, morbus regius ſuperuenit. Notandum verò in hac potione diureticis, cnicum admiſceri, qui purgatorius eſt, non vt in diuerſum trahat, ſed vt diureticorum virtus augeatur, aliàs enim adnotauimus, vt 2. de Morb. ſect. 2. verſ. 214. purgantia diureticis impoſita, horum facultatem mirumin modum augere.

Mar.n.22. *Verſ. 428. Omnia verò, per noctem ſub dio expoſita, dabis febrienti.*

Has potiones ſub dio exponit hoc in loco Hipp. non modò (quod alibi 2. de Morbis adnotauimus) vt tenuiores, & puriores reddantur, ſed vt frigidiores quoquè actuali frigiditate euadant. Verum quia intenſa frigiditas hæc admodum infenſa eſt ijs, qui aluum laxiorem ſatis habent, ideò ſubiungit; Exceptis ijs, quibus alui immodicè fluunt. Superius enim aquam ex malis cydoneis paratam probauerat, ſi aluus ſoluta fuerit, quo caſu eam ſub dio exponere non oportet, nè adeò frigida euadat, vt ægrotantem lædere poſſit, cum enim in fluxibus retentrix ventriculi facultas imbecillis ſit, copioſas potiones tandiù retinere non poteſt, quòuſque actualem frigiditatem, ſi intenſior fuerit, deponat. Vndè adhuc frigida ad inteſtina perueniens (quibus frigidum inimicum eſſe, propter nouitatem Hipp. determinauit lib. de Humid. vſu) ea mirumin modum lædit, nihil enim experimento magis, notum eſt etiam apud idiotas, quam actu frigidum in ventre inferiore dolores mouere, potiſſimum ijs, qui alui fluore tenentur. Sed video aliquem mihi obijcere, Hipp. in ſuperpurgationibus frigida copioſa vti conſueuiſſe, idque colligitur ex hiſtoria vxoris Antimachi lib. 5. Epid. verſ.
Mar.n.9. 128. regiſtrata, quæ aſſumpto Elaterio, ſiuè alio fortiori medicamento, nimium purgata mortua eſt, in fine enim narrationis ſubiungit Hipp. Videbatur viuere potuiſſe, ſi aquam bibere potuiſſet, ac ſtatim euomere, priuſquam deglutiſſet. Huic reſpondeo dupliciter, primò quia non erat intentio Hipp. eam dare actu frigidam, quemadmodum in hoc caſu; & quia frigiditatis nulla fit mentio, ſignum, talem exiberi voluiſſe, qualis eo tempore reperitur, non arte refrigeratam. Secundò, quia ſupponit, eam ſtatim, ac potata eſt, euomi, priuſquam ad inteſtina deſcendat, vt nihil incommodi ijs afferre queat.

De Morbis Lib. IV.

Mar.n.8. *Verſ. 93. Quod aliàs bilioſum eſt & leue.*

Ex hoc loco colligi poſſe videtur alimenta, quę facilè concoquuntur prõptè etiam in bilem verti, neque id ratione caret, cum enim bilis nihil ſit, quam ſanguis tenuior, vlteriorem concoctionem adeptus, certum eſt, quæ facilè concoquuntur, tenuiora eſſe: vndè non ſolum propter ſucci tenuitatem, in tenuiorem ſuccum, vt eſt bilis, facilè tranſeunt, ſed etiam, quia cum citò concoquantur, calore in ea vlterius agente; quo tempore duriores cibi conuenientem coctionem acquirunt, hi tenuiores percocti in bilem tranſmutantur: Quæ omnia cum non ignoraret Hipp. ideò peccante bile, alimenta in ſuo genere paulo duriora eligere ſolitus fuit, vt milium, & piſces cartilaginoſos. Pituita verò dominante leues cibos probat, vt
Mar.n.56. expreſſis verbis manifeſtauit, lib. de Inter. Affect. ſect. 3. verſ. 327. in curatione coxendici morbi à pituita.

Mar.n.8. *Verſ. 97. Hepar, quod pueri cor vocant.*

Non pueros modo, ſed etiam medicos noſtri temporis nomine inſignes, in hoc eodem deceptos noui, qui hepatis dolores ex bile prouenientes, quales ſunt, de quibus hic tractatur, tanquam ad ventriculum ſpectantes, calidis curare vſque ad ægri interitum deſiſtere non poſſunt, erroris autem occaſionem præbet ſitus, qui (quoniam hepar ſecundum lobum ſuperiorem ventriculo ſuperpoſitum eſt) vtriuſque viſceris vnus; & idem eſt, ità vt partis affectæ cognitio ex loci inſpectione haberi non poſſit; probabile tamen eſt, dolores ad ventriculi regionem ſub coſtis affligentes, ſi in anteriori tantum parte conſiſtunt, ad hepar potius, quam ad ventriculum pertinere, quandoquidem dolores ventriculi, modò anteriores partes, modò poſteriores, modò latera vtrinque, & aliquando cinguli inſtar prædictas omnes partes ſimul infeſtare ſolent, idque ſæpius in praxi ipſemet obſeruaui, & ratio eſt, quia ventriculi capacitas

latè

A latè ad partes præfatas ſe extendit, ità vt humores in ea contenti, modò has, modò illas partes inuadant.

Verſ. 143. Si non ab ipſo egreſſus fuerit. Mar.n.10.

Ex hoc loco quatuor à natura deſtinatas vias eſſe pro ſanguinis copia expurganda, colligimus. Prima per veſicam, vndè ſanguinis mictus, ſecunda per aluum, hincque dyſſenteria oritur ſanguinolenta, tertia pariter ad ventrem ſpectat, & per venas ad podicem terminantes expurgatur, & poſtrema tandem fit per nares, vndè narium hæmorrhagia prouenit. Harum autem priores duæ ſanguinem educunt, nondum per vniuerſum corpus diſtributum, ab hepate enim, aut vicinis partibus immediatè euacuant. Ad quod alludens Hipp. inquit, ſi non ab ipſo egreſſus fuerit, reliquo humori (qui ſcilicet per totũ corpus diſtributus eſt) admixtus, dolorem corpori inducit. Duæ autem poſteriores ſanguinem in venoſo genere peccantem, B educunt, quod nobis ſignificauit Hipp. ſermo dicentis. Verum temporis progreſſu diſtribuitur ab ipſo ad ventriculum, aut ad nares, quæ ipſum foras excolant, ex quibus etiam colligimus, venas ad podicem tendentes ramos eſſe venæ magnæ, alioqui ſanguis in toto abundans per eas non educeretur.

Verſ. 221. Poſtquam comedit, & bibit, & humor ad corpus peruenit, &c. Mar.n.16.

Naturales ingeſtorum progreſſus, eorumque excretiones hoc loco deſcribit Hipp. indicans, quo temporis ſpatio aſſumpta edulia totum circuitum in corpore expleant, concluditq. tenue excrementum tertio quoque die, craſſum verò, altero tantummodò excerni, quæ quidem ſententia, quia aliquid obſcuritatis habet, eam ſic explicare oportet. Alimentũ ingeſtum prima die cõcoquitur in ventre, vbi per totam diem moratur, quouſque per corpus diſtribuatur, idque euenit ſecunda die, quo quidem tempore eius pars tenuior, & ad corpus & ad pro- C prios fontes demandatur, craſſior verò ad infernam aluum deſcendens abſcedit, & excernitur foras. Adueniente verò tenuiori ſucco ad corpus, & ad fontes, alius humor ibi contentus, à præaſſumptiſq. cibis, & potibus genitus, iam attenuatus, & perfectè elaboratus, partim in corporis nutrimentum abſumitur (quamuis de hoc non faciat mentionem Hipp. quippè qui de humoribus tantummodo morbum efficientibus tractare intendit) partim ad ventriculum remeat, dum humor, qui eum expulit, attenuatur, & concoquitur, qui quidem, & ipſe à nouo humore die tertia ſuperueniente impulſus, eodem modo ad ventrem remeat, vſus autem huius humoris eſt, vt cibis recenter ingeſtis permiſceatur, eoſque diluat, vt coctioni faciliores reddantur. Interim verò dum hæc concoctio in ventriculo perficitur, humor, qui à corpore remeauit, tanquã excrementũ inutile excernitur, partim cum ſtercore, partim per vias vrinæ, & hic eſt progreſſus coctionis alimentorũ, cuius tenue tertia die ab alimento ingeſto excerni- D tur: craſſius verò, ſecunda die. Animaduertendum verò Hipp. totum circuitũ nutritionis menſurare dierum numero, non horæ eius reſpectu, in qua cibi aſſumuntur; eo quod hæc cõſiderat in gratia humorũ, ſiue excrementorũ, à quibus morbi dependent. Qui quidem humores, quia peculiari quadam virtute motum vniuerſi ſequuntur, qui die, ac nocte abſoluitur, ideò euenit, vt humores iuxtà diei, ac noctis viciſſitudinem producantur, & varijs alterationibus ſubijciantur, conſtat enim, ſingulos humores particularibus diei horis moueri, & augeri in corpore, vt matutino tempore ſanguis: bilis in meridie, veſperi melancolia; ac nocte pituita, idque perpetuum eſt, quamuis cibi, ex quibus generantur, diuerſis horis aſſumantur. Hunc igitur humorum motum reſpiciens Hipp. eorundem generationem, excrementorumq. excretionem per diurna tempora, neglectis horis computari voluit. Notandum verò per humorem, quem à toto corpore, & à fontibus ad ventrem remeare dixit, nihil aliud intelligere, quam humorem aquoſum, qui ſolidarum partium nutritioni ineptus fuit, poſtquam vehiculi munere functus eſt, eo autem vtitur natura ad ſolidos cibos diluendos potiſſimum, vt coctioni aptiores fiant. Cum enim corpus ex ventriculo, quod magis attenuatum eſt, trahat: in fine coctionis reſiduum cibi ſiccius redditum, coctioni, quæ elixationi reſpondet, ineptum fieret: niſi ab hac humiditate irrigaretur continuò. Hic eſt ergò humor de quo ità loquitur Hipp. (iuxtà germanam interpretationem Græci contextus, à quo nonnihil receſſit Cornar.) Alter autem coctus à caliditate diffunditur, & tenuis fiens poſtera die ad ventrem accedit, per omne tempus à recenti expulſus. Eiuſdem humoris eſt ſaliua à ventriculo ad fauces, vi glandularum attracta, & adſeruata ad vſum maſticationis, & ſermonis, reſiduum verò ventrem inferiorem

conti-

continuò irrorat, & humectat, quæ cauſa eſt, cur quamplures hominum ſolidis, & ſiccis ci- A
bis vtentes, & ſæpè ab omni potione abſtinentes, optimam tamen coctionem operantur. Hu-
ius humoris vbertate, ventrem humidi promptuarium dixit Hipp. & ità diſpoſitum, vt det om-

Marg. 12.

nibus, & accipiat ab omnibus iuxtà maris facultatem lib. 1. de Diæta verſ. 171. & hic eſt tan-
dem ille humor, quem tertia die excerni voluit. Nam prima in ventre concoquitur (ſub hac
coctione comprehenditur ea, quæ fit in hepate.) Secunda peruenit ad fontes, & ad corpus:
vbi fit nutritio, & ad fontes, vbi pro neceſſitatibus adſeruatur. Dieque tertia remeat ad ven-
trem, indèque excernitur foras. Expellitur verò tunc è corpore, non amplius ad corpus, & ad
fontes peruenit; quia per tot coctiones acrior effectus, naturam ſtimulat ad excretionem. Sed
quæret quiſpiam, qua virtute humor iſte à ſuperueniente nouo humore expulſus remeet ad
ventrem potius, quam aliò? Huic reſpondet Hipp. dum ſtatuit, quatuor fontes præfatos tra-
here, & à corpore, & à ventriculo ſuccos proprios; & viciſſim à fontibus tranſmitti, & ad cor- B
pus, & ad ventriculum. Inſita eſt enim fontibus facultas, ſuccum illum ſibi familiarem attra-

Vſus lienis, ex mente Hypp.

hendi, quarè dum præfata humiditas, aquæ naturam adhuc retinet, cuius fontem lienem con-
ſtituit natura, ſequitur liene mediante humiditatem hanc à corpore expulſam remeare ad
ventrem: ex quibus patet, lienis vſum diuerſum agnouiſſe Hipp. ab eo, quem ei tribuit Gale-
nus, exiſtimans, ea ratione factum eſſe, vt eſſet receptaculum humoris melancolici. Quæ opi-
nio licèt communitèr recepta ſit ab ijs, qui à Gal. diſſentire, nefas credunt; plurimos tamen
habuit aduerſarios; quamuis inter ſe non omninò concordes, rei difficultate cogente, quarum
opinionum tutior, & rationabilior ea habenda eſt, quam ſummus habuit præceptor, qui non
inani ratiocinatione; ſed medio ſenſu, confirmante ratione, doctrinam ſuam ſtabiliuit. Exi-
ſtimauit enim, fontem, & receptaculum aquoſi humoris lienem eſſe, quia experientia didice-
rat, nullam partem ab importuno aquæ potu magis intumeſcere, ac lædi, quam lienem, quam C
ſtatim ingeſtam ad ſe trahit, & qui lienis imbecillitate laborant, ſanguinem aquoſum, & tenuē
habent, non craſſum, & nigrum; quod ipſemet adnotauit lib. 6. epid. ſect. 2. verſ. 70. nulla alia
quidem ratione, niſi quia malè proprio fungitur munere, quod erat, ſanguinem à ſuperflua hu-
miditate expurgare, vndè lienoſi euadunt, non melancolici, & frigido, ſiccoque referti ſucco,
vt Galeni ſuaderet opinio: ſed è contrà, ſub aquoſi, & hydropici frequenter, nec vtilitatem
percipiunt à calidis, & humidis, ſed à cōtrarijs potius: quando experientia nos docet, nihil ma-
gis prodeſſe lienoſis, quam potus abſtinentiā, ſiuè parcitatem, & aquæ potiſſimum: vſumque
eorum, quæ ſuperfluam humiditatem aſſumunt, aut educunt. Et licèt nigro ſucco lien refer-
tus appareat, non ob id humoris melancolici fons ſtatui debet, nam id euenit, quia eo ſucco
nutritur. Quod quidem naturæ prouidentia factum eſt, quæ hoc viſcus craſſo, & nigro ſuc-
co nutriri voluit, quo inſitæ humiditatis exceſſus corrigeretur. Nam eadem ratione naturam
imitatus Hipp. lienoſis omnibus ea exhibet, quæ craſſum, & ſiccum generant ſuccum, v. g. D
panem ex duro tritico, lenticulam, ſuillam carnem, piſceſq. omnes durioris carnis, & vinum
nigrum: vt videre eſt lib. de Affect. & de Inter. affectionibus, vbi de varijs affectibus lienis
ex profeſſo tractauit, quæ omnia penitus contraria eſſent, ſi lien proprio officio malè fungens
humoris melencolici cachochimiam produceret. Scio recentiorum inuentum fuiſſe, vt Ga-
lenum, Hipp. concilient, aſſerere Hipp. nomine aquæ humorem melancolicum intellexiſſe.
Quod quidem ab Hipp. mente penitùs diſtare, demonſtrauimus in expoſitione lib. de Ge-
nitura verſ. 45. quo in loco rationem adduximus, cur inter quatuor humores aquam, non hu-
morem melācolicum quibuſdam in locis enumerauerit Hipp. indicauimusque non fuiſſe ne-
ceſſarium peculiarem fontem melancolico ſucco ſtatuere, quippè qui cum ſanguine ſtabula-
tur, à quo non differt, niſi craſſitie. Concludamus ergò, aquoſum humorem, ſi plus iuſto inge- E
ratur, virtute lienis trahi; eoque mediante, dum valet, ad renes, & ad aluum tranſmitti. Simi-
litèr, qui in venis ſuperfluus eſt, & adhuc aquæ formam retinet, poſtquam vehiculi alimenti
officio functus eſt, ab eodem liene trahitur, indèque ventri impartitur, quo per eum coctio
perficiatur, modis ſuperius recenſitis. Poſtquam verò ſecūdò ad ventrem peruenit, nō amplius
trahitur à liene, quia per tot coctiones acrior effectus aquę formam non retinet: ſed vrinæ po-
tius; vndè renes propria facultate illum ad ſe trahunt. Ex quo patet duplicem eſſe materiam
vrinæ in homine ſano, alteram quidem, humorem ſuperfluum ex cibis, & potibus in ventricu-
lum ingeſtis: alteram verò, ſeroſitatem refluentem à corpore: à carnibus inquam, ad venas poſt
abſolu-

abſolutam alimenti diſtributionem, nutritionemque, de quibus mentionem fecit Hipp. lib. 6. epidem. ſect. 5. verſ. 20. noſque in eius loci enarratione eius naturam explicauimus ſufficienter. Quod verò hoc in loco ſubiungit Hipp. verſ. 232. portionem illam humoris, quæ ad corpus, & ad fontes peruenit, tertia die vnà cum ſtercore, & vrina excerni, copia ſibi ipſi æquali, eiuſdem naturæ, & æqualis ponderis: plurimum videtur habere difficultatis, ſi enim pars eiuſdem humoris in corpore manet (vt ipſemet Hippocrates teſtatur) nec totus excernitur foras, & modo pars maior, modo minor retinetur pro diuerſitate temporis, & diſpoſitionis corporis, humorem illum abſumentis, quomodo quod excernitur ſibi ipſi æquale eſt, conſimile, & equilibre? Vult inferre Hipp. in homine ſano, & in victu minimè delinquente, aluí, & veſicæ excrementa non qualitate modò, ſed etiam pondere, & mole perpetuò reſpondere ingeſtis, verum quia pars humoris tenuis non ſemper eodem modo procedit, quandoquidem, vt ait Hipp. aliquando cum recenti cibo ad corporis nutritionem fertur: aliquando in ventre putreſcens ſtercori admiſcetur, ideò non ſemper excrementorum copia ingeſtis reſpondere poteſt, maior enim eorumdem copia erit, quando dictus humor in ventre graueolens factus cum excrementis admiſcetur, quam vbi ad ventris coctionem adiuuandam vnà cum recenti cibo demandatur. His reſpondet Hipp. ſemper excrementa ingeſtis reſpondere, quia etiam ſi aliquando maior eorum copia producatur, aliquando minor iuxtà relatam rationem, attamen, quia eorum excretio non fit niſi recentis impulſu, ideò ſi materia impellens erit pauca, pauca etiam erit excretio; ſin multa, & copioſa quoque excretio erit. Rem hanc ità exemplo declaro, ſit vas aliquod plenum, quatuor librarum humoris capax, cui fiſtula accommodetur, per quam nouus humor ingrediens priorem expellendo educat, ſi igitur per fiſtulam libra humoris vas ingrediatur, etiamſi quatuor humoris libras contineat, vnam tamen tantummodo expellet, ſi duæ ingrediantur, duas expellet. Pari ratione, ſi humor tenuis, qui cum cibis ad fontes, & ad corpus fertur, copioſus fuerit, his pariter à fontibus maiorem copiam humoris ad ventriculum expellet, qui excrementis admixtus è corpore educetur, ſicquò maior erit copia humoris ad fontes, & ad corpus, vnà cum cibis procedentis, eò etiam maior erit copia illius, qui à fontibus ad ventrem expelletur; ità vt quod deficit excrementis, propterea quod eius plurimum ad fontes demandatur, ſupplet copia illius, quod à fontibus ad ventrem expellitur. Vndè conſtat, quà ratione in ſano homine excrementa ingeſtis proportione ſemper reſpondent.

Sectio II.

Verſ. 233. Conſentiunt enim corpus, & ventriculus. Mar. n. 28.

Hoc additum eſt ab Hipp. quia ſupponit, lac, vt ipſemet docuit libro de Nat. Pueri verſ. 250. ex pinguiſſimo, & dulciſſimo generari, quod cibis, & potibus ineſt, quia ergò hac opinione recepta, aliquis credere potuiſſet, ad lactis puritatem, aut impuritatem nihil corporis diſpoſitionem præſtare, eò quod lac affectionem ventriculi tantummodo ſequatur, vt hanc opinionem tollat, ſubiungit. Conſentiunt enim corpus, & ventriculus, ità vt altero affecto, alterum illius affectionis incommoda perſentire neceſſe ſit, quarè corpore malè affecto lac, ſanum generari eſt impoſſibile, etiam ſi ventriculus proprio affectu non laboret. Mar. n. 21.

Liber de Affectionibus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Ex his, quæ in huius libri exordio continentur, patet, hoc opus conſcripſiſſe Hipp. in gratiam eorum, qui cum medici non ſint, Medico tamen egere poſſint, in quo ea tractantur, quæ eum ignorare, non oportet, qui Medici curationi ſe tradiderit, vt quæ ab eo dicuntur, adhibenturq. rectè iudicare poſſit, & quia cum idiotis ſermo habetur, quibus artem exactam callere non eſt neceſſe; ideò obſcura, & difficilia omittens, quæ eorum capacitati accommodantur, docet tantummodo, ex quibus tria contrà vulgarem opinionem elicio. Primum, Hippocratem in ſuis libris obſcuritatem non affectaſſe, nec artem ſub arcanis contineri voluiſſe,

Mar. n. 16.

luiſſe, quãdo non medicis modò, ſed etiam idiotis medicinam cõmunicauit. Colligo ſecundò plurimum conducere idiotas, medicinæ non omninò ignaros eſſe, quandoquidem cẽſet Hipp. vulgares homines de medico iudicium ferre poſſe, non ęgrotanti modo, ſed etiam artis dignitati haud parũ referre. Cauſas enim adducens libro de Arte à principio, cur medicina omniũ artium pręclariſſima eò deuenerit, vt omnium viliſſima cenſeatur, duas potiſſimas ſtatuit. Alteram medicorum inſcitiam, vulgi ruditatem alterã; quod tales ignaros homines pro medicis iudicat, & habet, vt ergò ex hac parte, medicinæ dignitati conſuleret, hunc librum edidit, à quo edocti viri idiotæ, peritos medicos ab imperitis diſtinguere poſſint, & ars medica à fortunæ arbitrio vindicetur. Tertio, & poſtremò colligo: ægrotantem non modo, qui medicus ſit; ſed etiam idiotam, non adeò curantis medici arbitrio ſe ipſum ſubijcere debere, vt nihil eorum, quæ in propriam ſalutem adminiſtrantur, ſcire velle profiteatur. Medicus enim in medendo cautior procedet, ſi omnia eius opera diligenter obſeruari, cognouerit.

Mar.n.1. *Verſ. 15. Oportet autem circa hæc idiotam noſſe, &c.*

Medicina duabus partibus conſtat, altera quæ dicit, & imperat ea, quæ circa ægrotos ſunt adminiſtranda: altera, quæ manu operatur. Hanc chyrurgiam, Phyſicam illam communitèr appellant. Chirurgia, quia in actione conſiſtit, ideò idiotis non conuenit: vndè Hipp. ait: Oportet autem circa hæc, idiotam noſſe, quæ par eſt noſſe idiotam, quæ verò artifices, & qui manu operantur (id enim ſignificat græca vox χειροτέχνας) noſſe par eſt, ea etiam adhibere, & tractare, hoc eſt operatoribus hæc dimittere. Quòuſque verò idiotarum cognitio procedere debeat, exponit; virum idiotam (ſubiungens) intelligentiam habere poſſe, non modo eorum; quæ dicuntur, & quæ ad priorem medicinæ partem ſpectare diximus, ſed etiam eorum, quæ fiunt, ità vt poſſit idiota ſcire, quomodo, & quando manu operandum ſit, & quando deſiſtendum, idque, quoniàm manus operatio, non doctrina modo, ſed exercitatione etiam eget. Ex quo patet, eam medicinæ partem, quam medici recentiores ſibi ipſis propriam fecerunt, manus operatione, vt indecora, reiecta, non vlteriùs procedere, quàm eam, quam idiotis permiſit Hipp.

Mar.n.2. *Verſ. 21. Si verò non liberetur, purgandum eſt caput à pituita.*

Etſi, vt innumeris Hipp. locis conſtat, per capitis purgationem eam intelligamus, quæ fit medicamentis naribus appoſitis; non deſunt tamen viri etiam nomine inſignes, qui talem purgationem pharmaco purgante per os exhibito in Hipp. doctrina fieri contendunt, propriã opinionem præſenti ſententia confirmantes, ſi enim inquiunt, ſternutatione facta, & mucis, ac pituita per nares excretis, perſeuerantẽ dolore iubet Hipp. caput à pituita purgari, certum eſt per regionẽ diuerſam hanc purgationẽ tentari voluiſſe, quæ alia eſſe non poteſt, quàm quę fit pharmaco per os exhibito. His igitur ità ſentientibus hæc ſatisfacere poſſe exiſtimo. Adeò clarum eſt in Hipp. doctrina (quod à princip. dicebamus) capitis purgationẽ medicamẽtis naribus applicatis tantũmodò fieri, vt in hoc confirmando tempus terere, vanum ſit. Præſens verò ſententia in hunc ſenſum recipienda eſt. Sternutatoria etiam ſi mucos, & pituitam narium meatibus inexiſtentem educant, capitis tamen purgatoria dici non poſſunt, quia non attrahendo, vt pharmaca verè purgantia ſolent, ſed irritando facultatem expultricem, humores quoſcunque in ductibus conſiſtentes, euacuant, errhina enim vocata, ſunt quibus peculiarem humorem à capite educere ſolet Hipp. quia ex medicamentis conficiuntur, quæ naturali proprietate peculiarem humorem trahunt, nec id mirum eſſe debet recentioribus, nam præter

Mar.n.11. alia loca, in quibus hæc veritas confirmatur, eligenda ſcilicèt eſſe medicamenta, quæ electiuè à capite ducunt, id manifeſtẽ colligitur ex lib. 2. de morbis mul. verſ. 178. vbi hæc habet Hipp. huic ſi robuſta, & iuuencula fuerit, & alia apparuerint ab initio, pharmacum ſurſum, & deorſum purgans exhibeto, & caput purgato ſi pituitoſa eſt, per ea, quæ pituitam purgant, ſi biliosa, per ea, quæ bilem, & lib. 2. de Morbis hæc ait, & ſiquidem ſaliua ad os prodierit multa, ac ſalſuginoſa, ad nares apponito quid, quod bilem non ducat. In præſenti igitur caſu Hipp. à leuioribus incipiens, primò morbum ſoluere tentat ſternutatorijs, quæ mucos, & pituitam in proximioribus ductibus exiſtentia, educant, à quibus niſi morbus remittatur, purgantibus à toto capite vtendum eſſe iubet, errhinis ſcilicè t electiuè purgantibus.

Mar.n.2. *Verſ. 24. Si verò alias, atque alias dolor, & vertigo in caput inciderit, &c.*

Frequentes doloris, & vertiginis permutationes, materiam doloris per venas capitis vagari,

gari, indicant, ità vt modò partes cerebri interiores, vndè oritur vertigo, modò exteriores peruadat,& indè capitis dolor contingit,quo ſuppoſito,curatio ſumma cum ratione ſanguinis miſſione abſoluenda eſt, à qua Hipp.in capitis dolore abſtinere conſueuiſſe, quando materia à ſanguine diuerſa eſt, iam ſuperiùs lib.3 de Morbis verſ.14. adnotauimus.

Verſ.28. Aut venas in circuitu inurere, Mar.n.2.

Quid ſit venas circulariter, aut in circuitu inurere, me ignorare, fateor, niſi intelligamus omnium venarum vſtionem, quæ ſunt in circuitu capitis, vbi capilli terminantur, vel circum circa aliam quamuis particulam, quæ dolore afficiatur, facta enim omnium dictarum vena-rum vſtione; fluxio, quæ per venas fertur,cicatrice obducta intercipitur, omnes verò inuren-das iubet, quæ à partibus inferioribus aſcendentes humores, per capitis cutem diſtribuunt, & in cerebri membranas, ſuturas capitis ingredientes,diſperguntur,ità enim fluxu humorum intercepto,dolorem ſedari neceſsè eſt. Quæ quidem vſtio maximam ſimilitudinem habet cũ ſectione ſincipitis, quàm poſteriores Græci Perſcyphiſum appellarunt, de qua Paulus Aegi-neta lib.6.cap.7. cuius præſidij rationem, ad finem narrationis afferens, inquit. Nam cutis craſſiuſcula, cicatrice denſata, & occluſa vaſorum ora, per initia pituitæ impetum in oculos deferri prohibet.

Verſ.31. Si verò omiſſo principio, ad finem iam vergente morbo, &c. Mar.n.2.

Tria tempora in morbis diſtinguenda cognouit Hipp. principium, ſtatum, atquè declina-tionem. Sub principio augumentum comprehendit, vt ex aph. 29. ſect.2. colligitur, inquit enim, in principijs, ſi quid videtur mouendum,moue, dùm verò morbi conſiſtunt, meliùs eſt quieſcere, circa initia enim, & fines omnia imbecilliora, circa vigores verò fortiora. Horum trium temporum pro purgatione, alijſque generoſis remedijs adminiſtrandis, principium aptiſſimum eſſe,docet hoc loco, hocq. maximè attendendum monet, vt quibus opus habeat æger ſciamus, & quales à principio purgare expediat,ſi enim(ſubiungit Hipp.)omiſſo princi-pio ad finem iam vergente morbo, medicamentum exhibueris in delaſſato iam corpore, for-te quiddam præbere veritus, periculum eſt,nè magis delinquas, quam ſucceſſum conſequa-ris. Quaſi dicat, ſi principium elabi permiſeris, cum in morbi vigore purgatio,nullo modo tentanda ſit, neceſsè erit eo tranſacto, & ad finem tendente morbo illam adminiſtrare, quo tempore, cum vires ſint à morbo debilitatæ, medicamentum morbo par exhibere veritus, debiliori propinato; periculum eſt, vt plus lædas, humores agitando, aut tenuiorem eorum tantummodò partem educendo,quam quid vtilitatis afferas. Quòd quidem adnotare vellem recentiores medicos pleroſque, qui hoc timore,leuioribus pharmacis vtuntur vbique, quan-doquidem ſatiùs eſſe, ex hoc dicto colligimus, penitùs abſtinere, quàm morbo impar medi-camentum dare. In huius confirmationem, vide ea, quæ lib. de locis in hom. verſ. 9. ſect. 2. adnotauimus. Quid huic ſententiæ reſpondeant illi, qui purgationem à principio damnare Hipp. contendunt, audirem libentèr.

Verſ.36. Sin minus, ptimum omnium pharmacum fuerit, quod, &c. Mar.n.3.

Manifeſta apparet contradictio circa curationem doloris aurium:lib.enim de locis in hom. verſ.200.de purgatione in hoc morbo tractans inquit: & medicamentum potandum præbe, Mar.n.20. quod ſeceſſum deorſum faciat: ſurſum autem non, quandoquidem vomitus non auxiliatur. Hoc autem in loco de eodem affectu aurium tractans; omnium pharmacorum optimum eſſe ait, quid in potu exhibitũ ſurſum vomitu pituitam purgat. Huius autem curationis diuerſitas à natura humoris morbum efficientis omninò dependet. Si enim calidus, & tenuis fuerit, vo-mitus non conducit: quia cum huiuſmodi humor in partibus inferioribus ſedem habeat, vbi generatur. v. g. in hepate, à quo ad caput aſcendit, vomitu inducto eiuſdem aſcenſus facili-tatur, vndè ad partes ſuperiores maiori impetu fertur, his accedit eiuſdem leuitas, cuius na-tura eſt ſurſum ferri magis,quam deorſum. E contrà verò materia frigida exiſtente; quia hæc in partibus ſuperioribus ſedem habet, purgationi per inferiora non facilè cedit, nimis enim remota eſt via, per quam expurgatur, qua ratione ſect. 4 aph. 18. ſtatutum eſt, dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum exiſtentes, qui purgatione egent, per ſuperiorem purgandum ſignifica-re: qui verò infrà, deorſum. Materia igitur frigida, & pituitoſa in cerebro peccante, vomi-tus præferendus eſt, nec timenda eſt ex vomitus violentia capitis repletio: quia cum materia ſit craſſa, non facilè ad ſuperiora eleuatur. Hæc igitur conſiderans Hipp.lib. de loc. in hom,

facto

facto de humoris peccantis natura periculo, per medicaméta calida auribus impoſita; materiamq. calidam eſſe, certior factus, damnauit vomitum : purgationemq. per inferiora faciendam iuſſit. Hoc autem in loco, quia pituitam peccare ſupponit, vomitum magis probat, vt non ſatis admiranda veniat Hipp. diligentia, qui omnia neceſſaria adeò ingenioſè diſtinxit: contrà recentiorum incuriam, qui nec humoris peccantis, nec læſæ partis rationem habentes, purgationes perpetuò per inferiora moliuntur.

Mar.n.6. *Verſ. 55. Si in nare polypus naſcatur, &c.*

Græca lectio apertior eſt, quam latina conuerſio Cornarij. Eam igitur hoc pacto verterem. Si in nare polypus naſcatur, velut caput polypodis reſpiratione ventilatur, & in obliquum è naribus dependens, intumeſcit, &c. dignotionem enim tradit polypi, qui in naribus generatur, & inquit: quoddam velut caput polypi piſcis per reſpirationem è naribus factam, ventilatur, hoc eſt, ſpiritu è naribus egrediente, & ingrediente commouetur; ità vt in ſpiritus emiſſione polypus è naribus egrediatur, intumeſcatq. in inſpiratione autem detumeſcens ferè deliteſcat. Adnotauit etiam in egreſſu è naſo, non rectà deſcendere; ſed in obliquum: idque euenit, quia ad latus alligatus eſt, & ideò verſus partem inclinat magis, ad quam eſt alligatus.

Mar.n.8. *Verſ. 63. Pleuritis. In pleuritide febris detinet, & lateris dolor, &c.*

Quia, vt in exordio libri adnotauimus, hæc idiotis compendioſè tradita ſunt, ideò in tractandis morbis exactam doctrinam non eſt profeſſus: ijs tantummodo inſiſtens, quæ morborum communi curationi conueniunt, quod ſicuti in quamplurimis morbis manifeſtatur, ità in pleuritidis tractatione, quam hoc loco inſtituit, omninò apparet, ſigna enim recenſet, quæ omnibus ferè pleuriticis conueniunt, curationemq. omnibus accommodatam inſtituit, varias eorum diſtinctiones, de quibus alibi actum eſt, conſilio omittens. Quam normam ſecuti poſteriores, hanc materiam ſatis imperfectè tradiderunt.

Mar.n.8. *Verſ. 71. Quum autem pus purgari inceperit. &c.*

Mar.n.23. Hæc eſt eadem ſententia, quam lib.3. de Morbis verſ.303. his verbis adnotauit. Et quum iudicationes ſunt, dolentes locos humidis fomentis tepefacito, & oleo illinito, & quamuis id fieri à principio, & priuſquam ſputum procedere incipiat, manifeſtè prohibeat, non tamen hoc aduerſatur ei; quod 2. Acutorum text.1. determinatum eſt, vbi ſtatim fomentis vtendum eſſe, nos docuit. Nam aliud eſt, doloris gratia fomentis tentare diſſoluere, vt ibi loquebatur Hipp. aliud, hæc eadem ad humectandum apponere. Quandoquidem etiam loco citato 2. Acutorum, fomentorum vſum à principio damnare intendit, quotieſcunq. ex eorum vſu dolor non ſedatur, ſubiungit enim. Quod ſi dolor ad calefactoria non ſoluatur, non multo tempore calefacere oportet: reſiccat enim hoc pulmonem, & ſuppurationem facit. Quarè fomentis vtendum non eſt, priuſquam ſputum aliqua ex parte concoctum appareat, quod puris nomine hoc in loco deſignare voluit Hipp. niſi à principio quiſpiam ijs, tentandi gratia, vti velit. His hunc in modum explicatis patet, quam ſibi ipſi conueniens ſit horum omnium librorum doctrina, ſi vera mens auctoris percipiatur. Detegiturq. error vulgarium medicorum, qui ſtatim à principio pleuritidis fomenta vulgari quadam conſuetudine adhibentes, ab his deſiſtere neſciunt, etiamſi dolores ab eorum vſu non remittantur, nec ſputum facilius, indè procedat, imò ad fortiora tranſeuntes, & linimenta, & cataplaſmata adhibentes calidiora, & ſicciora; ſputum in dies ſiccius in ægri perniciem reddunt.

Mar.n.8. *Verſ. 77. Porro iudicari in morbis eſt, quum morbi, aut augeſcunt, &c.*

Non eſt, cur de hac voce iudicari, quid importet apud Hipp. cōtendamus: quando ipſemet eius ſignificationem hoc in loco manifeſtauit, inquit enim, morbos tunc iudicari, quum, aut augeſcunt, aut marceſcunt, aut in alium morbum tranſeunt, aut ceſſant. Animaduertendum eſt autem, per verbum augeſcunt, non intelligere Hipp. augumentum propriè dictum; vnum ex quatuor morbi temporibus, per quæ omnes morbi communiter procedunt, ſed morbi exacerbationem particularem, per quam morbi conditio plurimum immutatur, v.g. ſi ex ſalutari periculoſus fiat, & ex benigno malignam naturā acquirat, ſicuti vice verſa, marceſcere morbum intelligit, quando eius ſæuitia tollitur, & ex læthali ſalutaris, aut ex acuto lenis euadit. In quam ſignificationem eo vſus eſt 2. Epidem. verſ. 34. vbi inquit. Quæ ad melius iudicant, non ſtatim appareant. Quid verò per morbi tranſmutationem intelligat, &

quod

quod hæc quoque iudicatio dici ſoleat, ſatis in Hippocr. doctrina perſpicuum eſt; quemadmodum etiam vox, definunt, quæ morbi totalem ablationem importat, duplicemque exitum comprehendit: quando alij morbi ad ſalutem, alij ad mortem terminantur: quibus ſignificationibus, verbum iudicari apud Hippocr. recipitur, vt alibi à nobis adnotatum fuit.

Verſ. 91. Phrenitis vbi apprehenderit. Mar.n.10.

De ea phrenitide hoc in loco tractatur, quæ ab hepatis, aut ſepti tranſuerſi inflammatione ortum ducit, quod, ſymptomata memorata in textu manifeſtant: Qua ratione autem hæc duo viſcera phrenitidem faciant, explicauimus ſuprà lib. 3. de Morbis verſ. 99.

Verſ. 104. Febris ardens quum habuerit, &c. Mar.n.11.

In idæa exponenda huius febris ardentis, ſymptoma admodum terrificum recenſet Hipp. ægrotantem ſcilicet extrinſecus frigidum eſſe, interius verò ardere: de quo ità legimus 4. aphor. 48. In febribus non intermittentibus, ſi externæ quidem partes frigidæ fuerint: interne verò ardeant; & ſitim habeant, læthale eſt. Vndè mirum cuipiam videri poſſet, quomodo multos indè ſanari hoc in loco teſtatur. Pro cuius rei explicatione, & difficultatis ſolutione, afferendæ ſunt cauſæ, propter quas, interioribus æſtuantibus exteriora, ſint frigida: & vndè hæc diuerſitas. Si igitur Hipp. doctrinam percurrat, obſeruetque ea, quæ in ægrotantibus contingunt, inueniet tandem, prædictarum partium alterationes his modis euariare, in febribus continuis, in quibus internus viget calor. Aliquando enim extrema tantum, pedes inquam, & manus, refrigerantur. Aliquando externa totius corporis ſuperficies tepida eſt ſolum. Quandoque frigida manifeſtè, & nonnunquam frigidiſſima. Qui quidem refrigerationum modi omnes ab vnica vniuerſaliori cauſa dependent, à defectu ſcilicet ſanguinis & ſpirituum in refrigeratis partibus, à quibus, earum vitalis calor omninò dependet. Qui quidem defectus dupliciter euenire ſolet in partibus exterioribus; vel quia ſanguis ipſe vnà cum ſpiritibus exteriora deſtituentes, partim à febrili calore diſſipati, partim ab interno æſtu attracti, interiora petunt, vel quia naturæ prouidentia, maxima neceſſitate vrgente, eò tranſmittuntur, hoc in animi deliquijs, illud in inflammationibus internis manifeſtatur. Quotieſcunque igitur in febribus continuis extremorum fit refrigeratio, vtcunque ſit, alteram prædictarum cauſarum concurrere neceſsè eſt, aut vtramque ſimul, calorem nempè interius auctum: aut ſanguinis, & ſpirituum penuriam in partibus internis. Priorem cauſam, modumq. ex plicauit Hipp. ſatis appoſitè lib. 1. de Morbis ſect. 2. verſ. 250. dum rationem indicaret, propterquam exteriora in cauſone refrigerentur, interioribus æſtuantibus, vbi hæc habet ex: Mar.n.27. tremæ verò corporis partes, vtpotè natura ſiccæ reſiccantur, & plurima humiditas ex ipſis exuritur, & ſi ipſas contingere velis, frigidas comperies, ac ſiccas. Quapropter hi, qui à febre ardente corripiuntur internis quidem partibus à febre exuruntur, externis autem frigidi ſunt &c. Verum quia calore in interioribus vigente non ſemper exteriora refrigerantur, quando id eueniat, explicare oportet. Quo igitur calor intrinſecus, auctus calorem externum ad ſe trahat, vndè extremorum refrigeratio ſequatur, quatuor potiſſimum concurrunt. Et primo quidem, neceſſe eſt, calorem internum in intimis partibus, & remotis à ſuperficie ſitum eſſe, alioqui calor ob vicinitatem externis partibus communicaretur, & ideò in cauſone primo ex ichore bilioſo venulas exteriores occupãte, de quo pertractauit Hipp. 4. Acutorum à principio; refrigeratio extremorum nulla adeſt: ſed interiora, & exteriora æquè ardent. Secunda conditio requiritur, vt pars affecta, ſiuè locus, in quo intrinſecus calor viget, non ſit notabilis magnitudinis, quia impoſſibile eſt calorem magnum, latèq. diffuſum proximis non communicari, vſque ad extrema. Et ideò in magnis inflammationibus magnorum viſcerum, refrigeratio non fit extremorum, imò ardor maximus perſentitur, vt de ea pulmonis inflammatione teſtatur Hipp. 3. de Morb. verſ. 73. quam pulmonem præ calore tumentem appellat, narrat enim & dorſum, & pectus, & latera ardere, velut eius, qui Mar.n.7. ſedeat ad ignem. Eadem ratione, nec in pleuritide, nec in hepatis inflammatione totum viſcus occupante, talis refrigeratio apparet, niſi alia cauſa concurrat præter calorem intrinſecus auctum, & ideò non eſt mirum, ſi quicumque hypocondriorum inflammatione cum tumore inſigni laborarunt in conſtitutionibus lib. 1. & 3. epid. febre vehemen-

S tide-

ti detentos fuiſſe, adnotauerit Hipp. Talis fuit Eraſinus, Calzomenius, mulier trimeſtri fœtu A
grauida, & homo quidam. Quapropter, vt internus calor exterioribus partibus non commu-
nicetur, locum incendij in anguſtum coarctatum eſſe neceſſe eſt. Huius naturæ ſunt venæ
maiores intimius ſitæ, diſtantesq. ab externa ſuperficie. Quod cognoſcens Hipp. lib. cit. de
Morbis, venas à ſuperficie ſanguinem trahere dixit, & hoc modo calore interius aucto exti-
ma refrigerari. Tertiò neceſsè eſt, non modo calorem vehementem in dictis partibus cõſiſte-
re, humoribus ipſis impeſiùs excalefactis; ſed etiam putredinẽ intercedere. Nam ſimplex fer-
uor, etiam maximus, & interiora occupans, caloris reuocationem nõ facit, id patet in ephime-
ra febre ex ira, in qua licèt ſanguis in venis circà cor accendatur, refrigerationem tamẽ exte-
riorem non facit. Quarta, & poſtrema conditio eſt, vt affectio quædã inflammatoria partes ſo-
lidas occupet, quæ incendium fixum, & ſtabile reddat: neq. huc, & illùc cum humoribus dif-
fluat. Aliqua igitur harum conditionum deficiente, calor interiùs vigens exteriorum refrigera- B
tionem per ſe non facit. Altera cauſa refrigerationis extremorum erat tranſmiſſio ſanguinis, &
ſpirituum naturæ prouidentia ad partes internas: idque euenit, quando magna fit intrinſecus
ſpirituum diſſipatio, quam, vt reparet natura, à toto corpore ſpiritus eò tranſmittit, vnà cũ ſan-
guine; nè calor inſitus ijs priuatus extinguatur omninò. Hac ratione in animi deliquijs exterio-
ra refrigerantur, in malignis febribus, & venenis ipſis, hęc enim ob inſitam facultatẽ nobis ini-
micam, ſpiritus, & humores ſtatim corrumpunt, deſtruũtq. vndè niſi continuò nouus ſanguis,
& ſpiritus eò tranſmittantur, ijs deficientibus calorem innatum extingui neceſsè eſt. Cum igi-
tur his duabus rationibus extrema refrigerentur, modo vna, modo altera, modo vtræque cõ-
currunt. Si prior tantummodo id præſtet cauſa, quæ erat calor intrinſecus auctus; morbus qui-
dem non vacat periculo, quia quatuor illæ conditiones recenſitæ febrem ardentem conſti-
tuunt, putredinemque in venis maioribus, & cordi proximis vigere cum affectione inflamma- C
toria, oſtendunt, verumtamẽ non adeò læthalis cenſendus, quin multi euadant, vt ait Hipp. in
præſenti contextu. Nam humor morbum conſtituens expelli poteſt, & à natura, & artis auxi-
lio, parsq. affecta ad naturalem temperiem reduci. Si verò altera concurrat cauſa, quæ erat
maligna corruptio ſanguinis, & ſpirituum, caſus redditur læthalis omninò: non ſolum defe-
ctu ſpirituum, in quibus caloris actio, & vita conſiſtit; ſed etiam ratione corrumpentis cau-
ſæ, quæ eſt maligna putredo, & venenoſa qualitas, quæ artis; aut naturæ conatibus raró cedũt.
Hancque cauſam refrigerationis extremorum in febribus reſpiciens aphoriſmorum auctor,
meritò dixit læthale. An verò hanc peculiarem cauſam expreſſerit in textu, dubium eſt. An
verò hæc, latet ſub his vocibus? In febribus non intermittentibus? quatenus prior cauſa viget
tantummodo in cauſone, qui ea ratione videtur excludi ab aphoriſmo, quia inter febres non
adnumeratur: quemadmodum nec pleuritis, nec peripneumonia, nec aliæ huiuſmodi affe- D
ctiones: etiam ſi febrem acutam adiunctam habent, quæ non eſt ipſa morbus, ſed ſymptoma
morbi, & ideò de cauſone tractans Hipp. in textu ait: Cauſon cum habuerit, febris detinet,
&c. Quarè in gratiam prognoſtici obſeruanda erit natura febris, in quibus exteriora, ſiuè ex-
trema refrigerantur: & ſi fuerit ardens cum linguæ ſiccitate, quæ deinde exaſperetur, & nigre-
ſcat, non adeò malum erit, quemadmoddm in alijs febribus, & in quibus prauitatis adſunt in-
dicia, & hæc quo ad cauſas refrigerationis extremorum in febribus. Quod verò ad eius dif-
ferentias ſpectat, communiter peius eſt, totum corpus tepidum, aut frigidum eſſe, quam ex-
trema tantum, pedes inquam, & manus, quia maiorem caloris reuocationem, aut ſpirituum
diſſipationem arguunt, nihilominus peius eſt refrigerari extrema ſpirituum defectu, quam
totum corpus reuocatione caloris. Imò per febres malignas frequentius refrigerantur ex-
trema, quam totum, contrà verò in febribus ardentibus ſæpius refrigeratur totum, quam
ſola extrema. Refrigerationem verò grauiorem eſſe cæteris paribus, quam vbi tepor quidam
ſolum perſentitur, hoc eſt omnibus notum, quia à quacunque cauſa id eueniat, maiorem ſem-
per arguit, quarè ſi frigiditas erit ſumma, quam marmoream dicunt, caſus omninò deſpera-
tus erit, idque euenire ſolet, quando vtraque cauſa ad refrigerationem concurrit v.g. quan-
do internum incendium, quòd exteriora refrigeret, malignam putredinem ſpiritus corrum-
pentem adiunctam habet; aut eorundem ſpirituum defectum, & ideò hoc ſymptoma pro-
prium eſt eorum, qui à cauſone intereunt, cum ad extrema deuentum eſt. His explicatis pro
intel-

intelligentia Hippocratis doctrinæ, in gratiam curationis non prætereundus eſt communis ferè recentiorum medicorum abuſus, qui vbi in febribus continuis exteriora frigent, aut tepida ſunt, ſtatim abſque vlla diſtinctione ad cordialia medicamenta confugiunt, epithemata, & inunctiones exterius cordi admouentes, aliaque medicamenta exhibentes, quorum virtus eſt apta plurimum ſpirituoſæ ſubſtantiæ, cordis actionem roborando, producere, quæ quidem, in refrigeratione extremorum ab interno æſtu, ſanguinem, & ſpiritus ad partes interiores contrahente; tantum abeſt, vt quidquam auxilij præſtent, vt ſummoperè lædant, quia ſi localia medicamenta reſpicimus, epithemata inquam, & inunctiones cordis regioni admotas, in his dupliciter peccant, primò, quia calidis actu, & potentia vtuntur, quæ, & actu, & potentia frigida eſſe deberent, vt patebit inferiùs, ſecundo, quia his mediantibus copiam augent ſpirituum in partibus internis, quæ minuenda eſſet. Quia dum ſpiritus vitales per totum corpus diffuſi vi caliditatis ad interiora conuertuntur, ibi adeò abundant, vt ſuffocationis caloris immineat periculum. Hancq. ſpirituum abundantiam manifeſtant pulſus magni, & celeres, qui deficientibus ijſdem, parui, rari, & intermittentes apparent. Quarè ſpirituum generationi incumbere in his; nihil aliud eſt, quam imminens periculum ſuffocationis ſpirituum vitalium in corde, ad certam calidi innati extinctionem perducere. Quapropter ſpirituum vitalium generationi tunc ſolum incumbendum præfatis medicamentis, quando ijdem ſpiritus deficiunt, quod cognoſcemus ex pulſu, & ideò præfata medicamenta cordialia tantummodo vſurpanda erunt in ea refrigeratione, quæ ab immodica ſpirituum diſſipatione, aut corruptione ortum ducit; vt explicatum eſt ſuperius.

Verſ. 107. Huic conducit frigefactoria adhibere, & ad aluum & forinſecus ad corpus, cauendo nè inhorreſcat. Mar.n.11.

Huius febris curatio primo aſpectu ſatis inepta apparet, & maximè, quia frigefactoria, hoc eſt medicamenta actu, & potentia frigida exterius admoueri iubet, quando nihil noxium magis eſſe videtur, vbi exteriora frigent, æſtuantibus internis: frigida enim exterius adhibita (vt lib. de humid. vſu teſtatur Hipp.) calorem interius reuocant, vndè morbus augumentum ſuſcipit. Hoc quippè verum eſſe prima fronte apparet; ſi rem ipſam tamen intimius perſcrutabimur remedium Hippocraticum longo experimento, vt credere eſt confirmatum, ratione minimè carere inueniemus. Nam quotieſcunque bilioſus humor in interioribus partibus flagrans extremorum refrigerationem facit, non autem caloris innati penuria, frigida exterius admota nihil obeſſe poſſunt, imò hæc ſæpiùs repetita facultate refrigerandi, internis partibus, à parte poſt partem communicata, internum bilis feruorem extinguere poſſunt. Nec timenda eſt caloris retractio, quia hanc facit frigidum multum, & confeſtim adhibitum, vt ex libro citato de humidorum vſu colligimus: non quod paulatim admouetur, & frigiditate non intenſa præditum, quale hoc caſu vſurpandum eſſe ſupponit, dum horrorem caueri precepit, qua ratione autem frigida hoc modo adhibita internum calorem extinguant, demonſtrabitur in explicatione libri ſecundi epid. ſect. 3. verſ. 30. Sed præter rationes, & ſummi præceptoris auctoritatem, experientia ipſa eandem curationem confirmare mihi videtur. Obſeruaui enim taliter affectos, quò magis calefactorijs ad naturalem ſtatum reducere procuramus, eò impenſiùs refrigerari. Quod præ alijs nuper cognoui in Parafrenario, (vt Romani dicunt) Sanctiſſimi Domini Noſtri Pauli Quinti, quem ex febre ardente externis partibus ſummè refrigeratum, poſtquam aſtantes medicorum iuſſu per totum diem, & pannis laneis, & pellibus pelliceis extremè calentibus toti corpori adhibitis calefacere tentarunt, quibus abſque dubio ſtatuam marmoream calefeciſſent, eum tamen veſperi frigidiorem, quam antè inuenimus maxima omnium admiratione. Quod tamen admirandum non erat. Quia ſi huiuſmodi refrigeratio ex penuria humidi ſubſtantifici, & ſpirituum defectu prouenit, quem defectum ſiccitatem appellauit Hipp. lib. citato 1. de Morbis: ſi dum calefactorijs ad ſuperficiem trahere, & humidum, & calorem intendimus, illum diſſipantes exhaurimus, quid mirum, ſi corpus indè impenſiùs refrigeretur, & ſi hac ratione calefactoria lædunt, eò magis ſuſpecta erunt quæcunque plus diſſipare poſſunt, quam calefactoria, verbi gratia frictiones, & cucurbitulæ, quæ ſunt in frequenti vſu pro curatione harum febrium. Hæc vero adnotaſſe non erit fortaſſè inutile. Quamuis non ignorem, pleroſque medicorum noſtri temporis adeò adſtrictos eſſe ijs, quæ in communi ſunt vſu, vt his animum adhibere, nedum poſſint. Cætera autē, quę ad

integram curationem ab Hipp. proponunt in textu, ſicuti à veritatis fonte emanarunt: ità vt ſummè rationabilia adminiſtrari tutò poſſe, exiſtimo. Non enim mos fuit antiquis, & Hipp. maximè, aliquod remedium tradere, quod experientia inuentum, ratio etiam ipſa non comprobauerit.

Mar.n.11. *Verſ. 111. Hic morbus fit à bile, quum mota intrà corpus firmata fuerit &c.*

Hæc eſt differentia inter febrem ardentem ex bile per venoſum genus vagante, & eam; quæ fit, eadem in aliqua interna parte conculcata, in illa enim calor tùm interiora, tùm exteriora occupat, in hac verò externa frigent, interioribus incendio conflagrantibus, vt adnotauimus ſupra.

Mar.n.1. *Verſ. 138. Si verò externæ partes non valdè feruidæ fuerint &c.*

Hæc febris, quam æſtuoſam appellari ait Hipp. non videtur differre à ſuperiori, de qua ſub titulo febris ardentis, pertractauit. In duobus enim principalioribus conueniunt, in quibus febris eſſentia conſiſtit, primò enim in vtraque calor exterius remiſſus apparet: intrinſecus autē vehemens eſt. Secundò lingua in ambobus aſpera eſt, & nigra. Verum tamen re ipſa non exigua eſt inter eas differentia, febris enim, quam cauſon appellauit, hyeme potiſſimum inuadit, quo tēpore bilis, ab ambientis frigiditate ad interiora propulſata in aliqua particula firmatur, & hoc pacto cauſon, ſiuè febris ardens generatur, in qua partes internę vruntur, exteriora verò frigida ſunt. Hæc verò, quam æſtuoſam dicit: fit quidem, & ipſa à bile, verum non adeò in parte aliqua conculcata, ſed in venis maioribus, & ab externa ſuperficie remotis, putreſcente, aut ebulliente vt mirum non ſit, ſi calor vehemens externis partibus non communicetur, quemadmodum euenit in ea febre ardente, quæ ex bile per totum venoſum genus, & per venulas ipſas vagante, & ebulliente generatur, nec adeò frigent exteriora, vt in febre ardente hyemali ex bile in aliqua interiori parte conculcata, euenire dictum eſt. Quam differentiam conſiderans Hipp. in febre ardente, exteriora frigida eſſe dixit: in hac vero, de qua in præſenti tractatur, partes exteriores non valdè feruidas eſſe ait. Quarè febris omnis, quæ reſpectu caloris ardens dici poteſt, triplex erit, pro diuerſitate loci, in quo bilis putreſcit, aut feruet: prima, quæ hyeme oritur, à bile dependet in aliqua parte interius conculcata, & in hac calor intrinſecus vrens eſt, exterioraq. frigida ſunt. Secunda fit à bile in venis maioribus ebulliente, & in hac pariter calor intrinſecus vehemens eſt, vndè æſtuoſæ febris nomen meruit; licèt exterius mitis appareat. Tertia tandem ſpecies eſt, in qua & intrinſecus, & extrinſecus æſtuat ęger, fitq. à bile in vniuerſo genere venoſo, ebulliente, & de hac tractauit Hipp. lib. Acut. com. 4. à principio.

Mar.n.14. *Verſ. 142. Si verò febrilis calor apprehenderit, ac dimiſerit.*

Adnotatione dignum eſt, corporis grauitatem, ſiuè cum febre, ſiuè abſque febre indicare purgationem, quippè quæ bilis copiam atteſtatur, quæ in venas, & articulos incubuerit, ac firmata fuerit, vt ait Hipp. in textu. In carentibus tamen febre oris amaritudinem adiunctam deſiderat, vt quæ aliam cauſam alioqui habere poſſit, Hoc tamen mirum videbitur vulgaribus medicis, qui vbi grauitatis ſenſum in febribus agnoſcunt, ſtatim ad venæ ſectionem deueniunt: exiſtimantes hoc eſſe ſignum certiſſimum plenitudinis, à Gal. edocti lib. de plenit. cap. 2. Sed falluntur vtique, vt Hipp. auctoritate conſtat, & in dies confirmat experientia, & apertiſſimè cognouimus in febribus anno 1622. vagantibus, quarum præcipuum ſymptoma fuit totius grauitas, & potiſſimum à principio. In ijs verò bilis adeò dominabatur, vt non modo excreta omnia bilioſa apparerēt: vomitiones, deiectiones, & vrinę, ſed etiam cętera omnia ſymptomata: vigiliæ, capitis dolores, deliria, oris amaritudoq. imò, & exāthemata, quę in cute apparebāt, pleraque colore ſubflauo erant. Vndè earum principale remedium cenſuimus purgationem à principio, venæ ſectione dimiſſa, potiſſimum in bilioſis temperamento; & ſi quis ægrotantium à purgatione non fuit adiutus, id euenit, vel quia humores non erant diſpoſiti ad purgationē, quod vrinarum tenuitas indicare poterat, vel quia per eam regionem bilis non educebatur, quæ loco affecto conueniret. Nam de purgatione in febribus tractans Hipp. lib. de loc. in hom. ſect. 2. verſ 87. duo præcipua adnotauit, primò, vt medicamentum ſit bilis purgatoriū, Secundò, vt educat, qua parte (ait ipſe) febris magis hæret, ſiuè ſupernè, ſiue infernè. Quarè cum pro maiori parte bilis circà ventriculum conſiſteret, & iuxtà partem eius ſuperiorem, quod oris amaritudo indicabat, ideò per ſuperiora purganda erat. Quòd

(Mar.n.38.39 beside the line "in hom. ſect. 2. verſ 87.")

etiam

etiam confirmauit Hipp.4.Acut.à principio,vbi de febre ardente tractans ait, & ſi os amarum fuerit,vomere conducit. Eandemque diſtinctionem circa purgationem in febribus inuenies 2.de Morb.verſ.70.quæ quidem diſtinctio ſi neceſſaria eſt, quid mirum,ſi multi à purgatione opem non ſentiant, quando purgantur deorſum, cum ſurſum purgandi eſſent? Quarè quo-tieſcunque in febribus oris amaritudo viget,per ſuperiora purgandum eſt, cum verò totius grauitas, aut dolor abſque amaritudine oris, deorſum, id tamen leui medicamento facien-dum eſt. Nam de febre æſtiua tractans Hipp.paulò antè verſ. 135. dicit, ſi dolor affuerit per totum corpus, tertia, aut quarta die pharmaco leui,aut potione deorſum purgato, potionem intelligens decoctiones medicamentorum purgantium. Pharmaci enim nomine intelligebat Hipp. totam ſubſtantiam medicamenti, qua perpetuò vtebatur, quando purgationis aderat neceſſitas: non eorum ſuccis, aut decoctionibus, cognoſcebat enim totam vim medicamen-ti, illis non communicari, & ideò eorum vſus ipſi erat tantummodo, quando aut leuitèr pur-gare, aut aluum laxare,opus erat. Contrà vſum recentiorum, qui ferè nunquam medica-mentorum exhibent ſubſtantiam, decoctionibus ſolis,imò ſimplici infuſione contenti, etiam vbi purgationis vrget neceſſitas, medicamentum verò purgans exhibendum iubet tertia, aut quarta die, quia aliquando purgandum eſt die impari, quando ſcilicèt exacerbationes fiunt in diebus paribus, vt aliàs adnotauimus. Quapropter cum prima accceſſio, prima die leuis, ſecunda ad vigorem peruenit;tertia dies leuior eſſe conſueuit,& tunc pharmacum dare opor-tet; quod ſi prima dies grauior fuerit,ſecunda leuior, in tertia die non eſt dandum, quia for-tior: ſed in quarta, quæ mitior erit.

Verſ. 155. Danda etiam ſunt ijs, qui talibus doloribus vexantur, &c. Mar.n.15.

Liber hic medicamentarius, ſiuè de medicamentis inſcriptus,ſæpè in hoc opere citatur, in quo variæ medicamentorum compoſitiones ad morbos quoſcunque deſcriptæ conti-nebantur: quæ dubio procul artem noſtram magnificentiſſimè ditaſſent, niſi temporum in-iuria, vnà cum alijs multis Hipp. libris,illud opus nobis arripuiſſet. Medicamenta autem, de quibus hoc in loco mentionem facit Hipp. opium, ſiuè papaueris ſuccum, aliaque huius na-turæ medicamenta recipere,credendum eſt. Ad dolores enim inſcribebantur, quos huiuſ-modi medicamenta propriè ſedant. Antiquorumque deſcriptiones ad dolores inſcriptæ, quæ ad manus noſtras peruenerunt, eadem medicamenta recipere,notum eſt. Quæ etiam ſi ex multis alijs conſtent medicamentis, quorum gratia varij eorum ſunt vſus; vndè hæc vni morbo, illa alteri magis proſunt: in hoc tamen conueniunt omnia, quatenus dolores ſedant: idque opij, aliorumque medicamentorum ſtupefacientium virtute. Eiuſdem autem naturæ fuiſſe hæc, de quibus mentionem facit Hipp. ex præſenti loco colligere licet, dum inquit, Et doloris gratia bibenda dentur, quæ in pleuritide ſunt deſcripta, aut alia prout tibi viſum fuerit, & inferiùs hoc eodem libro,medicamenta diuretica probat dolorem ſedantia, quæ eiuſdem naturæ fuiſſe indubitatum eſt. Horum verò medicamētorum vſum Medici,qui Hipp. ſecuti ſunt,retinuere, quod; quamplurimæ anthidotorum differentiæ, ad varias corporis par-ticulas dolore affectas inſcriptæ, atteſtantur, quarum pars ad noſtra tempora peruenit, eaſq; apud Aetium, Alexandrum, aliosque antiquorum tranſcriptores videre licèt, eorum enim vſus ſemper frequentiſſimus fuit,& maximo ægrotantium commodo;quòuſque Galeni ſecta preualuit, qui de huiuſmodi medicamentis iudicium, ratiocinatione potiùs, quam experien-tia ferens, ea tanquam ſuſpecta medicæ facultati ferè penitùs ſubripuit. De horum vero me-dicamētorum natura,& viribus actum eſt à nobis in expoſitione lib.2.de Morb.v.206.ſect.2.

Verſ. 173. Tertiana febris, quum apprehenderit, ſiquidem videbitur, &c. Mar.n.18.

Quæ de purgatione in febre tertiana hoc in loco traduntur à præceptore,nihil aduerſantur ijs, quæ libro 2. de Morbis de eadem materia ſcripta ſunt: etiam ſi hic die quarta purgatio-nem inſtituat: ibi autem quartam acceſſionem, quæ in diem ſeptimam cadit,expectari volue-rit, cauſam enim diuerſitatis exprimit illis verbis, ſiquidem videbitur tibi non purgatus eſſe, quarta die pharmacum dato, ſi verò pharmaco non videbitur opus habere &c. Quarè pur-gandi ratio in febre tertiana erit hæc, ſi æger pluribus humoribus repletus in tertianam inci-dat, quarta die purgari debet,periculum enim eſſet, nè ob copiam humorum febris in conti-nuam, & acutam tranſmutetur, ſin minus purgatio à principio non eſt neceſſaria, quia vt loco citato dicebat Hipp.ſi à febris initio dederis; poſtquam purgatus eſt,febris repetit, & rurſus

medicamẽto opus habet,expectandũ eſt ergò quòuſq. morbi vigor pertrãſeat, qui in tertiana febre,quæ ſeptimum paroxiſmum non tranſcendit,ad ſummum in quartam acceſſionẽ cadit.

Mar.n.13. *Verſ. 175. Medicamenta in potu exhibeto, quibus febris, aut tranſmutetur, aut deficiat.*

Non eſt rationabile ſummum præceptorem in febre tertiana,exhibere ea medicamẽta, per quæ febris omnium tutiſſima, & breuiſſima in grauiorem, & longiorem morbum tranſmutetur. Quarè hoc in loco per metaſtaſim intelligere debemus,non morbi tranſmutationem, ſed humorum tranſlationem ad aliam partem,vt hac mediante detracto caloris febrilis pabulo à proprio foco, febris tollatur. Quarè ſententia auctoris erit,pro huius febris curatione danda eſſe medicamenta, quæ calorem febrilem extinguant,aut humores à minera febris dimoueant. Qualia fuerint hæc medicamenta,exactè determinari non poteſt,quia medicamentarius liber, in quo deſcripta erant,deſideratur. Coniectare tamen poſſumus duarum fuiſſe facultatum: quæ enim febrem tollunt,frigida fuiſſe veriſimilè eſt, quæ verò metaſtaſim humorum faciunt, vel ſudorifica, vel diuretica fuiſſe,exiſtimo. Nam huiuſmodi medicamentis vſus eſt in eiuſdem febris curatione lib.2.de Morbis, vbi inquit. Si tertiana febris tenuerit, ſiquidem non omiſſis tribus inuaſionibũs quarta corripiat,pharmacũm dato deorſum purgans; ſi verò pharmaco non egere tibi videatur, radicum quinque folij tritarum acetabuli menſuram ex aqua bibenda dato. Eccè genus medicamenti, quo febrem tollere intendit. Si verò (ſubiungit) nec ſic ceſſet,multa calida loto trifolium, & ſilphij ſuccum in vino pari aqua ammixta bibenda præbeto,& reclinato veſtimenta multa integito, donec ſudet. Eccè forma, & exemplar ſudorifici medicamenti, quo humorum fit tranſmutatio, de qua hoc loco tractatur.Diureticis pariter medicamentis tertianam febrem curare antiquos conſueuiſſe, multa inueniri poſſent teſtimonia, vnum tantùm adducam in modum exempli. Hypericum, quod febrem tertianam curare teſtatur Dioſcorides,nulla alia ratione id pręſtare poteſt,niſi quia diureticum exiſtit, vndè billoſorum humorum tranſmutationem ad vias vrinæ facit. Remedij genus à Gal.celebratum,vndè lib. de Arte curat. ad Glauconem de febris tertianæ curatione tractans, hæc ſcripſit. Venter autem mollibus clyſteribus exinaniendus eſt,vrina verò potionibus,in quibus apium, aut anethum maduerũt,prouocanda. Noſtri autem primis tantummodo medicamentorum qualitatibus perpetuò intenti, non modo hæc omnia medicamenta, ſed etiam his temperatiora, vti calida ſemper damnabunt. Sed hunc abuſum adnotauimus paulò antè lib.2.de Morb.ſect.2.verſ.194.

Mar.n.18. *Verſ. 177. In apprehenſione autem ſorbitione, & potu nutrito &c.*

Hac voce λῆψις, quam apprehenſionem tranſtulit interpres, non ipſum inſultum, & acceſſionis principium intelligimus,ſed totum illud tempus, quo perdurat acceſſio, quemadmodũ per illa τοὺς δὲ διαμέσον,quę interpoſito tempore malè interpretatur, reliquum temporis ſignificatur,quod duabus acceſſionibus interponitur, & febris intermiſſionem, ſiuè interuallum appellant. His igitur docet Hipp.dum febris actualiter tenet,ſi ægrum nutrire expedit, id ſorbitionibus, aut potibus faciendum eſſe. In confirmationem illius ſententiæ libri de locis in hom. febrienti cibum nè offeras. Tempore autem intermedio,dũ ſcilicèt febre caret, cibis aluum ſubducentibus vtendũ, per ſubducentes cibos intelligens eos, non à quibus aluus manifeſtè ſubducitur,ſed qui molles ſunt, & facilè ſecedunt, ità enim diſtinguebat cibos lib. 2. de Dięta, quod alij aluo ſecedant facilè,alij difficulter. Quarè hæc eſt eadem ſententia,quam ſuprà verſ. 142.regiſtrauit hunc in modũ,ſi verò febrilis calor apprehenderit,& dimiſerit; grauitas autem corporis ipſum detinuerit,hunc,donec quidẽ calor tenuerit,ſorbitionibus, & potibus curato,quum autem nõ tenuerit,etiam cibos dato. Apprehendit autem (ſubiungit) Hipp. non ita ſæpè (vt vertit Cornarius) qui hoc in loco etiam ſua tranſlatione,obſcuritatem ſententiæ addidit,dum vocem πλεῖστον, quæ quantitatis continuæ eſt nota, ad diſcretam conuertens trãſtulit,ſæpè,cum diù vertere debuiſſet. Vult enim ſignificare Hipp.hanc febrem acceſſiones plerumque breues habere,cum rarò ſpatium duodecim horarum attingat. Quarè,& gręcæ lectioni,& auctoris intentioni accommodatior hæc erit interpretatio. Detinente quidem febre ſorbitione,& potu nutrito,tẽpore verò intermędio cibis per aluum ſecedẽtibus,detinet autẽ plerunq.non longo tẽpore. Hæc adnotare vellem recentiores,qui febriẽtibus panẽ,& carnes, aliosq.cibos ẽt duriores exhibẽt in ipſa febre,quos nedũ in intermiſſione dediſſet Hipp. eò ꝙ non facilè aluo ſecedunt,immò hepata gallinarum, oua ſemiaſſata,pira auſtera,cydoniaq. ſub

cine-

A cineribus decocta concedunt, quæ aluo ſiſtendæ ſunt accommodata. Adeò longè ab Artis decretis, abuſus in Medicina proceſſerunt.

Verſ. 102. Fit, tum tertiana, tum quartana à pituita, & bile. Mar.n.19.

Melancolicum humorem, quem atrambilem vocare ſolet Hipp. aliquando ſub ſimplici bilis vocabulo comprehendi, præter eas, quæ adnotauimus lib. de Genit. verſ. 45 ex hoc loco conſtat, quandoquidem melancoliæ nullam facit mentionem; enumerando humores, à quibus febris quartana generatur. Sciebat enim, non exiguam, huius humoris portionem ad febris quartanæ generationem concurrere, idquè expreſsè teſtatus eſt lib. de Natura humana verſ. 285. Quo in loco, quomodo febres, quas putridas vocamus, ex bile fiant explicauimus ſufficienter.

Verſ. 188. Vim porrò habent medicamenta in febribus, vt epotis his, &c. Mar.n.19.

Facultatem explicat eorum medicamentorum, quibus antiqui pro tollendis febribus, vti
B conſueuerant, & inquit talis eſſe naturæ, vt his epotis, vnaquæq. pars corporis in naturali, & propria temperie conſeruetur, ità vt neque præter naturam calefiat, neque refrigeretur, id enim importat græca lectio, in qua transferenda, cum aliquantulum à ſcopo declinauerit interpres, totam orationem obſcurauit. Verba enim κατα χώρην in loco tranſtulit; quæ iuxtà locum propriè ſignificant, hoc eſt, ſecundum vnamquamq. corporis partem, χώρην quippè apud Hipp. ſignificare partem quamlibet corporis, iam ſatis conſtat; vel dicamus κατα χώρην ideſt in ſtatione, hoc eſt naturali diſpoſitione perſiſtat. Qualia verò eſſent huiuſmodi medicamenta, non cōſtat. Crederem tamen, fuiſſe cōpoſitiones peculiares ex varijs, ac multiplicibus medicamentis confectas: partim calefacientibus, partim refrigerantibus; & quæ fortaſsè ſingulas particulas corporis, aut ſaltē laborare in febribus ſolitas, reſpicerent ſpecifica qualitate,
C quibus portio addebatur, eorum medicamentorum, quæ refrigerando ſtupefaciunt, vt præter facultatē refrigerandi, qua calori febrili reſiſterent, vim præſtarent compoſito, cōpeſcendi importunos humorum motus, à quibus & refrigerationes, & calores febriles originē habēt; quatenus acceſſiones, & inſultus earum faciunt, vt hac etiam ratione medicamenta hęc dicantur, corpus in ſua ſtatione conſeruare, nè impenſius calefiat, aut refrigeretur. Idque præſtare triplici ratione videntur. Primò, quia ex contrarijs ſunt confecta, calefacientibus inquam, & refrigerantibus. Secundò, quia ſiſtendo humorum motum (vt 2. de Morbis ſect. 2. v. 206. indicauimus) inuaſionem febris inhibere poſſunt, quæ à motu humorum dependet, & deniq. quatenus corpus vniuerſum, & ſingulas eius partes roborando, ſunt cauſa, vt cauſis contrarijs facilius reſiſtat. Non enim inconueniens eſt medicamenta, vel etiam calefacientia prohibere, nè corpus incaleſcat nimis, roborando calorem innatum, qui à cauſis calefacientibus non
D adeò ſuperetur. Hac ratione nonnulli experiuntur in æſtate, eius ardores facilius ferre, ſi manè hauſtus quoſdam vini generoſi, aut aquæ ardentis aſſumant. Ruſticique teſtantur, minus ſub radijs ſolaribus ſitire, quo die allia comederunt. Hanc verò coniecturam de natura prædictorum medicamentorum confirmat deſcriptio medicamenti, quo vtitur Hipp. in eiuſdem febris curatione lib. 2. de Morb. eodemque apparatu, quo hoc in loco proponitur. Nam ibi pariter corpore purgato, balneoque præmiſſo medicamentum exhibet ex ſemine hyoſcyami, mandragoræ radice, ſucco ſilphij, & trifolio cum vino, quorum facultates ſi conſiderentur, omninò reſpondent ijs, quas in præfatis compoſitionibus animaduertimus. Huius naturæ multæ extant adhuc antiquorum compoſitiones, vt in expoſitione citati loci adnotauimus, inter quas Theriacam Andromachi principatum habere inuenio, cuius vires in febribus pluries expertus, affirmare audeo, nullum efficacius medicamentū eſſe ad febrium acceſſiones prohibendas Theriaca ipſa, qua in febribus periodicis aſſiduè vtor, non quartanis modò ſed longè cōfidentius in tertianis, & quotidianis, ea tamen cautione, vt neceſſariæ euacuationes præceſſerint, & morbus augumentum vniuerſale pertranſierit, exhibeoq. ad dragmā vnam eo tempore, vt acceſſionis principium præcedat Theriaca, ſaltem ſex horis, ſed plerumq. ad initium noctis exhibeo, vel antè, vel poſt cænam, hac tamen diſtinctione, in quibus ratione temperamenti ſiccitatem medicamenti, ſuſpectam habeo, poſt cænam non longè poſt exhibeo, alioqui parum antè cænam, & potiſſimum ijs, qui ad vomitum procliues ſubeunt periculum, nè in Theriacæ aſſumptione euomant cibum. Aliquando ſingulo veſperi eam præbeo, aliquando alternis, eligendo eam, quam ratione futuræ acceſſionis, moleſtam

eſſe

eſſe conſueuit. Nec medicamenti caliditatem timeo, quæ tandem minor eſt, quam vulgò putatur, quando Hipp. nec ſilphij ſuccum, nec trifolij ſemen timuit in tertiana febre lib. 2. de Morbis ſect. 2. verſ. 195. multorumq. medicamentorum caliditatem maiorem Theriacæ, in internis inflammationibus minimè ſuſpectam habuit, exempli gratia in pleuritide, in peripneumonia, in hepatis inflammatione, vteri, ac aliorum, in quibus vtitur, & ſemine abrotani, & ſucco panacis, aro, ſilphio, apio, dauco, ſinapi, ruta, capparis cortice, ac alijs calidiſſimis medicamentis, ob rationes alibi à nobis adductas. A

Sectio II.

Mar.n.28. *Verſ. 1. Quum ex vino, aut conuiuio, cholera morbus corripuerit, aut diarrhæa. Diarrhæa quidem conducit, &c.* B

Ex vino, & crapula mala quamplurima excitantur: ſed duo tantummodo hoc in loco ab Hipp. recenſentur frequentiora, quorum alterum diarrhæa eſt, cholera alterũ. Vtriuſq. curationẽ docet, & primo loco diarrhææ, quæ quidem ſatis manifeſta oratione abſoluitur, eſtque ſatis rationabilis. Illud tamen facit difficultatem, quæ ſcilicet ſint ea, quæ dari iubet ad veſperam, ſolita dari ijs, qui à pharmaco purgati ſunt. An fortè intelligit ea, quæ paulò infrà, verſ. 119. hoc eodem libro traduntur his verbis? His, qui medicamentum biberunt, poſt purgationem detur, febrientibus quidem, aut lenticula, aut milium tenue, aut ptiſanæ ſuccus. Danda eſt autem ptiſana, & milium, velut quæ leuia ſint. Alica verò velut omnium robuſtiſſima, & farina velut, his robuſtior, lenticula autem odorata præparetur, & modica ſecundo loco detur, vt quæ leuis ſit ſorbitio, & ſtomaco amica ſuperiori. Admiſceatur autem, aut C ſal, aut mel, & cuminum, & oleum. Ad lenticulam verò ammiſceatur pulegij herba, & parum aceti. Non febrientibus verò, panis puri medullam in iuſculum interito, aut mazam, & fruſtum piſcis dato, &c. quæ ſequuntur.

Mar.n.29. *Verſ. 12. Si verò euacuaueris, violenter vomunt, & violentius ſecedunt.*

Choleræ curationem per potiones humectantes, & per balnea calida abſoluendam docuerat in præcedentibus, vt ſi quid noxium in ventriculo eſſet, facilius euomatur, & quo aluus inferna promptius ſecedat. Quoniam (ſubiungit modo) ſi euacuaueris violenter, hoc eſt, humorum reliquias ſi euacuare volueris per medicamenta purgantia; euacuatio ta m per ſuperna, quam per inferna violenta ſequetur: vndè æger debilitatus periclitabitur. Huic tamen curationi aduerſari videntur ea, quæ libro 5. Epidem. leguntur, vbi virum Athenienſem cholera laborantem dato helleboro ſanauit. Vndè experimento conſtat medicamenta etiam D fortiſſima, quale eſt helleborus, aliquando conuenire in hoc morbo. Apparens tamen contradictio hoc modo tolli poteſt, hac diſtinctione. Quando ex crapula, & potationibus cholera generatur, vt ſupponitur in præſenti caſu; quia morbi cauſa (cibaria ſcilicet corrupta), in ventriculo reſidet, nec vitium aliquod totius concurrit, ad medicamenta purgantia non eſt confugiendum: quæ humores trahunt à toto, vbi nullum adeſt vitium. Nam educeretur, quod educi non debet, factaque humorum agitatione, confluxus ad ventriculum augeretur, debilem ex morbo, & ab aſſumpto medicamento non mediocriter læſum. Quum verò morbus à bilis copia, & aliorum prauorum humorum dependet, qui ad ventrem confluentes, & ſurſum, & deorſum ſymptomaticè erumpunt, tunc eorum totalis purgatio, quam citius procuranda eſt; ducendiq. ſunt per regionem minus periculoſam, qualis eſt contraria illi, per quam maiori impetu feruntur ſponte. Quapropter præfato Athenienſi helleborum dedit Hipp. medicamentum forte, & quod ſurſum purgat, quia humores fouentes morbum in toto peccabant, & maiori impetu deorſum, quam ſurſum ferebantur, vt adnotatur in textu.

Mar.n.28. *Verſ. 14. Fiunt autem, & hi dolores, qui ex potationibus, aut ex conuiuio oriuntur, quum cibi, & potus plus ſolito in ventrem ingreſſi fuerint, & quæ extrinſecus corpus ſupercalefacere ſolent, bilem, ac pituitam mouerint.*

Cholerę cauſam aſſignauit Hipp. à principio, ciborum, & potionum varietatem, & copiam, quam indicare voluit, dum dixit: ex vino, & conuiuio, eam ergò modo clarius exprimens, ſub nomine doloris morbum memorans, inquit, quum cibi & potus plus ſolito in ventrem

ingreſſi

ingreſſi fuerint, cui aliam ſubnectit, quæcunq. ſcilicet exterius corpus, ità calefaciant, vt bilis & pituita commoueantur. Hancq. poſtremam cauſam reſpiciens lib. 5. Epidem. v. 385. cholericas affectiones in æſtate, maximè fieri teſtatus eſt; 7. eiuſdẽ operis ſect. 2. v. 267. inter cauſas, huius morbi inſolationem adnumerauit, quippè quæ corpus immodicè excalefacere poteſt.

Verſ. 25. Coxendicus morbus quum fit, dolor corripit coxæ iuncturam, &c. Mar. n. 30.

Quamuis ratione loci affecti quilibet dolor ad iſchion, ἰσχίας, coxendicus morbus appellari poſſit, propriè tamen hoc nomen meretur ille, de quo hoc in loco tractatur, in quo ſcilicet, dolor viget, & ad coxæ articulationem, ad ſummas nates, & ad eminentiam illam muſculoſam ſubpoſitam natibus, quam proprio vocabulo γλουτὸν dixit, extenditurq. iam confirmato morbo ad inferiorem coxam; & per crus totum diuagatur ad pedem vſque, cuius quidem cauſam referens Hipp. morbum hunc fieri ait, quum bilis, & pituita per ſanguifluam venam incubuerit, & ſanguinem in ea exiſtentem compegerit, & morboſum reddiderit, vndè euenit, vt plures partes, & inter ſe diſtantes dolor infeſtet, quia vbicunq. ſanguis ille morboſus conſtiterit, ibi dolorem facit, in eaque remedia adhibere iubet Hipp. quæ ſanguinem illum coactum emolliendo diſſoluant, & diffundant. Quæ quidem manifeſtant, in quanto errore verſentur illi, qui doloris extenſionem in hoc morbo ad neruos referunt, qui à ſpinali medulla, iuxtà coxendicem à ſummis natibus, per femur, & crus totum, ac pedes diſſeminantur, certum eſt enim, hanc doloris extenſionem per ſolam irradiationem abſque materiæ concurſu ad partem dolentem minimè fieri: alioqui dolores neruoſarum partium ſemper communicarentur omnibus particulis, ad quas propagantur nerui. Nec eſt veriſimile, materiam doloris per neruos denſiſſimos ferri ad partem adeò remotam, in qua dolor excitatur, quia id abſque conuulſione non contingeret. Aſſentiendum eſt igitur Hipp. aſſerenti, materiam doloris per venas ſanguifluas ferri ad partes, in quibus excitatur dolor, quas quidem ſanguifluas vocat, ad differentiam arteriarum, quas eodem nomine appellare conſueuit antiquitas. Hancque diſtinctionem manifeſtis expreſſit verbis lib. de oſſium natura pluribus in locis, dum venarum deſcriberet anathomen. Quam quidem Hipp. ſententiam veriſſimam cognoui per ea, quæ obſeruaui in cementario quodam hoc morbo laborante: qui dum à vehementia doloris afficiebatur (idque per quoſdam paroxiſmos contingebat) venæ omnes per exteriorem partem læſæ coxæ, & cruris diſſeminatæ mirum in modum intumeſcebant, remiſſoque dolore ſubſidebant ſtatim; nec earum apparebat veſtigium. In hoc igitur conſiſtit eſſentia veri coxendici morbi, quia dolor vagus per crus totum, modo hùc, modo illùc conſiſtit: fitque à materia per venam coxariam diſcurrente, quemadmodum explicatum eſt, quamuis latiori denominatione hoc nomen adaptetur etiam alijs doloribus coxendicis, & potiſſimum illis, qui à materia obſidente iuncturam coxæ, fiunt, qui quidem quando à materia frigida, & pituitoſa ortum ducunt, magis proprie κέδματα appellari debent, & hi duo affectus iſchias, & cedma plurimum inter ſe differunt, & ideò Hipp. de his diſtinctè mentionem facit, lib. de Aer. Aquis, & loc. ſect. 2. verſ. 220. Latinæ verſionis Cornar. vbi hæc leguntur, ὅκου γάρ ἱππάζονται μάλιστα, καὶ πυκνότατα, ἐκεῖ πλεῖστοι ὑπὸ κέδματος, καὶ ἰσχιάδος, καὶ ποδαγριῶν ἁλίσκονται: ideſt, vbi enim multum, & frequenter equitant homines, ibi plurimi à cedmatibus, & à coxendicis morbis, & à podagris corripiuntur, quam vocem κέδματα, adeò inconſtanter vertit Cornar. vt cum eo mentem auctoris circa materiam hanc percipere, ſit impoſſibile, communiter enim vertit fluxiones fluidas circa articulos, aliquando, vt loco proximè citato, diuturnos articulorum dolores, ſed quod peius eſt, ſæpè coxendicum morbum tranſtulit, licet conſtet, vt dicebam, hos duos affectus inter ſe diſtinctos eſſe. Cedmata enim quemlibet articulũ inuadere poſſunt, iſchion verò eſt morbus proprius coxendicis illa à materia frigida ſemper originem ducũt, hic verò abſque bile non fit, quæ ſæpè pituitæ præualet. Quod ſi Hipp. vt dolores omnes, qui ad iſchium fiunt, vnico comprehenderet capite; ἰσχιάδα etiam appellauit fluxiones materiæ pituitoſæ ad coxæ iuncturam lib. de Inter. Affect. id ab eo factum eſt ex abundanti, & quia diſtinctam curationem facit, iuxtà materiæ diuerſitatem, ideò nominis receptio impropria nihil affert incommodi. Ad inſtitutum igitur redeuntes concludamus, coxendicũ morbum propriè eum eſſe, quem hoc in loco deſcribit Hipp. huicq. propriè conuenit curatio ab eo tradita in textu. Nam ſanguinem ab affluxu bilis, & pituitæ compactum emolliendo, & calefaciendo diſſoluit, eodemque tempore dolorem lenit. Aliam Mar. n. 52.

ſubdu-

ſubducit clyſteribus, & ſimul, & ſemel ſanguinē circa regionem coxendicis compactū diſſoluit,materiamq.antecedentem ſenſim deriuat ad aluum. Dolore remiſſo medicamentū exhibet purgans,quo bilis,& pituita morbum facientes educantur,quod antè præſtare non audet, nè materia à medicamento agitata, & commota, ob doloris vehementiam ad partem affectam magis flueret, quam euacuaretur. Indè vero lac aſininum præbet, quo mediante corporis habitus temperetur, humoreſq. mitiores, & benigniores reddantur, illud verò coctum exhibet, vt ſimul, & ſemel humorum fluxibilitas, & proptitudo ad motum auferatur. Noſtri decoctum guaiaci exhibent, aut quid ſimile, quod humores attenuet,acuatque,& ad motum promptiores reddat; non ſolùm in hoc: ſed etiam in quolibet alio dolore articulorum. Tandem verò doloris gratia ea exhibet medicamenta,quæ ſcripta ſunt in medicamentis, quorum natura, quando liber ille medicamentorum ad nos non peruenit, qualis exactè fuerit, non conſtat, veriſimile quidem eſt,fuiſſe medicamenta compoſita ex varijs medicamentis,partim vrinas mouentibus, partim roborantibus, & potiſſimum ſtupefacientibus, & incraſſantibus, quorum mixtiones medicamenta ad dolores inſcribebantur; & de his ſæpè mentio fit apud Hipp. cuius naturæ ſunt varia medicamenta, quæ in communi ſunt vſu ad dolores, v.g. Theriaca, Mitridatum, Philonium,pill. de cynogloſſa,triphera cum opio, & alia huiuſmodi, ego autem Theriaca vtor ad ſcrup. vnum cum g. ſeptem Pill. de cinogl. vel etiam Theriaca ipſa,ægri natura inſpecta, quorum medicamentorum caliditatem, & ſiccitatem corrigo victus ratione ijs contraria, pro ratione humoris peccantis,vt eſt medendi vſus Hipp. Hiſque omnibus abſoluitur curatio huius affectus adeò exactè, vt aliā omnia remedia irrita habeam, quæ in alium finem tendant. Animaduertendum verò,ſi quis dolores omnes ad iſchium præfatā curatione curare velit, non ex voto ceſſuram eſſe: quia in doloribus coxendicis à materia fixa circa articulationem, alia debetur curatio ab ijs, in quibus dolores hùc vagantur, & illùc, nam ſicuti principalis intentio in illis eſt; vt materia diſſoluatur, & abducatur à iunctura: itā in his plurimum viget intentio euacuandi humores ad partem irruentes,& compeſcendi eorum motum. Quæ omnia conſiderans Hipp. longè diuerſam curationem inſtituit huius morbi lib. de Affectionibus internis, ac fecerit in præſenti; ibi enim clyſteres acerrimos inijcit, quos hoc in loco emollientes probat, ibi frequenter articulum moueri iubet, quod hoc in loco non eſt neceſſarium: quando materia non eſt fixa,vſtionemq. ſuper iuncturam propo-nit ibi, quæ in hoc non habet locum,niſi poſtquam dolor pertinax in aliqua parte conſtiterit; quam circa iuncturam non ſemper neceſſariam cenſet: ſed vbi dolor conſtiterit: conſiſtit autem,modo in hac,modo in illa parte. Quod verò ad vſtionem lino crudo,&fungis parandam, ſpectat, quia modum non docuit Hipp. (adeò vulgaris erat temporibus illis hic inurendi modus) eum aperire operæpretium eſt. Accipiatur linum crudum, & arctè conglobatum redu-catur in formam pyramidis,cuius baſis latior in anguſtum coarctetur. Magnitudinem, ſeu latitudinem baſis indicabit locus inurendus; non ignorato, vſtionem aliquanto latiorem fieri, quam ſit baſis pyramidis. Hæc igitur in ſummitate accenſa, loco inurendo apponatur,ibique reſideat,donec tota materia abſumpta ſit,nam ignis ſerpendo,ad cutim perueniens vſtionem facit: & quod mirum videtur,ferè inſenſibiliter, & ſine dolore. Extincto igne porrum elixum imponebat Hipp. donec, quod exuſtum eſt, decidat. Noſtri butirum cum caule adhibent, indèque vlcus apertum ſeruetur ad libitum. Huiuſmodi vſtiones aliquando parauit Hipp. fungis, ex quibus eſca conficitur ad excipiendum ignem è ſilice. Aegyptij ex petijs lineis inueteratis, & goſſipio repletis, in eandem formam conſtipatis eo modo vſtiones parant. Armeni ex ſolis petijs filo coarctatis inurunt. Qui quidem modi omnes optimi ſunt: vt mihi conſtat experimento, in eoque tantummodo differunt,quia, quò materia ignem recipiens denſior eſt, & magis coacta, vſtionem altiorem facit. Quarè pro ratione loci affecti ſexus, ætatis, ac temperamenti ægrotantis,materia variari poterit. Harum vſtionum qualis vſus fuerit Hipp. ex eius librorum lectione conſtabit. Quanti verò has habeant orientalis plagæ populi, & quibus caſibus vtantur, manifeſtauit Proſper Alpinus libro de medicina Aegyptiorum.

Mar.2.31. *Verſ. 37. Articularis morbus,quum tenuerit corripit calor, & dolor, &c.*

Occaſione præſentis loci,in quo Hipp.de arthritide,& podagra diſtinctè agit,ratione longè diuerſa à communi ſententia poſteriorum, operæpretium diximus horum duorum affectuum natu-

naturã, iuxtà Hipp. ſententiam explicare. Dolorum articularium quatuor ſpecies diſtinctas, proprijſq. nominibus inſignitas in Hipp. doctrina inuenio. Prima eſt, quæ proprio vocabulo ἰσχίας, ideſt, coxendicum morbus appellatur, cuius natura in ſuperiori ſermone explicata eſt. Altera ſpecies eſt, quæ arthritis, hoc eſt, articularis morbus per excellentiam quandam dicta eſt, nam hic morbus omnes articulos indiſtinctè inuadit, eſtque ſatis vehemens, & acutus, & de hoc tractat hoc in loco his verbis, Arthritis, ideſt, articularis morbus quum tenuerit, corripit calor, & dolor corporis, articulos, corripit autem acutus, & in alium, atque alium articulum dolores incumbunt, tum acutiores, tum molliores, &c. Tertia ſpecies podagra dicitur: quaſi dicas pedum ægritudo, haud certè, vt hoc nomine appellari debeant tantummodo dolores, qui pedes infeſtant: ſed quia hic morbus primò pedes incipit inuadere, eoſque præ alijs corporis partibus laceſſit magis, æquè enim podagra eſt dolor, qui manum, aut cubitum, aut quemlibet alium articulum occupat, quam, quæ pedes ipſos: dummodò podagræ eſſentia ei competat, namque chiragræ, gonagræ, aliorumque huiuſmodi nominum compoſitio poſteriorum ſunt inuenta, qui nominum ſignificationi tantummodo attendentes, veram podagræ eſſentiam non perceperunt, quam tamen ab Hipp. edóceri poterant hoc in loco, in quo breui quidem, ſed ſufficienti oratione veram podagræ naturam nobis aperuit, dum inquit. Podagra violentior eſt omnibus eiuſmodi, circa articulos morbis, & diuturniſſimus, ac ægrè cedens morbus, & eſt quidem hic morbus ſanguinis in venulis à bile, & pituita corrupti, &c. Quartam, ac poſtremam ſpeciem dolorum articularium comprehendit Hipp. nomine κέδματων, quæ quidem vox affectio fluida circa articulos à Cornario plerumq. interpretatur, dixi plerumque, quia aliquando coxendicum morbum, vt ſuperius adnotauimus, non ſine confuſione tranſtulit, Galeni permotus auctoritate, qui in explicatione vocum Hipp. diuturnos ex defluxione affectus, qui ſcilicet circa articulos omnes, aut præcipuè, circa coxam fiunt, hoc nomine ſignificari voluit. Verum licet κέδμα ad iſchium aliquando fiat, non ideò coxendicus morbus debet appellari: quando à vero coxendicum morbo, non parum differt, vt ex ſuperius explicatis ſatis conſtare poteſt. Cedmata ergò ſunt articulorum dolores diuturni, non admodum vehementes, quorum materia à prædominio pituitoſa eſt, & ideò Scythis familiaris fuit morbus, id atteſtante Hipp. lib. de Aeribus, Aquis, & loc. ſect. 2. Mar.n.51.
quo in loco à coxendico morbo manifeſtè diſtinguitur. Hanc eandem ſententiam confirmant Heſychius. Varinus, Pſellus, & Erotianus, qui communi conſenſu diuturnam affectionem, circa articulos exponunt, ab ipſomet Hipp. edocti, qui lib. 1. de Morbis verſ. 53. κέδματα inter morbos diuturnos enumerauit. Mar.n.3.
Has verò quatuor morborum articularium ſpecies, natura inter ſe differentes meminit lib. cit. de Morb. verſ. 46. dum inquit: Tales verò non lethales ſunt, niſi quid ipſis accedat, κέδματα, Atrabilis, Podagra, ἰσχ…, ideſt coxendicum morbus, Teneſmus, Quartana, Tertiana, Stranguria, Lippitudo, Lepra, Impetigo, Arthitis. Quarè quicunquè ſub aliqua harum quatuor ſpecierum non comprehenduntur articulorum dolores, communi denominatione vocari ſolent, modo dolores articulorum, modo circa articulos labores, horumque tot conſtitui poſſunt differentiæ, quot modis eos inter ſe differre contingit: tum ratione cauſarum, tum modi inuaſionis, durationisvè, aut aliorum huiuſmodi: & licet aliquando ob affectos articulos peculiarem aliquam prædictorum denominationem ſortiantur, quando v.g. ob affectos pedes podagrica appellantur, ſiuè ἰσχιάδα propter iſchium læſum, à vera tamen podagra, & à vero coxendicum morbo differunt plurimum; ſi exacta horum natura attendatur. Ad peculiares ergò dolorum articularium ſpecies, vt deſcendamus, poſtquam ſuperius coxendici morbi veram eſſentiam, & curationem explicauit Hipp. modo Artrhitidis, naturã exponit, & primo ſigna huius morbi peculiaria proponit. Nam dolores articulos corripiunt cum calore ſatis inſigni, non modo articulorum, ſed etiam totius corporis, vt manifeſtè febrire ægrotantes videantur, ſecundo dolores in prima ſtatim inuaſione ſunt acuti, licet aliquando molliores fiant, tertio, & poſtremo ex vno in alium articulum trãſeunt, in hiſque tribus ſignis arthritidis eſſentia conſiſtit, quæ eam à podagra diſtinguunt, nam in hac calor adeò euidens, haud perſentitur ſtatim à principio, quemadmodum in arthritide: niſi poſtquam humor in venulis corruptus ad partes exteriores trãſmiſſus fuerit, & ratio diuerſitatis indè oritur: quia in podagra morbus eſt in venulis, & intimis partibus, in Arthritidè verò extrà, & ad ſuperficiem magis conſiſtit. Secundo in podagra dolores ſaltem

à pro-

à principio nõ ſunt adeo acuti,idque ratione materię,quæ in arthritide tenuior eſt,& acutior, A
quæ quidem materiæ diuerſitas poteſt etiam eſſe cauſa,cur dolor calorem adiunctum habeat
maiorem in arthritide,quam in podagra,& ideo arthritis inter morbos acutos habetur,poda-
Mar.n.3. gra verò inter diuturnos numeratur lib.1. de Morb. verſ.52. nulla arthritidis mentione facta,
vtputa morbo acuto,non diuturno. Tertium tandē ſignum,progreſſus inquam dolõris ab vno
in alium articulum,arthritidem à podagra diſtinguit, quia licet aliquando dolores podagrici
ab vno articulo in alterum tranſeant, id fit paulatim,non ſubitò: vt in arthritide,in qua dolor
ſæpè in ſummo vigore conſiſtens,ſtatim ceſſat, & alium articulum inuadit. At podagra ſen-
ſim definit in vno articulo, antèquam in alium progrediatur, niſi ob materiæ copiam perſe-
uerante priori dolore, nouus in altero articulo excitetur, idque euenit non ſolum ex diuerſi-
tate materiæ, quæ calidior eſt, ac tenuior in arthritide; ſed etiam ex loco,à quo mouetur ad
articulos. In podagra enim pars mittens eſt membrum aliquod particulare, in arthritide
verò à toto corpore fluit ad articulos, vt inferius magis patebit, & ſicuti modò ab vna fluit B
corporis parte, modò ab altera, varias partes inuadere neceſſe eſt, pro vt parti mandan-
ti proximior fuerit, & magis cognata. De ſignis hæc ſufficiant. Ad cauſas arthritidis de-
ueniens Hipp. hæc ait. Hic morbus à bile fit, & pituita, cum commota in articulos incu-
buerit. Qua in re noto illud, quum commota incubuerit, indicat enim, humores dictos ad
articulos ferri,non aliqua peculiari corporis parte tranſmittente, ſed à toto corpore: in quo
ſi abundet, ſuperueniente aliqua cauſa, quæ illum agitet, ad articulos fertur, & in hoc etiam
arthritis à podagra differt, in qua materia morbifica nō à toto,ſed ab aliquo mēbro principali
expellitur ad articulos, & hæc eſt cauſa potiſſima, cur podagra longè grauior ſit morbus ar-
thritide, & curatu difficilior; & cur hæc plerunque perfectè curetur,nec repetat in poſterum,
quod podagræ cenſetur proprium. Namque per interualla inuadens, toto vitæ curſu patien- C
Mar.n.19. tes miſeros facit. Quicunque enim morbi (dicebat Hipp.lib. de Nat.hum. verſ.200.) à va-
lidiſſima parte ad quandam debiliorem tranſierint, difficulter ſoluuntur. Cum ergò huius
naturæ ſit podagra, non eſt mirum ſi eius curatio difficilis ſit, & eo magis, quia non eſt facilè
percipere, quæ nam pars ſit illius origo, an cerebrum, an iecur, an ventriculus,an aliqua alia
pars nobilis, nam certum eſt, podagram ſanare omninò impoſſibile eſſe, niſi pars mandans
curetur prius, & ſi fortè contingat, roboratis articulis podagræ inuaſionem ceſſare, de ſalute
ægrotātis timendum, quia materia podagram facere ſolita,aliò conuerſa,morbos longè gra-
uiores, & difficiliores podagra facit, quos podagricorum plerique timentes,à doloribus cru-
ciari malunt, quam à doloribus ſanatos vitæ diſcrimen incurrere. Ad podagræ igitur gene-
rationem primò concurrit vitium aliquod in membro principali, quod quidem materiam
morbificam, aut generet, aut congreget, aut diſponat. Secundo neceſſaria eſt diſpoſitio ar- D
ticulorum ad ſuſcipiendam fluxionem, quia licet materia podagræ generetur in corpore, niſi
adſit articulorum diſpoſitio, quæ in quadam imbecillitate conſiſtit, podagram excitari eſt
impoſſibile,eoque caſu ſuccedunt morbi, qui cum podagra cognationem habēt quandam,&
per interualla repetentes conſeneſcūt;cuiuſmodi ſunt coli dolores,epilepſia,aſthma,vertigo,
hemicrania, & nephritis, quæ tantam habet cum podagra affinitatem, vt vix podagricum in-
uenias, qui nephriticis doloribus non ſit ſubiectus,ex dictis igitur patet,cauſam potiſſimam
contumaciæ huius morbi, & cur interualla repetat, eſſe, quia ab aliquo membro principali
originem habet, quod ſanare non eſt facile, & in hoc differt ab arthritide, quæ à toto fluxio-
nem recipit, quod quidem nec materiam morbificam ob aliquam malam diſpoſitionem ge-
nerat, aut diſponit ad morbum, vt in podagra, ſed continet tantummodo, & ſicuti non eſt
difficile per euacuationes, & viuendi rationem, præfatam materiam euacuare, & illius gene- E
rationem prohibere, ità arthritidis curatio longè facilior redditur,quam podagræ. Altera
differentia horum duorum affectuum reſpectu materialis cauſæ in eo conſiſtit: quia ad gene-
rationem arthritidis,bilis, & pituita tantummodo concurrunt,in podagra verò vlterius acce-
dit ſanguinis vitium. De hac enim ità loquitur Hipp. & eſt quidem hic morbus ſanguinis in
venulis à bile, & pituita corrupti, ex quibus colligimus,præfatos humores, bilem inquam,
ac pituitam, à viſcere principaliter affecto per venas ferri ad articulos, in quorum venulis, ſi
ſanguinem ad corruptionem diſpoſitum inueniant, illum corrumpentes, dolorem inducunt,
ſin minus, dolorem excitare non ſolent, quia vaſa ſunt capacia, & niſi fiat diſtenſio, aut hu-
mores

A mores extrauenentur(vt dici ſolet)cõtinui ſolutio non fit,quæ eſt proxima cauſa doloris.Idq; nos docuit Hipp. per ea,quæ paulò antè tradidit de generatione coxendici morbi qui in hoc omninò cum podagra conuenit,dicebat enim,Morbus hic fit,quũ bilis,& pituita in ſanguifluã venã incubuerit, aut ex alio morbo,aut aliter quantumcunq. ſanguinis à pituita,& bile compactum ægrotarit;hic enim per crus vagatur per ſanguifluam venam,& vbicunq.conſtiterit,ibi etiam dolor manifeſtus fit maximè,moleſtus quidem, ſed non læthalis: quæ quidem vlterius manifeſtũ faciunt, in quo conſiſtat podagræ ſanguinis corruptio,quæ fortaſſe particularẽ eiuſdem ſanguinis diſpoſitionẽ requirit,ſine qua,nec ſanguinis corruptio fit,nec dolores vrgent. Indèque euenit,vt nonnulli,cũ antea à maximis doloribus cruciarentur,ætatis,aut diætæ permutatione,admodum raro,ac leuiter afficiũtur,licet grauitas & impotentia articulorũ eos de more corripiat, dũ fluxio ad venas articulorũ fertur, & hæc inſuper alia cauſa aſſignari poteſt
B diuturnitatis,& contumaciȩ podagrȩ,quia non eſt facilè,ſanguinis præfatã corruptionẽ emendare,& corrigere, nec illũ iam corruptũ excernere ipſi naturæ facilè eſt, cum cogatur illũ per carnes ad cutim diffundere, tumorẽ inflammationis plerunquè participem in parte ipſa excitando,& tunc tẽporis remittitur dolor,& in hoc etiam videtur podagra ab arthritide differre, cuius dolor ex tumoris eleuatione nõ remittitur,ſed exacerbatur magis,nã huius (arthritidis inquam)materia non in venis, ſed circa articulos reſidet, vndè quò copioſior fuerit,dolorem ſimul, & tumorem maiorem excitari,neceſſe eſt. Verum licet dolores in podagra ſint vehementes,& contumaces,experientia tamen demonſtrat,id magis in vno,quã in alio ægrotante verificari,cuius materiam refert Hipp.in naturam partis affectæ,inquit enim:Quantò autem in tenuioribus fuerit venulis, & in plurima corporis neceſſitate cõſtitutis, & in neruis,& oſſibus multis,ac denſis,tantò ſanè durabilior eſt morbus,& qui ægerrimè depelli poſſit,& ratio qui-
C dem eſt,quia cum morbi ſolutio in eo conſiſtat,vt ſanguis cõpactus diſſoluatur,ac inſenſibiliter diſcutiatur,venarum anguſtia diſſolutionẽ difficilem reddit, diſcuſſionemq. prohibet ſubſtantiæ partis denſitas. Cauſam verò difficultatis amplificando,ſubiungit: & in plurima corporis neceſſitate conſtitutis, quaſi dicat. Quò maiorem vſum præſtiterint venulæ laborantes, tantò longior erit morbus. Vndè hoc? quia morbi ſolutio à calido inſito partis affectæ potiſſimum dependet, quæ quò maiorem vſum habet,eius calidum maius, & fortius eſſe neceſſe eſt. Si ergò ſanguis corrumpatur, quod eiuſdem calidi pabulum eſt, calidum innatum quod fortius eſſe deberet, ſi elangueat,morbi ſolutionem retardari neceſſe eſt. Adde etiam venulas eas maiorem vſum habere,quæ intimius ſitæ ſunt ad articulos, in quibus humor peccans longior abeſt à ſuperficie, per quam humor diſcuti, ac euacuari debet. Cauſas verò remotas arthritidis innuens in fine ſubiungit.Solet autẽ iunioribus magis,quam ſenioribus contingere, ex quibus infertur,morbum hunc à calidis potius humoribus,quam frigidis originem habere, licet, & pituitam, & bilem ſimul concurrere exiſtimauerit, idque vlterius confirmatur: quia calor euidens in parte affecta percipitur,breuiſque,& acutus eſt morbus,vt ſuperius adnotauimus, & ideò obſeruatum eſt (id Hipp. atteſtante ſect.3. aph. 16.) per ſiccitates generari arthritides. Quæ omnia indubitatum faciunt,hunc inter calidos, ac ſiccos morbos adnumerandum eſſe. Similiter dum ait,arthritidem iuuenes magis inuadere, quam ſenes,quos promptius à podagra infeſtari nouimus,colligimus & in hoc etiam arthritidem à podagra differre, quia hæc imbecillitatem ſenum peculiarem cauſam ſupponit: illa autem humorum copiam, quam iuuenes promptè incurrunt, ex quibus facilè eſt colligere, in quo Artritidis eſſentia conſiſtat, & quantum à podagra differat.

Circa eiuſdem arthritidis curationem, quam in hoc textu proponit Hipp. multa occurrũt conſideratione digna,& primo quia antè omnia dolores ſedari iubet localibus: quæ noſtri antè euacuationem totius adeò formidant, ſed id non eſt nouum Hipp. qui cognouerat,quam periculoſæ eſſent purgationes in vehementia doloris exhibitæ,cuius rationem adduximus lib. 1. de Morb. mul. ſect.4. verſ.172. & 4. Acutorum verſ. 396. tetigimuſq. in præcedenti coment. ſecundo quia dolores ſedari iubet actu frigidis,id enim importat vox frigefactoria,cũ in alijs doloribus calefactorijs perpetuò vtatur, quæ tamen non minus prodeſſe in doloribus articulorum, quam frigefactoria, docuerat lib. de Humid. vſu verſ.105. Verum aliquis dicet frigefactoria in arthritide conuenire potius,quam calefactoria, quia vt ſuprà adnotauerat,calor manifeſtus apparet in hoc morbo,cui frigidum opponitur. Sed quia eandem curationem adhibet etiam in podagra, in qua calor iſte euidens non apparet,reſponſio non ſatisfacit.Ego

T dicerem

dicerem in arthritide, & podagra frigefactoria præferri,non calefactoria; quia cum huiuſmodi A
particulæ ſint ad fluxiones ſuſcipiendas paratiſſimæ, tum naturali conſtitutione, quia, vt Gal. animaduertit com.ad 31. aph.4. ſpacia habent ad recipiendum idonea: vndè frequentiſſimè abſceſſus ad articulos fiunt,tum etiam ex morbo: qui enim his doloribus corripiuntur,neceſſariò articulos laxos, & ad fluxionem paratos habent,vndè ex calidorum vſu laxiores facti,ad fluxiones in poſterum redderentur aptiores, calefactorijs ergò poſt habitis, frigefactoria adhiberi iubet: quæ quidem multis rationibus in arthritide, ac podagra conuenientiſſima ſunt.

Frigida ad articulos. Primo actualem arthritidis feruorem compeſcunt, humoriſq. acrimoniam in vtroquè morbo vigentem, ac fluxibilitatem remittunt, eiuſdemquè actiuitatem, ac in agendo vehementiam obtundunt,à quibus doloris ſenſus omninò prouenit. Secundo frigefactoria calidum innatum affectæ particulæ roborando, ad humoris expulſionem, coctionemque aptius reddunt. Tertio calli generationē circa articulos prohibent, quam quidem calefactoria ſæpè adiuuant, B
partes humoris tenuiores in halitum digerendo,& quod craſſius eſt aſſando, torrēdoq.eadem

Mar.n.28. ratione, qua oximel ſputum viſcoſum facere adnotauit Hipp. 3.acut. ver.69. Huncque indu-

Mar.n.6. randi modum à calefactorijs adnotauit Hipp.lib.de Hum.vſu verſ.72. dum inquit. Et poſt calidam dureſcit corpus, magis reſiccatum. Scio contrarium credi à vulgaribus, & ideò ſummopere cauent vſum frigefacientium actu in podagricis, & alijs articulorum doloribus; ſed decipiuntur, abſque dubio. Nam licet frigidum induret æquè, ac calidum: quod etiam Ariſtotel.4. Metheororum affirmauit, durities tamen, quæ à frigido prouenit, in caſu noſtro non concreſcit in tophos,quia proprium humidum adhuc conſeruat,licet à frigore conglaciatum: quod tandem calido ſuperueniente liquatur,priſtinamq. mollitiem recuperat. At verò quæ indurantur à calido,proprio humore priuantur,calore ipſum abſumente,& in halitum digerente; vt durities introducatur, quæ non facilè tollitur, qualis eſt durities tophorū, quam C
podagricorum articuli contrahunt. Hac ratione bilioſus ſuccus,licet tenuior pituitoſo,circa articulos concluſus facilius concreſcit, & concaleſcit in tophum, vt ex Hipp. colligitur lib. de Inter. Affect. v. 58. ſect.3. vbi de tertio morbo Typhos ab eo vocato, tractatur. Quarto frigefactoria in his morbis præſtant calefactorijs, quia pars illorum ope roborata, non ità facilè fluxionem in poſterum recipit. Taceo ſtuporem, quem refrigerantia inducunt, de quo hæc

Mar.n.10. leguntur libro de Humid. vſu. v.105. Tumores in articulis, & dolores ſinè vlcere, ac podagricos, & conuulſa; plurima ex his frigida multa affuſa leuat, ac extenuat, & dolorem torpefacit, torpor autem moderatus dolorem ſoluit, quia fortaſsè huiuſmodi remedium ſub præſcriptis frigefactorijs non comprehenditur, quæ mitius refrigerant, quam vt ſtuporem inducant, & ideò dixit plurima ex his frigida affuſa leuat: non omnia; quibus frigefactoria communiter conueniunt. frigida ergò hoc modò affuſa non omnibus adhibenda eſt, ſed iuueni- D
bus, ac mediocriter carnoſis, in quibus calidum innatum partis non ità facilè extinguitur, doloriſque vehementia viget. Vulgus humoris repulſionem ad interiora ex hoc remedio timet, quod tantum abeſt, vt id præſtet,quod eam potius, incraſſando, prohibere poteſt,vt ſufficienter demonſtrauimus in explicatione lib.2. de Morb.ſect.2. v.37. In arthritide igitur, & podagra dolor à principio ſedandus eſt medicamentis actu frigidis,quæ tamen potentia reſpiciant humorem prædominantem, vndè ſi bilis præſtet,medicamenta actu, & potentia frigida erunt, ſi pituita, actu frigidis vtemur, quæ tamen facultate mediocriter calefaciunt, ac attenuant. Interim verò ſubducendus eſt venter,vel clyſtere,vel glande,quod ſignificauit Hipp. dum inquit. Et quæ ſunt ex aluo,ſubducere per clyſteres,aut glandem. Ad ſorbendum verò dari iubet,quodcunq. conducibile viſum fuerit,quo nomine comprehenduntur,tum alimenta,tum medicamenta, quæ reſpicere debent, tum humorem peccantem, tum eius motum,& ſi quæ alia ſunt huiuſmodi. De purgatione verò in his morbis facienda,hæc ſubiungit Hipp. Quum verò dolor intus fuerit (ſic enim vertit. Corn. verba illa: ἔταν δὲ ἡ ὀδύνη ἔσω ᾖ) pharmacū infrà purgans bibendum dato. Verum quia non conſtat,quid intendat, dolores intus eſſe; quo tempore inſtituenda ſit purgatio in his morbis,non conſtat. Id vero inquirendum eſt ex ijs, quæ alibi de hac materia ab Hipp. determinata ſunt. Certum eſt purgationem in doloris ve-

Mar.n.64. hementia numquam exhibuiſſe, imò eam prohibere expreſſis verbis 4. Acut. v. 406. vbi catalogum facit eorum morborū, in quibus inferna purgatio ſuſpecta eſt, ſed leniendum prius dolorem iubet, deinde ad purgationem deueniendum, quod etiam paulò ante animaduertit in curatione coxendici morbi. Quarè dolores intus eſſe, fortè fortuna intelligit Hipp. quando

ſedati

A ſedati, eius cauſa adhuc remanet in corpore, modus dicendi fortaſsè tunc temporis vſitatus
apud vulgus, nec tandem omninò improprius, morbum enim,ſiuè dolorem intus latitare eſt,
quando eo ſedato efficiens cauſa adhuc remanet in corpore. Poſt purgationem verò, ſerum
coctum, & aſininum lac præbet ad humorum reliquias expurgandas, & ſimul, ac ſemel acri-
moniam,ac tenuitatem corrigendam,cuius gratia facilius ad articulos fluit,& hęc intentio eſt
tanti momenti, vt hac ſemota non fiat morbus. Hac enim ratione non generatur podagra in
mulieribus,niſi menſtrua defecerint, per quæ humor ille acris expurgatur, nec eunuchis, nec
pueris, in quibus temperamenti ratione huiuſmodi humor non generatur in corpore, vt in
explicatione Aphor. 28. ſect. 6. demonſtrabitur,exhibetq. coctum, vt per ipſum fluxio magis
ſiſtatur,quod ſuprà in coxendicum morbo adnotauimus.Quantitatem verò,& modũ non dif-
B finiuit hoc in loco,nam de hac re alibi diſtinctè actũ eſt. Noſtri,& in his,& alijs ferè omnibus
morbis diuturnis poſt purgationẽ ſeri,& lactis vice,decocta varia exhibent attenuantia, cale-
facientia,& exiccantia,& quæ humores acriores reddere,ac diffundere poſſunt,conſtãt enim
ex Guayaco,ſalſaparilla,China,ſaſſafras,quorũ virtutes, quantũ conueniant cum ſero,& lacte,
iudicent lectores.In præfatis igitur omnibus curationes horũ duorum affectum, arthritidis in-
quam, & podagrę conueniunt,quod inſinuauit Hipp.dum podagræ curationẽ inſtituẽs inquit:
Conducunt autem, & huic eadem,quæ morbo articulari,& conueniẽtiæ ratio eſt,quia omnia
reſpiciunt materialẽ cauſam,quæ bilis eſt,& pituita confluens ad articulos.In fine verò de po
dagra tractans,hæc ſubiungit.Si verò in digitis dolor relinquatur,venas paululũ ſuprà articuli
nodum inurito,vrito autem cum lino crudo. Hocq. remedium propoſuit in podagra: non in
arthritide,tum quia in hac huiuſmodi doloris reliquiæ non ſolent permanere propter humoris
C tenuitatẽ,& quia non adeò intimius latitat,quemadmodũ in podagra, tum etiam quia huiuſ-
modi doloris perſeuerantia articulorũ ſummam imbecillitatem ſignificat, quæ nullo alio in-
genio magis corrigitur,quam exuſtione. Quæ vlterius malã diſpoſitionẽ partis tollere poteſt,
propterquã ſanguis in ea conſiſtens ad corruptionem diſponitur,in qua podagrę eſſentia con-
ſiſtere videtur,& hac ratione fortaſſe in coxendico morbo, & in podagra exuſtionẽ probauit,
nequaquã verò in alijs doloribus articulorũ,quia in illis ſanguinis viget corruptio: nequaquã
verò in alijs. His hunc in modum explicatis de differentijs dolorum articulorũ,ac eorum na- Contra Gal.
tura,& curatione,facilè eſt percipere,quam longè Gal.à præceptore diſceſſerit in hac materia
pertractanda, quando arthritidem morbum diuturnum vocat 1.de Criſibus c.4. ità vt per to-
tam vitam perdurare exiſtimauerit 6.de Sanit.tuenda c.7.Hipp.verò non ſolũ eam inter mor-
bos diuturnos non adnumerauit,l.1.de Morb.v.52. in quorũ numero deſcripſit coxendicum
D morbum,podagrã,& cedmata;licet eiuſdẽ arthritidis eo in loco mentionẽ fecerit in catalogo
morborum non læthalium; ſed vice verſa,breuem,& acutum morbũ eſſe, hoc in loco fatetur,
quibus cõſentiunt,ea quæ 3.aphor.16. leguntur: vbi morbos recenſens,qui per ſiccitates va-
gantur,arthritidẽ meminit.Præterea 5.de ſanit.tuend.c.8.Arthritidem,ſenum peculiarẽ mor-
bum facit Gal.at Hipp.iunioribus magis,quã ſenioribus cõtingere,hoc in loco adnotauit.Vl-
terius arthriticos ferè omnes prius podagricos fuiſſe Gal.affirmat coment.ad aphor. 28. ſe.6.
quaſi podagra in dies ingraueſcẽs in arthritidem conuertatur, quo poſito arthritis longè gra-
uior,ac difficilior eſſet podagra, cuius contrarium ſtatuit Hipp. dum inquit. Podagra violen-
tior eſt omnibus eiuſcemodi(& arthritidis mentionẽ fecerat)circa articulos morbis,& diutur
niſſimus,ac ægrè cedens morbus. Gal.tandẽ in podagra partes affectas,fluxionemq.recipien-
tes ſtatuit ſpatium articulationũ,& quæ in orbem circumſtant omnia ad cutim vſque, nequa-
quam verò tendines,& neruos 6.aphor.49. quod propriũ videtur arthritidis iuxtà Hipp.ſen-
tentiã,vt ſuprà adnotauimus. Namque in podagra,& venulas,& neruos,ac tendines,imò etiã
oſſa fluxionẽ ſuſcipere poſſe teſtatur: dum inquit.Quantò autẽ in tenuioribus fuerint venulis,
& in neruis,& oſſibus multis,ac denſis, tantò ſanè durabilior eſt morbus,& qui ægerrimè de-
pelli poſſit. Idem abſque dubio appareret diſſidium circa curationem, ſi proprium, ac pecu-
liarem curandi modum tradidiſſet Gal. curari enim arthriticos attenuãti victu,teſtatur à prin-
cipio libri huic materiæ dicato, cum incraſſans potius Hipp. curationi conueniat,nam ſerũ, &
lac cocta exhibet in hunc finem, incraſſandi. Similiter curationem inchoari ab euacuatione
voluit Gal. 10. de comp. med. ſect.loc.cap.3. Hipp. verò frigefactorijs dolorem prius ſedat.
In curatione verò ſanguinem mittit Galenus, cuius rei nullam fecit mentionem Hipp. quip-
pe quæ plus lædere debilitando articulos poſſit, humoreſq. attenuando,fluuidioreſquè red-

T 2 dendo,

dendo, quam eua prodeſſe curatione, quæ tandē cum bilis ſit, & pituita, purgatione euacuan- A
tur, nō ſanguinis miſſione, nā licet aliquādo plenitudo adſit, hæc dieta tolli poteſt, alijſq. ingenijs, nè æger à venę ſectione lædatur. Quarè cū Gal. à præceptore adeò diſſentiat, non eſt mirū, ſi poſteriores omnes, qui de haç materia Gal. duce pertractarūt, à veritate longe aberrauerint.

Mar.n.33. *Verſ. 61. Et quicunque cibi, aut ſorbitiones congruè, ac conſequenter, &c.*

Hæc eſt differentia inter medicamenta purgantia, & cætera omnia, quæ pro morborum curatione vſurpantur. Hæc enim, vt decet, præſcripta, intentum finem ſortiuntur, & nihil periculi in ſe habent. At medicamenta purgantia, licet ex arte exhibeantur, non tamen carent periculo. Medicamentorum enim purgantium (dicebat lib. de Medic. purg.) res non ità ſe habet, quemadmodum putatur. Eodem enim medicamento purgantur, & non purgantur; quandoq. verò alia purgat, quam quæ purgare ſolet; aliquando nimium purgat, &c. Quarè ſubiungit modo, quam maximè ea vitare oportet. Sed quomodo curabimus morbos, quibus B
neceſſariam eſſe purgationem, nos docuit ſuperius? Hoc dictùm eſt ab Hipp. non medicis, quos ſatis fuit admonuiſſe loco proximè citato, nè temerè exhibeantur, ſed idiotis, quibus hunc librum conſcriptum fuiſſe, in proœmio adnotauimus. Inferens tutò omnibus præſcriptis remedijs vti poſſe, quia nihil incommodi ipſis euenire timendum eſt. At purgationibus quantum fieri poteſt, abſtineant, quia ſi aliquod inconueniens ex purgatione caſu contingat, maiori culpa dignus habebitur idiota, quam medicus.

Mar.34. *Verſ. 74. Lepra, & pruritus, & ſcabies, & impetigines & vitiligo, &c.*

Quia multi ex enarratis morbis à melancolico ſucco originē habent, quod in præſenti ſententia ait Hipp. eos omnes à pituita fieri, non ità ſimpliciter accipiendum eſt, vt intelligamus eos à ſola pituita generari, nam pituitoſus humor illorum cauſa dicitur, quatenus ſine ea nullus eorum generatur. Simili enim dicendi modo vſus eſt lib. de Nat. hum. dum plurimas fe- C
bres ex bile generari dixit, & inter illas quartanam adſcripſit: quam tamen atrębilis participē eſſe, ibidem explicauit. Quoniam igitur prædicti affectus omnes vitia cutis exiſtunt, quæ vt pars neruoſa (neruum enim ſanguineum, cutim appellauit lib. de Humid. vſu) ſanguine pituitoſo nutritur, Galeno etiam atteſtante lib. Prognoſt. 2. non videtur aliquis morbus in cuti generari poſſe, qui pituitoſo excremento non participet. Verum quia non ignorabat, hunç humorem ſolum ad prædictorum affectionum generationem non concurrere, ſed modo vni, modo alteri admiſceri, ideò quando de purgatione loquitur, non pituitam tantummodo purgandam iubet; vt par fuiſſet, ſi illorum hanc ſolam cauſam crediſſet; ſed humorem illum, quem in corpore prædominari contingat, quod quidem ex totius temperamento coniectandū eſſe inſinuat, dum inquit. Dandum eſſe pharmacum bilioſo quidem, quòd bilem purget, pituitoſo, quod pituitam, melancolico, quod atram bilem, aquoſo verò, quod aquam; quaſi neceſſe ſit, talem in toto abundare humorem, qualis naturali conuenit temperamento, cui licet pituita in cute redundans aſſocietur; hæc tamen, niſi etiam in corpore abundet, vt in pituitoſis, non eſt pharmaco educenda, quia nimis ab aluo diſtāt, vt per ipſam expurgari debeat, cum facilius per cutim educatur.

Mar.n.36. *Verſ. 89. Poſtea; an morbum ſurſum purgare oporteat, aut deorſum, &c.*

Hoc præceptum cum ſpernant recentiores, omnem purgationem per inferiora, in quolibet morbo rectè fieri, exiſtimantes, morbos, qui per ſuperiora purgati, facilè cederent, in immenſum producunt, miſeroſq. ægrotantes inferioribus purgationibus ſæpè, & ſæpius repetitis abſumunt, quouſque idiota, aut empyricus vomitorio forti propinato, non ſine artis ignominia homines liberet, ſed hoc idem ſuperius adnotauimus.

Mar.n.37. *Verſ. 103. Vbi verò carnem producere voles, pinguia, & calida magis conducunt.*

Nè ex hoc textu colligas, Hipp. ad carnis generationem probare medicamenta ſimpliciter pinguia, velut oleum; hæc enim ſordidum reddunt vlcus, & carnis bonæ productionē potius impediunt, ſed id comparatiuè intelligendum eſt, quod vox, magis, importat, ſignificans ad carnis productionem pinguia, & calida potius eſſe debere, quam frigida, & ſicca.

Mar.n.38. *Verſ. 105. Quibuſcunq. cibis, aut potibus homines in victu vtuntur, &c.*

Tanti eſt conſuetudo, quæ altera natura dicitur, vt quantum fieri poteſt, in morbis curandis conſeruanda veniat; ea per morbos exhibendo, quibus tempore ſanitatis ægrotantes vti conſueuerunt, ea tamen adhibita præparatione, vt alibi adnotauit Hipp. quò edulium leuius fiat. Et ſi nullus ſimplex cibus, aut potus ex conſuetis reperitur, qui ægrotanti, & morbo ſa-

tisfa-

A tisfaciat, ad inſueta, & peregrina non eſt confugiendum, ſed ex conſuetis edulijs calida, frigidis, humida, ſiccis componendo, aptum, & morbo conueniens conficiendum iubet, rationemque adducit, quia (inquit) præter conſuetos cibos, & potus nullum aliud inuenies, quod ægrotanti vtilitatem præſtet, & hic Hipp. ſententiæ verus eſt ſenſus.

Verſ. 122. Lenticula autem odorata præparetur, & modica ſecundo loco detur. Mar.n.39.

Quoniam Hipp. his, qui medicamentum potarunt, lenticulam ſecundo loco exhibet, ideſt poſt aliquam ex ſupradictis ſorbitionibus, & rationem adducit, tum quia leuis eſt, tum quia ſtomaco (parti inquam ſuperiori ventriculi) amica eſt, duas elicio concluſiones in arte, & pulcherrimas, & admodum vtiles, quarum altera eſt, ſi in aſſumptione cibi, aliquis ordo ſeruari debet, talem eſſe, vt primo loco grauiora aſſumantur, & quæ parti inferiori ventriculi amica ſunt, deindè verò leuiora, & quæ ſuperiori eius parti magis conueniunt. Quæ opinio, B etiamſi Galeno, & communi medicorum opinioni aduerſatur, huius tamen ratio adeò euidens eſt, vt contrarium ſentientes, admirandi ſint potius, quam confutandi. Nam ſi ſupponimus, ingeſtos cibos in ventriculo non confundi, aut commiſceri ſimul, quod vomitiones diſtinctorum palàm faciunt, certum eſt, cibos eo ordine aſſumendos eſſe, vt quæ difficilius concoquuntur, in ea ventris parte ſituentur, in qua coctionis robur viget magis, è contra verò, qui propter leuitatem antè alios concoquuntur, in ea parte collocari, quæ orificio inferiori proximior eſt, vt ſtatim ac concocti ſunt, ad exitum ſint paratiores, nec ab inconcocto impediantur. Si ergò pars ventriculi inferior, quia carnoſior eſt, vim concoquendi maiorem habet, quam ſuperior; ex præmiſſis ſequitur, cibos duriores in ea parte collocandos eſſe: & ideò antè alios cibos aſſumi debere. Similiter, quia oſtium inferius ventriculi, per quod cibi, vbi ſunt concocti, deſcendunt, non in fundo ipſius ventriculi; ſed in ſuperiori potius parte ad dexteram C ſitum eſt: vt anatomes palàm facit: ideò cibi, qui citius concoquuntur, in parte ſuperiori collocandi ſunt, quod quidem fiet, ſi vltimo loco aſſumantur, ex quibus patet, grauiora, & duriora edulia primo loco, deindè leuiora, & tenuiora aſſumenda eſſe. Quam opinionem Hipp. fuiſſe, non ex hoc loco tantummodo conſtat, ſed ex his etiam, quæ inferius hoc eodem libro referuntur: vbi hæc habet Hipp. Quicunq. cibos ſufficientes perficere poſſunt, his ſorbitiones Mar.n.42. nè dederis, excludunt enim cibum, qui verò non poſſunt, his dato. Si verò quid dare volueris refectionis gratia, alicam dato, & ptiſanam triticeam, hæ enim ſorbitiones ſunt fortiores: dentur autem poſt cœnam, &c. Scio Hipp. lib. acutor. 1. ptiſanæ præpotandam dare, aut mulſam, aut vinum, quæ prædicto ordini aduerſari videntur: verum id facit Hipp. quia morbus Mar.n.6. ſiccus exiſtens, copioſam humectationem expoſcit, quod præſtat potus antè alia exhibitus, quia potus ille ſtatim diſtribuitur, & hoc pacto corpus citius humectatur. Sicuti è contrà in humidis morbis, non inter cibum potus datur, ſed paulò poſt, vt inferius hoc eodem lib. Mar.45. D verſ. 207. faciendum iubet. Alioqui ſemper à cibis, & ſorbitionibus bibendum: idque ab omnibus animantibus naturæ inſtituto ſeruatur. Altera concluſio, quam ex hoc textu elicio eſt. In ordine ciborum determinando, non grauitatem modo, & leuitatem eſſe reſpiciendam, ſed etiam eorum ſubſtantiæ proprietatem, iuxtà quam eduliorum aliqua vni ventris parti magis amica ſunt, alia alteri, & ideò, quę cognoſcuntur ventriculi fundo iucundiora, ea antè alios cibos aſſumere expedit, vltimo autem loco ea, quæ ori ventriculi magis amica exiſtunt, quia ſi contrarium fiat, come ſtióne abſoluta, dum quælibet pars ſibi familiarem attrahit, maxima in cibis agitatio fit, propter quam omnia in tranſitu his ſurſum, illis deorſum ſecedētibus, conturbantur, ventriſq. ſubuerſionem faciunt. Hanc verò loci tranſmutationem, ex naturali proprietate, alimenta ventriculum ingreſſa efficere, vomitiones palàm faciunt, in quibus ſæpè cibi, qui poſtremo loco fuere aſſumpti, omnium poſtremi euomuntur. Quod ſicubus euenire Hipp. experientia edoctus lib. de Inter. affect. ſect. 2. verſ. 15. apertè teſtatur, quamuis enim Mar.n.21. poſt alios cibos aſſumantur, & ex conſequenti in ſuperiori ventris parte ſituari debere nt ad fundum tamen perueniſſe, ex eo indicatur, quia poſtremo loco euomuntur, cuius effectus alia ratio aſſignari non poteſt, niſi quia, cum fundo ventriculi, naturali proprietate amicæ ſint, poſtquam ingeſtæ ſunt, ad partem ſibi familiarem attractæ ſecedunt. Hanc verò familiaritatem alimentorum cum partibus ventriculi, ratione inuenire, eſt impoſſibile, cum id à ſola experientia haberi poſſit, an verò odorata hanc facultatem habeant, cuius gratia ſtomaco ſunt amica? Et ideò Hipp. lenticulam non modo eligit, quæ talem habet proprietatem, ſed

odoratam præparari iubet, dulcia verò ventriculi fundo potius conueniant, peritioribus diſquirendum relinquo. Hæc igitur omnia conſiderans Hipp. hoc in loco, lenticulam poſt alias ſorbitiones exhibet, tum quia leuis eſt, tum quia oris ventriculi eſt amica, & familiaris. Quotieſcunq. igitur coctionem quiete perfici intendimus, prædictus ordo ſeruandus eſt, contrarius verò, quando ad facilitãdum vomitum, ventrem cibis omnigenis replere procuramus, quo conſilio Hipp. loco citato, ficus poſtremo loco aſſumendas eſſe docet, ità enim dum ingeſtæ ad cognatum locum ſecedũt, agitationem in cibis faciunt: vndè vomitio redditur facilior, ex quo aliud adnotatione dignum elicitur: vomitum inducentia cibaria, & leuiora eſſe, & ſtomaco amica, quarè primo loco aſſumpta vomitũ faciliorem reddunt, non autem ſi poſt alios cibos aſſumantur, imò quia ſtomaco ſunt amica, plurima eorum illud roborando, ad vomendum hominem difficiliorem reddere poſſent, licet non ignorem, horum vſum ad vomitiones eſſe, non tota aſſumpta, ſed eorum decocto potato, cui virtus roborandi, quæ in craſſiori parte fundatur, non communicatur, ſed ea tantum, quæ humores concitat ſurſum, ex quo fit, vt multa medicamenta ſint amica ſtomaco, & vomitum ſiſtunt, quorum decoctum illum prouocat.

Mar.n.39. *Verſ. 125. Non febrientibus verò, panis puri medullam in iuſculum interito.*

Apud Hipp. inuiolabile præceptum fuit (quod ſæpius adnotatum eſt à nobis) febrientibus nullum cibi genus dari, febre ſoluta, quo tempore cibos leues, & facilè ſecedentes exhibet, horum exempla quædam in textu referuntur, & inter illa repoſuit panis medullam in iure tritam, cuius edulij frequentiſſimus eſt noſtris temporibus vſus. An id inter cibos, an inter ſorbitiones adnumerari debeat, non conſtat. Nam Hipp. inter cibos collocauit, quando non febrientibus dari iubet. Nos autẽ ſorbitionis loco febrientibus damus. Pro huius rei determinatione dicerem, ſi talis medulla in iure per longam ebullitionem ad leuorem reducatur, ità vt ſorberi poſſit; huiuſmodi edulium inter ſorbitiones collocari, & febrientibus exhiberi poſſe, & hoc eſt, quo communiter vtimur, & panem gratatum vulgariter dicimus. Si verò panis medulla in iure tantummodo madefiat, inter cibos collocari, & in hanc formam eam exhibet Hipp. non febrientibus. Vndè adnotare oportet edulium, quod noſtri panem ſtufatum vocant, ex bucellis panis in iure maceratis confectum, febrientibus non conuenire: dum febris actu tenet, quia cibus leuis eſt, non ſorbitio. Verum ſi panem ſimplicem, & carnes dare, recepit abuſus, longè minus errabit, qui panem iure maceratum horum loco dabit.

Mar.n.44. *Verſ. 158. Poſt ſorbitiones cibum debilibus dato.*

Quia ſuperius ſorbitiones poſt alios cibos communiter exhibendas eſſe, vniuerſali præcepto determinauit; modò excipit corpora debilia, in quorum refectione contrario modò procedendum eſt, ità, vt primum ſorbitiones, deindè cibos exhibeamus, & ratio eſt, quia cum hi
Mar.n.12. celeri refectione indigeant, humido alimento (vt libro de alim. verſ. 112. dicebat Hipp.) egent, & quod ſtatim diſtribuatur, cuius naturæ ſunt ſorbitiones; verum quia debile alimentum præſtant, cibos etiam ſimul exhibere oportet, hos tamen aliquo interuallo ſorbitiones præcedere oportet, vt ab his corpus ex parte reſtauretur, dum ſolidus cibus in ventriculo concoquitur, nec timenda eſt in hoc caſu perturbatio, de qua ſuprà mentio facta eſt, quia quando corpus refectione eget, concoctio exacta liquidorum non expectatur, ſed quod attenuatum eſt per poroſitates ventris ad vniuerſum corpus ſtatim diſtribuitur, atque hoc pacto antèquam ſolidus cibus ingeſtus ſit, ſorbitionis maior pars diſtributa eſt, vndè perturbationis occaſio tollitur; potiſſimum verò, ſi inter vtrumque aliquid temporis intercedat.

Mar.n.44. *Verſ. 159. Ante cibos verò, & potus, & ſorbitiones.*

Hoc in loco confuſam orationem fecit Interpres, quæ ex vulgato græco contextu, aptiſſimo themate conſtat, eam igitur hoc pacto transferrem. Antè cibos verò, & potus, vel ſorbitiones, & poſt hæc, ſi aliquid tibi dandum videtur, debilibus dato, & corpus, & animam inſpiciendo, & cibum, & potum. Hiſque admonemur, in reſtauratione debilium, ſumma cautione procedendum eſſe: ità, vt ſi huius gratia aliquid antè cibos, & potus, & ſorbitiones dare expediat, ſiuè poſt, omnia diligenter perpendantur, habita ratione non modo illius, quod exhiberi debet: ſed etiam corporis, & animi ipſius patientis, & ciborum pariter, & potionum, & ratio eſt; quia in debilium reſtauratione quilibet error, etiam minimus, magnus euadit, & plurimam læſionem inducit, ſed quid in hac re poteſt animus? tantum poteſt, vt

ſola

ſola opinio ipſius patientis,cibi, & potus conditionem immutare poſſit: vndè multi ſola opi-
A nione cibos quam iucundiſſimos auerſantur, & euomunt.

Verſ. 193. Vina dulcia, & auſtera, & mellei coloris vetuſta, &c. *Mar.n.44.*

Regulam tradit Hipp.per quam cibaria vtilia ab inutilibus diſtinguãtur,indicans, ea inepta eſſe, quæ poſtquam ingeſta ſunt, aut flatum, aut tormen, aut grauitatem inducunt. Vtilia vero, & ad ſanitatem optima eſſe, quæ nihil dictorum efficiunt, ſed modicè ingeſta ſufficiunt, & pro ratione ſecedunt, quam quidem regulam poſtquam in cibis expoſuit, eandem in potibus explicare aggreditur,& inquit: Vina dulcia, & auſtera,& mellei coloris vetuſta,ventrem ſubducunt, maximèq. vrinam cient, & nutriunt,ex hoc inferens,corpori,maximè conuenientia eſſe: cum omnes conditiones habeant, quas alimenta optima habere, ſuperius determinatum eſt,iiſque carent vitijs,perquæ cibi inutiles cenſentur,quia ſcilicet,neque flatum inducunt, neque tormen, neque repletionem. Circa facultates verò, quæ his tribus vinorum
B generibus in textu tribuuntur,adnotare oportet, non affirmare Hipp. vnumquodq. illorum his omnibus participare. Nam quantò minus auſtera ventrem ſubducunt, tantò minus dulcia vrinas mouent. Sed vult ſignificare, hæc tria vinorum genera ſimul omnes facultates habere, quæ ad edulij bonitatem indicandam concurrunt, cum non ſit neceſſe, vnumquodque illorum his omnibus participare, vt bonum dicatur: quemadmodum omnibus præfatis vitijs carere debet. Ad deſtruendum enim ſufficit vnum (vt eſt in prouerbio) & ideò ad vini bonitatem ſatis eſt, vt vel ventrem ſubducat,vel vrinas cieat,& nutriat, nullumq. eorum præſtet, quod edulij malitiam atteſtatur: quemadmodum vnicuique ex enarratis vinorum generibus euenire ait. Difficultas tamen circa vinum dulce oritur,quod flatum in ſuperno inteſtino inducere tertio Acutorum teſtatus eſt. Pro ſolutione adnotare oportet, ibi Hipp. non aſſe-
C rere ſimpliciter,vinum dulce flatus inducere; ſed ijs tantummodo, qui amara bile abundant, nam quoties vinum dulce dedit Hipp. in ijs affectibus, in quibus flatuoſa non conueniunt? quod nullo modo feciſſet,ſi ſimpliciter flatuoſum eſſet,nam,vt alios prætercam,in pleuritide vinum dulce eligit: quamuis in hoc morbo flatus plurimum obeſſe poſſint, ità vt pro purgatione peplium cæteris præferatur medicamentis,quia,vt ipſe eodem in lib. Com.2.ait,flatus maximè diſcutit. Præterea lib.2.de Morbis ſect.3: verſ.299. in morbo ructuoſo,in quo flatus in ſuperno ventriculo maximè abundant, vinum exhibet dulce, quo nihil nocentius excogitari poſſet,ſi ex ſui natura flatuoſum eſſet. *Mar.n.13.* *Mar.n.67.*

Verſ. 200. Ex cibis, & potibus, qui commodiſſimi ſunt corpori, &c. *Mar.n.45.*

Ab hac ſentẽtia vulgatum illud emanaſſe exiſtimo, quamuis illius auctor adhuc me lateat, omnem repletionem malam eſſe, panis autem peſſimam. Quia ſi vera ſunt, quæ hoc loco ab Hipp. referuntur. Eduliorum quæcunq. corpori aptiora ſunt, & ad alimentum, & ad ſa-
D nitatem, eorum etiam grauiores eſſe noxas, ſi perperam, & immodicè ijs vtamur; cum panis omnium ſit optimus; errores etiam, qui circa eius vſum immodicum contingunt, grauiſſimi ſunt cenſendi, vndè non erit inconuenies, ſi quis eo repleatur immodicè, grauiſſimis ſubijci morbis.

Verſ. 216. Vinum diffuſum, ac perfrigeratum, & excolatum tenuius fit, ac debilius. *Mar.n.45.*

In Regienſi ciuitate, in qua natus ſum, vt vinum citius clareſcat, & dulce reddatur, hoc artificio vtuntur. Vinum à vinaceis excolatum,poſtquam in propria vaſa condiderunt,ſpatio vigintiquatuor horarum tranſacto, rurſus extrahunt, & per noctem aeri in apertis vaſis exponunt, indè dolijs proprijs recondunt, & poſt duos, aut tres dies illud eodem artificio diffundunt,tertioque rurſus pari interuallo hoc idem repetunt. Atquè huiuſmodi artificio vinum citiſſimè clareſcit, & dulce euadit, eò quod ebullitio per euaporationem, & agitationem illam interrumpitur, vndè citius abſoluitur, qua diutius perſeuerante, vinum, & tardius clareſcit, & dulcedo euaneſcit, veruntamen vini robur, quod in ſpirituoſa ſubſtantia conſiſtit, & per longam ebullitionem concipere ſolet, huic denegatur, & ſi quid illius habet, dum agitatur, & diffunditur magna ex parte euaneſcit. Huiuſmodi igitur vinum, diffuſum vocat Hipp. illudque meritò tenuius fieri, ac debilius teſtatur: eadem ratione vinum refrigeratum tale redditur, quatenus per frigiditatem ebullitionis terminus acceleratur, vndè & citò clareſcit, & ſpirituoſa ſubſtantia, quam à longa ebullitione contrahit, ferè priuatur, quamuis tenuius reddatur. Quod Romani experientia cogno-

ſcentes

ſcentes vinum in Vrbis circuitu productum, quod *Romaneſco* proprio vocabulo appellant, quia ex propria natura craſſum eſt, illud in vaſis ligneis reconditum, aeri, & aquilonaribus ventis per totam hyemem exponunt, ità enim ab aeris frigiditate refrigeratum, tenuius, & ſuauius redditur. Quod verò excolatum vinum, & ipſum tale reddatur, non eſt, qui neſciat, quandoquidem in pluribus Italiæ regionibus vinum faccis excolari adhuc eſt in vſu, potiſſimum verò in multis Inſubriæ Ciuitatibus, in quibus, quà vinum craſſum, & inſuaue naſcitur, percolatione, tenue, & dulce efficiunt, eadem penitus ratione, quam in diffuſo attulimus, cui accedit propriæ fæcis ſeparatio, quæ ebullitionis eſt cauſa, eaque ſegregata ſtatim ebullitio ceſſat.

Mar.n.48. *Verſ.* 246. *Coriandrum ſtomaco gratum eſt, & per aluum ſecedit.*

Coriandri, tum herbæ, tum ſeminis frequens vſus fuit antiquis, quarum vires inter ſe diuerſas, & planè contrarias ex hoc loco colligere licèt: in quo, aluo ſecedere, & crudum, &
Mar.n.14. coctum ait, quod de eius folijs intelligere oportet, libro autem 2. de Diæta de ſemine loquẽs, aluum ſiſtere ait, quarum facultatum cognitionem habuiſſe Dioſcoridẽ etiam apparet, quando plantæ folijs, refrigerantem facultatem tribuit, ſemini verò calefacientem innuit, dum ex eius vſu genituram augeri teſtatur.

Mar.n.48. *Verſ.* 247. *Ocymum humidum eſt, & frigidum, & ſtomaco gratum.*

Mar.n.14. Adhuc maior in ocymi facultate cõtradictio apparet, libro enim citato de Diæta, calidum, & ſiccum eſſe, aluumque ſiſtere ait. Hic verò, frigidum, & humidum dicit. Vt hæc apparens contradictio tollatur, ſupponendum eſt, antiquos aromatum defectu, hortenſibus condimentis vſos fuiſſe frequenter, nam de his ſæpius mentionem fecit Hipp. cuius gratia huiuſmodi olera exiccata adſeruabantur, ità vt ijſdem tum viridibus, tum ſiccis vterentur, cuius diuerſitatem plurimum ad facultates olerum immutandas poſſe, indubitatum eſt, & potiſſimum eorum, quæ vnà cum odoris fragrantia plurimum humoris in ſe continent, veluti ocymum, humidi enim ſucci copia, quæ in viridi continetur, adeò humectare poteſt, vt etiam ſimul caloris exceſſus corrigatur, inſtar eorum, quæ propriè frigida ſunt. Nam & Dioſcorides pulmonum inflammationibus ocymum auxilio eſſe teſtatur, quod quidem efficere aſſerendum eſt, non quia poteſtate frigidum ſit, ſed quia humoris copia, vt dictum eſt, caloris vehementiam retundit. Hac verò humiditate per exiccationem euàneſcente, propria, & vera facultas elucet, quæ calida eſt, & ſicca. Quia igitur Hipp. obſeruauit, ex huius oleris viridis vſu pro alimentorum condimento, æſtatis calores, & ſiccitates emendari, frigidum, & humidum hoc in loco dixit, quià verò aromaticum eſt, & potiſſimum dum ſiccum exiſtit, meritò, & calidum, & ſiccum lib. de Diæta ſtatuit, in omnibus enim plus tribuit experientię Hipp. quam rationi, ſed potiſſimum in viribus, & facultatibus alimentorum aſſignandis, cognouit enim, quam facile ſit, homines ratiocinando à veritate aberrare; quorum fidelis magiſtra eſt experientia, potiſſimum circà ea, quæ ſæpiùs obſeruari poſſunt: cuiuſmodi ſunt alimenta, quæ ſunt in communi vſu, & ideò de illis tutum experimentum haberi poteſt. Vndè non eſt mirum, ſi Gal. qui rationi nimis intentus fuit, in multis à præceptore diſſentiat, in facultatibus alimentorum aſſignandis. v. g. de braſſica inferius tractans Hipp. inquit: Braſſica verò acrimoniam quandam habet ad ſeceſſum, & ſimul boni ſucci eſt. Obſeruauerat enim, frequentiſſimè homines hoc olere præ alijs vti abſque euidenti nocumento. At Gal. rationi innixus malum ſuccum, & graueolentem gignere dixit, ab odore decocti ad ſuccum ex ea genitum ratiocinando. Quod ſi verum eſſet, væ Neapolitanis, qui raro ſine braſſica comedunt. Eadem ratione diuerſam ab Hipp. opinionem habuit Gal. circà ocymum, vtrunque peponem, cucurbitam, & alia, quæ cum ſub nomine olerum comprehenduntur, omnia mali ſucci eſſe, exiſtimauit Gal. quæ tamen non mali ſucci eſſe cognouit Hipp.

Mar.n.50. *Verſ.* 271. *Quæ per aluum ſecedunt, ſuccoſa ſunt, & natura calida.*

Hoc de alimentis intelligendum eſt, non de medicamentis purgantibus, quæ experientia tantum, eodem etiam Hipp. paulò ſuperius verſ. 152. atteſtante, non intelligentia inueniuntur; veruntamen neque id omnibus competit alimentis, ſed tantummodo maiori parti.

Mar.n.51. *Verſ.* 277. *Quum quis cibos, aut potus plures ſolito acceperit, &c.*

Præſens oratio ex græco contextu ità vertenda eſt. Quum quis, aut cibos, aut potus plures ſolito accipiat, ſi non conſuetis ſe impleuerit, optimum eſt, vt ſtatim vomat, quia non conſue-

conſtretorum repletio à natura ſuperari non poteſt,eò quòd duplex vitium concurrit, & quia plus ingeſtum eſt, quam conueniat, & quia edulium inſolitum eſt,& naturæ alienum ; quod ſi quis conſuetis cibis repleatur,vomere non eſt neceſſe, cum ſperari poſſit, & quiete, & inedia progreſſu temporis à natura propter familiaritatem ſuperandos fore. Mar.n.51.

Verſ. 279. Poma, & fructus arborei tum mollis,tum duri corticis &c.

Fructus, & mollis corticis, quos ὀπώρας Græci appellant ; & durioris, quos ἀκρόδρυα, poſt cibum damnat Hipp. quia corpus ab his ſolum humorem, hoc eſt, aquoſam partem quæ in his peſſima eſt, trahit, à quibus antè alios cibos ingeſtis, plus elicit, & ſolidius, cuius dicti rationem inuenire non erit difficilè; ſi quæ ſuprà à nobis explicata ſunt de ordine ciborum,in memoriam reuocentur. Demonſtrauimus,enim cibos, qui poſtremo loco aſſumuntur, primo à ventriculo deſcendere. Si ergò fructus poſt alia comedantur,quia citò deſcendunt,perfectam concoctionem acquirere non poſſunt,vndè non totus eorum ſuccus, ſed tenuior pars tantummodo, in alimentum tranſit, & eò magis, quia ex propria natura difficulter ſuperantur,in ſuperiorique ventris parte remanent, in qua concoctrix facultas debilius operatur. Si verò antè alios cibos aſſumuntur, quia in fundo ventriculi,vbi concoctio magis viget, ſituantur, diutiuſque ibi permanent, perfectam coctionem acquirunt: vt tota eorum ſubſtantia corpus frui poſſit. An ergò fructus prima menſa comedere melius eſt? melius quidem, quam poſt cibum ; ſi gratia medicamenti quis ijs vtatur. Nam alioqui neque hoc modo eorum vſus vitio caret,Quãdoquidem lib.3.de Diæta verſ.90.poma,& ante cibum,& poſt cibum damnare viſus eſt, dum inquit, At verò poma fortiora ſunt, quam pro humana natura; melius eſt ergò à pomis abſtinere, ſi verò quis cùm cibis vtatur,non deliquerit, cuius ſententiæ rationem in eius loci explicatione adduximus.Horum igitur nunc memor Hipp. non dixit, huiuſmodi fructus antè alios cibos aſſumendos eſſe, ſed dixit tantummodo,eo modo ingeſtos plus alimenti præſtare,quam poſt cibum,inſinuãs,ſi quis fructibus ratione medicamenti eget, vt totius eorum ſubſtantiæ eorum particeps fiat, antè alios cibos aſſumendos eſſe.

Verſ. 290. Cibaria,potus, & obſonia, &c. Mar.n.52.

Ex hoc loco aquam nutrire colligunt nonnulli, quia ad augumentum, & ad robur eam conferre dixit Hipp. At verò aliud eſt ad augumentum conferre,aliud augumentum præſtare, aqua enim ad augumentum conferre dicitur, quia alimenti eſt vehiculum,quo deficiente nutritio, & augumentum ceſſat omninò.

De internis Affectionibus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hic liber, de internis Affectionibus in omnibus græcis exemplaribus inſcribitur, quamuis Gal.6.aphor.27. magnum de Morbis librum vocet, & apud nonnullos de empijs inſcribi tetur, quo in loco ad Hipp. referre eum videtur,quemadmodum etiam in libro obſoletarum vocum Hipp.dum eius mentionem facit. Non deſunt tamen,qui eum ad Gnidios medicos referant,Galeni auctoritate permoti, qui comentario 1. in lib.Hipp. de Morb.Acut.t.8. Gnidios plus quàm conueniat,de morbis ſcripſiſſe ait, quia bilis morbos ſeptem, pari modo paulò infrà,veſicæ duodecim, renumque quatuor, ſtranguriæ quatuor,deindè tetani tres, morbi præterea regij generæ quatuor, atque tandem phtiſes quatuor, quemmodum ſecutum eſſe huius libri auctorem,conſtat ; verumtamen etiam ſi hæc vera eſſe,concedatur,non ob id librum hunc ab Hippocratica Bibliotheca tollere poſſunt.Quia Hipp. vt ipſe fatetur ſæpiùs, medicinã non inuẽnit,ſed ab alijs eam acquiſiuit,vndè in proprijs libris deſcribendis,quæ alij rectè ſcripſerunt,recepit, quæ verò perperam,tacere profeſſus eſt, vt à principio lib. 1. de Diæta apparet. Quapropter ſi Gnidij Medici in quibuſdam errauerunt,quia morborum quorundam plures differentias conſtituerunt, quam reuera exiſtant,in omnibus tamen eos erraſſe,nõ eſt credendum,quarè non erit inconueniẽs dicere,Hipp. in multis eorum diſtinctiones ſecutum eſſe, quia verè illi morbi in tot differentias diſtinguendi eſſent,alias verò diſtinctiones reliquiſſe, vt potè ineptas. Immò quia libros Gnidiorum vidit Gal. & ordine poſuit morbos, quo ab illis deſcripti ſunt, longè diuerſo,à quo in præſenti libro proponuntur, nec omnes recenſentur,

quos

quos in lib.Gnidiorum legit, ſignum eſt,hunc librum à libris Gnidiorum diuerſum eſſe. Dicamus igitur,præſens opus eiuſdem ſcholæ eſſe, cuius,& cæteri libri, qui Hipp. nomine circumferuntur, doctrinamque continere veram, etſi ex parte rudiorem, qualis medicis illius ſæculi conſueta fuit. Quis autem recentiorum in huius libri elucidatione elaborauerit,haud ſcio, verumtamen quia oratione ſatis aperta deſcriptus eſt, pauca occurrerunt, in quibus noſtram induſtriam impendere, opus eſſe,exiſtimauerim.

Mar.n.2. *Verſ. 66. Si verò arteria vulnerata fuerit.*

Hic morbus in eo tantum à ſuperiori differt, quia in illo manifeſta adeſt continui ſolutio, quam his verbis ſignificauit,ſi arteria fuerit exulcerata, aut aliqua vena rupta, in hoc verò facta eſt tantummodo diuulſio quædam ſubſtantiæ,propter quam venæ minimæ, & capillares diſrumpuntur, vndè ſanguinis exigua portio per ſubſtantiæ poroſitates diffunditur,& temporis ſpatio in pus vertitur. Huiuſmodi affectiones modo σπάσμα, modo ῥῆγμα appellauit Hipp. hancque hoc in loco voce σπάθο ſignificauit, differentiamque explicatam à præcedenti manifeſtauit, quia in illa ſanguis copioſus educitur, in hac verò ſubcruenta ſaliua aliquando per interualla expuitur. Verum ſi hæc vera ſunt,quomodo hunc morbum priore grauiorem,& acutiorem dicit? nonnè maius incommodum prouenit ex perfecta continui ſolutione; vndè ſanguis copioſus excernitur, quam ab exigua ſubſtantiæ diuulſione? Certè ſi morbus quatenus ad continui ſolutionem ſpectat conſideretur, hæc maior eſt in primo, quàm in ſecundo caſu, poſtremus tamen grauior fit, & acutior, quia ſanguis è venis egreſſus non educitur foras, ſed per ipſammet ſubſtantiam diffuſus neceſſariò putreſcit, & inflammationem inducit,quæ affectum grauiorem conſtituunt, id autem in priori caſu non euenit: quia ſanguini exitus patet,vt non neceſſariò ſubſequatur inflammatio.

Mar.n.3. *Verſ. 81. Nam multi (rupto pulmone) perſeuerant, donec moriantur.*

His indicare vult Hipp. ex hoc morbo plurimos mori non ſuppuratione intercedente: ſed ex ipſo morbo conſumptos.

Mar.n.16. *Verſ. 123. Quum venæ cauæ per pulmonem tendentes,ſanguine,aut atrabile, &c.*

Modum oſtendit, quo varix in pulmone fit, & inquit quando venæ cauæ (ad diſtinctionem arteriarum venas cauas dixit) per pulmonem tendentes ſanguine, aut atra bile impletæ fuerint; venæ aliæ in alias rumpuntur, vt quæ in anguſtum ſunt concluſæ, & exitum non habent; venæ enim capillares per pulmonis ſubſtantiam diſtributæ,dum repletæ humorem fundunt,in vnum collectum, & è proprio conceptaculo egreſſum,dolorem exhibere,& ampullam in pulmone excitare neceſsè eſt. Id enim ſignificat hoc in loco φῦσαν, quam vocem flatum tranſtulit interpres:quid enim flatus efficiunt in hoc caſu? eſt quippè φῦσα, eleuatio ſubſtantiæ in tumorem à re aliqua intus concluſa, & propriè à flatu; vndè nomen φύσης ſortita eſt per tranſlationem,tamen poteſt intelligi de intumeſcentia à qualibet re inducta.

Mar.n.7. *Verſ. 127. Si inflammatio in pulmone fiat, &c.*

Mar.n.53. De hoc affectu ſub titulo eryſipelatis pulmonis actum eſt lib. 2. de Morbis ſect.3.verſ. 98. quo in loco circà hanc materiam nonnulla adnotauimus.

Mar.n.8. *Verſ. 161. Si pulmo ab eryſipelate intumuerit.*

Et de hoc pariter mentio facta eſt à nobis in expoſitione præcitatæ ſententiæ lib. 2. de Morbis, de eadem affectione tractantes, de qua lib.3. de Morbis verſ. 72. agitur ſub titulo pulmonis præ calore tumentis.

Mar.n.7. *Verſ. 180. Cibos autem accipiat eoſdem, quos & qui à pleuritide correptus eſt.*

Mar.n.8. Sicuti pleuriticis cibos non exhibet, priuſquam morbus fuerit iudicatus ſoluta febre, ità pari ratione in hoc morbo, qui ad partes pectoris ſpectat, dari cibos iubet, qui pleuriticis morbo iudicato exhibentur, dummodo non adſit febris. Febrienti enim cibos dare nefas apud Hipp. fuiſſe, adnotatum eſt ſæpius.

Mar.n.9. *Verſ. 191. Si pectus & dorſum ruptum fuerit.*

De hoc eodem affectu actum eſt lib. 2. de Morbis ſect. 3. verſ. 207. circà quem ſicuti Salij comentario ibi fuimus contenti, ità hoc in loco nihil adnotatione dignum nobis occurrit.

Mar.n.10. *Verſ. 194. Si in latere tuberculum naſcatur.*

Mar.n.58. De Tuberculo lateris mentio facta eſt lib.citato 2. de Morbis verſ. 177. vbi curationem per chyrurgiam tantummodo inſtituit. Hoc autem in loco paulò vberiorem docet, indicans

quid

quid agendum ſit. Primo quidem loco; quando tuberculum ad ſuppurationem tendit. Secundo verò poſtquam facta eſt ſuppuratio. Tandem qua ratione à recidiua præſeruari homo poſſit. Omnia quidem adeò manifeſtè, vt noſtra interpretatio parum profutura ſit.

Verſ. 225. Tertia tabes ab hac hæc patitur, &c. Mar.n.13.

Præſentem affectum tabem appellat Hipp. non quia verè, & propriè ſit tabes, ſed quia ad tabem denique perducit, poſtquam ægrotantem per annos nouem vexauerit, idque ex ipſiuſmet contextus verbis colligitur, inquit enim, morbus autem durat maximè annos nouem: ecce tempus morbi tabem ipſam præcedentis) poſtea durat φθειρομενος, ideſt, dum contabeſcit corpus, quod eſt tempus, quo tabes vera tenet. Qualis autem ſit morbus adeò grauis, & diuturnus; qui tabem præcedit, determinare non eſt facilè. Ego autem attentis ijs, quæ inter ſigna huius morbi referuntur in textu, dicerem eſſe repletionem quandam earum venarū, quæ ſunt circa ſpinalem medullam, vel à copia ſanguinis, vel tenuioris pituitæ bilioſo ſucco admixtæ, venæ enim huiuſmodi ſuccis repletæ compreſſionem in ſpinali medulla efficiunt, cui tandem atrophia, & totius conſumptio ſuccedit. Quamuis enim ſpinalis medulla non ſit via alimenti, ſed tantummodo ſpiritus animalis; experientia tamen demonſtrat, eodem ſpiritu animali deficiēte, tandem partem ipſam extenuari, & ſicuti magna exiſtente compreſſione, propter quam totus ſpiritus ad partes ferre prohiberetur, citò corpus contabeſceret, ità leui exiſtente compreſſione, qualis ſupponitur in præſenti caſu, longo tempore retardari conſumptionem rationabile eſt. Leuiorem autem compreſſionem facit materiæ tenuitas, quæ aquoſa pituita, & bilis ſtatuitur. Nec præſens opinio ab Hipp. doctrina aliena eſt, qua de tabe ex deſtillatione per ſpinalem medullam pertractauit, tum lib. de loc. in hom. tum lib. de Glandulis verſ. 122. A ſanguinis pariter copia emaciari corpus, teſtimonium facit hiſtoria viri in Oneade, quæ lib. 5. epid. verſ. 25. regiſtrata eſt. Hic enim cum ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies contabeſceret magis, vena ſecta in vtraque manu, ſanguineque extracto, quouſque exanguis redderetur; hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt; cum omnia incaſſum antea tētata fuiſſent. Verum circà cauſam huius affectionis, pituitam ſcilicèt ὑδρωπώδεον, ideſt aquoſam, & tenuem, oritur difficultas, quia hæc hydropem, non tabem inferre poſſe videtur. Id autem euenire ob ſuccum bilioſum pituitę admixtum aſſerere oportet, huius enim permixtione pituita ſalſa euadit, quæ quantum tabi inferendæ valeat, omnibus eſt notum, idque euenire ait Hipp. quando huiuſmodi repletio in venis cauis fuerit, hoc eſt, à vena caua dependentibus, ad differentiam earum, quæ à vena porta procedunt: & in meſenterio ſedem habent, ab his enim fortaſsè macies non proueniret, ſed potius hydrops ob naturalem earum partium humiditatem, & quæ hepar facilè in conſenſum trahunt. Quia igitur morbus à repletione dependet, meritò curationem tentari iubet euacuatione, diſcuſſione, & attenuatione, quorum nullum conuenire, quando iam ad tabem homo peruenit, omnibus eſt notum. Mar.n.10. Mar.n.2.

Verſ. 245. Morbus autem hic magis priore quieſcit. Mar.12.

Differentia præſentis tabis à ſuperiori in pluribus apparet: quamuis vtrique eadem curatio debeatur. Differunt enim, quia hæc longior eſt ſuperiori, illa quippè per annum durat, hæc extenditur ad triennium, cuius diuerſitatis rationem adducit, quia illa ægrotantem continuò vexat: hæc verò quietibus intercedentibus eum recreat in æſtate, quæ huiuſmodi morbis tantum conducit, quantum hyems propter frigus pectori inimicum officit. Morbos verò ab huiuſmodi quietibus, ſeu remiſſionibus produci obſeruamus, non modo in cronicis: ſed etiam in acutis.

Verſ. 248. Et color magis limpidus exiſtit. Mar.n.12.

Vox græca ὑγρος molle, hoc eſt, copioſo humore dilutum propriè ſignificat, vndè impropriè limpidus tranſtulit interpres, & eò magis, quia non eſt rationabile colorem limpidum fieri in ijs, qui præter modum extenuātur, vndè Caluus propè ſcopum acceſſit, dum vertit color dilutus eſt. Nam ſicuti corpora mollia euadunt copioſiore accedente humore, & quod molle euadit, humore dilutum dici poteſt, ità & coloris intenſio alieni humoris acceſſu remittitur. Molle igitur pro diluto accipiens hoc in loco Hipp. per colorem dilutum, & mollem ſignificare voluit eum, qui remiſſus ad pallorem accedit, ſatiſque rationi conſonum eſt in hoc morbo, colorem ad pallidum permutari: quia corpore tabeſcente, ſanguis, à quo roſeus dependet color, imminuitur; vndè corpus palleſcere neceſsè eſt.

Verſ.

Mar.n.12. *Verſ. 248. Flatus, & aſthma oboritur.*

Spirandi difficultatis ſpecies occurrit, in qua ægri euidenter multum ſpiritum emittunt, ità vt nonnulli etiam cum ſibilo reſpirēt, & de huiuſmodi aſthmate intelligit hoc in loco, per flatum accipiens ſenſibilem, & magnam prædictam ſpiritus emiſſionem.

Mar.n.14. *Verſ. 314. Reſiccatur medulla ſpinalis &c.*

Spinalis medullæ reſiccationem, vndè quarta tabis ſpecies oritur, à tribus cauſis originem habere in Hipp. doctrina inuenio, prima eſt obſtructio venarum, quæ ad ſpinam tendunt: quarum humore nutritur, & in proprio officio conſeruatur; humore enim deficiente reſiccatur, eſtque hic morbus ab eo, quem in præcedenti commentario explicauimus, omninò diuerſus, in eo enim contabeſcit corpus ſanguinis multitudine comprimente, in hoc verò propter humoris defectum ſpinalis medulla non nutritur, & exiccatur, indèque tabes oritur. Reſiccatur ſecundo propter bilis influxum à capite in ipſam, de quo affectu tractauit Hipp. lib. de locis in Hom. Tertia à venere dependet: vndè tabes emergit, quam dorſalem lib. 2. de Morb. ſect. 3. verſ. 35. vocauit, vbi particularem illius curationem deſcripſit. Has igitur cauſas omnes reſpiciens hoc in loco, vniuerſalem, & omnibus accommodatam curationem inſtituit, in qua remedium proponit, quod primo aſpectu plurimam difficultatem facit, ſi enim tabes à reſiccatione dependet, ad quid tot cruſtas candente ferro adhibet, quæ maiorem exiccationem inducere poſſunt? Animaduertendum tamen eſt, hoc remedium non ipſam reſiccationem, ſed eius cauſas reſpicere, quia ſi hæc fuerit obſtructio, vſtiones humores obſtruentes diſſipando, proſunt, ſi diſtillatio à capite, hæ fluxionem intercipiendo ſanant, fluxiones enim intercipere vſtionibus Hipp. vſitatiſſimum fuit, vt ex pluribus locis conſtat, potiſſimum verò ex lib. de loc. in hom. ſect. 2. verſ. 30. In ea verò, quæ à venere oritur vſtiones fortaſſe ſuſpectæ eſſent licèt affirmari poſſet, præfatas vſtiones huic etiam conferre poſſe, quatenus vias ſeminis à capite deſcendentis comprimendo eiuſdem fluxio ſiſtatur.

Mar.n.49.

Mar.n.33.

Mar.n.15. *Verſ. 334. Primo hæc patitur dolor acutus incidit in renem.*

Hic morbus aliquam ſimilitudinem habet cum nephritide propriè dicta; quamuis in multis ab ea differat, ità vt affectus omninò diuerſus cenſeri debeat. Differentia enim in eo conſiſtit, quia in nephritide dolor eſt grauis, vt partis affectæ natura indicat, quæ eſt pars renis interior ad cauitates, ſenſus expers, idque ipſe Hipp. lib. 6. epid. ſect. 1. confirmauit: in hoc verò affectu acutus. Similitèr in illa lapilli, in hac arenulæ excernuntur. In nephritide etiam rarò non ſuperuenit vomitus, de quo nulla hoc in loco fit mentio. Sed dolor in meatu vrinario de ſe ſignificationem præbet, & colis perfrictionem facit, quorum nullum in nephritide apparere ſolet. His accedit ſuppuratio, quæ in nephritide nunquam viſa eſt. Si ergò hic morbus non eſt nephritis, quæ eſt eius eſſentia? Hanc nobis inſinuauit Hipp. per illa verba. Hic morbus fit à pituita, quum ren ſuſceptam in ſe ipſum, non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo in tophum concalluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena, vult enim demonſtrare materiam arenularum ſuſcipere renem per influxum in proprias carnis poroſitates, non à venis emulgentibus in latiores eiuſdem cauitates deſcendere, vt contingit in nephritide. Quum igitur tali modo ren pituitam ſuſceperit, nec per vrinas expurgauerit, in ipſius poroſitatibus concreſcens in tenuiſſimos tophos arenulæ inſtar tranſit, non in craſſiores lapillos, quemadmodum in nephritide contingit, quia eorum concretio in anguſtis poroſitatibus perficitur; vndè doloris diuerſitas apparet, in nephritide enim grauis eſt, vt ſuprà adnotatum eſt, quia doloris cauſa in intimioribus partibus reſidet, vbi ſenſus admodum obtuſus eſt, propter diſtantiam ab exteriori membrana, in qua ſenſus conſiſtit, in hoc autem acutior, quia materia dolorem efficiens externæ renis ſuperficiei proximior eſt, vbi ſenſus ratione membranæ exquiſitior eſt. Quod ſi contingat, pituitam hanc in notabiliori quantitate congregatam putreſcere, fit ſuppuratio, à qua pars in tumorem eleuata locum ſectionis oſtendit. Quam quidem ſuppurationem in hoc affectu contingere, eſt rationabile; quia humor, vt dictum eſt, non in vaſis continetur, ſed in poroſitatibus carnis, vbi facillimè putreſcit. Quod etiam ex eo confirmari poteſt: quia in tertio renum morbo de ſuppuratione non fit mentio; quia materia peccans in venis, & cauitatibus, non in poroſitatibus continetur. Circa ſectionem verò adnotare oportet, eam non in ipſo rene faciendam eſſe, ſed in partibus ei adhærentibus, nam præterquam quod id manifeſtè exprimit Hipp. dum arenulas per veſicam expur-

purgandas eſſe iubet, quæ ſecto rene per vlcus exire poſſent. Nec arduum cuipiam videri debet, arenulas in poroſitatibus genitas, cauitates renis permeare, & cum vrina expurgari; quia hoc eſt facultatis expultricis opus: quæ ſpicula, & pillulas plumbeas carni infixas ad cutim extimam à profundo expellere obſeruatur quotidie, præterquam quod poroſitates dictæ in renis cauitatem deſinunt.

Verſ. 359. Si verò aberraueris, periculum eſt, nè vlcus linamentis, &c. Mar.n.36.

Præſentis operationis difficultatem fatetur Hipp. propter quam ſæpius medicum à ſcopo aberrare contingit, ex quo errore euenit, ſectionem ad interiores partes penetrare, vlcuſque fieri, quod linamento egeat, quia enim Hipp. linamentum vlceribus imponere non conſueuit, niſi quando internas cauitates penetrauerit; ideò idem eſt Hipp. dicere: vlcus egere linamento, ac ſi penetrans eſſe dicatur. Finis autem penicilli præcipuus eſt, nè vlcus in exteriori parte ſanatum, interius relinquatur, quod pus in internam cauitatem fundat, & aliquod maius malum inducat, hoc autem ſi contingat, pus, vt inquit Hipp. in interna renis cauitate colligitur, & ibi ſuppurationem facit, quæ ſi intus rumpatur, & pus ad rectum inteſtinum procedat, ſpes adeſt fugæ, ſi verò ſuppuratio alterum renem attigerit, periculum eſt, nè æger pereat. Hoc autem Hipp. obſeruatione dignum eſſe, credendum eſt.

Verſ. 412. At renam morbo corripit morbus magnus cauarum venarum, &c. Mar.n.19.

Duas deſcribit Auctor morborum ideas, quæ quoniam in venoſo genere conſiſtunt, ideò morbos venarum cauarum appellat: quorum alter ad dextras, alter ad ſiniſtras pertinet. Horum eſſentiam conſtituit in ſanguinis alteratione quadam, quam nullo alio nomine ſignificauit, quam hoc, quod venæ laborant, ſiuè ægrotant à bile, & pituita in eas confluente. Verumtamen etiam ſi cauſa efficiens ambarum affectionum eadem ſit, ob partium tamen affectarum diuerſitatem, plurimum affectiones ipſas inter ſe differre, contingit, quod non ſolum accidentia in textu enarrata oſtendunt, ſed etiam eorum diuerſa curatio. In primo igitur affectu, qui eſt dextrarũ partium curatio, in ſanguinis attenuationẽ dirigitur, cuius gratia prę cæteris ægrotum vini potu inebriari iubet, quò uſque ſanguis à largiori potu attenuatus, & ſeroſior effectus, decem, & trium dierum ſpatio per nares effluat. In morbo autem ſiniſtræ partis contraria intentio præcedenti penitus cõtraria viget, quãdo humores adeò ſereſcunt, vt indè hydrops ſæpius contingat, & ſi quæ adeſt curationis ſimilitudo, illa humorum motum potius reſpicit, quam eorum naturam. Præterea morbus dextræ partis inferiores iuncturas, & caput inuadit, ſiniſtræ verò pulmones magis lædit. Vndè igitur hæc diuerſitas? A viſcerum affectorum natura dependet. Nam quia venæ partis dextræ magis communicant cum omnibus partibus corporis propter hepar, quàm ſiniſtræ; facilius etiam dolores modo vnam, modo alterã corporis partem infeſtant; & quia in dextra parte ſanguis craſſior eſt, quàm in ſiniſtra; ideò abſcedente in aliquam partem morbo, eam mutilari, contingit, vndè æger modò claudus, modò ſurdus, aliquandò cæcus redditur iuxtà aphoriſticam ſentẽtiam illam. In atrabilarijs morbis decubitus humorum periculoſi, aut apoplexiam corporis, aut conuulſionem, aut furorem, aut cæcitatem ſignificant. Aut in diuturnum ſanguinis mictum tranſmutatur: è contra verò, quia ſanguis ſiniſtrarum venarum ſeroſior, eſt propter lienem, qui fons aquæ ab Hipp. appellatur, & ob multitudinem arteriarum, quæ in ipſo diſſeminantur, quarum ope ſanguis attenuatur, ideò in pulmones facilè rapitur, morboque in longum tempus producto tandem in hydropem deſinit. Circa curationem præteriri non poteſt, cur Hipp. ad hæmorragiam excitandam vini potu copioſiore vtatur, quo in doloribus ſuperiorum partium nihil nocentius excogitari poteſt, & potiſſimum venis iugularibus repletis, quas à vini potu ſpecialiter intumeſcere conſpicimus, nonnè tutius eſſet, venas narium aperire? Fateor quidem hanc curationem ſatis curioſam eſſe; verum huic morbo conuenientem fateri, me cogit Hipp. auctoritas, qui non fallaci diſcurſu, aut imaginatione temeraria, ſed longo experimento inuenta, & ratione confirmante, remedia in vſum medicum traducere ſolitus fuit. Quarè, de hoc remedio plurima experimenta eum habuiſſe, credendum eſt in præſenti caſu, qui etiam ſi raró nobis occurrat, ab eo tamen ſæpiùs obſeruatum, & curatum fuiſſe, varij exitus indicant, quòs hunc morbum habere, indicat, dum alios claudos fieri, alios ſurdos, cæcos alios, & quoſdam ſanguinem mingere ex hoc morbo ait, quamuis horum euentuum plurimam partem ex maiórum deſcriptis ægrotantium hiſtorijs accepiſſe crẽdendum ſit. Quæ enim in vno

quoque ægrotante contingebant diligenti ſpeculatione obſeruantes medici antiquiores; ea liceris conſignare in propriam, poſteriorumque vtilitatem, & doctrinam, conſueuerunt, vt ex lib. acutorum à principio colligere licèt.

Sectio II.

Mar.n.25. *Verſ. 176. Aqua inter cutem ex his fit, &c.*

Mar.n.59. De hydrope pulmonum agit Hipp. de quo etiam lib. 2. de Morbis ſect. 3. verſ. 189. ſatis copioſè pertractauit, quo loco non nulla circa præſentem affectum à nobis fuere adnotata. Hic autem præteriri non poteſt ingenioſa, quam ipſe proponit, pectoris ſectio; dum mediam coſtam terebello perforari iubet; ità enim facilius aqua linamento immiſſo contineri poteſt, nè confeſtim tota exeat, quam ſectione in muſculis intercoſtalibus facta. Quarè dum aqua educenda eſt ſatius eſt, coſtam perforare. Dum pus in pectore collectum, ſectio in muſculis præſtabit.

Mar.n.26. *Verſ. 113. Huic quum ſic habuerit in principio ſi hæpar doluerit, &c.*

Curationem, quam hoc in loco conſtituit Hipp. damnabunt multi, tanquam omninò aduerſariam hydropi ex hepate primario affecto, de quo tractatur. Non animaduertentes curationem, quam à morbi principio proponit, non reſpicere hydropem, ſed hepatis tumorem doloroſum, cui tandem hydrops ſuccedit; Nam hydrope iam facto, & aqua in ventre prorupta, aliam curationem longè diuerſam inſtituit ibi: ſi verò aqua intercus naſcatur, & rumpatur in ventrem, &c. Quia igitur dolor cauſam morbificam acrimoniæ participem eſſe, demonſtrat: caloremque exhibet viſceri, antèquam ad diſcutientia, & exiccantia deueniat, humorum acrimoniam mitigare, & calorem compeſcere intendit; nam ſi id negligatur, ex vſu attenuantium, diſcutientium, & exiccantium medicamentorum, humores, licèt pituitoſi ſint, adeò acres redduntur, vt in poſterum eos corrigere, ſit impoſſibile; quem errorem in recentioribus medicis frequentiſſimum adnotauimus alibi: in hunc igitur finem, & ptiſſanam cum melle exhibet, & lac caprillum aqua mulſa temperatum. Nec vſus lactis improbari debet propter ea, quæ 5. aphor. 64. leguntur, lac ſcilicèt malum eſſe ijs, quibus ſuſpenſa murmurant hypocondria: quia hic lactis vſus non eſt, de quo loquitur Hipp. in Aphoriſmo, vt in illius expoſitione Deo dante demonſtrabimus.

Mar.n.28. *Verſ. 140. Lactis item aſinini heminas octo.*

Et hoc in loco paritèr, qui ad calumniandum faciliores, promptioreſque ſunt, quam ad exponendum. Auctorem damnabunt, quippè qui purgationem lacte inſtituat in lienis affectu, quod apertis verbis prohibetur lib. 2. de Morbis ſect. 3. verſ. 110. vbi ità ait, lienoſos
Mar.n.53. non purgabis, neque lacte, neque ſero, neque ſuccis: ſed ijs, quæ pauca aſſumpta multum educunt, non conſiderantes, loco citato per lienoſos intelligi, non eos, qui quouis morbo lienis laborant, ſed eos tantum, qui diuturno tumore cum viſceris imbecillitate ſunt affecti: nam taliter affecti propriè lienoſi dicuntur: quod Galenum adnotaſſe memini: lac igitur in hoc affectu à principio conuenit, eadem planè ratione, quam in ſuperiori textu attulimus.

Mar.29. *Verſ. 178. Si verò aliqua negligentia contigerit, & non ſtatim curatus fuerit, breui moritur.*

Contradictio manifeſta in dictis Hippocratis apparet. Hic enim, inquit, ſi morbus negligatur, nec ſtatim curatus fuerit, breui moritur, paulò autem inferius ait. At verò ſtatim curam adhibere oportet, ſin minus cum multis conſeneſcit, morbus, ſi enim breui moritur, quomodo conſeneſcit? Duplicem morbi ſtatum conſiderans hæc protulit Hipp. Alterum, in quo morbus in ſummo vigore eſt, & totum corpus intumeſcit, alterum, in quo morbi impetu remiſſo æger attenuatur; caloreque innatus paulatim imminuitur, vndè cutis liuidum colorem contrahit. Igneſcit autem ob humidi conſumptionem, indèquè corpus magis attenuatur. In primo igitur morbi ſtatu propter humorum abundantiam calor ſuffocatur; vndè, cita mors conſequitur. In ſecundo autem, calore innato emoriente; humido deficiente contabeſcit corpus, ex quo intempeſtiuus maraſmus inſurgit, ad quem alludens dixit, conſeneſcit cum multis.

Mar.n.31. *Verſ. 247. Si verò non viſus fuerit tibi per Aſininum lac ſubpurgandus eſſe, &c.*

Neque in hoc caſu ac ſuſpectum eſſe debet per ea, quæ in aphoriſmo leguntur, tum quia tertiam mulſæ partem admiſcet, tum propter rationes, quas in aphoriſmo adducemus.

Verſ. 258. Alius morbus hepaticus. Mar.n.32.

Huius morbi cauſam affert Hipp. ad vulgi opinionem potius, quam iuxtà propriam ſententiam; idque indicauit nobis, dum dixit, velut ratiocinamur, vulgares enim vbi hominem aſpiciunt colore vitiatum ictericorum inſt r, bilis folliculum ruptum eſſe aiunt; quæ quidem opinio vſque ad noſtra tempora peruenit. Vera autem hu us morbi cauſa referenda eſt in atram bilem in hepate conſtipatam, ibique putreſcentem. Vndè febris oritur acuta, & ſicuti bile in hepate peccante, ſi inflammatio contingat, totum corpus in bilioſum colorem tranſmutatur, fit enim cum virore pallidum, quia ſanguis vi inflammationis in bilioſum ſuccum tranſmutatur Ita eodem viſcere inflammato propter atram bilem in eo putreſcentem, ſanguis in atram bilem corruptus per vniuerſum corpus diſpergitur, vndè & cutis nigro colore inficitur, & vngues puniceum colorem contrahunt. Inſanit prætereà æger, cerebro eodem ſucco coinquinato, nec videre poteſt, animali ſpiritu tenebroſo effecto. Ex hoc autem textu colligere licèt, non omnes icteros nigros (ſi per icterum ſimpliciter colorem vitiatum totius accipimus) à liene ortum habere, quamuis id pro maiori parte contingat.

Sect. III.

Verſ. 1. Morbus typhos vocatus, typhos quidem appellatur hic morbus. Mar.n.42.

Quæ ſit eſſentia morborum, de quibus hoc libro ſub nomine Typhos agitur, non ſatis conſtat. Caluus, & poſt eũ Cornarius, quem tamen Calui verſionem non vidiſſe apparet; hoc nomen Typhos ſtuporem interpretantur. Verum etiamſi hoc nomen priori morbo conuenire videatur ex eo, quia manuum, & crurum impotentiam facit, & ægrotantem intentis oculis proſpicere non permittit; Alijs tamen non accommodatur, immò quia dolores premunt acutiſſimi, morbus ſtupori contrarius eſt omninò, ſtupor enim, vt lib. de Humidorum vſu dicebat Hipp. dolorem ſedat. An ergò dicendum, hos omnes affectus hoc nomen Typhos conſecutos fuiſſe, quia in hoc conueniunt omnes, quatenus corpus totum, velut incendio τυφῆται, ideſt fumeat? licèt non æquè in omnibus? nam qui primi his nomina impoſueru t, aliquod omnibus commune reſp xiſſe credendum eſt. Deductum autem fuiſſe nomen à verbo τύφω, ideſt, incendio fumum emitto, ſatis rationabile eſt: ex quo bilis per totum corpus diffuſa, & accenſa, veluti fumum emittens, varias corporis partes dolore infeſtat. Hancque interpretationem confirmant, quæ de lipyria febre tractans Aetius Tetrab. 2. ſer. 1. c. 89. ſcripſit hunc in modum: & ſiquidem circa ventrem fuerit eriſypelas. febrem ex his accenſam lipyriam nominant, ſi verò circa hepar Typhoden. crimoden verò ſi in pulmone, ex quibus apparet, hanc fuiſſe horum affectuum antiquam denominationem. Differunt autem hi affectus inter ſe, tum ratione loci affecti, tum ratione humoris, qui bili admiſcetur: quod ex ſimplici verborum lectione colligitur.

Verſ. 110. Fit igitur æger hoc morbo correptus, ſpecie limpidus, &c. Mar.n.46.

Græca lectio in latinum ſermonem conuerſa ità ſe habet. Fit igitur ſpecies, quum hoc morbo correptus eſt mollis, ſubpallidus, diaphanus, ſimilis matulæ vrinæ, quæ ſenſum apertiſſimũ conſtituunt. Adnotatione dignum eſt faciei colorem ſubpallidum eſſe, totius verò corporis nigrum, & ratio eſt, quia pallor faciem occupat ſanguinis defectu, vndè omnibus extenuatis faciei color pallidus euadit, quia verò humores in venis contenti atra bile participãt, ideò reliquũ corpus nigreſcit, iuxtà illud primo de humoribus à princ. τὰ χρῶμα τῶν χυμῶν ὅκον μὴ ἄμπωτις ἐστὶ τῶν χυμῶν ὥσπερ ἀνθέων. Cur autem facies ſanguinis defectu palleſcat? id fieri exiſtimo, quia deficiente ſanguine, venæ non modo inaniuntur, ſed ipſemet ſanguis ſpirituum defectu non adeò ad partes ſuperiores eleuatur, quemadmodum quando ſpirituoſus exiſtit, quarè præualente in eo grauitate, partes inferiores petens, ſuperiores exangues, & pallidas reddit, id facilè perſuaderi poteſt exemplo conualeſcentium ex morbo, qui dum in lecto iacent longè coloratiores ſunt, quam vbi ſurrexerunt, & ſi manum in ſublime eleuant, pallida ſtatim fit, ſi deorſum inclinant, ſtatim ruborem contrahit; ſanguine inferius ob naturalem grauitatem deſcendente.

Verſ. 127. Volvuli porrò vocantur hi morbi. Mar.n.47.

Horum morborum eſſentia longè differt ab illo tenuioris inteſtini affectu, qui ileos propriè vocatur. Quia tamen Hipp. ſeculo, vulgus eos hoc nomine appellare conſueuerat, ideò de illis ſub eadem denominatione pertractare voluit. Vt verò indicaret hoc nomen impropriè illis tributum fuiſſe, dixit, voluuli vocantur hi morbi. Horum igitur eſſentia (quemadmodum exiſtimo) conſiſtit in repletione quadam inutilium ſuccorum, à quibus totum corpus irrigatur: qui dum crudi ſunt, & ad pituitæ naturam accedunt, primum voluulum conſtituũt, ſi bilioſi, ſecundus oritur, quem ileum arquatum vocat, ſi tandem ſuccus melancolicus fuerit, voluulus hæmatites, ideſt ſanguinolentus inſurgit, ità appellatus, quia ſanguinis fluori aſſociatur. Notandum eſt verò, in primo ileo manifeſtum eſſe ſcripturæ vitium, vbi enim legunt omnes Græci contextus μάλιςα δὲ ἐν τοῖσι ποτοῖσιν, ideſt, maximè in potibus ἐν ποσιν, ideſt, in pedibus legendum eſſe conſtat, ità vt intelligamus in pedibus maximè, digiti impreſſionem apparere.

Mar.n.50. *Verſ. 180. Morbi craſſi ſunt appellati.*

Horum morborum naturam explicauit Petrus Salius ſuper coment. lib. 2. de Morb. tex. 4. ità vt, quæ ab eo referuntur eo in loco, ſint velut commentarium præſentis orationis.

Mar.n.55. *Verſ. 313. Si verò à bile morbus fiat veratum deorſum purgans ipſi, &c.*

Quamuis conſuetum ſit apud Scriptores, & potiſſimum apud Hippocratem per helleborum ſimpliciter album intelligere: hoc tamen in loco nigrum ſignificare voluit, quod ſatis manifeſtauit, dum dixit, deorſum purgans.

De Virginum morbis.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hæc maioris voluminis fragmentum admodum exiguum eſſe, eiuſdem principium ſatis manifeſtat, in quo omnium morborum commune exordium præponere videtur. De virginum morbis autem inſcriptum fortaſsè eſt, quia de his magis perfectè, & veluti primaria intentione tractabatur. Ab hoc enim libro tractatus Gynęciorum orditur, indè abſoluendus duobus de mulierum morbis, & altero de ſterilibus inſcripto; hæc autem tria volumina eundem habuiſſe auctorem indubitatum eſt: quandoquidem adinuicem ab Auctore citantur, lib. enim 1. de morb. mul. verſ. 110. hunc librum de morbis virginum memorat, & in lib. de ſterilibus de morb. mulier. pertractaſſe profitetur. In hoc igitur libro omnes morbos virgines infeſtantes explicuiſſe credendum eſt, quorum gratia à principio tractationis à morbis omnibus genus humanum infeſtantibus exordium duxiſſe coniectamus. Huiuſmodi enim exordijs tractationes inchoare, etiam conſueuit antiquitas, licèt breuitatis amica, idque obſeruauit Hipp. non hoc in loco tantum, ſed etiã lib. de flatibus, vbi ab vtilitate artis medicæ initio capto, tandem ad morbos à flatibus prouenientes lectorem perducit. Eandem methodũ igitur in præſenti libro ſecutum eſſe, ſatis probabile eſt, ità vt primum neceſſitatem cognitionis cauſæ morborum in communi propoſuerit, & eorum maximè, quorum cauſa magis latet, quales ſunt, & morbus ſacer dictus, & apoplectici affectus, morbiq. qui mentis ſedẽ occupant, indè verò aggredi particularem tractationem eorum morborum, qui mulieres infeſtare ſolent, & potiſſimum virgines, quibus præſens liber dicatus fuit. Ab his enim oppreſſæ virgines timẽt, & adeò vehementer delirant, vt aliquæ ſibi ipſis mortem intulerint, aliaque patiuntur accidentia, quorum in hoc fragmento fit mentio.

Mar.n.1. *Verſ. 11 Cæterum virgines nubiles, & maturæ viro hoc magis.*

Relata in textu ſymptomata mulieres infeſtare, inquit Hipp. & potiſſimum virgines, cum iam maturæ ſunt viro, & cum primum menſes ad vterum deſcendere incipiunt, hęc enim duo in idem tempus coincidunt, quod pubertatis nomine deſigna tur. Illa enim verba vnà cum menſium decurſu, non ſignificant tempus illud particulare, in quo menſtrua periodicè erumpere ſolent: ſed illud, in quo primùm erumpere incipiunr, quam quidem interprætationem confirmant ſubſequentia verba, quibus, inquit, ſanguis amplius fluxerit propter cibos, & corporis augumentum; his enim duplicem aſſignat cauſam, propterquam virginibus primum menſes erumpant, altera eſt ciborum copia, altera verò cor-

A poris augumentum, quod eo tempore ceſſare incipit, cum enim ob corporis augumentum multum cibi aſſumere fuerint aſſuetæ, nec ceſſante augumento à copioſo cibo deſiſtant, ſanguinem ex copioſis cibis genitum, & in corporis augumentum abſumi ſolitum abundare, neceſſe eſt, qui ad vterum confluens menſtruæ purgationis materia euadit. Si igitur poſtquam ad vterum deſcenderit, exitum non inueniat, ſurſum ad cor, & ſeptum tranſuerſum reſilire ait Hipp. vnde ſymptomata emergunt, quæ in textu afferuntur, circà quæ nihil aliud mihi dicendum occurrit, cum oratione ſatis aperta proponantur.

Verſ. 15. Quum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, &c.

Qua ratione propter affectionem ſepti tranſuerſi mentis operationes lædantur, ex his, quę de phrenitide lib. 3. de Morbis verſ. 99. ſunt enarrata: & quæ de delirij ſpeciebus referentur l. Coac. Pręn. verſ. 123. ſatis manifeſtum fore confidimus. Quod verò fatuitatem cordi tri-
B buit, id per modum quendam dicendi aſſertum eſt potius, quam quod mentis ſedem cor eſſe crediderit, fortè enim illis temporibus hæc fuit vulgaris opinio: quam hoc in loco confutare, non erat opus, eam tamen cõfutauit libro de morbo ſacro verſ. 345. ſatis probabiliter.

De Natura Muliebri.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

De Natura muliebri inſcribitur præſens liber, quæ inſcriptio indicat eſſe veluti promptuarium quoddam Aſclepiadum familiæ, in quo quæcunque ad mulierum affectiones pertinentia illis occurrebant, ad vſum, & memoriam adſeruarentur, vt mirum non ſit, ſi nullo ordi-
C ne ſeruato morbi muliebres, eorumque remedia confusè in eo fuerint deſcripta. ex hoc autem opere libros de morbis mulierum emanaſſe, probabilem coniecturam facit doctrinæ conuenientia; quæ tanta eſt, vt ſæpè eadem verba adamuſſim in vtroque opere contineantur, qui quidem libri tantò perfectiores præſenti exiſtunt: quantò illi, vt in vulgus ederentur, ſunt conditi: hic autem ad memoriam tantummodo, & à pluribus fortaſsè auctoribus conflatus eſt. Præterea plurima continet aliqua ex parte imperfecta, alia ſcriptoris negligentia fortè corrupta, non ideò tamẽ liber eſt negligendus, quandoquidem ad quamplurima explicanda ex vſu eſſe poterit eorum, quæ non ſatis apertè in libris morborum muliebrium ſunt tradita.

Verſ. 1. Maximè quidem numen in hominibus cauſam eſſe. *Mar. n. 1.*

Morborum cauſas in Deos referre, antiquiſſimum fuit, tantumque in hac re illis tribuebant,
D vt externorum tantummodo morborum, quique ab hominibus inferebantur, curationem ad medicinam pertinere, exiſtimauerint, in reliquis, ad Deos tanquam eorum cauſas pro ſalute concurrentes, & quamuis procedentibus temporibus remedia fuerint excogitata, quibus internis etiam morbis occurri poſſet, nihilominus hæc firma, fixaque hominum mentibus pertranſijt opinio, morborum cauſam numen eſſe. Quam quidem vt aliquomodo veram recipiens religioſiſſimus Hipp. in morbis ſingulis curationem à Dijs exordiendam eſſe conſulit lib. de Inſom. verſ. 20. Medicinamque ergà Deos reuerenter ſe habere, medicosque *Mar. n. 2.*
Dijs concedere lib. de decenti ornatu verſ. 63. teſtatur. A Deo autem omnes morbos ema- *Mar. n. 6.*
nare, quamuis verum ſit, id tamen vniuerſali quodam modo accipiendum eſt, quatenus à prima cauſa, mediantibus ſecundis omnes effectus in hæc inferiora producuntur: Sunt enim quidam morbi, qui peculiari quodam modo abſque ſecundis cauſis (ſaltem apparentibus) immediatè à numine dependent, & de hoc ſecundo genere morborum hoc in loco intellexiſſe
E Hipp. exiſtimo, ſunt autem hi morbi, qui à Dęmonibus ſceleſtorum hominum veneficijs Deo Opt. Max. permittente mortalibus inferuntur, quique exorciſmis, & incantationibus, non medica arte curari ſolent. Gentiles enim hac numinis denominatione, non Deos modo, ſed Dæmones malos etiam compræhendere conſueuerunt, quod etiam ipſiuſmet Hipp. teſtimonio confirmari poteſt. Nam libro de inſomnijs, Dijs ſupplicandũ hortatur, in ſecundis quidem rebus, cęleſtibus: in aduerſarijs verò, Dijs malorum auerſoribus, & terræ, & heroibus, quò mala auertant. De huiuſmodi igitur morbis conſiderationem habendam eſſe, ait Hippocrates, ei, qui de morbis mulięrum rectè tractare intendit. Nam licèt tales morbi

V 3 malefi-

maleficijs, & Dęmoniorum ope inflicti, & viris, & mulieribus ſint communes: has tamen frequentius inuadere, noſtris etiam temporibus conſpiciuntur, & ideò de his morbis in mulieribus magis ſuſpicandum eſt, quam in viris, quapropter ſi medicus hanc cognitionem negligat, ſæpè ſæpius illorum morborum curationes incaſſum ſuſcipiet, Idque non ſemel euenire obſeruatur quotidie. Nam mulieres à diuerſis morbis conflictatæ, poſtquam medicos, eas ex arte curare tentantes, deluſerunt diutius, tandem maleficijs oppreſſæ deteguntur, nec ab hac interpretatione me remouere potuerunt ea, quæ lib. de Morbo ſacro ait Hipp. morbos omnes æquè diuinos eſſe, & humanos: quia hæc ex abundanti prolata ſunt, vt demonſtraret morbum ſacrum non ità diuinum eſſe, vt medicis curari præſidijs non deberet, vt tunc temporis ferè communis opinio erat.

Mar.n.8. *Verſ. 96. Si vteri ad coxam decurrerint.*

Pro huius ſententiæ explicatione nonnulla adnotabimus lib. 2. de Morb. mul. ſect. 2. verſ. 30. vbi eadem ferè leguntur.

Mar.n.31. *Verſ. 122. Si vteri pituita impleti fuerint, &c.*

Mar.n.10. Mar.n.83. De hoc affectu agitur lib. 1. Morb. Mulierum ſect. 2. verſ. 438. quo in loco quomodo huius morbi doctrina perfecta haberi poſſit, fauente Deo indicabimus.

Mar.n.11. *Verſ. 134. Si vteri inflammati fuerint, &c.*

Quid per inflammationem vteri intelligat Hipp. & quis ſit affectus, de quo hoc in loco agi-
Mar.n.54. tur, exponetur libro 2. Morb. Mul. ſect. 2. verſ. 384. vbi hęc fuſius pertractantur à Præceptore.

Mar.n.12. *Verſ. 147. Si ignis ſacer, eriſypelas dictus, in vteris oboriatur, &c.*

De eryſipelate vteri tractat Hipp. eod. lib. 2. ſect. 3. verſ. 1. quo loco præſentis tractationis à
Mar.n.58. nobis fiet mentio. Hoc autem in loco duo peculiaria referuntur, quæ ſilentio non ſunt prætereunda, primum, cur Hipp. grauidis hoc morbo correptis curationem inſtituat ſi morbus eſt lætalis omninò, quæ iuxtà diffinitionem medicinæ ab Hipp. allatam ad artem non ſpectat, dicebat enim medicinam eſſe morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum, quæ à morbis victi ſunt, curationem non aggredi, cum inconfeſſo ſit, quod medicina tales ſanare non poſſit, quod reſpiciens lib. 2. vbi de eodem affectu iiſdem ferè verbis agitur, de illius curatione in vtero gerentibus nullam mentionem facit, inferens, has ſolo prognoſtico derelinquendas eſſe. Reſpondeo, hæc ab Aſclepiadum familiæ doctoribus propoſita eſſe, non ad curationem morbi læthalis, & mulieris ſalutem, ſed potius ad conſeruationem fœtus, qui ſæpè mortua matre viuus, & vitalis extrahitur, & ideò ſola viuendi ratio proponitur, quæ non adeò tenuis eſſe debet, vt morbi acuties indicat, ſed aliquantò plenior; vt fœtus conſeruetur; cuius gratia cibos exhibet, quos nedum in mitiori morbo, dum febris adeſt, exhibere ſolet, clyſteribusque aluum ſolicitari iubet, nè excremētorũ retentione, & calor augeatur infanti, & à cōpreſſione ſuffocetur, qui quidem locus adnotatione dignus eſt pro dięta in grauidis inſtituenda, dum morbo acuto laborant, quæ fortaſſe ab hac non admodum recedere debet, quando morbus medelam conſequi poteſt. Alterum, quod hoc in loco explicandum occurrit, eſt, quid importent illa verba, ſin minus, hoc eſt, ſi non eſt grauida, curata ſanatur. Quia ſi mulier, quæ vterum non gerat, curata ſanatur, & hanc ſolam curare tentandum eſt, quomodo verum erit dicere (quod inferius ſubiungit Hippocrates) morbum hunc paucas effugere? Reſpondeo, per illa verba curata ſanatur, non intelligimus, quotieſcunque conueniens medela adhibetur, ſemper ſanari, ſed ſi à morbo fuerit curata, ità vt morbum euadat, eam perfectè ſanari, abſque quod aliquod vitium in vtero ipſi relinquatur, quod ex alijs morbis magnis, qualis eſt præſens, contingere obſeruatur, idque ab eodem ad finem adnotari conſuetum eſt. Quandoquidem, aut in perpetuum ſteriles fiunt, aut vlcera in vtero innaſcuntur, aut aliquid ſimile, ex quo fit, vt eas perfectè ſanari, dici non poſſit.

Mar.n.15. *Verſ. 186. Quum fluxus albus obortus fuerit, velut vrina, &c.*

A bile, pituita omnium fluxionum muliebrium genera, quæ purgamenta alba dicuntur, omninò dependent, ex quorum varia permixtione, & alteratione purgamentorum differentiæ reſultant, de quibus ſingulis libro ſecundo Morborum Muliebrium pertractatur. Hoc autem loco ſpeciem albi fluxus deſcribit, à pituita paucæ bili admixta ortum habentis,

quod

quod tacitè iudicauit, dum dixit. Morbus autem fit, ſi mulier pituitoſa exiſtens natura, febricitauerit, nec bilis (per febrem) commota purgata fuerit. Huius fluxus ſigna referuntur in textu, inter quæ illud præcipuũ adnotatur, excreta aſinæ vrinæ ſimilia eſſe, alba ſcilicet, & craſſa, vt lib. 2. explicatur. Qua ratione autem huiuſmodi fluxus contingat, exponens Hipp. inquit. Siquidem igitur venter acuerit, hoc eſt, ſi humores in ventre acuti, ſiuè acres fiant, ventris profluuia fiunt, ſi verò ad vteros conuertantur, fluxus vterinus contingit. His explicatis; quid in vtroque caſu agendum ſit, docet, & primo curationem inſtituit fluoris alui, dum inquit. Si igitur ventris profluuium habuerit, &c. quibus curationem reſtringit ad ea per quæ humoris acrimonia temperetur: qualia ſunt papaueris cortex, & polenta, ſiuè farina, & fluxionem adſtringendo compeſcant, qualia ſunt ſpinæ fructus, & malicorium. Fluore alui ſedato, ad curationem vterini fluxus accedit, cuius gratia purgationem inſtituit supernè primum, per hanc enim regionem pituita in ſuperioribus partibus generationem habens facilius educitur, & ab inferioribus partibus quodammodo reuellitur. Deindè per inferiora, lactis aſinini potione purgationem abſoluit, quo præſidio materia peccans partim educitur, partim mitigatur. Poſt purgationem verò, curationem lactis bubuli potione abſoluit, cuius exhibendi modus, ſicuti artificioſus eſt, ità plurimis difficultatibus implicitus eſt. Nos igitur quantũ nobis dabitur, auctoris mentem aperire procurabimus. Lac bubulum igitur per dies quadraginta iubet exhiberi ακρητον οινου (vt græca omnia exemplaria legunt, etſi Cornar. particulam οινου præterierit) hoc eſt vino intermixtum, hoc autem additũ eſſe ab Hipp. exiſtimo propter vſum admiſcendi vinum lacti in morbis pituitoſis, apud antiquos frequentiſſimum. Lac igitur purum accipiendum eſt, ſub dio expoſitum quarta aquæ parte admixta, vt lactis craſſities corrigatur. Subdioq. exponit, vt maiorem refrigerandi vim habeat, lactis menſuram non deſcribit Hipp. ſupponens, tantum eſſe aſſumendum, quantum pro nutritione mulieris ſufficiat vſque ad veſperam, quo tempore ſorbitionem ex alica præbet. Alibi lactis quantitatem ad duas cotilas determinauit. Hac igitur lactis potione, & ſorbitione continenda erit mulier, & quia huiuſmodi victus omnibus ſufficere non poteſt, ſubiungit Hipp. ſi poterit, nam alioqui à lacte abſtinendum ſupponit. Verum cur aliquid alimenti plenioris, addi non permittit ſi illa non ſufficiunt? quia ſi dum lac potatur victus tenuis non ſeruatur, lac in ventriculo corrumpitur, vndè maius incommodum indè euenit, quare ſi diætam tolerare non poteſt, melius eſſe à lacte abſtinere, cenſuit, quam minus conuenienter exhibendo, ægrotantem lædere. Præſcripto modo igitur lac mane præbet, & alicam veſperi per dies decem, indè verò decima parte præfati lactis aqua temperati, & refrigerati, tantundem lactis recenter emuncti eius loco addit, dieque ſequenti duabus partibus lactis refrigerati detractis, alias duas recentis apponit, hocque modo per quatuor dies lac potandũ eſſe iubet, quibus elapſis ſingulo die decima parte lactis alterati detracta, & tantundem recentis additione facta, procedat, quòuſque vna tantummodo ſit temperati portio, & nouem recentis. Poſtquam verò per dies quatuordecim (à prædictis quatuor diebus enumerando) lac modo prædicto potauerit, indè tertiam aquæ partem admiſcens, per alios decem dies bibat, & tunc erit ſumma dierum quadraginta (ità enim legendum eſſe, dierum numeratio perſuadet, quamuis græca omnia exemplaria legant quinquaginta, facilis eſt enim tranſcribentis lapſus ex μ in ν quod etiam viſum eſt Interpreti. Circa victus rationem admonet Hipp. poſt primos decem dies, quando decima lactis præparati pars detrahi incipit, ſorbitionis quantitatem eſſe augendam; quia facta iam humoris noxij attemperatione, & conſumptione, nutrimentum vberius ferre poterit, paulatim additione facta, quouſque ad diem trigeſimam peruenerit: quo tempore loco ſorbitionum cibis vtendum erit, quorum omnium rationem reddere minus difficile eſſet, quam tędioſum. Huius tamen curationis modum per humectantia obſeruare vellem recentiores, qui contrario modo procedentes, decocta exhiberent exiccantia, & calefacientia, vt eſt in communi vſu.

Verſ. 207. Quum conceperit, & vterum, ac partus geſtarit, ea quæ natura, &c. Mar.n.16.

Baſilienſis textus græcus ità legit, ἐπὴν διαβάλλῃ τοὺς τόκους φύσει ἄτοκος ἐοῦσα, ideſt cum partus luſerit eam, quæ natura ſterilis eſt, ità enim interpretandum eſſe mihi videtur verbum διαβάλλῃ. His autem quid ſignificare velit Hipp. percipere difficillimum eſt. Ego pro difficultatis magnitudine dicerem, Auctorem hoc in loco agere de affectione quadam ſterilibus

fami-

familiari, propterquam ſæpè euenit, vt in vtero concepiſſe ſperent, his enim primum menſes deficiunt per aliquod tempus, deindè verò apparentes minori copia,quam antea deſcendũt, & conſuetum tempus pertranſeunt, quæ in quibuſdam, conceptionis ſigna eſſe conſueuerunt, verum poſtea multi derepentè erumpunt, ex quo abortum feciſſe exiſtimantur, atque hoc pacto partum luſiſſe,quodammodò videntur. Hoc autem verbo vſus eſt Hipp. quia fortaſsè talis dicendi modus tunc vſitatus erat apud vulgus. Inquit ergò, quum quæ ſterilis eſt natura, partus luſerit, menſes primum quidem deficiunt, & pauciores fiunt,& tempus,in quo prius fiebant, tranſmittunt, poſtea derepentè multi fiunt puri & fortes, ideſt ſanguinis laudabilis, & copioſi erumpunt, ex quo euenit aliquando,eas in vtero concipere, & ratio eſt, quia propter ſanguinis retentionem in vtero, & copioſam ſubſequentem fluxionem, vterus & ex denſo rarus fit, & ex frigido calefit à ſanguine retento, vndè ſterilitas aufertur. Si verò poſt fluxum conceptio non ſubſequatur, frequentius erumpere menſes incipiunt, bis ſcilicet, & ter in menſe, vteri oſculo propter fluxum facilè hiante, vndè tenuis, & pallida fit mulier. Quid autem Medico ſit faciendum in hoc caſu, docet Hipp. curationem inſtituens per ea, quibus noxius humor educatur, temperetúrq. necnon vterus ad optimam temperiem reducatur, hiſque omnibus rectè adminiſtratis, concepturam eſſe mulierem,promittit, quo caſu quomodo diſpoſita ad virum accedere debeat, edocet.

Sectio II.

Verſ. 272. Si aqua in vteris gignatur.

Mar.n.30. Hanc hydropis vteri ſpeciem iiſdem ferè verbis deſcripſis Hipp. lib. 1. Morb. mul.
Mar.n.86. ſect.3. vbi tres eius diſtinxit differentias, quo in loco præſens ſententia explicabitur à nobis, verba græci contextus καὶ κνίσκεται ἑκάστοτε ἐπίδημιων diuerſo modo ab Interprete exponentes.

Mar.n.31. *Verſ. 296. Si indurati fuerint vteri.*

Cum varijs modis duritiem contrahere poſſit vterus, ſeptem differentias ex Hipp. adnotabimus lib.2. de Morb.mul. ſect.2. verſ.234. inter qnas præſentis loci ſententia numerabitur, & ea, de qua in ſequentibus ab Hipp. tractatur, indicaturi verbum κρύπτεται non ſatis propriè à Corn. obtorquentur, interpretatum fuiſſe.

Mar.n.36. *Verſ. 359. Si grumoſi facti fuerint vteri.*

De hoc eodem affectu pertractabitur lib. 2. de Morb. mul. ſect. 2. verſ. 348. quo in loco pauca circa morbi ideam à nobis adnotabuntur.

Mar.n.42. *Verſ. 407. Si ad caput conuerſi fuerint vteri.*

Mar.n.16. Quomodo vteri ad caput conuerſi dicantur, indicabimus lib.2. Morb.mul. ſect.1.v.391. vbi de hoc eodem agitur affectu.

Sectio III.

Mar.n.46. *Verſ. 5. Si ex partu ſanguinem vomat,&c.*

Mar.n.113. Natura huius affectus explicabitur lib. 1. Morb.mul.verſ.165. ſect.4. vbi eadem ſententia proponitur ferè ad verbum.

Mar.n.58. *Verſ. 50. Si ad cor progreſſi vteri ſuffocent. &c.*

Mar.n.17. Qua ratione vteri ad cor progredi dicantur, ex his, quæ in expoſitione præſentis affectus libr2. Morb.mul. verſ.297. à nobis proponentur.

Mar.n.88. *Verſ. 127. Si lac extinctum fuerit, reliqua quidem eodem modo, &c.*

Remedia ad lactis vbertatem procurandam ab Hipp.propoſita,in textu ſatis nota ſunt,difficultatem tantummodo faciunt verba illa, reliqua quidem eodem modo curato, quæ vt ſuperflua,perperã interiecta fuiſſe videntur, & eò magis hæc ſuſpicio augetur, quia lib.1.Morb. mul. ſect.2. verſ.339. vbi hæc eadem ſententia regiſtrata eſt, prædicta verba nullo pacto leguntur,ea tamen penitus ocioſa non exiſtimo: ſed dici poſſe crederem: Per illa verba indicare voluiſſe Auctorem,in hac materia rectè pertractanda conſiderãdas eſſe cauſas,propter quas lac deficit, & iuxtà cauſarum conditionẽ curationem inſtituendã eſſe,alioqui,quę ad generationem lactis proponuntur, indiſtinctè adhibita, vt empirici faciunt, parum vtilia ſæpè erunt.

De

De Morbis mulierum lib. I.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Inter omnes Hipp. nomini dicatos libros, qui ad praxim ſpectant, hos de Morbis mulierum inſcriptos primum locum ſibi vendicaſſe, nemo dubitat, ità vt nullus ab Hipp. bibliotheca eos ſegregare, auſus fuerit, & quia tum lib. de Genitura, tum de Sterilibus: necnon in epiſtola de Ellebori vſu, horum librorum fit mentio; ſimiliter de Nat. pueri verſ. 106. lib. 4. de Morbis ſect. 2. verſ. 350. & de Affect. ſect. 2. verſ. 65. indè colligimus, præfatos libros omnes eundem habuiſſe Auctorem: etiamſi & dicendi ſtylo, & ſententijs ipſis, multi eorum, his inferiores videantur. Vndè manifeſtum eſt, quam temerarium ſit, ex particularibus quibuſdam ſententijs, & ex dicendi ſtylo de Auctore librorum contrà communem inſcriptionem iudicium ferre. Horum duorum librorum Mulierum priorem comentarijs doctiſſimis illuſtrauit Mauritius Cordæus vir eruditiſſimus, cuius laboribus eum vti conſulo, qui pro Auctoris mente aſſequenda, hæc noſtra legere voluerit.

Verſ. 1. Mulierem, quæ non peperit, grauius, & citius è menſibus ægrotare, &c. Mar.n.1.

Cordæus è menſibus ægrotare contrà communem ſententiam medicorum, qui de eorum ſuppreſſione Hipp. intelligere receperunt, exponit, in eorum eruptione laborare; ità vt quæ mulieres partum non ſunt expertæ, in actu fluxionis menſtruorum grauius, & citius malè habeant, quam quæ ſemel pepererunt; hancque opinionem adeò firmis probat rationibus, vt facilè multis eam perſuadere poſſit. Verum quia iuxtà hanc expoſitionem non poteſt explicari, quomodo hæ, illis citius laborent in eruptione menſtruorũ, cum vtræq. eodem tempore lædi ſupponantur, hoc eſt in ipſo actu eruptionis, eius expoſitio ſuſpecta redditur. Quarè cum dicat Hipp. ſimpliciter è menſibus ægrotare, contingatq. mulieres æqualiter ægrotare, & ex fluxu menſium immodico, & ex eorundem ſuppreſſione, quod totum illo Aphoriſmo comprehenſum eſt, menſtruis largius fluentibus ex vteri morbi eueniunt non fluentibus autem ex vtero morbi contingunt: non video quid nos cogat, præſentem ſententiam ad vnicam tantum menſtruorũ affectionem reſtringere, & quid prohibeat eandem vtrique accommodare? quando rationes, quæ de hac re ab Hipp. afferuntur, ambobus optimè conueniũt? Cur enim mulieres, quæ pepererunt, à menſiũ fluxu immodico minus ægrotent, rationẽ aſſignat Hipp. per illa verba: Quum enim peperit, venulæ fluidiores ſunt ad menſes, & quæ ſequuntur, in quorũ fine ità concludit: quum hæc ſeſe habeant mulier purgationem à partu experta, minus laborioſè menſibus decurrentibus purgatur. Cur autem ex menſium ſuppreſſione eædem mulieres minus, & ſerius ægrotent, rationem aſſignat per ſubſequentia: Si verò affectio aliqua mulieri, quæ iam peperit, accidat, vt menſes venientes probè purgari non poſſint; facilius dolorem fert, quam ſi non peperiſſet, aſſueti enim ſunt vteri, & corpus idoneum, vt impleatur, vtpotè in ventre habenti, & ſimul multa amplitudo in corpore eſt. Maior autem fit etiam amplitudo ſanguini, vbi peperit, nimirum corpore diſciſſo; & ſanguis in amplitudine exiſtens minus afficitur, niſi venæ ſuperimpleantur, & nimium laborent, &c. quæ verba vnà cum ſequentibus abſque dubio ad menſium ſuppreſſionem referuntur. Concludamus igitur cum præceptore, mulierem, quæ nunquam peperit, citius, & grauius ægrotare ex menſibus, ſiuè ſupprimantur, ſiuè immodicè fluant, quam ea, quæ aliquando partum eſt experta, hæc autem adnotauit Hipp. quia de vtroque menſium vitio tractaturus in præſenti opere, hæc neceſſariò præmittenda eſſe exiſtimauit.

Verſ. 33. Habet enim mulier ſanguinem calidiorem, & propterea calidior eſt, quam vir. Mar.n 2.

Hæc ſententia plurimorum virorum extorſit ingenia, quorum alij eam tanquã interiectam, & Hipp. indignam penitus reiecerunt, alij veram eſſe concedentes, mulierem viro calidiorem varijs adiectis argumentis demonſtrare, conati ſunt. Alij deniquè verba ipſa varijs modis interpretantes Auctoris dignitatem tueri conati ſunt. Horum verò opiniones confutare cum præter inſtitutum ſit, quid alij ſenſerint prætereuntes, noſtram ſententiã breuiter aperiemus. De Morbis mulierum peculiariter tractaturus Hipp. quorum principalis cauſa à menſtruali purgatione dependet, antè omnia demonſtrare aggreditur, qua ratione hæc purgatio mulie-

ribus

ribus ſit neceſſaria: ità vt niſi ſingulo menſe procedat, & calor,ſiuè febris oritur,& dolor;non autem viris. Cuius rationis fundamentum ſtatuit: quia mulier carne conſtat rariore,& molliori: vndè plus humoris à ventre trahit, quàm virile corpus, quod denſum eſt,& compactũ. Hic autem humor eſt ſanguis, qui nutritionis gratia à ſingulis corporis partibus attrahitur. Cum igitur muliebre corpus,propter raritatem plus humoris ſuſcipiat,nec ab eo abſumi poſſit; tùm quia natura humidius eſt, tùm quia vitam ocioſam ducit,neceſſe eſt ſanguinem breui tempore abundare, qui niſi ſingulo menſe euacuetur, quia humor calidus eſt; totum corpus indè excalefactum,& dolere, & febrire neceſſe eſt. Si verò quod ſuperfluum acceſſit, ſeceſſerit, dolor non fit à ſanguine, neque calor: quia hæc non ab humoris qualitate ſimpliciter: ſed à multitudine tantummodo dependent: qua per euacuationem ſublata, omnia præfata mala deuitantur. Et propterea vir (ſubiungit Hipp.) quia ſolidiore carne præditus eſt,ſanguine non adeò impletur,vt euacuatione opus habeat, eiuſquè defectu eum laborare contingat, tantum enim trahit ſolummodo, quantum ipſi ad nutritionem ſufficiat,& hic eſt verus ſenſus Hipp. diſputationis. Quarè quando inquit: & propterea mulier calidior eſt, quam vir, quia habet ſanguinem calidiorem, id ex ſuppoſitione verum eſt, ſupponendo humorem illum ſuperabundantem non dimitti per menſtruas purgationes; ſed in corpore retineri, eo enim caſu mulier plus ſanguinis habet, quàm vir, qui quidem ſanguis, quia calidiſſimus eſt, ſequitur, mulierem, quæ eo magis abundat, quam vir, eò etiam calidiorem eſſe. Rationi enim conſentaneum eſt, illud calidius eſſe, quod calidi plus in ſe habet. Quarè comparatiuum, quod ſanguinis caliditati adiunctum eſt; hoc in loco idem importat; ac ſi ſanguinis copiæ adſcriptum eſſet, v.g. ſi dixiſſet, & propterea mulier calidior eſt, quam vir, quia ſanguine calido abundat magis. Quod ſi quis Grammaticæ regulis adſtrictus huiuſmodi tranſpoſitionem non admittat, dicemus, per illud comparatiuum, calidiori, non comparari caliditatem ſanguinis mulieris cum caliditate ſanguinis viri: ac ſi dixiſſet Hipp. & propterea mulier calidior eſt, quia habet ſanguinem calidiorem ſanguine viri, ſed vt poſitiuum accipi debere: aut calidiorem, quam cæteri humores, iuxtà ipſiuſmet Hipp. mentem, qui vt ex lib. 1. de Morbis conſtat ſect. 2. verſ. 123. ſanguinem omnium humorum calidiſſimum ſtatuit. Et ideò lib. 1. de
Mar.n.22. Mar.n.30. Diæta verſ. 430. inter cauſas, propter quas mulieres ſunt viris frigidiores, eam adduxit, quia caliditatis purgationem ſingulis menſibus faciant. Si ergò quia ſingulis menſibus purgantur ob calidi ſanguinis, ſcilicet, euacuationem mulieres fiunt viris frigidiores, ità vice verſa, dum non purgantur ſingulis menſibus, ob eiuſdem ſanguinis redundantiam calidiores fieri neceſſe eſt, ità vt ſanguinis abundantia, non ſimplex eius caliditas intenſior, ſit cauſa, cur mulieres incaleſcant virorum reſpectu,& indè laborent: Et hanc expoſitionem manifeſtat contrapoſitum argumentum ex parte viri ab Hipp. adductum. Dum inquit. Vir autem, qui ſolidiore carne præditus eſt, quam mulier, neque in ſuperna ventris parte adeò ſanguine ſuperimpletur, vt niſi aliquid ſanguinis ſingulis menſibus ſecedat, dolorem fieri neceſſe ſit, & ſanguinis, quantum ſatis eſt ad nutrimentum trahit, & quum corpus ipſi non ſit tenerum, non dolore affligitur, neque ſuperincaleſcit à plenitudine, velut mulieri, ex quibus patet, huius cauſam in ſanguinis abundantiam, non in caliditatem intenſiorem referri.

Mar.n.3. *Verſ. 41. Poſtquam igitur mulieri, quæ non peperit, occultati fuerint, &c.*

Vt præſentis ſententiæ legitimum ſenſum inuenirem, cum diutius, & aliorum opiniones examinando, & mecum ipſe diligentius rem contemplando, elaborauerim, nihil quod mihi ſatisfaceret, aut reperire, aut excogitare potui, vndè ſubmiſſis (vt dicunt) alis hunc locum in explicatum præterire fui coactus. Quum tandem, dum id minus ſperabam, occurrit mihi ratio, qua Hipp. mens facilè percipi poſſit, quæ (niſi meus me decipit amor) vnicuique Hipp. doctrinæ ſtudioſo ſatisfacere poterit. In cuius gratiam de vteri figura, & ſitu pauca quædam ſunt præponenda. Vterus igitur quatuor potiſſimum partibus conſtat, prima eſt, quæ denudata muliere, oculis apparet, & hæc pudendum dicitur. Huic continuatur collum, ſiuè ceruix vteri appellata, cui tertia ſuccedit, quæ vteri os vocatur, quod intimius exiſtens digito attingi, dum in proprio permanet ſitu, vix poteſt. Poſtrema verò eſt, quæ propriè vterus, ſiuè corpus vteri appellatur, & ſicuti priores tres partes in omnibus mulieribus exiguam diuerſitatem recipiunt, ità hanc poſtremam plurimum, & figura, & magnitudine euariare contingit. Nam, vt prætercam grauidas, in quibus ad eam amplitudinem extenditur, vt fœtum grandem,

grandem, cum tanta membranarum mole, humorumq. copia contineat, quod miraculi loco reponi poſſet; in ijs etiam quæ vterum non gerunt, eius magnitudo non parum euariat. Virginibus enim, & ijs, quæ nunquam pepererunt, vteri corpus adeò anguſtum eſt: vt nucis magnitudinem parum excedat, & ità coarctatur, vt non ſolum difficilè extendatur: ſed etiam in eius ſinu ſpatium aliquod induci vix poſſit, vndè pars, quæ ad os ſita eſt, fundum ipſius exactè attingat, ipſique ferè adhæreat, ſecus eſt in illis mulieribus, quæ aliàs pepererunt, in quibus vterus magnam illam ex fœtu extenſionem perpeſſus, etiamſi fœtu excluſo coarctetur, non adeò tamen conſtringitur; vt priorem paruitatem conſequatur; vndè non ſolum longè maior, quam antè conſpicitur; ſed etiam cauitatem conſpicuam retinet, aut ſaltem facillimè in eam extendi poteſt. Conſtat præterea vterus ex duabus tunicis, in quarum vtraque, & potiſſimum in interiori plures venæ, & arteriæ diſſeminantur hùc, & illùc per dictas tunicas procedentes, terminanteſq. in eius fundum, plurima orificia anguſtiſſima, & inconſpicua conſtituunt, perquæ ſanguis egrediens, menſtruas purgationes facit, & per eadem fœtus in vtero alimentum capit: dum ſecundina appellata, ſiuè corion prædictis vaſorum orificijs adhęrens; ſanguinem veluti exugendo à licit, quem tandem per venam vmbilicalem fœtus trahit. Nec prætereundus eſt communis ferè anatomicorum error, qui exiſtimarunt purgationes menſtruas emanare, in pollutis quidem mulieribus à prædictis venis ad fundum vteri terminantibus, in virginibus verò ab illis, quæ in collum vteri deſinunt. Nam puerile eſt credere, ſolam deflorationem (quam dicunt) cauſam eſſe, propter quā natura antiquioris vię immemor facta nouos ductus tā citò inuenerit, per quos indè poſtea naturales purgationes excernātur, quod eò minus probabile eſt, quò partes illæ, per quas virginibus menſes erumpere exiſtimantur, in coitu diſtenduntur, & ex fricatione, & diſtenſione diſtrahuntur, rarefiuntq. vt dici probabilius poſſet, venas illas antea occluſas in poſterum ad menſtruorum eruptionem aperiri potius, quam antea apertas occludi. Præterea ſi venæ adſunt in vteri ceruice, per quas ſanguinis multitudinem excernere conſueuit natura, cur in menſtruorum ſuppreſſione, quæ ab oris vteri occluſione dependet, ab humorum copia ſe obrui permittit? nec priorem viam arripiens per illam menſtrua ducit, ſed permittit potius, vt excitato in inguine abſceſſu à ſanguine eò impetum faciente, nouos ductus ſibi faciat, per quos indè menſtrua erumpant? quemadmodum euenire Hipp. inferius hoc eodem libro verſ. 108. teſtatur. Tandem ſi verum eſſet, virginibus menſes non ab vteri cauitate, ſed ab eius ceruice emanare; ſequeretur menſtruorum ſuppreſſionem nunquam fieri in virginibus propter oris vteri occluſionem, quod ſuprà ceruicem locatum eſt, & tamen id expreſsè affirmauit Hipp. libro de Virginum morbis verſ. 13. *Mar.n.11.* *Mar.n.1.* Quarè ſi menſes virginibus ſupprimuntur, quando os vteri eſt concluſum, ſignum eſt, eos ex ore ipſius procedere, & ex conſequenti, ab eius cauitate, non è ceruice. His ſtantibus quibus mulieribus cauitas vteri adeò coarctata eſt, vt vacuum in ea introduci, ab aduenienti ſanguine menſtruo per dilatationem membranarum non poſſit, quod euenire dicebamus in ijs, quæ nun quam geſtarunt vtero, quia partes ſingulæ vteri interiores ſe inuicem contingūt, dum altera alteri adhæret, venarum orificia ad vteri fundum terminantia, perquæ menſtrua erumpunt, compreſſione occluduntur adeò, vt ſanguis aduenienſ, etiam ſi impetum faciat; ad vteri tamen cauitatem peruenire non poſſit, vterus enim dilatari minimè aſſuetus non cedit. Quarè vt ſanguini exitus pateat, vteri os aperiri neceſſe eſt, ità enim, ex huiuſmodi apertione, venarum oſcula, quæ apertioni præfatæ è directo reſpondent, cum libera, detectaq. permaneant, natura ſanguinis copia vrgente per eaſdem plenitudinem euacuat: ſicque menſes erumpunt. Menſtruorum quippè tempore inſtante, facta in humoribus agitatione, ſanguis ad vterum confluit, vndè natura totius conſeruationi intenta, os vteri aperit, ex cuius apertione venarum orificia quædam (vt diximus) deteguntur, quæ à ſuperueniente ſanguine referata, per os vteri in ceruicem, & indè per pudendum excernunt, & quia totum huius excretionis negotium ab vteri oſculi apertione dependet, ideò euenit, vt quò dicta apertio fuerit patentior, quia per eam plura venarum orificia deteguntur, eò copioſior indè excretio ſequatur, contrà verò, quò anguſtior fuerit apertio, eò etiam minor excretio ſequitur, vt mirum non ſit, ſi ore vteri immodicè hiante, immodicus menſtruorum fluxus ſequatur, quemadmodum adnotauit Hipp. & lib. de Nat. Mul. ſect. 2. verſ. 385. & lib. 2. Morb. mul. ſect. 2. verſ. 361. *Mar.n.39.* *Mar.n.52.* qui pari ratione ſuppreſſionem eorum omnimodam impoſuit totali vteri oris occluſioni, di-

minutam

minutam verò expurgationem ſequi, teſtatum reliquerit, quando os vteri non aperitur, quantum oportet. His igitur huncin modum explicatis vnicuique apertum eſſe exiſtimo, quid ſibi velit Hipp. in hac ſententia, in qua cauſas proponit, propter quas mulieribus, quæ nunquam pepererunt, menſes non fluant, inquitque id euenire, quotieſcunq. os vterorum concluſum fuerit, aut diſtortum (adeò vt eius apertio enarratis venarum orificijs, quæ ſunt in vteri fundo è directo non reſpondeat) aut deniquè ſi aliqua pars pudendi fuerit cótracta, ità enim tranſtulit Corn. illa verba ξυςραφῆ τῖτȣ αἰδοῖȣ, quæ verba alio modo interpretatur Caluus, vertit enim, vel pudendorum quid inuerſum ſit. Quam verſionem ſecutus Cordęus exponit Hipp. hoc in loco eam pudendi inuerſionẽ ſignificaſſe, per quam ceruix vteri prominet foras, quem affectum vteri procidentiam appellamus. Quamuis conſtet, huiuſmodi affectum menſium ſuppreſſionem per ſe non inducere, nam quantumuis ceruix vteri conuertatur; dummodo os eius pateat: & recta ſitum ſit, menſium exitus non intercipitur, latum eſt enim collum vteri,
Mar.n.39. quemadmodum ipſe Hipp. animaduertit lib. 2. huius operis ſect. 2. verſ. 145. vt non facilè exitus humori in eo intercipiatur. Imò de hoc affectu tractans inferius, quid agendum docet, quando in vteri procidentia menſes fluunt. Argumentum euidens vteri procidentiam menſium ſuppreſſionem per ſe non inducere. Quarè Cornarij verſionem libentius amplector, aut aliqua pudendi pars contracta, huic enim interpretationi plurimum fauet vox ξυ verbo ςρέφω ſuperaddita, quæ ſimul, & in ſeipſum ſignificare videtur, vndè ξύςροφον, in ſeipſa contracta ſignificet, ità enim intelligit Hipp. partem aliquam pudendorum in ſeipſam contractam, ſurſum trahi verſus os vteri, ex quo euenit rugis, plicíſque ſimul concurrentibus, os compreſſum anguſtiari, aut in totum occludi: vt mirum non ſit, ſi menſibus exitus, intercipiatur, vel ſi os ipſum in ſe contractum ità anguſtietur, vt aperiri ad menſtruorum eruptionem non poſſit; contractio enim diſtentioni opponitur, quam in ore vteri deſiderat Hipp. infrà
Mar.n.38. ſect. 2. verſ. 12. quo ſemen vterum ingredi poſſit. Quia igitur, & ceruicis, & oris vteri contractio ad menſtruorum ſuppreſsionem concurrere poteſt, ideò dixit, ſi pars aliqua pudendi fuerit contracta, & de hoc affectu Hipp. intellexiſſe reor lib. 2. ſect. 2. verſ. 164. vbi inquit, ſi
Mar.n.40. quid ex oſculis vteri complicatum fuerit, menſes non fluunt, aut pauci, & praui, ac dolorifici, &c. His tribus igitur de cauſis menſes impediri teſtatur Hipp. illis mulieribus, quæ nunquam pepererunt. Huncque ſuppreſſionis modum peculiari nomine menſes viam inuenire nequeuntes appellat, ad differentiam alterius ſuppreſſionis, de qua tractatur inferius verſ. 112. menſeſque occultatos, & non fluentes vocat. Harum verò ſuppreſſionum differentia in eo conſiſtit, quia in priori menſes viam, quæ in vterum tendit, inuenire non poſſunt: eò quod, vt explicatum eſt, venarum orificia occluſa ſunt, per quæ ſanguis vterum ingreditur, vndè retrocedentes varias corporis partes inuadũt, in quibus varia ſymptomata inducunt, aliquando etiã in venis per vteri tunicas diſſeminatis aggregantur, variaque mala ad vterum ipſum ſpectantiã inferunt. Indè ſuppurationes contingunt, quæ modo in pudendum rumpuntur, modò conuertuntur ad coxendices, quandoq. etiam in inguine tuberculum efficiunt, aliaque multa inferunt ſymptomata, de quibus Hipp. particularem tractationem habet inferius hoc eodem libro. Ab altera verò ſuppreſſionis ſpecie, earum propria, quæ aliquando pepererunt, longè diuerſa eueniunt incommoda, & ratio eſt, quia menſtruorum ingreſſus in vteri ſinum non prohibetur, quemadmodum in ſuperiori, ſed in eum deſcendentes, cum indè exire non poſſint, ore vteri concluſo, ea inferunt ſymptomata, quæ ad vteri cauitatem ſpectant. Hinc vteri dolores, falſæuè grauiditates, vteri ſuppurationes, exulcerationes, hydropes, & alia id genus, de quibus Hipp. diſtinctè proprijs in locis pertractauit. Hic autem ſuppreſſionis modus frequentius mulieribus contingit, iam partum expertis, quam inexpertis, quia vt ſuprà adnotauimus, harum vterus capacitatem habet, vndè vaſorum orificia, quæ in fundo vteri collocauimus ab ipſiuſmet vteri compreſſione, non ità clauduntur, vt ſanguini impetum facienti reſiſtere poſſint, cedunt enim vteri latera, ſi ipſis adhærere contingat, ità vt ſanguis in vteri capacitatem fundi poſſit, quotieſcunq. menſtruorum aduenit tempus. Quarè duplex eſt ſuppreſſionis menſtruorum modus, primus, partum non expertibus peculiaris, in quo menſes viam inuenire non poſſunt; alter verò earum proprius, quæ aliquando pepererunt, in quo menſes in vtero occultantur. Quam quidem diſtinctionem, quia non animaduerterunt expoſitores, in inexplicabiles difficultates ſe implicuere, eã verò reſpexiſſe Hipp. conſtat, non ex diuerſitate

ſympto-

ſymptomatũ modo, quæ ſuprà indicauimus, ſed etiam ex illis verbis apertiſſimè infrà. v. 136. regiſtratis, quibus inquit. Si verò non eruperint menſes, ſex menſibus intus concluſi (loquitur de ſecundo ſuppreſſionis modo) omnia patietur, velut ea, quæ non peperit, in qua menſes viam inuenire non poſſunt. Verumtamen licet dicti ſuppreſſionum modi adeò inter ſe differant, cauſæ tamen vtrique ſunt communes, quæ ad has tres reducuntur, quia os vteri concluſum eſt, aut diſtortum, aut aliqua pars pudendi contorta, aut complicata eſt. Nec aliam ſuppreſſionis menſtruorum cauſam in hoc opere recenſet Hipp. quæ ad aliquam prædictarum non reducatur, etiamſi lib. de ſterilibus concedat aliquando, ſtomaco vteri recto, & molli, & ſano, & probè ſe habente, & in debito loco ſito, menſes ſupprimi. Verum quia id rariſſimè euenit, ideò de hac cauſa ſuppreſſionis menſtruorum mentionem non fecit in his libris, in quibus, quæ communiter eueniunt, tantummodo referuntur. Quarè animaduertant Medici recentiores, quam facilè ſit, eos errare in curatione ſuppreſſionis menſtruorum, quandoquidem de vteri diſpoſitione nullam habeãt conſiderationem, huius ſymptomatis cauſam in venarum obſtructionem perpetuò reijciunt, vniuerſamq. curationem medicamentis ore aſſumptis, quæ attenuant, & aperiunt pertinaciter contendunt. Quia etiamſi concedatur illis, hanc cauſam concurrere aliquando (quod apud me valdè ambiguum eſt) id tum rariſſimum erit, & in ea ſuppreſſionis ſpecie tantum, in qua menſes viam inuenire non poſſunt, quia ſi venæ ſanguinem deferentes obſtructæ eſſent, quomodo menſes in vtero occultari poſſent? Quarè quamlibet ſuppreſſionem menſtruorum, potionibus, alijſque medicamentis deobſtruentibus curare, nimis periculoſum eſt, ex hac enim temeraria curatione euenit, vt medici non modò intentum finem raro aſſequantur, verum etiam, quod peius eſt, grauiſſimis alijs morbis miſeras ægrotantes perdant, quorum delicta, etiamſi tacere in animo eſt, illud tamen ſilentio omninò præterire non poſſum, quod maximum eſt, & frequentiſſimum. Quum enim menſes in vtero occultantur, eius oſculo malè ſeſe habente, hi aperientium medicamentorũ vſu, quæ calida ſunt, & ſicca, humores adurunt, & ad atræ bilis naturam perducunt, eoſque copioſiores ad vterum compellunt, vbi conculcati, quia non habent exitum, ore vteri concluſo exiſtente; ipſi vtero, & eius orificio impinguntur, tumoremq. durum in ea parte inducunt: qui tandem in cancrum exquiſitum conuerſus, ſummis cruciatibus infœlices ægrotantes ad interitum perducunt. Taceo errores, quos cancro, iam genito quamplures eorum committunt. Dum eos varijs decoctis ex Guayaco, Saſſaphras, alijſque exiccantibus medicamentis confectis curare profitentur. Quandoquidem de horum decoctorum abuſu tractare maius ocium requirit. Hæc verò non maledicendi, aut inanis gloriæ ſtudio, ſed chriſtianæ charitatis impulſu, dicta, vt humaniter ſuſcipiantur, lectores rogo. Medicoſque omnes, obſecro, nè quis eorum in poſterum menſtruas purgationes ſuppreſſas euocare aggrediatur, quin prius de ſtatu ipſius vteri certior fiat, hoc enim modo Hipp. doctrinæ veritatem, & integritatem cognoſcet, eiuſque curandi methodum ſecutus intentum finem fœliciori conatu conſequetur.

Verſ. 45. Fit autem hic morbus his maximè, quæ anguſtos vteros habent, &c.

Enarratis cauſis propter quas menſes ſupprimuntur, indicat modo, quæ mulieres his maximè ſint ſubiectæ: Fit autem hic morbus (inquit) maximè his, quæ anguſtos vteros habent, aut ceruicem vltrà pudendum ſitam, per anguſtos vteros paruos intelligit, qui eò facilius obtorquentur, quantò locus, qui eos continet, ſpatioſior eſt, nec ab alijs ventris partibus coarctatur, quemadmodum euenit, quando latiores ſunt, & ſpatium maius expoſcunt, hoc enim reſpiciẽs Hipp. cauſas procatharticas peruerſionis vterorum, duas enumerauit, altera eſt coitus abſtinentia, ventris euacuatio altera, illa enim vterum exiccando, anguſtiorem quodammodo reddit, hæc autem ventris capacitatem maiorem facit, vt in ea vterus facilius conuerti poſſit. Huic affectioni diſpoſitas eſſe pariter eas mulieres inquit, quæ ceruicem vteri longè à pudendo ſitam habent, ità enim ſonant, verba græci contextus τον αυχένα προσω του αιδοίου αημένον, non ità tamen vt extrà promineat, quemadmodum vertit Caluus, & Cordeus interpretatur, quia tantum abeſt, vt ceruicis vteri procidentia ad peruerſionem vterum diſponat, vt potius illam prohibere, vterum deorſum trahendo, poſſit. Sed longè à pudendo ſignificatur; quatenus longius ab externo pudendo verſus partes intimiores producitur, ità vt idem ſit dicere, quæ habet ceruicem vltrà pudendum ſitam, ac ſi dixiſſet, quæ vteri ceruicem ob-

Mar. n. 12.

Mar. n. 3.

longam habent,his enim vteri corpus in ſuperiori ventris parte,quæ ſpatioſior eſt,collocatur, vndè ob rationem proximè allatam facilius conuerti poteſt. Quarè proxima cauſa peruerſionis vteri ex parte diſpoſitionis corporis erit ſpatioſitas, & amplitudo loci, in quo vterus collocatur, cuius duplex erit cauſa,altera vteri paruitas, eiuſdem ceruicis longitudo altera, quæ quidem ceruicis longitudo, alia etiam ratione ad facilem peruerſionem concurrere poteſt, quatenus propter longitudinem facilius conuoluitur, dum vteri corpus obtorquetur, certum eſt enim,funiculum quemlibet facilius conuolui,dum lõgior eſt, quã vbi eſt breuior.

Mar.n.4. *Verſ. 54. In tertijs porrò menſibus optimè afficietur, ſi quæ prius ſunt, &c.*

Tertium menſem vocat inchoando, non ab eo,ex quo menſes primum ſuppreſſi fuerunt. Quia cum, vt experientia demonſtrat, dictatque ratio,in ſecundo menſe ſuppreſſionis aliqua mala contingant,hæc non erant prætereunda. Nec aſſerendum eſt,menſem hunc reſpexiſſe, dum ſuperius dixit. Poſtquam igitur mulieri, quæ non peperit, occultati fuerint menſes, & viam foras inuenire non poterint morbus fit. Nam id in communi dictum eſt de illa ſpecie ſuppreſſionis, ſiuè recens fuerit, ſiuè antiquior, non de ea,quæ recens eſt, & ſecundi menſis tantum, & propterea non enumerauit aliquod peculiare ſymptoma, ſed dixit tantummodo morbus fit. Quarè cum ſecundi menſis ſuppreſſio proprijs non deſtituatur ſymptomatibus, quæ à medico ſunt animaduertenda, & corrigenda,illa Hipp. tacuiſſe aſſerendum non eſt. Quarè dicendum potius, tertium menſem appellare hoc in loco,enumerationem inchoando ab eo menſe, in quo poſtrema purgatio proceſſit. Ac ſi dixiſſet: Si poſtquam mulier ſingulo menſe purgari ſolita,proximoq. menſe purgata,in altero non purgetur, vt conſueuerat,in tertio ſubſequenti optimè afficietur, ſi quæ prius retenta erant,fuerint egreſſa, alioqui mulier ea ſymptomata incurret, quæ in textu referuntur. Vndè, quem tertium hic vocat, primus eſt, ex quo mulier malè habere cœpit,& ſecundus ab eo,in quo menſes deficere cæperunt, tertius verò à poſtremo purgationis periodo. Nec impropriè locutus eſt Hipp.quia cum ſermo habeatur de purgatione fluente,non ſimpliciter de eius ſuppreſſione, dũ inquit, in tertijs porrò menſibus optimè afficietur, ſi quæ inſunt (duorum menſium purgationes) fuerint educta, in ipſa enumeratione non erat prætereundus poſtremus menſis, quo purgatio poſtremum proceſſit: ſicuti in enumeratione dierum inuaſionis febris vtramque diem extremam enumeramus,tertianam dicentes: quia tertio quoque die inuadit,etiamſi vnica tantum dies inter vtranq.acceſſionem cadat. Quia igitur de purgatione fluente loquitur Hipp.tertium menſem purgationis vocat illum, qui primus eſt moleſtiarum. Vndè inferius verſ.80. quia de menſibus ſuppreſſis agit à menſe primo ſuppreſſionis inchoando, menſem, quem nunc tertium dicit, ſecundum ibi vocat. Inquit enim,quibuſdam mulieribus menſes bimeſtres in vteris exiſtentes multi ad pulmonem procedunt. Hancque interpretationem confirmat experientia, cum videamus plurimas mulieres, quibus poſtquã per menſem purgationes reſtiterint,altero copioſius fluentes ab omni malo ſtatim liberari, rarius autem, vbi per duos menſes ceſſarũt.

Mar.n.4. *Verſ. 74. In ſextis verò iam incurabilis eſt.*

Hic locus plurimis difficultatem facit, quibus non videtur rationabile, menſtruas purgationes ſuppreſſas, cum ad ſextum menſem peruenerint,incurabiles eſſe, & eò minus, quando in praxi obſeruatur, multis etiam diuturniores,quotidie reuocari, cuius rei habemus etiam ipſiuſmet Hipp. teſtimonium 4. Epidem. verſ. 295. in hiſtoria famulæ cuiuſdam,cui menſes

Mar.n.21. annis ſeptem non prodierunt,quam tamen indè ſanatã eſſe,& menſes naturaliter erupiſſe narrat. Num igitur Hipp.falſi conuinctum dicemus? Abſit hoc ab eius aſſecla nefas,& dicamus non aſſerere Hipp. menſium ſuppreſſiones ſexto menſe elapſo omninò incurabiles eſſe. Sed tantummodo iuxtà illum ſanationis modum,de quo habetur ſermo,eas enim ſanari dicebat,ſi multi menſes deſcendentes, iam antea retentos excluſerint; & de eodem ſanationis modo nunc intelligit, dum inquit,incurabilis eſt, indicans ſpontè amplius ſanari non poſſe, non negando tamen artis auxilio reſtitui poſſe. Cur autem antè ſextum menſem ſpontè educantur; poſtea verò nequaquã,rationem reddere non eſt facilè. Ego autem hanc aſſignarem. Quando ad ſextum menſem, iuxtà computationẽ in præcedenti enarratione explicatam menſtruorum ſuppreſſio peruenerit, iam quatuor menſiũ completorũ purgatio circa venas vteri collecta eſt, & quia huiuſmodi ſolutio à materia impetum faciente dependet, quo impetu mediante,os vteri ſi clauſum fuerit,aperitur, ſi diſtortum,dirigitur; & denique ſi contractum, & compli-

catum, diſtenditur; ſi tanta materiæ copia impellente, quanta ſpatio quatuor menſium collecta eſt, præfata impedimenta non remouentur, adiuncta occulta quadam quarti menſis virtute ad morborum ſolutionem plurimum operante, in poſterum nihil tale amplius ſperandum eſt. Vndè alterum duorum ſequi neceſſe eſt, vel materia in vteri tunicis puteſcente tantum mali adferat, quod ægrotantem ad interitum perducere, ſit ſufficiens, quod vt frequentiſſimum ab Hipp. adnotatur, aut eadem materia aliò conuerſa menſtruorum eruptionem deſperatam faciat, niſi artis ope denuò ad vterum conuertatur, impedimentiſq. remotis aditus ipſi patefiat, & de huiuſmodi materiæ tranſlatione inferius tractatur verſ.75.

Verſ.66. Nimirum dum exuritur, venter ab vteris ſanguine repletus. Mar.n.4.

Plenos ſanguine vteros intelligimus, non reſpectu internæ cauitatis: quoniam, vt ex ſupradictis patet, in hac ſuppreſsione menſtruorum ſanguis ad vteri ſinum non peruenit, ſed quia in venis per ipſius tunicas diſſeminatis conſtipatus eas replet, & ideò vterus repletus dicitur, quam quidem plenitudinem peculiaria ſymptomata in textu enarrata conſequũtur, ſuper quæ nihil dicendum nobis occurrit, quando ex ſimplici lectione omnia fiunt manifeſta.

Verſ.75. Poſtquam autẽ metaſtaſim fecerint, & veſica tenuẽ ſanguinẽ ab vteris trahet, &c. Mar.n.5.

Interpretes huius loci verbum μεταςέωσι, ad vterum referentes, ſententiam luce meridiana clariorem, obſcuram reddidere: debet enim referri ad ipſas purgationes, quæ poſtquam diutius in vtero occultatæ fuerunt, ad aliquam partem conuertãtur. Symptomata enim longe diuerſa inſurgunt ab his, de quibus ſuprà mentio facta eſt: eò quod non amplius afficitur vterus, ſed partes illæ, ad quas, purgationes metaſtaſim faciunt.

Verſ.111. At hanc viam minus faciunt menſes mulieribus, quam virginibus.

In hac ſententia adnotat Hipp. prædictam metaſtaſim ad varias corporis particulas non adeò frequenter fieri in Mulieribus partum, & virum expertis, quemadmodum in virginibus quia, vt ex dictis ſuperius colligere licet, quæ aliàs pepererunt, propter vteri amplitudinem menſes potius in eius cauitate, & tunicis concluduntur, vbi peculiaria inferunt ſimptomata virginibus è contra propter vteri paruitatem, & anguſtiam menſtruus ſanguis aliò transferri frequentius ſolet, morboſq. extrà vterum excitare, ex quibus adnotare oportet, etiamſi, vt ſuprà demonſtratum eſt à nobis, vtraque mulierum conditio peculiarem habeat ſuppreſſionis modum, & ex conſequenti morbos proprios, quos particularis ſuppreſſio inducere ſolet, non tamen hanc vni adeò propriam eſſe, quin alteri etiam aliquando contingat, quia ſicuti non eſt impoſſibile, virginibus ſanguinem ad vteri cauitatem aliquando peruenire, vt ex lib. de Morb. virginum conſtat, cum fieri poſſit, ſanguinem menſtruum in vterum tanto impetu ferri, vt violentiam tunicis faciens, eas diſtendat, ità vt in vtero cauitatem faciat, indèq. ore eius occluſo in cauitate retineatur, eadem inferens ſymptomata, quæ menſtruæ purgationes occultatæ inferre ſolent ijs, quæ nunquam pepererunt, ità etiam non eſt inconueniens ijs, quæ alias pepererunt, ore vteri non patente, ſanguinis menſtrui ingreſſum ad vteri cauitatẽ prohiberi, eamq. ſpeciem ſuppreſſionis excitari, quæ virginum eſt propria, & earum, quæ partum non ſunt expertæ, idquè euenire illis mulieribus eſt rationabile, quibus à partu vterus adeò coarctatur, & contrahitur in ſe ipſum, vt cauitas in eo non relinquatur, quæ menſtrua recipiat, vbi os vteri concluſum fuerit, nec ijſdem impetum facientibus cedat, vt ea recipiat. Quod cum non ignoraret Hipp. paulò ſuperius, dum omnes ſuppreſsionũ modos recenſeret, qui mulieribus partũ expertis contingunt, eos etiam adſcripſit, qui virginum ſunt proprij, vt ex ſymptomatibus recenſitis patet. Quarè mulieres omnes vtrique ſuppreſsioni ſunt ſubiectæ, etiamſi quæ non pepererunt, frequentius ab hac corripiantur, ab illa verò, quæ partũ ſunt expertæ. Quarè ſymptomata diligẽter ſunt conſideranda, vt dictarũ ſuppreſsionũ vera diſtinctio habeatur, qua neglecta auctoris mentẽ aſſequi impoſsibile eſt, menſeſq. ſuppreſſos ducere incaſſum tentamus. Mar.n.13.

Verſ.154. Et in vteris eſſe non potens.

Non poteſt in vteris eſſe ſanguis quia eos ingredi ex ſuppoſitione non poteſt, ob cauſam ſuperius aſſignatam, ſi enim ad vterorum cauitatem perueniret, exitu ipſi denegato, ea eſſet menſtruorum ſuppreſſio, in qua menſes in vtero occultantur; de quarum ſuppreſſionum differentia, iam ſatis diſputatum eſt à nobis ſuprà.

Verſ.157. Sin minus, morbus ſeptimeſtris, aut diuturnior factus, læthalis fuerit, aut claudã efficiet parte aliqua, & ciborum incontinentem ſi præ rigore, & cibi faſtidio ſanguis circa neruos compactus fuerit, quancunq. tandem partem occupauerit. Mar.n.13.

Hoc enim pacto vertenda eſt præſens ſententia ex Græco contextu,ſenſuſq. eſt . Si mulier à prædicta affectione non curetur,& morbus ad ſeptimum menſem,atque etiam vlterius producatur,iam incurabilis,& læthalis fuerit, aut claudam mulierem efficiet, ad neruorum genus conuerſo ſanguine, & in ijs conglobato, & compacto præ rigore ; ſanguinis tranſlationem dictam concomitãte,materia enim morbifica,partes neruoſas feriente,rigor fit,ità vt rigor tranſlationis,& affectionis cauſa eſſe videatur;eo plane dicēdi modo vtens hoc in loco Hipp.quo
Mar.n.23. vulgares vſos eſſe,ait lib.1.de Morb. ſect.2. verſ.224.in pleuritidis cauſa aſſignãda,quia enim videbant pleuritidem cum rigore inuadere, eius cauſam rigorem dicebant, eadem ratione igitur , quia dum menſtrui ſanguinis tranſlatio fit ad neruos, vndè mulier clauda euadit, rigor fit,ideò præ rigore fieri claudicationem ait,& præ cibi faſtidio,ciborũ incontinentia : eò quod hæc à cibi faſtidio initium habet,materia ad ventriculum tranſlata, quam quidem tranſlationem ſub illis verbis comprehendit ; quemcunq. tandem locum occupauerit , ſiuè hanc , vel illam partem, ſiuè ventriculum.

Mar.n.14. *Verſ. 167. Et oſculo vterorum propè pudendum ſito .*

Hæc cauſa, nec primo, nec per ſe ad menſtruæ purgationis fluxum immodicum concurrit , verum illud tantummodo præſtat , vt ſanguis cumulatè fluat : quod euenire non poſſet, ſi os vteri vltra pudendũ ſitum eſſet, hæ enim diſpoſitiones vteri contrariȩ omninò inter ſe exiſtũt, quarè ſicuti os vteri vltrà pudendũ ſitum intelligimus(quod ſuo loco demonſtrauimus)quando verſus partes ſuperiores producitur : vndè ceruix vteri elongatur ; ità ex aduerſo, os vteri propè pudendũ dicitur,quando ceruix vteri breuis redditur. Hoc igitur ad immodicum menſium fluorem facit : quia in viri congreſſu os vteri faciliori negotio aperitur immodicè , quæ apertio (vt ſuo loco indicauimus) copioſi fluoris immediata cauſa exiſtit.

Mar.n.14. *Verſ. 169. Et ſi ad hæc non incidat vaſorum euacuatio, &c.*

Quamuis hæc vox κενεαγγεια (vt Gal.interpr.) de qualibet inanitione dicatur , in Hipp.doctrina tamen ſæpius ab eodem acceptam eſſe pro inȩdia inuenio : in quam ſignificationem accipienda eſt etiam hoc in loco.Superius quippè cauſa huius fluoris in corporis vniuerſi fluxibilitatem reiecerat, necnon in humoris abundantiam . Hancque à conuiuio, & crapula, illam verò ab humorum agitatione, & à veneris vſu frequentiori , & induci, & foueri exiſtimauit , ſi igitur(ſubiungit modo Hipp.)fluore perſeuerante multa epulari,eaque diuerſa ,perſeueret, ſimulq. à venere non abſtineat,fluxus non modo non ceſſat;ſed grauior fit,qui ceſſare potuiſſet,ſi inædiam ſeruare,& à veneris vſu tēperare voluiſſet,& hic eſt verus(ni fallor)ſenſus præſentis ſententiæ, iuxtà Vaticani codicis græci lectionem , quæ ità habet , ἀλλ αὖθις πολλὰ ἐσθίει ἀλλοῖα ; hoc eſt,rurſus multa epuletur diuerſa .

Mar.n.14. *Verſ. 185. Si enim pauciores, aut plures dies, quam ſolent prodeant, &c.*

Cum particula enim ad ſuperius dicta referatur , quæ rationem reddit quodammodo præcedentium, non poſſum cum Cordæo intelligere per pauciores, aut plures dies,tempus illud, quo menſtruus circuitus modo retardare,modo anticipare aliquando ſolet, ſed potius tēpus durationis ipſius menſtruæ purgationis,quod trium dierũ ſpatio ſuperius comprehenſum eſt , habito reſpectu tantũmodo illius temporis,quo cumulatè fluunt,dum enim incipiunt,& dum deſinunt,verè fluere non dicuntur, ſed incipere, aut deſinere, tum quia leniter fluunt, tum quia tenuiores, & aquoſiores exiſtunt,quod ſuperius adnotauit Hipp. Quibuſcunq.igitur pluribus,aut paucioribus diebus, quam tribus,menſes fluunt,his fluxus morboſus eſt, & ſterilis. Verum cur, id repetit modo , ſi hoc idem ſuperius adnotauit ? Hæc reuera non eſt repetitio ; ſed quæ ſuprà in communi dicta ſunt,longius tempus , aut breuius morboſum eſſe, & ſterile; nunc ad particularia deſcendens, quibus id morboſum ſit, & quibus ſterile, demonſtrat .

Mar.n.16. *Verſ. 195. Fit autem potiſſimum tunc, vbi vaſa euacuata fuerint, &c.*

Duplicem peruerſionis vteri cauſam aſſignat Hipp. Alteram κενεαγγειαν vocat, alteram inſolitum laborem . Priorem interpretatur Corn. hoc in loco, & vbique vaſorum inanitionem, aut euacuationem, Gal. ſecutus,qui 1.aphor.2. reprehendens eos,qui inædiam exponebant, quamlibet euacuationem hac voce ſignificari teſtatur . Cæterum etiamſi Gal. concedatur in aphoriſmo citato, iuxtà hanc ſignificationem ab Hipp. receptam eſſe ; ſæpius tamen pro ſola inȩdia ab eodem vſurpari indubitatum eſt, quod etiam ipſemet Gal.fatetur com.2.lib. Acut. t.47.in qua ſignificatione accipienda eſt in præſenti textu,quemadmodũ etiã ſuperius v.170 hoc eodem libro, vt ibi adnotauimus . Sed adeò euidenter libro de Articulis verſ.255. vt de

illi,

illi, vt ſignificatione nemo dubitare poſſit. Græcè enim quæ ibi leguntur hunc in modum ego interpretor. Si enim febris continua his non ſuperuenerit, & inedia peior eſt alimento, maioremq. dolorem, & febrem, & tuſſim inducit, moderata enim repletio ventris, & quæ ſequuntur, ex quibus luce meridiana clarius eſt, per vocem κενεαγγεῖν non quamlibet inanitionem eo in loco ſignificare, ſed eam tantummodo, quæ ad ventriculum ſpectat, & quæ à cibi prouenit abſtinentia. In hac eadem igitur ſignificatione accipienda eſt in præſenti textu, vbi propter inediam vteri præfocationem fieri, ait Hipp. quia locus ſpatioſus eſt ventre vacuo exiſtente, certum eſt enim, non quamlibet vaſorum inanitionem locum ventris ſpatioſum reddere, ſed eam tantummodo, quæ fit per inædiam, aut ventris euacuationem. Verum dicet quiſpiam, ſi ieiunium intelligere voluit Hipp. cur propria voce non eſt vſus? ſed hac omnibus inanitionibus communi? Hoc factum eſt, vt indicaret nobis, ciborum abſtinentiam hunc affectum inducere, quatenus ventris inanitionem inducit.

Verſ. 203. Et aliquando ſimul incipiunt hepar impetere, &c. Mar.n.16.

Quæ hoc in loco afferuntur, eadem ferè repetet inferius ſect. 2. verſ. 122. de eodem affectu tractans vtero gerentibus contingente. Quarè hæc duo loca inuicem ſe explicare poſſunt. Sententia igitur Auctoris eſt. Vterum aliquando ad hepar aſcendere, & eodem tempore pituitam à capite deſcendere, cuius effectus cauſam affert pulcherrimam, & meo iudicio veriſſimam. Inquit enim (locis ambobus ſimul copulatis) atque ſimul, & ſuffocatio fieri incipit, & à capite defluit pituita ad hypocondria, vtpotè corpore reſpirationem trahere non potente. Quia igitur ſuffocatio eſt cauſa deſcenſus pituitæ à capite, ideò euenit, vt aſcendente ad hepar vtero, ſuffocatio oboriatur, qua vrgente, quoniam pulmo, & pectus aerem ſufficientem trahere non poſſunt plurimum laborant, magnamque agitationem corpus patitur, vndè cerebrum vehementius incaleſcit, eoque excalefacto pituita in eo colliqueſcens, ad inferiora deſcendit, quæ illud commodi affert; quia ab ea humectatus vterus, ſtatim deſcendit in locum ſuum, & ſic ſuffocatio ceſſat. Propter eandem reſpirationis anguſtiam euenit, vt in apoplexia, ſi fortis fuerit, deſtillatio tandem commoueatur, à qua ſuffocentur ægri quemadmodum obſeruatur quotidie.

Verſ. 216. Si mulier corpore malè habuerit, & menſes biliosi, &c. Mar.n.18.

Hoc in loco plura occurrunt explicanda, quia ex dictis Hipp. difficultates inſurgunt non contemnendæ, quæ tamen nonnullis ſuppoſitis facillimè diſſoluuntur. Supponendum eſt igitur primo, aliud eſſe fluxum vterinum bilioſum, aliud menſes bilioſos, differunt enim in multis: potiſſimum verò, quia fluxus vterinus bilioſus continuus ferè eſt, menſes verò biliosi tempore menſtruorum tantummodo fluunt, & ideò de his diſtinctè tractauit Hipp. Nam de menſibus bilioſis agitur in præſenti libro, de vterino verò bilioſo fluxu in ſequenti pertractabitur. Animaduertendum eſt etiam, menſes bilioſos duplici modo fluere poſſe, primò modo in muliere, quæ natura bilioſis ſcateat humoribus, qui ſanguine permixti purgationes bilioſas, hoc eſt, bile infectas reddant, quo caſu purgationes fluentes nihil incommodi afferunt, educitur enim humor, qui in corpore abundat. Altero modo menſes bilioſi fiunt ob aliquam malam affectionem, propter quam bilis augetur in corpore, quę menſtruę purgationi admixta menſes bilioſos facit, & hæc purgatio nihil vtilitatis mulieri affert, quia non totus humor peccans educitur: imò quia per huiuſmodi euacuationem, morboſa affectio non remittitur, quantò plus humoris bilioſi educitur, tantò copia in dies producitur maior calido innato per humidi conſumptionem, deficiente, ſuperanteq. extraneo, quæ cauſa eſt, cur in emaciatis bilioſus ſuccus præ alijs abundet, vndè plerique diarrhęa bilioſa ſuperueniente è medio tolluntur, de hoc igitur poſtremo fluxu nunc agit Hipp. quę vt à prædicto diſtingueret, illam conditionem appoſuit, ſi corpore malè habuerit, quia corpore benè ſeſe habente bilioſi menſes fluere quidem poſſunt, vt ſuprà explicauimus, præſens verò bilioſus fluxus fieri nequaquam poteſt. Differunt ſecundo, quia menſes bilioſi in muliere morboſa, ſola inſpectione excretorum cognoſcuntur, & ideò de his inquit, & ex hoc probè cognoſci poſſunt, nigri ſunt valdè, quandoque verò nigri, aut ſplendidi, & paucisſimi prodeunt, & citisſimè congelantur. In ſana verò muliere abſque artificio cognoſci non poteſt, an menſes ſint bilioſi, an pituitoſi, an melancolici: ſed artificio vti oportet, quo vſus eſt Hipp. modo per arenam in ſole exiccatam, Mar.n.38. vt inferius ſect. 2. verſ. 1. & ſect. 4. verſ. 238. neç non & lib. de Nat. mul. & ſterilibus. Modo Mar.n.120.

Mar.n.23. linteo menſibus infecto, ſtatimq. abluto, & exiccato, eius enim color menſtruorum vitium patefacit, quo vſus eſt hoc eodem lib. verſ.282. cuius diuerſitatis ratio eſt, quia in fluxu, de quo nunc agitur, materia, quæ purgationes menſtruas facit, pro maiori parte eſt humor peccans; quia ſanguis in morboſa muliere non accumulatur adeò, vt vitioſo humori permixtus illius vim, & colorem oculis celare poſsit, & ideò quia vitioſus humor præualet, ſolo aſpectu optimè dignoſci poteſt. In ſana verò humor fluēs pro maiori parte eſt ſanguis bonus, humore ſibi admixto tantūmodo infectus, cuius color adeò cum ſanguinis colore confunditur, vt ſolo aſpectu diſtingui non poſsit; dignoſcitur autem in panno menſtruis imbuto, deindè abluto, & exiccato, quia per aquæ ablutionē ſanguinis color abluitur, vitioſi autem humoris remanet, qui illius conditionem atteſtatur. Biliofi enim humoris color, ob eiuſdem tenuitatem linteo vehementius imprimitur, quam ſanguinis, itā vt huius color ſimplici lotione tollatur omninò, bilis verò nequaquam. Differunt tandem menſes bilioſi præfati, quia pauciores ſunt, ſanguis enim in muliere morboſa non abundat, cuius ratione menſes copioſi fluunt; niſi fortè mulier ex natura multo ſanguine abundet, vt in textu adnotauit Hipp. eò quod ſanguis, qui purgationis menſtrualis eſt materia, in muliere ſana iuxtà naturæ inſtitutum abundat; & propterea in conſueta fluūt copia. Adnotandum eſt tertio ex hoc peculiari loco colligi poſſe, bilis ſimplici nomine atram bilem aliquando intellexiſſe Hipp. (quod alibi etiam obſeruauimus) loquitur enim de menſibus bilioſis, dum verò humoris peccantis ſigna adducit, melancolici humoris notas deſcribit, quibus vtriuſque melancoliæ conditio diſtinguitur. Qui enim ſunt nigri valdè, hi ab humoris melancolici propriè dicti admixtione ſunt vitiati. Qui verò nigri ſunt ſimpliciter, hoc eſt remiſsioris nigredinis, aut ſplendidi, hi ab atra bile tales ſunt. Appoſuit autem conditionem illam, & citiſsimè congelantur: vt ſignificaret huiuſmodi humores ſub forma ſanguinis adhuc perſiſtere, cuius ratione menſes bilioſi dicuntur, non fluxus vterinus bilioſus, vt ſuprà diſtinximus, ſanguinis enim proprium eſt congelari ſtatim, ac è proprio receptaculo egreſſus eſt, quod cæteris humoribus à ſanguinis maſſa recedentibus non contingit. Hoc in loco igitur agit Hipp. de menſtruis bilioſis atrabilarijs, quatenus eorum excretio ſymptoma eſt cachochimiæ atrabilariæ, qua totum genus venoſum ſcatet, & ideò ex eorum excretione nullum iuuamentum ægrotans conſequitur, quia vt ſuprà adnotatum eſt, nec totus humor noxius educitur, nec illius humoris cauſa effectrix remouetur. Mulierem igitur taliter affectam ſi medicus, vt decet, curandam ſuſceperit: facilè ſanari poterit, ſi verò negligatur, temporis progreſſu cuncta grauiora fiunt, humorque noxius ſuperiora petens, varijs ſymptomatibus longè grauioribus mulierem infeſtabit, cuius cauſam adducens Hipp. ſubiungit, ſi enim corpus malè habuerit, menſes pauciores fiunt, pauciores inquam pro cachochimiæ ratione, quibus verò plenum fuerit corpus (plethoriam dixerūt poſteriores) his menſes plures prodeunt. Primis res malè eunt, quia in dies cachochimia augetur, poſtremis verò peſsimè, quia indè debilitata mulier difficilius morbum ferre poterit. In vtroque igitur caſu, & cum pauci fluunt, & quandò immodicè, auxilium artis deſideratur, alioquin mala contingunt, quæ in textu referūtur, ſuper quæ nunc philoſophari non eſt opus.

Mar.n.19. *Verſ. 232. At verò bilioſæ ſi menſes prodeant, &c.*

Cum in præcedenti textu doctrinam inſtituerit Hipp. menſtruorum bilioſorum, biliſq. nomine intelligat, & bilem atram, & bilem ſimpliciter dictam, quam flauam dicimus, egeritq. proximè de menſibus bilioſis ex atra bile. Nunc de bilioſis à bile flaua tractare aggreditur; quod accidentia in textu enarrata atteſtantur. Nam etiamſi triſtitiæ, & timoris meminerit, quæ melancoliæ ſymptomata cenſentur, non ob id negandum, hic de affectu ex bile tractari, quam cætera omnia manifeſtant, cum non ſit inconueniens, bile flaua in corpore dominãte, & æſtuante, vapores in caput eleuari, qui atræ bilis ſint participes: vndè timor, & triſtitia excitentur. Cum igitur talis excretio ſymptomatica ſit: & indè nihil boni ægrotanti, ſed plura mala euenire poſsint, ob rationes in ſupradicto affectu allatas; ideò medici auxilio opus eſt. Quid verò pro curatione agendum ſit, neque in hoc, neque in ſuperiori docuit Hipp. ſpontaneas tamen referens ſolutiones, viam demonſtrat, & modum, per quem ad imitationem naturæ, præſentibus, & imminentibus malis occurri poſsit. A tribus enim euacuationum generibus ſubleuatur natura; prima eſt bilioſorum vomitus, ſecunda bilioſa deiectio, quæ moderata ſit, tertia verò eſt vterinus fluxus, qui & ipſe non violenter procedat; ſed mo-

deratè

deratè. Circa hanc verò poſtremam euacuationem oritur difficultas, quia non videtur ra- tionabile,fluxum menſtruorum bilioſum,à bilioſo fluxu vterino liberare. Hanc difficultatem, vt vitarent nonnulli,præſentem ſententiam ad menſtruorum ſuppreſſiones reduxerunt; addi- taque negatione legunt. At verò bilioſæ,ſi menſes non prodeant,puſillanimitas incidit, &c. quo quidem modo difficilia quæque facillimè diſſoluuntur. Quarè cum nullum græcum exemplar huic lectioni adſtipuletur; expoſitio hæc temeraria eſt, & periculoſa: præterquam quod eodem dicendi modo vtitur inferius de menſibus pituitoſis tractans, vbi de eorum flu- xu agitur, nec de menſium ſuppreſſione vlla ſuſpicio oriri poteſt. Nam ad quid de menſium ſuppreſſione hoc in loco ageret Hipp.vbi de menſium fluore vitioſo tractatio inſtituta eſt?Ad difficultatem igitur reſpondendum eſt,fluxum bilioſum, de quo nunc loquitur Hipp. non eſſe fluxum propriè ſumptum, ſed eſſe menſtrua bilioſa iuxtà diſtinctionem in præcedenti nar- ratione explicatam: quandoquidem huiuſmodi excretio menſtruorum tempore tantummo- do contingit, eſtque ſanguinis bilioſi humoris admixtione infecti; ex quo euenit, vt pro ratio- ne bilis vigentis in corpore talis euacuatio ſatis diminuta ſit, quarè ſi intermedio menſtrua- lis purgationis tempore, bilis portio moderata per plures dies expurgari per vterum contin- gat, (in hoc enim eſſentiam fluxus vterini conſiſtere demonſtrauimus ſuperius) totus humor noxius tollitur, ſicque ſanatio integra affectionis conſequitur, fluxus tamen ſubſequens hac conditione ſalutaris erit, ſi moderatè procedet, non ſolum, quia quo fortè eſt (ait Hipp.) ab ægrotante tollerari non poſſet; tum etiam quia quotieſcunque moderatè procedit,ſignum eſt à natura rectè operante promoueri; quæ humores antè euacuationem mitigat, ſeparatque exactè, quibus præcedentibus, immodicè eos fluere eſt impoſſibile, quod tunc euenit quando malo in peius procedente tanta humoris morbifici copia augetur in corpore, vt na- tura indè irritata, ad eius expulſionem deuenire inuita, cogatur, ex qua euacuatione tan- tum abeſt, vt quidquã leuaminis percipiat ægrotans,vt potius indè grauioribus obruatur ma- lis, quæ in textu referuntur ab Hipp. in quorum explicatione non eſt immorandum: cum per ſe ſatis manifeſta exiſtant.

Verſ. 254. Sed in menſibus, & in turbatione ſanguinis, vnà cum purgatione foras exit. Mar.n.21.

Hæc eſt natura, & conditio menſtruorum, quæ ab humoribus ſibi admixtis denominatio- nem ſortiuntur,bilioſorum, aut pituitoſorum, iuxtà diſtinctionem à nobis ſuperius allatam, quam modo repetere vanum eſt.

Verſ. 271. Quæcunque viro cohabitantes in ventre habere non poſſunt, &c. Mar.n.22.

De Mulierum ſterilitate nunc agit Hipp.prædictorum occaſione. Dixerat enim quam pro- ximè, vlceribus in vtero ſanatis, poſtquam diutius perdurauerint, mulierem in poſterum non concipere, huius igitur dicti occaſione inueſtigare nos docet cauſas, propter quas mulier nõ concipit, quæ ad ſex numero reducuntur, prima eſt menſtruorum ſuppreſſio, venæ enim ſanguine repletæ (vt lib.de ſter.verſ.46.dicebat Hipp.) genituram non ſuſcipiunt. Secunda cauſa eſt vteri frigiditas toto corpore ei compatiente, quam indicant menſes frigidi. Tertia eſt vlcus in vtero exiſtens; vndè menſes purulenti exeunt. Quarta eſt vteri figura vitiata, in qua os vteri non benè diſpoſitum eſt ad retinendum, aut ſuſcipiendum ſemen. Taleque im- pedimentum ex eo cognoſcitur, quia ſtatim à coitu genitura exit, & ſimul etiam (vt lib. ci- tato de ſterilibus inquit) menſes iuxtà naturæ modum non procedunt. Quinta eſt eiuſdem vteri humiditas, propterquam ſemen velut in lubrico exiſtens elabitur foras, & huius cauſæ illud erit ſignũ,quia non ſtatim exit, ſed poſtea, & ſæpè ad quartum diem vſque retinetur, ad differentiam illius ſterilitatis, quæ oris vteri vitio dependet, quæ fuit quarta cauſa in ordine. Poſtrema verò cauſa ſterilitatis hoc in loco recenſita eſt ſeminis corruptio, quam facit ſan- guis menſtruus prauis humoribus coinquinatus. Id autem cognoſcitur, quia ſemen vſque ad ſeptimum diem retinetur, deindè verò putrefactum egreditur. Pro hoc impedimento remo- uendo corpus ab humore peccante expurgari iubet? ſicuti pro quinta auferenda, quæ erat, vteri humiditas,non vtero tantum proſpiciendum iubet: ſed etiam capiti, & ſumma cum ratione, quia vix particulam aliquam corporis ab humiditatis exceſſu laborare inuenies,quin à cerebro humidi, & glutinoſi fonte foueatur. Reliqua conceptionis impedimenta, quo in- genio ſint remouenda, per capita docet Hipp. in contextu verbis adeò manifeſtis, vt noſtra expoſitio ſuperflua ſit.

Verſ.

Mar.n.23. *Verſ. 282. Linteum complicatum palmi magnitudine ſuper tenuem, &c.*

Contrà omnium contextuum Grecorum fidem;qui σποδίω legunt,aliam lectionem ſibi fingere temerarium eſt, & eò magis id fugiendum eſt; quando communis lectio legitimum ſenſum (ni fallor) recipit, vult ergò Hipp. lintea duo accipi, & ſuper tenuiſſimum cinerem ità adaptari, vt menſes decurrentes ſuper illa cadant. Duo parari iubet, quò alterum interdiu, alterum noctu ſubijciatur. Lintea verò die ſequenti abluenda ſunt, quia poſtquam indè fuerint exiccata colorem humoris in menſtruo ſanguine peccãtis retinẽt,ablutione enim ſanguinis color remouetur: humoris verò peccantis remanet, qui humoris noxij index eſt. Verum cur cinis ſubſternendus eſt?vt cinis ſeroſitatem ſtatim ad ſe alliciat,quæ humoris conditionem obſcurare poſſet, atque etiam,quia cinis acrimonia, quam in ſe obtinet,colorem linteo adeò imprimit, vt per ablutionem tolli non poſſit, hoc infectores ſciunt; qui acribus liquoribus vtuntur,atque etiam lixiuio ipſo,vt colores ſtabiliores imprimant pannis. Nam ſi arena in Sole exiccata alibi vſus eſt (& hæc pariter eiuſdem erit verus index)alia tamen fortaſsè ratione, & dicerem ego, menſtrua arenæ potius, quam alicui alij rei ſimili ſuperinfundi, quia hæc ſtatim humorem imbibit, cum verò ex materia denſiſſima conſtet (ſunt enim lapilli tenuiſſimi)& omnis qualitatis experte,colorem ſincerum humoris retinet,nec ab ea alteratur,quemadmodum ab alijs fortè eueniret. Differentia verò huius experimenti à prædicto in hoc conſiſtit; quia in illo colorem humoris recipit linteum, in hoc verò arena: vtrumque tamen optimum, & veriſſimum habendum, quia Hipp. inuentum eſt, & vterque pro arbitrio vſurpari poteſt. Sed in re exigui momenti nimium diuerſati ſumus; quod eò minus faciendum erat, quantò ſilentio præteriri non debet recentiorum medicorum negligentia, qui cum videant tanto artificio Hipp.vti, vt humorem peccantem in menſibus cognoſcat,exiſtimant ſolo aſpectu linteorum ſanguine menſtruo infectorum,& exiccatorum,humorem cum ſanguine peccãtem dignoſci, quod eo caſu tantummodo fieri poſſe ſuperius adnotauimus, quando totus ferè ſanguis in humoris noxij naturam degenerauit; & fluxus muliebris propriè dictus conſtituitur, verum neque tunc lintea exiccata tutum inditium afferre poſſunt, quando quidem per exiccationem linteorum,color excretorum non leuiter alteratur, quarè ſtatim,ac fuere infecta, dum adhuc calent,ſi fieri poteſt inſpicienda ſunt: nam hoc modo humorem peccantem indicare tutò poterunt. Vt verò humor peccans in menſtruo ſanguine diſtinguatur, artificio Hippocratico opus eſt.

Mar.n.23. *Verſ. 289. Si verò propter ſalſuginem, & bilem impeditur, fulua, & ſubliuida.*

Alibi,dum purgationem in gratiam prolis inſtitueret Hipp.duplicem tantummodo humorem reſpexiſſe,apparet, bilem videlicèt, & pituitam: & ideò in eorum cognitione ad bilem iudicandam tantummodò colorem obſeruauit, quem modo χλωρον,modo ωχρον appellauit,pituitoſum humorem diſtinguendo ex mucoſitate, aut pelliculis, vt videre eſt hoc eodem lib. Mar.n.38. Mar.n.34. ſect 2.à principio, & lib.de ſterilibus verſ. 261. Hoc autem in loco duplicem humorem præter pituitoſum conceptionem impedientem conſiderat. Bilioſum, & ſalſuginoſum, duplicemque colorem in linteis animaduertit, fuluum ſcilicèt, & ſubliuidum, ex quibus dubitandi occaſio oritur, quis dictorum colorum ſalſuginem indicat, & qui bilioſum. Non enim recipienda eſt Cordęi interpretatio, qui ſalſuginoſum, & bilioſum vnicum humorem ſignificare exi-
Mar.n.32. ſtimauit, hos enim inter ſe diſtinctos eſſe,patet manifeſtè ex his, quæ inferius verſ. 399. referuntur, inquit enim ibi Hipp.ſi verò bilioſa in ipſis confluant, medicamentum dare oportet, quod bilem purgat, ſi verò ſalſuginoſa lac aſininum,& vinum auxiliatur, niſi fortè intelligere voluerit,hos duos humores colore linteorum non diſtingui, quia vnus, & idem color ambobus conuenit, vt inferius explicabitur. Ad dubitationem igitur dicamus,Hipp. hoc in loco recenſuiſſe colores omnes, quos humores menſtruo ſanguini admixti linteis imprimere ſolent, videlicèt fuluum, & ſubliuidum, humoreſque adnotaſſe,à quibus conceptio impediri ſolet: ſalſuginoſum humorem, & bilem vtramque, (bilis enim nomine, & flauam, & atram intelligere Hipp. hoc in libro, & alibi ſæpiùs demonſtrauimus ſuprà) ex linteorum colore igitur humores præfati diſtinguuntur. Fuluus enim color, ſiuè pallidus linteò impreſſus flauam bilem indicabit, & ſalſuginoſum humorem, ſubliuidus verò atram, ſalſuginoſus enim humor, quia ex bile, & pituita ſimul admixtis generatur, meritò bilis colore lintea aſperſa inficit, & in illis conſpicuus fit, pituitæ verò nequaquam, quia eſt linteis concolor. Verum ſi

bilis

bilis (obijciet aliquis) cum ſanguine peccans colorem χλωρὸν arenæ inducit, vt lib. de ſterilib. citato; aut ὠχρὸν, vt lib. de nat. Mul. verſ. 257. qua ratione nunc bilis, & ſalſuginoſus humor colorem fuluum linteis imprimunt? Reſpondeo alio colore infici arenam à ſanguine bile infecto, ſuper affuſo, & exiccato. Alio lintea ſubſtracto cinere madefacta; indèq. abluta, & exiccata. Quia licèt ſanguis ille bile infectus pallidus dicatur, nō tamē ſimpliciter pallidus eſt; ſed quatenus color iſte ſanguini cōuenire poteſt; & talis dicitur reſpectu coloris ſanguinis puri, & ſinceri: nam ſanguis quantumuis alieno humore infectus, naturali rubedine nunquam priuatur. At color, qui in linteis poſt ablutionem, & exiccationem remanet, verè fuluus eſt à bile proueniens ſola; quia ſanguineus color in totum ablutione tollitur; bilioſusque tantummodo remanet. Quarè concludendum eſt, triplicem humorem ſanguini permixtum, præter pituitoſum, conceptionem impedire. Bilioſum, quem lintea poſt ablutionem, & exiccationem fuluo colore infecta oſtendunt, aut ſanguis menſtruus ſuper tenuem arenam diffuſus, & exiccatus, clorus, aut pallidus apparens. Salſuginoſum, quem præfata lintea eodem colore infecta indicant, & melancolicum, qui à ſubliuido linteorum colore ſignificatur, & ſi de ſalſuginoſo humore alijs in locis, de ſterilitate agens, mentionem non fecit Hipp. id ab eo factum eſt, quia ſub nomine bilis, & pituitæ, ſalſuginoſus humor quodammodo comprehenditur, quando ex eorum mixtione generatur. Mar.n.29.

Verſ. 370. Si verò propiores ſint, quam oportet vomitibus vteri opus habent. Mar.n.30.

In vteri prolapſu præ cęteris commendatur vomitus, hoc dicendi modo, vomitibus vteri opus habent, vt innoteſceret nobis, vomitionem non euacuationis gratia probari, quæ aut ventriculo repleto, aut toti corpori debeatur, ſed vt motu illo ex infernis ſurſum trahente vterus in proprium locum reſtituatur, & certè, vt experientia cognoui, nihil eſt, quod deſcendentem vterum ad naturalem ſtatum melius reducat, quam nixus ille ad vomendum, etiam ſi nulla indè ſequatur euacuatio, vndè Hipp. quotieſcunque vterum ſurſum trahere intendit, vomitum probauit, vt videre eſt lib. de nat. Mul. nu. 4. lib. 2. morb. mul. n. 37. & 43. & de ſterilibus n. 27. vt non ſatis mirari poſſim Cordæum, qui contendit, vomitum eodem modo infrà pellere, quo ſternutatorium, quia ſi ipſe aliquando euomuiſſet, percepiſſet, & ventriculum, & viſcera ad ſuperiora ſenſibiliter trahi: cognouiſſetque duos iſtos motus penitus inter ſe contrarios eſſe, & in caſibus penitus contrarijs adhibendos, quemadmodum Hipp. feciſſe perpetuò indubitatum eſt, in cuius ſententiæ confirmationem faciunt ea, quæ lib. 1. de Morb. verſ. 146. adnotauimus.

Verſ. 377. Si verò non melius habeat porrum coquito, & ipſam inſidere facito. Mar.n.30.

Porum elixari in aqua iubet Hipp. & in eius decocto mulierem inſidere, ità vt decoctum non ſolum attingant pudenda, ſed etiam ita immergatur, & circum circa conſiſtat, quod vt ſignificaret, vſus eſt voce ἀμφικαθίζεσθαι, quæ circumſedere importat: vox præſenti ſententiæ adeò accommodata, vt meliorem excogitare non detur.

Verſ. 384. Curare autem ſic oportet per veratrum, aut ſcamonium, & peplium. Mar.n.31.

Ità legunt græca exemplaria, in latinū ſermonem cōuerſa. Quibus docemur, aut veratrum dare oportere, aut ſcamonium, ſingulis peplium admiſcendo, ità vt ſi purgare ſurſum expediat, veratrum (album ſcilicèt) dare cum peplio opus ſit, ſi verò deorſum ſcamonium cum peplio, ſit eligendum. Admiſcet verò ſemper peplium, eò quod, & purgationem adiuuat, & flatus valenter diſcutit, quemadmodum ipſemet 2. Acutor. verſ. 27. adnotauit, flatuum enim in his caſibus habenda eſt ratio, quia vt 7. epidem. ſect. 2. legimus verſ. 191. Plurimas vteri affectiones flatus faciunt, ſigna ſunt ructus, & ſtrepitus circa ventrem, &c. Quod vero vniuerſalem purgationē fomentum præcedere velle Hipp. creditur; eò quod in textu inquit, antè purgationes verò fomentis vtendum eſt ex ſuffimentis, præterquam quod id in Hipp doctrina non prohibetur, hoc ei imputari exiſtimo, quia per purgationes non intelligit eas, quæ medicamentis ore aſſumptis toti corpori faciendas eſſe proximè dixerat. Sed per quas vterus tantum expurgetur, easque ſubſequenter proponit: huius rei cauſam adducens his verbis, vbi vero fomentum adhibueris, per ſubdititia purgato, eodem modo velut in prioribus. Hæc eſt enim expurgatio, quæ procuranda eſt, poſtquam vterus per fomenta refectus fuerit, humoresque purgationi aptiores ſint redditi. Mar.n.13. Mar.n.34.

Verſ. 411. Cæterum virum adire ipſam oportet poſt adhibitam curationem, &c. Mar.n.33.

Ad Conceptionem tria ſunt omninò neceſſaria:primū vt vterus optimè diſpoſitus ſit,tū ex parte complexionis,tū ex parte conformationis,& ſitus. Secundo,vt totū corpus optimis humoribus refertum ſit,nè aliquis prauus humor ad vterum confluens,aut ſeminis retentionem impediat,aut illud corrumpat. Tertium denique requiritur conceptioni,vt ſemen virile vteri cauitatem ingrediatur. Cum igitur duobus prioribus ab Hipp. ſummo ſtudio in præcedentibus prouiſum ſit. Modo,quo artificio tertium procurari debeat,in præſenti ſententia demonſtrat. Ad cuius intelligentiam ſupponere oportet,ſemen in coitu emiſſum vterum ingredi non poſſe,niſi os eius aperiatur,quod duobus caſibus euenire conſuetū eſt,& mēſtruis erumpentibus (tunc natura os vteri aperiente,vt ſanguinem ad vterum confluentem excernat, & dum mulier à delectatione in coitu excitata humiditatem propriam, quæ ſemini virili proportione reſpondet,expellit foras. Vt ergò ſeminis ingreſſus in vterum facilis ſit,eligendum eſt tempus, in quo vterus hiare communiter ſolet, hoc autem eſt menſtruorum tempus. Verum quia iiſdem fluentibus genitura in vtero concipi non poteſt: abluitur enim à ſanguine in vterum deſcendente, ideò tempus conceptioni aptiſſimum determinauit,inchoantibus, & deſinentibus menſibus, tunc enim vterus apertus eſt, nec ità copioſi fluunt menſes, vt ab illis ſemen ablui poſſit. Nam de tempore, quo deſinunt,ratiocinatur Hipp. inferius hunc in modum. Quum purgatæ fuerint mulieres,maximè in ventre concipiunt cum viro conſuetudinem habentes, & genitura ipſis corroboratur, ſi quando oportet,conuenerint, & ſemen viri facilè ammiſcetur,& ſi præualuerit illi accommodatur,& appropriatur. Tunc enim maximè os vterorum hiat, & diſtentum eſt poſt purgationes, & venæ genituram attrahunt. Hæc Hipp. quibus demonſtrat, quam aptum tempus ſit conceptioni illud, quo menſes deſinunt. Verum etiamſi hoc ſit tempus cōueniens pro conceptione,non ob id deſiſtendum eſt à congreſſu tēpore toto intermedio, cuius rationem reddit Hipp. nam (inquit) hæc exercitatio alacritatem inducit, & venulæ hinc laxantur, vt facilius genituram trahere ad ſe poſſint, & ſi quæ à viro (ſubiungit) concurrerint cum eo,quod à muliere; citius concipit. Quia fieri poteſt,vt eo tempore etiam, quamuis conceptioni minus apto, concipiat, quod eò magis ſperandum eſt, ſi eodem tempore vterque genitu am emittat, quia ſcilicèt tunc os vteri aperitur, vndè geniture viri ingreſſus patet. Hæc eſt enim ratio, cur deſideret Hipp. ſeminum concurſum in congreſſu: non autem,quò facilius permiſceantur adinuicem, vt eſt communis opinio. Nam cum mulier extrà vterum emittat, vir autem intrà ipſum,illa abſque dubio admiſcentur difficilius, ſi eodem tempore emittantur, quam ſi vnum poſt aliud attrahatur: quia ſi verum eſt, vterum viri genituram attrahere,ad concipiendam eam, quomodo virilis ſeminis attractio ab vtero fieri poteſt eodemmet tempore, quo vterus propriam genituram eiaculat foras? Deſiderat igitur Hipp. vt ambo ſimul emittant, quo virile ſemen vterum ingredi poſſit, oſculo ad expellendum aperto, & hæc fuit potiſſimum cauſa, cur mulieri data fuerit hæc humiditas, quæ ſemini virili proportione reſpondet, cum enim perſpexerit natura,mulieri non conducere,vt os vteri continuo hiaret, conſideraueritque tempus,in quo aperitur, dum ſcilicet menſtrua fluunt,admodum breue eſſe, vndè conceptionis occaſio nimis præceps redderetur, ſi in eo tempore tantum os vteri aperiretur; genitalia membra ei dedit, quæ,& ipſa aliquem vſum conceptioni præſtarent, idque præfata humiditate mediante; quam dum mulier,delectatione per congreſſum excitata emittit; os vteri clauſum aperitur, ità vt ſemen virile ſtatim ingredi vterum poſſit, & hic eſt finis,cuius gratia mulieribus dati ſint, & teſtes, & humiditas illa, quæ ſemen muliebre appellatur, non vt conceptus eſſet,aut opifex, aut materia. In hoc enim dogmate tantum à præceptore recedere coactus ſum, & Philoſopho adhęrere,cuius rationes tanti ponderis apud me exiſtunt, vt eas tollere,mihi impoſſibile videatur, & illa potiſſimum, qua probat,muliebre ſemen conceptionem non ingredi, quia conſtat,plurimas mulieres optimè conſtitutas abſque vlla delectatione, aut ſeminis emiſſione in ventre ſæpius concepiſſe, cui altera accedit: quia mulieres, quæ emittunt in coitu, non in ipſum vterum, vt par erat, ſi ad conceptionem concurrere debuerat; ſed extrà ipſum emittunt, quod eſt argumentum euidens,id factum eſſe, quò os vteri (vt diximus) ad ſeminis virilis ſuſceptionem aperiretur; ex quibus colligere licèt, mulieres, quæ in congreſſu delectationem percipiunt, humiditatemque ſuam emittunt; omni tempore facilius concipere poſſe, quam quibus nihil eorum contingit, raró enim tempore intermedio menſtruorum concipiunt, eò quòd vterus à

ſe ipſo

ſe ipſo non aperitur: ideò niſi contingat, dum vir in ipſo congreſſu ſemen eiaculat glandem pudendi ità ori vteri impingere, vt ab eius impulſu aperiatur, quantum ſeminis ſuſceptioni opus eſt, mulierem concipere eſt impoſſibile.

Verſ. 419. Si verò humidius fuerit os vterorum, genituram continere non poteſt. Mar.n.34.

Quamuis non ſit negandum in quibuſdam mulieribus ſalacioribus vterum quandoque ſemen ad ſe trahere, quod aliquando adeò auidè affectat, vt quemadmodum teſtatur Gal. in cunnum vſque deſcendat, quia tamen id raròeuenit (nam virile ſemen ſæpius non ab vtero attractum, ſed impulſum à ſpiritibus vterum ingreditur) ideò ſterilitatis cauſa in defectum attractricis vteri referri non poteſt. Quarè in expoſitione verbi εἰρυσαι Caluus potius, quam Cornarius audiendus eſt, qui continere, non vt Corn. attrahere tranſtulit, & eò magis, quia cum vis attrahendi vtero, non eius orificio conueniat, impropriè nimis locutus fuiſſet Hipp. ſi os vteri genituram non attrahere, dixiſſet. Quarè ſenſus erit: os vteri humidius factum ſemen continere non poſſe. Namque probabilius eſt, ab humiditate oris vteri retentricem hebetari, quæ ad ipſum ſpectat, quam eiuſdem attratricem, quæ ab eius corpore dependet, ab humida enim intemperie os vteri flacceſcens, non exacte poſt ſeminis ingreſſum conſtringitur, vndè ſemen egredi neceſſe eſt, & quia aliquando hæc intemperies æqualiter & os, & vteri corpus totũm occupat: aliquando os ipſum tantummodo; ideò Hipp. curationis modum diſtinxit, quia ore vteri tantummodo affecto, (quemadmodum hoc in loco ſupponitur) ei occurrendũ eſſe acribus peſſarijs, nos admonet, quæ toto vtero affecto minimè ſufficiunt, ab his enim (inquit) commorſus, & inflammatus ſtomacus, ſolidus, & firmus quandoque fit, & ad naturalem temperiem & toti vtero congruentem reducitur, id enim ſignificant verba illa κατα δέτι ηδελφισαι, quaſi cognatum dicas, familiare, & conueniens redditur, & fortè ità locutus eſt Hipp. quia humida intemperies æqualitater, & corpus, & os vteri afficiens non adeò retentrici aduerſatur: quemadmodum quando os tantummodo humidius factum fuerit.

Verſ. 422. Sed etſi in callum indurati fuerint, præſtat acria apponere &c. Mar.n.34.

Oris vteri malè affecti curationem proſequitur Auctor. & quid agendum ſit, quando calloſam duritiem contraxit, aperit nobis, huius verò tractationis occaſionem ex eo deſumpſit, quia cum ei ſermo eſſet de impedita conceptione, ore vteri malè ſeſe habente, eiuſque durities ſæpè id præſtet, meritò hæc affectio prætereunda non erat. Os enim ſi durum fiat, illud coarctari neceſſe eſt, dicit Hipp. 5. aphor. 54. Nec aperiri, ſi clauſum fuerit ad ſeminis ingreſſum, poteſt. Curationem verò huius affectionis ſolis pariter topicis abſoluit, quia, & vterum, & corpus vniuerſum rectè ſeſe habere ſupponit. Reliqua ad præſentem textum pertinentia ſatis manifeſta mihi videntur, etiam ſi confuſionem quandam attulerit lectionum varietas, communiorem tamen, & quam ſecutus eſt Cor. omninò reciperem; qua indicatur nobis ad huiuſmodi durities, acria, & tenuia eſſe apponenda, hæc enim caliditate in materia tenuium partium fundata calli duritiem diſſoluunt, & peruiam faciunt, ità vt à ſuperuenientibus humectantibus penetrari, & emolliri poſſit, & hanc lectionem confirmant ea, quæ in eandem ſignificationem lib. de nat. muliebri verſ. 264. referuntur hunc in modum, ſi humidius fuerit os vterorum, quam oportet, acria apponito, quo morſu perceptet, & inflammatum valdè durum fiat; ſi verò induratum fuerit, acria adhibeto, mordentia enim ſaniem diffundunt, deindè mollia apponito. Cur enim pro λεπτα, hoc eſt tenuia fellea cum Cordæo legendum ſit, cum nullum exemplar huic lectioni adſtipuletur, non video. Adde etiam, hic non ſpetiales medicamentorum formas, ſed vniuerſales tantummodo intentiones curatrices propoſui, vndè importunè ſatis inter vniuerſalia præcepta medicamentũ hoc propoſuiſſet. Tenuia igitur legendum eſt, quod quidem additum eſt, ad differentiam acrium medicamentorum, quæ in craſſiori ſubſtantia conſiſtunt, qualia fortaſsè apponenda eſſe exiſtimauit in curatione oris vteri humidioris effecti, de qua re proximè actum eſt, hæc enim ſicuti vehementius exiccare poſſunt, ità, quæ in tenui ſubſtantia conſiſtunt, ad calloſas durities diſcutiendas erunt aptiora.

Verſ. 437. Et hoc eſt cauſa illius, quod dictum eſt.

Cum huius dicti nullam cauſam aſſignauerit Hipp. non poteſt dici cauſa, quæ relata eſt, & Mar.n.37. ideò alio modo interpretanda ſunt verba illa ϗ τοῦτο ἐςιν αἴτιον τὸ εἰρημένου, ea igitur ſic verterem, & hoc eſt cauſa illius, quod dictum eſt, ideſt hoc quod modo dicturus ſum eſt cauſa illius,

quod

quod diximus nuper: videlicèt, cur mulieres quædam tertio, aut quarto menſe fœtus perdant; ſequentia enim hanc expoſitionem manifeſtè confirmant.

Mar.n.37. *Verſ. 437. Debilitas autem, & febris vehemens, & cibi faſtidium incidit eo tempore, quo fœtus corrumpuntur.*

Accidentia in textu relata non ità ſunt abortientium propria, vt omnes concomitentur, ſed eas tantummodo, de quibus eſt ſermo: quæ ſcilicèt ab internis cauſis abortum incurrunt. Cauſæ enim internæ, quando eòuſque proceſſerunt, vt abortum faciant, ſymptomata relata inducunt, quæ non modo cauſæ, ſed etiam ſigna futuri abortus dici poſſunt.

Mar.n.37. *Verſ. 440. Denſis exiſtentibus vteris, &c.*

In lectionum diuerſitate Baſilienſem de more retineo in præſenti ſententia, quæ legit: ἢν τῶν μητρέων ἀλέων ἐυσέων, hoc eſt. Denſis exiſtentibus vteris, læuitas quippè interioris tunicæ, ſiuè ſit à natura, ſiuè à cicatricibus ex vlceribus ſanatis originem habuerit, denſitatem quandam adiunctam habet; propter quam ſecundæ non ità adhæret, vt embryonem vndiquè contineat, amplexeturque exactè; quemadmodum vbi naturalem aſperitatem, & raritatem habet; ex quo fit, vt fœtus cum ad certam quandam magnitudinem deuenerit, grauitate deorſum trahente, iuxtà diſcriminationem, vbi vteris alligatur, de facili obrumpatur. Hanc verò vteri læuitatem agnoſcemus, vt ait Hipp. ex contactu, quia digito immiſſo læuitas perſentitur, dum vacuus eſt vterus, quod ſignum in naturali læuitate tantum verificatur, quia ſicuti in hac totum vterum æqualitèr affectum eſſe, eſt rationabile, & ideò qualis eſt cauitas ad oſtiũ vteri, quæ digito perſentitur, talis eſt vterus totus: ità quæ ab vlceribus ſanatis originem habuit, ex contactu dignoſci non poteſt, quia in ea parte tantum excitari potuerunt, quæ digito attingi non poſſit. Quarè cum huiuſmodi denſitas cauſam euidentem habuerit, & ſufficienter notam, aliam percunctari ſuperfluum eſt.

Mar.n.37. *Verſ. 443. Si verò menſes prodierint, his aceruatim prodeunt.*

Hoc eſt alterum ſignum naturalis læuitatis tunicæ interioris vteri, quia menſtruæ purgationes confeſtim, non paulatim exeunt; quamuis naturalem quantitatem non excedant. Et ſi quis à me quærat, qua ratione vteri læuitas menſtruorum fluxum profuſiorem faciat, ipſi reſpondebo id euenire, quia ſanguinis egreſſus à venarum orificijs, quas ad vteri fundum terminare diximus, facilior eſt, dum interior vteri tunica læuis eſt, quam dum paulò aſperior, hic enim, cum è venis egreditur, earum orificijs diutius inhærens, quodammodo viam ſibi ipſi intercludit, quod tunica læui exiſtente non contingit, nam ſanguis ſtatim, àc è venis egreſſus eſt, propter lubricitatem dilabitur, nec venarum orificijs incumbit. Hæc autem ratio præſupponit ea, quæ ſuprà Textum verſ. 41. præſentis libri à nobis fuere expoſita.

Sectio II. Libri I. Morb. Mulierum.

Mar.n.38. *Verſ. 11. Quum purgatæ fuerint mulieres.*

Tribus temporibus conceptionem fieri poſſe proponebat ſuperius Hipp. Quando deſinunt menſes, iiſdem incipientibus, & tempore etiam intermedio, ità vt tempus fluxus tantummodo à conceptione videretur excludendum, ex tribus autem enarratis temporibus aptiſſimum tempus eſſe in hac ſententia demonſtrat, quando iam deſinunt menſes, cuius problematis quatuor aſſignat rationes. Prima eſt, quia eo tempore ſemen corroboratur. Secunda, quia genitura viri genituræ mulieris facilius admiſcetur. Tertia, quia eo tempore os vteri apertum eſt, & poſtrema tandem, quia venæ inanitæ genituram attrahunt. Quarum ſingula breuiter explicanda eſt: ex quo huius loci expoſitores in hac re non plenè mihi ſatisfaciunt. Quo ad primam rationem, inquit Hipp. ſemen corroborari, ſi mulier coeat, quando conuenit, verum, cur non dixit ſi coeat poſt purgationem? nam de hoc tempore peculiaris erat ſermo? Hoc autem dixit Hipp. vt indicaret, muliebre ſemen tunc corroborari, non ſimplicitèr quia poſt purgationes excernitur: ſed quia in tempore conuenienti; & ideò quò tempus erit ad coitum aptius mulieri, eò fortius, & validius erit muliebre ſemen, quod quidem à duplici cauſa dependet, videlicèt à ſpirituum copia, & à puritate materiæ, ex qua generatur, quia igitur inter tempora conceptioni dicata, hæc duo magis in priori concurrunt; ideò in eo maximè genitura corroboratur. Secunda ratio erat, quia poſt purgationes ſemina vtriuſque

faci-

facilius admiſcentur, & contemperantur adinuicem, quod ſignificant verba illa, & ſi præualuerit, illi aſſociatur, hoc eſt: ſi fortè contingat, alterius ſemen fortius eſſe ſemine alterius, conſociabilia fiunt, & ad vnicam temperiem reducuntur. Vtrunque autem dictorum prouenit, quia poſt purgationem locus ſpatioſior eſt, & materia purior. Poſt menſtruas purgationes verò per aliquod tempus os vteri apertum eſſe (quæ erat tertia ratio) confirmauit Hipp. lib. 2. epid. ſect. 3. verſ. 122. dum dixit. Poſt menſtruas purgationes dextra, & ſiniſtra hiant, idque rationi eſt ſatis conſonum, nam ſi in gratiam purgationis aperitur, non eſt rationabile, occludi priuſquam vterus in totum expurgatus ſit, in quo menſtruorum reliquiæ poſt fluxum remanent, quæ inde per plures dies ſenſim, & ferè inſenſibiliter excernuntur, & huiuſmodi oris vteri apertio tanti eſt momenti ad conceptionem, vt abſque hac mulierem concipere, ferè impoſſibile videatur. Verum cur addidit, & diſtentum? hoc factum eſt, ad diſtinctionem illius apertionis vteri, quam in quibuſdam mulieribus contingere, ſuperius indicauimus, dum in ipſo coitu propriam humiditatem (quæ muliebre ſemen appellatur) emittunt. Nam eo tempore aperitur quidem, verum diſtentum non poteſt dici, quia ſtatim, ac genituram emiſit, clauditur, & ideò niſi tempore exacto apertionis ſemen virile vterum ingrediatur, quod tunc ſolum euenire indicauimus, quando vterque eodem tempore genituram emittit, conceptionem fieri eſt impoſſibile. At in apertione, quæ fit poſt purgationes, res alio modo ſe habet, quia non modo os vteri per aliquod tempus aperitur, ſed diſtentum manet diutius. Diſtentum etiam dicere poſſumus, quod complicato contrarium eſt, hoc eſt, quod rugis, aut plicis in ſe ipſum contractum non eſt. Hoc enim vitium menſtruorum eruptionem, nedum conceptionem impedire, expoſuimus ſuperius. Quarta, & poſtrema ratio erat, quia poſt purgationes venæ inanitæ, quæ in fundum vteri deſinunt, genituram promptius trahunt, & ſibi ipſis apponunt, vt embryo conſtituatur iiſdem venis adhærens, à quibus fœtus alimentum, & ſpiritum trahit, dum eſt in vtero. ex dictis igitur colligimus: quatuor ad conceptionem deſiderare Hipp. primum, vt genitura viri, vterum ingrediatur. Secundum, vt muliebris genitura ſit fortis. Tertium, vt ambo ſimul commiſceantur. Quartum & poſtremum, vt à venis chotyledonum attrahatur, & iis adhæreat, quouſq. conceptio abſoluatur. Quæ omnia cum magis præſtò ſint poſt menſtruas purgationes, quam ceteris temporibus, ſequitur, tempus illud cōceptioni aptiſſimū eſſe.

Verſ. 24. Praenectio autem de muliere in ventre habente duos aut, &c. Mar. n. 40.

In huius loci expoſitione quærit Cordæus, cur Hipp. hæc dixit de muliere per duos, aut tres menſes, & vlterius in ventre habente, non autem de ea, quæ primo tantum mēſe vtero gerat, rationemq. aſſignat: quia quò embryo eſt grandior, eò maius damnum percipit ex ſanguine ab vtero exeunte; quæ quidem ratio, etſi primo aſpectu probabilis apparet, nihilominus mihi non ſatisfacit: eo quod ſupponit Hipp. non ſemel tantum ſanguinem fluere, ſed continuò periodicè ſingulis menſibus, quouſq. excludatur fœtus, & ideò, ſiuè hęc euacuatio incipiat primo menſe, ſiuè ſecundo, aut tertio, ſemper æqualiter læditur fœtus, imò probabilius eſt, maiorem noxam percipere v. g. in quarto menſe, ſi in primis menſibus à fluore debilitari incæperit; quam ſi nullum incommodum antea fuerit perpeſſus. Alia ergò afferenda eſt huius quæſiti ratio, quam duce experientia inuenire, non eſt difficile. Conſtat enim, plurimas vtero gerentes ſingulo menſe menſtruas habere purgationes; & fœtum nihilominus ad exactum tempus abſque vllo incommodo incolumē perferre. Quarè tunc excretio menſtrualis, & matri, & infanti moleſta erit; quando non à principio contingit: primò inquam menſe poſt conceptionem, ſed aut ſecundo, aut tertio, aut etiam vlterius, eo modo prout hoc in loco determinauit Hipp. Nec purgatio ſemel contingens id præſtare poteſt; niſi indè ſingulo menſe perſeueret. Quoties enim vtero gerentes à ſanguinis profluuio etiam immodico corripiūtur, quæ tamen indè fœtum incolumem ad tempus partus geſtarunt? Hoc igitur pacto pręſens ſententia recipienda eſt, iuxtà quam ſexageſimum aphoriſmum ſectionis; qui abſque dubio quintæ ex præſenti loco deſumptus eſt, corrigendum eſſe, in eius expoſitione demonſtrabitur hoc modo. Si mulieri duobus, tribuſue menſibus, vel etiam vlterius vtero gerenti purgationes ſtatim ſingulo menſe fluant, neceſſe eſt tenuem ipſam fieri, & debilem & quæ ſequuntur. Hoc enim modo recepta ſententia; communis lectio; quam immutandam eſſe exiſtimauit Cordæus, dum pro αυτικα, αυτῆ κατα legendum eſſe excogitauit, verum ſenſum recipiet, hac enim dictione, ſtatim

modum exprimit eruptionis menſtruorum. Quaſi diceret,ſi menſtrua poſt quam per aliquot menſes ſuppreſſa à grauiditate, ſtatim, & derepentè appareant: & indè ſingulis menſibus periodicè fluant,tenuem eam fieri neceſſe eſt &c. Ratio autem huius diuerſitatis indè prouenit, quia ſi à principio grauiditatis fluere menſes naturali periodo incipiant, ſignum eſt in generatione conceptus,baſim ſecundinæ,quam placentam nonnulli recentiorum anatomicorum appellarunt,quæque vteri fundo adhærens ab orificijs venarum ibi deſinentibus (quæ cotylidona ab Hipp. appellata conſtituunt) ſanguinem pro fœtus nutritione elicit, non adeò latam eſſe, vt omnia præfata orificia comprehendat; ità vt vigente adhuc poſt conceptionem in corpore mulieris humorum copia, factaque tempore naturalis periodi in ipſis conſueta agitatione, ſanguis ad vterum deſcendens per dicta orificia in vteri cauitatem perueniat; & inter vterum, embryonemq. pertranſiens ad os vteri; & indè foras naturali curſu procedat; ſi collo enim vteri purgationes non emanare (quamuis id crediderit Galenus, cui pleriq. medicorum aſſentiuntur) ſed ab eius orificio,apertis verbis hoc in loco teſtatur Hipp. quemad-
Mar.n.2. modum etiam lib.de Genit. verſ.118. Quoniam verò hæc euacuatio conſueto modo procedit,& omni violentia remota, ſolumq. in ijs, in quibus ſanguis abundat; hinc euenit, vt neque mulier,neque fœtus aliquod incommodum percipiat. At ſi in conceptione omnia præfata orificia à ſecundina comprehendantur, ſanguiſq. in corpore mulieris non abundet, quorum ſignum erit,ſi nec primo menſe, nec ſecundo aliquod ſignum menſtruæ purgationis apparuerit, temporis progreſſu non poteſt ſanguis ab vtero egredi, quin aliqua violentia interueniat, propter quam pars aliqua dictæ placētę ab vteri fundo ſeparata,orificijs quibuſdam venarum prædictarum detectis, ſanguini aditus in vterum fiat, quarè ſi id à violentia multitudinis impetum facientis eueniat,multitudineq.per euacuationem ſublata,ſecundinæ denuò tota vteri fundo,velut antè adhæreat,eo fluore ceſſato,non repetet amplius: Nec ab ea euacuatione,aut mulier, aut fœtus quidquam incommodi percipiet. At ſi facto ſemel menſtruorum fluxu,ſecundina in priſtinum ſtatum non reducatur,ità vt exactè vtero non adhæreat: orificiaq. præfata libera permaneant, perquæ adueniente alterius menſis menſtruali periodo, purgationes repetant,& ſic per ſingulos ſubſequentes menſes perſeuerent, impoſſibile eſt,fœtum non priuari alimento, & matrē ab euacuatione illa ſuprà humorum abundantiam facta,non lædi inſigniter. Dixit autem hæc euenire Hipp. quando vteri hiant, eò quod obſeruauerat, tempore, quo præfati menſes fluunt,os vteri apertum eſſe ad ſanguinis excretionem,quod cæteris vtero gerentibus non cōtingit,quę apertio,facto abortu,adhuc perſeuerans,eſt cauſa,vt mulier ab immodico fluxu periclitetur, ob rationes à principio huius libri à nobis allatas. Ex his igitur ratio pateat,propter quam,quibus mulieribus à principio grauiditatis naturali periodo menſes fluunt,dummodo quātitate non lædant,nihil incōmodi,aut matri,aut fœtui contingat,& pariter ſi ſemel tantum procedant. Qui tamen,ſi ſecundo,aut tertio menſe tranſacto ſuperueniāt, & indè per ſingulos menſes fluant,& fœtui,& matri plurimum detrimenti adducunt.

Mar.n.41. *Verſ. 39. Et palpitationes quibuſdam debiles,dū exoluuntur acutæ verò quando increſcūt.*

Tantus eſt cordis,& oris ventriculi cōſenſus,vt nulli nouū eſſe debeat,ſi acri pituita,aliouè humore ſimili in ventrem defluente, os eius ita lædatur, vt palpitationem cordis efficiat, cuius conditionis naturam exponens Hipp. inquit ἀσθενέες ὑπεκλυόμενοι, ἐπαναδιδόντες ὀξέες, hoc eſt (vt ego interpretor). Debiles, dum exoluuntur, ſiuè deſinunt; acutè verò dum increſcunt: Sunt quippè ſymptomata quædā,quæ diuerſo modo inuadere ſolent. Aliquādo enim paulatim,& leuiter increſcūt,temporis verò progreſſu, & quando iā remitti deberent,vehementius affligunt,aliquando cōtrario modo procedūt, nam cū vehementia inuadūt, indè paulatim miteſcūt,idque in diuerſitatē humoris peccātis referendū eſt. Nam, vt in palpitationibus,de quibus eſt ſermo,perſiſtamus,)quæ ab humore craſſiori ortum ducunt,quatenus eodē in vapores cōuerſo,moleſtiā cordi inferunt,à principio debiles ſunt, & debiliter procedūt,temporis verò progreſſu;& circa declinationem,materia magis attenuata,vehementiores fiunt, quia eo tempore vaporū copia augetur,eorumq.acrimonia maior redditur,contrariū verò euenit,quandò materia tenuior eſt,qualis ſupponitur in præſenti caſu,hæc enim,quia tenuis eſt,facillimè agitatur,vndè ſtatim copia vaporū producitur,qui palpitationes faciunt acutas,& vehementes in principio & augmēto,debiles verò,dū decreſcunt: materia pro maiori parte iam conſumpta.

Mar.n.42. *Verſ. 50. Si mulier in ventre habens,ventrem,& lumbos doleat,formidare oportet. &c.*

Nullum

Nullum eſt ſignum fortius futuri abortus, quã dolores ventris, qui ad lumbos ſe extẽdant, quandoquidem eiuſdem conditiones ſunt etiã dolores partus naturalis. Huius autẽ ratio eſt, quia præſentiam cauſæ atteſtantur, quæ abortum facit, hæc autem eſt diſruptio ligamento-rum, quæ embryonem vtero colligant, lumborumq. regioni reſpondent:& facultatis expultri- Mar.n.45. cis concitatio ad fœtum expellendum, vndè dolores ad partes ventris inferiores excitantur.

Verſ. 98. Curata autem mulier ſana fiet, & inflabitur ab initio, ſi ſana fuerit.

Signum ſanationis proponit Hipp. ſi à principio curationis flatuoſo tumore mulier intume-ſcat, eadem fortaſsè ratione, propter quam (vt Galenus exponit) Ructus acidus in longa lyenteria ſignum bonum exiſtit, vt 6. aph. 1. legimus. Magna enim pituitoſorum humorum copia vigente, flatus multos generari, à quibus mulier intumeſcat, ſignum eſt, calorem in- Mar.n.62. natum, iam antea ab humoribus oppreſſum, modo inſurgere, & materiæ morbificæ domi-nari. Nam pari ratione hydropem cum flatibus curabilem facit Hipp. (aſcitem perpetuò Mar.n.25. intelligens,) ſinè flatibus verò inſanabilem libro Acutorum 4. verſ. 373.

Verſ. 149. Ac vinum meracius vetus, ſi nihil prohibuerit, bibat ad dies quatuor, ſi longius aberit à partu.

Ex hoc loco colligimus, vinum vetus, & meracius puerperis à principio minimè tutum eſſe, ratioque eſt in promptu, quia ſcilicet, labores partus magna conſequitur humorum in corpore perturbatio, qui à vini potu in caput euehi poſſent, ſuſpectum eſt etiam ob pericu-lum, nè læſio aliqua partibus ad vterum ſpectantibus, aut ei quam proximis in partu illata ſit, ex qua inflammatio interna oriatur, quibus quantum vinum meracum officiat omnibus, eſt notiſſimum. Vndè communis muliercularum abuſus notatur, quę puerperis fœtu ſtatim exclu-ſo vina generoſa dare, etiam vltrà mediocritatem ſolent; vndè mirum non eſt, ſi quamplurimis earum febres, & inflammationes internæ ſuperueniant, quæ puerperas miſerè perdunt. Mar.n.53.

Verſ. 156. Oua igitur ſorbenda dato.

Et his pariter alius abuſus circà puerperas manifeſtatur, quibus oua ſorbilia ſummo mane, & antè cibum exhibere, eſt in frequenti vſu, cum enim hæc probet Hipp. dum purgationes im-modicè fluunt, argumentum eſt euidens, ea ſiſtendi facultatem habere, ità vt ex eorum vſu naturali curſu fluentes ſupprimi poſſint, quo nocentius in hoc caſu excogitari nihil poteſt. Aliudq. hinc colligo circa ouorum vſum in alijs caſibus, quia adſtringendi, ſiuè incraſſandi facultate pollent, ea inepta eſſe in ijs morbis, in quibus meatus corporis apertos eſſe, expedit, humoreſq. ad exitum paratos, vndè & in febribus putridis, & in pectoris, pulmoniſq. mor-bis, alijſque ſimilibus ſuſpecta habentur, & denique his ſtantibus concludo, non Hipp. con-ſentire eos, qui virtutem adſtrictoriam ouis concedunt tantummodo, quando ex coctura obduruerunt, quando adſtringendi gratia, ſorbilibus vtitur Hipp. hoc in loco, non induratis an verò indurata ex præceptoris mente adſtringant, iudicent Hipp. doctrinæ ſtudioſi: Ani- Mar.n.63. maduertentes eundem 4. Acut. verſ. 390. Oua non indurata omninò, ſed ſemi concreta ex-hibere ijs, qui alui fluore detinentur, & ſi quis ad diſtinctionem confugiat partium diuerſa- Mar.n.56. rum, quæ ouum conſtituunt: animaduertat, Hipp. hoc eodem in libro verſ. 171. ſect. 2. lini ſemen cum oui aſſati vitello, & ſeſamo toſto probare ad tumores puerperarum vteros infe-ſtantes, quos minimè adſtringendos eſſe præceperat, vitelloſque ouorum frequenter medi-camentis admiſceri, quæ ad vteros emolliendos ipſe deſcribit. An vitellus, ſiuè crudus, ſiuè exaſſatus, ſiuè ſorbilis adminiſtretur, interius quidem aſſumptus, incraſſando, motum humo-rum ſemper compeſcit, & adſtringit, exterius verò emplaſtica facultate durities tollit? ſimi-liter albumen, crudum admotum refrigerat; proprioq. lentore ſanguinem fluentem compeſcit, interius verò, dum liquidum aſſumitur, ſiuè coctum ad lactis ſpeciem redactum, ſiuè crudum aluum mouet, albuminis enim facultate oua ſorbilia quibuſdam aluum mouẽt, crudo verò ex aqua vtitur Hipp. in febre ardente 3. de morbis, quia, vt ipſe ait, refrigerat, & ſubducit. Quarè non benè conſulunt febrientibus, qui albumen abijcientes ſolo vitello vtuntur. Mar.n.50.

Verſ. 199. Velut vteri inflammatis.

Tres hoc in loco afferuntur cauſæ, cur puerperij purgatio diminutè fluat, & cum dif-ficultate. Prima eſt vteri inflammatio, cuius ſignum præ alijs erit febris acuta, non ſuppreſſioni ſuperueniens, ſed eam præcedens, & ex hac dependet ſecunda cauſa ſuppreſſionis puerperij, quæ eſt vteri concluſio, cum nulla alia ratione vteri inflam-

matio diminuere puerperia poſſit, niſi quatenus propter inflammationem partes intumeſcunt: vndè os vteri anguſtiatur. Ob vteri verò inflammationem, pudendorum partes concludi, teſtatur Hipp. inferius verſ. 262. verum ſi prædictæ cauſæ in vnum coincidunt, cur in duas diſtinxit? Quia aliquando abſque inflammatione vteri os clauditur, curatioque penitus diuerſa eſſe debet. Tertia cauſa eſt oris pudendi collapſus, qui puero egreſſo contingit, dum pudendi latera nimium in exitu fœtus extenta, eo excluſo in ſe ipſa concidunt, vndè oſculum exterius clauditur, exituſque lochijs intercipitur. Hanc enim cauſam à præcedentibus omninò diſtinxit Hipp. vt ſubſequentia verba manifeſtant; quibus inquit, ſi enim quid horum fuerit, purgatio non procedet. Quarè verba illa περιίδνουται δὲ ὁ ϛόμαχος τοῦ αἰδοίου, nō rectè trāſtulit Interpres: Obtorquetur enim ſtomachus vteri quæ ità ſonant: circumcidit autem in ſe ipſum os pudendi, & ſenſum clariorem conſtituunt.

Mar. n. 63. *Verſ. 232. Si verò ex partu non fuerit purgata, &c.*

Toties de ſuppreſſione lochiorum tractat in hoc libro Hipp. vt repetitionis notam euitare poſſe non videatur. Nouem enim diſtinctis capitibus eandem materiam pertractauit. Primumquè caput incipit verſ. 167. vbi inquit, vbi mulieri puerperia non fuerint purgata. Secundum caput eſt ad verſ. 187. ibi, ſi verò mulieri cum puero in partu, &c. Tertium incipit verſ. 194. Si verò purgatio modica mulieri prodierit, dolor fortis corripit lumbos, & omnem circa pudenda locum, & intumeſcit, &c. Quartum verſ. 198. Quum mulieri puerperæ purgatio non facilè prodit, &c. Quintum verſ. 229. Si verò purgatio puerperij primis tribus, aut quatuor diebus, &c. Sextum verſ. 232. Si verò ex partu non fuerit purgata, venter intumeſcit. Septimum verſ. 265. Si verò paulò pauciora, quam oportet, prodierint, &c. Octauum verſ. 273. Si quidem vlcerati fuerint vteri, & puerperij purgamenta. Nonum & poſtremum caput inchoat illis verbis verſ. 279. Si verò vteri anguſti fuerint oris, & puerperij purgationem non emiſerint, inflammantur. His ergo nouem capitibus de lochiorum ſuppreſſione agit Hipp. quorum plurima, eadem continere primò aſpectu videntur. Verum ſi diligenter ſingula conſiderentur, omnia diſtinctam doctrinam continere inuenientur. Quod vt aſſequamur, animaduertere oportet, puerperij purgationes duplicis eſſe conditionis, vt lib. de Nat. Pueri verſ. 151. adnotauimus, aliæ enim ſunt purgationes eorum, quæ vnà cum fœtu in vtero continebantur, & hæc purgationes partus propriè dicuntur, quæ partim antè puerum, partim cum eo, partim poſt excernuntur, ſuntque hæc ipſiuſmet fœtus excrementa, in eius nutritione genita, & in vtero, vſque ad tempus partus adſeruata. Altera puerperij materia eſt, quæ in venis, tum ipſius vteri, tum proximioribus colligitur toto geſtationis tempore, dum puer, quod in materno ſanguine (vt libro de Nat. Pueri verſ. 466. dicit Hipp.) tenuiſſimum eſt, & dulciſſimum trahit: craſſum vero, & inutile retinetur, quod quidem excrementum excluſo fœtu in vterum ipſum detruditur, paulatimq. maſſa ſanguinis ab impuritate liberatur, & quia hæc euacuatio ſenſim fit; ideò per plures dies à partu eam perſeuerare neceſſe eſt, & hæc proprio vocabulo λοχεῖα, à græcis; à noſtris puerperia appellantur. His igitur præmiſſis, de ſuppreſſione ambarum prædictarum purgationum (ſuppreſſionis nomine diminutam etiam comprehendo excretionem) agens Hipp. præfata nouem capita confecit. Nam de lochiorum purgatione agit, 1.4.5.7.8. & 9. capite, reliquis verò, de illa purgatione, quæ fit circa partum, quæ quidem diſtinctio in ipſiſmet verbis græci contextus apparet manifeſtè. Primò igitur capite (vt ſingula percurrantur breuiter) de ſuppreſſione puerperiorum tractat, conſideratque ſymptomata, quæ ex eorum retentione ſuperueniunt, non tempore ipſorum lochiorum, vel eo iam elapſo, cuius gratia vſus eſt verbo μὴ καθαρθῇ, quod Aoriſtus eſt coniunctiui, & quid iam elapſum denotat; aliquando enim, vt quotidiè obſeruatur, etiam ſi purgatio (vt dicet) non ſequatur; in ipſo tamen puerperiorum tempore nihil mali puerperis contingit: ſed poſtea, cum iam materia illa retenta, nec per ſuperuenientes menſes expurgata, quos vulgari ſermone *ſtrapparto* appellant mulieres, partim in venis circa vterum putreſcit, partim per vniuerſum corpus diſcurrens, ſymptomata in textu recenſita inducit. Quarto autem capite tractat de ea lochiorum ſuppreſſione, per quam puerperij purgationes fluunt quidem, verum diminutè, & cum difficultate. Quinto verò agit de ea ſuppreſſione puerperiorum, quæ poſtquam per duos, aut tres dies ſecundum naturam proceſſit, indè verò ſupprimitur, eſtque, hic caſus ſatis frequēs, ſeptimo de diminutè fluētibus

puerpe-

puerperijs pariter tractat,differtq. à quarto,quia ibi non ſolum parcè prodeunt,habito quantitatis materiæ reſpectu: ſed quia cum difficultate, vndè modo fluunt etiam ſatis copiosè per aliquod tempus, ſed cum dolore, & labore; pauló poſt ſupprimuntur omninò, indè verò rurſus diminutè fluunt, ità tamen, vt ſi tota excretorum quantitas conſideretur, minor ſit, quam conueniat. At in ſeptimo ſupponit ſimpliciter diminutè fluere. Octauo capite tractat de diminuta purgatione,occaſione vlcerum vterum infeſtantium, idque euenit, non quia os vteri male habeat, verum quia humor fluens, cum acris ſit, vlcera mordet, vndè natura, vt moleſtiam hanc deuitet fluxum humoris quantum poteſt cohibet, hacque eadem ratione videmus,aluum in hæmorrohidarum doloribus ſupprimi. Tandem verò de omnimoda lochiorum ſuppreſſione agit, cuius cauſam tribuit vteri anguſtiæ, cui inſuper inflammatio acceſſerit, à qua in totum coarctetur, & concludatur vterus, vndè purgatio omninò ſupprimatur. Quæ quidem inflammatio caſum ſatis periculoſum facit, & ideò inquit. Mulieri mortem portendit, niſi quis breui venam ſecet, &c. Præterquàm quod longè grauius eſt in totum ſupprimi, quam aut diminutè, aut interruptè, difficiliterque fluere. De purgamentis verò vteri agit reliquis capitibus, nempè ſecundò, tertiò, & ſextò. Secundoque capite de ijs purgamentis tractat, quæ vna cum fœtu excerni conſueuerunt. Hæc autem ſunt à ichores tenues pro maiori parte, qui ſi retenti, ad caput eorum leuitate ferantur; dum poſtea deſcendunt, aut venter turbatur, & per aluum expurgantur,aut ad vterum redeuntes,vnà cum puerperij purgationibus euacuantur, quo caſu, vt res puerperæ benè ſuccedant,neceſsè eſt puerperiorum copiam augeri, ſin minus,ea ſuperueniunt accidentia, quæ tertium in ordine caput conſtituunt, quod puerperiorum diminutam purgationem continet, ex quo documentum ad praxim ſummoperè neceſſarium elicio. Ad quantitatem ſcilicet lochiorum conuenientem exactè iudicandam conferre plurimum, ſcire, an purgationes circà partum contingentes ſecundum naturam fluxerint, necnè, quia niſi, aut antè partum,aut in partu, aut ſtatim à partu purgatio conueniens ſit facta,moderata puerperiorum indè ſubſequens purgatio ſufficiens eſſe non poteſt. Tertiò verò capite de prædictorum purgatione diminuta tractat. Sextòque tandem capite agit de ſuppreſſione totali prædictorum excrementorum, in qua, nec per vterum, nec per aliquam aliam regionem ſint excreta. Ex his igitur omnibus patere exiſtimo Hipp. in hac materia de ſuppreſſione purgationum partus,repetitione nullo modo vſum eſſe. Sed omnia diſtinctè aperuiſſe, idque ab eo factum eſt, quia ſingula diſtinctos curationis modos expoſcunt, ad confuſionem poſteriorum, qui ea omnia vnico capite reſtringi poſſe credunt. In expoſitione autem ſingulorum capitum non immorandum duximus, tum quia verba ipſa ſatis aperta ſunt, tum etiam quia,ſi quid adſit dubij, illud expoſitores tollere poſſunt; fateor quidem,in poſtremi capitis expoſitione neminem mihi ſatisfeciſſe,vt circà illud parum immorandum ſit, inquit ergò Hipp.

Verſ. 279. Si verò vteri anguſti oris fuerint, & puerperij purgationem non emiſerint, inflammantur, niſi curetur citò, &c. Mar.n.66.

His enim indicat Hipp. vteros inflammari ex retentione puerperiorum, niſi citò curetur, quo caſu omnia magis affligent, odorque malus erit, & exitus intumeſcit, id enim ſignificant verba illa ἢ μὴ φλεγμαίνωσι τὴν λοχείην, &c. quæ ex græco contextu fideliter vertenda ſunt hoc modo, & puerperij purgamenta non emiſerint, inflammantur, niſi curetur breui, omnia magis affligent eam, & odor malus erit, & exitus intumeſcit, &c. facta enim lochiorum ſuppreſſione non ſtatim vteri inflammantur, vt infert Corn. tranſlatio per additionem particulæ, &, ſed niſi citò curetur, & hanc interpretationem ſequentia confirmant, dum inquit: & ſi non inflammati fuerint vteri,ſua ſponte exit malum, &c. quæ indicant, non neceſſariò ex ſuppreſſione inflammationem oriri. Quandoque verò non exeunt humores graueolentes, in vtero corrupti: ſed aliò conuertuntur, & mortem mulieri minantur, niſi quis citò venam ſecet,aut ventrem molliat, & reliqua adhibeat,quæ proponuntur in textu. Quæ omnia materiam extrà vterum peccantem reſpiciunt. Alioqui ad venæ ſectionem deueniendum non eſt.Conſideratione verò dignum eſt Hipp. in hac ſuppreſſione purgationum à partu venam ſecare, de qua in alijs nullam mentionem facit, quemadmodum neque in mēſtruorum ſuppreſſione;cuius quidem rei ea afferri ratio poteſt:quia Hipp.venę ſectionē minimè neceſſariā eſſe exiſtimauit,niſi indè morbus magnus factus ſit,& quādo humoris peccantis euacuatio

per aliam viam commodius fieri non poteſt, ſicuti inutilem, & ſępè pernicioſam cenſuit, quando cacochimia maximè viget. Hoc ſuppoſito patet, cur tam raró Hipp. venæ ſectione vſus fuerit, & cur in præſenti caſu eam neceſſariam exiſtimauerit, ex ſuppreſſione enim purgationis partus humor per corpus diffuſus morbum conſtituit ſummo periculo plenum, & qui non dat inducias, quòuſque per vterum, quæ via conuenientior eſſet, expurgari poſſit, & ideò neceſſe eſt, ad venæ ſectionem confugere, aut ad purgationem, pro vt humoris peccantis conditio indicabit, nam vigente cacochimia à venæ ſectione etiam eſſet abſtinendum. Similiter in ſuppreſſione menſtruorum tunc ſolum venam ſecat, quando ad vterum peruenire non poſſunt, exiliuntq. ad cor, & ſeptum tranſuerſum, vndè deliria, torpores, inflammationes, aliaque grauiora ſymptomata ſuperueniunt, quæ ab Hipp. referuntur lib. de Morb. virginum, alioqui ad venæ ſectionem deueniendum non eſt, ſed procurandum, vt per vterum ſublatis impedimentis exeant. Videant ergò recentiores, quantum Hipp. doctrinæ conueniunt, dum in omni ſuppreſſione puerperiorum, ad venæ ſectionem ſtatim deueniūt, nulla habita ratione, nec humoris prædominātis, nec loci, in quo ſuas exercet vires, ex quo ſæpè euenit, vt purgationes partus in vtero ſuppreſsę, ex venæ ſectione rapiātur ad venas, à quarum prauitate ſanguis corrumpitur, & febres putridas, & malignas inducit. Dum enim materia adhuc in vtero reſidet, quod accidentia ipſa indicabunt, prius eam euacuare per vterum expedit peſſarijs, ſuffimentis, fotibus, alijſque ab Hipp. propoſitis, indè verò, ſi mittendi ſanguinis indicatio perſeueret, ad eam deueniri tutò poterit. Verum non minus delinquunt, dum in ſuppreſſione menſtruorum venas in talo ſecant, Gal. ſecuti lib. de curandi rat. per ſang. miſſionem contra ſummi præceptoris inſtitutum, qui nunquam ad menſes ſuppreſſos venæ ſectione eſt vſus, idque ſumma ratione, quia cum venæ ſectio per ſe cauſam ſuppreſſionis non reſpiciat; quæ in mala vteri diſpoſitione tantummodo conſiſtit, vt in expoſitione lib. 1. Morb. mul. verſ. 42. demonſtrauimus: hæc fruſtra adhibetur. Imò dempta per eam multitudine, qua vrgente, ac impellente natura ſpontè vterum ad ſanam naturam ſæpè reducit, indèque via aperitur menſibus, vt apertè teſtatur lib. de Nat. Puer. num. 39. ablata per venæ ſectionem multitudine, eruptio longè difficilior redditur, & eò magis, quia abſque copia non fit turbatio in ſanguine, à qua menſtruorum periodus dependet Hipp. teſte lib. de Nat. Pueri num. 6. Quapropter venæ ſectio copiam auferendo, & à partibus potiſſimum inferioribus, menſtrua inhibere potius, quam euocare poteſt. Quod experientia ipſa manifeſtat, nullus enim affirmabit, vena in malleolis inciſa per eam menſes erupiſſe, licet ſæpè obſeruauerint ſecta in alium finem cubiti vena, aliquando apparuiſſe eodem ipſo die, & ratio eſt, quia per eam non ſtatim plenitudo tollitur à partibus inferioribus, à qua menſtruorum fluxus dependet,ità vt humorum agitatio ex venæ ſectione, eos facilè concitare potuerit.

Mar. n. 68. *Verſ. 298. Sed & frigus fit, & ambo labia clauſa ſunt, conſtringentia, &c.*

His cauſam adducit Hipp. cur pudendi muliebris vlceratæ partes ſe contingentes agglutinentur, quæ duplex eſt, altera frigus externum (pars enim pudendi exterior aeri expoſita, vlcerata ſupponitur) & pudendi labiorum contactus ad inuicem altera, propter hanc enim materia ab vtero deſcendens in pudendi extremitate retenta illius latera, ſiuè labia ſimul agglutinat, & ſibi ipſi viam penitus intercludit, externum verò frigus ad eundem effectum concurrit, quatenus materiam ipſam incraſſando in vitioſæ carnis formam conuertit. Quia (vt ait Hipp.) ſi purgatio liberè prodiret, nec ab occluſione pudendi ſiſteretur, vlcera non ſimul coirent, ex qua totalis obſtructio prouenit. Nunc autem influit, & ibi retinetur, & in carnem fungoſam, & mollem concreſcens, vlcerum agglutinationem facit.

Mar. n. 70. *Verſ. 324. Et ſi hic exierit diuturnior morbus fit.*

In hoc morbo fluxus ſanguinis ſuperueniens morbū producit, quia materia, quæ retinetur ad cacochimiā, non ad plethoriam ſpectat, quarè ſanguine excreto, totum corpus quodammodo refrigeratur, morbuſque indè diuturnior euadit.

Mar. n. 72. *Verſ. 337. Poſtea verò vaccæ nigræ lac bibendum præbe, ità vt ſine cibo, &c.*

Non eſt, quod Cornarij interpretationem corrigamus, quæ ſupponit, mulierem dum lac bibit, à cibis abſtinere debere, dummodo per vires id liceat. Non eſt enim Hipp. nouum patientes ſolo lacte, prandij loco nutrire. Nam & lib. 2. de Morb. ſect. 3. verſ. 50. vbi de tabis dorſalis curatione tractat, & lib. 2 de Morb. mulierum verſ. 270. & alijs quamplurimis in

locis ſolo lacte per totum diem ægros continet ad veſperam vſque. Imò hæc viuendi ratio adeò ipſi familiaris fuit, vt affirmari poſſit, lac potantibus, prandium nunquã exhibuiſſe, idque ſumma ratione factum eſt, quia cum lac in ea quantitate exhiberi debeat, quæ pro morbo tollendo ſit ſufficiens (minus enim duarum cotylarum menſura, id præſtare non poteſt) hæc lactis quantitas corpori alendo per totum diem ſufficiens erat. Nam loco proximè citato dicebat Hipp. poſtea per dies quadraginta lac bubulũ calidum bibat, & per diem nihil edat, (vt ità dicam) nam & purgatur, & nutritur, & fluxus obtunditur ab huiuſmodi lacte, cum igitur lac pro nutritione ſufficiens ſit, inſuper prandium aſſumere inutile eſt, vt mirum non ſit, ſi noſtris temporibus ex vſu lactis tàm raro iuuari ægrotantes conſpiciantur, ſæpè verò non mediocriter lædi, in duobus enim potiſſimum peccant recentiores, primo, quia eam lactis quantitatem non exhibent, quam morbi natura requirit, vndè cum remedium ſit morbo inferius, illum ſuperare non poteſt. Alter error eſt, quia lac in aurora exhibent, quo tempore præaſſumpti alimenti diſtributio nondum abſoluta eſt, indè verò ſpatio quatuor, aut quinque horarum tranſacto prandium exhibent: cum adhuc pars lactis aſſumpti in ventriculo contineatur: ex quibus erroribus, quæ incommoda eueniant, iudicet vnuſquiſque. Quæ quidem mala, nè ipſis imputentur, tot ſuperſtitioſa (vt ità dicam) præcipiunt, vt in aliquo eorum, aut ægrum, aut aſtantes non delinquere, ſit impoſſibile, in quæ delicta malorum culpam reijcientes, ſe ipſos à merita calumnia tuentur. Primò enim in animali, cuius lac potatur quam plures conditiones expoſcunt, indè hoc vel illo nutrimento ali iubent, illud mediocriter exerceri volunt, & dum lac aſſumendum eſt, ipſum animal ad ægrotantis cubile perducũt, in vaſque, aut calida immerſum, aut pannis calidis inuolutum, lac emungunt, nè ab ambiente aliquam alterationem ſubeat, lacte potato ægrotantem per aliquod temporis ſpatium ſinè motu, ſinè ſomno, & in ſilentio continent, & alia imperant, quæ omnia exactè aſſequi impoſſibile eſt, quorum plurima ſuperflua ſunt omninò, cum conſtet, nec Hipp. nec Dioſcor. nec aliquem ex antiquioribus, quibus frequens lactis vſus fuit in morbis curandis, ea nè ſomniaſſe quidem, quæ hi tam religioſè ſeruant, quæ verò neceſſaria ſunt, negligunt, vt ex g. aliquid lacti admiſcere, quod iuxtà occaſionem, aut aliquod eius vitium corrigat, aut vim adiuuet, modò coctum dare, modò crudum, aliquando recens, aliquando aeri per noctem expoſitum, huic frigidum, illi calidum, & alia quam plura huiuſmodi, quæ tanquam neceſſaria diſtinguenda eſſe iubet Hipp. Cum igitur à recto adminiſtrandi lactis vſu adeò receſſerint poſteriores, non eſt mirum, ſi ex hoc plus incommodi, quam vtilitatis percipiatur, ex quo hoc remedium adeò infame apud vulgus, atque etiam apud medicos ipſos redditum eſt, vt nihil magis timeatur, quam lactis potus, vndè eius vſus ferè abolitus eſt. Quod quanta artis iactura factum ſit, exiſtiment illi, qui in antiquorum, & potiſſimum Hipp. doctrina ſunt verſati. Certum eſt enim, antiquitus hoc fuiſſe veluti ſacram anchoram, & omnium remediorum caput, ità vt vix vllus eſſet morbus, in quo lac non adminiſtraretur, idque tanti fecerunt Gnidij Medici, vt vniuerſam curandorum morborum doctrinam ad lactis, & ſeri exhibendi modum reduxerint, vt ex Hipp. teſtimonio primo Acutorum conſtat. Exhibendi igitur lactis rationem deſumant in poſterum ab Hipp. Medici, ſi eius virtutes experiri fœliciter cupiunt. Nam de hac re ſæpius tractauit in illis libris, quæ ad partem curatiuam ſpectant.

Verſ. 339. Quomodo autem lac fiat, dictum eſt à me in pueri in partu, &c. Mar. n. 72.

Hoc in loco Hipp. lectorem remittit ad librum de Natura Pueri, ibi enim verſ. 250. de la- Mar. n. 21.
ctis generatione ex profeſſo tractauit, in cuius loci expoſitione Hipp. ſententiam veriſſimam eſſe contrà Gal. & poſteriorum medicorum opinionem ſtrenue defendimus.

Verſ. 356. Cum polypis, & ſepiolis ſuper prunis coctis. Mar. n. 74.

Quia ſepiarum oua ſuper carbones coquere, non eſt facilè, ideò per ſepiolas, non oua ſepiarum cum Cordæo intelligerem, ſed ſepias paruas. Crederemque Hipp. paruas probaſſe, quia maiores cum carne conſtent duriore, minus aptæ eſſent.

Verſ. 360. Si verò vuluæ purgamenta in grumos fuerint. Mar. n. 75.

Artificioſa certè eſt doctiſſimi Cordæi interpretatio, qui grumeſcentiam, quam hoc verbo ἢν θρομβωθῇ, ideſt, ſi grumeſcunt, ſignificauit Hipp. non ad lochia, quemadmodum fecit Corn. ſed ad ipſos referens vteros; quid ſit vterorum grumeſcentia, exponit eruditè. Cornarijque damnat interpretationem, quia non eſt rationabile, Auctorem, qui ſuperius lochiorum do-

ctrinam

ctrinam adeò exactè pertractauit, denuò eandem repetere tractationem. Verum, non animaduertit, idem argumentum in ipſum retorqueri poſſe, cum non minus abſurdum ſit tractationem de ſecundina derelicta, hac vteri gruemeſcentia interrumpere. Quid ergò incommodi eueniet, ſi dicamus, hoc in loco afferri cauſam, propterquam aliquando ſecundina non egrediatur foras? quando ſcilicet ſanguis in ea grume factus craſſiorem reddit, ità vt facilè non exeat? quo caſu quid agendum ſit, docet hoc loco, certè nihil; & ſermonis continuatio & materia, de qua agitur, hanc confirmat interpretationem, nec curatio, quæ proponitur in textu, aliena eſt, ſi curatiuæ intentiones, & remediorum facultates attendantur. A

Mar.n.76. *Verſ. 378. Si enim prior exiret non accederet per ipſum puero nutrimentum.*

Puer naturæ legibus antè ſecundas excluditur, cuius rationem affert Hipp. quia ſi antè puerum ſecundæ, & vmbilicus educerentur, puer in vtero moram trahens, vtriuſque nutrimenti defectu, & aere præſertim, interiret ſæpè, antèquam prodiret in lucem. Nam & alimentum, vndè nutritur, & ſpiritus, à quibus calor innatus conſeruatur, ab ipſo vmbilico procedunt. Hoc igitur incommodum, vt euitaret natura, ex quo vtraque, & puer, & ſecundina ſimul exire non poterant, puerum præcedere, ſecundinaſq. ſubſequi procurauit. I

Mar.n.77. *Verſ. 382. Si mulieri ſecunda relicta fuerit, niſi ampli fuerint vteri, purgatio ipſa minus, quam oportet, procedit, &c.*

Ad lochiorum expurgationem non adeò magna vterorũ apertio requiritur, quanta hac voce εὐρυςομος, ſignificatur, niſi aliquid adſit, quod eorum exitum impediat, quæ tamen diminutè fluunt, quando ſecundina in vtero relicta, ori vteri opponitur, niſi eius amplitudo magna exiſtat, ſuppreſſionem verò à ſecundina factam ſatis manifeſtant ſigna propoſita in textu.

Mar.n.81. *Verſ. 419. Si verò debilis fuerit, polentam bibendam dato, etſi, &c.*

Abſurdum, vt conijcio, viſum eſt Cordæo polentam, quam ſimplicem mulieri debili exiſtenti, loco potionis prædictæ exhibendam iuſſit Hipp. eandem ex aqua frigida exhibeat ei, quæ adhuc debilior ſit, cuius contrarium potius ratio perſuadere videtur, cum nihil ſit, quod debilem magis lædere poſſit, quam ea, quæ actu, & potentia frigida ore aſſumuntur. Quarè vt hanc vitaret difficultatem, vocem ἀκιδνοτέρῃ, ad fortunæ conditionem referens, tranſtulit: Si quidem fuerit tenuis fortunæ, quæ interpretatio, præterquam quod ſatis violenta eſt, ridicula etiam redditur, quia polenta ſimpliciter parata, non eſt adeò pretioſa, quin etiam pauperibus ſuppeditari poſſit, quemadmodum ea, quæ ex aqua frigida exhibetur. Nè igitur à vera verborum ſignificatione recedamus, dicamus Hipp. polentam in potu dare loco preſcriptarum potionum, ſi mulier debilis fuerit, non modo, quia plus nutrit, quam potiones præfatæ; ſed multò magis, quia refrigerat, incraſſandoque ſiſtit. Frigidumq. quantum lædit eos, qui calidi innati penuria ſunt imbecilles, tantum prodeſt, quibus caloris inflammatorij vehementia ſpirituum moles diſſipatur, deſtruiturq. temperies, in his quippè duobus maximè virium robur conſiſtit. Cum igitur caſus, de quo nunc agitur, ſit affectio cum interna inflammatione calidum innatum diſſipante, & quò maior fuerit imbecillitas, eò citius à calore inflammatorio reſiduum ſpirituum diſſipabitur, ideò Hipp. vt huic periculo quam citius occurratur; vbi maior viget imbecillitas, ibi maiore refrigeratione opus eſſe exiſtimauit, quarè imbecilli polentam ſimplicem exhibet, imbecilliori autem eandem ex aqua frigida potandam præbet. C I

Mar.n.82. *Verſ. 421. Si inflammati fuerint puerperæ vteri, venter ardet, &c.*

Cordæus vocem λεχοί, quam retinent omnia exemplaria, in λεχει, immutare cupiens, hoc in loco de vteri inflammatione ex concubitu puerperis ſuperueniente, Hipp. tractare exiſtimauit. Cæterum, quid hoc ipſi perſuaſerit, non noui, quandoquidem puerperas ex importuno congreſſu, non in vteri inflammationẽ, ſed in eius prolapſum incidere, inuenio. Niſi fortè euitare repetitionẽ, quæ Hipp. imputari poſſet, hac expoſitione intenderit. Cum viderit eum ſuperius de vteri inflammatione puerperarũ ſufficienter pertractaſſe. Verum, ſi diligenter, quæ de vteri inflãmatione dicta ſunt à præceptore, conſideraſſet, rationem huius apparẽtis repetitionis inueniſſet. Nam in præcedentibus ſæpius quidem de vteri inflammatione puerperarum mentionem fecit; veruntamen ad tria tantum capita eius idæam, & curationem reduxit, idque ab eo factum eſt, quia propter diuerſitatem, tum cauſæ, tum ſymptomatum, tripliciter illius curationem variare neceſſe eſt. Primò enim loco, de ea vteri inflammatione agit verſ. 390.

390. quæ ex concuſſione, & labore vteri in partu ortum ducit, quatenus pars aliqua ipſius contuſa primo inflammari incipit; indè vere ſuperueniente humorum affluxu increſcit inflammatio, eodem plane modò, quo ab externis percuſſionibus inflammationem excitari in parte contuſa videmus. Hanc enim cauſam reſpiciens Hipp. inquit, ſi ex partu vteri fuerint inflammati, cauſam inflammationis in ipſum partum referens. Verum, quia ſæpè vteri inflammantur à partu, etiamſi nihil violentum in partu ſint perpeſſi: ſed quia humores ad vterum confluentes, in eo concluſi putreſcunt, & inflammationem conſtituunt, proportione reſpondentem ei, quæ ab humorum affluxu ad varias corporis partes ortum ducit, ideò de hac tractans duo capita conſtituit penitus inter ſe diuerſa, pro diuerſitate humoris inflammationem efficientis. Si enim calidus fuerit, & tenuis, inflammationem conſtituit, de qua hoc in loco agitur. Si verò frigidioris naturæ exiſtat; altera inflammationis ſpecies oritur, de qua ſubſequenti capite agitur. Stante igitur hac cauſarum diuerſitate, variari curationem oportuit. In prima enim ſpecie, quia vteri à contuſione inflammantur, ideò ſtatim ipſi vtero occurrendum eſt refrigerantibus, nè à calore inflammationis inchoatæ, humores attracti eam adaugeant, & malum geminent. In ſecunda verò, & tertia, quia morbi eſſentia ab humoribus ipſis dependet, quos impensè refrigerare non expedit, nè indè incraſſentur magis, & diſcuſſioni ineptiores reddantur, ideò frigida actu improbauit, quæ in qualibet inflammatione interna Hipp. ſemper fuere ſuſpecta, eaque adhibet remedia, quæ humores attemperent, diſcutiant, & ex vtero educant. Quomodo autem duæ poſteriores inflammationis ſpecies inter ſe differant, in ſubſequenti comentario explicabitur. Cætera verò, quæ ad explicationem textus faciunt, omitto, quandoquidem ſimplici verborum inſpectione fiunt manifeſta, quamuis Cordæi interpretatio legenti non erit inutilis.

Verſ. 428. Si puerperæ inflammati fuerint vteri, intumeſcunt. Mar. n. 82.

Hæc eſt tertia inflammationis ſpecies, de qua ſuprà mentio facta eſt, quam ab humoribus in vtero putreſcentibus generari diximus, in cuius idea exponenda; materialem cauſam refert, dum inquit: Vbi puerperij purgamenta in vtero occultata permanſerint, his enim indicat, materiam ipſam, non in vtero occultata permanſerint, his autē indicat materiam ipſam non in vteri cauitate contineri: ſed per ipſiuſmet vteri ſubſtantiam, & poroſitates diſperſam, quodammodò occultari, quo in loco incaleſcit, putreſcit, & inflammationem propriè dictam cum tumore conſtituit; cauſam verò huius efficientē exprimit, dum id euenire ait, quando ab externo frigore fuerint condenſati; & in hoc differt præſens inflāmatio à ſuperiori, in qua, quia materia calida, & tenuis ſupponitur, facili negotio inflammationem excitat vehementis feruoris, quem ſymptomata in ipſo contextu manifeſtant, quia vteri, & venter ardent, & magnus fit, & præcordia ſuffocatio habet. At in præſenti, quia materia non eſt tantæ caliditatis; ideò vt inflammationem excitet, eam tranſpiratione priuari neceſſe eſt, quam frigus conſtipando inducit. Hæc enim ſolet eſſe cauſa potiſſima internarum inflammationum, quas idcirco hyemis peculiares morbos ſtatuit Hipp. Hanc verò cauſam indicauit illis verbis, γίνεται δὲ ὅταν πυκνωθῶσιν ὑπὸ ψύχεος, ideſt generatur autem vbi à frigore fuerint condenſati. In quorum verborum tranſlatione Corn. verbum γίνεται, ad diſtentionem referens, obſcuritatem ſententiæ attulit, debet enim referri ad inflammationem, vt noſtra fert interpretatio, cuius veritatem curatio, quam Hipp. adhibet, manifeſtè confirmat. Quandoquidem, dum vteri tantummodo refrigerationem ſunt perpeſſi, nec adhuc inflammationem contraxerunt, eos calefaciendos eſſe iubet, poſtquam verò inflammati fuerint, & frigus diſceſſerit, calefacientibus omiſſis, ad remedia inflammationum ſe conuertit.

Verſ. 438. Si vteri pituita fuerint impleti. Mar. n. 83.

De hoc eodem affectu libro de Nat. Mulieb. agitur: cuius loci doctrina ſi in hunc tranſferatur, & ambo in vnum redigantur, non perfectam modo: ſed etiam apertiſſimam tractationem conſtituemus. Hunc igitur in modum legendum eſſet. Si vteri pituita impleti fuerint, flatus in vteris fiunt, & menſes procedunt pauciores, albi, pituitoſi, quandoq. etiam ſanguis tenuis, ſincerus, pelliculis plenus. Quibuſdam etiam conturbatur, & ter in menſe comparet, & præ humiditate, cum viro commiſceri non vult, & pallida fit, & tenuis. Dolet autem imum ventrem, & lumbos, & inguina. Interrogare igitur ipſam oportet, an quod fluit mordeat, & exulceret oſculi vteri circumferentiam ſummam, & ſi non mordeat, pronuntiare à ce-

rebro

rebro fluxum eſſe, ſi verò mordeat, à ventre, & fluxionem diuturnam fore. Siquidem igitur à ventre fuerit, à lenticulæ decocto vomat, deindè veratro purgato, poſtea idem in nares immittito, poſtquam autem ſuperior venter tibi purgatus videbitur, pharmacum infrà purgans bibendum dato, à cibis autem acribus prohibeatur, & (ſi à cerebro fluxus procedat) à pinguibus, ac dulcibus abſtineat, acres autem exhibeantur, velut cõmodi, niſi pudenda fuerint exulcerata (eo enim caſu) præſtant frigida, & modicè lauetur, non tamen calida, neque caput. Si verò moleſtetur, hoc eſt, morſum percipiat ab acribus) & frigeat, & torpedo habeat, lac præbeto, & vinum odoratum ſimul commixta. Bibat autem ieiuna hypericum, apij ſemen, ſaluiam in vino odorato aquoſo, & vteros medicamento ex vini fœce colluat. Quum autem ceſſauerit fluxus, cum ſucco groſſorum colluito, & ſi vlcerati fuerint, interpoſitis diebus duabus pharmaco ex grano cnidio eluat, & poſtea cum acerbis colluat, mirti, & lauri decocto, & medicamento ex flore argenti illinat. Morbus autem eſt grauis, & paucæ effugiunt. His igitur hunc in modum diſpoſitis, nihil difficultatis, vt patet, in huius affectus, tum cognitione, tum curatione emanebit, conuenientiaq. doctrinæ horum duorum librorum patebit. Compoſitionis modum eorum medicamentorum, quæ in textu proponit Hipp. habes hoc eodem
Mar. n.111. Mar. n.29. libro ſect.4. verſ. 102. & de Nat. Mulieb. ſect. 2. verſ. 165. Hoc autem in loco recentiorum medicorum error manifeſtatur, qui in quolibet morbo humorum acrimoniam ad calidam hepatis intemperiem, cum ventriculi frigiditate communiter reijciunt, quæ opinio quantum præceptoris doctrinæ conueniat, diſcant ex hoc textu, vbi Hipp. manifeſtè aſſerit, ſi quod fluit, mordeat, & exulceret, fluxionem à ventre procedere, eique vomitibus, & alia curatione, quæ ventriculum reſpicit, occurrendum eſſe, ſi non mordeat, à capite ortum habere.

Sectio III.

Verſ. 1. Si aqua intercus, in vteris oboriatur.

De hydrope in mulieribus agens Hipp. tres eius ſpecies inter ſe eſſentia, & curatione diſtinctas conſtituit. Prima eſt, quando aqua vteris innaſcitur, & ibi retinetur inter tunicas ipſius vteri, vel in veſiculis quibuſdam innatis, vt obſeruauit Aetius. Et ideò accidentia huic malo ſuperuenientia plurimum conueniunt cum ijs, quæ in ea menſtruorum ſuppreſſione contingunt, in qua menſes in vtero occultantur de qua ſuperius ſect. 1. verſ. 112. tractauit Hipp. cauſas huius hydropis referens, inquit. Oritur hic affectus ex abortu, quatenus debilitatus indè, & proprio calore deſtitutus aquam producit, fit etiam, ſubiungit, ab alijs cauſis, quæ ſcilicet eius calorem hebetare poſſunt, potiſſimum verò à menſium ſuppreſſione, à quibus calor obrutus quodammodo extinguitur. Altera ſpeties hydropis ab eodem vtero dependet, eſtque vtero gerentium peculiaris: quãdo propter malum corporis habitum, ſanguis corrumpitur, & aquoſus redditur. Deſcendit enim paulatim aqua in vterum, à ſanguine ad vterum confluente ſegregata. Hæc verò ibi congregata, ſi acris fuerit, citò abortum facit, hoc eſt primo menſe, aut paulò vlterius, factoque abortu cum fœtu aqua, & ſanguis corruptus emanat, quo caſu, quia ob temporis breuitatem malum non vltra progreſſum eſt, ideò grauia ſymptomata non ſuperueniunt, licet aliquando contingat, vnà cum fœtu, & aquam, & ſanguinem in tanta copia confeſtim exire, vt ob virium imbecillitatem mulier pereat. Si verò aqua in vtero collecta acrimoniæ expers fuerit, non adeò citò ſequitur abortus, cum id non contingat, niſi poſtquam temporis diuturnitate, aut tanta aquæ copia collecta ſit, vt fœtus ab ea ſuffocetur, aut fœtus ipſe grandior effectus, ligamenta propter aquæ præſentiam debiliora, grauitate diſrumpat, indèque abortus ſequatur. Hanc autem ligamentorum diſruptionẽ fieri eſt rationabile, quando fœtus proprio motu ſe agitat, quem motum reſpiciens
Mar. n.19. fortaſsè Hipp. bimeſtre tempus hoc loco conſtituit, expreſſit autẽ lib. de Nat. mulieb. v. 272. (vbi de hoc eodem affectu tractatur, quibuſque locis inuicem collatis, præſentis morbi eſſentiam clariorem inueniemus) per illa verba, dum iam mouetur. Hoc igitur tempore ſi contingat abortus, grauiora ſuccedunt accidentia propter affectionis diuturnitatem, quæ ſingillatim referuntur in textu. Huic verò hydropi duplicem curationem inſtituit. Alteram antequam abortus contingat, lactis potu, tum vt corpus leuiter purgetur, nam fortiori pharmaco exhibito abortus ſequeretur, tum etiam, vt aquæ acrimonia, quæ abortum facere poſſet, obtun-

obtundatur. Indè verò mecona exhibet, medicamentum ſcilicet ex papaueris ſucco confectum, vt ex Dioſcoride conſtat, non peplium ad purgandum, vt tranſtulit Cornar. quod quidem medicamentum pluribus rationibus in hoc caſu conuenit. Nam & acrimoniam aquæ frigiditate compeſcere, & fluxiones ſiſtere quaſcunque, & fœtus ligamenta confirmare, & humorem ſuperfluum exiccando aliqua ex parte abſumere, & dolores omnes tandem ſedare poteſt. Alteram verò curationem proponit, iam facto abortu, à præcedente longè diuerſam. Nam primò dolorem ſedat, indè humorem purgante pharmaco educit, & per vterum collutionibus ſubdititijs, ſpecillis, potionibuſque, aquæ excretionem procurat, & menſtruorum eruptionem. Differunt verò inter ſe præfatæ hydropis ſpecies, quia prior ab vteri affectu originem habet, in eoque aqua generatur, quod vt ſignificaret Hipp. vſus eſt verbo ἐγγένηται, hoc eſt, innaſcitur. In ſecunda verò, aqua aliundè genita ad vterum demandatur, quatenus ſanguis ſeroſius factus ad vterum perueniens, in eo ſeroſitatem dimittit, quæ eſt aqua ipſa, & ideò in hoc tibiarum tumor apparet: qui totum corpus aquoſo humore ſcatere oſtendit: qui quidem in priore non conſpicitur; ſed eius locò mammæ attolluntur, affecti vteri inditium ob conſortium, quod mammæ cum vtero habent, ex quo patet ratio, cur mulieres in priori morbo non concipiant, niſi curentur, quando in eo vterus primario affectus eſt. Secundus verò vtero gerentium peculiaris eſſe videtur, eò quod vterus minimè affectus eſt. His hunc in modum explicatis verba ipſius contextus ſatis conſpicua fiunt, potiſſimum verò ſi Cordæi interpretatio non negligatur. Tria tamen ſilentio non ſunt prætereunda, & primo adnotanda veniunt verba illa, quæ lib. de Nat. mul. cit. referuntur, καὶ κυέσκεται ἑκάστοτε ἔτι ἐς μῆνα ἢ μικρῷ πλεῖον· ἐπὴν δὲ οὗτος ὁ χρόνος γένηται καὶ διαφθείρει καὶ ὕδωρ ἐν αὐτῇ γίνεται πολύ, quæ non ſatis appoſitè mihi videtur tranſtuliſſe Cornar. ità enim propriè ſonant. Et vtero gerit frequenter per menſem, aut paulò amplius, quum autem hoc tempus aduenerit, & corrumpit, & aqua multa in ipſa gignitur. Quibus primum tempus manifeſtatur, in quo abortiones contingunt, vt ſuprà à nobis explicatum eſt. Secundo loco aduertenda eſt cauſa, quam aſſignat Hipp. illis verbis. Hæc autem patitur nihilo magis ex labore, quam aliter, inſinuando nobis ob facilitatem abortionis à quacunque occaſione quantumuis leui eas fœtum perdere. Quarè non eſt, cur per labores intelligamus eos, qui in abortu ipſo contingunt, & multò minus cogimur vocem ἐκ πόνου in ἐκ τόκου reſtituere, quod fecit Cordæus, quaſi intentio eſſet Hipp. cauſam non abortus, ſed hydropis per illa verba referre. Tertio & poſtremo dubitabit fortè quiſpiam occaſione illorum verborum verſ. 41. Si enim genituram conceperit, & prægnans facta fuerit, ac peperit. ſubpurgatur, & eaque prius in ipſa fuerunt, vnà cum ipſis puerperij purgamentis ſubeuntia: atque ſic maximè ſana fieri poterit. Dubitabit inquam, cur nunc curationem in conceptione repoſuit, ſi paulò ſuperius de eodem affectu agens frequenter ægrotantes concipere ſupponit, idque palam expreſſit lib. de Nat. mul. verbis paulò antè à nobis interpretatis? Et ſi dicamus, ſolutionem morbi contingere ratione purgationis a partu, quam illis verbis ſignificauit ξὺν αὐτοῖσ', ideſt cum ipſis, quid prohibet (ſubiungit ille) eandem ſolutionem ſequi per purgationes, quæ ex abortu contingunt? quem frequenter eas incurrere dixit à principio. Pro ſolutione igitur huius difficultatis dicamus, ſicuti huius morbi duplex eſt cauſa, humoris aquoſi præſentia, qui & in vniuerſo genere venoſo, & in ipſo vtero abundat. Necnon affectio, quæ eundem humorem producit, ità duplex curatio ei conuenit, nec ſatis eſt humorem aquoſum educere, qui in vtero collectus eſt, niſi totum corpus pariter ad naturalem diſpoſitionem reducatur, vniuerſo humore educto, qui in eo abundat, quod mediante puerperij purgatione fit, quæ naturalem partum conſequitur, & longo temporis ſpatio perſeuerat, quod abſolui non poteſt per eam, quæ prouenit ex abortu, quæ breui tempore abſoluitur, & eò minus, quò abortus iunior fuerit, vt contingit in hoc caſu. Addè etiam, in geſtatione fœtus vſque ad exactum tempus vterum ipſum non parum roboris contrahere, quo impoſterum ab humoris affluxu ſe tueri poſſit. Et denique ratione ſigni partus perfectus ſalutaris dicitur, quatenus morbum mitiorem factum indicat, & hæc de priori-bus duabus hydropis ſpeciebus dicta ſint. His verò tertiam addit hunc in modum.

Verſ. 43. Si mulier aqua intercute laborarit, ſplene ipſius magno, & aquoſo exiſtente, &c. Mar. n. 87.

Præfatæ hydropis vteri doctrinæ, præſentem annectit, in qua de alia hydropis ſpecie tractat, non mulierum propria, ſed viris etiam communi, de ea ſcilicet, quæ à ſplene ortum ducit:

ducit : cuius mentionem inter morbos muliebres facit, quia hæc in mulieribus peculiaria quædam ſigna habet, quæ referuntur in textu, & peculiarem in illis curationem expoſcit, propter vterum, per quem aqua expurgari etiam arte poteſt. Verba ipſius contextus ſatis perſpicua ſunt, ità vt expoſitoris labore minimè egeant; ex ijs tamen, quæ de cauſis huius hydropis ab Hipp. referuntur patet, in quanto errore verſentur illi, qui omnem hydropem à vitio ſanguificationis, quæ fit in hepate, ortum habere opinantur, cum modum oſtẽdat Hipp. quo venter repletur, non aquoſo, & ſeroſo humore, qui in hepate coctionem ſubterfugerit, ſed à potu copioſiori, qui nec per vrinam, nec per ſudorem excretus ſit. Si enim ſplen cum ſit ratus (vt inquit Hipp.) & ſpongiformis humiditatem à ventriculo, cui adhæret, ad ſe trahit, eamque per vniuerſum corpus diſtribuit, & in omentum, & indè in ventrem quòuſque repleatur, quid habet in hoc hepar? nihil certè. Admonet verò, ſine calore, aut febrili, aut alio in ventre conſiſtente hydropem à lienis affectu non generari, quod experientia verificatur eorũ, qui lienoſi toto vitæ curſu viuunt, nec vnquam hydropici fiunt (niſi lienis tumor hepatis ſcirrhum inducat, à quo tandem hydrops oriatur) Quarè vt à lienis affectu hydrops generetur, neceſſe eſt caloris exceſſum concurrere, qui cauſa ſit, vt æger immodicè bibat, aut pituita colliqueſcens in humorem ſuperfluum, hydropis materiam, conuertatur. Addè etiam, immodicum calorem eſſe cauſam, vt lien excalefactus promptiùs à ventre humiditatem trahat, & deponat in ventrem. Quem quidem calorem reſpiciens Hipp. lib. de Inter. affect. ſect. 2. verſ. 130. de huius peculiaris hydropis curatione tractans, poſt purgationem lac aſininum præbet, quo calida viſcerum intemperies, præcipua morbi cauſa, corrigatur; ex quo alter error manifeſtatur eorum, qui ad omnem hydropem intemperiem frigidam, aut poſitiuè, aut priuatiuè, vt inquiunt, concurrere exiſtimantes, hydropicos omnes calidis medicamentis curare profitentur, quaſi medicamentorum non eiuſdem ſit facultatis cum quolibet alio calore extraneo, ſiuè à febre, ſiuè ab alia cauſa calefaciente proueniat, & ſi hic ægrotantem lædat, qui ex medicamentis prouenit, prodeſſe debeat. Nam certum eſt, ſicuti febrilis calor morbos frigidos curare poteſt, non minus quam medicamenta calida, ità à calidis medicamentis lædi eos ægrotantes, in quibus febrilis calor morbum fouet, vel grauiorem reddit.

Mar.n.87. *Verſ. 56. Si calor quidam in ventre conſtiterit velut pituita in ipſum collapſa:*

Verba hæc: velut pituita in ipſum collapſa, non ſunt referenda ad proximè dicta, quaſi hæc ſit cauſa, cur calor in ventre conſtiterit, quia ridiculum eſſet dicere, ventrem à pituita frigida calefieri. Quam difficultatem vitare volens Cordæus, vocem φλεγματὸς in ὑδατὸς proprio ingenio permutare coactus eſt, ſed debent referri ad ſuperius dicta, quibus adnotauerat, quibuſdam huius morbi principium fieri abſque febre, ſi calor aliquis interius conſtiterit. Significareque voluit, hydropem hunc, tunc ſine febre initium habere à pituita in ventrem collapſa, cum calor aliquis in ventre conſtiterit, à quo pituita colliqueſcens partim in aquoſum humorem tranſmutetur, partim ſalſa reddita ſitim inducat, cuius impatiens æger ſi bibat; & quemadmodum dicebat ipſe, nec per veſicam, nec per ventrem potum dimiſerit, hydrops inſurgit.

Mar.n.87. *Verſ. 73. Quibuſdam verò, & venter, & crura aqua implentur, quibuſdam autem alterum horum, &c.*

Ex hoc textu colligi poteſt, dari hydropem, in quo venter non intumeſcat, ſed crura tantummodo, quod intelligere eſt de tumore inſigni, & conſpicuo, cum ſit de eſſentia hydropis aquæ collectio in ventre, quæ tamen ſi ob carnis raritatem ſtatim ad crura deſcendat, non eſt mirum, ſi venter in tumorem non attollatur, quia verò vtriuſque partis repletio copiam humoris aquoſi ſignificat, quæ neceſſariò cauſam habuit, aut temporis diuturnitatem, quæ morbum confirmatum reddidit, aut cauſæ humorem producentis magnitudinem, quæ ſuperari non poſſit: ideò ſumma cum ratione dictum eſt, cum ambo repleta fuerint, nullam ſpem eſſe de hominis vita, etiamſi altero tantummodo repleto, admodum exigua adſit, aliqua tamen adeſt: ſi diligens curatio adhibeatur, & mulier non valde ſit attenuata.

Mar.n.88. *Verſ. 103. Si verò non affuerit ſerum, lac aſininum coquito, & per dies tres, aut quatuor, &c.*

Seri loco, lac aſininum coctum exhibet Hipp. non quia ſerum haberi non poſſit. Nam ſi è lacte ſerum extrahitur, vbi lac præſtò eſt, ſerum deficere non poteſt, ſed intelligit, ſi anni

tem-

tempus ſeri exhibitioni non ſit conueniens, alludens ei, quod ſuperius dixit, vbi tempus an-ni fuerit, ſerum coctum inſuper bibendum dato, quale autem fuerit antiquis anni tempus, in quo ſerum non exhiberetur alibi inuenire tentauimus.

Verſ. 133. Morbus autem maxime corripit ex partu. Mar.n.89.

Quamuis ab eadem cauſa, ex abortu inquam, vlcera vteri, de quibus hoc in loco agitur, & ea, quæ in præcedenti ſermone explicauit, ortum habere aſſerat Hipp. differunt tamen inter ſe plurimum, differentiaque in eo conſiſtit: quia in præcedentibus cauſa exulcerans erat quid mordens, hoc eſt, vel pars aliqua embryonis in vtero corrupta, vel humor acris, & mordax, à quibus vlcus originem habuit. Vlcerum verò origo, de quibus hoc in loco tractatur, ab ipſiusmet vteri ſubſtantia dependet, idque duplici modo euenit, vel præcedente contu-ſione aliqua ex violentia partus inducta, ex qua contuſione ſuppuratio ſuccedit, indèque vlcus innaſcitur, vel ſpontè vlceratur vterus; puſtula, aut tuberculo in interna vteri tunica erumpente, quo rupto ſuccedat vlcus, quemadmodum in qualibet exteriori corporis parte euenit: quando ſponte ab extrinſeca cauſa vlcerantur. Cum igitur earum cauſæ tantum inter ſe differant, earum curationem variari neceſſe eſt, vt in Hipp. textu licet obſeruare. Mar.n.89.

Verſ. 144. Poſtea verò lini ſemen torreto, ut dito, & cribrato, &c.

In huius medicamenti compoſitione expoſitores parum inter ſe conueniunt, in quorum opinionibus recenſendis nè tempus conteratur, hunc in modum componendum eſſe Hipp. conſilio exiſtimo. Primò accipiatur lini ſemen torrefactum, tuſumque, & cribratum, meco-nioque inſtar farinæ pariter tuſo & cribrato admiſceatur. Indè verò caſeum caprinum aſſatum, cui ſordes prius fuerint deraſæ, cum propria ſalſugine, & amaro polentæ admiſceatur. Vult enim caſeum à ſordibus cortici adhærentibus depurgatum aſſari igne, & quia dum aſ-ſatur, ſalſugo quædam decidit, & portio eiuſdem caſei ad ſuperficiem ſita ex aduſtione ama-rorē contrahit, hæc ambo vnà cum caſeo aſſato, polentę pollini admiſcenda, ſicque duo com-poſita reſultant. Alterum ex ſemine lini, & meconio, ſiuè papauere albo, alterum ex caſeo; & polenta. His ſic diſpoſitis, ſubiungit Hipp. poſtea partem vnam pharmaci; & vnam caſei, & polentæ accipe (pharmacum vocat compoſitum ex ſemine lini, & papauere) quia hæc magis ſunt medicamenta, ad differentiam caſei, & polentæ, quæ inter alimenta ſunt reponenda) & hæc bibenda dato mane ieiunæ in vino auſtero dilutiore. Non prætereundum eſt autem hanc vocem μήκωνα (quod alias etiam adnotauimus) hic & vbique peplum transferri à Corn. quamuis propriè papauerem ſignificet, differatque toto cælo ab eo, quod ab Hipp. πέπλος di-citur. Hoc enim ad purgandum vtitur, meconio, autem ad ſiſtendum, refrigerandum, & ad ſedandos dolores. Et quia huius plantæ diuerſæ partes, arti medicæ inſeruiunt, hoc in loco ſemen intellexiſſe Hipp. exiſtimo, hoc enim quia frequentius vſurpatur, plantæ nomen ſibi quodammodo comparauit, in quam ſententiam adducor, tum quia in ſimili affectu ſemine papaueris vſus eſt lib. 2. de Morb. mul. verſ. 86. tum etiam, quia papaueris cortex, & multò magis ſuccus, in quantitate hoc loco ab Hipp. præſcripta, ſtupefaceret fortaſsè vehementius, quam par ſit. Mar.n.6. Mar.n.89.

Verſ. 155. Morbus autem eſt grauior, & lethalis, & pauca ipſum effugiunt.

Hac voce ἐλαφρότερος, quæ leuior propriè ſonat vtitur Hipp. hoc loco in contrarium ſen-ſum, pro fortiori, quod alibi factum eſſe adnotauimus, quę quidem ſignificatio non eſt penitus inuſitata, nam & Pindarum in idem ſignificatum eam vſurpaſſe nouimus, hancque habere hoc in loco ſignificationem res ipſa demonſtrat. Nam quomodo dici poteſt morbus leuior ſuperiore: ſi læthalis eſt, & pauci eum effugiunt? Eſt igitur hic morbus grauior, & lethalis: quia vlcera (vt ſuprà indicauimus) à ſubſtantia vteri corrupta ex contuſione originem habent, quam corruptionem corrigere, eſt admodum difficilè. Ex hoc pariter loco colligo, læthalem morbum non dici ab Hipp. eum, quem nemo effugere poſſit, quando inquit Hipp. læthalis eſt, & pauci effugiunt, ergò aliqui, & ſi pauci. De hac voce læthali ſect. 5. aph. 30. Mar.n.91.

Verſ. 174. Cognoſces autem, an ab ipſis vteris ſint. &c.

Hoc ſignum propoſuit Hipp. ad diſtinguenda vteri vlcera, quæ à toto corpore dependent, ab illis, quæ ab vtero tantum, quia cætera ſigna minus firma exiſtunt. Quarè fruſtra Cor-dæus vir alioqui ſapiens, ſuprà Hipp. philoſophando laborat, dum aliud ſignum addere cona-tur, à puris copia deſumptum, exiſtimauit enim vlcera à toto dependentia maiorem puris co-

piam producere, quam quæ ab vtero ſolo. Verum huius ſigni incertitudinem, & infidelitatem non animaduertit, cum fieri poſſit, vt vlcera à toto corpore dependentia parua ſint, & ſuperficiaria: & ideò minimam puris copiam producant, è contrà verò magna, & profunda, quæ ad vterum ſolum ſpectant, & ideò plurimum puris indè procedat, quò enim vlcera ſunt maiora, & profundiora, maiorem puris copiam emittere; indubitatum eſt.

Mar.n.91. *Verſ.* 183. *Diætam conſtituito exiccantem, & aquæ potu.*

Notabile eſt Hipp. in diæta exiccanti, aquam pro potu vſurpare, non vinum, aut mulſam, quamuis vtrunque humectet minus aqua. Quod quidem ab eo factum eſt, non quidem eo quod vinum illi ſuſpectum eſſet ob aliquam cauſam. Nam præter quam quod inferius in hoc eodem morbo vinum nigrum meracum concedit, ſi tandem vinum illi ſuſpectum fuiſſet, aliam potionem non aquam ſimplicem dare debuerat. Probat igitur aquam Hipp. quatenus hæc minimum, aut nullum corpori nutrimentum præſtat, cuius nutrimenti principalis eſt actio humidũ; quod continuò diſſipatur, refarciẽdo, humectare, ſicque per accidens aquam exiccare contingit. Adde etiam, potiones alimentum corpori afferentes citius diſtribui per corpus, & ex conſequenti humectare, quã aquam, quæ quoniam, vt dicebat Hipp. diutius moratur in hypocondrijs, ad humectandum corpus non adeò procedit, quemadmodum aliæ potiones naturæ iucundiores, vt hac potiſſimum ratione exiſtimem ego, Hipp. vinum dare in coxendico morbo ex inſolatu, & ab humore bilioſo; quod in eo, qui à ſanguine generatur, prohibet omninò libr.

Mar.n.55. de Inter.aff.ſect.3. verſ.293. Vinum vlterius concedit pro obſonio, pane ſcilicet in eo intincto hoc enim modo aſſumptum in ventriculo moram trahens, ad corpus humectandum actuali humiditate peruenire citò non poteſt, quod quidem ea ratione videtur conceſſum, quia non omnes ſolo pane, & aqua victitare poſſunt. Eligit verò nigrum, & meracum, quia præ alijs magis exiccat. Vndè error manifeſtatur recentiorum, qui ad fluxiones decoctionibus ex aqua vtuntur, cum conſtet, quæcunq. ſub forma potus aſſumuntur, etiam ſi facultate ſint ſicca, humiditatem tamen ſemper augere in corpore, præſertim ſi inter cibum aſſumantur. Ex hoc autem textu colligo, panem vino intinctum poſſe dari etiam ijs, quibus vini potio interdicitur, & ideò in febribus tutò concedi ægrotantibus poteſt panis lotus ſuper affuſo vino in gratiam guſtus, & ad refectionem quandam. Prohibet etiam in hoc caſu olera, non modo quia inter obſonia numerari poſſunt, quæ ea ratione prohibentur, quia corpus nutrire, & ex conſequenti humectare poſſunt, ſed multò magis, quia ſanguinem ſeroſum producunt, quique fluxionibus paratior eſt, quam craſſus. Et hæc diæta ad fluxiones curandas tantum valet, vt hæc ſola contumaciſſimos catarrhos curare poſſit. Ab hac q. diæta deceptos fuiſſe Medicos prædeceſſores noſtros conijcio. Qui cum obſeruaſſent, nonnullos à diuturnis deſtillationibus vexatos ex Guayaci decocto, aut ſalſæ patillæ, aut ſimilium medicamentorum, quæ pro curatione Gallicæ luis aſſumpſerant, ab ijſdem fuiſſe ſanatos, decocta ex eodem met Guayaco, ſalſa parilla, alijſq. tum lignis, tum radicibus exiccantibus, quibus nullus antea in hunc finem vſus fuerat deſtillationum curationi traduxerunt. Ijſque curatio fœliciter ſucceſſit, quòuſq. diætam illam exactam ex peraſſato pane cum ſolis paſſulis ad ſtateram limitato, à vini potu omninò abſtinentes, obſeruarunt. Verum poſteaquam noſtri ægrotantium querelis indulgentes, & carnes, oua, vinumq. exhibere cæperunt, raro admodum indè curari deſtillationes obſeruatum eſt. Argumentum euidens, non à decocti facultate, ſed ab exiccanti diæta catarrhos in illis curatos fuiſſe. Quod tamen non animaduertentes, difficultatemq. curationis in morbi contumaciam referentes, ab huiuſmodi decoctis abſtinere adhuc neſciunt, imò ijſdem ſæpius repetitis, hypocauſtiſq. adiunctis, quibus humiditatem ad cutim violentia trahunt, ſudoribus miſeros ægrotantes excruciant, & quod peius eſt, ſæpè ſæpius humores adurendo, viſcerumq. naturalem temperiem peruertendo, catarrhos ex ſui natura mites, & placidos, acres & ſalſos reddunt. Non conſiderantes, contrariam penitus viam pro eiuſdem humiditatis eductione Hipp. in hoc textu arripuiſſe. Dum præmiſſo totius corporis fomento, cuius facultate totum corpus fluidum redditur, à carnibus ad ventrem reuellere, & per vomitum eam educere tentat. Via certè longè facilior, & tutior; quæq. plurimos ſanare poſſet: quos catarrhi, aut ad morbos incurabiles hac noua curandi ratione perducunt, aut ſaltem inſanabiles facti ad mortem vſque concomitantur de horum abuſu, vide quæ lib.2. adnotauimus ver. 116.

Verſ.

A *Verſ. 188. Melius tamen eſt, vt vtraſque pharmacis cures.* Mar.n.91.

Quid per vtraſque intelligendum ſit hoc in loco, non conſtat, quia ſi accipimus, tam eas quarum vlcera à toto dependent, quam quarum ad vterum ſolum ſpectant, pugnantia eum dicere cogimur aſſerere. Inferius enim curationem proponens vlcerum, quæ ab vtero tantummodo originem habent, totum corpus nullo modo mouendum iubet; quod ſi verum eſt, & purgatio neceſſariò; totum corpus reſpicit: quomodo nunc pharmaco vtraſque purgandas præcipit? An per vtraſquè intellexit tam eas, quæ in hunc morbum inciderunt ex abortu, quam quæ ab alijs cauſis? nam de his locutus eſt ſuperius hunc in modum. quæcunque vlcerationes in vteris fiunt ex abortu, aut alia quapiam cauſa, eas omnes reſpectu ad totum corpus facto curare oportet.

Verſ. 198. Si verò neque hæc adſit, oleum vetus. Mar.n.91.

B Quamuis accentuum alteratio interpretibus faciliter concedatur, nihilominus, neque hæc, ſi fieri aliter poteſt, videtur admittenda, hoc dico propter vocem ἔλαιον, quæ cum duplici aſpiratione oleum ex oliuis expreſſum ſignificat, ſine aſpiratione verò deſcripta pinguedinem denotat. Vndè Cordæus Cornarij corrigens tranſlationem, pinguedinem pro oleo reſtituit, ità vt velit Hipp. adipem anſerinum eligendum eſſe, quo deficiente aliquis alius ſubſtituatur, maximè autem gallinaceus, qui ſi pariter deſit, quilibet alius recipiatur. Verùm non animaduertit Cordæus, hac expoſitione recepta Hipp. ſuperfluum reddi, quia ſi ante dixit, anſerina pinguedine deficiente, aliquam aliam eſſe ſubſtituendam, & potiſſimum gallinaceam, cur denuò repetendum erat, gallinacea deficiente, aliquam aliam vetuſtiorem vſurpandam eſſe? Præterea, cur vetuſtiorem præfert, nonne quæ recens eſt, anſeris pinguedini facultate proximior eſt, quam vetuſta? Maneat ergò cum duplicata aſpiratione ἔλαιον, omnibus Græcis exem-
C plaribus conueniens lectio, & cum Cornario dicamus omni volucrum pinguedine deficiente oleum vetus ſubſtituendum eſſe; hoc enim vetuſtate humiditatem quandam ſibi inſitam deponit, propter quam vlceribus eſt inimicum, ſicque non longè à volucrum pinguedine recedit. Animaduertant tamen lectores, Cornarium in ſua tranſlatione vocem ὀρνίθος bis appoſuiſſe, vtranque eius reſpiciens ſignificationem, hæc enim, & gallinaceum, & auicularum genus denotare poteſt. Hunc igitur in modum verti hæc verba debent; & pinguedinem anſeris ſi affuerit, ſin minus aliam, maximè gallinaceam, ſi verò neque hæc adſit, oleum vetus ex oliuis admiſceto, &c.

Verſ. 200. Et ſi fuerit vlceratum, linamenta ex mollitorijs facta apponito. Mar.n.91.

Omnia græca exemplaria, tam manuſcripta, quam impreſſa negatiuè hanc particulam legunt. Vndè valdè temerarium eſt, eam demere, & eò minus id faciendum eſt, quando vox
D ἑλκούμενα, quæ nota pluris eſt, & ad genus neutrum refertur, huic lectioni parum conuenit. à communi igitur lectione non recedendo dicerem. Hoc in loco Hipp. ſermonem conuertere ad ſuperius dicta. Dixerat enim paulò antè, quando vlcera mordentur à collutionibus, tunc ſignum eſt, ea pura eſſe, & quid eo caſu agendum ſit, docuit ſubſequenter. Modo quid agendum ſit demonſtrat: quando à collutionibus mordentur quidem, verum tamen vlcera non ſunt pura, ità vt verbis illis καὶ ἢν μὴ ἑλκούμενα ſuperintelligantur ὥσι καθαρὰ, hoc eſt, & ſi non ſint pura vlcerata. Nam aliquando impura vlcera mordentur à collutionibus, idque manifeſtè apparet in vlceribus quibuſdam externis, quæ licet impura ſint, medicamentorum tamen abſtergentium contactum abſque dolore, & morſu tolerare non poſſunt, idque euenire cenſendum eſt; quando pars vlcerata intemperata eſt, vel humor acris in eam infixus eſt. Hancque expoſitionem ſatis confirmat curandi ratio, quam præſcripſit Hipp. quia ſi vlcera
E plurimum puris graueolentis emittant, quod ſignum eſt, ea impura, & ſordida eſſe; & à collutionibus nihilominus mordeantur; dimiſſis abſtergentibus ad mollitoria tranſit, vt per hæc humoris infixi acrimonia retundatur, & calida vlceris intemperies remittatur, quæ ſi nihil proficiant, & mordicatio etiam ab illis contingat, aqua tepida colluenda vlcera iubet, & victus rationem humectantem præſcribit. Quæ quidem curatio imitanda venit in ijs vlceribus, quæ à quibuſcunque admotis mordentur irritanturq.

Verſ. 303. Cæterum molæ conceptus hæc cauſa eſt. Mar.n.97.

Cauſam, cur mola concipiatur, in vitium feminis, tum quantitate, tum qualitate peccantis reijcit, vitiumq. in qualitate, morboſum ſemen dixit: in quo verò id conſiſtat, non declarat,

Mar.n.62. hoc in loco Hipp.id tamen expreſſit lib.2. ſect.3. verſ.61.vbi,quod hoc in loco morboſum vocat: ibi craſſum dixit,& hoc ſeminis vitium eſt ſatis probabile in molæ conceptu, nam quia craſſum facilè retinetur in vtero, quia exiguum ab vteri calore ſuperatur, ità vt conceptio fiat. Verum ob ſubſtantiæ craſſitiem in ſpirituoſam ſubſtantiam non poteſt tranſmutari, adſtiente præſertim ſanguine menſtruo copioſiore:qui illius calorem quodammodo ſuffocat. Deficiente verò ſpirituoſa ſubſtantia, quæ facultatis formatricis eſt inſtrumentum,conceptus articulari non poteſt, & ideò fit caro informis, non naturalis fœtus.

Mar.n.97. *Verſ. 305. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac in mammis generatur.*

Inquiſitione dignum eſt, ſi poſt molæ conceptum mammæ attolluntur, quemadmodum in ijs, quæ fœtum geſtant, cur lac non generatur. Huic quæſito facilè erit reſpondere; ſi quæ de lactis generatione à præceptore tradita ſunt, & à nobis ſuo loco explicata,in memoriam reuocentur. Ad lactis enim generationem vterum ipſum duplici ratione concurrere inuenimus, & quia propria magnitudine partes ſuperiores comprimendo eſt cauſa,vt ſuccus tenuis à ventriculo exprimatur ad mammas,qui lactis materia exiſtit,& quia vterus ipſe portionem quandam ſanguinis tranſmittit ad mammas,cuius calore vis earum excitatur: vt ſuccum prædictum in lactis ſubſtantiam tranſmutare poſſint. Cauſa verò,cur ſanguis iſte ad mammas dimitti incipiat,eſt motus ipſius fœtus in vtero exiſtentis,& ideò lac in mammis non generatur, antèquam fœtus moueri incipiat. His ſic ſtantibus, quia ex molæ conceptu vterus attollitur,à quo ventris partes ſuperiores comprimuntur,eadem fit ſucci expreſſio à ventriculo ad mammas, quæ in fœtum geſtantibus in lac tranſmutatur, hinc euenit, vt mammæ intumeſcant quidem, verum quia quod in vtero eſt,motu caret, ea portio ſanguinis ad eas non tranſmittitur, cuius calore vis mammarum ſuccum à ventre expreſſum concoquat, & in lac tranſmutet, & ideò in his non generatur lac, quamuis mammæ turgidæ fiant.

Mar.n.98. *Verſ. 332. Et in his, quæ fœtus corruperunt ſecundum horum dierum rationem purgatio contingit, & in iunioribus, quæ fœtus corruperunt, &c.*

His abſque dubio ſignificat,eadem ratione dierum numerum purgationum puerperij computari debere in his, quæ abortum fecerunt, quæ determinata eſt proximè in ijs,quæ fœtum ad maturitatis tempus pertulerunt, ità vt ex fœmineo abortu plures dies puerperij ſtatuantur, quam maſculino,& ſenioribus,hoc eſt,quæ abortum longioris temporis fecerunt pariter, quam quæ breuioris,& hæc doctrina quotidie obſeruatur in praxi. Cæterum ſi hæc vera ſunt, nullius efficaciæ erit argumentum, quo vtitur Hipp. lib. de Nat.Pueri verſ. 140. ad probandum tempus articulationis conuenire cum tempore purgationis à partu. Quia ſi (vt Hipp. ibi teſtatur verſ.145.) purgationes à partu mulieribus ea ratione fiunt, quia primo tempore, vſque ad quadragintaduos dies in fęmella,& in maſculo ad triginta,pauciſſimus sãguis in augumentum pueri deſcendit, & propterea oportet purgationem reddi in toto tempore puerperij, & foras exire, & reſpondere prædictorum ratione, & proportione, ſequitur puerperij purgationes nihil aliud eſſe,quam ſanguinis redundantiam illius temporis,in quo facta eſt articulatio, quo fundamento poſito ſequeretur, dummodo articulatio abſoluta ſit, ſemper æquali purgatione mulieres egere, ſiuè breuiori tempore geſtetur fœtus, ſiuè longiore, quia ſemper eadem viget ſanguinis redundantia, quæ à tempore articulationis dependet,quæ penitus repugnant ijs, quæ hoc loco recenſentur,& quæ confirmat euentus. Dicendum eſt ergò,eo argumento vſum fuiſſem Hipp. lib. cit. de Natura Pueri, vt probabili, quodque propriam ſententiam firmioribus rationibus confirmatam ex abundanti ſtabilire poſſet; non autem eo, quod illud neceſſarium eſſe exiſtimauerit. Sciebat enim,tempus puerperiorum non eſſe idem in omnibus puerperis, quamuis articulationis ſemper idem ſit, eo euariante tantummodo, iuxtà ſexus diuerſitatem ipſius infantis, & ideò poſtquã tempus puerperij definiuit in maſculino partu dierum triginta, in fœmineo verò duorum, & quadraginta,ſufficiens tamen eſſe ſubiunxit; ſi in fœmellis diebus vigintiquinque, in maſculis verò viginti fluant. Quod ſignum eſt euidens, hoc argumento vſum eſſe, vt probabili, non autem, vt neceſſario. Nec ob id damnandus eſt Hipp. ſi hoc ratiocinandi modo vſus eſt. Quando & ipſemet Ariſtoteles plurima poblemata confirmare ſolitus fuit aliorum philoſophorum opinionibus, quas alibi ipſe non recepit. Huius rei exemplum habemus lib. 3. Meteoron. Dum Iridis, coronæ, Pareliorum, & virgarum cauſam explicaret, viſionem fieri ſuppoſuit

emiſſio-

emiſſione radiorum, quam opinionem libello de ſenſu, & ſenſibilibus omninò reiecit.

Verſ. 341. At verò lac, quomodo fiat, dictum eſt à me in natura Pueri, &c. Mar. n. 99.

Quia quæ circa lactis generationem contingunt, ad puerperas maximè ſpectant, ideò vt hæc tractatio perfecta eſſet, de generatione lactis hoc in loco agendum erat. Verum nè libri in molem inutilem creſcerent, lectorem remittit ad ea, quæ circa hanc materiam in libro de Natura Pueri ab eo ſunt tradita. Quo in loco, quæ ſit vera lactis materia, & quomodo ad mammas tranſmittatur, earumque virtute in lac tranſmutetur, ſufficienter expoſuit; cuius ſententiam eodem in loco explicauimus, veriſſimamque eſſe contrà Galenum, & eius ſectatores defendimus, ibi igitur demonſtauit Hipp. materiam lactis eſſe ſuccum dulciſſimum ciborum à ventre expreſſum, & ad mammas per omentum, & carnes delegatum; quo ſuppoſito duas hoc in loco propoſuit concluſiones. Altera eſt, quibus lac ſugitur, his ſuperfluum alimentum deficere, & ideò earum corpus ſanguinis multitudinem non incurrere; à qua menſtruæ purgationes omnino dependent, vndè menſes deficere neceſſe eſt, propter eandem rationem, ob quam vtero gerentibus non valdè prodeunt; præter quibuſdam paucis, per verba enim illa. Dulciſſimus enim humor à cibis, & potibus ad mammas vertitur, &c. non reddit Hipp. rationem præcedentiũ, cur ſcilicet mulieri vtero gerenti non fluant menſes, etiamſi particula γαρ, id videatur indicare. Sed id reſpiciunt, quod à principio dixit. At verò lac quomodo fiat, dictum eſt à me in natura pueri in partu. Hæcque ſunt veluti illorum compendium, ex quibus deducit concluſionem. Sicuti mulieres poſtquam conceperunt, non amplius purgantur, quia ſanguis non abundat in corpore, in fœtus nutritionem abſumptus, ità quibus lac ſugitur pro maiori parte non prodeunt menſes, quia corpus minus plenum redditur, aſſumpti alimenti plurima parte in lac abſumptà. Alteram pariter ex enarratis in præcitato libro concluſionem deducit, per quam indicatur ratio, cur nonnullæ mulieres ſint ſine lacte, & aliquibus antè ablactationis tempus deficiat. Sunt enim inquit; quæ ex natura ſolidæ ſunt, ac denſæ carnis, & ideò ſufficiens humor non penetrat à ventre ad mammas, quia via per carnes denſa eſt; & adſtricta, quæ quidem ratio planè ſatisfacere poteſt illis, qui lactis materiam à ventre ad mammas ferri negant, eò quod ductus indè patentes non conſpiciantur; per carnis enim poroſitates ſuccum quemlibet tenuem quòcunq. ferri, dum carnis denſitas non obſtat, Hipp. indubitatum eſt.

Verſ. 352. Mollitoria à quibus aqua, & arena purgatur. Mar. n. 100.

Medicamenta, quæ ad vteros purgandos, ori ipſius admouentur, duorum ſunt generum, alia enim menſes ducunt: qua peculiari facultate humores purgandos trahunt, & os vteri ſimul aperiunt. Alia verò, impedimenta tollunt, à quibus purgatio impeditur. Quæ quidem impedimenta, & ſi plura eſſe poſſint: pro maiori tamen parte eſt oris vteri obſtructio: quam ipſiuſmet durities inducere ſolet, ex quo euenit medicamenta ſecundi generis, prout plurimum mollitoria eſſe. Cum igitur in præcedentibus deſcripſerit medicamenta, quæ & trahendo, & aperiendo menſes ducunt, nunc ad emollientia ſermonem conuertit, indicans nobis, ſi ex vſu aperientium, & purgantium medicamentorum menſes non procedant, ſuſpicandum eſſe, nè aliquod impedimentum adſit, quod os vteri aperiri ad menſes prohibeat: eius inquam durities aliqua, quæ emollientibus ſit curanda. Medicamentorum igitur huius facultatis multas ſubſequenter deſcribit formas, in quibus conſuetum Hipp. artificium apparet, quandoquidem vt pluribus intentionibus eodem tempore ſatisfaciat, emollientibus, aperientia, & purgantia permiſcet, diuerſa tamen, & varia proportione inuicem ea componens: vt modo plus mollire, quam purgare, modo è contrà, plus aperire, quam mollire pro neceſſitate poſſimus. Ità vt nullus caſus Medico in hac materia occurrere poſſit, ad quem medicamentum optimum, & expertum ei non ſit præſto. Atque hoc pacto promptuarium medicamentorum confectum eſt, in quo tot, & tam varia medicamentorum genera continentur, facultate & robore diuerſa (quod medicamenti peculiaris inſcriptio palam facit) vt ſuppoſitis morborum idæis, vniuerſalibuſque curationibus præcedenti ſermone ab eo explicatis, nihil vlterius medico inquirendum pro eorum curatione relinquatur. Circà inſcriptionem verò huius medicamenti difficultas non leuis ſe manifeſtat, cum non conſtet, qualis ſit hæc arena, quæ ab vteris expurgari debet, imò non videtur

rationi conſentaneum, arenam in vtero generari, cuius cauitas ampla eſt, & ex conſequenti producendis arenulis inepta, & ideò ſuſpicio quibuſdam orta eſt, nè hæc vox χαμμὸς, hoc in loco corrupta ſit, & eò magis, quia lib. de Nat. Mul. ſect. 2. verſ. 149. vbi eadem medicamenta referuntur pro χαμμὸς, αἷμα, ideſt ſanguis legitur; ex altera parte certum eſt menſes aliquando fluere, qui propter aſperitatem arenoſi dici poſſunt, & de his mentionem fecit lib. 2. Morb. mul. ſect. 2. verſ. 234. vbi inquit, ſi velut in callum obdurati fuerint vteri, & oſculum exaſperatur, & menſes occultantur, quum autem prodierint, aſperi apparent, velut arena, ſententia lib. de Nat. mul. ſect. 2. verſ. 296. repetita. Quapropter hanc rem determinare adhuc non licet, non enim mihi conſtat, an dicti menſes, re vera arenoſi fiant, & ſi producantur, peculiari medicamento an egeant.

Mar. n. 110. *Verſ. 391. Conduxerit & bupeſtris, ſi quidem parua ſit, ſine alis, & pedibus, &c.*

Intelligit Hipp. ſi bupeſtris parua fuerit, demptis alis, pedibus, & capite eodem modo peſſarium conficiendum eſſe cum mirrha, thure, & melle, quo ex cantharidibus parandum nuper docuit, ſi verò bupeſtris maior fuerit ſolam apponi intendit.

Mar. n. 101. *Verſ. 407. Cedriæ acetabulum.*

Mirum cuiquam eſſe non debet, ſi hoc in loco cedria vtatur Hipp. ad conceptum, quem hæc eadem pudendo virili illita prohibere poteſt, quemadmodum Dioſc. teſtatur. Nam quantum differt à virili mulieris temperamentum, tantundem vnius, & eiuſdem medicamenti effectus in muliere differre poteſt ab eo, quod in viro operatur, quoniam verò muliebre temperamentum ad frigidum, & humidum inclinat, virile autem ad calidum potius, & ſiccũ; ideò euenit, vt mulierum ſterilitas à frigiditate, & humiditate frequentius ortum habet, virorum autem à contraria potius foueri; opinio non à vulgaribus modo recepta, ſed ab ipſomet Hipp. obſeruata, qui ſuppoſita naturali menſtruorum purgatione, oriſuè vteri recta diſpoſitione, medicamenta ad conceptum pro mulieribus ex ſimplicibus, tum calefacientibus, tum ſiccantibus perpetuò componere ſolitus fuit, quæ viris non leuiter obeſſe poſſent. Eandem temperamenti diuerſitatem reſpiciens lib. de Serilibus, mulierem conceptus gratia coeuntem à cibis ſe abſtinere, & ieiunam viro commiſceri iubet, virum autem è contrà, cibis conuenientibus paſtum. Hac eadem ratione cedria, quia vehementer calefacit in ſinu muliebris pudendi moram trahens, vteri frigiditatem, quæ conceptionem prohibet, corrigendo, ſterilitatem auferre poteſt, quæ virili pudendo ante congreſſum illita ſemen in exitu adeò calefacere, & exiccare poteſt, vt conceptioni ineptum reddatur omninò.

Mar. n. 101. *Verſ. 426. Poſtea verò ventri per dies ſeptem clyſterem adhibeto.*

Notabilis eſt, & à Medico recipiendus ad vteri vitia clyſteris vſus, quia cum vterus inteſtino recto contiguus ſit, infuſi virtus ei facilè communicatur. In eius tamen adminiſtratione duo ſunt obſeruanda, primò vt quam diutiſſimè fieri poteſt à patiente retineatur, cuius gratia ea admiſcenda iubet Hipp. quæ illius acrimoniam obtundere poſſunt, ptiſſanæ ſuccum, & oua tenuia, hoc eſt, eorum albumen, tenue enim à luteo diſtinxit lib. 2. Morb. mul. verſ. 30. Secundo, vt in inteſtino recto permaneat, aut non longè vlterius, ità enim vtero proximior exiſtens proprias facultates ei próptius impartitur. In quem finem mulieri oblique inijciendum iubet. Aduertenda eſt verò infuſi quantitas, quam ad vndecim hæminas præſcripſit pro ſeptem vicibus inſeruiens, modus ab Hipp. vſitatus, vt alibi adnotauimus.

Sectio IV.

Mar. n. 107. *Verſ. 11. Fœcunditatis experimentum. Caput allij integrum deraſum, &c.*

Ab incepto tramite deuiaſſe Hipp. non eſt dicendum, licet hæc duo experimenta fœcunditatis in tranſcurſu adnotauerit, cum enim, quæ horum gratia proponuntur medicamenta; eandem habeant cum præcedentibus, & ſubſequentibus facultatem, hoc quoque peculiare habere, vlterius nobis ſignificauit, quia an mulier fœcunda ſit, nec ne, indicare poſſunt. Nam ſimili docendi modo vſus eſt etiam inferius verſ. 28. vbi inter medicamenta ad ſecundinas vnum interpoſuit, quod, & fœtum mortuum eijcere poteſt. Quod autem ad verba ipſius contex-

contextus attinet, ea non ſatis fideliter tranſtuliſſe mihi videtur Corn. Μώλυζαν enim, σκορόδου ἀποζέσας προσθεῖναι ὥρην, vertit, caput allij integrum appone, & videto an per os oleat, quæ hoc modo interpretanda videntur, ad verbum. Allij molyzan mundans opponere maturum μώλυζαν, exponit Gal. lib. de vocibus obſoletis Hipp. allium, quod vnicum habet caput, nec in ſpicas diuiſum eſt. Vocem verò ὥρην, appoſuit, hoc eſt tempeſtiuum, & maturum: ad diſtinctionem illius, quod ante perfectam maturitatem vnicum habeat, nucleum: allia omnia enim antè quam perfectionem habeant, talia ſunt, quæ adueniente maturitate in plures nucleos diuiduntur, exceptis quibuſdam, qui vnicum nucleum ſemper retinẽt, vult ergò eſſe maturum, quia antè maturitatem imbecillius eſſet, & vſui ineptum. Quid verò allio appoſito faciendum ſit, non dicit Hipp. obſeruandum eſſe, mulieri an allij odor ad nares perueniat in ſubſequenti experimento adnotabit.

Verſ. 21. Aut Galbanum & netopon. Mar. n. 108.

Hoc peſſarium, in quo diſtinctè, & Galbanum, & Netopon ingreditur, ſufficiens eſt ad confutandum opinionem eorũ, qui Netopum Galbanum eſſe credunt. Quemadmodum ſuperior oratio conuincit eos, qui hoc eſſe amigdalarum oleum exiſtimarunt, ſupponit enim netopi odorem adeò grauem, validumq. eſſe, vt vuluæ appoſitum ad nares peruenire poſſit, & tamen conſtat, oleum amigdalinum penitus inodorum eſſe. Similiter colligimus de vnguentorum genere non fuiſſe: quando hoc eodem in potionibus vtitur Hipp. inferius. Quarè ſatius eſſe exiſtimo, quid ſit Netopum ignorare ingenuè fateri, quàm temerarijs imaginationibus legentium animos ab vtilibus deuiare. Metopij (ſi idem eſt Netopon, & Metopium) mentionem fecit Athenæus lib. 15. cap. 15. inter vnguenta odorata, & ex oleo nucum (hoc eſt amigdalarum amararum) confici teſtatur.

Verſ. 65. Quum ſecunda à frigore mortificata computruerit, &c. Mar. n. 108.

Quid à frigore mortificatum appellare, hoc medicamento velit Hipp. non exprimitur in græco contextu. Cordæus fetum id intelligit. Cornarius verò ſecundinam interpretatur. Vtraque opinio videtur tolerabilis, quiſque eam, quæ ſibi magis arridet, accipere poteſt.

Verſ. 95. Veratri nigri radices tenues tritas, &c. Mar. n. 110.

Εκτομου, nomine Hipp. ſignificare helleborum nigrum, vt credam, Galeni auctoritas conſentiente Erotiano, me cogit potius, quam ratio: tum quia, cum ſæpius hellebori nigri mentionem fecerit Hipp. proprio vtens vocabulo, non videtur veriſimile inuſitato hoc in loco eum nominare, tum maximè, quia ſi hoc medicamentum ad fœtum expellendum valere, ait Dioſcor. non ore aſſumptum, ſed vuluæ appoſitum præſtare teſtatur. At Hipp. in potu ad eam quantitatem exhibet, quæ corpus vehementer purgare poteſt, quod præter inſtitutum Hipp. fuiſſe, ex eo apparet, quia illud cum myrrha exhibet, quæ vrinam, & menſes ducere, non purgare poteſt. Quarè tutius eſſe exiſtimo, hoc medicamentum tanquam incertum dimittere, quam in ancipiti cum periculo eo vti, quando ſimilium non deficit copia.

Verſ. 130. Groſſos hybernos terito, & aquam affundito, &c. Mar. n. 111.

Decocto groſſorum ad vteri vlcera abſtergenda vſus eſt ſuperius Hipp. Nunc verò ad vteros confirmandos, ijſdem vtitur; poſtquam vlcera pura ſunt reddita, hoc enim modo cicatrix introducitur, verum cum plurimum differant abſtergentia ab adſtringentibus, & cicatricem producentibus; qua ratione vnum, & idem ſimplex medicamentum ambo hæc præſtare poſſit, inquiſitione dignum eſt. Huius igitur rei diuerſitas in eiuſdem medicamenti conficiendi modo conſiſtit. Pro decocto enim abſtergente conficiendo, groſſos integros aſſumpſit, aquaque feruenti effuſa, ſtatim colari iuſſit: quo virtus eorum abſtergens, quæ in tenui ſubſtantia reſidet tantummodo aquæ communicetur. Quum verò corroborandi, & cicatrizandi gratia eodem vtitur, primo groſſos contundit, deindè aqua frigida affuſa per totã diem macerari permittit: vt abſque elixatione eorum adſtringens facultas aquæ communicetur, idque obſeruandum eſt maximè in ijs medicamentis, quæ cum mollia ſint, propriam virtutem ſimplici maceratione deponunt, cuiuſmodi ſunt groſſi, & cætera fructuum genera, per elixationem enim auſteritas diſſipatur, quod guſtus ipſe manifeſtat. Hocquè præceptum in fluxibus curandis ſicuti vtiliſſimum eſt, ità à nemine adnotatum, aut obſeruatum inuenio.

Verſ. 165. Si ex partu ſanguinem vomat, huic hepatis fiſtula ſauciata eſt.

Hæc eadem ſententia ſuperius ſect. 2. huius libri regiſtrata eſt, & de Nat. mul. ſect. 3. v. 4.

In

In cuius enarratione tria ſunt exponenda, & primo, quomodo ex partu, hepatis fiſtula (vena ſcilicet aliqua ex maioribus) vulneretur. Secùndo, qua ratione ſanguis indè euomatur. Tertio, & poſtremo, qualis eſſe debeat illius curatio: & quo ad primum, non eſt à ratione alienum, ex pueri calcitratu, dum in partu exitum properat, hepar percuti, ex cuius percuſſione vena aliqua contuſione diuellatur, vndè ſanguis in ea parte copioſius fluens, aliquam alterationem ſubeat, cuius gratia natura ad eius expulſionem concitetur. Verum, quæ nam eſt huius excretionis via? quod erat ſecundum propoſitorum. Aliquis primo aſpectu exiſtimare poſſet, hæpate percuſſo ſanguinem in cauitatem abdominis diffundi, & indè ad inteſtina penetrare, quemadmodum in hydropicis, aquæ contingere obſeruatur, ab inteſtinis verò ſurſum ad ventriculum peruenire, & vomitu tandem reijci. Hoc tamen nullo modo fieri poteſt, primo enim non dixit Hipp. hepar findi, & vulnerari, vt indè ſanguis in abdominis cauum diffundi poſſit. Secundò, dato hoc etiam, eum tamen ad inteſtinorum cauitatem peruenire eſt impoſſibile, ſanguinis enim craſſities id prohibet, & eò magis, quia à proprio receptaculo egreſſus ſtatim alteratur, & concreſcit in grumos. Verùm licet, & hoc concedatur, vbi ad inteſtina peruenit, non eſt veriſimile, ad ventrē potius ferri, quā expurgari deiectione. Dicendum eſt ergò facta in vena hepatis diuulſione iuxtà modum expoſitum, ſanguinem ad partem diuulſionem perpeſſam concurrere, qui à natura expulſus per venam cauam ad dextrum ventriculum cordis peruenit, indèque per venam arterialem ad pulmones aſcendit, qui tuſſi excitata tandem educitur. Quamuis enim verbo ἐμεῖ vtatur Hipp. quo excretionem à ventriculo per gulam propriè intelligimus. In ſanguinis tamen excretione qualibet illud vſurpare ſolet, quotieſcunq. in magna copia educitur, nam & vulgus in idem ſignificatum vſurpare ſolet, quādo ſanguis non per modum ſputi egreditur, ſed in copia inſtar eorum, qui euomunt. In hunc ſignificatum eo vſum fuiſſe Hipp. conſtat lib. Coac. Prænot. ſect. 2. verſ. 360. vbi inquit: Qui ſanguinem ſpumoſum euomunt, dolore infrà ſeptum tranſuerſum non exiſtente, à pulmone vomunt. In eandem igitur ſignificationem eo vtitur Hipp. in præſenti ſententia. Nec longè differt præſens modus (quo ad modum excretionis, & quo ad locum vndè fluit) ab eo, de quo lib. cit. verſ. 322. locutus eſt Hipp. in hunc modum: Qui ſpumoſum ſanguinem expuunt, dextro hypocondrio dolentes, ab hepate expuunt. Qui quidem fluxus contigit homini Romæ ligna ſecuri ſcindenti. Hic enim dum proprio exercitio nimis rigidè incumberet, & in ipſo opere dextrum hypocondrium continuò percuteretur, ex aſſiduis percuſſionibus, vena aliqua ipſius hepatis dilaniata eſt, à qua ſanguis modo explicato emanauit ad interitum, ab immodica enim copia ſuffocatus interijt. Pari ratione igitur rationabile eſt, ex pueri calcitratibus, quos (vt diximus) in exitu edere ſolent, hepar eodem modo percuti, vt indè ſanguinis excretio copioſa contingat, quā verbo euomere ſignificauit. Quarè ſigna huius mali peculiaria erunt, ſanguinis copioſa excretio per os à partu doloroſo contingens. Dolor viſcerum, & cordis ſpaſmos, ſiuè diſtractio, dum extenſionem violentam patitur à ſanguine per ipſum tranſeunte. Quod verò ad curationem ſpectat, difficultatem faciunt, quæ lib. de Nat. mul. proponuntur lotiones & tepefactoria, quæ propter ſanguinis excretionem videntur ſuſpecta. Quandoquidem, vt lib. de Humid. vſu verſ. 13. docemur, calidæ vſus, vbi ſanguis fluit, aut fluxurus timetur, nullo modo conuenit. Quod incommodum, vt fortè vitaret hoc in loco Hipp. neque Balnei, neque fotus vllam mentionem fecit; veruntamen probabilius eſt dicere hæc perſcripſiſſe Hipp. etiam ſi ſanguinis fluori non omninò conueniant; vt aliquod aliud maius incommodum euitaret, quia enim dolor in hoc affectu circa viſcera, & ad cordis regionem vrget, niſi ſtatim ſedetur, repentinæ mortis periculum impendet, ſanguine confeſtim ad partes dolentes confluente, à quo calor innatus ſuffocetur, aut eodem in ſinu cordis coacto via ſpiritibus intercipiatur. Hipp. igitur hoc periculum vt euitaret, dolorem ſtatim ſedari voluit, & fotu, & balneo, quamuis hæc ſanguinis fluori minus conueniant. Quod verò ad reliquam curationem ſpectat nihil mihi dicendum occurrit, cum remedia in textu propoſita ſatis nota ſint, & ad internas ruptiones aptiſſima.

Mar. n. 116. *Verſ. 171. Semen hyoſciami chemæ menſura.*

Seminis hyoſciami doſim determinatam apud vllum antiquorum inuenire nondum potui, vt hac mediante quantitas ab Hipp. in hoc loco præſcripta determinari poſſet. Quia etiam ſi Dioſc. oboli pondere eam exhiberi velit, hanc tamen non eſſe eius veram, & perfectam

quanti-

quantitatem ex eo cõſtat; quia illud cum ſemine papaueris exhibet, quod hyoſciami vires augere plurimum poteſt. Solus igitur Hipp. hanc determinaſſe videtur, dum illud ad Chiramidis quantitatem exhiberi iubet. Veruntamen Chiramidis capacitas adeò varia eſt, vt quidquam certi de hac re colligi non poſſit. Scio Galenum hanc vocem concham maiorem interpretari. Verum quia maioris conchæ quantitatem drachmis quindecim, minorem verò quinque, diffiniuit Auctor lib. de ponderibus & menſuris, maioris conchæ quantitas penitus abſurda eſſet, non modo in hoc medicamento, verum etiam in cæteris, quæ hac voce ab Hipp. commenſurantur. Quarè per chiramidem minorem, concham potius acciperem, quam drachmas quinque continere diximus; ità vt vocis æthimologia cauitatem conchæ, non magnitudinem reſpiciat; χηράμιδες enim dicuntur (Heſychio teſte) loci caui, & vacui, & quoniam in concharum genere aliæ ſunt latiores, & expanſæ, aliæ cauiores, & in vnum coactæ; hinc factum eſt, vt hac voce chyramidis, non magis concham maiorem, quam minorem intelligere debeamus, dummodo caua ſit, non expanſa, cauis enim vtebantur antiqui pro menſuris, quibus medicamentorum quantitas vera determinaretur, eo quod latioribus eſſent ad menſurandum aptiores; & fortaſsè cauiores non ſunt conſpicuæ magnitudinis, ità vt per cauiorem concham ſemper intelligamus minorem. Hacque ſola vſum fuiſſe Hipp. non autem maiori, loca ipſa indicant, in quibus chiramidis fit mentio, exhibet enim Dracunculi magni radicis chiramidis menſuram lib. 3. de Morbis ſæpius, & lib. de Nat. Mulieb. ſambuci fructum eadem menſura, quam de maiori concha, drachmarum quindecim capace, nemo interpretabitur vnquam. Sed antequam huius menſurę quantitas determinetur duo ſunt prępo-nenda, & primo. Præfatum autorem lib. de Ponderibus & menſuris, dum conchæ minoris quantitatem ad pondus quinque drachmarum reduxit, de menſura liquidorum v.g. aquę, aut olei, aut vini intellexiſſe, quæ grauia ſunt, vndè ſi eadem concha arido medicamento, quale eſt hyoſciami ſemen repleatur & minus mediatè erit huius, quam liquidi medicamenti pondus. Atque hoc pacto chiramis, drachmas duas cum ſemiſſe ſeminis hyoſciami continebit. Secundo animaduertendum, in quantitate medicamentorum determinanda morem fuiſſe Hipp. quotieſcunq. pluribus vicibus aliquod medicamentum aſſumendum eſt, totam quantitatem illius præſcribere, quæ pro totis illis vicibus ſufficiat, quod etiam paulò antè verſ. 426. præcedentis ſectionis adnotauimus, vndè quando hoc in loco ait Hipp. chiramidis menſuram ad triduum bibendam eſſe, eius tertiam partem pro ſingula vice aſſumendam eſſe intelligimus. Quarè cum hæc drachmas duas cum ſemiſſe contineat, ſequitur doſim Hyoſciami ſecundum hanc computationem ad drachmam ferè aſcendere. Quæ quantitas, etſi conchæ maioris capacitate longe tolerabilior ſit, neque hæc mihi ſatisfacit: quis enim ſeminis Hyoſciami ſcrupulos duos, & vltrà exhibere audeat? cuius Dioſcorides vix obolum dare auſus eſt. In hancque ſententiam adducor non ſolum ob quantitatem abſurdam nimis in Hyoſciamo. Sed in fructu, ſeu ſemine ſambuci etiam, quod ad eandem chiramidis menſuram exhibet lib. de Natura Muliebri verſ. 269. puerperæ, cui vterus in coxam allapſus ſit, exhibet autem cum granis quinque peoniæ, & caſtorei magnitudinem fabæ. Quod ſi chiramis drachmas duas cum dimidio contineret, ab eius potu aluus immodicè ſubduceretur; quod Hipp. intentioni penitus aduerſatur. Quarè ſi meam ſententiam in hoc afferre licet, huius medicamenti ſummam doſim eſſe exiſtimo ad duos obolos, qui tertiam drachmæ partem conſtituunt, ita vt Chiramidis menſura apud Hipp. drachmam vnam aridi medicamenti contineat, quæ quidem quantitas ex ipſiuſmet Hipp. doctrina confirmari poteſt. Suprà enim hoc eodem libro verſ. 164. ſect. 2. Peoniæ radicem ad quantitatem ſemichiramidis exhibet, cuius doſim Dioſcorides, & poſt eum Galenus ad magnitudinem amigdalæ præſcripſerunt. At certum eſt, radicis peonię magnitudinem amigdalę ſi quis ponderabit, ſemidrachmæ pondus non excedere inueniet. Quarè ſi amigdalæ quantitas ſemichiramidem implet, ſequitur, chiramidis menſuram drachmam vnam non excedere. Indèq. colligimus, doſim ſeminis Hyoſciami ſummam duos obolos vix attingere. Hoc autem in loco maiorem quantitatem reſpexiſſe Hipp. non minimam, aut mediocrem ex eo conſtat; quia poſt medicamenti potum nos admonet, ſi mentis alienatio ſequatur, ſtatim ei occurrendum eſſe lactis aſinini potu, aut caprillo, aut alio medicamenro eorum, quæ à Dioſcor. proponuntur lib. 6. de medica materia, ad eos, qui huiuſmodi medicamenta hauſerunt.

Verſ.

Mar.n.116. *Verſ. 172. Deinde pharmacum, à quo pituita purgetur.*

Medicamentum hoc exhibet Hipp. in gratiam claudicationis; non vt noxas à Hyoſciamo inductas tollat. Nam præter quam quod hæ facillimè tolluntur: vt Dioſcorides adnotauit; fruſtràque magnum hoc remedium adhiberetur. Si hæc inſania eſt, quam medicamentum induxit, cui lactis potu occurrimus, quid; eſt, cur ad humorum purgationem deueniamus, quæ totum oppoſitum facit ab eo, quod imperat Dioſcorides, qui exhibitis huius veneni antidotis, ægrotantes iubet quieſcere, quemadmodum eos, qui vinum biberunt. Purgationem igitur propter claudicationem inſtituit, quæ ab vtero dependet: in cuius morborum curatione phlegmagogo medicamento vti conſueuit Hipp. Quoniam verò prius fluxionem, & dolorem ſedat Hyoſciamo, antèquam ad purgationem deueniat, colligimus ſententiam illam, quam Galenus protulit: & tam religiosè ſeruare profitentur poſteriores, antè omnia corpus purgandum, aut alio quouis modo euacuandum, antèquam anodyna adminiſtrentur, non eſſe ex Præceptoris mente; cuius contrarium ipſum imperare, & operari videmus, vt 4. acutorum verſ. 396. demonſtrabitur. Noſque eius veſtigia inſequentes in curatione eorum morborum, in quibus, aut dolores vigent, aut humorum importunus motus, aut eorum acris qualitas viget, ſymptomatibus ſtatim occurrimus prius, quam ad purgationem deueniamus, idquè ſi vrgeat dolor per aliquod medicamentum, quod opium recipiat v. g. Theriacam, aut pillulas de cynogloſſo, aut requiem Nicolai, aut philonium, pro vt res exigit, & Deum teſtor, hunc curationis modum mihi ſucceſſiſſe fœliciter, nec quidquam incommodi ſemel quidem ægrotanti contigiſſe noui.

Mar.n.119. *Verſ. 230. Aut ſcyllæ radicem.*

Mar.n.107. Huius Medicamenti vſum docuit nos Auctor lib. de Natura Mul. ſec. 3. verſ. 285. ità diſtinctè, vt ſimplex lectio contextus omnibus ſatisfacere poſſit.

Mar.n.119. *Verſ. 353. Purgatorium molle aquam ducit & pelliculas.*

Hoc idem medicamentum deſcriptum legimus lib. de Nat. Mul. ſect. 3. verſ. 289. Cuius facultates deſcribens auctor ait. Aliud purgatorium mollè, quod aquam, & pituitam ducit, & pallidos, ac ſubcruentos menſes detrahit, niſi diuturni fuerint, & os emollit, ex quibus docemur, quid per pelliculas hoc in loco intelligere debeamus, ſunt enim pelliculæ, craſſioris pituitæ partes, quæ, concreſcente ſanguine, in pellicularum ſpetiem coguntur, & ideò loco citatò dixit, pituitam ducit, hoc autem, pelliculas. Nam eaſdem, pituitoſos menſes indicare, nos docuit ſuperius verſ. 245. præcedentis ſectionis: vbi inquit. Si mulier malè habuerit, & pituitoſi menſes prodierint, cognoſci autem poſſunt, ſi pituitoſi prodeant, pelliculoſi enim apparent, & velut aranearum caſſes diſtenduntur, & ſub albidi ſunt, ex quibus conſtat, quam longè à ſcopo aberrauerit Cordæus, dum per pelliculas hoc in loco ſecundinas accepit.

Mar.n.122. *Verſ. 280. Cantharidas quinque.*

Hanc potionem ſæpius repetit Hipp. eius vires eximias (vt credere eſt) non ſemel expertus, quamuis recentiores cantharidarum vſum adeò formident, vt non ſolum ijs vti recuſent, ſed ſummum Præceptorem eas propinantem, tanquam homicidam vlterius redarguere non erubeſcant. Quorum impudentiam diſſimulare non poterimus in expoſitione lib. Acutorum. Verum, quia in eius deſcriptione quædam reperitur varietas, rationi magis conſentaneam eligere, operæ pretium eſt. Eam igitur, quæ libro de Natura Mulieb. ſect. 2. à principio præ oculis habentes, præſentem locum hoc pacto legendum eſſe exiſtimo. Cantharidas quinque demptis alis, & capite: deinde tribulum marinum radicibus, & folijs contritis, quod exterius tenerum eſt in maſſam redactum, cum ſemine apij ęquali menſura contunde, & oua ſepiæ quindecim in vino dulci diluto, & in aquam deſideat, & melicratum aquoſum bibat, & vinum dulce, & contriti medicamenti quantum eſt. Aegineum ſtater in vino dulci bibat. Poſtquam autem dolor obortus fuerit, albi ciceris, & paſſularum ex aqua decoctum, & refrigeratum bibendum dato. His enim hoc modo diſpoſitis, communis præſentis loci ſcriptura tolerabilis redditur. Quamuis lectio libri de Nat. Mul. longè clarior ſit. Quam ſecutus Cornarius à vera lectione præſentis loci receſſit plurimum. Nam verba illa κόψας τῆσι ῥίζῃσι καὶ τοῖσι φύλλοισι, quæ Cordæus, abſciſſis radicibus, & folijs interpretatur cum radicibus, & folijs, & l. citato repoſuit. Quemadmodum etiam vocem ἄνθεμον, & illa verba

Mar.n.29. [margin reference beside the line beginning "neam eligere"]

Βατραχίω

Βατραχιιτῶν φυλλον, &c. necnon illa οσον κογχλω, quæ in præſenti compoſitione deſiderantur, eiuſdem loci auctoritate adiecit. Quatenus verò antè potionem medicamenti in aquam deſidere, & melicratum bibere mulierem iubet. Non ſine ratione factum eſt, quia ſi hæc, vt in præcitato loco teſtatur Hipp. dolorem ex medicamento inductum ſedare poſſunt; eadem præcedentia illum fortaſſe prohibere poterunt, quod ſi fortè non ſuccedat; ciceris, & paſſularum decocto frigido ei occurrendum erit; ex quibus docemur, quando neceſſitas vrget, in leuioribus perſiſtendum non eſſe: ſed ea tentanda, quæ morbi vehementiam retundere poſſint: etiamſi aliquid incommodi contingere ægrotanti timeamus, dummodo illi occurrere, nos poſſe ſperemus.

Verſ. 323. Si vlcera fuerint. Mar.n.126.

Quo ſermonis continuationem tueamur, non eſt neceſſe (vt Cordæus exiſtimauit) aſſerere hoc in loco curationem inſtitui eorum vlcerum, quæ ab appoſitione ſtercoris anſerini, aut vulpini excitata fuerint. Quia etiamſi concederetur ſtercora, hæc erodenti qualitate eſſe prædita; omnis tamen vlcerandi vis, roſacei admixtione corrigitur, quandoquidem nullum eſt medicamentum adeò vrens, neque etiam ipſum cauſticum, quod olei admixtione non retundatur adeò, vt omnem exulcerandi facultatem deponat, idque experientia in dies manifeſtat, imò ex ſola vnctione olei cuti applicita vlceratio à ſuperappoſito cauſtico prohibetur vt Paulus Aegineta adnotauit. Præterea non eſt rationabile Hipp. voluiſſe medicamento acerrimo illito pudendum exulcerari, antèquam cum viro commiſceatur, quod in congreſſu fricatione ſollicitandum erat. Dicendum eſt ergò (vt continuatio ſermonis habeatur) Hipp. primum vniuerſali methodo quarundam vteri affectionum curationem tradidiſſe, indè verò particularia magis ſingularum remedia ſeorſim deſcripſiſſe, vt promptius idonea ab omnibus inueniri poſſent; quando eorum occurrit neceſſitas in praxi. Quem quidem docendi modum non in hoc lib. tantum, ſed etiam in ſequenti: & in lib. de Nat. Mul. obſeruatum legimus. Cum igitur in præcedentibus inter vteri affectiones pudendorum vlcerum curatiuam methodum tradiderit: nunc conueniens erat, medicamenta apponere, quę illorũ curationi inſeruiũt.

Verſ. 337. Carnem bubulam longitudine duorum palmorum paruorum, &c. Mar.n.127.

Admirabilis vbique ſe manifeſtat Hipp. maximè autem in curatione vlcerum, quæ muliebri pudendo innaſcuntur, inuentione peſſarij ex carne bubula, quæ non exiccanti modo facultate vlcerum curationi confert, & eorum potiſſimum; quæ exiccatione abſque mordicatione egent. Verùm etiam, quia mediante carnis craſſitudine collum vteri diſtentum continuò conſeruatur, quod iuxtà naturalem diſpoſitionem in varias plicas contractum eſt, ex quo duo commoda eueniunt, alterum, quia medicamentum vlceribus ſingulis continuò ęqualiter adhæret, alterum verò, quia ſanies in plicis illis non retinetur, quæ vlcus ſordidum reddere, & curationi ineptum poſſet.

Verſ. 380. Ranunculum, & Elaterij parum in aceto macerato. Mar.n.128.

Hoc medicamentum ore aſſumptum plurimis ſuſpectum haberi poterit, propter Ranunculum, cui facultatẽ vlcerandi non leuem tribuit Dioſc. Verùm non eſt, vt quis exiſtimet, Hipp. ſuſpectũ medicamentũ tradidiſſe poſteritati, quamuis enim Ranũculus admotũ exterius exulceret; id tamen interius aſſumptum efficere, non eſt neceſſe. Nam & allium appoſitum exulcerat, vt experientia demonſtrat, & idem Dioſcor. teſtatur, quod tamen eſtur cõmuniter. Quarè Hipp. medicamentum penitus innoxium exiſtimo, ſi modò iuxtà rationem ab eo præſcriptam paretur, aceto maceratum. Acetum enim medicamentis plurimum acrimoniæ tollit, vndè ſinapi aceto premaceratovtimur pro intincto, quod ſine aceto tollerari nõ poteſt, ſed & cibaria acria, vt cæpæ, allia, raphanus, & alia id genus aceto infuſa acrimoniæ plurimũ deponere percipiuntur. Verùm ad quid exempla querito? Non nè ranunculo ipſo pro acetarijs hyeme frigidarum regionum incolæ herbarum defectu vtuntur communiter? Acetum igitur præ alijs huius medicamenti vſum tutum reddere exiſtimo. Quod notare vellem eos, qui veſicatoria appellata ex cantharidibus, & fermento aceto parant. Vndè non eſt mirum, ſi ſæpè intentum finem non habeant, aceto nempe cantharidarum acrimoniam remittente, quod vt euitarem loco aceti lixiuio acerrimo vſus ſum: Quòuſq. perexcellens. D. Franciſcus Reguardatus Medicus Romanus non vulgaris hæc cum ſimplici cerato ex cera & terebentina puluere cantharidarũm appoſito parare me docuit.

De

De Morbis Mulierum lib. II.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hunc librum nullus adhuc (quod ſciam) attigit. Quamuis & dignitate, & obſcuritate præcedenti nullo modo ſit inferior. Quapropter, vt vniuerſali Medicorum commodo conſulatur, pluribus, & longioribus expoſitionibus haberet opus, quod onus alicui alij relinquentes, quæ obſcuriora nobis apparebunt, tantummodo de more attingemus. In hoc igitur lib. Hipp. vterini fluoris materiam potiſſimum tractat. Et primo loco de fluxu agit, per quem ſanguis immodicè excernitur. Fluxumq. rubrum vocat, ad differentiam albi, & fului, de quibus agit poſterius. Rubri fluoris igitur triplicem differentiam conſtituit. Nam aliquando vitio ipſius vteri contingit, aliquando vniuerſo corpore, aut aliqua eius particula ſanguinem ad vterum trāſmittente; Qui fluxus ſicuti plurimum interſe differunt curatione, ità de illis diſtinctis capitibus tractandum erat. Primo igitur loco de eo fluxu agit, per quem nullo exiſtente in vtero affectu ſanguis ad ipſum immodicè fluit, quod quidem palam faciunt cauſæ in textu appoſitæ. Hunc enim fluxum fieri ait à febre, ſanguinem in venoſo genere corrumpente, quia etiam ſi ex partu, aut ex abortu hunc fluxum ortum aliquando habere Hipp. teſtatur, non ob id ſequitur, vtero laborante neceſſariò euenire. Nam ſæpe propter labores partus, aut abortus violentiam, nulla ex re præſente læſo vtero, ſanguis conturbatur in corpore, vndè ad vterum impetu fluens; cum à natura moderari non poſſit, copioſius fluit, quam par ſit, & longiori tempore perſeuerat. Hoc etiam atteſtantur accidentia hunc fluxum concomitantia, quæ non ipſius vteri malè affecti ſymptomata exiſtunt, ſed aliarum corporis partium, quæ ab immodico læduntur fluxu, quatenus ſcilicet proprio nutrimento orbatæ, alienis ſuccis replentur, à quibus varijs læduntur modis. Idem pariter confirmatur ex curandi ratione, quàm adhibet Hipp. Nam reuulſionibus vtitur per ligaturas, & per cucurbitulas mammis affixas. Diætamq. præſcribit incraſſantem, vt ſanguis craſſior effectus non adeò impetuosè confluat ad vterum, quorum nullius in altero fluxus genere fit mentio. Imò curationem penitus contrariam deſcribit, quando vterus ipſe eſt affectus. Quo quidem caſu, quia ſanguis fluens aliquando craſſior eſt, aliquando tenuior; ex cuius diuerſitate diuerſa etiam inſtituenda curatio erat, ideò de ambobus diſtinctè tractans, duo capita conſtruxit. In primoque agit de eo fluxu, qui à craſſiori ſanguine dependet, quæ eſt ſecunda in ordine rubri fluoris differentia, indè verò tertio loco de eo tractat, qui à ſanguine tenuiori ortum habet, cuius ſigna diſtinctiua à præcedenti ſunt, ſanguinis color rubicundus & ſplendens, doloris modus à præcedenti differens, & cætera, quæ in ipſo contextu ſunt appoſita, vt taceam curationem penitus differentem, quæ cunctis patet. Tali igitur methodo, & diuiſione, muliebres fluxus rubros ab eo vocatos, tribus diſtinctis capitibus pertractauit Hipp. quod breuiter tetigiſſe volui propter eos, qui facilè Auctorem notare ſolent, ex his enim manifeſtatur Hipp. non modo eadem non repetere, ſed rem adeò perfectè, & diſtinctè tradidiſſe, vt poſteriorum negligentia in hac materia pertractanda manifeſtetur. Præterquam quod hæc ad ea, quæ non ità apertè ſunt tradita ab Auctore, percipienda plurimum conducere poterunt, etiam ſi quæ occurrent difficilia, ſolito more explicare non grauabimur.

Verſ. 9. Et febris bilis meracæ, & pruriginoſæ.

Mar. n. 1. Sanguine immodicè vndèquaquè excreto, febres plerunque ſuperuenire, indicat euentus, cui etiam ſuffragatur ratio, tum quia vena aperta, ſanguis primum rubentiſſimus exit, deindè qui pituitoſior eſt, ac bilioſior, vt libro de Natura Hum. ex Hipp. adnotauimus, ex quo euenit, vt ſanguis exhauſtus, ſubbilioſus reddatur, eodem teſt. lib. 2. Morb. Mul. verſ. 253. à quo facillimè excitatur feb. tum quia venæ ſanguine inanitæ varijs, tum humoribus, tum ichoribus per carnes diſſeminatis replentur, ex quibus plurima ægrotanti incommoda euenire neceſſe eſt, eaque interſe diuerſa, pro humoris prædominantis natura, & conditione. Horum enim humorum, cum alij calidi ſint, alij frigidi, ſi hi in corpore abundauerint, ſanguine educto morbi frigidi ſuccedunt, ſi calidi abundauerint (quod ſæpius contingit propter

bilem,

A bilem,quæ ſanguine excreto effrena redditur)calidi quoque exoriuntur morbi,& potiſſimum febres, & quia calidorum humorum duplex eſt ſpecies, bilis inquam, & pituita ſalſa,pro horum dominio,febrium quoque diuerſæ ſpecies producuntur. In quibus enim corporibus bilis abundat, ex ſanguinis fluxu oritur, quam ἀκρητόχολοι vocat Hipp. quæ ſcilicet à ſinceriſſima bile(vt ipſe loquitur lib.de Nat. Hum.)& ceteris humoribus quam minimum permixta, ortum ducit. Si verò humor in corpore abundans pituita ſalſa fuerit, hæc ſanguine educto ſincerior,& acrior facta accenditur,& febres excitat pruriginoſas,hoc eſt ægrotantibus pruritum inferentes, ſalſedinis enim proprium eſt pruritum excitare, vt omnibus eſt notum. Si verò neutrum horum prædictorum humorum calidorum in corpore abundauerit, à ſanguinis fluore etiam immodico nulla febris excitatur: eo quod nec pituita ſimplex, nec melancolicus humor, cum frigida ſint natura,febrem abſque bilis concurſu excitare ſunt apta: Quem-
B admodum in expoſitione loci citati de Nat, Hum. verſ. 272. cum Hipp. demonſtrauimus. Verum quidem eſt, quotieſcunq. ſanguis in corpore exiſtens tenuis eſt, & rubræ bili affinis ſanguine immodice excreto, qui remanet adeò attenuari, vt tandem tranſmutetur in bilem: & ideò temporis progreſſu febres quidem accenduntur, lenes tamen, propter ſeroſitatem ipſi admixtam, quia venæ ex ſanguinis fluxu inanitæ replentur ſtatim, indèque morbus in cachexiam, & tandem in hydropem deſinit, vt experientia quotidiana demonſtrat. Hæc autem antè oculos ſibi ipſis proponere vellem medicos in ſanguine mittendo adeò faciles, quod alibi etiam adnotatum eſt, quia ſi ſanguine immodicè excreto, vndè corpus omninò refrigerandum fore videretur, febres nihilominus excitantur, & plerumque vrentes propter bilem, quæ commouetur, incaleſcitq. vehementius: quanto magis ex miſſione ſanguinis, timenda eſt caloris augumentatio in febribus, in quibus bilis cæteris humoribus prævalet, &
C iam actualiter accenſa totum corpus calefacit? Et indè fit manifeſtum,axioma illud à medicis iſtis philæmaticis vbiquè decantatum, per venæ ſectionem totum corpus refrigerari, non eſſe ſimpliciter verum; ſed tunc ſolum, quando calor à ſanguine prouenit, nequaquam verò quando à cacochimia, imò apparet manifeſtè, corpus à bilis copia excalefactum, miſſo ſanguine calidius reddi: quatenus bilis ſanguinis fræno priuata, ferocior, & calidior redditur. Quæ omnia attendens ſummus præceptor, ſanguinis miſſionem in febribus putridis (quia à bile omnes originem habere cognouit) adeò timuit, vt non modo pro earum curatione de venæ ſectione nunquam mentionem feciſſe inuenias (niſi præſente inflammatione) ſed ſæpè propter febrem à venæ ſectione abſtinendum cenſuit, alioqui neceſſaria: vt ſect. 3. Coacar. Prænot. adnotauimus verſ. 79.

Verſ. 10. Et eadem die ſæpè rigent, & rurſus exudant. Mar.n.1.

D Hæc duo ſymptomata, rigor, & ſudor in his febribus frequentius eueniunt propter ſeroſitates, quibus venæ ſcatent, idque euenit, quia venæ inanitæ, à propinquis partibus humiditates trahunt, vndè ſanguis ſtatim ſeroſior fit. Non enim explicari poteſt, quam citò ſanguis ſeroſus fiat,poſtquam eius pars extracta eſt. Idque ſemel expertus, admiratus ſum vehementer, & vnà mecum nonnulli medici Vrbis inſignes, qui curationi interfuerunt eiuſdem Reuerendi Patris Ordinis S. Franciſci. Hic enim cum ſanguinis maximam quantitatem per ſedem excreuiſſet, ſecta in gratiam reuulſionis cubiti vena, ſimplex ſeroſitas abſque cruore emanauit, & nihilominus patiens ſanus erat antè, & optimo temperamento præditus. Quæ quidem obſeruatio mihi indicauit cauſam, cur in ipſamet ſanguinis extractione per phlebotomiam ſanguis ferè ſemper (dummodo non adſit aliqua interna inflammatio) ex nigro rùbicundior euadat, & ex craſſo tenuior; id enim euenit, quia ſeroſior redditur ob cauſam ſuperius aſſignatam. Sanguis verò quò ſeroſior eſt, eò rubicundior, & tenuior apparet.

Verſ. 11. Et aliquando à ſupernis locis conuulſiones fiunt. Mar.n.1.

A qua parte conuulſio originem habeat,indicabit dolor conuulſionem præcedens. Nam quibus dolores acuti fiunt in tendonibus, his conuulſiones, ſi ſuperuenient,à ſuperioribus partibus oriri dicentur, quibus verò ad lumbos, aut ad ſuras, coxaſuè, his ab inferioribus conuulſio naſcetur. Ratio autem conuulſionis a parte aliqua incipientis eadem ferè eſt,quæ epilepſiæ ab aliqua corporis parte naſcentis, de qua mentionem fecit Hipp. lib.2. Prædict. verſ. 217. à parte enim affecta (vt Pelops Galeni præceptor dicebat) aura quædam, ſiuè vapor malignus,aut acris excitatur,qui neruorum exortum irritando, cõuulſionis motum facit. Mar.n.16.

A 2 *Verſ.*

Mar.n.1. *Verſ. 14. Et ad ſuras ſemper cum femore diſtenduntur.*

Καὶ ἐς τὰς γαςροκνημίας αἰεὶ τῷ μηρῷ ξυντείνει, Legitur in græco contextu, hoc eſt, & ad ſuras vſquè, femore ſemper contrahuntur, muſculis nempe ex immodico fluxu in ſeipſos propter inanitionem contractis, ijs inquam, quibus crus flectendi onus datum eſt. Ad muſculorum enim affectiones referenda eſt, non modo membrorum contractio, verum etiam ſymptomata omnia, quæ ad motum ipſum immediatè ſpectant. Quandoquidem, nec nerui, nec tendones proxima ſunt motricis facultatis inſtrumenta, nec adeò hæc abbreuiari poſſunt, vt ad tantam diſtantiam membrorum contractio fiat. In eandem cauſam referri poſſunt tetanicæ affectiones, de quibus ſubſequenter tractatur. Veruntamen, quia hic eſt morbus acutus, dicerem libentius, has euenire, quia sãguine immodicè excreto, cæteri humores calidi, quorũ frænum ſanguis erat, acriores effecti neruoſas partes, & potiſſimum neruorũ exortum inuadentes, irritant, ac mordent. Vndè ſpiritus animales illùc impetu confluentes, vt noxiũ expellant, proprium munus exercent, quod quidem eſt, muſculos contrahendo membris motum præſtare, qui quidem muſculi, quia omnes ſimul contrahuntur, ideò tetanicæ affectiones oriuntur, in hoc enim eſſentiam conuulſionis conſiſtere à nobis demonſtratum eſt alibi, dum conuulſionis naturam, & generationem præter Galeni mentem iuxtà Hipp. placita explicare conabamur. Adnotatione dignum eſt Hipp. hoc in loco tetani nomen vſurpare loco generis, quatenus comprehendit ſub ſe, & epiſtotonos, & opiſtotonos, vtriuſque enim ideam deſcripſit in textu. Epiſtotonos quidem, dum clauiculas iuxtà iugulum ad maxillas trahi dicit. Opiſtotonos verò, dum retrò contrahi ait, à tendonibus iuxtà ſpinam ad lumbos. Quarè ſi quæ hoc in loco de tetanicis affectionibus referuntur, & quæ ad finem libri de Inter. Affect. de eadem materia ſcripta ſunt, conferas cum illis, quæ Galenus libro de frigore, tremore, &c. ſcripſit, an cum præceptore conſenſerit in harum affectionum diſtinctione, patebit.

Mar.n.2. *Verſ. 20. Manè quidem dandum eſt pharmacum ad fluxiones ex his, quæ ego deſcribam, &c.*

Pharmacum ad fluxiones intelligit, quod menſes ſiſtere poſſit, quorum deſcriptiones plurimas ad finem adnotabit. Quià verò inquit mane dandum eſſe, non poſſumus intelligere velle Hipp. ter in die exhiberi, ſi multus diſceſſerit. An ſufficiet ter, aut quater ſingulo manè medicamentum adſtringens dare? eò quod fortioribus, & potentioribus vtebantur antiqui, quam nos faciamus, res eſt conſideratione digna.

Mar.n.2. *Verſ. 32. Et manus ipſis deligato, ità vt lana ſordida ipſa circundes, &c.*

In his verbis, quæ ex Græco contextu diuerſo modo ab interpretibus ſunt tranſlata, iuxtà Cornarii verſionem, ſummum præceptoris artificium apparet. Iubet enim ligaturis reuulſionis gratia inductis, lanam ſucidam ſubſterni, vt vinculum arctè quidem adſtringat, verum dolor ex conſtrictione caueatur. Ligaturis enim duplici intentione vtimur: primò, vt medicamenti dolore, quem inducunt, vel facultas ſopita excitetur, vel reuulſio ab affecta parte ad alligatam partem fiat: quo caſu ligaturas doloroſas eſſe expedit. Aliquando verò ijſdem vtimur ad ſanguinis fluxum compeſcendum, & tunc procurandum eſt, vt vinculum adſtrictum ſit, ità enim ſanguinis fluxus ſiſtitur: veruntamen dolor quantum fieri poteſt cauendus eſt, à quo ægrotantes à ſanguinis fluxu debilitati nimis lædi poſſent, in hunc igitur finem lanam mollem vinculis ſubſternit Hipp. Artificium adeò vtile, & à nemine (quod ſciam) hucuſque, aut vſurpatum, aut adnotatum.

Mar.n.2. *Verſ. 36. Sanguinem verò nè detrahito.*

Vt ſanguinem ad vterum immodicè fluentem reuellat, cucurbitulas ad vtramquè mammam apponi iubet; ità vt modo in dextra parte; modo in ſiniſtra viciſſim apponantur, deſiſtendum tamen ab huiuſmodi applicatione iubet, quando difficultas ſpirandi ſuperuenit. Hæc enim materiam ſurſum attrahi in tanta copia ſignificat: vt indè aliquod incommodum partibus timeatur. Admonet verò, ſanguinem non eſſe detrahendum, quod communiter fieri ab applicatione cucurbitularum ſolet, ſcarificata cute, quæ cucurbitulæ circulo comprehenditur. Id autem prohibet Hipp. impium ratus, corpus ab immodico fluxu exhauſtũ, noua ſanguinis euacuatione vlterius affligere. An ergò errant medici, qui Galenum ſecuti in quolibet ſanguinis fluxu ſanguinem, vena in oppoſita, aut longiſſima parte ſecta, reuulſionis gratia mittunt? Definire nolo. Dicam tamen, ſanguine immodicè, ſymptomatis loco fluente,

ſangui-

ſanguinem vlterius mittere præter Hipp. inſtitutum eſſe, & ſi per huiuſmodi euacuationem ægrotantes non inſigniter lædi conſpiciantur, quia ſanguinem in pauca quantitate extrahimus, parum tamen, aut nihil vtilitatis indè eos perſentire exiſtimo. Quid enim ad reuellendū ſanguinem ad aliquam partem irruentem facere credimus ſanguinis miſſionem ad duas, aut tres vncias? quæ euacuatio nedum motum in ſanguine facit? & ſi huius præſidij vires ex euentu perpendere voluerimus; quis ab hac ſola euacuatione fluxionem aliquando curatam vidit? nullus certè, niſi fortuito caſu contingerit. Quia igitur largam ſanguinis miſſionem, quæ reuulſionem fortaſsè facere poſſet, virtus à fluxu debilitata non tollerat, & exigua nihil commodi afferre poteſt, ideò ſatius eſſe exiſtimauit Hipp. à ſanguinis detractione penitus deſiſtere, & ad alia remedia confugere. Et ſi lib. de ſterilibus verſ. 432. venam ſecari iubet mulieri, quæ non concipit quando os vteri hiat, & ex conſequenti menſtrua copioſiora fluunt, eſt tamen caſus ab hoc longe diuerſus: quia menſes non adeò copioſi fluunt, vt fluxus dici poſſit, nec ab eo patiens ità debilitatur, quin moderatam ſanguinis euacuationem admittere poſſit, quam non in gratiam fluxus menſtrualis adminiſtrari iubet, ſed pro ſterilitatis curatione. Nec pariter reuulſiua hæc euacuatio ex eo probatur, quia Hipp. & lib. de Humor. & primo de Morbis verſ. 223. cruenta ſpuentibus venā ſecat, quia eius intentio non eſt reuulſionem facere ſanguinis fluentis, ſed auferendi plenitudinem, quæ venæ ruptæ vnionem prohibere poteſt, & auertendi imminentem vlceris inflammationem, cuius rei illud eſt euidens argumentum, quia non minus venam ſecat in ſputo ſanguinis; dum vena aliqua auulſionem perpeſſa modicum, & ſubnigrum ſanguinem fundit, quam vbi rupta ſanguis conſeſtim, & in magna copia exit, vniuerſalem enim curationem inſtituens inquit: Conducit autem talibus, ſi à principio curandos ſuſcipias, vt & venæ de manibus ſanguinem emittant. Sed etiam apertius propriam intentionem manifeſtat, dum immediatè ſubiungit: Et diæta à qua ſicciſſimus, & exāguiſſimus fiat, quę palam faciunt, non reuulſionis gratiâ, vt fluentis ſanguinis curſū tollat, venam ſecare. Hæc dixiſſe volui, non vt medicos ab hac vulgata praxis remoueam. Sed vt demonſtrarem Hipp. curandi rationem eſſe rationabilem, indicaremque temerarium eſſe, quò Hipp. ad communem praxim traducatur, dempta negatione, quæ in omnibus græcis exemplaribus reperitur, affirmatiuam facere enuntiationem. Hanc enim opinionem penitus euertit particula δὲ, quæ apponitur in textu, dum inquit Hipp. Verum ſubdititijs vtere, quæ ego deſcribam. Hæc enim particula aduerſatiua enuntiationem præcedenti contrariam infert, vndè ſi præcedentia affirmatiuè legere volumus, hoc pacto, ſanguinem verò detrahito, particula δὲ impropriè ſubſequitur, quandoquidem copula potius apponenda erat, hunc in modum. Sanguinem verò detrahito, & ſubdititijs vtere, quæ egò deſcribam.

Verſ. 37. Et ſiquidem ex fluxionibus mulier euaſerit, &c. Mar.n.3.

Sanguine pluſquam par ſit excreto, plerunque chachexia ſuccedit, ijſque potiſſimum, quæ pituitoſæ ſunt temperamento. Talibus ergò, qua methodo occurrendum ſit, docet nunc Hipp. adeò aperta oratione, vt ſimplex lectio vnicuique ſatisfacere poſſit. Illud tamen difficultatem facit, quia diætam probat, & reliquam curationem conuenientem ijs, quæ non concipiunt. Non enim conſtat ſatis, de qua re intelligendus veniat Hipp. Certum tamen eſt, eam curationem inſinuare, quæ lectori notā eſſe poſſit ex ijs, quæ auctor tradiderit alias: quod ſi verum eſt, nullam aliam intelligere potuit, quam eam, de qua præcedenti libro actum eſt, vbi de tollenda ſterilitate ſermo habitus eſt, de illis tractans, quæ ob menſes pituitoſos, & pelliculoſos non concipiunt. His quippè diætam, & reliquam curationem præſcripſit, quæ huic caſui ſatis accommodatur. Hæc igitur ex libro citato verſ. 306. ſunt recipienda. Mar.n.25.

Verſ. 57. Si fluxus in vteris obortus fuerit, &c. Mar.n.5.

Hæc eſt ſecunda rubri fluoris differentia, quæ iuxtà diuiſionem à principio à nobis allatam ab vtero malè affecto dependet: quod manifeſtant verba illa, in vteris obortus. Vndè mirum non eſt, ſi dolor eas occupet partes, quæ ad ipſum vterum ſpectant, duruſque ſit imus venter ad contactum, & doloroſus, & quamuis aliqua ex parte, ratione præcedentis cauſæ cum priori conueniat, quia vterque ex abortu contingere ſolet; ſymptomata tamen pro maiori parte ſunt diuerſa, curationem longè diſſimilem adhibet Hippocrates, vt vnicuique patet.

Aa 2 *Verſ.*

Margin notes: Mar.n.24. (beside "deſiſtere… verſ. 432."); Mar.n.10. (beside "Humor. & primo de Morbis verſ. 223.")

Mar. n. 6. *Verſ. 73. Ruber fluxus fluit talis, qualis ſanguis victimæ, &c.*

Differt præſens à ſuperiori,ſanguinis excreti conditione tantum, vt etiam adnotatum eſt, à principio. In eo enim aliquanto craſſior erat, quod & grumi compacti, & venarum durities indicabant. In hoc verò tenuis eſt, vt floridus eius color atteſtatur; & grumi pellucentes. In loco tamen affecto conueniunt, qui in vtroque eſt ipſe vterus ex partu læſus. In horum autem curatione adnotanda eſt differentia. In hoc quippè fluxu, quia materia tenuior eſt, & acrior; non adeò adſtringentibus vtitur; quemadmodum in præcedenti, idque nè materia ab eorum vſu exiccata acrior euadat, & retenta, aut lentè fluens aliquod grauius malum inferat; quarè incraſſantibus, & refrigerantibus potius vtitur, quam adſtrigentibus; iiſq. diuretica permiſcet, vt his mediantibus ſanguinis pars ſeroſior ad vrinas diuertatur,quod verò relinquitur ab incraſſantibus craſſefactum, & contemperatum facilius retineatur, & quia diuretica medicamenta attenuandi facultate pollent, quæ curatiuæ intentioni aduerſatur, ideò incraſſantium permixtione ea corrigit. Interim verò peculiaria adhibet remedia, quæ humorum acrimoniam retundant; & lac tandem exhibet, quod & lenire, & incraſſare, refrigerare, fluxumque compeſcere poteſt. Nam bubulum eligit, quod cæteris craſſius exiſtit. Notat autem;modo crudum, modo coctum eſſe dandum, prout magis opportunum eſſe videbitur,nam quantum lac coctum fluxioni ſedandæ præſtat,tantum crudum humorum acrimoniam corrigere poteſt.

Mar. n. 7. *Verſ. 103. Quum mulieri ſanguis ab articulis fluxerit, &c.*

Maximus eſt vteri conſenſus cum toto corpore, potiſſimum verò cum articulis, quod eorum dolor atteſtatur, qui plurimas vteri affectiones concomitari obſeruatur, & maximè ſpinæ, lumborum, & coxendicum. Vndè mirum non eſt, ſi pituita in huiuſmodi articulis, ex labore, aut ex laboribus in partu colliquata, vnà cum ſanguine ad vterum tranſmittatur, indequè affectio oriatur rubro fluxui adeò ſimilis,vt Medicos etiam peritos decipiat. Hanc autem non eſſe fluxum monet Hipp. differentiamq. colligit ex loco affecto, & ex materia ipſa, quæ in præſenti affectu eſt ſanguis pituitæ permixtus, & in rubro fluxu ſanguis purus, qui à venis cauis: hoc eſt à venis maioribus à vena caua deriuantibus deceſſit. In hoc autem à prædictis articulis procedit. In huiuſmodi fluxum,ſi incidat Medicorum aliquis,qui Hipp. doctrinæ ſit ignarus, putas nè illum pro fluxu rubro eum curaturum fore? Abſque dubio. Quamuis huic longe diuerſa, imò contraria debeatur curatio, pro vt vnicuique curationem, quam adhibet Hipp. conſideranti, patebit manifeſtè. Ipsè enim in hoc affectu incidentibus, attenuantibus, & aperientibus vtitur, quorum contrarijs,incraſſantibus, ſiſtentibus,adſtringentibuſq. in rubri fluxus curatione vſum fuiſſe,in præcedentibus conſtat.

Mar. n. 8. *Verſ. 110. Fluxus fuluus fluit velut ex ouo vitioſo, &c.*

Abſoluta rubri fluxus doctrina,omnibuſquè illius differentijs explicatis,modò ad reliqua fluxionum genera explicanda ſe conuertit, quæ omnia nomine fului, & albi fluxus deſcribuntur, eorum verò differentias diſtinguit ſimilitudine eorum, quæ nobis maximè ſunt cognita. Primò igitur loco de eo fluxu agit, qui ſimilis eſt ouo ὀυδὲχθέος, ideſt deformi, fit autem deforme ouum,quandò corrumpitur, ità vt,& luteum, & albumen inuicem confundantur, ex quorum permixtione fuluus quidam color oritur, ex albo, & fuluo permixtus, quiquidem bilem vitellinam indicat, pituitæ, & bilis admixtione genitam; quæque corruptionis cuiuſdam ſit particeps: cuius gratia partes in tranſitu inflammare, & putrefacere apta eſt. Febremque, dolores, & horrores frequentes inducere. Morbo autem vlterius progreſſo, putrefactio maior fit. Vndè & rigores, & febres fortes fiunt, humorquè veluti ſuccus ex carnibus aſſatis defluens per pudendum excernitur, qui ſaniem ex putredine emanantem, cum humore præfato à calore exaſſato, & magis putrido admixto atteſtatur. Ad quem ſtatum cum morbus peruenerit, iam ſalutis exigua ſpes adeſt. Hæc eſt igitur huiuſmodi fluxus idea, in cuius curatione adnotare eſt ſummum præceptoris artificium. Primò enim ſurſum veratro purgat, deindè deorſum, vt totum corpus à cachochimia, in hoc caſu vigente, expurgetur. Ad hæc diætam conſtituit, humectantem, & attemperantem, quæ humores calidos, & acres, mites, & benignos reddat, id enim ſignificauit dictione græca λιπαρὰ, quamuis λεπτα, legiſſe videatur Interpres, & ideò tranſtulit tenues. Indè verò medicamenta adſtringentia exhibet, quæ fluxum ipſum

ipſum comprimant, diætamque in contrarium permutat, quod inſinuauit per illa verba. Poſt pharmacum verò alia diæta curato. Et ſi ab his morbus non cedat, ad priorem diætam ſe conuertit; quod alimenta in textu propoſita faciunt manifeſtum, hancque tamdiu ſeruari iubet, quòuſque humorum acrimonia remittatur: quod vlcerum ſanatio, inflammationis ſolutio, excretaque ipſa indicabunt. Tunc enim curationem per exiccantia, & adſtringentia abſoluit, quemadmodum apparet in textu. Hanc curandi rationem conſiderent recentiores, qui totum oppoſitum in huiuſmodi morborum curatione efficiunt, primum enim diætam exiccantem conſtituunt, decoctaque eiuſdem facultatis in potu exhibent: poſtquam verò hac curatione humores ſiccos, acres, & mordaces ad ſummum acrimoniæ gradum perduxerunt, ad contrariam ſe conuertunt, totamque intentionem ad refrigerationem, & humectationem conuertunt: Non animad uertentes per medicamenta, quæ à principio exhibent humida actu, & ſicca potentia, duplex peccatum ab ipſis committi: nam actuali humiditate humorum copiam augent, quæ potius imminui per euacuationes deberet, à facultate autem exiccanti, & calida eorundem humorum qualitas calida, & acris intenditur magis, viſcerumquè calida intemperies, ſi adeſt, augetur, atquè hoc pacto morbo, & eius cauſæ ſuppetias ferunt. Quum verò poſt hæc ad refrigerantia, & humectantia ſe conuertunt; alia duo errata committunt, nam corpus humoribus acribus repletum, conſtipant refrigerantibus, humectantibus verò humores per præcedentem exiccationem in ſe coactos diffundunt, vndè malum in dies in ægri pernitiem adaugent. Ab Hipp. inſtituto igitur recedendum non eſt, ſi artem medicam in hominum ſalutem, non in perniciem inuentam eſſe credimus.

Verſ. 126. Siquidem inflammati fuerint, & concluſi fomenta adhibere, &c.

Ex his verbis occaſio nobis ſeſe offert inueſtigandi, qua ratione hic fluxus vtero concluſo ſequatur, quod vitium ſuppreſſionis menſtruorum cauſam ſtatuit Hipp. lib. ſuperiori? Huic ergò quæſito reſpondentes. Dicimus humores, qui præſentem fluxum conſtituunt, etiamſi à ſanguinis natura plurimum recedãt, ad vterum tamen per venas, vnà cum ſanguine deriuari poſſe, qui ſi viam menſtruorum patentem inueniant, vnà cum ſanguine procedentes menſes conſtituunt alienis humoribus coinquinatos, vndè aut bilioſi, aut pituitoſi, aut atrabiliarij menſes vocantur, vt libro ſuperiori adnotatum eſt. Si verò menſibus via non pateat, eoquod vteri concluſi ſint, hi ſucci vteri venas permeantes per eiuſdem vteri poroſitates in eius cauitatem, veluti exudando perueniunt, indèquè per os eiuſdem excernuntur. Nam licet os vteri concluſum ſupponitur, non tamen adeò antè occluditur, quin humor iſte egredi poſſit. Huius veritatis illud eſt euidens argumentum, quia quam plurimis mulieribus, quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, huiuſmodi purgamenta vteri erumpere quotidiè obſeruatur, ſignum euidens, per eoſdem ductus & ſanguinem menſtruum, & hos humores in vterum minimè diffundi. Præterea plures vtero gerentes à fluxibus albis infeſtantur, in quibus ſanguinis nedum ſtilla conſpicitur, quod non eueniret, ſi per eadem venarum orificia, quæ cotyledona dicuntur, huiuſmodi purgamenta emanarent. Nec dici poteſt, hanc diuerſitatem propter ſanguinis craſſitudinem euenire, quia ſæpè huiuſmodi excreta, ſanguine menſtruo ſunt craſſiora. Concludamus ergò harum fluxionum materiam per venas vteri vnà cum ſanguine menſtruo transfluentes, cum earum oſtia, ad vteri fundum ſita non pateant, per eiuſdem vteri poroſitates in vteri cauitatem effundi, indèquè per pudendum excerni foras. Verum dicet aliquis, ſi oſculi vteri concluſio non prohibet, quin præfati humores, poſtquam in vteri cauitatem peruenerunt, exeant foras, qua ratione eadem oris vteri occluſio prohibet, ſanguinem in vteri cauitatem diffuſum excerni in ea ſuppreſſione menſtruorum, quam menſes in vtero concluſos appellauit? Huic reſpondeo ſanguinem eo caſu retineri in vtero, non eo quod eius os adeò ſtrictè clauſum ſit, quin quidpiã egredi poſſit, ſed quia cum exitus non ſit liber propter illud impedimentum, pars eius in vtero moram trahens craſſeſcit, vndè ſibi viam intercludit, quod purgamentis præfatis non contingit, non enim propter moram incraſſantur, quemadmodum ſanguis. Hæc ſunt quæ circa præſentem ſententiam mihi adnotanda viſa ſunt, quando verba ipſius contextus ſatis aperta ſunt. Pro dictorum intelligentia repetenda ſunt, quæ ſuperiori lib. verſ. 41. adnotauimus.

Verſ. 138. Vino verò alba mellei coloris.

Vinum μελίχρον ſæpe memorat Hipp. quale verò intelligendum ſit;non omninò conſtat. Cornar. vocis proprietatem reſpiciens, vinum mellei coloris interpretatur. Verùm,quia colorem hoc in loco addidit album, ideò vinum hoc pro dulci accipiunt nonnulli, quaſi velit Hipp. vinum accipi album dulce, & huic expoſitioni ſuffragatur Auctoris intentio, quæ eſt
Mar.n.13. humectandi, quod in vinorum genere dulce præſtare notum eſt, id confirmante Hipp. l.2. de Diæta verſ.246.Hanc tamen interpretationem manifeſtè excludit locus ex lib.de Affect.
Mar.n.44. ſect.2. verſ.194. vbi hæc leguntur. Vina dulcia, item auſtera, & mellei coloris vetuſta ventrem ſubducunt, vbi manifeſtè μελίχρον à dulci diſtinguitur. Dicamus ergò per vinum mellei coloris Hipp. intelligere illud, quod mellis colorem refert, quiquidem ad fuluum, quam proximè accedit; & ideò inferius hoc eodem textu, dum victus rationem in contrarium permutandam iubet, quod hoc in loco μελίχρον dicit,ibi fuluum appellat, dum inquit, pro fuluis autem vinis, nigris, & pro aquoſioribus meracioribus. Quod ſi vinum fuluum hoc in loco album appellat,id factum eſt,quia in alborum numero collocatur. Album enim latitudinem habet. Quarè album dixit ad diſtinctionem nigri, μελίχρον verò, vt illud ab albo aquoſo diſtingueret.

Verſ. 149. Et in maxillis puſtulæ, paulatim rubentes, paruæ, aquoſæ, malignæ.

Mar.n.9. Ità tranſtulit Interpres verba hæc καὶ ἐν τισὶ γναθοῖσι κατὰ μικρὸν ἐρευθοειδέα τε καὶ σμικρὰ, καὶ ὑδαρέα, καὶ πονηρὰ, quæ iuxtà vocum proprietatem ità ſonant. Et in maxillis ſenſim erubeſcentiæ, & parua & aquoſa, & maligna, quæ quidem poſtrema verba,parua, & aquoſa, & maligna, cui ſint referenda non conſtat. Cornar.ad puſtulas retulit, nam & verba ipſa huic expoſitioni ſatis accommodantur. Verum,quæ ſint puſtulæ rubræ, aquoſæ explicari non poteſt, quia ſi aquæ ſpeciem referunt, quomodo ſunt rubicundæ? Quarè ego potius dicerem, dictionem illam ἐρευθοειδέα in genere neutro ſignificare quid rubicundum, paruum, maculas ſcilicet paruas rubicundas. Tales enim rubores conſpicimus frequenter in ijs, qui cachexia laborant, potiſſimum verò in ſummitate malarum,quæ ad latitudinem nummi aurei ſe extendunt,cum tamen reliqua maxillæ pars tumore œdematoſo, quem hoc loco aquoſa vocat Hipp. intumeſcat, qui quidem rubores proueniunt à portione quadam tenuioris ſanguinis, ad partes dictas tranſmiſſi, quæ ob venarum capillarium multitudinem rubeſcunt facilè. Horum verò ruborum exortus fit à ſanguinis tenuitate, non quidem innati caloris robore, qui ſanguinem attenuando floridum reddat; ſed viſcerum imbecillitate, vndè ſanguis ſeroſus gignitur, cui ſi calida intemperies adiuncta ſit, vt euenit in præſenti caſu, pars tenuior, & calidior ipſius ſanguinis, veluti feruore concitata, euehitur ad ſuperiora, vndè facies rubet, idque frequenter obſeruatur in ijs, qui cachexia laborant, & maximè ſi laborauerint, aut calidum quid aſſumpſerint. Imò Hipp. Leucophlegmatiæ ſpeciem deſcribens 2. de Morb. ſect.3. verſ.322.
Mar.n.68 Mar.n.23. & de Inter. affect. ſect.2. verſ.28. in qua calorem intrinſecus vigere, & oris ſiccitas perennis, & ſitis, & ſpiritus denſitas arguunt; inter eius ſigna, faciei rubores adnumerauit, dum totum corpus ex albido colore infectum eſt, vndè Leucophlegmatiæ nomen deductum eſt. Qui verò in hoc morbo recenſentur rubores, tantò ſunt peiores, quantò minori circumferentia deſcribuntur, indicant enim ſummam calidi innati imbecillitatem, vndè pauciſſima ſanguinis floridi copia producitur. Hæc igitur ruborum obſeruatio in huiuſmodi morbis non exigui eſt momenti, ſcimus enim ijs apparentibus calidam intemperiem vigere intrinſecus, quæ aſpernenda non eſt, quando huic intentus Hipp. lib. citato de Morb. omnia actu frigida exhibet, quæ ratione morbi calida: ſiccaq. poſtea eſſe debẽ, ex his igitur colligimus, præſentem affectum à pituita alba non multum differre, imò cum ea conuenire quamplurimum, quòd non ſymptomata modo in textu enarrata palam faciunt, ſed etiam curandi ratio, quam vtrique morbo accommodauit Hipp.

Mar.n.19. *Verſ. 163. Fluxus albi curatio. Purgatur album ſubluteum, &c.*

Differt hic fluxus à præcedenti, quia ille oriebatur à tenui pituita caloris imbecillitate genita, cum quadam tamen extranei participatione, cuius gratia rubores in facie apparent, & in ore vlcera aphthoſa erumpunt, & ventriculi morſus. Hic verò à pituita ſalſa dependet, propter bilis admixtionem genita, quæ quidem bilis pituitę candorem hebetando, ſubluteum colorem facit: materiæque acrimoniam maiorem præcedenti inducit, quæ quidem quia craſſitudinem ab ipſa pituita contrahit, hinc euenit, vt in tranſitu ad vlcerandum potentior

ſit,

A ſit; cum partibus ipſis adhæreat diutiùs. In expoſitione autem verborum ipſius contextus non immorabor, cum per ſe ſint ſatis manifeſta, poſtquam admonuero Hipp. in huiuſmodi fluxionibus μήκωνα vti, quod non peplium purgatiuum, vt tranſtulit Interpres: ſed papauer, aut eius ſuccum ſignificat, quod alibi me adnotaſſe memini, cuius remedij efficaciam in huiuſmodi caſibus non percipiunt illi, qui à Galeno deterriti, talia medicamenta nimis ſuſpecta habent.

Verſ. 173. Alius fluxus. Defluit multum, velùt vrina cuilla, &c. Mar.n.11.

Hunc fluxum à ſeroſitate tenui dependere conijcio, quam calida viſcerũ intemperies cum imbecillitate producit, cuius quidem imbecillitatis maximum argumentum eſt, à cibis repleri, idque euenit, quia propter imbecillitatem venæ, quæ per ipſamet viſcera percurrit, ab impuritatibus non expurgantur, vt par eſſet, ex quo euenit, vt viſcera aliqua ex parte tumi-
B diora fiant, vndè aſſumpto cibo à ventriculo comprimuntur: & hoc modo ſenſus ille grauitatis, & repletionis perſentitur. Ab eadem cauſa aſthma dependet, viſceribus ipſis ſeptum tranſuerſum comprimentibus. Quæ duo ſigna tanti ſunt apud me, vt ex his ſolis obſtructionem, ſiue tumorem in viſceribus, abſque hypocondriorum contrectatione pronunciauerim ſæpiùs. De colore albo, & tumore, & puſtulis in tibijs exiſtentibus non eſt, vt quid dicam; quandoquidem hæc vulgaria ſunt ſymptomata eorum, qui malis viſceribus ſunt præditi. Hanc noſtram interpretationem confirmat curatio, quam his adhibet Hipp. primo enim, quia nullus peculiaris humor peccat, ſed ſeroſitas ſola, ideò purgationem faciendam iubet iuxtà ægrotantis temperamentum, ſerumque exhibet, quod præterquam quod ichores ex propria facultate ducit, viſcera deobſtruit, & mundificat, eorumque calidam intemperiem corrigit, exhibet verò coctum, de more in fluxionibus, hoc enim pacto partes robuſtio-
C res facit, & fluxionem compeſcit.

Verſ. 208. Alius fluxus. Purgatur velut ex ouo crudo. Mar.n.12.

Hic fluxus, ni fallor, à bile, & pituita ſimul æqualiter permixtis dependet, quod non color modo, & ſubſtantia excretorum demonſtrat, ſed etiam, quia vtriuſque humoris in tractatione mentionem facit, amboſque purgandos iubet. Differt tamen hic fluxus à ſecundo, quem à bile vitellina per admixtionem bilis, & pituitæ genita fieri diximus, quia in illo caſu ex ambobus ſimul permixtis tertius quidam humor reſultabat, in hoc autem ambo quidem ſimul ad excitandum morbum concurrunt, ita tamen vt vnuſquiſquè propriam formam in mixto retineat. Nam ad bilis vitellinæ præfatæ generationem non ſatis eſt, vt bilis, & pituita commiſceantur: ſed vlterius neceſſe eſt, illud compoſitum mediante calore conuenienti tempore intercedente, nouam induere formam, per quam bilis vitellina dicitur. Hoc ſen-
D ſu patet in pituita ſalſa, quæ & ipſa propter bilis, & pituitæ admixtionem generatur, diuerſa tamen proportione, quia in hac pituita præualet, in illa verò bilis: vndè vtraque proprium nomen compoſito impartitur. Multis enim pituita à capite deſtillat, bilioſo ſucco permixta, qui tamen à principio nullam ſalſedinem in ore perſentiunt, ſed morbo vlterius progreſſo, idque euenit, quia nondum calor egit in humores præfatos, ita vt nouam introduxerit formam, per quam ſalſedo in eis introducitur. Scio tamen huius effectus aliquando aliam concurrere cauſam, quam alibi indicaſſe me memini. Quia ſcilicet dum pituita ſalſa plurimo ſero diluitur, ſalſus eius ſapor hebetatur, ità vt ſenſum effugiat, intenditur verò, & ſenſu percipitur, eodem ſero temporis progreſſu conſumpto. Nam pari ratione ex longa ebullitione fercula ſalſedinem euidentem concipiunt, quam antea non præſeferebant. Ad fluxum igitur redeuntes concludamus, hunc de quo in præſenti ſententia agitur, à bile, & pituita oriri eo
E modo diſpoſita, vt explicatum eſt. Verum quia præfati humores in tanta copia generari non poſſunt abſque magna inſtrumentorum intemperie. Bilis calidam conſequitur, propter quam pudendum exulceratur, quæ quoniam circa hypocondria, & potiſſimum in hepate generatur, hæc calida intemperie laborare eſt rationabile. Verum quia eiuſdem facultatis inſtrumenta, contrarijs intemperantijs affecta eſſe, eſt impoſsibile propter vicinitatem, vndè vnius partis intemperies proximæ facilè communicatur, ideò non poſſumus aſſerere, pituitæ generationem à frigida intemperie alicuius prædictarum partium dependere. Quamuis ſciam apud vulgares potiſſimum haberi, qui ventriculo frigidam: hepati calidam intemperiem tribuunt. Quæ opinio philoſophiæ principijs, imò ipſi ſenſui aduerſatur: cum conſtet hæ-

patis

patis calorem ad ventriculi concoctionem, ità concurrere, vt eo deficiente, diminuta chilificatio ſequatur: eodemquè exuperante, loco coctionis alimentorum, quæ eſt elixatio quædam, eorum corruptio, ſiuè aſſatio contingat. Hanc verò opinionem, quia firmiſſimis rationibus confutauit Valeſ. in explicatione lib. 6. Epid. ſect. 4. ibi, calidi ventre, frigidi, &c. ideò circà eius deteſtationem vlterius immorandum non eſt. Pituitæ igitur generatio in præſenti caſu à frigida ventriculi intemperie non dependet, ſed, aut à cerebro pituitæ metropoli, aut à calidi innati imbecillitate, cuius gratia, vt lib. 2. de morbis explicauimus, & bilis, & pituitæ plurimum in corpore abundat; quatenus cibi non exactè ſuperantur, vndè ex bilioſis bilis, ex pituitoſis pituita, producitur. Similiter quia iniurijs externis calor naturalis debilis exiſtens, non reſiſtit; ideò frigido dominante pituita, bilis verò, vigente calore generatur. Huius calidi imbecillitatem tibiarum, pedumque tumor indicat, & circuli oculorum intumeſcentia, necnon aſthma à labore, & debilitas. Reliqua ad præſentis ſententiæ explicationem facientia omitto, nè expoſitoris munus exercere videar. Non prætereunda tamen ſunt verba illa, ſi verò euaſerit morbus pituitoſus: & ſi non purgata fuerit febricitat, bile vehementer commota, quia vt mihi videtur plurimum obſcuritatis in ſe continent, pro quarum expoſitione cum plura excogitauerim, tandem particula ἦ, quæ à principio appoſita eſt, idoneum ſenſum, eumque ni fallor, veriſſimum mihi indicauit, qui talis eſt. Dicebat mulierem hoc morbo laborantem inter alia ſymptomata hoc pati, quia dum iter facit, aſthmate corripitur, & debilitatur, ſubiungit modo, ſi verò euaſerit, hoc eſt ab itinere, ità vt non adeò debilitetur, morbus pituitoſus erit, quia pituita prædominabitur, & ratio eſt: quia bile dominante corpora faciliùs diſſoluuntur, debilitanturque, quam vigente pituita, ſi verò non purgata ab itinere febricitet, ſignum eſt, bilem à prædominio peccare, impura enim corpora exercitatione in febrem incidunt, ſi bilioſa fuerint, vt potè bile commota, minimè verò ſi pituita frigida, & humida præualuerit: quippèquæ non facilè accenditur ad febrem. Atquè hoc modo docemur, non ſolùm huius fluoris bilem, & pituitam cauſam eſſe, vt à principio ſtatuimus, ſed etiam quomodò prædictorum prædominium cognoſcatur.

Verſ. 243. Fluit album velut ex ouo, & viſcoſum, &c.

Et hic fluxus pariter à bile, & pituita dependet, differtque à præcedentibus, quia in hoc vterus ipſe malè affectus eſt, & quatenus talis ad materiæ generationem concurrit, quando propter vteri affectionem prædicti humores paulatim in eo congregantur, in eoque alteratione ſubeuntes, omninò præter naturā fiunt. In præſcriptis verò à toto corpore, aut aliqua eius particula immediatè procedebant, ex quo euenit, vt omnia ferè accidentia in hoc fluxu contingentia ad vterum ipſum ſpectare animaduertantur, cui ore ventriculi, cordeque conſentiente, anxietates, animi deliquia, perfrigerationes, ſudores, pulſus celeres, debiles, & intermittentes, & aliquando repentinæ mortes ſuccedunt. Quarè, vt ex hoc morbo euadat mulier, humoris reuulſionem fieri neceſſe eſt, cutimque eam diſpoſitionem contrahere, quam Hipp. deſcribit in textu. Hic morbus vlterius à præcedentibus differt, quia acutus eſt; & citò decernit, in eoquè inflammationem vterum contraxiſſe exiſtimo à violentia partus, quemadmodum exprimitur in textu.

Verſ. 252. Alius fluxus. Purgatur velut à carnibus aſſatis humor, &c.

Hæc eſt alia fluoris muliebris ſpecies, quem à ſanguine corrupto, & exuſto, humori pituitoſo permixto dependere exiſtimo. Id enim atteſtantur, tùm excreta ipſa colorem ſubſanguineum præſeferentia, qualis apparet in ſucco à carnibus, dum igni aſſantur, deſtillante: tùm etiam accidentia, quæ referuntur in textu. Vlceratio, rigor, acuta febris, colorque ictericorum ſimilis. Hæc enim omnia ſanguinis exuſti, & in bilem tranſeuntis ſoboles exiſtunt. Pituitæ verò præſentiam atteſtantur horrores frequentes. Præterea bilem, & pituitam purgandam eſſe iubet Hipp. euidens argumentum, eaſdem in morbo peccare, eaquè tandem exhibet, quæ acrimoniam humorum compeſcunt, lac, & ſerum, reliquamquè viuendi rationem huic intentioni reſpondentem. Verùm, quia in huiuſmodi fluore excretio copioſa eſt, vndè partes naturales proprio nutrimento defraudatæ, debilitantur: ideò prædictis ſymptomatibus cachexiæ cuiuſdam inditia annectuntur, vndè totum corpus intumeſcit, & potiſsimum partes naturali facultati inſeruientes. Hanc noſtram ſententiam confirmant ipſamet contextus verba, dum enim huius affectus cauſam aſſignat Hipp. inquit, ἐπειδάντω αἷμα ἐξαράσσειν ὑπόχολον γένηται,

quamuis

quamuis vox ἐξαραθὲν cuius ſignificatio ambigua eſt, ſententiæ obſcuritatis aliquid afferat; verum ſiuè cum Cornario legamus, poſtquam ſanguis exuſtus, ſubbilioſus factus fuerit, ſiuè exturbatus; vt alij interpretantur, vtraque lectio noſtræ expoſitioni accommodatur. Scimus enim, ſanguine à qualibet cauſa exhauſto, ſiuè ſit labor, ſiuè inedia, ſiue hæmorrhagia, quod remanet ſanguinis, ſubbilioſum reddi. Hac quippe ratione febres meracæ bilis ſuccedere, demonſtrauimus circa initia præſentis libri, ijs quibus ſanguis immodicè fluxit. Quarè ſi hic humor in corpore retineatur, aduſtionem quandam contrahere neceſſe eſt, ſicque bilis exuſta dominabitur. Pituita verò vigebit à viſcerum imbecillitate procedens, quæ cachexiæ quandam ſpeciem inducit, huiuſmodi fluxibus ſatis familiaris, vt vidimus in præcedentibus. Iuxtà ſecundam pariter interpretationem noſtra ſententia verificatur. Quis enim ignorat ex turbato ſanguine, & vehementer commoto, attenuari, & ad ſubbilioſum permutari, ſi ſola commotio febrem excitare poteſt? facta autem huiuſmodi tranſmutatione, humorem in corpore iam excalefacto moram trahentem, exuſtionis nonnihil contrahere eſt rationabile. Concludamus ergò, præſentem fluxum eſſe ſanguinis in bilem corrupti, & exuſti, crudioris pituitæ portione ei admixta.

Verſ. 279. Diuturna porrò eſt ſanioſi fluxus, &c. Mar.n.15.

Quamuis præſens fluxus cum ſuperiori in excretis plurimum conueniat, diuerſum tamen eſſe, & ſymptomata, & curatio adhibita, effectriceſque cauſæ oſtendunt. Hic enim potiùs à ſanie cruenta dependet ex inflammatis vlceribus excreta, quæ abortus, aut partus labores, & violentia ipſi vtero intulerunt. Sanguis enim ad percuſſam partem currens, ſuperueniente inflammatione corrumpitur, & in ſaniem cruentam tranſit, ex corruptione autem, & inflammatione tantum acrimoniæ contrahit, vt mordeat inſtar muriæ: erodatquè, & exulceret pudenda, & quancumquè partem tandem attigerit, ex quibus colligimus: partem in hoc fluxu primario affectam eſſe vterum ipſum: cui, morbo vlterius progrediente, reliquæ partes compatiuntur. Vndè totius corporis impotentia, coloris mutatio ſuccedit, cauæ faciei partes attolluntur, & pedes, cruſque totum à lumbis vſque ad extremos pedes intumeſcit. Ex his ergò, & alijs, quæ in textu afferuntur, præſentis fluxus idea facilè colligi poteſt, ità, vt circa eam vlterius immorandum non ſit nobis. Sicque totam vterini fluxus, tùm albi, tùm fului doctrinam ab Hipp. abſolutam habemus. Cui tamen aliquis obijcere poſſet, non omnes eorum differentias explicaſſe, cùm nulla mentio facta ſit illius fluoris albi, qui pituitoſis mulieribus adeò frequens eſt, per quem excrementa alba, & craſſiora abſque vllo, aut doloris, aut mordicationis ſenſu ab vtero erumpunt, quibuſdam continuò, aliquibus per interualla, pluris mis poſt naturales menſium purgationes per aliquot dies continuos. Pro tutela igitur Hipp. dicimus, fluxus vterinos conſiderari, vel quatenus mulieri, aut morbum, aut mortem inferre poſſunt, & de his præcedens doctrina inſtituta eſt, vel quatenus ſterilitatem inducunt, & hos pertractauit libro ſuperiore, dum de cauſis ſterilitatis ageret. Quia igitur huiuſmodi alba purgamenta mulieri non ſunt moleſta, quamuis ab his ſæpè conceptio impediatur; ideò eorum conſideratio huic loco non conueniebat, ſed libro primo, vbi de his actum eſt ſub titulo mēſium pituitoſorum, quandò à toto deſcendunt, aut tanquam ſymptomata vteri humidioris, ſi ab vtero tantum eorum excretio fiat. De gonorrhæa verò muliebri, quæ fluoris vterini ſpecies quædam eſſe videtur, ſibi agendum hoc in loco non exiſtimauit, quia hæc vtriquè ſexui conuenit. Quando in his libris peculiaria tantummodo mulierum mala tractantur.

Verſ. 291. Quum ad caput conuerſi fuerint vteri, &c. Mar.n.16.

Adnotandum eſt verbum τραπῶσιν, quo indicatur vterum in caput non peruenire, ſed eò conuerti, ità, vt in illud vapores quoſdam malignos tranſmittat, à quibus lædatur. Ad quem affectionis modum per vapores, omnes vteri tranſmotiones reducens Galenus lib. 6. de loc. Aff. vterum à propria ſede moueri non poſſe, vt oſtendat, contrà Præceptorem acriter pugnare non eſt veritus, qui ſæpiſſimè vterum ipſum localiter moueri ſenſu cognouerat. Quicumque igitur Galeni rationibus innixi Medicinæ parentem dereliquerunt, legant quæſo ea, quæ elegantiſſimus Fernelius lib. 6. cap. 15. ſcripſit. Hunc in modum. Galeni motus auctoritate nonnunquam putaui, vterum nihil, aut exiguum à ſede dimoueri. At ægrotarum mulierum modo querimonijs, modo precibus adductus, hunc ſæpè tactu deprehendi inſtar globi cuiuſdam in ventriculum efferri, eumquè grauiter opprimere. Hinc, & ſæpè manu deprehenſus eſt,

eſt, manifeſtoquè in propriam ſedem prolapſus. Nequè id ſanè alienum magis videri debet; quam eiuſdem prolapſus,quo totus ferè procidit. Hæc Fernelius,qui proprio ſenſu cognouit ea, quæ Hipp. inferius manifeſtabit, quando de vteri conuerſione ad varias partes tractabit; Quarè inſipienter ſe gerere mihi videntur illi, qui ſenſum dimittentes rationibus inanibus ſe committunt. In ratiocinatione enim deceptus eſt Galenus, quia non animaduertit,vterum ipſum ſecundum totum proprijs vinculis alligatum, in eodem ſitu permanentem,ſecundum eius partem adeò extendi poſſe in longitudinem, vt ſeptum tranſuerſum attingat,eodem modo, quo in eius prolapſu ligamentis ſecundum naturam ſeſe habentibus, aliquando elongatur adeò, vt eius corpus ad medium coxæ perueniat, ſtultum eſt enim exiſtimare in vteri prolapſu eius ligamenta adeò extendi,vt vterus extrà promineat. Ad caput ergò (vt ad ipſum contextum reuertamur) conuerti vterum intelligit Hipp. quando illùc vapores malos tranſmittit, modo per venas, modo per arterias, aliquando per neruos, & aliquando per occultas quaſdam vias, quorum diſtinctionem indicabunt accidentia concomitantia, quorum exempla quædam adducemus in expoſitione textus,verſ. 199. ſect. ſecundi libri præſentis. Fieri autē in capite hunc affectum cognoſcimus(ait Hipp.)quia in hac parte ſuffocatio definit,& caput grauatur, hoc eſt, poſtquam mulier à ſuffocatione liberata eſt, partem illam ità læſam perſentit, vt in eam ſuffocationem terminaſſe videatur. Cæterum quamuis hoc maximum ſignum ſit conuerſionis vterorum ad caput, quia tamen (vt ſubiungit Hipp.) aliquando in alijs partibus, finem habere ſuffocatio videtur; ideò ſignum certius ſubnectit, hoc autem eſt, quia mulieres poſt ſuffocationem venas in naſo, & partes ſub oculis dolere dicunt, & ſopor altior eas tenet.

Mar.n.16. *Verſ. 297. Si verò ad cor uteri progreſſi ſuffocent, &c.*

Ad cor, ideſt,ad ventriculi oſculum προσιζάνω, hoc eſt progredi, ſiuè hærere vteros, ait hoc in loco Hipp. quia ad eam partem realiter aſcendit vterus,vt ſuprà explicatum eſt, non per ſolos vapores illùc petit; velut in præcedenti.Et quia aſcendendo,partes ſuperiores comprimit, ideò ſuffocationem facit, quæ omnibus huiuſmodi affectibus ſuperuenit, in quibus vterus realiter aſcendit; compreſſione enim ſeptum tranſuerſum læditur, quod reſpirationis principale inſtrumentum exiſtit.

Mar.n.17. *Verſ. 305. Vbi hic fuerit affectionis ſoliditas.*

Si particula ἐνταῦ, vt aduerbium temporis accipiatur,ſenſus erit,in vterorum ſtrangulatione ijſdem ad hypocondria allapſis, quando affectio in ſummo vigore conſtiterit, & vomitus acrium adfuerit, & dolor ad caput, & collum penetrans, tunc tepefactoria eſſe adhibenda, ſi verò eadem particula cauſalis coniunctionis loco aſſumatur, his reddet rationem Hipp. cur ſtrangulatio ex hypocondrijs hæc affectio appelletur,quia nempè in hypocondrijs ſoliditas, & vehementia affectionis conſiſtit, & hoc modo hæc conuenient cum ijs, quæ in eundem ſenſum dicebat ſuperius in vterorum conuerſione ad caput, partem læſam ex eo manifeſtari, quia in ea parte ſuffocatio definit. Vtraque expoſitio eſt tolerabilis, verum poſtrema mihi probatur magis.

Mar.n.17. *Verſ. 310. Quum uerò deorſum tracti fuerint, &c.*

Ex graueolentibus naribus admotis, odoratiſque ſimul inferius applicitis vteri aliquando tanto impetu deorſum ruunt, vt procedant foras, quod non ſemel mihi medicinam facienti contigiſſe memini. Hoc igitur loco nos admonet Hipp. quid ſit faciendum, ſi fortè id contigerit nobis, & ait contraria eſſe adminiſtranda, graueolentia inferius, odorata verò ſuperius adhibentes,curatio vtiquè huic ſymptomati conueniens: ſiuè ſpontè,& ex morbo: ſiuè à medicamentis vteros deſcendere contingat, quæ tamen ſubſequenter proponuntur remedia: pharmacum; ſcilicet,deorſum purgans, & aſininum lac, aut ſerum, contraria ſunt ijs, quibus

Mar.n.33. vterus ſpontè deſcendit: quo caſu ſurſum purgandum eſſe docet inferius ſect. 2. ver. 64. deorſum verò nullo modo, quæ purgatio contrarijs adhibetur, videlicet,quando ad lateris mollitudinem, & hypocondria allabuntur, imò nè ventrem inferiorem quidem colluere permit-

Mar.n.38. tit, quando vteri è pudendis excidunt eodem in loco verſ. 144. Quapropter purgationem hanc inſtituit in gratiam prioris affectus,in quo vteri ad hypocondria allapſi ſtrangulationem faciunt,circà quam adnotatione dignum eſt,Hipp. purgationē ex lacte,aut ſero prohibere ijs, quæ natura ſunt lienoſæ,aut exangues,aut doloribus,aut auriū tinnitibus vexātur: cuius præcepti rationem afferre oportet. Lienoſas natura non hoc in loco tantū ab huiuſmodi purga-

tione

tione reijcit,ſed etiam al ij s pluribus in locis, eas intelligens, quæ ab ineunte ætate lienis tu-
moribus ſunt ſubiectæ, ità vt facilè ijs lien intumeſcat magis , quod manifeſtè indicant verba
illa: ἧσιν ἐθάδες ἀπό νεότητος αἱ νοῦσοι, hoc eſt: quibus familiaritate quadam à iuuentute morbi
hi in conſuetudinem venerunt . Huius verò ea eſt ratio, quia cum lac,& ſerum ad purgandum
in magna copia aſſumi debeat, ab his lien naturali conſtitutione debilis exiſtens facilè intu-
meſcit : quod tamen periculum non incurrunt illi , quibus lien alioqui robuſtus aliqua occa-
ſione intumeſcit.Et ideò non ſunt reprehendendi Medici antiquiores,ſi aliquãdo lienis tumo-
res purgatione ex ſero , & lacte curare tentarunt , vt videre eſt apud Hipp. libro de Internis *Mar.n.28.*
Affect.verſ.141.& 176.ſect.2.& ſect.3.verſ.318.& 321.vbi de lienoſis tractatur.Exanguibus *Mar.n.29.*
verò, & pallidis alia ratione lactis, & ſeri purgationem prohibet, quia ſcilicet calor in his exi-
guus exiſtens à copioſa potione obrueretur.Quoniam verò ſerum,& lac,eo quod actu humi-
da ſunt,& copioſa dantur,in prædictis caſibus prohibentur: eadẽ ratione aquæ thermales vo-
catæ ,quæ in magna copia exhibentur,ijſdem erunt ſuſpecta,quod quidem,an ab aliquo fuerit
adnotatum,neſcio.Scio quidem omnibus exhiberi,vt mirum non ſit : ſi hæ indiſtinctè potatæ
plurimis incommodæ fiant,& maioris mali cauſa, vndè natum eſt prouerbium: *Andare al ba-
gno per le doglie* . Eundem ſeri, & lactis vſum prohibet ijs, quibus aures ſonant,quia cum hoc
ſymptoma capitis repletionem ex imbecillitate arguat, infernum ventrem tanto humore per-
fundere, non eſt tutum: quando caput indè nimis repleri poſſet.

Verſ. 318. Quum uteri ad hypocundria conſtiterint . *Mar.n.18*

Vteri aſcendentes,& ad hypocondria allapſi duplicẽ affectum conſtituere ſolent. Alterum
quidem,ſi poſtquam eò peruenerint,ſtatim in locũ ſuum ſpontè deſcendũt. Et de hoc affectu
actũ eſt in præcedenti ſententia.Qui ſi diutiùs in ipſis moram traxerint,alter affectus inſurgit,
de quo nunc tractatur, & quoniã vtriuſquè affectionis peculiaria adſunt accidẽtia, & inter ſe
diuerſa,quorũ gratia curatio quoquè diuerſa requiritur,ideò diſtinctè de his agere opus fuit,
quod cũ fecerit Hipp.non eſt, vt illũ repetitione vſum dicamus, quod plurimos eorum facere
inuenio,qui eius dicta oſcitanter nimis percurrunt.Cur autẽ vteri aliquando diù conſiſtant ad
hypocõdria,aliquãdo ſtatim deſcẽdãt,ratio referri poſſet in affectionis cauſę firmitudinẽ,& ve
hementiã,cuius ratione curationẽ maiorẽ adhibet Hipp.in hac affectione,quã in præcedenti.

Verſ. 336. Si verò ad hepar conuerſi fuerint vteri,&c. *Mar.n.19.*

De hoc eodẽ affectu paucis euariantibus actũ eſt libro de Natura mulieb.verſ.29.& libro *Mar.n.3.*
huic præcedenti verſ.193. vbi cauſas diligentius explicauit, hoc enim in loco ſcopũ ad cura- *Mar.n.17.*
tionẽ potius habuiſſe videtur,vbi adnotat,tantummodo huic malo ſubiectas eſſe virgines ma-
turas viro, & quæ viduæ permanſerunt,& ſteriles ex partu (hoc eſt cũ natura fœcũdæ eſſent,
ex partu in aliquã vteri affectionẽ inciderunt,propter quã in poſterũ concipere nõ poterunt.)
Huius verò ſterilitatis cauſas referens ſubiungit.Nõ enim prodit puerperij purgamentũ,& nõ
intumeſcit vterus,nequè mollitur,nequè vomunt . Quæ verba diligenter examinare oportet,
Quippè,quibus morbi cauſas deſignauerit,qua igitur ratione puerperij purgamẽta hũc mor-
bum præcauere poſſunt? dupliciter.Primò,quia ab hac purgatione humectatur vterus,dum à
venoſo genere in ipſum humores per plures dies confluunt,qua præcedẽte humectatione nõ
facilè indè reſiccatur,cuius reſiccationis cauſa,vteri ad hepar conuertantur, vt ex libro ſupe-
riore,verſ.193.cõſtat. Secundò,quia per huiuſmodi purgationẽ humor quilibet in vtero con-
gregatus educitur,cuius præſentia vterus malè afficitur,& ad hunc,alioſq. morbos diſponitur.
Et non intumeſcit vterus(ſubiungit Hipp.alterã inferens cauſã,quæ hunc morbũ excitare po-
teſt,ſicuti enim vteri magnitudo eſt cauſa,vt nõ facilè conuertatur,& de loco ad locũ mouea-
tur,ità eius paruitas eſt cauſa,cur ex leui occaſione cõmoueatur.Nã vtero paruo exiſtẽte ma-
ius ſpatiũ relinquitur in ventre , per quod moueatur. Hãc enim conuerſionis cauſã adnotauit
loco citato de morbis mulierũ:Eſt enim(dicebat)ipſis locus ſpatioſus, vt conuertantur. Adde
etiã vteri paruitatẽ leuitatẽ annexã habere,quã cauſã eodẽ loco aſſignabat , cur ſurſum faci-
lius feratur.Nequè mollitur(ait)tertiã innuens cauſam, propter quã vteri aſcendant , ſiccita-
tẽ nempè,mollities enim ſiccitati opponitur,quã quidẽ cauſã proprioribus vocibus deſigna-
uit libro præcedenti,hunc in modũ:Reſiccati à labore vteri conuertuntur, quia vacui ſunt, &
leues . Neque vomunt,addidit pro poſtrema cauſa.Vomitus enim partes ſuperiores euacuat,
quarum repletiò hyſtericas plurimum lædit, vndè harum nonnullas acidum euomere , dum
acceſ-

acceſſione præmuntur, in vteri conuerſione ad hypocondria dixit, quam proximè.

Mar.n.19. *Verſ. 350. Virginem verò perſuadeto, vt viro cohabitet, &c.*

Adnotanda eſt curationis diuerſitas; quæ hoc loco virginibus præſcribitur, quia ni fallor Hipp. conſilij ratio non ità planè conſtat. Vſum namquè medicamentorum ad vterum ipſum improbat, eo quod (ſi rectè ſentio) propter earum partium anguſtiam parum vtilitatis, indè ſperari poteſt. Nec virginalis pudor earum partium contrectationem, abſque fructu admittit. Certum eſt enim, vocem illam ad nares, corrigendam eſſe ex lib. de Natura mul. verſ.40. vbi legitur, ad vteros verò nihil adhibeto, ſi enim naribus nihil adhibendum eſſe dixiſſet, fruſtrà inferius repetijſſet, nequè aliquod odoratum olfaciat, imò quia odorata prohibet, malè olentia admittere videtur. Verum cur medicamentum purgans, quod cæteris mulieribus præbet, virginibus interdicit? ſufficientem rationem aſſignare non valeo. An fortaſsè, quia virginibus vteri ob paruitatem, & leuitatem facilius aſcendunt; quam cæteris, vndè inanitione à pharmaco accedente timendum eſt, nè à morbo, aſcendentibus vteris corripiantur? quod malum à virginibus eò diligentius auertendum eſt, quando his remedia ad vterum adhibere non licet, per quæ vteri in naturalem ſitum redeant. Ratio (ni fallor) ſatis probabilis eſt, qua meliorem ſi audiero, amplexabor libenter. Hoc autem in loco communis interpretatio corrigenda eſt, vbi legimus. Nequè medicamentum ieiuna bibat, hæc enim non eſt verborum ſeries in græco contextu, in quo ità legitur, μὴ δετό φαρμακον πίνειν, νῆςα τον καςορα και κόνυζαν δέ ἐν οἴνω ως ευοδεςατον πιειν, hoc eſt, nequè pharmacum bibat. Ieiunæ autem caſtoreum, & conizam in vino quam odoratiſſimo bibenda dato. Hancquè verſionem confirmat lectio libri de Nat. mul. vbi inquit Auctor. Nequè pharmacum bibendum dato. Verum conizam & caſtoreum in vino ieiunæ exhibeto.

Mar.n.20. *Verſ. 354. Si verò vteri intumeſcant.*

Verbum φλεγμήνωσι, quod & inflammari, & in pituitam verti, & intumeſcere ſignificare poteſt, iuxtà poſtremam interpretationem accipiendum eſſe, hoc in loco exiſtimo, quia ſi in primo ſignificato, cum interpretibus accipiatur, aſſerendo, vteros circa latus inflammari, quando ſurſum aſcendunt, quomodo ijſdem deſcendentibus inflammatio ſtatim ceſſat? quæ firma, & permanens affectio exiſtit? in præfata igitur ſignificatione illud accipientes Hipp. nobis proponere affectum quendam, in quo vteri ad ſuperiores partes conuerſi, tumorem in latere efficiunt, illius inſtar, quem ad hepatis regionem in præſcripto affectu excitari ſignificauit. Verum, quæ pars eſt hæc, quam πλευρὸν, hic vocat Hipp.? Hæc dictio eam partem propriè ſignificat, quæ ex coſtis, & muſculis intercoſtalibus conſtat, vnà cum membrana ſuccingente, quam pleuram communiter dicimus, cæterum, quomodo ad hanc partem peruenire vterus poteſt, ſi ſita eſt ſuprà ſeptum tranſuerſum? Dico, tumorem fieri ſub coſtis à latere non in ipſamet regione coſtarum, & lateris proprie dicti, ſed paulò infrà, & hunc ſitum indicare voluit Hipp. per additionem propoſitionis παρα, hoc eſt propè, ibi ergò, hoc eſt ſub coſtis mendoſis vterus cõſiſtens tumorem facit; qui ſi ab exterioribus partibus abſcedens intrò conuertatur ad hypocondria, ſuffocationem inducit, vt ait Hipp. inferens: dum tumor ad contactum apparet exterius, ſtrangulationem non contingere. ex quo quæſitum oritur non diſſimulandum, cur vtero ad hepar allapſo, & tumore manifeſto apparente ſuffocatio fiat: nequaquam verò, ſi in latere ad hypocondria tumor perſentiatur. Huius diuerſitatis, hanc eſſe rationem exiſtimo. Suffocatio ab vtero ea ratione contingit, quia ſepti tranſuerſi compreſſio aliquo modo fit. Quando igitur vteri ad hepar aſcendunt, & in ea parte tumorẽ faciunt, hepar à tumore compreſſum ſeptũ tranſuerſum cõprimit, vndè ſuffocatio oritur. Quũ verò ad latus conuertuntur, quia hepar non cõprimitur verſus ſeptum tranſuerſum, ſi tumor partes exteriores occupat, ſeptum tranſuerſum liberum remanet, quod interius ſituatum eſt, atquè hoc modo non fit ſuffocatio, niſi tumor ad partes interiores, & ad ſeptũ tranſuerſum conuertatur.

Mar.n.21. *Verſ. 370. Si uteri ad latera allapſi fuerint.*

Quid agendum ſit poſtquam vteri ad latus intumeſcentes, indè ad hypocõdria conuertuntur, & ſuffocant, docuit in præcedentibus Hipp. Nunc verò, curationem docet adminiſtrandam, quando in ipſo latere conſiſtunt, tuſſimquè, & dolorem ſub latus inducunt. Idque adeò apertis tractat verbis, vt ſimplex lectio vnicuique ſatisfacere poſſit. Hæc tamen attigiſſe volui, vt demonſtrarem, quæ hoc in loco proponuntur, affectum continere à præcedenti

penitus diuerſum, in gratiam eorum, qui repetitiones in Hipp. doctrina, tàm facilè adnotare ſolent.

Sectio Secunda.

Verſ. 30. Si vteri ad coxam decurrerint. Mar.n.31.

Superius curationem docuit Hipp. conuenientem ijs, quibus vteri ad coxendicem conuertuntur, & in eũ incumbunt, adeò, vt ibi ſuppurentur. Sanguine enim (dicebat lib. 1. verſ. 103.) Mar.n.8. fruitur caro ipſa, vt potè oſculo vteri coxendico adiacẽte, & impletur caro ab ipſo, nõ tamen exterius tumor prominet, quemadmodum in lateris mollitudine, qui quidem ſanguis cũ exitum non inueniat in pus vertitur, & tandem mortẽ inducit. Huic affectioni non abſimilẽ proponit modo, in qua vteri ad coxam decurrunt quidẽ, in eam tamen non incumbunt, ità vt ſup-
B puratíonem faciãt, vndè effectus ſuperiore tutior, & leuior inſurgit. Inter ſymptomata autem, quæ præſentem affectum concomitantur, menſtruorum enumerat ſuppreſſionem, eiusq. cauſam in ſanguinis craſſitiem refert, indicans ex hac vterorum tranſmotione nõ omninò ſupprimi mẽſes: niſi ſanguis ſolito craſſior fuerit, cæterũ ſi abſque ſanguinis craſſitudine in hac tranſmotione menſes non ſupprimuntur omninò, cur hanc conditionẽ non appoſuit Auctor. lib. de Nat. Mul. verſ. 96. vbi de hoc eodem affectu tractatur? Sed ſimpliciter dixit menſes non prodeunt? An quia fortaſsè non datur caſus tranſmotionis vterorum in coxam cum ſanguinis tenuitate? eo quod ſanguis tenuis exiſtens aliam tranſmotionem faciat? quod ſi verum eſt, ſiuè hæc cauſa apponatur, ſiuè taceatur; ſemper verum erit dicere, in hoc affectu menſes ſupprimi, cauſam verò hoc in loco appoſuit ſanguinis craſſitudinem, quod perfectius opus hoc eſſe indicat; quam ſit liber de Natura muliebri, vt in illius proemio adnotauimus.

C *Verſ. 34. Si uerò curata fuerit, uteros cum fœniculo curato.* Mar.n.31.

Curatam intelligit mulierem, quando accidentia præfata in textu, ſedata fuerint, dolores inquam, & morſus ad imum ventrem, & ad lateris mollitudinem, in quorum gratiam præcedens curatio inſtituta eſt. His enim ſedatis ad vterum dirigendum, & in ſitum naturalem reducendum remedijs præſcriptis in textu ſe conuertit.

Verſ. 199. Si ad crura, & pedes conuertantur. Mar.n.42.

Conuerti vterum ad aliquam partem intelligit Hipp. vt ſuperiùs explicatum eſt, quando malignos quoſdam vapores ad illam tranſmittit, modò per venas, modò per arterias, aliquando per neruos, prout accidentia ipſa indicant. Quoniam ſi ea adſint, quæ neruorũ generi conueniunt, prædictorum vaporum ductus erunt nerui, quemadmodum euenit in præſenti caſu, in quo digiti contrahuntur, & nerui circà femur comprimuntur: Si verò per arterias ferantur,
D id ſignificabunt accidentia arteriarum peculiaria, aut earum principij, quod quia in præſenti caſu aliquando eueniſſe compertum eſt, ideò ſubiungit Hipp. ſi verò loqui non poterit, crura derepentè frigida comperies, & genua, & manus, &c. Hæc enim vapores malignos per arterias ferri ſignificant, vndè eorum principium cor compati eſt neceſſe. Hinc aphonia, cordis vibratio, extremorum refrigeratio, & alia ſymptomata, quæ referuntur in textu, quæ modo neruorum genus affici: modò arteriarum atteſtantur.

Verſ. 233. Si uelut in callum indurati fuerint uteri, &c. Mar. n.45.

Septem diſtinctis modis vterus duritiem contrahere ſolet. Vndè ſeptem capitibus totam hanc materiã comprehendit Hipp. Primò enim loco de ea duritie tractat, quę, & vteri corpus, & os occupat, per quã inæqualiter indurãtur, eo modo, quo durus ſentitur ſacculus paruis lapillis repletus, prouenitq. à materia diuerſimodè diſpoſita, & impermixta per vteri poroſitates
E diſperſa, cuius pars ſiccior concreſcit magis, quã humidior, amboq. ſimul confusè præfatã duritiẽ conſtituũt. Huius duritiei ſenſus index eſt: tangẽti enim aſpera quædã, & inæqualis durities ſeſe offert, menſesq. cõparentes arenoſi ſunt, quatenus præfatæ materiæ portio cum ipſis menſtruis expurgatur. Secunda duritiei differentia cum præcedenti conuenit, tùm duritie, quæ in vtroque caſu magna eſt inſtar calli, quam, vt indicaret, vſus eſt verbo, σκύρωθῶσιν, tùm quia hæc pariter communis eſt, & vtero, & eius orificio. Differt verò à ſuperiori, quia præſens durities æqualis eſt, & ſibi ipſi continua inſtar lapidis, illa verò inæqualis, & diſcreta, vt explicatũ eſt, quæ diuerſitas fortaſsè eſt in cauſa, cur os vteri in priori nõ exactè clauditur, vndè menſibus patet via, quod in hoc non conuenit, menſes enim penitus occultantur, quod voce

ἐπιλυγίζονται pro ἐπηλυχίζονται ſignificare voluit Hipp.quemadmodum locus de Nat.mul.ſect. 2.verſ.302. apertè indicat, vbi quod hoc loco ſcriptum eſt ἐπιλυγίζονται ibi κρύπτεται legitur, hoc eſt occultātur, quā dictionē ſatis impropriè tranſtulit,obtorquētur,Germanus interpres. In tertia verò ſpecie durities non adeò calloſa eſt, vndè diuerſa voce vſus eſt σκληρανθεῖσι, quæ paulò remiſſiorem duritiē importat,eſtq.peculiaris eorū tumorū, qui propriè ſcyrrhi dicūtur, conuenit tamen & hæc durities,& ipſi vtero,& eius oſculo,& in hoc differt à ſequenti;quarta in ordine,in qua os tantummodò ſcyrrhoſam duritiē cōtrahit. Quintam poſt has differentiam deſcribit,in qua vterus induratus prolabitur in pudendum, vndè durities exterius inguinibus communicatur,duritiemq.hanc canceroſam vocat.Sexto verò loco eam deſcripſit,quæ à ſiccitate prouenit,communisq. eſt,& vtero,& eius oſculo.Septimam tandē, & vltimam duritiei ſpeciem proponit, quæ à repletione ortū ducit, quod ex eo colligitur, quia Hipp. huius curationem abſoluit non emollientibus modo, ſed euacuantibus maximè, & hæc durities in vteri oſculo adnotatur,quod & durum,& diſtortū perſentitur.Et hæ ſunt omnes duritiei differētiæ, quas,aut vterum,aut eius oſculum contrahere obſeruatum eſt, & quia earū cauſæ ſunt diuerſæ, ideò curationis modos diuerſificari neceſſe eſt. Quod tanto artificio fecit Hipp. vt nullus poſt ipſum hanc materiam integrè pertractaſſe appareat. Hæc igitur ità breuiter attigiſſe ſufficiet. quando in ipſius contextus verbis nulla ſe prodit obſcuritas.

Mar.n.51. *Verſ.348. Si grumoſi facti fuerint vteri.*

Sanguis in venis per vterum diſſeminatis conſiſtens, exitu ei denegato aliquando cōcreſcit veluti grumefactus, vndè ſi os vteri digito pertractetur,orobi grana in vtero contenta eſſe videntur,quæ non in cauitate vteri,ſed in tunicis exiſtunt. Sunt enim præfati ſanguinis reliquiæ per humidioris partis conſumptionem induratæ adeò, vt tangenti ſe prodant,huiuſmodi verò grumefactio peculiariter in vtero contingit, tùm quia craſſioris ſanguinis eſt receptaculū,tū etiā quia à frigido ambiēte per pudendū ipſi vtero cōmunicato craſſeſcit facilè,& grumeſcit, quod ceteris particulis nō eſt cōceſſū.De hoc igitur affectu nūc agit Hipp.cuius curationē inſtituit per ea,quę vehemēter incidūt, & extenuāt,vteroſq;à ſāguine in ipſis cōtēto expurgāt.

Mar.n.51. *Verſ.354. Si vteri præter naturam hiarint.*

Immodicas vteri apertiones tribus capitibus diſtinxit Hipp.eo ꝙ triplici modo vterū pręter naturā hiare obſeruatū eſt, & primo loco de ea loquitur,quę ſimplicior eſt:in eaq. vterus ipſe nihil mali habet,& ideò ſolis adſtringentibus pro eius curatione vtitur. Huius apertionis cauſam afferens inquit: Morbus autē corripit ex fluxu ſanguineo, ab eo enim os vteri humectatū laxatur,vt conſtringi,& claudi non poſſit,huic aliam ſubnectit cauſam, inquiens. Fit etiā, quū menſes ſuppreſſi derepentè eruperint. In quorū verborum tranſlatione Interpres mellis dulcedinem nobis occultauit.Græci enim codices omnes in numero plures legūt hoc pacto, generantur autem,quū menſes copioſi derepentè eruperint. His enim indicat Hipp. explicatam cauſam,non oris vteri apertionem, ſed etiam fluorem ſanguinis illius cauſam excitare, ità vt menſes ſuppreſſi,indèquè copioſi erumpentes,& oris vteri apertionem,& fluxum immodicū inducant.Nam à principio huius libri dum cauſas rubri fluxus enumeraret,inquit. Fit etiā ex menſiū eruptione, quum concluſi derepentè eruperint. Alterā oris vteri apertionem deſcribens ſecundo loco, ſuperiori maiorem facit, non ſolū per additionem particulæ præpoſitiuæ ἀνὰ, quæ augmentum ſignificat, dum inquit ἀναχάνῃ, ſed etiam per illa verba ampliùs,quā in menſibus ſolet? quaſi in præcedenti os vteri apertū ſit tantummodo, quantū in naturali menſium purgatione aperiri ſolet.Quia verò in hoc aperitur magis, ideò infert,mēſes ità fiunt plures,cuius conſequētię ratio deſumenda eſt ab ijs,quæ de cauſis ſuppreſſionis menſiū adduximus ſuperiori libro verſ.41.indicātes,quò latius vteri os aperitur,eò copioſiores menſes fluere,quia plura venarum,quæ in vterū deſinūt,orificia; ex apertione illa detegūtur,eaq. in eo ſāguinem fundunt,& in hoc præſens fluxus differt à præcedenti. Differt etiā ratione efficientis cauſæ,hanc enim fieri,inquit,ſi quid corruptū in vtero permāſerit,aut ex partu vterus ipſe aliquam magnā læſionem paſſus fuerit: quorum neutrum in præcedēti concurrit.Corrigenda eſt autem Cornar. interpretatio in verbo εὑρήσει, quam in ſecunda perſona tranſtulit, à lectione lib.de Natur.mul. verſ.389. ſect. 2. deceptus, quando in alium ſenſum hoc in loco recipitur. Inquit enim in pręſenti affectu genituram vtero non adhærere,nequè intus permanere,ſed ſtatim exire, quæ ſi aliquando retineri contingat; oſculum comperit diſparatum: vndè tandem

egre-

egreditur, libro autem de Nat. Mul. legitur hoc modo, & ſi digito contigeris os vteri inuenies diſparatū, quarū lectionū vtraque proprio in loco rationabilis eſt, & verū ſenſum admittit, neq; quaquā verò ſi inuicem confundantur. Tertiò tandem loco apertionē quandā vteri deſcribit, quæ omniū leniſſima eſt, & ideò pro ea ſignificādā vſus eſt voce ἀναςομώσεσι, quæ paruā apertionem importat, & ideò Medici hanc paruorū orificiorum venarū peculiarem fecerunt, quod vt euidentius etiam nobis indicaret, addidit: & non concluſi, quaſi hæc operatio media ſit inter eam, quæ in menſibus ſolet, de qua egit primo loco, & naturalē occluſionem, ex quo euenit, in hoc affectu aliquando purgationes non modò copioſiores naturali periodo non fluere, ſed ſæpè artis auxilio per colluſiones, & ſuffimenta prouocādas eſſe, quod ſi aliquādo copioſiores fluant, quā par ſit, id ſanguinis tenuitati potiùs imputandum eſt; quam immodicę apertioni, idq. ſignificare voluit Hipp, dum dixit, ſi verò menſes eſſloruerint, hoc eſt, floridū colorē contraxerint, qui ſanguinis tenuioris proprius eſt; plures fiunt, & deteriores, & liquidiores, & frequentes, cognoſcitur verò hic affectus ex contactu, quia os vteri non hians eſt, vt in præcedentibus, ſed leue, vndè de facili aperitur, & clauditur. Cæterùm etiam ſi apertio hæc prædictis ſit leuior, ab eadem tamen cauſa dependet, à qua, & proximè explicata, & eadem ei curatio debetur.

Verſ. 384. Si verò tumidi fuerint, menſes, &c. Mar.n.54.

Quia, vt alias indicauimus, hæc vox φλεγμονὴν pro intumeſcentia ab Hipp. ſæpiùs vſurpatur, in eandem ſignificationem etiam hoc in loco recipienda eſt. Verùm quia vterus in tumorē attollitur à pluribus cauſis, pro harum diuerſitate diuerſas etiam huius morbi ideas deſcripſit: easq. ad tria capita reduxit. Primò enim agit de eo vteri tumore, qui febrē acutā adiunctam habet, & delirium, vomitus item, dolores, animi deliquia, aliaq. ſymptomata in textu enarrata, quæ manifeſtè indicant, hunc vteri tumorem inflammationis participem eſſe, imò veram inflammationē dici debere. Circà curationē verò adnotare oportet; eam; quæ hoc in loco præſcribitur, minimè conuenire à principio, & dum in vigore eſt inflāmatio. Nam eo tempore ſuſpecta videtur purgatio per ea, quæ quarto Acutorū adnotantur. Minusq; conueniunt fomenta odorata, & ſubdititia in textu propoſita, caliditate enim plurimū lædere poſſent. Nec vteri purgatio eo tempore conueniens eſt, per ea potiſſimū medicamenta, quæ ab Hipp. proponuntur. Quarè hæc curatio conueniens erit, quandò feruore inflāmationis ſedato, humores, qui in vtero permanſerunt, & affectio ab inflammatione introducta, curationem ad ſe trahunt. Idq; ſignificare voluit Hipp. dum dixit: Quum ſic habuerit, hoc eſt modo proximè deſcripto, quando, ſcilicet, iam aluus aqua repletur, vmbilicusq. prominet, & pedes intumeſcunt. Nā hæc cōtingunt, quandò vi inflāmationis ingens facta eſt humidi colliquatio, quæ verſus vterum confluens, & vterū, & abdomen aqua replendo tumefacit, partesquè ſuperiores extenuantur ob colliquationē, indèquè cætera enarrata ſymptomata inſurgūt. His enim præsētibus, iam morbus ex acutie decidit, curatioq. ab Hipp. deſcripta morbo erit conuenientiſſima. Curationem verò à principio inflammationis faciendam non appoſuit, quia vteri tumorem curare intendit, qui in principio, & dum in vigore eſt inflammatio, nondum conſpicuus eſt, quandoquidem de curatione inflammationis, quatenus acutus eſt morbus, alibi pertractauit. De hoc eodem affectu actum eſt libro de Natura Muliebri, verſ. 134. verùm præſentis loci doctrina longè perfectior exiſtit.

Verſ. 407. Si in ventre non habeant tumeſcentibus vteris. Mar.n.54. 55.

Alium tumorem hoc in loco deſcribit Hipp. non diſſimilem tumori grauidarum, quod inſinuauit, dum dixit, ſi in ventre non habeant, tumeſcentibus vteris. Hoc enim pacto vertenda ſunt verba Greci contextus, quæ diuidendo Interpres, priora. Si in ventre non habeant præcedentibus coniunxit parum rationabiliter iudicio meo, quaſi mulier ex præcedenti malo ſaluari nequeat, niſi concipiat in vtero, quia non eſt rationabile, eam concipere poſſe, niſi prius in totum ſanetur vterus, eo verò ſanato, mulier non amplius interire poteſt ex eo morbo, qui totus ab vtero dependebat, nec eſt neceſſe eam concipere. Agit ergò Hipp. de eo tumore vteri, qui haud parum differre videtur à tumore vtero gerentium, à præcedenti verò plurimum differt, & idea, & curatione, in eo enim propter inflammationem in tumorem attolluntur vteri, in hac verò tumidi fiunt, quia varijs ſuccis replentur; qui non in ipſius vteri poroſitatibus, aut ſubſtantia, quemadmodum in inflammationibus, conſiſtunt; ſed in eius cauitate, &

 ideò

ideò huius curatio per ſola purgantia, & totum, & vterum abſoluitur: idquè leui negotio, vt innuit Hipp. in contextu, dum inquit; Purgata verò ſana euadit.

Mar.n.56. *Verſ. 415. Si intumuerit vterus, vellicatur.*

Hæc eſt tertia tumoris vteri differentia, in qua vterus ab humoribus corruptis intumeſcit, vndè accidentia præcedentibus longè grauiora inſurgunt, conuenit autem hæc cum priori, quia in vtraque adeſt inflãmatio: materia morbifica in vteri poroſitatibus putreſcente: differũt verò tùm ratione materiæ, quæ in præſenti eſt humor à sãguine plurimũ recedẽs: bilis fortaſsè, & pituita. In priori verò ſanguis erat purus, & ſincerus ſaltem à prædominio, quod venæ illæ rubræ in pudendo cõſpicuæ, aranearum telas æmulantes, oſtendunt, & hæc de morbi idea ſatis dicta ſint. Circà verba ipſius contextus, adnotare oportet in omnibus græcis exemplaribus legi οὐδὲ ἡ ὑστέρη ἐνεργεῖ, quæ verba interpres vertit: Neque reliquus ſenſus operatur. cum tamen iuxtà veram ſignificationem verti debeant. Neque vterus operatur, indicans per hæc vterum in hoc affectu nihil dimittere.

Sectio Tertia.

Mar.n.58. *Verſ. 9. Si ignis ſacer in uteris fiat.*

Negari non poteſt, quin hoc in loco eryſipelatis vteri doctrina repetatur, quãdoquidem in præcedentibus eadem morbi eſſentia cum iiſdem ſymptomatibus pertractata eſt. Id autẽ caſu cõtigiſſe dicerẽ, probabileq. eſt Hipp. præcedentem doctrinam proprio Marte conſcripſiſſe hoc loco, quia verò de eodem affectu lib. de Natura mul. paucis euariantibus pertractatum inuenit, eam tractationem in propriæ comparationem ad latus deſcripſiſſe: quam tranſcriptores in ipſum contextũ reponentes, doctrinam geminatam reddiderunt. Certum eſt enim hæc, quæ de vteri eryſipelate hoc in loco afferũtur, penitùs reſpondere ijs, quæ in lib. de Nat. mul. ſunt tradita, curationem tamen huius morbi in vtero gerentibus, quæ ibidem habetur, in hunc locum transferre neglexit, quppèquæ ad morbi curationem nihil faciat, ſed ad fœtus conſeruationem tantummodo, vt loco citato indicauimus.

Mar.n.59. *Verſ. 24. Aqua intercus ſi in uteris fiat, &c.*

Hæc eſt illa hydropis ſpecies, de qua fuſiùs tractauit ſecundo loco lib. 1. ſect. 2. verſ. 18. cuius eſſentiam ibi ſatis abundanter explicauimus. Hic autem de illius curatione tantummodo agitur, vbi omnium vteri affectionum cõpendiaria curatio deſcribitur. Vnam verò, & eandem eſſe affectionẽ atteſtantur, & accidentia ipſa, & curatio, quę vtroque in loco proponitur, quam tamen adminiſtrandam ſupponit Hipp. eo tempore, quo mulier vtero non gerit. Multa enim continet, quæ abortum facere poſſent. Quia igitur de hac hydropis ſpecie loco citato à nobis actum eſt, in eiuſque explicatione quam plura adnotauimus, ea indicaſſe nunc ſatis erit.

Mar.n.60. *Verſ. 37. Alia aqua intercus uterorum, &c.*

Hæc verba in omnibus Græcis exemplaribus hoc pacto leguntur, ἄλλο ὁμοίως ὕδερον μητρέων, hoc eſt aliud ſimile hydropi vterorũ, quæ lectio huius loci adeò propria eſt, vt eam alterare abſquè manifeſta corruptione, ſit impoſſibile. His enim indicatur, præſentem affectum ſimilem eſſe hydropi vteri, quamuis re ipſa non ſit hydrops, conuenit enim cum hydrope in excretis, differt verò, quia ad fluxus vterinos potiùs, quam ad hydropem eſt referendus. Quarè & curatio ipſa ab hydropis curatione plurimum differt. Adnotentur autem illa verba: ſi vteri egreſſi fuerint, quæ Cornarius cum præcedentibus coniunxit: cum tamen ad ſubſequentia melius referantur, ità vt ſenſus ſit. Si in hoc morbo vteri egreſſi fuerint. (Nam fortaſſe id frequentèr euenire obſeruauerat) tunc curatio eſt adhibenda, quæ in fluore albo præſcripta eſt ſecundæ ſpeciei, de quo lib. 1. verſ. 63. actum eſt, quo in loco curationem abſoluit adſtingentium vſu, quæ in vteri prolapſu ſunt conuenientiſſima.

Mar.n.61. *Verſ. 45. Si uentus in uteris fuerit.*

Mirabuntur, ni fallor, Medicorum plurimi: quomodo Hipp. accidentia in textu enarrata ad flatus referat in vtero concluſos, quæ affectioni flatulentæ nullo modo conuenire videntur. Omnia enim ferè caliditàtis exceſſus ſunt ſoboles, flatus verò à diminuto calore produci Galeno concedunt omnes. Admiratio tamen ceſſabit, ſi quæ de flatuum generatione à Præceptore ſtatuta ſunt, in memoriam reuocabuntur. Libro enim de locis in

Mar.n.56. hom. verſ. 289. ſect. 2. humida, inquit reſiccata flatum faciunt: vndè obſeruatum ab eo legimus.

gimus. 4. Acutor. verſ. 340. legumina viridia, & macerata minus flatuoſa eſſe, quam exic- Mar.n.59.
cata, eo quod humiditas copioſa, quæ in viridibus, & in maceratis abundat, non ità facilè reſiccatur, vt in flatum conuertatur. Quam quidem Hipp. ſententiam contrà communem Medicorum opinionem defendimus in expoſitione loci citati. Si ergò flatus ab humiditate reſiccata producuntur, quod abſquè calore fieri non poteſt, ſequitur, vbi multum ineſt humoris, etiam caloris copiam concurrere, vt flatus producantur, & quia in ventre calor
maximè viget, & humidi plurimum, vt libro 1. de Diæta. verſ. 163. adnotauit Hipp. ideò Mar.n.12.
ibi flatus etiam plurimi generantur. At in vtero, vbi caloris non adeſt copia, raro flatus generantur, propter humidi abundantiam caloris reſpectu, & ſi aliquando producuntur, à calore immodicè aucto euenire dicendum eſt, quo caſu vterus non vehementer lædi non poteſt, & cum eo totum corpus alterari. quod ſi fortè flatibus in vtero genitis non pa-
B teat exitus, hi vterum ipſum diſtendentes, plurima ſymptomata excitant, quæ afferuntur in textu, quorum cauſa eſt caloris exceſſus, cuius ipſimet flatus participes fiunt, tùm ratione efficientis cauſæ, tùm etiam, quia à loco calido exeunt. Hanc rem nobis indicauit Hipp. inferius, de flatu in vtero concluſo ſermonem habens: cuius materiam ſemen conſtituit, hoc enim, vt ipſe inquit, ſi fortè in vtero receptum non concipiatur, nec exeat foras, corrumpitur, caloreque intenſiori in illud agente, in flatum vertitur, qui cum agentis, & materiæ naturam conſequatur, acris fit, & mordax; ita vt accidentia in textu ibidem relata, his non diſſimilia excitare poſſit.

Verſ. 113. Quum mulieri mamma aſpera facta fuerit. Mar.n.66.

Ομαζός τρηχὺς dicitur hoc in loco affectio quædam, per quam mammæ duris quibuſdam tuberculis intumeſcunt, tumore inæquali, ac ſi petris plenæ eſſent, τρηχὺς enim pro τραχὺς frequenter vſurpatur, quod etiam adnotatur in Lexico, à quo ſenſu non longè mihi receſſiſſe videtur Erotianus in expoſitione vocis τριχιάσηται, hunc enim locum reſpexiſſe aſſerendum eſt, quamuis, quod habet communis lectio τρηχυς γένηται fortaſsè legerit ipſe τριχιάσηται, exponit enim ἡ περι τους μασὺς ἀπόστασις, hoc eſt abſceſſus circa mammas, etſi longè diuerſum ei ſenſum tribuerit eius interpres, & rationi, & verborum proprietati penitus alienum, dum vertit, dicitur τριχίασις ſciſſura in mamillis. Απόστασις enim propriè abſceſſum ſignificat, non ſciſſuram, ſed & curatio, quam huic morbo præſcripſit Hipp. tuberculis accommodata eſt: non ſciſſuris. Adde etiam, malum hoc ad ſuppurationem aliquando conuerti, vt adnotatur in textu, quod tuberculis tantummodo conuenit. Iiſdem rationibus alius excluditur mamillarum morbus, de quo mentionem facit Ariſt. 7. de Hiſt. Anim. 11. eumque τριχίαν vocat, & pilare malum tranſtulit Interpres. Perperam igitur expoſitores quidam
D pro τρηχυς, τριχυς legentes, obſcuritatem huic ſententiæ attulerunt.

Nota ad finem libri primi Morborum Mulierum adſcripta.

Verſ. 4. Si verò antiquior fuerit puer cæparum externas partes, &c. Mar.n.1.

Cum omnia Græca exemplaria ἔξωθεν legant communi conſenſu, qua ratione ductus Interpres, internas cæparum partes tranſtulerit non inuenio, & eò maiori admiratione digna eſt huiuſmodi interpretatio; quando certum eſt cæparum internam partem cauſticæ facultatis non nihil participare, ità, vt in anum infantis indita partem vlcerare facili negotio poſſet. Accipiendus eſt igitur cortex exterior; vt qui ſiccus exiſtens minori acrimonia præditus eſt, vndè infanti nihil incommodi afferre poteſt. Addidit etiam cum melle, quæ vox in Græcis
E exemplaribus non reperitur, vndè corruptum textum eum habuiſſe dicendum eſt.

Verſ. 5. Si lac non fuerit, recentis tritici farinam elotam melle, ac oleo amixto, &c. Mar.n.1.

Quia omnes Græci contextus non ῥοφῆται, vt tranſtulit Cornar., ſed κλύσαι, hoc eſt infunde, legunt, verba hæc in alium ſenſum prolata eſſe mihi videntur, continent enim clyſma ad aluum puerorum ſoluendam, cuius gratia lanam melle intinctam in prima eorum ætate in anum indidit, & grandiori exteriorem cæparum corticem. Quarè verba illa: Si lac non fuerit, ad infantem ſunt referenda, non ad nutricem, ijs enim docemur: poſt ablactationem clyſteribus nos vti poſſe in pueris, anteà verò nequaquam. Hancq. interpretationem ſermonis continuatio haud parum confirmat.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Mar.n.1. *Verſ. 12. Si uerò parum diſtortum, aut leuiter concluſum.*

Hæc ſatis manifeſta exiſtunt, quemadmodum & præcedentia: quibus ſterilitatis cauſas adducit: quatenus genitura viri vterum ingredi prohibetur, idque euenire dixit, ſi os vteri adeò diſtortum ſit, vt pudendo non reſpondeat è directò. Aut rectum quidem ſit, verum concluſum. Huius duplicis impedimenti ſignum adducit certiſſimum: quia menſes nullo modo prodeunt, ob rationes libro primo de Morb.mul. explicatas. His igitur traditis, modò ſubiungit, cauſas præfatas, etiam ſi quotieſcunque à naturali ſtatu parum recedunt, menſtruorum eruptionem penitus non prohibeant; conceptionem tamen impedire, ità vt non modo, quando os vteri omninò auerſum eſt à pudendo, aut penitùs concluſum ſeminis ingreſſus in vterum prohibetur; ſed etiam ſi parum diſtortum fuerit, aut leuiter concluſum. Et ratio eſt, quia ad ingreſſum ſeminis via adeò expedita requiritur, vt à quolibet impedimento, etiam leuiſſimo excludatur. Os autem vteri parum auerſum eſſe, aut leuiter concluſum cognoſcimus: quia menſtrua fluunt quidem; verum pauciora, & per longius tempus, pauciora quidem, quia via ipſis non latè patet, per longius tempus verò: eo quod cum paulatim fluant, longius tempus tollendæ repletioni requiritur. Hæc adduximus in gratiam vocis ἀϱμοῖ, quam cum nuper tranſtulerit interpres, ſententiam obſcuram reddidit, quæ ſi, leuiter, interpretetur, claram, & rationabilem facit, eſtque vocis proprietati conueniens: quando Erotianum eam in hunc ſenſum recipiſſe conſtat.

Mar.n.3. *Verſ. 39. Fit autem, & natura hæc affectio, & à relatis cauſis.*

Affectionis nomine hoc in loco ipſam ſterilitatem intelligimus, quæ mulieribus quibuſdã naturalis quodammodo dici poteſt. Nullo enim vitio in ipſis apparente, ſteriles ſunt omninò. Haſque fœcundas arte reddere, impoſſibile eſſe ait. Subiungit verò, ſin minus non ſani prodeunt menſes. Quibus verbis inſinuatur: quotieſcunq. mulier ſterilis eſt non à natura, menſtruorum vitium ſemper concurrere, quando mulierem ſanam non eſſe atteſtatur, & ideò non concipit, quia ſemen (inquit) à ſanguine morboſo non compingitur, ſed ab eo diffuſum de facili egreditur.

Mar.n.4. *Verſ. 46. Si uerò mulieri menſes non prodeant omninò.*

Intentio Hipp. in hac ſententia eſt indicare nobis aliam ſterilitatis cauſam cum menſium ſuppreſſione, ab enarratis penitus diuerſam, quam diuerſitatem intulit per illa verba· ἢ ὑπὸ παντῶν τῶν εἰρημένων, quæ ego hoc pacto transferrem, præ cauſis omnibus relatis, quaſi dicat. Præter oris vteri diſtortionem, & concluſionem; cuius gratia menſes non fluunt, nec mulier concipit, eſt & alia ſterilitatis cauſa à prædictis penitus diuerſa, in illis enim conceptio non fit, quia ſemen vterum ingredi non poteſt, in hac verò ſemen ab vtero recipi ſupponitur, etiam ſi indè non ſequatur conceptio. Et hanc noſtram expoſitionem confirmant ea, quæ Hipp. in-

Mar.n.9. ferius verſ. 128. Dum præfatis omnibus ſterilitatis cauſis curationem inſtitueret, de hoc affectu agens inquit. Quæcunque verò ſtomaco recto, & molli, & ſano, & probè habente, & in debito loco ſito, menſes omninò non apparuérint. Cauſam verò, cur in omnimoda menſium ſuppreſſione in præſenti caſu non fiat conceptio, duplicem aſſignat. Alteram per illa verba, venæ enim ſanguine plenæ genituram non ſuſcipiunt, quo loco quid per venas intelligat, non conſtat, vterus enim, non venæ genituram ſuſcipiunt. Id verò patebit, ſi ea, quæ libro primo de Morb.mul. ſect.2. verſ.11. adduximus, in memoriam reuocabimus. Per venas enim intelligere Hipp. demonſtrauimus, ea venarum orificia, quæ in vteri fundum deſinunt, quibus genitura in actu conceptionis adhæret, indèquè; & ſecundinæ, & venæ vmbilicalis exortus incipit, his ergò ſanguine repletis ſemen vteri fundo non ità agglutinatur, & adhæret; vt conceptio ſequatur, & id per venarum ſuſceptionem intelligere voluit Hipp. Huic rationi alteram addidit: quia in vteris aliquid inueterati ſanguinis ineſſe neceſſe eſt, quod genituram nutriri prohibeat. Qui enim præſens eſt, ob longam moram craſſior effectus, geniture nutriendæ ineptus exiſtit: viamquè intercludit nouo ſanguini, qui à genitura pro ſui nutritione

tritione

A tritione attrahi poſſet, vndè genituram nutrimento deſtitutam perire neceſſe eſt.

Verſ. 96. Quum ſtomachus vteri durus fuerit. Mar.n.8.

Cauſis iam omnibus enarratis, propter quas mulieres in vtero non concipiunt, nunc ad
vnamquanquè ſigillatim tollendam ſe conuertit, & primo loco, quomodo ijs occurrendum
ſit, demonſtrat, quæ ab vteri vitio dependent, indè verò de reliquis tractat, quo quidem ſty-
lo, & in libris de Morb. mul. vſum eſſe, adnotauimus.

Verſ. 102. Et menſes quidem iuxtà ſanitatem corporis, &c. Mar.n.8.

His admonet Hipp. ex qualibet vteri læſione cõceptionem impediri, quamuis in menſtruo-
rum eruptione nullum appareat vitium, cuius rationem adduximus à principio præſentis li-
bri. Hoc autem ab Hipp. proponi exiſtimo, vt rei difficultate perſpecta Medicus maiorem
diligentiam in cauſarum perſcrutatione ſibi adhibendam eſſe, cognoſcat.

Verſ. 129. Cuicunquè verò ſtomaco recto. Mar.n.9.

B Iſtis ſermonem interrumpit inceptum de vteri malè affecti curatione, quem poſtea reaſſu-
mit ibi verſ. 135. Si verò à pharmaco, & à potione, &c. Quibus admonet, euenire aliquando Mar.n.10.
ore vteri ad naturalem diſpoſitionem redacto, purgationes tamen menſtruas, iuxtà naturæ
leges non procedere, indicans, hoc perſpecto, in òris vteri curatione vlterius procedendum
non eſſe, huiuſquè defectus cauſam diligenter perquirendam eſſe, & coniectandum, an prop-
ter hanc eueniat, vt mulier non concipiat. Quæ verò ſit hæc cauſa non determinauit Hipp.
Adnotauit tantummodo hanc, & ad vterum, & ad corpus totum pertinere poſſe. Nobis
igitur occaſio porrigitur inquirendi; quæ affectio vtero euenire poſſit, & quæ toti corpori,
propter quam oſculo vteri ſecundum naturam ſe ſe habente, purgatio menſtrualis non rectè
procedat. Cuius gratia in Hipp. doctrina, ſi percurrere voluerimus, inueniemus, ob quaſdam
C vteri affectiones, vteri oſculo probè ſe habente, menſes quidem fieri pauciores, & deteriores:
vt de vteri hydrope teſtatur Hipp. lib. primo de Morb. mul. ſect. 3. à principio. Et à toto
corpore ſimiliter malè affecto menſes diminutos, & prauos procedere colligimus ex his, quæ
lib. de Aere Aquis & loc. verſ. 83. afferuntur de ijs, quæ aquis duris, & frigidis vtuntur, ex Mar.n.7.
harum enim vſu menſes prauos, & paucos fieri rationabile eſt, quippè quæ habitum corporis
denſum efficere, humoreſquè craſſos, & lentos reddere poſſunt. At menſes penitus deficere
abſque oris vteri vitio apud Hipp. non inuenio. Scio quidem, ſàtis rationabile eſſe, in ema-
ciatis menſtrua in totum ſupprimi, idque experientia atteſtatur. Quemadmodum ijs quoque
euenire conſueuit, quibus aliqua continua euacuatio, ſanguinem coaceruari prohibet: quod
aliquibus fonticulorum geſtatione eueniſſe obſeruaui. Hippocrateſq in filia ædilis adnotauit
4. Epidem. verſ. 176. quæ per duos annos non eſt purgata, eo quod hæmorrhoidas continuò
D fluentes habebat, idque eadem ratione euenire aſſerendum eſt, propter quam in vtero geren- Mar.n.13.
tibus menſes non procedere demonſtrabat Hipp. lib. de Nat. Pueri verſ. 67. Scio etiam repe- Mar.n.6.
riri mulieres, quæ abſque vllo ſanitatis, aut fœcunditatis incommodo nunquam purgatę ſunt,
aliæ per plures annos ſinè menſtruorum periodo degerunt: vt de Phætuſſa, & Namyſia teſta-
tur Hipp. quæ ambo viragines factæ ſunt. Nonnullas etiam viragines à natura ſine menſi-
bus eſſe nouimus. Verum ſi huiuſmodi mulieres reſpexit Hipp. cauſam à totius diſpoſitio-
ne, non à ſolo vtero dependere dicendum eſt. Quarè indubitatum axioma in Hipp. doctri-
na ſtatui poteſt, nullum eſſe vteri vitium, cuius cauſa menſes omninò ſupprimantur; quotieſ-
cunq. os eius rectum eſt, & optimè diſpoſitum. Quarè dum hoc in loco Hipp. ait menſes
aliquando omninò non apparere, aut pauciores, & per amplius tempus, & non ſanos, vitio
ipſius vteri, aut totius corporis, hæc diſiunctim vera ſunt, ſi dicamus, menſes in totum ſuppri-
E mi poſſe ob affectionem aliquam à toto corpore prodeuntem, diminutè verò, & vitioſos pro-
cedere, tum vtero ipſo, tum vniuerſo corpore malè affecto. Quibus omnibus conſideratis,
quid de obſtructione venarum dicendum ſit, quam cauſam ſuppreſſionis menſtruorum, tam
facilè recepit poſteritas, iudicent alij. Ego enim Hipp. auctoritate, & ſenſus teſtimonio per-
motus, quæ ex illa opinione arti Medicæ, & mulieribus incommoda eueniant lib. 1. Morb.
mul. verſ. 41. demonſtrare conatus ſum.

Verſ. 144. Si uerò mulier à pinguedine. Mar.n.10.

Præſens ſententia plurimum conuenit cum ea, quę inferius verſ. 278. legitur, & inter apho- Mar.n.15.
riſmos tranſlata, hoc modo ſe habet. Si verò præter naturam mulier fuerit craſſefacta in

ventre non concipit, nam omentum craſſum, ac multum incumbens, os vterorum deprimit, & genituram non ſuſcipiunt. Differunt tamen, quia in craſſitudine citata os vteri læditur, vndè ſemen vterum ingredi prohibetur, in hac verò vterus ipſe afficitur, quia humidior eſt, quam par ſit toto corpore humido exiſtente, vndè genitura non retinetur in vtero, ſed defluit, aut ab humoris exceſſu ſuffocatur; curatio tamen ambobus communis erit, quæ in corporis extenuatione conſiſtit. In præcitatæ ſententiæ explicationem nonnulla adducemus in Aphor.

Mar.n.11. *Verſ. 164. Alia curatio. Vbi fomentum toti corpori adhibueris, &c.*

Hæc inſcriptio indicat, nouum proponi curationis modum eiuſdem affectionis vteri, à præcedenti non omninò diuerſum. Quòd etiam euidentius manifeſtat remediorum propoſitorum facultas, materias enim præſidiorum continent, quæ vniuerſaliter propoſuerat, dum inquit. Poſtquam autem probè mollitum, ac ſuffitum eſſe videbitur, appoſitis pharmacis vteri purgationem facito, donec probè habere viſum fuerit: incipiens à mollibus ad fortiora, deſinens autem rurſus in mollia odorata. Huius enim naturæ ſunt medicamenta, quæ purgantia appellat, eorumquè deſcriptiones inchoat ibi. Poſtquam autem aperueris, purgatorium appone.

Mar.n.13. *Verſ. 253. Alia curatio. Marubij foliorum.*

Præſens indicatura non ità accipienda eſt, vt ſignificet, hanc curationem eidem morbo conuenire, cuius gratia præcedens deſcripta eſt: ad membranam ori vteri adnatam. Sed veluti remedium quoddam vniuerſale ad eas mulieres, quæ non concipiunt, in quarum gratiam plures alij curationum modi ſuperius ſunt deſcripti. Supponit tamen antè huiuſmodi medicamentorum vſum, ea remoueri impedimenta, quæ ad os vteri pertinent: de quibus ſuperius actum eſt. Præſens enim curatio, quemadmodum, & ſubſequentes, vterum ad conceptionem diſponunt exiccando, aperiendo, calefaciendo, & roborando, vt medicamentorum facultates palam faciunt.

Mar.n.14. *Verſ. 267. Si verò mulier internis partibus.*

Curatio, quam pro tollenda ſterilitate, hoc in loco adhibet Hipp. illius cauſam ſupponit frigidam vteri intemperiem cum humoris præſentia. Medicamentis enim vtitur calefacientibus, & exiccantibus, non in vterum tantummodo inditis, ſed etiam in ſedem, vt loci vicinitate eorum facultas vtero communicetur. Idem etiam atteſtantur accidentia, de quibus in textu, ſomnus enim ſolito longior (talem enim Hipp. intellexiſſe eſt rationabile dum dixit, ſed dormit) appetituſq. deiectio, frigiditatis, & humiditatis ſymptomata exiſtunt, cum humorum præſentia, eoſque vterum lædere ex eo cognoſcimus: quia mulier hoc modo affecta, vteri congreſſum non admittit. De hoc enim ſymptomate mentionem fecit lib. 2. Morb.
Mar.n.52. Mar.n.61. mul. ſect. 2. verſ. 384. tanquam ſigno vteri ab humore frigido, & pituitoſo repleti. Quod etiam in vteri repletione à flatu obſeruauit eodem lib. ſect. 3. verſ. 45. Verum quia huic affectioni aliquando febricula tenuis adiuncta eſt, quæ etiamſi ad contactum non appareat, interius tamen latitare, alia oſtendunt, ex quo ſequitur permixtionem portionis cuiuſdam humoris bilioſi concurrere: cum certum ſit in Hipp. doctrina, nullam febrem, Ephimera excepta, abſque bilis præſentia introduci poſſe. Quia igitur præſente febre medicamenta propoſita, non parum lædere poſſent, conditionem appoſuit, ſi mulier internis partibus non febriat. Nec alicui mirum videatur, humore bilioſo dominante, vterinos affectus ſomnum profundum adferre, quando experientia demonſtrat, vteri morbos, & capitis grauitatem, & ſomnos profundos communiter adferre: etiamſi humores calidi abundent, imò in ipſa vteri inflammatione ſoporem fieri colligimus ex ijs, quæ ſcripſit Hipp. 2. de Morb. mul. ſect. 2. verſ. 417. Cuius quidem rei euidentem rationem adduximus ſuper hiſtoriam Pythonis filij 2. Epidem. ſect. 2.
Mar.n.56. verſ. 487.

Mar.n.16. *Verſ. 284. Quum menſes mulieri prodierint, & præterierint.*

Hoc in loco docet Hipp. quæ curatio ijs mulieribus conueniat, quæ, menſibus ſecundum naturam prodeuntibus, non concipiunt, admonetque, tunc curationem inchoandam eſſe ſtatim, ac menſtruorum curſus conſtiterit, id enim ſignificat verbum, & prӕterierint. Quæ autem præſtanda ſint in hac curatione, ità diſtinctè proponit, vt nihil ſuper eam dicendum nobis relinquatur. Adnotetur tamen vox εἰς ἔχιον, quam dum in vas interpretatur Cornar. obſcuritatem quandam parit. Ventrem enim importat, & in hanc ſignificationem recepit nunc Hipp.

vt cu-

vt cucurbitæ ventrem, ſiue cauitatem ſignificaret.

Verſ. 325. Et articulum, ſiuè pudendum tumefacit. Mar.n.17.

Hæc vox ἄρθρον, etiamſi communiter articulum ſignificet, aliquando tamen pro genitalibus membris, tam fœminarum, quam maſculorum vſurpari ſolet, in hanc quippè ſignificationem ea vſus eſt Herodotus, in Talia, & Melpomene. Vbi inquit ἄρθρον τῆς ἵππου ἐπιψαύων, hoc eſt equæ genitalia attrectans, ex quibus corrigi poteſt locus Eſichij, vb ἄρθμον pro ἄρτρον legitur. In idem igitur ſignificatum accipiens Hipp. hoc in loco adnotat peſſarium præſcriptum adeò acre, & mordax eſſe, vt febrem inducat, & pudendum inflammando tumefaciat.

Verſ. 326. Mel & ueratrum nigrum tenuè non multum coquito, &c. Mar.n.17.

Hæc verba diuerſimodè fortaſſe legerat in ſuo codice Cornar. ab eo, quo legunt cætera, omnia græca exemplaria; iuxtà quorum lectionem hoc pacto vertenda eſſe mihi videntur. Mel coctum, & radices hellebori nigri tenuis contuſas, ſi multum fuerit vehementer mordax eſt, quibus docemur, ex melle cocto, & radicibus hellebori nigri contuſis conficiendum eſſe peſſarium ſupradicto ſimile. Admonet autem radices hellebori tenues eligendas eſſe, quia, fortaſsè tenues craſſioribus ſunt imbecilliores, & ex conſequenti minus mordaces. An potius è contrario acriores? res iudicio ſenſus eget.

Verſ. 337. Poſtquam verò ab hac curatione. Mar.n.18.

Mulieribus, quibus menſtrua ſecundum naturam fluunt, & non concipiunt, curationem conuenientem ſuprà deſcripſit per ea medicamenta, quæ vteros calefaciunt, roborant, aperiunt, & purgant. Quibus omnibus adminiſtratis, niſi conceptio ſequatur, ad venæ ſectionem confugiendum nos admonet, ſanguinemq. & à ſuperioribus, & ab inferioribus educendũ eſſe iubet, idque ſignificauit per illa verba, à manibus, & pedibus, per venas manus, quę ſunt in cubito intelligẽs de more, quod alibi demonſtrauimus hoc eodem expreſſo loco. Notat etiam venæ ſectionem eſſe faciendam, quando menſtruæ purgationes iam ceſſarunt, nè fortè ex venæ ſectione antè purgationes menſtruales facta ſanguinis reuulſione ab vtero, purgationum periodus inhiberetur.

Verſ. 355. Molæ porrò conceptus. Mar.n.20.

Circa molę generationem, de qua hoc in loco mentio fit, nonnulla adnotauimus hanc eandem ſententiam exponentes lib. 2. Morb. mul. ſect. 3. verſ. 303. Vndè quæ ibi ſunt tradita, huic loco ſatisfacere poſſunt.

Verſ. 373. Ad vteri purgationes. Mar.n.21.

Hinc incipit Auctor ab inchoato operis propoſito aliquantulum recedere, multa proponens ad res muliebres ſpectantia quidem, quæ tamen ad materiam ſterilitatis nihil pertinent, quanam verò ratione id ab eo factum ſit, noſtram mentem aperiemus in expoſitione lib. Acut. verſ. 421. ſect. 4.

Verſ. 377. Si uerò purgatione moderata à partu facta. Mar.n.21.

Quid faciendum ſit puerperæ, cui aluus à partu adſtricta ſit, & ventris tormina infeſtent à flatibus, docet in præſenti ſententia Hipp. exhibet enim ſucci ſcamonij quintam partem doſis conſuetæ, vnà cum portione, aut ſeſeli, aut alterius medicamenti odorati, facultate enim ſcamonij aluus laxatur, flatus verò ab aromatibus diſcutiuntur. Quarè particula, aut, non eſt referenda ad antedicta ità, vt loco ſcamonij, aut ſeſeli, quod medicamentum odoratum ſubſtituendum velit Hipp. hæc enim ſcamonij ſuccedanea eſſe non poſſunt, quia aluum non mouent. Sed potius ſubſequentia reſpicit, ac ſi in hunc modum locutus eſſet. Succi ſcamonij quintam potionis partem, partemq. aut ſeſeli, aut alterius cuiuſdam ex odoratis. Hoc autem loco docemur medicamenta purgantia, quæ fortia ſunt, in pauca quantitate exhibita, qualis eſt quinta pars conſuetæ doſis pro aluo ſubducenda vſurpari poſſe, etiamſi non omnia cõcurrant, quæ ad purgationem requiruntur, idquè nobis inſinuatur per illa verba, ſiuè cum febre, ſiuè ſine febre Non tamen ea temerè exhibere oportet, & ideò conditionẽ appoſuit, dũmodo puerperij purgatio mediocris proceſſerit. Alioqui timendum, nè puerperij purgatio, facta ad aluum reuulſione, ſupprimatur. Vel potius dicamus, antè mediocrem purgationem, horum dolorum curationem incongruã eſſe, quũ ſatis rationabile ſit, eos ad vterum potius pertinere, à puerperijs non purgatum, quam ad aluum: vndè peſſarijs, alijſque remedijs, quæ vterum expurgant potius occurrendum eſſet; quam medicamentis flatum diſcutientibus per os aſ-

ſumptis.

ſumptis. Aluuſquè tutius laxanda eſſet clyſteribus, quam aluum ſubducentibus ingeſtis. Adnotatione digna eſt illitio, quam ſedi admouet Hipp. quæ pro tollenda alui adſtrictione frequenter vſurpari poterit in praxi.

Mar.n.22. *Verſ. 382. Si verò ex purgationis corruptione.*

Quamuis febrientibus lac dare aliàs prohibeat Hipp. Non tamen in hoc adeò religioſus fuit, quin aliquando illud exhibere ſatius exiſtimauerit, quando indè magna ſperatur vtilitas. Non deſunt exempla, quæ id manifeſtant, eaquè in huius opinionis confirmationem adducemus in expoſitione libri Acut. com. 4. verſ. 10 quibus adſcribi, & præſens poteſt, in quo febrienti lac cum tertia mulſæ parte exhibet, vt eo mediante, & purgationis acrimonia ex corruptione contracta, quæ mulierem dolore vexet, attemperetur, & ſimul aluus adſtricta emolliatur. Eligit autem caprillum, quod in ſubſtantia mediocritatem inter tenuitatem, & craſſitudinem tenet. Nam aſininum, alioqui febrienti minus noxium, fortaſſe timuit, quippè quod aluum vehementius mouere poſſet, quam in puerperis conueniat, qua ſuſpicione permotus illud decoquendum iubet, itá enim immodicæ euacuationis omnis ſuſpicio tollitur. Pinguedinem verò detrahit, tum quia hæc pariter ad alui fluxum diſponere poſſet, tum maximè, vt febri minus officiat, cuius gratia illud frigidum actu præbet, & tertiam mulſæ partem ei admiſcet, quantitas verò, quam præſcribit duarum heminarum, animaduertenda eſt, quæ pro ducenda aluo minima eſt, cuius gratia ad ſemicongij menſuram illud exhibere conſueuit. Maxima tamen propter mulſæ permixtionem, ſi nutritionis gratia exhibeatur, quo conſilio nunquam duas heminas in totum excedere conſueuit. Quarè dicendum eſt in præſenti caſu lac dari, nec nutritionis gratia ſimpliciter: nec ſola intentione purgandi, quod etiam ex eo confirmatur, quia ſi pro nutritione tantum illud exhiberet, longiori tempore eius vſum perſcripſiſſet, etſi in gratiam purgationis vnica vice contentus fuiſſet, nec ſubiunxiſſet, ſi neque venter ſubeat, ſed vt eodem tempore aluus mediocriter laxetur, humorumq. acrimonia corrigatur. Hipp. verò hoc in loco legem aphoriſticam non peruertiſſe, quæ lac dare febrientibus prohibet, patebit ei, qui præter indicatam ſuperius ex 4. Acut. explicationem, interpretationem noſtram pariter Aphor. 64. quintæ ſect. diligenter perlegerit.

Mar.n.24. *Verſ. 431. Si verò genituram continens, non praegnans fiat.*

Mar.n.3. Mar.n.30. Mar.n.52. Quibus os vteri præter naturam hiat, non concipere, ſuperius indicauit hoc eodem libro verſ. 36. necnon lib. 1. de Morb. mul. verſ. 369. vbi etiam curationis modum breuiter nos edocuit. Exactius verò lib. 2. ſect. 2. verſ. 354. id autem ea ratione euenire exiſtimauit; quia genitura vterum ingreſſa effluit, nec retinetur ad conceptionem, quo in loco, quia omne malum ab vteri vitio dependet; ideò ei ſoli curatio inſtituta eſt. Quia verò aliquando euenit, vteri oſculo hiante, genitura intus permanente, conceptionem tamen non perfici: qui caſus eſt à præcedenti longè diuerſus, ideò curatio etiam diuerſa ei debetur. Quarè coniiciens Hipp. id ob vitium geniture mulieris euenire, quod à totius affectione dependet, ideò pro curatione, & totum, & vterum reſpici voluit, totum quidem vniuerſali purgatione per pharmacum, vterum verò ore ipſius ad naturalem ſtatum reducto. Quarè admirari licet Hipp. induſtriam, tum in cauſis morborum diſtinguendis, tum in eorum curatione indaganda.

Mar.n.24. *Verſ. 446. Et ſi uires ſufficiant, antè hæc omnia uenam in manu, &c.*

Adnotatione digna eſt vena, quam hoc in loco ſecari iubet Hipp. in cubito ſiniſtro, quamuis ſiniſtræ partes non magis afficiantur, quam dextræ. His enim caſibus recentiores dextras potius ſecarent, eoquod in dextris hepar reſidet, quod ſanguinis fons cenſetur, ex quo apparet plenitudinem ſecta dextri cubiti vena melius tolli, quam ſiniſtra, cur ergò Hipp. hoc in loco ſiniſtram potius aperit? Huius quæſiti gratia ſciendum eſt: Sanguinem duplici potiſſimum intentione mitti. Primò quidem ad morborum præſentium curationem; quo caſu ſemper eligenda eſt vena, quæ non modo rectitudinem habeat cum parte affecta, ſed etiam ei ſit proxima, vndè dextris partibus affectis, non modo dextræ venæ ſunt eligẽdæ, & ſiniſtris ſiniſtræ; ſed etiam ſi morbus partes corporis obſidet ſuperiores, venas ſuperiores ſecare expedit, inferiores verò, ſi in inferiori parte conſiſtat, eas ſcilicet, quæ in cruribus ſunt, & malleolis, qua quidem doctrina ab Hipp. deſumpta Galenus librum ſuum de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem mirabiliter exornauit. Si verò nulla particula in morbo affecta ſit, morbiquè vehementia vrgeat, tunc rationabile eſt, venam eam eligere, quæ quam citius pleni-

plenitudinem tollat, huius naturæ cenſetur brachij dextri interna, quia immediatè hepar ſanguinis officinam, & venam cauam eiuſdem receptaculum euacuat. Vndè Hipp.4.acuto- [Mar.n.37.] rum verſ.40. hanc eandem venam in repentina vocis priuatione ex venarum interceptione orta, ſecari iubet. De quia hunc in modum ratiocinatur Galenus. Vena interna dextri cubiti velociſſimè, & plurimum ex ijs partibus, quæ principes ſunt euacuat, atque ob id in acutiſſimis morbis ad eam ſe confert Hipp. hæc Galenus. Quod ſi tandem nullo præſente morbo præſeruationis tantummodò gratia venam ſecare expediat, quia quælibet vena vniuerſum corpus tandem euacuat, ideò plures venæ pro hac intentione in vſum venire ſolent. Si enim venæ ſectio facienda ſit pro alicuius morbi præſeruatione, qui determinatam partem infeſtare ſolet, ea vena aperienda eſt, quæ à parte affici ſolita plurimum diſtat, & id colligimus ex lib. de Nat. Hom. verſ. 230. vbi hæc leguntur, enitendum eſt autem, vt ſectiones, quam longiſ- [Mar.n.22.] ſimè à locis faciamus, vbi dolores fieri, & ſanguis colligi ſolet, ſic enim mutatio minimè magna derepente fiet, & conſuetudinem remouebit, vt non amplius in eundem locum colligatur. Hæc Hipp. in quorum expoſitione ad præſeruatiuam artis partem ea pertinere demonſtrauimus proprio loco. Si verò hæc præſeruationis quidem gratia adminiſtranda ſit, verùm nullius partis peculiaris reſpectus habeatur, quælibet vena huic intentioni ſatisfacere poteſt, verùm ſi alicuius particularis delectus habendus eſt, ea eſt eligenda, quæ minus ægrotantem debilitare poſſit, talis autem erit, quæ cum ſanguinis fonte non magnam habeat rectitudinem, aut affinitatem, cuius ratione humeralis minus debilitare cenſetur, quam media, aut interna. Quia igitur in hoc caſu venæ ſectio non proponitur gratia alicuius morbi præſentis, nec eius, qui aliquod particulare membrum infeſtare ſoleat, ſed vt ſanguinis copia tollatur, quæ ad vterum ferri conſueuit, quod præſeruatiuæ partis negotium exiſtit, ideò Hipp. venam ſiniſtram probat, non dextram, quæ propter rectitudinem, & conſortium, quod habet cum hepate magis debilitare poſſet, quam ſiniſtra, eligitq. ſuperiorem, quæ ſcilicet in cubito eſt, nè inferioribus ſectis, vterus ad ſuſcipiendum diſponatur magis. Ex his igitur patere arbitror, quibus in caſibus, & quæ venæ ſint aperiendæ, & quando dextræ ſint præferendæ ſiniſtris, & è contrà, quæ conſiderare velim practicantes, nè adeò inconſideratè dextras aperiri iuberent.

Verſ. 447. Si uerò ſtomachus. [Mar.n.24.]

Quoniam in Hipp. doctrina impoſſibile eſt ore vteri hiante menſes omninò ſupprimi, ideò communis lectio Græcorum exemplariorum mihi probatur magis, quam ea, quam ſibi accommodauit Cornar. particulam μὴ addendo, quæ in nullo codice græco reperitur, hoc igitur pacto vertenda eſt præſens ſententia. Si verò ſtomachus ſic habeat, (hoc eſt immodicè hians, vt dictum eſt ſuperius.) Menſes autem non prodeant vitioſè, aut minus, ad reliqua omnia ampliorem purgationem adhibeto. His enim iubet Hipp. vteri oſculo hiante, ſi purgatio non procedat vitioſè, vt ſolet: videlicet copioſior, quam par ſit, & humidior, ſed iuxtà naturæ limites, aut diminutè fluat, quod aliquando euenire ſuperius adnotauit, tunc ad præſcriptam curationem copioſior purgatio addenda eſt, cuius documenti ratio eſt in promptu. Quià dum menſes immodicè fluunt, fortis, & magna purgatio ob virium imbecillitatem ſuſpecta eſt. qua quidem ratione, poſt venæ ſectionem, ſecuritate, & moderatione, purgationem [Mar.n.36.] adhibendam eſſe ipſemet Hipp. nos docuit libro Acut.4. verſ. 35. quæ cautio menſibus indebita quantitate fluentibus minimè neceſſaria eſt, & multò minus ſi diminutè fluant. Curatio igitur in hoc affectu differt à præcedente, quatenus purgatio amplior facienda eſt, nec ſubdititia exiccantia, & adſtringentia in ea præſcripta adeò neceſſaria ſunt in hoc affectu, quemadmodum in ſuperiori, & ideò conditionem addidit: ſi opus fuerit.

Verſ. 450. Si mulier inuita abortum faciat. [Mar.n.25.]

Medicamenta, quæ in præſentem vſum probat Hipp. ſi conſiderentur, quia omnia ferè menſes ducere; & vteros purgare poſſunt, perſuadent nobis, præſentem curationem mulieribus minimè conuenire, dum vtero gerunt, quia tantum abeſt, vt abortum prohibeant, quod potius illum prouocare poſſunt, ſed poſt abortum, & priuſquam in vtero denuò concipiat. Supponit enim Hipp. has abortus incurrere vitio ipſius vteri, quando nulla adueniente extrinſecus cauſa mulier abortit, quod quidem nobis infinuatur per verbum, inuita, ac ſi mulieres, quæ abortiendi pericula ſubeunt, quodam modo abortire velle videantur. Nam vt vulgò

id ipſis

idipſis imponi ſolet,quando ab aliqua cauſa manifeſta abortum incurrunt. Cum igitur ſupponat Hipp. huiuſmodi abortus ab vtero malè affecto euenire, meritò eius præſeruatio ab vteri curatione dependet, hancquè in eius expurgatione, & exiccatione conſiſtere exiſtimauit. Caluus hanc ſententiam tranſtulit in hunc modum. Si mulier nolens abortiat, nec emittat,&c. quæ verſio ſi græcæ lectioni reſponderet,ſenſum haberet manifeſtum. His enim traderentur remedia ad abortum iam factum eijciendum, quandoquidem eorum facultas huic intentioni non aduerſatur, imò conuenit maximè.

Mar.n.26. *Verſ. 465. Quum vteri genituram viri eructant tertia die.*

Per callos hoc in loco non accipimus ſubſtantiā ipſam vterorū in calloſam duritiem concretam, quemadmodum accepit Hipp. lib. de Nat.mul. & de Morb.mul. Sed humores concretos in vtero, quos aliquando lapidis duritiem & naturam æmulaſſe nouimus. Huiuſq. rei
Mar.n.22. teſtimonium habemus lib.5. Epidem. verſ.192. in hiſtoria Famulæ Dyſeridis, à cuius vtero mulier lapidem expreſſit magnitudine verticuli fuſi. Ab huiuſmodi concretionibus igitur geniture ingreſſus in vterum prohibetur, haſquè ab vtero extergendas nos docet modo expoſito in contextu: qui cum nihil obſcuratis in ſe contineat,noſtra induſtria non eget.

Mar.n.27. *Verſ. 477. Si prægnanti menſes compareant.*

Inepta videtur primò aſpectu præſens curatio, quatenus ad ſanguinis fluxum in prægnantibus ſiſtendum,vuluæ medicamenta admouenda iubet. Si enim ſanguis ab vteri fundo, vbi ſecunda adhæret egreditur,quomodo vis appoſiti medicamenti illùc peruenire poteſt? & eò magis quia totus embryo interiacet medius? Dico,curationem eſſe conuenientiſſimam, non quia exiſtimem(quod multi crediderunt)ſanguinem à venis in collum vteri deſinentibus grauidis emanare, hanc enim opinionem iam reiecimus lib.1. Morb. mul.ſect. 2. verſ.24. Sed quia ſanguis in vtero gerentibus ab vtero excernitur, eo quod, ſecunda non exactè vteri fundo adhæret, ità vt ſanguis, qui ex prædictis venarum orificijs à ſpongioſa ſecundinæ parte, quam placentam appellari diximus, exſorberi deberet, & in vmbilicalem venam pro fœtus nutritione transfundi, per ſpatium inter vterum, & ſecundinam intercedens in pudendum deſcendit. Curationis igitur ſcopus in hoc caſu erit procurare, vt ſecunda arctè vteri fundo adhæreat, quod medicamentis vterum in ſeipſum contrahere facientibus,perficitur, qualia ſunt ea, quæ ab Hipp. proponuntur in textu.

Ad Hippocratis Libros Epidemiorum.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Libros ſeptem Epidemiorum adeo eruditè, & diligenter explicauit Franciſcus Valeſius, vt eius comentaria ab ipſomet Hipp.manaſſe diceres. Quapropter hæc omnibus ſatis eſſe poſſunt. Quia tamen ſententiarum aceruum immenſum continent, ſi quædam prætererierit, non eſt mirandum,quæ quidem nos colligentes,faſciculum non omninò aſpernendum conficimus, quem beneuolo lectori libenter damus, ea tamen conditione, vt quæ à Valeſio, & antè eum à Galeno explicata ſunt,nullo modo prætereantur,alioqui noſtra oratio,aliquando obſcurior videretur, breuitati enim inſiſtentes, quæ præfati viri ſcripſere, & quæcunq in arte profectis ſunt manifeſta, omiſimus, quandoquidem (quod alias proteſtati ſumus) interpretem,& expoſitorem, non comentatorem profitemur,neque omnium,ſed eorum tantum,quæ obſcuritatem euidentem præſeferunt.

Liber I. Sectio I.

Verſ. 24. Moriebantur autem multi, & plurimi ex his,qui decubuerunt,haud ſcio, an quis mediocri tempore perdurauerit.

Hoc in loco ſe ipſum confundere videtur Hipp. quia ſi plurimi moriebantur,ergò non omnes, & ſi non omnes moriebantur, quomodo nullus eorum, qui decubuerunt modico tempore ſuperuixit? Hipp. igitur ſententia eſt. Tabidorum multos in ea conſtitutione mortuos eſſe, & eos maxime, quorum natura ad tabem vergebat, & à principio tabe laborare cœperunt.

runt. Vt verò ſignificaret tabes illius conſtitutionis breuiores fuiſſe, quam ex propria natura eſſe conſueuerunt, ſubiunxit, Nullum eorum, qui decubuerunt, non ſolum longo tempore non ægrotaſſe, ſed neque etiam mediocri perduraſſe, quia citò, aut mortui ſunt, quod maiori parti eorum euenit, aut ſanitati reſtituti. Verbum enim διεγένετο, quod perſeuerare, & perdurare ſignificat, non magis reſpicit eos, qui in fine mortui ſunt, quam qui ſuperuixere, vt parum accommodata ſit Cornarij tranſlatio, quæ habet, ſuperuixit, cum hæc referatur tantummodo ad eos, qui tandem interiere. Adnotauit præterea Hipp. eos maximè citò iudicatos fuiſſe, qui à principio morbi decubuerunt, idque rationabile eſt, eo quod morbus ijs à principio grauior eſſet, quam ijs, qui erecti ambulabant. Impropriè ſimiliter tranſtulit Interpres adiectiuum μέτριος, modicum, quod mediocre propriè ſignificat, & eſt abſurdum dicere tabidos, nequè modicum tempus ſuperuixiſſe. Hanc ſententiam præterijt Valeſius, cur ab eo factum ſit ignoro.

Sectio II. Liber I.

Verſ. 27. Iudicabantur autem plurimis valdè bono ordine cum intermittentibus in decem, & ſeptem diebus.

Iudicabantur (inquit Hipp.) tunc febres ardẽtes decem, & ſeptẽ diebus, idquè præter naturam morborum acutorum, in quorum numero febrem ardentem collocauit lib. de Aff. v. 60. quos quidem decimaquarta die iudicari ſtatutum eſt ſect. 2. Aphor. 23. Huius autem nouitatis rationem infert, dum inquit ξὺν τῇσι διαλιπούσῃσιν, ideſt vna cum intermittentibus diebus, non equidem interrumpentibus criſim, vt explicat Galenus, quomodo enim dici poterat eaſdem iudicari valdè bono ordine, ſi criſes interruptas habebant? Sed intelligit eas iudicari conſueuiſſe in decem, & ſeptem diebus, vnà cum intermittentibus diebus, in quibus ſcilicet à febre non tenebantur, indicans, febres illas non continenter perſeueraſſe vſquè ad finem, ſed per aliquot dies intermiſſionem habuiſſe, qui quidem vnà cum alijs connumerati ſummam decem, & ſeptem dierum conſtituebant, in quibus perfectè iudicabantur. Scimus enim (vt in expoſitione præcitatæ ſententiæ adnotabimus lib. 3. Epidem. ſect. 1. Hermocratis hiſtoriã enarrantes) morbos acutos vltrà diem decimam quartam non protrahi, ſi modo acuti incipiant, & continenter cum acutie perſeuerent. Quia igitur febres ardentes præfatæ intermiſſiones habebant, vſque ad decimam, & ſeptimam diem protrahi poterant, imò etiam vlterius, pro vt dies intermittentes, aut ipſaſmet intermiſſiones plures fieri contigiſſet. Mar. n. 7.

Verſ. 180. Ex ægris autem maximè moriebantur adoleſcentes, &c.

Vt præſenti ſententiæ legitimum ſenſum accommodaret Valeſius, communem lectionem immutare coactus fuit, exiſtimauitq. legendum eſſe rectos, & longos capillos, non nigros, & rectos, vt omnes contextus legunt, quia conſtat (inquit ipſe) nigritiem capillorũ caliditatem atteſtari, non frigiditatem. Ego verò vulgarem lectionem verum ſenſum recipere exiſtimo. Nam etſi capillorum nigrities à caliditate produratur, hæc tamen modo ſiccitati, modo humiditati aſſociatur. Si ergò caliditas cum ſiccitatis exceſſu fuerit, capilli nigri oriuntur, & criſpi, ſi verò humiditati adiuncta nigri fiunt, & recti. Quarè ſententia Hipp. erit in enarrata conſtitutione, mortuos eſſe eos, in quibus calor maximè vigeret. Iuuenes, adoleſcentes, & in vigore conſtitutos, verum ex his eos maximè, in quorũ temperie humiditas calori eſſet adiuncta, tales ſunt glabri, ſubalbicante cute, & rectos ſimul, & nigros capillos habentes, &c. ſemperq. de iuuenibus, adoleſcentibuſq. & in vigore conſtitutis loquitur. Difficultas tamen ex ſequentibus inſurgere videtur, quando inter hos numerat eos, qui alta voce, itẽ gracili, atque etiam aſpera ſunt præditi, balbos item, & iracundos, qui naturas penitus contrarias inter ſe conſequuntur. Difficultas tamen ſoluitur hoc pacto. Quia etſi in illa conſtitutione prædicti omnes moriebantur, non omnes tamen eadem ratione, aut ex eodem morbo interibant. Rationi quippè conſentaneum eſt, vna eadem ratione mortuos eſſe eos, qui magna voce, & alta, & aſpera præditi erant, propter quam iuuenes, adoleſcenteſq. mortuos eſſe adnotauimus ſuperius: quia ſunt calidiores: qui enim vocem magnam, & aſperam habent in temperamento penitus conueniunt cum iuuenibus, capillos nigros, & rectos habentibus. Nam magnitudo vocis caliditatem, aſperitas verò humiditatem atteſtatur. At gracilem habentes vocem, & balbos, & iracundos interijſſe dicendum eſt, quia huiuſmodi naturæ ad delirium diſpoſitæ

erant, ità vt facile phrenitide corriperētur, ex qua plurimos in eâ conſtitutione perijſſe narratur. De huiuſmodi enim naturis loquens Hipp. 2. Epid. coment. 5. à principio dicebat, Morbos habent balbus, aut caluus, aut gracili voce præditus, aut hirſutus, fortiter atrabiliarios. De iracundis verò nulla eſt difficultas, quando hi & caliditate temperamenti; & animi diſpoſitione deliria facile incurrunt. Quid enim iratus à delirante differt?

Sectio III. liber I. Epidemiorum.

Verſ. 228. Aegrotus 13. Mulierem, quæ decumbebat in littore, &c.

Duo in hac hiſtoria referuntur, quæ & confuſam, & inconſtantem eam reddere videntur. Primò, quia narrat Hipp. huic mulieri dolores circa clauiculam, & manum dextram ortos eſſe: inferius autem de ijſdem ſermonem habens inquit, circa ſiniſtram clauiculam, & ſiniſtrum brachium permanſerunt, vndè Valeſius pro dextra ſiniſtram legendum eſſe à principio exiſtimauit. Verum quia omnes græci contextus tam manuſcripti, quam vulgati ità legunt, alio modo hæc apparens contradictio tollenda eſt, cum non ſit veriſimile omnes in re tam manifeſta tranſcribendo erraſſe. Dixerat igitur Hipp. (vt meam ſententiam in hac re profeſeram) die tertia dolores colli, capitis, iuxtà clauiculam mulierem hanc inuaſiſſe, & eadem die cum conuulſione reſolutam eſſe. Die verò quarta, in qua vox ſoluta eſt, conuulſiones earundem partium perſeueraſſe narrat; videlicet manus, & totius brachij, quas quidem partes hac vocè χεῖρος, ſignificari alias demonſtrauimus. Dolores verò (ſubiungit) non dictarum modo partium perſeuerabant; ſed etiam omnium corporis partium, vndè ſequitur dolores vtraſque partes, dextras ſcilicet, & ſiniſtras eo tempore infeſtaſſe, idquè rationabile fuit, nam cum vox ſoluta eſt, morbo non remittente, humores linguæ reſolutionem efficientes nouas partes inuaſiſſe credendum eſt, vndè cum dextræ partes tantummodo à principio infeſtarentur, poſtea inualeſcente morbo, ad ſiniſtras etiam dolores ſeſe extenderunt, indè verò inclinante iam morbo, diſſipatiſq. magna ex parte humoribus, dolores partium dextrarum ceſſaſſe probabile eſt, in ſiniſtris verò perſeueraſſe, ità vt in dictis Hipp. nulla contradictio, aut confuſio appareat. Alterum verò, quod in hac hiſtoria difficultatem facit eſt, quia hanc mulierem die quinta ſudaſſe narrat, & à febre liberam fuiſſe, inferius autem ſubiungit tribus diebus ſine febre tranſgreſſis, die vndecima febrem redijſſe, quia ſi quinta die febris ceſſauit, vſque ad vndecimam, non tribus diebus, ſed quinque ſine febre fuit. Pro ſolutione ordo verborum iuxtà vnicam vocem tantum immutandus eſt hoc pacto, τρὶς δὲ διέλιπεν ἄπυρος, ὑστερ ἑνδεκάτῃ ἐπερρίγωσε, πῦρ ἔλαβε, hoc eſt. Tribus autem diebus perdurauit à febre libera, redijt, vndecima ſuperriguit, &c, huiuſmodiquè lectio ſatis probabilis eſt. Cum enim dixiſſet, die quinta febrem ceſſaſſe, & à febre liberam permanſiſſe per tres dies, fruſtrà appoſita fuiſſet dies ad quam vſquè febris intermiſſio perdurauit, ex dictis enim infertur vſquè ad nonum diem à febre liberam fuiſſe, quo quidem redijt, & vndecima ſuperriguit. Hoc enim pacto narratio elegans eſt, ordinata, & rationabilis. Non prætereundum eſt autem vnum, quod narratur in hac hiſtoria. Hanc ſcilicet mulierem ſimul eodem tempore, & iuxtà eandem partem, & conuulſione, & reſolutione tentatam fuiſſe, quod verba contextus, adeò manifeſtè exprimunt, vt nullo modo admitti poſſit, quod afferit Valeſius, primò ſcilicet conuulſionibus tentatam fuiſſe, deinde reſolutionem ſuperueniſſe, & conuulſiones ceſſaſſe. Nam continuò conuulſiones perduraſſe manifeſtat inferius, dum inquit; Conuulſio earundem. Non eſt ergò inconueniēs (quod ex hac hiſtoria colligimus) vnam, & eandem partem & conuulſione ſimul, & reſolutione tentari. Idquè obſeruauimus & nos in D. Hieronymo de Coquis ad ſcalas Ara celi, qui media ętate ex inſolatu in paralyſim partis dextrę incidit, cui ſuperueniēte die 11. febre, factæ ſunt conuulſiones in omnibus partibus reſolutis, & tandem circa 17. diem mortuus eſt. Nec res caret ratione; cum enim materia reſolutionē faciens acris eſt, ità vt principium neruorum irritare poſſit, conuulſio excitatur, quamuis ſpiritus voluntatis imperio ad membrū mouendum non concurrant. Demonſtrauimus enim aliàs, conuulſionis cauſam irritantem, & ſtimulantem materiam eſſe, propter quam facultas ſpiritus animales ad noxium expellendum concitat, vndè motus illi contractionis, & extentionis oriuntur, qui conuulſio appellantur. Quia igitur cauſa irritans vehemens eſt, plus poteſt quam cauſa, quæ facultatem ad motum voluntarium commouet, ideò euenit, vt conuulſionis motus

fiat,

fiat, non autem motus voluntarius. Nam ſenſus in huiuſmodi caſibus torpeſcit, quidem, non autem tollitur omninò, vndè ſi punguntur, ſentiunt aliquo modo, vt in prædicto ægrotante ipſemet obſeruaui. De hac materia ſectione ſecunda Coacarum Præn. verſ. 104.

Liber II. Epidemiorum. Sectio I.

Verſ. 11. Autumno maximè ferinum, & oris ventriculi dolor, &c.

Præſentis ſententiæ explicationem diſtulimus in librum 6. ſect. 1. verſ. 26. vbi iiſdem ferè verbis repetita eſt.

Verſ. 36. Iudicatoria non iudicantia partim lethalia, partim difficilis iudicij, &c.

Horum diſtinctio colligi poteſt ex iis, quæ in expoſitione libri de Iudicat. verſ. 40. adnotauimus.

Verſ. 44. Sed & multa ſunt eiuſcemodi, veluti abortientium mamma graciles fiunt, neque enim contrarium eſt. Neque tuſſis, &c.

B Malum eſſe dixerat, ſigna critica ad contraria repere. Modo excipit nonnulla, quæ ad contraria repere quis exiſtimabit, veluti abortientium graciles fieri mãmas, & tuſſienti teſtes intumeſcere. Admonetque, hæc mala non eſſe, quia id non eſt ad contraria repere, licet poſitione plurimum diſtare videantur, ſed ad cognata. De prædictarum partium conſortio plura adſunt præceptoris decreta alibi proprio loco explicata.

Verſ. 72. Quorum venæ amplæ, & ventres, & oſſa ampla. hi ſunt &c.

Præſentis ſententiæ ſenſus eſt. Tenues, & pinguedine carentes ventres, ideſt cauitates carnium, & venarum, & oſſa ampla habere, pingues verò his contraria. At qui fame ſunt extenuati, quamuis tenues ſint: hi tamen venas latas, & ventres, oſſaque ampla non habent, veluti qui tenues ſunt à natura, nec verò anguſtas, veluti pingues, ſed in quadam mediocritate conſiſtunt. Conſideranda etiam præter hæc ſunt (inquit) omnia, quæ incrementa præpropera vnicuiq. detrahunt, & diminutiones carnium adaugent, cuiuſmodi ſunt immodica exercitia, & labores, & tenuis victus, nam qui ex his tenues fiunt, eodem modo ſeſe habent, quo qui ſe fame extenuant, de quibus ſuprà. Conſideranda etiam quæ incrementa adaugent, & corpus roborant, & reficiunt veluti otium, moderata exercitatio, victus plenus, & alia huiuſmodi. Nam qui ab his cauſis craſſi, & pingues euadunt, non adeò anguſta habent vaſa veluti, qui naturali temperamento tales exiſtunt. Horum omnium cauſæ adeò ſunt notæ, vt in earum enarratione immorandum non ſit. Quantum hæc verò ad naturalium temperamentorum cognitionem conferant, vnicuique patere exiſtimo.

Verſ. 76. Et quæ ſunt communes venarum diſſectiones.

D Conſiderandas eſſe venarum diſtributiones ſubiungit Hipp. quia ad ea, quæ nuper docuit conſequenda id ſummopere neceſſarium eſt. Dicebat enim, qui graciles ſunt, & tenues, eos venas amplas habere, & vice verſa, vt verò hæc venarum amplitudo, aut anguſtia iudicetur, neceſſe eſt venarum communem diſtributionem conſiderare, cum enim varia ſit naturalis earum amplitudo, pro vt ab origine plus, aut minus diſtant: quandoquidem, quò vlterius progrediuntur, in tenuiores ſemper diuiduntur, quòuſque in minimas, & capillares deſinant, anquis venas latas, an anguſtas ſuprà naturalem mediocritatem habeat, iudicari non poteſt, niſi quantum hæ, aut illæ ab origine diſtent, innoteſcat.

Sectio II. Libri II. Epidemiorum.

Verſ. 21. Qui ab Alcibiade venit, ei ex febribus modicis antè iudicationem, &c.

E Hic æger poſt iudicationem febricula correptus ſub floridum, ideſt ſanguinolentum expuebat. Sub floridum verò dixit, vt eum ſanguinis colorem indicaret, qui non exactè rubet, eſtque peculiaris ſanguinis ſeroſi, quo ſcatent communiter illi, qui lienis ſcyrrho laborant, aut hepar imbecille habent. Hunc ſanguinis ſputum per diapedeſim factum eſſe crederem; quia cum ſanguis admodum ſeroſus eſſet, poros inſenſibiles penetrare facilè poterat; huicq. ſanguini conuenit febricula, cuius tenuitatem, vt indicaret, febres modicas dixit, quæ non ſolum mitis erat; ſed etiam citius iudicata eſt, quam ſoleant huiuſmodi febres. Hæc enim duo indicant, febrem hanc, neque à prædominio humoris craſſi, neque à lienis tumore: ſed à ſanguine ſeroſo originem habuiſſe. De hoc enim loquens Hipp. 4. de Morb. ſect. 2. verſ.

80. dicebat ab aqua non fit fortis febris, neque diuturna; aqua enim igni non bonum alimentum præbet. Sicuti neque aſſerendum eſt, ſplenis magnitudinem ei ab inflammatione, aut ab aliquo tumore recenti contigiſſe in ipſo morbo, vt Valeſius interpretatur; cum ex allatis rationibus, & ex dicendi modo Hippocratis conſtet, tumorem illum diuturnum fuiſſe, dum inquit, ἦν δὲ σπλῆνα μέγαν ἔχων, ideſt, erat autem ſplen habens magnum, quia hoc fuerit ipſi antiquum, & veluti connaturale.

Verſ. 29. Apœmantus & pater fabri illius, qui caput fregit, &c.

Hi ægrotantes ex repetitis ciborum, & potionum repletionibus crudorum humorum copiam congeſſere, vndè caput fons pituitæ deſtillationi obnoxium redditum eſt, quæ in pectus delapſa tuſſim inanem excitauit, temporis verò progreſſu eadem materia ad renes decubuit: cauſamquè huius decubitus infert, dum narrat, aliàs dolores ad renes habuiſſe. Natura enim comparatum eſt, vt ſi quæ pars antè morbum doluit, in ea firmetur morbus, quē verò finem morbus habuerit, hoc in loco non retulit, narrabitur autem libro 4. verſ. 38.
Mar.n.18. ibi Apemantus, cui, &c. Hanc autem tranſpoſitionem caſu contigiſſe exiſtimo. Adnotabat enim (vt veriſimile eſt) Hipp. hiſtorias præſentes, quid per ſingulos dies ægrotantibus eueniret particularibus membranis, ijſque ſeparatis deſcribendo, vndè aliquando contingebat, vnam, & eandem hiſtoriam duabus membranis ſeparatis deſcribi, quando ſcilicet, prima totam hiſtoriam capere non poterat. Vndè cum omnes hiſtorias in vnum reducere non potuerit Hipp. Qui poſt eius mortem has membranas collegit, non exactè omnia in proprium locum collocare ſtuduit, ex quo factum eſt, vt præſentis narrationis pars in hoc libro regiſtrata ſit, reſiduum verò in quartum librum irrepſerit, vnicam enim hiſtoriam has enarrationes continere indicant non ſolum ægrotantium nomina, ſed & verborum ſeries, narrationiſquè continuatio, & conuenientia. In his igitur ægrotantibus, vt in libro citato narratur, materia, quæ ad renes decubuit, per vreteres expulſa ad veſicam dolores in tranſitu excitauit. Apemanto quidem, quia ad renem dextrũ, & per vreterem è directo materia deſcendebat, dolebat lateris mollitudo dextra; & paulò infrà vmbilicum, & in ſedem, circa pubem ſcilicet, vbi vreteres veſicam ingrediuntur, aut in perineo, partes circa veſicæ collum materia acri infeſtante, quod quidem tanquam familiare huius morbi libro de Internis affectio-
Mar.n.17. nibus verſ. 369. de tertio renum morbo tractans adnotauit Hipp. Faber verò (nam fabrum modo appellat, quem fabri filium antea dixerat, fortè & pater, & filius fabri erant) quia materia ſiniſtram partem petijt, dolebat ſub lateris mollitudine ſiniſtra vſque ad vmbilicum: infrà autem nequaquam, quod quidem euenire ſolet, quando vaſa iuxtà vnam partem latiora ſunt, quam iuxtà aliam: vndè materia deſcendens, cum ad vaſis partem anguſtiorem peruenit, diſtendendo vehementius, dolorem in ea parte inducit, nequaquam verò quando ad latiorem peruenit. Ex quo euenit id, quod quotidie obſeruatur in praxi, nephriticorum alios ad lumborum regiones vehementiores dolores perſentire; quod euenit, quando calculus à renis cauitate vreterem ingreditur, alios ſub lateris mollitudine, dum ſcilicet per anguſtos vreteres tranſeunt, alios denique ſuprà pubem è directo illius partis, vbi vreteres veſicam ingrediuntur, quando meatus illi vreteribus anguſtiores fuerint. Apemanto verò plures partes dolebant, & doloris gratia plurimum fouebatur, maiores enim dolores fuiſſe, & plures partes occupaſſe crederem, vel quia materia copioſior eſſet, vel quia vaſa anguſtiora, quam in prædictis. Dolores autem ſanguinolenta præcedebat mictio renum poroſitatibus ab impetu materiæ dilatatis, quam dolores ſubſequebantur, materia ipſa (vt dictum eſt) per anguſtiores vias pertranſeunte, qua quidem per colem expurgata dolores ceſſabant, vrinaque cum craſſa ſubſidentia apparebat. Atque hoc modo ſolutio morbi contigit die tertia ab eo, quo materia ad renes decubuit. Nicoſtrato autem, cui ad partem dextram decubitus factus eſt, dolores dextram partem occuparunt ſub lateris mollitudine paulò inferius, quam fabro iuxtà ſiniſtram partem dolenti, ambobus verò vſque ad vmbilici regionem dolor deſcendebat. Eundem exitum habuiſſe Nicoſtrati morbum, quem habuere, & Apemanti, & Fabri credendum eſt: etiamſi id tacuerit Hipp. quia ſi alium habuiſſet eum explicaſſet. Nam & hic tuſſi infeſtabatur inani, & dolores ad renes, & lateris mollitudinem habuit, quemadmodum alij duo habuere.

Verſ. 39. Lactans quædam puſtulas per corpus vbique habebat, poſtquam, &c.

Valeſius

A Valeſius, vt præſentis narrationis cauſam redderet, ſuppoſuit huic mulieri, dum lactaret, menſtrua defeciſſe, ex quo cachochimiam contraxerit, vndè puſtularum eruptio originem habuit, quæ ceſſata lactatione, & menſibus erumpentibus ſedatæ ſunt. Verum hæc expoſitio mihi non ſatisfacit: quia non minus cachochimiam prohibere poteſt lactatio, quam eruptio menſtruorum, imò experientia nos docet, mulieres ſtatu morboſiſſimas mediante lactatione ſanari. Quarè cauſam harum puſtularum reijcerem potius in errata, quæ in cibis, & potibus committunt frequenter lactantes, plus aſſumentes, quam ipſis conueniat, partim hoc modo lac augeri exiſtimantes: partim appetentia irritante, quæ in lactantibus magna eſſe conuenit. His accedunt vigiliæ, aut ſomni interrupti, quibus nutrices cauſa lactationis frequenter ſubijciuntur, quorum occaſione cruditates in corpore generantur, quibus, ſi quid humoris feroſi, & ſalſi aſſocietur, puſtularum apta materia euadunt.

B *Verſ. 40. Coriarij illius, qui coriacea præparabat vxori, &c.*

Veriſimile eſt, huic mulieri poſt primum partum puerperij purgationes antè conſuetum tempus reſtitiſſe, quarum materia ad veſicam conuerſa ſtranguriam excitauit, quæ poſteà vſque ad ſecundum partum perſeuerauit, vitioſis humoribus, qui in grauidis copioſi generantur, ad eas partes confluentibus. In ſecundo verò partu ſtranguria intermiſit, materia ad puerperij purgationes conuerſa, verum ceſſatis purgationibus, eadem materia priorem viam arripiens ſtranguriam denuò excitauit. Sinè menſtruis purgationibus, & in ſenili ætate mulierem hanc concepiſſe, monſtruoſum eſt, & ideò id tanquam rarum adnotauit Hipp.

Verſ. 46. Quædam priuſquam conciperet, coxam dolebat, &c.

Dolorem coxæ in hac muliere ad oris vteri peruerſionem non referrem, tùm quia ore vteri diſtorto non fit conceptio, tum etiam quia non poteſt reddi ratio, cur poſt partum,

C quo tempore coxæ dolor iterum apparuiſſe, narratur, vteri contorſio redierit, quæ per grauiditatem ablata fuerit, nam tempore grauiditatis nullus coxæ dolor aderat. Similiter non poteſt afferri ratio, cur non ſtatim excluſo fœtu morbus redierit, ſed poſt vigeſimum diem. Quia non ſatisfacit ratio, quam adduxit Valeſius à materia contorſionem efficiente deſumpta, quæ ſcilicet tempore grauiditatis ab vteri calore diſſiparetur, quia facta conceptione materiam illam ſtatim in totum conſumi ab vteri calore, non eſt veriſimile. Sicuti etiam minus probabile eſt, abſolutis puerperij purgationibus tantum humoris è veſtigio genitum eſſe, quantum ad oris vteri diſtortionem efficiendam ſufficiat: hæc enim omnia ſenſim produci neceſſe eſt. Quarè ego dicerem, vteri denſitatem huius mali cauſam fuiſſe: quatenus humorum expurgatione per vterum impedita, ijdem ad Iſchium conuerſi, in eo dolorem inducerent. Facta autem conceptione, quia venæ laxiores fiunt; præfati humores ad vte-

D rum confluere facilius poſſunt, nequè ad coxendicum decumbere coguntur. Huic accedit vteri calor, qui non ſolum fluxionem facilitat, ſed humoris conſumptionem adiuuat. Quam quidem expoſitionem ſatis confirmare poſſunt ea, quæ de hoc eodem affectu referuntur libro de Superfœtatione verſ. 105. Inquit enim ibi Hipp. cui dolores in coxendice, aut *Mar.n.10.* in capite, aut manibus, aut aliqua alia corporis parte fuerint, quum verò prægnans eſt, deſinunt: conceptu autem ab vtero excluſo rurſus inſunt, odorata, & bibere, & ad vteri os apponere conducit. Hæc Hipp. quarè, ſi ex curatione de cauſa ipſius morbi coniectare licet, certum eſt, curationis modum ab Hippocrate propoſitum vteri contorſionem non tollere. Sed vteros calefaciendo laxare, & aperire: quæ arguunt, eos contraria diſpoſitione affectos eſſe, adſtrictos ſcilicet, & refrigeratos. Quarè etiam ſi concederetur, coxæ dolorem vteri peruerſionem conſequi in propoſito caſu, cæterarum tamen partium dolores, de quibus mentio ſimul facta eſt loco citato, ad dictam cauſam referri minimè poſſunt, quarè, cum omnibus eadem curatio ſatisfacere poſſit, ſtatuenda eſt eorum affectionum cauſa, quæ omnibus accommodetur, quæ nulla alia præter aſſignatam referri meo iudicio poteſt. Et quamuis inter cauſas ſterilitatis vteri denſitas reponatur, vndè quis eodem argumento noſtram ſententiam euerti exiſtimauerit, hic tamen animaduertat, vteri denſitatem non adeò conceptionem impedire, vt nullo modo fieri poſſit, quemadmodum vteri contorſio, cum hæc in ipſo coitu emendari poſſit: peruerſio autem nequaquam, ex coitu enim vterum incaleſcere, & laxari manifeſtè teſtatur Hipp. primo Morb. mul. verſ. 415. & ideò mulieres, quæ non concipiunt, etiam extrà idoneum coeun- *Mar.n.33.*

di tempus virum adire conſulit. Coitus enim inquit ipſe, alacritatem inducit, vndè venulæ laxantur: quarè cum nihil aliud ſit, venulas laxari, quam denſitatem tolli, certum eſt à coitu vteri denſitatem, adeò remitti, vt aliquando conceptio fieri poſſit.

Verſ. 60. In diuturnis inteſtinorum leuitatibus ructus acidus, &c.

Ructum acidum lyenteriæ diuturnæ ſuperuenientem, licet bonum eſſe, obſeruauerit Hipp. dubitat tamen, an illum prouocare arte expediat, quia fortaſsè ipſi nondum conſtiterat, an ructus acidus eſſet bonus, vt cauſa; an potius, vt ſignum. Quia ſi, vt cauſa iuuat, certum eſt, illum eſſe excitandum; ſi verò vt ſignum tantummodo, fruſtrà illum prouocamus. Veruntamen ſi eundem Hipp. diligentius examinabimus, inueniemus, huiuſmodi ructum lyentericis etiam vt cauſam prodeſſe. Ructus enim acidos facere, & pinguia, & caſeoſa, & mellita, & ex
Mar. n.44. ſeſamo parata edulia teſtatur libro de affectionibus ſect. 2. verſ. 184. contrà eos, qui acidos ructus à frigidis excitari credunt, dum ratiocinationibus nimis intenti, quæ ſenſibili experimento (quo dictante ſua quæque docet Hipp.) dignoſcuntur, neque percipere poſſunt. Prædictà igitur omnia ructus acidos mouent, quæ cum calida ſint, & difficilis tranſitus, totis viribus diuturnam lienteriam ſanare poſſunt, nam quatenus calida concoctricis facultatis debilitatem, quæ à frigiditate ortum ducit, corrigunt, quatenus verò tardè deſcendunt, ipſi ſymptomati occurrunt, quod in celeriori ciborum deſcenſu conſiſtit. Quibus ſi turbatio addatur, quam eadem inducunt; hac mediante, fluxioni valdè conferunt. Turbatio enim humores ad ſuperiora conturbat, vt nauigationis exemplo demonſtrat Hipp. vndè motus ad inferiora retrahitur. Verum ſi acidi ructus (obijciet aliquis) pro curatione lienteriæ adeò rationabiles ſunt, cur dubitanter hanc ſententiam protulit, dum dixit: Fortaſſis autem licet etiam arte parare? Quia rationibus nunquam adeò credidit Hipp. vt abſque experientia aliquod remedium nobis tradere auſus fuerit, & fortaſsè etiam, quia obſeruauerat, aliquando ructum acidũ arte inductum lyentericos minimè curaſſe, quippe qui eo caſu maiori auxilio egerent, quod obſeruauerat in Demæneta, cui ructus huiuſmodi ſuperuenientes morbum ex parte leuiorem fecerunt quidem, veruntamen ad perfectam curationem helleboro opus habuit. Quod etiam vlterius dubitandi occaſionem ipſi præbuit, an ſicuti ructus acidi in longis inteſtinorum leuitatibus ſuperuenientes ſemper iuuant, ità aliquando integram ſanitatem afferre poſſint, & cauſa dubitandi ex eo prouenit; quia huiuſmodi ructus lyenteriam ſanant, aliquando non ſanant, quando neque in ventriculo, neque in reliquis corporis partibus humoris copia viget, quæ morbum foueat, nequaquam verò vbi prædicti humores abundant: quo caſu hellebo-ro, aut aliquo alio medicamento ſurſum purgante pro integra curatione egent, ſurſum enim in hoc morbo purgandum eſſe, non deorſum, præter euidentem rationem, quæ id ſuadet, vt reuulſio fiat in contrarium; ex ipſomet Hipp. colligitur, non ſolum, quia Demænetam helleboro curauit, qui ſurſum purgat, ſed etiam ex duodecimo aphoriſmo ſectionis quartæ, vbi monet in hoc morbo ſurſum non eſſe purgandum in hyeme: quaſi id cæteris anni temporibus communiter faciendum ſit. Humores enim ad contrariam partem ſunt ducendi, ei ſcilicet, ad quam ſymptomaticè fluunt, iuxtà illud ſexti epidemiorum ſect. 2. verſ. 5. Diſſimilia operari, ſi vergat ſurſum eleuata, infernè ſoluere, & contraria. Hac eadem ratione in cholera morbo, in qua maius eſt, quod infrà deijcitur, quam, quod euomitur, helleboro vtitur
Mar.n.4. Hipp. 5. Epidem verſ. 60. & in fluxu ventris diuturno libro de Affect. verſ. 175. Quarè no-
Mar.n.26. tandum eſt Cornarium verſ. 64. perperam tranſtuliſſe verba illa, ἰήθη ἐλλεβόρου πόσει, curata eſt veratri potione, hæc ad Lyciam referens, quæ ad Demænetam referenda erant, hoc pacto. Curatus eſt veratri potione, ità vt Lycia ſit alterius narrationis principium, quomodo enim dicere potuiſſet ſanatam eſſe Lyciam veratri potione, quam in fine obijſſe narrat?

Verſ. 64. Lycia poſtremum ſplen magnus, & dolores, & febris, &c.

Quæ de Lycia narrantur in hac hiſtoria hunc ſenſum habent. Hæc mulier vtero gerens, cum ad finem grauiditatis perueniſſet (id enim ſignificauit voce illa υςατα, quæ hoc in loco aduerbium eſt temporis, non loci) in lienis inflammationem incidit, cuius ſigna erant tumor doloroſus ad humerum ſe extendens, cum febre acuta, & alijs in textu enarratis, & à Valeſio diligenter explicatis, ex qua inflammatione interijſſe narratur, antèquam pareret.

Verſ.

A *Verſ. 76. Erant autem anginoſorum affectiones hæ, Colli verticula, &c.*

Præſens textus interpretes vehementer exagitauit, vt apud Valeſium videre licet: ità, vt vnuſquiſquè proprio conſilio textum immutare ſit coactus. Ego vero communem lectionem, & Cornarij verſionem verum, & idoneum ſenſum recipere poſſe exiſtimo hunc in modum. Deſcribit hoc in loco Hipp. conſtitutionem quandam, in qua anginæ multæ ex vertebrarum colli luxatione vagarunt, quarum varias deſcribit ideas. Aliquibus enim luxatio fiebat in prima vertebra colli tantum, quibuſdam verò etiam ſecundam compræhendebat: eam inquam, quæ dens vocatur, & nonnullis tertiæ quoquè communicata eſt. Pro harum igitur luxationem diuerſitate varia ſymptomata partim omnibus communia, partim peculiaria acciderunt, commune ſymptoma erat cauitas in collo forinſecus conſpicua luxationem vertebrarum intrinſecus factam conſequens: cum dolore etiam ad contactum. Peculiaria verò ſymptomata erant, primò dictarum cauitatum diuerſitas, quæ pro diuerſitate luxationis variæ, & diuerſæ apparebant, aliquibus enim maior erat ſecundum profunditatem, aliquibus minor, pro magnitudine, aut paruitate luxationis. Prætereà quibuſdam dicta cauitas acuta erat magis, ideſt in profundo anguſtior: quibus ſcilicet luxatio in prima tantummodo vertebra facta erat. Aliquibus latior, ideſt minoris circunferentiæ, talisq. erat illis, quorum luxatio infernum verticulum dentem vocatum compræhenderet, (ſecundam enim vertebram dentem appellari ab Hipp. Galenus ipſe libello de oſſibus adnotauit,) & certè rationi conſentaneum eſt, cauitatem latiorem fieri pluribus luxatis vertebris, quam vnica tantummodo luxata. Iſque erat ſtatus, & diuerſitas anginoſorum dictorum in parte colli exteriore. Interior verò diſpoſitio, & ipſa pariter communia habebat, & peculiaria accidentia. Proprium accidens erat tumor internarum partium, qui in illis conſpiciebatur, in quibus luxatio ſecundam vertebram compræhenderet. Nam quibus luxatio ſecundo verticulo, quem dentem appellari dixit, non erat communicata, nullus tumor, aut inflammatio faucibus apparebat, ſed erant planæ, & ſibi æquales: eo, quod partes è directo luxationi reſpondentes; ei ſcilicet, quæ iuxtà primam vertebram tantum fiebat, in faucibus conſpici non poſſunt; cum paulò ſuperius conſiſtant. Communia verò omnibus accidentia erant hæc, glandulæ nulli intumuerunt: linguam non facilè vertebant: ipſisq. maior eſſe videbatur, & cætera, quæ in textu manifeſta habentur. Et hic eſt (ni fallor) verus ſenſus præſentis orationis, cuius verba ſunt examinanda, vt videamus, an præfatis reſpondeant. Erat autem anginoſorum affectiones hæ, colli verticula intrò vergebant, quibuſdam amplius (hoc eſt intimius) quibuſdam propè, ideſt non admodum profundè, & collum forinſecus conſpicuam cauitatem intro habebat, & hac parte ad contactum dolebat, erat autem, & cuidam, hoc eſt quidam anginoſorum dictorum dictam cauitatem habebat infra os dentem appellatum, quod, ideſt, quæ caui- D tas, non ſimiliter acutum erat, hoc eſt in acutum vergens intrò, & hi erant, in quibus luxatio infrà ad dentem vocatum non pertingebat, ſed ſuperiorem vertebram tantum occupabat, quibuſdam verò etiam valdè rotundum maiori circunferentia, videlicet cauitas ſatis lata erat, maiorem circumferentiam compræhendens: nempè ijs, quibus cauitas denti vocato, vel etiam tertiæ vertebræ communicaretur, ſi verò cum dente vocato (luxatio facta erat,) fauces non inflammatæ, ſeu non tumentes erant, verum iacentes, & planæ, inferens, quibus luxatio denti vocato communicabatur, tumentes fauces apparuiſſe. Partes ſub maxilla tumidæ erant, non inflammatis ſimiles, eo quod non ex calidorum humororum in fluxu intumeſcebant, quemadmodum in cæteris anginis vſu venit, ſed à luxatione interius facta. Reliqua in textu propoſita per ſe patent, & ſi in quibuſdam eſt difficultas, à Valeſij expoſitione tollitur.

E

Secundi Epidem. Sectio III.

Verſ. 7. Ex quibus ſanè etiam id, quod ſub dio noctu exponebatur, ſimile erat.

Liquores quoſcumque poſt decoctionem ſub dio exponi ſolitos fuiſſe per noctem, vt aeris frigiditate mediante tenuiores, & viribus firmiores redderentur, craſſarum partium ſubſidentia facta, & medicamenti viribus ſimul vnitis, & in ſe coactis, ex Hipp. lectione patet vbiquè, potiſſimum verò lib 3. de Morbis. verſ. 404. & 423. & de Inter. Affect. 5. 2. uerſ. 373. Hipp. igitur in enarrata conſtitutione in alui deiectionibus ægrotantium obſeruauit, eaſdem depoſitas ali- *Mar. n. 29. 12 22. Mar. n. 38.*

tas ali-

tas aliquando ſubſidentias habuiſſe: aliquando non habuiſſe. At re diligentius perſpecta ad-notauit, illas ſubſidentias habuiſſe,quæ non ſub tecto,ſed ſub dio expoſitæ fuiſſent,& quia hu-iuſmodi conſideratio plurimi eſt momenti, ideò eam nobis ſignificauit. Verùm ad quid hæc conſideratio? quia indicat,id coctione mediante non contigiſſe, nam vbique depoſitæ ſubſi-dentiam depoſuiſſent,nec aeris frigidioris auxilio opus eſſet, quæ res tantum abeſt,vt coctio-nem atteſtetur, quod contrarium penitus ſignificat, incendium ſcilicet magnum in partibus internis, ſicuti enim in rebus externis quæcunque craſſa, & turbida depoſita ſubſidentiam ex propria natura non faciunt, etiam ſi ſubdio exponantur, non tamen clareſcunt,niſi antè bul-liant, aut intensè calefiant, ità etiam, quia prædicta alui excrementa non ſubſidebant, niſi ſubdio expoſita fuiſſent, ſignum erat, eadem prius veluti feruorem quendam contraxiſſe, quod quidem abſque magno partium internarum æſtu euenire non poterat. Hancque ratio-nem me docuit ipſe Hipp. libro enim quarto Epidem. verſ.346. refert ſeceſſus aquoſos,poſt- Mar.v.25. quàm ſub dio expoſiti fuiſſent,ſupernè tenues fuiſſe, iſatidi valdè ſimiles, infernè autem ſub-ſidentias habuiſſe. At verò excrementa alui iſatidi ſimilia excerni (quod aliundè præter-quam à bile vitellina, aut porracea dicta euenire non poteſt) abſque magno internarum par-tium incendio eſt impoſſibile. Quarè iam patet,ſordidam excrementorum in latrinam pro-iectorum inſpectionem Hipp. non eſſe imputandam, quod Valeſius facit, & eò minus,quia excrementa iam proiecta nullum ſedimentum præſeferre poſſunt: ſed dicendum in proprio vaſe adſeruata conſpexiſſe, an verò caſu ſub diò expoſita fuerint ad fœtorem cauendum, vt ſolet,aut ipſiuſmet Hipp. præcepto,id ſcire parum refert, quamuis cum eorum ſæpius mentio fiat,id caſu contigiſſe non videatur dicendum. Quarè ſatius erit ſummam præceptoris dili-gentiam,non forditiem contemplari, eamque in vſum medicum reuocare. Aliud adnotatio-ne dignum in deiectionibus obſeruauit Hipp. in febribus illius conſtitutionis, quæ de genere ardentium erant; aluos turbatas fuiſſe ex tenuibus,non bilioſis, eo quod febres illæ arden-tes non à bile, ſed à pituita ſalſa cum ichorum copia originem trahebant,quod etiam adnota-uit Valeſ. cuius materiæ portio non exigua à capite ab auſtris repleto deſtillans ſpumam in deiectionibus excitabat,iuxtà aph.30.ſeptimæ ſectionis.

Verſ. 20. Fiebant autem in febribus æſtiuis circa ſeptimam,&c.

Aſperitates, quas hoc in loco morſibus culicum aſſimilauit Hipp. fuiſſe de genere exan-thematum,quas vulgus peticulas appellat, exiſtimauit Valeſius, & cum eo multi alij inſignes Medici, verùm hæc ab illis differre in duobus potiſſimum inuenio. Primò, quia cum aſpritu-dines appellet eas Hipp. ſignum eſt,cutim aliquantulum in illis eleuari, quod nullo modo in peticulis noſtris apparet, in quibus cutis plana eſt ſolo colore vitiata. Differunt ſecundo,quia in peticulis nullus omninò pruritus adeſt, quem etſi non intenſum in ſuis aſpritudinibus ob-ſeruauit Hipp. idque ſignificare voluit,dum dixit, non admodum pruriginoſæ. Adde tertio eas vocari miliaceas: quaſi puſtulæ fuiſſent paruæ inſtar granorum milij. Quæ conditio eas à peticulis noſtris penitus differentes facit. Quarè dicerem ego fuiſſe potius non abſimiles illis,quæ ſudamina appellantur, in quibus cutis cum pruritu attollitur,& exaſperatur, quam-uis hæ ſudaminibus paulò maiores exiſtant. Nam reuera huiuſmodi aſperitates ſatis ſimiles ſunt illis eminentijs,quæ à culicum puncturis in cuti erumpunt. An verò hi expoſitores à la-tinæ vocis ſimilitudine decepti (pulices pro culicibus accipientes) in hanc ſententiam deue-nerint(nam reuera pulices mordentes maculas rubras in cuti relinquũt,exhãthematibus,quas peticulas dicunt adeò ſimiles, vt non mulierculas modo, ſed etiam medicos aliquando deci-piant,) an potiùs culicum morſus nunquam ſint perpeſſi; determinare non poſſum. Scio qui-dem,me aſperitudines has obſeruaſſe ſæpiùs in febribus,& maximè in ardentibus, aliquando tamen etiam ſine febre. Imò dum hæc ſcriberem in muliere quadam eas adnotaui febre ardente laborante, cum alui fluore ex pallidis, & aquoſis excrementis, & delirio quodam, quæ die quinta apparuerant,cum notis omnibus ab Hipp. hoc in loco adnotatis. Huncque affectum Romanorum vulgus cum alio quodam penitùs ſimili confundens, roſaliam vocat. Propriè enim roſaliam dicunt morbum quendam pueris omninò familiarem, ità vt variola-rum inſtar nullus ipſum euitare poſſe credatur. Eos enim primum febris acuta, & ardens in-uadit, indè verò die tertia,aut quarta erumpere incipiunt maculæ rubentes paruæ, quæ pau-latim eleuantur, & cutem aſperam modo præfato reddunt, febriſq. ad quintam diem per-

ſeuerat,

A ſeuerat, quo tempore ceſſata iam febre aſpritudines illæ paulatim deleri incipiunt. Hunc puerilem affectum Medici vulgares morbillos Auicennæ eſſe exiſtimant, quamuis ab illis multum differat, & in eo maximè, quia vt apud eundem conſtat, Morbilli à Variolis non differunt ſæuitia, cum vterquè affectus plures occidat. At experientia docet, nullum ferè ex roſalia interire, & niſi miraculo quodam, & ob errata maxima, quæ & ægri committant, aut medici, potiſſimum verò ſanguinem mittentes. Cum enim remedium hoc totis viribus ſit huic morbo contrarium, quando à puerili ætate, cuius hæc paſſio peculiaris eſt, nequaquam admittitur. Prohibeturq. omninò, & ab humoris peccantis natura, quæ bilis eſt & eius motu ad exteriora. Morbusq. qui omninò ſalutaris eſt, eam non requirit; non eſt mirum, ſi adeò importunè adminiſtratum, ità aliquando lædat, vt morbus ex ſalutari fiat lęthalis. Quarè nihil aliud eſſe morbillos Auicennæ exiſtimo, quam ſpeciem quandam variolarum, quæ cum B illis vagare quotidiè obſeruatur: à variolis propriè dictis magnitudine tantummodò differentes, quando in reliquis omninò inter ſe conueniunt. Nam, & æquale periculum in ambobus experimur. Adnotauitq. Auicennas, tàm in morbillis, quàm in variolis colorum varietatem, puſtulam, licet in morbillis ſit minoris eleuationis; ſuppurationem pariter. Vndè vulgus nomine inter ſe diſtinguendos eſſe nequaquam exiſtimauit, quando tàm variolas, quàm morbillos pro ratione locorũ indiſtinctè, modo *moruiglioni*: modo varioli appellat. Ad rem igitur redeuntes concludo: Aſpritudines, de quibus mentionem facit hoc in loco Hipp. non eſſe de genere eorum exhanthematum, quæ in febribus malignis noſtro ſæculo apparere cœperunt. Sed earum potiùs, quas roſaliam vulgari ſermone dicunt. Generantur autem (vt exiſtimo) à bilioſa, & ſeroſa materia, cui portio quædam ſalſæ pituitæ admiſcetur, qui quidem ſucci à maſſa ſanguinis ſegregantur, facta quadam in eo ebullitione. Apparent verò maC ximè mulieribus, & pueris, quia hi prædictorum humorum copia abundant, habituq. corporis rariori conſtant, virorum reſpectu.

Verſ. 30. Etiam ſi minus multa quibuſdam prodirent, &c.

Præſens ſententia difficillima eſt, vt non ſit mirum, ſi ab interpretibus variè transferatur. Quæ tamen legitur in Græco contextu his notis καί τοι ὑπερπολλα, ἔστιν οἷσι τὰ δὲ ἰόντα ἦν τῷ ἐν ψύχει κεῖσθαι ὑποβεβλημένον. ὡς ἕλκοις μὲν τὸ ψυχρὸν θάλπει δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐκπρασχυγωγῆς ἐστι μᾶλλον, καὶ τὸ μηδὲν τῇ φύσει παθεῖ γίνεσθαι, hoc eſt, vt ego interpretor, nam non per multa (particulam enim hanc cum negatione cum Cornario libentèr accipio) quibuſdam prodeunt ſi in frigido iacuerit quis ſtrato ſuppoſito. Nam vlcerat quidem frigidum, calefacit autem huiuſmodi ſpeciem ſenſim progrediendo adhùc magis, & nulla afflictio naturæ accedit. Quorum verborum ſenſus eſt hic. Dixerat Hipp. diarrhœam, quæ ægrotantes in hac conſtitu- D tione infeſtabat, nequè medicamentis, nequè alimentis vllo modo ſiſti potuiſſe, imò potiùs videbatur ei præter rationem mederi oportere: remedijs ſcilicet quodammodo contrarijs, modo huius rei reddens cauſam inquit, nam quibuſdam non per multa, ſed moderatiora prodibant, ſi in frigido loco iacuiſſent, ſtrato ſuppoſito, idquè caſu quodam contigiſſe aliquibus ægrotantibus dicerem, qui dum morbi impatientes, modo hùc, modo illùc ſe iactarent; modoq. in lecto, modo extrà iacentes ſe componerent, obſeruatum fuit eoſdem, dum in frigido ſolo iacuiſſent, minus deieciſſe, quod omninò præter rationem alicui videri potuiſſet, eo quod frigidum vlcerat, & mordet, vndè potiùs fluxum ventris augere, quam compeſcere debuerat. Id tamen præter rationem non contigiſſe nos admonet Hipp. conſequenterq. docet; qua ratione illud frigidum eis contulerit, inquitquè, frigidum quidem eſſe mordax, & exulcerans, quando internis partibus confeſtim, & derepentè communicatur, & ex conſequenti aluo fluenti infeſtum, vndè lib. 3. de morbis circà finem potiones actu frigidas febrientibus exhibendas eſſe iubet, exceptis ijs, quibus alui immodicè fluunt, non autem quando ſenſim progreditur, quemadmodum in propoſito caſu, propter modum, quo eo vtebantur; vndè ſubiungit, ſed huiuſmodi ſpecies, hoc eſt frigidum modo præfato adminiſtratum, non refrigerat interna, ſed per caloris repulſionem aliquo modo calefacit, nequè id vehementer, & derepentè: quemadmodum facit aqua frigida multa affuſa, quæ calorem tantum in internis partibus producit, vt tetanum à materia frigida excitatum in iuuene carnoſo diſſipare poſſit, vt lib. de Humidor. vſu. verſ. 123. teſtatur Hipp. Nam hoc pacto frigus calorem in interiori- M. sr. n. 13.
bus partibus augendo, vehementius, & violenter alterando, fluxum alui potiùs augere potuiſ-
ſet.

ſet. Quæ quidem mala fortaſsè eueniſſent, ſi abſquè ſtrato ſuppoſito in frigido ſolo iacuiſſent, ita enim frigido partibus internis derepentè communicato, innatus calor maximam labem percepiſſet, vel ſi ægrotantem iuuenem eſſe, & plurimi caloris contigiſſet, facta caloris intrò reuocatione, fluxionem augeri neceſſe erat. Quoniam igitur propter ſtrati intermedium frigus paulatim, & moderatè externis corporis partibus communicatur; ideò etiam calor paulatim intrò pellitur eadem moderatione, ità vt non modo internus æſtus non augeatur, ſed remittatur quam plurimum eo modo, quo aqua feruens per tepidæ, aut moderatæ frigidæ adinixtionem moderatur, & attemperatur. Calor enim ex partibus exterioribus ad interiora hoc modo pulſus interiori comparatus mitis eſt, & veluti tepidus, & ſuauis, quod vt nobis ſignificaret vſus eſt verbo θάλπω, quod calido foueo ſignificat, vndè hoc verbum tranſlatum eſt ad aues, quæ cubando calorem mitem, & vitæ opificem ouis impartiuntur, à quo, & articulatio, & vita pullo aduenit, hoc igitur pacto caloris per calorem fit moderatio, & attemperatio primum: indè verò frigoris actione leniter ſubſequente, caloris exceſſu, ab internis partibus abſque frigiditatis occurſu remouetur, vndè alui fluxus ab eo exacerbatus re-

Mar.11. mittitur, & compeſcitur. Hac quippè ratione lib. de Affectionibus. verſ. 107. in febre ardente cum extremorum refrigeratione ventri, & hypocondrijs actu frigida admouenda iubet Hipp. hoc pacto internum febris ardentis æſtum remitti ratus: vt in citati loci expoſitione demonſtrauimus. Ex his igitur colligimus, refrigerationem exterius toti corpori ſenſim, & leniter adhibitam, primo per caloris mitioris intrò repulſionem; indè verò ſubſequenter per actualem frigiditatem ipſius remedii internum æſtum temperari; & moderari. Quarè quotieſcunque per refrigerantia interius aſſumpta id aſſequi non licet, per ea, quæ actu frigida exterius admouentur, id procurandum erit, quod quidem remedium in diarrhœa ex colliquatione præſtantiſſimum exiſtimo.

Verſ. 35. Quibus in febribus anxioſis, horridis rubeſcunt, &c.

Quam temerarium ſit, & periculoſum communem lectionem, propter illius obſcuritatem peruertere, ex præſenti ſententia id palàm fiet, quæ prima fronte adeò obſcura apparet, vt ſine verborum alteratione eam explicare videatur impoſſibile, quæ tamen rectè eam inſpicienti apertiſſima redditur. Solet enim Hipp. breuitatis amator multa omittere, quæ ex verborum connexione, eorumq. conſenſu ſpontè emergunt, idq. potiſſimum obſeruatum eſt in ijs, quæ ad propriam memoriam adnotabat; qualia communiter cenſentur ea, quæ in hoc libro continentur, inter quæ eſt præſens ſententia, cuius ſenſus eſt huiuſmodi. Conſiderandum, quibus faciei rubores, laſſitudines, oculorum dolores, capitis grauitates, paraplegiæq. in febribus anxioſis contingunt, in his enim huiuſmodi accidentia ſuperuenire maximè ſolent, conſiderandum etiam ſi menſes apparuerint, vnà cum prædictis accidentibus, quod denotatur per copulæ etiam additionem, nam, & eadem fluentibus menſibus apparere conſueuerunt, vndè lib. Coacarum Præn. ſect. 3. verſ. 202. legimus. Horrores, laſſitudines, capitis grauitates, colli dolores menſes extrudunt, & maximè quibus primum erumpere incipiunt. Fluentibus enim menſibus bilis in corpore cõmouetur, cuius portio ſi ad os ventriculi (quod non raro euenit) confluat, anxietates, & enarrata ferè omnia accidentia inducere apta eſt. Quia ergò præfata ſymptomata non ſemper ab vna, & eadem cauſa ortum ducunt, ideò plurimum refert ſcire, an in febre anxioſa vi febris eueniant; an potiùs ratione fluxus menſtruorum, nam in primo caſu, malum haud leue ſignificant; in ſecundo verò, nequaquam. Verùm quia non raro in dictis febribus menſes erumpunt; ſi eo tempore præfata accidentia ſuperueniant, non erit facilè iudicare, an à febre, an à fluxu menſtruorum originem habeant, quarè conſequenter nos docet Hipp. quomodo eo caſu hæc diſtinguenda ſint, dum inquit. Deindè pallidæ fiunt, quando enim ratione menſium eueniunt, ea pallor conſequitur, nequaquam verò, quandò à febre dependent, & ratio eſt, quia huiuſmodi accidentia non in quolibet fluxu apparent, ſed in eo, qui vehementior fuerit, quem ſubſequi pallorem neceſſe eſt, cuius occaſione ſubiungit, maximum eſſe in omnibus conſiderare id quod ſubſequenter fit, & in quo tempore, & in quibus, quippè quæ ad maiorem certitudinem faciunt, v.g. ſi pallor contingat in fine menſtruorum, certiores erimus, prædicta omnia fluoris ſanguinis fuiſſe ſymptomata. Nam, & inferius. verſ. 35. præſentis ſectionis ait. Dicendum, quod vbi ſanguis effluxerit, expalleſcunt, è contrà verò dubitationem faciet, ſi in principio menſtruorum pallor

contin-

contingat,& febris vrgeat, imò ſi in eius vigore pallor contingat contrariũ potiùs ſuſpicandũ erit, nè ſcilicet à febris prauitate ortum ducant,& accidentia prædicta, & ſubſequens pallor. Subiungit poſteà, admodum expediens eſſe ſcire, an hæc in febribus acutis eueniant, an in diuturnis, idquè important verba illa, in febribus maximè bilioſis, (tales enim pro maiori parte ſunt acutæ,) & omninò,quibus ad crura ſit catharſis,ſiuè abſceſſus(quod eſt chronicarum febrium peculiare.) Nam quò febris acutior erit,eò grauiora cenſenda ſunt accidentia prædicta, quò verò longior,mitiora, nam de his videtur eadem ratio, quæ de frigido ſudore obſeruatur,de quo dicebat quarta Aphor. 37. In acuta quidem febre mortem,in mitiori verò, longitudinem morbi ſignificat,

Verſ. 47. Zoilo iuxta murum ex tuſsi matura,&c.

Hanc hiſtoriam inordinatam, confuſamquè in ſatis rationabilem ſtructuram reduxit Valeſius: totiuſque narrationis modum explicat diligenter. Tria tamen in ſententiæ expoſitione non videtur aſſecutus, & primò dum illa verba ϗ ὄυτος ἐμπεδοτίμη ξυγκαύσιος ϗ ἀριςεροῦ, ità vertit, & hic firma vſtio ſiniſtri lateris,exponens à Medico latus ſiniſtrum inuſtum fuiſſe: quæ vſtio firma, & abſoluta curatio fuit totius morbi. Nam præter quam, quod talis verſio admodum violenta eſt; non erat conueniens,cum æger matura expueret, vſtionem facere, quæ in ijs tantummodo vſurpatur, qui nihil expuunt, vt ex libro 3. de morbis, verſ. 35 4. manifeſtè patet, imò facta vſtione tuſſes ſedandas eſſe iubet eo in loco Hipp. nè ſputum reuellatur ad pulmones. Quarè prædicta verba ita verterem, & auris æſtus, (ὄτος enim pro ὠτος hoc in loco vſurpari exiſtimo, quod in his vocibus ὄυ, & ω fieri obſeruauimus etiam alibi) firmus erat,& ſiniſtri lateris dolor,ſcilicet perſeuerabat, quæ duo reliquias morbi ſupereſſe indicabant. Secundò verba illa, tumor remittebat, ad lateris affectum refert Valeſius, quod non videtur rationabile; quia affectio in partibus intrinſecis conſiſtebat, ità, vt nullus tumor exterius appareret,cuius remiſſio ſenſu percipi poſſet. Quarè ego crederem,per tumorem Hipp. intellexiſſe affectum ad aurem: quia etiam ſi inflammatio eſſet partium internarum, quæ poſteà ad ſuppurationem deuenit,non tamen inconueniens eſt,dum inflammatio in ſummo vigore erat,tumorem quendam in partibus exterioribus apparuiſſe, qui facta ſuppuratione, & pure excreto cum auris dolore euanuerit. Tertio loco non mihi ſatisfacit interpretatio illorum verborum. Manifeſta autem erant hæc, tùm ex alijs, &c. ità vt ſignificare velit ſeceſſus peccantem materiam indicaſſe. Nam, quia additum eſt, tùm ex alijs,nihil adduxit Hipp.ex quibus peccantis materiæ natura cognoſci poſſet. Vndè ea hunc in modum exponerem. Manifeſta autem erant hæc, quod ſcilicet proximè dictum eſt, ſudores illos non fuiſſe iudicatorios; tùm ex alijs inferius recenſendis, tùm ex ſeceſſu; cuius beneficio poſtea morbus iudicatus eſt, quod non contigiſſet, ſi ſudores præcedentes iudicatorij fuiſſent. Nam incipiente(rurſus) auris dolore, (iam antè in octaua,aut nona die ſedato,)venter turbatus eſt, & copioſa egeſſit, & iudicatus eſt morbus decima quarta die ſinè rigore. Prætereà à qua die auris erupit (hæc autem fuit octaua, aut nona) ſputum etiam largius ibat, & maturum: quæ omnia atteſtantur, morbum antè per ſudorem non fuiſſe iudicatum, ſed per ſubſequentes euacuationes recenſitas.

Verſ. 86. Quarta die fientes ſanguinis è naribus eruptiones ægrè iudicant.

Hæc ſententia regiſtrata eſt libro ſexto huius operis ſect. 2. verſ. 36. cuius explicationem in eum locum diſtulimus.

Verſ. 87. Febres,quæ vna die intermittentes ſuper rigent vna, &c.

Et huius pariter explicationem diſtulimus in lib. citatum, vbi perfectior fortaſsè legitur.

Verſ. 10. Defluxit hoc breui.

Subalbum, ſcilicet illud adhærens matulæ vrinæ. Nam etiam ſi poſterius ſubſidentia in vrina adeſſet, ſubalbidum tamen non apparuit niſi pauco tempore.

Verſ. 103. Et priuſquam vinum bibere inciperet, ferè pituitæ ſimilis.

Vinum bibere incepit die vndecimo quo iudicatũ morbũ cognouit Hipp.& ægrum à febre liberum, exhibuit autem vinum eo ipſo die, vt vrinæ excretionem,quæ iam incœperat,adiuuaret,obſeruauitq.vigilantiſſimus Hipp. antequã vinum bibere incœpiſſet,à principio,ſcilicet vndecimi diei,ſubſidentiam vrinæ pituitæ craſſiori ſimilem fuiſſe, quæ poſt vini potũ tenuior facta eſt, à vini facultate, vt par eſt, attenuata. Quarè non eſt, vt quiſpiam cum Valeſio miretur

retur, Hipp. exhibuiſſe vinum antè iudicationem: hoc enim non apparet in ipſo contextu, imò poſt iudicationem ſtatim illud exhibuiſſe,ex eodem patet manifeſtè.

Verſ. 113. In pulſantibus ſanguinem fundentibus figura ampla,&c.

Figura ampla legendum eſſe,& non aliter, & communis lectio,& ſententiæ veritas ſuadet, per figuram amplam intelligentes eam, per quam nulla fit venarum, aut arteriarum congreſſio, comprimuntur autem maximè, dum artus exactè, aut flectuntur, aut extenduntur,muſculis in ſeipſos contractis, vndiquè comprimentibus. Admonet igitur nos Hipp. vt in ſanguinis eruptionibus, quæ difficulter ſupprimuntur: quales ſunt maximè,quæ ex arteriarum ſectione contingunt, figuram illam caueamus,per quam vaſa prædicta comprimuntur: quandoquidem ex compreſſione fluxio augetur, idquè probat experientia ipſa. Nam compreſſio venarum per ligaturas facta, impetum ſanguini facit, quo vehementius fluat, niſi ligatura adeò conſtringatur, vt fluxum omninò cohibeat, quia verò ex membri ſituatione non poteſt fieri tanta compreſſio, vt fluxus omninò ſiſtatur; ideò quotieſcunque figura membri non eſt lata,ſemper fluxionem augere poteſt, vndè ſumma cum ratione improbatur à præceptore, latam verò membri figuram inueniet æger ipſe, medicusq. etiam eam indicare poterit, eſt ea quippè, in qua membrum ex ſitu nullum patitur incommodum, aut defatigationem, ſed ei accommodatiſſima & iucundiſſima eſt, talisq. ea eſſe ſolet, quæ media eſt inter ſummam extenſionem,& contractionem.Reliqua præſentis contextus ſatis aperta ſunt.

Verſ. 116. Rigores incipiunt mulieribus quidem.&c.

Huius ſententiæ difficillimæ quidem, verum vtiliſſimæ enarrationem diſtulimus in librum ſextum ſect.3.verſ.29.quia ibi perfectior legitur.

Verſ. 119. Quibus nihil in conſtituto tempore accidit, ſingulis partus vitales fiunt.

Conſtitutum tempus dicitur illud, quod inferius explicans Hipp.inquit,apparentia,in quibus menſibus fiant, conſiderandum. Adſunt enim tempora, in quibus ſuperuenientia ſymptomata parum,aut nihil boni, malivè portendunt; ſunt alia verò,in quibus omnia, quæ contingunt,maximum momentum habent. Hæc tempora in morbis vocat Hipp. dies contemplabiles, quæ in grauidis etiam conſiderata non impropriè contemplabilia dici poſſunt, illa per dies,per hebdomadas, & per quadragenaria commenſurantur. Hæc pariter in diebus conſiſtunt,menſibus,& quadragenarijs. Menſes verò contemplabiles enumerat Hipp. hoc in loco, tertium, quintum, ſeptimum, nonum, ſecundum, & quartum, quia in ſingulis præfatis menſibus adſunt dies contemplabiles, ratione articulationis,motus,perfectionis,& aliorum huiuſmodi. inter dies pariter contemplabiles mentionem facit, per modum exempli, quinquageſimi tertij,& centeſimiſexti,dum inquit,labores circà quinquageſimumtertium, & centeſimum ſextum. De quadragenarijs verò, quatenus in grauidis contemplantur,& quam vim in fœtibus habeant,alibi determinauit, vt in libris de Natura fœtus. De ſeptimeſtri, & octimeſtri partu. Admonet igitur hoc in loco Hipp. hæc omnia tempora in grauidis eſſe conſideranda, & ſi in illis nihil ſiniſtri eueniat, partum illum vitalem forè aſſerendum eſſe. Hic eſt enim Hipp.dicti verus ſenſus. Nam puerile eſſet dicere, illos fœtus eſſe vitales, quibus nihil mali euenit toto eo tempore,quo morantur in vtero.Quarè hoc dictum eſt, quia (quod ſuperius etiam tetigimus,) poſſunt multa contingere accidentia grauidis, & fœtibus ipſis, quæ nihil mali portendant, eo quod extrà tempora contemplabilia eueniunt. ſicuti enim epiphenomena in morbis tunc bonum, aut malum præmoſtrant, quando in aliquo die contemplabili eueniunt ratione circuituum,ex quibus dies illa talem habet potentiam, ità etiam in grauiditatibus,quæcunque in ſtatis quibuſdam diebus, menſibus, aut quadragenarijs eueniunt grauiora ſunt,quã ſi extrà dicta tempora fiant.Et hanc proportionem inter morbos, & grauiditates elegantiſſimè explicauit ſummus Præceptor libro de ſeptim.partu,his verbis,verum enimuerò conceptus, & abortus, & partus mulieribus in eo tempore fiunt, in quo & morbi, ſanitas, & mors omnibus hominibus fiunt. Hæc verò omnia partim ſecundum dies, partim ſecundum menſes, partim ſecundum quadragenarios, partim ſecundum annum ſignificationem ſui præbent. In omnibus enim his temporibus inſunt ad vnumquemquè, & vtilia multa, & hoſtilia multa;hùc vſque Hipp. Horum verò temporum virtutes, & effectus à diſpoſitione, & ſtatu ipſius fœtus dependent iuxtà conformationis,& perfectionis gradus,quos fœtus in vtero acquirit, quorum notæ, & ab eius motu primo in vtero, & ab ortu maximè deſumuntur.

tur. Idquè ſignificare voluit Hipp. dum inquit in textu, labores in circuitibus, quidquid in ſeptuaginta mouetur in triplicitate perficitur, & quoniam huiuſmodi tempora contemplabilia non omnibus in ijſdem terminis, aut dierum numeris eueniunt, quando & ob ſexus diuerſitatem, & ob temporis partus differentiam varia admodum ſunt hæc tempora contemplabilia; vt diuerſitatem ex ſexus diuerſitate prouenientem denotaret, inquit. Poſt menſes (hoc eſt enim tempus conceptioni aptiſſimum, vt alibi pluribus in locis ipſe demonſtrauit,) dextra, & ſiniſtra hiant; quod in cauſa eſt, vt modò maſculus, modò fœmina concipiatur, iuxtà illud Aphoriſmi, fœtus maſculi quidem in dextris, fœminæ verò in ſiniſtris magis. Quarè idem erit dicere, poſt menſes dextra, & ſiniſtra hiant, ac ſi dixiſſet, concipitur vero modo maſculus, modò fœmella, quæ ſexus diuerſitas eſt cauſa, vt tempora contemplabilia non omnibus ſint eadem. Subiungit poſteà, & humiditas (vteri ſcilicet, quæ per prodeuntia cognoſcitur, & eſt cauſa, vt fœmina potius concipiatur) requirit diætam ſicciſſimam ad hoc, vt ad maſculi conceptionem diſponatur, quæ ſimiliter in eundem finem prolata ſunt, vt diuerſitatem,& varietatem dierum contemplabilium pro ſexus diuerſitate indicaret, quaſi à cauſa ad effectum ratiocinando diceret, quia aliquando maſculus, aliquando fœmina concipitur, notandum eſt, citiùs motum, & diſcretum, (tale eſſe maſculum docuit lib. de ſeptimeſt. Par. verſ. 110.) rurſus augeſcere etiam tardius, & ad longius tempus, & propterea non poſſunt dicta tempora in omnibus eundem terminum ſeruare. Præter hanc cauſam, quæ diuerſitatem in temporibus contemplabilibus facit, adeſt etiam alia; quæ in diuerſitate conſiſtit temporis formationis, motus, & perfectionis ipſius fœtus, prout ſeptimeſtris naſciturus eſt, aut nonimeſtris, ex quorum diuerſitate, tempora contemplabilia euariari neceſſe eſt. Et hanc diuerſitatem adnotare voluit, dum enumerans menſes contemplabiles, inquit labores tertio, quinto, ſeptimo, & ſecundo, & quarto, quæ noſſe oportet ad ſeptimum menſem, hoc eſt, qui labores conſiderandi ſunt vno modo in ſeptimeſtri fœtu, alio in nonimeſtri. Quorum menſium computatio fieri poteſt à menſium fluxu ceſſato, vt faciunt mulieres ferè omnes, aut conceptione, vt peritiores, qui ſigna primæ conceptionis non ignorant, & à Præceptore libro de principijs referuntur. Et nè in computatione dierum, & menſium error committatur, dies ducentos, & ſeptuaginta, nouem Græcos menſes eſſe ſtatuit. Nam etſi menſis lunaris (nam à motu lunæ ſuos menſes Græci deſumpſere) dies triginta completos non contineat, deſunt enim horæ circiter nouem (hoc enim temporis ſpatio luna à coitu ſolis denuò ad coitum accedit) vt tamen menſium computatio facilior eſſet, eoſdem ex triginta diebus conſtituere, & quia naturalis partus hoc ſpatium nouem menſium aliquando; imò pro maiori parte pertranſire compertum eſt, quando perfectiſſimum partum ex ducentis octuaginta diebus conſtituit idem Hipp. lib. de Octimeſtri Partu; ideò ſubiungit, etſi quid amplius vltrà hos eſt, & aut maſculis, aut fœmellis hæc ſiunt, nam ſexus diuerſitas in naturali partu nullam diuerſitatem parit. Aut contraria, ideſt, ſi fortè contingat antè præfinitum tempus nouem menſium, fœtum in lucem edi. Ante nonum enim menſem vitales naſci fœtus teſtatur lib. de Septimeſt. Partu Hipp. Habita igitur temporum contemplabilium notitia, & eorum diuerſitate non neglecta, pro diuerſitate, tùm ſexus, tùm perfectionis ipſius fœtus, ſi in illis temporibus contemplabilibus nihil ſiniſtri, aut matri, aut fœtui contigerit, pronunciabimus fœtum illum vitalem fore. Mer.n.8.

Verſ. 130. A cibis, & potibus humeri, & mammæ inflantur, &c.

Prædictorum occaſione explicare proſequitur nonnulla grauidis contingentia, quæ à Medico veniunt conſideranda, quatenus, & ipſa cum primum apparent, tempus illud conſtitutum, & contemplabile reddunt. Inter hæc verò proponitur prima lactis generatio, quam his verbis indicauit. A cibis, & potibus humeri, & mammæ inflantur, eò quod lac ex ſucco dulciſſimo generatur, quem mammæ, circumſitæquè partes, & humeri potiſſimum à ventriculo expreſſum ad ſe trahunt, & in lac tranſmutant, quem generationis lactis modum explicauimus, & defendimus ſuo loco, ſenſatum præ alijs teſtimonium ipſarum nutricum adducentes; quæ ſtatim ac cibum, & potum maximè aſſumpſerunt, materiam lactis ad mammas deſcendere manifeſtò ſentiunt, quæ teſtantur vlterius (vt mihi eas ſæpiùs percunctanti eſt manifeſtum) huiuſmodi humorem ab humeris deſcendere per clauiculas

ad mammas ipſas, idquè euidentius perſentire aiunt, dum actu ſugit puer, ex quo eue-nit, vt nihil magis vbertatem lactis nutricibus tollere poſſit, quam applicatio cucurbitula-rum dorſo, quod nutricibus experimento cognitum, eſt cauſa, vt hoc remedium ſæpiùs recuſent, nè ipſis lac deficiat. Hæc igitur poſt ſecundam articulationem eueniunt; & quamprimùm fœtus moueri incipit, idquè in maſculis tertio, in fœmellis quarto menſe euenire adnotauit lib. citato verſ. 241. Hipp, vndè hoc tempus in grauidis contempla-bile redditur. Alterum grauidis ſuperueniens, quod tempus contemplabile conſtituit eſt turgentia, ſiuè inflationes papillarum in mammillis, quo ſigno vtuntur mulieres ad gra-uiditatem dignoſcendam. Hoc enim reſpexit Hipp. illis verbis: ϗ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αἱ ἀκρητίαι ϗ τὰ ἐμφυσήματα, hoc eſt, & luxuriæ in capite (mammarum ſcilicet) & inflationes in-crementum faciunt, donec oſſa (fœtus nempè) ſolida facta fuerint. Hoc eſt enim illud, quod lib. de Natura Pueri, dicebat Hipp. cum fœtus mouetur, tùm lac ſui indicationem matri præbet, mammæ enim attolluntur, & papillæ turgent, quæ tertio menſe in maſcu-lis contingere eodem in loco teſtatur, oſſa autem poſt perfectam articulationem durio-ra fieri, ibidem aſſerit verſ. 193. vt ſit veriſimile papillarum turgentiam vſquè ad illud tem-pus creuiſſe, vt in textu notat Hipp. Hæc autem eueniunt, quia menſtruorum circuitus poſt conceptionem ceſſat, quia eo tempore exiguum eſt (vt ipſe ait) quod in fœtum abſumitur, neceſſe eſt ſanguinem in vteris abundare, & indè mammis, potiſſimum verò iuxtà earum papillas de ſe ſignificationem præbere ob conſortium; quod mammæ cum vteris habent, cuius conſortij ratione, ſi mammarum papillæ, & earum rubor pallidus fuerit (quemadmodum ipſemet dicebat 6. Epid. ſect. 5. verſ. 25.) morboſum vteri vas eſt. Hanc igitur cauſam nobis indicauit in textu, dum dixit, menſtruarum purgationum circuitus eſt, quia ſcilicet in illis deficit. His verò explicatis inchoatam doctrinam proſe-quitur. & inquit,

Mar.n.15.

Verſ. 132. Quæ antè has fiunt grauitates, ſimiles ſunt laboribus octimeſtribus.

Hoc eſt grauitates, quæ antè conſtitutum tempus vtero gerentibus contingunt, germa-næ ſunt laborum octimeſtrium, & primipararum. Quid verò his vult Hipp. Pulcherrimum docere, & quod Medico plurimum dignitatis afferre poteſt. Quia enim aliquando euenit, mulieres antè præfinitum, & conueniens tempus grauitatem in ventre percipere, ac ſi fœ-tum grandem geſtarent, quid his prædicendum ſit, nos admonet, octimeſtrem, ſcilicet par-tum, id enim important verba illa, ſunt ſimiles laboribus octimeſtribus. Sicuti enim labo-res partum octimeſtrem præcedentes, octimeſtrem partum futurum præmonſtrant, ità grauitates præfatæ, cum ſint ſimiles laboribus octimeſtrium, octimeſtrem partum præ-moſtrare dicuntur: vt non omninò impropriè locutus fuerit Hipp. & ratio præſentis ſigni eſt, quia quotieſcumquè fœtus antè conſtitutum tempus, & dum adhùc paruus eſt, graui-tatem matri infert, impoſſibile eſt ad perfectionis tempus geſtari poſſe, vndè neceſſe ſit, quum ad octauum menſem fœtibus adeò infenſum peruenit, abortire. Addidit, & pri-mipararum. Hæ enim, & propter loci anguſtiam, & quia illi geſtationi non ſunt aſſuetæ an-tè tempus onus, & grauitatem ventris perſentiunt. Quarè quæcunquè mulieres grauita-tem ventris antè conſuetum tempus ægrè ferunt, niſi hæ primiparæ fuerint, fœtum octauo menſe perdituras eſſe prædicendum.

Verſ. 133. Lac alimento quidem tranſmutationem accipiente, octimeſtri verò perfi-ciente.

Dixerat ſuperius à cibis, & potibus mammas intumeſcere, modò cuius naturæ ſit hu-iuſmodi cibus, & potus demonſtrat in præſenti contextu, & inquit, lac, quod eo tempore generari incipit, tertiò inquam menſe, eſſe tranſmutationem quandam tantummodo in cibis illis, & potibus factam, quod perfectionem indè acquirit octauo menſe. Augeſcente enim fœtu vterus paulatim incaleſcit magis, à cuius calore excalefactæ mammæ perfectionem lacti tribuere poſſunt; anteà verò nequaquam, propter caloris imbecillitatem. A calidita-te enim accedente ab vtero lac perfici expreſſis verbis nobis ſignificauit lib. de Nat. Pueri. verſ. 259. dum inquit, & à pinguedine calefacta, ac alba exiſtente, quod edulcatum eſt à caliditate, quæ ab vteris acceſſit, expreſſum venit ad mammas, &c. cum igitur lactis perfe-ctio à calore ab vtero accedente proueniat, & vteri calor à fœtus præſentia originem ha-

Mar.n.21.

beat

beat, rationi quoque conſentaneum eſt, non prius perfecti caloris vterum participem fieri, quam fœtus naturalem acquiſierit perfectionem, quæ perfectio cum ſeptimo menſe initium habeat, eodem Hipp. teſte lib. de ſeptimeſtri Partu. verſ. 8. ſequitur, lac non prius perfectum eſſe, quam fœtus ad octauum menſem peruenerit, vt ſummâ cum ratione dixerit hoc in loco Hipp. Materiam lactis in prioribus menſibus tantummodo tranſmutari, perfici autem octauo menſe, ità vt lac perfectum dici poſſit.

Verſ. 136. Menſtrua purgationes ſimiles octimeſtribus, in tendentibus, &c.

Parum antequam hæc ſcriberem, contigit mihi curare mulierem gerentem vtero, cui menſes importunè fluebant, ſanguis erat nigerrimus, craſſus, & in grumos pro maiori parte coactus, & in tanta copia exibat, vt omnibus monſtruoſum videretur; & eò magis, quia mulier pallida erat, & pauco ſanguine à natura prædita. Perſeuerauit fluxus per multos dies, & puer mouebatur ſatis validè. Factaquè computatione temporis grauiditatis iam decimum menſem attigiſſe inueni, exiſtimauiquè eſſe caſum, de quo loquitur Hipp. in præſenti textu, & cum nullo præſidio cederet morbus, mortua eſt quaſi derepentè, quemadmodum à principio ſuſpicatus ſum, præſentis ſententiæ auctoritate innixus. Ex enarrata igitur obſeruatione cognoui, quid intelligat Hipp. per purgationes ſimiles octimeſtribus, eas ſcilicet, quæ & copioſiſſimè fluunt, ſanguiſquè excretus niger eſt, & grumoſus, tales enim eſſe conſueuerunt purgationes partus octimeſtris, prout mihi confirmarunt obſtetrices multæ, quas de hac re diligenter percunctatus ſum. Ratio autem præſentis prognoſis dependet (quemadmodum ego exiſtimo) à cauſa proxima huius fluxus, quæ eſt corruptio quædam in ſanguine facta, propter quam ipſum natura regere, aut retinere non modo non poteſt, ſed etiam expellit, vt quod ſibi ſummoperè moleſtum, quæ cauſa eſt, propter quam huiuſmodi fluxus, qui ſcilicet à ſanguinis corruptione contingunt, nullis remedijs cedant. Nec alia cauſa præter corruptionem eſſe poteſt; omnes enim aliæ excluduntur per ea, quæ referuntur in textu, excluditur enim abortus, qui huiuſmodi fluxus producere ſolet, per illa verba, in tendentibus ad decimum menſem: quo tempore ſi contingat fœtum in lucem edi, non poteſt dici abortus, excluditur etiam per eadem verba altera cauſa, nempè ſanguinis copia aucta in corpore, quæ nullo modo eo tempore vigere poteſt; quia fœtus grandior effectus tanto alimento eget, vt matrem plethoriam incurrere ſit impoſſibile, excluditur etiam præcedens cachochimia, quia hac vigente partum ad decimum menſem protrahi eſt impoſſibile, ad decimum quippè menſem tendunt tantummodo illæ quæ ſanæ ſunt, & robuſtæ: quæ cum cachochimia ſtare non poſſunt; cum igitur præſentis fluxus cauſa ſit ſanguinis corruptio, non eſt mirum ſi Hipp. dixerit, malum, eò quod paucæ effugiant. Sed quorſum hæc? quia ſuperius dixerat: quum vtero gerentibus nihil ſiniſtri euenit in temporibus contemplabilibus, tunc fœtus ille vitalis erit, etiam ſi (vt explicatum eſt) aliquid ſiniſtri eum pati in diebus non contemplabilibus contingat. Quia igitur Hipp. inter tempora conſtituta non enumerauit decimum menſem: nè quis exiſtimaret, quum mulier nono menſe tranſacto ad decimum peruenerit, iam tunc omne periculum euaſiſſe, præſentem caſum per modum exempli propoſuit, & tanquam peculiare quoddam præfatæ doctrinæ exceptionem faciens. Docetq. id malum eſſe, ità vt & matri, & fœtui mortem minetur.

Sectio V. Lib. II.

Verſ. 22. Si hydropicum tuſſis corripiat, ſiquidem ſtatim animo, &c.

Præſentem textum Valeſius in duas diuidit ſententias, quarum prima aphoriſticum prognoſticum continet, quod tuſſim malam eſſe in hydropico, nos docet. In ſecunda verò exiſtimauit edoceri modum curationis animo linquentibus conuenientem. Græcus tamen contextus vnicam tantummodo ſententiam facit, cum in eo non legatur κακον, quam particulam addere coactus eſt Valeſius. Sententiæ igitur iuxtà veram eius lectionem acceptæ ſenſus erit, ſi hydropico tuſſis ſuperueniat, & ſtatim in animi deliquium incidat, ei occurrendum eſt, aut calidis omnibus adhibitis, aut potu vini, & cibo copioſo, quæ quidem curatio non

 in gra-

in gratiam hydropis inſtituta eſt, ſed vt ſyncopi occurramus. Hic eſt enim caſus particularis, qui tamen ſæpè euenit. Ratio autem huius curationis eſt hæc, primo enim omnia actu calida exhibet, hæc enim præterquã quod tuſſientibus conueniunt pectoris gratia, cui frigidum eſt inimicum, lypotomiæ occurrunt, quæ in hydropicis, in quibus calor ferè ſuffocatur à frigidis humoribus, ſæpiùs excitari ſolet. Quod ſi ab his non tollatur, ſignum erit, eam à tenui ichore os ventriculi mordente produci. Hos igitur curari præcipit vini potu, & idoneis cibis. Hi enim ventriculum replentes ichores excludunt, aut ſaltem attemperant, tolliturquè occaſio, nè alij ad ventriculum inanitum confluant. Vini autem potus alijs potionibus præfertur, tùm quia hoc ſyncopi peculiari facultate occurrit, tùm etiam, quia hydropicos minus lædit. Corrigenda eſt ergò hoc in loco Cornarij tranſlatio, qui verbum θωρύξαι, quod vinum ſimpliciter bibere ſignificat, ſatis impropriè tranſtulit inebriato.

Verſ. 27. Hydropicus, ſi tumorem in cruribus habens, tuſsiat, malum.

Hydropicum tuſſire duplici modo contingit, vel à principio, idquè proprium eſt hydro-
Mar.n.59. pis pulmonum, vt ex lib. 2. de Morb. ſect. 3. verſ. 190. colligere licet, vel hydrope iàm confirmato ad ventrem inferiorem ſpectante, quæ tuſſis ea ratione excitatur, quia cum venter ad ſummum aqua repletus eſt, per compreſſionem illius exiguum per ſeptum tranſuerſum exudando ad pulmones peruenit, vndè ægrum tuſſire neceſſe eſt, quod ſymptoma caſum deſperatum facit, vndè meritò 6. Aph. 35. dictum eſt, hydropicis tuſſis accedens, malum. Cæterum etſi verum eſt ſemper dicere, tuſſim ſuperuenientem hydropicis, malam eſſe, non tamen verum eſt ſemper aſſerere: Hydropicos tuſſire, malum eſt, eo quod ex pulmone hydropici ſemper tuſſiunt, non tamen moriuntur omnes, vt ex curatione, quam loco ſuperius citato adhibet Hipp. facilè colligitur. Quarè ſumma cum ratione hoc in loco additur, tumore in cruribus exiſtente: quod confirmati hydropis inditium eſt. Nam etiam ſi in hydrope pulmonis ſtatim à principio, dum etiam vitæ ſpes adeſt, pedes tumeant, cum tamen tumor ad crura peruenit, caſus omninò deſperatus redditur, vndè vniuerſaliter vera eſt ſemper hæc ſententia, hydropicus ſi tumorem in cruribus habens tuſſiat malum. Quod verò malum in hoc caſu læthale ſignificet, quemadmodum in reliquis omnibus morbis, qui communiter periculum adiunctum habent, adnotauimus alibi.

Verſ. 28. Si auris doleat, lacte vtatur.

Quamuis breuitatis ſtudioſus fuerit Hipp. cuius gratia aliquando obſcurus redditur; nunquam tamen imperfectam propter breuitatem orationem facit. Quarè dum hoc in loco admonet, ad auris dolorem lac infundendum eſſe, non debemus credere illius conſilium fuiſſe, id in omnibus aurium doloribus faciendum, ipſum repræhendentes, quippè qui indiſtinctè nimis hanc curationem tradiderit, ſed in ijs doloribus tantummodo, qui hydropicis ſuperueniunt, de quibus eſt ſermo. His enim lac ſemper forè conueniens, rationi conſentaneum eſt. Cum enim hydropicis partes ſuperiores attenuentur, & ex conſequenti humoribus ſcateant tenuioribus, & acrioribus; certum eſt, auris dolorem in his ab alia cauſa, præterquam ab acri fluxione ortum habere non poſſe, & eò magis quando pars illa calidis potius, quam frigidis humoribus ſubiecta eſt, quemadmodum earum peculiare excrementum indicat, quod perpetuò amarum eſt, ſuccis verò acrioribus infeſtantibus lac eſſe conuenientiſſimum remedium, etiam ſi nulla adſit inflammatio, nullus dubitabit: quia lac humorum acrimoniam temperat, nec tantæ eſt frigiditatis, vt naturale partis temperamentum lædere poſſit.

Sectio VI. Lib. II. Epidemiorum.

Verſ. 12. Si venæ pulſauerint in manibus, & facies ſana, & robuſta, &c.

Valeſius huic ſententiæ expoſitionem primo aſpectu ſatis rationabilem adaptauit. Verùm tamen, quia in omnibus febribus venæ eodem modo pulſant, quo exponit ipſe, ex hac expoſitione ſequeretur, idem eſſe dicere: ſi venæ pulſauerint in manibus, ac ſi dixiſſet, ſi febris teneat, quo dicendi modo, cur vſus ſit hoc in loco Hipp. explicari non poteſt. Prætereà, quia
Mar.n.8. hæc eadem ſententia legitur in libro de iudicationibus verſ. 96. nec eſt appoſita illa vox, in manibus, aliquod peculiare nobis indicari videtur, quod in omnibus febribus non euenit, &

eò ma-

eò magis, quia libro coacarum Prænot.verſ.165. vbi eadem ſententia regiſtrata eſt, non in manibus, ſed in temporibus legit. Imò & annexa accidentia, & ſolutionum modi, quæ capitis læſionem conſequuntur, coacarum prænotionum lectionem cæteris præferre videntur. Ità vt ſententia Hipp. ſit, ſi circa tempora venæ, ſiuè arteriæ; hæc enim nomina ſæpè confundit Hipp.) pulſarint adeò vehementer, vt ab ægro percipiantur, & ab aſtantibus conſpici poſſint, morbus diuturnus ſignificatur, & qui non ſoluatur,niſi per ea, quæ referuntur in textu, ego quidem ſæpiùs obſeruaui eos, quibus arteriæ iugulares pulſare oculis percipiuntur, diù ſemper ægrotaſſe, & pro maiori parte diſtenta hypocondria habuiſſe. Quod ſi aliorum etiam locorum dictorum lectionem admittere volumus, neceſſe erit affirmare, vehementē, & conſpicuū arteriarum motū morbi longitudinem ex propria natura indicare,qua verò diſtinctione id fiat,demonſtrare tentabimus in expoſitione lib. coac.Præn.verſ.55.quámuis nō ignorem,id per arduum eſſe:quaſi hoc ſit vnum eorum, quæ effectus euidentes habent: cauſa verò penitùs latet & fortaſsè hæc eadem erit, propter quam arteriarum ſectio diuturnas affectiones curare ſoleat, vt fidem facit Proſper Alpinus in illo curioſo opere, & doctiſſimo de Medicina Aegyptiorum inſcripto. Quod ſi ſolutionis ſpontinæ modos reſpicimus, qui omnes ad abſceſſus à capite dependentes referuntur, in his caſibus ſemper caput eſſe læſum colligimus. An quia ſpirituoſa materia, quæ pulſum facit,facilè in caput eleuatur,à quo tantum ægrotare contingat?

Verſ. 14. In gutturis dolore aquam calidam ſuper caput fundito, niſi frigus, &c.

Imprudentiæ prudentiſſimum Hipp. taxare eſſet, ſi diceremus,hoc in loco ab eo proponi remedia ad gutturis dolores, quæ aliquando vtilia eſſent, aliquando non, ſi abſque diſtinctione ea adhiberi voluiſſet. Dicendum eſt ergò Hipp. ſimul, & remedia attuliſſe, & eorum vſum pro natura affectionis diſtinxiſſe,dum inquit; niſi frigus fuerit. Dolores enim gutturis à fluxione à capite ortum habent, quæ vel calida eſt, & tenuis, vel craſſa, & frigida. Diſtinguitur autem hæc materia ex multis, potiſſimum verò ex anni tempore, frigidis enim temporibus frigidos humores, calidis verò calidos abundare rationi conſentaneum eſt, idquè ipſemet docuit nos lib. de Natura humana, quia igitur dum frigidi humores ad guttur deſcendunt, periculum eſſet, nè ijdem à calidæ perfuſione attenuati, cumulatius fluerent: & morbum augerent, vt hos humores caueat, inquit, niſi frigus fuerit, perfuſioniſquè loco farinam calidiſſimam ſorbendam exhibet, aut ferculum ex farina, & vinum meracum pro potu. Hæc quippè frigidæ materiæ coctioni, & fluxioni maximè conducunt. Nam vinum meracum calefaciendo, & roborando coctionem adiuuat, farinæquè incraſſanti facultate humorum attenuationem prohibet, quæ à vino meraco contingere poſſet, cum nihil nocentius in deſtillationibus adhiberi poſſit, quam ea, quæ humores attenuare ſimpliciter poſſunt. Quod notare vellem recentiores, qui in frigidis deſtillationibus ad Guayaci, & aliorum attenuantium medicamentorum decoctum tàm libentèr confugiunt: non animaduertentes, ex horum vſu deſtillationes in dies augeri, quas concoquentibus, & mediocriter incraſſantibus curandas eſſe hoc exemplo docet Hipp. quod curationis genus hominum vulgus imitantes, vbi à raucedine, aut tuſsi hyeme infeſtantur, lagana, aut quid ſimile edulium ex farina veſperi comedentes, & vinum meracum bibentes ſibi ipſis medentur. Circà textum verò adnotare oportet, præſentem curationem inſtitui ad gutturis dolores, non autem ad omnes eius doloroſas affectiones,excipiuntur enim illæ,quæ peculiare nomen habent, qualis eſt angina, quæ quoniam peculiare nomen habet, ſub hoc nomine doloris gutturis non compræhenditur, & ſic de reliquis, conueniens igitur curatio erit eorum dolorum, qui à deſtillatione à capite ortum ducunt; hiquè frequenter contingunt in ijs ciuitatibus, quibus deſtillationes à capite ſunt familiares; qualis Roma eſt, vbi ſæpiùs à me obſeruatum eſt,mulieres ex ſola capitis lotione ab huiuſmodi affectibus ſtatim liberatas eſſe, ab ea enim cutis pori aperiuntur, per quos euaporationes, quæ à cutis denſitate retinentur, vndè deſtillationis materia augetur, exhalare poſſunt: humorumquè acrimonia mitigatur, quæ eſt cauſa, vt fluxio perduret, & dolorem inducat. Notabilis eſt ergò præſens textus tanquam norma quædam circà capitis lotiones adhibenda, quæ quidem ſuſpectæ eſſe debent, quando materia craſſa, & frigida eſt, vtiles verò tenui, & calida infeſtante.

Verſ. 36. Si ſuperni loci turgent qui ſunt circà, caput vlcerum purgatio, vomitus, hydrops.

Quum caput ab humorum copia infeſtatur, quod partium circà ipſum turgentia indicat, tria remedia ab Hipp. proponuntur in præſenti textu. Vlcerum purgatio, vomitus, & hydrops. Purgationem vlcerum intelligit Hipp. eorum, quæ in capite exiſtunt. Hæc enim, ſiuè arte procurentur, ſiuè ſpontè, oriantur capitis repletionem tollere poſſunt. De ſpontinis, exemplum habemus puerorum, quibus, niſi vlcera in capite erumpunt, caput morborum, & varijs calamitatibus obnoxium redditur, contrà verò, quibus in pueritia huiuſmodi vlcera erumpunt, cerebrum ab omni impuritate expurgatur, vndè ſaniores capite in poſterum euadūt, ità vt nec epilepſiæ, nec alijs à capite morbis ſint ſubiecti, quod Hipp. quoque libro
Mar. n. 7. de Morbo ſacro verſ. 143. adnotauit, & prima ſect. lib. coacarum Prænot. legimus verſ. 253. capitis dolorem ſoluit pus per nares, aut ſputa craſſa, ſoluit item vlcerum eruptio. Idem verò præſtare, & vlcera capiti inflicta colligimus ex Herodoto, qui lib 4. fol. 348. teſtatur Aphroſ. venas verticis lana ſuccida inurere pueris ſolitos fuiſſe, vt à deſtillatione præſeruentur in poſterum, & Hipp. ipſe 2. de Morbis verſ. 144. capitis repletioni occurrit, octo
Mar. n. 12. cruſtis ferro ignito in capite excitatis. Dixit autem purgatio vlcerum, vt ſiccas quaſdam exulcerationes excludat, quæ tantum abeſt, vt capiti opem ferant, quod potiùs illud ſummopere lædunt, quapropter, quo vlcera ſint vtilia, pus emanare indè neceſſe eſt. Vomitum ſecundo loco proponit pro capitis repletione tollenda, quo caput feliciter, & citò expurgatur, idquè vomentes ſciunt, quibus dum euomunt, & ab ore, oculis, & naribus humores in magna copia erumpunt, vndè Hipp. 4. Aphor. 18. Affectiones inquit ſuprà ſeptum tranſuerſum, quæ purgatione, egent per ſuperiora purgari ſignificat, & lib. de locis in hom. verſ. 173. ſect. 2. legimus. Fluxione ex capite fluente vomitus conducit. Valeant ergò illi, qui vomi-
Mar. n. 47. tum in capitis affectibus adeò formidant; caput indè magis repleri exiſtimantes, quia etiam ſi caput in actu vomitionis aliquo modo repleri videatur, nihilominus, quia talis repletio eſt vaporum, qui ceſſante vomitu, ſtatim euaneſcunt, à vomitu caput repleri, dicere non poſſumus. Tertiò tandem loco proponitur hydrops, quo nomine ſi cum Valeſio aquam intelligimus, ſententia eſt manifeſta, & veriſſima, capite enim repleto nullus potus conuenientior
Mar. n. 88. eſt, aqua, vndè lib. 1. Morb. Mulieb. ſect. 3. verſ. 118. legimus. Sunt autem quidam, qui his lac bibendum præbent, quia caput dolent. Alij aquam, quia animo linquantur. Ego verò vice verſa, ſi caput dolent, & mente percellantur, aquam commodam puto. Hæc Hipp. quod ſi verborum propriam ſignificationem attendentes, hydropem legere, & in proprio ſignificato accipere volumus, cum nomine hydropis communiter quamlibet aquæ collectionem intelligamus, vndè hydropem dicimus, & cerebri, & pulmonis, & vteri, & alterius cuiuſlibet partis: quando aqua in ipſis colligitur, non erit omninò abſurdum dicere capitis repletionem tolli, ſi aqua prius in eo collecta excernatur, nam id frequenter euenire obſeruatur, quem quidem ſolutionis modum in morbis capitis, vbi humoris copia in eo viget celebraſſe ſæpiùs Hipp. nouimus, & apertiſſimè lib. 2. de Morbis. verſ. 114. vbi hæc leguntur, quum
Mar. n. 12. repletum fuerit caput, & ab aliquo ex prædictis calefactum, torpor caput tenet, frequenter mingit, & alia patitur, quæ ex vrinæ ſtillicidio, idquè per nouem menſes hæc patitur, & ſi quidem per nares, aut aures aqua, aut mucus erumpat, à morbo liberatur. De hydrope autem morbo ſi hæc dicta intelligamus, non minus vera erit ſententia, quia cum in eo tumeſcentibus inferioribus partibus ſuperiores attenuentur, vt ipſemet Hipp. adnotauit lib. 4. de Morbis, haud dubium eſt turgentiam, & repletionem ſupernarum partium, & capitis potiſſimum hydrope ſuperueniente tolli, etiam ſi principali morbo non conferat.

Verſ. 43. In voluulo molli, &c.

Vide expoſitionem lib. de iudicat. verſ. 149.

Hippocratis Epidemiorum Lib. III. Sectio I.

Verſ. 14. Hermocratem, qui ad nouum murum decumbebat, febris, &c.

Ex Hermocratis hiſtoria, in qua ex febre acuta eum interijſſe narratur die vigeſima ſeptima, colligit Valeſius terminum acutorum diem vigeſimam ſeptimam eſſe, tot enim diebus, inquit ipſe, Luna ſuum curſum per duodecim ſigna zodiaci abſoluit. Verum non conſiderauit Valeſius hunc ægrotantem licet febre acuta laborauerit, non tamen continuò acutè febri-

citaſſe, quandoquidem decimaquarta die ſine febre fuit, atquè etiam vigeſima,& ideò non poteſt dici, eum acutè laboraſſe vſquè ad vigeſimum ſeptimum diem, nec indè colligi, acutos morbos, vſque ad illam diem protrahi poſſe, quia ſi hoc pacto terminum acutorum definire liceret, non minus dici poſſet,eorum terminum eſſe quadrageſimum diem, quam vigeſimum ſeptimum, cum conſtet morbos acutos ad quadrageſimum diem ſæpius peruenire, cuius rei teſtimonia nè longius perquirã, ſufficiet hiſtoria illius,qui in Dealcis horto,hic enim ex febre acuta die quadrageſima iudicatus narratur, ad quem terminum perdurare potuit morbus, etſi acutus; quia bis eo temporis ſpatio à febre liber fuit. Non eſt ergò,vt ab Hipp. doctrina recedamus, qui terminum acutorum decimam quartam diem ſtatuit, ità tamen, vt intelligamus,nullum morbum cum acutie continua diem quartum, & decimum pertranſire poſſe; quin aut iudicetur, aut remittatur, aut aliquo modo intermiſſionem habeat, cuius ratio ſi à cæleſtibus petenda eſt: dicendum erit,ea ratione,propter quã diuturni morbi,quiquè Solis motum ſequuntur, tunc maximè iudicari, quando ſol ad punctum peruenit oppoſitum ei, quem initio ægritudinis occupauerat, ex quo (vt etiam Hipp. adnotauit) morbos æſtiuos hyeme, hyemales verò æſtate iudicari contingit, quia ſol ad locum oppoſitum tunc perueniens effectus contrarios influit in hæc inferiora; vndè morbos ipſos inſignem mutationem ſubire neceſſe eſt. Eadem ratione pariter acuti morbi, qui à motu Lunæ regulantur; cum ad oppoſitum locum Luna peruenit, in contrarium fieri mutationem neceſſe eſt, ità vt aut ſoluantur, aut permutentur, aut remittantur, aut ægrotantem ad interitum perducant, quod ſpatium cum Luna diebus quatuordecim circiter percurrat, ideò acutorum morborum terminus quatuordecim diebus ad ſummum comprehenditur. Quemadmodum à Præceptore ſtatutum eſt.

Sectio II.

Verſ. 1. In Thaſo Philiſtes caput multo tempore dolebat, &c.

Philiſtem triplici febriũ genere laboraſſe narrat Hipp. Primum genus ſignificauit illis verbis. Quum ex potationibus febres continuæ obortæ eſſent, dolor, &c. Inſinuans febres has fuiſſe mites, & abſquè euidenti calore, quales eſſe conſueuerunt illæ, quæ à capite originem dicunt. Caput enim,quia membrum eſt frigidum, & humidum propter cerebrum, quod pituitæ fons, & metropolis dicitur, febres calore admodum vrentes excitare non ſolet. His febribus aliud genus ſucceſſit febris, quod nobis indicauit; dum ſubiunxit, nocte exacerbatus eſt primum, quæ febris,quia à prioribus penitus diuerſa erat & idea, & loco affecto; ideò dierum enumerationem ab huius inuaſione incipiẽs, ſubiunxit,prima die vomuit bilioſa, pauca, flaua primum, deinde æruginoſa, ex quo loco docemur: quando leuiori morbo alius grauior, & diuerſæ naturæ ſuperuenit, enumerationem dierum à priori morbo non eſſe inchoandam, ſed à ſuccedenti. Poſteà inquit, ſecunda die ſurditas, febris acuta, & eſt tertia febris differentia, quæ in præſenti hiſtoria obſeruatur, à præcedenti pariter differens,non natura, ſed acutie tantum. Quia verò ex his colligimus,ſecundam febrem non fuiſſe acutam,occaſio ſeſe offert inquirendi. Si dum febre continua æger detineretur, à principio, inſuper excaleſactus eſt, & æruginoſa euomuit, noctemque ſequentem moleſtam habuit, quid illi febri defuit,quin acuta dicenda eſſet. Certè quo die excalefactus æruginoſa vomuit, febris non ſolum continua fuit; ſed etiam caloris vehementis: accidentiaque grauia erant; quæ omnia febres acutas concomitantur: nihilominus eam acutam non exiſtimauit Hipp. Argumentum euidens,febris acutiem conſiſtere,nequè in magnitudine,nequè in caloris vehementia,nequè in accidentium multitudine, & eorum ſæuitia. Quæ ſi vera ſunt; quibus ſignis cognouit Hipp. die ſecunda febrem acutam euaſiſſe? A calore manum acutè feriente eam cognouiſſe exiſtimo. Huiuſmodiq. calorem producit bilis,quando vehementer incaleſcit, cæteris humoribus non admodum permixta, & quia calor vehemens diù in tenui materia perdurare non poteſt, eam enim ſtatim diſſipat, ideò euenit, vt morbus acutus celeritatem motus, & breuitatem adiunctam habeat. Hancquè eſſe acutæ febris naturam confirmat dicendi modus circam hanc materiam Hipp. vſitatus. Qui in recenſendis acutarum febrium hiſtorijs,etiam ſi morbus in eadem magnitudine, & acutie perſeueret, nihilominus quando,aut rigores,hor-

roreſuè

roreſuè, aut aliqua refrigeratio intercedit, per quam caloris acuties tolli, ſiuè remitti contingat, ità loquitur, ac ſi febris acuta intermiſiſſet, loco exempli erit hiſtoria hanc præcedēs illius, qui in Dealcis horto iacebat. Huic quippè febris acuta facta eſt die tertia, quæ etiamſi vſquè ad vndecimam perſeuerauit, quia tamen nona riguit, & ex conſequenti caloris acuties remiſſa eſt, ideò ſubiunxit, febris acuta: indicans tempore rigoris non fuiſſe acutam. Similiter, quia die decimaſeptima extremitates refrigeratæ ſunt, vndè caloris acuties extincta eſt, ideò denuò ſubiunxit, febris acuta. Quarè febris ex mente Hipp. acuta dicenda eſt, quando non ſolum calor vehemens eſt, ſed etiam acutus, & mordax, & per totum corpus diffuſus. Super hanc materiam doctiſſimum habes Galeni coment. 6. Epid. ſect. 1. verſ. 29.

Sectio III.

Verſ. 49. *Febris non acuta.*

Ità legit Galeni codex multis antiquiſſimis conueniens, quamuis impreſſi ſine negatione legantur. Quarum lectionū antiquior præferenda mihi videtur, tum quia probabilius eſt, negationem à poſterioribus Hipp. expoſitoribus, vt puta erroneam reddentē ſententiam (talis enim primo aſpectu apparet) abraſam fuiſſe, quam ab aliquo per incuriā additam, tum etiam, quia ſenſum longè probabiliorem recipit. Scimus enim febrium ardentium duplex genus eſſe, alterum, quod decimumquartum diem non tranſcendit, qui acutorum morborum eſt terminus, & à bile, aut ichore bilioſo originem habet. Alterum, quod ad quadrageſimum ſæpè producitur, & à pituita ſalſa generatur. Cum igitur morbi acuti intrà dies quatuordecim iudicentur, meritò febris ardens ex pituita ſalſa à numero acutorum morborum excludenda eſt. Huius naturæ fuiſſe febres ea conſtitutione vagantes, atteſtantur, & auſtrinum præcedens tempus, in quo pituitam abundare ex ipſomet Hipp. lib. de Aere, Aquis, & locis licet colligere, & maximè accidentia ipſum morbum concomitantia, ſopor inquam, horror, obliuio, ſeceſſuſq. crudi, tenues, & multi, ex quibus plurimis aluos turbatas fuiſſe, narratur, aliaquè in textu explicata. Quia ergò ob humoris febrem efficientis naturam febres illæ calorem acutum, & manum ferientem non emittebant, & in longum tempus protrahebantur, quæ duæ conditiones acutam febrem penitus excludunt; meritò id adnotauit Hipp. & dixit febris non acuta.

Verſ. 111. *Et quæ circa pulmones erant infrà diſtribuebantur.*

Hæc ſi tali pacto legantur, euidentem in dictis Hipp. contradictionem pariunt, quia inferius ait, tuſſes autem aderant perpetuò multæ, & multa educentes matura, ac liquida. Si enim multa à pulmonibus per tuſſim ſurſum educebantur, quomodo dici poteſt omnia, quæ circà pulmones erant, infrà diſtribuebantur? Quarè non erit abſurda lectio, quam retinent nonnulla antiquiſſima exemplaria, quæ quibuſdam additis ità legunt, poſt illa verba. Alui variæ, adſtrictæ, & rurſus breui humeſcentes περὶ δὲ τελευτὴν πᾶσι βιαίως καθυγραὶ ἰόμεναι, hoc eſt: ſub mortem autem omnibus violenter humectabātur, & quæ circa pulmones erant, omnia inferius diſtribuebantur. Atquè hoc modo ſententia clara, & aperta redditur, & rationi admodum conſentanea. Nam ſuperueniente alui fluore, tabidos plerunquè mori, quotidiana experientia demonſtrat, Hipp. quoq. lib. 1. de Morbis teſtatum reliquit, indicans vlterius, quomodo ex defluuio capillorum præcedente huiuſmodi exitus præuideri poſſit. Vndè non eſt inconueniens, tabidos præſentis conſtitutionis, alui fluore ſuperueniente, mortuos fuiſſe, & eò magis, quia paulò ſuprà id nobis ſignificauerat, dum dixit. Et in ſumma omnes, & qui longis morbis ægrotarunt, & qui ex acutis, &c. omnes aluus ſuſtulit. Quarè dicendum eſt, tabidos illius conſtitutionis per totum morbum expuiſſe, qualia in textu referuntur, aluo interim modò adſtricta, modò liquida exiſtente, ad finem verò, alui fluore accedente, quæ circà pulmones erant, non amplius per ſputum educebantur, ſed omnia infrà ad aluum diſtribuebantur, & ſic moriebantur.

Verſ. 127. *Multi moriebantur quartanarij.*

In lectionum varietate, quas antiquos excogitaſſe, vt difficultates vitarent, Galenus teſtatur; eam ipſe amplexus eſt, quæ dicit: Autumno mortuos eſſe multos quartanarios, cui lectioni Valeſius quoquè adſtipulatur. Verùm hæc longè ab Auctoris intentione aliena, &

proprijs

proprijs dictis parum conſona mihi videntur. Cum enim longa oratione explicauerit ſingulos morbos, qui per ſingula quatuor anni tempora vagarunt, in fine enarrationem epilogando colligit, quomodo ea quatuor anni tempora ſeſe habuerint, iuxtà ſalubritatem, & inſalubritatem in communi nulla facta de morborum tunc vagantium ſpecie. Quarè cum in cæteris anni temporibus nullius morbi peculiarem mentionem fecerit, neque in autumno id faciendum erat. Et ideò non poteſt dici multos quartanarios tunc mortuos fuiſſe, & eò magis quando id præter rationem exiſtit. Nam cum in vniuerſali enarratione dixerit, plurimos tabidos mortuos eſſe autumno, ſi morbos ex quibus mortui eo tempore recenſere voluiſſet, tabidos potius, quam quartanarios mortuos eſſe, ipſi aſſerendum erat, & eò minus hoc eſt veriſimile, quatenus febris quartana ex ſui natura omnium tutiſſima eſt, quæ ſi ex peculiari conſtitutionis natura læthalis facta fuiſſet, id in narratione ſubticendum non erat. Quarè cùm maior pars exemplarium legant (vt ipſe Galenus teſtatur) quarto (ſiue per dictionem τετάρτῳ, ideſt quarto, ſiuè per litteram maiorem Δ, quæ idem ſignificat) ego dicerem Hipp. illam particulam quarto appoſuiſſe veluti ad ornatum orationis, ac ſi dixiſſet: Erat autem omnibus prædictis primo loco grauiſſimum ver, & multos occidit. Aeſtas autem ſecundo loco faciliima, & pauciſſimi perierunt. Tertiò autem loco autumno. Et ſub pleiadas, quarto loco multi moriebantur, appoſuitque illam particulam quarto, vt autumnum diſtingueret à tempore ſub pleiadas, ab ipſis enim hyemem incipere teſtatur ipſemet Hipp. lib. 3. de Diæta verſ. 23. *Mar.2.*

Verſ. 174. Breuiſpirus ad multum tempus. *Aegr.3.*

Hunc ęgrotantem breuiſpirum factum eſſe exponunt interpretes cum Galeno ipſo, habuiſſe reſpirationem paruam, & raram, ob calidi innati extinctionem, & virium imbecillitatem, quorum interpretationi nullo modo acquieſcere poſſum ob multas rationes, potiſſimum verò, quia non videtur rationabile, ægrotantem cum illo pulſu ad diem decimam produxiſſe vitam, tot potiſſimum accedentibus ſymptomatibus grauiſſimis, quæ morbum à principio, vſque ad finem vehementiſſimum fuiſſe atteſtantur. Præterea, ſi à principio reſpirationem habuiſſet paruam, & raram, aliquid in fine ſubiunxiſſet Hipp. ſpiritum tenuem, & imminutum factum fuiſſe, quod idem ſignificat. Quarè per breuiſpirum, hoc in loco intelligerem reſpirationem eam, quam velocem appellamus, non quidem ſecundum omnes reſpirationis partes, ſed ſecundum eam, quæ oculis magis percipitur, & quæ propriè inſpiratio dicitur, ità vt æger citò inſpirationem expleret, ex quo breuiſpirus diceretur; quamuis indè in expiratione perſiſteret. Quam quidem interpretationem confirmant ea, quæ in hiſtoria decimaquinta præſentis ſectionis leguntur, vbi narrat Hipp. mulierem illam perpetuò ſpiritum habuiſſe rarum, & magnum, de qua antea dixerat, die decimaquarta breuiſpiram fuiſſe, ex quo manifeſtum fit, breuem reſpirationem magnam, & raram eſſe poſſe, magnam quidem quatenus multum aeris inſpiratur, & expiratur, breuem verò, vt ſuprà explicauimus, quatenus inſpiratio citò abſoluitur, altera reſpirationis parte motu adeò tardo, lentoque procedente, vt tota reſpiratio ſimul conſiderata rara dici debeat. Hanc reſpirationis inæqualis differentiam adnotauit ipſe Hipp. lib. 2. Epidem. ſect. 3. verſ. 73. repetijtq. lib 6. ſect. 2. verſ. 11. Quibus in locis varias reſpirationum enumerans differentias, inter illas præſentem meminit, dum dixit, ſpiritus alius extendens, alius vrgens, hunc velocem, tardum illum exponit Galenus lib. 3. de difficultate reſpirationis cap. 3. Quibus verbis etſi duas reſpirationis ſpecies inter ſe oppoſitas indicare videatur Hipp. velocem ſcilicet, & tardam, poſſunt tamen ad vnicam referri, in qua pars altera reſpirationis ſit velox, & tarda altera. Sicque dici poterit, mulierem illam per totum morbum reſpirationem habuiſſe magnam, & raram, quæ tamen aliquando inæqualis modo explicato reddita breuiſpira facta fuerit, imò hæc in vtroquè ægrotante ſummopere rationabilis fuit, in quibus ob malignam putredinem magnam fuliginum copiam generari neceſſe erat, pro quarum expulſione velocem reſpirationem requiri ipſemet Galenus lib. 1. de diffic. reſp. cap. 20. adnotauit. Veruntamen, tum quia non erat par neceſſitas frigidi aeris attractionis, quod inſpirationis eſt opus, neceſſitati expurgationis fuliginum, tum ob delirium, cuius proprium eſt raram efficere reſpirationem, hinc euenit, vt ſecundum totalem reſpirationem velocitas non adfuerit. Quarè vt magis ad ſenſum hanc reſpirationis differentiam deſcriberet, breuiſpirum ægrotantem fuiſſe dixit.

Verſ.

Aegr. 3. *Verſ. 191. Nona, ſoporatus, anxius, cum excitaretur.*

Soporoſos non continenter eſſe excitandos, vt communiter obſeruatur, neque permittendum, vt pro arbitrio dormiant, quemadmodum Tharrius apud Celſum contendebat; ex præſenti narratione colligitur, ex quo enim dicitur, anxium hunc ægrotantem fuiſſe, cum excitaretur, non aſſiduò excitatū fuiſſe infertur, ſed per interualla quædam dormire ipſi permiſſum fuiſſe, idquè in praxi obſeruandum eſſet, ità enim nec à perenni excitatione patiens affligeretur, nec à nimio ſopore premeretur.

Aegr. 4. *Verſ. 200. Palpitationes per totum corpus, noctè conuulſiones.*

Per palpitationes hoc in loco intelligit Hipp. ſaltus quoſdam cordarum, quæ à muſculis exortæ membris implantantur, conuulſiuos motus appellarunt poſteriores, hos enim (vt quotidiè obſeruatur) ſæpè ſæpius conuulſiones ſubſequuntur, quemadmodum huic phrenitico contigiſſe narrat Hipp. Quamuis medicorum vulgus hoc nomine conuulſiones etiam veras comprehendere ſoleat. In hoc verò differunt, quia in conuulſiuo motu, ſiuè palpitatione Hipp. quamuis ſaltus illi, & tactu & oculis conſpiciantur, membra tamen quieſcunt, quæ in conuulſione, motu contractionis, & extenſionis agitantur.

Aegr. 15. *Verſ. 340. Huic perpetuò ad finem vſquè erat ſpiritus rarus, magnus.*

Quomodo hæc mulier, quæ perpetuò reſpirationem raram, & magnam habuit, breuiſpira aliquando dici poſſet, ſuperius explicatum eſt in expoſitione illius ſententiæ, Breuiſpirus ad multum tempus, Aegroto 3. præſentis ſectionis.

Liber IV. Epidemiorum.

Mar. n. 4. *Verſ. 64. Poſt pleiadum occaſum is, qui aurem doluit, &c.*

Materia febrili ad caput tranſlata, & ſudore adueniente, ægrum à febre liberatum fuiſſe, rectè cenſet Valeſius, expoſitionem tamen, quam ipſe adducit, non probo illorum verborum. Dextra auris, dexter oculus conſiſtebāt nō valdè, & trahebat aliquid ex inferna, quod ſcilicet oculus nictaret aliquo pacto, & quod auris traheret materiam ab infernis partibus. Quapropter dicerem ego, partibus omnibus dextris reſolutis, oculum dextrum, & dextram aurem aliquid roboris, & ſenſus retinuiſſe, idquè indicare voluit per verbum conſiſtebant. Nam ſicuti reſolutæ omninò partes in ſe ipſas concidunt, veluti demortuæ, ità quibus ſenſus remanent, conſiſtere dicuntur. Quià igitur hæ duæ particulæ non omninò reſolutæ erant, cæteris omnibus penitus reſolutis, dum in ſe ipſas conſtarent, partes omninò reſolutas ad ſe trahere videbantur, & ideò dixit Hipp. trahebat aliquid ex inferna parte, ea ferè ratione propterquam in ſpaſmo Cynico dicto partes ſanæ reſolutas ad ſe trahere obſeruantur.

Mar. n. 15. *Verſ. 68. Poſt pleiadum occaſum, ſeruus Attici à quartana correptus, &c.*

In hac hiſtoria occurrit verbum τυφλώδης, quod ſtupidum vertit Cornar. manuſcripta quædam ſecutus, qui legunt τυφώδης, quod mente alienatum libro obſoletarum vocum interpretatur Galenus. Verum cum impreſſa exemplaria τυγλώδης, legant, fortaſsè non errauit Caluus, qui tranſtulit Cæcus, ità vt ſenſus ſit, ſeruum Attici quartana laborantem cæcitate adueniente à quartana liberatum fuiſſe, quem exitum ſi quiſpiam Medicus prædixiſſet, in admirationem hominum incidiſſet, ac facerent illi, de quibus Hipp. mentionem facit libro 2. Prædictionum à principio. Attamen etiam ſi huiuſmodi prædictiones ſint admodum difficiles, & fortaſsè, quemadmodum ipſe fatetur, Aſclepiadeæ doctrinæ limites excedat, nihilominus eas carere ratione non eſt dicendum. Ratio igitur præſentis ſolutionis quartanæ ab eo dependet, quod ſcriptum eſt 6. aphor. 56. Vbi legimus: Atrabilarijs morbis periculoſi humorū decubitus, aut apoplexiam corporis, aut conuulſionem, aut inſaniam, aut cæcitatem ſignificant. At

Mar. n. 18. verò quartanas atræbilis eſſe participes lib. de Nat. hum. verſ. 287. ipſemet Hipp. fatetur. Non eſt igitur rationi alienum Aegrotantem hunc ex quartana in cæcitatē incidiſſe. Quemadmodum etiam pari ratione verſ. 69. Alius eodem tempore τυφλωμανίῃ, ideſt cæcitate, & mania ſimul correptus eſt (nam hoc pacto legendum exiſtimo impreſſorum codicum auctoritate permotus, non τυφωμανίῃ, vt nonnulla legunt exemplaria manuſcripta, quæ ſecutus eſt Interpres) ad coxas, & crura venit dolor, quieuit. Non enim abſurdum eſt dicere, hunc maniacum fuiſſe, & dum à mania vexaretur, viſum amiſiſſe; vndè cæcus euaſerit nigro ſucco oculorum

lorum humiditates incraſſando, & tenebroſas reddendo: qui tandem & à mania, & cæcitate liberatus ſit per humorum decubitum ad coxas, & crura factum. Nam ſicuti mania, vt 2. Epidem. ſect. 5. verſ. 8. legimus, dolorem in locis infernis fortem ſoluit, & cæcitas, vt paulò inferius adnotatum eſt verſ. 24. eſt ſolutio coxarum doloris, ità vicè verſa rationi conſentaneum eſt, coxarum, & crurum dolores maniacam cæcitatem tollere: vt in præſenti ægrotante obſeruauit Hipp. Poſſemus etiam per cæcam maniã intelligere eam maniam, quæ exterius non apparet, ſed latenter ægros vexat inſtar Phrenitidis hecticæ, de qua à nobis tractatum eſt ſuo loco. Mar.n.6.

Verſ. 78. Vrinarum ſubſidentia alba, eruum referens, alia, &c.

In vrinæ contentorum natura explicanda Galenus, & cæteri omnes ferè, tum antiqui, tum iuniores à Præceptoris mente plurimum receſſerunt, dum triplicem eorum differentiam conſtituentes inquiunt. Hypoſtaſim appellari contentum illud, quod in vrinæ fundo reſidet. Quod verò in medio natat, Enæorema, ſiuè ſuſpenſum, quod tandem in ſuperficie, ſiuè ſublimiori eius parte continetur, nubeculam vocari. Nam etiamſi hæc diſtinctio nominum proprietati accommodatur, ab Hipp. tamen doctrina plurimum recedit, qui de nubecula modo ſuperiora, modo inferiora vrinæ petente, mentionem facit, vt clarè patet, lib. Prognoſt. 2. verſ. 182. vbi hæc leguntur. Conſiderare verò conuenit in vrinis, in quibus nubeculæ ſunt, an ſupernæ, an infernæ ſint: & quales habeant colores; & quæ quidem deorſum feruntur cum coloribus relatis, eas bonas eſſe putare, ac laudare, quæ verò ſurſum feruntur, &c. Idem atteſtatur lib. Coacarum Prænot. ſect. 3. verſ. 249. dum inquit. Nubeculæ in vrinis, albæ quidem, & infernæ commodæ ſunt, &c. Enæoremata pariter, & ſublimia, & non ſublimia, ſed fundum petentia adnotauit ſæpiùs in ægris Epidemiorum, potiſſimum verò in Herophonte, & in virgine Lariſſea, vt ſatis conſtet, differentiam contentorum vrinæ ex loco deſumptam non eſſe ad mentem Præceptoris; qui longè diuerſam inter ipſamet differentiam facere videtur. Quam difficultatem cum viderit Galenus in com. 2. lib. Prognoſt. text. 36. dixit. Sed alicubi ipſe (Hipp. ſcilicet) ſublimamentum genituræ ſimile dixit, ità vt è duobus alterum ſit, aut vt generalioris rei nomen exiſtat ſublimamentũ, ſectionem habentis in nubeculã, & id, quod genituræ ſimile eſt, aut vt nunquàm nubecula ab eo ſublimamentum nominetur. Hæc Galenus contrà Hipp. viri doctiſſimi opinionem, qui credidit, hæc duo nomina, nubecula, & Enæorema apud Hipp. confundi, ea permotus coniectura, quia in quibus libris hoc contentum Enæorema vocat, de nubecula nunquam mentionem facit, è contrà vero vbi de nubecula ſit mentio, Enæorema, nè quidem nominatur, opinio quidem ſatis probabilis: nequaquam tamen vera, vt exiſtimo. Nam præterquam quod falſum eſt nullibi de vtroque contento fieri mentionem, quando 3. Coacarum Prænot. verſ. 281. hæc leguntur. At in febribus erroneis nigræ nubeculæ quartanam indicat, decolores autem ſcilicet vrinæ μέλασιν ἐνεωρεύμενα ideſt nigris ſuſpenſa, hoc eſt habentes ſuſpenſa, ſeu enæoremata nigra cum vigilijs, & turbatione, phreniticæ, certum eſt in nubeculis optimis duas tantũmodo requiri cõditiones à Præceptore 2. Prognoſt. citato, vt albæ ſint, & infernæ. Si ergò nubecula, & enæorema vnum, & idem ſignificarent, Enæorema diſperſum optimum eſſet, dummodo album, in vrinæ fundo reſideret, quod Hipp. & experientiæ omninò repugnat: contenti enim vnio ad concoctionem neceſſaria eſt. Quarè ego dicerem per nubeculam intelligere Hipp. contentum æquale ſecundum totam eius ſubſtantiam ſimul cohærens, & in externa ſuperficie læue, inſtar nubis cælo ſereno vagantis, vndè nubeculæ nomen ſortitum eſt, quæ modò ſurſum, modo deorſum per vrinam fertur, modò in medio eius pendet. Enæorema verò dicitur illud, quod nubeculæ aliqua ex parte ſimile eſt: ab ea tamen, & figura, & ſubſtantiæ modo differens. Namquè nubeculæ vnica eſt tantummodo figura, & vnus ſubſtantiæ modus; quæ duo in enæoremate varia ſunt. Hinc eſt, quod apud Hipp. non legimus, nubeculæ tribui eas qualitates, quæ ad figuram, & ſubſtantiæ modum ſpectant, cuiuſmodi eſt, rotundum, glomeratum, planum, indiſcretum, diuulſum, compactum, tenue, rarum, denſum, & ſimilia: quæ enæoremati vbiquè tribuuntur, quaſi ſi hæc de nubecula dicerentur, non nubecula, ſed enæorema vocari deberet, quando nubecularum diuerſitas penes colorem, & locum, in quo remanet, tantummodo conſideratur, vndè nubeculam dicimus hanc rubram, illam albam, aut nigram, modò ſublimem, modò ſubſiſtentem, modò in medio vrinæ pendentem, vt ſuprà adnotauimus.

De contentis in vrina.

Mar.n.12.

mus. Hæc eſt ergò,ni fallor, horum duorum contentorum apud Præceptorem differentia., vt ex ipſius doctrina colligere licet, quam etiam apertis verbis nobis indicauit hoc eodem libro verſ.85. dum inquit. Enæorema,nubeculæ nigræ apparens craſſitudinem habere,quaſi hæc ſit peculiaris nubeculæ eſſentia, quæ mediocrem craſſitudinem neceſſario habet. Huiuſmodi verò nubeculæ raro in vrinis obſeruantur, vt mirum non ſit, ſi in recenſendis Epidemiorum hiſtorijs nubeculæ nulla mentio fiat, apparent tamen aliquando, & niſi à proprio ſenſu deceptus fui, ab eo tempore, quo hæc diligentius obſeruare cœpi,ter mihi videre contigit contentum album in vrinæ fundo eleuatum, quod veram Hipp. nubeculam fuiſſe exiſtimaui, euentuſquè magis in hanc ſententiam me confirmauit: quia ægrotantes omnes, in quibus hæc apparuerunt citò, & fideliter iudicati ſunt. Hypoſtaſim denique vocare conſueuit Hipp. contentum illud, quod in vrinæ fundo perpetuò reſidet, verumtamen non omne., quod in fundo ſubſidet, hypoſtaſis dicenda eſt, quando, & nubeculam, & enæorema petere fundum aliquando diximus, ſed quod aliorum reſpectu grauius eſt, ex quo fundum petat, non modò ſecundum partem, ſed etiam ſecundum totum depreſſam habens formam, quam omnes liquidorum ſubſidentiæ habent, iuxtà quam à nubecula, & enæoremate fundum. petentibus diſtinguuntur, quæ formam habent aliqua ex parte eleuatam. Quarè quod inquiunt poſteriores, optimam hypoſtaſim debere eſſe formæ piramidalis,nomine abutuntur; quia hæc non eſt veræ hypoſtaſis forma; ſed potius enæorematis, aut nubeculæ, & ſæpius in ſanorum vrinis conſpicitur, quam ægrotantium; ſignumquè eſt concoctionis alimentorum. ingeſtorum potius, quam materiæ morbificæ, à quibus Medici ſæpè decepti ſalutem proximam ægrotantibus prædicunt, quorũ nonnulli ex eodem morbo intereunt, alij diutius ægrotarunt. De his igitur contentis vrinarum agit præſens contextus, in quo non omnes quidem eorum differentiæ afferuntur, ſed hæ tantummodo, quæ fortaſsè in ægrotantibus cuiuſdam conſtitutionis obſeruatæ fuerunt. Adnotauit ergò hypoſtaſim aliquando fuiſſe albam orobaceam: hoc eſt orobo ſimilem, non ſubſtantia quidem, aut forma, vt multi exiſtimarunt; quiquè talia orobacea ſedimenta ex humorum, & carnis colliquatione generari tradiderunt, quod ſi verum eſſet, quomodo orobaceum ſedimentum coctionis ſignum dici poteſt? De. hoc enim ità loquitur 4. Acut. verſ. 261. Matura verò ſunt ſputa, quum ſimilia fuerint puri,

Mar.n.53. vrinæ autem ſubſidentias habentes ſubrubras,velut eruum. Non ſubſtantia igitur, aut alio aliquo modo huiuſmodi contentum orobo ſimilem facit Hipp. ſed colore tantummodo, & ſicuti orobi triplex eſt color, albus, ruber, & pallidus, ità quoquè trium contentorum orobaceorum mentionem feciſſe Hipp. inuenio. Albi quidem in præſenti ſententia. Rubri 4.

Mar.n.12. Acutorum, verſ. 262. & Pallidi ſub fului nomine lib. 2. de Morbis,verſ.130. cap.de Morbo regio. Verùm ſi dixit album,cur addidit orobaceum,ſi eundem colorem album denotare. voluit? hoc additum eſt, quia cum albus color latitudinem maximam habeat, diſtinguenda. erat hæc albedo: quod factum eſt per additionem illius particulæ, velut eruum, eſt quippè orobum album albedinis ſatis remiſſæ reſpectu eorum, quæ ſimpliciter alba dicuntur: quale eſt lac, nix, & alia huiuſmodi. Apparebat ergò (inquit Hipp.) aliquando hypoſtaſis alba., velut orobum, aliquando magis alba, quam albedinem indicare voluit, dum dixit ſimpliciter,alia alba. Quandoquè ξυσματωδης, ideſt ramentoſa, ſubiungit Hipp. quæ parum differt ab ea, quam ὑμενῶδην, hoc eſt pelliculoſam,ſiue membranoſam appellauit lib. coac.Prænot. ſect.3. verſ. 277. Hæc autem huiuſmodi nomen ſortita eſt, eò quod in ea ramenta quædam ſubſident, quæ membranarum particulas æmulantur, eaſquè ex pituita exuſtionem perpeſſa generari, in expoſitione loci citati demonſtrabitur à nobis. Adeſt, & tertio loco hypoſtaſis ſubclora, colore inter viride, & flauum medio, eoquè remiſſius infecta. Sequitur poſtremo λικιθωδης, ideſt oui vitello ſimilis, hæc quippè conuenientior videtur huius vocis ſignificatio, quam ea, quam ſecutus eſt Interpres,eandemquè ſecutus Caluus, luteam interpretatus eſt, quaſi oui luteo ſimilem, quæ ambo exaſſatæ bilis indicia ſunt, eamquè in prædicta conſtitutione peccaſſe ſatis rationabile eſt. Secundum contenti genus ab Hipp. adnotatum fuit,velut ad ipoſum vrinæ ſuperſtans; non quidem per totam vrinæ ſuperficiem diffuſum; quale eſt iuris craſſamentum, quod γραυς vocatur. nec pariter quales ſunt pinguedines ſuperſtantes aranearum telis ſimiles, de quibus 2. Prognoſticorum fit mentio, ſed aceruatum, ſimul cohærens,non diſperſum, vt enæorema diſparatum, ſimile contentum fortaſsè

obſer-

obſeruatur in vrinis ouium,cum extrinſecus,hoc eſt ſub dio exponuntur,id enim ſignificare exiſtimo illa verba οἷον ἔξω ἐξ ὑἷου, Si modò cum Cornario οἷος pro οἷος legere licet alioqui communis lectio ſenſum aliquem, qui mihi ſatisfaciat, recipere non poteſt. Huiuſmodi contentum non longè differt ab eo, quod nubecula à vulgaribus dicitur. Poſt hæc multas contentorum vrinæ ſpecies enumerat, quæ ſub nomine Enæorematis comprehenduntur,& ab vrinæ aquoſitate, poſtquam repoſita erat,ſeparabantur: dummodo vrina talis eſſet conditionis, vt ſubſideret, & contenti ſeparationem faceret. Nam vrinas aliquando nihil ſubſediſſe, aut ſeparaſſe teſtatur. In his igitur,quæ ſubſidebant præter iam enarrata ſeptem contentorum differentias adnotauit, quas ſigillatim recenſet. Aliæ enim contentum habebant ὀλίγον ἐπιπλατὺ διεσκεδασμένον, ideſt parum ad latitudinem diſperſum. Huiuſmodiq. enæoremata obſeruauit in phrenitico libro 3.Epid.ſect.3. Aegroto 4.de cuius vrinis loquitur hunc in modum. Vrinæ tenues enæoremata parua diuulſa. Ἄλλο τεταραγμένον ideſt, aliud conturbatum, & per totam vrinam diffuſum, à præcedenti differens: quia illud ad latitudinem ſuperficiei vrinæ diffundebatur, & ſimul cohærens erat, hoc autem per totam vrinam diffuſum inſtar eorum, quæ ex agitatione conturbantur. Diſtinguitur etiam à ſubſidentia conturbata, quam in Poliphanto lib.7. Epid. ſect.2.verſ.453. obſeruauit,tum quia hæc partes inferiores vrinæ magis occupabat, tum etiam, quia minus ſegregata erat ab vrinæ aquoſitate, quam contentum hoc, de quo nunc fit mentio, quod etiam ſi per totam vrinam diffundatur, ab ea tamen ſeparatum conſpicitur. Tertio loco recenſet ἐναιώρημα, νεφελίου ὑπομέλανος δοκέοντος πάχος ἔχειν. Enæorema nubeculæ nigræ apparens craſſamentum habere, tale erat fortaſsè, quod alibi Enæorema nubiloſum vocat,obſeruauitq. in Aegrotante in Dealcis horto 3.Epid. ſect.1. Aeg.3. Quantum appoſuit χαῦνον λεπτόν, laxum tenue, hoc eſt per vrinam diffuſum, & in minutas,tenueſque partes diuiſum differens à conturbato; quod per totam vrinam diffunditur, compactum tamen, & ſimul cohærens,etſi confuſum, nequè in minutas partes diuiſum,& hoc intelligere voluit, dum præcitata hiſtoria dixit. Vrinæ tenues variæ, enæorema habentes, minutim diſperſum,velut farinæ craſſiores, & genituræ ſimiles. Quintum erat λεπτόν τοιοῦτον, ideſt tenue ſic, hoc eſt ſimpliciter tenuè, quod fortaſsè adeò tenue erat, vt diaphanus aliquo modo videretur, & denſo, & caliginoſo contraponi poſſet. Sicuti enim denſitas opacum, & caliginoſum corpus reddit,ità tenuitas perſpicuum,& diaphanum. Sextum οἷον ἵππου velut equi, ſi de enæoremate id protulit Hipp. quale ſit equorum enæorema,me ignorare fateor, id fortaſſe notum fuit Hipp. qui vt artem medicam ditaret,vrinas etiam brutorum inſpicere non abhorruit. Si verò de vrina ſimpliciter loquitur,ea erit, quam alibi οἷον ὑποζυγίου appellauit. Poſtremum erat οἷον ταζοφώδεα velut caliginoſum: obſcurum ſcilicet non ratione coloris tantũ, ſed etiam denſitate quadam inſtar caliginis. De hac legè Galenum lib. 3.Epid. ſect. .in.4. His ſic explicatis eorum, quæ in hoc textu afferuntur idoneum ſenſum inuenire vnuſquiſquè facilè poterit. Quarè hæc pro nunc erunt ſatis. Quando de vrinarum ſignificatione tractationem abſolutam ex Hipp. mente, eiuſdem doctrinæ amatoribus tradere, mihi in animo eſt.

Verſ. 153. Cuidam ſeptima die vrina, velut erat lotura. Mar.n.11.

Sententiam hanc præter Valeſium expoſuit, & Petrus Salius in com.l.3. de Morb.n.23.

Verſ. 155. Circa ſolſtitium hybernum, ſydus non paruum, &c. Mar.n.11.

Sydus, quod ſuo tempore apparuiſſe narrat Hipp. non fuiſſe coniunctionem, quam magnã vocant Aſtrologi Saturni,Iouis,& Martis,ex temporum ſupputatione colligi poteſt.Præterea modus dicendi,quo vtitur Hipp.dum ait: non paruum,oculis magnũ apparuiſſe indicat,quod de magnis cõiunctionibus affirmari non poteſt.Quarè probabilius eſt fuiſſe,vel cometã aliquẽ inſignis magnitudinis,vel ſtellã nouã, vterumquè enim aſtrũ dici poteſt,eo ꝙ etiam ſi ſimplex ſignũ ſit,nihilominus configuratione facit exſe. Ab his autem terremotus præmonſtrari, notũ eſt aſtrologis. Hoſque poſt quintã diẽ factos eſſe narrat,indèquè ſingulis diebus perſeueraſſe, inquit enim, πεμπτῃ δὲ ὕστερον ἑκαστῶν σεισμος quãuis, καὶ ἑκτῶν pro ἑκαστῶν legiſſe ũideatur Interpr.

Verſ. 162. Alia quædam in albis menſibus peperit, alia in rubris. Mar.n.12.

Præſens ſententia à præcedenti dependet, in qua dicebat, Apemanti fratris vxorem citò concipere,& fœtum perdere conſueuiſſe; quaſi diceret. Alia quædam mulier in albis menſibus concepit, nec abortiuit, ſed peperit. Alia in rubris,vt conueniebat, ità vt ſenſus ſit: has duas mulieres concepiſſe alteram quidem fluentibus albis menſibus. Alteram verò rubris

Ee iuxtà

iuxtà naturalem periodum procedentibus. Quod quidem etſi, vt rarum quid adnotauit Hipp.non tamen omninò impoſſibile eſt. Nam menſes albi contingunt aliquando ipſo vtero malè affecto, quo caſu mulier concipere nullo modo poteſt. Aliquando in huiuſmodi fluxu vterus per ſe non laborat, ſed caput, aut aliqua alia particula, vndè fluxus ad vterum peruenit, de quo affectu Hipp. lib.1. Morb.mul.verſ.249. pertractaſſe videtur, & hic fluxus non neceſſariò conceptionē impedit.Et ipſe nonnullas vidi,quæ cum huiuſmodi fluxu non ſemel conceperunt, idque euenit, quando fluxus aliquas intermiſſiones habet, quo quidem modo aliquos etiam in menſibus rubris concipere eſt rationabile, eas inquam, quæ menſtruas purgationes non continenter fluentes habent, ſed aliquibus intermiſſionibus intercedentibus, ſi enim eo tēpore cum viro coeant,& ſemen vterū ingrediatur,conceptionē fieri nihil prohibet. *Mar.21.*

Mar.n.13. *Verſ. 179. Duos annos hyeme habuit hemorrhoidas.*

Menſtruorum purgatione ſuppreſſa hæmorrhoidas ſuperuenire, adeò rationabile eſt, vt nulla euacuatio cōuenientior contingat in ſuppreſſione menſium, quam quæ fit per huiuſmodi venas, idquè tantò facilius euenire potuit huic mulieri, quantò ex longo alui profluio venæ irritatæ facilius aperiri potuere. Hyeme verò magis fluebant, quia eo tempore ſanguis niger, quæ atrabilis ab Hipp. dicitur,præcedenti autumno genitus plurimum abundat. Hunc quippè humorem maximè per has venas expurgari omnibus eſt notum.

Mar.n.13. *Verſ. 181. Ea, ex ſpumoſis bile abundè coloratis, viridia erant.*

Cornarius, quem ſecutus eſt Valeſius χλοώδεα ἦσαν legiſſe videtur, etſi impreſſi codices χολώδεα, ideſt billioſa veriori, & aptiori (ni fallor) ſenſu habeant. Nam quomodo hi duo fratres nigra excernere poterant ex viridibus, ſi à principio nigra deiecerunt? Hæc igitur hoc pacto vertenda mihi videntur. Bilioſa erant ex ſpumoſis abundè coloratis. Vndè ſenſus erit, excretiones illas à principio bilioſas fuiſſe, ità vt nigredo non ex melancholia,ſed ex bile ſuperaſſata procederet, vſus eſt enim Hipp. voce κατακορέων, qua deſignare ſolet coloris bilioſi intenſionem, eo redactam, vt nigredinem quandam præſeferat. Eundemquè humorem reſpiciens ſuperius hoc eodem libro verſ.146. dicebat: Valdè bilioſis ſuppuratis ſuppuratio ſepiæ atramento maximè ſimilis. Vide quæ ſuprà adnotauimus lib.1. Morb.mul.verſ.216. *Mar.n.11.*

Mar.n.14. *Verſ. 187. Maritus puerperæ apud Sithoaocum, &c.*

Qui ex interna viſcerum inflammatione intereunt, cum labore,& anxietate magna animã effundere communiter ſolent, quod quidem ſudores indicant, modo circà frontem, modo per vniuerſum corpus, qui miſeros ægrotantes concomitantur ad mortem. Cum igitur hic æger ex hoc morbo mortuus ſit,mirum viſum eſt Hipp. eidem morienti ſudorem,nedum circa frontem præ labore factum fuiſſe, & eò magis mirum hoc videtur, quando neque minxit, neque deiecit circà mortem: à quibus euacuationibus huiuſmodi ſudores inhiberi ſolent. Huius rei cauſam fuiſſe exiſtimo,quia inflammationis feruore in vigore exiſtente mortuus eſt quod & magnitudo, & durities hypocondriorum cum reſpiratione denſa indicabant, à qua ſucci omnes attracti, prædictas omnes euacuationes tollere potuerunt. Hoc igitur tanquam rarum quid adnotari voluit Præceptor, quia propè mortem communiter inflammationum æſtus remittitur, vndè ſudores,aliæuè excretiones laxari ſolent.

Mar.n.15. *Verſ. 194. Recidiua per longiſſimum tempus corripuit eos, quibus, &c.*

Recidiuas ſepiſſimè cōtigiſſe in cōſtitutione hac,cuius morbi hoc libro referūtur,adnotauit pluries Hipp. verū modò breuioribus interuallis, modò longioribus factas eſſe,non ſolum cognouit Hipp. diligentiſſimus obſeruator, ſed vlterius etiam eos longiſſimū tempus antequam recidiuarent, tranſegiſſe, quibus antè iudicationem vrinæ ſuppreſſæ fuerant, cuius effectus huiuſmodi rationem afferri poſſe exiſtimo. Certum eſt, morbos propter humorum reliquias communiter recidiuare. Quæ enim (dicebat ipſe)relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere conſueuerunt: quas quidem reliquias,quo longius à minera morbi recedere contingit, eò ſerius ad recidiuam excitandam remeare eſt rationabile. Porrò humores per iudicationem à morbi minera ad remotiora ſecedere, præcedens vrinarū ſuppreſſio indicare poteſt,quatenus hæc eoſdē ab internis viſceribus ad extimam ſuperficiē ferri ſignificat. Vrinarū enim ſuppreſſio,quando critica eſt, rigorē præcedere,quem criticus ſudor ſubſequatur, prout plurimum ſolet, vndè ſexto Epid. legimus. Antè rigorem vrinarum ſuppreſſiones ſi ex bonis fluxerint, &c. & 1.Coacarum Prænot. inquit,quibus rigor his vrinæ ſuppreſſio. Quarè

quum

quum antè ſudorem criticum vrinarum ſuppreſſio contingit, ſignum eſt, humores rigorem, ſudoremquè facientes ab internis partibus ſeceſſiſſe, vbi materia vrinæ viget, quam humores ſecum verſus externam ſuperficiem trahentes, vrinæ ſuppreſſionem faciunt, nequaquam verò quando ijdem humores in venis minoribus, & locis externæ cuti proximioribus febris mineram conſtituunt, hi enim etſi ad cutim ferantur, humiditatem tamen in partibus internis, & circa viſcera exiſtentem non trahunt, vndè ſeroſitas remanet, quæ materiam vrinæ continuò ſubminiſtrare poteſt, & hac ratione in his vrinæ ſuppreſſio non præcedit, quemadmodum quando febris minera in partibus intimioribus exiſtit, cuius ſignum eſt, vrinarum ſuppreſſio, quemadmodum explicatum eſt. Quoniam igitur vrinarum ſuppreſſio iudicationem præcedens humores longius à minera morbi recedere indicat, ideò factum eſt, quod Hipp. obſeruauit, eos ſerius recidiuam incidiſſe, quibus vrinæ ſuppreſſio facta eſt.

Verſ. 217. Mulier cui ſanguis è naribus erupit, quarta, &c. Mar.n.16.

Videbatur rationi conſentaneum mulierem hanc iudicari perfectè potius die octaua, quam ſeptima, quia hæmorrhagiam paſſa eſt die quarta, & ſexta, quod morbum per dies pares moueri indicabat: iuxtà illud Hipp. qui paribus mouentur, paribus etiam iudicantur. Iudicata eſt tamen die ſeptima, quod naturæ euacuationis imputandum eſt. Poteſt enim hæmorragia quælibet fieri ſalutaris in quouis morbi tempore, & in qualibet die, dummodo rectitudinem partis affectæ retineat, & morbus à ſanguinis multitudine ortum ducat, quod vt indicaret Hipp. ſubiunxit in fine, rubicunda erat, & ex conſequenti plurimo ſanguine abundans, qui cum nec coctione, nec aliqua peculiari preparatione egeat, excerni quolibet die cum integra morbi ſolutione poteſt. Quòd ſi quandoquè hæmorragia ſymptomatica cenſetur, eo quod in die legitima nō procedat id euenit, quando plethoriæ cachochimia adiuncta eſt, quæ niſi, vnà cum ſanguine educatur, poſt ſanguinis euacuationem effrænatior redditur, vndè morbus grauior euadit. Quò verò cachochimia vnà cum ſanguine excernatur, peculiari die eget, eo quod non quolibet tēpore ſalubriter excernitur, quemadmodū de ſanguinis multitudine dictū eſt.

Verſ. 230. Decimaſexta ſenſim factus eſt ſpiritus denſus, & febris, &c. Mar. n.17.

Εξκαιδεκάτῃ, ἰσχνὸν ἐγένετο καὶ πνεῦμα πυκνόν, ideſt decimaſexta tenuis fiebat, & reſpiratio denſa, ad verbum, quæ manifeſtè demonſtrant, vocem ἰσχνὸν, propter copulam καὶ ad reſpirationem minimè referri poſſe, vt ſenſit Valeſius. Sed potius (vt ego exiſtimo) ad digitum magnum, de quo antea ſcripſerat. Vndecima ad magnum dextræ digitum inflammatio, propter quam ipſum tumefactum eſſe rationabile eſt. Narrat ergò Hipp. huic digitum die decimaſexta detumuiſſe, non quidem materia ſalubriter diſcuſſa, ſed ad partes interiores recurrente, quod & reſpiratio denſa indicabat; & febris exacerbatio, quæ minor euaſerat, ex quo mortua eſt, eadem ratione propter quam de Temeni nepte dictum eſt lib. 2. Epid. verſ. 58. ex morbo forti ad digitum decubuit, qui cum non ſufficeret ad ſuſcipiendum morbum recurrit, mortuaque eſt. Nihil enim ægrotanti grauius euenire poteſt, quam abſceſſuum recurſus, quia materia abſcedens à benigniora ſegregata, dum contingit abſceſſus, longè malignior redditur, quam erat antea: quæ ſi ad partes nobiliores recurrat, ſubitam mortem neceſſario infert. Eadem igitur ratione mortua eſt hæc mulier, quamuis facto ad digitum abſceſſu, melius habere videretur, ex quibus notandum certiſſimum ſignum recurſus eſſe, ſi abſceſſu euaneſcente reſpiratio denſior fiat, & febris augeatur.

Verſ. 235. Et ſanè erat etiam tuſſicula quædam modicè ſicca. Mar.n.17.

Ad verbum ἡσυχῆ, quod modice tranſtulit interpres, quaſi non omninò ſiccam habuerit tuſſim, obſcurè potius interpretarer, ità vt per hoc indicetur nobis: hunc puerum non modo ſiccam tuſſim habuiſſe, perquam nihil expueret omninò, ſed etiam obſcurè, & quodammodo latenter tuſſiret, huiuſmodi enim tuſſis hypocondriorū tumoribus conuenientior eſt, quos in hoc ægrotante adnotauit, dum dixit, Hypocondria magna, & ſplen, excitatur autem tuſſis, quæ ſicca eſt omninò à materia in pulmones delabente, ſed compatientibus ſpiritualibus membris hypocondriorum affectioni, vt libro 5. de locis Affect. & 6. Aphor. 16. Galenus, & ideò nulla expuendi occaſio adeſt.

Verſ. 254. Circumcirca durus fuit, cui etiam puſtulæ non perfectè, &c. Mar.n.18.

Valeſius hanc eſſe nouam hiſtoriam ratus, & à ſupraſcripta ſeparatam, ſenſum, aut verum, aut veriſimilē huic ſententiæ accommodare non potuit, vndè ad litteræ peruerſionem confu-

gere eſt coactus, ego autem partem ſuperioris narrationis eſſe exiſtimo,quo ſuppoſito,com-
munis lectio optimè conſeruatur. Dixerat autem Hipp. vt diligenter explicauit Valeſius,
cum plurima ſymptomata deſinerent in ſupradicta muliere,leucophlegmatia laborante; duo-
rum tantummodo remanebat curatio, peruerſionis quidem vteri, cuius gratia crus, & coxa,
afficiebantur, & oculorum affectio, facto ad eos abſceſſu,qui per annum perdurauit, & vt in-
dicaret tempus, quo hæc contigerunt, quando inquam prædicti abſceſſus,& ad coxam, & ad
oculum ſe manifeſtarunt, inquit. Erat etiam alia cura, vbi oculi glauci facti ſunt, rationabi-
leque eſt, facto abſceſſu,confluentibuſq. ad oculos humoribus,colorem eorum ad glaucum
immutatum eſſe. Quum igitur in ipſa narratione non expreſſerit, quid mali acciderit oculis
ex abſceſſu ad eos facto, in fine id manifeſtat; & inquit, circumcirca crudus erat, hoc eſt,ab-
ſceſſus ad baſim durus erat inſtar duritiei puſtularum, quando nondum perfectè ſanatæ ſunt,
aut ſuppuratæ, & quales partibus deſquamatis remanere ſolent, in vtroque enim horum tu-
mor quidam durus perſeuerat, qui temporis progreſſu paulatim euaneſcit, tales igitur fuiſſe
refert tumores circa oculos ex abſceſſu ad eos facto,& hoc pacto perfecta redditur hiſtoria,
quæ alioqui mutila fuiſſet, oculorum malo non expreſſo.

Mar.n.20. *Verſ.273. Famulæ anhelosæ,quum vaſa menſtruum ſanguinem, &c.*

Huius mulieris morbum antequam deſcribat Hipp. diſpoſitionem illius peculiarem antè
oculos nobis proponit, dum inquit,aſtmaticam antea fuiſſe, aduenientibuſq. menſtruis pur-
gationibus,aſthma ceſſare conſueuiſſe,inſinuans, hæc omnia à medico diligenter conſideran-
da eſſe, tanquam ea, ex quibus præſentis morbi exacta cognitio dependet; Quia enim fluxu
menſtruo adueniente, Aſthma ceſſabat,hiſquè deſinentibus rurſus corripiebat, id conſenſum
maximum vteri cum partibus ſpiritualibus palam facit; quo conſenſu mediante facilè con-
tingere potuit humores, qui modo ad pulmones confluentes aſthma inducebant; modo ad
vterum, vndè menſtruorum fluxus oriebatur, aliquando ad mammas defluxiſſe, ibique ſup-
purationem excitaſſe, propter conſortium, quod mammæ habent cum vtero, & cum pulmo-
nibus mammis ſubiacentibus. Similiter quia aſthmaticis ob ſpirandi difficultatem facilè ca-
put repletur (quod venarum, quæ ſunt in capite intumeſcentia, & faciei rubor atteſtantur)
hæc fuit occaſio ſuppurationis auris, præter conſortium quoddam, quod pulmones habent
Mar.n.18. cum auribus, cuius gratia. Quibus (vt libro Prænot.verſ. 270. legimus) ex inflammati pul-
monis morbis abſceſſus circa aures fiunt; hi ſuperſtites euadunt. Et tuſſiculæ cum ſputami-
nibus abſceſſus circa aurem ſubmouent; quemadmodum Hipp. 1.lib.Prædict.v.288.& Coac.
Mar.n.24. Præn.v.311.adnotauit.Huius conſortij verò ratio dependet ex venarum diſtributione. Nam
tertium par à capite deductum ex temporibus per ceruicem in ſcapulas procedit, deindè in
Mar.n.12. pulmonem defertur, vt ipſemet Hipp. lib.de oſſium Nat. verſ.120. eſt auctor.

Mar.n.20. *Verſ.282. Qui verò dextrum præcordium habent, non quidem, &c.*

Hypocondrium in acutis morbis attolli dupliciter contingit; vel ob phlegmonem calidis
repletum ſuccis, quamuis hi modo per viſceris ſubſtantiã extrauenati, modo eiuſdem venu-
las tantummodo replentes, vt infrà verſ.344. explicabitur. tumorem conſtituant, vel à ſan-
guinis copia vaſa maiora replente, ex qua repletione abbreuiatũ viſcus ſurſum trahunt, vndè
tangenti tumidum apparet, hancquè viſceris eleuationem hic vocat hypocondrium ſublime,
alibi reuulſum dixit,hæmorragiæquè prænuntium aliquando eſſe ſolet. Vndè lib.Coac,Præn.
v.153. legimus, capitis dolor in morbo acuto,hypocondriũ reuulſum,non profluente è nari-
bus ſanguine,ad phrenitidem deuenit. In primò tumoris genere facies rubicunda fit à calidis
vaporibus inflammato viſcere in caput eleuatis, in ſecundo verò nequaquam; eo quod nulla
adeſt inflammatio,cum ergò dixerit Hipp.Bulagor.ex liene febricitantem rubicundũ fuiſſe,ſu-
biungit non adeò tamen,vt ſolent,qui ex dextro febricitant hypocõdrio.Si enim rubicundio-
res fiunt; non tamen eo ſublimi exiſtente, ſed intento,& inflãmato,ex quibus videtur inferre,
ruborẽ dictum riginẽ habuiſſe non à reuulſione lienis,ſed potius ab eius inflãmatione ducta
ſimilitudine ſiniſtri hypocondrij ad dextrũ. Quo in loco admirari licet Hipp.artificiũ in con-
iecturis morborũ internorũ conſtituendis. Reliqua præſentis textus abundè explicauit Valeſ.

Mar.21. *Verſ.292. In Cranone, Lycino gramatico ex febre biliosa ex ſplene, &c.*

Sicuti non eſt nouum,ſplenem ex bile in ipſum irruente intumeſcere,id atteſtante Præcep-
Mar.n.33. tore lib. de Inter. Affect. ſect.2.verſ.267.ità non eſt mirum,ſi ab eodem affectu excitata fue-

rit

rit febris bilioſa præſenti Gramatico,quæ mineram haberet in proprio viſcere,ità vt dici poſ-
ſet, cum febre bilioſa ex ſplene febricitaſſe. Nam & huic affectioni ſatis conueniunt vlcera
in labijs facta, de quibus mentionem facit Hipp. in textu. Nam & ipſemet libro de affectio-
nibus verſ.202. Lienem habentes magnum,ſi bilioſi fuerint,malis ſcatere vlceribus,& ex ore Mar.n.21.
grauè olere teſtatur.

Verſ.309. Maturi in morbis abſceſſus, an iudicent, ſignum eſt, &c. Mar.n.22.

Maturos hic vocat abſceſſus non eos, qui ad ſuppurationem tendũt, ſed qui iam ſuppurati pus emittunt. Quia ergò hi in morbis ſuperuenientes aliquando à morbo liberant,aliquando non liberant. (Nam de Cratiſtonacte, & ſcymni fullonis ancilla legimus 1. epidem. ſect. 2. v.221.parotidibus ſuppuratis ambos mortuos eſſe) ideò in præſenti ſententia nos docet, qua ratione iudicatorij abſceſſus,poſtquam ad ſuppurationem deuenerũt, à non iudicatorijs diſtinguantur, quia ſi facta ſuppuratione, & pure educto febris, & dolor (hic enim per δυσφορα ἐοντα, ideſt difficilis tolerantiæ exiſtẽtia intelligit, & dolores,& vigilias,& ſitim,aliaque omnia,quæ placiditatem ægro tollunt)ſedentur,& quieſcant : ſignum eſt,abſceſſus fuiſſe iudicatorios, ſin minus,è contrà. Nec res caret ratione. Quando enim abſceſſus fit iudicatorius morbificam cauſam à natura deuictam eſſe neceſſe eſt, & ideò febris ſolutio,& accidentium remiſſio conſequitur, ità, vt licet,dum materia in abſceſſu contenta ſuppuratur, & febres, & dolores fiant fortiores ; ſuppuratione tamen abſoluta, & educto pure, omnia ceſſant mala, aut ſaltem magna ex parte remittuntur, nequaquam verò, ſi abſceſſus non fuerit iudicatorius, quia etiamſi materia in abſceſſu collecta à partis calore ſuperata ad ſuppurationẽ perducatur; quia tamen materia principalis morbi non eſt deuicta,ideò nec febris minuitur,nec accidentia pure emiſſo ceſſant,imò quia materia morbifica continuò ad locum abſceſſus demãdatur,ibi continuus excitatur dolor;Hipp. igitur ſententia hæc eſt, cuius verba,dum ex græco in latinum tranſtulit Interpres,obſcuriorẽ reddidit orationem, quarè clariori, & propriori ſenſu hoc pacto verti poſſent. Maturi in morbis abſceſſus, an iudicent,ſignum eſt, ſi quæ feruida erant,non febricitent, & quæ difficilis tolerantiæ erant, facile ferant, velut quæ in ſede acciderunt Charoni. Et quia abſceſſus abſque febre ſuppurari contingit aliquando,qui & ipſi iudicatorij eſſe conſueuerunt,huius caſus exemplum adducens,inquit : Lambio verò,cúm inteſtinum vlceroſum eſſe videretur in dyſenteria,adhibitis medicamentis ſanatus eſt,abſceſſu tandem facto ad humerum,& ad ſedem in ſiniſtra parte citrà febrem. Quia aut nunquã febricitauit, aut ſi vigente morbo febris adfuit,abſceſſu facto ceſſauit,nec in generatione puris excitata eſt. Tum propter materiæ benignitatem, tum etiam propter diſtantiam abſceſſuum à corde,& à principalibus membris. Lambionis verò hiſtoriam eſſe caſum à ſuperiori diuerſum,particula aduerſatiua δὲ, apertè oſtendit.

Verſ.313. Cui à flatibus laterum mollitudo eleuabatur. Mar.n.23.

Hic homo per excretionem materiæ puri ſimilis ſanatus eſt à flatuoſo ilij tumore cum inteſtinorum dolore. Excretioniſq. cauſa fuit error inſignis ; potus inquam multi lactis meracioris,quod in ventriculo corruptum vomitum excitauit. Adnotauit autem Hipp. conditionem, quod meracius fuit, quia ſi alicui liquori admixtum bibiſſet, citius à ventre deſcendiſſet, nec in eo corruptum eſſet. Eodem tempore febris ſuperuenit, cuius cauſa Medicus adhibitus fuit, qui curationem ex arte inſtituit. Nam ratione doloris calefactoria adhibenda iuſſit, quod per vocem ἀπλᾶντι, ſignificauit, & ad vomitum compeſcendum,acrimoniãq. corrupti lactis pulticulam ex farina craſſiori in cibis dedit, & ità ventriculus ſubſtitit, ſublato vomitu,egeſſitq. aluus quid puri ſimile,quod(meo iuditio)nihil aliud erat,quam reliquiæ lactis corrupti: quod à ventriculo deſcenderat, & in inteſtinis corruptionem, & acrimoniam maiorem contrahens febrem accendere & in tranſitu ſedem inflammare potuit, ex ciborum enim corruptione in ventriculo febris ſuperuenire non admodum ſolet. Vndè 6. epidem. verſ.35. legimus,Rigor à ſuperiore ventre,febris ab inferiore magis. At verò hæc longè mitior erat,quam inflammationi conueniret, idque nos admonuit, dum dixit ſinè febre, & ſinè dolore erat,ſufficienter, vt ità dicam, idquè ea ratione contigiſſe dicerem, quia inflammatio non ab humorum influxu ortum habuit. Sed ab excretione alui (vt dictum eſt) acriori,vndè ſuperficiaria tantummodo facta eſt inflammatio. Huius igitur materiæ excretione facta, & flatus diſſipati ſunt, ilijque affectio ſedata eſt.

Mar.n.23. *Verſ. 318. Senex in lapideis veſtibulis, lumbos doluit, & ambo, &c.*

Valeſius vocem θάτερον, qui alterum importat in ἑκάθερον, tranſmutans, vtrumque tranſtulit, ratus alioqui ſententiam implicitam, & confuſam eſſe. Quia ſi (inquit) alterum tantum deſcendebat, cur dixit in femora, non in femur, & ſi alterum tantum in femur deſcendebat, quomodo dolebant ambo crura? Quam difficultatem fortaſsè attendens Cornarius tranſtulit, & ipſe, vtriquè dolores. Verum vt ſcriptura incorrupta maneat, verti debet alterum. Nam hæc lectio ſenſum recipit perfectum, & verum. Inquit enim Hipp. ſenem hunc lumbos doluiſſe, & ambo crura, qui quidem dolores attentis partibus dolentibus duo dici poſſunt, alter quidem ad lumbos, alter verò ad ambo crura, quarè dum inquit, alter deſcendebat ad femora, & quandoquè ad tibias, & aliquando ad genua, dolorem intelligit lumborum, qui lumbis derelictis, partes dictas inuadebat, quarè non poterat dicere, vtrunque dolorem deſcendiſſe ad genua, eo quod crurium dolor ad genua conuerſus non deſcendiſſe, ſed aſcendiſſe dici deberet. Intelligit ergò Hipp. lumborum dolores ad dictas partes deſcendiſſe modo vnam, modo alteram inuadentes, qui cum multo tempore perduraſſent, multas recurſiones factas fuiſſe ait. Quibus hunc in modum explicatis, quid reſtet difficultatis communi lectioni, non video.

Mar.n.23. *Verſ. 330. Suppuratis oculis, & dum erumpunt, vlcera magna, &c.*

Sub hac tam breui ſententia pulcherrimum, vtiliſſimumq. latet documentum circa oculorum ſuppurationes, quo docemur, quid agendum ſit, quando puris diſcuſſio, quæ omni ſtudio procuranda eſt, deſperata eſt omninò. Quia enim ſuppuratis oculis, dum erumpunt: hoc eſt, rupto ſponte abſceſſu pus exit, vlcera magna, & latiora fiunt. Et dum ferro ſecantur profunda magis; intelligimus tunc oculorum ſuppurationes ferro aperiendas eſſe, quando ex vlceris latitudine maius malum timetur, quam ex illius profunditate, è contrà verò permittendum, vt ſpontè rumpantur, quando ab vlceris latitudine nullum aduenire poteſt incommodum. Huiuſmodi verò diſtinctio à ſuppurationis loco dependet. Quia ſi ſuppurationis locus pupillæ proximus fuerit, cauenda eſt vlceris latitudo: quippè quæ cicatricem latam inducendo, ità pupillæ appropinquatur, vt cum viſionis incommodo eam attingere poſſit, quo caſu ſuppuratio ferro aperienda eſt. Nequaquam verò ſi ſuppuratio à pupilla diſtans fuerit, tunc enim magis cauenda eſt profunditas vlceris, quæ humori exitum præbere poſſet, cum totali viſionis deperditione, quam eiuſdē latitudo. Addidit autem illa verba. Vtroquè modo oculi vlcerantur, vt indicaret, hac ratione non multum referre, an quis eas aperiat, aut ſpontè rumpi permittat, quia nullo modo prohiberi poteſt oculi exulceratio. Quibus hunc in modum explicatis, conſtat, Valeſium perperam vocem ὄψεις, viſionem interpretatum eſſe; quaſi dixerit Hipp. ſuppuratis oculis neceſſariò viſionem tolli. Nam & experientia docet pro maiori parte homines ex oculorum ſuppurationibus integra remanente viſione, euaſiſſe, quæ non tollitur, niſi vt ſuprà dictum eſt, quando cicatrix pupillam attingit, aut vlcus adeò profundum fiat, vt oculorum humores per ipſum exeant.

Mar.n.24. *Verſ. 337. Qui iuxtà Medoſadæ ædes habitabat, cui tenuia, non bilioſa, &c.*

Præſentis hiſtoriæ mentio fiet in expoſitione libri Coacarum Prænot. verſ. 6. vbi nonnulla ad eius claritatem afferemus.

Mar.n.24. *Verſ. 341. Alius ſimiliter, in principijs ſeceſſus ſubuiſcoſi, &c.*

Cum Hipp. viſcoſa ſoleat appellare compacta, tam ſcilicet, quæ cum viſciditate ſunt talia, quam ea, quæ ſine lentore, ideò poſtquam dixit, huic ægrotanti ſeceſſus ſubuiſcoſos fuiſſe, vt declararet quam viſciditatem intelligeret, ſubiunxit: quales ſunt craſſi iudicatorij, viſcidi quippè ſimul, & tenues non ſunt iudicatorij. Excrementa igitur alij à principio ſubuiſcoſa erant, illiuſque viſciditatis, cui ſi coniuncta fuiſſet craſſities, iudicatoria perfectè fuiſſent, quarè cum craſſities tantūmodo deſideraretur, ea, temporis progreſſu, adueniēte, matura apparuerunt, vndè ſubiunxit: Indè ſubuiſcoſi, maturi, bilioſi, non tenues. Ex quibus notandum eſt, excrementa non concocta craſſitie adueniente, & colore ad flauum tendente (id enim intelligere voluit Hipp. per ſubbilioſum, & bilioſum) matura, & concocta appellari. Verum dicet quiſpiam, quomodo erant ſubbilioſi, & bilioſi? Significare voluit Hipp. ſeceſſus à principio crudos fuiſſe, aut ſaltem non concoctos, qui poſtea dum ad coctionem tenderent, colorem quendam ſubcliorum contrahere cæperunt, hoſque ſubbilioſos vocat, tandem verò

perfe-

perfectam coctionem adepti,bilioſi,hoc eſt flaui facti ſunt,non tenues,ſed cum mediocri craſſitudine. Quarè non quia diuerſus humor,excerneretur excretorum color immutatus eſt,ſed propter coctionem, cuius virtute craſſitiem quandam contrahentes, colorem bilis patefaciunt, qui ab humidæ ſeroſitatis copia obſcurabatur, & hæc veritas ſenſu apparet in grauedine, in qua, quæ à principio,dum viget cruditas,à naribus excernuntur,alba ſunt, grauedine verò ad coctionem tendente ſubflaua prout plurimum euadunt, imò aliquando viridia,quod quidem in peripneumonia contingere ipſemet Hipp. teſtatus eſt lib. 3. de Morbis verſ. 200. cuius verba hæc ſunt, & vnà cum tuſsi purgatur, primum ſaliua multa, & ſpumoſa, ſeptima verò, & octaua die, vbi in vigore febris fuerit, ſi humida ſit peripneumonia,craſſior prodierit, ſin minus, non. Nona verò, & decima clora,& ſubcruenta.

Verſ. 343. Qui vbi compacti fieri cœpiſſent iudicationes celeres.

Hæc verba hoc pacto leguntur in Græco contextu ἐπὴν δὲ ἀρξῶνται ξυνίςασθαι, hoc eſt, vbi autem incœperint conſiſtere, ideſt à principio compacti fuerint, celeres iudicationes faciunt. Hoc autem dictum eſt occaſione præcedentis hiſtoriæ, quaſi rationem afferat Hipp. cur hic poſtremus ægrotus citius iudicatus fuerit, quam prior: cum eodem morbo ambo ægrotarent, hic enim iudicatus eſt vndecima, ille autem decima quarta, quia ſcilicet primus habuit deiectiones à principio aquoſas, poſterior verò compactiores; quas ſubuiſcoſas dixit Hipp. Infert igitur, hunc poſtremum citius iudicatum fuiſſe, quia ab initio deiectiones habuit compactas, quæ cum in principio apparent,celeres faciunt iudicationes,quod fortaſsè in alijs quoquè ægrotantibus illius conſtitutionis obſeruauerat. Idquè adnotetur in praxi, quia ad prædictionem valdè confert.

Verſ. 344. Præcordium intentum apparuit modo venoſo.

Hypocondriorum nomine intelligit Hipp. partem illam, quæ immediatè infrà coſtas nothas ſita eſt, ſub qua viſcera,hèpar inquam, & lien iacent, non ipſamet viſcera, quando de ambobus diſtinctè feciſſe mentionem inuenimus lib. 2. Prædict. ſect. 2. verſ. 108. hunc in modum. Dyſenteriæ ſiquidem cum febre inuaſerint, aut varijs egeſtionibus, aut hepatis inflammatione, aut hypocondrij, aut ventris, &c. & ideò quælibet particula in hypocondrio ſita intumeſcens hypocondrium intendere poteſt, verumtamen in morbis acutis diſtentiones hypocondriorum ad viſcera in eis contenta referri debet. Quarè in hoc ægrotante hypocondrij diſtentio hepar affectum eſſe indicabit, notum eſt enim, hypocondrij nomen ſimpliciter prolatum antonomaſticè dextrum ſignificare. Pro exacta verò huius ſententiæ cognitione de diſtentione hypocondrij dextri, quæ ab hepate dependet, tractare neceſſe eſt, & eò magis quando hæc materia licet plurimi ſit vſus in arte, à paucis tamen iuxtà Hipp. doctrinam pertractata inuenitur. Triplici igitur modo hepar calidis repletum humoribus hypocondrium attollere ſolet in morbis acutis, quod etiam pauló antè adnotauimus. Primò quando humores à proprijs receptaculis egreſſi per viſceris ſubſtantiam, quam parenchima poſteriores dixere, diffunduntur: tumoremquè conſtituunt durum ſimul, & doloroſum, qui propriè inflammatio appellatur. Secundo modo attollitur hypocondrium, quando ijdem humores vaſa hepatis maiora tantummodo replentes, diſtentionem faciunt quandam, propter quam hypocondrium eleuatur. Tertiò tandem, & poſtremo: quando venæ omnes per hepar diſcurrentes replentur adeò, vt tumorem tactu manifeſtum efficiant, & ſicuti in his partes affectæ ſunt diuerſæ, ità etiam, & tumoris conditio, & ſymptomata conſequentia varia ſunt. In primo enim humores, vt dicebam, per hepatis ſubſtantiam diffuſi tumorem conſtituunt durum, & doloroſum, de quo Hipp. lib. Prognoſt verſ. 87. pertractauit, tumorquè prout plurimum eleuatur orbiculari figura: quam deſcribens Hipp. 2. Epidemiorum ſect. 3. verſ. 68. dicebat. Intentio in dextris, velut circunferentia ſuppuratoria, Et ratio eſt, quia totum viſcus intumeſcit, quod talis eſt figuræ. Cum verò ijdem humores vaſa maiora tantummodo replent, id pluribus modis fieri ſolet, quia aliquando ibi conſiſtentes, feruoremquè ſiuè putredinem concipientes febres acutas, & malignas inducunt, licet tumorem, nec oculis, nec tactui conſpicuum in hypocondrio conſtituunt. Aliquando copia, & motu tantummodo peccantes, dum ab infernis regionibus ſupernas petunt, cumulatè irruentes in hepar, venas eius maiores, & proximiores, à quibus ligamentorum inſtar ſuſpenditur, ſuprà modum replent, vndè breuiores effectæ hepar ſurſum trahunt, indèquè hypocondrium eleuatur.

Mar.n.30.

De diſtentione hypocondrij dextri.

Mar.n.6.

tur. Quam quidem tumoris ſpeciem hypocondrium reuulſum appellat Hipp. ſoletquè eſſe ſignum raptus humorum ad caput, de quo libro Coac. Præn. verſ. 53. legimus. Capitis dolor in morbo acuto: hypocondrium reuulſum, non profluente è naribus ſanguine, ad phrenitidem deuenit. Diſtinguitur autem hic tumor ab alijs, quia in ſuperiori parte magis ad coſtas apparet, & ſub eo vacuitas quædam perſentitur in parte, vbi extremitas hepatis naturaliter ſituatur, durities tamen in tumore non perſentitur, neque dolor: quia in hepate non eſt affectio, quæ ipſum lædat, aut in magnitudinem attollat, tactui tamen tenſio quædam perſentitur in parte tumeſcente, & tandem hæc affectio breui tempore permanet, humoribus ad ſuperiora ſuum iter affectantibus. Si vaſa tandem per totum viſcus diſperſa calidis humoribus repleantur, fit tertius tumoris hypocondrij modus, qui & ipſe dnplex eſt. Nam vel ſimpliciter incaleſcunt ſucci, nec putredinem adhuc contraxerunt: vel in ipſis venis putreſcunt. Si primo modo id rurſus duplici modo euenit, nam aut quieti manent ſola copia prædicta vaſa diſtendentes: fitquè tumor, quem tenſionem φλεβενώδεα τρόπον, ideſt venarum intentarum modo hic appellat Hipp. in qua tumor quidem apparet, & oculis, & ad contactum, ſed qui compreſſus tactui non reſiſtit, non mollitie tantum; ſed etiam, quia materia tumorem efficiens compreſſa manu cedit loco, ad proximiora recedens inſtar ſanguinis venam replentis, vbi digito comprimitur, quod quidem indicat ſolum vitium eſſe in repletione venarum, non in ſubſtantia ipſa, vt mirum non ſit, ſi æger, qui huiuſmodi diſtentionem habuit, tàm citò, & feliciter fuerit iudicatus. Si verò ijdem humores, eadem vaſa replentes ob admixtionem ſpiritus flatuoſi agitentur: idem tumor ſub mollis oritur, verùm cum pulſu, aut palpitatione, de quo inſtituta eſt coaca ſect. 2. verſ. 55. Pulſus in hypocondrio cum tumultu, mentis emotorius eſt, cuius natura in eius expoſitione demonſtrabitur. Si deniquè ijdem humores vniuerſa hepatis vaſa replentes putreſcant vlterius: oritur tumor, de quo ità loquitur ſubſequenter Hipp.

Mar. n.25. *Verſ. 348. Quibus in dextris diſtentio ſubmollis, phrenitici, niſi ſoluatur, deſinente febre.*

Pro cuius ſententiæ explicatione repetenda ſunt memoria, quæ de phrenitide adnotauimus libro 3. de Morb. verſ. 99. demonſtrantes, hepar maximè præ alijs membris ad phrenitidis generationem concurrere, quatenus malè affectum ſanguinem impurum generat: & generationi vitalis ſpiritus, qui materia eſt animalium ſpirituum, ineptum, vndè ijdem ſpiritus impuri producuntur, vndè hominem delirare neceſſe eſt: & continuò, ob rationes ibidem aſſignatas. Hoc ſtante, quotieſcunque bilioſi humores venas hepatis omnes inficiunt, vt ſanguis ad eum caloris gradum reducatur, qui à cerebro etiam optimè diſpoſito temperari non poſſit, poſtquam in vitalem ſpiritum tranſmutatus eſt; ſpiritus animales ſolito feruidiores reddi neceſſe eſt: & ex conſequenti, principis facultatis famulitio ineptos. Indèquè euenit, vt rarò hepar inflammetur, quin delirium ſuperueniat, vt ex Epidem. conſt. quod non adeò euenit in inflammationibus internis multarum partium, v. g. in peripneumonia, pleuritide, angina, vteri inflammatione, & alijs. Verumtamen delirium hoc non eſt neceſſario perpetuum (& in hoc phrenitidis eſſentia conſiſtit) ſed tunc ſolum: quando inflammatio eſt talis naturæ, vt nihil ſanguinis puri generari permittat, idquè euenit, quando inflammatio, & putredo omnes venas hepatis obſidet, & maximè, ſi ipſæmet venæ inflammationem contraxerunt. His enim inflammatis, quibus ſanguificandi virtus primaria tributa eſt; impoſſibile eſt ſanguinem purum generari, ex cuius impuritate phrenitidem dependere dicebamus. Huiuſmodi verò prædictarum venarum inflammationem indicat tumor, de quo hic mentio fit, ſubmollis, nec admodum doloroſus, figuraquè plerunquè ſub longa: cuius quidem ſæpè mentionem fecit in Epidemijs: ad differentiam exquiſitæ inflammationis hepatis, quæ, vt indicauimus ſuprà; tumorem facit durum, & doloroſum: figuraquè orbiculari circumſcriptum. Qua ratione autem ſola repletio cum inflammatione venarum tenſionem ob longam conſtituat, indicabitur in expoſitione lib. Coac. Præn. ſect. 5. verſ. 82. Sub mollis verò eſt, quia ſubſtantia viſceris, quæ primo tangenti occurrit in naturali diſpoſitione, & mollitie adhùc permanſit, durities verò, ſiuè tenſio intimius perſentitur; vbi venæ maiores repletæ, & inflammatæ conſiſtunt. Ex his igitur patet ratio, cur hæc ſubmollis tenſio dextri hypocondrij phrenitidem pariat (ſubiungit Hipp.) ſoluatur remittente febre, quæ quidem conditio appoſita eſt, quia non eſſet inconueniens, tumorem euaneſcere, humoribuſquè ijſdem caput petentibus, indèq.

phreni-

phrenitidem excitari ſoluto tumore, verum id deſinente febre euenire,eſt impoſſibile .In huius verò tumoris natura explicanda parum ſibi conſtans apparet Valeſius , qui immemor eorum , quæ ſuper hiſtoriam Hermocratis lib. 3. Epid. dixerat , dum ſubmollem dextri hypocondrij tenſionem exponeret, ab expoſitione noſtra parum recedens, ad phlogoſim, ſiuè inflammationem , quæ exigua eſſet , aut in parte caua, retulit , nunc apertè fatetur ſubmollem tenſionem non poſſe ab inflammatione , aut alia cauſa ortum habere, præterquam à flatu, qui tamen tenſionem valdè renitentem producere,non ſubmollem,obſeruatur . Prætereà ſi à flatu tenſio hæc haberet originem,ſæpiùs eueniret,eo diſcuſſo,tenſionem ſolui,febre perſeuerante, quo caſu , quæ neceſſitas cogit, vt nihilominus phrenitis ſequatur , ſi diſſipatus eſt flatus , à quo periculum phrenitidis dependere ipſemet Valeſius teſtatur ? quatenus humores euehit ad ſuperiora ?

Verſ. 351. In dextris tumores eleuati, ſiquidem ſi quis plurimum,&c.

Hanc hypocondrij tenſionem à copia humorum aquoſorum flatibus permixtorum de- Mar.n.25. pendere,indicat,non ſolum murmur ex contrectatione excitatum, de quo in textu: ſed etiam alui excretionum modi , quos ipſemet Hipp. obſeruauerat in duobus ægrotantibus, de quibus paulò ſuprà facta eſt mentio,quos in exemplum huius tenſionis adducit.Ariſteæ inquam, ex pago Amphilochi, & illius, qui iuxtà Medoſadæ ædes. Illum enim ſubclora egeſſiſſe ; huic verò tenuia,non biliosa, aquoſa multa per ſeceſſum prodijſſe narrauit . Qui quidem humores non in viſceris ſubſtantia (alioqui non fieret murmur) ſed in eius cauitatibus continebantur, vndè etiam facilius vapores ad caput demitti poterant . Qui quidem , quia ab humoribus aquoſis eleuabantur , ideò facilius ſoporem ægris inducebant , idquè ſignificant verba illa, καὶ ἐν τοῖσι ὕπνοισι κατακοσρόμενοι· quamuis Interpres παραφερόμενι legiſſe videatur, quæ quidem lectio non omninò abſurda eſſet , cum ſit rationabile leuem quandam acrimoniam eoſdem vapores contraxiſſe ab humorum putredine, cuius gratia ægrotantes à ſomno excitati leuiter delirarent , eamquè præcitatæ hiſtoriæ confirmare videntur . Nam de Ariſtea ſuprà dixit τεταρτη παρεκρουσε, ideſt quarta delirauit & de eo,qui apud Medoſadæ ædes κωματώδης παραφερόμενος ἐξ ὕπνου, hoc eſt ſoporoſus , & ex ſomno mente motus . Huiuſmodi verò tumores non valdè maligni putandi ſunt (ſubiungit Hipp.) tùm quia humores non ſunt naturæ admodum malignæ, tùm etiam quia deorſum potiùs, quam in caput ferri apti ſunt , hoc indicat murmur, quo præſente, deorſum purgandum eſſe iubet Hipp. 4. Acut. verſ. 214. Hinc factum Mar.n.30. eſt (quemadmodum in proximè citata hiſtoria adnotauit Hipp.) vt qui apud Medoſadæ ædes decubuit,perfectè, & firmiter delirauerit , etiamſi ex ſomno leuiter id faceret, eo quod humor noxius ſurſum in caput vapores mittens,non illùc aſcenderit, ſed deorſum ruens iudicationem fecerit per alui deiectiones .

Verſ. 394. Senex,qui è vita diſceſſit,ægrotabat cum vxore ſua . Mar.n.28.

In hac hiſtoria virum,& vxorem ſimul ægrotaſſe narratur , quorum affectiones adeò ſtrictè recenſet Hipp. vt vnius tantummodo hiſtoria enarrari videatur,quamuis re vera de ambobus diſtinctus ſermo habeatur, & primo loco narrat,quid mulieri contigerit,de qua poſtremum facta eſt mentio,& inquit,Furioſum quiddã in ſe habebat,poſteà verò vbi prodijſſet lumbricus ſubcraſſus,& modicus cibus,per vomitum nempè, ſtatim ſedata eſt (à mania ſcilicet) & dormiuit,& ſana erat . Senex verò iſte (hoc modo ſeſe habebat) & cutis corporis circuntenſio, extremæ partes frigidæ, tenuis ab initio,&c. quæ referuntur in textu; & hoc modo recepta ſententia clara,& diſtincta euadit, nec cogimur affirmare,eam, de quo ait Hipp.ſanus erat, vltra dies viginti mortuum eſſe,vt facit communis interpretatio .

Verſ. 402. Quidquid contingit priore iudicatorios dies præcedente , &c. Mar.n.28.

Hæc ſententia ad verbum ità ſonat in græco contextu . Quod eſt primum dierum decretoriorũ in antecedenti & mala,& bona ſigna fiunt, diebus,quibus ſuperexacerbati producuntur, & quibus deſinentes remorantur . Quæ quidem ſi rectè ſentio nobiliſſimum continet documentum ad prædicendum euentus in ijs morbis, qui non citò iudicantur, ſed in longum tempus producuntur,dum mutationes varias ſubeuntes, modò ad malum tendunt , modò ad bonum, idquè important verba illa, diebus quibus exacerbati producuntur (hoc eſt mutatio in deterius) & quibus deſinentes remorantur , qui ſcilicet remiſſionem habentes producuntur . Morbi enim ferè omnes ab humoribus dependentes altero horum modorum in lon-

gum

gum tempus protrahi ſolent: vel quia morbus tempore, & paulatìm leuior factus; adeò vt ceſſare videatur, exacerbatur denuò, & ingraueſcit ſæpiùs, vel quia grauis exiſtens remittitur ità, vt illum ferre æger longo tempore poſſit. Præſagium igitur in huiuſmodi morbis deſumendum monet Hipp. à die quarta morbi, & iuxtà ea, quæ in illa ſuperueniunt, vel bona, vel mala, prædicendum eſt morbum tandem, vel ad ſalutem, vel ad mortem terminandum forè: Diemque hanc quartàm antecedentem, quod eſt primum dierum criticorum vocat. Antecedentem quidem, quia hæc dies indicatoria eſt, iuxtà illud vulgatum, ſeptimi quartus eſt index, & ſicuti, quæ aliquid futurum indicant, illud præcedere neceſſe eſt, ità dies indicatoria meritò antecedens appellatur, additquè, quod eſt primum dierum decretoriorum, vt excludat alios dies indicatorios, v. g. vndecimum, & decimum ſeptimum, hi enim etſi indicatorij ſint; vndè antecedentes dici poſſunt, ſuntq. pariter in numero dierum decretoriorum; non tamen ſunt primi. Dies igitur quarta tantum eſt illa, quæ antecedens dici poteſt, & prima eſt inter antecedentes, quæ decernere in morbis ſolent. Huius prognoſtici rationem certam afferre, ſicuti non eſt facilè, ità circà hæc immorari intenta à nobis breuitas non permittit, probabile tamen eſt, quemadmodum quarta dies lunæ (cuius actio quantum in morbis poſſit norunt omnes) quid futurum ſit circa tempeſtatem in toto menſe indicare ſolet; quod libro primo Georgicorum Poeta Latinus ità cecinit.

Sin ortu in quarto (nam is certiſſimus index.)
Pura, nec obtuſis per cælum cornibus ibit
Totus ille dies, & qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem pluuia, ventisq. carebunt.

Ità, quæ in die quarta morbi contingunt, quid in poſterum de morbi euentu ſit futurum demonſtrari poſſe. Verùm cur hoc ſignum propoſuit tantummodò in morbis, qui in longum tempus producuntur, non autem in ijs, qui citò terminantur? Hoc præſagium (vt quæſito ſatisfaciam) ad morbos præfatos pertinere, inquit Hipp. non adeò tamen, quin etiam in acutis aliquando verificetur. Nam libro Acutorum 4. verſ. 1. 7. in huius rei confirmationem legimus, & ſi quarta ſimile quid tertiæ habuerit ex ijſdem illis æger in periculo verſatur. Quæ quidem veritas confirmari vlterius poſſet exemplis ex Epidemiorũ hiſtorijs deſumptis. Nam quibus ægrotantibus aliquid ſiniſtri die quarta accidit, ſi omnes, aut mortui ſunt, aut ſaltem grauiter, & diutius ægrotarunt. Verum, quia morbi acuti varias, & repentinas ſolent habere permutationes, ità, vt dum ſalus certa ſperatur, ſæpè mors inexpectata contingat. Vndè 2. Aphor. 19. legimus. Acutorum morborum non omninò tutæ ſunt prædictiones ſalutis, aut mortis, ideò ex quo euenit ad præſagiendum in morbis acutis, vni aut alteri ſigno fidendum non eſſe, ideò non ſatis eſt, obſeruare quid quarta dies præmonſtret, niſi ſumma diligentia inſpiciantur ea omnia, quæ totò morbi tempore, aut bona, aut mala eueniunt. Quia ergò huiuſmodi præſagium non eſt omninò tutum in morbis acutis, qui citò terminum habent, ideò Hipp. illud propoſuit tantummodo in illis morbis, qui ex acutie in longius tempus producuntur.

Mar.n.28. *Verſ.* 404. *Et quædam non fideliter alleuabantur.*

Hæc adduxit Hipp. veluti exempla quædam, per quæ præcedens ſententia non modò confirmatur, ſed etiam in verum vſum explicatur, inquit enim, quoſdam ægrotantes in morbis alleuiatos eſſe: verum non fideliter; cum paulò poſt grauius haberent, idquè fortaſsè, eò quod die quarta nullum bonum ſignum apparuerat, quod morbi remiſſionem firmam præmonſtraret. Alios verò exacerbatos eſſe per ſe, hoc eſt ſine malis ſignis, ideò ſicuti de prioribus fidendum non erat, ità de poſtremis non videbatur timendum, iuxtà ea, quæ 2. Aphor. 27. leguntur.

Mar.n.29. *Verſ.* 405. *Sputa peripneumonicis quibuſdam bilioſa, &c.*

Non eſt rarum adeò quibuſdam peripneumonia affectis ſputum inclinante morbo bilioſum apparere, vt inter monſtra adnumerari debeat. Quando ipſemet Hipp. lib. 3. de Morbis de Peripneumonia ex profeſſo tractans: ſputum (inquit) quod à principio ſaliua eſt ſpumoſa, ſeptima, & octaua, vbi in vigore fuerit febris, craſſior prodit: nona verò, & decima clora, & in fine purulenta, & copioſa. Quia igitur, quod clorum in citata ſententia vocat, idem eſt, quod hoc in loco bilioſum dicit; manifeſtum eſt communiter in peripneumonia ſputa

colo-

colorari, quando morbus in vigore conſiſtens,verſus declinationem procedit, quod quidem tempus hoc in loco deſcribit his vocibus, quum deſinere volunt,in citato autem loco diem præſcribit nonam, & decimam, quo tempore morbum ad finem vigoris perueniſſe rationabile eſt. Morbi enim, qui quatuordecim diebus iudicantur, in quorum numero peripneumonia collocatur, vt l.citato ait Hipp. ad principium vigoris die ſeptima perueniunt,quod apertiſſimis verbis adnotauit Hipp. dum dixit,ſeptima,& octaua,vbi in vigore fuerit febris, quod quidem tempus cum per totam diem decimam perduret, declinationis principium diem vndecimam conſtituit, vndè patet idem eſſe dicere; ſputa peripneumonicis bilioſa apparere, quum deſinere volunt: ac ſi dixiſſet,die nona, & decima ſaliuam cloram prodire, quod quidem, quia frequentiſſimum eſt,non vt quid rarum,ſed quid ſæpius contingens dixit, ſputa peripneumonicis quibuſdam bilioſa,quum definere volunt, dixit verò quibuſdam: quia non omnes talia expuunt, ſed ij tantummodo, qui ab ea peripneumoniæ ſpecie corripiuntur de qua peculiariter loco citato lib. 1.de Morbis pertractauit. Cum verò dicat Hipp. quum deſinere volunt,indicat nobis, talia ſputa tunc ſalutaria eſſe,& coctionis inchoatæ ſigna,quod quidem non de ſputis tantummodo verificatur, ſed etiam de mucis, & alui deiectionibus: quemadmodum ſuperius hoc eodem libro verſ. 341. indicauimus. Nec ad huiuſmodi ſputa referri debent ea, quæ ſubiungit inferius Hipp. hæc non valdè concoqui puto, ſed iudicare: verùm potius ea,quæ valdè flaua breuia fiunt.

Liber V. Epidemiorum Hippocratis.

Verſ. 6. In Helide Timocrates amplius bibit, inſaniens autem, &c. *Mar.n.1.*

Quia poſt immodicum vini potum hunc virum inſanijſſe narrat Hipp.vinum huius mali occaſionem fuiſſe indicat. Dum verò ſubiungit,ab atra bile,proximam inſaniæ cauſam adducit, ſed quid ei præſtitit vinum,ſi non erat cauſa inſaniæ? A vini potu totum corpus incaluit, humoresq. in eo quieſcentes commoti ſunt,qui cum atrabiliarij à prædominio eſſent, à vini vaporibus in caput eleuati inſaniam fecere. Non eſt enim rationabile, ex vini potione humores ſtatim in atrambilem degeneraſſe. Dato autem pharmaco,& humore inſaniam faciente expurgato,inſania ſtatim ceſſauit. Vinũ autẽ ſuos effectus producere nõ deſtitit.Hoc enim copioſius epotum,niſi antèquam per corpus diffundatur, & caput repleat vaporibus, vomitu reijciatur,temulentiam infert, quam accidentia in textu relata concomitari ſolent,profundiſſimè enim hi dormiunt, attonitiquè, & apoplectici fiunt, quæ omnia Timocrates paſſus eſt poſt purgationem à pharmaco ſequenti nocte. Ea autem à vino excitata fuiſſe ſolutio tàm celer abquè vllo remedio oſtendit, hoc eſt enim peculiare eorum accidentium, quæ à vini potu ortum ducunt, imò Hipp. ipſe lib.2.de Morbis de aphonia ex vini potu tractans,eadem die ſopore preſſos, altera ſanos fieri teſtatur. Quia igitur ea hora ſoluta eſt crapula, ideò tunc omnia ceſſarunt, & in totum ſanus Timocrates permanſit. Adnotanda eſt autem celeritas, qua vſus eſt Hipp. in exhibendo pharmaco, quod ea ipſamet die exhibuit, quod dicendi modus indicat. Inſaniens ab atra bile bibit pharmacum, idquè ab eo factum eſt,vt humor commotus è corpore educeretur,antèquam firmaretur in capite.

Verſ. 51. Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur,&c. *Mar.n.4.*

Hic homo medicamentis omnibus incaſſum adhibitis ad thermales aquas,vt à pruritu ſanaretur Melum petijt,quod Hipp.adeò manifeſtis verbis aſſeruit, vt non ſatis mirari poſſim Valeſium, qui eas aquas dulces fuiſſe exiſtimauit. Quia ſi huiuſmodi balnea aquæ dulcis vbiquè parari poſſunt, ad quid iuit in Melum, vbi ſunt calidæ balneæ, vt ait Hipp. Non eſt igitur dubium,aquas illas fuiſſe thermales,ſcilicet calidas naſcentes. Nam vt ab Illuſtriſsimo Domino Creſcentio de Creſcentijs nobili Romano audiui, qui ea loca perluſtrauit, in Inſula Arcipelagi, quæ Meli adhùc nomen retinet, balneæ adſunt calidæ, quibus incolæ ad varios morbos vtuntur, earumquè aquas ſulphureas eſſe exiſtimo, has enim huiuſmodi affectus cutaneos ſanare,omnibus eſt notum. Nec mirum videri debet cuiquam,ex vſu prædictorum balneorum hominem hunc hydropem incidiſſe, quia non hepate refrigerato à balneo ortus eſt hydrops, ſed quia humores pruritum excitantes denſata à balneo cute ad hepar retrocedẽtes ſcyrrhum in eo fortaſsè induxerũt, ex quo tandem hydropicus factus eſt.Quarè melius (iudicio meo) illi conſultum fuiſſet,balneo aquæ dulcis vti, quam ſulphuratæ, nam etiam

ſi non

ſi non itâ citò curatus fuiſſet à pruritu, poterat tamen melius habere, mitigatiſquè ſuccis pruritum efficientibus, & rarefacta cute, tandemquè etiam perfectè ſanari.

Mar.n.4. *Verſ. 56. Athenis virum cholera corripuit, vomebatquè, & deorſum, &c.*

Valeſius hanc hiſtoriam adeò exactè explicauit, vt nihil vlterius deſiderari poſſit, in eſſentia tamen morbi explicanda ſcopum attigiſſe non videtur: dum præſentis choleræ cauſam in vitium expultricis ſimul, & retentricis facultatis repoſuit, nimirum in debilitate retentricis, quæ quod vtile eſt retinere non poſſet, & in copia maligni excrementi, à quo expultrix facultas immodicè irritaretur. Quia totum vitium, ni fallor, in expultricem ſolam referri debet: quæ dum noxium expelleret, ſimul etiam, quod vtile erat educebatur, ſurſum quidem propter ea, quæ ſuperiores partes inuadebant: deorſum verò irritantibus ijs, quæ inferiores moleſtabant partes, quam quidem veritatem confirmant ea, quę referuntur in textu. Narrat enim Hipp. valido vomitorio propinato ex veratro albo, à quo humor noxius eductus eſt, ambo vomitus inquam, & infernas deiectiones, adſtricta fuiſſe; quod non eueniſſet, ſi ſymptoma à retentricis debilitate originem habuiſſet, per euacuationes enim non corroboratur facultas retentrix; ſed per appoſitiones potius, nec dicendum eſt, lentium ſuccum ad roborandam facultatem exhibitum fuiſſe: quia etiam ſi lens aliquid adſtrictionis habet, quia tamen vomitum peculiari facultate adiuuat, & faciliorem reddit (eo enim ſæpiſſimè vſum eſſe Hipp. nouimus ad vomitiones prouocandas) contrarium potius efficere aptus erat, quarè in lentium ſucco helleborum exhibuit non modò, vt medicamenti vehementiam, humorumq. acrimoniam compeſceret, ſed etiam nè helleborus inferius purgaret, id enim ægrotanti inutile fuiſſet, quia vt narrat Hipp. ſeceſſus multò copioſior erat, quam vomitus, vndè peccantium humorum purgatio per ſuperiora, non per inferiora fieri debuerat. Hoc autem modò hellebo-

Mar.n.46. rum propinare ſolet Hipp. quando infernam purgationem cauere intendit, vt colligimus ex lib. 2. de morbis ſect. 2. verſ. 338. & 345. vbi Tabis curationem deſcribit, cui nihil nocentius eſt, quam ſi aluui fluxus ſuperueniat, & ideò omnia medicamenta deorſum purgantia vetat. Sunt enim turbatiuæ lentes, & ex conſequenti ad vomitum prouocandum aptiſſimæ, vt 2. de Diæta teſtatur Hipp. cum igitur à purgatione morbus ſedatus ſit, ſignum eſt, retentricem ventriculi facultatem nullo modo læſam fuiſſe, & ideò ſuperflua erant cataplaſmata roborantia, quæ à Valeſio in enarratione proponuntur.

Mar.n.6. *Verſ. 82. Mulier in Lariſſa prægnans erat, huic decimo menſe, &c.*

Partum perfectum naturæ inſtituto ſpacio dierum 280. fieri Hipp. indubitatum eſt, itâ vt qui antè dictum tempus naſcũtur aliquid violentum perpeſſos eſſe, aſſerendum ſit, ſiuè modo ab extrinſeco aduenerit, ſiuè ex loci anguſtia, ſiuè ex alimenti defectu; vt lib. de Natura pueri ipſe adnotauit, quem terminum ſi aliqua mulier tranſegiſſe dicatur, eam in computatione erraſſe, vel circà conceptionem deceptam fuiſſe, aſſerendum eſt. Quod ſi decimeſtris, & vndecimeſtris partus aliquando mentio fit, non integros menſes computari; ſed eorum partem tantummodo, itâ, vt præfatus terminus 280. dierum non excedatur; demonſtrauimus ex Hipp. in expoſitione illius ſententiæ ex libro de Octimeſt. Partu, verſ. 49. in qua ait. Cæterum decimeſtres, & vndecimeſtres partus ex ſeptem quadragenarijs eodem modo fiunt, velut ex dimidiato anno ſeptimeſtres. Quarè conſtans eſt, & indubitatum in Hipp. doctrina, perfecti, & naturalis partus terminum eſſe dierum 280. qui quoniam nouem menſes græcos integros, & partem decimi comprehendunt; propterea decimo menſe mulieres parere dicuntur. Iuxtà hanc computationem igitur mulier hæc Lariſſea ad principium decimi menſis peruenerat, (nam ſatis erat primum decimi menſis diem attigiſſe, vt ad decimum menſem perueniſſe dici poſſet) cum ſanguis exijt ab vtero multus per quatuordecim dies, die verò quartadecima puer exijt mortuus, & mutilatus: antè cuius exitum tribus diebus ſanguis copioſior exibat. Qua quidem in re coniectare licet ea die, qua primùm ſanguinis fluxus inchoauit, fœtum nondum corruptum fuiſſe, nè dum poſteà per plures dies, ſed potius fluxum illum corruptionis fœtus cauſam fuiſſe, quæ tandem ſubſecuta eſt, & fortaſsè tribus illis poſtremis diebus antè exitum: quo tempore ſanguis copioſior fluere incœpit. Fluxumq. à principio eum fuiſſe dicerem, de quo Hipp. 2. Epidem. ſect. 3. verſ. 136. inquit, menſtruæ purgationes ſimiles octimeſtribus in tendentibus ad decimum menſem fientes, malum, malum quidem fœtui, qui ſæpè antè exitum moritur, vel matri, quæ moritur in partu, vel vtriquè, qui modò antè partum,

modò poſt intereunt,cuius quidẽ fluxus rationẽ adduximus in eiuſdẽ ſententiæ explicatione. Mortuus eſt ergò hic fœtus in vtero eo tẽpore,quo ſecundũ naturam oriri debuerat,eò quod citò ſe ab vtero excludere non potuit,quia vt mater,& ipſe debiles erant,illa ob immodicum ſanguinis fluxũ,hic verò partim alimenti defectu, partim quia brachiũ habebat à cõceptione læſum. Mortuus eſt ergò die 11.& decimaquarta eiectus,à cuius exitu die tertia ad noctẽ ſecundina exijt,& cũ ea purgamẽta alba,quæ indè per alios tres dies,& noctes copia ſatis multa prodierunt,aliaq. in textu enarrata contigerunt,quæ ſatis per ſe clara exiſtũt.Hæc autẽ adducta ſunt,vt conſtet,præſentẽ hiſtoriam perfectã eſſe, non vlla ex parte mancam; prout perperã exiſtimauit Valeſius. Quemadmodũ etiam mirũ videri non debet cuiquã, mulierẽ hanc tot moleſtijs,& laboribus conflictatã in febrem tandẽ incidiſſe cum ventris dolore, coxarũ,& pectinis quæ omnia die tertia ceſſarunt,ſubſequẽtibus puerperij conſuetis purgationibus,quæ totum corpus ab impuritate,& redundantia grauiditatis vindicarunt , quod etiamſi non aſſerat Hipp. coniectare oportet , cum contrarium non exprimatur , quod tanquam quid præter naturam ſubticendum non erat.

Verſ. 167. Apelleus Lariſſeus ætatem habebat annorum circiter triginta, &c. Mar.n.11.

Hunc iuuenẽ temperamento bilioſum ſacro morbo correptum fuiſſe,& ex eo interijſſe mirum eſt,& ex hoc nõ leuiter argui poſſe Hipp.videtur,qui lib.de ſacro morbo verſ.106.teſtatũ reliquit;hunc morbũ pituitoſos,non autẽ bilioſos inuadere,pro cuius tutela dici poſſet,hũc morbum ex ſui natura bilioſos non corripere,quia non eſt veriſimile cum hoc temperamento tantũ pituitæ generari , vt corpus, & caput maximè ad hunc morbũ producendũ diſponatur. At quia ab erroribus in victu per repetitas cruditates huiuſmodi humores accumulari poſsũt; ideò non eſt inconueniens,hunc iuuenem ab huiuſmodi morbo correptum fuiſſe , propter errores in victu commiſſos; quos reſpiciens Hipp. ſubiunxit in hiſtoria : erat valdè vorax multi cibi : ex hoc inferens,morbo incongruo correptum,& interemptum fuiſſe. Mar.n.7.

Verſ. 180. Eumelus Lariſſeus rigida habuit crura, & manus, &c. Mar.n.12.

Caſũ ſatis admirabilẽ in hac hiſtoria narrat Hipp.cuiuſdã,qui capite ex caſu iuxtà ſinciput ad lapidẽ illiſo,ab articulorũ rigiditate, ſiuè impotentia liberatus eſt; nam poſt caſum vertigo caliginoſa illum apprehẽdit,qua ſoluta ſurgens ſanus factus eſt,& à vertigine, & à priori morbo,illud tantũ mali permanſit,quod dum à ſomno excitaretur,articuli modicè ligati erant.Ab expoſitoribus modo præſentis hiſtoriæ quæritur,qua ratione hic homo à tanto malo liberatus fuerit per capitis percuſſionem. Valeſius ſupponens,priorem affectum ortum habuiſſe à craſſo vapore muſculorum tendines replente,ſanatum fuiſſe exiſtimauit,iiſdem vaporibus ad caput aſcendentibus,partesq. affectas derelinquentibus, vertiginẽq. ſubſequentẽ fuiſſe ſignũ,dictos vapores ad caput perueniſſe , qui tamen à virtute cerebri fortiore diſcuſſi ab omni malo patientem liberarũt. Hæc tamẽ opinio plurimas patitur difficultates, & potiſſimũ, quia ſi à craſſiori ſpiritu tẽdones muſculorũ repleti fuiſſent,dolore non caruiſſet æger, cuius rei teſtimoniũ præbere poſſunt illi,qui doloribus cõuulſorijs crurũ,qui vulgò *granchi* dicuntur, ſunt ſubiecti, hos enim à craſſis vaporibus tendones, & capita muſculorũ replentibus oriri omnes fatentur; & tamen apertè aſſerit Hipp. ægrotantem nihil doluiſſe. quamuis difficultatẽ hanc,vt vitaret Valeſius verbũ ὀδυνᾶτο, quo ſignificatur nullũ dolorem in aliqua parte percepiſſe, in ἐδύνατο proprio ingenio permutans,tranſtulit, aliud autẽ nihil poterat, quod in Hipp. exponendo cauendum eſt omninò.Vlterius,ſi ob repletionẽ abbreuiati tendones membrorũ flexionẽ impediuiſſent,non magis ea flectere,& extendere alio adiuuante,quã à ſe ipſo potuiſſet. Iiſdem rationibus auctor introductorij Galeno aſcripti conuincitur, qui huius pueri affectum ad Tetanum retulit (ſi modò præſentem reſpexit hiſtoriã, non aliquã aliã ſimilẽ) dum tetani curationẽ tractans,ſanat(inquit)venæ ſectio,ſi copia ſubeſt,vt videre eſt apud Hipp. in illo,qui prolapſus humi vulnus in caput acceperat.Nam præterquã quod,cum nullũ dolorẽ in aliqua parte perſentiret puer, affectio ad tetanũ nullo pacto referẽda erat,cũ conſtet,tũ ex lib. 3. de Morbis,tũ ex lib.de Inter.Affectionibus,tetano correptos ſæuiſſimis doloribus cruciari, imò malè deducit in hoc morbo conuenire venæ ſectionẽ,quia non per ſanguinis euacuationẽ vulnere accepto puerum hunc ſanatũ eſſe,ait Hipp. ſed ex percuſſionis violentia . Quarè cum nullum dolorem perſentiret æger, membraq. ad libitum,& flecti, & extendi poterant ab aſtantibus, ſignum eſt difficultatem in motu à vitio facultatis motricis tantummodo conſiſtere, quæ vo-

luntatis imperio mouere artus non poterat,quod contigiſſe illi credendum eſt, quia anima-lium ſpirituum tranſitus ab humore aliquo obſtruente impediretur, vndè factum eſt, vt materia in occipite ad originem neruorum obſtructionem faciente per concuſſionem commota, & ad proximiores partes diſperſa,liberum ſpiritibus tranſitum reſtituerit; atquè hoc pacto articulis naturalis motus redditus. Impedimentum verò,quod à ſomno excitatus perſentiebat, ac ſi articuli ligati eſſent, prioris affectionis veſtigium fuiſſe exiſtimo, quod tenuis aliqua humiditas,aut craſſus ſpiritus in cerebro per ſomnum humectato, genitus, in eorundem neruorum poroſitatibus concreſcens induceret, quatenùs tranſitum ſpirituum non omninò liberum permitteret, ità, vt articuli ſtupore quodam affecti eſſent, qui quidem excitato iam à ſomno ægro, iiſdem vaporibus vigiliarum beneficio attenuatis, & diſcuſſis, integrum motum reciperent.

Mar.12. *Verſ. 188. In Lariſſa virgo, quæ ſanguinem vomuit non multum,&c.*

Hoc verbum euomere adaptare ſolet Hipp. (quod alias adnotauimus) non ſolum ad ea, quæ à ventriculo per gulam educuntur, ſed etiam ad quamlibet ſanguinis excretionem, per os, quæ confertim fiat.ad differentiam expuitionis ſanguinis, in qua ſanguis in modum ſputi educitur, in hanc enim ſignificationem idem vſus eſt libro Coacarum Prænot. ſect. 2. verſ. 360. dum inquit, Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt dolore infrà ſeptum tranſuerſum non exiſtente, à pulmonibus vomunt. In hoc igitur ſenſu illud accipiens modò Hipp. inquit, hanc v[illegible]inem Lariſſeam ſanguinem euomuiſſe: vt indicaret, confeſtim vomentium inſtar eum effudiſſe, non expuiſſe, quod erat ſignum alicuius venæ maioris in pectore, aut pulmonibus diſruptæ, verum, quia etiam ſi largiter ſanguinem funderet, citò tamen excretio ceſſauit, ita, vt in ea copia effuſus non ſit,quæ excretionis modo reſponderet, ideò addidit,non multum, vt infinuaret ſanguinis portionem non exiguam in cauitate thoracis permanſiſſe, qui ibidem putreſcens, & in pus conuerſus (iuxtà illud lib. primi de Morbis verſ.

Mar.n.3. 67. ſi ſanguis ex vulnere, aut vena rupta effluxerit in ſupernum ventriculum, neceſſe eſt in pus verti) ſuppuratam fecit mulierem, inuaſitquè eam febris, quo tempore ſanguis extrauenatus putreſcere incœpit, quæ nunquam eam dimiſit vſquè dum moreretur. Non enim rationabile eſt,ſuppuratam fuiſſe inferno ventriculo,vt expoſuit Valeſius,inflammatione in eo inducta, quæ venæ vnionem impediret, cum conſtet, hanc virginem ſanguinem ſine febre euomuiſſe, vt nullo modo inflammatio tunc temporis adeſſe potuerit. Quod verò indè facta ſit inflammatio, id ſatis imaginarium eſt, gratiſquè dictum, cum nullum inflammationis ſignum afferatur in textu, factaquè in ventriculo inflammatione, quæ ad ſuppurationem deuenerit,febres acutas, & ſæuiſſimos dolores illicò non excitari,eſt impoſſibile, quorum tamen nulla ſit mentio.

Mar.n.23. *Verſ. 334. Pythocles ægrotantibus lac multa aqua ammixta dabat.*

Lactis vſum antiquis familiariſsimum fuiſſe ſatis notum eſt,eoq. vtebãtur, & ad purgandũ, & ad contemperandũ, nec non etiam ad nutriendũ, his enim intentionibus potiſſimum lac ab Hipp.vſurpatum fuiſſe in illius doctrina colligere licet,idq. ipſemet confirmauit lib.2. Morb.

Mar.n.14. Mul.verſ.276.vbi hæc habet, optimum eſt hoc,nam,& purgatur, & nutritur,& fluxus obtunditur ab huiuſmodi lacte, & quia illud copioſum dare aliquando opus erat, nè merum potatũ læderet (vt homini illi cõtigiſſe narratur,cuius hiſtoria libro ſuperiore verſ.313.regiſtrata eſt) varijs admixtis illud temperabant. Quod Hipp.quoq; feciſſe legimus vbiquè, modò vt lactis facultates augerentur,modò,vt corrigerentur,namq. ſæpè mulſam,aliquando muriã addidit, vt abſterſoriam illius facultatem augeret,non ſemel vinũ, nè ventriculũ laxando læderet,aut humectando nimis intentæ exiccationi non reluctaret, ſæpiſſimè aquam, vt febrienti conuenire poſſet, & refrigerandi, vel humectandi virtus maior eſſet. Quarè non ſatis mirari poſſum virum doctiſſimum, qui Hipp. nullum lactis aqua diluti vſum cognouiſſe affirmauerit; præterquam ad gargarizandum in angina, & ex hoc inferat Hipp. hoc in loco Pythoclis mentionem feciſſe, tanquam in eo peccantem, quod lac aqua admixtum daret. Meminiſſe enim

Mar.n.3. debuerat lac aqua permixtum Erotalai filio,& Clonico Abderitæ datum fuiſſe: idquè feliciſ-

Mar.n.55. ſimo ſucceſſu, vt ipſemet fatetur in enarratione prædictarum hiſtoriarum lib. 7. Epidem. deſcriptarum, quarè ego potiùs dicerem, ſi Hipp. conſilium fuit taxare Pythoclem (quod afſerere non audeo) non ex eo,quod lac aqua admixtum præberet,eum damnaſſe, ſed potiùs,

quod

quod multa aqua,& crebrius, quam oportebat,ipſum daret. Quod verò inquit Valeſius,Pythoclem reprehendi; quia huiuſmodi lac præberet nutritionis gratia : non autem pro medicamento,ex eo colligi,quod lib.7. ſect. 2. vbi eadem ſententia legitur, ſubiungit Hipp. & renutriebat; non video: imò contrarium inferri poſſe videtur, illud ſcilicet dare conſueuiſſe ad purgandum,deindè corpus alimentis reſtauraſſe, vt par erat, ità vt Pythocles ab Hipp. laudari potius, quam reprehendi videatur. Nam quomodo reprehendere in hoc Pythoclem poſſet, cum ipſemet fateatur,lac nutritionis gratia dari, vt ſuprà demonſtrauimus. Quarè ſi modo Pythocles reprehenditur etiam in hoc, dicerē, quia lac daret,& ſtatim, aut paulò poſt cibaret,in quo nos quoquè poſteriores medicos notauimus, quando verum eſt Hipp. quibus lac dabat, per totam diem vſquè ad veſperam abſquè cibo continuiſſe,vide quæ adnotauimus ad lib. primum de Morb. Mul. ſect.2.verſ.337. *Mar.n.38.*

Verſ. 344. Qui lapide in caput percuſſus eſt à Macedone,&c. *Mar.n.24.*

Qua in parte capitis percuſſus hic fuerit,hoc loco non dicitur, lib. autem 7. verſ. 359. vbi eadem narratur hiſtoria,ſuper tempus dextrum vulnus habuiſſe refertur.

Verſ.36. Ventres ſubpurgare oportet in morbis, quum matura,&c. *Mar.n.25.*

Hæc ſententia nonnullis additis lib.7. ſect.2.verſ.163. repetita eſt,quapropter illius enarrationem in eum locum diſtulimus.

Verſ. 4 8. Polemarchi vxori in morbo articulari coxæ dolor,&c. *Mar.n.17.*

Ob menſtruorum ſuppreſſionem, quum anteà articulorũ doloribus vexaretur,præſens mulier in coxæ dolorē incidit,occaſione(vt ſubiungit lib.7.verſ.40 . vbi hæc hiſtoria repetitur) quia betæ ſuccum,ſiuè decoctum bibiſſet,fortaſsè, vt indè laxaretur aluus,menſesq. ſuppreſſi ducerentur, videtur enim rationabilius hoc, quam ad ſiſtendum,decoctum illud bibiſſe,facultatem enim habere deobſtruendi, & ex conſequenti prouocandi menſes teſtatus eſt Galenus lib.2.de Aliment.facult.cap.45.& ſi Dioſcorides virtutem adſtrictoriam Betæ tribuit,id de eius carne,non ſucco intelligendum eſt. Nam eiuſdē facultates referens lib. .de Diæta.verſ. 292.Hipp.Betæ ſuccus,ait,aluũ mouet quidē,ipſum verò olus comeſtũ ſiſtit,præterquã quod non eſt abſurdũ dicere,vnũ,& idem medicamentum aluũ ſiſtere,& ducere menſes,vt de fœniculo,Pæonia,Adiantho, Tricomare,alijsq.teſtatur Dioſcor. Rationabile eſt ergò ab aſſumpto betæ ſucco humores huic mulieri deturbatos ad vterũ confluxiſſe, qui cũ liberũ exitũ non inuenerint,eius oſculo impacti,illud in coxam peruerterint, vndè coxæ dolor factus eſt,& vteri præfocationes ad noctem,quas vocis interceptione ſignificauit Hipp.ſenſus,& rationis vſu integro permanente,hoc enim ſigno vteri præfocatio à ſyncope,alijsq. huiuſmodi affectibus diſtinguitur, vteri præfocationem verò, & oſculi eius peruerſionem fieri à menſibus in vtero concluſis Hipp. eſt notiſſimum. *Mar.n.14.*

Verſ. 474. Siccitates multæ poſt fauonium fiebant vſque ad æquinoctium, &c. *Mar.n.33.*

Vulgati codices Greçi ità legendũ eſſe nos docent.Singultus multi poſt fauoniũ fiebãt,ſub canē æſtuationes magnæ,& calores,febres ſudorificæ, &c. Interpres tamē lectionē libri ſeptimi,vt probabiliorē ſecutus eſt,quamuis cõmunis lectio retineri poſſit,& vtraque ſententia legitimũ ſenſum recipiat.Quid enim abſurdi euenit,ſi dicamus,à tempore,quo fauonius ſpirare incœpit vſq; ad æquinoctiũ autũnale ſingultus euagaſſe,& ſub canē æſtus,& calores magnos factos eſſe?vndè non ſolum ſingultus perſeuerarunt,ſed inſuper acceſſerunt febres ſudorificæ, & tubercula poſt aures, quandoquidem cum ab acri materia ventriculi fibras irritante ortum ducat ſingultus,hanc à calore produci eſt rationi conſentaneum. Nam febres ardentes hoc ſymptoma comitari 4.Acutorum,& hepatis inflammationes 5.Aph.17.legimus.

Liber VI. Sect. I. Epidemiorum Hippocratis.

Verſ. 1. Quibuſcunque ex abortu circà vterum,& tumoribus,ad capitis, &c.

Duo in hac ſententia mihi occurrunt conſideranda, quando in cæteris abundanter ſatiſfeciſſe mihi videtur Valeſius. Primò, cur dixerit Hipp.ex abortu circà vterum,cum videatur rectius dixiſſe: quibus ex abortu,& tumoribus circà vterũ,&c. Huic reſpondeo ex hoc dicendi modo nobis ſignificari,non ex qualibet cauſa contingentes abortus in coxendicis morbum finiri,ſed ijs tantummodo,qui à cauſa circà vterum exiſtente ortum habēt,ſi enim nullam leſionē patiēte vtero abortus ſequatur, ad quid abſceſſus circà vteri partes ad coxã ſcilicet ex-

pectamus? Hunc ſalis granum cum non guſtauerit Leonardus Fuxius, qui huic libro vberiora comentaria adſcripſit, lectionem ordine verborum peruertendo,iuxtà ſuprà adnotatum modum inſulsè permutauit. Alterum in præſenti ſententia adnotandum erat. Quod hoc in loco terminum octo,& decem menſium accepit Hipp.eò quod eo tempore elapſo nō amplius expectandus eſſet abſceſſus,non autem quin etiam antè octauum menſem contingere poſſit. In quam ſententiam me confirmauit experientia ipſa, cum viderim mulieri ex abortu abſceſſum ad coxam factum eſſe intrà primum quadragenarium.

Verſ. 6. Qui verò caput dolent,& aures fluentes habent,&c.

Quæſtione dignum eſt,cur acutum habentes caput (niſi ex materiæ abundantia, & formatrice robuſta tale euaſerit, quod valida ceruix indicat) capitis doloribus, & aurium fluxionibus ſint ſubiecti, hoc eſt enim, quod in hac ſententia inquit Hipp. Ratio eſt, ni fallor, quia tales cum palatum cauum habeant, & in cuſpidem eleuatum,baſis cerebri, ad quam propria excrementa, tanquam ad decliuiorem locum naturaliter dimittit, vt indè per os, aut per nares excernantur, plana non eſt,vt par eſſet; ſed in acutum faſtigiata, ità vt excrementa, quæ in huiuſmodi figuris vitiatis copioſiora generantur ob cauſam aſſignatam non facilè ad baſim cerebri deſcendunt,vt qui in decliui ſita non ſit, quapropter,vel in capite retinentur, & capitis dolores inducunt, vel ſi deſcendunt, non ad medium baſis cerebri, vbi expurgationis viæ ſunt patentes,quia ibi acutum eſt, perueniunt; ſed ad latera potius vtrinque, vndè ad aurium meatus deriuata ibi ſuppurantur,& ſic aures fluentes producunt,vt ait Hipp.in textu.

Verſ. 10. Puerorum elucefcentiæ ſimul cum pubertate, in quibuſdam mutationes habent, etiam alias.

Etſi varia ſit Græcorū exemplariorum lectio circà hanc vocem ἐκλαμψιες, communior tamen eſt ea, quam habet Germanus contextus, eandemquè ſecutus eſt Galenus, vndè eluceſcentias interpretatus eſt Cornarius. Per eluceſcentias verò puerorum intelligere Hipp. exiſtimo, ea omnia, quæ in pueris veluti eorum peculiaria mala elucent, & pueriles morbi communiter appellantur, cuiuſmodi ſunt epilepſia, aſthma, lumbrici, aſcarides,ſtrumæ, & alij, quorum maximam partem recenſuit Hipp. tertio Aphoriſmorum ſexto. inquit ergò hoc in loco Hipp.huiuſmodi morbos aliquando ſimul cum pubertate in alios morbos tranſmutari, quod quidem,& experientia docet, & confirmat ratio. Quandoquidem vidimus quamplures in pueritia ab huiuſmodi morbis conflictatos, ætatis mutatione liberatos eſſe omninò, alios verò ex vno in alterum morbum incidiſſe, quod quidem in temperamenti mutationem referri debet,quia enim præfati morbi à frigidis, & humidis humoribus dependent, ſuperueniente per ætatis mutationem temperamento calidiori,& ſicciori,humores prædicti, aut omninò abolentur, vndè morbi in totum remouentur: aut caloris virtute diffuſi, & attenuati, alias petunt partes: & ſic priores morbi in alios tranſmutantur,v.g. ſi materia pituitoſa, quæ ſtrumas in pueritia facit, mutatione ætatis attenuata non ampliùs in glandulis circà collum retineatur; ſed ad inferiores partes deſcendat, vndè colicos dolores inferat inteſtina petens, vel nephritim, ſi ad renes deſcendat, vel articulorū dolores fluente ad articulos humore; verū erit dicere,ſtrumas puerile malum in præfatos morbos mutatione ætatis permutatas eſſe.

Verſ. 20. Et ſomni adſint.

Non eſt,vt ſententiæ, & verborum claritatem obſcurantes,improprias meditemur expoſitiones; per ſomnos intelligentes inquietos,non placidos, quales ſomni naturæ inſtituto eſſe conſueuerunt,quia ſi illos reſpexiſſet Hipp. vigiliæ ſi adſint,dixiſſet potius,quam ſi ſomni adſint, quandoquidem non minus criſes præcedunt vigiliæ, quam ſomni turbulenti,imò ſi præcedunt vigiliæ,poteſt criſis ſubſequi ſalutaris, nequaquam verò ſi ſomni inquieti, & laborioſi præcedant. Nota eſt enim illa ſententia, in quo morbo ſomnus laborem facit, læthale, Per ſomnos igitur cum Galeno accipiamus placidos, & quietem ægrotanti inferentes, non quidem præcedentes, ſed comitantes,aut ſubſequentes ipſam iudicationem, hoc enim expreſſit Hipp. verbo,adſint, & hoc ſignum tanti faciendum eſt in hoc caſu, vt nullum certius inuenias, quo bona iudicatio à mala diſtinguatur; quam ſomnus, qui eam concomitetur, aut ſaltem ſubſequatur, quod ab Hipp. didicimus prima Coacarum Prænot.verſ.213. dicente: Somni profundi, non turbulenti,firmam iudicationem ſignificant, turbulenti verò cum labore corporis,inconſtantes ſunt.

Verſ.

Verſ. 28. Circà initia exacerbationes conſidera, & in omni morbo, &c.

Præſens ſententia non differt ab ea, quam libro 2. huius operis legimus verſ 11. & ideò inuicem ſe explicare facilè poſſunt. In hiſquè docet Hipp. morbos ferinos, ſiuè malignos autumno potiſſimum vigere, qui quidem hoc commune inter ſe habent, quia vesperi exacerbantur, tanquam annus (vt ipſe inquit) certos habeat in morbis circuitus, quemadmodum habet dies, ità vt ſicuti ſeſe habet veſpertinum tempus ad quorundam morborum exacerbationes, ità ad eorundem conſtitutiones ſeſe habeat autumnus, ex.g. ſicuti inter quatuor diei partes omnium peſſima eſt veſper, & ex quatuor anni temporibus, peſſimus eſt autumnus: ità quicunque morbi ad veſperam exacerbantur, & autumno vigere ſolent, alijs ſunt peiores. His ſuppoſitis, non erit difficilè verum ſenſum huic ſententiæ applicare. Inquit enim, circà initia conſiderandas eſſe acceſſiones, & in omni morbo animaduertendum, quale eſt exacerbari ad veſperam, ideſt quanti ſit in quolibet morbo exacerbationes fieri ad veſperam, inferens id referre quamplurimum, quia id proprium eſt maligni morbi: quales ſunt communiter autumnales. Et annus (ſubiungit) ad veſperam, ideſt conſiderandus eſt annus, hoc eſt anni tempus, ex.g. autumnus, quomodo ſeſe habet ad veſperam, & aſcarides, morbus ſcilicet autumnalis, quales ſunt aſcarides, iuxtà illud, Ferinum autumno, inferens hæc tria analogiã quandam inuicem habere. Anni tempus: partes, ſiuè horæ diei, & morbi conſtitutionem. Hancq. doctrinã lõgiori, ac manifeſtiori doctrina nos docuit lib. 2. huius operis verſ. 11. qui locus eſt veluti commentarium præſentis ſententiæ, vbi dicit iuxtà interpretationem noſtram: In autumno morbi acutiſſimi, & maximè lethales, & omninò ſimiles ipſi veſperi exacerbari (liceat mihi dialectum Græcum claritatis gratia retinere) tanquam annus ipſe circuitum morborum habeat (qui ſcilicet in vno quoque anni tempore vigere ſolent) ſicut dies morbi; & vnius cuiuſque conſtitutionis inter ſe. In vtraque igitur ſententia nos docet conuenientiam præfatam inter anni, dieiquè partes, & morbos ipſos, vt indè cognoſcamus æquè pernitioſum eſſe morbos exacerbari ad veſperam, & in autumno vigere. Sed cur dixit Hipp. hæc conſideranda eſſe circà initia, cur non potius in principio? quia aliquando prima morbi inuaſio non contingit ea hora, quæ naturæ morbi reſpondet, quando non eſt inconueniens, morbum licet malignum matutino tempore inchoare, benignumquè, ac ſalutarem ad veſperam, quando ſcilicet à cauſa procathartica excitatur, quæ ea hora morbum producit, in qua viget magis, quamuis ſubſequentes acceſſiones ea hora fiant indè, quæ naturæ morbi reſpondet, hac igitur ratione non dixit in principio, ſed circà initia. Verùm cur non etiam in morbi progreſſu? & in toto morbo? quia ſæpè morbi, vel poſtponendo, vel anticipando morbi progreſſu exacerbationes habent in horas naturæ morbi minus conuenientes, v.g. in veſpertinum tempus, quod non ex morbi prauitate euenit, ſed vigore alterius conſtitutionis morbi, & hoc eſt, quod in præcitata ſententia dicit Hipp. ſin minus alterius conſtitutionis hoc principium fuerit. Quaſi dicat, ſi per anticipationem, aut poſtpoſitionem paroxiſmorum acceſſiones in tempus veſpertinũ inciderint, hoc erit principium alterius conſtitutionis morbi, ità vt, ſicuti circà initia exacerbationes ad veſperã habere, ſignum eſt morbi conſtitutionem autumnalem eſſe, & ex conſequenti læthalem, & ferinam: ità anticipando per plures acceſſiones in veſpertinum tempus incidere, erit ſignum (dummodo alia conſentiant) conſtitutionis morbi celeriter ad ſtatum properantis, aut tardè ſi poſtponendo id fiat, iuxtà Aphoriſ. 12. primæ ſectionis: exacerbationes, & conſtitutiones indicabunt morbi, & anni tempora, & circuituum inter ſe collata incrementa, &c. & hoc idem eſt, quod ſuperius lib. 4. verſ. 130. adnotauit Hipp. his verbis. Quale eſt ad veſperam exacerbari tale eſt in omni morbo. Cæterum ad principia conſiderandæ etiam ſunt exacerbationes, an citius redeant, & continuitas, & anni tempus. Quapropter vt huius ſententiæ colligamus fructum. Quotieſcunque acceſſiones veſperi inuadere incipiant, aut etiam in ſecunda acceſſione morbus illo tempore exacerbari incipiat, perſeuerctquè, ſignum erit morbum malignæ eſſe naturæ, ſi verò acceſſio, aut poſtponendo, aut anticipando gradatim in illud tempus incidat, non item, ſed potius hoc erit argumentum diuerſæ conſtitutionis morbi, vt explicatum eſt. Hanc in præcognoſcendo regulam nè ſpernant Medici, quia vt me docuit experientia, plurimum lucis in hac re Medico afferre poteſt, vndè mirum non eſt, ſi Hipp. eam ſæpiùs repetierit. Mer.n.10.

Verſ. 3. Attenuare, craſſefacere, vas, cutem, carnes, &c.

Vocem τεῦχος, quam Interpres Galenum ſecutus, corpus tranſtulit; vas propria ſignificatione importat, & quamuis per vas totum corpus intelligi poſſit, proprietatem tamen vocis attendens,vaſis nomine corporis cauitates acciperem, vas enim propriè dicitur, quod cauitatem habet, videtur enim hoc in loco Hipp.totum corpus diſtinguere, in cauitates, in cutem,& in carnes, ſed cur addidit, & alia? quia fortaſsè vaſis nomine ventrem inferiorem intellexit,quem per excellentiam vas, ſiuè cauitatem vocat,cuius extenuatio cum æquè nocere poſſit,ac nimia craſſities,ideò inferiorem ventrem aliquando extenuãdum eſſe, aliquando incraſſandum monet Hipp.quemadmodum, & cutim, &,carnes, cæterasq. alias partes.

Verſ. 5. Deriuare ; ſubducentia ſtatim reuellere, renitentibus cedere, alium humorem non prodeuntem ducere, prodeuntem verò ſimul effundere.

De euacuatione. In hac breui oratione vniuerſalis doctrina continetur earum euacuationum, quæ in vſum medicum venire poſſunt. Quandoquidem quælibet euacuatio fit, vel deriuationis gratia: quo nomine omnes euacuationes comprehenduntur, quæ à parte loco affecto proximiori fiunt,v.g. quando in angina,aut in pleuritide ſanguinem ex cubito detrahimus. Hanc igitur reſpiciens Hipp. inquit deriuare, vel reuulſionis gratia euacuamus, idquè à remotiſſimis partibus (rectitudine tamen ſeruata) faciendum eſt. Quæ quidem reuulſio duplici caſu vſurpari ſolet, aut quando aliquam euacuationem ſymptomaticam ſiſtere,aut compeſcere ſtudemus, & hanc ſignificauit Hipp.dum dixit,ſubducentia ſtatim reuellere, ſub hoc nomine ſubducentium omnes ſymptomaticas euacuationes comprehendens. Aut quando pro imminentis morbi præcautione ad aliquam euacuationem deuenire oportet, & de hac mentionem fecit Hipp.de Natura Hum.verſ.230.his verbis,enitendum eſt autem, vt ſectiones, quam longiſſimè à locis faciamus, vbi dolores fieri,& ſanguis colligi ſolet, &c. quandoquidem, vt in illius loci explicatione adnotauimus, euacuatio per miſſionem ſanguinis, quæ à remotiſſimis fit partibus,in præſentium morborum curatione inutilis eſt,& Hipp.doctrinæ aduerſaria.In hac verò addidit,ſtatim, vt indicaret, quando reuulſionis adeſt indicatio, ad eam ſtatim deueniendum eſſe,antè quam ex diuturna euacuatione debilitatus æger,reuulſiuam euacuationem perferre non poſſit. Niſi fortè illud,ſtatim,reſpiciat tempus,in quo reuulſio fit, ità vt nos velit admonere,in reuulſione facienda intercunctandum non eſſe, ſed ſtatim per vnicam, & ſufficientem euacuationem faciendam eſſe. Alibi enim demonſtrauimus Hipp.in curatione morborum tunc ſolum reuulſione vti, quando humores fluunt, quò non deberent, vt ergò motus iſte ſymptomaticus tollatur, neceſſe eſt contrarium maiorem eſſe, & vehementius factum, alioqui,quæ ratio eſt,cur exigua, & lenis euacuatio artè facta copioſum fluorem ſiſtat? quin potius hic illum ſuperet? Malè igitur conſulit Galenus, reuulſionem fieri per exiguas, & ſæpius repetitas euacuationes, etiam ſi eum tota ferè Medicorum ſchola ſequatur, quod etiam adnotabitur inferius hoc eodem lib.ſect.5. verſ. 17. Tertio loco euacuamus ſola intentione educendi id, quod actualiter moleſtat, idquè dupliciter, primo quidem, ſi humor quieſcens,vel renitens eſt euacuationi,eò quod parti cuidã infixus,artis, & naturæ conatibus reſiſtit,& de hoc inquit Hipp. renitentibus concedere, hoc eſt,ab euacuatione deſiſtendum pauliſper, quòuſque obedientior fiat, ſi verò non moueatur quidem ſpontè, verumtamen euacuationi renitens minimè ſe præbeat; de eo inquit,alium humorem non prodeuntem ducere oportet. Quod ſi tandem humor ſpontè excernatur, aut ad exitum iam properet; euacuatio tamen ſufficiens non expectetur,eo caſu ars naturæ famulando euacuationem perficere debet, & hoc eſt, quod inquit Hipp. & prodeuntem humorem ſimul effundere, quo euacuatio abſoluta, & perfecta ſequatur. De hac materia vide,quæ adnotauimus ad lib.de Humoribus verſ.10.

Mar.22. *Verſ. 16. E directo laterum, & præcordiorum intentiones, &c.*

Præſentis ſententiæ explicationem colligere licet in expoſitione lib.7.verſ.378. vbi citatur,& enarratur.

Verſ. 22. Venæ temporum non confidentes, nequè viriditas, &c.

Hæc ſententia plurimum conuenit cum ea,quæ lib.2.ſect.6.regiſtrata eſt,& prima Coaca-

rum

rum. Præn. verſ.165. repetita; vbi inquit. Quibus in febribus venæ in temporibus pulſant, & facies ſana eſt, & hypocondrium non molle, diuturnum morbum ſignificat,& non deſinentem citrà multi ſanguinis è naribus fluxum,aut ſingultum,aut conuulſionem,aut coxendicum dolorem,quæ loca indicant per venas non conſidentes hoc in loco intelligere Hipp.venarum pulſationes conſpicuas, & per illa verba ἐυδὲ χλω'ρασμα λαμπρὸν, hoc eſt, nequè clorus color fulgens, faciem ſanam, & beneualentiam propriam. Quamuis igitur ibi quatuor ſolutionis modos proponat; hoc tamen in loco vnius tantum mentionem facit. Abſceſſus ſcilicet ad coxam, quia ea ſigna appoſuit, quæ hunc peculiarem exitum præcedere ſolent; videlicet difficilem reſpirationem, & tuſſim non ferinam. Hæc enim duo indicant materiam in capite peccantem,ex qua venarum pulſus oriebatur,ad partes inferiores deſcendere,& potiſſimũ in pectus, & indè in coxam iuxtà illud ſecundi Epid. ſect.5.v.13. Si caput doleat, in pectus deſcendit, deindè in hypocondrium deinde in coxam. In reliquis, quæ ad præſentem ſententiam ſpectant, doctiſſimum Valeſium conſule: necnon ea, quæ adduximus nos ad coacam ſecundæ ſect. verſ. 55.

Verſ. 36. Quartanæ ſanguinis è naribus eruptiones ægrè iudicant.

Quamuis quarta dies acutorum morborum iudicatoria aliquando eſſe poſſit, non tamen per quamlibet euacuationem eo die iudicatio optima perficitur, ſed per eas tantum,quæ illi diei conueniunt pro ratione motus, & conſtitutionis ipſius morbi. Quartæ diei euacuationem conuenientem eſſe, nos docuit Hipp. eam, quæ fit per vrinam 4. Aphor. 74. dum inquit. Quibus ſpes eſt ad articulos abſceſſum futurum,liberat ab abſceſſu vrina multa craſſa,& alba, qualis in laborioſis febribus,quarta die nonnullis fieri incipit. Sed ſi ſanguis quoquè è naribus eruperit, breui admodum liberat. In qua ſententia duo veniunt conſideranda, primum non afferere Hipp. die quarta ægrotantes ab abſceſſu liberari, ſed ſi ea die vrina fluere incæperit, & indè per plures dies perſeueret, ægrum à morbo liberari abſque abſceſſu; qui attenta febris natura mediante abſceſſu terminare debuerat. Alterum adnotandum eſt, ſanguinis fluxum, qui ſolutionem morbi celeriorem adfert, ſubiungit Hipp. non contingere die quarta,ſed poſtquam prædictarum vrinarum excretio præceſſerit, quid dicendi modus indicat, nec breui dixiſſet, ſi die quarta id futurum erat, idque manifeſtioribus verbis expreſſit lib. de Humor. verſ.202. Quæ duo ſi conſideraſſet Fuxius adeò violentam huius ſententiæ expoſitionem non edidiſſet, contendens enim citati aphoriſmi auctoritate,ſanguinis fluxũ è naribus die quarta perfectè iudicare, præſentem ſententiam ſubſequenti cõnectens exponit, hęmorrhagiã hanc difficilis iudicij tantummodo eſſe in febribus tertianis,nõ autem in alijs,& vt ſuam confirmaret opinionẽ,hanc eandem ſententiã adducit ex lib.2.Ep.ſect. ›.quæ etiam ſi ſeparata manifeſtè ibi quoque legatur,particulã tamen γὰρ, in contextu addendo,ſequentibus coniunxit. Qui ſi ea legiſſet, quæ lib.Coac.Præn. verſ.173 ab Hipp.referuntur his verbis: In febre ardente fluxio ſanguinis è naribus quarta die,mala eſt, niſi aliquid boni coinciderit, verum quinta minus periculoſa eſt; non dixiſſet hæmorrhagiã quarta die ęgrè iudicare in tertianis tantum, non in alijs febribus. Eò igitur dimiſſo, redeamus ad noſtra. Dicebamus die 4. perfectè iudicari morbos per eas euacuationes, quæ illi diei conueniunt, non per omnes. Habent quippè euacuationes ſingulæ dies peculiares, in quibus ſalubriter fiunt, & alios,in quibus difficulter iudicant, quod ſudoris exemplo nos docuit Hipp. 4.aphor.36. Sudores (inquiens) febricitanti ſi inceperint boni ſunt,tertia die, & quinta, & ſeptima, & nona, & vndecima, & decimaquarta, & decimaſeptima, & vigeſimaprima, & vigeſimaſeptima, & trigeſimaprima, & trigeſimaquarta: hi enim ſudores morbos iudicant,qui verò non ſic fiunt, dolorem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuas, & ratio eſt, quia cum huiuſmodi euacuationes fiunt, dum natura cum morbo colluctatur, & ex conſequenti,dum morbus inſultus maiores facit: quod in exacerbationum diebus contingit. Si hæ in diebus paribus eueniant,ſignum eſt, eum morbum in diebus paribus habere exacerbationes, quæ enim paribus diebus exacerbantur (dicebat Hipp. 1. Epidem. ſect.3. verſ.53.) paribus iudicantur; quorum autem exacerbationes in imparibus fiunt,ea in imparibus iudicantur. At certum eſt morbos, qui per dies pares exacerbantur,difficiles habere iudicationes; quod experientia edoctus nobis ſignificauit Hipp. lib. de Humor. verſ.78. Si ergò euacuationes in diebus paribus contingentes morbum per dies pares exacerbari ſignificant, cuius conſtitutio difficile

iudicium

iudicium habet, meritò hæmorrhagia quarta die ſuperueniens difficile iudicium adducet, & eò magis quia, vt ex naturæ inſtituto hæc fiat,in acceſſionis principio contingere debet,quod etiam Galenus libro, quando, & quos purgare oportet cap.vltimo adnotauit, ità vt nullo modo in diem minoris afflictionis cadere poſſit, qua quidem ratione hæmorrhagia quartæ diei ſemper difficilis erit. Quod ſi tandem dies illa ſit quietior, ſignum erit,euacuationem non naturæ conſilio, ſed ſymptomatis loco contigiſſe: quod omninò malum erit. Quarè, ſiuè morbus per pares dies moueatur,ſiuè per impares, fluxio ſãguinis die quarta ſemper difficilis erit, & eò magis, quia hæc dies contemplabilis eſt, ſiuè indicatoria. Cæterum ſi hæc vera ſunt (dicet quiſpiam) nulla euacuatio die quarta erit tuta, & nihilominus à principio conceſſum eſt,hanc diem aliquando iudicatoriam eſſe. Huic reſpondeo,criticam euacuationem quarta die firmam, & ſalutarem eſſe poſſe, quando illius eſt conditionis, vt & naturæ inſtituto perficiatur, & in acceſſione tertiæ diei contingat,taleſque eſſe poſſunt omnes euacuationes infernè factæ, quandoquidem has in fine acceſſionis fieri nos docuit Galenus loco citato, & antè eum Hipp. lib.5. Epidem. verſ.365. Quotieſcunque enim acceſſio tertiæ diei ad quartum protrahitur diem ea die iudicatio per dictas euacuationes fieri poteſt, & per eam potiſſimum, quæ fit per vrinam. Quando hæc, & propter viæ longitudinem,& ob moram, quam in veſica facit,longo tempore poſt ſecretionem excernitur. Quod quidem in ea, quæ fit per ſanguinis è naribus fluxum, aut per vomitum,quæ in acceſſionum principio fiunt,nullo modo contingere poteſt, & ideò ſemper difficiles erunt. Aduertant verò Galeni ſectatores, hoc in loco nos ſupponere, enumerationem dierum Hipp. more fieri,diem perpetuò à Solis exortu inchoantis, non per dies integros vigintiquatuor horarum,quos Galenus excogitauit, recepitq. poſteritas cum vniuerſæ prognoſticæ artis iactura, & maximo curatricis incommodo, dum vnicam diem pro medietate parem, & pro altera imparem conſtituentes, nihil de his, quæ ad diem parem, & imparem ſpectant (quæ tanti fecit Hipp.) certi affirmare poſſunt. Sed hanc materiam explicabimus 4.Acut. verſ.162.

Mar. n.35.

Verſ. 37. Febres, quæ vna die intermittentes, altera ſuperrigent.

Hæc ſententia pluries repetita legitur apud Hipp. diuerſis tamen verbis, ſingulæ tamen inuicem comparatæ clariores euadunt. In Aphor. autem legitur, hoc pacto ſect. 4.num.59. Tertiana exquiſita in ſeptem circuitibus ad ſummum iudicatur, quæ lectio indicat, hoc in loco de exquiſita tertiana tractati,cuius eſſentiam ex hoc loco colligentes didicimus:exquiſitam tertianam ab Hipp. appellari illam, quæ vna die intermittit, altera verò inuadit cum rigore, & ſenſibili euacuatione terminatur, id enim ſignificant verba ſuperrigent, vnà cum iudicatione. Hæcque ſeptimum paroxiſmum non excedit,aut ad ſummum nonum,vt 1.ſect. Coacar. Præn. verſ.205. legitur. Animaduertendum eſt verò, nè nos horror decipiat, hunc pro rigore accipientes, quia febres tertianæ cum horrore inuadentes, ſicuti non adeò breues ſunt, ità non omninò ſalutares exiſtunt, comprehenduntur enim ſub illa ſententia lib.7.epid. ſect.2. regiſtrata verſ.270. Aeſtate cholericæ affectiones, & febres intermittentes fiunt, & quibus horrores accedunt, hæ quandoquè malignæ fiunt, & ad acutos morbos perueniunt. Qua ratione verò horror à rigore diſtinguatur,apud præceptorem demõſtrabitur in illius ſententiæ expoſitione. Hoc eodem lib. ſect.3. verſ.29. Rigores incipiunt mulieribus quidem à lumbis, &c.

Mar. n.40.

Verſ. 40. Tuſſes ſiccæ parum irritantes in febre ardente, non ſunt, &c.

Et hæc ſententia pariter inter aphoriſmos deſcripta eſt, ſed qui eam tranſtulit, vt breuitati conſuleret, eam mancam, ſiuè imperfectam reddidit, eam enim ità legimus 4. aphor. 54. Quibus plerunque tuſſes ſiccę parum irritantes in febribus ardentibus, hi non admodũ ſiticuloſi exiſtunt,quorum verborum hic eſt ſenſuns. Quicunque in febribus ardentibus à tuſſicula quadam ſicca, & non admodum moleſta tenentur,non valdè ſitiunt,quemadmodum ratione febris ardentis conueniens eſſet, & ratio eſt, quia tuſſis leuiter commouendo fauces, & guttur,illùc humiditates euocat,quæ febrili exiccationi ex parte reſiſtunt. Sed in hac re duo requiruntur, primum, vt tuſſis ſit ſicca, hoc eſt ſine ſputo, nam quæ cum ſputo eſt, & à catharro dependet, tantum abeſt, vt in febribus ardentibus ſitim tollat; vt eam non leuiter irritare poſſit, cum fieri non poſſit, vt in febre ardente humores vehementius excalefacti qualitatem calidam,& acrem non contrahant,ità,vt ſitim inducant non leuem,vndè lib.2.de Morb.

ſect.2.

ſect. 3. verſ. 213. vbi de febre ardente tractatur, in qua ægrotantes copioſa expuunt, inter cætera ſigna ſitis vehemens adnumeratur. Noſquè quotidiè obſeruamus in praxi: quotieſcunquè ægrotantes à tuſſi ex catarrho cum febre corripiuntur, perpetuò ſitire non mediocriter. Secunda conditio requiritur, vt tuſſis ſicca non ſit de genere earum, quæ à diſtillatione acri, & tenui excitantur, cuius tenuitas eſt cauſa, vt non expuatur, dum infimas pulmonũ cauitates tenuiſſimas peruadens, non poteſt à natura ſurſum repelli, aut à pulmonis affectu talifico, qui cum male habeat, expellere poſſe id quod ipſum moleſtat, ratus, tuſſiculã quandam excitat, ſed inanem, dum circa initia materia in eos confluere nondũ cæpit. Huiuſmodiq. tuſſes ferinæ dicuntur, quia ægros ad tabem perducunt, quæ inter ferinos morbos ab Hipp. numeratur, has enim ſiccas tuſſes vt exciperet addidit in hoc textu, non feritate, certum eſt enim huiuſmodi tuſſes ſiccas in febre ardente ſitim imminuere non poſſe, imò non leuiter exaſperare. De qua verò tuſſi intelligi velit, exponit inquiens, ſed à ſpiritu, hoc eſt ab aere inſpirato, euenit enim non ſemel in febre ardente, fauces aliqua intemperie affectas eſſe, ob quam ab aere frigido inſpirato irritentur, idque in laborioſis febribus obſeruauit Hipp. quod quidem rationi ſatis conſentaneum eſt, per labores enim homines frequentius reſpirantes, ac vehementius; copioſiorem ſpiritum trahunt, à quo & guttur, parteſque omnes reſpirationi inſeruientes læduntur, adeò vt ſuperueniente poſtea febre ardente, in qua impenſius incaleſcunt, externi aeris occurſum abſque tuſſis irritatione perferre non poſſint, quippè qui dictarum partium intemperiei comparatus, extremè frigidus exiſtit. Similem alterationem incurrunt frequentiſſimè dentes, propter quam ab actu frigidis ſummoperè moleſtantur. Hanc verò tuſſim ab inſpirato aere modo explicato iam excitari, eo argumento probat Hipp. quia ægri dum loquuntur, & hiant, tuſſiunt, quum verò ſilentes ore clauſo reſpirant, nequaquam, idque euenit, quia aer moderatè per nares ingrediens in via temperatur, vt ſua frigiditate gutturis, & aſperæ arteriæ partes non adeò irritare, & tuſſim excitare poſſit, quod euenit, quando in loquendo, & hiando aerem copioſum immediatè trahunt. In quibus verò lectio aphoriſmi deficiat ex enarratis vnicuique patere poteſt.

Verſ. 62. In Perintho genituræ ſimilis vrina talis, quæ eſſet iudicatoria, &c.

In Perintho (vt licet coniectari) corpora ob frigidam, & humidam conſtitutionem pituitoſorum humorum copiam congeſſerant: vndè morbi per vrinæ genituræ ſimilis excretionẽ iudicabantur. Inter morbos verò, qui per hanc viam terminarunt, obſeruauit Hipp. affectiones quaſdam ventris inferioris ad pecten, quas quidem cum tumore, & dolore partes dictas infeſtaſſe ex ipſius contextus verbis colligitur. Erant igitur tumores doloroſi ad imum ventrem, geniti à pituitoſa materia in dictis partibus conculcata, atque etiam fortaſsè putreſcente, ſiuè bilis portioni admixta, his adiuncta erat difficilis reſpiratio ob colligantiam, quam pectinis partes cum pectore, ſiuè partibus reſpirationi inſeruientibus per rectos muſculos habent, qui cum in reſpiratione moueantur, vt dolorem ſubterfugiant, reſpirationem difficilem reddunt. At quia mirum videtur huiuſmodi partes per vrinæ vias euacuari, cum nullus ductus indè conſpiciatur, aſſignat Hipp. rationem, qua permotus exiſtimauerit, tumores præfatos per vrinæ excretionẽ iudicatos fuiſſe, quia ſcilicet, cum dictas vrinas mingerent ægrotantes, hæc excretio illis conferebat, ſignum euidens talia educi, qualia oportebat, & eò magis quando ſine excretione, aut flatus, aut viſcoſi ſtercoris (ſolent enim earum partium tumores humorum excretionibus diſſipari) hæc contigerunt. Hoc eſt igitur, quod ſignificare voluit Hipp. per illa verba iuxtà noſtram interpretationem. In Perintho genituræ ſimile, hoc eſt vrina craſſa genituræ ſimilis erat in ægrotantibus in Perintho, tale, hoc eſt, huius conditionis erat vrina, quod erat iudicatorium etiam affectionum ventrium inferiorum, ideſt, per quam tumores imi ventris ſoluebantur. Talia, hoc eſt, id verum eſſe cognoſcitur; quando huiuſmodi vrinæ iuuant: quemadmodum in prædictis ægrotantibus obſeruatum eſt, quoniam neque flatu multo educto, neque ſtercore multo lento euacuabantur, ità vt dictarum affectionum ſolutio non ad vrinarum excretionem, ſed ad illas eſſet referenda. Verum quia aliquis dubitare potuiſſet, affectiones dictas ad hypocondria potius, quam ad imum ventrem pertinuiſſe, quæ facilè per vrinam expurgantur, ſubiungit: Non enim profectò magnum erat hypocondrium. Tandem hoc idem probat exemplo cuiuſdam, qui eodem morbo laborabat, cuius affectio cum in ſummo vigore eſſet: quod ſpirandi difficultas indicabat, ab eſu braſſicæ die ſeptima

aluus

aluus emollita eſt, & ſoluta affectio, nam benè ſpirans factus eſt, & aluus in ipſa euacuatione excutiebatur; quod euenire ſolet, quando inteſtina repleta inaniuntur: murmur enim quoddam efficiunt, dum inanita ſubſidentes de loco ad locum mouentur, quæ omnia affectionem in infimo ventre adfuiſſe atteſtantur, quarè cum in cæteris ægrotantibus eadem affectio ſinè aliqua excretione per aluum; ſed vrina craſſa excreta, ſolueretur; hoc firmiſſimum euadit argumentum, ventris inferioris affectiones etiam per vrinæ vias iudicari conſueuiſſe, cuius excretionis viam, ſi quis à me quærat, ei reſpondebo, naturam validam, & rectè operantem cæcos inuenire ductus, viamque ſibi parare per ipſammet partium ſubſtantiam: nec id mirum videri debet, quando per ipſamet oſſa fieri humorum abſceſſus, ab Hipp. didicimus. Hanc ſententiam explicauit Ludouicus Duretus in comentarijs Coacarum Præn. fol. 336. lin. 46. cuius doctrinam inſpicere non erit inutile.

Sectio III. Libri VI. Epidemiorum.

Verſ. 1. Cutis raritas, ventris denſitas, cutis conſtrictio, carnium, &c.

Hic locus omnem difficultatem tollere poteſt circà raritatem, & denſitatem corporis. Dubitatum eſt enim à pleriſque, an mulieres ſint habitu rariores, quam viri; item iuniores ſenioribus. Diſtinguitur enim hic ab Hipp. denſitas, & raritas cutis, à denſitate, & raritate corporis: ità vt cute rariores ſint corpore denſiores, & viceuerſa, ſi modo per ventrem in textu accipimus non ventriculum modo, & reliquam cauitatem, quam propriè ventrem dicimus, ſed vniuerſum cauum genus. Hanc enim denominationem Hipp. familiarem fuiſſe patet ex lib. de Arte verſ. 160. vbi inquit. Habet autem corpus non vnum ventriculum, ſed plures; duo enim ſunt, qui cibum ſuſcipiunt, & demittunt; alijque præter hos plures, quos ſciunt hi, quibus hæ res curæ ſunt, quæcunq. enim membra carnem in orbem circumſitam habent, quam muſculum appellant, ea omnia ventriculum habent. Ex quibus patet, ventris nomine comprehendi etiam poroſitates ipſius carnis, quas in ſanitate ſpiritu repleri ibidem dicebat Hipp. dum verò ægrotant, ſanie. Quibus ſtantibus, denſos ventres dicimus, eos eſſe, qui exiguæ carnis interuentu ſunt compacti, & ſimul conſtricti, raros verò è contra, quibus multa caro intercedit, eaque laxa, & mollis, ſecundum quam ſignificationem Hipp. à principio lib. 1. de Morbis mulierum dicebat, mulieres rariori carne eſſe preditas, & propterea maiorem copiam humoris lanarum inſtar ſuſcipere, viros è contrà denſiori, & ex conſequenti minoris humiditatis, in modum compactæ veſtis, capaces eſſe. Si ergò mulieres, quæ ad viros comparatæ carne abundant, cauitatibus, ſiuè carnibus rariores à præceptore ſtatuuntur, ità vice verſa viri, vtpotè carnis minus participes, ventre, ſiuè corpore denſiores erunt, & ideò cum carnium incrementum à cutis denſitate proueniat, earumq. diminutio ab eiuſdem cutis raritate, quod habetur in præſenti contextu; ſequitur, mulieres viris eſſe iuxtà cutim denſiores, carne verò rariores, viroſque è contrà, carne quidem denſiores, cute autem rariores, quamquidem cutis raritatem in viris indicat pilus, quo ſigno Hipp. vtitur inferius hac eadem ſectione verſ. 29. pro cutis raritate iudicanda eadem ratio in ætatum diuerſitate viget, vndè iuuenes carne rariores, ſenes verò denſiores erunt. Hæc eſt igitur harum vocum vera ſignificatio, & diſtinctio apud Hipp. Quamuis in alienum ſenſum eas recepiſſe viſus ſit
Mar. n. 11. lib. de Salubri diæta verſ. 92. Quemadmodum in illius loci explicatione adnotauimus, quod quidem ab eo factum eſt, vt idiotarum, quibus illud opus dicatum eſt, captui magis ſe accommodaret.

Verſ. 13. Quidquid ſuppuratur, non reuertitur, ipſa enim maturatio, &c.

Quæcunq. ad ſuppurationem deueniunt, ea ratione non recidiuare teſtatur Hipp. quia ſuppuratio concoctio eſt, iudicatioq. ſimul, & abſceſſus, his enim tribus omnes morborũ ſolutiones cõpræhenduntur, hincque colligimus, nõ idem eſſe terminare coctione, & criſi in proprio ſignificato accepta, quandoquidem, qui coctione ſoluuntur morbi, vigore tranſacto per tempus declinationis procedentes, paulatim deſinunt, qui verò per criſim terminant, in ipſo vigore ſenſibili euacuatione iudicantur. Verum quiſpiam obijcere poſſet criſim perfectam coctionem neceſſario præcedere, vt eſt communis opinio; ex quo videtur, idem eſſe terminare criſi, ac coctione, cui reſpondeo, coctionem, quæ ad optimam criſim requiritur, longè differre

ferre ab ea,per quã morbi ſoluuntur,quandoquidẽ ad criticam coctionem(vt ità dicam)ſatis eſt,humores à natura deuictos eſſe;vt ab ea expelli è corpore poſſint;cuius quidẽcoctionis ſignum ſufficiens erit vrinarum color in meliorem mutatus, aut leuis quædam craſſities, quæ refrigerata ſubſidentiam faciat, vel etiam nubeculam. At in concoctione, perquam abſque euacuatione morbus tollitur,materia morbifica non ſolum à natura ſuperatur,ſed ad totalem benignitatem reducitur,ità vt nullo modo ipſi infeſta ſit,imò ſæpè in nutrimentum corporis, conuertitur. Huiuſque coctionis ſignum erit vrina,non ſolum craſſior, & colore laudabilis; ſed etiam contento, ità vt ſubſidentiam habeat albam, oroboüẽ ſimilem pro natura humoris peccantis. Hancque reſpexit Hipp. lib.1. Epidem. ſect.2. verſ.91.dum dixit,Concoctiones celeritatem iudicationis, & ſecuritatem ſanitatis ſignificant. Vbi adnotare oportet nomen iudicationis acceptum eſſe ibi lato modo, & quatenus omnes ſolutionis modos comprehendit, non ſubitam mutationem ad ſalutem cum ſenſibili euacuatione, vt hoc nomen criſis à Galeno definitum eſt. Differunt etiam huiuſmodi coctiones inter ſe, quia ſi poſt criticam concoctionem humores à corpore non educantur, etiamſi morbus tollatur mitificatis humoribus, indè tamen recidiua timetur, quod in alia coctione non euenit, ea enim abſoluta morbus ceſſat, nec aliqua euacuatio neceſſaria eſt, ex quo ſequitur, eos tantum morbos ſimplici coctione terminare, in quibus crudi frigidi ſucci prævalent, quando hi tantummodo ad prædictam benignitatem reduci poſſunt,calidi enim, & ſicci etiamſi ex parte corrigantur,ad eam tamen benignitatem eos reducere eſt impoſſibilè, vt naturæ familiares fiant, quarè niſi è corpore educantur, bellum naturæ denuò indicentes recidiuam faciunt. Vndè natura prouida, nè id contingat,ſtatim, ac eos concoxit, è corpore educit, in quo ſi aliquando deficiat, id arte procurandũ eſt, ex quibus colligimus,iudicato abſque ſenſibili euacuatione morbo, non ſemper ad purgationem deueniendum eſſe; ſed tantummodo vbi humores fuere calidi, & acres. Vndè Hipp. lib.2. de Morbis ſect.2 .verſ.193.de febribus ex bile ſermonem habens, inquit. Vbi verò febris ſedata fuerit,pharmacum deorſum purgans bibat, reuertitur enim quandoque morbus, ſi impurgatus permanſerit. Ad textum igitur redeuntes concludamus ſumma cum ratione dictum eſſe ab Hipp. non recidiuare ea, quæ ſuppurant: quia per omnes ſolutionis modos abſoluuntur, & primo per coctionem; quia ſuppuratio eſt ipſamet conco-ctio, ſecundo per criſim ſenſibilem, ſcilicet euacuationem, quæ rupto tuberculo ſuccedit, donec ſanetur vlcus, & tandem per abſceſſum, dum humores ad locum abſcedunt, vbi futura eſt ſuppuratio. Mat.n.37.

Verſ.29. Rigores incipiunt mulieribus, quidem magis à lumbis, &c.

Hæc ſententia pluribus libris regiſtrata eſt. Nam & lib.2. Epidem. & 5. Aphoriſm. 69. habetur. Hoc autem in loco perfectior videtur, & ideò eius explicationi conuenientiorem locum hunc exiſtimauimus. In hac igitur ſententia proponitur ratio diſtinguendi rigorem verum ab horrore: & rigores febriles, ab ijs, quæ à cauſis procatharticis,alijſque ortum ducunt, cuius quidem diſtinctionis ratio conſiſtit in principio ipſius rigoris, in qua ſcilicet parte corporis primum ſe manifeſtat. Rigores enim propriè dicti, & qui febres præcedunt à poſterioribus partibus magis incipiunt. Nam mulieribus, vt notat Hipp.in textu incipiunt quidem magis à lumbis,& indè per dorſum ad caput procedunt. Sed & viris poſteriore corporis parte magis, quam anteriore,cuius rationem videre eſt apud Galenum in comẽto aphor. citati, & ideò eam referre non eſt opus. Horremus enim (ſubiungit Hipp.) magis exterioribus, quam interioribus corporis partibus, velut cubitorum, & femorum (Græcè enim hæ duæ voces in ſecundo caſu leguntur, quamuis in ſextum tranſtulerint Interpretes) in quorum verborum explicatione adnotare oportet, particulam enim non reddere rationem prædictorum; ſed vt diſtinctionis notam appoſitam eſſe, qua humores à rigoribus præſcriptis diſtinguuntur, quaſi in hunc modum locutus fuerit Hipp. Rigores quidem, incipiunt mulieribus à lumbis, & indè per dorſum in caput, ſed & viris à poſteriore corporis parte magis, quam ab anteriore, quandoquidem, non eodem modo horrores incipiunt, horremus enim ſecundum exteriores corporis partes magis, quam interiores, per interiores partes accipiendo non quidem, quæ interius ad viſcera conſiſtunt, ſed quæ in interiori parte ſunt membrorum,idque explicauit inquiens, velut cubitorum, & femorum. Habent enim hæc membra interiores,& exteriores partes, quas domeſticas,& ſilueſtres nonnulli vocant. Cur autem horror has par-

tes

tes potiſſimum inuadat rationem aſſignat, quia ibi cutis rara eſt, quam raritatem indicat pi- lus, animantia enim cuncta, & potiſſimum bruta partes cubitorum, & femorum exteriores habent pilis refertas magis, quam interiores, quod raritatis cutis inditium eſt certiſſimum; *Mar.n.17.* oriuntur equidem dicebat Hipp.(de pilorum ortu loquens libro de Nat.Pueri verſ.208.)maximi, ac plurimi, qua corporis parte cuticula rariſſima eſt. Cum igitur dictæ partes cute ſint rariores, & raritas à calore prouenit, indè ſequitur, prædictas partes citius horrorem percipere, quia ſunt calidiores. Cæterum quæſtione dignum eſt, qua ratione corporis partes poſteriores rigori magis ſubijciuntur, quia vt teſtatur Galenus, ſunt anterioribus frigidiores, è contrà verò extremorum membrorum partes exteriores horroribus corripiuntur magis, quam interiores, quia ſunt calidiores. Huius diuerſitatis ratio (vt quæſito ſatisfaciam) dependet à differentia, quæ eſt inter rigorem propriè dictum, & horrorem verum. Hæc enim nomina *Mar.n.22.* etiáſi paſſim cõfundantur apud auctores, quãdo & ipſemet Hipp.lib.1.deMorb.ſect.2.v.168. paruum rigorem horrorem vocat, propriè tamen accepta multum inter ſe differunt, quod ex Galeno ipſo licet colligere. Quandoquidem rigor fit potiſſimum à materia calida, & acri, dum per partes ſentientes commota eas irritat, feritque latenter, cum horror potius ortum ducat à materia frigidiori commota, & frigiditatis ſenſum inferente. hoc ſtante, quum bilis agitatur in corpore, etſi partes omnes æquè inuadat, rigorem tamen ab eo motu concitatum ſentiunt citius poſteriores partes, quam anteriores; tum quia neruoſiores ſunt, & ex conſequenti ſenſibiliores; tum etiam, quia frigidiores, & ad calidorum humorum affectus percipiendos, aptiores. Horror autem viceuerſa, quia in refrigeratione potius conſiſtit, quam in irritatione, partes extremas prius occupare videtur, propterea quod hæ vt putà à viſceribus, & caloris fonte remotiores, frigus primum perpetiuntur, quia verò earũ pars exterior interioris reſpectu rarior eſt, & ex conſequenti calidior, ideò euenit, vt hæc citius alterationem à frigore perſentiat, ità enim natura comparatum eſt, vt quò pars aliqua calore participat magis, eò citius, & vehementius frigoris occurſum perſentiat. Nam ſi quis manu impenſius excalefacta aquam tepidam contrectauerit, frigida ipſi apparebit, quæ quidem frigida manu immiſſa, calida ipſi videbitur. Quod etiam Galenus eodem ferè exemplo demonſtrabat lib. 3. ſimpl. cap.8. vt reſponderet ijs, qui quærebant, cur mingentibus in balneo vrina frigida videatur, quæ extrà balneum eam tangentibus manifeſtè calida perſentitur. Horror igitur, quia à cauſa refrigerante ortum habet, ideò in extremitatibus primum percipitur, quatenus verò ſenſus eſt frigiditatis, earundem extremitatum partes calidiores citius frigus illud perſentiunt, ex quo fit, vt in partibus exterioribus cubitorum, & femorum primùm horror perſentiatur, vt ait Hipp. in textu. Poſtquam verò modum aperuit, quo rigor ab horrore diſtinguatur, differentiam quoque inter rigorem febrilem, & eum, qui alias conſequitur cauſas, nobis proponit, & in exemplum adducit eos rigores, qui ab vlceribus proueniunt, dum ab acri quopiam irritantur, & mordentur. Aſſeritque, huiuſmodi rigores à vaſis initium habere, per vaſa interiores corporis cauitates accipiens. Quæ ſententia hunc in modum expoſita, ſicuti verbis ipſis accommodatiſſima eſt, ità pariter, quando eiuſdem veritatem demonſtrauero, indicabit manifeſtè, quam digni ſint admiratione interpretes omnes, tum antiqui, tum poſteriores: qui hanc poſtremam particulam, doctrinam tantæ vtilitatis continentem, vel expungendam, vel corrigendam exiſtimarunt. Certum eſt igitur, dum Hipp. inquit, rigores incipiunt, de ſenſato principio eum intelligere, quodque patientes ipſi percipiunt: qui interrogati, in qua parte primum rigorem perceperunt, in hac vel illa reſpondent, non de principio vero, vndè ſcilicet rigores exortum primum habent. Quia ſi hoc principium reſpicimus, certum eſt, tum rigores omnes, tum horrores à vaſis initium habere, in quibus humores rigorem, & horrorem efficientes moueri incipiunt. Eorum enim generationem deſcribens Hipp. lib.1. de Morbis ſect.2. verſ.168. à materia in venis agitata, & commota excitari concludit. Hoc igitur ſuppoſito veriſſimo fundamento, cum duplex ſit apud præceptorem rigoris differentia, altera eorum, qui in principio febrium contingunt, quam differentiam reſpiciens Hipp. demonſtrare conabatur lib. cit. verſ.181. rigores omnes neceſſario febrem ſubſequi (quamuis Galenus hanc Hipp. doctrinam ad quoſcunque rigores dilatando, ſæpius dixerit Hipp. temporibus rigores nunquam fieri conſueuiſſe, quin febris conſequeretur, idquè propter exactam viuendi rationem, quam illius ſeculi homines obſeruabant, cum tamen

contra-

contrarium appareat in hiſtorijs Epidemiorum; quemadmodum in expoſitione præfatæ ſententiæ à nobis demonſtratum eſt) Altera rigoris differentia cæteros omnes comprehendit, qui à cauſa procathartica ortum ducũt,ſiuè hęc ſit morſus vlcerum,aut neruoſarum partium, ſiuè refrigeratio violenta, & confeſtim inducta, ſiuè ſuppuratio, aliauè ſimilis cauſa. Conueniunt verò in hoc rigores omnes: quia ab eadem cauſa immediata excitantur: à materia inquam, in internis partibus agitata; iuxtà quam, vt nuper dicebamus, rigores omnes à vaſis initium habere dici poſſet. Differunt autem, quia in rigore febrili maior adeſt caloris reuocatio ad internas partes, quam in reliquis rigoribus; propter quam partes exteriores refrigerantur magis, ex quo rigorem etiam citius, & vehementius percipiũt; quam interiores partes, & ideò ægrotantibus ipſis ibi rigor incipere videtur, vbi primum frigoris ſenſum percipiunt. In cæteris verò rigoribus,quia non ſit inſignis reuocatio caloris ad interiora, rigor perſentitur primum in illis partibus, in quibus reuera incipit: in internis ſcilicet partibus,in quibus fit agitatio, & commotio humorum, non enim obſcuratur hic ſenſus à ſenſu frigiditatis extimarum partium,quemadmodum in rigore febrili contingit,& ideò fatentur ægrotantès,huiuſmodi rigorem incipere à vaſis, hoc eſt,ab internis partibus,vbi re vera incipit. Hæc verò præterquam quod pulcherrima ſunt, & ſcitu digna,non exigui etiam ſunt vſus in medicina facienda, quando non parum refert à principio, dum adhuc rigor perſeuerat poſſe diſtinguere, an rigor ſit febris principium,an potius ab aliqua externa cauſa ortum habeat, & quid omninò diuerſum præmonſtret. Idquè patere poterit interrogato ægro,in qua parte primum rigorem incæpiſſe cognouerit. Si enim dixerit à partibus poſterioribus initium habuiſſe, ſciemus,febris eſſe principium, rigoremque,non horrorem eſſe. Secus autem, ſi in interioribus corporis partibus, & in ipſis viſceribus motum illum rigoris primum perſentiſſe dicat. ſimiliter quia non parum refert ſcire, an febris cum rigore inuadat, an potius cum horrore, idque diſtinguere non eſt facilè, eo quod paruus rigor horror videtur, horrorque magnus rigor cenſetur; hac Hipp. regula hos facilè erit diſtinguere. Solent enim huiuſmodi motus, (vt vnuſquiſque obſeruare poterit) in cruribus, coxiſque & in brachijs primos inſultus efficere: affirmantque ægrotantes primum refrigerationem, & quandam paruam commotionem in dictis partibus ſe percepiſſe, quæ indè paulatim toti corpori communicantur. Aliquando verò ijdem motus in partibus poſterioribus primum perſentiuntur, vndè ægroti per partem poſteriorẽ dorſi, & ſpinalis medullæ aſcendere, & deſcendere quædam dicunt; quæ vulgari ſermone *Sgriſoli* appellantur, hicque verus eſt rigor, etiam ſi quandoq. paruus exiſtat, horror vero ille, licet vehementius inuadat.

Verſ. 38. Sanguinis è naribus eruptio, aut ſubpallidè nigricantibus, aut rubicundè pallentibus, aut ſubpallidis.

Exponit Valeſius præſentem ſententiam hoc pacto. Quibus ſanguinis fluor è naribus imminet,hi aliquo ex coloribus recenſitis in textu,inficiuntur, idque experimento ſibi cognito, ratione inſuper accedente demonſtrare conatur, cui expoſitioni ſi alteram adſcribere licet, dicerem,hac breui oratione indicare nobis Hipp. eos, qui ſanguinis fluxioni è naribus ſunt ſubiecti, quorum triplicem facit differentiam à cutis coloribus deſumptam, & primo loco ponit ſubpallidè nigricantes, hoc eſt, colore nigro cum quodam leui pallore ſuffuſos. Atquè hi ſunt, qui ſanguine melancolico multa ſeroſitate diluto abundant, quod ſanguinis vitium peculiare eſt eorum,qui lienis imbecillitate laborant. Hos enim ſanguinis fluxioni è naribus ſubiectos eſſe,experientia demonſtrat, idquè propter ſanguinis tenuitatem euenit, quam ipſi immixta ſeroſitas præſtat. Secundo loco enumerat rubicundè pallentes, ἐρυθροχλοίοις græcè appellat, ſignificatquè,eos qui χλωρο, colore ſuffuſi rubeſcunt, propriuſq. eſt eorum, qui ſanguine bilioſo abundant, qui cum tenuis ſit, & leuis, ſuperiores partes facilè petit: vndè narium venas aperiendo fluxum ſanguinis ex quacunq. occaſione inducit. Tertio tandem loco adnumerauit ſubpallidos, hoc eſt ſub χλωρο colore ſuffuſos, & hi ſunt, qui amara bile abundant: quæ ſicuti, quando meracior eſt, & cum ſanguinis penuria cloros homines facit; ità dum cum ſanguinis abundantia viget, clorus color bilis remittitur, & ſub clorum potius colorem inducit, quibus humoribus in corpore vigentibus ſanguinis fluxiones è naribus frequenter fiunt,quia bilis ſurſum elata ſanguinem ſecum trahit,amboque narium venas ape-

rientes hæmorrhagiam faciunt. Hi ſunt igitur, qui narium fluxionibus ſunt ſubiecti, ità vt ex quacunque occaſione, atque etiam aliquando ſponte eas incurrant. Cæterum videtur præteriјſſe eos, qui omnium maximè huic ſymptomati diſpoſiti cenſentur; rubicundos inquam, qui ſcilicet ſanguine laudabili abundant, hos enim præ cæteris ſanguinis fluxionibus ſubiectos eſſe, eſt rationabile. Hos tamen tacuit Hipp. quia ſanguinis laudabilis plenitudo non magis hæmorrhagiam facit è naribus, quam ab aliјs partibus, imò quia ſanguis in huiuſmodi naturis quoquo pacto craſſior eſt,non facilè ſuperiores partes petit, & ideò rarò hæmorrhagiam per nares inducit, cum plenitudo hæc per hæmorrhoidas plerunquè excernatur, ſæpius rupta vena ſanguinis excretionem per os inducat, ſæpiſſime verò per dyſenteriam ſanguinolentam, vndè Hipp. 4. de artic. verſ. 173. de illis loquens, quibus membrum aliquod corruptum deceſſit, hæc habet. Expectare tamen oportet, vt tales per tempus à dyſenterijs corripiantur, eo quod (vt dicebat Galenus in comento) quibus aliquod membrum abſciſſum fuerit, alimentum, quod antè transferri ad ipſum ſolebat, in venis coit, & ſanguinis multitudinem producit. Cum igitur hæc plenitudo quamcunque ſanguinis fluxionem inducere frequentius conſueuerit, quam per nares, iurè meritò inter eos, qui ſanguinis fluxioni è naribus ſunt ſubiecti,non erant adnumerandi illi, qui ſanguine laudabili abundant, & roſeo colore fulgent.

Verſ. 58. Sputa rotunda delirium ſignificant.

Sputa rotunda delirium præmonſtrare cum vniuerſaliter dixerit Hippocrates, temerarium eſt affirmare id non perpetuò, nequè in pluribus verificari; ſed rarò admodum contingere, non enim ità indiſtinctè doctrinam ſuam tradere ſolet Præceptor, quamuis id ipſi imponi à pleriſque, nouerim; cum tamen in omnibus libris pateat, ſumma diſtinctione ſemper locutum fuiſſe, ità vt quæ perpetuò, aut pro maiori parte eueniunt, vniuerſaliter pronunciare, quæ verò non ſemper contingant, particulariter proferre conſueuerit; aliqua addita particula, verbi gratia ferè, aliquando fortaſsè,num; aut huiuſmodi alia, quæ particularem faciat enunciationem. Quarè licet Galenus dixerit, ſe obſeruaſſe aliquos ex tali ſputo non phreniticos, ſed tabidos factos eſſe; cum à principio nedum febrirent; Hippocratis tamen cunctis nota ingenuitas cogit me eius aſſertioni aſſentiri potius, quam Galeni experimentis fidem præſtare. Quomodo enim adducar, vt credam in pulmonibus tale incendium excitari poſſe (abſque calore enim, eoquè maximo talia ſputa fieri eſt impoſſibile) vt ſputa rotunda euadant, & febris abſit? Cum ſæpius contingat, pituitam craſſam, & viſcidam, qualem ſputorum rotundorum eſſe materiam in peripneumonia excreari, ſputis tamen rotunditate carentibus: cuius rei alia ratio afferri non poteſt, cur inquam non ſint rotunda ſputa, niſi quia ſufficiens calor deficiat; Etſi pulmone inflammato cum febre acuta, ſæpè non adeſt tantus calor, qui ſputis rotunditatem præſtet, quomodo Galeno aſſerenti credam, ſe ſputa rotunda in febre carentibus obſeruaſſe? Credendum eſt igitur Hippocrati, ſputa rotunda perpetuò delirium (non phrenitidem) indicare. Ratioque in promptu eſt, quia cum ſputa rotunda fieri non poſſint, niſi vehementi incendio pulmone ipſo conflagrante, à quo materia in eius bronchijs maioribus contenta celeriter, antequam educatur, incraſſetur, piritumque feruore concipiat denſioris, & tenuioris ſpumæ ſpeciem præſeferens, quibus mediantibus rotunditatem ipſorum vaſorum retineat, Certum eſt, pulmone vehementer æſtuante neceſſariò delirium ſubſequi, feruore illo ingenti ſepto tranſuerſo communicato, ex cuius affectione excitari delirium,adnotatum eſt ſæpius.

Verſ. 59. Qui hæmorrhoidas habent, nequè pleuritide, nequè, &c.

Mar.n.9. Hæc eadem vſque ad calcem ſectionis paucis euariantibus libro de Humoribus verſ. 188. continentur, quo in loco ad verſ. 193. quidquid difficile in his inuentum eſt à nobis, apertum facere, & ad verum ſenſum reducere omni ingenio procurauimus: & ideò eadem repetere hoc in loco etiam, vanum eſſet.

SectioIV. Lib.VI. Epidemiorum

Verſ. 33. Somnus in frigore contecto, ſomnus ſedentium, erectorum dormitatio.

Si hæc verba ſuperioribus connectantur, eorum erit ſenſus. Dicebat nuper, calidis naturis ſomnos vtiles eſſe, quales verò eſſe debeant, exponere nunc proſequitur. Somnus ergò triplex eſſe conſueuit, vel longus & profundus, qui omnibus naturis conueniens eſt, & in lecto, & nocturno tempore plerumq. perficitur, huncque ſimplici denominatione ſomnum pronunciauit Hipp. vel breuis, & interdiu, in ſella factus, ſomnumque ſedentium dixit, vel tandem breuiſſimus, & interruptus, quo ſolent aliqui etiam ſtantes corripi, huncquè erectorum dormitationem appellauit. Hos autem omnes calidis naturis conuenire ait: ità vt quouis tempore, & quantum velint dormire eis licet. Somnus enim ſatis conueniens eſt huiuſmodi naturis, vndè meridianum illis permiſit lib. 1. de Diæta verſ.54. quem vt communiter noxium damnauerat. Vnum tamen adnotauit circa ſomnum primum, vt in loco frigido ſubeatur, corporeq. pannis cooperto. In loco frigido quidem, vt frigidus aer inſpiratus calorem internum compeſcat, corpore autem contecto, nè cutis poris ab ambientis frigiditate occluſis internus calor, augeatur documentum, quod ſicuti calidis tantum ſemper competit: ità omnibus tempore calido adaptari poteſt. Mar.n.38.

Verſ. 39. Inter vigilandum ſiti ſuperficiariæ ſomnus medela eſt.

Sitim ſuperficiariam ideſt, non admodum intenſam ſomnū tollere, hic docet Hipp. & ratio eſt, quia ſomnus humectando leuiter ſitim ex ſiccitate non magna corrigit, quatenus verò concoquit, ſiti ex cruditatibus acri qualitate præditis remedio eſt, dummodo præfatæ cauſæ non ſint vehementes: quod ſitis ſuperficiaria tantummodo exiſtens ſupponit, ex quibus patet, non fideliter præſentem ſententiam inter aphoriſmos tranſlatam eſſe: dum ſect.5. aphor. 27. legitur: Admodum ſitientibus, qui bibere appetunt, ſi ſuper dormierint bonum. An verò aphoriſmus veritatem in ſe habeat, alijs iudicandum relinquo, hanc enim experimento nondum cognoui, & licet Galenus illius rationem afferre ſtudeat: dum tamen valdè ſitienti-bus potum dari iubet, infert tacitè, ſitim illam non ſperare à ſomno ſecandam fore.

Sectio V. Lib.VI. Epidemiorum

Verſ. 17. In vulneribus ſanguis concurrit, opitulandum igitur, vt vacuum impleatur.

Tromatis nomine, quod hoc in loco vſurpatur, intelligit Hipp. affectiones omnes, quæ extrinſecus violentia corpori adueniunt, ſiuè hæc fuerit caſus, ſiuè vulnus, ſiuè plaga, ſiuè diſtorſio, ſiuè quid ſimile. Quia igitur ad partem tromate læſam ſanguis concurrit, vt hic fluxus inhibeatur, opitulandum eſſe, ait Hipp. vt vacuum impleatur. Quo quidem dicendi modo omnia ea preſidia comprehendit, quibus humorum fluxus à vulnerata parte prohibetur, hæc autem duplicis ſunt generis. Alia enim partem ipſam affectam reſpiciunt, & hæc ſunt deligationes, medicamentaque adſtringentia, quæ vulneribus circumponuntur, quæ ea ratione ſanguinis fluxum prohibent; quatenus conſtringendo partem ipſam, vacuum omne in ea exiſtens quodammodo explent: ità vt humor eò ferri non poſſit. Alia totum corpus reſpiciunt, comprehenduntq. ea euacuationum genera, quæ fluxionem à læſa parte prohibere poſſunt, ſiuè ſit ſanguinis miſſio, ſiuè purgatio, ſiuè inedia, quæ pariter ea ratione id præſtāt: quia toto corpore euacuato, aut partibus affectæ particulæ proximioribus, vt vacuū illud expleatur, humores eò confluunt: vndè ad partem affectam non feruntur. Cum igitur ratione vacui reuulſio fluxioni occurrat, ſequitur, non quamlibet euacuationem id efficere, ſed eam tantummodo, quæ magna ſit, ità vt per eam inanitio fiat, aut totius, aut partium loco affecto adiacentium. Quod dictum ſit propter eos, qui duabus, aut tribus vncijs ſanguinis extractis fluxionem auertere exiſtimāt, & eò efficacius id fieri credunt, ſi huiuſmodi euacuatio per reiteratas vices fiat, cum enim ab huiuſmodi euacuationibus non contingat vacuum, cuius gratia fluxio ad partem læſam prohibetur, qua ratione reuulſionem efficient? Sed hunc abuſum alias indicauimus.

Verſ. 20. Lingua vrinam ſignificat, linguæ virides cum pallore, &c.

Quæ hoc in loco de vrinis habentur, totam vrinarū eſſentiam, & earum primas differentias à generationis modo deſumptas continent. Vrinę enim nō ſemper ab ijſdē cauſis immutātur,

expeditq.ſcire,vndè vrina,quæ inſpicienda offertur,mutationē, ſiuè alterationem habuerit,vt A
certū ex ea ſignum percipiatur, quod plerique Medicorū non animaduertentes ab vrinis ſæpè decipiuntur,culpamquè in ſigni infidelitatem reijcientes,vrinarum inſpectionem,quam tanti fecit Hipp. miſerè contemnunt. Aliquando enim à ſeroſitate alteratur humorum peccantium, & eo caſu humorum diſpoſitionem oſtendit. Hancque reſpexit Hipp. dum dixit, Lingua lotium ſignificat, Linguæ cloræ bilioſæ, &c. eo quod, ſicuti vrina peccantem in venis humorem oſtendit: ità lingua concolor eſt τῆσι προςασεαι, ideſt, prædominantis humoris (vox enim πρόςασις, præſtantiam propriè, & imperium ſuper alios ſignificat) quapropter (ſubiungit Hipp.) per hanc humores cognouimus in corpore redundantes. Dum igitur inquit, lingua lotium ſignificat, illud intelligimus, quod à ſero humorum alteratur. Aliquando hæc eadem vrina mutationem accipit à cibis, & potibus, quorum coloribus ex parte coloratur, tum ob corporis diſpoſitionem, tum etiam propter peculiares ingeſtorum facultates, v.g. crocus B
ſubruffam reddit. Rhabarbarum ruffam, Caſſia croceam, & ſic de reliquis. Medicus ergò hæc non ignorans, reſpectum habebit ingeſtorum, diligenter conſiderando, an ab his vrina alterationem habere potuerit; nec nè, & hoc pacto non decipietur. Tertiò tandem loco vrinam euariari contingit; quia ab humorum colliquatione vrinæ immixta alteratur, non in colore modo, & ſubſtantia; ſed etiam in eius copia. Huius conditionis ſunt illæ, de quibus dicebat Hipp. lib. 2. de Morbis à principio. Multum vrinæ emittitur, vbi caput nimium incaluerit; liqueſcit enim in ipſo pituita. Cum igitur triplicem proponat vrinarum alterationis cauſam. Humores ſcilicet in corpore peccantes, cibos, & potus præaſſumptos, ſuccorumq. colliquationem; tacitè nos admonet (quod nos ſuperius adnotauimus) vt in iudicio de vrina ferendo cautè procedamus; diſtinguentes prius, à qua cauſa talis ſit, ità enim ab ea non decipiemur.

Verſ. 26. Si mammarum papillæ, & rubor pallidus fuerit, morboſum vteri vas eſt.

Sicuti cum mulier vtero gerit, aut menſtrua alioqui ſuppreſſa ſunt, mammarum papillæ, & potiſſimum earum baſis, quæ perpetuo rubore quodam ſuffuſa eſt, ruborem acquirit intenſiorem (quo ſigno tanquam firmiſſimo grauiditatis mulierculæ vtuntur, quamuis incerto: cum id commune ſit etiam ijs, quibus menſtruæ purgationes ſuppreſſæ in vtero occultantur) eo quod ſanguis in vtero, ſiuè cum fœtus præſentia, ſiuè abſque eo conſiſtens, de ſe ſignificationem dictis partibus ratione conſortij facit, ità pari ratione, quando eadem pars, quæ rubicunda eſſe natura conſueuit, ad clorum mutatur, vterum prauis ſuccis repletum indicat, & potiſſimum bilioſis, à quibus vapores ſurſum eleuati mammarum papillas eodem conſortio, inficiunt, ex quo euenit, quod hoc in loco dicitur. Si mammarum papillæ, & rubor earum pallidus fuerit, morboſum vteri vas eſt. Dixit vas, vt indicaret humores morboſum vterum efficientes in eius cauitate conſiſtere, non per eius tunicas exteriores diſperſos, hi enim non ità mammis communicantur, quemadmodum illi, qui in cauitate conſiſtunt.

Verſ. 29. In fluxionibus ad coxam, venas retrò aures, &c.

Demiror ſanè Galenum, qui hanc ſententiam, vt falſam omninò vituperauerit; aſſerens venarum poſt aures ſectionem coxarum doloribus (quos hac voce κέδματα, ſignificari ipſemet fatetur) nulla ratione, aut experimento ſalutarem eſſe. Nam quid clarius experi-
Mar.n.50. mento Scytharum, de quo Hipp. lib. de Aere, Aquis, & locis ſect. 2. verſ. 198. loquitur enim hunc in modum? Medicantur autem ſibi ipſis (ſermonem enim habet de coxendico dolore illi genti ob aſſiduam equitationem familiariſſimo) hoc modo. A principio morbi vtranq. venam retrò aures incidunt, quo facto, ſanguine multo promanante, ſomnus eos corripit præ imbecillitate, ſicque obdormiſcunt, quorum quidem aliqui depulſo ſomno ſani exurgunt, aliqui verò minimè. Hoc eſt experimentum, quod quidem non caret ratione: quandoquidem, ſi vt libro ſecundo huius ſectione ſecunda verſ. 13. teſtatur Hipp. capitis dolor in pectus deſcendit, deindè in hypocondrium, deindè in coxam, quæ fluxiones in coxam à
Mar.n.19. capite originem habere nobis ſignificant, idque expreſsè libro de locis in hom. verſ. 190. teſtatus eſt; quid mirum eſt, ſecta poſt aures vena, à qua ſanguinis copia educatur, fluxionis materiam tolli: refrigeratoque per huiuſmodi euacuationem capite, humores, qui exindè generantur, craſſiores fieri, vt non facilè ad coxam fluere poſſint? ſicque fluxione ſedata, humoribuſque in parte infixis per ſomnum concoctis, & morbo, & ſym-

ptomati

ptomati finis imponitur? Notabilis eſt caſus iſte,in quo reuulſio præſente morbo à remotiſſimis partibus fiat. An id peculiari conſortio euenit? remediumque admirandum potius, quam à Medico imitandum ab Hipp. proponitur, cum fallax ſit, & humanæ ſpeciei infeſtum, quando, vt lib. cit. Hipp. teſtatur, indè plerique ſterilitatem incurrunt? An potius in gratiam præſeruationis adminiſtratur, cum hic ſit de genere eorum morborum, qui certo tempore ceſſant, ſed ſæpius repetentes frequentibus moleſtijs extorquent, vndè eorum curatio conſiſtit,nè inuadant amplius, quod ad præſeruationem ſpectat.

Verſ. 34. Eum qui veratrum bibit,ſi citius purgare volueris,lauare oportet,aut comedere.

Sicuti nulla tutior via eſt Hipp. dicta interpretandi, quam ea, quæ eiuſdem auctoris doctrina nobis oſtendit, ità nihil magis periculoſum erroris, quam ſententias auctoris, præter earum ſignificationē conſtringere,aut dilatare,quod Galenum,quem poſteriores ferè omnes ſecuti ſunt,vbiquè præſtitiſſe inuenio,potiſſimum verò in huius ſententiæ explicatione,quam ad quamlibet euacuationē medicamento factam, ſiuè ſurſum,ſiuè deorſum dilatando,abſurdam, & irrationabilem reddidit. Cum enim mos fuerit antiquorum, & Hipp. maximè,per helleborū ſimpliciter prolatū album intelligere,quod etiam Gal.ipſe concedit, cuius propriū eſt purgare per vomitum,his vocibus helleboro purga,nullam aliam euacuationem poſſumus intelligere,præter eam,quæ fit per ſuperiora,& quantū diſtant ſuperiora ab inferioribus tantū ſuperna purgatio ab inferna differt, ità vt ſi illa in principio aeceſſionū procuranda eſt, hæc in illarū remiſſione,ſi hæc in hyeme tutior eſt,illa in æſtate,ſi ſurſum in imparibus diebus purgamus,id facimus deorsū in paribus,& nè omnia percurrere videar,concludamus,quæ vomitū adiuuant,pleraque infernas purgationes cohibere. Huius rei exemplū ſit motus,qui quantum vomentes adiuuat,& ad vomitum promptiores reddit,tantum inferiores ſeceſſus retinet. Vndè qui aluum irritantem cohibere ſtudent, natura edocti hùc, & illùc mouentur: cuius contrarium faciunt illi, qui vomitum compeſcere ſtudent, imò, qui aſſumpta medicamenta difficulter retinent,tunc maximè ea euomere obſeruatur, cum ad deijciendum è lecto exurgunt, aut quouis alio modo corpus mouent, quibus nihil magis confert, quam ſtatim ab aſſumpto pharmaco ſomnum capere: adeò motus vomitiones adiuuat, ſomnus, & quies ſiſtunt. Quod ſect. 4. Aph. 14. & 15. confirmauit Hipp. nauigationis exemplo, quæ ſicuti cunctis ferè nauſeam, & vomitum inducit, ità pro maiori parte aluum adſtrictam reddit. Si hæc igitur vera ſunt, vt certiſſima eſſe,experientia demonſtrat, non eſt cur ea, quæ de purgatione per helleborum facienda hoc in loco docemur, infernis purgationibus quibuſcūq. conferre Hipp. conſilio nobis perſuadeamus,id enim eiuſdem praxi omninò aduerſatur,qui quotieſcunq.ſurſum purgare intendit,balneum præmittit iuxtà præſentis ſententiæ documentum: quo tamen in purgatione deorſum facta nunquam vſus fuit. Ad quam,vt copus diſponat fomento aliquando vſus fuit. Hoc enim carnes laxantur,humoreſq. quoquo pacto funduntur, vt facilius à medicamēto educi poſſint.Balneum verò non ſolum hæc eadem præſtat,ſed etiā humores ſurſum eleuat, euehitq. ad ſuperiores partes, quod partium ſupernarū turgentia ex balneo atteſtatur, cuius gratia, quantum ſupernas euacuationes facilitat,tantū inferiores impedit,& difficiliores reddit.Addo etiam quia balneū pectoris partes humectat,ac rarefacit,periculū tollit,nè vena aliqua præ vomitus violentia rumpatur.Hoc idem preaſſumptus cibus,& potus præſtat:& ideò vbiquè difficulter vomentibus conſiliū dat Hipp.vt cibo,ac potu repleti vomant. Meritò igitur dictum eſt in preſenti contextu,lauare, & comedere oportere eum qui helleboro citius purgari voluerit. Quo verò die, quamdiu hæc præcedere debeant docut Gal.in comento.

Verſ. 38. Mulier,capta,elaterium,aut cucumerem ſilueſtrem comedentes,pueris purgatio.

Hac ſententia exiſtimauit Galenus confirmari eorum opinionem, qui alimenta, poſtquam concocta ſunt, & in ſanguinem conuerſa, proprias adhuc vires conſeruari exiſtimarunt. Verum quia ſupponit lac ex ſanguine in totum generari, quod Hipp. doctrinæ repugnat, qui lactis materiam pro maiori parte ſuccum à ventriculo expreſſum ſtatuit. Cuiuſque opinionis veritatem defendimus ſuo loco, hæc ſententia illis nihil fauet, quia non eſt mirum, ſi huiuſmodi ſuccus à ventre ad mammas expreſſus, ſæpè ſtatim, ac cibus aſſumptus eſt (quod ipſæ lactantes manifeſtè percipiunt) nullam ferè in eo alterationem perpeſſus, alimenti aſſumpti qualitates retineat etiam poſtquam in lac tranſmutatus eſt, quandoquidem in hac tranſmu-

tatione leuis alteratio intercedit, ità vt ſi mulier, aut capra elaterium,ſiuè medicamentum, aliquod purgatorium aſſumat,lac puero purgatorium euadat. Dixit autem Hipp.aut capra, indicans,non ſemper licere nutrici ſanæ in pueri gratiam medicamentum forte propinare, quale eſt elaterium, & cucumer ſylueſtris (à leuioribus enim non ſemper lac purgatorium redditur, vt ego ſæpius expertus ſum,) quo caſu capræ dari poterit medicamentum, lac verò caprinum puero ad purgationem. Sed quæret aliquis, ſi lac purgandi gratia puero dare expediat, quo tempore medicamentum mulieri, aut capræ propinabimus? Huic reſpondeo,ſi vera eſſet Galeni, & ſequacium opinio, lac ſcilicet ex ſolo ſanguine omninò generari; ad minus per diem antè dandum eſſet medicamentum,quia antèquam per tot coctiones pertranſeat minus temporis intercedere non poteſt. At ipſe obſeruaui nuper in D. Franciſca, vxore magiſtri Baptiſtæ de Caſtellis, cuius hiſtoriam enarrauimus libro de Nat. Pueri verſ. 250. lac purgatorium minus horæ ſpatio factum eſſe.

Verſ. 39. Calido corpori id;quod comedit intrinſecus frigiditas, &c.

Nihil duritatis, aut abſurdi continet præſens ſententia, ſi mens auctoris rectè percipiatur, inquit enim,calidas naturas ab aſſumpto alimento refrigerari intrinſecus, exterius verò à Sole,igne, & veſtitu tempore æſtiuo lædi. Quod verò ad primam ſententiæ partem attinet,nihil euidentius experientia percipitur, quam calido temperamento præditos ab aſſumpto alimento ſtatim refrigerari, & è contrà per inediam incaleſcere vehementius, qui quidem effectus rationem habent euidentem, quia enim ex alimentis aſſumptis ſubſtantia calida innata reparatur, quæ in calido, & humido temperata eſt, & in quadam mediocritate conſiſtit; indè euenit,vt corpora perfrigerata ab alimentis incaleſcant, immodicè autem excalefacta refrigerentur,eo planè modo, quo aqua mediocriter calida, & feruentem permixtione refrigerat, & frigidam calefacit, quia igitur calor in calidis naturis acris eſt, & mordax, eò quod in ſubſtantia ob humidi penuriam,ſicciori fundatur, & per inediam abſumentem humidum etiam acrior euadit; ab aſſumpto alimento,quod humidam ſubſtantiam reparat,adeò temperatur,vt corpus manifeſtè refrigerari percipiatur, ſed cur addidit intrinſecus? quia extrinſecus totum oppoſitum potius contingit. Nam ſicut corpora per inſolitam inediam adeò intrinſecus incaleſcunt, vt, quemadmodum 2. Acutorum adnotauit Hipp. calidam vrinam mingant, & alui egeſtio ijs comburatur, os amareſcat, & tempora palpitent, exterius tamen nihilo calidiores fiunt: imò aliquibus(vt ibidem teſtatur Hipp.)extremæ partes refrigerantur: ità vice verſa; cum corpora ab aſſumpto alimento interius refrigerentur,exterius incaleſcere potius eſt rationabile. Nam ſi per inediam calor ad interiora recurrens, extremorum refrigerationem facit, aſſumpto alimento foras diſpergi debet, & hoc modo partes interiores per inediam excalefactæ à cibo refrigerantur, exteriores autem præ inedia per caloris concentrationem refrigeratæ ab aſſumpto cibo incaleſcunt, quod etiam experientia ipſa demonſtrat, hæc autem non omnibus naturis eueniunt,ſed calidis tantummodo.In frigidis enim contrarium potius euenit,his enim calor intrinſecus debilis exiſtens ab alimento corroboratur,vndè internus calor augetur, exteriuſquè refrigerantur calore ad interiora recurrente, & hæc quo ad primam ſententiæ partem: ex qua pulcherrimum,& in praxi vtiliſſimum documentum colligimus: calidis naturis, dum intrinſecus à calore febrili incenduntur, ſorbitionem aliquam dare, non eſſe abſurdum: nam ſtatim calor ille igneus remittitur: & eò magis, ſi facultate refrigerandi polleat; qui in alijs naturis accenditur magis, vt experientia ipſa me docuit. Subiungit poſteà Hipp. (& eſt ſecunda pars huius ſententiæ) Forinſecus autem dolor à Sole, igne, veſtitu in tempore æſtiuo. Quæ verba ſicuti ſatis aperta ſunt, ità rationem habent euidentiſſimam: in quibus illud conſideratione dignum occurrit; cur non dixerit Hipp. calidas naturas ab his calefieri? Quia id non calidis tantummodo, ſed omnibus contingit, quamuis non omnibus æquè noxam inferant, ſed calidis tantum, & ideò has dolere, hoc eſt malè affici ab his teſtatur, concludit tandem,contraria contrario modo, quaſi dicat, ſi calidæ naturæ intrinſecus refrigerantur ab alimentis, & ab inedia calefiunt; exterius verò è contrà,ſimiliter à Sole læduntur ab igne,& à veſtitu in calidis temporibus; ità frigidæ naturæ à cibis intrinſecus calefiunt, & refrigerantur extrinſecus, & ab inedia interius refrigerantur,exterius verò calefiunt potius,& à Sole,ab igne,& à veſtitu non adeò læduntur,quemadmodum de calidis dictum eſt.

Sectio

Sectio VI. Lib. VI. Epidemiorum.

Verſ. 2. Calidior venula ſanguinis multitudine exuſtum producit,&c.

Quamuis Galenus quorundam antiquorum huius ſententiæ expoſitionem damnauerit, propriamquè pluribus rationibus confirmare ſtuduerit: nihilominus antiqua mihi videtur probabilior,ſi enim iuxtà Galeni interpretationem intelligamus,arterias exuſtum,hoc eſt,fuligonoſum excrementum producere, illudq. ſtatim per ſyſtolem expellere,fruſtrà additum eſſet,ſanguinis multitudine,cum certum ſit,& cum ſanguinis multitudine,& abſque ea fuliginoſum excrementum continuò ab arterijs expelli. Præterea ſequentia verba: Quibus quidem pingue,bilis flaua: quibus autem ſanguis,atra, quæ à ſuperioribus omninò dependent (quod etiam Galenus concedit, licet eorum continuationem iuxtà propriam interpretationem demonſtrare non potuerit) præfatam expoſitionem manifeſtè confirmant, iuxtà quam inquit Hipp. vena calidior effecta ſanguinis multitudine febrem ardentem producit. Hæc enim ſunt ferè eadem, quæ de generatione febris ardentis 4. Acut. à principio ſcripſit Hipp. hunc in modum. Febris ardens fit,quum reſiccatæ venulæ tempore æſtiuo acres,& bilioſos ichores attraxerint. Nam quod hoc in loco ait,venula calidior, in Acutis inquit, venulæ reſiccatæ tempore æſtiuo, & quod hic legit,ſanguinis multitudine, quæ venarum repletionem facit,ibi legimus,vbi acres, & bilioſos ichores attraxerint. At quis ignorat,venis ſeroſitate repletis plenitudinem quodammodo ſanguinis conſtitui: illa inquam, quæ quo ad vaſa vocatur? Quæ quidem abſquè dubio manifeſtant, antiquorum expoſitionem Hipp. doctrinæ conuenire magis, quam eam, quam Galenus excogitauit, licet non audeam affirmare,ad febrem ardentem ſententiam reſtringi debere, quam Hipp. modò καῦσον, modò πυρετὸς καυσώδης appellare ſolet, non ſimplici voce καυσώδες, qua communiter exuſtionem, ſiuè feruorem intelligimus, licet hæc plerunquè febrem ardentem,aut aliam ingentis caloris producat. Ad hanc tamen non ſe reſtrinxit Hipp. & ideò febrem tacuit, dixitquè ſimpliciter: Quotieſcunque venæ excalefactæ replentur, exuſtionem, ſiuè feruorem excitari. Subiungit indè, ἢ εὐθὺς ἀποκρίνει, hoc eſt, ſtatim ſecernit, verbum enim ἀποκρίνειν non magis expellere,quam ſecernere, ac ſegregare ſignificat. Quarè ſicuti in rebus externis per ebullitionem partes diuerſæ naturæ ſimul permixtæ, ità ſeparantur adinuicem, vt indè percolatione mediante,aut per reſidentiam inuicem diſiungantur: ità ferueſcentibus in venis humoribus eorũ fit diſgregatio, ex qua, quibus quidem (ſubiungit Hipp.) pingue bilis flaua,quibus verò ſanguis atra, hoc eſt,quibus corporibus pinguis ſuccus, ac leuis abundat,flaua bilis oritur,eodem caloris violentia in bilem tranſmutato. Quibus verò ſanguis paulò ſcilicet craſſior, in his atra bilis producitur. Hoc eſt enim, quod toties à Galeno audiuimus,ſanguine putreſcente (putreſcere enim humores per febres cenſet Galenus,quos Hipp.incaleſcere,feruere,aut exuri exiſtimauit) quidquid in eo tenuiſſimum eſt in bilem, craſſiſſimum verò in melancoliam verti. Hanc verò ſegregationem ſtatim fieri,ait Hipp.licet humorum excretio non ſtatim, nec ſemper ſubſequatur, vt huius tranſmutationis celeritatem indicaret, quam, & ipſe Galenus viſus eſt confirmaſſe lib. 2. de Criſ.cap.12. dum inquit. Liquet autem,quod cum hic putreſcere cœperit (de ſanguine loquitur) non amplius bonus remanet, ſed in amaræ bilis naturam tranſit. Ex quibus patet ſententiam hanc iuxtà allatam interpretationem Hipp.doctrinæ omninò conuenire,non aduerſari, vt credidit Galenus.

Verſ. 4. Mentis,memoriæ,olfactus,aliorum etiam famis inſtrumentorum exercitatio.

Ità enim Græci contextus oratio verbum, è verbo reddito latino ſermone legitur. Fuxius verò (quandoquidem,nec Galenus, nec Valeſius huius ſententiæ quidquam meminere) eam tranſtulit hunc in modum, mentis,memoriæ, odoris, aliorumquè inſtrumentorum, & appetentiæ medico cura, & meditatio ſit, Caluiquè verſionem damnat, quæ hoc pacto ſeſe habet. Mentis,memoriæ,odoris,famis,cæterorumq. inſtrumentorum exercitatio concitamentum eſt. Quarum duarum verſionum ſi quis meliorem à me expoſceret, poſteriorem ſemper iudicarem, tùm quia lectioni græci contextus magis conuenire videtur, tùm quia ſenſum admittit Hippocratica maieſtate digniorem, qui talis eſt, inſtrumentorum exercitationem ad mentem, memoriam, odoratumquè,ad aliaquè huiuſmodi conferre, nec non ad appeten-

tiam

tiam excitandam. Quæ quidem ſententia veriſſima eſt, nam ſi per inſtrumentorum exercitationem membrorum corporis moderatos motus intelligamus, certum eſt, exercitationes corporis ſecundum rationem factas, per quas, & calor innatus excitatur, excrementorumquè excretio perficitur; ad mentis, memoriæquè, & olfatus, aliorumquè ſenſationum perfectionem plurimum conferre, exercitationibus enim vtitur Hipp. non ad corporis modo affectiones; ſed etiam, vt mens, ſeù (quemadmodum ipſe loquitur) anima ex inſipienti ſapiens reddatur, quod manifeſtum faciunt ea, quæ lib. 1. de Diæta continentur. Ad famem verò, ſiuè appetentiam excitandam, quantum poſſit exercitatio, nemini eſt ignotum. Si verò per organa peculiaria inſtrumenta dictarum operationum intelligamus, hoc etiam ſenſu ſententia erit veriſſima. Quandoquidem ad mentis, & memoriæ, ſenſuumquè omnium acutiem excitandam nihil magis confert, quam ſi eædem potentiæ frequenter circà propria obiecta exerceantur. Appetentia pariter per exercitationem proprij inſtrumenti, oris ventriculi (inquam) comparatur. Vndè Galenus 2. in 6 Epidem. tex. 32. hæc ſcripſit. Os ventriculi infirmum per eructationem, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt; eructationeſquè citare conſulunt, non per medicamenta ſolum, ſed ipſum aſſiduè eructare ſtudentem, cum quemlibet exiguum ſpiritum in ore ventriculi ſentiat. At Sabinus ex vaſculo anguſti oris bibentem ructus mouere iubet. Hanc igitur præſentis ſententiæ expoſitionem veriſſimam eſſe, verbiſquè congruentem exiſtimo, nec damnandus erat Caluus, ſi pro ea dilucidanda vocem addidit, concitamentum eſt, hanc enim ex verborum ſeriè, & orationis ſignificatione emanare notum eſt. Nam multò acrius reprehendendus eſt Fuxius, quippè qui præterquam quod minus propriè vocem ἄσκησιν curam, & meditationem vertit, reliquorum expoſitio, quam ipſe adducit Hipp. verbis plurimum aduerſatur, exponit enim, Medicum ex operationum conſideratione in cognitionem affectionis, ſeu diſpoſitionis inſtrumentorum deuenire, quod verba ipſa nullo modo continent, imò contrarium potius inferre videntur, ſcilicet ex inſtrumentorum diſpoſitione in cognitionem operationum deueniri, dum inquit (ipſomet Fuxio interprete) inſtrumentorum meditatio Medico habenda eſt, quæ inſtrumenta conſideranda proponuntur; non ex eorum actionibus coniectanda.

Verſ. 6. Frigidior in frigido tempore, ac regione calidior eſt.

Varijs expoſitionibus, quæ, & à Galeno & Valeſio huic ſententiæ accommodantur, hanc adderem, eos, qui in hyeme, & in frigida regione frigidiores ſunt ad tactum, aut frigus vehementius perſentiunt, alijs calidiores eſſe. Notum eſt enim, calidas naturas ſicuti calorem intenſiorem habent, ità propter humidi ſubſtantiſici penuriam, quod mole exiguum habent, frigoris vehementiæ minus reſiſtere, & eò minus, quia cum carnis moles his exigua ſit, & rara cutis; frigus externum interiores partes facilius penetrat, quam in illis, qui ob temperamenti frigiditatem contrario modo ſeſe habent, & ideò calor ſtatim in his à frigore ſuperatur, vndè frigidi ad contactum apparent.

Verſ. 18. Turbationes, & tranſitus.

Turbationes hic appellantur ea ſymptomata, quæ inſtante criſi ægrotantes perturbare conſueuerunt. Tranſitus verò morborum, & humororum tranſmutationes, his enim duobus modis morbos plerunquè terminare, eſt manifeſtum; & ideò à Medico conſiderandos eſſe in hac ſententia docemur, quorum naturam, exemplis demonſtrare conatur, & primo loco agit de tranſmutatione vnius morbi in alterum exemplo doloris lateris, quando ad delirium conuertitur, quæ quidem tranſmutatio, quia aliquando vtilis eſt, aliquando pernitioſa, per febrem vtilem ab inutili diſtingui, ait, quia ſi ſuperueniente delirio febris vnà cum dolore lateris definit, vtilis eſt hæc tranſmutatio, quia indicat morbum lateralem, qui acutus eſt, & periculoſus in melancoliam tranſmutatum eſſe, quæ eſt ſine periculo. Hancquè tranſmutationem in Metone factam legimus 1. Epidem. ſect. 3. verſ. 1; 7. qui ex morbo acuto iudicatus, ſine febre per aliquot dies indè delirauit. Aliquando verò pernitioſa eſt tranſmutatio doloris lateris, & cuiuſlibet morbi acuti in delirium, quando facta tranſmutatione febris perſeuerat, & hæc tranſmutatio frequens eſt, dum ex pleuritide in peripneumoniam fit tranſitus, aut in ſepti tranſuerſi inflammationem, hos enim morbos deliria plerunquè concomitantur. Dum verò ſubiungit, ſed cum ſudoribus, quibuſdam verò cum turbatione; quibuſdam verò cutis arida, & circumtenſa, & ſalſuginoſa; alterum ſolutionis genus explicat (hanc per

Ægr. 7.

criſim

criſim fieri,& hoc nomine turbationis ſignificari adnotauimus ſuperius) idq. tribus criſis ſpeciebus, quæ morbos plerunque iudicare conſueuerunt. Per ſudorem nempè, per alui turbationes,& cutis exaſperationem, per hanc enim morbi acuti iudicari aliquando conſueuerunt, materia morbifica ad cutim expulſa, vndè arida, circumtenſa,& ſalſuginoſa redditur. Hæc explicatio cum Valeſij interpretatione plurimum conuenit, in quibus verò differat adnotare vellem lectores.

Verſ. 23. In recidiuis mutationes proſunt, his tranſmutare oportet, &c.

Hanc particulam diuerſimodè exponunt interpretes, propter vocem παλιμβόλοισιν, quæ plura ſignificare poteſt. Fuxius morbos, plures tranſmutationes habẽtes, interpretatur, hancq. pluribus rationibus confirmare conatur, ſed non video, quomodo mutationes in huiuſmodi morbis inconſtantibus prodeſſe poſſint, etiam ſi in melius fiant, quando propter naturam morbi inconſtantem, nequè hæc mutatio tuta erit, imò morbum in melius tranſmutari, in alijs omnibus vtilior erit, quã in inconſtantibus: in quibus nihil aliud expeti debet, niſi, vt ſtabiles, & conſtantes fiant, quo cõueniens curatio adaptari poſſit, Hipp. enim 4. Acutorũ verſ. 157. dicebat inconſtantes febres finere oportet, donec conſtent, quarè hæc expoſitio penitus reijcienda eſt, Valeſius verò vertit, in doloſis morbis, ſententiamquè ad curatiuam partem reducit, exponens, ſi qua mutatio circà ægrotantem facienda ſit in doloſis morbis, eam fieri debere, antequam morbus firmetur, & in vigore conſiſtat. Verùm, cum id in omnibus morbis faciendum ſit, ſententia nimis inſulſa redditur. Cornarius tandem in reſiduis tranſtulit, cuius interpretationi plurimum fauet Cherionis morbus, in huius ſentẽtiæ confirmationem ab Hipp. adductus. Hic enim, vt lib. 3. Epidem. ſect. 2. verſ. 10. narratur, recidiuam paſſus eſt, morbiquè tranſmutatio in recidiua facta eſt; cuius beneficio à morbo difficillimo, ac grauiſſimo tandem liberatus eſt. Cornarij igitur interpretationem amplectentes dicamus, in morbis recidiuas habentibus bonum eſſe mutationem fieri prioris morbi in alium à priori diuerſum, dummodo talis mutatio ad conuenientia fiat, non ad peiora, & ratio eſt, quia per eadem recidiuare morbum, cauſæ firmitudinem ſignificat; quæ morbum grauiorem, & contumaciorem reddit. Addit autem hanc tranſmutationem optandam eſſe, antequam principalis morbus labem parti affecti introducat, quod verbum κακῶσθαι importat, quia tunc nulla mutatio expectari poteſt, cum ſit neceſſe morbum redire eundem, cum eadem pars affecta permanet, & ſi fortè mutatio aliqua contingat, grauior erit geminato malo, dum priore parte affecta perſeuerante, per recidiuam nouus morbus inuadat, & qui aliam ſedem occupet. His hunc in modum explicatis patet, hanc ſententiam ad prognoſticam partem, non adcuratricem pertinere. Mat. n. 46.

Verſ. 36. Quartana febris non vltra annum.

Vox πρόσω, ſiuè antè, ſiuè non vltrà interpretetur æqualiter ſententiam omninò falſam reddit, nam ſicuti plurimæ quartanæ antè annum iudicari quotidiè obſeruantur, ità nullus eſt, qui quartanas vltrà annum perduraſſe non viderit. Quarè, vt manifeſtum mendacium ab Hipp. doctrina tolleret interpres, ſententiamq. probabiliorem redderet hæc verba ſuperiori-bus annectens hoc pacto legit. Poſt defluuium capillorum quartana febris non vltrà annũ. Hoc enim modo accepta ſententia ſatis rationabilis eſt,& fortaſsè etiam vera, nam cum defluuium capillorum à melancolia excitari poſſit: quemadmodum etiam Alexander adnotauit, ſi contingat poſt huiuſmodi defluuium materiam adhùc in corpore ſupereſſe, quartanam ſuperuenire non eſt inconueniens, verùm ſicuti melancolia ſimplex defluuium capillorum non facit, niſi acris, & mordax ſit, ità ab hac febre admodum diuturnam excitari eſt impoſſibile, propter eandem rationem, ob quam, vt dicebat Hipp. 2. Aphor. 25. Aeſtiuæ quartanæ breues, autumnales verò longæ eſſe conſueuerunt, cum ergò hæc de neceſſitate breuis ſit, vltrà annum perdurare, eſt impoſſibile. Quod ſi quiſpiam aduerbium πρόσω, antè transferat, ità vt ſenſus ſit, quartanam febrem antè annum non inuadere, probabilis quidem erit interpretatio, an verò æquè vera ſit, non noui, eſt enim rationabile in ea ætate non fieri quartanam, in qua propter caliditatis,& humiditatis exceſſum atram bilem dominari, videtur impoſſibile, ità vt febrem quartanam inducat.

Verſ. 46. Similiter, & bilioſum, & ſanguineum corpus atrabiliarium, &c.

Hæc vox, ſimiliter, reſpicit antedicta: quaſi ſicuti in præcedentibus plurima à Medico conſideranda propoſuerat; ità nunc perpendat hoc, videlicet, & bilioſum, & ſanguineum corpus

atra-

atrabiliarium fieri ; niſi habeat euacuationes , atrabiliarium verò fieri, ait non ſolum , quia atrabilis in huiuſmodi corpore generabitur; vt Fuxij habet interpretatio,ſed etiam,quia temperamentum in atrabiliarium tranſmutabitur, id autem euenire ait,niſi habeat euacuationes, qua voce comprehendũtur excretiones omnes,tàm,quæ omnibus hominibus naturæ inſtituto ſunt cõmunes;quam quæ peculiari quadam diſpoſitione qui buſdam contingunt. v.g. hæmorrhoides.Quarè impropriè tranſtulit Fuxius, perſpirationes, quia cohibita tranſpiratione, quæ fit per cutim,nõ eſt neceſſe, melancoliã in corpore abundare,cũ aliundè expurgatio fieri poſſit , nec tranſpiratio , quæ eſt ſubſtantiæ tenuiſſimæ euacuatio, ſufficiens eſt humoris melancolici generationem prohibere , quando temperamenti diſpoſitio ea eſt , vt huius humoris copia in corpore producatur . Vult ergò Hipp. præfatas complexiones habitum melancolicum tandem contrahere, niſi ætatis progreſſu aliqua euacuatio ipſi ſuperueniat, qui illi humori conueniat, & eò magis id timendum eſt : ſi naturales, & omnibus communes ſupprimantur , aut peculiares retineantur , veluti ſi aluus ex molli ſiccior fiat , aut vrinæ copia minuatur, vel hæmorrhagia aliqua conſueta ſupprimatur . Huius ratio eſt in promptu, & ab interpretibus ſatis explicata , ex hoc autem loco conſtat,Auicennam perperam ſenſiſſe pituitam per exuſtionem in atram bilem verti ; quemadmodum cæteris humoribus euenit, quia ſi hoc verum eſſet,non dixiſſet Hipp.bilioſos tantummodo,& ſanguineos atrabiliarios fieri,quia id etiam pituitoſis eueniret,ſi pituita in atrabilem tranſmutari immediatè poſſet .

Sectio VII. Lib VI. Epidemiorum.

Verſ.48. Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt animi deliquium, &c.

Quamuis omnem ſanguinis eruptionem à venis emanare ſciret Hipp. hoc tamen in loco hanc particulam venarum addidit , vt indicaret eas ſanguinis fluxiones intelligere , per quas ſanguinem immediatè à venis emanare conſpicimus : ità enim illæ ſanguinis excretiones excluduntur , quæ ab internis partibus contingunt : vt putà per ſputum , per vomitum ; item menſtruorum eruptiones,dyſſenterias ſanguineas, & ſimilia . His enim minimè ſuccurrunt ea, quæ venarum ſuppreſſiones facientia , adnumerantur in textu, partim quia ipſis venis , vndè ſanguis exit adhiberi nequeunt, veluti interceptio , linamentum intortum, appoſitio, & deligatio : partim quia his nihil conducunt,vt figura alterata; partim tandem,quia contrarium potius operantur, veluti animi deliquium : quod quidem ſi ſanguinem aliquando ſiſtit , videlicet , quando è partibus à viſceribus remotis (quò ſanguis per animi deliquium conuertitur) exit.v.g.à naribus,in ſanguinis tamen internis excretionibus tantum abeſt,vt eas ſupprimat,quod ſæpè eas adauget , dum ſanguis per animi deliquium verſus partes internas conuertitur, à quibus excretio contingit. Qua ratione autem remedia in textu recenſita ſanguinem egredientem à venis ſiſtant,abinterpretibus ſufficienter indicatum eſt.

Verſ. 50. Inguinum, glandularumq. tumores plurimi fiebant, eò quod, &c.

Bubones propriè dicuntur tumores inguinum, etiam ſi hoc nomen commune ſæpius fecerit Hipp. omnibus tumoribus glandularum,quæ ſunt in emunctorijs appellatis ; quod etiam hoc in loco factum eſt , quod cum obſeruauerit interpres,verbum illud ἐβουβώνουν , tranſtulit,inguinum glandularumquè tumores fiebant . Inquit ergò Hipp. in prædicta conſtitutione, ſiuè alia peſtilenti , multis factos eſſe tumores circà adenes,tùm inguinum,tùm axillarum , in inguinibus quidem hepatide affecta , hoc eſt,humore putreſcente in illa vena , quam ipſe hepatidem vocat lib.1. de Morb.ſect.2. verſ. 218. cuius oppoſitam splenitim ibidem appellat, ſub axilla verò fiebant,ſi arteria affecta eſſet . Quid verò per arteriam intelligat, ambiguum eſt,poſſumus enim intelligere aſperam arteriam, nam hoc modo ſententia non carebit ratione , ſolent enim humores in glandulis ſub axilla de ſe ſignificationem facere, tumoremq. ibi excitare,quotieſcunque pars aliqua ad medium ventrem ſpectans inſigniter afficitur ; in quarum numero abſque dubio aſpera arteria continetur . Quarè cum tuſſis ex diſtillatione in ea conſtitutione vagaſſet , veriſimile eſt, æſtate adueniente humores acriores effectos in tranſitu euidentius aſperam arteriam læſiſſe ; vndè prædictæ glandulæ intumuerint , ſi verò arteriæ nomine eam accipimus, quæ magna arteria vocatur ; cuius originem à corde ipſemet Hipp. cognouit, vt ex lib. de oſſium natura, & ex lib. de corde apparet ; non minus probabilis ſententia

Mar.n.23.

tentia euadit, ſcimus enim,in peſtilenti ſtatu paſſim in his locis apparere tumores indicantes malignam putredinem vaſa cordi, & viſceribus proximiora occupare, qui quidem tumores tantò grauiores ſunt ſub axilla, quam in inguine, quantò peius eſt putredinem cordi propinquam eſſe,quam hepati: ità vt meritò dixerit Hipp. tumores hos ab arteria malè affecta prouenientes malū eſſe ſignum,quod in Poſſidonia obſeruatum eſt, & hæc expoſitio probabilior videtur,ex qua colligimus,quotieſcunquè in peſte bubones hi apparent, ſi in inguine fiant,venas maiores ad hepar affectas eſſe,ſi verò ſub axilla oriantur, arterias propè cor ſitas maligna putredine obſeſſas eſſe, coniectandum.

Verſ. 54. Et anhelosi,cum ſudoribus pereuntes malè habebant.

Ità vertit Cornarius, quorum verborum hic eſt ſenſus, dixerat in præfata conſtitutione, ex ſanguinis fluore pereuntes, ſine ſudore mortuos eſſe,ſubiungit modo eos, qui cum ſudoribus interibant anhelantes, & laborioſè exhalaſſe ſpiritum. Solent quippè morientes aliquando ſenſim, & quodammodo latenter ad interitum peruenire, quod mortis genus proprium eſt eorum, qui per reſolutionem, quam dicunt, moriuntur,quo quidem modo probabile eſt interijſſe illos, qui à ſanguinis fluxu perempti ſunt. Aliqui verò è contrà cum anxietate, & maximo labore moriuntur, idquè euenit ijs, qui impetu morbi, & humorum copia, prementibus è medio tolluntur. & hos ſudor magnus concomitatur vt plurimum. In hunc igitur modum hos mortuos eſſe,ait Hipp.

Verſ. 63. Quæ circà cor Xenarco, & calidum aceruatim benè ſpirare, & vlcus pro euacuatione ab initio fouere.

Præſentis particulæ explicatio non eſt prætereunda, continet enim (quemadmodum ego interpretor) præceptum ad praxim non aſpernendum, hoc autem eſt, poſt ſectionem hydropicorum (nam de his præcedens ſermo huic continuatur) aqua immodicè educta mors quandoquè ſequitur, ob ſpirituum diſſipationem repentinā,quandoq. verò affectio cordis, ſeu oris ventriculi ſubſequitur, cuius natura non exprimitur in contextu, quamuis Fuxius dolorem appoſuerit in ſua tranſlatione, ſatis, vt apparet,licentioſè: cum doloris in nullo græco exemplari fiat mentio. Ex curatione tamen,quam adhibuit Hipp. videtur poſſe colligi fuiſſe principium, ſiuè viam quandam ad ſyncopim, quæ ad immodicas euacuationes frequenter ſuccedit. Ad duo enim potiſſimum curationem direxiſſe videtur Hipp. quæ ſyncopis ſunt familiaria. Primò nanquè caloris extinctioni imminenti occurrit per calidum benè olens confeſtim inſpiratum, idquè ſignificauit verbo εὐπνεῖν, quod benè ſpirare ſignificat, quarè ſicuti non magis propriè benè ſpirare dicitur ille, cui inculpata eſt reſpirationis actio, quam qui optimo ad inſpirandum aere fruitur, ità non impropriè locutus eſt Hipp.dum optimum, & ſpiritibus vitalibus congruentem ſpiritum inſpirari volens, benè ſpirare ægrotantem iubet, quod quantum ſyncopi tollendæ, aut præcauendæ præſtet in ijs, qui ex immodica euacuatione eam incurrunt,omnibus notum eſt. Calidum ergò, & benè olens inſpirandum iubet,& aceruatim multum: facta nempè rerum benè olentium euaporatione copioſa, quæ in admota multitudine impellente citiùs ad cor per pulmones peruenire poſſit. Calidum verò, & benè olens eligit, quia quod eſt huiuſmodi cum vitali ſpiritu, cuius reſtauratio attenditur, maximam analogiam habet, videant ergò interpretes, quam temerarium ſit in obſcuris verbis lectionem immutare, quandoquidem dum pro εὐπνεῖν εἰσπνεῖν, aut ἐκπνεῖν legunt, imperfectam,& defectuoſam orationem conſtituunt,ſed ad inſtitutum redeamus. Alterum quod in hoc caſu faciendum iubet Hipp. eſt, vt interim ab aquæ eductione deſiſtamus, ſed eius loco; vulnus ſectione ad aquam educendam factum,calidis foueamus, eo ſcilicet conſilio; vt vndè ſpirituum prouenit diſſipatio, & caloris extinctio, indè eiuſdem caloris reintegratio quoquo modo procedat, vel etiam,nè fortè pars vulnerata in ea corporis refrigeratione corruptionē, & ſphacelum contraheret,vel deniquè,nè aqua in abdomine contenta refrigeſcens caloris emorientis reparationem impediret. His igitur de cauſis admonet nos Hipp. vt loco eductionis aquæ vulnus calidis fomentis foueatur, quod etiam conſentit ijs, quæ lib. de Loc. in Hom. ſect. 2. verſ 68. leguntur,dum poſt ſectionem hydropicorum,fomentis vtendum eſſe, locumquè apertum calido medicamento illiniendum iubet Auctor.

Verſ. 72. Spiritus tabeſcentibus obſcuri mali, & non parientibus.

Vox κακὸν, ideſt malum, in morbis exitioſis pluſquam læthale importare aliàs adnotauimus,

mus, quarè cum hoc in loco ſermo habeatur de tabe morbo ex ſui natura læthali,dum in tabidis malam eſſe reſpirationem obſcuram inquit,eos iam morti proximos eſſe intelligendum eſt, nequè id præter rationem. Spiratio enim imminuta adeò, vt vix oculis percipiatur in tabidis, emorientis facultatis certiſſimum inditium exiſtit, cum nulla alia cauſa concurrere poſſit, quæ reſpirationem obſcurare queat. Si ergò huiuſmodi reſpiratio tabidis inſtantem mortem minatur, dum ſubiungit, & non parientibus, his eandem pernitiem indicare,aſſerendum eſt. At dicere,ſterilibus, alijſq. mulieribus ex quacunque cauſa non concipientibus reſpirationem obſcuram proximam mortem ijs atteſtari,abſurdum eſt omninò. Nam cui non datum eſt,videre huiuſmodi mulieres præfocatione vteri correptas,ſine reſpiratione,aut admodum exigua inſtar mortuorum iacere?quæ ſoluta præfocatione ſtatim exurgunt,propria munia exercentes,ac ſi nihil mali perpeſſæ fuiſſent? Aliter ergò interpretanda eſt præſens ſententia, ac cæteri fecerunt expoſitores,& quia vox ἄτοκος, quæ partus priuationem importat, non magis conuenit ſterilibus, & quæ nunquam pepererunt, quia in vtero non conceperunt, quam illis, quæ cum vtero gerant,partus tempore adueniente parere non poſſunt; in hoc ſecundo ſignificato accipienda eſt in hac ſententia, à qua docemur,mulieres, quæ à laboribus partus diu vexatæ parere nequeũt, ſi reſpiratio obſcura ſuperueniat;proximas eſſe morti,pronuntiandum eſſe, & ratio eſt,quia cum huiuſmodi mulieres ob partus labores magnam reſpirationem edere cogantur; ſi pro hac,parua,& vix conſpicua fiat, extinctionis caloris manifeſtiſsimum inditium eſt. Subiungit poſteà, & quicunque alij tales ab eadem conſtitutione, ſignificans,huiuſmodi ſpirationem non prædictis modò malam eſſe,ſed etiam cæteris omnibus, qui ab eadem cauſa in eam incidunt.

Verſ. 94. Hæc ex parua tabella conſideranda ſunt.

Hæc tanquam indicaturam quandam ſubſequentiũ appoſita eſſe,exiſtimant omnes,ego verò libentius præcedentibus eadem continuarem, ità vt per hæc ſignificare voluerit Hipp. ſupradicta de tempore,& modò formationis,geſtationisq.fœtus alibi exactè pertractata eſſe,vt de ijſdem hoc in loco plura ſcribere non fuerit opus, librum verò indicans, in quo de his actum eſt,paruam tabellam vocat.

Lib. VI. Sectio VIII. Epidemiorum.

Verſ. 10. Prodeuntia,& egreſſa noſſe oportet,vndè cœperunt,aut vbi, &c.

Fuxius hanc ſententiam, quæ ad omnia excretionum genera extendi poſſe videtur; ad ſolos ſudores referens,non ineptè interpretatur, verum etiam ſi de omnibus excretionibus intelligatur,non ob id ſequitur, earum omnium ſapores conſiderari voluiſſe Hipp.ſed earũ tantummodo,quarum dignotio ab ęgrotante haberi poteſt,cuiuſmodi ſunt ſputa,vomitiones, lachrimæ,ſudores,& quæ per nares excernuntur,hæc enim excrementa omnia,cum in os ægrotantis dilabi poſſint eorum ſapores facilè diſtinguere poterit. Alia enim excrementa cõſultò deguſtare,nec Medicũ, nec ægrotantem decet,& ideò ſub hac ſententia nõ cõprehenduntur.

Verſ. 21. Aetatem ab ætate,& an prius,an poſterius,quam conueniat, veluti ſi reſolutus eſt hyeme, & ſenili ætate, aut infanti,& æſtate.

Quum Græci contextus omnes hæc iuxtà verſionem præſcriptam legant lectionem immutare non decet, vt ſententia euadat clarior, & vtilior,quod Valeſiũ feciſſe inuenio, explicetur ergò prout ſe habet. Duo proponuntur hoc in loco ab Hipp.medico conſideranda, primũ,vt ætatem ab ætate diſtinguat. Alterum, vt animaduertat quidquid in ijs contigerit,an prius, an poſterius, quã conueniens ſit,eueniat.Quantum verò referat Medico diſtinctio in morbis ætatis ab ætate; omnibus eſt manifeſtum, idq. ſignificauit Hipp.eo Aphoriſmo. In morbis minus periclitantur,quorum naturæ,& ætati,& habitui,& tempori morbus magis affinis fuerit.Sunt enim cuiuſquè ætatis peculiares morbi,de quibus 3.ſect.Aphor.abundè tractatur.Debet igitur Medicus ætatem ab ætate diſtinguere, & non ignorare morbos in hac ætate, quam in illa mitiores eſſe, & curatu faciliores. Debet etiã animaduertere,an ea,quæ contingunt,prius,an poſterius fiant,quam conueniat, & hæc conuenientia conſiderari poteſt,tùm reſpectu ætatis, tùm anni temporis, ſi ad anni tempus referatur,conſiliũ Hipp. erit,plurimũ conducere Medico animaduertere,an morbi in aliqua conſtitutione vagantes,conuenientem anni temporis

inuaſio-

inuaſionem ſeruauerint,an potius anticipauerint, an poſtpoſuerint, & an in tempore congruo fiant, an incongruo, quando, & anni tempora, quemadmodum, & ætates peculiares morbos habent, de quibus loco citato mentionem facit Hipp. ſi verò ad ætates hæc temporis conueniētia referatur,hæc duo eſſe poſſunt affectus,ſcilicet,preter naturã contingentes,& res naturales ætatis mutationem conſequentes, & primum exponit exemplo paraplegiæ,quæ cum fit morbus congruus,& hyemi, & ſenili ætati, tertia enim ſectione Aphor.dictum eſt: Apoplexiam, cuius germana eſt paraplegia, morbum eſſe peculiarem ſenum, & in hyeme potiſſimum contingere, inquit ergò Hipp.multum referre, an quis reſolutus ſit hyeme, & in ſenili ætate; an potius in æſtate, aut infantia, in hoc enim caſu morbus grauior erit, quam in illo. Si verò ea reſpicimus,quæ naturæ inſtituto pro mutatione ætatis contingunt, quorum exempla adducit dentium emiſſiones, pilorum productiones, genitura, magis, & minus,pilorum augumentum, & reliqua in textu propoſita,plurimum referre, ait ſcire,an hæc prius,an poſterius fiant, quam conueniant. Quæ omnia cum Valeſius optimè explicauerit,eius commentarium non eſt prætereundum ei,cui hæc ſunt curæ.

Verſ. 47. Febres,in quibus vlcerantur labia, fortaſſis intermittentes.

Hanc ſententiam, & Fuxius, & Valeſius, diuerſo quidem modo explicarunt, vterquè tamen rationabili, ità vt ſuper eam nihil mihi dicendum occurrat. Hinc tamen quæſtio oritur non prætereunda ſilentio; cur labiorum exulceratio intermittentium febrium peculiaris ſit, & ex conſequenti ſignum ſalutare: quod etiam idiotis notum eſt.Faucium verò exulceratio inter mala ſigna adnumeretur,de hac enim 3. Prognoſticorum legimus hunc in modum, fauces exulceratæ cum febre horrendæ ſunt: verùm ſi aliquod aliud item ſignum accedat ex his, quæ anteà mala iudicata ſunt, in periculo hominem verſari pronuntiandum eſt. Ad quæſitum igitur reſponderem, quia fauces natura ſunt humidæ, & continuo humore perfunduntur,eas exulcerari non eſt facilè: cum vlcerantis materiæ acrimonia ab humoris præſentia corrigatur, & retundatur, quarè quotieſcunque eas in febribus exulcerari cõtingit, à forti, & vehementi cauſa id euenire,neceſſe eſt,vndè hoc ſemper malum ſignum eſt, verùm quia exulcerans cauſa eſſe poteſt,vel materia acris,& ſalſa à capite deſcendens, vel vapor acris, & mordax ex inflammatione aliqua interna, cùm maligna putredine eleuatus; ideò ſicuti prior cauſa caſum non omninò læthalem facit, ità poſterior periculũ mortis minatur,quos caſus, vt diſtingueret l. citato Hipp.ad mortis periculum prædicendum, aliquod ſignum ex læthalibus huic aſſociari voluit,quia impoſſibile cenſuit,interna inflammatione vigẽte cum maligna putredine,fuligines adeò acres eleuante; aliquod ſignum læthale non apparere.Hac igitur ratione faucium exulceratio in febre ſemper mala eſt. At verò labia, quia in externa oris ſuperficie conſiſtunt, à fuliginoſo vapore exulcerantur, qui ad extimam cutim in ſingula acceſſione tranſmittitur, dum ad infebricitationem æger deuenit, vlcerantur verò labia potius, quam alia pars, tùm quia in ſublimi corporis parte ſunt poſita, ad quã euaporationes facilè aſcendunt: tùm quia cutis ea in parte tenuis exiſtens, nec humore aliquo madeſcit, à quo vaporis acrimonia retundatur,ſicq. puſtulæ paruæ primò erumpunt, quæ paulò poſt vlcus cõſtituũt. Huiuſmodi exulcerationes ergò febrem intermittentem concomitantur, quatenus ab humore dependent ad externam ſuperficiem euaporante,dum per ſingulas acceſſiones à venis expellitur extrà venas.

Verſ. 49. Conſuetudo autem, ex quibus ſani degimus.

Hæc ſententia prima fronte ad partem tuendæ ſanitatis pertinere videtur, re verà tamen in curatricem dirigitur potius. Admonet enim Hipp.Medicum, vt conſideret ea,quæ tempore ſanitatis ægrotanti conſueta erant, & quomodo circà ea ſeſe haberet, qualiſquè tandem victus ratio ipſi conueniens, aut incommoda eſſet, & quomodo ſeſe haberet circà ea, quæ proponuntur in textu,nam ſciens per ſanitatem ab ipſis, aut illis lædi,eadem tantò diligentius cauere oportet.

Verſ. 51. Quomodo morbos ferant à quibus,quæ figuræ, ad quos, &c.

Præſens ſententia ad morbos præſentes minimè referenda eſt. Nam quomodo dicere poſſet,ægrotantes interrogandos eſſe,quomodo morbi ceſſarint, ſi adhùc perſiſterent pertinet ergò ad eos, qui præterierunt, de quibus interrogandi ſunt patientes, vt ſciamus,qui morbi ipſis ſint familiares, & quomodo circà eos ſe geſſerint; quos typos haberent, & an à par-

te in partem tranſmigrare conſueuerint, quomodo incipere ſoliti eſſent, quantum affligere conſueuerint, & qua ratione ceſſarent. Horum enim cognitio plurimum conferre poterit Medico pro vera, & exacta cognitione præſentis morbi, nec nõ ad eiuſdẽ, tùm curationẽ, tùm prędictionẽ ritè perficiendam. Sepè enim euenit, homines ab ijſdẽ morbis pluries corripi, qui eundẽ ſemper modũ ſeruantes, eundem exitũ habere conſueuerũt, quæ cognoſcens Medicus longè cautius, & confidentius in curatione procedere poterit, quam ſi eorum ignarus fuerit.

Verſ. 73. Melancolici etiam epileptici fieri plerunquè ſolent, & viciſſim epileptici melancolici, vtrunquè verò horum magis fit, pro vt ad alteram partem inclinarit morbus, &c.

Alibi adnotauimus hac voce melancolia Hipp. perpetuò ſignificare morbum, & ideò per melancolicos intelligamus hoc in loco eos, qui melancolia morbo laborant, quos quidem plerunquè epilepticos fieri, & viciſſim epilepticos in melancoliam incidere, ait Hipp. & experientia demonſtrat, licet vulgus hos à dæmone vexari credat, quorum plerique melancolia laborare deprehenduntur. Harum affectionum viciſſitudinem indè euenire ſubiungit, pro vt contingit, aut mentẽ affici, aut corpus. Nam ſi læſio corpus obſideat, epilepſia fit: ſi verò mentẽ, melancolia oritur, quarũ diſtinctionem reduxit Gal. 3. de loc. aff. c. 7. ad cauſam immediatam morbi, quia ſi humor melancolicus cerebri temperiem vitiauerit, oritur melancolia: ſin eiuſdem corpus, & naturalem conformationem, producitur epilepſia; idquè importare verba ipſius contextus exiſtimauit, ſed re vera hæc non fuit Hipp. intentio, cui inſolens eſt, adeò impropriè nominibus vti: vt morbus pro humore vſurpetur: corpus pro ſtructura, ſiuè conformatione, & mens pro temperie, quod Galeni ſupponit interpretatio, ſed tantummodo indicare, melancoliam eſſe morbum mentis, epilepſiam verò corporis, an verò Galeni adducta diſtinctio vera ſit, nec nè, non litigabo. Scio quidem Hipp. exiſtimaſſe lib. de Gland. verſ.
Mar.n.9. 103. cauſam apoplexiæ eſſe humorem acrem, à quo rodatur cerebrum & turbetur, melancoliam verò oriri, quando humor minimè acris, ſed copioſus in cerebrum irruens ipſum affligit, quæ quidem ſententia in confirmationem interpretationis Galeni trahi poſſet, vt loco citato de Glandulis indicauimus, licet hunc ſenſum non habuerit Hipp.

Lib. VII. Sectio I. Epidemiorum.

Verſ. 20. Et vix aquam mulſam admittebat.

Mar.n.1. Hiſtoriam hanc diligenter explicauit Valeſius, eorũ tamen verborũ ſenſum non videtur aſſecutus, & vix aquã mulſam ſuſcipiebat, fibras in collo diſtendẽs; vt potè faucibus exiccatis, & omni virium exolutione præſente. His enim rationẽ adducit Hipp. cur adeò difficulter Polycrates deglutiret, duplicemq. aſſignat cauſam fauciũ, ſcilicet exiccationẽ, & virium imbecillitatem, nam cũ deglutio fiat, mediantibus, tùm muſculis gulæ interioribus, tùm ipſiuſmet gulæ fibris, quia hæ partes nimis exiccatæ erant, nõ facilè deglutitionẽ perficere poterant, vndè æger maximo vtens conatu, non muſculis dictis modò, fibriſq. vtebatur, verũ etiam muſculis, qui in collo ſunt, exterioribus; ità vt chordæ illorũ tẽtæ in collo cõſpicerentur, idq. in omnibus conatibus partium ſuperiorũ manifeſtè apparet. Et in hoc ægrotãte eò magis conſpiciebãtur; quatenus propter ſummã viriũ imbecillitatẽ nixus erat maior. Nam eadẽ ratione, qui cum viriũ imbecillitate magnã reſpirationẽ edere coguntur, nõ proprijs modo, reſpirationiq. deſtinatis muſculis vtuntur, ſed etiã cõmunibus, vndè ſpatulas etiam eleuare conſpiciuntur, ex quo talis reſpiratio ſublimis appellata eſt, de qua lib. 4. de locis aff. cap. 7. tractauit Galenus.

Mar.n.3. *Verſ. 72. Et colores vinoſi, quæcunque tamen ingeſſiſſet.*

Perperam (ni fallor) deiectiones vinoſas intelligunt nonnulli tales fuiſſe, vt ingeſtorum ſeruarent naturam, quod lyentericum eſt: quandoquidem totum oppoſitum verba ipſa ſonant, cum dicat Hipp. deiectiones fuiſſe tenues, diſcretaſquè, & coloris vinoſi, quæcunque tandem ingeſſiſſet, quibus nihil aliud mihi videtur indicare; quam deiectiones colore inter ſanguineum, & album medias, qualis propriè vini color eſt, ſemper apparuiſſe, eundem enim colorem vinoſum appellauit Hipp. à principio libri de Natura Muliebri eum, quo perfunduntur mulieres, quas colore medias inter albas, & nigras collocauit. Roſeum hunc lacteum quis diceret: Huiuſmodiquè coloris deiectiones quotidiè obſeruantur in ea dyſenteriæ ſpecie, quæ hepatica communiter dicitur, eaſquè alio nomine ſimiles loturæ carnis dicimus,

fiunt

fiunt autem ob diminutam coctionem, quæ in hepate celebratur, ob quam chylus imperfectè concoctus exactum ſanguinis colorem non contrahit: ſed medium quodammodo inter rubrum, & album, quem non impropriè vinoſum vocat Hipp. Notat tamen huic aliquando ſuberuentas apparuiſſe; quæ minoris læſionis ſanguificationis ſignum erant. Ex quo docemur, læſionem illam non vitio facultatis (vt dicunt) ſed ob errorem externum contigiſſe. Quotieſcunquè enim facultatis vitio actiones læduntur, æqualis eſt læſio, excretaquè eiuſdem conditionis continuò apparent: niſi totius morbi tranſmutatio, ſiuè in melius fiat, ſiuè in deterius, quia igitur bilis copia ſub ratione erroris externi erat, quæ exceſſu caliditatis actionem hepatis impediebat, hinc factum eſt, vt læſio aliquando minor appareret, quatenus bilis copia maior, aut minor ad locum affectum concurreret, ex quo mirum non eſt, ſi æger tantum malum bilis excretione intercedente euaſerit. Datum eſt enim ipſi lac aſininum coctum in magna quantitate, indèquè bilioſa purgatio vehemens ſubſecuta eſt, à qua dolores ceſſarunt, & appetentia acceſſit, ex qua quidem curatione docemur, in huiuſmodi fluxu non ſemper intendendum eſſe ijs, quæ viſcus adſtringendo, & exiccando roborant, cum ſæpè euacuatione curentur circà huius lactis vſum adnotanda eſt, tùm quantitas, tùm exhibendi modus, inquit enim Hipp. datum eſſe ad quantitatem nouem Cotilarum Atticarum, non vnica vice totum, ſed pluribus, ità vt ſpacio duorum dierum totam quantitatem potauerit. Quod quidem factum eſt, tùm quia cum æger debilis eſſet, tantam copiam ſimul ferre non potuiſſet, exiguaquè nihil ei conferre poterat, tùm etiam, quia, hoc modo aſſumptum facilius, & melius purgat, ſimili experimento ſcio empyricum quendam purgantes potiones dare conſueuiſſe in ijs, in quibus viſcerum obſtructiones febres producunt, & potiſſimum vbi vires eſſent debiles, potionem enim conficiebat ex conuenienti doſi Diacatholiconis, & ſirupi roſ. ſoll. & alijs huius naturæ ad menſuram paulò maiorem, quam ſit communis potio, qua nos vtimur, eamquè exhibebat cocleari, inchoando ab aurora vſquè ad meridiem diſpartitis vicibus, purgatioquè ſequebatur facilis copioſa, & abſquè vllà moleſtia. Aſininum verò eligit Hipp. quod ad purgandum cæteris præfertur propter tenuitatem. Deditquè coctum, vt facta per copiam purgatione partes firmiores redderentur, vndè fluxus compeſceretur, coctura enim mediante partes quædam lactis tenuiores, & humidiores euaporant, quæ humectando fluxibiliores reddere humores indè poſſent, quod non in lacte modo, ſed etiam in ſero obſeruatur inuiolabiliter ab Hipp. quotieſcunquè enim exiccatione eget, v.g. in fluxibus omnibus, in catharro, & alijs huiuſmodi caſibus, & ſero, & lacte ſemper coctis vtitur: crudis verò quando intentio eſt laxandi, & humectandi, & vbi aluum fluidam conſeruare expedit. Quam diſtinctionem in ſero exhibendo cum negligant recentiores, qui eo non ſolum cocto, ſed per filtrum bis, & ter traiecto indiſtinctè vtantur, non eſt mirum, ſi intento fine ſæpè ſæpius fruſtrentur. Ad hiſtoriam igitur redeuntes, facta per aſininum lac purgatione, vt corpus extenuatum reficeret, lac bubulum per quadraginta dies cum vino auſtero dedit, quo laxata aluus confirmaretur magis. Nec lactis acetoſitatem per vini admixtionem timuit; quam ratiocinatione intenti adeò formidant nonnulli recentiorum, vt lac vino admixtum inter venena adnumerare auſi fuerint. Notum, etiam lac reficiendi gratia dari, non aſininum, vt faciunt poſteriores, qui in tabe aſininum cæteris præferunt, ſed bubulum, quod ſua craſſitie corpus reficere aptum eſt. Reliqua ad hiſtoriæ explicationem pertinentia à Valeſio petantur.

Verſ. 131. Harpalidæ ſorori prægnanti circà quartum, aut quintum, &c. Mar.n.6.

Valeſius occaſione præſentis hiſtoriæ quæſtionem mouet, cur nauſeæ, & vomitus vtero gerentibus tertio menſe tranſacto ceſſent; cum tamen ab eo tempore in multis cachochimia potius augeatur, quemadmodum huic mulieri contigiſſe narratur, eamquè ſoluere conatur, aſſerendo primis menſibus trahi in conſenſum ventriculum ab vtero propter maiorem cognationem, quam cum eo habet, quam cum hepate, at progreſſu temporis ventriculo per vomitiones expurgato, nauſeæ, & vomitus ceſſant, verum ex temporis diuturnitate iam hepar vtero cõpatitur, vndè ſanguificatio vitiari incœpit, ex qua cachochimia tandem procedit. cæterum (Valeſij pace hoc dictum ſit) hæc reſponſio non mihi ſatisfacit, quia, etiam ſi ventriculus continuò expurgetur perſeuerante læſione, quæ ab vtero ſibi accedit, vomitiones perdurare neceſſe eſt, quia etſi materia in eo genita expurgetur, alia de-

nuò ab eadem affectione producitur, ego autem Hipp. fundamentis innixus dicerem, quarto menſe ceſſare accidentia ſtomaci, quia tunc materiæ pars à ventriculo ad mammas tranſmitti incipit, vt lib. de Nat. fœtus manifeſtè aſſeritur, ibiquè concoquitur, & in lac tranſmutatur, cuius pars ad vterum deſcendit, qua fœtus (vt placuit Hipp.) nutritur, pars verò à mammis ipſis digeritur, & conſumitur. Quum igitur ab eo tempore ventriculus continuò ad mammas aliquid deponat, non eſt mirum, accidentia, quæ à materia ventriculi infeſtante proueniunt, ceſſare, eadem ratione, propter quam menſtruorum ſuppreſſio (vndè, & hæc tandem originem habent) lactantibus nihil affert incommodi, Veruntamen, quia huius materiæ quantitas, non reſpondet ei, quæ à ſuppreſſione menſtruorum generatur, fœtu, quod in ſanguine optimum eſt trahente à venis, cachochimiam in dies congeri neceſſe eſt.

Mar.n.11. *Verſ. 236. Color ſubalbidus, & ſubpallidus.*

Colorem intelligit non ſputi (vt explicat Valeſius) ſed cutis potius, nam huiuſmodi ſputum ægrotanti ſalutem attuliſſet, quis enim in malis reponet, die ſeptima febrem remitti, & ſputum ſubalbidum, & ſubpallidum apparere. Dicendum eſt ergò, colores dictos ad cutim pertinuiſſe, non certè, eò quod bilis ad cutim expulſa eam tali pacto infecerit, quia huiuſmodi motus ſalutaris eſſe potuiſſet, ſed potius quia, humor biliosus ex corruptione ſuccorum adauctus eò fuerit, vt in corpore agitatus omnes partes, tàm externas, quam internas occupauerit. Hanc enim ſanguinis corruptionem in bilem reſpicens idem Hipp. lib. 4.
Mar.n.26. Epid. verſ. 359. dicebat, ex rubro ad pallidum cutis mutationes corporis ſiccitatem indicant, niſi iudicēt, hoc eſt, niſi criticè contingat, ſiccitatem verò indicare ait, quia ob exceſſum ſiccitatis ſanguis in bilem corrumpitur, cuius præſentia totum corpus eius inficitur colore.

Verſ. 377. Contingit autem talibus etiam vomitus accedere, & ad finem conuulſiones,
Mar.n.19. *& vt clangoroſam vocem edant, ac impotentes fiant, & ſi in dextris fuerit vulnus, in ſiniſtra parte, ſi verò in ſiniſtris, in dextra.*

In hiſtorijs proximè enarratis eorum puerorum, qui ex capitis vulneribus extremum obiere diem, ea ſymptomata recenſuit, quæ illis ſuperuenerunt, verum vt horum vulnerum perfectam nobis traderet doctrinam, prædictis hanc ſubnectit ſententiam, in qua reliqua referuntur accidentia, quæ in huiuſmodi vulneribus ſuperuenire ſolent. Inquit ergò, contingit autem talibus, in capite, ſcilicet, vulneratis, & vomitus accedere, & ad conuulſiones, &c. cuius doctrinæ veritas confirmatur ex ijs, quæ lib. de vulneribus capitis referuntur, vbi inter ſymptomata ſuperuenientia ijs, quibus os capitis fractum, aut ruptum, aut contuſum, & non rectè tractatum fuerit, conuulſionem enumerat parti vulneratæ contrariam, & eorum nonnullis apoplexiam. Quorum quidem ſymptomatum rationem reddere, quia difficillimum eſt nec probabilem ab alijs audire adhùc mihi datum eſt, ideò, & nobis in hoc pelago vela dantibus periclitari liceat, verùm antequam rem ipſam aggrediamur, nonnulla de cerebri, & neruorum eſſentia præfari oportet, & primò ſupponendum neruos propriè dictos ad differentiam, tùm tendinum, tùm ligamentorum, quæ, & ipſa aliquando nerui appellari conſueuerunt) nihil aliud eſſe, quemadmodum Galenus 7. de Placitis cap. 3. euidenter demonſtrauit, quàm elongatio quædam ipſiusmet cerebri, quod ex alba illa ſubſtantia molli, & duplici membrana conſtat, vndè, quæ ſunt in cerebro meninges, neruorum tunicæ fiunt, & ideò quem vſum membranæ cerebri præſtant, eundem tunicæ in neruo habent, & qualis eſt medullæ cerebri vſus, talis, & neruorum ſubſtantiæ interioris exiſtit. Quia igitur membranæ cerebri non modò illud continent, ſed etiam tuentur, nè extrinſecus lædatur, ideò ſenſu exactiſſimo ſunt præditæ, quo externas iniurias ſtatim percipere poſſint, quamuis cerebri ſubſtantia ſenſu penitus careat, quod quidem quamplurimis membris communi vſui famulantibus eſt commune, vt pulmonibus, hepati, lieni, renibus, & teſtibus, horum enim ſubſtantia, aut nullum, aut exiguum ſenſum habet, cùm tamen eorum tunicæ exacto ſint præditæ, Membranæ igitur cerebrum inuoluentes hunc præcipuum vſum habent, vt his mediantibus externas iniurias percipere queāt, vndè cerebrum per membranas ſentire rectè dictum eſt, eiuſdem verò medullaris ſubſtantiæ officium eſt, innata frigiditate, & humiditate ſpiritus vitales, qui in arterijs per ipſum diſſeminatis, continentur, refrigerando, attemperare, & ad animalis ſpiritus formam ſuſcipiendam diſponere. No-

tum

tum eſt enim, animales ſpiritus ex vitalibus tanquam ex materia generari, qui cum nimio calore ferueant, niſi refrigerarentur, ſenſationi, alijſquè animalis facultatis operationibus inepti eſſent,& hoc intellexit Ariſt. lib.2.de Part. Anim. 7. dum dixit,cerebrum ad cordis refrigerationem factum eſſe, etiam ſi venas, & arterias per cerebri ſubſtantiam diffuſas non videatur obſeruaſſe,quandoquidem cerebrum omnibus animalibus priuatum ſanguine eſſe, nec venam vllam intrà ſe continere lib.1.de Hiſt.Anim. cap.16. teſtatus eſt, copioſiſſimas enim habere obſeruarunt poſteriores, eaſque oculis conſpicuas in ijs cadaueribus demonſtrant, quibus antè obitum ſanguinis plurimum ad cerebrum confluxerit, communiter enim dictæ venæ, & arteriæ ſenſum effugiunt, tùm ob tenuitatem, tùm maximè,quia materia in ipſis contenta cerebri ſubſtantiam ingreſſa,niſi copia obſtet, aut calida cerebri intemperies, rubrum colorem ſtatim deponit, & in album tranſmutatur, & fortaſsè has venas, & arterias cognouit Ariſtotiles, ſed facta materiæ earum tranſmutatione, nec illi ſanguinis, nec his arteriæ, aut venæ nomen conuenire exiſtimauit. Cerebrum igitur ſubſtantiæ naturali temperie vitalium ſpirituum feruorem compeſcit, lenitate verò, & mollitie arterias per ipſum diſſeminatas tomenti inſtar fouet, & tuetur, nè fortè propter tenuitatem diſrumperentur. Atquè hoc pacto ſicuti cerebri medulla ex alba ſubſtantia, & arterijs, veniſquè per ipſam diſſeminatis conflata eſt, ita & neruorũ interior ſubſtantia nihil aliud erit, quam multarũ arteriarum,capillorum inſtar,congeries,alba illa medullari ſubſtantia contexta. Vndè eadem vaſa,quæ arteriæ dicebantur, dum vitalem ſpiritum nondum in animalem tranſmutatum continebant, in neruos producta, eorum fibræ euadunt, per quas ſpiritus ipſi ad motum, & ſenſum particulis impartiendum, feruntur, atquè hoc modo nerui arterijs continuantur, vanum eſt enim exiſtimare, ſpiritus vitales à proprijs receptaculis egreſſos in ventriculorum cauitatem diffundi, dum in animales tranſmutantur. Quod ſi natura ventriculos in cerebro conſtruxit, in quibus animales ſpiritus propriam formam acquirere creduntur, non ob id exiſtimandum eſt,ſpiritus ab arterijs egreſſos in cauitatem ventriculorum diffundi; quia cum in ventriculos aditus,exituſquè externo aeri latè pateat: ſpiritus per cauitatem diffuſi,ſtatim euolarent foras, & diſſiparentur. Prætereà fruſtrà laberinthos illos arteriarum plexum retiformem dictum conſtituiſſet natura, cum ſatis eſſe poſſet arteriarum orificia ad ventriculi cauitatem peruenire, per quæ ſpiritus in eam effunderentur. Facti enim ſunt in cerebro ventriculi, vt aerem puriſſimum intrà ſe continerent, quo arteriæ per ipſos diſperſæ fruerentur; illud per poroſitates ad ſe trahentes: eodem modo, quo reliquæ arteriæ ad corporis ſuperficiem peruenientes externum aerem eliciunt, eo enim mediante ſpirituum vitalium non modò feruor temperatur, ſed etiam tenuitas augetur; qua animali facultati, quæ operatur in inſtanti,inſeruire poſſent. Quarè ſpiritus iſte, nequè dum ſub forma vitalis perſiſtit, nequè poſtquam in animalem conuerſus eſt, à proprijs vaſis egreditur, ſed arteriæ vitalis receptaculum in neruorum fibras tranſmutantur; per quas ijdem animales effecti ad omnes corporis partes diffunduntur. Et hic eſt modus, quo arterias in neruos tranſmutari ſenſit Praxagoras, cuius opinionem dum confutare nititur Gal. lib. 1. de Plac. Hipp. & Plat. cap. 7. illius mentem ſe, aut non percepiſſe, aut ſtudio diſſimulare manifeſtat, quandoquidem nullibi arterias in neruos tranſmutari, vt demonſtraret,arteriæ magnæ diſtributionem in medium proponit, verum ijs omiſſis, quæ in caput diſtribuuntur, vbi tranſmutationem hanc fieri probabilius erat; in maioribus tantummodo Praxagoræ opinionem deſtruere conatur, & in illis, in quibus, nè inſipiens quidem talem tranſmutationem ſomniare poterat, & nihilominus id minimis tantummodò Praxagoram tribuiſſe ipſemet Galenus fatetur, quas in cerebro copioſiſſimas reperiri non ignorauit, ex dictis igitur hùcuſquè colligimus, neruos animalem ſpiritum deferentes duplici conſtare tunica, cerebri meninguibus reſpondente, per quas læſiones extrinſecus aduenientes percipit, & medullari quadam ſubſtantia tenuiſſimis fibris contexta, ijſq. perforatis, per quas animales ſpiritus ad motum, & ſenſum efficiendum toti corpori diſtribuuntur, quæ fibræ ſingulæ continuantur ſingulis arterijs,partim per cerebri ſubſtantiam diſſeminatis, partim in eius ventriculis congeſtis. His itaquè præmiſſis, ad propoſitæ rei explicationem deueniamus, primum igitur videre oportet,quid ſit conuulſio, & quomodo fiat. Conuulſionis nomine, quam σπασμὸν Græci vocant, malè accipiunt nonnulli eã membrorum contractionem, per per quam eodem modo ſemper

permanentia,naturalem extenſionem perficere non poſſunt, cuius cauſa pro vt plurimum eſt tendinum, aut muſculorum abbreuiatio, de qua vbicunque mentionem facit Hipp. nunquam ijs vocibus vſus eſt, quibus conuulſionem propriè dictam ſignificare ſolitus fuit. Huius rei exemplum habemus manifeſtiſſimum lib. 2. epidem.ſect. 2.verſ. 1 8 0.vbi contractionem illam faciei deſcribens,quæ euenit parte oppoſita reſoluta, quamque poſteriores (etſi impropriè ſatis) ſpaſmum Cynicum appellarunt, ità legit, τὰ δ' ἐπὶ θάτερα εἵλκοντο, ideſt ad alteram verò trahebantur, ex quo patet contractionem quam iſti conuulſionem cenſent, verbo ἕλκομαι, denominaſſe, quod conuulſioni nunquam tributum eſt, huiuſmodi enim affectio immobilitatis, ſiuè priuationis motus ſymptoma eſt; conuulſio verò motus eſt deprauatus (vt Galenus etiam teſtatur) vbique,manifeſtiſſimè verò 1. Prorr. com.3.t.26. & abſque voluntatis impe-rio factus, idque ex ipſo Hipp. colligere licet, qui lib. de Intern.affect. ſect.3.v.354. de Opiſtotono loquens hæc habet, οὗτος ἕλκεται ἐς τοὐπίσθεν καὶ ὑπὸ τῆς ὀδύνης τὸ μετάφρενον, καὶ τὰ στήθεα ἔχεται καὶ οἰμώζει οὗτος σπᾶται σφόδρα, ὥς τε μόλις μὲν κατέχουσιν οἱ παρεόντες ὡς μὴ ἐκ τῆς κλίνης ἐκπίπτειν. ideſt. Hic trahitur in poſteriorem partem,& præ dolore circa dorſum,& pectora eiulat. Hic conuellitur vehementer, vt vix detinere illum aſtantes poſſint,nè è lecto excidat. Ex quibus patet, Hipp.conuulſionem tantummodo appellare motum illum concuſſionis membrorum, per quem æger in lecto contineri vix poteſt,nè decidat: verbo enim σπᾶται, vſus eſt, quod conuulſionis motu moueri ſignificat, tanquam quid diuerſum à contractione in poſteriora, quam proprio vocabulo ἕλκομαι, nominauit, quemadmodum etiam in præcitata ſententia fecerat, eandem ſecutus denominationem Ariſt. 2. Meteorolog.c.8. dicebat: Tetani & conuulſiones, & ſpiritus quidem ſunt motus, tantum autem robur habent, vt multi tentantes vi tenere,non poſſent dominari motui ægrotantium. Quarè ſicuti membra abſque conuulſione contrahi poſſunt, quod claudorum maxima pars manifeſtat; ità non eſt conueniens, membra conuulſionis motu agitari, nulla in ipſis contractione permanente,idque euenit,quando conuulſio leuis eſt, nec adhuc confirmata, quia dum magna eſt, & vehemens, contractio aliqua ſemper ei aſſociatur, propter quam membra ad naturalem extenſionem retrahi, nè dum violentia poſſunt, cuius rei hæc eſt ratio, cum enim conuulſiones ab ijſdem ſpiritibus fiant, & per eadem inſtrumenta (per muſculos inquam) per quæ voluntarij motus naturaliter perficiuntur, differentia enim in eo tantummodo conſiſtit, quia in naturali motu animales ſpiritus imperio voluntatis membrorum motum efficiunt: in conuulſione autem,à cauſa præter naturam eos irritante concitantur ad motum. Ideoque quando, aut neruo ipſi, aut neruoſæ parti quidpiam occurrit, quod moleſtiam inferat, facultas, vt noxium expellat,animales ſpiritus commouet, concitatq. qui conſuetum munus obeuntes, muſculos replent; qui indè contracti per chordas membra contrahunt, quemadmodum in naturali, & voluntario motu fieri ſolet, & quia muſculorum alij extenſioni inſeruiunt, alij contractioni, inter eos pugna quædam, & contentio oritur, in qua modo his, modo illis ſuperantibus,motus ex contractione, & extenſione permixti excitantur: qui propriè conuulſio dicuntur, & quia muſculi, tendoneſq. membrorum contractioni inſeruientes robuſtiores à natura exiſtunt, quam, qui extenſioni famulantur; hinc euenit,vt illis in conuulſiuo motu dominantibus membra pro vt plurimum mediocriter contracta conſeruentur. Præterquam quod ad huiuſmodi figuram mediocriter contractam reducuntur ferè,quando vtrique muſculi æqualiter operantur. His igitur hunc in modum ſe habentibus, ſtatuendum eſt, quæcunq. facultatem neruoſis partibus inſitam irritare poſſunt,ea omnia conuulſionis proximam cauſam fieri. Quæ quidem in vniuerſum ad duo capita reduci poſſunt, quando vnaquaquè particula à re quapiam, ſiuè copia, ſiuè qualitate infeſtante lædi ſolet,quas cauſas in conuulſione comprehendere viſus eſt Hip. in illo Aphoriſmo,conuulſio fit, aut à repletione, aut ab inanitione, quemadmodum & ſingultus,per repletionem, & euacuationem,non neruorum accipiens, ſed corporis, vt in huius aphoriſmi expoſitione demonſtrabitur; & quia, vt ſuprà adnotauimus, rei moleſtæ perceptio ad neruorum tunicas, non ad ſubſtantiam ſenſu carentem ſpectat, hinc euenit, vt quidquid conuulſionem inducit, non neruorum ſubſtantiam, ſed eorum tunicas exteriores moleſtare neceſſe ſit,ad differentiã apoplectici affectus,quem paralyſim dicimus,cuius cauſa neruorum poroſitates prout plurimum obſidet,ità enim animalium ſpirituum tranſitus impeditur,vndè pars motu, & ſenſu priuatur. Dixi prout plurimum: quia ex compreſſione exterius facta,

neruis,

neruis, eorundem ſpirituum tranſitum impediri, & paralyſim excitari, non ignoramus. Cum
A igitur conuulſio hoc modo producatur, non eſt difficile demonſtrare, qua ratione hæc capitis
tromatibus ſuperueniat, quotieſcunq. os itâ læſum fuerit, vt ſanguis, aut ſanies ſub oſſe fracto
colligatur, aut aliquo modo inflammatio, quæ euidens ſit, in cerebri meningibus excitetur.
Indè enim affectio neruorum generi communicatur, cuius facultas, vt noxium expellat, ſpi-
ritus ad motum concitat; vndè motus conuulſionis modo iam explicato producuntur, & hęc
veritas pluribus experimentis confirmatur, & eo potiſſimum, quod ſæpè obſeruatur, ſi in vul-
neribus capitis cum oſſis fractura aliquod eius fruſtum, quantumuis exiguum, in vulneribus
relinquatur, quod cerebri membranam pungat, ſtatim cõuulſiones inuadere, quæ oſſiculo de-
tracto, è veſtigio ceſſant. Signum euidens à cauſa irritante produci, non quia nerui, aut re-
pleantur, aut exiccentur nimis. Conuulſionis igitur natura abundè explicata reſtat modo
cauſam afferre, cur in latere oppoſito ſectioni conuulſio fiat, non autem in affecto. Nam
B etiamſi in hac ſententia id paralyſi tribuiſſe Hipp. videatur, conuulſioni idem conuenire, &
quotidiana experientia demonſtrat, & ipſemet Hipp. teſtatus eſt ſect. 3. lib. Coac. Prænot.
verſ. 109 vbi itâ legimus. Quibus tempora ſecantur, conuulſio ex contrarijs ſectioni partibus
oboritur. Res quippè omnium, quæ in arte contingunt, difficillima, & quæ doctiſſimos quoſ-
que viros vehementer exagitauit. Ego autem dum hanc materiam animo euoluerem, conſi-
derabam conuulſiones, ex capitis percuſſionibus contingentes, in oppoſitum fieri, è contrà
verò, quæ ex partium infrà caput exiſtentium læſione oriuntur, quotieſcunq. alteram tantum-
modo partem infeſtant, ſecundum læſæ partis rectitudinem excitari. Itâ Scamandro in La-
riſſa contigit, cuius hiſtoria lib. 5. epidem. verſ. 98. regiſtrata eſt, huic enim exuſtione in *Mar. n. 7.*
coxa à chirurgo perperam adminiſtrata, à qua ſphacelum contraxit, factæ ſunt conuulſiones
in eodem latere primum, deindè verò facta mali propagatione, in vtroquè, de eo enim itâ le-
C gimus, conuellebatur autem crus hoc vſque ad coſtas; & ad aliam partem indè conuulſio
quoque progrediebatur, itâ vt ſtatuendum ſit conuulſiones à partibus capite inferioribus ex-
citatas ſecundum rectitudinem fieri, in oppoſitum verò, quando à capite ortum ducunt.
Quibus experimentis permotus fortaſsè Hipp. lib. 6. Epidem. ſect. 2. verſ. 15. inquit. E dire-
cto & laterum, & hypocondriorum intentiones, & ſplenis eleuationes, & è naribus eruptio-
res, & aures è directo, horum plurima etiam ad oculos. Vtrum igitur omnia? aut, quæ qui-
dem ex infernis ſurſum è directo, qualia ſunt, quæ iuxtà maxillas, aut circa oculum, aut au-
rem, quæ verò ex ſupernis deorſum, non è directo? Atqui & anginoſi rubores, & laterum
dolores è directo. Aut etiam, quæ infrà hepar ſunt ex ſupernis diſtributa, velut in teſtes, ac
varices. Conſideranda ſunt hæc, quò & vndè, & propter quod. Hæc Hipp. ex quibus ap-
paret, Hipp. pro certo habuiſſe, omnes abſceſſus infernè ſurſum ſecundum rectitudinem fieri,
D ſupernè verò deorſum contingentes ambiguos habuiſſe, cum alios in directum, alios in op-
poſitum fieri, obſeruauerit. Huius autem varietatis cauſam ſubticuit, nobiſque eam diſqui-
rendam eo in loco reliquit. Quamuis in venarum diſtributionem huius effectus cauſam
fortaſsè retulerit. Libro enim de Oſſium natura venarum diſtributionem à capite deſcen-
dentem referens, tertium par à dextris in ſiniſtras, & à ſiniſtris in dextras procedere demon-
ſtrauit, & quoniam non omnia quatuor paria hoc modo in oppoſitum procedunt, hinc
factum eſt, vt non omnes abſceſſus ſupernè deorſum in oppoſitum fiant. De reali autem
harum venarum progreſſu, quem imaginarium exiſtimarunt poſteriores, teſtimonium ad-
hibuimus proprio loco in explicatione lib. de Natura humana verſ. 206. Cæterum ſicuti cau-
ſa huiuſce diuerſitatis circa eos abſceſſus, qui per venas contingunt, à præfata venarum pro-
ductione in oppoſitum dependet, itâ rationabile eſt à ſimili dependere eos, qui per neruos
procedunt, & quia hæc non conſpicitur oculis, aſſerendum eſt in ijs latere partibus, in quibus
neruorum productio ſenſum penitus effugit, quæ nullibi eſſe poteſt, quam in cerebro, vbi ar-
terias in neruos tranſmutari paulò ſuprà demonſtrauimus, quo in loco dicebamus, arterias
magnitudine quidem exiguas, numero tamen copioſiſſimas partim per cerebri ſubſtantiam
diſſeminatas, partim in ipſius cerebri ventriculis complexas in neruorum fibras poſt longos
giros, labyrinthoſque multiplices tandem tranſmutari, quæ medullaris ſubſtantiæ cerebri
intermedio, membraniſq. eiuſdem circumſepientibus neruoſum corpus conſtituunt. Hæc
omnia igitur ea naturæ lege producta eſſe aſſerendum eſt, vt quę per partem cerebri dextram

diuagan-

diuagantur arteriæ, in ſiniſtram medullæ ſpinalis partē deſinant, è contrà verò dextram ſpi-
nalis medullæ partem conſtituant illæ, quæ per ſiniſtram cerebri diſſeminantur, ex quo eue-
nit, vt affecto in parte dextra cerebro, partes ſiniſtræ, quæ à neruis ſpinalis medullæ motum
ſuſcipiunt, conulſione tenentur, eo quod earum principium affectum eſt, & ſic de oppoſitis
oppoſito modo. E contrà verò, ſi conuulſionem à neruo aliquo ſpinalis medullæ læſo oriri
contingat, conuulſio eandem partem occupat, non oppoſitam, quia omnes nerui eiuſdem la-
teris eandem ſeruant rectitudinem, nec transfunduntur in oppoſitum. Hanc verò vaſorum
tranſpoſitionem in cerebro ab altero in alterum latus, ſicuti oculis percipere denegatum eſt,
quia venæ per cerebrum diffuſæ penitus latent, ob rationem ſuperius aſſignatam, ità ſummo
artificio factam eſſe dicendum eſt. Nam cum ſæpè contingat, cerebrum ipſum ſecundum
medietatem tantummodo apoplecticum fieri, affectio, quæ propriè paralyſis, & emiplegia à
poſterioribus appellata eſt, per quam homo iuxtà totius corporis medietatem ſenſu, & motu
priuatur, niſi præfata vaſorum tranſpoſitio fieret, partes omnes, tam interiores, quam exterio-
res eiuſdem lateris ocioſæ, & veluti demortuæ permanerent, & hoc pacto hepar, v.g. quod à
dextris neruos recipit, facta in dextra parte reſolutione ſanguificare deſiſteret (quando nulla
actio toti corpori inſeruiens, abſque concurſu trium principalium facultatum fieri poteſt) &
ſic de reliquis membris totius gubernationi inſeruientibus, vndè hominem taliter affectum
ſtatim interire, neceſſe eſſet. Summus artifex ergò, vt huic incommodo proſpiceret, internis
viſceribus communi vſui famulantibus duplex neruorum genus impartitus eſt, alterũ quidem
per neruum ſexti paris à cerebro procedentis, alterum per eos, qui à ſpinali medulla exo-
riuntur, præfatamq. vaſorum tranſpoſitionem conſtruxit, nè ambo neruorum genera ab eo-
dem latere originem haberent. Nam cum nerui à cerebro immediatè prodeuntes per mem-
bra eiuſdem lateris diſtribuantur, qui verò à ſpinali medulla originem habent, exortum in ce-
rebro in oppoſito latere habeant, adueniente læſione medietati cerebri, per quam emiplegia
excitetur; partes interiores communi vſui inſeruientes, nunquam naturali ſpiritu omninò pri-
uantur, quia deficiente eo, qui per diſtributionem nerui ſexti paris à cerebro ei cconceſſus eſt,
remanet ille, qui à neruis medullæ ſpinalis procedit, vndè homo taliter affectus diù viuere
poteſt. Ex dictis igitur manifeſtum eſſe arbitror, quid ſit conuulſio, vndè oriatur, & qua ra-
tione vulnerata parte dextra capitis, ſiniſtræ conuellantur, dextræ autem ſiniſtra parte affecta.
Reſtat modò, videre quomodo ab eadem cauſa ægri impotentes fiant, vt ait, Hipp. in textu,
quandoquidem cætera ſatis manifeſta ſunt, & ab interpretibus explicata. Per impotentiam,
quam hoc in loco ἀκρατέαν, vocat Hipp. eam abſque dubiò intelligit, per quam partes motu,
vel etiam ſenſu priuãtur, quæ à poſterioribus paralyſis dicta eſt, & ab Hipp. propriori vocabu-
lo modo paraplegia, modò vniuerſali nomine apoplexia alicuius partis corporis appellatur.
Hoc enim ſymptoma vulneribus capitis læthalibus ſuperuenire ipſemet teſtatus eſt lib. de
Mar.n.27. vulneribus cap. verſ. 314. ſunt autem (inquit) & qui apoplectici fiunt, & ſic pereunt, & libro
Coac. Prænot. ſect. 3. verſ. 209. ait. Quibus cerebrum vulneratur, febris plerunquè, ac bilis
vomitus accedit, & corporis apoplexia. Quam ſententiam clarius expreſſit, & quid per cor-
poris apoplexiam intelligendum ſit, manifeſtè indicauit lib. 1. de Morbis verſ. 66. vbi inquit.
Si cerebrum vulneratum fuerit, febrem neceſſe eſt, ſuperuenire, & bilis vomitum, & aliquam
partem corporis apoplecticam fieri, ac perire, ex quibus locis clarè patet, per impotentiam
Mar.n.3. hoc in loco partis cuiuſdam reſolutionem intellexiſſe, cuius generationis modum explicare
oportet. Tribus modis capitis vulneribus apoplecticos affectus ſuperuenire inuenio. Primò
quidem, quando cerebrum ex vehementi percuſſione concutitur, & de hoc libro citato de
Morbis ità legimus, & ſi cerebrum concuſſum fuerit, & laborauerit, eum, qui percuſſus eſt,
neceſſe eſt, ſtatim mutum fieri, & nequè videre, neque audire, & ratio eſt, quia per concuſſio-
nem cerebri ſpiritus animales, indè procedentes, commoti ad læſam partem omnes concur-
runt, vndè à proprijs functionibus deſiſtere coguntur, donec quieſcant, & ad naturalem
diſpoſitionem reducantur, quod multis non longè poſt concuſſionem euenit, quibus ſcilicet
ventriculi cerebri illæſi penitus permanſerunt, nec ex concuſſione in ſeipſos conciderant, nam
eo caſu vera apoplexia, & indè neceſſaria mors ſuccedit. Secundo autem modo capitis vul-
neribus reſolutio ſuperuenit, quando cerebri ſubſtantia vulneratur, & de hoc modo intelli-
genda eſt præcitata ſententia libri Primi de morbis, in qua, in cerebro vulnerato aliquam

corporis

corporis partem neceſſario ſideratam fieri adnotatur, quo in loco aliquam particulam dixit Hipp. quia certò determinari non poteſt,quæ nam particula reſoluenda ſit,hac vel illa cerebri parte vulnerata, experientia quidem nobis indicauit reſolutionem ſemper in oppoſitum fieri, quemadmodum hoc in loco teſtatur Hipp. veruntamen modo brachium ſolum apoplecticum fieri cæteris particulis illæſis omninò permanentibus:quod menſibus elapſis obſeruatum eſt hic Romæ in Reuer. Patre Ordinis Prædicatorum, Monaſterij S.Sabinæ, qui in ſummitate capitis ab incidente gladio percuſſus vulnere ad cerebrum penetrante brachij oppoſiti ſenſum, & motum ſtatim amiſit, quod vndecim dierum ſpacio, quo vulneratus vixit,immobile ſemper fuit. Alijs crura reſoluta fuiſſe obſeruatum eſt: quemadmodum proprio nepoti ex ſorore contigiſſe mihi retulit, Admodum excellens D.Ludouicus de Monticulis, Sanctiſs. D. N. Papæ Pauli V. Chirurgus venerabilis, & ſumma fide dignus,quod etiam alij oculati teſtes mihi confirmarunt. Ille igitur cum in oculi ſiniſtri angulo vulneratus fuerit enſe acuto, qui vſquè ad caluariam poſteriorem penetrauit, crus dextrum tantummodo reſolutum eſt; & quamuis ex vulnere ſanatus fuerit,integra etiam remanente viſione,nihilominus cruris motum nunquam recuperauit. Idem militi cuidam contigiſſe ſede vacante ob mortem Papæ Gregorij XIII. ſanctæ memoriæ narrauit mihi D.Iubentius de Angelis vir & fide, & ſinceritate integerrimus, qui in ſecandis venis potiſſimum, nulli chyrurgo ſecundus eſt. Nam cum à plumbeo globo per ſclopetum traiecto illi cerebrum transfoſſum eſſet, crus vulneri oppoſitum reſolutum eſt, nec, à vulnere miraculo ſanatus, motum cruris recuperauit: vndè in poſterum claudus permanſit. Quorum quidem effectuum, & aliorum ſimilium, qui in dies contingunt, cum probabilis ratio,ſuppoſita communi, & recepta neruorum origine, & vſu, afferri non poſſit; quantum hæc ſuſpecta redditur, tantum Praxagoræ opinio à nobis ſuperius explicata confirmatur, hac enim recepta prædictorum effectuum ratio omnibus patet. Quia enim ſpiritus ex arterijs per cerebrum diſſeminatis in neruorum fibras continuato ductu feruntur; cerebri ſubſtantia diſſecta aliquas ex dictis arterijs incidi,neceſſe eſt. Quarè neruorum fibræ, quæ ab illis ſpiritus ſuſcipiunt, reſectis ductibus, ſpiritu animali neceſſario priuantur, vndè particulæ, quibus dictæ fibræ in neruum congeſtæ inſeruiunt,ſenſu, & motu neceſſario priuantur, non totum corpus, niſi ſectionem ad cerebri ventriculos peruenire contingat,quo caſu mors fortaſsè ſuperueniret prius,quam natura ſymptomatis poſſit diſtingui; & hic eſt ſecundus modus, quo capitis percuſſionibus affectiones apoplecticæ ſuperuenire ſolent. Qui quidem palam facit, quam vana ſit Galeni methodus, qua partem affectam inuenire profitetur, inſpecta neruorum origine, & proceſſu: lubricumque eſſe fundamentum ſuæ diſputationis,quo ſupponit,læſo cerebro.corpus totum priuari ſenſu, & motu, quod ſi alicui particulę tantummodo eueniat,læſionem in cerebro minimè eſſe, ſed in ſpinali medulla, aut neruo, qui parti affectæ implantetur,quando ex ſupradictis conſtat,non eſſe inconueniens, obſtructionem,ſiuè lęſionem eſſe in vaſis cerebrum percurrẽtibus, à quibus nerui originem habent, nullo modo, aut neruo, aut ſpinali medulla patiente. Tertio tandem modo ex capitis vulnere reſolutio euenit, quando cerebrum indè ſphacelatur, nam ſpiritus in ſphacelata parte corrupti ad proprias operationes inepti redduntur, vndè particulæ motũ & ſenſum, indè acceptum referentes,ijſdem priuari neceſſe eſt, & ad hunc reſolutionis modum etiam referri poteſt impotentia, de qua loquitur Hipp. in præſenti ſententia, quæ cum ad præſcriptas hiſtorias referatur,in quibus oſſa liuefacta tandem fuiſſe narratur, de illis Hipp. intellexiſſe rationabile eſt. Liuorem verò oſſis interni ſphaceli certiſſimum inditium eſſe,omnibus notum eſt, qui ſi ad cerebri ſubſtantiam perueniat,partem aliquam ſyderari neceſſe eſt, eadem ratione, quam in vulnerato cerebro attulimus, vel etiam totum, ſi ſphacelum plurimam cerebri partem occupare contingat, nam eo caſu apoplecticos ægros mori, rationi ſatis conſentaneum eſt.

Verſ. 384. Quibus oſſa fracta fuerint, his ſeptima die febres, &c. Mar.n.19.

Febres capite vulneratis, & ijs potiſſimum, quibus oſſa fracta ſunt, duplici de cauſa ſuperuenire ſolent, altera cæteris vulneribus communi ob materiæ affluxum,cuius gratia vlcus inflammatur, quam ipſemet Hipp. explicauit lib.4. de Morb. verſ.353. & quia quò maius fuerit vulnus, eò maior copia humoris influit, hinc fit, vt aliquando citius inflammentur,& citius oriatur febris, & de hac febre loquitur Hipp. in hac ſententia, dum ſtatuit, oſſium fracturis, Mar.n.22.

febres

febres die ſeptima ad ſummum ſuperuenire, ità vt niſi intrà hoc tempus ſuperueniãt, in poſterum febris nulla habenda ſit ſuſpicio, quia eo tempore fluxio ceſſare conſueuit, & quia æſtate humores facilius fluunt, & incaleſcunt, ideò hoc tempore citius febres ſuperuenire nos admonet Hipp. non hoc in loco tantummodo, ſed etiam lib. de vulneribus capitis. Succedunt altera ratione febres oſſium fracturis, ob ſaniem intrà caluariam retentam, & putreſcentem,
Mar.n.27. de qua loquens Hipp. lib. de Vulneribus capitis verſ. 300. teſtatur, febrẽ in his caſibus ſuperuenire in hyeme, vt plurimum ante decimumquartum diem, in æſtate verò ſeptimo tranſacto, quorum temporum diuerſitas à materiæ diuerſitate dependet, & à diuerſitate loci, in quo putreſcit, in primo enim caſu materia eſt à prædominio ſanguis à proximis partibus confluens, qui in carnoſis partibus putreſcens inflammationem parit, vndè ſtatim febris inſurgit. In ſecundo verò etiamſi eadem ſit materia ſanguis inquam putreſcens intrà caluariam, quia tamen exiguus eſt, & in loco frigidiori concluſus, non ita citò inflammatur, quemadmodum in carnoſis partibus. Quæ quidem loci diuerſitas eſt cauſa, vt febris in priori caſu ſuperueniens mala ſit quidem, quia ſatius eſſet, eum, qui vulnus accipit, nec febrire, nec inflammationem ei accedere, at in ſecundo caſu omninò læthale eſt, quod loco citato nobis ſignificauit Hipp.
Mar.n.26. his verbis. Quicunquè ex vulneribus in capite moriturus eſt, & fieri non poteſt, vt ſanus fiat, ac ſeruetur, ex his ſignis dignotionem morituri facere oportet, & quod futurum eſt prædicere,
Mar.n.27. patitur enim hæc. Quum quis os fractum, aut ruptum, aut contuſum, aut quocunq. modo fractum intelligens, per errorem deliquerit, & nequè raſerit, nequè perforauerit, velut os non opus habeat, & velut os ſanum exiſtat, antè decimumquartum diem febris corripiet, vt plurimum in hyeme, in æſtate verò poſt ſeptimum diem febris corripit, & poſtquam hoc factum fuerit, vlcus colorem amittit, &c. Quæ quidem intelligenda ſunt de febre ſuperueniente, non ex humorum affectu, ſed ex ſanguine intrà caluariam putreſcente aut ſanie reſudante, qui ſanguis à Medico per abraſionem, aut perforationẽ oſſis ſubtrahẽdus erat, antèquam putreſceret, & inflammationem in cerebri meningibus excitaret, nam ea ſuperueniente caſus ferè deſperatus redditur. Cum igitur præſcripti caſus ſuperuenientis febris adeò inter ſe differant periculo, & euentu, eos diſtinguere neceſſe eſt: cuius gratia nihil aptius inueniri poteſt, quam obſeruatio temporis, quo febris ſuperuenit, ſi enim à principio, aut paulò poſt, vel omninò antè ſeptimam diem contingat, ſignum eſt, hanc ab inflammatione vulneris dependere, non à materia intrà caluariam putreſcente. Quæ omnia reſpiciens Hipp. lib. 2. Prædi-
Mar.n.22. ctionum verſ. 298. hæc protulit, optimum quidem igitur eſt, nequè febrire eum, qui vulnus in capite habeat, neque ſanguinem ipſi erupiſſe, neque inflammationem, neque ſimul aliquem dolorem acceſſiſſe, ſi verò quid horum apparuerit, ſecuriſſimum eſt, vt in principio fiat, & modico tempore permaneat. His igitur hunc in modum explicatis patet, fruſtra hoc in loco laborare eos, qui præcitata loca de tempore, quo febris vulneribus capitis ſuperuenire ſolet; ſimul conciliare nitentes, inquiunt; hoc in loco Hipp. loquutũ eſſe de Fracturis puerorum, libro autem de Vulneribus capitis adultorum vulnera pertractaſſe. Non animaduertentes hac diſtinctione ſummum præceptorem taxari, quippè qui lib. de Vulneribus capitis, vbi ex profeſſo hæc materia pertractatur, non diſtinxerit hæc tempora ratione ætatis (ſi re vera diſtinguenda fuiſſent) quemadmodum ratione temporis anni ab eo factum eſſe apparet.

Sectio II. Libri VII. Epidemiorum.

Mar.n.23. *Verſ. 11. Circà decimumquartum magni citrà ſigna ſedati ſunt.*

Notat Hipp. abſceſſus ad aures, huic mulieri factos eſſe, qui cum magni eſſent, derepentè euanuerunt ſine ſignis, ità vt meritò recidiuam paſſa ſit, ex qua tandem obierit. Quò enim, huiuſmodi parotidibus diſparentibus res ægroto fœliciter ſuccedant, cum aliquo ſigno id fieri neceſſe eſt. Signa verò huiuſmodi recenſet Hipp. 1. Epidem ſect. 2. verſ. 197. dum inquit. Tubercula iuxtà aures in febribus, cum dolore oborta, febre iudicatorio modo deficiente quibuſdam nequè ſedantur (hoc eſt per inſenſibilem reſolutionem diſcutiuntur) nequè ſuppurantur: hæc bilioſum alui profluuium, aut dyſenteria, aut craſſarum vrinarum ſubſidentia ſoluit. Quum igitur parotides, & magnitudine inſignes huic mulieri diſparuerint, ſinè vllo prædictorum ſigno, meritò interijt. Nam etiamſi egeſtiones habuerit multas, hæ non

potuere

potuere illi ſalutares eſſe, quia non critico modo abſceſſibus diſſipatis ſuperuenerunt, ſed à principio morbi per totum morbum perſeuerarunt. Præterea malè olebant, quod corruptionem non concoctionem atteſtabantur.

Verſ. 30. Balneum proderat, & illitio ex aceto. Mar.n.23.

Balneum propter exãthemata illa pruriginoſa adminiſtratum eſt, rarefacit enim balneum, & humorum attemperat acrimoniam; quæ duo ab hoc ſymptomate indicantur, quatenus exãthematum exitus procurandus eſt. Poſtquam verò hæc perfectè eruperunt, & acrimonia remiſſa eſt, pro integra earum curatione exiccantia medicamenta admouenda ſunt, cuius gratia illitio ex aceto ab Hipp. adminiſtrata eſt. Nam & lib. de Humidorum vſu, acetum ad hos affectus cutaneos curandos ipſemet celebrauit.

Verſ. 40. Oneſianacti circa autumnum lippitudo, poſtea verò febris, &c. Mar.n.4.

Hiſtoriam Oneſionactis diligenter explicauit Valeſius, morbi eſſentiam deſcribens, & curationis adeò ingenioſæ rationem ſubnectens, in hoc tamen à tanto viro diſſentire cogor, quia dum rationem adducens, cur Hipp. qui tam facilè vinum in alijs caſibus admittere ſolitus fuit, huic interdixerit, hoc factum eſſe ait, nè cum ſuccorum multitudine vini potio inflammationis cuiuſpiam fieret cauſa, idque Hipp. doctrinæ non admodum conueniens eſſe videtur, cum conſtet, etiam valdè repletis, vinum ab eo non denegari imò eodem tãquam opportuno præſidio pro plenitudine tollenda vſus eſt in morbo craſſarum venarum lib. de Intern. Mar.n.19. affect. verſ. 430. ea quantitate, vt æger inebrietur, nam eo potu mediante ſanguis è naribus in maxima fluit copia, qui ægrotantem liberat. Quarè ego potius dicerem, vinum huic ægrotanti interdictum fuiſſe à principio, quando ſcilicet ex foro domum aſportatus eſt, ex apoplectico melancolicus effectus, nam veriſimile eſt, tunc primum ad medicum confugiſſe, cum antè morbum ob paruitatem negligeret. Quià ergò ab eo tempore melancolicus erat, hac ratione vinum ipſi denegatum fuit. Nulla eſt enim affectio, in qua vinum Hipp. magis ſuſpectum fuerit, quam vbi mentis adeſt læſio, vndè lib. de Affect. verſ. 96. dicebat. Vinum autem Mar.n.10. non conuenit, mente motis, neque in hoc morbo, neque in quibuſuis alijs, hac ratione in morbo (vt ipſe appellat) cura difficili lib. 2. de Morbis ſect. 3. verſ. 338. qui nihil aliud eſt, quam melancolia exſepto tranſuerſo, vinum prohibet, aut vix aquoſum concedit. Imò in huiuſmodi affectibus melancolicis adeò ſuſpectum vinum habuit, vt lib. de Inſomnijs, vbi ex aſtris fugatis per ſomnum viſis futura inſania timetur, in præſeruatione à vino abſtinendum iubet. Quum ergò Oneſionactes in melancoliam incidiſſet, & inſaniæ periculum immineret, vini potu interdicto, aquam exhibuit.

Verſ. 78. Ad vlcera in ore ſorbitio lenticulæ commoda erat. Mar.n.26.

Valeſius totam curationem Cleoco factam tanquam rationabilem commendauit, lentis ſorbitione excepta, hanc enim melancolia vigente, quæ in hoc ægrotante manifeſtè apparebat, inutilem cenſuit. Cæterum non concedam Valeſio Hipp. ſorbitionem hanc Cleoco exhibuiſſe in gratiam alimenti, quo caſu improbanda eſſet, ſed ea vſum fuiſſe loco medicamenti pro vlceribus oris colluendis, tuncque ea vti cæptum eſſe, intelligendum eſt, poſtquam tubercula oris (ad quę pharmacum ex manna thuris tanquam concoctorium remedium adhibitum eſt) in vlcera fuere conuerſa. Ad quæ ſorbitionem ex lenticula rationabile medicamentum eſſe, facilè demonſtrari poteſt, eſt enim cum leui adſtrictione, & exiccatione abſtergens, vt omnibus conceditur, quæ quidem tria pro curandis vlceribus neceſſaria exiſtunt, & ideò ad colluenda oris vteri vlcera hoc eodem medicamento vſus eſt 1. Morb. mul. ſect. 4. verſ. 356. & 358. Quia verò medicamentum craſſitudinem quandam obtinet (cuius gratia Mar.n.127. ſorbitionem, non ſimplex decoctum eligit) facilius adhæret, & pituitam à capite deſcendentem ab vlceribus detergit. Præterea dicendi modus, quo vtitur Hipp. hoc idem nobis perſuadet, non enim inquit ſimpliciter, ſorbitionem ex lenticula morbo commodam fuiſſe, ſed particulatim ad vlcera in ore.

Verſ. 89. Euxeni vxorem ex fomentis, vt videbatur, &c. Mar.n.27.

Dubitat Valeſius textum in præſenti hiſtoria defectuoſum eſſe, neſciens his verbis ſenſum idoneum, & perfectum adaptare. Cæterum ſi verbum incaluit his addatur, quod ex ſequentibus neceſſariò infertur, nihil defectuoſum inuenio. Mulier enim iſta cum foueretur aliqua alia occaſione, fortè ob aliquod vteri vitium, alioqui bene valens, ex fotu excalefacta eſt, ad-

ueniente febre: cum ipſa exiſtimaret ex fœtu, vt ſolet, calorem ſimplicem aduenifſe, non febrem, & cum caloris refrigerationem expectaret, non refrigerata eſt vllo tempore, imò calor ad veſperam increſcebat. Indèquè febris typum contraxit, quem Hipp. deſcribit in textu. His igitur hunc in modum receptis ad hiſtoriæ perfectionẽ nihil deſideratur. Inquit enim, Euxeni vxor ex calidis fomentis incaluiſſe videbatur ipſi, aut aſtantibus, calores verò nullo tempore relinquebant, vt ſperabatur, magis autem ad veſperam augeſcebant, & quæ ſequuntur in textu, adeò manifeſta, vt noſtra induſtria non egeant.

Mar.n.29. *Verſ. 119. Plateæ filio, vbi mortuus eſſet, ſutura capitis.*

Arefactum fuiſſe huic puerulo cerebrum, & ferè conſumptum exiſtimarem, idque non per materiæ calidæ, & ſiccæ affluxũ, quia id abſque dolore, & delirio etiam fortaſsè euenire non poterat, ſed à tabifico quodam morbo, quem ſiccam intemperiem quis appellaret, quæ dum in cerebri ſubſtantiam ageret, eius humorem exiccando, vapor quidam ſalſus eleuabatur, qui pruritus cauſa erat. Hanc cerebri conſumptionem ſenes quamplurimi incurrunt, propter quam in ſincipite calui fiunt, quia os cerebro conſumpto non irrigatur quemadmodum antea, vndè pili alimento deſtituti decidunt, quod quidem huic puero non contigit, cui cum ſincipitis os molle eſſet, deficiente cerebri fulcimento depreſſum eſt, & potiſſimum iuxtà ſuturã. Ab eadem cerebri arefactione teſtes graciles factos eſſe, ſatis rationabile eſt, nam quia hi à materia ſeminali pro maiori parte nutriuntur, cuius pars maximè à capite ortum ducit, & à cerebro ipſo, vt ipſemet Hipp. lib. de Genitura teſtatur, cerebro conſumpto hanc materiam deficere, neceſſe eſt, vndè teſtes nutrimento deſtituti graciles facti ſunt. Quamuis enim ſemen in pueris non generetur, qui ad generationem concurrat, non ob id negandum, tantum eius produci, quantum pro nutritione earum partium ſufficiat, quæ eo ipſo aluntur.

Mar.n.30. *Verſ. 131. Quibuſdam capitis dolor vehemens cum calore, &c.*

Præſentis ſententiæ verba ex græco cõtextu fideliter, & ferè ad verbum trãſlata hunc ſenſum recipiunt. Quibus capitis dolor vehemens cum calore, quibus quidem ad dimidiã capitis partẽ (conuertitur) & humor per nares fluit tenuis, aut coctus; aut ad aures & ad fauces à capite ſecurius. Quibus verò hæc ſicca (non ſecurũ) at ſphacelus grauis periculum infert. Si verò accedat anxioſius, aut bilioſus vomitus, aut ſtupor oculorũ, aut aphonia; aut raro loquitur, aut delirium quoddam, mortalia hæc ſunt, & conuulſoria, ex quibus colligimus dolores capitis vehementes cum caliditate, hoc eſt cum febre, quinque exitus habere conſueuiſſe. Primum ad ſalutem perfectam, & firmam, idquè quando per nares, aut per aures humor excernitur, ſiuè hic ſit tenuis, velut aqua, ſiuè concoctus vt pus, ab his enim vehemẽtis doloris capitis ſolutionem expectabat 6. Aphor. 10. hoc autem in loco addidit, ſiuè ad fauces, quod ab eodem obſeruatum eſſe, credendum eſt. Secundum exitum habet ad ſecuritatem, non ad integram ſanitatem, quando dolor ad dimidiam capitis partem cõuertitur, & in vocatam hemicraniam tranſit. Tertium habet ancipitem, morbo adhuc dubio permanente, quando dolor in eodem ſtatu permanens adhuc perſeuerat. Quartum exitum habet periculoſum, quando ſphaceliſmus ſuccedit vehemens. Nam & lib. 2. de Morb. capitis ſphaceliſmum morbum quidem grauiſſimum eſſe inſinuatur, non tamen adeò deſperatum, quin aliquos ſeruari cõcedat, quam quidem ſententiam inter aphoriſmos compendiosè tranſlatam, legimus hunc in modum. Quibuſcunq. corruptum eſt cerebrum, in tribus diebus pereunt, ſi verò has effugerint, ſani fiunt. Quintum denique habere ſolent exitum ad deſperationem, cum nullus indè ſeruetur, ſi affuerit anxioſus, aut bilioſus vomitus, & reliqua in textu relata: quæ tantam capitis affectionem præſupponunt, vt ventriculus in conſenſum trahatur.

Mar.n.31. *Verſ. 148. Quibus calores multi quandoq. ſedantur, &c.*

Huius ſententiæ hunc eſſe verum ſenſum exiſtimo. Quotieſcunq. iudicatis morbis calores quidam permanent multi, hoc eſt aliàs, atque aliàs frequenter inuadentes, hi ceſſant non per ſudorem vniuerſalem, vt in febribus contingit, ſed ſi circà ceruicem, aut ſub alis erumpat, & ratio eſt, quia cum præfati calores ab humorum reliquijs ſimplici alteratione incaleſcentibus ortum ducant, eos ventilari ſufficit, quo ad naturalem temperiem reducantur; cuius ventilationis ſignum erit ſudor circa ceruicem, & ad alas, vbi venæ adſunt maiores, ex quarum tranſpiratione totum corpus refrigeratur, cubiculi calidioris inſtar, qui apertis feneſtris refrigeratur.

Verſ. 163. Subpurgandi ſunt ventres in morbis, vbi purganda, &c. Mar.n.32.

Hæc ſententia, quæ & ſuperius lib. 5. repetita eſt, doctrinam confirmat aphoriſmi. Concocta medicari, & mouere, quamuis in aphoriſmo loquatur tantummodo de ea purgatione, quæ fit per inferiora, vt ſuo loco demonſtrabitur, hic verò ſuperiorem etiam adnectat. Indicans quo tempore vtraque euacuatio facienda ſit, particularis acceſſionis reſpectu habito. Docetquè per inferiora purgandum eſſe, cùm iam acceſſio remiſerit, aut quieuerit, ſupernè verò in ipſamet inuaſione, idque à ſpontina humoris inclinatione deducit, quæ omnia oratione adeò aperta ſunt tradita, vt in ea declaranda tempus conterere, non ſit opus. Quæ autem ſubiungit, & propterea in principijs purgandum non eſt, quoniam ſua ſpontè in his temporibus expurgantur, plurimum difficultatis in ſe continent, cum videatur purgationes à principio morborum damnare, quæ adeò familiares Hipp. fuere, quemadmodum in expoſitione citati aphoriſmi, concocta medicari, demonſtrabitur, vt aliò tempore purgationem facere non videatur auſus, præter quam in principio, & certè niſi verba alium ſenſum reciperent ab eo, quem prima fronte præſeferunt, hæc tanquam vitiata compungere ſatius eſſet, quod aſteriſcus Aldino codici appoſitus ſuadet, quã adeò euidentem in Hipp. doctrina contradictionem tolerare. Sed quia verba hæc iuxtà propriam, & veram ſignificationem accepta doctrinam continent vtiliſſimam, & noſtro Hipp. dignam, ea explicare ſatius eſt, quam abradere. Hoc igitur modo in græco exemplari leguntur, Δία τοῦτο δὲ μὴ ἐν ἀρχῇσι καθαίρειν, ὅτι ἀπὸ τῦ αὐτομάτε ἐν τοῖσι χρονίοισι τούτοισιν, ἢ χρονία ἐπικινδυνα, hoc eſt vt ego interpretor. Propterea in principijs purgandum eſt, quia ſua ſponte in his temporibus expurgantur, num in hæc tempora incidentia periculoſa? Quibus verbis purgationem circa initia morborum non prohibet Hipp. ſed tempus magis particulare prædictarum euacuationum præſcribit. Dixerat enim, purgationes per inferiora faciendas eſſe in remiſſione acceſſionis, per ſuperiora verò in ipſomet inſultu; & quia hæc tempora latitudinem habent, nos admonet, in eorum principijs id faciendum non eſſe: rationemque adducit, quia ſua ſpontè in prædictis temporibus expurgari ſolent, quarè nè ſimul cum motu naturæ contendamus, admonet, vt principium eorum temporum elabi permittamus, obſeruantes, an natura moueat, nec nè, principioque tranſacto, & natura non euacuante ad purgationem deueniendum erit, verbaque illa ſubiunxit, ἢ χρονια ἐπικινδυνα, indicans malum eſſe, & periculoſum eo tempore euacuare, quo natura ipſa ſpontè mouet. Hancque veram eſſe huius loci expoſitionem indicant ea verba, quia ſua ſponte in his expurgantur, quia ſi de principio morbi intelligeret, mala eſſet ratiocinatio, in principijs purgandum non eſt, quia eo tempore ſpontè expurgantur? imò, quia natura eo tempore id præſtare ſolet, ars ad naturæ imitationem purgationem inſtituere tunc docet, quod reſpiciens Auicennas dicere ſolitus fuit, ſi natura non mouet, moue tu hora motus eius.

Verſ. 190. Dolores capitis ex vtero ſedat caſtoreum. Mar.n.34.

Præſentis ſententiæ occaſione Valeſius, Galeni auctoritate permotus vterum à propria ſede non moueri in hyſtericis contendit, præfocationis cauſam referens in vapores ex vtero eleuatos à ſanguine menſtruo, aut à ſemine in eo retento. De hac autem re alibi differentes Hipp. ſententiam ſecuti vteri corpus, & aſcendere, & deſcendere aliquando in mulieribus, demonſtrauimus. Nam ſi Hipp. aliorumque experimentis credendum eſt, vterus ipſe ſenſu aſcendere percipitur, idque teſtatus eſt Hipp. lib. 2. Morb. mul. verſ. 33. quo in loco vteros in tumorem eleuatos ſub hepate deprehenſos manu infrà in locum ſuum detrudendos, & faſcia continendos eſſe iubet. Præterea, ſi in præfocationem vteri tunc maximè incurrunt mulieres (vt ipſemet Hipp. experientia edoctus teſtatur lib. 1. morborum mul. verſ. 194.) quum ieiunauerint, & laborauerint, alioqui benè ſe habentes, quomodo huius ſymptomatis cauſa in ſanguinis, aut ſeminis retentionem referri poteſt? Quà ratione autem vterus aſcendere dicatur, explicauimus lib. 2. Morb. mul. verſ. 29. Mar.n.19. Mar.n.17.

Verſ. 270. Cholericæ affectiones maximè æſtate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt. Hæ quandoq. malignæ, &c. Mar.n.40.

Hæc ſententia quotidie verificatur, & potiſſimum Romæ, vbi rarò non viget pituitoſus humor, cuius gratia febres pro maiori parte intermittentes incipiunt, quæ tandem in acutas, & malignas tranſeunt. Notat verò Hipp. id euenire in febribus illis, quæ cum horrore

inuadunt, & ratio adeſt euidens. Horror enim pituitoſæ materiæ copiam bilioſæ admixtam indicat, quæ circà primas acceſſiones mouetur quidem, verum ob naturalem frigiditatem non accenditur ad febrem, temporis verò progreſſu, & ipſa putreſcens febrem inducit longiorem, & quæ facilè in hæmitriteum tranſit, de cuius prauitate teſtimonium habemus ipſius Hipp. lib. 1. Epidemiorum. ſect. 3. verſ. 17. Hanc verò tranſmutationem quinta, aut ſeptima, atque etiam nona, fieri ait Hipp. aliquando tamen, vſque ad decimamquartam diem productam eſſe obſeruatum eſt, & ideò vſque ad illud tempus cauendum nobis eſſe iubet, nè error aliquis contingat, ex quo, ſi aliquid in peæfatis diebus moliri neceſſe ſit, periculum aſtantibus indicetur, nè remedio imputetur, quod in naturam morbi referendum eſſet. Huiuſmodi tranſmutationis periculum magis timendum in æſtate, quo tempore bilis maximè viget, à qua morbi acuti dependent. Horroreſque minus æſtiuis febribus conueniunt, quam aliorum temporum: vndè iuxtà aphor. 34. ſecundæ ſect. horrores in febribus maximè vereri oportet, ex hoc loco colligi poteſt, an in febribus intermittentibus numeros dierum acceperit Hipp. acceſſiones ipſas, an naturales dies, quia cum hic ſermo habeatur de febribus intermittentibus, quo nomine etiam tertianæ compræhenduntur, ſi per dies, acceſſiones acciperet (quemadmodum interpretatur Galenus) quatuordecim acceſſiones cauendæ eſſent, quæ in febre tertiana in diem vigeſimumſeptimum inciderent, quod Hipp. conſilio alienum eſſe apparet. Verum hunc interpretandi Hipp. modum alias reiecimus demonſtrantes eum, & nominibus, & dicendi modo vti, pro vt à vulgaribus hominibus vſurpantur.

Mar. n. 51. *Verſ. 428. Circà aures multis, qualia Satyri habent, &c.*

Satyros pingebant Galeno referente 2. in 6. Epidem. n. 14. oblongos apud aures exceſſus habentes, quarè cum dicat modo Hipp. ægrotantibus facta eſſe, qualia Satyri habent, intelligendum eſt, fuiſſe abſceſſus figuræ oblongæ, quæ à parotidibus communibus differunt, tum forma, & magnitudine, tum etiam quia ad ſuppurationem non deueniunt, quemadmodum parotides ſolent, vocanturque à vulgaribus *orecchioni*, & alibi etiam *goltoni*: ſuntque pueris familiares ſatis, eorum enim materia eſt pituitoſus humor in eam partem à capite deſcendens.

Mar. n. 52. *Verſ. 430. Timonactis filio ferè bimeſtri puſtulæ in cruribus, &c.*

Quæ huic puero apparuerunt exãthemata non exiſtimo fuiſſe de genere eorum, quæ à noſtris morbilli, ſiuè variolæ appellantur, quorum inuaſio adeò vulgaris facta eſt, vt nullus ab eis immunis permaneat; & qui ſemel ijs correptus eſt, in poſterum ab ijs ferè tutus eſt, & ratio quæ in hanc opinionem me impellit, eſt, quia ſine febre apparuiſſe conſtat, quod variolis, & morbilis non contingit, quos febris ſatis vehemens præcedere ſolet, etſi quis dixerit, febrẽ in hoc puero pręceſſiſſe, quæ poſt eorum apparitionem ceſſauerit; indè verò conuulſiones ſine febre ſucceſſiſſe, hoc etiam longè abſurdius eſt, quia quãdo poſt dictorum exanthematum apparitionem febris ceſſat, ceſſant etiam cętera omnia accidentia; cum ſint veluti criſis perfecta, vt non ſit veriſimile, febre ſublata, & variolis egreſſis, excitari conuulſiones. Quarè dicerem ego, exanthemata huic puero erupiſſe ſine febre omninò, ſolent enim pueris frequenter varia puſtularum genera fieri ſine febre, quæ à mulieribus proprijs nominibus pro regionum varietate denominari ſolent. Huius naturæ ſunt v.g. puſtulæ, quæ hic Romæ dicuntur *Valache*, aliæ *Moruiglioni ſaluatichi*, & ſic de cæteris inter ſe differentibus, tum magnitudine, tum colore, tum eruptionis modo, tempore, & alijs ſimilibus: quarum diuerſitas à materiæ diuerſitate dependet, quæ vnà cum ſeroſitate ad harum puſtularum generationem concurrit. Familiareſq. pueris ſunt maximè propter ſeroſitatem, & humiditatem, quæ in pueris abundat, cum raritate corporis, & expultricis robore. Cum igitur huiuſmodi puſtulæ puero eruperint ſine febre, & non longè poſtea (vt credere eſt) derepentè euanuerint, cum dicat Hipp. his autem ſedatis; earum materia ad caput tranſlata epilepticas conuulſiones excitare potuit, quæ puerulum è medio ſuſtulerunt. Nam materia recurrens adeò maligna euadit, vt omnes recurſus pernicioſos ſemper exiſtimauerit Hippocrates, quod ſæpius adnotauimus.

Mar. n. 52. *Verſ. 443. Prudens mortuus eſt tertia die à recidiua.*

Id tanquam rarum, & inuſitatum narrauit Hipp. quandoquidem, qui tabidi moriuntur (qualem hunc puerum ex ſuppuratione factum eſſe enarrata in textu palàm faciunt, etiamſi

eum

eum hydrope laboraſſe dixerit; non enim incompatibilia ſunt tabes, & hydrops; imò euidenter conſociabilia. Nam lib. 3. Epidemiorum ſect. 3. narratur, plurimos tabidos illius conſtitutionis hydrope etiam laboraſſe) erat ergò tabidus, quorum alij ſenſim moriuntur calore innato paulatim euaneſcente: & hi prudentes intereunt. Alij moriuntur exacerbata febre, qua continuò detinentur, vel acuta ſuperueniente, & hi cum delirio vitam finiunt, quod in citata conſtitutione obſeruauerat, de tabidorum enim exitu verba faciens inquit, deliri circà mortem, cum igitur huic ægrotanti febris acuta ſuperueniſſet, delirantem mori rationabile erat. Arefacto enim per tabem corpore, & humido ferè penitus conſumpto, dum febris acuta ſuperuenit, animalis ſpiritus temperies ad eum caliditatis, & ſiccitatis gradum permutatur, vt neceſſariò delirium conſequatur. Id verò huic puero non contigiſſe credendum eſt, quia cum hydrope ſimul laboraret, ad eam ſiccitatem perduci non potuit ſpiritus, vt delirium induceret.

Verſ. 447. Epicharmi filio accidit ex via, & potu cruditas. Mar.n.53.

Succi in ventriculo corrupti tanta prauitate aliquãdo participes fiunt, vt veneni facultates æmulentur. In hanc corruptionẽ cum incidiſſet Epicharmi filius, occaſione itineris, & potus vberioris, non eſt mirum, ſi tam citò mortuus ſit, inſtar eorum, qui ex veneno intereunt, quãuis mortem accelerauerit non parum balnei incongruus vſus, quod ſuccos in vẽtriculo corruptos attenuando, & diffundẽdo fuit cauſa, vt citius cor ipsũ peterent, quod & dolor pectoris, & ſopor primum, deindè delirium indicarunt. Scimus enim, hæc duo ſymptomata non minus affecto pulmone ſuperuenire, quam cerebro ipſo patiente, quamuis etiam dici poſſet, huiuſmodi ſuccos in ventriculo corruptos ad caput delatos prædicta ſymptomata intuliſſe, doloremq. pectoris ad ventriculum pertinuiſſe, non ad medium ventrem. Aliàs enim demonſtrauimus, calidos, & tenues ſuccos in ventriculo exiſtentes dolorem ad pectoris regionem inducere.

Verſ. 462. Halicarnaſſenſis, qui in domo Xanthippi diuerſabatur, &c. Mar.n.54.

Hic homo, cui & auris, & caput dolebat, à venæ ſectione adeò læſus eſt, vt cum delirio tandem obierit. Huius cauſam reddit Hipp. Non enim (inquit) facta eſt ſuppuratio, eo quod caput euacuatum ſit, & refrigeratum. Adnotauimus enim ſuperius ex eodem Hipp. hac eadem ſectione; in vehementioribus capitis doloribus, qualem hunc fuiſſe indicauit per illa verba, nõ mediocriter, vt res ęgroto benè cedat, neceſſe eſſe, vt humor excernatur per nares, aut per aures, tenuis (bile prædominante) aut maturus (ſanguine peccante, aut alio humore craſſiori) quarè cum hic ex bile non laboraret, quandoquidem hyeme ægrotaſſe narratur; ſed ex craſſiori humore, meritò excretio maturi humoris expectari debuerat, ſuppuratione igitur à venæ ſectione intercepta, lęthaliter læſus eſt æger. Quia verò non omnis euacuatio ſanguinis apta eſt caput refrigerare: ſed ea tantummodo, quæ copioſa eſt, & à parte proximiori celebratur v.g. à venis in capite exiſtentibus, dum huius rei cauſam adducit, nos tacitè de more admonet hoc exemplo, non quãlibet venæ ſectionem in propoſito caſu damnari. Sed copioſam tantummodo, & quæ in ſuperioribus partibus fit.

Verſ. 469. Anaxenor in Abderis, erat quidem ſplenicus. Mar.n.55.

Huic facto abſceſſu, ſi ſtatim ac ipſum recurrere animaduerſum eſt, datum fuiſſet pharmacum, quod longè poſt factum eſſe, inſinuatur per illa verba, priuſquam moreretur, ſubpurgatus eſt; fortaſſe, ægrotus morti eripi poterat. Color enim vitiatus maximam cachochimiam indicabat, quæ nullo alio præſidio melius tollitur, quam purgatione. Quod verò ad venæ ſectionem ſpectat, certè ſtante magna cachochimia non videtur ex vſu.

Verſ. 487. Pythonis filio in Pella febris ſtatim incœpit multa, &c. Mar.n.56.

Mirabitur quiſpiam, quomodo huic ægrotanti excretis biliosis cataphora ceſſauerit, & febris remiſerit, cum omnibus receptũ ſit Galeno credentibus, ſoporoſos affectus refrigerato humectatouè cerebro ſemper ortum habere, quorum neutrum bilis præſtare apta eſt. Verum mirari deſinet, ſi vini potati effectus perpenderit. Videmus enim ex potu copioſo vini, & potiſſimum meracioris ſomno profundiſſimo temulẽtos corripi, quum tamen vinum calidum ſit, & ſiccum. Fit enim ſopor, quotieſcunq. ſpirituum animalium motus ſiſtitur, aut torpeſcit: quod quidem euenit, non modo cum immodicè refrigerantur, ſed etiam cerebro repleto, repletur autem, & ab humoribus, & à ſolis vaporibus, qui ſi magis corpulentia (vt ità di-

Ii 2 cam)

cam) agant replendo, quam facu tate calefaciendo, aut exſiccando, hi ſemper quamuis à calidis, & ſiccis eleuentur, ſoporem inducunt, imò ſanguis in cerebro abundans modo ſoporem, modo vigilias inducit. Quotieſcunq. igitur vapores ab humoribus in partibus inferioribus exiſtentibus eleuantur in caput, vaporis naturam conſeruant, quæ in humido potius, quam in ſicco conſiſtit, perpetuò ſoporem inducunt, quia caput potius replent, quã exiccant, & calefaciunt. Verum ſi hi ad exhalationis naturam, quæ calida eſt, & ſicca, potius accedant, calefaciendo, & exiccando vigilias, & deliria pariunt. Quarè ſicuti in magno mundo, vbi terra copioſo humore perfuſa eſt, plus vaporis, quam exhalationis eleuatur: ità in microcoſmo, quando venter inferior humoribus repletus eſt, ſiuè calidi ſint, ſiuè frigidi, euaporante humidiori parte, cerebrum vaporibus repletur, qui copia magis, quam virtute agentes ſoporem inducunt. Nam præterquam quod nullus humor, etiam potentia ſicciſſimus, humido caret, qui vaporis generationi materiam præſtat, dum in ventre inferiori conſiſtit, in quo humidum naturaliter abundat: quemadmodum ipſemet Hipp. libro primo de Diæta verſ.
Mar.n.12. 163. adnotauit, vapores indè eleuatos humiditate participes eſſe neceſſe eſt, ità vt bilis in eo conſiſtens, dum vapores in caput dimittit, ſoporem, non vigilias inducat. Secus autem, ſi eadem in venis, aut alibi conſiſtens vapores ad caput tranſmittat, dum præter naturam incaleſcit, nam propter bilis facultatem calidam, & ſiccam, quæ ab ea eleuantur ad exhalationis naturam potius accedunt, quã vaporis, his adde etiam, quia vaporibus à venis eleuatis non adeò patet via, vt ſub forma vaporis, qui craſſior eſt, ad caput peruenire queant, quemadmodum exhalationibus, & hinc elucet ratio, cur multi in acceſſionum principijs ſomno profundo corripiantur, qui in vigore à vigilijs, & delirio premuntur, quia ſcilicet in principio vapores non ſunt humorum in venis putreſcentium, ſed humiditatis in inferna aluo ſtabulantis, etſi pars quædam à venoſo genere aſcendit, quia humores nondum putredinem, & calorem febrilem contraxerunt, ideò vaporis humidioris potius, quam exhalationis naturam ſapiunt. Hæc veritas ex libro primo prorreticorum confirmatur, quo in loco ſoporoſos à principio, tandem phreneticos fieri teſtatur Hipp. billioſi enim ſucci in partibus inferioribus exiſtentes primo euaporationes in caput dimittunt, quæ cerebrum replentes ſoporem inducunt: cui phrenitis ſuccedit, ijſdem billioſis ſuccis cerebrum petentibus. Hæc omnia ſi conſideraſſet Galenus, in illud abſurdum minimè incidiſſet, vt affirmaret, ſoporem, quo Hermocrates 3. Epidemiorum correptus eſt die vndecima; in affectione, quæ vt ipſe fatetur, tota ignea erat, ob inſignem refrigerationem cerebri contigiſſe ex imbecillitate, quam emorientium propriam fecerat paulò antè, cum conſtet, vſque ad vigeſimumſeptimum ſuperuixiſſe ſopore ſedato, febreque bis eo tempore intermedio ad infebricitationem redacta. Succi ergò omnes, ſiuè calidi ſint, ſiuè frigidi, cum in magna copia ventrem inferiorem obſident, ad caput euaporantes perpetuò ſoporem inducunt; quod huic puero contigit, ità vt ijſdem excretis ſopor ceſſauerit: febris tamen producta eſt vſque ad decimumquartum diem, eo quod excreti ſucci febris materia coniuncta non erant. Febris enim continua erat, & ex conſequenti ab humoribus in venis exiſtentibus oriebatur, fouebatur tamen etiam ab his ità, vt illis eductis, qui febrem conſtituebant, facilius à natura ſuperari potuerint.

Mar.n.57. *Verſ. 496. Eudemus ſplenem dolebat fortiter.*

In præſentis ægroti curatione illud adnotandum eſt, vinum pro potu nigrum albo præponi, quod in omnibus lienis affectibus ab eo obſeruatum inuenio. An quia vinum nigrum magis exiccat, quam album, vndè eo ſemper in diæta exiccanti vtitur Hipp. Lienoſique maximis ſcatent humiditatibus, quarum gratia exiccantia ſunt præferenda? An potius quia
Mar.n.38. tale vinum facit ad robur, vt idem Hipp. lib. de Affectionibus ſect. 2. verſ. 115. teſtatur, quo lienoſi egent, cum ſint imbecilles, & carnes admodum laxas habeant? Quomodocunque ſit, certum eſt tale ab Hipp. probari, & ideò temerè ſeſe gerere poſteriores videntur, qui contrà Præceptoris doctrinam in omnibus lienis affectibus album nigro præferunt. Vidè quæ adnotauimus lib. 4. de Morb. ſect. 1. verſ. 222.

De ratione

De ratione victus in morbis acutis.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Hic liber, ſiuè de ratione victus acutorum inſcribatur,vt omnia græca exemplaria perſuadent, ſiuè de ptiſana, vt multis perſuaſum eſt, ſiuè ad Gnidias ſententias, vt alij teſtati ſunt; doctrinam continet pulcherrimam, & vtiliſſimam. In eo enim Hipp. non modo rationem dietandi in morbis acutis diligenter explicauit,ſed etiam huius occaſione per modum exempli vtiliſſima præcepta circà curationem acutorum morborum nobis reliquit. Ad Hipp.Heraclidæ filium eum retulit Gal. cum tamen multa in eo depræhenderit, quorum verum ſenſum non aſſecutus, ea tanquam Hipp. indigna de more reiecit. Ego autem meherculè fateor maiorem vtilitatem ad praxim ex hoc libro percepiſſe, quam ex quouis alio Hipp. opere. Antonius Muſa Braſaolus Ferrarienſis in eo explicando elaborauit, verum quia Galeni comentario indiſſolubili modo adſtrictus fuit,huius doctrinæ vbertatem aſſequi non potuit. Valeſius etiam in eo comentaria, eaque vtiliſſima edidit, ſed in multis Galeni cenſuram recipiens verum ſenſum,& Hipp. doctrinæ conſentientem inuenire non fuit ſolicitus. Quod cum ſummo ſtudio ipſe procurauerim, quid noſtri labores præſtiterint, lectores videbunt.

Verſ. 10. Quod etiam paucis numero vſi ſunt medicamentis, &c. Mar.n.1.

In hoc pariter reprehenſione dignos eſſe Medicos Gnidios exiſtimauit Hipp. quia in morbis curandis paucis numero vſi ſunt medicamentis. Nam plurima ab ipſis relata, hoc eſt maior pars remediorum, quæ ipſi retulerunt, exceptis morbis acutis, ideſt exceptis quibuſdam, quæ ad morbos acutos tradiderunt; fuere tantummodo Pharmaca deorſum purgantia, & ſerum, & lac pro tempore, hoc eſt iuxtà anni temporis conditionem, (ſero enim in quolibet tempore anni antiquos vti nõ conſueuiſſe,alibi adnotauimus) quæ cum ad tollendos morbos non ſufficiant, ideò in hoc laudari non poſſunt.

Verſ. 32. Quum enim non peſtilentis morbi modus quis communis, &c. Mar.n.3.

Ex acutis morbis plures interire, quam ex alijs non acutis, experientia ipſa demonſtrat, non quidem, eo quod inter morbos non acutos non adſint etiam læthales, qualis eſt tabes, hydrops. Dyſenteria,& ſimilia: verum quia hi morbi etiamſi læthales ſint, non adeò frequenter inuadunt, quemadmodum acuti morbi, & ideò verum eſt dicere,ex acutis morbis plures interire, quam ex alijs omnibus,eam exceptionem appoſuit, niſi communis aliquis peſtilentis modus graſſatus fuerit, quia tunc vel plures morbi inuadunt ex eorum numero, qui raro contingere ſolent; quemadmodum euenit in peſtilenti conſtitutione lib.3. Epidem. regiſtrata: in qua plurimos ex tabe, & ex alui fluxibus diuturnis mortuos eſſe narratur, vel propter conſtitutionis prauitatẽ morbi non acuti,& ex propria natura ſalutares, pernitioſi,& læthales fiunt, eo enim caſu non erit inconueniens,ex non acutis morbis plures interire, quã ex acutis.

Verſ. 68. Quicunque igitur ptiſana in hijce morbis vtuntur, &c. Mar.n.5.

Inter cæteras ptiſanæ laudes hanc celebrat modo Hipp. quia tantum exactè nutrit,quantũ in acutis morbis expedit,ità vt quilibet continuò ea vti poſſit,abſque eo quod corpus vberius nutriatur, quã conueniat: vel minus, & ad inanitionem perducatur. In duobus enim delinquere ægros in dieta acutorum contingit. Primò ſi victus tenuior præſcribatur,quam conueniat; vndè aut medicus coactus ſit, in morbi vigore cibum augere, quo tempore imminuendus eſſet: aut æger ex virium imbecillitate periclitetur. Secundò verò,ſi plus alimenti offeratur, quam expediat, cuius gratia,nè calor ſuffocetur, aut morbus inualeſcat, aliqua cibatio dimittenda ſit, quæ quidem cibationum intermiſſio longè grauior eſt in morbis acutis, quam in diuturnis, ob febrem eos concomitantem; quæ ab inedia acrior, & vehementior redditur; quatenus humores per eam tenuiores redditi febrili calori aptiorem materiã ſupeditant, qua quidem ratione permotus Hipp.febriculoſũ fami inimicũ eſſe dicebat lib.6.Epid ſect.3.v.50. Prodici immodicam abſtinentiã reprehendens, vt taceam alia incõmoda, quæ ex inſolito ieiunio ægrotantes incurrere, argumentatione à ſanis ad ægros facta pluribus demonſtrabit inferius Hipp.hoc eodẽ lib.ſ.2.Hæc igitur incõmoda facilè effugit ptiſana:quia facilè deſcẽdit, debiliſſima eſt;vt non adſit periculũ,nè ex eius vſu æger plus nutriatur,quã cõueniat:vndè non erit coactus Medicus vllo tẽpore cibationẽ aliquã detrahere,niſi occaſione aſſumpti medica-

menti, aut infuſi per clyſterẽ id faciendum ſit, & hæc ſubiunxit Hipp. quia antiquis vſitatũ fuit prandium eo die prætermittere, quo pharmacum aſſumebatur, aut clyſteri purgatorio corpus euacuabatur, quod non ex hoc loco tantummodo colligitur, ſed ex cæteris Hipp. libris, in, quibus morborum curationes tractãtur, cũ enim multis in locis per ſingulas cibationes diæ- tam præſcribat, eo die, quo pharmacum exhibet, de prandio nullam mentionem facit; ſignum euidens, eos impranſos detinuiſſe, quod quidem abſquè ratione factum eſſe, aſſerendum non eſt, nè ſcilicet ab aſſumpto alimento purgatio interrumperetur, nam ab aſſumpto ali- mento perfecta purgatio interrumpitur, quæ per ſubſequentem inediam perficitur, quam- uis enim pharmacum à toto corpore humores educat, venter inferior tamen præ cæteris par- tibus magis euacuatur, etiam ſi progreſſu temporis totum corpus æqualiter inanitum red-
Mar.n.11. datur, vt aptiſſimo exemplo demonſtrat Hipp. lib.4. de Morb. verſ. 156. inanitus enim ven- ter à toto corpore humores trahit, quemadmodum à ventre totum corpus trahit alimentum. Quarè ſi à purgatione ſtatim cibus ingeratur, priuſquam inanitus ventertrahat à corpore, exacta euacuatio prohibetur, in qua purgationis perfectio conſiſtit, vndè noſtri in hoc delin- quunt, quia prandiũ in die purgationis exhibent, vt mirum non ſit, ſi perfecta purgatio admo- dum rarò ſequatur, etiam ſi communiter repetatur medicamentum non ſemel, ſed ſæpius, imò quam plures poſt purgationem grauius habent: quia cibus ventriculo adhùc languente, & imbuto pharmaco ingeſtus non concoquitur, ſed cruditatem parit, à qua ventriculus ma- ne ſequenti redditur grauior, quæ incommoda, vt deuitarent antiqui, in die purgationis vnica cibatione erant contenti, minus incommodum exiſtimantes ieiunium hoc, quam alimentum, quod minuat purgationem, aggrauetquè cruditatibus ventrẽ. Quod ſi aliquando, aut ratione morbi, aut ægrotantis virium incommodum aliquod ex hac inedia timerent, pharmaco pota- to ſorbitionem aliquam ſtatim exhibebant, ità enim Hipp. imperaſſe legimus inferius hoc
Mar.n.13. eodem lib. ſect. 2. verſ. 31. de pleuritide tractans, in qua inedia ſuſpecta eſt maximè, tùm ob vires, quas validas eſſe oportet ad excreandum, tùm etiam quia exiccatio, quam ieiunium parit, expuitioni non parum aduerſatur. Hunc vſum igitur dimittendi prandium reſpiciens Hipp. hoc in loco ait. Niſi ob medicamenti, aut clyſteris vſum intermittere opus ſit, clyſte- rem purgatorium intelligens, cui euacuationi eadem competit ratio, quæ purgationi per pharmacum. A quo quidem inſtituto recedere incipientes Medici poſteriores loco prandij iuſculum quibuſdam exhibere cœperunt, vt totalem inediam cauerent, & hic, ni fallor, ema- nauit vſus exhibẽdi iuſculum poſt purgationem, ſed noſtri iuſculi vſum retinentes indè horæ ſpatio interpoſito prandium duplicato errore præbent, & ſæpè in media purgatione, conſtat enim pleroſquè à prandio adhùc purgari, ſignum euidens tempore prandij purgationem ab- ſolutam non fuiſſe, error maximus, & qui à nullo diſſimulari poteſt.

Mar.n.5. *Verſ. 74. At verò copiam à principio dare non multam, nequè valdè craſſam, ſed quantum conſuetudinis cauſa, & nè multa vaſorum inanitio fiat.*

Hæc ſententiola valdè exagitauit interpretes, & ideò ab ipſis vario modo tranſlata eſt, & explicata, ego autem hæc ſupradictis connectens hoc pacto exponerem. Dixerat, ptiſanam bis etiam dari debere ijs, qui ob conſuetudinem ſemel tantummodo in die cibum per ſanitatem aſſumebant, nunc verò explicat, quomodo hæc additio fieri debeat. Iubet enim ſtatim à morbi principio ſeruandã eſſe conſuetudinem, eam ſemel tantummodo exhibendo, indè verò bis eam dari, ſi opus eſſe videatur; additione paulatim facta, ità, vt quum primo bis ea da- ri incipit, modica exhibeatur, & non admodum craſſa: indè verò, & quantitas, & craſſities augeatur; ea ſeruata moderatione, nè multam, & craſſam exhibentes à conſueta diæta re- cedamus nimis: aut in minima quantitate propinantes, ſtomacho inanitionem inducamus.

Mar.n.6. *Verſ. 76. Cæterum quo ad augmentum copiæ ſorbitionis.*

Ptiſanæ vſus in morbis acutis, de quibus hic ſermo habetur, eſſe debet non ſolum gratia alimenti, ſed etiam medicamenti, nam vt ſuprà dictum eſt, hæc non modo nutrit, ſed etiam humida eſt, lubrica, ſitim tollit, & alia præſtat, quæ ad medicamentum propriè ſpectant, ſi ergò conſideretur, vt medicamentum; quò morbus ſiccior eſt, eò copioſior exhibenda eſſet, verum quia hæc ſimul nutrit eo tempore in magna copia, dare eam non oportet, quid ergò agendum? In parua copia eam dare iubet Hipp. vt inutilis refectio vitetur, antè eius exhibi- tionem verò aliquid aliud humectans exhibet, nempè aut mulſam, aut vinum, aut quid ſimi- le, quod

le,quod morbo ſicco ſufficientem humectationem præſtet. Per ſiccum enim morbum intelligit Hipp. (vt optimè adnotauit Valeſius) non quemlibet morbum ſiccum,vt v.g. febrem ardentem, ſed eum, in quo æger nihil omninò expuit, quod in morbis, de quibus hic ſermo habetur, morbi principium vniuerſale atteſtatur. Indè verò ſubiungit, quæ citius, magiſquè madeſcunt,iudicationis denuntiant celeritatem, & ratio eſt, quia cum inter morbi tempora adſit quædam proportio,ſi principium,quo ſiccus eſt morbus,breue fuerit, & reliqua tempora breuia erunt, & hac ratione ſputum citò apparens breuem morbum ſignificat, quod 1. Aphor. 12. adnotatur, verum cur de his hoc loco ſermo habetur? vt ex his colligamus, aliquando diutius perſiſtendum cum exigua ptiſanæ copia, aliquando breuiori tempore,pro ratione celeritatis motus ipſius morbi.

Verſ. 85. Et quantò copioſior purgatio fuerit,tantò plus dare oportet. Mar.n.6.

Vt virtus fortior ſit ad expurgationem, ſorbitio augenda eſt, dum æger ſpuere incipit: tuncq. morbus ipſe minus prohibet alimentum, cum ex ſputi eductione iam remitti incipiat. Adde etiam,quia tunc nulla adeſt ſuſpicio, nè ex additione alimenti aliqua critica euacuatio perturbetur: quorum gratia in alijs morbis circà vigorem diætam attenuare cogimur. Talemquè victus rationem per ſorbitiones ſeruari iubet duobus etiam à iudicatione diebus, quibus tranſactis,ſorbitione quidem mane vtendum eſt, veſpere autem ad cibos tranſeundũ eſt, ex quibus patet,hoc in loco per criſim non intelligere Hipp. ſubitam mutationem ad ſalutem cum ſenſibili aliqua euacuatione, ſed ſimpliciter morbi ſolutionem paulatim mediante ſputorum excreatione procedentem. Nam huiuſmodi morbi raro per illam criſim terminantur,nunquam verò cum iam æger matura expuere incœpit.Cur autem in cœna potius, quam in prandio cibos dare incipiat, ratio poſita eſt in conſuetudine, cum enim antiqui per ſanitatem copioſiorem cœnam facerent,iure merito in gratiam conſuetudinis cœna augenda primum erat. Quarè noſtri contrarium facientes non ſunt reprehendendi: nam conſuetudo in contrarium permutata eſt pluribus in locis,vt prandium cœna copioſius fiat.

Verſ. 139. Maximè verò,& à potu abſtinendum eſt. Mar.n.10.

Hac voce maximè inſinuare videtur Hipp. maiorem noxam afferre potum in principio acceſſionis, quam ſorbitionem,quamuis in cæteris temporibus hæc illo ſit nocentior,cur autem potus in principio magis lædat, ratio poſita eſt in potus tenuitate, qua mediante facilius permeat, & quia etiam magis refrigerat, tenuitate ſtatim ad inflammatam partem peruenit, frigiditate verò caloris expanſionem prohibet,vndè elongatur paroxiſmus. Quarè ſi in principio acceſſionis aliquando aliquid dare cogimur,minus lædetur æger aliqua re ſolidiori, v.g. panis bucella madefacta exhibita,quam à potu.

Sectio II. Lib. De ratione victus Acutorum.

Verſ. 21. Si verò ſub ſepto tranſuerſo fuerit dolor, ad clauiculam, &c. Mar.n.12.

Non de omni lateris dolore vniuerſaliter hæc ſententia prolata eſt, vt Valeſius interpretatur,ſed de vera pleuritide,cuius præcepta quædam curatiua nobis proponuntur, occaſione eorum,quæ ſuprà dicta ſunt de ptiſana in morbis acutis exhibenda. Dixerat enim Hipp.Quin etiam ſi lateris dolor aſſiduus eſt,& ad calefactoria non remittit,& ſputum non prodit,ſed citrà coctionem valdè viſcoſum ſit,niſi ſoluerit quis dolorem, aut ventre mollito, aut vena ſecta,vtrum tandem horum conducet;ptiſanam autem ità habentibus dederit,cita mors talium continget.Quia ergò ſine doloris lenitione ptiſana dari non debet, ideò ad perfectam de victus ratione tractationem neceſſarium eſſe exiſtimauit,demonſtrare etiam, quomodo in pleuritide dolor ſedetur. Hoc igitur nunc aggreditur, & inquit, primum tentandum eſſe fomentis diſſoluere,ſubiungens,id in omni dolore lateris conuenire; à quibus niſi dolor ſedetur,ad alia duo præſidia dolorem ſedantia confugiendum eſſe, ad purgationem ſcilicet, & venæ ſectionem, quæ cum indiſtinctè non ſint adminiſtranda,dolore ad clauiculam pertingente,venam ſecari iubet, ſi verò ſub ſepto tranſuerſo fuerit dolor, aluum mollire oportet. Nequè enim nouum eſt, dolores pleuriticos ſub ſepto tranſuerſo aliquando conſiſtere, quid enim prohibet inflammatione latus, quod πλευρον Græci vocant, occupante; vndè pleuritidis nomen

men deſumptum eſt; morbificæ materiæ partem per carnoſas partes infernè diffuſam ſub ſe-
pto tranſuerſo ad lateris mollitudinem, & ad regionem hypocondriorum de ſe ſignificatio-
nem dolore mediante præbere? nihil certè: nam & ipſe Hipp. lib. 1. de Morbis ſect. 2. verſ.
Mar.n.23. 2 : o. de vera pleuritide ex profeſſo tractans inquit, & quandoquè locis infrà latus dolorem
exhibet, ſæpè verò, ſi ad infernas partes conuertatur, dolorem per venas diſtribuit; multum-
què, ac bilioſum æger mingit. Hanc verò partem clarius expreſſit libro de loc. in Hom. verſ.
Mar.n.24. 258. aſſerens, pleuriticorum dolores aliquando τὴν λαπάρην, locum Galeno interprete ab
infernis coſtis ad pubem vſquè, lateris mollitudinem vbiquè interpretatur Cornarius, & ad-
Mar.n.23. hùc diſtinctius partem hanc indicauit lib. 3. de Morbis verſ. 2 ; o. dum inquit, quod ſi ad dolo-
res in lateribus (loquitur enim de pleuritide) etiam hypocondria doleant, clyſterem adhi-
bere oportet, ex quibus luce meridiana clarius elucet, pleuriticorum dolores aliquando in
hypocondrijs, & partibus ſub ſepto tranſuerſo vigere, idquè euenire eſt rationabile, quando
materia morbifica naturali grauitate deorſum inclinat magis, quam ſurſum, quemadmodum,
& ipſemet Hipp. lib. 3. de Morb. teſtatus eſt. Hanc igitur humorum inclinationem attendens,
iuxtà vulgatum illud: Quò natura vrgit per loca conferentia ducere oportet, deorſum ten-
dente morbo, purgationem per inferiora proponit, venæ ſectionem verò, cum ſurſum potius
vergit. Hancq. diſtinctionem adeò neceſſariam duxit, vt qui contrario modo procedit, nihil
vtilitatis, ſed maximi detrimenti auctor eſſe poſſit. Nam ſicuti (vt ipſe Hipp. teſtatur) venæ
ſectio non tollit dolorem ad lateris mollitudinem pertingentem; ità purgatio inutilis eſt, cum
dolor partes ſuperiores occupat, & ad clauiculam ſe extendit. Dum enim humores ſurſum
tendentes, & qui facilè per ſuperiora purgari poſſunt, per purgationem infrà trahuntur, ſpu-
tum prohibetur, quo in ſuperna pleuritide nocentius excogitari non poteſt. Nam cum mate-
ria in thorace contenta à purgante medicamento non educatur, ſputum (inquit Hipp.) reten-
tum hærens in pulmone denſum ſpiritum facit, & non longè poſt æger ſuffocatus moritur,
cur autem dolore ad partes ſuperiores ſe extendente ſanguis mittendus ſit, purgatio verò fa-
cienda, ſi infrà ſeptum tranſuerſum deſcendat, ratio eſt in promptu. Quotieſcunque enim
pleuritis à plethoria dependet, & ab ea fouetur, dolor, & grauitas partes ſuperiores occupat;
quia ibi venæ adſunt, quæ cum venis per partem inflammatam diſſeminatis coniunguntur, vn-
dè repletis ijs, quæ in loco inflammationis conſiſtunt, ſanguiniſquè copiam capere nequeun-
tibus, ſuperiores his continuatas repleri, & extendi neceſſe eſt, vndè partes è regione ſitas
dolere, & grauari contingit. verum dicet quiſpiam, cur id in inflammationibus aliarum par-
tium non euenit? in quibus ea tantummodo loca dolere perſpicimus, vbi inflammatio con-
ſiſtit? Reſpondeo, id peculiare eſſe harum partium, lateris ſcilicet, quod cum membranoſum
Mar.n.23. ſit, & excarne, vt dicebat Hipp. lib. 1. de Morbis ſect. 2. verſ. 199. non adeò capax eſt humo-
rum copiæ quemadmodum carnoſæ partes; vndè influentibus in eo humoribus eius venæ
adeò replentur, vt earum extenſio vicinis partibus communicetur, vndè doloris dilatatio
contingit, quia igitur doloris extenſio ad ſuperiores partes plenitudinem ſupponit, quæ nul-
lo alio remedio facilius tollitur, quam venæ ſectione, ideò in hoc caſu ſanguinem mitti iubet
Hipp. Quum verò pleuritis à cachochimia dependet, dolor ſuperioribus iam dictis partibus
non communicatur; quia venæ non adeò replentur, vt earum diſtenſio ad ſuperiores venas
perueniat, imò ad inferiora vergens, partes ſub ſepto tranſuerſo exiſtentes infeſtat, quilibet
enim humor ſanguine excepto deorſum potius, quam ſurſum vergere ſolet, quia ſpiritibus
minus participat, quorum virtute humores in corpore, nec leuitatem, nec grauitatem habere
videntur, ſolus enim ſanguis grauitatis, aut leuitatis motu caret: quia à ſpiritibus, quos co-
pioſos obtinet, regitur, & moderatur, cæteri verò humores naturali grauitate deſcendunt
potius, quam aſcendunt: niſi aliqua concurrat cauſa, quæ eos extollat, & euehat ad ſuperio-
ra, aut per vapores lædant, vt bili euenire diximus aliàs, quæ in ventriculo exiſtens lateribus
dolorem facit. Quia igitur dolor ad hypocondria deſcendens pleuritidem à cachochimia
ortum habere indicat, cuius remedium eſt ipſa purgatio, ideò purgationem loco ſectionis ve-
næ probat Hipp. non hoc caſu tantummodo, ſed quotieſcunquè pleuritidem à cachochimia
Mar.n.22. dependere contingit, vndè lib. 3. de Morbis verſ. 284. de curatione pleuritidis tractans, hæc
ait, ſi æger bilioſus ſit natura, & non purgatus correptus fuerit à morbo, medicamento probè
bilem purgato, his enim concurrentibus cachochimiam vigere neceſſe eſt. Quum igitur Me-

dicinæ parens Hipp. hanc praxim longo experimento probatam, & ratione euidenti confirmatam nobis reliquerit,non ſatis mirari poſſum Galeni audaciam, qui eam peruertens tutius ſemper eſſe mittere ſanguinem,ſcribere fuerit auſus, ſed multo magis noſtri temporis Medicos,penès quos purgatio adeò familiaris eſt,vt eam prætermittere in nullo morbo, & in nullo ægrotante poſſint, ſæpiſsimè eam contrà Medicorum placita adhibentes: in pleuritide tamen ſola eam adeò formidant,vt nè leuiſſimum quidem medicamentum pleuritico propinare audeant. Nam re ipſa Galenus dolore ſub ſepto tranſuerſo exiſtente purgationem non improbauit,ſed illa protulit,vt nos admoneret,ea ſumma cautione vti oportere, ità, vt ſi aliqua in purgando difficultas nobis occurrat, ab ea abſtinentes ad venæ ſectionem confugiamus,vt potè tutiorem,etiam ſi non ità ſoluat dolorem (vt ait Hipp.) quemadmodum idonea purgatio faceret. Quotieſcunquè igitur magnum aliquod impedimentum non obſtat, tutò ad purgationem deueniendum eſt, circà quam non nulla alia ſunt conſideranda, & primo,hanc placidè adminiſtrandam eſſe,quod videtur inſinuaſſe Hipp.dum inquit:Aluum mollire oportet. Secundò non quolibet medicamento procurandam eſſe, ſed ijs, quæ huic affectui conuenire,ſunt experimento cognita, de quibus mentionem facit Hipp. inferius hoc eodem opere ſect. 4. verſ. 250. eaquè pleuritica medicamenta appellat. Inter quæ primum locum nunc tribuit medicamento ex peplio, & veratro nigro,aliquo ex aromatibus correcto, quod quidem etiam ſi forte, & validum nimis his temporibus habeatur, ego tamen placidum ſatis inueni, ſi in moderata quantitate exhibeatur. An verò æquè profit manna, & ſirupus viol. ſolutiuus, quibus aliquos vti,inuenio affirmare non auderem. Scio quidem,ab Hipp.medicamento hæc toto (vt inquiunt) cælo diſtare,nam tenues,& ſeroſos humores educunt,flatusq; (quemadmodum experientia nos docet) non leuiter commouent. Peplium verò, & helleborus craſſos, & exuſtos trahunt, & flatus (vt ait Hipp.) diſcutiunt. Prætereà hæc amara ſunt illa dulciſſima. An verò loco eorum medicamentorum, quæ in ſorbitionibus pleuriticis exhibet Hipp. manna vſurpari poſſit,non contendam ſi æger debilis ſit natura, & validius medicamentum tollerare non poſſit. Alioqui in helleboro Hipp. conſiderem magis,& in ſcamonio ſucco ptiſanæ,cum puluere aniſorum iniecto. Hæc verò longiori oratione protulimus, vt præceptoris curationem tueremur, quam ſi quis ſuſpectam habeat propter ſententiam illam quarta ſectione regiſtratam, vbi inquit Hipp. Quicunque ad ea, quæ inflammata ſunt, ſtatim ab initio ſoluere aggrediuntur,&c. eiuſdem ſententiæ commentarium Valeſij percurrat,vel ſaltem expoſitionem noſtram, in qua Valeſij ſententiam comprobauimus. Mar.n.52.

Verſ. 86. Et cœna multò minor exhibenda eſt,quam conſueuit,&c. Mar.n.17.

Huius ſententiæ explicationem inuenies infrà ſect. 4. verſ. 334.

Sectio III.

Verſ. 54. Cæterum cocta aqua mulſa aſpectu quidem multò, &c. Mar.n.27.

Manifeſtè patet hoc in loco Hipp. nullum inter coctam, & crudam mulſam facere diſcrimen,ſi ex melle optimo confecta ſit, quod ſi cruda magis flatuoſa eſt, quam cocta,mirum eſt quomodo id Hipp.adeò diligentem obſeruatorem latuerit,Galenus tamen crudam flatuoſiorem eſſe aſſeruit 5. Aph. 41. quod ſi experimento ipſi cognitum fuit, ei acquieſcendum eſt, ſi verò credidit,ea ratione flatuoſam eſſe crudam, quia in coctura ſpumam depoſuit,quæ pars mellis flatuoſa cenſetur: hoc habet difficultatem,cum multa ſint flatuoſa,quæ ſpumam non emittunt, & quamplura ſpumam copioſam producunt, quæ nullo modo flatuoſa deprehenduntur, ſed quando hoc etiam Galeno concedatur,non minus flatuoſa erit cocta, quam cruda; quando mel quantumuis coctum,ſemper ſpumam producit, adeò, vt totum in ſpumam conuerti poſſit,ſi diutius feruere permittatur.

Verſ. 68. Maximè autem hoc perpetiuntur hi, qui etiam aliàs,&c. Mar.n.28.

Præceptum in hac ſententia nobis traditum ſilentio prætereundum non eſt, quod à multis neglectum,dum ægrotanti ſuppetias ferre exiſtimant, ei mortem accelerant. Hoc autem eſt,valdè incidentia,& attenuantia cauenda eſſe in morbis pectoris, quando ægrotantes propter imbecillitatem expuere nequeunt. Nam materia ex prædictorum medicamentorum vſu, non ſolum viſcoſior reddita,difficilius expuitur, ſed etiam à lateribus vaſorum deterſa,in

earum

earum cauitatem delabens,ſuffocationem,via ſpiritibus intercepta,maiorem inducit, quam, dum aſperæ arteriæ lateribus adhæreret.

Mar.n.29. *Verſ. 91. Mulieribus autem omninò magis aduerſatur acetum,quam viris, dolores enim vteri inducit.*

Quia acetum neruoſis partibus inimicum eſt, ideò omnes homines lædere poteſt,maximè autem mulieribus infenſum eſt (vt ait Hipp.) quia præter neruoſas partes cum viris communes, vterum peculiariter habent, quibus eadem ratione acetum eſt inimicum, lædit autem neruoſa acetum,non ſubſtantia communiter, ſed vapore, qui cum tenuiſſimus ſit,craſſiora, quæquè penetrare poteſt,& quia acrimoniam habet non mediocrem, ideò has partes maximo ſenſu præditas laceſſere aptus eſt. Quandoquidem ſi acetum exterius vſurpatum conſideretur,propria ſubſtantia ad prædictas partes intrinſecus ſitas peruenire non poteſt, ſed per vapores tantummodo. Similiter aſſumptum interius,etſi ſubſtantia ventriculum, qui & ipſe neruoſus eſt,attingat,quia tàm varijs alterationibus aſſuetus eſt, ab aceto non multum læditur,imò plurimæ eius affectiones ab eodem curantur,vndè verſus.

Et potu, & fotu ſtomaco conducit acetum.

quia verò à ventriculo non diſcedit, priuſquam in eo concoctionem ſubierit, per quam penitus tranſmutatur,integris facultatibus ad reliquas partes peruenire non poteſt. Acetum ergò mediante vapore neruoſas partes infeſtat,quod ſignificare voluit Hipp.lib.de humidorum vſu;quo in loco eandem ſententiam repetens,inquit,mollit autem, & corpus, & multos alios locos,niſi odor offenderet ; & maximè mulieres ; per odorem enim vaporem accipit odoris ſubiectum, idquè præſtare ſupponitur, dum exterius admouetur, quando de huiuſmodi vſu tantummodò tractare in eo libro profitetur,eaſdem leſiones interius aſſumptum afferre,dum in ventriculo exiſtens vapores acres hùc,& illùc diffundit, quotidie obſeruatur in ijs, quibus acetum non eſt conuenieris; quemadmodum etiam in illis,in quorũ ventriculo cibi aceſcunt, nam communiter talibus caput dolet propter cerebri membranas, quæ ab acetoſo vapore pünguntur,idquè huius humoris adeò proprium eſt, vt rarò caput per conſenſum à ventriculo dolere inuenias ; quin acetoſa in eo conſiſtant ; & qui epilepticis motibus ſunt ſubiecti,à ſymptomate corripiuntur,cùm acetoſa in ventriculo peccant,id enim vomitiones ſubſequentes palàm faciunt,& egò obſeruaui quamplurimos podagricos ab eadem cauſa à doloribus corripi conſueuiſſe,liberatoſquè,aut ſaltẽ mitigatos eſſe,vbi acetoſa euomuiſſent. Taceo mulieres à varijs vteri ſymptomatibus conflictatas,quæ à vomitu acetoſorum è veſtigio liberantur. Acetum igitur,& quilibet ſuccus eius ſapore præditus,ſiuè exterius adhibeatur, ſiuè in ventriculo conſiſtat,neruoſas partes lædere aptus eſt, & quia per vapores id contingit, hinc euenit,illas particulas potiſſimum ab aceto offendi, quæ vaporibus recipiendis odorabilibus ſunt dicatæ,huius naturæ ſunt,& cerebrum,& vterus;quem ab odoribus inſigniter affici iam notum eſt, vt mirum non ſit,ſi mulieres propter vterum ab aceto lædantur magis, quam viri. Sed ſi hoc verum eſt, cur Hipp. tàm ſæpè aceto in mulieribus vtitur,etiam ab vteri affectibus vexatis, nam non modò exterius admotum vſurpauit, & ore exhibuit, ſed in vterum ipſum illud infundit collutionibus, & fotibus ex aceto paratis? vt ex libris de morbis mulierum apertiſſimè conſtat? Reſpondeo propter inſignes facultates, quas acetum habet incidendi, attenuandi,exiccandi,& refrigerandi cum tenuitate partium,quę in alio medicamento æquales non inueniuntur,ſæpè eo vti cogimur, etiam ſi aliquid noxium afferre poſſit, quando ſcilicet commodum, quod à præfatis aceti viribus reſultat, maius eſt, incommodo, quod ex eius odore prouenit, quod in præfatis caſibus euenire concedendum eſt, in quibus ab Hipp. vſurpatur.

Sectio IV. Libri de ratione victus Acutorum.

Mar.n.34. *Verſ. 8. Huic,& aquam,& aquam mulſam aquoſam coctam,quantum,&c.*

Hoc in loco quæſtio oritur,cur Hipp. in febre ardente mulſam coctam exhibeat,cum ſuperius dixerit, nihil referre, an cocta ſit, an cruda, dummodo ex optimo melle confecta ſit; non enim ſatisfacit quæſito,quod afferunt aliqui coctam exhiberi, eò quod minus flatuoſa ſit; nam præterquam quod non conſtat, an cruda ſit flatuoſior cocta, vt ſuprà demonſtrauimus:

hoc

hoc etiam dato non tollitur difficultas: quia ſi Hipp. huiuſmodi diſtinctionem inutilem cenſuit in pleuritide, in qua flatus plurimum poſſunt: quorum gratia inter pharmaca pleuritica peplium prætulit, quia flatus diſcutit; tantò minus propter flatus reijcienda erat cruda in febre ardente, in qua flatus longè minus offendere poſſunt, quã in pleuritide? Vt quæſtioni igitur ſatisfaciamus, videre oportet, qua ratione mulſa cocta, & cruda ex Hipp. ſententia inter ſe differant: nam hæc erit cauſa, cur coctam prætulerit hoc in loco Hipp. Dicebat autem ſuperius, coctam ſplendidiorem eſſe, & tenuiorem, debilioremquè, nam hæc minus ſtercoris gignit. His igitur conditionibus attentis, cocta magis conuenit, quam cruda in febre ardente, propter tenuitatem enim citius refrigerabit, & quia in magna copia bibenda eſt, non multum nutrire debet, nè plus ægrum nutriamus, quam morbi acuties expoſtulat.

Verſ. 10. Si verò ad hæc non ſoluatur lacte aſinino cocto purgato. Mar.n.34.

Conſideratione dignum eſt, cur Hipp. qui ſero lactis vti adeò frequenter conſueuit, & ad purgandum, & ad ſubluendum, nunquam tamen illud in febre ardente vſurpauerit, etiam ſi omnibus intentionibus ſatisfacere poſſe videatur, quæ in huius morbi curatione occurrunt, ità vt Galenus hoc lacti præferendum pro febris ardentis curatione exiſtimauerit, circà hanc quæſtionem tria veniunt conſideranda. Primò, cur alibi de huius febris curatione tractans Hipp. nec ſeri, nec lactis mentionem pro purgatione fecerit. Secundò, qua ratione hoc in loco lac aſininum detur, illudquè coctum. Tertiò deniquè, cur ſerum non exhibeatur. Ad primum ergò reſpondetur, Hipp. non conſueuiſſe in febribus ardentibus medicamento purgante vti admodum frequenter. Nam cum purgatio non conueniat (vt ipſemet teſtatur lib. 3. de Morbis verſ. 70.) quando iam febris ardentis ſigna in lingua apparent, quæ ſunt eiuſdem ſiccitas, & ariditas, antè harum apparitionem febris eſſentia nondum aperta eſt, & ſi tandem cognoſcitur, eo tempore febris ad eum feruorem non peruenit, vt pro purgatione ſerum, aut lac dari debeat in ea quantitate, quæ intentioni ſatisfaciat, cum ſatius ſit eo tempore medicamentum dare, quod humorem peccantem promptius purgare poſſit. Hac igitur ratione pro curatione ardentis febris, nec ſero, nec lacte purgauit Hipp. ſed ſi hæc vera ſunt, cur hoc in loco lac ſubducendi gratia præbet, & erit reſponſio ad ſecundum quæſitum. Dico, hic lac dare Hipp. quia ſupponit in hac febre ichores bilioſos in ventrem decumbentes peccare, quo caſu nullum videtur excogitari poſſe remedium conuenientius aſinino lacte, hoc enim purganti facultate humores dictos ad motum iam concitatos facillimè educere poteſt, vniuerſumquè corpus æſtuans refrigerare, & ſuccos omnes mitigare, & attemperare, & quoniam expedit poſt purgationem, aluum laxatam firmiorem permanere, lac præcoquendum iubet, quod in omnibus fluxionum generibus Hipp. vſitatum fuit. Nec ex lacte læſionem vllam propter febrem timet, quia cum ratione copiæ citò deſcendat, putredinem à febrili calore contrahere non poteſt, quæ ægrotanti noxam inferat. Quia ſi lac febrientibus dare prohibet 5. Aphor. 64. de eo intelligit, quod nutritionis gratia ea quantitate datur, qua concoqui in ventriculo poſſit, vt eo in loco ſufficienter demonſtratum eſt à nobis. Quia igitur in hoc caſu humores ventrem obſident, & ad motum ſunt diſpoſiti, clyſtere ſubducere eos tẽtandum eſt prius, cui ſi non cedant, ad purgationem ex lacte confugiendum eſt, ſupponendum eſt enim Hipp. hoc in loco non vniuerſalem febris ardentis curationem tractare, ſed particularem eius ſpeciem, quam ſymptomata in textu expoſita concomitantur. Hoc enim ſuppoſito, non purgatio tantummodo, ſed etiam reliqua curatio rationabilis apparebit. Nam ſi diætam reſpicimus, contentus eſt ſolo potu, quæ victus ratio acutiſſimis tantum morbis conuenit, ſi potionis naturam, mulſam eligit aquoſam, quæ non ſolum nutriat, ſed etiam humectet, dat ſimiliter aquam ſimplicem, viciſſim alternando, vt etiam refrigeret. Quod ſi humores ſurſum tendere videantur, quod oris amaritudo ſignificat, per vomitum eos educendos monet, indè verò infrà eos deducit, & clyſmate, & lacte aſinino cocto. Verùm cum ſerum lactis idem præſtare poſſit, & tutius propter febrem, quæ lactis potum prohibere videtur; cur hoc dimiſſo lac potius præbet? Id triplici ratione ab Hipp. factum eſſe, probari poteſt. Primò, quia ſerum fortaſsè haud ità bilioſos humores educit, quemadmodum pituitoſos, nam etiam ſi ſero potiſſimum ad abluendum, & contemperandum vtatur Hipp. in pituitoſis tamen morbis longè frequentiùs eo vſus eſt, quam in bilioſis, quamuis id nouum quamplurimis futurum ſit; qui tamen ſi loca percurrant, in quibus de ſero lactis exhibendo fit mentio, id verif- Mar.n.6.

ſimum

Mar.n.45. ſimum eſſe inuenient. Imò idem Hipp. lib. 1. de Morb. Mul. ſect. 2. verſ. 101. inter medicamenta pituitam ſubducentia ſerum lactis adnumerauit. Altera ratio eſt, quia cum ſerum admodum familiare ſit humori peccanti, quem ichorem biliosum vocat Hipp. timet nè aſſumptum ſerum in eum conuertatur, hac enim ratione ſuccorum cognationes
Mar.n.42. conſiderandas eſſe admonebat Hipp. lib. de veteri med. verſ. 434. vt (quemadmodum eo in loco explicauimus) cauere poſſimus non ea tantum, quæ ex propria natura nobis ſunt incommoda, ſed etiam, quæ talia ſunt ob cognationem, propter quam in cognatum ſuccum facilè tranſmutantur. Nè igitur ſerum ob cognationem, quam habet cum humore peccante, in eum fortè tranſmutaretur, in ipſius morbi augumentum, & ægrotantis perniciem, ſero dimiſſo lac ipſe præbet. Poſſumus etiam dicere pro tertia reſponſione, ſerum non proponere in hoc caſu, quia ſupponitur æſtiuum eſſe tempus, in quo ſerum maiorem habet acrimoniam, quam conueniat. Certum eſt enim, non in omni tempore ſerum dare antiquos conſueuiſſe. Nam Hipp. de eo exhibendo nunquam verba fecit, quin conditionem appoſuerit, quæ peculiare aliquod, & idoneum tempus reſpiciat, lib. enim 2. de Morb.
Mar.n.13. Mar.n.88. Mar.n.12. verſ. 158. de curatione vlcerum capitis tractans ait, ſi verò tempus anni ferat, etiam ſerum poſteà bibat, ſin minus lac aſininum, ſed & lib. 1. Morb. Mul. ſect. 3. verſ. 95. pariter, nec non lib. 2. verſ. 210. alijſquè quamplurimis locis, eandem conditionem appoſuit, & ſi diuerſis vocibus, cum aliquando dicere ſolitus ſit, ſi adſit anni tempus, aliquando pro tempore, & ſimilibus, quæ idem important, verum non Hipp. modo in eo exhibendo certum anni tempus conſiderauit, ſed etiam Medici Gnidij, quos de ſero, & lacte pro tempore exhibendo ſcriptis tradidiſſe adnotauit Hipp. à principio huius libri. Quamuis reuera nullibi ab Hipp. diffinitum ſit, quo tempore dari expediret, & quo ab eo abſtinere, adeò cunctis id perſpicuum erat, cauiſſe autem tempus æſtiuum ob aſſignatam rationem probabili coniectura ex Hipp. elici poteſt. Nam de vere non poteſt dubitari, quin eo tempore conueniat, cum ſerum eo tempore ſit optimum; vndè curationem tabis dorſalis, quam ſero, ac aſinino lacte ab-
Mar.n.49. Mar.n.3. ſoluit Hipp. in vere aggrediendam optabat. 2. de Morbis ſect. 3. verſ. 46. nequè pariter de autumno, cum lib. 7. Epidem. verſ. 49. ſerum circà autumnale æquinoctium Eratolai filio datum memoretur, cur verò in hyeme dari non debeat, nulla ratio perſuadere poteſt, imò quia (vt ſuprà adnotauimus, illud exhibere in morbis cõſueuit Hipp. in quibus pituita preualet, quę in hyeme viget plurimum, hoc tempus pro ſero exhibendo aptiſſimum erit, cum enim eius
Mar.n.45. Mar.n.68. Mar.n.51. vſus probatur in vtero gerentibus, quæ ob pituitæ copiã periclitãtur, lib. 1. Morb. Mul. ſect. 2. verſ. 102. cur in morbo pituitoſo ab eo vocato lib. 2. de Morb. ſect. 3. verſ. 136. nec non in morbo craſſo. de Inter. affec. ſect. 3. verſ. 246. alijsq. morbis à pituita, qui hyeme potiſſimum vigent, ſi eo tempore ſuſpectum eſſet, Quarè tempus æſtiuum ſolum erit, in quo ſero non vtebantur antiqui, vndè non erit mirum, ſi pro hac febre ardente curanda, quam æſtate fieri, ait Hipp. ſerum non propoſuerit, ſed lac aſininum eius ſuccedaneum, quippè, quod omnia ſubterfugiat incommoda, quæ in ſero adnotauimus, & hæc pro tutela Præceptoris dicta ſint.

Mar.n.34. *Verſ. 13. Cum vrinis albis, ac craſſis, ac ſubſidentijs leuibus.*

Hoc in loco non facit mentionem Hipp. prædictarum vrinarum quatenus per eas decretorij ſudores à non decretorijs diſtinguerentur, nam cum expreſſerit particulariter ſudores iudicatorios, & genuinos, nihil aliud addendum erat, vt ſudores legitimos, & verè decretorios indicaret. Quarè probabilius eſt dicere, Hipp. præfatas addidiſſe, tanquam per illas febris ardens iudicari etiam ſoleat. nam lib. 1. Epidem. ſect. 2. legimus, ægrotantes ex febre ardente ea tempeſtate vagante, & quatuor ſignis maximè ſeruatos eſſe. Quibus ſcilicet ſanguis è naribus probè erupiſſet, aut vrinæ multæ, & multam ſubſidentiam habentes, aut per ventrem bilioſa tempeſtiuè prodijſſent, aut dyſſenterici facti eſſent, meritò igitur, & hoc in loco Hipp. inter ea, quæ has febres ardentes iudicare ſolent vrinas albas, ac craſſas, cum ſubſidentijs leuibus appoſuit.

Mar.n.35. *Verſ. 16. Febris ardentis aliud genus.*

Alteram hanc febris ardentis ſpeciem deſcribit Hipp. à priori plurimum differentem. Illa enim à bilioſo ichore per venoſum genus diſcurrente, & potiſſimum per venulas exteriores oriebatur. Hæc verò à pituita ſalſa in venis maioribus æſtuante dependet, quod lingua aſpera, & ſalſuginoſa palàm facit; quæ in præcedenti nigra erat. Prætereà in illa totum corpus ad tactum vehementer calidum eſt, in hac verò extremorum adeſt refrigeratio: cuius quidẽ ratio

duplex

duplex afferri poteſt, altera aluus ſoluta, in quo caſu extremitates, & pedes potiſſimũ promptè refrigerantur,vndè Hipp.paulò inferius verſ.117.hæc habet. Quibus verò aluus perpetuò in febribus liquida eſt, his præcipuè pedes calefaciens,& ceratis integẽs, & faſcijs obuoluẽs animũ aduerte,nè ſint reliquo corpore frigidiores.Altera cauſa eſt calor interiora tenẽs, ſicuti enim vniuerſo calore (dicebat Hipp.verſ. 106.)aceruatim ſurſum concurrerẽt pedes frigidi fiunt;vt qui excarnes,& neruoſi natura exiſtũt,ità eodẽ ad interiora ſecedente extrema refrigerari, manus ſcilicet, & pedes,conſentaneũ eſt rationi,& eò magis,quando internus calor in humore fundatur,qui ob craſſitiẽ non facilè ad exteriora reuocari poteſt,ea eſt enim differentia inter refrigerationẽ extremorũ, & externorũ ab interno æſtu, quia hæc abſq; inflãmatione, ſiuè phlogoſi alicuius partis internæ fieri nõ poteſt,extremorũ verò refrigeratio à ſimplici caloris retractione fieri poteſt.Differunt tandẽ hæ duæ febres ardentes in modo ſolutionis:quia prior per euacuationes arte factas curatur,eò quod materia tenuis exiſtens pro maiori ſaltem parte euacuari pharmaco poteſt, poſteriorẽ verò abſquè naturæ motu ſanari eſt impoſſibile, quia cum materia ſit craſſior,purganti medicamento non cedit. Modos ſolutionis proponit Hipp.in textu,quos ſi natura à materiæ multitudine oppreſſa aggredi nõ tẽtat,leui pharmaco minuenda eſt;cuius gratia ſorbitiones attractorias probat,quarũ natura modò explicanda eſt.

Verſ. 20. Sorbitiones attractorias dato. Mar.n.35.

Mirum eſt quomodo Galenũ latuerit,aliosq. huius loci expoſitores, quid intelligat Hipp. per ſorbitiones attractatorias;quando tàm proximè de his mentionẽ fecit,easq. tàm euidẽter explicauit.Nã ſect.2.huius lib.de purgatione in pleuritide faciẽda tractans dicebat. Alioqui, Mar.n.13. & ea,quæ in ſorbitionibus exhibentur,aluũ ſubducentia medicamẽta opitulantur,quarè ſiculi in priori cauſone purgationẽ tentauit primũ clyſteri, deindè lacte aſinino, quia materia tenuis exiſtens, & ad motũ concitata quolibet leui remedio ſubduci poterat, ità in hoc,in quo humor peccans eſt pituita ſalſa,& longè craſſior,purgatio per eadẽ ſubducẽtia perfici nõ poterat, vndè neceſſe eſt medicamentũ dare, quod purganti facultate humores trahendo educat,verùm nè fortitudine, & vehementia hominẽ lædat,in ſorbitionibus illud exhiberi iubet, hoc enim pacto per ſorbitiones,humoris peccantis ſalſugo retunditur,ſiccitas à febre ardente inducta corrigitur,prohibetur non parũ ea, quã purgans medicamentũ inducere ſolet, & corpus tandem ſimul,& ſemel reficitur.Per facultatẽ verò medicamenti iniecti humor noxius ex parte educitur,à qua euacuatione ſubleuata natura enarratas vias(vt dicebam)facilius arripere,& morbũ iudicare poteſt. Has verò ſorbitiones exhibendas eſſe voluit,quotieſcunq; aluus ſpontè nõ ſecedat,nequaquã verò,ſi lubrica fuerit, quod ex eo coniectatur,quia hæc protulit poſt illa verba,hæc autẽ ſuppreſſa aluo fiãt,quod quidẽ ab Hipp.factũ eſt, nè quis exiſtimaret laxata aluo in hac febre ad purgationẽ nihilominus deueniendũ eſſe,quemadmodum in præcedenti,in qua,& ſi egeſtiones valdè liquidæ ſint,vẽtrem tamẽ ſubduci,aut clyſteri,aut lacte iuſſit,quod in hac faciendum non eſt,cuius ſolutio à natura potius, quam ab arte expectatur.

Verſ. 25. Et fame indigeat. Mar.n.35.

Quomodo indigere fame,alimẽto egere ſignificare poſſit,quod nonnulli exponũt,percipere nõ poſſum,quaſi idẽ ſit fames,& alimentũ;quæ potius contraria exiſtunt,quarè totũ oppoſitum intendere mihi videtur Hipp. ità vt ſenſus ſit, tandiù clyſteribus vtendum, quouſquè æger in tuto fuerit,& quandiù fame; hoc eſt,tenui victu,eget propter morbum, nam rationabile eſt in euacuatione paulatìm facta perſiſtere voluiſſe, dum humores noxij abundant in corpore,quorum conſumptionem plurimum adiuuat fames ex tenui victu inducta.

Verſ. 26. Præcordia inflammata non ex flatuum interceptione,&c. Mar.n.36.

Vt ſenſus præſentis ſentẽtiæ innoteſcat,& eius ratio vera habeatur,ſupponere oportet:hoc in loco Hipp.de venæ ſectione,& purgatione verba facere in gratiã acutorum morborum. In quibus,quia magnitudo viget,conſtantibus viribus, & ætate permittente venæ ſectio adminiſtranda eſt:quemadmodũ in præcedenti ſententia ſancitũ eſt,& ratio eſt:quia morbus magnus ſimul,& acutus abſq; multitudine produci non poteſt; quã cũ prout plurimum venæ capiant, nullo alio ingenio melius tollitur,quã venæ ſectione.verũ,quia vnà cũ multitudine aliquã cachochimiã non coniungi eſt impoſſibile;potiſſimũ propter febrẽ,quã ſine bile excitari nõ cõcedit Hipp.vt ex lib.de Nat.Hum.ver.280.apertũ eſt,ideò in quolibet morbo magno purgatio,& ipſa neceſſaria quodãmodo eſt;certũ eſt enim,quãtũ plenitudini tollendæ preſtat venæ Mar.n.27.

Kk ſectio,

ſectio,tãtũ cachochimię purgationẽ conferre. Verũ,quia nõ omniũ acutorũ morborũ eadẽ eſt cõditio;quandoquidẽ in hoc plenitudo prȩualet,cachochimia in illo;ideò euenit,vt aliquãdo venę ſectio principale remediũ ſit,aliquãdo purgatio. His enarratis, Hipp.in præſenti ſentẽtia catalogũ facit quorundã morborũ acutorũ,in quibus,quia plenitudo præualere cachochimię pro vt plurimũ ſolet; ideò à venæ ſectione,vt remedio principali inchoandũ eſt. Vena autẽ ſecta ad purgationẽ deueniendũ erit,ſi morbus adhùc perſeueret magnus: quia ſignũ erit,tantũ cachochimiæ adhùc ſubeſſe,quæ morbũ foueat,atq; conſeruet; pro qua tollenda purgatio neceſſaria eſt,hæcq.poſt venæ ſectionẽ facilior redditur, quia remiſſa per ſanguinis euacuationẽ venarũ,& carniũ tenſione,vijsq.patentioribus effectis,humores promptius medicamento cedunt. Admonet autẽ, vt circà eã cautè procedamus, nè vires ex prægreſſa ſanguinis euacuatione confractæ,ex ſubſequenti purgatione penitus deſtruãtur; nã eo caſu purgationi ſupplere clyſteribus tentabimus, qui etiã ſufficere poterunt,ſi cachochimia magna nõ aderit, quod morbi remiſſio à venæ ſectione indicabit. Cur verò in propoſitis morbis venæ ſectio prȩcedere purgationẽ debeat,rationẽ aſſignat;quia hæc ſolui non poſſunt,ſi antè venæ ſectionem quis
Mar.v.36. purgatione vtatur. Nã inferius hoc eodem lib. verſ.36. Quicunquè (inquit) ea, quæ inflammata ſunt,ſtatim à principio morborũ medicamento ſoluere aggrediuntur;hi de intento quidem,ac inflammato nihil auferunt; non enim remittit affectio,quæ adhuc cruda eſt; quæ verò morbo reſiſtunt,& ſana ſunt,colliquat,debili verò fiente corpore, morbus inualeſcit;quum verò morbus corpori præualuerit,taliter iam incurabiliter affectũ eſt. Hæc Hipp. vndè ex hac ratiocinatione deducitur;propoſitos omnes morbos in inflãmatione quadã cõſiſtere; in qua, ſiuè quia plenitudo præualet cachochimiæ,ſiuè quia vrgens cachochimia non cedit medicamento,venæ ſectio præferenda venit,cur verò ſectio venæ præſente cachochimia non lædat in his caſibus,rationem adduximus lib.de Nat.Hum.verſ.115. Hæc tamen ſententia de inflammationũ curatione vniuerſaliter accepta, plurimas in arte peperit difficultates,in medendoq. abuſus non leues produxit;cum certũ ſit Hipp.ipſum, ſæpè ſæpius in inflammationibus vſum eſſe purgatione,tanquã remedio principali; de venæ ſectione nulla mentione facta. Et nè longius in perquirendis huius rei teſtimonijs abeamus; non nè paulò ſuperius hoc eodẽ lib. ſect. 2.verſ.64.in pleuritide à principio purgationem loco ſectionis venæ inſtituit; dolore infrà ſeptum tranſuerſum exiſtente, eandemquè doctrinam confirmabit inferius, cum tamen conſtet pleuritidem ſine inflammatione conſiſtere non poſſe? vt prætercam loca innumera ex lib. de Morbis,de Affectionibus, & alijs, in quibus curationes morborum tractantur, vbi inflammationes varias corporis particulas infeſtantes ſola purgatione curari nos docet. Huic difficultati reſpondeo cum doctiſſimo Valeſio,etiam ſi inflammatio, quatenus multitudinem ſupponit, venæ ſectionem primario indicet, aliquando tamen multitudini cachochimia adeò præualet, vt in huius gratiam purgatio præferenda ſit,quapropter, quia dolor ad hypocondria vergens magnam ſubeſſe cachochimiam indicat (vt in eius loci explicatione indicauimus) ideò venæ ſectione dimiſſa purgationem faciendam iubet, pari ratione lib.2. de Morbis purgationem in pleuritide anteponit, ſi æger bilioſus natura impurgatus à morbo correptus ſit, eo enim caſu cachochimiam vigere neceſſe eſt, idquè euenire cenſendũ eſt in alijs inflammationibus, quas purgatione curandas eſſe vbiquè voluit Hipp. ſiuè id eueniat ratione partis affectæ, quæ ſuſcipiendæ cachochimiæ ſit dicata.v.g.vterus,in cuius inflãmationibus purgationem ferè prætulit Hipp. phlebotomiæ,ſiuè euidentis cachochimiæ, vt de bilioſis dictum eſt, qui impurgati in morbũ inciderunt. Nec timendum eſt in huiuſmodi caſibus incommodũ,quod ex purgatione in principio inflammationum euenire,per citata verba docemur; quia quotieſcunquè in acutis morbis (nam de his ſermo habetur) cachochimia viget,hęc bilioſa eſt,pro vt plurimũ, quæ ob humoris tenuitatem non adeò parti impingitur,vt purganti medicamento penitus reſiſtat, quemadmodum facit ſanguis, quæ ſi tandem pharmaco non cedat,non ob id ſanæ partes colliqueſcunt, cum venoſum genus eodem humore ſcateat, in quem agens medicamentum partes ſanas non attingit; ſed cachochimiam à venis educendo, reuulſorium fit remedium materiæ, à qua inflammatio ipſa fouetur; eaquè educta, quæ parti infixa eſt,facilius, & concoquitur, & digeritur. Quæ quidem reuulſio per purgationem non habet locum in illis inflãmationibus,in quibus plenitudo viget,non cachochimia,quę etiam ſi in inflammata parte conſiſtat, ob tranſmutationem ſanguinis in bilioſum ſuccum à feruore inflammationis: ni-

hilomi-

hilominus, quia in ea eſt conſtipatus, non cedit medicamento, & humor in venis conſiſtens pro maiori parte ſanguis eſt, in quem medicamentum agere non poteſt, ideò neceſſe eſt, vt ad partes ſanas cõuertatur, easq. colliquet, vt ait Hipp. Quotieſcunque igitur venoſum genus prauis non ſcatet humoribus, qui à medicamẽto trahi poſſint, & qui in inflãmata parte cõſiſtunt in ea fixi ſunt, vt ei minimè cedant; ea ſubſequi incõmoda neceſſe eſt, quę in citata ſententia afferuntur. Quorum quidem cognitio ex multis habetur, potiſſimũ verò ex vrinis, quæ ſi tenues, & crudæ fuerint, materiã partim infixã eſſe indicabũt, nec humores adeſſe in corpore, qui à medicamento trahi poſſint; & eo caſu à purgatione abſtinendum erit, nequaquã verò ſi craſſæ, aut nebuloſæ, his enim præſentibus in qualibet inflammatione ad purgationẽ à principio confugiendũ eſt; vt in expoſitione 22. Aphor. 1. ſect. explicabitur clarius. Præſens igitur ſententia hoc modo recipienda eſt, nec (vt quidam faciunt) in eius vniuerſalitate perſiſtẽdum, ità, vt in qualibet inflãmatione à purgatione ſemper abſtineamus. Nec expoſitione hac recepta Hipp. damnatur, quippè qui eam vniuerſaliter pronunciauerit, exceptionẽ enim dictam tacitè ſubindicauit, dum ſententiæ rationem adſcripſit. Non enim cedit affectio, quę adhùc cruda eſt, &c. fuit enim mos Hipp. (quod ſæpius adnotauimus) vniuerſales propoſitiones moderari per ſubſequentem rationem, inferendo ea, quæ ſub allata ratione non comprehenduntur, ſub vniuerſali propoſitione minimè recipienda eſſe, quod accidit in præſenti caſu. Inquit enim, purgationẽ in inflãmationibus à principio non eſſe faciendã, quia humor parti inflammatæ infixus, crudus exiſtens, medicamento non cedit, vndè partes ſanas inuadens, eas colliquat, morbusq. inſanabilis euadit. Quotieſcunq; igitur humor (vt dicebã) in parte inflãmata contentus talis eſt naturę, vt medicamento cedat, aut humorẽ in reliquo corpore inuenit, quẽ trahat, & educat, medicamentũ aſſumptũ partes ſanas nõ colliquat, nec morbus augetur, imò potius imminuitur propter aſſignatã rationẽ; eoq. caſu à purgatione non eſt deſiſtendũ; quamuis morbus ſit inflãmatio, quia particularis caſus iſte ſub illo vniuerſali præcepto non cõprehenditur. verũ quæret quiſpiã, ſi morbus magnus, & acutus vtrunquè remediũ expoſcit, venæ ſectionem inquã, & purgationem, cur poſt purgationẽ in gratiã prædominantis cachochimiæ, vt principale remediũ à principio adminiſtratã, venam quoq; ſecari non iubet Hipp, ſicuti poſt venæ ſectionẽ non remittente morbo, ad purgationẽ deueniendum eſſe nos docet? Hæc difficultas non leuis eſt, quæ eò maior mihi videtur, quantò an vnquam Hipp in morbo acuto poſt purgationem venam ſecuerit, non memini, contrà vſum recentiorũ, qui ferè nunquã venam ſecare audent, quin purgatio præceſſerit, quam minoratiuũ vulgò appellant, cur ergò poſt purgationem venæ ſectione non eſt vſus Hipp. An propter vires ab ea abſtinendum cenſuit? quas in ſanguine mittendo magis reſpici voluit, quam in purgatione? & id eò ſi poſt venæ ſectionem (in qua tandem vires confringi minus ſolent, quam in purgatione) ad purgationem, quæ non adeò firmas vires poſtulat, maxima cautione, & ſecuritate deueniendum eſſe ſuperius nos admonuit; rationabile eſt, poſt purgationem tantum roboris communiter non adſeruari, quantum ad venam tutò ſecandam eſt neceſſarium, & ideò melius eſſe exiſtimauit, à venæ ſectione penitus abſtinere, quam ægrotantem confractis viribus in diſcrimen adducere. Alia etiam huius quæſiti ratio aſſignari poteſt, quę eſt huiuſmodi, ſanguine in gratiam plenitudinis educto, ſi cachochimia aliqua remanet, etiam ſi non magna ſit, eam tamen tollere neceſſe eſt, cum ſit quid pręter naturam, & vitioſum, at facta purgatione humoris peccantis tùm copia, tùm qualitate, etiam ſi aliqua plenitudo remanet, ea tamen magna non poteſt eſſe poſt purgationem, per quam venoſum genus prauis humoribus ſanguini permixtis iam euacuatis, magna ex parte inanitum eſt. Quarè cum plenitudo tùm non ſit magna, ſitq. humoris benignioris, etiam ſi non remoueatur per venæ ſectionem, magna noxa indè timenda non eſt. His igitur rationibus poſt purgationem non eſt neceſſaria venæ ſectio, quemadmodum aliquando purgatio poſt venę ſectionem, & hęc pro expoſitione præſentis ſententię dicta ſufficiant, ſi quis enim exactiorem verborum explicationem deſiderat, Valeſij commentarium conſulat.

Verſ. 43. Venam igitur ſecare oportet in brachio dextro internam, & ſanguinem detrahere iuxtà habitum, & ætatem rationem ineundo, plus, aut minus. Mar.n.33.

Hoc in loco in ſanguine mittendo de virium robore nullam facit mentionem, quod ſuprà indicans primariũ fuit, idq. ab Hipp. factum eſſe exiſtimo, tùm quia ſupponit, morbũ ſtatim ſanum hominẽ inuadere, nulla præcedente cauſa, à qua debilitari æger potuerit, tum etiã, quia

 tantum

tantum poteſt in hoc caſu intentio mittendi ſanguinem, vt quemadmodum Hipp. verba indicant, omnibus indiſtinctè mitti debeat, eò quod nullo alio præſidio, tàm pernitioſo, & repentino morbo ſtatim occurri poteſt, præterquam venæ ſectione. Quantitatem tantummodo moderari iubet, habito reſpectu, & temperamenti, & ætatis; pro quorum ratione modò plus ſanguinis, modò minus educere oportet, & hæc adnotare vellem recentiores in ſanguine mittendo, adeò faciles, qui in alijs caſibus, in quibus ad ſanguinis miſſionem, & robur virium, & ætas, & morbi magnitudo deſiderantur, de his nullam rationem habentes, & pueris, & ſenibus, & debilibus, & extenuatis ſanguinem mittunt. In apoplexia verò, in qua venæ ſectionem adeò neceſſariam exiſtimauit Hipp. vt omnibus indiſtinctè adminiſtranda veniat, hi eam penitus formidantes, miſeros patientes prius interire permittunt, quàm venam ſecari velint, & ſi aliquando ea vti cogantur, in quantitate adeò exigua ſanguinem educunt, vt indè læſio potius, quam vtilitas ſequatur, refrigerationem ex venæ ſectione timentes, ac ſi morbus à ſimplici intemperie dependeret, non à materia, quæ qualiſcunquè ſit, nullo alio præſidio eo caſu euacuari poteſt, quam venæ ſectione.

Mar. n. 37. *Verſ. 47. Quum dolores acceſſerint atræ, bilis, & acrium fluxionum, &c.*

Valdè conſona mihi videtur interpretatio, quam, Galeno referente, nonnulli antiquorum expoſitorum huic ſententiæ afferebant, verbum προγενηται ſinè β ſcribentes, ità vt intelligamus, quum dolores præceſſerint aphoniam, alio modo procedendum eſſe, ac quando (vt proximè dictum eſt) derepentè, & abſquè aliqua manifeſta, aut alia forti cauſa. Nam in caſu præpoſito ſtatim venam ſecari iubet, in hoc verò venæ ſectioni præmittit fomentum, cuius quidem diuerſitatis ratio à diuerſitate cauſæ morbum efficientis dependet. Nam cũ nullo præcedente dolore, & derepentè morbus inuadit, ſignum eſt eius cauſam eſſe ſanguinem ſola copia peccantem, & ideò ſimplici phlebotomia ſtatim occurrendũeſt. Quũ verò dolores præcedunt, inditiũ eſt, materiã acrẽ eſſe morbi cauſam, atrabilẽ ſcilicet, exuſtione genitã, qui quidẽ humor dolorem infert, & dũ ad venoſũ genus influit, & dũ acrimonia (vt ait Hipp.) partes internas mordet. Huius ergò humoris affluxu venæ replentur; tũ quia propria ſiccitate eas cõtrahit, & anguſtiores reddit, tũ etiã, q a ab eodẽ humore excalefactæ fluxionẽ maiorẽ trahũt, hisq repletis ſuccedit, quod refertur in textu, ſanguis enim corrumpitur, indèq. refrigeratur ob ſpirituũ in eo interceptionẽ, pro vt latè in expoſitione lib. 2. de Morb. v. 66. à nobis demõſtratũ eſt. Sanguine igitur hunc in modũ corrupto, & perfrigerato, ſymptomata in textu enarrata contingũt, & potiſſimũ apoplexia, ſiuè totius, ſiuè alicuius partis, & de hoc affectu intellexiſſe videtur Hipp. 6. Aphor. 66. Dum inquit, Atrabiliarijs morbis periculoſi humorum decubitus, aut apoplexiam corporis, aut conuulſionem, aut inſaniam ſignificant. In hoc igitur ſecundo caſu venæ ſectioni præmittit fomentum, quo mediante ſiccitas ab humore vaſis inducta corrigatur, vt ſanguini, & humoribus cum eo exiſtentibus, dilatatis venis facilior pateat exitus, nec pars eorum tenuior tantummodo conſtipatis venis egrediatur, craſſior verò permanens ſubſequenti purgationi magis reſiſtat, vena enim ſecta purgationem ſubſequi neceſſarium eſt, quia morbus non à plethoria principaliter, ſed à cachochimia dependet. Quarè mittitur à principio ſanguis, quia tunc plenitudo (quo ad vaſa ſaltem) viget, eaquè ſublata humoris noxij purgatio facilior redditur. Et hæc pro explicatione præſentis ſententiæ dicta ſufficiant, cum reliqua ſint per ſe manifeſta, & qui exactiorem deſiderat enarrationem Valeſiũ conſulat. Duo tamen circà venæ ſectionem ſunt adnotanda, & primò, ſtatim ad eam deueniendum eſſe, donec (vt ait Hipp.) adhuc eleuati ſunt affligentes ſpiritus, quia hoc remedium ſerius adminiſtratum inutile redditur, vndè non eſt mirum ſi noſtris temporibus ægrotantes ab hoc præſidio nihil opis ſentiant, quandoquidem ſæpius venæ ſectioni purgationem premittunt, cũ tamen contrariũ faciendum eſſe, & ratio perſuadeat, & Hipp. doctrina confirmet, qui poſt venæ ſectionem ad purgationem deueniẽdum conſulit, habita progreſſus morbi ratione, ſed antè purgationem vires confirmari iubet, nè à venæ ſectione debilitatus æger, à ſuccedente purgatione deſtruatur, In hoc enim oculatiſſimus fuit Hipp. vt vires integræ quantum fieri poteſt ſeruentur, quorum memor etiam in præcedentibus poſt venæ ſectionem ad purgationem ſumma cautione, & ſecuritate deueniendum eſſe, nos admonuit. Quod conſilium negligentes plurimi medicorum noſtri temporis non rarò ægrotantes perdunt, dum in morbis acutis ſi fortè venæ ſectionem præmittunt, ſtatim die ſequenti nullo habito

virium

virium reſpectu pharmacum exhibent. Alterum circà venæ ſectionem in hac ſententia adnotandum eſt, in præcedenti caſu, quia morbus à plenitudine dependet, tantum ſanguinis extrahi imperaſſe Hipp. quantum æger tollerare poteſt, quod inſinuatum eſt per illa verba, iuxtà habitum, & ætatem rationem ineundo. In hoc verò nullam ſanguinis extrahendi menſuram præſcribit, vt intelligeremus, non ea quantitate mittendum eſſe ſanguinem, quam tollerantia ægri permittit, ſed longè minori, vt ſubſequentem purgationem ferre poſſit.

Verſ. 72. Et calidos gargariſmos exhibens. Mar.n.39.

Per calidos gargariſmos intelligit eos, qui actu calidi adminiſtrantur, nam præterquam quod id ex conſueta Hipp. denominatione conſtat, qui calidum, aut frigidum actu ſimpliciter calidum, ſiuè frigidum vocat. In hoc affectu frigida actu eum cauere, ex eo apparet, quia inferius potum ipſum frigidum dari prohibet, & ratio eſt: quoniam cum humores craſſi ſint, & glutinoſi ab actuali frigiditate craſſiores effecti, denſataquè ſuperficie diſcuſſioni penitus inepti redderentur, citiusq. ægrotantem ſuffocarent. Quales verò debeant eſſe hi gargariſmi, non expreſſit Hipp. fortaſsè, quia eorũ materia notiſſima erat, nec multũ referre exiſtimauit, an hoc, vel illo modo parata ſit, dummodo actu calida adhibeatur. Horum deſcriptiones varias lib. 2. de Morbis adnotauit, omneſquè in eo conueniunt, quia rarefaciunt, incidunt, & attenuant, conſtant enim ex origano, ſatureia, apio, menta, ficubus, nitro, aqua, aceto, & huiuſmodi alijs, eiuſdemquè facultatis inuenies omnia medicamenta, quæ tùm exterius, tùm intrinſecus ad fauces ab Hipp. adminiſtrantur. Vndè apparet, quantum cum Præceptore conueniat Galenus, qui pro anginæ curatione, inflammationum vniuerſalem methodum ſecutus primum repellentibus vtendum, deindè ex his ad diſcutientia procedendum eſſe voluit, cuius auctoritate, poſthabita Hipp. doctrina, & omnium ferè antiquorum Medicorum conſilio, recentiores Medici in qualibet anginæ ſpecie à principio, & frigidis, & adſtringentibus gargariſmis vtuntur, non conſiderantes, huiuſmodi medicamenta in angina à pituitoſa materia dependente certam, & celerem ſuffocationem inducere; cum hæc repellentibus non cedat; ſed craſſior reddita, & parti infixa magis, diſcuſſioni ineptior, & promptior ad ſuffocandum redditur. In ea verò, quam acris, & tenuis materia parit, etiam ſi non adeò pernitioſa ſint, plus tamen lædere, quam prodeſſe poſſunt. Nam cum materiam à capite deſcendentem ſurſum repellere non poſſint, neceſſe eſt eam, vel ad interiores muſculorum gutturis partes compulſam; vel ad pulmones, morbum deterioris conditionis reddere. Melius ergò conſultum eſt Hipp. quem antiqui omnes ſecuti ſunt, vt videre eſt 6. de comp. Med. ſec. loc. dum in qualibet anginę ſpecie, & in omni tempore morbi à repellentibus abſtinendum cenſuit, ſemperq. & rarefacientibus, & diſcutientibus vtendum, quo materia facilius, & per ſputum educi, & ad exteriora conuerti, & diſcuti poſſit. Nec fluxionis augumentum ex eorum vſu timuit, cum huic occurri poſſit, & venæ ſectione, & purgatione, alijſq. remedijs humorem fluentem reſpicientibus; & ſi aliquando adſtringentium portioné præfatis medicamentis admiſceri voluit, materia tenui exiſtente, id non repellendi gratia ab eo factum eſt, ſed vt eorum exiccatione partis laxitaté nimiam vitaret, & minueret tumorem, & ideò eorum vſum non magis in principio, quam alijs temporibus probauit, vide, quæ adnotauimus ad lib. 2. de Morb. ſect. 1. v. 24.

Verſ. 84. Si febris corripiat, veteri ſtercore non ſubeunte, &c. Mar.n.41.

Quoniam in hac poſtrema libri parte multorũ morborũ curationes ſine peculiari methodo traduntur, plurimaq. repetuntur, de quibus in præcedentibus habitus eſt ſermo: ideò Galenus eam tanquam ſpuriam accipiens, quæ ab auctore proponuntur, reprehendere potius, quam interpretari profitetur: vt non mirum ſit, ſi ea vitiato ore deguſtans, in eorum ſapore iudicando fuerit deceptus, quandoquidem ſi Hipp. intentionem ſpectemus, non modo hæc reprehenſionis digna non iudicabimus; ſed potius ſummum in eo artificiũ admirabimur. Quum igitur acutorum morborum diætam vniuerſali methodo nos docuerit, eandemq. adductis in exemplum quorundam morborum curationibus explicauerit, quia nonnulli adſunt morbi, in quibus diuerſo quodam à præſcripto modo victus ratio inſtituenda eſt; pro integra, abſolutaq. tractatione de his pariter agendũ erat; quod modo præſtare incipit, cuius gratia curationé cõpendiariá cæterorũ acutorũ morborũ proſequitur, tanquá neceſſariam ad exactam acutorum morborũ doctriná. Nec mirũ eſt ſi dũ hoc loco particularia magis tractãtur, aliqua in ſuperioribus enarrata repetãtur multaq. etiá à prędictis diuerſa proponãtur. Hęc enim ſunt veluti ex-

ceptiones quædã vniuerſaliũ præceptorũ, quæ nobis tradidit ſuperius,veluti exẽpli gratia ſu-
Mar.n.38. perius v.57.in aphonia poſt venæ ſectionẽ vires eſſe reficiendas monet ; præceptũ huius mor-
Mar.n.36. bi peculiare , & vniuerſali contrario , qui antè morbi iudicationem diætam incraſſari vetat ,
cuius memor ſuperius verſ. 35. de inflammationum curatione tractans poſt venæ ſectionem ,
vt ſubſequentem purgationem tollerare poſſet æger, non iuſſit vires refici, ſed purgationem
moderari voluit . Non temerè ergò , & abſque conſilio hæ particulares morborum curatio-
nes hoc in loco tractantur . Nec reprehendendus eſt Auctor , ſi imperfectè eas complexus
eſt, cum ea tantummodo tradiderit, quæ materiæ, de qua hoc in libro tractatur, conuenire
ipſi viſum eſt . Quæ autem de aluo ducenda, hoc loco proponuntur,ſunt eadem omninò,quæ
lib.1. verſ.126, ſcripta ſunt, & ſi aliqua inter hæc apparet differentia , hæc à diuerſo auctoris
fine prouenit,quæ enim lib.1.ſunt tradita,diætam ſimpliciter reſpiciunt : hæc vero in gratiam
curationis maximè proponuntur , & ideò non eſt mirum , ſi præſens doctrina ſuperiori perfe-
ctior exiſtat . Inter ea verò, in quibus apparet diuerſitas, vnum eſt, quod facit difficultatem,
quandoquidem lib.1. videtur Hipp. conſilium eſſe,vt ſtatim ac febris hominem apprehende-
rit, aluus clyſteri ſubducatur, niſi vetuſtius ſtercus ſpontè deſcenderit . Hic verò apertè ait,
expectandum eſſe quòuſque ingeſtus cibus à ventriculo deſcenderit, quarè quod præceptum
obſeruandum ſit,ambiguum eſt . Pro ſolutione huius difficultatis reſpondeo , etiamſi non
expreſsè dixerit lib.1.expectandum eſſe ciborum deſcenſum,antè quam clyſter inijciatur; ex
eius tamen verbis id colligi poſſe , dum enim inquit , niſi ſua ſponte probè prodierit,ſignum
eſt,non velle Hipp. vt ſtatim aluus ſubducatur,ſed expectari aliquod tempus,obſeruantes,an
aluus ſpontè prodeat,& interim cibus recens aſſumptus deſcenderit . Quarè vtroque in loco
cibi deſcenſum expectari intendit Hipp. antèquam aluus clyſteri , aut glande ſubducatur .
Præceptum perpetuò obſeruandum,niſi aliquod maius vrgens accedat,quod contrarium ſua-
deat : qualia ſunt duo in textu propoſita , primum eſt, cum grauitas ad lumbos deſcendere
perſentitur, hoc enim non ſtercoris modo retenti,ſed humoris etiam noxij copiam ad inteſti-
na peruenire,ſignificat,qui ſtatim educendus eſt,aut clyſteri,aut pharmaco purgante,nè dum
aſſumpti cibi deſcenſus expectatur, humor ad venas decumbens purgationi ineptior fiat , &
morbus longè grauior reddatur , pari ratione in ſecundo caſu non eſt expectandus cibi de-
ſcenſus,ſi flatus graueolentes prodierint,quia indicant humores in aluo corruptos ad exitum
paratos eſſe, qui diutius in eo retenti magnum aliquod malum inducere poſſent . Cum igitur
in præfatis caſibus maius incommodum ex mora timetur , quam ſit illud , quod importuna
euacuatio afferre poſſet, ideò prædictis ſignis apparentibus non eſt cunctandum , ſed ſtatim
ad euacuationem eſt deueniendum , ex quibus adnotare eſt ſummam Hipp. vigilantiam ,
qui nè minimum quidem temporis præter, labi permittit , cum occaſio præceps eſt , &
momentanea .
Mar.n.42. *Verſ. 94. At ſi vacuum ventrem habenti febris ardens accedat,&c.*
Animaduerſione dignum eſt Hipp. in febre ardente prohibere purgationem antè quartam
diem, niſi neceſſe ſit ob ventris repletionem aluum mollire , prout in præcedentibus deter-
minatum eſt, huiuſque præcepti ratio perquirenda eſt . Aliqui exiſtimant eam eſſe , quia an-
tè quartam diem humores ſunt crudi , quos purgare non oportet , ſed hæc opinio vana eſt ,
quæ enim concoctio introduci potuit tam breui tempore in eo morbo , qui non antè diem
nonam iudicatur , certum eſt enimfebrem , ardentem non eſſe morbum acutiſſimum , & qui
adeò celeriter ad ſtatum properet, vt ſtatim ad purgationem deueniendum ſit . Nam lib. de
Affectionibus breuiſſimum harum febrium terminum ſtatuit Hipp. nonam aut decimã diem,
longiſſimum verò decimamquartam . Quarè alia perquirenda eſt ratio . Certum eſt (vt pro-
priam ſententiam in medium adducã) ſicuti in morbis acutiſſimis eadem die purgandum eſt,
alioqui eripitur occaſio in poſterum purgandi , quæ in huiuſmodi morbis admodum præ-
ceps eſt, & momentanea,quia celeriter ad vigorem perueniunt, quo tempore non datur pur-
gationi locus, ità eos, qui non adeò ſunt acuti,nec adeò præcipitem occaſionem habent,tam
celeri non egere curatione , cum morbi ſtatus longè diſtet à principio . Vndè purgàtio ad-
miniſtrari conſultò poteſt, nam quod in valdè acutis eſt prima, & ſecunda dies,in acutis ſim-
pliciter eſt primus quaternarius, quarè ſatis eſt,purgationem eo tempore fieri . Quod reſpi-
Mar.n.50. ciens inferius idem Hipp. verſ. 211. inquit . Tales verò ſi ab initio purgare volueris antè

diem

diem quintum id facito. Quum igitur tempus datur pro purgatione facienda, Medicus antè quam eam aggrediatur, multa conſiderare debet, nè purgatio, vtpotè maximum præſidium nec temerè adminiſtrandum, vt dicit Hipp. ægrotanti pernities euadat. Nam multa in morbis occurrunt purgationem prohibentia, quæ à principio morbi non ità ſe produnt, quo tempore omnia ſolent eſſe imbecilliora; v. g. ſi quiſpiam febre ardente corripiatur ex hepatis, aut lienis inflammatione ſiſtrophica, cuius ſigna, dolor inquam cum tenſione, & duritie hypocondrij prima die non appareant; quod ſæpè obſeruatur. Medicuſq. ſtatim medicamentum purgás ei exhibeat, peccabit, quia vbi adeſt horum viſcerum inflammatio, purgatio venę ſectioné præcedens, incurabilem morbum facit, vt ſuperius determinauit Hipp. At ſi aliquantulum immorabitur, interim cognoſcet, adeſſe viſcerum inflammationem, ſicque à purgatione deſiſtet. Similiter, quia præceptum fuit Hipp. lib. de Humoribus regiſtratum & 4. de Morb. confirmatum, medicamenta eſſe exhibenda diebus paribus in ijs morbis, qui imparibus mouentur, imparibus verò, vbi morbi in diebus paribus habent exacerbationes, & qui contrarium faciunt, mortis rei fiunt, ſi medicus ſtatim à principio medicamentum preſcribit nondum certus, an morbus per dies impares, an per pares moueatur, euidenti erroris periculo ſe ſubijcit, taceo alia incommoda, quæ ex importuno purgationis vſu euenire poſſunt, nè in longius ſermonem producam. Quapropter cum morbus dat inducias, non debemus temerè ęgrotantem in diſcrimen adducere: ſed tamdiu expectare, quòuſque morbus ſe prodat. Quod inſinuauit Hipp. infrà verſ. 152. nos admonens, vt inconſtantes febres obſeruemus expectantes donec conſtent, quia verò certa morbi conſtitutio haberi non poteſt antè obſeruationem tertiæ diei, quæ primæ communiter reſpondet, typumque febris nobis manifeſtat, & hæc quatenus impar, ſæpè purgationi inepta eſt; Ideò quarta dies maximè opportuna eſt pro purgatione facienda in morbis acutis, vt iure merito eam elegerit Hipp. ad purgationem in febre ardente. Valeant ergo Medici illi, qui vt diligentiores appareant in curandis morbis, ſtatim ad purgationem deueniunt, non expectantes quòuſque morbus conſtet, & propriam eſſentiã manifeſtet, ex quo euenit, vt dum nimia celeritate morbum curare profitentur, illum, aut in longius tempus producant, aut inſanabilem penitus reddant. Hæc enim duo ſunt mala, quæ ex importuna purgatione euenire in Hipp. doctrina colligimus. Mar. n. 46.

Verſ. 122. Quibus autem in febribus aluus liquida eſt, &c. Mar. n. 43.

Delirandi modus, de quo hoc loco tractatur, atrabiliarium quid continere videtur quidem, non tamen omninò melancolicum delirium dici poteſt, quando in phrenitide hoc delirij genus obſeruatur. Quomodo ergò Hipp. hoc delirium melancolicum ab alijs diſtinguit? Credo hanc diſtinctionem dependere non ſolum à ſpecie, ſeu modo delirandi, ſed etiam à ſymptomate fluoris alui. Quandoquidem dum materia ad aluum fertur, magna à capite fit reuulſio ità, vt ſicuti bilioſæ deiectiones ſurditatem tollunt, vt 4. Aphor. 28. teſtatur Hipp. ità etiam aluus fluida perpetuò deliria auferre deberet, cur ergò delirium perſeuerat? non alia ratione, niſi quia materia, quæ delirium facit, non eſt bilis, aut alius humor tenuis, nam ad aluum declinaret, & delirium ſedaretur, ſed craſſa, & firmiter hærens, quæ alia eſſe non poteſt, quam atrabilis. Quarè & ex modo delirandi, & ex alui fluore colligimus, delirium hoc eſſe atrabilarium. Propter hoc igitur nos admonet Hipp. vt dum aluo fluenti occurrere ſtudemus, ab adſtringentibus abſtineamus, quia hæc cum exiccantia ſint, vbi humor melancolicus abundat, qui & ipſe ſiccus eſt, omninò inepta ſunt, humor enim noxius indè auctus fluori materiam præſtat, quarè potius incraſſantibus, & refrigerantibus occurrendum eſt. Quod præceptum, non in hoc caſu tantummodo obſeruandum eſt, ſed etiam in quolibet alio alui fluxu, quotieſcunq. atræ bilis præſentia ſuſpecta eſt, in quam ſententiam obſeruatio me compulit anno elapſo habita in muliere Vicentina, quæ cum dyſenteria vnà cum febre laboraret, poſtquam ſero cocto ad purgandum exhibito, & ablutionibus per clyſteres repetitis materia peccans non parum imminuta fuit, vbi ad medicaměta adſtringentia deuentum eſt, ab illis euidenter læſa eſt, nam præterquamquod fluxus nulla ex parte remiſſus eſt, & febris non parum exacerbata, ſapor auſterus ori adeo infixus eſt, vt de hoc magis conquereretur, quam de quouis alio ſymptomate. Hoc autem contigiſſe, ex præſenti ſententia admonitus, cognoui, quia atrabilario temperamento prædita erat, quarè adſtringentibus omnibus dimiſſis, ſorbitionibuſq. incraſſantibus, & attemperantibus medicamentis adhibitis,

ſapor

ſapor ille moleſtus non longè poſtea ab ore euanuit, fluxuſq. & febris tandem ceſſarunt, & perfectè ſanata eſt mulier.

Mar.n.43. *Verſ. 128. Et potiones aluum ſiſtentes, & vinoſiores potius, quam adſtringentes.*

Cum littera, », græcè tam coniunctiua, quam aduerſatiua particula eſſe poſſit, indè euenit, vt præſens ſententia duplicem ſenſum recipiat. Si enim vertatur, vt ſenſus clarus apparet, ità enim Hipp. conſilium erit, ſi aluus fluida ſit adeò, vt corpus indè colliqueſcat, vti cibis propoſitis in textu, & potionibus aluum ſiſtentibus vinoſioribus inquam, aut adſtringentibus, pro cuius rei intelligentia ſciendum eſt in cibis, & potibus tres ſapores potiſſimum eſſe. Dulcem, Auſterum, ſiuè acidum, & tertium inter hos medium, qui vinoſus hic appellatur. Sic idem Hipp. 3. de Diæta tres mali punici differentias ex ſapore conſtituens, medium inter acidum, & dulce vinoſum vocat. Atque horum trium ſaporum ſicuti dulcis aluum magis mouet, ità auſterus, & acidus illam ſiſtunt, medius verò, qui vinoſus dicitur vrinas mouet, pro vt de vinorum ſaporibus tractans ſuprà Hipp. determinauit. At verò quæ vrinas prouocant pro fluxibus alui curandis, vbi adſtringentibus non datur locus, aptiſſima ſunt. Quarè ſententia erit Hipp. in huiuſmodi alui fluore potiones eſſe debere vinoſiores, quibus ſi non cedat morbus, ad adſtringentes tranſeundum erit, quæ non ſunt à principio adhibendæ ob rationes in præcedenti ſermone adductas, atque hoc modo recepta ſententia ſenſum habet ſatis rationabilem. Si verò eadem particula, ». aduerſatiua accipiatur, quemadmodum à Cornario accepta eſt, ſenſus erit, potiones eſſe debere aluum ſiſtentes, ſed inter has magis conuenire vinoſas, quam adſtringentes, ab vtriſque enim aluum ſiſti iam dictum eſt, & hæc interpretatio rationabilior mihi videtur, quandoquidem potiones huiuſmodi, ſicuti in ſapore mediocritatem quandam obtinent, ità etiam ſecundum qualitates nullùm exceſſum habent, ità vt intenſas humorum qualitates retundere poſſint. Indè verò diuretica virtute eoſdem humores ad vrinas deriuando ipſi fluxioni occurrunt. Adſtringentia verò exiccanti facultate eos acriores reddunt, etſi atrabile participant, eorum adiuuant generationem. His igitur rationibus adſtringentibus potionibus vinoſiores præferuntur, non quia (vt nonnulli exponũt) adſtringentia in fluxibus colliquatiuis non conueniant. Quandoquidem præterquam quod de fluxu colliquatiuo non intelligit hoc in loco Hipp. cum illud verbum, & colliquuerit, propriè dictam colliquationem non importet, ſed quancunq. extenuationem, quaſi dicat. Si aluus liquida eſt, & æger indè extenuetur, ſignum euidens, talẽ fluxum penitus ſymptomaticum eſſe, tunc ei occurrendum ſorbitionibus frigidis, & incraſſantibus, & potionibus vinoſioribus potius, quam adſtringentibus. Si in fluxibus colliquatiuis non conuenirent adſtringentia, multò minus adminiſtrari poſſent in Diarrhœa, quæ humores præter naturam peccare ſupponit, imò neque in quolibet alio fluxu tuta eſſent; eo quod materia ſtatim, ac ſegregata eſt, & ad motum concitatur præter naturã, ſit & prauitatis particeps, quod eius fętor manifeſtat, quarè ſi medicamenta humores ſegregatos, & corruptos adſtringentia ſiſtere poſſent, in quolibet fluxu ſuſpecta eſſent. Verum quia huiuſmodi medicamenta materiam antecedentem reſpiciunt, quæ nondum diſgregata eſt, Hinc eſt, quod medicamenta adſtringentia in quolibet fluxu conuenire poſſint, ſi loco, & tempore adminiſtrentur, dummodo ratione humoris prædominantis in corpore non ſint ſuſpecta; quemadmodum euenit in præſenti caſu, in quo, quia melancolicus humor abundat, cum quo adſtringentia analogiam habent (vt ſuprà explicauimus) hac ratione adſtringentia vitare, quam maximè oportet.

Mar.n.44. *Verſ. 131. Quibus in principio vrinæ nebuloſæ, vel etiam craſſæ ſunt, &c.*

Præſentis ſententiæ, in qua de purgatione in febribus facienda tractatur, typus eſt Aphoriſmus 22. ſect. 1. in cuius explicatione, quia hæc ſufficienter explicabitur, non eſt, vt de ea hoc in loco pertractetur.

Mar.n.44. *Verſ. 138. Sorbitiones autem vbi propè iudicationem fuerit nè dato, &c.*

Inſtante criſi ſorbitiones detrahit Hipp. nè natura ab opere diuertatur, & criſis impediatur. Verum quia per criſim intelligit Hipp. communiter quamlibet morbi ſolutionem, non eam tantummodo, quæ ſit ad ſalutem ſubitò, & cum aliqua ſenſibili euacuatione, quemadmodum à Galeno definitum eſt: nec in qualibet criſi detrahenda eſt ſorbitio; ſed in ea tãtum, quæ mediante aliqua ſenſibili euacuatione contingit, ideò Hipp. vt diſtingueret hanc criſim ab ea, in qua ſorbitionem detrahere non oportet, conditionem appoſuit, ſi turbetur. Dum enim

enim morbo ad ſummum vigorem progreſſo turbatio contingit, tūc criſis cum ſenſibili euacuatione expectanda eſt;iuxtà illud aphoriſticum. Quibuſcunq. iudicatio fit,his nox grauis antè exacerbationem. Sub hoc autem turbationis nomine ea omnia cōprehenduntur accidentia, quæ criticas euacuationes præcedere ſolent,quæ ſingillatim à Galeno referuntur lib. 3. de criſi cap. 14. ex qua Hipp. ſententia facilè colligi poteſt ratio, propter quam in morbis pectoris circà iudicationem ſorbitiones augere expediat, quia ſcilicet in illis morbis non fit criſis, quam turbatio præcedat,criſim ſubitam indicans cum ſenſibili euacuatione, cum paulatim materia per ſputum educatur, quam non impedit ſorbitio, imò auget, tum partes pectoris humectando, tum virtutem ipſam roborando.

Verſ. 148. Degant autem hi, vt nihil ipſis exhibeas aliud quam, Mar.n.45.

Hæc conueniunt cum ijs, quæ ſect.3. de viribus oximellis tractans dixit, ſi tamen opitulari apparuerit ad totum morbum multus huius potus vſus, parum aceti affundere oportet, vt ſaltem cognoſci poſſit. Quandoquidem cum nunc eo ſolo per totum morbum vti velit, & ex conſequenti ſatis copioſo, ideò aquoſum eſſe iubet, ità vt parum mellis, & aceti aquæ copioſæ admiſceatur, alioqui noxas afferre poſſet, quæ eo in loco recenſentur. Mar.n.45.

Verſ. 151. Super præcordium verò lini ſemen linteo illitum, &c.

Medicamentum ab Hipp. propoſitum ex lini ſemine aqua,& oleo confectum,cum habeat conditiones omnes, quæ in hoc caſu requiruntur,perperam à Valeſio damnatur,illud ſimpliciter emolliens ratus. Nam præterquam quod præceptum hoc non eſt ex mente Hipp. qui in qualibet inflammatione interna ſimpliciter emollientibus, & rarefacientibus quouis morbi tempore vtitur;lini ſemen,cum aluum ſiſtere poſſit, vt lib.2. de Diæta idem Hipp.teſtatur, tantum adſtrictionis habet, quantum pro tutela roboris viſcerum eſt neceſſarium, quarè majus incommodum ex eo timerē,ſi adſtringentia à Valeſio propoſita adijcerentur: quippèque & humores impingere magis, & viſcus conſtipando, reſolutioni, & diſcuſſioni ineptiores eos reddere poſſent. Sed & longè grauius peccant recentiores, dum in hepatis inflammatione toto ferè morbi tempore Epithemata adhibent ex ſuccis, decoctiſq. tum refrigerantibus,tum adſtringentibus; vnguentum ſandalinum indè apponentes, quod abſque vlla emollitione exiccat, adſtringit, & refrigerat.

Verſ. 157. Cæterum inconſtantes febres ſinere oportet,donec conſtiterint, Mar.n.46.

Hoc præceptum in omnibus febribus inconſtantiam præſeferentibus non eſt obſeruādum; ſed in ijs tantummodo, quæ acutiem habent, & hanc conditionem non appoſuit Hipp. eo quod, vt aliàs adnotatum eſt, hæc tractatio ad morbos acutos ſpectat, obſeruandum eſt autem in morbis acutis, quia hi cum celeriter moueantur, non poſſunt diutius cum huiuſmodi inconſtantia permanere, ideò tutius eſt (iuxtà illud,in hoc te exerceto,vt ſi non proſis, ſaltem non noceas) à remedijs ſaltem generoſis aliquantiſper deſiſtere, quam malè agendo ægrotantem in diſcrimen perducere.

Verſ. 162. Maximè igitur numerum imparem vereri oportet, &c. Mar.n.46.

Quæ circà paritatem, & imparitatem dierum à præceptore traduntur, adeò varia ſunt, vt nihil certi de hac re determinari poſſe videatur. Nam aliquando numerum ſimpliciter reſpiciens,pares, & impares dies eos vocat, quos vulgus etiam tales communiter appellat. Hoc enim ſenſu pares ab imparibus diſtinxit lib.1. Epidem. ſect.3. verſ.42. Inter pares enim enumerat 4. 6. 10. 14. 18. 20. 24. 28. 30. 60. 80. & 120. Impares verò recenſet 3. 5. 7. 9. 11. 17. 27. & 31. Similiter libro de Septimeſtri partu, inter pares enumerat decimumquartum,vigeſimum octauum,& quadrageſimumſecundum. Alibi tamen, & decimumquartum, & vigeſimum inter impares enumerauit, idque apertiſſimè lib.4. de Morbis verſ. 370. cuius cauſam reduxit Galenus in principium ſecūdæ ſeptimanę, Auctorem Aphoriſmorum ſecutus, quod in diem octauum incidit, quarè ab eo ſeptimanam rurſus inchoando, ſeptima dies in diem decimumquartum incidit, quæ hac ratione ſeptimi virtutem, & naturam ſortitur; vndè meritò inter dies impares adnumeratur. Sed hæc ratio habet difficultatem, quia ſi ratione diei octauæ id eueniret,vndecima dies, imò etiam nona,inter pares adnumeranda eſſet, quarè in illis diebus deorſum purgare liceret, quod Hipp. doctrinæ manifeſtè repugnat, lib. enim de Humor.verſ.78. dum tempus euacuationi faciendæ præſcriberet, per ſingulos dies pares deorſum, & per impares ſurſum purgandum eſſe determinauit, vſque ad decimumtertium diem

Mar.n.22. Mar.n.3.

diem, quo non amplius ſurſum, ſed deorſum purgare oportere adnotauit, ſurſum verò die decimaquarta; eodem ordine ad reliquos ſubſequentes progrediendo: quaſi à die decimatertia, dierum parium, & imparium natura in contrarium permutetur, quæ doctrina ſi vera eſt, non ratione octauæ diei, decimaquarta dies imparis naturam ſortitur; ſed potius, quia (vt lib. citato de Morbis ait Hipp.) dies decimaquarta eſt tertia dies ſecundi periodi, cuius finis eſt vndecima dies. Quæ quidem ratio (ſi quid in hac re paritati, aut imparitati tribuendum eſt) multò rationabilior videtur. Verum quia paritas, aut imparitas per ſe nihil operatur, ideò allatam difficultatem tollere alia ratione tentandum eſt. Cuius gratia ſupponere oportet (quod proximè dicebatur) virtutem dierum in morbis à paritate, aut imparitate minimè dependere, cum horum effectuum propriæ, naturaleſq. cauſæ exiſtant; de quibus tractare non eſt præſentis loci. Obſeruatumq; eſt à priſcis illis medicis, peculiares eſſe dies, in quibus euidentiores mutationes, & firmiores in morbis contingunt, alioſque eſſe, in quibus hæ raro adueniunt, & debiliores, prioreſque pro maiori parte impares eſſe, poſteriores verò pares. Vnde doctrinæ gratia ſtatutum eſt, impares dies frequentius iudicare, & potentiores eſſe, quã pares, & ideò per excellentiam quandam numerus impar contemplabilis, & criticus appellatus eſt, ita vt indè inualuerit vſus, vt quicunq. dies tutò, & frequenter iudicare ſolent, impares dicantur, etiamſi reipſa pares ſint, cuiuſmodi eſt decimaquarta & vigeſima. E contrà verò, quia ſigna, & mutationes; quæ in diebus paribus eueniunt, non adeò frequenter obſeruantur, nec tutum, firmumque iudicium præſtant (hæc enim in ijs morbis tantummodo contingunt, qui per dies pares exacerbantur; qui ſicuti raro eueniunt, ità difficile iudicium habent, quod etiam Hipp. adnotauit loc. cit. de Humor.) ideò diebus paribus infidæ mutationes, & ſigna inconſtantia tributa ſunt; ità vt quicunque dies non benè, ſed fallaciter iudicare ſolent, pares cõmuniter dicantur, ex quibus colligimus, idem eſſe dicere, impares dies & pares, ac ſi diceremus benè iudicatorios, & malè iudicantes, & infidos, & iuxtà hanc denominationem vſus eſt Hipp. voce περισσῇσιν, ideſt, imparibus, eo aphoriſmo. Febrienti, niſi in diebus imparibus febris reliquerit reuerti ſolet, per impares iudicatorios accipiens, quos quidem propriori vocabulo nobis deſignauit lib. 2. Epidem. ſect. 5. verſ. 28. quo in loco hanc eandem ſententiam repetens ait, ἢν μὴ ἐν τῇ γονίμῃ μεθῇ ὁ πυρετὸς ὑποτροπάζειν ἀνάγκη, hoc eſt, niſi in die legitima febris dimiſerit, recidiuare neceſſe eſt, γόνιμος, enim naturale, & legitimum ſignificat, qui verò legitimi dies dicantur manifeſte demonſtrauit in eadem ſententia lib. Coacarum Prænot. verſ. 102. regiſtrata, quæ eſt huiuſmodi, ὁκόσοισι ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ μὴ κατὰ κρισίμους ὑποτροπικόν. Quibus deſinunt febres non in diebus iudicatorijs, his recidiuæ fiunt, ex quibus patet, idem ſignificare apud Hipp. dies impar, legitima, & critica, quarè vbicunquè de ijs tractatur, quæ ad criſim ſpectant, per dies impares omnes verè, & propriè iudicatorios intelligere oportet, in quam ſignificationem ſi quis in præſenti ſententia numerum imparem accipiat, fortaſsè non errabit, etiamſi propriè, & verè imparem ſignificare videatur, nam cum dicat numerum imparem maximè vereri oportere, non omninò dies pares, qui inter iudicatorios adnumerantur, excludit, ſed quia hi pauci admodum exiſtunt, verè dicimus impares dies maximè timendos eſſe. Hunc autem numerum maximè vereri oportet, eò quod quæcunq. in eo mala contingunt, & certius, & grauius malum denotare ſolent, quam quæ in die pari. Cum igitur tanti exiſtimauerit Hipp. ea, quæ ad numerum parem, & imparem ſpectant, plurima artis parte priuantur illi, qui dies ſingulos in morbis ab ea hora inchoantes, in qua æger primum laborare cœpit, nullam ferè diem habent, quæ ſimpliciter par ſit, aut impar. Quia ſi quis v.g. in meridie à morbo corripiatur, diei pars antè meridiem impar erit, par verò poſt meridiem, & è contrà, ſi par, antè meridiem par fuerit, reliqua pars impar erit, quarè nec quo die iuxtà Hipp. præcepta purgare expediat determinare poterunt, nec ſymptomatum ſuperuenientium virtutem iudicare. Quarè cum artis prognoſticæ fundamento careant, non eſt mirum, ſi in prædicendis ijs, quæ ægrotantibus ventura ſunt, raro non falluntur. Idquè plerique eorum experti, quod propriæ inſcitiæ debetur, arti imputãtes, prædicendi munus Medicis glorioſum, incertum, & fallax prædicantes, nobiliorem medicinæ partem penitus reiecerunt, & ideò mirum eſſe non debet, ſi noſtris temporibus homines adeò parum medicis confidant, quod multitudine Medicorum manifeſtant, quos propriæ curationi, nulli fidentes, etiam in leuioribus morbis, adhibent. Indeque etiam euenit, vt medici ipſi in morborum

curatio-

curationibus nictanter procedentes, cæterorum Medicorum congreſſum expoſcant, cum quibus ignominiam ſibi ipſis imminentem diuidant, cum rarò mors curanti non imputetur. Quæ quidem incommoda facilè euitarent, ſi artis prognoſticæ auxilium expoſcerent; ex prędictione enim tria Medico eueniunt commoda, quæ à principio lib. Prænot. referuntur, enarratis malis è directo oppoſita, & primo quidem. Nam Medicus (ait ibi Hipp.) prædictionem adhibens, fidem fecerit, quod ægrotorum res magis cognoſcat, quarè audebunt homines ſeipſos Medico, committere. Secũdo, & curationem optimè fecerit, vbi ex præſentibus paſſionibus futuras affectiones prænouerit. Atque tandẽ, tum morituros, tum ſeruandos præ-noſcens, ac prædicens, à culpa exors fuerit. Quicunquè igitur Medicum verè profitentur, totam artem perfectè aſſequi procurent: eiuſque præcepta à proprio auctore recipientes, & curationem, & prognoſticam confidenter adhibeant, bona ſpe enim abſque dubio non fruſtrabuntur. Quapropter cum Hipp. in enumeratione dierum in morbis vulgarem vſum ſit ſecutus, primam diem appellans totum illud tempus, ex quo æger laborare incæpit vſquè ad occaſum Solis: reliquos verò ſubſequentes accipiens à Solis exortu terminantes in occaſum, ab eius computandi modo non eſt recedendum. Quandoquidem ſi Galenus quamlibet diem ex vigintiquatuor circiter horis conſtituit, nec à Præceptore edoctus, neque ab experientia permotus id fecit, ſed quia alia ratione cauſam dierum criticorum aſſignare non potuit. Cæterum quia hæc à Galeno deſumpta computandi ratio, ferè communiter obſeruatur, vt abuſus iſte in re tanti momenti (ſi fieri poteſt) à medica facultate remoueatur, ſuper hanc rem aliquantiſper immorandum nobis eſt. Primum ergò demonſtrabimus, hanc Galeni computationem non eſſe ad mentem Hipp. (qui vt proximè dicebã) quamlibet diem, prima excepta, ab ortu Solis inchoare ſolitus fuit. Deindè verò Hipp. computationis veram rationem afferre tentabimus, cauſam aſſignantes cur prima dies, etiam ſi non integra ſit, pro die integra computari debeat. Primum igitur aggrediamur. Si Hipp. ſingulorum dierum enumerationem fieri voluiſſet, diem ab ea hora ſemper inchoando in qua incæpit æger laborare, neceſſe ei erat horam referre, in qua morbus à principio inuaſit, cum ex hac tota computandi ratio originem habeat. Sed nullibi in recenſendis ægrotantium hiſtorijs de hora inuaſionis morbi mentionem fecit: Argumentum euidentiſſimum, id ſcire non eſſe neceſſarium; cum ſatis ſit, non ignorare, an interdiù, an noctù, aut veſperi incæperit morbus, an mane, aut meridie; eo quod dierum computatio fieri debet, non ab ea hora diem inchoando, in qua inuaſit morbus: ſed ab eo tempore, in quo verè dies naturalis incipit. Idque ab eo obſeruatum inuiolabiliter conſtat, quia in recenſendis ijs, quæ ægrotantibus per ſingulos dies contigere, & matutinum tempus, & veſpertinum, ſub eodem numero quatenus vnica dies tantùm adnumerauit, non diei partem præcedentis finem, alteram verò ſubſequentis principium, vt Galeniſtæ faciunt. Id videre eſt in hiſtoria Philiſci in Thaſo lib. 1. Epid. n. 1. regiſtrata, vbi inquit. Tertio mane vſquè ad meridiem viſus eſt à febre liber, ad veſperam febris acuta, &c. Idem etiam obſeruari poteſt in vxoris Epicratis hiſtoria, necnon & Dromedis vxoris ibidem deſcriptis, ſimiliter in enarratione morbi Phrenitici, de quo lib. 3. ſect. 3. & ſerui in externa caupona lib. 4. verſ. 126. & adhuc clarius in hiſtoria Pithionis lib. 3. ſect. 3. verſ. 34. alijſque multis, quæ in lib. Epidem. referuntur. Quas quidem hiſtorias ſi deſcriberent iſti, quamlibet diem diuiderent in duas partes, priorem cum præcedenti die copulantes, veſpertinum verò tempus diei ſubſequentis initium facerent, quod quidem ab Hipp. factum nullibi inuenies: qui ſemper matutinum tempus, & veſpertinum ſub eodem numero collocauit, principium diei (vt dictum eſt) ab ortu Solis conſtituendo ſemper, & deſinentis in occaſum. An dicent Hipp. ægrotantes omnes in ortu Solis ægrotare cæpiſſe, vt indè dierum enumerationem inchoauerit? Ridiculum certè eſt hoc, cum experientia demonſtret, morbos admodum rarò matutino tempore inchoare. Cum igitur Hipp. hanc dierum diuiſionẽ in enumeratione nunquam obſeruauerit, certum eſt, computandi rationem dierum per horas vigintiquatuor, quam Gal. excogitauit, & ſecuta eſt poſteritas, purum figmentum eſſe, & ab Hipp. doctrina reijciendum, eamque computandi rationem ſeruandam eſſe, quam idemmet Hipp. ſecutus eſt, primum diem appellantes (vt à principio dicebamus) totum illud tempus quod à primo morbi inſultu, & occaſum Solis intercedit, ſecundã diem, & reliquas omnes ab ortu Solis inchoantes; vſque ad ſequentem noctem; iuxtà vulgarem conſuetudinẽ, quæ diem communiter ab ortu Solis,

De computatione dierũ criticorum.

Mar. n. 9.

Solis, ad occaſum vſque conſtituit. Nec credendum eſt,Hipp.in ſcribendo ità negligentem fuiſſe, vt in re tanti momenti,ſi diuerſa à communi conſuetudine computatio dierum facienda eſſet,eam non expreſſerit. Quemadmodum eum feciſſe legimus lib. de Septim. Partu, circà computationem menſium in vtero gerentibus, in quorum enumeratione etiamſi à vulgari conſuetudine non receſſerit, partem menſis quamuis exiguam pro menſe computando, vt faciunt mulieres ipſæ, quæ eodem Hipp. referente lib.cit. de Sept.Partu verſ. 44. dicunt, & teſtãtur naſci ſeptimeſtres, & octimeſtres,& nonimeſtres, & decimeſtres, & vndecimeſtres; nihilominus veram ſeptimeſtris rationem traditurus,per exactam menſium quantitatem,reiecta communi conſuetudine anni, & menſis quantitatem veram expreſſit, eamque in computatione ſecutus eſt. Cum igitur talis fuerit ſummi præceptoris dierum enumeratio in morbis,ſuper quam tota & prædicẽdi,& curãdi ratio fundatur, etiamſi illius vera cauſa ignoretur, in hoc tamen quieſcendum eſſet. Veruntamen vt hominum curioſitati morem geram,probabiliorem quam fieri poteſt in medium afferre tentabimus,à Galeni fundamentis minimè recedentes,qui 3. de Dieb.decretorijs, dierum criticorum rationem reddere ſtudens,eam ad Solis peragrationem per Zodiaci ſigna in morbis diuturnis reduxit,in acutis verò ad Lunæ motum, ſiuè modò eius actio proueniat à ſignis, quæ proprio motu percurrit, ſiuè à luminis diuerſitate, quod à Sole recipit, ſiuè ab vtriſque ſimul concurrentibus, id determinare non eſt noſtri inſtituti, cum ſatis ſit ſcire,à motu Lunæ acutorum morborum mutationes per quaternarios,& ſeptenarios procedere. Verum etiam ſi ratione præfati Lunæ motus,in ſtatutis quibuſdam diebus, & horis,criſes, & cæteræ morborum permutationes fieri deberent, cum hoc vel illud punctum attingit, ſæpè tamen rationabile tempus peruertitur,ità,vt aliquando anticipent, aliquando retardentur, idquè potiſſimum euenit ratione acceſſionum, quæ rarò cum præfato Lunæ motu coincidunt. Certum eſt enim,criſes fieri in die maioris acceſſionis,vndè videmus (quod etiam Hipp. adnotauit) eos morbos imparibus diebus iudicari,qui imparibus mouentur, in paribus verò, quorum exacerbationes in diebus paribus contingunt, & in tempore earum peculiari: quæ enim ſurſum fiunt criticæ excretiones,in acceſſionis principio,quę verò infernè,aut per ſudorem, remiſſo eiuſdem ſummo vigore contingũt, vt Galenus edoctus à præceptore lib. Quando purgare oportet, adnotauit. Si igitur à paroxiſmorum varietate, criſis tempus peculiare dependet, inuenienda eſt cauſa repetitionis paroxiſmorum in ſtatutis quibuſdam horis: quia hæc eadem, vnà cum præfato Lunæ motu, & criſes, & cæteras morborum mutationes conſtituet. At certè hæc alia eſſe non poteſt, quam Solis motus, qui diem ipſum conficit, & metitur. Dum à primò mobili ab ortu in occaſum raptus, vigintiquatuor horarum ſpatio totam mundi machinam perluſtrat. Hoc enim motu mediante, non modo dies à nocte diſtinguitur,ex quorũ diuerſitate humana corpora, & ſublunaria omnia tam variè afficiuntur,ſed etiam ad quatuor mundi cardines accedens,alterationem in hæc inferiora producit,quatuor anni temporibus proportione reſpondentem,vndè effectum eſt,vt ſicuti in vere ſanguis abundat maximè,in æſtate bilis,melancolia in autumno, & in hyeme pituita; ità maturino tempore ſanguis naturaliter mouetur, bilis in meridie, melancolia veſperi, & pituita in nocte,quod omnibus receptum eſt.Quarè cum nihil aliud ſit principium acceſſionis,quam principium motus humoris, qui peculiariter morbum facit, aut fouet, neceſſe eſt affirmare, vndè morbifici humoris principium motus aduenit,illud paroxiſmorum principium,& auctorem eſſe. Nam cur tertianæ febris (exempli gratia) acceſſio tertio die repetens determinata hora inuadat,ea eſt ratio,quia Sol ad meridianum accedens,bilem tertianæ febris materiã conturbat, quæ cum parata ſit ad febrilem calorem concipiendum,occaſione illius agitationis,acceſſionis initium præſtat. Quod ſi non ſemper in meridie tertianæ paroxiſmi inuadunt, nec eadem ſemper hora repetunt: cum modo anticipent, modo poſtponant, id inobedientiæ materiæ tribuendum eſt, quæ ſiuè ratione copiæ, ſiuè eiuſdem qualitate,ſiuè alterius humoris permixtione,vel non ſtatim mouenti cauſæ obtẽperat,vel properat celerius. Si ergò criſis tempus à tempore acceſſionis moderatur: acceſſioniſq. cauſa eſt præfatus Solis motus, quatenus per eum Sol hunc, vel illum mundi cardinem attingens,acceſſiones hac, vel illa hora mouet, ſequitur multoties antequã Luna ad punctum illum perueniat, cuius virtute ſit criſis hac,vel illa die: virtute Solis, qui horam acceſſionum,& ex conſequenti ipſius criſis metitur, ac diſponit,contingere iudicationes: ità vt non ſit neceſſe ad criſim v.g.ſeptimo contingentẽ

dies

A dies omnes integros ex vigintiquatuor horis concurrere, cum ſatis ſit ſeptẽ diebus Solẽ ſuper terrã exiſtentẽ vim propriã in humores exercuiſſe, vt criſis, aut quæuis alia mutatio in die ſeptima dicatur. ergò (infert quiſpiã) non à motu Lunæ, ſed potius Solis criſis excitabitur, ſi antèquã Luna ad locum criſis perueniat, virtute Solis iudicatio ſequatur. huic reſpõdeo, criſim hoc, vel illo die fieri, à motu Lunæ depẽdere, quæ etiamſi ad punctũ exactum, in quo criſis excitari debet, nondũ peruenerit, eam tamen diſpoſitionẽ in corpore, & humoribus ipſis vſque ad illud tempus introduxit, vt actione Solis adueniente criſis fieri poſſit. Quapropter virtus Solis eſt, criſim hac, vel illa hora excitare, Lunæ autẽ, hac, vel illa die. Aſtra enim in hæc inferiora agunt, non ſubitò, & derepẽtè: nec tunc ſolum, cum hoc, vel illud punctũ attingunt: Sed multò prius ad certam diſtantiã agere incipiunt v.g. dum orbe, vel radio ad punctũ illud perueniunt, indè verò efficacius, quò magis illi puncto appropinquantur, vbi ſumma viget eorum efficacia. Quarè cum duorum aſtrorum virtutes ad vnicã actionẽ concurrunt, non eſt neceſſe vtriuſque vires ſupremas, quæ in puncto aſpectus conſiſtunt (partilẽ aſtrologi appellant) conuenire ſimul, cũ vnius efficacia cauſa eſſe poſſit, vt quælibet diſpoſitio ab altero introducta ad effectum producendũ ſufficiat, ex quo fit, vt actio, quę à Sole prouenit, ſæpè criſim, aut quãlibet aliam affectionẽ in corpore producat, etiamſi Luna, quæ ad actionem illam ſimul concurrit, nõdum ad locũ peruenerit, à quo illius actio dependet, & ideò, vt proximè dicebã, non eſt neceſſe, omnes dies integros eſſe ex vigintiquatuor horis. Vt exempli gr. ſi quis die Dñcõ circà vigeſimã horã laborare incipiat: etiamſi Luna ante horã decimãquartã diei ſabati ſequẽtis medio motu non perueniat ad punctũ illud, quod ſeptimæ diei initiũ præſtat: quod quidẽ eſt quando Luna radio, vel orbe locum attingit, qui quadrato aſpectu punctũ illud reſpicit, in quo erat tempore inuaſionis morbi; cuius virtute criſes fiunt, variæq. mutationes in morbis cõtingunt; nihilominus virtute Solis, qui humores ſtatis quibuſdã horis mouet, & vigere facit; effectus ſeptimæ diei ab eius ortu incipiunt: cum ſatis ſit diſpoſitio, quam Luna loco aſpectus appropinquans corporibus introducit ità, vt ſi morbus cum ſanguinis prædominio fuerit etiam mane diei Sabati, qua hora ſanguis virtute Solis maximè viget, & mouetur, criſis per hæmorrhagiam fieri poſſit. Quotieſcunq. igitur quis à morbo corripitur, dum Sol eſt ſuper terram, totum illud tempus vſque ad occaſum, pro die prima cõputare oportet, eo quod Sol occidẽs diei finẽ, & noctis principiũ facit, quę duo & natura, & viribus penitus inter ſe cõtraria exiſtũt, ex quo fit, vt quæcunq. ſubſequenter eueniunt, nihil cum præcedenti die habeant, ſed ſpectãt ad ſubſequentẽ, cuius tẽpus illud pars exiſtit. Idque Solis facultate euenit, qui ſuas vires continenter ſingulo die exercet, eaſque abſoluit, poſtquã peruenit ad occaſum: alioſque denuò effectus producere incipit, cũ alterius diei initiũ prębet, idque ex eo conſtat, quia ſi dies quieta eſſe debet, nox præcedens plerumq. quieta eſt, ſi laborioſa moleſta. Vndè hinc argui poteſt, in noctium computatione, præcedentem cum die ſubſequenti computandã eſſe. Quamuis Hipp. hanc rem non determinauerit, eſt tamen probabile, quando & in Geneſi diem à nocte inchoare docemur, dum inquit Auctor, & factus eſt veſperi dies vnus.

Verſ. 169. Aut ſatietatem. Mar.n.47.

Adnotandus eſt dicendi modus quo vtitur Hipp. Satietatẽ hypocondrio tribuens, quæ ad ventriculũ ſolum pertinere videtur. Ità enim indicat nobis, eam intelligere ſatietatẽ, quæ non à ventriculo prouenit, cibis, aut crudis ſuccis repleto. Sed ab hepate, vel liene affecto. Quotieſcunq. enim viſcera hæc malis ſuccis repleta intumeſcunt, ab aſſumpto cibo etiã leuiſſimo, & in pauca quantitate ingeſto cõpreſſa, grauitatem maximã ægris inducunt, ſimilem grauitati eorũ, qui immodicè & cibis, & potibus ſe impleuere, & ideò ſatietatẽ eã appellat. Hoc igitur ſignũ nobis conſiderandũ propoſuit Hipp. quia illius præſentia affectum eſſe hypocondriũ indicabit, etiam ſi aliquando, nec dolor, nec tumor in ea parte manifeſtus appareat. Hunc affectum obſtructionem viſcerum appellant recentiores, quam adeò propriè, & firmiter præfatus ſatietatis ſenſus indicat, vt hoc ſolo ſigno innixus ſæpè ſæpius huius morbi præſentiam antè hypocondriorum obtrectationem affirmare non ſim veritus.

172. *Bibet autem mulſam calidam coctam.* Mar.n.47.

Quæſtione dignum eſt, cur Hipp. nunc mulſam dari iubet coctam cum ſuperius de eius viribus tractans, non multũ referre dixit, an cruda ſit, an cocta; dũmodo ex optimo melle paretur? Hoc quidẽ ſumma cũ ratione factũ eſſe exiſtimo quia cũ eam calidã dare oporteat propter viſceris tumorẽ, qui à frigidis actu, durior, & crudior euadit. Frigidum enim, vt aliquando dicebat Hipp. quæ intus ſunt indurat; & dũ mel, & aqua ſimul caleſiunt, ſtatim partes quædam

craſſiores ſegregari incipiunt,quæ tandē feruore ſeparantur omninò, ſi eo modo mulſa ſolùm excalefacta exhiberetur, partes mellis craſſiores ab alijs ſeparatæ,viſceribus in tranſitu firmarentur,indèque morbus haud parū exacerbaretur,quarè neceſſe eſt,eam excoquere, vt partes prędictæ per ebulitionē extrahantur,mulſaq. ſplendidior,& tenuior reddatur, ob naturā affectionis,cui craſſiora nimis infenſa ſunt,non autē in morbis pectoris,de quibus tractans parū referre dixit, an mulſa cocta ſit,an cruda: dūmodò ex optimo melle conficiatur,ex quo adnotāda eſt sūmi præceptoris diligētia,qui nihil vtile prætermiſit,etiāſi illud minimū eſſe videatur.

Verſ. 191. Quum verò in febribus horrendum quid, &c.

Mar.n.49. Hæc ſigna adeò ſæua ſunt,& terrifica,vt quacunq. die appareant, mortē perpetuò indicare poſſint.Superuenire autē quinta die illud peculiare habet,quia & celerē mortē,& cū difficultate ſpirandi atteſtantur,celerē quippè,quia(vt ipſe aliàs docuit)quę mox apparent celerē iudicationē præmonſtrant, & ſicuti ſigna è prima ſtatim apparentia citā ſalutem indicant, ità & mala celerem mortem, & quia morbi, qui cum propoſitis ſignis celeriter interimunt,abſque humorum copia generari non poſſunt,ideo his mortem per caloris ſuffocationem aduenire neceſſe eſt; quam ſpirandi difficultas plerunque concomitatur.

Verſ. 210. Multa verò ſigna ad imparem numerum magis ſunt, quam ad parem. Vtro autem horum numerorum ſiant lethalia exiſtunt.

Hæc ſententia plurimum conuenit cum ea,quam ſup. verſ. 162. explicauimus, in qua hæc leguntur: Maximè igitur numerum imparem vereri oportet. Nam hi dies in alterutram partem ægrotos inclinare faciunt. Quarè illius explicatio huic pariter accommodari poterit.

Mar.n.50. *Verſ. 216. Quum febricitanti 14 die vocis interceptio ſuperuenerit non ſolet aduenire ſolutio breui,neque diſceſſio fieri.Sed tēpus huic ſignificat,quū autē apparuerit hac die diuturnius euēdit.*

Hæc ſunt verba græci tex. verbū è verbo, quæ ſi rectè perpendantur manifeſtè apparebit, nihil continere eorū,quæ Gal. vt Hipp. repræhenderet,excogitauit.Non enim, ait Hipp.aphoniā die 14. ſuperuenientē morbi longitudinem ſimpliciter indicare; ſed morbū longiorē fore plurimū enim differt dicere,morbū eſſe longū,& longiorē. Horū igitur verborū hic eſt ſenſus. Si quis febricitās decimaquarta die voce priuetur, nō citò ſolet vocē recuperare,vt ſæpè euenit,quando in aliquo alio die cōtingit,& ratio diuerſitatis eſt,quia accidentia,quæ hac die ſuperueniunt à firma,& forti cauſa dependēt,cū ſit dies maximè contēplabilis,& ideò hæc diutius perſeuerare ſolent,& eò magis,quia hæc dies eſt extrema acutorū morborū,vndè morbus iā lento gradu moueri incipiens,omnia diuturniora producit,Aphonia igitur febricitanti decimaquarta die ſuperueniens, non ſolet citò terminare. Sed neque febris diſceſſio breui tēpore ſperanda eſt, eò quod accidentia huiuſmodi ſuperuenientia morbū in augumento adhuc eſſe ſignificant,ꝙ quādo vſque hanc diē producitur,morbū citò terminare eſt impoſſibile, accidētia.n.ſuperuenientia,vt 1.Aphor.nos docuit Hipp.ſi ſtatim ab initio appareāt,breuē fore morbum denunciāt,ſi verò poſterius cōſpiciantur,longum.Quarè adnotare eſt Hipp non aſſerere morbū ſimpliciter fore diuturnū,ſed eius ſolutionē, quandoquidē citò æger indè interire poteſt, etiāſi non citò ſanari. Quæ.n. à cauſa forti,& ſtabili dependent,ob cauſæ fortitudinē,& vehementiā breui quidē tēpore interficere poſſunt,nō tamen citò ſolui,niſi morbus celeri motu moueatur.Solutio.n.mediāte coctione perficitur,quę,certis temporū periodis proportionē quandā inuicē ſe habētibus,celebratur,corruptio autē,à qua mors depēdet,ſtatim,& in quolibet morbi tēpore fieri poteſt.Quoniā igitur huius ꝓgnoſeos fundamentū in die apparitionis ſymptomatis cōſiſtit,ideò tādē ſubiunxit Hipp.quaſi ſe ipsū explicaret. Quādo autē apparuerit hac die,diuturnius coincidit,vtiturq.cōparatiuo,nō poſitiuo inferēs ſe velle ſignificare, hāc longiori tempore perdurare, quā ſi aliquo alio die ſuperueniret.Hæc ſentētia igitur rectè percepta nihil habet abſurdi,atque maximè rationabilis, veriſſimāquè eā eſſe exiſtimo,quia nō à probabili ratiocinatione,ſed à ſenſato experimento ortū habuiſſe manifeſtat dicendi modus, quo vtitur Hipp.Non ſolet aduenire ſolutio breui,ex quo apparet quam temerariū ſit(ꝙ alibi ſæpius indicauimus)huius auctoris dicta damnare,quamuis primo aſpectu falſa eſſe videantur.

Verſ. 222. Aeſtiuo ac autumnali tempore in morbis acutis, &c.

Mar.n.51. Stillæ ſanguinis è naribus non ſemper malę ſunt, ſed tūc ſolum,quando ſanguinis in venoſo genere feruefcentis ſymptomata exiſtunt, eò enim caſu malæ ſunt,quia copiæ ſanguinis peccantis non reſpondent, nihilq. paucum criticū eſſe poteſt. Nam capite tantummodo repleto, ſtillæ ſanguinis affectionē tollere poſſunt, quia cū multi ſanguinis non ſit capax à modica excretione euacuari ſufficienter poteſt,ex quo videmus quotidie,multos ex inſolatu,aut aliqua

alia

alia ſimili cauſa capite dolentes, ab exiguis ſtillis ſanguinis è veſtigio liberari. Hac eadē ratione Aegrotus ille, ad quē Cynicus Hipp. introduxit à ſtillatione è naribus nihil incōmodi percepit; imò perfectè iudicatus eſt, vt lib. 4. Epid. narratur, quia vt ibi adnotauit Hipp. erat capite grauatus, quæ grauitas capitis repletionē indicabat, cum igitur in hac ſententia de ſtillis ſymptomaticè fluentibus loquatur Hipp. vt criticas, & capitis plenitudinē tollentes excluderet, eā conditionē appoſuit, vt derepentè fiat, hoc eſt, nec dolore capitis præcedente, nec grauitate, nec ſternutatione accedente, qua excitata in febrium principio, cum nondū humorum trāſlationē à toto, in caput fieri, eſt poſſibile, ſi deſtillatio è naribus ſequatur, & vrina die quarta ſubſidentiam albam habet, morbi ſolutionē ſeptima die futuram præmonſtrat, vt lib. Coac. Præn. v. 196. quo verò delirium, aut conuulſio ex narium ſtillicidio tutò prædici poſſit, conditiones in textu appoſitæ requiruntur, tempus ſcilicet æſtiuum, aut autumnale, tunc enim & bilioſi, & atrabiliarij humores abundant, qui prædicta ſymptomata excitare ſolent, alijs enim temporibus fortaſsè non delirium, aut conuulſio ſuperueniet, ſed ſopor potius, ſi pituitā ſimul cōcurrere contingat. Nam & hoc ſymptoma ſtillas ſanguinis conſequi ſolet; quemadmodū in peſtilenti conſtitutione contigiſſe adnotatū eſt à Præceptore lib. 3. Epid. ſect. 3. Alterā verò conditionem appoſuit, in morbis acutis, propter eos, qui à febribus diuturnis vexati in cachexiam quandam inciderunt, propter quam ſanguis ſeroſior effectus, ſæpè à naribus deſtillat, indèquè nec delirium, nec conuulſio ſuccedit. Quotieſcunq. igitur æſtiuo, & autumnali tēpore in morbis acutis deſtillatio ſanguinis repentina è naribus ſuperuenit συντονίην, ideſt tenſionem, ac inflammationem circa venas ſignificat, quæ eſt cauſa, vt ſanguis quaſi efferueſcens eas diſtendat & præ feruore attenuatus ſurſum tendat in caput, cuius raptus iam iam incipientis ſigna erūt, primo deſtillatio è naribus, indè verò ſequenti die vrinarū tenuitas. Sanguine autem feruido in capite conſiſtente, quid aliud timeri poteſt, quam aut delirium, aut conuulſio? Delirium quidem, ſi cerebri anteriores partes magis inuadat. Conuulſio verò, ſi poſteriores. Quarum quidem partiū inuaſio ſicuti non caſu euenit, ſed ex earum diſpoſitione; qua ratione prædicta ſymptomata diſtinguantur, verborū ſeriè nobis aperit artificioſus Hipp. His enim, qui ſanguine abundant (hi ſunt quos ætatis vigor concomitatur, corporeq. conſtant carnoſo, & ſe exercent) promptius delirium ſuperuenire rationabile eſt, eo quod partes capitis anteriores pluribus irrigantur venis, quā poſteriores; quæ ſanguinis influentis multitudinē ſuſcipientes deliriū potius, quā conuulſionē inducunt. In deliriū pariter incidunt facilè atrabilario temperamēto præditi, cuius occaſione non eſt inconueniēs, aſcendentibus in caput humoribus deliriū incurrere. Huiuſmodi naturis ergò delirium prædicendum erit, vt ait Hipp. Aut conuulſio ſi prædicta deſiderentur, adſintq. ea, quæ neruoſum genus imbecille demonſtrent, v. g. ſi æger ex potu, hoc eſt, dum poculū potaturus ori admouet, manus tremulas habuerit, q; quidē obſeruatur nō in ægris modo, ſed etiā in ſanis, quibus neruoſū genus imbecille eſt. Aut ſi puer, vel ſenex fuerit, qui natura motricē facultatē debilē habēt, his n. predicenda eſt conuulſio, cum rationabile ſit humores in caput irruentes, eius partē imbecilliorē inuadere. Reliqua quæ ad integritatem ſententiæ ſubſequūtur, à Valeſio explicata ſufficiēter inuenies, vt noſtro opere minimè egeas.

Verſ. 229. Febri ſingultuoſæ. Mar. n. 51.

Febrem hanc eſſe acutā multa ſuadent, primò quia inter morbos acutos recenſetur, de quibus tractatio eſt in hoc opere, ſecundò quia Hipp. huiuſmodi ægrotātes tenui victu alit, habet præterea adiunctū periculū, ſitiſq. cōtinua viget, & aliquādo ſatis vehemens, quæ omnia morbis acutis conuenire indubitatum eſt. Quapropter animaduertant Medici, qui ex Hipp. curatione permoti, medicamenta valdè calida ſingultus gratia in huiuſmodi febribus exhibent, quia ſi hæc ab Hipp. vſurpantur, vt humores ventriculi tunicis infixos abſtergere valenter poſſint, in reliqua tamen curatione refrigerantibus vtitur, tum in gratiam febris, tum etiam, vt ab ipſis abſtergentiū caliditas retundatur. Nam & ptiſanā pro cibo, & aquam hordei pro potu, aut oximellis exiguum præbet. Quarè præter Hipp. conſilium eſſet, & ægrotanti parum vtile ad ſudorem prouocandum, decocta calefacientia exhibere, quæ à Valeſio propoſita, à neotericis adeò facilè recipiuntur. Nam hæc cum citò per venoſum genus diffundantur, multum obeſſe propter febrem poſſent, & parum vtilitatis adferre affectioni ſingultuoſæ ventriculi, qui, vt diutius in eo morentur medicamenta, in formam ſolidiorem expoſcit, & ideò Hipp. ea exhibet in Eclegmate, non in potu, vt ventriculo maiorē opem ferat, nec citò ad venas perueniat, vndè febrilis calor augeatur, ex quibus docemur calida medicamenta in febribus non adeò formidanda eſſe, cum in forma ſolida, non in potu aſſumūtur, dummodo reliqua curatio

refrigerantibus procedat, & ideò non eſt improbandus vſus Theriacæ,Mitridati,& huiuſmodi aliorum in febribus etiam acutis. Præterea huiuſmodi decocta,vtpotè actu humida parum ſtomacho conducunt, nam hæc ſub illa ſententia cõprehenduntur, quam tantoperè celebrauit Celſus. Inimica enim ſunt ſtomaco (inquit) iura ferè omnia. Vndè vulgatum illud,ventriculo amica eſt potus abſtinentia,quod ſecutus ipſe Hipp. admonet in hoc caſu, vt potus ſit exiguus,niſi ob ſitis vehementiã eum copioſum dare expediat, ex quibus aliud contrà auſteritatem eorum Medicorum adnotandum eſt, qui ægrotantes à ſiti cruciari permittunt,Hipp. tanti feciſſe accidentia, vt morbo dimiſſo, ad eorum correctionem ſtatim deuenerit, nam propter ſitim,longiorem potum permittit,quamuis morbus exiguum expoſcat.

Mar.n.52. *Verſ. 238. Et dum ſpiritus ſurſum fertur,an doleat.*

Rarò reſpirationis partes his nominibus deſignare conſueuit Hipp. latio ſpiritus ſurſum, & deorſum, & ideò non ità clarum eſt, quid hoc in loco per ſpiritus lationem ſurſum intelligat, an inſpirationem dictam,an expirationem potius. Nam etiamſi ſpiritus,qui expirationem facit,quatenus è pulmonibus egreditur ſurſum feratur,ſi tamen euidentem eius exitum per nares attendimus, vndè pro maiori parte ſpiritum ducimus; in inſpiratione ſurſum ferri manifeſtè apparet, idque affirmauit Hipp. lib.de Morb. ſacro v.168.quo in loco ſpiritum per os, & nares attractum,primum ad cerebrum aſcendere teſtatur,deindè in ventrem peruenire. Hoc igitur motus principio inſpecto,fortaſsè Hipp. ſpiritus lationem ſurſum appellauit, vel etiam fortaſsè,quia per inſpirationẽ partes thoracis ſurſum eleuantur.Vtcunque ſit,certum eſt,Hip. eam reſpirationis partẽ intellexiſſe,in qua dolor, & pleuriticis,& peripneumonicis magis exacerbatur: quæ abſque dubio eſt inſpiratio, non expiratio. His igitur nos admonet Hipp. vt ægri interrogentur, an in inſpiratione à dolore affligantur, quia hoc eſt ſignum ſatis firmum ad diſtinguendos dolores pleuriticorum, & peripneumonicorum ab alijs doloribus pectoris, & coſtarum. Quamuis de hoc ſigno à poſterioribus nulla facta ſit mentio.

Mar.n.52. *Verſ. 241. Et ſi acutus fuerit dolor,ducere vſquè ad animi deliquium.*

Sanguinem mittere, vſque ad animi deliquium conſueuit antiquitas aliquibus caſibus, potiſſimum verò in doloribus vehementiſſimis,id dictante vtili experimẽto,quandoquidem, qui aliqua parte dolent, vbi in lypothomiam à quacunq. cauſa inciderunt, ſtatim dolor ceſſauit, quod cum pluries obſeruauerim innotuit mihi cauſa, cur Antiqui huiuſmodi euacuationem in vſum reuocauerint, eamque indicauimus in explicatione lib. de Hum. verſ.70.

Mar.n.52. *Verſ. 248. Medicamentum autem purgans dato quarta die.*

Lentè nimis procedere videtur Hipp. in curatione præſentis morbi,qui adeò celeriter mouetur,vt in ſeptimo die iudicationem habeat, dum purgationem quarta die faciendam iubet. Quia ſi ſuperius in febre ardente, non antè quartã diem purgandũ voluit id factum eſt, quia vt ibi explicauimus,morbus illi dabat inducias,vndè vt tutius procederetur, differre rationabile erat.At modo cum de morbo acutiſſimo tractetur, & qui citò ad vigorẽ peruenit,malè expectatur quarta dies, quæ toto morbi tempore inſpecto in ipſius vigorẽ cadit. Pro difficultatis ſolutione,inſpicienda eſt Auctoris intentio circà curationẽ præſentis morbi. Iubet enim euacuationẽ à principio fieri,quę vt tutior procedat,clyſtere procurandã iubet,à qua ſi alleuiatur dolor,nihil aliud tentandũ eſt, ſed ægrotantẽ tantummodo cuſtodire oportet, nè error committatur,vſque ad febris ſolutionẽ,quæ in ſeptima expectanda eſt. Quod ſi à clyſteris purgatione non remittatur dolor,morbuſq. perſeueret,tunc integra ſolutio morbi, die ſeptima ſperari non poteſt,quarè ſtatim pharmacum dare oportet quarta die,vt leuior in morbo, qui per dies impares mouetur. Quarè etiamſi Hipp.iubeat cuſtodiri ægrũ vſque ad ſeptimã diem,non ob id inferri debet,morbũ eſſe acutiſſimũ ità,vt primam ſeptimanã non pertranſeat, cum non ſit inconueniens,morbos circà initia remitti,atque etiã iudicari,quamuis eorũ conſtitutio longior procedat,quarè ſi ab iniecto clyſtere dolor ſedatur,morbũ ſeptima terminandũ fore ſperandũ eſt,ſin minus,in lõgius tẽpus protrahetur,ità vt quarta dies in latitudine principij reponenda ſit.Quod verò ad victus rationẽ ſpectat,& ſuccũ,& ſorbitionẽ prohibet quouſq.morbus remittatur,ità,vt æger in tuto eſſe videatur,eo enim tẽpore primũ ſuccũ tenuẽ exhibet melle admixto,deindè verò paulò craſſiorẽ,ſi interim ſputũ facilè educatur,æger benè ſpiret,& doloris expers. Si verò morbus, neque à clyſmate, neque à purgatione remittatur, ſed vlterius procedat,etiãſi morbi cõditione inſpecta in ſolo potu perſiſtendũ eſſet,nihilominus iubet Hip. vt modica ſorbitio,ſuccus ſcilicet tenuis,& exiguus potus ſemel in die exhibeatur,eo tẽpore, quo melius habet.Sed cur paucior potus eſſe debet? quia adiũcta ſorbitione,niſi potus minueretur

A retur à copia aſſumptorũ læderetur æger,cum nondum morbi remiſſio aduenerit.Auget verò nutrimentũ,cum morbum protrahi videt,vt æger perdurare poſſit,quouſq.morbus iudicetur. Quod quidem non hac ratione tantum facere oportet,& tempore præſcripto;ſed etiam circà initia: quando ab aſſumpto pharmaco æger multum purgatus fuerit,rationemq.aſſignat,quia æger dormire non poterit,neque morbi coctionẽ efficere præ vaſorũ inanitione,iuxtà ſententiã ſecundo huius regiſtratam v.153.& vigiliæ,inquit,ipſis coincidunt,ob quas non concoquitur morbus,&c.nequè iudicationes ſuſtinere,nec tempus ſolutionis expectare:ſed antè illud deficiet. At vbi crudorũ colliquationes factę fuerint,quod excreta indicabũt,ex tenuibus craſſiora effecta:& craſſitudine ſputorũ attenuata,& ea,quæ renitentia erant per ſputũ eiecerit,tunc nihil obſtabit dare ea,quæ ſuperius prohibita ſunt,copioſiorẽ ſcilicet,craſſioremq.ſorbitionem etiam bis in die, ſi opus fuerit. Quam Hipp. diligentiam in præſcribenda ægris diæta conſi- Mar.n.11.

B derent recentiores, quam ſi neceſſariam exiſtimauit Hipp. quot, & quam grauia errata noſtris temporibus in hac materia committantur, faciſlimè cognoſcent.

Verſ.276. Dyſenteria ſedata abſceſſum, aut tumorem aliquem faciet ſi non, &c. Mar.n.54.

Si beneuolo ergà auctorem animo legatur præſens ſententia, non adeò indefinitè, & indiſtinctè prolata inuenietur, vt Valeſius exiſtimauit. Quia cum Hipp. de nulla peculiari ſpecie dyſenteriæ loquatur, hãc ad quamlibet accommodari dicendum eſt,& ratio eſt,quia in omni dyſenteria excernuntur ea,quæ aliqua ex parte præter naturam ſunt, vndè eorum importuna ſuppreſſio ſemper incommoda erit, ſiuè hæc à plenitudine ortum habeat,ſiuè à cachochimia. Dum igitur Hipp.ait,dyſenteria ſedata,non morbi ſolutionem: ſed ſymptomatis ceſſationem intellexit, quam aliquid eorum, quæ ab Hipp. enumerantur conſequi,eſt rationabile, humores enim, qui per dyſenteriam expurgari cæperunt,ſi in corpore retineantur, aliquam partem inuadere neceſſe eſt,morbũ partim læſæ conuenientẽ producentes.Enumerat ergò Hipp.exitus omnes,quos fluxuũ iſtum præter naturam ſedatum habere;obſeruatum eſt. Nam per febres omnes morbos intellexit,qui febrem adiunctam habẽt quiq. dyſenteria intempeſtiuè ſedata ſuccedunt, quando materia ipſa ad partes principes conuerſa ibi inflammationem excitat, hos verò morbos febris nomine appellauit,vt breuitati conſulens,omnes acutos morbos comprehenderet, quibus huiuſmodi nomen ſatis appoſitè accommodatur: quia omnes febrem adiunctam habent. Quod enim febres propriè dictas generali vocabulo non intellexerit,illud euidens argumentum eſt, quia in morborum horum catalogo tertianas addidit,quod ſuperfluum eſſet,ſi febrium nomine omnes febres in communi comprehendere voluiſſet. Cætera autẽ verba in textu relata ſatis manifeſta ſunt, per eaque enumerat reliquos exitus,quos dyſenteria intempeſtiuè ſedata habere ſolet;iuxtà materiæ conditionem. Nam ſi ſanguis fuerit,abſceſſum apoſtema græcè dictum excitabit, quod ad ſuppurationem facilè tendit, vel ad aliud tuberculum excitat etiam aliquando ſudores eadem materia attenuata,& ad extimam ſuperficiem expulſa. Si verò materia peccans pituitoſa cachochimia fuerit, vel tumorem pituitoſum excitabit, vel per vrinas craſſas expurgabitur, aut ad crura, & coxendicum abſcedens,ibi dolorem excitabit. At ſi bilioſa fuerit, & ad venas conuertatur,febres tertianas inducit, niſi per ſudorem, aut per vrinas leues ideſt, non craſſas,& cum leui ſubſidentia, vrinarum bilioſarum propria,expurgetur. Quæ materia,ſi tandem melãcholia fuerit in varices terminabit,aut in teſticulorum dolores. Quarè exactè ſatis,ſufficienterq. mihi enumeraſſe videtur Hipp. euentus, quos dyſenteria intempeſtiuè ſedata habere ſolet. Quod ſi quis ratiocinando præter enumeratos alios etiam adijcere contendat,ei fides habẽda non eſt cum multa ratiocinatione excogitantur, quæ re ipſa non perſiſtunt. Si verò experimento eos didicerit, non ob id calumniandus erit auctor, ſi ea tacuerit, quæ, vt de rarò contingentia ei experimento non ſufficienter cognita fuerint.

Verſ.279. In febre bilioſa antè ſeptimum diem cum rigore morbus regius accedens ſoluit. Mar.n.54.

Pulcherrima,ac maximè rationabilis eſt præſens ſententia; nec alia exceptione eget,præter eas, quæ ex ipſo contextu eliciuntur. Veruntamen omnia diligenter ſunt perpendenda, ratum illud habentes, nihil ſuperfluum in ea de more eſſe appoſitum. Fundamentum verò, & ratio prognoſeos eſt. Icterum ſuperuenientem tunc febrem tollere,quando per eum materia febrem faciens à foco febris remouetur, & ad cutim diſpergitur; alioqui tantum abeſt, vt febrem tollat, quod potius inter mala ſigna recenſeatur. Quarè vt materia peccans per ſu-

peruenientem icterum educatur, ea eſſe debet, quæ illum producere apta ſit, talis eſt bilioſus humor. Ideò in textu appoſita eſt illa conditio, in febre bilioſa, bilioſam verò febrem, eam intelligit (quando febres omnes humorales à bile excitari exiſtimauit Hipp.) quæ à plurima, & ſinceriſſima bile ortum ducit, ea autem eſt continua, & acuta, quam continentem lib. de Nat. Hum. appellauit. Verùm cum in huiuſmodi febre poſſit ſuperuenire morbus regius, non ſolum diffuſa ad cutim bile, ſed etiam ob hepatis inflammationem, ſanguinem ipſum in bilem corrumpentis, aut obſtructionem in meatu chyſtis fellis factam, à quo febris ſolui non poteſt; ſed potius exacerbari, vt huiuſmodi icterum excluderet, ſubiunxit cum rigore. Nam rigor, bilis motum ad cutim fieri indicat, cui ſalutaris ſubſequatur icterus. Nam etiam ſi rigor etiam excitetur, quando materia bilioſa ab aliqua parte in hepar diffunditur, in quo inflammationem excitando morbi regij ſymptomatici prænuntius eſſe poteſt, impoſſibile tamen eſt eodem tempore, quo fit rigor, huiuſmodi icterum ſuperuenire, nam rigor inflammationem præcedit, morbus autem regius longè poſt eam ſubſequitur, cum non appareat, niſi poſtquam inflammatio ad ſummum vigorem peruenerit. Rigor ergò erit de genere eorum, quę fiunt, dum materia bilioſa commota ad cutim fertur, ad quam vbi peruenerit, eam colore morbi regij inficit, & cæteri ſalutaris ſignum erit. Verùm cur addidit, antè ſeptimum diem? Quia fieri poſſet, vt morbus regius poſt ſeptimum diem febri acutæ ſuperueniret, tamen non eſſet ſalutaris. v. g. ſi hepatis inflammatione correpto, eaquè in vigore exiſtente icterus ſuperueniat, & eodem tempore rigor ipſum corripiat, eò quod hepatis inflammatio ad ſuppurationem tendat, tunc icterus iſte ſalutaris videbitur, eò quod cum rigore accedat, & tamen læthale ſignum erit, & pernitioſum. Hunc igitur caſum, vt excluderet, addidit particulam illam, antè ſeptimum diem, quia antè illud tempus inflammationem ad ſuppurationem verti eſt impoſſibile, vndè neceſſe eſt rigorem hunc à bile ad cutim diffuſa prouenire, qui icterum ſalutarem atteſtetur. Vndè firma, & veriſſima apparet præſens ſententia, in febre bilioſa antè ſeptimum diem cum rigore morbus regius accedens, ſoluit febrem. Adnotandus eſt autem Hipp. dicendi modus, quia non inquit, morbum tollit, aut iudicat, ſed ſimpliciter febrem ſoluit, quia ſi id in die legitima contingat, perfectam febris iudicationem adferre poterit. At ſi in die illegitima, ſeu pari, febrem quidem ſoluit, non tamen perfectè, & tutò, ſed timenda erit recidiua, iuxtà illud, febris, niſi in die impari ſoluatur, recidiuam facere ſolet. Verum ſi abſquè rigore (ſubiungit Hipp.) contingat præter temporis opportunitatem, hoc eſt ſeptima die tranſacta, & in die illegitima, & minimè contemplabili, pernitioſus eſt. Neceſſe eſt enim cauſam eum habere, hepatis inflammationem malignam, in qua, aut febris per dies pares moueatur, cuius gratia huiuſmodi motus in die pari, & illegitima contingant, aut natura ab humoris ſæuitia irritata importunos motus arripere cogatur. Hæc enim duo ſunt, quæ mutationes in die illegitima efficere in morbis ſolent; quarè morbus regius febribus ſuperueniens hos exitus habere poteſt, ad ſalutem perfectam, ſi in febre bilioſa antè ſeptimam diem, in die impari cum rigore accedat. Ad febris ſolutionem quidem, ſed non omninò ad tutam morbi ſolutionem, ſi cum præfatis conditionibus quidem appareat, verum non in die impari, & legitima, nam eo caſu timenda erit recidiua. Prioris exitus exemplum habemus lib. 7. Epidem. ſect. 2. verſ. 500. Philiſtidis, cui cum rigore morbus regius die tertia ſuperuenit, & ſeptima perfectè iudicatus eſt. Si verò antè ſeptimum diem, & ſine rigore accedat, malus eſt, nam vel morbum læthalem indicabit, vel ſaltem difficilem, læthalem ſi in die pari, & illegitima accedat, vt contigit Hermocrati 3. Epidem. ſect. 1. ægrot. 2. cui morbus regius ſexta die ſuperuenit, & vigeſimaſeptima obijt. Difficilem verò, ſi in die impari accedat, nam aliqui ex eo liberantur, quamuis cum difficultate. Quapropter in Aphor. 62. ſect. 4. legimus, malum eſſe morbum regium antè ſeptimam diem ſuperuenire, non læthalem, cum non ſit inconueniens aliquos indè ſeruari, etiam ſi auctor, qui illas ſententias in vnum collegit, præſentem mancam, & ex conſequenti falſam reddiderit, apponere enim debuerat ex præſentis loci auctoritate ſine rigore, conditio omninò neceſſaria, & quæ ſententiam vniuerſaliter veram conſtituit, hunc in modum, quibus in febribus morbus regius, ſine rigore fit antè ſeptimum diem, malum, ſi verò idem poſt ſeptimum ſuperueniat in die contemplabili, & legitima cum ſignis ſalutaribus criticus, & ſalutaris erit. In die verò illegitima difficilis erit iudicij, nam, & ad interitum perducere, & ad ſalutem per varia diſcrimina poterit, prout alia ſigna indicabunt.

Mar. n. 57.

Verſ.

A *Verſ. 281. Tetanus lumborum, & in atrabiliarijs, vbi ſpirituum per venas, &c.* Mar.n.55.

Vt præſens ſententia à calumnijs vindicetur, quatuor ſunt adnotanda, & primò hic non tractari de conuulſione, nequè de vero tetano, ſed de contractione particulari, quam tetanum lumborum vocat, quia hæ partes maximè diſtentæ ſunt. Secundò animaduertere oportet hoc loco curationem tractari non vnius morbi tantummodo, ſed duorum. Prior morbus explicatur per illa verba, tetanus lumborum, qui diſtentionem importat, per quam homo ità tenditur, vt nec in anteriorem, nec in poſteriorem partem ſe flectere poſſit. Alter verò morbus deſcribitur per illa verba. Quum autem à tendonibus vehementer, in anteriorem partem reuelluntur, &c. qui quidem morbi in eo conueniunt, quia in ambobus eadem adeſt diſtentio, & rigiditas, in priori tamen lumbos tantummodo occupat, in poſteriori verò totum corpus, vſquè ad extremos pedes. Differunt tamen in modo læſionis, & vt dicitur in cauſa proxima, quia in primo atrabilis ſanguinem ſiſtendo eſt cauſa, vt ſpirituum tranſitus non ſit expeditus;
B vndè impetum facientes, replendo, tenſionem in muſculis poſterioribus lumborum faciunt: ob quam flexio corporis prohibetur. In ſecundo autem diſtentum, & rigidum corpus redditur, quia muſculi omnes, tùm anteriores, tùm poſteriores contrahuntur, cumq. tendines æqualiter trahant, corpus tenſum remanet, quemadmodum in vero tetano contingit, eſtq. affectus conuulſioni affinis: quod nobis ſignificare voluit Hipp. dum dixit à tendonibus in anteriorem partem reuellitur. Producitur autem hic affectus, cum ſpiritus animales voluntario motui inſeruientes ab atra bile irritati ad muſculos impetu feruntur, ac ſi voluntatis imperio ad efficiendum motum eò impellerentur, quemadmodum in vera conuulſione euenire lib. 7. Epid. à nobis demonſtratum eſt. Hac igitur affectionum diuerſitate ſuppoſita, non eſt mirum, ſi curatio diuerſa ab Hipp. proponatur, in priore enim curationem ſola venæ ſectione abſoluit, quę in venarum interceptionibus peculiare, & ſummum remedium exiſtit. In ſecundo verò nul-
C lam eius mentionem facit, tùm quia venæ non laborant, ſed tendines exteriores, quorum tenſioni, & ceratis, & vnctionibus, & perfuſionibus, alijsq. in textu appoſitis occurrit, tùm quia humores acri potius qualitate, quam copia lædunt. Tertiò notandum eſt, Hipp. ſupponere, partes capitis ſuperiores nullo pacto eſſe affectas, & ideò iniuſtè damnatur, eò quod in curatione huius tetani vinum vinoſum exhibeat. Aptiſſimum eſt enim tùm reſpectu humoris peccantis, qui melancholia, ſiuè atrabilis ſupponitur, humectādo enim eius ſiccitatem mirabiliter corrigit, debet autem vinoſum eſſe, quia aquoſum, vbi melancholia viget, in acetum facillimè corrumpitur, ob analogiam, quam cum eo habet, tùm quia attenuat, & digerit, localium medicamentorum actionem adiuuat. Frequentes tandem alui ſubductiones prohibet, tùm ob rationes à Valeſio adductas, tùm etiam, quia cum hic humor craſſus ſit, & non facilè cedat medicamento, periculum eſt, nè tenuiori, & ſeroſiori eius parte educta, quod remanet,
D inſuperabile omninò in poſterum reddatur.

Verſ. 302. Veratrum dare his oportet, quibus à capite fluxio fertur, quicunquè verò ex abſceſſibus, aut venæ ruptura, aut propter intemperantiam, &c. Mar.n.56.

Etiam ſi Hippocratis ſententias dilatare nobis concederetur (nam id maximè periculoſum cenſeo) non tamen per veratrum dare, quælibet purgatio intelligenda eſſet, ſed ea tantummodo, quæ fit per vomitum. Certum eſt enim, dum veratri ſimpliciter fit mentio, album perpetuò eſſe intelligendum; quo quidem ad ſuperiorem purgationem frequentiſſimè vtebatur antiquitas, ad inferiorem verò, nequè Hipp. nequè alius Medicus vnquam commendauit: Quapropter nulla adeſt ratio, cur hoc nomine inferiorem purgationem comprehendere debeamus, ſententia igitur Hipp. erit per ſuperiora purgandos eos eſſe, quibus à capite fluxio fertur, quæ quidem ab auctoris inſtituto non recedit. Nam lib. de Locis in Hom. ſect. 2, verſ. 133. fluxione à capite fiente, vomitum conuenire teſtatus eſt, & ratio eſt; quia partes ſuperiores, vbi morbi radix viget, inaniuntur, humorumquè fit reuulſio, qui deorſum ruentes, partibus inferioribus morbos faciunt. Verùm, ſi alicui non placeret, Hipp. per hæc verba in omni deſtillatione à capite vomitum probare, hæc in alium ſenſum accipienda eſſent, aſſerentes Hipp. hoc in loco non probare helleborum indiſtinctè in omni fluxione à capite, ſed in ſuppuratione tantummodo, quæ à deſtillatione à capite ortum habuit. Nam eadem intentione purgationem inſtituit in tabe ex deſtillatione à capite per helleborum lib. de Int. Aff. verſ. Mar.n.11.
230. quæ ſententia hoc ſenſu recepta, præterquam quod veriſſima eſt, & Hipp. doctrinæ con-

ſenta-

ſentanea,eiuſdem dignitati magis conuenit. Nam vt verùm fatear inconcinniter ſatis, à deſtillationis curatione ad ſuppurationem tranſtuliſſet, diminutèquè rem pertractaſſet; eos caſus tantummodo referens,in quibus,ſuppuratis helleborus negatur, tacendoq. eum,in quo adeò conueniens eſt. Præterquam quod particula δὲ, ideſt, autem, quæ continuationem cum præcedentibus, & exceptionem ſignificat; hanc expoſitionem ſatis confirmat. Admonet igitur in hac ſententia Hipp. vt ſuppuratos ex deſtillatione per helleborum purgemus, nequaquam verò eos,qui ex abſceſſibus,aut venæ ruptione, aut propter victus intemperantiam, aut ob aliam fortem cauſam in ſuppurationem inciderunt; illis enim duplex commodū afferre poteſt, alterum eſt,partes ſuperiores euacuando fomitem morbo tollere,alterum verò puris eductionem adiuuare. In alijs verò ſuppuratis, quia cauſa ſuppurationis per vomitum non tollitur,fruſtrà helleborum datur, quapropter cum nihil profit, nè mors remedio imputetur, ab eo abſtinendum eſſe, nos admonet. Inferens tamen tacitè,ſi calumniam vitare nos poſſe ob comparatam exiſtimationem cognoſcamus, in eorum quibuſdam tentari poſſe, quod fe-
Mar.n.47. ciſſe legimus Medicum,qui Metonem ſuppuratum ex pleuritide curauit, lib. 7. Epid. ſect.2. verſ. 368. Dedit enim helleborum, quod eduxit bilioſa, deindè verò erupit pus, & ſanus factus eſt, curatio, quæ etiamſi Hipp. non admodum familiaris fuit, quippè qui dictorum ſuppuratorum curationem in vſtione reponeret, huiuſmodiquè ſanationem inter caſus fortuitos
Mar.n.7. adnumerauit lib.1.de Morb. verſ. 141. nihilominus admodum rationabilis eſt,& quæ noſtris temporibus, quibus vſtionis vſus penitus abolitus eſt,in vſum frequenter,ſaltim tentandi gratia, prædicto periculo reuocari poſſet.

Mar.n.57. *Verſ. 310. Dolores ex itinere,laterum,dorſi, lumborum,coxarum,&c.*

Admonet nos præceptor in hac ſententia,diſtinguendos eſſe dolores partium in textu enumeratarum,qui ex longo,& laborioſo itinere contingunt,videlicet, laterum,dorſi,lumborum, & coxæ, nec non aliorum, qui inter reſpirandum exacerbantur, hi autem ſunt, qui & pectus & latera tenent,ab illis,quos praua victus ratio producit, ſæpè enim ſubiungit Hipp. dolores præfati, & potiſſimum ad lumbos, & coxas,ex crapula, cibisq. flatuoſis ortum ducunt, docetq. ſubſequenter, qua ratione horum dolorum cauſæ inter ſe diſtinguantur, qui enim ab itinere proueniunt,vrinæ difficultatem adiunctam habent, & in fine concludit,ab eadem cauſa,ab itinere inquam,& coryzam,& raucedinem oriri poſſe. Hæc ſunt, quæ præſens ſententia continet, quæ ſicuti vera eſſe experientia docet,ità ratione confirmari poſſunt. Nam per itinera longa,muſculi vehementer laborant, ex quo impenſius excalefacti humiditates ad ſe alliciunt, quæ acriores redditæ,non laſſitudines modo, ſed dolores etiam inducunt, & quia inter muſculos,qui ex itinere multum laborant,muſculi pectoris, & quicunque reſpirationi inſeruiunt,infimum locum non obtinent,eò quod in huiuſmodi exercitatione reſpiratio, & in magnitudinem,& in denſitatem non parum augetur; meritò inter dolores ex itinere contingentes,dolores laterum adnumerauit,& cæteros omnes,qui per reſpirationem exacerbantur. Doloris verò lumborum eadem eſt ratio, nam & propter motum continuum, in quo verſantur,& propter laborem, quem à corporis grauitate ſuper eorum muſculos incumbente patiuntur,in itinere plurimum eos affici neceſſe eſt. Coxas verò,ſiuè coxendices ab eadem cauſa dolere,indubitatum eſt,nam ex longo itinere articulus coxæ, quippè qui omnium maximè mouetur,& totius corporis pondus ſuſtinet,plurimum laborat. Verùm dicet aliquis,ſi externa præcedens cauſa præfatos dolores inter ſe diſtinguit,quæ ex relatione patientis facilè haberi poteſt, cur ad alia ſigna confugimus, videlicet ad vrinæ difficultatem? Reſpondeo,quotieſcunque altera tantū ex prædictis cauſis præceſſit, hæc ad eos diſtinguendos ſufficiens eſt, verùm quando vtraque concurrit,altero ſigno egemus, quo huiuſmodi cauſas diſtinguamus. v.g. ſi quis ex longo itinere à præfatis doloribus corripiatur, non ſtatim pronuntiandum eſt, ab itinere eos contigiſſe. Nam cum ſæpè in itineribus viatores in viuendi ratione non leuiter delinquant; poſſunt illi non à laſſitudine,& ab itinere,ſed ab erratis in victu ortum habere. Docet ergò Hipp.hos dolores diſtingui ex vrinæ difficultate, quæ dolores ab itinere excitatos concomitari ſolet, & ratio eſt,quia ex illo motu totum corpus incaleſcit, vndè humorum ſeroſitates, & carnis colliquationes redduntur acriores, quæ cum vrina, excretæ vrinæ difficultatem inducunt.

Verſ. 314. Quæcunque ex victus ratione contingunt,pleraquè vnuſquiſquè,&c.

enu-

Enumerauerat dolores quoſdam,qui, & ab itinere,ſiuè immodica exercitatione, & à mala victus ratione oriuntur, docueratquè has cauſas inter ſe diſtingui per vrinæ difficultatem, adnotaueratq.corizam, & raucedinem ab ijſdem cauſis oriri, quarũ cauſæ non ità ex vrinæ difficultate diſtingui poſſunt, quemadmodum prædictorum dolorum. Quapropter in præſenti ſententia docet, quomodo eadem diſtinctio haberi poſſit, tùm in his, in grauedine inquam, & raucedine, tùm etiam in quocunque alio affectu à prædictis cauſis contingente, & inquit, quæcunquè à victus ratione eueniunt, vnuſquiſquè æger declarare poterit, referendo ea, quæ in victu à conſuetudine aberrauit, & quia non ſemper, ac aliquis à conſuetudine receſſit, ſtatim in morbum incidit; vndè contingere poteſt, vt æger in hoc decipiatur: non cauſam pro cauſa accipiens, ideò Hipp. docere aggreditur, quomodo diſtingui poſſit, an morbus ab æſtimata cauſa ortum habuerit; nec nè, idquè enarrando omnia accidentia, quæ ab erratis in victu contingere ſolent. Quia ſi præceſſerit error in victu, & ſubſecuta ſint mala, quæ indè euenire conſueuerunt; tunc certus erit Medicus, morbum ab errore illo excitatum eſſe, quod ſi è contrà nihil eorum apparuerit, ſciet, errorem morbi cauſam non fuiſſe, & quia errores in victu eſſe poſſunt, tùm reſpectu quantitatis ciborum, & potionum; tùm reſpectu qualitatis eorundem, ideò de vtriſquè diſtinctè pertractauit, & primo loco recenſentur ea, quæ contingunt ab exceſſu ciborum, ibi. Nam qui ſoliti non ſunt prandere, ſi prandeant, &c. & ab exceſſu potionum per illa verba, quod verò ad potus attinet, & quæ ſequuntur, quibus potionum facultates deſcribit. Deindè verò accidentia proponit, quæ à ciborum defectu oriuntur, cæterum, inquit, qui ſemel in die cibum capiunt, hi vacui, & impotentes ſunt, &c. & quia ab huiuſmodi erratis in victu non ſtatim erumpunt morbi, hiq. arte præcaueri poſſunt; qua ratione præfata errata corrigantur, vberioris doctrinæ gratia nos docet. Hiſq. omnibus abſolutis, arreptaquè ex præcedentibus occaſione, ciborum, & potionum facultates deſcribit; quæ in frequentiorem vſum venire conſueuerunt. Hæc adijcere volui, vt occurrerem illis, qui huius libri auctorem calumniare nunquam deſiſtunt, vt videant, præſens opus non adeò confuſum, & inordinatum eſſe, quemadmodum ipſi prædicant, quando omnia maxima opportunitate, & recta docendi methodo ſunt tradita.

Verſ. 324. Tali verò potu repletus, nullum opus acutè perficere poterit ex his, quæ intento corpore per violentiam, aut celeritatem perfici ſolent. Mar.n.58.

Conſideratione dignum eſt, quid intelligere velit Hipp. hac voce ξυνταθέντι, quæ propriè compoſitum partibus omnibus rectè diſpoſitis ſignificat, nam certum eſt, quandocunquè opus à corpore fieri compoſito, partibusq. ſingulis in proprio ſitu diſpoſitis, verùm quia actiones corporis diſtinguũtur, quia aliæ fiunt omnibus membris ſimul ad operationem concurrentibus, aliæ verò vno, vel altero membro tantum operante. v.g. percutere aliquem, etiam ſi id cum maximo conatu fiat, brachij tantummodo eſt opus, currere autem, aliquoduè onus geſtare eſt opus, quod fit toto corpore laborante, quod corpore compoſito fieri dici poteſt. In quem ſenſum accipiens Hipp. docet ex prædicto potu hominem debilem reddi non ad quodlibet opus, ſed ad ea tantummodo, in quibus totum corpus operatur, idq. verum eſſe, vnuſquiſquè experimento inueniet, qui enim ob ventriculum humore grauatum debiles redduntur, dum ſedent, aut iacent, aut deniquè ità degunt, vt totum corpus quieſcat; ad operationes vnico membro tantũ factas, ſiuè cum violentia, ſiuè cum celeritate perficiãtur, nullo modo apparent debiles, quamuis toto corpore ſint impotentes, è contrà verò, ſi vel ex morbo, aut longa inedia, ſiuè ab alia ſimili cauſa aliquis debilis reddatur, nullum opus, ſiuè eorum, quæ vnico tantum membro, ſiuè eorum, quæ toto corpore, operante vi, aut celeritate perficiuntur, perfectè obire poteſt, vndè de huiuſmodi debilibus loquens inferius inquit, tremunt in omni opere, cuius diuerſitatis hanc rationem eſſe cenſeo, quia imbecillitas, de qua modo ſermonem habet, euenit propter oppreſſionem virtutis, quæ eſt in cauſa, vt copia ſpirituum ſimul ad operationes concurrere non poſſit, quæ cum neceſſaria ſit in ijs, quæ toto corpore innitente fiunt; hinc eſt, vt homo ad has obeundas debilis reddatur, quotieſcunquè à ſeroſitatibus ventriculus grauatur, ob conſortium, quod hoc viſcus cum principalibus membris obtinet, ſed ſi particularis actio vnius tantum particulæ obeunda ſit, quia ſpirituum copia non requiritur, dummodo robore polleant, eam valenter operatur, pari ratione ex oppreſſione imbecilles, pulſus habent debiles quidem, & paruos, verum inter eos magni

quidam

quædam, & vehementes perſentiuntur, quod Galenus etiam cognouit.

Mar.n.58. *Verſ. 328. Quicunquè verò potus meraciores ſunt, aut auſteriores, palpitationem, &c.*

Palpitationis nomine hoc in loco Hipp. intelligere exiſtimo, non veram Galeni palpitationem, quæ ab incluſo ſpiritu originem habet; ſed quoſdam motus tremulos, & vibrantes, ebrijs admodum familiares. Fiunt autē concurrentibus ſimul, & irritamento, & virtutis animalis imbecillitate. Hæc quidem propter oppreſſionem, cerebro vaporibus vini repleto, vndè tremor, illa verò ijſdem vaporibus, acrimonia neruorum principium irritantibus, vndè motus quidam conuulſorij fiunt, & hi duo motus ſimul mixti, vocatam ab Hipp. palpitationem conſtituunt, Non enim adeò ſollicitus hic auctor fuit circà proprietatē horum nominum, rigoris inquam, tremoris, & palpitationis, quemadmodum Galenus, & cæteri poſteriores fuere, vide 2. Coac. Præn. verſ. 161.

Mar.n.58. *Verſ. 330. Cæterum, qui ſemel in die cibum capiunt, hi vacui, & impotentes, &c.*

Quæcunquè ab inſolita, importunaq. inedia eueniunt accidentia, ea ferè omnia in acrem, & calidam humiditatem ad ventriculum cōfluentem referuntur, ab inedia enim inanitus venter, & ab hepate, & à venis, & à carnibus ſeroſitates trahit; ijsq. corpore colliqueſcente, vt dicebat ipſemet Hipp. 4. de Morbis. fruitur, nam ſicuti repletus toti corpori alimentum præſtat, ità eſuriens ab omnibus partibus trahit, vndè ſatis propriè mari aſſimilatur lib. 1. de Diæta, verſ. 171. quod omnibus dat, & ab omnibus recipit. Ichores dicti igitur ſunt,
Mar.n.12. qui importunum ieiunium incommodum faciunt; & propterea in eos inſtituenda curatio eſt, qui cum peccent, & qualitate, & quantitate, qualitatem corrigit cibis attemperantibus, & modicè refrigerantibus, quales ſunt propoſiti in textu, eorum verò quantitatem reſpexit, dum potum minuit, & cibos ſecedentes eligit, & deambulationes à cœna præſcribit, nam ſicuti illi in tranſitu, ichores dictos per aluum ſecum educunt, ità deambulationes à cœna, & digerendo, & ad vrinæ vias impellendo, eos euacuant. De huiuſmodi enim deambulationibus lo-
Mar.n.27. quens lib. 2. de Diæta verſ. 437. dicebat, à cœna, & aluum, & corpus, & ventrem ſiccant, ipſumq. amarum fieri non permittunt, quia dum homo mouetur, calefit corpus, itemquè cibi, attrahit igitur humiditatem caro, & aluum amaram fieri nō ſinit, corpus quidem igitur repletur, aluus verò attenuatur, ſiccatur autem eandem ob hanc cauſam. Quum corpus mouetur, & caleſcit, quod tenuiſſimum eſt alimenti, conſumitur, partim per inſitum calorem; partim verò vnà cum ſpiritu foras excernitur, partim etiam per lotium eijcitur, quod verò ſicciſſimum eſt de cibis, relinquitur, & ſic cum aluo caro etiam ſiccatur. Quia igitur hæ deambulationes ichores præfatos tollunt; ideò in hoc caſu maximè conueniunt, quas eòuſquè procedere iubet Hipp. quòuſquè minxerint, quia hoc ſignum erit, eorum euacuationem ſufficienter factam eſſe, quia via hæc prædictarum longior, & longiori tempore eget, ex his verò patet, quanti faciendа ſit eorum opinio, qui deambulationes à cœna ab Hipp. doctrina alienas prædicant.

Mar.n.58. *Verſ. 334. Hos autem minus bibere oportet quam ſoliti fuerunt, &c.*

Quæ de vino exhibendo hoc in loco traduntur à Præceptore, penitus aduerſari videntur ijs, quæ lib. 2. ſunt tradita. Ibi enim vinum probauit non aquoſum; nequè potum pauciorem, quam pro cibi ratione imperauit, quod hoc in loco factum eſt, nam potum minorem præſcribit conſueto, vinumq. aquoſum probat. Veruntamen ſi omnia diligenter perpendantur, prædicta loca nihil inter ſe pugnantia continere patebit. Imò quæ hoc in loco proponuntur, ſi præfatis coniungantur, doctrinam conſtituunt perfectiſſimam, & veriſſimam: lib. enim. 2. pro correctione erroris ex prandio præter conſuetudinem dimiſſo, victus rationem per vniuerſalia præſcribens, inquit, & cœna multò minor exhibenda, quam conſueuit, eaq. non ſicca; ſed modi humectioris, quo in loco ſicuti ad particularia cibaria non deſcendit, ità de potionum peculiari ſpecie mentionem non fecit, quemadmodum hoc in loco, vbi formam victus humectioris ſuperius probatam deſcribens, mazam liquidiorem pro pane exhibet, oleraq. videlicet rumicem, maluam, & betas, ſimiliter, & ptiſanam, ac elixos piſces. Pro potu autem vinum aquoſum in moderata quantitate præbet inter cibum. Huiuſmodi enim vinum in humectante diæta conuenire, eſt manifeſtum, ſicuti vinoſum in pauca quantitate, & poſt cibum aſſumptum exiccanti diætæ accommodatur. Inter cibum verò potandum eſſe peculiariter iubet, quia hic modus diætæ humectanti conuenit, vt contrarius exiccanti, de qua tractans Hipp. lib.
Mar.n.45. de Affect. ſect. 2. verſ. 207. Quicunquè ex ſicco victu viuunt, his non cum cibo potus datur,

ſed

ſed poſt cibum multo tempore interpoſito, & ſic quidem ſiccus humor à ſiccis cibis ortus corpus ſiccat. Quod ſi lib. 2. inquit; & poſteà bibat vinum non aquoſum; non intellexit de potu, qui inter cibum aſſumi debet, nam hunc aquoſum eſſe debere diætæ modus humidioris præſupponit; ſed de exiguo potu, qui poſt cibum exhiberi debet, nè ventriculus ab inſolito ieiunio debilitatus, hac humidiori diæta exolueretur nimis. Huiuſmodi enim vinum extremo cibo potatum præaſſumpti alimenti vitium quoquo pacto corrigit. Quod etiam teſtatus eſt Hipp. lib. de Affect. ſect. 2. verſ. 281. vbi dicebat, vinum vinoſum ſuper potatum cibis flatuoſis, aut æſtuoſis, aut morſum, aut repletionem, aut tormen efficientibus, eorum vitium corrigere. Nam corpus (inquit) à vino calefactum per calorem amouet ea, quæ inſunt à cibis, & potibus, & ſimilibus. Quia igitur propoſita alimenta humectando, ventriculi robur hebetare non leuiter poſſent; ideò poſt hæc vinum vinoſum ſuperpotandum iubet, ea quantitate, quæ aſſumpto alimento reſpondeat; ità nempè, vt habita ratione illius, quod inter cibum potatur, & poſt cibum aſſumitur, copia longè minor ſit, quam quod ex conſuetudine potare conſueuerat, & hoc eſt, quod in præſenti ait, hos autem minus bibere oportet, quam ſoliti fuerunt, ex his igitur manifeſtum eſt, nullam in dictis Hipp. (ſi rectè percipiantur) nè ſomniari quidem contradictionem poſſe. Mar.n.52.

Verſ. 338. Edulia maximè de ſe ſignificationem præbent. Mar.n.59.

Cum hoc in loco referantur incommoda tantummodo, quæ edulia in textu propoſita inferre conſueuerunt; hoc eſt certiſſimum argumentum, præſentem doctrinam nobis traditam eſſe, non vt ciborum qualitates nobis eſſent perſpectæ, quo ijs innoxiè vti poſſemus, ſed tantummodo, vt eorum malitia perſpecta dignoſcere poſſemus, an ab errore in victu morbus ortum habuerit (vt ſuprà expoſuimus) nec nè, & quia eduliorum conditione perſpecta, & quæ mala inferre ex propria natura ſolent, id ſtatim cognoſcimus, nec artificioſa coniectura requiritur, ideò antequàm ad eorum prauitatem deſcribendam deueniat, ait edulia maximè de ſe ſignificationem præbent.

Verſ. 339. Allium flatum, & calorem circà thoracem facit, & capitis grauitatem, & anxietatem, & quicunque alius dolor anteà fieri conſueuit, eum exacerbauerit. Mar.n.59.

Contradictiones, quas circà allij facultates in præſentem ſententiam adnotauit Valeſius, ſtatim euaneſcunt, ſi dicamus, aliud efficere allium per ſe, & vt medicamentum aſſumptum, aliud ſi loco alimenti cum cibis manducetur, per ſe enim ingeſtum, quia calidum eſt, & ſiccum; & flatus diſcutere, & ventris tormina ſedare poteſt. Dum verò cum cibis aſſumitur quia humiditates aliorum alimentorum agitat, & calefacit, flatus inducit, & dolores ſilentes excitare poteſt. Et quia in hoc opere de allij facultatibus tractat, quatenus ſub ratione victus cadit noxas refert, quas in cibo aſſumptum afferre ſolet, qua quidem in re ſi experientia conſulatur, omnia in textu explicata verificari patebit, ex quibus vtile documentum elicitur, quamplurima, quæ per ſe aſſumpta flatus diſcutiunt, & dolores ſedant, cum cibis manducata, & flatus producere, & conſuetos dolores commouere.

Verſ. 341. Caſeus flatum, & adſtrictionem, & ciborum accenſionem facit, quum crudum, & incommodè inter edulium peſſimum autem eſt repletos ipſum inter potum edere. Mar.n.59.

Cum ſimpliciter de caſeo loquatur Hipp. de eo, qui iam perfectionem adeptus eſt, intelligi debet; & qui in frequentiori eſt vſu, is autem erit, qui nec recens eſt omninò, nec vetuſtate conſumptus, huic enim conueniunt facultates, quæ proponuntur in textu. Flatuoſum eſſe, ait Hipp. eadem certè ratione, quam in allio ſuperius adduximus, nam quia æſtuoſus eſt, cibis admixtus, attenuando, colliquando, & calefaciendo flatum indè eleuat. Cætera autem caſei vitia nota ſunt, & manifeſta; an verò recens, an antiquior propoſita mala magis præſtet, aliquis dubitabit; verum ſi dictorum ratio conſideretur, potius dicendum erat, ea vetuſto magis conuenire, quam recenti. Quia ſi caſeus, quò antiquior, eò calidior eſt, vt acris eius ſapor indicat, accenſionem etiam maiorem ciborum faciet, quam recens, qui cum lactis naturæ propius accedat, eius qualitates adhùc participare eſt rationabile, quod ſi quis recētem magis flatuoſum dicat, quia humidior, neque is ad mentem Hipp. loquetur, qui (vt in ſequenti expoſitione patebit) ad flatum excitandum ſiccitatem concurrere profitetur, quæ abſquè dubio maior in vetuſto, quam in recenti reperitur, quod ſi tandem concedatur, ratione ſuperfluæ humiditatis viſciditati coniunctæ caſeum recentem antiquiori magis flatuoſum eſſe, id erit in-

telligendum, quando ſolus aſſumitur, non alijs cibis permixtus, qui eius humiditatem ſuperfluam, viſcoſitatemquè corrigere poſſint, ſicuti vice verſa vetuſtus non adeò flatus excitabit, ſi ſolus ingeratur, nec cibos in ventriculo inueniat, quos accendere, & eorum humiditatem diffundere, & in flatum eleuare poſſit, eo enim caſu proprium vitium manifeſtat, vndè Hipp. eum peſſimum appellat, ſi quis alijs cibis repletus, ipſum inter potus edat.

Mar.n.59. *Verſ. 344. Legumina omnia flatuoſa ſunt, & cruda, & elixa, & frixa, minimè verò macerata, & viridia.*

Leguminum varius eſt hominibus in cibis vſus, communiter autem ijs vtuntur, & crudis, & elixis, & frixis. De his ergò tractans hoc in loco Hipp. omnia flatuoſa eſſe ait, quouis modo quis ijs vtatur, ſiuè crudis, ſiuè elixis, ſiuè frixis, ſubiungit tamen minus flatuoſa eſſe, & macerata, & viridia, hoc eſt, ſi priuſquam in vſum veniant, aut aqua diutius madeſcant, aut viridia antè perfectam maturitatem accipiantur. Nam probabilior mihi videtur græca lectio, quæ Galeni temporibus communis erat hunc in modum ἥκιστα δὲ βεβρεγμένα καὶ χλωρὰ, ideſt, minimè verò macerata, & viridia, quamuis affirmatiuè, & macerata, & viridia, legerent nonnulla exemplaria, quæ ſecuti poſteriores, legumina omnia, & cruda, & elixa, & frixa, & macerata, & viridia flatuoſa eſſe affirmant, imò rationabilius ipſis videtur, magis flatuoſa eſſe macerata, & viridia, quam matura, & ſicca: eò quod exiſtimant, flatus à ſuperflua, & inconcocta humiditate generari, quæ in viridibus, & maceratis copioſior eſt, quam in ſiccis, & exactam maturitatem habentibus. Cæterum, ni fallor, res non ità ſe habet, nam alimenta flatum producentia (vt ſuprà tetigimus) id non præſtant, quia humida ſunt, aut frigida, imò tunc flatus abundare videntur, quando caloris adeſt præſentia, ſiccitasq. viget mediocris. Quarè, vt veritas naturalibus fundamentis diſcutiatur, ſupponere oportet, ſicuti in magno mundo ex calefacta terra à Sole (vt dicebat Philoſophus 1. Metheor. cap. 5.) exhalationem neceſſarium eſt fieri, non ſimplicem, vt quidam putant: ſed duplicem, hanc quidem magis vaporoſam, illam autem magis ſpirituoſam, illam quidem, quæ eius, quod in terra, & ſuper terram eſt humidi vaporem, hanc autem, quæ ipſius terræ exiſtentis ſiccæ fumoſam, ità in microcoſmo hanc duplicem ſubſtantiam calore interius operante produci, & quemadmodum in magno mundo vaporoſa ſubſtantia pluuiarum materia eſt: fumida verò ventorum (vt 2. Metheor. cap. 4. teſtatur Ariſt.) ſic in humano corpore ex vaporoſa ſubſtantia ad cerebrum perueniente deſtillationes producuntur, vt idem Ariſt. lib. de ſomno, & vigil. cap. 5. teſtatus eſt, à fumida verò hùc, & illùc vagante ventorum inſtar, flatus generantur. Quarè ſi ventorum materia à ſicco, quod in terra eſt ortum ducit, neceſſe eſt aſſerere materiam flatuum, qui ventis proportione reſpondent, non vbi viget humor, ſed vbi ſiccum præualet, eleuari, quod cognoſcens Hipp. philoſophiæ, & medicinæ parens lib. de locis in hom. ſect. 2. verſ.
Mar.n.56. 289. dicebat, ſiſtentia ſunt, quæ flatum exhibent, humida enim reſiccata flatum faciunt, dixitq. humida, quia abſquè humore, nequè fumidæ exhalationis eleuatio fieri poteſt. Nam vt c. 4. lib. 2. Metheor. docet Ariſt. nec humida exhalatio abſquè ſicca, nec ſicca abſquè humida producitur, denominatioq. fit ab eo, quod in ea præualet. His ſtantibus neceſſe eſt fateri, vbicumquè ſiccum præualet humido, materiam flatuum generari, nequaquam verò vbi humidum præualet ſicco, quod cum in leguminibus viridibus, & maceratis contingat, veriſſimum erit, quod ait Hipp. legumina viridia, & macerata minus flatuoſa eſſe, cui ſententiæ adhærens Diocles antiquus Medicus Athenæo referente lib. 2. cap. 13. dicebat, de ciceribus ſermonem faciens: Meliores ſunt albi, quam nigri, & buxei his prætereà, qui egregij dicuntur Mileſij virides ſiccis, madidi non madidis. Quæ quidem veritas experientia ipſa confirmatur, quis eſt enim, qui tempore æſtiuo ob flatus ſuſpitionem à leguminibus viridibus abſtineat? quæ viridia communiter ab omnibus comeduntur, nonnè menſis magnatuum etiam apponuntur? è contrà verò eorum iam ſiccatorum nullus eſt illis vſus, qui tuendæ ſanitatis curam habent, non alia quidem ratione, niſi quia experientia didicerunt, viridia non æquè noxia eſſe, ac iam matura, & ſiccata. Dum verò ſubiungit, his autem vtendum non eſt, niſi cum cibis, de viridibus, & maceratis intelligendus eſt, & ratio eſt, quia legumina modo dicto parata etiam ſi minus flatuoſa ſint, noxa tamen non carent, quæ aliorum ciborum mixtione corrigitur. Nam eadem prorſus ratione lib. 3. de Diæta verſ. 89. Poma non
Mar.n.5. niſi cum cibis aſſumenda eſſe, nos monuit; niſi quis diceret, hæc appoſita eſſe, quia legumina

præfa-

præfato modo parata per ſe comeſta flatuoſitate fortaſsè non carent, iuxtà diſtinctionem à nobis ſuperius adnotatam, admonentes, quæ cum cibis aſſumpta flatus mouent, ſola per ſe aſſumpta eos diſcutiunt, & è contrà, quarè ſicuti allium (de hoc enim erat ſermo) cum cibis comeſtum flatus generat, quos per ſe aſſumptum diſcutit, idq. eò quod æſtuoſum eſt, & ſiccum, ità vice verſa viridia legumina, & præmacerata cum cibis minus flatuoſa erunt, quam per ſe comeſta, quia minus calida ſunt, & ſicca, quam quouis alio modo vſurpata.

Verſ. 34. Silphij caulis, & ſuccus, quibuſdam quidem maximè, inexpertis autem non tranſit per ventrem, verum vocatur hoc malum cholera ſicca. Mar.n.59.

Horum verborum talis eſt ſenſus, ſilphij caules, & ſuccus quibuſdam naturis maximè, hoc eſt ijſdem maximè participat, quæ leguminibus, de quibus proximè actum eſt, tributa ſunt, & potiſſimum, quia flatuoſa ſunt. Inexpertis verò, hoc eſt, ijs qui eo veſci non conſueuerunt, non tranſit per ventrem flatus, quos generat; ſed in eo cumulatus morbum facit, qui cholera ſicca appellatur, in qua venter flatuoſo tumore eleuatur. Silphium enim inflationes, & flatus producere, quamuis calidiſſimum ſit, teſtatur etiam Dioſcor. Galenus, & cæteri omnes, idquè intelligendum eſt, ſi cum cibis aſſumatur, quemadmodum de allio dictum eſt.

Verſ. 360. Suillæ autem optimæ ſunt omnium carnium. Mar.n.60.

Multi huius libri auctorem taxare ex hoc loco occaſionem deſumunt, quippè qui de alimentis imperfectè admodum loquatur, quia non animaduerterunt (quod nos ſuperius adnotauimus (hic alimentorum doctrinam non profiteri Hipp. ſed eorum vitia tantummodo adnotare, vt eorum malitia cognita diſtinguere poſſint homines, an morbi eos inuadentes ex erratis in victu ortum habuerint, an ab alia cauſa, & ideò non omnium eduliorum vitia recenſet, ſed eorum tantummodo, quæ ſunt efficaciora; & quorum vſus frequentior exiſtit, & ſi quorundam eduliorum vtilitates narrat, id non principali inſtituto, ſed aliqua occaſione ex alijs conſequente; quemadmodum contingit in præſenti ſententia, in qua de ſuillæ carnis bonitate ſermonem habet, occaſione eorum, quæ de prauitate carnis porcellorum proximè fuere propoſita, nam quia ſus grãdior, & porcellus iunior ſunt eiuſdẽ ſpeciei, aliquis exiſtimare potuiſſet, ſuorum carnes non minus incommodas eſſe, quam porcellorum. Quarè vt omnem erroris occaſionem tollat, ſuillæ carnis prærogatiuam inter omnes prædicat, & extollit.

Verſ. 363. In cholera ſicca venter inflatus eſt, & ſtrepitus inſunt, &c. Mar.n.61.

Qui primi nomina morbis impoſuere, in multis, id abſq; ratione fecerũt, quod etiã adnotat Gal. & id factũ eſt: quia horũ plurimi idiotæ erant, quod ſi verũ eſt, ex ſolo nomine morborũ ſigna, & ſymptomata colligere vanũ eſt, & eò magis, quando probabilis ratio contrariũ ſuadet, ꝙ in præſẽti morbo cholera ſicca appellato factũ eſſe ab interpretibus video: exiſtimant enim in hoc morbo flatus, & ſurſũ, & deorſũ erumpere: vndè cholera ſicca dicitur, ſicuti in humida, humores, & vomitu, & per aluũ deijciuntur, nõ obſtante, quod apertè dicat Hipp. nihil aluũ in hoc morbo deijcere, quarè ſi nihil deijcit, neq; flatus erumpũt, quod quidẽ ſymptoma nõ tacuiſſet. Nã euidẽs eſt, & ſatis cõſiderabile. Prætereà de ſilphio tractãs paulò ſuprà inexpertis, hoc eſt (vt nos explicauimus) qui eo non ſunt aſſueti, flatus ab eo genitos nõ tranſire per ventrẽ, teſtatur, ſed in eo congregatos cholerã ſiccã producere, dũ flatibus repletur venter, quod etiã hoc in loco adnotatur, quod quidẽ nõ eueniret ſi flatus, & ſurſũ, & deorſũ erũperẽt. Quarè rationabilius eſt, Hip. vocari cholerã ſiccã eũ morbũ, in quo vẽter derepẽtè inflatur ab acri, & mordaci humore repletus, qui doloribus ægrũ excruciet eodẽ modo, quo in humida cholera euenit, cuius rei gratia cholera fortaſsè appellata eſt, ſicca verò, eò ꝙ nihil in ea excernitur, quẽadmodũ pleuritides, & peripneumoniæ ſiccæ dicũtur, in quibus nihil per ſputũ educitur. Differt verò hic morbus ab hydrope illo, quẽ tympanitẽ vocarũt poſteriores, ſi re ipſa datur morbus, qualẽ deſcripſere iſti, in quo à flatibus ſolis inter inteſtina, & peritoneũ incluſis intumeſcat venter, quemadmodũ ab aqua in aſcite. Neſcio enim, an huiuſmodi affectũ cognouerit Hipp. quãuis ſciã, vt inferius ſufficienter demõſtrabitur, ab eo nõ vocari hydropẽ, vbi aquæ nõ adſit collectio, quia in tympanite flatus inter peritoneum, & inteſtina concluduntur, in cholera autem in ventriculo generantur, & congregantur, & per inteſtina cõuoluuntur. Differunt etiam qualitate, quia in cholera acres ſunt, vndè morbum faciunt acutum, & doloroſum, in tympanite verò ſunt mitiores, & proindè nec acutiem, nec dolorem inferentes.

Verſ. 36. Et oleum dato vt quieſcat. Mar.n.61.

Et in hoc etiã malè ratiocinando nonnulli auctoris menſem peruertũt, qui cum dicat aper-

tiſſimè oleum dato, exponunt non per os exhibendũ eſſe, ſed clyſteri inijciendũ, quaſi Hipp. neſciat diſtinguere, quando clyſteri inijciendũ ſit, & quando per os exhibere expediat. Quod enim aſſerunt, oleum eſſe fugiendum, quia vomitum facit, quem ipſe à principio cauet, manifeſtè falſum eſt, nam oleo, etiamſi ad vomitum faciliter ferendum vtimur in vomitorijs, non ob id aſſerendum eſt vomitum per ſe ciere, imò deiectionem alui potius facit, vt cunctis notum eſt. Prætereà cum à principio dixerit, infuſum itaquè calidum, & pinguiſſimum, quam citiſſimè per clyſterem immittito; ſi oleum clyſteri infundendum vellet, idem eſſet, & repetitio manifeſta: nam quid aliud eſt pinguiſſimuminfundere, quam infundere oleum. Verba igitur accipiantur eo ſenſu, quo ſunt prolata, nec aut ratiocinando, aut diuinando ab auctoris mente recedamus.

Mar.n.61. *Verſ. 373. Et non vomere.*

Si negatiuè præſens ſententia accipiatur, vt omnia ſuadent exemplaria græca, etiam ſi Valeſ. eam affirmatiuam fecerit, per eam vomitum damnat Auctor, rationẽ verò aſſignarem, quia adeſt ſuffocatio, quæ à vomitu augeri ad interitum poſſet. Hacq. ſuſpitione remota in humida cholera vomitus non improbatur, & hæc diſtinctio obſeruanda eſt in praxi, vbicunquè in hoc morbo euacuatio facienda eſt cachochimiæ, quæ morbum fouet, deorſum procurandam eſſe, quando ſuffocationes vrgent, alioqui vomitus ad purgandos humores ventriculũ infeſtantes accommodatior eſt. Hoc enim mediante vir Athenienſis à cholera liberatus eſt, aſſumpto
Mar. n. 4. helleboro, vt lib. 5. Epidem. verſ. 56. narratur, cuius medelam defendimus in expoſitione lib.
Mar.n.28. de Affect. ſect. 2. verſ. 10. vbi vtramquè euacuationem damnat Hipp. indicantes, quo caſu curatio per euacuationes ſit facienda, & quando ab ijs abſtinendum ſit.

Mar.n.62. *Verſ. 373. Hydropum duæ naturæ ſunt, quorum alter ſi hypoſarcidos aggrediatur, ineuitabilis eſt. Qui verò cum flatibus ſit, multa bona fortuna opus habet, &c.*

Videtur hoc in loco Hipp. præter inſtitutum de hydropis curatione tractare. Nam cum de ratione victus in morbis acutis agere intendat, etiam ſi quorundam acutorum morborum curatio per modũ exempli permittatur, de hydrope tamen, qui morbus eſt diuturnus, agere nulla ratio concedere videtur, & ideò, & in hoc reprehendendus mihi non videtur Hipp. ſed eius induſtria, & liberalitas admiranda, qui paucis multa docet, & dum exigua promittit, eximia præſtat, vndè adeò ferax euadit huius auctoris doctrina vt (quod doctis magnam facit admirationem) quo magis eius ſcripta euoluuntur, eò plura in dies ſpecioſiora, & vtilia occurrunt adnotanda, quod etiam ſi omnibus Hipp. libris cõmune ſit, euidentius tamen conſpicitur in præſenti opere, in quo dum victus ratio acutorũ morborum traditur, eorundẽ pariter curatio nobis innoteſcit, vnoq. & eodem tempore exacta viuendi ratio abſoluitur, quæ non ægris modo quibuſcunquè, ſed etiã ſanis conueniat, ità vt preſens tractatio (quemadmodũ ipſe à principio præfatur) plurimi ſit vſus. Nam ægrotantibus omnibus plurimũ ad ſanitatem confert; & in ſanis ad ſecuritatem; & his, qui ſe exercent ad bonũ habitum, & ad quod quiſquè voluerit, ex quibus patet, in hoc libro tractari quidem principaliter de diæta in acutis morbis ſeruãda; ſed ſimul etiam de ea, quæ alijs conuenit morbis. Quarè vt præſens opus abſolutũ eſſet, & id præſtaret, quod à principio pollicitus eſt, poſtquam exactè ſatis de diæta acutorum pertractauit, conueniens erat demonſtrare, quæ viuendi ratio in reliquis morbis eſſet conueniẽs, quod modo præſtare aggreditur. Nam exemplo curationis hydropis, & diarrhææ, ex colliquatione victus rationem chronicis morbis conuenientem tradit, ſed qua ratione de his potius, quam de alio morbo tractat? Quia cum plenior victus, qui chronicorũ morborũ proprius eſt, ſit duplex, videlicet attenuans, & incraſſans; vtriuſquè formam in curatione horum duorũ morborũ complexus eſt. Attenuantis quidẽ in hydrope, incraſſantis verò in diarrhæa ex colliquatione, quarè dum horum tradit curationẽ abſolutã viuendi rationem omnibus morbis chronicis conuenientẽ præ oculis nobis proponit. De hydrope igitur tractans hoc in loco Hipp. duas ſpecies deſcribit, hydropis nomen non genericè accipiens, quatenus ſub eo tres eius ſpecies comprehenduntur. Tympanitis inquam vocatus, anaſarca, & aſcitis, quam diuiſionẽ Hipp. poſteriores excogitarunt, & cõmunis medicorum ſchola recepit, ſed ſpeciatim eũ intelligit, qui ab aquæ in ventre collectione hydropis denominationẽ ſortitus eſt. Nec alicubi hoc nomen hydropis cuiquã morbo tribuit, quin aquæ congregatio in aliqua cauitate præſupponatur. Quod ſi in aphoriſmis, & in libro Coacarum Prænotionum hydrops ſiccus recenſetur, hoc nomine tympanitem recentiorũ intellexiſſe affirmare non auderẽ, ſed aſcitem potius, in quo quidem, quia

corpus

corpus modo laxo tumore, & molli tumet,modo extenuatur,& exiccatur, ideò ille humidus hydrops,hic verò ſiccus dictus eſt,cui alia ſiccitatis ſymptomata aſſociantur,& de hoc Hipp. intellexiſſe exiſtimo ſect. 3 .lib.Coac.Præn.verſ.56.vbi ità legimus. Quibus ex aliqua ægritudine ad hydropē res deuenit, his alui ſiccæ excremēta caprini ſtercoris ferulis ſimilia egerũt cum colliquatione mucoſa,& vrina non bona,& diſtentiones circà hypocondria,& dolores,ac tumores circà ventrē, & dolores circà laterũ mollitudinē,& iuxtà ſpinæ muſculos accedunt, febres item,& ſitis,& tuſſes ſiccæ ſequuntur,&c.quæ quidem ſymptomata cum ſint ſiccitatis ſoboles meritò,in quo vigent,hydrops ſiccus dici poteſt ad differētiã humidioris,in quo ſigna prædictis contraria vigent, videlicet totius corporis tumor laxus,ſitis nulla, venter mollis, & alia huiuſmodi, eo autem in loco de aquoſo hydropc Hipp.intellexiſſe, quē aſcitem dicimus indubitatum eſt,eſtquè veluti typus quidam ſicci hydropis, de cuius generatione locutus eſt 4.Aphor.11.hunc in modum,quibus tormina,& circà vmbilicum dolores,& lumborũ dolor, qui nequè medicamento,nequè aliàs ſoluuntur,in hydropem ſiccũ firmantur. Hancq.ſentētiã mihi perſuaſit experientia.Nam cum bis videre præfatũ caſum aphoriſmi mihi cōtigerit, ambo ægrotantes in aſcitem,nō in tympanitem dictum incidiſſe,obſeruaui,cum ſymptomatibus tamen ſiccitatis ſuperius ex Hipp.recēſitis. Præterea cum lib.de flatibus morbos ſingulos recenſeret,qui à flatibus dependent,de hoc tympanite nullam mentionem fecit,imò dum pluribus argumētis probare niteretur,hydropem à flatibus depēdere, omnia eò direxit,vt demonſtraret, hydropē etiamſi ab aqua ortum ducat, flatibus tamen non carere. Quarè certum eſt ſi flatuoſum ventris tumorē inter hydropis ſpecies repoſuiſſet,tot rationibus non fuiſſet vſus, vt hydropē flatibus minimè expertem eſſe demonſtraret,cum in propriæ ſententiæ confirmatione hydropis tympanitis exemplũ promptũ haberet. Quarè cũ nec eo libro,neq; in alijs vbi de hydropũ differentijs ex profeſſo tractatur, vlla huius ſpeciei mētio fiat, argumentũ eſt euidens,huiuſmodi affectionē,aut non cognouiſſe Hipp. aut ſi cognouit,inter hydropes adnumerandã non exiſtimaſſe, & certè abſurdũ eſt appellare hydropē, ideſt aquoſum morbũ illũ,qui ſine aqua à ſolo flatu dependet. Pari ratione nequè anaſarcã,ſiuè hypoſarcam inter hydropes adnumerauit,vbicunq; aquæ non adeſt collectio,quãdoquidē de hoc affectu ſub leucophlegmatiæ nomine pertractauit; tũ lib.2.de Morb.ſect.2.verſ.322.tũ lib.de Affect.verſ.191. imò cũ aſſerat,hãc niſi curetur in hydropē tranſire,ſignũ eſt,inter hydropes eã nō recepiſſe. Quarè hic morbus tunc ſolũ hydrops dicitur,quando ex pinguedine, & pituita in eo liqueſcente (vt ipſe inquit lib.de Inter. Aff.ſect.2.ver.55.)aqua generatur,& colligitur in ventre,& hæc eſt ea hydropis ſpecies, quæ primo loco proponitur in præsēti textu,& quæ proprijſſimè circũſcribitur ab Hipp.per illa verba ὑποσαρκίδιος ἐγχειρέων γίνεσθαι, ideſt aggrediēs hypoſarcidios, hoc eſt,ab hypoſarcha initiũ habens, hancq. incurabilē dicit,ijs conſentiens,quæ lib.1.de Morbis referuntur,quo in loco morbos enumerans,qui mortē neceſſariò inferunt hydropē hypoſarcidion enumerauit , libroq. de Affect.v. 190. de hoc affectu ſub nomine leucophlegmatiæ tractans in hydropē tranſire, & hominē corrũpere ait. Quarè ratio,& forma huius primæ ſpeciei in hoc conſiſtit,vt à leucophlegmatia,aut hypoſarca initium habeat,differtq. ab altera ſpecie hic recenſita , quia hæc cum flatibus eſt, prior verò eorum expers omninò , eſtq. rationi conſentaneum in prima ſpecie, quæ ſcilicet ab anaſarca incipit , flatus non generari ob ſummam frigiditatem,quæ in ea viget , abſquè calore enim non eleuantur flatus , vt dictat ratio , & ex ipſomet Hipp. didicimus lib. de Internis affect. ſect.2.verſ.109. vbi hæc habet . Ab hepate fit hydrops, quum in hepar pituita acceſſerit, & hepar ipſam ſuſciperit, & humectum fuerit, ſtatim igitur huic calorem exhibet,& flatum inducit;deindè tempòris progreſſu aqua impletur, & hæc eſt ſecunda hydropis ſpecies, de qua agitur in præſenti textu , quæ ab aqua dependet cũ flatu,quia caloris viget præſentia,ex quibus colligere eſt,hydropis cauſam cōmunē referri non in calorē,aut frigiditatē, ſed in humidã potius temperiē, quæ modo frigiditati coniungitur,& primã ſpeciē hydropis cōſtituit,modo caliditati,vndè altera ſpecies ortũ habet,quoniã verò cum caloris extinctione prima ſpecies viget,ideò curationē non recipit,& proptereà de ea tractãs,circà curationē nihil dixit,nos tacitè admonēs,huiuſmodi hydropicos ſolo prognoſtico derelinquendos eſſe. Quod ſi lib.de Inter. Affect.citato,huius hydropis à pituita alba ortũ habentis,curationē inſtituere videatur, ſi quis tamen rem exactè conſideret,nō hydropē aquoſũ,ſed pituitæ morbũ eã reſpicere inueniet,eſt enim eadē curatio,quã in leucophlegmatia proponit lib.de Aff.v.190.his capitibus. Huic pharmaca dãda ſunt deorsũ purgãtia,à qui-

Mar.n.69.
Mar.n.20.
Mar.n.24.
Mar.n.20.
Mar.n.26.
Mar.n.20.

bus aqua,aut pituita purgatur. Victus autē ratio inſtituenda eſt in cibis,& potibus,ac calori-
bus,à quibus ſicciſſimus,&graciliſſimus euadat.Primā igitur hydropis ſpeciē,vt omninò inſa-
nabilē ſolo prognoſtico pertrāſiēs,alterius curationē aggreditur,& inter cætera venæ ſectionē
proponit:quā neceſſariā exiſtimo,quotieſcunq; cōditiones in textu appoſitę cōcurrunt,vide-
licet,ſi ſpirādi adſit difficultas,tempus ęſtiuū ſit,ætas ægrotantis vigeat,& viriū robur.Spirādi
enim difficultas in hydrope duplici de cauſa contingere poteſt, vel propter copiā aquæ ven-
trem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo eius liberū motum impediat, vel
ob tumorē hypocondriorum,eodem modo ſeptum tranſuerſum comprimentē, in primo caſu
nullo modo conuenit venæ ſectio, ſed hic excluditur per conditionē in textu appoſitam,ſi vi-
rium robur adſit,impoſſibile eſt enim cum res eò deuenit, vt à tumoris magnitudine ſpirandi
difficultas inducatur,quod hydrope iam cōfirmato tantummodo ſuccedit,viriū adeſſe robur.
Nec ſemper in ſecūdo caſu conuenit venæ ſectio, quia quotieſcunquè tumor à frigidis ſuccis
dependet,inutilis eſt venæ ſectio, ſed tantummodò quando tumor à craſſo, aut multo ſangui-
ne in viſceribus conculcato ortum ducit, quam cauſam includunt conditiones recenſitæ, ex-
cluduntq. eam,quæ in humorum frigiditate conſiſtit, impoſſibile eſt enim,in tempore æſtiuo
iuuenem tantā humorum frigidorū copiam coaceruare,vt hypocondrium in eum tumorē ex-
tollat,qui ſpirandi difficultatē faciat. Quarè ineptè ſatis Dioſcorides; quem interpres ſecutus
eſt,textum immutare eſt auſus,pro æſtiuo,vernum ſubſtituens. Non enim adeò difficile eſt in
vere generari hepatis tumorem à pituita,proxima hyeme genita. Nam & in vere etiā pituitā
Mar.n.13. adhùc vigere in corpore Hipp. lib.de Nat.Hum.verſ. 26.apertè teſtatur.Quemadmodum in
æſtate,quæ pituitæ omninò aduerſatur. Quia igitur conditiones in textu appoſitæ ſimul con-
currentes,indicant,hydropem originē habere à tumore hypocondrij ab humoribus in eo con-
culcatis,quiquè à natura ſanguinis non multum recedant, ideò ſumma cū ratione antè omnia
vena ſecanda eſt,ex brachio, quā in affectibus hypocondriorū ſemper ſecare conſueuit Hipp.
quod verò ad reliquā curationem ſpectat,non minus rationabiliter procedit, quæ in victus ra-
tione potiſſimū conſiſtit.Hæc verò duas habere conditiones debet,altera eſt,vt alimenta me-
dica facultate ſint prædita,videlicet,quæ exiccent,attenuent,& vrinas moueant, altera verò,
vt firmum præſtent nutrimentum,quo æger validas exercitationes ferre poſſit,nec facilè in
humorē colliqueſcat, quas quidem facultates habere ea, quæ in textu apponuntur,omnibus
eſt notum,quibus intentionibus conſideratis, obiectiones, quæ circà carnem ſuillam in aucto-
rem proponuntur, quippèquę non conueniat,eò quod difficulter concoquatur; per ſe ſtatim
ruunt, ſupponitur enim æger viribus pollens,qui tùm venæ ſectionem, tùm validas exercita-
tiones ſubire valeat,ità vt minimè dubitandū ſit,eam ſuperare poſſe. Nec ſilentio prætereun-
dum eſt, quam efficaciter præfatis ſcopis ſatisfaciat panis calidus in vino nigro, & oleo intin-
ctus,nam præterquam quod huiuſmodi edulium non parum nutrit, vi maxima exiccandi præ-
Mar.n.8. ſtat, tum ob panis calidi facultatem, quam maximè exiccantem eſſe teſtatur. lib. de Diæta
Mar.n.40. verſ.145.tum ob vinum nigrum,quod in exiccanti diæta vbiq; probatur, potiſſimum verò lib.
Mar.n.28. de Affect. ſect.2.verſ.135.vndè lib.de Inter.affect.ſect.2. verſ.142. in hydrope vinum probat
auſterum,coum,quamnigerrimum.Hic verò oleum addidit,vt eorum adſtrictio compeſcatur,
à qua aluus adſtringi nimis poſſet.

Mar.n.62. *Verſ. 386. Sin minus aquam ex meſpilis,aut mirti baccis,aut malis.*

Aquam dixit Hipp. vt ſignificaret,prædicta non eſſe aqua excoquenda,parato ex eis deco-
cto,quod non aquam, ſed modò ſuccum, modò iuſculum appellare ſolet. Hunc verò ſimplici
infuſione parari,nos docuit lib.3.de Morb.circà finem,dum aquæ ex apijs malis, & cydonijs
conficiendæ modum traderet.Non abſimili ratione noſtri aquam ex ceraſijs amarenis confi-
ciunt,quæ vulgari ſermone *Acquetta* dicitur.

Mar.n.64. *Verſ. 396. Noſſe porrò oportet eos,quibus caput dolet ab exercitationibus,&c.*

Ad perfectam victus inſtitutionem neceſſe fuit,Hipp.non modò particulares quaſdam mor-
borum curationes in exemplum adducere, ſed etiam vniuerſaliora præcepta circà omnium
morborum curationem tradere;quod in præcedentibus actum eſt, & quia inter remedia pro-
poſita primum locum obtinent, & venæ ſectio, & purgatio, de his potiſſimum egit, indicans,
quando hæc illi præferenda veniat. Nunc verò exceptionem quandam circà purgationem fa-
cit: catalogum conſtruens eorum morborum, in quibus purgatio ſuſpecta eſt, etiam ſi iuxtà
regulas in præcedentibus traditas videatur neceſſaria. Verba contextus per ſe manifeſta, ſunt
ſatis:

ſatis: ſententiaq. apertiſſima eſt,veruntamen recentioribus medicis,qui in nullo morbo curationem à purgatione non inchoant,non ſuſpecta modo,ſed penitus abſurda videtur, vndè interpretes huius loci Hipp. tueri poſſe deſperantes, victas manus aduerſarijs eum dare coegerunt,ego tamen iuxtà veram Hipp.doctrinam,ſententiam hanc rationabilem eſſe non dubito, pro certo habens non ex inani ratiocinatione ortam,ſed certis experimentis inuentam eũ nobis tradidiſſe,cognouit enim purgationem deorſum factam in præfatis caſibus inutilem eſſe (de hac enim intelligendus eſt Hipp.hic,& alijs quamplurimis in locis, in quibus purgationis ſimpliciter meminit)quamuis non omnibus eadem ratione. In quibuſdam enim periculoſam inuenit,quia humores attemperatione potius egent,& corpus refectione, quam euacuatione. Tales ſunt ij, quibus caput dolet ab exercitationibus intemperatis, & ab immodica venere. Item exangues,& quibus ſanguis immodicè erupit. His enim omnibus vires cõfractas eſſe,rationabile eſt,vt infernam purgationem ferre minimè poſſint.Quod ſi ob cruditates indè genitas, aut propter ſeroſitatem, quæ in his augetur,euacuatio aliqua neceſſaria videtur, hæc per vomitum,aut per vrinam,ſudoremuè eſt procuranda, quemadmodũ nos admonet Hipp.inferius; ijs conſentiens,quæ lib.3.de Diæta,& de Inſomnijs ſunt tradita, pro curatione eorum,in quibus labores ſuperarunt cibos. In alijs verò non conuenit hæc purgatio, quia per ſuperiora purgari debent,non per inferiora, tales ſunt raucoſi, quibus ſcilicet deſtillatio à capite fertur in aſperam arteriam,ſimiliter & ſpirituoſi,hoc eſt,qui ſpirant difficulter,nec non tuſſim ſiccam habentes, eadem ratione non conuenit,quibus tenebræ oculis obuerſantur,& quibus aurium ſonitus incidunt,in his enim humores per ſuperiora purgandi ſunt, partim quia à deſtillatione laborant,de quibus loquens Hipp. lib. de Locis in hom.ſect.2.verſ.173. dicebat. Fluxione à *Mar.n.47.* capite fluente vomitus conducit,partim ratione loci patientis, qui ſuprà ſeptum tranſuerſum exiſtens per ſuperiora purgari deſiderat, iuxtà vulgatum illud Aphoriſmi. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum,qui purgatione egent,per ſuperiora purgari ſignificat,&c. Quibuſdam alijs purgatio prohibetur, quia ijs occurrendum eſt potius venæ ſectione. v.g.in venarum interceptione,in tenſione potiſſimum inflammatoria hypocondriorum, laterum,& dorſi; quorum remedium principale venæ ſectio ſuperius ſtatuta eſt.In alijs verò purgatio vitari debet, quia pharmaca ijs inimica ſunt,tùm ratione caliditatis,& ſiccitatis;tũ ratione proprietatis ſubſtantiæ ijs plurimum infenſæ; ob caliditatem, & ſiccitatem prohibentur ſiticuloſis, & à ſicca tuſſi vexatis,nec non, & morbo regio laborantibus, quibus alia etiam ratione ſuſpecta eſt, vt demonſtrabitur inferius.Ratione proprietatis ſubſtantiæ calori innato contrariæ inimica eſt flatuoſis, quamuis etiam ſiccitate lædere hos poſſint, experientia enim demonſtrat eos,qui hypocondriaca affectione laborant magis à nulla alia re offendi,quam à medicamentorum purgantium vſu, à quibus innatus calor debilitatus maiorem ſemper copiam flatuum producit, eadem ratione nocere credendum eſt ijs,quorum alui cruda deijciunt, nã cum id ab eius imbecillitate proueniat;à medicamento debilitãtur magis,idq.ex eo fit manifeſtum,quia in epiſtola,de veratri vſu libellus inſcripta,vbi hæc ſentẽtia ad verbum regiſtrata eſt, quod hic legimus,quibus alui cruda deijciunt,ibi habetur,ventre debilibus,præterquam quod admodũ periculoſa eſt ratione motus ſymptomatici,qui à purgatione augetur, cũ potius compeſcendus veniat.Nonnullis etiam dictorũ purgatio prohibetur ob cruditatem,eò quod aſſumptũ medicamentum coctionem impedit,vndè malũ producitur, vt ſuperius nos docuit Hipp. hac eadẽ ſectione verſ. 37.eadem fortaſsè ratione prohibetur ijs, qui tubercula habent, quorũ ſuppuratio expectatur,ſed & cæteris omnibus nocua eſſe poteſt diuerſa tamen ratione. Nã ſiuè tubercula ſymptomatica ſint,& à Medico compeſcenda; ſiuè critica,& arte procurãda; ſemper *Mar.n.44.* ſuſpecta eſt purgatio : à qua humores agitati minus obedientes naturæ fiunt:quos cũ regulare nequeat,importunos arripiũt motus: ex quo euenit, vt à purgatione motus ſymptomatici augeantur,reprimanturq.critici,& ſalutares.Quod quidẽ præceptũ etiam ſi vniuerſaliter prolatũ ſit de omnibus tuberculis,in ijs tamen,qui in inguine naſcuntur tantummodo obſeruatur à recentioribus,vbi ſupicio adeſt luis,quã Gallicũ morbũ appellãt,nulla habita ratione,an ſymptomatica ſint,an critica,ea permoti ratione, quia peculiaris horũ curationis modus habẽdus ſit:propter virulentiã,quę in hoc morbo viget,quo prętextu nullũ artis pręceptũ in hoc morbo curãdo obſeruari video,cũ tamẽ certũ ſit, in peſte prauitatẽ hanc à tota(vt inquiũt)forma, æquè vigere, & nihilominus vniuerſaliora artis præcepta in ea obſeruantur. Imò ſi hac ratio-

ne peculiaris curationis modus ſeruandus eſt, hunc in eo cõſiſtere exiſtimo. Quia cũ Medicus certo cognoſcit bubonem Gallicũ verè ſymptomaticũ eſſe, tum ex alijs, tum maximè, quia eo apparente varia ſymptomata inſurgunt, quæ ad tumoris augumentum augentur, exacerbanturq. ſtatim ad purgationem deuenire debet, & ad reliqua remedia, quibus hæc virulentia extinguitur, quando ex mora malum grauius redditur, & contumacius, dum contagium ab humoribus ad ſolidas partes repit, quod incommodum in alijs tuberculis non adeò timetur: quia materia non eſt tantæ prauitatis, nec morbus contagio ſerpit, vt in morbo Gallico euenire iam diximus, & hæc dicta ſint obiter. Dictorum nonnullis purgatio periculoſa eſt ob virium imbecillitatẽ, v.g. exanguibus, & quibus ſanguis immodicè fluxit, quemadmodũ etiam ijs, qui vrinam inuoluntariè emittunt, ob reſolutionẽ muſculi veſicæ, aut aliam ob causã, quæ tandẽ omnes ad impotentiã referuntur, quæ à purgatione augetur, quatenus, aut ad affectam partẽ fluxio conuocatur, aut debilitas augetur. Prohibet tandẽ purgationẽ Hipp. ijs, qui à doloribus valdè moleſtantur priuſquã dolor, aut ſedetur, aut ſaltẽ remittatur, quia periculũ eſt, nè humores à pharmaco cõmoti à doloris vehementia ad partem dolẽtem trahantur potius, quam à facultate medicamenti detrudantur ad aluum. Præceptum à pleriſq. Medicorum in hominum perniciem neglectum: vbique tamen ab Hipp. inuiolabiliter obſeruatum: vt vide-
Mar.n.89. re eſt lib. 1. Morb. mul. ſect. 3. verſ. 148. lib. 2. ſect. 3. verſ. 303. de Inter. affect. ſect. 2. v. 29. alijſque plurimis in locis. Prius enim dolorem ſedat, indè verò purgationem facit, idque reſpiciens modò inquit, & non ſuperuenerint. Ex his igitur manifeſtum eſt (dicant quidquid velint expoſitores, & qui in Hipp. doctrina ſcirpo leuiore, purioreq. nodos inuenire profitentur) ſumma cum ratione in prædictis caſibus prohiberi purgationem, nihilquè in hac ſententia contineri, quod Hipp. doctrinæ aduerſetur. Difficultas tantummodo ſeſe offert circà ictericos, & lienoſos, quorum curationem alibi per medicamenta deorſum purgantia inſtituit, quæ quidem, vt tollatur ſupponere oportet, Hipp. in enarratis caſibus non adeò purgationem prohibuiſſe, quin aliquando in vſum venire poſſit, quod vt nobis ſignificaret præcepti rationem appoſuit, qua præceptum moderatur; ità vt vbi ratio allata non militat, præceptum obſeruare non ſit neceſſe, idque Hipp. inſtitutum eſſe aliàs adnotauimus. Ratio autem illis continetur verbis, Periculum enim habebis, & nihil opis afferes, & ſpontinas ſolutiones, ac iudicationes tolles. Secundò adnotare oportet Hipp. in præfatis caſibus purgationem prohibere, vt admoneamur ſtatim ad eam tanquam remedium principale confugiendum non eſſe, non prohibendo eius vſum vrgente malo, vt principali ſuppetias ferens. Nam & ſuperius huiuſmodi præceptum hoc modo limitauit, quando in principio inflammationum purgationem damnauit, eò quod remediũ principale earum ſit venæ ſectio, qua peracta, & malo perſeuerante ad purgationem deueniendum eſſe nos conſulit, maxima tamen cautione, ob periculum fortaſsè hic recenſitum. Similiter in curatione morborum partes ſuprà ſeptum tranſuerſum infeſtantium, aliquando inferna purgatione vtitur, per vomitumq. purgat frequenter in morbis infrà ſeptum, non obſtante, quod contrarium præceperit in vulgato illo aphoriſmo. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent per ſuperiora purgari ſignificãt, &c. Non enim huiuſmodi purgationibus vtitur tanquam remedio principali, & ideò non à principio eas admittit, ſed circà finem, & poſtquã propriæ, & principales euacuationes præceſſere, & ea cautione ſemper, nè quidquam incommodi ex dictis purgationibus eueniat, quæ in hac ſententia referuntur, qua quidem in re conſulenda ſunt ea, quæ lib. 2. de Morb. ſect. 3. v. 248. adnotauimus. Quarè poſtquam propriæ & principales euacuationes præceſſere, de quibus Hipp. in textu, morbuſque inferna purgatione egere videatur, ſi nihil timeatur eorum, quæ hic referuntur, ad eam deuenire per præſentem ſententiam non prohibemur: quæ vniuerſaliter prolata eſt, eò quod rarò datur caſus, in quo purgatio admittatur. Hiſquè cautionibus aliquan-
Mar.n.38. do purgatione vſus eſt Hipp. in ictero. Nam lib. de Inter. affect. ſect. 2. verſ. 345. de eo tractans ad finem curationis hæc ſubiungit, & ſiquidem ab his morbus quieſcat, benè eſt, ſin minus veratrum bibendum dato, & poſt multa aluum infernam tandem ſubduci iubet. Similiter in alio ictero, primum veratro ſurſum purgat, vt remedium principale, & proprium, indè verò infernè cicerum decocto. In tertio pariter prius venam ſecari iubet, quam ad infernam purgationem deueniat. Hac igitur cautione purgationem in Ictero admittit alioqui admodum ſuſpecta, nam bilis à medicamento agitata morbum deteriorem reddit, nam ſi bilis ab inflam-

matio-

matione hepatis genita icterum effecit,vigente inflammatione ad purgationem deuenire prohibemur. Si per modum criſis ad cutim diffuſa eſt, eam medicamento ad interiora reuocare, pernitioſū eſt,idque expreſsè prohibet Hipp. l.de Hum.his verbis,humores effuſi ne intro reuellantur, & ſi tandem bilis abſque hepatis inflāmatione ad cutim effuſa icterum faciat,neque tunc purgatio tutò adhibetur. Vndè Hipp. lib. de loc. in hom ſect.2. v.113. de hoc affectu *Mar.n.40.* tractans hæc habet, cæterum, medicamenta bilem ducentia nè propinato, nè corpus magis conturbes, ex quibus patet Hipp. pro morbi regij curatione ad purgationem non ſtatim, nec frequenter confugere. Quod ſi in Ictero 4.loco citato de Intern.affect. ad purgationem ſtatim deuenit,id ab eo factum eſt,quia bilis in eo non peccat,vt communiter euenit in ictero vero; ſed pituita, vt ipſe teſtatur, colorque albus, non qualis in vero ictero communiter obſeruatur. Eodem conſilio aſſerendum eſt Hip. lienoſis purgationem per aluum interdixiſſe, & reuera quidem, ſi vniuerſam eius doctrinam percurres lienoſis purgationem per pharmaca deorſum purgantia inſtituiſſe vix inuenies. Imò lib. de Affect. verſ.202. lienoſos ſurſum ve- *Mar.n.21.* ratro purgat, indè verò ad cætera tranſiens remedia ſubiungit: ex pharmacis, quæ ſplenis gratia exhibentur alia per veſicam purgant, & ipſum molliorem faciunt, alia verò purgant quidem, verum neque per veſicam, nec quidquam quod manifeſtum fiat, neque vſquam alia parte,ſplenē tamen molliunt,quibus purgatio quę fit per aluum manifeſtè excluditur,& ſi lib. de Intern. Affect. ſect.2. v.270. in quinque morbis ſplenis, de quibus ibi tractatur purgationem deorſum factam probat, purgationem tamen per veratrum præmittit, argumentum euidens,hanc, vt remedium principale non admittere,ſed vt acceſſorium quoddam quemadmodum de Ictero dictum eſt. Quamuis re vera præſens ſententia nihil habeat cum prædictis morbis à ſplene. Per lienoſos enim intelligit hoc in loco eos, qui lienem diù induratum habent, in quam ſignificationem, hoc nomine vſi ſunt antiqui omnes,& Galenus ipſe 6 Aph. 43. At nullus à prædictis affectibus correptus lienoſus propriè dici poterit. Hiſque Hipp. purgationem prohibet, quia (ſi rectè ſentio) materia in viſcere iām diù conculcata purganti medicamento non cedit, quæ verò in reliquò corpore continetur,à medicamento agitata ad partem affectam irruit, & tenſio augetur, & certè vt verum fatear,cum ſæpius purgationibus etiam validioribus in inueteratis tumoribus lienis, à communi conſuetudine impulſus fuerim vſus, neminem indè adiutum eſſe cognoui, vt mirum non ſit, ſi Medici illi antiqui, quorum curationes celebrarunt Galenus, Aetius, Celſus, Plinius, & alij quibus eorum ſcripta videre datum eſt,in hoc caſu ſolis diureticis,ijſque quę lienem extenuant,& molliunt vſi fuerint, nulla purgationis mentione facta,vt videre eſt apud Galenum lib.9.de compoſ.med.ſecundū loc.& Aetium Tetrab.3. Celſumque, & alios antiquiores Medicos. Vndè concludendum eſt Hipp. ſumma cum ratione purgationem in omnibus his caſibus prohibere. Nec tuta conſcientia poſſe Medicum ad eam deuenire, abſque magna præmeditatione, & cautione.

Verſ.406 At ſi ſanguinem alicui detrahere conducit, ſolidam aluum facere oportet. *Mar.n.65.*

Quoniam ſæpè in quibuſdam ex enarratis caſibus loco purgationis aliud remedium ſubſtituendum eſt,quod morbi magnitudini occurrat,ideò continuando de ijſdem ſermonem Hipp. quod particula ſ, præ alijs ſatis oſtendit, ſubiungit modo. At ſi ſanguinem alicui (ex præfatis) detrahere cōducit,ſolidam aluum facere oportet,cui præcepto quantū pareant illi, qui in dyſenteria ſanguinē mittere audent videāt ipſi, indè verò proſequitur, & fame macerare, & vinum auferre, quod quidem faciendum eſſe intelligimus eò ipſo die, quo ſanguis mittitur, vt conſequentia ſatis manifeſtant: dum inquit. Poſtea victu conueniente, & fomentis humidis reliquam curationem perage, inferens, diætam illam tenuiſſimam non gratia morbi præſcriptam eſſe, quia eadem dięta omnibus minimè conuenire poteſt. Hoc enim fuit Hipp. inſtitutum, vt dum euacuationes fiunt æger tenuius nutriatur. Nam etiam in die purgationis minorem ſorbitionis copiam exhibendam eſſe,nos docuit ſuperius circà principiū huius operis v. 32. imò in chronicorū morborum curatione,in quibus totalis abſtinentia, non adeò inſenſa eſt, quemadmodum in acutis,in die purgationis prandium detrahere, antiquos conſueuiſſe, ex eo fit manifeſtum, quia in diæta ægris præſcribenda eò die prandij nullam mentionem facit, exactè tamen ſingillatim quid cœnandum ſit præſcribendo, vt videre eſt in lib. de Morb. mul. de Affect. Inter. alijſque in quibus morborum curatio pertractatur. Verum rum non modo in purgatione,quæ fit medicamento, ſed etiam in ea, quæ fit clyſteri eadem abſti-

abſtinentia vſum fuiſſe colligimus ex ijs, quæ de ptiſana à principio huius ſunt tradita hunc in
Mar.n.5. modum. Quicunque igitur in hiſce morbis ptiſana vtuntur, nulla vaſa vacua fieri permittant vt ità dicam. Sed vtantur, & non intermittant, niſi aut ob medicamenti, aut infuſi per clyſterem vſum intermittere oporteat. Quaſi eo die ptiſanam detrahere oporteat, & quid tenuius in gratiam euacuationis exhibere. Id verò ea ratione faciendum eſſe exiſtimo, nè ex ſubita euacuatione nimia repletio fiat, veriſimile eſt enim, corpus euacuatum inſigniter derepentè, auidius indè alimentum rapere, atque etiam ante perfectam concoctionem, vndè plurima incommoda euenire poſſent. Huic documento è diametro aduerſatur recentiorum praxis, qui ob venæ ſectionem longè facilius vinum ægris concedunt eo ipſo die, quod in reliquo tempore interdicunt. In dieque purgationis non ſolum plenius alunt, ſed ſæpè etiam antè abſolutam purgationem. In gratiam igitur ſectionis venæ famem probat, necnon & vini abſtinentiam, tum quia cum plurimum nutriat, fami occurrere poſſet, tum maximè quia ob tenuitatem, & ſubſtantiæ familiaritatem diſtribuitur facilius, ex quo notare eſt, ſæpè vinum interdici, non quia caliditate nocere poſſit, aut quia ſit capiti infenſum. Sed quia impenſius nutrit, quam morbo conueniat. Secta vena, diæta conueniens præſcribenda eſt, & ſi aluus adſtricta fuerit, clyſteris infuſo molliendam iubet. Quod ſi purgationis neceſſitas vrgeat, per veratrum ſurſum purgandum eſt, per inferiora nequaquam, ob cauſas ſuperius aſſignatas. Nam purgatio per vomitum ea ſubterfugit incómoda, quæ ab ea, quæ fit per aluum timentur, ex quo docemur huiuſmodi euacuationes ſupernè factas non adeò concoctiones, & criſes, aliaſque morborum ſolutiones impedire, quemadmodum inferna purgatio, cuius quidem rei rationem afferre, non eſt facile. Ego autem dicerem, medicamenta purgatoria proprietate ſubſtantiæ naturæ infenſa, naturalem facultatem adeò laceſſere, ac debilitare, vt ab omni opere deſiſtere cogatur, & quamuis eadem virtus naturæ inimica reperiatur in helleboro, alijſque medicamentis ſurſum purgantibus: nihilominus, quia hæc non adeò latè, diffunditur per corpus, quemadmodum ea, quæ in deiectorijs pharmacis operatur, naturalem facultatem non ità debilitat. Docuimus enim alibi modum purgationis pharmacorum ex Hipp. declarantes medicamentum purgans ea ratione humores è corpore educere, quatenus corpus ingreſſum ſpiritus quoſdam emittit propriæ actionis inſtrumenta, qui inſita virtute humorem ſibi maximè familiarem trahentes ad ſe, vnà ſimul verſus partem illam feruntur, per quam purgare medicamento datum eſt, ſiuè ſurſum, ſiuè deorſum; & ſic purgant. Et quia ſpiritus à medicamento vomitorio egreſſi ventriculum tantummodo attingunt, in quo geniti dum medicamenti virtus reducitur in actum, ſtatim ad oeſophagum, & os remeant, nec procedunt vlterius, non adeò naturales operationes lædunt, quemadmodũ ſpiritus medicamenti deiectorij, qui in ventriculo geniti, dum verſus aluum deſcendunt qualitatẽ noxiam hepati, & cæteris partibus, vbi naturalis facultas maximè viget, tranſmittũt, & hoc modo eius operationes deſtruũt, & perturbant. Horumq. medicamentorũ differentia ex eo manifeſtatur, quia ſurſũ purgati ſtatim à vomitu leuiores, alacriores, & ciborũ appetentes redduntur, debiles verò, ſiticuloſique per plures dies plerunque perſeuerant à medicamento deiectorio, quod cognoſcentes Medici antiquiores multò frequentius vomitionibus vtebantur, quam inferna purgatione, imò præſeruationis gratia infernam purgationem apud Hipp. vix inuenies, vt videre eſt in lib. de Inſomn. & 3. de Diæta, in quibus præſeruatiua ars continetur, contrà vſum recentiorum, qui neminem per ſuperiora audent purgare. Sed hunc abuſum aliàs indicauimus. Ex hoc loco, in quo purgationem per veratrum permittit in ijs, quos antè medicamento minimè purgandos eſſe præceperat, intelligimus, hoc nomine purgationis ſimpliciter prolato ſignificare non quamlibet purgationem, ſed eam tantummodo, quæ fit per inferiora. Verum cur huic purgationi addidit, tutò? Hęc vox duplicem ſenſum recipere poteſt, alterum quidem, ſi dicamus, purgationem helleboro factam non eſſe in præfatis caſibus vllo modo ſuſpectam, ſed tutò adminiſtrari poſſe. Alter verò ſenſus, & fortaſsè veriori, & per eam nos admonere Hipp. ſi hæc purgatio facienda eſt, magna cautione procedendum eſſe, & hæc expoſitio Hipp.
Mar.n.36. doctrinæ eſt ſatis conueniens, nam ſuperius hoc eodem libro v. 33. præſentis ſectionis, hanc eandem ſententiam protulit his verbis. Sed & poſt venæ ſectionem purgans medicamentum, ſecuritate, ac moderatione opus habet, quarè cum huiuſmodi purgatio poſt venæ ſectionem facienda ſit, tutò in hac procedendum nos admonet.

Verſ.

Verſ. 411. Optimum autem eſt ad mictionem, & ad ſudores, & ad deambulationes, &c. Mar.n.65.

Explicatis conditionibus, quæ ad purgationem, & venæ ſectionem rectè adminiſtrandam requiruntur, ad alia præſidia ſe conuertit, quæ in curatione prædictorum morborum in vſum venire poſſunt. Hæc autem ſunt medicamenta vrinam, & ſudores mouentia, deambulationes, leues frictiones, illitiones, & decumbendi modus, quæ omnia ſicuti rationabilia ſunt, ità in præfatis morbis conuenire, & ſi non omnia in ſingulis, dubitare nemo poteſt. Quarè in ijs examinandis tempus non conteram.

Verſ. 418. Quæ verò ex inferna aluo ſoluuntur, per vrinas, & ſudores, &c. Mar.n.65.

Dixerat ſuperius in enarratis morbis non eſſe deorſum purgandum ea potiſſimum ratione quia ſpontinæ criſes impediuntur, horum igitur occaſione nunc, docet quomodo iudicationes, quæ cum ſenſibili euacuatione fiunt dignoſcantur, an bonæ ſint, an malæ, & inquit, excretiones per aluum, per vrinas, & per ſudores, ſi moderatæ fuerint, paruos morbos perfectè ſoluunt. Si verò in morbis vehementioribus eædē moderatæ fiant, prauæ ſunt, nam indè ægrotantes, aut pereunt, aut in alios morbos fit permutatio, & ſæpè morbus in aliqua parte firmatur, eamq. mutilam reddit, & impotentem. Hæc enim confirmauit Hipp. in illa ſententia lib. 2. Epidem. ſect. 1. verſ. 35. regiſtrata, critica non iudicantia, partim læthalia, partim difficilis iudicij, idq. euenire ſatis rationabile eſt, quando euacuatio morbo eſt inferior, eſſe enim difficilis iudicij in eo conſiſtit, quia per multas recidiuas, morborumq. permutationes tandem ſoluitur, vel humore ad partem aliquam decumbente, in ea firmatur morbus, vndè alios cœcos, alios claudos, alios aliquo alio modo impotentes fieri ex morbis, obſeruamus.

Verſ. 431. Potio hydropico, cantharidas tres detracto capite vniuſcuiuſquè, & pedibus, &c. Mar.n.66.

Cantharidas dare in potu nunquam tentaui, non tamen eos, qui illas exhibuerunt, reprehendere mihi licet, quia maius experimentum habent; quo mediante de illis iudicium ferri poteſt, qui ijſdem vſi ſunt, quam ille, qui eas exhibere nunquam auſus eſt. Quarè iniquo animo ſe produnt illi, qui medicinæ parentem homicidam faciunt, deleterium medicamentum ex cantharidibus conſulentem, cui præceptum illud, in hoc te exerceto in morbis, vt ſi non profis, ſaltem non lædas, ſemper adeò cordi fuit, vt non valida modo præſidia, ſed & aquam, & mulſam, & vinum ſuſpecta habuit intempeſtiuè data. Quod quidem Galenum primum feciſſe, deindè poſteriores Hipp. expoſitores inuenio, nullo alio huius rei experimento habito præter illud, quod à Galeno affertur Medici illius, qui duobus hydropicis cantharidas dedit, quibus facto in ſura, & fœmore abſceſſu, indè aqua magna ex parte educta, exindè mortui ſunt. Quia igitur hydropici aliqui à potatis cantharidibus longè poſteà mortui ſunt; colligunt cantharidas illis medicamentum deleterium fuiſſe? Inſulſus experiendi modus, & ridicula ratiocinatio, imò quia ex potatis cantharidibus longo tempore ſuperuixerunt, argumentum euidens eſt à facultate earum minimè peremptos eſſe, quia ſi à deleteria earum virtute mortui fuiſſent, ſymptomata huius veneni peculiaria accidiſſent, quæ à Dioſcoride referuntur, obſeruanturq. quotidiè, internorum eroſio, dextri hypocondrij inflammatio, vrinæ difficultas, ſanguinis mictus, ſtrigmēta ab aluo, velut in dyſenteria, faſtidia, ſyncopes, & vertigines, morientes ipſos concomitantes, non abſceſſus, quos à facultate deleteria cantharidarum excitari nullus affirmauit, eosq. frequentiſſimè obſeruamus in hydropicis ſpontè exortos, à quibus è medio tolluntur, etiam ſi cantharidas non potauerint. Quarè cum huiuſmodi experimenta, ſeù obſeruationes illorum opinioni aduerſentur potius, eò magis Hippocraticum medicamētum rationabile, & tutum eſſe confirmant. Quæ quidem ſi conſideraſſent huius loci expoſitores, non adeò indiſcretè earum vſum in Præceptoris dignitatem improbare auſi fuiſſent. Nec excuſatione digni fiunt, eò quod Hipp. non reprehendere profiteantur, præſens commentarium ab illius doctrina reijcientes, quia etiam ſi præſens liber non eſſe Hipp. concedatur, eorum tamen calumniam non ſubterfugit, quandoquidem non hoc libro tantum cantharidarum potus celebratur, ſed in alijs etiam, qui inter Hipp. germanos communiter recipiuntur, lib. enim 1. Morb. Mul. ſect. 4. à principio, & verſ. 281. cantharidas numero quinque, vnà cum alijs medicamentis aperientibus, ad ſecundam, & ad menſes ducendos in potu exhibet, quemadmodum, & lib. 2. ſect. 1. verſ. 4. nec non ſect. 3. verſ. 399. in doloribus vteri, omitto, quæ de his propinandis habentur, tùm lib. de Nat. Mul. ad menſes ducendos ſect. 1. verſ. 108. & 242. tùm de Inter. Aff. ſect. 2. verſ. 400. pro curatione cuiuſdā ſpeciei morbi regij, quibus in locis abſquè Mar.n.106. 122. Mar.n.87.89 Mar.n.8 18 Mar.n.39.

vlla

vlla læſionis ſuſpicione cantharidas in potu præbet. Admonet quidē ſæpius, vt ſi vrinæ ſtillicidium indè ſuperueniat, æger in aqua calida deſideat. Quod verò ad earum præparationem ſpectat, ipſe contritas in potu exhibet, demptis perpetuò pedibus, capite, & alis, vndè temerarium videtur aliorum dictis à Præceptore diſcedere. Quarè Hipp. auctoritate, & ſinceritate confiſus cantharides tres tutò exhiberi poſſe pro certo habeo, veruntamen quamplurima præſidia, quæ optima ſunt, & ſecuriſſima, ſæpè egent Medico, qui maximam apud homines auctoritatem habeat, alioqui calumniæ periculum vix euitari apud vulgus poteſt. Cæterum, qui formidat Medicus, abſtinere quidem ab huiuſmodi medicamentorum vſu poteſt, non tamen ea tanquam deleteria, ſeu pernitioſa reprobare debet. Quæ hoc in loco vſquè ad finem operis traduntur, ad varios morbos medicamentorum formæ, & compoſitiones, præter libri inſtitutum eſſe videntur, cuius intentio fuit, victus rationem in morbis acutis conuenientem præſcribere, non morborum curationes tractare, veruntamen ſi priſcorum illorum temporum conditionem ſpectauerimus, etiamſi præter inſtitutum hæc videantur hoc loco appoſita, non tamen id præter rationem omninò factum inueniemus, quia namque, tot non aderant de medica facultate conſcripti libri, nec omnibus eos paucos habere dabatur, ideò vt fructuoſiores eſſent particulares de qualibet materia tractatus, in ijs multa adnectebantur pro curatione eorum morborum qui homines maximè infeſtare conſueuerunt. Addè etiam, Quia antiquis non ea erat papyri, ſiuè chartarum copia, quæ ſubſequentibus temporibus ſuppedidata eſt, ideò quotieſcunq. ad calcem libri aliqua pagina inanis ſupererat, nè otioſa remaneret, ſi quid exiguum adnotandum occurrebat in ea adſcribere conſueuiſſe, ex quo non eſt mirum, ſi hæc prædictis ſuperaddita fuerint, etiamſi propoſitæ materiæ minimè conueniāt, quod quidem non hoc in loco tantum factum inuenies, ſed etiam in libris de morbis mulierum, de Sterilibus, & de Affectionibus.

Mar.n.68. *Verſ. 450. Fabarum item depuratarum quadrantem, & rubiæ ſarmenta, &c.*

In omnibus ferè græcis exemplaribus, huic deſcriptioni indicaturæ loco appoſita eſt vox, Δυσεντερίης, hoc eſt, ad dyſenteriam, quia tamen de ea mentionem non fecit. Galenus hæc ſupradictis connectens, ideò & ipſe Cornar. eam in ſua tranſlatione prætermiſit, inſinuans, & hoc medicamentum ad ſuppuratos valere, vtraque lectio tamen Hipp. doctrinæ accommo-
Mar.n.8. datur: de fabarum enim facultate tractans lib. 2. de Diæta verſ. 146. Fabæ inquit aluum ſiſtunt, & inflant, &c. vndè ſumma cum ratione lib. 2. Epid. ſect. 6. verſ. 16. Fabæ coctæ perſe, atque etiam cum cumino in ventris turbatione commendantur, qui quidem locus ex græco contextu, vnà cum Galeni cōmentarijs Baſileæ impreſſis, lectionem confirmare videtur, quæ eritridani, ſeù rubiæ loco, dauci rubri ſurculos habet, niſi quis obijciat, dauci ſurculos in vſum medicinæ non recipi, ſed ſemen tantummodo, & radicem, vt Dioſcorides teſtatur. Vtcunquè ſit, quia vtrunque medicamentum vrinam mouet cum exiccatione, optimum medicamentum ad dyſenteriam erit, ex fabis freſis, & rubiæ ſurculis, ſeu dauci iuxtà græcorum exemplarium lectionem. Ex altera parte non minus rationabile eſt medicamentum hoc ad ſuppuratos. Nam certum eſt, fabas dari ſæpius ab Hipp. in modum eclegmatis ad excitandam materiæ excreationem à pectore, & pulmonibus, vt libro 7. Epidem. legimus in Harpalidæ ſororis, & Vnctoris apud Harpalidem hiſtorijs, quæ cum aſthmate laborarent, ex fa-
Mar.n.8. barum vſu multis pituitoſis maturis eductis ſanati ſunt, quarè ſi in aſthmate conducunt, quia ſputum educunt, pari ratione in ſuppuratis valere poſſunt. Idem de Dauco aſſerendum eſt, quo vſus eſt Hipp. in conuulſione articulorum pulmonis lib. 2. de Morb. ſect. 3. verſ. 79. In pulmone ad latus prolapſo loco cit. verſ. 172. & in peripneumonia 3. de Morb. verſ. 239. ex quibus conſtat non minus valere, hoc medicamentum ad ſuppuratos, quam ad dyſentericos, quarè cum vtraque lectio ſit rationabilis vnuſquiſq. eam, quæ ipſi magis arridet, ſequi poterit.

Mar.n.68. *Verſ. 453. Vuæ immaturæ, acerbæ, amaræ ſuccò.*

Succum vuæ immaturæ accipiendum iubet Hipp. pro hoc collyrio conficiendo, qui non ſolum acerbus ſit, qualis eſſe communiter ſolet hic ſuccus, ſed amarum addidit, vt inſinuaret, huiuſmodi ſuccum longè antè maturitatem eſſe exprimendum, ad differentiam illius, qui ab vuis immaturis quidem extrahitur, ſed quæ maturitati iam proximè acceſſerunt, haſque ὄμφακα ἀκμάζουσαν, ideſt vuas immaturas in vigore conſtitutas appellauit in notis, quæ ad calcem libri 1. de Morb. mul. ſunt appoſitæ. In vuis enim à maturitate longè diſtantibus, non

acerbitas

A acerbitas modo conſueta percipitur, ſed etiam non nihil amaritudinis, quæ temporis progreſſu à ſuperueniente copioſiori ſucco retunditur, & ferè aboletur. Talem verò amaritudinem, ſuccum habere vult Hipp. quo collyrium ad exiccandum, & abſtergendum oculos fluxione infeſtatos efficacius reddatur.

Verſ. 462. Ad Hydropicos, Meconium acetabuli Attici, parui, rotundi menſura, &c.

Duas ſolet Hipp. vſurpare voces, quæ admodum ſimiles inter ſe exiſtunt Μηκων, altera eſt, altera verò Μηκωνιον, Priori quidem videtur ſignificare id, quod papauer communiter appellatur, vndè eius vſus eſt Hipp. ad dolores, & ad fluxiones compeſcendas, μηκωνιω, verò vtitur ad purgandum, & hoc nomine peplon intelligendum ſit, quod meconium aliquando antiquos appellaſſe teſtatur, tum Galenus, tum Plinius, & alij quamplures ſi Cornarius tamen indiſtinctè, tam μηκωνα, quam μηκωνιον, Peplon vertit: quod multis occaſio erroris eſſe poteſt. Mar.n.69.

B Quamuis re vera non exiſtimem ego, pro meconio peplum intelligere Hipp. quod proprio nomine ab eo peplum appellari multis in locis nouimus, quandoquidem Hipp. inſolens eſt, vnam rem pluribus nominibus appellare, quarè dicerem potius ſignificari medicamentum purgans ex tithymalo paralio confectum: quem mecona appellari teſtantur, & Dioſcorides, & Plinius. Vndè Theophraſt. lib. 9. de Hiſt. Plant. cap. 8. nomen medicamenti plantæ ex qua conficitur tribuens, tithymalium vocari etiam meconium ſcribit. Vt cunque ſit, ſiuè per meconium acceperit plantam, ſiuè medicamentum ex ea confectum, certum eſt inter purgantia, medicamentum hoc adnumerandum eſſe apud Hipp. quod quidem patet, non ex hoc loco tantum, ſed etiam ex lib. de natura Mulieb. ſect. 2. verſ. 208. vbi de hoc mentio fit ſub titulo medicamenti purgantis pituitam, & lib. de Fiſtulis ad pituitam purgandam illud exhibet in potu, inquit enim verſ. 82. bibat meconium album, aut aliud quoddam, quod pi- Mar.n.3.

C tuitam purgat, album verò vocat, indicans illud eſſe accipiendum, quod ex lacticinoſo plantæ ſucco paratur, ad differentiam illius, quod ex contuſione totius plantæ conficitur, medicamentum enim hoc vtroque modo confici conſueuiſſe, auctor eſt Dioſcor. Et fortaſsè ex ſimplici ſucco confectum pituitam magis ducit, quod verò ex tota planta contuſione paratur, aquam potius detrahit, & ideò hoc poſtremo, hoc in loco vtitur ad hydropē, idque expreſſiſſe videtur in fine tractationis, dū inquit, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν κοπρίον μηκωνιον ξυλλέγων ταμιευον, καὶ θεραπευε, hoc eſt. Quod è fæcibus (plantæ ſcilicet contuſæ) colligis ſerua, & cura. Quæ verba perperam tranſtulit Corn. At meconium, quod primum excrementum à pueris prodit, ſeruato, ac curato, quia etiamſi hoc nomine aliquando ſignificetur excrementum illud piceum, quod pueri in lucem editi primum egerunt: nullo modo tamen hoc intelligere potuit Hipp. tum quia huiuſmodi medicamentum purgandi tantā vim non habet, imò nè vllam quidem fortaſ-

D sè, tum etiam, quia hoc cognomen albi adaptari huic excremento nigerrimo minimè poteſt, quando, vt ſuprà adnotauimus, meconij albi mentionem facit Hipp. Sed in eo vlterius erraſſe mihi videtur interpres; dum vocē πόσις, quæ prædicta conſequitur potio, vnà tranſtulit, præcedentia ſubſequentibus copulans: quaſi vnum ſit medicamentum ad hydropem ex meconio, ſquamma æris, & farina, nam hoc modo meconij quantitatem duplici menſura determinaſſet, parui ſcilicet acetabuli, & vnius doſis conſuetæ (id enim importat potio vna) nec rationabile eſt integram, & ſufficientem doſim meconij, cum tanta quantitate ſquammæ vnica vice exhiberi voluiſſe. Quarè dicendum potius, his, duò medicamenta deſcribi ad aquam educendam, alterum ex meconio ſolo in potu: idque ſignificare voluit per vocem πόσις, alterum ex ſquamma cum farina: medicamentum de quo ità mentionem facit Dioſcor. potam (de ſquamma æris loquens) ex aqua mulſa aquam trahit. Aliqui farina ſubactam dant in catapotia. Quarè hæc ſunt hoc modo vertenda: Ad hydropicos. Meconij acetabulum paruum atticum, rotundum in potu. Squammæ æris ſpecilla lata tria, & farinæ purgatæ, & ſubactæ, hæc leuiter trita in catapotia dato.

De Iudicationibus.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Præſentem librum de Iudicationibus inſcriptum in exemplari diuerſum habuiſſe principium Caluus ſatis manifeſtat, qui illum inchoat, hunc in modum: Decretorium autem, iudicatiouè,

dicatione, ſiuè criſis in morbis dicitur, cum quilibet morbus ſtatuit, decernit, demonſtrat, cenſet, iuditiumq. de ſe præbet, quid facturus ſit, quomodo languentes tractaturus; longus, an breuis fore videatur, quæ cum hoc pacto medicus obſeruauerit, fermè numquam in morbis, & languentibus errabit, falleturuè. Sed prudens, diligens, peritus, curioſuſque ab omnibus eſſe cenſebitur. De quibus in melius tendentibus pauca, & vtilia ſcribemus. Quæ verò fermè ſemper ſalutem, & ſanitatem portendunt hæc ſunt. Sudores optimi ſunt, &c. Quorum verborum ſenſus ſi attendatur, apparet manifeſtè per illa Hipp. veram criſis diffinitioné non afferre, ſed potiùs indicare, qui finis ſit præſentis operis, quod de criſibus inſcribitur, quaſi hoc nomen criſis latius ſe extendat ad ea omnia, quæ ſuprà referūtur, & in præſenti opere intenduntur. Nam longe aliter criſim ipſemet deſcripſit lib. Affect. v. 77. dum inquit. Porrò iudicari in morbis eſt, quum morbi augeſcunt, aut marceſcunt, aut in alium morbum tranſeunt, aut deſinunt. Scopus igitur auctoris in hoc libro eſt inſtruere Medicum, vt iudicare poſſit in morbis, quid futurum ſit, an ſcilicet morbus læthalis futurus ſit, an ſalutaris, breuiſque, an diuturnus, quod quidem aſſequi facilè poterit; ſi præſentis libri doctrinam diligenter obſeruabit: ità vt in horum prædictione ferè nunquam decipiatur, atque hoc pacto ab omnibus peritus æquè, ac diligens exiſtimabitur. In hoc libro explicando nullus quod ſciam adhuc elaborauit, nimirum fortaſsè, quia quidquid in eo continetur ferè totum in alijs libris Hipp. ſparſim reperitur. Potiſſimum verò in libris Prognoſticorum, & in Coacis, Aphoriſmiſque. In quorum explicatione, quæ hic minus aperta ſunt, ibi dilucidare pro poſſe tentabimus. Quarè in gratiam præſentis operis, hæc pauca adduxiſſe ſufficiat.

Mar.n.2. *Verſ. 15. Quibus in febre non lethali capitis dolor, & alia ſigna circumſtant in his bilis dominatur.*

In febre non lethali capitis dolor ab humorum præſentia ipſum infeſtante oriri non poteſt, & ideò ab acri vapore eum dependere neceſſe eſt. At nullus humor, qui febrem faciat, ſola euaporatione dolorem capitis excitare poteſt, præter quam bilis, quæ ob tenuitatem facilè in vaporem attollitur; cuius natura acris, & mordax cum ſit, membranas feriendo dolorem capitis inducit, quod alijs humoribus non contingit, ob naturalem frigiditatem, ſeù humiditatem. Imò hi, ſi bilioſum humorem ſuperauerint eius vapores hebetando, dolorem fieri non permittunt. Quarè dixit Hipp. dolorem hunc non modo bilis præſentiam atteſtari, ſed etiam dominium. Sed cur addidit Hipp. & alia ſigna circumſtant. Quia huiuſmodi dolor prouenire poſſet ab alia cauſa preter febrem, vt v.g. ſi in ventriculo adeſſent ſucci corrupti, quorum euaporatio capitis dolorem induceret, & febris aliundè ortum duceret: eo caſu non neceſſariò aderit bilis prædominium, quarè aliquod aliud ſignum concurrere debet eorum, quæ bilis præſentiam atteſtantur, vtpotè ſitis, oris amaritudo, vigilia, aut quid ſimile, dixit, aut circumſtant: vt indicaret hæc ſigna non neceſſario in hoc caſu ità concurrere, vt permanentiam, tanquam morbi ſymptomata habeant; nam ſine capitis dolore, bilis dominium atteſtarentur, ſed ſatis eſſe, vt aliquando appareant, quia etiamſi eo modo ſola; bilis præſentiam indicare non poſſint; cum capitis dolore tamen eiuſdem dominij firmum euaduntargumentū.

Mar.n.3. *Verſ. 25. In febribus ardentibus ſigna bona apparentia qualia in ſanis, &c.*

Dixerat paulò ſuperius. His qui breuiſſimo tempore ſani euadunt omnia maximà ſigna fiunt. Nam magis ſine labore degunt, & extrà periculum, & noctū dormiunt, & alia ſigna ſecura præſeferunt. Hanc materiam igitur nunc proſequendo, præfatam ſententiam febris ardentis exemplo declarat, & inquit. Signa ſalutaria, ſi minora fuerint, tardiorem morbi remiſſionem indicant, videlicet in tertiam diem, ab eo die enumerando, quo hæc ſigna apparuere. Si verò hæc eadem ſigna craſſiora erunt, hoc eſt prædictis paulò maiora in craſtinum, craſſa verò omninò eadem die, febrem ardentem remitti ſignificant. Vtitur autem hac voce craſſiora, vt maiora ſignificet, vel quia ſigna hæc pro maiori parte ab excretis deſumuntur, quorum craſſities ſigni bonitatem atteſtatur, vt idem ſit dicere ſignum craſſum: ac ſi dicamus ſignum bonum, vel quia peculiare ſignum febris ardentis reſpexit; quod à lingua deſumitur, de quo locutus eſt Hipp. libro de diebus iudicatorijs de ſignis in febre ardente, & alijs in morbis à Medico conſiderandis tractans, hunc in modum. Hæc igitur conſiderare oportet

Mar.n.2. ad iudicationes, & an bifida linguæ pars, velut ſaliua alba obducitur, & an in ſumma lingua hoc idem factum ſit, verùm minus. Siquidem parua hæc fuerint, ad tertium diem remiſſio

fit &

fit morbi, ſi verò aliquantò craſſior ſit, in craſtinum. Si verò adhuc craſſior, eadem die. quæ quidem ſententia apertioribus verbis repetita eſt libro Coacarum Præn. ſectio prima, verſ. 359.

Verſ. 27. In febribus ardentibus, ſi poſterius ſeptimo die morb. regius, &c. Mar.n.3.

De morbo regio febribus ardentibus ſuperueniente loquitur Hipp. in præſenti ſentẽtia, qui quidem pluribus modis, diuerſoque euentu contingere ſolet, ex tempore autem, in quo ſuperuenit, plurimum diuerſitatis deſumitur, quandoquidem, an antè ſeptimum diem, an poſterius contingat plurimum refert. Antè ſeptimum diem, & ſalubriter, & inſalubriter ſuperuenire poteſt. De priori lib. Acutorum 4. verſ. 280. legimus hunc in modum. In febre biliosa antè ſeptimum diem cum rigore morbus regius accedens, ſoluit febrem, cuius ſententiæ rationem, & ueritatem in eius explicatione defendimus. De poſteriori euentu ad malum vulgatum eſt illud aphoriſmi. Quibus in febribus morbus regius fit ante ſeptimum diem, malum, ad cuius Aphoriſmi veritatem duas conditiones apponendas eſſe, ex loco citato Acutorum adnotauimus, vt ſcilicet ſine rigore, & abſque cauſa procatharctica inuadat. Eundem exitum oſtendunt ea, quæ inferius hoc eodem libro verſ. 106. referuntur, hunc in modum. In febribus ardentibus ſi accedat morbus regius, & ſingultus, quinta die, læthale eſt. Poſt ſeptimum verò diem ſuperueniens morbus regius varios, & diuerſos exitus habere ſolet, quorum plurimi ab Hipp. referuntur hoc in loco, hiquè triplici genere comprehenduntur. Primum genus ad eam febrem ardentem ſpectat, quæ à ſinceriſſima bile dependet: in qua morbus regius accedens rigoris prænuncius exiſtit, quamuis (ſubiungit Hipp.) iſte morbus non ſoleat exudare, aut quouis alio modo abſceſſum facere. Abſceſſus nomine in latiori ſignificatione vtens: quatenus, & abſceſſus propriè dictos, & quamlibet euacuationem, ſiuè humorum decubitum comprehendit, cuius exitus rationem referens, ἀνάγκη, (inquit) τοῦ θέρμου ἐπιλείποντος ἐφ' ἑωυτὸ τὸ ὑγρὸν ἑλκύσαντος τῷ πυρετῷ κρίσιν γενέσθαι, &c. ideſt, neceſſe eſt calore recedente, poſtquam humorem attraxerit, febri contingere iudicationem, &c. Quorum verborum hic eſt ſenſus. Tunc febribus neceſſariò iudicationem fieri, aut per vrinam, aut alui egeſtiones, aut aliam euacuationem eorum, quæ proponuntur in textu: quando calore febrili ad interiora recedente, & cum eo humore ab eodem calore attracto, humorum fit congregatio in vnum, non autem quando ad exteriorem ſuperficiem diſperguntur: & ſub cute concreſcunt, quemadmodum in morbo regio euenit, cuius gratia morbus iſte non ſolet exudare, &c. quemadmodum morbi alij in quibus humores interius congregantur. Cæterum (dicet aliquis) ſi morbus ob aſſignatam rationem non ſolet exudare, nec aliquem alium abſceſſum facere in alijs febribus poſtquam morbus regius ſuperuenit, cur in febre ardente ſola indicium eſt ſudoris? Huius rei nullam aſſignauit cauſam Auctor in textu. Ego autem id euenire dicerẽ, quia in febre, quę vniuerſum genus venoſum occupat tanta humorũ adeſt copia, vt excretio quę morbo regio mediãte fit per cutim, ſufficere non poſſit, talis eſt febris ardẽs quarè ſuperueniẽte ictero integrè iudicari nõ poteſt, niſi aliqua alia euacuatio ſubſequatur, quæ ſinceræ bili conueniat, hæc autem erit per ſudorem euacuatio, quæ & humori peccanti, & eius motui ad cutim accommodatur. Alter modus apparitionis morbi regij in ardentibus febribus eſt, quando non ſincera bilis ſola peccat, ſed cum ea pituitoſus, & craſſus humor, qui à copioſo ſputo, & cum difficultate excreto indicatur, cuius gratia per ſolam bilis effuſionem, quæ in morbo regio fit febrem in totum iudicari eſt impoſſibile, & ideò aliquam euacuationem ſubſequi neceſſe eſt, earum, quæ proponuntur in textu, quod ſi abſque ea febrem deficere contingat, prædictarum euacuationum loco, abſceſſus magnorum tuberculorum expectare oportet, aut abſceſſuum dolores vehementes, aut humorum colliquationes à calore procedentes: quæ per alui fluxum, vel per vrinæ excretionem fiant. Tertium denique, & poſtremum genus morbi regij ſuperuenientis eſt, quando febre ardente iam declinante apparet, quo caſu, aut ſudorem, aut vllum alium abſceſſum expectare amplius, vanum eſt, quia febris remiſſio materiam morbificam exiguam eſſe indicat, & quę per morbi regij effuſionem in totum tolli poteſt. Et hæc pro intelligentia præſentis ſententiæ ſatis erunt, quandoquidem his cognitis cætera in textu propoſita redduntur manifeſta ſatis. Aliqua tamen difficultas verſatur circa illa verba.

Mar. n. 4. *Verſ. 40. Iudicationes, & remiſſiones eorum, quæ febrem ardentem ſignificant, longiorem morbum faciunt, ſi verò fortia fuerint, mors plerumque ſequitur.*

Quæ quidem hoc in loco appoſita ſunt occaſione proximè dictorum, ſi nullo talium ſignorum fiente dimiſerit febris, neceſſe eſt tales iudicationes pro illis fieri, &c. Quorum verborum hic eſt ſenſus. Quæcunque ſigna febris remiſſionem, aut ſolutionem non eſſe bonam, & legitimè factam ſignificant, ea longiorem fore morbum oſtendunt, quæ quidem ſigna, ſi magna fuerint, etiam mortem indicare poterunt, exempli gratia, ſi febris ardens remittatur, aut ſoluatur, cum ſignis maximæ cruditatis, aut cum aliqua euacuatione, quæ magna fuerit, non modo febris recidiuam ſignificant, ſed etiam mortem plerumque, quia ſigna illa magna ſunt. Rationemquè habet ferè illius ſententiæ, quæ libro ſecundo Epidemiorum ſectione prima regiſtrata eſt. Critica non iudicantia, partim lethalia, partim difficilis iudicij, læthalia quidem, ſi magna fuerint, ſin parua, iudicij difficultatem portendunt. Difficultatem enim iudicij præ alijs longitudinem morbi importare aliàs demonſtratum eſt. Quarè quæ vniuerſaliter de criticis quibuſcumq. dicuntur, ad ſola ſigna transferentes, malorum ſignorum magnitudinem, interitum, eorum verò paruitatem morbi longitudinem ſignificare intelligemus.

Mar. n. 5. *Verſ. 56. Si ex dolore tenues fiant, ex occaſione ratiocinari oportet, &c.*

Si vrina ex tenui craſſior fiat, coctionem, & morbi ſolutionem ſignificat: admonet verò hac ſententia Hippocrates, hoc ſignum aliquando nos decipere poſſe, quando vrina pro ratione morbi, & humorum copia craſſitudinem habente, à ſuperueniente aliquo dolore, qui humores ad ſe alliciat, tenuis reddatur, indèque dolore ſedato ad priſtinum ſtatum rediens craſſa fiat, nam credendum eſt, ſtatim mutationem illam ex tenui in craſſam virtute coctionis euenire, & exindè morbi ſolutionem ſignificare. Sed occaſio doloris, & locus affectus, aliaque ſigna ſunt diligenter examinanda, quæ ad coctionem, & morbi ſolutionem indicandam concurrunt.

Mar. n. 9. *Verſ. 99. Et palpitationes in manibus, diuturnæ febris ſignum ſunt, aut breuis iudicationis in deterius, & in his pleraque quæ ad mortem tendunt.*

Has palpitationes in pulſu, ni fallor, nuper obſeruaui in virgine nobili, quæ febre continua, lenta tamen, & valdè miti, iam diù detinebatur, cum capitis dolore appetitus deiectione, & corporis debilitate, nec ex morbo, vt par erat, extenuabatur. Nunc verò quo tempore hæc ſcribo, melius habet, eſtque iam ferè nonus menſis, ex quo laborare cæpit. ſæpius tamen febris eam inuadit, non tamen quotidiè, vt antea, nec paroxiſmi particularem typum ſeruant, corporiſque impotentia, & appetitus deiectio adhuc perſeuerant. In hac (inquam) patiente pulſum inueni, quem hoc in loco palpitantem ab Hipp. appellari cenſeo, arteria enim tangentis manum inæqualiter feriebat, in modum arundinis ſecundum longitudinem confractæ, quem motum, & ægrotans ipſa ſe percipere, etiam non admota manu aſſerebat. In acutis verò huiuſmodi pulſus frequentius obſeruatur, mortiſque certum præſagium eſt, vt in textu adnotauit Hipp.

Mar. n. 9. *Verſ. 108. Aut corporis robur.*

Mirum videtur, quomodo virium robur recidiuam præmonſtrare poſſit, quod, vt quid ſecundum naturam, bonum, non malum præſagire debet. Veram tamen eſſe Hippocratis ſententiam, & eius auctoritas, & ratio ſuadet. Robur enim virium ex morbo, non eſt ſecundum naturam, cum morbi proprium ſit, vires debilitare, & ideò cauſam aliquam præter naturalem concurrere neceſſe eſt, hæc autem erit humorum copia, qui etiam ſi boni ſint, nec qualitate peccent (cum cachochimia enim virium robur conſiſtere non poteſt) quantitate tamen peccare poterunt, ſtatus præſentis ægroti reſpectu, vndè ſicuti habitus athletarum periculoſus eſt, quia & virium robore, & ſuccorum plenitudine hominis ſani ſtatum excedunt, ità plenitudo illa conualeſcentis ex morbo, & virium robur illius conditionem excedens, periculoſum erit, & ideò recidiua timenda eſt in refectione, à qua ſuccorum copia eò vſque augeatur, vt à natura regulari non poſſit, eadem prorſus ratione, propter quam. Quæ relinquuntur in morbis, poſt iudicationem recidiuas facere conſueuerunt.

Verſ.

Verſ. 139. *Quibus dolores fiunt derepentè, hypocondrium eleuatum eſt, &c.* Mar.n.12.

De curatione doloris hypocondrij dextri agit Hipp.in hac ſententia,hancque duobus præſidijs abſoluit, venæ ſectione ſcilicet, & purgatione. Verum quia hæc non in omni hepatis dolore conueniunt, ſed in eo tantummodo, qui fit ab humoribus, viſceris cauitates replentibus abſque inflammatione, huiuſmodi affectionem à cæteris diſtinguit per ea, quæ in textu apponuntur.Hipocondrij enim eleuatio ſurſum,quæ ad coſtas mēdoſas graues dolores facit, eiuſdem viſceris repletionem indicat, nam cum à proprijs venis ſuſpendatur, ijſdem repletis, & ex conſequenti breuioribus factis, illud ſurſum trahunt, affectio quam alibi hipocondrium reuulſum ipſemet Hipp. appellauit. Diſtinguitur autem ab inflammatione hepatis, quia in hac dolor ingens derepentè non inuadit, ſed à principio exiguus apparens vnà cum inflammatione paulatim augetur. Diſtinguiturq. ab alijs tumoribus frigidioribus, quia in his hepar non modo eleuatur in tumorem, ſed duritiem quoque præſefert tactui manifeſtam: de qua hic nulla fit mentio,præterquā quod grauior effectus,dolores infrà coſtas mēdoſas facit, non circà ſpurias coſtas,vt in hoc caſu euenire adnotat Hipp. Quia igitur huiuſmodi dolor à repletione vaſorum hepatis dependet,iure merito eius curatio in euacuatione conſiſtit, quæ & venæ ſectione, & purgatione perficitur, illa quidem ſi plethora vigeat, hac verò ſi cacho-chimia, non enim vtrumque remedium ſimul adminiſtrandum eſſe intendit Hipp.ſed alterum tantum,quod magis congruum videatur. Rarò enim vtroque præſidio vtebatur. Rationem verò ſubinde adducit, propter quam dolor ab his ſedetur, dum inquit. Non enim corripit febris vehemens locis impotentibus, quaſi dicat. Quia huiuſmodi dolor vehemens eſt, parſque affecta nobilis, non poteſt diutius in eo ſtatu perſeuerare,vndè neceſſe eſt, niſi ſuperante natura dolor ſpontè euaneſcat, inflammationem excitari, quæ febrem vehementem inducat materia morbifica à cauitatibus ad ſubſtantiam viſceris transfuſa; quæ ægrotantem in vitæ diſcrimen perducat, verum hæc à prædictis euacuationibus prohibentur, quia per eas pars affecta euacuata debilitatur, vndè ſubſidet, nec expulſionem dictam à cauitatibus ad ſubſtantiam facere poteſt, quam febris vehemens ſubſequatur. Cum igitur per has euacuationes inflammatio, & febris vehemens impediatur,neceſſe eſt dolorem indè ſedari.

Verſ. 143. *Si à pituita, &c.*

Vide expoſitionem, 3. Coac. præn. verſ. 62.

Verſ. 149. *Et ſi voluulus accedat, vinum frigidum meracum paulatim bibendum dato, donec ſomnus, aut crurum dolor accedat.* Mar.n.11.

Præſentem curationem non omnibus voluulis cōuenire certum eſt, ſed illi tantūmodo,qui diuturno alui profluuio vnà cum tuſſi ſedato ſuccedit, idque copula & manifeſtū facit, quæ à principio appoſita eſt,nec rationi aliena eſt hæc curatio. Nam cum diuturnū alui profluuium cum tuſſi ortū ducat à materia pituitoſa à capite ad ventriculū,& inteſtina prolabente, cuius portio exigua in aſperam arteriam dilabatur, vndè tuſſis excitatur, his ſedatis voluulum fieri,eſt rationabile. Fit enim quando fluore alui ceſſato,materia pituitoſa in inteſtinis retinetur,quę inteſtinis adhęrens,naturam ſtimulando,inanes ad egerendum conatus faciat,cum nihil præter flatus excernatur,qui ſi tandem retineatur ob fæces intus conglobatas,tunc voluuloſam affectionē faciunt.Quia igitur materia morbifica frigida eſt,& à flatibus conglobata vinum meracum eam calefacere, & diffundere maximè poteſt, quemadmodum, & febris ſuperueniens, verum nè vinum meracum copioſum,calefaciendo nimis ægrotantem lædat,illud actu frigidum præbet, quod etiam aluum à diuturno alui profluuio languentem confirmare non mediocriter poteſt. At frigidum confeſtim, & in multa copia exhibitum læſionem aliquam ventriculo inducere potuiſſet; ideò admonet, vt paulatim bibatur, quòuſque, aut ſomnus accedat, aut crurum dolor ſuperueniat, per ſomnum enim materia concoquetur, & ſic morbus ſedabitur, ſin minus à vini potu humor attenuatus ad partes inferiores abſcedet, cuius inditium erit crurum dolor, ex hoc autem contextu colligimus, pituitam craſſam, & viſcidam in inteſtinis, & circa naturales partes conſiſtentem à medicamentis attenuatam facile ad crura, & ad articulos impelli, quod etiam experimento cognouit Hipp. illius, cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & arthritide correptus quietior erat, poſtquam verò hic curatus fuit,magis dolebat, libro 6. Epidemiorum ſect.4.verſ.7. Vndè mirum non eſt, ſi ſæpè

Nn 2 eueniat

eueniat eos, qui ob ſuſpicionem Gallicæ luis, quam bubones duri, & ſuppurationi reniten-tes induxerint,ex guayaci decocto dolores articulares incurrere,qui non morbi ſymptomata, ſed vini potati effectus exiſtunt. Quia nõ ſemper huiuſmodi bubones,Gallici morbi ſunt ſym-ptomata, ſed crudorum humorũ ſoboles, qui circà naturales partes conſiſtunt, hique à ligni decocto attenuati ad crura, & articulos conuertuntur, quemadmodum ex vini potu euenire in hoc caſu teſtatur Hipp. Propoſita igitur curatio rationabilis eſt. Quamuis circà ſpontinas ſolutiones non leuis appareat difficultas. Nam libro 3. de Morb. verſ. 185. vbi voluuli cu-
Mar.n.51. ratio ex profeſſo tractatur in fine hæc leguntur. Quod ſi voluulo amoto febris ipſum corri-piat,deſperatus eſt. Fortaſſis enim inferna aluus ſoluta ipſum occiderit, quæ tamen verba ſi diligenter attendantur,apparentem contradictionem nullam eſſe apertè demonſtrant. Nam aliud eſt, voluulo amoto, aluoque inferna probè egerente, hæc ſuperuenire, aliud in ipſo morbo. Voluulo enim ſedato,hæc ſuperuenientia,effectus ſunt inflammationis inteſtinorum, cum imbecillitate, quæ caſum deſperatum faciunt,quæ ſi antè accedant, pituitoſum humo-rem potiſſimam morbi cauſam concoquere, & diſſipare, ad infernamque aluum detrudere poſſunt. Præterea diuerſus eſt voluulus, de quo hic agitur ab eo, de quo loco iam allega-to, in quo ſtercus ſiccum, & combuſtum, inflammando inteſtina, exitus omnes impedie-bat, vndè & febris, & ſitis, & dolor vehemens, & anxietas magna comitabantur, quorum nullum tollere, nec febris ſuperueniens, nec alui fluor poteſt. In hoc verò,quia materia frigida, & pituitoſa,feces lentore, & viſciditate retinendo, voluulum facit; febris accedens eam diſſipare; dyſenteriaque ad infernam aluum deducere poteſt, & exitum liberum excre-mentis reſtituere, & ſic ſedatur morbus. Sententia hæc libro ſecundo Epidem. ſect. 6. re-petita, ex hoc loco corrigi, & interpretari poterit, quæ etiam voluulorum præfatam diſtin-ctionem confirmat, dum inquit in voluulo molli, ad differentiam ſicci, de quo libro citato de Morbis.

Mar.n.11. *Verſ. 158. Si à febre detentum conuulſio corripuit febris eadem die, aut poſtridie, aut tertia die ſedatur.*

Adnotat in hac ſententia Hipp. quod rarò in adultis, frequenter in pueris obſeruatur, vt febre in vigore exiſtente ſuperueniant conuulſiones, & indè febris ſoluatur, idquè euenit, quotieſcunque materia febris ab internis partibus ad exteriores expellitur, in tenueſque va-pores conuerſa per cutis poroſitates excernitur foras, in qua quidem excretione, & agitatione iidem vapores principium neruorum petentes, ſui acrimonia facultatem irritant ad expulſionem, vndè motus contractionis, & extenſionis oritur, in quo eſſentia con-uulſionis conſiſtit, & quia pueri neruoſum genus imbecille habent, cuius gratia facilè conuulſionibus tentantur, ideò frequentius huiuſmodi ſolutio in illis obſeruatur, quam in adultis, quæ tamen non ſit ſubito, quemadmodum vbi ſenſibiliter euacuatur, ſed temporis interuallo,quòuſque tota materia conſumpta ſit in vapores. Præceptor autem obſeruauit, & eadem die, & ſecunda, aut tertia ad ſummum,febris ſolutionem aduenifſe. Nec alicui nouum videri debet à ſuperueniente conuulſione febrem tolli,quandoquidem non hoc in loco tantummodo id affirmatur, ſed etiam libro Coacarum Prænot. verſ. 165. vbi hæc le-guntur. Quibus in febribus venæ in temporibus pulſant, & facies ſana eſt, & hypocon-drium non molle,diuturnum morbum ſignificat, & non deſinentem citrà multi ſanguinis è naribus fluxum, aut ſingultum, aut conuulſionem, aut coxendicum dolorem. Hanc autem veram eſſe huius ſententiæ expoſitionem, & ſenſum legitimum, modus loquendi Auctoris indicat. Nam dum inquit,detento, id euenire ſignificat, quando morbus in ſummo vigore exiſtit, & quia vtitur ea voce, corripuit, non autem ſuperuenit, excludi eas conuulſiones intelligimus, quæ ſymptomatis loco febribus ſuperueniunt. In Coacis verſ. 222. vbi ea-dem ſententia legitur in fine hæc ſunt addita. Si verò tempus,in quo incepit tranſgrediatur, & non deſinat, malum.

De diebus

De diebus Iudicatorijs .

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

In hoc libello de iudicatorijs diebus inſcripto pauca continentur, quæ in alijs Hipp. libris non reperiantur, quorum ſiquid difficultatem in ſe habere, viſum eſt,in proprijs locis eorum explicationem adnotauimus . Quapropter in hoc libello explicando nobis immorandum non eſt,quemadmodum , neque aliquis eorum qui Hipp. dilucidando ſtudia applicarunt , id præſtare tentauit . Quia verò libri titulus eſt de diebus iudicatorijs, de quibus in eò pauca admodum tractantur, indè ſuſpicari licet, non integrum eſſe,quod nobis relictum eſt,& multa deſiderari, quæ ad dierum criticorum naturam explicandam Auctor nobis donauerat .

Verſ. 15. *Poſtea verò ſi partes circa faciem gracileſcant, & venæ in manibu , & in oculorum angulis, & ſupercilijs quietem habeant, cum prius non, &c.* Mar.n.2.

Signa hoc in loco ab Hipp. recenſita , quæ ſalutem præſagire ait ; quamuis videantur omnibus morbis conuenire, propter illa verba , quæ ſubiunxit : & alij morbi eodem modo , non tamen omnia omnibus morbis adaptantur . Nam exempli gratia . Signum hoc ex faciei gracilitate deſumptum in aliquo morbo,non modo non erit ſalutis inditium: imò malum ſignum, cum extenuationis corporis inditium eſſe poſſit , de qua ſect. 2. Aphoriſm. legimus . Febricitantium non omninò leuiter,permanere, & nihil minui corpus, aut etiam magis , quam pro ratione extenuari,malum eſt , illud enim morbi longitudinem , hoc verò debilitatem ſignificat . Quarè hoc ſignum ſalutis prænuntium erit in febre ardente, & in illis morbis,in quibus ob ſummum incendium facies turgida apparet , & arteriæ circà eam vehementer pulſant ; quia ſi poſt hæc facies gracilis fiat , & arteriarum pulſus quieſcat , extinctionis feruoris id ſignum erit : vndè febris remiſſio expectanda eſt , & eò magis,ſi alia ſigna concurrant , quæ caloris febrilis extinctionem oſtendant , qualis eſt vox gracilior , & humidior reddita , & reſpiratio rarior, & tenuior, ſiuè facilior, vt habetur in coacis , vbi eadem ſententia regiſtrata eſt, ſect. 1. verſ. 324.

Verſ. 62. *Febris ardens prædictis non ſimiliter fit , vrit enim ſemel , vt neceſſe ſit febricitare .* Mar.n.3.

Febrem ardentem à præfatis morbis differre, adnotat Auctor , quia in illis febris à principio mitis paulatim augetur vſque ad vigorem . In cauſone autem febris ſtatim à principio vrit , & ſemel inuadens ad finem vſquè perſeuerat , quia continens eſt , & acuta , hoc enim ſignificare voluit Hipp. dum dixit, vrit enim ſemel , vt neceſſe ſit febricitare , ex quibus colligere licet, febrem ardentem , quam cauſon Græci vocant,à reliquis febribus differre , ità vt febris ſit potius accidens cauſonis, quam cauſon febris .

Ad Librum Aphoriſmorum .

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Inter omnes libros , qui Hipp. nomine inſcribuntur , præſens opus Aphoriſmorum omnium conſenſu principatum tenet . In eo enim præclariores ſententiæ comprehenduntur , quæ per vniuerſam Aſclepiadum doctrinam diſſeminatæ eam illuſtrant,& exornant, in vnum redactæ, hoc opus numquam ſatis admirandum conſtituunt . Verum etiamſi hæc ſit ſummi Hipp. doctrina,eius tamen induſtria in hoc cõpendium redactam fuiſſe, affirmare non audeo, cum tanti auctoris grauitati conuenire non videatur, ſelectiores ſententias hinc indè colligere , quæ (ſi totum opus reſpicias) nec methodum , nec doctrinæ perfectionem continent . Certum eſt enim,de omni ferè medica materia in hoc libro tractari,ſed nihil perfectè,ac continuata ſerie abſolui Præterquam quod manifeſtè apparet , quamplures ſententias ex alijs Hipp. libris in præſens opus tranſlatas longè perfectiores in proprio fonte reperiri,quam hoc in libro, non paucaſque eſſe,quæ aphoriſticè deſcriptæ,mendacio non carent, quæ iuxtà proprij loci deſcriptionem,indubitatam veritatem continent . Qui enim eas collegit,vt breuem ſententiam redderet,in multis veram Auctoris mentem minimè aſſecutus, voculas quaſdam

adimi poſſe ratus,orationem defectuoſam, falſamque ſententiam reddidit, ex quo factum eſt, vt omnium Aphoriſmorum lectionem tueri, ſit impoſſibile, vndè Galenus etiam aliquos tamquam ſpurios reijcere coactus eſt. Noſque in multis, lectioné proprij loci, aphoriſmorum lectioni præferendam exiſtimamus. Hoc tamen non obſtante, præſens opus plurimi facien-dum eſt, illud pro certo habentes, quæ in eo continentur omnia ex lib. Hipp. deſumpta eſſe (indè enim Hipp. nominis inſcriptionem obtinuit)quorum pars plurima,cum vetuſtate perie-rit, eorum doctrina nos penitus priuari, hoc aphoriſmorum opus non permittit. In huius autem libri expoſitione quot elaborauerint, non noui,illud quidem affirmare audeo,nullum eſſe in re litteraria opus, quod plures habuerit expoſitores,quam liber aphoriſmorum. Nam cum doctrinam contineat electiſſimam, omnium animos allicit. Quia verò breui oratione multa comprehendit,plurimis difficultatibus inuoluitur,propter quas nunquam ſatis perfectè explicatur,& ideò etiamſi quamplurimi eum ſufficienter explicaſſe profiteantur,poſterioribus tamen aliquid ſupereſt, circà quod propria ingenia, & labores impendere poſſint. Quaprop-ter ex tanta operariorum copia nobis quoque meſſis huius portio relicta eſt, remanebitq. abſquè dubio alijs, qui poſt nos huic agro inſudare voluerint.

Sectio I.

Aphor. 6. Verſ. Ad ſummos morbos ſummæ exactè curationis optimæ ſunt.

Etiamſi (vt in præcedenti aphoriſmo adnotatum eſt ab Hipp).victus tenuis, & exquiſitus magis periculoſus ſit, eo, qui paulò plenior eſt; non tamen in morbis extremè acutis ſecuri-tatis gratia ad paulò pleniorem accedendum eſt. Quia vt ſubiungit modo, ſummis, & acu-tiſſimis morbis curationes exactè in ſummo conueniunt. Vndè & victus ratio, quæ eſt pars curationum,imò potiſſima, & tenuiſſima, & exactiſſima in ijs ſeruanda eſt. Verum ſi talis vi-ctus periculoſus eſt, quomodo optimus? Qua ratione in acutiſſimis morbis procedendum? Reſpondeo huiuſmodi victum periculoſum eſſe propter errata, quæ in eo victu difficilius fe-runtur, vt adnotauit Hipp. optimum verò, ſi nullus error comittatur, & ideò Medicus dum huiuſmodi victum præſcribit, ſumma vigilantia procurandum eſt, vt nullus error comitta-tur, non in victu tantum, ſed etiam in omni alia re. Ex quibus patet,præcedentis aphoriſmi expoſitionem, quam Manardus Ferrarienſis excogitauit,cæteris omnibus præſtare. Dum, inquit,Hipp. eo aphoriſmo victum tenuem, & exquiſitum paulò pleniori magis periculoſum cenſuiſſe propter errata, quæ comittuntur, quæ maiora ſunt in hoc victu, quam in pleniori, vt ſuperius explicatum eſt, & ideò nos tacitè admonere, vt ſummo ſtudio quælibet errata caueantur, dum huiuſmodi victu nobis vtendum eſt.

Aphor. 11. In paroxiſmis ſubtrahere oportet. Apponere enim noxium eſt, & quibus per circuitus paroxiſmi fiunt, in ipſis paroxiſmis ſubtrahendum eſt.

Præſentis aphoriſmi expoſitores circa verborum interpretationem dupliciter errare mi-hi videntur. Primò in expoſitione vocis paroxiſmos. Secundò in illis verbis υποϛελλεσθαι, inquam, & προδιδεναι: ex quo euenit,vt auctoris mentem aſſequi,& difficultates, quæ ex com-muni interpretatione reſultãt deuitare non potuerint, & nè in eorum dictis examinãdis tem-pus conteram, ad propriæ ſententiæ explicationem me conuertam. Hæc vox παροξυσμος, pro-priè exacerbationem, & irritationem ſignificat,à verbo παροξυνεσθαι, quod ad morbos ipſos transferentes,eos exacerbari dicimus, quando grauiores fiunt, & deteriorem accipiunt con-ditionem, in quam ſignificationem receptum fuiſſe legimus ab Hipp. lib. 4. Epid. verſ. 403. dum inquit ἢ τὰ δι ἀσφῶν αυτῶν παρωξυνοντο; ideſt quædam per ſe ipſa exacerbantur, & lib. Coac.Præn. verſ. 32. τὰ παροξυνομενα inquit σπασμώδεα τρόπον κατοχα, quæ conuulſorio mo-do exacerbantur, ſunt catocha. Quoniam verò morbos dupliciter exacerbari, & vehemen-tiores fieri contingit, vel quando ad vigorem tendentes augentur,aut quouis modo ingraue-ſcunt, vel quando certis quibuſdam periodis exacerbationes habent, & remiſſiones, vndè morborum aliqui ſingulo die exacerbantur, alij alternis diebus, non nulli longioribus inter-uallis, eodemq. ordine procedentes ad finem perueniunt. Ideò Hipp. hunc duplicem exa-cerbationis modum reſpiciens,in hoc aphoriſmo docet,ſubtrahendum eſſe alimentum,non ſolum quando morbus priori modo exacerbatur, quod ad tempus vniuerſale morbi ſpectare videtur,ſed etiam in ſecundo modo, quando ſcilicet per certas periodos exacerbationes ha-

bet, &

bet, & particulare tempus morbi reſpicit, Prioremq. exacerbationis modum attendens in prima Aphoriſmi parte ait, in paroxiſmis ſubtrahere oportet, alterum verò reſpiciens in poſteriori parte ſubiungit, & quibus per circuitus paroxiſmi fiunt, in ipſis paroxiſmis ſubtrahere oportet. Alter in verborum tranſlatione error eſt, quia verba illa ὑποςέλλομαι, & προςιθέναι à cibo abſtinere, & cibum dare interpretantur, hæc enim interpretatio, præterquam quod verborum ſignificationi minus congrua eſt, Hipp. ſententiæ nullo modo accommodatur, quia ſi paroxiſmi nomen in priori ſignificatione attendimus, quia vniuerſalis morbi exacerbatio, per plures dies ſæpè perſeueret; abſquè alimento ægrum detinere toto paroxiſmi tempore, virtus non permittit, & ideò de hac re peculiariter tractans ſuperius Aphoriſmo octauo dixit. Dum morbus in ſuo vigore conſiſtit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt, non alimentum dare penitus prohibuit. Si verò particulares, & periodicas exacerbationes attendamus, prædicta interpretatione recepta, hæc ſententia penitus eadem erit cum Aphoriſmo 19. qui legit; his qui in circuitibus exacerbantur nihil dare oportet, nequè cogere, &c. quarè nè auctori repetitionis notam inferamus, alio modò prædicta verba veniunt interpretanda: quæ quidem iuxtà propriam ſignificationem recepta ſententiam conſtituit in hunc modum. In paroxiſmis ſubtrahere oportet, nam addere noxium eſt, &c., quam interpretationem ſecutus eſt Germanus interpres, ſenſuſquè erit, in exacerbationibus quibuſcunquè alimentum ſemper eſſe ſubtrahendum; ſiuè hæc ſit vniuerſalis morbi exacerbatio, ſiuè particularis, & periodica. Nam hoc nomine ſubtractionis comprehenditur, & alimenti diminutio, quæ vniuerſali exacerbationi conuenit, & omnimoda abſtinentia, quæ periodicæ exacerbationi debetur. Atquè hoc modo hic Aphoriſmus vniuerſalem ſententiam continebit, quæ illas duas omninò comprehendit, videlicet, vbi morbus in ſuo vigore conſiſtit, tunc tenuiſſimo victu vtendum eſt, & alteram, quibus per circuitus paroxiſmi fiunt, nihil dare, nequè cogere. Cur verò hæc ſubtractio in paroxiſmis facienda ſit, cauſam aſſignat. Nam addere noxium eſt, ratio quidem, quæ primo aſpectu ridicula apparet; cum certum ſit, quæcunquè prohibentur, eadem noxia haberi, verum diligenter conſiderata aptiſſima, & ingenioſiſſima agnoſcitur. Circà alimenti enim exhibitionem in morbis triplici modo procedi poteſt, vel detrahendo aliquid conſueti alimenti, vel apponendo quid amplius, vel in eadem diæta perſiſtendo, cum igitur Hipp. ab experientia hanc ſententiam probare intenderet, effectus euidentiores in medium adducere oportebat, & quià morbo ingraueſcente in eadem diæta perſiſtere, etiamſi aliquid mali adducat, id tamen non eſt adeò euidens, quemadmodum illud, quod ex alimenti appoſitione, & auctione reſultat, ideò Hipp. euidentiores effectus attendens inquit, quia in exacerbationibus apponere, noxium eſſe apparet, ideò in his ſubtrahendum eſt. Quaſi dicat cum videamus morbo leuiter procedente, ex alimenti appoſitione damnum admodum euidens non ſuccedere, quemadmodum vbi morbus exacerbatus fuerit, ſignum eſt, in exacerbationibus alimentum plus lædere, quam in reliquo tempore, ità, vt diuerſa diæta inſtituenda ſit. Quarè ſi extrà exacerbationem in conſueto alimento perſiſtimus, in exacerbationibus aliquid detrahendum eſſe apparet, ità vt vel tenuior victus præſcribatur, ſi paroxiſmi prorogatio omnimodam inediam non permittat, vel ab omni alimento prohibeatur æger, ſi fieri poteſt, quòuſquè paroxiſmus ceſſauerit.

Aphor. 12. Acceſſiones verò, & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum inuicem collata incrementa, &c.

Hic Aphoriſmus abſquè dubio deſumptus eſt ex libro 2. Epidem. ſect. 1. verſ. 24. ibi, circà principia morborum conſiderandum, an ſtatim floreant, clarum autem hoc fit ex incremento, & cætera quæ ſequuntur, quæ vnuſquiſquè legere poterit in proprio fonte, nam ſatis aptè inuicem ſe ipſa exponunt.

Aphor. 13. Senes facillimè ieiunium ferunt, deinde ætate conſiſtentes, minimè adoleſcentes, omnium verò minimè pueri, & inter hos ipſos, qui alacriores fuerint.

Præſens, & huic ſuccedens aphoriſmus de diæta ſanorum tractant, quatenus ad conſtituendam eam ægrotantibus, hæc conducit, in qua præſcribenda duo potiſſimum ſunt attendenda, morbus, qui per ſe alimentum prohibet, & virtus, quæ illud indicat: de quibus actum eſt in præcedentibus, nihilominus, quia alia multa adſunt coindicantia, quæ ad idem non parũ conferunt, de his etiam agendum erat: quod facit in hoc, & duobus ſubſequentibus aphoriſmis,

in ijſquè

in ijſquè docet, quomodò ex ætatum diuerſitate, & anni temporum viciſſitudine, diæta conſtituenda ſit, vt horum exemplo, cæterorum pariter ratio habeatur. Hæc autem ſunt, regio, conſuetudo, & vitæ genus, & alia, de quibus inferius mentionem facit, quæ tantum conferunt ad victus rationem ritè præſcribendam, quantum hæc in ægrotantibus quam maximè conſeruanda ſunt, quamuis aliqua adſit exceptio in rebus non naturalibus circà qualitates alimentorum, de qua re inferius tractabitur in expoſitione aphoriſmi decimiſexti. Cum igitur in hoc aphoriſmo doceat, ſenes facillimè ieiunium ferre, minimè verò pueros, tacitè admonemur, ſenibus dum ægrotant, non adeò periculoſam eſſe inediam longiori tempore ſeruare, quemadmodum cæteris ætatibus, & maximè pueris, quos frequentius nutrire cogimur ob rationem in ſubſequenti aphoriſmo ab Hipp. allatam. Indèquè apparet, quam temerè ſe gerant illi, qui ſenes, parum, & ſæpè nutriri conſulunt, ea ratione commoti, quia calor exiguus eorum à cibi multitudine ſuperatur, exemplo decepti parui ignis, qui à lignorum multitudine extinguitur, quia cibi non hebetant calorem ventriculi, ſed augent potius, vt Hipp. teſtatur lib. de Hum. verſ. 114.

Aphor. 15. Ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: quapropter in his temporibus alimenta plura exhibenda ſunt.

Eadem illatio facienda eſt in hoc aphoriſmo, quam indicauimus in præcedenti, nempè, quia ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi, vndè ſanis alimenta plura his temporibus ſunt exhibenda, ideò in curatione morborum plus dandum eſſe hyeme, & vere, quam alijs temporibus, cuius quidem ratio duplex affertur, tùm quia calor innatus illis temporibus abundans alimentum copioſius abſumit, tùm quia (quod infrà ſubiungitur aphor. 18.) corpus illud tolerat facilius in hyeme, & vere, quã æſtate, & autumno. Aphoriſmi tandem veritatem probat ab experientia, dum inquit, ſignum ſunt ætates, & athletæ. Nam ſicuti in prædictis ætatibus, corporibus exercitatis, in quibus abundat calor, copioſius alimentum ſumitur; ità etiam per illa tempora, in quibus calor maximè viget, plus alimenti conſumi cenſendum eſt, & hæc ſunt, quæ ad aphoriſmi intelligentiam ſpectant. Ex poſtrema verò parte difficultas emergit, quia ſi anni tempora proportione, & analogia quadam reſpondent ætatibus, vndè ætates pueritiæ, & iuuentutis eodem modo ſeſe habent circà alimenta, ſicuti hyemale vernumquè tempus, quatenus vtraquè combinatio pleniorem victum expoſcit, eadem ratione, quæ prædictis opponuntur, eadem proportione ſeſe habere debent, ità vt ſenectutis ætas æſtati reſpondeat, vel autumno, quo poſito ſequitur, ſicuti ſenes (vt determinatum eſt ſuperius) facillimè ieiunium ferunt, ità etiam ciborum abſtinentia facilius tolerabitur in æſtate, quam hyeme, cuius contrarium obſeruatur, corpora enim æſtate ob inediam ſtatim exoluuntur. Vndè Hipp. lib. 3. de Diæta, victus rationem anni temporum conuenientem præſcribens; in hyeme ſemel tantum cibum aſſumi iubet, bis verò in æſtate. Huic igitur difficultati ſic reſpondeo, anni tempora, & ætates in quibuſdam proportionem habent adinuicem, non tamen in omnibus conueniunt, & ideò ætates, & anni tempora eodem modo ſe habent circà alimenti quantitatem, vt indicatum eſt ſuprà, non tamen indè ſequitur eodem modo conuenire ſimul in aſſumendi modo. Nam Hipp. quando dixit: ſignum ſunt ætates, loquebatur de quantitate alimenti, quæ ſimpliciter accepta debet eſſe maior in hyeme, & vere, & in pueritia, & adoleſcentia. Facilè autem, aut difficulter ieiunium ferre, de quo in præſenti agitur, ad ſuſcipiendi modum potius ſpectat, quam ad quantitatem alimenti, qui enim difficilè ieiuniunt frequentius cibandi ſunt, non tamen copia maior ſimpliciter eſt exhibenda, è contrà verò, qui facilè illud ferunt, rarius ſunt cibandi, etiam ſi copia minor non exhibeatur.

Aphor. 16. Victus humidi febricitantibus omnibus conferunt, maximè verò pueris, & alijs ità ali aſſuetis.

Victus humidus, quem nos liquidum dicimus, in omnibus febribus probatur, tùm quia per hunc humidi conſumptio, quæ maior ſit in febre, facilius prohibetur, & quod conſumptum eſt, reparatur exactius; quam per ſiccum, & ſolidum, tùm etiam quia liquidum alimentum citius, & facilius conficitur, quam ſolidum, quod quidem longa oratione demonſtrauit Hipp. lib. de Vet. Med. verſ. 76. cuius gratia inuentas fuiſſe ſorbitiones, concludit tandem, non pro febrientibus modo; ſed etiam pro alijs, quos ſolidiores cibos

confi-

conficere haud poſſe, obſeruatum eſt. Hancq. ſententiam videtur breuibus confirmaſſe lib. de Alimento, vbi hæc habet; quicunque celeri appoſitione indigent, ijs humidum ad refi-ciendas vires, optimum remedium eſt: humidum enim alimentum (vt paulò ſuprà dixerat) facilius tranſmutatur, quam ſiccum, quia ergò dum febris tenet, naturalis calor plurimum laborat: ideò ſorbitionibus, & potibus ægrotantes nutrire expedit, ſolidiori cibo dimiſſo; iu-xtà præceptum lib. de Locis in hom. regiſtratum: febrienti cibum nè offeras, febrientem enim intelligit eum, qui actu febricitat, nam intermiſſionis tempore, quod in febribus intermitten-tibus interuallum dicitur, ſolidiores cibi conceduntur, libro enim de Affect. v. 177. de tertia-næ febris curatione tractans loquitur in hunc modum: & in apprehenſione quidem ſorbitio-ne, & potu nutrito, intermedio verò tempore cibis per aluum ſecedentibus. His igitur ra-tionibus victus humidus, ſiuè liquidus febricitantibus omnibus conuenit: maximè verò pue-ris, & ijs, qui tali victu vti conſueuerunt. Pueris quidem, quia in ea ætate humidum ſubſtan-tificum copioſum eſſe expedit, cuius ratione pueros minimè exiccandos admonebat Gale-nus, eò quod humido, augumenti gratia egent. Illi verò, qui humido victu vti conſueue-runt, maiori egent humectatione, dum febricitant, quam dum ſanitate fruuntur, quia febris hu-midum abſumit, & depaſcitur. Ex ijs ergò patet, quæ de ætate, & conſuetudine hoc in loco referuntur, ad anni tempora, & regiones malè extendi, ſi de qualitate alimentorum loqua-mur, non de quantitate, nam hæc ab illis differunt plurimum, ætas enim, & conſuetudo inter res naturales adnumerantur, quæ conſeruantur ſimilibus, anni verò tempora, & regio res ſunt non naturales, quibus opponendum contrarijs. Nam ſi quis exempl. gr. pituitoſo tempera-mento præditus hyeme, & in humida regione febricitet, tantum abeſt, vt huic maximè humi-dus victus conueniat; vt contrarium potius indicetur: quando anni temporis, & regionis hu-miditas medicamenti vices gerens, cæterorum humectantium neceſſitatem minuit. Cum ergò victum humidum actu talem intelligamus, in promptu adeſt ſolutio dubitationis, quam mo-uent communiter expoſitores, cur ſcilicet dum victum humidum probauit febrientibus, ſimul, & frigidum non dixerit. Non enim ità vniuerſaliter vera eſt hæc propoſitio: victus frigidus febricitantibus conuenit, quemadmodum ea, quæ humidum probat; quia etiamſi quandoquè febrientibus ſorbitiones actu frigidæ exhibeantur, pro maiori tamen parte actu calidæ vſur-pantur, imò in inflammationibus internis etiam potum frigidum dari vetat, quod in paſſiuis qualitatibus non contingit: eò quia humidum, ſiuè liquidum alimentum ità conuenit febrien-tibus, vt ſiccus nunquam vſurpetur, imò dum hydropi adiuncta febris eſt, nedum ſiccus vi-ctus conuenit, & ideò Hipp. lib. de Inter. Affect. ſect. 2. verſ. 144. de hydropis curatione tra-ctans ſiccum victum præſcribit; cum conditione tamen, niſi adſit febris, inferens, propter fe-brem diætam exiccantem ſuſpectam eſſe, quæ ſi attenderent noſtri, non ità facilè in gratiam ægrotantium, & carnes, & auiculas igni aſſatas in febre concederent, Hipp. verò calidum, fri-gidum, humidum, & ſiccum ſimpliciter prolatum intelligere id, quod eſt actu tale, vnicuiquè in eius doctrina etiam mediocriter verſato indubitatum eſt, quando quæ talia ſunt facultate calida, aut frigida, &c. ad potentiam appellare ſolet.

Aphor. 19. His, qui per circuitus exacerbationes habent, nihil dare, nequè cogere, ſed au-ferre de appoſitis antè iudicationem.

Hic aphoriſmus plurimum conuenit cum vndecimo, in quo ità legitur: in paroxiſmis ali-mentum ſubtrahere oportet, nam addere noxium eſt, & quibus per circuitus paroxiſmi fiunt, in paroxiſmis ſubtrahere oportet. In vtroquè enim norma continetur, dandi victum ægrotan-tibus, habito paroxiſmorum reſpectu: hac voce paroxiſmus in latiori vtens ſignificatione, quatenus quamlibet morborum exacerbationem ſignificat, quæ cum multiplex ſit, ad duo tamen genera omnis exacerbatio reduci poteſt, quædam enim per certas periodos proce-dunt, taleſq. ſunt febrium communes exacerbationes, quarum aliæ quotidie, aliæ alternis diebus, aliæ quarto quoquè die contingunt, aliæ etiam longiori interuallo, quædam verò exacerbationes abſquè periodo contingunt, & hæ rurſus ſunt duplicis generis, nam aliquan-do morbus, ſymptomatum ſuperuentu ingraueſcit, aliquando propter imminentem cri-ſim. In hoc verò conueniunt omnes, quia in illis alimenti ſubtractio ſemper facienda eſt, idq. ſignificauit in priori aphoriſmo, dum ſimpliciter inquit, in exacerbationibus ſubtrahere oportet, nam addere noxium eſt, in cuius verborum tranſlatione notandus eſt communis ſe-

rè ex-

Mar. n. 39. Mar. n. 18. Mar. n. 28.

rè expoſitorum error, qui à vocum proprietate de induſtria recedentes verba ὑποςέλλεσθε, & προςίθεται vertunt à cibo abſtinere,& cibum dare, cum tamen (vt Cornar.vertit) ſubtrahere, & apponere ſignificent, quæ tranſlationis diuerſitas quantum veræ expoſitioni referat,vnuſquiſquè videt. Cur verò in omnibus exacerbationibus alimentum ſubtrahere expediat,ratio eſt manifeſtiſſima, quia natura à violentia exacerbationis irritata, vexataq. à ſuperueniente alimento,ità obruitur, vt facilius in exacerbatione ſuperetur à morbo, & quia alimenti ſubtractio varia, & multiplex eſſe poteſt, qualis eſſe debeat, docet in hoc aphoriſmo,indicans, qua diſtinctione ſubtractio alimenti in prædictis exacerbationibus facienda ſit,cuius doctrinæ ſumma eſt hæc, in paroxiſmis periodicis detractionem talem debere eſſe, vt in totum à cibo abſtineamus, quod apertè ſignificauit, dum inquit: Nihil dare, nequè cogere. In alijs verò exacerbationibus, & in ijs maximè, quæ criſes præcedunt,non in totum abſtinendum à cibo, ſed partem tantummodo ſoliti alimenti detrahendam eſſe, quod ſonant verba: ſed auferre, de appoſitis antè iudicationem, cuius diuerſitatis hanc rationem eſſe exiſtimo, quia in exacerbationibus, ſiuè ſymptomaticis, ſiuè criticis,maxima fit dimicatio morbi, & naturæ: quæ quidem,quia diutius perdurat,tanto tempore ægrotantem abſquè alimento penitus detineri non poteſt, idquè longè minus in paroxiſmo critico, quem ſenſibilis euacuatio prout plurimum conſequitur, quarè ſi per totum tempus illud ſine alimento detineretur, æger ſubſequenti euacuationi reſiſtere minimè poſſet; ideò refectione aliqua interim eget, verùm nè à copioſo alimento ab opere natura diuerteretur,minus eſſe debet, quod in paroxiſmo exhibetur,quam quod per reliquum morbi tempus exhiberi conſueuerat. In paroxiſmis verò periodicis abſtinendum eſt omninò; quia eo tranſacto ſuccedit quies,in qua æger refici poteſt,nec euacuatio ſuccedit, quæ ab alimento impediri poſſit. Nam etſi aliquando in fine acceſſionis aliqua fit euacuatio, hæc admodum exigua eſt criticæ reſpectu. Cur autem in exacerbationibus ſymptomaticis cibus detrahendus ſit, non autem omninò,ratio ex dictis colligi poteſt, nam plerunquè hæ per plures dies perſeuerant, vt æger ſinè cibo minimè perdurare poſſit, vndè aliqua refectione eget, minus tamen conſueta,nè (vt dicebam) natura ab exacerbatione vexata,à copioſo alimento obrueretur. De hac autem ſubtractione in gratiam exacerbationum, quæ à ſuperuenientibus ſymptomatibus contingunt, non videtur ſpecialiter agere in præſenti aphoriſmo, ijs fortè contentus, quæ vniuerſaliter ſtatuerat in aphoriſmo vndecimo, de omni exacerbatione, niſi quis dixerit,eas reſpexiſſe, dum inquit,nequè cogere, ità vt hæc cum ſubſequentibus coniungantur, attentis ijs, quæ obſeruantur quotidie ab idiotis fieri, qui vbi vident,ægrotantem à ſuperueniente aliqua exacerbatione vexari,ſtatim ad alimenta,eaq. fortiora confugiunt, & quia æger quidquam accipere ob laborem præſentem renuit, illi vim inferunt,vt inuitus accipere cogatur.

Aphor. 20. Quæ iudicantur, & quæ iudicata ſunt integrè, nequè mouere oportet,nequè nouare,nequè medicamentis,nequè alijs irritamentis, ſed ſinere.

In hoc aphoriſmo nihil mihi dicendum occurrit,poſtquam admonuero hoc verbum,mouere (vt inferius patebit in expoſitione vigeſimiſecundi aphoriſmi præſentis particulæ) non ſignificare quamlibet motionem, ſiuè alterationem à Medico adhiberi ſolitam circà ægrotantem, ſed eam tantummodo commotionem, quæ fit per ea, quæ ore aſſumpta aluum purgant, & quouis modo mouent. Nam fruſtrà addidiſſet Hipp. nequè nouare, nequè medicamentis,nequè alijs irritamentis.

Aphor. 21. Quæ ducere oportet, quò maximè repunt,eò ducere oportet, per conuenientes regiones.

Quæ ducere oportet ſumma cum ratione addidit Hipp. quia non ſemper medicus humorum inclinationem, & motum obſecundare euacuando debet, ſed tunc ſolum,quando purgationis adeſt neceſſitas. Hic aphoriſmus vnà cum alijs multis præſentis ſectionis deſumptus eſt ex lib.de Humor.

Aphor. 22. Concocta medicari, & mouere, non cruda,nequè in principijs,niſi turgeat,plurimum non turget.

Nulla eſt in doctrina Hipp. ſententia,quæ manifeſtis verbis exarata maiores attulerit difficultates,quã præſens aphoriſmus, ex cuius aliena interpretatione,tot & tam variæ medicorum opiniones circà purgationem emanarunt, vt nihil certi de ea determinari poſſit, cæte-

rum

rum omiſſis aliorum interpretationibus,veram, Hippocraticæq. doctrinæ conſentientem inuenire procuremus. Inquit igitur,concocta medicari, & mouere, non cruda, nequè in princi-pijs,niſi turgeat,plurimum verò non turget, ſententia ijſdem verbis lib. de humoribus deſcri-pta,vt ſubterfugiū tollatur ijs,qui ab eius difficultate deterriti, eam ab Hipp. doctrina reijce-re conati ſunt. Hisq. docemur,concoctos humores medicamento purgante, aut quouis alio educendos eſſe, crudos verò nequaquam,nequè à principio morbi,niſi adſit turgentia; quod rarò contingit. Pro exacta igitur Hippocratici præcepti intelligentia nonnulla ſunt præpo-nenda,& primò Hipp.tribus concoctionem,& cruditatem tribuere conſueuiſſe Morbo ſcili-cet,humoribus, & excrementis. De morbo teſtimonium habemus lib.Acutorum com.4.vbi hæc leguntur. Quicunquè ea, quæ inflammata ſunt, ſtatim in principio morborum medica-mento ſoluere, aggrediuntur; hi de intento, ac inflammato nihil auferunt, non enim cedit af-fectio,quæ adhùc cruda eſt,& libro de Vet.Med.verſ.304.ait. Reliquæ autem fluxiones,quas propter humorum acrimonias, ac intemperantias ego fieri exiſtimo,reſtituuntur,& curantur, vbi temperatæ fuerint, & concoctæ, quarè ijs attentis, de quibus eo in loco agitur, patet, & inflammationes, & fluxiones, quæ corporis ſunt affectiones, & concoctas, & crudas ab Hipp. appellari.Hæc verò eadem paulò inferius humoribus ipſis tribuens ait.Quanto autem tempo-re eadem (de humoribus loquitur) eleuata fuerint,& cruda,& meraca,& intemperata,nulla arte,nequè febres,nequè dolores ſedare poſſis,&c. & lib.7.Epidem.verſ.160.ſect.2.ſub pur-gare (inquit) in morbis oportet, quando quæ impellenda ſunt concocta fuerint, humores ip-ſos intelligens,qui vt morborum cauſę poſtquam,concocti ſunt è corpore ſunt educendi.Co-ctionem deniquè,& cruditatem excrementis tribuiſſe patet vbiquè,dum,& ſputa,& vrinas,& alui excrementa modò cruda, modò concocta appellat. De vrina illuſtris extat ſententia lib. Acutorum 4. verſ. 136. vbi hæc leguntur, ſi quid enim circà ventrem commoueris,vrina non concoquitur;& febris abſquè ſudore,& iudicatione protrahitur. Cum igitur concoctio,& cru-ditas de his tribus dicatur,hinc colligo ad coctionem,& cruditatem Hipp. (Hipp.dico,ad dif-ferentiam cruditatis, & coctionis poſteriorum; qui crudos ſuccos dixere, & pituitam,& ſero-ſitates;humoresq. omnes circà morborum initia peccantes) tria concurrere, & primò diſpo-ſitionem quandam præter naturam alicuius partis corporis, qua mediante cruditas in humo-ribus introducitur ſtatim, ac in illam confluunt,aut ſaltem fouetur,& hæc cōmuniter in febri-bus minera,ſiuè focus febris appellatur, quam quidem particulam,dum ad naturalem ſtatum reducere conatur inſitus calor; concoctionem in ipſis humoribus ſimul, & ſemel introducit, cuius tandem coctionis indicia,excreta præbent: quemadmodum anteà cruditatis. Hancquè particulam reſpiciens Hipp. crudam, aut concoctam affectionem aliquando appellauit. Alte-rum in cruditate,& coctione requiſitum ſunt humores,qui modò extrinſecus,modò ab aliqua particula à naturali conſtitutione (vt proximè dictum eſt) permutata; alterationem quandam ſubeunt, propter quam,aut crudi, aut concocti dicuntur. Veruntamen non quælibet alteratio eos crudos reddit; ſed ea tantummodo (ſi Hipp.conſulimus,) quæ diſgregationem introdu-cere in eodem apta eſt, ſola enim diſgregatio immediata cauſa cenſetur,propterquam humo-res crudi fiant. Quandoquidem cum hi tripliciter peccare poſſint, vt ipſemet Hipp. nos do-cuit lib.de Nat.Hum. verſ. 60. videlicet in quantitate,in qualitate, & quia diſgregantur inui-cem. Nec vitium in ſola quantitate, nec ſimplex alteratio ſecundum qualitates cruditatem per ſe inducere apta ſunt, quod ex eo manifeſtatur;quia neutrum prædictorum coctione cor-rigitur. Quotieſcunquè enim humores quantitate exuperant, aut deficiunt; ſola euacuatione, aut repletione occurrimus, quos enim morbos repletio facit, inanitio ſanat, contrarios verò repletio, dicebat Hipp. Similiter nec vitium ſecundum qualitates crudos eos facit, quia vt lib.citato de Vet.Med.idem Hipp.ait,omnibus his liberatio hæc eſt, vt ex frigiditate quidem affecti percaleſiant,ex ardore verò perfrigerentur: atquè hæc breui accedunt, & coctione nulla opus habent. Cum igitur nec vitium in quantitate,nec in qualitate cruditatem in humo-res per ſe introducat,neceſſe eſt aſſerere,cruditatem humores contrahere tantummodo, quia diſgregantur adinuicem. Quapropter quia concoctio contraponitur cruditati, ideò conco-ctionem deſcribens Hipp.eam fieri permixtione, temperaturaq. mutua,quaſi coctura,aſſeruit lib.citato de Vet. Med. A quibus verò cauſis diſgregatio hæc in humoribus fiat,demonſtra-uimus ſufficienter in explicatione cit. ſententiæ lib. de Nat.Hum. Per diſgregationem verò humo-

Mar.n.36.
Mar.n.31.
Mar.n.34.
Mar.n.32.
Mar.n.44.

humorum intelligimus non exactam ſeparationem vnius ab alio, ità, vt diuerſa occupent loca: ſed diſſolutionem illius mixtionis, qua mediante corriguntur,& contemperantur adinuicem, eaquè diſſoluta vnuſquiſquè ſecundum proprias vires, & qualitates agit. Hac igitur diſgregatione mediante, cruditas in humores introducitur; qui dum ad priorem vnionem,& concordiam reducuntur,concoqui dicuntur, ex quibus colligere licet, non omnes morbos ab humorum exuberantia, aut alteratione dependentes cruditatis, aut coctionis ſigna præ ſe ferre; ſed eos tantummodo, quibus diſgregatio præfata intercedit,idq. nobis ſignificare voluit Hipp. cit. lib. de Ver. Med. Dum morbos enumerans, qui per coctiones ſanantur,febres tantummodo meminit, tubercula; ſiuè tumores, & deſtillationes. Hi enim morbi humorum diſgregationem neceſſariò præſupponunt; fruſtrà igitur coctio in ijs morbis expectatur, in quibus cum humores nunquam crudi fuerint, nec pariter concoqui poſſunt, & longè minus in humoribus ſanorum, quos præſeruationis gratia purgare intendimus, in his enim ſola viarum latitudo attenditur, de his intellexit Hipp. eo aphoriſmo corpora cum quis purgare vult,oportet fluida facere,quod pręceptum ad praxim reducens antè purgationem, & copioſiore potu, & balneo, vel fomento toti corpori adhibito: hoc quidem maximè in purgationibus per inferiora: illis verò in ijs, quæ per vomitum fiunt, vt in ijs libris conſtat, in quibus morborum curationes tractantur. Tertiò tandem ad cruditatem, & coctionem concurrunt excrementa, quæ quoniam à loco ſecedunt,vbi cruditas viget, aut concoctio celebratur, propter humoris morbifici portionem,quæ cum illis admiſcetur,cruditatis, aut coctionis ſigna euadunt, quotieſcunquè enim ob cruditatem portio humoris morbifici, quæ cum excrementis educitur,exigua eſt; aut humor ipſe adeò tenuis, vt excrementis craſſitudinem impartiri non poſſit; tunc excrementa tenuia redduntur,& & hac ratione cruditatis ſigna exiſtunt, coctionis verò, quando per coctionem humores C
craſſeſcere incipiunt, ità,vt eorum pars excrementis admixta eadem craſſiora reddat. Verùm quia dum humores concoquuntur non modò craſſitudinem acquirunt, ſed alterationes varias à parte contrahunt, in qua fit concoctio; hinc eſt, vt ad concoctionem veram deſideretur,non craſſitudo modò excretorum, ſed etiam aliæ conditiones, de quibus Hipp. proprijs in locis pertractauit, ſuntq. medicis omnibus manifeſtæ. Quandoquidem ſi vrina exemp.gr. fuerit craſſa quidem, verùm aliæ conditiones deſiderentur, quæ ad ſignum coctionis requiruntur, eò caſu vrina quamuis craſſa,coctionis tamen non erit indicium,verum non propter hoc cruditatem (in Hipp.ſchola) indicabit, ſed ſignum erit,aut humoris per corpus agitati,aut putredinis intenſæ, quæ ſuccos colliquet,& corrumpat,aut deniquè humoris non fixi, & naturæ imperio obedientis. Quarè vt crudus morbus, ſiuè humor dicatur,excrementa tenuia eſſe neceſſe eſt,nec Hipp.cruditatem vigere exiſtimauit,quæ pro- D
prijs ſignis non indicaretur, quæ quidem ipſi nulla alia ſunt,quam excretorum tenuitas, è contrà verò,vt morbus concoctus dici debeat, ſigna coctionis in ijſdem excretis apparere neceſſe eſt. Quapropter vbicunquè præfata ſigna coctionis, aut cruditatis non apparent; morbus ille, nec concoctus, nec crudus in Hipp. doctrina dici debet. Idquè ſæpiùs à nobis repetitur: quia ad veram aphoriſmi intelligentiam maximum, præcipuumquè fundamentum eſt hoc, cum igitur triplex ſit humorum diſpoſitio, quo ad coctionem,& cruditatem, eorum ſcilicet, qui ſunt concocti: eorum, qui crudi dicuntur, & eorum deniquè,qui nec crudi,nec cocti verè, & propriè dici poſſunt. De prioribus duobus determinauit in præſenti ſententia,ſtatuitq. concocta,& forti,& leui pharmaco,aut ſorbitione ſubducenda eſſe, cruda verò nequè hoc,nequè illo mouenda eſſe. De tertio enim humorum ſtatu hic non
Mar.n.44. fit mentio: quia de his,qui nec crudi ſunt, nec concocti,quidquam perpetuum determina- E
ri non poteſt. Aliquando enim purgandi ſunt, aliquando non. Quam quidem incertitudinem reſpiciens Hipp. lib. Acutorum com.4. verſ. vbi hæc materia manifeſtioribus verbis tractatur de purgatione loquens à principio facienda in febribus eorum humorum, qui nec concocti, nec crudi dici poſſunt, poſtquam determinauit eos purgandos eſſe,ſubiungit,ſi alia cõtulerint.Hæc ſunt illius verba, quibus in febribus à principio vrinæ fuerint nebuloſæ, aut etiam craſſæ hos purgare oportet,ſi etiam alia contulerint.Indicans multa concurrere poſſe, quæ purgationem prohibeant,etiam ſi non adſit cruditas.Propter hanc igitur rationem de hac tertia humorũ conditione non determinauit quidquam in præſenti aphoriſmo,

ſed de

ſed de crudis tantum,& concoctis, verùm quiſpiam à me quæret,qua ratione purgatio à principio fieri poſſit, quotieſcunquè vrinæ fuerint craſſæ, aut nebuloſæ; etiam ſi humorum non adſit concoctio, quæ tamen cum vrinarum tenuitate adeò ſuſpecta eſt? Ratio quæſiti adeſt pulcherrima, & ni fallor, veriſſima etiam. Quotieſcunquè enim vrinæ ſunt tenues,ſignum eſt, nihil materiæ morbificæ cum vrina excerni, vel quia in aliqua parte conculcata eſt, & adeò tenaciter fixa, vt nulla eiuſdem portio indè ſegregari poſſit, quæ vrinæ permixta eam craſſiorem reddat, vel, quia illius coctioni intenta natura eam adeò arctè continet, vt nihil ab eo excidere permittat. Quia igitur humoris noxij nihil ſpontè excernitur, ſignum eſt euidens, eum adeò rebellem eſſe, & pertinacem, vt purganti pharmaco cedere nullo modo debeat. Quo quidem argumento vtebatur Hipp. lib. Acutorum citato, vbi rationem reddens,cur in principio inflammationum purgandum non ſit. Non enim cedit affectio (inquit) quæ adhùc cruda eſt, &c. è contrà verò quando vrina craſſa mingitur, ſignum eſt materiæ morbificæ portionem cum ea excerni, quæ indicat eius reſiduum etiam ſi minimè concoctum,ità tamen diſpoſitum eſſe, vt purganti pharmaco obedire debeat. Aduertendum tamen eſt non ſemper quotieſcunquè vrina craſſa eſt, purgationem conuenire, quia dum craſſitudo hæc ab inchoata coctione prouenit,nullo modo purgare licet, nè concoctio incepta deturbetur, hancq. cognoſcimus, quia hæc à principio morbi non apparet, ſed poſterius, & ex tenui craſſior paulatim fit. In hac enim humorum diſpoſitione à purgatione abſtinendum eſſe, ex ipſomet Hipp. didicimus, qui libro de Humor. à principio ità inquit. Impetus humorum ducendus eſt,quà repit,per conuenientes regiones,exceptis ijs,quorum concoctio fit ex tempore. Quo in loco adnotare oportet, non dixiſſe Hipp. exceptis ijs, qui adhùc crudi ſunt,quemadmodum hoc in loco,quia dum inquit, humorum impetus ducendus eſt, quà repit,ſupponit eos ad aliquam partem concitatos eſſe, quod turgentiæ ſpecies quædam exiſtit. At verò,cum viget turgentia,cruditas purgationem non prohibet,ob rationes inferius explicandas, quemadmodum incœpta concoctio facit, & ideò cum à principio vrina tenuis fuit, deindè verò paulatim craſſior fit, tùm coctionem inchoari ſignificat, vndè à purgatione abſtinendum eſt, donec ſigna perfectæ coctionis appareant. Similiter quando vrinarum craſſities in febribus ſuperuenit, vel ab humorum colliquatione, aut maligna putreſcentia, vel à ſimili præter naturali cauſa, nequè eo caſu purgatio conuenit, quos caſus omnes,vt excluderet à purgatione,in gratiam craſſitudinis vrinarum in precitata ſententia quarti Acutor.dixit, quibus à principio,eò quod vrinæ craſſæ à præfatis cauſis ortum habentes in principio morbi apparere non ſolent,quo tēpore nec coctio ex præcedenti cruditate inchoari,nec colliquatio,aut maligna putredo vigere poſſunt.De humoribus ergò,qui nec crudi,nec concocti ex proprijs ſignis dici poſſunt,nihil determinauit in hac ſententia Hipp. ſed tantummodo de illis,qui aut concocti ſunt;& hos purgandos eſſe docuit,non hoc tantum in loco,ſed etiam lib.5.Epid.& ſeptimo,vbi inquit, ſubpurgare ventres in morbis oportet,vbi purganda matura fuerint,aut crudi,hosq. nec forti, nec leui pharmaco cómouendos eſſe nos admonet, dum in hoc aphoriſmo ſubiungit. Non cruda, quod præceptum confirmauit euidentius lib. Acut.4.verſ.124.vbi ait. Quibus à principio vrinæ ſunt tenues,tales nè purgato, ſed ſi viſum fuerit infuſum per clyſterem adhibeto,ex qua ſententia colligitur idem eſſe Hipp. dicere,crudum,& vrinas tenues.Quarè in hoc decepti ſunt expoſitores (pace tot magnorum virorum hoc dictum ſit)quia cū Galeno exiſtimarunt,morbos omnes à principio crudos eſſe,eorumq. ſtatum,& diſpoſitionem non ex proprijs ſignis, ſed ratiocinatione venantur. Quod Hipp. penitus aduerſatur,qui vt ſuperius adnotauimus,eos morbos tantummodo crudos dicit, in quibus ſigna apparent cruditatis. Quæ in febribus ſunt vrinæ tenues, quibus ſignis deficientibus, crudus nō debet dici morbus, ſicuti nec concoctus appellatur,niſi coctionis appareant ſigna. Quod ſi Hipp.1.Acut.in principio inflammationum crudam affectionem dixit nulla vrinarum mentione facta,id ab eo factū eſt, quia ſupponebat à principio inflammationum vrinas tenues eſſe, idq. rationi conſentaneum eſt, cum enim in inflammationibus humores inflammatæ parti infixi ſint, nihilq. indè excernatur, quod vrinis craſſitudinē præſtet,meritò ſtatui poterat in illis vrinas perpetuò tenues eſſe,quæ cruditatis affectionis ſenſibilia ſigna fiant. Quod ſi fortè contingeret in principio alicuius internæ inflāmationis,vrinas craſſas,aut nebuloſas apparere, eo caſu à purgatione non eſſet abſtinendū,eò quod nō cōſtaret,affectionē illā tunc crudā eſſe. Mar.n.44.

Nec incõmoda,quę à purgatione cum affectionis cruditate euenire in ea ſententia teſtatur eo caſu eſſent timenda,quorũ gratia prohibetur purgatio . Dicebat quippè,non enim cedit affectio, quæ adhùc cruda eſt: quæ verò morbo reſiſtunt, ac ſana ſunt,colliquefaciunt. Suppoſita enim vrinarum craſſities,ſiquidẽ à portione humoris ab inflammata parte decidentis oriatur, ſignum erit,materiam morbificã non adeò parti infixã eſſe, quin medicamẽto cedere debeat, & hæc fuit ratio,cur ipſemet Hipp.lib.3.de Morbis verſ.298.in pleuritide pharmacum à principio exhibendum iuſſerit,ſi æger bilioſus fuerit: quia bilis,vt tenuiſſima non adeò infigitur,vt purganti medicamento reſiſtere valeat . Quod ſi vrinarum craſſities ab humoribus per venoſum genus diſcurrentibus originem habeat, etiam ſi quæ in inflammata parte conſiſtunt,minimè cedant medicamento; non tamen ſequitur incommodũ ab Hipp.propoſitũ per illa verba; Quæ verò morbo reſiſtunt, & ſana exiſtunt,colliquefaciunt,quia quotieſcunque medicamentum aſſumptum humorem inuenit , quem attrahat , ſanas partes non attingit , quas eius defectu colliquat,vndè 4.aphor.16. legimus. Sanas carnes habentibus helleborum dare noxiũ eſt,quotieſcunquè igitur ea non adueniunt incommoda, quæ in ſententiæ confirmationẽ adducuntur,tunc ſcimus purgationem in propoſito caſu per illam ſententiã non prohiberi. Fuit enim mos Hipp. (vt aliàs indicauimus) dum alicuius vniuerſalis præcepti rationem adducit, eadem ratione pro exceptione quadam vti,tacitè nos admonens,ſententiam,ſiuè præceptum illud quamuis vniuerſaliter prolatum,ad ea tantũmodo extendi,in quibus adducta ratio militat, ad alios verò nequaquam, in quorũ numero eſſet caſus noſter,ſi à principio inflammationis vrina craſſa,aut nebuloſa appareret. Concludamus ergò Hipp. in hoc aphoriſmo per concocta,ſiuè humores ipſos , ſiuè morbos reſpiciamus,intelligere eum affectionis modũ, in quo ſigna coctionis apparent, cruda verò appellare ea, quæ à ſignis cruditatis indicantur,quæ pro maiori parte eſt vrinarum tenuitas.Quarè ſicuti in illis purgandum eſt, ità in his à purgatione abſtinendum,cæterum antequã vlterius procidamus adnotare oportet hoc verbo φαρμακεύειν, hoc eſt, vt Galenus interpretatur,medicamento purgare,quamuis cõmuniter cõprehendatur omnis purgatio,ſiuè ſurſum fiat,ſiuè deorſum,hoc tamen in loco,& vbiquè etiã,quando ſimpliciter profertur ab Hipp.vſurpari pro ea tantũmodo, quæ fit deiectione. Hæc enim euacuatio per excellentiam hoc commune nomen ſibi abrogauit,non apud Græcos modò , ſed etiã apud Italos noſtros, qui cõmuniter potionem purgatoriam per inferiora Medicinã appellãt, certũ eſt enim ſub hoc præcepto comprehendi non poſſe purgationẽ illã, quæ fit per vomitũ, quia cum è diametro inũicem opponantur hæ duæ euacuationes, quæ vni conuenit,alteri accõmodari non poteſt.Nã quæ concocta ſunt,cũ naturali grauitate deorſum tendant,quod vrinarũ contenta etiã manifeſtũ faciunt,ea ſurſum trahere non licet,idq.conſiliũ fuit Hipp.lib.de Humoribus verſ.23 :quo in loco (vt ibidẽ adnotauimus)vomitũ damnauit,& crudorũ ſimpliciter,& concoctorum,vt hæc euacuatio conueniat tantummodo ijs humoribus,qui nec crudi ſunt,nec concocti: vndè obſeruare licet Hipp. pro purgatione eorũ,qui nondũ in ægritudinẽ inciderunt,vt ab imminenti morbo eos præcaueret,vomitionibus ſemper vſum fuiſſe;nunquã verò alui ſubductione, vt ex lib.3.de Diæta, & ex lib.de Inſomnijs cõſtat, quibus in locis huiuſmodi materia pertractatur,quod ab eo factum eſt;quia humores eorũ, qui nondum à morbo correpti ſunt (vt ſuperius indicauimus)nec crudi ſunt,nec concocti. Hanc verò interpretationem ipſemet Hipp.nobis indicauit in ſententia ſæpiùs citata lib.5.& 7. Epid.vndè fortaſsè præſens aphoriſmus deſumptus eſt.Nam quod hoc in loco dicitur φαρμακεύειν, ibi ὑποκαθαίρειν τὰς κοιλίας, hoc eſt,ſubpurgare ventres legimus,quæ quidem deorſum purgare abſquè dubio ſignificant. Hancq.expoſitionem propter ſubſequentia,quæ aliquid difficultatis facere alicui poſſent,firmiſſimis rationibus in explicatione eiuſdem ſententiæ confirmauimus . Poſt hæc ſubiungit ſtatim Hipp.atquè mouere, quo quidem verbo,etiam ſi propriè denotentur ea omnia præſidia,quibus humores quouis modo commouentur:hoc tamen in loco tàm latè non aſſumitur , idquè ipſiuſmet Hipp. auctoritate confirmatur , qui dum ſubiungit non cruda,indicat cruda , nec purgari; nec moueri debere, quarè ſi hoc verbum mouere quamlibet motionem comprehenderet , ſequeretur ſtante humorum cruditate , nec venam ſecari , nec clyſterem inijci poſſe, quod Hipp.doctrinæ repugnat, quandoquidem in ſententia ſuperius citata
Mar.n.36. 4.Acut.verſ.32.etiam ſi in principio inflammationum purgationem prohibuit , eò quod affectio cruda eſſet; venæ tamen ſectionem admittit , ſimiliter in febribus cum vrinæ tenuitate à

princi-

principio purgationem vituperauit lib.cit. Acutorũ, & tamen eius loco clyſteris infuſum ſubſtituit. Per mouere igitur hoc in loco attenta materia, de qua agitur, quæ eſt humorum purgatio, eam commotionem ſignificare voluit, quæ à purganti medicamentorum facultate in humores inducitur, dum placidè è corpore educuntur; quaſi propter ſubductionis lenitatem talis euacuatio, purgationis nomen non mereatur, nec nouũ eſt hoc verbum κινέειν, ideſt, mouere reſtringi ad ſolã purgationẽ, quando in hoc eodem ſignificato vſus eſt Ariſt. lib. 3. Polit. cap. 11. vbi inquit, & in Aegypto poſt tertium diem mouere licet Medicis, quod ſi prius, periculo id agunt ſuo, & fortaſsè hoc verbo potius vſus eſt, quam alio, eò quod ijs mos fuerit circà initia leuiter purgare, quod noſtris temporibus receptũ eſt, vndè Medici recentiores medicamenta huiuſmodi leues purgationes efficientia à fortioribus diſtinguentes, modò leniẽtia, modò minorantia, ſeù minoratiua vulgari ſermone appellarunt. Hipp. verò hæc eadẽ aliquando leuia pharmaca, modò ſubducentia, modò humores laxantia nominauit, quemadmodũ ex ipſius libris praxeos licet colligere, quos ſi diligenter perlegiſſent recentiorũ pleriquè, huiuſmodi medicamenta Hipp. ignota fuiſſe non iactaſſent, quo prætextu totã purgationis doctrinam peruertentes, rem eò perduxerunt, vt circà purgationis materiam nullum præceptũ, nulláq. diſtinctio obſeruetur. Nam omnibus indiſtinctè ſuum minoratiuum ſtatim, ac ægrotantem viderint, exhibent, & quod peius eſt, eos reprehendere audent, qui conuenienti diſtinctione ab his aliquando abſtinent. Cũ igitur determinauerit Hipp. concocta, & pharmaco fortiori, & leuiori purganda eſſe, ſubiungit, non cruda, quod quia non magis ad verbũ purgare, quã ad mouere refertur, indicat nobis cruditate vigente, humores, nec forti, nec leui medicamento commouendos eſſe, quod præceptum apertius confirmatur per ſententiã 4. Acutorũ ſæpiùs citatã, quo in loco poſtquã determinauit eos non eſſe purgãdos, quibus in febribus vrinæ à principio ſunt tenues, rationem ſtatim ſubnectit, ſi quid enim (inquit) circà ventrẽ cõmoueris, vrina non concoquitur, & morbus abſquè criſi in longum tempus protrahitur. Niſi enim purgationẽ leuioribus medicamentis factã hoc præcepto includere voluiſſet, dixiſſet potius, ſi enim violenter, aut fortiter humores in corpore cõmoueris, &c. non ſi quid circà ventrẽ cõmoueris, quibus vniuerſaliter omnẽ, quamuis leuiſſimã cõmotionem, etiam circà ventriculũ ſolũ, comprehendit, ſubterfugiumq. intercludit ijs, qui aſſerunt, præcepta Hipp. circà purgationẽ non comprehendere eas euacuationes, quæ leuioribus medicamẽtis fiunt, quorũ vires vltrà primas (vt ipſi aiunt) regiones non tranſcendunt. Hoc igitur firmũ, ratumq. ſit, cruda nullo modo eſſe purganda, nequè in principijs (ſubiungit Hipp.) quæ in eũ ſenſum prolata ſunt, nõ equidẽ; vt morborũ principiũ excluderet, tanquã cæterorũ temporũ ineptiſſimũ purgationi, vt eſt cõmunis opinio, quia tantũ abeſt, vt hæc fuerit Hipp ſententia, vt totum oppoſitũ docuerit, & doctrina, & exemplis. Illuſtris eſt, & vulgatiſſima ſententia illa aphoriſtica, inchoantibus morbis, ſi quid videtur mouendũ, moue. Nã ijdẽ vigentibus melius eſt quieſcere, rationẽq. aſſignat, circà initia enim, & fines omnia imbecilliora, in vigoribus verò fortiora. Et magis peculiariter de purgatione loquens lib. de Affect. verſ. 29. circà ægrotos inquit cõſiderare oportet ſtatim in conſtitutionis principio, qua re opus habeant, & quales ſint, vt pharmaco purgentur, aut vt aliud quid tandem exhibeas, quodcũquè volueris, ſi verò omiſſo principio ad finẽ iã vergente morbo exhibueris in delaſſato iã corpore, forte quiddã præbere veritus, periculũ eſt, nè magis delinquas, quã ſucceſſum conſequaris, ex quibus colligere licet, nõ ſolũ in principio non prohiberi purgationẽ, ſed ex duobus tẽporibus, in quibus tãtummodo permittitur, principio inquã, & declinatione; principiũ maximè præferendũ eſſe, & hoc documentũ de purgando in principio ipſemet Hipp. adeò obſeruauit, vt vix purgationẽ in morbis acutis ab eo factam tranſacto principio inuenias, & vt exempla non nulla in mediũ afferã, lib. Acut. 4. v. 84. in febre ardente die quarta purgandũ eſſe iubet, quod præceptũ repetens inferius verſ. 202. id antè quintã diẽ faciendũ ait. Purgationẽ pariter inſtituit die quarta pro curatione pleuritidis verſ. 236. & de peripneumonia tractãs lib. 3. de Morb. v. 227. aluũ primis quatuor, aut quinque diebus ſubducendã dixit. A qua ſententia non receſſit lib. de Affect. ver. 267. vbi de febris bilioſæ curatione tractans, tertiam, aut quartam diem pro purgatione elegit, quo tempore pariter purgationem inſtituerat parum antè v. 228. in curatione febris continuæ, & lib. 3. de Morbis v. 295. dum pleuritico purgationem inſtituit, priuſquam ſaliuam craſſam expuere incipiat. Sed in his immorari amplius non licet, cum nihil euidentius ſit in Hipp. doctrina, quam purgatio circà

Mar.n.2.

Mar.n.42.

Mar.n.50.

Mar.n.52.

Mar.n.17.

Mar.n.18.

Mar.n.13.

Mar.n.22.

initia morborum adminiſtrata, nomine autē principij nō intelligimus primū morbi inſultū, ſed totum illud tempus,quod à vigore diſtinguitur, & à declinatione. Hæc enim fuit tem- porū morborū diuiſio Hipp.vſitata,quam quidē ex pluribus locis licet colligere,apertiſſimè tamen eam nobis ſignificauit in aphoriſmo nuper citato. Inchoantibus morbis ſi quid vide- tur mouendū,moue,dum verò conſiſtunt,melius eſt quieſcere,circà initia enim,& fines om- nia imbecilliora,circà vigores fortiora.Quarè principium in acutis morbis,quiq. nō admo- dum celeriter mouentur vſquè ad ſeptimam diem aliquando extenditur, ità, vt ſexta etiam pharmacum dari poſſit, hocq. adnotare volui,nè quis ex eo, quod Hipp.purgationē in prin- cipio morbi adeò celebrauit, ſtatim medicamentum exhibendum eſſe à principio exiſtima- ret,quod multos facere video,qui ſtatim in prima viſitatione medicamentū ægrotanti præ- ſcribūt, prius quā ſæpe de natura morbi vllā cognitionem habere potuerint,ex qua impor- tuna curatione plura mala euenire ſolent,quæ poſteà errorem Medici manifeſtāt,dum mor- bus ſe prodit de genere eorū,qui purgationem antè ſectionem venæ non admittūt,quorum catalogū facit Hipp.4.Acutor, verſ.28.quos ſi Aegyptiorū ſuperius citata lex adſtringeret,
Mar.n.36. frequentiſſimè ob præproperam purgationem in iudicium traherentur , quod quidem peri- culum,vt euitaret ipſemet Hipp,medicamentū nunquā (exceptis repentinis, & grauiſſimis morbis)exhibere auſus eſt prius,quam dies tertia morbi ſaltem elapſa eſſet,vt ex locis ſupe- rius citatis ſatis conſtat.Imò lib.Acut.com.4.verſ.90. de febris ardentis curatione tractans
Mar.n.42. hæc habet,ſi tibi purgandū commodū videatur,nō intrà tres dies purgat, ſed quarto . Cum igitur purgatio circà morborū initia adeò familiaris fuerit Hipp. non poſſumus dicere, eū in hoc aphoriſmo morborū principium maximè à purgatione excludere voluiſſe, dū dixit, ne- què in principio,ſed hæc protuliſſe , vt hoc etiā tempus purgationi alioqui omniū aptiſſimū incongruū demonſtraret,vbicunquè cruditatis ſigna apparent. Cæterū contrà hanc expoſi- tionē audio aliquem mihi obijcere aph. 24. huius ſectionis, in quo ait Hipp. in acutis paſ- ſionibus raró,etiam in principijs medicamentis purgantibus vti,inſinuans rarò in principijs purgandum eſſe, cui reſpondeo,citatū aphoriſmum noſtræ expoſitioni nihil aduerſari, imò illam non leuiter confirmare, ſtatuimus enim,ſi purgatio facienda eſt,in principio maximè conuenire,quarè ſi in citato aphoriſmo, rarò in acutis purgandum eſſe ait,nō ob id tollitur, quin in principio purgandum ſit; quia illud rarò,faciendum eſt in principio,quod ab apho- riſmo non prohibetur , imò huic ſententiæ conſentiens ſubiungit, nequè in principio , quaſi diceret,etiamſi principium purgationi aptiſſimū ſit, quia eo tempore leuiora ſunt pleraquè eorum,quæ purgationi aduerſantur,cuiuſmodi eſt febris vehementia, viriū debilitas,& alia huiuſmodi,tamen,neq. eo tempore ſemper purgandū eſt in acutis,ſed admodū rarò,& ma- xima cum præmeditatione,& ratio eſt,quia cū non ſtatim prima,aut ſecunda die liceat me- dicamentum purgans dare,ob rationes ſuperius aſſignatas,morbiq.acuti citò vehementiam contrahant,rarò euenit, vt quo die purgatio conueniens eſſet,febris talem magnitudinē nō acquiſierit,quæ purgationē ſuſpectā nō reddat,ſcimus enim vehemētia febris vrgente pur- gationes admodum periculoſas eſſe,vndè Hipp.lib.de Medicam.Purg.v.36.hæc habet,qui-
Mar.n.4. cunquè igitur à febribus fortibus corripiuntur,his medicamenta purgatoria dare nō opor- tet,donec remiſerit febris,ſin minus,ſaltē non intrà quatuordecim dies,carnes enim ipſorū, & ventres cum calidi ſint, medicamentū aſſumūt,& nihil depurgantur,& febris maior fit,& color euertitur, & morbi regij ſpeciem præ ſe fert,&c. Quotieſcunquè igitur in acutis mor- bis febris à principio caloris eſt vehemētis,hoc enim intelligit Hipp.per febres fortes,eo ca- ſu à purgatione penitus abſtinendū eſt,etiam à principio.Quū verò leniter inuadit morbus, antèquam febris fortis,& vehemētis caloris fiat, purgatio inſtitui poteſt,quod quia rarò in acutis morbis euenit,qui ſtatim vehementes fiunt, & eorum,qui nō adeò citò magnitudinē contrahunt,multi eas non habent conditiones,quę purgationē admittūt,hinc fit, vt occaſio purgādi rarò in acutis morbis cōtingat.Scio li.7.Epid. n.32. ſect.2.v. 167. hęc legi . Pro- ptereà verò in principijs purgandū non eſt,quoniā ſua ſponte in his tēporibus expurgātur. Quibus manifeſtè apparet,purgationem in principio dānari,hęc enim in aliū ſenſum prolata ſunt, vt in eius loci explicatione demonſtrauimus,eandem è Græco contextu hoc modo ad verbum transferentes , idcircò autem in principijs purgandum non eſt , quia in his tempo- ribus per ſe purgantur . An in hæc tempora coincidentia periculoſa ? Principium enim

hoc in

hoc in loco non intelligitur morbi, ſed temporum, in quibus purgatio facienda eſt, iuxtà doctrinam paulò antè nobis traditam, ſtatuit enim ſurſum purgandum in exacerbationibus, deorſum verò acceſſione remittente. Admonet ergò per hanc ſententiam,in principijs prædictorum temporum minimè purgandum, quia in illis temporibus natura ſponte euacuare ſolet. Sed hæc omnia ſufficienter explicata ſunt loco iam indicato, quarè eadem hic repetere, ſuperfluum eſt. A principio igitur purgandum, ſi reliqua conſentiant, quia illud tempus purgationi omnium aptiſſimum, & accommodatiſſimum eſt, non adeò tamen, vt cum ſignis cruditatis id facere liceat, & ideò ſubiunxit Hipp. neque in principijs, exceptionem tamen addidit niſi turgeat. Quo quidem verbo,ſiuè ad corpus,ſiuè ad humores referas,humorum diſpoſitio indicatur, per quam cum in nulla corporis parte ſint firmati,modò in vnam,modò in aliam de ſe ſignificationem præbent, quod quidem nomen deductum eſſe exiſtimo, non vt Galenus cenſet, eò quod humor frequenter hùc,& illùc per corpus moueatur,inſtar animalium ad coitum concitatorum, quia etiam ſi concedatur, hoc verbo ὀργᾶν, ab animalibus ad coitum concitatis deſumptum eſſe, non tamen quatenus hùc, & illùc mouentur, ſed quia eorum pudenda turgent, illis conuenit, quod lib.6. de Hiſt. Anim. cap. 18. adnotauit Ariſtoteles. Nam eadem voce vſus eſt Theophraſtus lib. 1. de cauſis Plantarum, vt indicaret tempus,quo plantæ germinare incipiunt, quia ipſis gemmæ turgent, & tamen plantæ hùc, & illùc non mouentur. In eandem ſignificationem eam vſurpaſſe Hipp. conſtat ex lib. de fracturis com. 3. text. 18. & lib. de Nat. Pueri num. 20. Imò *Mar.n.30.* minimè tutum videtur, humores in corpore perturbatos, & modò ſurſum, modò deorſum, nunc ad hanc,nunc ad illam partem concitatos medicamento irritare(ſi ſæpiùs,& frequenter id fieri intellexit Gal.) Nam Hipp. lib. 4. de Morb. verſ. 347. mortis culpam reijciens in *Mar.n.21.* medicos, qui medicamenta exhibebant in diebus imparibus,rationem adducebat, quia eo die humor turbetur in corpore, ſi quis enim (aiebat) iam turbatum adhùc magis perturbet medicamento immiſſo,nihil miri eſt,ex talibus hominem perire. Quod quidem periculum, etiam ſi tandem remoueatur, purgatio tamen eò caſu admodum anceps redditur; quotieſcunquè enim humores præfato modò ſunt conturbati, cum Medico conſtare non poſſit, ad quam partem impetum facturi ſint eo tempore, quo aſſumptum medicamentum purgare incipit: nec viam eligere poterit, per quam iuxtà præceptum, quò natura vergit, euacuatio fieri debeat, nec medicamenti quantitatem conuenientem præſcribere. Quia maior virtus in medicamento requiritur,quando humores reuelluntur in contrarium: quam dum eorum inclinationi conceditur, quarè tale nomen turgentiæ ipſis conuenire potius exiſtimo, quia quotieſcunquè humores in parte minime fixi ſunt (vt proximè adnotatum eſt) alicubi de ſe ſignificationem præbent, vndè ægrotantibus ipſis turgentiæ ſenſum quendam in illa parte inferunt;ac ſi verè tumida eſſet,idq. ſæpè obſeruatur in praxi,nam ſenſum illum percipientes ægri ſponte medicamentum purgans à Medico expoſcunt. Propter hanc igitur ægrotantium turgentiæ opinionem hoc nomen tranſlatū eſt ad eos omnes, in quibus humores minimè fixi ſunt,ità vt facilè à medicamēto educi poſſint; & in hoc cū Galeni interpretatione conuenimus,ſtante hac enim purgationis facilitate, etiam ſi cruditatis adſint indicia,purgatio tamen non prohibetur: quin, ſi alioqui neceſſaria videatur,eam moliri expediat,vndè adnotare oportet,Hipp. non exiſtimaſſe,quotieſcunquè adeſt turgentia,ſtatim purgandum eſſe ob periculū,nè materia in aliqua parte nobili firmetur,quia dum. 4. Aphor. 10. inquit,in valdè acutis eadem die medicari oportet,ſi turgeat,differre enim in his malū, ſi vbicunquè turget, ob præfatum periculum purgandum vellet, quia in omnibus morbis turgentia apparente idem vigeret periculum, cuius gratia ſtatim ad purgationē deueniendū eſſet,fruſtrà dixiſſet,in valdè acutis,addidiſſet, differre in his malum,quæ quidem adſcripſit,vt indicaret in valdè acutis tantummodo huiuſmodi celeritatem adhibendā eſſe. Quapropter in valdè acutis eadē die purgandū eſt,nō eò quod materia turgēs prædictū periculū minetur, ſed quia morbus adeò celeritèr mouetur, vt ſi prima dies præterlabi permittatur, purgandi occaſio auferatur. Appoſuit verò conditionē,ſi turgeat, tanquā ſignū humoris minimè fixi,& qui medicamēto facilè cedat. Cur verò in valdè acutis deſideretur turgētia,nequaquā verò in reliquis morbis,dūmodo nō adſit cruditas,ratio eſt,quia propter morbi acutiē adeò periculosū eſt pharmacū,vt niſi magna adſit purgationis facilitas ex parte humoris

purgandi,quam turgentia indicat,ab eo abſtinere ſatius eſt; quam ægrotantē in diſcrimen adducere. Eandem purgationis facilitatem neceſſariam exiſtimauit Hipp. in vtero gerentibus, nè difficultas purgationis, aut puero, aut matri, aut vtriquè pernitioſa redderetur, & ideò 4. aphoriſ. 1. legimus. Vtero gerentes ſunt medicandæ à quinto ad ſeptimum, ſi turgeat, quæ quidem turgentia ſi præfatum periculum minaretur, non illis menſibus tantum ad purgationem deueniendum eſſet, ſed in alijs etiam: quia maximo imminente malo melius eſt anceps experiri remedium, quam nullum. Purgationis tandem facilitas neceſſaria eſt; quando morbi magnitudo eam expoſcit, verum ægrotantis vires non omninò ſunt firmæ, & ideò Hipp.lib.1. de Morbis Mulierum verſ. 232. in curatione cuiuſdam morbi ex puerperij ſuppreſſione ortum habentis, purgationem abſquè turgentia præſcribere non eſt auſus. Ibi enim hæc leguntur, ſi verò ex partu non fuerit purgata, venter intumeſcit, & ſplen, & crura & febris habet: pulſus debiles ſunt, & aliquando acuti: & aliàs attolluntur, aliàs deficiunt, & hæc patitur incipiente morbo, & ſic habet, temporis autem progreſſu cauæ faciei partes rubeſcunt. Quum ſic habuerit, leues cibos exhibeto, & ſi turgeat pharmacum infrà purgans bibendum dato, &c. Quotieſcunquè igitur purgationis difficultas magnū aliquod incommodum afferre poteſt, turgentia requiritur, quæ purgationem faciliorem reddat, aliter verò nequaquam, & ideò nullibi turgentiæ mentionem in Hipp. doctrina pro purgatione inuenies, præterquam in præfatis caſibus, videlicet in valdè acutis, in vtero gerentibus, in grauioribus morbis cum virium imbecillitate, & cruditate vigente. Subiungit tandem, plurimum verò non turget, quod dictum non eſt ſimpliciter intelligendum, ità vt nos admonitos velit Hipp. rarò in morbis humores ità diſpoſitos eſſe, vt turgere dici poſſint, quaſi (quod Galenus cenſet) ſæpius in parte quapiam firmati tandiù maneant, donec toto morbi tractu cocti tandem expellantur. Id enim nec ratione perſuadetur, nec percipitur ſenſu. Quotieſcunquè enim febres mineram habent venas, quod frequentiſſimè euenit, quomodo dicere poſſumus, tunc materiam in parte firmatam? & quando apertiſſimè videmus humores ipſos varias corporis partes inuadere, quod ſymptomatum varietas atteſtatur; quæ quidem, quum humores in aliqua particula ſunt fixi, ſtabilia ſunt, & vniformia, prætereà ſi rarò humores turgent, cur Hipp. regulam nobis tradidit in purgationibus vtero gerentium, & eorum, de quibus facta eſt mentio, vt turgentiam attendamus, regulæ enim, & præcepta conſtitui debent in ijs, quæ frequenter, non quæ rarò eueniunt. Quarè dicendum eſt Hipp. ad præcedentia reſpicientem hæc protuliſſe. Dixerat enim, cruditate vigente non eſſe purgandum niſi turgeat, indè verò ſubiungit, plurimum verò non turget, hoc eſt, dum ſigna adſunt cruditatis, & ratio eſt in promptu, ſi enim vt ſuprà demonſtratum eſt, cruditatis ſigna in excrementorum tenuitate conſiſtunt; quæ tenuitas à materia in aliqua parte firmata dependet, vix fieri poteſt cum ſignis cruditatis turgentiam adeſſe, quæ in contraria humorum diſpoſitione conſiſtit: vt ſuperius explicauimus. Concludamus ergò ſententiam Hipp. in præſenti aphoriſmo eſſe, humores, & forti, & leui pharmaco, aut ſorbitione purgandos eſſe, vbi concocti fuerint, crudos verò nullo modo, nequè in principio, alioqui purgationi aptiſſimo, niſi turgeant, & ad euacuationem parati fuerint, quod rarò cum ſignis cruditatis euenire ſolet.

Mar.n.63. (margin note beside "ria eſt; quando morbi magnitudo")

Aphorſ. 23. Quæ prodeunt, non multitudine æſtimare oportet, &c.

Mar.n.3. Hæc doctrina clarior, & perfectior habetur lib. de Humoribus verſ. 70. ex quo loco huius ſententiæ expoſitio noſtra petenda eſt.

Aphor. 25. Si qualia oportet purgari purgentur confert, & facilè ferunt, &c.

Præſens ſententia pluribus in locis regiſtrata eſt. Nam & inferius ſect. 4. aphor. 3. lib. 6. Epidem. ſect. 4. verſ. 28. & 21. epiſt. verſ. 8. ijſdem ferè verbis legitur, quæ quidem eius præſtantiam atteſtantur, quamuis à recentioribus omninò negligatur.

Sectio II.

Aphor. 1. In quo morbus ſomnus laborem facit læthale, ſi verò iuuerit, non læthale.

Non ſi ſemel æger à ſomno laborē pertulerit, ac delaſſatum ſe ſentiat, ſtatim pronuntiandū eſt, læthaliter habere, ſed ſi ſemper, aut ſaltem pro maiori parte id contingat, id enim humorum

morum prauitatē, qui capiti minantur, ſignificat,è contrà verò, ex morbo interire vix poteſt, qui ſomnos per totum morbum placidos, & naturam ſubleuantes, qui humorum benignitatem, cum naturæ dominio, & partium principalium optima diſpoſitione atteſtantur. Hancq. noſtram expoſitionem præter experientiam confirmat dicendi modus,quo vtitur Hipp. Quia non inquit, ſomnus, qui laborem facit, lethalis, vt communis expoſitio inferre videtur, ſed in quo morbo ſomnus laborem facit, læthale.

Aphor. 12. Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas, &c.

Quamuis neutrum genus, quo vtitur Hipp. ea omnia comprehendere poſſit, quæ morbo iudicato adhuc perſiſtunt, vndè, & ſymptomata, & morborum cauſas ſignificare poteſt. De humoribus tamen hæc tantummodo veniunt intelligenda, qui recidiuas faciunt, quas ea indicant. Dixit autem facere conſueuerunt, vt neceſſitatem recidiuæ tolleret, nam aliquando euenit, vt abſque recidiua huiuſmodi reliquiæ à natura ſuperentur. Hic aphoriſmus ex lib. 2. epidem. ſect. 3. verſ. 78. deſumptus videtur, etiam ſi eadem ſententia pluribus in locis inueniatur.

Aphor. 14. In alui fluxionibus mutationes excrementorum iuuant, ſi non ad prauas mutentur.

Non fuit adeò ſolicitus circa ſermonis proprietatem Hipp. vt eius gratia violentas interpretationes indagare ſit neceſſe, quod aliquos in huius ſententiæ explicatione feciſſe inuenio. Qui vt iuxtà exactam nominum ſignificationem oſtendant in alui fluxionibus mutationes excrementorum ſalutares eſſe, non ſigno, ſed cauſa, ſententiam dilatare coguntur ad quamlibet alui deiectionem, ſiuè ſpontè contingat, ſiuè arte procuretur, & quia, hoc ſenſu non exactè verificatur ſententia, quia ſæpè excretorum à pharmaco mutationes malæ ſunt etiam ſi ad prauas non fiant, quod in principijs ſuperpurgationum euenit, ideò coguntur vlterius aphoriſmo addere (non ſine Auctoris iniuria) niſi mutatio excrementorum fit ſuperpurgationis initium. Satius eſt ergò ſententiam ſimpliciter exponere,ſuperſtitioſa nominum proprietate poſthabita. Admonet ergò Hipp. excretorum mutationes in fluxibus alui vtiles eſſe, dūmodo mutatio hæc in deteriora,aut colore,aut ſubſtantia,aut exeundi modo non fiat. Talis enim mutatio indicat euacuationem, ſi fuit cirtica,abſolutā eſſe noxio humore in totum excreto. Huiuſmodiq. mutatio excretorum peculiaris videtur earum euacuationum, quæ à pharmacis fiunt. Vndè lib. de Hum. verſ. 73. legimus ſic, ea quidem calida erunt, humida verò frigida, & quæ aluum mouent plerumq. contraria, in cuius loci explicatione indicauimus, hæc eſſe ſignum abſolutæ euacuationis purgari contraria. Si verò fluxus ſymptomaticus fuerit, excretorum mutatio, quæ ad malum non fit, cauſas ſymptomaticæ excretionis iam ceſſare demonſtrat. Vtroque igitur modo huiuſmodi excrementorum mutatio iuuare dicitur, quatenus cauſas morbificas remoueri nobis oſtendit.

Aphoriſ. 18. Eorum quæ aceruatim, & velociter nutriunt, veloces etiam egeſtiores ſunt.

An alimentum facilis coctionis, neceſſario citius diſſipetur, & ex conſequenti exiguum nutrimentum preſtet, vt hoc aphoriſmo inferre videtur Hipp. diſputatum eſt in expoſitione libri de Veteri Medicina verſ. 228. Hæc autem doctrina, ex libro de Alimento verſ. 100. deſumpta videtur.

Aphor. 19. Acutorum morborum non omnino, certæ ſunt prædictiones ſalutis, aut mortis.

Salutis, aut mortis prædictiones à duobus potiſſimum deſumuntur à morbi eſſentia, & à ſuperuenientibus accidentibus. Prædictiones verò quæ ex idea morbi deſumuntur, tutiores ſunt in cronicis, quam in acutis. Nam ſcimus, v. g. Tabem ex vlcere pulmonis lethalem omninò eſſe, hydropemquè confirmatum, & alios morbos ſimilis naturæ. Quartanam pariter omninò tutam eſſe. In acutis verò res non ità ſe haber, quia ſalutis, aut mortis certitudo haberi non poteſt, ſola morbi natura inſpecta, experientia enim demonſtrat nullum eſſe inter acutos morbos, adeò lethalem, quin aliquos euadere contingat, nec quorundam benignitati omninò fidendum eſt, quia mors inſpectata, haud raro ſuccedit. Prædictiones verò quæ ex ſuperuenientibus accidentibus deſumuntur tutiores ſunt in acutis quam in cronicis, huius cauſam afferebat pulcherrimam lib. Prænot. Hipp. verſ. 319. Hunc in modum, qui porrò morbi in breuiſſimo tempore iudicabuntur faciliores cognitu ſunt, maximè enim differentiæ ab initio ipſis ſunt, qui enim ſuperſtites ab ipſis euaſuri ſint, facilè ſpirantes, & doloris exor-

tes

tes ſunt, & noctu dormiunt, aliaque ſigna ſecuriſſima habent, qui verò morituri, ægrè ſpirantes fiunt, delirantes, vigilantes, aliaque ſigna peſſima habent, cum igitur non ignoraret Hipp. ex huiuſmodi ſignis ſuperuenientibus tutiores eſſe prædictiones in acutis, quam in diuturnis: ideò in præſenti aphoriſmo, non dixit Hipp. in acutis non omnino rectæ ſunt prædictiones ſalutis, aut mortis, id enim prædictioni omnino repugnat, ſed dixit acutorũ morborum, vt indicaret prænotiones quæ ſunt ipſorum morborum, & ab eorum euentu deſumuntur nullam exactam habere certitudinem, ex his igitur patet, qua diligentia in Hipp. lectione procedendum ſit, quando ſola varietas caſus vnius dictionis tantummodo ſententiam penitus contrariam reddit.

Aphor. 21. Famem vini potio ſoluit.

Fames ſiuè naturalis ſit, ſiuè à morbifica cauſa dependens à vini potu tolli, experientia ſatis conſtat, nam voracibus nihil eſt, quod famem compeſcat citius, quam vinum alijs cibis præpotatum, & eò magis id præſtat, quò generoſius fuit, & ratio eſt in promptu. Quia ſi fames ab inanitione dependet, & ventriculi, & potiſſimum partium totius corporis, cuius inanitionis ſenſum (hunc naturalem appetitum vocant) ori ventriculi inferentes appetitum naturalem excitant, quæ communiter fames appellatur: vinum quia nutriendo replet, & velociſſimè per vniuerſum corpus diffunditur, primo naturalem appetitum ſedat, indè verò ex conſequenti etiam animalem, quæ eſt ipſa fames. Quia verò ſimul etiam calefacit, ſiccatque alteri cauſæ occurrit, quæ famem inducit, ſiuè naturalis ſit, ſiuè præter naturam, hæc autem eſt frigida, & humida intemperies, famem namque deſcribens Philoſophus appetitum eſſe calidi, & ſicci, quæ diſpoſitionem huic contrariam tollere intendit, ſicuti viceuerſa aqua famem excitat, quia non nutrit, intemperiemq. frigidam inducit, quæ calidi, & ſicci appetitum mouet. Vndè Hipp. aquam voracem dixit 6. Epidem. ſect. 4. verſ. 36. Quod ſi ab immodica diſſolutione alimẽti fames immodica oriatur, quę Bulimos dicitur, eam haud minus tollere vinum poterit, quia dum huiuſmodi affectio vehementem appetentiam inducit, id inanitione mediante fit, quam ventriculi frigiditas neceſſariò concomitatur. Inanitio enim abſque frigiditate non famem, ſed ſitim potius inducit, vt experientia docet, quia inanitioni ſuccedit, ſiccitas, quæ ſitim mouet. Quarè vinum huic pariter occurrere poteſt, & replendo, & calefaciendo, necnon imbecillitatem corrigendo. Hæc quamuis notiſſima adducere neceſſarium fuit propter Interpretes, qui dum inanibus exceptionibus Hipp. dicta exponunt Auctorem tacitè redarguere non animaduertunt.

Aphor. 22. Quicunq. morbi ex repletione fiunt, euacuatio ſanat, & quicunque ex euacuatione repletio, & eorum contrarietas.

Mar.n.17. Hic aphoriſmus ex lib. de Nat.Hum. verſ. 163. deſumptus eſt, vbi ad verbum legitur
Mar.n.2. quamuis eadem ſententia adnotetur lib. de Flat. verſ. 25.

Aphor. 23. Acuti morbi quatuordecim diebus iudicatur.

Hanc ſententiam explicauimus in hiſtoria Hipp. lib. 3. epidem. ſect. 1. Aegrot. 2. quam
Mar.n.4. tamen repetitam legimus lib. de Iudicat. verſ. 49. & in Coacis verſ. 205.

Aphor. 26. Febrem in conuulſione fieri melius eſt, quam conuulſionem in febre.

Quamuis ſatius, ſit febrem in conuulſione accedere, eo quod 4. ſect. aphor. 57. legimus.
A conuulſione, aut tetano vexato febris ſuperueniens morbum ſoluit, ſententia & lib. 1. de
Mar.n.6. Morbis verſ. 129. & de Iudicationibus ad finem regiſtrata. Non tamen tollitur, quin ali-
Mar.n.12. quando conuulſio febrem ſedet, id enim affirmauit loc. cit. de Iudicationibus Hipp. quo in
loco cauſam, & modum ſolutionis indicauimus. Qua ratione verò febris ſuperueniens conuulſionem tollat, ſatis demonſtratum eſt ab Interpretibus.

Aphor. 29. Incipientibus morbis, ſi quid mouendum videtur, moue: vigentibus verò, quietem agere melius eſt.

Hoc verbo mouere non comprehẽdi omnia præſidia medica, vt exponũt nonnulli, ex præſenti aphoriſmo apparet manifeſtè, ſed eam tantummodo euacuationem, quæ fit per infernã aluum, per ea, quæ ore aſſumuntur, quandoquidem cætera omnia præſidiorum genera in morbi vigore etiam adminiſtrari poſſunt, imò ſunt nonnulla, quorum idoneum tempus eſt circà vigorem. Verum hoc idem adnotauimus 1. aphor. 22.

Aphor. 31. Ex ægritudine benè cibum capienti nihil augeſcere corpus, malum.

Hic

A Hic aphoriſmus parum differre videtur ab octauo,qui loquitur hunc in modum, ſi ex morbo cibum capiens quis non corroboratur,corpus plurimo alimento vti ſignificat. Si verò cibum non aſſumenti, hoc contingat ,noſſe oportet,quod euacuatione eget. Verum inter ſe multum differunt: quod ex eo patet, quia hic malum dicit, ibi autem euacuatione tantummodo egere, huiuſque ſenſus longè diuerſus eſt ab eo, quem verba primo aſpectu ſonant. Inquit enim,ſi quis benè, hoc eſt ſine errore iuxtà, & quantitatem,& qualitatem,& aſſumendi modum, cibum aſſumat, & corpus non augeatur,priſtinam carnis molem, cutiſque colorem recuperando,malum, quia id ſignificat interius latitare cauſam, quæ alimentum etiam ritè aſſumptum concoqui, & apponi non permittat, vndè caro deperdita non ſolum, vt par eſſet, non recuperatur, ſed deperditur continuò. Hanc cauſam ipſemet Hipp. ad imbecillitatem reduxit 2.aphor. 28. viſcerum ſcilicet, & calidi innati à quibus omnis actio dependet,
B vt iure merito, malum dixerit. At vires animales non recuperari, non omninò malum eſt ſimpliciter, quia id euenire poteſt ab humorum copia, qui naturam opprimant, & imbecillam reddant, & ideò de his loquens malum non dixit, ſed euacuatione indigere. Ex quibus colligere licet, grauius malum eſſe corpus ab alimento conuenienti non augeri, ſed extenuari potius: quam vires animales non recuperari. Huic expoſitioni ſatis conuenit ratio citati aphoriſmi: febricitantium non omninò leuiter permanere, neque minui corpus, aut etiam magis, quam pro ratione colliquari,malum eſt: illud enim morbi longitudinem,hoc verò debilitatem ſignificat.

Aphor. 32. Plerunque omnes malè habentes ab initio cibum benè capientes, & nihil proficientes, ad finem rurſus cibos faſtidiunt. At ab initio quidem valdè cibum auerſantes, poſtea verò benè cibum capientes melius liberantur.

C Galenus & hunc pariter aphoriſmum ad conualeſcentes refert;quemadmodum etiam cæteri eius temporis expoſitores fecere, ea ducti ratione, quia inquit Hipp. neque quidquam proficientes, cum certum ſit ægrotantibus non dari alimentum ad reficiendum corpus,ſed ad vires tantummodo conſeruandas. Ex altera parte verba contextus de ægrotantibus hæc eſſe intelligenda clarè oſtendunt, & hæc maximè, malè habentes, quibus ab initio, &c. in fine liberantur,quæ non facilè conualeſcentibus accommodantur. Sed & ipſemet Galenus à rei veritate compulſus, quaſi ſui ipſius immemor hanc expoſitionem amplexus eſt, quando in fine comentarij hæc protulit. Qui verò per initia tam fortiter cibum aſpernabantur, vt parum omninò ſumerent: poſtea verò in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat, quod quidem de conualeſcentibus, & morbo defunctis iam dici nequaquam poteſt. Sed & experientia demonſtrat,hunc aphoriſmum verificari in ægrotantibus, quorum aliqui à
D principio morbi vehementer appetunt, alij è contrà, à principio cibos auerſantur, & vtriq. tandem in contrariam diſpoſitionem permutantur, & ratio adeſt manifeſta, qui enim à principio appetunt,vix detineri poſſunt, quin plurimo vtantur alimento,à quo diſtracta natura morbo minus reſiſtere poteſt,vndè neceſſe eſt,cauſis morbificis ſuperantibus hominem interire, vel ſaltem morbum protrahi in longum tempus, præſertim quia ex copioſo alimento cruditates generantur, quæ non ſolum morbum fouentes diuturnum faciunt, ſed appetentiã tandem tollunt. Contrà verò,qui à principio morbi cibos faſtidiunt parum comedentes,humores inappetentiam facientes abſumunt,& hoc pacto benè appetentes fiunt. Et quia diæta tenuis à principio morbi, & per totum vigorem ſeruata morbum abbreuiat,& illius contraria producit, ideò ſubiungit Hipp. & melius euadunt, qui à principio cibum auerſantur, quam contrarij. Verum cur addidit. Et non proficientes? quia facilè cibum accipere per mor-
E bos,non ſemper malum eſt, ſed aliquando etiam bonum, & cauſa, & ſigno. Signo quidem, quia ſimpliciter loquendo,vt ait ipſe inferius. Benè ſeſe offerre ad oblata,bonum eſt in omni morbo. Vt cauſa verò, quando aſſumptum cum facilitate alimentum vires reficit. Quarè ſi facilè cibum aſſumere in morbis,tunc malum eſt, quando ab aſſumpto alimento non corroboratur, aut reficitur æger, ſed grauatur potius,meritò inquit Hipp. nec proficientes,hoc eſt eam refectionem à cibis acquirere, quam par eſſet.

Aphor. 33. In omni morbo valere mente, & benè ſeſe habere ad ea quæ offeruntur bonum: contrarium verò malum.

Præſens aphoriſmus duo ſigna comprehendit, quæ in omni morbo ſalutaria ſunt, mentis

conſtantiam, & promptitudinem circa ea,quæ offeruntur. Quarè duabus ſententijs inter ſe diuerſis conſtare videtur. Veruntamen ſi per oblata cū Galeno intelligimus cibos tantummodo, & potiones, in quorum aſſumptione facilitas, & promptitudo,naturalis facultatis robur atteſtatur, vtrunque ſignum per ſe aſſumptum infidum erit. Quoties enim ægrotantes ſumma facilitate cibos, & potus, imò etiam medicamenta inſuauia aſſumunt, qui tamen lethaliter laborant? Similiter & mente conſtare plurimos per totum morbū videmus,vſque ad extremas horas. Quarè vt hæc ſigna bona ſint, neceſſe eſt ambo ſimul concurrere, ità enim vtriuſque facultatis,naturalis inquam, & animalis robur vigere cognoſcemus, quæ morbum ſalutarem plerunque conſtituunt. Quarè ſententia clarior erit,ſi dicamus, cum mentis conſtantia, benè ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum. Si verò per oblata intelligimus etiam medicamenta,quæ offeruntur, vt vox ipſa ſonat,verba illa εὖ ἔχειν, ideſt,benè habere,alio ſenſu accipienda erunt, ità vt intelligamus ea,quæ offeruntur, non ſolum cum facilitate accipi, ſed etiam cum conferentia, id enim totum ſignificat bene ſe habere. Quod quidem reſpiciens Hippocrates lib.3. Epidem. ſect.3. inter mala ſigna, quæ in conſtitutione illa adnotauit, illud fuit maximum, quod ægri ijs, quæ offerebantur difficulter obedirent, eodemque verbo προσφέρειν, vſus eſt, quo in præſenti aphoriſmo, quid verò difficulter obedire importet indicauit per illa verba,quæ ſubiunxit. Nam purgationes plurimos amplius lædebant. Quotieſcunq.igitur præſidia circà ægrotum adminiſtrata intentum finem habent, quia æger facilè aſſumit, & ei conferunt, id benigni, & ſalutaris morbi ſignum eſt, contrarium verò malum. Verum ſi ſignum hoc ità acceptum per ſe ſolum bonum eſt, cur aliud addidit, mente conſtare? quia ſæpè euenit, vt æger omnia promptiſſimè aſſumat,etiam quæ ſunt inſuauia,idque non robore naturalis facultatis,quæ ſicuti ſuauia alimenta accipit libenter,ità inſuauia abhorret, & auerſatur, ſed animalis facultatis vitio, cuius gratia ſapores bonos à malis non diſtinguit æger, iuxtà rationem illius ſententiæ. Qui aliqua parte dolentes dolorem non ſentiunt, mens ægrotat. Pari ratione quoque euenit aliquando, vt medicamento aliquo aſſumpto, æger melius habere videatur,cum tamen id verum non ſit,eò quod propter delirīū,quod moleſtias ægrotantibus obſcurat, non adeò conqueritur, quemadmodum antè. Vt ergò hæc duo ſigna firma ſint, & ſemper bona, neceſſe eſt vtraque ſimul concurrere, vt explicatum eſt ſuprà.

Aphor. 35. In omni morbo partes circa vmbilicum, & pectus craſſitudinem habere melius eſt. At vehemens tenuitas, & eliquatio praua eſt. Periculoſa verò talis etiam ad inferi nas purgationes.

Abdominis extenuatio mala eſt ſemper,quia naturalem facultatem,quæ ibi maximè viget malè habere ſignificat,à cuius robore,quod illius indicat craſſitudo,morborum dependet ſolutio. Eadem verò extenuatio infernas prohibet purgationes. Quia indè alui fluxus timetur, qui talibus pernitioſus eſſe conſueuit. Nam eadem ratione pharmaca deorſum purgantia cauet Hipp. in tabidis lib.2. de Morb. ſect.2. verſ.320. imò per ſuperiora helleboro purgaturos admonet, ità præparatum dari, nè infernam aluum moueat. Duplici autem ratione medicamenta deorſum purgantia alui fluxum extenuatis inducunt,tum quia humores ad partes inferiores, iam debilitatas ex morbo,deducunt,quæ cum motum illum ad inferiora propter imbecillitatem inpoſterum compeſcere non poſſint, eò vſque perſeuerat, vt morboſa affectio conſtituatur,tum etiam quia medicamenta purgantia partes ad aluum ſpectantes humido ſubſtantifico priuatas impensè calefaciunt, vndè corruptio, colliquatioue ſuccorum vi caliditatis introducitur, quæ alui fluxum excitat. Hac enim ratione ventris inferioris caliditas tabidis alui fluxum mouet, vt loco citato Hipp. adnotauit, quod ſi tabidis contingit, eadem ratione ventre inferiore extenuatis euenire, rationabile eſt.

Mar.n.46.

Sectio III.

Maior pars aphoriſmorum præſentis ſectionis, ad temporum mutationes ſpectantium, ex libro de Humor. & de Aere, Aquis, & locis deſumpta eſt, quæ loca inuicem collata tantum lucis ſibi inuicem afferunt, vt interpretationis vicem gerere poſſint.

Aphor. 1. Mutationes temporum maximè pariunt morbos.

Hæc

Hæc ſententia libro de humoribus deſcribitur hunc in modum, verſ. 158. Mutationes maximè pariunt morbos, & præſertim maximæ, & in temporibus magnæ mutationes, & in alijs. Quæ quidem lectio etiamſi breuior ſit, non tamen obſcurius, & imperfectius Auctoris mentem exprimit.

Verſ. 2. Naturæ aliæ quidem ad æſtatem, aliæ verò ad hyemem, &c. Mar.n.6.

Hæc ſententia clarior deſcribitur lib. de Humor. verſ. 163. his verbis. Naturæ quantum ad tempora attinet, aliæ ad æſtatem, aliæ ad hyemem benè, aut malè diſpoſitæ ſunt. Quantum verò ad regiones, & ætates, & victus rationem, & alias morborum conſtitutiones, aliæ ad alias benè, aut malè ſeſe habent.

Aphor. 4. In temporibus, quum eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. Mar.n.5.

Hic aphoriſmus pariter ex eodem libro deſumptus eſt verſ. 127. quo in loco eiuſdem vſus, & ratio ſufficienter exprimuntur.

Aphor. 5. Auſtri auditum grauantes, caliginoſi, caput grauantes, &c. Mar.n.6.

Huius aphoriſmi proprius eſt locus liber de Humor. verſ. 148. Qui tamen in aphoriſmos ſententiam tranſtulit, hæc omiſit, quæ ibi leguntur. Vlcera glabra, maximè oris, pudendorum, & aliarum partium, non abſque vtilis doctrinæ iactura: hæc enim non minus rationabilia ſunt antè dictis.

Aphor. 6. Quum æſtas fit veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare, &c.

Et hic pariter aphoriſmus longè fructuoſior legitur proprio in loco hunc in modũ. Quum verò æſtas fiat veri ſimilis, ſudores in febribus, & febres faciles, & non peracutæ, neque linguis obaridæ fient, & quæ indè ſequuntur aureo ſtilo adnotanda.

Aphor. 8. In conſtantibus temporibus, ſi tempeſtiuè tempeſtiua reddantur morbi conſtantes, & iudicatu facillimi fiunt.

Hæc ſententia ad verbum legitur lib. 2. epidem. ſect. 1. ver. 15. eiuſdemq. breuiarium de humoribus verſ. 131. adnotatur. Mar.n.5.

Aphor. 9. In autumno morbi acutiſſimi, & omninò mortiferi: ver autem, &c.

Huius aphoriſmi doctrina longè perfectior habetur lib. cit. epidem. verſ. 14.

Aphor. 10. Autumnus tabidis malus.

Præſens aphoriſmus deſumptus eſt ex lib. 6. Epidem. ſect. 7. verſ. 73. vbi hæc habentur. Tabeſcentibus autũnus malus: malũ item ver, quũ fici folia cornicis pedibus ſimilia fuerint.

Aphor. 11. De temporibus ſiquidem hyems ſicca, & aquilonaris fuerit, &c. Mar.n.25.

Huius aphoriſmi interpretatio aliundè non eſt petenda, præterquam ex proprio fonte: ex libro ſcilicet de Aere, Aquis, &c. verſ. 160. vbi exactiſſimè deſcripta eſt.

Aphor. 12. Si verò hyems auſtralis, & pluuioſa, ac clemens fiat, ver autem, &c. Mar.n.26.

Hæc ſententia, quemadmodum, & ea, quæ in ſequenti aphoriſmo regiſtrata eſt, longè perfectior legitur libro citato de Aere, Aquis, &c. quo in loco dictorum ratio quoque adſcribitur, contextus verba non tranſcribam, ne in molem creſcat opus: cum vnuſquiſque in proprio fonte ea inſpicere poſſit. Quod ſi circa verba ipſius contextus aliqua difficultas legenti occurrat, Septalij præ cæteris comentarium adeat, quod in huius libri explicationem edidit. Eiuſdem breuitatis gratia præcedentium aphoriſmorum explicationem omiſimus, quando eam apud illius libri expoſitores inſpicere vnicuiq. licet.

Sectio IV.

Aphor. 1. Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi turgeat quarto menſe, &c.

Quid ſit turgere, & qua ratione in purgatione prægnantium turgentia requiratur, demonſtrauimus ſuperius, in explicatione 22. aphor. ſect. 1. quæ quidem ſi ijs addantur, quæ hoc in loco, ab interpretibus adducta ſunt, nihil pro exacta huius aphoriſmi interpretatione deſiderari poterit.

Aphor. 3. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & facilè ferunt, &c.

Hæc ſententia pluribus in locis repetita eſt, quod quidem illius præſtantiam indicat. Nam & 1. ſectione aphor. vltimo, & 6. Epidem. ſect. 4. verſ. 28. necnon epiſt. 21. verſ. 8. ijſdem

ferè

ferè verbis legitur, quamuis à recentioribus negligatur omninò, qui in quolibet morbo quouis humore peccant e,eadem ferè medicamenta præſcribunt.

Aphor. 4. Medicamentis purgare oportet, æſtate quidem ſuperiora.

Regionem purgationi conuenientem plurimum attendiſſe Hipp. non modo ex hoc, & ſequentibus aphoriſmis conſtat: ſed ex tota ipſius doctrina, cum raró admodum purgationis mentionem faciat, quin ſurſum nè, an deorſum purgandum ſit, exactè diſtinguat, contrà recentiores Medicos, qui abſque diſtinctione, omnem purgationem deorſum faciunt. Ratio autem diſtinctionis à pluribus deſumitur, ſed à morbo potiſſimum, vndè vulgaris extat ſententia inferius aphoriſmo 18. regiſtrata. Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione opus habent, ſurſum verſus purgatione indigere ſignificant: qui verò infrà, deorſum, & hæc indicatio tantum poteſt, vt alias omnes præcedat. Verum quotieſcunq. via purgationis ab affecta parte non indicatur, alia ſuccedunt, ex quibus huiuſmodi diſtinctio petenda eſt, v. g. anni tempus, de quo in præſenti aphoriſmo agitur, qui purgationem æſtate per ſuperiora, hyeme per inferiora faciendam præcipit. Idque non eſſe inuiolabiliter obſeruandum,nos admonet per particulam maximè, cum aliquando multa occurrant, quæ contrario modo procedere nos cogunt. Huius aphoriſmi rationem ſatis ſufficientem adduxit Galenus.

Aphor. 8. Tabeſcentes autem cauentes ſuperiores.

Mar.n°46. Nihil apertius eſt in Hipp. doctrina, quam tabe laborantes deorſum non eſſe purgandos, libro enim 2. de Morb. ſect. 2. verſ. 320. Tabis ex pulmonis affectu curationem pertractans non ſolum expreſsè infernam purgationem prohibet per illa verba, pharmacum autem nullum deorſum purgans dato, ſed veratrum album preſcribens, ità temperatum dari iubet, nè aluum infernam moueat. Imò radicem dracontij, & veratri delingendam probat, ſed non ex melle, ſic enim (inquit) minimè aluum mouebit, eandem ſententiam ſecutus eſt in curatione alterius tabis, quæ ab aphtis pulmonis ortum ducit, libro eodem ſect. 3. verſ. 20. curatur, inquit, vomitu ex lenticulæ decocto, quod ſi tempeſtiuum videatur veratrum bibat, ſi quidem potens fuerit per ſe: ſin minus dimidium potionis ad lenticulæ decoctum ammiſceto, ità vt quinta, aut ſexta potione deſinat. At ventrem infernam nè moueas medicamento, niſi febres fortes, hoc eſt putridæ (vt nos loquimur) corripuerint. Cum igitur Hipp. pro tabis curatione ſolis vomitibus ad purgationem vtatur, & infernas purgationes, adeò caueat; non eſt rationabile in præſenti aphoriſmo totum oppoſitum ſtatuere, & ideò aſſerendum eſt, hoc nomine φθινώδεας, intelligere Hipp. non tabe laborantes; ſed ad eam naturali conſtitutione diſpoſitos, in his enim ſuperiores purgationes ſunt ſuſpectæ, ob periculum, nè aliquod vas in thorace rumpatur: quod in huiuſmodi naturis anguſtum eſt, & debile. At laborantibus tabe purgationes infernæ duplici ratione incommodæ ſunt, primò quia ſputum, indè ſupprimitur: quo nocētius in huiuſmodi affectibus excogitari non poteſt. Secundò quia, vt præcedenti ſect. num. 35. adnotauimus alui fluorem inducere plerunque ſolent, qui tabidos tandem ad interitum perducit. Quarè his minus incommoda erit ſuperna purgatio, à cuius violentia etiamſi pulmo commoueatur, quia tamen huiuſmodi commotionibus aſſuetus eſt, propter tuſſim, quæ tabidos ferè omnes vehementer exagitat, ideò non admodum lædere apta eſt. Aegrotantiq. maximo adiumento eſſe poteſt, non ſolum, quia materiam antecedentem educit, ſed etiam quia coniunctæ excretionem, quæ fit per tuſſim, non mediocriter adiuuat. Nec in his vaſis ruptio præ vomitus violentia timeri poteſt, quia venæ ab extenuatione in his ſuprà modum inanitæ, non adeò rumpuntur: quemadmodum ijs, qui in tabem nondum inciderunt, ex dictis igitur patet, quam malè cum præceptore conſenſerit Galenus in com. aphor. 35. ſecundæ, dum cenſet, purgationem per ſuperiora in extenuatis ſuſpectam haud minus eſſe, quam quæ fit per inferiora.

Aphor. 13. Ad veratrum his, qui non facilè ſurſum purgantur, &c.

Mar.n.48. Huius aphoriſmi, & duorum ſequentium doctrinam citauimus, & explicauimus in enarratione illius ſententiæ: Eum qui veratrum bibit ſi citius purgare volueris lauare oportet, aut comedere, ex lib. 6. epidem. ſect. 5. verſ. 34. communem errorem expoſitorum indicantes, qui dum hæc ad quamlibet purgationem extendunt ſententiam falſam reddunt, quia hæc in euacuationibus illis tantummodo verificantur, quæ per ſuperiora fiunt, & potiſſimum ex veratro. Nam experientia docet, ad vomitum propenſos, quum mouentur ſtatim euomere, &

quibus

Quibus immodicus eſt vomitus, nihil vtilius eſſe, quam ſomnum inducere, quem tamen in-fernas non prohibere euacuationes demonſtrant illi, qui medicamenta purgantia hora ſomni aſſumunt, cuius diuerſitatis ea eſt ratio: quia vomitus animalis facultatis potiſſimum actio eſt, quæ ociatur per ſomnum, ad excretionem verò alui,naturalis præcipuè concurrit,quæ in ſomno potius corroboratur.

Aphor. 16. Veratrum periculoſum eſt ſanas carnes habentibus, conuulſionem, &c.

Hic aphoriſmus confirmat id, quod proximè adnotauimus, hoc nomine helleboro purga-re,Hipp. non quamlibet intelligere purgationem, ſed eam tantummodò, quam helleborus facit, videlicet per ſuperiora. Nam exolutionem potius faciunt infernæ purgationes, cum corpus lædunt, vt ex 36. aphoriſmo ſecundæ ſectionis conſtat, ità vt conuulſio peculiare ſit ſymptoma earum, quæ fiunt per vomitum; idque propter ventriculum,qui tunc maximè la-borat: vndè neruoſo genere ei compatiente conuulſiones fiunt.

Aphor. 17. Sine febre exiſtenti cibi faſtidium, oris ventriculi morſus, & vertigo, &c.

Non appoſita eſt hæc particula ſine febre exiſtenti, vt febricitantes omnes ab huiuſmodi purgatione excluderet, quando hæc adſunt ſymptomata. Sed vt ſignificaret febre carenti-bus ſupernam purgationem eo caſu ſemper conuenire, cum nihil concurrere poſſit, quod eam prohibeat, quod in febribus non contingit. Prædicta enim accidentia duplicem cau-ſam habere poſſunt, vel copiam humoris bilioſi, ventris ſuperiores partes petentis, vel in-flammationem aliquam, ventriculi partes occupantem, & ſicuti in primo caſu vomitus ſem-per conuenit, tum ratione materiæ, quæ ſurſum facilè mouetur, tum propter locum,in quo reſidet, ità inflammatione ventris partes tenente nihil magis lædere poteſt, quam vomitus: per quem partem affectam plurimum laborare contingit, quia verò talis inflammatio non poteſt adeſſe ſine febre, ideò vt hunc caſum excluderet dixit: non febrienti. Si quis tamen cum dictis accidentibus abſque inflammatione febricitaret, tutò per ſuperiora purgari poſ-ſet, quarè vt propoſitionem vniuerſaliter veram conſtitueret, conditionem appoſuit, niſi fe-bris adſit.

Aphor. 21. Egeſtiones alui nigræ, velut ſanguis niger ſua ſponte prodeuntes, &c.

Vſus eſt hac voce ὑποχωρήματα, vt cæteras nigri ſanguinis excretiones excluderet, cuiuſ-modi ſunt, quæ per hæmorrhoidas, ſæpè ſalubriter contingunt. Appoſuitq. notam illam. Sanguini atro ſimilia, qualis nempè vena ſecta extrahitur: talemque obſeruatum fuiſſe à Ga-leno legimus com.3. in 6.epid. in muliere quadam, illumque liquidæ pici aſſimilauit: vt ex-ciperet deiectiones humoris melancolici,qui cum naturaliter multo ſero diluatur,excretiones facit non craſſas,qualis eſt ſanguis niger; ſed tenues, & aquoſas. Has enim ſalubriter excerni teſtatur Hipp. ſect.3.Coac.Præn.verſ.394.vbi hæc habet. Tenues nigrorum egeſtiones hor-ridæ,dictis ſunt meliores. Tales maximè profunt in ætate antè vigorem,cuius ſententiæ expli-catio ad huius aphoriſmi interpretationē plurimum conducit. Quæ igitur ſanguini atro ſunt ſimiles,omnes malæ ſunt, quia neceſſe eſt cauſam habere, vel præcedentem exuſtionem, vel proprij ſeri conſumptionē,vel denique calidi innati extinctionē: quæ ſingula caſum læthalem cōſtituunt: vt loco citato fuſius à nobis explicatū eſt. His de vocis ſignificatione,& de prima aphoriſmi parte explicatis,circà ea,quæ ſubiūgit Hipp. & quò plures fuerint deteriores colo-res,tantò magis malū eſt,adnotare oportet,non comparari deiectiones nigras cum variegatis, quaſi dicat Hipp.Nigras eſſe peſſimas,ſed variegatas adhuc peiores,vt aphoriſmi verba primo aſpectu ſignificare videntur. Malitia enim æquales cenſentur libro Prænot. verſ. 153. nec eſt rationabile, grauius ſe habere eum, qui modo nigra, modò viridia, aut flaua excernat; quam qui perpetuò nigra, quia ſi hæc ab intēſiori, & fortiori cauſa procedunt; ſatius eſt eam aliquando remitti, & excrementa colorem nigro mitiorem contrahere, quam continuò in ſua vehementia perſiſtentem perpetuò nigra producere. Quarè docet tantūmodo, quæ ſint in vtroque genere peſſimæ, quaſi dicat inter ſimplices deiectiones omnium peſſimæ ſunt nigræ, inter varias autē illæ ſunt deteriores, quæ pluribus coloribus intenſioribus diuerſi-ficantur. Quam quidem ſententiam clarius expreſſam legimus 3.Coacar. Prænot. verſ.349. hunc in modum. Egeſtio alui nigra, velut ſanguis, & cum febre, & ſine febre mala eſt. Malæ item omnes variæ abundè coloratæ. Quarè ſi Aphoriſmus ex coaca corrigeretur ſententia longè clarior, & rationabilior redderetur. Subiungit verò poſt hæc: cum medica-

mento verò,meliores, & quantò plures fuerint colores non malum, quæ etiam ſi de variegatis prolata videantur, in nigris tamen etiam verificatur, in ambobus enim par ratio viget,quia cum huiuſmodi excretiones ſpontè excernuntur ab ipſis,naturam ſtimulari neceſſe eſt, quod maiorem à naturali ſtatu receſſum in ijs indicat: quam vbi in corpore quieſcentes medicamento eos educente indigent, imò his à medicamento euacuatis, illud commodi accedit, quia humor peccans è corpore educitur, quam vtilitatem reſpiciens Hipp. non dixit à medicamento minus malum, ſed melius. Quod verò ſequitur. Et quantò plures fuerint colores,non malum, difficultatem facit, quia à medicamento varia educi, ſemper malum eſſe videtur, id enim, aut ſuperpurgationis eſt effectus, aut plures humores noxios in corpore abundare ſignificat. Rectè tamen hoc dictum eſt; his enim ſignificare vult Hippocrates varietatem in excretionibus à medicamento eductis, non eſſe malam, quemadmodum ea, quæ ſpontè procedit, propter eandem rationem, quam de nigris, & ſinceris nuper adduximus. Et quamuis varios ſuccos in corpore peccare non ſit bonum; minus malum tamen eſt, plures, & inter ſe diuerſos peccare, quam vnum tantum,& illum peſſimum, quotieſcunq. enim quod in corpore eſt præter naturam,vnius eſt naturæ, & facultatis; facilius cæteros humores ad propriam naturam trahens corrumpet, quam vbi plures, & inter ſe contrarij dominantur, nam contrarietas, quæ inter hos verſatur, dum vnum alteri reſiſtit, eſt cauſa, vt cæterorum humorum corruptio difficilius contingat. Quod ſi rem hanc ex cauſis humores ipſos producentibus perpendamus, ſiuè hæ ſint errores in cibis, & potibus: ſiuè in anni temporum permutationibus (hæ enim potiſſimæ cauſæ ab Hippocrate cenſentur, cur humores præter naturam in corpore generentur) ſicuti magis lædit mala victus ratio, quando vniformis prauitatis eſt, quam vbi in edulijs malis fit mutatio, & in anni temporibus grauior eſt exceſſus, qui diutius perſeuerat, quam vbi inter contrarios fit permutatio, ità peius erit in corpore,vnum tantummodo humorem prauum generari, quam plures, varioſque, & inter ſe diuerſos. Concludamus ergò. Atram bilem ſpontè excerni per aluum, peſſimum ſignum eſſe, minus malum, ſi à medicamento. Similiter deiectiones variegatas, ſpontè ferri,malum eſſe,& eò peius,quò plures erunt colores, minimè malum ſi à medicamento id fiat, & quò plures erunt colores, eò meliores, idquè & in febribus, & ſine febribus perpetuò verum eſſe, adnotauit.

Aphor. 23. Quibuſcunq. ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex vulneribus,&c.

Infœlix prognoſis, quæ certam mortem, tam proximè antecedit, ſed adeò firma, vt prædicentem nunquam decipiat. Huius verò rationem elicies ex ijs, quæ in expoſitione libri Coac. Præn. ſect.3. verſ.394. à nobis adducta ſunt.

Aphor. 24. Dyſenteria ſi ab atra bile incæperit,læthalis.

Si in dyſenteria vlcera fierent erumpente ab inteſtinorum tunicis humore: non autem eodem in tranſitu abradente, certè dyſenteria ab atra bile à cancro vlcerato non differret, vt Galenus ſenſit, quem cæteri omnes ſecuti ſunt. Verum res non ità ſe habet, & ideò non eſt neceſſe, vlcus ab atra bile eo modo inductum, cancroſum fieri, videlicet, circum circà durum, & ſaniem fœtidam producentem, alijſque ſignatum notis, quæ cancro vlcerato conueniunt. Quarè non ratione vlceris caſus hic læthalis eſt, ſed ratione cauſæ,à qua excitatur. Nam ſi atræbilis excretio à principio cuiuſcunque morbi, omninò mortifera eſt, eò quòd tunc per coctionem mitificata eſſe non poteſt. Quantò magis læthale erit,atram bilem excerni, quæ non ſolum non ſit mitigata pepaſmo, ſed tantam habeat acrimoniam, vt inteſtina in tranſitu vlcerare poſſit? Quapropter hic caſus duplo læthalior eſt præcedenti, & quia atrabilis à principio excernitur: quod inſinuatur per verbum incæperit,& quia extremè acris eſt, non quia in dyſenteria atra bilis excernitur. Nam ſi ea in corpore dominante dyſenteria corripiat, in cuius progreſſu atrabilis, vnà cum mucis ſanguinolentis excernatur, non ſolum huiuſmodi dyſenteria non erit læthalis neceſſariò, ſed etiam quandoque ſalutifera. Vndè ſeptima Aphoriſm. 5. legimus. A furore dyſenteria, vel hydrops, vel ecſtaſis bonum.

Aphor. 27. Quibus in febribus ſanguinis multitudo eruperit vndèquaq.&c.

Præſens aphoriſmus ſub vniuerſaliori ſententia continetur,quæ lib.1.Prorret.verſ.221.regiſtrata eſt hunc in modū. Quibus ſanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus

malè

malè afficitur, niſi vrina concocta fuerit, ex quibus docemur cauſam, propter quam aluus humectatur illis in mala ventris affectione conſiſtere, vndè nec ventriculi concoctio perfecta, nec exacta alimenti diſtributio perficitur, quæ cum ab hepatis facultate potiſſimũ depẽdeat, eo per hæmorrhagiam debilitato, diminuta fit diſtributio: vndè alui excrementa humidiora redduntur, per largas verò ſanguinis fluxiones hepar debilitari, omnibus eſt notum. Hanc verò hepatis, & ventriculi affectionem indicabit vrina tenuis, & aquoſa, quæ ſi concocta appateat, fortaſſe aluos humectari, non erit neceſſe. Naturale enim robur viſcerum naturali facultati inſeruientium tale eſſe poteſt, vt ex longa, etiam ſanguinis fluxione nihil incommodi eis euenire permittat. Quarè præſentem aphoriſmũ fortaſsè veriorem cõſtituiſſet illius auctor ſi ex Prorretic. hunc in modũ eum conflaſſet. Quibus in febribus ſanguinis multitudo erupe-rit vndequaq. his in refectionibus alui plerunq. humectantur, & vrina tenuis apparet.

Aphor. 28. Quibus bilioſæ ſunt egeſtiones, ſurditate ſiente ceſſant, & quibus ſurditas, &c.

Bilis admodũ exigua in cerebro naturaliter generatur, quia frigidiſſimũ eſt membrũ, & quę ibi generatur, per aures naturæ inſtituto expurgatur, cuius rei illud certiſſimũ argumentũ eſt: quia aurium ſordes perpetuò in ſanis amareſcunt, cum igitur aures ſint bilioſi excrementi receptaculum, rationi conſonũ eſt eas à bile potius, quam à pituita obſurdeſcere, quo ſtãte non eſt mirũ ſi bilioſę deiectiones ſurditatẽ tollãt, materia morbifica deorsũ fluente, è contrà verò ſurditas ſuperueniens diarrhęam biliosam ſedet, non quidem eò quod bilis, quæ per aluũ fertur, tota ad meatus auditorios feratur, ſed quia ſurditas eſt ſignum, bilem ad ſupernas partes ferri, vndè reuulſione quadam ab infernis ad ſuperna facta, bilioſæ deiectiones ceſſant. Hæc eadem ſententia 3. Coac. Prænot. legitur verſ. 378.

Aphor. 29. Quibus in febribus ſexta die rigores ſiunt, &c.

Cum inferius aphor. 58. dicat ſimpliciter Hipp. Cauſone occupato rigore accedente ſolutio, nec excludat rigorem ſextæ diei, dicendum eſt, cauſonem inter febres ſimpliciter dictas ab Hipp. non connumerari, quo ſtante præſens aphoriſmus ad cauſonem non extenditur, aut difficultatem iudicij, quem rigor ſextæ diei pręmonſtrat, non excludit febris ſolutionem, ità vt fieri poſſit, vt febris ardens à rigore ſextæ diei tollatur, vt citatus aphoriſmus decernit, recidiua tamen vigore ſextæ diei contingat, quæ hac voce δύσκριτα, comprehenditur, prout in citati aphoriſmi explicatione demonſtrabitur. Reliqua ad aphoriſmũ ſpectantia partim per ſe nota ſunt, partim ab interpretibus explicantur. Vidè expoſitionẽ noſtrã lib. Coac. Præn. v. 19.

Aphor. 30. Quibus exacerbationes ſiunt, quacumq. hora febris dimiſerit, ſi poſtridie, &c.

In febribus quotidiè obſeruatur, & maximè in tertianis: acceſſiones eadem penitus hora accedere, quæ tamen facilè iudicantur, & ſi aliqua earum paulò ſit longior ſolito, non tamen difficilè iudicium habere affirmari poteſt, & certè ſi febres tali ordine procedunt, difficilè iudicium habere non poſſunt, quod inconſtantium morborum proprium eſſe videtur, plurimum enim inter ſe conueniunt ἀκατάστατος καὶ δύσκριτος, hoc eſt inſtabilis, & difficilis iudicij, quemadmodum eorum contraria εὐσταθέες, καὶ εὐκρινέες, eique ſimul copulauit Hipp. aphor. 8. ſect. 3. In conſtantibus temporibus (inquit) ſi tempeſtiuè tempeſtiua reddantur, morbi conſtantes, & iudicatu faciles fiunt, in inconſtantibus autem inconſtantes, & qui difficile iudiciũ habent. Quarè Hipp. ſententia temerè ad omnes febres transfertur, quæ acceſſiones habent: cum de ijs tantummodo intelligat, quæ quotidiè inuadunt, quod verba contextus palàm faciunt, inquit enim, ſi die ſequenti corripiat, quod febrium quotidianarum eſt proprium (quotidianas appello ad morem Hipp. eas omnes, quæ quotidiè inuadunt) de his enim aphoriſmus verificatur. Febres enim hac, vel illa hora exacerbationes facere, à natura humoris contingit, quæ in febre prædominium habet, nam cum quilibet humor habeat peculiare diei tempus, quo mouetur, qui maius prædominium in materia febrili habuerit, id horam præſtabit in qua exacerbatio contingat. Quum ergò febris quotidiè inuadit, & eadem hora, quatenus ſingulo die accedit, humoris bilioſi copiam indicat: ſi Hipp. credimus, qui libro de Nat. hum. verſ. 280. teſtatur, quotidianã febrem à copioſiori bile dependere, quam tertianam, quatenus verò eadem hora repetit, indicat materiam, quæ priorem acceſſionem facit, à materia ſequentis, nec loco differre, nec natura, quod cauſæ firmitudinem, & robur ſignificat, ſtante igitur materiæ morbificæ copia, eaque forti, impoſſibile eſt, vt à natura citò ſuperari poſſit, vndè neceſſe eſt, morbum, aut malè iudicari, aut longo tempore, & per multas recidiuas, quæ difficultatem

iudicij conſtituunt, quod quidem non euenit,quando febris diuerſis horis exacerbatur,quod ob materiæ diuerſitatem,diuerſoſq. febris focos contingit,quæ cauſæ debilitatem conſtituũt, & quæ naturæ facilè cedit. Quæ verò longiori periodo accedunt, quia bilis copia non adeò viget, paroxiſmorum conſtantia non erit difficilis: quia à naturæ robore,& materiæ obedientia euenire id poteſt.

Aphor. 41. *Quibuſcunq. ex morbis conualeſcentibus quid doluerit, iſthic abſceſſus fiunt.*

Iudicato morbo,particulæ coctionibus deſtinatæ,ſæpè adeò infirmæ remanent, innatuſque calor adeò debilis, vt niſi conualeſcentes, quos immodica appetentia plerumq.tenet,magna cuſtodia regantur, varias congerunt cruditates, quæ temporis progreſſu, recidiuæ materiam præſtant,quæ tamen,ſi interim ad partes ignobiliores detrudatur,in illis abſceſſus faciunt,qui hominẽ à recidiua præcauent. Differuntq. huiuſmodi abſceſſus ab illis,qui in morbis antè iudicationem contingunt,materiæ efficientis ratione, quæ in his eadem eſt, quæ morbũ effecit illorum verò, de quibus hic mentio fit, ſunt cruditates in ipſa refectione congeſtæ, idque ex ipſomet Hipp. colligitur,qui inferius aphor.45. de ijſdẽ abſceſſibus loquens: Quibus tubercula (inquit) ad articulos,vel dolores poſt longas febres fiunt;hi pluribus cibis vtuntur,Hipp. ergò vt hos abſceſſus ab illis diſtingueret dixit: quibus ex morbis conualeſcentibus. In hoc igitur aphoriſmo docemur, non ſolum futuros abſceſſus prædicere in conualeſcentibus, ſed etiam in qua corporis parte futuri ſint. Si enim ſoluto iam morbo, pars aliqua dolere, aut laſſitudinis ſenſum habere contingat,in ea abſceſſum futurum prædicemus.

Aphor. 42. *Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus perfrigeretur, &c.*

Mutatio frequens frigoris,& caloris in toto corpore,humorum redundantiã ſignificat, qui modò à centro ad circumferentiã, modò à circumferentia ad centrũ,inordinato motu mouentur, quarum motionũ viciſſitudo,naturæ, & morbificæ cauſæ conatus cõſequitur,quorũ nullo in totum ſuum aduerſariũ ſuperante, viribus æqualibus inuicẽ pugnare ſignificatur, quo ſtãte pugnam diù perdurare neceſſe eſt,vndè meritò,morbi longitudo expectatur,& eò magis,quia humores dum hùc, & illùc mouentur, coctionem acquirere non poſſunt, per quam morbus iudicetur, quando, quæ concoquuntur quietem habere neceſſe eſt. Quia verò quælibet mutatio in toto corpore contingens humorum copiam indicat,ideò primum ſententiam protulit vniuerſalem, & vbi in toto corpore mutationes,deindè ad particulares deſcendens mutationes ſubiungit, & ſi corpus refrigeretur, aut rurſus calefiat, aut calor alius ex alio fiat,&c. hæc enim abſque humorum diuerſitate, & multitudine euenire non poſſunt, quandoquidem talis humor in corpore abundat,qualis color in cute effloreſcit, vt à principio lib.de Hum. Hæc ſententia deſumpta eſt, ex libro de Iud.verſ.83.

Aphoriſ. 43. *Febres quæcunq. non intermittentes per tertium fortiores fiunt magis, &c.*

Febres, de quibus hoc aphoriſmo tractatur, ſunt illæ, quas Hipp. alibi tertianarum naturam referentes appellauit: quæ continuæ ſunt, & tertio quoquè die grauiores fiunt. Hæque periculo non vacant, quia de genere continuarum ſunt, quatenus verò tertio die ingraueſcũt periculoſiores ſunt illis, quæ ſingulò die, ſine intermiſſione pariter inuadunt, & ratio eſt: quia quò totius paroxiſmi pars deterior,quam vigorem dicimus, diutius perdurauerit,eò magis naturam affligi neceſſe eſt, cum igitur hæc febris per longiora interualla exacerbetur, quam quotidiana continua, & omnia tempora longiora habeat, vigorem etiam longiorem habere neceſſe eſt,& ex conſequenti etiam periculoſiorem eſſe, & hac ratione (ni fallor) adhuc periculoſior eſt quartana,ſi continua ſit: vt experientia demonſtrat,quamuis hæc eadem ad intermiſſionem deueniens,omnium ſecuriſſima ſit. Sed duò pro vera huius ſententiæ explicatione veniunt adnotanda, & primò, non aſſerere Hipp. febres omnes intermittentes carere periculo, quia id falſum eſſe,in dies obſeruatur, quoties enim febres à principio ſunt intermittentes, quæ temporis progreſſu continuæ factæ ægrotantes interimunt? quod etiam Hipp. adnotauit lib.7. epidem. ſect. 1. verſ.270. dum inquit: Aeſtate cholericæ affectiones, & febres intermittentes fiunt, & quibus horrores accedunt, hæ quandoquè malignæ fiunt,& ad morbos acutos perueniunt. Si quis verò exponat,quamdiù febres intermittunt periculo carere, is prædicendi ridiculum, & Hipp. indignum modum proponet, ſimilem ei, quem à noſtris frequenter audio, ægrotantem ſcilicet non moriturum,niſi aliquid aliud mali accedat, certum eſt enim,ſi mori debet,aliquid mali vlterius ſuperuenire ei oportere. Quarè hoc modo intel-

do intelligendus eſt in hac ſententia Hipp. Si febris, quæ continua fuit, & tertio quoque die exacerbari ſolita ad intermiſſionem deuenerit, nullum amplius periculum afferre poteſt. Secundò adnotare oportet, Hipp. non aſſerere, febre quoquo modo deſinente omne periculum abeſſe, nam ſæpè ægrotantes in huiuſmodi febribus ad infebricitationem deueniunt: qui febre redeunte tandem moriuntur: quod quamplurimis ægrotantibus epidemiorum accidiſſe legimus (vt proprias obſeruationes taceamus) ex quorum numero fuit Hermocrates 3. epid. com. 1. verſ. 14. qui bis ſine febre factus tandem interijt. Sed intelligere, febrem intermittere eo modo, quo febres periodicæ intermittere ſolent, quod vt ſignificaret, vſus eſt voce διαλεῖψις, quæ propriè prædictam intermiſſionem ſignificat: ad differentiã vocis ἀπύρετος, quæ ſimpliciter febris carentiam denotat. Quarè ſenſus eſt febres continuas tertio quoque die ingraueſcentes periculoſas eſſe, quæ quidem, quoquo modo intermiſerint, hoc eſt, quocunq. typo, ſiuè quotidiano, ſiuè tertiano, aut quartano, ſiuè etiam erratico ad eam intermiſſionem deuenerint, qua febres periodicæ intermittentes fiunt, periculum abeſſe ſignificatur, & ratio eſt, quia huiuſmodi tranſmutatio indicat mineram febris tranſlatam eſſe à venis, ad extrà venas, quarè ſi natura talem motum potuit perficere, dum à febre cõtinua affligebatur, multò facilius prohibere poterit, nè rurſus intrà venas firmetur, & periculoſum morbum denuò conſtituat, dum in febris interuallo recreari poteſt. Et ſi Parius lib. 3. epid. ſect. 3. verſ. 128. ex febre continua in intermittentem erraticam conuerſa, tandem mortuus eſt, id non naturæ morbi tribuendum eſt, ſed erroribus in victu: quod, vt nos admoneret diligentiſſimus Hipp. in fine narrationis ſubiungit. Edulijs quoque multis, & vitioſis vtebatur.

Aphor. 45. Quibus tubercula ad articulos, & dolores poſt febres fiunt, &c.

Iudicato morbo, finitaq. febre, non amplius expectari abſceſſus ratione morbi debent: ità vt ſi alicui contingant, id erroribus in victu tribuendum ſit, meritò igitur Hipp. ait: Quibus tubercula fiunt poſt febres, ij cibarijs plurimis vtuntur, ex his enim cruditates in corpore generantur, quæ recidiuam facere poſſent, niſi à ſuperueniente abſceſſu anteuerteretur. Verùm quia quotieſcunq. tubercula fiunt ad articulos non ſemper id erroribus in victu imputandum eſt, ideò Hipp. particulam appoſuit, poſt febres longas, nam per has magis, quam per acutas partes naturali facultati inſeruientes debilitantur, vndè facilius cruditates ex erroribus generantur, quæ abſceſſibus materiam ſubminiſtrant, non eſt igitur compungenda particula, ex febribus longis, quam nonnulli ſuperfluam exiſtimarunt.

Aphor. 47. Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, &c.

Hunc aphoriſmũ citauimus 1. Coac. Pręn. v. 377. ex quo loco vera interpretatio petẽda eſt.

Aphor. 48. In febribus non intermittentibus ſi partes externæ, &c.

Et hunc pariter explicauimus lib. 2. de Affect. verſ. 104.

Aphor. 59. In febre non intermittente. Si labrum, aut ſupercilium, aut, &c.

Huius aphoriſmi expoſitores Galenum ſecuti, dictarum particularum peruerſiones ad conuulſionem referunt, quæ ad reſolutionem potius pertinere, mihi videntur, tum quia conuulſio in motu conſiſtit, vt ſuo loco demonſtrauimus, in his verò immobilitas viget, tum quia conuulſionis cauſa in tam anguſto coarctari non ſolet, vt vna pars tantum, eaque admodum exigua conuulſione tentetur. A reſolutione igitur dependent, quæ quidem duplici ratione euenire ſolet, vel ſpirituum animalium influxu intercepto: quibus mediantibus partes omnes in naturali diſpoſitione conſeruantur, vel ijſdem deficientibus, quæ quidem cauſæ per alia ſigna diſtinguntur, quia ſi ſigna concurrant exolutæ facultatis, ità vt æger non videat, aut non audiat, quæ emorientis naturæ certa ſunt indicia ex defectu ſpirituum id euenire certi erimus, vndè mortem in foribus digito indicabimus tutò.

Aphor. 50. Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium fit, læthale.

Delirium cum ſpirandi difficultate, & febre continua non fit, niſi, aut ſepto tranſuerſo inflammato, aut aliqua alia parte, quæ conſenſum cum partibus illis habet, quæ difficultatem ſpirandi inducere ſolent, huius naturæ ſunt hepar, pulmo, & quæ ſunt, in thorace partes, necnon, & ventriculi pars ſuperior. Verum quia non quælibet dictarum partium inflammatio, delirium facit, ſed ea tantummodo, quæ magna eſt, & vehemens: ideò hæc duo ſymptomata læthalia ſunt, quia magnam inflammationem neceſſariò ſupponunt. Nam impoſſibile videtur, ægrum à magna viſcerum inflammatione liberari poſſe.

Aphor. 54. Quibus ſiccæ tuſſes parum irritantes in febribus ardentibus, &c.

Præſentis aphoriſmi mentio facta eſt in expoſitione eiuſdem ſententiæ, melius tamen expreſſæ lib.6. Epidem. ſect.2. verſ.40.

Aphor. 58. A febre ardente occupato rigore accedente ſolutio fit.

Per rigorem febres continuæ ferè omnes ſolui poſſunt,quia à bile copioſiſſima proueniũt, vt ſæpius ex præceptore adnotauimus, & rigor à bile commota excitatur. Omnes tamen non æqualiter per rigorem iudicantur, ſed illę frequentius,in quibus bilis meracior eſt,& cæteris humoribus permixta minus. Cauſon igitur, quia à copioſiſſima, & meraciſſima bile prouenit,facillimè per rigorem iudicatur, & quia bilis in toto venoſo genere peccat, ideò in hac febre, ſemper ſolutio à rigore contingit: quod id cæteris febribus non euenit, in quibus niſi in die legitima, & cum ſignis concoctionis ſuperueniat,criticus eſſe non poteſt, & de his intelligebat Hipp. ſuperius aphor.29. dum dixit. Quibus rigores ſexta die contingunt difficile iudicium habent, & aph.46.ſi rigor ſuperueniat febre non deficiente læthale. Ratioque huius diuerſitatis eſt; quia in cauſone,in quo bilis in toto corpore abundat non fit rigor, qui bilis motum ad ſuperficiem non conſequatur, vndè neceſſario febris ſolutio contingit, in cæteris verò febribus duplici modo rigor non iudicatorius cõſequi poteſt, primo quia cũ materia à bile diuerſa in maiori copia peccet, poteſt portio quædam tenuior humoris moueri ad cutim, & ità rigorem facere, & quæ in foco remanet accenſa febrem fouere, & ſic febris ſolutionem non conſequi.Altero modo poteſt humor in aliqua parte exiſtens ad interiora conuerti, & dum alicui parti internæ inſinuatur rigorem excitare, qualis in principio inflammationis internæ excitari ſolet; à quo tantum abeſt, vt febris ſoluatur, vt longè maior, & acutior euadat, quod quidem in cauſone euenire non poſſet, quia dato etiam, quod materia febris à venoſo genere ad internam aliquam partem decumberet (quod apud me maximè ambiguum eſt) non tamen rigor excitaretur, quia cum eadem materia in toto corpore ferueat non poteſt in aliqua parte inæqualitatem illam caloris, & frigoris introducere, in qua eſſentia rigoris conſiſtit. Quoniam igitur in cauſone rigor,neceſſariò humoris motum ad ſuperficiem corporis præſupponit,ideò per rigorem in cauſone quocunq.die fiat,febris ſolutio cõſequitur, nequaquam verò in alijs febribus ob rationem aſſignatam, vndè niſi ſigna præcedant coctionis, & in die legitima rigor ſuperueniat, quæ naturæ dominium ſuper materiam morbificam oſtendunt,febris iudicatio nullo modo ſperari poteſt. Sed tanquam ſymptoma maioris mali accipiendus eſt. Ex his igitur colligimus præſentem ſententiam verificari tantummodo in febribus ardentibus,quæ à bilè in toto corpore ferueſcente ortũ ducunt,& quæ propriè cauſones dicũtur, non autem in illis, quæ ab interna inflammatione dependent, & quæ febres cauſodes potius, quam cauſones dicuntur.

Aphor. 59. Tertiana exquiſita in ſeptem circuitibus ad ſummum iudicatur.

Huius aphoriſmi explicationem inuenies, libro 6.epidem. ſect.3. verſ.36. quo in loco eadem ſententia regiſtrata eſt.

Aphor. 62. Quibus in febribus morbus regius fit antè ſeptimum diem malum.

Præſentis aphoriſmi veram lectionem,& expoſitionem indicauimus in enarratione tex.81 lib. Acut. com.4. verſ.279. *Mar.n.54.*

Aphor. 63. Quibus in febribus quotidiè rigores fiunt quotidiè febres ſoluuntur.

Si iuxtà verborum propriam ſignificationem accipiatur præſens aphoriſmus vniuerſaliter verus eſt, tot exceptionibus poſt habitis, ad quas confugere coacti ſunt expoſitores, inquit enim. Quibus quotidiè rigores fiunt, vt excludat alios typos per tertium, aut quartũ diem procedentes, rigoreſque intellexit propriè dictos,ad differentiam horroris,& refrigerationis, quæ febres præcedunt periodicas. Nam etiam triteophiæ febres, hoc eſt,tertianarum naturam referentes, quas recentiores tertianas continuas vocant, & hæmitritei, qui ex tertiana intermittente conſtant, & quotidiana continua, cum rigore inuadunt, & tamen ad intermiſſionem non deueniunt, quæ ideò ſub hac ſententia non comprehenduntur,quia non quotidiè rigores habent, ſed tertio quoque die. Excluduntur pariter ex hoc aphoriſmo febres quotidianæ continuæ,& duplices tertianæ continuæ recentiorum,illæ quidem, quia etiamſi quotidiè habent exacerbationes, cum horrore tamen, non cum rigore inuadunt. Hæ verò, ſi cum annotationibus accedunt, modò cum horrore, modò cum rigore alternatim inuadunt,

pro

A pro ratione humoris in acceſſione prædominantis: quo quidem periodo procedunt hæmitritei, qui ex quotidiana intermittente, & tertiana continua conſtant, nam aut cum quotidiano horrore inuadunt, aut cum alternatis rigoribus, & horroribus. Quarè præſens ſententia verificatur tantummodo in febribus intermittentibus, quæ ſingulo die cũ rigore inuadunt, hasq. duas tertianas recentiores dicunt, cuius quidem ſententiæ hanc eſſe rationẽ exiſtimo. Quando quotidiè fit rigor in febribus, ſignum eſt acceſſionem, tàm paris, quàm imparis diei ab eadem materia, bilioſa ſcilicet, & vniformiter mota dependere, ſi enim diuerſa eſſet, ambo cum rigore non accederent, & quia eodẽ modo mouetur in ſingula acceſſione, non poteſt alteram acceſſionem intermittentem parere, & alteram continuam, nam rigor eodem modo in vtraque acceſſione accedens, in vtraquè materiam à venis per ſentientes partes ferri indicat, ex quo febrem ad intermiſſionem deuenire, neceſſe eſt, continuitatis cauſa ſuppoſita, quæ ab omnibus recepta eſt, nec dici poteſt vtranque febrem ab eodem humore bilioſo in venis eodem
B modo agitato, cuius agitationis principium rigorem faciat, originẽ habere, quia etiam ſi concedatur per eum motum rigorem excitari, qui febris continuæ principium exiſtat, nihilominus duas febres continuas ex bile excitari, eſt impoſſibile; quia fieri non poteſt, vt materia eiuſdem naturæ in venis duplicem focum faciat, quin ſimul miſceatur; quo caſu vnica tantum acceſſio de tertio in tertium accedens; fit, non duæ ſingulo die inuadentes. Vndè firmum remanet Hipp. decretum. Quibus in febribus quotidiè rigores fuerint, quotidiè febres ſoluuntur.

Aphor. 65. In febribus circà ventrem æſtus fortis, & cordis morſus, malum.

Bilẽ ad os ventriculi confluere, vndè cardiogmos fiat, nullo affectu ventriculum infeſtante, non eſt admodum malum, taleq. ſymptoma in tertianis ſalutaribus quotidiè obſeruatur, cum hæc facili negotio expelli poſſit. At ſi eadem bilis in ipſius ventriculi tunicis inhærens putreſcat, aut affectũ inflammatorium conſtituat, indèq. cardiogmos excitetur, materia acri à loco
C affectionis ad os ventriculi confluente, vtroquè caſu id malum eſt. Hæc igitur diſtinguuntur, tùm ex febre, tùm ex vehementi calore circà ventrem percepto. Nam bilis quando ad ventriculum confluit nullo affectu laborantem, magnum æſtum inducere non poteſt; quia etiam ſi ſummè acris ſit, actualis tamen eius caliditas non eſt tanta, vt æſtum magnum in ventre inducat, potiſſimum quando febrili calore incaleſcit. Nam Hipp. ſanguinẽ bile calidiorẽ facit, cuius gratia rigorem à bile per ſanguinẽ commota generari lib. 1. de Morb. ſect. 2. v. 170. exiſtimauit, quia igitur dum in febribus calor totum corpus occupat, ventriculus etiam maximè calet: ideò bilis calorem actualem non perſentit æger, niſi ventriculus ipſe, aut vicinæ partes impenſius incaleſcant, quod abſquè affectu inflammatorio euenire non poteſt. Meritò igitur addita eſt particula, in febribus. Mar. n. 22.

Aphor. 68. In febribus ſpiritus offendens malum, conuulſionem enim, &c.

D Spiritum offendentem vocat Hipp. eum, qui in inſpiratione intercipitur, eò quod pectus dum dilatatur, in medio motu quieſcit, vt nouum inſultum efficere natura cogatur, reſpirationis genus pueris lugentibus admodum familiare, quippèqui inſtrumenta reſpirationi deſeruientia, ſicuti, & alia omnia ad animalem facultatem pertinentia imbecillima habent, & quia pectoris dilatatio à muſculis huic operationi deſtinatis potiſſimum dependet, qui dum ſeſe habent ſecundum naturam, pectus æqualiter quantum opus eſt, voluntatis, & naturæ imperio attollunt, ideò ſi motus iſte interrumpatur inuito, huius cauſa referenda eſt in principium quoddam conuulſionis, ſiuè motus conuulſorij, vndè paulò poſt perfecta conuulſio ſubſequitur. Hoc quippè ſymptoma affine eſt ſingultui, ità vt pectoris ſingultus hic dici poſſit, quemadmodum illi ventriculi.

Aphor. 69. Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſinè febribus, vbi copia ex his, &c.

Cum à principio vrinæ tenues ſunt, vbi natura morbi coctionem aggreditur, paulatim craſſeſcere incipiunt, quia ſicuti tenuitas cruditatis, ità craſſities coctionis eſt argumentum. Veruntamen etiam ſi vrinarum tenuitas ſemper cruditatem atteſtetur, non tamen quælibet craſſities coctionem denotat, quia aliquando vrina craſſa peior eſt tenui, & à coctione remotior, quamuis hæc cruda ab Hipp. non dicatur, ſed ea tantummodo, quæ tenuis eſt: vt in expoſitione Aphor. 22. primæ ſectionis à nobis demonſtratum eſt. Huius naturæ eſt ea, de qua in præſenti aphoriſmo fit mentio, craſſamq. & grumoſam vocat Hipp. hæc enim humorum perturbationem cum ingenti feruore denotat, quem grumeſcentia atteſtatur. Per grumoſam

enim

enim vrinam intelligo eam, in qua corpuſcula quædam craſſiora continentur, furfuraceis A
maiora, à pelliculoſis differentia, & planitie, ſiuè tenuitate, & denſitate, quæ longè minor eſt
in grumoſa, quam in pelliculoſa, quæ quidem corpuſcula, ſunt portiones materiæ morbificæ
per caloris vehementiam incraſſatæ, & in vnum coactæ. Additum eſt verò, & paucæ, vt omnem ſalutaris excretionis ſpem tolleret, cum nihil paucum criticum eſſe poſſit. Quapropter
huiuſmodi vrina craſſa, ab ea, quæ per coctionem talis facta eſt penès tria diſtinguitur, primò, quia à morbi principio apparet, nec tenuis præceſſit, ſecundò, quia ſedimentum habet
inæquale, & grumoſum, concocta verò, æquale, & læue. Diſtinguitur tandem, quia vrina
concocta, aut copioſa mingitur, aut ſaltem in quantitate mediocri, hæc verò pauca ſupponitur. Si ergò vrinæ hæ ſunt malæ, quia craſſæ ſunt, & paucæ, vt ad bonas accedãt, tenuiores,
& copioſiores fieri neceſſe eſt, nam feruorem internum, & humorum perturbationem remitti indicabunt, ſolo earum vitio ad ſimplicem cruditatem redacto. Dummodò copioſæ pro- B
deant; ſæpè enim vrinæ craſſæ in tenues mutantur, morbo in peius tendente, dum ſcilicet
humores in venis conturbati, in aliquod viſcus impinguntur; tunc enim vrinæ attenuantur,
quia nihil materiæ morbificæ cum ijs excernitur, quod craſſitudinem faciat, idq. ex eo potiſſimum cognoſcitur, quia & tenues ſimul, & paucæ minguntur, nam ſi copioſæ ſint, tenuitas à copia contingere poteſt, quatenus humores cum vrina excreti, qui mediocrem craſſitudinem præſtitiſſent ei, quæ in moderata quantitate mingeretur, copioſam craſſefacere nõ
poſſunt. Hac enim ratione copia, tantum malitiei detrahit crudæ, quantum bonitatis aufert
tenuitas, copioſæ, & hoc pacto tenuis copioſa, media quodammodo eſt inter exactè crudam,
quæ aut acriſias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuam indicare legimus 1. Epidem.ſect.2.verſ.92. & optimam, quæ celeritatem iudicationis, & ſecuritatem
ſignificat. Quæ quidem attendens Hipp.in Aphoriſmo inquit, huiuſmodi vrinarum muta- C
tionem, non morbi ſolutionem afferre, ſed tantummodo prodeſſe, idq. ſumma cum ratione, quia ſicuti perſeuerante humorum agitatione, & interno feruore impoſſibile eſt aliquam
coctionem fieri, quæ in temperatura conſiſtit mutua, & quiete perficitur, ità his ſedatis coctio tandem ſperari poteſt, quæ morbo finem imponat. Hæc verò ſedari debere, indicabit
ſedimentum, quod non longè poſteà in vrina appareat, idq. ſignificare voluit Hipp. dum
in fine Aphoriſmi ſubiungit: Tales maximè prodeunt his, quibus ab initio, aut breui ſubſidentiam habent, ſedimentum enim naturæ dominium plerunquè ſignificat.

Aphor. 70. Quibus in febribus, &c.

Hunc Aphoriſmum explicauimus 3.Coac.Præn.verſ.276.

Aphor. 74. Quibus ſpes eſt abſceſſum forè ad articulos, eos liberat, &c.

Mar.n.10. Hæc ſententia ſatis vulgaris eſt, nam, & 6.Epidem.ſect.4. & lib.de Iudicat.verſ.122. re- D
giſtrata eſt, de cuius intelligentia ſi quis ſententiam noſtram cognoſcere cupit, explicationem illius ſentẽtiæ adeat. Quartanæ ſanguinis eruptiones difficiles lib.6.Epid.ſect.3. v.35.

Aphor. 75. Si quis ſanguinem, aut pus mingat, renum, aut veſicæ vlcerationem ſignificat.

Non idem eſt ſanguinem, aut pus mingere, & vrinam ſanguinolentam, aut purulentam
reddere. Cum enim quis ſanguinem, aut pus mingit, pus, aut ſanguis in vrinæ fundo ab eadem penitus ſegregata apparent, quæ quidem ſeparatio celerior fit, ſi à veſicæ partibus
proueniat, diuturnior verò ſi a renibus, at vrina ſanguinolenta, aut purulenta tota ſibi æqualis eſt, etiam ſi ſanguinem, aut pus admixta habeat, cur autem hæc ab vrina aliquando ſeparentur, aliqando non, id euenit à loco, in quo mixtio celebratur. Quæcunquè enim vrinæ
admiſcentur, dum iam exactam formam vrinæ adepta eſt, ſi ſint diuerſæ ſubſtantiæ, cuiuſmodi eſt ſanguis, & pus, non ità ſimul admiſceri poſſunt, quin temporis progreſſu ſeparentur adinuicem, è contrà verò, ſi antè vrinæ generationem quidpiam ſeroſæ materiæ admiſceatur, ſimulq. permanent, dum per coctionem in renibus vltimam vrinæ formam acquirit, vigore coctionis ad minima adeò miſcentur, vt vna res tantum fiat, nec inuicem amplius ſeparentur. Hæc eſt enim coctionis facultas in naturalibus, cui reſpondet elixatio in
artificialibus, vt lib.de Vet.Med.verſ.312. nos docet Hipp. Hac igitur ratione quæcunquè
Mar.n.32. ſiuè ſanguis ſit, ſiuè pus vrinæ admiſcentur, antèquam ad renes perueniat, exactè ſimul permixta remanent, vndè nec ſanguis, nec pus in vrina apparet, ſitq. tantummodo vrina ſan-
Mar.n.36. guinolenta, aut purulenta, quod cognoſcens Hipp. lib.de Nat.Hum.verſ.268. dixit: Qui-

bus

bus vrinæ cruentæ ſunt, ijs venæ laborant. Vtranquè vrinam, dùm hæc ſcriberem, conſpexi: Priorem quidem in excellentiſs. Duce Soræ, qui per plures dies ſanguinem copioſum à renibus minxit; non longè enim à mictione, in parte inferiori matulæ, ſanguis purus apparebat, in ſuperiori verò vrina proprio colore, nedum ſanguine confecta conſpiciebatur, quamuis ſtatim excreta tota ſanguis videretur, eodem ferè tempore vrinas ſanguinolentas conſpexi in D. Fuluio Foſſano, qui ex lienis tumore in cachexiam incurrerat: vrinas enim mingebat rubeo colore adeò infectas, vt à ſanguine diluto parum differrent, talesq. perpetuò perſeuerabant, hasq. à vitio ſanguificatricis venarum originem habere, eſt rationabile, quatenus non exacta fit per coctionem ſeroſitatis ſegregatio, vt pura mingatur, ſed ſanguineo colore infecta; vndè iure meritò vrina ſanguinolenta dicitur, nó ſanguinis mictus, quia reuera, ſanguis cùm vrina non excernitur, quemadmodum in præcedenti. Hac igitur diſtinctione habita, quæ veriſſima eſt, & ſenſus teſtimonio confirmata, Hipp. ſententia, non minus aperta, quam rationabilis apparet, nullisq. exceptionibus eget, earũ, quas Interpretes, vt veritatem ſententiæ tuerentur, apponere ſunt coacti: quia quotieſcunquè pus verè, aut ſanguis mingitur, ità vt in vrinæ fundo appareat, renum, aut veſicæ exulcerationem perpetuò denotant. Harum verò duarum partium nomine, cæteræ quoquè particulæ comprehenduntur, quæ ad prædictas ſpectant, etiam ſi hæ ſanguinem in ea copia vix effundere poſſint, quæ ſenſui conſpicua fiat. Similiter nomine exulcerationis, ſolutionem quamlibet cótinui intelligimus; & à qualibet cauſa inductam, ſi verò vrina mingatur purulenta, aut ſanguinolenta, à partibus ſuprà renes excerni dicendũ eſt. Scio quidem aliquando abſquè vlla affectione ſanguinem mingi, de qua re decretum habemus Hipp. lib. 2. Præd. verſ. 138. dicentis. At ſanguinem mingere, rarò quidẽ, & ſine febre, ac dolore, nihil mali ſignificat, ſed laſſitudinũ ſolutio fit, cuius auctoritate Aphoriſmorum auctor reprehendi poſſet, quippèqui palàm hanc omiſerit: non ſine febre, aut dolore, de qua ibi, & hic ſanguinis mictus euenit, quando natura copiã ſibi infenſam deponit ad veſicam, quæ excretio, quia critica eſt, ſanguis ab vrina ſegregatus apparet, nec ei ad minima admiſcetur; quia in renibus tamdiù non retinetur, quouſquè concoctio, & miſtio vera contingat. *Mar. n. 26.*

Aphor. 76. Quibus cum vrina craſſa paruæ carunculæ velut pili exeant, &c.

Cum in omnibus Græcis exemplaribus hæc verba legantur, paruæ carunculæ, velut pili, ſinè particula diſiunctiua, aut, temerarium eſt eam addere, quod Galenum imitantes feciſſe expoſitores inuenio, & eò magis, quando libro de Natura Humana, vndè abſquè dubio aphoriſmus deſumptus eſt, non ſolum hæc particula non eſt appoſita, ſed etiam penitus excluditur. Nam quæ in Aphoriſmo leguntur, σαρκια μικρα ωσπερ τριχες, ideſt, carunculæ paruæ, velut pili, lib. de Nat. Hum. σαρκια μικρα τριχωδεα, hoc carunculæ paruæ capilli formes adnotantur. Verborum igitur ſenſus eſt: cum quis paruas carunculas mingit, inſtar capillorum; eas à renibus excernit. Carunculárum enim nomine appellare ſolet Hipp. non modò particulas partium ſanguinearum, quæ carne propriè dicta conſtant, cuiuſmodi ſunt muſculi, & parenchimata, ſed etiam partium ſpermaticarum, quales ſunt membranæ, tunicæ, & aliæ huiuſmodi naturæ, quandoquidem inteſtinorum, particulas per dyſenteriam excretas σαρκια vocat 26. Aphoriſ. præſentis ſectionis. Hoc igitur in loco carunculárum nomine, quæcunquè corpuſcula intelligit, quæ carnis propriæ dictæ, aut membranarum portiunculas æmulantur, craſſeſcente igitur in renibus pituita viſcida, & tenaci, conſiſtentiam acquirit, & figuram carunculis membranoſis non diſſimilem, quæ cum tenuitatem ſortiantur cum longitudine quadam, pilis aſſimilari poſſunt, vndè Hipp. carunculas piliformes appellauit. Huiuſmodi verò carunculas à renibus excerni ratio dictat: cum nullibi hæc materia conſiſtentiam, & tenuitatem cum longitudine acquirere poſſit, præterquam in vaſis, quæ quidem vaſa in aliqua parte earum, quæ vrinæ dicatæ ſunt, collocata eſſe, præterquam in renibus non conſpiciuntur. Non prætereundum verò eſt libro citato de Nat. Hum. in fine ſententiæ addi, & ab arthriticis, hoc eſt ab articulis affectis, quaſi huiuſmodi carunculæ in renibus affectis, & ab articulis læſis ortum ducant, quod quidem non omninò ratione caret, cum enim, vt diximus, huiuſmodi carunculæ in renibus generentur, ex pituita in eorum vaſis à calore ſuperaſſata, duò ad earum generationem concurrere colligimus, calorem excedentem, qui ad renes ipſos pertinet, & materiam craſſam viſcidam, quæ in arthri- *Mar. n. 10.*

arthriticis plurimum abundat, eò quod articuli naturæ inſtituto, pituitoſo ſucco irrigantur continuò, qui ſi in ipſis accumuletur, craſſeſcatq. apta caruncularum materia euadit: vndè ſi eam per renes,& veſicam expurgari contingat, erit enim via hæc, & humori, & parti affectæ ſatis accommodata, vndè in præcedenti Aphoriſmo dictum eſt. Quibus ſpes eſt abſceſſum forè ad articulos,eos liberat ab abſceſſu vrina multa, & craſſa, & alba prodiens,
Mar.n.10. & lib.2. Prædict.verſ.142. legimus. Vrina craſſa albam ſubſidentiam habens, aut circà articulos dolorem aliquem, aut tumorem ſignificat. Stante hac igitur partium familiaritate, non eſt inconueniens,dum huius materiæ expulſio fit ab articulis ad veſicam, ſi fortè contingat renes calida intemperie affectos eſſe, cum expultricis infirmitate, materiam illam craſſam in renibus diutius retentam craſſeſcere,& formam harum caruncularum contrahere,ſicuti videmus podagricorum pleroſquè, nephriticis doloribus ſubiectos eſſe, eadem materia in calculos in ipſis renibus concreſcente,cur verò in arthriticis materia in carunculas efformetur,in podagricis verò in lapillos, potius à materiæ diuerſitate id euenire dicerem, quæ in his craſſior ſit, in illis verò viſcidior, vt in longitudinem cum tenuitate produci hæc poſſit,illa verò in tophos cócreſcere. In arthritide verò humores viſciditate potius,quā craſſitudine peccare,illud maximum argumentum eſt,quia hæc iuuenum propria eſt, podagra verò ſenibus magis conuenit, vt duce experientia nobis ſignificauit Hipp. lib.de Affect.
Mar.n.31. ſect.2.verſ. 45. Quia igitur pituita à calore fit viſcida, qui in iuuenibus viget magis, ſequitur pituitam in arthriticis viſciditate potius,quam craſſitudine peccare. Ex his igitur manifeſtum eſt, haud fruſtrà additam fuiſſe particulam,& ab arthriticis, quam ſuperfluam ratus ille,qui aphoriſmos in vnum collegit,ſententiam imperfectam reddidit.

Aphor. 77. Quibus in vrina craſſa exiſtente furfuracea quædam minguntur his veſica,&c.

Galenus in expoſitione præſentis aphoriſmi, quemadmodum, & ſuperioris,per vrinas craſſas intelligit, non tenues, hoc eſt in quadam mediocritate conſiſtentes, ſubiungitq. tenuem vrinam venis laborantibus apparere,craſſam verò veſica tantummodo affecta. Quæ quidem opinio ab Hipp. & ratione plurimum recedit. Solet enim Hipp. proprijs vti nominibus, vt non ſit veriſimile adeò impropriè locutum eſſe, vt mediocrem vrinam craſſam appellaret. Ratioquè potius contrarium dictat, cum rationabilius eſſe videatur, venis humorum copia laborantibus, vrinas reddi craſſiores, quam ijſdem nihil mali habentibus veſicaq. tantummodo affecta. Quid enim craſſitudinis vrinæ impartiri poteſt ſola affectio veſicæ? Vt ergò huius ſententiæ verus ſenſus eliciatur, corrigendus eſt aphoriſmus, per le-
Mar.n.36. ctionem proprij loci,vndè fortaſsè deſumptus eſt, libro enim de Nat. Hum. verſ.270. legimus hunc in modum. Quibuſcunquè autem in vrina craſſa exiſtente carunculæ paruæ piliformes ſimul exeunt,eas à renibus prodire,noſſe oportet,& ab arthriticis. Quibus verò pura vrina eſt, & aliàs, atquè aliàs veluti furfures in vrina innatant, horum veſica ſcabioſa exiſtit. Hoc enim modò vterquè aphoriſmus rationabilia continet. Quæ enim in renibus generantur à copia humorum craſſorum à toto corpore,aut ab articulis per venas tranſmiſſa, ſimul cum vrina craſſa excerni, eſt rationabile, ſicq. carunculæ capilli formes à renibus excretæ cum craſſa vrina exeunt, quum verò toto rectè ſeſe habente ſola veſica affecta eſt, vrina pura, ideſt tenuis minigitur,cum innatantibus furfuribus,quæ tunicæ interioris veſſice,velut ſquammæ exiſtunt,quales ab externa cute ſcalptu decidunt ijs,qui pſora laborant. Adnotat tamen Hipp.huiuſmodi furfures non ſemper apparere; ſed aliàs,atquè aliàs,quia ſi continuò hoc fieret, tota veſica breui diſſiparetur. Quarè ex his patet hanc ſententiam longè perfectiorem eſſe in proprio fonte, quam hoc in loco, quod non paucis aphoriſmis commune eſſe,aliàs indicauimus, ex his verò,quæ de ſcabioſa veſica,his in locis traduntur, ſatis patet,plurimum differre ſcabiem,quam pſoram Græci vocant, à lepra eorundem. Nam lib. 5. Epidem. verſ.121. narrat Hipp. Theophorbi filium veſicam leproſam habuiſſe, qui
Mar.n.8. tamen furfuracea cum vrina non excernebat, ſed potius vrinam mingebat viſcoſam. Quapropter malè eo loci Interpres vocem λεπρα ſcabioſam vertit, pſoram cum lepra confundendo,quæ plurimum inter ſe differunt.

Aphor. 79. Quibus in vrina ſubſident arenoſa,his veſica calculo laborat.

Aphoriſmus præſens videtur deſumptus ex libro aliquo eorum Medicorum,quos vulga-
Mar.n.5. res vocat Hipp. lib. de Inter. Affect. verſ.340. qui vbi viderent aliquem arenulas mingentem

tem veſicam calculo laborare exiſtimabant, quia non veſica (ſubiungit eo in loco Hipp.) ſed ren calculo laborat, ſi ergò Hipp. exiſtimat ob renum calculoſam affectionem, nullo modo affecta veſica arenulas mingi, quomodò nunc dicere potuiſſet, vbi in vrina ſubſident arenoſa, veſicam calculo laborare? Reijciatur ergò aphoriſmus iſte tanquam Hippocratico nomine indignus, nam, & ipſamet experientia vitioſum eſſe indicat, cum quotidiè obſeruetur, abſquè vllo veſicæ vitio arenulas mingi. Quod ſi quis aphoriſmi dignitatem tueri cupiens dixerit, longè diuerſum eſſe, mingere arenoſa, & mingere arenas, probabilia ſatis afferet. Arenoſa enim mingi dicuntur, quando non ſola arena, ſed ſedimenta craſſiora, quæ admixta habent corpuſcula quædam arenoſa cum vrina excernuntur. Arena verò ſimpliciter mingi dicitur, quando ſola arena in fundo matulæ conſpicitur, & ſicuti hæc à renibus perpetuò ortũ ducit, ità arenoſa iam dicta frequenter obſeruantur in ijs, qui Lythiaſi laborant, in quibus veſica pituitoſo muco rarò non ſcatet, vnà cum arenulis præfatis, quæ nihil aliud ſunt, quam particulæ lapidis ex attritu decerptæ, cum igitur ſola arena mingitur, renes calculo laborant, at cum vrinæ ſedimentum habent craſſum, & viſcoſum corpuſculis dictis refertum, veſicam calculo laborare coniectandum eſt, verumtamen, nequè id perpetuum eſt, quando ex tuberculis circà venam cauam diſruptis arenoſa ægrotantes mingere loco citato de Nat. Hum. teſtatur Hipp. ijſdemquè vtitur dictionibus, quibus in aphoriſmo, quarè niſi indefinitè præſens ſententia accipiatur, nullo modo defendi meo iudicio poteſt.

Aphor. 82. Quibus in vrinaria fiſtula tuberculum naſcitur, his ſuppurationes, &c.

Veſica, aut aliqua ex vicinis partibus laborante, ſi in meatu vrinario tuberculum naſcatur, & ſuppuretur, morbum ſolui, ait Hipp. quo dicendi modo, morbum anteà adfuiſſe infert, qui ſuppurato tuberculo ſoluatur. Hucuſquè aphoriſmi exemplum nuper vidi in familiari Illuſtriſſimi Cardinalis ſancti Georgij, qui cum per multos annos varijs veſicæ affectibus conflictatus fuiſſet, orto in cole tuberculo, eodemq. ſuppurato, ab omnibus malis liberatus eſt, & ratio eſt, quia humores ad ſuppurationis locum demandantur, qui facta ſuppuratione exactè expurgantur, ità vt inpoſterum morbus redire non valeat, eò quod, vt dicebat Hipp. lib. 6. Epidem. ſect. 4. verſ. 13. Quidquid ſuppuratur, non reuertitur, ipſa enim ſuppurato concoctio eſt, & iudicatio ſimul, & abſceſſus, cur verò id ſolum eueniat in tuberculis vrinarij meatus, nõ autem cæterarum partium veſicæ adiacentium, id ex natura partis euenire exiſtimo, quippèquæ venis conſtat magnis, & arterijs: quarum virtute, cæterarum partium affectiones huic facilè communicantur, hancq. veram eſſe huius aphoriſmi, tùm lectionem, tùm expoſitionem exiſtimo; ità vt hic præferendus ſit ei, qui in 7. aphoriſ. 58. regiſtratus eſt, in cuius fine legimus, ſoluitur dolor. Nam ſuppurato, & rupto tuberculo dolorem ſolui, omnibus commune eſt, non proprium eorum, qui in fiſtula vrinaria naſcuntur.

Sectio V. Aphoriſmorum.

Aphor. 1. Conuulſio ex helleboro lethalis.

In huius aphoriſmi expoſitione plurimi interpretum errare mihi videntur, quia hoc ratum habentes, conuulſionem quamlibet ab inanitione, aut repletione neruorum fieri, concludunt, helleborum ea ratione læthalem parere conuulſionem, quatenus immodicè euacuando totum corpus, & potiſſimum neruoſum genus exiccat, & ideò aphoriſmum ad quamlibet purgationem extendunt, quaſi neſciret dicere Hipp. conuulſio ex medicamento læthalis. Quarè ſententia eo modo accipienda eſt, quo verba ſonant, intelligentes eam conuulſionem læthalem eſſe, quæ veratro potato ſuperuenit. Nam de ea, quæ ex alijs medicamentis prouenit, particularem aphoriſmum conſtruxit ſect. 7. num. 25. & alium ei affinem appoſuit paulò infrà num. 4. præſentis ſectionis, qui talis eſt, ex ſuperflua purgatione conuulſio, & ſingultus accedens, malum. De quorum aphoriſmorum diuerſitate noſtram iam modo aperuimus ſententiam, qua ratione autem immodicas euacuationes conuulſio ſequatur, patebit infrà in expoſitione aphoriſmi 39. ſect. 6.

Aphor. 4. Ex ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſingultus accedes malum.

Cum in priori aphoriſmo ſtatuerit Hipp. conuulſionem ex helleboro læthalem eſſe, hic eandem ſententiam ad quamlibet immodicam purgationem extendendo inquit, ſimplici-

ter ma-

ter malum. Quarè in duobus diſtinguitur præſens aphoriſmus à præcedenti. Primò, quia ibi immodicam euacuationem non ſupponit neceſſariò, quemadmodum in præſenti. Secundò, quia in priori caſu læthalem facit, in hoc verò periculum tantummodò agnoſcere videtur, hac voce malum, cuius diuerſitatis ea eſt ratio, quia ſi conuulſio ab aſſumpto helleboro proueniт abſquè euacuatione immodica, ſignum eſt medicamentum malignæ qualitatis particeps fuiſſe, aut humores vice purgationis, euexiſſe in caput. Si verò ab immodica purgatione conuulſio orta ſit, nõ adeò pernicioſa eſt, quia non à maligna qualitate, aut humorum tranſlatione ad caput, ſed potius ab acri euaporatione originem habere indicabit, quæ ſi ad malum tendat, naturæ imbecillitati potius, quàm ſæuitiei conuulſionis, tribuendum erit.

Aphor. 5. Si quis ex ebrietate voce priuetur conuulſus moritur: niſi febris corripuerit, &c.

Mar. n. 22. Cum mihi contigerit videre mulierem quandam, ex vini potu apoplecticam factã, ſuperueniente febre, die ſequenti à febris inuaſione mortuam eſſe, præſens aphoriſmus mihi ſuſpectus redditus eſt. Verùm poſteà locum libri ſecnndi de Morbis verſ. 283. contemplatus, qui habet, ſi quis ex ebrietate voce priuetur, & ſtatim etiam ſanè ipſum, & febris corripiat, ſanus fit, ſi verò non corripiat, die tertia moritur, vera interpretatio aphoriſmi ſtatim mihi occurrit. Intendit enim, vt ſtatim, ac voce priuatur, febris ipſum corripiat, quod vt ſignificaret loco citato Hipp. nõn contentus dixiſſe αὐωτιν, ideſt ſtatim, vocem vlterius addidit παραχρῆμα, quæ, & ipſa temporis celeritatem ſignificat, eadem phraſi, Latina vtentes dicunt ſtatim, nulla interpoſita mora, quum igitur aphoniæ ex ebrietate ſtatim febris ſuperuenit, æger liberatur, quum verò poſteà, moritur. Quæ quidem interpretatio ex libro Coac. Prænot. ſect. 3. verſ. 55. confirmari vlterius poteſt, quo in loco hæc leguntur: Apoplecticæ affectiones repentinæ exolutorio modo fientes, febre, temporis progreſſu accedente, pernitioſæ. Nam vt apoplexiæ ex ebrietate inter apoplectica adnumerantur, & derepentè inuadunt. Quotieſcunquè igitur apoplexiæ ſtatim febris ſuperuenit, ſoluitur; nequaquam verò vbi poſterius, & iam confirmato morbo, cuius quidem diuerſitatis hanc cauſam afferrem, quam etiam attulimus in expoſitione ſententiæ lib. 2. de Morbis verſ. 67. Quia febris ſtatim ſuperueniens, eſt de genere ephimerarum, quæ ab agitatione ſpirituum prouenit, quos quidem à principio inuaſionis apoplexiæ vehementer commoueri, eſt rationabile, idq. ex ipſomet Hipp. colligimus, qui lib. Acut. 4. verſ. 45. de apoplexia ſub nomine aphoniæ tractans hæc habet. Quarè talibus fomentis prius adhibitis venam ſecare oportet, ſtatim ab initio, dum adhùc eleuati ſunt omnes affligentes ſpiritus, cum igitur à principio ſpiritus vehementer agitentur, febrem tunc ſuperuenientem ephimerã eſſe rationabile eſt, à cuius calore, cauſa apoplexiæ citò diſſipari poteſt. Si verò temporis progreſſu, & ſpiritibus quieſcentibus febris accedat, de genere putridarum eam eſſe, neceſſe eſt, quæ tantũ abeſt, vt humores, ſeu vapores craſſos diſſipare poſſit, vt potius eos adaugeat, & deteriores reddat. Differunt etiam inter ſe huiuſmodi febres calore, quæ enim ſtatim inuadit, ſemper vehementem præſefert calorem, qualem præſeferunt ephimeræ ferè omnes, quæ verò temporis progreſſu ſuperuenit, prout plurìmum lenta eſt, quales ſunt febres omnes putridæ, quæ focum, ſiue mineram ipſum cerebrùm habent, idq. ob cerebri naturalem temperiem, pituitoſumq. humorem, quo ſemper ſcatet.

Aphor. 6. Quicunquè tetano corripiuntur in quatuor diebus pereunt, ſi verò has effugerint, ſani fiunt.

Mar. n. 13. In tertia, aut quinta, aut ſeptima, aut decimaquarta tetano correptos mori, quod tempus ſi effugiant, ſeruari, teſtatum reliquit Hipp. 3. de Morb. verſ. 146. cui lectioni potius, quam aphoriſmo aſſentiri me cogit, tùm antiqua libri auctoritas, tùm ingenuitas Auctoris, quem abſquè certa experientia hæc dixiſſe, non eſt rationabile, vndè fateri cogimur, præſentem aphoriſmum, quemadmodum ſuperiorem defectuoſum eſſe, eius defectu, qui has ſententias in vnum redegit. Vel fortaſsè ipſemet, vt præfatos omnes dies breuitate ſermonis comprehenderet in quatuordecim diebus dicere voluit, ſed calami vitio in quatuor ſcripſit.

Aphor. 8. Quicunquè pleuritici facti intrà quatuordecim dies non purgantur his &c.

Quamuis Anaxion lib. 3. Epidem. abſquè ſuppuratione non antè trigeſimumquartum diem per anacatharſim fuerit liberatus, non ob id aphoriſmo veritas tollitur, quemadmodum in eius explicatione Fuxius demonſtrat, qui exponit intrà quatuordecim dies intelligere Hipp. ab eo inchoando, in quo æger expuere incœpit.

Aphor.

Aphor. 10. *Quicunquè anginam effugiunt, his ad pulmonem vertitur, & in ſeptem &c.* Mar.n.27.

De hac anginæ tranſmutatione ità legimus lib.2 de Morb.ſect.2.ver.50.ſi verò faucibus, ac tumoribus ſedatis, morbus ad pulmonem cōuerſus fuerit, febris ſtatim corripit, ac lateris dolor, & vt plurimū moritur, ſi verò quinquè dies effugerit, ſuppuratus fit, niſi ſtatim tuſſis inuaſerit, ſi verò inuaſerit, facta excretione, depurgatus ſanus fit, quæ quidem ſententiæ in eo tantūmodo differunt, quia in aphoriſmo terminus aſſignatur ſeptem dierū, lib.autem cit. quinq; tantūmodo adſcripſit, quæ loca inuicem cōciliabuntur, ſi dicamus, in aphoriſmo ſeptem dies enumerari, à die inuaſionis anginæ, lib.autem de morbis quinque aſſignaſſe à die tranſmutationis anginæ in peripneumoniā, quaſi angina, vt morbus acutiſſimus intrà primū quaternarium neceſſariò tranſmutetur, cur autem tàm citò ad ſuppurationem conuertatur hæc peripneumonia, cui terminus quatuordecim dierum in pleuritide aſſignatur, nō ex natura læſæ partis id euenire affirmarem (quod plurimi faciunt) quia in peripneumonia etiam ipſa à principio inuadente, expurgationis terminus vigeſimaprima dies præſcriptus eſt, vt ex lib.3.de Morb.ver.118.manifeſtè conſtat. Quarè potius crediderim id euenire propter humoris peccantis diſpoſitionem, qui enim pleuritidē, aut peripneumoniā à principio produ- Mar.n.16. cit, longè benignior eſt, eo, qui peripnenmoniam ex tranſmutatione parit, hic enim antèquā ad pulmonem perueniat, putridus eſt, quia ab inflammata parte deceſſit, quarè nouam alterationem, & putredinem in ipſis pulmonibus adeptus, ad ſuppurationem adeò diſponitur, vt in quinq; diebus ſuppuretur, quod in alijs humoribus antè diē vigeſimā euenire nō ſolet.

Aphor. 11. *Qui tabe infeſtantur, ſi ſputum quodcunquè tuſſiendo reiecerint, grauè olet &c.*

Aphor. 12. *Quibuſcunquè tabe laborātibus capilli de capite defluxerint, hi alui profluuio, &c.*

Horum duorum aphoriſmorum rationem breuiter aſſignauit Hipp. lib.2.de Morb.ſect.2. Mar.n.46. verſ.327. dum inquit. Huic ſi pili de capite defluant, & nudum ſit caput, velut ex morbo. & ſi ſputum carbonibus iniectum malè oleat, ipſum moriturum pronuncia; idq. per alui fluorē, vbi enim iam pus circà cor putruerit, nidoroſum odorem prunis iniectum præſefert, & cerebrū concaleſcens falſuginoſum humorem effundit, qui aluum mouet; cuius ſignum eſt capillorū defluxus. Hæc Hipp. ex quibus conſtat, ea, quæ in ſecundo aphoriſmo dicuntur. Quibus phthiſicis capilli de capite defluunt, diarrhœa ſuperueniente moriūtur, nō ità eſſe accipienda, vt inferatur, poſſe defluuium capillorum fieri, cui diarrhœa non ſuccedat; vt verba ipſa aphoriſmi ſonant, ſed vt quid neceſſarium ſequi. Quarè clarius fortaſsè dixiſſet aphoriſmorum compilator hunc in modum. Quibus tabe laborantibus capilli de capite defluunt, hi per ſuperuenientem alui fluorem moriuntur, aut quemadmodū in coacis legitur, quibus tabidis capilli ex capite defluunt, à profluuio alui moriuntur, atquè hoc modo non ſolam mortem prædicere docemur, ſed eius modum, quod Medico non parum gloriæ parit.

Aphor. 12. *Quicunquè ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, his ex pulmonibus eductio fit.*

Sicuti proprijs nominibus dixit à pulmonibus eductio fit, ità malè interpretantur illi, qui in ſanguinis ſpumoſi excretione pulmones ſemper affectos eſſe, exponunt. Hoc enim aphoriſmo docemur tantummodo cognoſcere in vniuerſum, per quam regionem ſanguis excernatur, non quæ pars afficiatur, quando ſanguinis ſpumoſi fit excretio. Particulatim verò id explicauit ſecunda ſect.lib.Coac.Præn.v.360. vbi ita legitur: qui ſpumoſum ſanguinem vomunt, dolore infrà ſeptum tranſuersū non exiſtente, de pulmonibus vomūt, & quibus quidē magna vena in eo rumpitur, multū vomūt, & in periculo verſantur, &c. & paulò inferius: Qui ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, præcordium dextrū dolentes, de hepate ſpuunt, & moriuntur. Caſus quidem à me bis obſeruatus in praxi, alter in baiulo ad radices Mōtis Quirinalis, qui hepate affecto multū ſanguinem ſpumoſum ter excreuit: & quarto ab impetu ſanguinis in pulmones irruentis ſuffocatus eſt. Alter verò in R.P.Hieronymo Griffio Ord.Prædic.iuuene optimo habitu prædito, hic enim in ſanguinis ſputum copioſum incidit, ſpumoſum valdè ſecundū totā ſubſtantiam, ità vt poſt concretionem totus cauernoſus inſtar ſpōgiæ appareret, ad differentiā ſanguinis cum ſpuma, quā in ſuperficie tantūmodo conſeruat, vnà cū hypocōdrij dextri dolore, & dum ſputi ſanguinis curationi incumberetur, idem fluxus repetijt ſæpius, concomitabatur etiam tuſſis vehemens, cum ſputi pituitoſi copia non mediocri, ità vt dum alij Medici huic curationi adhibiti, timentes tabem, humectare corpus, iā ſāguinis fluxu ſedato, tentarent, à ſputi copia ſuffocaretur. Quapropter ego prædictæ coacæ auctoritate permotus, ad hepatis curationē me contuli remedijs cōmunibus, quæ hepatica medicamēta

dicuntur, & inter ea Trocis E pheos, ideſt ſingulo mare exhibui, à qua curatione adeò ſubleuatus eſt, vt ſibi ſanus videretur. Quia tamen antè perfectam ſanitatem frigidiori vento ſe exponens à febre magna correptus eſt, eaq. continua cum ſiti, ſpirandi difficultate, tuſſi, alijsq. ſymptomatibus grauioribus: à qua viginti quinque dierũ ſpatio extinctus eſt. Cumq. aperto cadauere partes læſas inſpicere procurarem, vnũ primo occurrit mirabile, quia ventriculus omninò vacuus inuentus eſt, etiam ſi antèquam moreretur, ſpatio nõ vltra quatuor horarum, plurimum comediſſet, videlicet, ferculũ ex pane cõtrito, tria oua, panem, & carnes (erat enim per totum morbũ vorax multi cibi, nec ab eo ſe cõtinere poterat) ſed & inteſtina, ferè penitus inanita erant. Hepar ſatis magnũ erat, alioqui ſanum. Pulmo totus ſanguine repletus miruminmodum tumidus apparuit; ità vt non vaſa tantummodo turgerent, ſed per totam ſubſtantiã ſanguis cõglobatus ſcyrrhi duritiem æmularetur; nulla alia tamen læſio in eo apparebat, cor, & circumſitæ venæ ſanguine miruminmodũ repletæ inuentæ ſunt, & in latitudinẽ immodicã diſtentæ, imò & ſiniſter cordis ventriculus ſanguine repletus erat. Turgebant pariter venæ omnes, quæ per coſtas diſſeminantur, & in ſumma totũ malũm in ſanguinis plenitudine conſiſtere videbatur, ex quo in eam coniecturã deueni, hepar attractricẽ omninò validã habuiſſe, cum ſanguificatricis robore, cuius gratia ſanguinis copiã maiorem producebat, quam ei conueniret, quem cũ natura per pulmones, vt anteà excernere fruſtrà tentauerit, in ipſis pulmonibus conglobatus, & conſtipatus putredinem, ſiue feruorẽ contraxit, & febrem illam ingentem induxit, ex qua fortaſsè ſeruari potuiſſet, ſi ſanguinem denuò expuiſſet, aut ſanguis in larga copia ei miſſus fuiſſet; verum morbi cauſa ignorata, nemo ſanguinem mittere copioſum in emaciato corpore auſus fuiſſet. Hæc adnotare volui, vt conſtet ab hepate per medios pulmones ſanguinem educi poſſe, cuius inditium erit, & ſpuma, & dolor in dextro hypocondrio, nec ob id falſum erit dicere, eductionem à pulmonibus fieri, vt à præſenti aphoriſmo docemur.

Aphor. 14. A tabe occupato alui profluuium accedens læthale eſt.

Diarrhæa tabidis tunc ſolũ læthalis cenſenda eſt, cum ijſdẽ iã cõſumptis ſuperuenit, quod inſinuauit nobis, dum inquit, à tabe habitos phraſis Hipp. admodum familiaris, quod nõ ſemel adnotauit Gal. quaſi à principio morbi non læthaliter aliquando ſuperuenire poſſit.

Aphor. 16. Calida frequenter ea vtentibus has noxas inducit &c.

Mar.n.11. Præſens aphoriſmus vnà cum proximè ſequentibus abſquè dubio ex lib. de Humid. vſu deſumptus eſt, cuius libri intentio eſt de vſu liquidorum tractare, quæ exterius admouentur; ex quo conſtat, quæ de calidæ, & frigidæ facultatibus hoc in loco traduntur; perperam extendi ad ea, quæ interius aſſumuntur.

Aphor. 21. Quandoquè verò in diſtentione ſine vlcere iuueni carnoſo, &c.

Mar.n.14. Hæc ſententia pariter præcitato lib. de Humid. vſu regiſtrata eſt v. 132. ijſdẽ ferè verbis quãuis hoc remediũ frigidæ inſperſionis propoſuerit lib. 3. de Morb. v. 163. indiſtinctè omnibus, nihilq ſeruato eorũ, quæ hic, & lib. de Humid. vſu adnotãtur. De curatione enim opiſtotonos tractãs in fine ait, quod ſi voles etiã ſic facies, aquã plurimã frigidã ſuperfundito, & poſteà veſtimenta tenuia, ac pura ſuperintegito, ignem autem tunc non adhibeto.

Aphor. 22. Calida ſuppuratoria eſt non in omni vlcere.

Præſens, & conſequens aphoriſmi lib. de Humid. vſu ad finem deſcripti ſunt.

Aphor. 25. Tumores in articulis, & dolores abſquè vlcere &c.

Hęc ex lib. cit. de Humid. vſu deſumpta ſunt verſ. 106. circà quorũ explicationem non eſt immorandũ cũ per ſe ſatis manifeſta ſint: Illud tamen prætereundũ non eſt, quod de ſtupore ait, quia ſtupor dolorem non modò ſedat, ſtupore perdurãte, ſed etiã eodem ſedato, imò aliquando dolor ex toto tollitur, argumentũ euidens, hunc non quia indolentiam facit, doloris ſenſum auferre, ſed ab eo fluxionem ſiſti, & humoris actiuitatem, & acrimoniã cõpeſci. Qua-
Mar.n.32. rè hoc præſidij genus non eſt aſpernendũ, quando non ſub vniuerſaliori præcepto tantũ ab Hipp. celebratur, ſed etiã peculiariter vtitur lib. de Affect. in curatione podagræ, & arthritidis, nã cæteris auxilijs iam propoſitis, ſubiunxit tandem: ad dolentes verò locos frigefactoria appone, quibus verbis medicamẽta actu frigida intelligẽda eſſe, nullus eorũ, qui in Hipp. doctrina ſit verſatus, negabit, calida enim, aut frigida ſimpliciter prolata, actu talia intelligit, niſi ad potentiã addatur, ex quo adnotandũ eſt, etiamſi & calida, & frigida podagricos dolores ſedare poſſint, frigida tamen ab Hipp. præferri, nam calida laxando partem rariorem

faciunt,

faciunt,& ad fluxiones inpoſterum recipiendas paratiorem, frigida è cōtrà eam roborant, & adſtringunt, vt fluxioni viæ minus pateant. Quapropter hæc regula circa localia obſeruanda eſt in podagricis doloribus, alijsq. qui à fluxionibus, cum partis recipientis imbecillitate per interualla inuadere,ſolent frigida actu præferenda eſſe, in alijs verò calida, & vbi dolores intimiores occupant partes.

Aphor. 28. Menſes ducit aromatum ſuffitus, ſæpè verò ad alia etiam vtilis eſſet, niſi &c.

Duplici ratione ſuffitus aromatū menſes mouet,primò quia os vteri aperit,non tenuitate modo,qua facilè penetrat,& aperiendi facultate: ſed etiam quia cum eius odore delectetur vterus,oſculū ad illum ſuſcipiendum aperit,non minus,quā ad ſeminis receptionē in coitu, dum illud affectat. Secundò confert ad menſtruorum prouocationem aromatū ſuffitus,quatenus impedimenta remouet, per quæ non procedunt, vterū enim dirigit,& ad ſanā naturā reducit,& in his omnibus caſibus ſuffitu aromatū vſum fuiſſe Hipp.conſtat. Nā ad aperiendos vteros vſus eſt lib.2.Morb.Mul.ſect.2.verſ.269.vt in locū ſuum reducantur, poſtquam Mar.n.46. ad hepar aſcēderint lib.de Nat.Mul.v.39.ijſdē aglutinatis,& incumbētibus ad coxā,lib.cit. Mar.n.3. Mar.n.6. v.85. Aglutinatis lib.2.Morb.Mul.ſect.2.v.177. Verū nō ad hæc tantūmodo conducit aromatū ſuffitus,ſed etiā ad alia quāplurima: idq. propter tenuitatē,& propter locū,cui adhibetur, qui quidē conſortiū maximū habet cum toto corpore, cuius ratione quolibet membro affecto ſubuenire poteſt,eius tamen vſus prætermittitur ſæpiſſimè,quia cap.grauitatē facit. Mar.n.36.

Aphor. 30. Mulierem vtero gerentem ab aliquo acuto morbo corripi,lethale.

Cū vtero gerentes à morbis acutis quotidiè euadere obſeruentur, nō videtur rectè dictū in preſēti aphoriſmo,vtero gerentē ab aliquo morbo acuto corripi,lęthale. Quarè pro aphoriſmi tutela, & ad intelligentiā huius vocis lęthale,adnotare oportet. Aliud eſſe dicere,morbū aliquē in ſuo genere læthalem eſſe. Aliud dicere hunc morbū læthalē,quia ſigna lęthalia ſuperuenere. Nā in hoc ſecundo caſu,quia ſymptomata ſuperueniētia læthalia ſtatū indicāt ægrotantis,nō ratione morbi eſſentiæ tantummodo,ſed etiā vehementiæ, & moris eiuſdem, necnon viriū ipſiuſmet ægrotantis ad morbū ipſū(ab his enim,& alijs quāplurimis ſigna lęthalia dependent) ideò cū res eò deuenit, vt ſigna læthalia ſuperueniant,vix fieri poteſt,tot malis ſimul concurrentibus, vt æger euadat. At cū morbus ex ſua natura læthalis eſt in cōmuni,quotieſcunquè ſigna læthalia nō concomitantur, plurimi ſeruari poſſunt,cuius rationē aſſignabat Hipp.lib.2.Prædict.v.200.vbi hæc legūtur. Vulnera magis læthalia ſunt,quæ in venas craſſas,in collo,ac inguinibus infligūtur,deindè quę in cerebrū,& in hepar. Poſteà Mar.n.19. quę in inteſtinū,& veſicā,ſunt autē hæc pernitioſa valdè,non tamen ità vt nemo ex his euadat,velut putatur. Nā,& loci,qui hæc nomina habent,multū inter ſe differunt, & ijdē modi, Multum etiā differt corporis ipſius hominis ſtructura,aliquando enim nequè febricitat,nequè inflāmatur ſauciatus, aliquando etiā citrà cauſā febricitat,& aliqua corporis pars omninò inflāmatur,ex quibus apparet,ex vulneribus, ex ſui natura læthaliſſimis,homines euadere,ſi vt inferius lib.cit. ſubiungit,nequè febris ſuperueniāt, neq; ſanguinis fluxus ad vulnus fiat,neq; inflāmatio, nequè dolor, è contrà verò nulla ſpes ſalutis remanet,vbi læthalia ſigna ſuperueniunt,nō præfatis læthalibus vulneribus modò,ſed etiā ijs,quæ ſecuriſſima videbantur. Pari ratione igitur ſi contingat,vtero gerentem morbo acuto laborare, quæ ex ſui natura fortis,& robuſta,& morbum benè ferat,nec ſymptomata læthalia ſuperueniant,non eſt à ratione alienum,morbum illum etiam ex ſui natura læthalem ſuperare.

Aphor. 34. Mulieri vtero gerenti ſi aluus multum fluxerit,periculum eſt, vt abortiat.

Plurimæ vtero gerentes quotidianis vomitibus adeò ſollicitantur, vt cibū aſſumptū rarò contineant, vndè corpus ſufficienti alimento priuari neceſſe eſt,& nihilominus abortū indè ſequutū eſſe,nondū obſeruatū eſt. At verò diarrhęa abortum ſæpè facit, etiam ſi corpus nutrimento priuetur minus, quando cibus in his longiori tempore retinetur, quā in illis,quod quidem euidens argumentū eſt, diarrhœā non ea ratione abortum facere, quia alimentum fœtui ſubtrahat,ſed potius, quia dum humores ad inferiora mouentur,fœtus, & ipſe deorſum trahitur, vndè ligamentis eum continentibus violentia infertur,ob quā rumpuntur, & ſic abortus ſequitur,eadem ratione pharmaca deorſum purgantia abortum faciunt, non quæ per vomitū purgant, vt Hipp. auctoritate ſuperius demōſtrauimus in expoſitione primi aphoriſmi ſect.quartæ. Præſens aphoriſmus videtur deſumptus ex lib.1.Morb.Mul. v.127.

Aphor. 37. Mulieri vterum geſtanti ſi mammæ repentè graciles fiant, abortit.

Si modum,& cauſas,quæ ad lactis generationem, iuxtà Hipp. ſententiam concurrunt,antè oculos habuerimus, præſentis aphoriſmi veram rationem reddere,non erit difficilè, lib. enim de Nat.Puer. verſ. 250. lac generari teſtatur ex tenuiſſimo, & dulciſſimo ſucco à ventre expreſſo,expreſſionemq.fieri ait ab vteri magnitudine,à fœtus pręſentia adaucta.Hanc verò materiam à ventriculo expreſſam ſuſcipiunt vicinæ partes,à quibus indè mammæ ad ſe trahunt, quam quidem mammarum attractricem,à principio excitat quidam calor ipſis ab vtero impartitus,ſanguinis portione mediante, quam vterus ad mammas conſortij vigore tranſmittit. Quæ quidem ſanguinis tranſmiſſio duplicem habet cauſam: calorem ſcilicet in vtero ob fœtus præſentiam auctũ, & motũ ipſius fœtus, & ideò tunc primũ lac iudicationẽ ſui,matri prębet,quum fœtus moueri incipit, & hic eſt modus generationis lactis, quem veriſſimũ eſſe demonſtrauimus in expoſitione cit.loci de Nat.Puer. & 1.lib.Morb.Mul.ſect.3.verſ. 341. Hoc igitur ſuppoſito deficit lac in mammis, vel ex defectu materiæ lactis ob inediam, aut aliquam euacuationem; vel quia non attrahitur à mammis,idq. vel propter partium denſitatẽ, eodem Auctore lib. 1.Morb.Mul. ſect.3.verſ. 346.vel quia calor mammis deficit,vndè earũ attractio ceſſat.Deficit autẽ mammis calor, quia ſanguis ab vtero ad mammas non tranſmittitur, idq. deficiente motu,vel vtero ipſo refrigerato. Cæterum à quacunque cauſa lac deficiat,id paulatim fieri neceſſe eſt,ſola vteri refrigeratio,& ceſſatio motus in vtero ſtatim,& derepentè lactis defectũ inducere poteſt,hæc verò niſi mortuo fœtu, aut iam iã morituro euenire nõ poſſunt. Quia ſi calore participant mammæ ob fœtus præſentiam,eiuſdem motu, & calore, eo mortuo, & vterum, & indè mammas refrigerari,eſt neceſſe,& ex conſequenti lac euaneſcere, cuius defectu mammæ graciles fiunt, ità vt mammarum gracilitas repentina futuri abortus certiſſimum fiat indiciũ. Hic aphoriſmus deſumptus videtur ex lib. 1.Morb. Mul.ſect.2.v.81.

Aphor. 40. Mulieribus quibuſcunquè ad mammas ſanguis colligitur inſaniam ſignificat.

Sanguinis portionem exiguam ab vtero ad mammas deferri ex Hipp.nuper adnotauimus, cuius finis præcipuus erat, vt eo mediante incaleſcentes mammæ ſuccum alimentalem,præcipuam lactis materiam attrahere, & in lac tranſmutare poſſent, & in eadem tranſmutatione ipſemet ſanguis in lac mutabatur.Quotieſcunquè igitur ſanguis iſte delegatus ad mammas in lactis ſubſtantiam non tranſmutatur, ibi paulatim colligitur, oriturq. caſus, qui in hoc aphoriſmo proponitur;colligitur ergò ſanguis in mãmis, quia in lac non tranſmutatur, nõ tranſmutatur autẽ ob eius naturam lacti penitus contrariam, talis eſt ſanguis atrabilarius,qui cum calidus ſit,& exuſtus,in lac frigidum, & humidũ verti nõ poteſt, quarè huius ſanguinis collectio in mammis,atrã biſẽ in corpore abundare ſignificat,ex quo de futuro furore ſuſpicandum eſt, eodẽ ſanguine ad cerebrũ tranſlato, ad quod facilis eſt anadromes, cuius virtute pituitæ fluxiones à mammis oculos attrahere teſtatus eſt Hipp. lib. 2. de Morb. vulgaribus ſect.5. verſ. 19.eandem ſententiam inuenies ad calcem lib. 2.Epid.quamuis,quod hic peculiare facere videtur mulierum,ibi tanquam omnibus commune proferatur.

Aphor. 46. Quæcunquè præter naturam craſſæ exiſtentes non concipiunt in vtero,his &c.

Galenus illius vocis præter naturam duplicem antiquorum expoſitionem adducit, eamq. probat,vt præter modũ communẽ,& immodicè ſignificet,Hipp.tamen præter habitum naturalẽ ipſius patiẽtis,id eſſe intelligendũ apertè indicauit lib. de ſuperfœtatione verſ.99.vbi eadẽ ſententia regiſtrata eſt his verbis. Mulier,quæ præter naturã craſſa eſt,ac pinguis,& pituita repleta,non concipit hoc tempore: quæ verò ex natura talis eſt,horum gratia concipit, niſi aliud quidpiam ipſam impediat, & ratio eſt euidentiſſima,nã quæ ex natura pinguis eſt,illius omentũ propriã ſedem retinet,nec ad oſculũ vteri comprimendũ deſcendit,vt euenit illi,quæ cũ naturali tẽperamẽto tenuis eſſet,pinguior effecta eius omentũ grauius redditũ eſt,adeò,vt grauitate diſtẽtũ ad os vteri cõprimẽdũ deſcẽdere poſſit,& ex cõſequẽti ſterilitatẽ inducere.

Aphor. 47. Si vterus in coxam incumbens ſuppuratus fuerit, neceſſe eſt, emmotum fieri.

Hunc caſum deſcripſit Hipp.lib. de Nat.Mul.verſ.72. & lib. 2.Morb.Mul.à principio ſect. 2.hunc in modum,ſi vteri agglutinati fuerint,& incumbant,& ſi contigeris,videbis locum durum ſub lateris mollitudine, & dolor corripit imum ventrem, &c. & indè ſubiungit. Sæpè verò etiam ſuppurantur, & emmoti fiunt,& fluentes moriũtur, niſi(antèquam per ſe rumpantur, viſceris,& ſecueris,emmotũ verò intelligit Hipp.non quodcunque vlcus cauum,cuius cu-

ratio per mota, hoc eſt,per penicilla facienda ſit, ſed vlcus tantummodo, quod ad internas cauitates penetrat,quod quidem manifeſtum vnicuiquè patebit conſideranti loca omnia,in quibus de emmoto fit mentio, huiuſmodi autem nomen vlceribus ad internas cauitates penetrantibus inditum eſſe, eſt veriſimile,quia hæc præcipuè moto,ideſt,penicillo indigent. His ſtantibus, dum inquit Hipp. ſi vterus incumbens coxæ,ſuppuratus fiat neceſſe eſt, emmotum fieri, non intendit docere curationem ſuppurationis per emmotum faciendã eſſe,ſed admonere, quid ex hac ſuppuratione eueniat, vlcus ſcilicet,ad interiorem cauitatem penetrans.

Aphor. 52. Mulieri vterum geſtanti, ſi lac mulium ex mammis fluat, debilem fœtum &c.

Multum lac ſpontè effluere contingit,non ex ſola multitudine, nam quoties mammæ lacte turgent,quod tamen ſpontè non exit,ſed tunc ſolũ,quando tenue eſt,& ſeroſum:quæ quidem tenuitas,niſi ex natura fuerit, à debilitate concoctricis mammarum prouenire, dicendum eſt, quæ aliundè, præterquam ex vtero malè ſe habente,prouenire non poteſt. Nam ſicuti mammarũ robur, ex quo lactis perfecta concoctio dependet, ab vtero,à fœtus præſentia excalefacto prouenit,ità mammarũ coctionis debilitas ab ipſo fœtu vterum non calefaciente ortũ habere neceſſe eſt,quod quidẽ euenit,quando malè habet,& ægrotat, cũ ergò lactis tenuitas in vterum gerentibus,ſit ſignum malè habentis fœtus,exeatq.propter tenuitatẽ,meritò ſi ſpontè lac multũ effluat,fœtum in vtero malè ſeſe habere atteſtabitur,& vice verſa,quia ſolidæ fiunt mammæ, quando probi ſanguinis, & ſpirituũ copia turgent,quæ à fœtu ſano dependent,ideò mammarũ ſoliditas ſanioris fœtus eſt inditiũ,eadẽ ſententia legitur lib.2.Epid.ſect.6.verſ.33.

Aphor. 53. Quæcunquè corruptur æ ſunt fœtus,his mammæ graciles fiunt, ſi verò rurſus &c.

Hic dicendi modus indicat Hipp.de eo abortu intelligere,qui non à cauſa procathartica,& violenta prouenit,ſed de eo,qui cauſam habet internã,& quæ paulatim creſcit.Vanũ eſt enim credere,abortum violentia factũ,mammarum gracilitatem præcedere, niſi fœtũ ex ea lædi, & ægrotare,aut mortuum diutius in vtero permanere contingat.Verùm Hipp.dixit: quæ corruptæ ſunt fœtus, vt affectionem præcedentem indicaret, per quam abortus contingat. Nec Galeni ratio contrarium perſuadet, dum probat ex violentia læſo vtero ad ipſum humores concurrere,& ex eo mammas gracileſcere: quia contrarium euenire experientia demonſtrat. Nam etiam ſi vterus in partu admodum laboret, & humores ad illum confluant, qui lochia conſiſtunt,non ob id mãmæ extenuantur, imò turgent lacte vberiore.Hoc igitur pro rato habito,Hipp.intelligere de eo abortu, qui ab interna cauſa dependet, non eſt difficile,aphoriſmi rationem, iuxtà vera Hipp. dogmata,afferre, cum enim (vt ſuprà explicatum eſt) tota virtus mammis ab vtero proueniat, vtero autem ab incluſo fœtu: ſequitur,mammas, aut benè, aut malè ſuo munere fungi,iuxtà fœtus in vtero exiſtentis conditionem. Quapropter quotieſcunquè fœtus adeò in vtero ægrotat, vt abortus periculũ immineat,mammarũ vis elanguet, vndè graciles fiunt,quod ſi bona faueat fortuna,nequè abortus ſequatur,ſed fœtus conualeſcat, tunc rurſus mammæ ſolidæ fiunt,earum virtute atthractrice,& concoctrice vigorata; vndè, & ſucci,& ſpirituũ copia fruuntur;quã cum in totum abſumere,ob contractam tempore gracilitatis imbecillitatẽ,non poſſint,alterũ duorũ ſequi neceſſe eſt, vel vt repletæ duræ fiant, & dolentes; vel vt dicta materia ad varias corporis partes tranſmiſſa in illis dolores excitet, videlicet, aut in coxendices,ob articuli magnitudinem: aut in oculos,ob conſortium quoddam;de quo lib.2.Epid.ſect.5.verſ.19.aut ad genua,ob decliuitatem loci: potiſſimum verò ſi matura paulò craſſior fuerit,quorum,quolibet ſuccedente,periculum abortus tollitur.

Aphor. 55. Quæcunquè in vtero habentes à febribus corripiuntur,& fortiter attenuãtur &c.

In febribus abſquè manifeſta cauſa extenuari intelligimus, quando nec dolor, nec vigiliæ; nequè inſignis euacuatio intercedit,aut aliud,quid eorũ, à quibus corpora extenuari magnopere ſolent: de quibus mentionẽ fecit Hipp. 1. Prognoſt. tex.8.Idq.virium imbecillitatem ſignificare docuit ſuperius 2.aphor.28.ſtante igitur imbecillitate vterũ gerentis,ſi tunc fœtum corrumpi contingat,mulierẽ periclitari,eſt rationabile.Verũ ſi fœtus vſquè ad exactum geſtationis tempus conſeruetur; difficulter tamen, propter virium imbecillitatem,parit, & periculosè: quia etiam ſi ab ægritudine ad tempus partus,interuallum aliquod temporis intercedat, non poſſunt tamen,aut fœtus,aut mater priſtinum recuperaſſe robur, vt labores partus abſq; periculo ferre poſſint,difficilis ergò, & laborioſus partus expectandus eſt.

Aphor. 60. Si mulieri vterum geſtanti purgationes prodeunt, impoſſibile eſt, fœtum eſſe &c.

Mar.n.40. Vidi quamplurimas vterum geſtantes(quod etiam in expoſitione lib.1.Morb.Mul.ſect.2. verſ.24.admonuimus)quibus ſingulo menſe menſtrua prodiere abſquè vlla,aut matris,aut infantis læſione. Obſeruaui pariter ſæpiſſimè,purgationes ex vtero copioſiſſimas ſemel tantum, aliquando bis etiam grauidis ſuperueniſſe, quæ tamen fœtum incolumẽ ad exactum tempus geſtarunt. Quæ quidem præſentis aphoriſmi doctrinam admodum ſuſpectam reddunt, quapropter corrigendam eſſe exiſtimo per ea, quæ in præcitato lib.de Morb.Mul. leguntur hunc in modum. Pronuncio autem de muliere in ventre habente duos, aut tres menſes,& vltrà; ſi menſes ſtatim prodeant ſingulis menſibus, neceſſe eſt,eam tenuem fieri, & debilem, &c.quæ ſequuntur.Quarè tunc ſolum menſtruorum eruptio, & matrem,& fœtum imbecilla reddunt, quando nõ à principio grauiditatis incœpit,ſed tertio,aut quarto mẽſe elapſo,& indè ſingulo menſe repetit, cuius quidẽ ſententiæ rationẽ attulimus in expoſitione loc.cit. de Morb.Mul.

Aphor. 62. Quæcunquè frigidos,ac denſos vteros habent non concipiunt,&c.

Hoc aphoriſmo breuiter ſterilitatis mulierum cauſæ comprehenduntur, quæ quidem ad tres vteri intemperantias reducuntur.Nam vterus vel frigidior eſt, quã par ſit, vel humidior, vel deniquè cum caloris exceſſu ſiccior. Huiuſmodi verò intemperantiæ non ſimpliciter accipiendæ ſunt, ſed totius corporis reſpectu. Quandoquidem plures mulieres concipere obſeruantur, quarum vterus longè intemperantior erat,quam alterius cuiuſdam, quæ ſterilis ob eandem intemperantiam fuerit,exempl.gr.ſit mulier toto temperamento bilioſa,cuius ſingulæ partes totius temperamento reſpondeant. Altera verò naturali totius temperamento frigida ſit, vterum verò cæteris partibus calidiorem habeat. Harum quidem prior concipiet, quia eius vterus à totius temperie non recedit. Poſterior verò nequaquam ob calidam vteri intemperiem totius reſpectu conſideratam. Et tamen quæ concipiet, calidiorem habebit vterum,quam quæ ſterilis ſupponitur. In hunc igitur ſenſum præſens ſententia recipienda eſt, alioqui in regionibus, & in temperaturis à mediocritate recedentibus mulieres pro maiori parte ſteriles eſſent, hæcq. recepta Hippocratici conſilij ratio probabilis afferri poteſt,& quæ effectibus reſpondet. Circà eam tamen non verſabitur noſtra oratio cum vnicuiquè ſatisfacere poſſint ea, quæ Galenus, & cæteri expoſitores de hac re ſcriptis mandarunt.

Aphor. 63. Similiter autem in maſculis, aut enim propter corporis raritatem,&c.

Hanc ſententiam ab Hippocratis doctrina reijcit Galenus pluribus capitibus,varijsq.rationibus contrà eam adductis: quibus non obſtantibus, ſententiam veriſſimam, Hipp. dignam cenſeo, ſi recto ſenſu accipiatur, qui talis eſt. Sterilitatis mulierum cauſas ad três in præcedenti aphoriſmo reduxerat. Ad frigiditatem vteri, ob quam denſior effectus non concipit: Secundò ad humiditatem genituram ſuffocantem,& tertiò deniquè ad ſiccitatem vrentem, geniturامquè corrumpentem. In hoc autem aphoriſmo eaſdem repetit cauſas, tanquam ſterilitatem virorum producentes,non tamen eodem modo,verùm,vt indicaret eaſdem cauſas concurrere,dixit,ſimiliter autem in maſculis, quia tamen modus, & ratio diuerſa eſt, eas ſubſequenter explicat, & certè ſi cauſas ſterilitatis virorum diligenter conſiderauerimus, inueniemus omnes ad tria capita reduci. Eorum enim alij erigunt quidem,verùm coire volentes ſpiritus erectionem facientes ſtatim euaneſcunt, ſubſidetquè, & concidit penis,ideòquè ſemen in vterum eiaculari non poſſunt,quod ſi aliqui emittunt in foribus pudendi muliebris illud perdunt, & de his intellexit Hipp. dum dixit, aut propter corporis raritatem ſpiritus extrà fertur, vt ſemen non educat. Namquè rationi conſentaneum eſt,taliter affectos ob caliditatem, & ſiccitatem temperamenti: & potiſſimum genitalium, vndè ſpiritus tenuiores generantur, quam par ſit, ſteriles eſſe. Hi reſpondent mulieribus, quas ob ſiccos,& exuſtos vteros non concipere, ſed genituram corrumpere dixerat in præcedenti. Alij ſecundo loco ſunt, qui & erigunt,& coëunt quidem,verum nunquam ſemen effundunt, & hos ſignificauit Hipp. dum dixit, aut propter denſitatem humor non procedat foras. Tales ſunt, qui frigido,& ſicco ſunt temperamento: in quo cum ſpiritus ſint frigidiores, non ità incaleſcunt, vt ſemen deducere,& impellere poſſint,Hipp. cauſam reduxit in habitus denſitatem, eò quod genituram à toto corpore ſecedere exiſtimauit, quã quidem opinionem facillimè tueri poſſe lib.de gen v.32.demonſtrauimus. Verùm vtcunquè ſit, certũ,eſt primariam cauſam eſſe frigiditatem,& ſiccitatem temperamenti totius corporis, & potiſſimum teſtium, aliarumq. partiũ generationi inſeruientium. Reſpondetq. ſterilitatis mulierum cauſæ, de qua in præcedenti dixe-

A dixerat: quæcunque frigidos,ac denſos vteros habent,non concipiunt. Tertio denique loco ſunt quidam,qui nec erigere,nec coire poſſunt,quos vulgus ligatos vocat: quandoquidē impotentiā à frigiditate humiditati adiunctā prouenire rationabile eſt: hoſque intellexit Hipp. dum dixit: Aut propter frigiditatē non concaleſcit,vt ad hunc locum congregetur, nam cum (vt ſuprà adnotauimus)opinio eſſet Hipp.ſemen,ſiuè genituram in actu coitus à toto corpore excerni, dixit frigiditatem eſſe cauſam, cur ſemen ad genitalia membra, vnà cum ſpirituum conuenienti copia(ex his enim genitura conſtat)non congregetur.Nam taliter affecti,non ſolum non erigunt, ſed neque titillationem illam percipiunt, quam ſpirituū facit affluxus, quod ſi horum nonnulli aliquando ſemen emittunt, id ſine erectione efficiunt, & abſque ſpirituum concurſu:vt genituræ nomen non mereatur,ſed inutilis excremēti,ex quo adnotare eſt, ſummo artificio dixiſſe Hipp.non cōgregatur, quaſi illud,quod modo dicto excernitur non ſit ſe-
B men à toto ad pudenda congregatum, quale debet eſſe vera genitura. Subiungit indè: aut propter caliditatem hoc idem contingit, eò quod cognouit multos calido, & humido tēperamento præditos,nec erigere,nec coire poſſe,quod experiētia ipſa ſæpius nobis ſignificauit.

Aphor. 64. Lac dare caput dolentibus malum. Malum etiam, &c.

Lactis vſus apud antiquos frequentiſſimus fuit. Sæpè enim ad leuiter purgandum: non rarò ad abluendum,& attemperandum poſt purgationem, ſæpiſſimè ad humorū acrimoniam corrigendam: & denique ad craſſefaciendum, lacte vtebantur, & ſicuti ad purgationem omnium tenuiſſimum eligebatur, qualè eſt aſininum; & in ſatis notabili quantitate exhiberi conſuetum fuit; ità ad craſſefaciendum, craſſius præferebatur. In reliquis verò caſibus mediocritas ſubſtantiæ attendebatur, illud ſæpius coctione incraſſantes, aut varijs liquoribus è contrà, tenuitatem ei comparantes. Nam & bubulo, & ouillo, & caprillo pro rei exigentia
C vtebantur. Hac tamen diſtinctione, vt cum intentio erat purgandi; aut ſubluendi aluum, in maxima quantitate exhiberetur, nam aliquando ad congij menſuram dedit Hipp.in alijs verò caſibus rarò duas cotylas exceſſit, vt in ventriculo detineri,& concoqui poſſet. Quandò igitur in aphoriſmo ait Hipp. lac dare caput dolentibus, malum, &c. de eo non intelligit, quod purgationis gratia in notabili quantitate exhibetur, id namque propriè loquendo, non eſt lac dare, ſed potius lacte purgare, & hic dicendi modus Hipp. vſitatus fuit, vt in eius doctrina manifeſtè apparet. Nec lac hoc modo exhibitum ea incommoda affert,quæ lacti alio modo exhibito imputantur, & ratio eſt, quia non diù moratur in ventriculo,vt in caput vapores dimittere, aut flatus inducere valeat; & quia copioſum aſſumitur, corruptionis periculo non ſubijcitur (ab his enim lactis noxæ dependent) Hocque fuiſſe Hipp. conſiliū ex ipſiuſmet doctrina demonſtrari poteſt, quando lacte aſinino, aut caprillo diluto ad purgandum vtitur in
D omnibus caſibus, in quibus à præſenti aphoriſmo prohibetur, eò enim in capitis vlceribus, vtitur lib. 2. de Morb. verſ. 158. & in comitialibus 4. Acutorum verſ. 52. necnon in comitia- *Mar.n.13.*
libus eodem in loco; in quibus cum caput afficiatur,inconueniens eſſet,quatenus lac dare ca- *Mar.n.38.*
put dolentibus, prohibetur. Præterea in febribus lacte aſinino purgationem inſtituit ſæpiſſi- *Mar.n.36.* *Mar.n.65.*
mè. Nam & in quotidiana ex bile, & in febre interficiente appellata lib. 2. de Morb. eo vti- *Mar.n.34.*
tur, & in febre ardente lib. 4. Acutorum verſ. 10. lacte aſinino purgandum eſſe corpus iubet. Taceo alios morbos, qui febrem acutam coniunctam habent, in quibus eodem lacte purgari
iubet, v.g. in eriſipelate lib. 2. de Morbis, & alia quam plurima,quæ ſingula referre nimis tæ- *Mar.n.53.*
dioſum eſſet. Quarè & in ſecundum caſum peccaſſet, quo lac dare febrientibus prohibet. Similiter cōtrà tertium erraſſet,quod malū eſſe lac dare, inquit ijs, quibus eleuata murmurāt hypocondria quando & in hæpaticis, & lienoſis etiam ad hydropem tendentibus, aſininum lac ad purgandum præbet, lib. de Intern. affect. verſ. 113. Vlterius lac improbat ijs, quibus larga ſanguinis euacuatio facta eſt,& tamen lib. Acut. 4. lacte aſinino eos purgādos eſſe iubet quibus ſanguinis copia effluxit. Cum igitur lacte purgationis gratia vtatur Hipp. in omnibus caſibus,in quibus per præſentē aphoriſmū damnatur aſſerendū eſt lac dare,nō ſignificare purgatoriū,ſed quod refectionis, aut alterationis gratia exhibetur: quod ex eò confirmatur,quia referens caſus, in quibus vtiliter exhibetur, eos tantummodo meminit, qui refectione egent, tabidos inquam; à febribus longis vexatos, & præter rationem extenuatos; quos lacte purgare nullo modo licet,aut ſaltem rarò. Hæc ergò pro explicatione præſentis aphoriſmi erūt ſatis, cum ſingula exponere non profiteamur; ſed ea tantummodo,quæ ad Auctoris mentem perci-

percipiendam ſunt neceſſaria. Vnum tamen non prætereundum eſt circà verba illa: Malum eſt,& quibus hypocondria ſuſpenſa murmurant, Hipp. hæc duo ſymptomata ſimul copulaſſe, vt indicaret lac dari poſſe etiam illis, quibus ſuſpenſa tantummodo ſunt hypocondria, & quibus murmurant ſolū. Nam ſi à bile intumeſcat hepar, lac conuenit, vndè ipſemet Hipp. lib. de Intern.affect. verſ.225. In hepatite ſecunda,à bile in hepar confluente,à qua durus, & doloroſus fit, non lac aſininum modo, aut caprillum ad purgandum præbet. Sed etiam bubulum ad bilem attemperandam per plures continuos dies exhibet. Similiter murmurante abſque tumore ventre, lac non prohibetur, quia ſi à bilioſo ſucco per ventrem diſcurrente murmur fiat, lac datum vtile eſſe poteſt. Quarè lac dari vetat Hipp.quando elata hypocondria ſimul murmurant. Hæc enim à flatuum copia generationem in hypocondrijs habentium dependent, cui affectioni lac noxium eſt, non ſolum, quia flatuoſum eſt, ſed etiam quia cum taliter affecti, acidæ corruptioni ſubijciantur, lac in ventriculo ob analogiam facillimè ijs aceſcit.

Mar.n.31.

Sectio VI.

Aphor. 1. In diuturnis inteſtinorum leuitatibus ructus acidus accedens, qui prius, &c.

Libro ſecundo epidem. ſect.2.verſ 60.vndè abſque dubio deſumptus eſt aphoriſmus,hæc ſententia legitur hoc modo. In diuturnis Lyenterijs ructus acidus fiens, antea nunquam factus ſignum bonum,velut Demænetæ contigit. Fortaſſis autem licet etiam arte parare.Nam turbationes huiuſmodi alterant, fortaſſis,& ructus acidi lyenteriam ſoluunt, ſanatus eſt veratri potione, quo quidem dicendi modo dubitaſſe videtur Hipp. an huiuſmodi ructus eſſet bonum ſignum tantummodo, an etiam, vt cauſa prodeſſe poſſet. In proprij autem loci explicatione defendimus vtroque modo bonum eſſe, & illum arte procurare,non eſſe inutile.

Mar.n.8. *Aphor. 2. Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior morboſius, &c.*

Quia plurimum genituræ à capite prouenit, vt ipſemet Hipp. lib. de Genitura verſ.32. teſtatur, hinc fit, vt genitura naturale cerebri temperamentum ſequatur: ità vt quibus caput, ſiuè cerebrum natura humidum eſt (hoc indicant nares ſæpè fluentes, quas humidiores appellat) ijs genitura humidior eſt,& hi (ſubiungit ſtatim) morboſius ſani degunt,hoc eſt,vitam ducunt, non ſolum morbis obnoxiam,ſed etiam in tempore ſanitatis valetudinariam,his verò contrarij,firmiori, & ſtabiliori valetudine fruuntur. Quod quidem indicat,quantum ad corporis valetudinem conferat capitis optima diſpoſitio, quod ſumma cum ratione morborum radix appellatur. Et hic eſt germanus præſentis aphoriſmi ſenſus,alium tamen Hipp. habuiſſe indicant ea,quæ lib.6. Epid. ſect.6. leguntur, vndè forſan aphoriſmus deſumptus eſt, hunc in modum. Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior,ac copioſior,hi morboſius ſani ſunt, plurimis autem,quibus ex morbo,vice verſa. Quorum verborum ſenſus eſt. Eos, quibus multa è naribus ex natura erumpunt, & ex cōſequenti cerebrum humidius habent, & genituram pariter humidiorē,& copioſiorem emittunt,eos imbecilles eſſe,& valetudinarios. Qui verò tales ſunt,non ex natura, ſed ex morbo,eos ſaniores eſſe,indicant enim hæc expultricis facultatis robur, quæ humores noxios facilè à ſe excutit, addidit verò plurimis, quia hæc regula non omnibus fortaſsè competit.

Aphor. 5. Dolores in lateribus, & in pectoribus, & in alijs partibus, an multum, &c.

Hic aphoriſmus primo aſpectu Hipp. dignitatis minimum retinere videtur. Quis enim Medicus adeò negligens eſt, qui dolorum vehementiam, aut maiorem, aut minorem non conſideraret, cum præſertim ægrotantium querelæ ad huiuſmodi conſiderationem compellere etiam inuitum poſſint? Quarè dicendum eſt, præſentem aphoriſmum idem naufragium cum alijs multis incurriſſe, ob negligentiam illius,qui eos collegit. Nam clariori, & veriori ſenſu, ità legitur lib.6. Epidem ſect.7. verſ.79. Dolorum in lateribus,& pectore,& alijs partibus,tempora,an multum differant, conſiderandum eſt. Nam & cum melius habuerint,rurſus deterius habent,non delinquentes. Sententia quidem aurea,qua admonemur repentinæ doloris ſubleuationi non eſſe fidendum, nam ſæpè pauló poſt derepentè nullo errore accedente,ſeuiores repetunt,quarè vt fida ſit alleuiatio, paulatim, & per ſua tempora fieri debet, & quamuis hæc ſententia in omnibus doloribus verificetur, magis tamen in doloribus laterū,

& pectoris

& pectoris contingit,ab huiuſmodi enim partibus non citò,& facilè infixus humor diſcutitur, quemadmodum ſi in aluo, aut ventriculo peccet.

Aphor. 11. Atrabilarys, & nephriticis hæmorrhoides accedentes bonum.

Cum nullibi Hipp. phrenitidis nomine, melancholias, quas manias vocant,ſignificaſſe obſeruauerim,non poſſum eorum interpretationem ſequi, qui pro nephriticis,phreniticos legentes dicunt, hæmorrohides ſuperuenientes, & melancholicos, & maniacos ſanare; quarè lectionem non eſſe alterandam exiſtimo. Qua ratione autem nephritica, ab hæmorrohidibus, ſuperuenientibus ſanentur,inuenies in ſequenti aphoriſmo.

Aphor. 12. Hæmorrohidas diuturnas ſananti, niſi vna adſeruata fuerit periculum, &c.

Quamuis importuna hæmorrohidarum ſanatio poſſit quam plurima excitare patientibus incommoda, quorum plurima lib.6. Epidem. ſect.3. verſ.59. recenſentur, in præſenti tamen aphoriſmo duorũ tantum meminit tanquam frequẽtiorum, hydropis inquã ſcirrho in hepate, à craſſo ſanguine ibi conculcato, & tabis,ſanguinis ſputo intercedente. Verum aliquis à me quæret,cur hæc duo mala frequentius eueniant, quam cætera alia? Nam ſi ſanguinis ſputum à copia in venis collecta prouenit, cur potius ſputum hæc copia facit; quam aliam ſanguinis excretionem? Cuius quæſiti ratio probabilis afferri,meo iudicio non poteſt,niſi ad venarum diſtributionem ex Hipp. mente confugiamus. Libro enim de oſſium natura,& de Nat.Hum. verſ.206.Quatuor paria venarum à capite deſcribens,tertium ordinẽ ex temporibus per ceruicem in ſcapulas procedere ait, indè verò in pulmonem deferri: Et perueniunt quidem (inquit) altera à dextris in ſiniſtras ſub mammam, & in ſplenem, & in renem. Altera à ſiniſtris in dextras ex pulmone ſub mammam in hepar,& in renem. Deſcendunt autem hæ ambæ,& in inteſtinum rectum, & in podicem. Stante igitur hac venarum diſtributione, quam ſenſibilem eſſe in expoſitione libri citati de Nat.Hum. indicauimus, ratio euidens eſt, cur ſuppreſſis hæmorrohidibus morbus hepati accedat, vndè hydrops inſurgat, & pulmoni tabes, ſimulq. ſe proditratio aphoriſmi præcedentis,in quo dicit hæmorrohidarum fluxum nephriticis morbis ſolutionem afferre, nephritici enim nomine intelligit hoc in loco Hipp. non eum, qui renum calculo laborat,ſed qui à morbis renum quibuſcunq. afficitur. Quia igitur præfatæ omnes partes conſortium habent venarum cum hæmorrohidibus, ideò fit, vt earum affectionum inuicem tranſmutatio fiat.

Verſ. 13. A ſingultu detento ſternutationes accedentes ſoluunt ſingultum.

Si ſingultum aliquando à ſiccitate immediatè prouenire crediſſet Hipp. certè abſque diſtinctione non aſſeruiſſet in præſenti aphoriſmo,ſternutationes accedentes ſingultum tolle-re, qua ratione enim ſternutatio ſiccitatem tollet? verum nè ſomniauit quidem à ſola ſiccitate abſque materia excitari ſingultum. Fieri quidem ab inanitione dixit, ſed hæc à ſiccitate plurimum differt, eamque repletioni contraponit, intellexitq. ſingultum à repletione, aut inanitione fieri ciborum, & potionum, non aliter. Nam cum ſingultus proxima cauſa ſit res moleſtiam inferens, hæc in crapula erit cibi, & potus copia, in ieiunio verò, aut euacuatione,erit humoris acrimonia, quæ per euacuationes, & ieiunia in ventriculo maximè viget. Quarè Hipp. dum inferius ait: Conuulſio fit, aut à repletione, aut inanitione: ſic autẽ & ſingultus,non intendit omnes cauſas ſingultus ad illas duas reducere, nec immediatas referre in animo habuit. Sed eas adduxit,tanquã cauſas procatharticas,ſingultumq. ſæpiſſimè inferentes, nam ſi quis pipere deglutito vinum ſuperbibat, & ſingultus ſuperueniat,abſquè dubio ſingultus ille, nec à repletione erit, nec ab inanitione. Cum igitur ſola intemperies ſingultum efficere non poſſit,aſſerendum eſt,proximã illius cauſam eſſe materiam lædentem, à qua irritata ventriculi facultas,vt noxiũ expellat, motũ illum facit, quæ quidẽ materia ſternutatione ſuperueniente ventriculũ concutiẽte,ab eius fibris diſcutitur, quibus inhærens ſingultũ faciebat:ſicque ceſſat ſingultus,quæ quidẽ ratio omnibus ſingultus ſpeciebus cõuenit. Nam & qui ab hepatis, aut ventriculi inflammatione dependet,proximam cauſam habet materiæ præſentiam, à qua facultas ventriculi irritatur: qua quidem per ſternutationem diſcuſſa ceſſat. Singultus etiam ſi non in totum auferatur, remanet enim affectio, à qua noua materia genita ſingultum denuò mouet. Quarè ſummo artificio dixit Hipp. ſingultum ſoluit, cum poſſet maiori breuitate dicere ſolutio, vt indicaret, ſternutationem quidem ſingultum quemlibet ſedare, morbum autem,& cauſam illius non ſemper in totum auferre.

Aphor.

Aphor. 14. Ab hydrope detento, vbi aqua à venis in ventrem confluxerit ſolutio.

Hæc ſententia lib. de Iudicat. verſ. 142. legitur, huic ferè conſentiēs, quam ex græco contextu interpretor hunc in modum. Hydrope ſecundum venas detento, aqua in ventrem, aut veſicam fluente ſolutio. Quarè cum dictio illa ſecundum venas, ſuperflua non ſit, aſſerendum eſt, hanc diſtingui ab illa, quæ hydrops ſecundum ventrem dici poſſet. Nam etiam ſi in omni hydrope, & venæ, & abdomen aqua repleantur, quando venæ ſanguinem ſeroſiorem, & aquoſum ſemper continent, aliquando tamen prius, & euidentius in vna, quam in altera dictarum partium colligitur, & id pariter diuerſo ordine. Quandoquè enim venæ aquam in ſe ipſas trahunt, quam indè ventri communicant, idque euenit in ea hydropis ſpecie, quam
Mar.n.18. à deſtillatione à capite ortum habere nos docuit Hipp. lib. de locis in homin. verſ. 175. cuius generationis modum in eius loci expoſitione aperuimus. E contrà verò aliquando prius abdomen aqua repletur, indèque venoſo generi communicatur: vndè ſanguis aquoſus redditur; quod in eo hydrope euenire rationabile eſt, qui ab hepate, aut à copioſo aquæ potu, aliaq. ſimili cauſa ortū ducit. Aliquando tandem ſimul, & eodem tempore, & in venis, & vētre cōgregatur, quemadmodum in hydrope ex lienis affectu euenire ſignificauit Hipp. lib. 1. de Morb.
Mar.n.7. Mul. ſect. 3. verſ. 50. Dum igitur Hipp. ait: In hydrope ſecundum venas, ſi aqua ad ventrem fluxerit, ſolutio; priori loco recenſitum intelligit, in quo, quia venæ primum ex humore aquoſo laborare cæperunt, hæque in abdominis cauitatem aquam effundunt, vndè hydrops Si hæ aquoſum humorem ad ventrem, & ad aluum excernant, euacuatis venis hydropem ſedari eſt rationabile, quemadmodum in præſenti oratione teſtatur Hipp. Quæ quidem affinis
Mar.n.6. eſt illius ſententiæ lib. 1. de Morb. verſ. 124. regiſtratæ: Subaquoſo, ac lienoſo alba pituita detento aluus fortiter turbata bonum, differunt enim in eo tantummodo, quia in ſubaquoſo, & pituita alba laborante, venæ, aut carnes tantum aquoſo humore ſunt repletæ: in hydropè autem ſecundum venas, non modo venæ aquam continent, ſed etiam abdomen ipſum, alioqui hydrops non diceretur. Perperam igitur vox illa κατὰ φλέβας, ideſt, per venas, ad eas venas refertur communiter, per quas aqua in abdomine collecta, ſi ad aluum feratur, quod nullo modo eſt neceſſarium, cum per inteſtinorum poroſitates, eorum cauitatem peruadere poſſit. Sed dato aquam à ventre ad aluum per venas neceſſario tranſire, abſque dubio vox illa per venas omninòocioſa eſſet, & eò magis, quia nulla alia adeſt via, per quam, aqua in abdomine contenta per veſicam expurgetur, hanc enim regionē etiam appoſuit l. cit. de Iudicat. Nec expoſitio eorum rationabilior eſt, qui hanc vocem κατὰ φλέβας, ſubſequenti orationi copulantes, Græcam lectionem pænitus confundunt. Sententiamq. vniuerſalem accipientes eam falſam apertè reddūt, quando in cōmuni hydrope iam perfecto, aquæ excretio per aluum non liberat, ſed in incipienti tantummodo: id atteſtante coaca illa ſect. 3. verſ. 20. In aqua intercutem incipiente alui profluuium aquoſum fiens citrà cruditatem morbū ſoluit.

Aphor. 16. A pleuritide, & Peripneumonia occupato alui profluuium accedens malum.

Malum inquit, non læthale, vt ſignificaret aliquos ſeruari eorum, qui non admodum grauiter laborent, hæc eſt enim proprietas huius vocis malum, vt indicet, ægrotantis conditionem deteriorem reddi, quod quidem in diarrhæa ſuperueniente duplici ratione contingit, primo, quia ſputum ſupprimit, quæ ſola tuta via his morbis rectè terminandis cenſetur. Qua quidem ratione omnis inferna purgatio in huiuſmodi affectibus à præceptore damnatur lib. 3. de Morbis, quando morbus iam firmatus eſt, & ſputum procedere incæpit, ex quo fit, etiamſi diarrhæa his morbis ſuperueniens ſemper ſuſpecta ſit, eo tempore tamen, quo ſputum nondū apparuit, non adeò malam cenſendam eſſe, imò aliquando obſeruatum eſt, prædictis morbis per ſputum ſufficienter expurgatis, adhuc febrem perſeuerare, quæ tandem per ſuperuenientem alui ſubductionem in totum ablata ſit. Nocet ſecundo diarrhęa ſuperueniens, antèquam concoctus ſit morbus, communi illa regula: Nullam euacuationem à principio factam ſalutarem eſſe poſſe, quia talis euacuatio non à natura rectè operante: ſed à vi morbi naturam exagitante ortum ducit, vndè cum per eam, nec tollatur, nec minuatur morbus, de hoc caſu dici poterit. Critica non iudicantia, partim læthalia ſunt, partim difficilis iudicij. Non prætereundum eſt lib. 1. de Morb. verſ. 122. vbi eadem ſententia legitur, additum eſſe: Et tabidis, & iure merito: quia præter cauſas relatas, quibus hæc euacuatio mala eſt, peſſima eſt tabidis, qui à ſuperuenienti alui fluore frequenterè medio tolluntur.

Aphor.

Aphor. 18. Veſicam diſſectam habenti, aut cerebrum, aut ſeptum tranſuerſum, &c.

Vſus eſt hac voce Hipp. διακοπέντι, ideſt, diſſectum eſſe, vt ſignificaret non quamlibet continui ſolutionem omnibus his partibus læthalem eſſe, ſed eam tantummòdo, quæ à violentia extrinſecus vulnerante facta ſit, nam plurimæ continui ſolutiones in aliquibus partibus ex recenſitis, non ſunt læthales. Ego vidi R. Patrem Ordinis Prædicatorum, cui vrina per tres dies retenta eſt, quæ tandem veſica diſrupta, ruptoque tribus in locis peritonęo exit, indèque æger incolumis euaſit, & alterum Cauponem ad quatuor fontes, qui cum mingendi negligẽs diutius vrinam continuiſſet, indè poſtea mingere non potuit, ſed vrina, rupta veſica in ventrem profluens, inter peritonæum, & inteſtina collecta, eum hydropicum reddidit, à qua tandem ob medicorum timiditatem, qui illum ſecare, & vrinam extrahere debuerant, longo tempore obijt. Quarè continuitatis ſolutiones abſque vulnere, & ſanguinis effuſione in quacunq. corporis parte fiant, etiam ſi ob magnitudinẽ non conſolidentur, non tamen neceſſariò mortem inferunt. E contrà verò vulnera à re diſſecante inflicta, quantumuis exigua in locis quibuſdam læthalia ſunt, tum ratione inflammationis ſuperuenientis; tum ob ſanguinis effuſionem, quæ nulla arte à Medico vitari poſſunt.

Aphor. 20. Si in ventrem ſanguis effuſus fuerit præter naturam neceſſe eſt ſuppurari. Mar.n.3.

Et hæc pariter ſententia lib. 1. de Morb. verſ. 68. regiſtrata eſt hunc in modum: Si ſanguis ex vulnere, aut ex vena effluxerit in ſupernum ventriculum, neceſſe eſt in pus verti, quæ quidem indicant, quid per ventrem intellexerit aphoriſmus, & quid hoc verbum ſuppurari ſignificet: contrà expoſitionem eorum, qui ſententiam ampliantes, Hipp. aliena loqui faciũt. Non nego tamen eum, qui aphoriſmum collegit, longè clariorem, & fideliorem trãsferre ſententiam potuiſſe. Cur verò ſanguis in ſupernum ventrem effuſus, ſuppuretur: non autem in inferiorem, & in reliquas cauitates, in quibus putreſcit potius, quam ſuppuretur, id ex loci caliditate euenire affirmarem.

Aphor. 21. Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperueniant, inſaniæ ſolutio.

Non eſt vt Galenus præceptori imponat nominum, & vocum confuſionem aſſerendo, hac voce μανιης, in præſenti aphoriſmo melancoliam intelligere, quaſi ab humore etiam frigido, & craſſo non producatur inſania, ſiuè mania, quod ipſe Galenus affirmauit etiam inferius in com. aphor. 56. non conſiderans maniam Hipp. appellare quamlibet inſipientiam, per quam homo ſine febre vehementer alienatur; ſiue cum furore, & tumultu: ſiuè ſecus, vt apertè manifeſtauit lib. de Morbo ſacro, his verbis. Qui à pituita inſaniunt (vtiturq. verbo μαινόμενοι) Mar.n.16. quieti ſunt, & non vociferantur, neque tumultuantur. Qui verò à bile, vociferatores ſunt, & malefici: ſiuè malum inferentes, & non quieti: ſemper aliquid intempeſtiuum facientes. Siquidem igitur aſſiduè inſaniunt, hæ ipſis ſunt cauſæ. Hanc verò à melancolia diſtinguens, ſubiungit, ſi verò terrores, ac timores accedant à cerebri tranſmutatione contingit, &c. Quę quidem manifeſtant veram differentiam inter maniam, & melancholiam, & quam fideliter Hipp. doctrinam, nobis tradiderit Galenus, dum inquit, maniam ſemper fieri ab humore acri, & calido: melancholiam à frigido, & craſſo. Hipp. verò ſententiam veriſſimam eſſe patebit vnicuique conſideranti maniacos in hoſpitalibus illis dicatis, quorum maior pars ſunt fœminæ, & homines pituitoſo temperamento præditi. Dum verò ait in Aphoriſmo Hipp. maniacos fieri à pituita, non intelligas à pituita ſola id fieri: ſed humori melancholico exuſto, & naturæ limites egreſſo, permixta, ex quo fit, vt morbus iſte ſit familiaris in hyeme iuuenibus Mar.n.12. aquis paluſtribus vtentibus, ex lib. de Aer. Aquis, & locis verſ. 136. vndè ſumma cum ratione dictum eſt maniacos omnes à ſuperuenientibus varicibus, aut hæmorrohidibus liberari, facta reuulſione humoris maniam facientis ad inferiores partes.

Aphor. 22. Ruptiones ex dorſo ad cubitum venæ ſectio ſoluit.

Ruptiones a loco ad locum, quomodo tranſmutari dicantur ab eodem Hipp. docemur lib. 1. de Morbis ſect. 2. verſ. 68. quæ Galeni interpretationem probabilem reddunt, abſque Mar.n.16. tranſmutatione vocis, ῥήγματα, in αλγηματα, de qua Galenus in comento aphoriſmi.

Aphor. 28. Eunuchi non laborant podagra, nec calui fiunt.

Eadem cauſa, quæ Eunuchos à caluitie tuetur, eadem à podagra eos præſeruat, hanc aſſignauit Ariſt. lib. 5. de Generatione Anim. cap. 3. quia in fœminam mutantur, eadem igitur cenſenda eſt cauſa, cur podagra non laborent, quia nec mulier (vt in ſequenti aphoriſmo dicetur)

cetur) podagra laborat, niſi menſtrua defecerint: Sed adhuc dubitari poteſt, cur mulier podagra non laboret? non quidem (vt multi credidere) quia in illis materia deficiat, quæ ſingulo menſe per menſtruas purgationes educitur, ſi enim hoc verum eſſet, ſequeretur, mulieres non à podagra modo, ſed ab alijs etiam morbis præcaueri, qui à materia dependent, quod experientiæ aduerſatur. Præterea etiam pueri non laborant podagra, & tamen humoribus ob ingluuiem abundant. Quarè cum nec pueri, nec mulieres, nec Eunuchi podagra laborent, cauſa indaganda eſt, his omnibus communis, hancque eſſe dicerem humorem quendam tenuem, & acrem, qui ſanguini permixtus ad articulos confluit, in quibus ſenſim accumulatus corruptionem à bile, & pituita contrahit, ſanguinemq. ſimul corrumpit. Podagræ enim generationem deſcribens Hipp. lib. de affectionibus ſect. 2. verſ. 46. Et eſt quidem (inquit) hic morbus ſanguinis in venulis à bile, & pituita corrupti. In cuius loci expoſitione, differentiam inter hunc morbum, & arthritidem ex Hipp. mente indicauimus, cum igitur hic humor potiſſima ſit cauſa generationis podagræ, ideò euenit, vt nullum efficacius remedium excogitari poſſit pro præſeruatione ab hoc morbo, quam vini abſtinentia, & eorum omnium, quæ acrimoniam in humoribus inducere poſſunt. Sed vini loco, ſimplicis aquæ potu, cibiſque omni acrimonia expertibus vti, quo quidem præſidio nonnullos in totum à podagra liberatos eſſe noui, in quorum numero fuit Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Dominus meus, D. Hyeronimus Bernerius Cardinalis Aſculanus nuncupatus, qui ſolo aquæ potu, quo per plures annos eſt vſus, à podagra perfectè ſanatus eſt. Prædictus ergo humor in pueris, & eunuchis non generatur, propter humiditatem temperamenti. In mulieribus verò quibuſdam etiamſi generari contingat, ob intemperamenti peculiaris conditionem, quia tamen per menſtruas purgationes ſingulo menſe educitur, podagram in illis inducere non poteſt, niſi menſtua deficiant. Hac igitur ratione ſtante, perperam ex hoc aphoriſmo colligunt multi, coitum maximè ad podagricas affectiones diſponere, præterquam quod experientia hanc opinionem euidenter damnat, cum videamus maximam partem eorum, qui in monaſterijs degunt à podagra vexari, cum tamen caſtitatem obſeruent. Hanc igitur præſentis aphoriſmi veram rationem eſſe exiſtimo, cuius veritati non ſtatim detrahendum eſt, ſi mulier, aut eunuchus articulorum doloribus vexari conſpiciatur. Nam dolor ille non erit podagra, ſed arthtritis: quorum affectuum non leuis eſt inter eos differentia. Nam vt lib. cit. de Affect. teſtatur Hipp. præter alias differentias à nobis in eius loci expoſitione explicatas. Arthritis iuuenum peculiaris eſt, & tam mulieribus, quam vitis communis, vt experientia demonſtrat. Podagra verò potius ſenibus conuenit. Quę non animaduertens Galenus, in hac materia ſibi parum conſtans, Arthritidem podagræ conſectariam facit: vndè in comento ait: Arthriticos ferè omnes prius podagricos fieri, cum tamen in ſubſequenti comentario à rei veritate compulſus, arthritidis naturam à podagra diſtinctam olfecerit.

Aphor. 32. Balbi ab alui profluuio longo maximè corripiuntur.

Hoc aphoriſmo docemur, balbos non ſolum frequenter corripi diarrhœa, ſed his fieri diuturniorem, & ratio eſt, quia cum diarrhœa à varijs oriatur cauſis; ea tamen longior eſt, quæ à deſtillatione à capite ortum habet, non enim facilè eſt ventrem adſtringentibus confirmare, quando à materia à capite continuò deſtillante ſubducitur, nec facilè eſt, deſtillationem remouere; quando infernus venter humidior exiſtens, humiditates in caput dimittit, & (vt aliquando dicebat Hipp.) ipſum ægrotare facit. Quarè cum omnium malorum cauſa ſit deſtillatio à capite, quæ ab humida cerebri intemperie dependet, non eſt mirum ſi balbi ab alui profluuio, eoque diuturno corripiantur, cum cerebrum humidiſſimum habeant, quod innata balbuties ſignificat.

Aphor. 35. Hydropicis tuſſis accedens malum.

De tuſſi hydropicorum loquitur Hipp. lib. 2. epid. ſect. 3. verſ. 27. hunc in modum: Hydropicus ſi tumorem in cruribus habens tuſſiat, malum, in cuius loci expoſitione quid circà præſentem aphoriſmum ſint dicendum adnotauimus.

Mar.n.12. *Aphor. 36. Vrinæ difficultatem venæ ſectio ſoluit, ſecare verò oportet interiores.*

Quid per internas venas intelligendum ſit, declaratur lib. de oſſium natura verſ. 116. quo in loco venarum diſtributionem deſcribens Hipp. ſecundum par à capite iuxtà aures per ceruicem ferri, intrinſecus iuxtà ſpinam ab vtraque parte procedens, iuxtà lumbos in teſtes, & in femora,

fœmora, & per poplites ab interna parte, & de ijs agens ſubiungit. Oportet igitur venæ ſectiones facere ad dolores lumborum, ac teſtium à poplitibus, & malleolis intrinſecus. Quarè cum vrinæ difficultas veſicæ ſit morbus, quæ teſtium affinis eſt, meritò eligenda eſt, vena interna, in malleolis, aut poplitibus. Quapropter non poſſum ſatis mirari Galenum, & pleroſq. expoſitorū, qui in tanta claritate caligantes, auctoritatē aphoriſmo partim detrahūt, partim, vt eius veritatem tueantur, nouas, & improprias vocum ſignificationes ſibi ipſis fingunt, cum Hippocrates apertè loquatur, & doctrinam proponat rationabilem, proprijſq. principijs omninò conuenientem. Nec audiendus eſt idem Galenus, dum contrà præceptoris mentem, experientiamque ipſam aſſerit, nihil referre, an interior vena, an exterior ſecetur in cruribus: quia omnes ab eadem vena ortum ducunt, hoc enim prætextu, venarum nullus habendus eſſet in phlebotomia delectus, quando omnes ab eadem vena magna ortum ducunt. Qua ratione autem peculiaris vena eligatur, nec omnes indiſtinctè ſecare oporteat, indicauimus in expoſitione lib. de Natura Humana verſ. 206. Propoſitio autem hæc vniuerſaliter vera eſt, eò quod nullus, cui competit venæ ſectio, eam dyſuriam incurret, quæ à phlebotomia non ſoluatur.

Aphor. 38. Quibuſcunq. occulti cancri fiunt, eos non curare melius eſt, ſi enim, &c.

Quid per occultos cancros intelligat Hippocrates in præſenti aphoriſmo contendunt expoſitores, quorum nullum Auctoris mentem aſſecutum eſſe, exiſtimo. Hippocrates verò libro ſecundo prædictionum verſ. 254. Quid ſignificet hæc vox occulti cancri nobis manife- *Mar.n.18.*
ſtauit, enumerans enim quoſdam morbos ſingulis ætatibus familiares dicebat: viris autem talia quidem tubercula non valdè fiunt, verum cæria horrenda, & cancri occulti, ſubmerſi, quaſi vnum, & idem ſit occultum eſſe, & intimius in carne ſubmerſum, quam quidem ſignificationem clarius confirmauit, paulò infrà verſ. 255. dum inquit. Verum cancri tum occulti, tum ſummas corporis partes occupantes oriuntur, duas cancrorum differentias proponens. Cum alij ſint, qui ad corporis ſuperficiem extimam magis vergunt, & hos ακροπαθος, hoc eſt eleuatos vocat, alij intimius latitant, quos vt υποσχοωος, ideſt, ſubmerſos, & κρυπτος, ideſt occultos vocat. Quarè vanum eſt, vocis ethimologiam reſpicientes credere, per occultos cancros Hippocratem ittelligere eos, qui interna viſcera occupantes, nec oculis, nec tactui ſubijciuntur. Nam in partibus exterioribus fieri cancros occultos ipſemet teſtatur libro ſecundo de Morbis Mulierum verſ. 420. de quorum generatione, ità ad verbum *Mar.n.23.*
loquitur: Et in mammis tubercula fiunt dura, partim maiora, partim minora: hæc autem non fiunt ſuppurata, ſed ſemper duriora; deindè ex ipſis naſcuntur cancri occulti. Quarè cum mammæ ſint partes exteriores, & in ijs cancri occulti naſcantur, argumentum eſt euidentiſſimum occultos non dici illos, qui intimas corporis partes occupant. Dum verò cancrorum occultorum curationem prohibet, intelligendus eſt de propria, & vera cancrorum curatione, quæ & igne, & amputatione fieri conſueuit. Nam libro ſeptimo Epidemiorum verſ. 451. ſect. ſecundæ, ipſemet cancrum in faucibus curaſſe profitetur per inuſtionem. Cur verò cancros ſubmerſos, & ad ſuperficiem parum eleuatos curare non expediat, ratio eſt, quia cum eius curatio in amputatione conſiſtat, hæc in ſubmerſis fieri non poteſt, & ideò ſatius eſt eos non attingere, quam aut igne, aut ferro exacerbare. Verum ſi præfata curatione eos attingere non licet, licebit nè alijs curationum modis ipſos tractare? Certè quando caſus eſt deſperatus melius eſt, eos derelinquere, nè impoſſibilitas curationis, arti imputetur, & ideò loco citato de curatione ne verbum quidem fecit. Quod ſi prouinciam dimittere omninò non liceat. Chyrurgica curatione dimiſſa, pharmacia curationem tentare poterit, qua ſi æger ſanari non poſſit, vitam tamen minus moleſtam protrahere poſſit. Nam & ipſe Hippocrates, cancroſum vteri affectum pharmacis mulcere tentauit lib. 2. Morb. mul. *Mar.n.48.*
ſectione 2. verſ. 293.

Aphor. 29. Conuulſio fit à repletione, aut ab inanitione, ſic autem & ſingultus.

Quid ſit conuulſio, & quomodo, & à quibus cauſis fiat ſufficienter explicauimus in expoſitione libri ſeptimi Epidemiorum verſ. 378. Quibus ſuppoſitis, dum inquit modo Hippocrates, conuulſionem à repletione, aut ab inanitione fieri, intelligit corporis, non neruorum, vt eſt ferè communis opinio. Nam ſi hos repleri contingat, paralyſim potius excitari,

quam conuulſionem,eſt rationabile, quia ſi concedatur, adeò repleri neruorum corpus, ſiuè id ſecundum poroſitates contingat, ſiuè ſecundum ſubſtantiam, vt breuior ſolito fiat, impoſſibile eſt, ſpirituum tranſitum non impediri, aut compreſſis, aut obſtructis neruorum poroſitatibus. Repletio autem corporis, aut eiuſdem inanitio conuulſionem facere dicitur: quatenus indè materia producitur, quæ ſpiritus per neruorum poroſitates,ad motum naturaliter efficiendum concurrentes,ad eundem præter naturam excitandum irritat. Cum enim in conuulſione membra continuò moueantur, neceſſe eſt cauſam motus immediatam concurrere, quæ ſunt animales ſpiritus, & inſtrumenta motus, quæ non ſunt alia, quam muſculi. Non enim differunt motus hi conuulſionis, à motibus voluntarijs, & naturalibus; niſi quatenus in his ſpiritus animales voluntatis imperio mouentur: in conuulſione autem à re quappiam irritati concitantur ad motum. Quæ quidem cauſa irritans duplex eſſe poteſt; copia ſcilicet humorum, & eorundem acrimonia, haſque comprehendit ferè in præſenti aphoriſmo, dum inquit. Conuulſio fit ab inanitione, aut à repletione, repletio enim humorum copiam inducit, inanitio autem eoſdem acriores reddit. Dixi ferè, quia non omnis cauſa irritans neruorum facultatem à repletione, aut ab inanitione dependet. Nam ſi neruo ſauciato, aut aliqua alia particula, quæ cum neruoſo genere conſortium habeat, conuulſio fiat, hæc neque ad inanitionem, neque ad repletionem reduci poteſt, fit enim eo caſu conuulſio, quia in vulnerata parte, acris quidam humor producitur, à quo irritata nerui facultas, conuulſiuum motum facit. Fruſtrà igitur laborant expoſitores, dum quamlibet conuulſionem ad alteram prædictarum cauſarum reducere ſtudent, quia hoc non fuit Hippocratis conſilium, qui tantummodo cauſas referre voluit, à quibus frequentiſſimè excitatur conuulſio, ex quo non vniuerſaliter, ſed indeffinitè ſententiam protulit, quæ hoc in loco æquipollet particulari. Hæc eſt ergò (ni fallor) vera præſentis aphoriſmi explicatio, conuulſioniſque natura eſt, quam modo tetigimus, explicauimuſquè exactius loco ſuprà allegato. Dicat quidquid vult Galenus, & eius aſſeclæ, qui inanitionem, & repletionem ad neruos transferentes,inexplicabiles labyrinthos incurrunt. Puerileque eſt, & falſum exemplum illud de chordis lyræ, vt vnicuique, experimento conſtare poterit. Chordæ enim ex animalium inteſtinis conflatæ, per ſiccitates ſi craſſæ fuerint elongantur, ſi tenues, abbreuiantur, & rumpuntur, è contrà verò propter humiditatem craſſiores vehementius tendantur, quia abbreuiantur: tenuiores autem remittuntur, quia elongantur. Verum etiam ſi concedatur,neruos à ſiccitate, & ab humiditate, ſiuè repletione abbreuiari; non tamen indè ſequetur membrorum tractus ille, qui conuulſio dicitur, quando ipſomet Galeno teſte libro de formatione fœtus capitulo vltimo, nerui tracti non trahunt muſculos, ſi in mortuo animali noſtris manibus trahantur, quarè neque membra, quæ mediantibus muſculis tantummodo, & non aliter moueri datum eſt, ad neruorum contractionem contrahi poterunt. Quo etiam conceſſo,non tamen conuulſio excitabitur, quæ in motu contractionis, & extenſionis conſiſtit, neceſſe enim eſſet neruos ſtatim repletos inaniri, & inanitos repleri: ſi repletio, aut inanitio contractionem efficeret. Ab ijſdem verò cauſis inanitione inquam, & repletione, ea ſignificatione, qua à nobis expoſitum eſt; ſingultum fieri demonſtrauimus ſuperius in explicatione 13. Aphoriſmi præſentis ſectionis.

Aphor. 41. Quibuſcunq. ſuppuratum quid in corpore exiſtens, ſignificationem, &c.

Puris craſſitudinem, & loci coarctationem, quæ à repletione prouenit, eius præſentia obſcurare, ait Hippocrates, idque verificatur non modo in ſuppurationibus exterioribus, & quæ tactu iudicantur, ſed etiam in illis, quæ interius latitant, & potiſſimum, quæ in thorace conſiſtunt, quarum cognitio per concuſſionem habetur. Fluctuat enim in cauitate pus, vt auribus manifeſtè perſentiatur, cuius concuſſionis modum nos docuit Hippocrates libro ſecundo de Morbis ſect. ſecunda verſ. 304. Admonet tamen ibi Hippocrates in confirma- Mar.n.45. tionem præſentis doctrinæ, aliquando ob puris craſſitudinem, aut multitudinem, quæ loci craſſitudinem,coarctationem facit,non poſſe perſentiri, an in thorace pus exiſtat, nec nè.

Verſ. 44. Quibuſcunq. ex vrina ſtillicidio voluulus accedit, hi in ſeptem diebus pereunt, niſi febre accedente vrina ſatis fluxerit.

Ad veritatem præſentis aphoriſmi demonſtrandam,non eſt, cur eos voluulos excipiamus; eaſque

easque ſtrangurias, quæ ab inflammatione dependent, quando in ipſomet contextu ſatis artificiosè excipiuntur, per illa verba, niſi febre accedente. Cum enim hi morbi ab inflammatione dependere non poſſint, quin febris concomitetur, eamque excludat, dum inquit: non accedente febre, ſignum eſt, eos morbos intellexiſſe, qui ſine febre, & inflammatione fiunt. Quarè & ſtranguria, & voluulus, de quibus agitur in aphoriſmo, neceſſario à crudis ſuccis dependent, qui in aluo conſtipati, vtrumque ſymptoma excitare poſſunt, & mortem etiam tandem inducere ſuppreſſa aluo, niſi à calore febrili attenuati ad vrinæ vias deriuentur. Cæterum caue, nè præſentis aphoriſmi doctrina febris voluulo ſuccedens te decipiat lib. enim 3. de Morbis verſ. 185. adnotauit Hippocrates, ſi voluulo amoto febris ægrum corripiat deſperatus eſt, quia vt febris morbum tollat, neceſſe eſt, antequam voluulus remoueatur eam accedere, & vrinæ copioſam excretionem ſubſequi, vt in hoc aphoriſmo ſpecialiter adnotatur. Hæc eadem ſententia ſect. tertia Coacarum Prænotion. verſ. 46. regiſtrata eſt.

Aphor. 50. Quibus cerebrum diſſectum fuerit, his neceſſe eſt, febrem, & bilis vomitū, &c.

Vulnerato cerebro & febrem, & bilis vomitum ſuperuenire plerunque ſolet. Verum quia aliquando accedit febris, quæ non ex vulnere dependet, cognoſcere expedit, quando hæc vulneris accidens fit, & quando non. Hoc autem nos docuit Hippocrates libro de Locis in homine verſ. 188. ſectio 2. his verbis. A ruptura febris non corripit amplius, *Mar.n.48.* quam tribus, aut quatuor diebus, ſi verò corripiat, & quis putat ſe à ruptura habere, ab alia ſanè quapiam cauſa corripitur, & non oportet ipſam, velut à ruptura curare. Hæc Hippocrates, ex quibus videtur colligi poſſe, febrem ex vulnere die tertia, aut quarta, non citius inuadere, & ratio eſt, quia febris excitatur, quando in vulnere oritur inflammatio: de qua *Mar.n.22.* re libro 4. de Morbis verſ. 353. vlcera die impari inflammari ait, & dierum imparium primus eſt, tertia dies. Vndè apparet rectè dictum fuiſſe, non antè tertium diem febrem vulneri- *Mar.n.19.* bus ſuperuenire. Ex aduerſo idem Hippocrates ſeptimo epidemiorum verſ. 384. inquit: Quibus oſſa fracta ſunt, his ſeptima die febris, ſi verò etiam calidius tempus fuerit etiam citius, at ſi magna fracta fuerint, etiam è veſtigio. Hæc loca inuicem conciliantur, ſi dicamus libro de Locis in homine Auctorem intelligere de ruptionibus, quæ in carne fiunt, quæ citius inflammantur ob ſanguinis præſentiam, & loci caliditatem, quam quæ in oſſe fiunt. Quod ſi aliquando in oſſium ruptione febris ſtatim ſuperueniat, id non ex inflammatione prouenit, ſed ob læſionis vehementiam, cuius gratia maxima fit in corpore perturbatio, & agitatio in humoribus, ex quibus febris oritur, & ideò in oſſium fracturis, & ruptionibus minus malum eſt ſtatim, aut paulò poſt febrem ſuperuenire, quam die quarta, aut ſeptima, vndè Hippocrates de capitis vulneribus tractans libro ſecundo Prædict. ſect. ſecunda *Mar.n.23.* verſ. 18. habet: Optimum quidem igitur eſt, neque febrire eum, qui vulnus in capite habeat, neque ſanguinem inſuper ipſi erupiſſe, nequè inflammationem, nequè ſimul vllum aliquem dolorem acceſſiſſe, ſi verò quid horum apparuerit, ſecuriſſimum eſt, vt in principio fiat, & modico tempore permaneat. Et paulò inferius ſubiungit: At incipere febrem in capitis vulnere quarta die, aut ſeptima, aut vndecima, valdè læthale eſt. Hic aphoriſmus ex libro primo de Morbis abſque dubio deſumptus eſt, quo in loco legitur, hoc modo, num. 3. Si verò ſauciatum fuerit (cerebrum ſcilicet) febrem neceſſe eſt ſuperuenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem apoplecticam fieri, ac perire, quæ quidem poſtrema verba omiſit aphoriſmorum Auctor, ea ſuperflua ratus, vel etiam fortaſsè ſuſpecta, ea tamen veriſſima, & rationabilia defendimus in expoſitione libri ſeptimi epidemiorum verſ. 378. Neceſſitatem tamen euentus non videtur recepiſſe Auctor Coacarum Prænotionum, nam ſect. 3. verſ. 109. hanc referens ſententiam, quod hoc in loco legitur neceſſe eſt, febrem, ac bilis vomitum ſuperuenire, ibi inquit febris plerunque, & bilis vomitus accedit, de qua quidem ſententiarum diuerſitate noſtram aperuimus ſententiam in explicatione præcitati libri primi de Morbis.

Aphor. 53. Deſipientiæ cum riſu quidem fientes ſecuriores ſunt, cum ſtudio verò, &c.

Παραφρόσυναι, meritò dixit non phrenitides, in quibus fortaſſe hæc ſententia non verificatur, propter phrenitides ex ſepto inflammato contingentes, quæ plerunque cum riſu fiunt, & tamen omnium ſunt pernitioſiſſimæ. Hoc expertus eſt Silenus, qui lib. 1. epidem. ſect. 3. v. 68.

cum riſu, & cantu delirans mortuus eſt, & Tychon, qui in obſidione circà Datum à catapulta percuſſus in pectus, paulò poſt riſus erat circà ipſum tumultuoſus, cuius rationem aſſignauit Hipp. quia Medicus eximens lignum aliquod,de ſpiculo reliquerit in ſepto tranſuerſo : vt
Mar.n.34. in illius hiſtoria videre eſt lib. 5. epid. verſ.476. Deliria autem in huiuſmodi affectibus cum riſu fiunt, non ex benignitate humoris,ſed partis affectæ natura, quæ eſt ſeptum tranſuerſum, quod præcipuum riſus inſtrumentum cenſetur.

Aphor. 56. Atrabiliarÿs morbis, periculoſi humorum à loco ad locum decubitus, &c.

Per apoplexiam corporis nè credas Hipp. intelligere apoplexiam propriè dictam, in qua corpus vniuerſum & ſenſu, & motu priuatur,quia fruſtræ appoſita fuiſſet illa particula,corporis, quod Hipp. ſtylo, & aphoriſticæ phraſi penitus repugnat. Verum intellige affectionem illam, quam alibi paraplegiam vocat, noſque paralyſim communiter dicimus. Cum enim eadem ſit affectio paraplegia cuiuſdam partis corporis, quæ eſt apoplexia totius, non impropriè paraplegia, ſiuè paralyſis,apoplexia particularis dicitur,quod in præſenti ſententia Hipp.
Mar.n.3. feciſſe, ex eò perſuaderi poteſt : quia lib. 1. de Morb. verſ. 50. vbi eadem ſententia regiſtrata eſt, quod in aphoriſmo habetur, aut apoplexiam corporis, ibi paraplegia legitur, cuius vocis interpretatio adhuc confirmatur, ex lib. Coac. Prænot. ſect. 3. verſ. 102. vbi hæc legimus. Quibus cerebrum vulneratur,febris plerunq. ac bilis vomitus accedit, & corporis apoplexia, ac tales perniriosè habent. Nam eandem referens ſententiam, quod in Coacis habet, & corporis apoplexia,lib. 1.de Morbis verſ.64.ait,& aliquid corporis apoplecticum fieri neceſſe eſt, ac perire. Quapropter nulli dubium eſſe debet,quin hoc in loco per apoplexiam corporis, paraplegiam propriè dictam intelligat. Ex quo percipere licet, quantum ab Hipp. mente, & à veritate ipſa recedant illi, qui paralyſim,quam dicunt, ab humore melancholico fieri poſſe negant, aut ſaltem raro, ea permoti ratione, quia ipſis non videtur fieri poſſe, vt humor qualis eſt melancholicus craſſus,& tenax, anguſtiſſimos neruorum poros peruadat. Quod ſi tandem contingeret non paralyſis, quæ mollities quædam, & laxitas neruorum exiſtit, ſed conuulſio potius excitaretur. Hi enim dum hæc aſſerunt non conſiderant neruos nutriri ſanguine craſſo, & pituitoſo : qui ſi eorum poroſitates, & ſubſtantiam ingreditur, longè facilius humor melancholicus, qui multo ſero ſemper diluitur, penetrare neruorum cauitates poterit. Vndè quia hic humor proprietate quadam neruoſas partes lædere ſolet, aceti inſtar,à cuius facultate (eius ſapore id atteſtante) non multum recedit : ideò fit, vt neruorum affectiones, pro vt plurimum à melancholico ſucco oriantur, quod plurimæ Coacarum Prænotionum ſententiæ palàm faciunt, in quorum expoſitione ſæpius adnotauimus, omnia ferè ſymptomata, quæ futuras conuulſiones in morbis oſtendunt, humoris melancholici præſentiam indicare. Quarè cum Hippocrates experientia edoctus aſſerat, atrabiliarios morbos in paralyſim, & conuulſionem tranſmutari frequenter, ratioque euidens id confirmet, temerarium eſt ab Hippocrate recedentes, nouas opiniones inani ratiocinatione venari, nec eſt neceſſe in paralyſi neruos humectari, dummodo ſpirituum tranſitus impediatur, & quia in eodem errore verſantur etiam plurimi eorum, qui Hippocratis doctrinam profitentur, vt impoſterum excuſari non poſſint, nonnulla loca adnotare volui, ex quibus conſtat, apoplecticos affectus, ſiuè totius, ſiuè partis alicuius,ab humore melancholico, non à pitui-
Mar.n.9. toſo, & frigido ortum habere. Primò autem libro de Gland. verſ. 105. Apoplexiam ab acri fluxione in caput firmata generari teſtatur, quæ certè à pituita eſſe non poteſt, niſi hæc
Mar.n.6. falſa eſſet, quarè nec frigida, & humida erit. Præterea libro ſecundo de Morbis verſ. 66. apoplexiæ ſpeciem deſcribit, quam ab atræ bilis affluxu, ſanguine refrigerato fieri teſtatur,
Mar.n.37. & libro Acutor. com.4. verſ. 41. ex atræ bilis, & acrium humorum influxu apoplecticos, & paraplecticos fieri teſtatur. Vndè ſeptima aphoriſmorum 40. ſi lingua inquit derepentè impotens fiat, aut aliqua corporis pars apoplectica, melancholicum tale exiſtit. Qua huius morbi cauſa ſuppoſita, mirum non eſt, ſi (quod ſect. 3. Coacarum Prænotionum verſ. 52. legimus) Apoplecticis hæmorrhoides ſuperuenire ſit vtile, humore melancholico per eas expurgato.

Aphor.

Sectio VII.

Aphor. 1. In morbis acutis frigiditas extremarum partium, malum.

Tantum differt extremorum refrigeratio, de qua in præſenti aphoriſmo agitur, ab exteriorum refrigeratione, de qua ſect. 4. aphor. 48. quantum differt ſignum malum à læthali, vt in citati aphoriſmi explicatione indicauimus.

Aphor. 4. Ex ſudore horror, non bonum.

Horror ſudorem ſubſequens indicat, partes humorum tenuiores, & calidiores ſudore mediante excretas eſſe, craſſioribus relictis, quæ morbum ſaltem diuturnum faciunt, vndè hoc reſpiciens Hipp. dixit non bonum, quia ſaluo homine diuturnum fieri morbum, nec bonum ſimpliciter, nec malum dici poteſt.

Aphor. 5. A furore dyſenteria, aut hydrops, aut extaſis bonum.

Furor ab atrabile exuſta, & in cerebro commota generatur: & ideò ſoluitur, quotieſcunq; materia peccans, aut educitur, aut miteſcit, aut quieſcit, educitur ergò ſuperueniente dyſenteria, in qua à principio atra bilis non appareat, quia dyſenteria ab atra bile ſi inceperit, læthalis eſt, 4. aphor. Sed ad finem, & iam concocto morbo, imò etiamſi per dyſenteriam non euacuetur atra bilis, vtilis tamen erit facta humorum, & vaporum reuulſione, quæ morbum mitiorem ſaltem facere ſolent, & ideò Hipp. vt vniuerſaliorem faceret ſententiam, non dixit, dyſenteria ex atrabile ſoluit morbum, vt reuera eueniret, ſed dixit, dyſenteria ſimpliciter, bonum, vt comprehenderet tam eam, quæ morbum ſoluit, quam, quæ illum mitiorem reddit. Hydrops pariter huic morbo ſuperueniens bonus dicitur, quia humectato per hydropem corpore humor atrabiliarius miteſcit, indèque furoris ſolutio, aut remiſſio ſaltem ſubſequitur. Extaſis tandem ſuperueniens furori eſt vtilis, quia in extaſi motus, & agitatio vehemens ſpirituum naturalium compeſcitur, in quo furoris eſſentia conſiſtere videtur. Per extaſim enim delirij genus quoddam intelligimus, in quo ægrotantes mente penitus alienati, & ferè ſtupidi iacent, eos interroganti non reſpondentes nec quidquam curantes, ſymptoma furori penitus contrarium, vt non immeritò illum ſedare poſſit. Quarè adnotandum eſt, extaſim quandoq. grauiorem eſſe delirio, etiam vehementiſſimo, aliquando leuiorem: leuior eſt, ſi maniæ, quæ fit abſque febre ſuperueniat; grauior quando phrenitidis eſt conſectaria, indicat enim in priori caſu humorem, qui furorem faciebat, mitiorem factum eſſe, in poſteriori autem inflammationem, quæ phrenitidem facit, ad ſphacelum tendere; vel vt Galeno placuit, intemperiem cerebri ad hæcticam diſpoſitionem perueniſſe. De hac poſtrema extaſi meminit Hipp. lib. Coac. Præn. verſ. 61. dum inquit: In febribus extaſes taciturnæ, voce non priuato pernitioſæ ſunt, cuius coacæ ratio in illius expoſitione referenda ad præſentis aphoriſmi interpretationem plurimum confert.

Aphor. 12. Ex peripneumonia phrenitis, malum.

Quid hoc nomine phrenitidis in Hipp. doctrina intelligendum ſit, explicauimus ſufficienter in expoſitione lib. 3. de Morbis verſ. 99. cuius cum plures ſint differentiæ pro diuerſitate, & varietate partium, ex quarum inflammatione phrenitis excitatur, grauiſſima omnium ea eſt, quæ ex ſepto inflammato ortum ducit. Talem verò eſſe eam, quæ peripneumoniæ ſuccedit, eſt rationabile, inflammatione ipſa à pulmonibus ad ſeptum tranſuerſum ſe extendente, quamuis ſciam pulmone ſolo vehementer inflammato phrenitidem excitari poſſe, quæ ratione magnitudinis caſum læthalem facit, ſicque ſuperueniens phrenitis ſignum erit, inflammationem ad ſummum gradum magnitudinis perueniſſe.

Aphor. 16. Ex puris ſputo tabes, & fluxus malum. Poſtquam verò ſputum, &c.

Non omnibus phthiſicis, cùm morituri ſunt, ſputū ſupprimitur, ità vt à ſputo in pulmonibus retento ſuffocentur, ſed ijs tantummodo, quos diarrhœa ſuperueniens è medio tollit, vt in præſenti aphoriſmo docemur: Nam hos tamdiù cùm diarrhœa viuere obſeruamus, quamdiù notabile quid expuunt, cum verò ſputum ſupprimitur, tunc moriuntur, quarè per fluxum intelligimus alui fluorem cum Galeno, dicant alij quidquid velint.

Aphor. 19. Ab oſſis denudatione eryſipelas.

Aphor. 20. Ab eriſypelate putredo, aut ſuppuratio.

Cum in nullo Græco exemplari legatur hæc vox κακόν. temerarium eſt illam addendo à

communi lectione recedere, & eò minus id fieri licet, quando hæc ſenſum idoneum admittit. Nam oſſe denudato plerunq. eryſipelas ſuperuenire, vt prior ſententia dicit, mihi admodum rationabile videtur. Quia ſi magna vulnera labiorum, vulnerum tumor conſequitur quia abſque magnitudine vulneris, os denudari non poteſt, ſequitur oſſis denudationē ſubſequi inflammationem, quod eriſypelas appellat, quia humoris tenuioris adeſt prædominium. Inducto autem in vlcere eriſypelate, neceſſe eſt, aut calore naturali vincente ſuppurationem fieri optimo, & laudabili pure, aut eodem ſuccumbente, putredinem excitari, quod poſtremum ſicuti malum eſt, ità vlcus ſuppurare bono pure, optimum erit, ideò de ambabus ſententijs malum dici non poteſt. Quarè horum duorum aphoriſmorum ſenſus erit. Ab oſſis denudatione eriſypelas plerunq. conſequitur, & ab eriſypelate putredo, aut ſuppuratio.

Aphor. 21. Ex forti pulſu in vlceribus ſanguinis eruptio.

Pulſus fortis in vlceribus, copiam ſanguinis ad vlcus confluere indicat, quatenus caro, & venæ eo repletæ, motum arteriarum ægrotanti ſenſibilem faciunt, qua ſtante, non eſt mirum, ſi indè fluxus ſanguinis ab ipſomet vlcere expectari debeat, venulis in vlcus definentibus viam ipſi præbentibus.

Aphor. 24. Ex oſſis ſectione delirium ſi ad vacuum vſque proceſſerit.

Marinum damnat Galenus, qui ità aphoriſmum legebat. Ab oſſis vulnere deſipientia, reliqua principium alterius aphoriſmi ſubſequentis initium conſtituens, hoc modo. Si vacuum attigerit, à medicamenti potione conuulſio, mortifera. Damnat inquam, quia hac lectione recepta aphoriſmo veritas detrahitur, eo quod per ſolam oſſis diuiſionem delirium ſequi, eſt manifeſtè falſum, niſi ad cerebri membranas ſectio peruenerit. Verum neque hoc perpetuum eſt, quia ſæpè os caluariæ confractum conſpicimus vſque ad meninges, cum nec delirium, neque aliquod aliud ſymptoma appareat. Quod etiam pluribus in locis adnotauit Hipp. po-
Mar.n.25. tiſſimum verò librò de vulneribus capitis verſ. 280. quo in loco minus periculoſa eſſe teſtatur oſſa, quæ intrò cōtuſa cedūt, aut rupta, aut diſſecta valdè ampla, & quæ pluribus ſciſſuris, & amplioribus intrò rupta ſunt. Quarè ſi huiuſmodi oſſium fracturæ, quæ interius maximè penetrant, leuium ſciſſurarum reſpectu non ſunt periculoſæ; malè dixiſſet Hipp. in omnibus oſſium diſſectionibus, & fracturis intrò procedentibus delirium ſuperuenire neceſſariò, quod inter ſigna læthalia adnumeratur. Quarè ſiuè iuxtà Marini lectionem, ſiuè vt Galenus exponit, hæc ſententia accipiatur, vera eſt, etiamſi non ſemper delirium ſequatur, nec id aſſerit Hipp. Sed referens mala, malis ſuperuenientia; hoc illud ſequi, ait tantummodo; quemadmodum præcedentes aphoriſmi teſtantur. Et ſicuti ex oſſis denudatione ignis ſacer: & ex igne ſacro putrefactio, & ſuppuratio contingere ſolet: quamuis non ſemper, & neceſſariò, ità ex ſectione oſſis delirium ſuperuenit frequenter, non tamen neceſſariò, & ſemper.

Aphor. 25. Ex medicamenti potione conuulſio læthale.

Quod particulatim de ſuperna per helleborum purgatione protulit 1. aphoriſmo 5. ſectionis, nunc vniuerſaliter de omni purgatione repetit. Aduertendum eſt autem (quod in citati aphoriſmi expoſitione adnotauimus) grauius eſſe conuulſionem à medicamento abſque immodica euacuatione ſuperuenire, quam vbi ſimul immodica euacuatio concurrit.

Aphorſ. 29. Si à pituita alba detento vehemens alui profluuium, &c.

Vide expoſitionem 3. Coacarum Prænot. 62.

Aphor. 32. Quibus verò bilioſæ ſunt ſubſidentiæ, ſuperne autem tenues, acutum, &c.

Galenus, quem cæteri expoſitores ſecuti ſunt, aduerbium illud ἄνωθεν cum antiquis quibuſdam interpretibus, ad tempus, non ad locum referens exponit. Quibus bilioſæ ſunt ſubſidentiæ à principio tenues, &c. Verum non mihi adeò mōſtruoſum videtur, vrinæ ſedimentū matulæ fundum attingens, & aliquantiſper eleuatū, partem habere ſuperiorē tenuem, inferiorem verò craſſiorē, vt ſententiæ per ſe claræ, alienos ſenſus cum verborū improprietate mendicare cogamur, quia etiam ſi de vrina loquentes aquoſam tenuē dicimus, non tamen id de ſedimento aſſerere licet, ſed illud tenue appellatur, quod contraponitur craſſo. Quarè aphoriſmi ſenſus eſt. Quibus bilioſæ ſunt ſubſidentiæ, colore ſcilicet cloro, aut flauo infectæ, quę in parte ſuperiori tenues ſint, acutum morbū ſignificant, indicant enim bilem peccare, quæ nondum à natura ſit deuicta, nam eo caſu ſubſidentia eſſet æqualis, non tenuis in ſuperiori parte, quæ humoris concitati eſt ſignum, vt non immeritò morbus acutus indicetur.

Aphor.

Aphor. 37. Quicunquè ſanguinem vomunt, ſine febre quidem ſalutare eſt: verum &c.

Hunc aphoriſmum ab Hipp.bibliotheca reijcerem libenter, propter ea,quæ leguntur,tùm lib.Coac.Præn.ſect.2.verſ.36. hunc in modum: Qui ſpumoſum ſanguinem vomunt,dolore infrà ſeptum tranſuerſum non exiſtente, de pulmonibus vomunt, & quibus quidem magna in ipſo vena rumpitur,multum vomunt,& in periculo verſantur,tùm 4.aphor.25.ſanguis ſurſum quidem qualiſcunquè fuerit, malus eſt,deorſum verò bona ſunt nigra ſubeuntia: niſi expoſitio obſtaret antiquorum,quam innuit Gal. in com.ità enim ſententiam interpretebantur,ſanguinis excretiones per os omnes ſanabiles eſſe,ſi ſine febre fiant, cum febre verò malas, quæ ſatis conueniunt ijs, quæ lib. Coac. Præn. ſect.2.verſ.348. leguntur hunc in modum: ſanguinem ſpuentibus confert, vt ſine febre ſint, & tuſſiant, ac doleant leuiter,&c. febrire verò, & tuſſire,ac dolere pertinaciter, &c. incommodum eſt. Quam tamen expoſitionem reiecit Galenus,omnem excretionem à pulmonibus,ſummo diſcrimine plenam ratus, quantumuis ſine febre fiat, quæ quidem Galeni opinio reijcitur, non modò per citatam coacam, ſed etiam per ea,quæ leguntur lib.1.de Morb. verſ. 209. in hunc modum, de pulmone ſuppuratis tractans. Hic ſi anticipetur incipiente morbo,priuſquam vena ſanguinem fundat, ac fortiter laxetur, & priuſquam in lecto decumbat, & caput rumpi incipiat,& reliquum corpus colliquari,ſuperſtes ab hoc morbo euadit, &c. Dum verbi euomere, prædictorum interpretationem reſpuit,ſe doctrinæ Hipp. immemorem præſtat,innumera enim adſunt loca, ex quibus clarè patet Hipp. hoc verbum ad omnem copioſam excretionem ab ore vſurpare, ad diſtinctionem ſpuitionis, quæ fit in pauca quantitate,illud accommodando tàm excretioni, quæ fit per gulam,quam,quæ fit per aſperam arteriã. Apertiſſima ſunt teſtimonia lib. 1. de Morb.verſ 210. 216.227.& 78. aphor.7. nec non 2. Coac Præn.;60. in quibus excretionem à pulmonibus vomitionem appellat. Quarè ſenſus aphoriſmi talis erit, qui ſanguinem largiter fundunt ex ore,ſanari poſſunt ſi ſine febre fuerint,cum febre verò euomere,malum,& læthale.

Aphor. 40. Si lingua derepentè incontinens fiat,aut pars aliqua corporis apoplectica &c.

Hæc eſt vera huius aphoriſmi tranſlatio,ex quo vlterius confirmamur in ſententiam illam à nobis ſuperius comprobatam. Affectus ſcilicet apoplecticos (nos paralyſes dicimus) ab humore melancolico ortum plerunquè habere, videturq. deſumptus eſſe ex lib. 1. de Morbis verſ.50.vbi ità legitur. Multi autem ab his frequenter mutilati fiunt,ſideranturq. manibus, & pedibus,& vocis inconſtantes fiunt, & ab atrabile paraplegiæ, claudi verò à coxendico morbo. Nam quod in aphoriſmo ait,lingua incontinens,ibi legitur,vocis inconſtantia, ex quo docemur,quid per linguam incontinentem intelligere debeamus, locutionem ſcilicet interruptam,per quam patientes,dum loquuntur,dictiones exactè proferrè non poſſunt; ſymptoma, quod vulgari ſermone *tartagliare* dicitur, idquè prouenit (ni fallor) à reſolutione quorundam muſculorum mouentium linguam,quorum defectu lingua inæqualiter, & non ad voluntatis imperium exactè mouetur, ità vt dum recta exemp.gr. moueri intendit,alicuius muſculi defectu in obliquum fertur, & ſic vocis articulatio defectuoſa redditur, quod quidem ſymptoma vocis, & linguæ inconſtantiam appellat Hipp. Quomodo autem humor iſte maximè neruoſas partes inuadat, explicauimus ſuperius in expoſitione quinquageſimiſexti aphoriſmi præcedentis ſectionis. Mar.n.3.

Aphor. 41. Si ſenioribus nimium purgatis ſingultus accedat,non bonum.

Ab aſſumpto pharmaco duplici ratione ſuperuenire ſingultus poteſt, vel ob immodicam purgationem,vel ob naturalem medicamenti facultatem.Primo modo in præſenti aphoriſmo non bonum eſſe,docemur, eò quod cum ſenes ob purgationis violentiam in ſingultum incidunt,ſignum eſt,humores à nimia purgatione acrimoniam contraxiſſe,ſtomacoq. à pharmaco debilitato, bellum indicere, idquè in ſenibus maximè malum eſt, quia ſiccitas ab ætate contingens, humorum correctionem non facilè admittit, cum in ſenibus humores acres,temperamenti ipſius ratione facilè abundent. A facultate verò medicamenti ſingultum excitari, non eſt malum, quia experientia docet, multa ſingultum frequenter mouere, qui quidem ſpontè paulò poſt ſedatur, quod cognoſcens Hipp. quamuis vbicunquè de conuulſione ab immodica purgatione contingente mentionem facit, par ſignum malum etiam ſingultum faciat,quod conſtat ex 4.& 5.aphor. ſect.5. cum tamen conuulſionem à facultate medicamenti ortum habentem recenſet, de ſingultu nullam mentionem facit. Nam primo, & ſecundo

cundo aphoriſmo citatæ ſectionis ſimpliciter dixit,conuulſio ex veratro læthalis, ex vulnere conuulſio læthalis, quarè non eſt idem,quid conſequi purgationes immodicas, & violentas, & à purganti medicamento. Nam etiam ſi ab aſſumpto pharmaco,vt dictum eſt ſuprà, conuulſio ſemper læthalis ſit, ſingultus tamen non ità, ſed tunc ſolum,quando immodicam purgationem ſubſequitur, ratioq. diuerſitatis eſt, quia conuulſio mala eſt ratione dignitatis affectæ partis,ſingultus verò ratione efficientis cauſæ.

Aphor. 42. Si febris non ex bile habeat,aqua multa calida in caput affuſa, febris ſolutio fit.

Si Galenus ſuo ſuper hanc ſententiam commentario,doctrinam Hipp. ex libro de Nat. Hum. inſeruiſſet, qua plurimas febres ex bile ortum habere,nobis ſignificauit, earumq. ſpecies enumerauit, continentem ,ſquotidianam,tertianam,quartanam, & eas, quæ ab occultis doloribus fiunt, videlicet ab inflammationibus internis, quas omnes vniuerſaliori nomine putridas vocarunt poſteriores; nihil pro præſentis aphoriſmi expoſitione in eius commentario deſiderari poſſet. Docet enim Hipp. febres,quæ non ex bile dependent,tales ſunt ephimeræ omnes,nec non & hæcticæ (ſi has abſquè putredine humorum, aut partium ſolidarum dari concedimus) capitis lotione tolli, quod rationi ſatis conſonum eſt, vt Galenus adnotauit,etiam ſi Hippocratici dogmatis immemor,doctrinæ conſonantiam, & veritatem non cognouit; & ideò eam de more damnauit: quod eò minus ab eo faciendum erat, quando eandem ſententiam legere potuerat lib.2. Epidem. ſect.3.vbi hunc in modum loquitur, ſi hominem calor corripiat,nō à bile,nequè à pituita,ſed aut à laſſitudine,aut aliàs febriat,aquā multam calefacito,deindè ea ſuperinfuſa caput rigato,donec pedes ſudauerint, & farinā craſſiſſimam coquito, poſtquam autem pedes ſudarint,farinam plurimam, & calidiſſimam edens,ac vinum meracum inſuper bibens,veſtimentis contectus facilè quieſcat. Hæc Hipp. quibus docemur,quomodo lotiones capitis, de quibus in aphoriſmo tractatur,pro ephimerarū curatione ſint adminiſtrandæ,nec diuerſitas in eis adnotanda eſt ex eo,quod lib.cit.additum ſit, nequè à pituita, quia dum inquit Hipp. febres ex bile oriri, non ità excludit pituitam, vt nullo modo ad febrem concurrat,imò,vt in expoſitione lib.cit. de Nat.Hum.demonſtrauimus,à ſola bile febrem excitari poſſe,non exiſtimauit Hipp.ſed febres ex bile appellauit,quia abſquè ea præfatas febres accendi,eſt impoſſibile, quod ſi humoris prædominium attendatur,febris à bile dicitur, in qua hæc dominabitur,à pituita verò,eadem pituita dominante; vtranquè reſpexit in citata ſententia Epidem. Alterum verò tantummodo, bilis ſcilicet prædominium citato libro de Nat.Hum. cuius loci expoſitio ad præſentis aphoriſmi veram intelligentiam conferre poterit plurimum.

Aphor. 46. In doloribus oculorum, vbi merum bibendum dediſti, & multa calida lauaſti, etc.

Antiqui Hipp.expoſitores præſentis aphoriſmi interpretationem haud ineptam meo iudicio adducunt, videlicet. Dolores oculorum à copioſa materia, eaq. compacta procedentes venæ ſectione curari,verum eos prius attenuandos eſſe,& meri potu,& calido balneo. Hanc tamen expoſitionem reijcit Galenus,eò quod periculoſum ſit, & vini potu, & balneo in corporibus repletis vti,nulla euacuatione prægreſſa, verùm hæc Galeni ratio aliquid roboris haberet,ſi iuberet Hipp.pluribus diebus antè venæ ſectionem prædictis vtendum eſſe,ſed quia ſupponit,ea tantummodo eſſe adminiſtranda eo ipſo die,quo fit phlebotomia,vt dicendi modus, quo vtitur,ſatis manifeſtat: etiam ſi humores indè fundantur,& ampliorem locum expoſcentes, venas diſtendant; nullum tamen periculum impendet, cum ſtatim euacuatio ſubſequatur. Nam etiam libro Acutorum 4.verſ.38.pro aphoniæ curatione venæ ſectioni præmittit fomentum toti corpori, quod non minoris periculi eſſet, niſi ſtatim euacuatio ſubſequeretur. verùm dicet aliquis hanc curationem non omnibus oculorum doloribus conuenire, ſed ijs tantummodo,qui ab enarrata cauſa dependent, vndè impropriè Hipp. vniuerſaliter locutus eſt. Huic reſpondeo, indefinitè propoſitionem hanc protuliſſe, non vniuerſaliter, idquè ab Hipp. fieri frequenter aliàs indicauimus, quando non neceſſariò ſemper id contingere ab eo obſeruatum eſt. Quamuis etiam vniuerſaliter vera,& rationabilis defendi poſſet hæc curatio in omnibus oculorum doloribus,quia cum oculorum dolor fieri poſſit,& à ſanguinis plenitudine, & ab humorum craſſitie, nec non à nimia tenuitate; in omnibus his tribus caſibus curatio hoc in loco ab Auctore propoſita rationabilis eſt. Nam de plenitudine doloris cauſa nemo dubitabit, quin pro ea tollenda conueniat venæ ſectio,nec ex præcedenti vini potione, & bal-

A & balneo incommodum aliquod aduenìet, ſi, vt ſuprà indicauimus, ſtatim euacuatio ſuccedat, ſimiliter quando humores craſſi,& frigidi dolorem faciunt,probanda eſt venæ ſectio,quę humores omnes euacuare poteſt, quæ cum venoſo genere communicantur, nam cum morbus, non ab intemperie ſola, ſed ab humoribus ipſis dependeat, maius eſt commodum, quod à venæ ſectione prouenit, euacuatis humoribus,qui ipſum fouent, quam noxa, quæ ab eadem,refrigerato corpore timeri poſſit, qua quidem ratione Hipp. in frigidis morbis minus timuit venæ ſectionem, quam vbi bilis dominatur, vndè, & in apoplexia, atquè etiam in hydrope à phlebotomia non abſtinuit, vt ex lib. Acut. 4. manifeſtè conſtat, quarè in doloribus oculorum à frigidis,& craſſis humoribus conuenit venæ ſectio,præſertim cum antè,& vini potione,& calidis lotionibus frigida intemperies corrigatur,humorquè attenuetur, vt per venæ ſectionem euacuari poſſit. Quarè difficultas tantummodo verſatur in ijs doloribus, qui à te-
B nuibus, & acribus humoribus dependent, in quibus etiam ſi vini potio conuenire poſſe concedat Galenus in coment. aphoriſmi 56. quatenus vinum humiditate eorum acrimoniam retundit, & potiſſimum ſubſequente balneo, venæ tamen ſectio in affectibus bilioſis Hipp. ſemper ſuſpecta fuit,quod quidem intelligendum eſt,quando bilis peccat in toto; non quando in particula tantum vt euenit in hoc caſu; in quo bilem non abundare in toto ex eo conijcimus, quia febrem non adeſſe ſupponitur,quando de ea non fit mentio, quæ neceſſariò in doloribus oculorum accenditur,quotieſcunquè bilis in corpore viget. Hac enim ratione in morbis, qui febrem adiunctam habent,magis timuit Hipp. venæ ſectionem, quam vbi nulla adeſt febris,vt in expoſitione 3.ſect.Coac.Præn.verſ.79.demonſtrauimus.

Aphor. 48. Vrinæ ſtillicidium,& difficultatem vini potio,& venæ ſectio ſoluit: ſecare &c.

Stranguriæ,& dyſuriæ,quamuis multæ cauſæ eſſe poſſint,omnes tamen ad tres reducuntur,
C ad inflammationem veſicę,aut partium adiacentium,ad materiæ acris,& pituitoſæ defluxum, & ad facultatis imbecillitatem, cuius gratia hi affectus ſenibus ſunt familiares, & in ijs difficulter curantur. Ratione inflammationis conuenit venæ ſectio, quæ etiam non erit inutilis, quando ab aliorum humorum affluxu dependet, ob rationes in præcedenti aphoriſmo adnotatas, quamuis huius peculiaris curatio ſit vini potio,& illius maximè,quæ à facultatis imbecillitate ortum ducit, vinum enim partim concoquendo, partim roborando, partim humectando: & quod ſummum eſt, vrinam ciendo prædictis malis auxilio eſſe poteſt. Quid verò per venas interiores intelligendum ſit,indicauimus in expoſitione 36.aph.ſect.6.

Aphor. 50. Quibuſcunquè corruptum fuerit cerebrum,in tribus diebus pereunt, ſi verò &c. Mar. n. 5.20.

Præſentis affectionis naturam, & curationem deſcripſit Hipp. lib. 2. de Morb. verſ. 54. & 263. ex quibus locis patet adiecta eſſe aphoriſmo illa poſtrema verba, ſi has effugerint, ſani
D fiunt, quando hæc in nullo prædictorum locorum adſcripta ſunt, niſi intelligamus,aliquos eo tempore tranſacto ſeruari, quod ex citatis locis colligi poſſe videtur, nam cum dicat Hipp. in poſteriori loco, paucos hunc morbum effugere, non omnes interire inſinuatur, & dum in priori loco ait, hic tertia, aut quinta die plerunquè moritur, inferre videtur, quicunquè ſeruantur,eo tempore tranſacto ſanari. Quarè patet, non omninò fideliter hunc aphoriſmum à proprio loco tranſlatum eſſe.

Aphor. 55. Quibus hepar aqua repletum ad omentum eruperit,his venter aqua repletur &c. Mar. n. 26.

De hydrope ex hepate tractauit Hipp. lib. de Inter. Affect. ſect. 2. verſ. 109. quo in loco ſubſequenter agit de eo,qui à liene ortum ducit. Quomodo autem aqua à liene,aut ab hepate in ventrem prorumpat,non explicauit ibi, ſed libro 1. de Morb. Mul. ſect. 3. verſ. 43. hydropem ex lienis affectu deſcribens, concluditq. ſplen aquoſum fieri ab humiditate in proximo ventriculo attracta, qua poſtquam repletus eſt, diſtribuit per venas corpori, & maximè in omentum,& locos circà ventrem,& crura, vndè hydrops. Quem caſum nuper vidi in Perilluſtri D. Iulia vxore D. Nicolai de Farfa, quæ cum omnibus ſymptomatibus in præcitatis locis ab Hipp. relatis, nulla affectione in hepate exiſtente,ex ſolo lienis tumore doloroſo,hydropica facta,breui tempore interijt,vt indè pateat,in quanto errore verſentur illi, qui hydropem fieri non poſſe contendunt, non compatiente hepate, quam quidem opinionem ſufficienter confutauimus in explicatione loci cit. de Morb. Mul. Sicuti ergò aqua ex liene per omentum in ventrem diffunditur, ità hepar aqua repletum eam diſtribuere in omentum, & indè in ventrem eſt rationabile, vndè hydrops conſurgat, de quo præſens aphoriſmus loquitur. Mar. n. 87.

Subiun-

Subiungit verò, & moriuntur, vt inferret, cum eò deuentum eſt, vt aqua repletus ſit venter, caſum omninò deſperatum eſſe. Nam ſi lib. cit. de Morb. aliquos ſeruari ſupponit, dum inquit, pauci hunc morbum effugiunt, id intelligendum eſt antèquam venter aqua repleatur, quo tempore curatio ab Hipp. propoſita adminiſtranda eſt, nam ſi indè non ſanetur, temporis progreſſu corrumpitur, & moritur, vt ibi ait Hipp.

Aphor. 57. Quibus in vrinaria fiſtula tubercula fiunt, his ſuppuratione facta, &c.

Hunc aphoriſmum explicauimus ſectione quarta, vbi iiſdem ferè verbis deſcriptus eſt, demonſtrauimusq. malè hic dici, ſoluitur dolor, quod ibi habetur, ſoluitur morbus.

Aphor. 58. Quibus cerebrum concuſſum fuerit ex aliqua cauſa, eos ſtatim voce priuari &c.

Ex hoc aphoriſmo colligitur id, quod à Galeno ſæpiùs adnotatum eſt, Hipp. per vocis priuationem intelligere apoplecticos affectus, in quibus ægrotantes, non voce tantum, ſed ſenſu,

Mar. n. 3. & motu priuantur. Nam lib. 1. de Morb. verſ. 64. eandem referens ſententiam, quod in aphoriſmo ait, eos ſtatim voce priuari, neceſſe eſt, ibi inquit, eum, qui percuſſus eſt, neceſſe eſt è veſtigio mutum fieri, & nequè videre. Cur verò ad cerebri concuſſionem hoc ſymptoma ſequatur, ratio eſt, quia cerebro concuſſo ſpiritus animales in eius finibus contenti ex concuſſione agitantur, commouenturq. ità, vt voluntatis imperio obedire non poſſint, vndè eorum actione ceſſante, ſenſibus, & motu ægrotantem priuari, neceſſe eſt: in quo ſtatu perſiſtunt, quòuſquè ſpiritus priſtinam quietem conſequantur: quod non longè poſteà euenit, niſi à concuſſione ventriculorum cerebri compreſſio fiat, aut ſanguine venula aliqua abrupta repleantur, vndè vera apoplexia ſequatur, quæ hominem è medio tollat.

Aphor. 65. Si quis febricitanti cibum det, quem ſano exhibet, ſano quidem robur. &c.

Per cibum non intelligit Hipp. omne genus alimenti, quod conſiſtit in cibo, in ſorbitionibus, & in potu: quaſi alimentum febrienti dare prohibeat, quia tantum abeſt, vt hoc Hippocraticæ doctrinæ conueniat, vt ei penitus aduerſetur, & ideò inediam, tanquam febri inimicam damnauit lib. 6. Epidem. ſect. 3. verſ. 50. in hoc Prodicum reprehendens, ſed de ſolidis tantummodo cibarijs intelligit, & quæ propriè cibi dicuntur, quos febricitantibus vbiquè

Mar. n. 39. damnauit, potiſſimum verò lib. de locis in homine ſect. 2. verſ. 89. per hæc verba, febrienti ci-

Mar. n. 14. bum nè offeras, quos tamen in febris intermiſſione permittit, vndè lib. de Affect. verſ. 140. legimus, ſi verò febrilis calor apprehenderit, & dimiſerit, grauitas autem corporis ipſum detinuerit. Huic quidem donec calor tenuerit, ſorbitionibus, & potibus curato, quum autem non tenuerit, etiam cibos dato. Quarè & in hoc aphoriſmo cibos tantummodo ſolidos prohibet febricitantibus, cuius quidem rationem ſatis longo ſermone attulit lib. de veteri medicina concludens, ægrotantes plus lædi à diæta ſanorum, quam ſanos à cibis, quibus bruta veſcuntur. Cum igitur contextus verba in proprium ſenſum recepta, ſententiam reddant veram, & penitus rationabilem, non eſt, vt eam ob locutionis modum ab Hippocraticis ſententijs excludamus, quod expoſitores Galenum ſecuti communiter faciunt, quandoquidem exactam locutionis proprietatem non affectaſſe Hipp. nouimus à communi vulgarium regionis vſu compulſus, cuius cauſa ſolęciſmos in dictis Hipp. etiam Galenus conceſſit. Aphoriſmi igitur ſenſus erit, ſi quis febrienti cibum ſolidum exhibeat, is ſciat ægroto tantum augumenti morbi præſtare, quantum roboris cibus ſano afferre ſolet.

Aphor. 67. Et quibus alui egeſtiones ſtare permiſeris, & non moueris &c.

Mar. n. 8. Hippocratem non vrinarum modo contenta inſpicere conſueuiſſe, ſed etiã excrementorũ alui, conſtat, non ex hac ſententia tantum, quæ etiam libro de Iudic. verſ. 93. regiſtrata eſt; verùm ex multis alijs, & maximè ex lib. 2. Epidem. ſect. 3. verſ. 6. vbi inquit, & alui turbatæ ex tenuibus, aquoſis, non bilioſis, ſpumoſis, multis; quæ aliquando depoſita ſubſidebant, & lib. 4.

Mar. n. 25. verſ. 341. legimus. Quum ſeceſſus aquoſi ſub diù expoſiti eſſent, ſupernè leues, tenues, iſatidi ſimiles valdè fuerunt, infernè verò ſubſidentiam habebant. Quæ verò ſpecialiter hic referuntur excrementa, duò nobis indicant: tenuitate quidem magnam cruditatem, ſubſidentia verò humorum exuſtionem, propter quam excrementa acrimoniam cum craſſitudine contrahunt, vndè inteſtinis adhærentia, eorum mucoſitates abradunt, quæ vnà cum humore exuſto fundum petens, ſedimentum ſtrigmatibus ſimile facit, ſunt autem ſtrigmata, ſordes ex præunctis corporibus ſtrigilo deterſæ, quę quoniam duplici ſubſtantia conſtant, ſordibus nempè, & vnguentis, ideò prædictum ſedimentum ex humore exuſto, & mucore conflatum, eis

aſſimi-

aſſimilatur. Quarè huiuſmodi excrementa indicabunt,inteſtina acribus humoribus eſſe referta,quæ ſtatim ſubluere oportet,nè vlcerationem inducant, vndè morbus deterior fiat: quod eò magis timendum erit, ſi interim alimentum liquidum, ſorbitiones inquam, æger aſſumat; hæ etenim duplici ratione obeſſe poſſunt, & quia facilius corrumpuntur, quam ſolidum alimentum, & quia alui fluorem non mediocriter augent,cuius timore,alui fluoris inquam,lib.2. de Morb. ſect.3. verſ. 346. in tabe ex pulmonis affectu,iuſcula, & intinctus prohibet,cibosq. exhibet ſolidiores,etiam ſi febris adſit,quos alioqui febrientibus nunquam concedit. Admonet ergò Hippocrates,vt quam primum aluum infernam ſubducamus,non quidem pharmaco fortiori, ſed vel leuiſſimo, vel potius clyſmate: quod expreſsè ſignificauit libro citato de Iudicat: vbi quod hoc in loco ait,confert ſubpurgare aluum,ibi legitur, his infuſum per clyſterem adhibere conducit, ex quo docemur, quid per ſubpurgare aluum in Hipp. doctrina intelligendum ſit. Mar.n.46.

Aphor.68. Quibuſcunquè cruda deorſum ſecedunt, ex atra bile ſunt, ſi plura, copioſiore &c. Mar.n.8.

Hanc ſententiam ità legimus libro de Iudicat.verſ.97. quibus verò in egeſtione deorſum bilis atra ſubſidet, ſi copioſior,maior eſt morbus, ſi paucior minor, quæ quidem lectio ſicuti ſenſum,& verum, & rationabilem admittit, ità aphoriſmi vitium apertum faciat, & eò magis;quia à ratione penitus alienum exiſtit,id,quod ſignificatur aphoriſmo. Deiectiones crudas ab atrabile dependere. Quarè præſens aphoriſmus in numero eorum reponendus erit, qui cum ab auctore malè decerpti ſint,Hippocraticæ dignitati non leuiter detrahunt.

Ad librum Prænotionum.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Liber Prænotionum, ſiuè Prognoſticorum omnium Medicorum pleno conſenſu magni Hipp.legitimum opus eſt, quod & doctrinæ maieſtas,& præſtantia palàm faciunt. Præclariora enim præcepta continet, quæ ad futuros acutorum morborum euentus præcognoſcendos ſunt neceſſaria. Quod quidem opus, quia præ cæteris Hipp.libris diligentiſſimè elaboratum eſt, & perpolitum; ideò legentibus non admodum obſcurum redditur, verum tamen ob doctrinæ vbertatem,& excellentiam plurimos habuit expoſitores,qui pulcherrima in Hippocraticis dictis adnotarunt,quorum veſtigia etiam nos ſecuti,nonnulla haud omninò contemnenda indicabimus.

Verſ. 13. Simul verò, & ſi quid diuini in morbis ineſt, etiam huius prænotionem edſcere.

Per diuinum in morbis,nihil aliud ſignificari,quam quid ex aeris conſtitutione dependens, aut deniquè à cælo ipſo,docuit nos idem Hipp.libro de Morbo ſacro verſ.355.vbi inquit: hic morbus ab iiſdem cauſis oritur, à quibus etiam alij morbi,ab accedentibus nimirum,& decedentibus,veluti frigore,ſole,ventis,& quæ tranſmutantur,& nunquam quieſcunt. Hæc autem ſunt diuina, quapropter hac ſententia nos admonet Hipp. vt diligenter attendamus,an morbi tunc vigentes,aliquid peculiare habeant,cuius gratia à conſueta,naturaliq. conſtitutione recedant, diuerſosq. exitus ſortiantur. Multoties enim ex peculiari aeris, & tempeſtatis diſpoſitione,monſtruoſi effectus in arte contingunt, quorum probabilis ratio afferri non poteſt, nec ad certam doctrinam reduci queunt, & ideò horum cognitio per ſolam experientiam haberi poteſt. Huius rei exemplum erit, quod Hipp. 4. Epidem.verſ.45.adnotauit, inquit enim (de morbis in quadam tempeſtate vigentibus tractans) omnia ſexta, & octaua iudicabantur, quod quidem conſuetæ morborum naturæ plurimum aduerſatur. Nam cum tales morbi per dies pares mouerentur, quod iudicatio in diebus paribus indicat, iuxtà illud,qui paribus mouentur, paribus iudicantur, horumq. morborum natura ſatis difficilis ſit, vndè aut citò interimunt,aut in longum tempus producuntur,quarè citò iudicari,ſexta ſcilicet,& octaua, perfectèquè, enorme erat,idq.peculiari aeris conſtitutioni eſt referendū,quod quidē verum eſſe pluries obſeruaui,cum viderim morbos communiter vagātes,cum ſignis omninò lethalibus,qui tamen ob conſtitutionis clementiam omnes ad ſalutem breui terminabantur, è contrà verò aliquando nulli ſalutari ſigno,propter cōſtitutionis vigentis prauitatē fidendum eſſe deprehendi, cum omnes morbi derepentè maligni fierent, quod peſtilentis ſtatus proprium

Mar.n.18.

Mar.n.3.

Mar.n.4. prium exiſtit. Hoc idem admonebat nos libro de Aere,aq. & loc.verſ.58. vbi differens de Morbis, qui certis regionibus,ratione ſitus, & poſitionis ſunt peculiares,excipiebat ſemper: niſi quid commune ex temporum mutationibus ingruat, nam horum ratione morbi fiunt regioni,& ætati penitus contrarij.Hoc eſt igitur,quod diuinum in morbis hic appellat Hipp. & medico conſiderandum proponit;quippè,quod theoremata prognoſtica in hoc libro tradita minus firma,falſaq. plerunquè reddat.

Mar.n.2. *Verſ.30. At ſi vetuſtiore exiſtente morbo, aut triduano, aut quatriduano talis facies &c.*

Animaduerſione dignum eſt, Hippocratem tantum tribuiſſe præſcriptis ſignis ex facie deſumptis, quandò à morbi principio apparent, vt ea ſola ad mortem prædicendam ſuſſiciant,dummodò à cauſa aliqua ex relatis ortum non habuerint. At morbo vlterius progreſſo, etiam ad tertium, aut quartum diem, dictorum ſignorum prauitas adeò remittitur, vt per ſe læthalia non ſint, niſi aliquod aliud ſignum ex læthalibus accedat, cuius diuerſitatis ratio eſt, quia cum præfata ſigna à facultatis imbecillitate dependeant, à morbi principio tanta virium iactura fieri non poteſt,abſquè ſumma morbi prauitate. At morbo vlterius progreſſo, vires debilitari, non eſt adeò malum ſignum, nec tantæ malignitatis argumentum,cum morbus ex ſui natura vires deſtruere ſoleat, & ideò ad mortem tutò prædicendam, aliquod aliud ſignum prædictis aſſociari neceſſe eſt, quod prauitatis morbi nos certiores faciat.

Mar.n.3. *Verſ.38. Conſiderare verò etiam conuenit oculorum ſubapparitiones in ſomnis,&c.*

Oculorum albæ partes in dormientibus apparent, non quidem,eò quod ſuperior palpebra non demittatur, quod conuulſioni eorum muſculorum tribuitur,qui eam,imperante voluntate attollunt, ſed potius, quia palpebra inferior propter animalis facultatis imbecillitatem,inferius concidit. Nam præterquam quod id ſenſu patet, quia albus oculorum color in eius parte inferiori,non in ſuperiori perſpicitur: vndè Hipp.voce ὑποφάσιας, ideſt ſubapparitiones,vſus eſt, quæ,quid in parte inferiori apparens ſignificat; ſi id conuulſiorium eſſet,nō minus læthale id eſſet à medicamento,aut alia euacuatione fieri,quam ſpontè,cum certum ſit,conuulſionem à medicamento, & ab immodicis euacuationibus non minus grauem eſſe,quam ſi ſpontè oriatur, iuxtà doctrinam primi, & quarti aphor. ſect. 5. nec non 25.ſeptimæ ſect.Hoc igitur ſignum,quemadmodum, & præcedentia omnia, prauum cenſetur, quia ſummam naturalis facultatis imbecillitatem ſignificat. Vide expoſitionem 49. aphor. ſectionis quartæ.

Verſ.53. Læthale eſt etiam hyantem ſemper dormire.

Mar.n.3. Hiantes ægri dormiunt, & ob animalis facultatis imbecillitatem, cuius gratia muſculi maxillas deducentes,proprio munere non funguntur, & ob internum incendium, dum plus aeris ad refrigerandum eſt opus,quam per nares attrahi poſſit, vndè illum per os attrahere coguntur, ſicquè hiantes dormiunt, verum ſicuti ſymptoma hoc,ab hac poſtrema cauſa dependens, non omninò læthale eſt, ità excluditur in præſenti ſententia per aduerbium illud,ſemper, qui enim ab interno æſtu hiantes dormiunt,non ſemper eodem modo dormire ſolent, quia nulla febris etiam ardentiſſima,remiſſionibus quibuſdam caret, quo tempore ore aperto dormire non coguntur, quarè tunc ſolum ità dormiunt perpetuò,cum cauſa eſt imbecillitas dicta.

Mar.n.4. *Verſ.58. Dentibus ſtridere in febribus,quibus non familiare,ideſt, à pueris, furioſum,&c.*

Stridor dentium ob conuulſiuum motum prouenit muſculorum, quos maſticatorios vocant anatomici, idq. euenit,dum vapores acres in caput per ſomnum eleuati eos irritant, & pungunt, quibuſdam hoc ſymptoma familiare eſt à pueritia, qua ætate neruoſum genus propter naturalem humiditatem imbecille exiſtit, conſuetudoq. ad cæteras ætates extenditur: in hisq. hoc ſymptoma nihil habet timoris, ſi verò in morbis fiat ei, qui non ſit adſuetus, furioſum eſt, & læthale, vt ait Hipp. furioſum quidem tantummodo, ſi ſuperueniente furore ſtridor dentium ceſſauerit, mortale autem, ſi vtrunquè perſeuerer, idquè ſignificare voluit Hipp. dum dixit, ſi verò etiam delirus hoc faciat, pernicioſum iam valdè exiſtit.Ratioq. eſt,quia quotieſcunquè ſtridor dentium morbis acutis ſuperuenit, ſignum eſt,humorem atrabiliarium eſſe, qui partes cerebri anteriores inuadit, cuius inditium eſt prædictorum muſculorum conuulſio, qui ad anteriores potius partes,quam ad poſteriores ſpectant.

A ſpectant. Quarè ſicuti læſis poſterioribus cerebri partibus,conuulſio magis ſuperuenit., anterioribus verò,delirium ſuccedit, potius in hoc caſu delirium expectare oportet,quod in atrabile aliud eſſe non poteſt,quã mania,ſeù furor. Atrambilẽ verò peccare cognoſcimus ex conuulſorio affectu, qui rarò in morbis acutis apparet,quin atræbilis ſymptomata ſubſequantur, quod quidem ex quamplurimis Coacar.Præn.ſententijs colligere licet : quemadmodum in earum explicatione demonſtrabitur,qua ratione euenit,vt lib.6.Epid.ſect.2.verſ.74.ſcriptum ſit. Atrabiliarij etiam morbo comitiali corripi ſolent, & viciſſim epileptici fieri ſolent atrabiliarij, &c. Nam ſicuti ſeſe habet epilepſia ad conuulſionem, ità melancolia morbus ad maniam quodam modo.Si igitur à ſtridore dentium mania ſuccedit, & ſtridor dentium ceſſet,ſignum erit factam eſſe tantummodo methaſtaſim humoris à neruoſis partibus ad cerebri corpus,vel vt dicebat Hipp. lib.nuper citato, à corpore in mentem,& hoc pacto minus malum erit, at ſi vtrunquè ſymptoma perſeueret, læthale eſt ſignum,eò quod malorum epigeneſim,
B ſiuè propagationem indicat,ità vt cerebrum,& neruoſum genus ſimul afficiatur.

Verſ. 53. At de manuum latione ità ſentio.

Floccos carpunt ægri, & feſtucas venantur per enarratos morbos, quia cum non conſtent mente,à ſuffuſionibus, quæ prædictorum ſpecies præſeferunt,decipiuntur : quod non euenit ijs,qui abſquè febre oculorum ſuffuſionibus tantummodo laborant: eò quod, cũ mente conſtent,illas imagines,& non eſſe reales cognoſcunt, & ideò eas carpere non tentant. Quapropter in ægrotantibus, de quibus hoc in loco tractatur,duo ſymptomata concurrunt, ſuffuſionis,& delirij, veruntamen neutrum eorum videtur adeò malum,vt inter læthalia ſigna receñſeri debeant,nam in dictis morbis delirare,malum quidem eſt,non autem læthale,cur ergò ait Hipp.hoc ſymptoma læthale eſſe? Imagines prædictæ oculis obuerſantur,dum vapores craſſi,& nigri ad caput eleuati humores albuginei perſpicuitatẽ tollunt, qui quidem vapores humoris exuſti, & atrabiliarij præſentiam atteſtantur, ex quo fit, vt præfatæ imagines non ſimplicis delirij, ſed atrabiliarij ſint prænunciæ, vndè Hipp.4.Acut.verſ. 123. hoc ſymptoma inter ſigna atrabiliaria repoſuit. Quia ergò deliria atrabiliaria præfatis morbis ſuperuenientia læthalia ſunt; meritò dixit ea omnia mala, & læthalia eſſe, addidit autem mala,propter ſimplicem apparitionem dictarum imaginum,de quibus inquit: quæ antè faciem feruntur,quia enim eas carpere non tentat æger, ſignum eſt,ab illis non decipi,quod minoris delirij inditiũ eſt,quam vbi eas carpere ſtudet,& ex conſequenti minus læthaliter laborat. Quarè hæc duo verba malum,& læthale per pleonaſmon non fuere appoſita,vt credidit Valeſ.ſed quia partim mala ſunt ſimpliciter,partim læthalia,vt explicatum eſt. Mar.n.42 Mar.n.43

Verſ. 59. Bonam autem ſpirationem valdè magnam vim habere ad ſalutem, in omnibus acutis morbis putare conuenit,qui cum febribus ſunt,& in quadraginta diebus iudicantur. Mar.n.4

Morbi acuti,qui febrem adiunctam habent, de quibus præſens ſermo habetur,dependent, aut ab aliqua interna inflammatione, aut à ſola humorum putredine in venoſo genere conſiſtente,vt cunquè eueniat caſus,nunquam periculo vacat,quamuis longè grauiores ſint morbi, qui ab interna inflammatione dependent, quam qui ex ſimplici humorum putredine oriuntur, & ſicuti horum,hi ſunt periculoſiores, quò putredo cordi fuerit proximior, & venas maiores occupauerit, ità illi grauiores erunt, quò inflammatio, obiliores occupauerit partes, quia igitur per morbos in vtroquè genere grauiores, neceſſe eſt alterari reſpirationem, ideò optima reſpiratio maximam vim habet ad ſalutem in morbis acutis, indicat enim neq; adeſſe in viſceribus inflammationem,nec febris mineram partes nobiles occupare, quibus in acutis morbis deficientibus, res ægrotanti ſemper optimè ſuccedunt.

Verſ. 85. Si verò etiam pulſus inerit in hypocondrio, turbationem ſignificat, aut &c. Mar.n.5.

Si præter dolorem, aut tenſionem pulſus etiam adſit in hypocondrio dextro, turbationem ſignificat,aut deliriũ,quia,vt 2.Coac.Præn. verſ.55. demonſtrabimus,ſignũ eſt,affectionis hepatis cum repletione humorũ calidorum diſtendentiũ,tùm venas,tùm arterias per illud diſſeminatas vnà cũ flatuoſo ſpiritu,qui leuitate humores ipſos non attenuet modo, atquè diffundat, ſed etiam eleuet in ſublime : qui peruenientes ad cerebrum, delirium conſtituunt, turbatione plerunquè præcedente, quæ prædictorum motum ſimpliciter conſequitur, quo quidem motu ſi antèquam in capite morbus conſtituatur,Deo fauẽte aliqua ſalutaris euacuatio contingat,à delirio æger præſeruari poterit,idq. reſpiciens Hipp.in præcitata Coaca,pulſum hunc

mentis emotorium dixit; quaſi delirium adferre plerunquè ſoleat. Et quia aliquando euenire poteſt, vt hic idem pulſus turbationem criticam præcedat, nec indè delirium ſubſequatur: ideò in præſenti ſententia dixit, ſignificare turbationem, aut delirium. Pro exacta intelligentia præſentis prognoſtici percurrenda ſunt ea, quæ in explicationem præcitatæ Coacæ adduximus ſuo loco.

Mar.n.6. *Verſ.87. Tumor in præcordio durus exiſtens, & doloroſus, peſſimus, &c.*

Quamuis nomine hypocondrij non ſignificetur viſcus peculiare in eo ſitum, ſed locus immediatè ſub coſtis collocatus ad latera, non ob id damnanda eſt ſententia tanquã confuſa, eò quod partem verè affectam non diſtinguat, vt Galenus cenſet, quia vt in expoſitione lib. 4. Epidem. demonſtrauimus, hypocondria in morbis acutis eleuantur, aut dolent, quando viſcera in eis contenta afficiuntur, quarè cum hæc in gratiam acutorũ morborũ ſint prolata, cæterarum partium affectiones excluduntur, & ex conſequenti exteriorum muſculorum, & quia ſupponit duritiem tactui manifeſtam eſſe, & maximè doloroſam, quæ magnis inflammationibus viſcerum conueniunt, excludit pariter eas inflammationes, quæ ſicuti propter exiguitatem minoris ſunt periculi, ità nec doloroſæ admodum, nec duræ eſſe conſueuerunt.

Mar.n.6. *Verſ.89. Significant autem huiuſmodi tumores, in principio quidẽ, mortem breui affuturam.*

In acutis morbis huiuſmodi tumores duri, & dolentes apparent, non quia ſint ſymptomata ſuperuenientia. Nam hę viſcerum inflammationes ſunt ipſi morbi, febres verò earum ſymptomata potius, non minus quam febres pleuriticorum, & peripneumonicorum aliorũ huiuſmodi, ſed ſuperuenire in febribus dicuntur, quia à principio rarò conſpicuæ fiunt, ſed tunc ſolum quando ad vigorem peruenerunt. Si igitur tumor, & dolor ſtatim à principio ſe prodant, ſignum eſtrmorbum acutiſſimum eſſe, & vehementiſſimum, vt illius impetum natura ſuſtinere non poſſit, vndè mors neceſſariò expectanda eſt, & citò, eò quod morbus celerrimè moueatur, cum à principio ea præſeferat, quæ vigoris ſunt propria. Quod ſi vlterius progreſſo morbo tumor, & dolor conſpicui fiant, morbus, & mitior, & tardior erit.

Mar.n.6. *Verſ. 90. Si verò viginti dies tranſgrediatur, tùm febris detinens, tùm tumor non &c.*

Hic terminus viginti dierum ſtatuendus eſt in ijs inflammationibus, de quibus ſermo habetur, in quibus ſcilicet tumor, & dolor à principio ſe produnt, & quæ acutiſſimæ ſunt, & celerrimè mouentur, quia ijs circà ſeptimum, aut nonum diem apparentibus longiori tempore expectanda eſſet ſuppuratio v.g. circà quadrageſimum, cum huiuſmodi tumores medij ſint quodammodo inter acutiſſimos, & à principio doloroſos, & eos, qui molles ſunt, & doloris expertes, quorum limitem ſexageſimum diem inferius conſtituet.

Mar.n.6. *Verſ. 95. At verò molles tumores, & doloris exortes, & qui digito cedunt, diuturniores, etc.*

Quamuis hæc de omnibus tumoribus in ventre inferiori conſiſtentibus ſint prolata, vt ſequentia verba manifeſtant, non tamen excluduntur illi, qui in ipſis viſceribus fiũt, de quibus ſuperius inſtitutus eſt ſermo, imò hos potiſſimum reſpiciens differentiam ſubiungit, quæ inter duros, & dolentes verſatur, de quibus ſuperius actum eſt, & molles, & doloris expertes, hosq. ſupradictis comparatos diuturniores eſſe ait, & minus periculoſos, eorumq. ſigna proponens ideam eorum tumorum deſcribit, qui proprio vocabulo à poſterioribus medicis appellantur. Quæ ſigura ſint, neſcio quo conſilio dixerit Gal. lib. 4. Præſag. expulſ. 4. nec thoraci, nec ioecinori œdema pituitoſum enaſci, nec quiſpiam dubitet hoc in loco de verò œdemate tractari, eò quod hoc ad ſuppurationem deuenire non ſolet ob materiæ frigiditatem, id enim partis affectæ conditioni imputandum, eſt enim viſcus calidiſſimum, cuius virtute ſuppuratio in humore etiam frigido fieri poteſt.

Mar.n.9. *Verſ. 137. Egeſtio alui optima eſt mollis, & cohærens, & ſecundum horam, in qua &c.*

Galenus, & cęteri expoſitores omnes optimę deiectionis cõditionibus, quę in textu appoſitæ ſunt, duas alias addendas eſſe exiſtimarunt, lib. Coac. Præn. cõnſentientes. Nam ſect. 3. v. 320. hæc legũtur. Alui egeſtio optima eſt, mollis, coherẽs, ac cõpacta, ſubfulua, nõ graue olẽs, prodiens hora conſueta, copia pro ratione ingeſtorũ, ex quo loco apparet, optimã egeſtionem ſubfuluam, ac non graueolentẽ eſſe oportere. Quas quidẽ duas conditiones tanquã minimè neceſſarias hoc in loco Hipp. ſubticuiſſe exiſtimo, in quo optimã egeſtionẽ conſtituit habito reſpectu egeſtionis ſanorũ, nõ illius, quæ ægrotantibus optima cẽnſetur, quã fortaſsè reſpiciẽs in coacis illas addidit, quippè quæ ſæpè in ægrotantibus obſeruãtur ob cauſas in eius loci ex-

poſitio-

poſitione adductas. Conſtat enim in ſanis, & benè valentibus nō ſemper ſubfuluā egeſtionem alui apparere, quæ pro ratione ingeſtorū, modò vno, modò altero colore inficitur, & aliquādò inodora, aliquandò grauè olens perſentitur, & ratio eſt, quia cum ſani varijs cibarijs vtantur, quorū colores intenſi exiſtunt, tanta in illis bilis copia ad inteſtina nō demandatur, quę fœces ſubflauo colore inficiat, quod ſi aliquādò contingat, tantū bilis per aluū expurgari, vt eius colore tingantur, eas liquidiores, & minimè cohærētes reddi neceſſe eſt, quia natura ex copia bilis ſtimulata excretionē facit, priuſquā fœces conſiſtentiā in inteſtinis acquirant. Quarè Hipp. ſummo cōſilio has duas conditiones tacuit in optima, & cohærente (nā de odore eadē eſt ratio, quæ de colore, appoſuit autē in ea, quæ mollis eſt, & fluida, & in ſuo genere optima. Nam cū mollis deiectio bona, & mala eſſe poſſit, ad bonitatē requiritur, vt ſit ſubruffa, & nō grauè olens, quia ſic indicatur fluidā reddi à copia bilis ad inteſtina influētis, cuius excretio ſemper ſalutaris eſt, nō à cruditate, quā alienus indicat color, neq; à putredine, aut corruptione, quarū fœtor eſt index. Optima igitur egeſtio has cōditiones habere debet, vt ſit mollis, & cohærēs, excreta tempore conſueto, & in quantitate pro ingeſtorum ratione. Quæ verò liquidior eſt, vt malitia careat, debet eſſe ſubfulua, ac minimè graueolens, neque ſtridere, neque frequens eſſe, & paulatim ſecedere, ità vt bis, aut ter in die, & noctu ſemel egeratur, plurimūq. in mane, vt cōſuetudo fert omniū ferè hominū, quæ eſt à ſomno egerere. Quæ tamen in vniuersū proportionem quandā cū ingeſtis ſeruet, & hæc dicta ſunt de ijs maximè, qui ex natura aluū fluidā habent. Hic eſt ergò verus huius ſententiæ ſenſus, quē cum Gal. (vt res ipſa palā facit) minimè fuerit aſſequutus, poſtremas duas conditiones ſuperfluas ratus, ſententiam auream, & medico vtiliſſimam damnare eſt auſus. Nè ſcilicet hic liber omnium ipſomet atteſtante Hipp. operum perfectiſſimus, Galeni cenſura caruiſſe dici poſſet.

Verſ. 163. Optima verò eſt vrina, quum fuerit alba ſubſidentia, & læuis, & æqualis, &c. *Mar. n. 11.*

Vrinarū inſpectione in aliū finem vſus eſt Hipp. ac fecere Gal. & cæteri medici illius ſectatores. Hi enim vrinā inſpiciunt tantummodò, quatenus ſtatū oſtendit humorum in venis exiſtentium iuxtà coctionem, & cruditatem, Hipp. verò non hoc ſigno tantum, ſed etiam quatenus morbi conditionem ſignificant, vndè cognoſcimus, an morbus ſalutaris ſit, an læthalis, an breuis, an diuturnus, varias pariter morborum permutationes nobis præmonſtrat, quapropter ex vrinis non mortem modò, & ſalutem, eiusq. tempus præcognoſcimus; ſed & futuram conuulſionem, delirium, capitis dolorem, colliquationem, abſceſſus, & quæcunquè in morbis ferè ſuperuenire ſolent, quemadmodum Hipp. ſcripta oſtendunt, quæ hac doctrina plena ſunt, quam quidem cognitionem ampliorem reddere conati ſunt nonnulli Arabum medicorū, qui eò progreſſi ſunt, vt hanc materiam diuinatricem potius, quam medicam reddiderint, nam & ſexus diſtinguere: partes affectas cognoſcere; grauiditates, errataq. ægrotantiū, & quæcunq; in morbis contingunt prædicere profitebantur, vrina tantummodo inſpecta. Cum igitur Hipp. vrinæ inſpectione morborum conditionem cognoſcere profiteretur, ideò dum in præſenti ſententia optimam deſcribit vrinā; hanc non morbi coctionem atteſtari, ſed optimam conditionē ſignificare, aſſerendum eſt, quam quidē deſcribens ait: ſignificat enim, & ſecuritatē, & morbū forè breuem, nā ſi morbi coctionē tantummodò reſpexiſſet non dixiſſet morbū forè breuē, ſed ſtatim iudicandū fore. Prætereà modus dicendi, quo vtitur Hipp. idem manifeſtat, dū inquit: & æqualis per totū morbum, donec iudicetur morbus, ex his enim colligimus, aliud vrinam à principio, & per totum morbū eſſe talē, aliud ex cruda, aut inconcocta optimā reddi, quando enim vrina ex tenui, aut confuſa, vel cū eneoremate diſparato, vel deniquè ex non bona, optima paulatim fit, qualis nunc deſcribitur tunc ſignum eſt concoctionis; vndè morbi iudicatio, ſtatim ſuccedit, aut ſaltem notabilis remiſſio, quapropter ſi de hac intellexiſſet nunc Hipp. fruſtrà appoſitā fuiſſet conditio illa, & æqualis per totum tempus, donec iudicatus fuerit morbus. At ſi talis in principio appareat, & per totum morbum perſeueret, non cōctionis ſignum erit (quæ nequè in principio fieri poteſt, nec in illos humores introduci, qui nunquam crudi fuere) ſed materiæ benignitatis inditium, & quæ naturæ imperio penitus ſubiecta ſit, quo ſtante impoſſibile eſt huiuſmodi morbum, aut in longum tempus protrahi, aut ſiniſtrum habere exitum. Et hæc diſtinctio memoriæ tenenda eſt, hac enim neglecta Hippocr. mentem aſſequi eſt impoſſibile, non ſolum in præſenti ſententia; ſed vbicunquè de vrinarum materia tractatur. Nam celeriorē iudicationem affert vrina, quæ ex

tenui,aut inconcoćta,craſſior cum laudabili ſedimento fiat,quam ea,quæ à principio talis fuerit,etiamſi vtraquè æquè ſalutaris exiſtat. Quæcunquè igitur in hoc opere de vrinis ab Hipp. referuntur,eo modo accipienda ſunt,quatenus morbi ſtatũ, & conditionem oſtendunt,eiusq. varios exitus, & permutationes indicare poſſunt, non quatenus coćtionis tantummodo, aut cruditatis ſigna exiſtunt, quamuis non ignorem eorum quamplurima ex hoc, cruditate in- quam,aut coćtione dependere.

Mar.n.11. *Verſ. 167. Si verò fuerit, & vrina ſubrubra, & ſubſidentia ipſius ſimilis,& læuis,&c.*

Hæc ſententia adeò aperta mihi videtur,vt enarratione non egeat: verum ob varias interpretum expoſitiones,eius claritatem deturbantes,ſatis erit adnotaſſe: hæc de ſubrubra vrina non ſimpliciter eſſe prolata, ſed comparatione ad præcedentem, quod ſatis apertum faciunt verba illa contextus, diuturniorem quidem hæc morbum,quam prior ſignificat, quo autem ſenſu hæc verificentur,indicauimus in expoſitione eiuſdem ſententiæ 3.lib.Coac.Prænot.ver. 246.regiſtratæ.

Mar.n.11. *Verſ. 169. At ſubſidentiæ in vrinis craſſiorem farinam referentes prauæ ſunt. His &c.*

In vrinarum ſedimento duo potiſſimum conſiderantur ab Hipp.color,& ſubſtantię modus. De coloribusq. agens,album ſtatuit omnium optimũ, & poſt eum,ſubrubrum,cæteros autem colores non meminit tanquã malos,modum verò ſubſtantiæ in ſedimento conſiderans, læuitatem probat, læue autem dicitur,quod ſibi continuum eſt, & cohærens, æquabilemq. habet ſuperficiem,minimè aſperam, & nulla ex parte diuulſam, huius læuitatis ptiſanam ſtatuit lib.
Mar.n.5. Acutorum ſećt.1.ver.64. dum illius viſcoſitatem læuem appellat.Huic cõtraria eſt aſperitas, quæ ſubſtantiæ modum inæqualem, & minimè cohærentem importat, huius ergò inæqualitatis in ſedimento quatuor enumerat differentias, pro ratione magnitudinis partiũ ipſiuſmet ſedimenti, Quia ſi ſedimentum ex partibus tenuiſſimis conſtat,tenue dicitur, cuius malitiam deſcribens inquit: Albæ verò, & tenues ſubſidentiæ valdè malæ ſunt.Quod ſi partibus paulò craſſioribus conſtat: ſedimentum κριμνώδης dicitur,hoc eſt farinæ craſſioris partes referens, & ſi adhùc craſſiores fuerint eius partes, & aliquantiſper cõpreſſæ πεταλώδης appellatur,hoc eſt lamineum: hocq.prædićtis deteriorem facit, πιτυρώδης tandem,ideſt furfuraceum dicitur ſedimentũ,quod partibus adhùc craſſioribus conſtat: hocq.omniũ peſſimum ſtatuit. Quarè iuxtà modũ ſubſtantiæ duplex eſt ſedimentum, alterum æquale ſecundũ totam ſubſtantiã, vt ſuprà explicatum eſt: & hoc bonũ eſt,quia fit à calore ſuccos exaćtè ſuperante,quorũ pars eſt ipſum ſedimentũ. Alterum aſperũ,& inæquale,quod malum cenſetur,ità vt ſicuti læue,& æquale indicat calorẽ innatum humores ipſos ſuperare,ità inæquale,& aſperũ indicabit humores peccantes à præternaturali calore exuri,aut magis, aut minus pro ratione inæqualitatis ipſius ſedimenti eo ordine, quo explicatũ eſt. Non enim conſentaneũ eſt rationi,prædićta ſedimenta à ſubſtantia partiũ ſolidarũ decedere,vt tota ferè medicorũ ſchola tenet,quia nequè per febres colliquatiuas,nequè per hećticas,in quibus manifeſtè partes ſolidæ marceſcunt, talia conſpiciuntur ſedimenta. Quarè rationabilius eſt dicere, ſicuti ſedimentũ laudabile eſt pars ſucci à natura deuićti,ità,& mala ſedimenta eſſe portionẽ humoris à febrili calore exuſti, ità vt, quo maior viget exuſtio,partes in ſedimento maiores conſpiciantur,quo verò minor,minores. Nã agente calore illo adurente in ſuccos ipſos,eos primũ aſſat,deindè exurit,& quò calor eſt vehementior,eò citius partes humorũ tenuiores, & humidiores conſumuntur,& ſic partes exuſtæ maiores permanent,vndè nõ eſt mirũ,ſi,quò partes in ſedimento fuerint craſſiores, eò peius ipſum ſedimentũ reddunt. Horum ſedimentorũ materiã à nobis explicatam in eo tantum, quod farinæ craſſioris partes æmulatur admittere videtur Gal.in com.reliqua verò ad partiũ ſolidarũ colliquationẽ,ſiuè exuſtionẽ refert,indèq. colligit,hæc illo peiora eſſe, quãuis ſuiipſius immemor 4.aph.67.furfuraceũ ſedimentũ à sãguine ſuperaſſato generari apertè affirmauerit, ſi hæc vera ſunt, cur ſtatuit Hipp. ſedimentum album, & tenue eſſe peius farinam craſſiorem referente? quod partibus conſtat craſſioribus? Reſpondetur Hippocratem non dixiſſe ſimpliciter tenue ſedimentum crimnodeo eſſe peius,ſed tenue ſimul,& album. Nam albedo ſedimenti, quando non prouenit à coćtione, peior eſt alijs multis coloribus, indicat enim materiam eſſe pituitoſam, quarè ſicuti grauior eſt febris exurens in corpore pituitoſo, quam in bilioſo, iuxtà illud aphoriſticum: In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, & ætati, & habitui, & tempori morbus affinis fuerit; &c. ità pari ratione peſſimum

ſimum eſt pituitam humorem frigidiſſimum tantam pati exuſtionem, vt in partes tenuiſſimas reducatur, tunc enim non longè diuerſa erit à calcis facultate, quæ ex lapidibus, ignis vehementia generatur. Hac eadem ratione ſtatuit vrinam grandinoſam, & geniture ſimilem pari malitia cum nigra lib. Coac. Prænot. ſect. 3. verſ. 268. vt in eius explicatione indicabitur, vide expoſitionem noſtram lib. Coac. Prænot. ſect. 1. verſ. 109.

Verſ. 176. Læthaliores etiam ſunt, vrinæ, & fœtidæ, & aquoſæ, & nigræ, & craſſæ. At &c. Mar.n.11.
Huius ſententiæ expoſitionem inuenies lib. Coac. Prænot. ſect. 1. verſ. 109.

Verſ. 183. Et quæ quidem deorſum feruntur cum coloribus relatis, eas bonas eſſe putare, etc. Mar.n.12.
Vt præſens ſententia duritie careat, non ſunt copulandæ ſimul propoſitæ conditiones; ità vt velit Hipp. nubeculas pro loci, quem occupant, & coloris conditione, bonas, & malas eſſe, ſed ſeiunctim, intelligentes, & ex loci, & ex colore de earum bonitate, aut malitia iudicium ferendum eſſe. Quaſi epilogando, quod ſuperius dictum eſt de loco, & colore afferat, conſideranda ergò ſunt vrinarum contenta, videlicet, quæ locum occupent, & quo colore ſint prædita, quæ enim fundum petunt, & cum coloribus relatis apparent, albo ſcilicet, aut ſub rubro bonæ ſunt: quæ vero ſurſum feruntur, & quæ pariter malis coloribus ſunt infecta ea omnia mala ſunt, & pernitioſa.

Verſ. 251. Simul autem, & ſi aliquantò difficilius ſpirauerit homo. Mar.n.17.
Ex ſpirandi difficultate celeritas ſuppurationis dignoſcitur, quatenus hæc morbi acuti index eſſe ſolet, & qui magnum in internis partibus incendium facit. At certum eſt, quò morbus acutior fuerit, eò citius ad ſuppurationem deuenturum fore.

Verſ. 270. Quibuſcunquè ex inflammati pulmonis morbis abſceſſus circà aures fiunt, &c. Mar.n.18.
Quæſtione dignũ eſt, cur Hipp. mentionẽ fecerit abſceſſus, qui ex peripneumonia contingunt, quando pulmo nõ exactè expurgatur, non autem de his, qui ex pleuritide, cum amborum par ratio vigere videatur. An quia raro pleuritis ad abſceſſum terminatur, cuius ratio in materiæ diuerſitatem referri poteſt; pleuritis enim cum lateris affectio ſit, quod denſum eſt, humorem frigidum ſimplicem non admittit, qui à bilioſo ſucco non attenuetur, quod in peripneumonia ob viſceris raritatem non contingit? At ſicuti pituitoſi morbi facillimè ad abſceſſus tranſmutantur, ità bilis præſentia eoſdem fieri plerunquè prohibet.

Verſ. 301. Si verò nequè ab vrina quidquam remiſerit dolor, nequè veſica molliatur, &c. Mar.n.19.
Hunc morbum læthalem eſſe dicebat à principio Hipp. quia & dolores, & ſuppreſſio alui ſatis ſunt ad perdendum hominem, verum quia aliqui citius, alij ſerius moriuntur; in hac particula demonſtrat, quando morbus citò, & vt ipſe ait, in primis circuitibus ſit enecaturus ægrum, & inquit, id euenire, quando non modo aluus ſupprimatur, ſed etiam intercipiatur vrina. Hoc enim ſignificant verba illa ἂν δὲ μήτε τῷ οὔρῳ μηδὲν ἐνδιδῶν, hoc eſt, ſi verò nequè vrina etiam quidquam concedat. Quaſi dicat, ſi non modo vrina copioſa non exernatur cũ copioſo, alboq. ac læui ſedimento, in cuius excretione ſalus reponebatur, ſed etiam vlterius ſupprimatur, in primis circuitibus æger morietur. Quia ſi in veſicæ inflammatione tantum obeſt alui ſuppreſſio, quantò magis timendum, ſi vrinæ etiam adſit ſuppreſſio, quæ ſola etiã abſquè inflammatione interimit? Hancquè interpretationem ſecutus eſt Chriſtophorus Auega, alium tamen ſenſum habet hæc ſententia ſect. 3. Coacar. Prænot. verſ. 39. vbi hunc in modũ legitur. His verò non ſolutis (hoc eſt ab vrina prædicta) nequè veſica molleſcente in primis circuitibus ægrum moriturum timor eſt, ità vt non dixerit Hipp. ægrotantem in primis circuitibus moriturum eſſe, vt eſt ferè communis interpretatio) ſed niſi in primis circuitibus molleſcat, ægrotantem indè moriturum eſſe, & ratio eſt, ni fallor, quia ſi veſicæ inflammatio vltrà primum ſeptenarium producatur, confirmatur adeò morbus, vt vix curationem indè admittat, tùm ob partis affectæ naturam, tùm quia facultas nimis à doloris vehementia debilitatur, ex quo nihil boni impoſterum perficere valeat.

Verſ. 315. Simillima enim ſunt ipſorum principia. Verum à primo die &c. Mar.n.20.
Statim circà initia, de futuro morbi euentu præſagiri non poſſe in cronicis, quemadmodum in acutis, cum dixerit Hipp. nunc reddit rationem; quia ſimillima ſunt eorum principia, hoc eſt, in illis primis diebus non apparet mutatio notabilis, nequè ex parte morbi, nequè accidentium ſuperuenientiũ, ex quibus euentus præſagia deſumuntur, cum omnia ſint leuia, & ità ſenſim augeantur, vt eorum diuerſitas vix percipiatur, omnia tamen conſide-

randa eſſe nos admonet, quia temporis progreſſu paulatim creſcunt, & in dies ſe produnt magis: ità vt omnibus ſimul indè copulatis,quæ ſuperueniunt,facilius de morbi euentu certiores nos facere poterunt,quam illis à principio neglectis. Dixit autem habendam eſſe conſiderationem ſingulorum quaternionum, quia quæcunquè in illis ſuperueniunt, firmiora ſunt,quam,quæ in alijs diebus contingunt, per quaternarios enim procedunt dies contem-
Mar.n.8. plabiles,quemadmodum lib.de Septimeſt.Partu verſ.205. nos docuit ipſemet Hipp. vbi ità legimus: contemplari autē ſic oportet per ternarios, & quaternarios, ternarijs quidem omnibus copulatis, quaternarijs verò duobus ad duo connexis. Præſens igitur ſententia vtiliſſimum,in arte prognoſtica,documentum continet, quamuis communiter à medicis negligatur,vt mirum non ſit,ſi in hac materia minimum polleant.

Mar.n.21. *Verſ. 315. Iuxtà eandem rationem mulieribus quoquè iudicationes fiunt à partu.*

Sicuti abſurdū eſſet enumerationem dierum in morbis à die cauſæ procatharticæ incipere,non ab eo,in quo primū inuaſit morbus,ità inconueniens eſt in morbis à partu ortum ducentibus,dierum computationem inchoare à die partus, non à die inuaſionis morbi,hoc tamen faciendum ex hac ſententia colligit Gal. quem ſubindè Medici omnes ſecuti,Hipp. ſibiipſi manifeſtè contrarium, & omninò inconſtantem faciunt,quandoquidem totum oppoſitum obſeruaſſe conſtat in recenſendis puerperarum morbis, in quibus nunquam à die partus,verum à die inuaſionis febris,dierum enumerationem ſemper inchoauit. Id patet in hiſtorijs Epicratis vxoris, 1.Epid. ſect.3. Philini vxoris lib.cit. regiſtrata verſ.99.& vxoris Dromedæ verſ.199.& certè nulla ratio perſuadet,vt computatio à die partus fiat,à quo ſæpè mulieres nihil mali per plures dies patiuntur,indè verò tranſactis aliquando viginti diebus, febris ſuperuenit acuta, cuius computatio ſi à die partus fieret, quaternariorum ratio habenda non eſſet: qui vigeſima die tranſacta,iuxtà Hipp. doctrinā conſiderari non ſolent, nam primus quaternarius in vigeſimumquartum diem incideret. Ab Hipp. doctrina igitur adeò abſurda computandi ratio reijciatur, præſentisq. ſententiæ veram explicationem inuenire procuremus. Quæ ni fallor eſt huiuſmodi,conſtitutiones morborum, vt nos doceret Hipp.ordine enumerauit dies,in quibus eorum iudicationes contingere ſolent: hosq. duplicis naturæ eſſe adnotauit: quando alij ad acutos morbos, alij ad cronicos pertinent. Verum quia de quartana febre aliquis dubitare potuiſſet, quippè quæ peculiari quodam typo mouetur; ſubiunxit,eodem dierum ordine,& enumeratione quartanarū etiam febrium conſtitutionis procedere,vt ſuprà diffinitum eſt. Nunc pariter,quia morbi ex partu contingentes aliquo modo ab alijs differre vidētur, nè quis exiſtimaret,eos diuerſo modo procedere, ſubiungit.Iuxtà eandem rationem(computandi ſcilicet dies per quaternarios, ſeptenarios, & quadragenarios ſuperius explicatos) fiunt etiam mulieribus iudicationes morborum ſcilicet ex partu contingentium. Quo ſenſu adeò aperta,& vera ſeſe offert ſententia, vt ſumma admiratione digni ſint tot viri inſignes, qui à Galeni auctoritate obcœcati in tanta claritate caligauerunt.

Mar.n.22. *Verſ. 327. Capitis dolores fortes,& continui cum febre, ſiquidem læthalium ſignorū &c.*

Cur præſentis ſententiæ verborum ſeries peruertenda ſit, non video, quod pleriquè interpretum Galenum ſecuti exiſtimarunt, quandoquidem eum ordinem ſeruant, eamq. dicendi proprietatem,quæ germano ſenſui conueniunt,qui eſt huiuſmodi,capitis dolores fortes,& vehementes,continuò affligentes,ſi quid læthalium ſignorum acceſſerit,læthales eſſe. At ſinè his etiam,non carere periculo, cum eadem ſigna læthalia ſemper accedere poſſint, & hominem intrà terminum viginti dierum tollere, ſi verò intrà illud ſpacium nullum prauum ſignum ſuperueniat, de morte non eſt timendum amplius, ſed ſperandum morbum ad ſalutem terminaturum eſſe, aut per ſanguinis fluxum è naribus, aut per abſceſſum ad inferas partes. Quamuis etiam antè hoc tempus per ſanguinis fluxum, aut puris eruptionem ſolutio contingere ſoleat, idquè ſignificare voluit,dum dixit: Quandiù dolor recens fuerit, quaſi vigeſima die tranſacta dolor non amplius recens dici debeat. Sanguinis verò fluorem tunc maximè expectabimus,cum dolor circà tempora,& frontem infeſtauerit. Hæc eſt ergo verborum ſeries,eorumq. ſenſus verus, & legitimus: ità vt permutari non poſſe credam,niſi corrumpantur omninò. Quorum ratio meo iudicio hæc eſt,cum huiuſmodi dolores vehementes, & continui cum febre inflammationem in aliqua capitis parte conſequantur,

A quantur, ſi hæc in cerebro fuerit, frigidi,& glutinoſi fonte,ad vigorem ſerius perueniet,quam ſi in alia corporis parte calidiori conſiſtat, & ideò morbi vigorem diem vigeſimam ſtatuit, quarè toto eo tempore periculum imminet ſemper, nè inflammatio in corruptionem, ſiuè ſphacelum abeat, id verò abſque aliquo ſigno læthali euenire non poteſt, & ideò Hipp. dixit. Si aliquod ſignum læthale acceſſerit,pernitioſi ſunt valdè, eo autem tempore tranſacto non videtur amplius corruptionis periculum inſtare, quia cum morbus ſit acutus,eius vigor vltrà diem decimumquartum extendi non ſolet. Quia verò ob affectæ partis frigiditatem materiæ morbificæ diſcuſſio inſenſibilis ſperari non poteſt, neceſſe eſt,ſuperante natura,eandem, aut per hæmorrhagiam educi, aut ad partes inferiores detruſam in illis abſceſſum excitare. Horum verò euentuum diuerſitas à materiæ morbificæ varietate dependet,nam ſi pituitoſior fuerit,abſceſſus expectandus erit, ſi verò calidior ſit, & hæc ad ſanguinis naturam
B potius accedat,hæmorrhagiam excitabit,& eò magis ſi multitudine vlterius peccet. Quod ſi eadem materia adhuc calidior fuerit, & benigna,etiam citius vigeſima die ſolutio morbi ſperari poterit: non quidem per abſceſſum, quia id calidæ materiæ non conuenit, ſed aut per ſuppurationem, & puris excretionem: aut per ſanguinis fluxum. His enim duobus modis inflammationes potiſſimum ſolui conſueuerunt, dum à ſanguine ortum ducunt. A ſanguine autem dependere, locus doloris maximè indicabit, & ideò inquit Hipp. Hæc maximè expectanda eſſe, ſi dolor circà frontem, & tempora fuerit, his enim in locis ſanguis facilè abundat, eò quod (vt ipſemet teſtatur lib.2. de Morb. verſ.80.) venæ in anteriore capitis parte ſunt ampliores, hæmorrhagia verò magis expectanda eſt,ſi dolor recens fuerit, & ſanguis biʼlioſior, ſuppuratio autem ſi mitior, & minimè acris. Quarè huiuſmodi capitis dolores pro humoris peccantis natura his modis ad ſalutem terminare poſſunt. Si quidem ſanguis bi- *Mar.n.8.*
C lioſus maximè fuerit per ſanguinis fluxum è naribus antè vigeſimum diem terminabit,ſi paulò craſſior, & mitior, antè vigeſimum ſuppuratio expectanda eſt. Quod ſi adhuc pituitoſior fuerit, ità vt ſuppurationem facere non poſſit, copia tamen peccet, diuturniorem iudicationem faciet, tandemque per hæmorrhagiam terminabit. Quod ſi tandem ſanguinis copia non adeò vigeat,pituitaq. in eo prædaleat,per abſceſſum in partibus inferioribus iudicabitur malum. In quibus omnibus caſibus naturam morbificæ materiæ dominari ſupponitur, alioqui morbi ſolutio expectari non poſſet. Verum ex enarratis difficultas non leuis emergit. Quia Hipp. ſuperius, vbi de Hypocondriorum inflammatione loquebatur,docuit ſanguinis fluxum è naribus expectari debere in primo circuitu,ſuppurationem verò, ſi tumor, & febris vltrà vigeſimum diem producatur. Hic verò totum oppoſitum aſſerit,quia dum morbus recens eſt,expectanda eſt ſuppuratio. Die verò vigeſima tranſacta,non amplius ſuppuratio, ſed
D hæmorrhagia. Huius diuerſitatis ratio à natura partis affectæ dependet. Nam cum ſuppuratio in calido, & humido fiat,hæc in parte natura calida introduci poteſt in materiam frigidam. At in parte natura frigidiori, niſi materia ipſa tantum caliditatis in ſe habeat, quæ ſuppurationem adiuuet, ad ſuppurationem eam deuenire,eſt impoſſibile, & ideò materia ſub frigidior, quæ morbum motu tardiorem facit, in hepate ob naturalem viſceris caliditatem ad ſuppurationem deuenit,ad quam in cerebro frigido,& humido nullo modo poteſt. Similiter materia in hepate, aut liene contenta, vt per fluxum ſanguinis expurgetur, copiam in ea vigere,non eſt ſatis, niſi tenuitas, & caliditas humoris adiuncta ſit; quæ eam ad caput euehant, & ideò in hypocondriorum tumoribus hæmorrhagia ſalutaris vltrà primum circuitum fieri non ſolet, eò quod talis materia morbos celeris motus, & qui citò ad ſummum vigorem deueniunt, parit. At ſanguis in cerebro abundans, etiamſi tenuitate, & caliditate non admo-
E dum participet,nihilominus ob vicinitatem,ſola copia diſtendendo venas narium aperire poteſt, etiam vigeſimo tranſacto; eo quod talis materia morbos producit,qui longo tempore ad ſtatum perueniunt. In Coacis Prænot. verſ.230. vbi hæc eadem ſententia regiſtrata eſt, ſuppurationem poſſe fieri etiam vigeſimo tranſacto,teſtatur, nec ſententia ratione caret, quia humor ſuppurationi aptus, quamuis calidus ſit, cuius caliditatis ratione ad ſuppurationem citò deuenire debet, ob partis frigiditatem aliquando ſuppurationem tardiorem ſuſcipere poteſt.

Verſ. 336. Proindè cum hic modus ſit periculoſus, mentem aduertere oportet, &c. *Mar.n.22.*

Quum codices Græci omnes legant ὡς ἐν τουτέου τοῦ τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, hoc eſt. Cum ergò hic

gò hic modus ſit periculoſus: & hæc lectio legitimum ſenſum recipiat, vanum eſt; diuinando A
alienas lectiones mendicare. His igitur ſignificare vult Hipp. quia hic modus, auris, ſcilicet dolor acutus, cum febre continua, & vehementi, periculo plenus eſt; ſiuè fallax, cum ſæpè incautos decipiat; ideò ſtatim à primo die omnia ſigna attendere oportet, quippequæ euentus certitudinem præmonſtrare poſſunt. Si enim aliquod malum ſignum accedat, mors tutò prædicenda erit, quæ tamen euitari poterit, ſi aliquid boni ſuperueniat. Satis temerè igitur, τρόπου in τόπου commutantes plurimi interpretum falſam reddunt ſententiam, quaſi nullus aurium morbus reperiatur, qui fallax non ſit, & periculoſus. Cum conſtet plurimos eſſe aurium affectus, qui nihil periculi, aut timoris ſecum adducunt. Quarè affectionis præſens modus eſt, qui fallax eſt, & periculoſus, quandò iuniores intrà primum ſeptenarium interimit non locus ipſe, qui non rarò ſine periculo afficitur.

Mar. n.23. *Text.19. Verſ.357. Si verò neque in diebus iudicatorijs diſſipetur eriſypelas, &c.* B

Hoc verbum ἀφανίζειν, ideſt euaneſcere, non modo ſignificat ſolutionem illam, quæ fit morbifica materia à parte affecta ad aliam recedente, quod propriè hoc verbo παλινδρομέω ſignificatur, ſed eam quoque, quæ fit humore ipſo naturæ legibus diſcuſſo. Dum igitur hoc in loco, ait, ſignum læthale eſſe, aut ſaltem recidiuam minari, ſi eriſypelas diſſipetur in die non iudicatorio; infert, ſi in die iudicatorio id contingat, ſalutare eſſe, eo quod humor à natura rectè diſcuſſus, & diſſipatus fuerit, extrà verò hos dies, materiam ad nobiliorē partem recurriſſe, & ideò hoc malum eſſe, tanti enim eſt dierum decretoriorum virtus, vt hi ſoli bonam iudicationem à mala diſtinguere poſſint, quaſi in die decretorio malos abſceſſus fieri natura non permittat. Huncque eſſe verum ſenſum præſentis ſententiæ confirmant ea, quæ lib. Coac. Prænot. ſect.2. verſ. 192. leguntur hunc in modum. Si verò diſſipetur, neque tuberculo foras conuerſo, ac collecto; neque pure leniter, & ſine dolore excreto: neque in diebus iu- C
dicatorijs, pernitioſæ ſunt, ex quibus colligimus, huiuſmodi eriſypelas triplicem exitum habere poſſe. Nam vel euaneſcit materia morbi aliò conuerſa: vel ſoluitur eadem diſcuſſa, & conſumpta; vel tuberculum facit eadem in vnum collecta, & per ſuppurationem deuicta. Quotieſcunq. igitur euaneſcit eriſypelas, nec ſecundo, nec tertio ſolutionis modo, neceſſe eſt, materiam ipſam ad partes internas recurriſſe, huncque recurſum præ cæteris indicat ſubita doloris, & ruboris, cæterorumq. ſymptomatum ceſſatio, nam ſolutio vera non ſubitò, ſed paulatim fit, quod reſpiciens Hipp. inquit: Facilè, & ſine dolore degere videntur, & ratio eſt, quia dum materia morbifica partibus exterioribus derelictis ad interiores ſe conuertit, prior affectio ægrotantem non amplius vexat, nec poſterior adhuc introducta eſt, vndè ſibi melius habere videtur, quòuſque nouus ſe prodat morbus, tunc enim & pectoris grauitas, & ſpirandi difficultas incipiunt, quæ à rubore diſſipato recurſus materiæ ſignum certiſſimum D
exiſtunt, vt habetur in Coacis. Et quia quilibet recurſus ad interiora maximè periculoſus exiſtit, ideò mors timenda eſt, niſi ſuppurata interius materia expuatur, aut rurſus ad partes exteriores depulſa denuò ruborem excitet. Nam materia ad pulmones conuerſa delirium excitare ſolet, & ad ſuppurationem plerunq. ægrotantem perducere.

Mar. n.24. *Text.21. Verſ.363. Si & tempus permittat, & homo non ſtranguletur.*

In gurgulionis ſectione anni tempus inſpiciendum nos admonet Hipp. indicans hoc eſſe opus maximi momenti. Quæ verò tempora ſint euitanda nos docuit lib. de Aere Aquis,
Mar. n.30. & locis verſ.305. hunc in modum. Maximè autem obſeruare oportet magnas temporum mutationes, vt neque medicamenta in illis libenter exhibeamus, neque vramus, quæ circà ventrem, neque ſecemus, priuſquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores. Periculoſiſſima etiam ſunt ambo ſolſtitia, maximè verò æſtiuum, periculoſum eſt etiam æqui- E
noctium vtrumq. magis verò autumnale: oportet autem, & aſtrorum ortus conſiderare, præcipuè Canis, deindè Arcturi, & Pleiadum occaſum. Hæc igitur tempora in gurgulionis ſectione vitare oportet, & vlterius ſubiungit hoc in loco, nè æger ſuffocetur. Suffocatio enim partes ad fauces pertinentes læſas eſſe à materia in eas fluente indicat, vndè periculum imminet, nè ſectione gurgulionis facta noua materia ad locum affectum tanto impetu feratur, vt ſuffocatione aucta hominē ſtatim interimat. Quæ quidem omnia nos admonent, qua cautione in gurgulionis ſectione procedendum ſit. In cuius gratiam dicā, quod mihi in huiuſmodi caſu videre contigerit. Quidam famulus eorum, qui Populi Romani Conſulibus

inſer-

inſeruiunt gurgulionis inflammatione correptus, angebatur,cui ſecta & in vtroque cubito vena, & ad radicem linguæ,morbus nihil remittebat. Adhibitus ergò Chirurgus gurgulionem temerè vulnerauit, quo tempore maximus erat,& inflammatio in ſummo vigore,qui quidem iuxtà præſentem doctrinam nullo modo ſecandus erat. Facta ſectione,non amputatione gurgulionis hæmorrhagia ſuperuenit, adeò magna, vt breui temporis interuallo vltra duodecim libras ſanguinis excreuerit. Sectioni tandem oleo de calchanto admoto, hæmorrhagia ceſſauit, ægerque, & à morbo, & à temeraria Chirurgia reſtitutus eſt. Erat autem iuuenis, & optimo habitu præditus.

Text.26. verſ.372. Senioribus autem minus fiunt, diuturniore etiam exiſtente febre. Mar.n.24.

In ſenioribus triginta annis minus fiunt abſceſſus,quam in iunioribus, quia in his ſatis eſt, vt morbus vltrà vigeſimũ diem protrahatur, in ſenioribus autem morbo etiam diuturniore exiſtente, rarò abſceſſus fiunt,qui quidem ſenſus clarius exprimitur in Coacis verſ.196.vbi hunc in modum regiſtrata eſt ſententia hæc: Expectare autem oportet abſceſſus, vbi viginti dies febris tranſmiſerit, ſenioribus verò minus fiunt etiam vbi multo tempore febres durant. Verum corrigendam eſſe Coacam per prognoſticum in eius expoſitione indicauimus, appoſita negatione illis verbis hunc in modum: expectare autem oportet abſceſſus his magis, qui trigeſimum annum nondum egreſſi ſunt. Huius prognoſtici rationem inuenies apud expoſitores, & ideo in eo amplius immorandum non eſt nobis.

Text.32. verſ.388. Et in ſinceris tertianis. Mar.n.25.

Dierum enumerationem in febribus intermittentibus non eſſe faciẽdam, ſed acceſſionum communis opinio Medicorum recepit Galeno auctore: qui hanc fuiſſe Præceptoris mentem exiſtimauit, ex eo quod dixerit Hipp. Tertianam exactam ſeptem circuitibus iudicari. Verum hoc non fuiſſe Hipp. conſilium alibi demonſtrauimus, ſed & idem 7. Epidem. ſect. 2. verſ.220. ex hac particula confirmari poteſt. Si enim dierum nomine acceſſiones, hoc in loco intelligeret, hæc nullo modo ſinceris tertianis accommodari poſſent, quæ ſi ſeptem circuitus non excedunt, decimoquarto die iudicari non poſſunt. Non eſt ergò, vt adeò impropria loquendi ratio Hipp. imputetur,qui dierum nomine,dies naturales ſemper intellexit,nec vlla neceſſitas ipſum coegit, vt hæc nomina adeò inter ſe diuerſa in propriæ doctrinæ obſcuritatem, & confuſionem ſimul confunderet.

Verſ.396. At pueris conuulſiones fiunt, ſi febris autem fuerit, & venter non, &c. Mar.n.26.

Huiuſmodi conuulſiones quotidiè obſeruamus in pueris febre acuta laborantibus, quas à vera epilepſia non diſtinguentes medici vulgares, iiſdem remedijs eas curare tentant,inuſtione imprimis,cæphalicíſq.medicamentis, tum calefacientibus,tum exiccantibus,non animaduertentes,ſicuti harum conuulſionum cauſa penitus contraria eſt cauſæ epilepſiæ,ità cõtrarijs omninò præſidijs inſiſtendum eſt, refrigerantibus inquam,& humectantibus,non interius modo aſſumptis, ſed etiam admotis, & infuſis, quæ aluos emolliant, & ſollicitent ad excretionem, nihilque ipſis nocentius eſſe, quàm calida, & ſicca: quippè quæ ignem igni adijciant, excitantur enim à calidis vaporibus, ſiuè humoribus (quod ſymptomata in textu enarrata palam faciunt)qui neruorum principium in ea ætate imbecillimum irritando,motus illos conuulſionis inducunt, quemadmodum alibi à nobis demonſtratum eſt, cum conuulſionis vera eſſentia explicaretur.

Ad Libros Prædictionum.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

Prædictionum inſcripti libri artis prognoſticæ doctrinam continent perfectiſſimam Aſclepiadæq. Sholæ adeò conuenientem, vt eam abſquè ſumma iniuria calumniari non liceat. In priori enim prognoſes deſcribuntur, quæ ad morbos acutos pertinent, conſentientes ſummopere illis, quæ in libris, & Prognoſticorum, & Coacarum Prænotionum ſunt tradita, quæ res nos admonet præfatos omnes libros ad eundem Auctorem nullo modo eſſe referendos; cum eadem pluries repetere antiquis non fuerit vſitatum. Veruntamen nihil auctoritatis hac de cauſa illis detrahere expedit, ità vt in obſcuris ad eorum calumniam cõfugiendum ſit;

quod

quod adeò acriter Galenum feciſſe inuenio, vt quæ ſub titulo comentarij edidit, cenſuræ potius nomen mereantur. Ex quo factum eſſe exiſtimo, vt in quamplurimis ſententijs auctoris mentem aſſequi non potuerit; vndè ad calumnias conuerſus,libro vtiliſſimo, & doctiſſimo,& fidem, & auctoritatē omnem apud Medicos detraxit, quam nos vt pro viribus tueamur,multarum ſententiarum præſentis libri explicationem ſuſcipere coacti ſumus, quæ vt ſatis conſpicua præteriri commodè poterant. Secundi verò libri doctrinam nunquam ſatis celebrari poſſe exiſtimo. Prænotiones enim continet, quæ cronicis morbis inſeruiunt: quorum euentus ſicuti certiores ſunt,quam Acutorum,de quibus legimus. In morbis acutis non omninò certæ ſunt prænotiones ſalutis, aut mortis; ità Medico plurimum gloriæ, & exiſtimationis tribuere poſſunt, ex quo non poſſum ſatis mirari,cur hoc opus tam parui fecerit Galenus,& cæteri Hipp. interpretes: cum eorum nullus illius expoſitionem tentauerit, tanto igitur defectui ſupplere in hoc opere in animo erat,ſed id intētum noſtrum nimis excedere cognoui,pro maiori enim parte adeò aperta oratione liber deſcriptus eſt, vt nobis obſcura tantummodo dilucidare profitentibus, pauca offerantur dicenda.

Mar.n.1. *Verſ. 1. Soporoſi in principijs fientes cum capitis, lumborum, præcordij, colli, &c.*

Hanc eandem ſententiam regiſtrarunt Medici Coi in ſuo Prænotionum Coacarum libro verſ.262. ab hac tamen differentem fecerunt, quia verbum ſunt omiſere,inſinuantes prædicta ſymptomata non præſentem phrenitidem atteſtari, ſed futuram potius, eandemq. lectionem in antiquis exemplaribus huius libri etiam obſeruauit Galenus: ità vt tanquam probabilior retinenda ſit. In huiuſmodi verò ſymptomatum concurſu timenda eſt phrænitis, quatenus infernarum partium affectionem indicant, quæ capiti bellum indicunt, per vapores primum, qui copia caput replentes, ſoporem inducunt (alibi enim demonſtrauimus, vapores etiam biliofos replendo ſoporem inducere) indè verò per humores ipſos conſequēter aſcendentes; quod colli dolor potiſſimum atteſtatur. Hæc autem ab affecto hypocondrio eleuari eius dolor indicat, inflammationeq. laborare eſt ſatis probabile, ex quo duo potiſſimum emergunt mala: alterum eſt phrenitis, dum humores indè ad caput eleuati inflammationem in cerebro inducunt, idque ſtillicidium è naribus oſtendit. Alterum eſt hypocondrij, ſeu viſceris in hypocondrio exiſtentis exolutio, cuius ſymptoma eſt prærubra deiectio loturam ſcilicet carnis recenter mactatæ referens, quæ hepati inflammato cum imbecillitate ſuperuenit, vt omnes norunt, id Galeno etiam atteſtante lib.1. de Loc.Affect. cap.7. Quarè cum hoc ſymptoma proprium ſit primarij affectus, vndè phrenitis prima exordia trahit, hepatis inquam inflammati,non eſt reprehendendus Hipp. quippe qui ſigna diuerſæ naturæ inter ſe cōfundat: quod Galenum facere audio, & eò minus, quia non eſt nouum Hipp. phrenitidem ſolo hepate vehementer inflammato excitari: cuius modum,& rationem indicauimus in explicatione lib.3. de Morbis verſ.99.

Mar.n.1. *Verſ. 5. Denſæ linguæ, & reſiccatæ phreniticæ.*

Siccitas linguæ morbis quam plurimis eſt communis. Nam & in febribus ardentibus,in internisq. inflammationibus lingua plerunq. reſiccatur. Denſitas verò quam his vocibus ſignificauit Auctor δασεῖαι γλῶσσαι eaſque ſatis impropriè linguæ aſperę tranſtulit Interpres;cum ſiccitate peculiaris eſt phreniticorum, quia lingua denſitatem abſque humorum affluxu non contrahit, quod in phreniticis facilè contingit, quorum caput exardens plurimum humiditatis colliquefacit, quæ inferius deſcendens linguæ poroſitates replet, ibique à calore febrili reſiccata,eius ſubſtantiam denſiorem facit. Quod quidem in alijs morbis non contingit,in quibus minera febris à capite remota eſt, quarè à vaporibus quidem reſiccari lingua, & colorari poteſt: non tamen ità repleri, vt denſitatem contrahat. Denſitas igitur cum ſiccitate propria eſt phreniticorum, aſperitas verò, & ſiccitas pluribus alijs affectibus communis eſt.

Mar.n.23. Quod ſi Nicolai concubinæ lib.7. Epid. ſect.2. verſ.9. febre ardente laboranti denſa lingua effecta eſt, cum tamen phrenitica non eſſet, id euenit, quia caput in ea valde repletum erat, quod abſceſſus magni ad aures facti indicarunt, à quo humores ad linguam delabentes eam denſam reddere eodem modo poterant, quo in phreniticis id fieri indicauimus. Dum igitur Galenus in libri Auctorem inuehit, propriam huius ſententiæ expoſitionem, non Hipp. ſententiam reprehendit.

Mar.n.1. *Verſ. 6. In perturbatis,vigilibus,vrinæ decolores,nigræ,innatātes,in ſudoribus,phreniticæ.*

Ob

Ob Galeni comentarium,in quo omnes nixus in huius libri cenſuram adhibuit,manum admouere cogimur multis prædictionibus, quæ per ſe ſunt manifeſtæ,qualis præſens eſt, in qua quomodo ex vrinis de futura phrenitide ſit prædicendum, docemur. Quæ quidem vrinæ quamuis primo, & per ſe non ſint ſigna propria phreniticorum; alijs tamen annexæ peculiaria ſigna euadunt. Tria verò ſunt,quæ phrenitidem præcedere ſolent. Primum eſt agitatio calidorum humorum. Secundum eſt,eorum raptus in caput. Tertium & poſtremum eſt eorundem humorum malitia, propter quam naturæ imperio inobedientes exiſtunt. His igitur tribus apparentibus neceſſariò phreneſis expectanda eſt, eorumque altero deficiente non neceſſariò ſequitur, cum turbatio in humoribus etiam natura calidis cótingere poſſit,qui tamen ad caput non ferantur, & ferri etiam in caput poſſunt, & phrenitidem non excitare, cum hæc eadem materia dominio naturæ ſubiecta per ſanguinis fluxum è naribus expurgari poſſit, cuius quidem rei typus eſt illa ſententia inferius hoc eodem libro verſ. 225. regiſtrata: Vigilijs infeſtati derepentè cum inquieta iactatione ſanguinem fundunt, tum aliàs, tum ſi quid ante a profluxerit. Quotieſcunq. igitur hæc tria ſimul concurrunt, certò phrenitis futura prædici poteſt,quæ omnia à ſymptomatibus propoſitis in textu præſignantur. Mentis enim perturbatio cum vigilijs, & ſudore perturbationem calidorum humorum ſignificat,quorum tranſlationem in caput oſtendit vrinarum contentum innatans, quod quidem raro in ægrotantiũ vrinis inſpicies,quin ſubindè caput lædi inuenias,idque ex hiſtorijs Epidemiorũ facilè confirmari poteſt. Humorum verò prauitatem,& inobedientiã atteſtantur ipſæmet vrinæ decolores, & nigræ, ità vt nec hæmorrhagia, nec aliqua alia critica excretio expectari poſſit. Vndè neceſſe eſt materiam illam in capite inflammationem inducere, quæ phrenitidem conſtituat, ex his igitur conſtat, hæc ſigna etiamſi conſiderata nullum eorum phrenitidẽ præſignare poſſint, ſimul tamen copulata illius certiſſima preſagia fieri. In reliquis pro integra huius ſententiæ explicatione, vidè doctiſſimi Dureti Comentarium Tractatu 4. Coac. Prænot. num. 31. Mar.n.1.

Verſ. 9. Inſomnia etiam in phreniticis manifeſta ſunt.

Inſomnia eſſe ægro manifeſta intelligimus,aperta,ordinata,non confuſa, ità vt excitatus à ſomno ea memoretur. Hæc verò etiam phreniticis contingere adnotauit Hipp. etiamſi mirum videatur in tanta mentis perturbatione, quæ etiam per vigilias ad aliena fertur; ità ordinatè phantaſmata procedere in ſomnis,vt eoſdem reminiſci poſſit. At verum eſt quidem hæc in phrenitide ſalutari tantummodo obſeruari,& idqò de his loquens lib. Coac. Prænot. v. 118. Hipp. Inſomnia inquit in phrenitide euidentia,bona ſunt.

Verſ. 8. Screatio frequens, ſi ſanè, & aliud quoddam ſignum affuerit, phreniticæ ſunt. Mar.n.1.

Huius prorhetici expoſitionem inuenies apud Duretum ſuper coacam 99. lib. 1. Phrænitici ſputatores fanatici, &c. Mar.n.1.

Verſ. 9. Qui relinquuntur in hypocondrio ardores, febre perfrigerata, mali ſunt, &c.

Longè differt præſens ſententia ab ea,quæ 48. aphor. ſect. 4. comprehenditur. In febre non intermittẽte ſi exteriora frigeant,interiora verò vrantur,& ſitim habeat,lethale. Nam aphoriſmus ideam quãdam febris continuæ deſcribit,hoc autem in loco ſymptoma comprehenditur febris ex humorum tranſlatione dependens, cuius malitiæ ratio dependet potius ab eo,quod legimus lib. Coac. Præn. verſ. 62. Qui in malis ſignis leuantur, & in bonis non remittunt, difficiles ſunt. Refrigerari enim febrem,eadem ad declinationem tendente, & ad infebri citationem, quod bonum eſſe deberet, ardore in hypocondrijs permanente, malum, imò peſſimum ſignum euadit, quia ſignificat,totam materiam morbificam ad partem internam,eamq. nobilem ſeceſſiſſe. Quod ſi id cum ſudoribus contingat,longè peius, cum huius prauitati alterum accedat,læthale ſignum: iuxtà illud vulgatum; Critica non iudicantia,partim læthalia, partim difficilis iudicij.

Verſ. 11. Prædebilitatorum deſipientiæ peſſimæ. Mar.n.1.

Extremè debilitatis ſymptomata omnia ſuperueniẽtia mala ſunt, & ideò nihil noui adferret Hipp. hoc prorretico,ſi, vt primo aſpectu verba ſonant,intelligeretur. Senſus ergò intimius penetrat, vult enim nobis ſignificare Hipp. deliria in extremè debilitatis eſſe peſſima, quia cauſam habent peſſimam. Spirituum ſcilicet animalium imbecillitatem ab exhauſto inductã, propter quam circà obiecta adeò nutant, vt à quacunque leui occaſione perturbentur,indèq. euenit, vt actiones principes rectè obire non poſſint. Quarè vt ſigno potius,quam cauſa in his

his deliria mala ſunt. Huius naturæ erant deliria, quæ tabidis propè mortem ſuperuenire ſolent, quæ frequentiſſima obſeruauit in tempeſtate illa, quam lib. 3. epid. ſect. 3. verſ. 120. deſcripſit. Vtitur autem hac voce προεξαδωμα τυσάντων, quæ iam antea ſummè debilitatos ſignificat, nam ſæpè euenit, vt extremè debilitati delirio ſuperueniente fortiores euadant, quarè virium ſtatus non eſt conſiderandus tantummodo præſente delirio, ſed etiam qualis fuerit antè delirium.

Mar.n.1. *Verſ. 12. Phrenitica vehementer affectiones, tremulæ deſinunt.*

Huius Prorretici & ſequentis verum ſenſum Galenus aſſecutus, eſſe mihi videtur, vt aliæ explicatione non egeant.

Mar.n.2. *Verſ. 14. Loci circà fauces in acutis doloroſi, graciles, parui, ſuffocatorij, &c.*

Symptomata enarrata in textu ſummam exiccationem partium ad fauces pertinentium oſtendunt, quæ quidem affectionem conſtituunt differentem ab ea anginæ ſpecie, in qua nullo tumore in faucibus apparente ægri ſuffocantur; quia in angina dicta interiores faucium partes nullo modo à naturali magnitudine immutatæ apparent: in præſenti verò non ſolum tumor aliquis non conſpicitur, quod voce graciles ſignificatur, ſed etiam vltrà naturalem diſpoſitionem exiccantur, & extenuantur, idque denotatur additione alterius vocis parui. Quia igitur ob ſiccitatem vehementem partes omnes contrahuntur; ideò euenit, vt muſculi proprio officio fungi non poſſint: vndè ægrotantes poſtquam hiarint, os claudere, illudque clauſum aperire non facilè valeant, & quia propter contractionem dictam partes ad guttur ſpectantes anguſtiores fiunt, hinc euenit, vt præfatis ſymptomatibus ſuffocatio etiam accedat. Tanta igitur ſiccitate in dictis partibus exiſtente, non eſt mirum, ſi delirium, & non raró phrenitis etiam ſubſequatur, quia id abſque magna bilioſorum humorum, aut vaporum ſaltem copia fieri non poteſt, quæ cerebro propinqua illud facilè lædant.

Mar.n.2. *Verſ. 16. In phreniticis in principio manſuetudo, verum frequenter tranſmutari, &c.*

Huius prorretici expoſitionem inuenies lib. Coac. Prænot. verſ. 119.

Mar.n.3. *Verſ. 18. In Phreniticis alba alui egeſtio malum: quemadmodum Archecrati, &c.*

Quantum malæ ſint ſigno in phreniticis albæ alui egeſtiones demonſtrauimus in explicatione præſentis ſententiæ lib. Coac. Præn verſ. 119. quo in loco etiam torporem vituperauit Hipp. Hoc autem in loco, an hic malus ſit, nec nè, non aſſerit, dubitatque tantummodo, an in hoc caſu ſemper torpor aſſocietur, eo quod aliquando eum obſeruauerit, aliquando non. Certum eſt autem, quotieſcunq. ſuperuenit, ſemper malum eſſe ſignum ob rationes, quas adduximus in Coacis.

Mar.n.3. *Verſ. 19. Quibus melancholico modo mente motis, &c.*

Mar.n.4. Hanc pariter ſententiam explicauimus lib. Coac. Præn. verſ. 121.

Verſ. 21. Mente moti acutè, vbi inſuper febrierint, cum ſudore, &c.

Et hanc ſimiliter regiſtrarunt Medici Coi. lib. cit. verſ. 123. Quo in loco noſtram expoſitionem ei adaptauimus.

Mar.n.2. *Verſ. 22. Phrenitici paucibibi, ſtrepitum edentes, tremuli.*

Duretus non ineptè hanc ſententiam ex lib. Coac. Prænot. verſ. 124. explicauit, cæterum non affert rationem, cur hæc duo ſymptomata, parum, & raró bibere, & ſonitum deſcendentis potus audiri, tremorem, aut conuulſionem ſignificent. Ego autem dicerem, conuulſionem, & tremorem phrenitidi ſuperuenire, quando affectio neruoſo generi communicatur. Communicatur autem, quum materia morbifica atræbilis particeps fuerit. Nam de hac re pauló inferius verſ. 20. legimus. Quibus melancholico modó mente motis tremores accedunt, malignum, quæ quidem indicant, tremores atrabiliarijs delirijs familiares eſſe, cuius cauſam alibi adduximus, ipſiuſmet humoris conditionem, qui quoniam aciditate participat, per hanc neruos anologia quadam lædit aceti inſtar, cuius natura quantum neruoſis partibus ſit infenſa, omnes norunt. Sed non hac ratione tantum tremores phreniticis ſuperueniunt. Sed etiam quando inflammatio phrenitidem conſtituens magna eſt, vt vicinis partibus communicari poſſit, cuius magnitudinis inditium erit delirij vehementia potiſſimum, & ideò itá habetur in Coacis verſ. 124. In vehementer phreniticis tremores læthales ſunt. Et in Prorretico ver. 48. Mentis emotiones tremulæ, obſcuræ valdè, phreniticæ ſunt. Quæ quidem manifeſtè indicant, phrenitidis vehementiam neruorum affectiones conſequi. His igitur duabus cauſis da-

tremo-

tremorẽ,aut conuulſionem ſignificandã, cõcurrentibus atræbilis pręſentia,& inflammationis vehemẽtia,potus paucitas priorẽ cauſam arguit,atrębilis ſcilicet præſentiam,phrenitici enim potũ non poſtulant,cauſa ſitifera etiã vrgente,non quia ſimpliciter mens ægrotat,hac ratione enim delirantes omnes paucibibi eſſent, ſed quia mens adeò alienatur, vt obiecta etiam vehementiſſima non percipiat. Quæ quidem mentis alienatio abſque atrabile fieri non poteſt. Alterius verò cauſæ præſentiam arguit ſonitus deſcendentis potus, idque duplici ratione. Primò quia cum talis ſonitus fiat arefactis partibus deglutioni deſeruientibus,vt colligere eſt ab ipſomet Hipp. lib.Coac.Præn. verſ.72. dicente. Qui in potibus ſubſtrepunt, & ſubmurmurant in ſiccis, & difficulter deglutiunt,&c. in phrenitide, quæ communiter ægrotãtes ſputatores facit, ex Prorret.4.ſect.1.tanta ſiccitas faucibus, & gulæ communicari abſente earum inflammatione non poteſt, quin materia exuſta, & atrabiliaria concurrat. Hæc enim vtpotè ſicciſſima dictam ſiccitatem impartiri poteſt. Sonitus ergò deſcendentis potus, quando ab extrema facultatis imbecillitate non dependet, vt in iam iam morituris contingit, atræbilis præſentiam atteſtatur,& hac ratione ad tremorem,aut conuulſionem indicandam concurrit. Significat etiam affectionis magnitudinem, quæ cum in inflammatione conſiſtat, hanc intenſiorem eſſe, & late patentem neceſſe eſt, huiuſmodi enim ſymptomata leuiores, & paruæ inflãmationes non conſequuntur. Quod ſi cum Galeno in exegeſi voces illas ψόφου καθαπτόμενοι, ſtrepitum facilè ſentientes interpretemur, ideſt, ad quemlibet ſtrepitum expaueſcentes, eadem ratio omninò vigebit, cum enim hoc ſit ſymptoma atrabiliarium, atrębilis præſentiam indicabit, & ex conſequenti tremorem, aut conuulſionem explicato modo.

Verſ. 25. *In febre ardenti ſonitibus aurium accedentibus, cum viſus hebetudine, &c.* Mar.n.3.

Per febres ardentes ſucci aduruntur, indèque naturam contrahunt atrabiliariam, quia melancholica deliria inducunt, ſi eos cerebrum petere contingat,quod quidem in præſenti ſententia arguunt, aurium ſonitus,viſus hebetudo, & grauitas ad nares accedens. His ergo ſanguine è naribus non erumpente, vt additum eſt in Coacis verſ.170.in exſtaſim melancholico modo feruntur, naturæ humoris conuenientem. Cætera ad præſentis ſententiæ explicationem neceſſaria citatam coacam exponentes adducemus ſuo loco.

Verſ. 27. *Mentis percuſſiones cum voce clangoroſa, linguæ conuulſiones tremulæ, &c.* Mar.n.3.

Mentis alienatio, quæ græcè ἔκστασις dicitur, vehementes phrenitides conſequitur, vt aliàs adnotauimus,& ideò quotieſcunq. magnæ phrenitidis ſigna conſpiciuntur ἔκστασιν,futurã prædicere poſſumus. Magnæ & confirmatæ phrenitidis ſigna ſunt tremor cum voce clangoroſa, & conuulſione ipſius linguæ. Hæc enim maximæ ſiccitatis ſigna exiſtunt earum partium,quę cerebro ſunt proximiores,quod quidẽ abſque magna cerebri inflãmatione euenire nõ poteſt. Quibus ſymptomatibus ſi durities accedat,ad extremum ſiccitatis rem deueniſſe ſignificatur quod etiam Galenus adnotauit. Meritò igitur ſubiunxit Hipp. durities in his pernitioſa eſt.

Verſ. 29. *Voces tremulæ ſignum ſunt mentis non firmæ.* Mar.n.3.

Hoc ſignum,aut accipiendum eſt pro maiori parte verum, quo ſignificato acceptũ veram conſtituit ſententiã. Voces tremulas mentẽ inconſtantẽ ſignificare ob rationes à Galeno adductas, aut hæc legenda ſunt interrogationis nota appoſita, prout legitur in Coac. verſ.368.

Verſ. 30. *In biliosis meracis alui egeſtionibus ſpumoſa florulentia mala, tum aliàs, &c.* Mar.n.3.

Malæ ſunt bilioſæ ſinceræ deiectiones,cum floridũ colorem præſeferunt, & maximè ſi vlterius ſpumoſæ fuerint. Summũ enim in corpore incendiũ vigere atteſtantur, à quo bilis,non modo ſincera fit,& ſplendens proprio conſũpto ſero,ſed quaſi feruens ſpumã emittat,quę nõ ità facilè in ſinceris humoribus excitatur,quemadmodũ in aquoſis,quorũ ſeroſitas ſpumæ generandæ plurimũ conducit,ità vt in his non adeò fortẽ cauſã arguat ſpuma, quemadmodũ in meracis.Huiuſmodi ergò deiectiones omnibus malę ſunt,maximè verò ijs,quibus lũbi dolẽt, aut mente non conſtãt; quia affectionẽ vigere non circà particulas ad aluum ſpectantes tantũmodo ſignificant, ſed etiã in venis maioribus, in quibus feruens ſanguis lumborũ dolorẽ facit, mentemquè perturbat. In Coac.Pr.vbi hæc eadẽ ſententia regiſtrata eſt.Subſequentia annectuntur. Num autẽ his dolores? nec id abſquè ratione,eſt enim ſatis probabile,huiuſmodi humoribus ſecedentibus inteſtina vehementer morderi,indèquè dolorẽ circa ventrẽ excitari.

Verſ. 31. *Rari circà latus dolores in his deſipientiam ſignificant.* Mar.n.3.

Deiectiones præfatas ab humoribus ſummo feruore exuſtis dependere iam diximus,ſi igi-

tur hi ex aluo ſuperiora petentes,latus dolore inuadant, capiti maximè timendum, nam calidi ſucci,quum ſurſum ferri incipiunt,non prius quieſcunt , quam ad cerebrum peruenerint . Huiuſmodi motum ad ſuperiora indicant dolores per longa interualla latus inuadentes . Humores enim calidi,& acres, dum partes ventriculi ſuperiores mordēt, doloris ſenſum ad latus inducunt, vt aliàs ex Hipp. auctoritate demonſtrauimus . Dixit autem raros dolores , ideſt, per interualla affligentes, vt dolores laterum in ipſomet latere conſiſtentes excluderet, in quibus,quia humores parti infixi ſunt,ad caput aſcendere non ſolent . Hos verò dolores circà latus tenuiter conſiſtentes dixit 3.Coac.Præn.79.

Mar.n.4. *Verſ. 36. Moleſtè ferre morbum cum perfrigeratione, ſi non ſine febre exudent , &c.*

Hanc ſententiam explicauimus lib.Coac. Præn. verſ.88.

Mar.n.4. *Verſ. 38. Frequentes in phreniticis permutationes conuulſoriæ .*

Præſentis ſententiæ explicationem indicauimus lib.Coac.Præn. verſ.128.

Mar.n.4. *Verſ. 41. Sputationes in phreniticis cum perfrigeratione nigra reuomuntur .*

Doctiſſimo Galeni comentario ſuper prorrheticum hoc nihil addi poſſet vtile,ſi qua ratione niger vomitus refrigerationem indicet, expoſuiſſet nobis . Huius igitur cauſam reijcerem in paſſionis vehementiam , quam nigra vomituri incurrunt , quæ cauſa eſt, vt ſpiritus , & cum illis innatus calor interiora petant ad maligni humoris expulſionem, indèquè partes exteriores refrigerentur . His accedit ipſiuſmet humoris actualis frigiditas , quam , cum in eo terreſtris ſubſtantia maximè vigeat, nec à naturali calore incaleſcat , eò quod à ſucco alibili longè diſtat,facillimè concipit . Aliàs enim demonſtrauimus,ſanguinem omnium humorum actu calidiſſimum eſſe , quia ſpiritibus naturalibus plurimum participat , quarè oppoſita ratione frigidiſſima erit atrabilis , quia ijs omninò deſtituta eſt . His igitur duabus cauſis ad corporis refrigerationem concurrentibus , dum nigra vomituri ſunt, ægrotantes refrigerantur , febris acutie non obſtante .

Mar.n.4. *Verſ. 42. Surditas, & vrinæ non confidentes, valdè rubicundæ innatantes mentis, &c.*

Hanc ſententiam explicauimus lib.Coac.Præn. verſ.297. vbi repetita eſt.

Mar.n.4. *Verſ. 47. Mentis emotiones tremulæ obſcuræ palpatoriæ valdè phreniticæ,&c.*

Pro huius prorretici explicatione vide,quæ adnotauimus l. Præn.v.63. & Coac. Pr.v.96.

Mar.n.4. *Verſ. 34. Torpores ex rigore non valdè apud ſcipſos ſunt .*

Νωθρότης ſegnitiem quandam in ſe attollendo, & mouendo apud Hipp. ſignificat ; quam quidem frigidis,pituitoſiſq. ſuccis in corpore vigentibus fieri,non eſt difficile . At bile,eaque commota dominante huiuſmodi ſegnitiem apprehendere, abſque ſumma animalis facultatis læſione, eſt impoſſibile,quam quidē primo vapores inducunt, ab his verò humores ipſi aſcendentes, quos bilioſos eſſe præcedens rigor atteſtatur, deliria pernitioſa inducunt.

Mar.n.5. *Verſ. 49. Dolores circa vmbilicum palpitantes habent quidem aliquid, &c.*

Pro intelligentia præſenti prorretici . vidè expoſitionem noſtram l.Coac. Præn. verſ.86.

Mar.n.5. *Verſ. 51. Et dolores circa ſuram in his mentis emotionem faciunt .*

Suræ venas plurimas continent , quæ in melancholicis atri humoris ſedes euadunt,hæque vbi dilatatæ fuerint,varices dicuntur, de quibus Hipp. 6.Aphor.21. inquit . Inſanientibus,ſi varices,aut hæmorrhoides ſuperuenerint,inſaniæ ſolutio . Quotieſcunq. igitur in melancholico humore præditis ſuræ dolent , id ſit quia hic humor in ea parte abundans commouetur , copiaque diſtendendo dolorem inducit . Quia igitur huiuſmodi dolor in melancholicis nigram bilem abundare, eamque commoueri ſignificat,cuius cum venæ ſurarum non ſint capaces,ad caput ferri neceſſe eſt,propter conſortium , quod inter has particulas intercedit , ideò delirium ſequi,neceſſe eſt . Dixit autem in his , quia non omnibus dolor ſurarum delirium portendit, ſed melancholicis tantummodo . Quod etiam ex lib. Coac. Præn.verſ.96. confirmatur : quo in loco etiam ſi de phrenitide loquatur, atræbilis tamen participem eſſe manifeſtant tremores, vt ſuo loco demonſtratum eſt . In cæteris enim, qui neque delirant, neque dementiæ ſunt diſpoſiti, ſurarum dolores delirium non ſignificant , niſi euaneſcat dolor , materia morbifica ad caput raptum habente .

Mar.n.5. *Verſ. 52. Si innatarit quid in vrina, dolore circa femur diſſipato, mentis,&c.*

Natura morbo dominante , quod vrinarum concoctio indicat , dolorem femoris diſſipari materia morbifica ad nobiliorem partem tranſlata,eſt impoſſibile . Poſtquam enim natura ſui

iuris

iuris compoſitos ad partem ignobilem abſceſſum effecit, cum euaneſcere non permittit; ſed humorem in ea parte continet, quòuſque in totum aboleatur. Quarè caſus, quem ſibi finxit Galenus, vt præſens prorreticum damnaret, totus metaphiſicus eſt, & omninò impoſſibilis. Quotieſcunq. igitur dolores partium infernarum de repentè euaneſcunt, id ſymptomatis loco perpetuò habendum eſt, timendumq. nè materia recurrens partem nobilem inuadat. Hanc verò partem præcognoſcimus peculiaribus ſignis, & coniecturis. Nam ſi dolor, aut affectio quæuis aliquam aliam partem antè abſceſſum factum occupauerat; timendum eſt, nè recurrente abſceſſu pars illa denuò à morbo corripiatur, ſin minus illis partibus timendum, quæ inter ſe cognationem aliquam habent, aut ei, quam humor ex ſui natura potiſſimum inuadere ſolet. Quarè ſi euaneſcente abſceſſu enæorema adſit in vrina, quod materiæ leuitatem atteſtatur, capiti timendum eſt, quia humor noxius cum leuitate participat, non prius quieſcit, quam ad ſummum caput peruenerit, & hæc eſt ratio (ni fallor) cur enæorema ſignū adeò firmum ſit tranſlationis humorum ad caput. Perpetuum igitur erit hoc, quod ab Hipp. ſtatutum eſt. Dolore circa femur diſſipato delirium conſequi, ſi vrina ſublimamentum habeat: idque eò firmius, ſi aliquod aliud ſignum acceſſerit, quod caput læſum atteſtetur, quale eſt aurium ſonitus, aut aliud quid ſimile, idquè ſignificare voluit Hipp. dum ſubiunxit, & qualia circa aurium ſonitus contingunt, talia exiſtunt.

Verſ. 54. In aluo liquida, delaſſato, caput dolenti, ſiticuloſo, vigilanti, &c. Mar.n.5.

Pro huius prorretici intelligentia, vide Dureti expoſitionem lib. 2. Coac. Præn. c. 1. n. 16.

Verſ. 56. Exudantes & maximè circà caput in morbis acutis, &c. Mar.n.5.

Quæ in præſenti prorretico dubitationem facere poſſunt, explicauimus l. Coac. Pr. v 64.

Verſ. 59. Alui interceptæ, ſed parua, nigra velut caprarum ſtercora ad neceſſitatem, &c. Mar.n.5.

Cum adſtringi aluus pluribus de cauſis ſoleat, ea omnium deterrima eſt, quæ ab interna inflammatione dependet. Harum autem cauſarum diſtinctio ex multis habetur: potiſſimum verò ab excrementis ipſis: quæ etiamſi frequenter indurantur: vndè eorum exitus difficilior fit; non tamen in paruas ferulas conglobantur: quod proprium eſt eorum, quibus inteſtina gracilia ſummo exuruntur, cum ſiccitate, incendio, in craſſioribus enim inteſt nis ſi in ferulas indurentur excrementa, hæ craſſiores euadunt inteſtini amplitudinem referentes. Quotieſcunq. igitur in febribus acutis excrementa alui, velut caprarum ſtercora apparent, neceſſe eſt, aliquam in viſceribus inflammationem conſiſtere, quæ inteſtinorum gracilium humidum penitus abſumpſerit, quo caſu omnis euacuatio ſuſpecta eſt: quemadmodum in qualibet ſyſtrophica inflammatione, quę confirmata ſit, cum per eam morbus tolli non poſſit, & per euacuationem viribus non leuiter detrahatur, quod quidem incommodum ab omni euacuatione contingit: potiſſimum verò à ſanguinis eruptione, qui calidi innati fomes eſt, & fundamentū, & ab ea præcipuè, quæ fit per nares, quæ à parte affecta nimis diſtant, vndè parti affectæ euacuatio nihil iuuat, caput verò non mediocriter lædit, præterquamquod hæmorrhagia in hoc caſu mala eſt ratione ſigni, quatenus cerebri malè affecti ſymptoma eſt; quod iam compati inferioribus partibus incipit.

Verſ. 61. Quibus lumborum dolor diutinus, cum ardore faſtidioſo, & nauſeabundo, &c. Mar.n.6.

Lumborum dolores febribus acutis ſunt familiariſſimi: fiunt autem ſanguine ebulliente in vena magna lumbis ipſis adiacente, verum hi dolores non ſunt continui, nec diutius permanere ſolent, quia dum febris intenſio remittitur, remittuntur etiam dolores. Quapropter cum dolores diutius perſeuerant circà lumbos ab aliqua inflammatione earum partium dependere neceſſe eſt, quam etiam certius demonſtrat ardor cum anxietate, & nauſea; ille quidem ob æſtum, quem inflammatio parit, anxietas verò, & nauſea communicata affectione ipſi ventriculo, tum vicinitatis, tum ſocietatis ratione, quibus nephritide laborantibus vomitus accedere nouimus. Quod ſi inſuper ſudatiuncula accedat, non ſolum præfatæ inflammationis erimus certiores, ſed etiam exolutæ facultatis hoc erit inditium. Quibus ſtantibus quid boni ſperandum eſt. Subiungit poſtea. Num his tremores fiunt, & vox velut in rigore? quia ſæpè euenit, vt inflammatione ſpinali medullæ communicata, neruoſum genus afficiatur, indèquè tremores, & vox tremula, qualis in rigentibus obſeruatur, contingat, vt exponit Galenus. Verum quia id non eſt perpetuum, ideò interrogationis notam de more appoſuit. An atrabile concurrente tremores ſuperueniunt, aliàs verò nequaquam.

Tt 2 Verſ.

Mar.n.6. *Verſ. 68. Faciei bonus color, & vehemens toruitas malum.*

Hanc ſententiam, quemadmodum quamplures alias præſentis operis expoſuit diligenter, Duretus lib.2. Coacarum Prænot. cap.5.

Mar.n.6. *Verſ. 70. Perniticſa citrà ſigna leuia facta fuerint, mortem ſignificant.*

Nihil notius eſt, etiam vulgaribus, quam præſens prorrheticum. Nam æger læthaliter affectus, ſi derepentè melius habere videatur, quia non longè poſt moritur, plerunque id vulgari ſermone *Meglioramento della morte*, appellant. Quod quidem euenit, cum natura cedit morbo, vndè accidentia ceſſant, quæ ex eorum pugna, & naturæ conatibus dependent, caloreque innato emoriente febrilis calor remittitur, ab his enim falſa illa morbi alleuiatio dependet, quæ proximæ mortis prænuntia exiſtit. Huic ergò fidendum non eſt, quotieſcunque alia ſalutis ſigna non concurrunt: & ideò dixit Hippocrates, citrà ſigna mortem ſignificant.

Mar.n.7. *Verſ. 71. In acutis bilioſis, prealbæ ægeſtiones, ſpumoſæ, circumbilioſæ malæ.*

Horum verborum ſenſus eſt. In morbis acutis ex bile dependentibus egeſtiones alui admodum albæ malæ ſunt, malæ etiam ſunt ſpumoſæ, vndèquaq. bilioſæ, quæ ſcilicet ſpuma non obſtante, quæ ad albedinem ſemper tendere videtur, in totum flauo colore ſuffuſæ ſunt. Quorum hanc rationem adducerem. Bile dominante albæ deiectiones indicant, non ſolum nihil humoris noxij è corpore excerni, ità vt neceſſe ſit, alicui parti infixum eſſe, ſed etiam quidquid humoris bilioſi quotidiè generatur, qui ad aluum expulſus excrementa alui inficere ſolet, in totum ad affectam partem ferri. Quod verò ad ſpumoſas pertinet, cum tales fieri poſſint, & à flatuum copia ſpumam eleuante, & ab ingenti internorum incendio, ſicuti prior cauſa non eſt per ſe læthalis, ità ab hac ſententia excluditur per vocem illam: circumbilioſæ. In morbo enim acuto ex bile tot flatus generari, qui ſpumam in excrementis inducant, videtur omninò impoſſibile. Spumam verò nihil albedinis contrahere, ſignum eſt humorem ipſum ſaturato admodum colore infectum eſſe, quod abſque ſummo viſcerum incendio euenire non poteſt. Hunc verò eſſe præſentis ſententiæ legitimum ſenſum indicant ea, quæ 3. Coac. Prænot. verſ. 323. referuntur hunc in modum. In acutis ſpumoſa circumbilioſa alui egeſtio mala, item valdè alba.

Mar.n.7. *Verſ. 72. Malæ item vrinæ eiuſmodi. Nam his hepar doloroſum eſt?*

Quod de alui excrementis dictum eſt, idem vrinis conuenire aſſerit Hipp. ſi enim in morbo acuto ex bile, vrina alba fuerit, pernitioſum eſſe, nemo negabit, eademq. in hac ratio viget, quam in deiectionibus albis attulimus. Similiter ſi vrina fuerit ſpumoſa, & admodum bilioſa, hæc etiam mala erit, ob aſſignatam rationem. Subiungit verò: num his hepar doloroſum eſt? id enim ſæpius contingere, rationabile eſt, quando ſcilicet hepatis inflammati ſigna aderunt, non tamen neceſſariò, cum eadem excreta in alijs internis inflammationibus apparere poſſint, & ideò Hipp. interrogationis notam appoſuit. Conſentiuntq. hæc ſatis cum illis, quæ in Coacis regiſtrata ſunt, de ſpumoſa circumbilioſa alui egeſtione verſ. 332. hunc in modum: Spumoſa circumbilioſa alui egeſtio mala eſt, ſed & morbum regium ex talibus incurrunt. Hepate enim inflammato morbum regium accedere, ſatis notum eſt, vt in illius ſententiæ expoſitione adnotatur.

Mar.n.7. *Verſ. 76. Febres ex hipocondriorum doloribus malignæ.*

Quam iniuſtè hanc ſententiam damnauerit Galenus, ſi quis proprio Marte non intelligat, legat Dureti expoſitionem lib.1. Coac. Prænot. num. 32.

Mar.n.7. *Verſ. 77. Et vrinæ concoctæ malæ.*

Ex hac ſententia patet, quam facilè ſit hominibus errare, quando in adeò leui obſcuritate caligarunt antiqui, ità vt ad verborum immutationem confugere fuerint coacti οὖρα ἐπίπονα, pro οὖρα πέπονα, legentes, quos latinus interpres ſecutus tranſtulit. Et vrinæ doloroſæ malæ. Non enim obſeruarunt Hipp. paulò ſuperius dixiſſe. Sitis præter rationem ſoluta in acutis, malum; ità vt dum poſtea ſubiungit: Et vrinæ concoctæ malæ, ſubintelligendum velit, illud præter rationem in acutis, quod quidem copula, &, ſatis demonſtrat. Hæc enim ſententia plurimum conuenit cum ea, quam libro Coacarum Prænot. legimus hunc in modum. Vrinæ, quæ derepentè citrà rationem pauliſper concoquuntur, malæ ſunt, & in ſumma, quæ citrà rationem matura eſt in morbo acuto, mala eſt. Animaduertendum verò eſt per vrinam con-

coctam

coctam non intelligere eã, quæ verè concocta eſt: nam hæc sẽper bona eſt, ſed eam intelligit, quę notas, & ſigna præſefert coctionis: quæ quotieſcunq. derepẽtè talis apparet, nunquã veræ cõcoctionis nota eſſe poteſt. Sicuti enim cõcoctio fit ſenſim, ità vrinas ex cruditate in coctionẽ paulatim permutari neceſſe eſt, & totum id importat vox illa, præter rationẽ. Dixit autem in acutis: quia in leuioribus morbis, ſæpè vrinæ à morbi principio vſque ad iudicationem indicia præſeferunt coctionis, & de his intelligendum eſt prognoſticum illud. Vrina optima eſt, in qua reſidet album, læue, & æquale per totum tempus, donec iudicetur morbus, quemadmodum in eius explicatione demonſtrauimus.

Verſ. 78. Et rubicundæ ex his florulentiæ detentæ, itemque æruginoſæ, malæ ſunt, &c. Mar.n.

Si attentè leges, quæ Duretus adduxit ad Coac. 12. Tract. 4. cap. 3. quæ mihi eſt v. 262. ſect. 3. quæ hic ab Hipp. proponuntur tibi manifeſta erunt ſatis.

Verſ. 80. Quæcunq. in diebus iudicatorijs cum anxietudine, abſque ſudore, &c. Mar.n.7.

Inſtante criſi, quæ vt plurimum diebus criticis contingere ſolet, ægri inquieti fiunt, & anxioſi adeò, vt de illis aſtantes admodum timeant: quamuis non longè poſt ſequatur excretio, ſiuè per vomitum, ſiuè per aliam euacuationem, per quam ægrotantes à morbo liberantur. Sudorem quidem præcedit provt plurimum rigor, ſi billioſa peccent, aut horror, & perfrigeratio, ſi pituitoſa potius abundent. Quotieſcunq. igitur præcedentia omnia apparent, ſudorq. non conſequitur; ſymptomata ingraueſcentis morbi euadunt, quæ tantò firmiora ſunt ad malum præſignandum, quantò critica ad bonũ ſignificandũ preualent, quando in diebus iudicatorijs contingunt. Nam tempore pugnæ, quæ in diebus iudicatorijs ferè excitatur, ſi naturam morbo cedere contingat, aut victa ſuccumbat, humores omnes ad interiora ſtatim conuertuntur, vitæ arcem oppugnaturi; vndè in aliquo viſcere inflammatio excitatur, cuius incipientis ſignum potiſſimum rigor eſſe conſueuit, & ideò ſubiunxit Hipp. etiam, quæ ex his inſuper rigent mala ſunt. In Coacis vbi eadem legitur ſententia verſ. 52. poſtremorum horum verborum loco hæc habentur: & omnes, qui ſine ſudore perfrigerantur citrà iudicationem malè habent, quibus vniuerſalem facit propoſitionem, quam de ſolis anxioſis hic protuliſſe viſum eſt. Vtraque lectio (ni fallor) verum ſenſum, & rationabilem admittit. Vidè noſtram eius loci expoſitionem, ſi libet.

Verſ. 82. Vomitus meraci, anxioſi, mali. Mar.n.8.

Quia anxietatis duplex eſt natura, altera viſcerum inflammationi ſuccedens, de qua quarto Acutorum verſ. 144. ab Hippocrate tractatum eſt, altera, quæ ab acri humore os ventri- Mar.n.45.
culi mordente ortum habet, & hæc poſtrema in tantum prauitate ſupradictæ cedit, vt illa omninò lethalis ſit, hæc verò ſalutaris. Diſtinguuntur verò hæ anxietudinis cauſæ, vomitione, quæ oris ventriculi affectiones ab humore irritante prout plurimum concomitatur. Vndè inferius hoc eodem libro verſ. 101. legimus: Qui anxiè ſe iactantes citrà vomitum exacer- Mar.n.10.
bantur, malè habent, quaſi cum vomitu nihil mali portendat. In hoc igitur citatam limitat ſententiam, admonens non omnes anxietudines cum vomitu ſalutares eſſe. Quia quotieſcunq. ea, quæ vomitu educuntur, meraca fuerint, anxietudo ſemper mala eſt, indicat enim intus latere cauſam, quæ ſi vomitiones meracas facit, anxietudinem ſalutarem excitare non poteſt, quia mala cauſa per ſe malos effectus ſemper parit.

Verſ. 86. Aeſtuoſi rigores aliquatenus pernitioſi, & flammea facies cum ſudore in his Mar.n.8.
mala eſt. In his poſteriorum partium frigiditas conuulſionem accerſit.

Hanc ſententiam explicauimus in Coacis Prænot. verſ. 8. quo in loco legitur priori voce tantummodo immutata, nam quod hic legimus τά καυματώδεα, in Coacis ſcriptum eſt τα καματωδεα, quarum lectionum quænam præferenda ſit, ibidem indicauimus.

Verſ. 89. Dolor in pectus firmatus cum ſopore, malus. Hi ardenter ſuper, &c. Mar.n.8.

Pectoris dolores, cum à pluribus excitari cauſis poſſint, ij tantummodo periculum inferre ſolent, qui ab inflammatione ortum ducunt, & hi per febrem communiter diſtinguuntur, quæ ſicuti hos nunquam derelinquit: ità ijs raròadmodum aſſociatur. De his igitur tractat præſens prorreticum, quibus ſi torpor accedat, quo nomine animalis facultatis læſionem intelligimus, quatenus diminutè operatur, periculum augetur. Nam ſicuti torpor à capite læſo dependens via quædam eſt ad apoplecticos affectus à capite oriundos, ità torpor in pectoris dolore firmato via quædam exiſtit ad illud apoplexiæ genus, quod ab aortarum pulmonis inflam-

inflammatione euenire. Coacarum Prænot. verſ. 287. docuit Hipp. & nos in eius coacæ explicatione confirmauimus, quarè ſi totalis paralyſis ab aorta vehementer inflammata dependet, torpor, qui leuior affectio eſt, à leuiori inflammatione dictarum partium excitabitur, inflammatione verò in aortis pulmonis exiſtente, periculum eſt, nè eadem cordi ob vicinitatem communicata (id enim frequenter contingere lib. cit. dicebat Hipp.) mors derepentè ſuperueniat. Hanc verò communicationem præmonſtrabit febris ſuper exacerbata, à qua ægrotantes exardeſcere videantur. Si enim parte aliqua à corde remota, etiam leuiter inflammata, totum corpus febrili calore incaleſcit, quia calor ille cordi ſtatim communicatur, quid mirum ſi vehementer exardeſcat æger, quando ipſamet inflammatio cordi communicatur? Tantæ verò feritatis morbi cauſa referenda eſt in recurſum, quem materia doloris à lumbis in pectus effecit. Hanc enim ſententiam ſuperiori coniungendam eſſe exiſtimo, idque ex eò colligitur, quia dum hanc tranſtulit inter Coacas, inter eas collocauit, quæ ad lumborum affectiones pertinent. Nam ad quid de pectoris dolore eo loci tractatur? Sed & idem atteſtatur vox illa firmatus: inferens antea motum fuiſſe à lumbis, & indè in pectus conſtitiſſe. Sicque ratio eſt euidens mortis tam celeris, præter conditionem dolorum pectoris. Nam materia morbifica quadruplo malignior eſt poſt recursum, quam antè, vt aliàs adnotauimus. verſ. 35. Prioris prorretici rationem adduximus in coacis.

Mar. n. 9. Verſ. 90. *Qui nigra reuomunt, cibos auerſantur, &c.*

Horum rationem attulimus in expoſitione lib. Acut. com. 4. verſ. 396.

Mar. n. 9. Verſ. 95. *Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolor, malignum, &c.*

Hepate vehementer, & ardenter inflammato, præſcripta ſymptomata oriuntur, quæ, & ratione vehementiæ, & dignitatis malignum morbum conſtituunt. Febres enim ex hipocondrijs malignæ, dicebat paulò ſuperius. At ſi inflammatio ad partes ſpirituales ſe extendat, mirum non eſt, ſi taliter affecti derepentè moriantur, quod proprium eſt earum affectionum, quæ cor inuadunt, vt paulò ſuperius adnotauimus, extenſionem verò inflammationis ad partes ſpirituales indicat potiſſimum cordis dolor, quo nomine ſi os ventriculi intelligimus, quia hoc inter hepar, & cor ipſum medium eſt, affectionem in cor ferri indicat, quod quidem eò euidentius laborare intelligemus, ſi vocem Καρδη, in propriam ſignificationem accipientes, cordis dolorem interpretemur, & fortaſsè huius vocis ambiguitate ſententiam dubitanter protulit, quia non ſemper mors repentina ſequatur, ſed tunc ſolum, quando dolor nobiliſſimum viſcus occupet, oris enim ventriculi dolor per ſe improuiſam mortem afferre non ſolet. Quæ verò de Dyſode addita ſunt, qui cum præfatis accidentibus derepentè mortuus eſt, opinionem reijciunt Galeni, qui exiſtimauit huius libri prædictiones ex particularis morbi obſeruatione tantum ab Auctore conſtructas fuiſſe, imò totum oppoſitum confirmatur, quia ſi ex vnica tantum huius morbi obſeruatione prorreticum inſtituiſſet, cæteris ſymptomatibus vrinas fermentatas, & admodum rubicundas addidiſſet, ex quo eas in Dyſode obſeruauerat. Non appoſuit autem, quia eadem accidentia abſque vrinis præfatis, aut ipſe, aut eius prædeceſſores adnotauerant. Rationabile tamen eſt, mortem derepentè ſequi cum huiuſmodi vrinis, quæ feruoris interni vehementiam atteſtantur.

Mar. n. 10. Verſ 100. *Horrores frequentes ex dorſo, celeriter tranſlabente, moleſti, vrinæ, &c.*

Super præſens prorreticum nonnulla adnotauimus in Coacis verſ. 10.

Mar. n. 10. Verſ. 101. *Qui anxiè ſe iactantes, citrà vomitum exacerbantur, malè habent.*

Rectè dixit citrà vomitum, non citrà nauſeam, cum poſſit anxietas cum nauſea fieri læthaliter affectis, quamuis longè grauior ſit ea, quæ & ſine nauſea, & ſine vomitu contingit. Anxietas enim duplicem habet cauſam, altera eſt quando virtus à corporis mole grauata, figurâ abſque moleſtia non ſuſtinet; vndè modo hanc, modo illam arripit. Altera eſt, quando os ventriculi afficitur. Quæ quidem affectio, & ipſa à duplici cauſa dependet. Nam vel inflammatio aliqua circà ventrem conſiſtens anxietatem parit, & de hac locutus eſt Hipp. 4. Acutorum ver. 144. ſub nomine febris anxioſæ, in qua hypocondria diſtenduntur, vel humores acres os ventriculi mordentes. Quotieſcunq. igitur ab huiuſmodi humoribus anxietas dependet, fieri non poteſt, vt febris exacerbetur; quin vomitus contingat, principijs paroxiſmorum familiaris, quarè ſi hic non ſequatur, ab hac cauſa anxietas non dependet, ſed ab aliqua prædictarum: quarum vtraque ſemper mala eſt. Hipp. igitur vt has duas anxietatis differen-

A differentias à priori minimè periculoſa diſtingueret, appoſuit conditionem illam, vt dum febris exacerbatur, vomitus non ſequatur, nam eo caſu anxietatis cauſa erit, aut ſumma virium imbecillitas, & in hac, nec vomitus, nec nauſea apparet, aut inflammatio viſcerum, quã nauſea plerunquè concomitatur, dum ventriculus, quod ſibi moleſtiam infert, expellere conatur, fruſtrà tamen, quia non humor in eo redundans, ſed inflammatio eſt, quæ eum infeſtat. Adnotanda eſt igitur vox illa, exacerbari: quia extrà exacerbationem poteſt fieri anxietas ſine vomitu, quæ tamen ab humoribus os ventriculi mordentibus excitetur; dummodo nauſea adſit, quos ſæpè natura expellere non poteſt, niſi ſpontè moueantur, quod in exacerbationum principio contingit, quam diſtinctionem cum non agnouerit Galenus, auctoris dicta de more damnauit.

Verſ. 102. A ventre tenuia non ſentienti ei, qui eſt apud ſe, perniciofum: velut hepatico. Mar.n.10.

Differt prorreticum hoc à Coaca illa ſect. 3. verſ. 387. læthalis quoquè omnis eſt, quæ ſenſum ægri fugiens exit, quia ſicuti prorreticum Coaca vniuerſaliter verius eſt, ità Coacæ addenda erat conditio illa, ei qui apud ſeipſum eſt, quemadmodum & altera, tenuia. Non enim verum eſt, omnes alui egeſtiones inſciò ægrotante excretas, læthales eſſe, quia ſi ob reſolutionem muſculi ſphincteris vocati, & partium ad ſedem pertinentium, id contingat, ex ſui natura non eſt pernicioſum, quemadmodum, ſi cum mentis alienatione id fiat. Hoc enim ſymptoma tunc ſolum pernicioſum eſt, quando à ſumma virium imbecillitate dependet, quarè vt omnes alias cauſas excluderet, duas illas conditiones appoſuit: Ei qui apud ſe eſt, quæ mentis alienationem excludit, & aliam tenuia, quia vbicunquè à reſolutione partium ad ſedem ſpectantium alui excrementa ægro inſcio exeunt, non ſunt tenuia, ſed naturali cõſiſtentia prædita, eò quod torpeſcente ob reſolutionem expultrice facultate, fœces tardè expelluntur, ità vt in tranſitu exiccari contingat, quod non euenit, quando à virium imbecillitate id euenit, eò enim caſu naturalis facultas imbecilis exiſtens alui excrementa reddit liquidiora, vt facillimè, & inſcio ægro deſcendant. Addidit autem, velut hepatico, non vt inferret, id perpetuò hepatis vitio euenire, ſed vt propria obſeruatione prorreticum quodammodò confirmaret.

Verſ. 104. Vomitiones exiguæ, bilioſæ, malæ, tùm aliàs, tùm ſi inſuper vigilauerint &c. Mar.n.10.

Præſens prorreticum explicauit non ineptè Galenus in comento, quemadmodum hoc æmulans coacam Duretus tract. 4. cap. 1. coac. 8. Doctiſſimis quorum comentarijs adde. Id in bilioſis vomitibus verificari, non in pituitoſis, tùm ſigni, tùm cauſæ ratione, ſigni, quia pituita ventriculũ obſidente, etiam ſi in pauca quantitate excernatur, non ob id ſemper malum portendit, quia ob eius viſciditatem, non expultricis imbecillitatem id fieri poteſt. Ratione cauſæ, quia materiæ pituitoſæ non eſt adeò facilis raptus in caput, aut ad aliam principem partem, quemadmodum bilioſæ, vt ex eius commotione, niſi in totum educatur, aliquod huiuſmodi malum timeri poſſit.

Verſ. 105. Quibus ex partu alba detinentur cum febre, ſurditasq. adeſt, & in latere &c. Mar.n.10.

Puerperij quelibet purgatio ſuppreſſa mulieribus ſemper infenſa eſt, vt ait Galenus, verum pro diuerſitate materiæ, diuerſimodè etiam eas lædi eſt rationabile. In hoc igitur prorretico albam cum febre periculoſam eſſe ait Hipp. quia hæc nihil aliud eſt, quam humor in vaſis vteri corruptus, & in ſaniei naturam ex corruptione tranſmutatus. Alba enim purgamenta pituitæ, nec febrem, nec ſurditatem, nec dolorem lateris acutum inducere ſolent. Quoniam verò alba prædicta purgamenta ex corruptione genita ſumma prauitate ſunt prædita, ſi ſupprimantur, cæteros corrumpunt humores, qui ad caput anadrome facientes, cuius ſuſpicionem ſurditas facit, non ſimplex delirium, ſed læthale accedere, rationabile eſt. His ſi quæ Galenus in ſuo comentario, & Duretus tract. 3. coac. 15. tradiderunt, addideris, præſens prorreticum non egebit pluribus.

Verſ. 109. Syde rationes repentinæ ei, qui exolutè, ac diutinè inſuper febrijt, &c. Mar.n.10.

Huius prorretici expoſitionem inuenies ſect. 3. Coac. Præn. verſ. 55.

Verſ. 116. Quibus ſpiritus retrabitur, vox autem ſtrangulatoria eſt, &c. Mar.n.11.

Hanc ſententiam explicauimus ſect. 2. Coac. Prçn. verſ. 16.

Verſ. 118. Caput dolentes, & ſtupore detenti, delirantes, aluo intercepta &c. Mar.n.11.

Et hanc pariter expoſuimus in Coacis ſect. 1. verſ. 236.

Verſ. 123. In febribus ad hypocondrium dolores, ſine voce, niſi ſudore ſoluantur, &c. Mar.n.11.

In hoc

In hoc prorretico rationabiliter de vitio ſcriptoris dubitari poteſt, ſi affirmantet legimus illa verba; ſudore ſi ſoluantur, maligni ſunt, vt omnes Græci contextus habent. Non ratione tantum, quam Galenus adducit, eò quod ſolutiones ſine euacuatione ſunt infidæ, cum euacuatione autem tutiores, quandoquidem ſæpè melius eſt, euacuationem nullam ſubſequi, quam euacuari ea, quæ morbo non conueniant, nec eſſet inconueniens in quibuſdam affe-ctibus, non bonum eſſe, morbum cum particulari quadam euacuatione leuari, quippè qui aliam expoſcat. Nam & idem Hipp. ſimilem ſententiam dubitanter protulit inferius verſ.
Mar.n.25. 176. hunc in modum. Num & ſudore leuari plurimis non malum eſt? quaſi aliquando malum id eſſe poſſit, quemadmodum in eius ſententiæ explicatione demonſtrabitur. Sed potius, quia in Coacis Præn. verſ. 83. ſect. 2. vbi eadem ſententia ad verbum regiſtrata eſt, quod in prorretico legitur ἱδρῶτι λυόμεναι, ideſt ſudore ſoluti ἀνιδρῶτι λυόμεναι, ideſt ſine ſudore ſoluti, habetur. Ad alteram verò Galeni oppoſitionem dicerem, non eſſe præter rationem ſuperueniente ardenti febre, indèq. aluo aceruatim, & multum deijciente, perniciosum eſſe. Quia præterquam quod febres ardentes non ſolent tutò per alui fluorem iudicari, repentinam, copioſamque euacuationem ferre impoſſibile videtur eum, qui ex priori morbo debilitatus in febrem ardentem inciderit. Vide ad finem expoſitionis Coacæ verſ. 168. ſect. 1. Commentaq. ſunt, ea, quæ de ſignis coctionis, & de alijs ad optimam criſim conditionibus requiſitis adducit Galenus, quia cum hæc naturæ dominium conſequantur, ineptas, incongruasq. euacuationes præcedere, & concomitari eſt impoſſibile, quandoquidem dum natura præualet morbo, vias optimas ſemper arripit, euacuationesq. ſecundas facit.

Mar.n.13. *Verſ.* 126. *Quibus affectiones ardentes fatuitatem inducentes &c.*

Quid pro tutela præſentis prorretici ab omnibus expoſitoribus reiecti, afferri poſſe videatur nobis, in expoſitione eiuſdem lib. Coac. Prænot. verſ. 275. ſect. 1. inuenies.

Mar.n.12. *Verſ.* 131. *Ex capitis dolore vocis interceptiones ſi ſint cum ſudoribus &c.*

Hanc pariter ſententiam explicauimus eodem in loco verſ. 389.

Mar.n.12. *Verſ.* 134. *Manus tremulæ, caput dolentes, collum dolentes, ſurdaſtri, mingentes &c.*

Hoc in loco mentionem facit vrinæ denſæ, vox quidem, cuius ſignificatio, ſicuti apud Hippocr. non ſatis perſpicua eſt, ità quid hic per vrinas denſas intelligat, apud inter-
Mar.n.54. pretes ambigitur, has tamen vrinas adnotauit lib. 7. Epidem. ſect. 2. verſ. 454. vbi hæc leguntur. Poliphantes in Abderis caput dolebat in febre vehementi: vrinæ tenues multæ, ſubſidentiæ denſæ, & conturbatæ, & paulò inferius, conſimiliter etiam Eualidæ famula, quum multo tempore denſæ vrinæ prodijſſent, & capitis dolores adeſſent, phrenitica facta mortua eſt, eodem modo ex vehementibus doloribus. Nam vrinæ denſæ, & conturbatæ (ſubiungit idem Hipp.) exactum ſignum ſunt doloris capitis, conuulſionis, & mortis, ex quibus locis videtur colligi poſſe, per vrinas denſas intelligi eas, quæ denſam habent, aut ſubſtantiam ipſam, aut contentum ſolum, denſaq. vrinæ ſubſtantia dicitur ea, quæ craſſitudinem habet ſimul compactam, vt nihil diaphani in ea appareat. Denſa pariter ſubſidentia erit, quæ non modo craſſa eſt, ſed in vnum coacta, & tota ſibi cohærens: quam vt ab æquali diſtingueret, conturbatam addidit: quo nomine ea ſignificatur ſubſidentia, quæ non in vrinæ fundo ſimul cohærens à tota vrinæ ſubſtantia ſibi ſuperſtante diſtinguitur, ſed per ipſammet inferiorem vrinæ partem diſpergitur, ſubſidentiamq. copioſiorem, & ſatis confuſam facit cum denſitate, propter ipſius materiæ craſſitudinem, quod quidem interni feruoris opus exiſtit, vt non ſit mirum, ſi hoc in loco afferat Hipp. vrinas nigras cum ſedimento denſo, & conturbato capitis dolorem, manuum tremorem indicare. Manuum enim tremores hoc in loco vocat Hipp. motus quoſdam exiguos manuum, quos recentiores ieſtigationes, ſeu motus conuulſorios appellant: ſuntq. principium conuulſionis, quam à ſedimento denſo, & conturbato præſignari, iam diximus. Quemadmodum igitur hoc ſedimentum capitis dolorem, & conuulſionem ſignificat, ità niger vrinæ color excretiones nigras portendit, an verò per aluum, an per aliam viam talis excretio futura ſit, non expreſſit Hipp. hoc in loco, per vomitum verò expectari debere, colligimus ex ijs, quæ leguntur in Coacis ſect. 1. verſ. 260. vbi inquit: caput dolentes, ſurdaſtri, manibus tremuli, collum dolentes, mingentes nigra, condenſata, vomentes nigra, perniciosè habent. Patet enim vnam, & eandem eſſe ſententiam, in diuerſos tamen vſus prolatam. Nam in coacis refertur tantummo

do in

A do in prognoſticum extremi euentus, & ideò inquit, pernitioſum, hoc autem in loco ex hac docemur prædicere futurum vomitum nigrum & indè extremum exitium, ſubiungit enim in fine perniciosum, in reliquis vide Galeni commentarium.

Verſ. 138. Ex colli dolore ſoporoſo, ſudanti, aluus inflata, ſi ſanè ad neceſſitatẽ liquida etc. Mar.n.13.

Hæc tria in textu relata ſymptomata humorum copiam atteſtantur. Nam colli dolor fit propter venas iugulares ijſdem humoribus repletas. Sopor caput repletum indicat, ſudorquè tandem humorum abundantiam in toto corpore atteſtatur, cæterum vlterius peculiaria quædam indicant, nam colli dolor humorum raptum ad caput præmonſtrat, ſopor iam caput affici ſignificat; cuius quidem affectionis cauſa proximior eſſe conſueuit, modò frigidus, humidusq. ſuccus in capite abundans, modò vapor ab omnigenis ſuccis ab inferioribus partibus ad caput eleuatis. Vapores enim ab humoribus etiam bilioſis in aluo ſtabulan-
B tibus elatos ſoporem inducere, à nobis demonſtratum eſt lib. 7. Epidem. verſ. 487. ſect. 2. Sudor autem non repletionem modo, ſed humorum agitationem indicat, quos, ſi calidi fuerint, in caput tandem eleuari, rationabile eſt. Quarè cæteris concurrentibus, quibus cerebro minatur malum, huiuſmodi ſudor calidis ſuccis dominantibus, raptus humorum in caput præſagium erit certiſſimum. Quotieſcunquè igitur cum dictis accidentibus intumeſcit aluus ab humoribus illùc confluentibus, nec indè aluus ſpontè ſoluatur, ſed artis auxilio egeat, indèq. tenuia, & aquoſa deijciat, ſignum erit humores in ventre retineri, non equidem ob eius ſiccitatem, ſed quia ſucci ſuperiora potius, quam inferiora petunt. & ſi excretiones non fuerint bilioſæ humori reſpondentes, quem in corpore dominari eſt rationabile, ſed aquoſæ potius, bilem ſurſum tendere etiam clarius indicabunt, quæ etiam deterioris conditionis reddita fit ob ſegregationem propriæ ſeroſitatis ad inferiores partes ſecedentis,
C hoc enim modo bilis ex flaua fit vitellina, indèq. exuſtionem perpeſſa æruginoſa, & tandem atra, vt mirum non ſit, ſi in caput delata vehementiora deliria inducat, qualis eſt exſtaſis, de qua in textu, indèquè mors ineuitabilis ſuccedat, vt alibi ab Hipp. traditum eſt; cæterum ſi talia ſeruentur, ità vt æger præfatis ſymptomatibus prægreſſis non fiat exſtaticus, ſuperſteſq. maneat (idq. contingere eſt rationabile, quando eadem ſymptomata non à bilioſorum humorum copia dependent, ſed potius à cruditatibus in ventriculo exiſtentibus, à quibus eleuati flatus aluum in tumorem attollant) tunc morbus in longum tempus protrahitur; ſicq. liquida alui excretio erit pars ipſius humoris peccantis, quo caſu talia excreta erunt meliora, vt ex his pateat ratio, cur Hipp. nõ ſimpliciter dixerit, profluuia nõ bilioſa eſſe meliora, ſed interrogationis nota appoſita, quia aliquando ſunt meliora, aliquando peiora, pro ratione humoris, à quo cætera ſymptomata dependent, quia ſi hic erit humor crudus, & pi-
D tuitoſus, meliora erunt prædicta excreta, ſi bilis, peiora ob allatã rationem, cuius quidẽ materiæ diuerſitatem reſpiciens ſubiunxit interrogatiuè, ſimiliter: & flatuoſo tumori profuerit?

Verſ. 142. Alui circuntenſio, ad neceſſitatem liquida demittens, citò intumeſcens, habet &c. Mar.n.13.

Hæc eadem ſententia regiſtrata eſt in Coacis, ſect. 3. verſ. 360. pro cuius explicatione non eſt recedendum à Dureti comentario. In his autem adnotanda eſt differentia inter deiectionem liquidam ad neceſſitatem excretam, quæ ſcilicet ægrotãti neceſſitatem deijciendi infert, quamuis cũ difficultate, & nixu excernatur, inter eamquè, quæ nullo modo ſpontè excernitur, ſed artis auxilio eget, etiam ſi liquida ſit. Prior enim ab inteſtinorũ affectione dependet, eſtq. ſymptoma quodãmodo dyſentericum, poſterior autẽ fit, quando humores anadromẽ in caput facturi ſunt, pro vt in præcedenti ſententia explicatum eſt, & ideò huiuſmodi excreta præſentis textus conuulſionem minantur neruoſo genere, aut ſpinali medulla cõ-
E patiente, ob conſortium, quod cum inteſtinis habent, vt puta neruoſis partibus in hoc caſu affectis, in ſuperiori autem phrenitis potius ſuccedit, quia venis mediantibus humorum in caput fit tranſlatio, cuius colli dolor eſt index, vt in præcedenti textu adnotauimus.

Verſ. 145. Quibus circà lumbos, & tenue diuturni dolores ad hypocondrium ſe &c. Mar.n. 13.

Hanc ſententiam explicauimus ſect. 2. lib. Coac. Præn. verſ. 111.

Verſ. 151. A principio exudantes vrinis coctis, ardentes, qui circà iudicationem, &c. Mar.n. 14.

Vide expoſitionem præſentis prorretici in Coacis ſect. 1. verſ. 266.

Verſ. 153. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes, mali &c. Mar.n. 14.

Et hanc pariter ſententiam explicauimus in Coacis ſect. 3. verſ. 154.

Verſ.

Mar.n.14. *Verſ. 155. In faucibus gracilibus dolores ſtrangulatorij, habent quid conuulſorium, &c.*

Hoc prrorreticum etiam ſi diuerſimodè ſatis deſcriptum ſit, eundem tamen ſenſum habet cum Coaca ſect.2.verſ.11.ſuper quam noſtram aperuimus ſententiam.

Mar.n.14. *Verſ. 158. Tremores conuulſorij fientes in ſudoribus, reuerti ſolent. Iudicatio bis &c.*

Quæ ſuper Coacam adduximus ſect.2.verſ.162.huic prorretico ſatisfacere poſſunt.

Mar.n.14. *Verſ. 160. Lumborum dolor, & capitis dolor, & oris ventriculi dolor cum excreatione &c.*

A Dureti expoſitione recedendum minimè eſſet, ſi communem lectionem ſecutus fuiſſet, verùm quia antiquorum exemplo eam permutare eſt auſus, non in totum eius expoſitio probatur, quod enim omnes Græci contextus ὑπόκωφον, ideſt ſubmutum legunt, ipſe ὑπόδεινος, hoc eſt, grauis appoſuit, ſeparatamquè lectionem faciens vertit, cum criſi grauis eſt rigor. Quæ ſententia etiam ſi vera ſit, tamen quia nec vulgatæ lectioni reſpondet, nec quidquam cum præcedentibus, & ſequentibus conuenit: non vt Hipp. germana, ſed interpretis, accipienda eſt, quę propter à vulgata lectione recedendum non eſſe mihi videtur, cuius ſenſus eſt. Rigorem huiuſmodi ægrotantibus ſuperuenientem leuem obmuteſcentiam inducere, cuius ſententiæ ratio eſt, quia cum quatuor adducta ſymptomata. Lumborum dolor, cardialgia, capitis dolor, & violenta excreatio indicent ventriculum malè affectum ab affectione quadam inflammatoria, cum præſentia acris materiæ, quæ irritando inanem illam excreandi contentionem inducat, his ſuccedere conuulſionem eſt ſatis rationabile, capitis dolore eam præmonſtrante, orisq. ventriculi dolore eandem producente ob conſortium, quod ventriculus, neruoſus exiſtens, cum neruoſo genere habet. Quapropter, vigente in ventriculo huiuſmodi affectione, ſi criticus rigor ſuperueniat factus à materia à ventriculo diſcuſſa, & per ſentientes particulas illas mota, non eſt inconueniens partes voci inſeruientes ità lædi, vt æger ſubmutus in ipſo rigore fiat. Dixit autem circà iudicationem, vt rigores excluderet ab alijs cauſis excitatos, in quibus materiam in ventriculo contentam in proximiores partes diffundi non eſt neceſſe, ità vt obmuteſcentia inducatur. Hæc poſtrema verba, ſubmutumq. cum iudicatione rigorem, in Græco contextu Fræboniano non leguntur, nec interpres in latinum tranſtulit, nihilominus quia Galenus, & cæteri expoſitores antiqui in proprijs habebant exemplaribus, & in Coacis Præn. leguntur, ideò à nobis ſilentio prætereunda non erant, nè obſcuritatem verborum ſubterfugere videremur.

Mar.n.15. *Verſ. 163. Fauces parumper exaſperatæ, & venter murmurans &c.*

Hanc ſententiam explicauit Duretus lib. Coac. Præn.2.cap.10.Coac.7.

Mar.n.15. *Verſ. 169. Somnus multus in his conuulſorius, & dolores in fronte graues &c.*

Somnum multum, ſiuè longum parere conuulſionem, quibuſdam interpretum videtur dubium, exiſtimantium ſomnum etiam longiſſimum dummodò profundus non ſit adeò, vt æger difficile excitetur, nunquam cauſam habere præter naturam poſſe, ſed falluntur meo iudicio, quia quotieſcunquè caput valdè repletum eſt humoribus, ſiuè etiam vaporibus craſſioribus qui à moderato ſomno, vel ob cauſæ reſiſtentiam, vel caloris imbecillitatem diſſipari non poſſunt, fit ſomnus diuturnus, à quo tamen ægri facilè excitantur, etiam ſi ſtatim denuò collabantur in ſomnum, idq. malum eſſe quotidiè obſeruatur. Vndè Hipp. 2.aphor.3.dixit ſomnus, & vigilia vtraquè ſi modum exceſſerint, malum. Si itàq. conuulſio æquè fieri poteſt, & à repletione & ab inanitione, non eſt incõueniens capite repleto, quod longus ſomnus indicabit, conuulſionem ſuperuenire in hoc caſu, in quo præcedentia ſymptomata acri humoris miſcellam arguunt, quæ irritando conuulſionem excitare poteſt.

Mar.n.15. *Verſ. 166. Vrinæ ſuppreſſio, quibus rigores, & in conuulſorijs affectibus, velùt &c.*

Vrinæ ſuppreſſio in febribus contingit tùm affecta veſica, tùm vrinæ materia aliò conuerſa, & in vtroquè caſu rigores fiunt, diuerſimodè autē, nam vbicunquè vrina ſupprimitur, eò quod ſeroſitas aliò conuertitur; rigorem præcedit vrinæ ſuppreſſio. dum ſcilicet eadem materia verſus cutim mouetur, per ſudorem excernenda, vndè lib.6. Epidem. ſect.1. verſ.20. legimus. Antè rigorem vrinarum ſuppreſſiones ſi ex bonis fuerint, &c. in ſuppreſſione autem, quæ fit affecta veſica, rigor vrinæ ſuppreſſionem præcedit, in hoc enim caſu rigor fit, dum inflammatio veſicam corripit, ſuppreſſio autem vrinę indè ſuccedit, quando veſicę inflammatio eiuſdem orificio communicatur, & ſicuti hæ duę vrinarum ſuppreſſiones rigoris acceſſu differunt, ità etiam diuerſos ſortiuntur fines. Quæ enim rigori ſuperuenit, conuulſionem parit lethalem ob in-

ob inflammationem veſicę, cui neruoſum genus facillimè compatitur. Quæ verò rigorem præcedit vrinæ ſuppreſſio, ſudorem criticum prout plurimum adducit, vtrunquè exitum verò ſignificauit Hipp. in textu, primum quidem, dum inquit, & in conuulſorijs affectibus, ſecundum verò per illa verba, vbi inhorruit, ſudauit, hic enim, vt pluribus alijs in locis rigoris, & horroris nomina confunduntur. Vndè patet antiquæ lectioni malè adiectum fuiſſe; & ipſa vbi inhorruit ſudauit, quam lectionem Quintum ſolum agnouiſſe teſtatur Galenus.

Verſ. 168. Meracæ deſinentes purgationes omnibus quidem exacerbatoriæ ſunt, bis &c. Mar.n.15.

Hæc ſententia iiſdem ferè verbis legitur in Coacis ſect. 3. verſ. 350. vbi noſtram de ea ſententiam aperuimus, quæ quidem ad hoc prorreticum accommodata indicant nobis, per meracas deſinentes nos debere intelligere eas, quæ cum à principio meracæ non eſſent, indè poſteà tales fiunt, & tunc fluere ceſſant. Talis enim ceſſatio duplici ratione mala eſt, primò, quia non lege optimæ ſolutionis facta eſt, quæ ſtatuit deiectiones paulatim craſſitudinem acquirere, iuxtà ſententiam lib. de Iudicationibus verſ. 7. Denſari verò oportet alui egeſtionem, inquit, morbo ad iudicationem tendente, ſecundò, quia in meracis deſinit, quæ ſi malæ ſunt dum exeunt, quantò peiora erunt dum retinentur? vndè non eſt mirum, ſi indè morbus exacerbetur, qualiſcunquè ſit, & maximè conuulſiones, noua accedente ad caput maligna materia; ex ſuppreſſa alui deiectione eadem ratione parotidas aliquando apparere, ijs inquam, in quibus pituitæ copia ſimul viget, eſt ſatis probabile. Mar.n.1.

Verſ. 170. Turbulentæ ferociſſimæ è ſomno excitationes conuulſoriæ ſunt, tùm alias, &c. Mar.n.15.

Huius prorretici rationem adduximus lib. Coac. Præn. verſ. 107.

Verſ. 131. Et colli, & dorſi perfrigerationes apparentes, ſed & per totum corpus, in his &c. Mar.n.15.

Hæc eadem ſententia in Coacis verſ. 108. legitur ſolum ab hac differens, quia ibi vrinas pelliculoſas appoſuit, in hac verò ſpumoſas. Quid autem per vrinas pelliculoſas intelligẽdum ſit, & qua ratione hæ futuram conuulſionem præmonſtrent, loco citato aperuimus, vbi vulgatam lectionem tutati ſumus. An verò ſpumoſæ etiam idem ſignificent, an vox pro voce tranſcriptoris vitio irrepſerit lectoris iudicio iudicandum permitto, ex quo Galenus, qua ratione vrinæ ſpumoſæ ſignum ſint conuulſionis, proprio docet commentario, quem ſecutus Duretus, coacam per prorreticum corrigendam cenſuit. Quod verò hoc in loco addita ſunt verba illa: Vnà cum animi deliquio, & oculorum obſcuratio; non ob id coaca, in qua deſiderantur, manca habenda eſt, quando ſine his ſententia vera eſt, cum his tamen non ſolum expectanda eſt conuulſio, ſed proximam eſſe aſſerendum eſt, vt Hipp. adnotauit in textu.

Verſ. 174. Cubiti, & colli dolores conuulſorij, à facie autem hi, & in faucibus. Mar.n.15.

Quia in omnibus antiquis codicibus Græcis coniunctio, & in faucibus appoſita eſt, non hoc tantum in loco, ſed etiam in Coacis Præn. ſect. 2. verſ. 22. vbi eadem ſententia legitur, deò præcedentibus copulanda mihi videtur particula illa: & in faucibus, ità vt aſſerat Hipp. cubiti, & colli dolores à facie; & ad fauces initium habentes conuulſionem indicare. Quæ verò ſubſequuntur, alteram conſtituunt ſententiam, quæ ità ſe habet: ſonitus frequentes cum ſaliuæ ſputatione in his (conuulſis ſcilicet) in ſomnis ſudores boni. Num, & ſudore ſubleuari plurimis non malum? nam rationabilior mihi videtur cæteris antiqua lectio, quæ habet ἦχοι συχνοὶ, ideſt ſonitus frequentes, per ſonitus accipiendo eos, qui in auribus fiunt, quando eadem voce ſæpius vſus eſt Hipp. in hac ſignificatione, & quam proximè hoc eodem libro verſ. 25. vbi inquit, ἐν πυρετῷ καυσώδει ἤχων προσγενομένων, &c. ideſt in febre ardente ſonitibus aurium accedentibus, &c. fiunt autem huiuſmodi aurium ſonitus præ alijs cauſis, vbi humor copioſus, ſiuè in toto, ſiuè in capite agitatus in vaporem, ſiuè flatum conuertitur, qui in meatu auditorio conuoluitur, & ſonitus ſenſum ægrotanti inducit. Hancq. cauſam arguit ſputatio frequens, de qua in textu. ſtante hac igitur humiditatis abundantia, non eſt mirum, ſi ſudores frequentes in ſomnis contingant, qui quidem cum critici perfectè non ſint, multam humiditatem ſignificant: vt in aphoriſmo admonemur, veruntamen, quia per hos pars humoris prædominantis educitur, ideò ægrotantes indè ſubleuari cõtingit. Subiungit verò Hipp. num, & ſudore leuari plurimis non malum eſt? interrogationis nota appoſita, quia ab his non ſemper perfectè liberantur ægrotantes, quando ſæpè moribundis ſuperuenire huiuſmodi ſudores obſeruantur, qui ab exolutione dependent; vndè calido innato ad extinctionem tendente, ſenſus omnis rei moleſtæ ægrotanti tollitur, quæ ſubleuationis ſpeciem præfe-

fert,

fert, dum paulò poſt inexpectata mors ſuccedit.

Mar. n.15. *Verſ. 177. Dolores ad infernas partes, his toleratu faciles.*

Dolores à collo,& à cubitis, ſi ad thoracis partes, aut ad ventriculum, aliudue intrinſecum viſcus conuertantur; etiam ſi hæ particulæ ſint prædictis inferiores,non tamen hic motus propriè loquendo dicetur ad inferiora, ſed potius ad interiora. Quarè dum hoc in loco ait Hipp. ad infernas partes, intelligit illas, quæ ſunt eiuſdem naturæ,exteriores inquam, & in hunc ſenſum recepta ſententia vera erit, & rationabilis, partes enim inferiores data paritate prædictis ſunt minus ſenſibiles, vndè cauſas dolorificas etiam minus percipiunt. Præterea dum dolores ad inferiores partes deſcendunt, ſignum eſt eorum cauſam mitiorem effectam eſſe, vndè dolores mitiores fieri neceſſe eſt.

Mar.n.16. *Verſ. 177. In febribus exudantes caput dolentes, aluo intercepta, conuulſi fiunt.*

Huius prorretici rationem reddidimus lib.Coac.Præn.verſ.129.

Mar.n.16. *Verſ. 178. Friabiles liquidæ alui egeſtiones perfrigerantes non ſine febre malæ, &c.*

Præſentis ſententiæ verum ſenſum aſſecutus eſſe mihi videtur Duretus in coacis tract. 4. cap. 4. num. 19. Quomodo autem rigores ex his veſicam, & ventrem occupantes doloroſi ſint,non explicauit, ego verò dicerem,quemadmodum præfatæ egeſtiones calidi innati ſummam debilitatem atteſtantur, & maximè earum partium, quæ naturali facultati inſeruiunt, rationabile eſt,ſi rigor circà ventrem, & veſicam fiat,materia ad partes illas,vt potè imbecilliores,tranſlata,in ijſdem dolores excitari, quæ ſi indè inflammationem contrahant (rigores enim internas inflammationes præcedere,notum eſt) conuulſionem expectare oportet, ob conſenſum, quem prædictæ partes cum neruorum principio habent, cuius conuulſionis prænuncius erit ſopor, vapore ad caput ex infernis eleuato, quolibet enim humore à partibus ad ventrem inferiorem ſpectantibus ad caput euaporante ſoporem excitari iam ſæpius adnotauimus, hæc autem euenire cum non ſit omninò neceſſarium; ideò Hipp. eo docendi modo vſus eſt,prout legitur in contextu.

Mar.n.16. *Verſ. 181. Quæ in acutis vomitorio modo trahuntur,mala ſunt, & albæ, &c.*

Quid ad Galeni commentarium pro explicatione præſentis prorretici addi poſſit,non habeo. Dum verò auctor neceſſaria vniuerſaliter,contingentia verò dubitanter pronunciat,laudandus,non ex more ab eo damnandus erat.

Mar.n.16. *Verſ. 186. Quæ ex lumbis ad collum,ac caput progreſſa ſunt, & leuis &c.*

Vide explicationem noſtram ſect. 2. Coac.Præn. verſ. 104. quo in loco hæc ſententia regiſtrata eſt.

Mar.n.17. *Verſ. 189. Conuulſiones in his, quæ ab vtero, ſtrangulantur, ſine febre, faciles ſunt, &c.*

Huius expoſitio petenda eſt ex his,quæ lib.Coac.Præn.ſect.2.verſ.165.adnotauimus.

Mar.n.17. *Verſ. 190. Veſica intercepta tùm alias, tùm cum capitis dolore,habet quid conuulſorium.*

Et hanc ſententiam pariter expoſuimus lib.cit.ſect.3 verſ. 299.

Mar.n.17. *Verſ. 193. Num,& oſſium circà tempora diſſectiones conuulſionem afferunt? aut &c.*

Huius ſententiæ ſenſum aſſecutus eſſe mihi videtur Galenus, verum ob contradicendi ſtudium, præceptoris dictis acquieſcere non omninò potuit: quamuis hæc doctrina omni difficultate careat, certum eſt enim,oſſium diſſectiones ſæpè conuulſiones parere,& potiſſimum, quæ ſunt in temporibus,vndè 3. Coac. Prænot. legimus. Quibus tempora ſecantur, conuulſio ex contrarijs ſectioni partibus oboritur, verum quia id non eſt omninò neceſſarium, ideò dubitanter id pronuntiauit. Ebrium verò capite vulneratum conuulſionem incurrere,rationabile eſt: dum capitis repletio à vino occaſione vulneris,neruorum principio impingitur,ſimiliter ſi homine percuſſo à principio ſanguis multus effluat,periculoſum eſt conuulſionis, quia ſcilicet, vel magnā læſionem indicat, vel quia ſanguine copioſo educto,vt vacuum expleatur, quæ in capite ſunt venæ acri materia replentur,quæ neruoſum genus irritando conuulſionem facit,hoc enim pacto conuulſio inanitionem conſequitur.

Mar.n.17. *Verſ. 195. In ſudore ſputa defluentia febricitanti,leuia ſunt &c.*

Expoſitionem præſentis prorretici habes ſect.2.Coac.Præn. verſ.166.quæ indicat vocem σπασμώδεα quam in fine precedentis collocauit interpres, in huius principio reponendam eſſe. Nam ibi ſuperflua eſt, hic verò neceſſaria, vndè vertendum erit, conuulſoria in ſudore ſputa defluentia &c.

Verſ.

Verſ. 198. Quæ modicè ferociter mente mouentur, melãcholica ſunt, ſi verò à mulieribus etc. Mar.n. 17.

Phrenitici, qui ad exiguũ tempus delirant ferociter, mox quieſcunt; indèq. rurſus delirant (id enim ſignificare voluit auctor per illa verba; quæ modicè ferociter mentẽ mouent, Galeno interprete coment. 1. tex. 25. præſentis libri) ab atrabile id patiuntur; quæ non dum exactè incaluit, ob eiuſdem humoris conditionẽ, qui cum craſſæ ſit ſubſtantiæ, & frigidioris naturæ, nec facilè, nec citò accenditur in totum, denſioris ligni inſtar ad leues ſtipulas comparati, poſtquã verò ignẽ exactè concepit, illum diutius retinet, vritq. vehementius, vndè ferina deliramenta excitãtur. Qua quidem ratione lib. Coac. Præn. legimus ver. 110. Mentis emotiones modicè feroces, ferinæ fiunt. Subiungit indè Hipp. in prorretico: Si verò à muliebrium purgationũ ſuppreſſione contingat hæc ferina, hoc eſt ſtatim ferina deliria fiunt, eò quod hic humor duplici vitio peccat, altero quidẽ in vtero contracto, ad quem delegatus, cum exitum liberũ non inueniat, in eo moram trahens corrumpitur, altero in capite ipſo, dum in eo putreſcens inflammationẽ inducit, ex qua deliriũ depẽdet. Nam quantũ prauitate ſanguis menſtruus ſuppreſſus alios humores in venis contentos ſuperat, tantò grauiora ſymptomata infert, vbi ex putredine nouam corruptionẽ contraxit, vt mirum nõ ſit, ſi phrenitidẽ excitet ſtatim à principio ferinã, quæ etiã talis perſeueret, non à principio mitiorẽ, & per breuia interualla ferinã, vt melancolicus ſuccus, qui primã in cerebro alterationẽ ſubierit. Quæ in fine referuntur huius prorretici ſatis manifeſta ſunt; rationiq. conſentaneum eſt, enarratos effectus indè ſequi; quando vt aliàs adnotauimus, vehementes phrenitides in conuulſiones terminare ſolent.

Verſ. 190. Num & vocis interceptiones cum ſopore conuulſoriæ? velut Coriarij &c. Mar.n. 17.

Quæ in præſenti ſententia referũtur, ſupradictis connecti, & ſeparari poſſunt. Nam cũ dubitanter pronuncientur, non omninò neceſſaria eſſe docemur, quæ tamen aliquando ſuccedere ſatis rationabile eſt, quia ſi de phreniticis Hipp. loqui intelligamus, ſententiã conſtituimus illi coacæ valdè ſimilem, quæ verſ. 111. regiſtrata eſt hunc in modũ: modicæ feroces mentis emotiones ferinæ fiunt, ſed & conuulſiones ſignificant, ſi ſeparetur à præcedentibus, ſola vocis interpretatio ſopori adiuncta, aliquandò conuulſionem præmonſtrabit, quod nullo modò inconueniens eſt, quando de hac re loquens Hipp. lib. Coac. Præn. verſ. 274. hęc ait: Soporoſi, num aliquid conuulſorij habent? exemplum verò quod de Coriarij filia adducit, ſatis probabiliter confirmat, hæc à præcedentibus dependere; quaſi in eum finem dixerit Hipp. hanc fluentibus menſibus ægrotare cœpiſſe, vt indicaret, hæc etiam verificari in ijs, quæ cum menſtruorum ſuppreſſione ægrotant, de quibus ſuperius dixerat, ſi verò à muliebrium purgationũ retentione fuerint, ferina, quia etiam ſi non dixerit Hipp. huic mulieri ſuppreſſa fuiſſe menſtrua, ex ſuperius enarratis id infertur, quemadmodum, & ipſe Galenus cenſet.

Verſ. 201. Quibus conuulſis oculi intenti relucent, nequè apud ſeipſos ſunt &c. Mar.n. 18.

Eadẽ ſentẽtia regiſtrata eſt ſect. 2. Coac. Præn. v. 160. cui noſtrã expoſitionẽ adaptauimus.

Verſ. 202. Sanguinis eruptiones è contrario, malæ ſunt, velut in ſplene magno &c. Mar.n. 18.

Et hoc prorreticum pariter legitur eodẽ libro verſ. 126. eiuſdem ſectionis, cuius explicatio à Galeno petenda eſt, & à Dureto in Coacis.

Verſ. 205. Ex naribus erumpente ſanguine cum exiguis ſudoribus, perfrigeſcentia &c. Mar.n. 18.

Hanc pariter ſententiã doctiſſimo cõmentario illuſtrauit Duret. ſuper Coac. 17. c. 13. lib. 2.

Verſ. 206. Poſt ſanguinis eruptionem nigrorum per aluum tranſitus malus. Mar.n. 18.

Hæc ſententia pariter legitur in Coacis ſect. 2. verſ. 131. pro cuius explicatione nihil nobis dicendum occurrit, quia eam ſufficienter illuſtrauit Duret. loco cit. n. 5.

Verſ. 209. Vulnera ſanguinem fundentia &c. Mar.n. 18.

Hæc ibidem adnotantur in Coacis verſ. 124.

Verſ. 211. Poſt modicam ſanguinis eruptionem, & nigrorum egeſtionem in acutis &c. Mar.n. 18.

Hanc pariter ſententiam illuſtrauit Duret. in Coacis loco cit. n. 6.

Verſ. 213. Lumbis dolentibus oris ventriculi dolores accedentes, ſigna hæmorrhoidum &c. Mar.n. 18.

Huius prorretici rationem adduximus ſect. 2. Coac. Præn. verſ. 103.

Verſ. 215. Sanguinis eruptiones ſtatis temporibus fientes &c. Mar.n. 19.

Pro tutela præſentis prorretici nonnulla adduximus ſect. 2. Coac. Præn. verſ. 157.

Verſ. 218. Morbi, qui ſtatim turbulenti ſunt, inſomnes, ſanguinem &c. Mar.n. 19.

Et hæc ſententia pariter in Coac. Præn. legitur ſect. 1. verſ. 112. quo in loco ad rationa-

lem doctrinam eam reducere procurauimus.

Mar.n.19. *Verſ. 221. Quibus ſanguinis eruptiones plures, his temporis progreſſu alui malè &c.*

Hæc ſententia manifeſtioribus verbis enarrata eſt in aphoriſmis ſect.4. num.21. in cuius explicatione conſilium noſtrum aperuimus.

Mar.n.19. *Verſ. 223. In iudicatorijs perfrigerationibus, ſanguinis eruptiones vehementes, peſſimæ.*

In Coacis ſect. 2. verſ. 125. præſentem ſententiam ità legimus. Perfrigerationes ex eruptionibus in diebus iudicatorijs vehementes, peſſimæ, quæ quidem vtroquè modo ſcripta idoneum, verumquè ſenſum recipit. Quod ſi pro κάκιϛαι, ideſt peſſimæ, ſcribatur κράτιϛαι, ideſt optimæ, vt quædam exemplaria legiſſe, teſtatur Galenus; neceſſe erit, perfrigerationis nomine intelligere non eas, quibus frigido marmoreo ægroti refrigerantur, ſed quando calore febrili ſedato corpus ad naturalem temperiem reducitur, in quem ſenſum vſurpatum legimus 1. Coac. Præn. verſ. 52. eò enim ſignificato ſenſus erit: optimum eſſe poſt largas ſanguinis euacuationes in die critica ægrotantem à febre liberari.

Mar.n.19. *Verſ. 224. Capite grauati, iuxtà ſyncipút dolentes, inſomnes etc.*

Hanc ſententiam explicauit Duret. ſuper Coac. 9. lib. 2. cap. 1.

Mar.n.19. *Verſ. 225. Vigilijs infeſtati derepentè, etc. Tùm ſi quid anteà etc.*

In his duobus prorreticis ſigna quædam proponuntur futuræ hæmorrhagiæ, quæ neceſſitatem inferunt euêtus, tùm à capitis repletione, tùm ab humoris conditione, & propenſione ad ſuperiora, quæ quando ſatis perſpicua ſunt, in ijs explicandis non eſt, vt tempus conteramus, vide 1. Coacarum Præn. verſ. 112.

Mar.n.19. *Verſ. 228. Quibus aluo ſuppreſſa ſanguinis eruptio fit, & inſuper rigent, num aluus, &c.*

Hæc ſententia ità legitur in Coac. Præn. verſ. 155. ſect. 2. Qui aluo ſuppreſſa ſanguinem fundunt, & vnà cum ſanguinis effuſione inſuper rigent, his aluum velut ex lyenteria lubricam hæc faciunt; itemq. durant, & aſcarides, aut ambo; cuius explicatio præſenti prorretico ſatisfaciet, vide Dureti doctiſſimum commentarium ſuper eandem coacam.

Mar.n.20. *Verſ. 231. Quibus ex lumbis recurſus fit ad caput, & manus, hi ſtupidi, os ventriculi etc.*

Hoc prorreticum valdè conuenit cum coaca illa ſect. 2. verſ. 97. Quibus ex lumborum dolore recurſus ad caput, & manus torpidæ, & oris ventriculi dolores, & aurium ſonitus: his ſanguis largè profluet, ſed & alui his deorſum erumpunt, & mens turbata, vt plurimum, ità vt coaca prorreticum explicare abundè poſſit. Quod enim in prorretico inquit: ex lumbis, per coacam ſupplet, dolentibus, & quod ait, recurſum facit ad caput, & manus. Coaca explicat recurſum ad manus, nihil aliud eſſe, quam ſtuporem quendam in manibus, ex prohibito animalium ſpirituum concurſu ad exactum motum, & ſenſationem perfectam efficiendam affectu paraliſi quam proximo; cuius cauſa fuit recurſus humoris ad caput. Additum eſt autem in prorretico ἰχωρώδεες, ideſt ſanguinem ſeroſum habentes, qui quidem ratione tenuitatis ad hæmorrhagias largas plurimum facit. Quandoquè vlterius in prorretico habetur, τοῦ τοῖσι ταραχώδεσιν, ideſt, his perturbatis, clarius explicatum in coaca de perturbatis mente: quod de ſpecie quadam delirij id eſt intelligendum, vt ex his pateat has duas ſententias nihil inter ſe differre ſenſu, etiam ſi in verbis ipſis quædam diuerſitas appareat. Quod verò ad Hippocraticæ doctrinæ rationem ſpectat, nihil mihi dicendum occurrit, cum huic parti ſufficienter ſatisfeciſſe Duretus mihi videatur in commentario citatæ Coacæ.

Mar.n.20. *Verſ. 233. Quibus ex ſanguinis eruptione larga, & frequenti etc.*

Super hoc prorreticum noſtram aperuimus ſententiam, 2. Coac. Præn. verſ. 138.

Mar.n.20. *Verſ. 238. Quibus in ſurditate, & torpore parua eſt ex naribus &c.*

Et hanc pariter ſententiam enarrauimus loco cit. verſ. 142.

Mar.n.20. *Verſ. 240. Quibus ex rigore febres, cum laſſitudine, &c.*

Hæc duo prorretica pariter leguntur in Coacis, primum quidem ſect. 3. verſ. 211. alterum verò verſ. 245. ſect. 2. pro quorum intelligentia ſi quid difficultatis tibi occurrerit, Dureti commentaria conſule.

Mar.n.20. *Verſ. 245. Et circà ventrem palpitationes cum præcordij intenſione &c.*

Hanc ſententiam explicatam à nobis inuenies 2. Coac. Præn. verſ. 82.

Mar.n.21. *Verſ. 247. Quæ larga, violenta, multa ex naribus fluunt, aliquandò ad conuulſiones &c.*

Hæc dictio βίαια, ideſt violenta,non referenda eſt ad ipſam hæmorrhagiam violentia inductam, ſed ad Medicos,aliosuè, vi quadam ſanguinis fluxum ſiſtere tentantes, quod clarius expreſſit 2. Coac. Præn. verſ. 145. Hipp. dum inquit fluxiones ex naribus largæ per vim ſuppreſſæ, quandoquè conuulſionem inferunt, venæ ſectio ſoluit, ſicquè rationabilis eſt conuulſionis generatio, & eiuſdem curatio, de qua re ſi aliud deſideras, Duretum noſtrum conſule.

Verſ. 248. Frequentes, & paulatim fientes ad egerendum ſurrectiones &c. Mar.n.21.

Eadem paucis quibuſdam immutatis vnico tamen ſenſu leguntur ſect. 3. Coac. Præn. verſ. 367. vt Duretus diligenter, & efficaciter demonſtrauit.

Verſ. 253. Præcordij tenſio cum capitis grauitate, & ſurditate &c. Mar.n.21.

Eadem ferè leguntur in Coacis Præn. verſ. 294. ſect. 1.

Verſ. 255. Qui in horroribus ſimul iudicatoriè exudarunt, poſtridie verò, vbi &c. Mar.n.21.

Hoc prorretico Duretus coacam illam correxit, quæ ità habet, qui inhorruerunt, & exudarunt critico modo, & poſtridie præter rationem horruerunt, niſi vigilijs infeſtentur, ne- Mar.n.21.
què concoxerit ei ſanguinem erupturum eſſe puto. Nos autem pro coacæ tutela quædam in illius expoſitione adduximus ſect. 1. verſ. 29.

Verſ. 256. Vndecimo die ſanguinis ſtillicidia difficilia &c.

Prorretici huius rationem reddere tentauimus ſect. 2. Coac. Præn. verſ. 246.

Verſ. 257. Quibus ab initio largæ ſanguinis eruptiones, rigor fluxionem ſiſtit. Mar.n.21.

Facta per rigorem ſanguinis fluentis reuulſione fluxus ceſſat, quod quidem præſidium felici euentu procurarunt multi aquæ frigidæ aſperſione. At verò ſicuti, qui ſpontè ſuperuenit rigor, à principio fieri neceſſe eſt, dum ægrotantis vires adhuc conſtant, ità, qui arte cietur abſquè virium robore procurari non debet, nè calor inſitus debilis exiſtens à frigidæ perfuſione extingueretur omninò, & concidat in rigore.

Verſ. 258. Ex ſanguinis eruptione rigores longi. Mar.n.21.

Quia calor innatus ex ſanguinis eruptione imbecillis redditur ità, vt non adeò celeriter ad exteriora redire poſſit, poſtqaum ad interiora in rigore ſe recepit, ideò rigores ex ſanguinis eruptione longi fiunt.

Verſ. 259. Quibus capitis dolores, ac colli dolores, & totius corporis, &c. Mar.n.21.

Hanc ſententiam explicauit Duretus in Coacis num. 11. lib. 2. cap. 1.

Verſ. 261. Vrinæ, quæ in his; qui iuxtà aures abſceſſus habent, &c. Mar.n.21.

Hæc ſententia bis legitur in Coacis, ſcilicet ſect. 1. verſ. 311. & ſect. 3. verſ. 298. pro cuius intelligentia Duretus conſulendus eſt.

Verſ. 263. Subſoporati morbo regio affecti, non valdè ſentientes, quibus ſingultus, his &c. Mar.n.22.

Sopor leuis cum quodam ſenſus ſtupore (hæc enim ſignificantur illis vocibus ſubſoporati non valdè ſentientes) pituitoſi humoris præſentiam indicat, morbus verò regius, bilioſi. Quibus humoribus præſentibus, ſi ſingultus ſuperueniat, eoſdem ventriculum infeſtare inditium erit: ex quo alterum duorum ſequi neceſſe eſt, vel ſi deorſum tendant, per aluum erumpere, vel ſi ſurſum repant, ad os ventriculi aſcendentes exolutionem, ſiuè lypothimiam inducere, à quibus tandem vlterius aſcendentibus parotides excitentur. Harum enim generationem ab humoribus pituitoſis, & bilioſis ſimul infeſtantibus prouenire nobis ſignificauit Galenus 2. in 2. Epidem. tex. 24. ità habet. Nequè enim acutus, vrenſquè humor, qui febrem affert, poteſt abſceſſum in auribus gignere, vt in partibus inferioribus corporis ex humore valdè frigido, & craſſo fiunt abſceſſus: ſicut ex eo, qui fit inter hos medius, parotides naſcuntur. Sed hanc parotidum materiam antè Galenum cognouit Hipp. nam lib. de Gland. verſ. 62. à fluxione acri, & glutinoſa tumores hos ad aures fieri teſtatus eſt.

Verſ. 265. Suppreſſæ cum rigore vrinæ malæ, tùm aliàs, tùm ſi anteà &c. Mar.n.22.

Hanc eandem ſententiam habemus in Coacis verſ. 31. vbi à nobis exponetur.

Verſ. 267. Ex torminoſo, ſubſidentia limoſa ſubliuida mala, num ex hypocondrijs &c.

Senſus verborum eſt, qui à torminibus inteſtinorum vrinas mingunt ſubſidentiam limoſam, & ſubliuidam habentes, malè habent, nam fortaſsè hepar affectum eſt. An his abſceſſus ad aures aſſurgunt leuiter doloroſi? Aluum talibus erumpere ſemper exitioſum eſt.

Ratio autem præſentis ſententiæ hæc eſt, quibus tormina inteſtinorum fiunt à materia, A
in ipſis peccante, & commota, ſi ceſſatis torminibus, vrina ſubſidentiam habeat limoſam,
& ſubliuidam, ſignum erit,humores aluum à principio infeſtantes, ad vrinæ vias commo-
ueri, quæ euacuatio, cum critica eſſe non poſſit, eò quod abſquè ſignis fit coctionis ali-
quam affectionem in hepate factam eſſe indicat, per quam ab aluo ad veſicam tendens ma-
teria neceſſariò permaneat, quod quidem malum eſt, tùm quia facta eſt tranſmutatio
morbi à parte minùs principe ad nobiliorem, tùm quia vrinæ contentum illud humorum
prauitatem atteſtatur. An verò his ſuperueniant abſceſſus dubitat Hipp. quia id ſatis ra-
tionabile eſt propter materiæ conditionem, quæ bilis eſt pituitæ permixta,quorum præſen-
tiam arguunt affectæ partes, venter ſcilicet pituitæ receptaculum,& hepar, in quo bilis fa-
cilè generatur, abundatquè,quotieſcunquè eum calida intemperiè laborat. Hæc tamen
non ſunt neceſſaria adeò, vt ſemper parotides fieri debeant. Hepate tandem affecto cor- B
poris exolutionem fieri,non eſt inconueniens, etiamſi aluus deorſum fluat, ſiuè modo hæc
ore ventriculo compatiente oriatur, ſiuè ratione euacuationis, quam quidem ſymptoma-
ticam eſſe arguit, vt dicebam vrina inconcocta, vt mirum non ſit, ſi exolutionem faciat,
quia non humor peccans educitur, ſed ei contrarius. His igitur hunc in modum explica-
tis communis lectio adeò rationabilis apparet, vt aliam venari non ſit opus. Præſens ſen-
tentia legitur 3. Coac.Præn. verſ. 256. quæ ex hoc prorretico corrigenda erit, etiamſi vtra-
què lectio idoneum ſenſum recipiat.

Mar.n.22. *Verſ. 270. In anxioſis quibuſdam vigilijs abſceſſus circà aures maximè.*

Hanc ſententiam expoſuimus in Coacis ſect. 3. v. 223. quo in loco coacam hoc prorre-
tico corrigendam eſſe indicauimus.

Mar.n.22. *Verſ. 271. Ex voluulis graueolentibus in febre acuta,præcordijs ſublimibus diutius &c.* C

Huius prorretici hunc eſſe ſenſum exiſtimo, cùm voluulus eò deuenerit, vt ob ſterco-
ris vomitum graueolens fiat, ſi eo ceſſante,febris acuta ſuperueniat, cùm hypocondrio-
rum tumore, non quidem fugaci, ſed fixo, & diutius permanente: parotides apparentes
occidunt, & ratio eſt, quia in voluulo iam ad ſummum vigorem producto, naturalis fa-
cultas inteſtinorum quaſi munere proprio oblita,nihil amplius ſecundum naturæ leges ope-
ratur, ità vt indè nulla voluuli leuatio tuta eſſe videatur, imò ſi aluus tunc laxetur, in
quo maximè ſalutis ſpes conſiſtere videtur, non ſolum nihil boni ægrotanti accedit, ve-
rum potius deſperatus caſus omninò redditur. Huius rei teſtimonium præbet Hipp. dum

Mar.n.15. lib. 3. de Morbis verſ. 188. ſi voluulo amoto (inquit) febris ipſum corripiat deſperatus eſt,
Fortaſſis etiam inferna aluus ſoluta ipſum occiderit,quia talis alui ſolutio ob exolutionem
prouenit facultatis, non quia cauſa morbi ſublata ſit verè, ſi ergò omnis leuatio hoc mor-
bo vigente inſida eſt, tantò minus fidendum erit, ſi ſimul febris acuta ſuperueniat, cum
tumore hypocondriorum: quæ indicant cauſam morbificam ad nobile viſcus abſceſſum
feciſſe, vndè tantum malitiæ morbo accedit, vt nequè à parotidum eruptione ſpes ſalutis
concipi poſſit, imò his apparentibus mors adeò acceleratur, vt parotides mortem attuliſ-
ſe videantur, & ideò hoc dicendi modo vſus eſt: abſceſſus circà aures oborti occidunt.
Quibus hunc in modum explicatis,iam patet verba illa;diutius permanentes,non referen-
da eſſe ad parotidas,ſed ad hypocondriorum eleuationes; quod etiam euidentius apparet
in Græco contextu, Has autem diutius perdurantes dixit, ad differentiam earum, quæ
citò pertranſeunt; eaquè peculiari nomine ὑποχόνδριον ἀνασπασμένον, hoc eſt hypocondrium
reuulſum appellare ſolet, futuræ hæmorrhagiæ prænuncium. Verum dicet quiſpiam, ſi
abſquè hypocondriorum tumore, & parotidum eruptione, ſola febris ſuperueniens (vt di-
ctum eſt ſuperius) caſum reddit omninò deſperatum, cur hæc ſuperaddita ſunt? Vt do-
ceret nos,aliquando his parotides, & tumores ſuperuenire: quæ mortem accelerant, con-
trà naturam aliorum morborum, quos ſæpè parotides ſuperuenientes ſoluunt; aut ſal-
tem producunt. Hæc enim in gratiam parotidum prolata ſunt,non voluuli, cuius rei illud
argumentum maximum eſt. Quia hæc eadem ſententia tranſlata ad coacas in catalogo
parotidum regiſtrata eſt, legitur enim ſect. 1. verſ. 304. ſi dictionem ἐπιπλείστοισι, in coacis,
in ἐπὶ εἰλεοῖσι, ideſt ex voluulis Dureti exemplo corrigere fas eſt, etiam ſi in eius loci expli-
catione propriam lectionem retineri poſſe defendimus.

Verſ.

Verſ. 272. Ex ſurditate leniter abſceſſus circà aures fiunt, tùm aliàs, tùm ſi anxioſum etc. Mar.n.22.

Præſentis prorretici hunc eſſe verum ſenſum exiſtimo, qui in febribus leuibus ſurditate corripiuntur, ijs ad aures abſceſſus fiunt, tùm aliàs, tùm maximè ſi anxietas quædam ſuperueniat, idquè potiſſimum ſoporoſis contingit, cuius quidem ratio eſt, quia in hoc caſu omnes parotidum cauſæ concurrunt, quæ ad duas potiſſimum reducuntur, ad materiam ex qua generantur, & ad eiuſdem inclinationem verſus locum abſceſſus. Materiam quidem atteſtatur (quam humorem pituitoſum bilioſo admixtum pluries ſtatuimus) & morbi lenitas, ſeu manſuetudo, quæ voce ἐπιεικῶς ſignificatur, pituita enim eſt humor mitis, & ideò morborum manſuetudinem parit, & ſurditas, quæ bilis præſentiam indicat, vndè ſurditate ſuperueniente bilioſam alui profluuium ſiſtitur, & vice verſa ſurditas ab alui profluuio tollitur, vt 4. aphor. 28. adnotatur. Quibus ſi anxietas accedat, & ſopor, quæ humorum inclinationem ad ſuperiora oſtendunt, tunc parotidum eruptio, quam ſola aurium præcedens affectio indicare poterat, iam longè certior erit. Quantum verò ad huiuſmodi abſceſſus præſagiendos anxietas, & ſopor valeant, ex multis patet, potiſſimum ex coaca illa verſ. 279. ſoporoſi, anxioſi, hypocondrium dolentes, parum vomentes, abſceſſus ad aures faciunt.

Verſ. 274. Abſceſſus iuxtà aures paraplecticis mali. Mar.n.22.

Hoc prorreticum enarrauimus in Coacis verſ. 305. ſect. 1.

Verſ. 375. Quæ conuulſorio modo exacerbantur cum cathoco, abſceſſus ad aures producunt. Mar.n.23.

In cathoco corpus rigidum, & ferè immobile redditur: modò plus, modò minus prout cauſa vehementior exiſtit, nunquam tamen motu, & ſenſu omninò priuatur: quemadmodum euenit in apoplexia, in qua hæc penitus deperduntur: quia ſpiritibus animalibus viæ intercluduntur, vt ad propria munia obeunda pertranſire non poſſint. Nam in cathoco nullum adeſt in vijs impedimentum, cum motus impotentia proueniat tantummodò, quia ſpiritus quodammodo congelantur, vt ad ſenſum, & motum efficiendum non facilè impellantur, eodem planè modo, quo medicamenta ſtupefacientia appellata frigiditate, & ſiccitate animales ſpiritus congelando, ſenſum, & motum liberum tollunt. Cæterum ſicuti, qui à facultate huiuſmodi medicamentorum ſtupefacti iacent, ſi vehementer irritantur, ſentiunt, & mouentur, ità non eſt inconueniens cathoco deprehenſos conuulſiuo motu moueri: dum nerui ab humorum acrimonia irritati motum illum inuoluntarium contractionis, & extenſionis efficiunt. Quia maior eſt vis cauſæ morbificæ ad irritandum, quam voluntatis ad imperandum. Cum igitur hæc duo ſymptomata indicent caput à præſentia humoris, tùm frigidi, & craſſi, tùm calidi, & acris, malè affectum eſſe; meritò quando morbus cum prædictis exacerbatur, parotidas expectare oportet; quas ab huiuſmodi humorum miſcella ortum habere notatum eſt, ſæpius, hæc eadem repetuntur in Coacis ſect. 2. verſ. 169.

Verſ. 276. Conuulſio, tremor, anxietas cum catoch, prauos circà aures abſceſſus &c. Mar.n.23.

Quia ſi hæc eadem ſymptomata parotidas excitare poſſunt, longè magis eaſdem iam factas exacerbare poterunt; per huiuſmodi enim motus materia morbifica vehementius agitata, ad locum parotidum doloris vi attracta facillimè concurrit. Quarè non omnia accidentia enarrata ſimul requiruntur, quando vnumquodquè eorum ſufficiens eſt ad exacerbandum.

Verſ. 278. Num quibus abſceſſus ſunt ad aures capitis dolore affecti ſunt, &c. Mar.n.23.

Hæc ſententia legitur quoquè in Coacis verſ. 307. ſectionis primæ, quæ quidem ſi cuiquam aliquid difficultatis affert, ei Duretus ſatisfaciet. Nonnulla tamen hoc in loco particulariter adnotantur, quibus dubitat auctor, an qui vrinas ſummè albas, & varias, fœtidaſquè cum enæoremate ſublimi minxerit, in ſanguinis ſtillas frequentes incurrat. Nec non an lingua his læuis ſit: non aſpera, & arida, quorum vtrunquè rationabile eſt frequenter contingere, non tamen omninò neceſſarium, & ideò dubitanter de his pronunciatum eſt, præfatæ enim vrinæ humorum raptum ad caput oſtendunt, cui tamen natura non dominetur, vt critica aliqua euacuatio ſubſequi poſſit: quarè vel ſymptomatica erit, aut imperfecta, & ſolummodo tentata, quales ſunt narium ſtillæ. Similiter aliquando his lingua læuis eſt, quando ſcilicet vrina illa alba talis apparet non propter bilioſi excrementi aſcenſum ad caput, ſed ob præſentiam pituitoſi humoris, quo dominante lingua, & mollis, & læuis apparet.

Mar. n.23. *Verſ. 283. Quibus magnum, & frequentem ſpiritum habentibus morbus regius, &c.*

Quæ in Coacis verſ. 135. adnotauimus præſenti prorretico ſatisfacere poſſunt, nam exigua, quæ inter hæc apparet differentia verborum, eundem omninò ſenſum admittit.

Mar. n.23. *Verſ. 186. Soporoſa, anxioſa, præcordia dolentia, &c.*

Hæc eadem ferè leguntur in Coacis ſect. 1. verſ. 270.

Mar. n.24. *Verſ. 288. Aluo nigra ſtercoracea egerente, ſopor inſuper apparens, parotidas producit.*

Siuè aluus nigra ſtercoracea egerat, vt hoc in loco, ſiuè bilioſa mollia, vt in Coacis v. 379. ſect. 3. quia aluus malè affecta ſignificatur, ſopore accedente, qui caput etiam læſum indicat; parotidum eruptionem expectare meritò oportet, nam & aptam adeſſe earum materiam, ad locum parotidum ferri diſpoſitam tunc ſcimus, vt aliàs ſæpius expoſitum eſt.

Mar. n.24. *Verſ. 289. Tuſſiculæ, quæ ſunt cum ſputatione, &c.*

Et hæc leguntur in Coac. ſect. 2. verſ. 310.

Mar. n.24. *Verſ. 290. In capitis dolore ſopor, & ſurditas circà aurem abſceſſum aliquem eructat.*

In Coacis verſ. 242. præſens prorreticum legitur hoc pacto. Qui in capitis dolore aſcaridas habent, his ſurditas, & ſopor conſequens abſceſſus circà aurem exſuſcitat, quo in loco ſenſum idoneum ei adaptare procurauimus. Sine aſcaridibus autem dolor capitis cum ſopore, & ſurditate ad parotidum eruptionem diſponit quoquè: quatenus copiam materiæ parotidum vigere, indicare poteſt, cum diſpoſitione partis in qua generantur: pro vt ſuperius adnotauimus ad prorreticum verſ. 272.

Mar. n.24. *Verſ. 191. Præcordij diſtenſio cum ſopore, &c.*

Et hoc expoſuimus in Coacis Præn. verſ. 65. ſect. 2.

Mar. n.24. *Verſ. 292. Doloroſi aurium abſceſſus citrà criſim diſſipati mali ſunt.*

Lib. 6. Epid. ſect. 4. à principio de parotidibus euaneſcentibus vniuerſaliter tractans Hipp. ità habet: Tubercula circà aurem, quibus circà iudicationem exorta non ſuppurata fuerint, his diſparentibus recidiua fit pro ratione recidiuarum. Recidiua verò fiente rurſus intumeſcunt, & permanent velut febrium recidiuæ in ſimili circuitu, his ſpes eſt ad articulos abſcedere. Hic tamen magis particulariter de doloroſis tractat, eaſq. diſſipari, malum eſſe ait, quia hæ à materia calidiori, & maligniori dependent; quæ ſi retrocedat, malum ſtatim inducere ſolet, ſecus pituitoſa, quæ cum nò ità citò ad interitum perducat, interim aut ptyeliſmo, aut diarrhea, aut vrinis craſſis multis excretis, aut, deniquè abſceſſu concitato, diſſipari poteſt, & ſic omne periculum tollere.

Prædictionum Lib. II.

Mar. n.1. *Verſ. 12. Alius autem prædictionis.*

Hunc prædicendi modum profitentur Aſtrologi genethliaci appellati, qui puncti temporis obſeruatione, quo quis naſcitur, quæcunquè toto vitæ ſpatio ei euentura ſunt, præuideri poſſe exiſtimant. Hæc verò ſcientia Hipp. tempore ad Græcos fortaſsè non dum peruenerat, apud Aegyptios autem tunc floruiſſe nouimus, à quibus harum prædictionum famam ad Hipp. perueniſſe ſatis probabile eſt, de quibus hæc referuntur ab Herodoto lib. 2. Hiſtoriarum fol. 150. Alia etiam ab Aegyptijs ſunt excogitata, quis menſis dierum, cuius Deorum ſit, & quo quis die genitus qualia ſortietur, & qua morte obibit, & qualis exiſtet. Dum verò eas non ad Aſtrologiæ ſcientiam, ſed ad artem medicam refert, ſeipſum aſtrologiæ omninò imperitum oſtendit, nec ſecundum illam partem tantummodò, quæ enarrata eſt, verum etiam illius, qua futuras tempeſtates præuideri profitentur, vt abundanter in explicatione libri de Aere, aquis, & locis verſ. 34. iam demonſtrauimus. Non eſt ergò, vt Aſtrologi ſe iactent, Hipp. habuiſſe aſtrologum, qui, vt eodem in loco indicatum eſt, aſtrorum peritiæ, & cognitionis tantum habuit dumtaxat (habuit autem exactiſſimè) quantum ad ortus, & occaſus ſyderum cognoſcendos eſt neceſſarium, vt his mediantibus cognoſceret, quo tempore variæ tempeſtatum mutationes contingerent, indèq. de annis prædicere poſſet, qui ſalutaris futurus ſit, & qui morboſus, cum non ſit ſatis obſeruare, quod exempl. gr. conſtitutio temporis pluuioſa ſit, aut ſicca: niſi, quo anni tempore hæc contingant, ſimiliter obſeruetur. Hæc cognitio ad aſtronomiam propriè dictam pertinet, quam quidem Hippocratem exactè calluiſſe iam dictum eſt.

Verſ.

Verſ. 23. Scriptum eſt autem à me & de abſceſſibus, &c. Mar.n.2.
Hoc diſcurſu intendit Hipp. demonſtrare, qua ratione iuxtà artis medicæ doctrinam præ-
dictiones priori loco recenſitæ à prudenti Medico fieri poſſint, videlicet cæcitatis,claudica-
tionis, & ſimilium, quandoquidem ea omnia per modum abſceſſus contingunt: quorum
conſideratio ad Medicum ſpectat,de qua re ipſemet Hipp. peculiari opere pertractauit. Vn-
dè apparet Hipp. plures libros conſcripſiſſe, quod etiam adnotauimus, quorum quidem
nedum titulus ad nos peruenit.

Verſ. 28. Spero item, & alia prædixiſſe magis humano more. Mar.n.2.
Quia enarratæ prædictiones ad diuinandi potius facultatem, quæ à Deo emanat, referri
debere videntur, quam ad vllius humanæ artis excellentiam, ideò hæc ſubiunxit Hipp. de-
monſtrando, ſecundum artis medicæ præcepta,quæ nam prædictarum prædictionū fieri poſ-
ſint; earumque exempla nonnulla proponit, quæ quidem dum ipſe conſidero, diligentiamq.
perſpicio, qua in omni obſeruatione vtebatur antiquitas; tunc omnis ceſſat admiratio, cur
priſci Medici tanti habiti ſint apud homines, vt non ſolum primas in Ciuitatibus, & Regnis
tenerent, regibus principibuſq. imperarent,ſed etiam ſummus honos. Dijſque ſolis præſtari
ſolitus, Medicis tribueretur. Admiranda enim circà ægrotos, & præſtitiſſe, & prædixiſſe eſt
neceſſarium. Sicuti vice verſa mirum non eſt, ſi nunc adeò viliter tractentur, quando nec in
curando, nec in prædicendo quidquam ſpectabile præſtant noſtri,cum ea faciant tantummo-
do, & dicant; quæ & ipſis idiotis ſunt manifeſta. Et tamen artis præſtantiam noſtrorum
temporum continuò iactant imperiti. Medicinamq. poſteriores ditaſſe profitentur, ſed ve-
niunt excuſandi, eo quod antiquæ theſauros adhuc non percepere: quibus tota quidem
Hipp. doctrina plena eſt, verum præſens liber adeò abundat, vt ſolus paupertatem, & miſe-
C riam artis noſtrorum temporum indicare ſufficiat. Nam quis noſtrum eſt, qui centeſimam
partem eorum cognoſcere poſſit; quæ antiquiores Medicos communiter præuidere conſue-
uiſſe in hoc libro teſtatur Hipp.

Verſ. 34. Si quis nouerit, quibus is morbus cognatus eſt, &c. Mar.n.2.
Ex hoc loco colligi poſſe videtur morbum cognatum appellare Hipp. eum, quem vulgus
hereditarium vocat.

Verſ. 52. A nullo enim ſigno, aut bono, aut malo læduntur ſuſpiciones, &c. Mar.n.4.
Proſequitur Hippocrates examinando poſtremas prædictionum ſpecies, verſantes cir-
cà errores, quos homines dum ſani ſunt, & ſanitatis cauſa ſe exercent, in dies committere
ſolent, demonſtratq. non adeò mirabiles,& artificioſas eſſe,quemadmodum vulgò putantur,
quandoquidem coniectura quadam potius innixos credere eſt,Medicos illos prefatas prædi-
ctiones dubitanter potius protuliſſe, & per modum interrogationis; quam ſtabili cognitione,
D & affirmanter aſſerendo, qui tamen poſt exitum felicem illas promulgabant, eaſdem ampli-
ficaſſe, & admirabiliores longè prædicaſſe, quam re vera fuerint, vt exempli gratia, Medicus
ex ſignis quibuſdam coniectat, hominem circà potum aliquantulum exceſſiſſe: cuius rei, vt
certior fiat,illum interrogat, num plus iuſto potaſti? quo caſu ſi fortè contingat,talem erro-
rem ab eo commiſſum eſſe, & interrogatus illum fateaur, tanquam à Medico præcognitum
recipitur,& ab aſtantibus diuulgatur,& hoc pacto Medicus in admirationem trahitur,& præ-
dicatur vbique. Ex quo adnotandum eſt circà prædictiones cautius faciendas,hunc modum
ſatis tutum eſſe, quia ſi veritatem interrogando aſſecutus fueris, tanquam certò prædictum
tibi fuerit exiſtimationi, ſin minus nihil tandem imputabitur tibi, eo quod non aſſeueranter,
ſed percunctando prolatum ſit. Hunc prædicendi modum in dubijs præſtandum eſſe, nos
docuit, & ipſe Hipp. multis in locis, atque etiam in præſenti libro, nam inferius verſ. 191.
E ſect.2. inquit: At verò eas, quæ à diuturnis fluxionibus vexantur, interrogare oportet, an
caput doleant, & lumbos, & infernam ventris partem, interrogandæ ſunt etiam de dentium
ſtupore, & viſus hebetudine, & aurium ſonitu, quaſi hæc frequenter contingant, non tamen
neceſſariò. Verba autem illa in textu appoſita. A nullo enim ſigno, neque bono, neque
malo, &c. ſignificant,quodlibet ſignum,ſiuè firmum ſit, & ſtabile, ſiuè dubium, & fallax, ità
facere ad coniecturam, vt non poſſit ignorantia redargui Medicus,ſi quolibet eorum innixus
hæc, ideſt, quæ facta ſunt per modum interrogationis rectè pronunciauerit, aut perperam, ſi
quæ facta ſunt interrogando non aſſequatur, idque ob explicatum artificium interrogationis.

Reliqua

Reliqua in textu enarrata ſatis perſpicua ſunt; quibus demonſtrat Hipp. ſi quid re vera prędicebant Medici illi, non ex certitudine ſcientiæ, ſed coniectura quadam id factum eſſe, nec omnia errata præcognouiſſe; ſed quædam pauca tantummodo, eaque magna, & euidentia. Quia ſi (inquit ipſe) errata in ægris cognoſcere non eſt facilè, etiam ſi ſigna, quæ nos in eorum cognitionem perducunt, longè pauciora ſint, vndè etiam facilius, exactiuſque ſingillatim adnotari, & conſiderari poſſunt; euidentioraque ſunt, quam in ſanis, quomodo credibile eſt, ea in ſanis, & ambulantibus cognoſcere, in quibus longè plura ſigna, eaque obſcuriora, & ambigua concurrunt, quorum tamen exacta cognitio neceſſaria eſt ei, qui errorum commiſſorum cognitionem habere ſtudet. Quæ quidem omnia longa oratione demonſtrat, confirmatq. ea verò adeò aperta, vt explicatione noſtra haud multum egeat.

Mar.n.5. *Verſ. 70. Deindè, qui manibus contrectauit ventrem, & venas minus falli poteſt, &c.*

Contrectare venas manibus idem eſt, ac pulſum tangere, quando notum eſt antiquos, tam arterias, quam venas communi venarum nomine deſignaſſe, quo ſtante ex hoc textu licet colligere Hipp. temporibus Medicos communiter pulſum ægrotantibus tangere conſueuiſſe manibus, prout modo obſeruatur, imò in hoc diligentiores noſtris fuiſſe: quandoquidem non in carpo tantum, vt nos facimus, ſed in vniuerſo penè corpore arteriarum motum obſeruare conſueuerunt, vt ex multis locis Hipp. conſtat, etiam ſi pulſus ſignificationes non tanti fecerint, quantũ fecere poſteriores, ob incertitudinẽ fortaſsè, quam in hoc ſigno obſeruarũt.

Mar.n.5. *Verſ. 72. Odores enim multum inter ſe differunt.*

Sicuti cognitio eorum, quæ Medico occurrunt conſideranda, facilior comparatur per ea ſigna, quæ longius à naturali ſtatu abſunt, ità odores, quibus mediantibus errata ægrotantium deteguntur, eò facilius in cognitionem erroris nos ducent, quò magis diſtabunt ab odoribus eorum, quibus ægrotantes communiter veſcuntur. At huiuſmodi odores plurimum differentes, & ex conſequenti euidentiores facilius deprehenduntur in ægris, quam in ſanis, ergò per odores facilius eſt detegere errata ægrotantium, quam ſanorum. Nam ſi v.g. æger potu aquæ & ſimplici ſorbitione vtens errorem commiſerit in potu vini, aut in aliquo cibo non adeò ſimplici, facilè detegitur per odorem, aut vini, aut alterius aſſumpti, minus verò in ſano, qui, & vini potu, & varijs edulijs continuò vtitur, eò quod odor ex hominis ſani ore emanans non multum differt ab odore aſſumptorum.

Mar.n.6. *Verſ. 75. Quod ſi etiam mores morborum, ac ægrotorum didicerit Medicus, &c.*

Adhuc circà eadem verſatur Hipp. ſermo, demonſtrando difficultatem cognoſcendi errata ægrotantium: idquè probat modo per ea accidentia, quæ eadem errata illis inferre ſolent, hæc autem ſunt ſpirandi difficultas, febris acutior reddita, & ventris aucta moles, difficilem enim prædictionem faciunt, quia ijſdem etiam apparentibus non tamen errorem commiſſum neceſſariò atteſtantur. Nam eadem morbo adhuc errante euenire, abſque erratis ſolent, ſpontèq. ſedari, ità vt certus eſſe non poſſis, ſi quis (v.g.) difficilius ſolito ſpiret, febricitetuè intenſius, an ob morbi naturam errabundam (cuius cauſa reſpiratio modo facilis eſt, modo difficilis: modo febris intenditur, modo remittitur) id eueniat, an propter errata commiſſa, & ſic de reliquis.

Mar.n.6. *Verſ. 81. Nam & ſpirandi difficultates.*

Hæc conueniunt cum ijs, quæ docuit in Prognoſticis de facie cadauerosa verſ. 28. vbi inquit. Iudicantur autem talia die, ac nocte, ſi ab his cauſis facies talis fuerit. Hoc enim ſignum proponit modo tanquam cæteris fidelius, & certius pro cognitione errorum ægrotantium, horum enim maiorem certitudinem habebimus, ſi ſymptomata ſuperuenientia vigintiquatuor horarum ſpacio ſedabuntur.

Mar.n.7. *Verſ. 88. Oportet autem primum intueri hominem, in quo quis per inobedientiam, &c.*

Supponit Hipp. dignoſci errata commiſſa ex ijs, quæ eueniunt, euenire non ſolita, verum hæc conſideratio facienda eſt habita ratione temporis, quo eadem apparent. Nam ſi exempli gratia inſpexerimus eum, cuius errata prædicere intendimus, corpore tumidum, & rubicundiorem ſolito, & maximè hilarem tempore matutino, cum nondum quidquam peractum eſt, à quo homo alterari poſſet, illius ſtatum, & conditiones conſiderare debemus, an ſint eiuſdem propria, & conſueta non in quolibet tempore, ſed in mane, quia ſi hæc non fuerint ei conſueta, tunc eum erraſſe cognoſcemus. Hac prædicendi ratione nuper vſus ſum in ægro-

tante

tante, cuius nomen ob reuerentiam taceo. Homo erat rubicundus natura, & hilaris, vino, & crapulis deditus, & in obediendo ſatis moroſus, ægrotabat autem ventriculo cruditatibus referto, cuius gratia continuò eum viſitabam, quodam mane ad eum ingreſſus longè colora- tiorem, feſtiuumq; ſolito inueni, quo conſpecto, quid factum eſſet, & ægrum, & aſtantes in- terrogare cæpi, ille, vt errorem commiſſum cælaret, cauſam in naturalem diſpoſitionem, & affectionis diminutionem retulit, cum ſe melius habere cognoſceret. Ego verò de errore dubitans ſingulos interrogare non deſtiti, quòuſque mihi relatum eſt tacitè duo pocula vini meracioris, & panem eo intinctum clam ingurgitaſſe, à quo errato, quia melius habere viſus eſt, dupliciter, læthaliterq. læſus eſt. Nam mane ſequenti repetito peccato, indè ſpacio mi- nus duarum horarum ſuperueniente fortiſſima apoplexia derepentè extinctus eſt. Admonet igitur Hipp. in omni tempore præfatos errores dignoſci poſſe, ſed potiſſimum matutino tem- pore, quo omnia quietiora, & maximè ſecundum naturam eſſe conſueuerunt, ità vt quid quid tunc ſuperueniat ad cauſam externam referri debeat. Loquitur enim de ſanis, in quibus nihil eorum ad morbi naturam (vt dicebat Hipp.) errabundam referri poteſt. Scientes ergò, quæ & à quibus erroribus, & quo maximè tempore eueniant, errata dignoſcere, non erit difficile; & in hunc finem, ſeu intentionem tendunt ea omnia, quæ ab Hipp. referuntur vſque ad v. 135 quò ſcilicet demonſtret, qua ratione hominum errata à Medico dignoſci poſſint, quæ quidem ſatis perſpicua ſunt, & ideò circà eorum expoſitionem immorandum non eſt.

Verſ. 132. *Cæterum vrinam, iuxtà potionis copiam mingere oportet, &c.* Mar.n.10.

Quæ de vrinarum ſignificatione, & earum conditione hoc in loco proponuntur, intelli- genda ſunt in homine ſano, & in eo qui nullũ vitium circà vrinæ inſtrumenta admittat, à qui- bus vrinas à naturæ ſtatu abſque delicto ſæpè alterari contingit. Vrina igitur ſani hominis, & qui iuxtà naturæ propriæ conditionẽ ſe exercet, has conditiones habere debet, quarum ſi aliqua deficiat, id propter errorem aliquem contigiſſe aſſerendum erit. Prima conditio eſt, vt eius copia cum potu conueniat, non quidem ad pondus, ſiuè menſuram, ſed habita conſi- deratione illius quantitatis, quæ menſuræ aſſumpti potus proportione communiter reſpon- det, quo caſu temporis anni etiam conſideratio habenda erit: cum experientia demonſtret, homines communiter plus mingere in hyeme, quam in æſtate. Secunda conditio eſt, vt æqualiter mingatur, ideſt, tàm mane, quam ſero, aliaue diei parte, iuxtà temporis intermedij menſuram, & ratio eſt, quia ſicuti attractio alimenti continuò fit æqualiter in tempore æquali, quando etiam conſumptio æqualiter fit, ità ſeroſitatis attractio, quæ à renibus fit, con- tinua eſt, & æqualis, dum æquale robur in illis viget, quarè ſi quis frequentius, & copioſius mingere cogatur vna hora, quam altera, erroris indicium circà potum hoc erit. Huic tertia conditio ſubſequitur, vt vrina quam maximè aceruatim feratur, quandoquidem multa ſunt, quæ vrinæ ſtillicidium inducunt, in quibus hominem deliquiſſe coniectabimus. Quarta tan- dem, & poſtrema conditio eſt, vt paulò craſſior appareat vrina, quam fuerit illud, quod in potu aſſumptum eſt, quæ quidem conditio non ſimpliciter accipienda eſt, ità vt ſi quis craſ- ſum, & turbidum potum bibat, vrina eo craſſior mingatur, ſed craſſitudo potius communis at- tendenda eſt, v. g. vini, aut aquæ, quæ cum communiter tenuia ſint, vt omnis delicti ſuſpicio tollatur, paulò craſſior mictio eſſe debet: alioqui cruditatis ſignum erit, aut caloris intenſio- ris ſuccos ipſos colliquantis, quæ quotieſcunq. à mala corporis diſpoſitione non dependent, errorem aliquem commiſſum eſſe indicant. Hac enim ratione ſignificationes appoſuit Hipp. malorũ, quæ ab vrinis ab optimis recedẽtibus indicari ſolent, etiamſi de ſanis ſermo habeatur.

Verſ. 135. *Aut non poſſe renutriri, quandiù talem vrinam faciunt.* Mar.n.10.

Aquoſa enim vrina, que diutius talis mingitur ſuccorum colliquationem, vt proximè di- cebam, indicat, que exceſſum caloris atteſtatur, nutritionem prohibentem, vndè ęgri tandem contabeſcunt, ſi talis diù perſeueret. Mar.n.10.

Verſ. 136. *Si verò paulatim ſtrideat vrina, aut medicamentis hominem opus habere, &c.*

Vrina paulatim mingitur, aut quia in veſica non moratur, quòuſq. copia eius ſufficiens col- ligatur, quod lotij acrimonia ſæpè præſtare ſolet; aut retentricis imbecillitate; quibus ex cau- ſis hoc vitium ſenibus familiare eſt, aut quia viæ expeditę non ſunt, verùm, aut occluſę prop- ter compreſſionem, obſtruunt materia craſſa vrinę admixta, aut veſicę calculus, carunculæ item in meatu vrinario adnotatę, & alia etiam fortaſsè ſimilia, compreſſio autem fit à tuber- culo,

culo, aut tumore aliquo earum partium, quæ ob vicinitatem comprimere veſicę meatum poſſint. His præmiſſis, cum vrina paulatim deſtillat, aut ſtrepitum facit, aut non ſtridorem facit, quando in veſica copioſa exiſtens liberum exitum non habet, nam ſtridor producitur, dum materia impetu expellitur, ſed via anguſtior eſt, non ſtridet vice verſa, quando abſque impetu fertur. Quarè ſtridor in vrina omnes ſtrãgurię cauſas excludit, quę ab vrinę exiguitate ſeù acrimonia ortũ ducunt, itẽ quæ ab imbecillitate dependent, ità vt neceſſario huiuſmodi vrina cum ſtridore deſtillans proueniat, vel ab humoribus craſſis per vrinam excretis; vndè eius exitus impediatur, & ſic purgatio in vſum venit, vt ait Hipp. aut à morbo aliquo circà veſicam vrinæ exitum impediente, vt adnotatur in textu.

Mar.n.10. Verſ. 138. *At ſanguinem mingere, raro quidem, & ſine febre, ac dolore, nihil mali, &c.*

Qua ratione inter ſe differant hæc duo, ſanguineum, mingere, & ſanguineũ adnotatum eſt à nobis in expoſit. aph. 75. ſect. 4. Quotieſcunq. igitur ſanguis mingitur apertis venis, quę in renibus ora habent, & ſine dolore hoc fit, & ſine febre: imò huiuſmodi euacuatio ſalutaris eſt: quando corporis plenitudo per eam tollitur, quæ tenſiuam inducit laſſitudinem, & ideò laſſitudinum ſolutionem facere dicitur. Verum quia per talem euacuationem citò tollitur plethora, quæ non tam citò redit, ſed per longiſſima interualla; ideò id raro euenire, non frequenter debet, alioqui ſymptomatica euacuatio hæc eſſet, & alicuius mali cauſa, debet etiam id euenire ſine febre, ac dolore, cum febre enim & dolore ſanguinem mingi, abſque continui ſolutione non ſolet, ità vt vena aliqua in renibus, aut veſica diſrupta ſit, à quo primum ſanguis exeat, deinde pus, quod omnibus cruentis vulneribus conuenit, pure autem apparente dolor ceſſat, quia vlcus ferè omne, cum ſaniem producit, ſiuè pus dictum, non amplius doloroſum eſt, quemadmodum, dum recens eſt, & ſanguis manat.

Mar.n.11. Verſ. 173. *Verum de hoc alteri præſignificare oportet.*

Hoc eſt. Neceſſe eſt, ſigna præſcripta de hydrope in communi tradita, in hoc etiam conſiderare, & ſecundum ea de euentu iudicare; quia huiuſmodi hydrops etiamſi ratione antecedentis cauſæ cæteris læthalior exiſtat, non tamen abſque ſignis læthalibus ſuperius recenſitis ad interitum perducit.

Mar.n.12. Verſ. 181. *Febrem autem non inuadere (oportet) nè à cænis probibeatur, neque ſitiat.*

Adnotandus eſt hoc in loco dicendi modus Hipp. qui non dixit ſimpliciter non febrire bonum eſſe, quia fortaſsè fieri non poteſt, vt febre penitus careat æger in huiuſmodi morbis: ſed dixit, febrem non inuadere, quod quidem euenit, quando febri quam hecticam poſteriores appellarunt, febris putrida vocata aſſociatur. Hæc enim periculum non mediocriter auget, huiuſque rationem duplicem aſſignat, nè cænam omittere cogatur ob acceſſionem febris putridæ, quæ circà veſperam potiſſimum exacerbari ſolet, & nè ſitiat. Nam hæctica febris, quia eodem ferè modo continuò perſeuerat, alimenti exhibitionem nullo tempore prohibet, nec ſitim inducit, quemadmodum putrida febris facit. Vtrunq. verò in his morbis malum eſt: nam cænæ dimiſſio ægrotanti tabem, & conſumptionem accelerat; ſitis verò ſputi eductionem difficilem facit; cuius retentio plurimum officit ægro.

Mar.n.12. Verſ. 184. *Et os ipſius paruum ſit.*

Laudat Hipp. pectus quadrangulatum, quia hæc eſt figura ipſi pectori, & ſecundum longitudinem, & latitudinem admodum conueniens. Os autem, quod ſternon anatomici vocant, paruum deſiderat, vt latam, non compreſſam pectoris cauitatẽ eſſe debere, nos doceat. Nam cum huiuſmodi os conuexam habeat figuram intrò vergentem, quæ internam cauitatem depreſſam reddit, ſi hoc eſſet magnum, magnam faceret depreſſionem, indèque pectoris cauitas anguſtior ſecundum profunditatem redderetur, quo caſu pulmones in anguſtum compreſſi malè ſeſe haberent, & morbis ſatis obnoxij fierent.

Mar.n.14. Verſ. 197. *Maximè verò euadunt ex ſanguinis eruptione hi, quibus dolores ſunt, &c.*

Huius rationem aſſignat Hipp. quia in his non adeò tuſſes ſuccedunt, neque febres, quibus ſanguinem expuentibus, indèque tabeſcentibus nihil noxius euenire poteſt, huius cauſa poſita eſt in natura humoris, qui non facilè accenditur ad febres, cum frigidus ſit, & ſiccus. Tuſſis verò in his non adeò excitatur, quia inferioribus, & exterioribus partibus dolentibus fit quædam reuulſio, nè intrò feratur ad pulmones, à quibus motus tuſſis dependet. Addè etiam non adeò eos tuſſire, quia materia non eſt acris, quemadmodum vbi febris concomitatur.

tatur. Appoſuit autem conditionem, vt poſt eruptionem dolor miteſcat, hoc enim ſignum erit, partem humoris dolorem efficientis euacuari cum ſanguine certique erimus, non plures in ſanguine humores peccare, ſed vnicum tantum, eumque atrabilarium, cuius receptaculum cum ſint venæ ipſæ, facilè cum ſanguine educitur, indèque quod remanet ſanguis purior redditur, cuius cõtrarium euenit in bile, & in pituita, quarum cacochimia ſanguine educto augetur, quatenus ſcilicet attenuatur magis in augumentum bilis, refrigeraturq. in augumentum pituitæ. Et ideò in qualibet cacochimia venæ ſectio ſuſpecta eſt, minus verò in melancholica. Hac quippe vigente vena ſecta eſt viro in Oeniade, donec exanguis redderetur, 5. Epid. verſ. 25. & in venarum interceptione, ſiuè apoplexia 4. Acut. verſ. 40. Mar. n. 2. Mar. n. 37.

Verſ. 200. *At reuerſiones eruptionis ſanguinis maximè fiunt his, niſi abſceſſus, &c.* Mar. n. 14.

Atrabilarijs eruptiones ſanguinis recidiuas faciunt, quia in his ſanguis craſſus abundat, qui dum attenuatur, aut diffunditur, diſtendendo iterum venas aperit, cui flatus etiam, qui in atrabilarijs maximè vigent, occaſionem non leuem præſtant. Niſi abſceſſus ſuccedant, vt inquit Hipp. optimi verò ſunt ſanguinolentiſſimi, hoc eſt per quos ſanguinis euacuatio ſequatur, veluti per hæmorrhoides, & varices, per hos enim inanitæ venæ diſruptionis periculum omne tollunt.

Verſ. 201. *Quibus autem in pectoribus dolores inſunt, & per tempus attenuantur, &c.* Mar. n. 14.

Quibus pectus dolet cum reliquis appoſitis in textu, compactum quoddam modicum malum odorem habens reijcere obſeruauit Hipp. Quarè id prædicendum nobis eſſe admonet; eo tamen prædicendi modo, quo etiamſi Medicus fallatur, non tamen notetur, per interrogationem ſcilicet, de quo ſuprà verſ. 52. huius libri facta eſt mentio, vbi non modo hunc tutum eſſe indicauimus, ſed etiam Hipp. admodum familiarem.

Verſ. 255. *Et ex puſtulis nocturnis herpetes.* Mar. n. 18.

Epynictide rupta, quam Græcæ vocis ethimologiam ſecutus Interpres, & antè eum Plin. puſtulam nocturnam vertit, vlcus remanet, quod quidem, quia ſerpendo ad partes proximiores ſe extendit, hoc nomen herpetis meruit, de quo ſæpè apud Hipp. fit mentio, & de hoc vlcere intellexiſſe Plinium cenſeo, qui de caulium viribus tractans, Epynictidas inquit, & quid quid aliud ſerpit in corpore impoſita leuat. Epynictis enim quatenus puſtula eſt inter ſerpentia connumerari non poteſt.

Verſ. 256. *Senibus autem nihil talium tuberculorum accedit, verum cancri, &c.* Mar. n. 18.

Cum hic manifeſtè diſtinguantur cancri occulti, ab ijs qui ſummas corporis partes occupant, clarè patet (quod alibi etiam adnotauimus) per occultos cancros Hipp. intellexiſſe eos, qui intimius carni infixi ſunt, nec extuberant foras, quam interpretationem viſus eſt etiam confirmaſſe ſuperius, dum dixit, & cancri occulti ſubmerſi, quos quidem chirurgiam non curare melius ſtatuit ſect. 6. aph. 38.

Verſ. 263. *Nam & loci, qui hæc nomina habent, multum inter ſe differunt.* Mar. n. 19.

Hanc ſententiam citauimus, & explicauimus lib. 1. de Morb. verſ. 62.

Verſ. 267. *At quando is, qui vulnus habet, delirat, & facilè ferè vulnus, &c.* Mar. n. 19.

Dixerat admodum incertum eſſe vulnerum exitum, quando etiam in locis læthaliſſimis nonnunquam ad ſanitatem perducantur, idque propter diuerſitatem loci, in quo vulnus inflictum eſt, & eiuſdem modum, vt exempli gratia, ſi hepar vulneretur in infima loci parte, vulnuſq. omninò anguſtũ ſit, ſeruari poterit ſauciatus, etiamſi hepatis vulnera ſint lethalia. Fallax eſt pariter vulnerum euentus, ob hominis vulnerati particularem diſpoſitionem, quæ Medico etiam diligentiſſimo conſtare non poteſt. Vt ergò tutò procedamus, nec à prædictis decipiamur, admonet nos hoc in loco Hipp. vt ea vulnera curanda ſuſcipiamus, quæ rationabilem euentum habere cognoſcuntur, quæ inquam etiamſi magna ſint, & læthalia, tum ob partem læſam, tum ob accidentia ſuperuenientia: hæc tamen ſunt manifeſta, nec medicum decipere poſſunt inexpectato euentu. Similiter & his contraria ſunt ſuſcipienda: quæ ſcilicet benigna ſunt, & quæ leuiter ab ægrotante feruntur. In horum enim curatione periculum non eſt, vt Medicus ignominiam apud vulgus incurrat, eò quod curabilia curabit, difficilia verò, vt talia prædicet.

Verſ. 269. *Moriuntur enim homines ab omnis generis vulneribus.* Mar. n. 19.

Proſequitur Auctor exponendo cauſas incertitudinis euentuum vulnerum. Docetquè ex omni

omni etiam leuiſſimo vulnere homines aliquandò interire, idque duplici modo euenire ait: aut ſuperueniente hæmorrhagia, ob peculiarem quandam venarum diſpoſitionem, quæ non omnibus conueniat. Aut propter doloris vehementiam, à quo alij reſpiratione intercepta, alij delirio, & febre ſuperueniente moriuntur, quorum quidem cauſa eſt, & corporis, & animæ peculiaris diſpoſitio, hac enim quidam ex quacunquè leui occaſione delirant. Alij pariter ex naturali propenſione febrem ſtatim incurrunt. Hæc igitur omnia conſiderare debet Medicus, hoc ratum, & firmum tenens, minus formidanda eſſe ea mala, quæ ex naturali diſpoſitione eueniunt, quam ea, quæ præter ægrotantis naturam contingunt.

Mar.n.20. Verſ. 278. *Quæcunq. igitur vulnera tempus nanciſcuntur, aut corpus, aut mentem, &c.*

Concludit tandem, quæ vulnera à medico cautius procedente fugienda ſint, & quibus admouenda ſit manus, repetitq. cavſas, quæ eadem vulnera infida, & fallacia reddunt, quæ ſcilicet in loco inflicta ſunt ambiguo, & periculoſo (placuit enim hoc in loco Calui verſionem ſequi, qui καίρος, ideſt, occaſionem, ad locum tranſtulit) referunturq, hæc ad id, quod ſuprà dictum eſt: Nam & loci, qui hæc nomina habent, multum interſe differunt, aut corpus tale, quale deſcriptum eſt, eaque reſpicit, quæ ſuperius dixit. Multum etiam differt corporis ipſius hominis diſpoſitio, &c. Et mentem huiuſmodi, quia vt ſuprà adnotatum eſt, aliqui corpus febri maximè diſpoſitum, & mentem errabundam, delirijſq. obnoxiam habent, aut ità gliſcentem ſanguinem, propter peculiarem venarum diſpoſitionem, quæ cauſa eſt, vt vulneri etiam leuiſſimo ſanguinis profuſio ſuperueniat, quæ hominem perimat, de qua re ſuperius dixerat. Si gliſcere, ac eò ferri venas contigerit. Aut magnitudine tanta fuerit vulnus, vt vix ad curationē homo adduci poſſit, quin ſcilicet tanquam deſperatus omninò derelinquendus à Medico cenſeatur. Quæ quidem verba reſpiciunt id, quod dicebat ſuperius: Nam & loci, qui hæc nomina habent, multum inter ſe differunt, & ijdem modi, vulneris enim magnitudo ad modum ſpectat; quarè ſi in loco principe inflictum ſit, & notabilis ſit magnitudinis, deſperatum omninò habendum eſt. Ab omnibus igitur caſibus recenſitis abſtinendum eſſe nos conſulit, vtpotè in quibus Medicus facilè decipi poteſt, cum iactura propriæ exiſtimationis, qualiacunque fuerint, hoc eſt ſiue vulnera leuia, & facilia videantur: ſiue grauia, & periculoſa. Nam in grauioribus decipi, interitum prædicendo poteſt, qui tamen indè non ſequatur, & in leuibus promiſſa, aut ſaltem ſperata curatione fruſtratus. Diarijs animi deliquijs exceptis. Nam vulnera, quibus quotidiè ſyncopes accedit, non ſolēt Medicū mortem prædicentem decipere. Solet enim hoc ſymptoma, ijs vulneribus ſuperuenire, quæ cordi ſunt proxima, aut quouis modò illud in conſenſum trahunt, quarè ſyncopes, quæ quotidiè accedit, non principalis tantummodo partis læſionem ſignificat, ſed etiam affectionis magnitudinem atteſtatur, quibus concurrentibus hominem ſeruari eſt impoſſibile, vndè Celſus lib.7. cap.3. hunc in modum loquitur. Deficere tamen animam, vel ipſa curatione, vel poſtea, peſſimum omnium eſt, & fortaſsè diarias appellat hoc loco Hipp. quæ ſingulo die curationis occaſione, quæ quotidiè fit, euenire ſolent. Huic poſtremæ particulæ ſi quis meliorem expoſitionem adaptauerit, eam libenter ſuſcipiam.

Sectio II.

Mar.n.23. Verſ. 19. *Iudicantur autem pleriſquè, ſiquidem quarta vulneris die febris, &c.*

Ex hoc loco clarè apparet perperam receptum eſſe Medicis, diem quartam eſſe ſeptimi ſubſequentis indicatricem, propter malam intelligentiam aphor. 24. ſecundæ particulæ. Septenorum quartus eſt index. In quo aſſerit Hipp. ex ſeptem diebus, quæ hebdomadam conſtituunt, quartum contemplabilem eſſe, non ità tamen, vt quid in eadem hebdomada, hoc eſt, in ſeptimo ſubſequenti euenturum ſit, demonſtret tantummodò: ſed per totum morbum: quatenus quæcunq. in eo die contingunt ad ſignificandum plus poſſint, quam quæ in alijs diebus non contemplabilibus eueniunt, cui quidem interpretationi etiam plurimum fauet Græca lectio, quæ habet τῶν ἑπτά, ideſt ex ſeptem, in numero pluris. Quarè cum dicat manifeſtè, hoc in loco Hipp. febrem quarta die accedente, euentum ad vndecimum produci, ſignum eſt certiſſimum, quartam ſeptimæ ſubſequentis non eſſe indicatoriam, ſimiliter dum inquit, febrem vndecimo die accedentem, qui, vt Hipp. ait in aphoriſmo, eſt quarta

dies

dies eſt ſecūdæ ſeptimanę, iudicari ad vigeſimā, non die decimaquarta, eandem veritaté con-firmat, & nè quis dicat, hoc eſſe vulnerum peculiare, ſubiungit Hipp: Quemadmodum in febribus deſcriptum eſt, quæ abſque manifeſtis cauſis fiunt; ita vt eadem fit dierum vis, & poteſtas in his, ac in illis.

Verſ. 36. Simulquè flecti, ac extendi, quæcunque, dum articulus incuruus eſt, curantur. Mar.n.24.

Hunc eſſe horum verborum ſenſum exiſtimo, ſanato vlcere articulorum, in quo tumor inſignis obortus ſit, non ſolum tumorem diutius ex neceſſitate permanere, ſed etiam extenſionem, & flexionem vitioſam, ità vt eò vſque tantummodo articuli fieri poſſit, quòuſque in curatione extendebatur, & ſic de eiuſdem flexione ſtatuendum idem erit.

Verſ. 91. Pupillæ verò flaueſcentes, aut argenti ſpeciem referentes, &c. Mar.n.28.

Hæc pauca, quæ de pupillæ coloribus præter naturam tractat, ad prognoſtica ſpectant ſuffuſionum oculorum, quæ vulgo Catharactæ dicuntur, quarum aliæ facili negotio curantur, aliæ difficulter, nonnullæ verò nulla curatione tolli poſſunt, vt ex ſola contextus lectione cunctis patere poteſt.

Verſ. 105. *Omnium maximè vrinæ ſtatum in oculorum affectionibus conſiderare, &c.* Mar.n.29.

Ad tempus iudicationis prædicendum in oculorum inflammationibus ſigna & bona, & mala conſideranda eſſe, iam docuit nos Hipp. nam ſicuti mala ſigna ad longitudinem morbi, ità bona ad breuitatem ſignificandam concurrunt. Faciunt etiam hæc eadem ad firmitudinem iudicationis: quia vt ipſe ſubiunxit: quæ ſinè ſignis bonis, & extrà iudicatorios dies melius habent, his recidiua contingit. Addit modò omnium prædictorum ſignorum maximum eſſe vrinarū conſiderationē, eò quod temporū occaſiones repentinæ ſunt. Quaſi dicat, in alijs morbis tempora ſuas habent ſtatas, firmaſq. mutationes, & viciſſitudines, proportionemq. ſeruāt ad inuicem, vt nō ſit difficile ex prægreſſis morbi temporibus, tempus iudicationis præuidere. Verum in oculorum morbis res non ità ſe habet: quia eorum tempora proportionē non ſeruāt ad inuicē, ſed mutationes repētinas faciunt. Quapropter mentē vrinis adhibere oportet. Hæc enim & quatenus ſigna, aut bona, aut mala exiſtūt, & quatenus coctionis, aut cruditatis indicia prebēt, iudicationes, an breui, an longo tēpore futuræ ſint, indicare poterūt; quēadmodū etiā, an iudicatio firma, & tuta ſit, an recidiuā timere oporteat. Quarè ex his patet, quā rectè ſenſerint illi, qui vrinarū inſpectionē negligentes, eam in febribus tantūmodò neceſſariā prædicāt.

Verſ. 124. Leuitates porrò inteſtinorum, lyenteriæ græcis appellata, &c. Mar.n.31.

Ex his, quidem excretionū diuerſitatibus, quæ in hoc affectu referuntur, patet, Lyenteriæ eſſentiā in ciborum omnimoda impermutatione non conſiſtere; ità vt crūdi penitus, nulla in ijs permutatione facta deijciantur; quandoquidem, vt refert Hipp. aliquandò nigra, & graueolentia deijciuntur, quæ ſitim inducunt, os exulcerant, & ruborē in facie eleuant, ex quo conijcere licet, ſæpè Lyenteriā in ciborum corruptione conſiſtere, propter quam aſſumpti cibi deſcendunt, priuſquam conuenientem coctionem ſubeant, eo quod per eam acriores facti, naturam incitarit ad eorum expulſionem. Quapropter eſſentia huius affectionis in hoc conſiſtit, quod cibi inconcocti deſcendunt; quatenus in ipſis excretis ciborum aſſumptorum veſtigia apparent, ſiuè modò ob caloris ventriculi exceſſum cum humiditate non concoquantur, ſiuè à calore immodico, aliauè cauſa corrumpantur antè, quam naturalem permutationem ad coctionem acquirant, quoquo enim modo prædicta eueniant ſemper Lyenteria dicenda eſt, ex his verò, quæ in textu referuntur, patet, Lyenteriam ex corruptione longè deteriorem eſſe, quam eam, quæ ob caloris defectum euenit.

Verſ. 196. Fit autem hic morbus maximè mulieribus. Mar.n.35.

Lumbricorum generationē peculiarem eſſe puerorum affectionem omnibus receptum eſt, ità, vt hoc in locò argui Hipp. poſſit, dum eandem mulieribus maximè tribuit. Verum tamen qui morbi ideam hic poſitam exactè conſiderauerit, Hipp. dictum veriſſimum confitebitur. Supponit enim, cum vermibus humorem billioſum vigere, qui quantum in mulieribus vermiū generationi confert, tantundem in pueris eoſdem necare aptus eſt. Quia enim ad lumbricorum generationem calor ſatis firmus requiritur, materiaquè apta, qualis eſt humor pituitoſus (vt concedunt omnes) vtraque cauſa viget in pueris, de quorum calore ſcriptum eſt: Qui creſcunt plurimum habent calidi innati. Humorque pituitoſus in ipſis abundat, tum propter humiditatem temperamenti, tum maximè propter edacitatem. In adultis verò vtraque cauſa

concurrit. Nam ſi iuuenibus,& viris calor ſufficiens viget,in ijſdem materia apta deeſt. Quæ materia ſi in mulieribus,& ſenibus aliquãdo præſens eſt in illis calor deficit,niſi aliqua præter naturalis concurrat cauſa, quæ prædictorum calorem augeat. Hæc autem eſt bilis ipſa, quæ quotieſcunq. in mulieribus abundat, & ad ventrẽ demandatur,ſubbilioſa frequenter vomunt, talia autem fiunt ex permixtione bilis, & pituitæ, quarè niſi id grauiditatis ſymptoma fuerit, vermium præſentiam atteſtatur, idque mulieribus maximè euenit, non autem viris, quorum venter non ſolet pituitoſo ſcatere ſucco, qui ſi in ijs aliquando viget ob temperamenti calidi-tatem, & ſiccitatem, acrimoniæ, aut ſalſedinis fit particeps; & ex conſequenti lumbricorum generationi ineptus. Non necantur autem in hoc caſu ab amarore bilioſi humoris,quia ipſis congenitus eſt, & familiaris, non autem ijs,qui à ſimplici pituita cum caloris naturalis vigore producuntur, & ideò in illis bilis ipſa vermes necare poteſt, in illis verò minimè, quarè bilis ipſa vermium generationem in mulieribus adiuuat, in pueris verò prohibet, & deſtruit.

Ad Librum Coacarum prænotionum.

PROSPERI MARTIANI ANNOTATIONES.

In hoc libro Coacarum prænotionum inſcripto prædictiones omnes, veluti in quodam promptuario deſcriptæ ſunt, quæ per longam annorum ſeriem à Cois Medicis obſeruatæ fuerunt. Quas quidem,ſi inſcriptioni adhibenda fides eſt,ab Hipp. collectas,& in hunc ordinem digeſtas eſſe aſſerendum eſt. Eaſdemq. Coacas denominauit, quia non omnes proprijs obſeruationibus conſcripſit, ſed à cæteris etiam Medicis Cois deſumptis, & ideò non eſt mirum, ſi multa in hoc libro deſcripta ſunt, quæ paſſim in alijs Hipp. libris reperiuntur. His quoquè bellum indixit acerrimum Galenus, ex quo factum eſt, vt tot pretioſæ margaritæ, non modò velut extincti carbones hùcuſquè ferè latuerint Medicis, ſed etiam eorum nonnullis abominationem faciunt. Harum verò precium, & nitorem cum proſpexerit doctiſſimus Holerius Academiæ Pariſinæ decor, & poſt eum Ludouicus Duretus doctrinæ Hippocraticæ æmulator, vndè Hippocratis genius dictus eſt; doctiſſimis comentarijs earum præſtantiam palàm facere procurarunt, quorum veſtigia ſecutus acutiſſimus Iacotius æqualem laudem in hoc dificillimo negotio ſortitus eſt: quod quidem quia ampliſſimum eſt, in totum abſoluere non potuerunt, quin cæteris etiam elaborandi circà eandem materiam occaſio relicta ſit. Vndè & nobis etiam inſudare in eo licet, quemadmodum etiam poſteris laboris partem nos reliquiſſe non ignoramus. In eò autem conſilium noſtrum, nixuſque collocauimus, vt in explicatione difficilium à communi lectione non recederemus; ex quo prædictorum expoſitorum nimiam facilitatem in textus peruerſione obſeruauimus.

Verſ. 4. Ex perfrigeratione timor, & triſtitia præter rationem,in conuulſionem finit.

Præſens Coaca præ alijs Hippocratis locis inimicitiam palàm facit, quam melancholicus ſuccus cum neruoſis partibus habet (quod pluries adnotauimus) cuius gratia, quotieſcunq. hic humor in febribus abundat, & aliquod malum ſignum ſuperuenit, quod neruoſis minetur partibus, vel etiam capiti ipſi, confidenter conuulſionem prædicere poſſumus, quo ſuppoſito præſentis Coacæ ratio patet, in qua morbi idea ſupponitur febris acuta,atræ bilis particeps. In hac igitur,ſi perfrigeratio non extremorum, ſed totius corporis, aut ſaltem poſteriorum partium ſuperueniat(ſymptoma non modo in ſuo genere malum,ſed etiam vndè neruoſum genus,cui frigidum eſt inimicum,plurimum labefactari contingit) & à refrigeratione timor, & mæſtitia ſuccedat, quæ cerebrum ab humore melancholico affligi ſignificant,meritò conuulſio expectari poteſt. Sed qua ratione in conuulſionem potius definit morbus,quã in paralyſim,aut aliam neruoſarum partium affectionem? Huius cauſam exiſtimo conſiſtere in febre acuta,propter quam humor adeò acris redditur, vt neceſſariò neruoſas particulas irritet, quarum virtus, vt noxium à ſe expellat, motum conuulſionis facit, quoniam igitur per febres acutas humor noxius qualitate potius, quam quantitate lædit, ideò euenit, vt conuulſio potius, quam paralyſis in hoc caſu ſuperueniat. Conuulſionem verò excitari irritata facultate, paralyſimque interceptis vijs, demonſtrauimus ſuo loco, imò febris tanti eſt ad conuulſionem efficiendam, vt ſi paralyſi correpto febris ſuperueniat, paralyſi perſe-

A perſeuerante, ſimul, & ſemel conuulſio corripit, ità vt membrum ſenſu, & motu priuatum conuulſorijs motibus moueatur, idquè quotidiè obſeruatur in praxi, etiam ſi Galeno id impoſſibile viſum ſit, non tamen Hipp. qui hæc duo ſymptomata ſimul obſeruauerat lib. 1. Epidem. in muliere trimeſtri fœtu grauida, in cuius ſententiæ confirmationem inferius legimus hoc eodem lib. verſ. 104. ſect. 2. Affectiones ex lumbis ad collum, & caput tranſeuntes, paraplectico modo reſoluentes, & conuulſoriæ, mentis emotoriæ ſunt, in cuius Coacæ explicatione, quomodo hæc duo ſymptomata ſimul conſiſtere poſſint, Deo dante, explicabitur.

Verſ. 8. Soporoſi rigores aliquatenus pernicioſi, & flammeus in facie color, &c. Mar.n.8.

Propter prorrheticum verſ. 33. quod hanc eandem ſententiam continet, nonnulli vocem τὰ κωματώδεα, in καυματώδεα, tranſmutantes, hanc prognoſim ad febres ardentes referunt. Verum cum magis conſonum ſit rationi, rigores cum ſopore malos eſſe, quam in febre ardenti,
B cuius ſolutio à rigore ſæpè dependet, vndè 4. aphoriſm. 58. legimus: A febre ardente occupato rigore ſuperueniente ſolutio: cumque in contextu nihil appoſitum ſit, cuius virtute rigor in febre ardente dicatur malus, ſatius eſſe exiſtimo vulgatam ſcripturam omnibus conteſtibus conſentientem de more ſeruantes dicere: Soporem inducentes rigores aliquatenus pernicioſos eſſe. Prorrheticumq. potius per Coacam corrigere, quam è contrà. Ratio autem præſentis prognoſis in eo conſiſtit; quia cum rigor indicat humorem peccantem bilem eſſe, quæ in actu rigoris commoueatur; ſi eodem tempore ſopor adueniat, ſignum erit, indè eleuatos vapores cerebrum petere, quos facilè humor ipſe conſequitur, idquè flammeus in facie color indicabit, cui ſymptomati ſi etiam ſudatiuncula ſuperueniat, longè peius erit, hæc enim ſuperuenire ſolet, quando natura ab humorum copia ità obruitur, vt omne dominium ſuper eos amiſerit. Quibus omnibus ſi tandem poſteriorum frigiditas accedat, quæ ner-
C uoſis particulis bellum indicere ſolet, meritò conuulſio expectabitur, ob rationem in præcedenti Coaca aſſignatam. Quod autem à vaporibus, à calidis, & ſiccis humoribus, qualis eſt bilis, ad caput eleuatis, ſopor excitetur, teſtis eſt prorreticum primum, in quo ſoporem à principio comparentem phrenitidis prẹnuntiũ eſſe teſtatur Hipp. pari ratione Phytonis filio, bilioſis excretis carhaphora ceſſauit, ſignum euidens, hanc ab ijſdem excitari, vt in eius loci explicatione 7. Epidem. ſect. 2. verſ. 487. à nobis demonſtratum eſt. Dixit autem Hipp. aliquatenus pernicioſi, vt indicaret, non omninò eſſe læthales, imò hæc eadem aliquando criſes optimas præceſſerunt, etiamſi admodum raro: vt obſeruauerat in ægroto iuxtà Medoſadæ ędes decumbente libro 4. Epidem. verſ. 37. Quem morbo ad iudicationem tendente ſoporoſum factum eſſe narrat, & cum rigore, alijſque ſymptomatibus optimè iudicatus eſt. Quem caſum, vt rarum adnotaret, in fine narrationis addidit: Nihil iudicationibus contra-
D rium, indicans, ſi quidquam non iudicatorium acceſſiſſet, nullo modo rectè iudicari potuiſſet.

The margin notes “Mar.n.56.” (beside “bilioſis excretis … vt in eius loci”) and “Mar.n.24.” (beside “ędes decumbente … tendente ſo-”) stand in the right margin of this paragraph.

Verſ. 10. Ex dorſo horrores frequentes, & citò tranſeuntes, ægrè tolerari poſſunt.

Locus, in quo primum horrores perſentiri incipiunt, videtur eſſe ſatis ad demonſtrandum eos, de quibus hic ſermo habetur, omninò ſymptomaticos eſſe; quandoquidem periodicos non ex dorſo, ſed ab exterioribus potius partibus, velut cubitorum, & femorum ortum habere, ipſemet Hipp. lib. 6. Epidem. ſect. 3. verſ. 29. adnotauit: quemadmodum in eiuſdem ſententiæ explicatione à nobis demonſtratum eſt. Quod ſi adhuc aliæ conditiones in textu appoſitæ addantur, videlicet, frequens eorum inuaſio, cum cita caloris, & frigoris viciſſitudine, iam de eorum prauitate certiores erimus. Indicant enim hæc, circà partes horrore affectas humores non copia tantummodo peccare, ſed & qualitate, & motu: vndè inflammatio conſtituitur partium adiacentium, quod etiam Galenus animaduertit in huius ſententiæ explicatione primo prorrheticorum Com. 2. Tex. 46. Cum enim horroris materia ſit humor frigidus, & craſſus, velociter moueri non poteſt, ità vt frequentes horroris inuaſiones fiant, niſi inflammatio adſit, quæ humorem dictum attenuando, aptiorem ad motum eundem reddat. Hac enim vigente, calor, & cum eo humores ipſi, modo ad interiora conuertuntur; modo expanduntur foras. Partibus igitur ad dorſum modo explicato affectis duo enarrata in textu contingunt ſymptomata, anxietas inquam internarum inflammationum propria, & vrinæ ſuppreſſio, compreſſione facta vigore inflammationis, in ijs neruis, qui à ſpinali medulla ad ſenſum partibus vrinæ excretioni inſeruientibus, impartiendum, diſtribuuntur. Nam eadem compreſſione in neruis facta ob ſpinæ luxationem vrinam ſupprimi quotidiè ob-

ſeruatur, idque adnotauit Hipp.lib. de Articulis com.3. Doloroſam verò addit modò,ad differentiam earum,quæ ſinè inflammatione fiunt, dum ijdem nerui ab alijs cauſis comprimuntur, aut obſtruuntur. His autem malis ſi ſudatiuncula ſuperueniat,cum humorum copia,caloris innati exolutionem indicabit, vt ſumma cum ratione hoc ſignum inter peſſima ab Hipp. vbique reponatur.

Verſ.15. Rigores ex dorſo moleſtiores ſunt, qui verò decimaſeptima rigorem, &c.

Rigores ex dorſo non intelligit hoc in loco Hipp. eos, qui à dorſo incipiunt, de quibus 6. Epid. ſect.3. verſ.29. legimus: Rigores incipiunt mulieribus quidem è lumbis magis, & per dorſum, & indè ad caput, &c. Sed eos,qui ab affectione partium ad dorſum ſpectantium ortum ducunt. Nam ſicuti à partibus poſterioribus incipere,inter conditiones critici, aut periodici rigoris adſcribitur (vt in eiuſdem loci explicatione à nobis demonſtratum eſt) ità rigor à dorſi affectione dependens cæteris ſymptomaticis rigoribus grauior cenſetur, ob ſpinalis medullæ præſentiam,& vicinitatem: qua laborante,neruoſum genus compatitur,vndè læthales conuulſiones ſuccedunt. Quarè huiuſmodi rigor ſemper grauis eſt, verum grauiſſimus erit,ſi decimaſeptima ſuperueniat, & vigeſimaquarta repetat: tum quia hi ſunt dies contemplabiles, in quibus tantum malitiæ ſignis malis additur, quantum bonitatis, & firmitatis ſalutaribus,tum etiam,quia à principio morbi longè abſunt, nam quò ſerius in acuto morbo grauia ſymptomata ſuperueniunt, eò periculoſiora exiſtunt. Motus enim tarditatem id ſignificat, &morbi longitudinem,vndè vix fieri poteſt, vt natura tamdiù reſiſtere poſſit,quin prius morbo ſuccumbat.

Verſ.18. Horrore affecti,multum inſuper exudantes,difficili malo implicantur.

Cum horridæ febres craſſorum,& frigidorum humorum præſentiam atteſtentur,ideò euenit, vt non facilè per ſudores copioſos tutò, & fideliter iudicentur, quod illis febribus magis conuenit,in quibus bilioſus abundat ſuccus. Quarè ſi in febre horrida quis vehementer exudet,humorum multitudini id tribuendum eſt,quibus natura,vt par eſſet,non dominatur,quod quidem morbum facit difficilem, qui aut mortem infert, aut in longum tempus protrahitur. Meritò igitur dixit Hipp. δυσκολ, ideſt difficiles, iuxtà illud 2.Epid. ſect.1. verſ.35. Critica non iudicantia partim læthalia, partim difficilis iudicij.

Verſ.19. Quibus ſexta die rigores fiunt, hi ægrè iudicantur.

Rigores ſextæ diei hac Coaca improbantur, non quia bilis, cuius dominium indicat rigor antè ſeptimum criticè expelli non poſſit, vt viſum Galeno in Coment.62.aphor. ſect.4. hoc enim conceſſo ſequeretur,nullum morbum antè ſeptimam diem iudicari poſſe. Nec propriè locutus fuiſſet Hipp. dum inquit: Quibus ſexta die rigores fiunt, cum dicere debuerit: antè ſeptimam diem, ſed potius,quia rigor die ſexta apparens,vel morbum per pares dies moueri indicat, nam quæ paribus mouentur, paribus iudicantur, vel die non critica naturam irritatam humoris noxij tentare expulſionem, quorum vtrunquè iudicij difficultatem importat, in quorum explicationem vide ea, quæ in expoſitione 29.Aphor. ſect.4. adnotauimus.

Verſ.20. Quibus ſanis horrores frequentes ſunt, hi ex ſanguinis fluxione ſuppurantur.

Duretus præſentē Coacam,ità vertit. Quibuſcunq. morbo defunctis horrores crebrò citantur, his pro hæmorrhagia fit empyema,quæ quidem expoſitio etiam ſi ſatis ingenioſa ſit,à proprietate tamen græci ſermonis lōgius recedere mihi videtur. Nam præter verbū ὑγιαίνουσι quod impropriè ſatis refertur ad eos,qui ex morbo ſanati ſunt, illa vox ἐξ αἵματος pro ſanguine, hoc eſt loco ſanguinis nullo modò exponi poteſt,ſonat enim ex ſanguine. Quarè hæc verba hunc in modum exponerem. Horrores,qui frequenter in ſanis, qui ſcilicet, abſque febre, aut alia euidenti ægritudine(id enim propriè ſonat vox ὑγιαίνουσιν)contingunt futurā ex ſanguinis fluore ſuppurationem oſtendunt, & ratio eſt, quia huiuſmodi horrores à motu dependent humoris in ſanguine agitati, qui cum tenuis ſit, & ſeroſus, ſanguinem ipſum ſeroſiorem, & tenuiorem adhuc amplius reddit. Sanguine verò ità ſeſe habente, ſi frequenter ex horrore agitetur,periculum eſt euidens, nè aut vena aliqua rupta, aut aperta, vel denique rarefacta ſanguis in thoracis cauitatem diffundatur, qui quidem partim indè expuatur, partim retineatur,quòuſq. corrumpatur,& in pus trāſmutetur. Sicque ex ſanguinis ſputo ſuppuratio ſequitur. Cur autē per horrores frequentes agitatus ſanguis ad pectoris cauitatē potius cōuertatur,quā ad alias partes,eadem ratio aſſignari poteſt,quam adducebat Hipp.lib.1.de Morb.

verſ.

A verſ.204. quia ſcilicet pectus cum nudum ſit, excarne, & interno fulcimento carens, magis in rigore patitur, quam aliæ partes,vndè etiam humorum affluxum libentius ſuſcipit. Poſſumus etiam dicere Hipp. non aſſerere ſimpliciter futuram indè hæmorrhagiam neceſſariò ſequi, ſed ſi fiat, ſanguinē ſiſtere,impoſſibile eſſe,quia ex ſanguinis ſputo puris ſputum ſequatur, quod eſt ipſamet ſuppuratio, idquè à ſanguinis ſeroſitate dependet. Quibus enim vena in pectore, aut pulmone rumpitur, niſi citò agglutinetur, vlcus remanet, à quo neceſſariò pus manat. Agglutinationem verò vulneris impedit, tum ſuccedens inflammatio, vt etiam Galeno viſum eſt, tum ipſiuſmet ſanguinis ſeroſitas, nam eadem ratione in hydropicis vlcera difficulter ſanantur, vt adnotauit Hippocrates ſexta Aphoriſm. octauo,quia in illis humiditas abundat.

Verſ. 21. Horrores ex ſpirandi difficultate, in doloribus, ſunt ſigna tabis.

Horrores frequentes humoris, vel ad ſuppurationem parati, vel in pus iam tranſeuntis in-
B dicia ſunt, ſpirandi verò difficultas ſedem humoris oſtendit,quæ ſunt partes reſpirationi inſeruientes. Quotieſcunq. igitur ſuppuratio in dictis partibus fit, vix tabes euitari poteſt,& ideò hæc eſſe ſigna tabis præceptor ait.

Verſ. 28. Cruentæ in his vrinæ prauæ.

Cruentæ vrinæ venoſum genus laborare oſtendunt, vt Hipp. nos docuit lib. de Nat.hum, verſ.268. Quotieſcunq. igitur in ægro tot ſymptomatibus vexato,huiuſmodi vrinæ apparent, *Mar.n.26.* quæ naturalis facultatis venarum ſummam imbecillitatem atteſtantur,quæ ſpes ſalutis ægrotanti remanere poteſt? Quæ verò vrinæ cruentæ dicantur explicauimus in expoſitione aphor.75. ſect.4. In reliquis pete Dureti, & aliorum comentaria.

Verſ. 29. Rigor cum diſtenſione neruorum necat.

Rigor in opiſtotono necat non ſolum, quia reſpirationis vſus per rigorem augetur,quod ri-
C gentes palā faciunt,in quibus reſpiratio fit frequentior,quæ reſpiratio in opiſtotono difficilior redditur, ſed etiā quia humores per rigorem agitati ad partes prius affectas confluunt, vndè opiſtotonos cauſa augetur ad interitū, & hæc ſententia vera eſt in morbis acutis, de quorum accidentibus præſentes Coacæ inſtitutæ ſunt, quandoquidem non eſſet inconueniens in opiſtotono à frigidis ſuccis orto rigorem fieri ſalutarem,diſcuſſa per rigorem materia, quæ opiſtotonum conſtituit.

Verſ. 29. Qui inhorruerunt, & exudarunt iudicatorio modo, & poſtridiè, &c.

Præſens ſententia etiamſi primo aſpectu irrationabilis appareat,nihilominus ſi rectè percipiatur, abſque verborum alteratione, iuxtà vulgatam lectionem verum, & rationabilem ſenſum recipere poſſe, mihi videtur; qui quidem nonnullis præmiſſis, omnibus ni fallor patebit. Sæpè numero euenit,vt vnica euacuatio,etiamſi critica ſit ad integram tamen morbi ſolutio-
D nem non ſufficiat, idque euenit,vel quando materia diuerſa peccat, vel plures ſunt morbi mineræ, & febris foci,eo enim caſu natura primum eam expellit,quæ ſibi accommodatior videtur, indè verò ad reſidui expulſionem inſurgit: vndè alteram arripiens euacuationem morbum intotum iudicat, idque facit aliquandò non longè à prima euacuatione,quando ſcilicet, quæ remanent expurgāda,ex præcedenti motu non recruduerūt, quod ſæpè euenit,aut quando materia illius eſt conditionis, vt abſque præcedenti concoctione criticè expelli poſſit. Aliquando verò inter primam euacuationem, & ſecundam plurimum temporis interponit, idque euenit,quando materia, quæ remanet, recrudeſcit, eo enim tempore intermedio materiam expellendam denuò concoquit. In præſenti igitur Coaca ſupponendū,quod diuerſa materia peccat,humor ſcilicet pituitoſus plurima ſeroſitate dilutus,quem horror ſudorē præcedens indicat: & ſanguis, vndè hæmorrhagia excitatur. Inquit ergo Hipp. qui inhorruerunt,
E & exudarunt iudicatorio modo, hoc eſt, quando poſt horrorem ſtatim ſudor aduenit, non longè poſt,& in fine acceſſionis,quemadmodum in periodicis ſudoribus obſeruatur. Hæc eſt enim differentia inter ſudores iudicatorios, & periodicos, dixit autem iudicatorio modo, non criticè, vt indicaret per ſudorem non perfectè iudicatum eſſe morbum. Qui inquam inhorruerunt, & exudarunt critico modo, ſi tenuiori humoris parte per ſudorē excluſa, quod reliquum eſt,excernere natura horrore denuò excitato tentauerit, nec ſigna coctionis adſint, ſed potius cruditatis in vrina tenui,alterum duorum euenire neceſſe eſt,vel vt aliqua euacuatio ſymptomatica ſequatur: vel ea, quæ præcedentem coctionem non neceſſario expoſcat.

At nulla euacuatio ſymptomatica expectari poteſt, vbi natura materiæ morbificæ dominatur, quod in hoc caſu ſupponendum eſt, in quo critica euacuatio præceſſit, per quam pars humoris noxij educta eſt: ſudorem enim hunc criticum fuiſſe, non ſymptomaticum, ex eo potiſſimum conſtat, quia poſt euacuationem ſomnum aduenire ſupponitur, qui quantum faciat ad diſtinguendas euacuationes criticas à ſymptomaticis, indicauimus in expoſitione illius ſententiæ. Antè rigorem vrinarum ſuppreſſiones, ſi ex bonis fluxerint, & aluus egerat, & ſomni adſint lib. 6. Epid. ſect. 1. verſ. 20. cum ergò ſymptomatica euacuatio ſequi non poſſit, neceſſe eſt, expectare eam, quæ præcedentem concoctionem non expoſcit. Talis autem eſt, quæ fit per hæmorrhagiam, hæc enim ſæpè, & in morbi augumento, vel etiam aliquando circà initia, vbi nulla coctionis nota apparet, ægrotantes à maximis morbis liberare obſeruatur. Supponit enim Hipp. poſt ſudorẽ vrinas attenuari, quod ſignificare voluit, dum dixit: Neque concoxit; quandoquidem hoc ſigno tantum vſus eſt Hipp. ad cruditatem in febribus ſignificandam, vt alibi adnotauimus. Atque hoc adnotetur in praxi, ſi poſt criticas euacuationes, non ex toto ſoluto morbo, vrinæ tenues, & crudæ fiant, id certiſſimum argumentum morbum non perfectè iudicatum eſſe. His igitur rationibus ſi poſt ſudorem critico modo prodeuntem horror poſtridiè denuò ſequatur cum vrinarum cruditate, fluxus ſanguinis expectandus eſt. Vndè patet Prorrheticum hanc Coacam æmulans per Coacam potius corrigendum eſſe, quam Coacam per prorreticum, etiamſi id ſenſerint, & Duretus, & Iacotius.

Verſ. 31. Vrinæ cum rigore ſuppreſſæ malæ, & conuulſoriæ, tum aliàs, &c.

Vrinarum ſuppreſſio in morbis acutis, de quibus eſt ſermo, dupliciter euenire ſolet, vel quia materia aliò conuertitur: vt quando ſudor criticus inſtat: vel quia impedimentum innaſcitur in vaſis vrinæ excretioni dicatis, & ſicuti prior modus aliquando ſalutaris fit, ità ſecundus perpetuò ſymptomaticus eſt, conſequens inflammationem alicuius partis excretioni vrinæ C
inſeruientis, aut adiacentium. Hoſque duos ſuppreſſionis modos reſpexit Hipp. 1. Prædict.
Mar.n.15. verſ. 167. dum inquit: vrinæ ſuppreſſio, quibus rigores, & in conuulſorijs affectibus, &c. Inſtante enim rigore, quem ſudor ſubſequitur, vrina ſupprimitur, ad ambitum corporis conuerſa, ſimiliter quotieſcunq. ex prædictarum partium inflammatione, qui erat ſecundus modus, vrinæ fit ſuppreſſio, indè neruoſum genus compati neceſſe eſt, vt meritò ſubſequatur conuulſio. His duobus modis ſi quis tertium addi velit, ex defectu facultatis, vt vel quando affectis neruis ſpirituum animalium motus intercipitur, vel emoriente facultate, vt in moribundis, non ob id ſententia minus vera, & rationabilis erit. Nam cum ſupponat vrinæ ſuppreſſionem cum rigore fieri, hunc poſtremum modum excludit, quia quando facultas pænè extincta eſt, rigor ſuperuenire non ſolet, in quo naturæ conatus quidam elucet. In reliquis verò omnibus ſuppreſſionum modis ſententia omninò verificatur, priori excepto, quem aliquandò ſalutarem eſſe dicebamus. Verum etiamſi antè rigorem vrinæ ſuppreſſio ſpem criti- D
cæ excretionis medico præbeat, certitudinem verò, ſi humorum appareat concoctio, cæteraq. criſis indicia adſint, cum rigore tamen vrinam ſupprimi criticè, videtur impoſſibile. Quia vt inquit Duretus, cum materia vrinæ aliundè expelli non poſſit criticè, niſi per ſudorem, vrinæ ſuppreſſio rigorem præcedere, non concomitari debet, vndè neceſſe eſt, ſi ſimul contingant, rigorem ſymptoma eſſe affectionis earum partium, quæ vrinæ excretioni inſeruiunt, quæ quidem affectio ad inflammationem referri debet: cum certum ſit, decumbente ad partem aliquam internam humore bilioſo, in qua inflammatio excitetur, rigorem præcedere. Inflammatio verò in ipſis particulis vrinæ excretioni dicatis, vias anguſtando vrinam ſupprimit, in adiacentibus verò, mediante compreſſione eorundem vaſorum: aut neruorum dictis partibus inſeruientium. Cum igitur dicti omnes ſuppreſſionis modi ab inflammatione oriantur, E
non eſt mirum, ſi Hipp. dicat, vrinarum ſuppreſſiones cum rigore malas eſſe, & conuulſionem minari, cum nullum ſymptoma ſit conuenientius inflammationi dictarum partium, quam ipſa conuulſio, ſiuè id lege conſortij fiat neruoſarum partium; ſiuè ob vicinitatem ſpinalis medullæ, & maximè ſi ipſa primariò, aut nerui afficiantur. Hancquè magis expectare oportet, ſi anteà æger ſopore detentus fuerit, eò enim caſu caput inſuper læſum apparebit, ità vt eò facilius prædictis partibus compatiatur. Quoniam verò ſopor pituitoſæ materiæ præſentiam plerumque atteſtatur, ex qua parotides in acutis morbis excitantur; ideò ſubiunxit auctor: Spes autem in his eſt, abſceſſus retrò aures fore. Cæterum

ſicuti

A ſicuti notum eſt,in ſoporoſis affectibus facilè parotidas excitari, ità difficile eſt huius veram caußam aperire, qua quidem in re ſi meam ſententiam afferre libet, hanc pro nunc aſſignarem. Parotides, vt aliàs ex Galeno adnotauimus, ex humore fiunt medio inter acutum, vrentemq. & valdè frigidum,& craſſum,ab eo enim (dicebat ille) non fit abſceſſus,ab hoc verò in partibus inferioribus potius, quotieſcunquè igitur in morbis acutis ſopor aduenit à materia caput ipſum lædente,non à vaporibus infernè eleuatis,hæc erit,non calidus,& acris humor, nam delirium potius fieret: nec pituita admodum craſſa, & frigida,quia huiuſmodi humorem in morbis acutis dominari eſt impoſſibile,vndè neceſſe eſt, vt humor ſit medius inter prædictos,qualis vera parotidum materia cenſetur, quotieſcunquè igitur hæc materia abundat in cerebro,facilè eſt indè excitari parotidas, & eò magis, ſi vehementer commoueatur, vt contingit in conuulſione, rigore, alijsq. huiuſmodi motibus, verùm quia id non omninò
B neceſſarium eſt: cum natura eandem materiam ad partes inferiores expellere, eamq. criticè expurgare poſſit. Nam ſi parotidas iam excitatas ſoluunt tuſſiculæ cum ſputaminibus ex primo Prædict. verſ. 288. & dyſenteria,aut biliofum alui profluuium,aut craſſarum vrinarum ſubſidentia,vt contigit Hermippo Calzomenio 1.Epid.ſect.2. verſ. 200. quid prohibet antecedentem parotidum materiam per vias præfatas expurgari, antèquam producantur? Hæc igitur reſpiciens Hipp. non dixit ſimpliciter,abſceſſus ad aures fiunt, ſed ſpes eſt,abſceſſus ad aures fore,ſpes eſt ſimiliter dixit,vt innuat his mediantibus ſalutis ſpem concipi poſſe. Mar.n.24.

Verſ. 33. Rigores velut tritæophiarum febrium, ſi in media febre inordinatè &c.

Ità enim vertenda eſt præſens ſententia, vt grecæ lectioni,quam proximè accedamus:quæ quidem, ni fallor, nulli coacæ obſcuritate cedit, in qua, vt meam ſententiam proferam,exiſtimo,ſermonem haberi de illis rigoribus, qui in acutis febribus ſuperueniunt,non in acceſſionis principio,ſed in ipſius vigore. Hi autem duplici modò inuadunt;primò quidem leuiter, & abſquè membrorum concuſſione, hosq. aſſimilat ijs,qui in exacerbatione earum febrium euenire ſolent, quæ Græcis τριταιοφυεῖς, ideſt tertianarum naturam referentes dicuntur, hæ enim cum ad integritatem non deueniant, tertiò quoquè die cum quodam lento, & exiguo rigore exacerbantur. Altero modo huic contrario contingunt rigores in ipſius acceſſionis vigore, cum vibratione, & membrorum concuſſione, hosq. vocat rigores conuulſorum, quia hoc modo rigentes ægri inuiti concutiantur, velut ij, qui conuulſorijs motibus conuelluntur. Huiuſmodi rigores maximè obſeruantur in principio quartanarum febrium,vt ſatis probabile ſit horum materiam humoris exuſti, & ad atræ bilis naturam accedentis participem eſſe, ſicuti priorum, pituitoſi ſucci,& biliofi miſcelam. Nam vterquè humor erroneas febres excitare ſolet,quarum hic mentio fit per illa verba,inordinatè exacerbantur,& ideò Cornarij verſio mihi videtur rationabilior, dùm vocem ἄτακτα non ad rigores,ſed ad febrem refert, quod etiam dictionis proprietas ſuadet. Senſus ergò erit, rigores, qui in medio,ſeu vigore febris erraticæ exacerbantur; ſi placidi, lenesq. fuerint, quales eſſe ſolent, qui per febres tritæophias contingunt;valdè malos eſſe, ſi verò vehementiores fuerint, & cum membrorum concuſſione inſtar eorum, qui à conuulſionibus tentantur, rigorq. ſimul, & febrilis calor vigeat;adhuc peiores,& lethaliores eſſe, verùm obijciet quiſpiam, ſi loquitur Hipp. de rigore in media febre, & in eius vigore excitato,ad quid additum eſt cum rigore,& febre? Summo quidem artificio. Nam poſſet præfatus rigor inuadere quidem in ipſius febris vigore, verum interim calorem febrilem remitti, aut calore perſeuerante ſenſum illum rigoris ab ægrotante non percipi,ſed concuſſionem illam membrorum tantummodò apparere, vt hos ergò rigoris modos excluderet, conditionem appoſuit: cum rigore, & febre, febris enim perſeuerans indicat, rigorem illum non eſſe principium nouæ acceſſionis, rigoris verò ſenſus à ſimplici humore melancholico,non excitari indicat,ſed biliofo admixto, nam vtroquè caſu periculum minueretur, his verò omnibus concurrentibus neceſſe eſt, rigorem hunc eſſe ſymptoma materiæ morbificæ ad partem aliquam decumbentis: in qua inflammatio excitetur, morbusq. longè grauior, & periculoſior fiat priore, nam de eò inquit: valdè malum, ad poſterioris verò prauitatem ſignificandam vſus eſt voce ὀλέθριον, quæ peius importat, quam valdè malum, cuius quidem diuerſitatis ratio à natura humoris dependet, nam multò malignior eſt exuſtus humor,crudo, & pituitoſo.

Verſ. 36. Vocis interceptiones ex rigore, ſoluuntur tremore,& ſuper rigentes &c.

In tre-

In tremore omnia membra concutiuntur, & maximè neruoſæ partes,vndè humoris impa- A
cti diſcuſſionem fieri per tremorem ſatis probabile eſt, vt mirum non ſit,ſi aphonia à materia neruos voci inſeruientes obſtruente genita,tremore ſuperueniente ſoluatur, & quia aliquandò vox intercipitur ob defectum, & exolutionem facultatis , quod iam morituris euenire ſolet , cui nihil opis afferre poteſt ſuperueniens tremor,vt hanc cauſam excluderet Auctor dixit, id ijs tantum aphonijs euenire , quæ à rigore ſuperueniunt , quia rigor aphoniam præcedens eam à materia dependere ſignificat, non ab exhauſto. Similiter qui ſæpè rigent(id enim propriè ſignificat vox ἐπιῤῥιγοῦντας) ſuperueniente tremore liberantur, diſcuſſa per eum materia,quæ aut neruoſas partes laceſſendo, aut per membra ſenſibilia, & ſanguinem diſcurrendo præfatos rigores producit,vt lib. 1. de Morb. nos docuit Hipp.

Verſ. 38. Quibus rigor, his vrinæ ſuppreſſio.

Hanc ſententiam explicauimus lib. 1. Præd. verſ. 166. quo in loco perfectior legitur.

Verſ. 51. Febres tertianarum naturam referentes, erraticæ, in pares dies tranſlapſæ &c.

Cum idea tritæophiæ febris conſiſtat in periodo tertio quoquè die repetente , tritæophia erronea dicetur, non quæ modò vnum, modò alterum typum ſeruat, ſed quæ inordinatè varijs diei horis inuadit : ità vt aliquandò m ıtutino tempore , aliquandò in meridie, modò veſperè,modò noctu abſquè vllo ordine exacerbetur, In hac igitur paroxiſmorum inconſtantia, ſi vel horam anticipando,vel poſtponendo paroxiſmus in diem parem incidat, hæc febris difficilis inditij erit : quod proprium eſt earum febrium,quæ diebus paribus exacerbantur : de
Mar.n.3. quibus loquens Hipp. lib. de Humor. verſ. 78. inquit, & tales conſtitutiones etiam difficilius iudicantur , id enim ab humorum diuerſitate , & copia euenit, quibus natura non dominatur : ſed iuxtà prædominantis naturam acceſſio modò hac, modò illa hora inuadit. Cur autem morbi omnes, qui paribus diebus exacerbantur difficilè iudicium habent , rationem afferre non eſt facilè ! Aliqui cauſam ad aſtra referunt , quatenus humores importuno motu agitati acceſſiones faciunt eo die , quo natura ab aſtris non adiuuatur, quarè quid quam boni tunc præſtare non poteſt . Ego autem id potius referrem in cauſam ſuperius aſſignatam , materiæ ſcilicet copiam, & eius diuerſitatem , ob copiam acceſſio extenditur ad diem ſecundam, vndè acceſſio ſubſequens, quæ in die tertia fieri debuerat, in quartum differtur, propter diuerſitatem typorum fit mutatio à die impari ad parem . Pro cuius rei intelligentia ſcire oportet (idquè maximi eſt vſus in arte) multis modis poſſe febres motum arripere per dies pares, ſed tripliciter id euenire, vt plurimum obſeruatur. Primus modus eſt , quando prima acceſſio ad diem ſecundam extenditur , indè verò ſubſequens tertia leuior eſt . Die verò quarta acceſſio repetens eam reddit grauiorem , cur eodem ordine q inta ſubſequitur leuior, & hoc pacto acceſſiones maiores fiunt diebus paribus, idq. euenit à copia materiæ, quæ primam acceſſionem produxit ad tertiam diem, quod ſi quis eiuſdem craſſitiem addat, non contradicam. Alter modus eſt, quandò prima dies moleſta eſt , ſecunda verò, & tertia q-ietior, quarta verò exacerbatur, quinta leuior, & ſic ſubſequenter , cuius quidem cauſa referenda eſt in materiæ diuerſitatem , quandò quæ prædominium tenebat, cuius gratia acceſſiones maiores in die ſibi propria, quæ eſt impar, excitare debuerat : à ſuperueniente noua materia ſuperetur, ità vt minor, ſuperuenientis reſpectu, euadat . Ab eadem diuerſitate materiæ fit tertius modus febrium, qui per dies pares mouentur, fit autem quandò febris prima die nitis eſt, ſecunda grauior, tertia leuior, quarta rurſus grauior, & ſic ſubſequenter de tertio in tertium, ità vt in diebus paribus acceſſiones fiant grauiores : leuioresq. in imparibus, & his modis febres ſtatim per dies pares moueri incipiunt . Qui quidem modi ſi in morbi progreſſu contingant (quod euenit aliquandò) febres in pares mutari dicuntur, quibus addi poteſt quartus, de quo hic fit mentio, per erroneos paroxiſmos, vt ſuprà explicatum eſt . Qui quidem omnes cauſam habent materiæ , tùm copiam, tùm diuerſitatem , quia etiam ſi primus modus à copia potiſſimum oriatur , cæteri verò omnes ab eiuſdem diuerſitate magis, in omnibus tamen vtraquè cauſa viget . His igitur ad harum febrium conſtitutionem concurrentibus, non eſt mirum, ſi aut citò interimant, aut in longum tempus producantur.

Verſ. 52. Anxietudines in diebus iudicatorijs, ſi in his ſine ſudore perfrigerentur, &c.

Refrigerationis infidelitatem, quæ imperitis ſolutæ febris ſpeciem præbet, aperit Hipp. in præſenti Coaca, & ait, qui cum inquietudine in iudicatorijs diebus ſine ſudore refrigerantur,

ità vt

A itá vt febre carere videantur;malum, & in ſumma omnes,qui ſine ſudore non iudicati perfrigerantur,malè habent. Huius tamen refrigerationis malitia à morbificæ cauſæ natura dependet,quæ non educta, ſed intimius occultata,infidæ quietis ſuſpicionem præbet; quod quidem ſicuti ſemper malum eſt,ità in febre, quæ comitem anxietudinem habet, peſſimum eſt. Anxietas enim materiæ agitationem indicat, cui niſi euacuatio eiuſdem per ſudorem ſequatur, calore euaneſcente, ad interiora eam receſſiſſe euidens argumentum eſt,ſudoris autem meminit tantummodo,quia inquietudo illa, quam aliſmon vocat,perturbationis humorum in venis ſoboles eſt, qui ob tenuitatem, & vicinitatem,per ſudorem tantum criticè educi poſſe videntur, etiã ſi in ſecunda parte propoſitionem vniuerſaliorem faciens,quamlibet euacuationem criticam comprehenderit voce ἀκρίτως vtens, hoc eſt,ſinè iudicatione, quaſi hunc in modum loqueretur, & quicunquè ſinè ſudore, & ſinè vlla alia critica euacuatione ex febre refrigerantur malum. Præſentem coacam multum æmulatur prorreticum illud,quæcunquè in diebus iudicatorijs cum anxietudine abſquè ſudore perfrigerantur,malum eſt, in cuius explicatione nonnulla adduximus lib. 1. Prorreticorum verſ. 80. quæ repetere non erit inutile.

Verſ. 56. Exudantes in febre,malignè habent.

Ineptè ſatis videtur hic dici de ſudatiunculis ſolis κακοηθέες, ſine vllo alio malo ſigno, nam in ſuperioribus earum malitiam harum æqualem, leuiorem fecit hac ſimplici voce vtens κακὸν, etiam ſi ijs alia ſymptomata funeſta aſſociarentur. Vis ergò,& cauſa prauitatis in ſudatiunculis præſentis coacæ repoſita eſt in voce illa,in febre,cuius expreſſio indicat, ægrum inſigniter febrire, ità vt exudationes præfatæ in ipſiuſmet febris vigore contingant, fruſtrà enim appoſita fuiſſet hæc vox,in febre, in præſenti coaca, quæ in ſupradictis omnibus ſubintelligenda eſt, cum in hac libri parte prognoſes tractentur, quæ ab accidentibus febrium deſumuntur. Supponit igitur Hipp. calore febrili in ſummo vigore exiſtente has ſudatiunculas fieri, quod quidem ſymptoma eſt tantæ prauitatis,vt ſyndromem malorum ſignorum adæquare, & ſuperare poſſit.

Verſ. 57. Quibus biliosa eſt alui egeſtio, his circà pectus morſus, & amaritudo, malum eſt.

Ex hac coaca docemur, quod plurimis abſurdum videtur,quamuis quotidiè id obſeruetur in praxi,partes ſuperiores circà pectus mordeti à præſentia humoris bilioſi ventriculum,& partes inferiores obſidentis, idq. euenit,quando bilis tenuis eſt ſummæ acrimoniæ particeps.Nam etiam ſi propria ſubſtantia partes ſuperiores non inuadat, vapores tamen eò tranſmittit,à quibus,& pectoris morſus,& oris amaritudo excitatur.Nec id videatur impoſſibile anatomicis ob ſepti tranſuerſi intermedium, nam præterquam quod per gulam ad medium pectus aſcendentem communicatio hæc fieri poteſt; vapores tenuiſſimi,quales ſunt, qui à ſuppoſita bile eleuantur,non egent ductibus,aut meatibus conſpicuis ad vires ſuas longè, latèq. diffundendas;quandò videmus quotidiè à bile ventriculum infeſtante ſæuiſſimos capitis doloresexcitari. Scio quidem aliquos,quibus prædicta videntur impoſſibilia aſſerere hanc vocem στῆθος pro ore ventriculi apud Hipp.vſurpari, verũ quia id ab ijs gratis dicitur, præfataq. veritas pluribus Hipp. teſtimonijs confirmari poteſt. vt in expoſitione illius coacæ, quibus in febre lateris dolore fiente,&c. verſ. 83. à nobis demonſtrabitur; eorum expoſitioni acquieſcere non poſſum. Quia igitur dolor ſuperiori ventri communicatus,dum eiuſdem cauſa deorſum fertur,indicat materiam morbificam ſummæ actiuitatis,& malitiæ participem eſſe, nec in totum criticè educi, ſed ſymptomaticè; meritò adnotauit Hipp. in bilioſa alui egeſtione pectoris morſum, & oris amaritudinem malum eſſe.

Verſ. 64. Et turbidus ſpiritus in his malus.

Ad ſimilitudinem liquidorum, quæ turbida dicimus, cum ob materiæ craſſioris admixtionem eorum perſpicuitas tollitur, vndè & vrinas turbidas dicimus,vinum,aquam, & ſimilia: hoc in loco ſpiritum turbidum illum vocat Hipp.qui, dum per expirationem emittitur foras, talis ſit craſſitudinis,vt non ſolum oculis conſpicuus fiat, ſed etiam inſtar fumi, aut nubeculæ per aerem feratur, talem verò craſſitudinem acquirit ſpiritus duplici de cauſa,tùm ſcilicet propter admixtionem magnæ copiæ vaporũ, & exhalationum,tùm etiam propter exceſſum caloris earum partium, à quibus ſpiritus emiſſio prouenit, vtraquè enim harum cauſarum aerem craſſiorem reddere ſolet, idq. patet ſenſu, vbi enim exhalationum, ſiuè

ſiuè vaporum copia aeri admiſcetur, eius denſitas non oculis modò conſpicitur, vndè nebuloſus aer dicitur, ſed ſi denſiori, leuiq. corpori occurrat, v.g. lapidibus læuigatis, ſpeculo, aut rei ſimili, in humorem è veſtigio concreſcit. At verò caloris exceſſu ſpiritum denſiorem reddi, ex eo potiſſimum apparet, quia quò ambiens frigidius eſt, eò magis ſpiritus ex ore emiſſus oculis ſe prodit, latiusq. diffunditur, idq. euenit, quia ſpiritus egrediens quantò actu calidior fuerit, eò magis ab ambiente frigido incraſſatur, vndè oculis apparet euidentius, talisq. conſeruatur diutius, & ideò in hyeme ſpiritus ex ore egrediens etiam in ſanis conſpicitur oculis, quod in æſtate non contingit, quia externo aere frigidiori calidior eſt ſpiritus in hyeme, quam in æſtate, cum igitur vtraquè harum cauſarum apta ſit ſpiritum reddere craſſiorem, vtraquè ſimul concurrente adeò incraſſatur, vt turbidus dici poſſit. Quotieſcunquè ergò per febres ſpiritus turbidus apparet oculis, non ſolum maximum incendium circà partes ſpiritales indicat, ſed etiam humorum putreſcentium præſentiam, quibus vaporum copia ingens eleuetur, quæ quidem omnia ſimiliter atteſtantur ſymptomata in textu adnotata, internum enim incendium oſtendunt præ alijs vrinæ nigræ, humorum verò putreſcentium copiam ſudatiunculæ, maximè circà caput, & difficilis ægri tolerantia, & inquietudo. Turbidi ſpiritus
Mar.n.3. mentionem fecit Hipp. etiam libro de Humoribus verſ. 35. necnon lib. Prædict. 1. verſ. 128.
Mar.n.12. quam ſententiam repetet inferius hoc eodem libro ver. 276. cum magna ſymptomatum congerie, quæ tamen omnia præfatas præſupponunt cauſas, maximam, ſcilicet, crudorum humorum copiam incendio crematorum, vt in citatæ coacæ expoſitione adnotabitur.

Verſ. 71. Stupor in vtranquè partem cito tranſlaben, malum.

In vtranquè partem tranſmutari torporem, ſi intelligamus à dextris in ſiniſtras, id erit malum ſignum, inditium enim erit materiæ, etiam ſi non dum fixæ, copioſæ tamen, vndè vtraſq; partes viciſſim laceſſere poſſit, quando longè grauius malũ minatur hæc materia copioſa hùc, C
& illùc agitata, quam quæ ad vnicam partem confluxa, & ibidem firmata torporem inducat, quæ nihil grauius producere tandem apta eſt, quam illius partis reſolutionem, at copioſa materia hùc, & illùc commota in aliquod viſcus, & maximè in cerebri ſubſtantiam ſe inſinuare ſolet, & læthalem apoplexiam excitare.

Verſ. 73. Quibus cum febre ardente tumores ſomnolenti, torpidi fiunt: his dolor &c.

Cum febris ardentis duplex ſit materia, bilis nempè, & pituita ſalſa, quæ in textu referuntur ſymptomata, de ſecunda intelligendam eſſe præſentem Coacam, atteſtantur, quam quidem aliquando per abſceſſus ad aures (hos tumores ſoporoſos hic appellat Hipp.) iudicari nouimus, id enim naturæ humoris peccantis maximè conuenit, vt pluries à nobis indicatum eſt. Si igitur recurrente abſceſſu materia ad pectus, & pulmones conuertatur; cum quibus magna eſt communio, cuius gratia in pulmonum morbis parotides frequentiſſimè apparent, D
parotidasq. ſoluunt tuſſiculæ cum ſputaminibus, ægrotantem paraplectico modo necat, hoc eſt, vel inſtar eorum, quos paraplegia occidit, idq. ingenti, & maligna inflammatione in partibus ſpiritualibus excitata, quæ aortis communicetur, ex quarum inflammatione, ſi magna fuerit, ægrotantes in reſolutionem, modò vnius, modò alterius partis, aliquando totius corporis, incidere, teſtatur Hipp. inferius hoc eodem lib. ſect. 2. verſ. 287. cuius quidem rationem afferre in illius coacę expoſitione tentabimus, vel ſaltem cum accidentibus parapleticis communibus. Nam ſicuti, qui ex apoplexia moriuntur, ſtertentes animam efflant, ità qui, materia copioſa ad pectus, & pulmones irruente, ſuffocantur, cum ſtertore mori, eſt rationabile. Factum verò materiæ parotidum ad partes ſpirituales decubitum atteſtatur lateris dolor tumoribus dictis ſuperueniens, quo apparente mors, præſentis coacæ auctoritate à Medico prædici tutò poteſt.

Verſ. 77. Qui in potibus ſubſtrepunt, & ſubmurmurant in ſiccis, & quidem &c. E

Symptomata omnia in textu recenſita humidæ ſubſtantiæ conſumptionem conſequuntur, & ideò taliter affecti perniciosè habent, nam potus deſcendens ſtrepitum facit, quia ob ſiccitatem ipſius gulæ latera in ſeipſa non concidunt, ità vt abſquè deglutitione potus per cauũ deſcendens propria grauitate prolabatur in ventrem, & ſic ſtrepitum facit, ſubmurmurant pariter in ſiccis, hoc eſt, abſquè potu propter eandem cauſam, quia faucibus ob ſiccitatem corrugatis, & exaſperatis, ſpiritus egrediens per anguſtum, & aſperum ſonitum quendam facit, quem leue murmur appellat, difficulter etiam deglutiunt ab eadem cauſa, vt notum eſt, cum

nihil

nihil magis lædere deglutitionem poſſit, quam ſiccitas ab exhauſto, cuius gratia muſculi ad ſuum opus, quæ eſt ipſa deglutitio, penitus inepti redduntur, ſpiritu tandem attracto tuſſis excitatur ſimilis illi, quæ aliquandò in febribus ardentibus contingit, de qua Hipp. mentionem fecit lib. 6. Epidem. ſect. 2. verſ. 40. quam quidem à ſpiritu fieri eo argumento demonſtrabat, quia hi dum loquuntur, & hyant, tuſſiunt, diuerſa tamen ratione, & periculo: vt ex noſtra in eum locum expoſitione colligere licet, excitatur enim tuſſis à ſpiritu in hoc caſu: quia propter gutturis anguſtiam, & aſperitatē, ſpiritus per illud tranſlabens, partes illas magis irritat, quam ſi recto ductu, liberoq. feratur, & vt alias omnes cauſas horum accidentium excluderet, quæ periculum minuere poſſent, ſubiunxit ex acuto morbo refrigeratis, in acuto enim morbo refrigerari non poteſt æger ab alia cauſa, quam ob humidi conſumptionem, quam caloris extinctio conſequitur. Hanc eandem interpretationem apud Iacotium poſt ea inuenimus, quam tamen longiori oratione comprehendit.

Verſ. 81. Mentis emotiones taciturnæ in febribus ei, qui voce non ſit priuatus &c.

Extaſis, de qua præſens coaca inſtituta eſt, in ea mentis alienatione conſiſtit, per quam ægrotantes interrogati non reſpondent, ſi verò pungantur, ſentiunt quidem, ſed nequè clamant, nequè conqueruntur, nihilq. ex arbitrio, aut viſu operantur. Prouenit autem ex cerebri inflammatione, vbi compreſſo quodammodo eiuſdem incendio, affectio in habitum redacta eſt, & ideò eius phrenitidis confectaria eſt, quæ ab inflammatione cerebri dependet, vndè ſimilitudine quadam phrenitis hectica dicitur. Huiuſmodi verò affectionis principiū nullo alio ſigno melius diſtinguitur, quam ſilentio, vndè phrenitici ſi poſt verborum garrulitatem in ſilentium incidant, tunc phrenitidem in extaſim tranſmutari indicium erit, ſilentium verò faciunt exuſti humores, & incinerati (vt ità dicam) quia tunc ad melancholici humoris naturam tranſmutantur. Quotieſcunquè igitur ægri in ſilentium incidunt, vel id erit ex aphonia, vel à delirio extatico, & quamuis vocis priuatio in febribus maximum metum communiter incutiat, aliquando tamen non eſt læthalis; cum ſæpè in grauiſſimis morbis abſceſſus fiant ad eas partes, ex quarum affectione vox intercipitur, à quibus tamen ægri ſubleuantur, & deniquè iudicantur perfectè. At extaſis ſemper læthalis eſt, eò quod affectionem dictam cerebri conſequitur, quæ rarò ad naturalem diſpoſitionem reducitur. Meritò igitur Hipp. inquit extaſim, quum eò deuenerit, vt ſilentium inducat, nequè id proueniat ex aphonia, pernitioſam eſſe. Addidit autem in febribus, vt eam extaſim excluderet, quæ ſuperueniens furori, vtilis cenſetur: iuxtà aphoriſmum quintum ſeptimæ particulæ. A furore dyſenteria, vel hydrops, vel extaſis bonum. De extaſi vide, quæ adnotauimus ad Coacam verſ. 123.

Verſ. 83. Quibus in febre dolore lateris fiente, aluus multa aquoſa, ac bilioſa egerit, &c.

Superius ad Coacam illam verſ. 57. quibus bilioſa eſt alui deiectio, his circà pectus morſus, & amaritudo, malum, adnotauimus, humores bilioſos tenues, & valdè acres ventriculum occupantes, circà pectus dolorem inferre, per vapores indè ad ſuperiores partes eleuatos, in cuius confirmationem præſentem coacam adduximus, ex qua præfata veritas maximè manifeſtatur. Nam cum ægri à lateris dolore alleuientur ſuperueniente excretione multa humorum tenuium, & bilioſorum, argumentum eſt certiſſimum, eoſdem humores lateris dolorem facere. Dixit autem Hipp. alleuiantur, non ſanantur, eò quod non ſemper ſalus indè conſequitur, ſed tunc ſolum, quandò morbus à præſentia præfati humoris dependet. Nam ſi aliqua diſpoſitio viſcerum adſit, à qua continuò regeneretur humor, quam collapſa appetentia indicet: tunc nihil boni adferre præfata excretio poteſt, imò per eam debiliſ fiente in dies ægro, morbum inualeſcere, neceſſe eſt, ità vt affectio, quæ à principio intemperies à materia calida tantummodò erat, in inflammationem tranſmutetur, ſiuè potius affectionem inflammatoriam, vndè ægri facie rubicundi fiant; tunc alui fluore perſeuerante cardialgiæ inſuper apparent, & ſudores, quæ quidem, malum verſus partes ſuperiores ſe extendere, ſignificant, quòuſque ſpiritualibus partibus communicetur; & tandem æger poſtquam diutius ægrotauerit, peripneumonicorum more intereat. Quotieſcunquè enim affectiones iſtæ inflammationis participes, ſerpendo varias peruadunt partes, longè diutius protrahi morbus ſolet, quam vbi vnicam tantummodò partem occupat, idquè quotidiè obſeruatur in ijs eryſipelatibus, quæ ſerpendo hùc, & illùc vagantur. Quia verò inferius verſ.

339. ſect.

339.ſect.2.hanc eandem repetens ſententiam,quod in præſenti legimus: Vbi longius ægrotarint, peripneumonicorum more intereunt,ibi legimus: Suppurationes circà pulmones habent ; inſinuatur nobis, ex varijs modis, quibus peripneumonici interire ſolent,eum intelligere hoc in loco, qui mediante fit ſuppuratione, & fortaſsè ſuppurationis exitum longum reſpexit,dum dixit,vbi longius ægrotarint : cùm non citò intereant illi,qui abſquè ſuppuratione ex ſola peripneumonia moriuntur.

Verſ. 88. *Qui cum perfrigerationibus,non ſine febre, ſupernè exudant,moleſtè &c.*

Omnia ſymptomata propoſita in textu phrenitidem oſtendunt lætbalem, quatenus copiam humorum calidorum ſupernas corporis partes occupare , & naturam ſuperare oſtendunt. Acuta enim febris eorum caliditatem : ſudatiuncula copiam: partes exudantes,ſuperiorum partium affectionem : dyſphoria pugnam inter naturam,& morbum : frigiditas tandem perſeuerante febre,morbi victoriam, & calidi innati extinctionem oſtendunt. His igitur præcedentibus nihil aliud expectari debet, quam læthalis phrenitis excitata à prædictis humoribus, maligna inflammatione mediante, quod quidem euidentius expreſſit primo Mar.n.4. Prædict. verſ.26.vbi inquit : Dyſphoriæ cum perfrigeratione non ſine febre,ſupernis partibus exudantes,phreniticæ;quemadmodum etiam Ariſtagoræ,ſed inſuper pernicioſæ.

Verſ. 90. *In longis pernicioſis morbis, ſedis dolor læthalis eſt.*

Nimis impropriè loquutus eſſet Hipp. ſi per ſedis dolorem,exulcerationem inteſtinorum ab acri humore inductam intellexiſſet, vt Dureto placuit,voces igitur in propria, & vera ſignificatione accipientes dicamus : Hippocratem in hac coaca nos admonere,in longis, & pernicioſis morbis peſſimum ſignum eſſe dolorem ſedis , quia citius intereunt excitato in illa parte abſceſſu, à quo debilitatus æger morbum diutius ferre non poteſt. Idq.nuper obſeruauimus in duobus tabidis , quibus præcedente dolore, abſceſſus magnus circà ſedem factus eſt, & quamuis ad ſuppurationem in vtroquè deuenerit facillimè, & curatio optimè procedere videretur, non longè tamen poſteà ambò interiere . In his autem læthales ſunt huiuſmodi abſceſſus : quia naturam iam morbo ſuccumbere indicant.Quæ ſicuti dum morbificis cauſis dominatur, humores peccantes, vel criticè expellit (quod maximè in acutis morbis euenit) vel ſaltem ad ignobiliores partes ; eos detrudit. v.g. ad articulos , vbi abſceſſus excitat iudicatorios,quod chronicorum morborum magis peculiare eſt,ità vicè verſa , cum à morbo ſuperatur,humorum dominatu priuatur, qui tandem vel malignè corrumpuntur,& hoc modo ex acutis morbis ferè homines intereunt , vel propria grauitate deſcendentes , modò diarrhæas in mortem terminantes inducunt, modò circà ſedem firmati malignos ibi abſceſſus conſtituunt,de quibus præſens Coaca loquitur.

Verſ. 95. *Febres ex doloribus vehementibus,diuturnæ.*

Febres ex doloribus dicuntur illæ, quæ doloribus abſquè febre inuadentibus in dolorum acerbitate:& vehementia ſuperueniunt,febre autem carere à principio in doloribus ſignum eſt,nec partem dolentem principem ;aut nobilem eſſe,nec eius cauſam calidam,quod ſi poſteà febris ſuperueniat , id à doloris vehementia euenire ſolet, quatenus humores vndiquè in tanta copia ad locum doloris cōfluunt,vt non ſolum dolor magis exacerbetur, ſed etiam conſtipati incaleſcant,& febrem inducant, quæ focum,ſiuè mineram habeat,ipſammet doloris ſedem , materiamq. febrilem eiuſdem doloris cauſam . At verò quandò humor eſt copioſus, non tamen aptus acutum morbum facere,quod proprium eſt calidorum humorum, aut quandò pars princeps laborat , cuius contrarium ſuppoſitum eſt , neceſſe eſt morbum in longum tempus protrahi,propter humoris copiam, & eiuſdem frigiditatem, quemadmodum anno elapſo obſeruauimus in famulo Perilluſtris D. Fabij Fani , qui ex lumborum vehementiſsimo dolore in febrē incidit, à qua vix triū menſium ſpatio liberari potuit.

Verſ. 96. *Mentis emotiones, tremulæ , palpatoriæ,phreniticæ ſunt, & dolores circà &c.*

Deliria cum tremoribus , & deſcripta manuum latione , dum hùc, & illùc palpant ægri, non ſolum phrenitica ſunt , vt hoc in loco teſtatur Hipp. ſed etiam læthalia;vt additur in prognoſtico verſ. 63.de qua re vide ea;quæ in eius explicatione ibidem adnotauimus , nec Mar.n.4. non expoſitionem noſtram lib. 1. Prædict. verſ. 51.

Verſ. 103. *Qui in principio tenues,cum capitis pulſu,& vrina tenui ad iu licationem &c.*

Pulſationes in capite , vel à calidis vaporibus infernè eleuatis fiunt, vel materiam cali-

dam

A dam caput obſidere ſignificant, primus modus peculiaris eſt earum febrium; quæ à calidis humoribus dependent, ex quorum æſtu magna vaporum copia ad caput tranſmittitur, indè enim caput vehementius incaleſcit, vndè arteriæ in eo ſitæ adaucto vſu vehementius pulſare coguntur, ità vt earum motus, & aſtantibus aſpectabilis, & ægrotanti ſenſibilis fiat. Huiuſmodi cauſæ ex eo diſtinguuntur, quia ſi à calidis vaporibus infernè eleuatis fiant febres, cum pulſu ſunt, ſemper magnæ, & vehementes, ſi verò à calidis humoribus in cerebro ferueſcentibus oriantur febres, calore mites erunt, nec admodum vrentes, ratioquè diuerſitatis à partis affectæ natura, & temperamento dependet. Quia enim cerebrum natura frigidum eſt, humores etiam ſi calidi ſint, calorem vehementem in eo excitare non poſſunt: niſi è venis egreſſi inflammationem conſtituant, verùm egrediente è vaſis humore pulſus arteriarum ceſſat, deliriumquè adeſt neceſſariò, aliaquè ſigna cerebri inflammati. Quotieſcunquè igitur arteriarum pulſus conſpicuus apparet in capite, ſi febris vehemens ſimul adeſt, minera febris in partibus inferioribus viget, ſi cum febre tenui pulſant arteriæ in capite; bilis in venis cerebri ſimpliciter feruet, quæ ſi indè exacerbatur, nec ſigna apparent futuræ iudicationis, quæ omninò excluditur ab vrina tenui; tunc neceſſe eſt, materiam à venis egreſſam eſſe, indèquè inflammationem in cerebro excitari, cuius ſymptoma ſunt vigiliæ, & delirium, de quibus Hipp. in textu.

Verſ. 105. In morbis acutis motus, iactatio, ſomnus turbulentus, quibuſdam &c.

Somnus turbulentus, humoris, aut vaporis agitationem in capite ſignificat, ſi igitur ab humore id contingat, motuſquè, & iactatio adſit, quæ ſymptomata ſunt circà animalem facultatem neruoſis partibus inſeruientem, verendum eſt, nè prædicta humorum perturbatio neruoſum principium petat, indèquè conuulſio ſequatur. Natura enim comparatum eſt, vt C ſi quæ pars antè morbum laborauit, in ea firmetur morbus. Dixit autem: In quibuſdam, quia id non ſemper euenit, ſed tunc ſolum, quandò ſomnus turbulentus non à vapore, ſed à materia in cerebro agitata contingit.

Verſ. 107. Turbulentæ cum ferocia excitationes mentem emouentes, malæ ſunt, &c.

Diximus aliàs humores atrabiliarios promptè neruoſum genus inuadere, qui ſi copia magis lædant, quam qualitate (quod melancholia propriè dicta facit) apoplectici affectus excitantur, qui in obſtructione quadam conſiſtunt, ſi verò qualitate acri potius infeſtent, quod atræ bilis à poſterioribus vocatæ proprium eſt, conuulſiones fiunt. Quapropter ex delirio, tunc maximè expectanda eſt conuulſio, quandò humores in eo peccantes ad atræ bilis propriè dictæ naturam vergunt, quia verò ferocitas in delirio talem humorem atteſtatur, meritò ferocitas conuulſionis futuræ indicium præbet: ſummaquè ratione ait nunc Hipp. quotieſcunquè ægri expergefacti ferociter delirant, etiam ſi delirium ſit fugax, & momentaneum, materia nondum in cerebro confirmata, id tamen malum eſſe, ſummoquè periculo plenum, quia ſignum eſt ſpiritus animales in cerebro ab exuſtis vaporibus perturbari, quos conſequens humor ipſe exuſtus phreniti dem ferinam inducit, quæ conuulſione intercedente ægrum immaniter tollit, quod eò facilius continget, ſi inſuper ſudores, oppreſſi cerebri teſtes, accedant. Huius loci occaſione adnotanda eſt differentia inter ſomnos turbulentos, de quibus in præcedenti coaca mentio facta eſt, & turbulentas excitationes à ſomno, de quibus agitur modò. Quoniam etiam ſi in vtroquè ſymptomate eadem ſpirituum animalium perturbatio vigeat, in priori tamen leuior eſt, & à leuiori cauſa dependet, quandoquidem perturbatio in ſomnis tantummodò viget, & per ſolam expergeſcentiam omnes turbulentæ imagines euaneſcunt, ægerq. quietus eſt, & omninò mentis compos. At in præſentis coacæ perturbatione tanta ſit in animalibus ſpiritibus perturbatio, vt etiam depulſo ſomno per aliquod temporis ſpatium perturbatio perſeueret, vndè ægrotantes ex ſomno excuſſi exiliunt, clamant, vociferantur, comminanturquè inſtar furentium, quamuis non longè poſt ad ſeipſos redeant, quieſcant, & rationis compotes fiant. Stante igitur hac diuerſitate cauſarum non eſt mirum, ſi in coaca præcedenti dixerit, quibuſdam tantummodò aduenire conuulſionem. In præſenti verò vniuerſalem propoſitionem fecerit, & neceſſariam in omnibus, hanc eandem ſententiam legimus in Prorreticis.

Verſ. 108. Conuulſoriæ etiam videntur colli & dorſi perfrigerationes &c.

In Prorreticis ver. 171. hæc ſententia legitur hũc in modũ, & colli, & dorſi perfrigerationes

apparentes, ſed & per totum corpus, quibus locis inter ſe collatis, patet vocem illam δοκέουσαι in prorretico idem eſſe, quod ait hoc in loco δοκέουσι, ideſt videntur, ſeu apparent, vndè malè interpretantur non nulli vocem apparentes ad differentiã earum perfrigerationum, quæ non apparent ad tactum. Quarè intelligere oportet colli, & dorſi perfrigerationes, quæ tactu perſentiuntur, videri conuulſorias, quia id eſt rationi conſentaneum.

Verſ. 109. *In his mictiones ſunt pelliculoſæ.*

Pelliculoſas, ſeù membranoſas vrinas conuulſionem præmonſtrare non hoc in loco tantum docet Hipp. ſed etiam inferius hoc eodem opere pluries, quarè temerarium eſt textum peruertendo pro pelliculoſis ſpumoſas legere. Nec conſentaneum eſt rationi magis ſpumoſas vrinas conuulſionem indicare, quam pelliculoſas; cuius quidem rationem etiam ſi afferre non datur, ſatius eſt ignorantiam fateri, quam lacerare ſcripturam, cum parum probabile ſit, tranſcriptoris vitio toties circà hanc vocem errorem irrepſiſſe. Ego autem dicerem, pelliculoſas dici ab Hippocrate vrinas, in quibus corpuſcula maiora furfuraceis continentur, de quorum corpuſculorum generationem noſtram indicauimus ſententiam in explicatione illius Prognoſtici verſ. 169. At ſubſidentiæ in vrinis &c. Diximuſquè hæc generari ex humoribus ipſis à febrili calore exuſtis, ità vt quò calor intenſior fuerit, eò maiora corpuſcula producantur, pro cuius diuerſitate eorum quatuor ſpecies adnotauimus in Hippocratis doctrina. Prima ſpecies eſt, quod ſedimentum album tenue appellat. Secundam crimnodeas, hoc eſt, craſſioris farinæ partes referens, vocat. Tertiam lamineum. Quartamquè, & poſtremam, furfuraceum dicit. Quod ſi quis grandini ſimile quinto loco addere velit, non contendam, quia etiam ſi tantam humorum exuſtionem non indicet, calorem tamen nullo pacto inferiorem ſupponit, vt inferius ſect. 3. verſ. 268. Deo dante demonſtrabitur. Nunc verò cum pelliculoſi fiat mentio, ſub furfuraceo collocandum erit, cum ab eo colore tantummodò differat, furfures enim latiores; membranulas quodammodo æmulantur, ſi colorem remoueas; vt meritò ambo ſub eadem ſpecie collocare poſſis. Nam cum idem agens ſit calor exurens, ſi materia fuerit ſanguis, aut alius humor ſanguine participans, corpuſcula, quæ vrinis ſubſident, colorem quendam ſubruffum contrahunt: qualis eſt ipſorum furfurum, & ideò ſedimentum furfuraceum dicitur, ſi verò materia pituita fuerit hæc, etiam ſi condenſentur in corpuſcula furfuraceis ſimilia, colorem tamen album retinent, vndè pelliculoſum ſedimentum dicitur, quia pelliculis, & membranulis aſſimilatur. Quapropter ſi, vt in loco citato adnotauimus, ſedimentum album, & tenue, quod tenuiſſimis conſtat corpuſculis, malum eſſe obſeruauit Hipp. quia ſimul etiam albũ eſt, eò quod pituita in genere venoſo dominante, tale incendiũ in eis excitari, quod eam in tenuiſſimas particulas exurat, malum eſt, tantò peius erit, eandem in craſſiora corpuſcula concreſcere, quæ membranulas referant; quia vt à principio adnotauimus, quò calor vehementior fuerit, eò maiora corpuſcula producit. Quotieſcunque verò cum humorum pituitoſorum copia calor exurens viget, conuulſio oritur, ex humoribus ipſis exuſtis analogia quadam neruoſas partes inuadentibus, quas acrimonia pungentes conuulſionem conſtituunt, & quamuis omnium memoratorum ſedimentorum pelliculoſum maximè id ſignificare poſſit, quia exuſtionem maiorem præſupponit, non tamen tollitur, quin etiam alia conuulſionem indicare poſſint. Nam inferius; ſect. 2. verſ. 112. vrinas craſſioris farinæ partes referentes, conuulſorias eſſe teſtatur Hipp. vide Prorreticum verſ. 171. & quæ in citata Coaca inferius adnotabuntur.

Mar. n. 15.

Verſ. 110. *Deliria cum ſopore conuulſoria.*

Quia, vt iam ſatis notum eſt; conuulſionis eſſentia in irritatione conſiſtit, quam acris materia neruoſo generi infert, ideò ad conuulſionem producendam humor acris, & mordax requiritur, talis autem eſt maximè, qui non modò calidus eſt, ſed etiam ſubſtantia craſſior, quapropter bilis ſola, quia tenuis eſt, conuulſionem excitare non ſolet, niſi alius humor ei aſſocietur, qui quandam præſtet craſſitudinẽ, aut ipſa, mediante exuſtione, craſſeſcat. In phrenitide igitur, alijſq. delirijs à ſimplici bile excitatis nõ ſit cõuulſio, niſi aliquod concurrat ſignũ materiæ craſſioris, & ideò feritas in delirijs ſignũ eſt conuulſionis, vt ſuprà vidimus, quia furor materiæ atrabiliaris, & exuſtæ præſentiam atteſtatur, quæ bili craſſitudinem quãdã præſtat, ſimiliter, quia ſopor, delirio coniunctus pituitæ pręſentiã indicat, qui humorẽ bilio-

A biliofum craſſiorem reddere poteſt, ideò ſumma cum ratione deliria cum ſopore ſunt conuulſoria. Scio aliam etiam cauſam aſſignari poſſe, quia bilis cum neruoſo genere nihil conuenit, quemadmodum pituita facit ratione conſortij, quandoquidem nerui pituitoſo ſucco naturaliter nutriuntur, & melancholia, ſiuè atra bilis propter inimicitiam, quam hic humor habet cum neruoſis partibus, vt alijs in locis indicauimus.

Verſ. 112. Affectiones ſtatim turbulentæ, vigilias inducentes &c.

Ratio ſolutionis morbi, quæ deſcribitur in hac ſententia, ex natura euacuationis dependet, quæ fit è naribus, ſanguinis enim fluxio è naribus, quandò copioſa eſt, vt ſupponitur hoc in loco, à maximis, & difficillimis morbis liberat, vndè lib. 2. Epidem. legimus. Sanguinis eruptiones largæ è naribus multa diſſoluunt. Quandoquidem morbos perfectè iudicant etiam abſquè præcedente coctione. Idquè euenit quotieſcunquè nulla interius inflam-
B matio viget, nam ea præſente plerunquè hæmorragia ſymptomatica eſſe conſueuit, quia poſtquam ſanguis è venis per carnes diffuſus ſiſtrophicam inflammationem conſtituit, non facilè in venas remeat, vt indè expurgari poſſit, ex quo fit, vt hæc euacuatio plerunquè in morbi augmento criticè appareat, aliæ verò circà vigorem. Quotieſcunquè igitur humores in nulla corporis parte firmati, & fixi per venoſum genus vagantur, leuitateque ſurſum ferri apti ſunt; & via per nares ijs patet, critica hæmorrhagia ſperari poteſt. Quæ quidem in hoc caſu concurrere præſupponunt ſymptomata appoſita in contextu. Perturbatio enim à principio contingens, humores hùc, & illùc agitatos moueri indicat, cui vigiliæ accedentes eoſdem caput iam petere oſtendunt, non tamen capiti adhùc infixos eſſe. Sanguinis verò ſtillæ, quæ pro maiori parte ſymptomatis loco apparere conſueuerunt, tandemquè materiæ naturæ imperio minimè ſubiectæ, hoc tamen in loco non ſunt malæ, quia nox ſubſe-
C quens leuior, & quietior omnem ſuſpicionem tollit ſymptomaticæ excretionis, imò quia alleuiatio in die ſexta contingit, morbi arguit benignitatem, cuius conditio principalis eſt in diebus imparibus exacerbationes, remiſſiones verò in paribus habere, vndè in benigno morbo ſtillæ ſanguinis, hæmorrhagiæ potius prænunciæ fiunt, quam vt quid mali portendant. His omnibus igitur concurrentibus meritò morbi iudicatio expectanda eſt per fluxum ſanguinis è naribus, ſi modò vrina aquoſa fuerit, quaſi cum alia vrina huiuſmodi euacuatio inſida futura ſit. Quod quidem rationi penitus alienum videtur, cum hæc cruditatis ſit nota, quæ omni iudicationi aduerſatur. Vrinam tamen hanc meliorem eſſe, quam ſi craſſior eſſet, dicerem, quatenus humores omnes ſurſum tendere indicat (vt ex ſequenti Coaca colligere licet) quibusindè per hæmorrhagiam euacuatis, nihil remanet in corpore, quod morbum fouere, aut denuò excitare poſſit. Quarè in morbis capitis aquoſa vrina mala eſt,
D quia omnes humores ad partem affectam confluere indicat, bona autem, quandò ſubſequitur euacuatio per nares, qua mediante etiam nulla præcedente coctione, humores peccantes facilè expurgari poſſunt.

Verſ. 116. Delirium in ſpiritu, & ſudore, læthale eſt, læthale eſt etiam in ſpiritu &c.

Vulgata lectio in Græco contextu habet, ἐμπυήματι, quamuis interpres legerit ἐν πνεύματι, quam ſi retinere voluerimus hoc pacto vertẽda erit, Delirium, empyemati, & ſudori ſuperueniens læthale eſt, læthale eſt etiam empyemati, & ſingultui, eiusq. ſenſus erit, ſi ei, qui ex ſuppuratione laboret, & exudet frequenter, delirium ſuperueniat, læthale eſt, cum enim ſuppuratio iam in tabem deſierit, quod ſudor præfatus indicare ſolet, ſi delirium ſuperueniat, læthale eſt, de tabidis enim loquens Hipp. qui in Thaſo facti ſunt lib. 1. Epidem. ſect. 1. verſ. 43. dicebat: Et plerique circà mortem deliri, quod ſi lectionem cum interpretibus immutare licet, ſententia erit, Delirium cum ſpirandi difficultate, & ſudore læthale eſſe. Nam cum delirantes magnam, & raram reſpirationem edant communiter, ſi frequenter reſpirent, id internæ inflammationi tribuendum eſt earum partium, quæ in magnitudine reſpirationis offenduntur, cuius gratia magnam deuitantes, raram in frequentem commutant, & ſic paruam, denſamquè reſpirationem edunt. Stante igitur inflammatione in partibus internis, ſi inſuper frequentes ſudores appareant, ſiuè exolutione facultatis regentis totum corpus, ſiuè oppreſſione naturæ à copia humorum, abſquè dubio caſus ſit læthalis. Quemadmodum etiam ſi cum ſingultu eadem contingant, ſingultus enim inflammationibus internis ſuperueniens earum magnitudinem, prauitatemq. teſtatur, & ex conſequenti læthalis eſt.

Verſ. 118. *In phrenitide alui egeſtiones albæ, & torpor malum, rigor his peſſimus eſt.*

In hac prognoſi tria proponuntur ſymptomata adeò mala, vt quodlibet eodem ægrotanti mortem minetur, albæ enim deiectiones in phreniticis malæ ſunt; quatenus excurſum vniuerſæ bilis ad ſuperiores partes oſtendunt. Torpor autem, qui motricis facultatis impotentiam importat, in phrenitide grauiſſimus eſt; ſiuè naturæ oppreſſionem à copia humoris ſequatur, ſiuè exolutionem ab exhauſto Nam cum in phrenitide motrix facultas ob ſiccitatem neruoſis partibus communicatam plurimum vigeat, quemadmodum experientia ipſa demonſtrat: quandò videmus quamplures ægrotantes à morbi magnitudine, aut prauitate eò redactos, vt nedum caput eleuare poſſint; ſi phrenitici fiant, tantum virium acquirere, vt ab aſtantibus etiam fortibus vix contineri poſſint, ſi igitur quo tempore vires plurimum valere deberent, ad ſummam imbecillitatem reducantur, maximam cauſam arguunt, & quæ à natura ſuperari non poſſit. Ad horum verò duorum ſignorum malitiam indicandam vſus eſt voce κακὸν, ideſt malum, quia de phrenitide loquitur, quæ per ſe morbus eſt grauiſſimus, cui malum ſignum aliquod ſuperueniens eam omninò læthalem facit. Tertiò tandem loco rigorem appoſuit, cuius prauitatem, vt indicaret maiorem præcedentibus, vſus eſt voce κάκιστον, ideſt peſſimum, nam ægrum in extremo conſtitutum eſſe denunciat, quatenus ſummum naturæ conatum oſtendit, quæ deuicta furenti humori ad locum affectum habenas dimittit omninò, vndè ſtatim caloris extinctio, & mors ſequitur.

Verſ. 119. *In phreniticis, in principijs affectiones manſuetæ, ac frequenter &c.*

Hæc ſententia duplicem ſenſum recipere poteſt, alterum vt dicat Hipp. manſuetudinem à principio phrenitidis malam eſſe. Similiter etiam malas eſſe frequentes tranſmutationes ex manſuetudine ad feritatē, & à ferocia ad manſuetudinē, hac tamen diſtinctione, vt manſuetudo tantummodò mala ſit à principio, frequens verò tranſmutatio in quolibet morbi tempore ſemper mala ſit. Quia ſi manſuetudo in phrenitide bona eſſe debet, in qua materia putreſcere in cerebro ſupponitur, id ex eo euenire neceſſe eſt, quod materia pepaſmo mitis reddita ſit, idq. principio euenire non poteſt, impoſſibile eſt enim humorem calidum, qualis materia phrenitidis cenſetur, dum putreſcit in parte inflammata, à principio mitem, & benignum eſſe, quia etiam ſi hæc materia ſanguis ſupponatur, qui ex ſui natura placidus eſt, & dum ſimpliciter incaleſcit, aut feruet deliria mitia, & cum riſu parit; dum tamen in parte inflammata putreſcit, quod in phrenitide eſt neceſſarium, calorem, & acrimoniam talem acquirit, vt ad bilis naturam quam proximè accedat: vndè deliria manſueta parere non poteſt. Pituita verò humor mitis excluditur, quia hæc etiam ſi in cerebro putreſcat, non tamen phrenitidem inducit, ſed lethargum. Bilioſo autem humori admixta, non manſueta, ſed comatoſa potius deliria facit. Cum igitur hæc manſuetudo à principio ab humoris benignitate ortum habere nō poſſit, eius cauſam in humorem melancholicum referre neceſſe eſt, hic enim calidis humoribus permixtus naturali craſſitie, & frigiditate à principio aliorum caliditatem, & tenuitatem compeſcit, vt tumultuoſa deliria efficere non poſſint: etiam ſi temporis progreſſu incaleſcat vehementius, & feritatem delirij augeat. Hac igitur ratione prima pars huius ſententiæ confirmatur, manſuetudinem in phreniticis malam eſſe à principio; non neceſſariò autē progreſſu morbi, quo tempore materia morbifica coctione miteſcere ex parte potuit, vera quoquè erit altera pars, quæ docet: Frequentes tranſmutationes ex feritate in manſuetudinem: & vice verſa; perpetuò malas eſſe. Huiuſmodi enim tranſmutationes à diuerſitate materiæ dependent, cuius portio exuſta dum contrariam ſuperat, feritatem inducit, dum ſuperatur, manſuetudinem, ità vt materia huiuſce phrenitidis ſit melancholia, partim exuſta, partim non exuſta. De natura verò eiuſdem phrenitidis loquens Hipp. inferius in præſentis confirmationē hanc protulit ſententiā verſ. 118. Affectiones in phreniticis frequenter tranſmutationē habentes, conuulſoriæ, prauæ. In alterū verò ſenſum hanc ſententiam recipere poſſumus, ità vt intelligamus in phreniticis eas tranſmutationes malas eſſe, quæ frequentes habent tranſmutationes, idq. à principio, quaſi manſuetudo etiā à principio non ſit mala, dummodò non habeat frequentes tranſmutationes, & cum his non ſit omninò mala, quotieſcunquè à principio non contingat; verum prior expoſitio probabilior videtur ob aſſignatam rationem, etiam ſi verba Prorretici, vbi eadem ſententia legitur, ſecundæ expoſitioni adſtipulari videantur, ità enim ſeſe habent; In phreniticis à principio manſuetudo, verum frequenter tranſmutari malum.

Verſ.

Verſ. 121. Qui ab atra bile mente moti, tremuli fiunt, ac ſaliuas fundunt, num &c.

Dubitanter præſentem protulit ſententiam Hipp. an exſtatici ex atra bile, ſputatores, phreniticì ſint: & ratio dubitandi prouenit fortaſsè ex ſputatione. Non enim videtur rationabile, phreniticos, quibus cerebrum inflammatum eſt cum præſentia humoris ſicci, qualis eſt atra bilis, ptyeliſmo ex copioſa humiditate vexari, quin dicendum ſit hos potius melancholicos eſſe: qui ex natura ſputatores eſſe conſueuerunt, quam phreniticos. Vtrunquè tamen fieri poſſe exiſtimo, cum nō ſit inconueniens, phreniticos cum humoris melancholici præſentia ſputatores fieri, ob colliqueſcentiam humorum in cerebro, ſero ex inflammata parte exudante, & in os dilabente. Probabile eſt etiam, hos aliquandò non eſſe phreniticos, ſed melancholicos, ex melancholia propriè dicta, ſine aliqua inflammatione, nam quid prohibet melancholicos aliquandò adeò mente alienari, vt exſtaſis dici poſſit. Melancholicos verò ſputatores eſſe, vt dicebam notum eſt, eò quod naturaliter hic humor multo ſero diluitur. Diſtinguentur verò præfatæ duæ affectiones ex febre. Nam phreniticì perpetuò febricitant, & poſtquam in exſtaſim tranſeunt, quamuis tunc febris admodum lenta fiat. At qui ex atra bile in exſtaſim inciderunt, febre penitus carent.

Verſ. 123. Mente moti, acutè inſuper febrientes, phrenitici fiunt.

Pro intelligentia præſentis Coacæ, & multarum aliarum, quæ circà deliria verſantur, operæpretium eſt non nulla de delirijs præfari. Deliria igitur, quæ cum febre fiunt in tripliei ſunt differentia, quarum prima omnium leuiſſima eſt, fitquè quotieſcunquè ſpiritus animales interioribus animæ actionibus inſeruientes nimis excalefacti fuerint, aut immodicè perturbati, idquè euenit, tùm in ebrijs, tùm in ijs, qui in febrium vigore delirant, atquè non nunquam dum criſis morborum inſtat. Sub eadem ſpecie comprehendi etiam poſſunt ea deliria, quæ à calidis humoribus fiunt, dum per cerebri venas transfluentes nondum inflammationem induxerunt: ſi Galeno fides adhibenda eſt, lib. 1. Epidem ſect. 2. num. 73. ſexta aphor. 53. & ſecundo de cauſis ſymp. cap. 7. Huiuſquè ſpeciei deliria appellat Hipp. peculiari nomine modò Paracope, modò paraphora: aliauè ſimili denominatione. Altera delirij ſpecies eſt, quæ propriè phrenitis dicitur, fitquè, vt lib. 3. de Morbis ex Hipp. mente demonſtrauimus, ab inflammatione earum partium, quæ ſpirituum animalium generationi inſeruiunt, videlicet cerebri, cordis, pulmonis ſepti tranſuerſi, & hepatis. Differt verò hæc ſecunda ſpecies à præcedenti, quia (vt dicebamus) in priori animales ſpiritus ſecundum qualitates tantummodò alterantur, in phrenitide verò, ipſius ſubſtantiæ vitium concurrit, quod quidem vitium contrahunt ob putredinem, quæ prædictarum partium inflammationem neceſſariò concomitatur, vt loco citato abundanter explicatum eſt. Materia enim, ex qua animales ſpiritus generantur ob inflammationem corruptionem quandam ex putredine acquirit, vt ſpiritus vitiati neceſſariò producantur, ex quo euenit, vt in hac delirium ſit perpetuum, in illa verò per interualla ceſſet, cum cauſa calefaciens, aut perturbans ſpiritus ceſſat, vel ex parte remittitur. Huiuſmodi verò deliria phrenitica fiunt modò cum taciturnitate, modò cum nugarum garulitate, aliquandò cum manſuetudine, aliquandò cum feritate, & tumultu, pro diuerſitate humoris inflammationem efficientis, vt aliàs à nobis explicatum eſt. Tertia tandem delirij ſpecies, exſtaſis dicitur, in qua ægrotantes mentem adeò alienatam habent, vt ſi vocentur, oculos ad vocantem aliquandò conuertant quidem, verum nihil reſpondent, ſi pungantur, ſentiunt, & membrum punctum retrahunt, non tamen conqueruntur, nihilq. agunt, aut dicunt, quod rationis ſpeciem habeat: perpetuòquè intrà ſe loquentes, delirare diligenter attendenti fit manifeſtum. Prouenit autem huiuſmodi delirium, quotieſcunquè ſpecies ſenſibiles operationibus interioribus animæ non communicantur, idq. duplici modo euenit, vitio ſcilicet imaginationis, vel ſenſus communis. Primo modò fit exſtaſis in ijs, qui ob vehementem imaginationem mentem alienant ab omnibus alijs obiectis. Nam ſpiritus ſpeciebus ſenſibilibus imbuti in locum ſenſus communis ferri à præſentia fortis imaginationis prohibentur: eò quod ſpecies, quibus infixa imaginatio eſt, id vetant, ea ratione propter quam (vt dicunt) intus exiſtens prohibet extraneum. Huius naturæ eſt ea exſtaſis, quam frequenter incurrunt viri ſancti; dum intentè contemplationibus ſe tradunt, & aliquandò amantes, & quicunquè aliquod intenſius imaginantur. Vitio autem in ſenſu communi exiſtente fit exſtaſis: quandò animales ſpiritus interioribus operationibus inſeruientes,

De delirijs.

adeò vitiantur, vt analogiam nullam habeant cum exterioribus, cuius defectu non poſſunt ſpecies à ſenſibus exterioribus perceptæ interioribus communicari, vndè actio interioris ſenſus ceſſat, qui ſenſus communis dicitur. Hanc verò labem contrahunt ſpiritus ab intemperie æquali, & (vt dicunt) in habitu ipſius cerebri: propter quam ſpiritus illi actioni inſeruientes à naturali diſpoſitione penitus diuerſi producuntur. Quia ſicuti (vt eſt communis opinio omnium ferè medicorum) hepate à propria temperatura recedente, dum intemperies inæqualis eſt, & in fieri tamen ſanguinis generatio non intermittitur, etiam ſi iuxtà hepatis intemperiem ſanguis intemperatus producatur: ſiquidem in intemperie calida biliosſior, in frigida pituitoſior reddatur, & ſic de cæteris. At ſi dicta intemperies eò procedat, vt æqualis fiat, & in habitu, tunc non ſolum ſanguis laudabilis non generatur, ſed neque alius humor nutritioni aptus, ſed aquoſus humor tantum, qui cum partibus nutriendis omninò ineptus ſit, hydropem morbum facit, in quo corpus nutrimento deſtitutum extenuatur, venterq. aqua repletur, idq. omninò euenit, quia per illam æqualem intemperiem hepatis forma quodammodò deſtruitur. Pari ratione cerebrum ſi ſimpliciter incaleſcat, fiunt deliria primæ ſpeciei, ſi cum putredine id contingat, deliria oriuntur phrenitica, ſi verò ex inflammatione intemperiem æqualem contrahat, & in habitu, fit tertia delirij ſpecies, quæ exſtaſis dicitur, in qua quoniam inflammationis feruor remiſſus iam eſt, & humor quodammodò in cineres redactus, ideò exſtatici nõ cum furore, & garrulitate delirant; ſed tacitè, vt dubitari poſſit, an delirent, nec nè. Vndè Hipp. ſuperius dicebat: quibus melancolica exſtaſi correptis, tremores fiunt, ac ſaliuam fundunt, num ſanè phrenitici ſunt? Appellat enim huiuſmodi deliria exſtaſim melancolicam, eò quod patientes cum mœſtitia, & taciturnitate delirant. Quarè exſtaſis duplicem habet cauſam: ſicuti in ea duplex viget ſymptoma, intemperiem nempè æqualem, & in habitu, propter quam naturalis actio cerebri ceſſat, quæ eſt ipſa mentis alienatio, & præſentiam humoris nigri, & exuſti, à quo mœror, triſtitia, & taciturnitas dependet, ſcio dari etiam exſtaſim à ſola præſentia humoris nigri, & melancolici, quæ oritur, quando hic humor totã cerebri cõpagem æqualiter inficit, initar lanarum atramento infectarum, tunc enim humor ipſe propria temperie mentem alienat, eodem planè modo, quo mentem alienari ob intemperiem æqualem ſuperius indicauimus, colore autem nigro prædicta infert ſymptomata ad melancoliam pertinentia, & de hac (ni fallor) intellexit Hipp. ſect. 3. huius operis verſ. 7. dum dixit: exſtaſis taciturnæ nõ quieſcentis oculis circumſpicientes, ſpiritum extrà efferentes pernitioſæ, faciunt autem, & paralyſes diuturnas, ſed & ità affecti ad maniam deueniunt. Nam cum huiuſmodi exſtaſis in paralyſim diuturnam conuertatur, ſignum eſt, cauſam à materiæ præſentia, non ab intemperie prouenire, non enim fit methaſtaſis intemperiei, ſed materiæ morbificæ, de qua re fuſius loco proprio tractabitur. Hac igitur dimiſſa, vt quæ non neceſſariò febrem adiunctam habet: quod noſtra ſupponit tractatio, ad eam redeamus, de qua inſtituta eſt præſens coaca, concludamusq. præter enarratam intemperiem concurrere etiam humoris nigri præſentiam, cuius feruore ob incinerationem remiſſo, febris omninò lenta, & ferè inſenſibilis redditur, quæ quidem materia ſi alio humore accedente rurſus putreſcat, & denuò inflammationem in cerebro excitet, phrenitis denuò inſurgit; nam pro taciturnitate, garulitas, pro immobilitate, iactatio, & pro manſuetudine furor accedit, aliaq. omnia ſymptomata, quæ ad veram phrenitidem concurrunt. Hanc verò nouam putredinem humores contraxiſſe indicat febris ſuperueniens acuta, quæ antè mitis erat, nam putredine, & inflammatione in cerebro conſiſtente, non poteſt non excitari febris acuta, & hoc eſt, quod ait Hipp. in hac Coaca, exſtaſi correptos, acutè inſuper febrientes, phreniticos fieri.

Verſ. 124. Phrenitici parum bibentes, ſtrepitum valdè percipientes, tremuli, &c.

Hanc Coacam expoſuimus cum prorretico verſ. 22.

Verſ. 128. Prædebilitatorum deliria, peſſima.

Huius rationem elicere poteris ex ijs, quæ ſuprà adduximus ad Coacam verſ. 118. ſed etiam melius ex prorretico verſ. 11.

Verſ. eodem. Affectiones in phreniticis frequenter tranſmutationem habentes, conuulſoriæ, prauæ.

Et huius cauſam adduximus ſuperius ad Coacam verſ. 119.

A *Verſ. 130. Qui variè ægrotant, & frequenter ſoporoſi, mente mouentur, &c.*

Occaſione præcedentis ſententiæ, in qua vomitum nigrũ prędicere phreniticis nos docuit, nunc eundem, quomodò in quolibet morbo præuidere poſſimus, oſtendit. Inquit ergò: qui variè ægrotant, ideſt, cum varietate ſymptomatum, ſi in ſoporem deliriumq. alternatim, & frequenter incurrant, vomitum nigrum expectare oportet: nigræ ſcilicet bilis, quam varietas ęgritudinis indicare ſolet. Hac quippè ratione erraticæ febres, & varijs, inordinatiſq. typis inuadentes, in quartanas tranſmutari idem Hipp. docuit lib. Prænot. verſ. 373. Quarè ægrotandi varietas humoris nigri dominium indicat, qui dum ventriculum petit, vapores ad caput tranſmittit; qui modò copia obruentes, ſoporem inducunt, modò ſiccitate, & calore agentes delirium faciunt, & eò magis; quando humor ipſe ad exitum properat per ſuperiora. Mar.n.24.

Verſ. 132. Quæ conuulſorio modo exacerbantur, ſunt cathoca.

B Conuulſorio modo exacerbari dicuntur ægri, quibus in ipſis exacerbationibus motus quidam conuulſorij fiunt, paruitate tantum à vera conuulſione differentes, fiunt autem per febres huiuſmodi motus à malignis vaporibus à foco febris ad originem neruorũ petentibus, idque euenire ſolet, quando humores à febrili calore exuruntur, vt ad naturam atræ bilis accedant; tunc enim analogia quadam, ſiuè potius inimicitia peculiari poſteriores cerebri partes, vndè neruoſum genus oritur, inuadunt; ſicuti bilioſi ſucci anteriores: vndè ab his deliria pro maiori parte exoriuntur, ex illis verò neruorum affectiones. Quotieſcunq. igitur præfati motus conuulſorij in febrium exacerbationibus tantummodo eueniunt, quo tempore maximè vapores ad caput eleuantur, tunc ſignum eſt, humores ipſos ad atræbilis naturam tranſmutatos eſſe, qui quidem ob craſſitiem naturalem non eleuantur in vapores, niſi quando vehementer feruent, & fortiter commouentur, quod in acceſſionibus tantummodo euenit. Sicut enim

C atra bilis inter omnes corporis humores (vt dicit Hipp. lib. de Nat. hum. verſ. 286.) viſcoſiſſima eſt, & ſedes diuturniſſimas facit, ideò eã educere non eſt facile, vndè quartanarijs pharmacum in ipſamet exacerbatione exhiberi iubet lib. de Affect. v. 183. ità euaporare ad caput non ſolet, niſi vehementius commoueatur, quod in ipſis paroxiſmis euenit. Quoniam verò vapores inſequi eorum minerã pro maiori parte ſolet, ideò poſt motus præfatos timenda eſt affectio cerebri ex humore atrabilario, & potiſſimum iuxtæ partem poſteriorem, quam ante vapores eorum inuadebant, quæ quidem affectio cathocos vocatur, eo quod firmiter fixa ſit, accidentiaq. concomitantia eiuſdem ſint naturæ. Scire autem expedit, cathodos nomine Hipp. non intelligere tantummodo exactum illum affectum, quem Galenus in illo adoleſcente obſeruauit 2. in 1. Prænot. text. 56. in quo corpus rigidũ, & immobile remanet, oculis fixis; ſine voce, & omni alia actione, ſed quemcunque, in quo ægrotantes velut in altiorem Mar.n.28. Mar.n.19.

D ſomnum delati iacent oculis aliquando fixis, at pro maiori parte deductis, non tamen omnino immobiles, & ſine voce fiunt: non enim inconuenit cathoco correptum aliquandò membrum aliquod mouere, & voces aliquas edere. Nam ipſemet Hipp. cum cathoco, & dolores, & deliria obſeruauit, vndè inferius verſ. 236. legimus. Qui caput dolent cum cathoco delirantes aluo ſuppreſſa, &c. & fortaſsè accidentia à Galeno explicata in cathocho ſinè febre contingunt, quem adhuc videre mihi datum non eſt; quæ quidem accidentia ſicuti à frigiditate cum ſiccitate dependent, ità à febris præſentia remittuntur, de hoc enim cathoco intelligere Hipp. indubitatum eſt.

Verſ. 133. Tumores iuxtà aurem in morbis longis, parui ſunt.

Parotides in morbis longis paruæ exoriuntur, quia humor craſſus eſt: vndè viæ non ſatis ei patent, ità vt in magna copia ad tumoris locum ferri confeſtim poſſint. Parotidum enim materia (vt ſæpius ex Galeno adnotauimus) cum media ſit inter tenuem, & craſſam, ſi hæc ad craſſitudinem potius accedat, quam ad tenuitatem, vt à morbis longis euenire eſt rationabile, non poteſt confeſtim, & in magna copia ad locum parotidum ferri, vndè magna parotis excitari non poteſt. His verò apparentibus, ſi hæmorrhagia, & vertigo ſuperueniat, perniciosum eſt, quia ſanguis è naribus exiens, occaſionem recurſus præbet, aut ſaltem earum ſuppurationem capite refrigerato prohibet. Vertigo autem indicat materiam morbi non in totum ad locum abſceſſus abſceſſiſſe, ſed illius portionẽ ad partem cerebri nobiliſſimam recurriſſe: ad ventriculos inquam, in quibus vertigo excitatur, quod valdè malum eſt, imò hæc ſymptoma eſſe poterit retroceſſionis materiæ à loco abſceſſus ad interiores cerebri partes:

quod

quod longè peius eſt, apoplexia enim vertiginis ſuccedanea meritò timeri poteſt.

Verſ. 134. *Febres vertiginoſæ, & cum voluulis, & ſinè voluulis, pernitioſæ.*

Εἰλεὸς, hoc in loco communi ſignificatione accipiendus eſt pro volutatione, & circumagitatione à verbo εἰλέω, quod verto, & voluo ſignificat, non pro morbo tenuioris inteſtini, qui à Medicis εἰλεός, ideſt, voluulus appellatur. Quid enim habet inteſtinorum morbus cum vertigine, quæ eſt capitis morbus? Sententia ergò auctoris eſt, febres omnes vertiginoſas, hoc eſt, in quibus ægrotantes ſæpè à vertigine corripiuntur, etiamſi rotarum modo res circum agi nō ità manifeſtè appareant, nihilominus ſemper eſſe pernitioſas, indicant enim vapores à febris foco eleuatos non modò arcem cerebri inuadere, ſed eius nobiliorem, & ſecretiorem partem: ventriculos inquam, in quibus præcipuæ operationes animæ perficiuntur, vndè timeri debeat, nè tandem humores ipſi vaporum viam arripientes illùc ferantur, ægrotantemq. apoplexia excitata interimant. Ex hac autem Coaca colligere licet, eſſentiam vertiginis non conſiſtere in volutatione, & circumagitatione obiectorum: quando vt hic apertè ait Hipp. hæc & cum voluulis, & ſine voluulis perſiſtere poſſit, dummodo eorum adſit perturbatio, in qua huius ſymptomatis eſſentia conſiſtere videtur.

Verſ. 135. *Anheloſis febris poſtea acuta, cum hypocondrio intento, &c.*

Ex hac Coaca docemur, quomodo ex hypocondrij tenſione, & febris perfrigeratione parotidem magnā prædicere poſſimus in ijs, quibus, cum antea difficulter ſpirarent, acuta febris ſuperuenerit, cuius euentus ratio dependet à vera parotidum materia, quam mediam ſæpius ſtatuimus cum Galeno inter craſſam, & tenuem. Quarè talis erit, aut tenuis incraſſata, quod euenire ſolet, quando morbi acuti à principio, ab acutie poſtea decidunt: eo quod materia febris, quæ à principio tenuis erat, & calida, partibus tenuioribus, aut naturæ, vi morbi, aut Medici auxilio conſumptis, quod reliquum eſt craſſius, & frigidius redditur, ità vt materia apta parotidum fiat, aut craſſa attenuata, ipſomet Galeno etiam atteſtante principio in 1. Epidem. com. 11. quemadmodum in præſenti caſu euenire cenſetur. Cum enim ſpirandi difficultas, quæ cum acuta febre non fit, ortum ducat à materia craſſa ſpiritus vias anguſtiante, aut ab aliqua affectione partes reſpirationi inſeruientes comprimente, ſi febris acuta ſuperueniat, materiam ipſamtenuitatem, & caliditatem contraxiſſe ſignificabit, ſicque materia apta euadit pro parotidum generatione. Namque tenuitatem leuitas conſequitur, quæ motū ad ſuperiora, ad locum parotidum adiuuat. Hunc autem humorum raptum ad ſuperiora indicat, & ſingultus, & hypocondri tenſio, quemadmodum etiam Galenus præceptorem ſequutus ſignificauit nobis 3. Prænot. text. 33. Morbifica igitur materia ad cerebrum tranſlata neceſſe eſt, aut morbum in cerebro excitari, aut eandem materiam per hæmorrhagiam è naribus excerni, aut denique ad aures abſceſſum facere, primum excludit, per illud refrigeratis;
Mar.n.23. quod febris ſolutionem apud Hipp. ſignificare ſolet; quod clarius expreſſit lib. 1. Prædict. verſ. 283. vbi eandem proferens ſententiam inquit. Quibus magnum, & frequentē ſpiritum habentibus morbus regius, & febres acutæ cum hypocondrijs duris perfrigeratæ ſunt, num his abſceſſus magni ad aures conſiſtunt, ſed & eodem ſenſu infrà ſect. 3. verſ. 65. dicebat. Qui ex timore cum perfrigeratione mente mouentur, febres cùm ſudoribus, & ſomni vocem aliquantulum intercipientes hæc ſoluunt. Quia igitur impoſſibile eſt, humores præfato modò attenuatos ad cerebrum tranſlatos ibi morbum conſtituere, & eodem tempore acutam febrem refrigerari; ideò neceſſe eſt, vel abſceſſum ad aures fieri, vel hæmorrhagiam ſequi, hoc poſtremum non eſt rationabile, propter materiæ morbificæ naturam, quæ non eſt apta per ſanguinis fluxum expurgari, quarè neceſſe eſt fieri parotidem, atque vnica parte tātum, iuxtà hypocondrij affecti rectitudinem, plures verò, ſi tenſio in vtroque hipocondrio fuerit, vt ex prorrhetico citato colligere licet, in quo, quia hypocōdria in numero plurali dixit, ſimiliter nō vnam tantum parotidem fieri, vt hoc in loco: ſed abſceſſus magnos fieri dixit. Magna verò expectanda eſt, tum quia morbus ſupponitur acutus, & ideò ſicuti in morbis longis parotides paruæ fiunt, vt nuper vidimus, ità in acutis magnæ exoriuntur: tum etiam, quia materiæ copia adeſt, eaque fluxibilis, vt in magna etiam copia ad locum abſceſſus feratur, & eò magis ſi indè febris ſolutio expectari debet.

Verſ. 145. *At qui circà exacerbationes tuſſiunt, & parum exudant malignè habent, &c.*

Circa febrium exacerbationes à tuſſiculis vexari malum eſt, peius autem ſi ſimul exuda-

A tiones accedant. Indicant enim cum humorum copia febrem ipſam, vel mineram partes ſpirituales habere, vel à maligna diſtillatione dependere, quorum vtrunque peſſimum eſt, ex quo timendum eſt, nè æger à morbi feritate è medio tollatur quam citius, quod periculum ſi tandem effugiat, non videtur euitari poſſe, quin tandem in ſuppurationem, & tabem deſinat morbus. Quod poſtremũ quomodò preuideri poſſit, demonſtrat, dum inquit: ad latus dolore, ac ſuffocatione accedẽte hi ſuppurãtur, cuius quidẽ prognoſtici ratio adeſt manifeſtiſſima, nã tuſſis, cui ſuffocatio accedat (anguſtia ſcilicet propter quam ægrotantes ſuffocari videantur) indicat materiam copioſam ad pulmones deſcendere, inipſiſque colligi, eò quod (vt dicebat idem Hipp. lib. de Locis in hom. verſ. 280.) plus eſt, quod influit, quam quod per ſputum expurgatur, quæ quidem materia tandem putreſcens ſuppuratum hominem facit; cuius quidem rei adhuc certiores erimus, ſi cum præfatis dolor ad latus accedat, eo enim caſu dolor indicat materiam iam circà latus agglutinatam putreſcere. Hunc enim caſum deſcribens Mar.n.26.
B idem Hipp. lib. 1. de Morb. verſ. 241. Fiunt inquit tertiò ſuppurati, ſi pituita de capite delapſa ad latus agglutinata fuerit, & putruerit, tunc enim latus, vt plurimum inflammatur, & patitur eadem, quæ ex pleuritide ſuppuratis. Mar.n.11.

Verſ. 147. Quibus in febribus continuis puſtulæ per totum corpus erumpunt, &c.

Non quælibet puſtularum eruptio in febribus continuis læthalis eſt, quandò ſæpè, & circà initia criticè erumpant, quod in dies in varijs puſtularum ſpeciebus obſeruatur: frequentiſſimè verò in variolis puerorum, qui in continuis febribus erumpentes, febrem ſæpè è veſtigio tollunt. Quarè illæ tantummodò læthales erunt, quæ ſymptomaticè erumpunt, pendentque à materia malæ qualitatis, & quæ à natura non fuerit deuicta. Malè igitur interpres puſtulas ſimpliciter itranſtulit communi vtens nomine, quod de peculiari quadam ſpecie protulit Au-ctor φλύξακια, appellans, quarum naturam deſcribens 4. Acut. verſ. 207. circum circà dura, cum Mar.n.49.
C rubore, & inflammatione apparere dixit, quarum quidem conditiones materiæ prauitatẽ, & contumaciam atteſtantur; vndè eas criticas eſſe, eſt impoſſibile, ijſque optimè conuenit ſententia illa vulgaris, critica non iudicantia partim læthalia, partim difficilis iudicij. Summa cum ratione igitur læthale dixit Hipp. quia pro maiori parte ad mortem tendunt, niſi fortè abſceſſus aliquis ſuperueniat, qui ad ſuppurationem deueniens ægrotantem à morte vindicet. Adnotat autem huiuſmodi abſceſſus pro maiori parte ad aures fieri conſueuiſſe, materiæ dictarum puſtularum exactè reſpondentes.

Verſ. 152. Capitis dolor in morbo acuto, præcordium reuulſum, non profluente, &c.

Fundamentum præſentis ſententiæ in hypocondrij reuulſione conſiſtit potiſſimum, quod quidem ſymptoma raptum humorum ſignificat ad ſuperiora, capitique minatur, tum quia in ſuperiori parte ſitum eſt, tum ratione præcedentis doloris, iuxtà celebre illud, ſi quæ pars an-
D tè morbum laborauit, in ea firmatur morbus, calidis igitur humoribus ad cerebrum petentibus (tales enim eſſe in morbo acuto neceſſe eſt) alterum duorum ſequi neceſſe eſt, vel vt in ipſomet capite fluxio firmata phrenitim inducat, vel ſuperueniente hemorrhagia expurgetur.

Verſ. 158. Frequentes per eadem recidiuæ, circà iudicationem ſanguinolentæ, &c.

Vbi vertit Corn. recidiuæ, græcus contextus legit ὑποστροφαὶ, nomen deductum à verbo ὑποστρέφω, quod ſignificat reuertor. Quarè ὑποστροφαὶ, non magis dicentur de morbo, cuius reſpectu interpretatus eſt recidiuæ, quam de alijs ſymptomatibus, quæ poſtquam ceſſarunt, denuò repetant, quo ſtante ſenſus verborum accommodatior mihi videtur, ſi verba illa ὑποστροφαὶ ἐμετώδεες, vertamus, reuerſiones vomitoriæ, vomitus crebras repetitiones intelligentes, quandoquidem quod legunt græci contextus αἱματώδεες, ideſt, ſanguinei, corrigendum cenſeo ex Coaca inferius deſcripta ſect. 3. v. 234. legendumque ἐμετώδεες, hoc eſt, vomitorij. Atque
E hoc pactò præſentis ſententiæ hic erit ſenſus. Quicunque circà iudicationem frequenter, eodemque modò ſemper ad vomitum reuerſiones habent, hi tandẽ vomitum nigrum incurrunt, & ratio eſt, quia frequentes vomitiones eodem modò, & ijſdem irritamentis ſæpè repetitæ indicant cauſam ſubeſſe, quæ à vomitu non facilè excluditur, ſed continuò naturam irritando, vomitiones quidem inducit, veruntamen non materiæ, quæ ſtimulat, ſed illius quæ continuò in ſtomacho generatur, vel à vicinis partibus vomitionum occaſione, in eum cõfluit. Hoc autem quod naturam ſtimulat, vel erit vitium aliquod in ſolidis partibus conſiſtens, v.g. inflammatio, quæ quidem irritat ad expulſionem naturam ipſam, non tamen vomitu tol-

litur.

litur, vel materia, quæ ſit cruda omninò, firmiteruè fixa. At vitium omne partium ſolidarum excluditur, & quilibet alius humor crudus, dum inquit, circà iudicationem, nam eo tempore huiuſmodi partium ſolidarum affectiones mitiores effectæ, naturam irritare non ſolent magis, quã dum in vigore conſiſtunt, humoreſq. craſſi, & viſcidi pepaſmo attenuati euacuationi non ſunt contumaces. Neceſſe eſt ergò cauſam huius irritamenti eſſe humorem ex propria natura rebellem, & difficilè mobilem, qui alius eſſe non poteſt, quam atra bilis, ſiuè humor niger: Mar.n.28. de cuius contumacia loquens idem Hippo. lib. de Nat hum. verſ. 276. dicebat. Atra bilis inter omnes corporis humores viſcoſiſſima eſt, & ſedes diuturniſſimas facit, cuius gratia poſtremo loco poſt alios humores à medicamento educitur. Quicunque igitur huiuſmodi repetitiones vomitionum habent, nigrorum vomitum tandem incurrunt, à quo & à prægreſſis vomitionibus ventriculus læſus neruoſo genere compatiente tremorem inducit, quamuis ſolus vapor ex atræbilis agitatione eleuatus tremorem efficere poſſit.

Verſ. 159. *Dolores, qui in febribus tertianis exacerbantur, tertianarij fiunt, &c.*

Nihil eſt experimento notius, quam ſi cui dolor aliquis in tertianis febribus ſuperueniat, denuò ad ipſiuſmet febris exacerbationem ſtatis quibuſdam temporibus de tertio in tertium in poſterum exacerbari, cuius quidem effectus ratio æquè euidens accedit. Nam ſi dolor à materia excitatur ſolutionem continui inducente, abſque motu eiuſdem materiæ dolorem excitari eſt impoſſibile. At quotieſcunque dolor aliquis in tertiana febre exacerbatur, ſignum eſt, motum cauſæ doloris motum conſequi humoris febrẽ ipſam efficientis, & ideò ſicuti febris tertioquoque die inuadit, ità etiam tertio quoque die dolorem exacerbari neceſſe eſt, etiamſi diuerſus ſit humor, qui dolorem facit ab eo, à quo excitatur febris, nam quilibet humor ad motum paratus facilius commouetur ad motũ alterius, quam alijs omnibus quieſcẽtibus à ſeipſo. Verum etiam ſi à motu materiæ febrilis motus dependeat humoris dolorem efficientis, nõ tamen neceſſe eſt, dolores huiuſmodi in ipſo febris inſultu exacerbari, nam modò in principio, modò in augumento, aliquando in declinatione ipſa dolores exacerbari ſolẽt, idque euenit pro ratione humoris dolorem efficientis aut partis affectæ natura. Nam ſi exempli gratia ad motum bilis tertianã febrem efficientis, commoueatur crudus, & pituitoſus ſuccus in ventriculo exiſtens, qui dolorem coli excitet, rationabile eſt, in ipſo febris inſultu dolorem non exacerbari, fortaſsè quia eo tempore materia doloris ad inteſtinum peruenire nondum potuit, neque pariter in febris vigore, eo quod febrilis calor, dum vehemens eſt, frigiditatem pituitæ contemperat, vt dolorem inducere non poſſit; ſed in remiſſione. Atque hoc pacto dolor à febre occaſionem habens, omnibus temporibus exacerbari poterit, ſeruando ſemper tempus conſuetum paroxiſmorũ, vndè verum erit dicere, dolores huiuſmodi in modum tertianæ exacerbari. Qua autem ratione hi ſanguinem grumoſum egerant, me penitus ignorare fateor, niſi de doloribus lumborum hæc intelligantur, ad imitationem illius D
Coacæ ſect. 2. v. 94. Dolores ex lumbis diuturniores, qui in modum tertianæ exacerbantur, grumoſum ſanguinem egerere faciunt. Horum enim probabilis ratio afferri poteſt, vt in illius explicatione patebit.

Verſ. 161. *In febribus ſecundum venam, quæ eſt in collo, pulſus, ac dolor, &c.*

In hac Coaca ſalutaris exitus deſcribitur earum febrium, quæ capitis plenitudinem adiunctam habent: vndè deſcendente humore à capite, ex quo dyſenteria excitetur, febris ſolutio contingit. Ratioque huius euentus talis eſt. Venarum pulſus aſpectabilis in collo, & temporibus plenitudinem communiter conſequitur eorum vaſorum, quæ ad caput ſpectant: non arteriarum modò, ad quas propriè pulſus ſpectat, ſed etiam venarum, à quibus arteriarum plenitudo dependet, à venis enim arterias tenuiorem ſuccum attrahere Galenus etiam 3. de E
Nat. facult. cap. 14. teſtatus eſt. Colli autem dolor peculiariter cum à materia dependeat muſculorum inter ſpacia diſtendente, indicat materiam ipſam à capite ad infernas partes deſcendere, ſicuti hipocondriorum reuulſio eandem infernè ad caput aſcendere denotat, & ratio huius diuerſitatis eſt, quia cum ob naturalem grauitatem humores difficilè aſcendant, non poſſunt ſurſum ferri, niſi per vias patentes, quales ſunt venæ ipſæ, quæ dum à copia humorum aſcendentium replentur, breuiores fiunt, & ſic viſcera ſurſum trahunt. At verò dum deſcendunt grauitate adiuuante non ſolum per venas, & per poroſitates procedunt, ſed etiam per
Mar.n 15. carnes, vt lib. de Locis in hom. v. 176. nos docuit Hipp. in quibus cum humor calidus ſit

dolorem

A dolorem excitari neceſſe eſt, excitatur verò in collo maximè: quia ſubſtantia ibi denſior eſt, & plurimo ſenſu prædita, immediateq. capiti ſubiacet, vndè fluxus primo procedit, hac igitur ratione colli dolor ſignum eſt deſcendentis materiæ, non aſcendentis. Verum cum materia à capite deſcendens per plures vias expurgari poſſit, & maximè per vrinas: vndè 2. de Morb. legimus: capite excalefacto vrinæ multæ, cur expectanda eſt potius in hoc caſu expurgatio per aluum, quam per vrinam? Huius ratio conſiſtit in humoris peccantis natura, quem à prædominio calidum eſſe, indicat venarum pulſus, verum quia à capite deſcendit, quæ pituitæ metropolis eſt, & in eo moram traxiſſe ſupponendum eſt, cum non ſit veriſimile, morbis ſolutionem per dyſenteriam criticam ſtatim à principio fieri, ideò impoſſibile eſt, portionem non exiguam pituitæ calido humori non admiſceri, quæ exuſtionem aliquam paſſa ſit à calore febrili, vndè ſalſa, & acris effecta ſit, ità vt compoſitum fiat humoris calidi, acris, & ſalſi, quæ quidem vera eſt dyſenteriæ materia, à bile enim & pituita ſimul mixtis, dyſenteriam excitari nos docuit Hipp. modumque generationis deſcripſit lib. de Affect. v.265. his verbis. Morbus hic fit, vbi bilis, & pituita in venas, & aluum incubuerit, ægrotat quidem ſanguis, & corruptus ſecedit, ægrotat autem inteſtinum, & raditur, & exulceratur, &c. Exulcerat quippè acrimonia, quam bilis præſtat, verum hæc non eſt ſufficiens exulcerare propter tenuitatem: quarè craſſitie eget, qua mediante parti exulcerandæ adhæreat magis, & diutius perſiſtat. Has enim duas qualitates potiſſimas in erodentibus adnotauit etiam Galenus lib. 4. Simpl. cap. 19. quo in loco vlterius teſtatur, quæcunq. tantummodò acria ſunt, vrinas potius, & ſudores mouere, quam ventrem exulcerare, hincque eſt, quod humores à capite ſimpliciter excalefacto deſcendentes vrinas copioſas mouent, vt lib. cit. de Morbis adnotauit Hipp. quia per talem alterationem humores colliqueſcunt, parſque tenuiſſima tantummodo, & acris deſcendit, quæ ad vias vrinæ potius tendit, quam ad aluum, è contrà verò, ſi materia à capite deſcendens acris ſimul, & craſſa fuerit; qualis redditur bilis plurimæ pituitæ permiſta, dum à febrili calore ambò ſimul confunduntur, exuruntur què; peculiari facultate ad aluum fertur: vndè dyſenteria oritur, de qua in textu, quæ in hoc caſu critica eſt, & ſalutaris, ex quo patet, non caſu additam eſſe particulam in febribus, quia in non febrientibus id euenire non eſt neceſſarium. Subiungit poſtea Hipp. color, qui ſæpè in calore tranſmutatur vtilis eſt, eam coloris tanſmutationem intelligens, quæ criticas euacuationes præcedere aliquandò ſolet, de qua lib. 4. Epidem. legimus v.359. & colorum mutationes antè iudicationes ex rubro ad clorum, &c. ex rubro quidem ad clorum fit mutatio, quum ſanguinis plenitudo, quæ rubrorem facit verſus partes interiores conuertitur, vt ſanguinis fluxum criticum faciat. At ex cloro ad rubrum, vel ad pallidum fit mutatio, quando cachochimia bilioſa recedit à cute, per aliam viam criticè expurganda. Quapropter coloris mutatio in præſenti caſu vtilis eſt, hoc eſt ſignum ſalutare, quia indicat caput ipſum per dyſenteriam inaniri, non continuò materiam ſubminiſtrare, quæ morbum foueat, vt contingit in dyſenteria morbo. Hac enim ratione Hipp. lib. de Affect. v.259. ſect. 1. in dyſenteriæ curatione, caput antè omnia purgandum monet, vt dyſenteriæ fomes tollatur. Addidit verò: in calore, eo, ni fallor, conſilio, vt calor cũ colore proportionaliter æquè remittatur, non autẽ è contrà. Quia ſi exempli gratia ex rubro in clorum fieret mutatio cum caloris augumento, huiuſmodi mutatio non eſſet ſignum perfectæ euacuationis plethoriæ à capite; ſed trãſmutationis in bilioſum ſuccum, cuius ſignum eſſet color clorus; aut loco ſanguinis bilem à toto in caput ſeceſſiſſe, quorum vtrunque malum eſſet. Quarè vt coloris mutatio ex rubro in clorum vtilis ſit, neceſſe eſt, caloris mutationem, mutationi coloris reſpondere, alioqui ſuperueniens dyſenteria non ſemper critica eſt, & ſalutaris. Si quiſpiam meliorem præſentis Coacæ expoſitionem attulerit, libenter ſuſcipiam.

Mar.n.1. Mar.n.24. Mar.n.26. Mar.n.24.

Verſ. 163. In bilioſis ſpiritus magnus, & febris acuta, cum hypocondrijs, &c.

Quæ hic afferuntur ſigna futuræ parotidis, firmitudinem iudicij acquirunt à materia potiſſimum, ex qua parotides generantur, quam ſæpius adnotauimus, mediam eſſe inter craſſam, & tenuem: & ideò huiuſmodi abſceſſus fiunt, tum in pituitoſa cachochimia à febrili calore, & bilis admixtione attenuata, tum in bilioſa, ſi pituita admiſceatur, aut bilis ipſa quodammodò pituiteſcat, & hic poſtremus modus in præſenti coaca verificatur. Nam dum inquit in bilioſis, ſupponit cachochimiam bilioſam, cum tenſione autem hypocondrij, & reſpiratione

magna

magna pituitæ admixtio ſignificatur,ex quo talis reſpiratio inflammationem excludit,à qua hypocondrium attolli ſolet, hæc enim reſpirationem non magnam, ſed paruam, & denſam ratione doloris facit. Nec eleuatio hypocondrij in hoc caſu referri poteſt ad humorum tranſlationem ad ſuperiora: quod tumoris genus alibi reuulſum hypocondrium appellauit, quia in hoc reſpiratio in magnitudinem non augetur. Quarè neceſſe eſt,tumorem hunc de pendere à materia pituitoſa, quæ tumorem hepatis indolentem facit, à quo magnitudo reſpirationis non prohibeatur. De huiuſmodi verò hypocondriorum tumoribus mentionem fecit Hipp.lib.Prænot.v.96. diuturnioreſq. & minus periculoſos eſſe doloroſis adnotauit: eo quod, vt ratio dictat, à pituitoſa materia dependent,cum igitur materia parotidum apta præſtò ſit,meritò eas expectare oportet in febribus, quæ humores bilioſos, & pituitoſos attenuando,eoſdem euehit ad ſuperiora. Præſens Coaca plurimum conuenit cum Prorrhetico v.284. quamuis illud dubitanter prolatum ſit.

Mar.n.6.

Verſ. 165. Quibus in febribus vena in temporibus pulſant, & facies ſana eſt, &c.

Pro huius Coacæ intelligentia vide, quæ adnotauimus lib.1. Epid. ſect.6. v.11.

Verſ. 168. In febre ardente ſi aluus eruperit, mortale eſt.

Non eſt inconſtantiæ redarguendus Hipp. ſi hoc in loco aſſerat,alui fluorē in febre ardente læthalem eſſe, quem tamen multos ſeruaſſe lib.1. Epidem. ſect.2. v.125. teſtatus eſt, quia ibi loquebatur de alui fluore ſuperueniente in febribus ardentibus, poſtquam facta fuerat tranſmutatio ad morbum regium, quod quidem adnotauit Hipp. in textu per hæc verba. Quibuſdam morbus regius accedit ſexta die. Verum his purgatio per veſicam, aut aluus exturbata profuit, & ſi aliqui abſque morbo regio liberati ſunt,rationabile eſt,id contigiſſe ijs, qui à pituita ſalſa ægrotarunt, quod etiam videntur confirmare ea, quæ paulò inferius ſubiunxit Hipp. teſtaturque id ſenioribus magis contigiſſe, in quibus pituita ſalſa prædominatur, conuenienſque fuit prægreſſæ conſtitutioni, in qua auſtrinæ pluuiæ diù perſeuerarunt. Quia igitur pituita ſalſa facilè per aluū expurgatur, vt paulò antè v.161. adnotauimus,non eſt alienum rationi,alui fluore mediante,multos in prędicta conſtitutione à febre ardente per alui fluxum liberatos eſſe, qui quidem in alijs ex bile omninò læthalis eſſe conſueuit, eo quod bilis cauſone perſeuerante criticè expelli non poteſt;imò tantæ acrimoniæ tunc particeps fit, vt omnes partes in tranſitu inflammare apta ſit. Quod ſi tandem aliquis ex cauſone bilioſo tunc per alui fluxum iudicatus eſt, id ex peculiari conſtitutione illius tempeſtatis contigiſſe aſſerendum eſt,in qua cum humiditas præualuerit,bilem mitiorem fuiſſe rationabile eſt,quam propriæ naturæ conueniat, & ideò per aluum excerni abſque læſione, & febrem ardentem ſoluere potuit. Hoc eſt enim, quod nos admonebat Hipp. in prognoſtico,conſiderandum eſſe ſi quid diuini eſt in morbis, hoc eſt à peculiari aeris diſpoſitione dependens, & huius prænotionem ediſcere, inſinuās hac ratione vniuerſales prænotiones aliquando non verificari: prout in eius loci enarratione explicauimus. Hæc ſunt,quæ pro horum locorum concordia dici poſſunt. Quibus illud addere liber;quod experientia ipſa me docuit.Obſeruaui enim eos,quibus in febribus ardentibus aluus fortiter ſoluta eſt, omnes tandem mortuos eſſe, eos verò ſeruatos, quibus paulatim, & per multos dies aluus deiecit, ſiuè bilioſa fuerint, ſiuè pituitoſa, ſiuè etiam dyſenterica, & fortaſsè hanc diſtinctionem reſpiciens Hipp. vſus eſt, hac voce κοιλιη καταῤῥαγεισα, quæ largam, & confeſtim factam excretionem ſignificat Galeno interpræte, 2.Prorrhet.text.58.

Verſ. 169. Ex alui dolore laborioſo febris ardens pernitioſa.

Optima ratione dixit Hipp. πυρετος καυσώδης, ideſt febris ardens, nam ab interna inflammatione, quam alui dolor laborioſus præcedens indicat,cauſon exquiſitus non generatur,ſed febris, quæ quia æſtum præſefert ingentem, ideò ardens dicitur. Quapropter caſus iſte læthalis eſt propter internam inflammationem, quæ quancumque partem occupauerit,ſemper periculum adiunctum habet: potiſſimum verò quandò morbus præceſſit, à quo vires non parum debilitari potuerint, vt euenit in hoc caſu,in quo dolorē ventris prçceſſiſſe ſupponitur.

Verſ. 170. In febribus ardentibus, ſi aurium ſonitus accedant, cum viſus, &c.

Aurium ſonitus, viſus hebetudo, & narium grauitas,capitis repletionem indicant, & ideò hæc duo ſymptoma hæmorrhagiam criticam præcedere ſolent, qua mediante capitis plenitudo tollitur,quod ſi his præcedētibus ſanguinis fluxus non ſequatur,expectandū eſt delirium tale,

A tale, quale materiæ peccanti magis conuenit,& ideò,ſi hæc bilioſa fuerit, phrenitis ſequetur, ſi verò craſſior fuerit & ad atræ bilis naturã accedat, delirium melancholicũ expectandũ erit. Huiuſmodi verò humores diſtinguuntur per ea,quæ oculis obuerſantur: quia bile dominante ſplendores apparent, viſio autem hebetatur potius, ſi humor craſſus, & niger abundauerit, & quia ſanguis ex naribus fluens, modò bilioſus eſt, modò melancholicus & niger,imò Hipp. hæc duo ſigna,ſplendores in oculis, & viſus obtenebrationes futuræ hæmorrhagiæ ſigna adnotauit lib. Præn.v.389. Quarè viſus hebetudo hoc in loco ſanguinis melancholici plenitudinem indicabit,quod etiam indicare poteſt nariũ grauitas, quæ dominante bile non contingit, ſed potius capitis dolor,ob naturalẽ humoris leuitatẽ,cuius gratia potius aſcendit ad cerebri membranas,quã deſcendit ad nares. Stante igitur capitis repletione,quam aurium ſonitus indicat,niſi hæmorrhagia ſuperueniat, delirium melancholicũ prædicendum eſt,ſi viſus hebetu- Mar.n.25.
B do accedat,& nariũ grauitas,quę vt dixi,melancholici ſanguinis pręſentiam atteſtantur.Hanc eandem ſententiã explicauimus l.1.Prorr.v.25.vidè etiã quæ adnotauimus ad Coacã v.192. Mar.n.3.

Verſ. 174. In febre ardente fluxio ſanguinis ex naribus quarta die, mala eſt, &c.

Mala eſt hæc ſanguinis fluxio pluribus cauſis, potiſſimum verò quia non in die legitima, & iudicationibus firmioribus conuenienti contingit. Quia enim criſes firmæ & ſtabiles in diebus eueniunt exacerbationũ, quæcunq. in die quarta fiunt,aut hæc erunt in die quietiori, & præter naturam iudicationũ,aut morbum per dies pares moueri ſignificant:quod quidem ſemper caſum ancipitẽ reddit, nam tales morborũ conſtitutiones difficilè iudicantur,vt Hipp. lib. de hum.v.28. adnotauit, & ideò nulli euacuationi in huiuſmodi morbis contingenti fidendũ eſt, Mar.n.3. niſi alia bona ſigna concurrant,quæ iudicij firmitudinem,& ſtabilitatem afferant,meritò ergò quartæ die hæmorrhagiam malam ſtatuit Hipp. niſi aliquod bonum ſignum acceſſerit,& po-
C tiſſimum in ijs morbis, qui à cacochimia dependent, qualis eſt febris ardens, de qua habetur ſermo,4. enim Epid.v.217. indicauimus quouis morbi tempore,& qualibet die poſſe fieri ſanguinis fluxum ſalutarem, quotieſcunq. morbus à ſola plenitudine dependet, ob rationem, eo in loco aſſignatam: non autem quandò in eo cachochimia viget. In quinta verò die minus malam dixit, eo quod hæc dies, vt impar, criticis euacuationibus conuenientior exiſtit; illud tamen incõmodi habere videtur, quia nimis proxima eſt principio morbi,quo tempore perfecta criſis vix fieri poteſt. Verum ſi morbus adeò celeriter moueatur, vt eo tempore ad ſummum vigorem peruenerit,tunc non erit inconueniens,ægrotantẽ perfectè per hæmorrhagiam iudicari, quia ergò huiuſmodi euacuatio aliquandò ſymptomatica eſt,ideò eam ſimpliciter bonam non dixit: ſed minus malam afferuit, eo quod frequentius ad ſalutem iudicare, quam quarta ſoleat. Hæc autẽ primo aſpectu repugnare videntur ijs,quæ lib.4.Acut.v.227. Mar.n.51.
D referuntur, vbi de deſtillatione ſanguinis è naribus loquẽs ait: & ſiquidem in diebus paribus accedat,melius eſt, in iudicatione verò pernitioſum: ſi non multus aceruatim concitatus ſanguis redundantiæ exitus faciat per nares, aut per ſedem, &c. Hæc tamen loca interſe conciliabuntur per ea,quæ in præcitati loci expoſitione à nobis allata ſunt: demonſtrantes,ſicuti ſigna critica bona optimã fiunt in diebus criticis, ità mala, euadunt in ijſdem diebus peiora, & ideò cum ibi loqueretur de ſtillis, quæ, vt ipſe inquit, ſymptomata ſunt tenſionis, & inflammationis circà venas exiſtentis; meritò hæc in diebus imparibus, & iudicatorijs peiora ſunt, quam in paribus, è contrà verò quia hoc in loco agit de hæmorrhagia, quæ eſt euacuatio critica, aut ſymptomatica,vt verè critica ſit,dies ad iudicationem apta requiritur,quæ eſt quinta dies, quartæ comparata ob rationem ſuperius aſſignatam.

Verſ. 181. Læthargici, tremuli ex manibus, ſomnolenti, diſcolores, tumidi, pulſibus, &c.

Quæ hic afferuntur de læthargicis, ſatis manifeſta ſunt, & rationem euidentem habent, vt apud expoſitores videre eſt. Duo tamen difficultatem faciunt. Alterum eſt circa verba: & aluos bilioſas,& intemperatas ſubtumidas habẽt, ſi verò obaridas habuerint,vrinæ,& egeſtiones alui latentes ipſis progrediuntur. Difficultaſquè in eo conſiſtit: quia videtur impoſſibile,aluum obaridam eſſe, & excrementa clàm ægro excerni. Pro ſolutione igitur dicendũ eſt illam vocẽ καταξήρους,ideſt,obaridas,non referri ad excrementa: quaſi dura & ſicca excernantur; ſed ad ipſum ventrem, aridum ventrem appellans, quatenus ſubtumido contraponitur, ratioque huius denominationis indè deſumpta eſt: quia ſicuti quæ humectantur,craſſiora fiunt: ità quæ areſcunt,extenuantur, vndè non impropriè aluus ſicca dicitur,quæ gracilis eſt,

& exte-

& extenuata. Nam ſimili denominatione fauces graciles appellare conſueuit Hipp. eas, in quibus nullus tumor apparet, ità enim inferius hoc eodem libro ſect.2.v.11. inquit: Dolores in faucibus gracilibus ſtrangulatorij, à capitis dolore initium trahentes, conuulſorij, & paulò inferius: fauces doloroſæ graciles in diſphoria, pernitioſæ acutæ. Quarè ſenſus verborũ erit. Læthargicis aluos communiter ſubtumidas eſſe, cum excretis liquidis, & bilioſis. Quod ſi aliquando obaridæ, hoc eſt depreſſæ, & extenuatæ fuerint, & vrinæ non percipiente ægro exeunt, idque ſumma ratione euenit. Quibus enim ratione morbi, & humoris prædominantis aluus ſubtumida eſſe ſolet, ſi è contrà depreſſa fiat, cum id à partium colliquatione euenire non poſſit, id referendum eſt ad imbecillitatem earum partium, quæ continentur in aluo: propter quam ſpiritibus naturalibus deſtitutæ in ſeipſas concidũt: eodem modò, quo in ſumma virium exolutione tempora collabuntur, atque hoc pacto venter ſiccus, & gracilis apparet. Stante hac igitur partium naturalium imbecillitate cum ſpirituum defectu, non eſt mirũ, ſi excrementa ad naturalem facultatem ſpectantia, clàm ęgro excernantur, & ex eadem cauſa ciborum, & potuum omnimoda inappetentia adſit, ità vt nec cibum, nec potum admittant, nec quicquam aliud. Secundo loco difficultatem facit, id quod, ait Hipp. quicunque ex læthargicis ſeruantur, ſuppurati fiunt, quod enim habet ſuppuratio cum læthargo? qui cerebri morbus eſt? quia non eſt rationabile, læthargicos ſuppuratos fieri per decubitum materiæ in thoracem, quod communiter tenent expoſitores. Quia ſi per huiuſmodi decubitum morbus tolleretur, abſquè ſuppuratione aliquandò læthargus iudicaretur: facta eiuſdem materiæ expurgatione per ſputum, antèquam in pus tranſmutaretur, quod quidem in angina ad pulmones conuerſa euenire conſpicimus Hippo. indicante lib.2. de Morb. ſect.2. v. 50. vbi inquit: Si verò faucibus, ac tumoribus ſedatis, morbus ad pulmones conuerſus fuerit, ſtatim corripit, & lateris dolor, & vt plurimum moritur, ſi verò quinque dies effugerit, ſuppuratus fit, niſi ſtatim eum tuſſis inuaſerit, ſi verò inuaſerit, facta excretione depurgatus ſanus fit. Dicendum eſt ergò, læthargum aliquando pulmonis morbum eſſe, quod cognoſcens Hipp. inter morbos pectoris de eo pertractauit, tum lib.2. de Morbis ſect.3. tum 3. lib.v.50. quod quidem accidentia confirmant, tuſſis, & ſputum multum, imò peripneumoniæ ſimilem conſtituit, ac ſi ipſa peripneumonia eſſet. De eo enim ſic loquitur. Morbi læthargi appellati ſtatus idem eſt, qui & peripneumoniæ: verum difficilior, & non omninò liber ab humida peripneumonia. Nec eſt in conueniens vnum affectum à diuerſis partibus affectis originem habere, nam etiam phrenitis eſt cerebri morbus, & nihilominus, & à ſepto tranſuerſo, & ab hepate vehementer inflammatis aliquandò excitatur, vt ſuo loco ſufficienter demonſtrauimus. Ad difficultatem igitur redeuntes dicimus, hoc in loco de lethargo in communi tractari, quatenus, & à cerebro affecto, & à pulmone excitatur, & quia lethargici à cerebro magna ex parte intereunt, à pulmonibus verò mediante ſuppuratione plures ſeruantur, ideò dixit Hipp. Quicunque ex lethargicis ſeruantur, vt plurimum ſuppurati fiunt.

Mar.n. 5.

Mar.n.25. Verſ. 193. *Qui diutius ſecurè ex febre continua laborant citrà dolorem, &c.*

Hæc eadem ſententia legitur in prognoſticis v.366. quæ ab hac in eo tantummodo differt, quia hic abſceſſus magis fieri inquit iunioribus triginta annis: ibi verò ijs potius excitari aſſerit, qui trigeſimum annũ exceſſerunt. Harum lectionum (nam vtramq. tueri eſt impoſſibile) Coacam prognoſtico præfert Duretus. Verum quæ inferius ſubiungit Hip. in eadem ſententia, coacam corruptam eſſe manifeſtè oſtendunt. Nam inquit: Senioribus autem minus fiunt, & vbi febres diutius producũtur, ſi enim, vt Coacæ littera ſonat, ijs fieri abſceſſus intelligeret, qui trigeſimũ annum iam expleuerũt, quomodò dicere potuiſſet, minus fieri ſenioribus triginta annis? Sed & rationi etiam magis conſentaneum eſt iunioribus triginta annis frequentiores fieri abſceſſus etiam, dum febris non ità diuturna eſt, quam in ſenioribus triginta annis, in quibus virtus expultrix fortior eſt, & carnes rariores, vt abſceſſus materia per eas tranſire poſſit, in ſenioribus enim febris ad quartanam potius conuertitur ob cauſas prædictis contrarias, & quia humores in ea ætate craſſiores vigent: etiamſi non me præterierit, quartanas intermittentibus febribus frequentius ſuccedere, quam continuis: vt Hipp. adnotauit in textu. Quarè Coacam hoc pacto emendarem. Expectare autem oportet abſceſſus his magis, qui infrà triginta annos ſunt: cum probabilis ſit tranſcriptoris ex ὑπό in ὑπὲρ, lapſus, ità enim reliqua contextus verba ſibi ipſis conſona redduntur, & ijs, quæ leguntur in prognoſtico.

Verſ.

A Verſ. 201. *Quibus verò ſæpè recidiua contingit, bis ſi ſemeſtre tempus tranſierint, &c.*

Particula verò à principio appoſita quandam cum ſupradictis connexionem hanc Coacam habere oſtendit,quę alia non videtur rationabilior,quã cum ijs,quę de abſceſſibus nuper tradita ſunt,ità vt recidiuam intelligamus.non febris,ſed abſceſſuũ, non enim reddi poteſt ratio, cur frequentes febrium recidiuæ in tabem coxariam deſinant, non in aliquẽ alium abſceſſum ad articulos. Dicendum eſt ergò,frequentes abſceſſuum recidiuas,niſi intrà ſemeſtre tempus perfectè ſedentur, in coxendicis tabem terminare, nam ex longo, & frequenti relapſu pars adeò imbecillis redditur,vt alibilis ſucci copiã ſufficientẽ attrahere non poſſit:vndè nutrimento priuata contabeſcit tandẽ,cuius quidem euẽtus terminus ſtatuitur ſex menſiũ,quia hoc eſt ſpacium, quo communiter chronici morbi iudicantur, habet enim hoc tempus analogiam cum decimoquarto acutorum, qui à Lunæ motu reguntur, quia ſicuti hoc temporis ſpacio
B Luna ad punctum oppoſitum in Zodiaco peruenit, cuius gratia inſignẽ parit in corpore mutationẽ,ità Sol,qui chronicis pręeſt morbis ſex menſium ſpacio ad oppoſitum ſignũ peruenit, punctum è diametro oppoſitum attingit, quem à principio morbi habuit,& ideò ſicuti morbi acuti quatuordecim diebus iuditantur, ità diuturni ſemeſtre ſpacium terminũ habere ſolent.

Verſ. 206. *Quibus febre incipientibus ſanguis de naribus ſternutatione fiente, &c.*

Solutionem morbi die ſeptima futuram indicare dixit Hipp. ſi vrina hypoſtaſim albam die quarta habeat in eo; cui multum timendũ erat propter ſanguinis ſtillas à principio morbi apparentes. An verò per ſubſequentem hæmorrhagiam, aut aliam criticam excretionem,non expreſſit. Verum cum dicat ſolutionem,non iudicationem,videtur probabiliter colligi poſſe, eam morbi ſolutionem intellexiſſe, quæ abſque manifeſta euacuatione contingit, idque rationi cõnſentaneum eſt, quia vrina talis apparens perfectæ coctionis eſt nota, qua peracta,niſi
C ſtatim euacuatio ſequatur, in poſterum per eam iudicari morbus non ſolet, ſed abſque ſenſibili euacuatione ſoluitur morbus,notũ eſt enim,morbos tripliciter terminari poſſe,per criſim, per abſceſſum,& per coctionem,vndè Hipp. 4.Epid. v.405. coctionem veram à criſi penitus ſegregans dicebat; Si qualia ſunt, quæ in principijs adſunt, talia poſtea appareant; hæc non valdè (hoc eſt perfectè) concoqui puto, ſed iudicare. Nam quotieſcunq, natura ità dominatur materiæ morbificæ, vt per coctionem ad ſummam benignitatem reducatur, ad eius expulſionem non irritatur, & hoc pacto morbi per ſolam coctionem terminantur, quod in hoc caſu euenire rationabile eſt, in quo ſupponitur vrina cum ſedimento albo, quod materiæ benignitatem atteſtatur, de qua re vidè expoſitionem 6.Epid. com.3. v.13.

Verſ. 209. *Morbi acuti iudicantur ſanguine de naribus fluente in die iudicatorio, &c.*

Ex hac coaca duo nobis occurrunt adnotanda. Alterum eſt,vrinam,de qua loquitur Hipp.
D in prognoſticis, dum optimam dicit,in qua reſidet album, læue,& æquale per omne tempus, donec morbus iudicatus fuerit,non ea ratione probari,quatenus eſt ſignũ concoctionis(quod aliàs etiam adnotauimus) ſed vt ſignum mitiſſimi morbi, & materiæ benignioris,vndè morbi ſolutio euenit per ſolam eiuſdem vrinæ excretionẽ. Nam criticas excretiones referens Hipp. vrinam purulentã, & vitri formam referentẽ adnumerauit cum bona ſubſidentia, quæ certè non differt ab ea,quam deſcripſit in prognoſtico,vrina enim, quæ ſubſidentiam facit albã,læuem,& ęqualem,dum mingitur antèquam ſubſideat,craſſa eſt,eius inſtar,in qua pus admixtũ ſit, aut ad ſimilitudinẽ vitri liquefacti,quã quidem ſententiã adhuc confirmant ea, quæ paulò inferius v.218.leguntur, nam eos referens modos, per quos febres ſoluũtur,vrinam concoctã appoſuit,inferens ſolam vrinæ coctionem abſque alia euacuatione ad morbi ſolutionẽ facere. Alterum adnotatione dignum in præſenti coàca occurrit, quia Hipp. inter criticas euacua-
E tiones ſimplicem alui fluxum non adnumerauit (etiamſi inferius bilioſam alui fluxionẽ addiderit) ſed dyſenterias,quas excretione mucoſa,& cruenta deſcripſit,& clarius infrà indicauit per illa verba; & alui fluxio, qualis in dyſenteria fieri ſolet, ex quo docemur,in febribus minus fidendum eſſe ſuperuenienti dyarrheæ, quam dyſenteriæ, in qua mucoſa, & cruenta excernantur, nam fortaſsè dyarrhæa bilioſa acutas febres rarò perfectè iudicabit.

Verſ. 224. *Febres intermittentes verum inæqualiter calẽſcentes,aluo inflata, &c.*

Sicuti calidorum medicamentorũ alia ad vrinæ vias, alia ad aluum magis feruntur,vt aliàs ex Galeno 4. Simpl.19. adnotauimus,ità humorum in corpore peccantium excretio pro eorum diuerſitate modò promptiùs per vrinas, modò per aluum perficitur. Quarè ſi,vt ibi do-

cet Galenus, tenuia, & calida medicamenta per vrinas feruntur magis, & per ſudores, quæ verò craſſa, & acri ſubſtantia conſtãt,per aluum potius ducunt; meritò humores ipſi,ſi tenues fuerint,& calidi, ad vrinæ, & ſudoris vias magis tendunt, ſi verò craſſiores fuerint,& exuſtionis participes,per aluum potius expurgantur.Hoc ſtante per febres ex permiſtione humorum, tum frigidorum,tum calidorum,excrementa craſſiora cum acrimonia producuntur,dum à calore febrili exuruntur, quorum natura eſt, vt per aluum magis,quam per ſudores, aut per vrinam excernantur: & ideò ſumma cum ratione Hipp. in præſenti coaca teſtatur, febres intermittentes, quæ non in venis mineram habent, ſed extrà venas: & fortaſsè circà meſenterium, quod inflata aluus indicat;inæqualiter caleſcentes ob materiæ diuerſitatem, aluo pauca egerente, vt excrementorum collectio in aluo fieri poſſit, ſi dolor lumborum ſuperueniat,iam febre ſoluta,quæ omnem ſuſpitionem tollat humoris circà venam cauam ferueſcentis,ſed ſymptoma ſit humorum circà ventrem agitatorum; in his abſque dubio expectandus eſt alui fluxus. Nequaquam verò, ſi febris à materia tenui dependet, quod & calor ad manũ exurens, & ſitis, & anxietas indicabunt. Hoc enim caſu probabile eſt potius exolutionem ſuperuenire, iiſdem humoribus ob tenuitatem ſurſum aſcendentibus ad ventrem, notum eſt enim, tenues,& acres humores os ventriculi mordentes exolutionem parere, id autem futurum eſſe præmonſtrabit aluus ſuppreſſa: nam quotieſcunq.aluus egerit ſpontè,prædictæ humorum reliquiæ vnà cum alui excrementis ſecedunt. In inferiore enim ventre conſiſtere ſupponuntur. Eandem verò exolutionem ſignificare poterunt rubores ambuſtis ſimiles in pedibus à criſi apparentes, ſi eos euaneſcere contingat, recurrente ad ventrem humore, qui à principio ſedes affecta fuit. Idque ſatis rationabile eſt, exiſtimandumq. eſt Coos Medicos hæc in pluribus obſeruaſſe, priuſqum ſcriptis mandarent.

Verſ. 236. Qui caput dolent, ſtupore correpti, delirantes, aluo ſuppreſſa, &c.

Tota hæc ſymptomatum congeries ad opiſtotonum ſignificandum concurrit, partim ratione partis affectæ; partim ratione efficientis, ſiuè antecedentis cauſæ, partim denique, vt ſignum quoddam huius affectus peculiare, partem affectam indicant dolor capitis, & delirium, nam capite affecto, & potiſſimum iuxtà membranas cerebri (quod hæc duo ſymptomata atteſtantur) affectio ceruicis facilè communicatur neruis. Firmitas verò, & ſtabilitas affectionis (quam voce κατόχως, indicauit auctor, vt quidam antiquorum exponunt, Galeno etiam aſſentiente 2.Prorret.tex.60.) humorem fixum, ſtabilemq. & atræ bilis participem eſſe demonſtrat, quem quidem humorem peculiari facultate neruoſas partes inuadere ſæpius indicauimus. Alui adſtrictio concurrit tanquam cauſa, & repletionis ipſius capitis,& affectionis neruoſarum partium; quæ tanti eſt in huiuſmodi caſibus, vt hæc ſola conuulſionem præmonſtrare poſſit, quod in pueris in dentium eruptione laborantibus euenire lib. de dentitione adnotauit Hipp. oculorum tandem ferocitas, & faciei rubor ipſius opiſtotoni ſigna peculiaria exiſtunt, vt ex lib. 3. de morb. v.142. conſtat. De tetano enim & opiſtotono ibi tractans Hipp. oculis diſtorqueri, & faciem rubicundam eſſe teſtatur, ex quibus patet, non temerè,aut contingenter ex capitis dolore fixo cum delirio,aluo ſuppreſſa,oculo ferociter moto, & faciei rubore,futurum prædici opiſtotonum.

Verſ. 237. Capitis ſuccuſſiones, oculi rubicundi, mentem manifeſtè emouentes, &c.

Υποσείοντα κεφαλῆς, dicuntur capitis percuſſiones, quibus caput intrinſecus pertunditur,vox deducta à verbo ὑποσείω, hoc eſt ſecutio, & latenter excutio. Idque euenit potiſſimũ,quando cerebri meninges ab incluſo vapore, eodemque impetum faciente punguntur,& quia huiuſmodi vapores aliquando in capite mineram habent, aliquãdo ab inferioribus partibus eleuantur,ideò vt hos caſus diſtingueret Hipp.rubores oculorum appoſuit,qui caput per eſſentiã (vt dicunt) lædi oſtendunt,vndè caſus longè periculoſior redditur,quã ſi à vaporibus inferne elatis concuſſiones dependerent,quarè ſumma cum ratione dixit pernitioſæ. Cæterum (vt ſubiungit Hipp.) non commoriuntur hæc, hoc eſt ex his tantummodò ſymptomatibus æger non m ritur; ſed tumore ad aures ſuperueniente. Neceſſitas verò huiuſmodi abſceſſus à natura ipſius morbi depẽdet, in quo ſupponitur cerebrũ humorũ copia ſcatere,& ad partes exteriores impetũ facere,procedẽte vapore ab internis ad externa moto,verũ quia materia copioſa eſt,quod quidem oſtendunt partes,tum externæ affectæ per rubores oculorũ,& cerebri concuſſiones,tum internæ per delirium manifeſtũ; ideò morbi ſolutio ex huiuſmodi abſceſſus

eruptione

A eruptione expectari non poteſt, quarè dicendum eſt potius huiuſmodi tumórem ſuperuenire
per epigeneſim, & mali propagationem auribus cerebro compatientibus, ratione adenarum,
quam materiæ tranſlatione, ab internis ad exteriora.

Verſ. 242. Qui in capitis dolore aſcaridas habent, his ſurditas, & ſopor conſequens, &c.

Aſcaridas non in recto inteſtino tantum, ſed alijs etiam pluribus locis generantur. De
muliebri pudendo aſcaridarum ſede habemus Hipp. teſtimonium lib. 2. Morborũ mul. ſect. 3.
v. 118. In auribus verò adeò frequenter naſcuntur, vt nullus ſit Medicus, qui morborum cu- *Mar.n.66.*
rationem tractet, qui modum non præſcribat, quo aurium vermes occidantur, quos quidem
aſcaridas ab Hipp. hoc in loco appellari, non minus rationabile eſt, quam qui in muliebri
pudendo naſcuntur. Quarè præſentis Coacæ ſenſus eſt. Quibus in auribus vermes produ-
cuntur cum capitis dolore, his ſi ſurditas, & ſopor accedat, tumores ad aures erumpere, cum
B enim vermes à pituitoſa materia cum caloris abundantia, generentur, hi parotidum materiam
nobis indicant, cuius copiam ſopor atteſtatur, motumq. eius ad locum abſceſſus præmoſtrat
ſurditas præcedens. Vidè prorrheticum lib. 1. v. 290. *Mar.n.42.*

Verſ. 258. Capitis dolor moderatus, cum ſiti cibum capientes, aut cum ſudore, &c.

Si vocem νηδύος, cum Dureto exponas aluina, idoneum verborum ſenſum in eius expo-
ſitione inuenies. Si cum Corn. vertas cibum capiente, ſenſus erit, quum caput dolet, ſitiſq.
adeſt, & ciborum appetentia: vel ſudor fit, à quo febris non ſoluatur, tunc abſceſſum in gin-
giuis, aut ad aures expectare oportet, cuius quidẽ ſentẽtiæ hæc eſt ratio. Sitis à duplici cauſa
prout plurimũ dependet, vel à præſentia calidi humoris, vel penuria humidi dominante ſicco,
& ſicuti ſitis à calore inducta appetentiã ſimul tollit, ità ſitis, appetentia remanente, eius cau-
ſam ſicci humoris præſentiam arguit, qui quidem humor nullus alius eſt, quam melancholicus
C ſuccus, à cuius præſentia non tollitur appetentia, ſed augetur potius, etiamſi quia frigidus eſt,
& ſiccus, ſitim non leuem inducat. Quarè ſitis in eo, qui libenter cibum ſuſcipit, humoris me-
lancholici præſentiã indicabit, partes ventriculi ſuperiores obſidentis, vndè facilis eſt euapo-
ratio ad caput, quæ dolorẽ in eo parit. Qui quidem vapores mineræ naturam redolẽtes acri-
monia cerebri membranas feriendo, dolores vehementes communiter inducunt, quarè dum
inquit Hipp. hos moderatos eſſe, indicatur nobis, in capite pituitoſum vigere ſuccum, qui va-
poris acrimoniã hebetando, dolorem remittit. Ità vt in hoc caſu duplex humor concurrat: pi-
tuitoſus in cerebro, & melancholicus in ventriculo: qui temporis progreſſu caput petens, pi-
tuitoſo permixtus, febrili calore adiuuante, materia euadit abſceſſus, in gingiuis modò; modò
ad aures, ibi fortaſsè, quia per ſitim antè patiebãtur, ad aures verò ijs, quos ſudores febrẽ non
ſoluentes concomitabantur. Hi enim difficultatẽ iudicij afferunt, cui valdè familiaris eſt paro-
D tidum eruptio. Huiuſmodi verò abſceſſus intercipit exturbata aluus, vt pluries adnotauimus.

Verſ. 261. & 263. Caput dolentes, ſurdaſtri, manibus tremuli, collum dolentes, &c.

Has duas Coacas expoſuimus in prorreticis lib. 1. verſ. 134.

Verſ. 266. Soporoſi à principio exudantes, vrinis coctis ardentes, &c.

Quæ in præſenti coaca referuntur, manifeſta ſunt, quorum rationem apud interpretes vi-
dere eſt, quidã tamen ſcrupulus adhuc ſupereſſe videtur, quia inter læthalia ſigna vrinæ con-
coctæ proponuntur: quod veræ doctrinæ prognoſticorum penitus aduerſatur, cum nihil ſit,
quod ſigna critica à læthalibus diſtinguat, præterquam vrinę concoctio. Cuius quidem diffi-
cultatis ſolutio conſiſtit in illa voce ab initio: cum certum ſit vrinarum concoctionẽ à princi-
pio præter naturam eſſe, & omninò infidã, vndè l. 1. prædict. v. 78. vrinas præter rationem con- *Mar.n.7.*
coctas malas eſſe adnotauimus, quia ergò vrinæ præter rationẽ concoctę malæ ſunt; ideò cum
à principio morbi apparent cum ſymptomatibus in textu recenſitis, de ſalute ægrotantis ſum-
mopere timendũ eſt, potiſſimum verò ſi nulla ſubſequente critica euacuatione (id enim im-
portat vox ἀκρίτως) refrigeretur, ac ſi febris ceſſauerit, indèque rurſus non longè poſt exar-
deſcat iuxtà prorrheticum illud verſ. 261. vrinæ, quæ in his, quæ iuxtà aures abſceſſus habent *Mar.n.21.*
citò, & modicè concoquuntur malæ ſunt, & perfrigerari hoc modò malum eſt.

Verſ. 275. Affectiones ſoporoſæ, fatuitatem inducentes, ſtuporis detentionem, &c.

Occaſione ſoporis, de quo præcedentes Coacæ inſtitutæ ſunt, catalogum facit Hipp. eo-
rum ſymptomatum, quæ ſingultum in morbis præcedere ſolent, quotieſcunque ſpiritus tur-
bidus, & alui excretiones genituræ ſimiles ſoporoſis affectibus annectuntur. Hæc autem

ſunt fatuitas, cathocos, hypocondriorum varietas, ventris tumor, cibi faſtidium, & ſudatiunculæ cum ſuppreſſa aluo. Et quamuis ſententiam ambiguam protulerit interrogationis nota A
appoſita, omnia tamen rationem ſatis probabilem habent; quæ quidem in virtute, tum efficientis cauſæ, tum partis affectæ conſiſtit. Nam efficiens cauſa ſingultus etiamſi poſſit eſſe quilibet humor, qui acrimoniæ particeps ſit; frequentiſſimè tamen à materia craſſa, & pituitoſa excitatur, quæ acris ſit effecta; ſiuè propter exuſtionem à febrili calore inductam, ſiuè bilioſi humoris admixtione. Suſcipiens verò cauſa eſt ventriculus, cuius ſolius ſymptoma eſt ſingultus. Quæcunq. igitur præſcriptam materiam peccare in ventriculo oſtendunt, ea omnia ſingultum præmonſtrare poſſunt. Quarè cum ſingula ſymptomata in textu recenſita ab hac materia ortum habere poſſint, meritò eadem ſingultus prænuntia fiunt, quotieſcunq. ſpiritus turbidus adeſt, qui caloris interioris eſt ſoboles, vt ſuprà ad v.64. huius demonſtratum eſt, & eò magis ſi excretiones alui geniture ſimiles accedant, quæ non modò pituitoſi B
humoris præſentiam oſtendunt, ſed vlterius eiuſdem originem ventriculum eſſe, vndè ad infernam aluum deſcendit. Verum (dicet quiſpiam) ſi hæc duo ſymptomata ſola, materiæ aptæ præſentiam, & locum affectum præmonſtrare poſſunt, & ex conſequenti ſingultum ipſum, cur alia ſymptomata appoſuit? Reſpondeo Hipp. nobis ſignificare voluiſſe ea ſymptomata, quæ communiter ſingultum præcedere conſueuerunt, non vt intelligeremus ea omnia ad eum ſignificandum concurrere. Subiungit poſt hæc. Num, & aluus bilioſa inſuper egerit. Splendidum in his mictum prodeſt, ventreſque in his inſuper turbantur. Hæc enim ſatis rationabilia ſunt, non tamen omninò neceſſaria, & ideò hæc dubitanter pronunciauit. Supponitur enim ſingultus prouenire à materia pituitoſa, quæ ſi in corpore abundauerit, & eius portio ad vrinas penetrauerit, vrina ſplendens apparebit, quæ ea ratione erit vtilis, quia humoris noxij fit deriuatio à ventriculo ad renes. Bilioſas ſimiliter excretiones C
tandem fieri eſt rationabile, per quam humor internij incendij ſoboles excernitur, vt non ſingultus modò ſedetur, ſed principalis etiam morbus omninò tollatur, hæc autem non ſunt neceſſaria, quia humorum non vnica eſt expurgatio in morbis, ſed plures, quamuis frequentius per hanc viam, quem per illã eos excerni contingat. Et hæc ſunt, quæ pro tutela præſentis coacæ adduci poſſunt, quæ etiamſi ab omnibus expoſitoribus reijciatur, nõ tamen omninò aſpernanda mihi videtur, quippè quæ (vt credibile eſt) longo experimento comprobata ſit: ità vt Medicus ei intentus ſingultũ prædicendò etiam dubitanter, plurimũ gloriæ acquirere poſſit.

Verſ. 292. Aurium ſonitus cum viſus hebetudine, & grauitate circà nares, &c.

Aurium ſonitus humorum agitationem in cerebro arguit, quod ſi vlterius, & viſus hebetudo, & grauitas circà nares accedat, eorundem copiam vlterius ſubeſſe indicabit, quo ſtante alterum duorum ſubſequi neceſſe eſt. Nam aut hæc à natura expelletur per nares hæmor- D
rhagia excitata: aut in cerebro conſiſtens delirium excitabit, qualè deſcripſimus ſup.v.170.

Verſ. 297. Accedente ægritudine ſurditas, & vrina ſubrubicundam ſubſidentiam, &c.

Morbo accedente, ſiuè circa morbi initia, quod idem eſt, ſurditas cum vrina ſubrubra, quæ non ſubſideat, ſed enæorema tamen habeat, futurum delirium indicat. Vrina enim ſubrubra bilis copiam indicat, quæ capiti, iam ab eiuſdẽ humoris præſentia læſo, quod ſurditas indicat, minatur, & eò magis ſi vrina ſubſidentiã non habeat, quæ cum naturæ dominiũ ſuper materiã morbificam indicet, ſpem ſalutis, bile per hæmorrhagiã excreta, nobis afferre poſſet. Sed enęorema potius, quod humores ad ſuperiora euehi ſymptomaticè ſemper oſtendit. Cæterũ hæc tutius prẹmõſtrare poſſe videtur vrina tenuis, & aquoſa, quę bilioſi humoris excursũ ad caput ſignificat, quotieſcunq. aliquod ſignũ accedit, quod caput aliquo modò læſum oſtendat, quod in hoc caſu facit ſurditas. Hoc quidem verũ eſt, ſed non ità neceſſariò circà morbi initia ſur- E
ditas cum alba vrina, & tenui, delirium indicat; vt cum vrina ſubrubra, & enæoremate dicto. Surditas enim cũ alba, & tenui vrina à principio morbi prouenire poteſt à copia pituitoſi humoris fixi, & crudi, cuius portio ſurditatẽ faciat, non ob raptũ bilis ad caput. Quarè vt circà initia morborum ſurditas apparens delirij futuri ſignum ſit, neceſſe eſt, vrinam apparere bilioſam, ſubrubram ſcilicet, cum enæoremate dicto, quæ tamen ſi morbi progreſſu tenuis fiat, tunc quidem delirij certiſſimum ſignum erit, vt contigit Hermocrati, ex cuius hiſt. lib.3. Epid. regiſtrata præſens coaca deſumpta videtur. Quam nobis tradiderunt non Coi Medici tan-
Mar.n.4. tummodò, ſed etiam Auctor prorrheticorum lib.1. verſ.42.

Verſ.

A *Verſ. 298. Morbo regio corripi, in his malum eſt.*

Primo aſpectu erronea apparet præſens ſententia, cum non videatur rationabile ſucco bilioſo dominante, à quo ſurditas, indèquè delirium excitetur, morbum regium ſuperuenientem malum eſſe; quandò per hunc eiuſdem humoris decubitus ad cutim fieri poſſit, indèquè ſalus ægro contingat, & eò magis, quia id vniuerſaliter protulit de qualibet icteri apparitione, nulla diſtinctionis nota appoſita, ad criticos excludendos, ſi quis tamen verba contextus diligenter examinauerit, talem diſtinctionem inueniet. Quid enim aliud ſignificare voluit auctor illis verbis in his, quam cum præſcriptis vrinis, quæ cum coctione penitus careant, nihil criticum, & ſalutare apparere poſſe oſtendunt? vndè ſequitur, morbū regium ſymptomaticè neceſſariò apparere, ſignumq. eſſe internæ inflammationis, aut alterius cauſæ ſimilis, propter quam ſanguis ipſe in bilem tranſmutetur, cuius copia ea fiat, vt & caput

B infeſtare, & totum corpus ad extremam cutim vſquè inficere poſſit.

Verſ. 299. Mala eſt ex morbo regio fatuitas. Hos voce priuari, &c.

Suppoſita præcedentis morbi idea, mala eſt ex morbo regio fatuitas: ità vt ſi quis à principio morbi ſurdus factus, indè verò delirium ſuperueniat, morbusq. regius inſuper eum corripiat, ſi tunc delirium in fatuitatem tranſmutetur, malum eſt, & læthale, id enim hoc in loco importat vox κακὸν, quia de morbo periculoſo loquitur. Hanc ſententiam vituperat Galenus in Prorreticis, tamq. ab auctore inſulsè deſcriptam ex ſimplici obſeruatione horum ſymptomatum in peculiari quodam ægrotante, quæ tamen nullam inter ſe conuenientiam habent, eam tamen ſumma ratione conſtructam fuiſſe exiſtimo, nec medico inutilis erit, ſi ad artem prognoſticam reducatur. Hac enim docemur, fatuitatem, quæ delirantibus ſuperueniens, & phreniticis maximè, in bonis ſæpè ducenda eſt, morbo regio affe-

C ctis ſuperuenientem perniciosam potius eſſe. Cum enim fatuitas, quam μωρωσιν Græci appellant, à frigidis, craſſis, viſcidis, & in totum ægrè mobilibus humoribus fiat, quod Galenus etiam teſtatur; ſi quis ex phrenitide in fatuitatem incidat, humores feruorem depoſuiſſe, & morbum ex acuto, & læthali in diuturnum, & minimè mortiferum tranſmutatum eſſe cognoſcemus. Huiuſmodi enim tranſmutatio plurimum conuenit cum ea, de qua loquens Hipp. 7. aphor. n. 5. dicebat, ex inſania exſtaſis bonum, verùm ſi hæc tranſmutatio in morbo regio affectis contingat, de quibus ſuprà loquutus eſt, quia non caput modò à bile infeſtari, ſed totum etiam corpus ſupponitur, hæc tranſmutatio ad prædictam cauſam referri non poteſt: cum non ſit rationabile, tantam bilis copiam, & quæ perennem habeat generationem in corpore, nulla præcedente euacuatione ad eam temperiem redactam eſſe, vt ex delirio fatuitas ſuccedat. Quarè coniectandum potius erit, id ex caloris extinctione, & hu-

D morum incineratione in cerebro contigiſſe, vndè facta ſit hæc tranſmutatio non abſimilis ei, quæ phreniticis contingit, quia ex manifeſto delirio in occultum incidunt: quod Galenus ad hecticam cerebri intemperiem reducit: & omninò læthalem. Quapropter materia phrenitidis in cerebro refrigerata, & incraſſata pro delirio, fatuitas, pro nugarum garulitate aphonia ſuccedit, non quidem propter obſtructionem, quam venarum interceptionem appellare Hipp. ſolet, per quam ſpirituum animaliũ tranſitus impediatur; vndè paralyſis contingit, in qua ſenſus, & motus pariter tollitur, ſed permanente ſenſu non loquuntur ægri ob naturam delirij, quod taciturnos eos reddit, idquè ſignificare voluit, dum dixit: Hos voce priuari, ſentientes tamen eſſe contingit, ex quibus patet quam ſimilis ſit fatuitas hæc phrenitidi hecticæ ſuperius deſcriptæ, quæ proprio vocabulo exſtaſis dicitur, de qua à nobis actũ eſt ſuo loco. Sicuti ergò fatuitas, delirio ſuperueniens aliquandò bona eſſe poteſt, ità mor-

E bo regio correptis perpetuò mala eſt, & pernitioſa. Concludit tandem Hipp. fortaſſis autem, & aluus his malè afficitur, quod quidem dubitanter protulit, quia fortaſsè nondum certus erat, an id ex morbi natura contingeret, an potius ex accidenti quodam, quæ verò alui affectio ſit hæc, per quam aluus malè afficiatur, hoc in loco non expreſſit Hipp. eam tamen colligere poſſumus ex lib. 1. Prædict. verſ. 46. quo in loco hanc eandem enarrans ſententiam, horum verborum loco, legit: Arbitror autem, & aluuos his perrumpere, vt contingit Hermippo, & mortuus eſt, quarè coniectandum eſt, his aluum affici ex reſolutione naturalis facultatis, cuius gratia humores naturæ dominio deſtituti, extremam ſubeant corruptionem, & effrænati ad infimam aluum deſcendant, diarrhæamquè ex colliquatione, Mar. n. 4.

& cor-

& corruptione humorum conſtituant, id enim ſæpius euenire obſeruatur, vbi aliqua inſignis læſio circà naturalis facultatis inſtrumenta præceſſit, quam quidem indicauit morbus regius ſymptomaticè ſuperueniens, ex interna ſcilicet inflammatione, ſuccos omnes in bilioſum humorem tranſmutante, vt ſuperius adnotauimus. A

Verſ. 301. Quæ circà aures doloroſè excitantur, pernicioſa ſunt.

Quia parotidum eruptio in acutis morbis ancipitis eſt exitus, quandoquidem aliquandò ægrotantem in maximo periculo conſtitutum liberat, ſæpè in deſperationem ſalutis, certumq. interitum trahit, iure meritò prædictiones ex parotidum exortu traditurus Hipp. de vtroquè exitu verba facere opus erat; & ideò in præſenti Coaca de infelici earum exitu tractans inquit: eas malas omninò cenſendas eſſe, quæ doloroſè nimis inſurgunt, & ratio eſt, quia vt parotidum eruptio ſalutaris ſit, neceſſe eſt, naturam aliquo modò materiæ morbificæ dominari, alioqui eam regere non poſſet, quod quidem eiuſdem materiæ benignitatem ſupponit, ſiuè ex ipſiusmet humoris conditione id contingat, ſiuè ope coctionis, ſtante igitur humoris benignitate, parotides indè excitatæ admodùm doloroſæ eſſe non poſſunt, dum excitantur, nam progreſſu temporis, dum ad ſuppurationem tendunt, doloroſas reddi non malum eſt, quia id non ab humoris ſæuitia contingit, ſed à puris generatione. Quapropter doloroſè erumpentes parotides, quæ ſcilicet cum doloris acerbitate erumpunt, ſemper malæ ſunt, idq. duplici ratione, tùm quia id coctionem non præceſſiſſe indicat, per quam humor mitificari potuerat; tùm etiam, quia dolor ingens materiam validam, & tenuẽ eſſe ſignificat, & ex conſequenti parotidum generationi ineptam. Sæpius enim adnotatum eſt, veram parotidum materiam mediam eſſe inter tenuem, & craſſam, nec admodum calidam, & acrem, nec ſummè frigidam eſſe, hæcq. parotidas admodum doloroſè excitare non poteſt, & ideò ſi doloroſè erumpant, ſymptomaticas eſſe neceſſe eſt, & admodum pernicioſas. B C

Verſ. 303. Tumores circà aurem ex plurimis graueolentibus, cum febre acuta, &c.

Sicuti exitioſis parotidibus nihil optabilius ſuperuenire poteſt, quam diarrhæa, aut dyſenteria; quarum beneficio ſpes aliqua ſalutis concipitur, quod quidem obſeruauit Hipp. lib. 1. Epid. ſect. 2. verſ. 200. in Hermippo ægrotante, eò quod materia morbifica à ſuperioribus, & nobilioribus partibus reuellitur ad inferiores, & ignobiliores, à quibus tandem naturæ impulſu excernitur, ità vice verſa diarrhæa correptum, ſuperuenientes parotides occidunt, ſi diarrhæa ex graueolentibus humoribus fiat, cum febre acuta, & hypocondrij tenſione, ità enim omnis ſpes tollitur critici abſceſſus; tùm ex parte diarrhææ, quæ cum graueolentia, etiam ſi copioſa excernat, omnem coctionis ſuſpicionem tollit, indicatq. tumorem hypocondrij inflammationem eſſe malignam, & ſuccos ipſos corrumpentem. Tùm ex parte ipſius abſceſſus, qui ſalutaris eſſe nequit, non ſolum propter præſentiam cruditatis D
præfatæ: ſed etiam quia in parte excitatur minimè conuenienti; facta materiæ tranſlatione ab ignobili, & inferiori parte ad ſuperiores, & nobiliores, qui quidem abſceſſus eò grauiores erunt, quò tardius eruperint, ægrotante iam à progreſſo morbo conſumpto, nam hi in ipſa eruptione ægrotantem è medio tollunt, idq. ſignificat Hipp. dicendi modus: Tar-
Mar.n.22. dius excitati occidunt. Huic ſimilem ſententiam habemus lib. 1. Prædict. verſ. 271. cuius explicationem à nobis eo in loco allatam inſpicere non erit inutile.

Verſ. 305. Tumores circà aurem leuiter ſideratis, mali.

Paraplegiæ, quas paralyſes vocarunt poſteriores, tunc ſalutares, & minimè mortiferæ cenſentur, quandò partibus aliquibus inferioribus reſolutis, caput ipſum omninò illæſum remanet, quia ſi ſimul ægrotet, paralyſes læthales exiſtunt. Hac enim ratione exiſtimauit Galenus paraplegias in quadam conſtitutione vagantes læthales fuiſſe, de quibus Hipp. E
lib. 1. Epid. conſt. 3. locutus eſt hunc in modum: In hac autem conſtitutione per hyemem quidem inceperunt paraplegiæ, & multos inuaſerunt, & quidam ex his ſubitò moriebantur. Parotides ergò parapleticis ſuperuenientes prauæ ſunt, tùm ſigno, tùm cauſa: ſigno quidem, quia indicant caput ſimul affectum eſſe: cauſa verò, quia dolor parotidum materiam ad caput trahere, & affectionem geminare poteſt.

Verſ. 306. Tumores circà aurem in longis morbis, non ſuppurantes, læthales.

Quamuis materia parotidum (vt ſæpius adnotauimus) media ſit inter craſſam, & tenuem: quæ tamen in longis morbis erumpunt à craſſiori materia dependent: quemadmodum in

acutis

A acutis à tenuiore, & quia craſſior materia non facilè diſcutitur, & diſſoluitur inſenſibiliter; ideò neceſſe eſt ſuppuratione mediante educi,alioqui ægrotantem diutius vexando, & dolore,& vigilijs interitum affert, meritò igitur inquit Hipp. Parotides in longis morbis non ſuppurantes,læthales,quod quidem non neceſſarium eſt in ijs, quæ acutis morbis ſuperueniunt,hæ enim ob materię tenuitatem plurimos alios euentus ſalutares habere poſſunt,nam aliquandò paulatim diſſipantur, & euaneſcunt, quandò ſcilicet materia admodum tenuis eſt,nec valdè copioſa,& de hac parotidum ſolutione intellexit Hipp.inferius verſ.317.dum de earum eruptione in febribus ardentibus loqueretur, pleriquè verò talium tumorum (inquit(anteà ſubſidènt,hoc eſt antèquam,aut ſuppurentur,aut ſanguis fluat è naribus,aut per vrinam craſſam ſubſidentiam habentem ſoluantur. Aliquandò etiam parotides abſquè ſuppuratione ſoluuntur, earum materia ob tenuitatem aliò conuerſa, & excreta, nam præter
B ſanguinis fluxum,triplici excretione parotides ſalubriter ſubſidēt,vt ex loco citato Epidem. colligere licet,per alui ſcilicet excretionem : per vrinas, & per ſputum, de quo inferius legimus : Parotidas ſubmouent tuſſiculæ cum ſputaminibus . At in diuturnis morbis aſſurgentes ob materiæ craſſitudinem (vt dicebam) alium exitum ſalutarem habere non poſſunt, præterquam ad ſuppurationem. Nam etiam ſi vt obſeruauit Hipp.aluus in his erumpat,nihil tamen vtilitatis afferre poteſt : quia materia peccans per aluum expurgari non eſt apta, vndè ſymptomaticè fluens aluus,ægrotantem debilitando,ad interitum citius perducit.

Verſ.312. Abſceſſus iuxtà aurem in morbis diuturnis ſuppurati,non valdè albo, &c.

In diuturnis morbis,qui à pituitoſa materia maximè dependent parotides excitatæ,eiuſdem humoris participes eſſe rationabile eſt, ſi ergò his ſuppuratis pus exeat,nequè album exactè, nequè odoris mali omninò expers ; eam non veram ſuppurationem, quæ ſit domi-
C nante natura,ſed corruptionem potius illi oppoſitam eſſe cenſendum eſt. Nam pituitoſus humor cum colore ſit albus ſinè putredine,aut corruptione alienum colorem contrahere non poteſt, & quia frigidus eſt natura,odorem malum non recipit, qui caloris excedentis eſt ſoboles, ſecus euenit in alijs humoribus,qui quoniam colore ab albo diuerſo naturaliter inficiuntur,calorisq. exceſſum facilè concipiunt,& colorem non exactè album, & malum odorem aliquandò per ſuppurationem recipiunt, quod in ſputis peripneumonicorum ex præceptore adnotauimus lib.4.Epidem. verſ. 405. vndè non eſt neceſſe tales conditiones in corrumpentem cauſam referre in his,quemadmodum in pituitoſis, & ideò abſceſſus ad aures ex longis morbis ſuppurantes exitiales cenſentur,niſi pus exeat album omninò, & in odorum : potiſſimum mulieribus,quæ ratione ſexus viris ſunt pituitoſiores. Quam quidem diſtinctionem in cæteris abſceſſibus locum habere poſſe non dubitarem.

D *Verſ. 317. Pleriquè verò talium tumorum anteà propulſantur,*

Ἀποκαθιστάντα, ideſt euaneſcere,ſeu ſubſidere hoc in loco accipitur in bonam partem, & ſalubriter,quod quidem euenit quandò materia propter tenuitatem,& obedientiam diſcutitur, & diſſipatur,idq. manifeſtè indicant tùm præcedentia,tùm ſubſequentia,præcedentia quidem, quia cùm ſuperius dixerit ægrotantes ab huiuſmodi abſceſſibus occidi,niſi aut ijs apparentibus febris iudicetur, eorū ſuppuratione mediante;aut ſanguinis è naribus fluxus contingat ; aut in vrinis craſſa ſubſidentia fiat, ſubiungit modò plurimos horum ſubſidere,& euaneſcere prius,hoc eſt antèquam ſuppurentur,aut ſanguis fluat è naribus,aut vrina craſſam ſubſidentiam habeat, inferens aliquandò ægrotantes non mori, etiam ſi non ſuppurentur,nec aliqua prædictarum euacuationum ſubſequatur. Quod etiam manifeſtius conſequentia oſtendunt, ſubiungit enim,verum conſiderare oportet inſuper etiam ipſas febres,ſiuè augeantur,ſiuè remittantur,& ſic pronuntiare,quia ſi euaneſcente abſceſſu febris augeatur,timendum eſt, ſi verò remittatur,ſignum erit,tumorē ſalubriter ſedatum eſſe,materiamquè inſenſibiliter diſcuſſam eſſe. Hunc exitum igitur reſpiciens Hipp.exceptionem quandam prædictis facit: quia pleriquè talium tumorum abſquè ſuppuratione, & ſubſequentibus euacuationibus ſalubriter ſedantur.

Verſ. 324. Facies,quæ ex tumida humiliatur, & vox leuior, ac debilior fiens, &c.

Hanc ſententiam expoſuimus lib.de Diebus Iudicat.verſ.15.vbi ferè ad verbum legitur.

Verſ. 345. Oculorum rubor in febre fiens, alui diuturnam malignam affectionem &c.

Rubores oculorum in febribus diuturnam alui affectionem præſentem, non futuram ſignificare

ficare intelligo,attento dicendi modo Hipp. vſitato, verum quam alui affectionem auctor intellexerit diù anceps fui, non enim acquieſcere potui expoſitioni eorum, qui diuturnum alui profluuium intelligunt, quia ſi alui profluuium ophtalmiæ ſuperueniens eius conditionem meliorem facit,iuxtà aphoriſticum illud: Lippientem alui fluore corripi,bonum; non eſt probabile hunc ab illo ſignificari, cum impoſſibile videatur in diuturno alui profluuio partes ſuperiores ex humoribus laborare. Quapropter dum hanc rem animo euoluerem, contigit mihi inuiſere ſeniorem quendam, qui à rubore oculorum detinebatur, non tamen dolorem, circà ipſos patiebatur. Huic aluus perpetuò adeò adſtricta fuit, vt nihil niſi coactè egereret, quod ipſi tantò grauius erat, quantò ex natura aluus mollis ei anteà erat. Hoc igitur perſpecto cognoui Hipp.ad particularem affectionem non ſe reſtrinxiſſe,ſed indicaſſe nobis cum hoc ſigno aliquam malam affectionem circà aluum conſiſtere, ratioquè dictat, hanc huius naturæ eſſe potius, vt per eam aluus ſiſtatur, quam immodicè fluat, quia ſicuti,vt proximè dicebamus, lippientem alui profluuio corripi,bonum eſt: ità vice verſa eadem diutius adſtricta, oculos indè lædi rationi conſentaneum eſt. Quoniam igitur aluo malè affecta, nec deorſum,vt par eſſet,ſecedente,exhalationes calidæ ſurſum eleuantur,à quibus oculos lædi,& ruborem contrahere,eſt ſatis probabile; ideò meritò dixit Hipp.oculorum ruborem diuturnam alui affectionem indicare. Addidit autem in febribus, quia in rubore oculorum ex peculiari eius affectione aluum malè habere non eſt neceſſarium. Quarè neſcio, quo conſilio Duretus in ſuo Græco contextu adſcripſerit ἀπύρετα, ideſt febris experti, cum omnes codices legant ἐν πυρετῷ.

Verſ. 353. Oculorum rectitudo in morbo acuto,& motus velox,& ſomnus turbulentus &c.

Præſens ſententia hoc pacto legenda eſt ex Græco contextu vulgato, etiam ſi interpretes aliam ſecuti ſint lectionem. Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & ſomnus turbulentus,& vigiliæ,aliquandò autem, & ſtillationes è naribus, ad contactum non vrentes, phrenitici ſiunt,& maximè ſi ſanguis fluxerit. Quorum verborum ſenſus eſt adeò manifeſtus, vt aliam lectionem ſequi,vanum ſit, referuntur enim ſigna phrenitidem futuram indicantia, ſunt autem oculorum rectitudo, quando ſcilicet ægri intentis, firmisq. oculis inſpiciunt, ſimiliter eorum motus velox, ſomni turbulenti, vigiliæ, fluxus ſanguinis è naribus,& ſtillæ potiſſimum,quæ quidem omnia eò magis phrenitidem præſagiunt, quò calor ad manum ſuauior & mitior fuerit in febre acuta, hic enim bilem non diffundi per vniuerſum corpus ſignificat, ſed in aliquo peculiari loco congregatam capiti indicere bellum, quæ quidem ſymptomata etiam ſi ſimul ab Hipp. referantur,non ità tamen accipienda ſunt, vt ad phrenitidem indicandam omnia concurrere neceſſarium ſit,cum vnum,vel alterum ſufficiat. Quod verò horum quodlibet phrenitidem indicare poſſit, adeò manifeſtum eſt, vt pro horum confirmatione tempus conterere,non expediat, ſi quis tamen de ſanguinis fluore dubitet,legat ea, quæ lib.
Mar.v.51. 4.Acutorum ab Hipp. referuntur verſ. 221. hoc modo: Aeſtiuo, aut autumnali tempore in morbis acutis ſanguinis deſtillatio repentina tenſionem, ac multam inflammationem circà venas ſignificat, & in poſterum diem tenuium vrinarum appari tiones, & ſi ætate viguerit, & corpus in exercitio, aut benè carnoſum habuerit, aut atrabiliarius fuerit,aut ex potu manus tremulas habuerit,benè habet,vt delirium,aut conuulſionem prædicas.

Verſ. 365. Lingua,quæ in principio quidem inhorruit, in colore verò permanet, &c.

Sicuti horror totius corporis inæqualitatem quandam caloris,& frigoris importat: ità etiam ſimilitudine quadam linguæ horridæ dicuntur,quæ inæqualiter affectæ ſunt,iuxtà ſiccitatem, & humiditatem: vndè leuem præſefert aſperitatem quandam, aut aſperitatis principium. Docet ergò Hipp.quibus lingua à principio taliter affecta apparet, naturali eius colore permanente,indè verò progrediente morbo manifeſtius exaſperatur,liueſcit,& rumpitur; eos læthaliter affectos eſſe. Et ratio eſt, quia lingua à principio horrida nulla facta in eius colore mutatione humidi proprij exiccationem, & conſumptionem ſignificat; non à vapore febrili ſuperficiale eius humidum exiccante, ſed ab interno incendio per venas ſubſtantiæ linguæ communicato. Quotieſcunquè igitur à principio morbi, quo tempore omnia leuiora eſſe conſueuerunt,humidi conſumptio fieri incipit,quid aliud expectari poteſt,quam febris vrens & maligna,quæquè humidi ſubſtantifici totalem conſumptionem faciat,& eò magis ſi ea ſubſequantur ſigna,quæ id manifeſtant, ità vt indè aſpera fiat, & tandem cum liuore rumpatur,&

finda-

A findatur, ob maximam exiccationem propriæ humiditatis. At lingua, quæ multum nigreſcit à principio intrà decimumquartam diem, criſim futuram oſtendit. Quæ quidem explicatio confirmatur ex ijs, quæ lib. 3. de Morb. verſ. 57. leguntur; vndè præſens coaca deſumpta videtur, ibi enim de febre ardente loquens Hipp. hæc habet, lingua horret, & color eius, primò quidem tempore eſt veluti ſolet, verum ſicca eſt, progreſſu verò temporis induratur, & exaſperatur, craſſeſcit, & nigreſcit, ſi verò in principio hæc patiatur, citiores iudicationes fiunt, ſi poſterius tardiores, cæterum qua ratione lingua, quæ à principio in colore non mutatur, læthalis ab Hipp. cenſetur; non autem ea, quæ ſtatim à principio nigreſcit? Reſpondeo non dixiſſe eam, quæ à principio nigreſcit, non eſſe læthalem, dum inquit: ſi verò valdè nigreſcat intrà decimumquartum diem, iudicationem forè ſignificat, quia iudicationis nomen ab Hipp. vſurpatur ſæpiſſimè ad malum, & ad mortem ſignificandam, quod alibi etiam adnotauimus, idq. Mar. n. 6.
B etiam colligi poteſt ex loco citato de Morb. dum inquit, ſi verò in principio hæc patiatur, citiores iudicationes fiunt, ſi poſterius tardiores; nam cum iudicationes etiam appellet exitus eorum, quibus non à principio lingua dictis coloribus inficitur, quos læthaliter affectos eſſe dixit; certum eſt per iudicationem omnem exitum intellexiſſe, tàm ad mortem, quàm ad ſalutem, ſubiungit tandem Hipp. periculoſiſſima autē eſt nigra, & χλωρὰ, quia vtraque ſummum incendium intrinſecum oſtendunt. Fit enim nigra lingua ab atrabile, quæ in morbo acuto ſinè exuſtione non producitur, ſicuti clora à bile flaua, ſeu vitellina, quæ in acuto morbo venoſum inficere genus oſtendit, vt coniectandum ſit, hanc à ſanguinis exuſtione produci; iuxtà præceptoris doctrinam lib. 6. Epid. ſect. 6. verſ. 3.

Verſ. 369. Linguæ denſæ, & reſiccatæ phreniticæ.

Pro huius coacæ expoſitione vide ea, quæ ad prorreticum adduximus 1. Præd. verſ. 5.

C *Verſ. 376. Labium contractum, aluì bilioſæ eruptionem ſignificat.*

Ob magnam connexionem, & conſortiū, quod inter os, & ventriculum intercedit, tunica interiori mediante ambobus communi; euenit; vt ventriculi affectiones ori facilè communicentur. Hac ratione labiorum tremores inſtante vomitu fiunt, eorumquè contractio oritur bilioſa inſtante diarrhæa, vt hoc in loco teſtatur Hipp. quarum quidem affectionum diuerſitas in diuerſitatem motus ipſius ventriculi refertur, irritatus quippè ad vomitionem, ſurſum tendit, vndè villi interioris tunicæ remittuntur, ſeù relaxantur, ex quo labia ijs alligata proprijs fulcimentis deſtituta tremunt ad ipſius ventriculi motum, è contrà verò diarrhæa inſtante ventriculus quoquo pacto deorſum vergit: dum, quæ ipſum moleſtant, deorſum trudit, vndè gula deorſum trahitur, & ab hac labia per villos internæ tunicæ omnibus communi, ſicquè labiorum contractio diarrhææ fit prænuntia: etiam bilioſæ maximè; quia hic humor,
D vt potè acris, & mordax ventriculum irritat ad expulſionem, non autem reliqui ſucci, qui ſæpè propria grauitate, & laxitate deorſum ruunt, & ideò labiorum contractionem non faciunt

Verſ. 389. Ex capitis dolore, vocis interceptiones ſi ſint, febrientes cum ſudore &c.

Tùm aphoniæ, tùm exolutiones duplicem cauſam habere poſſunt, aut defectum, aut exceſſum, quæ quidem ſicuti plurimum inter ſe differunt, ità diuerſum morbi euentum præſignare poſſunt. Hoc igitur in loco tractat Hipp. de ea aphonia, & exolutione, quæ à copia naturam opprimente dependent, vt mirandū non ſit, ſi ſæpius repetant, morbusq. in longum tempus protrahatur: quod non eueniret, ſi hæc à virium imbecillitate, & ex defectu orirentur, quæ citam mortem afferre ſolent. Hæc autem à copia opprimente dependere, indicat dolor capitis aphoniam præcedens, qui in febribus caput ipſum calidis humoribus repletum eſſe oſtendit, eandemq. confirmat humorum abundantiam ſudor frequens, cum exolutione ſæpius repe-
E tente. Nec mirum cuiquam videri debet, vigente humorum copia naturam opprimente ſudorem exolutiones frequentes parere, quia ſudor in hoc caſu criticus non eſt, nec materia oppreſſionem faciens tollitur, ſed cum ſit ſymptoma repletionis ſuccorum, naturæ irritos conatus oſtendit, per quos magna fit ſpirituum reſolutio, vndè exolutio dependet. Sudorem verò hunc ſymptomaticum eſſe, ſignificatur hac voce febricitantes: quaſi dicat perſeuerante febre, nec per ſudorem ſublata. His ſtantibus meritò, & recidiuæ frequentes, & morbi longitudo expectatur, iuxtà vulgatum illud, critica non iudicantia partim læthalia, partim difficilis iudicij, longitudinem enim morbi, aut recidiuas, difficultatem iudicij importare iam notum eſt omnibus. His ſuperrigere, malum non eſt, ſubiungit Hipp. quia per rigorem materia

morbi-

morbifica partim diſſipatur, partim à loco, in quo fixa permanet, commouetur, vndè citiùs morbi iudicatio contingit.

Verſ. 392. Vocis interceptiones ſuperrigentibus, læthales, tales autem leuiter caput dolent.

Quemadmodum melius eſt, febrem ſuperuenire conuulſioni, quam conuulſionem febri, ità rigor ſuperueniens aphoniæ ſalutaris eſſe poteſt, de quo in præcedenti Coaca dictum eſt. His inſuper rigere, malum non eſt, cum tamen è contrà, ſi ei, qui ſuperriguit, vocis priuatio ſuperueniat, læthaliter affectum eſſe oſtendit, vt in præſenti Coaca ſancitum eſt, cuius quidem diuerſitatis hæc eſt ratio, quia (vt ſuperius adnotauimus) quando rigor ſuperuenit ei, qui iam voce priuatus ſit, rigor, cauſam aphoniæ diſcutiendo, ſalutaris eſſe poteſt. At ſi poſt rigorem aphonia ſuperueniat: ſignum eſt, materiam morbificam per rigorem agitatam ad organa vocis ſeceſſiſſe, vndè caſus læthalis fit: quia morbus partibus nobilibus communicatus eſt. Taliter affectis caput dolitare obſeruatum eſt, eò quod materia per rigorem agitata, dum ad organa vocis ſecedit, caput vaporibus acribus replet, vndè dolor capitis excitatur, leuis tamen ob materiæ benignitatem.

Verſ. 393. Vocis interceptiones, cum exolutione, in febre acuta, ſine ſudore, ſunt, &c.

Diximus ſuperius, vocis interceptiones, & exolutiones à copia humorum naturam obruente minus læthales eſſe, quam, quæ fiunt ab exhauſto, à multitudineque dependere per ſudorem indicari, quam modò repetens ſententiam idem confirmat, verum nè quis exiſtimaret, id euenire etiam, quandò aliæ euacuationes concurrunt, ſubiungit: Perniciosiſſimè autem ex talibus habent, quibus ſanguis è naribus fluit, & quibus alui humectantur, nam huiuſmodi euacuationes cum corpus debilitent, vocis interceptiones, & exolutiones eſſe ab inanitione, non ab oppreſſione facultatis oſtendunt.

Verſ. 400. Frequentes ſubſoporatæ vocis interceptiones conſiſtentes, tabem ſignificant.

Vox in morbis acutis variomodò intercipitur, & à varijs cauſis, verum in chronicis morbis vnicam videtur habere cauſam, obſtructionem neruorum, qui muſculis voci inſeruientibus implantantur, & maximè quando interceptio non fugax eſt, & breuis temporis, ſed firmiter conſiſtens. Huius autem obſtructionis materiam à capite originem habere, rationabile eſt, quæ ſi poſtquam delapſa eſt, caput omninò liberum redditur, nec reliquiæ humorum remanent, quæ morbum continuò foueant, temporis progreſſu ſoluitur morbus, abſquè ſymptomatis recidiua, nihilq. mali indè timendum eſt, verùm ſi capitis repletio perſeueret, cuius ſignum erit leuis quidam ſopor, & frequentes aphoniæ repetitiones, infernis partibus timendum eſt, & potiſſimum pulmonibus, qui cum præcipuum ſint vocis inſtrumentum, fluxionem promptè recipere conſueuerunt. Quarè fluxione longo tempore in eos perſeuerante, vix fieri poteſt, vt æger à tabe vindicetur.

Sectio II. Lib Coacarum Prænotionum.

Verſ. 11. Dolores in faucibus gracilibus ſtrangulatorij, à capitis dolore originem &c.

In hac Coaca circumſcribitur ſpecies illa anginæ horrendiſſima, quæ intrà primum quaternarium iugulat, eam ſcilicet, in qua nullo in faucibus tumore apparente (id enim ſignificant illa) in faucibus gracilibus, cum dolore homo ſtrangulatur. De qua Hipp. lib. Prognoſt. verſ.
Mar.n.23. 344. loquitur hunc in modum. Anginæ horrendiſſimæ ſunt, & citiſſimè occidunt, quæ nequè in faucibus quicquam conſpicuum faciunt, nequè in ceruice: verum plurimum dolorem exhibent &c. In Coaca tamen illud peculiare additum eſt: à capitis dolore originē trahentes, cuius gratia aliud etiam inſuper aduenit earū peculiare, quia ægri conuulſi moriuntur, & ratio eſt, quia à capitis dolore initium habere, ſignum eſt, caput ipſum inſuper læſum eſſe, & potiſſimum iuxtà partes ſenſibiliores, quæ ſunt membranæ ipſius cerebri, quibus conſortij lege neruoſum genus compatitur facillimè, vndè conuulſionis origo eſt, quam quidem interpretationem confirmat Prorretici lectio, quæ habet hoc pacto: In faucibus gracilibus dolores ſtrangulatorij, habent quid conuulſorium, potiſſimum verò à capite exorti, ex quo patet, ſatis temerè aliquos conuulſorij ſunt, in mortiferi tranſmutaſſe, ſupponuntur quidem læthales; ſed hoc (vt dicebam) peculiare vlterius habent, vt conuulſiones antè mortem inducant.

Verſ. 12. Frigiditates colli, ac dorſi apparentes, ſed & totius corporis, conuulſoria, &c.

Totum

A Totum corpus, vel etiam quælibet eius particula dupliciter intrinſecus refrigerari poteſt, & ob frigidi humoris præſentiam;& propter calidi penuriam,& defectum, primo modò dum totum corpus,aut pars aliqua refrigeratur, ægri frigiditatis ſenſum quidem perſentiunt;frigiditas tamen magna ad contactum non apparet,& ratio eſt: quia humor quilibet in corpore exiſtens, etiam ſi natura frigidus ſit,nunquam tamen actu adeò frigeſcit, vt partem ipſam actu,& ad contactum admodum frigidam reddat, è contrà verò,quandò pars aliqua ob calidi defectum refrigeratur,frigiditas ad contactum perſentitur magis, quamuis aliquandò ægri frigus illud non percipiant.Hæc autem refrigeratio dupliciter contingit; vel quia calor ad interiora ſecedit: vel quia idem calor deficit, verum neutro caſu frigiditas ingens apparet.Idq. patet in principijs acceſſionum,in quibus ſecedente ad interiora calore,partes exteriores refrigerantur,non tamen intenſa refrigeratione ad contactum,quam marmoream appellant.Si-
B militer ex calidi penuria intenſam frigiditatem ad ſenſum non apparere indicant morientes, in quibus euaneſcente calore corpus tepeſcit quidem, non tamen intensè refrigeratur, quia exiguus ille calor, qui vitam conſeruat, partes tepidas reddit. Quarè quotieſcunquè totum corpus,aut pars aliqua refrigeratur, adeò vt frigiditas ad contactum notabilis appareat; duplicem refrigerationis cauſam concurrere neceſſe eſt,caloris ſcilicet penuriam, & eius reuocationem ad interiora, quod internis inflammationibus euenit frequentiſſimè; in quibus calor exterius tepidus eſt, & refrigeratio leuis perſentitur; at cum iam propè mortem exiſtunt, intenſiſſimè refrigerantur, eò quod cum caloris penuria, illius recurſus ad interiora concurrit. Dum igitur Hipp. hoc in loco ait perfrigerationes apparentes, eas intelligit, quæ tales ſunt ad contactum, quæ quidem ea ratione ſunt læthales, quia cum interna inflammatione viſcera occupante, ſimul etiam calidi innati adeſt penuria, cur autem hæc conuulſio-
C nem præſagiant,id tùm ex natura partis affectæ, tùm ex ipſo morbo euenit, hæc quippè quatenus materiam conuulſioni excitandæ aptam producit, conulſionem minatur,illud autem quatenus neruoſum genti facilè in conſenſum trahit. Per internam enim inflammationem ſucci exuruntur, vndè atrabilis participes fiunt, cuius peculiaris eſt natura neruoſas lædere partes, quod ſæpius indicauimus. Concludit tandem in huiuſmodi morbis vrinas reddi κρημνώδεες, hoc eſt, cum ſedimento craſſiorem farinam æmulante, ſunt enim contenta huiuſmodi reliquiæ humoris vigore internæ inflammationis exuſti,quod alibi adnotauimus.Non prætereundũ verò eſt,vrinas conuulſionum prænuncias hoc in loco appellari κρημνώδεες, quas ſuperius verſ.108.ſect.1. ὑμενώδεας, ideſt pelliculoſas dixit,& lib.Prorret.verſ.171. ἀφρώδεες, hoc eſt ſpumantes, non quidem doctrinæ inſtabilitate,aut tranſcriptoris errore, ſed potius ſimilitudine, & vniformitate cauſæ, quandoquidem, vt lib. Prognoſt. verſ.169. demonſtraui-
D mus, & ſuper Coacam citatam; omnia præfata ſedimentorum genera, exuſtionis humorum in venis factæ ſunt ſoboles, vt proindè ob aſſignatam rationem ea omnia futuram conuulſionem præſagire poſſint.

Verſ. 15. *Fauces ſuprà modum dolentes graciles, cum ægrè tolerabili moleſtia &c.*

Faucium vehemens dolor ſinè tumore,aut dolore apparente perpetuò læthalis eſt: quandoquidem grauiſſimam anginam conſtituit, quam pauci effugiunt, verum mors aliquandò citior,aliquandò tardior ſuccedit; pro ratione læſionis maioris,aut minoris partium reſpirationi inſeruientium.Nam cum maior eſt reſpirandi neceſſitas, citius intereunt ægri: ſerius autem quandò minor.Hanc neceſſitatem facit internus calor,cuius gratia Hipp.lib.3.de Morb.verſ. *Mar.n.11.*
109.pro curatione huius anginæ venam ſub mamma ſecari iubet, concomitatur enim inquit hac parte ex pulmone ſpiritus calidus,qui miſſo ex hac parte ſanguine remittitur,vndè ſpirãdi neceſſitas minuitur.Quotieſcunquè verò forti faucium dolori diſphoria aſſociatur, & iactatio, ſignũ eſt in partibus internis vigere incendium, à quo reſpirandi augetur neceſſitas, cui cum ob faucium anguſtiam ſatisfieri minimè poſſit; neceſſe eſt hominem citò ſuffocari,& interire, idq. ſignificare voluit Hipp.dum dixit;pernicioſæ acutè ſunt.

Verſ. 16. *Quibus ſpiritus reprimitur, & vox ſtrangulatoria eſt, & vertebra intus &c.*

Hæc eſt alia anginæ ſpecies, quæ à vertebræ colli luxatione dependet; de qua Hipp.lib.2. Epid.ſect.2.verſ.76.hiſtoriam diligenter enarrando huiuſmodi anginarum in cõſtitutione illa vulgariter graſſarunt. In hac igitur coaca continentur ſigna non ſolum prognoſtica huius anginæ,ſed diagnoſtica etiam,ſigna diagnoſtica ſunt,reſpiratio contracta,quaſi æger reſpiratio-

nem edere recuſet. id enim importat vox ἀνέλκεται à verbo ἀνέλκομαι, ideſt retrahor, quamuis Galenus 2. Prorret. 55. hanc ad reſpirationem ſublimem reduxerit, non conſiderans cauſam huius reſpirationis ſublimem tollere, cum enim hæc ſit anguſtia, ex luxatione vertebrarum tumorem doloroſum interius ad collum conſtituente, in actu reſpirationis dolor excitatur, & maximè in poſteriori parte, quem dolorem, vt effugiat natura tantum abeſt, vt reſpirationem ſublimem edat, in qua partes omnes non pectoris modò, ſed & dorſi, ſpatularum, & cæterarum adiacentium eleuantur, & ex conſequenti dolent vehementius, vt potius eum motum doloroſum vitare cupiens, reſpirationem comprimat. quod quidem adnotauit Hipp. loco citato, dum inquit, ſpiritus in his non valdè ſublimis. Alterum ſignũ diagnoſticum anginæ ex luxatione vertebrarum cõſiſtit in voce, quam ſtrangulatorum appellat. Quid verò per ſtrangulatoriam vocẽ intellexerit, nõ ſatis conſtat, an fortaſsè eam, per quam ſpiritus cum liberè extrà ferri non poſſit ob anguſtiam naribus reſonat. Nam prædictorum anginoſorum vocem deſcribens idem Hipp. lib. cit. Epid. dicebat, per nares loquebantur? Quia igitur hæc duo ſigna peculiaria ſunt anginæ ex vertebrarum luxatione, meritò dixit: Quibus ſpiritus reprimitur, & vox ſtrangulatoria eſt, vertebra intrò luxatur, nec hæc dicta ſunt per hypallagẽ, vt quidam exiſtimarunt. His (ſubiungit auctor) ad finem reſpiratio fit ἶον συσπωμένος τινος, ideſt veluti quodammodò conuulſi. hoc eſt interrupta, & ſæpius repetens in cuiuſdam conuulſionis modum: idq. propter ſummam anguſtiam, & ſpiritus exiguitatem, qui emoriente iam

Mar.n.11. facultate contingit, hæc eadem ſententia legitur in Prorreticis verſ. 117.

Verſ. 22. Colli, & cubitorum dolores conuulſorij: à facie autem hi, & ſecundum fauces. Huius Coacæ enarrationem habes lib. 1. Prædict. verſ. 175.

Verſ. 27. In pectoris dolore febriculoſo aluus turbata, torpida nigrarum egeſtionum &c.

Os ventriculi ſuperius ad pectoris regionem pertinet, coſtis enim ſubiacet, quæ pectoris ſunt partes, ex quo fit, vt eius dolor ſuſpicionem pleuritidis afferat inexpertis. Quapropter & ſi dolorem ſtomachi hic vocet pectoris dolorem, non ob id impropriè nominibus vtitur, quandò re ipſa dolor pectoris regionem occupat. Inquit ergò in huiuſmodi pectoris dolore aluum perturbatam, quæ ſcilicet crepitibus, rugitibusq. multis ad egerendum ſollicitat quidem; verum non feſtinanter, ſed torpidè, nigrorum egeſtionẽ præmonſtrare. Et ratio eſt, quia huiuſmodi dolor cum febre materiam calidam ſupponit: quæ quidem erit, aut bilis flaua, aut atra, aut pituita ſalſa, non bilis, nec pituita ſalſa, quia hi humores non lentè, & torpidè feruntur. Quarè ſola bilis atra id præſtare poteſt, quæ vt acris, & caloris particeps, & dolorem, & febrem excitare poteſt, quia verò craſſa eſt, & tardi motus id atteſtante Hipp. lib. de Nat. Hum. aluum torpide perturbare poteſt. Quibus hunc in modum explicatis iam conſtat, ſatis temerè hoc in loco pro voce ναρκώδως, δακνώδη à quibuſdam ſubſtitui: lectionem longè imperfectiorem conſtituentes: quaſi dicat Hipp. excretionem cum morſu nigrorum egeſtionem ſignificat, cum non minus mordeant bilioſi, & ſalſuginoſi ſucci, quam atra bilis faciat.

Verſ. 28. Dolores parui in acutis iuxtà fauces graciles, quandò hiantes non faciles &c.

In huius ſententiæ expoſitione expoſitoribus, quamuis inter ſe conſentientibus, aſſentiri non poſſum, exiſtimantibus hoc in loco prognoſim conſtitui anginæ læthaliſſimæ, in qua nullo in faucibus, aut in collo apparente tumore ægrotantes deſperati moriuntur. Tùm quia de hac re coaca illa ſuperius deſcripta inſtituta eſt: Fauces doloroſæ graciles cum diſphoria, pernicioſæ acutæ ſunt: tum quia nec delirium, nec phrenitis anginam conſequi ſolent, & ratio eſt, quia cum angina pro vt plurimum à fluxione à capite ortum ducat: quod etiam

Mar.n. 39. Hipp. teſtatus eſt lib. Acut. ſect. 4. verſ. 60. ſuborta angina caput ab humorum copia vindicatur, ità vt nec delirium, nec alius capitis morbus timeri poſſit. Quarè Cornarij tranſlationem ſecutus, quæ lectioni græcæ etiam accommodatior eſt, dicerem in hac coaca morbum conſtitui acutã febrẽ, in qua aſcendentibus ad caput humoribus, deliria, & phrenitides ſuperueniunt. Huius autem aſcenſus duplex inditium traditur. Alterum eſt exiguus, & leuis dolor circà fauces graciles, & non tumentes. Alterum eſt difficultas contrahendi os ex hiatu etiam moderato. In hoc enim Dureti explicationi facilè acquieſco, qui vocem ἰσχνὸν ad os referens, exponit ægrotantes non facilè os claudere, cum hiarint, etiam ſi æqualiter ſe habeat, nec immodicè apertum ſit, & hoc additum eſt, ad excludendam aliam cauſam huius ſymptomatis, luxationem ſcilicet mandibulæ inferioris, quæ ſæpè contigit ijs, qui immo-

dicè

A dicè oſcitarunt. Hæc autem duo ſymptomata conſequi aſcenſum humorum ad caput, vnuſquiſquè facilè ſibi perſuadere poteſt, quandò ſcilicet per partes interiores aſcendunt, nam iiſdem humoribus in tranſitu poroſitates affectarum partium replentur, ità vt, & dolorem in faucibus inducere, & mandibulæ liberum motum tollere poſſint. Notat autem Hipp. dolorem in hoc caſu paruum eſſe, quia humores non extrauenantur, ità vt inflammationem conſtituant, quando diſtendendo ſolum aliqualem dolorem inducunt, eundem verò humorum aſcenſum alterum ſymptoma excitare poſſe, palàm faciunt oſcitationes, quæ in acceſſionibus quarundam febrium contingunt; aſcendentibus tunc ad caput vaporibus. Nam ſi vapores dicti inuoluntarias oſcitationes inducunt, quatenus muſculos oris apertioni inſeruientes afficiunt: multò facilius humores ipſi dum ſurſum feruntur in caput, eorundem muſculorum poroſitates replendo, hiatus excitare, & difficultatem contrahendi os
B efficere poſſunt. At verò aſcendentibus humoribus ad caput, delirium neceſſariò ſuperuenit, potiſſimum in morbo acuto, in quo calidos humores peccare neceſſe eſt, & ſi indè phrenitis ſuperueniat, læthalis erit, quia dum morbus acutus alij morbo acuto ſuperuenit ſemper læthalis caſus conſtituitur, id atteſtante Hipp. lib. de Affect. verſ. 247.

Verſ. 32. Collum conuertere non poſſe, nec deglutire, vt plurimum læthale, Mar. n. 22.

Quandò in angina collum verti non poteſt cum difficultate deglutiendi, ſignum eſt, materiam morbificam adeò copioſam eſſe, vt omnes partes repleantur à muſculis colli exterioribus, quibus eius motus perficitur; vſquè ad muſculos faucium interiores, qui deglutioni inſeruiunt, vndè caſus læthalis redditur. Addidit autem vt plurimum, vt indicaret; id non ſimpliciter, & perpetuò læthale eſſe, quia aliquandò contingere poteſt, materiam frigidam à capite deſcendentẽ colli muſculos abſquè inflammatione replere, quæ etiam ſi
C interiores non occupet partes, propinquitate tamen, & copia deglutionem quodammodò compreſſione impediat, & tunc caſus non erit læthalis, etiam ſi & colli conuerſio, & deglutitio impediatur. Et ideò Hipp. 4. aphor. 35. vbi caſum hunc vniuerſaliter læthalem conſtituit, febrem addidit, quæ inflammationem præſupponit, tumoriſquè priuationem, quæ deglutiendi difficultatem ex compreſſione excludit; inquit enim, ſi à febre occupato collum derepentè obuertatur, & vix deglutire poſſit, tumore non exiſtente, læthale.

Verſ. 45. Verum minus ſuppurantur hi, quã illi, minimè verò, qui ſub vmbilico conſiſtunt.

Suppurationis tumorum difficultas, aut facilitas à duplici potiſſimum cauſa dependet: à materia, & à loco affecto, verum adeò ſuppurationi confert diſpoſitio ex parte laborante proueniens, vt hanc ſolam agnouiſſe Hipp. ex hoc loco colligi poſſit: quandò inquit, tumores ventris minus ad ſuppurationem verti, quam, qui ſunt in hypocondrio. Cæterum reuera res non ità ſe habet, ſupponit enim materiæ diſpoſitionem adeſſe; qua præſente data
D paritate, hi facilius ſuppurantur, quam illi: quia locus, vt calidior, & humidior materiæ diſpoſitionem auget, minus verò, qui ſub vmbilico conſiſtunt: quia pars illa ventris ſuperioribus frigidior eſt. Quam ſuppurationis difficultatem reſpiciens lib. 6. Epidem. ſect. 2. verſ. 72. ſuppurationibus terminum vmbilicum conſtituit.

Verſ. 46. Et fiunt etiam hi quidem in tunica, qui verò ſurſum ſunt, diffundantur.

Propter eandem ſanè cauſam tumores ventris inferioris in tunica, ſiuè folliculo colliguntur frequentius, quam qui in ſuperiori parte conſiſtunt; propter quã illos his minus ad ſuppurationem verti dictum eſt, quia enim pars ventris inferior ſuperiore frigidior eſt, ideò materiam ipſam ad folliculi generationem aptiorem reddit, cum hic nihil aliud eſſe videatur, quam pituitoſæ materiæ concretio quædam, quæ membranulæ inſtar pus ipſum continet. Quarè præſens ſententia eo ſenſu accipienda eſt, vt intelligamus: ſuppurationes ventris inferioris pro maiori parte fieri in tunica, ſuperiores verò per ſubiectam ſubſtantiam diffundi magis. Quandò non in ſuperiori ventris parte modò ſuppurationes folliculo comprehenduntur, ſed etiam in ipſiſmet hypocondrijs, de hepate enim ità legimus 7. aphor. 45. Quibuſcunquè hepar ſuppuratum vritur, ſiquidem pus purum fluat, & album, euadunt, in tunica enim pus ineſt his: ſi verò velut amurca fluat, pereunt.

Verſ. 55. Pulſus in hypocondrio cum tumultu, mentis emotorius eſt: & magis ſi oculi &c.

Pulſus nomine hoc in loco intelligit Hipp. arteriarũ motũ cõſpicuum, ità vt nõ tactu modò, ſed etiã oculis appareat, qui quidẽ in aliqua particula tantũ modò cõtingit duplici cau-

ſa,inanitione ſcilicet,aut repletione. Inanitio autē pulſum hūc conſpicuū facit,quatenus ob A
carnis diminutionē,quæ arteriæ ſuperpoſita eſt,adhæretq. hæc,& facibus eleuatur,& perci-
pitur magis,& quāuis id omnibus arterijs corporis ſit cõmune,obſeruatur nihilominus fre-
Mar.n.3. quentius in medio vmbilici, ac oſſis pectoris, adnotauitq. ipſemet Hipp.lib.7.Epid.v.49.in
Eratolai filio dyſenterico ſumma macie confecto, qui quidem nihil aliud eſt, quam motus
arteriæ magnæ, qui in alijs à carne interiecta obſcuratur, compeſciturquè, altera cauſa eſt
plenitudo,ſiuè in arterijs, ſiuè in venis, ſiuè in ipſamet carne. Plenitudo quidem arteria-
rum pulſum hunc facit potiſſimum materiæ ſpirituoſæ, cauitas enim repleta compreſſionem
tunicis facit, vndè poroſitates conſtrictæ, per quas vitalis ſpiritus in motu arteriæ fertur,
ſunt cauſa,vt vitalis ſpiritus maiori conatu concitetur ad motum, & hæc diſpoſitio quibuſ-
dam naturalis eſt,ijs ſcilicet,qui ex natura ſanguinem tenuem,& ſpirituoſum nimis habent.
Hos enim reſpiciens Hipp.2. Epid.ſect.5.verſ. 28. dicebat, cui vena in cubito pulſat,inſa- B
nus eſt,& iracundus: cui verò quieuerit,ſtupidus. Alijs prouenit ex morbo,in quibus ſi ca-
lor abſit; à quo ſanguis in arterijs attenuatus in ſpirituoſam materiam conuertatur,pulſus
fiunt maiores, & celeriores in omni corporis parte, potiſſimum verò in temporibus, quia
flatus à calore geniti ſuperiora petunt magis, idq. in febribus quibuſdam ſalutaribus obſer-
uatur,quas dolor capitis cum pulſu concomitatur,ſinè febre autem frequentius,indèq.eue-
niunt hæmicraniæ, & diuturni oculorum dolores pulſantes, quibus nihil magis prodeſſe de-
monſtrauit experientia, quam arteriarum ſectio poſt aures,aut in temporibus, & hanc for-
Mar.n.13. taſsè cauſam reſpexit Hipp.lib.de Flatibus verſ.127. dum capitis dolores, & venarum pul-
ſus in temporibus fieri,ait à flatu intercluſo, & ſanguinem in arterijs coarctante. Quibus ve-
rò ſpiritus flatuoſus arterijs incluſus pulſum hunc facit abſquè calore euidenti, hos diù
ægrotare eſt rationabile, tùm quia affectio eſt in arterijs, in quibus naturalis facultas, à qua C
ſolutio morborum dependet, minus viget,quā in venis, tùm etiam quia ſanguis à permixto
Mar.n.10. ſpiritu refrigeratur,vt dicebat Hipp.lib.de Flatibus verſ.90. & crudeſcit magis. Adde etiam
quia ipſamet cauſa flatum abſquè calore producens calidi innati imbecillitatem arguit,
qui morbos alioqui ſalutares neceſſariò producit. Hancq. fortaſsè reſpiciens cauſam Hipp.
Mar.n.9. lib.de Iudicat.verſ.99. palpitationes in manibus diuturnæ febris ſignum eſſe adnotauit,aut
breuis iudicationis in deterius, ſi tamen de huiuſmodi pulſationibus hæc ſententia intelli-
genda eſt, an potius de palpitationibus propriè dictis, vt in eius explicatione indicauimus,
vtcunquè ſit certum eſt,ſi meas obſeruationes in medium adducere licet,me ſæpius obſer-
uaſſe eos, quibus non acutè febrientibus arteriæ iugulares pulſare oculis conſpiciuntur,
diutius ſemper ægrotaſſe. A repletione venarum pariter pulſationes arteriarum maiores,
& euidentiores in aliqua parte apparere,eſt ſatis rationabile, tùm per compreſſionem arte- D
riæ inductam à ſuperpoſita vena,aut ei adiacente, tùm maximè quandò venas ab interclu-
ſo ſpiritu intumeſcere contingit. Nam humor à permixto ſpiritu attenuatus non ſolum
maiorem locum requirit, ſed etiam facilius transfunditur ad arterias, vt duplici ratione
vehementius pulſare cogantur,propria ſcilicet repletione,& compreſſione venarum. Cum
igitur huiuſmodi pulſus copiam præſupponat ſanguinis tenuioris ſpiritu flatuoſo permixti,
vix fieri poteſt, quin caput aſcendat,quotieſcunquè febrili calore incaleſcit, vndè mirum
non eſt,ſi delirij ſignum indubitatum euadat, & adeò firmum, vt ſi hiſtorias Epidemiorum
percurras,paucos inuenias ægrotantes, quibus in aliqua parte pulſus huiuſmodi cum febre
acuta apparuerit, qui non delirauerint tandem, talis Pherecida fuit,cui vt lib.7.ſect.2.verſ.
Mar.n.41. 274. narratur pulſus in fronte erat, & delirauit. Theodori vxor pariter, & qui caput per-
Mar.n.15. Mar.n.18. cuſſus eſt à Macedone eodem libro ſectione prima verſ. 292. & 360. cum pulſu in tem-
Mar.n.9. poribus delirarunt ambò, ſeruus in extrema caupona, cui venarum pulſationes erant cir-
cà vmbilicum libro quarto verſ. 126. & ipſe delirauit. Silenus quoquè, cui palpitatio
aſſidua erat hypocondrij libro primo ſect. 3. verſ. 64. in confirmationem præſentis ſen-
tentiæ delirio correptus eſt, & interijt. Quotieſcunquè igitur pulſus prædicti in aliqua
corporis parte cum acuta febre percipiuntur (ità enim ab explicata venarum repletione
originem habere certi erimus) delirium timendum eſt,& eò magis,ſi aliquod aliud concur-
rat,quod humorum raptum ad caput ſignificet, quale eſſet,quod in præſenti ſententia pro-
ponitur, videlicet tumultuatio,& contentio inſueta ægrotantis cum familiaribus,ſiuè aſtan-

tibus

A tibus ipſis. Quod ſi in pulſu cuiuſlibet partis id euenire ſolet, tantò magis id timendum in hypocondrio dextro, quod ad delirium producendum paratiſſimum eſt, imò ad phrenitidem ipſam, vt lib. 4. Epidem. verſ. 348. ſufficienter demonſtrauimus, ſi verò repletio venarum abſquè flatuoſo ſpiritu contingat, pulſus arteriarum eodem modò apparere poſſunt quidem mediante compreſſione eadem arterijs facta, verum non neceſſariò indè ſequitur delirium, quia non eſt neceſſe, humores dictam repletionem facientes caput petere, & ideò pulſus huiuſmodi varios exitus habere ſolent pro diuerſitate materiæ replentis venas, & corporis diſpoſitionem, quos pleroſquè recenſuit Hipp. in illa ſententia lib. de Iudicat. regi- *Mar. n. 8.*
ſtrata verſ. 96. & à Medicis Cois inter prænotiones ſuas annumerata ſect. 1. ver. 65. Quibus in febribus venæ in temporibus pulſant, & facies ſana eſt, & hypocondrium non molle, diuturnum morbum ſignificat, & non deſinentem citrà multi ſanguinis è naribus fluxum, aut
B ſingultum, aut conuulſionem, aut coxendicum dolorem. Plenitudo tandem in carne facta pulſum inducit, quatenus arteriæ ibi exiſtentes compreſſæ maiori impetu eleuantur, idquè euenit in magnis inflammationibus, & in ijs tumoribus, qui ad ſuppurationem tendunt, materia enim in vnum collecta ad ſuppurationem maiorem compreſſionem arterijs facit adiacentibus, quam vbi diffuſa eſt per carnes, & ideò pulſus huiuſmodi, ſiuè dolores pulſantes indubitatum ſignum habetur futuræ ſuppurationis; quod etiam colligi poteſt ex *Mar. n. 6.*
Hipp. lib. 1. Morb. Mul. verſ. 83. & hi ſunt modi omnes, quibus pulſus in aliqua corporis parte manifeſti fiunt; quorum cauſas recenſitas ſuperius diſtinguimus per ea ſigna, quæ dictarum partium repletionem coindicare poſſunt. Nam ſi arteriæ repletæ ſpiritu pulſum efficiant, id cognoſcimus, quia non ſolum pulſant, ſed etiam tument, abſquè tumore, aut tenſione venarum proximarum, ſi verò arteriæ repleantur, à repletione venarum, & venæ, &
C arteriæ tumidæ apparent, & ſi materia repletionem venis inducens ſpirituoſa erit, venæ modò tument, modò ſubſident, & pars ipſa pallida potius erit. Quod ſi materia venas replens erit ſanguis abſquè flatu, tumor venarum perpetuus erit, parsq. rubro colore fulgebit, vndè Hipp. in præcitata ſententia adnotauit, faciem ſanam eſſe colore, ſcilicet, roſeo, qualis eſt benè valentium, vbi pulſus fit in temporibus, quia id à repletione venarum abſquè flatuoſo ſpiritu euenire rationabile eſt, exituſquè manifeſtat, quia in delirium non tendit morbus, ſed varios habet exitus, quos adnotauimus ſuprà, ſi à repletione carnis tandem pars aliqua pulſum edat, id cognoſcimus ex tumore cum dolore prout plurimum, & ex alijs, quæ ſuppurationem præcedere, aut magnas inflammationes concomitari ſolent. Hæc verò de pulſationibus referre longiori oratione neceſſarium duximus, vt ratio præſentis ſententiæ melius innoteſcat, in qua docemur; pulſum in hypocondrio dextro cum tumultu de-
D lirium indicare, ſiuè enim id fiat à materia ſpirituoſa venas vnà cum ſanguine replente, ſiuè ab inflammatione viſcus occupante, ſemper delirium ſignificabit ſi cum tumultu id fiat; qui humores caput inuadere, oſtendit, iuxtà rationem lib. Progn. verſ. 85. adductam à nobis. Subiungit indè; & magis ſi oculi frequenter moueantur, quæ quidem particula magis non ſolum reſpicit certitudinem ſigni, quaſi motus oculorum frequens prædictis aſſociatus tutius delirium præmonſtret: ſed etiam delirij intenſionem, quia delirium indicabit *Mar. n. 5.*
vehementius, quem ſenſum clarius manifeſtauit in Prognoſtico, vbi ità loquitur. Verùm oculos talium inſuper intueri oportet, ſi enim oculi frequenter moueantur, furioſos hos fore timor eſt, quæ eſt ſpecies delirij vehementiſſima, quemadmodum euèniſſe Cydis filio, & Hermoptolemi vxori legimus lib. 7. Epidem verſ. 90. & 168. Hi enim cum huiuſmodi ocu- *Mar. n. 5.*
lorum intuitu maniaci facti ſunt tandem, vt in hiſtoria narratur. Ad præſentis expoſitionis *Mar. n. 10.*
confirmationem plurimum faciunt ea, quæ in citata ſententia lib. Prognoſticorum adnotauimus.

Verſ. 56. Oris ventriculi dolor, & pulſus hypocondriorum febre perfrigerata, malum, &c.

Febrilis enim caloris remiſſio, & exteriorum corporis partium tepor, aut refrigeratio cum hypocondriorum pulſu, qui materiæ copiam atteſtatur, eandem materiam viſceri infixam eſſe, & inflammationem propriè dictam conſtituiſſe oſtendit, quam oris ventriculi dolor concomitari ſolet, ſiuè dolor ad ipſummet hepar ſpectet, ſiuè ad os ventriculi, quatenus ab hepate inflammato ichor quidam acris ad os ventriculi tranſmittitur, qui cardialgiam parit, vtroquè enim modo in hepatis inflammatione dolor ad oris ventriculi regionem ex-

 citatur,

citatur, nec inconueniens alicui videri debet,nulla affectione in ipſo ventriculo exiſtente, A
ſed in hepate,tantum dolorem ad ventriculi regionem perſentiri, nam præter experientiam
Mar.7.8. ipſe Hipp. id confirmauit apertiſſimè lib.4.de Morbis verſ.97. his verbis: Poſtquam comedit,& bibit homo aliquid amari,quodq. alias bilioſum, ac leue eſt; copioſior etiam bilis fit in hepate,& ſtatim dolet hepar, quod pueri cor vocant. Et ratio eſt, quia cum lobus eius ſuperior totum ventriculum amplectetur, dum cauſa dolorifica eum lobum obſidet, dolorem ad regionem ventriculi de ſe ſignificationem facere neceſſe eſt, & quia ſucci calidiores,vt puta leuiores partem ſuperiorem potius petunt, quam inferiorem,ideò euenit,vt dolor hepatis à cauſa calida excitatus regionem ad ventriculum ſpectantem potius occupet, quam ad hypocondrium dextrum. Quia igitur tria hæc ſymptomata, pulſus hypocondrij dextri, caloris remiſſio, ſiuè refrigeratio,& oris ventriculi dolor,hepatis inflammationem cum humorum copia conſtituunt, quæ morbum maximè periculoſum reddit, ideò malum B dixit Hipp.& eò magis,ſi ſudatiunculæ etiam inſuper accedant, quæ naturæ oppreſſionem à materiæ copia in hoc caſu oſtendunt.

Verſ. 62. Quibus præcordia eleuantur aluo ſuppreſſa,malum eſt, maximè autem &c.

In hypocondriorum tumore aluum, nec adſtrictam, nec ſolutam nimis eſſe expedit: & ideò vterquè exceſſus ſemper malus eſt, non tamen æqualiter: hæc enim eſt differentia, quia in recentibus tumoribus minus mala erit aluus humida,quam ſicca, è contrà verò in diuturnis cum macie totius corporis aluum fluere peſſimum eſt, & ratio patet, quia in recenti tumore (recentem intelligo eum,qui fit cum inflammatione,& dolore) cum continuò confluxus fiat nouæ materiæ, ſi aluus adſtricta eſt, eò copioſior fit confluxus, vndè morbus adeò augetur, vt nequè à natura, nequè ab arte ſuperari poſſit, è contrà verò dum ex morbi diuturnitate contabeſcit corpus, nihil infenſius ægro euenire poteſt; quam alui fluor, C hoc enim & cauſa, & ſigno malum eſt, ſigno quidem, quia naturalis facultatis ſummam imbecillitatem oſtendit,propter quam non modò concoctio alimentorum vitiatur,ſed etiam diſtributio, malum eſt prætereà vt cauſa: quia vires ex morbi diuturnitate confractæ,fluore alui ſuperueniente, ad extremum debilitatis producuntur, vndè mors etiam non parum acceleratur.

Verſ. 65. Præcordiorum diſtentio cum ſopore anxioſo,in caput dolente,abſceſſus circà &c.

Ad parotidum generationem duo potiſſimum concurrere iam ſæpius indicauimus, materiæ ſcilicet aptæ copiam,& partem ipſam in morbo læſam, cum igitur vtraquè in præſenti coaca concurrant, non poteſt dici ex particulari quadam obſeruatione hæc prolata eſſe, nec vniuerſaliter vera eſſe. Nam hanc eandem veritatem ſuperius confirmauit ſect.1.verſ. 270. idem Hippocr. ſoporoſi (inquit) anxioſi, præcordium dolentes, parum vomentes D abſceſſus iuxtà aures habent. Quomodò autem propoſita ſymptomata materiam parotidum oſtendant, & affectarum partium conſortium totius,ſuprà adnotatum eſt, vt abſquè nauſea denuò repeti id non poſſit,ea igitur adeat lector,& potiſſimum, quæ adduximus ſuper Prorret.verſ.272.& coacam verſ.135. ſect.1.

Verſ. 66. Poſt præcordiorum tumorem bilioſus ſpiritus magnus,& febris acuta &c.

Non quolibet tumore hypocondriorum euaneſcente abſceſſus fiunt, nè dum parotides, quæ inter abſceſſus numerantur, ſed tunc ſolum, quandò ab humore ſubfrigidiori ortum habuit: hæc enim eſt vera abſceſſuum materia, in qua ſi craſſior, & frigidior ſuperauerit,abſceſſus in partibus inferioribus potius fiunt,in ſuperioribus verò,ſi eadem materia tenuitate, & leuitate præualuerit. Has igitur conditiones ad parotidum generationem requiſitas, in hac coaca inferuit ſummo artificiò Hipp. ex quibus exitus neceſſitas dependet,craſſorum E enim, & frigidorum humorum præſentiam infert hypocondriorum tumor: qui quidem quotieſcunquè à calida dependet materia, febrem acutam adiunctam habet, quam tamen excludit, dum poſt tumoris diſſipationem febrem acutam fieri ait, quaſi talis non fuerit anteà,bilis verò præſentiam ſupponit inquiens bilioſis, impoſſibile enim videtur corpus eo humore non abundare, qui cum totius temperamento conuenit. Horum verò duorum humorum miſcella præfatam parotidum materiam conſtituit, ſurſum verò curſum inflectere humores,hypocondrio dimiſſo,indicat ſpiritus magnus eo tempore, quo,tumore ſublato,imminui deberet.

Verſ.67.

A *Verſ. 67. In dolore hypocondriorum lumborum dolor ſuper accedens in febribus, &c.*

Dolor in hypocundrio cum leui borborigmo, & ad inteſtina,& ad hypocondriorum viſce-ra pertinere poteſt, qui quidem ortum ducat,vel à flatu, vel ab humore agitato,& commoto. Si ergò hæc materia fuerit flatus, qui deorſum erumpat,nihil aliud mali eueniet, ſi verò fuerit materia commota: hæc vel per renes, & veſicam expurgabitur; vel per aluum, vtriuſque enim tranſitus iter ad lumborum regionem ſignificationem de ſe præbet ad ſitum renum, & inteſtinorum productionem. Meritò igitur dictum eſt,aluum humectari, niſi aut flatus, aut vrina copioſa prodierit. Addidit in febribus; non certè eo quod aliquandò in non febrien-tibus id euenire non poſſit, verum quia in his non eſt perpetuò verum, cum ſæpè obſeruen-tur dolores hypocondriorum murmurantes,abſque vlla prædictorum euacuatione ſolui,quod palàm faciunt illi, qui hypocondriaca affectione nuncupata laborant, quibus huiuſmodi do-B lores familiariſſimi ſunt.

Verſ. 69. Ex hypocondrio diutinè afflicto,& aluo graueolenti, abſceſſus circà aurem occidit.

In diuturnis hypocondriorum doloribus ſolutio expectanda eſt,aut per coctionem,aut me-diante abſceſſu, quem concoctio præceſſerit. Si ergò coctionis loco corruptio, ſiuè putredo humorum contingat, cuius inditium erant excretiones graueolentes, indèque abſceſſus in partibus ſuperioribus erumpat, mors neceſſariò expectanda eſt, non ſolum, quia humores corrumpuntur, ſed etiam quia corrupti verſus partes ſuperiores, & nobiliores conuertuntur. In his caſibus obſeruatum eſt frequentiſſimè parotidas excitatas eſſe: quibus apparentibus, mors adeò celer ſuccedit, vt parotides mortis cauſa eſſe videantur, & ideò hoc dicendi modo vſus eſt,parotides occidunt. Cum igitur ex dictis pateat,litteram,vt iacet,intellectum verum, & rationabilem ſenſum admittere, non eſt vt lectionem emendare ſtudeamus, quod C interpretes nonnullos feciſſe inuenio,graueolentiam,de qua in textu, ad voluuloſam affectio-nem reducentes, ob ſimilem ſententiam lib. 1. Prædict. v. 271. regiſtratam hunc in modum, Mar. n. 32. ex voluulis graueolentibus in febre acuta, hypocondrijs ſublimibus diutius permanentibus, abſceſſus circà aures oborti occidunt. Diuerſas enim ſententias eſſe, & vtraſque veras non eſt inconueniens.

Verſ. 70. Quibus ab hypocondriorum doloribus aluus paulatim ſubuiſcoſa egerens, &c.

Si ſedato hypocondriorum dolore materia ſubuiſcoſa paulatim egeratur, hanc pituitam ſalſam, & acrem eſſe coniectandum eſt; quandò à ſimplici pituita dolorem in hypocondrio antè excitari non eſt rationabile. Acrimoniam verò contrahit pituita vel à permixtione bi-lis, vel propter exuſtionem quandam, quam ſubit,dum in calido, & ſicco loco diutius perſi-ſtit, quod in præſenti caſu contigiſſe indicat ſubſequens egeſtio ſtercoroſa,& breuis, non in D longum producta, quemadmodum in naturali euenit: ſed in paruas, & ſiccas ſferulas effor-mata, quæ quidem in ſuperioribus inteſtinis, & tenuioribus præter naturæ inſtitutum craſſe-ſcit, quod abſque magno viſcerum incendio fieri non ſolet. Acri igitur, tenacique humore ſecedente ſatis rationabile eſt facta inteſtinorum abraſione fluxum ſanguinolentum, dyſente-ria inducta, ſuperuenire. Quod quidem, quia non omninò neceſſarium eſſe cognouit Hipp. ideò interrogationis nota appoſita,ſententiam protulit. Nam etiam ſanguinem effundit?

Verſ. 72. Quibus derepente, dum ſinè febre ſunt, præcordij, & oris ventriculi dolor, &c.

Citò fieri, citòque diſſolui tanquam firmiſſimum habetur à Galeno argumentum earum affectionum, quæ non ab intemperie aliqua, ſed à materia ortum ducunt, eodem argumento excluduntur inflammationes, & alij etiam multi morbi ex materia quidem dependentes, ve-rum tamen,qui nec tam celeriter producantur, nec ceſſent ſtatim. Quapropter Hipp. vocem E derepentè addidit, vt excluderet eos hypocondriorum dolores, qui ab intemperie, aut in-flammatione dependent, vndè neceſſe ſit affirmare eos ab humorum affluxu,eo què copioſo naſci, eorum enim copiam arguit non modò aſpectabilis ventris tumor, ſed etiam partium af-fectarum multitudo, abſque magna enim copia humorum, tot partes, & plurimum inter ſe diſtantes eodem tempore dolore, & tumore affici non eſt rationabile. Hæc autem materia cum duplex eſſe poſſit: ſanguis nempè,vndè plethora cõſtituitur,aut alius humor à ſanguine remotus, in quo cachochimia conſiſtit. Si primum venæ ſectio ſuccurrit, ſi ſecundum pur-gatio, vndè rectè dicitur in contextu, ſoluit venæ ſectio, aut purgatio. Soluitq. non prodeſt tantummodò; quia morbus ablata cauſa tollitur ex toto. Appoſuit autem conditionem, ſi

febris

febris non adfuerit, non quidem vt ſignificaret præſente febre nunquam conuenire poſſe ve- A
næ ſectionem,aut purgationem, ſed vt inferret,eadem non æquè tutò,& feliciter adminiſtrari
præſente febre, ac ſine ea, quandoquidem ſicuti in bilis prædominio ſuſpecta eſſet venæ ſe-
ctio ob rationes adducendas inferius ſect.3.v.79. ità in interna inflammatione,quam febris in-
Mar.n.36. dicare poſſet,periculoſa eſſet purgatio iuxtà doctrinam 4.Acutorum v.31.abſque febre igitur
tuta eſt curatio per venæ ſectionem, aut purgationem,per quas nullo obſtante impedimento
morbificæ cauſæ tolluntur,ſubiungit verò,his febrire nocuum eſt, non ſolum quia ex præfatis
euacuationibus morbi ſolutio non ſtatim contingit: ſed etiam,quia huiuſmodi febres ſunt,aut
malignæ, aut diuturnæ. Diuturnæ quidem tum ob rationem aſſignatam ſuperius ſect.1. ad
Coacam v.95. Febres ex doloribus vehementibus diuturnæ, tum maximè ob humorum co-
piam, partiſque laborantis officium, malignæ verò ob cauſam aſſignatam in expoſitione illius
Mar.n.7. ſententiæ : Febres ex hypocondriorum doloribus malignæ 1.Prædict. v.75. His enim & tuſ-
ſes ſuccedunt, Ahſtmata, ſingultuſq. quæ omnia inflammati hepatis ſymptomata exiſtunt, B
eandem inflammationem atteſtantur hypocondrij, & cordis dolores, vnà cum ventris tumo-
re, quotieſcunq. his febris annectitur, impoſſibile enim videtur humorum copiam circà vi-
ſcera conſiſtentem, febrem abſque inflammatione inducere, ſi non ſiſtrophica, ſaltem de ea-
rum genere, quæ phlogoſis appellatur. Quod ſi etiam aliquandò ſine inflammatione hæc
fiant, nihil tamen prohibet, præfata omnia accidentia in repletionem humorum circà hypo-
condria referre. Nec minus rationabilis eſt huius morbi ſolutio,quæ proponitur in contex-
tu per abſceſſus ad varias corporis partes, huiuſmodi enim exitus ſatis familiaris eſt ijs mor-
bis, qui cum humorum copia,& nobilitate partis in longum tempus producuntur. Abſceſſus
verò fieri maximè ad coxas, & ad crura rationabile eſt: quia dolor à principio dictas partes
occupauit, iuxtà aphoriſmum illum. Quibuſcunq. reſurgentibus ex morbis quid doluerit,
iſthic abſceſſus fiunt, & ſi antè morbum quid doluit, iſthic morbus incumbit, ſect.4.Aph.32. C
& 33. Fit etiam aliquando abſceſſus ad oculos, vndè mors in cæcitatem tranſmutatur, quod
in grauioribus morbis contingere obſeruatur. Soluitur etiam aliquandò morbus per ſuppu-
rationem, quibus ſcilicet materia morbifica ad partes ſpirituales abſcedit, quæ in pus con-
uerſa per ſputum educitur. Notandum verò eſt ſignum futuri abſceſſus in morbis grauiori-
bus : videlicet morbi remiſſio nulla euacuatione præcedente, idque nobis ſignificauit per illa
verba. His ad ſolutionem tendentibus, &c.

Verſ.77. Quibus dolores præcordiorum, oris ventriculi, hepatis, partium, &c.

Non quilibet harum particularum dolor ſanguinis excretione ſola curatur, ſed qui ſimul
eas omnes infeſtat,nam ſępè aliqua dictarum particularum dolente,ſanguis excretus non pa-
rum lædere poſſet, cui diarrhæa occurrit. Dolor autem omnes ſimul inuadens ea ratione à D
ſuperueniente ſanguinis excretione curatur, quia à ſanguinis multitudine dependet, aut ab
humoribus ſanguine permixtis. Nam ſimplex cachochimia tanta eſſe non poteſt in partibus
præfatis, vt omnes ſimul dolore afficiat. Quia igitur tot partes ſimul dolent,id argumentum
eſt,cauſam doloris à ſanguinis multitudine, aut eius mala qualitate dependere,vt iure meritò
morbi ſanatio in ſola ſanguinis euacuatione conſiſtat. Qua verò parte ſanguinis euacuatio
ſalutaris expectetur,ſignificauit voce illa: διαχωρήσαντος, quæ alui excretionum eſt propria.
Hancque peculiariter indicat dolor circà vmbilicum: quatenus humor inclinationem ad in-
feriora oſtendit, præterquamquod rationi etiam conſentaneum eſt plenitudinem,quæ partes
inferiores magis infeſtat,per inferiora tolli: qualis eſt euacuatio per hæmorrhoides, aut dy-
ſenteriam ſanguinolentam. Cur autem in præſenti Coaca ſolutio ab vnica ſanguinis excre-
tione expectatur: rationem aſſignari poſſe exiſtimo, non ſolum,quia maior cachochimia in
ſuperiori adeſſe poterat, vndè ea educta ſalus ſperabatur, in cuius rei vſum vtilis erit purga- E
tio. Sed etiam quia longè differt euacuatio ſpontè naturæ facta ab ea, quæ arte perficitur.
Natura enim ſæpè cachochimiam ſanguini permixtã per ſanguinis euacuationem tollit,quam
tamen per alui fluxum tollere non audet,cuius rei exemplum habemus in febre ardente,quæ
etiamſi àillioſa cachochimia dependeat,eam tamen per hæmorrhagiam tollit: nequaquam
verò per dyarrhæam, imò hæc in febre ardente ſuſpecta eſt, ex quo non eſt mirum,in hoc ca-
ſu ſalutem à ſanguinis excretione dependere, qua non ſolum plethoria, ſed chachochimia
etiam, dummodò ſanguini admixta ſit,tolli poteſt, quæ tamen ſi arte procuranda eſſet,non

ſemper

A ſemper à ſanguinis miſſione petenda eſſet, ſed modò ab hac modo à purgatione, vt in præce-
denti Coaca determinatum eſt. Hoc enim in præſenti non expreſſit Hipp. quia fortaſsè ex-
perimento cognouerat, huius morbi ſolutionem à ſola ſanguinis excretione ope naturę facta
dependere, artemque ipſam nihil opis adferre poſſe; & ideò dixit: ſanguine egeſto ſeruantur,
non egeſto moriuntur.

Verſ. 79. Quibus præcordia non mollia, facies ſana, non liberantur citrà, &c.

Hæc ſententia hoc in loco breuibus abſoluitur verbis, quia ſuperius ſect. 1. in cathalogo
prognoſticorum ex febribus deſcripta eſt. Hic verò repetenda erat, quia ad hypocondrio-
rum affectiones de quibus eſt ſermo, pertinet. Huius enarrationem inuenies libro ſecundo
Epidem. ſect. 6. verſ. 11.

Verſ. 82. Iuxtà ventrem in febre palpitationes mentis emotiones inducunt.

B Palpitationes à flatu lento ſpiritu concluſo fieri Galeno, & Medicis indubitatum eſt; ſiuè
in carnis poroſitatibus, ac ſolidis concluſum ſit, ſiuè in venis ipſis. Generatur autem hic ſpi-
ritus per febres à calore vehementi, quatenus tenuiores humorum partes in halitum conuer-
tuntur, qui humoribus permixtus, non palpitationes modò venarum inducit, ſed & humores
ipſos extollit, & euehit ad ſuperiora, ex quo delirium excitatur, vt mirum nulli videri debeat,
ſi toties ab Hipp. audiamus, palpitationes, tum corporis, tum venarum aliquid perturbatio-
nis menti ſemper adferre. Hoc autem in loco per palpitationes iuxtà ventrem Hipp. intel-
lexiſſe exiſtimo pulſationes quaſdam ad regionem ventris venæ cauæ è directo reſpondentē,
idque ob flatulentum ſpiritum in vena magna concluſum, à quo ſanguis, & cum eo cæteri hu-
mores leuiores effecti ſupernas petunt partes; deliriumq. in capite conſtituunt, niſi ab hæ-
morrhagia delirium auertatur. Quod tanquam de rarò contingens indicatum eſt per illa ver-
C ba αἱμοῤῥαγίαι δὲ φρικώδεες, hoc eſt hæmorrhagia horrida, quaſi dicat, hæmoarhagia verò aliquan-
dò ſubſequitur loco delirij, quam horror præcedit, & ratio eſt, quia dum ſanguis mouetur ad
motum dicti ſpiritus, cum eo concluſus, horrorem infert, quemadmodum Hipp. lib. de Fla-
tibus v. 100. docet. Spiritus enim vtpotè tenuiores ſanguine ex motu ventilantur, refrige- *Mar. n. 10*
ratique per ſanguinem tranſcurrentes inæqualem ſenſum illum frigoris faciunt, qui horror
appellatur, eodem plane modò, quo rigorem fieri docebat Hipp. lib. 1. de Morbis. Poſt di-
ctas verò palpitationes an expectanda ſit hæmorrhagia, an deliriū, cognoſcimus per Prorrhe-
ticum illud v. 245. & circà ventrem palpitationes cum hypocondrij tenſione ſublonga, ac
tumente, ſanguinis eruptionem ſignificant, inhorreſcunt autem hi. Quo quidem in loco tu-
morem illum ſublongum ad rectorum muſculorum inflammationem non refero, quia præ-
terquam quod ſatis fuiſſet Hipp. dixiſſe cum tumore ſublongo, abſque appoſitione illarum
D duarum vocum, cum tenſione, & tumore, quod idem eſſet penitus, & dolorem, qui neceſſariò
conſequitur inflammationem muſculorum, non tacuiſſet, nec vlla ratio afferri poteſt, cur mu-
ſculorum inflammatio ſanguinis è naribus fluxum peculiariter indicare debeat. Quarè intel-
ligerem potius eam viſceris eleuationem, quam venæ per illud diſſeminatæ efficiūt, dum re-
plentur immodicè, indè enim in tumorem aſſurgit, quod tenſionem potius inducit, quam du-
ritiem, vndè tumor in hypocondrio manifeſtus apparet, non orbiculari figura qualis obſerua-
tur in vero hepatis tumore, & inflammatione doloroſa, vndè legimus 2. Epid. ſect. 3. verſ. 68.
In dextris velut circumferentia ſuppuratoria: Sed ob longa potius, iuxtà figuram muſculorum,
qui ad viſceris eleuationem diſtenduntur, & quia immediatè tactui ſubijciuntur, ideò eleua-
tio eorum ſeruat figuram deorſum ſe extendentem. Doloriſque nullam mentionem fecit,
quia affectio eſt in venis, quæ etiàmſi vehementer diſtendantur, dolorem non faciunt, cum
E exiguo ſenſu, aut nullo ſint præditæ; niſi inflammatione ſimul tententur, ex dictis verò ap-
paret, quam longè à ſcopo feriant Galeni ratiocinationes, quibus ex tumoris figura partem
affectam indagare profitetur lib. 1. de Loc. aff. cap. 5. In confirmationem præſentis doctrinæ
petenda ſunt ea, quæ adduximus paulò antè in expoſitione Coacæ verſ. 55.

Verſ. 83. Dolores in febre ad præcordia exilientes, &c.

Ex coaca præſenti corrigendum eſt Prorrheticum verſ. 123. ab ea tantummodò differens, *Mar. n. 12*
quia quod hic legimus ſine ſudore: ibi legitur ſudore ſoluti maligni, certum eſt enim, præſen-
tis coacæ lectionem longè rationabiliorem eſſe. Dolores namque harum partium, in quibus
naturæ lege humores adeò abundant, abſque aliqua ſenſibili euacuatione perfectè terminare

non

non poſſunt, quin aut aliquod aliud grauius malum ſequatur, aut ſaltem morbi recidiua, ſiuè
aliquis abſceſſus contingat. Mentionem verò fecit tantummodò ſudoris, quia per hunc ma- A
ximè iudicari ſolent huiuſmodi hypocondriorum affectiones. Recidiuam pariter ſubticuit,
eò quod hanc in his caſibus non contingere obſeruatum ſit, ea fortaſſe ratione: quia cum di-
ctæ partes plurimo ad expellendum robore naturaliter participent; humorem ſemel excluſum
non facilè denuò recipiunt. Abſceſſus igitur aliquando prædictis doloribus ſine ſudore ſo-
lutis, ad iſchium fieri teſtatur, idque rationi ſatis conſonum eſt, tum ob materiæ copiam, tum
ratione loci patientis, eſt enim articulus omnium maximus, & adenis, quæ ſunt in inguine
ſatis propinquus, ad quas hypocondriorum viſcera ſe exonerantia ſuperflua tranſmittere ſo-
lent. His accedit febris ardens, quæ duplici ratione in præſenti caſu excitatur, primò quia
locus abſceſſus tantæ copiæ humoris non erat capax, ſecundò quia humor peccans abſceſſus
materia non omninò conueniens erat, ſed longè calidior, & tenuior, tum natura propria, tum
ex motu à loco ad locum. Poſtquam verò febris ardens ſuperuenit, ſi aluus deorſum erum- B
pat, pernitioſum eſt, quia huiuſmodi febres per diarrhęam non tutò iudicantur, de qua re ità
ſtatutum eſt ſuperius ſect. 1. v. 168. In febre ardente ſi aluus eruperit, mortale. Quod ſi quan-
doquè contingat febrem ardentē diarrhęa iudicari, vt quibuſdam contigiſſe narratur in con-
ſtitutione illa febrium ardentium 1. Epidem. conſt. 3. id peculiari cuidam conſtitutioni tri-
buendum eſt, quemadmodum in præfatę Coacę expoſitione demonſtrauimus.

Verſ. 86. Dolores circà vmbilicum palpitatorij, habent quidam & aliquid, &c.

Hæc eſt altera prognoſis doloris palpitantis circà ventrem ad vmbilicum à ſuperiori longè
differens, hæc enim ad eos pertinet, qui ſine febre ſunt, illa verò de febrientibus tractat. Ni-
hilque aliud intelligere in hac Coaca Hipp. videtur, quam affectionem illam, quæ melācholia
hypocondriaca cōmuniter appellatur, in qua quoniam flatus maximè vigēt, non eſt mirum, ſi
dolores circà dictas partes, cum ſenſu palpitationis fiant, indèque vaporibus melancholicis C
mentis ſedem petentibus deliria melancholica ſuperueniant. In quo quidem affectu, etiamſi
alia quamplurima ſymptomata concurrant, horum duorū tamen ſolummodò meminit Hipp.
tanquam magis propria, & ab eſſentia morbi immediatè dependentia. Dixit autem: Habent
quid mentis emotorium: vt indicaret in huiuſmodi affectu non apparere deliria exquiſita, &
valdè conſpicua, ſed qualia in melancholicis dictis obſeruantur, nam plurimi horum ægro-
tantium præter timorem quendam, & mæſtitiam inſolitam, & abſque cauſa ſufficienti, in cæ-
teris mente ſatis conſtare videntur. Verum (ſubiungit Hipp.) circà iudicationem pituita his
aceruatim copioſa cum dolore penetrat, quæ noſtræ expoſitioni repugnare videntur, iuxtà
quam humoris melancholici excretio potius expectanda eſſet, quam pituitæ. Hæc tamen
nihil aduerſantur. Quia etiamſi cauſa delirij ſit vapor melancholicus, ab atra bile in hypo-
condrijs conſiſtente eleuatus, cauſa tamen principalis delirij in præſentia acidæ pituitæ refe- D
renda eſt, hoc pactò. Dum melancholicus ſuccus in inferiori ventre abundat, eius præſentia
concoctiones vitiantur, nam cibi in acidum corrumpuntur, ex ijſque acidæ pituitæ copia pro-
ducitur, quæ ex longa mora tandem in melancholicum ſuccum tranſmutatur. Nec id mirum
cuiquam videri debet, quia ſi acida, & auſtera cibaria per coctionem in melancholicum ſuc-
cum tranſmutantur, & ideò prohibentur illis, quos melancholicus humor infeſtat, quid pro-
hibet cibaria, dum concoquuntur in aciditatem corrupta, tandem, & ipſa melancholici ſucci
inducere naturam? Pituita igitur eſt illa, quæ in hoc affectu maximè abundat, & ab hac fla-
tus, & palpitatorij dolores dependent: humoriſq melancholici generatio indè oritur, vt mi-
rum non ſit, ſi pituita copioſa excreta iudicetur morbus, omniaq. accidentia tollantur. Quod
quidem non Hipp. auctoritate ſolum mihi conſtat, ſed experientia quoque in multis, potiſſi-
mum verò in Illuſtriſs. Domino, qui poſtquam diutius à melancholia hypocondriaca vexatus E
fuit, omniaq. incaſſum adminiſtrata fuere, excreta ſponte pituita multa, ſtatim ſanus factus eſt.
Quæ quidem adnotare volui, vt Medici conſiderent, an ſatius eſſet in huius morbi curatione
ad imitationem naturæ phlegmagoga dare medicamenta, quam ea quæ melancholiam edu-
Mar. n. 5. cunt. Hæc eadem ſententia legitur in Prorrheticis v. 51. hunc in modum. Dolores circà vm-
bilicum palpitantes habent quidem aliquid, quod mentem emouet, verum circà iudicationē
his ſpiritus aceruatus cum tenſione penetrat, quæ quidem huic non aduerſatur, etiamſi pro
pituita flatus excerni dicantur, nam ſicuti dum in Coaca pituitam copioſam penetrare, ait

non

A non ob id excludit, quin etiam flatus ſimul excernâtur,ità dum in prorrhetico flatus aceruatim pertranſire teſtatur,pituitam ſimul prodire non negat, imò id verbis ipſis inferre videtur, vtitur enim voce illa ξὺν τόνῳ, ideſt cum tenſione, qua conatum illum intelligit, quem æger in deijciendo facit,quandò pituitoſa,& muccoſa deijciuntur. Symptoma quidem,quod proprio vocabulo teneſmos appellatur,in vtroque caſu igitur & pituitoſa,& flatus excernuntur, quia hæc maximè peccant, etiamſi in Coaca pituitæ tantummodò mentionem fecerit, & in Prorrhetico ſolius flatus.

Verſ. 91. Durities circà ventrem cum dolore, in febrientibus cum horrore, cibum, &c.

Huius Coacæ expoſitio petenda erit ex ijs, quæ inferius ſect.3.v.404. Notantur.

Verſ. 94. Dolores ex lumbis diuturniores, qui febre tertianæ generis modo, &c.

Superiori ſectione v.159. hæc leguntur: Dolores,qui in tertianis febribus paroxiſmos habent tertiani generis morbum faciunt, & grumoſum ſanguinem egerunt, quæ quidem ſententiæ ſi eodem ſenſu prolatæ ſunt, vt ſatis rationabile eſt, hunc ſenſum habere mihi videntur: Quotieſcunq. in febribus tertianis dolores lumborum, eodem circuitu de tertio in tertium exacerbantur, morbus indè fit tertiani generis. Sed dicet aliquis ſi febris eſt tertiana, nonnè eſt morbus tertiani generis? Reſpondeo per tertianam febrem intelligere febrem intermittentem,quæ tertio quoquè die inuadit,morbum verò tertiani generis appellat eos omnes, qui tertio quoque die exacerbantur quidem, verum continuò affligunt, & ideò febres tertianas continuas, quas nos dicimus, ipſe Hipp. non tertianas vocat,ſed tertianarum naturam,& modum referentes, cum igitur inquit,dolores dictos in tertianis febribus tertio quoque die exacerbeſcentes morbum conſtituere in modo tertianæ, vult ſignificare, indè febrem continuam, & tertio quoque die exacerbeſcentem ſubſequi, quandoquidem non eſt rationabile,in C febre intermittente bilioſa, qualis tertiana eſt, ſanguinis grumoſi excretionem contingere, niſi in continuam tranſeat, & hic eſt ſenſus verborum Coacæ prioris. Facta autem morbi tranſmutatione, ex tertiana febre in continuam, & acutam, perſeuerante lumborum dolore grumoſi ſanguinis excretio contingit: iuxtà ſenſum verborum præſentis coacæ, qui quidem latet ſub voce illa diuturniores, per quam intelligimus non eos, qui iam diù ægrotantem vexarunt: quod in chronicis tantummodò morbis euenire poſſet, de quibus hic non agitur,ſed reſpectu morbi acuti, quaſi dicat, dolores diutius perdurantes in acutis morbis à principio vſque ad finem inuadentes grumoſi ſanguinis excretionem faciunt,ex quibus adnotare oportet,lumborum doloris nomine intelligere magnos, & vehementius infeſtantes,non quoſcunq. cum hæc non verificentur in ijs lumborum doloribus, qui febres ferè omnes concomitantur, quemadmodum nec ea, quæ de ijſdem lumborum doloribus dicentur inferius. Et hæc quo D ad ſenſum verborum dicta ſufficiunt. An verò hæc euentum habeant neceſſarium, quemadmodum Auctoris mentem fuiſſe apparet, an potius ex fortuito euentu prolata ſint, vt expoſitores cenſent; determinare non eſt facile,ex altera enim parte adeſt Hipp. auctoritas, qui incerta pro certis: nec particularia pro vniuerſalibus tradere ſolet, ex altera verò huius ſententiæ cauſam referre non eſt facile, cuius gratia (vt exiſtimo) interpretes in præfatā venere ſententiam. Nos igitur vt præceptoris dignitatem tueamur, eam inuenire procuremus,qua in re etiamſi intentum non aſſequamur, non ob id ſententiæ detrahendum permittimus. Horum igitur trium ratio afferenda eſt, primò cur tertiana febris cum huiuſmodi lumborum dolore, morbum conſtituat cum febre continua, & tertianarum in modum ingraueſcente. Secundò cur indè ſanguinis excretio contingat, & denique cur ſanguis iſte ſit grumoſus. Prima ratio eſt, quia lumborum dolor magnus, qualis ſupponitur in hoc caſu humorum multitu- E dinem arguit circà venam cauam, muſculos lumbares, & reliquas partes lumbis adiacentes; quæ multitudo eſt cauſa, vt febris ex intermittente continua fiat, & huiuſmodi ſignum memoria tenendum eſt: quia rarò febres intermittentes cum huiuſmodi lumborum dolore tales perſeuerant vſque ad finem, quin continuæ fiant. Morbus verò ſuperueniens eundem ſeruat typum, quia eadem eſt materia,à qua typi natura dependet. Si verò (vt ſecundi rationem afferamus) morbi tranſmutatione facta lumborum dolor perſeueret, vt coaca ſupponit, ſanguinis grumoſi excretio expectanda eſt. Verum antequam vlterius procedamus determinare oportet, quæ nam euacuatio hoc verbo διαχωρέειν intelligatur,cuius quidem vocis proprietatem ſi attendamus, certum eſt, omnem ſignificare poſſe excretionem ex qualibet parte factam:

factam: eamque Hipp. omnibus euacuationum generibus accommodauit ſæpius. Nihilo- A
minus excreti ſanguinis conditio indicat,hæc tantummodo verificari in ea excretione,quę fit
per inferiora,quandoquidē ſanguis craſſus,& grumoſus,qualis hic peccare ſupponitur,demō-
ſtrabiturq. inferius,non facilè ſuperiora petit. Præterea lumborum dolor plenitudinem indi-
cat venarum, quæ infrà hepar ſunt, quæ facilius euacuantur per inferiora. Quarè intelligimus
prædictis apparentibus,expectandam eſſe ſanguinis excretionem, aut per aluum, aut per vte-
rum in mulieribus,aut denique per ſedis venas. Quamuis hæc euacuatio per hæmorrhoidas
in hoc caſu comprehendi poſſe mihi non videatur, tum quia per huiuſmodi fluxū febres nun-
quam, aut rariſſimè iudicantur, vt experienria docet, tum etiam quia ſanguis ab eis excre-
tus etiam ſi grumefactioni non aduerſetur, non tamen in grumos educitur, niſi portio exigua
aliquandò in inteſtino recto moram trahens grumeſcat,& ideò ſi plenitudo ſuppoſita per hu-
iuſmodi venas tolli poſſet, ſanguinis non grumoſi excretio fieret aliquandò contrà decretum B
ipſius coacæ. Quarè intelligimus hoc in loco eam tantummodò euacuationem, quæ fit per
aluum, & per vterum in mulieribus,quam quidem præmonſtrant ea, quæ referuntur in textu,
quatenus lumborum dolor tamdiu perſeuerans etiam facta morbi tranſmutatione, non mo-
dò plenitudinem venæ magnæ lumbis adiacentis oſtendit, quæ nulla alia euacuatione melius
tollitur, quam ſanguinis excretione, ſed etiam in eo craſſitudinem vigere ſignificat,cuius gra-
tia effectus grauior, non facilè aſcendit, vt infernè erumpere cogatur. His igitur rationibus
febres,alijquè morbi in modum tertianæ ingraueſcentes, cum dolore lumborum aſſiduo, ac
diuturno ſanguinis excretionem per inferiora facere ſolent: tum ratione cauſæ, quæ eſt mul-
titudo ſanguinis craſſioris, tum loci, in quo maximè abundat; quæ ſunt venæ cauæ lumbis
adiacentes, harum quippè gratia lumborum doloribus familiaris eſt ſanguinis excretio, vndè
vulgatum eſt illud: Lumborum dolores ſanguiflui,& hoc pacto primo & ſecundo quæſito ſa- C
tisfactum eſt. Reſtat modò tertium, & poſtremum non minus curioſum, quam difficile, cur
ſanguis excernatur grumoſus. Ad ſanguinis grumoſi excretionem tria potiſſimum requirun-
tur. Primum eſt ſanguinis diſpoſitio, & facilitas ad concreſcendum in grumos, quia etiamſi
quilibet ſanguis, qui non omninò corruptus ſit, & ſeroſus in cauitatem aliquam extrà venas
diffuſus tempore concreſcat: non tamen excretio omnis ſanguinis grumoſa eſt; ſed illius tan-
tummodo, qui ad grumeſcendum adeò diſpoſitus ſit, vt in motu etiam ferè concreſcat. Ta-
liſquè erit craſſus,fibroſus, & pauco ſero dilutus, quandò huic contrarius,ſeroſus inquam, &
fibris carens non coit, aut difficulter, & non niſi longo tempore, quod etiam confirmauit
Ariſtoteles lib.2.de Part. animal.cap.4. Secunda conditio requiritur,nè ſtatim è vena egreſ-
ſus excernatur, cum neceſſe ſit,extra venas aliquantulum immorari,donec concreſcat. Ter-
tia tandem conditio erit, vt excretio copioſa ſit. Nam vbi ſanguis licet diſpoſitus ad gru- D
meſcendum in pauca quantitate fuerit,minimè coit, etiamſi extrauenatus moretur in tranſi-
tu, quia à loci humiditate diluitur, & ſereſcit, vt prius putreſcat, quam coeat in grumos.
Aliqua enim harum trium conditionum deficiente, ſanguinis excretio grumoſa fieri non po-
teſt. Has verò omnes concurrere in præſenti coaca, ità demonſtrari poteſt. Et primò diſpo-
ſitio ad grumeſcentiam,quæ conſiſtit in craſſitie,& fibroſitate: craſſities à doloris pertinacia,
& diuturnitate indicatur, quandoquidem ſanguis tenuis, & ſeroſus diuturnos morbos, &
contumaces facere non ſolet, fibroſitas verò à loco, in quo maximè peccat. Cum enim ſan-
guinis receptaculum ſint venæ,ſicuti earum duplex eſt natura,& diſpoſitio: ità ſanguinis con-
ditio, & natura duplex. Aliæ enim ſunt venæ, quæ à vena porta ramificantur, quæ ſangui-
nem continent ſemicrudum,tenuem,ſeroſum,minimèq. fibroſum; eò quod perfectam elabo-
rationem in hepate nondum obtinuit, nec à ſuperfluo humore expurgari non potuit, quem- E
admodum eſt ſanguis aliarum venarum, quæ à vena caua dependent, vndè ab Hipp. venæ
cauæ appellantur, perfectè concoctus in hepate, & exactè ab omni impuritate purgatus: &
ideò fibroſus, & ex conſequenti ad grumeſcendum diſpoſitus. Sanguinis verò plenitudinem
præſentis coacæ in venis cauis contineri, ex eò arguitur, quia morbus in tertianæ modum
exacerbatur, & ratio eſt, quia in dictis venis maior bilis copia viget,à qua tertianus dependet
typus, quam in venis portæ,ex quo fit,vt quandò minera febris in meſenterio conſiſtit,alijſq.
partibus ventris inferioris,quæ venas ſuſcipiunt à vena porta, nunquam exacerbationes fiant
in modum tertianæ,tertio ſcilicet quoque die,ſed potius quotidianæ,aut quartanæ,quotidie,
vel

A vel quarto die exacerbationē habentes,quia in prædictis partibus crudi,pituitoſiq. ſucci, aut melancholici abundāt potius,quā bilioſi,ſecūda conditio pariter in hoc caſu cōcurrit, in quo ab ijs partibus excretionē fieri ſupponimus quę cauitates habēt,ab vtero inquā &inteſtinis,in quibus ſanguis tamdiù immorari poteſt,donec concreſcat.tertia tandē conditio,quæ erat copia excretionis à dolore lumborū indicatur,qui ſicuti aſſiduitate, & diuturnitate materiæ copiā atteſtatur: ità excretionē copioſam indè ſequi neceſſe eſt,præterquāquod lumborū ſolus dolor copioſā excretionē ind care poteſt. Vndè ſcriptū eſt paulò inferius:Ex lumborū dolore hæmorrhagiæ largæ. Ex dictis igitur patet,quaratione lumborū dolores in tertianis febribus perſeuerantes morbū tertiani generis conſtituant,indèq.ſanguinis grumoſi excretio ſequatur. Verum antequā huic ſermoni finem imponamus,afferenda eſt ratio illius, quod adnotauimus ſuperius,cur febres acutæ nunquā,aut rarò admodū per hæmorrhoidarū fluxū iudicētur,indè enim elucebit abuſus in arte nō minus frequēs,quā periculoſus. Huius rei causā eſſe exiſtimo: quia cū febres acutæ ex plurima bile originē habeant,quæ eſt humor leuis,& natura ſursū tēdens potius,quā deorsū;natura ipſa humorū inclinationē attendens,criſim per ſanguinis fluxū molitura, per ſuperiora potius, quā per inferiora excretionē facit. Etſi quandoquè humores craſſitudine quadā deorsū tendunt,vt euenit in præſenti caſu,natura viā arripit per venā cauā in hepar,& indè per meſaraicas in aluū,aut in vterū in mulieribus;vtputa expeditiorē,& naturæ magis conſuetā,quā per venas hæmorrhoidales, quæ cōmuniter cęcæ ſunt,& ad fundendū ſanguinē penitus ineptæ. Et ſi quibuſdā ſunt conſuetæ,hi ſunt admodum pauci,vt cōſiderata raritate eorū, quibus ſanguinis excretio deorsū fit, & ex his paucitas eorū,quibus huiuſmodi euacuatio conſueta eſt,non eſt mirū,ſi rariſſimi ſunt illi,quorū febres per fluxū hemorrhoidarum iudicentur. Quod ſi verū eſt,ſicuti veriſſimū eſſe,nullus dubitabit,nō ſatis mirari poſſum, C quomodò adeò frequens fieri potuerit vſus aperiendi hæmorrhoidas in febribus,& potiſſimū acutis,in quibus longè minus probabile eſt, humores deorsū tendere, & per huiuſmodi venas expurgari,nulla ratione habita,aut naturæ morbi, aut humoris peccātis, aut tēperamenti hominis, diſpoſitioniſuè corporis ad huiuſmodi euacuationē,& admiratio augetur,quando Gal. à quo recentiores nè minimū quidē recedere profitentur,hanc euacuationē admittit tantummodo pro tollēda plenitudine,quæ morbū minetur in ijs,qui natura,aut genere vitæ ſanguinē melancholicū congerunt, & hunc per interualla fundere per huiuſmodi venas ſolent? alioqui natura huic euacuationi non aſſuefaciēda eſt,quā ſummo diſcrimine,ærumniſq. plenā cognouit experiunturq. homines quibus temerè hæ venæ aperiuntur. Nec dicant exitum felicē hoc præſidiū cōprobaſſe,& celebrem feciſſe, quia ſi aliquibus hæc euacuatio opē attuliſſe viſa eſt, id tribuendū non remedio, ſed naturæ morbi alioqui ſalutaris, & tempori in quo adminiſtratū eſt. Cum.n.cōmuniter in vigore morbi hæ venæ aperiantur,quo tēpore non longè poſt morbū D inclinare,vel ad ſalutē vel ad interitū neceſſe eſt,&(tēpeſtate peſtilēti excepta) morbi pro maiori parte ad ſalutē terminantur: ideò ſubſequente non longè poſt ſolutione morbi, opinionē apud vulgus optimi remedij cōparauit: q tamen ſcimus manifeſtā perniciem attuliſſe multis, partim exolutione virium citā mortē inferendo, partim agitatione humores concitādo in caput, vndè ægri,aut delirātes mortui ſunt;aut ſopore ſepulti obierunt. Vt taceā neminē ex hac animā efflarunt vita migraſſe, quē hirudines non momorderint, argumentū euidens nō omnibus hoc remediū conuenire. Quarè ſi in febribus hæc euacuatio admittenda eſt, duas conditiones concurrere ex ſuperius enarratis colligitur prima eſt, vt ſanguis paulò craſſior domine- tur in venis magnis infrà hepar,idq cognoſcemus ex lūborū dolore pertinaci,& aſſiduo;qui.n. in vigore febris ſolum inuadit,& frigidis adhibitis cedit,ex bile circà venā cauā efferueſcente originē habet: quo caſu nihil nocētius excogitari poteſt,quā harū venarū apertio; p quas ſan- E guis cōtrarius peccāti educitur, in augumentū morbi,& viriū exolutionē. Altera conditio eſt, vt ęger huic euacuationi ſit aſſuetus,alioqui fruſtra aperiuntur hę venę,quia aut ſanguinē non fūdūt,aut tenuē,& aquoſū,qualē venę proximiores cōtinēt,nō eū,qui morbū facit,aut fouet.

Verſ. 100. Ex dorſi dolore ægritudines difficiles.

Morbi à dorſi dolore inchoantes duplici ratione ſunt difficiles, tum quia materiæ copiam ſubeſſe oſtendunt ob affectæ partis conditionem,quæ cum multæ materię ſit capax,ob carnis multitudinem, & vaſorum amplitudinem, ab exigua non dolet, tum quia partes principales facillimè in conſenſum trahit: ſpirituales quidem vicinitate, animales verò neruorum multitudine,& ob ſubiacentē ſpinalem medullam, quorū ratione conuulſiones, & deliria frequen-

De renis hæmorrhoidalibus.

ter ſuperueniunt.Quæ mala licet quolibet tempore ſint timēda: minus tamen in vigore mor- A
bi ſuſpecta erunt, quo tempore ſicuti omnia ſunt fortiora: ità non adeò malum erit,dolorem
dorſi ſuperuenire: quemadmodum ab initio, dum omnia leuiora eſſe conſueuerunt: Addè
etiam morbi vigore varios fieri humorum progreſſu: naturamquè varios excretionum modos
tentare, quas plerunq. dolor dorſi præcedit,quatenus venæ cauæ,quæ ſub dorſo procedunt,
morbificæ cauſæ anadromen ſuſcipiunt,indèque viam arripit natura ad expellendum ea, quæ
ipſam moleſtant. ex quo ſequitur,dorſi dolores à principio morbi ſemper difficiles eſſe,quia
humorum multitudinem ſemper arguunt, non adeò tamen in morbi progreſſu,quo tempore
cauſæ non omninò difficiles concurrere poſſunt.

Verſ. 102 Spinæ diſtorſionem, ac ſpirandi difficultatem ſanguinis fluxio ſoluit.

Non quælibet ſpinæ diſtorſio hæmorrhagia ſoluitur: ſed ea tantum, quæ fit vel ab inflam-
matione ſyſtrophica, vel à phlogoſi, vel etiam à multitudine humoris à ſanguinis natura non
admodum recedentis, quæ quidem omnes cauſæ per adiunctam ſpirandi difficultatē, ab alijs B
diſtinguuntur: vt diligenter explicauit Dur. cuius cōmentario addamus & nos: Ex præſenti
Coaca,quēadmodū ex multis alijs Hipp.locis,colligi poſſe,quātū in morbis ſpirādi difficultas
poſſit ad fluxionē sāguinis indicandā, ſiuè à natura expectetur,ſiuè arte procurāda ſit,quate-
nus hæc aliꝗ prædictorū ſubeſſe ſignificat,quibus ſanguinis excretio euidēter ſuccurrit. Vndè
Mar.n.62. nō eſt mirū,ſi hydropico venā ſecet Hipp.quādò ſpirādi adeſt difficultas l.acut.com.4.v.377.

Verſ. 103. In lumbis dolentibus oris ventriculi dolores inſuper accedentes, &c.

Cardialgiā enumerari inter ea,quę ſanguinis excretionē indicare ſolent,ex plurimis ſenten
tijs Hipp.colligere licet,potiſſimū verò ex Coaca ſuperius in hunc modū deſcripta v.77.Qui-
bus dolores hypocondriorū, oris vētriculi,hepatis,partiū circà vmbilicū hi sāguine egeſto ſer
uātur,non egeſto moriūtur,& in alia ſuperiori. Quibus derepētè ſine febre ſunt,hypocondrij,
&c. ſoluit venæ ſectio, & purgatio, ſed maximè ex præſenti Coaca, in qua aſſerit Hipp. oris C
ventriculi dolores, vnà cum lumborum dolore eſſe ſigna fluxionis ſanguinis,tum imminentis,
tum etiā prægreſſæ. Verum non ſemper cardialgia eſt prænuntia hæmorrhagiæ, ſed tantum-
modò, quandò hæc à ſanguinis abundantia dependet, quam quidē annexa ſymptomata indi-
care poterunt, quæ quidē in citatis ſententijs ſunt propoſita,videlicet,dolores hypocondrio-
rum, hepatis, & lumborū,qui quidem lumborū dolor in præſenti Coaca prouenit à ſanguinis
multitudine circà venam magnā,& partes lumbis adiacentes,vt paulò ſuprà indicauimus;ſan-
guis enim in dictis partibus accumulatus cardialgiam inducit,quatenus(vt Gal.teſtatur)ex eo
ſeroſitas quædā tenuis emanat,quæ ad os ventriculi confluens illud mordet, & cardialgiā in-
ducit. Si ergò caldialgia hæmorrhagiā præcedit, quia à ſanguinis copia dependet, ideò car-
dialgia non ſemper venæ ſectionē prohibet,vt vulgus medicorū exiſtimat,quandoquidē quo-
tieſcunq.ſanguinis plenitudo viget: quod præfata ſymptomata indicabunt,hæmorrhagia non D
ſubſequente,venā ſecare opus erit. Verū cardialgia non ſolū futuræ hæmorrhagiæ prænuntia
eſt,ſed etiā aliquandò prægreſſæ,vt inquit Hipp.quia ſanguine excreto bilis cōmouetur,cuius
portio ad os vētriculi cōfluens cardialgiā facit,idq.quotidie experimur in ijs,qui ex venę ſect.
in lypotimiā incidunt ab eadē cauſa, quod ex bilis vomitu ſubſequente plerumq. confirma-
tur;ꝙ ſi nō ſēper cardialgia excitatur,id euenit,quia bilis,aut exigua eſt,ità vt ab humiditate
ventriculū obſidente temperetur, vel non ſit tantæ acrimoniæ particeps, vt dolorē inducat.

Verſ. 104. Affectiones ex lumbis ad collum & caput tranſeuntes, leuis, &c.

Præſentis prognoſis ſenſum (ni fallor) veriſſimum attulit Duretus, & aptiſſimo explicauit
exemplo ex lib.1.Epid.ſect.3.Hiſt.13. mulieris trimeſtri fœtu grauidæ, rationi tamen, quam
adduxit,non acquieſco, dum cauſam reſolutionis, & cōuulſionis,quæ duo ſymptomata ſimul
in eodē ſubiecto conſiſtere non poſſe exiſtimantur, in partes diuerſas primariò affectas refert, E
reſolutionem,ad neruorum læſionem tribuens,conuulſionem verò,ad muſculorum affectum.
Nam etiamſi retractio membrorum,ſiuè contractionis motus præter naturam,quæ conuulſio
dicitur,ad muſculos pertineat,quatenus immediatum ſunt motus inſtrumentum: læſio tamen
ſiuè cauſa iſtius motus à muſculorum affectione non dependet. Quum enim vulneratis, aut
inflammatis cerebri membranis conuulſio excitatur, quæ affectio eſt in muſculis totius cor-
poris,à qua conuulſio dependeat? Dicendum eſt ergò (quod etiam in expoſitione loci citati
Epidemiorum adnotauimus) ſuppoſita conuulſionis cauſa à nobis alibi expoſita,non eſſe in-
conueniens vnam, & eandem cauſam vnicum neruum laceſſentem diuerſa ratione varios ef-

fectus

A fectus etiam inter ſe contrarios parere, ità vt & reſolutio in aliqua parte fiat, libero tranſitu ſpiritibus naturalibus intercluſo, & eadem motu conuulſifico moueatur, dum eadem materia, quæ neruum obſtruit, acrimonia irritat naturam ad expulſionem illius, quod moleſtat. Nam etiamſi (vt ibidem indicauimus) ſpiritus naturales ad motum naturalem efficiendum ferri prohibeantur, dum ſimpliciter voluntatis iuſſu impelluntur, non tamen eorum tranſitus adeò obturatur, quin à cauſa præter naturam irritati ad conuulſiuos motus efficiendos pertranſeant. Maiorem enim conatum in eo faciunt, quam in naturali motu. Vias autem non penitus interclufas eſſe, ex eo patet quia (vt ipſemet obſeruaui, & vnuſquiſq. obſeruare poteſt) quotieſcunq. hæc duo ſymptomata ſimul concurrunt, nec paralyſis totalis eſt motus, & ſenſus priuatio; nam in parte ſenſus aliquis permanet; imò aliquando dolet ſenſibiliter. Nec conuulſio eſt vehemens, ſed debilis quidam motus tantum, quod vt ſignificaret hoc in loco Hipp. nec
B ſimpliciter paraplegiã, nec conuulſionem appellauit, ſed de illa dixit παραπληκτικὰν τρόπον, hoc eſt, in paralyſis modum, & de hac σπασμώδεα, ideſt, conuulſoria, quod quidem euenit propter materiæ tenuitatem, quæ in totum obſtruere non poteſt, & quia ſimul multæ acrimoniæ particeps eſt, naturam irritando motus conuulſificos leues inducit, eo quod propter obſtructionem magna ſpirituum copia ad id concurrere non poteſt. Qui quidem ſi impetum facientes in maiori copia erumpant, vt conuulſio excitetur perfecta, tunc materia obſtruente diſſipata, & à poroſitatibus neruorũ detruſa paralyſis ſoluitur, vt ait Hipp. in textu, quæ quidem materia alias petens particulas varietatẽ ſymptomatum inducit, de quibus mentio fit in Prorrhet. Mar.n.16.
v.187. in quo eadem ſententia legitur. Hæc verò interroganter pronuntiauit Hipp. quia non ſemper conuulſio perfecta ſuperueniẽs affectiones paraplecticas tollit, ſed tunc ſolum, quandò hæc à ſimplici materia dependet, non quandò partis inflammatio adiuncta eſt.

C *Verſ.* 107. *Ex lumborum doloris recurſu oculorum diſtorſio malum.*

In Prorr. eadem ſententia legitur hunc in modum v.88. Ex lumborũ recurſu oculi diſtorſio mala; quibus locis ſimul copulatis colligimus, ſæpè Hipp. communi nomine affectionis cuiuſdam partis, dolorem intellexiſſe. Si quis verò huius prognoſis rationem deſiderat, Dureti commentarium conſulet, qui longa oratione hanc materiam abſoluit. Mar.n.8.

Verſ. 108. *Dolor in pectus firmatus cum torpore malus.*

Hæc ſententia manifeſtiori oratione legitur in Prorr. & ideò eius enarrationem, eo in loco attulimus v.89. Mar.n.8.

Verſ. 111. *Diuturni circà lumbos, & ilia dolores, & ad hypocondria dolores, &c.*

Tanti eſt in morbis ad naturalem facultatẽ pertinentibus ciborũ auerſio, vt hæc ſola morbos malignos, & lethales à benignis, & ſalutaribus diſtinguere poſſit, quod quidem ex præſenti coaca colligi poteſt, in qua dolores lumborum, ilium, & hypocondriorũ: qui in febribus,
D & ad ſalutem, & ad mortem terminare poſſunt, quibus ſi ciborum auerſio accedat, omnis ſpes ſalutaris exitus tollitur, indicat enim cauſã morbificã prædictis partibus infixã eſſe, ex qua tenuis quædã portio excreta ad os ventriculi cõfluens, appetentiã penitus deſtruit, quę ſi recurſũ habeat ad caput, vndè dolor eius ſuperueniat, citã mortẽ cũ motibus cõuulſorijs inducit.

Verſ. 171. *Lumborum dolor in cardialgia cum excr atione violenta habet, &c.*

Quia in Prorrhet. v.160. cephalagiæ inſuper fit mentio, ideò huius ſententiæ explicationi aptiorem locum Prorrheticum rxiſtimauimus. Mar.n.18.

Verſ. 124. *Quibus lumborum dolor, & lateris ſinè cauſa manifeſta, hi regium, &c.*

Sicuti icterus raro abſq. hepatis affectione cõtingit, ità hepate affecto dolores ad latus fiũt ſæpiſſimè, qui imperitis ſuſpitionẽ pleuritidis præbent. Quapropter dolentibus lũbis, ſi dolor lateri de ſe ſignificationẽ præbeat, hepatis inflãmationẽ, aut obſtructionẽ inſignẽ ſubeſſe conie-
E ctandũ eſt, quorũ alterutrũ cõſectarius eſt icterus, inflãmationis quidẽ, ſanguinẽ in bilioſũ ſuccũ trãſmutantis. Huic morbo alludens Hipp. 6. Aph. 42. dixit, hepar durũ effici regio morbo laborãtibus, malũ. Obſtructionis verò, quatenus hęc bilis expurgationẽ intercluſis vijs prohibet.

Verſ. 129. *Affectiones, quæ quinta die ſanguinem large fundunt, ſexta inſuper, &c.*

Ratum eſt illud, quæcunq. in die legitima contingunt, aut bona, aut mala, firmioris eſſe iudicij, quam quæ in oppoſito. Sicque hæmorrhagia diei quintæ, quæ iuxtà diei conditionem critica, & ſalutaris eſſe debet; ſi præter bonæ criſis conditiones adueniat, mala & pernitioſa cenſenda eſt, citius malitiam confirmat ſubſequentis diei rigor, qui nullo modò ſalutaris eſſe poteſt, tum quia hæmorrhagiæ ſuccedit, quæ naturæ legibus præcedere debet, tum etiam,

quia in ſexta euenit, quæ tyrannica dies eſt, & ad benè iudicandum omninò inepta, & quia A timor ex parte imminui poſſet, ſi morbus per dies pares moueretur, quia vt dicit Præceptor lib. 1. Epid. ſect. 3. v. 36. quæ paribus exacerbantur, paribus iudicantur, ſolatij huius ſpem tollit ſeptimæ diei refrigeratio, & indè febris exacerbatio, quæ morbi motum per dies impares procedere oſtendit. Cum igitur horum nullum naturæ beneficio eueniat, grauioris affectionis ſymptoma eſſe, neceſſe eſt. Hancque ad aluum pertinere rationabilius eſt, quam ad aliam partem, quia larga hæmorrhagia nullam facultatem citius lædit, quam naturalem, Mat.n.19. quæ ab inſtrumentis in aluum contentis perficitur. Vndè lib. 1. Prædict. v. 221. legimus, quod etiam repetitur in hoc libro. Quibus ſanguinis eruptiones plures, his temporis progreſſu alui malè afficiuntur. Quod genus affectionis expreſſit Hipp. 4. aphor. 27. Quibus (inquit) ſanguinis multitudo in febribus vndequaq. eruperit, his in refectionibus alui humectantur, eo quod ob viſcerum imbecillitatē imperfecta fit, tū concoctio, tū diſtributio alimenti aſſumpti, quā quidē B ſententiā iiſdē ferè verbis repetit inferius, pro cuius explicatione nonnulla adduximus in aph.

Verſ. 138. *Quibus ex ſanguinis eruptione larga frequenti, multa fit alui cum nigris, &c.*

Rationi conſentaneum eſt ſanguinis fluxiones, quæ ſuperueniente alui fluxu cum nigrorum egeſtione ceſſant, alui fluxu ſuppreſſo denuò repetere, cum alterius ſymptomatis acceſſione dolore inquam alui, qui antea non aderat. Nam aluus à larga, & reiterata ſanguinis fluxione, malè affecta (vt ſup. dictum eſt) humorem nigrum producit, qui, aluo penitus ſuppreſſa, vehementer infeſtat, ea verò mediocriter ſecedente, mitius agit & dolor facilè fertur, & eò magis ſi ſimul flatus erumpant, ex quorum retentione dolores exacerbari eſt rationabile (hunc enim Mar.n.20. ſenſum nobis aperit Prorr. lectio v. 234. Cum quadā verò fluxione facilè ferunt) ſic affectus ſudore frigido, & copioſo corripitur aliquandò, non tamen neceſſariò, & ſemper, & ideò id dubitanter pronunciatum eſt, qui quidem ſudor fit partim propter exolutionem ex larga, & C frequente euacuatione, contingentem; partim ab oppreſſione facultatis, quā inducat humoris nigri retentio. Taliter affecti vrinas tenues, & aquoſas mingere ſolent, propter caloris imbecillitatem, cuius gratia dicebat ſuperius. Num & aquoſa vrina tale quid ſignificat? quarè ſi conturbatæ fuerint, aut cū ſedimento geniture ſimili, etiamſi non ſint optimæ, quales cenſentur concoctę, quę poſt ſanguinis excretiones apparentes, aluū nihil mali perpeſsā eſſe oſtēdunt, non tamen malæ ſunt, indicant enim partē materiæ morbificæ per vrinæ vias expurgari, quę commodā reuulſionē ab aluo facere poteſt, quòuſq. priſtinū robur, & ſanitatem acquirat.

Verſ. 142. *Quibus in ſurditate, & torpore de naribus pauca deſtillant, habent, &c.*

Sicuti in morbis acutis raró ſanguinis ſtillicidia nō ſunt mala, ità quæ ſine febre contingūt, ſæpiſſime vtilia fiunt, quandò per hæc leuis plenitudo capitis tollitur. Hac enim ratione ſanguinis ſtillas faciei rubores in grauidis extenuatis auertere dixit Hipp. inferius ſect. 3. v. 168. D Obſeruaturq. frequenter, ſanguinis ſtillas etiam exiguas capitis dolores ſedare omninò. Quapropter cum caput non valdè repletum fuerit, hæ nihil mali portendunt, ſecus verò cum ſigna capitis repleti cōcurrūt. Quæ quidē in hoc caſu ſunt ſurditas cū torpore, & ideò aliquid mali minātur, cui occurrendū eſſe nos admonet Hipp. & vomitu, & alui ſubductione. Præfata enim ſymptomata cacochimiā vigere indicāt, quæ purgatione, & ſuperiori, & inferiori tollēda eſt, ſi enim ſanguinis plenitudo adeſſet, non ſtillicidia, ſed copioſa hæmorrhagia ſubſecuta fuiſſet.

Verſ. 146. Vndecima die fientes ſanguinis ſtillationes difficiles ſunt, &c.

Stillicidia ſanguinis ſymptomatica, maliq. ominis eſſe conſueuerunt, quotieſcunq. aut copiæ ſanguinis peccantis non reſpondeant, aut futuræ hæmorrhagiæ non ſint prænuncia. De his enim legimus hoc eodem opere v. 112. ſect. 1. Affectiones ſtatim turbulentæ vigilias inducentes, ſanguinem de naribus ſtillantes, ſexta die alleuiantes per noctem, verum poſtridiè E rurſus affligentes, exudantes, in ſomnū delatæ, mentem emouentes, largè ſanguinem fundūt. Quarè ſanguinis ſtillicidia in morbis, in quibus ſanguinis copia maior ſēper viget, quā quæ per ſtillicidia euacuatur, cum non poſſint futuræ hæmorrhagiæ inditia eſſe, ſymptomaticè ſemper apparent. Non poſſe autē indicatoria eſſe futuræ hæmorrhagiæ, ex eo cognoſcimus, quia hoc modò præindicata perfectè iudicantur, in primo ſeptenario id fieri, aut paulò vlterius debet, qui enim per hæmorrhagiam iudicantur morbi acuti ſunt, & à materia valdè irritante ortum ducunt, vt non ſit rationabile, criſim in longum tempus differri, quarè potius hæc ſigna erunt non capitis repleti modò, ſed etiam imbecillitatis naturæ, quæ noxij tentet expulſionē, eamq. perficere nequeat, idque euidentius patebit, ſi & bis, & ter eandem expulſionem tentauerit.

A Merito igitur huiuſmodi ſtillicidia difficilia eſſe inquit Hipp. iuxtà illud. Critica non iudicantia partim læthalia, partim difficilia.

Verſ. 148. In ſanguinis fluxione multa, aut ſingultus, aut conuulſio mala eſt.

Quomodo, & ſingultus, & conuulſio ab inanitione fieri intelligamus, demonſtrauimus in aphoriſmo, id euenire iudicãtes, quatenus ſucci in corpore ex nimia euacuatione acriores redditi, & ventriculum, & neruoſum genus ſtimulantes, conuulſificos motus, & ſingultũ efficiunt.

Verſ. 149. In his qui decolores vſque ad ſeptem annos vires recolligunt, &c.

Præſens ſententia ex Græco contextu legenda eſt hoc pacto. His qui vſque ad ſeptem annos vigorem habentes cum coloris priuatione, & ſpiritus aceruatus inter ambulandũ, & terræ concupiſcentia, ſanguinis corruptionem, & imbecillitatem ſignificant. Qua quidem ſententia habitus quidam corporis deſcribitur, qui in ſanguinis corruptione, & debilitate conſiſtit.
B Taliter enim affecti tribus ſignis dignoſcuntur, cutis colore vitiato, quem ἀχροίης, vocat, quaſi ſine colore dicas, hos pallidos communiter vocamus. Libro autem 2. Præd. ſect. 2. verſ. 230. *Mar. n. 39.* χρωμα πονηρον μη ικτεριωδεον ἰρέστόν, hoc eſt colorem vitiatum non icterico modò appellauit. Aliud ſignum eſt reſpiratio denſa, & difficilis, dum iter faciunt. Tertium verò & poſtremum ponitur terræ concupiſcentia. Verum quia hæc eadem aliarum etiam affectionum ſigna eſſe poſſunt, vt illas excludat, quaſdam conditiones appoſuit, quæ huius affectionis certiorẽ coniecturam faciunt, & primo hæc maximè verificari in pueris ad ſeptenniũ tendentibus, quaſi hæc affectio ſit huius ætatis peculiaris, quam quidem voce νεοις, indicauit lib. cit. Prædict. idque euenit, tum ex naturali conditione ſanguinis illius ætatis, qui ob tenuitatem, & humiditatem facillimè alteratur, & corrumpitur, tum etiam ex erroribus in victu, quos frequenter hæc ætas admittit. Alteram conditionem appoſuit per illam vocem δυναμιν, inferens hæc intelligenda
C eſſe in eo, qui debilis ſit ex aliqua alia cauſa, ſiuè ex prægreſſo morbo. Plurimi enim aut ob ventriculi imbecillitatem, aut capitis dolorem, aut quia à prægreſſo morbo debilitati, vires nondum recollegerunt, decolores ſunt, qui tamen ſub præſenti Coaca non comprehendũtur. Cutis color igitur in pueris ad ſeptennium tendentibus, qui diù perſeueret (vt in Prorr. citato expreſſum eſt) cum virtutis firmitudine, & reſpiratione denſa inter ambulandum, & terræ concupiſcentia, ſanguinis corruptionem, & eiuſdem imbecillitatem ſignificat. Corruptio quidem terræ concupiſcentiam facit ratione ſimilitudinis. Quotieſcunq. enim in ventriculo vitioſus humor continetur, qui diuerſus ſit proprietate ſubſtantiæ à ſuccis in reliquo corpore exiſtentibus, tunc appetitus fit rei contrariæ humori in ventriculo exiſtenti. Tum ratione appetitus naturalis ipſiuſmet ventriculi, tum animalis influentis à cerebro. Nam ſicuti appetitus naturalis ab indigentia excitatur, huiuſq. ratione quælibet particula ſemper appetit id, quo caret,
D ità animalis appetentiam mouet in ore ventriculi rei ſimilis, & conuenientis toti corpori; cui inſeruire debet pro nutritione, & ideò cum ventriculus ſolus prauo ſucco abundat, naturali appetitu bonum appetit: quatenus eo caret, animali pariter idem affectat, quia id ſimile eſt corpori, quod eo nutriri debet, & ſic appetitus fit rei contrariæ humori in ventriculo exiſtenti. E contrà verò cum vitioſus ſuccus in toto abundat, quia continuò conſumitur in alimentũ corporis, animalis appetitus à præſentia illius ſucci deceptus, vitioſum appetit, quia id ſimile eſt ei, quod reparare intendit, & hac ratione appetitus fit rei ſimilis vitioſo ſucco, qui in toto corpore abundat, ex quo ratio patet, cur in præſenti caſu appetitus terræ fiat ijs, qui ſanguinẽ corruptum habent, corruptionis enim nomine intelligimus ſanguinis vitiũ, cuius gratia ſimilitudinem quandã contrahit cum terræ ſapore, & ideò eã homo appetit, eadem ratione in grauidis appetitus fit rei alienæ, quia ex menſtruorũ ſuppreſſione ſanguis ſimilem corruptionem
E contraxit, ex quibus patet, longè à præceptore diſceſſiſſe Gal. in aſſignanda huius vitioſi appetitus cauſa, dùm eam reducit in ſuccum vitiosũ tunicis ventriculi impreſſum, meliuſq. ſenſiſſe Hipp. teſtimoniũ faciunt, tum cutis vitiatus color, tum cauſa procatartica huius ſymptomatis in vtero gerentibus, quæ eſt menſtruorũ ſuppreſſio. Præterquãquod ipſiuſmet Gal. principijs repugnat naturalem appetitum ferri in id, quod maximè abundat, nec ſufficiens ratio aſſignari poteſt, cur ſuccus vitioſus in ventriculo abundans appetitum moueat modò rei ſimilis, modò contrariæ, raròque ſimilis fiat, frequenter verò contrariæ. Corruptio igitur ſanguinis in hoc caſu terræ concupiſcentiam facit, imbecillitas verò eiuſdem alia duo ſymptomata inducit. Nec eſt phraſis inſolens Hipp. ſanguinem debilem appellare, nam eadem vſus eſt etiam lib. de

Mar.n.13. diæta 2. verſ.250. vbi vina dulcia, & tenuia ſanguinem debilem facere ait; nec impropriè A omninò, quia ſicuti fortis dicitur ille, qui non ſolum aduerſarijs reſiſtere poteſt, ſed etiam omnes actiones facilè, & promptè facit, ità vice verſa ſanguis debilis non modò ex quacunq. leui occaſione alteratur, ſed etiam corpus debile, & laboribus ineptum reddit. A ſanguinis igitur imbecillitate homo decolor redditur, quatenus propter eam non diffunditur ad cutim colorandam, & potiſſimum ad ſuperiores partes, vndè facies præ alijs decolor redditur. Huiuſmodi enim ſanguinis debilitas conſiſtit non ſolum in fluxibilitate quadam ob fibrarum penuriam, ſed etiam in ſpirituum defectu, quorum ope ad omnes corporis partes æqualiter diffunditur; tam ad ſuperiores, quam ad inferiores, ac ſi omnis grauitatis ſit expers, ijſque deficientibus propria grauitate deorſum tendit, vndè partes ſuperiores ſanguine deſtitutæ decolores fiunt, & ideò nullo ſigno euidentiori diſtinguitur pallor proueniens ex ſanguinis imbecillitate ab eo, qui à cachochimia pituitoſa dependet, quam manus eleuatione. ſi enim manus in ſublime eleuata ſtatim decolor fit, deorſum verò inclinata colorem ſubito recipit, B hoc eſt ſignum certiſſimum imbecillitatis ſanguinis. Cognoſcitur præterea ex aſpectu, quia ſanguine detracto ſi rubeus eſt, & tenuis, pallor à ſanguinis imbecillitate prouenit, ſi pituitoſus à cachochimia. Ab eadem ſanguinis debilitate ſpiratio denſa inter ambulandum oritur, eorum propria, qui delaſſati magno conatu iter faciunt, diuerſa tamen ratione à præcedenti, nam cum (vt proximè dictum eſt) duplex vitium in huiuſmodi ſanguine concurrat, ſpirituum penuria, & fibrarum defectus, ſicuti ex ſpirituum penuria color decolor redditur, ità fibrarum defectu inter ambulandum ſpiratio fit denſior. Nam certum eſt ex ſanguinis fibrarum copia robur contingere animantibus, & ideò animalia, quæ ſanguinem multis fibris refertum habent cæteris fortiora, & animoſiora exiſtere, quod etiam adnotauit Ariſt. lib. 2. de Part. Anim. c. 4. & è contrà debiliora, vndè nõ eſt mirũ, ſi homines, qui ſanguinẽ minus fibrosũ C habent, ſint debiliores, & indeãbulando reſpirationẽ denſam edere cogãtur, vt dicitur in tex.

Verſ. 157. Sanguinis fluxiones ſtatis temporibus fientes, ſiticuloſæ, ſi ſanguinem, &c.

Quamuis plurima morborum genera ſanguinis conſuetas euacuationes ſuppreſſas conſequantur, longa tamen obſeruatione cognouerunt Coi Medici, epilepſiam læthalem ſuperuenire, quotieſcunq. ex euacuationis ſuppreſſione ægrotantes ſiticuloſi fiunt, quibus nulla alia ſalutis ſpes relinquitur, præterquã ſi denuò ſanguis fluere incipiat, cuius quidem euentus ratio aſſignari poteſt, quia ſanguinis euacuatio ſuppreſſa multitudinẽ in corpore parit, quæ diù retenta ſanguinem craſſiorem reddit, & ad melancholiæ naturam accedentẽ, cuius proprium eſt (vt pluries demonſtrauimus) neruosũ genus inuadere. Quarè ſi tunc ſuperna petere contingat: indè, aut apoplecticus affectus producitur, aut conuulſificus, hic quidem, ſi acrimonia plus lædere aptus ſit: ſi verò corpulentiâ, eo caſu apoplecticus affectus expectandus erit po- D tius. Quia igitur ſitis, & motum humoris verſus partes ſuperiores, & inſitam acrimoniã ſignificat, id: ò epilepticum affectum indicare ſolet, atque hunc potius, quam conuulſionẽ veram; tum ob partem affectam, quæ eſt totum caput, tum ob materiæ copiam, quæ particularem Mar.n.19. conuulſionem efficere non poteſt. Hæc eadem ſententia legitur in Prorr. verſ. 256. hunc in modum. Sanguinis eruptiones ſtatis temporibus fientes, ſiticuloſæ, difficiles, & exolutoriæ: ſi ſanguinem non effuderint, in comitialem morbum finiunt.

Verſ. 159. Ex hæmorrhoide parum apparente, vertigines obortæ, paruam, ac modicã, &c.

Huius Coacæ hic eſt ſenſus, ſi alicui hæmorrois aliqua appareat in ſede, cũ nihil huiuſmodi antea paſſus ſit, & non longè poſt vertigines ſuperueniant, huic paraplegiã imminere ſignificatur, & ratio eſt, quia hæmorrhois apparens illam ſanguinis plenitudinem atteſtatur, quam ſoluere per fluxum hæmorrhoidarum natura tentauerit, idque perficere non potuerit, vndè in E caput tranſlata vertigines factæ ſunt; quæ quotieſcunq. eſſentiam in cerebro habent, vt in hoc caſu, nec per conſenſum excitantur à partibus inferioribus, apoplectici affectus prænũtiæ exiſtunt. Huic igitur imminenti malo occurrendum eſſe, ait Hipp. venæ ſectione, quæ plenitudinem iam partes ſuperiores infeſtantem tollat. Noſtri hoc caſu venas ſedis aperirent, an pari iuuamento haud ſcio, ſcio quidem quotieſcunq. partes ſuperiores afficiuntur, vt in hoc caſu, in quo vertigines infeſtare ſupponuntur, Hipp. venas ſuperiores perpetuò ſecuiſſe, nulla procatarticæ cauſæ ratione habita; eiuſque praxim ſequi tutius eſſe exiſtimo, quam conſuetudinem recentiorum inani ratiocinatione inuentam.

Verſ.

A *Verſ. 161. Palpitantes per totum, num etiam voce intercepta moriuntur?*

Per palpitationes hoc in loco Hipp. intelligere exiſtimo ſaltus quoſdam chordarum, quę à muſculis exoriuntur, tactui, & oculis conſpicuæ, abſquè membrorum contractione contingentes: quos recentiores medici motus conuulſorios appellarunt. Id enim ſuadet tùm motus ſimilitudo, tùm materia, quæ hoc in loco tractatur. Incipit enim tradere prænotiones ad conuulſionem pertinentes, quarè cum huiuſmodi motus à vera conuulſione parum recedant (ſunt enim conuulſiones incipientes, à vera conuulſione tantummodò differentes magnitudine) meritò à principio tractatus conuulſionis de huiuſmodi motibus agendum erat. Quæ quidem veritas vlterius confirmari poteſt ex hiſtoria phrenitici cuiuſdam lib. 3. Epidem. ſect. 3. verſ. 195. regiſtrata: cui cum ſecunda die factæ fuerint palpitationes per totum, nocte conuulſiones, tertia exacerbata ſunt omnia, & quarta mortuus eſt. Quod verò interrogando inquit: num etiam voce capti moriuntur, id ſumma ratione factum eſt, quia etiam ſi id ſæpius contingat, vt ex citata hiſtoria patet, non tamen eſt omninò neceſſarium, cum fieri poſſit, vt motus dicti præcedant, acri vapore, & maligno neruorum principium irritante, non tamen vocis priuatio adſit: eò quod non concurrat humoris præſentia: aut non tanta fiat in ſpiritibus animalibus perturbatio, vt vox etiam intercipiatur; vtroquè enim modò hoc ſymptoma fieri, in hoc caſu exiſtimo, videlicet ab humorum copia facultatem opprimente, & à vehementi agitatione ſpirituum; vt in epilepſia contingit, imò non eſſet abſurdum dicere, in hoc caſu vocis priuationem epilepſiam referre, quam præfati motus præmonſtrent, & ſicuti prædictæ palpitationes quarundam partium conuulſiones antecedunt, quæ ſunt particularis quædam epilepſia. Nam ſicuti ſeſe habet apoplexia ad paralyſim, ità epilepſia ad conuulſionem, vt cunctis notum eſt.

C *Verſ. 162. Tremores conuulſorij fientes in ſudoribus reuerti ſolent. Iudicatio, &c.*

Quandò motus illi, quos præcedenti coaca palpitationes appellauit, in tantum augentur, vt iam artus ipſi trahantur, verum leuiter, inſtar tremoris, tunc tremores conuulſorij ab Hipp. dicuntur, tremores quidem, quatenus artus frequenter mouentur inſtar tremoris, conuulſorij verò, eò quod per neruos, & muſculos fiunt in conuulſionis modum. Fiunt autem huiuſmodi motus, quemadmodum etiam perfecta conuulſio, irritata motrice facultate per neruos diffluente, irritaturq. vel ab acri mareria, irritante, vel à copia aggrauante, quæ duæ cauſæ in textu, ſudore diſtinguntur, quandoquidem non eſt rationabile, hos motus cum ſudore fieri ab acri materia, qui potius copiam atteſtatur, quia igitur hoc ſymptoma à materia copioſa dependet, meritò timenda eſt recidiua, non quidem neceſſariò, quia ſi tota matetia ſuperueniente rigore diſcutiatur, & euacuetur, perfecta iudicatio ſequetur, quæ reſpiciens Hipp. vſus eſt hac voce φιλυποςροφα, ideſt amans recidiuæ, quaſi ſæpius contingat, non tamen perpetuò; ſuperrigent autem (ſubiungit) ardore laceſſiti circà ventrem, à quo humor attenuatus, & ad motum concitatus rigorem facit, è contrà verò ſi idem humor in cerebrum delatus ibi accumuletur, adeò, vt ſomnum diuturnum, & profundum inducat, conuulſio expectanda eſt, & & grauitas frontis, quæ & poſteriorum, & anteriorum capitis partium repletionem concomitantur, indèq. difficilis mictio, quatenus vel ob cerebri alienationem vrina intercipitur, vel materia à capite ad vrinæ vias deſtillante vrina acrior fiat, vndè dyſuria, ſiuè ſtranguria fiat. Quemadmodum capite repleto, & excalefacto euenire dicebat Hipp. lib. 2. de Morbis verſ. 113. Nec incongruum videri debet, ſopori conuulſionem aſſociari, quia eadem materia replendo cerebri ſinus ſoporem facit, quæ ex diuturnitate temporis, & calore febrili acrimonię particeps reddita, vellicando ſpiritus animales, ad exactam conuulſionem excitare poteſt huiuſmodi, quæ conuulſionem ſoporoſam appellauit lib. 1. Præd. verſ. 150. Hipp.

Verſ. 165. Conuulſiones ſine febre in ſtrangulatis ab vtero faciles ſunt.

Conuulſio quatenus eſt ſymptoma deprauati motus, ex ſe non eſt periculoſa: quia omne periculum in cauſa ipſius conuulſionis conſiſtit, quarè cum hæc in hyſtericis cauſam habeat vaporem ab vtero neruorum principium laceſſentem, etiam ſi eorum minera ſit malignus ſuccus, non tamen malum inſignè indè prouenire poteſt: quia vterus ab ijs non ità læditur, vt indè mors prouenire poſſit, eò quod cum ſit à natura deſtinatus expurgationi, non plethoriæ modò, ſed etiam cachochimiæ, ijs aſſuetus eſt, eam tamen conditionem appoſuit ſine febre, quia cum febre timendum eſſet de vteri inflammatione, quæ ſtrangulationem cum febre

indicare

Mar.n.17. indicare ſolet,ex quo patet,præſentem coacam corrigendam eſſe per prorreticum verſ.189. A
vbi eandem referens ſententiam, quod hoc in loco habetur ἀπειροι, ibi ſcriptum eſt ἀπορως,
hoc eſt ſine febre.

Verſ. 166. Conuulſoria ſine ſudore ſputa defluentia, febrienti leuia ſunt.

Ex coaca præſenti antiquos Hipp. expoſitores lectionem prorretici verſ.195.correxiſſe
manifeſtè patet, quamuis Galenus temeritatis eos redarguat,eorumquè lectionem,vt abſurdam
reijciat, quæ tamen cum hac coaca penitus conuenit, & ſi rectè perpendatur longè rationabilior
eſt prorretico,materia enim,quæ vtroquè in loco tractatur, quæ eſt de conuulſorijs
affectibus; hæc ad conuulſionem referenda eſſe iuxtà coacæ lectionem apertè demonſtrat.
Ad quid enim de ſputis febricitantium eo in loco tractatur? vt prorretici dictat lectio?
Coacæ igitur lectione recepta ſenſus erit. Conuulſoria ſputa,ideſt,quæ vrgente conuulſione
ab ore ægrotantis defluunt,leuia eſſe, eò quod conuulſionem ab humorum copia,nō ab eius B
prauitate ortum habere arguunt, quæ præterquam quod à febrili calore plerunquè diſſipari
poteſt, artisq. beneficio etiam non difficulter tollitur, ſputa prædicto modo defluentia ſpontè
ad inferiora deſcendere ſignificant;vndè conuulſionis ſolutio expectanda eſt.Quæ quidem
materia, ſi per œſophagum in ventriculum deſcendere contingat,nō erit mirum,ſi aluus indè
Mar.n.3. profluat, iuxtà Hipp. doctrinam lib.de Aer. & locis verſ.49. & magis peculiariter lib. de
Mar.n.7. Morbo ſacro verſ.160.vbi de epilepticis tractans,profluuia alui apprehendere ait,ſi fluxus in
ventrem fluxerit. Aut aliò conuerſa ad articulos abſceſſus faciat,vt ait Hipp.in contextu,dubitanter
tamen,quia hæc non omninò neceſſaria eſſe cognouit. Quod verò additum eſt,ſinè
ſudore, ſumma ratione factum eſt, quia ſi humorum copia adeò vigeret, vt ſudores inſuper
cierentur, tantum abeſt, vt hæc leuia dici poſſint, vt extremam perniciem minentur,caloris
extinctione,aut animalis facultatis oppreſſione,quæ morbum in apoplexiam fortè permutet. C

Verſ. 168. Quibus conuulſis oculi intentè relucent, nequè apud ſeipſos ſunt, & diutius &c.

Conuulſio, ſiuè primaria, & principalis ſit affectio, ſiuè ſymptoma alterius morbi,ſolet eſſe
modò breuis,modò diuturnior pro ratione materiæ,à qua excitatur,quæ ſi tenuis fuerit,breui;
ſi craſſior,longiori tempore abſoluitur morbus. Quia igitur fixi oculi,intentèq. aſpicientes
indicant cauſæ firmitudinem, quandoquidem hoc ſymptoma ad naturam cathochi proximè
accedere videtur, qui à craſſiori materia dependet, ideò ex hoc ſigno morbi arguitur
longitudo aliorum reſpectu, qui à tenuiori materia dependent. Scintillantes verò,& præter
naturam ſplendidi oculi ſignum ſunt mentis non firmæ; quatenus animalis ſpiritus feruorem
quendam præſeferunt, qui quidem quandò cauſam non habent extrinſecus, vt iratis contingit,
intemperiem calidam in cerebro vigere oſtendunt, à qua mentem lædi neceſſe eſt. Hæc
Mar.n.18. repetuntur in Prorret.verſ.202. D

Verſ.169. Quæ conuulſorio modò exacerbantur,cum ſtuporis detentione,parotides excitant.

Huius coacæ expoſitionem inuenies in Prorretico verſ.275.

Verſ. 170. Tremulis, anxioſis,parui iuxtà aurem tumores,conuulſionem ſignificant.

Quamuis tremor fieri poſſit,& ab humorum copia naturam aggrauante,& à neruoſi generis
imbecillitate, prior tamen cauſa in hoc caſu locum habet, verum hæc eadem conuulſionem
efficit, diuerſa tamen ratione, in tremore enim materia morbifica naturam aggrauat
tantummodò,vt ferè ſuccumbat, neruiq. laxantur,& imbecilles redduntur; & ideò materia
tremoris humidior eſt,quam ea, quæ conuulſionem parit, in qua natura aggrauata irritatur,
non ſuccumbit,eò quod neruoſum genus non laxatur,velut in tremore, materia igitur tremoris
cum tenuis ſit,humida, & expers acrimoniæ,non eſt apta parotidum productioni,niſi calidus,
& acris humor concurrat,cuius quidem præſentiam indicat anxietas,quæ ab acri humore E
ferè ortum ducit, ſiuè ab ore ventriculi commorſo oriatur, ſiuè à toto corpore oppreſſo,
cuius duplicis materiæ argumentum habemus lib.1.Epidem.ſect.2.verſ.101. vbi hæc leguntur.
Quibus autem grauitates totius capitis adſunt, & morſus oris ventriculi, & anxioſi ſunt,
hi billioſa,& pituitoſa vomunt. Inquit Hipp.ſi tremulis ſimul,& anxioſis paruæ aſſurgant parotides,
conuulſio expectanda eſt, quotieſcunquè aluus non benè habet, quarè tria ad id neceſſariò
concurrunt, primum vt parotides excitentur, dum enim humores à loco ad locum
mouentur acriores fiunt, vt pro tremore conuulſionem inducere poſſint,ſecundò, vt parotides
paruæ ſint,quia tunc ſignum erit,abſceſſus humorum copiæ non reſpondere, vndè eorum

recur-

A recurſus expectari debeat, quæ ſi magnæ eſſent, morbum in totum tollere poſſent. Tertium, & poſtremum, vt aluus malè habeat, cuius rei ſignum erit modò adſtrictio immodica, modò eius nimia laxitas, niſi alia adſint peculiaris affectionis inditia. Nam in affectibus partium ſuperiorum nihil peius ferè concurrere poteſt, quam inferioris ventris mala diſpoſitio: cuius gratia parti affectæ materiæ ſubminiſtratur, quæ morbum fouet, & geminat.

Verſ. 176. At repentinas conuulſiones ſoluit febris, alui fluxus.

Quatuor ſunt modi peculiares, quibus conuulſiones ſoluuntur, febris acuta ſuperueniens, quæ prius non aderat; aut eadem exacerbata, vrinæ copia cum ſedimento vitri ſpeciem referente. Alui fluor, & ſomni placidi, quos omnes recenſuit Hipp. in præcedentibus, nunc verò prædictos ſolutionis modos, particularibus conuulſionibus tribuens, ſubiungit, conuulſiones repentinas ſolui febre ſuperueniente, & alui profluuio, inſinuans, quæ non repentè in-
B uadunt alijs duobus modis frequentius ſolui, cuius diſtinctionis ratio poſita eſt in cauſa materiali ipſius conuulſionis, quæ ſi fuerit humor admodum craſſus, & frigidus promptius ſoluetur vrinarum copia, cum copioſo, & craſſo ſedimento, aut mediante coctione, quæ per ſomnum perficitur, è contrà verò, ſi materia paulò tenuior fuerit, frigida tamen, à ſuperueniente febre diſſipabitur melius, ſi tenuis, & acrimoniæ particeps per diarrhæam expurgabitur potius. Quoniam verò materiæ qualitatem inuaſionis modus indicat, cum ſit rationabile, derepentè inuadentes à tenuiori materia excitari, & quæ paulatim, à craſſiori potius; ideò ſumma cum ratione dicitur in præſenti coaca, conuulſiones repentinas, & à febre ſuperueniente, & ab alui fluxu tolli.

Verſ. 177. In conuulſionibus vocis interceptio diù durans, mala eſt. parua autem, &c.

Præſens coaca tranſmutationem continet conuulſionis in paralyſim, quæ quidem fit,
C quandò materia morbifica, quæ laceſſendo neruorum irritat facultatem, vlterius progrediendo, neruorum ſubſtantiam penetrat, factaq. in neruorum poroſitatibus obſtructione, tranſitus animalium ſpirituum intercipitur, vndè ſenſus, & motus tollitur. Huius tranſmutationis prænuncia eſt vocis interceptio, quatenus reſolutionis principium, ſeù præludium eſſe conſueuit; fit enim quandò humor aliquis neruorum cauitates inuadere incipit, cuius rei ſignum primò in voce apparet, quia huic plures neruorum propagines inſeruiunt, vndè vix fieri poteſt, vt læſio aliqua neruos, aut eorum principia contingat; quin prius in lingua, & reliquis vocalibus inſtrumentis ſigna appareant. Hac ratione linguæ tremulæ delirij ſigna eſſe conſueuerunt, vt ſuperiori ſect. verſ. 128. adnotatum eſt, vocisq. tarditas apoplecticos, & epilepticos affectus præcedit verſ. 236. Patiente igitur neruorum genere, vt in conuulſione contingit, ſi vocis priuatio ſuperueniat, reſolutio timenda eſt, vel totius corporis, quæ apoplexia dicitur,
D vel alicuius partis tantum: affectio, quæ communiter paralyſis vocatur, illa quidem, ſi vocis priuatio diutius perdurauerit, hanc enim fortaſsè ſignificare voluit, dum dixit malum, quod quidem in morbo læthali ſummam diſpoſitionem ſalutis importat, vt alibi adnotauimus, ſi verò vocis priuatio momentanea fuerit, expectanda erit particularis reſolutio, v.g. linguæ, aut brachij, aut dextrarum partium, quia in hoc caſu minor adeſt materiæ copia, & robur maius naturæ ſuper eam, cum hæc imperfecta quædam criſis, ſeu abſceſſus dici poſſit, cætera in textu propoſita ſicuti ſunt notiſſima, ità adnotanda veniunt, & illud maximè, quia de paralyſi partis dextræ peculiariter fit mentio, quia, vt experientia quoquè manifeſtat, hæc affectio communiter partes dextras inuadere ſolet.

Verſ. 192. Si verò diſſipentur, neque tuberculo foras conuerſo, ac collecto: neque pure &c.

Hanc ſententiam expoſuimus in prognoſticis, vbi ijſdem ferè verbis deſcripta eſt. Quarè
E hic verborum ſignificationem afferre libet, vt pateat hæc omninò conuenire cum prognoſtico. Inquit ergò, ſi verò diſſipentur, ideſt ſi rubores in faucibus, ceruice, & pectore comparentes euaneſcant: neque tuberculo foras conuerſo, ac collecto: quod euenit quandò ad ſuppurationem abſceſſus tendat: neque pure leniter, ideſt facilè & ſine labore excreato, neque in diebus iudicatorijs hæc apparuerint, pernicioſæ ſunt, quia materiam ad interiora receſſiſſe indicant, & potiſſimum ad pulmones, vbi inflammationem omninò læthalem parit, niſi ſuppuratione mediante æger ſaluetur, quod quia raro contingit, interroganter loquutus eſt, num etiam ſuppurati fiunt? cætera partim ex ſe manifeſta ſunt, partim nota fient ex ijs, quæ adduximus in Prognoſtico.

Verſ. 199. Quibus verò anginæ ad pulmonem vertuntur, partim in diebus ſeptem &c. A

Hæc poſtrema verba omiſit auctor Aphoriſmorũ, & ſententiam reddidit imperfectiorem, quia non neceſſariò intereunt, aut ſuppurati fiunt illi, quibus angina ad pulmones conuerſa eſt, vt in Illuſtriſs. D. Horatio Seſſa Regienſi anno elapſo adnotaui, qui angina correptus, morboq. ad pulmones conuerſo, nec obijt, nec ſuppuratus factus eſt; ſed per excreationem copioſam pituitoſæ materiæ liberatus eſt, quamuis tandem abſceſſus facti ſunt ad aures, verum cum apparuerunt, iam ſanus erat, ità vt à Ciuitate Fani Romam ſe contulerit, vbi parotides apparuerunt, & ſuppurarunt.

Verſ. 205. In angina dolores ad crura, citrà notas, cum febre, pernicioſi.

In angina, quæ ex ſe læthalis morbus eſt, & acutiſſimus, abſceſſus omnes citrà leges naturæ facti, periculum augentes, ſalutem omninò deſperatam faciunt, cum ſcilicet priori morbo perſeuerante alterius morbi ſuperadditio fit. Idq. ſignificare voluit Hipp. dum dixit, in angina, non ex angina, & per illa verba, ſine ſigno (id eſt ſalutari) & cum febre, verum etiam ſi plura mala ſuperuenire poſſint prædictæ conditionis: doloris tamen tantummodò mentionem fecit; capitis quidem in ſuperiori coaca, ad crura verò in præſenti, eò quod hæc duo potiſſimum ab eo obſeruata fuere, ad crura verò obſeruauit in anginoſa lib. 5. Epid. B
Mar. n. 36. verſ. 509. cui dextra manus, & crus doluit, febriſq. tenebat eam debilis, quinta die, aut
Mar. n. 15. ſexta mortua eſt, & in Polemarchi vxore lib. eodem verſ. 357. cui tumor quinta die factus eſt, & dolor in genu ſiniſtro, & cum ſubleuata videretur, ſeptima tandem, aut nona, voce intercepta, mortua eſt. Quarè fruſtrà quærimus, cur abſceſſus ad loca prædicta ſint læthales, quia non magis in his, quam in alijs læthales deprehenduntur; dummodò angina ſuperſtite, febreq. perſeuerante fiant, vt dictum eſt ſuperius.

Verſ. 207. Ex anginoſis citrà notas attenuatis, dolor ad pectus, & ad aluum &c. C

Hic de ea anginæ ſpecie loquitur Hipp. in qua & tumor cum rubore ad fauces conſpicuus apparet, qui ſi abſquè ſigno euaneſcat, hoc eſt derepentè, & abſquè concurſu ſignorum, quæ morbum remitti, & ad ſalutem tendere oſtendunt, Dolorq. concitatus ad pectoris regionem, & ad aluum irruat, pus tandem per aluum egeritur. Nam dolor ille primum ad pectus firmatus; & indè ad ventrem procedens, indicat, inflammationem à faucibus ad œſophagum tranſlatam eſſe, vbi ad ſuppurationem conuerſa, dolorem exhibet pectori; è cuius regione œſophagus omninò reſpondet, aut ad ventrem, in quo, aut quia ibi ſuppuratio fiat, aut quia pus in tranſitu mordeat, dolor concitatus excitatur. Modus quidem ſolutionis non admodum frequens, qui tamen ſuccedere poſſit ob colligantiam, quam fauces habent cum œſophago, & ventre tunica interiori mediante, quæ omnibus his partibus cõmunis eſt, ſicq. colligimus anginam primæ ſpeciei, in qua muſculi laringis interiores afficiuntur ad pulmones tranſlationem habere, eam verò in qua & fauces, & collum ſimul rubent, quia inflammatio exterioribus partibus communicatur, ad latus ſecundum rectitudinem partis læſæ decumbere. Eam deniquè, quæ internas tantummodò fauces occupat, ad œſophagum, & infernum ventrem abſcedere, in quibus quidem tranſmutationibus vis naturæ elucet, in colligantia partium affectarum, & earundem rectitudine: vt non ſit mirum; ſi ſæpius ſalutares fiant. Additum verò eſt in textu, aliter autem quid tale ſoluitur, hoc eſt talis affectio alio etiam modò ſolui poteſt, quia ſicuti, quibus ad pulmones conuertitur morbus, aliquandò abſquè ſuppuratione euadunt, cum ſcilicet pituitoſa multa expuunt, ità quibus ad ventrem, non ſemper puris excretione ſanantur, ſed adſunt etiam alij modi peculiares: fortaſsè per deiectionem, aut vomitionem pituitoſorum, vel etiam per coctionem materiæ in ventriculum delapſæ. D

Verſ. 211. Ex angina ſputa viſcoſa, craſſa, valdè alba, quæ violenter educuntur &c. E

Sputa, quæ hic deſcribit Hipp. ſemper mala ſunt, quia humoris ſinceri, & proprio ſero deſtituti contumaciam, cum caloris naturalis imbecillitate oſtendunt, vndè ſolutio morbi abſquè temporis longitudine ſperari non poteſt, quarè in morbo acutiſſimo, qui citò vires ſuas exercet, ſalus omninò deſperata eſt: quod in hoc caſu vox κακον importat. Quod ſi cum huiuſmodi ſputis aluus deorſum feratur vehementer, ſuperna purgatio omninò ſupprimitur, vndè æger ab humoris craſſitie, & viſciditate, ſpiritu intercepto, ſuffocatur, & moritur: inſtar eorum, qui ex apoplexia intereunt, hoc eſt, cum maxima ſpitandi difficultate,

& ſter-

A & ſtertore; quod autem ait: Et omnis eiuſmodi maturatio mala eſt, maturationis nomen improprie, & per ſimilitudinem vſurpat, maturationem ſputorum craſſitiem appellans: eò quod maturatio vera, & ipſa fit incraſſando, etiam ſi hæc ex temperatura, & permixtione mutua ſuccorum dependeat, quæ naturæ eſt opus; illa verò ex conſumptione propriæ ſeroſitatis, idq. à calore præternaturali prouenit.

Verſ. 216. Pleuritici, quibus à principio ſputationes valdè purulentæ ſunt, tertia die &c. Mar.n.21.

Libro 3. de Morbis verſ. 275. de pleuriticis loquens Hipp. hæc habet. Quibus autem ſtatim ſputa varia ſunt, & dolores valdè acuti, hi tertia die moriuntur, hanc autem tranſgreſſi ſaneſcunt. Qui verò ſanus non fit ſeptima, aut quinta, aut decima, hic ſuppurari incipit, ex quo loco præſentem coacam deſumptam fuiſſe exiſtimantes non nulli, vocem παμπυοι, ideſt valdè purulentæ, in παντοῖαι, ideſt variæ tranſmutationes, coacam hoc pacto reſtituendam
B eſſe crediderunt: Quibus pleuriticis à principio ſputationes variæ ſunt, &c. Verum cum vtriuſquè loci vulgata lectio verum & rationabilem ſenſum admittat; vanum eſt textum lacerare, & eò magis, quia indè vitioſa redditur coaca. Nam ſputorum varietas ſola etiam à principio celerem mortem indicare non poteſt: ſed potius morbum paulò longiorem: quatenus hæc humorum diuerſitatē oſtendit, quos citò natura ſuperare non poteſt, nec varij humores citius naturam proſternunt, quam vnicus, & ſincerus: imò quia varij humores aliquo modò ſunt inter ſe contrarij, vnus actionem alterius quoquo pacto hebetat, vt eorum neuter vehementer agat. Malè igitur dixiſſet Hipp. Quibus à principio ſputa varia ſunt, tertia die moriuntur; quod ſi tertio de morbis id aſſeruit, doloris acutiem addidit. Nam ſputorum varietas cum acuto dolore celerem mortem indicare poteſt, quatenus ſputi varietas humorum varietatem indicat, quos citò à natura ſuperari eſt impoſſibile, & ideò ſi
C morbus celeriter moueatur, & breui tempore ad ſummum vigorem perueniat, ad mortem citò terminari neceſſe eſt; non ſimpliciter quatenus varij peccant humores, ſed quia cum morbi acutie vigent. Cum igitur ſimplex ſputorum varietas celerem mortem indicare non valeat, præſentem coacam iuxtà vulgatam lectionem interpretari oportet. Inquit ergò ſputa admodum purulenta à principio pleuritidis apparentia, mortem tertia, aut quinta die indicare, verùm adnotare oportet per purulentum ſputum non intelligi illud, in quo pus exputur, ſed puri valdè ſimile, huiuſmodi verò ſputum à principio apparens coctionis non eſt opus: cum hæc paulatim, & per certos gradus procedat, de huiuſmodi enim ſputo tractans lib. 3. de Morb. verſ. 196. hæc habet; hæc autem patitur homo, minimum diebus quatuordecim, ad ſummum vna, & viginti, & per hoc tempus tuſſit vehementer, & vnà cum tuſſi purgatur, primum ſaliua multa, & ſpumoſa, ſeptima verò, & octaua die vbi fe-
D bris in vigore fuerit, ſi humida fit peripneumonia, craſſior prodierit: ſin minus, non. Nona verò, & decimæ cum virore pallida, & ſubcruenta, duodecima autem vſquè ad decimamquartam multa; & purulenta, hæc enim coctionis eſt opus, illa verò corruptionis, de qua inferius hoc eodem lib. & ſectione hæc leguntur. verſ. 332. Qui in peripneumonijs ſiccis pauca concocta edunt, horrenda res eſt. Quia igitur huiuſmodi ſputa à morbi principio apparentia, humorum corruptionem cum caloris intenſione, & putredine oſtendunt, meritò citam mortem expectare oportet, videlicet tertia, aut quinta die, quod ſi æger ob virium robur præfatum tempus pertranſeat, cum materiæ morbificæ expulſione, & natura victrice, perfectè ſanus fieri poterit, quod ſignificabit manifeſta leuatio morbi eodem tempore contingens, ſi verò æquali robore, & morbus, & natura procedant, ſuppuratio expectanda eſt ſeptima, aut nona, aut vndecima die: quia impoſſibile eſt, humores calidos, & ex
E inflammatione putreſcentes in loco calido, & ſuppurationibus maximè apto, diutius permanere: quin aut in ægri perniciem corrumpantur, natura morbo cedente: aut eadem reluctante ſuppurentur, in qua ſi naturæ robur vigeat: quod optimæ puris conditiones indicabunt, æger ſuppurationem euadet, ſin minus, tandem morietur, quæ quidem ſuppuratio eò citius continget, quò humor ipſe calidior erit, & acutior morbus, & ideò mirum non eſt ſi in hoc caſu tàm citò ſuppuratio contingat, quia pleuritis acutiſſima ſupponitur, quæ ægrotantem in primo circuitu interimere ſolet.

Verſ. 220. Quibus ſuprà aurem rubor, & ſimiliter velut pleuritici caleſcunt, &c.

Fœſius, qui poſtremus Hippocratem tranſtulit, præſentem coacam in multis vitioſam

ratus

ratus hoc pacto corrigendam cenſet,ex lib.2.& 3. de Morb. pleuriticorum, quibus in dorſo rubor excitatur,& humeri incaleſcunt,& aluus bilioſa,& graueolentia exturbat,ij die vna, & vigeſima periculum ſubeunt,quas ſi ſuperauerint ſeruantur, quæ quidē correctio ſententiam conſtituit veram, & rationabilem, verum an hæc dicere voluerit auctor hoc in loco, imaginarium eſt, & certè difficile eſt credere, in tàm breui oratione tot tranſcriptoris errata contigiſſe, vt Fœſij eſt opinio, vt cunquè ſit lectoris permittitur arbitrio hanc, vel vulgatam lectionem ſequi, cum non ſit inconueniens,talem etiam pleuritidis ideam conſtitui, in qua omnia ab Hipp.in præſenti textu recenſita concurrant, & fortaſsè id verificabitur in ijs pleuritidibus, quæ à deſtillatione à capite ortum ducunt, de quibus lib.de loc. in hom. fit mentio,ex quo dici poſſet,materiam partim ad pulmones deſcendiſſe, quæ ſit pleuritidis cauſa, partim in capite detentam abſceſſum ad aurē feciſſe, quod ſicuti non contingit,niſi quandò materia copioſa eſt, ità hac vigente morbum in longum tempus protrahi, non eſt inconueniens, & per varias iudicationes procedere. B

Verſ. 221. Pleuritides ſiccæ,& ſine ſputo difficillimæ ſunt, horrendæ verò hæ, &c.

Non ſat fuit Hippocrati dixiſſe, pleuritides ſiccæ, quia addidit etiam,ſine ſputo, quod idem ſignificare videtur, hoc autem ab Hipp.factum eſſe exiſtimo, vt ſub præſenti coaca comprehenderet non ſolum eas ſiccas pleuritides, quæ ex ſiccitate dependent, & propriè ſiccæ dicuntur,quia nunquam ſputo iudicantur,de quibus lib.1. de Morb. ſect.2.verſ.238.
Mar.2.39. Mar.3.20. tractatur,ſed eas etiam,quæ crudæ ſint adeò,vt nihil expuatur,per ſimilitudinem quandam ſiccæ appellantur,ambò hæc enim graues ſunt,& læthales: vndè Hipp.lib.3. de Morbis de his hoc facit iudicium, ſunt inquit, & ſiccæ pleuritides ſine ſputo, verum hæ difficiles ſunt, & ratio eſt,quia cum vnica ſpes pleuriticis ſit in facili ſputorum eductione, quæ coctione fit mediante,nihil grauius eis euenire poteſt,quā vt nihil expuatur,& eò magis ſi inflammatio in parte thoracis ſuperiore conſtiterit, ex ſui natura expurgationi per ſuperiora aptiſſima, ex quo maior cruditas, & contumacia morbi arguitur, quam ſi partes inferiores occuparet,in qua mirum non eſt,ſi ægri non expuant ob partis affectæ conditionem. Quarè non eo ſenſu hæc ſunt recipienda, vt afferat Hipp.omnes pleuritides horrendas eſſe,& ſummo periculo plenas,quæ partes occupant ſuperiores: quia id nec verum eſt,nec Hipp.doctrinæ conſonum,ſed ex ſiccis pleuritidibus,& ſine ſputo,eas eſſe grauiſſimas eſſe intelligimus,in quibus dolores partes occupant ſuperiores,huncq.verū eſſe præſentis ſententiæ ſenſū ex eo confirmatur: quia Hipp. hanc poſtremam coacæ partem à ſuperiori per aduerſatiuā particulam δὲ diſtinxit,quā copulatiuam faciens interpres clarum, & verum ſenſum obſcurauit. C

Verſ. 225. Bulla ſubliuida fiente in lingua,in principio, qualis eſt ferri intincti &c.

Bulla in lingua pleuriticorum excitatur, quandò materia in loco inflammationis adeò D conculcata eſt, vt nè ſeroſitas quidem exudare poſſit,ſed tumore ob tenſionem carnes comprimente ad partes ſuperiores exprimitur,cuius portionem lingua ſuſcipiens,tùm quia rara eſt,& ſpongiformis, tùm etiam ob colligantiam, quam cum partibus ſpiritualibus obtinet, bullam contrahit ſubliuidam colore,qualem recipit ferrum ignitum,ſi in oleo extinguatur, qui quidem color indicat ſeroſitatem eſſe ſanguinis nigri,& melācholici: qui cum ex natura tardioris ſit motus,non eſt mirum,ſi morbum faciat paulò longiorem, ità vt eius iudicatio ad decimumquartum producatur, ſiuè ad ſalutem terminandus ſit, ſiuè ad interitum. Huiuſmodi pleuritici prout plurimum ſanguinem expuunt, facta in carnibus diſruptione ab impetu humoris in loco inflammationis conculcati, has verò pleuriticorum prænotiones conuenire omninò cum doctrina in libris de Morbis tradita, manifeſtum fiet vnicuiquè ea conſideranti. E

Verſ. 242. Prauum autem penitus eſt flauum,meracum,& viſcoſum,& album, &c.

Quę hic de ſputorum malitia traduntur ſatis manifeſta ſunt, euidenteq. habent rationē, quę apud ſcriptores ſatis conſtat,huius tamen ſententiæ occaſione adnotare oportet,etiam ſi extrema liueſcere in morbis,peius ſit,quam eadē nigreſcere,non ob id ſputorū,aliorumq. excretorum color liuidus peior eſt nigro. Et ratio eſt, quia liuor in ſolidis partibus oritur facultate emoriente, non illius partis modò, ſed quæ totum regit corpus, nigreſcunt verò eademmet particula ſola ad ſphacelum tendente,quæ etiam ſi tandem ſphaceletur,& decidat,non ob id homo moritur.At in ſputis, alijsq. excrementis contrarium euenit, quia cum

vterquè

A vterquè color ab eadem cauſa proueniat,quantò niger liuido intenſior eſt,eò cauſam arguit peiorem; quæ in hoc eſt exuſtio, propter quam humores eorum conſumpto ſero,ſinceri, & meri redduntur, & quia aliquandò excreta nigra apparent,quæ ſunt humoris melancholici ſoboles; & ex conſequenti longè mitiora prætatis, vt hæc excluderet,non dixit ſputum ſimpliciter nigrum eſſe peſſimum, ſed quod ità meracum eſt, vt nigrum appareat, huiuſmodi enim ſputum abſquè magno incendio totum ſerum abſumente fieri non poteſt. Quarè liuor in ſputis, huiuſmodiq. alijs excrementis, eſt via quædam ad nigredinem,nam excrementa vi caloris exuſta antèquam exactè nigreſcant colorem liuidum contrahunt: & ideò nonnulli perperam exiſtimarunt ſputa liuida caloris extinctionem ſignificare, quia ſi hoc verum eſſet; ſæpè liuida nigris peiora eſſent.

Verſ. 245. At ſanguine non multo permixtum, flauum, in principio quidem ſalutare &c.

B In principio tale ſputum,etiam ſi non concoctũ, ſalutare eſt,quia meatuũ laxitatem indicat,cum virtutis expultricis robore,& humoris benignitate,qualis eſt ſanguis bilioſo humori aſſociatus,verum ſeptima die apparens,aut etiã vlterius,quo tempore ſputum concoctum apparere debet,non eſt tutum;quia cruditatem, & cõcoctricis facultatis imbecillitatẽ ſignificat,quippèquę humorem benignum,& ob tenuitatem concoctioni aptiſſimum nondũ concoquere potuerit, cruditatem enim ſignificat,quia dum ſanguis concoquitur,ſanguineum colorem deponit, & ad albedinem accedit. Hæc ſententia legitur quoquè in Prognoſtico, ſed hic breuioribus abſoluitur verbis: etiam ſi eodem omninò ſenſu.

Verſ. 248. At mucoſa,& fuliginoſa,& citò colorantur,& ſecuriora ſunt.

Ità ſe habet lectio ex Græco contextu, quam alterare non eſt neceſſe, quandò hoc modò eũ ſenſũ admittat, quem Duretus propriè ei accõmodauit. Docuerat enim Hipp. ſigna ſa-
C lutaria,quò citius apparẽt,eò etiam meliora eſſe, & è cõtrà mala,quò citius emergũt,peiora eſſe,excipiuntur verò mucoſa, & fuliginoſa, quæ & citò colorantur,& ſimul ſecuriora ſunt, ꝙ prædictis nõ cõtingit,quæ cũ mala ſint,& citò apparere,& ſimul ſecuriora eſſe nõ poſsũt.

Verſ. 250. Omne verò ſputum non ſoluens dolorem, malum eſt, ſoluens autem, bonum.

Præſens coaca multum difficultatis præſtitit interpretibus,ob aliam Hipp. ſententiam ad finem lib. Prognoſticorũ regiſtratã, vbi inquit: Probè tamen id noſſe expedit de coniecturis certis,& alijs ſignis,& non ignorare, quod in omni anno, & omni tempore mala malũ,bona bonũ ſignificant. Quæ ſi vera ſunt, quomodò ſputa ex propria natura ſalutaria,mala hoc in loco dicuntur,quia nõ ſoluunt dolorẽ: & his cõtraria bona,quia illum tollunt? Ad hanc igitur difficultatem reſponderem,ſignorum alia ſimpliciter eſſe ſigna: alia verò eſſe,& ſigna,& cauſæ,quæ tantummodò ſigna ſunt, bona ſemper bonum,mala malũ ſignificant. At quæ ſi- Mar.n.27.
D gna ſunt,& cauſæ ſimul,ſæpè vt ſigna mala apparent, quæ tamẽ vt cauſæ ſalutẽ afferre poſſunt,huius generis ſunt exeuntia omnia,hæc enim quatenus bonam,aut malam affectionem ſignificant;& bona,& mala ſigna euadũt,quia verò per eadẽ morbifica cauſa excernitur foras,ideò bonum portendunt, malũ verò quandò per ea nõ excernitur,quod in corpore peccat,& hac ratione ſputa,quę non ſedant dolorem, etiam ſi optimas præſeferant cõditiones, nihilominus mala ſunt, vt in textu ait Hipp. è contrà verò ſputa mala, v.g. nigra,ſi dolorem ſoluunt;etiam ſi prauam ſubeſſe affectionem arguant, eam tamen per huiuſmodi excretionem tolli,eiuſdem affectionis cauſa educta,ſignificant,vndè bona ſigna euadunt.

Verſ. 277. Peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſtabiliores ſunt, his quæ &c.

Cum dicat Hipp. 7. aphor. 11. ex pleuritide peripneumonia malum, manifeſta apparet in dictis Hipp. contradictio, ſi iuxtà cõmunem interpretationem dicamus ex præſenti coa-
E ca peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſunt, his quæ ab initio, & quia non facilè ad textus permutationem confugio, quod nõ nullos expoſitores feciſſe inuenio,quod affirmatiuè legitur,negatiuè accipientes, non obſtante communi codicum græcorũ conſenſu;pro contradictionis ſolutione,vocem illam ἀσφαλέστεραι, quam vertunt ſecuriores,exponerem ſtabiliores,& firmiores,ſicuti enim σφαλερος fallacem,& inconſtantem ſignificat,ità eius contrarium ἀσφαλερος, ſtabilem, conſtantemq. ſignificabit, vndè ἀσφαλέστεραι hic erunt peripneumoniæ,quæ exitum firmiorem,& ſtabiliorem habent: ad differentiam earum, de quibus in ſuperioribus coacis tractatum eſt; quæ quoniam frequenter tranſmutantur,modò in abſceſſus ſuperiores, modò in inferiores, modò in ſuppurationem, alioſq. exitus habent in-

Ccc certos,

certos,& varios; meritò inſtabiles,& inconſtantes dici poſſunt. Inquit igitur Hipp. peripneu- A
monias pleuritidis ſuccedaneas firmiores eſſe ijs, quæ à principio inuadunt, & ratio eſt,
quia hæ nullam earum tranſmutationum ſubire poſſunt, quas primogeneas ſubire adnota-
tum eſt ſuperius, idquè ob virium robur, quod in illis tranſmutationibus requiritur, quod
Mar.n.23. in his adeſſe non poteſt, nam vt dictat Hipp. lib. de Affectionibus verſ. 246. quando alter
morbus alteri ſuccedit, æger à priori morbo adeò debilitatur, vt ſubſequenti vix reſiſtere
queat,& ideò illũ tamdiù ferre nõ poteſt, quòuſq; abſceſſum faciat, aut ad ſuppurationẽ de-
ueniat, hæc enim nõ niſi tẽporis lõgitudine euenire nõ ſolẽt. Rectè igitur dictũ eſt, peripneu-
monias ex pleuritide trãſmutatas ſtabilioris eſſe iudicij, quã eas, quæ à principio fiunt, quia
aut cum bonis, & ſalutaribus ſignis ad ſalutem terminantur, aut ſinè his ad interitum.

Verſ. 278. Corpora exercitata, ac denſa citius à pleuriticis, ac peripneumonicis &c.

Mar.n.24. Quia labor ſiccat, & corpus robuſtum facit, vt lib. 2. de Diæta verſ. 417. teſtatur Hipp. B
hinc fit, vt corpora exercitata ea ratione celerius à pleuritide, & peripneumonia intereant,
quia denſa redduntur,& compacta,& ideò ſynonimis videtur vti Hipp, dum inquit, corpo-
ra exercitata, ac denſa, cum ſatis fuerit dixiſſe corpora denſa tantum, aut ſolum exercitata,
verum hæc abſquè ratione addita non ſunt: hoc enim dicendi modo infert, corpora denſa,
tùm ratione naturalis temperamenti, tũ ex vitæ genere citius interire, quã his cõtraria, cuius
Mar.n.21. quidem ſententiæ rationem ab eodem Hipp. colligimus lib. 1. de Morb. ſect. 2. verſ. 141. di-
cente. Quum verò morbus conſpicuus factus fuerit,& aut pus, aut ſanguinẽ, aut vtrumquè
expuerint, qui quidem iuniores ſunt, cum corpus ipſorũ ſit robuſtum, ac denſum, nõ æqua-
liter depurgari poſſunt ab vlceribus, quorum pus in ſuperno ventriculo conſiſtit. Nam pul-
mo non valdè trahit ad arterias, vt qui denſior ſit, & arteriæ cum tenues,& arctæ ſint, pus
non ſuſcipiunt, niſi modicum, & raro; quarè neceſſe eſt, pus in thorace coaceruari, & C
craſſum fieri, ex quibus concludendum eſt, corpora denſa, & compacta citius ex præfatis
morbis interire, quia ſputorum eductioni ineptiora ſunt.

Verſ. 281. Peripneumonicis, quibus lingua tota alba, ac aſpera fit, ambæ pulmonis &c.

Linguæ coloratio in peripneumonicis, quæ modò in tota lingua apparet, modò iuxta me-
dietatem tantum, prout pulmo, aut totus inflammatus eſt, aut eius medietas ſola, rectitudi-
ne partis affectæ ſeruata, indicat, non per vapores à parte inflammata eleuatos vnà cũ ſpiri-
tu per reſpirationem exeunte linguã in morbis variè affici, & colorari, ſed per exhalationes
aſcendentes per fibras muſculorum, & tunicæ interioris laringis, quæ linguæ cõmunicatur.
Colorem verò, quem lingua contrahit in hoc morbo album eſſe, nemo ambigere debet, nam
præter ſummi præceptoris auctoritatem ratio euidens id cõfirmat. Quia etiam ſi peripneu-
moniæ eſſentia in inflãmatione conſiſtat, cuius materia eſt ſanguis, non tamen ſincerus pec- D
cat in huiuſmodi morbis, ſed modò billioſus, modò pituitoſus,& quandoq. melancholicus,&
ſicuti in pleuritide pro maiori parte ſanguis billioſus peccat, ità in peripnumonia tarò pitui-
toſus non abundat, cuius diuerſitatis cauſa referri poteſt, tùm in partis affectæ ſubſtantiam,
tùm eiuſdem vſum, & officium, cũ enim pulmones rariores ſint, latus verò denſum,& com-
pactum, hinc fit vt pulmonis inflãmatio à pituitoſo: pleuritis verò à bilioſo ſanguine exci-
tetur, nam membranæ lateris denſitas craſſiorem ſanguinẽ non facilè admittit. Pulmonum
verò raritas eſt cauſa, cur bilis difficulter in ipſis conſiſtat,& ſi Hipp. pulmones inflammari à
Mar.n.26. bile defluente lib. de locis in hom. teſtatur, id à ſimplici bile euenire non exiſtimauit, ſed bi-
lis tantũmodò mentionẽ facit, nõ pituitæ, quia cũ fluxio à capite feratur, quod pituitæ me-
tropolim vocauit, abſq; pituitæ permixtione fluxionẽ alicuius humoris fieri nõ poſſe, tãquã
omnibus notũ tacuit. Ratione vſus pariter pituitoſis morbis maximè ſubijciũtur pulmones, E
quia cũ aeris frigidi attractioni deſtinati ſint, humores in eo cõtenti ex frigidi occurſu faci-
lè pituiteſcũt, vt mirũ nõ ſit, ſi quolibet humore in ipſis peccãte, lingua ſępius aliquã albedi-
nẽ contrahat, niſi humor adeò à pituitæ natura remotus ſit, cũ eoq. pituitæ portio adeò exi-
gua vigeat, vt colorem album linguæ impartiri non valeat. Id enim aliquandò euenire co-
gnouit Hipp. & de hac particulatim egit lib. 3. de Morb. v. 188. vbi acutiſſimam deſcribens
Mar.n.16. peripneumoniã, in ea linguã flauã primum fieri ait, & poſteà nigram, verũ, quia huiuſmodi
caſus raro contingunt, ad ea, quæ frequẽter eueniunt, reſpiciens Hipp. linguã albo colore in-
fici dixit nõ hoc tãtũ in loco, ſed vbiq; imò linguæ peripneumonicæ mentionẽ ſæpius facit,

eam

A eam intelligens, quæ cũ pallore albicat, quod quidem expreſsè nobis ſignificauit lib.7.Epid Mar.n.5.
verſ. 90. in hiſtoria Cydis filij eius linguæ conditionem exponens, lingua (inquit) qualis eſt
peripneumonicis cum pallore albicans. Quoniam verò Hipp. hoc in loco mentionem facit
alarum pulmonis, ſupernæ, mediæ, & infernæ, vir eruditiſſimus colligit, hominibus Hipp. ſæ-
culo tres alas pulmonum datas fuiſſe, quibus natura in dies declinante noſtris temporibus
vna deficiat, ſed ridicula mihi videtur hæc opinio, & tanto viro indigna. Nam præterquam,
quod hominum complexiones, nè dum corporis ſtructuram, nihil diuerſitatis habent hoc ſæ-
culo, ab Hipp. temporibus, quod lib.3.de Morb.verſ.231.ſufficienter demonſtrauimus, Hipp.
hoc in loco alas pulmonis non diſtinguit inter ſe numero, quaſi pulmo tres alas habeat, ſed
ſuppoſita eius diuiſione in dextrã partem, & ſiniſtram, quarum vtraquè ſimilitudine quadam
ala dici poteſt, vtriuſquè alæ diuiſionem rurſus faciens in partem ſuperiorem, mediam, & infe-
B riorem, dictas indicans partes, ſuperiorem alam vocat partem alæ ſuperiorem, mediam, &
ſic inferiorem infimam alæ partem. Et hanc expoſitionem manifeſtant verba ipſius cõtextus,
& potiſſimum vbi inquit; At totam vnam partem dolentibus, hoc eſt, quibus vnius lateris ala
tota iuxtà ſupernam, mediam, & inferiorem partem inflammata eſt, omnia ſcilicet, & claui-
cula, & partes circà mediam coſtam, & ad ſeptum tranſuerſum dolore afficiuntur, &c.

Verſ. 287. Siquidem igitur aortæ valdè inflammatæ ſunt, vt ad latus aſſideant, hac &c.

Aortæ ab Hipp. vocantur vaſa, quæ à corde deriuata, per pulmones diſſeminantur, & colli-
gere licet ex lib.de locis in homine verſ.204.vbi hæc leguntur. Quum in pulmonem fluxerit Mar.n.24.
à capite per gutur, & aortas: pulmo tanquam natura rarus trahit in ſe humorem, quantũ eius Mar.n.27.
capere poteſt; & vbi influxerit, maior fit, & paulò infrà verſ.294. & in aortis, quod influit de-
tentum, vtpotè cum anguſta foramina aortæ habeant, anguſtum ſpiritui locum exhibent, qui-
C bus verbis cum vaſa aſperæ arteriæ deſcribantur, hæc aortas vocari certum eſt, quo etiam no-
mine appellauit, & arterias, & reliqua omnia, quæ à corde exoriũtur, per pulmones diſtributa,
nam libro de Corde verſ.66. ità inquit. Reſtant dicendæ cordis pelliculæ latentes, opus di-
gniſſimum cognitione: ſunt enim, & aliç in ventriculis pelliculæ, velut aranearum telæ, exten-
tæ, quæ vndèquaquè oſcula cingunt, & ſtrias, ac ſegmenta in ſolidũ cor inſerunt, hæ mihi ner-
ui ipſius viſceris, & vaſorum principia aortis eſſe videntur, cum igitur aortæ dicantur vaſa om-
nia pulmonem conſtituentia, Hipp. vt inflammationem pulmonis non ſuperficiariam tantum-
modò, ſed interiorem etiam viſceris ſubſtantiam occupantem ſignificaret; dixit: ſi aortæ val-
dè inflammatæ ſunt, id enim abſquè totius pulmonis affectione euenire non poteſt, cum igi-
tur per hanc in magnã molem pulmones attollantur, pectoris cauitatem replentes lateri adia-
cent, ex quo fit, vt aortæ poroſitates, & anguſta foramina, quæ in pulmonis ſuperficiem deſi-
D nunt, occludantur, vt naturali ventilatione priuentur, indèq. corporis reſolutio ſequatur, le-
uioresq. exterius in latere apparent. Qui quidem reſolutionis modus Ariſtotelis opinionem
confirmare videtur, qui cor neruorum principium, & originem ſtatuit, & eò magis, quia Hipp.
teſtatur, corde ſimul patiente totum corpus reſolui, & immobile inſenſibileq. reddi, nihilomi-
nus hæc Ariſtotelis opinioni nihil fauere exiſtimo, quia etiam corde non affecto reſolutionem
fieri apertè teſtatur Hipp. Galeni quidem opinionem penitus euertere non dubito, qui reſo-
lutionem quamlibet in cerebri, aut neruorum affectionem refert. Hippocratis igitur funda-
mentis inſiſtentes rationem reddere conabimur, cur pulmone ità inflammato, vt lateri aſſi-
deat, corporis reſolutio ſequatur, ſicuti non vnica eſt reſolutionis cauſa, ità plures reſolutionis
differentiæ in eius doctrina reperiuntur, principalis tamen eſt illa, quæ venarum ſequitur in-
terceptionem, ſub qua ſpecie continetur hæc, de qua hoc loco agitur. De hac igitur tractans
libro 2.de Morbis verſ.82. (eadem enim appellatione βλιθος hic, & ibi eſt vſus) generationis
modum expoſuit hoc pacto. Poſtquam venæ pituitã in ſeipſas attraxerint, neceſſe eſt præ pi- Mar.n.8.
tuitæ frigiditate ſanguinem nunc magis ſiſti, & perfrigeratum eſſe, quam priori tempore: dum
autem ſanguis non mouetur, fieri non poteſt, vt non etiam corpus quieſcat, ac torpeat. Quies
igitur ſanguinis eſt immediata huius morbi cauſa; quatenus ſpiritus animales, à quibus motus
animalis perficitur, quieſcente ſanguine motũ habere non poſſunt, quod quidẽ reſpiciẽs Hipp.
venarum interceptiones huiuſmodi affectiones aliquandò appellauit. Hoc igitur ſtante ma-
gna pulmonis inflammatio reſolutionem corporis inducere poteſt, quotieſcunquè per eam
adeò intumeſcit, vt lateri totus aſſideat, primò, quia prohibita ſanguinis euentatione in-

parte ſphacelus producitur, quem externus liuor oſtendit, in quo ſanguis corrumpitur, & A
congelatur, ſanguine verò in aliqua parte congelato, vt dictum eſt ſuperius, animales ſpiritus per partem illam, aut ei proximè tranſeuntes, quodammodò, & ipſi congelantur, vt ad motum efficiendum ferri non poſſint, indèquè pars motu priuatur, non ea tantum, vbi viget congelatio, & ſphacelus, ſed aliæ etiam omnes, quæ ſpiritibus participant per illam partem affectam tranſeuntibus, & id confirmatur experientia in partibus externis, quæ ſphacelum contraxerunt, eas enim motu, & ſenſu priuari videmus, nulla affectione in neruoſo genere, aut eius principio exiſtente, quod ſi pars, quæ ſphacelatur princeps fuerit, aut principi inſeruiens, totum corpus motu, & ſenſu priuari neceſſe eſt, vt in propoſito caſu euenit, in quo ſanguinem in latere, & pulmone congelari ſupponimus, qui cordi principi famulatur. Altero modò motus, & ſenſus priuatio in hoc caſu euenit, quatenus pulmones lateri incumbentes perſpirationē occluſis eorum poroſitatibus cordi tollunt, cuius defectu ſanguinem in eo ſiſti B
neceſſe eſt, ex quo fit; vt quibus totus pulmo præfato modò inflammatus fuerit, ità vt ad vtrumquè latus allabatur, cor etiam ſimul afficiatur, quod ſignificare voluit Hipp. dum dixit vnà cum corde, non vt intelligeret, cor ſimul cum pulmone inflammatum eſſe: nam fieri poteſt, vt pulmo totus inflammatus ſit, abſquè quod cordi inflammatio cōmunicetur, nam cum ſummo robore præditum ſit, à morbis ſe facilè tuetur, ex quo credit Hipp. cor à nullo morbo
Mar.n.13. corripi poſſe, vt 4. de Morbis apertè teſtatur verſ. 40. Quia igitur dum totus pulmo inflammatus ad vtrumquè latus allabitur, cor naturali ventilatione deſtitutum compatitur, non eſt mirum, ſi totum corpus reſoluatur, & iaceat æger frigidus, ſenſus omninò expers, vt ait Hipp. in textu, deficiente vitali ſpiritu, qui materia eſt animalis, nequaquam verò ſi vnum tantum latus afficiatur, nam eo caſu pars tantum è directo poſita reſoluitur, ob rationem priori loco aſſignatam, ægriq. diutius viuunt, quia in hoc caſu non compatitur cor, quod ventilationē ha- C
bet à parte ſana pulmonis, ex quibus patet quanti referat ad vitæ conſeruationē tranſpiratio, quæ per extremas poroſitates perficitur, quandò hac deficiente, etiam ſi, quæ reſpiratione mediante fit cordis refrigeratio, non deficiat, homo tamen nequè moueri, nequè diù viuere poteſt, certum eſt enim totum negotium in hanc referri ab Hipp. & ideò ſubiungit: ſi verò non valdè inflammatæ ſint, vt non aſſideant, dolor quidem fit per totum; non tamen reſoluuntur, nequè liuores habent.

Verſ. 322. Quicunquè ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, dextrum hypocondrium &c.

Aphoriſmo non repugnat præſens coaca, dum ſtatuit eos, qui ſanguinē ſpumoſum expuunt cū dextri hypocondrij dolore, ab hepate expuere, aphoriſmus verò à pulmonibus excerni ait, cū nō ſit incōueniēs, ſanguinē ab hepate affecto prodeūtē per pulmones educi, vt in explicatione aph. ſect. 5. n. 13. adnotauimus, quo in loco præſētē ſententiā citauimus, & expoſuimus. D

Verſ. 327. In morbis pulmonis valdè rubicundæ ſanguinis ſtillæ, malæ ſunt.

Rubedo ſanguinis, de qua hic mentio fit, à caloris interni vehementia contingit, quarè in morbis pulmonum huius ſanguinis ſtillicidium eſt malum; non modò quatenus ſemper ſecum difficultatem affert, ſed etiam, quia maximum internum ſubeſſe incendium indicat, quod pulmonis morbos ferè incurabiles reddit. Nam à peripneumonijs, alijsq. pulmonum morbis ij tantummodò ſeruantur, quibus inflammatio leuis eſt, & calor moderatus.

Verſ. 328. Cum raucedine ſputa viſcoſa, ſalſuginoſa, mala, ſi verò etiam quid &c.

Sputa viſcoſa, & ſalſuginoſa ſimul, mala ſunt, & ſigno, & cauſa, ſigno quidem, quia indicant, ſalſedinem hanc non eſſe ex permixtione bilis cum ſeroſitate, quæ ſalſedinē longè mitiorem producit, ſed exuſtione mediante genitam, quæ longè grauior eſt. Mala ſunt etiam, vt cauſa, quia huiuſmodi ſputum aptius eſt partes, quibus adhæret exulcerare, tùm quia pertinaceius adhæret, tùm etiam, quia erodentē facultatem maiorem habet, ex quo euenit, vt materia hæc in pectus ſi delabatur, aliquod inſigne malum conſequatur, quod in hoc caſu maximè timendum eſt propter raucedinem, quæ cum ad caput aſperæ arteriæ pertineat, fluxionem illuc tendere indicat. Quarè ſi interim tumor in parte exteriori pectoris eleuetur, malum erit, quia ſi ad ſuppurationem deueniat, ob materiæ acrimoniam periculum eſt, nè intrò rumpatur, ſi euaneſcat, & ad partes ſuperiores materia conuertatur, quod colli dolor tumore euaneſcente excitatus indicabit, longè peius erit, tùm qualitate materiæ, tùm ratione recurſus ad partem principem, qui ſemper eſt peſſimus.

Verſ.

A *Verſ. 330. Raucedo cum tuſſi, & aluo liquida, pus edit.*
Quotieſcunquè catharrus malignus in pulmones deſcendit, & non expurgatur, temporis
progreſſu in pus conuertitur, vndè æger ſuppuratus fit, ſuppuratos enim fieri homines dictat
Hipp. lib. de locis in hom. verſ. 80. quando minus excreant, quam influit: & eò magis, quò Mar.n.26.
materia ſuppurationi aptior fuerit. In hac igitur prognoſi tuſſis catharrum deſcendentem
in pulmones oſtendit, raucedo eius feritatem, aluusq. tandem liquida expurgationem eius
prohibet, vndè in pectore retentum pus fit, quod tandem in ſputo apparet.

Verſ. 331. Quibus in peripneumonia vrinæ craſſæ in principio, deindè antè quartam &c.
Huiuſmodi vrinæ craſſæ à principio inflammationum venoſum genus multis ſcatere ex-
crementis, indicant; aut materiam in loco inflammato minimè fixam eſſe, & ex conſequenti
morbum mitiorem, etiam ſi in hoc caſu vrinæ magnam craſſitiem habere non poſſint, niſi ſi-
B mul, & venarum cachochimia concurrat, & ideò ſtante hac vrinarum craſſitie in principio
morborum, purgationem faciendam eſſe iubet Hipp. 4. acut. verſ. 132, eò quod cachochimia Mar.n.44.
viget, quam medicamento purganti ceſſuram eſſe vrinarum craſſities indicat, & quamuis hæc
ſententia intelligenda ſit in febribus, nihilominus etiam in inflammationum principijs ſimili-
ter eſſe purgandum, quotieſcunquè vrinæ ſtatim craſſæ apparent, demonſtrauimus alibi. Quia
igitur hæc vrinarum craſſities copiã humorum per venas vagari oſtendit, ſi antèquam aliqua
ſenſibilis eorum euacuatio facta ſit, attenuantur (terminum quartæ diei ſtatuit Hipp.) ſignum
eſt, humores præfatos per venoſum genus vagantes ad locum inflammationis confluxiſſe,
morbum ex ſui natura periculoſum adeò augentes, vt eum ſuperare, ſit impoſſibile, vndè me-
ritò dixit Hipp. læthale, quod etiam ſi de ſola peripneumonia prolatum ſit; in alijs tamen
inflammationibus ſimiliter verificari poterit, quia in omnibus eadem viget ratio, plus tamen,
C aut minus, prout inflammatio à principio grauior, & periculoſior fuerit, & ideò quia inter
inflammationes internas peripneumonia illuſtris eſt, & ſæuitia, & frequentia, Hipp. ſententiam
eius peculiarem fecit. Animaduertendum verò, ſi vrinæ à principio craſſæ ſimul, & paucæ
fuerint, & grumoſæ, eaſdem attenuari morbi progreſſu, malum non eſſe, auctoritate apho-
riſmi 69. quartæ ſect. ob rationes in eius expoſitione aſſignatas.

Verſ. 332. Qui in peripneumonijs ſiccis pauca concocta educunt, horrenda res eſt.
Quod de ſputis hic legimus, idem inferius ſect. 3. verſ. 258. de vrinis tradetur his verbis.
Vrinæ, quæ derepentè citrà rationem pauliſper concoquuntur, malæ ſunt. In peripneumo-
nia enim ſicca, in qua ſcilicet nullum omninò ſputum apparet, ſi æger ſtatim matura expuat,
certè id erit derepentè, & omninò præter naturæ leges, quæ paulatim concoquit, vndè primo
ſigna inchoatæ coctionis apparent, indè verò temporis progreſſu abſolutæ, & perfectæ. Quod
D autem hoc in loco addidit, pauca, indicat nobis, dictionem illam ἐπ' ὀλίγον, quam ad coctio-
nem referentes illius ſententiæ interpretes vertunt, pauliſper concoctæ, fortaſsè melius refer-
ri ad vrinas: ità vt non ſolum præter rationem concoctæ appareant, ſed etiam in pauca quan-
titate, & certè hæc interpretatio mihi rationabilior eſſe videtur, quia aliquandò vrinæ dere-
pentè concoctæ apparere poterunt, quæ ſi copioſæ erunt, malæ dici non poterunt, quia mor-
bum non concoqui, ſed iudicari oſtendent, ſimiliter parum concoctas apparere vrinas, non
erit adeò præter naturam, quàm ſi exactè concoctæ appareant, vt de ſputis hoc in loco ait
Hipp. de quibus maximè timendum eſt, quia hæc non eſt vera concoctio: ſed potius putrefa-
ctio quædam à calore præter naturam vehementius, & derepentè in materiam morbificam
agente. Taliter affectis ſi rubores per pectus diffundantur, ſignum erit, partes interiores om-
nes ob vehementiam inflammationis, & corruptionis iam ſphacelum contraxiſſe. Nam vt in
externis inflammationibus obſeruatur, quandò inflammatio in ſphacelum tranſmutatur, ru-
bor inflammationis ſphacelum præcedentis paulatim ad proximiora ſerpit, & diffunditur:
quarè in præſenti caſu rubores exterius diffuſi inflammationis ſerpentis inditia erunt, & ex
conſequenti interioris ſphaceli, cum nullo modò ſperari poſſit huiuſmodi rubores factos eſſe
per tranſlationem humoris morbifici ad exteriora, quæ materiæ obedientiam, & naturæ ro-
bur requirit, quorum núllum cum prefato ſputo vigere poteſt.

Verſ. 335. Febres intermittentes ob ſuppurationem, pleræquè ſudorificæ ſunt.
Febres intermittentes libentius ſudores effundere ſolent, quam continuæ: nam earum
minera extrà venas diffuſa eſt, & in parte, quæ externæ cuti facilè communicatur. Quia verò

Mar.n.25. empyematicis familiaris eſt ſudor, quandò inter ſigna ſuppuratorum enumerantur lib. de loc. A
in Hom. verſ.308. eos promptius ſudare rationabile eſt à febribus intermittentibus, quam ab alijs. Nec alicui nouum videri debet, in empyemate febres excitari intermittentes, quæ de genere hecticarum communiter cenſentur, quia ſi empyema fieri poteſt ſine febre, quid prohibet in eo febrem excitari de genere putridarum, & quæ intermittens ſit? nihil certè, quarè intermittentes febres dixit Hipp. ad differentiam continuarum, quibus non adeò familiaris eſt ſudor, quemadmodum intermittentibus ob rationem à principio aſſignatam.

Verſ. 336. Suppuratis ſurditas oborta cruentam egeſtionem ſignificat; his ad finem &c.

Surditatem tollere multa ſuperuenientia ſymptomata ſolent, vt paſſim in Hipp. doctrina apparet, quorum plurima recenſentur in illa ſententia regiſtrata lib. de Iudicat. verſ. 138. Qui-
Mar.n.11. bus in febribus aures obſurduerunt, his non ſoluat à febre inſanire neceſſe eſt. Soluit autem ſanguis è naribus erumpens, aut aluus biliosa egerens, aut dyſenteria accedens, aut coxarum, B
aut genuum dolor, hoc igitur in loco cruentam egeſtionem meminit, quæ dyſenteriæ nomine ſignificatur lib. cit. de eadem ſanguinis egeſtione ſurditatem tollente prædictionem legimus hoc in loco v.134. quæ ſe habet hoc modò. Poſt modicas ſanguinis eruptiones, & nigrorum egeſtiones in acuto ſurditas, malum, ſanguinis egeſtio his pernicioſa, verum ſurditatem ſoluit, ex quibus patet, quantum conſortij habeant inter ſe, ſurditas, ſanguiniſquè, & nigrorum egeſtio. Cùm igitur tot ſymptomata ſurditatem in morbis conſequantur, cùr in empyemate eadem ſola cruenta egeſtio, & in fine, nigrorum excretio ſubſequatur, cauſam afferre non facilè. Ego tamen dicerem, ſurditatem in morbis, capitis repleti ſignum eſſe certiſſimum, & maximè illius partis, quæ auribus proxima eſt, in quibus duplex humor potiſſimum abundare ſolet: bilioſus, ratione ipſiusmet partis, quæ excretioni bilioſi excrementi ipſius cerebri à natura deſtinata eſt; quod aurium ſordes manifeſtant, quæ & colore, & ſapore bilem C
æmulantur, & ſanguineus, ob vicinitatem venarum iugularium, quæ propè aures ad caput aſcendunt, quoniam verò bilioſum humorem in empyematicis adeò abundare non eſt rationabile, vt ab eo ſurditas excitetur, conſequens eſt, à ſanguine id fieri, qui etiam ſi in toto corpore non abundet propter eius extenuationem; à calore tamen alui excalefactum, & à tuſſis frequentia agitatum in ſupernis partibus peccare eſt, ſatis rationabile. Ab alui enim
Mar.n.11. calore caput repleri empyematicis nos docuit Hipp. lib. 1. de Morb. ſect. 2. verſ. 269. tuſſientibus facies ſanguineo colore ſuffuſa, & venæ iugulares intumeſcentes, per tuſſim caput non mediocriter repleri indicant. Capite igitur repleto ſanguine: quod ſurditas ſuperueniens indicat, alterum duorum ſequi neceſſe eſt, aut ſanguinis fluxum è naribus, aut dyſenteriam cruentā, illam quidem magis, ſi ſanguis ſimul etiam tenuitate, & acrimonia peccet, hanc verò ſi craſſior fuerit, quia igitur in empyematicis ſanguis craſſus eſt propter extenuationē, per D
quam tenuior pars ſemper conſumitur; non facilè narium venas petit, ſed grauitate deorſum tendens, potius ad aluum prærumpit, ſanguinolentamq. excretionem facit: qua ſedata nigrorum deiectio tandem ſuccedit; ſanguine propter extenuationem ad atræ bilis naturam redacto, hac enim ratione longo tempore extenuatis nigrorum egeſtio familiaris eſt: qua ſuperueniente, ægrotantes poſtridiè moriuntur: vt ipſe Hipp. 4. aphor. 23. teſtatus eſt.

Verſ. 338. Horrore affecti frequenter, ad ſuppurationem deueniunt, ſed & febris &c.

Crebri horrores ſuppurationis ſigna exiſtunt, & febris pariter, quæ horrorem concomitatur, fit ſuppurationis cauſa. Quia dum materia in pus vertitur, putreſcit, & ex eius putreſcentia eleuantur vapores, qui per venas tranſcurrētes horrorem inducunt, & hoc pacto horrores frequentes ſigna euadunt ſuppurationis. Febris verò dicitur cauſa ſuppurationis, non ſolum, quia eam concomitatur adeò, vt ab ea dependere videatur: ſed etiam, quia eam E
adiuuat non parum, ex quo euenit, vt ſuppurationes cum febre citius perficiantur, quam illæ, quæ abſquè febre fiunt, febris verò ſuppurationem accelerat, calorem augendo, quemadmodum ſuppurantia faciunt medicamenta exterius adhibita.

Verſ. 341. Erectæ ceruicis ſpirationes facit hydrops ſiccus.

Non eſt, vt vocem σκληρος, quæ durum propriè ſignificat impropriè accipientes ſiccum interpretemur, cum iuxtà propriam ſignificationem recepta, ſententiam, & claram, & veram conſtituat; hoc igitur pacto vertenda eſt ex græco contextu ſententia, ortophnœā faciunt hydropica dura, cum ſcilicet venter ad eam repletionem deuenit, vt durus ad contactum ſit, nō

poteſt

A poteſt reſpirare æger niſi erecta ceruice,ob compreſſionē factam ſpiritalibus partibus. Idque adnotare voluit Hipp. inter Coacas ad medium ventrem pertinentes; nè quis exiſtimaret,ob ſpirandi difficultatem in partibus ſpiritualibus aliquam vigere affectionem, cum hæc ab hidrope ortum habeat.

Verſ. 342. Conuulſiones omnes quidem moleſtæ ſunt, & dolores in principio intentos, &c.

Hic ſpaſmata (quam vocem conuulſiones tranſtulit interpres) intelligimus ruptiones,quæ in neruoſis partibus contingunt: proportione reſpondentes ijs, quæ in carnoſis fiunt, & rigmata proprio vocabulo appellantur. Fiunt autem à cauſis, tum externis, veluti à percuſſionibus, & caſu: tum ab internis, ab humorum ſcilicet fluxu, à quo pars confeſtim,& violenter diſtendatur. Cum igitur ſpaſmata omnia à violentia magna ortum ducant, vehementiſſimos dolores à principio fieri neceſſe eſt, quo tempore continuitatis fit ſolutio; quo tranſacto do-
B lores remittuntur: quia efficiens cauſa hæc non ità viget. Verum ſubiungit Hipp. quibuſdam horum temporis progreſſu dolores exacerbantur, id enim ſignificant verba illa ἐξυςτερὸν ενιους ὑπομιμνησκει, dicendi modus illi regioni fortaſsè vſitatus,quaſi dolores redeuntes,malum ęgrotantibus memoriæ reducant. Qua ratione autem huiuſmodi dolores quandoq. redeant, quandoq. non,demonſtrauit Hipp. lib. 1. de Morb. ſect. 2. v. 55. vbi loquitur hunc in modum. Mar. n. 16.
Quum caro afflicta fuerit, aut conuulſa, aut percuſſa,&c. quæ ſequuntur.

Verſ. 348. Sanguinem ſputantibus confert, vt ſint ſine febre, & tuſſiant, &c.

Quæ in hàc Coaca referuntur, æquè nota ſunt, & rationabilia, illud tamen modò dubitationem facit; quia ſputum attenuari inter bona ſigna adnumeratur,quod potius malum cenſeri debet,quandòquidem tenuitas in excretis cruditatis inditium eſt certiſſimum. Cæterum dum ait Hipp. ſputum attenuari, intelligit ſputum apparere non ſanguinis puri, & recentis,
C ſed humoris tenuioris quidē,ſed à ſanguinis natura remoti: quod ex eo colligitur, quia cum mala ſigna prædictis contraria enumerat,huic ſputo contrarium refert,ſanguinem ſemper recentem expuere. Verùm cur dixit intrà decimumquartum diem? quia eo tempore tranſacto non amplius bonum eſt ſputum tenue, ſed craſſius eſſe debet, & inchoatæ coctionis argumentum, quæ vlterius protrahi non debet. Neceſſe eſt igitur,vt antè diem decimumquartū ſanguinis puri excretio ceſſet, & eius loco ſputum tenue expuatur, nam huiuſmodi ſputum indicat non ſolum ſanguinis excretionem ceſſaſſe, ſed etiam in poſterum amplius non eſſe fluxurum, quod quidem timendum eſſet,ſi ceſſata ſanguinis excreatione nihil expueretur, id enim euenire conſpicitur in ijs, qui per interualla ſanguinem expuunt, in tempore enim intermedio nihil expuunt, quia ſanguis à vena egrediens intus colligitur, qui poſtea per nouam exacerbationem expuitur. Verum etiamſi terminus ſtatuatur decimæquartæ diei, non
D tamen tollitur, quin antè illud tempus idem ſalubriter contingat, quia quò citius ſanguinis recentis fluxus ceſſat, & eius loco ſputum procedit tenue, quod poſtea craſſeſcat, & concoctum appareat,eò melius eſt.

Verſ. 356. Ex peripneumonicis ſuppurationibus ſeniores magis pereunt, &c.

Cum à pluribus cauſis ſuppurationes contingant, quas omnes enumerauit Hipp. lib. 1. de Morbis, eas ſeniores magis occidere, quæ à peripneumonia ortum ducunt, cæteras verò iuniores, non hoc in loco tantummodo ſtatutum eſt, ſed etiam lib. cit. de morbis ſect. 2. v. 124. Mar. n. 20.
quo in loco huius effectus rationem adduxit non minus veram, quam rationabilem: quam quidem, quia in textu vnuſquiſq. videre poteſt, hic referre ſuperfluum duximus.

Verſ. 356. Quibus ſuppuratis, dum concutiuntur multus ſtrepitus de humeris fit, &c.

Qui pus in thorace habent iuxtà puris concluſi copiam interſe differunt: eorumq. triplex
E eſt differentia,quas quidē diſtinguere docemur in preſenti Coaca;mediante ſcilicet puris interius concuſſione fluctuantis, quæ quidem concuſſio quomodò facienda ſit, nos docuit Mar. n. 45.
diligenter Hipp. lib. 2. de morbis ſect. 2. v. 301. & lib. 3. v. 358. Nam ſi ex concuſſione plurimus ſonitus, magnuſq. percipiatur, ſignum eſt, non multum puris intus contineri. Si verò fluctuationis ſonitus percipiatur quidem, verum exiguus, eo caſu maior copia puris arguitur, dummodò ſimul æger difficilè ſpiret, facieiq. rubor adſit, & potiſſimum ad malas, idque additum eſt, quia puris quantitas adeò exigua eſſe poſſet, vt ad ſonitum magnum efficiendum non ſufficeret, verum eo caſu, nec ſpirandi difficultas, nec malarum rubor apparet, quæ perfectæ ſuppurationis inditia ſunt. Tertio loco, ſunt illi, quorum pectus pure repletum eſt, & in Mar. n. 26.
his

his nullus ſtrepitus ex concuſſione percipitur, maximaq; adeſt ſpirandi difficultas, & liuidi vngues, hique perniciosè habent, horum omnium ratio partim experientia eorum, quæ exterius apparent, partim ex doctiſſimo Dureti commentario elici poteſt. A

Sectio III. Coacarum prænotionum.

Verſ. 1. Quibus hepaticis multum eſt ſputum cruentum, ſiuè ſubputridum, &c.

Sicuti ſuperius vomitionem appellauit excretionem ſanguinis ex pulmonibus egredientis, quia confeſtim, & larga manu procedit, ità rationabile eſt, hoc in loco ſputum dici excretionem à ventriculo per œſophagum procedentem, eo quod non copioſa confeſtim fiat, ſed in pauca quantitate in ſputi modum: in quo expuitionum frequentiam attendens, multum ſputum dixit, nec impoſſibile videri debet vulgaribus Medicis, qui omnem eductionem à ventriculo mediante vomitu fieri exiſtimant; aliquandò in ventriculo contenta, naturalis facultatis ſolo impulſu; animali, quæ vomitum facit, ociante, ſurſum ad os ferri, quia id quotidiè obſeruatur in ijs, quorum ventriculus humoribus ſcatet, qui continuis expuitionibus vexantur, & potiſſimum vbi vomitus inſtat: affectio, quæ ptyeliſmus græcè appellatur. Verum vtcumque ſit, ſiuè per gulam, ſiuè per aſperam arteriam excretio fiat, hæc ſemper mala eſt, hepaticis (ſiuè Hippocratico vocabulo eos intelligamus, qui hepatis dolore cum tumore laborant, ſiuè communiori denominatione quoſcunq. quorum hepar quolibet morbo affectum eſt) quando fuerit ſanguinis puri, aut ſubputridi, aut bilis meracæ: tum ratione excretæ materiæ, tum regionis, per quam excretio fit. Nam etiamſi ſanguinis euacuatio plurimas hepatis affectiones tollere poteſt, nam de ſanguinis fluxione è naribus in hypocondriorum inflammationibus, vt cætera taceam loca, ſuperiori ſectione v. 39. ità ſtatutum eſt: contingit autem his in primo circuitu etiam ſanguinis eruptio è naribus, & valdè prodeſt. De ſanguinis verò excretione per aluum ità legimus eadem ſect. v. 77. Quibus dolores hypocondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circà vmbilicum, hi ſanguine per aluum egeſto ſeruantur, non autẽ egeſto moriuntur. Nihilominus per os excerni naturæ dominatu non ſolet, quæ ſanguinem ob tenuitatem aſcendentem per venam cauam ad caput venis narium apertis educit, aut grauitate per portam deſcendentem protrudit ad aluum. Malitiam verò ſanguinis ſub putridi non eſt, vt exaggerem, quandò hic toto genere præter naturam eſt, vndè malus & ſigno, & cauſa, quod etiam de bilioſo ſputo aſſerendum eſt, cuius maracitas ſemper mala eſt, in hoc verò caſu peſſima: quia non niſi à ſummo calore produci ſolet, quarè omnes prædictæ excretiones malæ ſunt, imò peſſimæ, quia imminentem pernitiem atteſtantur, ob morbi ſæuitiam, & naturæ in expellendo inconſtantiam, & imbecillitatem. D

Verſ. 5. Hepar derepentè circum circà dolentibus, febris accedens dolorem ſoluit.

Hæc eſt ſententia, quæ in aphoriſmis deſcripta eſt hoc modò: quibuſcunquè circà hypocondrium dolores fiunt abſque inflammatione, his febris accedens dolorem ſoluit. Nec quidquam deeſt, cuius gratia correctione aphoriſtica egeat. Nam quæ aphoriſmo appoſita eſt condictio, vt ſinè inflammatione hoc fiat, in Coaca continetur ſub illa voce derepentè. Dolores enim ab inflammatione dependentes, cum tenues ſint à principio, & paulatim augeantur, derepentè inuadere dici non poſſunt. Viſcus pariter affectum, quod in aphoriſmo communiori vocabulo, & per antonomaſiam hypocondrium appellauit, hic proprio nomine deſignatur hepatis: cum igitur huiuſmodi dolores fiunt, aut à flatu concluſo, aut à frigidis ſuccis in cauitatem viſceris confluentibus, febris ſuperueniens, quippè quæ, & flatus diſcutere humoreſq. coctioni, aut expulſioni aptos reddit, dolorem ſoluit. E

Verſ. 6. Qui ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, hypocondrium dextrum dolentes, de hepate, &c.

Eadem ſententia ſuperius in tractatu de ſanguinis excretione regiſtrata eſt, de qua eo in loco noſtram ſententiam aperuimus.

Verſ. 12. Quibus verò ab hepate tuſſis adhuc promptè oboritur, & pedes tument, &c.

Mar. n. 8. Hæc eadem ſententia legitur in prognoſticis v. 118. his verbis, quibuſcunq. ab hepate aquæ inter cutem oboriuntur, his tuſſes, tuſſiendiq. promptitudo accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit niſi dura & coactus, & circà aluum fiunt tumores, aliqui in dextra, aliqui in ſiniſtra parte, tum conſiſtentes, tum conſidentes quidem

locis

A locis inuicem collatis, quæ apparent difficultates facilè tolluntur. Horum verò rationes, quia ab vtriuſque libri expoſitoribus ſufficienter afferuntur, hoc in loco referre non oportet.

Verſ. 17. In bilioſis aluus turbata egerens parua, geniture ſimilia, mucoſa, &c.

In bilioſis pituitoſa abundare non ſolent, niſi ob maximã partium naturalium imbecillitatem, quæ cauſa eſt, vt aliqui ex his in hydropem deſinant, quibus ſcilicet dictarum partium imbecillitas adeò creſcit, vt diarrhæa inſuper pituitoſa accedat, quæ merè ſymptomatica ſit; qualis ſupponitur in hoc caſu excretione pauca, & doloroſa. Conſtat enim nil paucum criticum eſſe, quod quidem malum tantò facilius ſuccedit, quantò partes hypogaſtrij affectas eſſe, dolor earum ſignificat, & vrinæ difficultas, quæ liberaliter effuſa hypogaſtrij dolores iudicare ſolet, vt Hipp. adnotauit 6. Epidem. ſect. 2. text. 36. & humoris aquoſi copiam tollere, vndè hydropis generatio dependet.

B *Verſ. 21. In hydrope ſicco ſui ſignificationem præmittente, circà inteſtinum, &c.*

Hydropis ſicci nomine Hipp. non intellexiſſe eum ventris tumorem, quem flatulentus ſpiritus facit: de quo poſteriores ſub nomine hydropis pertractarunt, & tympanitim appellarũt; ſufficienter demonſtrauimus in explicatione illius ſententiæ, Hydropum duæ naturæ, &c. lib. Acut. ſect. 4. v. 373. quippè qui hydropis nomine dignam eam affectionem tantummodò exi- *Mar. n. 62.*
ſtimauit, in qua adeſt congregatio aquoſi humoris, ſed hydropem ſiccum ab eo dici illum, qui ſiccitatis ſymptomata adiuncta habet, quæ ab aquæ præſentia non tolluntur, & ab Hipp. inferius v. 57. referuntur, ſunt autem alui ſiccitas, ſpherulas ſtercori caprillo ſimiles excernẽtis, febres, ſitis, & tuſſes ſiccæ, & quia (vt eo in loco teſtatur) huiuſmodi hydropes ex aliqua ægritudine præcedente ortum ducunt, hos vt ſignificaret dixit in præſenti Coaca, in hydrope ſui ſignificationem præmittente. Verum & ſi huiuſmodi hydropes varijs affectionibus ſuc-
C cedere ſoleant, frequentiſſimè tamen ab aluo affecta exoriuntur, de qua 4. Aphor. 11. legimus: Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter ſoluitur, in hydropem ſiccum firmatur. Ea igitur in naturalibus partibus ſiccitate vigente, quæ ab aquæ præſentia non tollatur, ſed ab eius qualitate in dies augeatur, vndè colliquatio, & aquæ generatio creſcat in dies; Si dolor circà tenue inteſtinum ſuperueniat, ſignum erit, ibi affectum inflammationis participem inductum eſſe, qui malum geminet, additione voluuloſæ affectionis, quam harũ partiũ inflammationes inducere ſolent.

Verſ. 24. Hydropicis circà venas, aqua in aluum prolapſa ſolutio fit.

Hanc ſententiam explicauimus in aphoriſmis ſect. 6. num. 14.

Verſ. 27. Dyſentericis vomitus bilioſus à principio, malus eſt.

Quia duplicem morbi mineram cum humorum copia atteſtatur, cui non dominatur natura
D quæ ſuas euacuationes à principio perficere non ſolet, nec per contrarias regiones, quarè huiuſmodi caſus eò grauior erit cholera morbo ſæuiſſimo, & acutiſſimo, quò dyſenteria ſimplici diarrhea periculoſior eſt, & moleſtior v. 28. Quibus ex dyſenteria acuta humor ad purulentiam deuenit, his id quod ſuperſtat valdè album, ac multum erit. In dyſenteria excrementa purulenta ſæpè apparent, idque duplici ratione, vel quia vlcera diuturna effecta ſanguinolenta non amplius educunt, ſed pus, vel quia pituitoſa materia, quæ dyſenteriam affluxu, & fecit, & fouet, coctione mitigata excernitur criticè, & quia per criticam euacuationem terminare non ſolent morbi diuturni, cum id acutorum ſit peculiare, ideò Hipp. vt priorem modum excretionis puris excluderet, qui in morbo diuturno tantum euenit, dixit in dyſenteria acuta. Diſtinguuntur etiam præfati modi interſe materiæ qualitate, & quantitate, quia quod ab inteſtinorum vlceribus emanat, non eſt adeò album, neque copioſum; quemadmo-
E dum eſt pituita concocta. Diſtinguntur tandem loco, ſiuè excretionis modò, quia pus ab vlceribus excretum, etiamſi non neceſſariò admixtum ſit excrementis alui, cum ipſis tamen confuſum egreditur, at materia criticè expulſa à toto, omninò ſegregata ab excrementis ſecedit, natura enim eius excretionem tentans, expultricem inteſtinorum excitat; quæ prius propria expellit excrementa: deinde ea, quæ aliundè confluunt, cuius excretionis ordo pariter in purgationibus à pharmaco obſeruatur, ex quo fit, vt hæc materia alijs ſuperſtet excrementis, non leuitate, ſed quia vltimo loco excreta eſt.

Verſ. 32. In inteſtinorum læuitatibus, cum animalculis dolores tormine ſoluti, partes, &c.

Lyenteriæ eſſentia in celeri aſſumpti alimenti excretione conſiſtit, ex quo fit, vt non exa-

ctam

ctam coctionem adipiſcantur; modò plus, modò minus alterationis ſubeuntia pro magnitu- A
dine, & diuturnitate efficientis cauſæ. Si enim hæc fuerit frigida, & humida ventriculi in-
temperies, aut materia à capite deſcendens, cibos à ventre expellens, excernuntur ferè om-
ninò quales fuere aſſumpti, nec dolorem, nec malum aliquem ſenſum inferentes. Si verò
lienteria fiat, quia alimenta ſtatim, ac ingeſta ſunt, corruptionem quandam acquirunt; ex qua
acriora reddita naturam ſtatim ad expulſionem irritant, ſiuè corruptionis cauſa ſit mala ven-
tris diſpoſitio, ſiuè fluxio in ventriculum materiæ corrumpentis, exeunt cibi non parum qui-
dem à priori ſtatu permutati, non tamen concocti, & quia ex corruptione acrimoniam con-
traxerunt, abſque dolore non excernuntur, imò dum in inteſtinis morantur, cruciatus indu-
cunt, & tormina per ventrem diſcurrentia, dum deſcendunt. In hac lienteria pariter vermes
generantur, quos ex putreſcentia chyloſæ materiæ generari notum eſt. Cum igitur in præ-
ſenti coaca mentio fiat, tum dolorum, tum lumbricorum, eam lienteriæ ſpeciem intelligimus, B
quam facit ciborum corruptio. Inquit ergò ſi dolores ſoluantur tormine, hoc eſt, ſi dolores
peculiares ventris partes occupantes tormine mediante ſoluantur, leui dolore per inteſtino-
rum anfractus veluti fluctuante, partes circà articulos tumefaciunt, facta materiæ tranſlatio-
ne ab inteſtinis ad articulos, quæ quidem tranſlatio naturæ familiaris eſt. De ea enim lib.6.
Epid.ſect.4. v.7. legimus. Cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & articulari dolore cor-
reptus eſt, erat quidem quietior, poſtquam autem hic curatus eſt, magis dolebat. Ab eademq.
tranſlatione ratio dependet illius ſententiæ lib.de Iudicat. v.144. Qui ab alui profluuio mul-
to tempore detinentur vnà cum tuſſi, non liberantur, niſi dolores vehementes in pedibus in-
ciderint. Non eſt ergò à ratione alienum, ſoluto inteſtinorum dolore in lienteria circà articu-
los tumores fieri. Subiungit poſtea Hipp. ex talibus ſquamæ rubicundæ inſtar puſtularum:
& hi vbi exudarunt, velut flagris cæſi rubeſiunt, quæ omnia ſunt effectus ſeroſæ materiæ, quæ C
acrimoniæ, & ſalſedinis fit particeps. Nam de hac eadē materia ſuprà legimus ſect.1.v.329.
Quibus ſalſuginoſa ſputa, ac tuſſes ſupprimuntur, his corpus velut à puſtulis rubeſcit, verum
antè obitum exaſperatur, huiuſmodiq. ſucci in lienteria generantur, dum corpus colliqueſcit,
Mar.n.25. & (vt adnotauit Hipp. lib.de Affect. v.275.) ſimul cibi per multum tempus in ventre non
concoquuntur, & ſimul à ventre calido præter naturam caleſcit, & ideò inter ſymptomata
lienteriæ grauioris, rubores eleuatos in facie, & maculas ſolares adnumerauit lib. 2. Prædict.
Mar.n.31. ſect.2. v.129. quæ quidem omnia ſunt effectus ſeroſitatis copioſæ ſanguini permixtæ, quæ
ſalſedinis fit particeps, hæcque facillimè generatur in lienteria, in qua caloris naturalis imbe-
cilllitas ſumma viget, cum exceſſu caloris præter naturam: vt ex Hipp. ſuperius adnotatū eſt.

Verſ. 48. *In vrina ſtillicidio voluulus accedens, ſeptima die perimit, niſi febre, &c.*
Hanc ſententiam expoſuimus 6. Aphot. 44.

Verſ. 50. *Qui ex vulnere impolentes fiunt corpore, febre quidem accedente citrà, &c.* D

Ex percuſſione (quam troma hoc in loco dicit Hipp. & communiter ſignificat quidquid
violentia extrinſecus corpori incidit) duo potiſſimum ſymptomata, eaque grauiſſima contin-
gunt. Conuulſio inquam, & paralyſis, illa quippè neruoſis partibus inflammatione, aut alia
ſimili affectione correptis, hæc verò iiſdem neruis ab humorum influxu obſtructis, aut ſpha-
celo corruptis, & ſicuti conuulſionem præcedere vehemēs dolor ſolet; ità paralyſis prænun-
cius eſt ſtupor, ſiuè mēbrorum impotentia, quod quidem euenit, quandò pars ab humorum
influxu turgere incipit nondum obſtructione in ipſis neruis inducta. Quotieſcunq. igitur à
tromate huiuſmodi ſtupor ſuperuenit, timēda eſt paralyſis, facta humoris tranſlatione ad ner-
uorum poroſitates; niſi febris ſuperueniat, quæ humores iam fluxos diſſipet. Verum quia
febris in huiuſmodi caſibus duplici ratione ſuperuenire poteſt, vel ob partis ſauciatæ inflam- E
mationem, & humorum putredinem: vel quia humores ob violentiam illatam commouen-
tur, & incaleſcunt. Sicut hoc modò ſuperueniens febris impotentiam præfatam ſoluere po-
teſt, ità priori contingens, tantum abeſt, vt quidquam profit, vt ægrum in ſalutis deſperatio-
nem ferè conſtituat. Diſtinguuntur verò prædictæ febrium ideæ non magnitudine tantum,
(vt aliàs indicatum eſt) ſed etiam inuaſionis modo, quia quæ ob inflammationem, aut hu-
morum putredinem accenduntur, rigorem habent precedentem, nequaquam verò illæ, quæ
ex humorum agitatione ſola excitantur. Sunt enim de genere ephimerarum, quæ cum rigore
nunquam ferè inuadunt. Summa cum ratione igitur dictum eſt in præſenti coaca; hos exorta
febre

A febre rigoris experte ſeruari,non exorta verò apoplecticos fieri. Verùm nè exiſtimes, bonum eſſe ſimpliciter,febrem rigoris expertem tromatibus ſuperuenire,quia id tantum intelligendū eſt, quandò præceſſit ſtupor, aut impotentia. Notabilis eſt hoc in loco denominatio para-lyſis particularis, quam apoplexiam partis appellat,quemadmodum etiam aphor.51. ſect.6.

Verſ. 55. *Siderationes aerepentè exolutorio modò fientes, febre inſuper temporis, &c.*

Λελυμένως, hoc eſt in ſolutionis modum fientes apoplexiæ, hoc in loco vocantur ab Hipp. quæ ſtatim à principio ad ſalutem tendere videntur, inſpecta reſpirationis facilitate, alijſque ſignis ſalutaribus ei annexis:quibus ſi febris poſt aliquod tempus ſuperueniat,pernitioſæ ſiūt, & læthales, & ratio eſt, quia cum huiuſmodi apoplexiæ ortum ducant à materia qualitate potius, quam quantitate peccante,febris ſuperueniens non poteſt eſſe de genere earum, quæ ab humorum agitatione, & feruore ſimplici dependent: quales eſſe conſueuerunt illæ; de

B quibus præcedens coaca inſtituta fuit,in qua,& ſudores, & difficilis reſpiratio copiam humorum atteſtantur, vt non ſit mirum, ſi febris inſuper accedens eas frequenter ſoluat. Quarè cum febris in apoplexia hic deſcripta non poſſit ortum habere à copia humorum agitatorum, neceſſe erit,eam referre in putredinem humorū cerebrum laceſſentium; quæ caſum læthalem conſtituit, vt in expoſitione 5.aphor. ſect.5. abundè demonſtratum eſt à nobis.

Verſ. 56. *Quibus ex aliqua egritudine ad aquam intercutem res deuenit, &c.*

In hac coaca comprehenduntur omnia ſigna, quæ indicant,morbos ad hydropem tendere, quæ quidem non omnia in quolibet morbo apparent, ſed alia in hoc, alia in illo conſpiciuntur, pro diuerſitate loci affecti, vndè hydropes emergunt: Quibus enim hepate affecto hydrops ſuccedit, ijs rationabile eſt,præcedere aluos ſiccas, præcordiorum diſtentiones,febres item, ſitim, tuſſes ſiccas, ſpirandi difficultates, & ventris ex paucis egeſtis repletiones. Si-

C militer qui lumborum, aut iliorum morbos conſequuntur, hæc ſigna dabunt. Dolores, & tumores circà ventrem,& circà laterum mollitudinem, & iuxtà ſpinæ muſculos, & crurum grauitates, & ciborum abſtinentias. Omnibus verò commune ſignum erit vrina non bona quia ſi hæc talis eſſet ad hydropem non fieret tranſitus. Signa hæc igitur tranſmutationis morborum ad hydropem exiſtunt, quæ etiamſi communiter præcedant, eorum tamen plurima hydropem iam genitum concomitantur: & ideò inter ſymptomata hydropicorum adnumerantur,vt ex lib. Prog.v.112.conſtat & ex coaca ſuperius v.2.deſcripta cōſtare poteſt.

Verſ. 62. *Leucophlegmatias alui profluuium ſedat.*

Leucophlegmatia, de qua hic mentio fit, quæ eadem eſt, cum pituita alba latinorum, Hydropis nomine ab Hipp. nunquam appellata eſt,vt ſufficienter demonſtrauimus in explicatione illius ſententiæ 4.Acut. regiſtratæ. Hydropum duæ naturæ,&c. & ideò longè diuerſa eſt,

D præſens coaca à ſuperius deſcripta v.26. hunc in modum. In aqua intercute incipiente alui profluuium aquoſum fiens citrà cruditatem morbum ſoluit, & ideò in hac alui profluuium aquoſum eſſe debet,in leucophlegmatia verò pituitoſum potius: quia in hac pituita abundat. Hæc eadem ſententia pluribus in locis regiſtrata eſt eodem planè ſenſu, videlicet lib.1. de Morb.v.124. Septima aph.29. & de Iudic. v.143. ex quibus locis colligere eſt, huiuſmodi alui profluuium copioſum eſſe debere,ità vt in hoc Coaca deficiat,niſi diarrheæ nomine cum auctore diffinitionum medicinalium copioſiorem,& diuturnam alui fluxionem intelligamus. Vigente enim ea humoris copia,quæ totum genus carnoſum repleat, exigua; imò etiam mediocris euacuatio critica eſſe nō poteſt: ſed ſymptoma potius exolutæ facultatis erit,ſubiungit verò hic. At triſtitiæ cum ſilentio, & hominum auerſationes leuiter affectos conficiunt (id enim propriè ſonant verba Græci contextus) quaſi dicat. Sicuti leucophlegmatias diar-

Mar.n 6.
Mar.n.11.

E rhæa ſoluit, ità vice verſa triſtitiæ cum ſilentio eaſdem incipientes confirmant, ac perficiunt, & ratio eſt, quia triſtitiæ corpus refrigerant: eo autem refrigerato cruditates augentur, quæ ſunt huius morbi materia proximior. Sicque patet, cur hoc in loco de pituita alba tractetur: quia ſcilicet triſtitiæ, & animi deiectiones, de quibus præſens tractatio inſtituta eſt, leucophlegmatias augent, & perficiunt.

Verſ. 65. *Ex inſania ad raucedinem cum tuſſi, ſit abſeſſus.*

Quia mania ab atrabile cerebrum irrigante prouenit, ſi hæc à cerebro detruſa in aſperam arteriam dilabatur,tuſſis cum raucedine excitatur, maniaque ſoluitur,facta maniæ tranſmutatione in tuſſim, quod eſt abſceſſum facere. Raucitatis verò meminit, quatenus hæc mate-

riam

nam maniam efficientem tuſſim excitare indicat, non pituitam ſimplicem, qua cerebrum nunquam caret, hæc enim etiamſi tuſſim excitet, raucitatem tamen non producit, niſi acrimonia mediante exaſperandi facultatem habeat, à qua raucedo dependet, ex quo fit, vt tuſſis cum raucedine ferina ſit, & ad tabem ſæpius perducat. Quia igitur aliquãdò maniæ ſuperuenire poteſt tuſſis à materia pituitoſa deſtillante, quæ maniã nõ tollat, ideò raucitatẽ appoſuit. A

Verſ. 66. In furioſis conuulſio accedens obſcuritatem facit.

Obſcuratio oculorum, quam Hipp. ἀμαυρωσιν vocat duplici ratione in morbis ſuperuenire ſolet. Primò ob exhauſtum, & extinctionem ſpirituum animalium, & ſplendoris oculorũ proprij: vndè oculi velut mortui apparent, quod in moribundis quotidiè obſeruatur. Altero modò fit obſcuritas oculorum, quandò ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmiſſi, à præſentia nigri humoris, aut vaporis nigri obſcuri, caliginoſiq. redduntur; vndè ægris tenebræ obſeruantur. De animali ſpiritu à nigris vaporibus infecto fidem facit coaca illa v. 208. B præſentis ſectionis: oculorum caligines menſibus comparentibus ſoluuntur. De ea verò ſpirituum obſcuritate, quam facit humoris nigri præſentia præſens coaca decernit. Inquit enim In furioſis conuulſio accedens obſcuritatem oculorum facit, quod quidem euenit, quandò fit metaſtaſis humoris nigri à cerebro ad neruoſum genus, vndè maniæ ſuccedit conuulſio. Huiuſq. tranſlationis humorum indicium præbent oculi primũ, tum quia propè cerebrum ſiti ſunt, tum quia cùm puriſſimi eſſe debeant, à qualibet cauſa citiſſimè perturbantur, & obſcurantur, ex quo euenit, vt quotieſcunq. in morbis conuulſio ſuperuenit, quæ ab atrabile ortum ducat, oculorum obſcuratio ferè præcedat, idque ex multis Hipp. locis conſtat, potiſſimum verò ex Coaca illa v. 325. ſect. 1. Obſcuratio oculorum cum exolutione breui conuulſionem inducit. Amauroſis autem ab exhauſto hic locum non habet, vbi ſermo eſt de mania, quæ etiamſi ab humore exuſto generatur, quia tamen febre caret, non adeò humores exhaurire, C & ſpiritus poteſt, vt oculi proprio ſplendore, & ſpiritibus omninò priuentur.

Verſ. 67. Mentis emotiones taciturnæ, non quieſcentes, oculis circumſpicientes, &c.

Quid nomine intelligamus, & qua ratione contingat, explicauimus ſuper Coacam ſect. 1. v. 123 eiuſque duplicem differentiam adnotauimus: quarum altera cauſam habet humoris nigri præſentiam, totam cerebri ſubſtantiam inficientis, vndè ſymptomata emergunt melancholica. Altera verò intemperiem æqualem ipſius cerebri adiunctam habet, & hæc phrenitidis conſectaria eſt, & febris perpetuò eam concomitatur, etiamſi lenta admodum, quod priori non euenit. In hac pariter vires in totum effractæ languent, vndè ægri immobiles ferè iacent, dimiſſis palpebris cum exiguo pulſu, & admodum languido; vt Galenus animaduertit: reſpirationem q; edunt paruam, & raram, innato calore deficiente. In priori autem vires magis conſtant, ità vt ægrotantes, etiamſi taciturni ſint, hùc, & illùc tamen moueantur, D oculis fixis circumſpicientes, reſpiratioq. his potius magna eſt, & rara: qualis delirantibus eſſe ſolet, & de hac intelligendus eſt Hipp. in præſenti coaca, quia cum ad paraplegiam tranſmutetur, ab intemperie æquali ortum habere non poteſt, ſed à præſentia humoris nigri, qui à cerebro ad neruos metaſtaſim faciat: vndè pars aliqua corporis, & motu, & ſenſu priuatur. Aliquandò etiam euenit materiam præfatam in cerebro agitari, quæ indè vehementius incaleſcens ægrotantem in furorem adducit: in qua quidem agitatione, ſi aluus turbetur, eò quod pars eiuſdem humoris tenuioris, aut materia pituitoſa à capite inferius deſcendat; diarrhæa excitatur, quæ morituris in nigrorum excretionem tranſmutatur: quo tempore natura morbo ſuccumbens materiam morbificam deſtituit, quæ propria grauitate deorſum ruens per eandem viam prorumpit ad aluum, hoc eſt enim, quod ait Hipp. ijs circà iudicationem nigra prodeunt. Locus illuſtris ad confirmandam Hipp. denominationem huius vocis iudicari aliquandò ad interitum vſurpari. Cum non ſit rationabile, morbum adeò læthalem ad ſalutem terminari per excretionem nigrorum, quam diarrhæa præceſſerit. Sed alia etiam loca id confirmant, videlicet infrà v. 157. & 237. ſect. 1. v. 358. E

Verſ. 70. Quibus ſanis hyeme circà lumbos frigiditas, & grauitas ex leui cauſa, &c.

Tot corporis partibus lumbi conſentiunt, tum ob venam magnam lumbis adiacentem, tum ob neruos, qui à vertebris lumborum propagantur, atque etiam ob vicinitatem, quam habent cum plurimis particulis toti corpori famulantibus; vt ex lumborum affectione de parte principaliter affecta certitudo haberi non poſſit, vndè euenit, vt ſi quid certi ex lumbo-

A rum affectionibus determinandum ſit,quamplurimæ exceptiones requirantur,quæ vnius par-
ticulæ morbum ab alio diſtinguant. Hipp. ergò, vt prognoſim ſaltem pro maiori parte ve-
ram ex frigore, & grauitate lumborum conſtitueret,quatuor conditiones neceſſarias veluti
exceptiones quaſdam appoſuit in textu. Prima eſt, vt æger alioqui ſanus ſit, nec aliquam
affectionem circà lumbos habeat. Secunda, vt ſit tempus hyemale. Tertia conditio eſt alui
adſtrictio. Quartaque & poſtrema eſt, vt ventriculus ſuum munus probè obeat. His enim
omnibus concurrentibus lumborum frigiditas cum grauitate, aut coxendicum morbum, aut
genuum dolorem, aut vrinæ ſtillicidium præmonſtrare fortaſsè poterit. Hæc enim omnia
ab vnica cauſa ortum habere poſſunt,quam frigiditas cum grauitate circà lumbos vigere ſup-
ponit. Hæc autem eſt deſtillatio materiæ pituitoſæ à capite per lumborum partes. A pri-
ma quippè conditione,quæ hominem alioqui ſanum ſupponit, plurima reijciuntur,quæ lum-
B borum frigiditate præcedente inuadere conſueuerunt, v. g. vteri peruerſio in mulieribus,
quam lumborum frigiditas concomitatur,vt Hipp. teſtatur lib. 2. de Morb. Mul. ſect. 2. v. 73. *Mar.n.34.*
Per ſecundam conditionem, quæ tempus hyemale ſupponit, in quo pituita maximè abun-
dat, omnes alios humores à pituita excludit,à quibus lumborum frigiditas frequentiſſimè
excitatur. Notum eſt enim,bilem, & ſi calidiſſima ſit, dum agitatur,& mouetur,in ſanguine
frigiditatis ſenſum inducere, idq.quotidiè obſeruatur in paroxiſmis febrium: quod etiā Hipp.
animaduertit 1. de Morb. ſect. 2. v. 120. rigoris febrilis naturā deſcribens,imò vbi inter cæte-
ras corporis partes maximè, & primum rigores febriles perpetiuntur. Vulgaris eſt enim
ſententia: Rigores incipiunt mulieribus quidem à lumbis magis, &c. quia igitur hyeme bilis
rarò ità abundat, vt frigiditatis ſenſum lumbis inducat, ideò huiuſmodi frigiditatis cauſa à
coaca excluditur per hanc vocem hyeme, & aliæ omnes, præter eas, quæ à pituita depen-
C dent. Tertia conditio erat alui adſtrictio, hoc in loco appoſita, quia ſicuti hæc humores ad
vrinæ vias tendere ſignificat, vndè ſtranguria præmonſtrari poteſt, ità eiuſdem ſolutio pitui-
toſum alui profluuium indicare poteſt. Quarta denique conditio erat, vt venter ſuperior,
ventriculus inquam,quem ſuperiorem appellat,lumborum reſpectu)munus ſuum optimè præ-
ſtet, nec in eo cruditates vigeant,à quibus ſæpè & rigores,& frigiditatis ſenſus in lumbis ipſis
excitantur,ob conſortium,quod inter ventriculum, & lumbos obſeruatur, cuius gratia à cra-
pula, & à cibis flatuoſis dolores lumborum excitantur, vt ipſemet Hipp. 4. Acut. verſ. 310. *Mar.n.57.*
adnotauit. Prædictis igitur quatuor conditionibus ſi frigiditas circà lumbos, & grauitas ex
leui cauſa (hoc eſt,quæ non ſit ex ſe ſufficiens hæc inducere) contingat: his aut coxendicum
morbus, aut nephritis, aut vrinæ ſtillicidium fortaſsè continget, frigidus enim & pituitoſus
humor à capite deſcendens hæc tria frequentiſſimè inducere ſolet. De coxendico enim
D morbo ex deſtillatione à capite excitato ſententia eſt Præceptoris lib. de loc. in hom. ſect. 2. *Mar.n.19.*
verſ. 190. Dolorem renum pariter à deſtillatione pituitoſa oriri certum eſt, ſi eandem mate-
riam, quæ ſtillicidium vrinæ faceret,in renibus firmatam abundare contingat. Nam de vri-
næ tandem ſtillicidio à capite ortum habente, plurima adſunt Hipp. teſtimonia: illuſtriſ-
ſimumq. in illa ſententia à principio lib. 2. de Morbis regiſtrata, Multum vrinæ emittitur, vbi
caput nimium incaluit: liqueſcit enim in eo pituita, liqueſcens autem ſecedit partim ad na-
res, partim ad os, partim per venas,quæ ducunt ad pudendum, quum autem ad pudendum
peruenit, mingit homo, & patitur, quemadmodum ab vrinæ ſtillicidio. de vrinæ ſtillici-
dio occaſione præſentis coacæ, quid mihi in mentem venerit, aperiam. Cum ſæpius ob-
ſeruauerim, ex præcedente frigiditate lumborum cum grauiditatis ſenſu ſeminis profluuium
contigiſſe, quod Gallica lue infectis ſatis familiare eſt, quodq. nouum ſymptoma credidit
E poſteritas,in hanc deueni ſententiam,non ignotum fuiſſe antiquis,ſed ſtranguriæ nomine illud
denominaſſe. Nec id me hercule abſque ratione. Nam cum maxima pars morborum à
grauiori, & moleſtiori ſymptomate denominaretur, non impropriè huiuſmodi ſeminis pro-
fluuium ſtranguria; ſiuè dyſuria appellatur,in quo ægrotantes de dolore,& difficultate in me-
iendo tantummodò conqueruntur, vrinaque ſtillatim excernitur, & hoc ſymptoma tanti eſt
in hoc morbo,vt eo ſedato,profluuium ſeminis curare plerique ægrotantium negligant. Non
enim mihi videbatur rationabile hoc ſeminis profluuium ſymptoma omninò peculiare mor-
bi Gallici eſſe, quandoquidem innumeros eo correptos obſeruaui,in quibus nulla huius mor-
bi ſuſpicio adeſſe poterat: non ſolum ex parte congreſſus,aut contagij infectorum,ſed neque

geneſeos. Verum ſi cætera huius morbi ſymptomata cognouerunt antiqui, vt omnes con- A
cedunt, qomodò hoc non cognouerunt? Nec mihi obijciatur gonorrhæa antiquorum, quia
hæc toto cælo differt à gonorrhæa Gallica dicta, in illa enim ſemen merum excernitur, & ideò
extenuat, vt breui tempore eos ad tabem perducat, quod contigiſſe Satyro cuidam in Thaſo
narrat Hipp. lib.6. Epid. ſect.8. v.62. In hac verò non ſemen propriè, ſed materia potius pi-
tuitoſa, ſeminis portioni aliquandò permixta excernitur, cum participatione aliquandò cæ-
terorum humorum, quod excretorum color atteſtatur, & multis ſedato vrinæ ardore per an-
nos perſeuerare abſque vllo incommodo obſeruatur. Hoc igitur ſymptoma cognouerunt an-
tiqui, & à feminis profluuio propriè dicto & nomine, & curatione diſtinxerunt, hoc gonor-
rhœam appellantes, illud verò ſub dyſuriæ, aut ſtranguriæ ſpecie reponentes.

*Verſ. 73. Quibus infernæ partes affliguntur, pruritibus fortibus prius obortis, his arenoſa
vrina fit, & ſupprimitur, qui verò ex his perniciosè habent, his mens obtorpeſcit.* B

Præſens coaca cum ſuperiori copulanda mihi videtur, ità vt ſentẽtia ſit, ſicuti præfata mala
ex frigore lumborum cum grauitate expectãda ſunt in ſanis, quibus ſcilicet nulla pars læſa eſt
euidenter, ità quibus pars aliqua, eaque capite inferior affligitur, frigiditate cũ grauitatis ſenſu
præcedente vrinæ ſabuloſæ excretiones expectare opertet, & aliquãdo ſuppreſſiones: verum
hæc pruritus fortis antecedit. Quæ quidem ſententia in hunc ſenſum recepta ſatis rationa-
bilis eſt, & experimento comprobata. Materia enim pituitoſa à capite ad lumborum regio-
nes delapſa, quæ typus coacæ præcedentis fuit; non facilè in arenulas concreſcit, quemad-
modum euenit ei, quæ à partibus naturalibus procedit, in quibus ob inſitam caliditatem
moram trahens adeò exuritur, vt diſpoſitionem ſabuloſam (vt ità dicam) contrahat, & ideò
in præcedenti caſu dolorem renum inferebat, in hoc verò arenoſam vrinam facit, quam qui-
dem pruritus fortes præcedere, ait Hipp. quia dum materia arenoſa à renibus per vreteres C
deſcendit in veſicam, & indè per colem egreditur, pruritum facit in illis partibus, vt expe-
rientia demonſtrat: propter exiguitatem enim dolorem manifeſtum non inducit. Verum ſi
aliquandò contingat, arenam copioſam eſſe, & mucis agglutinatam meatibus vrinarijs inſi-
nuari, vrina in totum ſupprimitur, quæ quidem ſuppreſſio, ſi diù perdurauerit, eiuſque occa-
ſione humorum confluxus ad renes fiat, qui tandem recurſum ad caput faciant; tunc caſus
læthalis, & pernitioſus redditur, cuius ſignum erit, quia mens obtorpeſcit, torporem verò
mentis faciunt humores dicti, non deliria, aut conuulſiones, ob copiam ſeroſæ materiæ, quæ
ob vrinæ ſuppreſſionem ipſis admiſcetur. Alioqui enim affectiones ex lumbis ad collum, &
caput tranſeuntes apoplectico modo conuulſoriæ ſunt, & mentem mouent: vt Hipp. præce-
dente ſect. v.105. adnotauit.

*Verſ. 79. Dolores circà latus in febribus, conſiſtentes citrà notas, venæ ſectio læſerit, ſiuè
cibum auerſetur æger, ſiuè hypocondrium ſublime habuerit.* D

Dolores circà latera fieri ſæpiſſimè à materia tenui, & bilioſa ventriculum obſidente iam
demonſtrauimus in expoſitione coacæ v. 83. primæ ſectionis. Quibus in febre dolore late-
ris fiente aluus multa aquoſa, ac bilioſa egerit, hi alleuantur, & de eodem tractatur in præ-
ſenti, ſtatuitque Hippocrates huiuſmodi dolore oppreſſos à phlebotomia plurimum lædi.
Læduntur verò pluribus de cauſis, & primò quia vigente cachochimia, eaque bilioſa, quan-
tum purgatio iuuat, ſiuè alui excretio (iuuat autem plurimum, vt ex citata coaca patet)
tantum ſanguinis euacuatio lædit, ſiuè ſpontè accedat, ſiuè arte ſecta vena procuretur. Si
talia enim educantur, qualia peccant, confert, & facilè fertur, ſi verò contraria, è contrario.
Hos præterea lædit phlebotomia, quia cum humor noxius tenuitate peccet, ſanguine miſſo,
adhuc tenuior redditur: quarè accedente febre, quæ ſuccos exurit, & tenuitas augetur, & E
acrimonia, venæque per phlebotomiam inanitæ cachochimiam bilioſam trahentes, morbum
geminant. Præterquamquod per venæ ſectionem ventriculus magis debilitatur, & acribus
ichoribus repletur, quod quidem palàm faciunt, & lypothhmiæ, & vomitiones à venæ ſe-
ctione contingentes, vndè commune præceptum eſt ventriculo laborante à venæ ſectione
abſtinendum eſſe, quæ ſi affecto ſimpliciter ventriculo tantopere lædit, quæ læſio expectan-
da erit, quandò cauſas morbificas adeò exacerbat? Hanc igitur conditionem addidit Hip-
pocrates in febribus, quia abſente febre læderetur quidem æger, non autem ad interitum,
quemadmodum dum febris adeſt. Dicere etiam poſſumus, eam adiunctam eſſe, vt per hanc

A excluderentur laterùm dolores à flatu excitati. Hi enim præſente febre non admodum
vigere poſſunt. Nam etiamſi pro curatione doloris laterum à flatu, venæ ſectio non ſit ne-
ceſſaria, non tamen adeò pernitioſa erit, quemadmodum in ſuppoſito caſu. Quamuis hi
dolores excludantur per illa verba ἰσχνῶς ἑστηκότα, ideſt tenuiter conſiſtentes. Dolores enim
à flatu circà latus excitati vehementes ſunt, ob cauſæ efficientis efficaciam, vndè impetum
facientia flatus aliquando ipſemet Hippocrates appellauit, & affectæ partis conditionem,
quæ, & cauitatem non habet, & ſenſu exactiſſimo prædita eſt. Sed etiam ſcio prædicta
verba alium ſenſum recipere poſſe, ità vt dolores tenuiter conſiſtentes eos intelligat, qui
non admodum fixi ſunt, & ſtabiles. Nam huius conditionis ſunt reuera dolores laterum
à materia in ventriculo exiſtente excitati, vt experientia me docuit, confirmante ratione,
quia enim bilis per acres quoſdam vapores ſurſum elatos dolores in latere facit, non ſemper
B eundem locum obſident: quemadmodum faciunt illi, qui à materia in parte fixa dependent,
vt meritò leuiter conſiſtentes dici poſſint. De huiuſmodi doloribus, & ab eadem cauſa ex-
citatis agens Hippocrates in Prorret. verſ. 31. Raros circà latus dolores in confirmatio- *Mar.n. 3.*
nem huius interpretationis dixit. Addidit verò ſine ſignis, hoc eſt ſine illis ſignis, quæ late-
rum dolores, per excellentiam pleuritici, ſiuè laterales dicti, concomitantur, vtputa tuſſis,
ſperandi difficultas, febris acuta, & reliqua huius morbi propria, quod quidem ità acci-
piendum eſt, vt non adſit ille ſignorum concurſus, quæ pleuriticum dolorem conſtituunt.
Nam in doloribus etiam lateris à bilioſa materia ventriculum obſidente, aliquandò tuſſis
adeſt; aliquando ſpirandi difficultas; verum non omnia ſimul, nec febris acuta eſt, vt expe-
rientia cognoui. Subiungit tandem Hippocrates, ſiuè cibum auerſetur æger, ob eandem
materiam os ventriculi infeſtantem; quæ cum calida ſit, quantum ſitim inducere, tantum
C appetentiam deſtruere ſolet: quandò eò vſque in parte moram trahit, quòuſque propriam
temperiem ventriculo, & eius oſculo communicare poſſit. Hæc eſt enim ratio, cur materia
bilioſa in ventriculo peccans, aliquandò appetentiam tollat, aliquandò non. Siuè hypo-
condrium ſublime habuerit propter hepatis venas, ſanguine bilioſo repletas, vndè bilis con-
tinuò ad ventriculum demandatur, quarè verba hæc, ſiuè cibum auerſetur æger, ſiuè hy-
pocondrium ſublime habuerit, idem ſonat, ac ſi dixiſſet, ſiuè materia hæc bilioſa ſedem iam
diù habeat in ventriculo, ſiuè ab hepate in eum tranſmittatur, ſemper venæ ſectio ſuſpecta
eſt. Et hæc adnotare vellem recentiores Medicos ad ſecandam venam adeò audaces, con-
ſiderareq; quoties contrà præſentem coacam in ægrotantium pernitiem eos errare contin-
gat. Dum non in hoc morbo tantum, ſed in quolibet alio, dummodò febris adſit, ſtatim ad
venæ ſectionem deueniunt, quod non ſolum Hippocratis doctrinæ non conuenit, ſed ei om-
D ninò aduerſatur, qui venæ ſectionem propter febrem adeò timuit, vt ſæpè eius gratia à venæ
ſectione abſtinendum eſſe exiſtimauerit, quemadmodum non ex præſenti coaca tantummo-
dò conſtat, ſed ex alijs multis locis. Illuſtris de hac re ſententia eſt libro ſecundo Epidem.
ſect. 5. verſ. 10. quæ ità habet: Si verò vlcus fuerit, internas venas ſecato, ſi non febricitet.
Et paulò infrà verſ. 18. Quicunque derepentè (inquit) voce deſtituuntur, ſi ſine febre fue-
rint; ipſis venam ſecato. In cuius confirmationem ſuprà hoc libro ſectione ſecunda, verſ. 72.
legimus. Quibus derepentè, dum ſinè febre ſunt, hypocondrij, & cordis dolor, & circà
crura, ac infernas partes, & aluus in tumorem eleuata, ſoluit venæ ſectio. Qui caſus etiamſi
ſatis conueniat cum præſenti, & partes ſint ferè eædem, nihilominus totalis curatio repo-
nitur in venæ ſectione, quia non adeſt febris: qua præſente pernitioſa omninò cenſetur,
cuius quidem diuerſitatis ratio ex eo dependet, quia febris non ſolum bilis præſentiam atte-
E ſtatur: quandò febres omnes, diarijs exceptis, ex bile originem habere exiſtimauit Hipp. idque
explicatum eſt à nobis lib. de Nat. hum. v. 271. ſed eandem feruefcere indicat. Quarè in
hoc caſu propter febrem venæ ſectio plurimum lædit, tum ratione ſigni, quia bilem vigere,
ac feruefcere indicat, tum ratione cauſæ, quatenus humores per venæ ſectionem attenuati à
febrili calore eò vſque attenuantur, vt ſanguis totus ferè in bilioſum ſuccum tranſmutetur,
quandò bilis nihil aliud eſt, quam ſanguis attenuatus, & immodicè excoctus, ſiuè accenſus à
calore, & hæc ratio eſt, cur illi, quibus ſanguis fluxit immodicè, à febribus bilioſis corripiantur,
quod adnotauit Hipp. ab initio lib. 2. de Morb. Mul. quæ omnia attendens prudens ſenex

venæ ſectionem in febribus putridis(has febres ex bile appellat ipſe) adeò ſuſpectam habuit, A
vt pro earum curatione nullibi eam admiſerit. Quæ quidem præceptoris doctrina, quam fi-
deliter à Galeno recepta fuerit, qui illud axioma conſtituit: ſaluberrimum eſſe in omni febre
putrida ſanguinem mittere, vnuſquiſquè videre poteſt, ſimiliter quantum Hipp. præceptis
pareant Medici recentiores, qui in quolibet morbo ſanguinem audacter mittunt, quotieſ-
cunq. adeſt febris, tanquam hæc præcipuum indicans ſit ſectionis venæ, quam ſummum
prohibens habuit Hipp.

Verſ. 106. *Quibus tempora ſecantur, conuulſio ex contrarijs ſectioni partibus oboritur.*

Conuulſionem muſculis temporalibus ſectis ſuperuenire, nullus admirabitur, qui eorum
ſtructuram, & cerebri vicinitatem conſiderauerit, omniũ enim, qui in corpore ſunt muſculorũ
pluribus neruis participant, quia eos validiſſimos eſſe expediebat, quorum gratia proprias
noxas neruorum principio ſtatim communicanr, vndè conuulſio excitatur. Cur verò in parte B
oppoſita id eueniat, rationem adduximus in præcitata ſententia lib. 7. Epidem.

Verſ. 109. *Quibus cerebrum vulneratur, febris plerunq. ac bilis vomitus accedit, &c.*

Huius coacæ explicatio petenda eſt ex lib. 7. Epid. v. 378. quo in loco abundanter expli-
cauimus. Nec inutile erit inſpicere ea, quæ ſuper v. 62. lib. 1. de Morb. diximus.

Verſ. 125. *Moriuntur maxime ex vulneribus, ſi quis cerebro ſauciatus fuerit, &c.*

Illud maximè ſignificat enarratarum partium vulnera non adeò lethalia eſſe, quia ex eis
Mar. n. 19. aliquos ſeruari contingat, quod expreſſum video lib. 2. Prædict. v. 260. per hæc verba: vul-
nera magis lethalia ſunt, quæ in venas craſſas, in collo, ac inguinibus infliguntur, deindè in
cerebrum, & hepar: poſtea quæ in inteſtinum, & veſicam. Sunt autem hæc omnia pernitio-
ſa valdè: non tamen ità, vt nemo ex his euadat, velut putatur. Nam & loci, qui hæc nomi-
na habent, multum interſe differunt, & idem modi: multum etiam differt corporis ipſius ho- C
minis ſtructura, &c. quæ abundè proprio loco à nobis explicata ſunt.

Verſ. 129. *Moriuntur autem, qui in inteſtinis vulnerati ſunt, ſiuè ex tenuibus, &c.*

Quamuis Græca omnia exemplaria, tam publicata, quam manuſcripta τὰ ἐντὸς νεῦρα, le-
gant. Corn. tamen ἔντερα, legendum cenſuit, & ideò ad inteſtinorum vulnera coacam redu-
xit, quem poſtea alij expoſitores ſunt ſecuti. Mihi tamen placet magis communem lectio-
nem ſequi, & eò magis, quia non eſt veriſimile, hic loqui de inteſtinorum vulneribus, de qui-
bus paulò antè prænotionem conſtituit, ſi inteſtinum quoddam ex gracilibus diſſectum fue-
rit, non coaleſcit, idem enim eſt non coaleſcere, & lethale eſſe. Præterea falſum eſſet dicere
æquale periculum eſſe, & in tenuibus, & in craſſis, cum in tenuibus tantummodò coaleſcen-
tiæ impoſſibilitatem agnouerit. Lectione igitur in ſuo robore permanente dicamus. Mo-
riuntur autem hi, quibus interiores nerui vulnerati ſunt, ſiuè ex tenuibus fuerit aliquod, ſiuè D
ex craſſis, interiores neruos intelligentes eos, qui interius ad viſcera procedunt, eorumq. liga-
menta fiunt, & certè ſi vulnera exteriora adeò differunt ab interioribus, quæ penetrantia vo-
cant, non æquale periculum erit in vulneribus neruorum exteriorum, cum illis, quæ interio-
res neruos lædunt, & ideò cum de vulneribus exteriorum neruorum tractauerit, de interio-
ribus etiam dicendum erat. Sicuti ergò neruis exterioribus vulneratis claudicatio fit, vt pau-
lò ſuperius ſtatuit; quæ eſt priuatio vſus illius membri, quod à neruo diſſecto ſenſum, & mo-
tum recipiebat, ità veriſimile eſt ex interiorum neruorum ſectione viſcera, quibus inſeruiunt,
proprijs functionibus priuari, quibus cum diù vita carere non poſſit: neceſſariò mors expe-
ctanda eſt, idque faciliori negotio contingit interioribus neruis, quam exterioribus, eo quod
medicamentis localibus eorum inflammatio prohiberi, & coaleſcentia adiuuari non poteſt,
quemadmodum in exterioribus. Hancque lectionem confirmant ea, quæ his ſubnectuntur: E
Minimè verò (inquit) moriuntur vulnerati in partibus corporis, vbi hæc non ſunt, aut ab his
quam longiſſimè abſunt, quod de inteſtinis affirmari non poteſt, quippè quæ per corpus non
diſſeminantur, quemadmodum faciunt nerui, & hoc ſubiunxit Hipp. quia cum ſectio neruo-
rum interiorum oculis non percipiatur, neceſſe eſt per coniecturas id aſſequi, & ideò cum
vulnus in parte erit, per quam neruos procedere nouimus, vulnus illud ſuſpectum ſectionis
alicuius nerui interioris fiet, è contrà verò, ſi vulnus ab ipſis quam longiſſimè diſtare
cognouerimus.

A *Verſ. 134. Morbi hi antè pubertatem non fiunt, peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, varix circà tibiam, fluxus ſanguineus, cancer non congenitus, &c.*

Cum duo potiſſimum ad vnuſcuiuſq. morbi productionem concurrant, materia ſcilicet, & ſubiecti diſpoſitio, hinc euenit, vt pueri à præfatis morbis non corripiantur, eo quod vtraque cauſa in ipſis deficit. Quod quidem facili negotio demonſtrari poterit, ſi dictorum morborũ idea conſideretur, cum enim exempli gratia ad pleuritidis, & peripneumoniæ generationem concurrat, ſanguis bilioſus, & carnis denſitas, neutrum puerili ætati conuenit, & ideò à prædictis morbis pueri non corripiuntur, quemadmodum nec ab alijs in textu recenſitis ob rationes à Dureto adductas: cuius doctiſſimo commentario illud obijcere cogimur, non ſtrenuè ſatis defendi præceptorem contrà eius calumniatores, qui ſe obſeruaſſe iactant pueros podagra, alijſque morbis correptos, à quibus immunes Hipp. facit. Dum huius nouitatis cauſam B reijcit in viuendi rationem intemperantiorem, quam Hipp. ſæculo. Nam etiamſi non ignorem hanc fuiſſe Galeni, & aliorum etiam doctiſſimorũ philoſophorũ opinionem: concedamq. antiquos ſimpliciori ciborum apparatu contentos fuiſſe, negari tamen non poteſt, eam viuendi rationem ſuos habuiſſe limites, quos ſæpè pertranſeuntes illius ætatis homines innato appetitus ſtimulo concitati, varios errores committerent, à quibus nihilòminus lædebantur; quam noſtri à noſtris. Vndè Hipp. morborũ cauſas referens lib. 4. de Morb. ad tres reduxit, *Mar. n. 24.* ad errores in victu, ad aerem, & cælum, necnon ad violentiam exterius illatam, ſpeciatimq. de ipſis morbis tractans, plurimos eorum à crapula, & ebrietate fieri teſtatur. Vide Apoplexiæ ſpeciem quandam, cerebri corruptionem, inflammationem pulmonis, & eius eryſipelas, Pleuritim, choleram morbum, icterum ſecundum & tertium, morbum Thyphos ab eo vocatum, alioſque innumeros, vt ex eius libris colligere licet, ex quibus conſtat homines Hipp. C ſeculo adeò continentes non fuiſſe, vt eſt vulgaris opinio, quam etiam lib. 1. de Morb. confutauimus. Quarè ſi errores etiam tunc committebant homines, quorum gratia tot morbis corripiebantur, quomodò aſſerere poſſumus, pueros Hipp. ætate à morbis in textu recenſitis vexari non conſueuiſſe, quia eorum victus naturæ leges non excederet, Alijs igitur armis Hipp. patrocinium ſuſcipiendum eſt? Ego autem dicerem, quaſdam ætates, aut ſexus à nonnullis morbis immunes eſſe, vel quia eorum materia in illis communiter non abundat, vel quia ſufficiens non adeſt corporis diſpoſitio, aut propter vtramq. cauſam. Quandò ob materiæ defectum, aut diſpoſitionis tantummodo id fit, rarò quidem à prædictis morbis corripiuntur, non tamen omninò tuti erunt, quia illius cauſa efficiens aliquandò introduci poterit ab erroribus in victu, à cæli conſtitutione, à regionis ſitu, & ab alijs ſimilibus, exempli gratia. A morbo ſacro non corripiuntur bilioſi natura, vt Hipp. lib. de Morbo ſacro v. 106. teſtatur, & *Mar. n. 11. Mar. n. 5.* D nihilominus hiſtoriam narrat lib. 5. Epid. v. 167. Apellei cuiuſdam Lariſſæi, qui cum corpore bilioſus eſſet, diù ab hoc morbo vexatus tandem interijt: idque contigiſſe innuit, dum illius conditiones tradens inquit, erat vorax multi cibi, ex quo varijs cruditatibus congeſtis, materia morbo ſubminiſtraretur, etiamſi id naturali tẽperamento reluctaretur. Quotieſcunq. verò vtraque morbi cauſa deficit, humor ſcilicet, & corporis diſpoſitio, impoſſibile ferè eſt, talem morbum inuadere, quia etiamſi ob errata materia producatur, deficit corporis diſpoſitio: ſinè qua morbus introduci non poteſt. Huius conditionis ſunt pueri ad morbos pleroſque in textu relatos, & ideò ab illis penitus immunes cenſendi ſunt: ità vt ſi aliquis puerum aliquo prædictorum morborum correptum ſe vidiſſe affirmet, eum in morbi cognitione deceptum fuiſſe potius aſſerendum eſt, quã Hipp. ſententiæ detrahendum, neque id abſurdum eſt, cum facilis ſit in eorum cognitione hominum lapſus. Nam exempli gratia quiſpiam videbit E puerum articulari morbo correptum, & podagricum eum dicet, aut latus dolentem cum febre, & pleuriticum exiſtimabit, & ſic de alijs. Non auderem tamen aſſerere, pueros à prædictis morbis adeò immunes eſſe, vt impoſſibile ſit omninò ab eis corripi. Cum fieri poſſit, puerum ob maximum aliquem temperamenti exceſſum, corpus eam diſpoſitionem ad præfatos morbos acquiſiuiſſe, vt magno, longoque in ratione victus accedente errore in morbum ei alioqui minimè conuenientem incurrat. Sed id adeò rarum erit, vt Hipp. ſententiæ veritati detrahere non poſſit. Quibus verò vnica tantum deeſt cauſa, frequentius eos corripiet, nec ob id falſus erit Hipp. qui hæc in pluribus verificari intelligit: non neceſſariò in omnibus.

Verſ. 142. Voluulus cordapſus appellatus, non congenitus.

De cordapſo Hipp. nullibi quod ſciam mentionem facit, præterquam hoc in loco, vt non A ſit facilè determinare, quid hoc nomine intelligi velit. Nam etiam ſi pro tenuioris inteſtini morbo à poſterioribus medicis vſurpatum fuiſſe inueniam, de hoc tamen Hipp. intellexiſſe, mihi perſuadere non poſſum, quia dum inquit, non cognatũ, ſupponit hunc morbum principiũ aliquandò in vtero habere. At quis dicet, ileum morbum omnium ferè acutiſſimum ab vtero initium habere? Præterea cum is à cruditatibus ſæpiſſimè ortum ducat, quas pueri propter edacitatem facillimè incurrunt, non videtur à pueritia rationabiliter excludi, nec pariter veriſimile eſt accipi pro eo morbo, quem latus vermis inducit, quia talis affectio cum omnibus

Mar.n.27. congenita ſit ipſomet Hipp. teſte lib. 4. de Morb. ſect. 2. verſ. 172. malè dixiſſet Hipp. non congenitus, quarè ego dicerem, Hippocratem cordapſi nomine intelligere affectum quendam muſculorum, per quem eorum chordæ vehementer trahuntur, doloroſumquè tractus B ſenſum incutiunt, qui quidem affectus vulgari nomine *granchio* appellatur, fit autem à flatulento ſpiritu in muſculis concluſo, cuius cauſæ illud euidens argumentum eſt, quia ſtatim fit, & ſtatim ſoluitur, & quia huiuſmodi flatus in ipſis muſculis generatur ob caloris imbecillitatem, carniſq. denſitatem ibi retinetur, & conculcatur; quorum nullum pueris conuenit, quibus, & caloris copia, & carnis raritas data eſt, ideò hic affectus pueris non contingit, niſi contrariam diſpoſitionem in vtero contraxerint, idq. experientia confirmat, nec denominatio hæc morbo impropria eſt, cum enim χορδη, dicuntur fides, ſeù chordæ inſtrumentorum muſicalium χορδαψος non ineptè dicetur diſtentio hæc tendinum muſculorum, quæ chordas præfatas diſtentas maximè æmulatur.

Verſ. 148. In mulieribus aquoſa antè partum prodeuntia, malum.

Hæc ſententia inferius repoſita eſt verſ. 187. in cuius expoſitione nonnulla adnotabimus. C

Verſ. 150. Dolores ex laterum mollitudine ad inteſtinum tenue tranſeuntes, in morbis &c.

Vterus & ſi vſui præſtantiſſimo dicatus ſit, qualis eſt ſpeciei conſeruatio, nihilominus ſenſu exquiſito non eſt præditus, nec eius ſubſtantia alterationibus ità ſubiecta eſt, quemadmodum plures aliæ particulæ dignitate vtero inferiores; ex quo fit, vt nõ adeò à præsẽtia humorũ lædatur, quẽadmodũ cæteræ partes, idq. à prouida natura factũ eſt, quia cũ in vtero cõgregari, & per illũ expurgari omnia excrementorũ genera deberent; nimis frequenter ægrotaſſet, & doluiſſet, hæc veritas multis cõfirmari poſſet: ſufficiet tamen id, quod quotidiè obſeruatur, dum ex corruptis in vtero, aut ſemine, aut ſanguine menſtruo, à ſolis vaporibus cæteræ partes adeò infeſtantur, vt nulla ſit, quamuis remotiſſima, quæ eorum læſionem non perſentiat, hinc apoplexiæ, ſpaſmi, cardialgiæ, ſyncopes, aphoniæ, ſuffocationes, aliaq. huiuſmodi mala ab vtero contingentia, à quibus partes corporis afficiuntur, vtero ipſo, in quo corrupta materia reſidet, ſæpè nè dum leuiter dolente, quæ indicant vterũ à leui cauſa nõ laborare, ità vt nõ doleat, niſi D materia in eo contenta acris admodum fuerit, aut inflammatione teneatur, quamuis partes vtero conſentientes dolore vexentur: & inter eas lumbi, & lateris mollitudo, ex quo fit, vt raro ægrotet vterus;, quin alteram earum partium dolere contingat, idq. euenit tùm ob ſenſum exquiſitum, quo hæ particulæ participant, tùm etiam propter colligantiam magnam, quam cum vtero habent, lateris mollitudo quidem mediantibus vteri ligamentis: lumbi verò ob venam lumbarem, quæ vtero communicatur. His ſtantibus dum in præſenti coaca ſupponitur, à puerperijs ex abortu non ritè expurgatis, & in vtero retentis lateris mollitudinem dolere, non vterum ipſum; materiam vterum obſidentem acrimoniæ expertem eſſe, & ex conſequenti frigidiorem, & craſſiorem cognoſcimus, qualem eſſe materiam puerperiorum ex abortu veriſimile eſt, quia excremẽta, & reliquiæ ſanguinis, quo nutritur fœtus, minori tẽpore retenta ſunt, quã quæ ex naturali partu ſecedunt, rationi enim conſentaneum eſt, quò E diutius retinentur, eo calidiora, & acriora fieri; quia igitur horum puerperiorum materia frigidior eſt; ideò morbus protrahitur, iuxtà vulgatũ illud 6. Epid. ſect. 1. in Cranone antiqui dolores frigidi; ſi igitur huiuſmodi dolor lateris mollitudinem derelinquens, ἐς τὸ λεπτὸν, ideſt ad tenuem (locum inter vmbilicum, & pubem, ità vocatum, quia in ea parte tenuia inteſtina reſident) conuertatur, materiam morbificam ab vteri cauitate in eiuſdem ſubſtantiam; & tunicas abſceſſiſſe, coniectandum eſt, materia enim craſſa, & frigida longius abſcedere non ſolet, & quia excluſo fœtu in proprium locum ſe contrahens vterus, tàm altè non ſe extendit,

niſi

A niſi in magnitudine augeatur, aſſerendum erit, materiam dictã in vteri tunicis tumorẽ præter naturam excitaſſe, qui dolorem vtero incutiat, & in magnitudinem augeat, ità vt ad regionem tenuioris inteſtini de ſe ſignificationẽ præbeat, qui quidem tumor attenta eius materia, quæ eſt puerperij ſuppreſſio, locoq. affecto, quæ ſunt vteri tunicæ, & eius generationis modo, qui eſt per abſceſſum à loco ignobiliori, qui erat vteri cauitas, ad digniorem, qui ſunt eius membranæ, neceſſariò difficilis, & pernicioſus erit, vt ait Hipp. in textu.

Verſ. 154. Vterum gerentibus dolores capitis ſoporoſi, cum grauitate fientes, &c.

Plerunquè malos eſſe in grauidis dixit dolores capitis ſoporoſos cum conuulſione: quia cognouerat, aliquandò huiuſmodi doloribus conuulſiones ſuperuenientes opem attuliſſe, iuxtà prorreticum verſ. 153. præſentis coacæ æmulum: vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes, mali, fortaſſis autem his etiam conuulſorium quid pati Mar.n' 14.
B prodeſt, ſententia inferius ad verbum inter coacas regiſtrata verſ. 182. vbi adnotare eſt, dubitationis notam illam fortaſſis, non eſſe referendam ad conuulſionem, ac ſi dixiſſet fortaſſè aliquandò conuulſio ſuperuenit, ſed ad illud verbum prodeſt, intelligentes ſuperuenientem conuulſionem aliquandò prodeſſe: quod præſenti coacæ non aduerſatur dicenti, plerumquè mali ſunt, in eoq. tantum videntur differre, quia præſens coaca pro maiori parte ad malum terminare ſignificat. Prorreticum verò plerumquè prodeſſe, indicare videtur, ratioq. huius diuerſitatis à conuulſionis cauſa dependet, nam ſi hæc materia fuerit neruoſum principium præſentia infeſtans, conuulſio ſuperueniens ſemper mala erit. At ſi cauſa conuulſionem efficiens fuerit vapor tantummodò, pro maiori parte ſalutaris erit, quæ attendens prudentiſſimus Hipp. hanc ſententiam diuerſis vocibus conſtruxit, nam in coaca, qua ſtatuit, conuulſionem plerumquè malam eſſe, vſus eſt voce propria conuulſionis, quæ
C pro maiori parte à materia dependet. In prorretico autem, & in coaca inferius vſus eſt voce τι σπασμῶδες, hoc eſt, quid conuulſorium, quo nomine motus potius quoſdam conuulſorios intelligit, quam perfectam, & abſolutã conuulſionẽ, qui quidem motus ab acri potius vapore neruos feriente, quam à materia dependent, & ideò huiuſmodi motus plerumquè iuuant materiam ipſam diſcutiendo, & diſpergendo, ex qua interpretatione manifeſtum fit, longè rationabiliorem eſſe lectionem prorretici citati, quam codices manuſcripti retinent, conuenientem lectioni coacæ inferius deſcriptæ ὠφελέει legentes, quam impreſſi ὀφειλει legentis, quamuis hanc retinuerit Cornarus interpres non in prorretico tantum, ſed etiam in coaca, & ideò vbiquè tranſtulit, conuulſorium quid pati contingit.

Verſ. 156. Quibus dolores pertinaces ex muliebribus, circà ſupernam partem, &c.

Muliebribus purgamẽtis, ſiuè menſtruales ſint, ſiuè puerperiales (vtraquè enim hac voce
D γυναικεῖα denotari poſſunt) nulla via commodior eſt, quam per pudendum, & ideò omnis tranſlatio materiæ earum ad quamlibet partem ſuſpecta ſemper erit, potiſſimum verò ſi partes principales petat, huius exemplum habemus in præſenti coaca, in qua referuntur mala, quæ eueniunt, quandò muliebria ſurſum conuertuntur. Huiuſq. conuerſionis primum ſignum ponitur dolor circà ventris partes ſuperiores, ad regionem ſcilicet ipſius ventriculi, cuius affectionis teſtimonium erit aliud ſymptoma ſuperueniens, quod voce ὑπαςώδεες indicauit, ſignificat enim leuem quandam anxietatem, quæ potiſſimum oritur, quando os ventriculi ab acribus humoribus mordetur, labefactataquè indè eius coctione laxatur aluus, ex qua euacuatione nulla ægrotanti leuatio contingit, quia per eam non humor peccans educitur, ſed cibi corrupti ab occurſu prædictorum humorum, vndè viribus collabentibus plurimorum malorum additio fit, quæ morbo ad vigorem producto
E apparent, in ijsq. non naturalis modò facultatis labes eluceſcit, ſed aliarum etiam principum facultatum, cerebri inquam, & cordis, vndè cataphora ſuccedit, & virium imbecillitas maxima ex importuna vaſorũ inanitione, quã diarrhæa facit. Hinc pariter ſudatiũculæ, & perfrigerationes, quæ ſibi inuicẽ ſæpius ſuccedentes (id enim ſignificant verba illa, tales recidiuæ plerumquè fientes) vires in totum exoluunt, vndè mors citius opinione contingit.

Verſ. 161. Dolor ventris poſt partum, in his purulenta purgat.

Puero excluſo, ſi dolores ad vteri regionem diù perſeuerent, nec in alia parte de ſe ſignificationem faciant, purgationes puerperij in vtero retineri ſignificant, nam dolores vteri ab alia cauſa prodeuntes varias corporis partes infeſtare ſolent, & potiſſimum lateris mol-

litudi-

litudinem, & lumbos, vèrum huiuſmodi humores in vteri cauitate diù permanere non poſ- A
ſunt,quin putreſcant,& puris naturam æmulentur, & ideò dolores ventris inferioris,ſcilicet
poſt partum, purgationem purulentam ſignificant.

Verſ. 163. Menſes non ſupprimi commodum eſt, ex talibus comitiales morbi fiunt, &c.

Adduci non poſſum, vt credam in hac coaca referri accidentia ſuppreſſorum menſtruo-
rum,tùm quia hæc nec ſemper contingunt, nec frequenter: tùm etiam quia menſibus ſup-
preſſis multa alia ſymptomata ſuperueniunt, quæ tacere non erat conueniens,quarè exiſti-
ſtimo potius continuari ſermonem earum mulierum, quæ abortum fecerunt, de quibus di-
xerat: Torpidæ, & præſertim in motibus,cum impotentia, fractæ circà iudicationem vexa-
tæ,anxioſæ,multũ exudant,& quia ſubſequenter de iiſdem inquit: alui his humectæ, malum
nunc quid illis ſit vtile referens ſubiungit: muliebria nõ ſupprimi,cõmodũ eſt,per muliebriũ
quæ hac voce γυναικεῖα græcè dixit intelligens,non periodicas menſtruales purgationes;ſed B
puerperia, denominatio Hipp. vſitata. Nam ſuperius in eadem ſignificatione vſus eſt verſ.
148. in mulieribus (inquit) aquoſa antè partum prodeuntia,mala, & infrà verſ. 200. Tor-
pidæ exolutiones,difficiles quidem ex partubus contingunt, & mentem emouentes,non ta-
men pernicioſæ, ſed & muliebrium copiam ſignificant. Puerperia igitur in prædictis non
ſupprimi,commodum eſt,cum per hæc quidquid mali intus latet,educi poſſit. Quod ſi fortè
contingat,aut comitialem morbum,ſiuè conuulſionem,aut alui fluxum diuturnum, aut hæ-
morrhoides expectare oportet, prout humor decubitum facit, videlicet in caput, vel ad al-
uum, vel deniquè ad venas,quæ ſunt in ſede. Hæc enim ſuppreſſo puerperio ſuperuenire
frequenter ſolent. De conuulſione enim legimus lib. 2. Epid. ſect. 5. verſ. 9. ſi puerperis con-
uulſio fiat, febrem excitato, & cerato multo tepido in veſicam immiſſo colluito. De alui
fluore ſuppreſſioni puerperiorum accedente teſtimonium habemus lib. 1. de Morb. Mul. C
Mar.n.60. ſect. 2. verſ. 205. imò longè rationabilius eſt, alui fluxum puerperiorum ſuppreſſioni ſu-
peruenire, quam menſtruorum,ob acrem qualitatem, quæ maior eſt in purgationibus puer-
pueriorum, quam menſtruorum, ex lochiorum tandem ſuppreſſione hæmorrhoidarum flu-
xum moueri, non minus rationabile eſt, tùm ob nixum, quem in partu adhibent mulieres,
ex quo venæ illæ turgent adeò, vt ſæpè rumpantur, tùm etiam ob naturam humoris pec-
cantis,eſt enim ſanguis niger,& craſſus,qui tempore grauiditatis accumulatur in corpore,
tenuiori in fœtus alimentum conſumpto,cuius excretioni huiuſmodi venæ ſunt dicatæ, vn-
dè non eſt mirum, ſi maior pars mulierum, quæ partum ſunt expertæ, ab hæmorrhoidi-
bus vexentur.

Verſ. 165. Prægnantibus præcordij dolor, malum, & alui his ſubeuntes, malum, &c.

Dum fœtus in vtero nutritur, quod tenuiſſimum eſt, & dulciſſimum in ſanguine, vt lib. D
de Nat. Pueri verſ. 470. dictat Hipp. trahit,vndè neceſſe eſt partes craſſiores in venis vtero
propinquioribus colligi, quæ poſt partum ſunt materia puerperiorum, ſi ergò hic humor
antè partum ad hepar refluat,in eoq; dolorem excitet,malum eſt, ob viſceris nobilitatem
quod malum grauius fiet, ſi inſuper alui fluor accedat, hepatis enim ſanguificationem vi-
tiari indicabit,malum etiam erit,rigorem ſuperuenire,qui ſiſtrophicæ inflammationis præ-
nuntius eſſe ſolet. Minus malum autem erit,ſi cum alui fluore ventris dolor adſit, & limo-
ſa purgentur,nam ventris dolor alui fluxum non à vitio ſanguificatricis dependere indica-
bit,ſed per eum humorem noxium expurgari, qui cum acrimoniæ ſit particeps, in tranſitu
dolorem facit, quod in eo fluxu non euenit, qui à vitiata ſanguificatione dependet, fuſcus
verò excretorum color cum mediocri conſiſtentia (talia limoſa vocat) coctionis minimè
expertia ea eſſe indicat, huiuſmodi enim color ità ſeſe habet ad nigrum ſanguinem, qualis E
albus ad alios humores, & ideò ad eorum concoctionem indicandam albus color requiri-
tur, ad nigrum verò ſatis erit fuſcus, medius ſcilicet inter album, & nigrum, his igitur ra-
tionibus huiuſmodi excretio minus mala erit, quia cum vitioſum expurgetur,euacuatio
non adeò moleſta erit,& matri,& fœtui. Non tamen bona ſimpliciter dici poteſt, quia nul-
la euacuatio vtero gerentibus omninò tuta eſſe poteſt, ex hoc loco colligimus diarrhæas
doloroſas aliquandò ſalubriores eſſe non doloroſis.

Verſ. 167. Quæ ex talibus facilè pariunt, poſt partum vehementer moleſtantur.

Contingit aliquandò mulieres,de quibus in præcedenti coaca factus eſt ſermo, facilè pa-

rere,

A rere, eò quod fœtus à prægreſſa euacuatione tenuior quidem factus ſit, non tamen debilior, parteſq. ad vterum pertinentes inanitæ facilius cedant in partu, ità vt exitus puero expeditior reddatur. Has igitur facilè parientes poſt partum vehementer affici, ait Hipp. quia fortaſsè purgatio puerperiorum his ſecundùm naturam non procedit, tùm ratione motus humorum in contrarium, nempè ad hepar, tùm quia facilis partus purgationem non adeò concitat, quemadmodum laborioſus facit. Harum enim purgationum efficientem cauſam retulit Hipp. in violentiam, & dolorem partus lib. de Nat. Pueri verſ. 518. vbi hæc leguntur. Poſt hæc aquoſitas, & mucus ſanguinolentus, tùm à capite, tùm à reliquo corpore ſecretus præ violentia, & dolore, ac calore, atquè hic viam ſtruit purgationi à partu conſequenti. Quarè cum hæc in facili partu non concurrant, non eſt mirum, ſi purgatio à partu diminutè fiat, qua cauſa fit, vt mulier poſt partum grauius moleſtetur, quam, quæ cum difficultate parit. Mar. n° 43.

B *Verſ. 168. Prægnantibus tabeſcentibus, quibus rubor in facie fit, ſtillationes &c.*

Quia prægnantium peculiarem coacam facit Hipp. ideò ratio etiam afferenda eſt, quæ illis particulariter contingat. Cum tabes maximè fiat ijs, quibus ſanguis natura tenuis datus eſt, ſi contingat mulierem vtero gerentem in tabem incurrere, eiq. rubor in facie appareat, ſignum erit, ſanguinem tenuem in capite redundare, quod facilè èſt in vtero gerentibus, quibus menſtruorum purgatio ceſſauit, & potiſſimum in primis menſibus grauiditatis, quo tempore accidentia ex retentis menſibus dependentia maximè vigent, quæ, procedente vlterius grauiditate, & puero vberius alimentũ trahẽte, ceſſant, ſi ergò mulieri grauidæ, cui ob aſſignatam cauſam facies rubet, ſtillatio ſanguinis è naribus fiat, ceſſat rubor, quia ſanguinis abundantia in capite redundans tollitur. Idq. peculiare eſt grauidarum, & ſimul tabe laborantium. Quia in alijs ſanguinis ſtillæ non ſunt ſufficientes eam capitis plenitudinem tollere, quæ faciei rubo-

C rem inducat, cum hæc larga hæmorrhagia opus habeant, ſufficiunt verò in tabidis vtero gerentibus, in quibus rubor faciei à ſanguinis tenuitate potius, quam ab eius copia dependet. Tabidis enim ſanguis non abundat. Dixit autem in vtero gerentibus, quia in alijs tabidis frequenter genæ rubent, non à capitis repletione, ſed à pulmone affecto: quarè in his, aut ſtillæ non contingunt, aut rubores illos tollere non poſſunt.

Verſ. 169. Quibus ex partu prodeunt alba, his verò ſuppreſſis cum febre ſurditas, &c.

Pro præſentis ſententiæ explicatione nonnulla adduximus ad prorreticũ 48. ſect. 2. v. 105.

Verſ. 172. Tales purgationes indurant, ſingultus in his, malum.

Alba mordacia locos indurant, quia in tranſitu exaſperando partes tumefaciunt, concurrentibus eò humoribus. At perſeuerante fluxu durities augetur, vel excitata in parte inflammatione, vel humoribus ipſis in parte conculcatis, & exiccatis, idq. frequenter obſeruatur in

D praxi. Nam mulieres ab huiuſmodi fluxibus vexatæ diutius, ſcirhum vteri tandem incurrunt, aut cancrum, à quo è medio tolluntur, in his ſingultus ſuperueniens malus eſt, quia vteri affectionem eò perueniſſe ſignificat, vt ventriculus quoquè in conſenſum trahatur. Poſt hæc in græco contextu quædam adnotantur, quæ quoniam aſteriſco notantur, ideò tanquam ſuſpecta ab interprete prætermiſſa ſunt, à nobiſquè prætermittantur, cum nihil cum prædictis cohæreant.

Verſ. 178. Quibus aluo tumefacta, ad pudendum rubor deuenit, menſibus albis &c.

Tumor ventris hic potius cum alijs in textu recenſitis, humorum collectionem in vtero ad ſuppurationem tendentium atteſtatur, in qua quidem ſi calor innatus præualet, excretio puris albi, & mediocris conſiſtentiæ conſequitur: ægrotanſq. à morbo liberatur, at ſi calor putredinalis ſuperet, loco ſuppurationis putredo viget, & partium ſolidarum inflammatio exci-

E tatur, cuius ſignum eſt rubor pudendo communicatus. Putrilagineq. tandem erumpente, alba, & tenuia excrementa confeſtim exeunt: quæ menſes albos humidos vocat, quorum excretio tantum abeſt, vt quidquam opis afferat, vt potius mala geminet, in virium imbecillitate, & febris productione, quæ ab vlceribus in vtero excitatis cum aliqua inflammatione fouetur, quòuſquè ægrotans extrema macie cõnſumpta intereat.

Verſ. 180. Vrinæ tenues ſubnebuloſæ in medio enæorema habentes, rigorem denũ nciant.

Cum hic de vrinis tractatio, non habeatur dicendum eſt, hæc præfatis annectenda eſſe hoc ſenſu. Dixerat ſuperius conuulſiones mulieribus ceſſare, ſi menſes ſtatim à principio compareant ſine febre, modò ſubiungit, ſi in his vrinæ fuerint tenues cum contento nebuloſo, per

vrinæ

vrinæ ſubſtantiam diffuſo, rigorem fieri; à quo ſcilicet conuulſio tollatur, & ratio eſt; quia præfatæ vrinæ tenuium, & calidorum humorum præſentiam atteſtantur: quibus natura dominetur adeò, vt eorum euacuatio expectanda ſit, non per vterum per mẽſtruas purgationes, per quas conuulſionis ſolutio in præfato caſu attendebatur: quia cum materia peccans diuerſa ſit, & in diuerſis locis peccet, per diuerſam etiam regionem expurgari neceſſe eſt, & ideò quia in priori caſu materia erat craſſior; & circà vterum conſiſtebat, eius expurgatio per menſtruas expurgationes expectanda erat. In hoc verò, quia materia tenuis eſt, & in venoſo genere abundat, per cutim expurgari neceſſe eſt, idq. rigore mediante, huiuſmodi enim humoribus nulla alia via commodior eſt, tùm ratione vicinitatis, tùm etiam tenuitatis, meritò igitur huiuſmodi vrinæ conuulſionis ſolutionem rigore mediante denunciant. Subiungit indè Hipp. A

Verſ. 181. Si à quarta die ſanguinis fluxus fiat, diuturnitatem ſignificat, &c. B

Quæ etiam cum ſuperioribus ſunt copulanda, quia enim paulò antè dixerat, ſi à principio conuulſionis menſes compareant, conuulſionem ſolui, nunc docet, quid contingat, ſi non ſtatim menſes erumpant, ſed temporis progreſſu, aitquè ſi poſt quartam diem menſtruorum fluxus ſuperueniat, morbi longitudinem, aluiq. perturbationem, & crurum œdemata expectanda eſſe, & ratio eſt, quia à principio, quo tempore materia adhùc in motu eſt, alicuiq. particulæ nondum infixa, facilè remouetur: quæ temporis progreſſu aucta, & neruoſis partibus conculcata, maiori tempore eget, nec facilè diſſipatur, imò per inſenſibilem diſcuſſionem, & concoctionem in totum aboleri non poteſt: vndè neceſſe eſt, vt partim per aluum expurgetur, partim decumbat ad crura, vndè tumor in ijs excitetur. Cæterum adnotarē oportet, Hipp. non aſſerere, menſtruorum fluxum die quarta tranſacta ſuperuenientem alui fluorem, & crurum tumores iudicare, ſed eum, qui conuulſionem ſoluat. Quarè menſtruorum eruptio tri- C plici modò conuulſionem ſoluere poteſt, ſolum ſi cum vrinis craſſis, & à principio conuulſionis contingat, mediante rigore, ſi vrinæ tenues fuerint, cum contento nebuloſo, in medio pendente, tertio, & poſtremo ſi temporis tractu, hoc eſt, poſt quartam diem menſes erumpant, quo caſu, nec ipſi ad ſolutionem ſufficiunt, quia & alui fluorem, & pedum, ſiuè crurum tumorem ſimul concurrere neceſſe eſt.

Verſ. 182. Vterum geſtantibus capitis dolores ſoporoſi, cum grauitate fientes, mali &c.

Huius coacæ expoſitionem elicies ex enarratis ſuprà verſ. 154.

Verſ. 184. Quæ antè partum in choleræ modum erumpentia doluerint &c.

Quibus mulieribus dolores cum alui perturbatione ſurſum, & deorſum ſimili ijs, qui à cholera morbo infeſtantur, antè partum contingunt, hæ quidem facilè pariunt, ob rationes paulò ſuprà verſ. 167. verum ſi poſt partum febris ſuperueniat, eam malignam eſſe neceſſe eſt, idq. D duplici ratione, primò, quia hæc prauam ſubeſſe cahochimiam oſtendunt; quæ ſi à prægreſſa euacuatione adeò magna, & violenta expurgari in totum non potuit, ſignum eſt, cauſam adhùc intus latere, quæ eam foueat, ſecundò, quia deriuata ad aluum materia puerperij, purgatio non procedit, cuius retentio malignæ cachochimiæ malitiam geminat. At verò in tanta humorum prauitate ſi febris accendatur, non maligna eſſe, non poteſt, huiuſquè prauitatis ſignum erit, ſi fauces ex vomitu malè habeant.

Verſ. 187. Aquoſa antè partus erumpentia, mala.

Aquoſa, & ſeroſa excrementa, quæ inter vtramq; membranã fœtũ inuoluentẽ à natura toto geſtationis tẽpore adſeruantur, vt tempore partus humectando in tranſitu lubricũ, & facilẽ exitum puero præſtent: ſi antè partum educantur, malum eſt; quia difficilis, & laborioſus redditur partus, verum cum huius humoris excretionis non vnica ſit cauſa, ità non ſemper æquè E mala erit, ſi enim id à nimia eius copia contingat, minus mala cenſenda eſt, quia difficilem partum tantummodò reddit, At ſi id ab eiuſdem acrimonia contingat, longè peius erit, quia vlterius cachochimiam acrem ſubeſſe indicat, quæ in partu laborioſo raro febrem non accendit, quæ ob rationem ſuperius aſſignatam ſemper maligna eſſe conſueuit. Hæc igitur conſiderans Hipp. non dixit, hæc partum difficilem reddere, ſed mala eſſe, vt vtrumquè malum comprehenderet. Præfatas cauſas diſtinguemus inſpecto ipſius ægrotantis temperamento, prægreſſa viuendi ratione, & excretionis modò, quia ſi tenuis, & bilioſa fuerit mulier, acribuſquè, & calidis, tùm cibis, tùm potibus vſa fuerit; humorq. in tranſitu dolorem, & morda-

citatem

A citatem inducat; ab acri eius qualitate excretionem factam eſſe cognoſcemus,ſi verò contraria concurrant ſigna,in humoris abundantiam præproperam eius eductionem referemus.

Verſ. 188. Antè partum rigorem habere,& partus citra dolorem periculoſi.

Partus faciles,& ſine dolore contingunt,propter abundantiam humoris potiſſimum, à quo partes fluxibiliores,& laxiores redditæ fœtum facillimè excludunt, qui quidem humor ſi in vtero etiam peccet, & indè ad vterum tempore partus feratur, cuius ſignum erit rigor antè pueri egreſſum ſuperueniens, tunc partus facilitas mala erit, quatenus indicat,totum corpus ſeroſis ſcatere humoribus,qui agitati plurium malorum cauſa eſſe poſſunt.

Verſ. 189. Vterum geſtantibus aphtipheræ fluxiones malum,conuulſoriæ,exolutæ,&c.

Fluxiones à capite, quæ & fauces, & ora aphtis replent,omnibus periculoſa ſunt, quia & tabem,& dyſenterias, & lyenterias læthales inducere ſolent, verum tantò periculoſiora ſunt B grauidis, quantò prædicta ſymptomata his infenſiora ſunt; in his verò conuulſiones ſuperueniunt, & exolutiones,dum eadem vlcera ventriculum ſerpendo corrumpunt, quæ dum inflammantur,caloris,& frigoris viciſſitudines inducunt,de quibus in textu. His adde, quæ Duretus nobis tradidit in commentario præſentis coacæ.

Verſ. 190. Sed & difficiles ſunt prægnantibus tumores circà tenue, quales circà ſcrotum etc.

Proſequitur Hipp. narrationem ſymptomatum,quæ grauidis ſuperueniunt. Tumoremquè proponit ad regionem tenuioris inteſtini, quem locum deſcripſimus ſuperius verſ. 150. ſuper pubem,ſub vmbilico inter vtramquè lateris mollitudinem indicantes,ſubter ſituari vterum, in vtero gerentibus maximè, in quibus ad vmbilicum, & vlterius etiam ſe extendit. In hac igitur parte tumores aliquandò exoriuntur inſignis magnitudinis: hosq. aſſimilauit Hipp. ijs tumoribus,qui in ſcroto contingunt, ſunt enim magnitudine inſignes, & ſatis eleuati ob par-C tis laxitatem,& eius aptitudinem extenſioni. Huiuſmodi igitur tumorem intelligit Hipp. quem quidē ad vterum ipſum pertinere ſatis demonſtrat, tùm regio tumoris,tùm eius magnitudo,& eminentia, nulla enim particula ibi ſituata in eam magnitudinem eleuari poteſt præter vterum, qui ſiuè ab aliqua inflammatione intumeſcat, ſiuè ab aliqua re in eo concluſa eleuetur, tumorem exterius conſpicuum facit. In grauidis verò huiuſmodi tumor fieri non ſolet, niſi aut propter inflammationem, aut propter fœtum ipſum; qui dum à naturali figura in globum efformata recedet,caput,aut membrum aliquod extollendo, tumorem prædictum foris conſpicuum producit, idq. ſæpiſſimè apparet in vtero gerentibus,ſed hic tumor ſtatim euaneſcit, membro in proprium locum redacto. Quarè ſi diutius perſeueret, vt in coaca ſupponitur, neceſſe eſt aſſerere,aut tumorem illum ab vteri inflammatione dependere, aut fœtum,eleuatum membrum in ſuum locum denuò reducere non poſſe, eò quod violenter coarctetur, & D anguſtietur,cuius anguſtiæ cauſa ſit alter fœtus cum eo in vtero contentus, & ideò ait Hipp. Num tales tumores gemellorum partum ſignificant? num & conuulſionem tales tumores faciunt? quia ſi ab vteri inflammatione dependent,conuulſio expectanda eſt, ſi à fœtus coarctatione, & comprehenſione,gemellorum partum ſignificant. Huiuſmodi tumoribus eam conditionem appoſuit Hipp. orthopnæam, ſiuè difficultatem reſpirationis inducentes, vt eos excluderet, qui in muſculis abdominis fiunt, in his enim orthopnæa non fit, quemadmodum in ijs, qui ad vterum ſpectant, & inſignis magnitudinis exiſtunt, compreſſione enim ſeptum tranſuerſum anguſtiant,vndè ſpirandi difficultas conſequitur.

Verſ. 193. Quæ ſuſpirioſum efferunt ſpiritum in febribus,abortiunt.

Cum à pluribus cauſis ſuſpirioſa, & interrupta reſpiratio contingat: ea tantum modò ſignum præbere certum abortus poteſt, quæ aut animalis facultatis imbecillitatem conſequi-E tur,aut à magno incendio interius concepto ortum habet,in illa enim fit abortus, quia naturali fotu membranarum arctè continentium fœtus priuatur, ijſdem propter imbecillitatem laxatis, & in ſeipſas concidentibus. In hac verò,quia à caloris interioris vehementia,& craſſorum vaporum copia ſuffocatur, vtramquè verò cauſam complexus eſt Hipp. priorem quidem in coaca paulò ſuperius deſcripta verſ. 159. quæ ità habet, etiam colliquatio præter rationem in vterum geſtantibus abortum facit. Colliquatio enim,ideſt extenuatio ingens in morbis imbecillitatem arguit, iuxtà determinationem 28. aphor. 2. alteram verò cauſam reſpexit in præſenti,in qua febris adiuncta interruptæ reſpirationis cauſam eſſe internum incendium nos docet, ex quibus patet falsò Hipp. repetitionem imputari in hac ſententia, quem-

admodum

admodum etiam iniuſtè reprehenditur à quibuſdam, eò quod ſolœciſmo in verbis vtatur, conſtat enim, eum grammaticæ regulas non affectaſſe, communem regionis loquendi modum ſecutus, in quolibet enim idiomate ſolœciſmos vſurpari, & regulas orationis peruerti in multis, iam ſatis conſtat. Quarè impudentis hominis eſt, tantum virum quaſi inconſideratè loquentem redarguere.

Verſ. 196. Ad manum torpidæ, obaridæ, ſitis exortes, menſes multos emittentes &c.

De mulieribus à diuturnis, immodicisq. vteri purgationibus conſumptis præſens coaca inſtituta eſt, in qua hæc proponuntur ſigna, & primò torpor ad manum, qui quidem in cutis diſpoſitione conſiſtit, hæc enim cum proximum ſit tactus inſtrumentũ, dum in naturali conſtitutione, & temperie conſiſtit, ſenſum exactè percipit. At ſi immodicè conſumpta, & exiccata fuerit, ſenſum diminutè fieri, & torpidam reddi, neceſſe eſt. Hac igitur ratione torpor ad contactum corporis extenuationem conſequitur: quemadmodum etiam eiuſdem cutis ariditas, quam ſecundo loco recenſet, dum inquit: obaridæ. Subiungit tertio loco ſitis exortes, vt eam extenuationem excludat, quæ à calida, & ſicca intemperie ortum ducit, hæc enim abſquè ſiti non ſolet fieri, ex quo ſequitur, eam intelligere extenuationem, quæ ex defectu nutrimenti euenit, & ab exhauſto, cuius cauſam efficientem inferens ait, menſes multos emittentes, hoc igitur modò affectæ mulieres ἐκπυητικαὶ, ideſt ſuppuratæ fiunt, qua quidem voce quamlibet puris collectionem intelligimus, hoc autem in loco accipitur pro ea, quæ ſit in vtero ipſo, vndè materia exiens purulenta mulierem ſuppuratam facit, id autem euenit: vel quia menſes in vtero retenti, & concluſi ad ſuppurationem deueniunt: quod quidem fit, quandò menſes diutius perſeuerantes vterum reddunt imbecillum, ità vt ab humoribus in ipſum confluentibus non citò, & exactè ſe expurgare poſſit, quarè in eo moram trahentes corrumpuntur, & in materiam purulentam conuertuntur, vel quia ijſdem humores in tranſitu vlcera excitant, à quibus pus exiens ſuppurationis ſpeciem præbet, idq. potiſſimum in extenuatis contingit, in quibus humores propter extenuationem acres, & mordaces redduntur.

Verſ. 199. Prægnantes præægrotantes, antè partum ſuperrigent.

Mulieres grauidæ, ſi antèquam pariant, febre corripiantur, antè fœtus excluſionem ſuperrigent; hoc eſt febre adhùc perſeuerante, rigor apprehendit, & ratio eſt, quia febris tempore partus adueniens cauſam habet copiam acrium, & ſeroſorum humorum, qui grauiditatis tempore accumulantur in venis, hi igitur dum partus inſtat, verſus vterum mouentur, per ipſum expurgandi, à quorum motu rigor excitatur, apparetq. maximè in febrientibus, quia partes febrili calore excalefactæ frigoris ſenſum, quem prædictorum humorum motus facit, magis perſentiunt, quam dum in naturali diſpoſitione conſiſtunt. Rigor igitur in hoc caſu ſuperueniens ſignum erit, mulieri partum inſtare, quia præfati humores verſus vterum non mouentur, priuſquam hora partus adueniat.

Verſ. 201. Quæ in partu os ventriculi prædoluere, paulò poſt pariunt.

Hoc eſt aliud inſtantis partus ſignum, oris ventriculi dolor, quia ſi partus tunc maximè fit, quandò vterus totus ad pudendum deſcendit, hocq. argumento obſtetrices inſtantem pueri exitum cognoſcunt, oris ventriculi dolor laboribus partus ſuperueniens ſignum imminentis partus erit, quatenus hic contractionem facit viſcerum ad interiora, ex qua contractione vterus deorſum pellitur, & ſic acceleratur partus. Hanc viſcerum contractionem fieri in dolore ventriculi quotidiè obſeruatur, propter quam coſtæ molles, quas mendoſas poſteriores vocarunt, concidunt naturali viſcerum fulcimento deſtitutæ, vndè Hipp. lib. de Artic. verſ. 235. ſect. 3. in fracturis coſtarum ventriculi damnat inanitionem, quæ coſtæ dependentes magis dolent, quas quidem coſtarum depreſſiones animaduertentes mulierculæ medicæ, hanc doloris cauſam exiſtimantes, eas manu ſubleuant, hoc modò cardialgiæ mederi profitentes, ſumma cum ratione igitur adnotatum eſt à Medicis Cois, mulieres parturientes cardialgia ſuperueniente, non longè poſt partum edere.

Mar. n. 51.

Verſ. 202. Horrores, laſſitudines, capitis grauitates, colli dolores, menſes extrudunt &c.

Omnia ſymptomata in præſenti coaca recenſita, plenitudinem humorum, aut eorum agitationem atteſtantur, vndè duplici caſu ſuperuenire poſſunt, vel quandò menſes inſtant, de quibus coaca illa inſtituta eſt, horrorem habentibus laſſitudinem affectis, capite grauatis, menſes erumpunt, nam eo tempore, & copia humorum adeſt, quæ eſt menſtruorum materia,

ad mo-

A ad motũmquè concitantur, vndè eorum excretio inſtat. Apparent etiam præfata ſymptomata in morbis;quandò critica euacuatio imminet, quam rigor præcedit, dum materia commouetur ad excretionem; eodemq. tempore tuſſicula excitatur, vel quia pars dictæ materiæ, dum à capite deſcendit, ruit in tracheam arteriam: vel quia in præfata humorum commotione vaporum copia eleuatur, quæ partes ſpirituales irritando, tuſſiculas mouet, non diſſimiles ijs, de quibus ità legimus 6. Epidem. ſect. 2. verſ.38. Tuſſes ſiccæ parum irritantes in febre ardente non ſunt pro ratione ſiticuloſæ, neque linguæ reſiccatæ,non ſeritate, ſed ſpiritu.

Verſ. 205. Menſes in principio apparere,malum.

B Menſes in principio morborum apparere tantummodò malum eſt, quia ſymptoma eſt naturæ ab humorum copia, aut prauitate oppreſſæ, quemadmodum ſunt omnes euacuationes diminutæ, quæ quidem omni tempore inutiles cenſentur: vndè vetus illud: nihil paucum criticum, ſed in principio peſſimæ ſunt; quatenus malum eſt, naturam à cauſis morbificis opprimi eo tempore, quo omnia, aliorum temporum reſpectu, leuiora eſſe conſueuerunt.

Verſ. 206. Inſaniæ febres acutas turbulentas cardialgico non bilioſo ſoluunt.

Febres acutas cum vigilijs, & turbulentia, quæ humorũ perturbationem conſequuntur, ſuperueniente mania ſine febre ſolui,non eſt nouum. Nam humor,qui febrem accendit,ſi feruore extincto,in cerebrum feratur,& in eo firmetur, delirium parit: non tamen læthale,quia ſinè febre eſt. Sic Meton. lib.1. Epid. ſect.3. Aegrot.3. poſt iudicationem delirauit: humore,qui in capite ex hæmorragia pręgreſſa permanſerat, in cerebro ſe inſinuante. Hipp. igitur in hac coaca ait,febres acutas turbulentas,mania ſolui: non ità tamen, vt intelligamus,maniam eſſe ve-
C ram febris ſolutionem,ſed quia deſinente febre,mania ſuccedit, idq. euenire ait in cardialgia non bilioſa, eſt enim cardialgia oris ventriculi dolor cum morſu, quæ duplici modo inuadere ſolet,vel quandò os ventriculi à præſentia humoris bilioſi læditur, vel quandò acres vapores ad ipſum aſcendentes illud mordent, & hæc cardialgia per conſenſum à poſterioribus appellata eſt. Hipp. verò cardialgiam non bilioſam dixit, & quamuis à qualibet corporis parte vapores pręfati cardialgiã excitare poſſint,frequentiſſimè tamen ab vtero id contingit,tùm quia maximus eſt harùm partium inter ſe conſenſus, tùm etiam quia vterus cũ ſit excrementorum proluuiei ſatis deditus, frequentiſſimè ab eo vapores maligni eleuantur,à quibus variæ partes corporis læduntur. De hac igitur cardialgia intelligit Hipp. quæ ſcilicet ab acribus fit vaporibus ab vtero ex ſuppreſſis in eo puerperijs eleuatis: de his enim præſentes coacæ inſtitutæ ſunt, & in hanc cauſam ſymptomata omnia in textu enarrata referri pòſſunt, quemadmodum
D colligimus ex ijs,quæ de hac re lib.1. Morb. Mul. ſect.2. verſ.307. ab Hipp. referuntur,ibi enim Mar.n.70.
ſymptomata recenſens,quæ à puerperij purgationibus ſuppreſſis eueniunt,hæc tandẽ in præſentis ſententiæ confirmationem concludit: & cardialgia vexatur,& eructat,& mente alienatur, & deliria fiunt maniaca. Quarè cum mulieri,cui ſuppreſſæ ſint puerperij purgationes,febris acuta ſuperuenit, cum maxima perturbatione, & cardialgia,abſquè bilioſi humoris præſentia,de mania timendum eſt, quæ ſoluta febre mulierem inuadat.

Verſ. 207. In ſterilibus vomitus ad conceptionem prodeſt.

Sicuti non vnica eſt ſterilitatis cauſa in omnibus, ità non omnibus ſterilibus ſanguinis vomitus euenire poteſt, ſed ijs tantummodò, quibus à copia humorum impeditur conceptio, quarè rectè dictum eſt,ſanguinis vomitum ad conceptionem conferre, quia ijs tantum eueni-re poteſt,in quibus ſanguis abundat. Dixit prodeſt,non ſterilitatem tollit: quia ſæpè hoc præſidium non eſt ſufficiens omninò ſterilitati tollendæ,ſed alio inſuper auxilio eget.

Verſ. 215. Celerrimam autem mortem ſignificat liuidus, & malè olens vomitus &c.

Præſentem coacam diligenter explicauit Valeſius in prognoſticis: vbi ad verbum ferè repetita eſt. Mar.n.11.

Verſ. 216. Qui anxiè ſe iactantes,citrà vomitum exacerbantur,malè habent.

Hæc ſententia legitur in Prorreticis verſ.101. in cuius expoſitione nonnulla adnotauimus. Mar.n.10.

Verſ. 218. In nigris vomitibus ſurditas non nocet.

Quia in prorretico verſ. 10. dixerat Hipp. in capitis dolore vomitus æruginoſi cum vigilijs, & ſurditate citò inſaniam adfore prænunciant; nè quis exiſtimaret tantò peius eſſe ſur- Mar.n.2.

ditatem vomitui nigro ſuperuenire, quam æruginoſo, quantò ille hoc deterior eſt; in hac coaca nos admonet, in nigris vomitibus ſurditatem non nocere, hoc eſt, ſigni malitiam non augere, eò quod ratio diſpar eſt in vomitu nigro, & æruginoſo. Nam vomitus æruginoſus A
ſemper malam cauſam arguit, quia huiuſmodi humor abſquè magno viſcerum incendio non generatur, liuidus enim color introducitur in humoribus exuſtione mediante; quæ exurentem cauſam ſupponit, vt ſect. 2. verſ. 242. adnotauimus, nec eius expulſionem tentat natura, niſi admodum irritata, & coacta, ex quo euenit, vt ſemper malum ſit, huic ſurditatem ſuperuenire, indicat enim, eoſdem humores caput infeſtare iam cœpiſſe, quæ quidem in vomitu nigro non concurrunt, qui poteſt eſſe melancholiæ naturalis, bile æruginoſa longè benignioris, & quæ naturæ imperio vtiliter excernatur, & ideò ſi eius excretioni ſurditas ſuperueniat, veriſimile eſt id fieri non tranſlatione eiuſdem humoris in caput, quia natura dum humori peccanti dominatur, id fieri non permittit, ſed propter vapores craſſos in ipſa vomitione ad caput eleuatos; vel etiam aliquandò ob agitationem in cerebro factam ſuccorum, B
qui naturaliter in eo abundant, ex qua ad meatus auditorios concitati ſurditatem inducant. Maximam verò fieri agitationem in cerebro per nigrorum vomitum, rationabile eſt; qui ſemper laborioſus, & difficilis eſſe conſueuit. Idq. quotidiana experientia confirmari poteſt eorum, qui violentia vomunt, ijs enim à vomitu aures obſurdeſcunt.

Verſ. 223. Abſceſſus iuxtà aures maximè anxioſis.

Mar.n.22. In Prorretico verſ. 270. vbi hæc ſententia regiſtrata eſt hæc præcedentibus copulantur hoc pacto, in anxioſis quibuſdam vigilijs abſceſſus circa aures maximè; quæ quidem lectio firmiorem prædictionem reddit. Nam etiam ſi anxietas ad parotides ſignificandas plurimum poſſit, ratione tùm partis affectæ, tùm humoris peccantis; quatenus affectio eſt oris ventriculi, quo laborante pituita raro non abundat, anxietaſquè ipſa abſquè acrimonia fieri C
non ſolet, quæ duo ad parotidum generationem concurrere pluries adnotatum eſt à nobis. Nihilominus ſi vlterius vigiliæ adſint, quæ caput malè affectum oſtendunt, eruptionis parotidum certiores erimus. Quarè verborum ſeries hoc pacto conſtituenda eſt. Anxioſis vigilibus abſceſſus iuxtà aures maximè fiunt, indè verò alteram conſtituit coacam dicens.

Verſ. 225. Anxioſis aluo turbata, ſuppreſſa, breui velut culicum puncturæ &c.

Qua lectione recepta coacæ ratio etiam euidenter apparet, quia nec rationi conuenit, nec experientiæ, ex aluo turbata, & derepentè ſuppreſſa omnibus exanthemata erumpere in cute culicum morſibus ſimilia, & indè ad oculos abſceſſus lachrymoſos fieri, eſt quidem rationabile, anxioſis hæc fieri, in quibus acrimonia humorum adeſt, & tenuitas, quorum excretio per aluum inchoata ſi derepentè ſupprimatur, eoſdem ad cutim abſcedere, ſatis rationabile eſt, ibiquè exanthemata excitari; ſymptoma humori peccanti ſatis conueniens, à tenui enim D
& ſeroſo humore huiuſmodi exanthemata excitari iam notum eſt, qui quidem cum varias petit partes, vt ſupponitur hoc in loco, ſignum eſt, à natura non ſufficienter regi, vt mirum non ſit, ſi eius portio oculos petens, in ijs lachrymoſum pariat abſceſſum, huiuſmodi enim humor facilè oculos inuadit, ità vt eo in corpore abundante ob calidam, & ſiccam conſtitutionem inter alios morbos ophtalmias maximè vigere obſeruatum ſit.

Verſ. 231. Purgationes valdè rubicundorum, nigrorum, à veratro, malæ ſunt, &c.

Vomitus rubri duplex conditio proponitur hic ab Hipp. altera valdè rubicundi, hoc eſt intenſæ rubedinis ad nigrum tendentis, quem rubrum obſcurum vulgus appellat, fit autem huiuſmodi color in vomitionibus admixtione ſanguinis craſſioris, & nigri. Alter verò vomitus ruber eſt, in quo rubicũda ſpumoſa, & pauca educuntur, qui quidem à ſanguine tenuiore prouenit, qui à nonnullis rubra bilis appellatur: & facilè in ſpumam eleuatur, vt in venarum ſe- E
ctionibus apparet, nam ſanguis extractus in ſuperiori parte rubicundus eſt, & plerunquè ſpumoſus. Harum igitur vomitionum ſicuti prior mala eſt: quia ſanguinis craſſioris excretio per vomitum fieri non poteſt, niſi maxima violentia naturæ illata; ità vt vel aliqua inſignis vena circà viſcera, vbi huiuſmodi ſanguis maximè viget, diſrupta ſit, vel quia facultas retentrix viſcerum à maligna medicamenti qualitate exoluta ſit, ità vt facultati attractrici ipſius reſiſtere non potuerit, ſanguinem enim in ſuperpurgationibus à medicamento tandem trahi non experientia modò cognoſcimus, ſed Hipp. etiam teſtimonio confirmatur lib. de Nat. Hum. verſ. 112. His igitur rationibus vomitus valdè rubicundorum nigrorum à veratro ſunt mali. Rubor

verò

verò ſpumoſus nequaquam ſi paucus fuerit, nam ſanguis hic tenuis exiſtens abſquè violentia, & ſinè læſione internarum partium, reſeratis venarum orificijs, ſiuè potius per poroſitates exudando egreditur; quod parua eius quantitas atteſtatur, imò quibuſdam aliquandò prodeſt, exponens verò Hipp. quibus huiuſmodi vomitus profit, recenſet eos, quibus per interualla pectus dolet, & qui frequenter rigentes à rigore exudant, & deniquè eos, quibus teſtes intumeſcunt. His autem omnibus ſanguis tenuis eſt, & ſeroſus, cuius cauſa ad ea ſymptomata diſpoſiti ſunt, quæ afferuntur in textu. Nam pectoris dolores frequenter his fiunt, quia ſanguis cum acris ſit natura, & in ea maximè parte ob cordis vicinitatem calidior reddatur, dum hùc, & illhùc mouetur, dolorem excitat, & eò magis, quantò hæ partes alijs ſunt ſenſibiliores, & certè nihil experientia notius eſt, quam huiuſmodi naturas à pectoris punctionibus vexari, & indè facilè in tabem incidere. At verò ſanguine ſeroſo ſcatentes frequenter rigere, & exudare iam ſatis perſpicuum eſt, nam ſanguis huiuſmodi ob tenuitatem facilè alteratur, & agitatur, agitatus verò rigorem facit, & à rigore incaleſcit, excalefactus verò tandem in ſudorem liqueſcit, cum ſeroſus ſit natura. Iiſdem naturis teſtes intumeſcere ait: quia ſanguinis ſeroſitas partes inferiores grauitate petens, ſcrotum replet, & hernias aquoſas dictas producit, quibus igitur ſanguis tenuis, & ſeroſus abundat, ij à vomitu rubro, pauco, & ſpumoſo iuuantur, quia humor abſquè naturæ incommodo educitur, & ille, qui in corpore abundat. Duo tamen incommoda præſtare adnotauit Hipp. quia duritias, ideſt, tumores duros facit, & ſuppurationes magnas auertit, idq. certè non immeritò: quia ſi tumores molles fiunt ab humoris tenuioris præſentia, vel craſſiori attenuato, ſi tenuis humor helleboriſmo educitur, meritò tumor durus redditur. Prohibentur etiam indè ſuppurationes magnæ, quæ caloris copia egent, quia ſanguine per vomitum excreto, quod reliquum eſt humoris, adeò refrigeratur, vt amplius ſuppurari non poſſit, hocquè ſuppurationis impedimentum adnotauit Hipp. in Allicarnenſi 7. Epid. ſect. 2. verſ. 464. quem ex dolore auris mortuum eſſe teſtatur, eò quod caput à venæ ſectione refrigeratum, ſuppurationem perficere non potuerit, in qua tota ſalutis ſpes repoſita erat. *Mar.n.54.*

Verſ. 243. Celerem etiam ea, quæ ex indiſcreta pinguedinem quandam habens &c.

Celerem ſolutionem duplici ratione morbi habere conſueuerunt, vel quia placidi ſunt omninò, & ſalutares, vndè Hipp. de his verba faciens lib. Prognoſt. verſ. 306. dicebat, etenim placidiſſimæ febres, & ſignis tutiſſimis innitentes quarto die definunt, aut prius, vel quia acutiſſimi ſunt, & motu velociſſimo mouentur, naturamq. vehementer exagitant: quæ tamen morbo præualet, & dominatur: In illis præter alia ſigna ſalutaria, vrina ſtatim à principio optima apparet, quam in præcedenti coaca deſcribens inquit. Vrina in febre albam habens, & læuem ſubſiddntiam firmatam, celerem dimiſſionē ſignificat, ſed melius in prognoſtico eam deſcripſerat verſ. 163. his verbis: optima verò eſt vrina, quum fuerit alba ſubſidentia, & læuis, & æqualis per totum tempus donec iudicatus fuerit morbus, ſignificat enim & ſecuritatem, & morbum forè breuem, in cuius loci explicatione ſufficienter demonſtrauimus ibi Hipp. non cenſere, vrinam illam optimam eſſe, eò quod perfectæ coctionis ſit nota: ſed quia morbi mitiſſimi, & ſalutaris indicium eſt, quemadmodum etiam in coaca facit. In ijs verò morbis, qui propter acutiem, & vehementiam celeriter iudicantur, vrinæ apparent, quales in præſenti coaca deſcribuntur, ſunt autē indiſcretæ, & confuſæ, quæ tamen clareſcunt, pinguedinemq. quandam in ſuperficie habent. Pinguedo enim vrinis ſuperſtans magnum interius incēdium vigere ſignificat, à quo morbi vehementia, & acuties dependet, quia verò confuſa exiſtens exaqueſcit, hoc eſt, clareſcit, ſignū eſt, naturam morbificæ materiæ dominari, at ſuprà diximus, quandò morbus eſt vehemens, & motus celeris; naturaq. materiæ morbificæ dominatur, ſolutionem citò expectari, quia morbi acuties. & vehementia naturam adeò ſtimulat, vt morbum diù ferre nō valeat, quæ quoniam ſuperior eſt morbo, illum ſtatim vincit, & exoluit. His igitur rationibus vrina prædicta celerem morbi iudicationem ſignificat, etiam ſi ab optima vrina plurimum recedat. Quod verò ad pinguedinem ſuperſtantem vrinæ attinet, minimè prætereundum eſt, quod experientia me docuit, obſeruaui enim ſæpius in ægrotantium vrinis craſſitudinem quandam in eius ſummitate, qualis apparet in vrinis, quæ diutius adſeruatæ ſunt, hancquè pinguedinem quandam appellauit, vt indicaret, non intelligere eam pinguedinem, quæ verè pinguedo eſt, & in guttas diſperſas per vrinæ ſuperficiem conſpicitur, malignæquè col-

Mar.n.20. *Mar.n.11.*

què colliquationis ſignum exiſtit, hæc enim ſicuti in deſcripta vrina apparere non poſſunt, A
ità ſalutis ſignum illam fieri, eſt impoſſibile.

Verſ. 244. At ſubrubra, & ſubſidentiam ſubrubram habens, & læuem, ſiquidem &c.

Huius ſententiæ ſenſus adeò manifeſtus eſt, vt fruſtrà in eius explicatione tempus teratur. Nonnulla tamen ex dictis oriuntur dubia, quorum ſolutio præteriri non debet, & primò quomodò hic afferat Hipp. vrinam ſubrubram cum ſubrubro ſedimento die ſeptima libera-
Mar.n. 11. re, ſi intrà primum ſeptenarium appareat: cum libro Prognoſt. verſ. 168. dixerit, hanc eandem longiorem quidem morbum ſignificare, quam eam, quæ aliquandò pura mingitur, aliquandò cum alba ſubſidentia; valdè tamen ſalutarem eſſe? quia ſi diuturnior eſt, quomodò ſeptima liberatur; nam hoc modo, quæ varia eſt, die quarta liberaret, quod optimæ tantum vrinæ conuenire dixerat? Secundò ſi vrina cum ſubrubro ſedimento non antè ſeptimum iudicat, quomodò, quæ nubeculam habet ſubrubram eodem tempore liberare dicitur B
inferius; Nam cum nubecula longè inferior ſit ſigno coctionis ſedimento, longiorem etiam morbum nubecula indicare debet, quam ſedimentum: Pro dictarum difficultatum ſolutione ſciendum eſt, coctionis notas, quæ vrinam faciunt meliorem, aut deteriorem à triplici vrinæ parte deſumi, ab eius ſubſtantia, colore, & contento, per ſubſtantiam intelligo craſſitiem, & tenuitatem; quæ tantum ad coctionem, & cruditatem iudicandam faciunt, vt ſola tenuitas cruditatem atteſtari poſſit: cum nullibi crudam vrinam dixerit Hipp. quæ tenuis non fuerit, vt aliàs demonſtrauimus. Cum igitur vrina coctionis ſignum præſeferre incipit, primum color mutatur: coctione verò vlterius progrediente mutatur ſubſtantia, & tandem contentum, quarè vrina, quò pluribus horum participat, eò melior cenſenda eſt. Et ideò fortè melior erit vrina, quæ ſit boni coloris, cum contento mediocris bonitatis, quam ea, cui bonus color deficiat, etiam ſi contentum habeat optimum, vel ſaltem bonitate non erit ei inferior. Vndè C
vrina boni coloris, nempè ſubruffa cum nubecula ſubrubra æqualis bonitatis erit cum ſubrubra, ſedimentum ſubrubrum habente. Nam quod bonitatis detrahit nubecula reſpectu ſedimenti, id coloris bonitate reparatur. Cum ergò inquit Hipp. vrina, quæ in quartà nubeculam habet ſubrubram, ſeptimo liberat; ſupponit eam coloris eſſe optimi, & hoc pacto difficultas poſtremo loco propoſita tollitur. Ad alteram verò difficultatem reſpondeo: Vrinam primo loco propoſitam, quæ ſcilicet albam habet ſubſidentiam, & læuem, firmatam, hoc eſt, conſtanter talem, ea ratione celeris ſolutionis præ cæteris dici, quia aliquandò eo ipſo die, quo talis apparere incipit, ſolutio morbi contingere poteſt, aut ſaltem non longè poſt Id pateat ex hiſtoria Herophontis, Cleanactidis, & Melidæ 1. Epidem. item Cherionis, Periclis, & Nicodemi lib. 3. in his enim vbi ſubſidentia alba in vrinis apparuit, non longè poſteà morbi iudicatio ſecuta eſt. Quæ quidem iudicationis celeritas, ſicuti non ſemper cum hac vrina contingit, quandoquidem aliquandò vltrà ſeptimam diem morbus produci- D
tur cum huiuſmodi vrina à principio apparente, ità vrina ſecundò loco recenſita, quæ ſcilicet modò ſedimentum laudabile habet, modò non habet, aliquandò celeriorem iudicationem indicabit, aliquandò tardiorem, & id quatenus huiuſmodi vrinæ ſigna ſunt, aut coctionis, aut naturæ morbi benignioris. Aliàs enim indicauimus, vrinam non ſemper conſiderari, vt ſignum coctionis, aut cruditatis, ſed ſæpè morbi conditionem atteſtari. Quarè quandò vrinæ à principio tales apparent, morbi naturam indicant, cum verò morbi progreſſu tales fiunt, coctionis ſigna euadunt, & eo caſu, quæ primo loco recenſita eſt, quia perfectiſſimam coctionem atteſtatur, citiſſimam iudicationem ſignificat, & aliquandò etiam eo ipſo apparitionis die, vt proximè dicebam. ſecundum locum in celeritate obtinet, quæ modò ſedimentum habet optimum, modò non habet, hæc enim priori pauló longiorem ſolutionem indicabit, exemp. g. poſt ſecundum, aut tertium diem pro ratione motus morbi, qui quò cele- E
rior fuerit, eò citius cum hac vrina iudicabitur. Tertio loco ſuccedunt illæ, de quibus fit mentio in contextu, quæ ſi quarta die appareant, iudicationem ſeptima præmonſtrant, quæ tamen differunt ab ea, quæ ſecundo loco recenſita eſt: quia hæc quoquo tempore apparet, celerem iudicationem ſignificat, illæ autem niſi in primo quaternario conſpiciantur, celeritatem hanc iudicationis non oſtendunt. Qualis verò ſit vrina ſubrubra cum ſubrubro ſedimento, & qua ratione ſalutaris ſit, & ſi paulò diuturnior, explicabitur infrà verſ. 253.

Verſ. 248. Cæterum tenuis, & biliosa, & vix tenuem, ac exiguam ſubſidentiam &c.

Quæ

A Quæ hic afferuntur vrinarum conditiones non eo ſenſu accipiendæ ſunt, vt in vna tantum-modò vrina ſimul concurrant omnes, & quæ talis fuerit, morbi longitudinem ſignificet, & ratio eſt, quia contradictionem implicat vrinam tenuem, & bilioſam; quæ tenuem, & exiguam habet ſubſidentiam, modò in melius, modò in peius mutari. Nam cum in melius mutata fuerit, non amplius erit tenuis, & bilioſa, quæ per ſe mala eſt ſemper, præterea poſtrema illa verba: hæc autem diutius conſequens, &c. de alia vrinæ ſpecie à ſuperiori diuerſa prolata, fuiſſe manifeſtum eſt. Quarè omnia diſiunctim accipienda ſunt, ità vt doceat in hac coaca Hipp. & tenuem, bilioſamquè, & quæ exiguam habet, & tenuem ſubſidentiam, & quæ pariter in melius, & in peius mutatur, omnes diuturnum morbum ſignificare. Idq. penitus rationabile eſt, experientiaquè verificatur. Tenuis enim & bilioſa ea ratione morbi longitudinem ſignificat, quatenus cruda exiſtens longum tempus ad coctionem requirit, de cauſa enim lo-

B quens Hipp. in Prognoſt. dictat, periculum eſt enim nè ſufficere homo poſſit, donec vrina fuerit concocta, & ſicuti coctiones celeritatem iudicationis, & ſecuritatem, ità cruda, in malos abſceſſus conuerſa, & morbi longitudinem, & recidiuam ſignificat, verum ſi tenuitas ſola cruditatem atteſtatur, & ex conſequenti morbi longitudinem, cur addidit, & bilioſa? quæ ad iudicationis celeritatem potius, quàm ad longitudinem conducere poteſt? Reſpondeo, bilioſam addidiſſe, quia non omnis vrina tenuis longitudinem morbi ſignificat, nam mortem aliquandò indicabit v. g. ſi tenuis, & nigra fuerit, albaq. & tenuis non ſemper cruda eſt, ſed aliquandò critica, quandò ſcilicet copioſa mingitur, cuius rei teſtimonium habemus libro 1. Epidem. ſect. 2. verſ. 1 5 6. vbi ità inquit Hipp. Aquoſæ vrinæ multæ tenues poſt iudicationem, & ſubſidentia bona facta eſt, etiam alijs probè iudicatis, & ratio eſt: quia vrina aquoſa multa tenuis, & decolor aliquandò apparet etiam concocto morbo, propter admixtionem copio- *Mar.n. 11.*

C ſæ humiditatis, quæ & colorem bonum obſcurat, mediocremq. eius craſſitudinē tollit, quam coctione mediante ei impartita eſt, quod quidem dici non poteſt de vrina tenui, & bilioſa, quæ ſemper cruda eſt, & ex conſequenti morbi longitudinem ſignificat, de hac enim loquens Hipp. lib. Prænot. ſect. 1 7 5. dicebat, quamdiù verò fulua fuerit vrina, & tenuis morbum in concoctum eſſe ſignificat, & ex conſequenti longum, vrina pariter, quæ tenue, & modicum ſedimentum habet, & ipſa diuturna eſt, quia exiguitas ſedimenti, & eiuſdem tenuitas indicat, naturam toti humori morbum efficienti minimè dominari, ità vt illius pars coctionem quandam contraxerit, pars verò cruda adhùc perſiſtat, quod quidē euenire neceſſe eſt, quia morbi minera vnica non ſit, ſed plures. Nam vt ex ijs, quæ in explicatione 2 2. aphor. ſect. 1. adduximus colligere licet, humor in vno, eodemq. loco eſſe non poteſt partim crudus, partim concoctus, cum concoctio à partis diſpoſitione proueniat, & hæc in permixtione, temperaturaquè *Mar.n.11.*

D mutua cōſiſtit, quam humor in ea exiſtens contrahit neceſſariò, quod etiam ſenſus teſtimonio confirmari poteſt, Hipp. enim morbos deſcribens, qui in quadam tempeſtate vagarunt in Thaſo, & eorum ſolutiones lib. 1. Epid. ſect. 2. teſtatur: vrinas plurimis fuiſſe tenues, & modicam ſubſidentiam habentes, ex recrementis tenuibus, ac bilioſis. Iudicationesq. eorum morborum pluribus, varijsq. euacuationibus contigiſſe narrat. At omnibus receptum eſt, vbi plures morbi minere exiſtūt, per plures etiā varias euacuationes iudicari. Quarè vrinæ paruā, & tenuē ſubſidentiā habentes morbi longitudinem atteſtantur, quatenus plures partes affectas eſſe indicant, quibus omnibus citò ſuccurrere non poteſt natura. Vrina deniquè, quæ frequēter in melius, & deterius mutatur, mala eſt, quia morbi inconſtantiam, naturæq. inſtabilitatē ſignificat, quibus inuicem dimicantibus, modoq. hoc, modo illo prævalentibus vrinarum frequens mutatio fit, modò ad peius, modò ad melius, quam quidem vrinarum permutationem deſcribens

E Hipp. 4. Acutorum v. 1 5 5. hæc habet, coniectare verò ex vrinis oportet id, quod futurum eſt, ſi enim craſſiores, & pallidiores fuerint, meliores ſunt, ſi verò tenuiores, ac nigriores, deteriores, ſi autem tranſmutationes habent, temporis diuturnitatem ſignificant, & neceſſe eſt, vt morbus, & ad deterius, & ad melius inæqualitatem permutet. Hac igitur ratione vrinæ huiuſmodi permutationem habentes morbi longitudinem ſignificant. De ijſdem verò intelligens ſubiungit, ἐπὶ πλεῖον δὲ τῦ το ἐπακολουθοῦν, id eſt in hac verò viciſſitudine diutius permanens, prædicta vrina periculo non vacat, quia naturam cum morbo longo tempore reluctantem non ſuperare, à parte affecta, quæ difficulter curetur, euenire ſuſpicandum eſt. Similiter ſi in iudicatione multum temporis abſoluatur, quia naturæ ſegnitiem arguit, idquè *Mar.n.46.*

euenire ſolet; quandò natura morbum non exactè ſuperauit eo tempore, quo ad criſim concitatur. A

Verſ. 255. Periculoſa vrina eſt biliosa non, ſubrubra.

Etiamſi nulla febris earum, quas nos putridas appellamus, abſquè bilis præſentia fieri poſſit: vt in expoſitione lib. de Nat. Hum, verſ. 272. defendimus; nihilominus non omnes vrinam bilioſam reddunt, ſed illę tantummodò, in quibus bilis plurimum viget, & ideò quotieſcunquè in febribus, alijsq. morbis vrina bilioſa apparet, bilis copiam ſubeſſe cognoſcimus. At nullus morbus à bilis copia dependens, caret periculo, niſi bilis, aut ex ſui natura mitis fuerit, aut mitigata pepaſmo, quibus caſibus vrina ſubrubra redditur, meritò igitur vrina bilioſa ſemper periculoſa eſt, quotieſcunquè alio colore eſt prædita, quam ſubrubro, nam alij colores bilis acrioris, aut exuſtæ copiam atteſtantur, quæ morbos diſcrimine plenos facit, ex hoc loco colligere licet, vrinam ſubrubram à bile fieri, quandò hanc bilioſam vocat Hipp. ex quo videre eſt, quam benè Galenus cum præceptore conueniat, dum vrinam ſubrubram ex permixtione ſeri ſanguinis reddi lib. Prog. 3. tex. 27. teſtatur indè colligens, morbum ſalutarem indicare, quia humoris integerrimi exuperantia eſt. Nam Hipp. fundamentis conuenientior ratio erit, quia vrina ſubrubra bilis præſentiam indicat, mitificatæ per coctionem, quam ſubrubra ſubſidentia manifeſtat, ideò vrina ſubrubra cum ſedimento ſubrubro morbum ſalutarem indicat, longiorem tamen, quam ea, quæ ſedimentum habet album, læue, & æquale, quia hæc morbum leuiorem, & mitiorem, humoremquè naturæ ſubiectum atteſtatur, quam quæ ſubrubra eſt, & ſimilem ſubſidentiam habet, quæ quoniam bilis copiam præſupponit, tàm citò iudicari non poteſt, imò longior etiam erit, ſi in morbo tardioris motus contingat, idq. ſignificare voluit Hipp. ſuperius, dum de hac vrina tractans dixit, ſiquidem antè ſeptimum diem prodeat, ſeptima die liberat, poſt ſeptimum verò tardius, aut omninò poſt aliquod tempus diuturnius. B C

Verſ. 256. Et quæ ex compactis quibuſdam innatantibus, ſubſidentiam habet &c.

Vbi legit interpres ἐκ τριώδεος plurimi contextus habent ἐκ στροφώδεων, meliori fortaſsè ſenſu, vt in prorretico indicauimus verſ. 267.

Verſ. 259. Vrinæ, quæ de repentè citra rationem paulatim concoquuntur, malæ ſunt.

Præſentis coacæ expoſitionem elicies ex ijs, quæ adduximus in expoſitione coacæ verſ. 332. ſect. ſecundæ.

Verſ. 262. Alba verò, & pellucida diffuſa vrina mala eſt, maximè ſi in phreniticis &c.

Albedini ſplendorem, & perſpicuitatem adiunxit, nam alba ſimpliciter non dici poteſt mala, quia cruditatem morbi, non prauitatem atteſtatur, quemadmodum facit alba, & perſpicua, quæ abſquè interno incendio generari non poteſt. Dixit verò pellucida diffuſa, hoc eſt, ſtatim excreta, ad differentiam illius, quæ ſtatim micta lucida non apparet, fit tamen indè clareſcens, poſtquam refrigerata eſt; depoſuitq. contentum, quæ tantum abeſt, vt mala dicatur, vt inter bonas conditiones hæc reponenda ſit, imò vrina, quæ poſtquam depoſitionem fecit, non exactè clareſcit, perfectam coctionem indicare non poteſt, etiam ſi contentum ſit optimum. Mala eſt igitur huiuſmodi vrina alba, & perſpicua, quia humorum crudorum colliquationem atteſtatur, verum peſſima eſt in phreniticis, quia bilioſi humoris, imò omnium ſuccorum anadrome ad caput oſtendit. D

Verſ. 266. Pernitioſa eſt vrina nigram ſubſidentiam habens, & nigra. In pueris &c.

Vrina nigra, ſiuè ſubſtantia, ſiuè contento, pernitioſa communiter cenſetur, nō adeò tamen, quin cum vrina nigra aliquis euadat. Nam 3. Epidem. ſect. 3. legimus, mulierem illam moroſam cum vrinis nigris ſeruatam eſſe, imò per vrinas nigras quartanæ febres non raro iudicantur, & huius diuerſitatis ratio eſt: quia etiam ſi hæc humoris nigri præſentiam ſupponat, huius tamen malitia non eſt eadem, cum longè deterior ſit niger, & exuſtus humor, qui proprio vocabulo à poſterioribus atrabilis dicitur, melancholia naturali, quæ fex ſanguinis dici poſſet, imò vtriuſquè humoris non ſemper eſt æqualis conditio, cum leuior ille ſit, quem natura iam ſuperauit, eo qui crudus adhuc perſiſtit. Quarè humor ille omnium peſſimus erit, qui talis per exuſtionem ſit genitus, & qui nullam coctionem ſubierit. Huius verò præſentiam indicat vrina, quæ non ſubſtantia propria nigra ſit tantum, ſed etiam contento, in altero enim nigredine deficiente non parum malitiæ ſigno detrahitur. Nam ſi v.g. vrina nigra fuerit, & eius E

conten-

A contentum ſubnigrum ; ſignum eſt,humorem nigrum aliquid coctionis contraxiſſe, cuius gra-
tia contentum à nigro colore parum receſſit, ſimiliter ſi vrina non fuerit nigra , contentumq;
habeat nigrum ; ſignum erit,humorem nigrum non eſſe atram bilem exuſtione genitam , ſed
humorem melancholicum propriè dictum : qui ſicuti multo ſero diluitur , ità vrinam diuer-
ſo colore à nigro infectam reddit : contentumquè tantummodò nigrum facit , hac enim ra-
tione nubeculæ nigræ non læthale ſignum ſunt , ſed quartanæ prænunciæ ; eneoremataq. ni-
gra phrenitidis,vt paulò inferius Hipp.nos docebit . Hipp. igitur vt vrinam abſquè vlla exce-
ptione pernicioſiſſimam deſcriberet , dixit eam eſſe , quæ ſubſidentiam nigram habet, eſtq;
& ipſa nigra , & quia huiuſmodi vrinæ nigræ aliæ ſunt craſſæ, aliæ tenues (quamuis ſciam te-
nuitatem cum nigredine latuiſſe Galenum ; qui libro de vrinis vrinam nigram , & tenuem
reperiri non poſſe exiſtimauit, non tamen latuit præceptorem ; qui eas in multis febre arden-
B te laborantibus obſeruauit in Thaſo ſect.2.lib.1.Epid.verſ.174. earumquè prauitatem exper-
ti ſunt Mulier Thaſia apud frigidam decumbens,mulier moroſa,Apollonins Abderita,& mu-
lier puerpera in Cizigo, quæ cum vrinis nigris,& tenuibus mortuæ ſunt: vt ex illorum hiſtorijs
patet lib. 3. Epid. ſect.3.Quoniam igitur,vt dicebam,vrinæ nigræ, aut ſunt nigræ ſimpliciter,
ideſt craſſæ , aut nigræ tenues , ſubiungit Hipp. in pueris vrina nigra , & tenuis magis perni-
cioſa eſt,quam craſſa . In adultis verò(vt lib.Prog.additur)nigra ſimpliciter,hoc eſt,nigra me-
diocris craſſitudinis peſſima eſt omnium.Nõ enim hoc in loco comparantur vrinæ tenues ſim-
pliciter in pueris cum vrinis nigris in adultis , quaſi ſummum prauitatis obtineant tenues in
pueris ; ſicuti nigræ in adultis , id enim & rationi,& experientiæ penitus repugnat. Nam pue-
ri frequenter vrinas albas , & tenues mingunt, non modò dum ſani ſunt,ſed etiam dum ægro-
tant, idq. propter cruditates,quas continuò generant ob ingluuiem , quarum gratia morbi à
C cruditatibus, & à pituitoſis ſuccis geniti ipſis ſunt familiares . Quarè de vrinis nigris loquens
Hipp.ait. In pueris magis pernicioſa eſt tenuis, quam craſſa,indèq.ſubiungit,contrarium verò
de tenuibus , quam de craſſis , hoc eſt contraria eſt enim ſignificatio vrinarum tenuium ,
& craſſarum, inferens,ſi nigra tenuis in pueris deterior eſt, quam craſſa ; vice verſa craſſa in
viris , & mulieribus erit deterior, quam in pueris , cuius quidem diuerſitatis ratio dependet
à cauſis,quæ vrinam nigram tenuem faciunt , hæc autem meo iudicio triplex eſſe poteſt, vel
copia ſeroſitatis,quæ vrinam ità diluat,vt craſſitudinem præſeferre non poſſit, nigredo tamen
non tollitur,eò quod etiam ſeroſitas nigredinis particeps ſit, vel propter partis denſitatem ,
in qua materia morbifica continetur , à qua vrinæ nigredinem contrahunt, vel tandem ob ca-
loris vehementiam, à quo humores quoquo pacto ſublimantur ; vndè vrina tenuis redditur,
nigredine permanente,quam ex aduſtione contraxit . Priorem cauſam conſpicimus in ijs, qui
D cachexia melancholica cum viſceris imbecillitate laborant , ob caloris enim viſcerum imbe-
cillitatem copia ſeroſitatis producitur,quæ nigro humori permixta vrinam nigram,& tenuem
conſtituit . Secunda cauſa concurrit in omnibus excretis , quæ à principio dum crudus eſt
morbus,tenuia apparent,vndè methodici cruditatem ad ſubſtantiæ,ſiuè athomorum denſita-
tem referebant , coctionem verò ad eorum raritatem, cuius gratia excrementa per hanc qui-
dem craſſiora redderentur,per illam verò tenuiora . Tertiam deniquè cauſam tenuitatis in
vrinis nigris,quæ erat caloris vehementia,manifeſtauit Hipp. lib.1. Epidem.ſect.2. conſtitu-
tione tertia, in qua febres ardentes factæ ſunt cum vrinis nigris, & tenuibus,prægreſſam tem-
peſtatem deſcribens hec habet. Poſt canem vſquè ad arcturum æſtas calida,æſtus magni non
ex acceſſione augeſcentes;ſed continui, & violenti : à quibus cauſis humores exuſtionem ta-
lem ſint conſecuti , vt vrinæ non modò nigræ redderentur; ſed etiam tenues . Cum igitur hæ
E ſint cauſæ , propter quas vrinæ tenues , & nigræ redduntur , quia à puerorum temperamen-
to plurimum recedunt; ideò huiuſmodi vrinæ in illis ſunt peſſimæ , eò quod abſquè for-
tiſſima,& vehementiſſima cauſa fieri non poſſunt , Naturalis enim facultatis robore,quæ huic
ætati data eſt , viſcerum imbecillitatem non facilè contrahunt, quæ tenuitatis vrinarum pri-
ma cauſa erat . Raròq. corporis habitu conſtant , vt vix ad eam denſitatem reducatur,vt vri-
na tenuis à ſecunda cauſa reddatur . Et deniquè propter humidi ſubſtantifici copiam , quæ
ijs data eſt,humores à caloris vehementia difficilè ità accenduntur, vt vrinas nigras,& tenues
mingant . His igitur rationibus læthaliores ſunt pueris vrinæ nigræ, & tenues, quam nigræ, &
craſſæ; cuius contrarium in adultis euenit ob cauſas prædictis contrarias . His ſic explicatis,

noſtræ

noſtræ interpretationis veritas eluceſcit, quæ etiam Hipp. teſtimonio confirmari poteſt, lib. A
Mar.n.10. enim 7.Epid.ſect.1.verſ. 86. in hiſtoria vxoris Hermoptolemi inquit, vrina autem erat, quæ in pueris ſemper peſſima eſt. Hanc enim nigram, & tenuem fuiſſe ex multis coniectare licet, & primò ex lingua liuida ab initio, lingua enim lotium indicare decretum eſt Hippocraticum lib.6.Epidem. ſect.5. verſ. 20. vndè rationabilius eſt procedente morbo vrinam nigram redditam eſſe,quam albam,& tenuem. Secundò ex nigra deiectione ad finem excreta, quæ nigrum humorem abundare ſignificat, à quo vrina nigredinem contraxerit, & deniquè ex accidentibus ferè omnibus in hiſtoria enarratis, peculiaribus eorum morborum, in quibus vrinæ nigræ, & tenues obſeruantur, vt ex hiſtorijs ſuperius citatis colligere licet eorum ægrotantium, qui cum ijſdem ſymptomatibus vrinas nigras,& tenues minxerunt. Quod ſi, quæ in expreſſionem præſentis doctrinæ in prognoſtico ſcripta ſunt, huic interpretationi non facilè accommodantur,mallem potius prognoſticum ex præſenti coaca corrigi, quam auctori falſa, B & rationi,experientiæq. reluctantia imputare.

Verſ. 268. Et grandinoſa geniture ſimilis effuſa, eadem verò etiam laborioſa.

Vrinas grandinem, & genituram æmulantes appellat eas, quæ contentum grandini, & geniture ſimile habent: in albas ſcilicet ſpherulas inſtar grandinis concretum, nec inconueniens eſt,idem contentum grandinoſum ſimul,& geniturale eſſe, quia vtriuſquè contenti eadem eſt materia,pituita nempè à caloris vehementia denſata, & conglobata, contentum verò grandinoſum non ſtatim, ac vrina micta eſt apparet: ſed poſtquam ſepoſita refrigerata eſt, nam ſtatim effuſa geniture ſimile potius conſpicitur, dum actualis calor illud diffundit,nè in ſpherulas dictas concreſcat, eadem ratione.propter quam omnia vrinæ contenta non prius apparent, quam vrina refrigerari incipiat, hancq. contentorum diuerſitatem nobis indicauit Hipp.dicendi modo,quo vſus eſt, & grandinoſa geniture ſimilis effuſa, hoc eſt contentum C facit grandinoſum,poſtquam ſepoſita eſt, geniture verò ſimile ſtatim excreta,Huiuſmodi verò conglomiratio contenti vrinarum prouenit à caloris exceſſu, qui pituitoſam materiam exaſſando eſt cauſa,vt vrinæ contentum, quod pars materiæ peccantis ſupponitur,in ſpherulas dictas concreſcat, quemadmodum à caloris vehementia cruda fieri ſputa demonſtrauimus in expoſitione illius ſententiæ lib.6.Epidem.ſect.3. verſ. 58. ſputa rotunda in peripneumonicis delirium ſignificant. Tales vrinas obſeruauit Hipp.in Philiſco lib.1.Epid.ſect.3.de quibus ità ſcriptum eſt, vrinæ variæ, quæ habebant enæoremata rotunda, geniture ſimilia, diſperſa, rotunditas enim hoc in loco ad totum contentum ſimul glomeratum referri non poteſt: quia hoc pacto non diceretur diffuſum, & diſperſum, ſed ad eius partes inuicem diſcretas,& in ſpherulas paruas efformatas. Huiuſmodi ergò vrinæ pernicioſæ ſunt, quia peſſimum eſt pituitoſo humore vigente in corpore calorem febrilem adeò accendi, vt ſucci con- D glomerentur in ſpherulas dictas,quæ tantò peiores ſunt furfuraceis, lamineis, farinaceiſquè, quantò in partes craſſiores efformata conſpiciuntur, vt à nobis demonſtratum eſt in expoſitione illius Prognoſtici verſ. 169. At ſubſidentiæ in vrinis, &c. ità vt ſumma cum ratione pariꝑaſſu cum nigris incedere dicantur,quamuis non ignorem,huiuſmodi contentum grandinoſum tantam exuſtionem minimè indicare,quantam nigra antè dicta: non caloris remiſſione, ſed ob materiæ copiam, & qualitatem, quæ exuſtioni reſiſtere magis potuit. Ideò verò ſubiungit, τὸ δὲ αὐτὸ ἐπίπονον, quibus verbis duplex ſenſus accommodari poteſt, alter erit, vt intelligamus præfatas vrinas malas eſſe, ſi cum labore, & dolore excernantur, ità enim ἐπίπονα οὖρα vrinas laborioſas interpretabatur Ruffus in expoſitione illius prorretici ϗ οὖρα δ' ἐπίπονα, πονηρὸν, idquè euenire in hoc caſu ſatis rationabile eſt, vbi pituitam à calore exaſſari ſupponitur: vndè vrina acrimoniæ particeps reddita, in tranſitu dolorem facere E non eſt inconueniens. Poſſunt etiam altero ſenſu interpretari, ità vt aſſerat Hipp. vrinas præfatas læthales eſſe, & laborioſas,quatenus morbum oſtendunt laborioſum, idq. non immeritò,cum enim ad tantum exuſtionis pituitoſi ſucci deueniunt,vt huiuſmodi vrinæ excernantur, æger quietus, & abſquè labore degere non poteſt, idq. Philiſcum præfatum expertum fuiſſe nouimus, quem cum prædictis vrinis plures noctes laborioſas habuiſſe legimus in illius morbi hiſtoria.

Verſ.276. Cruenta verò in principio micta,diuturnam,turbata cum ſudore,recidiuam,&c.

In hac coaca breuiſſimis verbis quatuor ex vrina prædictiones inſtituit admodum illuſtres,

idquè

A idquè verbis adeò manifeſtis, vt nodum in ſcirpo quærat, qui circà eas difficultatem mouere ſtudeat; inquit enim, cruentã vrinam à principio morbi redditam longitudinem ſignificare, & ratio eſt, quia cum morbi coctione mediante terminentur, & hæc à facultatis naturalis robore fiat, ſi hæc imbecillis fuerit, certum eſt, coctionem citò abſolui non poſſe; huiuſmodi verò vrinas cruentas facultatis naturalis imbecillitatem ſignificare nos docuit Hipp. lib. de Nat. Hum. verſ. 268. dum inquit: Quibuſcunquè vrinæ cruentæ ſunt, ijs venæ laborant, certum eſt Mar.n.26.
enim, venarum affectionem nihil aliud ſignificare, quam ſanguificatricis imbecillitatem, vt in eius loci explicatione demonſtrauimus. Meritò igitur ait Hipp. vrinas cruentas longitudinem morbi ſignificare, ſi à principio appareant, quæ quidem conditio appoſita eſt, vt omnis huiuſmodi vrinæ coloratio tollatur, quæ ab alia cauſa originem habeat v. g. à calore ſanguinem adurente, aut colliquante, hæc enim etiam ſi contingere poſſint, à principio tamẽ morbi
B non apparent, in quo omnia leuiora eſſe conſueuerunt. Ait ſecundo loco, vrinam perturbatam, quæ craſſitudinem confuſam habet, cum ſudore recidiuam ſignificare, huiuſmodi enim vrina cum non ſit concocta, infidam febris ſolutionem oſtendit, & potiſſimum ſi hæc ſolutio mediante ſudore contigerit, per quẽ humores tenues excernuntur: vrina verò præfata craſſorũ humorũ abundantiam ſignificat; qui quandò intus remanent poſt iudicationem, recidiuam expectare oportet. De vrina perturbata, & alba, qualis iumentorum, de qua tertio loco fit mentio, aliàs determinatum eſt, capitis dolorem, vel præſentem, vel imminentem ſignificare; verum circà huiuſmodi vrinam illud animaduertendum eſt, Hipp. hoc in loco colorem album adiunxiſſe, non tanquam neceſſarium omninò, quia de huiuſmodi vrinis tractans lib. 7. Epid. ſect. 2. verſ. 461. denſitatis, & perturbationis tantummodò mentionem fecit. Imò inter Mar.n.54.
exempla, quæ ad huius rei confirmationem adducit, Poliphanti meminit, qui ex capitis dolo-
C re vehementiſſimo mente motus; conuulſus mortuus eſt, cuius vrinam deſcribens inquit, vrina prodijt rubicunda, conturbata, velut iumenti, quarè quotieſcunquè vrina craſſa eſt, & adeò conturbata, vt nihil deponat, cuiuſcunquè coloris ſit, capitis dolorem indicare ſolet, quatenus humorum agitationem oſtendit, qui cum à natura non regantur, facilè caput petunt, dum à calore febrili eleuantur. Hoc autem in loco albedinem addidit, vt certius ſignum doloris capitis, nam cum hic color pituitoſorum humorum copiam atteſtetur, quorum fons caput eſt, ſi agitentur, facilius in caput feruntur, quam cæteri humores, qui hoc conſortium cum cerebro non habent. Pelliculoſam tandem vrinam, in qua ſcilicet partes quædam craſſiores, & albæ inſtar membranarum continentur, conuulſionem ſignificare ſuperius etiam teſtatus eſt Hipp. hoc eodem opere ſect. 1. verſ. 109. quo in loco huius rei euidentem rationem afferre conati ſumus, & ideò eadem repetere nunc ſuperfluum eſſet.

D *Verſ. 282. Vrina aquoſa, aut turbata friabili aſperitate, aluum liquidam fere &c.*

In hac coaca deſcribitur vrina cruda, ſeù inconcocta, non propter humoris contumaciam, ſed ex viſcerum imbecillitate proueniens, hæc autem eſt, vel aquoſa, & colore, & tenuitate, vel perturbata; quæ ſcilicet poſt ſeparationem contenti adhùc turbida remanet, quæ contentum habeat inæquale, & aſperum in ſuperficie, eiusq. conſiſtentia adeò friabilis ſit, vt ex vrinæ commotione etiam leuiſſima ſtatim per ipſam vrinam diffundatur. Hæc enim ſicuti vrinæ concoctæ penitus contraria eſt, quę præter colorem bonum, & ſubſtantiam vrinæ mediocrem, ſubſidentiam læuem, æqualem, & ſibi ipſi cohærentem habet, ità hæc, quia conditiones penitus contrarias habet, omninò cruda, ſiuè inconcocta dicenda eſt, & ſicuti, quæ optima eſt à ſolidarum partium robore dependet, ità vice verſa hæc earum imbecillitatem indicabit. Nec eſt à ratione alienũ, ſolidis partibus imbecillitate laborantibus, à quibus ſanguificationis
E opus dependet, vrinas produci, quarum contentum facilè diſſoluatur, quod friabile hic appellat Hipp. nam experientia demonſtrat eos, qui viſcerum imbecillitate laborant, ſanguinem adeò laxum, & debilem generare, vt à vena extractus non coeat, aut tenuiſſimam, & facilè diſſolubilem conſiſtentiam contrahat, huiuſmodi verò ſanguine in corpore exiſtente non eſt mirum, ſi vrinæ contentum eiuſdem friabilitatis appareat; cum igitur præfata naturalium inſtrumentorum imbecillitas vigeat, meritò laxatur aluus, eadem ferè ratione, propter quam, quibus in febribus ſanguinis multitudo vndèquaquè fluxerit, his in refectionibus aluos humectari legimus 4. aphor. 27.

Verſ. 285. In tertianis cum horrore, velut nubeculæ nigræ, horroris inconſtantis &c.

Hoc

Hoc in loco eas vrinas intelligit Hipp. quæ contentum habent inſtar nubeculæ nigræ, de qua libro 4. Epidem. facta eſt mentio his verbis, ἐναιώρημα νεφελίου ὑπομέλανος δοκέοντος πάχος ἔχειν, ideſt enæorema, quod nubeculæ ſubnigræ craſſamentum habere videbatur. Has vero febrium inuaſiones errabundas, & cum horrore inuadentes præmonſtrare voluit, dum inquit, horroris inconſtantis indicia ſunt, horroris quippè inconſtantis eſſe dicuntur illæ febres, quæ propter humorum diuerſitatem varijs diei horis cum horrore accedunt, iuxtà naturam humoris in illa acceſſione prædominantis, notum eſt enim, vnicuiquè humori conſtitutum eſſe tempus, in quo moueatur, vndè ſi modò præualet bilis, acceſſio fit circà meridiem, quo tempore naturæ inſtituto bilis mouetur, ſi cras pituita prædominium habeat, acceſſio ad noctem extendetur, & ſic de reliquis eodem modo, atquè hoc pacto febres erraticæ fiunt, quæ ob pituitæ præſentiam cum horrore inuadunt ſemper. Hanc humorum varietatem indicat contentum inſtar nubeculæ nigræ in illis febribus, quæ à bile, & pituita impermixtis dependent, talesq. ſunt tertianæ horridæ. Typus enim tertianus bilis præſentiam atteſtatur: inuaſio autem cum horrore, pituitam pariter vigere oſtendit: ſicq. concurſus humorum omnium indicatur, ſi præfatum contentum in vrina appareat, quod nigri humoris eſt ſoboles. In tertianis igitur, horridisq. febribus contentum inſtar nubeculæ nigræ erraticas, & cum horrore accedentes febres præmonſtrat, quemadmodum nubecula nigra in febribus erraticis quartanam indicat, vt paulò antè dictum eſt à Præceptore, quatenus in varietate humorum errabundas febres efficientium nubecula nigra apparere incipiens, humorem melancholicum cæteris iam præualere oſtendit.

Verſ. 292. At rubicunda valdè, & florulenta, ſubſidentiam cum virore pallidam &c.

Cum ſuperius Hipp. verſ. 252. omnem colorem in vrina biliosa damnauerit, vt ſummo diſcrimine plenum præter ſubrubrum, non poſſumus dicere, vrinam hanc valdè rubicundam, & floridam à bile colorari, cum morbum præmonſtret minimè periculoſum, præterquam quod diuerſitas coloris ipſius contenti humorum diuerſitatem oſtendit, quarè ipſius vrinæ color ad ſanguinis ſeroſitatem referendus eſt, cui bilis copia non exigua aſſocietur, quæ ſubſidentiam reddit cum virore pallidam, leuem, & ſinceram. Sinceram quidem, quia à ſanguinis ſeroſitate infici non poteſt, eò quod cum natura ſit tenuis, ſubſidentiam non facit, læuem verò, quia natura ipſi dominatur, & ideò morbum ſalutarem promittit, verum quia ſeroſitas ſanguinis viget, quæ ſanguificatricis facultatis imbecillitatem oſtendit, non citò exacta in humoribus concoctio ſperari poteſt, ità vt morbum in longum tempus protrahi neceſſe ſit, turbulentumq. reddi, tùm ratione ſeroſitatis, quæ dum vehementer incaleſcit, facilè euaporat in caput, tùm etiam propter bilis copiam, quæ huiuſmodi morbos ex ſui natura producit, ſubiungit verò, & qui in alium tranſmutatur, ob tenuitatem materiæ morbificæ, quæ à loco ad locum facilè tranſmutatur, & humorum diuerſitatem, quorum alter alteri temporis progreſſu cedit, vndè morbi varij inſurgunt.

Verſ. 295. Alba verò aquoſa, ſubſidentiam, craſſas polentæ partes referentem &c.

Subſidentiam craſſiores polentæ partes referentem à ſuccorum exuſtione dependere aliàs demonſtrauimus, quæ quidem exuſtio duplici ratione contingit, vel quandò humores per venoſum genus transfluentes tantum incendij contrahunt, vt eorum pars craſſior quaſi exuſta in particulas quaſdam paruas incraſſetur, quæ cum vrina excernãtur, vel quandò in aliqua parte concluduntur, quæ ſummo flagret incendio. Quandò humores primo modo exuruntur, fieri non poteſt, vt eorum pars craſſior exuſtionem patiatur, quin tenuior aliquo modo coloretur. Secus euenit cum in aliqua parte conculcati exuruntur, nam cum pars neceſſariò inflammetur, non eſt inconueniens (idquè quotidiè obſeruatur ſæpè) vrinas aquoſas, & tenues mingi: etiamſi humores in inflammata particula conſiſtẽtes exuſtionem patiantur. Idq. euenit, quandò humores in parte inflammata fortiter infixi ſunt, vndè tenuiores eorum partes vi caloris extrahuntur, & cum vrina excreti eam tenuem, & aquoſam reddunt. Nam ſicuti, qui arte chymica extrahuntur liquores, prout plurimum nullum retinent colorem eorum, à quibus extrahuntur, ſed aquei ſunt, & tenues, ità non eſt inconueniens conſtipatis in parte inflammata humoribus aquoſas vrinas apparere, quibus portio exuſti humoris permixta ſubſidentiam faciat, quæ exuſtionis ſit indicium. Meritò igitur huiuſmodi vrinas dolorem ſignificare ait Hipp. cum abſquè aliqua interna inflammatione non contingãt, à qua dolor excita-

tur,

A tur, periculumq. denunciant,quia huiuſmodi inflammationes nunquam periculo vacant. Si vrina clora fuerit, hoc eſt,cum virore palleſcens cum eadem ſubſidentia, ſignificat, exuſtionem vigere in humoribus,non in aliqua parte conſtipatis, ſed per venoſum genus vagantibus, & quia exuſtio in humoribus non poteſt ſine periculo conſiſtere, ideò etiam hanc periculoſam eſſe ait. Sed & diuturnam, quia etiam ſi hæc ratione coloris minorem cruditatem indicet, quam alba, & aquoſa, quia tamen in hac humores ſunt conculcati in parte,citius coquuntur, quam in illa,in qua humores peccantes per venoſum genus diſcurrunt, quæ enim concoquuntur concluſa eſſe oportet & quietem habere, vt ait Hipp. lib. 6. Epid. ſect. 2. verſ. 55. longitudinem verò morbi ſignificare intelligimus cum Galeno in com. 31. aphor. ſect. 7. Si æger ſeruari debet, nam citò mori cum huiuſmodi vrinis nihil prohibet.

Verſ. 299. Veſica intercepta, tum alias, tum cum capitis dolore, habet quid conuulſorium.

B A quacunque cauſa vrina in morbis acutis intercipiatur, neceſſe eſt ſemper aliquam particulam affici,quæ neruoſo generi conſentiat. Nam ſi fuerit veſica, quia neruoſa eſt, neruorum principium ſtatim in conſenſum trahit. Si renes ipſi; quia ad partem poſteriorem ſiti ſunt, quæ neruis participat magis,& quia ſpinali medullæ adiacent, facilè affectionem neruoſo generi communicant, vnde ſymptomata conuulſoria ſuperueniunt,& eò magis id timendum eſt; ſi capitis adſit dolor, qui humorum tranſlationem ad caput faciliorem reddit.

Verſ. 303. Tremorifera ſenioribus etiam ſic ſuperuenientia, lapillos fortaſsè eijciunt.

Hoc pacto conuertenda eſt præſens coaca ex Græco contextu ad verbum, in qua docemur,tremores in ſenibus in febre cum renum dolore, & vrinæ ſuppreſſione calculorum excretionem indicare. Per tremores enim intelligit concuſſionem illam membrorum, quæ in magnis rigoribus apparet, quæ à bilis copia, & virtutis robore dependet, quorum nul- C lum cum ætati ſenili conueniat, ſi aliquandò ſenibus accidat in febre, ſuſpicandum eſt, tremorem hunc non rigoris febrilis effectum eſſe, ſed potius calculi vreterem tranſeuntis, qui vehementius irritandò tremorem inducat, idque magis ſuſpicandum erit, ſi renum dolor, & vrinæ ſuppreſſio præceſſerit, id enim important voces illæ in Græco contextu ἢ οὕτως.

Verſ. 306. In bilioſis vrinæ interceptio breui occedit.

Quia omnis excuſatio tollitur interceptæ vrinæ ab illis cauſis, quæ morbnm mitiorem reddunt,ſiuè pituita craſſior fuerit, ſiuè frigiditas, ſiuè partium reſolutio: quæ bilioſis corporibus non facilè conueniunt. Quarè in his vrinæ ſuppreſſio ſemper malam arguit cauſam, & læthalem, & quæ citò interimat, propter naturam prædominantis humoris, quæ morbos acutos; & celeris motus ex ſui natura producit.

Verſ. 312. Quibus vrinæ paucæ, grumoſæ, non ſine febre, copia ex his progreſſa tenuis, &c.

D Hanc ſententiam expoſuimus ſect. 4. aph. 69.

Verſ. 320. Alui egeſtio optima eſt mollis, cohærens, ac compacta, ſubfulua, non valdè, &c.

In expoſitione præſentis ſententiæ lib. Prognoſt. demonſtrauimus, duas optimæ egeſtionis conditiones ſuperadditas hoc in loco, videlicet: vt ſit colore ſubfulua, & minimè graueolens, non eſſe neceſſarias; cum abſque illis optima eſſe poſſit. Nam grauis odor, colorumq. varietas ab aſſumptis euenire poſſunt, idque confirmant ſanorum egeſtiones, quæ plerunq. & odore, & colore ingeſtis quibuſdam reſpondent. Et ideò vniuerſaliter de alui excrementis loquendo, conditiones in prognoſticis appoſitæ ſufficiunt. De ægrotantibus verò ſi loquamur,non erit inconueniens,has quoque addere,quia cum ijs alimentis non vtantur, à quibus fœcum color, aut odor alterari ſolet. Si in illis,vel malè oleant, aut colorem à fuluo diuerſum habeant, ab aliqua præternaturali cauſa id euenire neceſſe eſt, quarè optima erit E ſi inodora fuerit, & colore ſubfulua ex bile, quæ in morbis raro non abundat, quæ cum pauca eſt, & mitis, fæces quidem colore inficit,non tamen molles eas reddit, vt in ſanis euenire dicebamus in Prognoſtico.

Verſ. 322. Commodum eſt, lumbricos rotundos exire ſimul, vbi ad iudicationem tendit.

Litem de vermibus per morbos acutos apparentibus compoſuit Duretus. In principio eorum excretionem malam eſſe, circà iudicationem verò ſalutarem. Verum huius rei cauſam clariorem, & apertiorem expoſcerem, pro qua ſupponendum eſt, vermes non ſemper generari in eo morbo,in quo apparent: ſed ſæpiſſimè, qui antè diutius in inteſtinis latitarunt, ſuperueniente morbo excernuntur: idque duplici modo euenit: vel quia à materiæ prauitate

ipſis

ipſis infenſa expelluntur; eadem ratione, propterquam à medicamentis expelluntur, vel excernuntur naturæ impulſu, quando ipſis, alijsq. humoribus dominatur. Primo modo malum eſt ſigno, in fine eſt bonum, & ſigno, & cauſa, nam triumphantis naturæ indicium eſt, quæ id, quod noxium eſt ſalubriter expellit, at verò in ipſo morbo vermes produci, in adultis ſemper malum eſt, quia chiloſæ ſubſtantiæ putredinem indicat, non tamen pernicioſum omninò, & ratione loci, & ratione materiæ, nec non gradus ipſius putredinis. **A**

Verſ. 323. In acutis ſpumoſa, circumbilioſa alui egeſtio, mala.

Pro huius coacæ explicatione petenda ſunt ea, quæ adduximus ad prorreticum verſ. 71.

Verſ. 326. Alui interceptio, parua, nigra, velut caprarum ſtercora, ad neceſſitatem &c.

Quæ hic de ſiccis alui excrementis afferuntur, ſatis nota ſunt ex ijs, quæ ſuper prorreticum adduximus verſ. 59. & ideò hoc in loco illud tantummodò in memoriam reuocetur: prauitatem harum egeſtionum dependere à loco, vbi generantur, eorum enim paruitas in tenuioribus inteſtinis egeſtiones craſſeſcere, & indurari oſtendit, quod quidem maximam ſiccitatem **B** interiorum conſequitur, quæ naturaliter perpetuò madeſcunt, vndè tantam ſiccitatem in morbis inteſtina abſquè aliqua inflammatione contrahere non poſſunt, quæ quidem inflammatio quantum periculi in ſe habeat, iam ſatis notum eſt.

Verſ. 328. Viſcoſa, meraca, aut alba alui egeſtio, mala eſt.

Pituitoſæ deiectionis prauitas exprimitur in præſenti coaca, quæ quidem duplex eſt, alia, viſcoſa, & meraca, alia ſimpliciter alba, viſcoſa deiectio tunc mala eſt, quandò ſincera eſt: tunc enim ſummum in interioribus incendium ſignificat, quæ pituitæ humiditatem exiccando abſumit, eamq. viſcoſam reddit eodem modo, quo oximel viſcoſum reddere ſputum, ſi valdè acre fuerit Hipp. 3. Acut. verſ. 68. adnotauit, conditionem verò appoſuit; vt & meraca ſit: quia non eſt inconueniens, pituitam in inteſtinis viſcoſam reddi à ſtercore, aut alio humore calido eius humiditatem abſumendo, quæ nihil mali portendat. Mala eſt etiam ſimpliciter alba, quia ſi hæc pituita fuerit, ſummam corruptionem contraxiſſe indicat, dum enim internus calor in pituitam agit, ſi humiditas ità vigeat, vt à calore abſumi non poſſit, corrumpitur, & per corruptionem, & ſplendorem, & lentorem amittit, albedinemq. intenſiorem contrahit, quemadmodum euenire obſeruamus in melle, & ſaccaro, alijsq. huiuſmodi, quæ per agitationem alba redduntur, eorum enim continuitas ab aere interclufo per motum tollitur, albedoq. introducitur: eadem ratione, propter quam ſpuma proprio liquore ſemper albidior apparet, quia igitur, quod in his præſtat motus, in pituita putredinalis calor efficit, ideò huiuſmodi alui excrementa admodum alba mala ſunt, quia prædictæ cauſæ præſentiam atteſtantur. Quod ſi abſquè pituita albedo in alui excrementis appareat, ſignum erit humores omnes, à quibus fæces colorari ſolent, ad partem aliquam principem receſſiſſe, quod quanti referat omnibus eſt notum. **C** **D**

Mar. n. 28.

Verſ. 329. Mala eſt, & abundè fermentata, ſubpituitoſa.

Quia & hæc à calore vehementi cauſam habet, fermentata enim dicuntur alui excrementa, quæ mollia exiſtentia, bullis quibuſdam ferè inſenſibilibus per totam ſubſtantiam referta ſunt, quæ non ſolum eius conſiſtentiam, ſiuè continuitatem auferunt: ſed eam in maiorem molem attollunt, idq. à calore vehementi oritur, dum in crudos ſuccos agit. Quia igitur in crudorum ſuccorum abundantia calorem vehementem interius vigere malum eſt: ideò fermentata valdè, & copioſa alui excrementa, ſubpituitoſa, mala dicuntur.

Verſ. 329. Praua item ex torminoſis, ſubſidentia ſubliuida, purulenta cum bilioſa.

Quia non facilè eſt intelligere, quid velit Hipp. per vocem illam, ἐκ τροφιώδεων, ideſt ex compactis, & quomodò ex compactis ſubſidentia purulenta liuida fiat, ideò libenter prorretici lectionem ſecutus, quod ἐκ ςρωφώδους habet, hoc eſt, ex torminoſis; dicerem hunc eſſe **E** præſentis coacæ verum ſenſum. Poſt ventris tormina, ſi alui excrementa liquida reddantur, in quibus ſubliuida purulenta ſubſideant, pernicioſum eſſe, ratioq. veritatis ſententiæ à cauſa torminũ omninò dependet, quæ ſi fuerit ſimplex humor, aut flatus, nihil periculi præſefert, ſi verò ab aliquo interno abſceſſu dolor dependeat, caſus admodum periculoſus eſt. Quia poſt ventris tormina diutius affligentia in alui excrementis apparere ſubſidentiam purulentam, ſubliuidam, tuberculum aliquod magnum interius ruptum eſſe indicat, quod ſicuti ſemper malum eſt, ità ſalutis omnem ſpem tollit color liuidus purulentæ materiæ, quæ vt ſpem

aliquam

A aliquam in nobis concipiat,alba leuis, & inodora eſſe debet. Quod ſi vlterius aliquid bilioſi
adfuerit,eò magis periculum augetur,& mortis celeritas indicatur, nota ſunt enim,quæ de
hac re ſtatuta ſunt à præceptore lib.Prænotionum verſ.211. ex ſuppurationibus(inquit)quæ- *Mar. n.14.*
cunquè dum ſputum adhùc bilioſum eſt,ſuppurantur, pernicioſæ valdè ſunt,ſiuè bilioſum il-
lud in parte, ſiuè ſimul cum pure expuatur: & hoc potiſſimum ſi morbo ad ſeptimum pro-
greſſo,ſuppuratio ab hoc ſputo procedere incipiat, timor autem eſt eum,qui talia expuit,mo-
riturum eſſe decimaquarta die, terminus admodum breuis ſuppurationum, quæ in longum
tempus mortem protrahere ſolent,& quod de ſuppurationibus pectoris dicitur,ceteris etiam
conuenit,quia in omnibus eadem ratio viget.

Verſ. 330. Sanguinem ſplendidum egerere,malum eſt, tùm aliàs,tùm ſi quis dolor &c.

Splendidum ſanguinem dixit, vt excluderet dyſenteriam illam ſanguinolentam, quam pe-
B culiarem facit Hipp. 4.de Artic.eorum, qui altero crure mutilati ſanguinis repletionem con-
trahunt,nam ſicuti hæc ſanguinis excretio ſalutaris eſt,ità ſplendore caret.

Verſ. 331. Spumoſa,circumbilioſa alui egeſtio,mala eſt, ſed,& morbum regium &c.

Quæ ſit egeſtio circumbilioſa, explicauimus in Prorretico verſ.71. huic verò aliquandò
morbum regium ſuperuenire, non eſt inconueniens, quia cum huiuſmodi egeſtio ab interno
incendiò ortum ducat, ſi hoc in hepate inflammato vigeat,morbum regium accedere, eſt ra-
tionabile; quod innuere viſus eſt in Prorr.dum dixit: num his hepar doloroſum eſt?

Verſ. 334. Tenuis,ſpumoſa alui egeſtio,aquoſam cum virore pallidam habens &c.

Huiuſmodi excretiones frequenter apparent in morbis acutis: in quibus cum ſummo in-
teriorum incendio crudorũ,& ſeroſorum humorũ copia viget,nam in ſuperna eorũ parte ſpu-
ma quædam paruis conſita bullis ſuperſtat: pars verò inferior aquoſa, & colore bilioſo leui-
C ter infecta eſt, & hanc aquoſam partem ſubſidentiam vocat, quia ſpumoſæ parti ſubſtat.

Verſ. 338. Mala quoquè ſicca, friabilis, decolor,tùm aliàs, tùm ſi aluum humectet.

Cum febrilis calor eò progreſſus eſt, vt non modò ſicca reddantur alui excrementa,
ſed etiam eorum humidum ſubſtantificum diſſoluendo cohærentiam eorum omninò tollat,
vndè friabilia reddantur, malum eſt, ſed eorum malitia augetur,ſi vlterius etiam coloris ſint
expertia,hoc eſt,nullũm ex coctionibus colorem acquiſierint,ſed illum ſeruent, quem aſſum-
pta habebant (id enim importat vox αχλοον, ideſt coloris expers) nam hoc eſt ſignum maxi-
mæ imbecillitatis calidi innati, cuius ope coctiones perficiuntur: quæ quidem imbecillitas eò
maior apparebit, ſi ſicca aluus humectetur, commune ſymptoma viſcerum imbecillitate la-
borantium,quod quidem læthale omninò ſignum euadit,ſi antè nigra prodierint, nam lætha-
lis ſigni malitiam auget.

D *Verſ. 341. Liquida,ſubtenuis alui egeſtio,perfrigeſcens,non ſine febre,mala eſt.*

Quid nobis dicendum occurrerit ſuper hanc ſententiam adnotauimus in Prorr.verſ.178.

Verſ. 347. Læthale autem ſanguinem multum grumoſum fundere.

Rectè dixit grumoſum, non ſanguinem ſimpliciter,memor illius aphor.27.ſect.6.quo om-
nem ſanguinis excretionẽ per inferiora probauit: per ſuperiora damnauit,ſanguis enim infer-
nè erumpens,ſi rectè,& naturæ legibus feratur,ſiuè ab hæmorrhoidibus,ſiuè ab hepate copia
redundante,vt in mutilatis altero crure euenire nuper dicebamus, ſiuè per vterum in mulieri-
bus,nunquam excernitur grumoſus,ſanguinem enim in tranſitu grumeſcere duplici ratione
contingit, vel ipſius ſanguinis vitio; vel expultricis imbecillitate, quæ ſanguinẽ è venis egreſ-
ſum non ſtatim expellit, ſed permittit concreſcere in inteſtinis, quorum neutrum ſi adſit,ſan-
guis nunquam excernitur grumoſus. Meritò igitur ſanguinem grumoſum exire læthale eſt, ſi
E in magna copia fundatur,quia aut ſanguinis vitium,aut facultatis imbecillitatem arguit, quæ
in magnis euacuationibus caſum læthalem ſemper conſtituunt.

Verſ. 349. Malæ item omnes variegatæ, & quæ abundè colorantur.

Variegatæ deiectionis malitia iam ſatis nota eſt,& explicata in Prognoſticis,verum praui-
tate nullo modo ei inferior eſt, quæ quò diutius procedit,eò colore intenſior redditur, nam
ſicuti humores,dum concoquuntur,miteſcunt,& coloris intenſionem deponunt: ità ſi eorum
color intendatur,alterationem concoctioni oppoſitam contrahere,ſignificatur, quæ eſt cor-
ruptio,vndè quò maior copia humorum educitur,eò grauior redditur morbus.

Verſ. 350. Egeſtiones deſinentes in meracas ſpumoſas, omnes quidem exacerbant &c.

Interni æſtus ſoboles eſt tranſitus deiectionum in ſpumoſas, & meracas; vt mirum non ſit; A
ſi per eas omnes morbi exacerbentur, exacerbantur autem maximè,qui à capite læſo depen-
dent, nam ità legimus in Prorretico primo ſect. 3. quibus ſopor fit, ſpumoſis prodeuntibus,
his febris exacerbatur acuta, conuulſionem verò vehementer exacerbari conſentaneum eſt
rationi, nam,interno feruore augeſcente,humores acriores fiunt, & ad irritandam facultatem
neruorum aptiores redduntur, ex talibus quoquè parotides emergunt, tùm quia caput in-
dè repleri neceſſe eſt, tùm quia materia parotidum producitur, quæ bilis eſt pituitæ permi-
xtione incraſſata, aut pituitoſus ſuccus aliquo modo attenuatus, quibus enim pituitoſæ ex-
cretiones in ſpumoſas meracas deſinunt, ijs parotides erumpere veriſimile; non autem qui-
bus bilioſæ ſpumoſæ redduntur, quarè cum id cognouerit Hipp. particularem propoſitio-
nem fecit dicens,ex talibus,non his, parotides emergunt, hæc ſententia legitur in Prorretico
nũ. 15.v.168. ſect.3.hunc in modũ,meracæ deſinentes purgationes omnibus quidem exacer- B
batoriæ ſunt,his verò etiam valdè,ex talibus etiam circà aurem abſceſſus emergunt, quorum
verborum occaſione aliam,nec minus rationabilem interpretationem adiunximus eo in loco.

Verſ. 353. Valdè rubicunda,in febri, delirium.

Valdè rubicunda egeſtio ex bile prouenit ſummum feruorem perpeſſa, ſi cum febre con-
tingat,qua quidem in corpore dominante,& agitata,impoſſibile eſt indè caput non lædi, ſiuè
à vaporibus,vndè deliriũ excitetur,quod paraphrenitis dicitur, ſiuè ab humore ipſo ad ſuper-
na delato, à quo inflammatione intercedente delirium fit, quod phrenitis vera appellatur.

Verſ. 354. Alba ſtercoracea morbo regio,difficilis eſt, item q. liquida,quæ ſepoſita &c.

Albæ deiectionis ictericorum malitiam confirmat coaca ſect. 1.verſ.50.icterici multum fœ-
dati moriuntur, alba verò egeſtio in his præcedit, liquida verò, quæ poſt aliquod tempus ru-
borem contrahit, & ipſa difficilis eſt,quia cum ictericorum bonus, aut malus exitus à viſce- C
rum diſpoſitione dependeat, alba ſtercoracea contumacem eorum obſtructionem atteſta-
tur,liquida rubeſcens eorum feruorem indicat,à quo bilis acrior in dies generatur, vndè eius
excretio nihil commodi affert,ſed ægri conditionem in dies deteriorem reddit.

Verſ. 355. In ſanguinis eruptionibus viſcoſa egeſtio nigris varieguta, maligna eſt: &c.

Inter ea mala, quæ ex hæmorrhagia ſuccedunt, nullum deterius eſt, quam caloris extin-
ctio,nam indè,aut mors cita ſuccedit, aut in cachexiam.& hydropem tranſitus fit.Hanc verò
caloris extinctionem indicant potiſſimum excretiones alui,nigris variegatæ; quæ ab ipſo ſan-
guine refrigerato,& corrupto nigredinem contrahunt; viſcoſitatem verò addidit, quæ eiuſ-
dem refrigerationis conteſtis eſt, eamq. colorationem excludit, quæ ab exuſto humore ali-
quandò prouenit,nam etiam ſi huius humoris excretio ſemper mala habeatur,vt ſignum ma-
læ diſpoſitionis corporis hunc humorem producentis,malitiæ tamen ſigni æquiparari nõ po- D
teſt, quod caloris extinctionem proponit, hanc igitur cauſam nigredinis excludit viſcoſitas,
quæ cum humore exuſto conuenire non videtur, addidit pariter maximè autem albidis, in
quibus nec exuſtus humor,nec melancholia naturalis abundare ſolet: à quibus ſi præfata ni-
gredo proueniret,non adeò maligna eſſet.

Verſ. 357. Aluus turbata paucis & frequentibus ad egerendum ſurrectionibus,maxillas etc.

Aluus turbata,quæ pauca,& ſæpè egerat,multos vapores ad caput dimittit, qui in tenuem
quendam humorem concreſcentes caput ipſum lædunt,obſeruarunt verò Medici Coi,buccas
trahere,& ſpaſmum cynicum dictum inducere, quod quidem ratione nõ caret,aliàs enim de-
monſtrauimus,acrem,& tenuem materiam neruos proprietate quadam inuadere, quæ quo-
niam in hoc caſu exigua eſt, totum neruoſum genus lædere non poteſt, quarè neruos faciei
tantummodò inuadit: quia in anteriore ſunt capitis parte,quam vapores per venas leuati in- E
uadere ſolent maximè, ſicuti poſteriorem infeſtant illi,qui per neruos feruntur,ſed & illud bo-
ni præſtat huiuſmodi deiectio, quia rubores faciei tollit materia ruborem faciente ad aluum
deriuata,eadem prorſus ratione,propter quã bilioſas deiectiones ſurditatem tollere nouimus.

Verſ. 358. Stercoracea cum contentione egeſtio,alui affectionem ſignificat.

Deiectionem μετὰ τόνου, ideſt cum robore vocat eam, quæ maximo nixu perficitur, idque
euenire ſolet,aut quãdò ſtercoris durities expultrici facultati reſiſtit: aut quando materia vi-
ſcida, & tenax inteſtinis adhærens facultatem ſtimulat ad expulſionem, cui ob tenacitatem
non facilè cedit.Symptoma quod teneſmos propriè dicitur.Quotieſcunq.igitur,nec ſtercoris
duri-

A durities,nec materiæ viſcoſitas ad hoc ſymptoma concurrit, vitio facultatis inteſtinorum id
euenire dicendũ eſt,idque ſignificare voluit Hipp.dum dixit:Alui laborem ſignificãt.Vtranq.
verò cauſam excludit per illud verbum:Stercoracea,quo ea deiectio ſignificatur, quæ nec ni-
mis dura eſt, nec liquida, & viſcoſa: vt teneſmi ſuſpicio haberi poſſit.

Verſ. 359. Pituitoſa verò acutè cum cardiogmo,dyſenteriam fortaſſis, aut lumborum, &c.

Non omnes alui deiectiones calidæ, & acres aptæ ſunt inteſtina abradere, & dyſente-
riam excitare:ſed illæ tantummodo,quæ caliditati craſſitiem adiũctam habent, nam ſæpe ob-
ſeruamus,bilioſa alui profluuia longo tempore perſeuerare etiam bilis acerrimæ,nulla facta in
inteſtinis læſione.Pituita igitur acris, & ſalſa propter craſſitiem aptiſſima eſt dyſenteriam pa-
rere,eo quod tranſitu iuteſtinis adhęrens acri facultate ea exulcerat.Quandò igitur pituitoſæ
excretiones celeriter,& frequenrer cõtingunt(id enim ſignificat aduerbium illud acutè) ſi-
B gnum eſt,pituitam acrem eſſe,& calidam,vndè frequenter mouetur,celeriterq.procedit.Car-
diogmon verò adiunctum indicat materiã morbificam acrimoniæ participem reddi; non per
ſimplicem admixtionem bilis,dum per inteſtina permeat, ſed etiam in ipſo ventriculo; cuius
cauſa cardiogmon inducit,ita enim certa,& firma fit ſignificatio dyſenteriæ. Dolorem verò
lumborum etiam pręmonſtrare poterit compatientibus ipſis lumbis affectioni inteſtinorum
ob vicinitatem.Verum quia id non eſt perpetuum, ideò particulam fortaſſis adiunxit.

Verſ. 360. Talibus alui circumtenſio ad neceſſitatem liquida demittens, citius &c.

Pro huius coacæ explicatione petẽda ſunt ea, quæ in Prorrheticis adnotauimus ver.142.

Verſ. 371. Cum ſopore,& capitis dolore ſupercaleſcere,pernitioſum.

Sopor cum capitis dolore ſummam capitis repletionem indicat, quia non interiores mo-
do,ſed exteriores etiam partes opprimi ſignum eſt,externis enim partibus tãtummodo læſis
C nõ fit ſopor,quemadmodum interioribus tantũmodo affectis dolor nullus excitatur. Quan-
do igitur in tanta capitis repletione corpus incaleſcit,id à materia in cerebro putreſcẽte eue-
nire cenſendum eſt,vnde extremum ægrotanti exitium impendet.Nam ſi ſimplex cerebri re-
pletio,quæ ex infernis excretionibus ſuppreſſis contingat,perniciem affert, quid cenſendum
erit, vbi materia copia replens calorem inſuper ex putredine contraxerit? Vſus eſt autem hoc
verbo ſuperincaleſcere,vr lentam febrem ſignificaret:qualis eſt, quæ à materia pituitoſa in
cerebro putreſcente ortum ducit,ità enim excluditur febris magna, quæ morbis pituitoſis
ſuperueniens ſalutem non raro ægrotanti affert.

Vegſ. 372. Viſcoſæ,bilioſæ magis abſceſſus iuxtà aurem faciunt.

Quia hæc eſt vera, & propria parotidum materia,vt ſæpius Galeni teſtimonio comproba-
uimus,quarè ſi hac deorſum erumpente,aluus ſupprimatur(hæc enim ad antèdicta referri de-
D bẽt,vbi de ſuppreſſis deiectionibus ſubuiſcoſis loquebatur) veriſimile eſt,ad caput progredi,
& indè ad aures abſcedere,& parotidas excitare. Parotidas verò deiectionibus ſuppreſſis
excitari, non eſt inconueniens, quandò eaſdem ſuperueniente alui fluore diſſipari ex Cla-
zomenij hiſtoria lib.1. epid. ſect. 3. ſatis conſtat.

Verſ. 375. Quibus ex flammeis, & valdè rubicundis ſolutis,graueolens larga ſub &c.

Qui poſt egeſtiones ſplẽdidas,& valdè rubicũdas graueolẽtia,& ſubrubra largiter deijciũt,
hi nè inſaniant,timendũ eſt,cũ enim hæc excrementorũ mutatio ope coctionis non fiat, quod
eorũ fœtor demonſtrat:aſſerendũ eſt,id euenire, quia humorum pars calidior,à qua color ille
flammeus,& valdè rubicundus dependet;ſurſum fertur in caput, vbi delirium excitat humori
peccanti cõueniens:qui cũ exuſtus ſit,& admodum feruens,non eſt mirum,ſi maniam faciat.

Verſ. 379. In aluo bilioſa,molli,ſtercoracea egerente,ſopores ſuperuenientes, tumorem &c.

Aluus bilioſa, & mollis,ſi ſtercoracea ſtatim egerere incipiat, bilis tranſlationem in caput
E ſignificat, non morbi remiſſionem. Nam vt res ægrotantij benè eant, ab aquoſis, & te-
nuibus ad craſſiores paulatim tranſitum fieri oportet, iuxtà Hipp. ſententiam: Incraſſari
oportet deiectiones morbo ad iudicationem tendente, facta igitur humorum tranſlatione ad
caput,ſi ſimpliciter bilioſi fuerint,deliria fiunt, ſi pituitæ admixtio adſit, ſopores potius exci-
tantur: quod in hoc caſu euenire ſupponit Hipp. (præſtat enim hic pro καυματα κωματα ex Mar.n.24.
Prorrhet.verſ. 288. reponere,quod etiam Duretum feciſſe inuenio)quia igitur ſopor frigidæ,
& pituitoſæ materiæ concurſum indicat,ratio apparet, cur indè parotides ſuccedant. Bilem
enim,& pituitam ſimul materiam parotidum conſtituere,iam ad nauſeam indicauimus.

Verſ. 380. Bilioſas egeſtiones ſurditas ſedat, & ſurditatem ſedat bilioſa alui egeſtio.

Huius ſententiæ enarrationem habes 4. aph. 28. vbi iiſdem omninò verbis regiſtrata eſt.

Verſ. 381. Puſtulæ ſerpiginoſæ ſuprà inguina ad laterum mollitudinem, ac pubem &c. A

Aluum malè affectam intelligimus illius actionis vitium, quæ excrementorũ excretioni dicata eſt, de ea enim præſentes coacæ inſtitutæ ſunt, quæ illud habent cum cutis diſpoſitione cõſortium, vt & ex ijs, quæ in cute erumpunt, alui ſtatus dignoſcatur, & ex bona, aut mala huius diſpoſitione, de his, quæ ad cutim erumpunt, iudicium feratur, vndè 2. aph. 15. legimus, vbi fauces ęgrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet, nam ſi bilioſæ fuerint, corpus vnà ægrotat, &c. ex quo docemur, non ſemper erũpentibus ad cutim tuberculis excretiones præter naturam eſſe, quæ aluum malè affectam indicent, cum ſæpè criticè erumpant, ità vt nihil mali intus relinquatur, at puſtulæ ſerpiginoſæ, cum cauſam habeant humores acres, & exuſtos: qui nullo modo per coctionem mitificati fuerè, criticè erumpere non poſſunt, & ideò malè affectam eſſe aluum ſemper indicant, & potiſſimum ſi in illis partibus fiant, quæ afferuntur in textu, cuius affectionis ſignum eſt: quia excrementa iuxtà naturæ leges non procedunt; ſed bilioſiora, & liquidiora quam par ſit, quæ interioris mali ſunt ſoboles, eorum viſcerum, quæ cum partibus dictis conſortium habent. B

Verſ. 388. Lethalis quoquè omnis, quæ ſenſum ægri fugiens, exit.

Mar.n. 10, Hæc ſententia ità legitur in Prorretico verſ. 102. A ventre tenuia non ſentienti prodire ei, qui eſt apud ſeipſum, pernicioſum: velut hepatico, quæ lectio ſicuti perfectior eſt, ità eius explicationem in eum locum adduximus.

Verſ. 390. Malæ ſunt etiam egeſtiones valdè rubræ, æruginoſæ in quartanis, & tales &c.

Hæc coaca eundem recipit ſenſum cum ea, quæ ſuperius ſect. 2. verſ. 132. regiſtrata eſt, quam cum Duretus ſatis appoſitè explicauerit, de ea nihil mihi dicendum reſtat.

Verſ. 392. Exolutiones alui repentinæ, præter rationem in diuturnitate temporis &c.

Aluum derepentè exturbari non paulatim, vt euenire ſolet ijs, quibus alimenti diſtributio vitiatur, & abſquè præcedenti cauſa, quæ aluum moueat, mortale eſt in diuturno morbo conſumptis, quotieſcunquè ea concurrunt ſymptomata, quæ virium exolutionem ſequũtur, qualia ſunt in præſenti coaca vocis priuatio, & tremor, hic quidem earum, quæ corpus ipſum regunt, illa verò vocalium inſtrumentorum imbecillitate, & materiæ defectu, vndè res ægrotantis ad extremum redactas eſſe docemur, quod vt ſignificaret Hipp. ὀλέθριοι dixit. C

Verſ. 394. Tenues nigrorum egeſtiones horridæ, meliores talibus ſunt, tales proſunt &c.

Quæ longo tempore extenuatis eueniunt alui exolutiones, ſemper ſuſpectas habere oportet, verum (vt in præcedenti coaca dicebamus) certam mortẽ præſagiunt, ſi ſigna effractarum virium concurrant, qualia erant tremor, & vocis priuatio. Nunc verò eaſdẽ cũ nigris, & aquoſis cõparans, has prædictis meliores eſſe teſtatur, quandò illæ perpetuò læthales ſunt, hæ verò aliquandò ſalubriter procedunt, & maximè in ea ætate, quæ vigorẽ præcedit, & ratio eſt, quia excretiones omnes etiam ſi peſſimæ ſint conditionis, ſi tamen cũ viriũ tolerantia contingant, aliquandò ſalutares eſſe poſſunt, vndè Hipp. 4. aphor. 47. dicebat excreationes in febribus nõ intermittentibus liuidæ, & cruentæ, & graueolentes, & bilioſæ omnes malæ ſunt, at probè ſecedentes bonæ, & per alui egeſtiones, & per vrinas &c. & ratio eſt, quia dum probè ſecedunt, ſignum eſt humorem noxiũ per eas expurgari, notũ eſt enim vulgare illud, ſi talia deijciantur, qualia oportet, confert, & leuiter fertur, ſin minus, è contrà, quotieſcunquè igitur nigra excretio eſt humoris melancholici in corpore abundantis, tunc commoda eſt, è contrà verò prauæ ſunt nigræ egeſtiones, quæ tales ſunt, aut ex atra bile, aut exaſſato humore proprio ſero conſumpto, quia malam præſupponunt cauſam, quæ per euacuationẽ humoris non tollitur, commodæ ergò ſunt, quæ in hac coaca proponuntur, quia nigræ ſunt ab humore melancholico in corpore dominante, quod & excretorum tenuitas, & eorũ excretio cum horrore atteſtantur, quia nec bilis atra, nec exaſſatus humor tenuia ſunt. Deiectiones enim nigras ab atra bile deſcribens Hipp. 4. aph. 31. eas atro ſanguini aſſimilauit, qui craſſus eſt. Propter eandem craſſitiẽ à commodis deiectionibus excluduntur illæ, quæ nigræ ſunt ab humore nigro ſuperaſſato, & proprio ſero deſtituto, de quibus locutus eſt 4. aph. 23. hunc in modũ, quibuſcunquè ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex vulneribus, aut aliàs extenuatis atra bilis, ſiuè qualis ſanguis niger ſubierit, poſtridiè moriuntur, à præfatis enim cauſis omnibus ſanguis niger redditur: quatenus per eas humorũ ſit diſſipatio in genere venoſo, cui reparatio ſufficiens non ſuccedit, vndè tenuioribus partibus euaneſcentibus, tandẽ ſolũ remanet, quod craſſiſſimũ eſt, & nigerrimum, D E

A rimũ,quia igitur huiuſmodi humor craſſus eſt natura, ideò à tenuibus excretionibus excluditur;excluditur etiam per vocem illam,horridæ, quia cũ horror non fiat ſine humorũ abundantia,quod etiam teſtatus eſt Hipp. 3. de Diæta verſ. 133.& potiſſimũ humoris pituitoſi,à quo horror dependet, dum excretiones cum horrore fiunt, ſtatim cognoſcimus has ab humorum exhauſtu euenire nõ poſſe. Quarè, & deiectionũ tenuitas,& earũ excretio cũ horrore,eas ab humore melancholico prouenire indicant, quæ quoniã aliquandò ſalubriter procedunt, nec adeò malam cauſam præſupponunt,vt prædictæ:ideò meliores dicuntur,ſubiungit verò:Tales proſunt maximè in ætate antè vigorẽ, hoc eſt,frequentius ab huiuſmodi excretionibus nigris tenuibus iuniores ſanantur, quã in alijs ætatibus conſtituti, quia in hac ætate non adeò abundat exuſtus humor, nec ille, qui ab exhauſto procedit,ob caloris abundantiam, cum humidi copia,quemadmodum in ætate vigoris,& conſiſtentiæ, & ſenectutis. Mar.m.86

B *Verſ. 396. Pruriginoſæ affectiones omnibus nigrorum egeſtionem ſignificant,&c.*

De ijs,qui ex morbo extenuati ſunt,loquitur Hipp. in præſenti coaca,quemadmndũ etiam in antèdictis, in quibus duplex humor prædominari potiſſimum ſolet. Pituita propter calidi innati penuriam,& viſcerum imbecillitatem,& melancholicus humor,ex tenuioris partis ſanguinis conſumptione,inſtar fęcis cuiuſdam in venoſo genere congeſtus.Si igitur in hac humorum diſpoſitione prurigo ſuperueniat,ſignum eſt,præfatos humores acrimoniam quandã contraxiſſe;vndè pituitoſus humor attenuatus,& ſalſedinis particeps effectus,iuxtà tenuiorẽ partem ad cutim abſcedat, pars verò craſſior vnà cum melancholico ſucco naturam ſtimulando prorumpat ad aluum,vndè egeſtio nigra fiat,iuxtà naturã,& colorem humoris prædominãtis, qui eſt melancholicus humor, cuius quidem portio tenuior partes ſuperiores petẽs vomitum grumoſum faciat, vomitum quidem propter leuitatem, grumoſum verò, hoc eſt,ſanguinis in

C grumos cõcreti,quia hic humor eſt naturæ ſanguinis,& à venis procedit,imò eſt verè ſanguis, ſed ob ſpirituum penuriam vitioſus,& ideò in via grumeſcit.His igitur rationibus pruriginoſæ affectiones in ijs,qui ex morbo extenuati ſunt,nigrorum egeſtionem ſignificant, & vomitum grumoſum.Appoſuit autem particulam in omnibus, vt ſciamus, hæc in omnibus ætatibus verificari æqualiter, non in quibuſdam ætætibus maximè, quemadmodum de ſupradictis quibuſdam ſtatutum eſt.

Verſ. 397. Et tremulæ affectiones cum morſu, & capitis dolore,nigras deiectiones, &c.

Morſus oris ventriculi cum capitis dolore prouenit ab humore in ventriculo agitato, & ſupernas partes petente,ex quo fit, vt hęc duo ſymptomata futuri vomitus ſigna firmiſſima exiſtant,quibus ſi tremor aſſocietur, humorem peccantem eſſe nigrum indicabit, nullus enim alius ſuccus in ventriculo agitatus tremorem inducere ſolet præter hunc,qui aceti acerrimi

D inſtar tales euaporationes dimittit in caput, vt indè neruorum principium concutiatur. Aliàs enim indicauimus,nullum alium humorem ità infenſum eſſe neruoſis partibus, quemadmodũ melancholicus ſuccus,vndè non eſt mirum,ſi ventriculi tunicas feriendo, aut dimittendo vaporationes acres in caput,tremor ſuccedat, qui vt effectus ab vnica cauſa dependẽs humoris nigri præſentiam indicat, qui quidem humor ob grauitatem infrà deſcendit,poſtquam leuiores partes per vomitũ expurgatæ fuerint,& egeſtiones nigras facit. Quod ſi quis velit etiã ab acerrima bile,videlicet à porracea,& æruginoſa tremores excitari poſſe, vndè non neceſſariò expectandus ſit nigrorũ ſeceſſus,huic reſpondebo,etiamſi à prædictis humoribus tremorem fieri poſſe concedatur,non tamen veritas præſentis coacæ tollitur, quia de conſumptis,& extenuatis à morbo hic loquitur Hipp.in quibus bilioſi humores præfati abundare non poſſunt, ſed tantummodò pituitoſi, & melancholici, quarè pituitoſis per vomitum excretis nigri hu-

E moris proruptio fit ad aluum, naturali eius grauitate adiuuante.

Verſ. 399. Quibus in alui turbatione exacerbatio fit circa criſim nigra infernè &c.

Aliud ſignum affertur futuræ nigrorum deiectionis in cõſumptis ex morbo,de quibus ſemper locutus eſt in præcedẽtibus coacis,ij enim ſunt,quibus huiuſmodi nigræ excretiones ſunt familiares,hoc autem eſt,quandò taliter affectis aluus perturbatur, eiusq. fluxu perſeuerante derepentè aliqua exacerbatio fit, nam ad finem nigra exeunt,& ratio eſt,quia quotieſcunquè in emaciatis aluus laxatur, perſeuerante fluxu, omnia remitti ſolẽt,etiamſi ex virium exolutione contingat, ſi igitur eo tempore morbus exacerbetur,ſignũ eſt,nouum humorẽ deterioris conditionis commoueri,cuius excretio tandẽ expectanda eſt,cęteris omnibus pręegreſſis parum antè mortem,iuxtà doctrinam aphoriſticã, quibuſcunquè per morbos acutos, vel diu-

turnos, aut vulnera, aut quemuis aliũ modum extenuatis nigra bilis, aut veluti ſanguis niger, aitagis, A
per inferiora ſubierit, poſtridiè moriuntur, idq. ſignificare voluit hoc in loco Hipp. dum dixit, ſub criſim hic eſt enim illuſtris locus, in quo criſis nomen ad interitum vſurpatur, iuxtà ſigni-
Mar.n.3. ficationem huius vocis eodem Hipp. teſte lib. de Affect. verſ. 77.

Verſ. 403. Durities circa ventrem cum dolore, in febribus, cum horrore cibum &c.

Hanc de tumoribus ad ventrẽ ſententiã legimus hic ſect. 2. v. 9. iiſdem ferè verbis conſcriptã, ſenſu tamen penitus contrario, nam quod hoc in loco ait Hipp. non ſuppurant, ibi legit ad ſuppurationem deuenit, & ideò expoſitores, vt loca inter ſe conſentientia reddãt, huic coacæ negationẽ detrahunt, ego autẽ vtriuſquè loci verã, & germanam lectionem recipio, eorumq. contrarietatem in diuerſitate verborũ circà purgationẽ conſiſtere exiſtimo, quæ enim in præſenti coaca leguntur σμικρὰ ἐφυγραινομένης ἐς κάθαρσιν οὐ τὰ ἐς ἐμπύησιν, hoc eſt parum humectata ad purgationẽ aluo, hoc eſt, quæ quidẽ pauca excernat, ſufficientia tamen ad purgationem, non ſuppurant, in præcedenti coaca ſcripſit σμικρὰ ἐφυγραινομένης κάθαρσιν οὐ διδούσης, ideſt, ſi B
parum humectata aluo, purgationem non faciat, hoc eſt, ſufficientem copiæ humorũ, ad ſuppurationẽ deuenit, & ratio eſt, quia laxata aluus, cæteros ſolutionis modos auertit, per quos huiuſmodi tumores diſſipantur, v.g. hęmorrhagia, vrinæ craſſioris profuſio, qua mediãte affectiones vẽtris inferioris ſolutas fuiſſe in Perintho lib. 6. Epid. ſect. 2. v. 62 narratur, & ſi quæ alia eſt euacuatio horũ tumorũ iudicatoria, & quia euacuatio per aluũ nõ eſt ſufficiẽs copię humorũ, ideò, qui in tumore continentur ad ſuppurationẽ deueniunt, quod quidẽ atteſtantur ſymptomata recenſita in contextu, & potiſſimũ illa tria, Dolor cũ duritie, febris, & horrores frequẽtes nam hæc ſunt peculiaria eorũ tumorum, qui tendunt ad ſuppurationẽ, in huiuſmodi igitur tumoribus leuis, & exigua per aluũ purgatio ſi ſufficiẽs eſt, ſuppurationẽ prohibet, vt pręsẽs coaca teſtatur, ſi vero paucior ſit, quã cõuenit, ſuppurationẽ auertere non poteſt, imò quia cęteros C
ſolutionũ modos pħibet, quodãmodò ſuppurationẽ adiuuare dicitur, vt dictũ eſt in pręcedẽti.

Verſ. 406. Ex aluo liquida delaſſatos, caput dolentes, anxiculoſos, vigilantes, vaide &c.

Hæc ſymptomatũ congeries humorũ calidorũ agitationem ſignificat, qui capiti minantes maniæ timorẽ incutiant, calidi enim humores hùc, & illhùc agitati, & modò interiorẽ aluum, modò corporis ſuperficiem petentes (vt liquida aluus, & cutis color ruber indicat) tandẽ conuertuntur in caput iam dolore conflictatũ, iuxtà illud, ſi quæ pars antè morbũ doluit, in ea firmatur morbus, & quia in illa mutua conuerſione modò ad ventrẽ, modò ad ſuperficiem corporis, pars eorũ tenuior cõſumitur, & quod remanet à calorę exuritur, hinc eſt, vt naturã atræ bilis contrahat, & maniæ vera materia fiat, difficultatẽ verò ſpirandi appoſuit, tanquã ſignum, illos materiæ decubitus, modò ad cutim, modò ad aluũ ſymptomaticos eſſe, & naturam indè magis affligi, quod quidẽ ſignum adnotatione dignũ eſt, pro diſtinguendis abſceſſibus malis à D
bonis, nam facto abſceſſu ſi difficultas ſpirãdi, quæ prius adfuit, perſeueret, inutilis habẽdus eſt abſceſſus, ſi ſuperueniat, pernicioſus, è contrà verò ſi tollatur ſpirãdi difficultas, & homo benè ſpiret, benè ſperandũ eſt, cuius rei exemplũ proponitur in ſecunda parte præſentis ſententiæ, vbi teſtatur Hipp. quod ſi poſt hæc cutis colore cloro inficiatur, & æger benè ſpiret, talis abſceſſus ad cutim non erit inutilis, dummodò aluus probè egerat, ità vt nec adſtricta ſit nimis, nec humidior, quã par ſit, fluat, ſolet enim natura ab humorũ congerie, veluti ebullitione quadã bilioſos ſegregare, & ad cutim eoſdẽ expellere, vndè cloro inficitur colore, inſtar eorũ, qui morbo regio laborant, quã quidẽ expulſione peracta ſymptomata remittũtur, æger benè ſpirare incipit, & aluus probè egerit, quia ſignũ eſt, eam partẽ humoris, quæ magis infeſtabat, ab internis partibus, & nobilioribus ad exteriores, & ignobiliores criticè expulſam eſſe, contrà verò, niſi ſymptomata remittantur, ægerq. difficilè ſpiret, ſignum eſt, huiuſmodi cutis infectionem factam eſſe, quia bilis perennem generationem habet in viſceribus malè affectis, ex quo E
neceſſe eſt aluum, aut ſicca, & exuſta egerere, ob calidam, ſiccamquè intemperiem, aut liquida pauca, & bilioſa, propter eorundem viſcerum imbecillitatem.

Verſ. 409. Bilioſis aluus turbata, parua frequenter egerens &c.

Hanc ſententiã iã explicauimus ſuperius v. 7 vndè hic nihil remanet nobis ſuper eam dicendũ, cũ eadẽ ſit omninò, non enim diuerſitatẽ magnã facit vox illa γονώδεα, ideſt genituræ ſimilia, cuius loco τονώδεα hic legimus, hoc eſt, diſtendẽtia, quaſi hæc aluũ tumidam reddant, cum non ſit inconueniens, ventrem inferiorem propter caloris innati imbecillitatem flatuum copiam producere, à quibus intumeſcere incipiat, priuſquam aquoſus hydrops producatur.

INDEX

INDEX EORVM.

Quæ ſcitu digniora viſa ſunt in Notationibus.

A

ABORTVS à diarrhœa, non à vomitibus. cur. 459. e.
Abſceſſus in febre, & poſt febrem. 146. a. Qui liberant, etiam præſeruant, ſi adſit communio partium, & humoris. 152. b. Recurſus peſſimus. 327. d. Iudicatorij, qui ſint. 329. b. Fiunt morbo remiſſo ſine euacuatione. 560. c.
Acetum neruoſis partibus inimicum. 282. a. Aceto acrimonia remittitur. 275. d. Acetoſa in ventriculo multa mala excitant. 382. c.
Accidentium quædam ſtatim ſunt in ſummo, alia poſt. 254. d.
Acrimonia humorum non ab hepate calido, ſed à ventre. 262. b.
Acutorum morborum principium quamdiù duret. 436. a. Acuties morborum quomodo dignoſcatur. 319. d. Acutis morbis venæ ſectio conuenit, & purgatio. 385. e. Acuto morbo laborantibus poſt purgationem non eſt mittendus ſanguis. 387. c. Acutorum morborum terminus eſt dies decimus quartus. 319. a.
Adipoſum contentum in vrinis quid ſit. 324. e.
Adſtringentia in quibus fluxibus cõueniant. 392. c.
Aer inter vnum, & alterum cæleſtem orbem. 104. a. Aeri maximè tribuit Hippocrates. 159. c.
Aeſtate veſtibus ſordidis, puris hyeme vtendum. 28. e. Aeſtas impedit ſanguinis miſſionem. 155. c. d. Aeſtate à plenitudine citius morbi fiunt. 119. d.
Album oui refrigerat, & ſubducit. 255. e.
Alimenti conditiones quæ ſint. 3. c. Alimentum forte quod nam ſit. 3. e. Alimenti vires. 123. e. Alimentum æquale ex cibis, vel ex ſorbitione, non eſt idem. 2. c.
Alimenta ingeſta calefaciunt, & refrigerant. 354. b.
Allium flatus generat, & diſſipat. 407. c.
Aluo fluente non eſt mittendus ſanguis. 415. d. Alui excretorum mutationes bonæ. 439. c.
Anaſarca non eſt hydrops. 411. c.
Anginæ ſpecies. 170. c. Angina laborantes quandò læthaliter ſunt affecti. 555. b. Angina laborantibus repellentia, & frigida obſunt. 389. b. Anginæ remedia Hipp. defenduntur. 171. e. Anginæ remedia recentiorum damnantur. 172. a. Anginæ plures decubitus. 574. d. Anginoſis vena ſub mamma ſecatur, cur. 553. d.
Animo deficiente cur refrigerentur extrema. 206. b. Animi, & corporis conſenſus. 146. e. Anima eſt quid immortale. 59. b. Animalium ſpirituum generatio. 365. a.
Anni diuiſio. 117. c. Anni tempora augent excrementa proportionata in debilibus tantum. 185. d. Annorum clymatericorum vis vndè. 148. c.
Anodyna etiam toto corpore repleto, & impuro. 274. b.
Antiqui erant, vt nos, intemperati. 162. b.
Anxietas duplex eſt. 497. d. 498. e.
Aphoriſmorum cenſura. 425. e.
Apij vires in folijs, & radicibus. 111. e.
Apoplexia à plenitudine, & ab humore frigido. 169. b. c. Apoplexia ab humore calido quomodo. 169. a. Apoplexia à vino quomodo fiat. 169. d. Apoplexia à plenitudine non fit leuior à febre. 170. b. Apoplecticis ſanguis mittendus. 388. a. Apoplexia correpto cerebrum conuellitur. 69. d. Apoplexia partis, quæ fit. 587. a. Apoplexiæ eſſentia in ſanguinis ſtatione. 168. d. Apoplexiæ cauſa non eſt in cerebro. 168. e.
Appetitus ſimilis, vel diſſimilis quomodo procedat. 569. c.
Aqua calefacta refrigeratur impenſius. 130. a. Aquæ frigidæ, & calidæ cognitio. 128. a. Aquæ potabilis vſus externus. 127. b. Aquæ frigidæ aſperſione anxietas tollitur. 128. d. Aqua quomodò bileſcit. 94. a. Aqua in potu capite affecto. 318. c. Aquæ potus in victu exſiccante. 266. a. Aquæ nomine melancholia videtur intelligenda. 34. e. Aqua apud Hipp. non eſt humor melancholicus. 35. a. Aqua, & humor melancholicus ſunt humores oppoſiti. 35. c.
Aquilo excitat fluxiones acriores, quam Auſter. 158. d.
Ardens febris triplex ratione foci. 208. c. Cum refrigeratione extremorum, & ſinè. 205. d. e. 208. A. Non fit ex peripneumonia. 161. d. Etiam ſi à cacochymia, raro iudicatur diarrhoea. 562. b.
Arteriarum pulſatio morbum longum ſignificat. 317, a.
Arthritis à cauſa calida. 217. d. Arthritidis ſigna. 215. e. Arthritidis, & podagræ diſcrimina. 215. e.
Articuli cur fluxionem recipiunt. 77. c. Articularium dolorum ſpecies. 215. a.
Aſtrologia ad Medicinam quantum conferat. 90. d.
Attenuata corpora an' egeant minori reſpiratione. 20. b.
Attractio fit ſinè villis. 74. a.
Attractoriæ ſorbitiones quæ. 385. b.
Auctor ſequitur lectionem communiorem, & cur. 101. d.
Augmentum morbi quid in Hipp. 204. e.
Auribus laborantibus à calido, ideſt, à bile vomi-

tus non conducit. 203.d. Laborantibus à pituita, vomitus bonus. 203.e.

B

BAlneum pro vomitu, nõ pro deiectione. 353.d.

Bilis frigidior ſanguine. 166. a. Sola eſt cauſa febris, & etiam pituita. 165. e. Sine admixtione craſſi humoris non exulcerat. 171. b. Sola non facit febrem. 26. a. Purganda qua parte magis hæret. 208. e. Sola purganda in febre, non pituita. 83. d. Prohibet ſanguinis miſſionem. 155. d. Huius, & pituitæ generatio in eodem corpore, quomodò. 283. e. Bile excedente pituita generatur non à Ventriculo. 283. e. Bilis quandoque Lumbricos non necat. 518. a. Bilis euacuationes ſpontaneæ ægrè ſedantur, & cur. 86. b. Bile in ventriculo ſtabulante pectoris morſus. 525. d. Bile excreta, lateris dolor minuitur. 527. d. Bilis incaleſcit commotis alijs humoribus, non è contra. 25. e. Bilis nomine etiam atra intelligitur. 246. b.

Braſsica biliosa ſubducit. 112. a.

C

CAcochymia prohibet venæ ſectionem, ſed non melancholica. 515. a.

Cœna prandio liberalior antiquis. 379. c.

Calida in actu moderatè refrigerant. 114. e. Calida pars frigiditatem magis ſentit. 165. c. Calida cum cibis aſſumpta flatus generant, per ſe autem diſſipant. 409. a. Calidæ naturæ ab inedia incaleſcunt intrinſecus. Frigidæ contrà. 354. c. Calefacientia quomodò prohibent, nè corpus incaleſcat. 211. c. Calor in internis partibus viget, quando extrema ſunt frigida. 205. d.

Cancer occultus quis ſit. 469. b.

Cantharides in potu demptis extremis. 417. c.

Capitis vulnera quando inflammantur. 471. c. Caput morborum radix. 72. d. Capitis lotiones in materia calida. 317. e. Capitis dolores in febre ſolutiones. 487. a. Dolor à cacochymia augetur à venæ ſectione. 188. c. Capite à fluxione laborante vomitus conducit. 403. d. Capite vulnerato apoplectici affectus ſuperueniunt. 368. d. Febris ſuperuenit diuerſo tempore. 370. a. 471. d. Capitis purgatio quibus fiat. 202. c. Capitis optima diſpoſitio toti maximè confert. 464. c.

Carnes graues ad ſtateram. 110. e. Caro denſa, & rara duplex eſt. 31. c.

Caſeus recens, an vetus flatuoſior ſit. 407. d.

Cauſon inter febres non reponitur. 447. c.

Cedma quid ſit. 215. c. Cedmata, & coxendicus morbus differunt. 213. d.

Cedria iuuat, & impedit conceptionem. 270. c.

Cerebro concuſſo Apoplexia. 478. b. Cerebro ſano exiſtente, delirium. 191. c. Laborante, delirium. 190. d. 192. a. Vulnerato quæ ſubſequantur. 163. a. Inflammato, non neceſſario delirium cur. 188. e.

Chiramis quid ſit. 273. a.

Choleræ morbo quando conuenit vomitus. 410. b.

Cholera non fit à retentrice debili. 336. a. An permittat purgantia. 212. c.

Chylus non expellitur à Ventriculo. 119. e.

Cibi abeunt in excrementa, niſi concoquantur. 185. c. Faciunt magis ad alterandum, quam medicamenta. 174. a. Primò aſſumpti, poſtremò deſcendunt. 119. a. Exſiccant tripliciter. 113. c. Habent tres ſapores. 392. a. Non ſunt dandi febricitantibus. 210. e. Primi, qui aſſumuntur, debent eſſe grauiores. 221. a. Primi, qui aſſumuntur debent eſſe amici fundo Ventriculi. 221. d. Qui vomitum adiuuent. 222. a. Quandoque poſt ſorbitiones. 222. d. Qui facilè concoquuntur, in bilem tranſeunt. 198. d. Quem progreſſum faciant in corpore. 199. b. Minus corrumpuntur ſorbitionibus, & minus aluum mouent. 479. a. Debent eſſe debiles antè coctionem, fortes verò poſt. 3. d. Optimorum conditiones tres. 4. b. Cibo dimiſſo quæ diæta ſeruanda ſit. 406. e.

Clyſtéres debent eſſe acres. 105. e. Inijciendi deſcenſo cibo, & quandoque antè. 390. b.

Coctio, & cruditas non reperiuntur in omnibus morbis. 432. a. Coctio dum fit, purgandum non eſt. 433. b. Coctio in morbis quando expectanda. 135. a.

Coitus in nutricibus non eſt damnandus. 42. a.

Colliquatio cauſa plenitudinis. 120. e. A calore quomodo fiat. 158. e. Colliquata pars quando non laborat. 116. a.

Color in excretis varius non ſemper à diuerſis excretis. 331. a.

Conceptio vt fiat, quæ requiruntur. 250. a. Quæ conceptionem impediunt. 247. d. Vt fiat, quæ requiruntur in viro. 62. d. Vt plurimum fit circà plenilunium. 63. a. Conceptio ſinè menſtruis purgationibus ob ætatem. 305. b. Præſentibus menſibus albis, & rubris. 325. e. Fit incipientibus, aut deſinentibus menſibus, cur. 250. b. Deſinentibus menſibus magis fit, cur. 62. c. 252. d.

Concoctio materiæ morbificæ duplex eſt. 347. a. Attendenda tantum in deiectionibus, & vrinis. 141. d. Concocta tria dicuntur. 431. a. Concocta non per ſuperiora expurganda. 140. c.

Concuſſio in complicato hepate, non in agglutinato pulmone. 182. d.

Conſueta tantum ægris danda. 220. e.

Conuulſio non eſt contractio, ſed concuſſio. 366. a. Fit à ſpiritibus animalibus. 366. c. Fit à repletione, & inanitione. 366. e. 470. b. Non fit à repletione neruorum, ſed corporis. 469. e. A copia excitata leuis eſt. 572. b. Conuulſionis ab inanitione, quæ ſit origo. 278. a. Conuulſio ab humore melancholico in febre. 518. e. A vomitu, non à deiectione fit. 445. a. Remittitur ægro ad mortem tendente. 193. c. Quatuor modis ſoluitur. 573. a. Tranſit in paralyſim. 573. c. Conuulſionis conſideratio. 365. e. Conuulſiones à capitis vulneribus, in parte oppoſita. 367. b. Infrà caput, è directo, & cur. 367. c. Conuulſiones puerorum febrem iudicant. 424. c. Remedijs calidis & ſiccis augentur. 489. d.

Cordapſus cognatus quis morbus. 594. a.
Coriandri vires contrariæ. 224. a.
Corrigentia potius à medicamento, quam cum ipſo aſſumenda. 184. b.
Coxendicus morbus quis, & quomodo fiat. 213. a. b. Coxæ dolor curatur ſectione venarum poſt aures. 353. d.
Craſſa mulier, quæ non poſſit concipere, & quæ poſſit. 65. a.
Criſis quando fiat. 396. c. Raró noſtris temporibus. 174. b. Citò fit duabus de cauſis. 693. c. Significat etiam mortem. 588. e. 618. a. Abſque ſenſibili euacuatione. 379. b. Criſim quomodo faciat motus Solis, & Lunæ. 397. b. Criſim, quæ ſolent præcedere, ſine hac ſunt peſſima. 497. b. Criticorum dierum ratio inquiritur. 396. b. Hi ſoli faciunt bonam iudicationem. 488. b. In puerperis non ſunt numerandi à partu. 486. b. Criticis diebus quæ ſuperueniunt, diuturniora ſunt. 398. c. 557. e.
Cruda quæ ſint. 66. e. Neque forti, neque leui pharmaco purganda. 435. b. Crudi humores fiunt à diſgregatione. 431. d.
Cruenta expuitio tripliciter fit. 155. e.
Cucurbitularum vſus, & abuſus. 8. b.
Cucumeris ſemen vrit. 110. d.
Curatio requirit euacuationem primo à parte proxima, deindè à remota, contrà Gal. 137. e.
Curſuum ſpecies, ac vires. 115. c. Cimolianes. 122. c.
Cutis laborat à pituita. 220. c. Illius rubedo in Cachexia. 282. c.

D

DEcimeſtris partus quis. 61. d.
Decoctiones exſiccantes ad exſiccandum minus aptæ. 266. c.
Deiectiones ſubdio expoſitæ. 368. a.
Deliriorum tres ſpecies. 533. b. Cum riſu an periculoſum. 471. e. Cum febre, & alui fluxu eſt melancholicum. 391. d. Continuum à quo fit. 190. a. Ab inflammatione non eſt continuum. 189. e. Delirium quomodò indicetur à pulſu. 556. d. Excitatur à diuerſis partibus, vt etiam Lethargus. 542. c. Hepate inflammato. 490. c. A Capite. 190. d. Secto oſſe vſque ad cauitatem. 474. b.
Deſtillationis cauſa duplex. 158. a. Illius materia quæ ſit, contrà Neotericos. 158. e. Calidæ remedia. 317. c. Frigidæ remedia contrà Neotericos. 317. c. Deſtillatio cur morituris ſuperuenit. 245. c.
Diæta tenuiſſima periculoſa, & optima. 426. c. Diæta debet eſſe contraria anni tempori, & regioni. 429. c. Diæta exſiccans. 266. b. d. Diætæ permutatio ſanos, & ægros lædit. 2. d.
Diarrhoea in pleuritide, & peripneumonia quandoq. bona. 466. e.
Dies in morbis quomodo numerandi. 394. e. Numerandi ab ortu Solis. 395. b. Dies decimus quartus inter impares. 393. e.
Diſgregatio quid ſit. 432. a. Eſt cauſa cruditatis humorum. 431. d. Eſt cauſa deſtillationis. 158. a. Eſt cauſa immediata febris. 25. a. Fluxionis. 76. b. Quas habeat cauſas. 158. b. 26. b.
Diuretica aluum ſiſtunt. 392. c.
Dolor ſedatur, & tollitur à torpore. 458. e. Eo præſente non eſt purgandum. 414. b.
Dubius morbus qui. 160. e.
Dulce à pingui diſtinguitur, quidquid Galenus. 194. a. Dulcia non omnia bileſcunt. 111. d. Dulcedo ſputi ſuppurationis ſignum. 177. c.
Dyſenteria morbus longus. 161. a. Non fit niſi ab humore craſſo. 539. c. 615. a. Dyſenteriam ſedatam quæ conſequantur. 401. c.

E

EBrietati apoplecticæ ſalutaris eſt febris, ſi ſtatim ſuperueniat. 456. b.
Ἐκτόμου mentio. 271. c.
Elaterium eſt omne medicamentum purgans, ſiuè ſuprà, ſiuè infrà. 81. e.
Emaciati plurima bile abundant. 245. d. 617. b.
Enæorema in vrinis quid ſit. 323. d.
Epilepſia quando fiat. 70. b. Fit etiam in corpore bilioſo. 337. b.
Epithemata, & cardiaca quando conueniunt in febribus. 207. a.
Error Medicorum in curatione Apoplexiæ. 169. e. In curatione coxendici morbi. 214. a.
Eryſipelas in grauidis an curandum. 234. c.
Euacuatio prodeuntis humoris. 342. e. Ad lypothimiam vſquè. 144. d. Per ſuperiora moleſta. 194. e. Prodeuntis humoris quãdoque non prodeſt. 245. d. Facienda primo per partem affectæ proximam. 186. c. Quo die fit; quæ diæta ſeruanda. 378. a. 415. d. Sedata febre cur ſit neceſſaria. 347. c.
Exacerbatio in morbis duplex eſt. 426. e.
Excrementa ventris propria, & aliarum partium. 142. c. Alui propria quomodo ab alijs diſtinguantur. 142. c. Excrementorum alui obſeruanda ſubſidentia. 478. e. Sapor. 360. d. Cruda quomodò fiant. 432. b. Alui, velut caprarum, quid ſignificent. 495. c. Alba quid ſignificent. 496. b. c. d. Excreta cum ingeſtis debent eſſe æqualis ponderis. 201. a. Excretiones malæ quando ſupprimendæ. 141. a. Excretionis per aluum completæ ſignum. 145. d.
Expiratione aer deorſum, inſpiratione ſurſum fertur. 400. b.
Expurgationis viæ quandoque incertæ. 141. e.
Exſtaſis mala, & quid ſit. 527. b. Duplicem habet cauſam. 534. c. 588. c. Exſtaſis generatio. 533. e. Exſtaſis grauior, & lenior delirio quando ſit. 473. c.
Extenuantium alimentorum facultates. 124. d. Extenuantia implere etiam poſſunt. 126. a.
Externa tantum refrigerantur à phlogoſi interna. 385. a.
Extremorum refrigeratio an læthalis. 205. b. 206. c. Fit à defectu ſanguinis. 205. c. Grauior eſt tepore. 206. e. Liuor nigredine peior. 576. e. Frigiditas à quibus cauſis. 385. a. Extremis

frigidis

frigidis frigefactoria admouenda, 207. c. Frictiones nequaquam, 207. e.

F

FAbæ ad dyſenteriam, & ſuppurationem. 418. c.
Faciei pallor in conualeſcentibus vndè. 231. e.
Gracilitas quid ſignificet in morbis. 425. b.
Famem vini potio ſoluit. 440. b.
Faucium exulceratio malas non ſic labiorum. 361. b.
Fauonius an ſalubris. 92. e. Placidus ſalubris. 93. d. Vernus frigidus; Autumnalis calidus. 93. a.
Febris cauſæ quæ ſint. 24. d. Fit à bile commota. 25. d. A ſola bile diſgregata. 25. d. Non fit ſinè diſgregatione, diſgregatio verò fit ſinè febre. 25. b. Fit à bile ſola, & etiam à pituita; quomodo. 165. e. Ab humore ſegregato, non tamen ſemper. 24. e. Omnis à bile, quomodo intelligendum. 23. a. Febrium ſpecies diuerſæ quomodo generentur. 27. a. Febres cur alternis diebus habeant acceſſiones. 27. e. Febris cum intermiſſione aliquando lethalis. 449. a. Continua intermittens facta an periculoſa. 449. b. Continua tertio die ingraueſcens periculoſa. 448. d. Quæ longior, tertiana, an quotidiana. 23. d. Intermittens cum horrore quandoq; maligna. 374. a. Quæ exacerbatur per dies pares, eſt difficilis. 524. b. Quot modis exacerbatur diebus paribus. 524. c. Febris intermittentis numerandi dies, non acceſſiones. 374. b. 489. c. In gracili ab inedia augetur. 85. c. Febris à Voluulo mala; in Voluulo bona. 491. a. Vertiginoſa mala eſt. 536. a. Cum tuſſi, non eſt ſiticuloſa. 344. e. Quæ cum tuſſi exacerbat, maligna. 536. e. Quomodo definit. 26. e. Curatio requirit bilis purgationem. 24. b. Ea ſedata euacuatio eſt neceſſaria. 347. c. Soluta citrà manifeſtam euacuationem. 543. b. Febricitanti non ſunt dandi cibi. 210. e. 83. e. Qua nocent. 355. c. Calida exhibenda. 173. e. Calida in forma ſolida non ità obſunt. 399. e. Sanguinis miſſio obeſt. 591. c. Medicamenta lenientia obſunt. 84. a. Victus humidus confert. 428. e. Magis prodeſt dyſenteria, quam diarrhoea. 543. e. Non confert hæmorrhoidarum fluxus. 565. b. Febre ardente laborantibus alui fluxus an conferat. 540. b. Febris non eſt ſedanda in pleuritide. 80. e. Febris ab apoplexia liberat, ſi magna ſit, & à principio inuadat. 170. a.
Filij cur parentibus diſſimiles. 38. b.
Flatus non ſine calore. 411. d. 290. e. Generatur à ſiccò, non ab humido. 408. c. Morborum omnium cauſa. 103. c. e. Quas partes magis infeſtet. 6. d.
Fluxionis cauſæ tres. 76. a. Fluxio bilis à frigiditate, pituitæ à calore. 76. c.
Fœtus in vtero reſpirat. 39. c. Sugit lac. 49. e. Ore, & vmbilico nutritur. 125. d. Fœtus alius perfectus, alius etiam maturus. 46. a. Septimo die formatus animatur. 51. c. Septem dierum obſeruatus ab Hipp. 50. e. Non naſcitur vltrà diem ducenteſimum octogeſimum. 61. a. Mortuus quomodo dignoſcatur. 64. e.
Fomenta ante ſputi excretionem non vſurpanda. 204. c.
Fontibus ex mari, & ex vaporibus origo eſt. 44. b.
Fontanellarum abuſus declaratur. 152. d.
Forte medicamentum exhibendum, ſi vires ſint validæ. 84. d.
Frigus eſt cauſa caloris in cerebro. 158. d. Aluum citat, & cohibet. 309. d. Refrigerat, & calefacit. 310. a. Frigida aqua exhibita ſinè ſignis coctionis. 189. c. In arthritide, & podagra. 217. e. Ad articulos. 218. a. Aluum mouet. 198. b. Frigida actu fluxionem prohibent, non excitant. 172. b. 218. d. Aſſumpta humiditatem an congelent. 114. d. An aluum moueant. 114. d. Frigefactoria ad corpus in febre ardente. 207. c. Frigiditas corporis duplex, poſitiua, & priuatiua. 553. a. Frigiditas marmorea quas habeat cauſas. 553. b. Frigidi ad tactum ſunt calidiores. 356. c.
Fructus poſt cibum damnantur. 225. a.
Funambulationis vires. 118. c.
Furfurum ſuccus pro fermento. 109. e.
Furoris remedia quæ ſint. 473. b.

G

GAlenus agens de doloribus articulorum corripitur. 219. c.
Gallica tubercula purgationem an prohibeant. 414. a.
Genitura humidior, & bona, & mala. 464. d.
Gonorrhœa antiquorum quid ſit. 32. c. Differt à gallica. 590. a. Gonorrhœam ſtranguriæ nomine intelligunt Antiqui. 589. e.
Gracilitas quomodò corporibus inducatur. 29. c.
Grauidarum tempora contemplabilia non ſemper eadem. 313. a. Menſes ſunt ſolares, an lunares. 55. a. Diæta morbo acuto laborantium quæ. 234. d. Vomitus, primis tantum menſibus. 363. e. Grauidæ fluxibus albis detineri poſſunt. 281. d. Si ſponte purgentur, quæ laborent, & quæ non. 253. d. Grauidis quæ ſuperueniunt, non ſemper contemplabilia. 312. c. Grauiditas, quæ citius, quam par ſit, perſentitur, mala eſt. 314. c.
Grauitas corporis purgationem indicat. 208. d.
Groſſorum vſus pro abſterſione, & adſtrictione. 271. d.

H

HAemorrhagia an quolibet die ſoluat morbum. 327. b. 351. a. Quartæ dicitur ægrè iudicet. 343. e. Incipiente morbo, & progreſſo. 487. c. Hæmorrhagiæ expoſiti. 349. d. Hæmorrhagiam non ſemper ſiſtit animi deliquium. 358. c.
Hæmorrhoides quomodò præſeruant à pleuritide. 154. c. Hæmorrhoidales venæ in febre non ſunt aperiendæ. 565. c.
Hecticam febrem non nouit Hippocrates. 83. b.
Hepar tribus modis intumeſcit, 331. d. Oedemate laborat.

laborat. 482. d. Si inflammetur, lini ſemen cum oleo apponendum. 393.c. Ad delirium maximè facit. 332.c. Hepatis dolor quomodò dignoſcatur ab illo Ventriculi diſtinctus. 198. e. Hepatis affecti ſignum eſt oris Ventriculi dolor. 558. a.
Hippocrates Aſtrologiam non calluit. 99.a. 510.d.
Homines nunc non ſunt imbecilliores Antiquis. 194. c. Nec intemperatiores. 593. b.
Hora exacerbationis non ſemper reſpondet morbo. 341. c. Quando morbum indicet. 341. c.
Horror incipit à partibus exterioribus. 347.e. 519. d. Symptomaticus quis ſit. 519. d.
Humectationis completæ ſignum. 145.d.
Humores tenues ad renes, craſsi ad aluum. 539.c.
Humorum potentiæ, & cognationes conſiderandæ. 7. a. Humorum non idem eſt locus in corpore, qui extrà. 351. a.
Hydrops vterus illæſo hepate. 77. a. 264. a. Poſt magnas ſiccitates. 151. e. Non generatur ſine calore. 264.b. Nunquam ſine aqua in cauitate. 264. b. Fit à Liene ſinè hepate. 477. e. Ab anaſarca inſanabilis. 160.d. 411. d. Hydropicorum tuſsis quàm mala. 316. b. Hydropis vteri ſpecies. 262. c. Hydropicorum vulnus calefaciendum. 359. e. Hydropici deſperati ſi non ſolùm crura, ſed etiam ventrem habeant tumidum. 269. d.
Hyoſciami doſis quæ. 273. a.
Hypocondrium quid. 334. e. Quibus cauſis attollitur. 328. d. Reuulſum quid. 332. a. Hypocondriacæ affectionis conſideratio. 185. b. 562. c. Hypocondriacum delirium quomodò fiat à pituita. 562. d. Hypocondrio elato, & murmurante lac non eſt dandum. 464. a.
Hypoſtaſis vrinarum quid. 324. a.

I

ICterus antè ſeptimum, bonus, & malus. 421. a. Cum rigore antè ſeptimum bonus. 402. a. Autumno generatur. 149. a. In febre ardente imperfectè iudicat. 421. d. Ictero remiſſo purgatio admitti poteſt. 172. d.
Impares dies, & iudicatorij idem ſunt. 394. b.
Inedia inimica febri. 377. e. Inediam quæ ſymptomata conſequantur, & curatio. 406.b.
Inflammatio ſemper cum plenitudine, & quandoque cum cacochymia. 386. d. Inflammatis partibus quando purgandum. 387. a.
Intemperies ſola morbum non facit. 83. b. Sinè materia minimè potens. 4. b.
Inteſtina non habent villos obliquos. 74. b. Inteſtinorum, & articulorum conſenſus. 586. b.
Itinerantibus quæ ſymptomata ſuperueniãt. 404.c.
Iura in febribus improbantur. 115. a.

L

LActis materia ex Ventriculo. 313. c. 553. e. 364. a. 269. c. 41. a. Materia duplex. 42. b. 71. b. Lac non fit ex ſolo ſanguine. 42. c. Non fit ex ſanguine ab vtero. 48. c. Alio modo generatur in grauidis, alio in enixis. 41. e. Concepta mola non generatur. 41.d. Modus generationis ipſius. 460. a. Defectus lactis cauſæ. 460. b. Lac minuunt cucurbitulæ dorſo applicitæ. 314. a. Lactis effectus. 338. d. 463. b. Lac dare quid ſit. 463.c. Lactis exhibendi conditiones modernorum. 259. b. Lactis exhibendi modi. 235.b. 363.b. 463. c. Errores in illius exhibitione qui fiunt. 259. a. Lacti varia miſcentur. 338. d. 363. d. Lac coctum, & non ſerum in febre ardente. 383. c. Lac, & ſerum coctum pro exſiccatione. 363. c. Lac febrienti exhibitum. 298. a. Lac exangues cur lædat. 287. a. Lienoſis non conducit. 287. a. Lactis coagulatio à quibus fiat. 16. c.
Læthalis morbus an curandus. 234. c. Læthalem morbum aliqui ſuperat. 265. d.
Lapis in renibus quando, & etiam in veſica. 95.d.e. In veſica magis in viris, quam in mulieribus. 96.e. Lapide laborantes à renibus vrinam craſſam reddunt. 96. c. Attenuantibus, & incidentibus læduntur. 96. a.
Lateris dolor quandoque eſt in Ventriculo. 590. d. Quandoq. tranſit ad delyrium, & quandoq. bonum eſt. 356. e.
Legumina flatuoſa ſunt, macerata, & viridia nequaquam. 408. a.
Lenientia medicamenta electiuè. 85.b. 112.a.
Lethargus à pulmone. 184.c. A capite, & pulmone. 542. b.
Lienoſi qui ſint. 230.d. 415.c. Sunt aquoſi. 200. c. Lien ſucco craſſo nutritur. 200.d. Liene affecto non ſemper extenuantia exhibenda, ſed pituitoſiſsima quandoque. 82. e.
Ligaturarum effectus duplex. 278.d.
Lingua denſa phreniticorum propria. 490.d. Peripneumonicorum alba. 578. d. Nigra quid, & quando indicet. 551. a.
Localia medicamenta antè totius euacuationem. 217. e.
Lumborum dolor quas habeat cauſas. 495. e. Frigiditas cum grauitate quid portendat. 589. a.
Lũmbricorum excretio bona, vel mala. 611. e.
Lyenteriæ duplex modus. 586. a. Lyenteria non ex defectu caloris, ſed ex corruptione. 517. d. Lyentericis ructus acidus prodeſt. 306. a.

M

MAndragoræ facultates contrariæ. 87. a. Mania ab humore frigido. 467. c.
Manus venas Hipp. nunquam ſecuit. 181. b.
Marinæ aquæ vſus. 130. c.
Maſculi generationem iuuantia. 65. c.
Maza attenuat. 109. d.
Meconium non quælibet papaueris pars, ſed ſemen. 265. d. Duplex eſt. 419. a. Illius facultates. 263. a.
Medici antiqui modernis maximè præſtant. 511. b. Medicus erga Deum benè ſe habet. 11. a. Frequenter viſitare debet. 11. d.
Medicamentum debet eſſe morbo par, non inferius. 203. c. Purgans an trahat ratione ſimilitudinis.

tudinis. 18.a. Illius virtus eſt in ſpiritibus. 18.c.
Mel aluum ſiſtit, & citat. 111.c. Bileſcit. 111.d.
Melancholia nomine ſanguinis, & bilis comprehenditur. 36.a. Melancholici lęduntur ab adſtringentibus. 391.e. cur ſero abundent. 35.b.
Menſtruæ purgationis neceſſitas. 238.a. Suppreſſio ab vtero concluſo. 239.d. Suppreſsio non fit ab vteri procidentia. 240.a. Menſes fluunt ſecundum naturam tribus tantum diebus. 244.d. Bilioſi, & fluxus vterinus bilioſus differunt. 245.c. Bilioſi quomodò cognoſcantur. 246.a. Menſium dignotio per lintea. 248.a. Eruptio quando grauiditati ſit mala. 462.a. Pauciores ratione vteri, & totius corporis. 295.c. Menſes ducentia medicamenta quæ. 269.d.
Mente conſtare, & benè ſe habere ad oblata, quomodo intelligenda. 442.a.
Milium intrò, & extrà adhibitum. 110.c.
Molæ generatio 268.a. Ea concepta mammæ attolluntur ſinè lacte. ibidem.
Morbi quando habent quid diuinum. 479.d. Habent triplicem exitum. 346.e. 357.a. Qui coctione terminentur. 135.a. Calidi non iudicatur coctione. 347.b.
Morbilli quid ſint. 309.a. Illis ſanguinis miſsio non conuenit. ibidem.
Mors magis ſignificatur ab accidentibus, quam ab eſſentia morbi. 479.c.
Motus adiuuat vomitum, impedit deiectionem. 353.b.
Mouere quid ſignificet. 434.e.
Mulier viro calidior. 238.b. Podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint. 219.a. 468.a. Non concurrit ad generationem. 250.d. In vtero ſerius, extrà citius viro, perficitur. 58.e. Carne rarior, quam vir. 346.d. 125.b. Maximè lumbricis obnoxia. 517.e. Quæ in partu laborat magis, poſt partum laborat minus, & è contrà. 597.a. Non ita laborat calculo, ſicut vir. 230.a.
Mulſa cruda non eſt flatuoſa. 381.d. Cocta affectis viſceribus. 397.e. Cocta in febre ardente. 383.a.
Mutationes in morbis an commodæ. 357.a.
Mutilatus habet omnia, quæ ſanus. 37.a.

N

Narcotica quas vires habeant. 132.e. Quomodò dolores prohibeant. 175.a. Quomodò corpus conſeruent. 211.c.
Nares humidiores an ſint in bonis ducendæ. 464.d.
Nephriticorũ dolores in diuerſis partibus. 304.b.
Neruus cerebrum productum. 364.d. Nerui ex arterijs generantur. 365.c. Non laborant in coxendico morbo. 213.b.
Netopi mentio. 271.b.
Nigræ alui excretiones bonæ, an malæ. 616.d.
Noctu liquores ſub dio. 307.e.
Nomades habent articulos fluuidos. 101.e.
Nox ad ſubſequentem diem, non ad præteritam referenda. 397.d.
Nubecula in vrina quid ſit. 323.d. In vrina raro conſpicitur. 324.a. Comprehendit enæorema, & hypoſtaſim. 323.b.
Nuces maturæ aluum mouent. 113.a.

O

Obſtructionis viſcerum ſymptomata. 397.c.
Octaui menſis termini qui ſint. 57.b. Morbi non ità graues, vt aliorum menſium. 58.b.
Oculorum vlcera mala quæ lata, & quæ profunda. 330.c.
Ocymi vires contrariæ. 224.b.
Odores contrà ſyncopem. 359.c.
Oleum pro vomitu, & deiectione quomodo. 410.a. Oleo acrimonia hebetatur. 275.d.
Opium quomodò concoquat. 76.c.
Oris Ventriculi dolor fluxum, & fluxurum ſanguinem ſignificat. 566.c.
Orobacea contenta in vrinis quæ. 324.c.
Oua alimentum forte. 408. Adſtringunt, & incraſſant, etiam ſorbilia. 255.c.

Panis repletio peſsima. 223.d. Panis in iure cibus leuis. 222.c. Panis contritus an cibus, vel ſorbitio. ibidem.
Paralyſis, & conuulſio ſimul. 302.d. 519.a. 567.a. Paralyſis inflammato pulmone. 579.e. Paralyſis ab humore melancholico. 472.b. A capitis vulnere in parte oppoſita. 169.a.
Paribus diebus febris quæ exacerbatur, cur difficilis. 524.c.
Parotides à bile, & pituita fiunt. 507.d. Tripliciter ſalubriter ſubſident. 549.b. In iis diarrhoea, aut dyſenteria ſuperueniens bonum. 548.c.
Partus non fit alimenti defectu. 44.e. Illius naturalis cauſa eſt fœtus maturitas. 45.a. Illius tempus eſt dierum ducẽtorum octuaginta. 336.c. Partum expertis menſes ſuppreſſi ſunt intrà vterum. 240.c. Quandoque non recipiuntur intrà vterum. 243.d. Partus purgamenta alba quæ ſint. 499.d.
Pectore laborante expectorantia quandoque incommoda. 381.e.
Peplium contra flatus. 249.d.
Peripneumonia ex phrenitide. 161.c. Quæ ex pleuritide ſtabilior. 577.e. An fiat à bile. 578.d. Fit etiam in vno latere tantum. 79.a. Quæ fit ex febre ardente, eſt cum delirio. 183.d. Quæ ab angina, citius ſuppuratur primigenia. 457.a. Sputi eductione curatur, non ſic pulmonis Eryſipelas. 181.a. Peripneumonicis aluum ſubducit Hippocrates. 194.b. 466.e. Ipſorum lingua non ſemper alba. 578.e. Ipſorum ſputum in declinatione bilioſum eſt. 334.e. Peripneumonia non expurgata, abſceſſus, non autem à pleuritide impurgata. 485.c.
Peruerſionis vteri cauſæ. 242.a. Peruerſio partium non à conuulſione, ſed à paralyſi fit. 449.d.
Peticulæ, aſpredinum nomine nequaquam intelligendæ. 308.c.
Phrenitis quibus partibus affectis fiat. 190.e. Illam tria præcedunt. 491.a. Illam futuram

quæ

quæ indigent. 550.c.

Piſcium conſideratur grauitas. 111.a.

Pituita quæ excernitur, frigida ſentitur. 19.a. Hepate exiſtente calido non generatur à Ventriculo. 284.a. Ea ad ſpinalem medullam fluente tabes, & hydrops. 227.c. Tranſit in melancholiam. 562.d.

Plenitudinis ſymptomata. 22.b.

Pleuritis, eſt paſſio ſolius lateris. 79.a. In vno latere non in ambobus. 78.c. An in pleura, vel in pulmonibus. 77.d. Infrà ſeptum tranſuerſum. 380.a. Sanguinea. 195.c. Cum ruptionibus. 195. b. Sicca, & ſine ſputo differunt. 167.b.c. Vera à non vera differt materia, & loco affecto. 77.e. Triplex ex ſputis. 195.a. Pleuritidis curationes variæ. 176.d. Pleuritis, & peripneumonia ſicca vario modo curantur. 167.c. In pleuritide, dolore aſcendente ſecanda vena. 380.c. Cum ſputo cruento non eſt mittendus ſanguis. 156. a.b. Dolore deſcendente purgandum. 380.d. Pleuriticorum, & peripneumonicorum qui facilius intereant. 578.d. Pleuriticis vna pars tantum inflammata, & aliæ proximæ dolent. 166.d.e.

Pluuialis aqua ſalubris. 95.d.

Podagra quæ ſit. 215.a. Differt ab arthritide. 216. a. Aegrè curatur. 216.c. Non fit à coitu. 468.c. Illius curandæ difficultas. 217.b.

Poma fortiora quam pro humana natura. 118.e. Probantur cum cibis. 119.a. Non ſunt corruptibilia. ibidem. Aſſumenda prima menſa non poſtrema. 119.c.

Potus in principio acceſſionis magis lædit, quam ſorbitio. 379.c.

Prædictiones faciendæ medijs interrogationibus. 511.d. Cronicorum, & acutorum morborum vndè habendæ. 439.e. Certiores in morbis longis. 334.d.

Præfocatio vteri ab inedia. 245.a.

Præſeruationis gratia non purgandum infrà. 137.c. Euacuandum per partem longinquam. 22.a.

Prorretica non ſunt collecta ex particularibus. 498.c.

Prurigo in hydropem à Thermis. 335.e.

Ptiſſana duplici modo paratur. 122.e.

Puer egreditur antè ſecundinas. 260.a. An ploret antè quadrageſimum diem. 59.c. Quos morbos non incurrat. 593.e. Podagra non laborat. 219. a. Illius mala ætatis beneficio mutationem faciunt. 340.c. Illi potus concedendus. 97.b.

Puerperis vinum vetus, & meracius obeſt. 255.b. Oua noxia. 255.c. Exhibitum ſcamonium. 297.e.

Puerperia ſunt duorum generum. 256.c. Excreta quomodò conducant vtero. 287.d. Eorum ſuppreſſorum cauſæ. 255.e. Eorum ſuppreſſio diſtinguitur. 256.d. Eorum tempus non eſt idem in omnibus. 268.d. Iis ſupreſſis ſecanda vena. 257.e.

Pullus naſcitur ex luteo, nutritur ex albo. 47.a.

Pulmo non facilè dimittit. 161.e. Eo affecto ſomnus, & delirium. 375.b. Inflammato paralyſis. 579.d. Ipſius Eryſipelas triplex eſt. 180.b. Ipſius Eryſipelas differt à peripneumonia. 180.e. Ipſius hydrops ſine vitio viſcerum. 183.a. Eiuſdem conſenſus cum auribus. 328.c.

Pulſus cauſæ quomodo diſtinguantur. 557.b. In hypocondrio quid ſit, & à quo fiat. 556.a. Ex morbo proueniens quid indicet. 556.b. In capite per eſſentiam, & per conſenſum. 529.a. Illum obſeruabat Hippocrates. 512.b.

Purgatio ſimpliciter prolata per inferna intelligitur. 416.d. 434.c. Tam ſuprà, quam infrà quomodò fiat. 416.c. Per inferiora in præſeruatione damnatur. 122.d. Sic in principio morbi. 203. d. 373.b. 435.d. 436.e. Fit in vigore morbi. 173.d. Non antè quartam diem. 390.d. Non prohibetur ab anni tempore calido. 105.c. Cur difficilis. 135.d. Ipſius opportunitas non à morbi tempore, ſed à coctione habetur. 173.a. In inflammatione, potior venæ ſectione quandoque. 386.c. In morbis acutis poſt phlebotomiam eſt neceſſaria. 385.e. Purgatione peracta an ſecanda vena. 387.c. Quo die ſit, prandendum non eſt. 378.a. 415.d. Purgatio per inferiora quando inutilis. 413.a. Partibus infrà ſeptum affectis conuenit. 414.d. Ictericis, & lienoſis an conueniat. 414.c. Partus, & à partu non eſt eadem. 40.b.

Purgandum raro in acutis. 436.c. Quandoque per ſuperiora. 444.a. Per ſuperiora quando ſit, & quando per inferiora. 173.c. 414.d. In principijs ſurſum, in declinationibus deorſum. 373.a. Vrina craſſa exiſtente, etiam cum cruditate. 433. a. Purgandum non eſt ſemper vrina craſſa exiſtente. 433.b. Neque purgandum quando humores agitantur. 437.c. Neque præſente magno calore. 104.d. Neque in colliquatione, neque in malignitate. 433.c.

Purgantia, quæ conueniunt in pleuritide. 381.b. In minori doſi cum aperientibus. 176.b.

Pus in thorace contentum quomodo dignoſcatur. 583.e. Puris ſputum à plenitudine. 22.b.

Puſtulæ in febribus lethales. 537.b. Earum varietas in bonitate, & malitia. 139.a. Illis diſparentibus conuulſiones. 374.e.

Putredo non eſt cauſa febris, ſed effectus. 25.b.

Q

QVartæ diei conſideratio. 334.a. Quarta die quandoque tuta euacuatio. 344.a. Hæmorrhagia mala. 343.b. 541.b. Septenorum eſt index. 516.e.

Quartanæ curatio narcoticis. 174.e. Tranſmutatio. 322.d. Continua periculoſa. 448.d.

R

RAphanus alimentum, & medicamentum. 111.e.

Raritas cutis, & carnis non ſunt ſimul. 346.b.

Rarum corpus non ſemper diſſipatur magis. 125.b.

Recidiuæ ſignum robur à morbo. 422.e.

Regionis calidæ incolæ ſapientiores. 190.e. Quomodò fortiores. 108.e. Intrà frigidi, extrà calidi. 109.a.

109.a. Regiones reſpondent elementis, & anni temporibus. 99.d.
Remediorum varietas commendatur. 12.e.
Repletio & inanitio purgationē impediunt. 136.a.
Reſpirationis differentiæ. 321.c. Difficultas duplex 188.a. Illam ſoluit hæmorrhagia. 566.b.
Reuulſio ſtatim facienda. 342.c. Debet eſſe euacuatio copioſa. 342.d. In duplici caſu locum habet. 342.b. In curatione,& præſeruatione. 22.b,137.b. Tantum in præſeruatione. 22.b.186.d. Etiam præſente morbo. 353.a. Reuulſio fit vi vacui. 351.d. Ad partes internas damnatur. 138.c.
Rigor omnis à vaſis. 349.a. Quomodo incipit à vaſis. 348.d. Eius cauſæ 166. a. Incipit à partibus poſterioribus. 347.d. In febre ardente, in alijs febribus non. 450. b. Sextæ diei prauus. 520.c.
Rigor ſine febre ſubſequente ex Hipp. 162.c.
Rubor faciei in hydrope. 187.b.
Ructus conducunt ſtomacho. 356. b. Acidi, quando ſanant lyentericos, & quando non. 306. c. Fiunt à calidis, 306.a.

S

SAlſi cibi aluum mouent. 95.a. Salſa aqua ſiſtit. 94.e.
Sanguis non eſt natura calidus. 68.e. Debilis quis. 570.a. Spumoſus à pulmone, & hepate. 580. c. Si ſubſtantia peccet, eſt cauſa continui delirij. 190.b. Si à natura excernatur in cacochymia bonum. 560. e. Siſtitur ab humoribus acribus. 169.a. A plenitudine. 169.b. Ab humoribus frigidis. 169.c. Deficit in partibus extremis, cur. 205. c. Cohibetur à figura ampla. 312. a. Si excernatur, qui remanet fit ſeroſus. 277.d. Si excernatur immodicè morbi calidi, & frigidi ſuccedunt. 276. e. Febris ſuperuenit. 276. e. Illius vomitus ab hepate. 272. a. Ab hepate per pulmones excreti exempla. 457. c. Eo fluente non eſt mittendus ad reuellendum. 279.a. Neque in cacochymia. 18. d. In curatione mittendus à parte proxima. 21. e. Secta vena qui nam prior egrediatur, bonus, an malus. 18. e. Quadrupliciter euacuatur. 199. a. Sanguinem mingere, & ſangnineum non eſt idem. 514.b.
Sanus homo quæ requirit. 4.e.
Sapientiſſimi hominis temperamentum. 106.e.
Scamonium in pauca quantitate ad aluum ſubducendam. 297.e.
Semē generatur in partibus principalibus, perficitur in toto. 38.a. Perficitur in teſtibus. 33.c. Nō habet virtutem procreatricē à teſtibus. 32.e. Vterum ingredi à minima cauſa prohibetur. 294. b.
Senes diæta exſiccante vti debent. 28.d.
Septimeſtris partus quot dies requirat. 54.b.
Serum expurgatur duplicitur, per veſicam, & per inteſtina. 73. b. Sero deſtituti humores praui ſunt. 140. d. Serum non quolibet anni tempore vſurpandum. 384.a. Pituitam ducit. 84.a.c.
Siccandum, & humectandum quòuſque ſit. 145.d.
Siccitas an faciat morbos breues. 91.e.
Signa quando conſideranda. 144.b. Mala, an ſemper mala. 577. d. Quando mortem, & quando morbi longitudinem ſignificent. 422. a. Signum exiguum, & morbus magnus. 125.a.
Similitudo filiorum vndè. 102.c. 106.c.
Singultus non fit à ſola ſiccitate. 465. c. A purgatione an ſemper malus. 475.e.
Somnus calidis naturis conuenit, etiam meridianus. 351. a. Qui criſim perfectam indicet. 340. d. Turbulentus, & excitatio turbulenta differunt. 529.d.
Sopor à bile quomodo fiat, & quomodò vigilia. 519. c. 375.e. Quomodò fit in principio, vigilia autem in ſtatu eiuſdem acceſſionis. 376. b. Soporoſus benè iudicatus. 519. c. Soporoſi quomodò excitandi. 322.a.
Sorbitiones etiam maximè nutriunt. 178.c. Refrigerant febricitantes temperamenti calidi. 354.d. Augendæ circà iudicationem in morbis pectoris. 393. a.
Spiritus in ſanguine quomodò deficiant. 169. a. Spiritu animali deficiente partes extenuantur. 227.b. Spiritus turbidus cur malus. 525.e.
Splenici à bile. 149.c.
Sputum attenuari quandoque bonum. 583.c. Sputa rotunda delirium ſignificant. 350.c.
Statio ſanguinis à quibus cauſis fiat. 168.e.
Sterilitatis cauſæ. 294.a. d. 462.d.
Stillæ ſanguinis an ſemper malæ. 398.e. 531.c.541. b. 568.d. Illas varia ſymptomata conſequuntur. 399.b. Vndecimæ diei malæ. 568.e.
Strumæ morbus colli peſſimus. 69.c.
Stupor dolorem ſoluit. 132. d. Qua ratione hoc præſtet. 458.e.
Sudor in morientibus quando. 359.b.
Suffocatione vrgente pituita à capite defluit. quomodo. 245.b.
Suppreſſionis menſtruorum cauſæ tres. 241.a. Suppreſſio ſexti menſis, an curabilis. 242. d. Cur ſexti menſis ſpontè inſanabilis. 243. a. Integra aliquando ſine vitio oris vteri. 295. c. Integra ab vtero, tantum ratione oris. 295. d. Suppreſſis menſibus ſterilitas cur. 294.e. Quando ſecanda vena. 258. a. Vena ſecta non conducit, ſed obeſt. 258.c. Aperientia obſunt. 241.b.
Suppuratio à pleuritide duplex eſt. 196. e. A pleuritide, & peripneumonia minus mala. 79.e. Sinè dulcedine ſputi, & cum amarore. 177. c. Suppurati qui citius pereant. 177. d. Suppuratis à deſtillatione vomitus vtilis. 404.a.
Surſum purgans non facit abortum. 164.c.
Symptomatum ratio potior quam morbi, quandoque. 400.a. Quæ ab erratis, an viginti quatuor horis ſedentur. 3.a.
Syncopis remedia. 316.a.

T

TAbe affectos, & tabi diſpoſitos contrario modo purgare oportet. 444.b.
Tetani ab atra bile cognitio, & curatio. 403.a.
Thermales aquæ debilibus incommodæ. 287.b.
Temperamentum an mutari poſſit. 108.b.
Tempora morbi tria ſunt. 203.b. Tempora ex morbis præuidemus, vt etiam è contra. 150. e. Tem-

porum magnas mutationes cauere oportet, in curationibus tantum. 97.c.
Tettucij aquæ vſus. 131.a.
Totius euacuatio non ſemper præcedit balneum, & ſudores. 174.c. Totius refrigeratio an ſit grauior extremorum refrigeratione. 206.d.
Tranſitus morborum, vel ad partes fortiores, vel ad debiliores. 20.b.
Tubercula, quæ bona, & quæ mala. 138.e.
Turgentia quid ſignificet. 437. d. Quare pro purgatione requiritur. 438.b.
Tuſſis in febribus, quæ ſitim leniat. 345.a.
Tympanitis non eſt hydrops. 411.a.

V

Varioiæ, & morbilli idem ſunt, & earum curatio. 309.a.b.
Varietas excretorum ſpontanea, & artificialis mala, & bona. 446.a.
Venæ ſecandæ delectus vnde. 298.e. Menarum principia quinque. 72.b. Quomodo dicantur oriri à capite. 21.b. Ipſarum anathomes duplicem habet finem. 74.c. Venæ partes attollunt, & deprimunt. 129.a. Venæ ſectio in febribus ſuſpecta. 277.b. Vitanda. 591.c. A quibus impeditur. 555. d. Non eſt ſecanda poſt purgationem. 387. d. 388.d. Non eſt æquè tuta cum febre, ac ſine ea, 560.a. Secanda eſt à principio morborum. 388.d. Quandoque in declinatione. 181.d. Vena ſiniſtræ partis cur quandoque eligenda. 399.b. Venæ ſectio minus debilitat, quam purgatio. 387.c. Conuenit fluxione vigente tantum. 154. e. Bile dominante, quando vſurpanda. 477. b. Conuenit etiam in morbis frigidis. 477. a. In hydrope. 412. a. Prohibet ſuppurationem. 375. d. 603. b. Vſurpanda in cacochymia malancholica. 515. a.
Venefici morbi. 233.e.
Venter quid ſignificet. 346.c.
Ventis expoſita ſunt tranquilla, quæ contrà, contrà. 109. b.
Ventriculus vt non læditur, ſic non expellit. 119. e. Ipſius vitio quæ excretiones. 131. a. Etiam ſine vomitu per os expellit. 584. b. Ventriculo dolentes venæ ſectio lædit. 590.d.
Ver calidum, & humidum non temperatum. 100.a.
Veratrum album mouet deorſum. 444.b.
Veſicæ calor dupliciter facit ad generationem lapidis. 95.e.
Vigilia à cibo quando noxia. 114.c.
Villorum vſus. 74. b. Non ſunt neceſſarij pro operationibus naturalibus. 74.a.
Vinum in pectoris affectibus. 184. e. A ptiſſana dandum. 171.c. 176.d. Non aquoſum à cibo quid præſtet. 407.a. Nigrum tenue liene affecto. 376. e. Dulce aluo quibus ſecedit. 111. d. An ſit flatuoſum. 223. c. Actu frigidum in vlceribus. 131. d. In mente motis non conuenit. 188.a. 192.c. Ipſius abſtinentia contrà podagram. 468.b. Vinorum varietas ad vomitum facit. 150. d. Vinum in febribus concedi poteſt, quomodo. 266. c. Non ſemper prohibetur quia calidum. 416.a. In melancholicis damnandum. 371.b.
Virgines citius, & grauius ægrotant ex menſibus. 237.d. Non purgantur per venas colli vteri. 239.b. Illis menſes ſuppreſſi nō ſunt intrà vterum. 240.c. Etiam occultantur intrà vterum. 243. d. Illis medicamentum dandum non eſt. 288.b.
Viſcerum tumor quomodo dignoſcatur. 283.b.
Vlcerum differentiæ, & curationes. 8.c. Vlcus emmoton quale ſit. 460. e. Linamento egens quod ſit. 229.a. Vlceris calloſi curatio. 86.c.
Vnum tantum humorem peccare peius quam multos. 446.b. 575.b.
Vndecimeſtris partus quis. 61.d.
Voluuloſis ſi febris, aut dyſenteria ſuperueniat, an bonum. 424.a.
Vomitus malus qui ſit. 140.a. Vt ſit facilis, quem ciborum ordinem requirit. 222.a. 30.c. Vel ſtatim à cibo, vel longè poſt. 116. e. In curatione partium ſuperiorum. 122. d. Capite affectō vtilis. 318.b. Pro præſeruatione præfertur deiectioni. 19.d. 122.d. Exiguus non ſemper malus. 499. c. A pulmone. 475.b. In ieiunio ad gracilitatem comparandam. 30. d. Sine flatu & concoctorum malus. 140.b. 434.b. Crudorum non ità malus, vt deiectio. 140. d. 141. c. 434. d.
Vrinæ varietas conſideratur. 325. a. Eius inſpectio non tantum in febribus. 517.b. Ad plura cognoſcenda facit. 483.c. 543.d. 604. d. Ad præcognoſcendam phrenitidem. 491. a. Vrina ſanorum qualis. 513.c. Qualis in progreſſu coctionis. 604. b. Eius bonitas primo ex colore, mox ex contentis habetur. 604.b. Cum ſubſidentia alba optima, cur. 604.c. Sedimenti varia. 484.b. 530.b. Difficilis cauſæ quæ ſint. 477. c. Non trahitur à renibus, ſed à Veſica. 73. c. Cum arena calculi ſignum, renum, aut veſicæ. 455. a. Deſtillans quas habeat cauſas. 513.e. Vrinæ ſuppreſſio duplex. 502.e. 522.c. Duplex materia. 200. e. Excretio cur quarta die ſalutaris. 344.b. Vrina denſa quæ. 500. c. Grumoſa quæ. 452. a. Pelliculoſa quæ. 530. a. Pinguis quæ. 603.e. Vrina craſſa exiſtente ſemper purgandum etiam crudo morbo. 433.e. Vrina concocta mala quando. 496.e. 543.d. Concocta ſola morbum ſoluit. 543. d. Craſſa ſi attenuetur, an bonū. 581.c.b. Aquoſa imminente hæmorrhagia. 531.e. Nigra, & tenuis conſideratur. 607.b. Tenuis, & bilioſa mortibi longi ſignum. 605. a. Sub rubra à bile. 606. b. Qualis iumentorum in dolore capitis. 609.b.
Vſtio kino crudo, quomodo facienda. 314.d.
Vteri partes. 238.e. Magnitudo varia. 239.a. Hiatus triplex. 290.c. Durities plures. 289.e. Vterus non eſt exquiſiti ſenſus. 594.c. Aſcendit, & deſcendit. 373.d. Vteri motus. 286. a. Aſcenſus cauſæ. 287. d. Morbi non requirunt coctionem. 141.c. Calor ſomnū facit. 296.d. Ore eius concluſo menſes ſupprimuntur. 239.d. Fluxus ab vtero menſibus ſuppreſſis. 281. c. Qui fluxus albus conceptionem impediat. 326. a. Vteri denſitas conceptionem non omninò impedit. 305.e. Conſenſus cum mammis, & pulmonibus. 328.b. Vteri dyſcraſia quando ſterilitatis eſt cauſa. 462.b.
Vuæ immmaturæ ſuccus non adſtringit. 112.d.
Vulneribus febris quando ſuperuenit. 471.b.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Lit.	Errata	Correctio
2	C	nutrient	nutrimenti
	D	penœ	pœnæ
		aſſueſcerunt	aſſueuerunt
		quapiam	quampiam
	E	dictam	diætam
3	A	erat	errat
		conſeeuntur	conſequuntur
5	A	poſtremum	poſtrema
		portaret	præſtaret
		priores, ſulphoreſquè	pictores, ſculptoreſquè
6	A	quis	quos
10	A	cogniionem	cognitionem
	B	vera	verſa
		obſeruatione	obſeruationes
11	E	expeditur	expeditior
12	D	diludidando	dilucidando
14	B	modieo	Medico
	C	poffidet	poſſidet
15	D	inuocanres	inuocantes
		adtantes	adſtantes
16	C	diligentiæ	diligentia
17	B	cbnſtitucrunt	conſtituerunt
	C	illum	illud
	D	eriamſi	etiamſi
18	C	mddicamènti	medicamenti
20	A	cooſeruare	conſeruare
	D	peripueumonian	peripneumoniã
	E	offium	oſſium
21	E	exhareit	exaruit
22	D	ſubſiſtentia	ſubſidentia
		apparent	apparere
23	B	tonuiori	tenuiori
	E	tertianns	tertianas
		ſcopia	copia
		ubſtantiæ	ſubſtantiæ
24	C	quàm	quem
		difficultas	difficultates
		concurre	concurrere
25	B	corpus	corpore
26	C	oc	ac
		ſperaretur	ſepararetur
29	C	accelerandum	accelerandam
32	D	56	356.
35	A	ſuccu	ſuccus
37	A	ſuplente	ſupplente
	B	eranr	erant
	D	calores	colores
38	B	oportetur	operetur
40	D	contextu	contextus
	E	Mal.	Mul.
41	A	humores	humeros
	D	lactis	lac
42	A	veteris	Vteris
		moſ.	mul.
43	D	quam pane ſurfuraceum	quoniam panem furfuraceum
44	E	procurrere	procurare
45	A	abimentum	alimentum
48	C	teſtu	textu
	E	[illegible]	σαρκῶν
		ε α ρκος	ἄρκων
52	E	viginti	vigeſimum
53	C	indicationes	iudicationes
56	E	quedam	quædam
58	A	teſtibus	textibus
69	A	reducuntur	reducitur
	C	peſſime	peſſimum
72		vænarum	venarum
74	B	dilato corde	dilatato corpore
75	E	Græci	Græcis
76	E	hypropis	hydropis
81	D	ſtudios puti	ſtudio ſputi
	D	ἐλτηριν	ἐλατήριον
82	A	puraret	putaret
		ζίφιν	ῥίζιν
	B	Quinam	quidam
83	C	humorum	humorem
84		inſenſiſsime	inſenſiſsimæ
	E	veritas	veritus
86	E	Mandragora	Mandragoræ radice
88	C	rectus	rectum
89	C	hucuſque	huiuſque
93	A	auem	autem
94	A	quam	quæ
96	A	quam	quæ
105	B	meridie	meridiem
108	E	tera	terra
133	C	vtirculi	vtriculi
137	B	3	2
141	E	Nac	Hæc
145	E	petere, ſt	petere, eſt
150	B	humana	humida
161	B	aut	autem
162	A	ignes	igneus
167	B	eorum	earum
171	C	a quo	quod
	D	An	At
177	D	propoſitione	proportione
185	C	vario	valido
211	A	poritonem	portionem
214	E	diximus	duximus
216	D	interualla	per interualla
217	B	materiam	cauſam
222	B	febre	niſi febre
231	A	ac	lac
234	E	bile	bile &
245	A	illi, vt	illius
253	C	pronuctio	pronuncio
255	A	conditiones	conditionis
273	C	mediate	medietate
275	D	admotu	admotus
279	C	praxis	praxi
281	C	ante	arcte
319	E	ciream	circà
322	D	excedat	excedant
327	D	benigniora	benigniori
330	E	ſubcliorum	ſubclorum
334	B	totus ille	totus & ille
337	D	ὀδύνατο	ἠδύνατο
343	C	quid	quod
347	E	humores	horrores
380	B	vrgit	vergit
381	B	medicamento	medicamenta
385	A	concurrerent	concurrente
492	B	cæteri	icteri
426	D	προδιδεναι	προθιθέναι
437	B	coium	coitum
447	D	eique	eaque
	B	ſedet	ſedat
455	B	huc vſque	huiuſque
	C	ſuppurato	ſuppuratio
458	A	Epleos	Cypheos
		mare	mane
461	D	matura	natura
495	A	compoſitos	compos
545	B	42	24
553	C	genti	genus
559	D	Nam	Num
582	A	ſoluat à	ſoluta
588	C	Amauriofis	Amauroſis.

REGESTVM.

✻ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones, præter ✻, Duernio, & Fff, Quaternio.